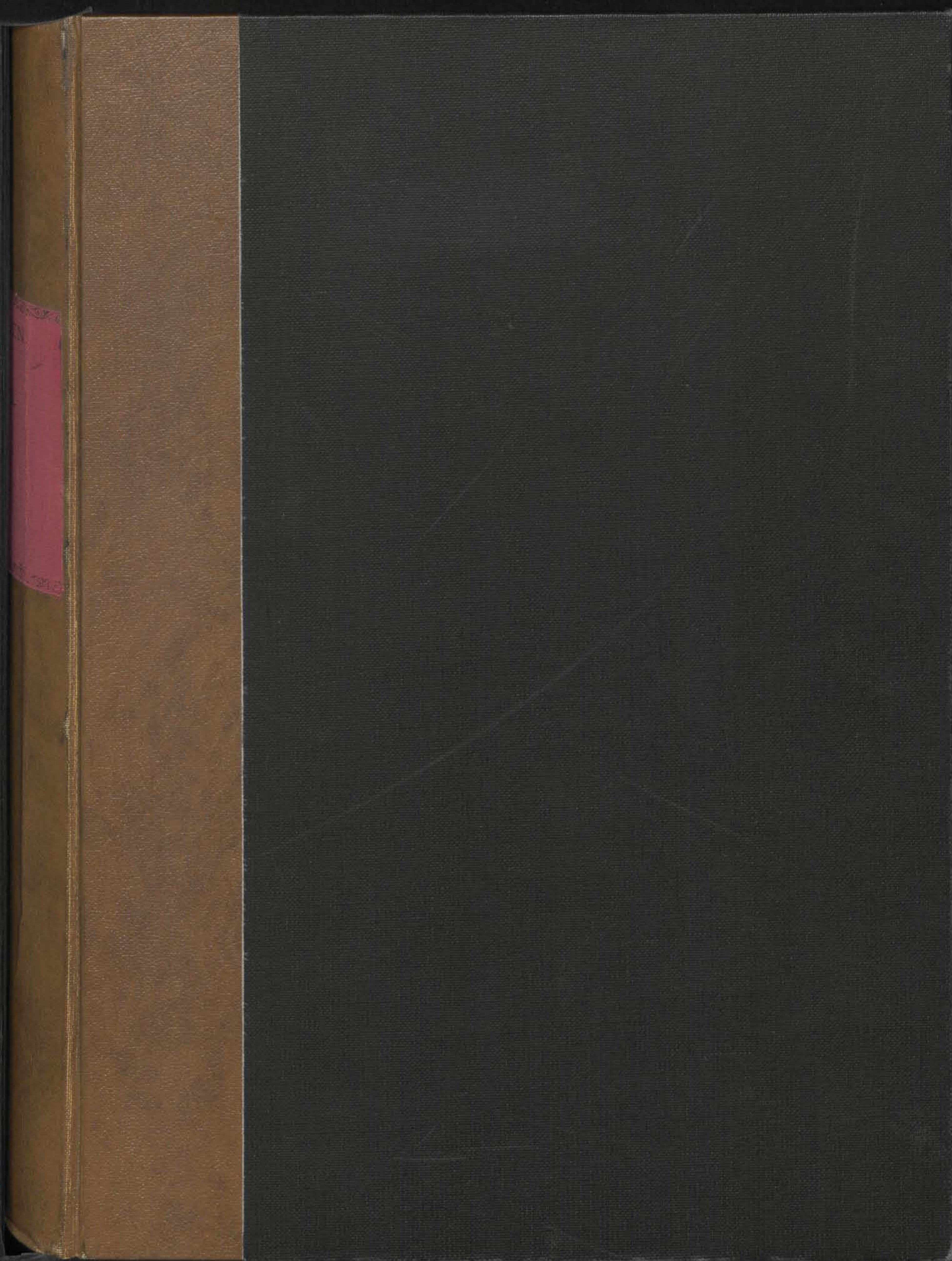

BIJLAGEN

VAN HET

VERSLAG DER HANDELINGEN

VAN DE

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

1907-1908.

Bijlage C. Koloniaal Verslag 1907.

KOLONIAAL VERSLAG VAN 1907.

I. NEDERLANDSCH (OOST-) INDIË.

KOLONIAAL VERSLAG

VAN

1907.

ZITTING 1907—1908—5.

GEDRUKT TER ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ.

BERICHT.

Nopens die takken van dienst, waaromtrent afzonderlijke jaarverslagen het licht zien, bepaalt het Koloniaal Verslag zich tot mededeelingen van algemeenen aard. Zoowel van die jaarverslagen als van de overige van regeeringswege of door gouvernementsinstellingen uitgegeven verslagen en statistieken volgt eene lijst hieronder.

JAARVERSLAGEN.

1. Verslag van den topographischen dienst in Nederlandsch-Indië;
2. Verslag van de wees- en boedelkamers;
3. Algemeen verslag van den staat van het middelbaar en lager onderwijs voor Europeanen in Nederlandsch-Indië;
4. Beknopte verslagen omtrent de landskoepokinrichting, het instituut-Pasteur en het geneeskundig laboratorium te Weltevreden (worden gepubliceerd in het Geneeskundig Tijdschrift van Nederlandsch-Indië);
5. Jaarlijksch verslag der school tot opleiding van inlandsche artsen te Weltevreden;
6. Verslag over de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië;
7. Verslag over de staatsspoorwegen in Nederlandsch-Indië;
8. Verslag der exploitatie van den staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust en van de Ombilinkolenvelden;
9. Verslag omtrent den post- en telegraafdienst in Nederlandsch-Indië;
10. Verslag omtrent den dienst der postspaarbank in Nederlandsch-Indië;
11. Verslag van den gouvernements-pandhuisdienst;
12. Verslag van het bestuur van het weduwen- en weezenfonds van burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië;
13. Verslag van de directie van het weduwen- en weezenfonds van officieren der landmacht in Nederlandsch-Indië;
14. Jaarboek van het departement van landbouw;
15. Jaarverslag der gouvernements-kina-onderneming in de residentie Preanger-Regentschappen;
16. Verslag omtrent den dienst van het boschwezen in Nederlandsch-Indië;
17. Verslag van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië (wordt gepubliceerd in het Jaarboek van het mijnwezen in Nederlandsch-Oost-Indië).

OVERIGE VERSLAGEN EN STATISTIEKEN.

18. Statistisch overzicht der behandelde zieken van het Nederlandsch-Indische leger;
19. Supplément à la statistique médicale de l'armée indo-néerlandaise, comme contribution à la statistique médicale militaire internationale;

20. Statistisch overzicht der behandelde zieken bij de marine in Nederlandsch-Indië;
21. Supplément à la statistique médicale de la flotte néerlandaise stationnée aux Indes orientales, comme contribution à la statistique médicale internationale;
22. Statistiek der rechtsbedeeling in Nederlandsch-Indië;
23. Statistiek der gevangenen in Nederlandsch-Indië;
24. Algemeen verslag van het inlandsch onderwijs in Nederlandsch-Indië (verschijnt om de vijf jaar);
25. Algemeen verslag der Protestantsche kerken in Nederlandsch-Indië (verschijnt om de twee jaar);
26. Bericht über die Landesirrenanstalt in Buitenzorg;
27. Statistiek van het vervoer op de spoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië;
28. Overzicht van het bedrijf der spaar- en credietinstellingen van philantropischen aard ten behoeve van de inlandsche bevolking op Java;
29. Kwartaalverslagen der gouvernements-kina-onderneming;
30. Kwartaalverslagen van het mijnwezen;
31. Statistiek van den handel, de scheepvaart en de in- en uitvoerrechten in Nederlandsch-Indië.

De onder de n°s. 6 en 7 vermelde jaarverslagen worden hier te lande en de overige verslagen en statistieken in Indië gedrukt en uitgegeven.

Van de meeste der genoemde verslagen en statistieken zijn gewoonlijk exemplaren verkrijgbaar bij de firma Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage.

VERKLARING DER VERKORTINGEN.

Bijbl. Ind. St.	beteekent	Bijblad op het Indisch Staatsblad.
Gouv. Bt.	»	Gouvernementsbesluit.
Ind. St.	»	Indisch Staatsblad.
Jav. Ct.	»	Javasche Courant.
K. B.	»	Koninklijk besluit.
K. V.	»	Koloniaal Verslag.
Ned. St.	»	Nederlandsch Staatsblad.
Ord.	»	Ordonnantie.
St. Ct.	»	Nederlandsche Staatscourant.
afd.	»	afdeeling.
distr.	»	district.
reg.	»	regentschap.
res.	»	residentie.
al.	»	alinea.
art.	»	artikel.
blz.	»	bladzijde.
kol.	»	kolom.
ult.	»	ultimo.
vgl.	»	vergelijk.

(5.)

VERSLAG DER COMMISSIE.

De Commissie, in wier handen is gesteld het Koloniaal Verslag over 1907, heeft de eer daaromtrent het volgende verslag uit te brengen.

Oost-Indië.

De wenschelijkheid werd uitgesproken, dat er meer uitgebreide mededeelingen zouden gegeven worden over de oeconomische toestanden der bevolking. Voor mededeelingen van de resultaten van het onderzoek naar de werking der *geheime Chineesche genootschappen*, waarvan in kolom 8 en elders van dit Verslag sprake is, hield men zich bij een volgend verslag aanbevolen.

Ook werden gaarne duidelijke en meer volledige gegevens over het verloop en de *sterfte der contract-koelies* op de Buitenbezittingen verkregen.

Het reeds lang geleden uitgebrachte rapport omtrent de onderzoekingen betreffende de heerendiensten, welke van de opgezetenen der particuliere landerijen worden gevorderd, is „in overweging". Als eenige inlichting over deze vertraging werd in kolom 150 van dit Verslag verwezen naar Koloniaal Verslag 1906 kolom 141/142 en wanneer men deze opzoekt, vindt men zonder meer een nieuwe verwijzing naar Koloniaal Verslag 1905 kolom 140/141.

Bij hoofdstuk T, § 2, *gewestelijk en plaatselijk bestuur* wordt het van groot belang geacht om over de resultaten der voorgenomen decentralisatie van bestuur eenige mededeelingen te ontvangen. Een afzonderlijke rubriek zou daarvoor aan de werkzaamheden der verschillende raden van gewesten en hoofdplaatsen kunnen worden gewijd; de tegenwoordige paragraaf geeft daarover geen enkele inlichting.

Men vestigde er de aandacht op dat van de geheele Buitenbezittingen alleen uit de centrale afdeeling Menado opgaven over den omvang van den rijstbouw worden ontvangen. Ook werden eenige opgaven over de gebleken behoefte aan *irrigatiewerken buiten Java* van veel belang geacht.

In 't Verslag werd opgave der redenen waarom enkele terreinen in de Preanger Regentschappen voor mijnbouwkundige opsporingen gesloten zijn, noodig geacht.

Op meer uitvoerige mededeelingen in zake de bevordering van de inlandsche nijverheid, reeds sedert 1903 toegezegd, meent men in het volgende Koloniaal Verslag te mogen hopen.

Doordat bijlage *A* „een getrouwe afdruk" was van de uit Indië ontvangen gegevens, waren de vreemde vergissingen mogelijk. Eene duidelijke inhoudsopgave als b. v. in bijlage B voorkomt, zou het naslaan der vele tabellen van bijlage A zeer vergemakkelijkt hebben. Eene beredeneerde beschouwing met graphische tabellen zou de waarde van deze belangrijke statistische gegevens zeer zeker verhoogen.

Bij de graphische tabellen der financiën komt het gewenscht voor onder de inkomsten en uitgaven het opium, het zout en het onderwijs afzonderlijk aan te teekenen.

Suriname.

Over den toestand der productieve werken en de resultaten daardoor verkregen wordt steeds groote soberheid betracht. Gaarne zag men daaraan eens een afzonderlijk hoofdstuk gewijd.

De Commissie zou het op prijs stellen, indien de Minister van Koloniën aan de Kamer eenig antwoord op dit rapport wilde doen toekomen. Vertrouwende, dat de Minister aan dit verzoek gevolg zal willen geven, stelt zij voor het Koloniaal Verslag over 1907 voor kennisgeving aan te nemen en een afdruk van dit rapport aan dien Minister toe te zenden.

Vastgesteld 17 Juni 1908.

VAN VLIJMEN.
VAN WASSENAER VAN CATWIJCK.
LELY.
VAN KOL.
IJZERMAN.

INHOUD

VAN HET

VERSLAG BETREFFENDE NEDERLANDSCH (OOST-) INDIË

VAN 1907.

A.

GRONDGEBIED EN BEVOLKING.

De jongste opgaven omtrent den omvang van het grondgebied van Nederlandsch-Indië komen voor in bijlage A van K. V. 1894. Met betrekking tot de bevolking worden, in aansluiting met de in K. V. 1902 medegedeelde statistiek volgens de over 1900 verzamelde cijfers, in de aan dit verslag als bijlage A toegevoegde tabellen de uitkomsten vermeld van de in 1905 gehouden (zesde) vijfjaarlijksche opneming, waaromtrent nieuwe voorschriften werden gegeven bij Gouv. Btn. 20 Aug. 1904 n°. 20 (Ind. St. n°. 334 en Bijbl. Ind. St. n°. 6071) en 25 Oct. 1905 n°. 45 (Bijbl. Ind. St. n°. 6361). In afwijking van vroeger, worden thans voor het eerst, ten aanzien van elk der verschillende landaarden waaruit de bevolking bestaat, afzonderlijke opgaven verstrekt, zoowel omtrent den burgerlijken staat, den leeftijd en den godsdienst, als nopens het aantal personen, lijdende aan ziels- en lichaamsgebreken. Bovendien is de aantooning van de beroepen, bedrijven en bedieningen, uitgeoefend door inlanders en vreemde oosterlingen, welke zich tot dusver bepaalde tot de volwassen mannelijke personen, thans uitgestrekt tot de volwassen vrouwen.

Evenals die van 1900 omvatte de opneming van 1905 ook den veestapel en de middelen van vervoer. In de op den veestapel betrekking hebbende tabellen is thans ook vermeld of de dieren al dan niet voor den arbeid geschikt waren.

Aangezien de opneming op Java en Madoera op verschillende tijdstippen en geruimen tijd vóór het einde van 1905 heeft plaats gehad, zijn de verkregen uitkomsten in nagenoeg alle gewesten aan de hand van de door de districts- en onderdistrictshoofden aangehouden mutatie-registers bijgewerkt tot ult. 1905. Alleen in de residentie Soerakarta werden de na de opneming voorgevallen veranderingen, in verband met de eigenaardige toestanden in dat gewest, niet in dergelijke registers aangeteekend, terwijl ook in enkele afdeelingen van de residentie Batavia, waar de opneming kort vóór ult. 1905 plaats had, geen mutatie-staten zijn aangehouden, doch de cijfers der opneming als definitief zijn beschouwd.

Wanneer men de voor ult. 1905 verkregen uitkomsten vergelijkt met die van ult. 1895 en ult. 1900, dan blijkt (zie het hieronder volgend overzicht) dat de inlandsche bevolking van de gouvernementsresidentiën van Java en Madoera te zamen [1]) in het tijdvak 1901/1905 met 5.7 % is toegenomen, doch dat die vermeerdering 4.8 % minder heeft bedragen dan in de periode 1896 t/m 1900, hetgeen het meest in het oog springt voor Rembang, Semarang, Kedoe en Madoera [2]).

[1]) De beide Vorstenlanden op Java blijven, evenals de buitenbezittingen, buiten beschouwing, aangezien in verband met de bijzondere en eigenaardige toestanden in die gewesten, tot dusver van eene nauwkeurige opneming geen sprake kon zijn.

[2]) De op Semarang, Kedoe en Madoera betrekking hebbende cijfers van ult. 1905 toonen, vergeleken met de opgaven van ult. 1900, zelfs een achteruitgang van de getalsterkte der bevolking aan. Omtrent de oorzaken van dien achteruitgang zal een nader onderzoek worden ingesteld.

GEWESTEN.	Zielental der inlandsche bevolking volgens de opneming van			Op ult. 1900 meer dan volgens de opgaven van 1895.	Op ult. 1905 meer (+) of minder (—) dan volgens de opgaven van 1900.	Gedurende de periode 1901/1905 bedroeg de toeneming van het zielental minder of meer dan gedurende de periode 1896/1900:
	1895.	1900.	1905.			
Bantam	696 939	809 235	891 541	112 296 = 16.1 %	+ 82 306 = 10.2 %	5.9 % minder
Batavia	1 588 124	1 831 974	1 999 978	243 850 = 15.3 »	+ 168 004 = 9.2 »	6.1 » »
Preanger-Regentschappen	2 187 236	2 424 722	2 681 962	237 486 = 10.8 »	+ 257 240 = 10.6 »	0.2 » »
Cheribon	1 534 482	1 634 616	1 682 273	100 134 = 6.5 »	+ 47 657 = 2.9 »	3.6 » »
Pekalongan	1 728 846	1 874 501	1 969 450	145 655 = 8.4 »	+ 94 949 = 5.1 »	3.3 » »
Semarang	2 409 650	2 641 680	2 571 492 a)	232 030 = 9.6 »	— 70 188 a) = 2.6 »	12.2 » »
Rembang	1 311 157	1 451 905	1 477 197	140 748 = 10.7 »	+ 25 292 = 1.7 »	9 » »
Soerabaja	2 145 866	2 320 869	2 395 618	175 003 = 8.1 »	+ 74 749 = 3.2 »	4.9 » »
Pasoeroean	1 603 884	1 807 163	2 001 554	203 279 = 12.7 »	+ 194 391 = 10.7 »	2 » »
Besoeki	738 475	830 177	965 636	91 702 = 12.4 »	+ 135 459 = 16.3 »	3.9 » meer
Banjoemas	1 245 645	1 361 260	1 478 110	115 615 = 9.3 »	+ 116 850 = 8.6 »	0.7 » minder
Kedoe	2 185 736	2 343 840	2 322 987	158 104 = 7.2 »	— 20 853 = 0.9 »	8.1 » »
Madioen	1 105 909	1 227 761	1 342 796	121 852 = 11 »	+ 115 035 = 9.4 »	1.6 » »
Kediri	1 256 165	1 498 489	1 758 579	242 324 = 19.3 »	+ 260 090 = 17.3 »	2 » »
Madoera	1 624 148	1 751 498	1 741 022	127 350 = 7.8 »	— 10 476 = 0.6 »	8.4 » »
Gezamenlijke gouvernementsresidentiën	23 362 262	25 809 690	27 280 195	2 447 428 = 10.5 %	+ 1 470 505 = 5.7 %	4.8 % minder
Djokjakarta	808 370	1 076 993	1 110 814	268 623 = 33.2 »	+ 33 821 = 3.1 »	30.1 » »
Soerakarta	1 199 913	1 499 438	1 577 996	299 525 = 25 »	+ 78 558 = 5.2 »	19.8 » »
Algemeen totaal	25 370 545	28 386 121	29 969 005	3 015 576 = 11.9 %	+ 1 582 884 = 5.6 %	6.3 % minder

a) Daar in de afdeeling Demak der residentie Semarang geen opneming plaats had van het zielental op de particuliere landerijen, is dat zielental niet begrepen onder de voor genoemd gewest opgegeven cijfers. Volgens berichten van de betrokken beheerders bedroeg het bevolkingscijfer dier landen op ult. 1905 9562.

Het is niet aan te nemen, dat die vermindering — welke ten aanzien van alle gouvernementsresidentiën, met uitzondering van Besoeki, is geconstateerd — enkel een gevolg zou zijn van natuurlijke oorzaken. Zonder twijfel is in dit opzicht het verschil in de bij de opnemingen van 1900 en 1905 gevolgde werkwijzen van grooten invloed geweest. Over het algemeen mag aan de bij de jongste opneming in de gouvernementsresidentiën van Java en Madoera verkregen resultaten, althans wat het zielental der bevolking betreft, meer waarde worden gehecht dan aan die van de opneming van ult. 1900, en zulks niet alleen in verband met de, in menig opzicht verbeterde, nieuwe opnemingsvoorschriften, maar ook met het oog op de betere contrôle, welke van de zijde der Europeesche en inlandsche ambtenaren is uitgeoefend op de verzameling en richtige bijhouding van de gegevens. Nochtans kan, uit een statistisch oogpunt beschouwd, aan die uitkomsten geen volstrekte waarde worden toegekend; daartoe liepen de tijdstippen, waarop met de opneming een begin werd gemaakt, voor de verschillende gewesten en gedeelten van gewesten te zeer uiteen en duurden de perioden van opneming te lang, terwijl ook de bijwerking van de verkregen gegevens met behulp van de in de mutatie-registers aangeteekende opgaven niet bevorderlijk was aan het erlangen van volkomen juiste cijfers. Maatregelen om de statistische waarde der uitkomsten van volgende periodieke opnemingen zooveel mogelijk te verhoogen zijn in overweging.

B.

OPPERBEHEER.

Het lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, de heer F. A. Liefrinck, werd bij Gouv. Bt. 4 Sept. 1906 n°. 3 als Regeeringscommissaris belast met de politieke leiding van de Balische aangelegenheden tijdens de militaire expeditie naar Bali en van alles, wat daarmede verband hield (vgl. hoofdst. C, § 22). Bij Gouv. Bt. 2 Dec. 1906 n°. 8 is de heer Liefrinck weder van die functiën ontheven, onder dankbetuiging voor de gewichtige diensten door hem tot bevestiging van het Nederlandsch gezag op Bali aan den lande bewezen.

Door wijziging van de artt. 75 en 85 en intrekking van art. 86 van het Regeeringsreglement (wet van 31 Dec. 1906 — Ned. St. 1906 n°. 346, Ind. St. 1907 n°. 204 —) is de mogelijkheid geopend om de in Nederlandsch-Indië bestaande wetgeving op het gebied van het burgerlijk, handels- en strafrecht meer in overeenstemming te brengen met de tegenwoordige behoeften van de verschillende groepen der bevolking, terwijl door wijziging van art. 109 (wet van denzelfden datum — Ned. St. 1906 n°. 347, Ind. St. 1907 n°. 205 —) de onzekerheid, welke tot dusver bestond ten aanzien van de categorieën waarin de personen in Nederlandsch-Indië zijn verdeeld, is opgeheven en tevens gelegenheid gegeven is om den rechtstoestand der inlandsche Christenen te regelen in overeenstemming met hunne behoeften. De bedoelde wetten zullen eerst op een nader te bepalen dag in werking treden.

C.

MEDEDEELINGEN VAN STAATKUNDIGEN EN ALGEMEENEN AARD.

§ 1. BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND.

Omtrent onze aanrakingen met Serawak zij verwezen naar § 14 en omtrent die met Portugeesch-Timor naar § 21 van dit hoofdstuk. De ratificatie van het in 1904 met Portugal gesloten tractaat betreffende de grensregeling op Timor (vgl. K. V. 1906, kol. 3) heeft nog niet plaats gehad.

Aan een door de Regeering van Siam geuiten wensch om, ten behoeve van de irrigatie in dat rijk, de beschikking te mogen verkrijgen over een ingenieur en twee opzichters van den Indischen waterstaatsdienst, boven het reeds aldaar werkzame personeel van dien dienst (zie K. V. 1904, kol. 4), kon, wat den ingenieur betreft, ditmaal geen gevolg gegeven worden met het oog op de belangen van den waterstaat in Nederlandsch-Indië.

De wet van 9 Juli 1906 (Ned. St. n°. 196), houdende goedkeuring van eene nadere overeenkomst met de Fransche Regeering betreffende de kabelverbinding tusschen Pontianak en Saigon (zie K. V. 1906, kol. 195), is in Nederlandsch-Indië afgekondigd bij Ind. St. 1906 nos. 477 en 478. Hetzelfde geschiedde bij Ind. St. 1907 n°. 102 ten aanzien van de wet van 29 Dec. 1906 (Ned. St. n°. 341), waarbij de gelegenheid is geopend om schepen onder vreemde vlag toe te laten tot de kustvaart van en op de havens Stagen (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en Sabang (Atjèh en onderhoorigheden).

In Juni 1906 vertoefde een uit 3 gepantserde kruisers bestaand Japansch eskader gedurende korten tijd te Tandjoengpriok (Batavia) en in December van dat jaar bracht een deel van het Britsch eskader in de Chineesche wateren een bezoek aan Batavia en eenige andere havens van den Nederlandsch-Indischen Archipel.

---

§ 2. JAVA EN MADOERA.

In de residentie Bantam was, zooals gewoonlijk, ook in 1906 het Mohammedaansch godsdienstig leven zeer opgewekt. Pesantrens en bedehuizen werden druk bezocht en de voorschriften van den Islam getrouw opgevolgd, terwijl de beoefenaars van de verschillende tarekats (tariqah's) — vooral de Qadirijjah en de Naqsjibendijjah — op wie steeds toezicht gehouden wordt, zich door bijzonderen ijver onderscheidden.

In de afdeeling Salatiga (Semarang) deden zich een paar gevallen voor, waarin zoogenaamde doekoen's, die ijverden voor eene richting in den godsdienst, die het in acht nemen van den ritus als overbodig beschouwt, zich aan oplichting schuldig maakten. Nadat eenigen hunner door den politierechter waren veroordeeld, werd van de bewuste beweging niets meer vernomen.

In de afdeeling Blora der residentie Rembang was reeds gedurende eenige jaren door den uit het gehucht Ploso (distr. Randoeblatoeng) afkomstigen landbouwer Soerontiko alias Samin eene geheel van den Islam afwijkende leer verkondigd, doch vooral in 1906 en het begin van 1907 deed hij van zich spreken. Hij noemde zijne leer de Igama Dam (Adam), den oorspronkelijken godsdienst, die in den aanvang van de maand Soera (14 Februari 1907) weder zou worden ingevoerd, terwijl de godsdienst van de Hollanders en alle personen onder hunne bevelen door hem de Igama Rasoel genoemd werd. In Adam's tijd werden geen belastingen betaald en zoo moest het ook nu weder worden. Vandaar dat Samin, die zich rein genoeg verklaard had om alle voorschriften van zijne leer geheel op te kunnen volgen, weigerde belasting te betalen, eigenmachtig hout uit de bosschen kapte, enz., waarvoor hij herhaaldelijk gestraft werd. Zijne volgelingen zette hij niet aan om zijn voorbeeld te volgen; integendeel, zij moesten het gezag gehoorzamen, zoolang zij nog niet rein genoeg waren geworden. Op het gedrag van de volgelingen van Samin (bij het einde van 1906 ongeveer een 3000-tal, waarvan de helft in Blora en de andere helft verspreid over de aangrenzende afdeelingen Bodjonegoro, Grobogan en Ngawi) viel dan ook nimmer iets aan te merken tot in Januari 1907. Toen begonnen zij zich van hunne desagenooten af te scheiden, in zoover, dat zij hun aandeel in de gemeenschappelijke desaplichten niet meer wilden vervullen, terwijl ook de belastingen door hen niet goedschiks meer werden betaald. Een zekere Soerowirio, gewezen desaschrijver van Medalan — die vroeger op de rapportdagen bij het districtshoofd allerlei wartaal sprak, hetgeen tot zijn ontslag had geleid —, maakte op zekeren dag alles te gelde wat hij bezat, schafte zich mooie kleederen aan, gaf feesten, beweerde Norojono, eene figuur uit de wajang, te willen navolgen en gaf het voornemen te kennen om zich den 1sten Maart 1907 tot patih te doen uitroepen. Eene hem wegens weigering tot betaling van slachtbelasting opgelegde boete werd door hem goedschiks betaald. In de afdeeling Bodjonegoro heette het onder de leerlingen van Samin, dat zijne leer over drie jaar algemeen zou gelden, iedereen dan goede huizen en sawahs zou krijgen en belastingheffing niet meer zou plaats hebben. Vóórdat Soerowirio's plan ten uitvoer gebracht kon worden trad het bestuur handelend op, ten einde mogelijke ongeregeldheden van eene wellicht eerst door tandakken en opium in staat van opwinding gebrachte menigte te voorkomen. Samin werd einde Februari bij den regent van Blora ontboden, zooals wel meer gebeurd was, en aan welken last hij dan ook voldeed. Toen hij naar Blora op weg was, werden zijne voornaamste volgelingen en leerlingen een voor een, zonder dat eenig verzet plaats vond, in hechtenis genomen en, evenals Samin, die eveneens gevangen was genomen, naar de gevangenis te Rembang overgebracht. Eenige dagen daarna trachtte een zijner volgelingen, een zekere Modongso, die beweerde soesoehoenan te willen worden, uit wraak over de gevangenneming van Samin, den assistent-wedono van Kedoengtoeban en zijn schrijver te vermoorden, hetgeen door de politie werd verijdeld, bij welke gelegenheid 5 personen licht en Modongso, die in hechtenis genomen werd, zwaar gewond werden.

Een godsdienstleeraar in de desa Koeripan (distr. en afd. Tjilatjap der residentie Banjoemas) begon in December 1906 verschijnselen van godsdienstwaanzin te vertoonen. Zijne vreemde handelingen, o. a. het vernielen van zijn huisraad en omkappen van zijne klapperboomen, lokten vele moerids naar zijne woning om daar op ongewone wijze oefeningen in het dzikir te houden. Hieraan werd door den regent spoedig een einde gemaakt door aan den hadji de bevoegdheid tot het geven van godsdienstonderwijs te ontnemen en den moerids te verbieden zijn huis

verder te bezoeken. Enkele onwilligen werden door het regentschapsgerecht gestraft.

In Januari 1907 had in het gehucht Bendoengan (desa Baron, distr. Waroedjajeng, afd. Berbek, res. Kediri) een opstootje plaats, waarvan de hoofdaanlegger was een zekere Dermodjojo, een welgesteld landbouwer en grondbezitter aldaar. Hij stond zoowel bij zijne familieleden en bedienden als bij de lieden uit de buurt in aanzien en zij betoonden hem eenige vereering, welke hem hoogmoedig maakte. In de laatste maanden van 1906 was Dermodjojo begonnen te spreken over het verschijnen van den „ratoe adil" en later verklaarde hij, dat hij in een droom tot die hooge waardigheid was geroepen. Bij eene door hem op 23 Januari aan de familieleden en intieme kennissen gegeven slametan, waarbij ook zijne bedienden tegenwoordig waren, openbaarde hij zich als ratoe adil en verlangde van de aanwezigen dat zij hem als zoodanig zouden erkennen en gehoorzamen, waaraan zij gevolg gaven door het brengen van den voetkus en door andere bewijzen van eerbied en onderdanigheid. Sedert werden herhaaldelijk te zijnen huize besprekingen gehouden en werd ook de dag vastgesteld, waarop hij tot ratoe adil zou verheven worden, terwijl hij verschillende personen als zijn legeraanvoerders aanwees. Voorts kondigde hij de spoedige komst aan van Togok en Semar, figuren uit de wajang poerwa, die hem zouden bijstaan, en hij schijnt ook tot zijne volgelingen te hebben gezegd, dat, mocht het tot een gevecht komen, zij dan niet voor den dood bevreesd behoefden te zijn, aangezien zij toch weder spoedig tot het leven teruggeroepen zouden worden. Den 28sten Januari had weder eene bijeenkomst bij Dermodjojo plaats, doch het gelukte den waarnemenden wedono van Waroedjajeng, hoewel hij van de bijeenkomst verwittigd was, niet te weten te komen, wat er op die vergadering voorviel, daar aan een ieder de toegang geweigerd werd. Om het erf van Dermodjojo werden daarop wachtposten uitgezet. Bij het naar huis gaan, na afloop van de bijeenkomst, stuitten eenige van zijne volgelingen op deze wachten en werd een hunner gearresteerd. Dit gaf Dermodjojo aanleiding om zijne volgelingen op te dragen, wanneer de politie op het erf mocht komen, haar tegemoet te treden en zich tegen elke arrestatie te verzetten. In den morgen van den 29sten Januari begaven zich de assistent-resident van Berbek, de controleur van Kertosono, de regent van Berbek en de wedono van Ngandjoek, met een 37-tal politieoppassers en desahoofden naar Bendoengan. Vóór het huis van Dermodjojo zaten twee der door hem als aanvoerders of voorvechters aangewezen volgelingen, alleen met een kris gewapend. Op eenige door den regent van Berbek tot een hunner gerichte vragen werd eerst geen en later op oneerbiedige wijze in het laag-Javaansch antwoord gegeven. Intusschen was de andere voorvechter met getrokken kris op den regent toegeloopen en toen daarop diens hoofdoppasser vooruit sprong om den bedreiger in bedwang te houden, gaf deze, onder het geroep van „sabil oellah", het sein tot den aanval. Uit het huis en uit den tuin stormden Dermodjojo's volgelingen, gewapend met krissen, kapmessen en lansen, naar het voorplein en vielen de zich daar bevindenden aan. De wedono van Ngandjoek en eenige andere personen werden gedood, terwijl enkelen, onder wie de assistent-resident, de heer C. C. M. Henny, gewond werden. Met het oog op de overmacht der kwaadwilligen achtte men het toen wenschelijk te retireeren. De regent van Berbek en de zijnen ontmoetten op den terugtocht den waarnemenden wedono van Waroedjajeng, die zich met den wedono van Berbek en eenige assistent-wedono's, desahoofden en oppassers in de nabijheid had bevonden en op het hooren van schoten, met zijn gevolg naar Dermodjojo's woning was opgetrokken. Op het ontmoetingspunt ontstond met de muiters, die den regent achtervolgd hadden, opnieuw een gevecht, waarbij de wedono van Berbek doodelijk gewond werd en een assistent-wedono een lanssteek in een der beenen bekwam. De regent vertrok daarop onmiddellijk met den controleur naar Kertosono (de gewonde assistent-resident had zich naar Ngandjoek begeven), ten einde den resident van Kediri met het voorgevallene in kennis te stellen en de noodige militaire macht (uit Soerabaja) te hulp te roepen.

De resident verscheen spoedig met geneeskundige hulp ter plaatse en, na de aankomst der militairen, begaf men zich weder naar Dermodjojo's woning, terwijl inmiddels alle wegen in en om het gehucht Bendoengan door gewapende inlanders onder aanvoering van hunne hoofden waren afgezet. Dermodjojo's volgelingen, die zich op het voorerf bevonden en onder het geroep van „La Illah" en het zwaaien van hunne wapens een uitdagende houding aannamen, werden herhaaldelijk gesommeerd om de wapens neer te leggen, waaraan geen gevolg werd gegeven. Een door de militairen op de muiters gelost salvo deed eenige hunner neervallen, doch dit scheen op de andere niet den minsten indruk te maken, waarom, na sommatie, nogmaals een salvo gelost werd, waarop de muiters zich terugtrokken. Er bleken 19 personen, onder wie Dermodjojo zelf en eenige zijner naaste familieleden, gesneuveld te zijn: de overigen, ten getale van 49 (hieronder 13 familieleden en 8 bedienden van Dermodjojo), onder wie 9 gewonden, werden in hechtenis genomen. Het verzet was geheel gebroken en de rust en orde werden niet meer verstoord. De militaire macht keerde tegen den avond weder naar Soerabaja terug.

Den 1sten Februari 1907 werd zekere Bapa Rachman, uit de kampong Tjireunden van de desa Klapareja (distr. Tjiheulang, afd. Soekaboemi, res. Preanger-Regentschappen), die aan hallucinaties leed, zich voor Ratoe Pelaboehan uitgaf en beweerde dat de tijd was aangebroken om de Europeanen en de inlandsche ambtenaren te bevechten, met een 11-tal leden zijner familie door den wedono van Tjiheulang gevangen genomen. Enkele der aangehoudenen werden 's nachts door een 14-tal andere familieleden met geweld bevrijd, waarbij 2 personen vrij ernstig gewond werden. De wedono vluchtte naar Tjibadak, terwijl Bapa Rachman en zijne volgelingen zich gewapend naar Karangtengah begaven en aldaar eene dreigende houding aannamen. Dank zij het beleidvol optreden van den assistent-resident van Soekaboemi legden zij spoedig de wapens goedschiks neer, waarop zij — in 't geheel 22 personen — onder gewapend geleide naar Soekaboemi zijn opgezonden.

Het aantal bedevaartgangers was in 1906 in bijna alle gewesten belangrijk grooter dan in het voorafgegane jaar, hetgeen waarschijnlijk moet worden toegeschreven aan de gunstige uitkomsten van den landbouw en aan het feit, dat de Garebeg Besar (25 Januari 1907) op een Vrijdag viel. De neiging van de Hindoesche bevolking van den Tengger (Pasoeroean) om tot den Islam over te gaan bleef aanhouden.

Den 16den Juli 1906 werd ter hoofdplaats Soerabaja een moord gepleegd op een Chinees. Bij eene huiszoeking bij drie van zijne landgenooten, die van den moord verdacht werden, werd beslag gelegd op papieren, die wezen op het bestaan van een geheim Chineesch genootschap, terwijl een in de naburige gewesten ingesteld nauwkeurig onderzoek aan het licht bracht, dat te Soerabaja een hoofdzetel is gevestigd van het Chineesche „Drie Vingeren Verbond (Sam Tiam Foei)".

In Djokjakarta hadden geen bijzondere gebeurtenissen op politiek gebied plaats. Door den sultan werden in den loop van 1906 twee zijner zoons, die daarvoor in de termen vielen, tot pangeran verheven. Bij de Djokjasche grooten is een streven merkbaar om meer dan tot dusver zorg te besteden aan de opvoeding van hunne kinderen.

De in 1903 tot opvolger van zijn vader als hoofd van het Pakoe Alamsche huis aangewezen oudste wettige zoon van wijlen Pakoe Alam VI (zie K. V. 1904, kol. 5) is den 17den December als zoodanig plechtig geïnstalleerd onder den titel en naam van Pangeran Adipati Ario Praboe Soeriodilogo, met gelijktijdige toekenning van den rang van luitenant-kolonel bij den generalen staf van het Nederlandsch-Indisch leger. De door hem gepasseerde acte van verband is goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 16 Oct. 1906 n°. 16. De raad van bestuur is ontbonden en vervangen door een rijksraad, zooals er een in Djokjakarta bestaat (vgl. K. V. 1906, kol. 4). Aan de leden van den ontbonden raad is de tevredenheid der Regeering betuigd voor de wijze, waarop zij aan hunne opdracht hebben voldaan. Aan een hunner, Pangeran Ario Notodirodjo, die gedurende de laatste drie jaren met de afdoening van de dagelijksche zaken was belast geweest, is, wegens de in die functie bewezen belangrijke diensten, de titulaire rang van majoor bij den generalen staf van het Indisch leger verleend (Gouv. Bt. 16 Oct. 1906 n°. 17). De onbetaalde heerendiensten in de Pakoe Alaman zijn afgeschaft of omgezet in eene geldelijke belasting, met uitzondering van de diensten voor het verzamelen en transporteeren van verhardingsmateriaal voor de rijkswegen en van de zoogenaamde cultuurdiensten op de onderneming Sewoe Galoer, ter vervanging van grondbelasting. Voor de afgeschafte of geconverteerde diensten, die aan het hoofd van het Pakoe Alamsche huis toekwa-

men, is het strikt noodige vaste personeel aangesteld, waarvoor op de jaarlijksche begrooting een post gebracht is. Een geheel nutteloos gebruik, namelijk het zenden van eetwaren door Pakoe Alam aan den resident op den 23sten dag der Mohammedaansche poeasa-maand, is, na bespreking met het zelfbestuur, afgeschaft. De leden van het Pakoe Alamsche huis besteden veel zorg aan de opvoeding van hunne kinderen.

De soesoehoenan van Soerakarta kwam de politieke contracten goed na en ook de rijksbestuurder toonde veel goeden wil in het opvolgen van bevelen en het aanbrengen van verbeteringen in zake politie, enz. Hij verleende ook de noodige medewerking met betrekking tot de landverhuur. De soesoehoenan opperde aanvankelijk bezwaren tegen de invoering van het nieuwe landhuurreglement (Ind. St. 1906 n°. 93), doch legde zich, na besprekingen met den resident, ten slotte daarbij neder. In het stroomgebied van de Woro deden zich velerlei irrigatiegeschillen voor, terwijl ook de vrijwaring van de aldaar gelegen ondernemingen tegen zandbandjirs van den Merapi tot verschillende quaestiën leidde. Ten einde tot eene bevredigende oplossing van een en ander te geraken, werd het waterschap Woro ingesteld, waarvan de kosten voor een deel door de betrokken landhuurders en voor het overige door het inlandsch zelfbestuur gedragen worden, terwijl voor de zaken van het waterschap een ingenieur van den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken aangewezen is (Gouv. Bt. 24 Maart 1907 n°. 5). De kinderen van den soesoehoenan bezoeken de Europeesche scholen, eenige hunner zijn bij een Europeeschen hoofdonderwijzer in den kost en de oudste meisjes ontvangen privaatles in de Nederlandsche taal. In 1906 vertrokken twee zonen en een jongere broeder van den soesoehoenan naar Nederland, waar reeds een tweetal zijner zonen school gingen. Ook de rijksbestuurder en verscheidene regenten en andere hooggeplaatste inlandsche ambtenaren laten zich aan de opvoeding van hunne kinderen veel gelegen liggen. In het begin van 1906 heeft de soesoehoenan wederom een bezoek (in streng incognito) gebracht aan de residentie Semarang (vgl. K. V. 1904, kol. 5). Pangeran Ngabehi, het hoofd der Solosche prinsen, is bij Gouv. Bt. 28 Aug. 1906 n°. 20 benoemd tot adjudant in buitengewonen dienst van den Gouverneur-Generaal.

In de vacature van regent van Poerworedjo (zie K. V. 1906, kol. 5) is in Juli 1906 voorzien door de benoeming tot die betrekking van den zoon van den overleden regent, tevoren assistent-wedono van Sawangan (distr. Moentilan, reg. Magelang). De regent van Ponorogo (res. Madioen) werd in October 1906, op verzoek, gepensionneerd en vervangen door den toenmaligen regent van Patjitan, die als zoodanig opgevolgd is door den wedono van Maospati, een zoon van den gepensionneerden regent van Ponorogo. De nieuw opgetreden regent van Ponorogo overleed kort na zijne aanstelling, waarop (Maart 1907) in zijne plaats is benoemd de regent van Toeloengagoeng (res. Kediri), die aldaar is opgevolgd door den tweeden zoon van den evenbedoelden overleden regent van Ponorogo, tot dusver assistent-wedono van Madioen. In November 1906 overleed de regent van Sidoardjo (res. Soerabaja); hij is in Februari 1907 opgevolgd door een zijner zoons, tot dusver assistent-wedono van Peterongan (distr. Modjoagoeng, reg. Modjokerto). In de vacature, ontstaan door het overlijden van den regent van Pemalang (res. Pekalongan) in Januari 1907, is nog niet voorzien. In October 1906 werd een aanslag gepleegd op het leven van den regent van Soemenep (Madoera). De dader werd gevat, doch het is nog niet aan het licht gekomen of men hier te doen had met eene persoonlijke wraakoefening dan wel met een complot.

Ook in 1906 werden aan een aantal inlandsche ambtenaren onderscheidingen toegekend, terwijl er daarentegen eenige wegens ongeschiktheid of andere redenen uit den dienst verwijderd moesten worden.

De veiligheid van personen en goederen kon, hoewel hier en daar eenige verbetering viel te constateeren, nog geenszins bevredigend genoemd worden. In de residentiën Madoera, Semarang, Pasoeroean, Soerabaja, Besoeki en Batavia kwamen respectievelijk 187, 67, 61, 60, 56 en 34 gevallen van moord en doodslag voor, terwijl in Rembang het aantal, met inbegrip van dat der zware verwondingen, 183 bedroeg, tegen 232 in 1905. Het aantal ketjoe- (rampok-, kampak-) partijen bedroeg 178 (in 11 gewesten), tegen 209 (in 10 gewesten) in 1905; in Soerakarta alleen hadden er 50 plaats en in Batavia 75, tegen respectievelijk 153 en 73 in het voorafgegane jaar. In Soerakarta was de toestand veel gunstiger dan in 1905, hetgeen, zooals verwacht werd, grootendeels te danken is aan de werking van de zoogenaamde loenhuizen (zie K. V. 1906, kol. 5) en de aanstelling van bekels op de ondernemingen. De loenhuizen kwamen in den loop van 1906 geheel gereed, namelijk één op elke standplaats van een politie-regent of onderregent. Beide maatregelen zijn evenwel van nog te jongen datum om reeds volledig succes te kunnen hebben. Roof op den publieken weg werd op Java en Madoera 67 maal gepleegd (waarvan 33 gevallen in Rembang en 19 in Soerakarta), tegen 69 maal in 1905. Veediefstallen kwamen weder zeer veel voor, vooral op Madoera (535 gevallen, tegen 324 in 1905). In het aantal rietbranden, die zich in de meeste suiker produceerende streken bleven voordoen, viel eene aanzienlijke vermindering te constateeren; in Madioen, Kediri en Besoeki hadden er respectievelijk 48, 113 en 181 plaats, tegen 112, 300 en 228 in 1905. Uit laatstgenoemd gewest werden bovendien 66 schuurbranden en uit Pasoeroean 367 (457 in 1905) schuur- en rietbranden gemeld.

De gezondheidstoestand was in 1906 over het algemeen gunstig. De koortsen in de afdeelingen Bangkalan en Sampang der residentie Madoera (zie K. V. 1906, kol. 6) waren echter op het einde van het jaar nog niet geweken, doch op ult. September kon de officier van gezondheid, die naar de koortsdistricten gedirigeerd was om de oorzaak van de ziekte op te sporen en de leiding van de bestrijding op zich te nemen, naar zijne standplaats terugkeeren. De in de eerste helft van 1906 onder de bevolking van het particuliere land Pasilian (afd. Tangerang, res. Batavia) geheerscht hebbende koortsepidemie (zie t. a. p.) werd door spoedige geneeskundige hulp tot staan gebracht. Op het eiland Sapeken (Madoera) vertoonde zich in October eene buikziekte (dysenterie, zooals later bleek), die vooral onder de kinderen nog al veel slachtoffers maakte, en later eveneens werd geconstateerd op de eilanden Saboenting, Pageroengan, Saseel en Sepandjang (Kangean-groep). Dank zij de van bestuurswege getroffen maatregelen, was de ziekte in Maart 1907 geweken. In Pasoeroean (vooral in de afdeelingen Malang en Bangil) kwamen meer pokken, mazelen en koortsen en in Besoeki meer koortsen voor dan in 1905, terwijl gedurende de eerste 4 maanden van het jaar de gezondheidstoestand in Tjilatjap (Banjoemas) zeer ongunstig was door malaria. In het onderdistrict Nawangan (afd. Patjitan, res. Madioen) heerschten de pokken in het laatste kwartaal van 1906 epidemisch, doch op ult. December waren zij zoogoed als geweken.

De voornaamste onder den veestapel voorgekomen ziekten, die echter nergens een epizoötisch karakter droegen, waren kwade droes, surrah, mond- en klauwzeer en septichaemia haemorrhagica.

De rijstoogst viel ook in 1906 over het algemeen gunstig uit. In sommige gedeelten van de residentiën Batavia, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Madoera, Soerabaja, Madioen en Kediri mislukte het gewas ten deele tengevolge van overstroomingen, ziekten of plagen. In Rembang waren de uitkomsten van den oogst ongunstig tengevolge van de slechte weersgesteldheid. Van bestuurswege is door invoer van rijst het mogelijke gedaan om in den nood van de bevolking te voorzien.

De koffiecultuur leverde in de gewesten, waar zij nog van beteekenis is, gunstiger resultaten op dan in 1905. In eenige residentiën (Bantam, Cheribon en Semarang) viel een gestadige achteruitgang van deze cultuur te constateeren.

De uitkomsten van de suiker- en tabakscultuur waren over het algemeen bevredigend. In de afdeelingen Batang (Pekalongan), Malang (Pasoeroean) en Banjoewangi (Besoeki) breidt de laatstgenoemde zich sterk uit. In Semarang, Banjoemas en Kedoe mislukte een gedeelte van den aanplant tengevolge van de vele regens in den oostmoeson.

Emigratie naar de buitenbezittingen had ook in 1906 weder plaats, vooral naar de Oostkust van Sumatra, Palembang, de Lampongsche districten, Benkoelen, Borneo en Noord-Celebes. Ook vertrokken weder eenige transporten inlanders naar streken buiten Nederlandsch-Indië (zie hoofdst. J, afd. I, § 6). In de Javaansche nederzettingen in Zuid-Soekapoera (Preanger Regentschappen) verminderde het zielental van 838 bij het einde van 1905 tot 761 op ult. 1906. Uit Midden- en Oost-Java bleef emigratie plaats hebben naar Zuid-Besoeki.

Omtrent de werkzaamheden van de hoofdcommissie voor het welvaartsonderzoek (zie K. V. 1906, kol. 6) valt te vermelden, dat thans ook de resultaten van de onderzoekingen betreffende de veeteelt en het vervoerwezen in druk verschenen zijn, terwijl de gewestelijke verslagen en het algemeen verslag betreffende handel en nijverheid nagenoeg gereed zijn. Met het samenstellen van het algemeen verslag betreffende landbouw en recht en politie is een aanvang gemaakt; eenige gewestelijke verslagen betreffende deze punten van het onderzoek zijn reeds van de pers gekomen.

In Kedoe, de Preanger Regentschappen en Banjoemas traden in 1906 verscheidene rivieren herhaaldelijk buiten hare oevers, waardoor min of meer aanzienlijke schade aan aanplantingen, wegen en bruggen werd aangericht. Den 29sten December werd de hoofdplaats Soerakarta door een grooten bandjir bezocht, doch daar het water slechts langzaam steeg en daalde, en de stroom derhalve niet sterk was, terwijl de bevolking bijtijds gewaarschuwd kon worden, was de schade betrekkelijk gering. Ook andere deelen van Soerakarta en het regentschap Adikarto (Pakoe Alamsch gebied, res. Djokjakarta) hadden in het laatst van het jaar door overstroomingen te lijden. In Januari 1907 hadden, tengevolge van zware regens, overstroomingen plaats in de residentie Batavia. In de afdeeling Meester-Cornelis werd een gedeelte van de pas beplante sawahs van eenige desa's der particuliere landen Gedong Gede en Tjikarang onder water gezet en in de afdeeling Stad en Voorsteden van Batavia liepen door den hoogen waterstand in de Tjiliwoeng alle laag gelegen wijken en kampongs onder. Er werd echter geen noemenswaardige schade aangericht. Eenige districten van de residentie Semarang werden medio Januari en in het begin van Februari 1907 door zware bandjirs geteisterd, waardoor wegen, dijken en bruggen werden beschadigd.

De vulkaan Merapi op de grens van Kedoe, Djokjakarta en Soerakarta vertoonde nog verhoogde werking, welke zich openbaarde door het uitwerpen van groote hoeveelheden zand.

---

§ 3. ATJÈH EN ONDERHOORIGHEDEN.

In afwachting van de totstandkoming eener in overweging zijnde reorganisatie van het bestuur van dit gewest — waartoe o. m. de vereeniging van de onderafdeelingen Gebied buiten de Sagi's en XXVI Moekims behoort — is in het begin van 1906 het bestuur over die onderafdeelingen opgedragen aan één controleur van het binnenlandsch bestuur met standplaats te Oelèë Lheuë.

In verband met de invoering in een deel van dit gewest van eene belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten (Ind. St. 1907 n°. 184), is in beginsel besloten tot beperking van de toepassing van het aldaar bestaande boetestelsel — oplegging van politieke en politioneele boeten door het administratief gezag —, terwijl ook eene vermindering van heerendiensten in uitzicht is gesteld.

De politieke toestand in de afdeeling Groot-Atjèh liet gedurende 1906 weinig te wenschen over, terwijl bewegingen op godsdienstig gebied niet voorkwamen. Wel werden verschillende nabij het gebergte gelegen kampongs nog af en toe onveilig gemaakt door kleine benden, doch belangrijke verstoringen van rust en orde hadden die bezoeken niet ten gevolge. Bepaald verzet werd alleen nog ondervonden in de VII Moekims Pidië. De benden zijn hier echter slechts gering in aantal en bestaan uit onverzoenlijken die, aanvankelijk naar de Onderhoorigheden uitgeweken en overal in het gebergte opgejaagd, er de voorkeur aan schenken om hunne rustelooze omzwervingen op eigen gebied voort te zetten, zoomede uit leegloopers en slechte sujetten, die liever van roof dan van geregelden arbeid leven. Hunne bezoeken aan de kampongs hebben in den regel ten doel sabilgelden in te zamelen en levensmiddelen en kleederen op te eischen; een enkele maal komen zij om wraak te nemen op hen, die aan het bestuur hunne komst of hunne schuilplaatsen mededeelen. Hoewel onafgebroken door onze troepen wordt gepatrouilleerd, gelukte het der marechaussee slechts zelden aanraking met die benden te verkrijgen, omdat het bestuur gewoonlijk te laat bericht ontvangt van de komst of van de aanwezigheid der kwaadwilligen, hetgeen moet worden toegeschreven aan gebrek aan medewerking van vele hoofden, vooral van hen, die zich eerst kortelings onderwierpen en van wie uiteraard slechts geleidelijk volledige samenwerking met het gezag kan worden verwacht. Met deze overweging wordt dan ook rekening gehouden bij de beoordeeling van de feiten; alleen wanneer opzettelijke nalatigheid is gebleken wordt bestraffing toegepast. Gaandeweg valt echter ten deze verbetering waar te nemen. Zoo kwam het herhaaldelijk voor, dat hoofden en bevolking der VII Moekims Pidië de komst van kwaadwilligen in hun gebied onmiddellijk aan het bestuur berichtten, en dat zij, in afwachting van militaire hulp, er zelfs toe overgingen om de indringers gewapenderhand te verdrijven. Ook werden meermalen personen, die zich nog niet hadden onderworpen en zich toch in de kampongs durfden te vertoonen, door de hoofden gearresteerd en aan het bestuur uitgeleverd.

Bij Gouv. Bt. 11 Dec. 1906 n°. 32 is aan de weduwe van wijlen T. Oema', Tjoet Nja' Dén en haar neef T. Nana (zie K. V. 1906, kol. 7), in het belang van de openbare rust en orde in dit gewest, de afdeelingshoofdplaats Soemedang (Preanger Regentschappen) tot verblijfplaats aangewezen.

Na de onderwerping van T. Ali Ba'ét, den oudsten zoon van den vorigen oelèëbalang der VII Moekims Ba'ét, en zijn terugkeer in dat gebied (zie K. V. 1906, kol. 7 en 16), verzocht zijn jongere broeder, T. Radja, die inmiddels tot oelèëbalang was aangesteld, van die functie te worden ontheven, opdat eerstgenoemde, als zijnde volgens de adat de meest rechthebbende op bedoelde waardigheid, daartoe zou kunnen worden geroepen. Aan dat verzoek is bij Gouv. Bt. 21 Aug. 1906 n°. 26 gevolg gegeven, waarna het bestuur over de VII Moekims Ba'ét door den civielen en militairen gouverneur tijdelijk aan T. Ali is opgedragen, met de bedoeling om hem, bij gebleken geschiktheid, voor eene definitieve benoeming bij de Regeering in aanmerking te brengen.

Met uitzondering van Toeankoe Mahmoet, die zich met ernst op het landbouwbedrijf en de vischvangst toelegt, bleven de leden van het voormalig sultansgeslacht in hun onbeduidende rol volharden. Panglima Pòlém, panglima sagi der XXII Moekims, gaf meermalen bewijzen van zijn goeden wil om met het bestuur samen te werken tot het vestigen van een geregelden toestand in zijn gebied.

Alle hoofden tot en met den rang van imeum zenden hunne zonen, die den vereischten leeftijd hebben bereikt, naar de lagere school.

In de afdeeling Onderhoorigheden van Atjèh, met name in Pidië, Lhō' Seumawè en Meulabōh, waar de kiem van het verzet in hoofdzaak bij de oelamapartij moet worden gezocht, zijn nog vele leden dier partij niet genegen om zich aan ons gezag te onderwerpen, niettegenstaande de gevoelige verliezen, welke hun opnieuw werden toegebracht. Zoo sneuvelden in Pidië Teungkoe Sjam Soeië', vertrouweling van wijlen Teungkoe di Tjòt Pliëng, Teungkoe Dawòt Tantoea, afkomstig van Groot-Atjèh, Teungkoe Kadli van Boesoeë, Teungkoe Bilé' Teungòh van Keumala Raja, Teungkoe Batèë Meutoedong van Lhōng, Teungkoe Sjèch van Tjoembō' en Teungkoe di Sigli alias Teungkoe Mat Taha. Van de in K. V. 1906, kol. 8, genoemde ons nog vijandig gezinde landschapshoofden en hunne familieleden kwamen in Pidië in onderwerping T. Ma Ali van Tangsé en zijn bloedverwant Panglima Prang Banta, terwijl T. Tjoet Mahmoet, een zoon van den keudjroeën van Arōn, T. Ma' Oen Tji' Geumpang en T. Bén, zoon van Keudjroeën Leupoeë, sneuvelden. Daarentegen bleven van de geestelijken van eenig aanzien nog in verzet Teungkoe Tji' Ma'èt Tirò en zijn halfbroeder Teungkoe di

Boekét, Teungkoe di Reubèë, Teungkoe Tji' Kòbat, Teungkoe di Beureu'eh, Habib Itam en Teungkoe di Lam Goet.

In Lhō' Seumawè werden onschadelijk gemaakt Teungkoe di Tjòt Waki, Teungkoe Tji' Ma' Abit, Teungkoe Ma' Ali, opvolger van wijlen Teungkoe di Aloeë Keutapang (zie K. V. 1906, kol. 7), en de oelama Teungkoe Rajeu' (zie K. V. 1906, kol. 8) en onderwierpen zich T. Hakém Roeséb, een der oelèëbalang VI van Peusangan, en T. Léhman, zoon van T. Sah Kòbat van Samalanga Toenòng. Evenwel liepen tot de verzetspartij over T. Oebét van Samalanga Toenòng (zie t. a. p., noot) met zijn neef T. Mahmoet (een der zonen van T. Lōtan Meureudoe) en T. Banta Amat, waarnemend oelèëbalang van Boelōh Blang Ara. Laatstgenoemde is sedert gedood, terwijl T. Mahmoet werd gearresteerd, doch spoedig na zijne arrestatie overleed. In verzet bleven Teungkoe di Paja Bakōng, Habib Djoerōng, Teungkoe Ali, Habib Ahmat, Teungkoe di Barat en Habib Ata.

Van de in de onderafdeeling Meulabōh in verzet zijnde salé'-geestelijken werd Teungkoe Lòt, broeder van Teungkoe Padang Si Alèt (zie t. a. p.), gearresteerd en sneuvelden het beruchte bendehoofd Teungkoe Soesōh, zoon van Habib Seunagan, en Teungkoe di Glé Poetōïh, een voornaam geestelijke uit de Wòjla-streek. Door het krachtig optreden tegen de vijandige elementen onderwierpen zich vele hoofden en personen van aanzien en invloed; in verzet bleven o. a. nog Teungkoe Pidië, Teungkoe Poetië en Teungkoe Padang Si Alèt.

In den politieken toestand van de onderafdeeling Pidië kwam gedurende de laatste 4 maanden van 1906 verbetering. Beschadigingen van de trambaan en beschietingen van de tram of de patrouilles kwamen niet meer voor, terwijl vernieling van de telephoongeleiding alleen nog in December plaats had en het aantal bivakbeschietingen aanmerkelijk verminderde. Van eenige hoofden mocht het bestuur dan ook meer medewerking verkrijgen dan gewoonlijk. De afdeeling marechaussee van Tangsé werd tijdelijk in Geumpang gelegerd en eerstgenoemd landschap werd door drie groepen van het 14de bataljon infanterie uit Pidië bezet.

In de onderafdeeling Lhō' Seumawè kwam in den toestand van de landschappen Peusangan, Keureutòë, Boelōh Beureugang en Gloempang Doea eenige verbetering, doch veel medewerking van de bevolking hadden onze patrouilles niet; meermalen moesten verschillende kampongs wegens verstandhouding met den vijand worden beboet. Ook trad de partij van het verzet nog zeer actief op, zoowel door aanvallen op onze troepen en op de petroleumbivaks der Koninklijke Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië als door vernieling van telephoonlijnen, trambeschietingen en het verbranden van keudé's, hoewel het laatste meer moest worden toegeschreven aan zucht tot eigen berechting en tot het botvieren van persoonlijk wraakgevoel dan aan verzet en vijandschap tegen het bestuur.

In de onderafdeelingen Idi en Bajeuën bleef de politieke toestand gunstig; alleen hadden eenige invallen plaats van kleine rooverbenden uit Keureutòë en Samarkilang.

De verbetering van den politieken toestand in de onderafdeeling Poelò Raja gedurende de tweede helft van 1905; na de in kol. 21 en 22 van K. V. 1906 vermelde gebeurtenissen aldaar, bleef ook in 1906 aanhouden. Met uitzondering van Boven-Teunòm, waar het voornaamste bendehoofd, T. Bén Lhō' Goetji, zich nog niet heeft onderworpen en waar nog enkele benden uit Wòjla nu en dan komen maraudeeren, kan de geheele onderafdeeling als gepacificeerd worden beschouwd. Het bivak Lhō' Kroeët werd opgeheven, terwijl het bivak Aloeë Leuhòb werd verplaatst naar Pantòn Mahmoet in Beneden-Teunòm, nabij de woning van den oelèëbalang.

De politieke toestand in Meulabōh gaf na de aan de salé'-geestelijkheid toegebrachte gevoelige verliezen (zie hiervóór) eveneens reden tot tevredenheid.

In de onderafdeeling Tapa' Toean bleef de toestand gunstig, hoewel de meeste hoofden weinig medewerking toonden om aanwijzingen te doen betreffende den meestal in dit ressort en in de Gajō Loeös rondzwervenden T. Bén Mahmoet Blang Pidië.

In de Gajō-landen ging de politieke toestand eenigszins vooruit. Het verzet werd in het meergebied en de Döröt-streek gaande gehouden door de uit Lhō' Seumawè afkomstige teungkoe's di Paja Bakōng en di Barat en in de Gajö Loeös door Teungkoe Moeda Péndéng (vgl. K. V. 1906, kol. 27) en den zooeven genoemden oelèëbalang van Blang Pidië. Hoewel de kedjoeron van Linggö zich nog niet heeft onderworpen, hebben verschillende ondergeschikte hoofden hem, naar 't schijnt, de gehoorzaamheid opgezegd door zich bij het bestuur te melden. Zoo keerden Rödjö Seroelö, Pengoeloe Nawan, Pengoeloe Tanambaq en Oerang Kaja Lōmōt met de geheele bevolking in hunne kampongs terug. De gevangenneming van Ama-n-Oesén, neef van den kedjoeron van Linggö, die in zijn naam in het grootste gedeelte van de Döröt-streek het gezag uitoefende, de onderwerping van Rödjö Goenòng Idjo van de Tèlòng-streek (Trétét c. a.) en het sneuvelen van bendehoofden van beteekenis als Ama-n-Moedö Dalam, Panglima Prang Bén en Panglima Prang Djama, droegen het hunne bij om in de houding der bevolking verbetering te brengen. In Samarkilang en in eigenlijk Linggö, de verblijfplaats van den kedjoeron, blijft de bevolking nog weerspannig, doch het Dōsōn-gebied en de overige Döröt-valleien zijn weer bewoond. De invloed van de bovengenoemde Lhō' Seumawè'sche teungkoe's was vooral in Samarkilang van beteekenis, waarom dit gebied sedert November 1906 voorloopig bezet is door eene mobiele colonne, die in het algemeen tot taak heeft den weerspannigen kedjoeron en de bendehoofden in die streken rusteloos te vervolgen en de uitgeweken bevolking tot terugkeer in hare kampongs te bewegen.

In de Gajō Loeös is de bevolking van Pasér en Reröbö naar de kampongs teruggekeerd en hebben de hoofden dier beide complexen zich bij het bestuur gemeld (vgl. K. V. 1906, kol. 27).

In het Alas-land en Singkel hadden slechts enkele onbeduidende rustverstoringen plaats.

De registratie van het Gajō-gebied is nog niet beëindigd, doch ondervindt geen moeielijkheden. De teruggekeerde hoofden en bevolking van de Döröt-streek melden zich daartoe geregeld te Takéngön aan, terwijl eene afdoende regeling van deze aangelegenheid in Serbödjadi wacht op het tot stand komen van de in overweging zijnde reorganisatie van het gewest en de daarmede verband houdende tijdelijke bezetting van die streek.

Met het verbeteren van bestaande landwegen, zoomede met het bouwen van permanente bruggen, zoowel van ijzer als van hout met steenen landhoofden, werd ook in 1906 krachtig voortgegaan. De groote weg van Lhō'Nga langs de westkust naar het zuiden is thans voor karren berijdbaar tot Seudoe, terwijl hij voor paarden tot in Lhōng is te gebruiken. Met den aanleg van een verbindingsweg tusschen Seulimeum en Lam Teuba is een aanvang gemaakt. Langs de noordkust is de groote weg van Lam Njòng thans tot Kroeëng Raja goed voor voertuigen geschikt. In Idi en Meulabōh werd door den dienst van den waterstaat de bouw van respectievelijk 2 en 3 ijzeren schroefpaalbruggen beëindigd, terwijl de groote ijzeren brug in den Gajō-weg over de Peusangan-rivier bij Teupin Blang Manèh in Januari 1907 voor het publiek verkeer is opengesteld. De weg van Langsa Toenòng naar Toealang Tjoet (grens Tamiang) kwam mede gereed en een aanvang is gemaakt met den aanleg van karrenwegen van Keumala Raja over Beunga naar Tangsé en van Rōndéng naar Troemōn (vgl. K. V. 1906, kol. 10). Van den Gajō-weg kwam het vak Teupin Blang Manèh—Aloeë Goelé, op een stuk van 300 M. na (tusschen de Aloeë Teungòh en de Aloeë Rantò Panjang), gereed. Daar nog 5 bruggen en 40 duikers moeten worden gelegd, is die weg nog slechts voor karren berijdbaar tot aan de Aloeë Phōn. Ten zuiden van de Aloeë Goelé is de weg voltooid tot aan de Aloeë Lököt. Van het aanleggen van een weg door het Pak Pak-gebied, ter verbinding van Rōndéng met de Alas-landen (zie K. V. 1906, kol. 10), is, wegens de groote terreinbezwaren, moeten worden afgezien. Thans is besloten den weg tot stand te brengen langs de rivier tot Keudé Ampōn Toean en van hier naar Laō Baleng, met eene zijverbinding door de vlakte van Nodi naar Bambél. Aan dezen weg wordt reeds gewerkt.

Omtrent den aanleg en de exploitatie van den stoomtramweg in Atjèh zie men hoofdst. **D**, § 1, en hoofdst. **L**, afd. II, § 1.

De petroleumnijverheid ter Oostkust bleef zich voorspoedig ontwikkelen. De boringen op nieuwe terreinen gaven echter slechts aanleiding tot één nieuwe concessie („Oost-Peudawa", van de Koninklijke Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië).

Gedurende 1906 werden 10 concessiën tot aankap van wildhout op het eiland Simeuloe uitgegeven, waarvan er een vijftal zijn overgedragen op de „Atjèh-Boschexploitatie-Compagnie", welke maatschappij den houtaankap krachtig ter hand zal nemen en, in

verband hiermede, de overige beschikbare terreinen op het eiland heeft aangevraagd. Ter Oostkust van Atjèh werden door de firma SANDEL & Co. te Tandjoeng Poera twee nieuwe terreinen voor den houtaankap in exploitatie gebracht. Landbouwconcessiën werden aangevraagd op het eiland Poelò Pandjang (Simeuloe), zoomede in Simpang Oelim, Peureula' en Langsa.

Voor de van gouvernementswege in het landschap Langsa op te richten caoutchouc-onderneming (zie Ind. St. 1907 n°. 55) werd een terrein in de onmiddellijke nabijheid van onze vestiging te Langsa Toenòng, groot 6315 H.A., gereserveerd. De kweekbedden voor de Hevea Brasiliensis zien er reeds zeer goed uit.

Met den bouw van nieuwe scholen door de zelfbesturende hoofden werd voortgegaan. Flinke, ruime schoolgebouwen kwamen gereed te Peureula' en Langsa Toenòng, terwijl scholen voor Bireuën (Peusangan) en Lhō' Soekōn (Keureutòë) geprojecteerd zijn. Over het schoolbezoek en den ijver der inlandsche jeugd viel niet te klagen. Enkele minvermogende hoofdenzonen konden uit de gewestelijke politieke fondsen naar de opleidingsschool te Bandoeng worden gezonden.

Onder de inheemsche bevolking in de afdeeling Groot-Atjèh liet de veiligheid van personen en goederen schier niets te wenschen over; zware misdrijven kwamen nagenoeg niet voor. In de Onderhoorigheden, met uitzondering van de Oostkust, Poelò Raja en Simeuloe, zoomede in de Gajō-landen, hield de veiligheid uiteraard geheel verband met den politieken toestand en was zij daardoor niet zoo gunstig, hoewel ook thans vooruitgang viel te bespeuren.

De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig. In September was het noodig in enkele districten van de afdeeling Groot-Atjèh van bestuurswege kinine aan de bevolking te verstrekken ter bestrijding van de vele koortsgevallen, die overigens een goedaardig karakter droegen. In Seunagan heerschte in de eerste maanden van 1906 knokkelkoorts epidemisch. Vaccinatie en revaccinatie werden in alle onderafdeelingen, met uitzondering van Pidië en Meureudoe, geregeld zonder eenig bezwaar toegepast. De gezondheidstoestand onder de Chineesche contractkoelies bij den tramaanlegdienst liet gedurende het verslagjaar weinig te wenschen over. Ook was het ziektecijfer onder de contractkoelies te Sabang ditmaal bijzonder laag; gemiddeld bedroeg het 2 per maand op eene sterkte van circa 800 man. In de laatste maanden van het jaar kwamen enkele gevallen van beriberi met doodelijken afloop voor. De pogingen van het bestuur om de geneeskundige behandeling door onze geneesheeren bij de bevolking ingang te doen vinden (vgl. K. V. 1906, kol. 10) werden alom met succes bekroond.

Na de beëindiging van de castratie van de voor de voortteling ongeschikte stieren in de afdeeling Groot-Atjèh, zijn door den gouvernements-veearts eenige Atjèhers met deze kunstbewerking vertrouwd gemaakt, met het doel om de verdere toepassing van den maatregel door hen te doen geschieden. In de onderafdeelingen ter Noord- en Oostkust werd met de castratie in November een aanvang gemaakt.

Door het bestuur zijn maatregelen genomen tot verbetering van het veevoeder. Verschillende daarvoor geschikte planten worden in demonstratietuinen aangekweekt, ten einde de verkregen zaden en pollen onder de bevolking te verdeelen.

Gedurende de maanden Juli tot November heerschte mond- en klauwzeer, vooral in de afdeeling Groot-Atjèh. Ook vertoonde deze ziekte zich in enkele streken der Onderhoorigheden, doch zij was daar van weinig beteekenis. In de onderafdeeling Lhō' Seumawè kwamen enkele gevallen van surrah onder de paarden voor.

Ten behoeve van het Meergebied werden nog twee sandelhoutdekhengsten aangekocht. Tengevolge van dekkingen door den in het vorig jaar aldaar gestationneerden dekhengst hadden reeds geboorten plaats. Te Takéngōn worden een 50-tal merinoschapen gefokt, met het doel om ze onder de bevolking te verdeelen, ten einde haar in de gelegenheid te stellen om zich, onder bestuursleiding, toe te leggen op de schapenteelt en de daaraan verbonden wolwinning.

De toestand van den handel gedurende het jaar 1906 gaf over het algemeen geen reden tot klagen. De Chineesche en Klingaleesche kleinhandelaren te Koeta Radja en Oelèë Lheuë ondervonden nog altijd den terugslag van de vermindering van het aantal consumenten, tengevolge waarvan er verscheidene hun bedrijf moesten staken. Dit kwam echter weder den Atjèhschen kleinhandel ten goede, die nu meer dan vroeger in directe verbinding kwam met de Europeesche importeurs.

De handel in uitvoerproducten nam in de afdeeling Groot-Atjèh beduidend toe; vooral van copra en klappernoten was de omzet groot.

De volgende cijfers geven een overzicht van den invoer te Oelèë Lheuë in de laatste vijf jaren.

	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.
Eetwaren (waarde) . . .	f 247 124	f 214 488	f 232 050	f 147 122	f 119 452
Kramerij (id.) . . .	f 57 480	f 46 034	f 44 808	f 41 856	f 35 851
Lucifers (gros doosjes) . .	20 817	16 415	17 783	16 921	16 112
Manufacturen (waarde) . .	f 422 271	f 421 323	f 438 952	f 361 428	f 320 169
Meel (K G.)	348 390	324 481	297 262	216 829	254 344
Petroleum (L.)	629 555	992 469	683 510	1 366 885	1 489 660
Rijst (K.G)	2 480 750	2 490 330	2 679 960	1 983 715	2 699 950
Tabak (K.G.)	87 892	88 772	91 741	79 316	68 516
Gedroogde en gezouten visch (K.G.)	176 958	198 617	224 736	197 415	151 615

De grootere invoer van meel en rijst was een direct gevolg van den ongunstigen padi-oogst, terwijl de vermindering van den invoer van gedroogde en gezouten visch moet worden toegeschreven aan de gunstige uitkomsten van de vischvangst.

De volgende cijfers geven een beeld van den uitvoer van de voornaamste producten uit Groot-Atjèh in de laatste drie jaren.

	1904.	1905.	1906.
Witte peper (pikols)	1 742 96	1 362.61	556.60
Zwarte peper (id.)	4 098.29	5 884.61	5 775.27
Pinang (id.)	628.38	671.25	1 341.24
Copra (id.)	2 637.03	4 320.—	7 728.87

In de onderafdeeling Pidië bedroeg de invoer in 1906 f 857 738, tegen f 839 593 in 1905 en f 1 115 021 in 1904. De voornaamste invoerartikelen waren:

	1904.	1905.	1906.
Eetwaren (waarde)	f 53 437	f 58 928	f 61 615
Klapperolie (L.)	40 512	42 535	45 136
Kramerij (waarde)	f 7047	f 8515	f 10 671
Manufacturen (id.)	100 807	157 362	213 348
Meel (K.G.)	92 556	94 855	119 987
Petroleum (L.)	73 927	124 026	379 564
Rijst, gepelde (K.G.)	3 467 780	1 143 925	852 340
Suiker (id.)	311 355	404 753	507 188
Tabak, niet v/d Europ. markt (id.) . . .	14 240	28 187	22 421
Visch, gedroogd of gezouten (id.)	376 802	390 464	446 893

De uitvoer over die jaren bedroeg respectievelijk f 708 323, f 473 713 en f 435 003, zijnde de voornaamste uitvoerproducten:

	1904.	1905.	1906.
Zwarte peper (pikol)	16 711	10 753	9100
Pinang boelat (id.)	28 841	28 341	27 500
Pinang tjang (id.)	6650	6980	6600
Getah (waarde)	f 368	f 70	f 60
Zijden waren (id.)	f 132 51	f 12 222	f 14 280

In de onderafdeeling Lhō' Seumawè ging de handel wederom niet onbelangrijk vooruit. De totale waarde van den invoer was in 1906 f 1 688 042, tegen f 1 604 161 in 1905 en f 975 000 in 1904. De voornaamste invoerartikelen waren:

	1904.	1905.	1906.
Manufacturen (waarde) . . .	f 256 789	f 281 685	f 336 089
Rijst, gepelde (K.G.)	651 000	709 190	891 900
Kramerij (waarde)	f 14 283	f 16 505	f 21 600
Visch, gedroogd of gezouten (K.G.)	213 632	149 510	207 271

Evenals in 1905 ondergingen de uitvoercijfers wederom eene belangrijke stijging, bedragende de totale waarde van den uitvoer in 1906 f 1 256 277, tegen f 834 760 in 1905 en f 472 000 in 1904, welke vermeerdering ook thans weder is toe te schrijven aan de grootere productie van peper, pinang en copra. De uitvoer van de eerstgenoemde twee artikelen bedroeg:

	1904.	1905.	1906.
Zwarte peper (K.G.)	451 000	633 600	864 800
Witte peper (id.)	3582	2118	3537
Pinang (id.)	5 159 611	6 380 799	7 387 009

De waarde van den invoer in de onderafdeeling Idi bedroeg in 1906 f 780 296, tegen f 566 996 in 1905 en f 590 630 in 1904, welke vermeerdering in hoofdzaak een gevolg was van den invoer van ongeveer een millioen K.G. rijst, noodig geworden

door den mislukten rijstoogst, en door grooteren aanvoer van manufacturen. Ingevoerd werd aan:

	1904.	1905.	1906.
Rijst, gepelde (K.G.)	1 657 383	1 546 309	2 560 464
Manufacturen (waarde)	f 138 180	f 127 123	f 166 238
Visch, gedroogd of gezouten (K.G.)	10 665	6489	4693

De uitvoer bedroeg respectievelijk f 565 894, f 302 684 en f 424 271. Evenals in Lhō' Seumawè was ook hier de vermeerderde productie van pinang, peper en copra oorzaak van de stijging van den uitvoer. De uitvoer van die artikelen bedroeg namelijk:

	1904.	1905.	1906.
Pinang (K.G.)	1 298 514	1 355 773	1 678 665
Peper (id.)	868 270	546 819	611 413
Copra (id.)	"	"	14 289

In de onderafdeeling Bajeuën bedroeg het invoercijfer in 1906 f 753 093, tegen f 986 295 in 1905 en f 705 840 in 1904, welke vermindering een gevolg is van het vertrek van vele Chineesche werkkrachten in verband met de beëindiging van den tramaanleg ter kuste, terwijl het totaal-uitvoercijfer in 1906 f 539 297 beliep, tegen f 413 972 in 1905 en f 457 722 in 1904. De vermeerdering van den uitvoer was een gevolg van de groote peperproductie, welke in 1906 1 272 912 K.G. bedroeg, tegen 653 450 K.G. in 1905.

De handel op de Westkust bleef nog sterk aan Pinang en Singapore gebonden (vgl. K. V. 1906, kol. 12).

In de onderafdeeling Poelò Raja toonde het invoercijfer in 1906 een teruggang aan van f 66 536 in vergelijking met 1905 (f 142 390 tegen f 208 918), hetgeen voornamelijk een gevolg was van den verminderden invoer van rijst, in verband met de gunstige uitkomsten van den rijstoogst, en van verminderden invoer van manufacturen.

Ingevoerd werden aan:

	1904	1905.	1906.
Eetwaren (waarde)	f 6 936	f 5 749	f 5 643
Kramerij (id.)	f 1 704	f 1 430	f 1 500
Klapperolie (L.)	4 300	3 520	3 525
Manufacturen (waarde)	f 14 509	f 13 731	f 11 200
Rijst, gepelde (K.G.)	203 600	106 360	55 800
Suiker (id.)	24 602	18 744	19 600
Visch, gedroogd of gezouten (id.)	4 236	1 187	1 143

De uitvoer nam daarentegen een weinig toe en bedroeg in 1906 f 61 180, tegen f 53 310 in 1905 en f 55 400 in 1904. De voornaamste uitvoerartikelen waren:

	1904.	1905.	1906.
Zwarte peper (K.G.)	153 123	96 917	91 610
Witte peper (id.)	5 567	1 404	2 115
Rotan (id.)	53 074	63 360	109 837
Copra (id.)	600	4 748	12 733
Pinang (id.)	1 234	4 414	25 698

Bij de waardeering van deze oogenschijnlijk weinig beteekenende cijfers dient men rekening te houden met het bevolkingscijfer, dat, blijkens de laatste opneming, in deze onderafdeeling slechts 14 000 zielen bedroeg, tegen 128 000 zielen in Pidië en 140 000 in Lhō' Seumawè.

In de onderafdeeling Meulabōh onderging de waarde van den invoer, in vergelijking met 1905, eene vermeerdering met f 28 117 en die van den uitvoer met f 6174. Over 1904, 1905 en 1906 bedroeg de totale waarde van den invoer respectievelijk f 312 586, f 342 144 en f 370 291 en die van den uitvoer respectievelijk f 102 809, f 147 793 en f 153 967. De voornaamste invoerartikelen waren:

	1904.	1905.	1906.
Eetwaren (waarde)	f 58 450	f 54 300	f 49 216
Manufacturen (id.)	f 70 000	f 95 000	f 92 000
Rijst (K.G.)	453 000	500 500	482 700

De voornaamste uitvoerartikelen waren:

	1904.	1905.	1906.
Zwarte peper (K.G.)	104 425	152 003	168 855
Rotan (id.)	34 070	20 523	20 326
Getah (id.)	3147	6898	16 249

In de onderafdeeling Tapa' Toean bedroeg de totale waarde van den invoer in 1906 f 288 087, tegen f 243 980 in 1905, terwijl deze cijfers voor den uitvoer respectievelijk f 279 106 en f 260 782 bedroegen. De voornaamste uitvoerartikelen waren:

	1904.	1905.	1906
Copra (pikol)	8 105	9 476	8 477
Hout (M³.)	1 252	1 247	1 464
Kapok (waarde)	f 6 969	f 5 836	f 4 060
Tripang (K.G.)	1 426	3 463	3 628
Notenmuskaat (waarde)	f 17 714	f 27 177	f 24 115
Foelie (K.G.)	"	3 696	3 915
Getah (id.)	25 220	16 570	41 363
Gomelastiek (id.)	10 977	12 389	13 442
Huiden (id.)	20 760	27 289	25 025
Zwarte peper (id.)	2 317	107 411	46 438
Witte peper (id.)	29	1 977	558
Rotan (waarde)	f 15 134	f 16 859	f 41 896
Damar (id.)	f 12 718	f 7 105	f 3 518

De handel in de Gajō- en Alas-landen, met inbegrip van Singkel, bleef van geringe beteekenis (vgl. K. V. 1906, kol. 12). Gedurende 1906 werd te Singkel f 11 524 aan rechten geheven, waarvan f 3639 aan uitvoerrecht.

De kolenhandel in de haven van Sabang ging belangrijk vooruit, zooals uit de onderstaande cijfers blijkt:

Jaar.	Aantal tonnen verkochte kolen.
1904	76 919
1905	93 901
1906	129 624

Omtrent de werking van de scheepvaartregeling zijn geen bijzonderheden te vermelden. De betaling van verhoogde rechten voor de landschappen Tripa, Seuneu'am, Seunagan en Koeala Batèë werd in Augustus 1906 opgeheven.

Zeeroof kwam niet voor.

In het belang van den handel op het eiland Simeuloe en van de aldaar werkende Atjèh-Boschexploitatie-Compagnie is aan de schepen van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij vergund de haven van Sinabang aan te doen. Van de openstelling der in de scheepvaartregeling opgenomen haven van Singkel (met 1 Januari 1906) en van die van Langsar (met 1 Februari 1907) voor den algemeenen handel en de sluiting voor dat doel van de havens van Idi en Bajeuën (met 1 Februari 1907) is reeds melding gemaakt in K. V. 1906 (kol. 209).

Zooals werd verwacht (zie K. V. 1906, kol. 13) bleef de padi-oogst in de afdeeling Groot-Atjèh beneden het gemiddelde; over het algemeen bedroeg hij slechts de helft van die van het voorafgegane jaar. De hoedanigheid liet evenwel niets te wenschen over. Hoewel in Augustus en September vrees gekoesterd werd, dat de padi-aanplant van 1906/1907 een even mager beschot zou opleveren, daar toch de regens die voor het uitplanten van de zaailingen onmisbaar zijn, uitbleven, bracht de in de laatste helft van October en in de volgende maanden overvloedig gevallen regen eene groote verbetering teweeg in den stand van het gewas, zoodat de aanstaande oogst zich niet ongunstig laat aanzien.

Aan de ontwikkeling van den inlandschen landbouw, en in het bijzonder van den rijstbouw, bleef het bestuur zijne bijzondere aandacht wijden. De vier Javaansche landbouwers, die ter demonstreering van de op Java gevolgde sawahbewerking naar Atjèh waren gedirigeerd (zie t. a. p.), werden in verschillende onderafdeelingen onder de bevelen van den controleur werkzaam gesteld, waar aan ieder hunner eene bevloeibare sawah ter bewerking werd gegeven. De benoodigde werktuigen (ploegen, eggen, enz.) waren hun van Java medegegeven. Hoewel de Atjèher over het algemeen zich nog afkeerig toont van de diepe grondbewerking met de zwaardere Javaansche ploeg, wijl hij vreest, dat de sterker omwoelde grond wegens het weinig beschikbare water niet genoeg zal kunnen uitzuren, vindt de Javaansche methode nochtans, hoewel geleidelijk, ingang. Verscheidene hoofden hebben hunne sawahs reeds op die wijze doen bewerken. Door het bestuur worden hun ploegijzers verstrekt, terwijl het houtwerk, naar het model der Javaansche ploegen, door Atjèhsche timmerlieden wordt vervaardigd.

Aan de verbetering van de irrigatiemiddelen werd met zorg gewerkt. Vermits, om de redenen in het vorig verslag vermeld (zie t. a. p.), het bevloeien van de sawahs met rivierwater in de vallei van Groot-Atjèh bezwaren ondervindt, wordt, op last van het bestuur, door de bevolking naar bronnen gezocht, ten

einde ze aan de irrigatie dienstbaar te maken. Waar het mogelijk bleek, werden die bronnen ingedijkt, terwijl uit de op die wijze gevormde reservoirs leidingen werden gegraven of de oude leidingen werden hersteld. In de VII Moekims Pidië, waar de rivieren een grooter verval hebben, kon het rivierwater worden gebruikt voor de bevloeiing. In deze onderafdeeling werd ijverig gewerkt aan den aanleg van nieuwe en de verbetering van oude waterleidingen, bij welke verrichtingen technische voorlichting werd verkregen van het personeel van den tramaanlegdienst.

Ook in andere opzichten toonde het bestuur een open oog te hebben voor de behoeften van den inlander. Door tusschenkomst van het departement van landbouw werden op Java eenige duizendtallen markotten van goede vruchtboomen en jonge ananasplanten aangekocht, die in de afdeeling Groot-Atjèh onder de bevolking werden verdeeld tot aanmoediging van de vruchtenteelt. Aan de uitbreiding van de ananascultuur wordt meer in het bijzonder zorg gewijd, daar deze vrucht bij uitstek geschikt is voor conserveering en export.

Op den aanplant van tweede gewassen, als djagoeng en diverse katjangsoorten, voornamelijk de katjang tanah (arachis), welke hoe langer hoe meer een gewild exportartikel wordt, houdt het bestuur mede zijn aandacht gevestigd. Door de onderafdeelingschefs zijn kleine cultuurtuinen aangelegd, waar deze gewassen worden gekweekt, met het doel om goede zaden te verkrijgen ter verstrekking aan de bevolking. Waar de inheemsche gewassen een minder goed product opleveren, worden van elders betere zaden besteld.

Ten einde de schepen, die in allengs vermeerderend aantal de haven van Sabang aandoen, van versche groenten te kunnen voorzien, werden aan eenige groentenkweekers op het eiland Wè van bestuurswege voorschotten en zaden verstrekt.

Voorts is, op aandrang van het bestuur, door de bevolking een aanvang gemaakt met den aanplant van karetboomen (ficus elastica). Ettelijke duizendtallen jonge planten, die in de gemelde cultuurtuinen worden gekweekt, zijn kosteloos aan haar verstrekt.

De uitkomsten van de peper- en de pinangcultuur waren weder zeer bevredigend, terwijl de klapperaanplantingen mede een zeer ruim product opleverden. Aangelokt door de hooge copra- en klapperprijzen, heeft de bevolking allerwegen hare klapperaanplantingen uitgebreid. Alleen in het district VI Moekims der onderafdeeling XXV Moekims en Zuidelijke nederzettingen werden in den loop van 1906 20 000 klapperboomen en 8000 pinangboomen uitgeplant.

Met het tweeledig doel om de bestaande cultures van peper, pinang en klapper zooveel mogelijk uit te breiden, als om der bevolking goedkoop werkkapitaal te verschaffen, ten einde haar zoodoende uit de handen van woekeraars te houden, is door het bestuur eene regeling getroffen, waarbij aan te goeder naam en faam bekende Atjèhers, die zich daartoe aanmelden, onder uiterst billijke voorwaarden rentelooze voorschotten kunnen worden verstrekt, om nieuwe tuinen aan te leggen of bestaande aanplantingen beter te onderhouden of uit te breiden, dan wel den te verwachten oogst te verwerken. Reeds zijn aan verscheidene Atjèhers, onder wie twee hoofden, dergelijke voorschotten gegeven. De gelden zijn, in afwachting van de oprichting eener landbouwcredietbank voor de afdeeling Groot-Atjèh, welke in voorbereiding is, uit de plaatselijke negorijfondsen verstrekt.

Voor de ontwikkeling van de zoetwatervischteelt zijn door het bestuur de noodige maatregelen getroffen, zooals het doen aanleggen van vijvers op daarvoor geschikte plaatsen; de plantvisch wordt aan de bevolking kosteloos verstrekt. Aanvankelijk werd die visch uit Buitenzorg ontboden, doch de hiermede verkregen slechte resultaten deden omzien naar de hulp van het bestuur van Sumatra's Westkust, dat een hoeveelheid goerame en goudvisschen ter beschikking stelde.

Ook de teelt van zeevisch in vijvers in de lagunes breidt zich geleidelijk uit. Langs de kust der XXVI Moekims zijn door de bevolking tal van die vijvers aangelegd, terwijl in de laag gelegen gronden aan den benedenloop der Atjèh-rivier, die bij vloed onderloopen, Javanen zich aan dit bedrijf wijden. De zeevischvangst aan de kusten verschafte aan vele lieden een voldoend middel van bestaan. Daar steeds groote vraag bestond naar versche visch, kon slechts weinig visch worden bestemd voor drogen en inzouten. Door het bestuur werden maatregelen genomen voor de uitbreiding van het visschersbedrijf om dan de voor de consumptie overtollige visch te doen inzouten volgens de Siameesche methode. Te Kroeëng Raja en Leupoeëng werd deze methode reeds met succes toegepast.

Hoewel in de afdeeling Onderhoorigheden de rijstoogst in sommige onderafdeelingen, met name in Lhō' Seumawè, Poelò Raja en Tapa' Toean, bevredigend uitviel en zelfs uit de eerstgenoemde twee ressorten rijst werd uitgevoerd naar Sabang en de XXV Moekims, was over het geheel de productie ook dit jaar niet voldoende voor de behoeften van de bevolking, zoodat nog groote hoeveelheden van Pinang en gedeeltelijk, in verband met de sedert tot stand gekomen directe stoomvaartverbinding van Britsch-Indië via Sabang naar Java (vgl. K. V. 1906, kol. 14), van Rangoon moesten worden ingevoerd. De invoercijfers zijn hiervóór reeds medegedeeld.

De oogst van het te velde staande padi-gewas laat zich gunstig aanzien. In sommige landschappen evenwel zijn vele velden door zware overstroomingen verloren gegaan.

Evenals in Groot-Atjèh blijft de aandacht van het bestuur gevestigd op de vermeerdering en verbetering van de irrigatiemiddelen. In Peureula' werd autorisatie verleend tot het afdammen van de Aloeë Nò en het bevloeien van het daaromheen liggend terrein, waardoor ongeveer 700 bouws voor irrigatie gewonnen zullen zijn, terwijl in Goenōng Meuéh en Meureubò (Meulabōh) oude waterleidingen hersteld en nieuwe worden gegraven ter verkrijging van sawahterrein. Uit Tapa' Toean werden naar Simeuloe eenige personen gezonden, ten einde de bevolking in het aanleggen van sawahs met irrigatie te onderrichten.

De peperproductie vermeerderde beduidend in de onderafdeelingen Lhō' Seumawè en Bajeuën. De uitvoer van peper bedroeg (in kojangs):

	1904.	1905.	1906.
van Sigli	835.5	553.69	455.—
„ Lhō' Seumawè	282.02	396.—	699.89
„ Idi	656.77	482.80	493.07
„ Bajeuën	891 78	634.05	1026.50
„ Poelò Raja	95.92	79.10	75.90
„ Meulabōh	84.90	123.27	136.12
„ Tapa' Toean	115.90	88.05	37.95

De registratie van de pepertuinen (vgl. K. V. 1906, kol. 13) werd geheel beëindigd, terwijl, op gelijke wijze als in Groot-Atjèh, rentelooze voorschotten werden verstrekt aan 127 lieden voor den aanleg van nieuwe en uitbreiding van bestaande tuinen.

De productie van pinang nam vooral in de onderafdeeling Lhō' Seumawè zeer toe. De uitvoer van dit artikel bedroeg (in kojangs):

	1904.	1905.	1906.
van Sigli	2018.35	950.80	1103.30
„ Lhō' Seumawè	2782.—	1963.—	4036.30
„ Idi	504.79	699.87	641.62
„ Bajeuën	48.70	89.26	119.46

In de onderafdeelingen ter Westkust is de pinangcultuur nog van weinig beteekenis. Zoo werden van Poelò Raja uitgevoerd in 1904, 1905 en 1906 respectievelijk 1234 K.G., 4414 K.G. en 25 698 K.G. en van Tapa' Toean in 1905 en 1906 respectievelijk 1035 K.G. en 3534 K.G., terwijl van Meulabōh geen uitvoer plaats vond. Met de registratie van de pinangtuinen is, op dezelfde wijze als voor de pepertuinen is geschied, een aanvang gemaakt.

De productie van copra beliep in 1906 1 036 009 K.G., tegen 755 429 K.G. in 1905, tot welke belangrijke vermeerdering de onderafdeeling Lhō' Seumawè het meeste bijdroeg. In de onderafdeeling Tapa'Toean bedroeg de uitvoer 525 574 K.G., tegen 587 512 K.G. in 1905, terwijl in 1906 voor het eerst uit Idi copra is uitgevoerd, en wel tot eene hoeveelheid van 14 289 K.G. Ook in de onderafdeeling Poelò Raja steeg het uitvoercijfer van dit artikel belangrijk, en wel van 4748 K.G. in 1905 tot 12 733 K.G. in 1906.

Te Lhō' Seumawè werd minder rotan uitgevoerd dan in 1905 (f 6995 tegen f 12 047), doch, zoowel te Meulabōh als te Bajeuën, Poelò Raja en Tapa' Toean nam de rotan-uitvoer zeer toe (329,43 tegen 332,6 pikol, 556,85 tegen 80,30 pikol, 1780,50 tegen 1025,60 pikol en f 41 886 tegen f 16 859).

De getahuitvoer verminderde voor Lhō' Seumawè (f 751 tegen f 1183) en Bajeuën (37,89 tegen 44,30 pikol), doch vermeerderde voor de onderafdeelingen Idi (40,29 tegen 30,74 pikol), Poelò Raja (61,08 tegen 60,76 pikol), Meulabōh (263,35 tegen 111,80 pikol) en Tapa' Toean (888,08 tegen 469,30 pikol). Met den aanplant van getahplantjes wordt alom voortgegaan en de boompjes staan over het algemeen zeer goed.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren bevredigend. In Lhō' Seumawè, Idi en Tapa' Toean werd, op aanwijzing van het bestuur, visch gedroogd en ingezouten volgens de Siameesche methode. Uit die onderafdeelingen werd respectievelijk 1260, 5030 en 7812 K.G. van het op die wijze bereid product uitgevoerd.

In de Gajō-landen waren de uitkomsten van den rijstoogst juist voldoende voor de consumptie. In de Alas-landen kwam de bevolking één maand vóór het rijpen van den nieuwen oogst rijst te kort, zoodat door invoer van Singkel in de behoefte moest worden voorzien. Daar de bevolking in de Gajō-landen de gewoonte heeft hare padi op zeer uiteenloopende tijden in de valleien uit te planten, en dientengevolge de oogst uit één vallei dikwijls moet voorzien in de dadelijke behoefte van de geheele landstreek, moet zij somtijds groote afstanden afleggen om rijst op te koopen, vooral als de opbrengst in zoo'n vallei tegenvalt. Zoo koopt bijv. de Gajō Loeös rijst in de Alas-landen en omgekeerd. Het bestuur tracht de bevolking er toe te brengen om gelijktijdig tot het uitplanten van de padi over te gaan en bij de sawahbewerking gebruik te maken van de bij de Gajō's en Alassers nog weinig bekende ploegen. Het omwerken van den grond geschiedt tot dusver door een ploeg buffels of paarden gedurende eenige uren door den vooraf doorweekten grond te jagen. In het Meergebied toonde de bevolking veel liefhebberij in de teelt van aardappelen en bruine boonen (vgl. K. V. 1906, kol. 14). Het eerste tachtigtal pikols aardappelen werd bereids naar de Noord- en Oostkust afgevoerd, waar het product goede prijzen maakte. Met grond mag worden verwacht, dat deze cultuur, evenals die van andere Europeesche groenten die voor export geschikt zijn, der bevolking later zeer ten voordeel zal strekken. In de Gajō Loeös slaagde de aardappelcultuur niet, vermoedelijk door de betrekkelijk geringe hoogte, waarop deze vlakte boven den zeespiegel gelegen is. De uitkomsten van djagoengaanplantingen met Tengger-zaad waren daarentegen zeer bevredigend.

Na deze algemeene mededeelingen volgt hieronder wat voor de verschillende onderdeelen van het gewest vermelding verdient.

I. GROOT-ATJÈH.

Onderafdeelingen Koeta Radja en Voorwerken en Gebied buiten de Sagi's. Bij Gouv. Bt. 13 Febr. 1906 n°. 34 (Ind. St. n°. 105) is de betrekking van oelèëbalang van het gebied Meuseugit Raja aan den rechteroever der Atjèh-rivier definitief ingetrokken (zie K. V. 1906, kol. 14/15) en zijn de hoofden der kampongs van dit district onder de rechtstreeksche bevelen geplaatst van den controleur van het Gebied buiten de Sagi's.

Ook in 1906 vertrokken van Koeta Radja en Oelèë Lheuë nog vele Chineezen, die, na de voltooiing van de in vorige jaren aangevangen oprichting van gebouwen en aanleg van wegen, zonder middel van bestaan waren geraakt. De meesten trokken weder naar de Straits-Settlements, van waar zij grootendeels afkomstig waren, terwijl de overigen — de behoeftigsten — naar Lhō' Seumawè gingen, waar zij bij den aanleg van den Gajō-weg werk vonden.

Het aantal nederzettingen van niet-inheemsche inlanders, voornamelijk Javanen en Soendaneezen, die zich in de nabijheid van de hoofdplaats aan den kleinen land- en tuinbouw wijden, breidde zich aanmerkelijk uit. In den naasten omtrek van Koeta Radja zijn al de daarvoor geschikte gronden uitgegeven. Door vele Javanen worden thans in de moerassige terreinen aan de oevers van de rivieren en in de lagunes vischvijvers aangelegd. Opmerking verdient het feit, dat er slechts zeer weinigen naar hun geboorteland terugkeeren, terwijl enkelen er toe denken over te gaan om hunne gezinnen te laten overkomen.

Gedurende 1906 werd weder krachtig voortgewerkt aan de bevordering van de hygiène ter hoofdplaats. Geleidelijk worden de poelen en laag gelegen terreinen in de kampongs opgehoogd, terwijl het gotenstelsel wordt uitgebreid. Ten aanzien van de afwatering ter hoofdplaats valt echter nog ontzaglijk veel te doen, zooals is gebleken, toen na de abnormaal vele regens, ettelijke gedeelten van Koeta Radja blank stonden. Wegens den hoogen waterstand in de Atjèh-rivier, die eenige dagen aanhield, kon het regenwater geen afvoer vinden.

In elke der kampongs Barō en Peunajōng (de Chineesche wijk) werden twee volksbadhuizen opgericht, die aan de gouvernements-waterleiding zijn aangesloten. Van deze inrichtingen wordt, zeer ten voordeele van de openbare gezondheid, door de bevolking een ruim gebruik gemaakt. Eerlang zal ook in de door Klings bewoonde wijk in kampong Keudah eene dergelijke inrichting worden opgericht. De kosten van den bouw worden bestreden uit het plaatselijk negorijfonds.

Een aanvang werd gemaakt met de opruiming van de vele in kampong Barō nog bestaande onoogelijke gebouwtjes, die, grootendeels van petroleumkistenhout gemaakt en met atap gedekt, in den loop der jaren zijn vervallen — vele daarvan dateeren nog van de eerste jaren onzer komst op Atjèh en waren door de genie gebouwd ter huisvesting van koelies —, zoodat zij thans een waar complex van bouwvallen vormen, dat bovendien een voortdurend gevaar voor brand oplevert. Op de vrijgekomen terreinen zijn door de eigenaren, die behoorlijk zijn schadeloosgesteld, soliede en nette woningen gebouwd.

Op het in November 1905 afgebrande gedeelte van de Chineesche wijk zijn in den loop van 1906 ettelijke nieuwe keudé's (winkelhuizen) gebouwd, alle van steen en met pannen gedekt, terwijl, ter beperking van het brandgevaar, tusschen de gebouwen brandgangen zijn gereserveerd.

Het brandspuitwezen te Koeta Radja en Oelèë Lheuë werd georganiseerd en belangrijk uitgebreid. Op elke dier plaatsen werd het aantal brandspuiten met twee vermeerderd en de sterkte van het personeel verdubbeld, terwijl een nieuw reglement op het brandspuitwezen werd vastgesteld. Voorts werden in de dichtbewoonde buurten der hoofdplaats een voldoend aantal brandkranen in de gouvernements-waterleiding geschakeld. Deze maatregelen deden verwachten, dat door de brandassurantie-maatschappijen grootere faciliteiten aan de verzekeraars zouden worden verleend, doch hiervan is nog niet veel te bespeuren. De maatschappijen bleven over het algemeen weigerachtig om in de Chineesche wijk en op de pasar-Atjèh assurantiën af te sluiten, en zoo het al werd gedaan, geschiedde het tegen buitengewoon hooge premiën, een en ander zeer ten nadeele van den handel.

Aan de verfraaiing van de hoofdplaats werd de noodige zorg besteed. Het wandelpark op het plein te Neusō' kwam gereed, terwijl de noodige maatregelen werden genomen om het lage gedeelte van het plein op te hoogen.

De toestand van de wegen ter hoofdplaats eischt dringend verbetering. Wel zijn de meeste wegen verhard, doch de daarvoor gebezigde onderlaag van bergsteen is niet ingewalst, terwijl vlak daarop de grindlaag is gelegd, die wegens de inferieure qualiteit van de in deze afdeeling voorhanden grind, spoedig tot stof wordt gereden. In den regenmoeson zijn de wegen dan ook spoedig in modderpoelen herschapen. Ten einde hierin verbetering te brengen, zullen de wegen opnieuw naar eisch worden verhard, ten behoeve waarvan uit het gewestelijk wegenfonds een stoomwegwals is aangeschaft. In plaats van de ondeugdelijke grind zal steenslag worden gebezigd.

Onderafdeeling XXVI Moekims. Op politiek gebied valt over dit ressort weinig te vermelden. In Januari, Maart, Juni en September vertoonden zich telkens kleine benden kwaadwilligen in de nabij het gebergte gelegen kampongs der districten III Moekims Lam Rabò en IX Moekims Toengkōb. Het waren voornamelijk lieden uit die streken zelf afkomstig, die zich bij de bende van Keutjhi' Seuman in Kalé en Laweuëng hebben aangesloten en periodiek naar de XXVI Moekims trekken om te trachten daar geld en levensmiddelen te verkrijgen of te rooven. Een enkele maal werd tegen de bevolking of hare eigendommen geweld gepleegd. De herhaalde bezoeken van de benden in de IX Moekims Toengkōb wettigden het vermoeden, dat de oelèëbalang Teukoe Tjoet, die gedurende zijn afval in de Oema'-periode geruimen tijd in Kalé en Laweuëng had vertoefd en een goede bekende is van Keutjhi' Seuman, de komst van de roovers oogluikend toestond. Hem is daarom opgedragen de schuilplaats van dat bendehoofd aan het bestuur aan te wijzen. Hoewel hieraan nog niet werd voldaan, hebben de kwaadwilligen zich sedert niet meer in zijn district vertoond.

Onderafdeeling XXV Moekims en de Zuidelijke Nederzettingen. De politieke toestand in dit ressort is verbeterd, zoodat vereeniging van het militair en burgerlijk gezag in één hand niet langer noodig werd geacht, waarom het bestuur, in 1904 tijdelijk opgedragen aan een officier der landmacht, weer op een controleur van het binnenlandsch bestuur is overgegaan. De vaste bezetting is ingetrokken en vervangen door eene wacht uit Koeta

Radja, ter bewaking van het militair hospitaal en reconvalescentengesticht.

Nadat Pang Abit, de eenig overgebleven volgeling van wijlen Peutoeha Brahim, zich geruimen tijd schuil had gehouden (zie K. V. 1906, kol. 15), werden hij en één volgeling in de eerste dagen van Juni 1906 te Kroeëng Kala (een der moekims van het landschap Lhöng) gesignaleerd. Zij werden achterhaald en, toen zij zich verzetten, neergelegd. Aan den imeum van Kroeëng Kala, van wien in deze aangelegenheid veel medewerking werd ondervonden, is deswege eene belooning toegekend. Sedert zijn rust en orde geen enkele maal verstoord. De nieuw opgetreden controleur bezocht herhaaldelijk zonder eenig militair geleide de Zuidelijke Nederzettingen tot aan de Kroeëng Poedéng, zonder te zijn bemoeielijkt.

Hoewel strikt genomen niet van politieke beteekenis, levert het na te melden feit nochtans het bewijs, dat in eene volmaakt gepacificeerde streek, als hoedanig de IV Moekims (Lhö' Nga) moeten worden beschouwd, uitingen van fanatisme bij den Atjèher niet zijn uitgesloten. De officier van gezondheid der 1ste klasse P. J. Diephuis, die met verlof wegens ziekte te Lhö' Nga vertoefde, werd den 4den Augustus 1906, toen hij zich te circa 7 uur 's morgens met zijne echtgenoote op de wandeling bevond, niet ver van de hoofdwacht door een voorbijgaanden Atjèher aangevallen en met een grasmes aan den hals gewond. Door den schildwacht, die op het gezicht van de daarop gevolgde worsteling toeschoot, werd de aanrander neergelegd. Uit het ingesteld onderzoek is niets anders gebleken dan dat de dader, die voor eene beenwond in het hospitaal te Lhö' Nga behandeld werd, eenige dagen tevoren vreemd had gedaan en niet had willen eten.

In deze onderafdeeling heeft zich eene nederzetting van Javanen gevormd nabij de kampong Lam Téh op de grens van het Gebied buiten de Sagi's. Zij hebben er tuinen aangelegd waaraan zij veel zorg besteden. Eene nieuwe kendé is ter plaatse verrezen.

De militaire wacht bij den vuurtoren op het eiland Poelò Breuëh werd ingetrokken.

De drinkwaterleiding voor de onderafdeelingshoofdplaats (zie K. V. 1906, kol. 16) kwam gereed en voldoet zeer goed.

Onderafdeeling XXII Moekims. Hoewel ook gedurende 1906 de kampongs in het Indrapoeri-ressort en om den Goudberg gelegen door kwaadwilligen werden verontrust, kon de politieke toestand over het algemeen gunstig worden genoemd. Het zijn nog slechts enkele kleine benden, die onder aanvoering van Keutjhi' Seuman van Kalé (zie hiervóór), Pang Oesöih Tjoerèë en Pang Asan in het gebergte rondzwerven en, bij gebrek aan voedsel of andere levensbenoodigdheden, naar de vlakte afdalen om te fourageeren of te rooven. De aanvoerder Pang Lah (zie K. V. 1906, kol. 16) sneuvelde in den loop van het jaar.

In Februari hield zich eene kleine bende gedurende eenige dagen in de kampongs van Lam Teuba op zonder dat het bestuur daarvan bericht kreeg. Het moekimhoofd T. Djöhan, die reeds meermalen had getoond weinig gezag te kunnen uitoefenen, werd uit zijne betrekking ontslagen en vervangen door T. Moeda Solejman, een lid van het Pòlémgeslacht.

In September werden nabij Lam Tamòt een groot aantal gedroste Chineesche koelies van den stoomtramaanlegdienst overvallen. Aanwijzingen werden gevonden omtrent het bestaan van een geheime vereeniging onder de Chineezen bij dien aanleg werkzaam. De namen der vermoedelijke hoofdleiders zijn bekend en op hun doen en laten wordt toezicht gehouden.

Van de aanstelling van T. Ali (zie t. a. p.) tot waarnemend bestuurder van VII Moekims Ba'ét werd hiervóór reeds melding gemaakt.

In December werd weder eene proef genomen met Albizziazaden voor de herbebossching van de kale heuvels (zie K. V. 1906, kol. 16). Ten einde minder last te hebben van wilde varkens en om den aanplant gemakkelijker onder toezicht te houden, werden de zaden en zaailingen ditmaal meer in de nabijheid van den bestuurszetel uitgezaaid of geplant dan bij de proef in het vorig jaar.

Onderafdeeling VII Moekims. In den politieken toestand van deze onderafdeeling valt gaandeweg verbetering waar te nemen. Hoewel nog niet alle kwaadgezinde elementen zijn verdwenen, is hun aantal toch merkbaar verminderd en hebben hunne bezoeken aan de goedgezinde kampongs met grootere tusschenpoozen plaats. Voor een deel moet dit worden toegeschreven aan het openkappen en raseeren van het geboomte in het groote moeras Paja Reubèë, zoodat de benden zich daar niet meer ongehinderd kunnen schuilhouden, terwijl met voldoening gewag kan worden gemaakt van de medewerking van hoofden en bevolking bij de bestrijding en verdrijving van de kwaadwilligen. De benden staan thans onder aanvoering van Leubé Nja' Oesén en Si Mat Saléh en bestaan grootendeels uit vroegere inwoners van de thans vervallen kampong Hagoe (moekim Koenjèt) en eenige Pidiëreezen.

In den avond van den 8sten Maart drongen eenige met geweren gewapenden het erf der woning van den imeum van Peudaja binnen. Zij wondden er een man en eene vrouw, doch werden door het toegeschoten kampongvolk verdreven. Bij de vervolging werd een der kwaadwilligen gevat en aan het bestuur overgeleverd. De gevangene wees de schuilplaats aan van Leubé Nja' Oesén in de Paja Reubèë, welke den 23sten d. a. v. werd gevonden en opgeruimd. De tot betere vervolging van de kwaadwilligen in de moekim Koenjèt gelegerde marechaussee-afdeeling werd driemaal beschoten, telkens uit de richting van de verlaten kampong Hagoe, waarom de aldaar nog staande, doch reeds vervallen huizen der vroegere bewoners werden opgeruimd. In den nacht van 4 op 5 April drongen 5 met geweren gewapenden, onder wie Leubé Nja' Oesén, in de meunasah Peureula' (moekim Peudaja), waar zich een 15-tal kamponglieden bevonden, die op de nadering van de bende de vlucht namen. Zij werden achtervolgd en met het blanke wapen aangevallen, met het gevolg dat een hunner werd gedood en twee anderen nietlevensgevaarlijk gewond werden. Dit feit was niet anders dan eene wraakneming van Leubé Nja' Oesén over het voorgevallene op den 8sten Maart. In Mei en Juni werden herhaaldelijk berichten ontvangen van de aanwezigheid van de bende van Leubé Nja' Oesén in de nabijheid van verschillende kampongs. Bij de komst van de patrouilles was de bende echter steeds verdwenen. In den avond van 14 September trachtten eenige kwaadwilligen opnieuw de kampong Peudaja binnen te dringen, doch zij werden door eene aan den rand dier kampong vertoevende bevolkingspatrouille verdreven.

Het bendehoofd Pang Oedjöng (vgl. K. V. 1906, kol. 16) werd onschadelijk gemaakt.

Onderafdeeling Wè. De haven van Sabang werd gedurende het verslagjaar bezocht door 10 vreemde oorlogsschepen (4 Russische, 2 Fransche, 2 Duitsche, 1 Italiaansch en 1 Portugeesch) en door 201 vreemde handelsstoomers (131 Engelsche, 32 Duitsche, 23 Noorsche, 5 Fransche, 4 Deensche, 3 Russische, 1 Oostenrijksch, 1 Spaansch en 1 Zweedsch). In deze opgaaf zijn niet begrepen vreemde handelsstoomers, die in geregelden dienst Sabang aandoen. Behalve de stoomers van de Nederlandsche maatschappijen, waaronder die van de nieuw opgerichte Java-Bengalen-lijn, doen ook de schepen van de daarmede concurreerende „Asiatic Steam Navigation Company" geregeld Sabang aan.

Zeventien van de te Sabang aangekomen handelsstoomers waren door de Russische Regeering gecharterd voor den overvoer van troepen van Wladiwostock naar Odessa. Per schip waren 1300 tot 2600 man aan boord. Op verzoek van de transportcommandanten, werd onder bepaalde voorwaarden het debarkeeren der troepen toegelaten. Het koopen en gebruiken van geestrijke dranken door de manschappen was door de commandanten streng verboden; orde en rust werden dan ook door de passagierende troepen geen oogenblik verstoord. Medio Mei kwam het laatste transport Russische troepen per Engelschen stoomer *Bengali* ter reede van Sabang. Aangezien de ruimte aan boord gedurende den overtocht van Wladiwostock te klein was gebleken (het schip had niet minder dan 71 officieren en 3650 minderen aan boord) werd, op verzoek van den transportcommandant, aan 9 officieren en 960 minderen vergunning verleend om te Sabang te debarkeeren en de komst van het stoomschip *Palada* af te wachten, welk schip den 14den Juni met hen vertrok. De troepen waren te Sabang onder dak gebracht in ledigstaande kolenloodsen, terwijl kookgereedschap van het leger in bruikleen was verstrekt. Het gedrag der vreemdelingen was goed.

Den 1sten Februari werd het nieuw gebouwde militaire hospitaal geopend en in December kwam de nieuwe militaire cantine gereed. In de handelswijk aan het strand werden in den loop van 1906 weder eenige nieuwe woon- en pakhuizen opgericht, terwijl de Naamlooze vennootschap „Zeehaven- en kolenstation

Sabang") het getal harer kolenloodsen met twee vermeerderde. De uitkomsten van den handel en het kolenbedrijf waren zeer bevredigend.

II. ONDERHOORIGHEDEN VAN ATJÈH.

1. NOORDKUST.

Onderafdeeling Pidië. Met uitzondering van Keudjroeën Oebét van Tangsé, den keudjroeën van Troeséb en T. Pòlém Daloeëng, een familielid der oelèëbalangs van Pidië, hebben zich alle hoofden en hunne familieleden onderworpen.

In October kwam in onderwerping Panglima Prang Banta van Tangsé, die, in afwachting van eene nadere regeling omtrent het oelèëbalangschap, tot badaj-oelèëbalang van Tangsé werd aangesteld, en in December zijn bloedverwant T. Ma' Ali Tangsé. Gevoelige verliezen werden den vijand toegebracht door het sneuvelen van T. Tjoet Mahmoet, den ons vijandigen zoon van den keudjroeën van Arōn, den in Maart 1906 overgeloopen T. Ma' Oen Tjhi' Geumpang, het lang gezochte en beruchte bendehoofd Pang Sanèh, T. Moeda Oesén, familielid en rechterhand van T. Pòlém Daloeëng, T. Manja' uit het oelèëbalang-geslacht van Sama Indra en een aantal andere bendehoofden van minder belang. Ook leed de partij van het verzet beduidende verliezen door het sneuvelen van eenige harer geestelijke leiders, onder wie het lang gezochte hoofd Teungkoe Tjòt Tjitjiëm, die in Maart 1906 door eene brigade marechaussee in het gebergte ten westen van Keumala met 12 zijner volgelingen werd neergelegd, de bij de bevolking als zeer invloedrijk bekend staande Teungkoe Sjam Soeië', vertrouweling van wijlen den oelama Teungkoe di Tjòt Pliëng, die bij eene ontmoeting met de bende van T. Manja' in de VIII Moekims Sama Indra in Juli d. a. v. het leven liet, de uit Groot-Atjèh afkomstige Teungkoe Dawòt Tantoea en de veel aanzien genietende schriftgeleerde Teungkoe Kadli van Boesoeë.

Evenals in 1905 openbaarde zich 's vijands actie in het beschieten van bivaks en tram, het losschroeven van laschplaten van de trambaan en het doorsnijden en rooven van telephoondraad. Sedert Maart 1906 kwamen echter geen trambeschadigingen en sedert Augustus geen tram- en patrouillebeschietingen meer voor, terwijl ook het aantal bivakbeschietingen in de laatste 4 maanden zeer verminderde. Bij geen dezer beschietingen leden wij verliezen, terwijl deraillementen van de tram niet plaats hadden.

De goedgezinde bevolking had dikwerf te lijden van de wraak- en roofzucht der kwaadwilligen. Een drietal keutjhi's en de imeum van Poelò Driën, zoomede enkele onzer berichtgevers en verscheidene kamponglieden werden door hen vermoord, welke moorden in enkele gevallen gepaard gingen met het verbranden van huizen. Niet altijd werd de gewenschte medewerking van ondergeschikte hoofden en kampongbevolking verkregen tot opsporing of arrestatie van de daders, zoodat meermalen boeten moesten worden opgelegd. Ook verscheidene landschapshoofden moesten wegens weinige activiteit en steun tot het herstellen van rust en orde met inhouding van hunne inkomsten worden gestraft; het hoofd der V Moekims Reubèë, T. Ma'in, moest zelfs wegens heulen met den vijand strafrechtelijk worden vervolgd. Het waarnemend hoofd der VI Moekims Ndjōng, Teungkoe Hadji Brahim, aan wien het bestuur wegens intriges en dubbelhartige houding zijn vertrouwen moest ontzeggen, werd tijdelijk te Sabang aangehouden.

In 1906 sneuvelden in deze onderafdeeling in het geheel 417 kwaadwilligen en werden buitgemaakt 41 Beaumont-geweren, 21 revolvers, 4 Winchester-karabijnen, 1 karabijn, model '95, 1 repeteerkarabijn, 1 achterlaadkarabijn, 1 repeteergeweer, model '95, zoomede 92 voorladers en donderbussen. Ingeleverd werden 1 voorlader, 5 donderbussen en 1 revolver. Aan onze zijde sneuvelden 1 Europeesch korporaal, 3 inlandsche en 2 Europeesche fuseliers, terwijl 1 Europeesch sergeant door eigen vuur werd gedood.

In den nacht van 27 op 28 Juni brandde ter onderafdeelingshoofdplaats Sigli, door een onbekende oorzaak, ongeveer een vierde gedeelte der Chineesche wijk af. De materieele schade, geschat op f 150 000, was voor een derde door verzekering gedekt.

Onderafdeeling Lhö' Seumawè. De afval van T. Oebét (zie K. V. 1906, kol. 8), neef van T. Sjah Kobat (zie K. V. 1906, kol. 18), die in zijne plaats tot waarnemend hoofd der II Moekims Samalanga Toenòng was aangesteld, bracht eene ongunstige verandering in den politieken toestand van het landschap Samalanga, die tegen het einde van 1905 vrij bevredigend was. Ook de sedert overleden T. Mahmoet (zie hiervóór), een der zonen van T. Lōtan Meureudoe, en T. Léhman, de 16-jarige zoon van T. Sjah Kobat, liepen tot den vijand over. Laatstgenoemde kwam evenwel in Augustus weder in onderwerping.

Den 23sten Februari werd de 1ste-luitenant der infanterie J. T. Evers door Teukoe Ma' Amin, een bevriend hoofd en belast met het toezicht op de pepertuinen aan den linkeroever der Kroeëng Seunalan, die zich onder voorwendsel van berichten aangaande den vijand te willen brengen met twee volgelingen in het bivak bij de kampong Teupin Keupoela vervoegde, met den rentjong aangevallen, met het gevolg dat genoemde officier het leven liet, terwijl 1 Europeesch korporaal en 5 fuseliers gewond werden. De aanvaller, een schoonzoon van T. Maharadja Djeumpa, wist te ontvluchten, doch hij werd den 27sten Mei in een huis te Tjòt Gloempang, op aanwijzing van een spion van T. Tji' Samalanga, neergelegd. De kampongs en seuneubò's aan den linkeroever van de genoemde rivier werden voor het bedrevene met f 2000 beboet.

In Peudada (onderhoorigheid van Samalanga) werden de koeta en de keudé van dien naam in den nacht van 3 op 4 September door eene groote bende, onder aanvoering van Peusangansche bendehoofden, onder wie T. Hakém Roeséb, Imeum Rajat Akōb en Pang Badaj, aangevallen en geheel verbrand. Bij de verdediging sneuvelden 3 man, terwijl 5 personen gewond werden.

De voornaamste bendehoofden in Samalanga zijn thans de hiervóór genoemde T. Oebét, Habib Djoerōng van Meukò en de uit Peusangan afkomstige Habib Amat.

In den toestand van het landschap Peusangan kwam gedurende 1906 eenige verbetering, hoewel de tegemoetkoming en medewerking van hoofden en bevolking nog zeer gering was. De drie broeders van T. Maharadja Djeumpa (vgl. K. V. 1906, kol. 18), Teungkoe Moeda Tjhi' Peusangan, Teungkoe Moeda Peusangan en Teungkoe Hadji Radja moesten daarom zelfs gearresteerd worden, om vervolgens, toen de toestand ook na hunne arrestatie niet verbeterde, evenals Maharadja Djeumpa zelf, te Sabang te worden geïnterneerd. Het bestuur van het landschap werd opgedragen aan den jeugdigen Teungkoe Thji' Peusangan.

Intusschen gelukte het der patrouilles toch eenige voorname geestelijke hoofden onschadelijk te maken, onder wie de Teungkoe's di Tjòt Waki en Tji' Ma' Abit en de oelama Teungkoe Rajeu' Djoeli met zijn onderbendehoofd Pang Sarōng. T. Hakém Roeséb, een der oelèëbalangs VI van Peusangan, kwam in onderwerping.

Eene door 50 vijanden gelegde hinderlaag nabij Aloeë Phōn werd door de dekking van het transport Teupin Blang Manè op den 7den Mei tijdig ontdekt, zoodat de aanval, die ondernomen was door Pang Bōdiman, Pang Bén en Pang Raman, werd afgeslagen, met een verlies van 10 dooden aan 's vijands zijde, terwijl aan de onze 1 inlandsch fuselier gewond werd.

De voornaamste bendehoofden in Peusangan zijn thans Pang Bén, Pang Badaj, Pang Bramat, Teungkoe Ali, Habib Ata, Teungkoe Moehamat Idroes, T. Tji' Awé Geutah, T. Kroeëng, Imeum Rajat Akōb en Panglima Prang Sabi.

In het landschap Sawang moest Keudjroeën Ali (vgl. K. V. 1906, kol. 19) van Goentji eenigen tijd in arrest worden gesteld, daar hij steeds in gebreke bleef om het bestuur kennis te geven van kwaadwilligen in zijn ressort.

Het etablissement van de Koninklijke Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië te Goentji werd den 17den Februari door eene 50 man sterke bende aangevallen. Hoewel het een 10-tal kwaadwilligen gelukte de ijzerdraadversperring binnen te dringen, werden zij teruggeslagen met achterlating van 3 dooden en 1 Beaumont-geweer. Van het personeel van het etablissement werd een koelie zwaar gewond, terwijl een paar anderen onbeduidende verwondingen bekwamen. Op 25 November drong eene ongeveer 20 man sterke bende, door zorgeloosheid van de op post staande schildwachten, het petroleum-bivak van dezelfde Maatschappij te Kroeëng Djawa binnen. Zij maakte zich van 3 geweren meester, doodde een schildwacht en verwondde een 9-tal personen. Van de bende sneuvelden 4 man, onder wie de aanvoerder, Panglima Prang Rajeu' uit Sama Koerò'.

Den 28sten Augustus viel eene patrouille bij de kampong

Koeboe (Sawang) in eene hinderlaag, waarbij zij 4 dooden en 3 gewonden bekwam, terwijl 2 geweren, model '95, verloren gingen. De vijand liet 4 gesneuvelden achter.

In het landschap Nisam werd de oude oelèëbalang T. Ri Mahmoet gedood door eene bende van Peusangan onder Panglima Prang Sabi. In zijne plaats werd als waarnemend oelèëbalang aangesteld Teukoe Radja Ma' Ali.

In de Boelōh-landschappen was de toestand door het overloopen van T. Radja Hitam (vgl. K. V. 1906, kol. 20) en door den afval van Banta Amat, oelèëbalang van Boelōh Blang Ara, nog niet gunstig. Laatstgenoemde werd den 3den November met 4 volgelingen neergelegd.

In de Keureutòë-streek bleef het steeds onrustig en het gelukte den geestelijken agitatoren Teungkoe di Paja Bakōng en zijn schoonzoon Teungkoe di Barat het verzet gaande te houden. Tweemaal werden onze patrouilles aldaar met het blanke wapen aangevallen. De eerste aanval geschiedde op 29 Juli in het landschap Hakém Kroeëng, nabij de kampong Rantò, waardoor wij 3 dooden en 4 gewonden bekwamen, terwijl 3 geweren, model '95, verloren gingen; de tweede had plaats op 24 November nabij Lapang door een 30-tal Atjèhers, gewapend met parangs en verborgen rentjongs, met het gevolg dat de patrouille 2 dooden en 7 gewonden bekwam en 1 geweer, model '95, verloren ging, terwijl de vijand 17 dooden op het gevechtsterrein achterliet.

Ook de eigen landgenooten werden door de benden verontrust door moordaanslagen, brandstichting en plundering en roof van huizen en vee. Zoo werden in Februari de koeta van den oelèëbalang van Blang Gloempang en een gedeelte der keudé Laga Batang in brand gestoken, terwijl in Mei de keudjroeën van Mbang, die het bestuur kennis had gegeven van de schuilplaats der vijandige rödjö-familie van Redelōng (Gajō-landen), welke met succes werd overvallen, zwaar werd gewond.

Pang Latéh, het beruchte onderbendehoofd van T. di Paja Bakōng, werd in October in de Keureutòë-streek met 2 volgelingen neergelegd, terwijl in Peutòë het hoofd van de onderhoorigheid Pira', T. Bén, onschadelijk werd gemaakt.

Telephoonvernielingen in deze onderafdeeling hadden 11 maal, trambeschietingen 8 maal en trambeschadigingen 2 maal plaats.

Den 20sten Juni had nabij Lhō' Seumawè eene botsing plaats tusschen den gewonen personentrein en een extra-tram, waarin zich de op eene inspectiereis zijnde civiele en militaire gouverneur bevond. Zoowel de gouverneur als eenige heeren van zijn gevolg en een Europeesch fuselier der dekking werden licht gewond.

In het geheel sneuvelden in deze onderafdeeling 698 vijanden en werden buitgemaakt 1 Winchester-karabijn, 10 geweren, model '95, 3 Beaumont-geweren, 6 achterladers, 62 voorladers, 2 donderbussen en 11 revolvers.

2. OOSTKUST.

Onderafdeeling Idi. In deze onderafdeeling werden rust en orde weinig verstoord. Slechts enkele malen deden rooverbenden van zich spreken, o. a. in Januari, toen de keudé Djoelō' Tjoet door kwaadwilligen uit Keureutòë werd geplunderd en in Juni, toen eene bende onder Moehamat Dia in de bovenstreken van Simpang Oelim, Djoelō' Raja en Oelèë Gadjah werd gesignaleerd, welke bende echter spoedig verdween. Eene kleine bende onder T. Piah, die in Augustus in Tandjōng Seumantō' eene vrouw roofde, werd door eene bevolkingspatrouille verjaagd, terwijl in September van eene bende van 12 man uit Samarkilang 4 man werden neergelegd en 1 geweer, model '95, en 3 voorladers buitgemaakt werden.

In de plaats van den tot verbanning veroordeelden waarnemenden oelèëbalang van Boegéng en Bagò', T. Oesén Oelèë Gadjah, is de medio 1905 verbannen oelèëbalang T. Béntara Moeda weder in het gezag over dat landschap hersteld.

Onderafdeeling Bajeuën. Behalve door eene bende van 9 man, die deel uitmaakte van de bende van Moehamat Dia en in hare schuilplaats in Simpang Oelim werd overvallen, waarbij zij 2 dooden en 2 gewonden kreeg, werden rust en orde in dit ressort niet verstoord.

Met den bouw van het station en andere inrichtingen ten behoeve van den tramdienst kwam men gereed. Ook het militaire kampement werd voltooid en door de bezetting van Bajeuën betrokken, op welke plaats slechts eene wacht achterbleef. Ook werden wegen aangelegd, bruggen gebouwd en terreinen uitgezet voor een Chineesch kamp en een Atjèhsche keudé. Een flink ruim schoolgebouw voor inlanders is voltooid. In verband met de opening van de haven van Langsar voor den algemeenen handel op 1 Februari 1907 is het personeel der recherche en het havendepartement daarheen verplaatst. In afwachting van de resultaten van de artesische boring te Langsar, worden voor de watervoorziening aldaar tanks gebezigd.

3. WESTKUST.

Onderafdeeling Poelò Raja. De politieke toestand in de verschillende landschappen dezer onderafdeeling was in 1906 gunstig. Tal van volgelingen van de in 1905 in onderwerping gekomen hoofden T. Radja Moeda Seudagan, T. Seumantō' en Teungkoe Dawòt (vgl. K. V. 1906, kol. 22) kwamen zich melden. Eerstgenoemde twee hoofden moesten in arrest worden gesteld, daar zij niet al hunne geweren hadden ingeleverd, terwijl ook T. Moeda Koeala van Lam Beusòë voor eenigen tijd moest worden aangehouden wegens het niet inleveren van alle geweren tijdens de onderwerping van zijn neef T. Nja' Moet (vgl. K. V. 1904, kol. 53).

In den gunstigen toestand dreigde eene wijziging te komen door den afval van T. Gampōng Pisang (vgl. K. V. 1905, kol. 32 en 1906, kol. 21 en 22) van Boven-Panga (Mei 1906). De rust in Panga en Teunòm werd echter bijna niet verstoord, daar, met uitzondering van enkele personen, die mede waren uitgeweken, de overige bevolking rustig in hare kampongs was gebleven. In December meldde hij zich weder met een dertigtal volgelingen, onder inlevering van al zijn vuurwapens. T. Asem van Tjara' Mòn (vgl. K. V. 1904, kol. 54), die zich met T. Ali Ba'ét onderwierp, deed afstand van zijne rechten op het oelèëbalangschap van gemeld landschap. In de plaats van T. Nja' Moet Lam Beusòë, die ontheven is van de waarneming van het oelèëbalangschap van Oenga', is aangesteld T. Moeda Pahlawan, kleinzoon van den in 1886 overleden oelèëbalang Pōtjoet Abaih, terwijl als hoofd van Lageuën, Lhō' Gloempang en Raneuë erkend en bevestigd is T. Sabé, zoon van den in 1905 overleden oelèëbalang T. Tjoet Areusjad.

Voortdurend werd in de bovenstreken gepatrouilleerd. Nabij de kampong Aloeë Soenda (Lambalé-streek) werden 2 zonen van den beruchten Kadli van Meulabōh gearresteerd, terwijl gedurende een in Februari door den civielen gezaghebber naar Wòjla en Geumpang ondernomen tocht o. m. werd gedood Teungkoe di Glé Poetòih, een voornaam geestelijke uit de Wòjla-streek.

In 1907 zal een begin worden gemaakt met den bouw van onze nieuwe vestiging aan de Tjalang-baai.

Onderafdeeling Meulabōh. De gunstige politieke toestand in de tweede helft van 1905 (vgl. K. V. 1906, kol. 22) bleef ook in 1906 bestendigd. Tal van hoofden kwamen in onderwerping, onder wie T. Nangròë, zoon van T. Radja Pidië, familielid van T. Tadoe en T. Gapoej, zoon van T. Radja Moeda Seudagan, T. Radja Ma' Aréh, jongere broeder van T. Nih, oelèëbalang van Goenōng Meuéh, Keutjhi' Doemba van Boven-Wòjla, T. Tandi Wòjla (vgl. K. V. 1906, kol. 23), T. Keudjroeën Tripa, oelèëbalang van Boven-Tripa en zijn tweede zoon Radja Bata, T. Radja Panjang, broeder van den in April 1905 overleden Keudjroeën Doelo' van Teungkōb (Kawaj XII), Panglima Akōb, wali van Tjoet Nja' Dén, Teukoe Teunòm, Teukoe Meurandéh, T. Hitam en T. Radja Léhman van het keudjroeën-geslacht van Meugò.

Hoewel de toestand in Wòjla door de onderwerping van T. Tandi Wòjla en van Keutjhi' Doemba, die zich met 30 volgelingen kwam melden, verbeterde, zwerven nog vele vijandelijke elementen rond, waartegen herhaaldelijk moet worden gepatrouilleerd. Ook in Boebōn is de toestand nog niet geheel zuiver. De inkomsten der hoofden worden ingehouden totdat Teungkoe Pidië, het eenig overgebleven bendehoofd aldaar, gearresteerd of onschadelijk gemaakt zal zijn.

In het gebied der drie datō's, namelijk Oedjōng Kala, Meureubò en Rantò Panjang, zoomede in Peureumeuë, lieten rust en orde zeer weinig te wenschen over, doch het invloedrijke hoofd van laatstgemeld landschap moest in Juni worden gearresteerd wegens zware verdenking van medeplichtigheid aan het clandestien vervoer van een in Koeala Tripa aangehaalde groote hoeveelheid munitie en het verstrekken van geweren aan de benden.

In Meureubò heeft zich het bendehoofd T. Nja' Wōd nog niet onderworpen. De toestand was echter bevredigend, behalve in Boven-Meureubò, waar benden van Seunagan en Tadoe het terrein een enkele maal onveilig maakten.

In Goenōng Meuéh bleven, na de onderwerping van T. Radja Ma' Aréh (vgl. K. V. 1906, kol. 23), den jongeren broeder van den oelèëbalang T. Nih, rust en orde gehandhaafd.

In Meugò is de oelèëbalang T. Keudjroeën Goemè ons nog steeds vijandig. Wel werd zijne schuilplaats in November overvallen, waarbij 4 zijner partijgangers sneuvelden, doch hij zelf wist te ontsnappen.

T. Djōhan en T. Keumangan van Seunagan (vgl. K. V. 1906, kol. 24) werden, na het storten van eene waarborgsom, weder in vrijheid gesteld. Door de Seunagansche hoofden werden in het geheel ingeleverd 25 geweren en karabijnen, model '95, en 60 achterladers. De bevolking van dit landschap had herhaaldelijk overlast van rooverbenden, vooral van die der salé'-teungkoe's. Die benden leden een gevoelig verlies door het sneuvelen in Februari van T. Moeda Lam Tjoet, schoonzoon van wijlen Oelèëbalang Pasè, die indertijd de klewang-aanvallen in Kòng leidde, met 10 zijner gezellen. In April werden 7 leden van de bende van Teungkoe Pidië neergelegd, terwijl bij eene overvalling van de bende van Imeum Dōlah en Teungkoe Padang Si Alét 17 vijanden werden gedood en buitgemaakt 1 repeteerkarabijn, model '95, 2 achterladers, 1 Beaumont-geweer, 2 donderbussen en 1 revolver. In Augustus werd de schuilplaats van Teungkoe Padang Si Alét in Tadoe overvallen, waarbij 4 man sneuvelden, onder wie het beruchte bendehoofd Teungkoe Soesōh, zoon van Habib Seunagan. Teungkoe Lòt, broeder van Teungkoe Padang Si Alét werd gearresteerd, bij welke gelegenheid 14 vijanden den dood vonden.

Van de oelèëbalang-limòng van Seunagan is alleen T. Moeda Mat Sa'id ons vijandig; 11 man van zijne bende werden in November neergelegd. Aan T. Keumangan, die na zijne invrijheidstelling met den vijand in verstandhouding bleef en het voornemen koesterde om over te loopen, werd met zijne vertrouwden Habib Mahmoet, Teungkoe Doeri, Pang Gam, Teungkoe Baha en Panglima Moeda Nja' Téh, in het belang van de openbare rust en orde, de hoofdplaats Malang als verblijfplaats aangewezen (Gouv. Bt. 15 Jan. 1907 n°. 6).

De toestand in Boven-Tripa is bevredigend. In Beneden-Tripa werd in Juni eene belangrijke aanhaling gedaan van patronen en kruit, toebehoorende aan den oelèëbalang T. Rajeu', die sedert geruimen tijd te Pinang vertoeft en niet durft terug te keeren. Daar bericht was ontvangen, dat nog vele geweren verborgen moesten zijn, werd zijn zoon T. Ali gearresteerd, terwijl zijne vrouwelijke familie geïnterneerd werd op de pasar te Meulabōh. In Augustus en October werden in Tadoe nog achterhaald 5 tonnen buskruit, 1 Martini-Henry-geweer, 2 Spencer-karabijnen, 1 buks, 8 voorladers, 1 dubbelloop jachtgeweer en 1000 Beaumont- en Martini-Henry-patronen, een en ander mede toebehoorende aan T. Rajeu'. De zaak is in onderzoek.

Onderafdeeling Tapa' Toean. Hoewel de toestand in deze onderafdeeling over het algemeen gunstig bleef, en de bevolking zelfs een paar malen actief tegen rooverbenden optrad (o. a. in Januari, toen in Lhō' Pawōh-Noord door het flink optreden van de hoofden aan de benden van Panglima Agam Pò Géh een verlies werd toegebracht van 2 dooden en 1 gewonde, en in Maart, toen in Sama Doea Panglima Oedjōng Rimba, hoofd van eene bende van 6 man, door lieden van Lhō' Pawōh-Zuid werd neergelegd), was de medewerking der hoofden niet van blijvenden aard. In Meuké' werd in den nacht van 6 op 7 Augustus nabij de kampong Pantòn Bamoe eene patrouille onder den 2de-luitenant der infanterie D. Nieuwland door den vijand met het blanke wapen aangevallen, waarbij wij 3 gesneuvelden en 13 gewonden — onder wie de genoemde officier — kregen en 7 geweren, model '95, verloren gingen. De vijand liet 10 dooden liggen. Het bleek dat T. Bén Blang Pidië zich gedurende Juli en Augustus in de noordelijke landschappen had opgehouden, zonder dat de hoofden hiervan hadden kennis gegeven. Wegens den klewang-aanval en het niet melden van T. Bén's aanwezen werden de landschappen Lhō' Pawōh-Noord, Lhō' Pawōh-Zuid, Manggéng, Labōhan Adji en Meuké' gezamenlijk beboet met f 5000 en de oelèëbalangs dier streken met f 2000, terwijl nog een bedrag van f 7000 werd geëischt voor de verloren gegane geweren. Patrouilles uit Tapa' Toean, versterkt door mobiele colonnes uit Koeta Radja, konden T. Bén, die zich inmiddels naar de zuidelijke landschappen had verplaatst, niet opvatten, doch het gelukte verscheidene malen met zijne bende aanraking te verkrijgen. Bij twee dier ontmoetingen (in November) werden 20 vijanden neergelegd, onder wie Pang Beunoeh, panglima van T. Bén, en eenige vuurwapens buitgemaakt, terwijl in December werden gedood 5 man, onder wie Panglima Djapa, de voornaamste onderaanvoerder van T. Bén en aanlegger van den klewang-aanval, en Panglima Limoen, een indertijd naar den vijand overgeloopen Javaansch fuselier. Een geweer, model '95, patronen en blanke wapens werden buitgemaakt. Daar bij de actie onzer troepen in het zuiden de hoofden van Troemōn, Sibadéh, Si Leukat en Bakōngan weinig medewerking toonden, zijn ook tegen hen strenge maatregelen genomen.

Ter onderafdeelingshoofdplaats Tapa' Toean vloog het munitiemagazijn in het kampement, tengevolge van zelfontbranding der springmiddelen, op 5 December in de lucht, met het gevolg, dat verscheidene in den omtrek gelegen gebouwen geheel of gedeeltelijk werden vernield, terwijl zwaar gewond werden 3 inlandsche fuseliers — waarvan er sedert 1 overleed — en licht 1 Europeesche dame, 2 Europeesche en 4 inlandsche fuseliers.

Den 4den Januari 1907 werd de geheele zuidkust van het eiland Simeuloe van Koeta Tinggi in de Telōk Badjan tot de Telōk Dalam in het district Leukoeën door vloedgolven, die tot 1200 M. landwaarts indrongen, geteisterd. Alle kampongs op het eiland Tapa', 18 kampongs van het district van dien naam, 4 kampongs van het district Simeuloe Rajeu', 3 kampongs van het landschap Lelang en 2 kampongs van het district Leukoeën werden geheel verwoest, terwijl op de eilandjes Simeuloe Tjoet, Linggang en Leukoeën de meeste huizen werden vernield. In het geheel kwamen 1818 menschen bij deze ramp om het leven. Door het bestuur werden de noodige maatregelen getroffen ter leniging van den nood der overlevenden.

III. GAJŌ- EN ALAS-LANDEN EN SINGKEL.

Meergebied en Döröt-streek. Tengevolge van onze verhoogde actie in de Roeséb-vallei in het begin van 1906, verlieten de Atjèhsche benden onder Teungkoe di Barat die streek en begaven zij zich naar de kust. Ook de vijandige elementen uit Pegaséng (met uitzondering van Rödjö Poetéh) en uit de Tèlòng-streek, weken kustwaarts uit. De toestand verbeterde daardoor aanmerkelijk. Met uitzondering van eene beschieting van de dekking der wegwerkers bij Kebajakan, waarbij 2 der daders werden neergeschoten en 3 gevangen genomen (Februari) en het slaags raken met volgelingen van Rödjö Poetéh in Pegaséng en Kètòl, waarbij 8 hunner sneuvelden (Maart), ondervonden onze patrouilles nergens verzet. Rödjö Seroelö keerde met Pengoeloe Nawan en de geheele bevolking van Seroelö terug. Pengoeloe Tenambaq maakte zijne opwachting bij het bestuur en de bevolking van de Lòjang-vallei en die van Lōmōt keerde in hare kampongs terug, evenals die van de Dösön-vallei. Daarentegen bleven de lieden van Kampong Linggö met hun rödjö, Kedjoeron Linggö, elke aanraking met het bestuur ontwijken. In Pegaséng gaf de eigenlijke bevolking geen blijken van vijandschap, doch de fanatieke Rödjö Poetéh, bodol van Rödjö Tjheq Böbösan in die landstreek, bleef ons bestuur vijandig gezind. Nadat gebleken was, dat een deel der bevolking van Kampong Trétét de uitgewekenen van het Tèlòng-complex van het noodige had voorzien, werd op de in dat complex opgestapelde voorraden gedeeltelijk beslag gelegd. Dit gaf het hoofd van de Tèlòng-streek, Rödjö Goenòng Idjö (Ama-n-Soengkét), aanleiding om uit wraak, dat de goedgezinde bevolking van Trétét de namen der eigenaars van die voorraden aan het bestuur had medegedeeld, die kampong, zoomede de nederzetting Koetö Lah, in het begin van Maart te verbranden, terwijl zijne volgelingen tot vijfmalen toe van hunne vijandschap blijk gaven door het bivak te beschieten. Slechts éénmaal gelukte het aan een onzer patrouilles, door het maken van een groote omtrekking, een der schutters neer te leggen en daarbij 1 geweer, model '95, en 2 voorladers buit te maken.

In het laatst van Maart vertoonde Teungkoe di Barat, die zich blijkbaar in de kustlandschappen niet staande kon houden, zich weer in het Gajō-land. Door eene uit Takengōn naar Samarkilang gezonden patrouille werden een 5-tal vijanden onschadelijk gemaakt (begin April), terwijl Ama-n-Oesén, neef van den kedjoeron van Linggö, die in zijn naam het gezag in het grootste deel van de Döröt-streek uitoefende, met 2 zoons ge-

vangen genomen werd. Door eene andere patrouille werd een der voornaamste onderhoofden van Teungkoe di Barat, met name Pang Batoe, onschadelijk gemaakt. Een en ander was voor de benden geen beletsel om verder het Gajō-land binnen te dringen en het verzet weer te doen opleven. Gedurende de maanden April en Mei werd met den vijand herhaaldelijk voeling verkregen. Eene patrouille van de kust legde 5 vijanden neer en maakte 3 voorladers buit; eene andere nam eene bende, die het meer overstak, onder vuur, waarbij 6 man het leven lieten en aan de bende van Teungkoe di Barat werd een verlies van 4 dooden toegebracht. Den 25sten Mei legde eene patrouille ten noorden van Kebajakan het bekende bendehoofd Ama-n-Moedō Dalam, zijn zoon en 3 volgelingen neer. Eene bende onder Panglima Prang Manèp leed eerst een verlies van 3 en later van 4 man. Op het einde van Juni werd de ladang van Teungkoe di Boekét bij Karang Ampar overvallen, waarbij de vijand 10 dooden achterliet, onder wie ook het bendehoofd. In Pegaséng en Kètòl werd in Juli aanraking verkregen met benden van Rödjö Poetéh en Panglima Prén, die 8 man aan dooden verloren. In Augustus werd eene schuilplaats van Rödjö Poetéh overvallen; het hoofd zelf was niet aanwezig, doch 3 zijner vertrouwdste volgelingen sneuvelden. Alle pogingen werden in het werk gesteld om de beide onruststokers in handen te krijgen. Op het einde van laatstgenoemde maand slaagde eene patrouille er in Panglima Prén neer te leggen en eene maand later gelukte het den civielen gezaghebber de moeder en het zoontje, benevens eene vrouwelijke bloedverwante van Rödjö Poetéh, te arresteeren. Kort daarop viel zijn laatst overgebleven panglima, met name Prang Djama, die enkele dagen tevoren uit de Gajō Loeös was teruggekeerd, in eene hinderlaag en sneuvelde.

Den 22sten September onderwierp zich Rödjö Goenōng Idjō (Ama-n-Rödjö), nadat zijne vrouw en zijn jongere broeder in arrest waren gesteld. Hij oefent veel gezag uit in het Tèlòng-complex, zoodat verwacht wordt dat de toestand in Trétét c. a. zal verbeteren, hoewel de feitelijke gezaghebber, Rödjö Goenōng Idjō (Ama-n-Soeñgkét), het gevreesde hoofd dat de kampong Trétét in de asch legde, ons nog vijandig gezind is.

Tijdens en na de poeasa-maand trad de vijand weder driester op. In den avond van den 11den November waagde eene kleine bende, begunstigd door de duisternis, ongezien de keudé nabij ons bivak Takéngön te bereiken. Toen zij gesignaleerd werd verdween zij, na een keudé-bewoner te hebben gewond. Pang Imöm waagde zich met zijne bende bij herhaling in Kebajakan; één zijner lieden drong 's avonds door tot de kampong Takéngön en schoot in de woning van Rödjö Boekét Ewéh diens oom Rödjö Poetéh (Ama-n-Manjaq Rökön) neer. Herhaaldelijk werden pogingen aangewend om Pang Imöm in handen te krijgen, doch zonder succes. In het bergachtige terrein ten zuiden om het meer kregen onze patrouilles herhaaldelijk aanraking met kleine benden; wel werden eenige vijanden onschadelijk gemaakt, doch meestal gelukte het den vijand, die het terrein in zijn voordeel had, te ontkomen.

De petoeö van Kòng, die ons bestuur steeds goedgezind was, werd door volgelingen van het in Pegaséng verblijf houdende bendehoofd Pang Peröbön vermoord.

De in 1906 door ons geleden verliezen bepaalden zich tot één doode en een tweetal gewonden. Daarentegen kreeg de vijand 250 dooden, terwijl buitgemaakt of ingeleverd werden 1 geweer, model '95, 4 achterladers, 220 voorladers en donderbussen en 2 revolvers.

Het bivak te Takéngön werd bij verschillende gelegenheden achtmaal beschoten.

Gajö Loeös en Serbödjadi. Nadat T. Bén Blang Pidië, die zich in het begin van 1906 in deze onderafdeeling bevond, getracht had ons bivak te Boekét (Penampakan), in vereeniging met Teungkoe Moedö Péndéng, met eene 300 man sterke bende aan te vallen, doch met zware verliezen door de zwakke bezetting was teruggeslagen, verplaatste hij zich naar de Pasér-vallei, waar het ons in Maart en April gelukte hem een verlies toe te brengen van 32 dooden en 27 geweren. Sinds dien tijd is hij naar de Westkust getrokken, althans in deze onderafdeeling werd niets meer van hem vernomen. In den politieken toestand viel door zijn vertrek verbetering te bespeuren.

Als gevolg van de arrestatie van hunne vrouwen en kinderen meldden zich (in Maart en April) de rödjö's van Reröbö en Pasér. De teruggekeerde bevolking dier streken bleef zich echter in den aanvang aan de registratie onttrekken, waaraan zij zich eerst onderwierp nadat haar verboden was de padi te snijden.

Sedert Mei hadden onze patrouilles herhaaldelijk ontmoetingen met den vijand, bij welke gelegenheden o. a. de bendehoofden Ama-n-Balboek van Koetö Lintang, Panglima Tjoet, Panglima Tjoet Blang Tripa en Panglima Oemar sneuvelden. Medio November werd in de woning van Rödjö Tjhéq Gegarang de hand gelegd op een hoofdpanglima van Teungkoe Moedö Péndéng, zekeren Madan Panglima Lajang.

De veiligheid in deze onderafdeeling liet veel te wenschen over. Door moordenaarshanden vielen op den 30sten Juni de hakém van Lembe, op 18 Juli de pengoeloe van Penggalangan, op 11 September de banta van Rödjö Tjhéq Gölö, op den 25sten d. a. v. het kort tevoren afgetreden hoofd van Tjané Oekön, Kemala Rödjö, en op 21 October de banta van den pengoeloe van Penösan. De daders bleven onbekend. In Maart werd de toko van een Chinees te Tampör Palöh door den vijand geplunderd.

Een groot aantal uitgewekenen keerden in 1906 in hunne kampongs terug.

Het bivak werd tweemaal op grooten afstand beschoten.

Den vijand werd in 1906 een verlies toegebracht van 106 dooden, tegen 5 gewonden aan onze zijde, terwijl ingeleverd en buitgemaakt werden 103 voorlaadgeweren, 3 achterlaadgeweren en 1 revolver.

Singkel en Alas-landen. De politieke toestand in Singkel liet niets te wenschen over. Op den civielen gezaghebber, den 1ste-luitenant G. F. B. Watrin, werd op een zijner tournée's, toen hij geen militaire dekking bij zich had, 's nachts een moordaanslag gepleegd (Mei 1906), waarbij hij zwaar gewond werd. De hoofddader, een Singkelees, die eenige dagen tevoren door de kerapatan, onder voorzitterschap van den civielen gezaghebber, wegens gepleegde vexatiën tot dwangarbeid was veroordeeld, doch had weten te ontvluchten, is nog niet gevat.

In de Alas-landen kwam in Juli en het begin van Augustus rijstgebrek voor. Ten einde der bevolking tegemoet te komen werden van bestuurswege voorschotten en rijst verstrekt. Door kleine benden werd eene keudé geplunderd en roof gepleegd ten nadeele van Singkelsche handelaren. Een pengoeloe en twee andere personen werden vermoord.

---

§ 4. SUMATRA'S WESTKUST.

De politieke toestand in het rechtstreeks bestuurd gedeelte van dit gewest was in 1906 gunstig. Wel liepen er nu en dan alarmeerende geruchten als zouden eenige larassen der onderafdeeling Moearolaboeh (Padangsche Bovenlanden) met vijandige Djambiërs heulen, doch het bewijs hiervoor bleef ontbreken. Ook werd in Augustus bericht ontvangen, dat de Djambische Pangeran Hadji Oemar (zie K. V. 1906, kol. 33 en § 9 van dit hoofdstuk), zoomede Depati Hadji Mohamad Joenoes, een zijner voornaamste bendeleden, naar Tapan (Padangsche Benedenlanden) zouden willen uitwijken, waar laatstgenoemde jarenlang gevestigd was geweest voordat hij zich in 1905 naar Koerintji begaf. Hoewel ook dit bericht een loos gerucht bleek te zijn, werd niettemin de noodige waakzaamheid betracht, ook ten opzichte van de Koerintjiërs, die, tot het verrichten van koeliediensten voor ladang- en sawah-arbeid, naar de Benedenlanden komen.

Ten aanzien van het rechtswezen voor de inlandsche bevolking van de Mentawei-eilanden en het verleenen van reispassen voor het reizen naar en in die streken, zijn in den loop van 1906 regelingen getroffen (zie Ind. St. nos. 401 en 402), terwijl het civiel bestuur over die eilanden werd opgedragen aan een luitenant der infanterie met standplaats Saiba Sa Moekop. Ten einde meer aanraking te verkrijgen met de oorspronkelijke bewoners, vestigde hij zich aan den zuidelijken oever der Saiba-rivier, terwijl het hem vergezellend detachement van 12 bajonetten en een aantal dwangarbeiders op den noordelijken oever gelegerd werden. Bij een naar aanleiding van de plundering van eene handelsprauw in de kampong Tekako op Noord-Pagaï ingesteld onderzoek, werd de civiele gezaghebber met zijn troep door de bevolking verraderlijk overvallen, waarbij 1 inlandsch fuselier zwaar en de inlandsche sergeant der gewapende politie levensgevaarlijk gewond werden. De Mentaweiërs kregen, voor zoover bekend, 8 dooden. Ter opsporing van de schuldigen begaf de gezaghebber zich later met een sterker detachement derwaarts. De kampong Tekako kwam toen onmiddellijk in onderwerping en de haar wegens het voorgevallene opgelegde boete in klappers en rotan werd in korten tijd voldaan. Aangezien de instelling van kamponghoofden voor eene geregelde afdoening van zaken noodzakelijk bleek, werd eene verkiezing gehouden en werden de verkozenen van eene aanstelling voorzien. Sedert werden verscheidene kampongs aan of nabij Straat Sikakap bezocht, werden militaire verkenningen gemaakt en werd tot eene opneming van de getalsterkte der bevolking overgegaan. De bevolking der eilanden begint zich thans aan een geregeld bestuur te gewennen; met den aanleg van wegen is een aanvang gemaakt. Bij onze aanrakingen met de bevolking wordt zooveel mogelijk partij getrokken van de kennis en de ervaring van den sedert jaren op de eilanden werkzamen zendeling-leeraar A. Lett.

Omtrent de zelfbesturende landschappen valt het volgende te vermelden:

In de in November 1905 voorloopig onder het bestuurstoezicht van den controleur van Moearolaboeh (afd. Tanahdatar) gebrachte landschappen Soengai Koenit en Talao (zie K. V. 1906, kol. 29) deed de Djambische groote Raden Hamzah (zie K. V. 1906, kol. 33) met een aantal volgelingen herhaalde invallen, zonder dat daardoor echter de orde verstoord werd. Raden Hamzah sneuvelde bij de overvalling van zijne schuilplaats in Djambi (vgl. § 9), terwijl eenige zijner bendeleden naar de genoemde landschappen uitweken. Een hunner werd later met veel moeite door de bevolking van Soengai Koenit gevangen genomen.

Door de in kol. 34 van K. V. 1906 genoemde landschappen Koto Besar, Poelaupoendjoeng, Padanglawas en Sigoentoer, zoomede door het landschap Poetjoe Rantau Indragiri, allen behoorende tot het bestuursressort van den civielen gezaghebber der Batang Hari-districten te Koto Baharoe, werd de bij Gouv. Bt. 7 Juni 1906 n°. 37 goedgekeurde en bekrachtigde korte verklaring van onderwerping afgelegd.

De hoofden van de VIII Koto Sitingkei, die onder rechtstreeksch bestuur van het Gouvernement wenschen gebracht te worden, hebben reeds den eed van trouw aan de Koningin en het Nederlandsch-Indisch Gouvernement afgelegd. De grens tusschen de Rantau Kampar Kiri met Sibajang (Oostkust van Sumatra) eenerzijds en de VIII Koto Sitingkei anderzijds is, in overleg met de betrokken volkshoofden, geregeld.

De veiligheid van personen en goederen liet hier en daar wel eens te wenschen over.

Het Christendom breidde zich in 1906 niet uit. Het aantal Mekkagangers was kleiner dan in 1905.

De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig, behalve in de afdeeling Priaman (Padangsche Benedenlanden), waar catarrhale dysenterie en koortsen voorkwamen, en in de onderafdeelingen Ajerbangis (Padangsche Benedenlanden) en Tanahdatar (Padangsche Bovenlanden), waar men gedurende korter of langer tijd met buikziekte te kampen had. Van de 650 aangetasten in Ajerbangis bezweek nagenoeg de helft en van de 768 zieken in Tanahdatar stierven er 152.

Mond- en klauwzeer heerschte in meerdere of mindere mate in het geheele gewest, terwijl te Padang kwade droes onder de paarden voorkwam. In de afdeeling Loeboeksikaping bezweken enkele buffels en runderen aan eene onbekende buikziekte en werden eenige gevallen van surrah geconstateerd.

Behalve in Priaman, was de padi-oogst aanmerkelijk beter dan in de laatst voorafgegane jaren, zoodat veel minder rijst behoefde te worden ingevoerd.

De koffie-oogst viel zeer tegen en was beduidend kleiner dan in 1905.

De suiker, die zoowel uit riet als uit den arenpalm verkregen wordt, werd in den regel plaatselijk verkocht. De tabak gaf een in alle opzichten bevredigenden oogst, doch de prijzen waren dalende.

De klapperaanplantingen werden, waar mogelijk, uitgebreid. De bereiding van copra gaf gunstige resultaten.

Van de inzameling van boschproducten werd meer werk gemaakt.

Door de ruime vangst van zeevisch, vooral in Ajerbangis en Painan, kon dit artikel, op groote schaal, in gedroogden of gezouten staat, naar de binnenlanden worden vervoerd.

De uitkomsten van den importhandel waren zeer bevredigend en de uitvoer nam eenigszins toe. De algemeene toestand van den handel was gunstig.

§ 5. TAPANOELI.

De door den resident en den kapitein der infanterie H. Colijn ingediende voorstellen met betrekking tot eene reorganisatie van het bestuur van deze, met ingang van 1 Januari 1906, van het gouvernement Sumatra's Westkust afgescheiden en tot een zelfstandig gewest verheven residentie (zie K. V. 1906, kol. 131) hebben o. m. geleid tot de bij Gouv. Bt. 1 Dec. 1906 n°. 1 (Ind. St. n°. 496) vastgestelde regeling, waarbij eene nieuwe administratieve indeeling tot stand gekomen is en de zetel van het bestuur is verplaatst van Padang Sidimpoean naar Siboga. Zoowel bij gemeld besluit als reeds vroeger bij dat van 18 Sept. 1906 n°. 12 (Ind. St. n°. 412) is voorts gevolg gegeven aan den door een 36-tal Bataksche landschappen bij verschillende gelegenheden geuiten wensch om onder ons rechtstreeksch bestuur gebracht te worden. De feitelijke inlijving door den resident geschiedde in November en December, waarbij de gebruikelijke feesten werden gegeven.

In de afdeeling Bataklanden gaf de eenige jaren geleden plaats gehad hebbende samenvoeging van eenige kampongs aanleiding tot eenig lijdelijk verzet tegen allerlei bestuursbevelen, waaraan spoedig een einde werd gemaakt. Voorts hadden in die afdeeling enkele rustverstoringen plaats, welke echter weinig beteekenis hadden en het gevolg waren van veeten of geschillen over eigendommen. Overigens liet de politieke toestand in het rechtstreeks bestuurd gebied in 1906 niets te wenschen over.

In de niet onder direct bestuur staande streken kwam, door de menigvuldige aanrakingen van de hoofden met het bestuur, wel eenige vermindering in het oorlogvoeren, doch het recht van den sterkste bleef er toch nog steeds toepassing vinden. Een in Oerat (onderafd. Toba) tusschen het hoofd en zijne onderhoofden ontstaan geschil werd wel door het Europeesch bestuur beslecht, doch er bleef eene gespannen verhouding bestaan, die in Augustus tot vijandelijkheden oversloeg. Ook in Nainggolan brak tezelfder tijd oorlog uit tusschen het hoofd Ompoe ni Hatian en eenige ondergeschikte hoofden. Daar de civiele gezaghebber der Pakpaklanden met een transport gevangenen toen juist op weg was naar Balige, kon hij, met behulp van de hem vergezellende troepen, een einde maken aan den strijd. De hoofden der oorlogvoerende partijen werden naar Balige ge-

voerd en te Taroetoeng met aanhouding gestraft. Eerst nadat zij beloofd hadden niet meer te zullen vechten, werden zij weder op vrije voeten gesteld. Geheel rustig is het er echter nog niet.

De hoogvlakte van Habinsaran (Toba) had sedert Juli veel te lijden van rooftochten, ondernomen door de godsdienstige secte der permalims onder aanvoering van zekeren Ompoe Lendang. In Augustus vereenigden zich de hoofden van een aantal landschappen om de roovers te bestrijden, doch voordat het zoover kwam, gaf het grootste deel van Lendang's volgelingen, onder wie 2 zijner zonen, zich over aan den radja van Sitorang, die tusschenbeiden was gekomen ten einde een bloedbad te voorkomen. Lendang zelf meldde zich in September te Balige, waarheen ook de overige permalims waren overgebracht. De zaak is in onderzoek.

De politieke toestand in de Pakpaklanden kan over 't geheel vrij goed genoemd worden. Vooral de registratie oefent een gunstigen invloed uit. Hoofden en bevolking volgen de gegeven bevelen op en meer en meer beginnen wij daar het vertrouwen te winnen. Met den aanleg en de verbetering van communicatiewegen wordt voortgegaan; er bestaat thans een goede weg tusschen Sidikalang en Silalahi aan den oever van het Toba-meer.

De Dairilanden en Samosir bleven onder den invloed staan van Singamangaradja. Bij de vervolging van dat priesterhoofd, welke van verschillende kanten door onze patrouilles werd voortgezet, sneuvelden of onderwierpen zich eenige zijner aanhangers en familieleden. Zoo meldden zich in Juli zijne twee grootste vertrouwden, Parangkat en Goeroe Mengambat, bij den civielen gezaghebber der Pakpaklanden en den 25sten September werd eene 50 man sterke bende van Singamangaradja in eene benteng nabij de kampong Taradjoe op den rechteroever der Koembirivier door eene patrouille overvallen, bij welke gelegenheid wij geen verliezen leden, doch van den vijand 19 man sneuvelden. Ook de hoofden in de onderafdeelingen Toba en Silindoeng (afd. Bataklanden) schenen met het priesterhoofd in verstandhouding te staan, want toen in den loop van Februari 1907 in Oeloean en Djandji Matogoe door kwaadwilligen — waarschijnlijk volgelingen van Singamangaradja — eene kerk, eene school, vier goeroe-woningen en het huis van den zendeling Schmidt in brand gestoken werden, waarbij een kind van genoemden zendeling verbrandde, verleenden zij geen hulp en verklaarden omtrent de brandstichters geen inlichtingen te kunnen geven. Zij zijn beboet en voor de verdere rust in hun gebied aansprakelijk gesteld, terwijl eenige hunner naar Taroetoeng zijn opgezonden en aan de schuldige landschappen de verplichting is opgelegd om de afgebrande gebouwen weder op te richten.

Ten einde de opsporing en vervolging van Singamangaradja krachtig ter hand te nemen, werd in Maart 1907 de kapitein H. Christoffel naar Tapanoeli gedirigeerd, waar hem de beschikking werd gegeven over een detachement marechaussee en de noodige dwangarbeiders, terwijl hem voorts, ten einde hem de meest mogelijke vrijheid van handelen te verzekeren, de bevoegdheid is verleend om, overal waar hij zich ter vervulling van zijne taak bevindt, zoo noodig ook in het aangrenzend gedeelte der residentie Oostkust van Sumatra, de bestuursdaden te verrichten en over de hulpmiddelen te beschikken, welke hij ter bereiking van zijn doel noodig acht. Nadat kapitein Christoffel den 12den Mei de schuilplaats van het priesterhoofd aan de Pentjinaron-rivier (linker-zijrivier van de Tjenendang) had overvallen, waarbij zijne moeder, zijne voornaamste vrouw en twee dochters gevangen genomen werden, had genoemde officier den 17den Juni opnieuw eene ontmoeting met de bende van Singamangaradja, die, met zijne oudste zonen, Soetan Negari en Toean Anggi, en 4 volgelingen, sneuvelde, terwijl vijf zijner andere kinderen gevangen genomen werden.

Door de landengte van Samosir is in Maart/April 1906 een 12 meter breed kanaal gegraven, waardoor de communicatie zeer is verbeterd en de hoofden van Noordwest-Samosir, Silalahi en Paropo in de gelegenheid zijn om zich per prauw op gemakkelijke wijze naar Balige te begeven. Bij Gouv. Bt. 1 Dec. 1906 n°. 1 is, bij wijze van tijdelijken maatregel, een controleur bij het binnenlandsch bestuur belast met het onderhouden van aanrakingen met de hoofden en bevolking van Samosir en van de op den westelijken oever van het Toba-meer gelegen landschappen.

Tusschen twee kampongs in Centraal-Nias ontstond in November strijd wegens de weigering van de eene om den moordenaar van een vrouwelijk familielid van het hoofd der andere kampong uit te leveren. De controleur voor de politieke aanrakingen begaf zich derwaarts, onderzocht en beslechtte de zaak, welk feit van groote beteekenis was, daar de betrokken kampongs eene zeer vriendschappelijke houding jegens het bestuur aannamen en aanraking werd verkregen met het door de meeste Noord-Niassers als hun stamland beschouwd gebied (Boven-Sasoewa). De hoofden verklaarden zeer met onze bestuursbemoeienis en de daarmede gepaard gaande pacificeering te zijn ingenomen. Voorts werd gelegenheid gevonden om het tracé voor de eerste helft van een weg van Lelewaoe naar de Lagoendi-baai op te nemen (vgl. K. V. 1906, kol. 29). Voor den aanleg van dat gedeelte, waarmede reeds een aanvang is gemaakt, verleenden de hoofden hunne medewerking. Hier en daar werd het oude Uri (bondgenootschap) -verband vernieuwd of voorbereid, hetgeen een gezonde basis belooft te vormen voor een behoorlijk bestuur. Sneltochten komen in dit gedeelte van Nias niet meer voor. Ook in Zuid-Nias is onze invloed belangrijk toegenomen. Aan de inwoners van de kampong Nalawi op de oostkust, die eenige lieden uit de zoogenaamde Mazingo-streek hadden vermoord, werd eene boete opgelegd.

De uitbreiding van den Islam was van weinig beteekenis. In de afdeeling Padanglawas werd eene godsdienstige beweging op het getouw gezet door den Mandailinger Lobei Kasim, die eene soort nieuwen godsdienst trachtte te stichten, waarbij hij alleen den Koran erkende en de overige Kitabs verwierp. Nadat hij in Goenoeng Toea Djae eenige volgelingen had gevonden, vestigde hij zich midden in het oerwoud, bij de Aek Maranti, waar zich langzamerhand vele leerlingen bij hem voegden uit Mandailing, Angkola, Baroes, Padanglawas, Oeloe Bila, Kota Pinang en Rokan, terwijl Lobei Kasim zelf zich aan godsdienstige overpeinzingen overgaf. Zijne vurigste aanhangers waren de Mandailinger Si Matsech en Tongkoe Hadji van Padanglawas. Langzamerhand sloten zich bijna alle inwoners van Goenoeng Toea Djae bij Lobei Kasim aan en scheidden zich van de overige bevolking af. Zij verrichtten daden strijdig met de adat, wilden niets meer met andere Mohammedanen te maken hebben, kortom zij verstoorden de goede orde en rust in de kampong en werden daarvoor door de adatrechtbank gestraft. Daarop trokken zij gezamenlijk naar Maranti, doch het verblijf aldaar werd hun verboden, waarop zij naar hunne woonplaatsen terugkeerden. In eene door Lobei Kasim bijgewoonde groote vergadering van hoofden werd door den controleur een onderzoek ingesteld ten opzichte van zijn persoon en zijne bedoelingen. Hoewel hij den indruk maakte slimmer te zijn dan een gewone Batak, werd hij bij het onderzoek toch zoo in het nauw gebracht, dat hij ten laatste zijn eigen volgelingen in den steek liet door hen niet als zoodanig te erkennen, waarop zij zich van hem afscheidden. Si Matsech was intusschen verdwenen en is nog niet weergevonden, doch Tongkoe Hadji en andere aanhangers van Lobei Kasim hebben bereids erkend een verkeerden weg te zijn ingeslagen. Zij vroegen vergiffenis en beloofden met hun voormaligen leider te breken. Het is te verwachten dat de overigen dit eveneens zullen doen. Lobei Kasim zelf is onder geleide naar Rokan opgezonden, van waar hij laatstelijk gekomen was. Vermelding verdient nog dat Lobei Kasim ook in Pidië (Atjèh) vertoefd heeft en dat hij vroeger ook in Kota Pinang, Oeloe Bila, Mandailing en Aek na Bara getracht heeft zijne godsdienstige ideeën ingang te doen vinden, maar dat hij overal tegenstand heeft ondervonden.

Het Christendom breidde zich, vooral op het eiland Nias, voortdurend uit. In de afdeeling Bataklanden zijn nu 30 zendingstations (14 in de onderafdeeling Toba, 8 in de onderafdeeling Hoogvlakte van Toba en 8 in de onderafdeeling Silindoeng), terwijl er zich in de afdeeling Nias 16 bevinden.

De veiligheid van personen en goederen was bevredigend; groote misdrijven kwamen zelden voor.

De gezondheidstoestand was, hoewel niet ongunstig, toch minder goed dan in het voorafgegane jaar. Overal kwamen gevallen van koorts, hoest, oog- en buikziekten voor. In eenige districten op de Hoogvlakte van Toba en in de vallei van Silindoeng heerschten de mazelen, waaraan vele kinderen bezweken. Op genoemde Hoogvlakte en te Sidikalang (hier voornamelijk onder de koelies en de bezetting) deden zich verscheidene gevallen van typhus voor, terwijl pokken werden geconstateerd in de Karo-kampongs van de Beneden-Lao Renoen-streek. In Sipirok had de bevolking veel te lijden van aandoeningen der ademhalingsorganen. In de laatste vier maanden van het jaar heerschte in die streek in zeer hevige mate de kinkhoest.

Onder de paarden in de onderafdeelingen Angkola en Sipirok, Padanglawas, Silindoeng en Toba kwamen herhaaldelijk gevallen van surrah voor, terwijl veepest in Siboga en de onderafdeelingen Toba, Silindoeng en Padanglawas geconstateerd werd. Middels doortastend optreden, o. a. door tijdelijke indienststelling van 7 vee-mantri's, wist men de ziekte te beperken.

De opbrengst van den rijstoogst was over het algemeen bevredigend. Alleen in Natal was zij ongunstig, zoodat daar vrij veel rijst moest worden ingevoerd. In de onderafdeeling Padanglawas begint men in te zien, dat sawahbouw het eenige middel is om schaarschte aan voedingsmiddelen te voorkomen. In vele landschappen is men begonnen met het graven van waterleidingen ten behoeve van de bevloeiing.

De vrije koffiecultuur in de onderafdeelingen Toba en Silindoeng breidt zich gestadig uit. De uitvoer in 1906 bedroeg echter 480 pikol minder dan in 1905. Ook in de overige deelen van het gewest waren de uitkomsten van den oogst niet zoo goed als in het voorafgegane jaar.

Suikerriet en tabak worden slechts hier en daar in geringe hoeveelheden voor eigen consumptie verbouwd.

De klapperaanplantingen op de eilanden en langs de kust leverden een ruimen oogst op.

Van de getahaanplantingen wordt nog geen of zeer weinig product gewonnen.

De notemuskaat- en kruidnagelcultuur in Klein-Mandailing levert goede resultaten op; de productie is evenwel niet groot.

Inzameling van boschproducten was alleen van belang in Toba en Silindoeng (waar o. a. veel werk wordt gemaakt van het inzamelen van benzoë), Siboga en Baroes.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren over het algemeen bevredigend.

De toestand van den handel was vrij gunstig. Tengevolge van de lage marktprijzen bleef de uitvoerhandel in boschproducten gedrukt. Copra behaalde goede prijzen in de Straits-Settlements en werd meer uitgevoerd dan in 1905. Overigens was de uitvoer stationnair.

Den 4den Januari 1907 kwamen, na eene vrij hevige aardbeving, welke, behalve in het centrum en noorden van Nias, ook te Siboga, Padang Sidimpoean, Taroetoeng en Balige, zoomede op de hoogvlakte van Toba gevoeld werd, op de noordwestkust van Nias en de daarlangs liggende eilandjes een drietal vloedgolven opzetten, die eene ontzettende verwoesting hebben aangericht. Het genoemde kustgedeelte werd tot op 1 à $1^{1}/_{2}$ kilometer landwaarts in geraseerd, terwijl drievierden van alles wat zich op het eilandje Boenga bevond in zee verdween. Van bestuurswege werd met het stoomschip *Hazenwind* een onderzoek naar de ramp ingesteld. Aangezien nagenoeg allen die schade leden omkwamen — het aantal dooden bedroeg, voor zoover bekend, ongeveer 370 — heeft de ramp geen gebrek aan levensmiddelen of andere behoeften ten gevolge gehad. De schade door de aardbeving zelf aangericht bepaalde zich tot het instorten of scheuren van huizen.

§ 6. BENKOELEN.

De veiligheid van personen en goederen bleef in 1906 bevredigend.

Ofschoon langzaam, wint de Islam onder de heidensche bevolking van het gewest gestadig meer en meer veld. Het Christendom breidde zich slechts weinig uit.

De inlandsche ambtenaren leggen over het algemeen niet veel ten koste aan de opvoeding van hunne zonen en verdere familieleden, van wie slechts enkele de lessen aan de gouvernements lagere Europeesche school ter hoofdplaats volgen.

De gezondheidstoestand was vrij bevredigend. Koortsen en buikziekten vertoonden zich allerwegen, doch eischten slechts weinig slachtoffers. Op Enggano heerschten de mazelen gedurende korten tijd epidemisch, terwijl zich in enkele afdeelingen bijna onafgebroken sporadische gevallen van pokken voordeden. De in 1905 in de bergdistricten der afdeeling Kroë uitgebroken pokkenepidemie (zie K. V. 1906, kol. 31) was in April 1906 geheel geweken.

Behalve in de afdeeling Lais, waar een drietal paarden aan eene op surrah gelijkende ziekte stierven, kwamen geen ziekten onder het vee voor.

De rijstoogst was bevredigend, behalve in de afdeeling Kroë, waar hij, wegens gebrek aan bevloeiingswater, ver beneden het middelmatige bleef. In de afdeeling Manna en Pasemah Oeloe Manna was de rijstopbrengst zelfs overvloedig. De oogst van Java-koffie was bijzonder gunstig, doch de Liberia-koffie leverde slechts weinig product op. Het suikerriet, in kleine tuintjes als tweede gewas geteeld, voorzag voldoende in de behoefte van de bevolking. De tabakscultuur is alleen in de afdeeling Redjang en Lebong van eenige beteekenis voor den uitvoer. De oogst was bevredigend.

Van de cultuur van klappers, peper, notemuskaat, kruidnagelen, pinang en karet werd door de bevolking wederom veel werk gemaakt. De inzameling van boschproducten vormt in vele streken, naast de rijstcultuur, een belangrijk middel van bestaan.

De uitkomsten der zeevischvangst waren bevredigend.

De koopkracht der bevolking bleef over het algemeen gering. De handel was eenigszins gedrukt.

§ 7. LAMPONGSCHE DISTRICTEN.

Omtrent den politieken toestand zijn geen bijzonderheden te vermelden. De bevolking toonde hier en daar gebrek aan medewerking; o. a. moesten wegens het niet uitkomen voor de heerendiensten een aantal personen gestraft worden en ook tegen sommige van de over 't algemeen onontwikkelde en weinig gezag bezittende hoofden moest krachtig worden opgetreden.

De veiligheid van personen en goederen was gunstig, behalve in de Ommelanden van Telokbetong, waar in het begin van 1906 nog overlast ondervonden werd van gedroste dwangarbeiders (vgl. K. V. 1906, kol. 31), die tal van diefstallen pleegden. Ten slotte werden de misdadigers door de politie gevangen genomen. In Juli, Augustus en December hadden in de genoemde afdeeling een aantal aanrandingen en een moord plaats, bedreven door eene bende die, niettegenstaande het krachtig optreden van de politie, nog niet is opgevat.

De Islam, dien de geheele bevolking belijdt, begint hier en daar dieper wortel te schieten, tengevolge waarvan de oude volksgebruiken door zuiver Mohammedaansche vervangen worden.

Als gewoonlijk kwamen veel gevallen van koorts, oog- en huidziekten voor; eene dysenterie-epidemie, hoewel vrij spoedig bedwongen, maakte verscheidene slachtoffers.

In de afdeeling Sekampoeng stierven vele paarden, terwijl enkele buffels bezweken aan eene ziekte, die bij de bevolking onder den naam „sakit koeroes" bekend is.

De uitkomsten van den rijstoogst waren zeer bevredigend. Toch moest nog rijst worden ingevoerd, voornamelijk voor de peperplantende bevolking, die liever rijst koopt dan dat zij zelf ladangs of sawahs aanlegt. Sedert het dalen van de koffie- en

het stijgen van de peperprijzen, worden, behalve op enkele plaatsen in de afdeeling Toelangbawang, de koffietuinen door de bevolking verwaarloosd. In verband met de goede rijst- en peperoogsten werd aan de teelt van tweede gewassen minder aandacht geschonken.

De peperoogst was bijzonder overvloedig, vooral in de afdeeling Ommelanden van Telokbetong.

Slechts in enkele streken van het gewest vindt de bevolking in de inzameling van boschproducten haar hoofdbestaan.

De toestand van den handel was, in verband met den overvloedigen peperoogst, gunstiger dan in 1905 en vooral op de hoofdplaats, vanwaar het grootste gedeelte van het product naar Batavia werd verscheept, zeer levendig.

---

§ 8. PALEMBANG.

De afscheiding van de tijdelijke afdeeling Djambi, die, met het landschap Koerintji vereenigd, sedert eene afzonderlijke residentie vormt (vgl. K. V. 1906, kol. 34 en 131), is op 2 Juli 1906 in werking getreden (zie § 9 van dit hoofdstuk).

Rust en orde bleven in 1906 onverstoord, behalve in de marga Lawang Wetan (onderafdeeling Moesi Ilir), waar de bevolking, opgestookt door onrustzaaiers, die in troebel water hoopten te visschen, zich tegen haar hoofd (pasirah) verzette door te weigeren geregeld in heerendienst op te komen. Na onderzoek, werden de belhamels door de groote rapat van inlandsche hoofden te Sekajoe tot verschillende vrijheidsstraffen veroordeeld, waarop de rust terugkeerde en de heerendiensten weder geregeld werden verricht.

In het geheele gewest is bij de hoogere en lagere hoofden het streven merkbaar om hunne kinderen de school te doen bezoeken.

De veiligheid van personen en goederen was bevredigend.

Behalve in de Koeboe-streken en de afdeeling Rawas, breidde de Islam zich ook uit in enkele marga's der onderafdeelingen Komering Oeloe en Ogan Oeloe (afd. Ogan en Komering Oeloe). Het aantal Mekkagangers was in 1906 grooter dan in de voorafgegane twee jaren, hetgeen in hoofdzaak moet worden toegeschreven aan den gunstigen oeconomischen toestand van de bevolking tengevolge van den overvloedigen rijstoogst in 1905 in de (sedert opgeheven) afdeeling Ogan en Komering Hilir en Blidah.

De gezondheidstoestand liet weinig te wenschen over. Influenza in lichten graad kwam in Februari en Maart 1906 te Tebingtinggi en te Lahat voor; pokken vertoonden zich slechts sporadisch. Ziekten onder het vee kwamen weinig voor.

De uitkomsten van den rijstoogst waren ongunstig in de vroegere afdeeling Iliran en Banjoeasin, hoofdzakelijk tengevolge van ziekten (vooral de kepi) in het gewas. Ook in enkele marga's van de voormalige afdeeling Moesi Ilir en van de onderafdeeling Komering Oeloe bleef het beschot beneden het normale peil en was de oogst zelfs onvoldoende voor de behoeften van de bevolking. Overal elders was de oogst meer dan voldoende en zelfs buitengewoon overvloedig in de onderafdeeling Ogan Oeloe. In dit gewest, waar nog weinig sawahs zijn, zijn bijna alle rijstvelden van de weersgesteldheid afhankelijk.

De koffie-oogst was, hoewel gering, toch beter dan in 1905.

De tabakscultuur ging opnieuw achteruit.

De kapokcultuur neemt meer en meer in beteekenis af.

De inzameling van boschproducten was zeer loonend. In de marga Semendo der onderafdeeling Lematang Ilir werd eene karetsoort, de zoogenaamde karet boeloe, ontdekt, waarvan het product, hoewel in qualiteit lager staande dan dat der goede karetsoorten, te Palembang toch een vrij groote handelswaarde heeft. In de afdeeling Ogan en Komering Oeloe werd in 1906 voor het eerst karet aan de markt gebracht, die afgetapt was uit gecultiveerde boomen (ficus elastica).

Met den aanplant van nuttige houtsoorten werd, onder leiding van de besturende ambtenaren, steeds voortgegaan.

De algemeene toestand van den handel was iets beter dan in 1905, o. a. door belangrijken afvoer van kapas en den grooten voorraad rijst in de bovenstreken.

---

§ 9. DJAMBI.

Zooals in § 8 reeds is aangeteekend, is de tijdelijke afdeeling Djambi der residentie Palembang, vereenigd met het sedert 1903 voorloopig onder Sumatra's Westkust geressorteerd hebbende landschap Koerintji, met ingang van 2 Juli 1906, tot een afzonderlijk gewest, de residentie Djambi, verheven. Sedert (Ind. St. 1906 n°. 461) is de nieuwe residentie nog vergroot met het Beneden-Djoedjoehan-gebied, dat eertijds, hoewel ressorteerende onder het landschap Koto Besar, deel uitmaakte van het voormalige Djambische sultanaat. Het onder rechtstreeksch bestuur brengen van dat gebied geschiedde op unaniem verlangen van de hoofden en bevolking en nadat de jang di pertoean van Koto Besar, tegen schadeloosstelling, vrijwillig van zijne rechten afstand had gedaan.

Hoewel nog verscheidene voortvluchtige anak radja's en bendehoofden het verzet gaande bleven houden, kon de politieke toestand in 1906 over het algemeen vrij gunstig worden genoemd. Door de toenemende consolidatie van ons gezag verminderde het door de kwaadgezinden uitgeoefend overwicht op de hoofden en bevolking gaandeweg en was van een offensief optreden van de vijandige benden tegen onze patrouilles zoogoed als nimmer sprake. Zij bepaalden zich hoofdzakelijk tot het molesteeren van de ons goedgezinde bevolking, vooral door het opleggen van schattingen (bijna uitsluitend in natura), terwijl een enkele maal ook brandstichting en het vermoorden of verwonden van doesoenbewoners werd te baat genomen als middel om meer klem aan hunne eischen bij te zetten, dan wel als wraakoefening wegens het verleenen van hulp in de aanwijzing van hunne schuilplaatsen aan het bestuur. Het terrein van hunne operatiën lag voornamelijk in de afdeelingen Koerintji en Moearotebo en de onderafdeeling Moearoboengo, zoomede in het gebied grenzende aan Palembang en aan Indragiri.

Ofschoon ook gedurende 1906 straffen niet konden uitblijven en dwangmaatregelen moesten worden toegepast in die streken, waar de hoofden en bevolking met de kwaadwilligen heulden of eene lijdelijke houding te hunnen opzichte aannamen, moet toch worden erkend, dat op meer hulp en samenwerking kon worden gerekend dan tot dusver het geval was geweest. Vooral de hoofden van Renah Alai (Serampas), Moearomanderas en Poelautengah (Soengaitenang) steunden het bestuur daadwerkelijk in de actie tegen de door Pangeran Hadji Oemar naar die streken uitgezonden bendeleden. Het aantal der kwaadwilligen, die zich in 1906 bij het bestuur en de militaire patrouilles meldden, hetzij omdat de hoofdaanvoerders gesneuveld of opgevat waren, of omdat hun hulp door de bevolking werd onthouden, bedroeg 139, onder wie 6 anak radja's, terwijl er 86, onder wie 1 anak radja, gevangen genomen werden en 61 personen, onder wie 9 anak radja's, het leven lieten. De verliezen

aan onze zijde bedroegen aan gesneuvelden 1 inlandsch marechaussee en 1 inlandsch korporaal, commandant van eene patrouille gewapende politiedienaren, en aan gewonden 1 Amboineesch marechaussee en 3 inlandsche fuseliers. Ingeleverd werden in het geheel 3 geweren, model '95, 1 Winchester-geweer, 2 achterladers, 222 voorladers, 5 revolvers, 5 pistolen en 1 lila. De registratie van de bevolking in Koerintji, waarmede eerst in het laatste semester van 1906 werd aangevangen, werd krachtig voortgezet, terwijl daar, waar de registratie reeds beëindigd was, met de herregistratie begonnen of voortgegaan werd. De ontwapening van de bevolking heeft, voor zoover zulks gecontroleerd kon worden, in haar geheel plaats gehad.

Na zijne vlucht uit Moearotebo op 1 Juni 1906 (zie K. V. 1906, kol. 33) bewoog de Pangeran Ratoe zich hoofdzakelijk aan den bovenloop van de Langsisip en in het Boven-Soemaigebied (afd. Moearotebo), waar zich Pangeran Singo, Raden Dris (niet te verwarren met den in Augustus 1905 gesneuvelden groote van dien naam — zie t. a. p. —) en Raden Ripin bij hem aansloten. In October scheen de Pangeran Ratoe zich wederom te willen onderwerpen, doch zijne plannen kwamen niet tot uitvoering. Eene in November gedane poging om hem in handen te krijgen slaagde niet. Daarentegen gelukte het in den nacht van 5 op 6 December de schuilplaats van Pangeran Singo in de Oeloe Gangsal (Indragiri) te overvallen, bij welke gelegenheid hij sneuvelde en zijne vrouw en één volgelinge gevangen genomen werden.

De bende van Pangeran Anom maakte in Maart en April de Pelepat (onderafd. Moearoboengo) en de Beneden-Tebo tusschen de mondingen van de Pelepat en de Alai onveilig. Zij legde schattingen op, beschoot een voorbijvarend stoomscheepje, waarop zich o. a. een op eene dienstreis zijnde adjunct-inspecteur van den post- en telegraafdienst bevond, en vernielde de telephoonlijn langs de rivier over een afstand van 500 M. In den ochtend van den 10den Juni verscheen de bende in de doesoen Rambahan (afd. Moearotebo), waar zij 14 woningen, eene rijstschuur en het wachthuisje in de asch legde, terwijl 7 doesoenlieden gedood en 6 andere gewond werden, toen zij zich tegen de bende verweerden. Het bleek later dat de doesoen getuchtigd was als represaille over het sneuvelen (Januari 1906) van Pangeran Anom's zoon Raden Dojot (zie K. V. 1906, kol. 33). Nadat eene marechausseepatrouille er in geslaagd was (September) eene schuilplaats tusschen de Alai Gedang en de Pelangko te verrassen, waar de zich gewoonlijk verspreid in de onderafdeeling Moearoboengo bewegende bendehoofden, onder wie de Radens Mat Tahir, Seman en Achmad, zich tijdelijk vereenigd hadden, bij welke gelegenheid er een drietal sneuvelden, kwamen Pangeran Anom met al zijne familieleden, de Radens Poetro en Oemar en drie bendehoofden, onder wie Panglima Tapis, in April 1907 in onderwerping.

Raden Hamzah trad in 1906 het meest op den voorgrond. Zijne bende maakte zich voornamelijk in het Tebo- en Djoedjoehan-gebied bijna zonder ophouden schuldig aan plundering en moord en nam ook deel aan de tochten van Pangeran Anom in Maart en April van dat jaar (zie hiervóór). Eerst in den nacht van 28 op 29 October gelukte het, op aanwijzing van een door den controleur van Moearoboengo ter beschikking gestelden gids, de schuilplaats van Raden Hamzah nabij Loeboekmengkoeang (Boven-Tebo) te overvallen, waarbij o. a. hijzelf en twee zijner broeders sneuvelden. De beruchte Raden Pamoek (zie K. V. 1906, kol. 32), die zich in het laatst van September [1]) bij Raden Hamzah had aangesloten, wist te ontkomen en volgde hem als bendehoofd op. In November fourageerde hij in de doesoens Sepoenggoer, Bebeko, Talang Pantai en Soengai Arang (onderafd. Moearoboengo), en in December roofde hij zoowel in de eerstgenoemde twee doesoens als in de Pelepat-streek. Van zijne bende meldden zich in Februari 1907 Raden Mat Tahir Ketjil en 5 volgelingen.

Van de bende van Raden Mat Tahir werd in 1906 zeer weinig vernomen. Zij moet zich hebben schuil gehouden tusschen de Tebo en de Djoedjoehan en maakte, voor zoover bekend, slechts eenmaal (in Augustus) een strooptocht naar het stroomgebied van laatstgenoemde rivier. Zooals hiervóór reeds is vermeld, vereenigde de bende zich in September voor eenigen tijd met die van Pangeran Anom en in Maart 1907 werd zij te Merlong gesignaleerd, waar zij de woning van het districtshoofd in brand stak. Bij hare achtervolging door eene patrouille werd een kwaadwillige gedood en vielen blanke wapens, patronen, een revolver, kleederen en contanten in onze handen.

Nan Betoeah, een van onze verstoktste tegenstanders, die door wijlen sultan Taha tot doebalang van de Tebo en Boengo was aangesteld en, evenals Panglima Soeto (zie K. V. 1906, kol. 34), een der hoofdleiders van het verzet te Limboer in 1903 (zie K. V. 1904, kol. 76), bewoog zich met zijne bende meestal tusschen de Tebo en de Asam. Nadat het aan eene patrouille gelukt was in Maart een 15-tal leden der bende gevangen te nemen, kwam Nan Betoeah, daartoe aangespoord door zijn neef Panglima (Kedemang) Djoempal, die zich reeds tevoren bij het bestuur had gemeld, den 27sten Juni 1906 bij den controleur te Moearoboengo in onderwerping.

Eene kleine bende onder den anak radja Raden Dojot (niet te verwarren met den hiervóór genoemden, in Januari 1906 gesneuvelden zoon van Pangeran Anom) en zijn zoon Raden Mamat, maakte, begunstigd door het voor patrouillebewegingen zeer bezwaarlijk moerasterrein van de Beneden-Tebo en de Pelepat, in Juli 1906 de verbinding Moearotebo—Moearoboengo voor handelsvaartuigen onveilig, en in de volgende maanden werd zij voortdurend gesignaleerd aan de Senemat. In den nacht van 1 op 2 November werd de bende nabij de doesoen Baroe (Boven-Pelepat) door eene patrouille overvallen. Raden Dojot wist, hoewel gewond, met zijn zoon te ontkomen, doch zijne vrouw en vijf kinderen, zoomede een der beruchtste leden van de bende, Panglima Dandan, werden gevangen genomen. In Februari 1907 werd de bende wederom overvallen; Raden Mamat liet daarbij het leven, waarop zijn vader zich bij het bestuur meldde.

De beruchte roover Bakir (zie K. V. 1906, kol. 33) deed in het Palembangsch grensgebied van de Djambische Benedenlanden en in de Beneden-Tembesi nog herhaaldelijk van zich spreken.

Pangeran Hadji Oemar was in den aanvang van 1906 met zijn broeder Pangeran Djaja Kesoema (Seman) naar Koerintji uitgeweken, waar hij door zijn driest optreden de rust en veiligheid ernstig bedreigde. De eerste aanraking met zijne bende werd verkregen op den 8sten Februari, waarbij het bendehoofd werd gewond. In Maart en de eerste helft van April werd Sanggaran Agoeng driemaal door nachtelijke beschietingen verontrust, terwijl in de vallei bij herhaling en op verschillende plaatsen de telegraafdraden werden gekapt en militaire patrouilles van zeer verren afstand beschoten werden. In Mei en Juni hadden onze troepen vijf ontmoetingen met de bende, bij welke gelegenheden zij vele dooden liet liggen, onder wie het beruchte bendehoofd Hadji Pangeran Stamboel, terwijl o. m. een lastbrief van Pangeran Hadji Oemar om aan den heiligen oorlog deel te nemen buitgemaakt werd. Medio Augustus trokken eenige leden der bende naar Serampas, waaruit zij echter spoedig verdreven werden (zie lager). In October en December hadden opnieuw ontmoetingen met den vijand plaats, waarbij o. a. de anak radja Raden Oedang den dood vond. Medio April 1907 eindelijk gelukte het de bende met succes te overvallen; Pangeran Hadji Oemar en zijn broeder Pangeran Seman, zoomede een tweetal leden van den Kedipan-adel en 8 volgelingen sneuvelden, terwijl aan onze zijde de patrouille-commandant, kapitein F. DARLANG, en 3 inlandsche militairen licht gewond werden.

In het begin van Augustus 1906 deed eene kleine met geweren gewapende bende een inval in de districten Serampas en Soengaitenang (landschap Loewaq XVI, onderafd. Bangko), onder aanvoering van zekeren uit laatstgenoemd district afkomstigen Alam Intan, die, na door de Pangerans Hadji Oemar en Seman als kind te zijn aangenomen, met den titel van Toeankoe Baginda Ali als radja over de Loewaq XVI was aangesteld. Hij dwong, onder bedreiging met moord, de hoofden en bevolking van Serampas den eed van trouw aan hem af te leggen, hetgeen hem ook ten deele gelukte, terwijl het districtshoofd van Serampas den pseudo-radja daadwerkelijk steunde door het leveren van een aan de registratie onttrokken voorlaadgeweer. De bende werd niet lang na haar binnenvallen door de hoofden en bevolking van Poelautengah (Manderas) overmeesterd en aan het bestuur overgeleverd. Zij werd echter op den voet gevolgd door een deel van de bende van Pangeran Hadji Oemar (zie

[1]) Vóór dien tijd had Pamoek zich opgehouden in het Djangga- en Djebahgebied (Tembesi). De Koeboe-bevolking van dit gebied, die de bende steeds van levensmiddelen had voorzien, werd, op last van het bestuur, uit hare onaanzienlijke en zeer verspreid liggende gehuchten overgebracht naar de Tembesi, waar zij zich, in eene doesoen vereenigd, heeft gevestigd.

hiervóór), onder aanvoering van Djenang Ma Noe, gewezen belastinggaarder van de Loewaq XVI. Verscheidene hoofden en een klein gedeelte van de bevolking van Soengaitenang legden, op zijn last, den eed af, waarbij zij den Pangeran Ratoe als vorst erkenden en Djenang Ma Noe als hun hoofd, terwijl zij zich bereid verklaarden om bij den eersten oproep voor den heiligen oorlog in de wapens te komen. Met medewerking van de hoofden en bevolking van Renah Alai en Moearomanderas, die het bestuur geregeld op de hoogte hielden van de bewegingen der bende, gelukte het aan eene marechaussee-patrouille haar in den nacht van 27 op 28 Augustus nabij doesoen Tandjoeng Benoewang (Soengaitenang) te overvallen, waarbij 6 kwaadwilligen, onder wie Raden Drahman — een volgeling van Pangeran Hadji Oemar — en de broeder van Djenang Ma Noe het leven lieten, terwijl wij 1 gesneuvelde en 1 gewonde (inlanders) kregen. Nadat de schuldige hoofden en de door Djenang Ma Noe aangestelde hoeloebalangs waren gearresteerd en de met den vijand geheuld hebbende bevolking met geldboete was gestraft, keerden rust en orde in de Loewaq XVI terug. Djenang Ma Noe, die met het overgebleven gedeelte van zijne bende overhaast de vlucht naar Koerintji genomen had, heeft zich, nadat hem den 5den October aan de Soengai Djoedjoen door eene brigade marechaussee opnieuw verliezen waren toegebracht, medio April 1907 onderworpen.

Behalve in Serampas en Soengaitenang had de invloed van Pangeran Hadji Oemar ook aanleiding gegeven tot ongeregeldheden in de aangrenzende Boven-Batang Asai-districten. Genoemde groote had namelijk, onder voorgeven dat buitenlandsche hulp zou komen opdagen, tot zekeren Hadji Sari (kamponghoofd) de uitnoodiging gericht om de zijde van de weerspannige anak radja's te kiezen. Hadji Sari, die verbitterd was omdat hij niet tot districtshoofd was aangesteld, op welke waardigheid hij echter volgens de adat geen aanspraken kon doen gelden, verklaarde zich daartoe bereid. Door zijn overwegenden invloed op de hoofden en bevolking van het district Batin Pengambang (onderafd. Soeroelangoen) viel het Hadji Sari niet moeielijk de lichtgeloovige menigte tot eene betooging tegen het bestuur aan te zetten (Mei 1906), onder voorwendsel, dat men ontevreden was over den last om een weg aan te leggen benedenstrooms de grenzen van het district. Nadat een tweetal belhamels waren gestraft en de betrokken hoofden waren aangehouden, werd de beweging onderdrukt en de bevolking ging tot den aanleg van den weg over. Ernstiger waren de gevolgen van een door het districtshoofd en een zeer invloedrijk kamponghoofd van Keleboe nan V (Batang Asai) tot Pangeran Hadji Oemar gericht verzoek om hulp tegen het bestuur, ten einde wraak te kunnen nemen over de veroordeeling van een hunner familieleden, het gewezen hoofd van genoemd district. De hulp werd toegezegd, doch onder voorwaarde dat eerst de controleur van Soeroelangoen moest worden vermoord. Een beruchte roover, met name Alamperoen, eveneens familielid van het veroordeelde districtshoofd, wiens veroordeeling o. m. was uitgesproken wegens het herbergen van dien misdadiger, nam op zich, tegen eene belooning van $ 500, het misdrijf uit te voeren. In den nacht van 23 op 24 Juni werd de bedoelde controleur (de heer R. C. van den Bor, die sedert tot assistent-resident werd benoemd), die op reis was naar het Boven-Batang Asai-gebied, ten einde een nader onderzoek in te stellen met betrekking tot de in Mei gehouden demonstratie, door een geweerschot van Alamperoen ernstig gewond, en kort daarop werd eene patrouille gewapende politiedienaren, welke tot opsporing van Alamperoen was afgezonden, in den nacht door hem beschoten, bij welke gelegenheid de inlandsche korporaal-commandant zware verwondingen bekwam, aan de gevolgen waarvan hij sedert is overleden. In Juli werd ook op het vaartuig, waarop zich de resident en de toenmalige controleur van Soeroelangoen — die van een bezoek aan de Batang Asai-districten terugkeerden — bevonden, geschoten, welke mislukte aanslag moest worden beschouwd als wraakneming wegens de sedert bevolen arrestatie van de medeplichtigen aan de gepleegde misdrijven. Nadat alle schuldigen en Alamperoen's volgelingen geïnterneerd en dwangmaatregelen op het district Keleboe nan V waren toegepast, werd Alamperoen zelf in het begin van November door eene bevolkingspatrouille uit dat district gedood.

Met den aanleg van wegen werd door de bevolking krachtig voortgegaan, zoodat het te verwachten is, dat tegen het einde van 1907 per as berijdbare of voor draagpaarden-transport geschikte verbindingswegen gereed zullen zijn tusschen de standplaatsen van de bestuursambtenaren onderling, zoomede tusschen de verschillende stroomgebieden en tusschen de afdeelings-, onderafdeelings- en districtshoofdplaatsen. Waar mogelijk, werd de aanleg van kunstmatig geïrrigeerde sawahs aangemoedigd, terwijl met voldoening kan worden gewezen op de resultaten, welke werden verkregen met den aanplant van voor uitvoer geschikte cultuurgewassen, zooals koffie, pinang, klappers, arèn, rotan-sago (poetih) en karèt (ficus elastica). Het noodige plantmateriaal werd verkregen uit de pepinières van de cultuurtuinen ter hoofdplaats en te Moearotembesi. Proefnemingen met de cultuur van verschillende andere nuttige gewassen (Siameesche drijfrijst, peper, tabak, pararubber en verschillende getahpertjasoorten) werden aangevangen of voortgezet.

De algemeene uitkomsten van den rijstbouw waren bevredigend; niettemin was ook groote aanvoer van rijst, vooral uit Singapore, noodig om in de behoefte te voorzien. Het padigewas heeft over het algemeen thans zulk een gunstig aanzien, dat, bij normale weersgesteldheid en indien niet ontijdig zware bandjirs intreden, in 1907 een goede oogst kan worden verwacht.

De inzameling van boschproducten en, op de strandplaatsen, de zeevischvangst vormen, naast den landbouw, de hoofdmiddelen van bestaan der bevolking. Uitvoer van gezouten en gedroogde visch en garnalen heeft bijna uitsluitend naar Singapore plaats.

Behalve mond- en klauwzeer, welke ziekte in Juni en Augustus epidemisch voorkwam in Moearotebo en Moearoboengo, doch een zeer goedaardig verloop had en in October als geheel geweken kon worden beschouwd, heerschten geen ziekten onder het vee.

De algemeene toestand van den handel was alleszins bevredigend, niettegenstaande de gedrukte prijzen van de getahsoorten. Van eene volledige ontwikkeling van den handel kan evenwel nog geen sprake zijn, zoolang de veiligheid in de bovenstreken van het gewest nog in meerdere of mindere mate door de aldaar rondzwervende benden wordt bedreigd.

De scheepvaart nam in levendigheid toe, nadat gebleken was dat de Batang Hari en hare voornaamste zijrivieren bijna te allen tijde tot vrij diep in het binnenland met hekwielers van geringen diepgang bevaarbaar zijn. Door de Koninklijke Paketvaartmaatschappij werd een wekelijksche dienst met Singapore geopend.

De veiligheid van personen en goederen liet betrekkelijk weinig te wenschen over, dank zij de geaardheid der inheemsche bevolking, onder welke ook tijdens het voormalige sultansbestuur weinig zware misdrijven voorkwamen.

De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend; wel kwamen koortsen en buikziekten (voornamelijk dysenterie) voor, doch de gevallen hadden meestal een goedaardig karakter. De vaccinatie en revaccinatie werden geregeld voortgezet; daarbij werd ook van de Koeboe's, die zich gaandeweg, op herhaald aansporen van bestuurswege, in doesoens gaan vereenigen, niet de minste tegenkanting ondervonden.

Sedert de oprichting van eene gouvernements inlandsche school ter hoofdplaats en van particuliere scholen op eenige afdeelings- en onderafdeelingshoofdplaatsen, wordt door de hoofden aan de opvoeding van hunne zonen en mannelijke aanverwanten meer aandacht geschonken dan vroeger.

§ 10. OOSTKUST VAN SUMATRA.

Omtrent den politieken toestand in dit bijna geheel uit zelfbesturende landschappen bestaande gewest valt over 1906 het volgende mede te deelen.

Met het oog op de omstandigheid, dat de bestaande regeling van de politieke verhouding tusschen het Gouvernement en de zelfbesturen, zooals die is uitgedrukt in de vigeerende politieke contracten of daarmede gelijk te stellen documenten, in vele opzichten remmend werkt op de oeconomische ontwikkeling van de verschillende landschappen, terwijl de zelfbestuurders, hoewel uit hun gebied ruime inkomsten trekkende, over het algemeen slechts weinig in het belang van land en volk verrichten, scheen het wenschelijk die contracten te vervangen door andere, waarvan de inhoud meer in overeenstemming zou zijn met de eischen van den tegenwoordigen tijd. Behalve de instelling van landschapskassen, waarin alle inkomsten van het zelfbestuur vloeien en waaruit vaste uitkeeringen worden gedaan aan vorsten en hoofden, behoorde in de overeenkomsten eene betere regeling van het onderdaanschap te worden opgenomen in dien zin, dat alleen zij, die niet tot de inheemsche bevolking behooren of zich daarin hebben opgelost, tot rechtstreeksche gouvernements-onderdanen worden verklaard. Voorts zouden de heffing van belastingen en het vorderen van heerendiensten van de vorstenonderdanen en van anderen zooveel mogelijk op denzelfden voet dienen te worden geregeld, terwijl de gelegenheid behoorde te worden geopend tot vestiging van voldoend gewaarborgde zakelijke rechten op den grond der hoofdplaatsen. In verband met een en ander werd een nieuw model-contract ontworpen, volgens hetwelk nieuwe overeenkomsten zouden kunnen worden gesloten met de zelfbesturen van de voornaamste landschappen in het gewest, terwijl als beginsel werd aangenomen de politieke verhouding tot de minder belangrijke zelfbesturen te regelen op den voet van de zoogenaamde korte verklaring van onderwerping.

De besprekingen over het nieuwe contract werden het eerst geopend met den sultan van Siak, den hoogste in rang der vorsten van dit gewest. Ofschoon daarbij aanvankelijk eenig bezwaar en wantrouwen werden ontmoet, slaagde de resident er spoedig in den sultan en zijne landsgrooten tot het inzicht te brengen, dat zoowel de belangen van het Gouvernement als die van hun landschap bij de verlangde herziening der contractueele verhouding slechts gebaat konden zijn. Het nieuwe contract is dan ook den 29sten December 1906 tot stand gekomen.

De verhouding van het Siaksche zelfbestuur tot de voor een groot deel door uitgeweken Tamboesaiers (zie K. V. 1905, kol. 47) bewoonde onderhoorigheid Rantau Binoewang (onderafd. Tanahpoetih) liet veel te wenschen over. Wel voldeed men aan den last om gelden op te brengen ten einde de heerendiensten af te koopen, doch uit alles bleek, dat de invloed van den sultan en zijne grooten zeer gering is.

De toengkoe besar en de grooten van het onbeduidende en weinig bevolkte landschap Pelalawan betoonden zich steeds bereid om de wenken van het bestuur ter harte te nemen. Ook met hen werd een nieuw contract gesloten, zonder dat daarbij bezwaren werden ondervonden (December 1906).

De tot dusver nog niet vastgestelde grenzen tusschen Siak eenerzijds en Laboehanbatoe, Rokan en Sumatra's Westkust (Boven-Kampar) anderzijds werden geregeld; de volledige grensomschrijvingen van Siak en Pelalawan werden in de nieuwe contracten opgenomen.

In Panai werden geene moeielijkheden ondervonden. Omtrent den in 1905 afgezetten en van zijne waardigheid vervallen verklaarden soetan (zie K. V. 1906, kol. 35) is gebleken, dat hij niet den minsten invloed heeft gehad. Het bestuur over het landschap blijft, wegens gemis van geschikte opvolgers van den gewezen soetan, voorloopig opgedragen aan de kerapatan, onder leiding van den controleur.

In Bila viel niets bijzonders voor. De soetan is een gewillig bestuurder, doch zwak en ziekelijk en onder den invloed van zijne familieleden, vooral van dien van zijn vader.

De in 1905 opgetreden jang-di-pertoewan van Kota Pinang (zie t. a. p.) had, wegens zijne jeugd en de animositeit van enkele zijner familieleden, den steun onzer ambtenaren zeer noodig.

Onze verhouding tot het zelfbestuur van Koealoe en Ledoeng liet niets te wenschen over. De sultan blijft met goeden wil bezield en geniet meer steun tegenover de intrigeerende leden zijner familie en van de kerapatan sedert op zijn landschap toezicht wordt uitgeoefend door den controleur van Laboehanbatoe, bij welke onderafdeeling het in den aanvang van 1906 gevoegd werd (vgl. K. V. 1906, kol. 132).

Hoewel in 1905 de Silau Toea als grensrivier tusschen Asahan en het Simeloengoensche landschap Tanahdjawa was aangenomen (zie K. V. 1906, kol. 35), werden van Asahansche zijde nog steeds pogingen aangewend om gezag uit te oefenen over de tot Tanahdjawa behoorende Bataksche landschapjes Aek Bontar en Silau Besar. Het gelukte echter den resident den sultan te bewegen om aan de hoofden dier beide grenslandschapjes brieven te schrijven, waarin hij hun mededeelde niets meer met hen te maken te hebben. Door tusschenkomst van onze ambtenaren werd gezorgd, dat die brieven de hoofden van Aek Bontar en Silau Besar bereikten. Ook in Asahan werden besprekingen aangevangen over het sluiten van een nieuw contract. De toengkoe besar (aangewezen troonsopvolger) van Asahan werd, in overleg en in overeenstemming met zijn vader den sultan, toegevoegd aan den controleur van Oud-Agam (Padangsche Bovenlanden), ten einde tot een goed en flink bestuurder te worden opgeleid.

Omtrent den politieken toestand der Batoebarasche landschappen Baga, Pasisir, Lima Poeloeh, Tanahdatar, Lima Laras, Tandjoeng, Si Pare Pare, Pagoerawan en Tandjoengkasau valt slechts te vermelden dat, ter vervanging van den controleur die sedert 1903 voorloopig met het bestuur van Tandjoeng was belast (zie K. V. 1905, kol 47), Toengkoe Boesoeh tot regent van dat landschap is aangesteld en dat de datoe van Pagoerawan, wegens allerlei vexaties en malversatiën, uit zijn ambt moest worden ontzet. Ten einde orde en regelmaat in het bestuur te brengen, wordt het landschap voorloopig bestuurd door de kerapatan, onder leiding van den controleur van Batoebara.

Aangezien de controleur der onderafdeeling Batoebara niet in staat bleek om, nevens zijn eigenlijke taak, een behoorlijk toezicht uit te oefenen op de Simeloengoensche landschappen (Tanahdjawa, Si Antar, Panai en Raja), tengevolge waarvan de politieke toestand aldaar zichtbaar achteruitging, werd in het begin van 1906 uit de bestaande formatie tijdelijk een controleur (die van Laboehandeli) voor dat doel beschikbaar gesteld. Sedert is uit de genoemde landschappen, de Karo-landen, Poerba en Dolok eene afzonderlijke afdeeling Simeloengoen en Karo-landen gevormd, samengesteld uit de onderafdeelingen Karo-landen, onder den assistent-resident der afdeeling, en Simeloengoen, onder een controleur (Ind. St. 1906 n°. 531).

Met betrekking tot de verschillende tot Simeloengoen behoorende landschappen zij het volgende aangeteekend.

De radja van Raja bleef ons bestuur flink ter zijde staan, ook al betoonde hij zich weinig ingenomen met onze maatregelen betreffende het pandelingschap en met onzen last om enkele minder gewenschte Maleische elementen uit zijne omgeving te verwijderen

Aan den van zijne waardigheid vervallen verklaarden en voorloopig te Medan geïnterneerden radja van Si Antar, Sang Nahoealoe (zie K. V. 1906, kol. 36), zoomede aan zijn landsgroote Si Oerat, die zich eveneens aan wederrechtelijke handelingen had schuldig gemaakt, is bij Gouv. Bt. 9 Sept. 1906 n°. 14 de hoofdplaats Bengkalis voorloopig als verblijfplaats aangewezen. Aangezien te hunnen behoeve nog werd geïntrigeerd door de tot den Islam bekeerde, zeer fanatieke landsgrooten Toean Tandjoeng Tongah en zijn jongeren broeder Toean Anggi Tandjoeng Tongah, werd laatstgenoemde voorloopig te Medan aangehouden, terwijl Toean Tandjoeng Tongah, ook om redenen van privaten aard, er de voorkeur aan gaf zijn land vrijwillig te verlaten. De waarnemende bestuurder, Toean Marihat, een onbeduidende persoonlijkheid, staat onder toezicht van den controleur, die, ook wegens gebrek aan bekwaamheid van de kerapatan-leden, een overwegenden invloed uitoefent op den gang van zaken. Van de instelling eener commissie van bestuur, onder voorzitterschap van den controleur, moest voorloopig, wegens gebrek aan geschikte personen, worden afgezien.

In eigenlijk Tanahdjawa viel niets bijzonders voor. Tegen de onderhoorigheden Girsang en Simpangan Bolon moest in Juni 1906 door een gedeelte van het te Seriboe Dolok gelegerde

letachement militairen gewapenderhand worden opgetreden wegens de uitdagende houding van de bevolking, welke de naburige vreedzame kampong Prapat aangevallen en beroofd had. Bij het onderdrukken van het verzet, hetgeen zonder moeite plaats had, had de vijand 8 gesneuvelden en enkele gewonden, terwijl aan onze zijde geen verliezen geleden werden. Aan onzen eisch tot inlevering van 15 geweren en betaling van eene boete van $ 900 werd voldaan. Omtrent de oorzaken van het verzet heeft men geen voldoende zekerheid kunnen verkrijgen. De hoofden en bevolking van de beide landschapjes schijnen te zijn opgeruid door vreemde onruststokers en meenden zeker te zijn van den steun der aangrenzende Tapanoelische landschappen, die echter, toen het er op aan kwam, de opstandelingen in den steek lieten. Aan een hunner grieven, de eenige die recht van bestaan had, namelijk het besteden van door de bevolking opgebrachte gelden ten behoeve van de verbetering van elders — in de afdeeling Batoebara — gelegen wegen, is onmiddellijk tegemoet gekomen. De zwakke radja van Panai heeft tot dusver weinig gezag, doch het bestuur is hem in de bevestiging daarvan behulpzaam.

De politieke toestand in de Karo-landschappen bleef gunstig. De heerendiensten, waaronder die voor den zoo noodigen verbindingsweg tusschen Seriboe Dolok, de standplaats van den assistent-resident, en Bandar Baroe (Boven-Deli), werden zonder tegenzin verricht. Door samenwerking met het bestuur der Alaslanden is een einde gemaakt aan de herhaalde rooverijen en knevelarijen van lieden uit die streken. De radja van Poerba verleende steeds medewerking aan ons bestuur, zelfs in zake de voor de Bataksche radja's zoo ingrijpende aangelegenheid der afschaffing van de slavernij en het pandelingschap. Voor den radja pleit voorts, dat door hem de meeste zaken worden afgedaan, zonder dat de zeer klaaglustige Bataks bij onze ambtenaren in hooger beroep komen. De radja (toehan) van Dolok heeft nog steeds weinig invloed. Hij toont openlijk zijn misnoegen over de geleidelijke afschaffing van het pandelingschap, welk instituut hij steeds heeft beschouwd als den hoeksteen van zijn gezag en zijn voornaamste bron van inkomsten.

In September 1906 werd uit Röndèng (Singkel) bericht ontvangen, dat Soetan Negari, zoon van Singamangaradja (vgl. K. V. 1906, kol. 27/28), zich met eene 50 man sterke bende in de Karo-landen zou bevinden. Aan eene uit Seriboe Dolok uitgezonden patrouille gelukte het echter niet de kwaadwilligen op te sporen. Tegen het einde van de genoemde maand werd de bende in de Sem Sem-landen (Tapanoeli) overvallen, bij welke gelegenheid 19 man sneuvelden (vgl. kol. 35). In het laatst van 1906 liepen geruchten, dat de radja's van Poerba en Dolok in geheime verstandhouding zouden staan met Singamangaradja en andere ontevreden elementen op Samosir en in de omliggende streken. In verband hiermede werd het detachement militairen te Seriboe Dolok versterkt.

Ook in Serdang en Deli werden onderhandelingen geopend over het sluiten van nieuwe politieke contracten. Het Europeesch bestuur moest er voortdurend voor waken, dat de bestuurders dier landschappen zich niet meer rechtstreeks in de aangelegenheden der Bataksche bevolking van de Deli- en Serdang-doesoens mengden, dan volgens overlevering en recht kan worden toegelaten. Maatregelen werden getroffen tot verbetering van de rechtspraak in die doesoens door het ontwerpen van nieuwe regelen, gebaseerd op de adat, terwijl er mede voor werd gezorgd, dat de Batakhoofden de hun rechtens toekomende aandeelen in den landbouwcijns ontvingen. De verhouding van den sultan van Deli tot zijne landsgrooten bleef goed; die tusschen den sultan van Serdang en den radja moeda was, hoewel daarvan uiterlijk weinig bleek, koel en vijandig. De radja moeda verhuisde van Loeboekpakam naar Rantau Tandjoeng om zijnen zonen gelegenheid te geven om zich in den handel te bekwamen. De invoering van eene afdoende regeling der heerendiensten in de beide landschappen, waaraan ook alle sultansonderdanen zijn onderworpen, kwam zonder bijzondere moeielijkheden tot stand.

Eene commissie, ingesteld ter beslechting van grensgeschillen tusschen Serdang, Padang en Bedagai en Dolok kwam met haar uitgebreide taak nog niet gereed: het bleek noodzakelijk bijna het geheele beloop der grenzen door een gouvernementslandmeter te doen opmeten, hetgeen een zeer tijdroovend werk is. Ook werden stappen gedaan tot vaststelling van de grenzen met de Karo-hoogvlakte.

De sultan van Langkat werkte krachtig mede tot de invoering van behoorlijke heerendienstregelingen voor zijne onderdanen, met mogelijkheid tot afkoop tegen eene vaste som; evenals elders werden ook hier die afkoopsommen in de landschapskas gestort. Ook in Langkat namen de besprekingen over een nieuw politiek contract een aanvang.

Wat de Tamiangsche landschappen betreft, valt op politiek gebied niets belangrijks te vermelden. Het onbeduidende, zijn gezag bijna geheel verloren hebbende hoofd van het landschap Radja Bandahara (Noordelijk Beneden-Tamiang), Toengkoe Ibrahim, verzocht en verkreeg ontheffing van zijne waardigheid voor den tijd van één jaar (Gouv. Bt. 3 Dec. 1906 n°. 28). Hij is voorloopig vervangen door den ijverigen en bekwamen Toengkoe Radja Silang, hoofd van Karang (Noordelijk Boven-Tamiang), die ons bestuur zeer genegen is en het krachtig ter zijde staat.

De verhouding tot de Bataksche landschappen aan de Boven-Panai, de Boven-Bila en de Koealoe bleef goed; feitelijk beschouwen zij zich als onder ons bestuur te staan, hetgeen zij toonen door ernstige geschillen bij den controleur van Laboehanbatoe voor te brengen. Enkela radja's van het Pangedarancomplex en de radja van Poldoeng kwamen een enkele maal te Laboehanbilik, terwijl met Dja Boemboenan van Djandji Toba bij voortduring betrekkingen werden onderhouden.

In de Rokan- en Kampar Kiri-landschappen is onze invloed reeds geheel gevestigd; de nieuwe toestand is door hoofden en bevolking loyaal aanvaard. Behalve de grenzen met Siak (zie hiervóór), werden ook die tusschen Kampar Kiri en Boven-Kampar geregeld, terwijl nog eenige grensgeschillen met Sumatra's Westkust en Kampar Kiri aanhangig bleven.

De jam toean besar van Goenoeng Sahilan en onderhoorigheden vertrok den 13den Augustus 1906 ter bedevaart naar Mekka, waardoor hij, volgens de landsinstellingen, vrijwillig van zijn wereldlijk gezag afstand heeft gedaan. Als zijn vervanger komt, mede overeenkomstig het verlangen van den jam toean besar, zijn jongere broeder het eerst in aanmerking.

In de meeste landschappen in dit gewest werden in den loop van 1906 landschapskassen opgericht, waarvan de door de onderdanen der zelfbesturen opgebrachte afkoopsommen voor heerendiensten de voornaamste bijdragen vormden. Bij Gouv. Bt. 8 Aug. 1906 n°. 32 is de resident gemachtigd om in de Delische kas ook te storten de gelden (ruim f 4750), welke vrijgevallen zijn door het achtereenvolgens overlijden van eenige der rechthebbenden op een gedeelte der schadeloosstelling van f 10 000, welke eertijds genoten werd door den in 1895 overleden en niet meer vervangen radja moeda van het landschap (vgl. K. V. 1896, blz. 17). Belangrijke toeneming van de inkomsten der kassen kan eerst nà het in werking treden van de nieuwe politieke contracten worden verwacht. Hetgeen tot dusver werd ontvangen werd besteed in het belang van de wegen en bruggen van de betrokken landschappen.

De veiligheid van personen en goederen liet in 't algemeen weinig te wenschen over, welke gunstige toestand voor een goed deel te danken is aan de uitbreiding van de politie, welke in den aanvang van 1906 haar beslag kreeg (zie K. V. 1906, kol. 131). Met de oprichting van politiestations in de centra van het cultuurgedeelte van het gewest kwam men in den loop van het verslagjaar zoo goed als gereed; voortdurend patrouilleeren van daar uit maakte het spoedig opvatten van verdachte elementen mogelijk.

Bewegingen op godsdienstig gebied werden niet waargenomen. Onder de Karo-Bataks maakte de Islam geen vorderingen, wel daarentegen onder de Bataks in Simeloengoen, waar vooral door Maleiers sterk op de hoofden wordt gewerkt. Voorts gingen in Siak eenige „orang hoetan", zoomede een enkele Chinees tot den Islam over. Het Christendom breidde zich weinig uit, doch met de oprichting van scholen bereikten de zendelingen gunstige resultaten.

Met de verbetering van bestaande en het aanleggen van nieuwe wegen werd overal met kracht voortgegaan.

Behalve in de onderafdeelingen Laboehandeli en Kampar Kiri, waar, als gevolg van de bodemgesteldheid, in den drogen tijd veel malaria en buikziekten voorkomen, was de algemeene gezondheidstoestand gunstig. In October brak plotseling cholera uit onder eenige uit Swatow aangevoerde koelies, doch, dank zij de onmiddellijk getroffen krachtige maatregelen, deden zich na 8 Januari 1907 geen gevallen meer voor. De pokkenepidemie op de Karo-hoogvlakte (zie K. V. 1906, kol. 38) werd tot staan gebracht; in het overig gedeelte van het gewest vertoonden de

pokken zich slechts sporadisch. Lepra komt vooral onder de Bataks der hoogvlakte veel voor; de registratie, ingevoerd om tot kennis van het juiste aantal lijders te komen, liep nog niet ten einde. In overleg met de hoofden, werd in het centrum van de hoogvlakte van bestuurswege eene kolonie gesticht, waarbinnen de lijders zich vrij kunnen bewegen en zich met landbouw onderhouden.

Gevallen van hondsdolheid kwamen minder dan anders voor.

Onder het vee heerschte, met slechts enkele tusschenpoozen, gedurende het geheele jaar mond- en klauwzeer, doch slechts in lichten graad. De Karo-hoogvlakte, waar in Juni wederom veepest uitbrak (vgl. K. V. 1906, kol. 38), bleef tot aan het einde van het jaar voor den in-, uit- en doorvoer gesloten. Door een gouvernementsveearts werd de ziekte plaatselijk onderzocht.

De algemeene toestand van den handel was een weinig gunstiger dan in 1905. Een streven is merkbaar om, bij het ontbieden van goederen, de bestelling rechtstreeks aan de landen van herkomst te richten, zonder van de tusschenkomst van Pinang gebruik te maken.

De uitkomsten van de rijstcultuur, welke in dit gewest voornamelijk op droge gronden gedreven wordt — sawahs treft men bijna uitsluitend aan in de Karo-landen en de Rokan-streken —, waren bevredigend; invoer op groote schaal bleef evenwel, als immer, noodig.

De koffiecultuur verliest meer en meer aan beteekenis; de koffieplantsoenen worden steeds meer door caoutchouc-aanplant vervangen, waarin men voor de toekomst meer heil ziet.

De pepercultuur breidde zich uit, hoewel de prijzen van het product teruglieden. Het voorschottensysteem (zie K. V. 1906, kol. 38) wordt zooveel mogelijk van bestuurswege bestreden.

De notemuskaatcultuur is van weinig belang en gaat bovendien nog achteruit door eene ziekte in de boomen.

Aan de klappercultuur wordt in Serdang, doch vooral in Asahan, steeds meer uitbreiding gegeven; het doel is de bereiding van copra, waarvan de uitvoer gestadig toeneemt.

De bij de bevolking zeer in den smaak vallende, weinig zorg vereischende pinangcultuur bleef in bloeienden toestand verkeeren.

De sagocultuur heeft alleen iets te beteekenen in de afdeeling Bengkalis.

Gambir wordt door de inlandsche bevolking weinig aangeplant; in Asahan zijn drie Europeesche gambir-ondernemingen geopend, die echter eerst over een paar jaar product kunnen leveren.

Aan de cultuur van ficus elastica (ramboeng) en Hevea werd eene groote uitbreiding gegeven. In Bila, Serdang, Langkat en Tamiang bestaan reeds verscheidene rubber-ondernemingen en zullen er eerlang nieuwe worden geopend.

De uitvoer van boschproducten was grooter dan in vorige jaren. Door de stijgende houtprijzen was de handel in hout van de panglongs in de afdeeling Bengkalis levendig.

De vischteelt op sawahs is van geen beteekenis. Een voorname bron van inkomsten bleef de zeevischvangst, en wel in het bijzonder langs de kusten van Tanahpoetih en Panai. Het centrum der vischindustrie, die voornamelijk door Chineezen wordt uitgeoefend, is Bagan Si Api Api.

---

§ 11. RIOUW EN ONDERHOORIGHEDEN.

Onze verhouding tot het inlandsch zelfbestuur van Lingga-Riouw bleef bevredigend. Bij gelegenheid van de herdenking in 1906 van den geboortedag van Hare Majesteit de Koningin werd de sultan benoemd tot ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw. Het ordeteeken is hem den 21sten December op plechtige wijze uitgereikt.

De resident bracht in Mei 1906 een bezoek aan den Poelau Toedjoeh-archipel.

De aanrakingen tusschen het Gouvernement en het zelfbestuur van Indragiri bleven van vriendschappelijken aard. De jeugdige soetan, Radja Machmoed, wiens opvoeding is toevertrouwd aan een onderwijzer bij het Europeesch lager onderwijs te Buitenzorg, keerde in November 1906, wegens ziekte, naar Indragiri terug. Na zijn herstel zal hij echter, tot voltooiing van zijne opleiding, weder naar Java vertrekken. Ingevolge eene bij Gouv. Bt. 17 Aug. 1906 n°. 24 goedgekeurde en bekrachtigde verklaring van het zelfbestuur, zal het recht van gratie van door dat bestuur of door de inheemsche rechtbanken en rechters van het landschap te vellen strafvonnissen voortaan berusten bij den Gouverneur-Generaal. De in 1902 tijdelijk tot radja moeda (rijksbestuurder) der benedenlanden aangestelde Radja Oewok (zie K. V. 1906, kol. 37) kon, wegens gebrek aan ijver en geschiktheid, nog niet definitief benoemd worden; om dezelfde reden werd ook de gedeeltelijke inhouding van zijn aandeel in de schadeloosstelling aan het zelfbestuur nog niet gestaakt.

In het Koeantan-gebied werd sedert October 1905 (vgl. K. V. 1906, kol. 29/30) de rust niet meer verstoord. Den 28sten Juli 1906 is het bestuur over dit gebied door het militair aan het civiel gezag overgedragen en, met ingang van 1 April 1907, zijn de vier Koeantansche federaties IV Kota di Ilir, IV Kota di Moedik, V Kota di Tengah en V Kota di Moedik, zoomede het landschap Loeboe Ramo of III Kota (zie K. V. 1906, kol. 30, noot 2), bij wijze van tijdelijken maatregel, als onderafdeeling Koeantan-districten, administratief bij de afdeeling Indragiri gevoegd (Ind. St. 1907 n°. 9). Het hoofd van de eerstgenoemde federatie, Radja Hasan, overleed den 25sten September 1906, waarop het bestuur voorloopig is opgedragen aan zijn stiefbroeder Radja Alam alias Ongkoe Soetan, tweede hoofd van de negriën Inoeman en Tjerenti dier federatie.

In het aan Djambi grenzende gebied der Tjenako-, Gangsal- en Retih-rivieren bleef men voortdurend last ondervinden van uit Djambi afkomstige kwaadwilligen. Door onze patrouilles werden herhaaldelijk leden der vijandige benden gedood of gevangen genomen, terwijl het in den nacht van 5 op 6 December 1906 gelukte in de Oeloe Gangsal de schuilplaats te overvallen van Pangeran Singo, die sneuvelde (vgl. § 9). De bevolking, die, uit vrees voor de Djambische benden, voor een groot deel naar de bosschen gevlucht was, keert langzamerhand in hare oude of in nieuwe, haar door het bestuur aangewezen woonplaatsen terug.

Na den terugkeer van 's sultans broeder, Radja Ali, uit Mekka, werd de in Lingga-Riouw bestaande rijkskas (zie K. V. 1906, kol. 37) weder onder zijn beheer gesteld. Voor de vorming van de in het nieuw politiek contract [1]) bedoelde landschapskas heeft de sultan de hem toekomende cijnzen en huren van de Europeesche ondernemingen aangewezen. Deze kas staat onder beheer van den controleur van Tandjoeng Pinang en onder toezicht van den resident. De ontvangsten en uitgaven bedroegen in 1906 respectievelijk f 7190 en f 1493. Ook voor de afdeelingen van het gewest zijn bijzondere kassen in wording. De ontvangsten en uitgaven van de onder contrôle van den besturenden ambtenaar geadministreerde landschapskas in Indragiri bedroegen respectievelijk f 9151 en $ 4795 en f 9157 en $ 3589.

De veiligheid van personen en goederen was bevredigend.

De Islam bleef vorderingen maken onder de heidensche „orang laoet”.

Behalve in den Poelau Toedjoeh-archipel, was de gezondheidstoestand over het algemeen ongunstig; koortsen en malaria heerschten allerwegen. In de afdeeling Lingga en de met ingang van 1 Januari 1907 opgeheven afdeeling Batam (vgl. hoofdst. J, afd. I) deden zich gevallen van buikziekte met doodelijken afloop voor, terwijl ter hoofdplaats Tandjoeng Pinang tegen het einde van het jaar knokkelkoorts sporadisch optrad. Beri-beri kwam voor onder de koelies van de Singkep-Tinmaatschappij en, in geringe mate, ook onder die van Gading-Estate en van de petroleumtankinstallatie op Groot-Samboe. Voor besmettelijke ziekten bleef het gewest gespaard.

1) Gedrukte stukken Tweede Kamer 1905—1906—224.

Behoudens eenige op zich zelf staande gevallen van veepest onder de in quarantaine zijnde varkens te Rengat, liet de gezondheidstoestand van den veestapel niets te wenschen over.
De nog steeds voortdurende daling van de marktprijzen te Singapore voor de voornaamste uitvoerproducten van het gewest (gambir en peper) had een ongunstigen invloed op den toestand van den handel.
In de benedenlanden van Indragiri was de rijstoogst bevredigend, doch in de bovenstreken werkte de hooge waterstand van October 1905 tot April 1906 zeer ongunstig op de cultuur, zoodat de oogst verre van voldoende was.
Aan uitbreiding van de sago-cultuur werd in de benedenlanden van Indragiri, wegens de lage marktprijzen te Singapore, niets gedaan. In de afdeeling Karimon bleef deze cultuur eveneens stationnair, doch in de afdeeling Lingga nam zij eenigszins in omvang toe. Belangrijke uitbreiding van de klappercultuur had alleen in den Poelau Toedjoeh-archipel plaats. In de voormalige afdeeling Batam legde men zich hoe langer hoe meer op de ananascultuur toe.
De uitkomsten van de zeevischvangst waren weder zeer bevredigend.

§ 12. BANKA EN ONDERHOORIGHEDEN.

De veiligheid liet in 1906 over het algemeen niets te wenschen over. Met de in 1905 als politiemaatregel ingevoerde registratie van de bevolking (niet-mijnwerkers) werd voortgegaan, terwijl geregeld patrouilles werden uitgezonden tot passencontrôle en mijn-, tuin- en kampongbezoek. Ook thans liepen hier en daar geruchten omtrent eene grootere werkzaamheid van het Chineesch geheim genootschap „Sam Tiam Foei” (vgl. K. V. 1906, kol. 39), doch door de waakzaamheid van de politie viel er niets bijzonders voor en bleef het overal rustig.
Te Pangkalpinang en Toboali bezochten de zonen van de aldaar bescheiden hoofden de inlandsche school, terwijl een Chineesch officier ter hoofdplaats Muntok zijne twee zonen naar Nederland heeft gezonden, van wie er een aan de Technische Hoogeschool te Delft voor werktuigkundig ingenieur studeert. De overige hoofden en ambtenaren deden weinig voor de opvoeding van hunne zonen of mannelijke aanverwanten.
Beri-beri heerschte onder de Chineesche mijnwerkers (638 aangetasten, tegen 757 in 1905) en in de districten Belinjoe en Muntok sporadisch ook onder de inlandsche bevolking. Voorts deden zich, als gewoonlijk, koortsen, hoest en buikziekten voor, doch over het algemeen in lichten graad, behalve te Toboali en op het eiland Lepar, waar omstreeks medio 1906 onder de bevolking eene buikziekte uitbrak, die tot het einde van het jaar aanhield en vele slachtoffers maakte.
Veeziekten kwamen niet voor.
De toestand van den handel bleef redelijk.
De uitkomsten van den rijstoogst waren beter dan in 1905: in sommige districten kon zelfs uitvoer naar andere districten plaats hebben, doch de productie was lang niet voldoende om in de behoefte van het geheele gewest te voorzien. Op het aanleggen van sawahs en het staken van ladangbouw wordt van bestuurswege sterk aangedrongen.
De gambir-, de peper- en de klappercultuur breidden zich uit. De inzameling van boschproducten was over het algemeen van weinig beteekenis.
De uitkomsten van de zeevischvangst waren bevredigend.

§ 13. BILLITON.

De veiligheid van personen en goederen liet ook in 1906 weinig te wenschen over. De Chineesche geheime genootschappen „Tong Pak Kon” en „Ngie Foeh” (zie K. V. 1902, kol. 69/71) hielden zich rustig, terwijl de geest onder de mijnwerkers bij voortduring goed bleef.
De gezondheidstoestand was niet zoo gunstig als in 1905. Eene kwaadaardige buikziekte, die aan cholera deed denken, doch het bij onderzoek niet bleek te zijn, maakte vooral in April, Mei en Juni vele slachtoffers: in Juli nam zij in hevigheid af en later kwam zij slechts sporadisch voor. In het geheel overleden 563 inlanders aan die ziekte. Zeer enkele gevallen van pokken en slechts één geval van beri-beri werden geconstateerd, evenals enkele gevallen van perniciense malaria.
De algemeene toestand van den handel was gunstiger dan in 1905. Het afgebrande gedeelte der Chineesche wijk te Tandjoeng Pandan (zie K. V. 1906, kol. 39) werd grootendeels weder bebouwd met steenen huizen, gedekt met pannen of zink, waardoor de plaats een beter aanzien heeft gekregen.
De rijstoogst was grooter dan in 1905, doch bleef onvoldoende voor de behoefte van het geheele gewest, hetgeen is toe te schrijven aan de gesteldheid van den grond, die niet geschikt is voor sawah-cultuur, zoodat de padi uitsluitend op ladangs verbouwd moet worden.
Suikerriet en tabak worden hier en daar slechts voor eigen gebruik geteeld; de gambir-cultuur is eveneens van weinig beteekenis. De klapperoogst, en dientengevolge de copra-productie, was aanzienlijk kleiner dan in 1905 wegens de vele regens, waardoor de boomen minder vruchten droegen. De cultuur breidde zich echter ook in 1906 weder uit.
Onder de boschproducten is vooral de gom-kopal van beteekenis; wegens de lage prijzen werd er evenwel minder uitgevoerd dan in 1905.
Hoewel de zeevischvangst de gevolgen ondervond van het buitengewoon onstuimig weder, leverde zij toch goede uitkomsten op.

§ 14. WESTERAFDEELING VAN BORNEO.

De toestand in de Batang Loepar-landen bleef reden tot tevredenheid geven. Een geheel op zich zelf staand geval was het snellen van een uit Serawak afkomstigen Batang Loepar-Dajak in de Boven-Kapoeas (afd. Sintang) door vier stamgenooten, die daarop over de grenzen vluchtten. Hunne bestraffing is aan het Serawaksch bestuur overgelaten.

In de afdeelingen Soengaikakap en Mampawa werd eene krachtige werkzaamheid van geheime Chineesche genootschappen geconstateerd, die, hoewel niet tegen het bestuur gericht, toch nadeelig werkte op de uitoefening van politie en justitie.

In April 1906 werden door de uitgeweken Batang Loepars Apai Biti (Apoi Bati) en Assan (zie K. V. 1906, kol. 39) weder een tweetal sneltochten op Serawaksch grondgebied gehouden, waarvan zij met 37 koppen en 1 gevangene terugkeerden, doch waarbij zij zelf een verlies van 6 man leden. Intusschen openbaarde zich zoowel bij hen als bij de bekende Serawaksche opstandelingen Banting en Ngoembang (zie K. V. 1905, kol. 55) eenige neiging om zich met het Serawaksche bestuur en de hun vijandige stammen in Serawak over hangende geschillen te verstaan, en zij gaven te kennen dat zij gaarne besprekingen daarover zouden voeren door tusschenkomst van den controleur van Semitau. Beide keeren echter dat er eene samenkomst was afgesproken, maakte de controleur eene vergeefsche reis, daar de rebellenhoofden niet op den bepaalden tijd verschenen. Wel had in het bijzijn van ons districtshoofd in de Batang Loeparlanden in Juli 1906 te Goentoel eene samenkomst plaats tusschen Banting en Ngoembang eenerzijds en een zestal door den radja van Serawak afgezonden Dajak-hoofden anderzijds. De laatstbedoelden hadden in opdracht te trachten Banting en Ngoembang tot een onderhoud met den radja te bewegen, doch het gewenschte resultaat werd niet verkregen. De voornaamste rebellenhoofden bleven evenwel bij hun beweren dat zij toenadering zochten en lieten zich dan ook verder niet in met plannen tot het houden van sneltochten. Latere (in November en December) van Serawaksche zijde gedane pogingen om tot overeenstemming te komen, mislukten evenzeer, terwijl de meergemelde hoofden verklaarden voor eene ontmoeting met den Serawakschen bestuursambtenaar bevreesd te zijn. In Januari 1907 kwam de Dajak Arak met 19 volgelingen uit de Batang Redjang (Serawak) te Koeboe Goentoel aan, eveneens, volgens zijn zeggen, met de opdracht om Banting te ontmoeten en tot verzoening te bewegen. Op zijn verzoek werd hem vergund den tocht over ons gebied voort te zetten. Resultaat werd echter ook toen niet verkregen.

De verstandhouding van ons bestuur met dat van Serawak bleef van vriendschappelijken aard.

Ook onze verhouding tot de zelfbesturende landschappen liet over het algemeen weinig te wenschen over. Alleen werden vele ernstige klachten ingebracht tegen den radja van Boenoet (afd. Sintang) over onwettige heffingen en knevelarijen, welke klachten bij onderzoek gegrond bleken te zijn. De radja, die bij zijne onderdanen noch gezien noch bemind is, en zijn stand en waardigheid niet voldoende weet op te houden, bood, bij gebrek aan mannelijke nakomelingen of bloedverwanten, die voor opvolging in aanmerking kunnen komen, in December 1906 zijn landschap, tegen schadeloosstelling, aan het Gouvernement aan, welke aangelegenheid nog in behandeling is. Tegen den bestuurder van het landschap Djongkong, Pangeran Moeda Goesti Alam, die beschuldigd is van moord, is eene strafvervolging ingesteld. In afwachting van den uitslag van het ter zake ingesteld onderzoek wordt de radja te Pontianak aangehouden.

Een sinds jaren hangend geschil tusschen de landschappen Sintang en Silat betreffende belastingheffing van wederzijdsche onderdanen werd door tusschenkomst van het bestuur opgelost.

De houding der Sempatoeng-Dajaks in het noorden van de afdeeling Landak liet in 1906 wederom te wenschen over (zie K. V. 1905, kol. 55). Zij weigerden de bevelen van het Europeesch bestuur omtrent het onderhoud en den aanleg van wegen na te komen, en waren bovendien ongenegen om aan het Landaksche zelfbestuur belasting op te brengen. Na een bezoek van den controleur van Landak aan die landstreek kwam in de houding der Sempatoengs eenige verbetering en betaalden zij hunne belasting.

Tusschen de Dajaks van Pajoen (Sambas) en Eutibak (Landak) ontstond in November een geschil over een door de eerstgenoemden in eene rivier opgeworpen dam, waardoor de ladangs in Landak werden overstroomd. De twist werd echter, met medewerking van het zelfbestuur van Sambas, bijgelegd.

In September 1906 overleed de rijksbestierder van Sambas en in Mei tevoren een der verdienstelijkste leden van het zelfbestuur van Pontianak, Pangeran Laksamana Sjarif Mohamad bin Haroen Alkadri.

Aan de opvoeding van hunne zonen en mannelijke verwanten wordt door de inlandsche zelfbestuurders, hoofden en ambtenaren betrekkelijk weinig gedaan; gewoonlijk wordt met het bezoeken van de inlandsche scholen volstaan. Eenige afstammelingen van het vorstenhuis van Sambas leggen zich op de Nederlandsche taal toe, terwijl een neef van den sultan van Pontianak werd toegelaten tot de Europeesche school te Pontianak, met het doel om later eene opleidingsschool op Java te bezoeken.

De panembahan van Salimbau en zijne landsgrooten verklaarden de helft van den cijns van mijnbouwconcessies in hun landschap af te staan aan eene landschapskas, bestemd voor het bestrijden van uitgaven in het belang van land en volk. De landschapskas te Sintang (zie K. V. 1905, kol. 56) bezat nog geen fondsen. In overleg met het zelfbestuur van Mampawa is eene landschapskas opgericht, waarin een zevende (ruim f 1000 's jaars) van het bedrag der door vreemde oosterlingen aan dat zelfbestuur op te brengen belastingen gestort wordt. Weldra zullen ook landschapskassen opgericht worden in Landak en Tajan. Het saldo van de landschapskas van Sambas, waaraan, wegens den weinig bloeienden toestand der mijnbouwondernemingen aldaar, uit dien hoofde geen gelden toevloeiden, bedroeg op ult. December 1906 f 643 en dat van het pasarfonds te Pontianak (zie t. a. p.) f 1684, terwijl uit dit fonds een bedrag van f 3647 werd uitgegeven.

De veiligheid van personen en goederen liet in de eerste maanden van 1906 nogal te wenschen over door vrij talrijke inbraken, doch de daartegen genomen maatregelen hadden eene gunstige uitwerking.

De gezondheidstoestand was niet gunstig tengevolge van de talrijke en veel slachtoffers eischende gevallen van koorts en buikziekten. Bovendien heerschten gedurende het geheele jaar, dan hier dan daar, de pokken. Een epidemisch karakter vertoonde die ziekte echter niet.

Onder het weinig talrijke vee ter hoofdplaats Pontianak en te Sintang werden eenige gevallen van mond- en klauwzeer geconstateerd.

De handel was niet levendig, o. a. als gevolg van de lage prijzen der boschproducten, welke bovendien moeielijker te verkrijgen zijn daar zij op steeds grooter afstanden van de handelscentra moeten worden ingezameld. Niettemin bleef de inzameling een voorname bezigheid der bevolking.

De uitkomsten van den rijstoogst kunnen over het algemeen bevredigend genoemd worden; alleen in eenige laag gelegen streken, o. a. in de afdeeling Soengaikakap, had het gewas nog al te lijden van muizen en walang sangit. In de afdeelingen Mampawa en Sambas verminderde het aantal rijstvelden, doordat vele sawahs omgezet werden in klappertuinen en de aanleg van nieuwe sawahs hiermede geen gelijken tred hield.

De klappercultuur breidde zich voortdurend langs de geheele kust uit en leverde gunstige uitkomsten, aldus eenigszins de lagere opbrengst der boschproducten compenseerend.

Ook de resultaten der gambir- en pepercultuur waren zeer bevredigend.

Van bestuurswege werd zaad verstrekt van ficus elastica, die in dit gewest goed groeit.

Te Soekadana wordt een tweede tanninefabriek gebouwd; die nabij Pontianak (zie K. V. 1906, kol. 41) voerde in 1906 belangrijk meer van genoemde stof uit dan in het voorafgegane jaar.

De uitkomsten der zeevischvangst waren bevredigend, terwijl de vischvangst in de binnenwateren minder gunstige resultaten dan anders gaf, aangezien 1906 geen bepaald drogen tijd had.

De Islam bleef zich, hoewel langzaam, onder de Dajaksche bevolking uitbreiden.

Te Nanga Sedjiram (onderafd. Semitau) vestigden zich twee Roomsch-katholieke geestelijken der Capucijner-orde om het in 1904 aldaar gestaakte missiewerk (zie K. V. 1905, kol. 57/58) weder op te vatten. In Singkawang (afd. Sambas) maakte de zending eenige vorderingen onder de Chineesche bevolking. Aldaar zijn thans 6 paters en 3 werkbroeders van de orde der Capucijnen werkzaam, terwijl zich 5 zusters aan het onderwijs en de ziekenverpleging wijden.

§ 15. ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO.

De na de in K. V. 1906, kol. 41/42, vermelde gebeurtenissen ingetreden bevredigende toestand in de Doesoenlanden bleef aanhouden. Voortdurende patrouilleering in de Boven-Tewe om den kwaadwilligen te beletten daarheen uit te wijken na hun nederlaag te Mahe op 11 Februari 1906 (zie K. V. 1906, kol. 42), en eene rustelooze vervolging van de bende onder Toemenggoeng Djadam (zie t. a. p.) hadden tot resultaat, dat in Juli en Augustus d. a. v. nagenoeg alle nog in vrijheid verkeerende leden der partij van het verzet zich bij de patrouille-commandanten kwamen melden, o. a. Goesti Brakit (een onechte zoon van wijlen den pretendent-sultan), zijn jongere broeder Goesti Inoet, Goesti Boelat, het bendehoofd Goesti Mohamad Djadam (alias Toemenggoeng Djadam), de vrouw en de schoonvader van Goesti Brakit en de echtgenoote (Goesti Lantih) van Goesti Boelat, terwijl Oetoet (neef van Goesti Djeleha, de echtgenoote van den te Buitenzorg geïnterneerden sultanstelg Goesti Arsat) en Goesti Intan, het dochtertje van wijlen den pretendent-sultan, in Pasir gevangen genomen werden. Aan de eerstgenoemde drie personen, zoomede aan Oetoet, werd, in het belang van de openbare rust en orde in dit gewest, de hoofdplaats Buitenzorg en aan Goesti Mohamad Djadam de hoofdplaats Benkoelen tot verblijf aangewezen (Gouv. Bt. 10 Nov. 1906 n°. 23). Goesti Lantih en Goesti Intan vergezelden hunne familieleden naar Buitenzorg. Het weerspannige hoofd van de Dajaksche kampongs Taloen Njaring, Pohon Batoe en Tawe Hoei, Demang Dalem (zie K. V. 1906, kol. 41), werd, tegen betaling van eene waarborgsom, op vrije voeten gesteld, terwijl aan de bewoners van die kampongs, zoomede aan de uitgeweken bevolking van Braspapan (zie K. V. 1906, kol. 42) vergund werd zich nieuwe woonplaatsen te kiezen. De laatsten vestigden zich omstreeks Mei 1906 weder in de Ajoeh-streek (onderafd. Boentoek), welke nederzetting echter, met het oog op den ongunstigen gezondheidstoestand, eerst in Augustus d. a. v. tot een definitief verblijf kon worden ingericht.

De gewezen volgeling van het beruchte bendehoofd Batoer (zie K. V. 1906, kol. 42), Panglima Bahi, werd in Mei 1906 in zijne schuilplaats in de Boven-Lahei-streek overvallen en gevangen genomen. Het tegen eerstgenoemde door den landraad te Marabahan uitgesproken doodvonnis werd in dezelfde maand in de gevangenis te Bandjermasin voltrokken.

Behalve in Sampanahan (afd. Tanahboemboe) — zie hierna — werd sedert Augustus 1906 geen verzet meer geboden en de toestand is zoozeer verbeterd, dat de civiele gezaghebbers te Poeroektjahoe en Moearatewe thans zonder dekking de Maleische en Dajaksche kampongs kunnen bezoeken. Intusschen blijft het civiel en militair gezag in de Midden- en Boven-Doesoen zekerheidshalve voorloopig nog in één hand vereenigd.

Met de registratie van de bevolking van Tabalong (zie K. V. 1906, kol. 42) en Sampanahan is, met het oog op de daar plaats gehad hebbende vijandelijkheden, in December 1906 een aanvang gemaakt. Voorts is een dergelijke maatregel toegepast op de bevolking van de onderafdeelingen Marabahan (afd. Bandjermasin en Ommelanden), ten einde op de Bekoempaiers contrôle te kunnen uitoefenen, en Boentoek (afd. Doesoenlanden), welke streek een gemakkelijke schuilplaats aanbiedt voor de uit de Midden-Doesoen gevluchte elementen.

De rust in de Dajaklanden werd niet meer verstoord; toch werd het wenschelijk geacht Djangkang — zie t. a. p. — bezet te laten. De kapitein-civiel gezaghebber is vervangen door een luitenant en het garnizoen tot ongeveer 60 manschappen verminderd, welke macht voor de handhaving van orde en rust voldoende wordt geacht.

Tot de belangrijke in dit gewest gemaakte patrouilles behoort de in September van Djangkang naar Toembanganoi (Boven-Kahajan) ondernomen excursie, o. m. ten doel hebbende verscheidene personen uit de Melawi (Westerafdeeling van Borneo), die zich daar zonder identiteitsbewijs ophielden en blijkbaar wegens schulden of andere redenen waren uitgeweken, naar hun land te doen terugkeeren.

In de afdeeling Tanahboemboe werd in Augustus 1906 het districtshoofd van Sampanahan in zijne woning overvallen door eene bende door het bestuur gezochte misdadigers, die hem uit den weg wilden ruimen, omdat hij er op uit was om inlichtingen in te winnen en getuigen te verzamelen in de moordzaken, waarvan zij beschuldigd waren. Alle deelnemers werden door uitgezonden patrouilles opgevat en aan het gerecht overgeleverd. Het voorval had geen politieke beteekenis en de bevolking bleef rustig.

De schuldigen aan den overval in Batang Alai en Laboehan Amas (vgl. K. V. 1906, kol. 43) werden voor den landraad te Kandangan berecht. Van de 56 beklaagden werden er 6 tot de doodstraf en de overige tot dwangarbeid in den ketting van 5 tot 20 jaren veroordeeld. Het geschorste districtshoofd van Tjantoeng, Menoenggoel en Sampanahan, Kjai Said Abas, werd uit 's lands dienst ontslagen; dat van Batang Alai, Kjai Hasan (Hasan bin Raden Toemenggoeng Wangsa Negara), kon wegens zijn al te gestreng optreden niet gehandhaafd blijven en werd, na zijn herstel van de bij den overval bekomen zware verwonding, tot djaksa, eerst bij den landraad te Martapoera en later bij dien te Kandangan, teruggesteld.

De aan de zes voormalige hoofden in de Tanahboemboe, wegens derving van inkomsten bij de invoering van ons daadwerkelijk rechtstreeksch bestuur (Ind. St. 1904 n°. 491), toegekende schadeloosstellingen werden hun op hun verzoek geheel uitgekeerd. Het denkbeeld om die kapitalen tot onvervreemdbaar familiebezit te verklaren (zie K. V. 1905, kol. 62) bleek niet voor verwezenlijking vatbaar.

De door den nieuwen bestuurder van Kota Waringin — in welk landschap niets van eenig belang voorviel — afgelegde korte verklaring (zie K. V. 1906, kol. 43) is goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 25 Juli 1906 n°. 37.

In het landschap Pasir bleef de rust ongestoord. Het mocht echter niet gelukken de schuilplaats van Panglima Sentik (zie K. V. 1906, kol. 43) uit te vinden. Niettemin schijnt hij allen aanhang en invloed verloren te hebben. Met de registratie van de bevolking en de geleidelijke indeeling van den grond in kampongs werd een begin gemaakt. Zoowel door den sultan van Pasir als door het zelfbestuur van Pagatan en Koesan is het verlangen te kennen gegeven om hun gebied onder rechtstreeksch bestuur van het Gouvernement te brengen.

In Koetei kwam eene verdeeling van het landschap in 9 districten (penjawatan) tot stand, waarvan de hoofden, die gekozen worden uit de vorstelijke familie, door den sultan van eene schriftelijke aanstelling worden voorzien en vóór de aanvaarding van hun ambt in de mesdjid den eed van trouw en gehoorzaamheid moeten afleggen. De aanwijzing van Adji Mohamad Parikesit tot vermoedelijken opvolger in het bestuur (zie K. V. 1906, kol. 44) is goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 28 Aug. 1906 n°. 32. Drie zoons van den sultan bleven de Europeesche school te Samarinda bezoeken. De door het zelfbestuur ondernomen aanleg van een 20 palen langen weg van Samarinda naar Tenggarong kwam gereed.

In de onderafdeeling Boven-Mahakam, waar het civiel gezag voorloopig is opgedragen aan den patrouillecommandant aldaar, liepen in December geruchten, dat het Bahau-hoofd Bang Djoek ons minder vredelievend gezind was en zelfs andere stammen had overgehaald om vijandig tegen ons op te treden. Hoewel dit niet overeenkwam met de berichten van de destijds te Long Iram vertoevende colonne van kapitein Fischer (zie hierna), die zelfs hulp van genoemd hoofd ondervonden had, werd het niettemin raadzaam geoordeeld eene colonne van Poeroektjahoe in het gebied van Bang Djoek te doen patrouilleeren en haar eene colonne van Long Iram tegemoet te zenden. De geruchten bleken onwaar; Bang Djoek ontving den troep geheel naar behooren en vergezelde den civielen gezaghebber zelfs naar Long Iram, welke plaats, uit ongemotiveerde vrees voor ons Gouvernement, in langen tijd niet door hem bezocht was. Hij beloofde zijne beide zoontjes naar de te Long Iram geopende particuliere school te zenden, waar ook de kinderen van zijn broeder (Laning Djoek) en van het hoofd der Bahau's aan de Midden-Mahakam, Raden Mas, onderwijs genieten.

In Januari 1907 is de resident gemachtigd om de voorloopige overeenkomst met den sultan van Koetei nopens het formeel onder rechtstreeksch bestuur brengen van het onder dit land-

schap ressorteerend gebied der onderafdeeling Boven-Mahakam (zie K. V. 1905, kol. 61) door eene definitieve te vervangen.

Bij het reeds vermelde besluit van 28 Aug. 1906 n°. 32 is eveneens goedgekeurd en bekrachtigd dat de sultan en de landsgrooten van Goenoeng Taboer, overeenkomstig de landsinstellingen, tot eventueelen opvolger in het bestuur over het landschap hebben aangewezen Si Achmad, den oudsten zoon van vorstelijken bloede van den sultan, die ook aan de Europeesche school te Samarinda onderwijs geniet, terwijl een andere zoon te Bandjermasin bij een Europeeschen onderwijzer vertoeft.

Hier en in Sambalioeng bleven de zelfbesturen zich gewillig toonen in het opvolgen van de van bestuurswege gegeven wenken, inzonderheid die met betrekking tot het aanleggen van behoorlijke wegen. Ook tot het openkappen van tracé's naar Boeloengan en naar onzen politiepost te Moeara Lasan (zie K. V. 1906, kol. 44) hebben zij toezeggingen gedaan. Het aantal landsgrooten werd in Sambalioeng van 5 tot 4 teruggebracht. Ook de toekomstige bestuurder van dit landschap bezoekt de Europeesche school te Samarinda.

De sinds geruimen tijd tusschen den sultan van Boeloengan en de Segai-hoofden heerschende ongunstige verhouding — zie K. V. 1906, kol. 44 — leidde in 1906 tot verwikkelingen. Eerstgenoemde beklaagde zich bij de Indische Regeering over het wederrechtelijk optreden van enkele dier hoofden, met name Wan Paij, Lig Paij en Anji Lohong, die zich als onafhankelijk beschouwden en wier roofzuchtige en gewelddadige handelingen, zich o. a. uitende in sneltochten en het vorderen van onrechtmatige zware heffingen van de uit de bovenstreken afgevoerde boschproducten, zijn landschap in beroering brachten en den handel zeer deden achteruitgaan. Ook waren zij in gebreke gebleven om de hun in de jaren 1900 tot 1903 wegens koppensnellen opgelegde adat-boeten (f 1400 voor elken gesnelden persoon, later verminderd tot f 700) te voldoen. De assistent-resident van Samarinda vertrok medio 1906 naar Boeloengan, riep de genoemde Segai-hoofden naar Tandjoengselor op en stelde hun de volgende eischen: het afleggen van den eed van gehoorzaamheid aan den sultan van Boeloengan; betaling van de achterstallige boeten tot een gezamenlijk bedrag van f 15 400; uitlevering van de daders aan een in December 1905 te Keboerau-Lama plaats gehad hebbenden sneltocht, ten einde voor de kerapatan terecht te staan, en het bezweren, ook namens hunne onderdanen, van de belofte om het snellen in den vervolge te zullen nalaten. Om aan die eischen meer klem te kunnen bijzetten, werd einde Juni eene colonne, sterk 2 officieren en 60 bajonetten, naar Boeloengan gezonden. Aan de oproeping om voor den assistent-resident te verschijnen werd niet voldaan, waarop de colonne het Segai-gebied binnenrukte, de wederspannige hoofden arresteerde en den 14den Juli te Tandjoengselor aanbracht, van waar zij verder naar Samarinda werden vervoerd. Anji Lohong en Lig Paij werden, in het belang van de openbare rust en orde, door den sultan uit zijn landschap verbannen. Daar hij echter de bevoegdheid daartoe miste — volgens de bij zijn optreden aangegane akte van verband en bevestiging berust die bevoegdheid thans uitsluitend bij het Nederlandsch-Indisch Gouvernement — en er voor toepassing van art. 47 van het Regeeringsreglement voorshands geen voldoende termen gevonden werden, zijn de beide gestraften weder naar hun land teruggekeerd. Wan Paij werd, wegens moord en snellen, door de kerapatan tot 15 jaar dwangarbeid veroordeeld. Aangezien er intusschen twijfel gerezen is of er bij de uitspraak van dit vonnis wel eene strikte onpartijdigheid in acht genomen werd, is een nader onderzoek naar de handelingen van den beschuldigde gelast. Het aanvankelijk tot de schuldigen gerekend Segai-hoofd Anji Lajab bleek meer een werktuig geweest te zijn, zoodat hem vergiffenis geschonken werd en hij als hoofd van Keboerau gehandhaafd bleef. Daar het bedrag der door het sultansbestuur opgelegde boeten, ad f 15 400, veel te hoog bleek te zijn, is het verlaagd tot f 1000.

Hoewel de genomen maatregelen een grooten indruk hadden gemaakt en orde en rust geheel terugkeerden, hadden de geschetste moeielijkheden toch de urgentie aan het licht gebracht van een krachtiger bestuur in de bovenstreken van Boeloengan, waar de sultan nimmer daadwerkelijk gezag heeft uitgeoefend. Nadat de sultan eene verklaring had geteekend, waarbij hij zich verbond om zich van verdere bemoeienis met dat gebied te onthouden, is bij Gouv. Bt. 19 Febr. 1907 n°. 27, bij wijze van tijdelijken maatregel, ten behoeve van het bestuur aldaar, een inlandsch posthouder te Moeara Pangian in dienst gesteld, aan wien 10 gewapende politiedienaren zijn toegevoegd, tegen vermindering met hetzelfde aantal van het korps in de onderafdeeling Boven-Mahakam.

In Boeloengan had, in eene nederzetting van de kampong Soengai Oesoeng in Boven-Melinau, in October 1906 eene groote snelpartij plaats. Van de 54 zielen tellende bevolking werden er 43 gedood, terwijl er 7 vermist en de overige 4 gevlucht zijn. Naar de, vermoedelijk tot den stam der Bekatan in de Boven-Kajan behoorende schuldigen wordt door het zelfbestuur een onderzoek ingesteld, terwijl tevens het noodige wordt verricht om de partij der slachtoffers van weerwraak te weerhouden.

Met de zelfbesturen van Koetei, Goenoeng Taboer, Sambalioeng en Boeloengan is in overleg getreden nopens de dringend noodzakelijke uitbreiding van het wegennet, terwijl zij voorts op de wenschelijkheid gewezen werden om, bij de berechting van snelzaken, geen geldboeten meer op te leggen, maar de schuldigen tot dwangarbeid te veroordeelen. Dit schijnt de eenige weg om dat kwaad in den wortel aan te tasten, daar de snellers er ongetwijfeld eene geldboete voor over hebben om aan hunne misdadige handelingen te kunnen botvieren, en de zelfbesturen die bedragen gaarne in hun kas zien vloeien.

Getracht werd de als „pemali", „tali" of „koedoeng" bekende toestand, welke er vaak toe leidt dat de uitgevaardigde tijdelijke verbodsbepalingen de uitvoering van door het Gouvernement of vanwege het zelfbestuur gegeven bevelen bemoeielijken, onder de Dajaks te beperken. De groote overlast, dien de controleur VAN WALCHREN — zie K. V. 1906, kol. 44 — van het zoogenaamde „pemali" ondervond, was hiertoe eene gereede aanleiding.

Van de verschillende groote tochten, die door onderscheidene colonnes tot bevestiging van ons gezag in de binnenlanden van het gewest in de laatste jaren gemaakt werden, verdienen in het bijzonder vermelding de in 1906 door den kapitein L. S. FISCHER gedane excursiën. Hij ondernam eerst eene reis van Tandjoengselor naar het Poedjoengan-gebied, om eenige snelzaken te regelen. Vijftien stamhoofden legden den eed op den tijgertand af, waarbij zij zich en hunne onderhoorigen verbonden om niet meer te snellen, terwijl eenige hunner beboet werden, omdat zij, in strijd met hunne reeds vroeger afgelegde belofte, zich toch aan die euveldaad hadden schuldig gemaakt. Op 27 September werd door de colonne, eveneens van Tandjoengselor uit, een tocht ondernomen langs de Kajan-rivier naar Long Deho, en van daar naar Long Iram aan de Mahakam, waar men 20 December aankwam. Dank zij het beleidvol optreden van de troepenmacht werd nergens overlast van de bevolking ondervonden. De colonne keerde in goeden welstand per gouvernementsstoomschip *Flamingo* den 11den Januari 1907 te Bandjermasin terug.

Aangezien de bijdragen voor de landschapskas in Kota Waringin ongeregeld of eerst na aanhoudende aanmaning binnenkwamen, is, met betrekking tot die aangelegenheid, eene zeer in den smaak van het zelfbestuur vallende regeling getroffen, volgens welke het tiendrecht (taboetan of tjoekei) alleen aan het tolkantoor geheven wordt, waarvoor de ontvanger 4 % — tot een maximum van f 50 's maands — ontvangt; 1/10 wordt in de landschapskas gestort en de rest onder de rechthebbenden verdeeld. De sultan van Boeloengan verklaarde dat, indien deze wijze van heffing ook in zijn gebied werd toegepast, hij geneigd zou zijn om de helft der opbrengst in de landschapskas te storten. Er worden pogingen gedaan om een gelijksoortigen maatregel voor het landschap Goenoengtaboer in het leven te roepen.

In aansluiting met hetgeen daaromtrent is medegedeeld in K. V. 1906, kol. 44, zij hier nog vermeld, dat uit de Koeteische landschapskas nog werden bekostigd de bouw van twee kantoren voor het zelfbestuur te Tenggarong en Balikpapan, die van eene groote brug te eerstgenoemder plaats, zoomede de oprichting te Balikpapan van eene pradjoeritskazerne, een pasanggrahan, twee onderwijzerswoningen, een djaksawoning, twee gevangenissen en dertien bruggen van ijzerhout. Ook de gelden voor den aanleg van den reeds hiervóór besproken weg van Samarinda naar Tenggarong (uitgevoerd in betaalden heerendienst) en voor den aankoop van eene machine tot het breken van steenen voor de verharding der wegen zijn uit die kas gevonden.

De Islam breidt zich langzaam maar gestadig uit, o. a. in de onderafdeelingen Boentoek en Koealakapoeas (afd. Marabahan); de Christelijke zending had eenig succes in de Boven-Kahajan.

De veiligheid van personen kon over 't algemeen zeer bevredigend genoemd worden; diefstal kwam echter nog veelvuldig voor.

De gezondheidstoestand liet te wenschen over. Koorts en malaria heerschten in de afdeelingen Boven-Kahajan, Midden- en Boven-Kapoeas, Midden- en Boven-Doesoen en Pasir, zoomede onder de in Koetei te werk gestelde heerendienstplichtigen. Gevallen van dysenterie deden zich voor in Boven-Kahajan en Boentoek (afd. Marabahan), waarvan enkele met doodelijken afloop. De pokziekte vertoonde zich — behalve in de onderafdeeling Beraoe (afd. Koetei), waar zij in April 1906 tot staan kwam — nog in de afdeelingen Pasir, Martapoera, Kandangan, Amoentai, Marabahan en Midden- en Boven-Kapoeas. Beri-beri kwam in hevige mate voor onder de dwangarbeiders, werkzaam in de Boven-Mahakam, zoo zelfs dat de arbeid tijdelijk moest gestaakt worden, zoomede onder de contract-koelies der Steenkolen-maatschappij Poeloe Laoet. Door evacuatie en gewijzigde voeding werd echter aan dien ongunstigen toestand paal en perk gesteld.

Eene in 1906 onder het wild (voornamelijk varkens) in de bosschen van Pasir, Midden-Doesoen, Boentoek en Amoentai voorgekomen ziekte (septichaemia haemorrhagica), blijkbaar van besmettelijken aard, vertoonde zich ook in den loop van het jaar onder de tamme varkens ter hoofdplaats Bandjermasin. De ziekte, waarnaar de te Soerabaja gevestigde gouvernements-veearts een onderzoek instelde, kon in October als geweken worden beschouwd. Slechts enkele gevallen van miltvuur en kwade droes deden zich voor.

De handel ging in 1906 belangrijk vooruit. De inzameling van rotan — waarvan de aanplantingen, vooral in de afdeeling Marabahan, voortdurend uitbreiding ondergingen — en getah vormt voor een zeer groot deel der bevolking een hoofdmiddel van bestaan. De diamant-graverij en slijperij bracht in de afdeeling Martapoera veel vertier aan. Niettegenstaande in de afdeelingen Amoentai en Martapoera het te velde staand gewas door bandjirs ten deele verloren ging en de veldarbeid in het district Tabalong, tengevolge van de daar geheerscht hebbende verwikkelingen, tijdelijk moest worden gestaakt, waren de uitkomsten van den rijstoogst — een cultuur, die vooral in de onderafdeeling Batang Alai en Laboean Amas (afd. Kandangan) op groote schaal gedreven wordt — over 't algemeen nog beter dan in 1905. In sommige streken moest echter door invoer van rijst gedeeltelijk in de behoefte worden voorzien.

De cultuur van koffie, suiker en tabak is van weinig beteekenis.

De pepercultuur in de afdeeling Tanahboemboe breidde zich belangrijk uit. Ook in Pasir en Koetei heeft men dien aanplant ter hand genomen.

De klapperaanplantingen namen in de meeste afdeelingen in omvang toe.

Tengevolge van het veelvuldige stormachtige weder waren de uitkomsten van de zeevischvangst ter zuidkust minder bevredigend; daarentegen werden ter oostkust, waar die tak van bedrijf uitsluitend door Badjau's en de met hen verwante Boegineezen wordt uitgeoefend, goede resultaten verkregen.

De riviervischvangst vormt voor de bevolking een belangrijk middel van bestaan.

---

§ 16. CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.

Zooals werd medegedeeld in K. V. 1906, kol. 52, was het door de in Juli 1905, in verband met de door Boni en Gowa aangenomen vijandige houding, naar Celebes gezonden militaire expeditie behaalde succes in December d. a. v. reeds van dien aard, dat het commando en de generale staf konden worden ontbonden. Hoewel de militaire actie in sommige de zijde van Boni en Gowa gekozen hebbende landschappen, met name Loewoe, Adjataparang en Masenrempoeloe, nog lang daarna moest worden voortgezet en zelfs thans nog niet als geheel geëindigd kan worden beschouwd, was de toestand in het voorjaar van 1906 toch zoo gunstig, dat een deel der troepen (het 9de bataljon infanterie) naar Java kon terugkeeren (Mei) en dat de commandant van het leger en chef van het departement van oorlog gemachtigd kon worden (Gouv. Bt. 18 Juni 1906 n°. 10) om de expeditie definitief te ontbinden, evenwel met gelijktijdige legering op Celebes van de daarvan afkomstige troepenmacht, tot welken maatregel den 1sten Augustus is overgegaan. Met het oog op den exceptioneelen toestand, waarin het gewest nog bleef verkeeren, en ter verzekering dat hetgeen aldaar tot dusver verkregen werd tot blijvende resultaten zou leiden, werd, toen de gouverneur, de heer C. A. Kroesen, met ingang van 3 September 1906 zijn eervol ontslag uit 's lands dienst vroeg (hetgeen hem bij Gouv. Bt. 14 Juni 1906 n°. 11 werd verleend), besloten om het civiel en het militair gezag aldaar tijdelijk in één hand te vereenigen. Dienovereenkomstig is, met gelijktijdig eervol ontslag van den militairen commandant van Celebes, Menado en Timor, luitenant-kolonel J. P. Michielsen, met ingang van gemelden datum, de kolonel H. N. A. Swart, tot dusver tijdelijk civiel en militair resident der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo — welk gewest weder onder burgerlijk bestuur werd geplaatst — tijdelijk belast met beiderlei gezag in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden en met het militair gezag in Menado en Timor (Gouv. Bt. 9 Juli 1906 n°. 11).

Met betrekking tot de voornaamste gebeurtenissen welke, sedert het tijdstip van afsluiting dezer paragraaf in het vorig verslag, in de verschillende deelen van het gewest hebben plaats gehad, zij het volgende medegedeeld.

Gouvernementsgebied. De politieke toestand liet in 1906 over het algemeen weinig te wenschen over. In Augustus werd, kort na de benoeming van I-Bapa Daeng Masale Kraeng Goesoeng tot opvolger van den in Juli 1905 afgezetten en te Padang geïnterneerden regent van Labakang (afd. Noorderdistricten) — zie K. V. 1906, kol. 48 — door eenige nakomelingen van den bekenden opstandeling Kraeng Bonto Bonto, vergezeld door ongeveer 35 gewapende volgelingen, een aanval op 's regents woning beproefd. Met geweervuur ontvangen, werd de bende echter spoedig uiteen gejaagd met achterlating van 3 dooden, waarop de aanleggers zich achtereenvolgens bij het bestuur meldden, terwijl de overige deelnemers werden gearresteerd. Bij onderzoek bleek, dat de krachtige wijze, waarop de nieuwe regent zich onmiddellijk na zijne benoeming had doen gelden, de ontevredenheid van de bevolking had opgewekt.

Gowa. Sedert de onderwerping van dit landschap in October 1905 (zie K. V. 1906, kol. 52), werden orde en rust alleen verstoord door rooverbenden, die in Zuid-Gowa en in het landschap Pao vrij driest optraden. Door een tweetal brigades marechaussee werd aan dit bedrijf spoedig een einde gemaakt. Met de registratie van de bevolking en de inning van de oorlogsschatting werden geen moeielijkheden ondervonden, terwijl door de bevolking, onder leiding van hare hoofden, krachtig gewerkt werd aan den aanleg van nieuwe voor karrenvervoer geschikte wegen, die niet onbelangrijk zullen bijdragen tot de ontwikkeling van de welvaart des lands.

Tot de goedkeuring en bekrachtiging van de op 19 Maart 1906 door den hadat onderteekende korte verklaring (zie t. a. p.) is nog niet overgegaan, in afwachting van eene beslissing omtrent den voor Gowa (en Boni) aan te nemen bestuursvorm.

De vervolging van den voortvluchtigen radja, die zich, zooals later bleek, van einde Juli tot 20 November in Alita had weten schuil te houden, werd aanvankelijk zonder resultaat voortgezet. Toen hij zich in de Adjataparang niet meer veilig achtte wegens de herhaalde tochten van de marechaussee (zie K. V. 1906, kol.

54/55), week hij naar het gebergte tusschen Sidenreng en Nepo uit. Op dezen tocht werd hij door eene patrouille uit Pare Pare overvallen, doch hij wist met de meeste zijner volgelingen te ontkomen. Steeds in het gebergte rondzwervende, op den voet gevolgd door de marechaussee onder den, sedert tot kapitein bevorderden, 1ste-luitenant H. CHRISTOFFEL, werd de radja den 21sten December bij Boekere overvallen, waarbij, behalve een 18-tal volgelingen, zijn zoon La-Pangorisang, gewezen aroe van Alita (zie K. V. 1906, kol. 52), zijn neef Kraeng Aloe en zijn onechte zoon I-Boele sneuvelden, terwijl zijn broeder Kraeng Bontonompo (zie t. a. p.) gewond in onze handen viel en sedert, met zijne volgelingen, naar Bima is overgebracht. De radja zelf wist ook ditmaal te ontsnappen, doch in den nacht van den 24sten op den 25sten December werd hij te Boeloeberoewe in Sidenreng door luitenant CHRISTOFFEL met een zestal marechaussee's overrompeld, bij welke gelegenheid 2 zijner volgelingen sneuvelden, terwijl de radja en de overigen, bij hunne poging om te ontvluchten, in een ravijn stortten, waar zij omkwamen. Het lijk van den radja werd eerst eenige dagen later gevonden, waarna het over Pare Pare naar Makasser werd vervoerd, en vervolgens ter begraving te Djonggaja, op de vroeger door den radja zelf daartoe aangewezen plaats, aan de familieleden werd overgegeven. De orde werd bij de begrafenisplechtigheid niet in het minst verstoord. De eenig overgebleven zoon van den radja, La-Mapanjoeki, ex-datoe van Soepa, die bij den overval te Boekere ontsnapt was, meldde zich den 16den Januari 1907 bij den assistent-resident te Pare Pare, en leverde de in zijn bezit zijnde rijkssieraden (het zwaard „Soedang" en drie lansen) in. Sedert is hij, met zijne volgelingen, naar Saleier overgebracht.

Met ingang van 1 Januari 1907 heeft de civiele en militaire gouverneur, bij wijze van tijdelijken maatregel, West-Gowa gesteld onder het bestuurstoezicht van een aan den assistent-resident voor de politie te Makasser ondergeschikten controleur met standplaats Pandan Pandan, en de overige deelen van Gowa onder dat van den assistent-resident der Zuiderdistricten en de controleurs van Bikeroe (afd. Oosterdistricten), Boeloekoemba, Toerateja-landen (afd. Zuiderdistricten), de Bergregentschappen (afd. Noorderdistricten), Tello Paranglo (afd. Makasser) en Takalar. Deze maatregel is goedgekeurd bij Gouv. Bt. 30 Maart 1907 n°. 16, waarbij tevens voor elk der beide deelen van Gowa een korps gewapende politiedienaren in dienst is gesteld.

Boni, Wadjo en Sopeng. Deze landschappen werden in 1906 voortdurend onveilig gemaakt door rooverbenden onder verschillende hoofden, onder wie de geestdrijver Daeng Pabarang de voornaamste was. Pogingen om dien aanvoerder in handen te krijgen mochten tot dusver niet gelukken. Wel werd in October zijne schuilplaats te Dangka overvallen, doch hij wist te ontkomen en is sedert, steeds achtervolgd door onze patrouilles, zwervende gebleven. Aan die benden werd zelfs het voornemen toegeschreven om, in vereeniging met den Sawitoschen prins La-Sinrang (zie K. V. 1906, kol. 54/55) en heimelijk gesteund door den Bonischen bastaard-vorstentelg Benga Daeng Malewa en zijn aanhang, pogingen te doen om een nieuwen stand van zaken in het leven te roepen. Deze plannen hadden echter weinig resultaat. Wel werd ons bivak te Watampone in den middag van den 15den Juli plotseling door eene ongeveer 100 man sterke, van blanke wapenen voorziene bende aangevallen, doch de aanval werd spoedig teruggeslagen met een verlies van 51 dooden aan 's vijands kant, terwijl aan onze zijde 3 Europeesche militairen beneden den rang van officier sneuvelden en 2 man gewond werden. Sedert werden bij verschillende gelegenheden eenige deelnemers opgevat. Volgens hunne verklaringen was de overval eene uiting van fanatisme en had voornamelijk de bevrijding ten doel van eenige kort tevoren gemaakte, zich in het bivak bevindende gevangenen, die dan ook in de verwarring wisten te ontsnappen. Een hunner, de geestdrijver Kraeng Tombolo, werd evenwel kort daarop in de afdeeling Noorderdistricten weder gevat en vervolgens door den hadat uit Boni verbannen. Later bleek dat ook leden van den invloedrijken Bonischen adel, met name de Aroe Tanete-ri-Awang, Malempa Daeng Maloera, en zijn kleinzoon en vervanger in den hadat van Boni, Manira Daeng Mataroe, aan den overval medeplichtig waren. Zij werden daarom gearresteerd en door den hadat respectievelijk tot 15 en 20 jaar dwangarbeid in den ketting veroordeeld, te vervangen door wegzending naar een oord van ballingschap ter plaatse door het Gouvernement te bepalen. Bij Gouv. Bt. 21 Sept. 1906 n°. 34 werd hun daarop de afdeelingshoofdplaats Soekaboemi (Preanger-Regentschappen) aangewezen als plaats, waar zij hunne straf zouden ondergaan. Op reis derwaarts overleed Malempa Daeng Maloera te Soerabaja; zijn kleinzoon kwam einde October te Soekaboemi aan. Wel bleven na de vermelde gebeurtenissen de gemoederen der bevolking nog een weinig in onrust en was er zelfs sprake van een nieuwen aanval op het bivak te Watampone, doch aan vijandelijke gevoelens werd geen andere uiting gegeven dan door aanplakking hier en daar van opruiende geschriften.

In de houding van het Wadjosche zelfbestuur kwam eene belangrijke verbetering nadat, naar aanleiding van geruchten omtrent een voorgenomen overval op het bivak te Seengkang, militair machtsvertoon in het landschap had plaats gehad. Aroe Peneki, een zeer invloedrijk Wadjosch hoofd, die zich tevoren nimmer bij het bestuur vertoond had, kwam zich daarop aanmelden. Den 17den September werd echter in het tot Wadjo behoorend landschap Belawa (zie K. V. 1906, kol. 51, noot), waar wegens het herhaald optreden van rooverbenden door onze troepen werd gepatrouilleerd, ons bivak te Boeloebangi overvallen door eene ongeveer 50 man sterke bende, welke spoedig verdreven werd, met achterlating van 1 doode en 10 gewonden, terwijl wij 2 gesneuvelden (inlanders) en 4 gewonden bekwamen. Ook moest nog worden opgetreden tegen eene bende van 50 man, die zich tusschen Belawa en het meer van Sidenreng verzameld had; zij werd met een verlies van 5 dooden verdreven en sedert werd niets meer van haar vernomen. Het landschap Belawa werd naar aanleiding van deze gebeurtenissen beboet.

In Sopeng is de politieke toestand, na ons krachtig optreden tegen de bende, die in April 1906 den civielen gezaghebber trachtte te vermoorden (zie K. V. 1906, kol. 53), gunstig gebleven.

De in 1905 door Wadjo en Sopeng afgelegde korte verklaringen van onderwerping (zie K. V. 1906, kol. 49) zijn goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 19 Juli 1906 n°. 29. De tijdelijke bestuursorganisatie voor de afdeeling Boni (zie K. V. 1906, kol. 51) is bij Gouv. Bt. 2 Febr. 1907 n°. 4 (zie Jav. Ct. n°. 11) zoodanig gewijzigd, dat die afdeeling thans bestaat uit de onderafdeelingen Boni (landschap van dien naam en de onderhoorigheid Lamoeroe, met uitzondering van het tot de afdeeling Oosterdistricten gebrachte Boni-ri-Atang), Wadjo (landschap van dien naam met de zoogenaamde Pitampanoea-landen) en Sopeng (landschap van dien naam, met uitzondering van het met Barroe en Tanete tot eene nieuwe afdeeling Barroe vereenigde Sopeng-ri-Adja).

De registratie van de bevolking en de inning van de oorlogsschatting ondervonden, behalve in Wadjo, waar men zich lijdelijk verzette, geen moeielijkheden. Met den aanleg van wegen en bruggen in Boni werd met kracht voortgegaan.

Loewoe en de Toradja-landen. Bij de registratie van de bevolking na de vermeestering van de Rongkong-stelling in Januari 1906 (zie K. V. 1906, kol. 53/54) werd vernomen dat zij veel last had ondervonden van zekeren Ambe Dinging, een uit Baroepoe ontvlucht Toradja-hoofd, die eene ongeveer 80 geweren voerende bende verzameld zou hebben. Den 5den September werd hij, na sommatie, in de kampong Patoeng aangevallen en verdreven met een verlies van 16 dooden. Sedert werd niets meer van hem vernomen.

De t. a. p. vermelde gebeurtenissen in Loewoe hadden een optreden onzerzijds tegen de zich in de Toradja-landen ophoudende roovende Sidenrengers, die gesteund werden door eenige voorname Toradja-hoofden (o. a. die van Rante Pao, Boeri en Tondong), niet onbelangrijk vertraagd. Eerst den 13den April kon worden overgegaan tot het zenden van eene 146 bajonetten sterke colonne naar het gebied van Baloesoe en Walenrang, waar evenwel geen verzet werd ondervonden. De Toradja-hoofden, met uitzondering van Poeang Maramba (van Rante Pao) en La-Sito (van Kalambe), kwamen zich, onder inlevering van eenige geweren, melden. De colonne bleef in het Toradja-gebied zoowel om de bevolking te registreeren als om toezicht te houden op het slechten van de bentengs en de inlevering van vuurwapenen, welke eischen ook aan de Toradja-hoofden van Sadang, Nagala, Boentan en Penggala waren gesteld. Aangezien door het hoofd van Penggala, Poeang Tikoe, een krachtige en zeer door de bevolking en zijne collega's gevreesde persoonlijkheid, aan die eischen geen gevolg gegeven werd en hij bovendien voortdurend uitvluchten zocht om niet te voldoen aan de herhaalde oproepingen van den commandant der colonne, werd tot

oprukken naar zijn gebied besloten. Tengevolge van het ontvluchten van gidsen en dragers, onbekendheid met het terrein en de moeielijkheid om de noodige vivres door het vijandelijk gebied op te voeren hadden de eerste uit Rante Pao ondernomen tochten geen resultaat. Na verkenning van het benteng-complex Kadok-Tondok-Bontoasoe, werd in het begin van Juni getracht bij laatstgenoemde benteng het gebied van Poeang Tikoe binnen te rukken, welke poging evenwel mislukte en ons een verlies van 1 doode en 25 gewonden berokkende. Den 27sten van de genoemde maand gelukte het de benteng, welke de sterke rotsstelling Bontobatoe (Baroepoe), waar Poeang Tikoe verblijf hield, beheerschte, na een hardnekkig gevecht te nemen. De vijand liet 7 dooden achter, terwijl wij 3 gesneuvelden en 33 gewonden te betreuren hadden. Wegens uitputting van den troep en gebrek aan voorraad zag de commandant zich genoodzaakt den 5den Juli den terugmarsch aan te nemen, op welken tocht wij weder 5 gewonden kregen. Na versterking, ook artillerie, ontvangen te hebben, werden de bentengs Tondok en Kadok, na hevigen tegenstand, op 18 Juli genomen, ten koste van 1 gesneuvelde en 29 gewonden aan onze zijde, terwijl de vijand 8 dooden achterliet. Bontoasoe, waaruit den 18den gevuurd was, bleek den volgenden dag verlaten te zijn. Op een den 20sten van Poeang Tikoe uit Bontobatoe ontvangen schrijven, meldende dat hij zich oorspronkelijk niet tegen het Gouvernement had willen verzetten, maar daartoe werd aangezet door andere Toradja-hoofden en dat hij zijne geweren zou inleveren indien de andere hoofden het ook deden, werd geantwoord dat hij zich vóór den 23sten te Bontoasoe had te melden, wanneer hij voorkomen wilde dat zijn volk nog meer nadeelen van den oorlog ondervond. Op laatstgemelden datum werd Tondong, het centrum van Penggala, bezet, doch van Poeang Tikoe die, naar het gerucht wilde, versterking had ontvangen en ook door den beruchten La-Sinrang van Sawito gesteund werd, kwam geen antwoord. De actie bepaalde zich nu verder voorloopig tot het afpatrouilleeren van de streek, het slechten van versterkingen en het verkennen en afsluiten, zooveel mogelijk, van Bontobatoe, waar, volgens berichten van vluchtelingen, watergebrek begon te heerschen. Ook heette het dat Poeang Tikoe van plan zou zijn om te vluchten, zoodra eene geschikte plaats zou zijn gevonden om zijn overleden vader te begraven. Ten einde de aandacht van Bontobatoe af te leiden en te trachten een belangrijk deel der belegeringstroepen uit de omgeving te verwijderen, waardoor het wellicht mogelijk zou zijn uit de rotsstelling te vluchten zonder in handen van de belegeraars te vallen, deed Poeang Tikoe in den nacht van 6 op 7 September 40 gewapenden de vesting verlaten, met de opdracht om zich in Rinding Aloe te vestigen en onze bivaks en transporten te verontrusten. Versterkt door andere kwaadwilligen, gelukte het hun Rinding Aloe in staat van verdediging te brengen, doch den 9den werden zij, na een korten doch hevigen tegenstand, waarbij zij 33 dooden en wij 6 gewonden bekwamen, verdreven. Einde September kwam de civiele en militaire gouverneur van Celebes en onderhoorigheden op het terrein van actie aan en nam de leiding persoonlijk in handen. De insluiting van Bontobatoe werd nauwer gemaakt en er werden mijnen aangelegd met het doel om de buitenpoort en den hoofdingang van de benteng te doen springen en van de daarvan te verwachten verwarring gebruik te maken voor een stormaanval. Den 26sten October eindelijk werd aan Tandi Boena, een neef van Poeang Tikoe, die zich, evenals verschillende andere Toradja-hoofden, reeds vroeger in ons bivak had aangemeld, toegestaan aan Poeang Tikoe eene laatste sommatie te overhandigen tot overgave van de vesting of om anders de benteng door vrouwen en kinderen te doen verlaten. Poeang Tikoe bood daarop zijne volledige onderwerping aan, welke werd aangenomen. Ingeleverd werden 32 achterladers, 75 voorladers, 1 voorlaadkanon en munitie, zoomede 40 in zeer goeden staat verkeerende Beaumont-geweren. Ongeveer 450 vrouwen en kinderen keerden naar hunne kampongs terug en de benteng werd geslecht.

Poeang Tikoe werd voorloopig als hoofd van Penggala en Baroepoe gehandhaafd met Tondong als verblijfplaats. In het begin van Januari 1907 werd die plaats 's nachts door hem zonder bekende redenen verlaten en vluchtte hij, evenwel zonder noemenswaardigen aanhang, naar het Karoea-gebergte op de grens van de Toradja-landen met Mamoedjoe (Mandar); Penggala bleef echter volkomen rustig. Bij zijne vervolging stuitte men ten noordwesten van Kalosi op verschillende rotsstellingen, die achtereenvolgens in den nacht van 30 op 31 Januari en 6 en 8 Februari genomen werden, bij welke gelegenheden de vijand 39 dooden achterliet, terwijl wij 5 gewonden bekwamen. Het eenig kind van Poeang Tikoe viel daarbij in onze handen, doch hij zelf wist te ontkomen. Aangezien vermoed werd dat hij zich begeven had naar het ten westen van Talasi gelegen rotscomplex Alah, waar zich een aantal vijandige hoofden met een groot aantal vrouwen en kinderen verschanst hadden, trokken de troepen daarheen. Na eene mislukte poging tot overvalling van de rotsstelling, waarbij wij 1 gewonde bekwamen (18/19 Februari), werd, na eene sommatie, welke echter werd afgewezen, den 13den Maart tot den aanval overgegaan, waarbij ook de inmiddels uit Pare Pare aangekomen artillerie groote diensten bewees. Denzelfden dag werd de stelling genomen; 280 vijanden, onder wie vele voorname hoofden van het verzet, sneuvelden. Een aantal vuurwapenen, zeer veel munitie, blanke wapens en levensmiddelen werden buit gemaakt, terwijl 72 mannen en ruim 200 vrouwen en kinderen ongedeerd gevangen werden genomen. Aan onze zijde vielen 1 doode en 9 gewonden, van welke laatste er sedert 1 aan de bekomen wonden overleed. Poeang Tikoe bleek echter niet in de stelling aanwezig geweest te zijn [1]. Drie dagen later viel ook de 1 uur van Kalosi verwijderde Lientiek-stelling in onze handen, waarbij aan onze zijde 1 man sneuvelde en de vijand 11 dooden achterliet. Het door ons behaalde succes maakte grooten indruk; vele Toradja-hoofden maakten hunne opwachting bij het bestuur en de bevolking keerde naar hare kampongs terug.

De in September 1905 door het zelfbestuur van Loewoe geteekende korte verklaring van onderwerping (zie K. V. 1906, kol. 49) is goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 19 Juli 1906 n°. 29. Bij het hiervóór reeds vermelde Gouv. Bt. 2 Febr. 1907 n°. 4 is, bij wijze van tijdelijken maatregel en met buitenwerkingstelling van de in December 1905 getroffen regeling (zie K. V. 1906, kol. 51), uit Loewoe, de Toradja-landen en het gebied ten noorden van de golf van Boni eene afdeeling gevormd onder den naam Loewoe, met Palopo als hoofdplaats, waar de plaatselijk bevelvoerende officier met het civiel gezag is belast. Aan hem zijn ondergeschikt de officieren-civiele gezaghebbers te Rante Pao (Toradja-landen) en Wotoe, zoomede de posthouder te Kolaka.

Adjataparang en Masenrempoeloe. De in K. V. 1906 (kol. 55) gedane mededeeling, dat de ons vijandig gezinde La-Sinrang, oudste zoon van den adatoeang (radja) van Sawito, Andi Tamma [2], in April 1906 stappen deed om weder in genade te worden aangenomen, is sedert gebleken op een los gerucht te berusten. Zoowel hij als zijne bendehoofden — van wie er zich evenwel, met of zonder volgelingen, achtereenvolgens (in Juli en October 1906 en Maart 1907) eenige bij het bestuur meldden — begonnen sedert het voorjaar van 1906 een zwervend leven in het binnenland van Sawito en in de overige landschappen van Adjataparang en Masenrempoeloe, overal de bevolking brandschattende en herhaalde malen, vooral sedert September 1906, aan de hen vervolgende troepen het hoofd biedende. Bij al die ontmoetingen werden aan de benden steeds belangrijke verliezen toegebracht, terwijl wij (tot aanvang April 1907), behalve eenige gewonden, een negental gesneuvelden te betreuren hadden, onder welke laatste de 1ste-luitenant der infanterie W. C. Schäfer (bij gelegenheid van de verdrijving eener vijandelijke bende uit de kampong Talang, één uur ten noorden van Rapang). In October namen de marechaussee de moeder, de zuster en de vrouw van La-Sinrang gevangen en tweemaal werd hij zelf in zijne schuilplaats overvallen (den 15den November 1906 te Droeang in Sawito en den 4den Maart 1907 in het gebergte tusschen Oeloe Sadang en het tot Sawito behoorende Leta), doch tot dusver is het niet mogen gelukken hem in handen te krijgen [1].

In de landschappen Doeri, Maiwa en Enrekang maakte, na den val van Bontobatoe in Doeri (niet te verwarren met het bovengenoemde Bontobatoe in de Toradja-landen) op 16 Mei 1906 (zie K. V. 1906, kol. 56), de vijandige stemming van hoofden en bevolking plaats voor eenige toenadering, welke leidde tot eene betere consolidatie van den toestand in het tweede halfjaar. Wel kwam in het begin van December in laatstgenoemd landschap, als een gevolg van opgezweept fanatisme

[1]) Volgens recente berichten hebben zoowel Poeang Tikoe als La-Sinrang zich medio Juni bij het bestuur gemeld.

[2]) De adatoeang, die sedert den aanvang van het verzet in Sawito voortvluchtig was geweest, meldde zich den 26sten Juli 1906 met zijne vrouw en 4 zonen bij het bestuur.

door de heiligverklaring van een kind, het district Rangas in verzet, doch dit kon spoedig worden onderdrukt, nadat den vijand bij Rangas en Kaloepini gevoelige verliezen waren toegebracht. De beweging sloeg nog naar Doeri (Sosok) over, maar ook daar werd het verzet spoedig beëindigd. In het algemeen kan de politieke toestand in Adjataparang en Masenrempoeloe thans bevredigend worden genoemd.

De door de zelfbesturen van Sawito, Enrekang, Maiwa en Doeri (zie K. V. 1906, kol. 50 en 54), zoomede de door die van Batoelapa en Kasa (Masenrempoeloe) afgelegde korte verklaringen zijn goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 19 Juli 1906 n°. 29. De ordonnantie van 31 Juli 1905 (Ind. St. n°. 408), tot sluiting van de Adjataparangsche landschappen en Maiwa (Masenrempoeloe) voor den in- en uitvoer (zie K. V. 1906, kol. 45), is bij die van 26 Juli 1906 (Ind. St. n°. 351) ingetrokken.

Ter vervanging van de in Maart 1906 getroffen regeling (zie K. V. 1906, kol. 55) zijn, bij het reeds meermalen aangehaald Gouv. Bt. 2 Febr. 1907 n°. 4, de landschappen Adjataparang en Masenrempoeloe, bij wijze van tijdelijken maatregel, tot één afdeeling Pare Pare vereenigd, onder een assistent-resident, aan wien voor de aanrakingen met hoofden en bevolking een civiel gezaghebber is toegevoegd. De nieuwe afdeeling is verdeeld in de 4 onderafdeelingen Pare Pare (landschappen Sidenreng, Soepa en Maloese Tasie), onder den assistent-resident, Rapang (landschap van dien naam), Pinrang (Sawito, Batoelapa, Kasa en Alita) en Enrekang (landschap van dien naam, Doeri en Maiwa). In de laatste 3 onderafdeelingen is het civiel gezag opgedragen aan de op de plaatsen van denzelfden naam bevelvoerende officieren.

Barroe en Tanete. In eerstgenoemd landschap liet de toestand weinig te wenschen over; met Tanete bleef de politieke verhouding van zeer vriendschappelijken aard. Als blijk van waardeering voor de door haar bewezen trouw gedurende de verwikkelingen in 1905 en de daarbij dikwerf verleende hulp werd aan We Tanre Olle, leenvorstin van Tanete, het commandeurskruis in de Orde van Oranje-Nassau toegekend, hetwelk haar den 20sten April 1907 te Makasser op plechtige wijze is uitgereikt. Beide landschappen zijn, bij wijze van voorloopigen maatregel, met Sopeng-ri-Adja, onder den naam Barroe, tot één afdeeling samengevoegd, onder een controleur te Barroe (Gouv. Bt. 2 Febr. 1907 n°. 4). De door de zelfbesturen van Barroe en Sopeng-ri-Adja afgelegde korte verklaringen zijn respectievelijk goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Btn. 19 Juli 1906 n°. 29 en 13 Juli 1906 n°. 30.

Mandarsche landschappen. Hoewel in den aanvang van 1906 de gezindheid van hoofden en bevolking te onzen opzichte gunstig scheen, bleek het tegendeel uit een verraderlijken overval van onze bestuursvestiging te Madjene in den nacht van 6 op 7 Juni 1906, nadat eenige dagen tevoren de troepen van daar naar Makasser waren teruggekeerd. Door de ongeveer 150 man sterke bende, welke hoofdzakelijk bestond uit lieden van Balanipa, Aloe en Madjene, werden de als controleurswoning dienstdoende pasanggrahan en de woning van den sjahbandar — die zeer op onze hand was — verbrand, werd de klerk (de heer SCHMIDTHAMER) van den controleur naar het binnenland medegevoerd en daar vervolgens vermoord, en werd een politieoppasser gedood, terwijl de controleur zich genoodzaakt zag in een vlerkprauwtje de wijk te nemen naar Pare Pare. Bovendien werden vele goederen en gelden door de bende geroofd. Door een onmiddellijk van Makasser gezonden troepenmacht, welke sinds dien Madjene bleef bezetten, werden orde en rust spoedig hersteld, zoodat de grootendeels uitgeweken bevolking successievelijk naar hare kampongs terugkeerde. Het bleek echter al spoedig dat de omvang van den tegenstand veel grooter was dan aanvankelijk werd vermoed en dat I-Lata, de vrouwelijke maradia van Pambaoeang, en haar echtgenoot Nae Kadjoeara, maradia van Madjene, er aan medeplichtig waren, terwijl het bestuur van Balanipa onmachtig was tegenover het vazalstaatje Aloe, het brandpunt van het verzet. Den 22sten Juni geraakten onze troepen slaags met den goed gewapenden vijand, die teruggedreven en tot den 26sten in het binnenland vervolgd werd. Wij kregen 5 gewonden, terwijl de vijand 17 dooden liet liggen, onder wie Katjoepoeang, schoonzoon van de maradia van Pambaoeang. Zijn broeder Tjalo, maradia van Aloe, zoomede de maradia's van Pambaoeang en Madjene, weken met hun aanhang uit en hebben zich nog niet weder bij het bestuur gemeld. De hoofdaanlegger van de onlusten, Singaäng, ex-maradia van Aloe en vader van Katjoepoeang en Tjalo, werd den 10den October gevangen genomen. De directer inmenging in de aangelegenheden der Mandarsche landschappen, waartoe het Europeesch bestuur sedert is overgegaan, is allerwegen met succes bekroond en heeft een geleidelijk consolideeren van den toestand ten gevolge gehad. De hoofden beginnen hier en daar reeds uit eigen beweging datgene te doen waartoe zij verplicht zijn, terwijl de bevolking beseft dat zij met ons bestuur niet anders dan gebaat kan zijn. Door het zelfbestuur van Balanipa werd de korte verklaring afgelegd, die goedgekeurd en bekrachtigd is bij Gouv. Bt. 9 Nov. 1906 n°. 9.

Laikang. De radja van het landschap Laikang deed het verzoek om zijn gebied op een nader door het Gouvernement te bepalen datum in te lijven bij het rechtstreeksch gouvernementsgebied en legde eene daartoe strekkende verklaring af, welke goedgekeurd en bekrachtigd is bij Gouv. Bt. 12 Nov. 1906 n°. 5.

Laiwoei. Met het zelfbestuur van Laiwoei is in April 1906 een nieuw politiek contract gesloten, dat, onder eenig voorbehoud van ondergeschikten aard, waarmede het zelfbestuur zich sedert heeft vereenigd (Gouv. Bt. 7 Febr. 1907 n°. 23), goedgekeurd en bekrachtigd is bij Gouv. Bt. 3 Sept. 1906 n°. 10. Onze bestuursbemoeienis met de aangelegenheden van het landschap is uitgebreid door de plaatsing te Kandari van een civiel gezaghebber (Gouv. Bt. 23 Aug. 1906 n°. 12).

Soembawa. De verhouding tot de zelfbesturen van de op dit eiland gelegen landschappen Soembawa, Bima, Dompo en Sanggar liet niets te wenschen over. Met laatstgenoemde drie werden nieuwe politieke contracten gesloten (met Soembawa kwam reeds in 1905 — zie K. V. 1906, kol. 57 — een nieuw contract tot stand), welke, onder eenig voorbehoud van ondergeschikten aard, waarmede de zelfbesturen sedert hebben ingestemd (Gouv. Btn. 16 Dec. 1906 n°. 21 en 8 April 1907 n°. 16), goedgekeurd en bekrachtigd zijn bij Gouv. Bt. 28 Aug. 1906 n°. 14.

Boeton. Ofschoon bij het sluiten van het in K. V. 1906 (kol. 58) bedoeld nieuw politiek contract en het suppletoir contract omtrent het opiummiddel en de tolheffing (respectievelijk goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Btn. 25 Jan. 1907 nos. 25 en 26) geen noemenswaardige bezwaren werden ondervonden en de legering van een detachement militairen op Boeton tot geen verwikkelingen aanleiding gaf, was en bleef de houding van den sultan tot op heden niet bepaald vriendschappelijk en droegen al zijne daden het kenmerk van lijdelijk verzet tegen de wenschen van het Europeesch bestuur; daarbij handelt hij geheel naar den wil van de hem omringende, door hemzelf aangestelde landsgrooten. Nadat het gewestelijk bestuur den sultan herhaaldelijk op zijne verplichtingen had gewezen, moesten zoowel hij als de hadat wegens verdere tekortkomingen in Februari 1907 worden beboet.

Voor de landschappen, die de korte verklaring aflegden, werden, voorloopig door het gewestelijk bestuur, verschillende regelingen getroffen, o. m. ten aanzien van de inheemsche rechtspraak en het onderdaanschap. Bij het bestuur over die landschappen wordt tot richtsnoer genomen het model-politiek contract volgens welk met andere landschappen reeds nieuwe contracten zijn gesloten. Voorts wordt, overeenkomstig eene door het gewestelijk bestuur uitgevaardigde voorloopige instructie, ernstig gestreefd naar afschaffing van slavernij en pandelingschap, terwijl ook op de regeling van de heerendiensten, welke voorshands nog van de zelfbesturen moet uitgaan, het oog is gevestigd. Ook de regeling van het financiewezen werd aangevat en in vele landschappen kwamen reeds landschapskassen tot stand.

Behalve ter hoofdplaats Makasser, liet de veiligheid van personen en goederen nog veel te wenschen over, doch, met de toeneming van onzen invloed in de zelfbesturende landschappen, verbetert ook in dit opzicht de toestand geleidelijk, daar deze landschappen niet meer zulk een veilige wijkplaats voor misdadigers opleveren als voorheen.

De gezondheidstoestand was niet onverdeeld gunstig. Koortsen en buikziekten, ofschoon niet epidemisch en met geringe sterfte, heerschten allerwegen, terwijl pokken nog vrij hevig voorkwamen in de afdeelingen Zuider- en Oosterdistricten en in de

zelfbesturende landschappen. Naar Boeton, Kandari, Rapang en Sawito werden daarom vaccinateurs gedirigeerd.
De verbetering van den politieken toestand had eene algemeene verlevendiging van den handel ten gevolge, merkbaar o. a. aan het feit, dat de booten der Koninklijke Paketvaart-maatschappij bijna geregeld extra-reizen moesten maken, ten einde de te Palopo, Palima, Sindjai en Bonthain opgestapelde goederen over te voeren. Ook van Mandar (Mamoedjoe, Karosa en Pasang Kajoe) en Pare Pare werden steeds goede ladingen verkregen.
De uitkomsten van den rijstoogst waren over het algemeen bevredigend. Door langdurige droogte, muizenplaag en walang sangit dreigde misgewas in de afdeelingen Noorderdistricten en Takalar, doch de tijdig invallende regens redden nog een groot gedeelte van het te velde staande gewas.

De uitkomsten van den tabaksoogst in de bergstreken van Boni, Wadjo en Sopeng waren zeer gunstig, doch elders waren zij zeer middelmatig.
Vooral in het landschap Loewoe werd veel werk gemaakt van de inzameling van boschproducten, waaronder ook damar; uitvoer naar Makasser had op groote schaal plaats.
De kunstmatig aangelegde vischvijvers leverden aan de eigenaren een ruim beschot. De uitkomsten van de zeevischvangst waren zeer bevredigend.
De Islam blijft onder de heidensche stammen van Midden-Celebes en het zuidoostelijk schiereiland, zoomede onder die van het westelijk deel van het eiland Flores, vorderingen maken.

---

§ 17. MENADO.

In het rechtstreeks bestuurd gebied dezer residentie vielen in 1906 op politiek gebied geen gebeurtenissen voor die bijzondere vermelding verdienen.
De verstandhouding tusschen het Gouvernement en de inlandsche zelfbestuurders van Bolaang Mongondou, Bwool en de Sangi- en Talaud-eilanden liet niets te wenschen over. In de plaats van den in 1905 eervol ontslagen radja van Kandhar-Taroena, Markus Mohonis Doemalang (zie K. V. 1906, kol. 57), is het bestuur van het landschap voorloopig opgedragen aan den djogoegoe S. Ponto, terwijl als radja van Bolaang Itang, ter vervanging van Bondji Ponto, aan wien, eveneens op verzoek, eervol ontslag is verleend, is opgetreden de marsaoleh van Boenong, Ram Soeit Ponto, die in Februari 1907 eene acte van verband heeft geteekend. De radja van Bolaang Mongondou, Datoe Cornelis Manoppo, vergezeld van een zoon, een schoonzoon en eenige volgelingen, heeft tijdens eene reis door den Archipel zijne opwachting gemaakt bij den Gouverneur-Generaal (1 Maart 1907). Aan zijn verzoek om zijn zoon toe te laten tot de landbouwschool te Buitenzorg is gevolg gegeven.
In de afdeeling Bolaang Mongondou ontstonden, tengevolge van onjuiste grensomschrijvingen in de met de aldaar gelegen zelfbesturende landschappen gesloten politieke contracten, herhaaldelijk grensgeschillen, welke een nauwkeurig onderzoek met betrekking tot die grenzen, zoomede tot die van het landschap Bolaang Mongondou met de Minahasa en de daarmede verband houdende tusschen de districten Tompaso en Tonsawang (afd. Amoerang), noodig hebben gemaakt. Als gevolg van dat onderzoek zijn in het begin van 1907 met de betrokken zelfbesturen suppletoire overeenkomsten tot regeling der grenzen van hunne landschappen gesloten.
Door den radja en de mantri's van Bwool werd eene verklaring afgelegd, waarbij zij afstand hebben gedaan van het hun, volgens het met hen gesloten politiek contract, toekomend recht op een tiende van de door het landschap jaarlijks aan het Gouvernement op te brengen schatting (Gouv. Bt. 5 Aug. 1906 n°. 33).

De politieke toestand van de landschappen in de afdeeling Midden-Celebes, is sedert ons optreden in 1905 en het begin van 1906 (zie K. V. 1906, kol. 59/64), over 't algemeen zeer bevredigend gebleven. In het laatst van October en het begin van November 1906 had ter hoofdplaats Donggala eene samenkomst plaats van de Europeesche bestuursambtenaren en de zelfbesturen van bijna alle in de afdeeling gelegen landschappen, op welke vergadering de zelfbestuurders in kennis werden gesteld met het door het Europeesch bestuur nagestreefde doel om de zelfbesturen te organiseeren en voor te bereiden voor eene omvangrijkere bestuurstaak dan tot dusver op hen rustte. Ter bevordering van eenheid, vooral in het financieel beheer, kwam eene federatie van de verschillende landschappen tot stand. Voor 1907 werd eene begrooting en een werkplan vastgesteld. Volgens dit plan zal de federatie de uitgaven voor den inwendigen dienst bestrijden uit de opbrengst van eene inkomstenbelasting, terwijl de kosten van het leidend bestuurspersoneel, de gewapende politie en de communicatievaartuigen ten laste komen van het Gouvernement, dat daartoe zal kunnen beschikken over de inkomsten uit de douane-rechten, het opium- en het zoutmonopolie.
Omtrent den toestand in de verschillende landschappen kan het volgende worden medegedeeld.
De waarnemende radja en de sjahbandar van Toli Toli keerden, na gedurende eenige maanden verblijf gehouden te hebben te Donggala en in het Paloe-dal (vgl. K. V. 1906, kol. 59), waar zij nader kennis maakten met het streven van ons bestuur, naar hun land terug. Zij verleenen thans allen steun aan den civielen gezaghebber aldaar.
De politieke toestand in Banawa (Donggala) bleef goed. De zoogenaamde (vrouwelijke) radja van Tamboe, die weigerde het gezag van den radja van Banawa te erkennen, verhuisde naar Mamoedjoe (Mandar).
De toestand in Towaeli is nog niet geheel zooals hij zou moeten zijn, doch de hoofden en bevolking zijn gewilliger dan vroeger. Een geschikt vervanger voor den in 1905 overleden radja (zie K. V. 1906, kol. 59) is nog niet gevonden.
Na het vertrek (December 1905) van de militaire colonne uit het Paloe-dal naar Koelawi en Lindoe (zie K. V. 1906, kol. 64) bleef Sigi onwillig om wegen aan te leggen ter verbinding van het achterland met de zee. Na den terugkeer van de colonne in Februari en de gevangenneming van den rooverhoofdman Mantatili (zie t. a. p.) — die door het landschapsgerecht tot 20 jaren dwangarbeid in den ketting veroordeeld werd — keerde de bevolking, die naar de bergen gevlucht was, in hare kampongs terug en toonde op allerlei wijze toenadering. Bij het pacificatiewerk werd veel steun ondervonden van Tondei, het vrouwelijke hoofd van Belomaroe, eene broedersdochter van den magaoe van Sigi en dochter van den ouden madika van Belomaroe. Sedert is het in Sigi rustig gebleven.
Dolo betoonde zich meegaand en diende als operatiebasis bij ons ageeren tegen Sigi. De madika, Datoe Pamoesoe, was ons daarbij op velerlei wijzen behulpzaam.
In Paloe werden een aantal hoofden van de in het kampongcomplex Tatanga nestelende rooverbenden gevangen genomen en een hunner bij zijne achtervolging gedood. Eene patrouille welke, op verzoek van Tondei van Belomaroe (die hare in December 1906 overleden moeder was opgevolgd), uitgezonden was om Tome-I-Pakoe, hoofd van Bone (Tatanga), die zich van oudsher aan rooverijen schuldig gemaakt had en weigerde voor het bestuur te verschijnen, op te sporen, werd, bij de beklimming van een heuvel door zijne volgelingen met steenen begroet. Door het vuren van de patrouille werd Tome-I-Pakoe gewond; hij vluchtte naar het gebergte, doch in Januari 1907 meldde hij zich uit eigen beweging. Op 13 November 1906 overleed Djoko di Tome Sima, magaoe van Paloe; hij is opgevolgd door zijn tweeden zoon Parampasi.
Sigi deed afstand van zijne aanspraken op Koelawi, dat dus een zelfstandig landschap geworden is. Het voornaamste hoofd, Tome Pengge Madika, teekende de korte verklaring. De hoofden en bevolking zijn goedgezind.

Door de hoofden van Lindoe, dat nog ondergeschikt is aan Sigi, werd aan eene oproeping om voor het bestuur te verschijnen aanvankelijk niet voldaan, uit vrees dat zij zich zouden moeten verantwoorden over de — geheel toevallige — aanwezigheid van eenige Lindoeërs bij den aanval op ons bivak te Bore in Maart 1906 (zie K. V. 1906, kol. 64). Na het zenden van boodschappers om hunne vrees te overwinnen, gaven zij aan de oproeping in Mei 1906 gehoor.

Napoe is, na ons machtsvertoon in September 1905 (zie K. V. 1906, kol. 61/62), rustig gebleven; toch blijft het noodig hier meer dan elders in de berglandschappen ons gezag te doen gevoelen. In Maart 1906 bezocht eene colonne Napoe en het landschap Besoa. Noch hier, noch in het bergland Bada, waar de colonne gedurende de maanden Maart, April en Mei 1906 vertoefde, werden moeielijkheden ondervonden. Besoa en Napoe hebben de korte verklaring geteekend.

Ten noorden van Napoe ligt het kleine landschap Tawaëlia aan de bronnen van de rivieren Lariang en Tambarana. Het wordt bewoond door een paar honderd zeer vreedzaam gezinde menschen. De Lariang werd in Januari 1907 opgenomen door eene militaire colonne, die overal vriendschappelijk werd ontvangen.

De Poso-streek is zoo goed als gepacificeerd. De aanleg van wegen en de vorming van nederzettingen worden er met ernst ter hand genomen. De bevolking verlaat van lieverlede de hoog op de bergen gelegen arendsnesten om in de vlakte te gaan wonen, hetgeen op meer vertrouwen in ons bestuur wijst. Na de onderwerping van Loewoe en de vermeestering van Tamoengkoe en Kandela (zie K. V. 1906, kol. 64), zijn de Toradja's gaan inzien, dat het Gouvernement thans heer en meester is. Alle stammen, ook die waarmede wij tot dusver weinig aanraking hadden, onderwierpen zich. De goede gezindheid bleek ook op een tocht van den inlandschen posthouder van Todjo naar de golf van Mori, op welken tocht hij overal bereidvaardig werd geholpen. Een kamponghoofd van Boven-Matakoe, op de grens van Todjo en Poso, Papa-I-Sangka, die ontstemd was over het, naar zijne meening, te hoog standpunt dat de posthouder en eenige hoofden van de Poso-streek tegenover hem innamen, weigerde aanvankelijk gehoor te geven aan eene oproeping onzerzijds. Hij en twee andere kamponghoofden wapenden zich, doch, op aandrang van de overige hoofden, onderwierp hij zich in December en betaalde de hem opgelegde boete. Op eene den 29sten Januari 1907, op verzoek van de door ons aangestelde districts- en onderdistrictshoofden, te Poso gehouden vergadering, waar alle hoofden van de To-lage aanwezig waren, werden verschillende bestuursaangelegenheden besproken en onze bedoelingen met het uitvaardigen van verbodsbepalingen met betrekking tot heksenprocessen, hazardspelen en het dragen van blanke wapenen, nader toegelicht. Dat het Papa-I-Sangka, die de vergadering bijwoonde, ernst is met zijne onderwerping, bleek o. a. hieruit, dat hij zich bereid verklaarde om de tot dusver nog weerspannige hoofden van Pakambia en Pakoembena, in welke streken hij veel invloed heeft, over te halen om zich naar onze inzichten te schikken. In December 1906 overleed het steeds onze zijde gehouden hebbende hoofd Papa-I-Malempo (zie K. V. 1906, kol. 61).

In Todjo heeft zich, na de verwijdering van den pretendent Papa-I-Lila (zie K. V. 1906, kol. 62) — die in September 1906 in ballingschap overleed — ons gezag duurzaam gevestigd. De vrouwelijke radja, Makole Wea, eene zwakke persoonlijkheid, heeft niet veel te beteekenen.

De oude vorstin van Saoesoe, Poeë-I-Enna, overleed in Augustus 1906. Het bestuur wordt thans waargenomen door haren zoon, Papa-I-Enna.

De ontwikkeling van het landschap Parigi schrijdt rustig voort en de diefstallen, waardoor deze streek vroeger berucht was, nemen af.

De landschappen Ampibaboe, Toriboeloe, Kasimbar en Sigenti vormen een soort van bondgenootschap, met den radja van Toriboeloe als hoofd. De oude radja Poea-I-Datoeria overleed in Augustus 1906 en is voorloopig opgevolgd door zijn broeder Palewa.

Moöetong werd in 1906 in beroering gebracht door het optreden van Madoepai en Baradaja, beiden familieleden van den verbannen Tome Tarima van Sodjol (zie K. V. 1906, kol. 59). Eerstgenoemde werkte het bestuur tegen in het westelijk en laatstgenoemde in het oostelijk deel van het landschap. Zij zijn in Juni 1906 opgevat en verwijderd. De radja van Moöetong, Daeng Malino, heeft van zijne waardigheid afstand gedaan.

De toestand op de Togian-eilanden en Oena Oena is goed; de bevolking neemt toe en door de klappercultuur wordt er welvaart gebracht. De in Februari 1906 overleden kolongia van Togian is nog niet vervangen; zijn zoon toont weinig geschiktheid voor de positie van algemeen hoofd.

Vele radja's, hoofden en inlandsche ambtenaren, die het bekostigen kunnen, zenden hunne zonen naar de Europeesche scholen in de Minahasa, de Menadosche school of de Hoofdenschool te Tondano. Op initiatief van den radja van Bolaang Mongondou werden stappen gedaan om het Nederlandsch Zendelinggenootschap te bewegen om een Nederlandsch onderwijzer naar Bolaang Mongondou uit te zenden. Het voornemen bestaat om te Donggala een internaat voor zonen van zelfbestuurders op te richten, met de leiding waarvan een onderwijzer uit de Minahasa zal worden belast.

De landschapskassen in de zelfbesturende landschappen op de noordkust van Celebes (Bwool, Bolaang Mongondou, Bolaang Oeki, Bolaang Itang, Kaidipan en Bintaoena) en op de Sangien Talaud-eilanden verkeerden ook in 1906 in bloeienden staat en werkten in alle opzichten naar wensch.

Uitbreiding van den Islam had alleen plaats op het eiland Groot-Sangi en in Bolaang Mongondou. Het aantal bedevaartgangers was in 1906 belangrijk grooter dan in vorige jaren, namelijk 199, tegen 39 in 1905 en 28 in 1904. De evangelisatie onder de heidenen op de Sangi-eilanden bleef geregeld vorderingen maken. Voor de zending in Midden-Celebes was 1906 een belangrijk jaar wegens het fnuiken van den vijandigen invloed van Loewoe, welks datoe door de Toradja's als eene godheid beschouwd werd. De bevolking is thans meegaander dan vroeger, er komen meer kinderen op de scholen en men sticht de nieuwe dorpen meestal met het huis van den zendeling als centrum.

De veiligheid van personen en goederen liet in het rechtstreeks bestuurd gebied over het algemeen weinig te wenschen over. In Midden-Celebes is, sedert ons gewapend optreden aldaar, de toestand te dien opzichte veel verbeterd, zoowel omdat thans een einde is gekomen aan de vele onderlinge oorlogen, als door het tegengaan van het koppensnellen en het verbod tot het houden van hazardspelen, welke vroeger eene bron van inkomsten waren voor de radja's, die nu uit de landschapskassen worden bezoldigd.

Hoewel in 1906 geen epidemieën hebben geheerscht, was, behalve in de afdeelingen Menado, Tondano, Bwool en Gorontalo, de gezondheidstoestand niet gunstig. Malaria, huid- en oogziekten kwamen bijna overal voor; mazelen traden op in de Minahasa en de afdeelingen Bolaang Mongondou en Gorontalo en pokken in de afdeelingen Midden-Celebes en Tondano. Te Tomohon overleden enkele personen aan typhus; beri-beri vertoonde zich slechts sporadisch. Lepra wordt bijna overal, doch in geringe mate, aangetroffen.

In de afdeelingen Menado en Gorontalo werden gevallen van droes onder de paarden geconstateerd en in de afdeeling Gorontalo, van het begin van Maart af, nu en dan gevallen van hondsdolheid. In het Paloe-dal (Midden-Celebes) kwamen vele ziektegevallen voor onder de karbouwen, schapen en paarden.

Over den toestand van den handel viel, behalve in de afdeeling Sangi- en Talaud-eilanden, over het algemeen niet te klagen; in de afdeeling Gorontalo was hij zelfs gunstig te noemen. De prijzen van copra ondergingen eene belangrijke stijging tengevolge van kleinere productie en meer vraag in Europa. In den binnenlandschen handel viel, behalve in Midden-Celebes, vooruitgang te bespeuren.

De uitkomsten van den rijstoogst waren bevredigend. De productie was in sommige afdeelingen ruimer dan in het voorafgegane jaar, doch op de Talaud-eilanden had de aanplant nogal te lijden van de muizenplaag.

De koffiecultuur is nog slechts van eenige beteekenis in de afdeelingen Tondano en Amoerang.

De oogst van mais, katjang, oebie en andere tweede gewassen was goed; de klapperoogst viel daarentegen zeer tegen.

De zeevischvangst leverde goede resultaten op.

In de afdeelingen Gorontalo en Bolaang Mongondou kwamen herhaaldelijk bandjirs en overstroomingen voor, waarbij echter slechts enkele menschen en eenig groot en klein vee omkwamen.

De Sopoetan op de grens van de afdeelingen Amoerang en

Tondano toonde, vooral van Juni tot Augustus, verhoogde werking; er werd een nieuwe krater gevormd, waaruit modder, asch en steenen werden geworpen. Aardbevingen werden vrijwel gedurende het geheele jaar gevoeld.

---

§ 18. AMBOINA.

De politieke toestand op Amboina en de Oeliasers was in 1906 zeer gunstig.

Na ons gewapend optreden in West-Ceram in December 1905 en Januari/Februari 1906 (zie K. V. 1906, kol. 65/66) is de rust op dat eiland niet meer verstoord. Door de beide militaire colonnes (die van het 13de bataljon infanterie en de Wahai-colonne) werd zoowel in het complex Hoekoeina-Watoei als in het gebied van Roemasoal en Hoenitetoe [1]) aanhoudend gepatrouilleerd, terwijl de registratie van de bevolking ter hand genomen werd. Nadat ook een bezoek was gebracht aan de overige bergnegorijen van West-Ceram en een gedeelte van het eiland in kaart gebracht was, kon in Augustus tot de ontwapening van de bevolking worden overgegaan, welke maatregel, die een einde zal maken aan de onderlinge bestrijding van de verschillende negorijen, noodzakelijk werd geacht voor het behoud van rust en vrede in de toekomst. Daar waar verzet tegen het Gouvernement was gepleegd, ging de ontwapening niet met vergoeding gepaard, doch de bewoners van alle overige negorijen ontvingen voor den afstand van hunne geweren eene billijke schadeloosstelling. Nadat men zich, door een tocht van de Wahai-colonne naar het binnenland, overtuigd had van de goede gezindheid der bevolking jegens het Gouvernement, werd de ontwapening ook in Midden- en Oost-Ceram ten uitvoer gebracht. In het geheel werden 6780 geweren ingeleverd. In die negorijen, waar vuurwapenen noodig zijn voor de bescherming van den landbouw tegen wilde varkens of herten, dan wel in het belang van de jacht — uit Oost-Ceram o. a. heeft veel uitvoer plaats van hertehuiden en horens —, is aan sommige personen het behoud van een geweer toegestaan; intusschen zijn deze geweren behoorlijk geregistreerd en van slagstempels voorzien, terwijl de betrokken negorijbesturen voor het richtig gebruik verantwoordelijk zijn gesteld.

In November 1906 keerde de colonne van het 13de bataljon infanterie naar Soerabaja terug, en konden de verdere werkzaamheden, in hoofdzaak bestaande in het voortdurend, zij het ook telkens met grootere tusschenpoozen, bezoeken van de nog zoo betrekkelijk kort geleden in onderwerping gebrachte bergbevolking van West-Ceram, aan de Wahai-colonne worden overgelaten. Alles wordt in het werk gesteld om de Alfoersche bevolking over te halen om de producten van het land naar de kust af te voeren. Aangezien het over groote afstanden verspreid leven van kleine benden Alfoeren een geordend bestuur in den weg staat, wordt er bij die lieden op aangedrongen om in kampongs vereenigd te gaan leven en hun ongeregeld en nomadisch bestaan vaarwel te zeggen. Zoodra dit resultaat zal zijn verkregen, zal ook het inlandsch bestuur in de binnenlanden van Ceram op gezonder basis geregeld kunnen worden.

Met het aanleggen of verbeteren van verkeerswegen werd voortgegaan. Medio Februari 1907 is o. a. een aanvang gemaakt met den aanleg van een weg van Piroe naar Lasahata aan de noordkust, die zeer ten goede zal komen aan den afvoer van producten, welke in den westmoeson bezwaren ondervindt omdat de noordkust dan voor de prauwvaart zoo goed als gesloten is.

Op de Kei- en Aroe-eilanden was de toestand bevredigend; op de Tanimbar- en Zuidwester-eilanden daarentegen laat hij nog zeer veel te wenschen over, vooral op eerstgenoemde groep, waar bloedige twisten tusschen de negorijen onderling, in het bijzonder tusschen die aan de oostkust van het eiland Jamdena, schering en inslag zijn. In November 1906 begaf de posthouder van Sera zich met eenige gewapende politiedienaren en gewapende lieden van Adaoet naar Lingat (oostkust van Selaroe, Tanimbar-eilanden), ten einde kracht bij te zetten aan een reeds vroeger door hem gedaan verzoek tot aanwijzing van de schuldigen aan een aldaar gepleegden moord, dan wel verstrekking van inlichtingen ter zake. De bevolking, die den posthouder gewapend opwachtte, werd gedwongen om te vluchten, doch spoedig daarop zocht zij toenadering. In dezelfde maand bezocht de posthouder ook Amtoefoe op de oostkust van Jamdena. Twee door hem naar het negorijhoofd gezonden Makassaarsche handelaren, die inlichtingen moesten inwinnen naar de betaling van eene door den raad van hoofden aan de negorij opgelegde boete, werden plotseling met de klewang aangevallen en gewond. Na de verdrijving van de daders vertrok de posthouder met de beide gewonden weder naar zijne standplaats. Ten einde een nader onderzoek in te stellen met betrekking tot de vermelde gebeurtenissen, begaf de resident zich met den posthouder in Januari 1907 aan boord van het flottieljevaartuig *Mataram* naar Jamdena. Met de landingsdivisie van de *Mataram* werd een tocht gemaakt naar de kampongs Lokka, Laroeloeng, Mita, Wahsoat en Toemboer; alleen de bevolking van de laatstgenoemde twee bleek vriendschappelijk gezind, doch die van de overige was gevlucht. Nadat de landingsdivisie naar boord was teruggekeerd, begaf de posthouder zich naar het strand om aanraking te verkrijgen met Mita, doch hij werd door de bevolking gewapend ontvangen, zoodat hij moest terugkeeren. Aan de uitnoodiging van den resident om ongewapend aan het strand te komen werd geen gevolg gegeven; daarentegen verscheen een groot aantal gewapenden, die niet van zins bleken om hun vijandig optreden te staken, zoodat ten slotte op de menigte moest worden gevuurd. Na deze tuchtiging onderwierp de kampong zich en leverde zij hare vuurwapenen in. Einde Februari 1907 heeft zich de controleur van de afdeeling Aroe-, Kei-, Tanimbar- en Zuidwester-eilanden, vergezeld door een detachement van 40 militairen onder bevel van een luitenant, naar Jamdena begeven ten einde op de Tanimbar-eilanden geregelder toestanden in het leven te roepen. Hangende geschillen werden zooveel mogelijk afgedaan. De schuldigen aan den aanval op de twee Makassaarsche handelaren zijn uitgeleverd en door den raad van hoofden gevonnist.

Ook op Babar en de nabijgelegen eilanden was de toestand niet bevredigend. Zoo moest de posthouder van Babar zich in December met een aantal gewapende politiedienaren naar Wetan (bewesten Babar) begeven wegens de weigering van de, om hare roof- en moordzucht beruchte bevolking van Pota Besar, om twee menschen en eenig klein vee, door haar geroofd, terug te geven. Aan den eisch van den posthouder werd intusschen gereedelijk voldaan. In het begin van 1907 zegden de negorij Wakpapapi, die in den laatsten tijd herhaaldelijk reden tot klachten had gegeven, en twee aangrenzende kampongs op de oostkust van Babar de gehoorzaamheid aan den posthouder op en zonden hem eene formeele uitdaging, terwijl de negorij versterkt werd. Ten einde de weerspannigen te tuchtigen vertrok einde Maart eene colonne van 40 militairen aan boord van het pantserdekschip *Koningin Wilhelmina der Nederlanden* naar Babar. Medio April is Wakpapapi genomen waarbij de vijand 8 gewonden en 13 dooden bekwam, onder welke laatsten de radja tanah; aan onze zijde kregen wij een drietal licht gewonden. Het verzet was daardoor geheel gebroken. De troepen zijn op Babar achtergebleven ten einde aldaar, evenals op de Tanimbar-eilanden, een toestand van orde en rust te scheppen.

De veiligheid van personen en goederen liet in 1906 op Amboina, de Oeliasers en de Banda-groep zeer weinig te wenschen over; op de Kei- en Aroe-eilanden, zoomede op Boeroe, was de toestand bevredigend. Te Dobo, de hoofdplaats der Aroe-eilanden, waar zich, na afloop van het vischseizoen, de uit de heterogeenste elementen samengestelde bemanningen van de parelvisscherij-schepen verzamelen, komen in dien tijd veel

[1]) Een gedeelte van de bevolking van Hoenitetoe hield zich nog tot Juli in de bosschen schuil en bood toen zijne onderwerping aan. De te Semarang geïnterneerde gewezen radja van Hoenitetoe (zie K. V. 1906, kol. 66) overleed aldaar op 6 December 1906.

twisten en vechtpartijen voor, waarom er dan tijdelijk een detachement militairen van Banda moet worden gestationneerd.

De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstiger dan in het voorafgegane jaar. Op de Aroe-eilanden is de bevolking sterk verminderd tengevolge van de pokken-epidemie van 1905 (zie K. V. 1906, kol. 66), die eerst in November 1906 bijna geheel geweken was. Ter beteugeling van de ziekte werden op de eilanden twee hulpvaccinateurs werkzaam gesteld, doch de ontwikkeling van de bevolking is nog zoo primitief, dat het veel moeite kost haar aan geregelde vaccinatie te gewennen. Ook voor Babar bleek een hulpvaccinateur noodig, doch in de onderafdeeling Klein-Kei, waar de pokken eveneens sedert 1905 hevig heerschten, is de ziekte geheel verdwenen. Beri-beri kwam, behalve onder de dwangarbeiders, die aan de op Ceram ageerende troepen waren toegevoegd, ook te Dobo (Aroe-eilanden) voor, welke plaats ook veel van malaria te lijden had. Onder de schoolkinderen op Banda openbaarde zich in Februari 1906 eene besmettelijke oogziekte, welke, dank zij de daartegen genomen maatregelen, zich sedert April niet meer vertoonde.

De toestand van den handel ter hoofdplaats en in de afdeeling Amboina was gunstiger dan in 1905, en zulks voornamelijk tengevolge van de stijging der prijzen van noten en foelie. In de afdeeling Aroe-eilanden daarentegen viel achteruitgang van den handel waar te nemen, waarvan de oorzaak voor een groot deel gezocht moet worden in de groote sterfte onder de bevolking tengevolge van de pokziekte.

De visscherij naar parelschelpen, paarlemoerschelpen en tripang bleef eene belangrijke bron van inkomsten.

De Christelijke zending kon ook in 1906 op succes wijzen, o. a. op Ceram, de Kei-eilanden en Leti. De Islam maakte slechts enkele proselieten.

---

§ 19. TERNATE EN ONDERHOORIGHEDEN.

In de onder rechtstreeksch bestuur staande streken liet de politieke toestand niets te wenschen over.

Op de oostkust van het noordelijk schiereiland van Halmahera werd in 1906 de rust herhaaldelijk verstoord. In Februari hielden de Alfoeren eene betooging tegen den mohamedaanschen sengadji van Galela. Daar de tegen hem ingebrachte grieven gegrond bleken te zijn, werd hij ontslagen en een Alfoerenhoofd in zijne plaats aangesteld. In April namen de Mohamedanen, die ontevreden waren omdat op hen de voor de Alfoeren geldende wijze van belastingbetaling door middel van een hoofdgeld van toepassing was verklaard, de gelegenheid waar dat de civiele gezaghebber afwezig was om den klerk op het kantoor te Galela en eenige Alfoerenhoofden te beleedigen en allerlei baldadigheden te plegen. Op de nadering van de te hulp geroepen militairen kozen zij het hazenpad. In Mei had aldaar een dergelijk feit plaats, doch thans op het erf van het posthuis, waarin de militairen gelegerd waren. De bende bestond toen uit een 150-tal met klewang en schild gewapende personen, meerendeels Mohamedanen, die onder uitdagend geschreeuw dreigden het posthuis omver te halen. Aan herhaalde sommaties om heen te gaan werd niet voldaan, waarop een salvo op de bende werd afgegeven, met het gevolg, dat 2 personen sneuvelden en 7 gewond werden. Den volgenden dag verklaarden zich velen bereid om aan den inmiddels teruggekeerden civielen gezaghebber de belasting te betalen. Den 5den December had eene oproerige beweging plaats in het district Kaoe, waar van bestuurswege de noodige voorbereidende stappen gedaan waren ten einde, overeenkomstig den wensch van verschillende Alfoersche kampongs, met ingang van 1907 de sultansbelasting in natura door eene in geld te vervangen, op den grondslag van die, welke in de districten Galela en Tobelo geheven wordt. De Mohamedanen, die zich op geheel Halmahera aan het strand en aan de afvoerwegen der binnenlanden hebben nedergezet, ten einde alzoo een intermediair te vormen tusschen de Alfoeren en den handel, zagen dien maatregel en de toeneming van onzen invloed in het algemeen, waardoor zij zich bedreigd zagen in hunne vexatiën van de Alfoeren, waarover laatstgenoemden zich reeds vaak bij den civielen gezaghebber hadden beklaagd, met leede oogen aan en wilden daarom eene ernstige poging wagen om het Europeesch bestuur tegen te werken. Als middel kozen zij, zooals gewoonlijk, den weg van verdachtmaking, door het verspreiden van valsche geruchten, die het bestuur in discrediet brachten en den onnadenkenden en impulsieven Alfoer gereedelijk tot daden van verzet overhaalden. Het was voornamelijk de stam der Madoleërs, die, waarschijnlijk reeds ontstemd over het gevangen nemen van het districtshoofd van Madole, dat wegens opruiing van de bevolking naar Tobelo opgezonden was, zich met andere Alfoeren uit het binnenland vereenigde en, onder aanvoering van Mohamedanen uit de kampong Kaoe-Islam (aan den driesprong der Kaoe-rivier, waar zich de zoogenaamde heilige missigit bevindt), een aanval waagde op ons bivak te Kaoe, waarbij aan onze zijde 3 man (1 Europeaan en 2 inlanders) sneuvelden en 4 man gewond werden, terwijl de aanvallers 23 dooden en ruim 20 gewonden bekwamen. Het betrekkelijk groote verlies dat de vijand geleden had en de eenige dagen later gevolgde tuchtiging van de Madoleërs in hun eigen gebied, waarbij 4 personen gedood werden, brachten zulk een indruk te weeg, dat de meeste oproerige kampongs hunne onderwerping aanboden en de belasting in geld betaalden, terwijl een aantal geweren werden ingeleverd. Twee der hoofdaanleggers bleken gesneuveld te zijn, terwijl twee andere gevangen genomen werden. Hoewel het verzet gebroken is, blijven toch verdere intriges van Mohamedaansche zijde tegen den Europeeschen invloed tot de groote mogelijkheden behooren. Dit bleek o. a. in Februari 1907, toen de civiele gezaghebber van Zuidoost-Halmahera, naar aanleiding van aanhoudende geruchten, dat de Alfoeren van de westkust (stam der Tobaro's in het district Iboe) een inval in Kaoe zouden doen, uit wraak over de nederlaag van de hun verwante Madoleërs, met eene kleine patrouille de Tobaro's in hunne kampongs opzocht. De ontvangst in de bergstreken was goed en overeenkomstig de adat. Het bleek dat de bedoelde geruchten valsch waren, maar dat toch eenige Mohamedaansche hoofden en geestelijken getracht hadden de bevolking tegen het Gouvernement op te ruien. Op den verderen tocht in de richting naar de kust werd, hoe meer de Tobaro's met Mohamedanen vermengd waren, hun houding brutaler en uitdagender. Een gids poogde de patrouille op een verkeerden weg te leiden en de Mohamedaansche hoofden der strandkampong Gamitji lieten na hunne opwachting te komen maken en moesten door de militairen gehaald worden. Na den toestand in het district Iboe opgenomen te hebben, begaf de civiele gezaghebber zich naar het bovenland van Sahoe, dat aan het district Kaoe grenst. Ook daar bleek de bevolking verontrust door onjuiste alarmeerende berichten, volgens welke de soldaten geheel Iboe in de asch gelegd en eene andere streek uitgemoord zouden hebben; de onwaarheid van een en ander was evenwel spoedig duidelijk gemaakt. Den 26sten Februari kwam de patrouille te Sidangolie, vanwaar zij naar Ternate terugkeerde.

Als standplaats van den besturenden ambtenaar bleek Galela, wegens het heerschen van malaria en koorts en ook in andere opzichten, minder geschikt dan Tobelo, waarom zij derwaarts is verlegd. Tobelo neemt als centrum van den handel en de bevolking langzaam in beteekenis toe. De bevolking werd zooveel mogelijk in kampongs geconcentreerd, waarvan die, welke langs de kust van het district Tobelo gelegen zijn, door een 4 meter breeden, gemakkelijk begaanbaren weg met elkander verbonden werden. Zoowel in de districten Galela en Tobelo als in het district Kaoe werd bovendien de aanleg van andere wegen aangevangen of reeds voltooid. Langs de nieuwe en verbeterde wegen verrijzen woningen en de toestanden consolideeren zich meer en meer, waartoe de aanstelling van afzonderlijke hoofden over de Alfoeren en de Mohamedanen niet weinig meewerkt.

In Noordwest-Halmahera bestaat de met vexatie en knevelarij

gepaard gaande heffing van belasting in natura nog. Door zijne ligging nabij Ternate is dit gedeelte van Halmahera het exploitatieterrein bij uitnemendheid van de Ternataansche grooten. Ook daar zal, zoodra de toestanden in het district Kaoe geregeld zullen zijn, ingegrepen worden.

Op Tidoreesch Halmahera, omvattende de onderafdeeling Zuid- en Oost-Halmahera, was de toestand over het algemeen gunstiger. De belastingen worden daar allerwegen in geld geheven en intriges van Mohamedaansche zijde kwamen niet voor. In Augustus hadden in het district Maba ongeregeldheden plaats, welke voornamelijk gericht waren tegen den sengadji. De zaak werd beëindigd door veroordeeling van 3 personen tot dwangarbeid en van 27 andere tot geldboeten.

In het begin van 1906 werd bij een eiland der Gebe-groep eene Patanische prauw afgeloopen door Papoea's van de Radja Ampat. Een ingesteld onderzoek leidde tot de arrestatie en veroordeeling van de schuldigen. Ten einde dergelijke feiten zooveel mogelijk te voorkomen, is op de Gebe-groep een inlandsche posthouder geplaatst, wiens bezoldiging bestreden wordt uit de opbrengst van de in 1906 aldaar voor het eerst geheven hoofdelijke belasting.

De op de oostkust van Celebes gelegen Ternataansche landschappen Banggai, Tomboekoe (Boengkoe) en Mori werden, in verband met het plan om ze bij het gouvernement Celebes en onderhoorigheden in te deelen, op het einde van 1906 bezocht door den controleur voor de aanrakingen met de hoofden en bevolking in de tijdelijke afdeeling Boni en in het begin van 1907 ook door den civielen en militairen gouverneur van genoemd gewest. Sedert is met den sultan van Ternate een suppletoir contract gesloten, waarbij hij, tegen eene schadeloosstelling van f 6000 's jaars, van zijne rechten op die landschappen ten behoeve van het Gouvernement afstand heeft gedaan. Inmiddels is de tijdelijke posthouder van Banggai bij Gouv. Bt. 9 Oct. 1906 nº. 7 benoemd tot tijdelijk posthouder van de Soela-eilanden, met vergunning om hem voorloopig toe te voegen aan den controleur van Tidore en West-Halmahera, terwijl de posthouder van Tomboekoe in November tijdelijk ook met het bestuur over Banggai is belast.

Het bestuur over het sultanaat Tidore bleef nog steeds aan eene bestuurscommissie opgedragen (vgl. K. V. 1905, kol. 71). Langzamerhand zal ook op het eiland van dien naam een meer geregelde toestand zijn te scheppen, o. a. door het invoeren van eene belasting in geld. De bevolking, sedert den dood van den laatsten sultan (April 1905) ontwend aan alle verplichtingen jegens den vorst, werd op de toekomstige maatregelen voorbereid op eene in December door den resident voorgezeten groote hoofdenvergadering in de hoofdkampong Soa Sioe, welke ook door den controleur en de rijksgrooten werd bijgewoond. Bij die gelegenheid bleek, dat juist zij, die tijdens het leven van den sultan het meest tegen hem gekant waren, zich nu tegen de in te voeren verbeteringen verzetten; een paar prinsen, met name de majoor Hamin en de ontslagen kapitein-laoet Mohamat Taher, schenen aan het hoofd van die partij te staan. Nadat, met het oog op mogelijk verzet, eene militaire wandeling over Tidore was gemaakt, had de belastingaanslag einde Januari 1907 te Soa Sioe zonder stoornis plaats. Spoedig daarop werd het bericht ontvangen, dat de volkrijke kampong Mareko plan had om naar Soa Sioe op te trekken om zich gewelddadig tegen de invoering van de belasting te verzetten, en dat zij zou trachten onderweg de overige kampongs over te halen om met haar gemeene zaak te maken. Deze gewapende demonstratie verliep evenwel spoedig op het bericht van de komst der militairen, die, van Ternate ontboden, den 31sten Januari te Soa Sioe aankwamen. Eenige hoofden weigerden niettemin voor den controleur te verschijnen, waarop zij door eene patrouille werden gearresteerd en door de hakim tot dwangarbeid veroordeeld werden. De komst van het flottieljevaartuig *Koelei* voor Tidore en Mareko op 4 Februari maakte vervolgens zulk een machtigen indruk op de bevolking, dat de aanslag ongestoord kon worden beëindigd en een groot deel der belasting reeds in Februari werd voldaan.

De sultan van Batjan geeft in vele opzichten blijk dat hij met zijn tijd wenscht mede te gaan, o. a. door het geven van eene Europeesche opvoeding aan zijne zoons, en door met woord en daad te toonen hart te hebben voor zijn land en volk. Hij deed een project opmaken voor eene waterleiding naar de hoofdplaats, voerde ons politiestrafreglement voor inlanders, voor zoover mogelijk, in zijn gebied in en verklaarde de voor de hoofdplaats Ternate geldende keur op orde, netheid en zindelijkheid op zijne kampongs van toepassing.

In de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea kwam in den algemeenen toestand nog weinig verbetering. Bloedige twisten van de Papoea's onderling, mishandeling van handelaren, roof en moord kwamen ook in 1906 nog herhaaldelijk voor.

In West-Nieuw-Guinea was de toestand nog ongunstiger; vooral in de omgeving van onze bestuursvestiging te Fakfak liet de veiligheid nog veel te wenschen over. Zoo werden in Maart een Boetonnees en in September twee Cerammers en een Boetonnees in de onmiddellijke nabijheid van Fakfak door Alfoeren vermoord, terwijl, sedert den aanval op Kaukas in Augustus 1905 (vgl. K. V. 1906, kol. 68), geruchten bleven loopen, dat men ook een aanval op onze bestuursvestiging in den zin had. In de laatste maanden van 1906 kregen die geruchten een zoodanigen omvang, dat versterking van de in West-Nieuw-Guinea aanwezige gewapende macht noodzakelijk werd geacht, waartoe te meer diende te worden overgegaan, omdat reeds eenmaal eene gewapende bende Alfoeren was ontdekt, die echter in eene door de politie gelegde hinderlaag viel, en eenigen tijd later eene poging gedaan werd om de stekeldraadversperring van het etablissement te forceeren, terwijl een schot gelost werd op een der uiterste wachtposten. Den 10den November werd een detachement van 40 militairen, onder bevel van den 2de-luitenant J. C. van Nispen, te Kaukas gelegerd en twee dagen later werd eene patrouille gewapende politiedienaren in de nabijheid van Fakfak door eene overmacht van Alfoeren aangevallen. Na een verlies geleden te hebben van 1 gesneuvelde en 1 gewonde, trokken de onzen terug op Fakfak, achtervolgd door den vijand, die tot op korten afstand van die plaats doordrong. Aldaar waren de achtergebleven politiedienaren en de handelaren, door de schoten gealarmeerd, te wapen geloopen. Er werden nu tal van schoten over en weer gewisseld, waarna de vijand terugtrok, doch hij bleef zich nog drie dagen in de onmiddellijke nabijheid van Fakfak ophouden voordat hij geheel verdween. Blijkbaar was hij een detachement van den te Kaukas gelegerden troep, ter sterkte van 1 officier en 29 bajonetten, en 6 politiedienaren, die zich, op het vernemen van het gebeurde te Fakfak, den 15den van Kaukas op marsch begeven hadden, tegemoet getrokken. Den 16den geraakte het detachement in een hevig vuurgevecht met de Alfoeren, die, goed gedekt in stellingen liggende, den onzen een verlies toebrachten van 8 dooden (2 Europeesche en 5 inlandsche fuseliers en 1 dwangarbeider) en 9 gewonden, onder welke laatste de luitenant van Nispen. Den 22sten November kwam van Banda eene tijdelijke versterking van militairen te Fakfak aan, welke den 25sten December weder kon vertrekken, daar intusschen de voor Fakfak bestemde bezetting van 2 officieren en 75 man aldaar was aangekomen. Denzelfden dag werd, nadat de vijand zich gedurende een maand niet had vertoond, bericht ontvangen, dat een paar honderd Alfoeren bezig waren met het bouwen van bentengs op een op 5 uur afstands van de hoofdplaats gelegen terrein, dat bestemd was voor den aanleg van een bivak voor de troepen. Het gelukte den vijand te overvallen, die spoedig werd verdreven, met achterlating van 2 dooden en 2 voorlaadgeweren. Het omliggend terrein werd afgepatrouilleerd, doch de Alfoeren waren verdwenen. Voor het meerendeel behoorden de kwaadgezinden tot de stammen en nederzettingen Goab, Hoboroni, Toembonkendah, Mendapma en Tasoewa in het gebied van Aer Besar (ten noordoosten van Fakfak) en Toerea (achter Sekroe), terwijl de aan de kust of op korten afstand daarvan gelegen nederzettingen ten oosten en westen van Fakfak zich onzijdig hielden. In het achterland van Kaukas bleef de rust ongestoord en de daar wonende stammen namen aan de vermelde vijandelijkheden geen deel. Het aanhoudend patrouilleeren der militairen had ten gevolge, dat in Januari en Februari 1907 het grootste deel der vijandige bevolking van de Aer Besar-streek zich onvoorwaardelijk onderwierp en een aantal geweren inleverde. De weerbare mannen werden daarop geregistreerd.

In Juli 1906 werd een nabij Bira (Beraoe) lek geworden parelvisscherijlogger door de bemanning op het strand gezet. Drie van de zes opvarenden, die met een vlet op hulp waren

uitgegaan, kwamen later te Sorong aan. Na hun vertrek verschenen eenige prauwen met gewapende Alfoeren, die de goederen roofden en twee van de achtergebleven personen meevoerden (de derde was het bosch ingevlucht en sedert is niets meer omtrent hem vernomen). De bevrijding van de gevangenen en de teruggave van de goederen werden aan den radja van Roembati opgedragen; het eerste gelukte, het laatste slechts gedeeltelijk.

Op het einde van October werd, op aansporing en onder leiding van drie bewoners van Aitoepa, uit de ten westen van Sekar, aan de oevers van de baai Solat Len, gelegen landstreek een hongitocht op groote schaal ondernomen naar Karabra en Kais (kust van Beraoe), bij welke gelegenheid meer dan 80 mannen, vrouwen en kinderen als gevangenen werden medegevoerd. Aan den eisch van het bestuur om de gevangenen uit te leveren werd aanvankelijk niet voldaan en men weigerde ook zich aan het oordeel van de rapat van inlandsche hoofden te onderwerpen. Later werden door den radja van Patipi, waaronder Solat Len ressorteert, eerst 10 kinderen en 1 oude man en vervolgens nog een 55-tal geroofden vrijgelaten, terwijl op een door den resident in Februari gemaakten tocht naar Karabra de 3 hoofdleiders van den hongitocht zich te Aitoepa kwamen aanmelden en nog 5 kinderen aan het bestuur overgegeven werden. De vrijgelatenen zijn door de zorg van het bestuur naar Karabra teruggebracht.

Aan de kusten van Beraoe blijven menschenroof en doodslag aan de orde van den dag. De aan de kust wonende stammen doen geregeld invallen in het binnenland en verkoopen de door hen geroofde lieden aan de met hen handeldrijvende bevolking van de zuidkust van de Maccluer-golf. Ook onder elkander zijn daar hongitochten schering en inslag. Somtijds gelukt het aan het bestuur de uitwisseling of den afkoop van de over en weer gemaakte gevangenen tot stand te brengen, waarvan dan eene verzoening het gevolg is, die echter maar al te spoedig om de nietigste redenen weder in vijandschap pleegt over te slaan.

De in Ternate, Tidore en Batjan bestaande landschapskassen sloten op ult. 1906 met een batig saldo van respectievelijk f 8488, f 11 787 en f 1865; ook het zoogenaamde Wasibatang-fonds te Laboeha (Batjan) had een klein voordeelig saldo. Bovendien werden op alle afdeelingshoofdplaatsen negorijkassen aangelegd.

De veiligheid van personen en goederen liet in de onder rechtstreeksch bestuur staande streken weinig te wenschen over. In de afdeeling Batjan kwamen enkele gevallen voor van moord, waarvan damarzoekers werden verdacht.

De gezondheidstoestand was bevredigend.

De handel was levendig, doch ondervond door de gebeurtenissen in de nabijheid van Fakfak en Kaoe in December 1906 eenige stagnatie, welke gelukkig slechts van korten duur was.

Uitbreiding van het Mohamedanisme vond in zeer geringe mate plaats in de afdeeling West-Nieuw-Guinea. Het aantal Christenen bleef zoowel op Halmahera als op Nieuw-Guinea stationnair.

---

§ 20. ZUID-NIEUW-GUINEA.

In 1906 werd de exploratie van het nog onbekende binnenland der zuidkust met kracht voortgezet door uitgestrekte landtochten in het stroomgebied der groote rivieren, waarbij met talrijke, tot dusver nog onbekende volksstammen vriendschappelijke betrekkingen werden aangeknoopt. Voor het eerst werd uit Merauke een goed geslaagde landtocht naar de Britsche grens ondernomen (September), waarbij o. a. met den stam der Kondo-onim, waaruit volgens de traditie alle langs de zuidkust wonende Kaja-kaja-stammen zijn voortgesproten, vreedzame aanrakingen werden verkregen. In November werd, ter nadere verkenning van de grensstreken, met eene sloepenflottielje een tocht gemaakt op de Bensbachrivier, waarvan tot dusver slechts de monding bekend was, en in April 1906 werd door het gouvernementsstoomschip *Valk* de tusschen de Digoel-monding en de Oostbaai gelegen kustlijn met hare talrijke riviermonden opgenomen en in kaart gebracht, waarmede de opneming van de geheele kust van het gewest voltooid werd. In October werden de twee zeer groote, in de genoemde baai uitmondende Oetoembowé-rivieren met de *Valk* en eene sloepenflottielje zoo ver mogelijk opgevaren (de noordelijke rivier 82, de zuidelijke 73 Engelsche mijlen). De eerstbedoelde rivier vormt waarschijnlijk een toegangsweg naar het centrale gebergte. Met de inboorlingen van die streken, die, hoewel zij bij onze nadering blijken gaven van schrik en verbazing, niet op de vlucht sloegen, werd eenige aanraking verkregen en ruilhandel gedreven. Wegens hun woest en krijgshaftig voorkomen, hunne begeerigheid en daarmede verband houdende opdringerigheid, moest bijzondere waakzaamheid betracht worden.

Hongitochten naar Britsch-Nieuw-Guinea kwamen, voor zoover bekend, in 1906 niet voor. Te Sariere (Selerike), van ouds bekend als het gewildste uitgangspunt voor zulke tochten, werd een tijdelijke politiepost opgericht. Door lieden van de stammen Kakerike en Kaiboese (respectievelijk bezuiden en benoorden de monding van de Merauke-rivier) werd in Mei een sneltocht ondernomen naar de (in ons gebied gevestigde) Jawin-onim, een nomadisch levenden stam in het zuidelijk deel van het gewest. De schuldigen werden streng gestraft door vernietiging van een groot aantal cano's en wapens, waarmede de sneltocht werd volvoerd, en voorts door het opleggen van eene boete in natura. Kaiboese werd tijdelijk door een politiepost bezet gehouden.

Onze aanrakingen met de reeds met het bestuur en de niet-inheemsche bevolking vertrouwd geraakte stammen bleven vriendschappelijk. De erkenning van ons gezag breidde zich geleidelijk uit. Zoo komen de inboorlingen, zoowel in hunne onderlinge grieven als in die tegen vreemdelingen, de tusschenkomst van de besturende ambtenaren inroepen. Ter hoofdplaats vestigden zich een tiental Alfoersche gezinnen en tal van vreemdelingen zijn met inheemsche vrouwen gehuwd. In de verwijderde, moeielijk toegankelijke kuststreken liet de goede verstandhouding tusschen de inboorlingen en de vreemdelingen nog te wenschen over. Een drietal copra-ruilers, die zich hadden schuldig gemaakt aan het schaken van jonge meisjes, werden het slachtoffer van de wraakzucht der bevolking.

Ook in 1906 maakten zich lieden uit de kampong Oeroemerieke schuldig aan koppensnellen (vgl. K. V. 1906, kol. 70). Thans waren twee Maleische schipbreukelingen de slachtoffers. De bevolking, die geen gevolg gaf aan den eisch tot uitlevering van de moordenaars, nam de wijk naar het diepe binnenland. Sedert werd in de genoemde kampong een politiepost opgericht, van waar uit patrouilletochten werden gemaakt en bewaarplaatsen van wapens opgeruimd werden. Door een en ander verbeterde de houding der inboorlingen in de dicht bevolkte kuststreek tusschen de Merauke- en de Koembe-rivier belangrijk, hetgeen den vreemden handelaren zeer ten goede kwam.

Tegen de vreemde copra-ruilers traden vooral de zuidelijke kustlandschapjes Sanggase, Alakoe, Oekaba en Makalien driest op. Daarom werd den handelaren voorshands, totdat aldaar geordender toestanden zouden zijn geschapen, verboden zich naar die streken te begeven. In December werden 3 Chineesche vogeljagers in Kaiboese gesneld.

Een door den kapitein in commissie H. Colijn gehouden plaatselijk onderzoek naar de toestanden op Nieuw-Guinea en de resultaten van onze vestigingen aldaar heeft de wenschelijkheid aan het licht gebracht van eene aardrijkskundige — zoo mogelijk ook geologische en botanische — verkenning van dat gebied, ten einde de noodige gegevens te verkrijgen voor het bepalen van de verder ten aanzien daarvan te volgen gedragslijn. Ter uitvoering van dit denkbeeld, voor zooveel Zuid-Nieuw-Guinea betreft, is besloten twee officieren, die eene opleiding hebben genoten voor den generalen staf, met de noodige dekking ter beschikking van het hoofd van gewestelijk bestuur te

stellen om volgens zijne aanwijzingen, doch los van alle bestuursbeslommeringen, het gewest op vreedzame wijze te exploreeren en in kaart te brengen.

De veiligheid van personen en goederen was bevredigend in onze nederzetting en hare onmiddellijke omgeving, doch elders liet zij te wenschen over.

De gezondheidstoestand was in het algemeen gunstig, behalve in de maanden November en December, waarin zich talrijke gevallen van beri-beri, voornamelijk onder de gevangenen, voordeden. De gezondheidstoestand van de inheemsche bevolking was, zooals gewoonlijk, goed.

Veeziekten kwamen niet voor.

De handel breidde zich niet noemenswaardig uit. Gedurende den westmoeson was de aanvoer van copra per zeilvaartuigen zeer ruim, doch in den zeer onstuimigen oostmoeson leden de meeste vaartuigen zware averij, zoodat de kustvaart niet geregeld kon plaats hebben.

De sago- en klapperaanplantingen werden door de bevolking goed onderhouden en uitgebreid. Ook de vreemdelingen beginnen zich meer en meer toe te leggen op de teelt van voedingsartikelen, zooals mais, aardvruchten, klappers en groenten.

De zeevisscherij met behulp van sero's en treknetten leverde goede resultaten op en voorzag in de dagelijksche behoefte der bevolking aan versche en gedroogde visch. Met den uitvoer van laatstgenoemd artikel werd een begin gemaakt.

Uitbreiding van den Islam had op zeer geringe schaal plaats tengevolge van de vestiging in het gewest van een aantal van elders afkomstige Mohamedanen.

---

§ 21. TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.

Sedert den in Februari 1906 plaats gehad hebbenden inval van Portugeesche onderdanen in ons gebied (zie K. V. 1906, kol. 71) deden zich in den verderen loop van het jaar opnieuw enkele moeielijkheden voor op de grenzen van Nederlandsch- en Portugeesch-Timor, welke echter ook thans weder geen nadeeligen invloed hadden op de vriendschappelijke verstandhouding tusschen de wederzijdsche autoriteiten.

In October ontving de controleur der afdeeling Timor bericht van den Portugeeschen postcommandant van Batoe Gadé, houdende mededeeling dat bewoners van ons grensgebied in Lamaknen den aan de Portugeesche zijde der grensrivier gelegen post Memo zouden hebben aangevallen. De controleur begaf zich onmiddellijk derwaarts en stelde met den Portugeeschen commandant een onderzoek in, dat geenerlei bewijs of aanwijzing voor de ten laste gelegde feiten opleverde; integendeel, de bevolking van onze grenskampong Foehoe Batar zou, rustig aan den veldarbeid zijnde, plotseling zonder bekende aanleiding door een 30-tal moradores uit Memo aangevallen zijn. De controleur, vermoedende dat wellicht het gebruik door beide partijen van de uiterwaarden der grensrivier als weideveld tot misverstand aanleiding had gegeven, verbood den uiterwaard aan onze zijde verder voor dat doel te benuttigen, terwijl hij aan de Portugeesche autoriteiten een dergelijk verbod in overweging gaf.

In November deed eene bende uit Fatumea (Portugeesch grensgebied) weder strooptochten op ons gebied in Lakekoen. Sedert de tijdelijke vestiging van een militair detachement uit Waihale (zie daaromtrent lager), later vervangen door gewapende politiedienaren, hadden geen invallen meer plaats.

In de zelfbesturende landschappen deed de bevestiging van ons gezag in 1906 eene groote schrede vooruit. Na de onderwerping van de oproerige Sonbaitsche landschappen Takaëb, Benoe, Tefnai en Pasi (zie K. V. 1906, kol. 72/73), bezocht de daarvoor gebezigde troepenmacht de mede tot het vroegere rijk van Sonbait behoord hebbende landschappen Molo, Amakono en Goenoeng Moetis, waarbij alleen in het eerste eenig onbeteekenend verzet werd ondervonden. De vroeger uitgeweken, doch thans in hare woonplaatsen teruggekeerde bevolking werd geregistreerd en de vuurwapens werden ingenomen, terwijl ook aan den landbouw de noodige zorg werd besteed, o. a. door verstrekking van bestuurswege van padi en djagoeng voor zaad en voor voeding; dit laatste bleek noodig, omdat de bevolking, reeds verarmd door de sedert jaren geheerscht hebbende anarchie, bij het binnenrukken van onze troepen ook het weinige wat zij nog bezat prijs gegeven had. Vervolgens (medio Juni) werd eene excursie ondernomen naar de oostelijk gelegen landschappen Amanoeban, Amanatoeng en Nenometan (ten rechte Anas), waarmede het bestuur tot dusver nog nimmer of slechts zeer sporadisch aanrakingen had gehad. In Amanoeban werd de colonne met verlangen tegemoet gezien door het hoofd, den zoogenaamden „keizer" van het landschap, tegen wien vele onderhoorige hoofden in verzet waren. Ter hoofdplaats Nikiniki was, ingevolge tevoren gegeven bevelen, op zeer voldoende wijze voor logies gezorgd door een wel ingericht bivak met afzonderlijke pasanggrahan voor de officieren. De eerste dagen van ons verblijf aldaar werden besteed aan besprekingen met de daartoe opgeroepen hoofden, het onderzoeken en berechten van klachten en het beboeten van de schuldigen aan verschillende misdrijven, waaronder ook die, welke vroeger tegen onze onderdanen gepleegd waren. Inmiddels werd het landschap door patrouilles in allerlei richtingen doorkruist. Alleen het fettorschap Baboein bleek bepaald weerspannig te willen blijven, zoowel tegenover ons gezag als tegen dat des keizers. Den 22sten Juni rukte de colonne daarom op naar het op een halven dagmarsch zuidelijk van Nikiniki gelegen Baboein. De fettor had zich verschanst in eene 900 meter hooge rotsstelling en liet een uitval doen door eene gewapende bende, waarop door de voorhoede een salvo werd afgegeven met het gevolg, dat onmiddellijk de witte vlag geheschen werd en de fettor zijne onderwerping aanbood aan het Gouvernement, doch niet aan den keizer. Met dit laatste werd geen genoegen genomen; de kampong werd omsingeld en de zich daarin bevindende personen werden ontwapend, terwijl naar de overige kampongs boodschappers gezonden werden met eene sommatie tot onderwerping. De fettor van Baboein en zijne volgelingen werden onder bewaking achtergelaten en de colonne rukte op naar de kampong van zekeren Kalo Benantoean, die door den fettor als tegen-keizer gehuldigd was. De bevolking van alle kampongs had bij het naderen van de troepen de vlucht genomen, doch keerde, na daartoe aangemaand te zijn, na eenige dagen terug. Ook Kalo Benantoean en andere vroeger weerspannige hoofden kwamen hunne onderwerping aanbieden. Door den civielen gezaghebber werden een menigte klachten en zaken onderzocht en berecht en de geweren werden zooveel mogelijk ingenomen, ook in den vorm van opgelegde boeten. In eene groote vergadering werden de hoofden bekend gemaakt met onze bestuursbeginselen, als: afschaffing van koppensnellen en slavenhandel, verbod om zich met vuurwapens te vertoonen en om ernstige geschillen onderling of met naburen zelf te berechten zonder de medewerking van den bestuursvertegenwoordiger, registratie van de bevolking, enz., terwijl hun, hoewel ten overvloede, werd medegedeeld, dat door onze troepen geenerlei geweld gepleegd zou worden tegen hen, die zich rustig gedroegen, geen onbetaalde heffingen gevorderd zouden worden en dat een ieder rustig zijn dagelijksch bedrijf zou kunnen uitoefenen. In Amanoeban hebben zich sedert, dus ook nadat de troepen het landschap verlaten hadden, geen moeielijkheden, van welken aard ook, meer voorgedaan; de veiligheid heeft er niets meer te wenschen overgelaten en het bestuur heeft er steeds alle mogelijke medewerking ondervonden. Alle door den civielen gezaghebber opgelegde boeten in geld en geweren werden voldaan.

Den 20sten Augustus begaf de colonne zich naar het ten oosten aan Amanoeban grenzende landschap Amanatoeng. Aan de colonne werd een detachement toegevoegd, dat gedurende eenigen tijd verblijf gehouden had te Naiklioe, de haven en handelsplaats van het landschap Amfoan Naiklioe en het geheele achterland. Het was daar met succes werkzaam geweest tot het verbeteren van de toestanden, het registreeren van de bevolking,

het tegengaan van ontduiking der tolrechten en de bescherming van de inboorlingen tegen den voor hen schadelijken monopoliehandel van Chineezen en Rotineezen in het binnenland. Tevens was van het naburige Ambenoe Kolabe eindelijk de uitlevering verkregen van een moordenaar, hetgeen vroeger, bij herhaling, doch vruchteloos, was beproefd.

Bij de aankomst van de colonne in Amanatoeng werd een bivak betrokken bij de kampong Foi, werwaarts de hoofden werden opgeroepen, aan welke oproeping niet voldaan werd door den toemoekoeng Leli Mida van het kampongcomplex Loenoe. Eene derwaarts gezonden patrouille werd met geweervuur ontvangen, doch de vijandelijke bende werd spoedig op de vlucht gedreven met achterlating van een doode en vele vuurwapens. Aan den radja werd wegens dit verzet eene boete van f 1000 opgelegd, welke hem gerestitueerd zou worden indien de betrokken kampongs haar betaalden. Na een viertal dagen, die gebruikt werden om de gevluchte bevolking weder te verzamelen, onderwierpen zich de hoofden van Loenoe. Eenige der hoofdaanleggers van het verzet werden gearresteerd en naar Koepang gezonden, terwijl aan de 15 kampongs eene boete werd opgelegd van f 1500, welke na afloop van de expeditie naar Webikoe (zie lager) werd betaald en waarvan f 1000 aan den radja teruggegeven is. Inmiddels werden de geweren ingenomen en werd een aanvang gemaakt met de registratie, die goed vorderde, doch tijdelijk moest worden afgebroken wegens het oprukken van de militaire colonne naar het tot dusver ten onrechte Nenometan (familienaam van het regeerend vorstenhuis) genoemde landschap Anas.

Ook in Anas werd tegenstand ondervonden. Bij het kampongcomplex Fo Tilo stuitte men op een 80 man sterke, met geweren gewapende bende, voor een deel bestaande uit volk van Webikoe (onderafd. Beloe). Bij den aanval op deze bende sneuvelde de aanvoerder Kolat Foeli, de reeds sedert eenige jaren tegen den radja („keizer") in verzet zijnde hoofdmeo van Fo Tilo, twee van zijne zoons, zijn broeder en diens zoon, zoomede 14 volgelingen, terwijl 6 gewonden werden achtergelaten, van wie er sedert 2 aan de gevolgen zijn overleden. Aan onze zijde sneuvelden een Europeesch sergeant en een inlandsch fuselier. De intusschen naar het bivak te Wekwoerak, in het noordelijk deel van het landschap, opgeroepen bestuurder, de zoogenaamde „keizer" Fai Nenometan, meldde zich aldaar den 20sten October met een talrijk gevolg en eenige onderhoofden. Aangezien door den te Poetain in het Ajo Toepa-gebied (het belangrijkste gedeelte van Anas, waaronder ook Fo Tilo behoort) gevestigden radja Tai Nesi, die zich sedert lang weinig aan den te Foin in het zuiden gevestigden keizer had gestoord, geen gehoor werd gegeven aan de herhaalde oproepingen om zich bij het bestuur te komen melden, rukte de colonne den 26sten October naar Poetain op en betrok daar een bivak. Alle kampongs en ladangs bleken verlaten, doch een paar dagen later verscheen de radja met zijne toemoekoengs, onder aanbieding van de gebruikelijke huldegift. Aan den radja werd opgedragen te zorgen, dat de bevolking terugkeerde en aan het Fo Tilo-complex werd als boete opgelegd de inlevering van alle geweren en 100 karbouwen, voor welke boete de radja aansprakelijk gesteld werd, evenals voor de levering van materialen voor een behoorlijk bivak. Aan dit laatste werd reeds den volgenden dag voldaan, terwijl de radja den 29sten October berichtte, dat de bevolking in hare kampongs was teruggekeerd. Evenals elders werden de nieuwe bestuursregelen in het belang van rust en orde bekend gemaakt. Gedurende het verblijf van de colonne werd het landschap afgepatrouilleerd. Een der patrouilles had eene ontmoeting met eene vijandige bende, welke, na 3 dooden te hebben laten liggen, met een aantal gesneuvelden en gewonden aftrok, terwijl wij een licht gewonde bekwamen. Door twee andere patrouilles werden vier gewapenden neergelegd, onder wie een zoon van Kolat Foeli van Fo Tilo (zie hiervóór). Tot 6 November werden 72 geweren en vele blanke wapens ingeleverd of buitgemaakt.

Intusschen waren telkens berichten ingekomen, dat het oostelijk aan Anas grenzende landschap Webikoe zich sedert lang op een krachtig verzet had voorbereid. In verband daarmede werden maatregelen genomen voor eene expeditie derwaarts; o. m. werd een officier van gezondheid van Koepang ontboden en werd het gouvernementsstoomschip *Pelikaan* aan de zuidkust gestationneerd, ten einde de communicatie met Koepang, die langs de steeds grooter geworden landlijn moeilijkheden ging opleveren, te vergemakkelijken. De geheele colonne, inmiddels versterkt met alle andere detachementen op Midden-Timor, rukte den 12den November uit de tot Anas gerekende, maar feitelijk aan Webikoe behoorende havenplaats Taiberak aan de zuidkust op naar Webikoe, waarbij eerst het strand gevolgd werd, doch daarna door zwaar bedekt terrein, dat alle uitzicht benam, moest worden gemarcheerd. Te 11 uur 's ochtends ontving de eerste sectie vuur uit eene toen nog niet zichtbare versterking aan de overzijde van eene diep ingesneden, doch smalle rivier. De stelling werd van drie zijden tegelijk aangevallen en na een half uur vermeesterd. Er werden 32 gesneuvelden aangetroffen, onder wie, zooals later bleek, alle hoofdleiders van het verzet, o. a. de aan zijne rijk versierde kleeding en uitrusting kenbare hoofdaanvoerder Nai Maroë, die tot het laatste toe persoonlijk aan den strijd deelgenomen had. Aan onze zijde bedroeg het verlies drie gesneuvelden, vijf zwaar en twee licht gewonden. Nadat de versterking gedeeltelijk geslecht was, werd de vluchtende vijand achtervolgd en des middags Besikama, de hoofdzetel van de vier radja's van Webikoe, bereikt. In de nabijheid van deze plaats werd een bivak opgeslagen, waar de colonne gedurende den verderen tijd van haar verblijf in het landschap haar hoofdkwartier hield. Weldra kwam zich uit eigen beweging melden de in Waihale gevestigde „meroak oan", het opperste hoofd van het landschap Waihale-Webikoe, uit welk Midden-Timor, Beloe en een groot deel van Portugeesch-Timor bevolkt zijn en dat eenmaal het machtigste en uitgestrektste rijk van geheel Timor vormde, doch door afvalligheid van vele onderdeelen tot zijne tegenwoordige grenzen teruggebracht is. Zelfs in dit laatste stadium leed het nog aan verdeeldheid, daar Webikoe met zijne vier radja's zich bepaalde tot het opbrengen van de ponis (jaarlijksche schatting) aan den meroak oan, doch zich overigens niet aan hem stoorde. De meroak oan verklaarde dan ook, dat hij bij herhaling, doch vruchteloos, had aangemaand geen verzet te plegen, hetgeen geheel overeenstemt met het feit, dat hij in 1905 meermalen den wensch te kennen heeft gegeven om met het bestuur meer aanraking te verkrijgen dan tot dusver het geval was geweest. Den 18den November onderwierpen zich ook de gevluchte radja's van Webikoe en vele ondergeschikte hoofden, terwijl de bevolking in hare kampongs terugkeerde. Door de uitgezonden patrouilles werden zooveel mogelijk de geweren ingenomen. Einde November werd in eene groote vergadering van alle hoofden een onderzoek ingesteld met betrekking tot het gepleegde verzet, hetgeen leidde tot de beboeting van de hoofden van Webikoe met f 5000. Aan de bevolking die, zooals gebleken was, in het verzet was medegesleept uit vrees voor bovengenoemden Nai Maroë, werd amnestie verleend. Sedert hebben de hoofden en de bevolking zich zeer bereidwillig betoond in het opvolgen van bevelen, het maken van verbindingswegen, het verleenen van hulp bij de transporten van vivres, welke door het gouvernementsstoomschip werden aangebracht, het inleveren van geweren, enz. Tegen het einde des jaars was de boete geheel betaald in geld van allerlei muntsoorten, gouden en zilveren sieraden, karbouwen en paarden en waren alle geweren, ten getale van ruim 1000 stuks, ingeleverd. Nadat de zaken voorloopig geregeld waren, trok het grootste deel der colonne in het begin van Januari 1907 terug naar Anas, Amanatoeng, Molo en Amakono om daar de afgebroken bestuurstaak te hervatten. Te Besikama werd een detachement achtergelaten tot steun van den controleur der afdeeling Beloe, in wiens handen het bestuur voorloopig overging. Aldaar is thans ook de posthouder van Beloe gevestigd en, zoodra hij voldoende vertrouwd zal zijn met land en volk, zal ook dat detachement gemist kunnen worden. Ook te Waihale was eene sectie gelegerd, die, nadat zij gedurende eenigen tijd in noordelijke en oostelijke richting had gepatrouilleerd, zich naar Alas Weolain in Lakekoen, op de grens van Portugeesch Timor, begaf in verband met de in den laatsten tijd uit laatstgenoemd gebied gedane strooptochten (zie hiervóór). Nadat hare taak aldaar was afgeloopen is aan den sectie-commandant opgedragen een patrouilletocht te maken naar de landschappen Naitimoe, Beboki en Insana, waar de toestanden nog te wenschen overlieten (zie K. V. 1906, kol. 71/72).

Op de Alor-eilanden kwam in den loop van 1906 verbetering in den toestand. Op Alor en in een gedeelte van Pantar zijn thans wegen tot stand gekomen en toonen de zelfbesturen meer werkzaamheid dan vroeger, hoewel zij slechts met veel moeite daartoe gebracht konden worden.

Aan den in de laatste jaren op Roti en Sawoe, vooral in Seba, geheerscht hebbenden toestand van willekeur en knevelarij is, door het nemen van strenge maatregelen, voorloopig een einde gemaakt.

De excursie op West-Soemba en de vermeestering op 6 Mei 1906 van de rotsstelling van Oemboe Krai (zie K. V. 1906, kol. 74) had gunstige resultaten. Oemboe Krai, die aanvankelijk weigerachtig bleef om de hem wegens zijn rooftocht in Laoera (zie t. a. p.) opgelegde boete te voldoen, werd zonder ophouden achtervolgd en betaalde die boete ten slotte in termijnen geheel af, terwijl hij tevens de door hem geroofde personen, voor zoover zij niet reeds tijdens de excursie door ons waren bevrijd, uitleverde. Sedert is de in West-Soemba geageerd hebbende militaire colonne naar Waingapoe (Midden-Soemba) teruggetrokken, en is de commandant met de politieke leiding van de Soembasche aangelegenheden belast. Ter verdere bevestiging van ons gezag in Memboro en omliggende landschappen, werd aldaar een detachement van 30 gewapende politiedienaren onder een Europeesch instructeur, tevens fungeerend posthouder, geplaatst. Het veelvuldige patrouilleeren van dat detachement had eene gunstige uitwerking; verschillende ons vroeger vijandig gezinde hoofden, onder wie ook Oemboe Krai, kwamen den posthouder bezoeken. In het landschap Anakalang bleek men vijandig gezind en, toen de posthouder eenige dagen later naar Memboro was teruggekeerd, werd het in Anakalang achtergelaten bivak door de bevolking verbrand. Het detachement van Midden-Soemba, versterkt met 25 gewapende politiedienaren van Memboro, begaf zich daarop (12 December) onmiddellijk naar Anakalang, waar de kwaadwilligen zich in de versterkte kampong Waimanoek hadden opgesteld. Na verschillende vruchtelooze aanmaningen om geen nutteloos verzet vol te houden, werd tot den aanval overgegaan. De kampong werd zonder veel tijd of moeite en zonder verliezen aan onze zijde vermeesterd, waardoor aan het verzet een einde gemaakt was. Aan de schuldige kampong werd eene boete van f 500 opgelegd. Sedert zijn door de gewapende politie verschillende patrouilletochten, o. a. ook naar de ons nog onbekende zuidkust, gemaakt, waarbij de onzen door de bevolking overal gastvrij ontvangen werden. Het bleek dat dit gedeelte van Soemba een zeer vruchtbaar land is, doch zonder handel. Door de bemoeiingen van den officier-civiel gezaghebber is de vroeger geheerscht hebbende willekeur der Soembasche radja's reeds zeer verminderd, terwijl ook, wat de veiligheid betreft, veel verbetering valt waar te nemen. Toch bleven paardendiefstallen, vooral in Midden-Soemba, nog gedurig voorkomen. Met de registratie van de strandbevolking is in het begin van 1907 een aanvang gemaakt.

In Noord-Flores werd, na den vergeefschen tocht in 1905 (zie K. V. 1906, kol. 76), in 1906 door den posthouder aanraking verkregen met het landschap Rioeng; de radja bleek beheerscht te worden door den Boegineeschen radja bitjara, die een slechten invloed uitoefent. Door de hoofden van het in 1904 getuchtigde Watoe Sipi-complex in Zuid-Flores (zie K. V. 1905, kol. 76) werd een gedeelte van de hun toen opgelegde boete voldaan. In Oost-Flores blijkt de expeditie van Augustus 1905 (zie K. V. 1906, kol. 75) gunstige gevolgen gehad te hebben. De bevolking heeft, op aanmaning van het bestuur, in het belang van rust en orde vrijwillig alle vuurwapens ingeleverd.

De met Amfoan Timaoe op Timor gesloten overeenkomst tot overdracht van de mijnrechten aan het Gouvernement en toepasselijkverklaring van de Nederlandsch-Indische mijnverordeningen, is goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 29 Oct. 1906 n°. 3.

Door de inlandsche zelfbestuurders en ambtenaren wordt niet veel gedaan aan de opvoeding van hunne zonen en mannelijke aanverwanten. Alleen in de (vroegere) onderafdeeling Koepang bezoeken eenige zonen van radja's en fettors geregeld de gouvernementsscholen en op Roti en Sawoe zenden de hoofden hunne zonen naar de gouvernements- en zendingscholen, terwijl op Soemba alleen de zoon van den radja van Kambera de gouvernementsschool te Waingapoe bezoekt.

Behalve de radja van Larantoeka (zie K. V. 1906, kol. 75, noot) overleden nog in 1906 Elias Loedji Radjapono, radja van Saba (Sawoe), Kolam Toenai, radja van Toenai (Timor) en Salama, radja van Blagar (Pantar). In hunne opvolging kon nog niet definitief worden voorzien.

Uitbreiding van den Islam had niet plaats. Het aantal bedevaartgangers was, evenals tot dusver, uiterst gering. Het Christendom maakte weinig vorderingen en dan nog alleen in het gouvernementsgebied en in de naaste omgeving van plaatsen, waar missiën gevestigd zijn.

De gezondheidstoestand was in 1906 over het algemeen bevredigend. Ter hoofdplaats Koepang kwamen een 30-tal gevallen van typheuse koorts voor, waarvan 5 met doodelijken afloop. In de kuststreken van Zuid-Flores overleden gedurende het tijdvak September—November vele personen aan kwaadaardige dysenterie.

Gevallen van veeziekten kwamen alleen voor in de onderafdeelingen Roti en Beloe. Aan surrah stierven op Roti een 10-tal paarden, terwijl een 100-tal karbouwen bezweken aan eene ziekte, die zich openbaarde door opzwelling van de gewrichten, gepaard met afscheiding van slijm uit neus en mond. In December vertoonde zich in het onlangs onderworpen landschap Webikoe (Timor) eene besmettelijke veeziekte, waarvan de aard tot dusver onbekend bleef.

De algemeene toestand van den handel bleef, ondanks de langdurige droogte en de militaire expeditiën op Timor, in 1906 vrijwel stationnair. Om dezelfde redenen was de binnenlandsche handel minder levendig dan in het voorafgegane jaar.

De langdurige droogte had ook een ongunstigen invloed op de uitkomsten van den rijstoogst; alleen in Zuid-Flores en West-Soemba was de oogst bevredigend.

Suikerriet wordt slechts hier en daar in geringe hoeveelheid aangeplant en als versnapering genuttigd. Groote hoeveelheden suiker worden echter gewonnen uit het sap van den lontarpalm. De suiker vormt niet alleen een handelsartikel voor de inlanders, doch zij maakt, vooral voor de Rotineezen en Sawoeneezen, naast de djagoeng, een voornaam voedingsmiddel uit. Wegens de groote droogte was echter de opbrengst geringer dan in vorige jaren. De tabakscultuur wordt bijna allerwegen door de bevolking op kleine schaal gedreven, ter voorziening in de plaatselijke behoefte. Alleen in de onderafdeeling Noord-Flores en in het landschap Webikoe heeft aanplant van tabak op eenigszins grootere schaal plaats en wordt het product als zoogenaamde Maoemere-tabak ook naar elders uitgevoerd. Tengevolge van de ongunstige weersgesteldheid was de oogst zeer klein. Ook de overige door de bevolking aangeplante gewassen, als djagoeng, gierst, katjang, oebiesoorten, uien, klappers en pinang, hadden van de langdurige droogte te lijden. De uitvoer van copra was dan ook belangrijk kleiner dan in 1905. Van Alor werd vrij veel djagoeng uitgevoerd.

De zeevischvangst wordt nergens als hoofdbedrijf, doch meestal slechts ter voorziening in eigen behoefte uitgeoefend. De parelvisscherij wordt in dit gewest slechts gedreven door eene kleine vloot, te Larantoeka in station, die sedert een negental jaren in de zeeën van den Solo-archipel werkzaam is. De productie der parelbanken in dien archipel schijnt gaandeweg te verminderen.

In de onderafdeeling Beloe kwamen in de eerste twee maanden van 1906 veelvuldige overstroomingen voor, welke een 5-tal slachtoffers maakten, doch overigens weinig schade aanrichtten, daar de kampongs en tuinen van de bevolking op voldoend hooge terreinen gelegen zijn. De hoofdplaats Maoemere (Maumerie) op Noord-Flores werd in December door eene overstrooming zeer geteisterd. Ook werden herhaaldelijk aardbevingen waargenomen.

§ 22. BALI EN LOMBOK.

De verwikkelingen met Badoeng en Tabanan, waarover hieronder nader, veroorzaakten eenige ongerustheid onder de Europeesche en inlandsche bevolking der afdeeling Boeleleng. Op geruchten van een voorgenomen inval van Badoeng, werd in Boeleleng eene observatiecompagnie gelegerd, die tot 5 October op de zuidelijke grens verschillende punten bezette en patrouilles maakte, en, na de laatste tot het zelfbestuur van Tabanan gerichte waarschuwing, werden ook eenige punten aan de grens door bevolkingspatrouilles bezet. Deze maatregelen deden de ongerustheid verminderen, welke geheel verdween door het snelle verloop der gebeurtenissen in de genoemde landschappen.

In October werd de bevolking van de desa Telaga Bage van het district Bajan (onderafd. West-Lombok) opgeruid door een viertal personen, die haar de aanstaande komst voorspiegelden van Datoe Bini, eene voormalige vorstin van Soembawa, die ook invloed over Lombok uitgeoefend heeft. De opruiers en de overige mannelijke bevolking werden gearresteerd, waarbij 2 personen gewond werden. In November werd te Sembalia (Oost-Lombok) een zekere Ama Tjaman opgevat, die aan een 20-tal personen aldaar een middel tegen ziekte en ongelukken had uitgedeeld, hetwelk vooral bij de komst van Datoe Bini zou te pas komen.

In Oost-Lombok werd in Januari 1907 door de Europeesche ambtenaren eene vergadering gehouden met de hoofden uit die onderafdeeling, bij welke gelegenheid de noodzakelijkheid besproken werd om den aanslag in de tuinbelasting meer in overeenstemming te brengen met de uitkomsten van de kadastrale metingen, die het bestaan van eene belangrijke uitgestrektheid tot dusver onbelaste tuinen aan het licht hadden gebracht. Geleidelijk wordt tusschen de inlandsche metingen en die van het kadaster overeenstemming gebracht.

Van de in April 1906 tegen het weerspannige Tabanan genomen dwangmaatregelen (zie K. V. 1906, kol. 77) werd aan de stedehouders van Gianjar en Karangasem, zoomede aan de radja's van Bangli en Kloengkoeng, mededeeling gedaan, met verzoek om voor de bekendmaking daarvan binnen de door hen bestuurde landschappen te zorgen. De stedehouders verklaarden zich daartoe bereid, doch de radja's van Bangli en Kloengkoeng verzochten als antwoord slechts om inlichting nopens de redenen der afsluiting van Tabanan, waarop, met het oog op de toenmalige gespannen verhouding met Bangli (zie K. V. 1906, kol. 78), geen bescheid werd gegeven. De radja van Tabanan diende, evenals tevoren zijne collega's van Badoeng, een protest tegen de blokkade in en beweerde dat hij zich niet bewust was in de nakoming van zijne contractueele verplichtingen tekort te zijn geschoten.

Ten einde de Balische zaken persoonlijk met den Gouverneur-Generaal te kunnen bespreken, begaf de resident zich den 7den Juli naar Buitenzorg, van waar hij den 22sten op zijne standplaats terugkeerde. De blokkade had toen geruimen tijd gewerkt, zonder dat het gewenschte resultaat was verkregen, waarom tot de beide zelfbesturen schriftelijk eene laatste waarschuwing werd gericht (Gouv. Bt. 17 Juli 1906 n°. 1), waarbij andermaal de door het Gouvernement gestelde eischen werden uiteengezet, namelijk voor Badoeng de betaling, vóór 1 September 1906, van de schadevergoeding van 3000 rijksdaalders wegens den op den gestranden schoener *Sri Koemala* gepleegden roof en de restitutie der voor de afsluiting van het landschap door het Gouvernement gemaakte kosten, en voor Tabanan om alsnog deel te nemen aan de afsluiting van Badoeng. Tevens werd aan de radja's voorgehouden dat, wanneer zij bij hun verzet bleven volharden, het Gouvernement, zoo noodig met gebruikmaking van de militaire macht, hen zou dwingen om hunne verplichtingen na te komen. Toen de radja's, blijkens hunne schriftelijke antwoorden, wederom weigerden die eischen in te willigen, werd besloten tot een krachtdadig ingrijpen tot handhaving van het Nederlandsch gezag en tot regeling der zaken op Bali, hetgeen ook daarom niet langer uitgesteld kon worden, omdat herhaaldelijk berichten binnen kwamen omtrent onderling overleg van de radja's met die van Bangli en Kloengkoeng, die bezig zouden zijn om zich in staat van tegenweer te stellen.

Bij Gouv. Bt. 4 Sept. 1906 n°. 3 werd, ten einde de politieke leiding op zich te nemen, tot Regeeringscommissaris voor de Balische zaken benoemd het lid van den Raad van Nederlandsch-Indië de heer F. A. Liefrinck, en voorts bepaald, dat eene expeditionnaire macht, onder bevel van den generaal-majoor M. B. Rost van Tonningen, naar Bali zou worden gezonden met het doel om, bijaldien de zelfbestuurders van Badoeng en Tabanan niet ten volle zouden voldoen aan de namens het Gouvernement door den Regeeringscommissaris te stellen nieuwe eischen, hen door kracht van wapenen daartoe te noodzaken, en ook tegen de andere landschappen op Bali op te treden, wanneer zij zich vijandig jegens haar gedroegen of andere omstandigheden daartoe noopten. De expeditionnaire macht werd samengesteld uit 3 bataljons infanterie, een detachement cavalerie, 2 batterijen artillerie, genietroepen, een telephoonbrigade, benevens hulpdiensten (geneeskundige dienst, militaire administratie) en trein. Van de zeemacht werden aangewezen om aan de expeditie deel te nemen de oorlogsschepen *Hertog Hendrik*, *Koningin Wilhelmina der Nederlanden*, *Koningin Regentes*, *de Ruyter*, *Zeeland*, *Mataram*, *Serdang*, *Koetei* en *Flores*, zoomede het gouvernementsstoomschip *Fazant*, het stoomschip *Tegal* van den dienst der opiumregie en het vivresschip *Bromo*.

De nieuwe eischen, welke behalve de vroegere, aan de radja's zouden worden gesteld waren: 1°. betaling van een aandeel in de kosten van de expeditie; 2°. het opruimen of slechten van alle versterkingen of hindernissen binnen hun gebied; 3°. de inlevering van alle vuurwapenen; 4°. het sluiten van een nieuw contract, in verschillend opzicht overeenkomende met de nieuwe contracten met de zelfbesturende landschappen op Celebes en 5°. het toelaten in hun gebied van de expeditionnaire troepen en van hun verblijf aldaar, totdat aan alle eischen volledig zou zijn voldaan of, voor zoover zulks niet mogelijk mocht zijn, totdat de noodige waarborgen zouden zijn gegeven dat die voldoening afdoende was verzekerd.

De Regeeringscommissaris kwam den 7den September te Singaradja aan, richtte, na overleg met den resident, tot de bestuurders der landschappen, met uitzondering van die van Badoeng en Tabanan, een schrijven ter mededeeling van de zending der militaire expeditie en van de redenen, welke daartoe aanleiding gegeven hadden, hen tevens aanmanende zorg te dragen, dat geen hunner onderhoorigen op directe of indirecte wijze aan het verzet tegen het Gouvernement zou deelnemen, en belegde met de poenggawa's der afdeeling Boeleleng eene vergadering om hen omtrent den stand van zaken in te lichten en hun de noodige instructiën te geven, terwijl aan den assistent-resident van Lombok en den controleur van Djembrana werd opgedragen hunnerzijds hetzelfde te doen voor de door hen bestuurde afdeelingen. Den 11den begaven zich de Regeeringscommissaris, de resident, de assistent-resident voor inlandsche zaken en de noodige tolken, enz. naar de reede van Sanoer, die den volgenden dag werd bereikt. De troepen, die met de schepen van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij waren overgevoerd, zoomede de volledige scheepsmacht, waren aldaar dienzelfden dag vereenigd. Des avonds werd door den Regeeringscommissaris een ultimatum afgezonden aan de radja's van Badoeng en Tabanan, die gesommeerd werden om respectievelijk binnen 24 uur en 3 maal 24 uur schriftelijk te doen blijken, dat zij aan alle eischen zouden voldoen.

In afwachting van het antwoord van den radja van Badoeng, werd den 13den voor de reede van Lebih eene demonstratie gehouden door de flottieljevaartuigen en de schepen van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij en werd aldaar eene compagnie infanterie gedebarkeerd, die ter hoofdplaats Gianjar werd gelegerd om tegen eventualiteiten van de zijde van Bangli en Kloengkoeng te waken. In den avond van denzelfden dag werd een weigerend antwoord van den radja van Badoeng ontvangen en werd eene door den Regeeringscommissaris uitgevaardigde proclamatie in dat landschap verspreid, waarin het doel van ons gewapend optreden werd medegedeeld en de verzekering werd gegeven, dat hun, die geen vijandelijkheden pleegden, ook geen leed zou wedervaren, zoodat het van de houding der bevolking zelve zou afhangen of de soldaten haar als vriend dan wel als vijand zouden behandelen.

Begunstigd door eene kalme zee, had in den ochtend van den 14den September de landing van de troepen en van de

marinelandingsdivisiën zonder moeielijkheid of tegenstand plaats. De poenggawa van Sanoer en de hoofden van een paar daaraan grenzende desa's onderwierpen zich dadelijk na het debarkement van de troepen; hun werd opgedragen alle vuurwapens in te leveren. Versterkingen bleken aan het strand niet te zijn aangelegd; van de schepen af was dan ook reeds opgemerkt, dat de bevolking aan den sawaharbeid bezig was en dat zich zelfs vrouwen en kinderen op het strand vertoonden. In de desa Sanoer en te Pabean Sanoer werden bivaks opgeslagen en het kampongcomplex Den Pasar (de hoofdplaats) werd van tijd tot tijd door de marine onder vuur genomen. Den volgenden ochtend werd door den vijand een aanval op de onzen beproefd, die werd afgeslagen en den aanvaller 33 gesneuvelden en ons 3 gewonden kostte. De patrouilles, die na dit treffen den omtrek doorzochten, ondervonden nergens tegenstand en het geheele desacomplex Sanoer en de nabij gelegen desa's kwamen in onderwerping. Tijdens eene den volgenden dag gehouden verkenning werden aan den vijand, die van verschillende kanten kwam opdagen, gevoelige verliezen toegebracht (wij kregen 4 gewonden) en boden de hoofden van eenige bezuiden Den Pasar gelegen desa's hunne onderwerping aan. Inmiddels was ook van den radja van Tabanan een weigerend antwoord op het ultimatum ingekomen, dat een paar dagen later gevolgd werd door een schrijven, waarin hij zich bereid verklaarde om de helft der oorlogskosten te betalen, met verzoek om opgave van het bedrag. Over de verdere eischen werd daarin niet gesproken.

Het bombardement van de hoofdplaats Den Pasar werd, nadat juistere gegevens omtrent hare ligging verkregen waren, krachtig voortgezet, en den 19den werd de desa Kesiman, die zwak verdedigd werd, genomen. Tijdens den opmarsch door deze kampong bood de bevolking aan de onzen allerwegen klappers aan en deelde zij mede, dat zij door afgezanten van den radja tot verzet was gedwongen. Als een bewijs van het vertrouwen der bevolking in onze troepen zij nog vermeld, dat zich gewonde kampongbewoners aanmeldden om door onze geneesheeren behandeld te worden, hetgeen ook geschiedde. De toeloop van die patiënten werd, na de hieronder te vermelden gevechten, zoo groot, dat de officier van gezondheid der marine assistentie moest verleenen.

Den 20sten rukten de troepen naar Den Pasar op, waarbij zij uit verschillende punten van den rand van den weg vuur ontvingen, terwijl uit het voorgelegen hoogbegroeide sawahterrein tal van lansdragers op hen instormden, die door ons vuur werden gedood. Uit eene in het noordoostelijk gedeelte van de desa gelegen poera werd een vrij hevig verzet ondervonden, doch overigens kostte de bezetting van Den Pasar niet veel moeite. Geruchten, volgens welke de vorstenfamilies van Den Pasar en Pametjoetan voornemens zouden zijn in de poeri van Den Pasar tegenstand te bieden, werden niet bewaarheid; van dat plan hadden de radja's, wegens gebrek aan voldoende strijdkrachten, moeten afzien, daar de bevolking van het nog niet onderworpen gebied deels geweigerd had aan den strijd deel te nemen en deels de vlucht genomen had. Evenwel werd door een grooten drom in het wit gekleede en zich ten doode gewijd hebbende gewapenden, onder wie zich de radja en zijne familieleden bevonden, een met de korte lans uitgevoerde aanval, een zoogenaamde poepoetan, op de onzen ondernomen. Het op die dicht opeengepakte menigte afgegeven vuur had eene verschrikkelijke uitwerking; nagenoeg allen sneuvelden, ook vrouwen en kinderen, die met lans of kris in de hand onvervaard de troepen tegemoet stormden. Herhaaldelijk werden sommaties gedaan om de wapens neder te leggen, doch vruchteloos; waar beproefd werd de lieden te ontwapenen, leidde zulks slechts tot vermeerdering van de verliezen aan onze zijde. Van elke vuurpauze maakten de niet gekwetsten gebruik om de gewonden te krissen en daarna stormden zij met het blanke wapen wederom op onze troepen in. Toen de troepen de poeri binnenrukten stond zij voor een groot gedeelte in brand en aan blusschen bij den vrij sterken wind viel eerst niet te denken; alleen werd met succes beproefd het vuur verwijderd te houden van een in de poeri ontdekt buskruitmagazijn. Ook te Pametjoetan hield de vorstenfamilie een poepoetan en herhaalde zich hetzelfde drama als bij Den Pasar. Wederom rustte de vijand niet voordat hij nagenoeg geheel vernietigd was en ook thans weder maakte hij zijne gewonden af. De poeri en de omliggende djro's (verblijven van aanzienlijke inlanders) gingen ook hier in vlammen op. Volgens ontvangen informaties, zouden bij de gevechten te Den Pasar en Pametjoetan, met inbegrip van vrouwen en kinderen, ongeveer 600 personen gesneuveld en 200 gewond zijn. De lijken van de beide radja's werden overeenkomstig de Balische gebruiken verbrand. Aan onze zijde vielen 4 gesneuvelden (1 sergeant en 3 fuseliers, allen Europeanen) en 18 gewonden. In de poeri's werden vele kostbaarheden, eenige kisten kepengs (geldstukken), vreemde munten en een aantal lontargeschriften aangetroffen, en voorts vielen een menigte wapenen, waaronder zeer kostbare, in onze handen.

Na de vermeestering van de hoofdplaats kwamen de overlevende grooten en hoofden hunne onderwerping aanbieden en leverden hunne vuurwapens in. In alle door de troepen bezochte desa's gaf de bevolking ondubbelzinnige bewijzen van hare goede gezindheid. Deze voorspoedige gang van zaken maakte het mogelijk, dat de troepen reeds den 26sten September naar Tabanan konden oprukken. Een deel der scheepsmacht had zich tevoren naar Jeh Gangga op de zuidkust van het landschap begeven, met de opdracht om in den morgen van dien dag de hoofdplaats te beschieten. Niet lang na de aankomst van den troep te Bringkit, alwaar werd gebivakkeerd, kwam het bericht, dat de radja zou komen onderhandelen. Inderdaad verscheen hij, gevolgd door zijne familieleden en de landsgrooten, den volgenden ochtend (27 September) voor den bevelhebber der expeditionnaire macht en bood, na eenige besprekingen, zijne onvoorwaardelijke onderwerping aan, welke werd aanvaard. Met zijne drie zonen en twee halfbroeders werd hij, onder militair geleide en vergezeld door den assistent-resident voor de inlandsche zaken, opgezonden naar den Regeeringscommissaris, die zich met den resident te Den Pasar bevond. Na de aankomst van den radja te Den Pasar werd besloten om hem met zijne familie voorloopig naar Lombok over te brengen, waar hij eene Balische omgeving zou terugvinden, van welke beslissing hij verwittigd werd. In den nacht voor hun vertrek echter pleegden de radja en zijn zoon, de vermoedelijke troonsopvolger, zelfmoord. De twee andere zonen van den radja en zijne beide halfbroeders werden met het oorlogsschip *Zeeland* naar Lombok overgevoerd. Later zijn daarheen ook hunne vrouwen en kinderen, zoomede twee zonen van den voorlaatsten radja van Badoeng, de eenig overgebleven naaste bloedverwanten van de twee gesneuvelde radja's, opgezonden. Al deze personen zijn, met eenige andere bloedverwanten van de beide omgekomen radja's, in 't geheel ten getale van elf, krachtens Gouv. Bt. 7 Jan. 1907 n°. 8 te Tjakranegara (Lombok) geïnterneerd.

Inmiddels waren de troepen van Bringkit naar Tabanan doorgemarcheerd, welke tocht, wegens den zeer slechten toestand der wegen tengevolge van hevigen regen, slechts langzaam vorderde. Dank zij de uiterst vreedzame houding der bevolking, werd toch nog denzelfden dag (27 September) Tabanan bereikt. De ontvangst aldaar was zeer vriendschappelijk; materialen voor het opslaan van een bivak, drinkwater, gras voor de paarden, enz. werden door de bevolking aangebracht; alle landsgrooten en hoofden kwamen hunne onvoorwaardelijke onderwerping aanbieden en leverden, na ontvangen last, de vuurwapens in. Tijdens het verblijf aldaar werd het landschap door den troep in verschillende richtingen doorkruist en allerwegen gaf de bevolking van hare goede gezindheid blijk.

Thans restte nog een bezoek aan Bangli en Kloengkoeng. De houding toch van de zelfbestuurders dier landschappen had reeds vóór en tijdens de blokkade van Badoeng en Tabanan te wenschen overgelaten (zie K. V. 1906, kol. 77/78, en vorige verslagen) en zelfs werd een tijd lang verwacht, dat de radja van Bangli die, naar verluidde, deelgenomen had aan de beraadslagingen van de weerspannige radja's over de door het Gouvernement gestelde eischen, met hen openlijk gemeene zaak zou maken. Vandaar dat, naar aanleiding van ingekomen geruchten omtrent voorgenomen invallen in Gianjar uit Bangli en Kloengkoeng, de Gianjarsche verdedigingswerken, op last van het inlandsch bestuur, in staat van tegenweer gebracht en wachtposten uitgezet werden. Aan de waakzaamheid van de grensbevolking was het ook te danken, dat een den 31sten Augustus ondernomen inval van eene gewapende bende van ongeveer 60 man uit Badoeng mislukte. Toen namelijk de ongeveer 15 man sterke voorhoede nabij de rivier Biaoeng op de bewuste wachtposten stuitte en de bevolking van de naburige Gianjarsche desa's te hulp was gekomen, trok de bende, zonder dat er een gevecht had plaats gehad, terug. De poenggawa van Kesiman (Badoeng) liet daarop, ook namens zijn radja, aan den mantja van het aan Badoeng grenzende onderdistrict Batoeboelan zijn leedwezen betuigen over het voorgevallene, waarbij hij de verzekering gaf,

dat de inval, buiten medeweten van het zelfbestuur, had plaats gehad door in Badoeng gevestigde uitgewekenen van Gianjar, onder aanvoering van leden eener vroeger uit Negara (Gianjar) verdreven poenggawafamilie.

Van Tabanan trokken onze troepen, nadat de compagnie infanterie, die tevoren in Boeleleng gelegerd was, zich daarbij had aangesloten, via Badoeng naar het aan Bangli grenzende Gianjar, terwijl ter hoofdplaats Tabanan één compagnie en ter hoofdplaats Den Pasar twee compagnieën werden achtergelaten en een deel der landingsdivisie in het bivak te Sanoer bleef. Door den Regeeringscommissaris werden de radja's van Bangli en Kloengkoeng op hunne tekortkomingen jegens het Gouvernement gewezen en met hen onderhandelingen geopend ter oplossing van de moeielijkheden, welke zich in den laatsten tijd hadden voorgedaan, zoomede over de sluiting van een nieuw contract in overeenstemming met de eischen van den tegenwoordigen tijd. Voorts zouden de zelfbestuurders de vuurwapens moeten inleveren en zich bereid verklaren om onze troepen in hun gebied toe te laten, ten einde het te doorkruisen. Bovendien werd van den dewa-agoeng van Kloengkoeng geëischt de afstand van de enclaves Sibang en Abeansemal, waar hij, zooals herhaaldelijk gebleken was, geen voldoend gezag wist uit te oefenen, en van den radja van Bangli de uitlevering van eenige onruststokers en de afstand van een tiental in 1900 op Gianjar veroverde desa's, opdat zij, overeenkomstig de grensovereenkomst van 2 Maart 1902 (zie K. V. 1904, kol. 107), weder bij laatstgenoemd landschap zouden kunnen worden gevoegd. Aan al die eischen werd door beide zelfbesturen voldaan; de nieuwe politieke contracten werden op 17 October ter hoofdplaats Gianjar gesloten en bij Gouv. Bt. 5 Jan. 1907 n°. 8 goedgekeurd en bekrachtigd, onder voorbehoud, dat zij alsnog zouden worden beëedigd, aan welk voorbehoud sedert voldaan is (Gouv. Bt. 29 Maart 1907 n°. 48). Ook door onze stedehouders te Karangasem en Gianjar werden de vuurwapens ingeleverd. De afsluiting van Badoeng en Tabanan voor den in- en uitvoer is bij Ord. van 6 Oct. 1906 (Ind. St. n°. 429) opgeheven.

Daar, na de voormelde gebeurtenissen, de taak der expeditionnaire macht als afgeloopen kon worden beschouwd en de verdere pacificatie kon worden overgelaten aan de civiele autoriteiten, gesteund door een zekere troepenmacht, werd, met ingang van 1 November, de expeditie ontbonden (Gouv. Bt. 28 Oct. 1906 n°. 1) en in Zuid-Bali slechts achtergelaten het 11de bataljon infanterie, waarvan één compagnie te Tabanan, één te Sanoer en twee compagnieën te Den Pasar gelegerd werden. Den 30sten October vertrokken de troepen van Sanoer en den volgenden dag de oorlogsschepen, met uitzondering van de *de Ruyter* en de *Mataram*, welke ter beschikking werden gesteld van den Regeeringscommissaris, die achterbleef ten einde de noodige voorstellen te doen voor de bestuursorganisatie in Zuid-Bali en om eenige landstreken te bezoeken. In afwachting van eene definitieve bestuursregeling, werd met de dagelijksche leiding der zaken in Zuid-Bali tijdelijk belast de assistent-resident voor inlandsche zaken, bijgestaan door een controleur te Tabanan voor het bestuur aldaar, een controleur te Gianjar voor de politieke aanrakingen met dat landschap, Kloengkoeng en Bangli en een adspirant-controleur met standplaats Den Pasar. Het landschap Karangasem werd onder het direct toezicht van den assistent-resident voor inlandsche zaken gesteld. Van den Regeeringscommissaris, die, na den 14den November van Bali vertrokken te zijn, bij Gouv. Bt. 2 Dec. 1906 n°. 8 eervol van zijne functiën ontheven werd (zie hoofdst. **H**), werden reeds voorstellen ontvangen nopens de maatregelen, welke, in verband met den gewijzigden toestand in Zuid-Bali, te nemen zullen zijn, welke voorstellen o. m. beoogen de inlijving van Badoeng en Tabanan, waar onder de overgebleven afstammelingen van de radja's niemand is, aan wien het bestuur zou kunnen worden opgedragen, bij het rechtstreeks bestuurd gouvernementsgebied en de invoering van onze tolrechten en van de opiumregie op geheel Bali, tegen schadeloosstelling van de betrokken bestuurders, regeling van den geneeskundigen dienst, het rechtswezen, enz. In afwachting van de beslissing omtrent een en ander, is het opiummiddel in Tabanan en Badoeng ten behoeve van die landschappen verpacht en worden er tolrechten geheven volgens de aldaar geldende tarieven.

Aan den eigenaar der *Sri Koemala* is het bedrag der door hem geleden schade, ad f 7500, vergoed ten laste van het landschap Badoeng (Gouv. Bt. 6 Maart 1907 n°. 1).

Na het vertrek van de expeditionnaire macht bleven in Zuid-Bali over het algemeen orde en rust goed gehandhaafd en gaf de gang van zaken reden tot tevredenheid. Alleen heeft in het landschap Tabanan in het laatst van November eene ernstige rustverstoring plaats gehad. Met medewerking van Sagoeng Oewah, eene halfzuster van wijlen den laatsten radja, hebben eenige desahoofden in de bergstreek Wongaja, in vereeniging met tot den godsdienst in betrekking staande personen, eene beweging weten te verwekken, met het doel om de nieuwe orde van zaken omver te werpen. Den 28sten November begaf zich eene sterke, met lansen, krissen en knuppels gewapende bende op weg naar de hoofdplaats Tabanan. Hiervan tijdig onderricht, trok de bivakcommandant van Tabanan haar met eene patrouille tegemoet tot in de desa Toewakilan, waar de kwaadwilligen tot een lansaanval overgingen. Na eenige salvo's van onze troepen ging de bende op de vlucht, na 30 dooden en ongeveer evenveel gewonden verloren te hebben, terwijl aan onze zijde geen verliezen te betreuren waren. Den volgenden ochtend begaf zich de assistent-resident voor inlandsche zaken, vergezeld door den controleur, eenige poenggawa's en den detachementscommandant met 80 bajonetten, naar de genoemde bergstreek. Nergens werden vijandelijkheden ondervonden; integendeel, de houding van de bevolking was zeer onderdanig, hetgeen eveneens het geval was in Januari 1907, toen de streek wederom door eene patrouille werd bezocht. De hoofdaanleggers en de schuldige desabesturen werden gevangen genomen en kort daarna door den raad van kerta's te Tabanan veroordeeld tot dwangarbeid in den ketting of verbanning, terwijl Sagoeng Oewah, die te Den Pasar aangehouden was, gestraft werd met levenslange verbanning naar Lombok. Ons snel en handelend optreden is onder de hoofden en bevolking van de veraf gelegen streken niet zonder effect gebleven, hetgeen duidelijk was waar te nemen aan hunne grootere onderdanigheid en het prompter uitvoeren van bevelen.

Het inlandsch bestuur in Badoeng en Tabanan is voorloopig geregeld met medewerking en volle instemming van alle daarbij betrokken poenggawa's, mantja's en familieleden van gesneuvelde landsgrooten. In beide landschappen — die thans in districten met afgebakende grenzen verdeeld zijn — worden door het bestuur geregeld maandelijksche vergaderingen met de poenggawa's gehouden ter bespreking van de landsbelangen. Toegezien wordt dat pandelingen, die hunne schuld wenschen af te doen, daarin niet verhinderd worden, zooals vroeger geregeld geschiedde, en na voldoening van de schuld hunne vrijheid verkrijgen. Voorts zijn de slavinnen uit de hoofdpoeri's en djro's in Den Pasar, Pametjoetan en Tabanan, te zamen, naar schatting, ten getale van ruim 400, op vrije voeten gesteld. Met de registratie der slaven en pandelingen op Bali is een aanvang gemaakt.

Door Bangli en Kloengkoeng werd alle medewerking verleend bij de herstelling van irrigatiewerken en bij het tot stand brengen van eene betere waterverdeeling tusschen in die landschappen en Gianjar gelegen sawahcomplexen. Ook de grensquaesties van Bangli met Boeleleng en Karangasem (zie K. V. 1906, kol. 78) kwamen in het begin van 1907 tot eene oplossing.

Ter voorkoming dat, zooals tot dusver, allerlei quaesties tusschen onderdanen van Bangli en Gianjar aanleiding tot represailles geven, is overeengekomen dat al die zaken voortaan door de rechtbank, welke volgens de landsinstellingen bestaat uit rechters van beide landschappen, zullen worden berecht, doch met den controleur te Gianjar als voorzitter, om een waarborg te hebben voor de richtige afdoening.

Het soebakwezen, dat vooral in Badoeng schromelijk verwaarloosd was, werd verbeterd. Ter beteugeling van de op Bali veel voorkomende melaatschheid is besloten om, zooals vroeger gebruikelijk was, de leprozen weder aan de kust te isoleeren.

Slechts enkele zonen en mannelijke bloedverwanten van de hoofden bezoeken de Europeesche scholen, terwijl er een paar zijn ingeschreven bij de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Probolinggo. Te Singaradja wordt een in den loop van 1906 door de dochter van den inlandschen arts geopende cursus in het Nederlandsch door eenige zonen van hoofden en gegoeden bezocht.

De veiligheid van personen en goederen in het rechtstreeks bestuurd gebied was bevredigend; op Lombok was zij nog onvoldoende, hoewel niet bepaald ongunstig. Ketjoepartijen kwamen niet voor; het aantal gevallen van moord of doodslag bleef stationnair.

De gezondheidstoestand was gunstig. Ziekten onder het hoornvee kwamen niet voor, doch onder de paarden op Lombok bleef goedaardige droes heerschen, terwijl ook enkele gevallen van kwaden droes werden geconstateerd, waartegen van bestuurswege de noodige maatregelen genomen werden.

Hoewel de op Badoeng en Tabanan toegepaste dwangmaatregelen gedurende een gedeelte van het jaar hun invloed op de handelsbeweging te Singaradja deden gevoelen, waren de uitkomsten van den handel, over het geheele jaar gerekend, goed te noemen. In de afdeeling Djembrana was de handel vrij levendig, vooral in rijst, copra en levend vee. Ook de binnenlandsche handel ondervond tijdelijk den invloed van de gebeurtenissen in Zuid-Bali, doch overigens was hij bloeiend.

De algemeene uitkomsten van den rijstoogst waren in Boeleleng bevredigend, in Djembrana voldoende en op Lombok gunstig, hoewel in enkele deelen van Midden- en Oost-Lombok de productie te wenschen overliet tengevolge van den geringen regenval gedurende den groei van de padi.

De koffie leverde meer product dan in 1905. In Boeleleng was de tabaksoogst bevredigend en op Lombok belangrijk grooter dan in 1905, doch de qualiteit was minder goed tengevolge van de vroeg ingevallen regens. De klapperoogst was, hoewel kleiner dan in 1905, toch zeer bevredigend, doch de katjangoogst in Boeleleng viel tegen.

De zeevischvangst in dit gewest is van ondergeschikt belang.

D.

LANDMACHT.

§ 1. LEVENDE STRIJDKRACHTEN.

Samenstelling en sterkte van het leger. In bijlage B zijn de statistische gegevens betreffende het leger over 1906 bijeengebracht. Tot toelichting van de opgaven, met betrekking tot de samenstelling en sterkte in tabel 1 dier bijlage vervat, zij het volgende aangeteekend.

Bij K. B. 1 Febr. 1906 n°. 53 (Ind. St. n°. 225) is de normale formatie gewijzigd door eene verandering in de organisatie van het personeel bij het departement van oorlog (inkrimping met 3 officieren). Voorts is die formatie gewijzigd met betrekking tot den generalen staf (uitbreiding met 2 officieren en inkrimping met 2 mindere militairen), den gewestelijken staf (inkrimping met 2 officieren), de infanterie — hoofdbureau en staf van het wapen, de veldbataljons [1], de garnizoensinfanterie en het strafdetachement — (inkrimping met 21 officieren en 578 militairen beneden dien rang), de cavalerie (inkrimping met 1 officier en 36 minderen), de artillerie (inkrimping met 2 officieren), de militaire administratie (inkrimping met 2 officieren en 8 militairen beneden dien rang) en het kader bij de militaire strafgevangenis en bij de militaire provoosthuizen (inkrimping met 2 mindere militairen). Neemt men verder in aanmerking dat bij Gouv. Bt. 13 April 1906 n°. 16 de formatie van het personeel der artillerie-werkplaatsen (pyrotechnische werkplaats) is ingekrompen met 3 militairen beneden den rang van officier, welke tijdelijke maatregel is bestendigd bij het hierboven genoemde K. B. 1 Febr. 1906 n°. 53, dat alverder het personeel bij den hospitaaldienst met 180 mindere militairen is verminderd en dat, door eene eenigszins gewijzigde samenstelling van het personeel bij het korps pupillen, het kader bij dat korps met 1 militair beneden den rang van officier is uitgebreid, dan is de normale formatie ten slotte verminderd met 29 officieren en 908 minderen. Verder is bij gemeld K. B. van 1 Febr. 1906 nog wijziging gebracht in de formatie der genietroepen, waardoor echter geen invloed werd uitgeoefend op het totaal formatiecijfer (de inkrimping met eenige Europeesche mindere militairen bij de veldcompagnieën van het korps had eene vermeerdering met een gelijk aantal inlandsche minderen ten gevolge), zoomede in die van den topographischen dienst (uitbreiding met 2 ambtenaren). Door de opheffing van het garnizoensbataljon van Sumatra's Westkust en de oprichting van de garnizoenscompagnie van Tapanoeli, is het aantal garnizoensbataljons en garnizoenscompagnieën respectievelijk van 9 en 5 gebracht op 8 en 6.

In de „tegenwoordige" (tijdelijk geldende) formatie, die in 1906, tengevolge van de bovenvermelde wijzigingen in de „normale" formatie, reeds verandering onderging, zijn bovendien nog enkele andere wijzigingen gebracht, o. m. door de opheffing van den gewestelijken staf in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, door de inkrimping van het garnizoensbataljon in genoemd gewest en door de opheffing van het commandement der infanterie te Magelang. Zoodoende wees de „tegenwoordige" formatie op ult. 1906, ten slotte, 24 officieren meer en 492 militairen beneden dien rang minder aan dan het jaar tevoren. Op den zooeven aangegeven datum overschreed zij de normale formatie met 103 officieren (of als zoodanig dienstdoenden) en 2117 militairen beneden dien rang, in hoofdzaak bij de infanterie, de militaire administratie en den geneeskundigen dienst, welk personeel eensdeels, evenals ten vorigen jare, noodig was voor de samenstelling van het nog niet in de normale formatie opgenomen korps marechaussee, de tijdelijke bezettingen in de Pakpak-landen (Tapanoeli), te Bangkinang (Padangsche Bovenlanden) en in Koerintji, zoomede ten behoeve van de operatiën tegen Bali en van de troepenmacht in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.

De sterkte van het leger daalde gedurende 1906 van 1371 tot 1370 officieren en als zoodanig dienstdoenden en van 36 761 tot 35 276 militairen beneden den rang van officier [2]). De vermindering van de sterkte aan onderofficieren en minderen (over de officieren en als zoodanig dienstdoenden zie hierna, onder „Aanvulling van het korps officieren") was daaraan te wijten, dat, terwijl het aantal Europeesche en inlandsche militairen met respectievelijk 1012 en 967 afnam — wat de Europeanen aangaat, doordien, tegenover een verlies aan dien landaard gedurende 1906 van 2187 man, slechts eene winst stond van 1175 man, onder welke laatsten 846 man suppletietroepen (in 1905 waren de verliezen 1747 man en de winsten 1267 man, onder welke laatsten 979 man suppletietroepen), en, wat de inlanders betreft, doordien tegenover een verlies gedurende 1906 van 1081 man van dien landaard, slechts eene winst stond van 114 man (in 1905 waren de verliezen 1030 man en de winsten 973 man) —, de winst aan militairen van Amboineeschen landaard (747 man) het verlies van dien landaard (253 man) met 494 man overtrof.

Tegenover de cijfers der „tegenwoordige" formatie wezen de hiervóór opgegeven sterktecijfers, in verband met de wijzigingen, die de formatie onderging, ten slotte, voor zooveel de officieren betreft (onderluitenants — met uitzondering van apothekersbedienden in dien rang — en adjudant-onderofficieren, dienstdoende officieren, medegeteld), eene stijging aan van het incompleet van 15 tot 39, en, wat de onderofficieren en manschappen aangaat, eene vermindering van het overcompleet van 1828 tot 888. Bij de infanterie overtrof de sterkte (26 910 man) de „tegenwoordige" formatie, die slechts 25 321 man vorderde, met 1589 man, terwijl ook bij het korps marechaussee, de militaire administratie en het korps stafmuzikanten op eenig overcompleet viel te wijzen. Vermits echter bij den generalen staf, de cavalerie, de artillerie, de genie, het kader en de élèves der militaire school, het personeel bij het korps pupillen en den trein een incompleet aanwezig was en bij den hospitaaldienst, zoomede bij het schrijverspersoneel, het door de formatie gevorderde aantal plaatsen niet ten volle door militairen was bezet, toonen de cijfers in bijlage B, tabel 1, tegenover de eischen der „tegenwoordige" formatie, een incompleet aan van 1700 Europeanen en een overcompleet van 905 Amboineezen en 1683 andere inlanders, d. i. zooals hierboven is aangegeven, als eindcijfer een overcompleet van 888 man. Op ult. 1906 waren bij het leger 225 burgerpersonen en 162 Amboineesche militairen aanwezig, ter vervanging van Europeesche ziekenverplegers en schrijvers, welk personeel in mindering is te brengen van het zooëven vermelde tekort van 1700 Europeanen, dat daardoor ten slotte tot 1313 man teruggebracht wordt. Van de 905 overcompleet aanwezige Amboineezen waren er op ult. 1906 308, ter vervanging van Europeanen of inlanders, ingedeeld bij den ge-

[1]) De bij Gouv. Bt. 13 Sept. 1905 n°. 23 genomen voorloopige maatregel om, tot verhooging van de gevechtswaarde der inlandsche compagnieën bij de veldbataljons, een deel van het inlandsch kader door Europeesch kader te vervangen — zie K. V. 1906, kol. 81 — is bij deze gelegenheid bestendigd.

[2]) Hierbij dient in het oog te worden gehouden, dat in den sterktestaat de door de formatie aangegeven en op ult. 1906 ook aanwezige 6 onderluitenants-apothekersbedienden niet bij de militairen beneden den rang van officier gerekend zijn, daarentegen wel in tabel 1, omdat in deze tabel eene splitsing voorkomt in „officieren en als zoodanig dienstdoenden" en „militairen beneden den rang van officier", en genoemde onderluitenants, daar zij slechts het diploma van apothekersbediende bezitten, den dienst van officier-apotheker niet mogen verrichten.

neeskundigen dienst en 52 bij het korps militaire schrijvers, zoodat het overcompleet in de gelederen slechts 545 man bedroeg.

Van de 26 910 infanteristen, ongerekend het ruim 1200 man sterke en ruim voltallige korps marechaussee in Atjèh, waren er bij het veldleger ingedeeld 14 855 (d. i. 332 minder dan de „tegenwoordige" formatie eischte). Van deze 14 855 man veldtroepen (591 minder dan op ult. 1905) waren er — na aftrekking van zieken en geëvacueerden en van hen, die om andere reden niet tot uitrukken konden worden aangewezen — beschikbaar om te velde te gaan 12 099, d. i. 81.4 % van de sterkte der veldtroepen, tegen 12 690, d. i. 82.2 %, op ult. 1905. Naar de landaarden waren de aldus beschikbaren verdeeld als volgt:

	Ult. 1905.	Ult. 1906.
Europeanen en Afrikanen	4 209 = 77.9 %	4 021 = 79.1 %
Amboineezen	2 098 = 85.1 „	2 054 = 71.9 „
Andere inlanders	6 383 = 84.3 „	6 024 = 87.- „
	12 690 = 82.2 %	12 099 = 81.4 %

Terwijl de sterkte verminderde van 27 917 tot 26910, dus met 1007 man, nam het aantal dergenen, die onmiddellijk beschikbaar waren tot uitrukken, af van 21 583 tot 20 973, d. i. met 610 man.

Bij Gouv. Bt. 30 Juli 1906 n°. 31 (Ind. St. n°. 358, gewijzigd bij Ind. St. 1907 n°. 187) zijn de bepalingen nopens den werkkring, enz. van de artillerie-inrichtingen herzien, en is eene wijziging gebracht in het reglement voor den militairen geneeskundigen dienst.

Plaatselijke indeeling. De militaire posten te Bangkinang (Padangsche Bovenlanden), Moearotembesi (Palembang), Poeroektjahoe (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), alsmede die in de Pakpak-landen (Tapanoeli) bleven gehandhaafd en de bezettingen van die posten werden — voorloopig tot ult. 1907 — boven de formatie van het leger gevoerd, zoodat de „tegenwoordige" formatie daarmede blijft uitgebreid. De militaire posten te Baroes, Goenoengsitoli en Lagoeboti (Tapanoeli) — zie K. V. 1906, kol. 81 — en Singkel (Atjèh en onderhoorigheden) zijn opgeheven [1], hetgeen eveneens het geval is met de bezettingen van Amoentai [2]) (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) (Gouv. Bt. 1 Juli 1906 n°. 18) en van Balangnipa (Celebes) (Gouv. Bt. 7 Juli 1906 n°. 4), wat de laatste betreft zonder dat daardoor voorloopig wijziging in de normale formatie der garnizoensinfanterie en van den geneeskundigen dienst gebracht wordt. Daarentegen is te Long Iram (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) eene militaire bezetting gelegerd, terwijl bij Gouv. Bt. 3 Maart 1907 n°. 4 te Pare Pare (Celebes) een tijdelijk geweermakersatelier is opgericht.

Het van het halve 4de veld-eskadron cavalerie in Atjèh en onderhoorigheden te Makasser gelegerde peloton — vgl. K. V. 1906, kol. 82 — vertrok naar zijne definitieve standplaats Soerabaja. De formatie van het wapen der cavalerie is met het personeel van het detachement cavalerie te Makasser (Celebes) ingekrompen (zie t. a. p.).

Wijziging in den indeelings- en emplacementstaat van de velden depotbataljons en van de kaderscholen der infanterie, de garnizoensinfanterie, de cavalerie, de militaire administratie, het korps officieren van gezondheid en de militaire provoosthuizen vond plaats bij Gouv. Bt. 2 Oct. 1906 n°. 4. In afwijking van den indeelings- en emplacementstaat voor de veld- en depotbataljons en de kaderscholen der infanterie, zijn tijdelijk gelegerd: te Djambi 1 compagnie van het 2de bataljon infanterie, op Celebes 1 compagnie van het 4de bataljon infanterie, de staf en 2 compagnieën van het 8ste bataljon infanterie, 1 compagnie van het rechterhalf 15de bataljon infanterie en het 19de bataljon infanterie, te Ngawi (Madioen) 1 compagnie van het 5de bataljon infanterie, te Banjoebiroe (Semarang) 1 compagnie van het 8ste bataljon infanterie (1 compagnie is te Willem I), op Bali het 11de bataljon infanterie en te Koto Baharoe (Padangsche Bovenlanden) 1 compagnie van het 16de bataljon infanterie. De indeelings- en emplacementstaat betreffende de tijdelijke formatie van het wapen der artillerie en den dienst der artilleriewerkplaatsen en magazijnen is gewijzigd bij Gouv. Bt. 24 Juni 1906 n°. 5.

De naar Ceram (Amboina) gedetacheerde compagnie van het 13de bataljon infanterie is naar Java teruggekeerd.

De tijdelijk te Batavia gelegerde 19de compagnie artillerie is, ingevolge Gouv. Bt. 2 Oct. 1906 n°. 4, overgegaan naar de voor die compagnie bestemde garnizoenen Tjikoedapateuh en Soemedang (Preanger-Regentschappen).

Ten behoeve van de bezetting van Noord- of West-Nieuw-Guinea is een detachement infanterie, met administratief, schrijvers- en hospitaalpersoneel — het laatste behoorende tot den eerlang op te heffen post Tebingtinggi (Palembang) —, bestemd. Deze troepenmacht zal in mindering strekken van eene voor den dienst in geheel Nederlandsch-Nieuw-Guinea aangewezen mobiele colonne van 150 man (met marechausseebewapening) en 150 dwangarbeiders, die, op weg naar hare bestemming, voorloopig te Amboina is aangehouden. Van het garnizoensbataljon van Amboina en Ternate is een detachement naar Jamdena (Tanimbar-eilanden) gezonden.

Het passantenhuis te Tjiandjoer (Preanger-Regentschappen) is opgeheven.

Gedetailleerde opgaven omtrent de sterkte van de in elk commandement bij het einde van 1906 aanwezige troepenmacht vindt men in tabel 4 van bijlage B; voor de standplaatsen wordt verwezen naar blz. 519/544 van den Indischen Regeeringsalmanak voor 1907.

Aanvulling van het korps officieren. In 1906 overtroffen de verliezen in het officierskorps (225) de winsten (219) met 6 officieren. Gespecificeerde gegevens daaromtrent bevat het vijfjarig overzicht in tabel 8 van bijlage B. Het aantal in de sterkte tellende officieren daalde van 1259 tot 1253 [3]). Aangezien tegelijkertijd het aantal voor 2de-luitenants in de plaats tredende onderluitenants met 7 (van 91 tot 98) steeg en het aantal als 2de-luitenant dienstdoende adjudant-onderofficieren met 2 (van 21 tot 19) terugging, wees de sterkte aan officieren en als zoodanig dienstdoenden op ult. 1906 1 minder aan dan op ult. 1905. Het op laatstgenoemden datum, in vergelijking met de destijds geldende „tegenwoordige" formatie, bestaande incompleet van 15 zou dus bij het einde van 1906 zijn toegenomen tot 16, indien niet de „tegenwoordige" formatie met 23 officieren vermeerderd was, waardoor het incompleet op ult. 1906 tot 39 was gestegen. Neemt men intusschen in aanmerking, dat van de 3 officieren, in de formatie uitgetrokken als adjudanten van den Gouverneur-Generaal, er slechts 2 tot de landmacht behooren, dan bestond op het einde van 1906 een feitelijk incompleet van 38 officieren of als zoodanig dienstdoenden. In verband met de omstandigheid, dat bij de infanterie een overcompleet bestond van 16 officieren (dit cijfer zou 23 hebben bedragen, wanneer niet 7 officieren van dat wapen onbezette luitenants-plaatsen bij het korps genietroepen hadden ingenomen), bleven ten slotte bij de overige wapens en diensten 54 officiersplaatsen onbezet en wel: bij den generalen staf (topographischen dienst) 3, bij de cavalerie 4, bij de artillerie 7, bij de genie — in verband met het vorenstaande — 16, bij de militaire administratie 3, bij den geneeskundigen dienst 15 (13 officieren van gezondheid en 2 paardenartsen) en bij de overige onderdeelen van het leger 6.

Omtrent de kansen van aanvulling van het officierskorps in 1907 zij verwezen naar de tabellen 2 en 13 van bijlage B.

Teneinde te trachten den dienst van de Europeesche officieren van gezondheid eenigermate te verlichten zijn, bij wijze van proef, voor den duur van één jaar, 2 inlandsche artsen bij den militairen geneeskundigen dienst gedetacheerd, en wel één bij elk der militaire hospitalen te Weltevreden en Tjimahi (Gouv. Btn. 22 Nov. en 25 Dec. 1906 nos. 18 en 40).

Bij Gouv. Bt. 10 Mei 1907 n°. 36 (Jav. Ct. n°. 40) zijn voorloopige regelingen vastgesteld nopens de opleiding van inlandsche officieren bij de landmacht in Nederlandsch-Indië.

Voorziening in de behoefte aan militairen beneden den rang van officier. Tabel 8 van bijlage B bevat een uitgewerkt numeriek

[1]) De door de opheffing van de militaire posten te Baroes en Goenoengsitoli vrijgekomen gebouwen, militaire werken en terreinen zijn aan het civiel bestuur overgegeven.

[2]) Ook het daar gevestigde geweermakersatelier 3de klasse is ingetrokken. Enkele gebouwen van den opgeheven post Amoentai zijn overgebracht naar Kendangan, waar, tengevolge van de vermeerdering der bezetting, uitbreiding van het kampement noodig was.

[3]) Onder het totaal van 1259 waren er 30 en onder dat van 1253 27 (7 kapiteins en 20 luitenants) begrepen, die van het Nederlandsche leger bij het Indische waren gedetacheerd, waarvan er 23 (5 kapiteins en 18 luitenants) als 2de-luitenant in de sterkte telden, als zijnde niet op den voet van K. B. 18 Aug. 1871 n°. 10 Ind. St. n°. 176) gedetacheerd.

overzicht van de gedurende de laatstverloopen vijf jaren bij het leger in de sterkte gebrachte militairen beneden den rang van officier en van de daartegenover staande verliezen; tabel 11 eene vijfjarige statistiek betreffende de reëngagementen en tabel 12 een overzicht, alléén over 1906, nopens de winsten en verliezen aan kader.

Met betrekking tot het niet-Europeesche element valt op te merken, dat de werving van Timoreezen en Rotineezen, gepasporteerden en zoons van actief dienende militairen, zoomede van inlandsche soldatenkinderen als pupil bij de korpsen, het geheele jaar onbeperkt plaats had. Daarentegen was de werving van Amboineezen gedurende een deel van het jaar slechts beperkt opengesteld en bleef zij overigens gesloten.

De pogingen tot het vormen van eene legerreserve, ten einde, in tijd van oorlog met een buitenlandschen vijand, over eenige versterking van het leger te kunnen beschikken (zie K. V. 1906, kol. 83), hadden ten gevolge dat, op het tijdstip van afsluiting in Indië van de mededeelingen voor dit hoofdstuk (April 1907), zich 223 Europeanen en 13 inlanders (onder wie 3 Amboineezen) hadden verbonden (in April 1906 bedroegen deze cijfers 123 en 11).

De in 1905, bij wijze van proef, genomen maatregel, ten doel hebbende de werving van Indo-Europeanen te bevorderen en het bij het Indische leger bestaande tekort aan Europeanen langzamerhand door andere elementen aan te vullen — zie K. V. 1906, kol. 84 —, is bestendigd. Een 19-tal Indo-Europeanen gingen eene voorloopige verbintenis bij het leger aan, van wie er 7 tot een definitief engagement werden toegelaten en 8 wegens ongeschiktheid werden ontslagen, terwijl omtrent 4 hunner nog geen beslissing werd genomen. De aan de van het eiland Kisar (Amboina) afkomstige mestiezen geboden gelegenheid om een voorloopig engagement aan te gaan — zie t. a. p. — bleef tot dusver zonder gevolg.

Wat den gang van de werving in Nederland aangaat, zij verwezen naar bijlage B, sub 9, waaruit blijkt, dat de resultaten nog weinig bevredigend te noemen zijn.

Bij K. B. 30 April 1907 n°. 15 is, met ingang van 1 Mei d. a. v., het Koloniaal Werfdepot te Harderwijk opgeheven en de dienst van dat depot overgegaan op de Koloniale Reserve te Nijmegen, zijnde te Harderwijk geformeerd eene onderafdeeling van dat korps met een gepensionneerd kapitein der infanterie van het Indisch leger aan het hoofd, welk officier, ingevolge K. B. 20 Maart 1907 n°. 36, in activiteit werd hersteld.

Militair onderwijs. Tabel 13 van bijlage B bevat numerieke opgaven betreffende de bij de verschillende inrichtingen van het militair onderwijs hier te lande voor Indisch officier in opleiding zijnde leerlingen, zoomede omtrent die bij de militaire school te Meester-Cornelis. In dat overzicht vindt men ook gegevens aangaande het aantal der tot het Indisch leger behoorende officieren, die de lessen aan de hoogere krijgsschool te 's-Gravenhage volgen.

Aangaande de kader- en korpsscholen in Indië vindt men opgaven in tabel 14 van bijlage B.

Evenals in vorige jaren, is ook in 1907 eene som van f 8200 beschikbaar gesteld voor het uitreiken van gratificatiën aan subalterne officieren van het Indisch leger, die bij een af te leggen examen blijken geven van in één of meer der in Nederlandsch-Indië inheemsche talen een zekeren graad van bedrevenheid te bezitten. Bij het in 1906 gehouden examen voldeden 5 officieren in de Maleische, 1 in de Madoereesche en 1 in de Atjèhsche taal. [1])

Bij het korps pupillen zijn in 1906 aangenomen in de eerste categorie 29 jongelieden; voorts gingen er 32 over naar de sedert Juni 1903 te Gombong gevestigde 2de categorie en zijn er 15 uit het korps afgevoerd, van wie 1 wegens overlijden, zoodat bij het einde van het jaar het aantal van 131 tot 113 was afgenomen (22 zonen van mindere militairen, 1 zoon van een ambtenaar en 90 zonen van particulieren). Bij de 2de categorie zijn 11 jongelieden rechtstreeks toegelaten en werden er 32 van de 1ste categorie overgenomen; voorts gingen 24 jongelieden naar de 3de categorie over, werd er 1 ontslagen en overleed er 1, zoodat op ult. 1906 het aantal pupillen van deze categorie 160 bedroeg (1 zoon van een officier, 27 zonen van mindere militairen, 2 zonen van ambtenaren en 130 zonen van particulieren), tegen 143 op ult. 1905. Van de 3de categorie gingen 6 jongelieden bij het leger over, terwijl er 1 werd afgevoerd. Het aantal pupillen van de 3de categorie bedroeg dus op ult. 1906 31 (6 zonen van mindere militairen, 1 zoon van een ambtenaar en 24 zonen van particulieren), tegen 14 op ult. 1905.

Van de sedert 1903, bij wijze van proef, aan jongelieden van Europeesche afkomst in Indië geboden gelegenheid om, onder het genot van eene toelage, bij de korpsen of inrichtingen van het leger eenig handwerk of ambacht te leeren (zie K. V. 1906, kol. 84), is ook in 1906 slechts bij uitzondering gebruik gemaakt. Van de 14 jongelieden, die op ult. Maart 1906 in opleiding bleven, werden er tot op ult. Maart 1907 8 op verzoek ontslagen (1 wegens ziekte, 6 die hetzij in militairen dan wel in civielen dienst traden, en 1 die, ter verdere voltooiing van zijne opleiding, naar de Koningin Wilhelmina-school overging). In het verslagjaar werden er 4 in opleiding genomen, zoodat op ult. Maart 1907 10 jongelieden aanwezig waren.

Bewapening. De marechaussee-bewapening is tijdelijk verstrekt aan eene derde compagnie van het 4de en 16de bataljon infanterie, aan de garnizoens-compagnie van Sumatra's Oostkust en aan de in Djambi ageerende compagnie van het 2de bataljon infanterie, terwijl ook de op Ceram ageerende troepen successievelijk die bewapening ontvingen. Het in de practijk ondoelmatig gebleken monddeksel der marechaussee-karabijn zal geleidelijk door een van gewijzigde constructie worden vervangen.

Ook in 1906 behoefden geen afgewerkte patronen voor het geweer en de karabijn, model '95, uit Nederland te worden gezonden, maar in den loop van het jaar zijn bij de pyrotechnische werkplaats te Soerabaja voor deze vuurwapenen de noodige scherpe patronen aangemaakt uit de voor dat doel uit Nederland aangevoerde bestanddeelen, waartoe wederom uitsluitend nieuwe hulzen zijn gebezigd.

Daar het aan de pyrotechnische werkplaats niet is mogen gelukken een bruikbaar vernisprocédé voor patroonhouders te vinden, wordt bij den nieuwen aanmaak van patronen voortgegaan met het bezigen van patroonhouders afkomstig van eene particuliere firma. Het bij de genomen proeven geschikt gebleken gewijzigd model revolverpatroon — vgl. K. V. 1906, kol. 85 —, voorzien van rookzwak kruit, is thans ingevoerd. Van het nieuwe model werden in 1906 13026 stuks aangemaakt.

Bij de pyrotechnische werkplaats zijn in 1906 nog vervaardigd 7930 losse patronen voor revolver. De aanmaak van de voor geweer en karabijn, model '95, bestemde losse patronen en patronen voor kamerschietoefeningen — zie t. a. p. — bleef ook in 1906 gestaakt.

De proeven met de verbeterde mitrailleurs (Schwarzlose) (zie t. a. p.) zijn nog niet afgeloopen.

In 1906 is bij de voortgezette conservatieproeven met de verschillende partijen rookzwak buskruit voor de patronen voor geweer en karabijn, model '95, achteruitgang in de chemische stabiliteit bij de kruitsoorten van een tweetal aanvoeren waargenomen. De ballistische eigenschappen van het kruit bleven intusschen zeer voldoende.

De periodieke scheikundige onderzoekingen, waaraan de macaroni-kruitsoorten voor de snelvuurkanonnen van 12 en 7,5 c.M. werden onderworpen, leverden ook in 1906 bevredigende uitkomsten op; achteruitgang in chemische stabiliteit is niet waargenomen.

De chemische achteruitgang van het oorspronkelijk, in 1899, met de houwitsers en mortieren van 12 c.M. A. ontvangen nitroglycerine-kruit van Duitschen oorsprong, dat uit een ballistisch oogpunt ook thans nog geheel voldoet, heeft zich in 1906 niet voortgezet.

Kleeding en uitrusting. De bij K. B. 17 Febr. 1894 n°. 21 vastgestelde en sedert gewijzigde kleeding van het personeel bij het leger in Nederlandsch-Indië is nader gewijzigd bij K. B. 26 Febr. 1907 n°. 26 (Jav. Ct. n°. 40).

In afwachting van de definitieve invoering van hoeden van bruin geverfd bamboevlechtwerk — vgl. K. V. 1906, kol. 86 — is dit hoofddeksel, bij wijze van proef, ook verstrekt aan de voor Bali uitgeruste expeditionnaire troepenmacht.

Met de geleidelijke invoering van zeildoeksche rijgschoenen wordt gewacht op de expiratie — ult. 1908 — van de met eene

[1]) De bij Gouv. Bt. 12 April 1901 n°. 17 (Bijbl. Ind. St. n°. 5586) vastgestelde en sedert gewijzigde voorschriften nopens de toekenning van gratificatiën tot bevordering van de kennis der inlandsche talen in het Indisch officierskorps zijn nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 24 Juni 1906 n°. 28 (Bijbl. Ind. St. n°. 6490).

particuliere maatschappij gesloten verbintenis voor de levering van lederen schoenen ten behoeve van het Indische leger.

De proeven met mantels (pelerines) van grijs keperlaken (zie K. V. 1906, kol. 86) zullen worden voortgezet na ontvangst uit Nederland van de voor dat doel aangevraagde grondstoffen.

Bij K. B. 22 Dec. 1904 n°. 25 is een eenvoudige jas van blauw serge vastgesteld en is de blauw katoenen pantalon, naast die van serge, weder ingevoerd. In 1906 is met de verstrekking van die artikelen een aanvang gemaakt.

Aan het 1ste, 2de en 3de garnizoensbataljon van Atjèh zijn respectievelijk 40, 32 en 45 zakkompassen verstrekt (namelijk 33, 28 en 40 voor Europeesche sergeanten en 7, 4 en 5 als reserve).

Huisvesting. De in 1904 begonnen aanleg van eene waterleiding voor het kampement te Padalarang (Preanger-Regentschappen) en voor de militaire etablissementen te Lhō' Nga (Atjèh en onderhoorigheden) kwam gereed (zie K. V. 1906, kol. 86), terwijl de eveneens ten vorigen jare onderhanden genomen artesische boring te Meester-Cornelis (Batavia), ter voorziening in de grootere behoefte aan water aldaar, voltooid werd.

De in 1906 te Padalarang aangevangen bouw van stallen, logies en verdere gebouwen voor de aldaar opgerichte tamme stoeterij (zie K. V. 1906, kol. 86 en 87) werd voltooid.

De werkzaamheden voor het aanplempen en droogleggen van de natte grachten en inundatiekommen van het sedert 1873 als versterking opgeheven fort „Prins van Oranje" te Semarang (zie K. V. 1906, kol. 87) werden voortgezet.

De uitbreiding en verbouwing van het cavalerie-kampement te Soerabaja, zoomede de bouw van kampementen te Lhō' Soekoen en Langsar (Atjèh en onderhoorigheden) werden beëindigd; het garnizoen van Bajeuën ging naar Langsar over.

Zoowel te Weltevreden (Batavia) als te Tjimahi (Preanger-Regentschappen) wordt eene gelegenheid ingericht om de manschappen in het zwemmen te oefenen.

In de watervoorziening voor Batoedjadjar (Preanger-Regentschappen) en in de badgelegenheid voor het garnizoen te Pontianak (Westerafdeeling van Borneo) zijn verbeteringen gebracht. Voor het 12de bataljon infanterie in het kampement te Meester-Cornelis is een munitiemagazijn bijgebouwd. De geweermakersschool op die plaats is, in verband met de toenemende werkzaamheden, uitgebreid.

Te Tjimahi is, in het belang van het toezicht op het slachten van vee voor het garnizoen aldaar, eene slachtplaats gebouwd. Aangezien het bij het magazijn van oorlogsvoorraden der artillerie te Bandoeng (Preanger-Regentschappen) behoorende bureau in gebruik genomen is door den commandant van de nieuw gevormde 4de militaire afdeeling op Java, is, voor den beheerder van die voorraden, een kleiner bureau in semi-permanenten trant ingericht. Voor het personeel dier magazijnen is, in de nabijheid van die inrichtingen, een vijftal woningen gebouwd (1 der 3de klasse, 1 der 4de klasse en 3 der 5de klasse), zoomede logies voor onderofficieren.

De te Semarang, door de overbrenging van het afdeelingscommando naar Magelang (Kedoe)[1], beschikbaar gekomen generaalswoning is aan het civiel bestuur overgegeven, wat eveneens geschiedde met het vroegere garnizoenskleedingmagazijn op eerstgenoemde plaats (zie K. V. 1905, kol. 87). Voorts zijn, ter bestrijding van de malaria, de deur- en vensteropeningen in de Wurtembergsche kazerne van muskietengaas voorzien.

Te Pelantoengan en Banjoebiroe (Semarang) zijn respectievelijk een verbandkamer voor lepralijders en eene verplaatsbare overdekte manege bijgebouwd. Te Salatiga is, ten behoeve van het administratief personeel bij het boschwezen, eene woning 3de klasse aan het departement van landbouw overgegeven.

Te Sigli, Lhō' Seumawè en Idi (Atjèh en onderhoorigheden) zijn woningen 6de klasse tot luitenantswoningen (5de klasse) verbouwd. Voor de adjudant-onderofficieren zijn te Sabang (eiland Wè) twee woningen 6de klasse opgericht. Ten behoeve van onze vestiging in de Gajō Loeös werd een aanvang gemaakt met de stichting van een tijdelijk kampement te Blang Kedjeren, terwijl het kampement te Meulabōh door bijbouwing in tijdelijken trant aanmerkelijk is uitgebreid.

De door de reeds in hoofdstuk C, § 3, vermelde ontploffing in het munitiemagazijn te Tapa' Toean beschadigde gebouwen in het militair kampement aldaar zijn onverwijld in herstelling genomen. Enkele door de intrekking van de sectiën bergartillerie te Padang (Sumatra's Westkust) vrijgekomen gebouwen — zie K. V. 1906, kol. 81 en 82 — zijn ingericht tot logies voor onderofficieren op maandelijksch tractement. De overige worden gesloopt dan wel aan het civiel bestuur overgegeven. De om dezelfde reden te Fort de Kock beschikbaar gekomen gebouwen zijn ten deele voorloopig in gebruik afgestaan voor de paardenfokkerij in de Padangsche Bovenlanden. De door de inkrimping van het garnizoen te Padang Sidimpoean en de opheffing van den militairen post te Bandar (Palembang) aldaar overbodig geworden gebouwen zijn geheel of ten deele aan het civiel bestuur overgegeven, dan wel door verkoop van de hand gedaan.

Te Sidikalang (Pakpak-landen) is een tijdelijk kampement opgericht.

In Djambi werd het bivak Bangko opgeheven, terwijl de bivaks te Penindjoean en Moearoboengo tot patrouille-posten zijn teruggebracht, en die te Moearotebo en Palajang eenige uitbreiding ondergingen, wat eveneens het geval was met de op het eiland Bali, tijdens de daarheen uitgezonden expeditie, opgerichte bivaks te Den Pasar, Tabanan en Sanoer.

In de Oostkust van Sumatra is de militaire post Siak ingetrokken en werden de gebouwen en werken aan het civiel bestuur overgegeven. Te Seriboe Dolok op de Bataksche hoogvlakte (Karo-landen), zoomede te Long Iram (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en te Pare Pare en Palopo (Celebes) werd een aanvang gemaakt met den bouw van tijdelijke kampementen, wat de laatstgenoemde twee plaatsen betreft, ter vervanging van de aldaar bestaande bivaks. De militaire gebouwen en werken van het opgeheven garnizoen te Balangnipa zijn ter beschikking van het civiel bestuur gesteld.

Te Telokbetong (Lampongsche districten) is de vrouwenloods uitgebreid.

Voeding en verpleging. De ook voor 1907, behoudens enkele wijzigingen, van kracht gebleven bijzondere bepalingen betreffende de voeding van de in Atjèh en onderhoorigheden, in de onderafdeeling Tamiang (afd. Langkat, res. Oostkust van Sumatra), in Djambi, te Piroe (Ceram) en in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo gelegerde troepen en dwangarbeiders zijn ook van toepassing verklaard op de in de hoofdplaats Djambi, op Celebes en op Bali gelegerde mindere militairen en dwangarbeiders. Eveneens bleef voor 1907 gehandhaafd de regeling voor de toekenning van eene toelage aan de in Djambi, de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en Atjèh verblijf houdende gehuwde[2]) officieren, onderluitenants en Europeesche onderofficieren, die op plaatsen worden ingedeeld, werwaarts zij zich niet door hunne gezinnen kunnen doen vergezellen, welke regeling zich tevens heeft uitgestrekt tot de onder gelijke omstandigheden op Celebes en Bali vertoevende militairen van de genoemde categorieën.

De algemeene toepassing van het nieuw vereenvoudigd en voor den lande voordeeliger voedingstarief — zie K. V. 1906, kol. 88 — wordt met het oog op de gunstige uitkomsten van de daarmede in sommige militaire hospitalen genomen proef, voorbereid.

Eene regeling is ontworpen en in beproeving om de wijze van verantwoording van de aan de troepen te verstrekken vivres, fourages, enz. te vergemakkelijken.

Het aan de „Javasche maatschappij tot verduurzaming van levensmiddelen" te Bandoeng (vroeger te Poerworedjo) (zie K. V. 1906, kol. 88) toegezegde rentelooze voorschot is geheel verstrekt. Het in de nabijheid van Bandoeng gelegen fabrieksgebouw was op 1 Juli 1906 voltooid.

Bij de met gunstigen uitslag bekroonde proefneming met uit staalplaat en uit aluminium vervaardigd veldkookgereedschap is gebleken, dat beide metalen, wat hunne bruikbaarheid betreft, goed voldoen. Daar echter het aluminium belangrijk duurder is, zal in het vervolg uitsluitend uit staalplaat gefabriceerd veldkookgereedschap voor het gebruik te velde worden aangeschaft. Aangezien de eetketels, waarin de man te velde zelf zijn maal kan bereiden, ook bij de onbereden troepen goed hebben vol-

[1]) In verband hiermede is het plaatsbureau te Magelang ook tot afdeelingsbureau ingericht.

[2]) Waaronder ook zij, die als weduwnaar, gescheiden echtgenoot of als ongehuwde één of meer wettige of gewettigde kinderen te hunnen laste hebben.

daan — vgl. K. V. 1906, kol. 88 —, zal dit artikel algemeen bij het leger worden ingevoerd.

Algemeene gezondheidstoestand en ziekenverpleging. Terwijl voor uitvoerige opgaven verwezen wordt naar het eerlang van regeeringswege uit te geven „Statistisch overzicht der behandelde zieken van het Nederlandsch-Indische leger over 1906", zij hier alleen het navolgende vermeld. Het totaal aantal ziekte- en sterfgevallen bedroeg in 1906 respectievelijk 30 479 en 233, tegen 37 235 en 299 (verbeterde opgaven) in 1905. Het aantal gevallen van malaria beliep 8574, waarvan 43 met doodelijken afloop. Door beri-beri werden 359 militairen aangetast. Wegens syphilis en gonorrhoë kwamen voor de eerste maal respectievelijk 669 en 1433 lijders onder behandeling, zoomede 612 en 1730, die reeds vroeger waren verpleegd. Ulcusmolle en buboadenitis kwamen bij 1800 militairen voor. Het aantal lijders aan pokken was gering. [1])

De verstrekkingen van ijs door de gouvernements ijsfabriek te Koeta Radja, zoowel ten behoeve van het Gouvernement als van particulieren, vertoonen een geleidelijken achteruitgang. De voor het Gouvernement in 1906 aangemaakte hoeveelheid beliep 58 711 K.G., tegen 99 930 K.G. in 1905, welke vermindering een gevolg is van de geringere behoefte voor hospitalen en uitrukkende colonnes. De verkoop aan particulieren beliep 291 960 K.G. (333 782 K.G. in 1905), met eene opbrengst van f 23 357 [2]). Voor verpakking en verzending naar de posten is uitgegeven f 1165 (tegen f 1957 in 1905). De gewone bedrijfskosten beliepen f 19 064. Als gebruikelijk rekenende op f 3000 wegens rente over en wegens afschrijving op het aanlegkapitaal, komt men tot een totaal aan uitgaven over 1906 van f 23 229, tegen f 30 272 over 1905.

Manoeuvres. Behalve de ook in 1906 gehouden veldoefeningen op kleine schaal, vonden, waar mogelijk in vereeniging met de plaatselijk aanwezige andere wapens, oefeningen plaats, waarbij ook grootere afdeelingen der veldtroepen eenigen tijd buiten hunne garnizoenen verbleven.

Remonte. Het remonte-depot te Padalarang (Preanger-Regentschappen) leverde in 1906 aan het leger 75 paarden af, tegen 101 in 1905. Voor de aanvulling van het depot heeft eene tegen het einde van 1906 naar Australië gezonden commissie — zie K. V. 1906, kol. 89 — 279 vierjarige paarden aangekocht — 153 voor de cavalerie en 126 voor de artillerie (34 rij-, 71 trek- en 21 draagpaarden) — waarvan er in den loop van Februari 1907 229 op Java zijn aangekomen, terwijl er 6 bezweken. Voorts zijn, zoowel voor rechtstreeksche aanvulling van het paardenmateriaal als ter voorziening in de behoefte voor 1906, eveneens door tusschenkomst van eene commissie, respectievelijk voor de wapens der cavalerie en artillerie, in Australië 211 en 107 (34 rij-, 48 trek- en 25 draagpaarden) volwassen paarden aangeschaft, waarvan er 15 stierven [3]).

De cavalerie is thans zoo goed als geheel met Australische paarden geremonteerd.

Ten behoeve van de aan het remonte-depot verbonden tamme stoeterij (zie K. V. 1906, kol. 89/90) zijn door de eerstgemelde commissie bovendien aangekocht 10 Australische fokmerries, terwijl voorts is bepaald, dat bij den troep op reform gestelde Australische merries, welke, na keuring, nog geschikt blijken voor fokdoeleinden, tegen regularisatie aan het departement van landbouw worden afgestaan (Gouv. Bt. 10 Sept. 1906 n°. 19). In 1906 brak onder de Sandelhout-fokmerries eene beenderziekte (osteomalacie) uit, waardoor bij het einde van het jaar reeds 26 van de 51 paarden waren aangetast. Tot bestrijding van die ziekte is eene verandering gebracht, zoowel in de wijze van bemesting van den bodem als in de voeding der dieren.

Voor de aanvulling van den transporttrein zijn in 1906 te Makasser 148 en in Atjèh 12 paarden aangekocht en van het detachement cavalerie te Makasser 10 paarden overgenomen.

[1]) Aangezien deze cijfers ontleend zijn aan het nog in bewerking zijnde statistisch overzicht, is het niet onmogelijk, dat enkele daarvan later zullen blijken correctie te behoeven.

[2]) Met ingang van 1 Januari 1906 is de debietprijs van het ijs uniform vastgesteld op f 0,08 per K.G.

[3]) Bij Gouv. Bt. 28 Sept. 1906 n°. 19 is machtiging verleend om het met een particulieren paardenhandelaar te Sydney gesloten contract voor de levering van paarden ten dienste van het leger (Gouv. Bt. 31 Dec. 1905 n°. 7) te herzien.

Er deden zich in 1906 slechts 2 gevallen van kwaden droes voor, namelijk één te Batavia en één te Salatiga (Semarang).

Transporttrein. De bij Gouv. Bt. 5 Oct. 1904 n°. 3 getroffen maatregel om een gemobiliseerd gedeelte van den permanenten militairen transporttrein in Atjèh te legeren en, voor zoover de troepen- en treinpaarden betreft, boven de formatie van dien trein te voeren (zie K. V. 1906, kol. 90), is bij Gouv. Bt. 22 Oct. 1906 n°. 1 tot uiterlijk ult. 1907 bestendigd.

De staf en een der compagnieën van den in 1904 naar Celebes vertrokken trein keerden in het begin van 1907 naar Java terug.

Militaire wielrijders. De afdeeling militaire wielrijders (rapportrijders) bleef, zonder dat de formatie werd uitgebreid, deel uitmaken van het 10de bataljon infanterie te Weltevreden (Batavia).

Reglementen en voorschriften. Onder de in 1906 door het legerbestuur vastgestelde instructiën, reglementen en voorschriften behooren o. a. eene nieuwe instructie voor den hoofdintendant der militaire administratie; een voorschrift betreffende den militairen geneeskundigen dienst in Nederlandsch-Indië op voet van oorlog en reglementen voor de kader- en korpsscholen bij de artillerie. Voorts verschenen een „Uittreksel leidraad-velddienst voor het Nederlandsch-Indisch leger", ten behoeve van het kader der bereden artillerie, een verbeterde herdruk van de „Aanwijzing omtrent het snelvuurgeschut der vesting-artillerie", eene „Aanwijzing omtrent de inrichting en behandeling der telephoontoestellen bij de artillerie in gebruik" en eene nieuwe uitgave van hoofdstuk IV van den instructie-inventaris. Van enkele reglementen en voorschriften zag eene maleische vertaling het licht.

Belooningen en straffen. Bij Gouv. Bt. 12 Jan. 1907 n°. 1 is, met afwijking, voor zooveel noodig, van art. 5, 3de lid, van K.B. 24 Nov. 1859 n°. 69 (Ind. St. 1860 n°. 26), de 1ste-luitenant der infanterie H. Christoffel buitengewoon bevorderd tot kapitein, als belooning voor zijne uitstekende militaire daden en zijne uit daden gebleken buitengewone talenten. Een overzicht van de overige aan militairen der landmacht in 1906 toegekende eerbelooningen, wegens aan den lande bewezen bijzondere diensten ter zake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen in Indië, vindt men in tabel 15 van bijlage B.

Het aantal militairen beneden den rang van officier, die in 1906 aanspraak verkregen op de gouden, zilveren of bronzen medaille voor langdurigen trouwen dienst, beliep 3434, tegen 2876 in 1905.

Bij K. B. 14 Jan. 1907 n°. 35 (Ind. St. n°. 186) is het eereteeken voor belangrijke krijgsbedrijven toegekend aan allen die in de jaren 1901 t/m 1905 hebben deelgenomen aan de krijgsverrichtingen in Atjèh en onderhoorigheden, en is voorts bepaald dat de deswege uit te reiken gesp het opschrift zal dragen „Atjèh 1901—1905".

Bij Gouv. Bt. 14 Maart 1907 n°. 13 is een bedrag van f 4941 beschikbaar gesteld tot toekenning van kleine belooningen aan mindere militairen bij de in den loop van 1907 te houden scherm- en gymnastiekwedstrijden.

Tabel 16 van bijlage B bevat eene numerieke opgaaf betreffende eenige categorieën van gestraften of om niet-eervolle redenen uit het leger of tijdelijk uit hun korps afgevoerden.

Maatregelen en instellingen in het belang van het zedelijk en stoffelijk welzijn van den soldaat. In den loop van 1906 is het aantal voor Europeanen ingerichte dagverblijven met drie uitgebreid. Daarentegen zijn, in verband met de reorganisatie van het wapen der infanterie en de intrekking van de sectie bergartillerie te Padang (zie K. V. 1906, kol. 81/82), de dagverblijven van het 1ste, 2de, 3de en 4de bataljon infanterie en van genoemde afdeeling artillerie opgeheven, zoodat het aantal dezer inrichtingen op ult. 1906 66 bedroeg, tegen 68 op ult. 1905 [4]). De dagverblijven bij het 14de bataljon infanterie (Atjèh) en bij het linker half 15de en 19de bataljon infanterie in Celebes en onderhoorigheden waren gedurende 1906 niet in gebruik.

De verantwoording van de cantine-administratiën over 1906 wees, verdeeld over 84 cantines, in totaal op een voordeelig saldo van f 115 166. De waarde van gebouwen, meubilair en bibliotheken der cantines werd op ult. 1906 geschat op f 547 270.

[4]) In den aanvang van 1907 kwam het 3de veld-eskadron cavalerie te Soerabaja voor de oprichting van een dagverblijf in aanmerking.

In tabel 17 van bijlage B treft men een overzicht aan van de in 1906 wegens dronkenschap aan Europeesche militairen opgelegde straffen, waaruit blijkt, dat van 9103 Europeesche militairen er zich 2229 nu en dan aan misbruik van sterken drank schuldig maakten en daarvoor in 2621 gevallen gestraft werden. In 1905 bedroegen deze getallen 9868, 2230 en 2666.

Van het op de Indische begrooting voor 1907 uitgetrokken bedrag van f 9000 voor subsidiën aan vereenigingen, die zich ten doel stellen het zedelijk welzijn der militairen te bevorderen, ontving de Vereeniging voor evangelisatie onder de militairen in Nederlandsch-Indië, ten behoeve van hare militaire tehuizen te Koeta Radja, Fort de Kock en Padangpandjang, een bedrag van f 3120 [1]. Voorts zijn subsidiën toegekend aan dergelijke inrichtingen te Buitenzorg, Tjimahi, Magelang, Willem I, Soerakarta, Soerabaja en Padang.

Het vereenigingslokaal te Weltevreden voor militairen (vgl. K. V. 1906, kol. 91/92) bleef ook in 1906 goed voldoen.

Omtrent het gebruik, dat door militairen beneden den rang van officier van de postspaarbank wordt gemaakt, zie men hoofdstuk L, afdeeling III.

Staatsstoomtramweg in Atjèh en telephonen aldaar. De door de voltooiing van de stationsinrichtingen te Langsar en van de brug over de Djeungki-rivier gereed gekomen lijn ter noord- en oostkust van Atjèh, van Sigli naar de Langsarbaai (vgl. K. V. 1906, kol. 92), werd met ingang van 15 Juni 1906 voor het publiek verkeer opengesteld. De geheele in exploitatie zijnde lengte van het tramnet in Atjèh en onderhoorigheden bedraagt thans 401 K.M., tegen 387 K.M. op ult. 1905.

Met den aanleg der tramaansluiting tusschen Groot-Atjèh en de noord- en oostkust der onderhoorigheden (lijn Seulimeum—Keudè Breuëh) is aan beide zijden voortgegaan. Aan de Seulimeum-zijde is de baan gereed tot ruim 16 K.M. van het beginpunt; aan de Padang Tidji-zijde loopen de werktreinen tot 10 K.M. van het aanvangspunt. Het opstellen van de bruggen in het laatste gedeelte is onderhanden; met de grondwerken is aan beide zijden aansluiting verkregen.

Het telephoonnet is met eene lijn van Langsar naar Koeala Simpang uitgebreid. De totale lengte van het telephoonnet bedroeg op ult. 1906 1330 K.M., tegen 1300 K.M. op ult. 1905. In dit net zijn 149 toestellen ten behoeve van landsdienaren en gouvernementsinrichtingen opgenomen, benevens 78 toestellen voor betalende particulieren, tegen respectievelijk 135 en 81 op ult. 1905.

§ 2. FORTIFICATIËN.

De bouw van bergplaatsen voor oorlogsvoorraden in de Preanger-Regentschappen (zie K. V. 1906, kol. 91) werd voortgezet. Aan de permanente werken in deze residentie en nabij Batavia zijn verschillende verbeteringen aangebracht.

Bij Gouv. Bt. 30 Juni 1906 n°. 33 (Ind. St. n°. 308) zijn verboden kringen vastgesteld om de verdedigingswerken nabij Antjol en Petoekangan (Batavia). De in 1904 begonnen voorbereiding voor de instelling eener oorlogskustwacht op Java is voltooid.

Bij Ord. van 30 Sept. 1906 (Ind. St. n°. 421) is, ten behoeve van de defensie, een strandstrook tusschen Havenkanaal en Moeara Petjah (Batavia) ten algemeenen nutte onteigend.

§ 3. TOPOGRAPHISCHE DIENST.

Van de in behandeling zijnde voorstellen tot reorganisatie en uitbreiding van den dienst kwam in 1906 tot uitvoering de wijziging der formatie van de opnemings- en opleidingsbrigades en van de topographische inrichting (K. B. 1 Febr. 1906 n°. 53; Ind. St. n°. 225). In verband hiermede, werd het sedert 1897 bij den dienst tijdelijk ingedeelde inlandsche opnemerspersoneel definitief in de formatie van het leger opgenomen, werd de sterkte van het ondergeschikt opnemerspersoneel van elke brigade vastgesteld op 8 Europeesche en 7 inlandsche opnemers, werd bij de opleidingsbrigade een voldoend aantal geoefende opnemers ingedeeld en werd het technisch personeel bij de verschillende werkplaatsen van de topographische inrichting zoodanig uitgebreid, dat de reproductiewerkzaamheden, die in de laatste jaren beduidend zijn toegenomen, voortaan zoo geregeld mogelijk zullen kunnen worden uitgevoerd. In afwachting van de definitieve vaststelling der formatie, in verband met de centralisatie van de opnemings- en kaarteeringswerkzaamheden (Gouv. Bt. 2 Nov. 1905 n°. 30) — zie K. V. 1906, kol. 93 —, werd bij de landrente-opnemingsbrigades, bij de opleidingsbrigade en bij de verschillende werkplaatsen der topographische inrichting reeds geleidelijk het benoodigde personeel in tijdelijken dienst aangesteld. In den loop van 1906 onderging daartoe het personeel van de opleidingsbrigade nog eene tijdelijke uitbreiding met 2 adjudant-onderofficieren en 2 korporaals-opnemers, werd de lithographische werkplaats tijdelijk uitgebreid met een Europeesch steendrukker der 1ste klasse en 1 inlandsch lithograaf der 3de klasse, die van het departement der burgerlijke openbare werken werden overgenomen, en werd bij de photographische werkplaats nog tijdelijk een adjudant-onderofficier, helper-photograaf, ingedeeld. Op 31 December 1906 bestond nog een incompleet van 8 Europeesche en 23 inlandsche topografen van verschillende graden; er is echter een voldoend aantal proefgangers in opleiding.

Nadat de 8 nog overgebleven zoogenaamde kadastraal-statistieke bureaux (namelijk 3 in Banjoemas, 4 in Kedoe en 1 in Pekalongan) en de kadastrale opnemingssectiën te Malang (Pasoeroean) en in de onderafdeeling Midden-Lombok waren opgeheven, kon de kadastrale dienst geacht worden ontslagen te zijn van alle bemoeienissen met de landrente-opnemingswerkzaamheden. Inmiddels was in Mei 1906 machtiging verleend tot de oprichting van de 2de landrente-opnemingsbrigade, waartoe op 1 Juni d. a. v., voorloopig ten opzichte van één sectie, met hoofdkwartier te Poerworedjo, werd overgegaan. Door deze sectie, die in hoofdzaak tot taak zal hebben het uitvoeren van alle bijmetingen, welke nà de classeering van de bouwvelden door de betrokken landrente-ambtenaren noodig zullen worden geacht, werden reeds voor 4823 perceelen, behoorende tot 314 desa's in de residentiën Kediri, Banjoemas, Kedoe en Preanger-Regentschappen, dergelijke metingen verricht. Bij de 1ste landrente-opnemingsbrigade, waarvan het hoofdkwartier op 28 October 1906 van Magelang naar Poerwakerta (Banjoemas) verlegd werd, maakte de 1ste sectie een aanvang met de eerste tienjaarlijksche herziening van de desakaarten in de Preanger-Regentschappen, alwaar 201 472 bouws werden opgenomen. De 2de sectie dier brigade voerde landrentemetingen uit in de districten Tjandirata, Kaloran, Pringsoerat, Pedjagoan en Karang-

[1] Door de opheffing van de tehuizen op de laatstgenoemde twee plaatsen kwam een deel van dit bedrag beschikbaar voor het door genoemde vereeniging in den loop van 1906 te Meester-Cornelis opgerichte tehuis.

anjar (Kedoe) en Kartanegara (Banjoemas). In het geheel werden door deze sectie 75 870 bouws in kaart gebracht.

Omtrent hetgeen in 1906 door den topographischen dienst is verricht met betrekking tot de triangulatie en de topographische opneming van Midden-Java en Zuid-Sumatra, de herziening van de topographische kaart van de residentie Preanger-Regentschappen en de topographische opneming van Atjèh en onderhoorigheden, zij verwezen naar het „Jaarverslag van den topographischen dienst in Nederlandsch-Indië" over dat jaar.

Op ult. December 1906 waren bij de opleidingsbrigade, ter beproeving en opleiding, ingedeeld 7 officieren en 9 Europeesche militairen beneden dien rang, terwijl in den loop van dat jaar 4 uit Nederland teruggekeerde officieren van de Hoogere Krijgsschool gedurende zes maanden in het terreinopnemen geoefend werden.

De inlandsche topografen, die op 1 Januari 1906 boven de formatie van de opleidingsbrigade werden gevoerd, hebben gediend om het personeel der opnemingsbrigades volgens de nieuwe formatie op sterkte te brengen. Door de landrente-opnemingsbrigades werd in de opleiding en aanvulling van het eigen inlandsch personeel voorzien. Van de 6 inlandsche topografen der 3de klasse (verkenners) waren op het einde van 1906 werkzaam: 1 ter Sumatra's Westkust, 1 op Ceram, 1 in Celebes, Menado en Timor, 2 in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en 1 in de afdeeling Krawang van de residentie Batavia.

In Midden-Celebes bleven op het einde van 1906 nog 2 opnemers werkzaam, nadat de officier-opnemer in April 1906 van daar vertrokken was. De opnemers, die in het begin van het verslagjaar gedetacheerd waren in de Boven-Doesoen, in Koerintji en op het eiland Ceram, gingen, evenals de beide opnemers, die in September 1906 aan de Bali-expeditie waren toegevoegd, naar hunne brigades terug. In Djambi bleef één opnemer werkzaam.

Gedurende 1906 zijn bij de topographische inrichting te Batavia bewerkt en van gouvernementswege uitgegeven: verschillende vervolgbladen, namelijk 6 graadafdeelingsbladen (schaal 1 : 80 000) en 8 militaire bladen (schaal 1 : 40 000) betreffende de topographische kaarten van Sumatra's Westkust; 12 detailbladen (6 op de schaal 1 : 25 000, 5 op de schaal 1 : 50 000 en 1 op de schaal 1 : 100 000) betreffende de topographische kaarten van Midden-Java; 17 herziene detailbladen (schaal 1 : 20 000) betreffende de residentiekaart van Batavia; 13 herziene detailbladen betreffende de residentiekaarten van de Preanger-Regentschappen en 11 detailbladen (schaal 1 : 40 000) van het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden, zoomede herdrukken van 78 verschillende bladen. Wijders zijn voor speciale doeleinden gereproduceerd: 13 bladen van de krijgsspelkaart van het terrein ten westen van Radjamandala (Preanger-Regentschappen) (in 48 bladen, schaal 1 : 5000), schetskaarten van Midden-Celebes (1 : 100 000), van Midden-Bali (1 : 100 000) en van de residentie Djambi (1 : 500 000), voorloopige kaarten (2 bladen) van de Gajö- en Alas-landen (1 : 40 000), zoomede een aantal kaarten en platen ten behoeve van de Algemeene Secretarie en de departementen van oorlog, marine, burgerlijke openbare werken, onderwijs, eeredienst en nijverheid en landbouw.

Voor verkochte kaarten is in 1906 ontvangen f 7783, terwijl de kosteloos en tegen regularisatie verstrekte kaarten eene verkoopswaarde vertegenwoordigen van f 18 671. Aan retributie voor het nemen van copieën is in 1906 f 70 geïnd.

Van den geleidelijk herzienen atlas van Nederlandsch-Indië van STEMFOORT en TEN SIETHOFF zagen hier te lande het licht (bij de topographische inrichting van het Ministerie van Oorlog) blad 4 (Midden-Java) en het titelblad, waarmede de geheele atlas voltooid is.

§ 4. KRIJGSVERRICHTINGEN.

Gedurende het tijdvak, waarover deze paragraaf loopt (medio Maart 1906 tot medio Maart 1907), hadden krijgsverrichtingen plaats in Atjèh en onderhoorigheden, in de Bataklanden (Tapanoeli en Oostkust van Sumatra), in Koeantan en Indragiri (Riouw en onderhoorigheden), in Djambi, op de Mentawei-eilanden (Sumatra's Westkust), in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, in Celebes en onderhoorigheden, in Menadó, op Ceram en Babar (Amboina), op Timor en Soemba, op Halmahera en West-Nieuw-Guinea (Ternate) en op Bali, en was tevens hier en daar gewapende tusschenkomst noodig. Aangezien die gebeurtenissen reeds beschreven zijn in hoofdstuk C, kan hier met eenige algemeene opgaven worden volstaan.

Gedurende 1906 kwamen in Atjèh aan, ter aanvulling van de door evacuatie, pasporteering, gageering, overplaatsing, overlijden als anderszins ontstane vacatures, 2247 militairen (onder wie 49 officieren en 8 onderluitenants), terwijl in de drie voorafgegane jaren 1903 t/m 1905 de aanvulling achtereenvolgens had bedragen 2967, 2550 en 1542 man, onder wie respectievelijk 76, 75 en 44 officieren. Onder de in 1906 naar Atjèh gezonden aanvulling bevonden zich 311 Europeanen, tegen in de jaren 1903 t/m 1905 achtereenvolgens 950, 892 en 426 (met inbegrip van de officieren en onderluitenants).

De gedurende 1906 door den Atjèhschen vijand aan onze troepen toegebrachte verliezen bedroegen 38 gesneuvelden (3 Europeanen — onder wie 1 officier — en 35 inlanders) [1]), benevens 197 gewonden (47 Europeanen — onder wie 9 officieren — en 150 inlanders). Van de 197 gewonden stierven er aan de bekomen kwetsuren 10 (4 Europeanen en 6 inlanders); in 1905 14 van de 248 gewonden, terwijl over dat jaar het aantal gesneuvelden 70 bedroeg. De vijand liet in genoemd tijdvak 2151 dooden in onze handen; bovendien werden 844 personen gevangen genomen — onder wie 56 gewonden — ongeacht degenen, die, door onze patrouilles in het nauw gedreven, van den nood eene deugd maakten door zich zoogenaamd vrijwillig te onderwerpen.

Aan handvuurwapenen zijn op de Atjèhers buitgemaakt of door hen ingeleverd, 849 stuks, waaronder 161 van het achterlaadstelsel (o. a. 17 geweren en 5 karabijnen, model '95, 98 Beaumont-geweren en 76 revolvers).

In de Bataklanden en Djambi en op de Mentawei-eilanden bedroegen onze verliezen in 1906 3 gesneuvelden (1 Amboinees en 2 inlanders) en 12 gewonden (2 Europeanen — onder wie 1 officier —, 3 Amboineezen en 7 inlanders); in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 1 gesneuvelde (Europeaan) en 10 gewonden (2 Europeanen — onder wie 1 officier —, 3 Amboineezen en 5 inlanders); in Ceram en Menado 53 gesneuvelden (17 Europeanen — onder wie 2 officieren en 1 onderluitenant —, 25 Amboineezen en 11 inlanders) en 234 gewonden (88 Europeanen — onder wie 5 officieren en 3 onderluitenants —, 83 Amboineezen en 63 inlanders), van wie er 16 (8 Europeanen — onder wie 1 officier —, 7 Amboineezen en 1 inlander) aan de bekomen wonden overleden; in de residentie Amboina 7 gewonden (1 Europeaan, die aan zijne kwetsuren overleed, en 6 inlanders); in de residentie Timor 5 gesneuvelden (1 Europeaan en 4 inlanders) en 11 gewonden (2 Europeanen en 9 inlanders), van wie 1 inlander aan de bekomen wonden overleed; in de residentie Ternate 2 gesneuvelden (1 Europeaan en 1 inlander) en 5 gewonden (2 Europeanen en 3 inlanders), van wie er 2 aan de bekomen wonden overleden (1 Europeaan en 1 inlander) en op Bali 4 gesneuvelden (Europeanen) en 28 gewonden (21 Europeanen — onder wie 1 officier — en 7 inlanders).

1) Onder inlanders zijn hier tevens Amboineezen te verstaan.

§ 5. KORPSEN NIET RECHTSTREEKS TOT HET LEGER BEHOORENDE.

Voor numerieke opgaven van ult. 1906 betreffende de schutterijen en de overige in deze paragraaf bedoelde, op militairen voet georganiseerde korpsen, zij verwezen naar tabel 18 van bijlage B.

De schutterij te Kajeli (Amboina) is bij Ord. van 2 Oct. 1906 (Ind. St. n°. 425) opgeheven.

Aan de lijst van vrijstellingen van den schutterlijken dienst is uitbreiding gegeven bij de Ordonnantiën in Ind. St. 1906 nos. 318, 359 en 518 en 1907 nos. 163 en 195.

De voorschriften omtrent de verstrekking en verantwoording van de wapening der schutterijen in Nederlandsch-Indië en die omtrent de verstrekking en verantwoording van en het houden van toezicht op de wapening en munitiën der als zoodanig erkende vrijwilligerkorpsen in Nederlandsch-Indië zijn nader gewijzigd bij Gouv. Btn. 1 Maart 1907 n°. 48 en 27 Oct. 1906 n°. 37 (Ind. St. 1907 n°. 154 en Bijbl. Ind. St. n°. 6555).

---

§ 6. KONINKLIJK KOLONIAAL MILITAIR INVALIDENHUIS (OP BRONBEEK NABIJ ARNHEM).

In den loop van 1906 zijn in het invalidenhuis opgenomen 48 oud-militairen en zijn uit de sterkte afgevoerd 64 man (14 wegens overlijden, 47 die op verzoek en 3 die wegens wangedrag ontslagen zijn). Dientengevolge telde het gesticht op ult. 1906 146 verpleegden (37 gegradueerden en 109 minderen), tegen 163 (46 gegradueerden en 117 minderen) in 1905. Van de eerstbedoelde 48 oud-militairen hadden er 46 bij het leger in Oost-Indië en 2 bij de Koninklijke Nederlandsche Marine gediend. Gerekend over het geheele jaar, huisvestte het gesticht in 1906 gemiddeld 146 man per dag. In de infirmerie waren, bij het einde van elk kwartaal van 1906, in verpleging achtereenvolgens 19, 14, 17 en 20 man. Met de vervulling van verschillende functiën op Bronbeek waren op ult. 1906 belast 23 verpleegden, onder wie 7 gegradueerden.

De uitgaven voor het invalidenhuis, in 1905 bedragen hebbende f 68 626, of — na aftrek van de ten bate van het gesticht ingehouden gagementen (ad f 23 428) — f 45 198, bedroegen in 1906, volgens voorloopige opgaven, f 67 984, of — na aftrek als voren (in 1906 is aan gagementen ingehouden f 23 271) — f 44 713.

E.

ZEEMACHT.

§ 1. ALGEMEENE MEDEDEELINGEN.

Bij K. B. 3 Aug. 1906 n°. 39 (St. Ct. n°. 189) is eene commissie ingesteld tot herziening van de samenstelling en indeeling der zeemacht in Nederlandsch-Indië, zooals die is vastgesteld bij K. B. 4 Juni 1897 (Ned. St. n°. 163) en gewijzigd bij K. B. 27 Juni 1901 (Ned. St. n°. 191), zoomede tot wijziging van de grondslagen voor de verdeeling der uitgaven voor die zeemacht over de staatsbegrooting en de begrooting van Nederlandsch-Indië.

De op 16 Januari 1906 opgetreden commandant der zeemacht en chef van het departement der marine in Nederlandsch-Indië, de schout-bij-nacht J. G. Snethlage — zie K. V. 1906, kol. 99 —, is bij K. B. 6 Jan. 1907 n°. 46, met ingang van 13 Januari 1907, tot vice-admiraal benoemd.

De inkomsten van den zeeofficier, adjudant van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, zijn geregeld bij K. B. 1 Dec. 1906 n°. 80 (Ind. St. 1907 n°. 113).

---

§ 2. KONINKLIJKE MARINE.

Personeel. De gemiddelde sterkte over 1906 van het personeel der vloot bedroeg 213 officieren, benevens 1941 Europeesche en 1125 inlandsche onderofficieren en minderen, in het geheel derhalve 3279 koppen, tegen 3895 koppen over 1905. Hoeveel koppen bij het einde van dat jaar waren ingeschreven in de rol van de toen in dienst zijnde schepen en hoeveel hun aantal meer of minder bedroeg dan de „bepaalde sterkte" blijkt, zoowel voor de Indische militaire marine als voor het Nederlandsch eskader in Oost-Indië, uit bijlage C (tabel 1). Tevens doet die bijlage in totaal kennen (zie tabel 2) de bepaalde en aanwezige sterkte aan officieren en aan verdere bemanning, afzonderlijk ook wat betreft het machinekamerpersoneel en het personeel van het korps mariniers.

De vorming van inlandsche matrozen tot matrozen-roerganger en matrozen-looder (matrozen 1ste en 2de klasse: vgl. K. V. 1906, kol. 99) aan boord van de actieve oorlogsschepen, had ook in 1906 weinig succes, zoodat op 1 Januari 1907 in die functiën respectievelijk 21 en 22 man aan de sterkte ontbraken.

Hoewel de werving van inlandsche schepelingen, met het oog op de vermindering der scheepsmacht, beperkt werd tot de havenplaats Soerabaja en elders tijdelijk gesloten was, waren op 1 Januari 1907 — met inbegrip van de als bovenrol toegestane overschrijding der bepaalde sterkte met 10 %, — 24 koppen meer in dienst dan de benoodigde sterkte aangaf. In het geheel zijn 82 koppen aangeworven. Zooals blijkt uit bijlage C, tabel 3, is het aantal inlandsche schepelingen in 1906 met 31 koppen verminderd. Van de 416 inlandsche schepelingen, wier dienstverbintenis kwam te eindigen, verbonden er zich opnieuw 344.

De gezondheidstoestand op de vloot was over 't algemeen veel gunstiger dan in 1905. In het begin van het verslagjaar deden zich vele gevallen van vijfdaagsche koorts (febris continua) voor. Het aantal gevallen van malaria was kleiner dan in 1905, waaraan een korter verblijf van de schepen te Tandjoengpriok niet vreemd was. Beri-beri kwam in geringe mate voor. Het aantal lijders aan febris typhoidea nam slechts weinig toe. Voor uitvoerige opgaven omtrent den gezondheidstoestand bij de Indische marine zij verwezen naar het eerlang van regeeringswege te publiceeren statistisch overzicht.

Materieel. In de samenstelling van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië, dat bij den aanvang van den verslagtijd bestond uit 3 pantserschepen en 2 pantserdekschepen, kwam slechts in zoover verandering, dat het pantserschip *Koningin Regentes* in December 1906 werd vervangen door het zusterschip *Tromp*. Bovendien waren bij den aanvang van den verslagtijd 15 bodems van de Indische militaire marine in dienst, te weten 5 flottieljevaartuigen, 5 torpedobooten (de zesde torpedoboot, de *Cerberus*, was ter vernieuwing van de ketels in herstelling), 4 opnemingsvaartuigen en 1 wachtschip. Het flottieljevaartuig *Flores* werd, in verband met de voor 1907 vastgestelde organieke sterkte, op ult. December 1906 buiten dienst gesteld. Het voor herstelling afgevoerde flottieljevaartuig *Koetei* werd vervangen door de *Edi*. Het tot opnemingsvaartuig getransformeerde flottieljevaartuig *Borneo* werd in October 1906 in dienst gesteld ter vervanging van het als opnemingsvaartuig dienstdoende flottieljevaartuig *Bali*, welk stoomschip bij Gouv. Bt. 23 Nov. 1906 n°. 29 uit de sterkte der Indische militaire marine is afgevoerd en tot loodsstationschip wordt ingericht. Het tot reserve-opnemingsvaartuig verbouwde voormalige flottieljevaartuig *Sumbawa* verving op 1 Januari 1907 het voor herstellingen tijdelijk aan de sterkte onttrokken opnemingsvaartuig *van Gogh*. Derhalve bestond de sterkte der Indische militaire marine bij het einde van den verslagtijd uit 4 flottieljevaartuigen, 6 torpedobooten, 4 opnemingsvaartuigen en 1 wachtschip. De flottieljevaartuigen *Nias*, *Ceram*, *Java* en *Flores* — vgl. K. V. 1906, kol. 101 en § 3 van dit hoofdstuk — zijn uit de sterkte der Indische militaire marine afgevoerd en aan de scheepsmacht der gouvernementsmarine toegevoegd (Gouv. Btn. 5 Aug. 1906 n°. 11 en 19 Maart 1907 n°. 4). Op 1 April 1907 waren buiten dienst de flottieljevaartuigen *Koetei* (zie hiervóór) en *Assahan* (vgl. K. V. 1906, kol. 101), zoomede het zooëven genoemde opnemingsvaartuig *van Gogh*, terwijl de zich sedert geruimen tijd in Nederland bevindende pantserdekkorvet *Sumatra*, wegens onbruikbaarheid voor den dienst, door verkoop van de hand is gezet. Voorts was nog te Soerabaja aanwezig, in het marine-etablissement, het voormalig wachtschip *Bromo*, dat tijdens de Bali-expeditie als vivresschip der landmacht gebezigd werd. Als munitieschepen deden te Soerabaja dienst het voormalige pantserschip *Prins Hendrik der Nederlanden*, het gewezen flottieljevaartuig *Makasser* en het vroegere stoomschip der Koninklijke Paketvaartmaatschappij *Nieuhuys*.

De hier te lande, bij de Koninklijke Maatschappij „de Schelde", ten behoeve van de Indische militaire marine aangebouwde torpedobooten *Draak*, *Krokodil* en *Zeeslang* zullen vermoedelijk in het eind van Augustus 1907 naar Indië vertrekken.

Het aantal kleine vaartuigen, die in de sterkte der zeemacht geen zelfstandige plaats innemen, bestond op 1 April 1907 uit 39 stoomsloepen (waarvan 9 van het Nederlandsch eskader) en 2 stoombarkassen. Van de in aanbouw zijnde stoomsloepen kwamen er in het tijdvak 1 April 1906 t/m ult. Maart 1907 3 gereed, terwijl er op 1 April 1907 nog een 3-tal onderhanden bleven.

Opgaven betreffende hetgeen de in de laatste jaren voor rekening van de Indische geldmiddelen gebouwde schepen der Indische militaire marine hebben gekost en wat er sedert de voltooiing van den bouw, tot ult. 1906, voor herstelling en onderhoud aan ten koste is gelegd (deze laatste opgave ook voor het Nederlandsch eskader in Oost-Indië) treft men aan in tabel van bijlage C.

Steenkolen. Gedurende het tijdvak 1 April 1906—ult. Maart 1907 zijn de gouvernements-steenkolendepots aangevuld met 47 898 ton Ombilin-, ± 9649 Engelsche ton (van 1016 K.G.) Cardiff-, 1756 ton Tewe-, 312 ton Batoepoetih-, 398 ton Pengaron- en 79 ton Kalapa-steenkolen.[1]) De aanschaffing van Cardiff-kolen had plaats bij onderhandschen inkoop. Aanvulling van het eene uit het andere depot had ook nu weder meermalen plaats. Buiten de depots zijn aangekocht: te Singapore door het pantserschip *De Ruyter* 500 ton Cardiff-kolen en door de schepen in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 410 ton Koetei- en 333 ton Poelau Laoet-kolen, terwijl aan het flottieljevaartuig *Serdang*, uit den voorraad van het departement van binnenlandsch bestuur te Pontianak, 110 ton Embahoe-kolen werden verstrekt. Bovendien zijn door verschillende onder het departement der marine ressorteerende schepen te Emmahaven 1650 ton Ombilin-kolen ingenomen en werden uit den voorraad der naamlooze vennootschap „Zeehaven en kolenstation Sabang" te Sabang 2287 ton Cardiff-kolen aangeschaft. De proeven met het stoken van Ombilin-kolen in waterpijpketels werden voortgezet aan boord van de oorlogsschepen *Zeeland* en *Hertog Hendrik*. Aangezien de zware rookvorming dier kolen vooralsnog een beletsel is tegen het blijvend gebruik daarvan, zal men trachten door beteren luchttoevoer aan dit euvel tegemoet te komen.

Vloeibare brandstof. Ook gedurende 1906 zijn de ketels in de werkplaatsen van het marine-etablissement te Soerabaja met vloeibare brandstof (astatki) gestookt. Daarentegen zijn de proeven met het stoken van astatki aan boord van de stoomschepen *Dog* en *Snip* (zie K. V. 1906, kol. 102), wegens de ongunstige resultaten, gestaakt.

§ 3. GOUVERNEMENTSMARINE.

Personeel. Ook gedurende 1906 werd de bij wijze van proef getroffen regeling, om bij de aanwerving van inlandsche schepelingen voor een kort dienstverband geen handgeld maar een voorschot op de gages te verleenen — vgl. K. V. 1906, kol. 101—, toegepast. In dat jaar zijn 202 schepelingen voor de eerste maal en 358, hetzij opnieuw, hetzij tot verlenging van hun nog loopenden diensttijd, aangenomen, van wie respectievelijk 136 en 268 op den nieuwen voet.

Op ult. 1906 bestond het Europeesch personeel, ongerekend een gezaghebber en een 1ste-machinist — respectievelijk gedetacheerd bij het departement der marine en bij den aanbouw van gewestelijke politie- en communicatie-vaartuigen te Singapore —, doch met inbegrip van 10 opvarenden die, gevoerd à la suite van het korps, dienst deden aan boord van de stoomschepen der bebakening en kustverlichting, zoomede van een eveneens à la suite gevoerden tijdelijk op het te Dobo (Aroe-eilanden) gestationneerde politie- en communicatievaartuig *Amboina* gedetacheerden 1ste-stuurman, uit 127 man (21 gezaghebbers, 47 stuurlieden, 53 machinisten en 6 leerlingen-machinist). De openvallende plaatsen van leerling-machinist konden ook nu weder in Indië worden aangevuld.

De vloot was op ult. December 1906 bemand met 622 schepelingen, eene overschrijding van het vastgestelde aantal (584) met 38 man, welk overcompleet om verschillende redenen in dienst gehouden werd.

Nadere opgaven nopens de gevorderde en de aanwezige bemanning van de stoomschepen der gouvernementsmarine vindt men in bijlage D.

De gezondheidstoestand der schepelingen was iets minder gunstig dan in 1905. Het aantal afgekeurden beliep 18 (in 1905 14) of 2.86 % van de gemiddelde sterkte (2.16 % in 1905). Onder de afgekeurden bevonden zich 3 beri-beri- en 9 malarialijders. Het aantal overledenen bedroeg 7 (in 1905 8), onder wie 2 lijders aan tuberculose.

Materieel. Van de op ult. Maart 1906 uit 23 schepen (22 stoomers en 1 rivierstoomschip) bestaande gouvernementsmarine werd het stoomschip *Zwaluw* uit de sterkte afgevoerd. Het tot gouvernements-stoomschip verbouwde flottieljevaartuig *Java* — vgl. K. V. 1906, kol. 101, en § 2 van dit hoofdstuk — werd, ter vervanging van het buiten dienst gestelde, voor zeevisscherijonderzoek in te richten stoomschip *Gier*, in September te Atjèh gestationneerd. Het in December 1906 bij het marine-etablissement te Soerabaja in herstelling opgenomen stoomschip *Albatros* werd op 14 Februari 1907 uit de sterkte afgevoerd, in afwachting van den uitslag van het ingestelde onderzoek of dit oude vaartuig nog voor belangrijke reparatiën in aanmerking kan komen. Het verbouwde stoomschip *Dog* is in Augustus weder in dienst gesteld, ter vervanging van de *Brak*, welk vaartuig, na te zijn ingericht voor passagiersvervoer, in Maart 1907 weder in de vaart kwam. Het in Augustus voor reparatie afgevoerde stoomschip *Zwaan* is vervangen door de *Zeemeeuw*. Het ingevolge Gouv. Bt. 30 Jan. 1907 n°. 10 aan den dienst in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo onttrokken rivierstoomschip *Barito* is bij het marine-etablissement in conservatie opgenomen. Zooals reeds in § 2 is medegedeeld, zijn de flottieljevaartuigen *Ceram*, *Flores*, *Java* en *Nias* krachtens Gouv. Btn. 5 Aug. 1906 n°. 11 en 19 Maart 1907 n°. 4 uit de sterkte der Indische militaire marine afgevoerd en aan de scheepsmacht der gouvernementsmarine toegevoegd.

De regeling van de periodieke inspectiën, enz. van de stoomschepen der gouvernementsmarine (Bijbl. Ind. St. n°. 2151) is bij Gouv. Bt. 5 Aug. 1906 n°. 35 (Bijbl. Ind. St. n°. 6522) ingetrokken.

§ 4. MARINE-ETABLISSEMENT TE SOERABAJA EN GOUVERNEMENTSDOKKEN.

Het personeel bij het marine-etablissement is bij Gouv. Bt. 20 Juli 1906 n°. 34 (Ind. St. n°. 344) versterkt met een baasgereedschapmaker.

Het aantal onderhanden genomen werkorders bedroeg bij het vak van scheepsbouw 232, tegen 225 in 1905, en bij dat van stoomwezen 195, tegen 180 in 1905.

Van de beide dokken van het etablissement moest het 5000-tons in den aanvang van het jaar herstellingen ondergaan, waarna het op 28 Augustus weder in dienst gesteld werd; het 1400-tons was tot 27 October in gebruik en werd daarna in reparatie genomen. Het aantal dokdagen van het 5000-tons dok

[1]) De uitslag der beproeving van Bengaalsche kolen — vgl. K. V. 1906, kol. 102 — was ongunstig.

bedroeg 342 en dat van het 1400-tons dok 475, waarvan voor rekening kwamen van de Indische militaire marine 68 en 110, van de gouvernementsmarine 92 en 102, van andere landsvaartuigen 166 en 259 en van particuliere schepen 7 en 4, en, alleen wat het 5000-tons dok betreft, van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië 9. Welke onzer marineschepen van 1 April 1906 tot ult. Maart 1907 bij het etablissement (of elders) vertoefden om te dokken of herstellingen te ondergaan, en hoelang zij daar moesten blijven, blijkt uit tabel 5 van bijlage C.

Het bassin van het etablissement is gedurende 1906 op diepte gehouden door uitbaggering van 188 130 M³. specie, voor welke werkzaamheden waren aangewezen de baggermolens *Soerabaja* en *Tandjong Priok* en de nu en dan ook voor andere werkzaamheden gebruikt wordende hopperbarge *Japara*.

Voor alle verdere opgaven met betrekking tot het bedrijf bij het marine-etablissement zij verwezen naar tabel 6 van bijlage C.

In verband met het bij Ord. van 17 Oct. 1905 (Ind. St. nº. 521) vastgestelde reglement, houdende bepalingen tot beveiliging bij het verblijven in fabrieken en werkplaatsen, zijn of worden in dat opzicht aan het etablissement voorzieningen getroffen.

Van het door de naamlooze vennootschap „Zeehaven en kolenstation Sabang" geëxploiteerd wordende 3000-tons dok te Sabang (Poelò Wè) is, afgescheiden van de aan enkele kleine vaartuigen gegeven dokgelegenheid, 13 malen gebruik gemaakt door schepen van de gouvernementsmarine, éénmaal ten behoeve van den dienst der bebakening, der kustverlichting en het loodswezen en 10 malen door particuliere schepen. Het bij Gouv. Bt. 6 Nov. 1904 nº. 15 (Ind. St. nº. 436) vastgestelde tarief der dokgelden is gewijzigd bij Gouv. Bt. 17 Jan. 1907 nº. 3 (Ind. St. nº. 45).

---

§ 5. SPECIALE DIENSTEN ONDER BEHEER VAN HET DEPARTEMENT DER MARINE.

Kustverlichting, bebakening en loodswezen. Het inspectievaartuig *Lucifer* en de bebakeningsstoomer *Pharus* deden onafgebroken dienst. Bij de wijziging van het kustlicht op het eiland Dajang Dajangang en de oprichting van dat op Poeloe Kapoposang werd het vaartuig *Banda* als werkschip gebezigd, dat vervangen zal worden door het vermoedelijk af te keuren stoomschip der gouvernementsmarine *Albatros* (vgl. § 3).

Met den bouw van nieuwe kustlichten en de wijziging van bestaande vaste lichten, hoofdzakelijk in acetyleenflikkerlichten, werd voortgegaan. Aan den mond der Pagoerawan-rivier (Oostkust van Sumatra) is, ter vervanging van het vast wit licht, op 21 Maart 1906 een licht der 4de orde ontstoken, dat iedere halve minuut 2 verduisteringen geeft, respectievelijk van 3 en 12 seconden duur. Het op 25 Juni 1906 ontstoken licht op Hijoe Ketjil (Straat Singapore) — vgl. K. V. 1906, kol. 105 — is een acetyleenflikkerlicht der 4de orde, vertoonende elke 20 seconden eene flikkering van 4 seconden, zichtbaar tot op 16 zeemijlen. Op Poeloe Kapoposang (Straat Makasser) — zie t. a. p. — werd op 3 Januari 1907 een bliksemlicht der 5de orde in gebruik gesteld, dat elke 5 seconden eene tot op ruim 15 zeemijlen zichtbare zeer korte witte schittering vertoont. De bouw van een bliksemlicht der 4de orde op Hoek Mandar (Celebes en onderhoorigheden), die, wegens den politieken toestand in dat gewest, eenigen tijd was uitgesteld, is sedert ter hand genomen; het licht is den 13den Mei 1907 ontstoken en toont elke 10 seconden 2 zeer korte witte schitteringen. Op den zuidoosthoek van Java werd op 18 December 1906 een licht der 4de orde ontstoken, gevende elke 5 seconden eene tot op 21 zeemijlen zichtbare zeer korte witte schittering. Ter betere verlichting van Straat Bali zijn 2 geleidelichten bij Hoek Bansering opgericht, die den 26sten Januari 1907 werden ontstoken en leiding geven in den noordelijken ingang der Straat. Het zijn vaste acetyleenlichten van verschillende hoogten, het eene wit en het andere rood. Het witte vaste licht der 5de orde op het eiland Dajang Dajangang (Celebes en onderhoorigheden) is op 2 December 1906 vervangen door een op 30 M. hoogen opstand opgesteld, tot op 15 zeemijlen zichtbaar acetyleenflikkerlicht, gevende elke minuut 4 flikkeringen, volgens de periode 5 seconden helder en 10 seconden duister. Te Tapa Toean (Atjèh en onderhoorigheden) is op 22 Augustus 1906 een vast wit licht der 4de orde ontstoken, dat op 13 zeemijlen zichtbaar is en elke 30 seconden 3 verduisteringen van 3 seconden geeft, terwijl op het eiland Pasir Poetih (Langsar-baai) den 14den April 1907 een acetyleenflikkerlicht der 4de orde in gebruik is gesteld (periode 1 seconde helder, 2 seconden duister). Het witte vaste licht der 6de orde op Tandjoenglaboe (eiland Lepar; Banka en onderhoorigheden) is in Maart 1907 vervangen door een op een 20 M. hoogen lichtopstand aangebracht acetyleenflikkerlicht der 4de orde, gevende elke minuut 20 flikkeringen, volgens de periode 1 seconde helder, 2 seconden duister. De bouw van kustlichten op Kaap William en aan de Paloe-baai is of wordt onderhanden genomen. Het van een automatisch werkende acetyleeninrichting voorziene gasbaken op Groot-Lae Lae (reede Makasser) kwam den 16den December 1906 gereed, en vertoont een schitterlicht volgens de periode 1 seconde helder, 2 seconden duister. De witte vaste lichten te Boeleleng (6de orde), op Meindertsdroogte (4de orde), te Banjoewangi (6de orde), op Bali (5de orde), op Boeroe (6de orde) en te Sembilangan (6de orde), zoomede het roode vaste licht der 6de orde te Telokbetong werden respectievelijk op 1 Juni, 29 Juni, 24 Juni, 15 October 1906, 30 Januari, 12 Februari 1907 en 23 Augustus 1906 gewijzigd, en wel het eerste in een zeer snel flikkerend acetyleenlicht en de overigen in acetyleenflikkerlichten met schitteringen van uiteenloopenden duur, terwijl de vaste witte lichten te Ampenan en Pasoeroean respectievelijk op 17 September en 17 November 1906 werden getransformeerd tot witte lichten der 4de orde, die elke halve minuut 2 verduisteringen geven. De wijziging van de witte vaste lichten der 6de orde te Panaroekan, Muntok, Timor-Koepang, Djoeana, Menado, Gorontalo, Babalan, Grisee, Besoeki, Seba en Baä en het witte vaste licht der 5de orde te Daoen wordt voorbereid. De steenen toren van het kustlichtetablissement op Java's 1ste punt — zie K. V. 1906, kol. 105 — wordt gesloopt.

Gasboeien zijn respectievelijk op 18 en 19 Mei, 22 en 23 September, 25 October en 25 November 1906 gelegd op den zuidoostkust van de Speke-klip (Straat Berhala), op den noordoostkust van het Richardsonrif (Straat Doerian), in den zuidingang van Straat Laoet bij Hoek Petang, op de Pamanoekan-klip (Java's noordkust) — ter vervanging van de zwarte spitse ton met bol aldaar —, op het wrak der *Geneffe* (Palembang-rivier) en in de Langkat-geul. Lantarenboeien zijn geplaatst op het hoofdrif ter reede Makasser en bezuiden het Masam-rif (Sabang-baai). In de Palembang-rivier zullen nog 2 gasbakens worden aangebracht. Op 1 April 1907 lagen 51 gaslichtboeien, 17 lantarenboeien en 17 gasbakens te water (45, 15 en 16 op 1 April 1906).

De bebakening is, voor zooveel noodig, aangevuld. Een 3-tal ijzeren schroefpaalbakens zijn geplaatst ter reede Banjoewangi, terwijl in het vaarwater naar Sambo, op het Kleta-rif en op de noordwestkust van Lombok 3 schroefpaalbakens zijn aangebracht. Op 1 April 1907 lagen te water 389 tonnen (392 op 1 April 1906). Het aantal ijzeren schroefpaalbakens, houten en steenen bakens beliep op dat tijdstip 93, 52 en 23 (87, 52 en 23 op 1 April 1906).

Het aantal loodsen te Tandjoengpriok is van 3 op 4 en dat der inlandsche loodsen bij den loodsdienst ter oostkust van Borneo van 7 op 10 gebracht (Ind. St. 1906 nº. 527 en 1907 nº. 128).

Bij het loodswezen te Makasser is, ter vervanging van den tweeden inlandschen loods (zie Ind. St. 1904 nº. 72), een Europeesche loods aangesteld (Ind. St. 1906 nº. 533).

Ten behoeve van den loodsdienst voor de Koetei-rivier en voor de Balikpapan-baai is het aantal loodsen vastgesteld op 3 Europeesche en 10 inlandsche (Ind. St. 1907 nº. 128).

Het loodslichtschip in de Balikpapan-baai zal worden vervangen door het vroegere flottieljevaartuig *Bali* (vgl. § 2).

Aan loodsgelden is in de laatste 3 jaren ontvangen:

	1904.	1905.	1906.
Tandjoengpriok (Batavia)	f 43 712	f 49 854	f 52 320
Soerabaja (met Grisee)	242 963	283 162	299 829
Tjilatjap	24 312	33 854	30 155
Emmahaven (Padang)	30 247	31 130	33 430
Aroe-baai en Babalan-geul	33 325	39 749	49 304
Koetei-rivier	39 985	54 571	53 938
Balikpapan-baai.	40 349	52 463	53 955
Palembang.	45 824	49 569	61 479
Bajoeng Lentjir	12 024	7 865	7 464
Makasser	10 657	13 757	15 083
	f 523 398	f 615 974	f 656 957

Haveninrichtingen. Met ingang van 1 Januari 1907 is de betrekking van havenmeester te Oelèë Lheuë opgeheven, met gelijktijdige instelling van de betrekking van havenmeester te Sabang (Ind. St. 1906 n°. 485). Te Langsar is een havendepartement opgericht, met gelijktijdige opheffing van dat te Idi (Ind. St. 1906 n°. 543). Met gebruikmaking van de hem bij Gouv. Bt. 20 Mei 1905 n°. 4 (Ind. St. n°. 308) verleende bevoegdheid (zie K. V. 1906, kol. 106), zijn door den commandant der zeemacht voor eenige havens in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, zoomede voor de havens van Stagen (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en Oelèë Lheuë, fungeerende havenmeesters aangewezen, en zijn enkele van die functiën in de residentie Timor en onderhoorigheden ingetrokken.

De bezoldiging van de havenmeesters te Moeara Djawa (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en Pangkalan Brandan (Oostkust van Sumatra) is geregeld bij Gouv. Bt. 18 Febr. 1907 n°. 12 (Ind. St. n°. 128).

Het reglement tot handhaving van orde en veiligheid op de reede te Makasser (Ind. St. 1906 n°. 117) is aangevuld bij Ord. van 21 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 547).

Bij Ord. van 28 Febr. 1907 (Ind. St. n°. 146) is een reglement vastgesteld op het gebruik en beheer van de gouvernementssleephelling aan de haven ter hoofdplaats Cheribon.

Bij Ord. van 25 Juli 1906 (Ind. St. n°. 350) kwam een reglement tot stand op het gebruik en beheer van de hijsch- en loopkranen met bijbehoorend spoor aan de binnenhaven te Tegal (Pekalongan).

De lijst der begrenzingen van reeden (Ind. St. 1898 n°. 240) is aangevuld bij Ind. St. 1906 nos. 426 en 482 en 1907 nos. 250 en 251. De grenzen van het eigenlijke haventerrein te Tjilatjap zijn vastgesteld bij Gouv. Bt. 1 April 1907 n°. 7 (Ind. St. n°. 207).

Aangezien de havens van Menado, Kema, Amboina, Banda, Ternate en Kajeli hebben opgehouden vrijhavens te zijn (Ind. St. 1898 n°. 120 en 1903 n°. 422), is de voor die havens bestaande vrijstelling van de belasting ten behoeve van het Chineesch hospitaal buiten werking gesteld (Ind. St. 1906 n°. 540).

Hydrographische dienst. Het opnemingsvaartuig *van Doorn* vervolgde de opneming ter westkust van Borneo en in de Chineesche Zee. Het kwam gereed met het in kaart brengen van de Noord-Natoena-eilanden en stelde een onderzoek in naar de vele aldaar liggende gevaren. Bovendien werden verschillende zeeloodingen verricht. De gezondheidstoestand was goed. Het opnemingsvaartuig *van Gogh* zette de werkzaamheden voort in de Kleine Soenda-eilanden, op de zuidkusten van Bali en Soembawa en de noordkust van Soemba. Op 1 Januari 1907 werd het schip te Soerabaja buiten dienst gesteld tot het ondergaan van herstellingen en vervangen door de *Sumbawa*, met welken bodem het werk den 2den Februari werd hervat. In Mei 1906 ondernam het vaartuig eene reis naar Makasser. De gezondheidstoestand was gunstig. Het opnemingsvaartuig *Bali* ging voort met de opneming in het zuidoostelijk gedeelte van de Golf van Tomini en maakte een aanvang met het in kaart brengen van de kust van Celebes bezuiden die golf en van den Banggai-archipel. In Augustus 1906 zette het vaartuig koers naar Soerabaja en werd in October d. a. v. buiten dienst gesteld om herstellingen te ondergaan. Het werk werd voortgezet door het tot opnemingsvaartuig ingerichte, vroegere flottieljevaartuig *Borneo*. De gezondheidstoestand was vrij gunstig. Het opnemingsvaartuig *Lombok* vervolgde de opneming ter zuidkust van Borneo op en bewesten de bank van Malatajoer; van 21 December 1906 tot 26 Februari d. a. v. vertoefde het vaartuig voor herstellingen te Soerabaja. De gezondheidstoestand was gunstig.

Door verschillende oorlogsschepen en bodems der gouvernementsmarine werden bijdragen geleverd tot verbetering van de bestaande kaarten en tot vermeerdering van de kennis van den Oost-Indischen Archipel. De verkoop van zeekaarten en gidsen bracht in Indië f 4934 op, tegen f 4625 in 1905. Omtrent de werkzaamheden hier te lande verricht in het belang der Indische hydrographie valt het volgende te vermelden.

In het tijdvak 1 Mei 1906 tot 1 Mei 1907 zijn uitgegeven de volgende kaarten:

a. naar nieuwe gegevens: n°. 5 *a*, Straten nabij noordwesthoek Atjèh; n°. 186, Vaarwaters en ankerplaatsen op de oostkust Celebes, blad II; n°. 261, Vaarwaters en ankerplaatsen nabij de Kleine Soenda-eilanden, blad II; n°. 283, Westkust Borneo, blad II; nos. 306 en 307, Golf van Tomini, blad II en III, zoomede een verbeterblad op kaart n°. 185, Vaarwaters en ankerplaatsen op de oostkust van Celebes, blad I;

b. ter vervanging van bestaande kaarten: n°. 12, Oostkust Sumatra, blad IV; n°. 61, Noord- en noordoostkust Banka; n°. 63, Gaspar-straten; n°. 78, Java, blad I; nos. 93 en 94, Straat Soenda, noordblad en zuidblad; n°. 95, Vaarwaters en ankerplaatsen in Straat Soenda; n°. 96, Vaarwaters en ankerplaatsen nabij de west- en noordkust van Java; nos. 284 t/m 286, Westkust Borneo, blad III, IV en V.

Kaart n°. 154, Zuidwestkust Nieuw-Guinea, is bijgewerkt door het aanbrengen van groote correcties. Er zagen twee schetskaarten het licht en eenige, niet in den handel verkrijgbare autographieën van minder belangrijke opnemingen werden naar het depot van het departement der marine te Batavia gezonden. Op de door de afdeeling Hydrographie verstrekte kaarten werden, gedeeltelijk op de gravures, gedeeltelijk op de kaarten zelve, de noodige correcties aangebracht. Uitgegeven zijn verder deel IV van den „Zeemansgids voor den Oost-Indischen Archipel" en de daarbij behoorende landverkenningen; met het gereed maken van deel V van dien gids wordt voortgegaan.

De aanstaande commandant van een der opnemingsvaartuigen is in het afgeloopen jaar in Utrecht geoefend in het verrichten van astronomische plaatsbepalingen met het universaal-instrument.

§ 6. VERRICHTINGEN DER ZEEMACHT.

Het Nederlandsch eskader was op 1 April 1906 samengesteld uit de pantserschepen *Hertog Hendrik* (vlaggeschip), *Koningin Regentes* en *de Ruyter*, zoomede de pantserdekschepen *Zeeland* en *Koningin Wilhelmina der Nederlanden* (vgl. § 2). De *de Ruyter* bevond zich van ult. Maart tot aanvang Mei in de wateren van Zuid-Celebes (vgl. K. V. 1906, kol. 57/58), terwijl de overige schepen, met het oog op hunne bestemming, verschillende oefeningstochten ondernamen (vgl. bijlage C, sub I). De *Koningin Regentes* was bovendien in Mei belast met het overbrengen van eene colonne marechaussee naar Pare Pare (Celebes en onderhoorigheden), bij welke gelegenheid de landingsdivisie de bivakken op genoemde plaats en te Langa betrok, tijdens de landmacht eene excursie in het binnenland deed, terwijl de *Koningin Wilhelmina der Nederlanden* in Juni eene reis ondernam naar Sanoer (Bali), ten einde proeven te nemen met de installatiën voor draadlooze telegraphie aan boord van dien bodem en van de *Hertog Hendrik*. In de tweede helft van Juli was het geheele eskader te Ampenan (Bali en Lombok) vereenigd, met het oog op de op handen zijnde expeditie naar Bali.

Aan de uitvoerige bespreking van de zooëven bedoelde expeditie in hoofdstuk **C**, § 22, zij hier, met betrekking tot de verrichtingen der zeemacht, nog het volgende toegevoegd. Zooals

reeds t. a. p. is gezegd, waren voor die expeditie aangewezen de oorlogsschepen *Hertog Hendrik*, *Koningin Wilhelmina der Nederlanden*, *Koningin Regentes*, *de Ruyter*, *Zeeland*, *Mataram*, *Serdang*, *Koetei* en *Flores*, zoomede het gouvernementsstoomschip *Fazant*, het stoomschip *Tegal* van den dienst der opiumregie en het vivresschip *Bromo*. Omdat gebleken was, dat het eenige geschikte punt voor de landing van eene expeditionnaire troepenmacht gelegen was benoorden de kampong Pabean Sanoer, achter de op de reede aanwezige riffen, ankerde de vloot op de reede van Sanoer (12 September). Van uit de ankerplaatsen werden de noodige observaties en metingen verricht voor het bepalen van de vermoedelijke richting en den afstand van de hoofdplaats Den Pasar en de vereischte berekeningen gemaakt voor het indirecte vuur op dat van uit de reede onzichtbare doel. De ankerplaatsen waren zoodanig gekozen, dat de schepen doeltreffend vuur konden geven bij eventueelen tegenstand van den vijand gedurende de landing van de troepen. De riffen ter reede werden bebakend. Den 12den September waren ook de van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij gehuurde stoomschepen *Baud*, *Both*, *van Swoll* en *Camphuys*, met de expeditionnaire troepen aan boord, ter reede van Sanoer aangekomen, waarop, in den avond van denzelfden dag, door eene vlet met ongewapende inlandsche roeiers, begeleid door eene gewapende sloep, beiden voorzien van eene witte vlag, de ultimatums aan de radja's van Badoeng en Tabanan werden overgebracht. Met het doel om de bevolking in den waan te brengen, dat Lebih het landingspunt van de expeditionnaire troepen zou wezen, stoomden de vier transportschepen, vergezeld van twee flottieljevaartuigen, derwaarts en keerden, na er eene compagnie infanterie, bestemd voor de bezetting van Gianjar, aan wal te hebben gezet, des avonds te Sanoer terug. Den 14den September had de landing van de troepen en de landingsdivisiën van de *de Ruyter*, de *Koningin Wilhelmina der Nederlanden* en de *Zeeland*, onder dekking van eene gewapende sloepenflottielje, zonder tegenstand plaats. Nadat de troepen Sanoer en Pabean Sanoer bezet hadden, werden door de *Hertog Hendrik* een tiental granaten in de richting van Den Pasar geschoten, welke beschieting de onderwerping van een tweetal kampongs ten gevolge had. Des avonds werden door de *Serdang* nog een twintigtal schoten in de richting van Den Pasar gelost. In den nacht van 14 op 15 September werd, daar bericht was ingekomen, dat de vijand voornemens was het strandbivak aan te vallen, het terrein ten noorden en ten zuiden daarvan voortdurend door zoeklichten van de vloot beschenen, welke verlichting tot den 23sten werd voortgezet. Den 15den, toen door eene groote vijandelijke macht een aanval op het bivak werd gedaan, werden door de schepen 128 granaten in de richting van Den Pasar geschoten. Van de kalme zee werd gebruik gemaakt om door de marinesloepen eene groote hoeveelheid vivres en benoodigdheden uit de *Bromo* aan den wal te brengen, waarmede de volgende dagen werd voortgegaan. Op 16 September had eene verkenning in de richting van Den Pasar plaats, waaraan werd deelgenomen door 2 compagnieën van de landingsdivisiën, met 4 kanons van 3.7 c.M. op landingsaffuit. Een luitenant-ter-zee 2de klasse maakte de verkenning mede, ten einde, met het oog op de verdere beschieting door de houwitserbatterij en door de schepen, de noodige observaties en metingen te doen om de plaats van de poeri van Den Pasar nader te bepalen. Nadat die plaats nauwkeurig was berekend, werd den 18den September met het bombardement van Den Pasar een aanvang gemaakt. Gedurende dien dag en den 19den werden 283 granaten verschoten. Op laatstgenoemden datum rukten de troepen, waarbij zich ook de landingsdivisie van de *Koningin Wilhelmina* bevond, op naar Kesiman, terwijl de bivaks te Sanoer en Pabean Sanoer door de landingsdivisiën van de *Zeeland* en de *de Ruyter* bezet werden. Den 20sten September vertrok de *Koningin Regentes* naar Soerabaja om niet meer naar Bali terug te keeren. Als voorbereiding tot den aanval van de troepen op Den Pasar werden in den ochtend van den 20sten nog 150 granaten in die plaats geworpen. Dienzelfden dag werden Den Pasar en Pametjoetan door de onzen genomen.

Den 26sten September werden, in verband met het voornemen om met een deel van de troepen naar Tabanan op te rukken, door de *Hertog Hendrik* en de *Zeeland* uit de ankerplaats voor Jeh Ganga een tiental granaten geworpen in de richting van de hoofdplaats van dat landschap. Nadat den 27sten bericht was ontvangen, dat de radja van Tabanan zich had onderworpen, keerden de beide schepen naar Sanoer terug. Den 29sten werden de resident van Bali en Lombok en vier familieleden van den radja van Tabanan, die in den morgen van dien dag, evenals de kroonprins van dat landschap, door zelfmoord een einde aan zijn leven had gemaakt, door de *Zeeland* van Sanoer naar Ampenan overgebracht, van waar die bodem met den resident den volgenden dag naar Sanoer terugkeerde. Nadat reeds sedert den 4den October eenige vrijgevigheid was betracht met het geven van bijzondere vergunningen met betrekking tot de beperkende bepalingen omtrent in- en uitvoer in de landschappen Badoeng en Tabanan, werden den 6den d. a. v. die bepalingen (Ind. St. 1906 n°. 429) en de contrôle daarop door de beurtelings daarmede belaste flottieljevaartuigen opgeheven. Het gouvernementsstoomschip *Reiger* was inmiddels aan de expeditionnaire scheepsmacht onttrokken (2 October).

In verband met den voorgenomen tocht van de troepen naar Bangli en Kloengkoeng, waren de *Serdang* en de *Mataram* den 4den October naar de reede van Kloengkoeng gedirigeerd, ten einde te trachten de ligging van de hoofdplaats uit zee te bepalen — hetgeen evenwel niet gelukte — en den volgenden dag had op die reede eene maritieme demonstratie plaats, waaraan de *Hertog Hendrik*, de *de Ruyter*, de *Zeeland*, de *Mataram* en de *Flores* deelnamen. Ter reede van Lebih bleven afwisselend de *de Ruyter* en de *Koningin Wilhelmina* gestationneerd voor de gemeenschap door middel van draadlooze telegraphie met Sanoer en Ampenan, terwijl de *Flores*, die later achtereenvolgens door de *Mataram* en de *Koetei* vervangen werd, te Sanoer ter beschikking van den Regeeringscommissaris werd gesteld. Den 14den October werden een tweetal Banglische grooten met hunne familieleden door de *Mataram* naar Banjoewangi overgebracht. Den 22sten begaf zich de Regeeringscommissaris met denzelfden bodem naar Oedjong, ten einde te Karangasem eenige bestuurszaken af te wikkelen en den 25sten keerde hij, via Sanoer, naar Lebih terug. Aangezien door de inmiddels plaats gehad hebbende vrijwillige onderwerping van Bangli en Kloengkoeng de taak der expeditie als afgeloopen kon worden beschouwd, was den 23sten October een aanvang gemaakt met het inladen in de *Bromo* van de houwitserbatterij, het geniepark, enz. en was dit schip den 29sten gereed om te vertrekken. Den 28sten waren door de *Zeeland* de tot de Tabanansche vorstenfamilie behoorende vrouwen en kinderen naar Ampenan overgebracht en den 30sten had, met assistentie van de marine-schepen, het embarkement van de expeditionnaire troepenmacht aan boord van de gehuurde stoomschepen *Reael*, *Camphuys*, *van Swoll* en *de Klerk* plaats. Den 31sten October werd de expeditionnaire scheepsmacht ontbonden. De *de Ruyter* bleef nog korten tijd in de wateren van Bali voor het onderhouden van gemeenschap met den wal door middel van draadlooze telegraphie. Op 14 November vertrok ook dat vaartuig, na inscheping van den Regeeringscommissaris voor de Balische aangelegenheden, van het oorlogsterrein.

In den aanvang van 1907 werden door de *de Ruyter*, zoomede door de *Koningin Wilhelmina der Nederlanden* en de *Zeeland*, eenige oefeningstochten ondernomen in den Molukschen archipel, terwijl de *Hertog Hendrik* met gelijk doel Sumatra's Westkust bezocht. De *Koningin Regentes* vertrok einde December 1906 naar Nederland, na vervangen te zijn door het pantserschip *Tromp* (vgl. § 2).

De *Flores* was tot 6 September 1906 belast met den bewakingsdienst ter zuidkust van Bali, waarna het vaartuig aan de expeditionnaire scheepsmacht in dat gewest toegevoegd werd. Op 9 November bracht het een bezoek aan Koepang (Timor en onderhoorigheden), zoowel tot regeling van bestuursaangelegenheden als in het belang van de militaire actie op Soemba. Na te Soerabaja te zijn teruggekeerd, werd het vaartuig ult. December buiten dienst gesteld.

De *Mataram* was bij den aanvang van den verslagtijd belast met den bewakingsdienst ter zuidkust van Bali. In het begin van Mei werd het vaartuig voorzien van eene inrichting voor draadlooze telegraphie, waarna proeven werden genomen tot het onderhouden van communicatie met de walstations te Weltevreden en Cheribon. In September vertoefde de bodem te Ampenan in het belang van de oprichting van een station voor draadlooze telegraphie aldaar, en werd daarna aan de expeditionnaire scheepsmacht in de wateren van Bali toegevoegd. Einde November werden van uit Ambon oefeningstochten gemaakt in het zuidelijk deel der Molukken en naar Zuid- en West-Nieuw-Guinea, ter vermeerdering van onze kennis omtrent vaarwaters, baaien, reeden en eilanden, terwijl aan het civiel bestuur, waar noodig, hulp werd verleend bij de uitoefening van zijne taak. Voorts ondernam de *Mataram* eene reis naar Fakfak, ten einde

een onderzoek in te stellen naar de bevaarbaarheid van verschillende rivieren in de afdeeling West-Nieuw-Guinea, en in Januari/Maart 1907 verleende het vaartuig hulp aan de besturende ambtenaren op de Tanimbar-eilanden, in verband met de aldaar heerschende ongeregelde toestanden (zie daaromtrent hoofdst. C, § 18).

De *Serdang* nam in den aanvang van den verslagtijd deel aan de militaire actie in Enrekang (Celebes en onderhoorigheden) — vgl. K. V. 1906, kol. 55 — en was voorts belast met het overbrengen van civiel en militair personeel, in verband met de in dat gewest uitgebroken vijandelijkheden. In Mei maakte het vaartuig een tocht naar Saleier, Bonerate, Kalao en Djampea, zoowel tot machtsvertoon, met het oog op de op sommige plaatsen gerezen moeielijkheden omtrent visscherijrechten, als tot regeling van enkele bestuursaangelegenheden. De *Serdang* was verder aangewezen voor den afsluitingsdienst ter zuidkust van Bali en was van 8 September tot 31 October toegevoegd aan de expeditionnaire scheepsmacht in dat gewest. In November werd, in het belang van de defensie, eene reis gemaakt naar de Duizend-eilanden, Palembang, Muntok, Riouw, de St. Esprit-, Tambelan- en Karimata-eilanden, Pontianak en Sintang, terwijl in Januari 1907 ; met gelijk doel, een kruistocht werd ondernomen in de Java-zee en in Straat Makasser, bij welke gelegenheid, behalve de Kangean-eilanden, ook Poelau Laoet, Mamoedjoe en Donggala bezocht werden. Op 24 Maart vertrok de *Serdang* naar Ambon, ter aflossing van de *Mataram*.

De *Koetei* was bij den aanvang van den verslagtijd ter zuidkust van Bali gestationneerd en maakte van 10 September tot 31 October deel uit van de expeditionnaire scheepsmacht in dat gewest. Van November tot Maart d. a. v. maakte het vaartuig, met verschillende doeleinden, tochten in het noordelijk deel van den Molukschen archipel en naar West- en Noord-Nieuw-Guinea, bij welke gelegenheid het hulp verleende bij het onderdrukken van eene oproerige beweging onder de Alfoeren te Kaoe (vgl. hoofdst. C, § 19). Den 25sten Maart werd de *Koetei* te Soerabaja buiten dienst gesteld.

De *Siboga* hervatte in Mei 1906 — vgl. K. V. 1906, kol. 111 — den dienst in de wateren van Zuid-Celebes. Den 16den d. a. v. ondernam het vaartuig eene reis naar Soembawa en ging vervolgens naar West-Flores, ten einde aldaar een onderzoek in te stellen naar gevallen van slavenhandel, die zich te Laboeangbadjo, Reo en Potta hadden voorgedaan. Voorts werd — ter aflossing van de *Serdang* (zie hiervóór) — door een deel van de bemanning der *Siboga* deelgenomen aan de militaire actie in Enrekang. In Juni en Juli bracht de *Siboga* troepen over naar Madjene, waar de bevolking eene vijandige houding tegenover ons bestuur had aangenomen (vgl. hoofdst. C, § 16). De *Siboga* was in den aanvang van Augustus belast met het overbrengen van personeel der in- en uitvoerrechten naar eenige landschappen in Zuid-Celebes, waar het recht tot heffing van die belastingen aan het Gouvernement is overgedragen, en maakte verder verschillende tochten ter westkust tot opsporing van de voortvluchtige maradia's van Pambaoeang en Madjene en van den vorst van Gowa. Na eenigen tijd te Soerabaja vertoefd te hebben, stoomde de *Siboga* opnieuw naar Celebes. Van 30 October tot 26 Januari 1907 werden reizen gemaakt naar de Golf van Boni, zoomede naar de oostkust van Celebes en den Banggai-archipel, ten einde het civiel bestuur gelegenheid te geven om onderzoekingen in te stellen in verband met het voornemen om de thans onder de residentie Ternate ressorteerende landschappen Banggai en Tomboekoe bij het gouvernement Celebes en onderhoorigheden te voegen. Na voorts nog in Februari 1907 de Kandari-, Lasolo- en Kolono-baaien te hebben bezocht, met het doel om eenige door de Badjau's gemaakte slaven van het eiland Moëna te bevrijden, keerde de *Siboga* den 25sten Februari te Soerabaja terug, om den 25sten Maart d. a. v. den dienst in de wateren van Celebes te hervatten.

F.

RECHTSWEZEN.

Staatscommissie voor de herziening van het Indisch privaat- en strafrecht. Bij K. B. 26 Jan. 1907 n°. 17 is, met wijziging van de K. Btn. 30 Juli 1892 n°. 36, 23 Juli 1902 n°. 37 en 16 Nov. 1905 n°. 54 (vgl. K. V. 1892, blz. 52, 1903, kol. 147 en 1906, kol. 115), aan de staatscommissie tot het doen van voorstellen aan de Regeering omtrent de wijzigingen of voorzieningen, die in de wetgeving van Nederlandsch-Indië op privaatrechtelijk gebied noodig zijn, tevens opgedragen de voorbereiding van de herziening van een op alle bevolkingsgroepen van Nederlandsch-Indië toepasselijk strafrecht, in verband waarmede die commissie voortaan zal worden aangeduid met den naam van staatscommissie voor de herziening van het Indisch privaat- en strafrecht. Met gebruikmaking van de verder bij dezelfde gelegenheid aan haar verleende machtiging om, in overleg met den Minister, voor eene bepaalde, binnen den kring harer bemoeienis vallende werkzaamheid, eenige harer leden te vereenigen tot eene bijzondere commissie, welke een zelfstandig verslag aan de Regeering zal kunnen indienen, is eene dergelijke commissie ingesteld ter voorbereiding van de Koninklijke besluiten, welke ter uitvoering van de artikelen 75 en 109 van het reglement op het beleid der regeering van Nederlandsch-Indië zijn uit te vaardigen (zie St. Ct. 1907 n°. 26).

§ 1. RECHTERLIJKE MACHT.

Bij Gouv. Bt. 10 Sept. 1906 n°. 16 (Ind. St. n°. 404) is de directeur van justitie gemachtigd om, ingeval van belet, afwezigheid of ontstentenis van een der op Java en Madoera gevestigde residentierechters, de waarneming van diens functiën, namens den Gouverneur-Generaal, tijdelijk aan een rechtskundig ambtenaar op te dragen.

De in Ind. St. 1905 n°. 478 (zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) opgenomen algemeene aanwijzing van de inlandsche landsdienaren, die krachtens hun ambt zitting hebben in de landraden op Java en Madoera, met uitzondering van de Vorstenlanden — vgl. K. V. 1906, kol. 113 — onderging nadere aanvulling en wijziging bij Ind. St. 1906 nos. 332, 423 en 442 en 1907 nos. 6 en 239.

In verband met de verandering van de afdeelingen Koeningan (res. Cheribon), Wonogiri (res. Soerakarta) en Tjaringin (res. Bantam) in contrôle-afdeelingen, is — met nadere aanvulling van Ind. St. 1901 n°. 427 — aan de controleurs aldaar de rechtspraak ter politierol opgedragen (Ind. St. 1906 nos. 378, 440 en 508). De in die afdeelingen bestaande landraden en residentiegerechten zijn gehandhaafd (Ind. St. 1906 nos. 380, 441 en 512), terwijl ten aanzien van justitie en politie in Tjaringin nog voorzieningen zijn getroffen bij Ord. van 3 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 511).

Voorts maakte de gewijzigde indeeling van de afdeeling Magelang (res. Kedoe) eene regeling noodig nopens de rechtsmacht van den controleur van Moentilan (zie Ind. St. 1906 n°. 383).

Bij de landraden te Medan, Bindjai en Tandjoengbalai zijn de betrokken ambtenaren van het binnenlandsch bestuur ontheven van de uitoefening der functiën van het openbaar ministerie, in verband waarmede, bij wijze van tijdelijken maatregel, bij de eerstgenoemde twee landraden en bij de magistraatsgerechten te Loeboekpakam, Tandjoengpoera en Tebingtinggi inlandsche officieren van justitie zijn aangesteld (Ind. St. 1906 nos. 528 en 530).

Bij Ord. van 10 Maart 1907 (Ind. St. n°. 170) is de in 1906 (Ind. St. n°. 227) tot stand gekomen tijdelijke splitsing van de landraden te Pamekasan en Sampang (Madoera), elk onder een rechtskundigen voorzitter, in eene definitieve veranderd.

Voor verdere gedeeltelijke voorzieningen met betrekking tot het personeel der Europeesche en inlandsche rechtbanken en gerechten zij verwezen naar Ind. St. 1906 nos. 437, 541 en 550 en 1907 nos. 82, 87, 92, 108, 131, 149, 171 en 220, zoomede naar Gouv. Bt. 14 April 1907 n°. 9 (Jav. Ct. n°. 32).

---

§ 2. RECHTSWEZEN IN HET ALGEMEEN.

Inlandsch reglement. Ter vereenvoudiging van de formeele vereischten, waaraan de akte van verwijzing naar de terechtzitting van den landraad op straffe van nietigheid moet voldoen, is het inlandsch reglement gewijzigd bij K. B. 31 Dec. 1906 n°. 110 (Ind. St. 1907 n°. 156), terwijl de Gouverneur-Generaal is gemachtigd om de reglementen op het rechtswezen in de buitenbezittingen in gelijken geest te herzien. Enkele leemten in het inlandsch reglement nopens de uitvoering van de uitspraken der regentschaps- en districtsgerechten, alsmede van den politierechter, zijn bij dezelfde gelegenheid aangevuld.

Rechtswezen in de buitenbezittingen. De reglementen tot regeling van het rechtswezen in de gewesten buiten Java en Madoera, met uitzondering van het reglement voor Benkoelen, zijn bij Ord. van 25 Jan. 1907 (Ind. St. n°. 71) gewijzigd, ten einde vereenvoudiging te brengen in de wijze, waarop de door de magistraten aangehouden registers, alsmede die van de lagere inlandsche gerechten, ter kennis van de bevoegde autoriteit worden gebracht.

In verband met de nieuwe administratieve indeeling van de met ingang van 1 Januari 1906 van het gouvernement Sumatra's Westkust afgescheiden en tot een zelfstandig gewest verheven residentie Tapanoeli, is, ten aanzien van het rechtswezen der inlandsche en met haar gelijk gestelde bevolking in enkele gedeelten van die residentie, eene nieuwe regeling getroffen (Ind. St. 1906 n°. 498), is eene wijziging gebracht in het reglement tot regeling van het rechtswezen in Sumatra's Westkust (Ind. St. 1906 n°. 499), welk reglement, ingevolge K. B. 15 Mei 1905 n°. 37 (Ind. St. n°. 417) op Tapanoeli van toepassing is gebleven, en zijn voorzieningen getroffen in verband met de opheffing van de rapat te Batang Toroe (Ind. St. 1906 nos. 500 en 503). De bepalingen tot uitvoering van eenige voorschriften van het reglement voor Sumatra's Westkust (Ind. St. 1905 n°. 627) zijn, voor zooveel Tapanoeli betreft, mede herzien en afzonderlijk afgekondigd (Ind. St. 1906 n°. 497, juncto 1907 n°. 227). Bij Ord. van 6 Sept. 1906 (Ind. St. n°. 402) is meergenoemd reglement buiten toepassing verklaard voor de inheemsche bevolking van de Mentawei-eilanden (Padangsche Benedenlanden), welke,

onder de leiding en het toezicht van de Europeesche besturende ambtenaren, in het bezit van hare eigen rechtspleging blijft.

Het reglement op het rechtswezen in Benkoelen is bij Ord. van 1 Mei 1907 (Ind. St. n°. 234) in dien zin aangevuld, dat aan de adjuncten van den inlandschen officier van justitie door het hoofd van plaatselijk bestuur eene standplaats buiten de residentie van den landraad kan aangewezen worden, ten einde, onder de bevelen van den op de aangewezen standplaats bevoegden magistraat, de functiën van inlandsch officier van justitie uit te oefenen.

In het reglement tot regeling van het rechtswezen in de residentie Lampongsche districten is bij Ord. van 16 Aug. 1906 (Ind. St. n°. 371) het voorschrift opgenomen, dat in zaken van overtreding, welke behooren tot de kennisneming der magistraten, met beëedigde verklaringen worden gelijkgesteld de verklaringen door dienaren der openbare macht mondeling afgelegd op den eed bij de aanvaarding van hunne bediening gedaan. Voor het eedsformulier zie men Ind. St. 1906 n°. 372.

Ten einde bij de magistraatsgerechten ter Oostkust van Sumatra aanstelling van inlandsche officieren van justitie mogelijk te maken, onderging bij Ord. van 12 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 529) het reglement op het rechtswezen in die residentie eenige wijziging.

Het reglement tot regeling van het rechtswezen in Atjèh en onderhoorigheden is, ten aanzien van de samenstelling van den landraad te Koeta Radja, gewijzigd bij Ord. van 16 Maart 1907 (Ind. St. n°. 190).

In verband met de nieuwe bestuursregeling in verschillende landschappen van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, is het reglement op het rechtswezen in dat gewest gewijzigd bij Ord. van 14 April 1907 (Ind. St. n°. 221), en ondergingen de bepalingen tot uitvoering van eenige voorschriften van dat reglement wijziging en aanvulling bij de ordonnantie opgenomen in Ind. St. 1907 n°. 222.

Wijzigingen of aanvullingen van minder belang zijn verder aangebracht in de reglementen op het rechtswezen voor de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (Ind. St. 1906 n°. 428), Atjèh en onderhoorigheden (Ind. St. 1906 n°. 389), Ternate en onderhoorigheden (Ind. St. 1906 n°. 369) en Bali en Lombok (Ind. St. 1907 n°. 81).

De uitoefening van de magistratuur in de residentie Palembang is, in verband met de reorganisatie van de bestuursmiddelen in dat gewest, opnieuw geregeld bij Ord. van 13 Nov. 1906 (Ind. St. n°. 467).

Voorzieningen nopens het rechtswezen in het bij het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden ingelijfde gebied van de vroeger tot Tapanoeli behoord hebbende onderafdeeling Singkel zijn getroffen bij Ord. van 17 Jan. 1907 (Ind. St. n°. 49).

Den resident van Djambi is bij Gouv. Bt. 8 Juli 1906 n°. 42 (Ind. St. n°. 323) de ook elders aan het hoofd van gewestelijk bestuur toekomende bevoegdheid verleend tot toevoeging van adjuncten aan den inlandschen officier van justitie, buiten bezwaar van den lande.

De bepalingen omtrent de rijksraden in Menado (Ind. St. 1882 n°. 28) zijn bij Ord. van 20 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 546) verduidelijkt.

Rechtspersoonlijkheid van vereenigingen. In 1906 zijn in Indië, op den voet van K. B. 28 Maart 1870 n°. 2 (Ind. St. n°. 64), 78 vereenigingen als rechtspersoon erkend, op één na (zie Ind. St. 1906 n°. 376) aangegaan voor minder dan 30 jaren; 29 ervan, meest van godsdienstigen of liefdadigen aard, waren door Chineezen, 1 van godsdienstige strekking was door Arabieren en 1 (eene sociëteit) door inlanders opgericht. Rechtspersoonlijkheid is geweigerd aan 6 vereenigingen, op grond van de overweging, dat zij moesten worden aangemerkt als wederkeerige waarborgmaatschappijen, in den zin van art. 10 van genoemd Koninklijk besluit, terwijl 1 verzoek om rechtspersoonlijkheid werd afgewezen, omdat niet bleek dat door meer dan één persoon aan de vereeniging werd deelgenomen.

Naamlooze vennootschappen. In 1906 is in Indië bewilliging verleend op de oprichting van 152 en hier te lande op die van 28 naamlooze vennootschappen, welke haren werkkring uitsluitend of ten deele in Nederlandsch-Indië vinden, allen nader vermeld in bijlage E, tabel I. Van 5 der eerste en 4 der tweede categorie had, op het tijdstip van afsluiting van het overzicht (15 Mei 1907), de voorgeschreven openbaarmaking nog niet plaats gehad. Bewilliging op wijzigingen in de statuten van vennootschappen is gedurende 1906 in Nederlandsch-Indië in 60 gevallen verleend.

Rechtstoestand van personen. Van de in het laatste lid van art. 109 van het Regeeringsreglement aan de Indische Regeering voorbehouden bevoegdheid is, gedurende 1906, gebruik gemaakt door met Europeanen gelijk te stellen 56 personen, onder wie 37 inlanders (31 mannen en 6 vrouwen) en 19 Chineezen (Ind. St. 1906 nos. 182, 230, 280, 307, 400 en 519). De meesten waren Christenen.

---

§ 3. BURGERLIJK RECHT, HANDELSRECHT EN BURGERLIJKE RECHTSVORDERING.

Aanstelling van makelaars. In verband met de wijziging van art. 62 van het wetboek van koophandel — zie K. V. 1906, kol. 116 —, zijn bij Gouv. Bt. 17 Nov. 1906 n°. 20 (Ind. St. n°. 479) de hoofden van gewestelijk bestuur bevoegd verklaard tot de aanstelling van makelaars.

Faillissement: wettelijke voorzieningen in verband daarmede. De bij K. B. 19 Nov. 1904 n°. 46 (Ind. St. 1905 n°. 217) vastgestelde verordening op het faillissement en de surseance van betaling voor de Europeanen in Nederlandsch-Indië [1] — vgl. K. V. 1905, kol. 119 — is op 1 November 1906 in werking getreden (Ind. St. 1906 n°. 348). Met gebruikmaking van de bij K. B. 19 Nov. 1904 n°. 47 (Ind. St. 1905 n°. 218) verleende machtiging — zie t. a. p. —, zijn, in verband met de nieuwe verordening, bij dezelfde gelegenheid wijzigingen gebracht in het burgerlijk wetboek, het wetboek van koophandel, het reglement op de burgerlijke rechtsvordering, het wetboek van strafrecht voor de Europeanen en dat voor inlanders, de instructie voor de weeskamers in Nederlandsch-Indië en de bepalingen, houdende toepasselijkverklaring van de Europeesche wetgeving op de met de inlandsche gelijkgestelde bevolking (vreemde oosterlingen) op Java en Madoera. Ingevolge Ord. van 27 Oct. 1906 (Ind. St. n°. 452) geldt laatstbedoelde wijziging ook voor die gewesten der buitenbezittingen, waar de bepalingen tot toepasselijkverklaring van de Europeesche wetgeving op de met de inlandsche gelijkgestelde bevolking (vreemde oosterlingen) later gedeeltelijk van kracht zijn verklaard.

Een model van het register voor faillissementen, vermeld in art. 18 der faillissementsverordening, is vastgesteld bij Ord. van 24 Juli 1906 (Ind. St. n°. 349).

Toepasselijkheid van de Europeesche wetgeving op vreemde oosterlingen. De bepalingen met betrekking tot dit onderwerp (Ind. St. 1855 n°. 79) zijn, behalve bij de in de vorige rubriek vermelde gelegenheid, bij Ord. van 7 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 517) nog gewijzigd (verduidelijkt), voor zooveel betreft de toepasselijkheid op vreemde oosterlingen van de over de legitieme portie handelende afdeeling van het Burgerlijk Wetboek.

Burgerlijke stand. In den vorm van eene wijziging van het reglement op het houden der registers van den burgerlijken stand voor de Europeesche en daarmede gelijkgestelde bevolking in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1849 n°. 25) is bij Ord. van 21 Jan. 1907 (Ind. St. n°. 56) bepaald, dat de boeken, registers en andere bescheiden, waarin inschrijvingen en aanteekenin-

[1] Bij K. B. 10 Juni 1907 n°. 53 is in die verordening eene wijziging gebracht met betrekking tot het aan de weeskamers toekomende beheerloon van failliete boedels.

gen van geboorten, huwelijken en sterfgevallen vóór de invoering van de registers van den burgerlijken stand gedaan, zijn vervat, voortaan in 's lands archief te Batavia zullen worden bewaard. [1]) Bij dezelfde gelegenheid zijn de hoofden van gewestelijk bestuur ontheven van de op hen rustende verplichting om aan den Gouverneur-Generaal en den Procureur-Generaal afschriften te zenden van de akten van dispensatie der tweede huwelijksafkondigingen. Voorts is bedoeld reglement, bij Ord. van 3 Mei 1907 (Ind. St. n°. 236), in verband met eene bij die ordonnantie tot stand gekomen wijziging van art. 46 van het reglement op den burgerlijken geneeskundigen dienst (zie hoofdst. K, afd. V), nog gewijzigd ten aanzien van het door de ambtenaren van den burgerlijken stand te geven verlof tot begraven.

Ten aanzien van de afsluiting en bewaring der registers van den burgerlijken stand in de opgeheven afdeelingen Wonogiri (res. Soerakarta), Tjaringin (res. Bantam) en Batam (res. Riouw) zijn maatregelen getroffen bij de Ordn. van 16 Oct. 1906 (Ind. St. n°. 439), 3 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 509) en 17 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 538). Dergelijke voorzieningen, verband houdende met de verandering in de administratieve indeeling van de residentiën Palembang en Tapanoeli, kwamen tot stand bij de Ordn. van 13 Nov. 1906 (Ind. St. n°. 469) en 1 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 501).

Overschrijving van agrarischen eigendom. Ten einde eene betere naleving van de voorschriften nopens de wijze van in- en overschrijving van gronden, door inlanders in zoogenaamden agrarischen eigendom verkregen overeenkomstig de bepalingen van K. B. 16 April 1872 n°. 29 (Ind. St. n°. 117), te bevorderen, is de belasting op die overschrijving afgeschaft en is tevens vereenvoudiging gebracht in de wijze, waarop die overschrijving is geregeld (Ind. St. 1907 n°. 98).

Bijstand of vertegenwoordiging in civiele gedingen voor regentschaps- en districtsgerechten. Bij eene in Augustus 1906 tot de hoofden van gewestelijk bestuur gerichte gouvernementscirculaire (zie Bijbl. Ind. St. n°. 6539) is de hier en daar door het plaatselijk bestuur gehuldigde opvatting, dat de bevolking zich in civiele processen voor de boven omschreven gerechten niet zou mogen doen bijstaan of vertegenwoordigen, afgekeurd als in strijd met de algemeene rechtsbeginselen en mitsdien verzocht, waar een verbod van die strekking mocht gelden, het te doen intrekken.

Andere onderwerpen. Ten aanzien van enkele andere tot deze paragraaf behoorende onderwerpen zijn enkel statistieke opgaven verstrekt. Die opgaven, welke zijn opgenomen in bijlage E, tabellen II, III en X, betreffen de in 1906 verleden akten van oogstverband en behandelde faillissementen, zoomede de in 1905 gedane inschrijvingen in de registers van den burgerlijken stand.

§ 4. STRAFRECHT EN STRAFVORDERING.

Het **wetboek van strafrecht voor inlanders** is bij Ord. van 9 Maart 1907 (Ind. St. n°. 172) in dier voege gewijzigd, dat de straf van tenarbeidstelling aan de publieke werken voor den kost zonder loon, voor zoover het vrouwen betreft, is vervangen door gevangenisstraf.

Revisie van strafvonnissen van inlandsche rechtbanken door de raden van justitie. In 1906 zijn door de raden van justitie te Batavia, Semarang, Soerabaja, Padang en Makasser respectievelijk 700, 724, 707, 344 en 263 revisiezaken behandeld; daarbij werd door het eerstgemeld college in geen enkel geval en door de andere raden onderscheidenlijk in 26, 20, 3 en 6 gevallen gebruik gemaakt van de bevoegdheid om oraal debat toe te staan (zie artikel 301 *k* van het reglement op de strafvordering in Ind. St. 1901 n°. 124).

Reglement op de strafvordering. Dit reglement onderging bij K. B. 11 Jan. 1907 n°. 49 (Ind. St. n°. 155) eenige aanvulling, ten einde in het geval, dat in revisie door het Hooggerechtshof of door een raad van justitie beklaagden worden veroordeeld tot straffen, waarvoor geen strafplaats behoeft te worden aangewezen, eene spoediger executie van die straffen mogelijk te maken. Tevens is de Gouverneur-Generaal gemachtigd om de reglementen op het rechtswezen in de gouvernementen Sumatra's Westkust en Celebes en onderhoorigheden in denzelfden geest te wijzigen.

Politiestrafreglementen. Op voorstel van de zoogenaamde Welvaart-commissie, zijn bij Ord. van 8 Jan. 1907 (Ind. St. n°. 8), als maatregel tot bescherming van de vischwaters, in de politiestrafreglementen voor Europeanen en inlanders straffen bedreigd tegen het op ongeoorloofde wijze en op onwettige tijden uitoefenen van de vischvangst.

Opsporing van misdrijven en overtredingen: huiszoeking. Bij Ord. van 13 Sept. 1906 (Ind. St. n°. 408) is de posthouder der Karimoendjawa-eilanden (res. Semarang) opgenomen onder de ambtenaren, die, krachtens het reglement op de strafvordering en het inlandsch reglement, gerechtigd zijn tot de uitoefening der politie en het opsporen van misdrijven en overtredingen. Tevens is hem de bevoegdheid toegekend tot het houden van huiszoeking ter ontdekking van overtredingen van de wettelijke bepalingen op het stuk van 's lands middelen en pachten.

Uitlevering. Gedurende 1906 is aan het bestuur der Straits-Settlements uitgeleverd 1 van verduistering beschuldigde Klingalees, terwijl aan onze autoriteiten door dat bestuur is uitgeleverd 1 uit Palembang gevluchte, wegens diefstal met inbraak veroordeelde dwangarbeider van Chineeschen landaard.

Aan een verzoek van het bestuur van den Australischen Statenbond om uitlevering van een van diefstal verdachten Japanner kon niet worden voldaan, omdat zijne identiteit niet voldoende kon worden vastgesteld.

Gratie en remissie van straffen. De tot deze rubriek behoorende mededeelingen van statistischen aard zijn opgenomen in bijlage E, tabel VII.

Bij eene onder dagteekening van 9 Aug. 1906 door den directeur van justitie aan de hoofden van gewestelijk bestuur gerichte circulaire (Bijbl. Ind. St. n°. 6545) zijn inlichtingen verstrekt nopens de bij de jaarlijksche voordracht tot het verleenen van remissie van straf aan veroordeelden te voegen verklaringen van goed gedrag (vgl. Bijbl. Ind. St. n°. 2025).

Veediefstallen (op Java en Madoera). Voor de gebruikelijke opgave zij verwezen naar bijlage E, tabel VI.

§ 5. GEVANGENISWEZEN.

Bij Gouv. Bt. 23 Febr. 1907 n°. 58 (Ind. St. n°. 142) is bij het departement van justitie een ambtenaar in dienst gesteld met den titel van hoofd van het gevangeniswezen. Voor dien ambtenaar is eene instructie vastgesteld bij Gouv. Bt. 4 April 1907 n°. 55 (zie Jav. Ct. n°. 28).

[1]) In verband hiermede is de bijzondere regeling nopens de bewaring der in de residentie Timor aangehouden oude boeken en registers bij Gouv. Bt. 21 Jan. 1907 n°. 50 (Ind. St. n°. 57) ingetrokken.

In verband met de in § 4 vermelde wijziging van het wetboek van strafrecht voor inlanders, waaraan de bedoeling ten grondslag heeft gelegen om vrouwen niet meer buiten de gevangenis te werk te stellen, welke maatregel ook voor tot zwaardere straffen veroordeelde vrouwen wenschelijk werd geoordeeld, is bij Gouv. Bt. 9 Maart 1907 n°. 14 (zie Jav. Ct. n°. 21) machtiging verleend om alle tot dwangarbeid veroordeelde vrouwen binnen de gevangenismuren te werk te stellen.

Bij Gouv. Bt. 11 Oct. 1906 n°. 12 (Ind. St. n°. 433) zijn nieuwe bepalingen vastgesteld omtrent de voeding van Europeesche en daarmede gelijkgestelde burgerlijke gevangenen en civiel gegijzelden, zoomede van inlanders, die voor eene Europeesche rechtbank terechtstaan en in de gevangenissen voor Europeanen worden opgenomen.

Het voorbehoud, waaronder in 1880 (zie Bijbl. Ind. St. n°. 5960) aan den directeur van justitie de bevoegdheid werd verleend om zekere categorieën van veroordeelden, die hunne straf ter plaatse van hunne veroordeeling moeten ondergaan, in speciale gevallen een der drie hoofdplaatsen van Java als strafplaats aan te wijzen, dat namelijk de duur van den straftijd niet minder dan zes maanden mocht bedragen, is bij Gouv. Bt. 13 Oct. 1906 n°. 8 opgeheven.

In verband met art. 15*ter* van het gevangenisreglement (Ind. St. 1871 n°. 78, juncto 1906 n°. 257), is bij Gouv. Bt. 5 Dec. 1906 n°. 37 machtiging verleend om in een tiental gevangenissen op Java door dwangarbeiders ambachtswerk binnen de gevangenismuren te doen verrichten. Met het oog op de oprichting van eene schoenenfabriek in een dier gevangenissen (die te Djokjakarta), is bij dezelfde gelegenheid wijziging gebracht in de formatie van het personeel bij die gevangenis.

Ten einde te kunnen nagaan of het denkbeeld om de door de veroordeelden benoodigde rijst en groenten door hen zelf te doen verbouwen voor verwezenlijking vatbaar is, is bij Gouv. Bt. 2 Sept. 1906 n°. 25 machtiging verleend om te Bandjarnegara en Poerwakerta (Banjoemas) proeven te nemen met sawahbewerking door dwangarbeiders.

De gebruikelijke statistische opgaven omtrent het gevangeniswezen waren bij het ter perse gaan van dit hoofdstuk nog niet uit Indië ontvangen. Men zie daaromtrent de „Aanvullingen" van dit verslag.

---

§ 6. MILITAIR RECHT EN MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Het in K. B. 1906 (kol. 120) vermeld K. B. 9 Mei 1906 n°. 36 is afgekondigd bij Ind. St. 1906 n°. 361.

Eene nadere regeling voor de afdoening van de militaire strafzaken in de derde militaire afdeeling op Java, in de gewesten Bali en Lombok en Zuid-Nieuw-Guinea, zoomede in de militaire commandementen Westerafdeeling van Borneo en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, is getroffen bij Ord. van 13 Aug. 1906 (Ind. St. n°. 370).

---

§ 7. GEWESTELIJKE EN PLAATSELIJKE VERORDENINGEN.

Van de in 1906 door de hoofden van gewestelijk bestuur omtrent een aantal binnen den kring van hunne wetgevende bevoegdheid vallende onderwerpen vastgestelde nieuwe verordeningen verdienen afzonderlijke vermelding: de door den resident van Semarang uitgevaardigde verordeningen ter bescherming van klapperboomenaanplant (Jav. Ct. n°. 8) en op het laten loosloopen van minderwaardige stieren (Jav. Ct. nos. 12 en 79); de verordening tot tegengang van vernieling en beschadiging van in het wild groeiende kamferboomen in de residentie Tapanoeli (Jav. Ct. n°. 15); de verordeningen op het dragen van wapens in de gewesten Amboina, Atjèh en onderhoorigheden, Palembang en Pasoeroean (Jav. Ct. nos. 51, 55, 73 en 59); het door den resident van Pasoeroean vastgesteld reglement op de verdeeling en het gebruik van irrigatiewater in de afdeelingen Probolinggo, Kraksaän en Loemadjang, buiten het bevloeiingsgebied der Pekalen-irrigatiewerken en buiten de watergebieden der rivieren Lawean, Loembong, Koeripan, Resengo en Patalan in de laatstgenoemde afdeeling (Jav. Ct. n°. 16), zoomede de door denzelfden gewestelijken bestuurder uitgevaardigde verordeningen tot tegengang van boschdiefstallen in en beschadiging van 's lands bosschen, ter voorkoming van berg-, bosch- en alang alang-branden, en die op het praesteeren van gemeente- en wachtdiensten door vreemde oosterlingen (Jav. Ct. nos. 59 en 77); de verordening op het branden van alang alang en andere beplantingen op woeste en bebouwde gronden in de afdeeling Groot-Atjèh en het reglement op den aankap en het vervoer van hout in die afdeeling, vastgesteld door den civielen en militairen gouverneur van Atjèh en onderhoorigheden en afgekondigd in de Jav. Ct. nos. 20 en 21; de verordening op het verrichten van gemeentediensten buiten de hoofdplaats door inlanders, niet behoorende tot de inheemsche bevolking buiten die hoofdplaats, en door vreemde oosterlingen, gevestigd op de afdeelings- en onderafdeelingshoofdplaatsen, op pasars dan wel in afzonderlijke wijken of kampongs in het gewest Palembang (Jav. Ct. n°. 70); de door den resident der Oostkust van Sumatra in het leven geroepen verordening op het bevaren van de Langkat-, Babalan-, Besitong-, Salahadji-, Asahan- en Siak-rivieren, zoomede op het uitbouwen buiten de oeverlijnen van die rivieren (Jav. Ct. n°. 77) en de door de residenten van de Preanger-Regentschappen en Besoeki uitgevaardigde verordeningen ter voorkoming van uitroeiing van schildpadden (Jav. Ct. nos. 79 en 91).

---

§ 8. BIJZONDERE RECHTEN.

Recht van verblijf. De gebruikelijke statistische opgaven omtrent toelating en vestiging of inwoning in Nederlandsch-Indië zijn opgenomen in bijlage E, sub VIII en IX.

Aan 23 Europeanen en met hen gelijkgestelden is in 1906 vergunning tot reizen in Nederlandsch-Indië verleend. Voor zoover deze personen hunne aanvraag tot een enkel gewest be-

paalden en hun daarvoor de vergunning door den hoogsten gewestelijken gezaghebber verleend werd, waren zij 11 in getal (3 voor Sumatra's Westkust, 3 voor de Lampongsche districten, 2 voor Atjèh en onderhoorigheden, 1 voor Billiton en 2 voor Celebes en onderhoorigheden). Van de overige 12 aan Europeanen en met hen gelijkgestelden verleende vergunningen — tot het tijdstip van inwerkingtreding van Ind. St. 1906 n°. 288 (zie K. V. 1906, kol. 120) door den Gouverneur-Generaal, daarna door den directeur van justitie verleend — betroffen er 3 de buitenbezittingen, 1 enkel Sumatra met de Mentawei-eilanden en Nias, 1 Celebes en onderhoorigheden, Ternate, Amboina en Zuid-Nieuw-Guinea en 7 geheel Nederlandsch-Indië. Waar noodig, werd steeds het voorbehoud gemaakt, dat reizen buiten het rechtstreeks bestuurde gouvernementsgebied alleen zouden mogen worden ondernomen in overleg met en na toestemming van de betrokken Europeesche autoriteit. Voorts is door den Gouverneur-Generaal vergunning tot reizen over Java, behalve de residentiën Bantam, Soerakarta en Djokjakarta, verleend aan 2 Bengaleezen en tot reizen in geheel Nederlandsch-Indië aan 1 Hindoe.

Een met het oog op den politieken toestand gewijzigd en verscherpt passenstelsel voor de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo kwam tot stand bij Ord. van 24 Nov. 1906 (Ind. St. n°. 487).

Eene voorziening met betrekking tot het passenstelsel voor reizen van personen, behoorende tot de inheemsche bevolking van het gouvernement Sumatra's Westkust, naar, tusschen, of op de Mentawei-eilanden is getroffen bij Ord. van 6 Sept. 1906 (Ind. St. n°. 401).

Sedert de afsluiting van de gelijksoortige opgaven in K. V. 1906 (15 Maart 1906) tot 15 Maart 1907 is de in art. 47 van het Regeeringsreglement omschreven politieke maatregel van verwijdering toegepast op 45 inlanders (2 uit de Oostkust van Sumatra, 8 uit Atjèh, 14 uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, 8 uit Celebes en onderhoorigheden, 2 uit Amboina en 11 uit Bali en Lombok), die, hoewel in rechten niet vervolgbaar, wegens verschillende bezwarende feiten voor de openbare rust en orde in het gewest hunner inwoning gevaarlijk werden geacht. Daarentegen is gedurende dat tijdvak ten opzichte van 13 vroeger politiek verwijderden (1 uit Bantam, 1 uit Soerakarta, 3 uit Sumatra's Westkust, 5 uit Atjèh, 1 uit Palembang, 1 uit de Westerafdeeling van Borneo en 1 uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) de maatregel opgeheven en aan 10 een ander ballingsoord aangewezen.

Slavernij en pandelingschap. In de residentie Oostkust van Sumatra bestaat alleen nog pandelingschap en — in geringe mate — ook slavernij in de eerst sedert kort ingelijfde Simeloengoensche landschappen en de Karo-landen. Zooals ten aanzien van het pandelingschap reeds plaats had — zie K. V. 1906, kol. 122 —, is ook voor de afschaffing der slavernij aldaar 1 Januari 1910 als eindtermijn gesteld.

In de residentie Djambi is het, voornamelijk bij de anak radja's, gebruikelijke pandelingschap door de uitbreiding van onzen invloed geheel verdwenen.

Voor de onderafdeeling Padanglawas (afd. Padang Sidimpoean, res. Tapanoeli) is eene regeling getroffen, waarbij alle nà 1 Januari 1906 uit slavinnen geboren kinderen zijn vrijverklaard.

Het pandelingschap in het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden bepaalt zich tot enkele, in ver van den bestuurszetel verwijderde streken voorkomende gevallen.

Met betrekking tot de niet onder rechtstreeksch bestuur staande gedeelten van de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo kan worden vermeld, dat thans ook in Boeloengan, met ingang van 21 Maart 1906, slavernij en pandelingschap zijn afgeschaft (vgl. K. V. 1906, kol. 122), terwijl in Pasir krachtiger kan worden opgetreden nu dit landschap, ingevolge den daartoe door het zelfbestuur geuiten wensch, vermoedelijk eerlang bij het gouvernementsgebied zal worden ingelijfd (vgl. hoofdst. C, § 15). Ook in de Boven-Mahakam wordt aan het pandelingschap een einde gemaakt. Clandestiene gevallen van slavernij komen overigens alleen nog voor in die streken, waar onze invloed nog onvoldoende gevestigd is.

In de afdeeling Midden-Celebes der residentie Menado zijn thans in het geheel 2625 slaven in de positie van pandeling gebracht, waarvan er bij de registratie 1844, wegens verschillende redenen, onmiddellijk konden worden vrijverklaard. Bovendien werden 559 pandelingen geregistreerd, van wie er 36 ontslagen zijn. In Tolitoli zijn nog slechts 8 pandelingen aanwezig; in de overige landschappen van genoemde afdeeling is de registratie nog niet afgeloopen.

In het gouvernementsgebied van Celebes en onderhoorigheden komt een op vrijwillige overeenkomst berustende, niet drukkende vorm van pandelingschap voor, waarbij des schuldenaars werkzaamheden, tegen verstrekking van voeding, zich bepalen tot hulp bij huizenbouw en bij de bewerking der sawahs van den crediteur. In de zelfbesturende landschappen, waar het pandelingschap een veel drukkender karakter heeft, is, behalve de registratie, eene regeling van de schuldaflossingen ingevoerd. Aan den eindtermijn voor de afschaffing van dit pandelingschap (1 Januari 1911 — vgl. K. V. 1906, kol. 122 —) zal streng de hand gehouden worden. Met de registratie en, waar mogelijk, de dadelijke vrijmaking van de slaven in de aan ons gezag onderworpen landschappen werd gedurende het verslagjaar voortgegaan. Op het eiland Moena werd een centrum van geheimen slavenhandel naar verschillende andere eilanden en naar het vasteland van Celebes ontdekt. Een in Boeton en in Kandari, waarheen o. a. slaven verhandeld waren, ingesteld onderzoek leidde tot de inhechtenisneming van eenige beruchte slavenhandelaars. Van de slaven, die door in het binnenland van Moena gepleegden menschenroof waren verkregen, wilden er slechts weinige naar hun land terug; een honderdtal heeft zich in eene kampong bij den te Kandari gevestigden civielen gezaghebber neergezet om daar gronden te bewerken. Door voortgezette scherpe contrôle en het, zoo noodig, straffen van de schuldigen, hoopt men den bewusten slavenhandel verder te beletten.

In de afdeeling Oost-Lombok der residentie Bali en Lombok verstreek in 1906 de diensttijd van den laatst overgebleven pandeling. Na den afloop van de expeditie naar Zuid-Bali zijn ook aldaar stappen gedaan tot afschaffing van slavernij en pandelingschap; de slavinnen van de gewezen vorsten van Badoeng en Tabanan zijn vrijverklaard, en met de registratie van de overige slaven is een aanvang gemaakt. In de nieuwe politieke contracten met Bangli en Kloengkoeng is de slavernij verboden en zijn de nog aanwezige slaven tot pandelingen gemaakt, terwijl voor de afschaffing van het pandelingschap een termijn van 10 jaren is gesteld en het nemen van nieuwe pandelingen verboden is.

Ter beteugeling van menschenroof en vervoer van slaven over zee in het oostelijk deel van den Nederlandsch-Indischen Archipel is of wordt een gouvernementsstoomer ter beschikking gesteld van elk der residenten van Ternate en onderhoorigheden, Amboina en Timor en onderhoorigheden, terwijl de aandacht van die bestuurshoofden nog eens gevestigd is op den in 1878 vastgestelden leidraad tot tegengang van den handel in en het vervoer van slaven in den Nederlandsch-Indischen Archipel (Bijbl. Ind. St. n°. 3261, gewijzigd bij n°. 5649).

---

§ 9. PERSONEN EN INSTELLINGEN MET HET RECHTSWEZEN IN VERBAND.

Practizijns en notarissen. In 1906 zijn 2 rechtsgeleerde practizijns aangesteld, namelijk 1 bij elk van de raden van justitie te Semarang en Soerabaja, terwijl aan 4 andere — van wie er 2 bij het Hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië, 1 bij den raad van justitie te Soerabaja en 1 bij dien te Semarang waren geäccrediteerd — eervol ontslag werd verleend. Het aantal nietrechtsgeleerde procureurs vermeerderde met 1, die in die functie bij het Hooggerechtshof werd aangesteld. Bij den raad van justitie

te Makasser bleef in 1906 de substituut-griffier tevens tijdelijk belast met de waarneming der betrekking van advocaat en procureur bij dat college.

In verband met de opheffing van de afdeelingen Koeningan (res. Cheribon) en Tjaringin (res. Bantam), is eene wijziging gebracht in de Ord. van 30 Maart 1905 (Ind. St. n°. 231), houdende o. a. aanwijzing van de personen, door wie het notarisambt wordt uitgeoefend, terwijl tevens voorzieningen zijn getroffen nopens de bewaring van de aldaar aangehouden notarieele protocollen (zie Ind. St. 1906 nos. 379, 509 en 510). Voorts is eerstgemelde ordonnantie, in verband met de veranderde administratieve indeeling der residentie Tapanoeli, nog gewijzigd en aangevuld bij Ord. van 1 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 502), terwijl het afzonderlijk notariaat te Tandjoengpandan (Billiton), met het oog op de daaraan verbonden geringe voordeelen, is opgeheven en die functie is opgedragen aan den secretaris van het gewest (Ind. St. 1906 n°. 399). Eindelijk zijn, als gevolg van de reorganisatie van de bestuursmiddelen in de residentie Palembang, enkele maatregelen genomen met betrekking tot de uitoefening van het notariaat in dat gewest (Ind. St. 1906 n°. 468).

Eene voorziening nopens de uitoefening van het notariaat in de afdeeling Magelang (Kedoe), verband houdende met de indienststelling van een assistent-resident voor die afdeeling, is opgenomen in de Ord. van 22 Aug. 1906 (Ind. St. n°. 382).

Gedurende 1906 zijn 2 candidaat-notarissen tot notaris benoemd en onderwierpen zich 17 adspiranten aan een of meer gedeelten van het notaris-examen, van wie er 4 slaagden voor het eerste, 4 voor het tweede en 6 (onder wie 1 vrouwelijke candidaat) voor het derde gedeelte. Voor bijzonderheden zij verwezen naar het verslag der examen-commissie (Jav. Ct. 1906 n°. 95).

Wees- en boedelkamers. De gebruikelijke statistische opgaven met betrekking tot de wees- en boedelkamers zijn opgenomen in bijlage E, sub V. Bij eene onder dagteekening van 17 Maart 1906 door den directeur van justitie aan de weeskamers gerichte circulaire (zie Bijbl. Ind. St. n°. 6509) is eene toelichting verstrekt op de in K. V. 1906, kol. 124, besproken aanvulling van de instructie voor die kamers.

In 1906 is voor het eerst van regeeringswege een afzonderlijk jaarverslag van de kamers openbaar gemaakt, waarin o. m. gedetailleerde gegevens nopens den werkkring en het beheer van die colleges zijn opgenomen.

G.

ALGEMEENE REKENKAMER EN COMPTABILITEIT.

§ 1. ALGEMEENE REKENKAMER.

In de door het ontslag van het lid der Kamer, den heer J. P. C. HARTEVELT, en de benoeming van het lid, den heer H. M. LA CHAPELLE, tot voorzitter opengevallen plaatsen van lid is bij K. B. 3 Juli 1906 n°. 43 voorzien door de benoeming van de heeren C. F. JULIUS, tot dusver tijdelijk lid (zie K. V. 1906, kol. 125), en H. W. KLOOS, tot dusver inspecteur van financiën in de IIde afdeeling. De heer mr. J. PAULUS, hoofdambtenaar op non-activiteit, die den heer JULIUS als tijdelijk lid had vervangen, werd, met ingang van 28 November 1906, op welken datum het van buitenlandsch verlof teruggekeerde lid, de heer T. RINSES, weder in het college zitting nam, als zoodanig eervol ontslagen.

Ter vervanging van het in Juni 1906 met buitenlandsch verlof vertrokken lid, den heer A. SUERMONDT, is bij Gouv. Bt. 27 Mei 1906 n°. 5 tot tijdelijk lid benoemd de secretaris van het departement van onderwijs, eeredienst en nijverheid, de heer A. J. G. A. WIEMANS, welke benoeming bekrachtigd is bij K. B. 3 Juli 1906 n°. 46.

De begrootingsrekening over 1904 is door de Rekenkamer den 31sten December 1906 aan de Indische Regeering ingediend en onder dagteekening van 15 Maart 1907 heeft het college zijn jaarverslag over 1906 uitgebracht. Het verslag over 1905 is den 14den Maart 1907 aan de Staten-Generaal medegedeeld, tegelijk met het door de Algemeene Rekenkamer hier te lande, met betrekking tot de in Nederland gevoerde geldelijke administratie van Nederlandsch-Indië, over 1905 uitgebracht verslag.

---

§ 2. COMPTABILITEIT.

Ten vervolge op de in 1906 genomen maatregelen van dien aard (zie K. V. 1906, kol. 125), zijn bij Gouv. Bt. 26 Nov. 1906 n°. 34, juncto Gouv. Bt. 19 Dec. 1906 n°. 20 (Ind. St. nos. 491 en 544) nog eenige nadere voorzieningen getroffen met het doel om de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur zooveel mogelijk te ontlasten van de tijdroovende verrichtingen, verbonden aan het folieeren en parapheeren van de registers, memorialen en kasboeken der rekenplichtige Europeesche en inlandsche ambtenaren.

Het K. B. 12 Maart 1906 n°. 27, houdende wijziging van de bepalingen omtrent de wijze van verificatie der ontvangsten in Nederlandsch-Indië (zie t. a. p.), is afgekondigd bij Ind. St. 1906 n°. 289.

Als regel gold tot dusver, dat voor de gerechtelijke invordering van den lande aankomende gelden eene bijzondere machtiging van de Regeering vereischt werd. In verband echter met het voorschrift in art. 1 van de zooëven vermelde bepalingen, volgens welke de chefs der departementen van algemeen bestuur er voor moeten zorgen dat alles, wat uit eenigen hoofde aan den lande verschuldigd is, ten behoorlijken tijde ingevorderd en verantwoord wordt, scheen het wenschelijk die chefs niet te beperken in de middelen om hunne taak naar behooren te vervullen, waarom hun bij gouvernements-circulaire van 5 Oct. 1905 (Bijbl. Ind. St. n°. 6351) is medegedeeld, dat zij zich bevoegd kunnen achten om, behoudens de opvolging van bijzondere wettelijke bepalingen, het aan den lande verschuldigde ook langs gerechtelijken weg te doen invorderen.

Het reglement op het houden van aanbestedingen ten behoeve van 's lands dienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1870 n°. 39, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld), onderging eene nadere wijziging bij Ord. van 23 Nov. 1906 (Ind. St. n°. 486).

H.

ALGEMEEN BURGERLIJK BEHEER.

De waarnemende directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid, mr. J. G. Pott (zie K. V. 1905, kol. 129), is bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1907 n°. 9 definitief tot die betrekking benoemd.

Met intrekking van art. 1 van Gouv. Bt. 18 Febr. 1888 n°. 1 (Ind. St. n°. 39), is bepaald, dat de dienst van de staatsspoorwegen op Java een onderdeel uitmaakt van het departement der burgerlijke openbare werken en dat het beheer van dien dienst, onder de bevelen van den directeur van het departement, wordt uitgeoefend door den hoofdinspecteur der spoorwegdiensten en van het stoomwezen (Ind. St. 1906 n°. 416).

De formatie, de standplaatsen en de werkkring van de inspecteurs en adjunct-inspecteurs van financiën zijn bij Gouv. Bt. 12 Febr. 1907 n°. 20 (Ind. St. n°. 116) opnieuw geregeld.

Van de indienststelling bij het departement van justitie van een ambtenaar met den titel van hoofd van het gevangeniswezen (Ind. St. 1907 n°. 142) is reeds melding gemaakt in hoofdst. F.

De krachtens Gouv. Bt. 23 April 1905 n°. 1 tusschen de Regeering en een aantal dagbladredacties gesloten overeenkomst betreffende de oprichting bij de Algemeene Secretarie te Batavia van een persbureau (zie K. V. 1906, kol. 128) is, met het eindigen op 30 April 1907 van het loopende contractjaar, opgezegd (Gouv. Bt. 31 Oct. 1906 n°. 1), omdat de uitkomsten van de genomen proef noch de Regeering noch de pers hebben kunnen bevredigen. Sedert is echter eene voorziening getroffen, waardoor benoemingen en voor publicatie bestemde regeerings-mededeelingen geregeld en zoo spoedig mogelijk ter kennis van de dagbladen komen.

Met het inventariseeren van de bescheiden in het landsarchief (oud-archief) te Weltevreden werd geregeld voortgegaan, terwijl ook de bewerking van de historische bescheiden uit den tijd van het Britsche tusschenbestuur (zie t. a. p.) werd voortgezet. De jaargang 1678 van het „Daghregister gehouden in 't Casteel Batavia" kwam ter drukkerij gereed.

J.

I. GEWESTELIJK EN PLAATSELIJK BESTUUR; POLITIE.

§ 1. EUROPEESCH BESTUUR; POLITIE.

Een overzicht betreffende de tewerkstelling op ult. 1906 van de controleurs en adspirant-controleurs bij het binnenlandsch bestuur op en buiten Java en Madoera — ook van de boven de formatie in dienst gestelde — is opgenomen sub I van bijlage F.

Bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1907 n°. 24 (Ind. St. n°. 60) is in de financieele positie der assistent-residenten verbetering gebracht in dien zin dat, van 1 Januari 1907 af, zoowel voor de titularissen op Java en Madoera als voor die in de buitenbezittingen, die geen hoofd van gewestelijk bestuur zijn, de bezoldiging van het oudst in rang zijnde vierde deel f 900 's maands zal bedragen, ongeacht den tijd, gedurende welken de betrokkene dat ambt vervuld heeft.

JAVA EN MADOERA.

De in Maart 1906 aan mr. W. BOEKHOUDT verstrekte opdracht betreffende de verbetering van den veiligheidstoestand op Java en Madoera (zie K. V. 1906, kol. 130) is (September 1906) uitgebreid in dien zin, dat zij ook dienstbaar zal worden gemaakt aan de overweging van de quaestie der rechten en bevoegdheden van de boschpolitie en hare verhouding tot de algemeene politie.

Bij Gouv. Bt. 3 Dec. 1906 n°. 30 (Ind. St. n°. 507) zijn in de residentie Bantam de afdeeling en het regentschap Tjaringin opgeheven en ingelijfd respectievelijk bij de afdeeling en het regentschap Pandeglang, terwijl bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 511) de daarmede verband houdende regelingen in zake politie en justitie tot stand zijn gekomen.

De tot het regentschap Krawang der residentie Batavia behoorende particuliere landerijen Pamanoekan- en Tjiasem-landen en Tegalwaroe-landen, zoomede de tot het regentschap Indramajoe der residentie Cheribon behoorende particuliere landerijen Kandanghaoer en Indramajoe-West, zijn bij Gouv. Bt. 24 Jan. 1907 n°. 29 (Ind. St. n°. 63) verdeeld in districten, in verband waarmede het noodige bestuurs- en politiepersoneel in dienst is gesteld en de formatie der adspirant-controleurs met 2 is vermeerderd.

Bij Gouv. Bt. 11 Aug. 1906 n°. 20 is, bij wijze van tijdelijken maatregel, tegen intrekking van een der twee betrekkingen van waterschout te Batavia, aldaar een politieopziener in dienst gesteld. De reeds bij wijze van tijdelijken maatregel te Bandoeng (Preanger-Regentschappen) fungeerende schout voor de politie is bij Gouv. Bt. 14 Jan. 1907 n°. 23 (Ind. St. n°. 28) definitief in dienst gesteld.

Bij Gouv. Bt. 22 Aug. 1906 n°. 33 (Ind. St. n°. 377) is eene wijziging gebracht in de administratieve indeeling der residentie Cheribon, in verband waarmede o. m. de betrekking van assistent-resident van Koeningan is ingetrokken en de formatie der adspirant-controleurs met één verminderd is.

Bij Gouv. Bt. 1 Dec. 1906 n°. 13 (Ind. St. n°. 505) is het sedert 1897 te Tegal (Pekalongan) gestationneerde korps gewapende politiedienaren ingetrokken, en bij Gouv. Bt. 15 Juli 1906 n°. 38 (Ind. St. n°. 331) is de formatie van het korps te Blora (Rembang) verminderd.

Bij Gouv. Bt. 10 Oct. 1906 n°. 11 is, bij wijze van tijdelijken maatregel, voor de afdeeling Koedoes en voor elke der contrôle-afdeelingen Pati en Djoeana der afdeeling Pati (res. Semarang) een politie-opziener in dienst gesteld, tegen vermindering van het voor het gewest tijdelijk toegestaan aantal van 55 mantri's-politie ten behoeve van de opiumregie met 9.

De grens tusschen de residentiën Pasoeroean en Besoeki is bij Ord. van 3 Sept. 1906 (Ind. St. n°. 394) en die tusschen de afdeelingen Brebes en Tegal der residentie Pekalongan bij Gouv. Bt. 15 Dec. 1906 n°. 32 gewijzigd, terwijl bij Gouv. Bt. 17 Maart 1907 n°. 29 (Ind. St. n°. 189) de naam van het onderdistrict Wanakerta (distr. Gondanglegi, reg. Malang) van eerstgenoemd gewest veranderd is in Bantoer.

In de administratieve indeeling van en de organisatie van het bestuur in de residentie Kedoe is bij Gouv. Bt. 22 Aug. 1906 n°. 34 (Ind. St. n°. 381) eene wijziging gebracht, welke in hoofdzaak hierop neerkomt, dat de afdeeling Magelang, in stede van rechtstreeks door den resident, voortaan door een assistent-resident wordt bestuurd, bijgestaan door een adspirant-controleur, en de contrôle-afdeeling Wonosobo, in stede van door een afzonderlijken controleur, voortaan door den assistent-resident van de gelijknamige afdeeling wordt beheerd, eveneens ter zijde gestaan door een adspirant-controleur. In verband daarmede is o. m. een assistent-resident in dienst gesteld en de formatie der controleurs en adspirant-controleurs respectievelijk met 2 verminderd en met een gelijk getal vermeerderd.

Ter versterking van de politie in de residentie Djokjakarta zijn bij Gouv. Bt. 30 Jan. 1907 n°. 34 (Ind. St. n°. 85) in dienst gesteld 6 mantri's-politie, 6 hoofdagenten, waarvan 5 bereden, en 32 agenten, waarvan 26 bereden.

Bij Gouv. Bt. 16 Oct. 1906 n°. 20 (Ind. St. n°. 438) is de voorgenomen opheffing van de afdeeling Wonogiri der residentie Soerakarta tot stand gekomen (vgl. K. V. 1906, kol. 130), met bepaling, dat het daartoe behoord hebbend gebied in het vervolg eene onderafdeeling van de afdeeling Soerakarta zal vormen, onder een controleur. In verband daarmede is, tegen intrekking van de betrekking van assistent-resident van Wonogiri, de formatie der controleurs met één vermeerderd. De territoriale indeeling van genoemd gewest onderging voorts nog eene wijziging bij Gouv. Bt. 23 Febr. 1907 n°. 49 (Ind. St. n°. 141).

In de residentie Madioen is bij Gouv. Bt. 10 Juni 1906 n°. 12, bij wijze van tijdelijken maatregel, ten behoeve van elk der onderdistricten Ngawi, Magetan en Patjitan der gelijknamige districten en regentschappen, één mantri-politie met twee oppassers in dienst gesteld, terwijl het aantal oppassers bij de onderdistrictshoofden, ten behoeve van de assistent-wedono's van Madioen en Ponorogo, is vermeerderd met 2 bereden oppassers en 2 politie-oppassers.

De in 1904 bevolen proef met de bewapening van een deel der bereden politie-oppassers met eene verkorte cavaleriesabel (zie K. V. 1905, kol. 131/132) heeft zoo goed voldaan, dat tot de algemeene invoering van die sabel bij de bereden politie op Java en Madoera besloten is (Gouv. Bt. 8 Febr. 1907 n°. 13).

BUITENBEZITTINGEN.

Ter voorziening in het tekort aan controleurs bij het binnenlandsch bestuur in de buitenbezittingen zijn bij Gouv. Bt. 26 Mei 1907 n°. 21, bij wijze van tijdelijken maatregel, in dienst gesteld zes ambtenaren, ten einde, met den titel van civiel gezaghebber, met bedoelde functiën te worden belast.

Sumatra's Westkust. In verband met de in overweging zijnde reorganisatie van het bestuur, is de vacant gekomen betrekking van resident der Padangsche Bovenlanden voorloopig onvervuld gelaten (Gouv. Bt. 9 April 1907 n°. 16).

Bij Gouv. Bt. 6 Juli 1906 n°. 25 (Ind. St. n°. 325) is een nieuwe afstandswijzer voor dit gewest vastgesteld.

Tapanoeli. Van de inlijving bij dit gewest van een aantal

Bataksche landschappen en van zijne nieuwe administratieve indeeling (Ind. St. 1906 nos. 412 en 496) is reeds melding gemaakt in hoofdst. C, § 5. Een nieuwe afstandswijzer is vastgesteld bij Ind. St. 1906 n°. 325.

Palembang. Bij Gouv. Bt. 13 Nov. 1906 n°. 26 (Ind. St. n°. 466) is eene nieuwe administratieve indeeling van dit gewest tot stand gekomen, in verband waarmede verschillende maatregelen op bestuurs- en politioneel gebied zijn genomen. O. a. zijn twee nieuwe afdeelingen, Palembangsche Benedenlanden en Palembangsche Bovenlanden gevormd, elke onder een assistent-resident, zijn de betrekkingen van assistent-resident voor de politie te Palembang, van Tebingtinggi en van Lematang Oeloe en Hilir, Kikim en de Pasemah-landen ingetrokken, is de formatie der controleurs op de bezittingen buiten Java en Madoera met 2 uitgebreid en zijn, met opheffing van het in de residentie aanwezige korps gewapende politiedienaren, twee zoodanige korpsen (te Palembang en te Lahat) in dienst gesteld. Met betrekking tot die korpsen zie men ook Ind. St. 1906 n°. 471.

Djambi. [1]) Omtrent de inlijving bij dit gewest van het Beneden-Djoedjoehan-gebied (Ind. St. 1906 n°. 461) zie men hoofdst. C, § 9.

Oostkust van Sumatra. Bij Gouv. Btn. 12 Dec. 1906 n°. 22 (Ind. St. n°. 531) is — zooals reeds in hoofdst. C, § 10, is vermeld — uit de Simeloengoensche landschappen Tanahdjawa, Si Antar, Panai en Raja, de Karo-landen en de landschappen Poerba en Dolok de nieuwe afdeeling Simeloengoen en Karo-landen gevormd en zijn, in verband daarmede, de noodige maatregelen op bestuurs- en politioneel gebied genomen. Omtrent de politie zie men ook Ind. St. 1906 n°. 530.

Atjèh en onderhoorigheden. Bij Ord. van 17 Jan. 1907 (Ind. St. n°. 48) is bepaald, dat alle zonder medewerking van het Opperbestuur tot stand gekomen verordeningen en verdere beschikkingen, in het algemeen betrekking hebbende op het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden, uitgezonderd die omtrent de belastingen, van toepassing zijn op de bij genoemd gewest ingelijfde onderafdeeling Singkel.

Riouw en onderhoorigheden. Bij Gouv. Bt. 1 Dec. 1906 n°. 12 (Ind. St. n°. 504) is de afdeeling Batam opgeheven en het tot die afdeeling behoorend gebied verdeeld onder de afdeelingen Tandjoengpinang en Karimoen. Bovendien kwamen eenige bezuinigingen tot stand op de uitgaven voor het bestuurs- en politiepersoneel in eerstgenoemde afdeeling.

Omtrent de toevoeging, bij wijze van tijdelijken maatregel, van de Koeantan-districten aan de afdeeling Indragiri (Ind. St. 1907 n°. 9) zie men hoofdst. C, § 11.

Billiton. Bij Gouv. Bt. 5 Sept. 1906 n°. 18 is, bij wijze van tijdelijken maatregel, tegen intrekking van de betrekking van commies op het assistent-residentiekantoor te Tandjoengpandan, een secretaris voor het gewest in dienst gesteld. In verband daarmede, is bij Ord. van 23 Maart 1907 (Ind. St. n°. 198) de Ord. van 13 Oct. 1883 (Ind. St. n°. 238), waarbij bedoelde commies, ingeval het hoofd van gewestelijk bestuur verhinderd is zijn ambt waar te nemen, als zijn vervanger is aangewezen, tijdelijk buiten werking gesteld.

Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. In verband met de opheffing van de militaire bezetting te Amoentai, is bij Gouv. Bt. 23 Aug. 1906 n°. 11 aldaar tijdelijk een korps gewapende politiedienaren in dienst gesteld, met buitendienststelling van den mandoer-oppasser en van tien politieoppassers bij den assistent-resident te genoemder plaatse.

Omtrent de tijdelijke indienststelling van een inlandsch posthouder te Moearapangian (Boeloengan) zie men hoofdst. C, § 15.

Menado. De respectievelijk in Juli 1904 en Mei 1906 genomen tijdelijke maatregelen ten opzichte van de administratieve indeeling van de afdeelingen Gorontalo en Sangi- en Talaud-eilanden (zie K. V. 1905, kol. 133/134 en 1906, kol. 133/134) zijn bij Gouv. Btn. 26 Jan. 1907 nos. 37 en 38 (Ind. St. nos. 77 en 78) definitief ingevoerd.

Bij Gouv. Bt. 14 Jan. 1907 n°. 21 (Ind. St. n°. 27) is, bij wijze van tijdelijken maatregel, eene nieuwe administratieve indeeling tot stand gekomen van de afdeeling Midden-Celebes, welke thans, in stede van in drie, in vier onderafdeelingen (Westkust van Midden-Celebes, Paloe, Poso en Parigi) is gesplitst.

Celebes en onderhoorigheden. Omtrent verschillende voor dit gewest getroffen bestuursregelingen, alle van voorloopigen aard, zie men hoofdst. C, § 16.

De standplaats van den in 1905 in dienst gestelden tijdelijken controleur voor de aanrakingen met de Mandarsche landschappen (zie K. V. 1906, kol. 56) is verlegd van Balanipa naar Madjene (Gouv. Bt. 1 Maart 1907 n°. 47).

De aan den assistent-resident der Oosterdistricten toegevoegde vier politiedienaren zijn, bij wijze van tijdelijken maatregel, vervangen door tien politie-oppassers (Gouv. Bt. 11 Juni 1906 n°. 31).

Bij Gouv. Bt. 4 Nov. 1906 n°. 11 is, bij wijze van tijdelijken maatregel, machtiging verleend om, zoo lang de — sedert einde 1905 vaceerende — betrekking van regent van Oud-Boeloekoemba (afd. Zuiderdistricten) onvervuld blijft, het daaraan verbonden traktement aan te wenden voor de handhaving der politie in en voor andere maatregelen in het belang van genoemd regentschap.

Met intrekking van de betrekkingen van eersten en tweeden tolk op het bureau van inlandsche zaken te Makasser, is bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1907 n°. 25 (Ind. St. n°. 61) bij dat bureau één tolk in dienst gesteld.

Amboina. Bij Gouv. Bt. 20 Juli 1906 n°. 31 (Ind. St. n°. 343) zijn de afdeelingen (thans onderafdeelingen) Amboina, Kajeli en Masarete samengevoegd tot een enkele afdeeling Amboina, bestuurd door een controleur bij het binnenlandsch bestuur.

In verband met de uitbreiding van onzen invloed op het eiland Ceram, is bij Gouv. Bt. 1 April 1907 n°. 8 (Ind. St. n°. 209), bij wijze van tijdelijken maatregel, de in 1905 gevormde tijdelijke afdeeling Ceram (zie K. V. 1906, kol. 65) geplaatst onder het bestuur van een assistent-resident met standplaats Amahai, is de betrekking van posthouder aldaar opgeheven en zijn de militaire commandanten te Piroe, Wahai en Amahai belast met het civiel gezag respectievelijk in de onderafdeelingen West-Ceram, Wahai en Amahai.

Ternate en onderhoorigheden. Omtrent enkele maatregelen met betrekking tot het bestuur van de Gebe-groep, de Soela-eilanden en de landschappen Banggai en Tomboekoe zie men hoofdst. C, § 19.

Zuid-Nieuw-Guinea. Bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1907 n°. 16 (Ind. St. n°. 40) is de formatie van het ten behoeve van dit gewest in dienst gestelde korps gewapende politiedienaren belangrijk versterkt.

Timor en onderhoorigheden. In verband met de bevestiging van ons gezag in verschillende deelen van dit gewest (vgl. hoofdst. C, § 21), is bij Gouv. Bt. 2 April 1907 n°. 5 (Ind. St. n°. 208), bij wijze van tijdelijken maatregel, de administratieve indeeling gewijzigd. De afdeeling Timor, waarbij als nieuwe onderafdeelingen zijn ingedeeld Midden-Timor, de vroegere afdeelingen Roti en Sawoe en de tot dusver onder de afdeeling Larantoeka en onderhoorigheden ressorteerende onderafdeeling Alor, is gesteld onder een assistent-resident, tevens bestuurder van de onderafdeeling West-Timor. De afdeeling Soemba, onder een officier-civiel gezaghebber, bestaat thans uitsluitend uit het eiland van dien naam, terwijl het tot dusver daartoe behoord hebbend gedeelte van Flores vereenigd is met de vroegere afdeeling Larantoeka en onderhoorigheden (met uitzondering van Alor; zie hiervóór) tot eene nieuwe afdeeling Flores, onder een controleur bij het binnenlandsch bestuur. Bovendien hebben de drie reeds in het gewest aanwezige korpsen gewapende politiedienaren eene belangrijke versterking ondergaan en is een zoodanig korps voor de afdeeling Flores in dienst gesteld.

Bali en Lombok. Bij Gouv. Bt. 27 Sept. 1906 n°. 3 zijn, ten behoeve van dit gewest, tijdelijk 2 controleurs en 1 adspirant-

[1]) In de opsomming van de staatsbladnummers, welke betrekking hebben op de verschillende regelingen ten aanzien van het bestuur en de politie voor Djambi in K. V. 1906 (kol. 131, rubriek Palembang) behoort nog te worden opgenomen Ind. St. 1906 n°. 261.

controleur boven de formatie in dienst gesteld (vgl. hoofdst. C, § 22).

Bij Gouv. Bt. 7 Aug. 1906 n°. 25 is, bij wijze van tijdelijken maatregel, ten behoeve van het bureau voor inlandsche zaken te Singaradja, in stede van een controleur, een assistent-resident in dienst gesteld.

§ 2. GEWESTELIJK EN PLAATSELIJK ZELFBESTUUR.

Sedert de afsluiting van de betrekkelijke mededeelingen in K. V. 1906 (kol. 133) zijn voor de gewesten Bantam, Rembang, Besoeki, Banjoemas, Madioen en Madoera, met ingang van 1 April 1907, locale raden ingesteld, voor welke gelden uit de algemeene geldmiddelen van Nederlandsch-Indië zijn afgezonderd (zie Ind. St. 1907 nos. 133, 134, 135, 136, 137 en 138). De eerste begrootingen voor die gewesten met eigen geldmiddelen zijn vastgesteld bij de Ordonnantiën in Ind. St. 1907 nos. 175, 176, 177, 178, 179 en 180, terwijl de bij die begrootingen behoorende uitgewerkte en toelichtende staten zijn gepubliceerd in de Jav. Ct. 1907 n°. 23 en de door den Gouverneur-Generaal benoemde leden van de genoemde gewestelijke raden in de Jav. Ct. 1907 n°. 18 zijn vermeld. Bij verschillende beschikkingen is het ontvangen, bewaren en betalen van gelden voor de bedoelde gewesten opgedragen aan de algemeene ontvangers van 's lands kas op de hoofdplaatsen, is de gewestelijke secretaris aangewezen als secretaris van den gewestelijken raad en zijn onderscheidene ambten — w. o. die van assistent-resident, regent, zelfstandig patih, controleur-kota, president van den landraad en instructeur der barisan ter gewestelijke hoofdplaats — aangewezen, waaraan het lidmaatschap van de gewestelijke raden is verbonden.

De door de gemeenteraden van Bandoeng, Semarang, Cheribon, Blitar, Palembang en Magelang en door den afdeelingsraad van Deli vastgestelde reglementen van orde voor hunne vergaderingen zijn goedgekeurd respectievelijk bij Gouv. Btn. 13 Aug., 5 Sept., 5 Sept., 5 Sept., 14 Nov. en 4 Dec. 1906 nos. 19, 28, 29, 30, 8 en 44 en 20 Maart 1907 n°. 26 (zie Jav. Ct. 1906 nos. 66, 73, 93 en 99 en 1907 n°. 24), terwijl de door de gewestelijke raden vastgestelde reglementen van orde nog slechts zijn goedgekeurd voor zooveel Banjoemas, Besoeki en Rembang betreft, en wel bij Gouv. Btn. 11 en 18 Mei en 3 Juli 1907 nos. 6, 30 en 23 (zie Jav. Ct. nos. 39, 41 en 54).

Bij Ord. van 1 Nov. 1906 (Ind. St. n°. 455) zijn, krachtens art. 24 van het decentralisatie-besluit (Ind. St. 1905 n°. 137), regelen vastgesteld voor de invordering van locale belastingen, begrepen in kohieren, registers, leggers of staten.

Bij Gouv. Bt. 6 Dec. 1906 n°. 28 (zie Ind. St. n°. 516 en Bijbl. Ind. St. n°. 6559) zijn gewesten en gedeelten van gewesten met eigen geldmiddelen bevoegd verklaard om, onder zekere voorwaarden, tot wederopzeggens vergunning te verleenen tot het gebruik van tot het vrij staatsdomein behoorenden grond, uitmakende of behoorende tot van landswege aan hen in beheer gegeven zaken [1]), en om dergelijke reeds bestaande vergunningen, met inachtneming van de voorwaarden, waaronder zij van landswege verleend zijn, op te zeggen en door andere te vervangen. Voorts zijn bij gemeld besluit voorzieningen getroffen ten aanzien van de aanwijzing of ter beschikkingstelling van gronden voor algemeene begraafplaatsen en het verleenen van het uitsluitend recht tot het begraven van lijken in een bepaald graf, zoomede ten aanzien van de beschikking over houtgewas en over alle vruchten van de aan de locale gebiedsdeelen van landswege in beheer gegeven zaken.

Door wijziging en aanvulling, bij Ord. van 15 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 535), van de artt. 106 en 107 der locale radenordonnantie (Ind. St. 1905 n°. 181) is het toezicht op het beheer der rekenplichtigen nader geregeld, terwijl, ingevolge het bij Ord. van 26 Febr. 1907 (Ind. St. n°. 144) aan art. 3 der locale raden-ordonnantie toegevoegd tweede lid, tot het gebied, waarvoor een locale raad is ingesteld, ook worden geacht te behooren de daarbuiten gelegen, door dien raad beheerde zaken.

De voorschriften voor openbare werken onder locaal beheer, opgenomen in Ind. St. 1906 n°. 170 (vgl. K. V. 1906, kol. 135), zijn bij Ord. van 4 Jan. 1907 (Ind. St. n°. 4) aangevuld in dien zin, dat daar waar de uitvoering van locale werken niet door den dienst van den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken geschiedt, met betrekking tot de locale werken worden in acht genomen de voor dat geval door den Gouverneur-Generaal te geven voorschriften, welke voorschriften zijn vastgesteld bij Gouv. Bt. 4 Jan. 1907 n°. 14 (Bijbl. Ind. St. n°. 6589). In aansluiting hierbij, is bij Ordn. van 4 en 15 Jan. 1907 (Ind. St. nos. 5, 29 en 30) bepaald dat, gerekend van 1 Januari 1907 af, ten behoeve respectievelijk van de gemeenten Padang, Soerabaja en Batavia, de uitvoering van locale werken niet meer door den dienst van den waterstaat geschiedt, in verband waarmede de voor de gemeenten Soerabaja en Batavia uit de koloniale geldmiddelen afgezonderde bedragen zijn verhoogd. Tegelijkertijd is, ten aanzien van de gemeente Batavia, dat bedrag mede verhoogd naar aanleiding van de bepaling, dat in de behoefte aan brandweer niet meer uit de algemeene geldmiddelen zal worden voorzien, maar dat die voorziening, gerekend van 1 Januari 1907 af, tot den werkkring van de gemeente wordt gebracht.

Art. 10 van de voorschriften ter uitvoering van art. 2, eerste lid, der hiervóór bedoelde ordonnantie in Ind. St. 1906 n°. 170 (Bijbl. Ind. St. n°. 6442) (vgl. K. V. 1906, kol. 135) is bij Gouv. Bt. 11 Oct. 1906 n°. 11 (Bijbl. Ind. St. n°. 6537) aangevuld met eene bepaling betreffende de verstrekking van Ombilin-steenkolen.

In verband met de instelling van gewestelijke raden, zijn bij Ord. van 24 Jan. 1907 (Ind. St. n°. 65), met intrekking van die van 25 Sept. 1904 (Ind. St. n°. 384), nieuwe voorschriften vastgesteld voor gouvernements bronwaterleidingen en artesische putten, die in beheer zijn of worden gegeven aan gewesten of gedeelten van gewesten met eigen geldmiddelen.

Het voor de gemeente Makasser uit de koloniale geldmiddelen afgezonderd bedrag is bij Ord. van 12 April 1907 (Ind. St. n°. 216) verhoogd in verband met eene door den raad van die gemeente, met ingang van 1 April 1907, tot stand gebrachte hervorming van het bij art. 2 der Ord. van 12 Maart 1906 (Ind. St. n°. 171) aan haar afgestaan middel: verhuur van plaatsen op de vischpasars aldaar (zie de betrekkelijke verordening van den raad in Jav. Ct. 1907 n°. 23).

Ingevolge de bij Ord. van 26 April 1907 (Ind. St. n°. 232) o. m. gebrachte wijzigingen in de artt. 11 en 19 van het reglement voor het beheer der bosschen van den lande op Java en Madoera (zie Ind. St. 1897 n°. 61), kunnen die bosschen voortaan ook direct dienstbaar gemaakt worden ter verkrijging van hout voor werken onder locaal beheer.

De Ord. van 29 Maart 1906 (Ind. St. n°. 202), regelende de gevolgen van het onder locaal beheer brengen van werken en diensten, ten behoeve waarvan persoonlijke diensten gevorderd mogen worden, onderging bij Ord. van 29 Mei 1907 (Ind. St. n°. 257) eene wijziging met betrekking tot de wijze waarop de ter zake opgebrachte gelden aan de locale raden worden afgedragen.

Een door den Regeeringscommissaris voor de decentralisatie ingediend ontwerp eener ordonnantie tot vaststelling van regelen voor de verkiezing van de tot de Europeanen en met hen gelijkgestelden behoorende leden van gemeenteraden, en een mede door hem aangeboden concept eener ordonnantie tot wijziging en aanvulling der locale raden-ordonnantie in verband met eerstbedoeld ontwerp zijn gepubliceerd als bijvoegsel van Jav. Ct. 1907 n°. 29.

Bij Gouv. Bt. 29 Mei 1907 n°. 2 is aan den Regeeringscommissaris voor de decentralisatie als adjunct-Regeeringscommissaris toegevoegd de bij dezelfde gelegenheid, onder toekenning van den titulairen rang van majoor, eervol uit den militairen dienst ontslagen en tot secretaris van het Gouvernement benoemden

[1]) Door den gemeenteraad van Batavia zijn reeds algemeene bepalingen vastgesteld betreffende het sluiten van overeenkomsten tot het hier bedoeld gebruik (zie Jav. Ct. 1907 n°. 25).

kapitein der infanterie H. Colijn. De artt. 2 en 14 van de instructie voor den Regeeringscommissaris (Bijbl. Ind. St. n°. 5976, juncto n°. 6344) zijn op den adjunct-Regeeringscommissaris van toepassing verklaard.

§ 3. INLANDSCH BESTUUR.

Java en Madoera.

Het in 1900 aangenomen beginsel om, naar mate de omstandigheden zulks toelaten, in de gouvernementslanden op Java en Madoera de functiën van districtshoofd in de districten, waarin een regentschapshoofdplaats gelegen is, ambtshalve op te dragen aan den aldaar gevestigden patih, vond in 1906 geen toepassing.

Nopens de in 1906 plaats gehad hebbende samenvoegingen en splitsingen van desa's komen opgaven voor in tabel II van bijlage F.

Bij Ord. van 7 April 1907 (Ind. St. n°. 212) is een nieuw reglement vastgesteld op de verkiezing, de schorsing en het ontslag van de hoofden der inlandsche gemeenten op Java en Madoera.

Bij eene aan de hoofden van gewestelijk bestuur gerichte gouvernementscirculaire van 24 Nov. 1906 (Bijbl. Ind. St. n°. 6576) is de in Februari 1906 uitgevaardigde ordonnantie, houdende vaststelling van regelen omtrent het beheer en andere huishoudelijke belangen der inlandsche gemeenten in de gouvernementslanden op Java en Madoera (Ind. St. 1906 n°. 83), uitvoerig toegelicht.

Buitenbezittingen.

Sumatra's Westkust. In een twintigtal larassen van dit gewest is, wegens het geringe nut der larashoofden, bij het ontstaan van vacatures in die betrekking, de waarneming daarvan, bij wijze van proef buiten bezwaar van den lande, opgedragen aan mantri's der cultures, terwijl hier en daar twee en meer larassen onder één mantri werden vereenigd. Bezwaren werden tot dusver niet ondervonden en de bevolking toonde zich zelfs zeer ingenomen met het denkbeeld om de betrekking van larashoofd definitief af te schaffen.

Lampongsche districten. Bij Gouv. Bt. 3 Febr. 1907 n°. 23 (Ind. St. n°. 92) is, bij wijze van tijdelijken maatregel, de betrekking van districtshoofd in de afdeeling Sekampoeng ingetrokken, met gelijktijdige indienststelling bij de proatin te Soekadana van een inlandschen officier van justitie met den titel van djaksa (vgl. K. V. 1905, kol. 136).

Celebes en onderhoorigheden. Bij Gouv. Bt. 19 Aug. 1906 n°. 18 (Ind. St. n°. 374) is den gouverneur van dit gewest de bevoegdheid toegekend om de benoeming van kamponghoofden aan de betrokken afdeelingschefs over te dragen, is bepaald dat, bij benoeming van inlandsche hoofden, zooveel doenlijk rekening zal worden gehouden met de wenschen der bevolking en is het reglement op de rangen, titels, onderscheidingsteekenen en eerbewijzen voor de inlandsche hoofden in Celebes en onderhoorigheden (Ind. St. 1865 n°. 75) door nieuwe bepalingen daaromtrent vervangen.

§ 4. BESTUUR OVER VREEMDE OOSTERLINGEN.

Bij Ind. St. 1906 nos. 329 en 489 en 1907 n°. 245 zijn op plaatsen in de residentiën Oostkust van Sumatra, Lampongsche districten en Benkoelen wijken voor Chineezen aangewezen, terwijl bij Ind. St. 1906 n°. 391 is bepaald, dat te Langsar Toenong (afd. Onderhoorigheden van Atjèh) eene wijk voor Chineezen en alle andere vreemde oosterlingen zal zijn.

Bij Gouv. Bt. 22 Febr. 1907 n°. 22 (Ind. St. n°. 139) is de betrekking van luitenant der Chineezen te Sigli (Atjèh en onderhoorigheden) ingetrokken, terwijl bij Gouv. Bt. 1 Dec. 1906 n°. 12 (Ind. St. n°. 504), in verband met de opheffing van de afdeeling Batam, het aantal luitenants der Chineezen in de residentie Riouw en onderhoorigheden met één verminderd is.

Door den resident van Rembang zijn de grenzen van de wijken voor Chineezen en voor vreemde oosterlingen, geen Chineezen zijnde, in zijn gewest en door dien van Menado de grenzen van de Chineesche en Arabische wijken te Gorontalo opnieuw vastgesteld (zie Jav. Ct. 1906 nos. 75 en 87), terwijl de wijken voor Chineezen te Demak (Semarang) en Telokbetong (Lampongsche districten) uitbreiding hebben ondergaan (zie Jav. Ct. nos. 67 en 81).

§ 5. GEWESTELIJKE COMMUNICATIE- EN POLITIEVAARTUIGEN.

Het voor de uitoefening van bestuurs- en politietoezicht in de wateren der Aroe-eilanden aangebouwde stoomvaartuig *Amboina* (zie K. V. 1906, kol. 137) volgde in October 1906 zijne bestemming op, terwijl de tijdelijk voor dat doel beschikbaar gestelde stoomer *Anna*, na hersteld te zijn, de in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo gestationneerde, doch voor verdere diensten afgekeurde steamlaunch *Dondang* zal vervangen. Het eveneens in dat gewest vertoefd hebbende, maar als onzeewaardig buiten dienst gestelde stoomvaartuig *Sophia* is vervangen door het t. a. p. vermelde stoomschip *Sophia II*. Ten behoeve van den gemeenschaps- en politiedienst op de Barito en de Kapoeas, zal een politie- en communicatievaartuig, type *Otto* — vgl. K. V. 1906, kol. 138 —, worden aangebouwd (Gouv. Bt. 17 Aug. 1906 n°. 12). In afwachting van het gereed komen van dat vartuig, is aanvankelijk in dien dienst voorzien door den reserve-stoomer *Tjantik II* (zie K. V. 1906, kol. 137), die in November 1906 werd afgelost door het voor de residentie Oostkust van Sumatra aangebouwde stoomschip *Adèle*.

Bij Gouv. Bt. 22 Dec. 1906 n°. 23 is machtiging verleend om ten dienste van den controleur der onderafdeeling Moesi Hilir (res. Palembang) een petroleum-motorboot aan te schaffen.

Het tot dusver in de wateren der afdeeling Noord-Nieuw-

Guinea (res. Ternate en onderhoorigheden) gediend hebbend vaartuig *Resident Bensbach* is verplaatst naar West-Nieuw-Guinea (Gouv. Bt. 5 Sept. 1906 n°. 11), terwijl de in laatstgenoemde afdeeling gestationneerd geweest zijnde stoomer *Pionier*, na afloop van de daaraan te verrichten herstellingen, voor Noord-Nieuw-Guinea zal worden bestemd.

Bij Gouv. Bt. 10 April 1907 n°. 5 is machtiging verleend om ten behoeve van den controleur van Merauke (Zuid-Nieuw-Guinea) te Port Kennedy (Thursday-eiland) een houten zeilvaartuig (logger) aan te bouwen, ten einde hem in staat te stellen om zich gemakkelijker te bewegen en beter toezicht in de nabijheid van onze vestiging uit te oefenen.

Eene lijst van de op ult. 1906 in dienst zijnde gewestelijke vaartuigen komt voor op blz. 148—151 van deel I van den Regeeringsalmanak van Nederlandsch-Indië voor 1907.

---

§ 6. BIJZONDERE ONDERWERPEN.

Emigratie van Javanen naar de buitenbezittingen. Met afwijking van het aanvankelijk voornemen om aan den leider der proeven tot koloniseering van landstreken in de residentie Lampongsche districten met van Java afkomstige inlandsche gezinnen, den assistent-resident H. G. Heyting, een controleur bij het binnenlandsch bestuur toe te voegen (vgl. K. V. 1905, kol. 137), is bij Gouv. Bt. 30 Juni 1906 n°. 1/T tijdelijk ter beschikking van dien leider gesteld de tijdelijke taalambtenaar J. S. A. van Dissel, aan wien sedert, nadat aan den heer Heyting buitenlandsch verlof was verleend, tijdelijk de dagelijksche leiding van de proeven is opgedragen (Gouv. Bt. 18 Dec. 1906 n°. 13). Het door den heer van Dissel omtrent den stand der proefneming op ult. Maart 1907 uitgebracht rapport is als bijlage G bij dit verslag gevoegd.

Aan den heer A. Th. J. van Emmerik, directeur der Witte Kruis-Kolonie bij Salatiga, is bij Gouv. Bt. 20 Nov. 1906 n°. 1 een subsidie van f 6000 verleend, ter tegemoetkoming in zijne pogingen om de kiem te leggen voor eene vrijwillige emigratie van Javanen naar Midden-Celebes. In Februari 1907 zijn door den heer van Emmerik reeds 26 mannen en jongens, benevens 2 vrouwen, naar het Paloe-dal overgebracht, waar zij zich, met goedvinden van de betrokken zelfbesturen, te Sakedi in Sigi gevestigd hebben. Het voornemen bestaat om, zoodra zij het noodige verricht zullen hebben voor eene behoorlijke inrichting der kolonie, hen door anderen te doen volgen.

Arbeiders op ondernemingen van land- en mijnbouw. In die gewesten der buitenbezittingen, waar regelingen van de onderlinge rechten en verplichtingen van werkgevers en werklieden op ondernemingen van land- of mijnbouw en van mijnbouwkundige opsporingen van kracht zijn, hadden de in 1906 geregistreerde werkovereenkomsten betrekking op 87 025 werklieden, welk totaal in de twee voorafgegane jaren achtereenvolgens bedragen had 89 367 en 84 230 (verbeterde opgaven). Eene specificatie dier getallen, voor elk der betrokken gewesten afzonderlijk, waarin tevens is vermeld tot welken landaard de contractkoelies behoorden, is opgenomen in bijlage F, sub IV.

Ter Sumatra's Westkust werkte in 1906 slechts één onderneming met contractkoelies, namelijk het erfpachtsland Soengei Landei, waar 106 Niassers als zoodanig werden geregistreerd.

Op de in Tapanoeli gevestigde onderneming Loeboe Raja — de eenige waar contractkoelies werkzaam waren — werd, evenals in 1905, door de werknemers, bij het eindigen van hunne verbintenis, uit eigen beweging veelal een nieuw contract aangegaan. Desertie kwam slechts bij uitzondering voor, terwijl de rust slechts een enkele maal verstoord werd door het onoordeelkundig optreden van een nieuw geëngageerden Europeeschen opziener.

De behandeling en verpleging van de contractkoelies op de in Benkoelen gevestigde mijnbouwondernemingen Ketahoen, Redjang Lebong en Simau, zoomede op de koffie-onderneming Soeban Ajam, liet niets te wenschen over, terwijl het gezondheidstoestand over 't algemeen bevredigend was. In het geheel overleden 65 koelies, van wie 18 aan beri-beri. Wegens desertie en andere kleine vergrijpen moest 551 maal straf opgelegd worden.

De algemeene toestand van de contractkoelies bij de verschillende ondernemingen in de Lampongsche districten was gunstig. Het aantal gevallen van desertie beliep 267 (waaronder 56 van recidive). Van de gedeserteerden werden er 166 weder opgevat.

In Palembang, waar, behalve op de olievelden van de petroleummaatschappijen, ook nog contractkoelies werkzaam waren op de koffie-ondernemingen Pagar Alam en Pasemah, was de toestand bevredigend. Wegens verschillende vergrijpen moesten een 38-tal werklieden worden veroordeeld.

De, bij wijze van tijdelijken maatregel, ter Oostkust van Sumatra ingestelde arbeidsinspectie — vgl. K. V. 1904, kol. 298 — heeft in zooverre wijziging ondergaan, dat het aantal adjunct-inspecteurs met één is vermeerderd en dat aan den inspecteur, aan wien Batavia als standplaats is aangewezen, het algemeen toezicht is opgedragen op de uitvoering der regelingen van de onderlinge rechten en verplichtingen van werkgevers en werklieden in alle gewesten, waar zoodanige regelingen van kracht zijn, zoomede op de aanwerving in Nederlandsch-Indië van contract-arbeiders ten behoeve zoowel van binnen als buiten Nederlandsch-Indië gevestigde bedrijven van land- of mijnbouw, nijverheid, als anderzins (Gouv. Bt. 25 Febr. 1907 n°. 1).

Met de door het Planters-comité gecharterde stoomschepen zijn in 1906 rechtstreeks van Swatow (Zuid-China) naar Belawan overgebracht 8556 Chineezen, tegen 7195 in 1905. Met de directe booten keerden in 1906 naar Swatow en Hongkong terug 3006 werklieden (2771 in 1905).

In het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden waren contractkoelies werkzaam op de landbouwonderneming Roempit, bij de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië, bij de houtaankaponderneming Kroeëng Tho, bij de Deli-Atjèh-Handelmaatschappij en bij de Zuid-Peureula'-Maatschappij. Verpleging en geneeskundige behandeling van de koelies lieten niets te wenschen over. Wegens desertie, diefstal en andere kleine vergrijpen werden 74 personen gestraft.

In de residentie Riouw en onderhoorigheden werkten met contractkoelies de Galang-Exploitatie-maatschappij, de petroleumtankinstallatie op Groot-Sambo en de landbouwondernemingen Kepala Djeri en Katoemba (afd. Tandjoengpinang), de cultuurondernemingen Gading Estate en Ajer Moelik Estate, het Tjenako-Eigendommen-syndicaat en de Exploratie- en exploitatie-maatschappij Reteh (afd. Indragiri), zoomede de Singkep-Tinmaatschappij (afd. Lingga). De gezondheidstoestand van de werklieden bij de Galang-Exploitatie-maatschappij en de Singkep-Tinmaatschappij was ongunstig. Koortsen, beri-beri en dysenterie kwamen veelvuldig voor, terwijl bij laatstgenoemde onderneming de koelies ook aan huidziekten en beenwonden leden. Het aantal sterfgevallen onder de koelies der Galang-Maatschappij beliep 73, terwijl 17 personen, wegens ongeschiktheid voor den arbeid, naar Java werden geëvacueerd. Het definitieve hospitaal dier Maatschappij — vgl. K. V. 1906, kol. 260 — werd voltooid en staat onder beheer van een gewezen inlandschen geneeskundige. Bij de Singkep-Tinmaatschappij kwamen 1815 zieken in behandeling, van wie er 1350 herstelden, 272 overleden en 102 werden geëvacueerd. Wegens verschillende vergrijpen moesten 37 personen worden gestraft. Op de onderneming Gading Estate deden zich 733 ziektegevallen voor, waarvan 11 met doodelijken afloop. Wegens diverse overtredingen moesten 184 personen worden veroordeeld. Op de verbetering van de nog steeds gebrekkige geneeskundige behandeling bij deze onderneming, zoomede op Ajer Moelik Estate, is van gouvernementswege aangedrongen. Bij deze laatste onderneming bedroeg het aantal zieken 303, van wie er 33 overleden, terwijl, wegens overtreding van de bepalingen der koelie-ordonnantie en andere vergrijpen, 25 personen gestraft werden. De Exploratie- en exploitatie-maatschappij Reteh

staakte in April 1906 hare onderzoekingen en zond hare werklieden naar de plaats van herkomst terug. Op Groot-Sambo werden, wegens ziekte, 511 contractanten verpleegd, van wie er 12 overleden en 3 wegens lichaamszwakte werden geëvacueerd.

Op Billiton, waar slechts één onderneming — de Billiton-Maatschappij — met contractkoelies — uitsluitend Chineezen — werkt, werden 56 contractanten door den politierechter veroordeeld, onder wie 19 wegens desertie (in 1905 beliepen deze cijfers 143 en 48). Door de Maatschappij is een tweede inlandsche arts aangesteld voor de mijndistricten Tandjoeng Pandan, Boeding en Dendang, terwijl de reeds te Manggar bescheiden inlandsche geneeskundige de districten Manggar en Linggang voor zijne rekening heeft.

In de Westerafdeeling van Borneo werkten de landbouwonderneming Siloewas, de mijnbouwmaatschappijen Loemar en Banie (afd. Sambas), de Salimbau-steenkolenconcessie (afd. Sintang) en de onderneming Teloek Ajer (afd. Soengaikakap) met contractkoelies. De werklieden van eerstgenoemde onderneming — ten getale van 76 — werden in den loop van 1906, na vrijwillige ontbinding van de overeenkomsten, op kosten van de Maatschappij naar Java teruggezonden. De ongeregelde betaling van het den arbeiders op de mijnbouwonderneming Banie toekomende loon, gaf aanleiding tot eene betooging tegen den administrateur der onderneming, waaraan door eenige honderden Chineezen — in hoofdzaak vrije, doch ook contractkoelies — werd deelgenomen. Door bemiddeling van het Gouvernement, werden de achterstallige vorderingen geheel uitgekeerd. Van de op de Salimbau-steenkolenconcessie op 1 Januari 1906 nog aanwezige contractkoelies (61) overleden er in den loop van dat jaar 6 aan beri-beri en algemeene lichaamszwakte, terwijl 24 hunner, met onderling goedvinden van werkgever en werknemer, het contract ontbonden. Daar ook deze maatschappij hare verplichtingen, zoowel ten aanzien van betaling als van voeding, slecht nakwam, werden de overige koelies voor rekening van den ondernemer naar de plaats van aanwerving teruggezonden en werd hun contract ontbonden verklaard. Aan de verpleging van de zieken werd over het algemeen voldoende zorg besteed. De onderneming Teloek Ajer heeft een gewezen dokter-djawa in dienst, terwijl in de afdeeling Sambas een der officieren van gezondheid met de behandeling van de zieken belast is.

In de gouvernementslanden van de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo werd, behalve op de in K. V. 1906, kol. 216, genoemde drie ondernemingen, met contractkoelies gewerkt op de nieuwe, in de afdeeling Amoentai gelegen erfpachtsonderneming Hajoep der Borneo-Caoutchouc-compagnie. Het aantal op die onderneming werkzame contractkoelies bedroeg 123, allen Javanen, onder wie 30 vrouwen. Het aantal sterfgevallen beliep 3. Wegens desertie en andere vergrijpen moesten 15 personen worden gestraft. Huisvesting, voeding en geneeskundige verpleging van de koelies op de vier ondernemingen lieten niets te wenschen over. In September/October 1906 heerschte onder de arbeiders bij de Steenkolenmaatschappij Poeloe Laoet eene beri-beri-epidemie, die 113 slachtoffers eischte. Door evacuatie en het verstrekken van betere voeding werd de ziekte tot staan gebracht. Aan koorts en buikziekten overleden 73 personen. In de afdeeling Koetei en de Noordoostkust van Borneo was de algemeene toestand der koelies gunstig, terwijl ook voor de verpleging van de zieken goede zorg werd gedragen. Het aantal sterfgevallen bedroeg 19.

In de residentie Menado waren contractkoelies werkzaam op het erfpachtsland Talisei (afd. Menado), de mijnbouwonderneming Totok en de koffie-onderneming Sindaran (afd. Tondano), de mijnbouwmaatschappijen Paleleh en Boekal (afd. Bwool), de landbouwconcessie Bringsdorp (afd. Midden-Celebes), de klapperonderneming Poigar (afd. Bolaang Mongondou), zoomede op de mijnbouwmaatschappijen Soemalata en Kwandang Soemalata (afd. Gorontalo). Bij het eindigen van hunne laatste verbintenis werd door de koelies op het erfpachtsland Talisei geen nieuw contract meer aangegaan. Voeding, huisvesting en geneeskundige behandeling waren voldoende. Bij de mijnbouwmaatschappijen Soemalata en Kwandang Soemalata werd uitsluitend met Chineesche contractkoelies gewerkt. Het aantal sterfgevallen beliep 136.

Emigratie van inlanders naar buiten Nederlandsch-Indië. In 1906 zijn per Nederlandsch stoomschip, via Nederland, in twee transporten, 275 mannen, 110 vrouwen en 1 jongeling naar Suriname overgebracht.

Tot het werven in Nederlandsch-Indië van inlanders voor het verrichten van arbeid in vreemde landen zijn in het tijdvak 15 Mei 1906—15 Mei 1907, met dispensatie van het daartegen bij Ind. St. 1887 n°. 8 uitgevaardigd verbod, 21 vergunningen verleend. Een overzicht van die vergunningen is opgenomen in bijlage F, sub III.

Blijkens eene van den consul-generaal der Nederlanden te Singapore ontvangen mededeeling, is bij den wetgevenden Raad der Straits-Settlements een ontwerp ingediend van een „Ordinance to regulate the employment of Netherlands-Indian labourers in the colony".

Gasverlichting. In de concessievoorwaarden voor de levering van gas te Batavia, Meester-Cornelis, Buitenzorg, Soerabaja en Semarang door de Nederlandsch-Indische Gasmaatschappij te Rotterdam (Bijbl. Ind. St. n°. 5684), zooals die sedert zijn gewijzigd (Bijbl. Ind. St. nos. 6177 en 6405), is bij Gouv. Bt. 5 Aug. 1906 n°. 34 (Bijbl. Ind. St. n°. 6521) nadere wijziging gebracht, voor zooveel betreft de vaststelling van het aantal straatlantaarns voor de eerstgenoemde twee plaatsen.

Grenzen van gewestelijke en afdeelingshoofdplaatsen. De grenzen zijn vastgesteld van de hoofdplaats Djambi, de onderafdeelingshoofdplaats Padangtidji (Atjèh en onderhoorigheden) en de districtshoofdplaats Paree (Kediri) (zie Jav. Ct. 1906 n°. 68 en Bijbl. Ind. St. nos. 6622 en 6624). Gewijzigd zijn de grenzen van de hoofdplaatsen Menado en Bandjermasin en van de afdeelingshoofdplaatsen Solok (Sumatra's Westkust) en Ngawi (Madioen) (zie Bijbl. Ind. St. nos. 6516, 6623, 6542 en 6548).

II. PERSOONLIJKE DIENSTEN.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

Bij de Ordn. van 11 Dec. 1906 (Ind. St. nos. 520 t/m 525) kwamen herzieningen tot stand van de heerendienstregelingen voor de residentiën Kediri, Cheribon, Madioen, Besoeki, Semarang en Soerabaja, terwijl voorschriften ter uitvoering van die verordeningen zijn vastgesteld bij Gouv. Btn. 11 Dec. 1906 nos. 33 t/m 38 (Bijbl. Ind. St. nos. 6561 t/m 6566). De vroegere afzonderlijke regelingen voor Besoeki en de afdeeling Banjoewangi, voor Semarang en de afdeeling Japara en voor Noord-Soerabaja, Zuid-Soerabaja en Bawean zijn thans, respectievelijk in de regelingen voor Besoeki, Semarang en Soerabaja, samengevat. De verschillen met de vervallen regelingen betreffen in hoofdzaak de redactie, terwijl voor al de genoemde gewesten het maximum aantal der te vorderen diensten verminderd is. Voor Madioen zijn bovendien de vrijstellingen meer in overeenstemming gebracht met de overige in den laatsten tijd voor Java en Madoera vastgestelde heerendienstregelingen.

Overeenkomsten met de heerendienstplichtigen omtrent den afkoop voor zekeren termijn van een of meer diensten of onderdeelen van diensten, waartoe zij verplicht zijn, op den voet van de Ord. van 17 Oct. 1905 (Ind. St. n°. 520)[1]) — zie K. V. 1906, kol. 139/140 — kwamen in 1906 tot stand voor de afdee-

[1]) De voorschriften tot uitvoering dier ordonnantie (Bijbl. Ind. St. n°. 6358) zijn aangevuld bij Gouv. Bt. 12 Jan. 1907 n°. 17 (Bijbl. Ind. St. n°. 6592).

lingen Serang (Bantam), Semarang, Demak, Koedoes en Japara (Semarang), zoomede voor de contrôle-afdeeling Pekalongan en voor enkele districten en desa's van de afdeelingen Anjer (Bantam), Cheribon en Indramajoe (Cheribon), Salatiga en Kendal (Semarang), Toeban en Blora (Rembang), Pasoeroean, Banjoewangi (Besoeki) en Poerworedjo (Kedoe). Over de, ingevolge die overeenkomsten, ter beschikking van den lande gestelde geldsommen mogen de hoofden van gewestelijk bestuur, krachtens Gouv. Bt. 23 Maart 1906 n°. 8 (Bijbl. Ind. St. n°. 6452), beschikken ter voorziening in de uitvoering in vrijen arbeid van heerendiensten, ter vervanging waarvan zij zijn opgebracht.

Volgens de gehouden aanteekeningen omtrent de in de gouvernementsresidentiën door de inlandsche bevolking (buiten die op de particuliere landerijen) in heerendienst gepresteerde dagdiensten, zouden in 1906 voor gewone heerendienstwerken 13 960 754 dagdiensten zijn verricht, tegen 14 712 301, uitsluitend voor gewone werken, in 1905. In negen gewesten of gedeelten van gewesten zijn 967 986 dagdiensten meer en in tien andere 1 719 533 dagdiensten minder gepresteerd dan in 1905, welke verschillen zijn toegelicht in noot *e* van bijlage H, waarin het gebruikelijk overzicht is opgenomen der vorderbare en der gepresteerde dagdiensten van heerendienstplichtigen.

De gehouden aanteekeningen (die, evenals de heerendienstordonnantiën, geen betrekking hebben op desadiensten) doen zien, dat gemiddeld over alle desa's van het gebied, waarvoor elke der ordonnantiën is uitgevaardigd, per heerendienstplichtige gedurende 1906 gevorderd zijn: in drie kringen respectievelijk bijna 0.02, bijna 1 en bijna 4, in twee andere bijna 2, in twee 2 à 3, in vier 4 à 5, in vijf 5 à 6, en in twee 6 à 7 dagdiensten.

Ook in 1906 is, overal waar het mogelijk bleek, van bestuurswege getracht den heerendienstarbeid der bevolking zooveel doenlijk te verlichten.

Plaatsvervanging en afkoop kwamen weder veelvuldig en onder allerlei vormen voor, voornamelijk bij de diensten ten behoeve van de wegen. Onwettige vrijstelling van heerendienstplichtigen en onwettige vordering van heerendiensten werden een enkele maal geconstateerd.

Het rapport omtrent de onderzoekingen betreffende de heerendiensten, welke van de opgezetenen der in de residentie Batavia gelegen particuliere landerijen ten behoeve van het Gouvernement gevorderd worden (zie K. V. 1906, kol. 141/142), is nog in overweging.

Het door den — sedert tot inspecteur voor de landelijke inkomsten en verplichte diensten benoemden — assistent-resident in commissie C. J. Hasselman uitgebracht „Eindverslag over het onderzoek naar den druk der desadiensten op Java en Madoera" (zie K. V. 1905, kol. 141/142) is in druk verschenen en zoowel in Indië als hier te lande voor het publiek verkrijgbaar gesteld. Naar aanleiding van dit verslag zijn proeven genomen met de afschaffing of vermindering van de nachtelijke desapolitiediensten en met de aanstelling van vaste bezoldigde wakers ter vervanging van de dienstplichtigen. Wat de afschaffing of vermindering betreft, hebben de proeven over 't algemeen gunstige resultaten opgeleverd; in verschillende afdeelingen is, zonder eenig gevaar voor en hier en daar zelfs met verbetering van den veiligheidstoestand, eene belangrijke verlichting in den druk der diensten gebracht kunnen worden. Daarentegen bleek de bevolking in vele streken met het stelsel der vaste wakers niet ingenomen, omdat zij daarvoor, zij 't ook geringe geldelijke offers moet brengen. De proeven zijn dan ook hier en daar reeds gestaakt, doch elders zullen zij worden voortgezet, terwijl door plaatselijke onderzoekingen en besprekingen zal worden uitgemaakt hoe in de verschillende afdeelingen of gewesten gehandeld zal worden.

Door den resident van Pasoeroean is, onder dagteekening van 15 Aug. 1906, eene verordening uitgevaardigd op het presteeren van gemeente- en wachtdiensten door vreemde oosterlingen in zijn gewest (zie Jav. Ct. 1906 n°. 76).

Nopens de opbrengst in 1906 van het door de heerendienstplichtige bevolking verschuldigd hoofdgeld, als equivalent voor afgeschafte heerendiensten, zijn opgaven verzameld in bijlage J. Daaruit blijkt, dat de aanslag in het hoofdgeld bedroeg f 3 576 138, welk bedrag bij het einde van het jaar, op f 2509 na, geheel was aangezuiverd, zoodat, na aftrek van de aan de desahoofden toekomende 8 °/₀ collecteloon, zuiver overbleef f 3 287 739.

---

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

Bij Ord. van 13 Nov. 1906 (Ind. St. n°. 470) is, in verband met de nieuwe administratieve indeeling van de residentie Palembang (Ind. St. 1906 n°. 466), aan de heerendienstregeling voor dat gewest eene bepaling toegevoegd, krachtens welke van den regel, dat de heerendienstplichtigen niet in eene andere dan in de eigen onderafdeeling of afdeeling worden tewerkgesteld, mag worden afgeweken wanneer het belang van nabij de grens gelegen marga's of het algemeen belang zulks medebrengt.

In Mei 1907 is, krachtens Koninklijke machtiging, aan den Gouverneur-Generaal te kennen gegeven dat hij bevoegd is om voor die gewesten der buitenbezittingen waar van oudsher, in overeenstemming met de bestaande gebruiken, instellingen en behoeften, heerendiensten worden gevorderd, welke niet zijn vermeld in de betrekkelijke heerendienst-ordonnantiën, of waar persoonlijke diensten, in werkelijkheid strekkende ter voorziening in landsbehoeften, ten onrechte als gemeentediensten aangemerkt worden, de heerendienst-ordonnantiën in dier voege te herzien, dat die diensten daarin worden opgenomen, voor zoover zulks mogelijk is, binnen de grenzen van het geldend maximum aantal dagdiensten.

De opgaven over 1906 van het aantal heerendienstplichtigen in de gewesten der buitenbezittingen, waar heerendienstregelingen werken, en omtrent den aard en den omvang van den door hen gepresteerden arbeid (buiten dien wegens gemeentelijke diensten en ten behoeve van de inlandsche hoofden) zijn opgenomen in bijlage K. Voor zooveel uit die opgaven blijkt, zijn in Sumatra's Westkust en Benkoelen minder dagdiensten gepresteerd dan in 1905 en bleef in Banka en Billiton het aantal dagdiensten ongeveer gelijk aan dat van 1905. Wat de gewesten betreft, waar de dienstprestatie grooter was dan in 1905, wordt zulks voornamelijk toegeschreven aan meer arbeid voor aanleg, onderhoud of herstelling van wegen, bruggen of duikers en, wat de afdeeling Boeleleng der residentie Bali en Lombok aangaat, ook voor het bezetten van wachthuizen en het doen van nachtelijke rondes.

Tewerkstelling van heerendienstplichtigen op verderen afstand van hunne woningen dan het daarvoor aangenomen maximum vond, na bekomen machtiging van de gewestelijke bestuurders, plaats in Benkoelen, de Lampongsche districten, Banka en onderhoorigheden, de afdeeling Zuiderdistricten van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden en de afdeeling Menado. Plaatsvervanging en afkoop van heerendiensten kwamen ook in 1906 veelvuldig voor.

De aanslag van de ter hoofdplaats Benkoelen geheven wordende belasting als equivalent voor vrijstelling van het werk aan wegen en bruggen aldaar (Ind. St. 1874 n°. 276, juncto 1876 n°. 58) bedroeg in 1906 voor inlanders f 3078 en voor vreemde oosterlingen f 532, van welke sommen in dat jaar slechts respectievelijk f 628 en f 68 geïnd werden. Van den achterstand over vorige jaren, ad f 7542, is in 1906 f 3259 afbetaald en werd f 316 afgeschreven.

De bij Ord. van 12 Febr. 1903 (Ind. St. n°. 126) in het leven geroepen bepaling betreffende de wijze van afbetaling van de door de bevolking ter hoofdplaats Makasser verschuldigde belasting van f 5 's jaars per hoofd, als equivalent voor vrijstelling van heerendiensten, bleef gunstig werken; bij het einde van 1906 bedroeg de achterstand slechts ongeveer 4.5 °/₀.

Bij art. 3 der Ord. van 29 Maart 1906 (Ind. St. n°. 202) — zie K. V. 1906, kol. 136 — is, in verband met de instelling van de gemeente Padang, bepaald, dat de tot afkoop van heerendienst strekkende gelden, krachtens de ordonnantie in Ind. St.

1858 n°. 66 binnen de gemeente Padang opgebracht, komen ten bate van die gemeente. Daar de gemeente echter slechts een gedeelte uitmaakt van het gebied, waarover de werking van de verordening van 1858 zich uitstrekt (vgl. Ind. St. 1906 n°. 197), is bij Gouv. Bt. 26 Nov. 1906 n°. 32 (Ind. St. n°. 490) eene regeling getroffen nopens de inning en de verantwoording van de gelden, door de heerendienstplichtige bevolking in het hierbedoeld, buiten de gemeente vallend gebied opgebracht.

Door de residenten van Palembang en Djambi werden regelingen getroffen met betrekking tot het verrichten van gemeentediensten door verschillende categorieën van inlanders en vreemde oosterlingen in die gewesten (zie Jav. Ct. 1906 n°. 70 en 1907 n°. 17).

III. LANDELIJKE INKOMSTEN.

Landrente (in de gouvernementslanden op Java en Madoera). Behalve in het gedeelte der Preanger-Regentschappen, waar de in Ind. St. 1896 n°. 126 opgenomen afzonderlijke landrenteregeling werkte, is voor het jaar 1906 de aanslag weder geregeld volgens de bij gouvernements-circulaire van 20 Maart 1901 verstrekte voorschriften (zie K. V. 1901, blz. 68). De termijn, waarvoor die voorschriften golden, was wel op ult. 1905 verstreken, doch in October tevoren was aan de hoofden van gewestelijk bestuur medegedeeld, dat zij, in afwachting van de geleidelijke invoering van eene toen nog in overweging zijnde, doch sedert bij Ord. van 25 Juni 1907 (Ind. St. n°. 277) tot stand gekomen, op de beginselen der Preanger-regeling gegronde nieuwe landrenteregeling, en met inachtneming van de Ord. van 6 Mei 1905 (Ind. St. n°. 290), betreffende de overdracht van eenige bevoegdheden van den Gouverneur-Generaal op den directeur van binnenlandsch bestuur (vgl. K. V. 1905, kol. 141/143), ook voor 1906 en volgende jaren bestendigd bleven.

Uit de gewestelijke opgaven nopens den aanslag en de inning van de landrente over 1906 (zie bijlage L, sub A) blijkt, dat de aanslag, wat de voor vast aangeslagen gronden betreft, voor alle gewesten, behalve de Preanger-Regentschappen, is vastgesteld op f 16 815 866, en voor deze residentie op f 1 389 542, of voor geheel Java en Madoera op f 18 205 408, tegen — volgens verbeterde opgaven — f 18 157 724 (waaronder f 1 383 834 voor de Preanger-Regentschappen) in 1905, zijnde dus eene vermeerdering met f 47 684. Misgewas en buitengewone en gewichtige redenen leidden tot het verleenen van vrijstelling tot een bedrag van f 556 912, terwijl f 212 452 moest worden afgeschreven wegens het onbeplant blijven van gronden. Door een en ander moest dus de aanslag verminderd worden met f 769 364 (in 1905 met f 775 716), zoodat van de voor vast aangeslagen gronden viel te heffen f 17 436 043, welk bedrag wegens den aanslag van de wisselvallig bebouwde velden was te verhoogen met f 340 569. De zuivere aanslag der landrente in 1906 bedroeg derhalve f 17 776 612, tegen f 17 685 727 in 1905, dat is f 90 885 meer.

Op ult. December 1906 was van den aanslag nog niet aangezuiverd f 11 953. Door de met de inning belaste personen werd wel geïnd maar niet verantwoord f 4610 (in 1905 f 5459).

De afzonderlijke landrenteregeling voor de Preanger-Regentschappen werkte in 1906 ook in de districten Tradjoe en Karang van de afdeeling Soekapoera en in het district Tjidamar van de afdeeling Tjiandjoer (zie Bijbl. Ind. St. nos. 6478 en 6531). Het ligt in de bedoeling die regeling in 1907 ook toe te passen op de districten Soekaradja, Padaherang, Parigi, Tjidjoelang en Mandala van de afdeeling Soekapoera en Tjihea van de afdeeling Tjiandjoer. De ordonnantie in Ind. St. 1896 n°. 126 zal dan in het geheele gewest ingevoerd zijn.

Andere landelijke inkomsten. Hiermede worden bedoeld de vertieningsbelasting en de tesangheffing in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, de belasting op de sawahs en die op de tegalvelden en tuinen in de afdeelingen Boeleleng en Djembrana (Bali en Lombok), de belasting op de vischvijvers van Java en Madoera, de verhuur van vischvijvers, grotten, enz. in sommige gewesten op en buiten Java, de bijdrage in de kosten van bestuur van het landschap Gianjar (Bali), alsmede de cijns van de landschappen ter noordkust van Celebes en van de Sangi- en Talaud-eilanden.

De omtrent deze heffingen ontvangen cijferopgaven zijn opgenomen in bijlage L, sub B.

In verband met eene verleende machtiging tot het inzamelen van schildpadeieren en witte vogelnestjes op een twaalftal eilandjes, ressorteerende onder het district Poelau Laoet der afdeeling Tanahboemboe (voor de jaren 1907 t/m 1909, tegen f 1452 's jaars), is bij Ord. van 6 Febr. 1907 (Ind. St. n°. 100) de inzameling van schildpadeieren op die eilandjes door anderen dan den vergunninghouder verboden.

IV. AGRARISCHE AANGELEGENHEDEN; UITGIFTE VAN GROND.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

Bij Gouv. Bt. 11 Aug. 1906 n°. 18 is eene commissie ingesteld ten einde uit een rechtskundig oogpunt de Regeering voor te lichten nopens een door den directeur van binnenlandsch bestuur in Nederlandsch-Indië in Maart 1906 ingediend ontwerp van een herzien reglement omtrent de particuliere landerijen bewesten de Tjimanoek, bestaande uit den raadsheer in het Hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië mr. H. Radier als lid-voorzitter, den advocaat en procureur bij dat college mr. J. Gerritzen als lid en den voorzitter van den landraad te Buitenzorg mr. G. André de la Porte als lid-secretaris.

In April 1907 zijn de heeren mr. C. Th. van Deventer, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, J. Einthoven, Oost-Indisch ambtenaar met verlof, laatstelijk assistent-resident van Buitenzorg, H. Carpentier Alting, Oost-Indisch ambtenaar met verlof, laatstelijk tijdelijk inspecteur van het inlandsch landbouwcredietwezen, G. P. Rouffaer, adjunct-secretaris van het Koninklijk instituut voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië en mr. D. W. K. de Roo de la Faille, oud-rechterlijk ambtenaar in Nederlandsch-Indië, door den ondergeteekende vereenigd tot eene commissie, welke tot taak heeft de in het Indisch administratief recht verspreid voorkomende voorschriften van agrarischen aard, voor zoover zij betrekking hebben op de gouvernementslanden op Java en Madoera, in één ontwerp-regeling systematisch te rangschikken en samen

te vatten, met vrijheid om, met behoud voor zooveel mogelijk van de grondslagen der geldende agrarische verordeningen, in de door haar in te dienen ontwerpen die aanvullingen en wijzigingen van de bestaande bepalingen voor te stellen, welke, in verband met hetgeen in de practijk bij hare toepassing aan het licht is getreden, noodig of wenschelijk mochten voorkomen. Het voorzitterschap van de commissie is opgedragen aan den heer VAN DEVENTER en het secretariaat aan den heer CARPENTIER ALTING.

In verband met de uitvaardiging van de „inlandsche gemeente-ordonnantie" (Ind. St. 1906 n°. 83), zijn de hoofden van gewestelijk bestuur in de gouvernementslanden van Java en Madoera bij Gouv. Btn. 1 Oct. 1906 nos. 18 en 19 (Bijbl. Ind. St. nos. 6535 en 6536) gemachtigd om, onder zekere voorwaarden, tot het vrij staatsdomein behoorende stukken grond aan de inlandsche gemeenten in hun gewest, voor de vorming van weidevelden of ambtsvelden ten behoeve van hare besturen, in gemeentelijk bezit af te staan, een en ander met gelijktijdige intrekking van de in 1904 (Bijbl. Ind. St. n°. 6133) verleende machtiging met betrekking tot de vorming van ambtsvelden.

Conversie van communaal in erfelijk individueel grondbezit vond in 1906 plaats in 106 desa's der afdeeling Probolinggo (res. Pasoeroean).

Vervanging van de periodieke verdeeling der communale bouwgronden door het stelsel van vaste aandeelen kwam voor in 29 desa's van de afdeeling Pati der residentie Semarang en in 17 desa's van de afdeeling Kediri der residentie van dien naam.

Vervanging van erfelijk individueel grondbezit door agrarischen eigendom. Tot het verkrijgen van agrarischen eigendom, op den voet van K. B. 16 April 1872 n°. 29 (Ind. St. n°. 117), zijn gedurende 1906 54 aanvragen, betrekking hebbende op eene gezamenlijke uitgestrektheid van ongeveer 412 bouws, aanhangig gemaakt, zoodat, met de op ult. 1905 aanhangig gebleven 14 aanvragen voor ruim 153 bouws (verbeterde opgaaf), in 1906 te behandelen vielen 68 aanvragen voor ongeveer 565 bouws, waarvan er 18, voor ongeveer 143 bouws, zijn toegewezen en 9, betreffende ruim 141 bouws, zijn afgewezen; de overige bleven aanhangig. Tengevolge van de nieuwe toewijzingen, behoorde bij het einde van 1906 eene uitgestrektheid van ruim 7589 bouws aan inlanders in agrarischen eigendom toe (vgl. de gewestelijke opgaven in tabel II van bijlage M).

Verhuur van in agrarischen eigendom verkregen gronden geschiedde in de residentiën Pekalongan, Madioen en Kediri, voornamelijk voor de beplanting met suikerriet.

Verhuur van grond door inlanders aan niet-inlanders. In 1906 zijn in de gouvernementsresidentiën (uitgezonderd Batavia en Madoera, waar weder geen grondverhuringen voorkwamen), op den voet van de Ord. in Ind. St. 1900 n°. 240 [1]), 13 744 huurovereenkomsten bekrachtigd, betrekking hebbende op 155 934 bouws (zijnde 194 overeenkomsten en 13 191 bouws minder dan in 1905). Nadere opgaven daaromtrent bevat tabel I van bijlage M.

De gewestelijke verslagen maken melding van 12 overtredingen (9 door Europeanen en 3 door vreemde oosterlingen) van de ordonnantie en van 118 gevallen, waarin de bekrachtiging van de overeenkomst geweigerd werd.

Ontginning door inlanders van woesten (niet tot de desa's behoorenden) grond. Uit de gewestelijke statistiek, opgenomen in bijlage M, sub III, blijkt, dat gedurende 1906, op den voet der ontginningsordonnantie (Ind. St. 1896 n°. 44 en 1904 n°. 416), aan 33 524 inlanders vergunning is verleend om domeingrond te ontginnen, en wel tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 25 905 bouws, welk laatste totaal in 1905 bedragen had 27 530 bouws, te ontginnen door 32 214 aanvragers. Van de vóór 1906 verleende vergunningen van dezen aard kwamen er in dat jaar 1193 te vervallen, betrekking hebbende op 1333 bouws (in 1905 1506 vergunningen voor 1404 bouws), hoofdzakelijk wegens het niet nakomen van de bij de vergunning gestelde voorwaarden. In enkele gevallen is ontheffing verleend van de verplichting tot het aanleggen van terrassen, ter voorkoming van het afspoelen van de bouwkruin.

Afgewezen, op soortgelijke gronden als daarvoor tot dusver golden, zijn 1591 aanvragen, betrekking hebbende op 1332 bouws.

Het aantal gestraften wegens eigenmachtige ontginning bedroeg in 1906 6410 (tegen 5503 in 1905), van wie respectievelijk 463, 386, 540, 521, 718, 644, 570, 566, 918 en 475 alleen in de residentiën Bantam, Preanger-Regentschappen, Pekalongan, Semarang, Rembang, Pasoeroean, Besoeki, Banjoemas, Kedoe en Madioen.

De medewerking van de zijde der desahoofden bij het tegengaan van overtredingen der ontginningsordonnantie liet, zooals gewoonlijk, veel te wenschen over.

Uitgifte van grond in erfpacht. Gedurende 1906 zijn in erfpacht toegezegd 75 perceelen, tegen 80 in 1905 en 47 in 1904. Van deze 75 perceelen zijn er 5 in hetzelfde jaar afgestaan en, daar nog kon worden besloten tot de uitgifte van 62 in vorige jaren in erfpacht toegezegde perceelen, zijn in 1906 in het geheel afgestaan 67 perceelen, tegen 57 in 1905 en 69 in 1904.

Het aantal gedurende 1906 ingeschreven (door de aanvragers aanvaarde) perceelen bedroeg 59 (waarvan 28 in 1906 en 31 in vorige jaren afgestaan), gezamenlijk groot 12 274 bouws, tegen 45 perceelen, tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 8855 bouws, in 1905. Van de in 1906 aanvaarde perceelen, van welke er 1 aan een Moor is afgestaan en de overige ten name van Europeanen of cultuurmaatschappijen zijn ingeschreven, waren er 11 bestemd tot uitbreiding van bestaande ondernemingen, zoodat zij niet voor den vollen termijn van 75 jaren, doch voor den verderen duur van het reeds op die ondernemingen gevestigd erfpachtsrecht zijn afgestaan. Ten opzichte van 5 perceelen in de Preanger-Regentschappen en 2 in Pasoeroean is in de erfpachtsakte het beding opgenomen, dat de teelt van koffie zou zijn uitgesloten.

Van de in 1906 aanvaarde perceelen is voor 29 de canon vastgesteld op bedragen van f 1,50 tot f 5, en voor 30 op f 1 per bouw 's jaars.

Werd, zooals hiervóór is gezegd, het areaal van de in erfpacht uitgegeven gronden, tengevolge van de aanvaarding van 59 nieuwe perceelen, in 1906 met 12 274 bouws vergroot, het onderging daarentegen eene vermindering met 5959 bouws, wegens terugkeer aan het Gouvernement van 18 perceelen en 4 perceelsgedeelten. Aangezien op ult. 1905 in erfpacht werden bezeten (volgens verbeterde opgaven; zie noot *b* van tabel IV A van bijlage M) 2637 perceelen, ter gezamenlijke grootte van 577 998 bouws, zoo was, als gevolg van de besproken veranderingen, het areaal bij het einde van 1906 gestegen tot 584 313 bouws, verdeeld over 2678 perceelen. Behalve deze perceelen, waarop, toen zij in erfpacht werden afgestaan, nog geen titel gevestigd was, waren op ult. 1906 nog, als in erfpacht bezeten, ingeschreven 87 perceelen (37 391 bouws), uitmakende gronden, welke, toen zij in erfpacht werden uitgegeven, reeds als huurgronden te boek stonden (zie de volgende rubriek). Uit tabel IV A van bijlage M blijkt, hoe de voormelde 584 313 bouws, naar gelang ook van het aantal perceelen, waarvoor die uitgestrektheid stond ingeschreven, over de gewesten verdeeld waren en van welke jaren de uitgifte dagteekent.

Bij het einde van 1906 bedroeg het aantal nog niet aanvaarde, reeds afgestane perceelen 132, betrekking hebbende op 25 115 bouws, en dat der toegezegde, maar nog niet afgestane perceelen 250, met eene uitgestrektheid van 115 287 bouws. Cijfers per gewest vindt men in voormelde tabel IV A. Het aantal aanvragen, in 1906 om verschillende redenen afgewezen, bedroeg 152, tegen 73 in 1905.

Het over 1906 door de verschillende erfpachters op Java — ook door hen die gewezen huurgronden in erfpacht bezitten — aan canon verschuldigde bedroeg f 1 441 370. Omtrent de aanzuivering, ook over vorige jaren, zij verwezen naar tabel IV B van bijlage M.

Bij het einde van 1906 waren, op den voet van het sedert ingetrokken Gouv. Bt. 20 Juni 1901 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 5611), dan wel op dien van Ind. St. 1904 n°. 326, juncto 1905 n°. 153, tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw, in erfpacht toegezegd 26 perceelen, tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 306 bouws, en afgestaan, doch nog niet aanvaard, 20 perceelen, te zamen groot 186 bouws, terwijl 78 perceelen, tot eene gezamenlijke grootte van 1431 bouws, door de aanvragers waren aanvaard (vgl. de gewestelijke opgaven sub

[1]) De voorschriften tot uitvoering dezer ordonnantie (Bijbl. Ind. St. n°. 5220), aangevuld bij Gouv. Bt. 14 Oct. 1905 n°. 12 (Bijbl. Ind. St. n°. 6346), zijn gewijzigd bij Gouv. Bt. 6 Juli 1906 n°. 20 (Bijbl. Ind. St. n°. 6494).

IV C van bijlage M). Het aantal aanvragen in 1906 om verschillende redenen afgewezen bedroeg 14, tegen 18 in 1905.

Vervanging van huur door erfpacht. De oppervlakte van de erfpachtsperceelen, welke uit gewezen huurgronden bestaan, daalde van 38 014 bouws op ult. 1905 tot 37 391 bouws bij het einde van 1906, verdeeld over 87 perceelen (vgl. noot *a* van tabel IV A van bijlage M).

Verhuur van grond. Voor andere dan landbouwdoeleinden waren op ult. 1906 van kracht 59 huurovereenkomsten, namelijk voor terreinen in de residentie Batavia 14, in de residentie Pekalongan 3, in de residentie Rembang 12, in de residentie Soerabaja 25, in de residentie Pasoeroean 4 en in de residentie Besoeki 1. Het verschuldigde wegens huursom bedroeg respectievelijk f 3652, f 66, f 143, f 7494, f 96 en f 6.

Verkoop van grond. De kleine stukken grond, die in 1906 voor woonerven en nijverheidsinrichtingen door het Gouvernement aan particulieren in eigendom zijn afgestaan, besloegen in het geheel 1 203 846 M²., waarvoor aan koopsommen bedongen is f 210 877. Gespecificeerde opgaven daaromtrent zijn te vinden in tabel V van bijlage M.

Uitgifte van grond met recht van opstal. De onder dezen titel in 1906 door het Gouvernement aan particulieren afgestane kleine stukken domeingrond besloegen gezamenlijk 1 572 220 M²., waarvoor door de verkrijgers verschuldigd was f 45 932 (zie tabel V van bijlage M).

Bij Gouv. Bt. 10 April 1907 n°. 23 (Bijbl. Ind. St. n°. 6606) is, met intrekking van de in Bijbl. Ind. St. n°. 5193 opgenomen beschikkingen (vgl. K. V. 1897, blz. 115), de resident van Soerakarta gemachtigd om, waar in het belang van den aanbouw van woningen voor Europeanen of vreemde oosterlingen, hetzij door den soesoehoenan van Soerakarta ter hoofdplaats Soerakarta of op de hoofdplaatsen der afdeelingen van het gewest, hetzij door den Pangeran Adipati Mangkoe Negara op ter eerstgenoemde hoofdplaats gelegen gronden, een altijddurend recht van opstal wordt toegestaan, op die rechtshandeling, namens de Regeering, goedkeuring te verleenen en om aan de verkrijgers een behoorlijken titel van aankomst van het recht te verzekeren.

Uitgifte van grond in bruikleen en met recht van gebruik. Voor de uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw, op den voet van het sedert ingetrokken Gouv. Bt. 20 Juni 1901 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 5611), waren op ult. 1906 in bruikleen afgestaan 51 perceelen, waarvan 28 betrekking hadden op ruim 114 bouws en 23 op 333 206,3 M². Cijfers per gewest vindt men in tabel VI van bijlage M.

Voor verschillende andere doeleinden werden in 1906, tot wederopzeggens, in bruikleen afgestaan: in de residentie Preanger-Regentschappen 3 perceelen, te zamen groot ongeveer 119 bouws, in de residentie Soerabaja 2 perceelen, te zamen groot 51 670 M²., in de residentie Pasoeroean 1 perceel, groot 20 bouws, in de residentie Kedoe 1 perceel, groot 4778 M²., en in de residentie Kediri 1 perceel, groot 917 M².

Met recht van gebruik werden in de residentie Semarang afgestaan 2 perceelen, gezamenlijk groot 89 431 M²., aan de „Hippische Sport-Vereeniging" en in de residentie Soerabaja 1 perceel, groot 2492 M²., aan den Apostolischen Vicaris en Pastoor van Batavia, ten behoeve van den bouw eener Roomsch-katholieke kerk.

Beschikking door het Gouvernement over grond in het bezit van derden. Een overzicht van de in 1906 plaats gehad hebbende onteigening bij minnelijke schikking van voor de uitvoering van 's lands werken benoodigde gronden, bij de inlandsche bevolking in gebruik, is opgenomen sub VII van bijlage M.

---

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

1. Gouvernementslanden.

Bij Ord. van 10 Oct. 1906 (Ind. St. n°. 431) zijn regelen vastgesteld nopens de rechten van de inlandsche bevolking op den grond in de afdeeling Lombok der residentie Bali en Lombok.

Verhuur van grond door inlanders aan niet-inlanders. In 1906 vond geen der omtrent dit onderwerp uitgevaardigde vier regelingen (voor de Lampongsche districten, de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Menado en Amboina) toepassing. Wel werden in de Lampongsche districten twee huurovereenkomsten gesloten, doch hare registratie moest geweigerd worden.

Ontginning door inlanders van domeingrond. Ook in 1906 is, op den voet van de voor de residentie Menado geldende bepalingen (Ind. St. 1896 n°. 107), weder alleen in de Minahasa domeingrond ter ontginning afgestaan, en wel in de afdeelingen Tondano en Amoerang. In de eerstgenoemde afdeeling gold het eenige zeer kleine stukken grond: in Amoerang werden 52 vergunningen verleend, betrekking hebbende op eene totale uitgestrektheid van 87,5 bouws.

Omtrent de werking van de in Ind. St. 1889 n°. 63 opgenomen ontginningsordonnantie voor het eiland Bengkalis (Oostkust van Sumatra) zijn geen mededeelingen ontvangen.

Uitgifte van grond in erfpacht. In 1906 kwamen 31 aanvragen om uitgifte in erfpacht van domeingrond tot afdoening (tegen 20 in 1905), van welke er 10 zijn afgewezen. De 21 ingewilligde aanvragen hadden betrekking op 24 perceelen, tot eene geschatte uitgestrektheid van 44 610 bouws.

Het beginsel om slechts bij uitzondering den canon lager te stellen dan het in 1888 aangenomen maximum van f 1 per bouw 's jaars, tenzij het streken geldt, waarvoor een lager bedrag vooralsnog aanbeveling verdient tot aanmoediging van de vestiging eener particuliere landbouwnijverheid, is ook thans weder toegepast. Van bedoeld maximum is afgeweken ten opzichte van 1 perceel in de Padangsche Bovenlanden (maatstaf f 0,20 per bouw 's jaars), 5 perceelen in Tapanoeli (f 0,50 per bouw 's jaars), 1 perceel in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (f 0,10 per bouw 's jaars), 1 perceel in Celebes en onderhoorigheden (f 0,25 per bouw 's jaars) en 1 perceel in de residentie Amboina (f 0,20 per bouw 's jaars).

Ingeschreven, d. i. door de aanvragers (8 Europeanen, 4 Chineezen en 3 naamlooze vennootschappen) aanvaard, zijn in 1906 15 perceelen — waarvan er 2 in 1903, 11 in 1905 en 2 in 1906 waren toegezegd —, naar schatting gezamenlijk groot 6896 bouws. Voor al deze perceelen, welke voor den tijd van 75 jaren werden afgestaan, is als maatstaf van canon aangenomen het maximum van f 1 per bouw 's jaars, met uitzondering van 2 perceelen in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, waarvoor een jaarlijksche pachtschat is gevorderd van respectievelijk f 0,10 en f 0,50 per bouw.

Van de vóór 1906 aanvaarde perceelen zijn er gedurende dat jaar 6 geheel en 1 gedeeltelijk door het Gouvernement terugontvangen, hetgeen het areaal der erfpachtsgronden deed verminderen met 21 259 bouws. Aangezien op ult. 1905 in erfpacht werden bezeten 213 perceelen, waarvan er 212 eene gezamenlijke grootte hadden van ± 315 447 bouws, stonden dus bij het einde van 1906 te boek 222 perceelen, waarvan er 221 eene uitgestrektheid besloegen van ongeveer 301 084 bouws, terwijl van 1 perceel, uitmakende de oostelijke groep der Postiljon-eilanden, de juiste grootte niet bekend is.

Ingevolge Ind. St. 1886 n°. 39, was over 1906 slechts canon te betalen voor de 134 vóór 1901 aanvaarde perceelen. Het verschuldigde beliep f 68 205. Omtrent de aanzuivering gedurende 1906, ook wegens achterstand over vorige jaren, zie tabel IV B van bijlage M.

Afstand van grond in erfpacht tot uitoefening van den kleinen

land- of tuinbouw, op den voet van Ind. St. 1904 n°. 326, had in 1906 slechts plaats ten aanzien van 1 perceel in de afdeeling Sepoetih (Lampongsche districten) en van 1 perceel in de afdeeling Tondano (Menado).

Verhuur van grond. In 1906 bleven de bestaande overeenkomsten voortloopen betreffende de verhuur door het Gouvernement van de landen Lajang en Totaka in de afdeeling Makasser (Celebes en onderhoorigheden) en van met klapperboomen begroeide eilandjes in de residentie Tapanoeli. Uit dien hoofde was in het geheel verschuldigd f 1220. De huurtermijn voor de sagodoesoens op Ceram (Amboina) liep op 31 December 1905 ten einde. De openbare wederverhuring heeft, in verband met nopens de te stellen voorwaarden gerezen moeielijkheden, nog niet plaats gehad. Voor huur van eenige aan de bevolking verhuurde domeingronden en sawahs op Bali (Boeleleng) en op Lombok moest in 1906 respectievelijk f 3144 en f 310 worden betaald, tegen f 3254 en f 257 in 1905.

Uitgifte van grond in eigendom en met recht van opstal. Hieromtrent zij verwezen naar de gewestelijke opgaven in tabel V van bijlage M.

Uitgifte van grond in bruikleen of met recht van gebruik kwam in 1906 niet voor.

2. ZELFBESTURENDE LANDSCHAPPEN.

De gebruikelijke opgaven voor deze rubriek waren bij het ter perse gaan van dit hoofdstuk nog niet uit Indië ontvangen.

V. AGRARISCHE EN KADASTRALE OPNEMINGEN.

§ 1. AGRARISCHE OPNEMINGEN.

Door het op Lombok tijdelijk werkzaam gestelde kadasterpersoneel werd in Midden-Lombok desa'sgewijze bewerkt een complex ter oppervlakte van 34 073 bouws (4940 perceelen) en zijn van 44,902 bouws grondregisters vervaardigd.

In het gouvernement Celebes en onderhoorigheden werden opgemeten en in kaart gebracht 37 ornaments- (regents-) velden van wijlen den vorst van Gowa, met eene uitgestrektheid van 675 bouws, en 115 dergelijke velden, ter gezamenlijke grootte van 4368 bouws, van den gewezen vorst van Boni.

§ 2. KADASTER.

Bij het einde van 1906 waren bij den kadastralen dienst werkzaam 34 Europeesche ambtenaren, benevens 1 commies, 7 klerken en 120 mantri's. Hiervan waren aangewezen voor het hoofdbureau te Batavia en de inspectieafdeelingen Semarang en Soerabaja 3 ingenieurs, 1 adjunct-landmeter, 1 commies en 7 mantri's.

In den loop van 1906 zijn, ingevolge Gouv. Bt. 2 Nov. 1905 n°. 30 (zie K. V. 1906, kol. 149), alle kadastrale werkzaamheden in het belang van de landrente-aangelegenheden gestaakt. Het aantal perceelen, dat ten behoeve van de landrentemetingen nog gedurende 1906 in loco is herzien, is vermeld in het overzicht sub V van bijlage F, waarin ook enkele der voornaamste verrichtingen van het zoogenaamde eigendomskadaster onder cijfers zijn gebracht.

De metingen in de residentie Menado en de kadastrale opneming van de hoofdplaats Bandjermasin (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) werden voortgezet.

Behalve van de ter hoofdplaats Tandjoengpandan gelegen, door Chineezen in eigendom aangevraagde perceelen (zie K. V. 1906, kol. 150), werden op Billiton meetbrieven vervaardigd van de binnen de districtshoofdplaatsen gelegen, door de occupanten met een zakelijk recht begeerde stukken grond. Voorts zijn in 1906 door het kadasterpersoneel nog diensten verricht in verband met onteigeningen ten behoeve van den aanleg van nieuwe wegen en spoorwegen, de vaststelling van den nieuwen verpondingsaanslag over het tijdvak 1905—1909, het opmaken van meetbrieven voor den afstand in eigendom van gronden, behoorende tot het domein Bloeboer (Batavia), de opmeting van gouvernements-kinatuinen in de Preanger-Regentschappen, het vestigen van erfpachtsrechten ten behoeve van minvermogende Europeanen en met hen gelijkgestelden en de hermetingen en opmetingen van erfpachtspercelen of gedeelten daarvan.

Aan ten bate van den lande ontvangen salarissen voor verrichtingen vanwege het kadaster ten gerieve van het publiek is over 1906 in 's lands kas gestort f 73 091, tegen f 57 363 in 1905.

Voor de verschillende kadastrale en statistieke opnemingen (met inbegrip van de uitgaven voor de metingen op Lombok en de kosten voor het onderhoud van alle triangulatiepilaren) is in 1906 uitgegeven (volgens de voorloopige boekingen) f 366 945, tegen f 571 807 (verbeterde opgaaf) in 1905.

VI. TRANSPORTEN.

Van de aannemingscontracten voor transporten, waarmede het departement van binnenlandsch bestuur bemoeienis heeft, liepen er op ult. 1906 vier ten einde, namelijk één in de residentiën Semarang en Kedoe (vgl. K. V. 1906, kol. 149) en één in elk der gewesten Kediri, Besoeki en Palembang (zie bijl. G, sub IV, van K. V. 1902). Bovendien behoefde nog voorziening het reedevervoer te Siboga en te Pontjan Ketjil (res. Tapanoeli) [1], welk vervoer, zoomede de transporten in de residentiën

[1] Dit transport werd tot ult. 1906 alleen uitbesteed voor zoover de departementen van oorlog en marine aangaat; voor de andere departementen werd daarin door onderhandsche overeenkomsten voorzien.

Kediri en Besoeki, opnieuw zijn aanbesteed en toegewezen tegen de in bijlage F, sub VI, vermelde eenheidsprijzen.

Het transport in de residentiën Semarang en Kedoe is voor het tijdvak 1907—1908, bij wijze van proef, in eigen beheer genomen, terwijl het contract voor het vervoer in de residentie Palembang, met het oog op het voornemen om ook dat transport in eigen beheer te doen uitvoeren, door middel van een in het leven te roepen automobielendienst — vgl. K. V. 1906, kol. 150 — tot ult. Juni 1907 is verlengd. In het belang van dien dienst is, bij wijze van tijdelijken maatregel, personeel beschikbaar gesteld bij Gouv. Bt. 29 Juni 1907 n°. 19 (Jav. Ct. n°. 53), terwijl tevens fondsen zijn toegestaan voor het aanbrengen van verbeteringen aan de wegen in Palembang, die voor het verkeer met automobielen geschikt moeten worden gemaakt (Gouv. Bt. 6 Oct. 1906 n°. 23). Voorts is aan den adjunct-chef der 3de afdeeling bij de staatsspoorwegen G. H. M. Vierling opgedragen zich naar Palembang te begeven, ten einde een onderzoek in te stellen naar de wijze waarop de automobielendienst zal moeten worden ingericht (Gouv. Bt. 15 Jan. 1907 n°. 1).

Ten behoeve van het in eigen beheer genomen transport in de residentie Preanger-Regentschappen, zoomede in de afdeeling Galoeh der residentie Cheribon — vgl. K. V. 1905, kol. 152 en 154 —, is personeel in dienst gesteld bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1907 n°. 28 (Ind. St. n°. 41).

Het reedevervoer te Batavia, zoomede de transporten in de residentiën Pasoeroean en Madioen (zie t. a. p.), bleven in eigen beheer.

VII. PAKETVAART EN ANDERE STOOMVAARTDIENSTEN.

De bediening van de paketvaart in den Indischen Archipel vanwege de Koninklijke Paketvaartmaatschappij, ingevolge het met haar gesloten contract, had, behoudens eene enkele maal dat eene contractueele reis niet binnen den daarvoor vastgestelden termijn werd volbracht, ook in 1906 zonder stoornis plaats. Sedert hetgeen daaromtrent is medegedeeld in kol. 151 van K. V. 1906 is, in verband met de openstelling van de haven van Langsar voor den algemeenen handel en de sluiting voor dat doel van de haven van Idi (zie kol. 18) in de contractueel te bevaren lijnen, bij wijze van tijdelijken maatregel, eene wijziging gebracht ten aanzien van dienst I (Batavia—Padang—Oelèë Lheuë—Sabang—Sigli—Idi) in dier voege dat, met ingang van 1 Februari 1907, Langsar in dien dienst is opgenomen en Idi daaruit is vervallen (Gouv. Bt. 23 Nov. 1906 n°. 52; zie Jav. Ct. n°. 96). Voorts zijn, ter verbetering van de stoomvaartverbindingen in het oostelijk deel van den Indischen Archipel, bij Gouv. Bt. 19 Mei 1907 n°. 1 (Jav. Ct. n°. 44), dat eveneens een tijdelijk karakter draagt, verschillende wijzigingen gebracht in de contractueele diensten, welke die communicatie tot dusver onderhielden. Deze wijzigingen zijn de volgende.

De vierwekelijksche dienst X, van Makasser, over eenige plaatsen aan de zuidkust van Celebes en de golf van Boni, naar de oostkust van dit eiland tot Kandari en terug, is gesplitst in twee vierwekelijksche diensten, namelijk dienst X*a*, van Makasser naar de oostkust van Celebes, via Boeton, Kandari, Salabangka, Boengkoe en Kolonodale tot Loewoek en terug langs denzelfden weg, en dienst X*b*, van Makasser over Bonthain en Saleier naar verschillende plaatsen aan de golf van Boni en van daar terug naar Makasser. Ook voor deze gesplitste diensten wordt eene subsidie betaald van f 8 per bevaren geographische mijl van vijftien op den graad (art. II van het contract).

Uit dienst XI, die eene vierwekelijksche verbinding onderhoudt tusschen Makasser en de Kleine Soenda-eilanden en tijdelijk met Merauke (Zuid-Nieuw-Guinea), zijn de plaatsen Makasser, Alor, Merauke, Larantoeka en Maoemere vervallen, terwijl daarin zijn opgenomen de plaatsen Soerabaja, Ampenan, Ilwaki, Kisar en Serwaroe (Zuidwester-eilanden).

Dienst XII, van Amboina over Banda en Fakfak naar de Aroe-, Kei-, Zuidwester- en Zuidooster-eilanden en over de Kei-eilanden en Banda terug naar Amboina, wordt in stede van eenmaal in de twee maanden, eens in de maand bevaren, met dien verstande, dat uit dien dienst vervallen de plaatsen Geser, Sekar, Skroë (Westkust van Nieuw-Guinea), Serwaroe, Kisar, Ilwaki en Woeloer (Zuidwester-eilanden) en dat daarin wordt opgenomen Merauke, zoodat deze dienst thans eene verbinding vormt van Amboina over Banda, de Kei-, Aroe- en Zuidooster-eilanden met Merauke. De Maatschappij heeft op zich genomen dezen dienst, in stede van eens per maand, eens in de vier weken te bevaren, zonder voor het grooter aantal reizen, dat dientengevolge zal worden afgelegd, subsidie in rekening te brengen. Ook op deze vierwekelijksche reizen zijn de bepalingen van de hoofdovereenkomst van toepassing.

Dienst XIII *a*, van Amboina over Banda, Geser, Sekar en Fakfak naar Dobo en terug, zal instede van eenmaal in de twaalf, eens in de acht weken worden onderhouden, terwijl uit dien dienst vervallen de plaatsen Sekar en Dobo en daarin worden opgenomen de plaatsen Saparoea, Amahai, Kaukas, Kaitero (deze plaats echter eerst nadat aldaar een bestuursambtenaar zal zijn gevestigd), Wahai, Kajeli en Piroe, zoodat deze lijn thans loopt van Amboina over Saparoea, Amahai, Banda en Geser naar West-Nieuw-Guinea en van daar om het eiland Ceram naar Boeroe en terug naar Amboina. Dienst XIII *b*, van Amboina naar Ceram, Ternate, Halmahera, de noordkust van Nieuw-Guinea en terug, zal eenmaal in de acht weken, in stede van eens in de twaalf weken, worden uitgevoerd, terwijl de plaatsen Piroe, Wahai, Gani en Saonek daaruit vervallen en daarin worden opgenomen de plaatsen Laiwoei (Obi-eilanden), Batjan, Tobelo en Boeli (Halmahera) en Mokmer (Wiak). Bovendien zal de Maatschappij ongeveer eenmaal in de acht weken ongesubsidieerde diensten onderhouden langs het geheele traject van dienst XIII *a*, doch in tegengestelde richting, en langs het grootste deel van dienst XIII *b*, namelijk niet verder dan tot Manokoeari (Dore) en, bij eventueele plaatsing van een bestuursambtenaar op een der Schouten-eilanden, tot daar. Verder is de contractueele dienst IX, van Soerabaja naar Makasser over Amboina, Banda, Baroe, Batjan en Ternate en langs de noord- en westkust van Celebes terug naar Makasser en Soerabaja, ingetrokken, doch de Maatschappij zal de voornaamste plaatsen van dien dienst ongeveer vierwekelijks ongesubsidieerd blijven bezoeken.

Op de niet contractueele reizen op de trajecten Amboina—Kaitero—Amboina, Amboina—Manokoeari—Amboina, Soerabaja—Makasser, Makasser—Amboina en Makasser—Ternate—Makasser zullen de voornaamste bepalingen van het contract van toepassing zijn; ter zake van de geheele intrekking van dienst IX en de gedeeltelijke intrekking van de diensten X, XI, XII, XIII *a* en XIII *b* zal de Maatschappij hare aanspraak op schadeloosstelling, zooals die is geregeld bij art. III van het contract, niet laten gelden. Eindelijk is de directeur van binnenlandsch bestuur gemachtigd om de met de Maatschappij gesloten suppletoire overeenkomst voor het vervoer van gouvernementspassagiers, goederen en gelden, zoomede voor de paketten van de brievenpost naar, van of tusschen plaatsen in de stoomvaartlijnen der Maatschappij, niet vallende onder de overeenkomst voor de bediening van de paketvaart in den Indischen Archipel (Bijbl. Ind. St. n°. 5925), welke reeds verlengd is tot ult. 1910 (Bijbl. Ind. St. n°. 6360), nader te verlengen tot ult. 1915, het tijdstip waarop het hoofdcontract (Bijbl. Ind. St. n°. 4529) expireert (zie Ind. St. 1899 n°. 212). De verlenging zal geschieden op de thans bestaande voorwaarden, behoudens dat de passagegelden voor gouvernements-passagiers worden berekend naar den maatstaf van f 0,80 per bevaren geographische mijl en per passagier der eerste klasse, dat de minimumkosten voor het vervoer van een passagier der 1ste klasse worden gesteld op een bedrag van f 10 en dat voor het vervoer van gouverne-

mentsgoederen en gelden per kojang het 1/5 gedeelte van het bedrag der passagekosten voor een passagier der 1ste klasse wordt betaald, terwijl voor dat vervoer geen minimumprijs geldt.

Met betrekking tot de door de Maatschappij onderhouden niet contractueele diensten zij voorts nog het volgende vermeld. De ongeveer tiendaagsche vaart tusschen Pinang en Atjèh is veranderd in een wekelijkschen dienst tusschen Pinang, Deli, Bajeuën, Idi [1]) en Lhō' Seumawè. In den niet-contractueelen dienst tusschen Padang en Singapore is Goenoengsitoli opgenomen, zoodat deze plaats eene geregelde veertiendaagsche verbinding heeft gekregen zoowel met Padang als met Atjèh, Pinang en Singapore. Tusschen de laatstgenoemde haven en Djambi is eene geregelde wekelijksche communicatie tot stand gebracht, zoowel op de uit- als op de thuisreizen via Moearadjawa, terwijl op deze lijn nog worden aangedaan de plaatsen Bakang, Penoeba en Daboh (Riouw-Archipel). De in K. V. 1906, kol. 151, vermelde dienst tusschen Pontianak, Singkawang, Pemangkat, Sambas en Singapore is opgeheven, doch daarentegen is de contractueele dienst VI, buiten contract, doorgetrokken van Pontianak naar Singkawang, Pemangkat en Kartiasa. De vaart tusschen Singapore en Pontianak is veranderd in een ongeveer twaalfdaagschen dienst Singapore—Billiton—Pontianak—Singkawang—Singapore. Tusschen Bandjermasin en plaatsen op Borneo's zuidkust, als Sampit, Koemai en Kota Waringin, is eene veertiendaagsche verbinding ingevoerd. Bolaang op de noordkust van Celebes wordt geregeld tweemaal per maand in niet-contractueelen dienst aangedaan, waarvan éénmaal op de reis naar Menado en eens in de richting naar Makasser. Op de Kapoeas-rivier (zie t. a. p.) wordt thans tusschen Pontianak en Sintang, via Tajan en Sanggau, eene vierwekelijksche vaart onderhouden.

Met gebruikmaking van de haar in art. XXIII van het contract verleende bevoegdheid, zijn door de Indische Regeering in September—November 1906 negen stoomschepen van de Maatschappij gehuurd, bestemd voor den heen- en terugtocht van de voor Bali aangewezen expeditionnaire troepen. Bovendien heeft de Regeering voor verschillende doeleinden in Januari en November 1906, telkens voor zeer korten tijd, een stoomschip van de Maatschappij in huur gehad.

De volgende cijfers geven een overzicht omtrent het bedrijf der Maatschappij gedurende 1906, in vergelijking met de uitkomsten van de twee voorafgegane jaren.

Aantal geographische mijlen door de schepen der Maatschappij afgelegd:	1904.	1905.	1906.
op lijnen, voor welke subsidie werd genoten . .	89 210	87 877	85 502
op regelmatige diensten buiten contract	220 788	224 277	236 117
op extra-reizen	43 298	35 886	25 753
ter uitvoering van met de Indische Regeering gesloten aannemingscontracten wegens zout- en kolenvervoer *a*)	13 852	17 286	17 596
voor overbrenging van expeditionnaire troepen. .	"	6 132	2 354
in 't geheel derhalve (geographische mijlen)	367 148	371 458	367 322
terwijl op de verschillende lijnen nevenstaand aantal reizigers werd vervoerd:			
gouvernementsreizigers	58 725	53 884	62 170
particuliere reizigers.	225 494	234 958	304 015
Te zamen. . .	284 219	288 842	366 185

a) Deze aannemingen betreffen: 1°. het vervoer van zout van Madoera naar Java's noord- en zuidkust en Banjoewangi, zoomede naar de buitenbezittingen en 2°. het transport van Ombilin-kolen uit Emmahaven naar andere deelen van den Indischen Archipel. Eerstgemeld contract loopt op ult. 1909 (in kol. 152 van K. V. 1906 staat abusievelijk 1906) af. De in de tweede plaats genoemde overeenkomst, welke op ult. 1906 expireerde, is tot ult. 1909 verlengd, doch tot belangrijk lagere vervoerprijzen dan tot dusver.

De vloot der Maatschappij, die op 1 April 1906 was samengesteld uit 45 stoomschepen, metende bruto 61 381 ton, is sedert uitgebreid met het in K. V. 1906, kol. 152, reeds genoemde stoomschip *Pahud* en met de in Engeland aangekochte vrachtboot *De Greve.* Daarentegen ging het stoomschip *Reyniersz* op 22 Januari 1907 ter reede Singapore door brand verloren, zoodat de vloot der Maatschappij op 1 April 1907 bestond uit 46 schepen, met een gezamenlijken bruto inhoud van 65 933 ton. Bovendien bezit de Maatschappij den in 1906 gebouwden stoomlichter *Brandan* en staan een tweede dergelijk vaartuig (*Djambi*) en een viertal nieuwe passagiersbooten (*'s Jacob*, *van Nek*, *Le Maire* en *van Spilbergen*) op stapel.

[1]) Sedert de sluiting van de havens van Bajeuën en Idi voor den algemeenen handel, wordt, in stede van die plaatsen, Langsar aangedaan.

Van wege de stoomvaartmaatschappijen „Nederland" en „Rotterdamsche Lloyd" is (door elke om de 14 dagen) de wekelijksche maildienst tusschen Nederland en Indië geregeld onderhouden. Door de mailbooten van elke dier maatschappijen werden 26 uit- en thuisreizen volbracht, terwijl de vrachtbooten van de „Nederland" 20 uitreizen en 19 thuisreizen en die der „Rotterdamsche Lloyd" 16 uit- en thuisreizen en 2 uitreizen naar Java deden. De vloot van de „Nederland", die op ult. 1905 bestond uit 17 stoomschepen, is sedert vermeerderd met de mailstoomers *Rembrandt*, *Vondel* en *Grotius* (zie K. V. 1906, kol. 153) en de vrachtboot *Banda*, terwijl het reservemailschip *Prinses Amalia* door verkoop in andere handen overging, zoodat het aantal stoomers ten slotte steeg tot 20 (11 mail- en 9 vrachtbooten), metende bruto 72 545 ton. Bovendien zijn in aanbouw drie vrachtbooten, die respectievelijk *Sumatra*, *Celebes* en *Lombok* zullen heeten.

De vloot der „Rotterdamsche Lloyd", die op ult. 1905 bestond uit 15 stoomschepen (9 mail- en 6 vrachtbooten), is sedert vermeerderd met het mailschip *Rindjani* (zie t. a. p.) en de vrachtboot *Bengalen.* Daarentegen werd de mailstoomer *Merapi* verkocht, zoodat de vloot der Maatschappij op ult. 1906 bestond uit 16 stoomschepen (9 mail- en 7 vrachtbooten), metende bruto 73 950 ton. Het t. a. p. vermelde mailschip *Kawi* zal in den loop van 1907 in de vaart gebracht worden, terwijl een nieuwe nog op stapel staande mailstoomer, *Tabanan* geheeten, zoomede twee in aanbouw zijnde vrachtbooten, de *Ternate* en de *Menado*, in 1908 in dienst zullen komen.

Het op ult. December 1906 afgeloopen, met de beide stoomvaartmaatschappijen te zamen gesloten éénjarig contract betreffende het vervoer van gouvernementsgoederen naar Indië (zie K. V. 1906, kol. 153/4) is op dien datum vervangen door eene nieuwe, op ult. December 1908 eindigende overeenkomst, waarin, met betrekking tot de vrachtberekening der goederen, wederom enkele wijzigingen zijn gebracht. De met elke Maatschappij afzonderlijk gesloten éénjarige contracten voor het vervoer van gouvernements-producten uit Indië herwaarts, welke op ult. Mei jl. eindigden, zijn voor het tijdvak 1 Juni 1907—ult. Mei 1908 van kracht verklaard.

Tengevolge van het geleidelijk in de vaart brengen van nieuwe en sneller loopende mailschepen kon, na 1 October 1906, de duur van de reizen tusschen Genua en Batavia en omgekeerd met twee etmalen worden verminderd, en met dien datum is dus de verhooging van de waarborgsom met f 1600 per enkele reis, gepaard gaande met de vermindering van het subsidie voor het aandoen van Sabang met f 450 per enkele reis, in werking getreden (vgl. art. 1, sub III en IV, van de met de stoomvaartmaatschappij „Nederland" gesloten overeenkomst van 18 Juni 1903, goedgekeurd bij de wet van 23 Juli 1903; Ned. St. n°. 226).

Door de beide stoomvaartmaatschappijen is in Juni 1906 een dienst geopend tusschen Java en Britsch-Indië, via Sabang en Rangoon, voor welke vaart zijn aangewezen de aan de „Nederland" toebehoorende vrachtboot *Soembawa*, zoomede het tot dat doel door de „Rotterdamsche Lloyd" aangekochte stoomschip *Bengalen* (zie hiervóór).

Nadere opgaven omtrent beide maatschappijen, zoomede omtrent een aantal andere min of meer geregeld op of in Nederlandsch-Indië varende particuliere stoomschepen, zijn te vinden op blz. 213/225 van deel I van den Indischen Regeeringsalmanak voor 1907.

De bediening van de Java—China—Japan-lijn had gedurende 1906 zonder stoornis plaats. Ten einde het zich steeds uitbreidend vervoer op deze lijn meester te blijven, was de Maatschappij ook in dit jaar genoodzaakt voortdurend schepen te charteren. De stoomers *Tjibodas* en *Tjikini* (zie K. V. 1906, kol. 154) kwamen respectievelijk in September 1906 en April 1907 in Nederlandsch-Indië aan. De vloot der Maatschappij bestaat thans uit 6 schepen, metende bruto 25 682 ton.

De ordonnantie tot regeling van het toezicht op het vervoer van personen door middel van stoomschepen (Ind. St. 1894 n°. 278, zoozals het sedert is gewijzigd en aangevuld), zoomede de op 1 Januari 1908 daarvoor in de plaats tredende stoomvaartordonnantie (Ind. St. 1905 n°. 370) zijn op verschillende punten

gewijzigd en aangevuld bij Ordn. van 13 Sept. 1905 (Ind. St. n°. 476), 22 Mei 1906 (Ind. St. n°. 262), 23 Nov. 1906 (Ind. St. n°. 484), en, wat de stoomvaartordonnantie aangaat, bovendien bij Ord. van 26 April 1907 (Ind. St. n°. 231).

VIII. CREDIETWEZEN.

a. Java en Madoera.

Sedert de afsluiting van deze rubriek in K. V. 1906 (kol. 229/233) is het aantal credietbanken met acht vermeerderd, namelijk met die te Demak, Cheribon, Kendal, Salatiga, Tjiandjoer, Soerabaja, Japara en Semarang [1]). Zij zijn als rechtspersoon erkend bij Gouv. Btn. 31 Juli, 21 Augustus, 12 en 22 September 1906 nos. 33, 21, 21 en 35 (Jav. Ct. nos. 64, 70, 76 en 78) en 24 Januari, 28 Februari, 7 en 24 Maart 1907 nos. 67, 45, 33 en 25 (Jav. Ct. nos. 10, 19, 21 en 25). Ook in 1906 verzochten en verkregen eenige banken goedkeuring op wijzigingen in hare statuten, welke, in verband met de opgedane ervaring, noodig waren gebleken. Deze wijzigingen betroffen o. a. het openen van de gelegenheid om ook aan inlandsche gemeenten, ten behoeve van hare credietinstellingen, gelden te kunnen leenen en tot uitkeering aan de commissarissen van eene vergoeding voor hunne aan de bank bewezen diensten.

Het streven bestaat om de banken in nauwere aanraking te brengen met de dorpscredietinstellingen, in dien zin, dat deze hare voor het bedrijf niet dadelijk noodige gelden aan de banken in deposito geven. Bovendien doet zich voor de banken al meer en meer de noodzakelijkheid gevoelen om het verleenen van crediet tot onbeteekenende bedragen, in stede van rechtstreeks, te doen geschieden door tusschenkomst van de dorpsinstellingen, die met haar in rekeningcourant staan.

In de afdeelingen Limbangan, Bandjarnegara, Koedoes en Probolinggo werden door de plaatselijke afdeelingsbanken, bij wijze van proef, aan enkele desa's credieten geopend voor het verstrekken van voorschotten aan de bevolking, welke proeven tot dusver een bevredigend resultaat hebben opgeleverd.

Ook thans weder werd, onder dezelfde voorwaarden als tot dusver, aan verschillende banken, welke daarom vroegen, een regeeringsvoorschot verleend. Sommige banken, welker reservefonds reeds tot een voldoend peil was gestegen, werden in den loop van 1906 aangeschreven om den interest der verleende voorschotten voortaan geheel of gedeeltelijk in 's lands kas te storten, tot goedmaking van de uitgaven, verbonden aan de tijdelijke indienststelling van een deskundige voor de contrôle op de boekhouding van de particuliere credietinstellingen (vgl. K. V. 1906, kol. 231). De afdeelingsbank te Temanggoeng stortte de door het Gouvernement aan haar in leen verstrekte som van f 10 000, met den daarover verschuldigden interest, op ult. December 1906 in 's lands kas terug, aangezien zij dat voorschot, wegens ruim aanbod van fondsen van particuliere zijde, kon ontberen.

Aan de banken, welke daaraan behoefte bleken te hebben, werd, evenals tot dusver, tot wederopzeggens eene maandelijksche subsidie verleend ter tegemoetkoming in de kosten van beheer, terwijl aan een drietal banken een bedrag ineens werd toegekend ter gedeeltelijke bestrijding van de kosten van oprichting [2]). De aan de banken te Garoet, Bandjarnegara en Soekapoera verleende subsidiën zijn respectievelijk met ingang van 1 Maart, 1 April en 1 Juni 1907, ingetrokken, aangezien de tot dusver verkregen geldelijke uitkomsten van het bedrijf dezer credietinstellingen reeds van dien aard zijn, dat eene verdere tegemoetkoming van regeeringswege in dien vorm kan worden ontbeerd. Behalve voor de bezoldiging van inlandsch personeel en voor bureau-uitgaven, werden de verleende subsidiën geheel of ten deele besteed tot indienststelling van een Europeeschen administrateur, een maatregel, die niet alleen het vertrouwen van het geldbeleggend publiek in het beheer van de banken zeer bevorderde, doch tevens leidde tot gestadige uitbreiding van den omvang van het bedrijf.

Bij het meerendeel der banken wordt de verschaffing van gelden voor productieve doeleinden steeds meer en meer het hoofddoel, waarnaast zij, voor zoover de omstandigheden zulks noodzakelijk maken, blijven streven naar bevordering van plaatselijk het meest op den voorgrond tredende bedrijven, zoomede naar bestrijding van misstanden en het verleenen van steun aan desaloemboengs. Aan hetgeen daaromtrent reeds werd medegedeeld in K. V. 1906 (kol. 230) kan nog worden toegevoegd, dat de banken in de afdeelingen Bandjarnegara, Probolinggo en Banjoewangi de landbouwers in de gelegenheid stelden om hunne verpande bouwgronden in te lossen en dat die te Toeban en Batang ook de zeevisscherij steunden. De Bataviasche landbouwcredietbank ging voort met de verschaffing van hulp aan de landbouwende opgezetenen van de bij die instelling aangesloten particuliere landerijen. Het meerendeel der landeigenaren maakte echter weinig of geen gebruik van de door de bank

---

[1]) De overige credietinstellingen van dezen aard waren op de navolgende plaatsen gevestigd; Soemedang, Garoet, Tasikmalaja, Pekalongan, Batang, Djombang, Lamongan, Probolinggo, Banjoewangi, Poerwakerta, Poerbalingga, Bandjarnegara, Temanggoeng, Poerwaredja, Toeloengagoeng, Blitar, Trenggalek, Banjoemas, Madioen, Karanganjar, Toeban, Pati, Koedoes, Bandoeng, Soekaboemi, Tjilatjap, Keboemen, Brebes, Poerwadadi en Wonosobo. Al deze instellingen zijn als rechtspersoon erkend; met die te Lamongan en Pati geschiedde dit bij Gouv. Btn. 16 Oct. en 4 Dec. 1906 nos. 18 en 46 (Jav. Ct. nos. 85 en 100).

[2]) Sedert het tijdstip van afsluiting der betrekkelijke opgaven in het vorig verslag (kol. 230) tot einde Mei 1907 zijn de volgende voorschotten en subsidiën van den bedoelden aard verleend:

Banken te:	Voorschot.	Bijdrage in de kosten van oprichting.	Maandelijksche subsidie.
Bandoeng	f 10 000	—	f 150 *a*)
Tjiandjoer	10 000	f 100	35
Cheribon	25 000	—	430
Salatiga	—	200	40
Demak	—	—	150
Koedoes	—	—	150
Pati	10 000	—	150
Japara	15 000	200	150
Toeban	30 000	—	250
Soerabaja	10 000	—	300
Djombang	10 000	—	—
Probolinggo	10 000	—	—
Banjoewangi	10 000	—	200
Bandjarnegara	50 000	—	—
Poerwakerta	20 000	—	—
Karanganjar	25 000	—	—
Tjilatjap	10 000	—	—
Madioen.	3 000	—	275 *b*)
Toeloengagoeng	15 000	—	—

Voorts is in September 1906 machtiging verleend om, ingeval de kas van de Soekaboemische afdeelingsbank, op den vervaldag van door haar bij particuliere bankinstellingen aangegane geldleeningen, de terugbetaling niet mocht toelaten, aan die bank de ontbrekende fondsen, tot een maximum van f 20 000, in leen te verstrekken.

a) Verhooging tot dit bedrag van de in 1905 verleende subsidie van f 50.

b) Als voren van de in 1905 verleende subsidie van f 200.

geboden gelegenheid om de opgezetenen tijdelijk met geld te helpen, omdat zij den inlander nog niet rijp achten om op nuttige wijze van het landbouwcrediet gebruik te maken.

Met gebruikmaking van de bevoegdheid, den Gouverneur-Generaal toegekend bij Ord. van 10 Jan. 1905 (Ind. St. n°. 35), werd tot dusver ten behoeve van 33 credietbanken vrijstelling verleend van zegelrecht voor te haren behoeve opgemaakte schuldbewijzen en bewijzen van kwijting, betrekking hebbende op schulden wegens leeningen van ten hoogste f 300.

Ten behoeve van het toezicht op de desaloemboengs waren tot medio Maart 1907, in de gewesten waar deze credietinstellingen zich beduidend ontwikkeld hebben, 107 mantri's in dienst gesteld.

De ook in 1906 voortgezette pogingen tot regeling van het credietwezen in het westelijk deel der Preanger-Regentschappen door middel van het particulier initiatief (vgl. K. V. 1906, kol. 231) hebben er toe geleid, dat thans in alle afdeelingen van dat gewest afdeelingsbanken en, in grooter of kleiner aantal, desaloemboengs zijn opgericht.

Door de verdere bemoeienis van de bij Gouv. Bt. 15 Nov. 1904 n°. 14 voor de contrôle-afdeeling Krawang ingestelde commissie (zie t. a. p.) zijn thans in twee derden van het aantal desa's in die afdeeling loemboengs tot stand gekomen. Het voornemen bestaat om, naast de commissie, eene afdeelingsbank op te richten, die de sedert een jaar aldaar met goed gevolg werkende hulp- en spaarbank voor inlandsche ambtenaren in zich zal opnemen. Die afdeelingsbank zal dan tevens het beheer overnemen van het vischvijver- en visscherfonds van de desa Pakis, waarmede de Krawangsche commissie thans belast is. De pogingen van de naamlooze vennootschap, welke de particuliere Pamanoekan- en Tjiasemlanden exploiteert, om op die landerijen het loemboengstelsel in te voeren, zullen van regeeringswege worden gesteund door het houden van besprekingen met de betrokken bevolking door de in de afdeeling Krawang geplaatste ambtenaren, de regeling van het beheer der op te richten credietinstellingen, de uitoefening van contrôle op de met het dagelijksch toezicht te belasten, door de vennootschap te bezoldigen personen en het geven van alle gewenschte inlichtingen.

In Cheribon en Pekalongan nam de ontwikkeling der desaloemboengs gestadig toe, terwijl in eerstgenoemd gewest gevolg gegeven werd aan het in 1905 opgevatte voornemen om eene centrale bank — die in de verschillende regentschappen vertegenwoordigd is door sub-comité's — ten behoeve van die credietinstellingen op te richten (vgl. K. V. 1906, kol. 231).

In Bantam werd met de oprichting van desaloemboengs een aanvang gemaakt, terwijl in de afdeelingen Pandeglang en Serang binnenkort afdeelingsbanken zullen worden opgericht, die zich, behalve het verstrekken van bedrijfscrediet, het ondersteunen van desaloemboengs tot taak zullen stellen. De bank te Serang zal mede werkzaam zijn in het belang van de zeevisscherij.

Tengevolge van den bij Gouv. Bt. 1 Mei 1906 n°. 24 genomen maatregel (zie t. a. p.), zijn in de afdeeling Demak der residentie Semarang in alle daarvoor in aanmerking komende desa's loemboengs tot stand gekomen, waarvan de meeste reeds in het bezit zijn van desafondsen, die door de afdeelingsbank worden beheerd, terwijl de door het Gouvernement verstrekte voorschotten door die instellingen geheel afbetaald en in 's lands kas teruggestort werden. In de afdeeling Grobogan, waar de desaloemboengs tot dusver bestemd waren tot tijdelijke opschuring van een deel van den oogst, totdat het door de eigenaren werd teruggevorderd, wordt eene conversie van die bewaarplaatsen in credietinstellingen voorbereid. In de overige afdeelingen der residentie Semarang heeft het loemboengstelsel zich reeds vrij krachtig ontwikkeld, terwijl in den loop van 1907 in alle afdeelingen van dit gewest eene afdeelingsbank zal worden aangetroffen.

In Banjoemas (voornamelijk in het zuiden van het gewest), Kedoe (in het bijzonder in de afdeelingen Keboemen en Poerwaredja), de afdeeling Toeloengagoeng der residentie Kediri en de afdeeling Toeban der residentie Rembang nam het aantal loemboengs belangrijk toe, terwijl in de afdeeling Blora van laatstgenoemd gewest en in de residentie Besoeki proeven werden genomen met de oprichting van dergelijke instellingen, welke ook in de overige afdeelingen van Kediri ingang hebben gevonden.

In de residentiën Madioen en Soerabaja breidde het loemboengstelsel zich meer en meer uit, voornamelijk in de afdeelingen Djombang en Modjokerto. In laatstgenoemde afdeeling, zoomede in de afdeelingen Grisee en Probolinggo, werden proeven genomen met de oprichting van desabanken.

Met den kosteloozen afstand in bruikleen van niet meer benoodigde koffie-inkooppakhuizen en het verstrekken van hout uit 's lands bosschen tegen verminderde prijzen ten behoeve van de oprichting van desaloemboengs werd voortgegaan.

Voor de verschaffing van bedrijfsmiddelen aan op de noordkust van Java en op Madoera op te richten banken, die zich het verleenen van crediet ten behoeve van de visscherij ten doel stellen of aan reeds bestaande afdeelingsbanken, welke haar bedrijf met dezen nieuwen tak zullen uitbreiden (vgl. K. V. 1906, kol. 233), is bij de Indische begrooting voor 1907 een bedrag van f 150 000 beschikbaar gesteld, terwijl voor tegemoetkomingen in de kosten van beheer dier instellingen eene som van f 15 000 is uitgetrokken. Bij gouvernementscirculaire van 15 April 1907 is de instelling van een wèlgeorganiseerd visscherij-credietwezen, ten bate zoowel van de eigenlijke zeevisscherij, met inbegrip van het houden van zeevischvijvers, als van den scheepsbouw, in de bijzondere belangstelling van de hoofden der aan de noordkust van Java gelegen residentiën aanbevolen.

De hulp- en spaarbanken ten behoeve van inlandsche ambtenaren bleven nuttig werkzaam. Zij zijn echter voorbestemd om te worden opgelost in de zich geleidelijk uitbreidende afdeelingsbanken.

Ten behoeve van de verstrekking van voorschotten tot aanvulling van het bedrijfskapitaal van het in de desa Semamboeng (afd. Grisee, res. Soerabaja) opgerichte spaar- en credietfonds (zie t. a. p.), is een bedrag van f 350 beschikbaar gesteld (Gouv. Bt. 28 Sept. 1906 n°. 29).

b. Buitenbezittingen.

Volgens haar verslag over het boekjaar 1905 zou de credietbank te Sekajoe (afd. Moesi Hilir, res. Palembang) geleidelijk worden geconverteerd in eene centrale afdeelingsbank voor op te richten dorpsbanken.

Omtrent de te Menado bestaande bank zijn geen bijzonderheden gemeld.

Aan den assistent-resident van Lahat (Palembang) werden, op verzoek, inlichtingen verstrekt nopens de oprichting van desaloemboengs en aan de controleurs van Sepoetih (Lampongsche districten) en de Danau-districten (Padangsche Bovenlanden) nopens de inrichting van afdeelingsbanken.

Van het voornemen om voor de afdeeling Groot-Atjèh eene landbouwcredietbank op te richten is reeds melding gemaakt in hoofdst. C, § 3.

K.

I. ONDERWIJS.

§ 1. EUROPEESCH ONDERWIJS.

a. Middelbaar onderwijs.

Bij Gouv. Bt. 1 Febr. 1907 n°. 26 (Jav. Ct. n°. 11) is wijziging gebracht in de voorwaarden betreffende de kostelooze toelating van en gratis-verstrekking van boeken en andere leermiddelen aan leerlingen op inrichtingen van middelbaar onderwijs in Nederlandsch-Indië, waardoor de eisch dat zij, die voor die gunst — welke voortaan alleen verleend wordt aan kinderen van Europeanen en met hen gelijkgestelden — in aanmerking komen, blijken moeten geven dat zij uitmuntenden aanleg voor studie hebben, is vervallen.

De formatie van het onderwijzend personeel bij verschillende inrichtingen van middelbaar onderwijs is, zoowel tengevolge van verandering in het aantal parallel-klassen als om andere redenen, gewijzigd, terwijl voor de afdeeling A der Koningin Wilhelmina-school te Batavia de betrekking van onderdirecteur is ingesteld (zie Jav. Ct. 1906 n°. 53 en Ind. St. 1907 nos. 43, 70 en 88).

Bij de inrichting voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië (afd. B van het gymnasium Willem III) sloot de cursus 1905/6 met 43 leerlingen, terwijl de nieuwe cursus met 35 ingeschrevenen begon (onder wie 4 leerlingen voor enkele vakken), welk aantal in den loop van 1906 tot 38 steeg. Van de 33 leerlingen, die het volledig onderwijs volgden, waren er 3 in het bezit van een getuigschrift van voldoend afgelegd eindexamen der hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus in Nederland en hadden er 30 een dergelijk diploma in Indië behaald.

Bij de hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus was het aantal aanvragen om toelating in 1906 grooter dan in 1905. Op ult. 1906 telden de 3 inrichtingen, ongerekend de toehoorders en leerlingen voor enkele vakken, 700 leerlingen, namelijk 568 jongens en 132 meisjes, tegen 541 jongens en 128 meisjes op ult. 1905. Onder de leerlingen bevonden zich 38 kinderen van inlanders en 16 van Chineezen.

De aan afdeeling A van de Koningin Wilhelmina-school te Batavia verbonden eenjarige handelscursus — zie K. V. 1906, kol. 156 — is (zie Ind. St. 1906 n°. 312) vervangen door eene handelsschool met tweejarigen cursus, terwijl, bij wijze van proef, aan de school een driejarige cursus voor de zeevaartkunde is toegevoegd. Op ult. 1906 telde de school 121 leerlingen (onder wie 26 meisjes) in de afdeeling hoogere burgerschool met 3-jarigen cursus, 3 in de handelsschool en 199 (onder wie 3 voor enkele vakken) in de afdeeling B, namelijk 83 voor werktuigkunde (onder wie 1 leerling voor enkele vakken), 108 voor bouwkunde (onder wie 2 leerlingen voor enkele vakken) en 8 voor mijnbouwkunde.

Het aantal leerlingen van den ambachtscursus te Batavia bedroeg op ult. 1906 64 (namelijk 60 voor metaalbewerking, 1 voor houtbewerking [1]) en 3 voor verven), tegen 51 op ult. 1905.

Het aantal leerlingen van de burgeravondschool te Soerabaja bedroeg op ult. 1906 374 (onder wie 15 toehoorders), tegen 350 (onder wie 10 toehoorders) op het einde van 1905.

De hoogere burgerschool voor meisjes met pensionaat te Batavia telde op ult. 1906 104 leerlingen, van wie in afd. A (hoogere burgerschool) 72, in afd. B (opleiding voor de hulpakte) 25 en in afd. C (cursus voor lagere akten in vreemde talen, handwerken en teekenen) 7. Op ult. 1905 waren die cijfers respectievelijk 82, 57, 22 en 3. Het einddiploma werd uitgereikt aan 4 leerlingen van afd. A, terwijl 7 leerlingen van afd. B de hoofdakte en 1 leerling de lagere akte voor Duitsch behaalden. Aan de inrichting werd voor 1906 eene subsidie toegekend van f 10 800.

[1]) Het onderwijs in houtbewerking is, met het oog op de geringe belangstelling voor dat vak, in Augustus voorloopig gestaakt.

De gesubsidieerde ambachtsscholen te Semarang en Soerabaja begonnen het schooljaar 1906/7 met respectievelijk 102 en 169 leerlingen.

Het aantal der leerlingen, die kosteloos tot een der hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus, de Koningin Wilhelmina-school te Batavia en de burgeravondschool te Soerabaja waren toegelaten, bedroeg op 31 December 1906 111, onder wie 14 meisjes. Aan de laatstgenoemde twee inrichtingen waren respectievelijk 8 en 10 leerlingen tevens in het genot van eene gouvernementsstudiebeurs, terwijl daarenboven door het Algemeen Syndicaat van suikerfabrikanten op Java 3 beurzen beschikbaar waren gesteld voor jongelieden van den cursus voor werktuigkunde aan de Koningin Wilhelmina-school, waarvan er 2 werden toegekend. Het „Siamfonds" ondersteunde 2 leerlingen van de afdeeling hoogere burgerschool van het gymnasium Willem III, het „Studiefonds voor onbemiddelde leerlingen van goeden aanleg" 2 studenten aan de Technische Hoogeschool te Delft, van wie er een het diploma van ingenieur behaalde, en het „Studiefonds Midden-Java" 7 leerlingen van de hoogere burgerschool te Semarang, terwijl 2 jongelieden, die in 1906 in het eindexamen waren geslaagd, door dat fonds in de gelegenheid werden gesteld om hunne studiën voort te zetten respectievelijk aan de afd. B van het gymnasium Willem III te Batavia en aan de Technische Hoogeschool te Delft.

Ongerekend de kosten van gebouwen en lokaalhuur, beliepen de van landswege voor het middelbaar onderwijs in 1906 gedane uitgaven (volgens voorloopige cijfers) f 854 967 en in 1905 (volgens definitieve opgaven) f 825 920.

b. Lager onderwijs.

Het Europeesch onderwijsreglement is bij Ord. van 18 Juli 1906 (Ind. St. n°. 341) in dier voege gewijzigd, dat de hoofden van gewestelijk bestuur zijn ontheven van de verplichting om jaarlijks aan den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid opgave te doen van het aantal der in de verschillende gewesten aanwezige Europeesche kinderen van 6 tot en met 14 jaar. Het Europeesch schoolreglement is, met betrekking tot de voor de schoolbibliotheken te bestemmen fondsen, zoomede het beheer en de verstrekking van leermiddelen, gewijzigd bij Gouv. Btn. 11 Sept. 1906 n°. 39 (Ind. St. n°. 406) en 28 Maart 1907 n°. 16 (Ind. St. n°. 203).

In December 1906 is door den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid beslist, dat het agentschap eener levensverzekeringmaatschappij niet vereenigbaar kan geacht worden met de betrekking van onderwijzer bij het openbaar lager onderwijs.

Normaalscholen en akte-examens. Bij Gouv. Bt. 18 April 1907 n°. 55 (Ind. St. n°. 224) is de bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1902 n°. 21 (Ind. St. n°. 47) tot stand gekomen wijziging van het reglement van orde voor de examens ter verkrijging van akten van bekwaamheid tot het geven van lager onderwijs ingetrokken. Dientengevolge worden niet meer zonder stemming afgewezen de adspiranten voor de akte van hoofdonderwijzer(es), die onvoldoende zijn bevonden in de Nederlandsche taal.

Bij het einde van 1906 volgden te Batavia 34 en te Soerabaja 16 leerlingen (onder wie respectievelijk 24 en 10 vrouwen) de lessen aan de gouvernementsnormaalschool ter opleiding voor de hoofdakte, welke cijfers op ult. 1905 35 en 15 bedroegen.

Onder de in den loop van 1906 afgeschrevenen (respectievelijk 13 en 11 leerlingen) waren er te Batavia 3 en te Soerabaja 6, die de hoofdakte verwierven.

De normaalcursus ter opleiding voor de akte van bekwaamheid als onderwijzer (hulpakte) te Batavia telde op ult. 1905 11 leerlingen (3 mannen en 8 vrouwen), van wie er 5 — een 4-tal (1 man en 3 vrouwen) na het behalen van de akte van onderwijzer(es) — in den loop van 1906 werden afgeschreven. Na afgelegd examen werden toegelaten 11 leerlingen (onder wie 7 vrouwelijke), zoodat de cursus op ult. 1906 18 leerlingen (7 mannen en 11 vrouwen) telde, van wie er 8 (4 mannen en 4 vrouwen) in het eerste en 10 (3 mannen en 7 vrouwen) in het tweede studiejaar waren ingeschreven.

Particuliere gelegenheden om zich voor de akte-examens voor te bereiden waren: de normaalklassen ter opleiding voor onderwijzeressen bij 10 particuliere meisjesscholen, namelijk 4 te Batavia, 1 te Semarang, 2 te Soerabaja, 2 te Malang en 1 te Padang; verder 1 normaalschool te Semarang, 1 te Djokjakarta en 1 te Soerakarta.

Aan twee der particuliere meisjesscholen was bovendien een cursus ter voorbereiding voor het hoofdakte-examen verbonden, en, zoowel aan deze twee scholen als aan 7 andere meisjesscholen bestond tevens gelegenheid om zich voor de akte-examens in vreemde talen, enz. te bekwamen.

In 1906 werden te Batavia, Semarang en Soerabaja 238 volledige examens voor verschillende akten afgelegd, waarvan 139 met gunstigen uitslag. Aan mannen werden 14, aan vrouwen 125 akten uitgereikt.

Openbare lagere scholen. De bij Gouv. Bt. 21 Jan. 1903 n°. 3 (Ind. St. n°. 80) getroffen regeling ter voorziening in het geval, dat het personeel der openbare lagere scholen, tengevolge van ziekte, incompleet is, is herzien bij Gouv. Bt. 17 Juni 1906 n°. 4 (Ind. St. n°. 287).

In verband met de sluiting van de openbare school te Amoerang (Menado), waren op ult. 1906 in werking 183 openbare scholen (152 gemengde en 31 meisjesscholen), namelijk 143 op 79 plaatsen van Java en Madoera en 40 op 29 plaatsen in de buitenbezittingen. Onder het totaal aantal van 183 scholen waren er 58 (gemengde eerste en meisjesscholen), waar meer uitgebreid lager onderwijs werd gegeven.

Bij het einde van 1906 telden de gezamenlijke openbare Europeesche lagere scholen 19 717 leerlingen (12 170 jongens en 7547 meisjes), zijnde 335 meer dan op ult. 1905; het aantal betalende leerlingen nam toe van 9377 tot 9690, dat der nietbetalende van 10 005 tot 10 027. Onder deze cijfers waren begrepen 4294 leerlingen (17 meer dan op ult. 1905), behoorende tot de inlandsche of met haar gelijkgestelde bevolking, namelijk 981 kinderen van Christen-inlanders, 2783 van andere inlanders en 530 van vreemde oosterlingen (van wie respectievelijk 318, 187 en 70 meisjes).

Aan alle openbare scholen waren kinderbibliotheken verbonden.

De proefcursussen voor voortgezet en uitgebreid lager onderwijs bij de openbare eerste Europeesche lagere scholen te Bandoeng, Djokjakarta, Madioen en Padang (zie K. V. 1906, kol. 158) telden op ult. 1906 respectievelijk 15, 21, 8 en 26 leerlingen.

De cursussen in de beginselen der wiskunde en in het handteekenen aan een der openbare lagere scholen te Magelang telden op ult. December 1906 respectievelijk 15 en 18 leerlingen.

De proef met handenarbeid als integreerend deel van het onderwijs aan de 2de school te Bandoeng, de gemengde school te Pekalongan en de 2de school te Malang (zie t. a. p.) werd voortgezet.

Over 1905 (volgens verbeterde opgaven) en over 1906 (volgens voorloopige gegevens) bedroegen de uitgaven voor het Europeesch lager onderwijs en de ontvangsten wegens schoolgelden (ook die aan de normaalscholen) als volgt:

		1905.	1906.
Traktementen, leermiddelen, enz.		f 2 375 694	f 2 422 937
Gebouwen en huishuur		524 835	509 097
	Te zamen	f 2 900 529	f 2 932 034
Geïnde schoolgelden	openbare lagere scholen	f 315 266	f 304 900
	normaalscholen	3 375	3 785
	Te zamen	f 318 641	f 308 685
Blijft ten laste van den lande		f 2 581 888	f 2 623 349

Particuliere scholen. Het op ult. 1905 bestaande aantal van 30 particuliere scholen verminderde, door de sluiting van de school voor gewoon lager onderwijs te Doekoehwringin, met 1. Daarentegen werden geopend: 2 scholen voor uitgebreid lager onderwijs, namelijk de Broederschool te Batavia en de meisjesschool der zusters Ursulinen te Bandoeng, benevens 2 scholen voor gewoon lager onderwijs, respectievelijk te Pemalang en te Pangkalanbrandan, zoodat het aantal particuliere scholen op ult. 1906 tot 33 was gestegen (waaronder een 22-tal, waar meer uitgebreid lager onderwijs gegeven wordt). Aan 20 van de 33 particuliere scholen, aan de door de te Soerabaja gevestigde vereeniging „Soerabajasche industrieschool voor meisjes" gestichte school en aan de onderwijscursussen van den „Indischen Bond" te Batavia, Meester-Cornelis en Buitenzorg, zijn van gouvernementswege subsidiën toegekend.

Het aantal leerlingen klom in 1906 van 4333 tot 4680 (1546 jongens en 3134 meisjes). Onder die leerlingen kwamen er 502 van niet-Europeeschen landaard voor (113 meer dan op ult. 1905), namelijk 5 (jongens) inlandsche Christenen, 234 kinderen van inlanders (niet-Christenen), onder wie 40 meisjes, en 263 van vreemde oosterlingen, onder wie 35 meisjes.

Als onderwijzend personeel waren aan de gezamenlijke particuliere scholen verbonden 37 onderwijzers, 183 onderwijzeressen en 7 vrouwelijke kweekelingen.

Bij het einde van 1906 bestonden op 8 plaatsen 23 namiddagscholen of avondcursussen voor enkele vakken van lager of meer uitgebreid lager onderwijs, die te zamen 427 leerlingen telden.

De gymnastiekschool te Muntok (zie K. V. 1906, kol. 158) heeft opgehouden te bestaan; die te Batavia telde 24 leerlingen.

Scholen of klassen voor voorbereidend onderwijs werden aangetroffen op 30 plaatsen (18 op Java en 12 in de buitenbezittingen), en wel ten getale van 57 (1 minder dan in 1905). Het totaal der leerlingen van deze 57 inrichtingen bedroeg 2858 (114 minder dan in 1905), onder wie 424 inlandsche kinderen en 164 kinderen van vreemde oosterlingen.

Bij Gouv. Bt. 1 Febr. 1907 n°. 27 (Bijbl. Ind. St. n°. 6633) zijn regelen vastgesteld voor de toekenning van subsidiën uit 's lands kas aan particuliere scholen van voorbereidingsonderwijs.

§ 2. INLANDSCH ONDERWIJS.

Het aan den controleur bij het binnenlandsch bestuur J. E. Jasper opgedragen onderzoek naar den toestand van het inlandsch onderwijs, naar de wenschelijkheid van herziening of uitbreiding van dat onderwijs, ook in practische industrieele richting, en, met het oog op dit laatste, naar den toestand van het onderwijs op de particuliere handwerks- en ambachtsscholen voor inlanders op Java en Madoera (zie K. V. 1906, kol. 159) heeft geleid tot de verschillende voorstellen tot reorganisatie van het inlandsch onderwijs op Java en Madoera, waarvan een uitvoerig overzicht gegeven is op blz. 17 t/m 21 van de memorie van toelichting betreffende de Indische begrooting voor 1907. Voor zooveel die voorstellen reeds tot uitvoering kwamen (Ind. St. 1907 nos. 86, 90 en 112) worden zij hieronder, in de betrekkelijke rubrieken, nader besproken.

Ter volledige uitvoering van de reorganisatieplannen waren eenige wijzigingen noodig van K. B. 28 Sept. 1892 n°. 44

(Ind. St. 1893 n°. 125), en wel in verband met de voorgenomen invoering van het Nederlandsch op de inlandsche scholen der 1ste klasse en de uitbreiding van het korps inspecteerende ambtenaren van het inlandsch onderwijs. Die wijzigingen zijn tot stand gekomen bij de K. Bn. 1 Febr. 1907 n°. 45 (Ind. St. n°. 210) en 1 Febr. 1907 n°. 46. Bij eerstgemeld besluit is het K. B. van 1892 bovendien nog gewijzigd in dien zin, dat de bevoegdheid tot het openen van openbare inlandsche scholen voor lager onderwijs van den Gouverneur-Generaal is overgedragen op den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid.

Ten behoeve van de voorgenomen proef tot organiseering op Java en Madoera van een volksonderwijs, uitgaande van de inlandsche gemeenten met steun van regeeringswege (zie de aangehaalde memorie van toelichting, blz. 15/16), is bij Gouv. Bt. 25 Jan. 1907 n°. 6 (Bijbl. Ind. St. n°. 6597) machtiging verleend om, ten dienste van een 4-tal gewesten, fondsen beschikbaar te stellen voor den bouw en de inrichting van scholen, de opleiding van en de verschaffing van bestaansmiddelen aan het onderwijzend personeel, de uitoefening van toezicht op het onderwijs als anderszins, zoomede tot kostelooze verstrekking van leermiddelen uit 's lands depot van leermiddelen te Weltevreden.

a. Openbaar onderwijs.

Bij Gouv. Bt. 24 Oct. 1906 n°. 10 (Ind. St. n°. 448) is bepaald dat de gewesten Djambi en Zuid-Nieuw-Guinea respectievelijk behooren tot de 1ste en 5de inspectieafdeeling van het inlandsch onderwijs.

Bij Gouv. Bt. 31 Jan. 1907 n°. 26 (Ind. St. n°. 86) is de bezoldiging van de hulponderwijzers, die niet het eindexamen eener gouvernements-kweekschool voor inlandsche onderwijzers met gunstigen uitslag hebben afgelegd en van de kweekelingen bij het openbaar inlandsch onderwijs op Java en Madoera opnieuw geregeld (verbeterd).

Het aan de hoofden van de openbare lagere inlandsche scholen, de Depoksche school, de Ambonsche burgerschool en de Menadosche school toegekende recht op een tiende aandeel in de geïnde schoolgelden is, met ingang van 1 Januari 1907, vervallen, met dien verstande, dat dat recht behouden blijft voor de op dien datum in dienst zijnde personen, ook al komen zij eerst later aan het hoofd van eene school (Ind. St. 1906 n°. 554).

De formatie van het onderwijzend personeel bij de opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren en bij de school voor zonen van inlandsche hoofden en van andere aanzienlijke inlanders te Tondano is met een inlandsch onderwijzer in het handteekenen uitgebreid (Ind. St. 1907 n°. 117).

Opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren. Boven de bij Gouv. Bt. 21 Jan. 1905 n°. 12 (Bijbl. Ind. St. n°. 6168) vastgestelde formatie, werden tot de Bandoengsche inrichting toegelaten: 1 leerling uit de Preanger-Regentschappen, 3 leerlingen uit Batavia, 3 leerlingen uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, 1 leerling uit Banka en 3 leerlingen uit Atjèh. Daarentegen werden, met afwijking van de formatie, 2 leerlingen uit Cheribon minder toegelaten, zoodat ten slotte 9 leerlingen boven de formatie aanwezig waren. Een 3-tal jongelieden uit Atjèh woonden sinds het begin van het nieuwe schooljaar enkele lessen in de 1ste klasse bij en genoten, met nog één jongeling uit hetzelfde gewest, onderricht van een daartoe aangewezen onderwijzer der 2de klasse bij het Europeesch lager onderwijs, bijgestaan door een inlandschen candidaat-onderwijzer.

Aan de overgangsexamens van de 1ste naar de 2de afdeeling werd te Bandoeng, Magelang en Probolinggo deel genomen door respectievelijk 18, 27 en 13 leerlingen. Van de 11 en 14 geslaagden aan de eerstgenoemde twee scholen lieten zich respectievelijk 10 en 9 voor de 2de afdeeling inschrijven. Eindexamen werd afgelegd door respectievelijk 5, 7 en 13 leerlingen, van wie er 5, 7 en 10 slaagden.

Voor verdere opgaven omtrent de leerlingen en de samenstelling van het onderwijzend personeel zij verwezen naar bijlage O.

Boven het bij den aanvang van den cursus 1903 op 10 bepaald aantal der adspirant-inlandsche ambtenaren, die de lessen aan de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Fort de Kock mogen volgen, zijn nog toegelaten 5 jongelieden uit Atjèh, 5 uit de Padangsche Bovenlanden en 1 uit Tapanoeli, terwijl 1 leerling uit de Padangsche Bovenlanden de inrichting verliet, zoodat op ult. 1906 20 adspirant-ambtenaren in opleiding waren.

Het aan de directeuren der opleidingsscholen toegekende recht op een tiende aandeel in de geïnde schoolgelden is bij Gouv. Bt. 29 Dec. 1906 n°. 22 (Bijbl. Ind. St. n°. 6585) ingetrokken.

School voor zonen van inlandsche hoofden en van andere aanzienlijke inlanders te Tondano. Op ult. 1906 werd de school bezocht door 40 leerlingen, allen afkomstig uit de residentie Menado. Getuigschriften wegens goed volbrachten cursus zijn uitgereikt aan 5 leerlingen, waardoor het aantal gediplomeerden dezer inrichting tot 142 is gestegen. Het schoolverzuim bedroeg ruim 3 %. Alle leerlingen zijn internen. Zie overigens bijlage O.

De voor school- en lokaalbehoeften en voor bedienend personeel toegestane fondsen zijn verhoogd bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1907 n°. 40 (Ind. St. n°. 35).

Kweekscholen voor inlandsche onderwijzers. Op 1 Januari 1906 waren op de kweekscholen te Probolinggo en Amboina, boven de formatie van 75 en 50 leerlingen, respectievelijk 5 leerlingen en 1 leerling toegelaten zonder toelage. Op ult. 1906 waren op de inrichtingen te Bandoeng, Probolinggo, Djokjakarta, Fort de Kock en Amboina ingeschreven 50, 75, 75, 50 en 50 adspirant-onderwijzers, tegen 50, 75, 75, 52 en 51 bij het einde van 1905. Aan de in 1906 afgenomen eindexamens namen 52 candidaten deel, van wie er 50 slaagden. Aan de toelatings-examens werd deelgenomen door 602 knapen, van wie er 164 slaagden. Van deze konden er 36 als leerling worden ingeschreven.

Tot de kweekschool te Fort de Kock werden, op aanwijzing van de betrokken inspecteerende ambtenaren, zonder voorafgaand examen, 13 jongelieden uit verschillende andere gewesten van Sumatra dan Sumatra's Westkust toegelaten. Voor verdere gegevens zij verwezen naar bijlage O.

De aan de kweekscholen te Bandoeng, Djokjakarta, Fort de Kock en Amboina verbonden externen-scholen werden in 1906 bezocht door 96, 126, 185 en 47 leerlingen, onder wie respectievelijk begrepen waren 12, 0, 6 en 5 meisjes. Het gedrag van vele leerlingen aan de kweekschool te Amboina gaf ernstige reden tot ontevredenheid; een 3-tal hunner moest van de inrichting verwijderd worden. Voor verdere gegevens zij verwezen naar bijlage O.

Bij Gouv. Bt. 6 Juni 1906 n°. 10 (Ind. St. n°. 275) zijn de indemniteiten voor huishuur van de directeuren en hulponderwijzers der kweekscholen verminderd.

Bij Gouv. Bt. 2 Febr. 1907 n°. 26 (Ind. St. n°. 90) is bepaald dat de kweekscholen te Bandoeng, Djokjakarta en Probolinggo zullen bestaan uit eene eerste of voorbereidingsafdeeling en eene tweede of vakafdeeling, met respectievelijk een cursus van 2 en van 4 jaren, terwijl, bij dezelfde gelegenheid, het Nederlandsch is ingevoerd als vak van onderwijs en als voertaal. Het aantal leerlingen werd voor elke der scholen gebracht op 100 [1]). In verband met deze maatregelen, werd de formatie van het onderwijzend personeel uitgebreid, voor de kweekschool te Bandoeng met een tweeden Europeeschen onderwijzer en drie Europeesche hulponderwijzers, en voor de scholen te Djokjakarta en Probolinggo [2]) ieder met drie Europeesche hulponderwijzers. Voorts werden de toegestane fondsen voor schrijfbehoeften en leermiddelen en voor onderhoud en aanmaak van meubilair verhoogd.

Onderwijzersexamens buiten de kweekscholen. Op Java en Madoera meldden zich voor het examen van hulponderwijzer 115 en voor dat van kweekeling 630 candidaten aan, van wie er respectievelijk 74 en 366 slaagden. In de buitenbezittingen onderwierpen zich aan die examens respectievelijk 55 en 111 candidaten, van wie er 41 en 66 met goed gevolg.

Speciale scholen. De Depoksche school telde op ult. 1906 166 leerlingen (onder wie 79 meisjes), tegen 151 leerlingen (onder wie 78 vrouwelijke) op ult. 1905. Gedurende 1906 werd de school bezocht door 183 leerlingen (onder wie 89 meisjes), namelijk 174 kinderen van inlandsche Christenen, 4 van niet-inlandsche Christenen en 5 van vreemde oosterlingen. Drie leerlingen onderwierpen zich aan het klein-ambtenaarsexamen, van wie er één slaagde.

De Ambonsche burgerschool werd op ult. 1906 bezocht door 302 leerlingen, onder wie 60 meisjes; 10 der leerlingen waren kinderen van vreemde oosterlingen. Twaalf leerlingen der school slaagden in het klein-ambtenaarsexamen, 3 gingen over naar

[1]) Door den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid werden de leerlingen, waarmede de formatie is uitgebreid, over de verschillende tot het ressort van iedere kweekschool behoorende gewesten verdeeld.

[2]) De formatie van het onderwijzend personeel aan die school werd voorts nog gewijzigd bij Gouv. Bt. 17 Jan. 1907 n°. 17 (Ind. St. n°. 47).

de Europeesche lagere school, 7 werden onbezoldigd schrijver, 2 gingen in den handel en 1 leerling werd soldaat.

De Menadosche school telde op ult. 1906 199 leerlingen, onder wie 20 meisjes. Nagenoeg allen waren kinderen uit den aanzienlijken stand. Een der leerlingen werd geplaatst op de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Amboina, terwijl 3 leerlingen met goed gevolg het toelatingsexamen deden voor de school voor inlandsche hoofden en van andere aanzienlijke inlanders te Tondano.

De Delische school werd op ult. 1906 bezocht door 46 leerlingen, onder wie 3 meisjes.

Bij Gouv. Bt. 10 Nov. 1906 n°. 21 is de resident der Oostkust van Sumatra gemachtigd om, bij wijze van proef, Europeesche kinderen, in wier behoefte aan onderwijs niet op andere wijze kan worden voorzien, toe te laten tot de Asahansche en de Langkatsche school. De Asahansche school telde op ult. 1906 44 leerlingen, onder wie 3 meisjes en 3 Europeesche leerlingen. De Langkatsche school werd op ult. 1906 bezocht door 33 leerlingen, onder wie 1 meisje en 1 Europeesche leerling.

Gewone lagere scholen. Het aantal openbare inlandsche scholen der 1ste klasse nam in 1906 op Java en Madoera toe van 49 tot 50 en dat der 2de klasse-scholen van 264 tot 273. Verder werd besloten tot de oprichting van een aantal nieuwe scholen (zie nader bijlage O), die echter nog niet alle in werking kwamen, wat eveneens het geval was met eenige reeds vroeger toegestane scholen. In de buitenbezittingen steeg het aantal 2de klasse-scholen van 362 tot 372, terwijl de opening van verschillende in 1906 of reeds vroeger toegestane scholen werd voorbereid.

Opgaven omtrent het aantal scholen en het cijfer der leerlingen per gewest of per eiland worden aangetroffen in bijlage O. Wat de buitenbezittingen aangaat, loopen de opgaven (behalve wat het aantal openbare scholen betreft) slechts tot ult. 1905.

De gouvernementsscholen op Java en Madoera telden gedurende 1906 74 984 leerlingen, tegen 71 256 gedurende 1905 — eene vermeerdering dus met 3728 — en op het einde van het jaar 50 146, zijnde 3116 meer dan op ult. 1905. Het aantal meisjes vermeerderde van 2464 tot 2623. Het aantal der ingeschreven leerlingen op de gouvernementsscholen in de buitenbezittingen gedurende 1905 beliep 66 039, tegen 61 414 gedurende 1904, eene vermeerdering dus met 4625. Op ult. 1905 waren 48 854 leerlingen ingeschreven, d. i. 3030 meer dan op ult. 1904. Het aantal meisjes nam toe van 13 445 tot 13 762, d. i. met 317.

Voor de openbare inlandsche lagere scholen der 2de klasse, waar het Makassaarsch en het Boegineesch tot voermiddel dienen, is een nieuw leerplan vastgesteld.

Bij Gouv. Bt. 26 Maart 1906 n°. 21 (Ind. St. n°. 200) is eene wijziging gebracht in het reglement voor de openbare lagere inlandsche scholen (Ind. St. 1893 n°. 128), strekkende om daar, waar de landstaal voor het onderwijs onbruikbaar wordt geacht of bijzondere omstandigheden het gebruiken van die taal onnoodig of ongewenscht maken, het Maleisch op de scholen te doen onderwijzen. Voorts is dat reglement nog gewijzigd bij Gouv. Bt. 11 Febr. 1907 n°. 33 (Ind. St. n°. 112), voornamelijk met het oog op de invoering van het Nederlandsch op daarvoor door den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid aan te wijzen openbare inlandsche scholen der 1ste klasse, terwijl tevens is bepaald dat daar, waar de Nederlandsche taal onder de leervakken is opgenomen, door genoemden departementschef onderwijzers der 3de klasse van het Europeesch lager onderwijs geplaatst worden.[1] Eindelijk onderging meergemeld reglement nog eene wijziging van ondergeschikt belang bij Gouv. Bt. 7 April 1906 n°. 16 (Ind. St. n°. 215).

Bij Gouv. Bt. 1 April 1906 n°. 3 is bepaald, dat de toelagen voor het onderwijzend personeel bij de openbare inlandsche scholen in het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden slechts worden uitbetaald aan de in genoemd gewest geplaatste onderwijzers, hulponderwijzers en kweekelingen, die uit een ander gewest afkomstig zijn.

Bij Gouv. Bt. 7 Maart 1907 n°. 25 is machtiging verleend om ter hoofdplaats Bima (Celebes en onderhoorigheden), bij wijze van proef, Europeesche kinderen toe te laten tot de aldaar bestaande openbare inlandsche school der 2de klasse.

Huisvlijtscholen. Het complex van 6 huisvlijtscholen met Paron als centrum bleef in 1906 bestendigd. In Mei van dat jaar werden die scholen geïnspecteerd door den inspecteur van het inlandsch onderwijs in de 2de afdeeling en den controleur in commissie J. E. Jasper. In het daarover ingediend rapport werden niet alleen de gebreken in het tot dusver gevolgde systeem aangewezen, doch tevens voorstellen gedaan; die tot eene, in den aanvang van 1907 tot stand gekomen reorganisatie leidden, waartoe o. a. behoorde de opheffing van de centrum-school te Paron en de inrichtingen te Gentong, Geneng, Kedoenggalar en Walikoekoen, de uitbreiding van de inrichting ter hoofdplaats Ngawi en de vervanging van het hoofd dier school door een aan eene kweekschool opgeleiden onderwijzer. De aan te stellen onderwijzers zullen, tot betere voorbereiding van hun taak, eenigen tijd ter beschikking van genoemden controleur gesteld worden.

Geldelijk overzicht. De kosten van het openbaar inlandsch onderwijs (met inbegrip van subsidiën aan particuliere inlandsche scholen) en de daartegenover staande ontvangsten wegens schoolgelden en verkoop van leermiddelen aan particulieren bedroegen over 1905 (verbeterde opgaven) en over 1906 (volgens voorloopige gegevens) als volgt:

	1905.	1906.
Traktementen, leermiddelen, enz.	f 1 635 477	f 1 920 237
Gebouwen en huishuur	279 271	147 104
Subsidiën aan particuliere inlandsche scholen	238 902	251 014
Te zamen . . .	f 2 153 650	f 2 318 355
Geïnde schoolgelden	f 182 148	f 187 397
Verkoop aan particulieren van inlandsche boekwerken en andere leermiddelen . . .	11 341	11 059
Te zamen . . .	f 193 489	f 198 456
Blijft ten laste van den lande.	f 1 960 161	f 2 119 899

b. Particulier onderwijs.

Bij Ord. van 30 Nov. 1906 (Ind. St. n°. 495) is alsnog bepaald dat de nieuwe regelen voor de toekenning van subsidiën uit 's lands kas aan particuliere inlandsche scholen op Java en Madoera (Ind. St. 1906 n°. 241) geacht worden op 1 Januari 1906 in werking te zijn getreden en dat de na dien datum nog op den voet van de oude regeling (Ind. St. 1895 n°. 146) verleende subsidiën gehandhaafd blijven, tenzij de betrokkenen verzoeken om toepassing van de nieuwe regelen.

Kweekscholen en opleidingsklassen. Het seminarie te Depok (Batavia), waar Christen-inlanders uit verschillende streken van den Archipel kosteloos tot onderwijzers, tevens zendeling-helpers, worden opgeleid, telde op ult. 1906 47 leerlingen; naar den landaard verdeeld waren er op dat tijdstip: 23 Sangireezen, 1 Talaudees, 1 Soendanees, 3 Javanen, 1 Madoerees, 9 Bataks, 2 Niassers, 5 Dajaks en 2 Papoea's. In den loop van 1906 verlieten 11 leerlingen de inrichting, van wie 9 na met gunstigen uitslag eindexamen te hebben afgelegd; de opengevallen plaatsen werden alle aangevuld.

De door de Nederlandsche Zendingsvereeniging gestichte bijzondere kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Bandoeng telde op ult. 1906 9 leerlingen, onder wie 2 Chineezen. De inrichting genoot eene gouvernementssubsidie van f 100 's maands.

Op ult. 1906 bedroeg het aantal leerlingen aan de „Keuchenius-school" te Djokjakarta, waar inlandsche jongelieden worden opgeleid tot helpers bij het onderwijs, den hospitaaldienst en den dienst des Woords, 31, verdeeld in 3 klassen. Alle leerlingen waren internen. Gedurende 1906 verlieten 14 leerlingen de school, van wie er 1 werd verbonden aan het Petronella-hospitaal, 2 werden bevorderd tot onderwijzer in de laagste klasse van die inrichting, 2 naar de afdeeling der theologische opleiding overgingen en 8 werden geplaatst aan desa-scholen; 1 leerling werd verwijderd. Ook voor 1906 werd aan deze school eene subsidie van f 2000 toegekend.

De vanwege de Doopsgezinde Zendingsvereeniging te Merga-

[1] Als plaatsen, waar ook onderricht zal worden gegeven in de Nederlandsche taal, zijn aangewezen Serang, Poerwakarta (Batavia), Bandoeng, Cheribon, Pekalongan, Tegal (Pekalongan), Semarang, Rembang, Toeban (Rembang), Soerabaja, Modjokerto (Soerabaja), Pamekasan, Pasoeroean, Malang (Pasoeroean), Bondowoso, Banjoemas, Magelang, Soerakarta, Madioen en Kediri.

redja (Semarang) opgerichte zendingskweekschool voor inlandsche onderwijzers werd op ult. 1906 bezocht door 15 leerlingen, verdeeld in 2 klassen (elke van 2 leerjaren). Alle leerlingen, op 1 na, waren internen; afgeschreven werden 4 leerlingen uit de 2de klasse, van wie 1 zonder en 3 na aflegging van het eindexamen. Aan deze inrichting was over 1906 toegekend eene subsidie van f 250 's jaars en f 5's maands voor iederen internen leerling.

De Roomsch-katholieke school tot opleiding van inlandsche hulponderwijzers te Moentilan (Kedoe) telde op ult. 1906 54 leerlingen, allen internen, verdeeld over 4 klassen. Het onderwijzend personeel bestaat uit 2 Roomsch-katholieke zendelingen, 2 inlandsche hulponderwijzers, 2 gedetacheerde gouvernements candidaat-onderwijzers, gevoerd à la suite van hun corps, en 1 candidaat-onderwijzer der openbare inlandsche school te Moentilan voor het teekenonderwijs. Twee leerlingen verlieten de inrichting na het verkrijgen van de akte als hulponderwijzer. De over 1906 aan deze school toegekende subsidie bedroeg f 5 per maand en per leerling.

Aan de kweekschool tot opleiding van inlandsche onderwijzers, tevens godsdienstvoorgangers, te Modjowarno (Soerabaja) van het Nederlandsch Zendingsgenootschap waren op ult. 1906 ingeschreven 19 leerlingen. Aan de inrichting is een gouvernements candidaat-onderwijzer verbonden. Negen leerlingen, van wie er 6 het hulponderwijzers-examen hadden afgelegd, werden afgeschreven, terwijl 12 nieuwe leerlingen aangenomen werden. De inrichting bleef in het genot van subsidie.

Het seminarie van het Rijnsche Zendinggenootschap te Sipoholon (Tapanoeli) telde op ult. 1905, 92 leerlingen, verdeeld over 3 klassen. In den loop van het schooljaar verlieten 41 leerlingen de inrichting, van wie 37 wegens doorloopen cursus, terwijl er 3 werden afgeschreven wegens gebrek aan aanleg en 1 leerling overleed. De school geniet eene subsidie van f 500 's jaars.

Het eveneens door het Rijnsche Zendinggenootschap in het leven geroepen seminarie te Ombalata (Nias) werd gemiddeld door 17 leerlingen bezocht. Ook deze inrichting ontvangt eene subsidie van f 500 's jaars.

De aan de kweekschool voor inlandsche onderwijzers en godsdienstvoorgangers te Tomohon (Menado) van het Nederlandsche zendelinggenootschap toegekende jaarlijksche subsidie van ten hoogste f 5160 (Bijbl. Ind. St. n°. 5479) is bij Gouv. Bt. 1 Febr. 1907 n°. 13 (Bijbl. Ind. St. n°. 6632) met f 1000 verhoogd, als tegemoetkoming in de bezoldiging van een onderwijzer, die bestemd is om als hoofd der school op te treden. Het jaar werd aangevangen met 37 kweekelingen. Tien leerlingen onderwierpen zich aan het eindexamen, van wie er 9 slaagden, en 1 kweekeling overleed, zoodat er 10 plaatsen vacant kwamen, die alle weder vervuld werden. De gezondheidstoestand liet veel te wenschen over; herhaaldelijk kwamen typheuze koortsen, dysenterie en beri-beri voor.

De zendings-kweekschool te Oeloe op Siaoe (Sangi-eilanden) was, wegens ontstentenis van onderwijzend personeel, gedurende het geheele jaar gesloten.

De door de Roomsch-katholieke missie onderhouden kweekschool te Waloan (Menado) werd op ult. 1906 bezocht door 30 kweekelingen, allen internen.

Hollandsche cursussen. Voor zoover bekend, waren in 1906 18 inrichtingen in werking, waar aan inlanders onderwijs in de Nederlandsche taal werd gegeven, namelijk 4 in West-Java, 4 op Sumatra's Westkust, 6 in Amboina en 4 in Menado.

De meeste dezer cursussen werden gehouden door onderwijzers van het openbaar Europeesch of inlandsch onderwijs. Behalve de eigenlijke cursussen worden op Sumatra nog vele gelegenheden aangetroffen, waar gewezen militairen en in Indië geboren meisjes aan eenige kinderen onderwijs geven. In de residentie Batavia bestaan eenige particuliere scholen, waarop aan inlandsche en Chineesche kinderen o. m. het Nederlandsch wordt onderwezen. De Indische bond (afdeeling Buitenzorg) richtte voor inlanders een over drie jaren verdeelden leergang in het Nederlandsch op.

Kost- en dagschool te Tomohon, voor dochters van hoofden en aanzienlijken in de Minahasa. Op ult. 1906 werd de school bezocht door 111 leerlingen (evenveel als in 1905), onder wie 8 jongens (de laatsten worden alleen toegelaten, als zij niet ouder zijn dan 8 jaar en hunne zusters als internen de school bezoeken). Behalve 2 Europeesche en 11 Chineesche scholieren, waren allen kinderen van inlandsche hoofden, ambtenaren, aanzienlijken en gegoeden. Van de 103 meisjes waren er 94 intern, van wie 13 afkomstig van de Sangi-eilanden. Behalve de Chineezen, zijn alle leerlingen Protestantsche Christenen. In den loop van het jaar werden 26 leerlingen afgeschreven, terwijl er 26 werden toegelaten. Het schoolverzuim bedroeg 8.8 %. De gezondheidstoestand was niet onverdeeld gunstig. Door het gouvernement werd eene subsidie verleend van f 7500; aan schoolgelden werd geïnd f 13 023, terwijl de uitgaven f 24 347 bedroegen.

School ter opleiding van zonen van inlandsche hoofden en andere aanzienlijke inlanders te Naroemonda (Tapanoeli). Deze in Mei 1905 ook aan de opleiding van onderwijzers dienstbaar gemaakte school — vgl. K. V. 1906, kol. 163 — telde op ult. 1905 58 leerlingen, verdeeld over drie klassen, respectievelijk met 30, 13 en 15 leerlingen. De inrichting geniet een gouvernementssubsidie van f 500 's jaars.

Scholen voor handwerksonderwijs voor inlanders. De te Semampir (Kediri) gevestigde handwerkschool werd gedurende 1906 bezocht door 11 leerlingen, die onderricht kregen in bamboebewerking, timmeren, draaien, boekbinden, blikslaan en smeden. De resultaten van het onderwijs werden bevredigend genoemd. De inrichting genoot ook over 1906 eene subsidie van f 100 's maands.

Aan de ambachtsschool te Koewoe (Semarang) waren op ult. 1906 ingeschreven 23 leerlingen, die onderwijs ontvingen in timmeren en blikslaan. In het verslagjaar verlieten 20 leerlingen de school en werden 25 nieuwe leerlingen aangenomen. De resultaten van het onderwijs waren bemoedigend. De school genoot over 1906 eene subsidie van f 400.

De ambachtsschool te Madjawarna (Soerabaja) telde op ult. 1906 19 leerlingen (14 Javanen en 5 Sangireezen). Acht leerlingen verlieten de school, van wie 5 na volbrachten leertijd.

Te Malang zijn door een ambtenaar van den waterstaat inlandsche jongelieden in de leer genomen, om hen op te leiden tot ambachtsman, op dezelfde wijze als zulks nog meestal in Nederland geschiedt. De leertijd zal 5 jaar zijn.

Op de ambachtsschool te Naroemonda (Tapanoeli) werd aan gemiddeld 30 leerlingen les gegeven in timmeren, smeden, blikslagerswerk, boekbinden en boekdrukken. De subsidie over 1906 bedroeg f 5000.

Lagere scholen (zendings- en andere). Op Java en Madoera klom het aantal zendingsscholen in 1906 van 83 tot 90 en dat der overige particuliere scholen van 328 (verbeterde opgave) tot 356. De buitenbezittingen telden op ult. 1905 759 zendings- en 86 andere scholen, tegen 688 (verbeterde opgave) en 71 bij het einde van 1904. Van de 90 en 356 particuliere scholen op Java en Madoera genoten er gedurende 1906 75 en 333 subsidie van het Gouvernement, hetgeen van de 688 zendingsscholen in de buitenbezittingen gedurende 1905 met 526 het geval was. De particuliere scholen op Java en Madoera telden gedurende 1906 50 344 leerlingen, tegen 44 835 (verbeterde opgave) gedurende 1905. Op ult. 1906 waren er nog 29 839 ingeschreven, d. i. 66 per school. Voor de gesubsidieerde scholen beliep dit gemiddelde 69, voor de niet-gesubsidieerde 59. De 845 particuliere scholen in de buitenbezittingen telden gedurende 1905 50 156 leerlingen en bij het einde van dat jaar 39 467, d. i. gemiddeld 47. Het aantal scholen in de residentie Tapanoeli alleen bedroeg 320, met 14 502 leerlingen, tegen 262 scholen met 12 885 leerlingen op ult. 1904, en in de Minahasa en Gorontalo 184 scholen met 10 577 leerlingen, tegen 183 scholen met 11 183 leerlingen op ult. 1904.

Scholen voor vreemde oosterlingen. Het aantal dezer scholen bedroeg in 1906 op Java en Madoera 248 met 8195 leerlingen en in de buitenbezittingen 230 met 4231 leerlingen. De verdeeling der scholen over de verschillende gewesten blijkt uit het overzicht aan het slot van bijlage O.

II. KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

§ 1. STUDIE VAN OOSTERSCHE TALEN EN VAN DE INSTELLINGEN VAN DEN ISLAM.

Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, aan wien, in verband met zijne benoeming tot hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Leiden (zie K. V. 1906, kol. 163), bij K. B. 11 Jan. 1907 n°. 45 eervol ontslag uit den Indischen dienst werd verleend, is, bij dezelfde gelegenheid, aangesteld tot adviseur voor Indische en Arabische zaken bij het Departement van Koloniën, welke betrekking hij tegelijk met zijn hoogleeraarsambt zal bekleeden.

De ambtenaar voor de beoefening der Indische talen dr. G. A. J. HAZEU is bij Gouv. Bt. 26 Jan. 1907 n°. 18 benoemd tot adviseur voor inlandsche zaken. Bij Gouv. Bt. 10 April 1907 n°. 22 (Bijbl. Ind. St. n°. 6639) is eene instructie voor hem vastgesteld.

Aan de den heer J. S. A. VAN DISSEL gegeven opdracht tot bestudeering van de in Nederlandsch-Nieuw-Guinea gesproken talen (vgl. K. V. 1906, kol. 164/165) kwam een einde, doordien hij tijdelijk ter beschikking werd gesteld van den leider der proeven tot koloniseering van landstreken in de residentie Lampongsche districten met van Java afkomstige inlandsche gezinnen (vgl. hoofdst. J, afd. I, § 6).

De Totemboansche teksten, naar aanteekeningen van den gewezen hulpprediker J. A. F. SCHWARZ bewerkt door dr. N. ADRIANI (zie K. V. 1906, kol. 165/166), zijn in het voorjaar van 1907 van de pers gekomen.

---

§ 2. OUDHEIDKUNDE.

De pogingen om voor wijlen dr. J. A. BRANDES een vervanger te vinden als voorzitter van de commissie voor oudheidkundig onderzoek op Java en Madoera mochten tot dusver niet gelukken. De overige leden der commissie zetten hunne werkzaamheden geregeld voort, waarvan de resultaten zijn neergelegd in hunne driemaandelijksche rapporten, welke door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen worden openbaar gemaakt. Bij Gouv. Bt. 5 Sept. 1906 n°. 36 is aan het lid der commissie, den heer H. L. LEYDIE MELVILLE, opgedragen, na afloop van zijne werkzaamheden aan de Tjandi Kidal, een door prof. SNOUCK HURGRONJE hoogst wenschelijk geacht oudheidkundig onderzoek in te stellen in het voormalige rijk van Pasè (Atjèh en onderhoorigheden).

De in 1900 toegestane fondsen voor het toezicht, de bewaking en het onderhoud van den Baraboedoer (zie K. V. 1900, blz. 101) zullen voortaan ook strekken voor het toezicht, de bewaking en het onderhoud van de Tjandi Mendoet (Gouv. Bt. 9 Febr. 1907 n°. 15).

Bij Gouv. Bt. 25 April 1907 n°. 51 is machtiging verleend om den Baraboedoer, voor zooveel noodig, photographisch op te nemen ten behoeve van een over dit monument samen te stellen werk, en, ter voorkoming van zijn verder verval, de voorzieningen te treffen aangegeven in de voorstellen van de in 1900 ingestelde Baraboedoer-commissie (vgl. daaromtrent laatstelijk K. V. 1905, kol. 167/168 en 1906, kol. 165/166). Met de bedoelde werkzaamheden is belast de kapitein der genie T. VAN ERP, lid der commissie en ontwerper van de restauratieplannen.

Bij Gouv. Bt. 12 Oct. 1906 n°. 24 (Bijbl. Ind. St. n°. 6579) is de directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid gemachtigd om voorwerpen van oudheidkundige waarde, die na taxatie zullen blijken de geldswaarde van f 1000 niet te boven te gaan, ten behoeve van eenig Rijksmuseum hier te lande aan te koopen en die voorwerpen op te zenden aan de inrichting voor welke zij bestemd zijn (vgl. Bijbl. Ind. St. n°. 4282).

---

§ 3. KONINKLIJK MAGNETISCH EN METEOROLOGISCH OBSERVATORIUM TE BATAVIA.

De uitkomsten van de in 1905 bij het observatorium verrichte waarnemingen zijn gepubliceerd in deel XXVIII der „Observations".

Het nieuwe stel instrumenten van TÖPFER en SCHULZE werd in Mei van Batavia naar Buitenzorg overgebracht en in het magnetograafhuisje naast het apparaat van ADI geplaatst, al welke instrumenten in hunne nieuwe opstelling eene zeer bevredigende registratie van de magnetische variaties opleverden. Ter bevordering van het onderzoek der electrische aardstroomen, werd het observatorium door eene draadgeleiding met het telegraafkantoor te Weltevreden verbonden, terwijl het des nachts de beschikking over den kabel naar Billiton en de telegraaflijnen naar Cheribon, Soekaboemi en Anjer verkreeg.

De opteekeningen van den seismograaf van EHLERT waren zeer bevredigend; de opzending van de registreerstrooken naar Straatsburg had geregeld plaats. De uit verschillende deelen van den Indischen Archipel ontvangen berichten omtrent aardbevingen zijn gepubliceerd in het 66ste deel van het Natuurkundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. Tegen het einde van 1906 zijn aan de hoofden van gewestelijk bestuur blanco vraagstaten voor aardbevingen en vulkanische verschijnselen ter uitdeeling aan verschillende bestuurs- en andere ambtenaren toegezonden (zie Bijbl. Ind. St. n°. 6570).

De opteekeningen van de zelfregistreerende regenmeters te Buitenzorg, Pasoeroean, Kalibagor, Tambaksarikidoel, Padang, Pontianak en Ambon, zoomede die van den zelfregistreerenden getijmeter te Emmahaven, en de aflezingen van de barometers te Padang, Pontianak, Ambon, Menado en Merauke werden geregeld ontvangen en bewerkt.

De in 1906 over het algemeen naar behooren verrichte regenwaarnemingen zijn gepubliceerd in den 27sten jaargang van de „Regenwaarnemingen". Het aantal stations in de buitenbezittingen werd weder uitgebreid; bij het einde van 1906 waren in het geheel 283 stations in werking. De verzameling en bewerking van het geheele materiaal van waarnemingen, met gouvernements en particuliere regenmeters op Java verricht, naderen hare voltooiing.

Ten behoeve van de magnetische opneming van den Archipel werden door den waarnemenden directeur van het observatorium reizen gedaan naar de Westerafdeeling van Borneo, de Kleine Soenda-eilanden en Merauke.

Volgens de te Batavia verrichte meteorologische waarnemingen, was aldaar in 1906 de temperatuur te hoog, waren de betrekkelijke vochtigheid en de bewolking te groot en was de zonneschijn te gering. De regenval bleef in Februari — gewoonlijk de regenrijkste maand — 236 m.M. beneden en steeg in September 164 m.M. boven het gemiddelde. De westmoeson kenmerkte

zich over geheel Java door eene vroegtijdige vermindering van de regens en de oostmoeson door een abnormaal grooten regenval. Ook in andere deelen van den Archipel deed zich, hoewel in mindere mate, dit abnormale verschijnsel voor.

---

§ 4. GENOOTSCHAPPEN TER BEVORDERING VAN WETENSCHAPPEN EN NIJVERHEID; WETENSCHAPPELIJKE WERKEN VAN VERSCHILLENDEN AARD; TIJDSCHRIFTEN EN NIEUWSBLADEN.

Zoowel de hier te lande als de in Indië gevestigde genootschappen op indologisch gebied bleven in 1906 hunne verschillende uitgaven voortzetten. Het aantal der in Nederlandsch-Indië verschijnende periodieken vermeerderde met 5 Nederlandsche en 2 Maleische maandbladen, met 1 Nederlandsch en 1 Maleisch halfmaandelijksch blad, met 2 Nederlandsche en 3 Maleische weekbladen en met 1 Nederlandsch dagblad. Daarentegen werd de uitgaaf gestaakt van de periodieken „Het daghet", „Velo Club", „Lumen", „Algemeen Sportblad voor Nederlandsch-Indië", „Het Orgaan" en „Pewarta Pryaji". De titel van „Het Gemeenteblad Batavia" werd gewijzigd in „Algemeen Gemeenteblad". Eene opgaaf van alle in Indië uitgegeven periodieken is opgenomen in bijlage X van deel I van den Indischen Regeeringsalmanak voor 1907.

Van de tegemoetkoming van f 20 000, welke in 1905 aan het geïllustreerde tijdschrift „Bintang Hindia" werd verleend (zie K. V. 1906, kol. 168), was op 31 December 1906 f 3000 terugbetaald. Bij Gouv. Bt. 13 Dec. 1906 n°. 43 is, met ingang van 1 Febr. 1907, de aan de „Bintang Hindia" toegekende portvrijdom (zie t. a. p.) ingetrokken, doch is, voor den tijd van vier jaren, een bedrag van f 1000 per kwartaal beschikbaar gesteld tot vergoeding van de kosten van opneming in dat tijdschrift van stukken en mededeelingen van regeeringswege en van vertalingen daarvan in het Maleisch.

Van de met financieelen steun der Regeering uit te geven beschrijving van Indische houtsoorten („Mikrographie des Holzes der auf Java vorkommenden Baumarten"), door den heer H. H. Janssonius (zie K. V. 1906, kol. 166), is in Februari 1907 de eerste aflevering van de pers gekomen. Voorts verschenen het tweede vervolg op Hartmann's „Repertorium op de literatuur betreffende de Nederlandsche koloniën" (zie K. V. 1906, kol. 167) en een tweede vervolg op den catalogus van de bibliotheek van het Departement van Koloniën.

Aan de publicatie van de resultaten der in 1903, onder leiding van den Utrechtschen hoogleeraar dr. C. A. Wichmann ondernomen wetenschappelijke expeditie naar de noordkust van Nederlandsch-Nieuw-Guinea (zie K. V. 1903, kol. 198/200 en 1904, kol. 205/206) is van regeeringswege geldelijke steun verleend. Van het werk zagen reeds een tweetal afleveringen het licht.

---

§ 5. DRUKKERIJEN.

Door de landsdrukkerij te Batavia zijn in 1907 van 6486 modellen ten dienste van verschillende landsadministratiën en van 228 boekwerken in 't geheel 69 148 552 afdrukken geleverd. De ontvangsten der inrichting bedroegen over 1906 f 346 887 en de uitgaven (met inbegrip van die in Nederland gedaan — ad f 175 157 — voor aanschaffing van materialen) f 320 509, een en ander volgens voorloopige opgaven. In 1905 is, volgens definitieve gegevens, ten voordeele van de inrichting ontvangen f 311 151 en daarvoor uitgegeven f 301 489 (waaronder f 160 072 in Nederland).

Bij Gouv. Bt. 13 Jan. 1907 n°. 41 (Ind. St. n°. 24) is bij de landsdrukkerij een boekhouder, tevens chef der expeditie, in dienst gesteld.

De opgaven van de hoofden van gewestelijk bestuur omtrent de in Indië bestaande particuliere drukkerijen zijn bijeengebracht in eene bij hoofdstuk Q behoorende lijst van fabrieken en andere industrieele inrichtingen.

III. EEREDIENST.

De voor deze afdeeling ontvangen gegevens zijn zooveel mogelijk bijeengebracht in bijlage P. Te dezer plaatse valt slechts het volgende aan te teekenen.

§ 1. CHRISTELIJKE GODSDIENST.

Indische Protestantsche Kerk. Van het organiek toegestaan aantal van 41 predikanten waren er bij het einde van 1906 38 in Indië in functie en 3 met verlof. Van de 3 op ult. 1906 onbezette predikantsplaatsen werden er 2 tijdelijk waargenomen door hulppredikers van bij de Protestantsche Kerk aangesloten inlandsche Christengemeenten. Met inbegrip van dit tweetal, die tevens hun eigen dienstwerk of een deel daarvan bleven vervullen, waren er van de 27 organiek toegestane hulppredikers op ult. 1906 24 in functie en 2 met buitenlandsch verlof. Het aantal Europeesche godsdienstleeraars (zie Ind. St. 1901 n°. 255) bedroeg op ult. 1906 7, die alle in functie waren.

Als van landswege bezoldigde inlandsche leeraars bij inlandsche Christengemeenten waren op ult. 1906 in dienst 226 personen, d. i. 3 minder dan het jaar te voren. Voor het inlandsch leeraarsambt waren bij het einde van 1906 in opleiding (zie Ind. St. 1870 n°. 125, juncto 1885 n°. 84) 93 inlandsche jongelieden, van wie er 7 in den loop van het jaar als kweekelingen waren aangenomen.

Ook in 1906 zijn de gebruikelijke toelagen uit 's lands kas verleend, zoowel die welke strekken ter voorziening, op plaatsen

waar geen predikant bescheiden was (een 34-tal, waaronder 4 in de buitenbezittingen), in het godsdienstonderwijs der Europeesche jeugd, door middel van daartoe door het kerkbestuur aangewezen personen (onder wie 15 vrouwen), als de toelagen ter tegemoetkoming van enkele gemeenten in de kosten van den openbaren eeredienst, zoomede ten behoeve van het godsdienstonderwijs bij inlandsche Christengemeenten, die over geen uit 's lands kas bezoldigden Europeeschen of inlandschen geestelijke konden beschikken. Laatstbedoelde toelagen werden in 1906 genoten door de gemeenten in de residentiën Amboina en Menado en door de gemeente te Toegoe (Batavia).

Bij Gouv. Bt. 22 Dec. 1906 n°. 29 (Ind. St. n°. 549) is, in verband met art. 3 van K. B. 15 Nov. 1900 n°. 28 (Ind. St. n°. 81), § 2 van art. 1 van Ind. St. 1864 n°. 156, houdende bepaling dat de predikanten te Batavia, Semarang en Soerabaja eene hoogere bezoldiging genieten dan de overige predikanten, ingetrokken.

In de regeling van het dienstwerk van de predikanten te Kediri en Soerakarta is wijziging gebracht (zie Bijbl. Ind. St. nos. 6590 en 6640).

Roomsch-katholieke Kerk. Bij het einde van 1906 waren, met inbegrip van den Apostolischen vicaris, in Indië aanwezig 59 geestelijken. Bezoldiging uit 's lands kas werd genoten door 36 geestelijken en door 11 inlandsche of met hen gelijkgestelde leeraren bij Roomsch-katholieke gemeenten.

Op aanvragen van de zijde van het Roomsch-katholiek kerkbestuur om op 's lands kosten kerkelijke dienstreizen te laten doen buiten de vaste dienstreizen werd gunstig beschikt.

Voor het geven van Christelijk onderwijs aan de Roomsch-katholieke jeugd werden in 1906 toelagen verleend aan 41 gemeenten (hiervan 4 in de buitenbezittingen), terwijl de gemeenten te Koeta Radja en Makasser in het genot bleven van eene kleine tegemoetkoming in de kosten van den eeredienst.

Van de drie staties of kerkelijke gewesten voor Roomsch-katholieke geestelijken Cheribon, Semarang en Buitenzorg zijn vier staties gevormd, met Cheribon, Semarang, Buitenzorg en Bandoeng als standplaatsen (Ind. St. 1907 n°. 118).

Zendingswerk (buiten dat der Roomsch-katholieke missie). Gedurende het tijdvak 1 Juli 1906 t/m ult. Juni 1907 zijn in Indië voor het eerst toegelaten 14 zendeling-leeraren, zagen 2 zendeling-leeraren de hun reeds verleende toelating tegen die van een ander ressort verwisseld en werd het ressort van 2 anderen uitgebreid. Toelating als hulpzendeling werd in genoemd tijdvak verleend aan 8 inlanders.

Omtrent de van wege de zending in stand gehouden ziekeninrichtingen zie men afdeeling V van dit hoofdstuk.

§ 2. MOHAMMEDAANSCHE GODSDIENST.

Van de mededeelingen op Mohammedaansch godsdienstig gebied, welke in de gewestelijke verslagen voorkwamen, is reeds melding gemaakt in hoofdstuk C.

Het aantal Nederlandsch-Indische Mekkagangers, die zich bij ons consulaat te Djeddah (Arabië) voor de bedevaart van 1906 aanmeldden, bedroeg 6675, tegen 5205 in 1905. Van die 6675 pelgrims werden er 299 van nieuwe passen voorzien door onzen consul te Djeddah, terwijl de overige in het bezit waren van in Nederlandsch-Indië afgegeven passen.

Bijzondere voorschriften met betrekking tot het van bestuurswege uit te oefenen toezicht op het Mohammedaansch godsdienstonderwijs op Java en Madoera, met uitzondering van de Vorstenlanden (vgl. K. V. 1906, kol. 170), werden gegeven door de residenten van Kediri (zie Jav. Ct. 1906 n°. 93) en Pekalongan (zie Jav. Ct. 1907 nos. 15 en 25).

IV. INSTELLINGEN VAN LIEFDADIGHEID, UITKEERINGS- EN SPAARFONDSEN.

Over weezenverpleging en armenverzorging, over andere liefdadigheids- of daarmede verwante vereenigingen, zoomede over het particulier spaarbankwezen, zijn de voor dit verslag ontvangen opgaven bijeengebracht in bijlage Q.

V. BURGERLIJKE GENEESKUNDIGE DIENST.

Voor de burgerlijke geneeskundige indeeling van Java en Madoera zie men bijlage BB van deel I van den Indischen Regeeringsalmanak voor 1907.

Bij Gouv. Bt. 3 Dec. 1906 n°. 15 is, onder voorzitterschap van den dirigeerenden officier van gezondheid der 1ste klasse J. Bijker, eene commissie ingesteld tot voorbereiding van eene reorganisatie van den burgerlijken geneeskundigen dienst.

Personeel. Voor opgaven omtrent het bij het einde van 1906 in Nederlandsch-Indië toegelaten (al dan niet aan 's lands dienst verbonden) genees-, heel-, verlos-, tandheelkundig en pharmaceutisch personeel zij verwezen naar tabel I van bijlage R.

De som van f 179 000 's jaars, beschikbaar gesteld voor toelagen aan burgergeneesheeren, belast met de waarneming van den civielen geneeskundigen dienst en het opzicht over de vaccine (zie K. V. 1906, kol. 171), is nader verhoogd tot f 186 800 (Gouv. Bt. 29 Jan. 1907 n°. 10).

Ziekten-wetgeving. Met intrekking van de Ord. in Ind. St. 1890 n°. 141, zijn bij Ord. van 12 Juni 1906 (Ind. St. n°. 281), aangevuld bij Ord. van 6 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 514), nieuwe bepalingen vastgesteld ter voorkoming en bestrijding van rabies

(hondsdolheid) in Nederlandsch-Indië, terwijl bij Gouv. Bt. 12 Juni 1906 n°. 27 (Ind. St. n°. 282), gewijzigd bij Gouv. Bt. 17 Dec. 1906 n°. 28 (Ind. St. n°. 539), de gewesten en eilanden zijn aangewezen waar, ingevolge de nieuwe ordonnantie, de invoer van honden en katten verboden is en eenige reeden en havens zijn genoemd als plaatsen, waar van buiten Nederlandsch-Indië aangevoerde honden, onder zekere voorwaarden, mogen worden ontscheept.

In Januari 1907 is door den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid eene quarantaine-commissie ingesteld, ten einde hem te dienen van advies over belangrijke aangelegenheden, rakende de uitvoering van de quarantaine- en pestordonnantiën [1]), dan wel omtrent de wijziging of aanvulling van die ordonnantiën.

Sedert ult. December 1905 zijn, hetzij voor het eerst, hetzij bij hernieuwing, besmet verklaard wegens *pest* eenige havens en streken van Arabië, Britsch-Indië, Perzië, China, de Straits-Settlements, Malaka, Siam, Cochin-China, Egypte en Australië; wegens *cholera* Calcutta en Negapatam (Britsch-Indië), de westkust van Malaka en Bangkok (Siam) en wegens *pokken* Calcutta.

Het reglement op den burgerlijken geneeskundigen dienst is, met betrekking tot de afgifte van doodsverklaringen en doodsoorzaakverklaringen, gewijzigd bij Ord. van 3 Mei 1907 (Ind. St. n°. 236).

Algemeene gezondheidstoestand. Gedurende 1906 was de gezondheidstoestand over het algemeen bevredigend.

Cholera trad sporadisch op te Djombang en Sidoardjo (Soerabaja), waar van de 5 en 8 lijders er respectievelijk 4 en 2 bezweken. Te Semarang kwamen 13 twijfelachtige gevallen voor, waaronder 5 met doodelijken afloop.

Beri-beri werd waargenomen in de residentiën Preanger-Regentschappen en Besoeki, op de Aroe-eilanden (Amboina), zoomede in de districten Belinjoe en Muntok der residentie Banka en onderhoorigheden. Onder de mijnwerkers in laatstgemeld gewest kwamen 638 gevallen voor; 433 lijders werden naar Buitenzorg geëvacueerd, van wie er 18 overleden en 60 hersteld terugkeerden. Op de gambircultuurondernemingen Gading Estate en Ajer Moelik Estate in de afdeeling Indragiri (Riouw en onderhoorigheden), benevens bij de petroleumtank-installatie op Groot-Sambo heerschte de ziekte in mindere mate. Daarentegen woedde zij hevig onder de dwangarbeiders bij de werken aan de stroomversnellingen van de Boven-Mahakam (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), benevens onder de koelies van de mijnbouwmaatschappij Poeloe Laoet, waar echter, door ruime evacuatie en veranderde voeding, het kwaad spoedig werd gestuit.

Moeraskoortsen kwamen wederom veelvuldig voor, vooral op kustplaatsen. Op de noordkust van Madoera werd de koortsepidemie, dank zij de getroffen maatregelen, beperkt. Uit de residentiën Semarang, Rembang, Pasoeroean en Besoeki werden respectievelijk 150 093, 22 468, 92 992 en 47 467 gevallen gemeld, waaronder 17 119, 1447, 8518 en 6436 met doodelijken afloop. De tegen lagen prijs verkrijgbaar gestelde kinine-tabletten (vgl. K. V. 1906, kol. 171, noot 4) vonden veel aftrek.

Mazelen heerschten sterk in de afdeelingen Malang en Pasoeroean, benevens in de residentie Tapanoeli, terwijl die ziekte, doch in mindere mate, ook optrad in de Lampongsche districten.

Van *dyphterie* werden in het geheel 6 gevallen gemeld, waarvan 2 met doodelijken afloop.

Dysenterie vertoonde zich o. a. in de residentie Riouw en onderhoorigheden en in Zuid-Celebes. Epidemisch heerschte de ziekte op het eiland Sapeken (Madoera), van waar zij zich op de eilanden Pangeroengan, Sepandjang en Seboenten voortplantte, maar door krachtige maatregelen spoedig bedwongen werd.

Typhus deed zich voor op Sumatra's Westkust, in Tapanoeli en op Java, voornamelijk in de residentiën Batavia en Madioen. In de residentie Semarang bleef de ziekte, hoewel van epidemischen aard, binnen kleinen kring beperkt.

Kinkhoest heerschte in de residentie Tapanoeli en te Marabahan (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo).

De *pokken* vertoonden zich in hevige mate in de Zuiderdistricten van Celebes, in de Padangsche Benedenlanden en in de afdeelingen Sampang (Madoera), Patjitan (Madioen) en Probolinggo. Van het totaal aantal lijders (5061) stierven er 774.

Aan *rabies* (*hondsdolheid*) leden te Pontianak (Westerafdeeling van Borneo) een 5-tal personen, van wie er 2 overleden. Alleen uit de afdeeling Stad en Voorsteden van Batavia werden 35 personen (22 Europeanen en 13 inlanders) in het Instituut Pasteur voor die ziekte in behandeling genomen.

[1]) De pest-ordonnantie (Ind. St. 1902 n°. 112, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader aangevuld bij Ordn. van 31 Juli 1906 (Ind. St. n°. 356) en 24 Oct. 1906 (Ind. St. n°. 447).

Geneeskundige gouvernementspractijk. Eene statistiek hiervan is opgenomen in tabel III van bijlage R, waarin ook eene statistiek voorkomt van de in de zendingshospitalen behandelde inlandsche lijders.

Op het eiland Banka zijn twee Europeesche geneesheeren in dienst gesteld (Ind. St. 1907 n°. 39).

Bij Gouv. Bt. 5 April 1906 n°. 65 (Ind. St. n° 213), gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Bt. 22 Nov. 1906 n°. 63 (Ind. St. 1906 n°. 483), zijn nieuwe bepalingen vastgesteld nopens het verleenen van kostelooze geneeskundige en verloskundige gouvernementshulp aan Europeanen, terwijl bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 66 (Ind. St. n°. 214) voorschriften zijn gegeven tot toekenning van kostelooze geneeskundige hulp van gouvernementswege en verstrekking van geneesmiddelen aan sommige categorieën van in dienst zijnde of gepensionneerde inlandsche burgerlijke landsdienaren en aan hunne gezinnen, weduwen en weezen. Voorts is, voor zoover ook op vrije geneeskundige behandeling aanspraak kan gemaakt worden, gratis verstrekking van geneesmiddelen toegestaan ten behoeve van de officieren van het Leger des Heils in Nederlandsch-Indië, van de behoeftige inlandsche bevolking, van eenige Europeesche ambtenaren bij de in- en uitvoerrechten in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, van het recherchepersoneel, van het Indisch comité voor wetenschappelijke onderzoekingen en van de door dat comité voorgenomen expeditie tot wetenschappelijke exploratie van Zuid-Nieuw-Guinea, van de beheerders van boschdistricten, van de in dienst van het boschwezen werkzame arbeiders en het onder die beheerders dienende personeel, van den chef der boschinrichting ten behoeve van de in dienst dier inrichting werkzame arbeiders en van het onder dien chef werkzaam gesteld personeel (Gouv. Btn. 15 April, 19 Aug., 10 en 27 Oct. en 8 Dec. 1906 nos. 14, 21, 8, 29 en 13) [1]).

In de behoefte aan kostelooze verloskundige hulp onder de behoeftige Europeesche en inlandsche bevolking in de afdeeling Bataklanden der residentie Tapanoeli is tijdelijk voorzien bij Gouv. Bt. 7 Mei 1907 n°. 17 (Jav. Ct. n°. 38).

Geneeskundig staatstoezicht. In Augustus 1906 is eene commissie ingesteld tot voorlichting van de te Utrecht gevestigde Nederlandsche Pharmacopoea-commissie, die in opdracht heeft jaarlijks een ontwerp in te dienen tot aanvulling of wijziging van de Nederlandsche Pharmacopoea en om, zoo dikwijls het noodig is, een ontwerp samen te stellen voor eene nieuwe uitgave. Voorts is door eene bij dezelfde gelegenheid ingestelde commissie eene lijst ontworpen van in de 4de uitgaaf der Nederlandsche Pharmacopoea voorkomende geneesmiddelen, welke in elke apotheek in Nederlandsch-Indië voorhanden moeten zijn, welke lijst — nadat daaraan, door eene wijziging van het reglement op den burgerlijken geneeskundigen dienst (zie Ind. St. 1907 n°. 194), eene wettelijke grondslag was gegeven — is bekrachtigd bij Gouv. Bt. 21 April 1907 n°. 37 (Ind. St. n°. 228). Met gebruikmaking van de bij Ord. van 30 Oct. 1906 (Ind. St. n°. 453) verleende machtiging, is verder bij Gouv. Bt. 30 Oct. 1906 n°. 14 (Ind. St. n°. 454) bepaald, dat de 4de uitgave van de Nederlandsche Pharmacopoea op 1 Juli 1907 in Indië in werking treedt.

In Maart en April 1906 werd, onder leiding van den leeraar aan den cursus voor tropische ziekten, een onderzoek ingesteld naar de onder de bevolking van de particuliere landen Pasilian en Tjilingtjing (res. Batavia) heerschende moeraskoortsen, terwijl in Juni d. a. v., in hoofdzaak ter bestudeering van eene dergelijke in het zuidoostelijk deel van de Preanger-Regentschappen uitgebroken ziekte en van eene onder de bevolking in die streken voorkomende wormziekte (anchylostomum duodenale), door den inspecteur over den burgerlijken geneeskundigen dienst, vergezeld van genoemden leeraar, verschillende plaatsen van die residentie bezocht werden. In September en October maakte de inspecteur eene inspectiereis door de residentiën Semarang,

[1]) Door de Indische Regeering is beslist, dat het verschaffen van geneeskundige hulp en de verstrekking van geneesmiddelen ten dienste van de zieke bevolking op de particuliere landerijen, in de eerste plaats tot de taak van de eigenaren dier landerijen behoort.

Rembang, Soerabaja, Pasoeroean en Besoeki. Evenals in vorige jaren werd bij de verschillende dienstreizen aan de stations en in de treinen het materieel voor het verleenen van hulp aan gekwetsten bij spoorwegongelukken geïnspecteerd.

Door den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid zijn in November 1906 nadere voorschriften vastgesteld omtrent de indiening van aanvragen van geneesmiddelen.

Inlandsche artsen. Bij de school tot opleiding van inlandsche artsen begon de cursus 1905/1906 met 58 leerlingen in de voorbereidende en 87 in de geneeskundige afdeeling. Tengevolge van verschillende mutatiën, waaromtrent verwezen wordt naar tabel II van bijlage R, bedroeg het aantal leerlingen bij het einde van het schooljaar 127 (48 in de voorbereidende en 79 in de geneeskundige afdeeling). Aan het in October 1906 afgenomen eindexamen onderwierpen zich 11 candidaten, van wie er 9 slaagden. Een inlandsch geneeskundige legde met goed gevolg het examen in de verloskunde af.

De kosten der school bedroegen gedurende 1906 f 87 067 (tegen f 89 190, volgens verbeterde opgaven, in 1905), waaronder f 29 632 (in 1905 f 29 040) wegens toelagen aan de leerlingen.

Gedurende 1906 ontvielen 13 inlandsche artsen aan 's lands dienst, terwijl 1 dokter-djawa, wegens ziekte, op wachtgeld werd gesteld. In het geheel moest dus in 14 vacatures worden voorzien, terwijl slechts 9 inlandsche artsen door de school werden afgeleverd, zoodat aan verschillende aanvragen om dergelijke geneeskundigen niet kon worden voldaan.

Bij Gouv. Btn. 22 Nov. en 25 Dec. 1906 nos. 18 en 40 is machtiging verleend om, bij wijze van proef, voor den tijd van één jaar, 2 inlandsche artsen bij de militaire hospitalen te Weltevreden en Tjimahi werkzaam te stellen, onder toekenning aan ieder hunner van eene toelage van f 50 's maands boven hunne gewone inkomsten.

Het aantal van 10 lijders dat, ten behoeve van het onderwijs aan de school voor inlandsche artsen, gratis wordt verpleegd in het militair hospitaal te Weltevreden is, onder eenig voorbehoud, gebracht op 40 (Gouv. Bt. 16 Jan. 1907 n°. 20).

Bij Gouv. Bt. 1 Maart 1907 n°. 36 is, voorloopig bij wijze van proef, ten behoeve van het onderwijs in ziekenverpleging aan de school, een bedrag van ten hoogste f 50 's maands toegestaan, terwijl bij Gouv. Bt. 31 Maart 1907 n°. 28, eveneens als tijdelijke maatregel, de toelagen voor het onderwijs in de oogheelkunde en artsenijbereidkunde aan de school van f 100 's maands voor beide vakken te zamen, zijn gebracht op f 75 's maands voor elk vak. Het aantal burgerleeraren aan de school is tijdelijk met één vermeerderd (Gouv. Bt. 27 Nov. 1906 n°. 13).

In Maart 1907 is door den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid eene wijziging gebracht in het reglement betreffende de bevoegdheid en verplichtingen van inlandsche geneeskundigen (Bijbl. Ind. St. n°. 5663).

Inlandsche vroedvrouwen. Tabel IV van bijlage R bevat eene opgaaf van het aantal en den afloop van de gedurende 1906 verrichte verlossingen door inlandsche vroedvrouwen, die onderstand van gouvernementswege genieten.

Het aantal inlandsche vroedvrouwen, die hare opleiding bij Europeesche geneesheeren hadden genoten, was in 1906 van 62 tot 51 gedaald. Bij het einde van het jaar waren er nog 48 in opleiding (vgl. overigens tabel I van bijlage R).

In Juni 1906 is door den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid eene wijziging gebracht in het reglement betreffende de bevoegdheid en de verplichtingen van inlandsche vroedvrouwen (Bijbl. Ind. St. n°. 6515).

Vaccine en inenting tegen hondsdolheid. Tabel VII, sub A, van bijlage R, toont den omvang aan van de verrichtingen der inlandsche vaccinateurs over de laatste 5 jaren.

Het aantal vaccinateurs in de residentie Menado is, ten behoeve van het landschap Bolaang Mongondou, met 2 vermeerderd (Ind. St. 1907 n°. 22), terwijl, bij wijze van tijdelijken maatregel, het aantal vaccinateurs in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden en in de residentiën Riouw en onderhoorigheden en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo vermeerderd is met respectievelijk één ten behoeve van de onderafdeeling Bone-ri-attang, één ten behoeve van de Koeantan-districten en twee ten dienste van de afdeelingen Boven-Doesoen en Pasir (Gouv. Btn. 13 Juli en 14 Aug. 1906 en 30 Maart 1907 nos. 32, 11 en 15).

Bij Gouv. Bt. 14 Mei 1907 (Ind. St. n°. 247) is het gezamenlijk aantal vaccinateurs, hulpvaccinateurs en élève-vaccinateurs in Nederlandsch-Indië vastgesteld, ter vergemakkelijking van hunne, voortaan door den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid te bewerkstelligen, verdeeling over de verschillende gewesten.

Ten behoeve van de toekenning van tegemoetkomingen voor reiskosten aan vaccinateurs in enkele gewesten der buitenbezittingen zijn bij Gouv. Bt. 14 Mei 1907 n°. 46 (Ind. St. n°. 246) fondsen beschikbaar gesteld.

Cijferopgaven ten aanzien van de in 1906 bij de landskoepokinrichting en het daaraan verbonden Instituut-Pasteur verrichte werkzaamheden vindt men in de tabellen VII, sub B, en VIII van bijlage R.

Bij Ind. St. 1906 n°. 233 is de tegemoetkoming voor verblijfkosten aan de leerlingen van den inentingscursus bij de landskoepokinrichting (Ind. St. 1902 n°. 270) verminderd.

Geneeskundig laboratorium en cursus in tropische ziekten. Het reglement voor het geneeskundig laboratorium is aangevuld bij Gouv. Bt. 24 Aug. 1906 n°. 27 (Bijbl. Ind. St. n°. 6528).

In 1906 werden een groot aantal onderzoekingen — uitsluitend van diagnotisch belang — aan het laboratorium verricht, terwijl ook herhaaldelijk ten behoeve van de justitie onderzoekingen werden ingesteld. Voorts werd aan den onderdirecteur van het laboratorium opgedragen het water van de waterleiding te Koeta Radja bacteriologisch te onderzoeken, en, in overleg met den civielen en militairen gouverneur van Atjèh en onderhoorigheden en den gewestelijk eerstaanwezenden officier van gezondheid, maatregelen te beramen voor het geval zich pest in dat gewest mocht voordoen. Verder werden onderzoekingen gedaan over den levensduur en het behoud der virulentie van pestbacillen in de tropen, de agglutinatie van bacillus coli bij den gezonden en zieken mensch, de pathologisch-anatomische veranderingen bij appendicitis, de gevallen van botryomycose bij den mensch en de verhouding tusschen borstomvang en lichaamslengte bij inlanders. Professor A. Neisser uit Breslau — vgl. K. V. 1906, kol. 174 — zette de in 1905 aangevangen onderzoekingen naar middelen ter voorkoming en bestrijding van syphilis voort [1].

Van de in het laboratorium bereide malleïne werd zoowel op Java als op Sumatra veelvuldig gebruik gemaakt tot het opsporen van onder de paarden voorkomende gevallen van kwaden droes. De voor veeartsenijkundige doeleinden vervaardigde tuberculine wordt nog weinig toegepast.

Er werden drie driemaandelijksche cursussen in tropische ziekten gegeven, aan welke werd deelgenomen door officieren van gezondheid van land- en zeemacht, zoomede door particuliere geneesheeren. De op dien cursus behandelde onderwerpen betroffen de physiologie en de hygiëne van de tropen, de epidemiologie der voor de tropen belangrijke infectieziekten, de aandoeningen door protozoën veroorzaakt, de vaccinatie en de hondsdolheid, zoomede de vee- en vleeschkeuring, terwijl de particuliere geneesheer dr. J. D. Kayser, geheel belangeloos, de voor de tropen belangrijkste huidziekten behandelde.

Tabel III, sub B, van bijlage R bevat eene opgave van de lijders, behandeld in de voor den cursus in tropische ziekten bestemde afdeeling van het militair hospitaal te Weltevreden.

Ziekengestichten en fondsen. Tabel I van bijlage R bevat eene gewestelijke statistiek van de op ult. 1906 bestaande gouvernements- en particuliere ziekeninrichtingen en tabel V opgaven over 1906 nopens de uitkomsten van de verpleging in de zes groote burgerlijke ziekengestichten (de stadsverbanden te Batavia, Soerabaja en Semarang en het hulpstadsverband te laatstgenoemder plaatse, zoomede de Chineesche hospitalen te Batavia en Semarang). In Juli 1906 (zie Bijbl. Ind. St. n°. 6541) is een nieuw model ziekenregister vastgesteld.

Voor de reeds bestaande of nog op te richten inlandsche hospitalen te Merauke (Zuid-Nieuw-Guinea), Buitenzorg (Batavia), Keboemen (Kedoe) en Praja (eiland Lombok) is personeel in dienst gesteld bij Gouv. Btn. 15 Jan. 1907 nos. 36 t/m 39 (Ind. St. nos. 31 t/m 34), terwijl bij Gouv. Bt. 22 Dec. 1906 n°. 22 het personeel bij het stadsverband te Soerabaja tijdelijk is uitgebreid.

Voor 1906 zijn, op den voet van de „Regelen" in Ind. St. 1906 n°. 276, subsidiën verleend ten behoeve van de inlandsche

[1] Ook over 1907 is aan prof. Neisser voor dat doel eene subsidie van f 1000 's maands toegekend (Gouv. Bt. 3 Maart 1907 n°. 10).

ziekenhuizen te Batavia (afdeeling voor kostelooze verpleging in het gesticht der „Vereeniging voor ziekenverpleging" in Nederlandsch-Indië), te Djokjakarta (Petronella-hospitaal), te Madjawarna (Soerabaja), te Poerwadadi (Semarang) en te Pea Radja (Tapanoeli), zoomede ten behoeve van de hulpziekenhuizen te Kalonganatas (Menado), Mergaredja, Ambarawa, Kalitjeret, Kedoengpendjalin (allen in de residentie Semarang) en te Segaran (Soerabaja). De voor deze inrichtingen reeds bestaande subsidiën, zoomede de door de Kedirische ziekeninrichting genoten subsidie, zijn, in verband met voormelde regelen, ingetrokken.

In het op den zendingspost Madjawarna (Soerabaja) van het Nederlandsch Zendelinggenootschap te Rotterdam bestaand particuliere ziekenhuis voor inlanders, onder leiding van de zendeling-artsen drs. Duymaer van Twist en mejuffrouw Pijsel, zijn gedurende 1906 8093 zieken behandeld, van wie er 2199 in het ziekenhuis werden opgenomen, met 113 558 verpleegdagen.

De te Batavia gevestigde „Vereeniging voor ziekenverpleging" verpleegde in haar diakonessenhuis aldaar gedurende 1906 731 betalenden en 169 niet-betalenden, met respectievelijk 19 860 en 5989 verpleegdagen. Van de aan het diakonessenhuis verbonden polikliniek voor on- en minvermogenden maakten 1064 patiënten gebruik, aan wie 6833 consulten gegeven werden. In opleiding voor ziekenverpleegster waren bij de Vereeniging, bij het einde van 1906, 6 interne leerlingen.

Te Batang (Pekalongan) is een gebouwtje voor het verleenen van eerste hulp aan zieken en gewonden opgericht.

In het verplegingsgesticht voor behoeftige lijders te Alian in de afdeeling Keboemen (Kedoe) (zie K. V. 1906, kol. 175), onder beheer van den missionair-predikant K. van Dijk, bedroeg het aantal verpleegden in 1906 95 mannen en 57 vrouwen, met 7363 en 7031 verpleegdagen.

In het inlandsche hospitaal te Wangkoeng ter hoofdplaats Soerakarta werden in 1906 251 lijders verpleegd, terwijl in het inlandsche ziekengesticht te Mangoendjajan (Soerakarta), dat gedeeltelijk ook bestemd is voor de opneming en verpleging van zieke prostituées, 201 lijders werden opgenomen.

Te Tjepoe (Rembang) is door de Dordtsche Petroleummaatschappij eene ziekeninrichting gevestigd.

De nieuwe ziekeninrichting te Djember (Besoeki) kwam gereed en werd in gebruik genomen. Ter afdeelingshoofdplaats Bondowoso van genoemd gewest bestaat een zendingsziekenhuis van het Java-Comité, waar behoeftige inlanders kosteloos verpleegd worden.

Te Bangkinang (Padangsche Bovenlanden) is door de bevolking der V Koto een ziekenbarak gebouwd tot opneming van lieden, die onder behandeling zijn van den polikliniek houdenden eerstaanwezenden officier van gezondheid aldaar.

De op ult. 1905 in het leprozengesticht op het eiland Temadjoe (afd. Mampawa der Westerafdeeling van Borneo) aanwezige 6 personen hebben die inrichting verlaten: een 4-tal begaven zich naar Pontianak en de overigen naar geïsoleerde plaatsen in die afdeeling. Te Bengkajang in genoemd gewest is door particuliere bijdragen een gebouwtje tot stand gekomen, waar de zieke bevolking een onderkomen vindt en door den officier van gezondheid wordt behandeld.

Te Samarinda (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) heeft de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië voor hare Europeesche employés en voor haar inlandsch personeel afzonderlijke ziekenhuizen opgericht, aan welker hoofd een Europeesche geneesheer staat. Te Tarakan bezit die Maatschappij een ziekenzaal, onder directie van een dokter-djawa, terwijl op de boorterreinen kleinere inrichtingen van dien aard aanwezig zijn, waar aan de zieken eerste hulp wordt verleend.

Te Balikpapan en te Moearadjawa zijn door de Nederlandsch-Indische Industrie- en Handelmaatschappij hospitalen gevestigd, onder bestuur van Europeesche geneesheeren. Eene aan dezelfde maatschappij toebehoorende kleinere ziekeninrichting bevindt zich te Sanga Sanga Dalam, aan het hoofd waarvan een inlandsche geneeskundige geplaatst is.

Aan het te Buitenzorg opgerichte ziekenfonds „Buitenzorg" is bij Gouv. Bt. 20 Nov. 1906 n°. 40 tot wederopzeggens vergunning verleend om, ten behoeve van zijne leden, op nader vast te stellen voorwaarden, tegen betaling genees- en verbandmiddelen te verkrijgen uit de militaire apotheek aldaar.

Krankzinnigenwezen. Ten aanzien van de verpleegsterkte in de krankzinnigengestichten te Buitenzorg en Lawang zij verwezen naar tabel VI van bijlage R.

De formatiestaat van het minder personeel bij het krankzinnigengesticht te Lawang is gewijzigd bij Gouv. Bt. 25 Sept. 1906 n°. 39 (Ind. St. n°. 414). De aan dat gesticht verbonden, in K. V. 1906, kol. 176, vermelde drie landbouwpaviljoens kwamen tot stand, terwijl de bouw van twee andere ter hand genomen is.

De gezondheidstoestand in de gestichten was over het algemeen gunstig. Er deden zich enkele gevallen van beri-beri en van malaria voor.

De te Buitenzorg in toepassing gebrachte gezinsverpleging gaf reden tot tevredenheid.

De kosten van de beide gestichten bedroegen over 1906 f 471 126, namelijk wegens traktementen, enz. van het personeel f 167 488 en wegens kleeding, voeding, enz. der patiënten f 303 638. De ontvangsten wegens verpleeggelden van betalende lijders beliepen f 70 549.

De bij Gouv. Bt. 24 Nov. 1904 n°. 1 (Bijbl. Ind. St. n°. 6135) vastgestelde regelen voor het vervoer van krankzinnigen en van het hun toe te voegen geleide zijn gewijzigd bij Gouv. Bt. 30 Juni 1906 n°. 32 (Bijbl. Ind. St. n°. 6493).

Bij Ord. van 15 Mei 1907 (Ind. St. n°. 248) is eene regeling vastgesteld tot opneming van krankzinnige onderdanen van inlandsche zelfbesturen op de bezittingen buiten Java en Madoera in de gouvernements krankzinnigengestichten.

VI. ZOUT.

Uitgenomen in de gewesten Pekalongan, Cheribon (behalve te Tjiamis en Kwali), Rembang, Soerabaja, Pasoeroean, Besoeki, Madioen, Kediri, Madoera en Sumatra's Westkust, waar gedurende het geheele jaar, en te Djoeana en Koedoes (Semarang), waar gedurende een deel van het jaar verpakt zout in briquetvorm gesleten werd, is in 1906 overal elders, waar het Gouvernement zout verkrijgbaar stelt, los zout gedebiteerd. De verkoop geschiedde bij de maat, behalve te Batavia, Bekasi, Tangerang, Buitenzorg en Tjabangboengin in de residentie Batavia en op de hoofdplaats Semarang, waar de indertijd voor die plaatsen genomen maatregel nog gehandhaafd bleef om den verkoop bij het gewicht te doen geschieden.

Alles herleid tot pikols los zout, zou, volgens de voorloopige gegevens, in 1906 zijn gedebiteerd op Java en Madoera (wat de Vorstenlanden betreft alleen te Soerakarta en Klaten) 1 324 400 pikol en in de buitenbezittingen (aldaar slechts in 8 gewesten) 245 546 pikol, tegen respectievelijk 1 322 793 en 251 601 pikol (volgens verbeterde opgaven) in 1905. Op Java en Madoera steeg het debiet in de gewesten Batavia, Preanger-Regentschappen, Semarang, Rembang, Besoeki, Banjoemas, Kedoe, Soerakarta, Madioen en Kediri boven het cijfer van 1905; in de buitenbezittingen was dit het geval met 4 van de betrokken 8 gewesten: zie daaromtrent nader het gewestelijk driejarig overzicht in bijlage S. Het geheele zoutdebiet bracht in 1906 bruto op f 10 921 770, tegen f 10 826 767 (verbeterde opgaaf) in 1905.

Tengevolge van de slechte weersgesteldheid waren de uitkomsten van de gouvernementszoutwinning op Madoera, waaromtrent mede naar bijlage S verwezen wordt, ongunstig. Er is namelijk slechts 34 726 kojang zout gewonnen, tegen 63 469 kojang in 1905.

Aangezien de tot dusver gevolgde wijze van verzegeling met lakstempels van de onaangebroken vakken der pakhuizen voor los zout geen waarborg bleek op te leveren tegen fraude van de zijde der beheerders, is besloten die vakken met plombeerlood te verzegelen.

Om de in K. V. 1906, kol. 274, vermelde redenen, namelijk de mindere soliditeit van de verpakking en het onvoldoend weerstandsvermogen van de briquetten, werd geen verdere uitbreiding aan het briquetstelsel gegeven. Door voorloopige proeven op Madoera is vastgesteld welke soorten verpakkingsmateriaal in aanmerking komen voor beproeving in het groot. Na ontvangst van voldoende hoeveelheden van die soorten zal een aanvang worden gemaakt met vergelijkende proeven op Borneo, waar de omstandigheden het ongunstigst zijn. Voorts zal, door opvoering van den persdruk en door verlenging van den droogtijd, het weerstandsvermogen van de briquetten worden vergroot. Het ligt in de bedoeling de proeven op Borneo gedurende geruimen tijd te nemen, ten einde de kans op nieuwe teleurstellingen in de toekomst uit te sluiten.

Aan de in K. V. 1906, kol. 275, vermelde machtiging om goedkoop zout te verstrekken aan allen, die hun beroep er van maken visch in te zouten, zonder aan die verstrekking de voorwaarde te verbinden, dat het zout vóór het gebruik gedenatureerd moet worden, is gevolg gegeven bij Gouv. Bt. 8 Febr. 1907 n°. 14 (Bijbl. Ind. St. n°. 6600). Daar nog geen ondervinding is opgedaan nopens de behoeften van het bedrijf, is het niet raadzaam geacht reeds dadelijk definitieve bepalingen te treffen, ten doel hebbende om te voorkomen, dat het goedkoope zout voor andere doeleinden dan de verduurzaming van visch wordt aangewend, maar is de directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid gemachtigd om, bij wijze van proef, alle door hem noodig geachte maatregelen te treffen ter voorkoming, dat het voor de verduurzaming van visch verstrekte zout aan zijne bestemming onttrokken wordt, met uitnoodiging om, na afloop van een jaar, verslag uit te brengen nopens hetgeen ter zake door hem is verricht en welke resultaten bereikt zijn en, in verband daarmede, zoo mogelijk, de noodige voorstellen te doen. Ingevolge deze machtiging is met de verstrekking van goedkoop zout voor het aangegeven doel een aanvang gemaakt te Tjemara (afd. Krawang, res. Batavia), en wel met toenemend gunstige resultaten. Van de geboden gelegenheid wordt, behalve door inlandsche zouters, nog gebruik gemaakt door eene Europeesche vennootschap, die zich voorshands bepaalt tot den opkoop van de door inlanders gevangen visch. De zouting heeft voorloopig alleen aan den wal plaats, onder toezicht van een inlandschen beambte met het noodige personeel in daartoe van gouvernementswege opgerichte loodsen, staande in een omheinde ruimte, waar uitsluitend de verstrekking van het zout plaats heeft en de visch tot het einde van de bewerking blijft. Op deze wijze valt het niet moeielijk te voorkomen dat het zout voor andere doeleinden aangewend wordt. Binnenkort zal ook op andere plaatsen op Java en Madoera op dezelfde wijze gelegenheid worden gegeven tot verkrijging van goedkoop zout voor de vischzouting. De bovenbedoelde vennootschap heeft het voornemen om over eenigen tijd de diepzee-visscherij zelf ter hand te nemen; in dat geval zal haar ook goedkoop zout voor de lichte zouting op zee verstrekt worden.

De in Semarang aan sommige desa's vrijgelaten zoutwinning uit de zoutwater- en modderwellen in de afdeeling Grobogan leverde in 1906 32 978 pikol op, tegen 36 530 (verbeterde opgaaf) in 1905. Overeenkomstig de Ordn. in Ind. St. 1876 n°. 258 en 1904 nos. 183 en 346, zijn die desa's in den zoutaccijns aangeslagen tot een bedrag van f 18 641 (waarvan f 5930 voor de desa's van het district Grobogan en f 12 711 voor de desa's van het district Kradenan), tegen f 17 220 (f 8411 en f 8809) in 1905. Voorstellen tot herziening van de zooëven vermelde ordonnantiën in dien zin, dat het voortaan mogelijk zal zijn te voorkomen, dat het in Grobogan aangemaakte zout buiten het daarvoor aangewezen afzetgebied wordt gebracht en daar in concurrentie met het gouvernements-zout wordt verkocht — een misbruik dat tegenwoordig in niet geringe mate voorkomt — zijn in overweging.

VII. IJKWEZEN.

In de verschillende ijkdistricten, waar het aantal voor het ijkonderzoek aangewezen plaatsen in den loop van 1906 van 183 op 184 werd gebracht, kwamen, volgens onvolledige opgaven, in dat jaar ter verificatie 27 347 aan het Gouvernement en 20 095 aan particulieren toebehoorende ijkvoorwerpen, waarvan er 26 327 en 18 483 (d. i. 96 en 92 %) konden worden goedgekeurd, doch zulks, wat 5886 en 1106 stuks betreft, eerst na voorafgegane justeering. Eerstgenoemd totaal bestond uit 25 057 maten, gewichten en strijkers en 2290 weegwerktuigen (alleen voor Java en Madoera — met Bali en Lombok — waren deze getallen 20 685 en 2029); wat het andere totaal betreft, dat van den ijk en herijk ten behoeve van particulieren, was de verdeeling 14 026 maten, gewichten en strijkers en 6099 weegwerktuigen (alleen voor Java en Madoera — met Bali en Lombok — 13 366 en 4180).

Aan ijkgelden is in 1906 ontvangen f 6573, tegen f 6380 (verbeterde opgaaf) in 1905.

Door de terugkomst van buitenlandsch verlof van den inspecteur van het ijkwezen tegen het einde van 1906, kan thans worden beschikt over twee deskundige ijkers, waardoor het mogelijk zal zijn aan den dienst van het ijkwezen eenige uitbreiding te geven.

VIII. LOTERIJEN.

In het tijdvak 1 Mei 1906 t/m ult. April 1907 werden toegestaan eene groote geldloterij van f 500 000, waarvan de winsten bestemd waren voor het Roomsch-katholiek kerk- en armbestuur te Soerabaja, het bestuur der vrijmetselaarsloge „l'Union Frederic Royal" te Soerakarta en het bestuur der ziekeninrichting „Semampir" te Kediri, benevens 11 kleine geldloterijen tot een gezamenlijk bedrag van f 10 000, voor den bouw van 2 kerken (eene Roomsch-katholieke te Ngawi en eene Protestantsche te Fort de Kock), ten behoeve van een schoolgebouw voor Chineezen te Tegal (Pekalongan), voor het oprichten en in stand houden van scholen voor Chineezen te Cheribon, voor den bouw van eene woning ten behoeve van de stichting „Militair Tehuis" te Tjimahi (Preanger-Regentschappen), voor de oprichting van een nieuw societeitsgebouw te Poerwakerta (Banjoemas), voor de bevordering van landbouw en veeteelt te Gorontalo (Menado) en ten voordeele van het bestuur der maatschappij „Toonkunst Aurora" te Batavia, het bestuur der vereeniging „Hulpfonds tot ondersteuning van gepensionneerde mindere militairen" te Magelang, de Malangsche schietvereeniging te Malang (Pasoeroean) en het bestuur der „Sint Annavereeniging" te Soerabaja.

De vóór 1 Mei 1906 toegestane kleine geldloterijen (zie K. V. 1906, kol. 280) speelden op tijd uit, terwijl van de t. a. p. genoemde groote loterij alle loten werden geplaatst.

L.

I. WATERSTAAT EN BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN.

§ 1. PERSONEEL; UITVOERING VAN WERKEN.

Personeel. Voor numerieke opgaven omtrent het medio April 1907 in dienst zijnde technisch personeel, zoowel dat in vasten dienst als dat, hetwelk boven de formatie werd gevoerd, zie men tabel I van bijlage T.

De formatie van het korps ambtenaren van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken is, ten behoeve van de nieuw opgerichte irrigatie-afdeeling Pekalen-Sampean (resn. Pasoeroean en Besoeki), uitgebreid met 1 ingenieur der 2de klasse, 1 ingenieur der 3de klasse, 2 opzichters der 1ste klasse, 2 opzichters der 2de klasse en 2 opzichters der 3de klasse, welke uitbreiding geleidelijk zal plaats hebben en over een tijdvak van ten minste twee jaren zal worden verdeeld (Ind. St. 1907 n°. 111). Tegelijk met deze uitbreiding is ingetrokken 1 opzichter der 2de klasse, welke in 1901 (Ind. St. 1901 n°. 177) werd in dienst gesteld voor het beheer en toezicht over de Pekalen-werken (res. Pasoeroean), terwijl in de uitbreiding begrepen is de opzichter der 2de klasse, die in 1905, in het belang van de bevloeiingen in de afdeeling Banjoewangi der residentie Besoeki, bij wijze van tijdelijken maatregel, boven de formatie in dienst gesteld werd (zie K. V. 1906, kol. 177). Voorts zijn, in het belang van het toezicht, de bediening en bewaking van de Tjomal-Tjatjaban-werken (res. Pekalongan), bij wijze van tijdelijken maatregel, 1 opzichter der 1ste klasse en 1 opzichter der 3de klasse boven de formatie in dienst gesteld, terwijl het aantal der tijdelijke ingenieurs van den waterstaat, die in dienst zijn genomen voor de voorbereiding en uitvoering van bevloeiings- en afwateringswerken, waarvan de rentabiliteit niet vaststaat (vgl. t. a. p.), van 3 op 4 gebracht is.

Bij K. B. 29 Jan. 1907 n°. 15 (Ind. St. n°. 199) is bepaald, dat de formatie van het technisch personeel bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië, in verband met de behoefte, jaarlijks bij de begrooting zal worden geregeld, terwijl bij Gouv. Bt. 28 April 1907 n°. 44 (Ind. St. n°. 233) de bezoldigingen van de adspirant-ingenieurs en ingenieurs opnieuw zijn vastgesteld.

Van de 7 in het laatst van 1906 voor den Indischen dienst uitgezonden ingenieurs, ter benoeming tot adspirant-ingenieur, waren er 6 nog niet in het kader opgenomen.

Gedurende 1906 waren, evenals in 1905, 10 waterstaatsambtenaren met de functiën van landmeter belast.

Van de medio April 1906 beschikbare 3 candidaat-opzichters is er 1 definitief afgekeurd; de overige zijn sedert tot opzichter aangesteld, evenals de 2 in het laatst van 1906 uit Nederland uitgezonden opzichters. Van de 25 geslaagden bij het in 1906 afgenomen opzichters-examen kwamen er, overeenkomstig de in 1899 gstroffen regeling (Bijbl. Ind. St. n°. 5378), 8 voor plaatsing in aanmerking, die sedert allen tot opzichter der 3de klasse zijn benoemd. Bovendien werden tot medio April 1907 nog een tiental personen tot deze betrekking aangesteld, die in vorige jaren het opzichters-diploma hebben behaald, doch toen niet voor eene plaatsing in aanmerking kwamen.

Als tijdelijke opzichters (werkbazen) waren in 1906 122 personen gedurende het geheele jaar in dienst (tegen 123 in 1905) en bovendien een niet opgegeven aantal gedurende gezamenlijk 627 maanden, hetgeen neerkomt op 52 personen gedurende een vol jaar, alzoo 21 minder dan in 1905.

Uitvoering van werken. Volgens de boekingen ten dienste der begrooting van 1906 is in dat jaar aan civiele landswerken ten koste gelegd wegens gewoon onderhoud en herstelling f 3 250 684 en wegens vernieuwing en nieuwe werken f 3 975 612, of te zamen f 7 226 296. Die boekingen omvatten evenwel niet het geldswaardig bedrag van de verbruikte materialen uit 's lands voorraad. De waarde dier verstrekkingen is alleen vermeld met betrekking tot de vernieuwingen en nieuwe werken, waardoor het bedrag van f 3 955 612 stijgt tot f 4 418 456; vgl. daaromtrent de gespecificeerde opgaven in tabel II van bijlage T.

Waar zulks doenlijk bleek, is, evenals in vorige jaren, bij de uitvoering van werken partij getrokken van de werkkrachten van veroordeelden tot dwangarbeid en van politioneel gestraften. Omtrent de geldswaarde, welke die arbeid vertegenwoordigd heeft, ontbreken de gegevens. Ingevolge Ind. St. 1906 n°. 257 wordt, gerekend van 1 Augustus 1906, die geldswaarde met het departement van justitie geregulariseerd.

Voor één werk werd eene openbare aanbesteding gehouden, welke slaagde. De toewijzing geschiedde voor f 13 560, d. i. f 872 beneden de raming. De uitvoering van de overige werken geschiedde in eigen beheer.

§ 2. BIJZONDERHEDEN NOPENS DE VERSCHILLENDE CATEGORIEËN VAN WERKEN.

Gebouwen. In het in § 1 vermeld totaal van f 7 226 296 is begrepen een bedrag van f 955 737, hetwelk in 1906, met inbegrip van het geldswaardig bedrag van materialen uit 's lands voorraad, is verwerkt voor gebouwen (vernieuwingen en nieuwe werken). Eene splitsing naar gelang van de bestemming der gebouwen (woningen, bureaux, schoolgebouwen, gevangenissen, hospitalen, enz.) is opgenomen in tabel II van bijlage T.

In Juni 1906 is de directeur der burgerlijke openbare werken gemachtigd tot het eventueel wijzigen van door de Regeering vastgestelde en tot het vaststellen van nieuwe normaal-ontwerpen of modellen van gebouwen of inrichtingen ten behoeve van 's lands dienst (zie Bijbl. Ind. St. n°. 6504).

Wegen en bruggen. Voor het aanleggen van nieuwe en het verbeteren van bestaande wegen, zoomede voor het bouwen of vernieuwen van bruggen en duikers (dus zonder het aan onderhoud of herstelling ten koste gelegde) is in 1906 van landswege uitgegeven f 1 191 832, waarvan f 259 113 voor den aanleg of de verbetering van wegen in de Preanger-Regentschappen en f 187 480 voor gelijksoortige werken in de afdeeling Krawang (res. Batavia); vgl. de gewestelijke splitsing in tabel II van bijlage T.

De toepasselijkverklaring op de buitenbezittingen van het voor Java en Madoera geldende verbod om, zonder autorisatie van de Regeering, nieuwe wegen aan te leggen of bestaande

wegen te verbeteren (Ind. St. 1853 n°. 35 en 1868 n°. 96), welke belemmerend werkte met betrekking tot de in de buitenbezittingen zoo noodzakelijke verbetering van de communicatie tusschen de verschillende onderdeelen der gewesten, is bij Gouv. Bt. 14 Nov. 1906 n°. 19 (Ind. St. n°. 473) ingetrokken.

Bevloeiings- en afwateringswerken. De gedurende 1906 gedane uitgaven voor onderhoud, opnemingen, debietmetingen, enz. ten behoeve van de gestaakte bevloeiings- en afwateringswerken in de Solo-vallei (resn. Rembang en Soerabaja) bedroegen f 103 496, waardoor het totaal verwerkt bedrag, tot ult. 1905 f 16 918 613 bedragen hebbende, bij het einde van 1906 geklommen was tot f 17 022 109.

De opruiming der van de gestaakte werken afkomstige gebouwen, inrichtingen en materialen werd voortgezet. De woningen werden, voor zoover ze niet noodig waren voor eigen dienst of voor andere diensttakken, ondershands verkocht, op enkele na, voor welke nog geen kooper werd gevonden. Het bijeenbrengen van de werktuigen en goederen, welke voorloopig nog niet kunnen worden opgeruimd, in de groote magazijnen te Bodjonegoro en Babat (zie K. V. 1906, kol. 179), vorderde in de afdeeling Bodjonegoro niet belangrijk, omdat nog geen beslissing is genomen met betrekking tot een plan van den directeur van justitie om de steenfabrieken te Ngloewak en Doerek door gestraften te exploiteeren, terwijl ook eerst in November een kooper voor de kabelbaan te Ngloewak (de Moeria Tras-exploitatie-maatschappij) werd gevonden. In verband met een en ander kon nog niet met het opbreken van het werkspoor van Ngloewak naar Bodjonegoro begonnen worden. De excavateurs van Sidajoelawas werden naar Babat overgebracht, zoodat het etablissement aldaar zoogoed als ontruimd geraakte. De rails van de opengebroken stortsporen te Sidajoelawas en van de spoorbaan naar Pilangwot zijn naar Madioen verzonden ten behoeve van den aanleg der lijn Madioen—Ponorogo.

De proef met het branden van Portland-cement in den cementoven te Doerek (zie t. a. p.) werd voortgezet. De verkregen cement, die goed voldeed, werd in 1906, behalve bij de Keningwerken, verwerkt door den gewestelijken waterstaatsdienst te Soerabaja en in de afdeelingen Bodjonegoro en Toeban der residentie Rembang.

De resultaten van de voortgezette werken ter verbetering van de afwatering der Bengawandjero-streek waren ook in 1906 gunstig. De oogst, zoowel van padi als van polowidjo, was ruimer dan in vorige jaren.

Voor 1906 waren fondsen toegestaan voor de voortzetting van een 17-tal vóór of in 1905 begonnen groote bevloeiings- of afwateringswerken. Van het geraamde bedrag van f 2 630 000 is slechts f 1 370 501 verwerkt kunnen worden, hetgeen hoofdzakelijk is toe te schrijven aan de voor de uitvoering der werken zeer ongunstige weersgesteldheid. Het lang aanhouden van den westmoeson en de vele en sterke regenbuien in den oostmoeson werkten ook nadeelig op de geregelde en voldoende opkomst van werkkrachten.

Eenige aanteekeningen omtrent de in 1906 met de verschillende werken — waarvan de Molek- en de Sampean-werken geheel voltooid werden — gemaakte vorderingen vindt men in tabel III van bijlage T.

Voor het verbeteren van bestaande bevloeiingswerken of het aanleggen van nieuwe werken van geringen omvang, waarvoor bij de begrooting van 1906 f 500 000 was toegestaan, is in dat jaar f 351 723 uitgegeven, en wel ten behoeve van 102 werken, waaronder verschillende ondersteuningswerken. Voor eene specificatie van dat bedrag zie men tabel IV A van bijlage T.

Voor opnemings- en projectwerk, ten dienste zoowel van groote als van kleine irrigatieplannen, waarvoor bij de begrooting gerekend was op f 170 000, is uitgegeven f 195 834; zie de tabellen III B en IV B van genoemde bijlage.

Voor herstellingen van bestaande irrigatiewerken is f 55 467 besteed.

Bij Gouv. Bt. 10 Febr. 1907 n°. 34 (Ind. St. n°. 111) is de irrigatie-afdeeling Pekalen—Sampean (resn. Pasoeroean en Besoeki) opgericht en het noodige personeel daarvoor in dienst gesteld (vgl. § 1).

Bij Gouv. Bt. 9 Oct. 1906 n°. 11 is eene commissie ingesteld ter voorbereiding van de oplossing van het vraagstuk der waterverdeeling in de cultuurcentra op Java.

Een reglement op het beheer en toezicht over het gebruik van water uit de Pasanggrahan-rivier (res. Batavia) kwam tot stand bij Ord. van 4 Oct. 1906 (Ind. St. n°. 427).

De regeling van het dagelijksch beheer over de Tjimanoekwerken nabij Indramajoe (Cheribon) — Ind. St. 1894 n°. 85 — is bij Gouv. Bt. 11 Oct. 1906 n°. 10 (Ind. St. n°. 432) ingetrokken.

De proef met de regeling van het waterbeheer in de residentie Cheribon, met uitzondering van de afdeelingen Indramajoe en Galoeh (zie K. V. 1906, kol. 239), is bij Gouv. Bt. 18 Dec. 1906 n°. 4 met één jaar verlengd.

Bij Gouv. Bt. 16 Sept. 1906 n°. 23 is eene commissie in het leven geroepen voor het instellen van een onderzoek naar de werking van de Ord. van 18 Juli 1903 (Ind. St. n°. 269), houdende bepalingen betreffende de verstrekking van bevloeiingswater uit de tertiaire leidingen in de afdeeling Demak (res. Semarang).

Bij Gouv. Bt. 19 Febr. 1907 n°. 29 (Ind. St. n°. 129) is personeel in dienst gesteld en zijn gelden toegestaan voor het toezicht op de waterverdeeling in het irrigatiegebied der Gelis- en Logoeng-rivieren (afd. Koedoes, res. Semarang). Ter gedeeltelijke goedmaking van de aan dit toezicht verbonden uitgave, is bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 130) aan de eigenaren van landbouwondernemingen, die bij de waterverdeeling belang hebben, eene retributie opgelegd (vgl. K. V. 1906, kol. 179).

Bij Gouv. Bt. 12 Mei 1907 n°. 10 is machtiging verleend om, bij wijze van tijdelijken maatregel, ten behoeve van het technisch waterbeheer in Madioen en van de voorbereiding der sectie Madioen eener irrigatie-afdeeling, eenig personeel in dienst te stellen.

Door den resident van Madioen is in Augustus 1906 een nieuw reglement vastgesteld op de waterverdeeling in het stroomgebied van de Madioen-rivier en van de andere in de residentie loopende affluenten der Solo-rivier (zie Jav. Ct. 1906 n°. 72).

Rivier- en waterkeeringswerken. De werkzaamheden tot verbetering van den waterafvoer ter hoofdplaats Cheribon (zie K. V. 1906, kol. 180) kwamen nagenoeg gereed. Tot ult. 1906 was eene som van f 20 820 verwerkt.

De voortgezette herstellingen aan het deversoir te Simongan (Semarang) — zie t. a. p. — eischten in 1906 eene uitgaaf van f 14 741.

De oevervoorzieningen aan den linkeroever van de Lok Oeloe-rivier (Kedoe) zijn voltooid. De totale kosten beliepen f 10 050.

Het bandjirkanaal ter beveiliging van de hoofdplaats Soerakarta tegen overstroomingen uit de kali Pepe werd bijna geheel op volle breedte gegraven. In 1906 werd 157 069 M³. grond verzet. De stuw met inlaatsluis kwam gereed; de kosten bedroegen f 70 111 (toegestaan was f 62 477). Aan de brug over het kanaal in den weg naar Malangdjiwan werden nog eenige voorzieningen aangebracht, waardoor de totale kosten gestegen zijn tot f 22 373. Aan de duikers in de toegangswegen naar de brug werd sedert 1904 totaal uitgegeven f 3673. De door de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij voor rekening van het Gouvernement over het kanaal gebouwde brug werd voor het publiek verkeer geopend. Tot het einde van 1906 is daaraan f 65 990 besteed.

Met het aanbrengen van voorzieningen aan den rechteroever der Padang-rivier nabij het militair hospitaal te Padang werd voortgegaan. Op ult. 1906 was in 't geheel f 4469 verwerkt.

Ten behoeve van de oevervoorzieningen langs den rechteroever der Atjèh-rivier werd in 1906 een bedrag van f 15 300 toegestaan, waarvan f 2968 is verwerkt.

Havens en reeden. De in 1903 geautoriseerde verlenging van den kaaimuur in de prauwenhaven te Karangantoe (Bantam) kwam in 1906 gereed. Het daarvoor toegestaan bedrag van f 19 854 was toen nagenoeg geheel verwerkt.

De herstellingen aan den noordelijken oever van het scheepvaartkanaal naar Tandjoengpriok (zie K. V. 1906, kol. 181) kwamen gereed (totale kosten f 15 971). Voor herstellingen aan de beschadigde gedeelten der havendammen en steenglooiingen van de haven aldaar werd in 1906 toegestaan f 20 000, waarvan in dat jaar f 5563 verwerkt is. Periodieke baggeringen werden verricht in de binnenhaven, de westergracht en het scheepvaartkanaal.

Van het in 1906 toegestaan bedrag van f 48 758 ten behoeve van de verlenging van het ooster-havenhoofd te Pekalongan, werd in dat jaar f 8143 verwerkt. De in de haven van Tegal in aanbouw zijnde sleephelling voor baggermolens kwam gereed (toegestaan f 9370, kosten f 9365).

Nabij het nieuwe havenkanaal te Semarang is een aanvang

gemaakt met de oprichting van een 25-tons stoomhijschkraan. Van de toegestane som, ad f 25 080, is in 1906 f 348 verbruikt.

Aan de voltooiing van de herstelling van den dam van Oedjoeng Piring naar het Djamoean-rif is in het geheel f 71 958 besteed. Onverwerkt bleef een bedrag van f 42.

De in 1906 voltooide los- en laadsteiger te Tjilatjap, waarvoor f 10 753 was toegestaan, heeft f 10 626 gekost.

Ten behoeve van den los- en laadsteiger in de Troesan-baai (Padangsche Benedenlanden) werd in 1906 f 6009 verwerkt.

De nagenoeg geheel voltooide oevervoorziening aan de vluchthaven te Kroë (Benkoelen) werd in het begin van 1906 door een storm vernield. Aan herstellingen werd in dat jaar f 2251 besteed.

De verbreeding van de kruin van den havendam te Tandjoengpandan (Billiton) kwam in 1906 gereed (kosten f 1755).

De steenstapeling van de haveninrichting te Makasser werd, doch onder eene grootere helling, opnieuw gelegd. Het houten steigerdek werd voltooid. In afwachting van den bouw van definitieve opslagloodsen en pakhuizen ten behoeve van den dienst der in- en uitvoerrechten, zijn tijdelijke gebouwen opgericht, waarvan sedert gebleken is dat ze veel te klein zijn, zoodat tot eene belangrijke uitbreiding zal moeten worden overgegaan.

Drinkwatervoorziening. Het ontwerp voor eene drinkwatervoorziening van de hoofdplaats Semarang kwam gereed. Voor het afsluiten van de hydranten der bronwaterleiding te Salatiga (Semarang) werd in 1906 toegestaan f 2589, waarvan in dat jaar f 712 onverwerkt bleef.

Van het voor het boren van drinkwaterputten in de afdeeling Bodjonegoro (Rembang) toegestaan bedrag van f 13 083 was op ult. 1906 nog f 3216 onverwerkt.

Een ontwerp voor de drinkwatervoorziening van Banjoewangi (Besoeki) uit de Klampok-bronnen is nog in bewerking. Het reglement op het beheer van de bestaande gouvernements-waterleiding aldaar (Ind. St. 1868 n°. 102), dat een te kostbaar en weinig nut opleverend toezicht voorschreef, is bij Ord. van 25 Jan. 1907 (Ind. St. n°. 73) ingetrokken, met het doel om het door een ander te vervangen.

Maatregelen worden overwogen om de plaatsen Ampenan en Tabanan (Bali en Lombok) van drinkwater te voorzien.

Het voorontwerp voor eene drinkwatervoorziening van Padangpandjang (Sumatra's Westkust) uit eene 4 K. M. verwijderde bron is voltooid. De kosten van het werk, bij uitvoering in vrijen arbeid, zijn op f 35 000 geraamd.

De voltooiing van de drinkwatervoorziening voor Benkoelen is uitgesteld in afwachting van de beslissing met betrekking tot daarvoor noodige onteigeningen ten algemeenen nutte.

Ter voorbereiding van den aanleg eener drinkwaterleiding te Makasser zijn door het grondpeilwezen proefboringen verricht.

Aan het consortium, aan welk in 1890 (zie K. V. 1891, blz. 147) voorrang boven anderen werd verleend voor de toekenning van een uitsluitend recht tot het aanvoeren ter hoofdplaats Soerabaja van drinkwater uit de Oemboelan-bron in Pasoeroean, voor welke drinkwatervoorziening in 1892 (zie K. V. 1892, blz. 139) aan de Indische Regeering een ontwerp werd ingediend, dat niet tot uitvoering is gekomen omdat sedert van gouvernementswege eene leiding uit de Kasri-bronnen is tot stand gebracht, is, nadat aan de gestelde voorwaarden — overgifte van het ontwerp en de daartoe behoorende bescheiden en teruggaaf aan het Gouvernement van de rechten van opstal op terreinen rondom de Oemboelan-bron — was voldaan, eene som van f 25 000 uitgekeerd als vergoeding van hetgeen aan het ontwerp rechtstreeks is ten koste gelegd. Tot die uitkeering was de Regeering in de gelegenheid gesteld door de wet van 29 Dec. 1906 (Ned. St. 1906 n°. 339, Ind. St. 1907 n°. 15), houdende verhooging van het Iste hoofdstuk der Indische begrooting voor 1907.

II. SPOOR- EN TRAMWEGEN EN STOOMWEZEN.

§ 1. SPOOR- EN TRAMWEGEN.

Het algemeen reglement voor de spoorwegdiensten (Ind. St. 1895 n°. 300 en de sedert daarin gebrachte wijzigingen), het algemeen secundair spoorwegreglement (Ind. St. 1902 n°. 218 en de daarin gebrachte wijzigingen) en het Algemeen tramwegreglement (Ind. St. 1905 n°. 516) ondergingen op verschillende punten wijzigingen en aanvullingen bij de Ordn. van 25 Sept. en 1 Nov. 1906 en 19 Jan. en 5 Juli 1907 (Ind. St. 1906 nos. 415 en 456 en 1907 nos. 54 en 292). Bij de in de tweede plaats vermelde ordonnantie is tevens het bij Ord. van 19 Jan. 1900 (Ind. St. n°. 37) vastgestelde normaal profiel voor den spoorweg ter Sumatra's Westkust door een ander vervangen.

De instructie voor de permanente militaire spoorwegcommissie (Bijbl. Ind. St. nos. 5800 en 6228) is bij Gouv. Bt. 2 April 1907 n°. 4 (Bijbl. Ind. St. n°. 6605) gewijzigd ten aanzien van de voorschriften omtrent de door de commissie te verrichten werkzaamheden en het gebruik van alsmede de beschikking over de spoor- of tramwegen door den lande.

Ten einde te geraken tot eene reorganisatie van den dienst der staatsspoorwegen op Java, is, als voorbereiding daartoe, met intrekking van art. 1 van Gouv. Bt. 18 Febr. 1888 n°. 1 (Ind. St. n°. 39), bij Gouv. Bt. 25 Sept. 1906 n°. 41 (Ind. St. n°. 416) bepaald dat de dienst van de staatsspoorwegen op Java een onderdeel uitmaakt van het departement der burgerlijke openbare werken, waarvan het beheer, onder de bevelen van den directeur, wordt uitgeoefend door den hoofdinspecteur der spoorwegdiensten en van het stoomwezen. Bij dezelfde gelegenheid is eene instructie voor dien hoofdambtenaar vastgesteld (zie Jav. Ct. 1906 n°. 80).

A. SPOORWEGEN.

1°. STAATSSPOORWEGEN.

a. Verkenning en aanleg.

Java. Na de voltooiing van den aanleg der lijn Rangkasbitoeng—Laboehan, kwam tegen het einde van Juni 1906 personeel beschikbaar voor het onderzoek en de opneming van nieuw aan te leggen lijnen. Het grootste gedeelte van dit personeel moest evenwel eerst in opleiding genomen worden, zoodat de opnemingswerkzaamheden voorloopig slechts op beperkte schaal konden worden verricht. In den loop van 1906 werd een aanvang gemaakt met de opnemingen voor eene voedingslijn van Serang naar Tjiomas (res. Bantam) en voor eene verbinding van Tjikampek (eene halte tusschen Krawang en Poerwakarta) met de hoofdplaats Cheribon. De terreinwerkzaamheden verbonden aan eerstbedoelde opneming kwamen geheel, die aan laatstgenoemde nagenoeg gereed. Ten behoeve van verkenningen en opnemingen voor een aantal andere voedings- en verbindingslijnen, in de eerste plaats voor het traject Tjibadak—Wijnkoopsbaai (Preanger-Regentschappen), zijn bij Gouv. Bt. 5 Maart 1907 n°. 4 de noodige gelden toegestaan.

De aanlegrekeningen van de in 1906 voor het algemeen verkeer opengestelde lijnen Rangkasbitoeng—Laboehan en Padalarang—Krawang wezen op ult. December 1906 een eindcijfer aan van f 3 303 033 en f 10 595 857.

Sumatra. Bij Gouv. Bt. 30 Mei 1906 n°. 16 werden gelden beschikbaar gesteld voor het verrichten van terreinopnemingen en het opmaken van voorontwerpen met ramingen van kosten voor spoorwegverbindingen van:

a. Solok door den Soebang-pas naar Emmahaven;

b. Fort van der Capellen naar een punt van den bestaanden Sumatra-staatsspoorweg in de nabijheid van de stopplaats Ombilin;

c. Priaman naar Soengailimau.

De opneming van de lijn door den Soebang-pas, welke het eerst onderhanden genomen werd, was op ult. Maart 1907 gevorderd over een totaal van 31 K. M., terwijl de detail-opneming over 21 K. M. gereed was gekomen. Eene commissie van deskundigen op spoorweggebied, aan welke door den ondergeteekende de vraag was voorgelegd of de aanleg van de bedoelde verbinding in het belang van den afvoer der Ombilin-steenkolen noodig, dan wel om technische of oeconomische redenen wenschelijk was te achten, kwam sedert, in haar onder dagteekening van 21 Juni 1907 uitgebracht rapport, tot een ontkennend antwoord op die vraag.

De tracés voor de onder *b* en *c* genoemde lijnen werden reeds voor het grootste gedeelte op de topographische kaarten vastgesteld; eenige detailmetingen voor het opmaken van de voorontwerpen bleven onderhanden.

Ten behoeve van de voorbereiding eener spoorwegverkenning in Midden-Sumatra zijn fondsen toegestaan bij Gouv. Bt. 4 Jan. 1907 n°. 8.

Met de voorbereidende maatregelen voor den aanleg van een spoorweg, uitgaande van een punt van den Sumatra-staatsspoorweg naar Priaman, waarvoor de noodige fondsen werden beschikbaar gesteld bij de wet van 29 Dec. 1906 (Ind. St. 1907 n°. 16), is in Februari 1907 een aanvang gemaakt.

b. Exploitatie.

Lengte in exploitatie. In de lengte der staatsspoorwegen, blijkens de opgaaf in K. V. 1906 (kol. 183), bedragende: voor de Oosterlijnen 904, voor de Westerlijnen 949 en voor den spoorweg ter Sumatra's Westkust 210 K. M., kwam in zoover verandering, dat door de openstelling van het lijngedeelte Rangkasbitoeng—Laboehan de lengte der Westerlijnen met ongeveer 56 K. M. vermeerderde en dus thans bedraagt 1005 K. M.

Tarieven. Bij Gouv. Btn. 17 Aug. en 14 Oct. 1906 nos. 46 en 6 is een speciaal tarief voor maand-abonnementskaarten vastgesteld, dat toepasselijk is op alle staatslijnen op Java, met uitzondering van de baanvakken om de stad Batavia en de lijn Batavia—Tandjoengpriok.

Bij Gouv. Bt. 12 Mei 1906 n°. 1 is een speciaal tarief vastgesteld voor het vervoer van afloopstroop van suikerfabrieken en molascuit bij wagenladingen.

Bij Gouv. Bt. 24 Juli 1906 n°. 10 is de directeur der burgerlijke openbare werken gemachtigd om aan suikerfabrikanten, die genegen zijn om zich voor het vervoer van eene groote hoeveelheid maalriet te verbinden, onder zekere, een zuinig wagengebruik ten doel hebbende, voorwaarden, eene reductie van 10 % op de tarieven te verleenen.

Bij Gouv. Btn. 29 Aug. 1906 n°. 53 en 6 Dec. 1906 n°. 31 (Jav. Ct. nos. 71 en 99) is het in Maart 1906 vastgestelde speciale tarief voor vervoer per staatsspoorweg van voor den uitvoer verpakte en bestemde suiker van die fabrieken, welke zich voor één jaar verbinden tot afvoer van hunne geheele productie, in dier voege gewijzigd, dat thans niet meer als eisch wordt gesteld, dat de afvoer plaats heeft van het dichtst bijgelegen, voor den afvoer in aanmerking komend punt van den staatsspoorweg. Ook is wijziging gebracht in de voorwaarden, waarop op dit speciale tarief reductie wordt verleend, en is de schaalverdeeling van de verschillende suikers uitgebreid met de nummers van echte of zoogenaamde stroopsuikers en een in de laatste jaren opkomend product (zoogenaamde „goelah merah").

De speciale tarieven voor het vervoer van koffie van particuliere ondernemingen bleven ook voor 1907 bestendigd (Gouv. Bt. 9 Dec. 1906 n°. 31).

Bij Gouv. Bt. 12 Dec. 1906 n°. 11 is eene reductie verleend van 20 % op den vrachtprijs voor het vervoer van al het cassavemeel, dat door afzenders gedurende het jaar 1907 wordt verzonden van de stations en halten Kediri, Ngadiloewih, Kras en Djombang naar Soerabaja-kota, Kalimas en Prins Hendrik.

De bij de vrachtberekening toe te passen klassificatie-coëfficienten voor de artikelen „hout" en „dierlijke afval" zijn belangrijk verlaagd (Gouv. Btn. 14 Oct. en 22 Dec. 1906 nos. 5 en 41).

Bij de hiervóór vermelde instructie van den hoofdinspecteur der spoorwegdiensten is dien hoofdambtenaar de bevoegdheid verleend om, binnen zekere grenzen, vervoer beneden de vastgestelde tarieven en kosteloos vervoer langs de spoorwegen op Java toe te staan.

De tarieven voor den staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust zijn bij Gouv. Bt. 31 Mei 1906 n°. 23 aangevuld met de klassificatie van een zestiental soorten van vrachtgoederen, terwijl die van een vijftigtal andere verlaagd is. Voorts is bij Gouv. Bt. 17 Juli 1906 n°. 25 een speciaal tarief vastgesteld voor het vervoer van petroleum langs dien spoorweg.

Tractie. Op ult. 1906 bestond het rollend materieel der staatsspoorwegen op Java uit 353 locomotieven, 903 personen- en bagagerijtuigen en 5266 wagens, of 23 locomotieven, 94 rijtuigen en 326 wagens meer dan op ult. 1905. Tegen 70 322 ton steenkolen en 14 734 ton brandhout in 1905, zijn in 1906 ten behoeve van de staatsspoorwegen op Java 61 354 ton steenkolen (uitsluitend Ombilin-kolen) en 46 426 ton brandhout verbruikt. Voor zoover met voordeel van hout als brandstof kan worden gebruik gemaakt zal met het bezigen van dat materiaal worden voortgegaan.

Op den spoorweg ter Sumatra's Westkust was het rollend materieel op ult. 1906, evenals op ult. 1905, samengesteld uit 65 locomotieven, 72 rijtuigen en bagagewagens en 584 goederen- en andere wagens. Het kolenverbruik bedroeg 30 690 ton Ombilinkolen, tegen 27 197 ton in 1905.

Personeel. Bij de exploitatie der staatsspoorwegen op Java waren (voor zoover van eene aanstelling voorzien) op ult. 1906 in dienst 1380 Europeanen en 1902 inlanders, en ter Sumatra's Westkust respectievelijk 95 en 229.

In de werkplaatsen te Bandoeng, Meester-Cornelis en Poerworedjo te zamen waren, ongerekend de koelies, gemiddeld per dag werkzaam 1503 werklieden, en in die te Madioen, Soerabaja, Djember en Padang respectievelijk 728, 284, 136 en 250 man.

Het reglement op de dienstreizen langs de staatsspoorwegen voor het tot de exploitatie daarvan behoorend personeel onderging eene aanvulling bij Gouv. Bt. 12 Dec. 1906 n°. 17 (Ind. St. n°. 526).

Uitkomsten van het verkeer. De bruto ontvangsten op de Oosterlijnen bedroegen in 1906 f 8 774 209, of f 546 664 — d. i. 6.64 % — meer dan in 1905, ad f 8 227 545 (verbeterd cijfer). De opbrengst van het reizigersvervoer nam toe met 10.11 %, terwijl die van het goederenvervoer met ongeveer 5.05 % steeg, hetgeen ook thans weder te danken was aan het grootere vervoer van suiker [1]) en koffie. Ook op de Westerlijnen vermeerderde de bruto opbrengst (f 6 178 874 tegen f 5 856 686), op welke toeneming de opening van het baanvak Padalarang—Poerwakarta zoogoed als geen, doch die van de lijn Rangkasbitoeng—Laboehan zeer veel invloed heeft gehad. De opbrengst van het reizigersvervoer vermeerderde met 10 %, die van bagage en bestelgoederen respectievelijk met 11 en 13 % en die van het ijl- en vrachtgoederenvervoer met 1 %. Dat de vermeerdering van dit laatste vervoer betrekkelijk gering was en niet in verhouding stond tot de uitbreiding van de Westerlijnen is voornamelijk te wijten aan de omstandigheid, dat het massaal vervoer van sommige landbouwproducten, als copra en suikerrietstekken, in 1906 belangrijk verminderde.

Na aftrek van de exploitatiekosten bleef op de Oosterlijnen f 4 779 243 en op de Westerlijnen f 1 477 453 over.

Met betrekking tot de lijn Rangkasbitoeng—Laboehan zij nog vermeld dat, terwijl bij andere lijnen het kosteloos personenvervoer per werktrein tijdens den aanleg gewoonlijk zeer belangrijk is en op den dag der opening plotseling daalt, om daarna geleidelijk toe te nemen, bij deze lijn terstond na de opening het personenverkeer veel levendiger en omvangrijker was dan voorheen met de werktreinen. De nieuwe lijn belooft dan ook zeer gunstige uitkomsten, zoowel wat de economische ontwikkeling van de doorsneden streek aangaat, als in financieël opzicht

---

[1]) De opbrengst van het vervoer van suiker der fabrieken, welker eigenaren eene verbintenis voor het vervoer aangingen, was f 68 562 hooger dan in 1905.

De ontvangsten van den spoorweg ter Sumatra's Westkust bedroegen bruto f 1 553 115 en netto f 403 115, tegen respectievelijk f 1 452 023 en f 478 895 in 1905.

Voor nadere gegevens met betrekking tot het verkeer op en de geldelijke uitkomsten der exploitatie van de staatsspoorwegen zie bijlage U.

2°. PARTICULIERE SPOORWEGEN.

De lengte in exploitatie der particuliere spoorwegen op Java (die der Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij) bleef 261 K.M. en die der spoorwegen ter Sumatra's Oostkust (die van de Deli-Spoorwegmaatschappij) 92 K.M. bedragen.

Tarieven. Door de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij zijn met de eigenaren of beheerders van suikerfabrieken, gelegen in de residentiën Soerakarta en Djokjakarta, overeenkomsten aangegaan voor den afvoer, tegen tijdelijk verlaagde vrachtprijzen, over den spoorweg Semarang—Vorstenlanden—Willem I naar Semarang van het geheele product uit den oogst van 1906, voor zoover het niet bestemd is voor binnenlandsche consumptie.

Met ingang van 1 Juli 1906 zijn nieuwe tarieven en voorwaarden voor het vervoer in binnenverkeer op den spoorweg Semarang—Vorstenlanden en eene nieuwe klassificatie der vrachtgoederen op de lijnen in Midden- en Oost-Java, en met ingang van 1 Januari 1907 nieuwe tarieven en voorwaarden van vervoer langs de lijn Batavia—Buitenzorg in werking getreden. Voorts zijn speciale vrachtprijzen vastgesteld voor het vervoer langs de lijnen in Midden- en Oost-Java van afloopstroop der suikerfabrieken, molascuit, tabak (in bladen, bestemd om op Java te worden verwerkt), ketella gaplek en ampas ketella, brandhout, thee, verfhout, rijst, was (ceresine) en houtskool, zoomede voor het vervoer (doch alleen bij verbintenis) van alle voor den uitvoer bestemde tabak in bladen voor de Europeesche markt en van groote hoeveelheden hout van Soeloer naar Semarang.

Door de Deli-Spoorwegmaatschappij zijn, met ingang van 1 Juli 1906, éénmaandelijksche abonnementskaarten verkrijgbaar gesteld.

Uitkomsten van het verkeer. Uitvoerige opgaven nopens den omvang en de geldelijke uitkomsten van het verkeer gedurende 1906 op de drie particuliere spoorwegen (Semarang—Vorstenlanden—Willem I, Batavia—Buitenzorg en Deli-spoorweg) worden aangetroffen in bijlage U.

Op de drie lijnen gezamenlijk bedroegen de ontvangsten bruto f 5 718 123 en netto f 3 312 104, tegen respectievelijk f 5 716 803 en f 3 009 963 (verbeterde cijfers) over 1905.

Het krachtens de concessie voor den spoorweg Semarang—Vorstenlanden den Staat toekomend aandeel in de winst op deze lijn beliep over 1906 f 219 122, tegen f 198 897 in 1905.

Gedurende het verslagtijdperk werden met de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij, behalve de reeds in K. V. 1906, kol. 185, vermelde suppletoire overeenkomst van 17 April 1906, nog overeenkomsten gesloten: tot regeling van de heffing van vrachtprijzen voor het vervoer van bestelgoederen en betreffende de te heffen provisie voor het innen en uitbetalen van remboursementen in rechtstreeksch en doorgaand verkeer tusschen de lijnen der staatsspoorwegen op Java en de lijnen der Maatschappij, welke in het rechtstreeksch en doorgaand goederenverkeer zijn opgenomen; betreffende het concurreerend goederenvervoer van of naar Soerabaja; tot regeling van het rechtstreeksch goederenverkeer tusschen de Westerlijnen en de lijn Batavia—Buitenzorg; tot regeling van het goederenvervoer tusschen de Westerlijnen onderling, transit de lijn Batavia—Buitenzorg, en tot aanvulling van de bestaande overeenkomst van $\frac{\text{28 December 1905}}{\text{3 Januari 1906}}$, regelende het rechtstreeksch verkeer tusschen de Westerlijnen en de lijn Djokja—Willem I—Parakan, zoomede tusschen de Ooster- en de Westerlijnen eenerzijds en het smalspoorgedeelte Solo—Djokja anderzijds.

Concessiën of aanvragen voor nieuwe lijnen. Voor den aanleg en de exploitatie van de lijn Bandoeng—Zandbaai (zie K. V. 1906, kol. 185) is bij Gouv. Bt. 4 Maart 1907 n°. 42 consessie verleend.

Sedert de afsluiting van de betrekkelijke mededeelingen in K. V. 1906 is eene aanvraag om voorrang van consessie ingewilligd voor electrische spoorwegverbindingen in de Preanger-Regentschappen en Zuid-Bantam, en wel van Kodongdong aan de Wijnkoopsbaai door Zuid-Bantam naar de Meeuwenbaai, van Sindangbarang naar Pameungpeuk en van de halte Tjibeber der staatsspoorwegen over de hoogvlakte van Pengalengan naar Tasikmalaja en verder naar Parigi. Eene prioriteitsaanvraag voor de lijnen Bandoeng—Lembang—Pamanoekan en Bandjar—Cheribon (electrische spoorwegen) werd in beraad gehouden, terwijl eene aanvraag van dezelfde strekking voor spoorwegen van Serang over Pandeglang naar Malimping aan de zuidkust van Bantam, Bandoeng en omstreken in behandeling is. Een tweetal aanvragen (voor een spoorweg van Telokbetong via Lahat en Pajokoemboeh naar Koeta Radja en een electrischen spoorweg in de residentie Preanger-Regentschappen, van Tjikoedapateuh over Bandoeng naar Tjimahi) werden van de hand gewezen.

B. STOOMTRAMWEGEN.

1°. STAATSSTOOMTRAMWEGEN.

Lijn Madioen—Ponorogo—Balong, met een zijtak van Ponorogo naar Soemarata (lengte ongeveer 56 K.M.). In Juni 1906 bereikte de werktrein de halte Kanigara, waarna dadelijk werd begonnen met den aanleg van het zijspoor naar de suikerfabriek aldaar, zoodat den 1sten Juli met den geregelden bibitaanvoer en suikerafvoer per spoor een aanvang kon worden gemaakt. De zware regenbuien, die gedurende den geheelen oostmoeson vielen, en vooral in de omstreken van Ponorogo steeds hooge bandjirs ten gevolge hadden, veroorzaakten veel oponthoud en onkosten bij het op diepte brengen van de fundeeringputten voor de kunstwerken. In het begin van October 1906 kwam een zijspoor gereed naar de pakhuizen van den luitenant-Chinees te Madioen, hetwelk dadelijk in gebruik werd gesteld, en den 29sten Maart 1907 bereikte de werktrein de halte Pagotan, waardoor de producten van de suikerfabriek aldaar dit jaar per spoor kunnen worden afgevoerd.

Het baanvak Madioen—Mlilir, lang 23 K.M., werd op 15 Mei 1907 voor het algemeen verkeer opengesteld. Indien de bouw van de Mlilir-brug niet te zeer door bandjirs wordt vertraagd, zal de geheele lijn omstreeks 1 December 1907 in exploitatie kunnen worden gebracht.

De aanlegrekening wees op ult. 1906 een eindcijfer aan van f 936 206.

Lijnen in Atjèh en onderhoorigheden. In de geëxploiteerde lengte van de reeds in hoofdstuk **D** (kol. 103/104) besproken staatsstoomtramlijnen in Groot-Atjèh, de Pidië-streek en ter Noorden Oostkust van de onderhoorigheden kwam in 1906 in zoover verandering, dat op 1 Januari van dat jaar het baanvak Idi—Aloeë Niri, lang 30.5 K.M., met 1 Februari d. a. v. het baanvak Aloeë Niri—Langsar, lang 35 K.M., en op 15 Juni 1906 het baanvak Langsar—Koeala Langsar, lang 9.4 K.M., voor het verkeer werden opengesteld. Dientengevolge bedroeg de geëxploiteerde lengte op ult. 1906 in Groot-Atjèh 52 K.M. en ter Noord- en Oostkust 349 K.M. Gemiddeld waren in exploitatie 393 K.M., tegen 325 K.M. in 1905. Tegen betaling werden vervoerd 1 084 981 personen (14 832 in de 1ste, 27 394 in de 2de en 1 042 755 in de 3de klasse), tegen 1 238 343 in 1905, zoomede 141 686 landsreizigers (3689 in de 1ste, 12 270 in de 2de en 125 727 in de 3de klasse), tegen 147 873 in 1905. Aan vrachtgoederen zijn vervoerd 115 520 ton (66 032 ton voor het Gouvernement en 49 488 voor particulieren), tegen 124 161 ton in 1905.

De bruto-ontvangsten, welke in 1905 f 500 063 (waaronder f 136 410 voor landsvervoer) bedroegen, klommen in 1906 tot f 559 317 (waaronder f 115 541 voor landsvervoer). De opbrengst van het vervoer ten behoeve van den lande ging dus met f 20 869 of ± 15¼ % achteruit, niettegenstaande de gemiddeld geëxploiteerde lijnlengte met 20 % was toegenomen. Deze achteruitgang moet worden toegeschreven aan het veel minder gebruik, dat van de tram is gemaakt voor militaire doeleinden. De opbrengst van het particulier vervoer steeg met f 80 123 of 22 %, en hield dus ruimschoots gelijken tred met de toeneming van de geëxploiteerde lijnlengte. Op de lijn in Groot-Atjèh ging het vervoer, tengevolge van den minder levendigen handel ter hoofdplaats,

wederom achteruit. De uit dat vervoer voortvloeiende inkomsten — buitengewone ontvangsten niet medegerekend — daalden daar van f 3,53 per dagkilometer in 1905 tot f 3,23 in 1906. Daarentegen stegen de inkomsten ter Noord- en Oostkust van f 2,80 tot f 2,99 per dagkilometer.

Het personentarief voor reizigers 3de klasse op de baanvakken Koeta Radja—Seulimeum en Sigli—Padang Tidji is, met ingang van 1 December 1906, van 2 op 1.5 cent per K.M. teruggebracht, omdat het 2-centstarief voor deze lijngedeelten, waar locaal verkeer domineert, op den duur te hoog bleek. Deze maatregel heeft nog te kort gewerkt om over de resultaten te kunnen oordeelen. De opbrengst uit het betalend goederenvervoer klom op de Noord- en Oostkust van f 0,60 per dagkilometer over 1905 tot f 0,64 in 1906.

De exploitatiekosten beliepen in 1906 f 838 814 (waaronder f 45 311 aan materialen van den lande), tegen f 682 144 in het voorafgegane jaar, welke stijging een gevolg was van de grootere lengte in exploitatie, waardoor het aantal dagkilometers steeg van 118 807 in 1905 tot 148 614 in 1906. Per dagkilometer bedroegen de exploitatiekosten f 5,64, tegen f 5,74 in 1905.

In Januari 1906 hadden op de Noord- en Oostkust hevige bandjirs plaats, die groote schade en op enkele baanvakken verkeersstremmingen van korteren of langeren duur veroorzaakten.

Door de uitgaven voor uitbreidings- en buitengewone werken vermeerderde de constructierekening met f 153 536, waaronder f 58 389 aan materialen van den lande. Van de uitbreiding der werkplaatsen te Sigli (zie K. V. 1906, kol. 186), kwam de locomotiefstelplaats zoogoed als gereed. Met het bouwen van eene nieuwe brug over de Ara Koendoer (bestaande uit eene middenspanning van 50 M., met aansluitende landspanningen van 30 M.), ter vervanging van de aanwezige schroefpaalbrug, welke op den duur niet bestand zou zijn tegen het stooten van de vele zware boomstammen, die door de rivier afgevoerd worden, is een aanvang gemaakt.

Voor het stoken van de locomotieven wordt op de Noord- en Oostkust thans zoogoed als uitsluitend van hout gebruik gemaakt.

2°. PARTICULIERE STOOMTRAMWEGEN.

a. Aanleg.

De stoomtramwegen, waarvan gedurende het tijdvak 1 Juni 1906—31 Mei 1907 de aanleg is voltooid, de bouw onderhanden was of de uitvoering werd voorbereid, waren de volgende:

Lijn in de residentiën Djokjakarta, Kedoe en Semarang van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij, namelijk van Djokjakarta over Magelang naar Willem I, met een zijtak van Setjang naar Parakan. Nadat van de zijlijn Setjang—Parakan de gedeelten Setjang—Pasar Kranggan (zie K. V. 1906, kol. 186) en Pasar Kranggan—Temanggoeng respectievelijk op 1 Maart en 20 October 1906 voor het goederenvervoer waren opengesteld, werd het geheele baanvak Setjang—Temanggoeng op 1 Januari 1907 voor het algemeen verkeer geopend. Den 20sten Mei d. a. v. volgde ook de openstelling voor goederenvervoer van het gedeelte Temanggoeng—Parakan. Bij Gouv. Bt. 30 Maart 1907 n°. 18 is de termijn, waarop de geheele zijlijn gereed en in exploitatie gebracht moet zijn, verlengd tot 1 Augustus 1907.

Lijn in de residentie Soerabaja van de Babat—Djombang-Stoomtrammaatschappij, namelijk van Djombang over Dolok, Kaboeh, Ngimbang, Bloeloek en Dradah naar Babat. Het gedeelte benoorden de ontmoeting met de lijn Goendih—Soerabaja van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij, waarvoor de termijn van voltooiing (zie K. V. 1906, kol. 186) andermaal verlengd is tot 9 September 1907, was op ult. Mei van dat jaar nog niet gereed en in exploitatie gebracht.

Lijn in de residentiën Soerabaja en Pasoeroean van de Modjokerto-Stoomtrammaatschappij. Op ult. Mei 1907 was een gedeelte van dezen tramweg nog onvoltooid (vgl. t. a. p.). Door eene wijziging in het tracé van de lijn Bangsal—Pohdjeder is die lijn met circa 2 K.M. bekort. Het nieuwe baanvak is op 1 Mei 1907 voor het algemeen verkeer geopend.

Stoomtramlijnen van de Deli-Spoorwegmaatschappij. Op een door de Deli-Spoorwegmaatschappij gedaan verzoek tot den aanleg en de exploitatie van een tramlijn, loopende van de halte Kampoeng Baroe van den spoorweg van Medan naar Deli Toea tot nabij de onderneming Arnhemia, is bij Gouv. Bt. 26 Juli 1906 n°. 62 gunstig beschikt. De vergunning is den 6den November d. a. v. aanvaard en met den aanleg van de lijn is een aanvang gemaakt.

b. Exploitatie.

Op ult. 1906 waren op Java en Madoera geheel of nog slechts voor een deel 16 stoomtramwegen, toebehoorende aan 13 verschillende maatschappijen, in exploitatie, met eene gezamenlijke lengte van ± 1925 K.M., tegen ± 1921 K.M. op het einde van 1905. In de lengte van de tramlijnen der Deli-Spoorwegmaatschappij kwam geen verandering. Statistische gegevens omtrent den omvang van het bedrijf over 1906 zijn opgenomen in bijlage U.

Bij Gouv. Bt. 13 Oct. 1906 n°. 14 is de datum van wederopenstelling voor het algemeen verkeer van het lijngedeelte Konto—Kandangan van de Kediri-Stoomtrammaatschappij (zie K. V. 1906, kol. 187) nader vastgesteld op 1 October 1907.

c. Vergunningen of aanvragen voor nieuwe lijnen.

Gedurende het thans te behandelen tijdvak 1 Juni 1906—ult. Mei 1907 kwamen van de in bijlage S van K. V. 1906 vermelde 16 vergunningen voor den aanleg en de exploitatie van stoomtramwegen en van tramwegen met stoom of electriciteit als beweegkracht, waarvoor de termijn van aanvaarding op ult. Mei 1906 nog openstond, er 10 (nos IV, VI, VII, IX, X, XI, XII, XIV, XV en XVI) wegens niet tijdige aanvaarding te vervallen. Daarentegen werden 7 nieuwe vergunningen verleend, terwijl van eene in 1903 verleende vergunning (n°. XXV van bijlage S van K. V. 1905), welke in K. V. 1906 als reeds vervallen werd vermeld, de termijn van aanvaarding, na de afsluiting in Indië van de mededeelingen voor dat verslag, alsnog is verlengd. Het aantal vergunningen, waarvoor de termijn van aanvaarding op ult. Mei 1907 nog openstond, bedroeg dus 14, welke alle zijn vermeld in bijlage V.

Ten aanzien van een aantal aanvragen voor lijnen op Java en Sumatra kon op ult. Mei 1907 nog geen bepaalde beslissing worden genomen, waarom zij in beraad werden gehouden. Op dat tijdstip waren nog 14 concessie-aanvragen in behandeling, terwijl gedurende het verslagjaar 9 aanvragen van de hand werden gewezen.

C. ELECTRISCHE TRAMWEGEN.

Het lijntje in de benedenstad Batavia van de Batavia-Electrische Trammaatschappij, waarvoor de vergunning in November 1905 was aanvaard (zie K. V. 1906, kol. 188), kwam gereed en werd, voor zoover betreft het gedeelte voorbij de kruisingen met de lijn van de Nederlandsch-Indische Tramwegmaatschappij en met den staatsspoorweg,[1] in Januari 1907 voor het publiek verkeer opengesteld. Na het in gebruik nemen van die kruisingen op 14 Februari 1907, had de exploitatie van het nieuwe baanvak volledig plaats.

D. KABELSPOORWEGEN EN TRANSPORTKABELS.

Bij Gouv. Bt. 25 Febr. 1907 n°. 15 is bepaald, dat de bij

[1] Ter regeling van den aanleg, het onderhoud en de bewaking van die kruisingen is met beide maatschappijen eene overeenkomst gesloten (Gouv. Bt. 28 Sept. 1906 n°. 30).

Gouv. Bt. 10 Mei 1905 n°. 49 aan den heer E. J. Th. Gobée verleende vergunning voor den aanleg en de exploitatie van een transportkabel in de residentie Preanger-Regentschappen, loopende van Kopo naar Tjiwide en naar Pengalengan (zie K. V. 1905, kol. 194), mede betreft een transportkabel loopende van Kopo over Tjilampeni en Tjiparaj naar Bandoeng.

---

§ 2. STOOMWEZEN.

Het regeeringstoezicht op de bij particulieren in Nederlandsch-Indië in gebruik zijnde stoomketels, voor zoover daarop van toepassing is het reglement in Ind. St. 1905 n°. 313 [1]), strekte zich op ult. 1906 uit tot 3367 ketels, of 181 meer dan bij het einde van 1905. Het verwarmingsoppervlak der gezamenlijke ketels vermeerderde van 238 200 M². tot 256 374 M². Uitvoerige opgaven hieromtrent worden aangetroffen in bijlage W.

Wegens vergoeding van kosten van onderzoek en beproeving is in 1906 ontvangen f 27 495, tegen f 25 890 in 1905.

Bij beschikking van den directeur der burgerlijke openbare werken van 14 Febr. 1906 is de standplaats van den inspecteur der IVde inspectie-afdeeling van Palembang overgebracht naar Medan (Oostkust van Sumatra). Voorts is bij besluit van dien departementschef van 10 Aug. 1906 het inspectiegebied van den te Soerabaja geplaatsten inspecteur uitgebreid met de gewesten Celebes en onderhoorigheden, Menado, Ternate en onderhoorigheden, Timor en onderhoorigheden, Bali en Lombok en Zuid-Nieuw-Guinea, is aan de inspectie-afdeeling van den inspecteur te Medan de residentie Djambi toegevoegd en is de residentie Tapanoeli gebracht onder het ressort van den te Batavia geplaatsten inspecteur.

III. POST- EN TELEGRAAFDIENST EN TELEPHOONWEZEN.

§ 1. POST-, TELEGRAAF- EN TELEPHOONDIENST.

Bij Gouv. Bt. 27 Maart 1907 n°. 34 (Ind. St. n°. 202) is de staat der bezoldigingen van het personeel bij den post- en telegraafdienst (Ind. St. 1902 n°. 297, juncto 1905 n°. 452), vervangen door een staat der bezoldigingen van het personeel bij den post-, telegraaf- en telephoondienst.

Post- en telegraafdienst. Uitgewerkte statistische opgaven omtrent den post- en telegraafdienst over 1906 en de twee voorafgegane jaren worden aangetroffen in bijlage X.

Op ult. 1906 bestond het Europeesch personeel van den vereenigden post- en telegraafdienst uit 10 inspecteerende ambtenaren, 2 ingenieurs, 1 adspirant-ingenieur, 1 electro-technisch ambtenaar, 152 kantoorchefs, 268 (onder wie 30 vrouwelijke) commiezen, 1 ambtenaar ter beschikking van den directeur der burgerlijke openbare werken, een 2de commies ten behoeve van de administratie bij den technischen dienst, 50 adjunct-commiezen, 4 aan de werkplaats verbonden technische ambtenaren, 10 lijnopzichters, 30 adspirant-adjunct-commiezen en 5 tijdelijke technici ten behoeve van het kabelschip *Telegraaf*, 131 hulppostcommiezen en 233 (onder wie 33 vrouwelijke) klerken, zoodat men in het geheel beschikte over 899 ambtenaren (68 meer dan op ult. 1905). Het inlandsch personeel bleef in 1906, wat het aantal (106) der klerken betreft, onveranderd en werd, wat de bestellers, postiljons, enz. aangaat, in genoemd jaar van 1217 op 1222 gebracht (het aantal der hieronder begrepen postiljons met eigen paard verminderde van 47 op ult. 1905 tot 42 op ult. 1906).

Het examen voor den rang van adjunct-inspecteur werd in 1906 niet afgenomen. De 2 op ult. 1905 overgebleven geëxamineerden werden in 1906 nog niet tot adjunct-inspecteur bevorderd, doch tijdelijk met de waarneming van die betrekking belast.

In 1906 werd respectievelijk 3 en 2 maal gelegenheid gegeven tot het afleggen van de examens voor de rangen van commies der 2de en der 3de klasse. Het laatste examen voor den rang van commies der 2de klasse liep eerst in Februari 1907 ten einde. In het geheel werden voor den rang van commies der 2de klasse 17 commiezen der 3de klasse geëxamineerd, van wie er 7 slaagden. Aan de examens voor den rang van commies der 3de klasse werd in het geheel deelgenomen door 122 candidaten, namelijk 44 adjunct-commiezen, 19 adspirant-adjunct-commiezen en 59 klerken, van wie er respectievelijk 27, 13 en 16 slaagden.

Bij Gouv. Bt. 12 Sept. 1906 n°. 24 is de hoofdinspecteur, chef van den post- en telegraafdienst gemachtigd om aan personen, die ingevolge Gouv. Bt. 17 Dec. 1903 n°. 4 (Bijbl. Ind. St. n°. 5964) niet meer aan een der examens voor de verschillende technische betrekkingen bij den post- en telegraafdienst in Nederlandsch-Indië mogen deelnemen, doch die naar zijn oordeel geschikt zijn voor bevordering, te vergunnen zich nog eenmaal aan die examens te onderwerpen.

Bij Gouv. Bt. 2 Dec. 1906 n°. 1 is bepaald, dat, bij wijze van proef, aan het personeel van den post- en telegraafdienst, als vergoeding voor zijne bemoeiingen in zake den dienst der postspaarbank, belooningen zullen worden toegekend.

Terwijl de geldelijke uitkomsten van den vereenigden dienst (met inbegrip van de paardenposterij) over de jaren 1903 en 1904, volgens verbeterde opgaven, respectievelijk een nadeelig en voordeelig saldo van f 1 802 178 en f 597 672 aanwezen, gaven zij over 1905 (de uitkomsten over 1906 zijn nog niet volledig bekend) een nadeelig saldo van f 639 400. Hierbij zij echter aangeteekend, dat onder de uitgaven in 1905 begrepen zijn de bedragen van f 597 507 en f 552 432, respectievelijk voor de aanschaffing en uitzending van een kabelschip en daarmede in verband staande uitgaven en voor het leveren en leggen van een telegraafkabel met toebehooren ter verbinding van Celebes met Borneo. Overigens moet in het oog worden gehouden, dat onder de uitgaven slechts de kosten van het actief dienend personeel in aanmerking genomen zijn, niet dus de uitgaven wegens verloven, pensioenen, overtochtskosten en wachtgelden, en dat onder de ontvangsten een fictief bedrag is geboekt over 1903 van f 715 263, over 1904 van f 734 033 en over 1905 van f 768 710, wegens porten van dienstbrieven, verstrekkingen van postpaarden aan dienstreizigers en verzonden binnenlandsche regeeringstelegrammen.

Telephoondienst. Ingevolge de bij de wet van 9 Juli 1906 (Ned. St. n°. 184, Ind. St. n°. 395) goedgekeurde overeenkomst (zie K. V. 1906, kol. 197), zijn de zich te Batavia, Weltevreden, Tandjoengpriok en in de afdeelingen Meester-Cornelis, Tange-

[1]) Dit reglement onderging eenige wijziging bij Ord. van 17 Juli 1906 (Ind. St. n°. 336), terwijl bij Gouv. Bt. 17 Juli 1906 n°. 33 (Ind. St. n°. 317) nieuwe, met het reglement verband houdende bepalingen zijn vastgesteld.

rang, Semarang en Soerabaja bevindende telephoonverbindingen, gebouwen, toestellen en verder materieel, toebehoorende aan de Nederlandsch-Indische Telephoonmaatschappij te Batavia, op 20 September 1906 aan den lande overgedragen, terwijl bij Gouv. Bt. 18 Sept. 1906 n°. 2 machtiging werd verleend om het personeel van de genoemde maatschappij over te nemen. Op ult. 1906 bestond het Europeesch personeel uit 1 directeur, 6 kantoorchefs, 4 adjunct-kantoorchefs, 1 opzichter, 1 instrumentmaker, zoomede 10 werklieden en 64 telephonisten. Het aantal der Chineesche en inlandsche telephonisten bedroeg einde 1906 71 en dat van het overige inlandsche personeel 83.

Bij Gouv. Bt. 8 Maart 1907 n°. 45 (Ind. St. n°. 168) is, in verband met art. 2 van het reglement voor den gouvernements-telegraafdienst (Ind. St. 1907 n°. 67), art. 6 van de bepalingen omtrent den gouvernements-telephoondienst (Ind. St. 1884 n°. 52) ingetrokken, en alzoo de bevoegdheid van den directeur der burgerlijke openbare werken om den diensttijd der telephoonkantoren vast te stellen op den hoofdinspecteur, chef van den post- en telegraafdienst overgedragen.

§ 2. BRIEVEN- EN PAKKETPOST.

Posterijen in Indië. Het aantal der postkantoren, dat op ult. 1905 137 bedroeg, was op ult. 1906 tot 148 gestegen, terwijl het aantal hulppostkantoren van 133 op ult. 1905 tot 127 op ult. 1906 gedaald was (vgl. bijlage X). Van de 127 hulppostkantoren waren er 34 (tegen 37 op ult. 1905) tevens spoorweg-telegraafkantoren en 20 (tegen 24 op ult. 1905) tevens telephoon- of hulptelegraafkantoren. Bovendien telde men 1322 postinrichtingen van eenvoudigen aard, zijnde 256 bestelhuizen van den ambulanten of spoorwegdienst (37 meer dan op ult. 1905) en 1066 bestelhuizen van de — enkel op Java en Madoera bestaande — zoogenaamde districtspost (43 meer dan op ult. 1905). Ongerekend de bestelhuizen van de districtspost, bestonden derhalve in het geheel 531 gouvernementskantoren voor den postdienst (32 meer dan op ult. 1905).

Het veldpostkantoor ten behoeve van de militaire expeditie naar Bali, tot de oprichting waarvan machtiging was verleend bij Gouv. Bt. 4 Sept. 1906 n°. 3 — in verband waarmede de formatie van het personeel van den post- en telegraafdienst tijdelijk met een commies was vermeerderd — is, met ingang van 1 November 1906, weder opgeheven.

Het reglement voor den postdienst in Nederlandsch-Indië is bij Ord. van 12 Jan. 1907 (Ind. St. n°. 25) in dien zin gewijzigd, dat de schadeloosstelling bij verlies van aangeteekende stukken en bij verlies, berooving of beschadiging van aangeteekende brieven met aangegeven geldswaarde, met ingang van 1 Maart 1907, ook in geval van overmacht wordt uitgekeerd.

De algemeene bepalingen ter uitvoering van voormeld reglement (Ind. St. 1891 n°. 254) zijn aangevuld bij Ind. St. 1906 n°. 553 en 1907 n°. 193 ten aanzien van de toekenning van vrijdom van briefport voor de briefwisseling ter zake van het openbaar belang en bij Ord. van 18 Febr. 1907 (Ind. St. n°. 123) ten behoeve van de ingebruikstelling van dienstpostzegels, terwijl zij, in verband met de verlaging van het port der briefkaarten in het buitenlandsch verkeer tot 5 cent per enkele kaart — waardoor het port in het binnen- en buitenlandsch verkeer gelijk werd —, bij Gouv. Bt. 4 April 1907 n°. 54 (Ind. St. n°. 211) in dier voege zijn gewijzigd, dat de gezegelde briefkaarten voortaan zullen bestaan uit twee soorten, namelijk enkele met één zegelstempel van 5 cent en dubbele met twee zegelstempels, elk ter waarde van 5 cent. Voorts ondergingen de bedoelde bepalingen nog eenige wijziging ten aanzien van de wijze van verzending van aangeteekende brieven of andere stukken (Ind. St. 1907 n°. 289).

Voor den incasseeringsdienst in het binnenlandsch verkeer zijn uitsluitend de postkantoren (148) aangewezen; voor de behandeling van aangeteekende stukken en het afgeven en uitbetalen van binnenlandsche postwissels tevens al de hulppostkantoren (127); voor den binnenlandschen pakketpostdienst bestond, behalve bij 145 kantoren en 125 hulppostkantoren, op nog 264 andere plaatsen gelegenheid, namelijk bij de halten van staatsspoorwegen of van particuliere spoor- en tramwegen; in het geheel dus op 534 plaatsen (43 meer dan op ult. 1905).

De cijfers omtrent de verschillende takken van den postdienst wezen, met uitzondering van die omtrent den incasseeringsdienst, over 1906 over het algemeen weder op toenemend verkeer. Het totaal bedrag der behandelde quitantiën, op ult. 1905 f 2 494 107 beloopende, ging op ult. 1906 tot f 2 404 820 terug.

In de wijze, waarop het brievenvervoer in en tusschen verschillende gewesten geschiedt, kwamen eenige veranderingen. De afstand, waarover voor dit doel van spoor- en tramwegen gebruik gemaakt werd, klom van 3928 K.M. op ult. 1905 tot 4435 K.M. op ult. 1906.

Postverkeer met Nederland en vreemde landen. Met ingang van 1 Maart 1907 zijn de in het verkeer met Nederland en andere tot de Algemeene postunie behoorende landen voor brieven en briefkaarten geheven wordende surtaxen afgeschaft, waardoor die porten bedragen voor brieven $12^1/_2$ cent per 15 gram en voor briefkaarten 5 cent per enkele kaart (zie Ind. St. nos. 83 en 84).

Bij Gouv. Bt. 15 Febr. 1907 n°. 41 (Ind. St. n°. 120) zijn de in Ind. St. 1905 n°. 410 opgenomen bepalingen ter uitvoering van K. B. 21 April 1892 n°. 25 (Ind. St. n°. 137) in zoodanigen zin herzien, dat, met ingang van 1 April 1907, in het postwisselverkeer met Groot-Britannië en Ierland berichten van uitbetaling zijn toegelaten.

In verband met de opheffing van den stoomvaartdienst der „Royal Queensland Mail-line" tusschen Londen en Australië via Java, worden de postpakketten voor Australië, in afwachting van eene nader met het postbestuur van Queensland te treffen regeling, sedert 13 Juli 1906 met de booten der „Messageries maritimes" verzonden.

Het postpakkettenvervoer van Indië, zoowel met Nederland als met vreemde landen, tot deelneming waarvan op ult. 1906 in het geheel 239 Indische kantoren (18 meer dan op ult. 1905) waren aangewezen, nam weder toe. Het aantal der uit Indië naar Nederland en naar vreemde landen verzonden pakketten steeg respectievelijk van 11 104 en 4132 op ult. 1905 tot 11 559 en 4663 op ult. 1906; terwijl het aantal der in Indië ontvangen pakketten van 41 434 en 15 701 op ult. 1905 vermeerderde tot 43 712 en 16 909 op ult. 1906. Ook de bruto- en netto-opbrengsten stegen, en wel van f 52 617 en f 33 039 (verbeterde cijfers) op ult. 1905 tot f 55 708 en f 35 890 op ult. 1906. De dienst betreffende de invordering van gelden op quitantiën wees, zoowel wat het aantal quitantiën als de daarop ingevorderde bedragen betreft, mede vooruitgang aan. Ging het postwisselverkeer van 1904 op 1905 achteruit (zie kol. 192 van K. V. 1906), de uitkomsten van 1905 en 1906 toonden, wat het aantal der uit Indië verzonden postwissels (54 958 — verbeterd cijfer — op ult. 1905 en 55 655 op ult. 1906), aangaat, vooruitgang en wat de daarmede overgemaakte bedragen (f 1 929 544 — verbeterde opgaaf — op ult. 1905 en f 1 802 636 op ult. 1906) betreft, achteruitgang aan. Het totaal der uit Nederland en andere landen naar Indië met postwissels overgemaakte bedragen steeg van f 352 569 (verbeterd cijfer) op ult. 1905 tot f 361 554 op ult. 1906.

De rekening wegens het overbrengen van de brievenmalen in den door de Maatschappijen „Nederland" en „Rotterdamsche Lloyd" contractueel te onderhouden geregelden maildienst (Ind. St. 1893 n°. 133, juncto Ind. St. 1903 n°. 343) liep, wat 1906 betreft, over 104 reizen, namelijk voor elke der Maatschappijen over 26 uit- en 26 thuisreizen, waarvoor (tegen de gewaarborgde sommen van f 5850 per reis voor 46 reizen en f 7000 per reis voor 6 reizen aan eerstgenoemde Maatschappij — namelijk met inbegrip van de vergoeding voor het aandoen van Sabang — en van f 4000 per reis aan de andere Maatschappij) door de

„Nederland" f 311 100 en door de „Rotterdamsche Lloyd" f 208 000 genoten is. Deze betalingen kwamen voor de eene helft ten laste van Nederland en voor de andere helft ten laste van Indië. Over 1905 was aan die Maatschappijen respectievelijk f 291 200 en f 202 020 uitbetaald.

Voor het vervoer van postpakketten in 1906 met de stoomschepen der beide Maatschappijen, ingevolge afzonderlijke overeenkomsten te dier zake, is aan de „Nederland" betaald f 26 210 en aan de „Rotterdamsche Lloyd" f 20 320, tegen f 23 310 en f 18 440 over 1905. Van de alzoo over 1905 en 1906 betaalde bedragen ad f 41 750 en f 46 530 kwam ten laste van de Indische postadministratie achtereenvolgens f 6815 en f 7330.

Ontvangsten. Volgens voorloopige gegevens beliepen over 1906 de ontvangsten der brieven- en pakketpost (zonder daarbij de paardenposterij te rekenen en ook zonder voor de dienstbrieven eene fictieve opbrengst aan porto's in rekening te brengen) f 1 823 418, tegen f 1 733 160 (volgens verbeterde opgaven) in 1905, hetgeen op eene vermeerdering wijst van f 90 258. Wegens verkochte postwaarden en formulieren (opbrengst in 1906 f 1 679 755, tegen f 1 582 584 — verbeterd cijfer — in 1905), vermeerderden de ontvangsten met f 97 174, terwijl wegens de op postwissels geheven rechten (opbrengst in 1906 f 101 492, tegen f 96 233 — verbeterd cijfer — in 1905), wegens ontvangen porten voor ongefrankeerde en ontoereikend gefrankeerde brieven en verdere stukken (opbrengst in 1906 f 31 280, tegen f 32 236 in 1905) en wegens ontvangsten van verschillenden aard (opbrengst in 1906 f 10 888, tegen f 22 107 — verbeterd cijfer — in 1905) respectievelijk het voordeelig, nadeelig en nadeelig verschil f 5259, f 956 en f 11 219 bedroeg.

§ 3. PAARDENPOSTERIJ.

De kosten van de in een vijftal gewesten van Java [1]) van landswege nog onderhouden wordende paardenposterij, ten dienste van het vervoer van gouvernementsreizigers langs binnenwegen, bedroegen in 1906 voor gewoon onderhoud f 24 340 en wegens voeding voor de paarden f 24 275, te zamen f 48 615, waartegenover aan ontvangsten stond een bedrag van f 59 069, namelijk wanneer, behalve de opbrengst van 38 door particulieren gebruikte bespanningen, ad f 833, ook die van 3937 aan dienstreizigers verstrekte bespanningen, berekend op f 58 237, als ontvangsten worden medegeteld. Over 1905 beliepen laatstbedoelde (fictieve) ontvangsten f 58 487 en de werkelijke ontvangsten f 698, tezamen f 59 185, tegen f 74 122 (verbeterd cijfer) aan kosten der paardenposterij. Onder de genoemde bedragen van f 833 en f 698 is ook begrepen hetgeen dienstreizigers betaalden voor het medenemen van particulieren.

De routes, welke door de gouvernements-paardenposterij en die, welke door ondernemers van particuliere paardenposterijen worden bediend, ingevolge de door het Gouvernement, met het oog op het vervoer van dienstreizigers, met die ondernemers gesloten aannemings-contracten, zijn vermeld in den Indischen Regeeringsalmanak (zie dien van 1907, deel I, bijlagen TT en UU).

§ 4. TELEGRAFEN EN TELEPHONEN.

Bij Ord. van 8 Sept. 1906 (Ind. St. n°. 403) is bepaald dat de uitzondering, gesteld in het tweede lid van art. 1 der bepalingen omtrent den aanleg en het gebruik van telegrafen in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1876 n°. 257, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld), namelijk dat voor den aanleg en voor het verkeer openstellen van telegrafen en telephonen, die uitsluitend over den eigendom van een bijzonder persoon of van eene bijzondere onderneming loopen en alleen ten nutte en gebruike van den eigenaar dienen, geen vergunning van de Regeering noodig is, niet geldt voor telegrafen en telephonen, waarbij de toestellen op de eindpunten niet onderling door draden of geleidingen zijn verbonden.

Het aantal der telegraafkantoren van den post- en telegraafdienst, d. i. van de eigenlijke gouvernementstelegraaf, bedragende op ult. 1905 131, was op ult. 1906 tot 139 geklommen. Het aantal der telegraafkantoren van den dienst der staatsspoorwegen, voor zoover zij in verbinding staan met het net van de gouvernementstelegraaf, steeg van 258 tot 292 en het aantal der voor het publiek verkeer geopende gouvernementstelephoonkantoren daalde van 33 tot 30 (zie bijlage X).

Het aantal der particuliere spoorwegtelegraafkantoren steeg van 56 op ult. 1905 tot 61 op ult. 1906. Het aantal der particuliere telephoonkantoren onderging geen wijziging. In het geheel waren mitsdien op ult. 1906 61 particuliere spoorwegtelegraafkantoren en 30 particuliere telephoonkantoren voor het publiek verkeer geopend (waaronder respectievelijk 12 en 3 op plaatsen, waar tevens een gouvernementstelegraafkantoor bestaat).

De lengte der gouvernementslandlijnen en draden, op ult. 1905 bedragen hebbende respectievelijk 8881.04 en 13858.59 K.M. (verbeterd cijfer), bedroeg op ult. 1906 respectievelijk 9653.83 en 14785.88 K.M. De toeneming van de lengte der lijnen met 772.79 K.M. is toe te schrijven aan den aanleg van eene nieuwe telegraaflijn tusschen Blora en Tjepoe (35.48 K.M.), tusschen Tanah Grogot en Kwaroe (13.875 K.M.) en tusschen Fort de Kock en Pajokoemboeh (33 K.M.), aan de verlegging van lijnen, eensdeels als een gevolg van de oprichting of opheffing van posten telegraafkantoren, anderdeels tot verkrijging van een beter tracé (waardoor de lengte der lijnen met 100.52 ½ K.M. toenam), alsmede aan den aanleg van eene telephoonlijn langs de trajecten Bandjermasin—Pengaron (75.97 K.M.), Rantau—Kandangan (89.26 K.M.), Moearotembesi—Pelajang (218.82 K.M.) en Moearotembesi—Rantaupandjang (258.46 K.M.), tegen opheffing van de telephoonverbinding tusschen Serang, Pandeglang en Menes (52.60 K.M.). De toeneming van de gezamenlijke lengte der draden met 927.29 K.M. is, behalve door den aanleg van lijnen, als bovenbedoeld, ontstaan door het bijspannen van draden als een gevolg van het toenemend telegraafverkeer. De totale lengte der ondergrondslijnen en de totale draadlengte daarvan namen respectievelijk van 44.60 en 98.79 K. M. af tot 41.21 en 94.26 K.M., en zulks door reparatiën aan eenige dier ondergrondslijnen. Het aantal K.M. kabel, op ult. 1905 5121.11 K.M. (verbeterd cijfer) bedragende, was op ult. 1906, mede als een gevolg van reparatiën, tot 5145.50 K.M. gestegen.

In den loop van 1906 kwam op de gouvernementskabels in Nederlandsch-Indië slechts één storing voor, en wel van den 7den tot den 19den November op den kabel tusschen Sitoebondo en Singaradja. Aangezien het kabelschip *Telegraaf* zich toen in reparatie bevond, moest de herstelling door het kabelschip *Magnet* van de „Eastern Extension Australasia and China Telegraph Company" geschieden. De kosten bedroegen f 17 863.

Door het kabelschip *Telegraaf* werden in 1906 herstellingen verricht aan de kabels van Sitoebondo naar Bandjermasin, van Sabang naar Oelëë Lheuë en van Java naar Madoera, zoomede

[1]) Namelijk in de residentiën Preanger-Regentschappen, Cheribon, Semarang en Rembang, zoomede in de afdeeling Krawang der residentie Batavia.

aan de ondergrondlijnen van Oelèë Lheuë naar Medan en van Singaradja naar Pabean. De gemeenschap werd echter door die werkzaamheden niet verbroken. Bovendien werden door de *Telegraaf* kabels gelegd door de Klabat-baai (Banka), door de Lalan-rivier (Sumatra) en, ten behoeve van de kabelverbinding Pontianak—Saigon, door de Kakap- en Djawi-rivieren (Westerafdeeling van Borneo).

Op vijf van de zes aan de Eastern Extention Australasia and China Telegraph Company toebehoorende, met Nederlandsch-Indië in verbinding staande kabels werd gedurende 1906 twaalf malen voor korteren of langeren duur (van 1 tot 21 dagen) storing in de gemeenschap ondervonden.

Aan de „Deutsch-Niederländische Telegraphengesellschaft" is over 1906 aan subsidie betaald M. 375 000 of f 221 969,53, waartegenover door die Maatschappij, wegens het aan den Staat toekomende gedeelte van de ontvangsten uit de kabeltaksen, is terugbetaald frs. 294 958,32 of f 141 320,77, zoodat feitelijk slechts betaald is f 80 648,76. Op het net der Maatschappij kwamen in 1906 geen storingen voor. Evenmin is de kabel van het Fransche Gouvernement tusschen Saigon en Pontianak gestoord geweest.

De bij Gouv. Bt. 25 Juni 1905 n°. 32 aan de „Gesellschaft für drahtlose Telegraphie Telefunken" tot wederopzeggens verleende vergunning om binnen Nederlandsch-Indië twee proefstations voor draadlooze telegraphie op te richten (zie K. V. 1906, kol. 195) is bij Gouv. Bt. 24 Jan. 1907 n°. 13 ingetrokken.

Aan de heeren Th. F. A. Delprat en L. H. F. Wackers te Amsterdam is in Mei 1907 (zie St. Ct. 9 Juli 1907 n°. 158) vergunning verleend tot het oprichten en exploiteeren van stations voor draadlooze telegraphie binnen Nedrlandsch-Indië ten dienste van het telegraafverkeer met schepen in zee, welke vergunning sedert is overgedragen aan de te Amsterdam gevestigde naamlooze vennootschap „Nederlandsch-Indische Draadlooze Telegraafmaatschappij", waarvan de statuten zijn gepubliceerd als bijvoegsel n°. 578 van de St. Ct. van 13 Aug. 1907 n°. 188.

Het reglement voor den telegraafdienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1886 n°. 99) werd bij Gouv. Bt 30 Juni 1906 n°. 32 (Ind. St. n°. 360) in dier voege gewijzigd, dat telegrammen, tegen vooruitbetaling door de afzenders van een recht van dertig gulden 's jaars, zonder dadelijke betaling kunnen worden aangenomen en behandeld, mits vooraf bij het kantoor van afzending op een spaarbankboekje van de postspaarbank, ten name van den afzender, eene toereikende som als zekerheid is ingeschreven, tot nadere verrekening van de verschuldigde kosten. Het bedoelde reglement is sedert, met ingang van 1 Juni 1907, ingetrokken en door een nieuw vervangen (zie Ind. St. 1907 n°. 67).

De ontvangsten wegens het binnenlandsch telegraafverkeer (ter zake van de betalende telegrammen, dus ongerekend de regeerings- en diensttelegrammen) beliepen in 1906 f 628 599, tegen f 564 351 (verbeterd cijfer) in 1905 en f 543 668 in 1904 [1]). De vermeerdering bedroeg dus van 1904 op 1905 3.8 % van 1905 op 1906 11.4 %.

Het aantal der betalende telegrammen in het binnenlandsch verkeer was in 1906 grooter dan in 1905, namelijk 499 796 tegen 402 956 (verbeterd cijfer), en nam dus met 24 % toe, tegen eene vermeerdering met 3.81 % van 1904 op 1905. Ook het woordental nam toe, en wel met 971 928, tegen eene vermeerdering met 265 385 (verbeterd cijfer) woorden van 1904 op 1905, of in percenten uitgedrukt, eene vermeerdering van 20.33 % tegen eene vermeerdering van 5.9 % (verbeterd cijfer) in 1905 [2]). Het gemiddeld aantal woorden per telegram, dat over 1904 en 1905 respectievelijk 11.63 en 11.87 (verbeterd cijfer) bedroeg was over 1906 11.51.

Met betrekking tot het op 1 Maart 1906 ingevoerde nieuw binnenlandsch telegraaftarief (zie K. V. 1906, kol. 195) zij vermeld, dat van de binnenlandsche betalende telegrammen over het tijdvak 1 Maart—ult. December 1906 bedroegen: het aantal 431 810, het woordental 4 947 172 en de opbrengst f 524 780, tegen respectievelijk 343 339, 4 083 026 en f 473 804 over dezelfde maanden in 1905, hetgeen op eene vermeerdering wijst van respectievelijk 25.77 %, 21.16 % en 10.76 %. Het gemiddeld aantal woorden per telegram bedroeg in de bedoelde tijdvakken respectievelijk 11.46 en 11.89.

De in 1906 in het binnenlandsch verkeer gewisselde regeeringstelegrammen vertegenwoordigden, berekend als betalende telegrammen, eene fictieve opbrengst van f 261 539, tegen f 234 674 in 1905 en f 215 965 in 1904.

In het buitenlandsch verkeer bleef zoowel het aantal der voor Nederlandsch-Indië bestemde als dat der van daar verzonden telegrammen toenemen. Het aantal der transit-telegrammen, dat in 1905 56 366 bedroeg (tegen 50 632 in 1904), daalde in 1906 tot 55 196. Het gemiddeld aantal woorden per transit-telegram, dat over 1904 en 1905 respectievelijk 13 en 12.4 bedroeg was over 1906 11, terwijl dit voor de niet-transit-telegrammen, over 1904 en 1905 respectievelijk 9.03 en 8.97 bedragende, in 1906 8.23 beliep. Het aandeel der Indische telegraafadministratie in de opbrengst van het buitenlandsch verkeer beliep over 1906 voor de transit-telegrammen f 25 102 en voor de overige f 295 121, tegen respectievelijk f 28 588 en f 263 843 in 1905.

Van de gelegenheid, die voor als dagbladcorrespondenten erkende personen, op bijzondere voorwaarden (zie o. a. Ind. St. 1890 n. 131) bestaat, om in het verkeer met Nederland, Frankrijk, Groot-Britannië, Singapore, Pinang, Hongkong, Shangai, Foochow, Amoy en Japan, tegen verminderd tarief, telegrammen voor de dagbladpers te wisselen, is in 1906 gebruik gemaakt voor 2800 naar en 159 uit Indië verzonden telegrammen (welke getallen over 1905 3894 en 234 bedroegen); deze telegrammen telden respectievelijk 149 571 en 2908 woorden (tegen 217 414 en 3991 woorden in 1905).

Het aantal woorden der tegen verlaagd tarief doorgezonden dagbladtelegrammen, dat zijn die tusschen de Australische koloniën eenerzijds, Groot-Britannië en Frankrijk anderzijds, over en weer gewisseld, bedroeg over 1906 185 338, tegen 212 524 in 1905 en 206 038 in 1904.

Ter verzending door tusschenkomst van de te Pinang en te Singapore gevestigde kantoren der „Eastern Extension Australasia and China Telegraph Company", werden in 1906 bij de kantoren van den postdienst in de buitenbezittingen aangeboden 11 telegrammen, d. i. 6 meer dan in 1905.

Van de gelegenheid om telegrammen van Sumatra naar andere eilanden van Nederlandsch-Indië, of omgekeerd, van een dier eilanden naar Sumatra, over de buitenlandsche verbinding via Pinang en Singapore te verzenden, tegen een verlaagd tarief van f 0.50 per woord, is in 1906 gebruik gemaakt voor 253 telegrammen of 145 meer dan in 1905.

In het locale verkeer tusschen Pinang en het noordelijk deel van Sumatra, mede tegen f 0.50 per woord, zijn 5 902 telegrammen (met 37 989 woorden) gewisseld, tegen 5 341 (met 32 849 woorden) in 1905.

Omtrent het betalend verkeer (anders dan voor eigen dienst) bij de 61 particuliere spoorwegtelegraafkantoren, kan slechts worden vermeld, dat bij de 14 kantoren der Deli-Spoorwegmaatschappij de betalende telegraafcorrespondentie in 1906 opbracht f 2181, tegen f 2125 in 1905.

Telephoonondernemingen. Voortschrijdende op den weg, die er toe leiden moet de telephonie in Nederlandsch-Indië, doch in de eerste plaats op Java, in haar geheel, derhalve zoowel de locale als de intercommunale, tot een tak van staatszorg te maken (vgl. K. V. 1906, kol. 197), is de onderneming van de te Batavia gevestigde Preanger-Telephoonmaatschappij op 31 Mei 1907 genaast. De bezittingen der Maatschappij zijn voor een bedrag van f 210 000 overgenomen.

Wegens het niet in uitvoering brengen van de vergunning, is de tot wederopzeggens aan F. J. L. Mersen Senn van Basel verleende vergunning tot het aanleggen en exploiteeren van telephoonverbindingen in de afdeelingen Magetan, Ngawi en Ponorogo der residentie Madioen en in de afdeeling Panaroekan en de contrôle-afdeeling Besoeki der residentie Besoeki

[1]) Onder die sommen was begrepen, ter zake van de (betalende) telegrammen, ontvangen van of verzonden naar de gouvernements-telephoonkantoren, voor zooveel betreft de opbrengst gerekend tot het aansluitingskantoor, in 1906 f 9931, in 1905 f 10 980 (verbeterd cijfer) en in 1904 f 10 485.

[2]) Zoowel het aantal als de opbrengst der binnenlandsche telegrammen wijzen over 1906 op toeneming van het verkeer. Deze toeneming zou echter uit den aard der zaak grooter geweest moeten zijn, zonder de aan de Intercommunale Telephoonmaatschappij te Batavia verleende vergunning om van hare telephoonverbindingen tusschen Batavia, Cheribon, Tegal, Pekalongan, Semarang en Soerabaja gebruik te maken voor het overbrengen van telephoonberichten (in Indië „phonogrammen" genoemd).

Tengevolge van de invoering van dezen dienst — in werking getreden op 10 December 1901 — wordt toch een geringer aantal lange en dringende telegrammen over de gouvernements-telegraaf langs de noordkust van Java verzonden. De door genoemde Maatschappij aan den lande verschuldigde cijns, die over 1905 f 62 718,30 bedroeg, beliep over 1906 f 81 529,01⁵.

(zie K. V. 1904, kol. 238) ingetrokken (Gouv. Bt. 24 Nov. 1906 n°. 36).

De ondernemingen voor intercommunaal telephoonverkeer waren op ult. 1906, evenals op ult. 1905, 3 in getal, terwijl het aantal plaatselijke netten 35 bleef bedragen, ongerekend het (niet in geld cijnsplichtige) telephoonnet van de Deli-Spoorwegmaatschappij. De 3 ondernemingen voor intercommunaal verkeer hadden in 1906 eene gezamenlijke bruto ontvangst voor gesprekken en, voor zoover de Intercommunale Telephoonmaatschappij te Batavia en de Buitenzorgsche Intercommunale Telephoonmaatschappij betreft, ook voor telephoonberichten, van f 130 487 (tegen f 105 388 in 1905), terwijl over 1906 door twee dier ondernemingen cijns aan den lande te betalen was tot een totaal bedrag van f 81 779 (tegen f 62 718 door één onderneming in 1905). Evenals op ult. 1905, was er op ult. 1906 van de 35 ondernemingen voor communale verbindingen één, welke geen betalende geabonneerden had. De overige telden op ult. 1906 5380 geabonneerden, tegen 5058 op ult. 1905, terwijl de bruto ontvangsten, die in 1905 f 695 507 bedroegen, in 1906 daalden tot f 632 277. Als cijns aan den lande was in 1906 verschuldigd f 60 837, tegen f 67 252 in 1905, in beide jaren door 24 van de 35 ondernemingen. Voor elke onderneming in het bijzonder worden de gebruikelijke gegevens aangetroffen in bijlage IJ.

Telephoonverbindingen voor eigen gebruik. Gedurende het tijdvak 1 April 1906— ult. Maart 1907 zijn 9 vergunningen voor het aanleggen van telephoonverbindingen voor eigen gebruik verleend. Wegens aan den Staat te betalen jaarlijksche vergoeding voor het gebruik van openbare wegen en van andere ter vrije beschikking van de Regeering staande gronden, die ten behoeve van de geleidingen gebezigd worden, is over 1906 door 30 vergunninghouders een totaal bedrag van f 2722 betaald, tegen f 2082 door 22 vergunninghouders in 1905.

§ 5. POSTSPAARBANK.

Bij Gouv. Bt. 5 Aug. 1906 n°. 21 (Bijbl. Ind. St. n°. 6520) is uitvoering gegeven aan eene op 31 Juli 1906 tusschen de Ministers van Waterstaat en van Koloniën gesloten overeenkomst nopens het overdragen van inlagen in de postspaarbank in Nederlandsch-Indië en de Rijkspostspaarbank hier te lande en omgekeerd. Van 1 October 1906 (den datum waarop de regeling in werking is getreden) af tot ult. December van dat jaar is van 17 inleggers der Indische postspaarbank het tegoed op de Rijkspostspaarbank overgedragen en is het tegoed van 2 inleggers van laatstgenoemde instelling door de Indische postspaarbank overgenomen. Het tegoed der inleggers in de postspaarbank bedroeg op ult. 1906 f 7 214 213, tegen f 6 706 430 op ult. 1905 (hierin deelden inlanders en vreemde oosterlingen respectievelijk voor 11.68 en 1.65 en 10.58 en 1.42 %), terwijl het totaal aantal inleggers, dat op ult. 1905 46 445 beliep, op ult. 1906 geklommen was tot 49 593, onder wie respectievelijk 7197 en 6833 militairen. Onder het aantal inleggers op ult. 1906 waren begrepen 288 Europeanen, 1025 inlanders en 5 vreemde oosterlingen, ten name van wie inlagen waren gedaan op den voet van de bij Gouv. Bt. 20 Juni 1904 n°. 25 (Bijbl. Ind. St. n°. 6030), juncto Gouv. Bt. 2 Aug. 1906 n°. 6 (Bijbl. Ind. St. n°. 6519) getroffen regeling — vgl. K. V. 1905, kol. 203 —, zoomede 29 Europeesche en 6 inlandsche landsdienaren, die op den voet van Ind. St. 1905 n°. 273, de door hen verschuldigde reëele borgtochten geheel of gedeeltelijk in spaarbankboekjes der postspaarbank hadden gesteld, benevens 72 inleggers, wier tegoed moest dienen tot zekerheid voor de betaling van telegramkosten op den voet van Ind. St. 1906 n°. 360 (zie § 4 hiervóór). Als inleggers van schoolspaarbanken, op den voet van Gouv. Bt. 7 Mei 1905 n°. 36 (zie K. V. 1905, kol. 157/158), waren op ult. 1906 ingeschreven 8129 kinderen van Europeanen, 3746 van inlanders en 233 van vreemde oosterlingen (op ult. 1905 respectievelijk 7483, 4430 en 210), terwijl bovendien op ult. 1906 in omloop waren 202 collectieve spaarbankboekjes van schoolhoofden (36 van Europeesche en 166 van inlandsche scholen), tegen 53 op ult. 1905.

Het ten name van de postspaarbank in Nederlandsche staatsschuld belegd kapitaal [1]) bedroeg op ult. 1906 f 3 847 300 (nominaal), te boek staande voor eene waarde van f 3 504 873, terwijl de bank een nominaal bedrag van f 2 373 600 (te boek staande voor f 2 300 668) aan effecten bezat en in Indië was uitgezet in beleeningen f 800 600. In totaal werd aan rente gekweekt f 242 050 (3.45 % van de uitgezette kapitalen), waaronder f 14 952 wegens rente over in 1906 in 's lands kas berust hebbende gelden der bank.

De som der uitgekeerde, bijgeschreven en aan de Rijkspostspaarbank hier te lande toekomende rente beliep (f 10 514 + f 145 717 + f 8 =) f 156 239, zoodat een overschot is verkregen van f 85 811, terwijl de bedrijfskosten der instelling bedroegen f 57 394, waaronder f 36 629 wegens bezoldiging van den directeur en het hem ondergeschikt personeel. Over 1904 was het overschot f 75 344 en bedroegen de bedrijfskosten f 52 110 (verbeterde opgaaf).

IV. GELEIDINGEN VOOR ELECTRISCHE VERLICHTING EN VOOR HET OVERBRENGEN VAN KRACHT DOOR MIDDEL VAN ELECTRICITEIT.

Gedurende het tijdvak 1 April 1906 — ult. Maart 1907 zijn 3 vergunningen van den hier bedoelden aard (zie Ind. St. 1890 n°. 190, juncto 1895 n°. 121 en 1897 n°. 69) verleend. Op laatstgenoemd tijdstip waren 5 vergunningen in exploitatie en waren er 20 nog in werking te brengen (zie bijlage AA).

---

[1]) De zorg voor de belegging van de naar Nederland overgemaakte gelden der postspaarbank is, in voldoening aan de al. 4 van art. 13 van K. B. 16 Oct. 1897 n°. 27 (Ind. St. n°. 296), zooals dat artikel luidt ingevolge K. B. 9 Jan. 1903 n°. 14 (Ind. St. n°. 20), met ingang van 2 Maart 1906, van het agentschap van het Ministerie van Financiën te Amsterdam, dat daarmede voorloopig was belast, overgedragen op de Rijkspostspaarbank hier te lande.

M.

FINANCIËN.

Onder de bijlagen van dit verslag zal men eene nieuwe, tot ult. 1905 bijgewerkte, uitgave aantreffen van de drie bij het verslag van 1900 gevoegd geweest zijnde graphische overzichten met betrekking tot de Indische geldmiddelen.

I. FINANCIËN.

§ 1. BEGROOTING.

a. Begrootingswetten.

Begrooting 1905. Bij de wetten van 31 Dec. 1906 (Ned. St. nos. 354 en 355, Ind. St. 1907 nos. 157 en 158) zijn in de begrooting van uitgaven voor het dienstjaar 1905 eenige wijzigingen gebracht, waardoor het eindcijfer van het Iste hoofdstuk met f 347 300 verminderd en dat van het IIde hoofdstuk met f 1 767 000 verhoogd is. De begrooting wijst dientengevolge, tegenover een eindcijfer aan middelen van f 146 947 806 (in verband met de in K. V. 1906, kol. 201, vermelde wet van 9 Juli 1906 — Ned. St. n°. 200, Ind. St. n°. 462 —), aan uitgaven een totaal van f 167 482 817 aan. Voorts is bij Gouv. Bt. 31 Dec. 1906 n°. 43 (Ind. St. n°. 555) boven het cijfer van het IIde hoofdstuk dier begrooting van uitgaven, een bij de wet van 15 Juli 1907 (Ned. St. n°. 210) bekrachtigd crediet van f 64 000 geopend tot aanvulling van de 80ste onderafdeeling (koffie) van dat hoofdstuk.

Begrooting 1907. De vier wetten van 29 Dec. 1906 (Ned. St. nos. 334 t/m 337), houdende vaststelling van deze begrooting, en de drie wetten van gelijke dagteekening (Ned. St. nos. 338 t/m 340), houdende: de eerste twee verhooging van het Iste hoofdstuk der begrooting van uitgaven respectievelijk ten behoeve van de hoogere vorming van Nederlandsch-Indische ambtenaren en voor de teruggaaf van kosten aan het consortium voor de drinkwatervoorziening van Soerabaja, en de derde verhooging zoowel van het Iste als van het IIde hoofdstuk der begrooting van uitgaven ten behoeve van den aanleg van een spoorweg, uitgaande van den Sumatra-staatsspoorweg naar Priaman, zijn in Indië afgekondigd op den 11den Januari 1907 (Ind. St. nos. 10 t/m 16). De K. Bn. 31 Dec. 1906 nos. 136, 137, 138 en 139, houdende splitsing in artikelen van de beide hoofdstukken der begrooting van uitgaven zijn aldaar op denzelfden datum (Ind. St. nos. 17, 18, 19 en 20) openbaar gemaakt. Sedert zijn beide hoofdstukken der begrooting van uitgaven nog verhoogd bij de wetten van 15 Juli 1907 (Ned. St. nos. 205, 207 en 208), ten behoeve van de oprichting van een departement van algemeen bestuur voor de aangelegenheden van de gouvernementsbedrijven, van de verdere voltooiing eener gouvernementstelephoonlijn tusschen Batavia, Semarang en Soerabaja, van benoodigdheden voor de staatsspoorwegen en van maatregelen tot bevordering van den inlandschen landbouw in Zuid-Nieuw-Guinea. In verband met een en ander zijn de eindcijfers der vier hoofdstukken als volgt:

Middelen in Nederland (hoofdstuk I der Middelen)	f 28 417 455	
Middelen in Indië (hoofdstuk II der Middelen)	138 956 303	
		f 167 373 758
Uitgaven in Nederland (hoofdstuk I der Uitgaven)	f 29 857 342	
Uitgaven in Indië (hoofdstuk II der Uitgaven)	138 915 923	
		168 773 265
Nadeelig verschil		f 1 399 507

Met betrekking tot de dekking van het begrootingstekort bepaalt art. 2 van de wet, houdende vaststelling van het Iste hoofdstuk der Middelen, dat daarin, voor zooveel noodig, wordt voorzien door eene geldleening krachtens eene nader vast te stellen wet aan te gaan.

b. Begrootingsrekeningen.

Een ontwerp van wet tot vaststelling van het slot der Indische rekening over 1903 (zie K. V. 1906, kol. 202) is, onder dagteekening van 23 November 1906, aan de Staten-Generaal ingediend (zie Gedrukte Stukken Tweede Kamer, Zitting 1906—1907—**148**).

Bij de wet van 15 Juli 1907 (Ned. St. n°. 206) is eene regeling getroffen van de bestemming der voordeelige sloten en van de voorziening in de dekking van de nadeelige sloten der Indische rekeningen over de dienstjaren 1892 tot en met 1901.

---

§ 2. LANDSKASSEN IN INDIË EN KASBEHEER IN NEDERLAND.

De bezoldigingen van den algemeenen ontvanger van 's lands kas te Batavia en van de adjunct-ontvangers voor de perceptie van 's lands middelen bij die kas en bij 's lands kas te Soerabaja ondergingen eene vermindering bij Gouv. Btn. 3 Maart 1907 n°. 6, 26 Maart 1907 n°. 6 (Ind. St. n°. 200) en 26 Sept. 1906 n°. 10 (Ind. St. n°. 417).

Het beheer van 's lands kassen te Muntok (Banka en onderhoorigheden) en ter hoofdplaats Benkoelen is aan afzonderlijke ambtenaren opgedragen, terwijl de landskassen te Mana en Mokko Mokko (Benkoelen) en Baroes (Tapanoeli) zijn opgeheven (zie Ind. St. 1906 nos. 451 en 503 en 1907 n°. 91).

Het beheer van 's lands kas te Tandjoengpandan (Billiton) is opgedragen aan den ten behoeve van dat gewest tijdelijk in dienst gestelden secretaris (Gouv. Bt. 5 Sept. 1906 n°. 18).

Bij Gouv. Bt. 25 Febr. 1907 n°. 13 (Ind. St. n°. 143) is eene reorganisatie tot stand gekomen van het minder personeel bij

de algemeene landskassen op Java en Madoera, met uitzondering van die te Batavia, Semarang en Soerabaja, terwijl het personeel bij de landskassen te Medan en Palembang bij dezelfde gelegenheid eenigszins is uitgebreid.

Opgaven, aanwijzende den stand van de gezamenlijke landskassen op Java en Madoera en van die in de buitenbezittingen, bij het einde van elke maand van 1906, zijn opgenomen in bijlage BB.

Het aandeel van den lande in de rente, in 1905 gekweekt met de disconteering bij de landskassen van vendu-acceptatiën voor gezamenlijke rekening van de postspaarbank en van het Gouvernement, bedroeg f 6819. Met het oog op de behoefte aan betaalmiddelen bij de Indische kassen werden, op den voet van de in Bijbl. Ind. St. n°. 6454 opgenomen bepalingen, in Mei en Juni 1906 door den directeur van financiën met de directie van de Javasche Bank overeenkomsten aangegaan voor de opneming van gelden tegen onderpand van tin, tot bedragen respectievelijk van f 500 000 en f 800 000. Alleen van eerstgemeld crediet behoefde te worden gebruik gemaakt en wel tot een bedrag van f 425 000, terwijl het voorgeschoten bedrag steeds bleef beneden het totaal der bij de verschillende agentschappen van de Javasche Bank gedeponeerde landsgelden. Het verleende voorschot kon reeds in Juni 1906 worden aangezuiverd.

Gedurende het tweede halfjaar 1906 is een bedrag van f 8½ millioen en in de maanden Januari en Februari 1907 een bedrag van f 3 millioen door tusschenkomst van de Javasche Bank naar Nederland geremitteerd, terwijl, ter aanvulling van de Indische kassen, door die tusschenkomst in Maart 1907 f ½ millioen en in April d. a. v. een gelijk bedrag naar Indië werd overgemaakt. Daarna werden evenwel groote bedragen uit Indië geremitteerd en wel in Juni 1907 f 3 millioen, in Juli 1907 f 2 millioen, in Augustus 1907 f 3 millioen en in September 1907 f 1 millioen.

De rekening met 's Rijks schatkist wees de navolgende nadeelige saldo's aan:

f	11 921 415 op ult.	September	1906	f	4 446 732 op ult.	Maart	1907
	13 050 137 „ „	October	„		7 281 298 „ „	April	„
	7 336 683 „ „	November	„		3 299 922 „ „	Mei	„
	8 701 241 „ „	December	„		3 114 207 „ „	Juni	„
	5 952 494 „ „	Januari	1907				
	5 022 465 „ „	Februar	„				

terwijl op ult. Juli en ult. Augustus 1907 voordeelige saldo's waren te boeken, respectievelijk tot bedragen van f 511 041 en f 2 921 819.

Bij de wet van 31 Dec. 1906 (Ned. St. n°. 375) is de Minister van Financiën bevoegd verklaard tot de overschrijding van de aan het slot van art. 26 der Indische comptabiliteitswet gestelde grens met f 19 millioen.

§ 3. VERKOOP VAN PRODUCTEN.

Veilingen. De in 1906 hier te lande, door tusschenkomst der Nederlandsche Handelmaatschappij, voor gouvernementsrekening geveilde producten bestonden uit 44 704 pikol Java- en 348 pikol Menado-koffie, 156 074 pikol Banka-tin en 777 660 K.G. kinabast. De totale bruto-opbrengst, ad f 23 018 047, liet, na aftrekking van de kosten van aflading in Indië, vervoer over zee en verkoop (dus ongerekend de in Indië gedane uitgaven, waaromtrent opgaven per oogstjaar worden aangetroffen in de bij de hoofdstukken **O** en **P** behoorende tabellen), ten bedrage van f 1 009 863, een netto-provenu van f 22 008 184 over. Voor gespecificeerde opgaven omtrent een en ander zie bijlage CC.

Bevrachtingen. Ook gedurende 1906 had het vervoer van gouvernementsproducten uit Nederlandsch-Indië herwaarts plaats met stoomschepen van de maatschappijen „Nederland" en „Rotterdamsche Lloyd". Het aantal beladingen bedroeg in stoomschepen, welke in den contractueelen maildienst vertrokken, 49 en in zoogenaamde extrabooten 19. Op deze 68 reizen werden voor gouvernementsrekening herwaarts verscheept 72 983 pikol koffie, 160 051 pikol tin en 9397 pikol kinabast. Omtrent de betaalde vrachten zie bijlage DD.

Assurantiën. Van de in 1906 door de Nederlandsche Handelmaatschappij geldelijk verantwoorde producten, die, berekend naar de prijzen op de tijdstippen van verscheping, eene waarde vertegenwoordigden van f 22 515 782, was tegen zeegevaar verzekerd geweest eene waarde van f 535 142, waarvoor wegens premie betaald was f 1144. Door het Gouvernement werd op de eigen risico eene schade geleden van f 3066, verdeeld over 2 ladingen.

§ 4. ANDERE BRONNEN VAN INKOMST.

A. VERPACHTE MIDDELEN.

Opiumpacht (in de buitenbezittingen).

Aangezien in de residentie Palembang het pachtstelsel op 1 April 1906 door de opiumregie is vervangen (zie K. V. 1906, kol. 203) en de pachttermijn voor de in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo gelegen landschappen Koetei, Goenoengtaboer, Sambalioeng, Boeloengan, Pasir en Koesan eerst op ult. Maart 1908 ten einde loopt (zie K. V. 1905, kol. 209), moest alleen voor het rechtstreeks bestuurde gebied (met uitzondering van de afdeeling Tanahboemboe, waarvoor de pacht begrepen is in die voor de zooëven genoemde landschappen) van het eenige gewest der buitenbezittingen, waar gedurende het geheele jaar 1906 nog hetzelfde pachtreglement werkte, dat eertijds op Java van kracht was, eene nieuwe verpachting plaats hebben voor het tijdvak 1 April 1907 t/m ult. Maart 1908. De pacht werd, op nagenoeg gelijke voorwaarden (zie Ind. St. 1906 nos. 446 en 494) als voor den afgeloopen termijn, afgestaan tegen een pachtsom van f 12 000 's jaars (f 15 312 in het vorige tijdvak), welke daling is toe te schrijven aan den achteruitgang van het opiumdebiet als gevolg van het staken der werkzaamheden van de Kahajan-Mijnbouwmaatschappij.

De verstrekte hoeveelheid opium in Palembang en de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bedroeg in 1906 2719 kati; de toegestane maxima beliepen gezamenlijk 6195 kati. Het aantal aanhalingen bedroeg 6.

Elders in de buitenbezittingen, voor zooveel aldaar vanwege het Gouvernement het recht tot den verkoop van opium wordt verpacht, zijn de pachters niet aan maxima gebonden en hebben zij het opium zelf aan te schaffen buiten bemoeienis van den lande, uitgezonderd — wat dit laatste betreft — in de met 1 April 1907 onder het regie-gebied gebrachte residentie Menado, alwaar zij zich uitsluitend van opium uit 's lands voorraad hadden te voorzien.

Nieuwe pachtcontracten zijn gesloten voor Riouw en onderhoorigheden en elke der afdeelingen Boeleleng en Djembrana (Bali en Lombok) voor het tijdvak 1 April 1907 t/m ult. Maart

1908 en voor Atjèh en onderhoorigheden voor het tijdvak 1 April 1907 t/m ult. Maart 1910, tegen respectievelijk f 498 000, f 78 000, f 6120 en f 552 000 's jaars (f 521 760, f 78 000, f 6 120 en f 840 000 in de voorafgegane pachttermijnen). De achteruitgang van de pachtsom voor Riouw en onderhoorigheden moet worden toegeschreven aan de vrees, dat door den invloed van den in de Straits-Settlements bestaanden anti-opiumbond, „Jong China" het opiumverbruik zal verminderen, terwijl de daling van den pachtschat voor Atjèh en onderhoorigheden hoofdzakelijk is te wijten aan gebrek aan concurrentie bij de verpachting.

De over 1906 ter zake van de opiumpacht in de buitenbezittingen verschuldigde bedragen, namelijk f 4 068 407 aan pachtschat en f 102 534 wegens koopprijs van opium uit 's lands voorraad (op welke verstrekkingen de winst van den lande bedroeg f 65 793), werden naar behooren voldaan. De achterstand over de jaren 1900 t/m 1905 bedroeg f 403, waarvan in den loop van 1906 f 175 is afbetaald.

ANDERE VERPACHTE MIDDELEN.

Java en Madoera. Van de zoogenaamde kleine middelen kwamen voor eene nieuwe verpachting in aanmerking: de vogelnestklippen in de afdeelingen Grisee (Soerabaja), Bangkalan, Sampang en Pamekasan (Madoera), Loemadjang [1]) (Pasoeroean) en Banjoewangi (Besoeki), de Chineesche dobbelspelen in het perceel Tanahabang van de afdeeling Stad en Voorsteden van Batavia der residentie Batavia, eenige overvaarten in de residentiën Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Rembang, Soerabaja, Madoera, Kedoe en Madioen, en de pandhuizen te Amboenten, Prindoean en Lenteng (afd. Soemenep, res. Madoera).

De verpachting van de overvaarten in de gewesten Bantam, Rembang, Soerabaja, Madoera en Madioen, voor zooveel zij betrekking had op het tijdvak aanvangende op 1 April 1907 en eindigende op ult. Maart 1910, geschiedde onder het voorbehoud dat, bijaldien mocht worden besloten om de exploitatie in eigen beheer te nemen, het contract vóór den afloop van den pachttermijn zal eindigen (Ind. St. 1907 n°. 58).

De lagere opbrengst van de pacht der pandhuizen (f 1 164 413 in 1907, tegen f 1 194 480 in 1906) is wederom toe te schrijven aan de omstandigheid, dat deze inrichtingen meer en meer in eigen beheer worden genomen.

Voor alle zoogenaamde kleine middelen gezamenlijk beliep het totaal der pachtsommen over 1907 f 1 558 368, tegen f 1 580 389 in 1906 (vgl. bijlage FF).

De aanzuivering van de pachtsommen over 1906 geschiedde over het algemeen naar behooren. Bij het einde van dat jaar was door 9 pachters, ongerekend de boeten, gezamenlijk nog verschuldigd f 995, welk bedrag in de eerste maanden van 1907 geheel is aangezuiverd. Op de vorderbare achterstanden over de pachtjaren 1900 t/m 1905, ad f 61 317, is in 1906 f 450 afbetaald.

Ook in 1906 zijn ten aanzien van de pandhuispacht hier en daar overtredingen geconstateerd, waaronder 46 gevallen (met een gelijk aantal beklaagden) van beweerde overschrijding door de pachters van het rentetarief. Van de beklaagden zijn er 11 gestraft en de overige vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen. Wegens het clandestien uitleenen van kleine sommen tegen pand is tegen 19 personen eene vervolging ingesteld, welke voor 6 hunner eindigde met vrijspraak en voor de anderen met veroordeeling tot tenarbeidstelling.

Het reglement voor de pacht van het recht tot het houden van pandhuizen (Ind. St. 1903 n°. 402) is aangevuld bij Ord. van 23 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 551).

Buitenbezittingen. Met ingang van 1 April 1907 is de pacht van het recht op het slachten van rundvee, buffels en paarden in de afdeelingen Boeleleng en Djembrana der residentie Bali en Lombok vervangen door eene rechtstreeksche heffing van de belasting op het slachten van runderen en buffels, met gelijktijdige opheffing van de pacht van het recht op het uitvoeren van die dieren uit genoemde afdeelingen over zee (Ind. St. 1907 n°. 127).

De binnen de vroegere gouvernements nederzettingen te Djambi en te Moearosaba werkende pacht van het recht van den verkoop in het klein en het stoken van gedistilleerd (zie Ind. St. 1899 n°. 19) is met ingang van 1 April 1907 tot de geheele residentie Djambi uitgebreid (Ind. St. 1907 n°. 125).

Met het oog op de aanstaande inlijving van de onderafdeeling Tamiang (res. Oostkust van Sumatra) bij het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden en de invoering van eene rechtstreeksche heffing van de belasting op het slachten van varkens in laatstgenoemd gewest, is het middel varkensslacht in die onderafdeeling afzonderlijk en slechts voor het éénjarig tijdvak van 1 April 1906 t/m ult. Maart 1907 verpacht.

De in de afdeeling Groot-Atjèh van het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden geldende bepalingen betreffende de dobbelpacht zijn bij Ord. van 2 Jan. 1907 (Ind. St. n°. 1) ook op de onderafdeeling Singkel van dat gewest van toepassing verklaard, in verband waarmede de dobbelspelen in beide landstreken gezamenlijk zijn verpacht.

Met ingang van 1 April 1907 is de pacht der dobbelspelen in de residentiën Benkoelen en Lampongsche districten, de onderafdeeling Tebingtinggi der residentie Palembang — vgl. Ind. St. 1899 n°. 18 —, de afdeelingen Amoerang (Menado) en Boeleleng (Bali en Lombok), op het eiland Ternate en ter hoofdplaats Koepang (Timor en onderhoorigheden) vervangen door het licentiestelsel (Ind. St. 1907 n°. 196).

In die gedeelten der buitenbezittingen, waar de pachtovereenkomsten met ult. Maart 1907 kwamen te verstrijken, vond de opveiling, evenals op Java en Madoera, in den regel tweeledig plaats, namelijk voor een korteren of langeren termijn, waarbij in de meeste gevallen tot gunning voor den langeren termijn is overgegaan, omdat de aanbiedingen daarvoor voordeeliger waren. Op den regel van tweeledige verpachting is, behalve wat aangaat de varkensslacht in de onderafdeeling Tamiang der residentie Oostkust van Sumatra (zie hiervóór), nog uitzondering gemaakt ten aanzien van de pacht der overvaarten in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, te Sekajoe (Palembang) en te Pangkadjene (Celebes en onderhoorigheden), hetzij in verband met verschillende ten aanzien van die verpachtingen in overweging zijnde wijzigingen — vgl. K. V. 1906, kol. 206 — dan wel om andere redenen, zoomede met betrekking tot de pacht der gezamenlijke kleine middelen in het landschap Toli Toli en de drankenpacht in de Minahasa (Menado), met het oog op voorgenomen intrekking van die pachten.

Voor alle kleine middelen gezamenlijk bedraagt het eindcijfer aan pachtsom over 1907 f 2 009 155, tegen f 1 981 383 (verbeterde opgaaf) over 1906 (vgl. bijlage FF).

Van hetgeen over 1906 aan pachtsommen verschuldigd was bleef op ult. van dat jaar nog in te vorderen f 1 002 (ongerekend de boeten), welk bedrag in de eerste maanden van 1907 geheel was aangezuiverd.

Overtreding van de bepalingen betreffende de pandhuizen kwam slechts in geringe mate voor in de residentie Westerafdeeling van Borneo, waar een 2-tal personen, wegens het clandestien uitleenen van kleine sommen tegen pand, veroordeeld werden.

In die gewesten buiten Java en Madoera, waar het houden van pandhuizen niet aan pachters, maar aan licentiehouders is toegestaan, zijn voor 1906 26 zoodanige vergunningen 6 — die alleen gelden voor de daarin genoemde plaats en steeds afloopen bij het einde van het jaar van afgifte — aangevraagd. In de afdeeling Lombok der residentie Bali en Lombok zijn in 1906 geen licentiën aangevraagd; voor de overige gewesten waren de vergunningen verdeeld als volgt: Riouw 3 (32 371 beleeningen, waarop $ 73 362 werd voorgeschoten); Menado 5 (21 330 en f 106 405); Amboina 6 (14 978 en f 34 088); Ternate en onderhoorigheden 4 (5998 en f 24 770), Zuid-Nieuw-Guinea 1 (397 en f 1320), Timor en onderhoorigheden 5 (25 672 en f 67 779) en de afdeelingen Boeleleng en Djembrana (res. Bali en Lombok) 2 (8720 en f 29 527).

De rentevoet, in 1906 bij de gelicentieerde pandhuizen gevolgd, wordt opgegeven per maand te hebben bedragen: in Riouw 5 à 10 %, in Menado 3 à 5 %, in Amboina 3 à 5 %, in Ternate 3 à 4 %, in Zuid-Nieuw-Guinea 3 à 4 %, in Timor 4 % en op Bali 6 %.

B. ONVERPACHTE MIDDELEN EN INKOMSTEN.

De **opiumregie**, die in 1906 reeds werkte op geheel Java en Madoera, zoomede in de afdeeling Lombok der residentie Bali en Lombok, in de residentie Lampongsche districten, in het

[1]) De pacht in de afd. Loemadjang is sedert ingetrokken (zie Ind. St. 1907 n°. 238).

gouvernement Sumatra's Westkust, in de sedert 1 Januari van dat jaar van dat gouvernement afgescheiden en tot een zelfstandig gewest verheven residentie Tapanoeli (met uitzondering van de toenmalige afdeeling Singkel van die residentie), in eenige gedeelten van de residentie Ternate en onderhoorigheden (het eiland Ternate en een deel van het eiland Batjan), in de residentiën Benkoelen, Banka en onderhoorigheden en Palembang en in het tot 2 Juli 1906 tot Palembang behoord hebbende gedeelte van de residentie Djambi, is, met ingang van 1 April 1907, ook ingevoerd in de residentie Menado en het gouvernement Celebes en onderhoorigheden (Ind. St. 1907 nos. 114 en 115). In het nieuwe gebied is de regie op ongeveer denzelfden voet ingericht als elders.

In verband met de gewijzigde administratieve indeeling van de afdeeling Krawang der residentie Batavia, zijn bij Ord. van 1 Nov. 1906 (Ind. St. n°. 457) de grenzen van de voor opium verboden kringen in die afdeeling opnieuw omschreven.

Het aan den hoofdinspecteur der opiumregie toegevoegde aantal controleurs bij het binnenlandsch bestuur — zie t. a. p. — is van 2 op 1 gebracht, terwijl de bij Gouv. Bt. 6 April 1905 n°. 38 genomen tijdelijke maatregel tot indienststelling, in elk der residentiën Soerakarta en Djokjakarta, van een ambtenaar met den titel van controleur der opiumregie, bij Gouv. Bt. 1 Maart 1907 n°. 32 (Ind. St. n°. 151) is bestendigd.

Op Java en Madoera — met inbegrip van de residentiën Bantam en Preanger-Regentschappen, waar slechts op enkele plaatsen regie-opium verkrijgbaar is gesteld — is in 1906 in het geheel gedebiteerd 744 954 thail bereid opium, tegen 763 003 in 1905, of 2.4 % minder, welke teruggang over 't algemeen is toe te schrijven aan de op Madoera geheerscht hebbende koortsen en andere ziekten, terwijl ook de in enkele gewesten gedreven sluikhandel — vooral in Semarang en Soerakarta, waar de sluikwaar in den vorm van anti-opiumpillen werd ingevoerd — op het debiet een nadeeligen invloed uitoefende. In Bantam, Batavia, de Preanger-Regentschappen, Pasoeroean, Besoeki, Kedoe, Djokjakarta, Madioen en Kediri was het debiet hooger dan in 1905, waartoe verschillende uiteenloopende omstandigheden medewerkten.

Voor opgaven per maand van de verkochte hoeveelheden, ook wat betreft de verdeeling van het debiet naar de verschillende verpakkingseenheden, en de geldelijke opbrengst zij verwezen naar bijlage GG.

Eene verdere poging tot nivelleering van de debietprijzen had plaats in Cheribon, Pekalongan, Banjoemas, Kedoe, Djokjakarta, Soerakarta, Semarang, Rembang, Soerabaja en Madoera, in welke gewesten de prijzen geheel of ten deele werden verhoogd.

Het aantal der op ult. 1905 bestaande depots (24) daalde, door de opheffing van de depots te Klaten en Wonogiri, tot 22. Daarentegen werd een depot te Soerakarta opgericht, zoodat er op ult. 1906 23 depots aanwezig waren. Het aantal verkoopplaatsen, dat op ult. 1905 1004 beliep, verminderde met 17. Op ult. 1906 bedroeg het aantal gelicentieerde verbruikplaatsen (kitten) 723, tegen 735 op ult. 1905.

Vergunningen voor het koopen en vervoeren van regie-opium tot een maximum van 5 thail, ten behoeve van de opiumverbruikers onder het werkvolk der ver van eene verkoopplaats gevestigde erfpachtsondernemingen, zijn er in 1906 45 verleend (7 in Soerabaja, 19 in Pasoeroean, 7 in Besoeki en 12 in Kediri), tegen 51 in 1905 (8 in Soerabaja, 23 in Pasoeroean, 5 in Besoeki en 15 in Kediri).

Uit het sub II van bijlage GG opgenomen overzicht omtrent de geldelijke uitkomsten der regie op Java en Madoera over 1906 blijkt, dat de netto-opbrengst in dat jaar bedroeg f 11 882 922, d. i. f 930 030 minder dan onder de werking der pacht, berekend naar het gemiddelde der aan de invoering van de regie voorafgegane 3 jaren.

Het aantal aanhalingen in het regie-gebied op Java en Madoera bedroeg in 1906 1080 (waaronder 283 in de verboden kringen), tot eene gezamenlijke hoeveelheid van ruim 4721 thail (het bereid opium herleid tot het gewicht in ruwen staat). Gedetailleerde opgaven omtrent een en ander treft men aan in bijlage GG, sub III. De belangrijkste aanhalingen betroffen 2 partijen ruw opium — respectievelijk groot 52 en 55 kati — in de residentiën Batavia en Soerabaja.

Op Lombok en in de residentie Lampongsche districten bedroeg het debiet in 1906 respectievelijk 18 395 (in 1905 16 394) en 3440 thail (in 1905 3334), of 12.2 % en 3.2 % meer dan in 1905, met eene bruto opbrengst van f 73 583 en f 82 091, of 12.2 % en 3.2 % meer dan in 1905. Voor Benkoelen (waar de regie sedert 1 Augustus 1905 werkt) en voor Sumatra's Westkust, Tapanoeli en het regiegebied van Ternate en onderhoorigheden (in welke streken de regie op 1 April 1905 is ingevoerd) zijn de debietcijfers respectievelijk 11 175, 16 853, 2691 en 6284 thail, terwijl in Tapanoeli bovendien nog 25 282 thail ruw opium werd gesleten. De bruto-opbrengst beliep respectievelijk f 162 621, f 212 639, f 97 486 en f 25 136.

Het aantal verkoopplaatsen (44) in de buitenbezittingen onderging geen wijziging. Het aantal gelicentieerde verbruikplaatsen (kitten) verminderde met 2 (in Tapanoeli) en bedroeg op ult. 1906 16 (waaronder 3 voor vrouwen).

Licentiën voor het vervoer van meer dan één thail bereid regie-opium zijn ook in 1906 niet uitgereikt. Daarentegen werden voor het vervoer — tot eene hoeveelheid van meer dan 2 thail van het alleen te Baroes en te Sidikalang (Tapanoeli) verkrijgbaar gestelde ruw regie-opium een drietal licentiën afgegeven.

In 1906 bedroeg het aantal aanhalingen in het regie-gebied buiten Java en Madoera 97, tot eene gezamenlijke hoeveelheid van 142 thail (tegen 655 thail in 157 aanhalingen in 1905), waaronder 97 thail regie-opium (bij 78 van de 97 aanhalingen), tegen 176 thail regie-opium (bij 116 van de 157 aanhalingen) in 1905. De belangrijkste aanhalingen hadden betrekking op 2 partijen in Palembang, tot eene totale hoeveelheid van 267 thail (herleid tot het gewicht in ruwen staat).

Van het aantal verkoopplaatsen voor Palembang (met inbegrip van Djambi) en Banka en onderhoorigheden, bij Ind. St. 1906 n°. 90, juncto 1907 n°. 115, op respectievelijk 14 (waarvan 2 in Djambi) en 9 vastgesteld, zijn er respectievelijk 12 (waarvan 2 in Djambi) en 9 opgericht; het aantal gelicentieerde verbruikplaatsen in die gewesten bedraagt 7 (waarvan 1 in Djambi) en 6.

Het aantal verkoopplaatsen in de residentie Menado en het gouvernement Celebes en onderhoorigheden is vastgesteld op respectievelijk 9 en 50 (Ind. St. 1907 n°. 115), waarvan er respectievelijk 8 en 29 zijn opgericht, die voor het meerendeel door afzonderlijk daartoe aangestelde mantri's voor den opiumverkoop worden beheerd. Slechts van enkele verkoopplaatsen in Menado, zoomede van het ter hoofdplaats van dat gewest opgerichte dépot, is het beheer als bijbetrekking opgedragen aan door den resident, in overleg met den hoofdinspecteur der opiumregie, aangewezen landsdienaren.

Ter versterking van de politie zijn aangesteld voor Menado 1 inlandsche mantri en 6 politie-oppassers en voor Celebes en onderhoorigheden 5 inlandsche mantri's en 34 politie-oppassers. Het personeel is, als gebruikelijk, een maand te voren in dienst gesteld, ten einde zich op de te wachten taak behoorlijk te kunnen voorbereiden. Bovendien zijn den bestuurshoofden, waar noodig, globale credieten verleend voor betaling van inlandsch hulppersoneel en voor het doen van uitgaven in het belang der bestrijding van den sluikhandel. De debietprijzen zijn zooveel mogelijk in overeenstemming gebracht met die, welke onder de pacht werden betaald. Voorts zijn aan de onder het gouvernement Celebes en onderhoorigheden ressorteerende zelfbesturende landschappen Soembawa, Bima, Tanete, Boeton en Laiwoei, in verband met de invoering der opium-regie aldaar, schadeloosstellingen uitgekeerd van respectievelijk f 8000, f 3000, f 2000, f 1500 en f 600 's jaars, terwijl, wegens het verbreken van het met hem gesloten contract, aan den opiumpachter van het perceel Celebes en onderhoorigheden eene vergoeding is uitbetaald van f 6000.

In 1906 zijn door de fabriek der regie gevuld en ter verzending gereed gemaakt 83 800 750 tubes tjandoe en 25 725 000 gelengs tikee, te zamen bevattende ruim 57 065 kati bereid opium, zoomede 27 120 tubes en 164 000 gelengs, te zamen bevattende ruim 2002 kati ruw opium, en voorts 80 240 tubes opiumpillen, bevattende ruim 2466 kati grondstof. Verwerkt zijn 90 946 kati ruw opium, (75 151 Bengaalsch en 15 795 Levantsch) en 3679 kati djitjing (overblijfselen van gerookt opium), of aan ruwe grondstof in het geheel 94 625 kati. Hieruit is verkregen 59 046 kati tjandoe, of 62.4 %, zijnde ruim 1 % meer dan in 1905.

Behalve 1335 verklaringen betreffende 1694 partijen in het regiegebied aangehaald opium, [1]) zijn door den directeur der

[1]) Bij K. B. 18 Juni 1907 n°. 75 is, met uitbreiding in zoover van K. B. 3 Juli 1903 n°. 38 (Ind. St. n°. 314) — vgl. K. V. 1904, kol. 249 — bewijskracht toegekend aan de verkaringen van den scheikundige bij de opiumfabriek omtrent door hem onderzocht aangehaald opium.

fabriek 664 inlichtingen gegeven aangaande 4631 ter keuring gezonden partijtjes djitjing, benevens 202 inlichtingen van anderen aard, terwijl 22 onderzoekingen zijn verricht, die betrekking hadden op opiumaanhalingen buiten het gebied der regie.

Het aantal werklieden bij de fabriek — bijna uitsluitend inlanders — wisselde af tusschen 554 en 662.

Als gevolg van de nieuwe formatie van het personeel bij de fabriek — vgl. K. V. 1906, kol. 207 — zijn de bepalingen voor de regie (Ind. St. 1898 n°. 277) herzien bij Ord. van 8 Juli 1906 (Ind. St. n°. 317) en is voorts eene wijziging gebracht in het reglement op het beheer en de organisatie van die inrichting (Ind. St. 1906 n°. 319). De traktementsverhoogingen van het vaste ondergeschikte personeel bij de fabriek zijn nader geregeld bij Gouv. Bt. 28 Febr. 1907 n°. 40 (Ind. St. n°. 148).

In- en uitvoerrechten. Bij de wet van 25 Mei 1907 (Ned. St. n°. 105, Ind. St. n°. 263) is die van 17 Nov. 1872 (Ned. St. n°. 130, Ind. St. 1873 n°. 35), tot vaststelling der tarieven van in-, uit- en doorvoer in Nederlandsch-Indië, nader gewijzigd en aangevuld, meer in het bijzonder ter vervanging van het in art. 1 dier wet vervat tarief van invoerrechten, zooals het nader is vastgesteld bij de wetten van 16 April 1886 en 30 Dec. 1899 (Ned. St. 1886 n°. 72 en 1899 n°. 293, Ind. St. 1886 n°. 107 en 1900 n°. 9), door een ander.

Het tolkantoor te Telokbetong (Lampongsche districten) is in het bijzonder aangewezen voor den invoer van gedistilleerde dranken (Ind. St. 1906 n°. 459).

Bij Ord. van 15 Juli 1906 (Ind. St. n°. 330) zijn de bepalingen voor de berekening van het invoerrecht van in houten vaten, fleschen of kruiken aangevoerde vloeistoffen (Ind. St. 1882 n°. 240, gewijzigd bij Ind. St. 1888 n°. 185) nader gewijzigd en aangevuld.

Bij Ind. St. 1907 n°. 97 is voor het gedeelte der residentie Oostkust van Sumatra, waar het recht tot heffing van uitvoerrechten van boschproducten verpacht wordt, dezelfde beperkende vrijstelling verleend voor den uitvoer van caoutchouc en getahpertja, als bij Ind. St. 1906 n°. 146 (zie K. V. 1906, kol. 209) in het leven werd geroepen voor de gewesten der buitenbezittingen, waar dat uitvoerrecht van gouvernementswege geheven wordt.

Van de intrekking der beperkende bepalingen op den in- en uitvoer in eenige zelfbesturende landschappen in Zuid-Celebes en op Bali is reeds melding gemaakt in hoofdstuk C, §§ 16 en 22.

Bij Gouv. Bt. 22 Juni 1907 n°. 26 (Ind. St. n°. 276) is bepaald dat de formatie van het Europeesch ambtenaarspersoneel der in- en uitvoerrechten en accijnzen, in verband met de behoefte, jaarlijks bij de begrooting zal worden geregeld.

Terwijl in 1905 de ontvangsten in het gouvernementstolgebied aan in- en uitvoerrecht gezamenlijk hadden bedragen f 12 778 855, is in 1906 f 14 158 181 ontvangen, waarvan op Java en Madoera f 9 108 763 (f 734 279 meer dan in 1905) en in de buitenbezittingen f 5 049 421 (f 645 050 meer dan in 1905). De grootere opbrengst in de buitenbezittingen moet voornamelijk worden toegeschreven aan de opening van nieuwe kantoren, tengevolge van de inlijving van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden bij het tolgebied [1]) en aan de gedeeltelijke verhooging van het uitvoerrecht van de niet voor de inlandsche markt bereide tabak ter Oostkust van Sumatra (vgl. K. V. 1906, kol. 209).

Na bijtelling van nagevorderd recht en na aftrek van terugbetalingen, beliepen de totalen van het in 1905 en 1906 ontvangene aan invoerrecht, uitvoerrecht en pakhuishuur de onderstaande sommen:

	1905.	1906.
Invoerrecht.	f 11 209 011	f 12 017 960
Uitvoerrecht	1 569 844	2 140 224
Pakhuishuur	42 307	48 969
	f 12 821 162	f 14 207 153

[1]) De ontvangsten wegens in- en uitvoerrechten in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden — vgl. K. V. 1906, kol. 208/209 — waren over het algemeen bevredigend. Van 1 Augustus, den datum van aanvang dier rechtenheffing — Ord. van 27 Juni 1906 (Ind. St. n°. 297), gewijzigd bij Ord. van 17 Juni 1907 (Ind. St. n°. 272) — tot ult. December 1906 werd ontvangen aan invoerrecht f 152 225 en aan uitvoerrecht f 45 160, terwijl gedurende de eerste drie maanden van 1907 die ontvangsten respectievelijk f 75 165 en f 25 808 bedroegen. Aangezien eenige moeielijkheden werden ondervonden bij de toepassing van de overgangsbepalingen met betrekking tot de heffing van het invoerrecht op gedistilleerd en van den accijns op lucifers, in het gewest aanwezig op het tijdstip der inlijving bij het tolgebied, waren, bij het afsluiten in Indië van dit hoofdstuk, deswege nog vrij aanzienlijke bedragen te vorderen.

Voor elk kantoor van ontvangst in het bijzonder zijn de cijfers over 1906 vermeld in tabel 1 van bijlage HH., terwijl uit een ander overzicht van dezelfde tabel blijkt hoeveel de voornaamste der bij in- of uitvoer belaste artikelen, zoowel in genoemd jaar als in 1905, aan recht opbrachten.

Wegens overtreding van de bepalingen op de tolrechten hadden in 1906 137 bekeuringen plaats (alle bij onderhandsche schikking beëindigd), tegen 113 in 1905.

Accijnzen. De bedragen, welke de in een grooter of kleiner gedeelte van het gouvernementstolgebied geheven accijnzen in de jaren 1905 en 1906 in 's lands kas deden vloeien, blijken uit de onderstaande opgaaf (voor 1906 zij bovendien verwezen naar tabel I van bijlage HH.)

	1905.	1906.
Accijns op inlandsch gedistilleerd.	f 174 070	f 175 463
„ „ tabak	73 533	75 631
„ „ petroleum.	4 542 031	4 531 026
„ „ lucifers.	1 859 455	2 353 735
	f 6 649 089	f 7 135 855

Wegens overtreding van de accijnsbepalingen betreffende het inlandsch gedistilleerd, de petroleum en de lucifers werden in 1906 105 bekeuringen gedaan, tegen 95 in 1905.

Haven- en ankeragegelden, zoomede, wat betreft de haven Tandjoengpriok (Batavia), **loods- en kaaigelden en vergoeding voor het gebruik van de electrische verlichting in de gouvernements-opslaglokalen** en, wat aangaat de Emmahaven (Padang), **loods- en steigergelden.** De ontvangsten wegens deze middelen over 1906, vergeleken met hetgeen in 1905 werd geïnd, blijken uit de volgende opgaaf:

		1905.	1906.
Haven- en ankeragegelden.	Java en Madoera	f 346 382	f 297 072
	Buitenbezittingen	142 660	191 627
Loods- en kaaigelden te Tandjoengpriok		140 221	144 445
Loods- en steigergelden te Emmahaven.		46 799	50 475
Vergoeding voor het gebruik van de electrische verlichting in de opslaglokalen te Tandjoengpriok .		12 612	1 380

Hoeveel onder de voormelde sommen over 1906 en 1905 alleen aan loodsgelden begrepen is, blijkt uit het overzicht in hoofdstuk E, kol. 115.

Belastingen in het algemeen. Met intrekking van de deswege bestaande bepalingen (zie Ind. St. 1906 n°. 366), is bij Gouv. Bt. 11 Aug. 1906 n°. 38 (Ind. St. n°. 367) eene regeling getroffen, met het doel om de gerechtelijke invordering van achterstallige belastingen zooveel mogelijk te bespoedigen.

Voor de vroegere tijdelijke onderafdeeling Djambi (sedert deel uitmakende van het gewest van dien naam) der residentie Palembang en de bij het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden ingelijfde, voormalige onderafdeeling Singkel der residentie Tapanoeli blijven de tot dusver aldaar gegolden hebbende belastingregelingen van kracht (zie Ind. St. 1906 n°. 296 en 1907 n°. 48).

Bij Gouv. Bt. 13 Jan. 1907 n°. 40 (Ind. St. n°. 23) is voor de uitvoering der verordeningen op de personeele belasting en het patentrecht in de Preanger-Regentschappen aan den resident van dat gewest een ambtenaar toegevoegd. Voorts is, bij wijze van tijdelijken maatregel, in het belang van den aanslag in en de invordering van belastingen in elke der afdeelingen Stad en Voorsteden van Batavia, Semarang en Soerabaja der residentiën Batavia, Semarang en Soerabaja, een ambtenaar in dienst gesteld met den titel van controleur voor de belastingen (Gouv. Bt. 23 Juni 1907 n°. 5).

Bij Gouv. Bt. 6 Nov. 1906 n°. 9 (Bijbl. Ind. St. n°. 6581) zijn voorschriften verstrekt nopens het aanhouden van registers in het belang van de inning der belastingen op het slachten van runderen, enz. in Nederlandsch-Indië.

Personeele belasting. De in Ind. St. 1904 nos. 81 en 82 opgenomen verordeningen op de personeele belasting zijn bij Gouv. Bt. 7 Febr. 1907 n°. 29 (Ind. St. n°. 107), met ingang van 1

Januari 1907, van kracht verklaard voor het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden (de Gajō- en Alas-landen inbegrepen), met gelijktijdige aanvulling van de in Ind. St. 1904 n°. 83 opgenomen lijst van huurwaarden, waarover geen belasting naar den eersten, tweeden en vierden grondslag geheven wordt [1]). Voorts zijn die verordeningen bij Ordn. van 15 Jan. 1907 (Ind. St. nos. 37 en 38) gewijzigd met betrekking tot de vrijstellingen van belasting naar den derden en vierden grondslag, terwijl bij dezelfde gelegenheid eene verandering is gebracht in de wijze van aanslag over een gedeelte van een jaar.

Over 1906 zijn in het geheel aangeslagen 19 628 Europeanen en 37 514 vreemde oosterlingen (respectievelijk 496 en 1019 meer dan in 1905), wier aanslag, na aftrek van de toegestane verminderingen, bedroeg voor de eersten f 609 558 en voor de anderen f 412 713, tegen f 603 683 en f 406 766 (volgens verbeterde opgaven) over 1905. Voor elk gewest in het bijzonder blijken de uitkomsten der belasting over beide jaren uit bijlage HH, sub II.

In 1906 kwam een 45-tal doleantiën in, tegen 16 in 1905.

Afzonderlijk voor Java en Madoera en voor de buitenbezittingen beliepen de aanslagen en het geïnd bedrag als volgt:

	1905 (Verbeterde opgaven.)		1906. (Voorloopige opgaven.)	
	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.
Aanslag	f 845 719	f 235 035	f 838 310	f 256 729
Af: wegens toegestane verminderingen	55 698	14 607	54 903	17 865
Alzoo werkelijk te heffen	f 790 021	f 220 428	f 783 407	f 238 864
Bovendien verschuldigd aan schattingskosten, voor zoover zij den aangeslagenen in rekening waren te brengen	6 706	2 197	5 801	729
Derhalve in het geheel door de aangeslagenen verschuldigd	f 796 727	f 222 625	f 789 208	f 239 593
Geïnd bedrag *a*)	f 832 242	f 225 357	f 788 009	f 236 909

a) Onder het geïnde bedrag is hier, en bij de andere hierna te vermelden belastingen, niet alleen begrepen wat op den aanslag van hetzelfde jaar ontvangen, maar ook wat van den achterstand over vorige jaren aangezuiverd is (wat de personeele belasting betreft, ook hetgeen gestort is wegens te verhalen kosten van schatting), zoomede de boete wegens te late betaling, terwijl daarentegen, ingevolge art. 20 der comptabiliteitswet, in mindering is gebracht hetgeen, tengevolge van verkeerden aanslag over het behandeld of over eenig vorig jaar, dan wel uit anderen hoofde, aan belanghebbenden is terugbetaald.

Patentrecht. De bepalingen, regelende de heffing van het patentrecht (Ind. St. 1878 n°. 350, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) zijn, voor zoover zij betrekking hebben op de samenstelling en beëediging der commissiën van aanslag, nader aangevuld en gewijzigd bij de Ordn. van 18 Juli 1906 (Ind. St. n°. 338) en 7 Febr. 1907 (Ind. St. n°. 105). Ter vergemakkelijking van den aanslag, zijn voorts nog eenige voorschriften herzien bij Ord. van 25 Oct. 1906 (Ind. St. n°. 449), terwijl bij Ord. van 16 Maart 1907 (Ind. St. n°. 181) eene voorziening is getroffen ten aanzien van de heffing van het patentrecht van naamlooze vennootschappen en andere vereenigingen, wier aandeelhouders en deelhebbers uitsluitend behooren tot de inlandsche of daarmede gelijkgestelde bevolking.

Bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1907 n°. 12 zijn regelingen getroffen met betrekking tot de heffing der patentbelasting van de officieren en machinisten aan boord van de in Indië aanwezige schepen der Koninklijke Marine.

Een nieuw model voor de biljetten tot het doen van aangiften voor het patentrecht is vastgesteld bij Gouv. Bt. 25 Oct. 1906 n°. 21 (Ind. St. n°. 450).

Wegens aanslag van de patentplichtige bedrijven, enz. van Europeanen en met hen gelijkgestelden was in Indië over 1906 te heffen, na aftrek van toegestane verminderingen, f 3 108 934, tegen f 1 249 552 (volgens verbeterde opgaven) over 1905. Uit het volgende overzicht blijkt hoeveel Java en Madoera en hoeveel de buitenbezittingen in die bedragen deelden, en hoeveel in elk der jaren aan patentrecht geïnd werd (voor opgaven nopens den aanslag per gewest en nopens het cijfer der aangeslagenen, zie sub III van bijlage HH).

[1]) Deze lijst is, voor zooveel de residentie Rembang aangaat, nog gewijzigd bij Gouv. Bt. 16 Dec 1906 n°. 28 (Ind. St. n°. 537).

	1905. (Verbeterde opgaven.)		1906. (Voorloopige opgaven.)	
	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.
Aanslag	f 988 602	f 328 545	f 2 470 850	f 845 571
Af: wegens toegestane verminderingen	39 903	27 692	152 348	55 139
Alzoo werkelijk te heffen	f 948 699	f 300 853	f 2 318 502	f 790 432
Geïnd bedrag (zie noot *a* bij het voorgaand overzicht)	f 956 457	f 297 760	f 2 095 655	f 656 467

Over het met ult. April 1907 geëindigde Nederlandsche belastingjaar 1906—1907 kwam bovendien aan de Indische geldmiddelen ten goede een bedrag van f 662 082 (tegen f 539 569 over 1905—1906), en zulks als uitkeering, ingevolge de wet van 9 April 1897 (Ned. St. n°. 84, Ind. St. n°. 150), uit hetgeen hier te lande wegens belasting op bedrijfs- en andere inkomsten ontvangen werd van de in Indië werkende, maar in Nederland gevestigde maatschappijen of vereenigingen (uitgezonderd verzekeringsmaatschappijen).

Gedurende 1906 zijn in Indië, met betrekking tot den aanslag in het patentrecht, 151 doleantiën ingediend, tegen 40 in 1905.

Verponding en daarmede overeenkomende heffingen. In het geheel was in 1906 op en buiten Java aan verponding te heffen f 2 074 515, tegen f 2 061 761 (volgens verbeterde opgaven) over 1905. Geïnd is, met inbegrip van het aangezuiverde over vorige jaren en van boeten, in 1905 f 1 096 767 (verbeterde opgaaf) en in 1906 f 2 785 947. Het aanzienlijke verschil tusschen deze bedragen laat zich verklaren door de late vaststelling van vele aanslagen voor den nieuwen vijfjarigen termijn 1905—1909. Voor eene specificatie per gewest zie sub *b* van tabel IV van bijlage HH, welke tabel (sub *a*) tevens vollediger opgaven bevat nopens het getal aangeslagenen en het bedrag van den aanslag dan die, welke in bijlage EE van K. V. 1906 konden worden verstrekt.

Ingevolge Ind. St. 1907 n°. 126 is, met ingang van 1 Januari 1907, de verponding in die gedeelten van de residentie Djambi ingevoerd, waar die belasting niet reeds vroeger verschuldigd was.

De op 1 Januari 1902 ingevoerde, met de verponding overeenkomende belasting ter zake van door niet-inlanders zonder ingeschreven wettigen titel geoccupeerde erven, gelegen op het domein Bloeboer (Batavia), beliep in 1906 f 2711, tegen f 3308 (volgens verbeterde opgaven) in 1905.

Wegens de belasting, waaraan de specerijperken op de Banda-eilanden zijn onderworpen, was in 1906 verschuldigd f 23 081, tegen f 26 164 in 1905.

Bedrijfsbelasting. Bij Ord. van 16 Maart 1907 (Ind. St. n°. 182) is, met ingang van 1 Januari van dat jaar, de bedrijfsbelasting op Java en Madoera vervangen door eene progressieve belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten, met een belastingvrij minimum van f 50 's jaars, welke regeling, in tegenstelling met de vroegere, geen rekening houdt met den landaard der belastingschuldigen. Tegelijkertijd is eene in hoofdzaak gelijke voorziening, met intrekking van de bedrijfsbelasting, getroffen voor de vreemde oosterlingen en eenige categorieën van inlanders op de buitenbezittingen (Ind. St. 1907 n°. 183), bij welke gelegenheid de nieuwe belasting tevens is uitgebreid tot de inheemsche inlanders in het gouvernementsgebied van de residentie Riouw en onderhoorigheden, de niet-inheemsche inlanders in Zuid-Nieuw-Guinea en de rechtstreeksche gouvernementsonderdanen onder de niet-inheemsche inlanders in de onder inlandsch zelfbestuur staande landschappen in eerstgemeld gewest, zoomede in de Wester- en de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. Voorts is bij Ind. St. 1907 n°. 184, mede met ingang van 1 Januari van dat jaar, eene niet-progressieve belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten, eveneens met een belastingvrij minimum van f 50 's jaars, ingevoerd voor de inheemsche bevolking van het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden (met uitzondering van de Gajō- en Alas-landen). In verband met een en ander zijn voor de invordering van de nieuwe belastingen nog enkele maatregelen getroffen bij Gouv. Bt. 16 Maart 1907 n°. 1 (Ind. St. n°. 185).

Het onderstaand overzicht doet de in 1905 en 1906 geïnde bedragen kennen:

	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Totaal.
Aanslag over 1906.	f 2 584 420	f 1 190 913	f 3 775 333
Op dien aanslag werd in 1906 betaald	f 2 431 280	f 888 535	f 3 319 815
Aan achterstand over vorige jaren en boeten werd bovendien betaald	118 204	216 859	335 063
Totaal in 1906 geïnd (zie noot *a*, kol. 223)	f 2 549 484	f 1 105 394	f 3 654 878
In 1905 is geïnd (volgens verbeterde opgaven)	f 2 401 891	f 1 088 711	f 3 490 602

Voor nadere opgaven zie men bijlage HH, sub V.

Pandhuisdienst. [1]) Ter verdere uitvoering van de bij Ord. van 4 Dec. 1903 (Ind. St. n°. 402) getroffen regeling, is of zal de gouvernementspandhuisdienst in den loop van 1907 definitief worden ingevoerd: met 1 April in het nog niet voor die exploitatie opengestelde gedeelte van de residentie Besoeki en in de districten Tegal (res. Pekalongan), Banjoemas, Soekaradja, Poerwaredja, Kaliredja en Singamerta (res. Banjoemas) en, met ingang van 1 October 1907, in de overige gedeelten van laatstgenoemd gewest (Ind. St. 1907 n°. 93).

Ingevolge Gouv. Bt. 5 Febr. 1907 n°. 20 (Ind. St. n°. 99) worden pandhuiscontroleurs in dienst gesteld, wier aantal, in verband met de behoefte, jaarlijks bij de begrooting wordt geregeld.

Bij Ord. van 18 April 1907 (Ind. St. n°. 225) is eene regeling getroffen ten einde, met ingang van 1 Juli 1907, te Batavia en te Meester-Cornelis de verkoopingen van gouvernements pandgoederen, bij wijze van proef, te doen plaats hebben buiten bemoeienis van het vendukantoor.

Blijkens het door den inspecteur van den pandhuisdienst over 1906 uitgebracht verslag, is in dat jaar met de exploitatie van een 38-tal pandhuizen eene winst gemaakt van f 362 255, omtrent welk gunstig resultaat echter dezelfde opmerking geldt, als die vervat in kol. 213 van K. V. 1906.

Belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en veulens op Java en Madoera. In 1906 is ter zake van deze belasting geïnd f 1 714 991, alzoo f 46 880 minder dan in 1905 (zie de gespecificeerde opgaven in tabel VI van bijlage HH), welke vermindering aan verschillende uiteenloopende oorzaken moet worden toegeschreven.

Het aantal overtredingen wegens het slachten zonder vergunning bedroeg in 1906 488, met 599 beklaagden, tegen 574, met 714 beklaagden, in 1905.

Belasting op het slachten van varkens op Java en Madoera. De opbrengst van deze belasting bedroeg in 1906 f 114 039, tegen f 114 793 in 1905, alzoo een nadeelig verschil van f 754 (zie de gespecificeerde opgave in tabel VII van bijlage HH).

Het aantal overtredingen beliep 26, tegen 41 in 1905.

Slachtbelasting in de buitenbezittingen. De belasting op het slachten van runderen en buffels of van runderen alléén in Benkoelen, de Lampongsche districten, ter hoofdplaats Makasser en op het eiland Ternate (wat Ternate en de Lampongsche districten betreft ook voor het slachten van varkens), zoomede de varkensslachtbelasting ter Sumatra's Westkust, in Tapanoeli, in de bij het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden ingelijfde voormalige onderafdeeling Singkel van laatstgemelde residentie, in Celebes en onderhoorigheden, in Palembang, in de vroegere gouvernementsnederzettingen te Djambi en Moearosaba en in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo brachten in 1906 op f 2612, f 6471, f 12 150, f 462, f 4393, f 832, f 60, f 4765, f 9922, f 399 en f 689. De, met ingang van 1 April 1906 ingevoerde, belasting op het slachten van (tamme) varkens in de afdeelingen Boeleleng en Djembrana der residentie Bali en Lombok (zie K. V. 1906, kol. 214) bracht in de laatste 9 maanden van 1906 op f 19 629. In de Lampongsche districten, Palembang, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en Bali en Lombok zijn respectievelijk 6, 6, 1 en 51 overtredingen van de betrekkelijke bepalingen geconstateerd.

Bij Ordn. van 16 en 18 Febr. 1907 (Ind. St. nos. 121 en 124) is, met ingang van 1 April 1907, eene rechtstreeksche belasting op het slachten van tamme varkens ingevoerd in het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden en in de residentie Djambi, wat eerstgemeld gewest betreft, met opheffing van de pacht in de afdeeling Groot-Atjèh, en wat Djambi aangaat, met intrekking van de in Ind. St. 1904 n°. 124 opgenomen bepalingen, voor zoover zij betrekking hebben op de vroegere gouvernements nederzettingen te Djambi en Moearosaba.

Van de invoering van eene rechtstreeksche belasting op het slachten van runderen en buffels in de afdeelingen Boeleleng en Djembrana der residentie Bali en Lombok is hiervóór (kol. 217) reeds melding gemaakt.

Hondenbelasting. In de tijdstippen, waarop de Ord. van 12 Juni 1906 (Ind. St. n°. 284), houdende aanwijzing van de plaatsen waar deze belasting zal worden geheven, voor sommige van die plaatsen in werking zal treden, is eenige wijziging gebracht (zie Ind. St. 1906 nos. 333, 373 en 407), terwijl bij Ord. van 7 Mei 1907 (Ind. St. n°. 241) ook in de gewesten Banka en onderhoorigheden, Billiton, Celebes en onderhoorigheden en Menado eenige plaatsen zijn aangewezen, waar de belasting zal worden geïnd.

Suikerbelasting. Over 1906 viel terzake van deze belasting te innen f 1 133 687. Voorloopige opgaven nopens het aantal belaste suikerfabrieken en het bedrag van den aanslag per gewest zijn gegeven in tabel VIII van bijlage HH.

De in Ind. St. 1906 n°. 250 opgenomen ordonnantie tot regeling van de heffing der suikerbelasting onderging eene wijziging bij Ord. van 10 Mei 1907 (Ind. St. n°. 243).

Belasting op rijtuigen van inlanders (enkel in de gouvernementslanden van Java). De lijst van inlandsche ambtenaren, die van deze belasting zijn vrijgesteld (Ind. St. 1904 n°. 129, zooals het sedert is aangevuld), is nader aangevuld bij Ind. St. 1907 n°. 219.

De opbrengst van deze belasting steeg van f 321 579 (verbeterde opgaaf) in 1905 tot f 327 832 in 1906. Geïnd is (vgl. noot *a*, kol. 223) f 344 063, tegen f 341 206 (verbeterde opgaaf) in 1905.

Zegelrecht. Aan zegelrecht is in 1906 ontvangen f 1 529 961 (f 1 171 854 op Java en Madoera en f 358 107 in de buitenbezittingen), tegen (volgens verbeterde opgaven) f 1 467 381 in 1905 (f 1 093 041 op Java en Madoera en f 374 340 in de buitenbezittingen).

De lijst van vrijstellingen van het zegelrecht onderging wijziging en aanvulling bij de Ordn. van 1 Aug. 1906 (Ind. St. n°. 363) en 16 Febr. en 9 Juni 1907 (Ind. St. nos. 122 en 266).

Bij Gouv. Bt. 19 Dec. 1906 n°. 10 (Ind. St. n°. 542) is eene gewijzigde regeling getroffen nopens het debiet van gezegeld papier en plakzegels in Riouw en onderhoorigheden.

Recht op openbare verkoopingen. Bij de landsvendukantoren (vendukantoren der 1ste klasse, waaronder begrepen die, welke beheerd worden door algemeene ontvangers van landskassen of door commiezen op assistent-residentie-kantoren) is in 1906 omgezet aan voor particuliere rekening verkochte goederen f 5 369 164 en aan voor gouvernementsrekening verkochte goederen en producten f 2 530 332 (in 1905 respectievelijk f 5 520 813 en f 4 128 013), en te dier zake aan recht geheven f 416 947, latende, na aftrek van de kosten der kantoren, eene winst van f 254 804 (over 1905 bracht dit recht onzuiver f 395 147 en zuiver f 231 996 op).

Bij de vendukantoren der 2de klasse (die, welker beheer eene bijbetrekking uitmaakt) beliep de omzet in 1906 bij de door notarissen beheerde kantoren f 5 139 903 en bij die onder beheer van gewestelijke secretarissen of besturende ambtenaren f 1 418 873, te zamen dus f 6 558 776, welke sommen over 1905 bedroegen f 4 603 915 + f 1 327 479 = f 5 931 394. Aan voor gouvernementsrekening verkochte goederen, enz. was onder den omzet van de kantoren der 2de klasse begrepen f 689 874 (in 1905 f 585 033). Als aandeel van het Gouvernement in de inkomsten der vendukantoren 2de klasse is in 1906 geïnd: ter zake van de door notarissen beheerde f 147 916 en ter zake van de overige f 44 343, te zamen derhalve f 192 259 (in 1905 respectievelijk f 134 094 en f 41 696, of te zamen f 175 790). De zuivere opbrengst voor den lande voor alle vendukantoren te zamen beliep alzoo in 1906 f 447 063 (in 1905 f 407 786).

[1]) Wat betreft de onderscheidingsteekenen voor de inlandsche functionarissen bij den gouvernementspandhuisdienst zie men Ind. St. 1906 n°. 393.

Bij het einde des jaars hadden de landsvendukantoren aan achterstallige (meer dan 12 maanden openstaande) debetposten nog in te vorderen f 26 462, tegen f 30 330 op ult. 1905.

Met ingang van 1 Januari 1908 zal, ingevolge Gouv. Btn. 8 Oct. en 13 Dec. 1906 nos. 31 en 39 (Ind. St. nos 430 en 532), te Bandoeng (Preanger-Regentschappen) een vendukantoor der 1ste klasse worden opgericht. In verband daarmede zijn bij eerstgemeld besluit nog enkele maatregelen getroffen en is tevens wijziging gebracht in de in Ind. St. 1889 n°. 191 opgenomen instructie voor de ambtenaren, belast met de toepassing van het reglement op de openbare verkoopingen in Nederlandsch-Indië, voor zooveel betreft de rangschikking van de vendumeesters in klassen.

Met het oog op de gewijzigde administratieve indeeling van de residentiën Palembang en Tapanoeli, is, wat eerstgemeld gewest betreft, het ressort van het vendukantoor te Lahat nader omschreven (Ind. St. 1906 n°. 466) en zijn voor Tapanoeli bij Gouv. Bt. 1 Dec. 1906 n°. 1 (Ind. St. n°. 503) eenige nadere voorzieningen getroffen nopens het beheer van de vendukantoren in dat gewest.

Het ressort van het vendukantoor te Pandeglang (Bantam) is nader vastgesteld bij Gouv. Bt. 3 Dec. 1906 n°. 30 (Ind. St. n°. 512).

Van de bij Ind. St. 1906 n°. 451 en 1907 n°. 91 getroffen maatregelen nopens het beheer van de vendukantoren te Muntok (Banka en onderhoorigheden) en Benkoelen door een afzonderlijk ambtenaar is reeds melding gemaakt in § 2 van dit hoofdstuk.

Overschrijvings-, benevens **successie-** en **overgangsrecht.** De opbrengst van deze belastingen was in 1905, volgens verbeterde, en in 1906, volgens voorloopige opgaven, als volgt:

		Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Totaal.
Overschrijvingsrecht.	1905	f 530 582	f 81 276	f 611 858
	1906	669 530	100 558	770 088
Successie- en overgangsrecht.	1905	114 767	13 608	128 375
	1906	104 284	20 474	124 758

Bij Ord. van 4 Febr. 1907 (Ind. St. n°. 98) is de belasting op de overschrijving van door inlanders in agrarischen eigendom verkregen gronden afgeschaft en is tevens vereenvoudiging gebracht in de wijze, waarop die overschrijving was geregeld.

De **licentiën aan Chineezen voor het houden van dobbelspelen** brachten in 1906 op Java en Madoera, uitgenomen de drie hoofdplaatsen, waar het middel wordt verpacht, f 5850 op, tegen f 6250 (volgens verbeterde opgaven) in 1905.

In Palembang, het eenige gewest der buitenbezittingen, waar het licentiestelsel werkte, voor zooveel betreft de buiten de speelpacht vallende streken (Ind. St. 1899 n°. 18), zijn geen licentiën aangevraagd.

Van de vervanging, met ingang van 1 April 1907, der pacht van de dobbelspelen in Benkoelen, de Lampongsche districten, op het eiland Ternate, ter hoofdplaats Koepang der residentie Timor en onderhoorigheden, ter afdeelingshoofdplaats Amoerang der residentie Menado en in de afdeeling Boeleleng der residentie Bali en Lombok door het licentiestelsel, zoomede van de plaats gehad hebbende herziening van de bepalingen betreffende dat stelsel in de residentie Palembang, met gelijktijdige vervanging van de pacht door het licentiestelsel in de afdeeling Tebingtinggi van dat gewest, is hiervóór (zie kol. 218) reeds melding gemaakt.

Belastingen van verschillenden aard, die slechts in het een of ander gewest geheven worden. Omtrent de opbrengst of den aanslag van deze belastingen — meerendeels van inlanders geheven hoofdelijke belasting in een elftal gewesten der buitenbezittingen, uitgezonderd het zelfbesturend gebied aldaar — vindt men opgaven over 1905 en 1906 in tabel X van bijlage HH. In die elf gewesten (met inbegrip van de residentie Westerafdeeling van Borneo, waar ook de Arabische bevolking hoofdelijke belasting verschuldigd is) beliep de aanslag over 1906, volgens voorloopige gegevens, f 2 607 224, tegen f 2 424 164, volgens verbeterde opgaven, over 1905.

De met ingang van 1 April 1902 ingevoerde belasting op de wajangspelen in de residentie Batavia bracht in 1906 f 5505 op, tegen f 4827 (verbeterde opgaaf) in 1905.

De bepalingen nopens de hoofdelijke belasting in de residentie Amboina (Ind. St. 1891 n°. 45) zijn aangevuld bij Ord. van 4 Nov. 1906 (Ind. St. n°. 463).

In verband met de invoering van de personeele belasting in het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden, is de afzonderlijke rijtuigbelasting in dat gewest bij Ord. van 7 Febr. 1907 (Ind. St. n°. 106) ingetrokken.

II. MUNTSTELSEL, GELDMARKT.

§ 1. MUNTWEZEN.

De aan de aanvraag tot uitzending van zilveren munt voor het jaar 1906 nog ontbrekende f 1 millioen aan 10-centstukken — vgl. K. V. 1906, kol. 215 — is gedeeltelijk aan 't einde van dat jaar, ten deele in 't begin van 1907 verzonden. Voor 1907 is voor de gewone behoefte f 1 millioen aan guldens, f 1 millioen aan halve guldens, f 500 000 aan kwartguldens en f 500 000 aan 10-centstukken aangevraagd, waarvan in Maart, April, Augustus en September van dat jaar f 2 millioen aan guldens, halve guldens en 10-centstukken naar Indië is verscheept. Bovendien was, in verband met het voornemen om in de residentie Oostkust van Sumatra de dollars uit de circulatie te verdrijven, f 2 millioen aan rijksdaalders, f 4 100 000 aan guldens, f 650 000 aan halve guldens, f 600 000 aan kwart guldens, f 450 000 aan 10-centstukken en f 150 000 aan koperen munt noodig, waarvan in Juni, Augustus en September 1907 f 2 375 000 aan guldens, halve guldens en koperen munt is verzonden.

Ten einde een eenigszins zuiver beeld te verkrijgen van den omloop van valsche munt in Nederlandsch-Indië, zijn eenige monsters grove zilveren specie, tot eene gezamenlijke nominale waarde van f 291 255 (75 396 rijksdaalders, 74 133 guldens en 57 264 halve guldens), voor ongeveer de helft afkomstig van den in 's lands kassen aanwezigen geldvoorraad en voor het overige door inwisseling aan de circulatie onttrokken, tot onderzoek bij 's Rijks Munt te Utrecht, herwaarts gezonden.

In 1906 zijn geen nagemaakte zilveren standpenningen van hoog zilvergehalte in den omloop aangetroffen.

In 1906 zijn 22 inlanders (onder wie 2 vrouwen), zoomede 2 Chineezen, veroordeeld wegens muntnamaak. Wegens het desbewust uitgeven van valsch geld zijn 853 personen aangeklaagd, van wie er 531 veroordeeld (424 tot betaling van geldboeten en 107 tot tewerkstelling aan de publieke werken), 272 vrijgesproken en 50 van rechtsvervolging ontslagen zijn. De aangehaalde muntstukken werden, voor zoover niet bleek, dat de aanbieders te kwader trouw handelden, na voor de circulatie ongeschikt te zijn gemaakt, aan de eigenaren teruggegeven. [1])

Wegens valschheid of daarvan verdacht, of wegens moedwillige verminking of beschadiging, zijn in 1906 van gouvernementswege aan den omloop onttrokken 6944 stuks zilveren speciën (821 rijksdaalders, 1425 guldens, 2187 halve guldens, 1923 kwartguldens en 588 10-centstukken).

In 1906 is uit Indië voor eene nominale waarde van f 265 350 (32 800 rijksdaalders, 26 500 guldens, 78 000 halve guldens, 225 000 kwartguldens en 616 000 dubbeltjes) aan dofklinkende

[1]) De Javasche Bank handelde aldus met 458 rijksdaalders, 402 guldens en 477 halve guldens.

en versleten, voor verderen omloop ongeschikte munt herwaarts gezonden.

Als maatregel tegen muntnamaak zijn bij Ord. van 1 Nov. 1906 (Ind. St. nº. 458) verbodsbepalingen uitgevaardigd op den invoer, het bezit, het vervoer of den verkoop van zilveren schijven of platen, al of niet voorzien van een stempel en geschikt om na stempeling, overstempeling of eenige andere bewerking, voor wettige munt te worden aangezien.

Bij Ord. van 13 Nov. 1906 (Ind. St. nº. 472) is verboden den nieuwen Straits-dollar uit Java, Sumatra, Banka en onderhoorigheden, Riouw en onderhoorigheden en Billiton uit te voeren naar andere streken dan de genoemde gewesten of de Straits-Settlements, en zulks op verzoek van de Regeering dier kolonie, die zich anders, om verdere wegvloeiing van den Straits-dollar uit de circulatie te voorkomen, genoodzaakt zou hebben gezien het door haar uitgevaardigd verbod van uitvoer dier muntsoort ook uit te strekken tot Nederlandsch-Indië, hetgeen voor sommige gewesten, waar de dollar nog in omloop is, ongewenscht zou zijn geweest.

De inwisseling van de in de residentie Westerafdeeling van Borneo verboden dollarmunt (zie K. V. 1906, kol. 216) — waartoe ook nà 1 December 1906 nog gelegenheid werd gegeven — is volkomen geslaagd. In het geheel werd ingewisseld voor eene waarde van ± f 1 millioen, en wel ruim f 600 000 door tusschenkomst van ambtenaren van het Gouvernement en het overige in hoofdzaak door bemiddeling van het agentschap van de Javasche Bank te Pontianak.

Zooals hiervóór reeds is gezegd, werd in den loop van 1906 besloten ook in de residentie Oostkust van Sumatra eene zuivering van het muntwezen tot stand te brengen. In afwachting van het tijdstip, waarop met de dollarinwisseling in het cultuurgedeelte dier residentie zou kunnen worden begonnen, werd tot die inwisseling al reeds dadelijk overgegaan in een, wat het muntwezen betreft, op zich zelf staand gedeelte van dat gewest, namelijk het tot de afdeeling Bengkalis behoorend gebied van de Siak-, Kampar- en Rokan-rivieren. Van 10 Februari 1907 af werd de invoer van dollars in het op den vasten wal gelegen gedeelte van genoemde afdeeling verboden, terwijl tevens werd bepaald dat, nà 1 Mei 1907, aldaar geen dollars meer in betaling mochten worden gegeven, genomen, vervoerd of bezeten (zie Ind. St. 1907 nos. 74, 75 en 76). Gedurende de maanden April en Mei is de bevolking in de genoemde streken in de gelegenheid gesteld om hare dollars en dollarpasmunt tegen wettig gangbare munt in te wisselen.

§ 2. GELDMARKT.

Een door den president der Javasche Bank, ten behoeve van het Koloniaal Verslag, samengesteld overzicht van de geldmarkt in Nederlandsch-Indië, met de daarbij behoorende tabel van den loop der prijzen te Batavia van eenige Indische effecten, is opgenomen in bijlage JJ, welke bijlage tevens maandopgaven over 1906 bevat omtrent den loop der wisselkoersen te Batavia, ontleend aan door de Handelsvereeniging aldaar verstrekte gegevens.

§ 3. JAVASCHE BANK.

Gedurende het op ult. Maart 1907 geëindigde 79ste boekjaar — het eerste onder het nieuwe octrooi (zie K. V. 1906, kol. 218) — hebben verschillende oorzaken medegewerkt om het bedrijf der Bank zeer winstgevend te maken, waaronder de buitengewoon hooge stand der geldkoersen, zoowel in Europa als in Indië, wel de voornaamste was. De Bank was dan ook herhaaldelijk genoodzaakt haar tarief te verhoogen.

Met 1 Januari 1907 werden verschillende nieuwe reglementen en tarieven, zoomede een volgens de in verschillende Europeesche landen in de praktijk nuttig gebleken moderne regelen ingericht cheque- en giro-verkeer ingevoerd.

In verband met de uitdrijving van den dollar ter Oostkust van Sumatra — vgl. kol. 230 — werd een correspondentschap opgericht te Bengkalis en zal eerlang een agentschap te Medan worden geopend. Ook te Bandjermasin is in Juli 1907 een agentschap gevestigd, terwijl nog onderzocht wordt in hoever een dergelijke maatregel voor eenige andere plaatsen in de buitenbezittingen wenschelijk is.

De rentegevende uitzettingen der Bank, die in October 1905 het ongekend hooge bedrag van f 39 383/m hadden bereikt, stegen in Maart 1907 zelfs tot f 48 404/m, terwijl ook het gemiddelde dier uitzettingen, ad f 42 716/m, aanmerkelijk hooger was dan in het 78ste boekjaar, ad f 35 635/m, welke vermeerdering geheel op rekening kwam van de Indische uitzettingen, in den vorm van voorschotten in rekening-courant. De groote toeneming van de werkzaamheden der Bank blijkt ook uit de omstandigheid, dat de omzetten in beleeningen en voorschotten in rekening-courant op effecten e. a. f 217 568 466 bedroegen, tegen f 146 847 672 in het voorafgegane boekjaar.

Van het kapitaal der Bank, ad f 6 millioen, en van haar reservefonds, ad f 1 869 949, was op het einde van het boekjaar belegd in hypotheken f 968 590 en in effecten f 6 145 496. Door de eigenaardige toestanden in Europa en Amerika waren de koersen van bijna alle fondsen bij het einde van het boekjaar aanmerkelijk lager dan bij den aanvang, zoodat op het effectenbezit der Bank eene afschrijving van f 290 896 — ten laste van het reservefonds — noodig was.

De dadelijk opeischbare schulden der Bank bedroegen gemiddeld f 67 734/m (f 62 362/m in het vorig boekjaar), inclusief een gemiddelde omloop aan bankbiljetten van f 62 534/m (tegen f 59 485/m in 1905/6). Hiertegenover stond een voorraad aan standpenningen en goud van gemiddeld f 32 906/m (f 34 581/m in 1905/6). In verband met de zooveel hoogere eischen, welke aan de Bank gesteld werden, was het gemiddelde van het beschikbaar metaalsaldo, ad f 5813/m, aanmerkelijk kleiner dan in het vorig boekjaar, toen het f 9635/m bedroeg.

De vermeerdering van de uitzettingen en de hoogere stand der rentekoersen hadden uit den aard der zaak een sterken invloed op de door de Bank behaalde resultaten. De winst bedroeg dan ook bruto f 2 178 742 en netto f 1 483 793, of, na aftrek van patentbelasting, f 1 465 844. Van dat bedrag, vermeerderd met f 1776 onverdeeld gebleven van de winst over 1905/6, werd afgezonderd voor het reservefonds f 304 101, voor het pensioen- en onderstandsfonds f 30 000, voor tantièmes f 168 569, voor de koloniale kas (zie art. 14, al. 4 van het octrooi der Bank: Ind. St. 1906 nº. 107) f 304 101 en voor aandeelhouders f 660 000, uitmakende 11 % van het maatschappelijk kapitaal, terwijl f 849 op de nieuwe rekening is overgeschreven. De op 31 Maart 1907 afgesloten balans en de winst- en verliesrekening over 1906/7 komen voor sub IV van bijlage JJ.

N.

BURGERLIJKE EN MILITAIRE LANDSDIENAREN.

Regeling der opleiding van ambtenaren voor den Indischen administratieven dienst. Het sinds 1899 aanhangige vraagstuk van deze regeling is, met medewerking van de Staten-Generaal — zie Gedrukte Stukken Tweede Kamer, Zitting 1905—1906—**226** en 1906—1907—**47** en de wet van 29 Dec. 1906 (Ned. St. 1906 n°. 338, Ind. St. 1907 n°. 14) —, in 1907 tot eene oplossing gebracht. Bij het „Besluit op de Indische bestuursopleiding" (Ned. St. 1907 n°. 71, Ind. St. 1907 n°. 230) is, met invoering óók voor Indië van het reeds in 1903 voor Nederland ingevoerde candidaat-Indisch ambtenaarschap, een als norm driejarige opleiding aangenomen, met een dusgenaamd voorbereidend en een dusgenaamd eindexamen voor den Nederlandsch-Indischen administratieven dienst, respectievelijk na het eerste en na het derde studiejaar af te leggen, en voorts met eene verdeeling van de candidaat-ambtenaren, na het voorbereidend examen, in eene categorie die voorloopig bestemd is voor Java en Madoera en eene categorie met voorloopige bestemming voor de buitenbezittingen, van welke categorieën de eerste verplicht examen in het Javaansch en de andere verplicht examen in het Maleisch bij het eindexamen heeft te doen. Overgangsbepalingen zijn gemaakt met het oog op het zoowel in Indië als in Nederland in de eerstvolgende jaren nog af te nemen groot-ambtenaarsexamen voor den Indischen dienst. Hetzelfde besluit stelde ten dienste van eene hoogere vorming van bestuursambtenaren eene te 's-Gravenhage gevestigde Nederlandsch-Indische Bestuursacademie in, welke op 10 September 1907 geopend is. In het college van curatoren dier Bestuursacademie zijn benoemd de heeren mr. N. G. Pierson, oud-Minister van Financiën, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, W. Rooseboom, oud-Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, dr. C. Snouck Hurgronje, hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Leiden, adviseur voor Indische en Arabische zaken bij het Departement van Koloniën, J. H. de Waal Malefijt en mr. C. Th. van Deventer, leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, terwijl de heer Pierson als voorzitter werd aangewezen. Tot directeur is benoemd de heer mr. G. J. A. van Berckel, oud-president van den raad van justitie te Batavia, terwijl als leeraren voor de in art. 52 van het besluit genoemde vakken voor den tijd van 3 jaren zijn aangesteld de heeren E. Moresco, secretaris van het Gouvernement van Nederlandsch-Indië, met verlof, mr. Ph. Kleintjes, oud-Indisch ambtenaar, lector aan de Rijksuniversiteit te Leiden, en mr. H. J. Tasman, en als leiders van de oefeningen in het omgangsgebruik van de Fransche, de Duitsche en de Engelsche taal zijn aangewezen de heeren dr. L. Paschal, H. H. Breuning en J. J. Helsdon Rix. In dit jaar zijn, met gebruikmaking van de overgangsbepalingen, 12 bestuursambtenaren met verlof en met meer dan 10 dienstjaren, van wie 6 van het binnenlandsch bestuur op Java en Madoera en 6 van de buitenbezittingen, voor de studie aan de Bestuursacademie aangewezen, terwijl ook 12 toehoorders konden worden toegelaten.

Groot-ambtenaarsexamen. Ook in 1906, en wel in December, is hier te lande voor de tweede maal gelegenheid gegeven tot het afleggen van het groot-ambtenaarsexamen, terwijl in Januari 1907 ook in Indië een tweede examen is afgenomen. Zoowel hier te lande als in Indië werd door 11 candidaten aan het examen deelgenomen, van wie er respectievelijk 8 en 6 slaagden.

Van de 34 candidaat-Indische ambtenaren die in Juni/Juli 1907 hier te lande examen moesten doen, trokken er zich 8 terug en slaagden er 13. Voor het in Juli/Augustus 1907 in Indië afgenomen examen meldden zich 17 candidaten aan, van wie er 1 zich terugtrok en 12 slaagden.

Nadere gegevens omtrent de uitkomsten van de examens vindt men in de verslagen der examen-commissiën (St. Ct. 1907 nos. 29 en 175 en Jav. Ct. 1907 nos. 18 en 71), zoomede in bijlage KK, sub I.

In 1907 zijn 42 jongelieden als candidaat-Indisch ambtenaar aangewezen, van wie er eenige, op hun verzoek, weder van hunne bestemming voor den Indischen dienst ontheven werden. Het rapport van de commissie, aan welke de voorbereiding van de aanwijzing was opgedragen, is gepubliceerd in de St. Ct. van 18 Sept. 1907.

Ambtenaren voor de rechterlijke macht in Nederlandsch-Indië. De behoefte aan ambtenaren voor de rechterlijke macht en de zekerheid dat daarvoor lang niet in voldoende mate beschikt kon worden over juristen, die het faculteitsexamen hadden afgelegd, hebben er toe geleid dat bij K. B. 20 Dec. 1906 n°. 54 aan de doctoren in de rechtswetenschap, die in 1904 voor den bureaudienst zijn uitgezonden (zie K. V. 1904, kol. 261), met toepassing van art. 19 van K. B. 29 Aug. 1883 n°. 25 (Ind. St. n°. 249), dispensatie van de vereischten van benoembaarheid tot rechterlijke betrekkingen is verleend en dat, krachtens K. B. 20 Dec. 1906 n°. 55, wederom dergelijke gegradueerde bureau-ambtenaren zullen worden uitgezonden — tot dusver geschiedde dit met een vijftiental —, die, voor zoover zij doctoren in de rechtswetenschap zijn, het vooruitzicht hebben om, na eene als norm driejarige werkzaamheid bij den bureaudienst, tot rechterlijke betrekkingen benoemd te kunnen worden.

Aangezien het onder de gegeven omstandigheden wenschelijk was de benoembaarheid tot rechterlijke betrekkingen te verbinden aan eene driejarige in stede van aan eene door de regeling van 1883 voorgeschreven vierjarige uitoefening van de rechtspraktijk in Indië, en die regeling o. m. ook wijziging behoefde met het oog op de opheffing van het groot-ambtenaarsexamen (zie de eerste rubriek van dit hoofdstuk), is die regeling, zooals zij sedert 1883 is aangevuld en gewijzigd, bij K. B. 21 Maart 1907 (Ned. St. n°. 75, Ind. St. n°. 264) vervangen door nieuwe bijzondere voorwaarden van benoembaarheid tot en uitzending van personeel voor betrekkingen bij de rechterlijke macht in Nederlandsch-Indië, waarin ook eene overgangsbepaling is opgenomen, die verkregen rechten waarborgt.

Faculteitsexamen. Gedurende het academiejaar 1906/1907 legden 5 doctoren in de rechtswetenschap met goed gevolg het bij art. 141, 2de lid, der wet op het hooger onderwijs bedoelde faculteitsexamen af. Vier hunner, die zich voor de opengestelde plaatsen aanmeldden, zijn ter beschikking van den Gouverneur-Generaal gesteld.

Klein-ambtenaarsexamen. De opgave van ambten en bedieningen, voor welker vervulling niet als vereischte geldt, dat met voldoenden uitslag het zoogenaamde kleinambtenaarsexamen is afgelegd (Bijbl. Ind. St. n°. 6049), onderging eenige wijziging (zie Bijbl. Ind. St. nos. 6588 en 6594).

Examens voor en benoembaarheid tot speciale betrekkingen; uitzending van personeel voor die betrekkingen uit Nederland. Bij K. B. 27 Nov. 1906 n°. 70 (Ind. St. 1907 n°. 94) zijn bijzondere voorwaarden vastgesteld voor benoembaarheid tot adjunct-ingenieur en de hoogere rangen bij den dienst der staatsspoorwegen in Nederlandsch-Indië en regelen betreffende de uitzending van dergelijk personeel uit Nederland.

Bij K. B. 6 Dec. 1906 n°. 44 (Ind. St. 1907 n°. 165) zijn de bijzondere voorwaarden van benoembaarheid tot eenige betrekkingen bij den dienst van het boschwezen in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1897 n°. 90, juncto 1902 n°. 116) in dien zin

aangevuld, dat tot adjunct-houtvester der 2de klasse mede benoembaar zijn zij, die het bewijs bezitten van met goed gevolg de Rijkslandbouwschool te Wageningen en de daaraan verbonden voortzettingsklasse voor koloniale landbouw te hebben doorloopen.

De bijzondere voorwaarden voor benoembaarheid tot ingenieur voor het vak van scheepsbouw bij het marine-etablissement te Soerabaja en regelen betreffende de uitzending van personeel voor die betrekking uit Nederland (Ind. St. 1898 n°. 70) zijn bij K. B. 16 Maart 1907 n°. 36 (Ind. St. n°. 268) gewijzigd met betrekking tot de eischen voor die benoembaarheid en het bedrag van de aan de benoemden toe te kennen voorloopige bezoldiging.

De bijzondere voorwaarden voor benoembaarheid tot technische betrekkingen bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken en tot veearts bij den burgerlijken dienst en regelen betreffende de uitzending van personeel uit Nederland voor zoodanige betrekkingen (Ind. St. 1887 n°. 185, juncto 1888 n°. 206 en 1875 n°. 294) zijn, respectievelijk bij K. Bn. 27 Nov. 1906 nos. 71 en 72 (Ind. St. 1907 nos. 95 en 96) in dien zin gewijzigd, dat het tijdstip van ingang der voorloopige bezoldiging van dat personeel in overeenstemming is gebracht met den thans gevolgden regel, dat namelijk die bezoldiging ingaat met den dag van aankomst in Indië en niet met dien van inscheping.

De regeling van de organisatie, de titulatuur, den werkkring, enz. van het korps ambtenaren voor Chineesche zaken in Nederlandsch-Indië, zoomede van de voorwaarden voor benoembaarheid en uitzending van dergelijk personeel (Ind. St. 1895 n°. 135), is bij K. B. 17 Sept. 1906 n°. 17 (Ind. St. n°. 476) gewijzigd ten aanzien van de eischen, waaraan de voor die betrekking in opleiding te nemen jongelieden hebben te voldoen. In 1907 zijn vier jongelieden in opleiding genomen.

De voorschriften omtrent het afnemen in Nederlandsch-Indië van de examens voor de verschillende rangen van stuurman en machinist bij de gouvernementsmarine (Bijbl. Ind. St. n°. 4635) zijn gewijzigd bij Gouv. Bt. 18 Aug. 1906 n°. 27 (Bijbl. Ind. St. n°. 6526).

Verhouding en samenwerking tusschen burgerlijke en militaire autoriteiten. Dit onderwerp is, met buitenwerkingstelling van Ind. St. 1817 n°. 1, bij Gouv. Bt. 1 Juni 1907 n°. 11 (Ind. St. n°. 261) opnieuw geregeld.

Waarneming van betrekkingen door gepensionneerden. Het beginsel dat aan gepensionneerden, die met de waarneming van eenige betrekking worden belast, in den regel geen hooger inkomen behoort te worden toegekend, dan zij zouden hebben genoten, wanneer hun als niet-gepensionneerde dezelfde betrekking ware opgedragen (Bijbl. Ind. St. n°. 6415), is ook van toepassing verklaard op gegageerde militairen (Bijbl. Ind. St. n°. 6505).

Geneeskundige keuring. Omtrent dit onderwerp zie men Bijbl. Ind. St. nos. 6511, 6512, 6514 en 6544.

Overtocht. Bij Gouv. Bt. 29 Aug. 1906 n°. 52 (Ind. St. n°. 392) zijn de noodige maatregelen vastgesteld tot uitvoering van het nieuwe overtochtsreglement in Ind. St. 1906 n°. 316.

Eene regeling van den overtocht tusschen Nederland en Nederlandsch-Indië van de gezinnen van officieren der zeemacht, die aldaar in eene betrekking aan den wal zijn of zullen worden gedetacheerd, is vastgesteld bij K. B. 13 Nov. 1906 n°. 33 (Ind. St. 1907 n°. 46).

Omtrent dit onderwerp zie men voorts nog Bijbl. Ind. St. n°. 6348.

Traktementsverhoogingen. Bij Gouv. Bt. 2 Nov. 1906 n°. 31 is de door de Regeering aangenomen regel, dat voor assistent-residenten het recht op de aan dat ambt verbonden periodieke traktementsverhoogingen eerst ingaat na definitieve aanstelling tot die betrekking (Bijbl. Ind. St. n°. 5391) buiten werking gesteld, zoodat de voorschriften omtrent de bijtelling van den tijd der waarneming of tijdelijke vervulling van eenig ambt voor de toekenning der aan dat ambt verbonden periodieke traktementsverhoogingen (Bijbl. Ind. St. n°. 5328) voortaan ook op die ambtenaren van toepassing zijn.

Bij gouvernements-circulaire van 19 Juni 1906 (Bijbl. Ind. St. n°. 6502) zijn eenige beginselen aangegeven omtrent de regeling der traktementsverhoogingen bij herbenoeming van ambtenaren, die reeds vroeger dezelfde betrekking bekleed hebben.

Zie verder in verband met dit onderwerp Ind. St. 1907 n°. 148.

Voorschotten. Bij gouvernements-circulaire van 19 Juni 1906 (Bijbl. Ind. St. n°. 6501) zijn aanwijzingen gegeven omtrent de contrôle op de richtige aanzuivering van verleende voorschotten op traktement aan ambtenaren, die sedertdien 's lands dienst verlaten hebben.

Bij Gouv. Btn. 25 Aug. en 22 Nov. 1906 nos. 30 en 61 (Ind. St. nos 387 en 481) zijn de voorschriften omtrent de verstrekking van dienstrijpaarden en van voorschotten op traktement tot den aankoop van zoodanige paarden aan officieren bij het leger in Nederlandsch-Indië, die verplicht dan wel gerechtigd zijn tot het houden von een of meer dienstrijpaarden (Ind. St. 1903 n°. 419), nader aangevuld en gewijzigd.

Reis- en verblijfkosten. Voor eenige regelingen nopens dit onderwerp zie men Ind. St. 1906 nos. 384 en 513 en 1907 nos. 246, 287 en 293, zoomede Bijbl. Ind. St. nos. 6456, 6471 en 6486.

Verloven. In 1906 is aan 172 civiele en 53 militaire landsdienaren (Europeesche ambtenaren en officieren en onderluitenants der landmacht) buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst verleend (tegen 169 en 72 in 1905), terwijl aan 40 Europeesche ambtenaren en 43 officieren der landmacht zoodanig verlof wegens ziekte werd toegestaan (in 1905 41 en 42). Voorts is aan 4 Europeesche ambtenaren en 11 officieren der landmacht wegens dringende redenen buitenlandsch verlof buiten bezwaar van den lande verleend.

Pensioenen. Ten aanzien van de toekenning van pensioen aan inlandsche ambtenaren, met toepassing van art. 1, al. 2, sub *c*, van het inlandsch pensioensreglement (Ind. St. 1905 n°. 527), is als regel aangenomen van de daarbij bedoelde bevoegdheid geen gebruik te maken in die gevallen, waarin de ongeschiktheid voor verderen dienst aan eigen schuld is te wijten (Bijbl. Ind. St. n°. 6569).

Wachtgeld. Bij Gouv. Bt. 10 Aug. 1907 n°. 2 (Ind. St. n°. 344) zijn, met wijziging in zoover van alle daarmede strijdige bepalingen, regelen vastgesteld voor de toekenning van wachtgeld aan inlandsche of met inlanders gelijkgestelde landsdienaren.

Borgtochten. Omtrent dit onderwerp zij verwezen naar Ind. St. 1906 n°. 364 en Bijbl. Ind. St. n°. 6530.

Uniform. Omtrent dit onderwerp zie men Ind. St. 1907 n°. 34 en Bijbl. Ind. St. n°. 6551.

Inlanders die tot officier van gezondheid worden benoemd. Bij K. B. 7 Aug. 1907 n°. 62 zijn de voor de Europeesche officieren van de landmacht in Nederlandsch-Indië geldende bepalingen omtrent bevordering, ontslag, op nonactiviteitstelling en toekenning van pensioen toepasselijk verklaard op inlanders (onder wie niet begrepen de met inlanders gelijkgestelde personen), die tot officier van gezondheid bij die landmacht worden benoemd, nadat zij hier te lande de opleiding hebben genoten, die vereischt wordt voor de benoeming tot Europeesch officier van gezondheid dier landmacht.

Stamboeken van inlandsche ambtenaren. Bij Ord. van 20 Maart 1907 (Ind. St. n°. 192) is art. 10 van de instructie voor de regenten op Java en Madoera, waarbij is bepaald dat de regent registers moet houden van de in zijn regentschap aanwezige, van akten van aanstelling voorziene inlandsche beambten (de desahoofden daaronder niet begrepen) en van de voornaamste inlandsche geslachten, buiten werking gesteld, terwijl bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 25 is bepaald, dat op Java en Madoera van de inlandsche burgerlijke landsdienaren, die van landswege een traktement van minstens f 20 's maands genieten, stamboeken worden aangehouden, welke bij voordrachten tot benoeming, overplaatsing en bevordering van die ambtenaren behooren te worden overgelegd in de plaats van de dienststaten, bedoeld bij art. 3 van Ind. St. 1833 n°. 54, juncto Bijbl. Ind. St. n°. 4320.

Weduwen- en weezenfondsen. Bij Gouv. Bt. 13 Jan. 1907 n°. 32 (Ind. St. n°. 21) is het tarief vastgesteld van emolumenten en verdere wisselvallige inkomsten, genoten wordende door de daarbij genoemde deelgerechtigden in het weduwen- en weezen-

fonds voor burgerlijke ambtenaren, berekend over één jaar, waarnaar de contributiën aan dat fonds zullen geheven worden van 1 Januari 1907 tot en met ult. December 1909.

Bij K. B. 6 April 1907 n°. 64 (Ind. St. n°. 333) zijn de bepalingen omtrent de contributie aan genoemd fonds, te voldoen door Indische ambtenaren die, gedurende een buitenlandsch verlof of na hunne pensionneering, een bezoldigd ambt elders dan in Nederlandsch-Indië aanvaarden (Ind. St. 1857 n°. 74), door nieuwe vervangen.

Voor gedetailleerde opgaven omtrent het vermogen zoowel van het burgerlijk fonds als van het fonds der officieren van de landmacht in Nederlandsch-Indië zij verwezen naar bijlage KK, sub II.

O.

AANGELEGENHEDEN BEHOORENDE TOT DEN WERKKRING VAN HET DEPARTEMENT VAN LANDBOUW.

I. LANDBOUW.

§ I. JAVA EN MADOERA.

1°. INLANDSCHE LANDBOUW.

a. Eenjarige gewassen.

Volgens de van de hoofden van gewestelijk bestuur ontvangen gegevens (zie bijlage LL), welke — om de in de koloniale verslagen van voorafgaande jaren vermelde redenen — voor zoover de Preanger-Regentschappen, Pekalongan, Semarang en Kedoe betreft, als volkomen betrouwbaar zijn aan te merken, besloegen de voor geregelde cultuur ontgonnen bouwgronden der inlandsche bevolking in de gouvernementslanden van Java en Madoera (dus zonder de particuliere landerijen en de Vorstenlanden) op het einde van 1906 eene oppervlakte van 4 213 461 bouws, tegen 4 111 875 bouws op het einde van 1905, of thans 101 586 bouws meer. Als sawahs werden 2 937 289 bouws gebruikt, tegen 2 931 794 in 1905, en als tegalvelden 1 276 172 bouws, tegen 1 180 081 in het voorafgegane jaar, zoodat de oppervlakte der sawahs met 5495 bouws en die der tegalvelden met 96 091 bouws vermeerderd zou zijn. De onbeplant gebleven uitgestrektheid wordt opgegeven te hebben bedragen 142 666 bouws, zijnde ± 3,39 % van de geheele oppervlakte, tegen 60 948 bouws in 1905, of ± 1,48 % van de toen aanwezige bouwgronden. Bovendien werden van de niet geregeld bebouwde tegalvelden 155 107 bouws in cultuur genomen, tegen 186 220 bouws in 1905, dus in 1906 31 113 bouws minder. Voor meer dan één oogst werden 2 362 266 bouws gebezigd, tegen 2 276 371 bouws in 1905. Hiermede rekening houdende, kan aangenomen worden, dat door de inlandsche bevolking in 1906 en 1905 respectievelijk in het geheel 6 550 950 en 6 513 518 bouws zijn beplant geworden.

Uitsluitend voor de rijstcultuur zouden in 1906 3 242 524 bouws gebezigd zijn en voor de teelt van andere eenjarige gewassen 3 308 426 bouws. Van hetgeen er met rijst beplant was, zouden 170 263 bouws, of 5,25 %, mislukt zijn en van de aanplantingen van andere eenjarige gewassen 110 430 bouws, of 3,3 % (vgl. bijlagen MM en NN). In 1905 was dit percentage voor elk dezer categorieën respectievelijk 4,6 % en 0,9 %.

Volgens de gebruikelijke ramingen zou de padi-productie in 1906 zijn te stellen op 78 885 324 pikol (zie bijlage MM). In 1905 werd de vermoedelijke opbrengst geschat op 74 576 171 pikol, zoodat in 1906 de opbrengst op 4 309 153 pikol meer werd gesteld. Over de beplante uitgestrektheid (3 242 524 bouws) omgeslagen, zou de gemiddelde opbrengst per bouw in 1906 neerkomen op 24,32 pikol, tegen 22,97 pikol in 1905, terwijl de opbrengst per bouw geslaagden aanplant (in 't geheel 3 072 261 bouws) 25,67 zou hebben bedragen, tegen 24,07 in 1905.

Volgens de gemaakte berekeningen liep de gemiddelde padi-opbrengst per beplanten bouw uiteen van 13 pikol op Madoera en in Rembang tot 34 pikol in Pasoeroean en Besoeki.

Over het algemeen waren de uitkomsten van den rijstoogst in 1906 dus bevredigend en beter dan in 1905; gunstig waren zij in de Preanger-Regentschappen en Besoeki. Mislukkingen over beduidende uitgestrektheden, tengevolge van ziekten, plagen of ongunstige weersgesteldheid, kwamen voor in de residentiën Bantam (het noordelijk gedeelte), Batavia (Krawang), Semarang (Koedoes, Grobogan en Demak), Rembang (Bodjonegoro), Soerabaja (Lamongan), Banjoemas (Tjilatjap), Kedoe (Magelang, Wonosobo en Koetoardjo) en Madioen (Madioen en Ngawi). Bepaalde rijstschaarschte ontstond alleen in Rembang (Bodjonegoro), terwijl de bevolking een moeielijken tijd door te maken had in Bantam (vele desa's in Serang), Batavia (Noord-Krawang) en Madoera (Pamekasan en Bangkalan). Door het toestaan van fondsen voor de uitvoering van ondersteuningswerken en het verstrekken van voorschotten voor den aankoop van rijst, zaad (mais in Bodjonegoro) en plantmateriaal (cassavestekken in Pamekasan en Bangkalan) werd van regeeringswege zooveel mogelijk in den nood der bevolking voorzien. Eene door de commissie van toezicht op het beheer der desa-loemboengs in Krawang aangekochte hoeveelheid van ± 3000 pikol padi, ter verstrekking, bij wijze van voorschot, aan de bevolking van de geteisterdste streken in het noordelijk deel van die afdeeling, werd slechts voor de helft verbruikt.

Tengevolge van gebrek aan werkkapitaal, werkkrachten en ploegvee, schraalheid van den bodem, ziltigheid van den grond en binnendringen van zeewater (de laaggelegen kuststreken van Pekalongan, Soerabaja, Madoera en Pasoeroean), gebrek aan water (voornamelijk in het district Tjonggeang der afd. Soemedang van de res. Preanger-Regentschappen), te veel water op moerasgronden en te groote uitgestrektheid van het grondbezit per landbouwer — zooals in Krawang, Kangean (Madoera), Tjilatjap en Ngawi — bleven wederom betrekkelijk vele velden onbeplant.

Betoonden de hoofden zich over het algemeen geneigd om de hun gegeven wenken ter harte te nemen, de bevolking bleef — behoudens enkele gunstige uitzonderingen —, niettegenstaande voortdurende bestuursbemoeienis, nog steeds weinig zorg dragen voor hare cultuur. Nochtans viel hier en daar eenige verbetering waar te nemen. In onderscheidene streken wint de methode van korrelsgewijze uitzaaiing meer en meer veld (zooals in Krawang, Soerabaja, Kedoe en Madioen, waar ook topping van zaailingen voor de uitplanting veel toepassing vindt). Het uitleggen van aren geschiedt nog hoofdzakelijk in de bergstreken, ter voorkoming van afspoeling bij slagregens en vermenging van verschillende rijstvarieteiten, waarbij vooral in Krawang, de Preanger-Regentschappen, Pekalongan, Banjoemas en, op aansporing van den regent, ook in Modjokerto (Soerabaja) veel moeite werd besteed aan het voorafgaand uitzoeken van de beste aren voor zaad, vóór of tijdens den oogst. In laatstgenoemde streek werden, speciaal voor de van regen afhankelijke sawahs, ook op groote schaal droge kweekbedden aangelegd, welke methode reeds gevolgd, dan wel voortgezet of toegepast werd in Pandeglang, Tjaringin, Anjer, Zuid-Poerworedjo, Toeban, Grisee, Lamongan, enkele deelen van Kediri, Bandjarnegara en Tjilatjap. In de Preanger-Regentschappen vond het gebruik van dergelijke kweekplaatsen alleen ingang in Tjonggeang (Soemedang). Gemeenschappelijke kweekbedden werden, in het belang van een oeconomisch waterverbruik, aangelegd in Toeban en Pasoeroean, terwijl ook bemesting van kweekbedden veelvuldig plaats vond. Directe uitzaaiing op het plantveld geschiedde in Krawang, over eene uitgestrektheid van ± 600 bouws, in het district

Tjendana (afd. Koedoes), in de zuidelijke streken van Kedoe en in het district Wanasari (Besoeki), waarbij de aanwending van goed zaadmateriaal door de desaloemboengs (in Semarang en Banjoemas) in de hand werd gewerkt, doordien bij de inlevering ontvangen droge padi van goede hoedanigheid tegen den zaaitijd weder uitgeleend werd. Afzonderlijke zaadloemboengs kwamen tot stand in Toeban (Rembang), in het district Tjaroeban (Madioen) en in Kediri.

In Madioen is overigens de zorg voor het zaad zeer onvoldoende en houden slechts eenige gegoeden een genoegzamen voorraad daarvan aan, terwijl de meeste landbouwers de geheele opbrengst verbruiken of verkoopen en dan tegen den zaaitijd het benoodigde weder van anderen moeten zien te verkrijgen. Ook werd aldaar in 1906 uit van landswege verstrekte fondsen plaatselijk goede zaadpadi aangekocht. Het bleek echter dat dit zaad grootendeels in handen kwam van hen, voor wie het niet bestemd was, zoodat met dien maatregel niet werd voortgegaan.

Bemesting van den bouwgrond vindt meer en meer plaats in de Preanger-Regentschappen, Pekalongan en Madioen, en wordt algemeen toegepast in Rembang en Madoera, tot welk doel veelal gebruik gemaakt wordt van al dan niet verbrande stalmest en van droge bladeren, terwijl in Pekalongan en eenige andere streken ook uitgeloogde indigo als mest gebezigd wordt. Overigens bepaalde de bemesting voor de rijstcultuur zich tot onderwerken of verbranden van het padistroo en het onkruid, voor zoover het niet voor veevoeder of andere doeleinden noodig was. In de over 't algemeen oppervlakkige, en dientengevolge ook gebrekkige, wijze van grondbewerking kwam weinig of geen verandering. De in sommige gewesten met den zoogenaamden Hindostan-ploeg opgedane ondervinding was, zoo mogelijk, nog ongunstiger dan in 1905. Slechts uit Banjoemas werd gerapporteerd, dat daarmede in Bandjarnegara een grootere opbrengst werd verkregen van 5 pikol per bouw. In Pekalongan werd hoe langer hoe minder van het werktuig gebruik gemaakt. Zoowel daar als in Tjitjoeroeg (Preanger-Regentschappen), Soerabaja en Pasoeroean werd tegen den Hindostan-ploeg aangevoerd, dat hij te zwaar is voor de beschikbare trekkrachten, kostbaarder is dan de Javaansche ploeg, eerder defect geraakt en moeielijker te herstellen is, terwijl bovendien de omgewerkte grond in de voren terug valt, zoodat het onkruid niet spoedig afsterft en de grond niet voldoende uitzuurt.

De in Semarang (Koedoes) genomen proeven met Siameesche drijfrijst leverden geen gunstig resultaat op; beter slaagden die in Bantam (Pandeglang) aan het Dano-meer. Volgens het oordeel van de bevolking was de verkregen rijst echter van mindere hoedanigheid dan het eigen product. Een deel van het zaad werd afgestaan aan lieden van het district Kolelet voor de beplanting van moeras-sawahs, die echter door te snelle daling van het water mislukte. Van de in 6 verschillende desa's in Japara genomen proeven zijn de uitkomsten nog niet bepaald; in één desa stond de aanplant goed. Met gunstig gevolg werden proeven genomen in Batang (Pekalongan) met uit Sidoardjo afkomstig zaad van zoogenaamde Gedangan-padi en met ijle uitzaaiing, waarmede ook in Brebes een aanvang werd gemaakt. Nog onbekend zijn de uitkomsten verkregen met de proefnemingen in Magetan met zaadselectie op soortelijk gewicht, in Japara met bemesting van padi-kweekbedden door middel van karbouwenmest en met de cultuur van kratok (Phaseolus lunatus) voor de bemesting van schrale gronden.

De in 1905 in Banjoewangi genomen proeven met droge voorbewerking werden gestaakt. In Poerwakarta (Banjoemas) werd één bouw sawah beschikbaar gesteld voor de reeds in hoofdstuk **F**, § 5, vermelde proefneming met sawahbewerking door dwangarbeiders.

Het planten van padi als tweede gewas (padi gadoe) [1]) kwam in Bantam voor in de desa Tjibeber (afd. Anjer) en ook hier en daar in Serang; in Batavia in de afdeeling Krawang (distr. Darangdan); in Cheribon in de afdeelingen Cheribon, Madjalengka en Galoeh (respectievelijk 500, 317 en 670 bouws); in Rembang, Soerabaja, Pasoeroean, Kedoe, Madioen en Besoeki (respectievelijk ± 350, ± 7673, 2312, 73616, 4595 en ± 1439 bouws, waarvan in Madioen 2700 bouws in Patjitan en in Besoeki ± 1376 bouws in Banjoewangi). In Banjoemas komt deze cultuur vrij algemeen voor, in de Preanger-Regentschappen schier allerwegen waar men, ook in den oostmoeson, over voldoende water beschikken kan, zoomede in onderscheidene andere streken van Java. In de meeste gewesten komen voor die cultuur in aanmerking velden, welke, wegens de drassigheid van den grond, niet met droge gewassen zijn te bebouwen; in Pekalongan ook voor de suikercultuur verhuurde gronden, waarvan men eerst nog een padioogst wil verkrijgen. Van de totale met rijst beplante oppervlakte (3 242 524 bouws) werden in 1906 288 276 bouws voor tweeden aanplant gebezigd.

Waar het gewas onrijp geoogst werd, geschiedde dit in sommige gevallen (Pekalongan, Rembang, Soerabaja, Madoera, Pasoeroean, Banjoemas en Kediri) om er emping van te bereiden, doch meestal waren vrees voor mislukking van den oogst, verlangen om spoedig aan geld te komen of vrees voor diefstal de oorzaken dier handelwijze. In Semarang (distr. Singenkidoel) moest, tengevolge van den hoogen waterstand, de geheele oogst onrijp afgesneden worden. In Madioen wordt, hoewel zelden, onrijpe padi gesneden om te dienen als geschenk aan desahoofden en inlandsche ambtenaren.

Omtrent den in- en uitvoer wordt over 1906 het volgende gemeld:

Uit Bantam had wederom uitvoer plaats naar Batavia, Banka en de Lampongsche districten. Uit Krawang werd uitgevoerd naar Batavia, Pekalongan, Cheribon, Bantam, Bawean en Rembang ± 185 830 pikol rijst en ± 165 868 pikol padi; uit de Preanger-Regentschappen naar de residentie Batavia en naar Midden-Java ± 173 817 pikol rijst. Uit Cheribon werden groote hoeveelheden rijst verscheept naar de kustplaatsen van Java en naar handels- en andere verbruikscentra aan den overwal en uit Indramajoe belangrijke partijen naar Europa. Pekalongan voerde slechts weinig uit (naar Batavia en Banka en ± 8200 pikol over zee). Uit Semarang werd uitgevoerd: uit Djoeana naar de buitenbezittingen, Toeban, Madoera en Pekalongan ± 153 325 K.G. gepelde en 39 680 K.G. ongepelde rijst; de uitvoer naar Singapore en Nederland was in 1906 zeer gering, in tegenstelling met het daaraan voorafgegane jaar. Uit Soerabaja werd naar Madoera, Celebes en Borneo uitgevoerd ± 1 246 937 K.G. en naar aangrenzende gewesten 676 018 K.G. rijst; uit Pasoeroean naar Nederland en Madoera 14479 pikol rijst en 20 529 pikol padi en naar Soerabaja en naburige gewesten 7340 pikol rijst en 6505 pikol padi; uit Besoeki 235 915 pikol rijst en 100 841 pikol padi, en bovendien eene per ossenkar vervoerde hoeveelheid, waaromtrent geen cijfers bekend zijn. Uit Banjoemas had uitvoer plaats naar Kedoe, Pekalongan, Djokjakarta en de Preanger-Regentschappen; uit Kedoe en Madioen naar omliggende residentiën en uit Kediri naar Soerabaja (± 35 000 pikol rijst).

Invoer van rijst geschiedde in Bantam uit de residentie Batavia; in Cheribon voornamelijk uit Siam, Singapore en Saigon; in Pekalongan uit Indramajoe, Krawang, Demak en Saigon (over zee werd ingevoerd ± 209 000 pikol gepelde en 290 pikol ongepelde rijst); in Semarang uit Britsch-Indië, Siam en Saigon 30 080 930 K.G. en uit Pekalongan en Batavia (ter gewestelijke hoofdplaats) 62 558 K.G. gepelde en 12 772 K.G. ongepelde rijst; in Rembang uit Semarang, Soerabaja, Banjoewangi en Bali, maar voornamelijk uit Saigon en Indramajoe (113 256 K.G. ongepelde en 5 261 419 K.G. gepelde rijst); in Soerabaja uit Britsch-Indië, Singapore, Hongkong, Saigon, Siam en Bali (tot eene totale hoeveelheid van 113 597 737 K.G. gepelde en 2215 K.G. ongepelde rijst) en uit andere gewesten van Java bovendien nog 11 830 427 K.G. rijst en 961 152 K.G. padi; in Madoera uit Saigon, Rangoon, Siam, Pasoeroean, Besoeki, Soerabaja, Bali en Lombok 56 981 pikol padi en 325 460 pikol rijst; in Pasoeroean Java-rijst uit Soerabaja, Kediri en Besoeki en buitenlandsche rijst uit Rangoon, Siam en Saigon (voor zoover kon worden nagegaan tot eene totale hoeveelheid van 100 393 pikol); in Besoeki uit Siam en Bali (73 459 pikol gepelde en 10 408 pikol ongepelde rijst); in Banjoemas uit de Preanger-Regentschappen; in Kedoe uit Banjoemas, de Preanger-Regentschappen, Semarang en Djokjakarta; in Madioen uit Soerabaja, Kediri en Soerakarta (32 572 pikol) en in Kediri uit Soerabaja (60 000 pikol). Voor den totaal-invoer van uitheemsche rijst op Java en Madoera en den uitvoer van Java naar buiten Nederlandsch-Indië zie men de officieele handelsstatistiek.

Met het aanleggen van nieuwe irrigatiewerken werd een aanvang gemaakt in Bantam en Kedoe; onderhanden zijnde werken werden voortgezet of voltooid in Batavia (Krawang), Pekalongan, Semarang, Soerabaja, Madoera, Pasoeroean, Banjoemas, Kedoe, Madioen en Kediri. Verbetering van bestaande

[1]) In Midden-Java sadoe, sadoan of sadon ook wel „walik damon", in Madoereesche streken „ganten" genoemd.

werken had plaats, behalve in de genoemde gewesten, in Besoeki, de Preanger-Regentschappen, Cheribon en Rembang. In de drie laatstgenoemde residentiën, zoomede in Pekalongan, Semarang, Soerabaja, Pasoeroean, Kedoe, Madioen en Kediri, werden de ten aanzien van de verdeeling en het gebruik van het irrigatiewater vastgestelde regelingen bestendigd, en, waar noodig, verbeterd, aangevuld of vernieuwd. In Bantam, de Preanger-Regentschappen, Soerabaja, Pasoeroean, Besoeki en Madioen werden in eigen arbeid door de bevolking onderscheidene nieuwe leidingen aangelegd en bestaande verbeterd, waaronder eenige op aanwijzing of met behulp van den gewestelijken waterstaat dan wel van de irrigatie-afdeeling. In Sidoardjo (Soerabaja) werden enkele desa-leidingen omgelegd op kosten van de suikerfabriek Kremboeng, terwijl in Pasoeroean 6 permanente inlaten gebouwd werden met behulp van bijdragen van suikerondernemingen. In Pekalongan kwam in het Larengan-gebied een betere waterverdeeling tot stand, onder toezicht van het voor rekening van de fabriek Kalimati aangestelde personeel. Voorts werden onderscheidene tijdelijke werken door permanente vervangen, terwijl voor den aanleg van nieuwe dan wel voor de verbetering van bestaande irrigatie-werken in de Preanger-Regentschappen, Pekalongan, Semarang, Soerabaja, Madoera, Pasoeroean, Besoeki, Banjoemas, Kedoe, Madioen en Kediri ontwerpen worden voorbereid of ingediend.

De aanplantingen van andere eenjarige gewassen dan padi, welke de bevolking op haar eigen bouwgronden aanlegde (daaronder begrepen die voor rekening van particuliere ondernemingen, bedoeld sub 3° *a* van deze paragraaf), besloegen, zooals hiervóór reeds is vermeld, 3 308 426 bouws, waarvan 110 430 bouws, of circa 3.3 %, zouden zijn mislukt. Derhalve zou van 3 197 996 bouws geoogst zijn (zie bijlage NN). Dit totaal is als volgt te specificeeren:

	1ste gewas.	2de gewas.	Te zamen.	
suikerriet	172 964	36 134	209 098	bouws
indigo.	5 986	15 405	21 391	„
tabak.	46 779	150 750	197 529	„
andere gewassen (meest djagoeng en andere voedingsgewassen dan padi)	996 667	1 773 311	2 769 978	„
Totalen .	1 222 396	1 975 600	3 197 996	„
Over 1905 waren deze totalen .	1 293 269	1 946 715	3 239 984	„

Zooals uit deze opgaaf blijkt, bleef de bevolking, hetzij voor rekening van particuliere ondernemers, hetzij voor eigen rekening, in belangrijke mate bouwgronden dienstbaar maken voor de teelt van suikerriet (in de jaren 1903, 1904 en 1905 werd dit gewas achtereenvolgens geoogst van 175 548, 192 167 en 190 510 bouws). Onder dezelfde voorwaarden als in 1904 (zie K. V. 1905, kol. 232), verbouwde de bevolking van Koedoes (Semarang) wederom zwart riet, dat aan naburige suikerondernemingen geleverd werd voor f 0,20 à f 0,25 per pikol. Cultuur van riet, om de opbrengst als maalriet aan naburige fabrieken te verkoopen, had mede plaats in de districten Kajen en Djakenan (Pati), in Japara en in de afdeelingen Cheribon en Madjalengka (ter gezamenlijke uitgestrektheid van 246 bouws), in het district Oeteran (afd. en res. Madioen), en in de afdeeling Malang, waar de bevolking wederom tweeden snit hield op door Europeanen en Chineezen aangelegde maalriet- en bibittuinen. De verkoop van het product had in Oeteran grootendeels plaats aan de suikerfabrieken Pagotan en Soedhono, die in Malang aan de fabrieken Panggoengredjo en Krebet, zoomede aan Europeesche bereiders van Javaansche suiker, terwijl aldaar, evenals in Madioen, een groot deel van het artikel door de planters zelven verwerkt werd. In Loemadjang werd het maalriet verkocht aan de suikerfabriek Ranoepakis, terwijl ook in Kediri, tot den prijs van f 0,22 à f 0,32 per pikol, vrij veel maalriet van de hand werd gezet. De aan de inlandsche suikerbereiders in de afdeeling Ponorogo (Madioen) van bestuurswege in gebruik gegeven Amerikaansche ijzeren persmolens vielen niet in den smaak, in hoofdzaak omdat een geschikte gelegenheid ontbrak voor het uitvoeren van eventueele herstellingen. Van de acht door het bestuur aangekochte molens werden er slechts vijf door desahoofden overgenomen. Zoowel in Pasoeroean als in Madioen past de bevolking, in navolging van hetgeen zij bij de aanplantingen der fabrieken ziet, op primitieve wijze een soort Reijnoso-stelsel toe.

In de afdeeling Toeloengagoeng wordt een groot deel van het product door middel van buffelmolens vermalen en het tot suiker ingedampte sap naar Soerabaja uitgevoerd, terwijl eene dergelijke verwerking van het riet tot suiker, doch op kleinere schaal, ook plaats heeft in Bantam, de Preanger-Regentschappen, Cheribon en Besoeki. De rietcultuur op sawahs (vgl. K. V. 1906, kol. 226) werd door een drietal desa's van het onderdistrict Palang (afd. Toeban, res. Rembang) voortgezet.

De indigocultuur die, wegens de slechte prijzen van het product, door Europeesche landbouwondernemingen slechts weinig meer gedreven wordt, was wederom alleen in de afdeeling Batang (Pekalongan) van eenige beteekenis, ten einde in de plaatselijke behoeften voor de batikindustrie in die afdeeling en ter gewestelijke hoofdplaats te voorzien. Bij voorkeur werd het gewas op pas geoogste rietvelden aangeplant. In het district Tajoe (afd. Pati, res. Semarang) breidde men de cultuur eenigermate uit, daartoe aangemoedigd door, bij wijze van premie, verstrekte voorschotten van de zijde der suikerondernemingen, die later de indigo opkochten voor groene bemesting. Overigens werd het gewas in onderscheidene andere gewesten op kleine schaal verbouwd ter voorziening in eigen behoefte.

De tabakscultuur was wederom van veel belang in de afdeelingen Djember en Bondowoso (Besoeki), Loemadjang (Pasoeroean), Bodjonegoro (Rembang), Wonosobo en Temanggoeng (Kedoe) — in welke streken zij als volkscultuur te beschouwen is —, zoomede in de bergstreken van de residentie Pekalongan, in de afdeelingen Malang en Kraksaän (Pasoeroean) en eenige aan Bodjonegoro grenzende streken van Blora en Toeban (Rembang). In de afdeelingen Tjilatjap en Poerbalingga (Banjoemas) onderging de tabakscultuur eenige uitbreiding, hetgeen, in meerdere of mindere mate, mede het geval was in sommige streken van de Preanger-Regentschappen, in Salatiga en het district Selokaton (Semarang), in Besoeki, in het district Pare (Kediri) en in het district Tjandirata (Kedoe). In Kedoe wordt het werkkapitaal uitsluitend door Chineezen in voorschot verstrekt; in de afdeeling Batang (Pekalongan) op voordeeliger wijze door de aldaar gevestigde hulp-, spaar- en credietbank. In Soekapoera (Preanger-Regentschappen) ging de qualiteit van de uit zaad van geacclimatiseerd gewas aangeplante Ranau-tabak achteruit. In Pekalongan, waar Pajokoemboeh- en Kedoe-zaad verstrekt werd, bleef de bevolking de voorkeur geven aan eigen geteeld gewas. In Loemadjang werd ook Deli- en Kedoe-tabak verbouwd, hetgeen mede het geval was in Djember, waar bovendien de Kenari-variëteit werd aangeplant. In Banjoemas kweekte men Deli- en Solo-tabak.

Terwijl in de Preanger-Regentschappen, Kedoe en Pekalongan het product voor de inlandsche markt bestemd was en in eerstgenoemd gewest door Chineezen en Palembangers, in de andere residentiën alleen door Chineezen opgekocht en uitgevoerd werd, ging de tabak van Pasoeroean, Besoeki en Banjoemas voor verreweg het grootste gedeelte naar Europa. Ook in de afdeelingen Djombang en Modjokerto (Soerabaja) werd vrij veel opgekocht door Europeesche firma's, ter verscheping naar het buitenland. Uitvoer had plaats uit de Preanger-Regentschappen naar Cheribon en de Straits-Settlements, zoomede naar Batavia en Semarang, ten behoeve van de in die gewesten gevestigde Europeesche sigarettenfabrieken; uit Pekalongan naar Cheribon, de Preanger-Regentschappen en Banjoemas; uit Rembang naar Bandjermasin en over Soerabaja naar Europa, terwijl in Toeban sigaren worden gemaakt in hoofdzaak voor export naar Singapore en Batavia; uit Kedoe naar Banjoemas, Pekalongan en Semarang. Een belangrijke hoeveelheid Kedoe-tabak wordt te Temanggoeng, Magelang, Ambarawa en Parakan tot sigaren en sigaretten verwerkt. In Madioen beliep de uitvoer 10 280 pikol en de invoer 23 390 pikol tabak. Over het algemeen had het gewas veel van den natten oostmoeson te lijden. In Rembang, waar een deel van den aanplant ontijdig moest worden geoogst, liet de hoedanigheid te wenschen over; in Djember werd daarentegen door de vroeg ingevallen regens een goed product verkregen.

In 1906 was de afdeeling Demak (Semarang) wederom de eenige streek op Java, waar de katoencultuur op eenigszins uitgebreide schaal gedreven werd. De aldaar met katoen — ook New-Orleans-soorten — beplante 16 000 bouws (11 700 bouws in 1905) leverden, wegens de ongunstige weersgesteldheid — waartegen alleen de inheemsche soort vrij goed bestand bleek — een minder goeden oogst op. De vroeger in Semarang, Koedoes en Pati met Amerikaansch katoen genomen proeven gaven geen bevredigend resultaat; ook van de aanplantingen van Egyptische

katoen in de Preanger-Regentschappen kwam, door de vele regens, weinig terecht. Uitbreiding onderging de katoencultuur in de districten Grogol (afd. Semarang), Koedoes en Tjendana (afd. Koedoes), zoomede, op belangrijke schaal, in de afdeelingen Madioen, Ngawi, Magetan en Ponorogo (Madioen), terwijl in de afdeeling Kediri vrij veel katoen als tweede gewas op sawahs en als eerste aanplant op tegals geteeld werd, waarvan de geldelijke opbrengst afwisselde tusschen f 30 en f 42 per bouw. In de districten Bandjar, Padaherang, Parigi en Tjidoelang (Preanger-Regentschappen) wordt de in 1906 met katoen beplante uitgestrektheid geschat op ± 200 bouws. De in 1905 in Malang (Pasoeroean) ondernomen cultuur gaf, wegens de ongunstige weersgesteldheid, onbevredigende uitkomsten. Uit de geheele residentie Semarang werden ± 526 906 K.G. gezuiverde en ± 1 051 889 K.G. ongezuiverde katoen uitgevoerd, in hoofdzaak naar Australië, Singapore, Japan en China. In het district Oeteran (Madioen) werd met goed gevolg eene kleine hoeveelheid Sea-Island-katoen gekweekt, waarvan het zaad voor volgende aanplantingen bestemd is. De in een vijftal desa's van het district Pelaboehan (Preanger-Regentschappen) met deze katoensoort genomen proeven gaven niet de verwachte uitkomsten; de aanplantingen mislukten grootendeels, terwijl van de goed geslaagde cultuur geen zaad kon gewonnen worden. De in het district Oeteran genomen proeven met Upland-katoen leverden evenmin goede resultaten op.

De cultuur van aardnoten nam wederom belangrijk toe in de afdeeling Soekapoera (Preanger-Regentschappen), zoomede in Pasoeroean (Malang) en vooral in Rembang (Toeban), vanwaar ± 1 271 333 K.G. over zee werd uitgevoerd. In eerstgenoemde afdeeling werd in het verslagjaar door de plaatselijke credietbank een bedrag van f 40 148 voor bedrijfskapitaal aan de verbouwers verstrekt. Ook in Cheribon in Sidajoe (Soerabaja) werd de cultuur met bevredigende uitkomsten uitgebreid. Voorts werd het gewas vrij veel verbouwd op Madoera en in Semarang. In eerstgenoemd gewest besloeg de eerste aanplant 21 913 bouws, waarvan 1413 bouws sawah, en de tweede aanplant ± 21 000 bouws, waarvan ± 6000 bouws tegal. Uit Madoera werden 15 542 petroleumblikken katjangolie uitgevoerd, terwijl uit Semarang voor eene waarde van ± f 158 099 aan aardnoten werd verscheept, in hoofdzaak naar Europa, Amerika, China en Australië. Uit Cheribon had voornamelijk uitvoer plaats naar Singapore en Europa. In Besoeki werd in de meeste huurcontracten bedongen, dat de grond, wanneer hij niet in gebruik genomen wordt door den ondernemer, met allerlei voedings- en handelsgewassen mag worden beplant, behalve met aardnoten. In de districten Poerwakerta en Adjibarang (Banjoemas), zoomede in de afdeeling Magetan (Madioen), werd vooral de vroegrijpende variëteit, bekend onder de inlandsche benamingen katjang djebroel en katjang krentil, zeer veel verbouwd, bij voorkeur op gronden, welke met suikerriet beplant zijn geweest. De uitvoer van de gezamenlijke katjangsoorten uit de beide genoemde districten beliep 167 000 K.G., terwijl uit Magetan, waar het product voornamelijk tot olie verwerkt wordt, ± 3500 pikol boengkil (oliekoeken) en 2400 petroleumblikken olie werden uitgevoerd. Overigens wordt, zoowel in Soerabaja als in Pasoeroean en Kediri, het gewas vrij veel aangeplant, ten einde het loof als veevoeder te bezigen.

Bruine boonen, aardappelen en Europeesche groenten werden wederom voornamelijk verbouwd in dezelfde streken als vermeld in K. V. 1906, kol. 227.

De teelt van kedele (soya hispida), zoowel op sawahs als op tegalgronden, was van beteekenis in de Preanger-Regentschappen (onderdistr. Sadang, Wanaradja en Nangkapait, afd. Limbangan), in Cheribon (afd. Madjalengka), in Pekalongan in de afdeeling van dien naam en in Tegal, in de afdeeling Djoeana der residentie Semarang en in Kediri (afd. Trenggalek). Uitbreiding van deze cultuur had plaats in de afdeelingen Japara, Grobogan, Koedoes en Pati (Semarang), in de residentie Soerabaja, in het district Poeger (Besoeki) en in de districten Malang en Senggoeroeh (Pasoeroean), terwijl met gunstig resultaat een proef op kleine schaal werd genomen in de afdeeling Kraksaän. Een in de afdeeling Batang (Pekalongan) genomen proef mislukte tengevolge van de rupsenplaag. In de afdeeling Ponorogo (Madioen) wordt het gewas zelfs tweemaal op sawahs aangeplant, in Soerabaja en Pasoeroean ook ter wille van het als veevoeder gebruikt wordende loof. De rijpe zaden van de variëteit met donker zaadvlies worden tegen f 3 à f 5 per pikol voornamelijk aan Chineezen verkocht en tot soja verwerkt. Uitgevoerd werd uit Djoeana naar Indramajoe 4960 K.G., uit Soerabaja 60 000 K. G., uit Pasoeroean 47 800 K.G. en uit de afdeeling Trenggalek (Kediri) ± 30 000 pikol. Katjang idjo (Phaseolus radiatus) werd veel verbouwd in Pekalongan, Semarang en Rembang, maar vooral in Madioen en Kediri. In de beide laatstgenoemde gewesten zaait men dit gewas doorgaans tweemaal op de sawahs uit, den eersten keer terwijl de padi rijpende is (in elk geval voordat het padistroo verwijderd is), later als deze eerste aanplant is afgeoogst. Evenals kedele, wordt het product voornamelijk aan Chineezen verkocht voor f 3 tot f 3.50 per pikol en uit Madioen en Kediri naar Soerabaja uitgevoerd. Uit Semarang bedroeg de uitvoer naar Muntok 2480 K.G., uit Rembang over zee 14 775 K.G. In laatstgenoemde residentie was ook lombok (capcicum) een belangrijk handelsgewas, waarvan de uitvoer over zee 31 128 K.G. beliep.

In Noord-Bantam, sommige streken van de Preanger-Regentschappen (Tjiandjoer, Bandoeng, Limbangan), Probolinggo (Pasoeroean), het zuidoosten van Ponorogo en in Kediri werden wederom vrij veel uien geteeld. De marktprijs van dit artikel bedroeg f 16,50 per pikol.

Ook voor mais (djagoeng) werden goede prijzen gemaakt. De uit Semarang naar Europa verzonden hoeveelheid vertegenwoordigde eene waarde van f 8970, terwijl uit dat gewest nog 992 K.G. naar Rembang werd uitgevoerd. De uitvoer uit laatstgemelde residentie beliep 37 000 kolven. Uit Pasoeroean werd 109 887 pikol verscheept, in hoofdzaak naar Europa en Amerika, en 5 517 000 kolven naar Madoera, waar de mais het hoofdvoedsel der inlandsche bevolking is, en waar in 't geheel 182 584 pikol uit Java werd ingevoerd. Uit Soerabaja had vooral veel export naar Engeland plaats. In Bodjonegoro werd dit gewas op groote schaal aangeplant om te voorzien in de schaarschte aan voedingsmiddelen, terwijl ook in Midden- en Oost-Java zeer veel mais werd verbouwd, waarvan het loof als veevoeder dient, terwijl de vruchtbladeren tot dekblad voor sigaretten worden gebezigd.

De handel in kratokzaden (Phaseolus lunatus) was in Panaroekan (Besoeki) vrij levendig; de uitvoer beliep ± 12 200 pikol. Van Probolinggo werd 3180 pikol naar Madoera verscheept. In Pasoeroean en Besoeki wordt het gewas zeer veel voor groene bemesting aangeplant.

Aan widjen (Sesamum indicum) werd uit Semarang voor eene waarde van f 9729, voornamelijk naar Frankrijk, China, Japan en Australië, uitgevoerd; de uitvoer uit Rembang bedroeg 23 724 K.G.

De cultuur van cassave breidde zich uit in de Preanger-Regentschappen, Galoeh (Cheribon), Bodjonegoro (Rembang), Batang (Pekalongan), Besoeki, Banjoemas en Kediri, uit welk laatste gewest eene hoeveelheid stekken werd uitgevoerd ter uitplanting op Madoera. In de Preanger-Regentschappen en Kediri — in den laatsten tijd ook in Semarang — worden de wortels voor een groot deel in speciaal daartoe ingerichte, aan Chineezen en Europeanen toebehoorende molens, tot tapiocameel verwerkt. In Kediri bediende de bevolking zich voor het raspen van hand- of tredmolens. De geoogste hoeveelheid bedroeg in 1906 in laatstgemeld gewest minder dan in het voorafgegane jaar, hetgeen toegeschreven moet worden aan de cassavemijt, waardoor de wortels niet tot hun recht kwamen en het zetmeelgehalte aanzienlijk afnam. Aan tapiocameel werd uit Semarang uitgevoerd ± 6 471 100 K.G. naar Singapore, Europa, Port-Said, Hongkong en Australië, en ± 2550 K.G. naar Laboean, de Karimoendjawa-eilanden en Bawean; de uitvoer uit Kediri naar omliggende gewesten bedroeg ± 222 000 pikol cassavewortel. De prijs voor het ongezuiverde meel beliep f 2 à f 3,50 per pikol; voor de wortels f 20 per 48 pikol. Ook uit Bandoeng werden aanzienlijke hoeveelheden meel naar Batavia uitgevoerd. In de laatste jaren is ook de uitvoer naar het buitenland zeer toegenomen van de in repen gesneden gedroogde wortels, bekend onder de inlandsche benaming van gaplek of krekel, van welk artikel eene hoeveelheid van ± 2 083 600 K.G. uit Tjilatjap naar Europa (voornamelijk Frankrijk) verscheept werd.

Met het doel om te beproeven of de inlandsche bevolking uit de cultuur van rameh voordeel kan trekken, is de resident van Soerabaja in Mei 1906 gemachtigd om een op het aan den lande teruggekeerd voormalig erfpachtsperceel Kedoenggalih III (distr. Bareng, afd. Djombang) voorkomenden ramehaanplant, waarvan een belangrijk percentage uit de beste variëteit bestaat, tot wederopzeggens aan de omwonende bevolking af te staan.

b. Overjarige gewassen.

De klappercultuur werd uitgebreid in Krawang, met behulp van het door de commissie van beheer der desa-loemboengs voor aankoop van ontkiemende noten verleende crediet, in Pekalongan door bijplant bij huwelijk en geboorte, in Pasoeroean door het gebruik om, bij gelegenheid van huwelijken, ontkiemende noten bij den desapriester te brengen, ter verdeeling onder de bevolking, in Madioen en Rembang door bijplant van uit Toeloengagoeng afkomstig, op de erven van desahoofden, gegoede ingezetenen en inlandsche ambtenaren op kweekbedden te kiemen gelegd materiaal. In Salatiga en Kendal en op Madoera werd het aantal klapperboomen met respectievelijk 112 000, 32 920 en 217 790 stuks vermeerderd, terwijl in eerstgenoemde afdeeling nog 424 500 noten ter kieming werden uitgeplant. In de afdeelingen Semarang, Anjer, Pandeglang en Tjaringin is de klappercultuur volkscultuur geworden. Afzonderlijke tuinen treft men hier en daar aan langs de kuststreken van Batavia, Cheribon en Pekalongan, zoomede in Kendal, Demak, Grobogan en op de Karimoendjawa-eilanden; in Madoera langs de noordkust, in Pasoeroean in het district Tongas (afd. Probolinggo), in Banjoewangi, zoomede op sommige plaatsen in Djember (Besoeki) en in de afdeeling Tjilatjap; in Kedoe langs de Bagawanta en Djati, in de zoogenaamde Oeroetsewoe-streek (Zuid-Poerworedjo) en in de vlakte van Baraboedoer, in Madioen in de vlakten van Patjitan en Ngadiredja. De handel in copra bleef belangrijke voordeelen afwerpen. In de Preanger-Regentschappen (Soekapoera) — waar de sedert eenige jaren uitgeplante Karangasemklappers zich goed ontwikkeld hebben — en in Kediri steeg de prijs tot f 12 per pikol. In Patjitan begon de bevolking zich op de copra-bereiding toe te leggen; het product werd tegen den prijs van f 7 à f 8 per pikol naar Ponorogo uitgevoerd. De uitvoer uit Bantam vertegenwoordigde eene waarde van f 883 200; uit Soekapoera (Preanger-Regentschappen) werd verzonden 20 000 pikol; uit Semarang naar Nederland, Frankrijk en Italië 682 660 K.G. en aan klappernoten uit Djoeana naar Rembang en Lasem 152 240 stuks; uit Rembang over zee 6760 K.G. copra en 29 080 noten; uit Djombang naar Soerabaja ± 200 000 K.G. copra, uit Madoera 539 580 noten (waartegenover een invoer stond van 242 240 stuks); uit Pasoeroean 350 260 noten; uit Banjoewangi 155 200 K.G. copra en 1 430 040 noten; uit Banjoemas 5 077 400 K.G. copra en 47 500 K.G. olie en uit Tjilatjap naar Nederland, Frankrijk, Duitschland, Denemarken, Engeland en Rusland 30 866 923 K.G. copra. In Midden-Java, vooral in de Baraboedoerstreek, wordt uit den bloemsteel palmwijn getapt en het sap tot suiker ingedampt, welke handelwijze in West-Java en in de bergstreken wordt toegepast bij den arènpalm en in Oost-Java bij den zoogenaamden siwalan of lontarpalm (Borassus fabolliformis).

Ten einde te trachten de thans door de inlandsche bevolking gevolgde primitieve wijze van bereiding der copra — waardoor in vele gevallen slechts een minderwaardig product verkregen wordt — te vervangen door eene betere, is de directeur van landbouw in December 1906 gemachtigd om te beschikken over een bedrag van ten hoogste f 4000, voor het nemen van eene proef met het drogen van copra langs kunstmatigen weg.

In Wanajasa (afd. Krawang), bekend om de goede hoedanigheid van de arènsuiker, werd de palm in eenige desa's uit opslag opzettelijk aangeplant. In sommige gedeelten van de Preanger-Regentschappen werd het zaad op braak liggende hoemagronden en in afgeschreven koffietuinen uitgezaaid. Voor de bewoners der bergstreken in dat gewest, zoomede in onderscheidene andere residentiën, vormt de arènsuikerbereiding een zeer goede bron van inkomsten. In Modjokerto (Soerabaja) wordt, op initiatief van den regent, de cultuur in stand gehouden door bijplant van uit pitten gekweekte boomen. In Koedoes, Pasoeroean, de Preanger-Regentschappen en Kedoe wordt uit het merg sago geklopt; in laatstgenoemd gewest dient de afval voor eendenvoeder. De zwarte vezels worden allerwegen gebezigd voor tusschenvoeging bij atapbedekking om de duurzaamheid daarvan te verhoogen, zoomede voor de vervaardiging van touw, enz., terwijl men er in de suikerfabrieken in Koedoes de ijzeren stoombuizen mede omwindt, ter voorkoming van te groote warmte-uitstraling. Groote hoeveelheden arènsuiker werden uitgevoerd uit de Preanger-Regentschappen, benevens uit Pandeglang en Lebak (Bantam). Uit Rembang en Madoera werd veel siwalan-suiker verzonden.

Het aanplanten van bamboe wordt van bestuurswege aangemoedigd. In Cheribon en Pekalongan breidde de cultuur zich min of meer uit. Bijplant had plaats in Midden-Madoera (106 150 stoelen), in Banjoemas en Kediri, vooral in die desa's, waar men zich bezig houdt met den aanmaak van krandjangs voor suikerverpakking, en in Madioen. Uit Bantam (afd. Pandeglang, distr. Kolelet) worden maandelijks ± 8000 stuks uit bamboe gevlochten hoeden naar Tangerang uitgevoerd, terwijl in de afdeeling Pasoeroean (Pasoeroean) zeer veel bamboestronken (bongkot) als stookmateriaal verkocht worden. In Semarang is, sedert het toenemend gebruik van goenizakken voor de verpakking van suiker, de cultuur niet zoo belangrijk meer. In de residentie Kedoe werden de oorspronkelijk door de bevolking op tegalgronden aangelegde en later door den dienst van het boschwezen — onder beding, dat het gewas door de bevolking mag worden gekapt — overgenomen bamboe-aanplantingen langs de grenzen der wildhoutbosschen uitgebreid. In Besoeki, waar het boschwezen zorg draagt voor de instandhouding van de bamboeaanplantingen, werden voor den bouw van tabakschuren, met vergunning van het bestuur en op aanwijzing en onder toezicht van de boschpolitie, in 1906 gekapt 1 466 350 stuks glantang, 3000 stuks oesoek, 7000 stuks keles, 1500 stuks petoeng, 80 000 stuks lampar, 1000 stuks apoes en 9000 stuks rampal; de retributie beliep f 7601. Ook in Loemadjang wordt, tegen retributie, en onder contrôle van het boschwezen, bamboe uit de wildhoutbosschen gekapt.

De kapokcultuur breidde zich, op aansporing van het bestuur, uit in Krawang (Batavia), de Preanger-Regentschappen (vooral in het district Palaboehan, waar de kapokondernemingen Tjidabon en Tjitarik gevestigd zijn), Cheribon (vooral in de afdeeling van dien naam), Pekalongan, Semarang, Rembang, Soerabaja, Madoera (Bangkalan en Soemenep), Pasoeroean, Banjoemas (afdeeling van dien naam en het district Djamboe der afdeeling Poerwakerta), Kediri, Bantam (Anjer en Pandeglang) en Madioen. Bijplanting geschiedde langs erven, tegalgronden, kampong- en desawegen, en, wat de Preanger-Regentschappen aangaat, ook in Liberia-koffietuinen. In Krawang, waar van bestuurswege uit Pati (Semarang) afkomstig zaad verstrekt werd, werd het door Chineezen opgekochte product gezuiverd en naar Batavia uitgevoerd. Zeer levendig was de handel in Semarang, waar de kapok in eenige aan Chineezen toebehoorende etablissementen in balen geperst wordt voor den uitvoer naar het buitenland. Uitgevoerd werd naar Europa, Amerika, Port-Said, China, Japan en Nieuw-Zeeland 3 042 251 K.G. kapok. Uit Rembang bedroeg de uitvoer over zee 12 577 K.G. pluis en 38 877 K.G. zaden, ter waarde van respectievelijk f 4066 en f 1566; uit Madoera 14 480 pikol pluis; uit Bantam naar Batavia 71 703 K.G. kapok en 103 396 K.G. pitten en uit Karangantoe 1760 pikol kapok. In Kediri werd voor de kapok f 4 en voor de pitten f 1 per pikol besteed.

De in Bantam in de afdeelingen Tjaringin en Anjer, alsmede in enkele desa's van Serang en op Poeloe Toenda, op belangrijke schaal voorkomende cultuur van tangkil, melindjo of welso (Cnetum Gnemon) wordt in het geheele gewest aangemoedigd, maar breidt zich slechts langzaam uit, aangezien de aanplant uit opslag plaats heeft. De uitvoer alleen uit Tjaringin van den platgeslagen zaadkern of imping melindjo, bedroeg 2397 pikol over zee en 2000 pikol per spoor; de plaatselijke prijs beliep f 0,10 tot f 0,25 per kati.

De theecultuur, die tot dusver alleen in de Preanger-Regentschappen en Pekalongan door de bevolking voor eigen rekening gedreven werd, tracht men ook ingang te doen vinden in Wonosobo (Kedoe), waar een proef genomen werd met van de Pondohgede-landen afkomstig zaad, zoomede in de afdeeling Galoeh der residentie Cheribon, met welk doel in September 1906 gelden beschikbaar zijn gesteld voor den aankoop van goed theezaad. De aanplantingen in de nabijheid van de landbouwondernemingen in de afdeelingen Tjiandjoer en Soekaboemi (Preanger-Regentschappen) breiden zich gestadig uit. Een proefaanplant van Assam-thee in het district Pasirpandjang (Soekapoera) had van termieten te lijden; die in het district Tradjoe staat krachtig en levert een bij de bevolking gewild product op. In Pekalongan is het nog niet mogen gelukken een goed product te verkrijgen. Wel vindt het nogal aftrek bij de bevolking, maar voor de Europeesche markt is het niet geschikt. Plaatselijk werd het aan Chineezen verkocht ter vermenging met Chineesche thee, tegen f 40 à f 60 per bouw. Onderhoud, pluk en bereiding lieten nog te wenschen over. In het district Djatinegara werd eene uitgestrektheid van 496 bouws voor de

koffiecultuur gereserveerde grond beschikbaar gesteld voor de uitbreiding van den theeaanplant der bevolking. Voorts werd, ter aanmoediging van deze cultuur, voortgegaan met het in K. V. 1906, kol. 229 reeds vermelde premiestelsel.

Afzonderlijke sirih-aanplantingen treft men aan in Semarang in de onderdistricten Klamboe en Prawata (afd. Koedoes) en Kaliwoengoe (afd. Kendal), in Madioen in enkele desa's van de onderdistricten Gemarang (afd. Madioen), Ngadiradja (afd. Patjitan) en Ngebel (afd. Ponorogo), in Pekalongan in het district Adiwerna (Tegal) en in Banjoemas in de afdeeling van dien naam en in het onderdistrict Wiranaja (afd. Poerbalingga). In Cheribon kwam, evenals in 1905, misgewas voor.

De nog van weinig beteekenis zijnde pepercultuur in de Preanger-Regentschappen breidt zich echter gaandeweg uit. In Pekalongan (afd. Batang) ondervond de aanplant veel last van insecten. In Pasoeroean (Malang) wordt het gewas op kleine schaal op erven en in oude monosoeko-koffietuinen verbouwd. In Pandeglang (Bantam) breidt de bevolking hare aanplantingen belangrijk uit; de op 400 à 500 pikol geschatte oogst bracht f 50 per pikol op.

Omtrent de vrije koffiecultuur werden alleen uit Bantam opgaven ontvangen. Zoowel de Java- als de Liberia-koffieaanplantingen, waaraan zoo goed als geen zorg meer wordt besteed, droegen in 1906 meer vrucht dan in de voorafgegane jaren. De productie bedroeg 60 pikol Java- en 30 pikol Liberia-koffie, waarvan de marktprijs respectievelijk f 28 en f 26 per pikol beliep.

Van de nipahpalm, waarvan op verschillende plaatsen langs kreken, riviermondingen en stranden en in moerassige streken uitgestrekte bosschen voorkomen, wordt de zoetwater-soort, die in West-Java kiraj en in Midden-Java resoelo of amboeloeng genoemd wordt, nabij bronnen, op drassige gronden, langs waterleidingen en slooten ook aangeplant. De oude bladeren worden voor dakbedekking gebruikt, de jonge voor dekblad van sigaretten, terwijl van de schil der middennerven vlechtwerk gemaakt wordt. In sommige streken wordt uit het merg sago gewonnen. Uit Banjoemas worden de bladeren veel in den vorm van kadjangmatten uitgevoerd naar Kedoe en Djokjakarta om er suikerkrandjangs mede te beleggen.

2°. GOUVERNEMENTS-CULTURES.

a. Koffiecultuur aan de verplichte levering onderworpen.

Bij Gouv. Bt. 24 Aug. 1906 n°. 4 (Ind. St. n°. 386) is wijziging gebracht in het bedrag van de aan de koffie-inkooppakhuismeesters boven hunne bezoldiging toe te kennen toelagen.

Bij circulaire van den directeur van landbouw van 4 Juni 1907 is aan de hoofden van de koffie produceerende gewesten op Java, namens de Indische Regeering, medegedeeld, dat de hun verleende bevoegdheid om te beoordeelen, hoe de verdeeling van de aan de districtshoofden, enz. toekomende cultuurprocenten op de doeltreffendste wijze kan plaats hebben (vgl. Bijbl. Ind. St. n°. 4317), geacht moet worden in dien zin te zijn uitgebreid, dat die verdeeling niet enkel beperkt blijft tot het totaal bedrag der procenten voor elk district, doch dat het totaal voor het geheele gewest over de rechthebbenden (districts- en onderdistrictshoofden, benevens de lagere inlandsche ambtenaren voor het toezicht op de koffiecultuur) kan worden omgeslagen. Het doel van die uitbreiding is wegneming van de zich thans in sommige gevallen voordoende onbillijkheid, dat het bedrag der procenten uit te keeren in de goed en in de slecht produceerende koffiedistricten, ondanks gelijke zorg en toewijding, zeer verschillend is. In denzelfden gedachtengang zijn bij Gouv. Bt. 12 Juni 1907 n°. 6 (Ind. St. n°. 270) de aan de regenten op Java toegekende cultuurprocenten ingetrokken en zijn zoowel de maatstaf voor de berekening van het totaal bedrag der in het betrokken gewest aan de bovengenoemde groepen van inlandsche ambtenaren toekomende cultuurprocenten als het bedrag der procenten uit te keeren aan de desahoofden binnen het regentschap voor de koffie, afkomstig uit de aanplantingen hunner desa, opnieuw geregeld. Deze regeling zal in elk regentschap niet eerder in werking treden dan bij het défungeeren van den tegenwoordig daarover aangestelden regent.

Omtrent de exploitatie van de gouvernements-koffiebereidingsetablissementen te Bandoeng (Preanger-Regentschappen) en te Ngebel (Madioen) zijn opgaven verstrekt in bijlage OO. Daaruit blijkt, dat in 1906 de kosten van inkoop en exploitatie, met inbegrip van de aan de inlandsche hoofden toegekende cultuurprocenten, per pikol bedroegen: te Bandoeng f 20,08 en te Ngebel f 21,01. De financieele uitkomsten over genoemd jaar zijn nog niet op te geven, omdat het product nog slechts ten deele verkocht is.

De etablissementen in de Preanger-Regentschappen hebben in 1905 voor het eerst gewerkt, in welk campagnejaar de gemiddelde kosten per pikol f 34,42 hebben bedragen (zie K. V. 1906, kol. 233), waartegenover een gemiddelde bruto-opbrengst stond van f 42,17, zoodat per pikol — de oprichtingskosten buiten rekening latende — eene winst werd verkregen van f 7,75. Voor de in hetzelfde jaar door de bevolking op de gewone wijze bereide Preanger-koffie bedroegen die gemiddelden achtereenvolgens f 25,12, f 37,84 en f 12,72. De exploitatie van de etablissementen in de Preanger-Regentschappen heeft dus in 1905 — en dit als een gevolg van den geringen oogst — minder voordeel opgeleverd dan de gewone bereiding. Te Ngebel werden daarentegen zoowel in 1904 als in 1905 gunstige resultaten verkregen. De gemiddelde kosten per pikol bedroegen respectievelijk f 24,19 en f 24,62, de gemiddelde bruto-opbrengst f 40,37 en f 41,47 en de gemiddelde winst f 16,18 en f 16,85. De in genoemde jaren door de bevolking bereide Madioen-koffie behaalde geen hooger prijzen dan gemiddeld f 34,48 en f 35,49 per pikol, terwijl de onkosten f 27,38 en f 26,63 per pikol beliepen. De winst, met deze koffie gemaakt, bedroeg dus slechts f 7,10 en f 8,86 per pikol of f 9,08 en f 7,99 minder dan die behaald met de West-Indische bereiding.

De chef van de afdeeling „Koffie" van het departement van landbouw bleef zich bezig houden met de bestudeering van de bestanddeelen der koffie. De door hem verkregen resultaten zullen spoedig worden gepubliceerd. De botanist van de afdeeling wijdde vooral zijn aandacht aan de variabiliteit van de Liberia-koffie, om te trachten door selectie tot rasverbetering te geraken. Voor dit doel werd een selectietuin aangelegd bij Buitenzorg, terwijl op enkele particuliere ondernemingen in verschillende gedeelten van Java parallelproeven zullen worden genomen. Ook werd getracht verbetering aan te brengen door invoer van Liberia-koffie uit andere landen.

De gunstige resultaten, die tot dusver met Robusta-koffie werden verkregen, maken het wenschelijk aan den invoer van nieuwe koffiesoorten de aandacht te blijven wijden.

In den koffieproeftuin te Bangilan (afd. Malang, res. Pasoeroean) werden de in vorige jaren begonnen proeven voortgezet en werden nieuwe proeven genomen met Robusta-koffie. Ook werd er veel werk gemaakt van hybridiseering en verenten. De dadap, die tengevolge van de dadap-ziekte begint af te sterven, wordt door Leucaena Glauca vervangen, met welken schaduwboom zeer goede resultaten verkregen werden.

De proef met den opleg in Indië gedurende een of twee jaren van alle Preanger-Liberia-koffie, vóór hare verzending naar Nederland (zie K. V. 1904, kol. 270), werd voortgezet. De in het algemeen pakhuis te Batavia opgelegde koffie had in niet geringe mate te lijden van den snuitkever, zoodat het niet raadzaam was met hare verzending naar Nederland te verwijlen. In het laatst van 1906 moest uit dien hoofde eene uit den oogst van 1905 afkomstige hoeveelheid van 1800 pikol verscheept worden. In de eerste helft van 1907 werd het overige gedeelte van dien oogst afgevoerd en bleek de maatregel ook noodig ten aanzien van het uit den oogst van 1906 afkomstige product. Ook in enkele andere pakhuizen vertoonde zich de snuitkever. Hier en daar werden met de bekende bestrijdingsmiddelen gunstige resultaten verkregen; elders moest men eveneens zijn toevlucht nemen tot spoedige verscheping van den opgeschuurden koffievoorraad.

De in Pasoeroean en Madioen genomen proeven met het op stomp kappen van oude koffieplantsoenen hebben in eerstgenoemd gewest geleerd, dat de maatregel alleen succes geeft bij boomen, die niet al te oud zijn. In verband hiermede geeft de bevolking van het district Tengger er de voorkeur aan boomen van 20 en meerjarigen leeftijd geheel uit te graven en door jonge plantjes te vervangen. In het district Gading worden de proeven voortgezet.

De goede werking van den maatregel met de aanstelling van Europeesche opzichters voor het houden van toezicht op

de in de koffietuinen te verrichten werkzaamheden heeft er toe geleid hun aantal in Pasoeroean met 3 te vermeerderen en ook in Pekalongan een tweetal opzichters in dienst te stellen. In het belang van de gouvernements-koffiecultuur in het district Djampangwetan (Preanger-Regentschappen), is machtiging verleend tot de tijdelijke indienststelling van een mantri. Het tijdelijk personeel tot tegengang van de onttrekking van koffie aan de verplichte levering werd ook in 1906 in dienst gehouden en bewees goede diensten.

Proeven genomen met het nasorteeren van Madioen-koffie van de oogsten 1904 en 1905, niet afkomstig van het bereidingsetablissement te Ngebel, hebben geleerd, dat de financieele resultaten niet evenredig waren aan de sorteeringskosten. In verband hiermede is besloten die proeven niet verder voort te zetten.

Van de gelegenheid om, op den voet van Gouv. Bt. 29 Juni 1904 n°. 7 (Bijbl. Ind. St. n°. 6033), gronden, die voor de op hoog gezag gedreven koffiecultuur gereserveerd zijn, in bruikleen te erlangen voor den aanleg van vrijwillige koffieplantsoenen, is in 1906 gebruik gemaakt door eenige inlanders in de Preanger-Regentschappen en in Pasoeroean, respectievelijk tot eene uitgestrektheid van 267 en 12¾ bouws.

In Pekalongan is een deel van de koffiereserve van het district Djatinegara, ter grootte van 496 bouws, ter beschikking gesteld voor de uitbreiding van de theeaanplantingen der inlandsche bevolking. Voorts is voor het district Doro een nieuw cultuurplan vastgesteld, waarin de ongeschikte terreinen van het oude cultuurplan door andere zijn vervangen en één der cultuurdienstplichtige desa's, wegens de te hooge ligging harer gronden, als zoodanig is afgeschreven. Overigens bleven de cultuurplannen voor de koffiegewesten ongewijzigd. De herziening en vaststelling van de nieuwe cultuurplannen voor de districten Djampangtengah en Djampangkoelon (Preanger-Regentschappen) moesten wederom worden uitgesteld, omdat de met de teelt van Liberia-koffie verkregen resultaten nog niet van dien aard waren, dat ter zake eene beslissing kon worden genomen (vgl. K. V. 1905, kol. 238). Onderging alzoo het areaal der koffiereserve slechts enkele wijzigingen, uit de over het plantjaar 1905/1906 ontvangen opgaven (zie bijlage OO) blijkt, dat het areaal der koffieplantsoenen sterk is achteruitgegaan. De uitgestrektheid zou, wat aangaat de op hoog gezag aangelegde tuinen, verminderd zijn van 37 009 tot 36 101 bouws, en wat betreft de vrijwillig aangelegde of als zoodanig bekend staande, van 75 308 tot 66 253 bouws, in verband waarmede het aantal boomen in de verplichte aanplantingen van 42.3 millioen tot 40.5 millioen en in de vrijwillig aangelegde van 125.5 millioen tot 98 millioen daalde. Hierbij moet evenwel in het oog worden gehouden dat, in afwijking van vorige jaren, thans niet zijn medegeteld de vrijwillig aangelegde tuinen in districten, afdeelingen of gewesten, welke, wegens plaats gehad hebbende afschrijving, geen in de leggers opgenomen aanplantingen meer hebben en deswege niet meer gezegd kunnen worden bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken te zijn. Het aantal Liberia-boomen in de op hoog gezag aangelegde tuinen steeg van 6 398 100 op ult. October 1905 tot 6 520 825 op ult. October 1906, terwijl in het plantjaar 1906/1907 gerekend is op een bijplant van 377 248 Liberia-boomen, tegen 329 710 in het plantjaar 1905/1906.

Op ult. October 1905 waren in de cultuurplannen begrepen 1290 desa's met 152 155 bij de verplichte cultuur ingedeelde gezinnen, verdeeld over 59 districten. Als gevolg van plaats gehad hebbende splitsing en samenvoeging van desa's en van de bestuursreorganisatie in de residentie Madioen (zie Ind. St. 1905 n°. 605), bedroegen die totalen op ult. October 1906 respectievelijk 1293 en 155 632, verdeeld over 58 districten. Tijdelijk, en wel alleen ten behoeve van het onderhoud van reeds bestaande aanplantingen, waren nog bij de verplichte cultuur betrokken 668 desa's, behoorende tot 50 districten, waaronder 33 waar, naast de volgens de cultuurplannen ingedeelde desa's, ook vrijgestelde desa's voorkwamen, en 17, welke niet meer in de cultuurplannen begrepen waren. Van de op ult. October 1906 bij de cultuur ingedeelde 1293 desa's, met 155 632 gezinnen, werden er slechts 487, met 62 123 gezinnen, met den bijplant in 1907/1908 belast. De planttaak zal daardoor gemiddeld te staan komen op 34 boomen per gezin, tegen 43 in 1906/1907. De redenen van vrijstelling van bijplant der overige 806 desa's zijn van gelijken aard als in vorige jaren.

De bij gunstig bekende particuliere ondernemingen in de residentie Pasoeroean ingekochte Java-zaadkoffie, benoodigd voor de bijplantingen in dat gewest in 1906/1907, gaf voorloopig gunstige resultaten. In verband hiermede werd, behalve voor Pasoeroean, ook voor Pekalongan ten behoeve van den bijplant in den westmoeson 1907/1908 zaadkoffie van die ondernemingen aangeschaft. Ook de Padang-zaadkoffie en het van verschillende ondernemingen verkregen Liberia-zaad gaf geen reden tot klachten. In totaal werd verstrekt 44,68 pikol Malang-zaad, 22,88 pikol Padang-zaad en 36,10[5] pikol Liberia-zaad, terwijl aan zaad van Coffea robusta eene hoeveelheid van 3,10 pikol werd ingekocht, ten einde de in Pasoeroean met deze koffiesoort begonnen proeven ook in de Preanger-Regentschappen, Pekalongan en Besoeki te kunnen nemen.

Over ziekten en plagen in de koffieplantsoenen viel over het algemeen niet te klagen. Ook de kweekbedden bleven daarvan, op enkele uitzonderingen na, gespaard. De beruchte dadapziekte breidde zich echter wederom uit, zoodat men genoodzaakt was dien schaduwboom door andere, hoofdzakelijk Albizzia-soorten, te vervangen.

De raming van den gouvernements-koffieoogst van 1906 op ult. Juli van dat jaar, ad 132 127 pikol, waarvan 15 636 pikol Liberia-koffie, werd tengevolge van de gunstige weersgesteldheid in 1905 belangrijk overtroffen. De oogst bedroeg namelijk 171 888 pikol, waarvan 17 058 pikol Liberia. In dien oogst beliep het aandeel van de residentie Pasoeroean 60 %, dat der Preanger-Regentschappen 16 %, dat van Pekalongan 13 % en dat van de overige gewesten 11 %. Als gevolg van de te groote vruchtdracht, maar vooral van de ongunstige weersgesteldheid in 1906, zal de oogst van 1907 zeer gering zijn. De vroeg ingevallen regens, welke bovendien zeer lang aanhielden, hadden uit den aard der zaak een uiterst nadeeligen invloed op den bloei en de vruchtzetting in de koffieplantsoenen, terwijl hevige stormen in de eerste maanden van 1907 nog veel jonge vrucht deden verloren gaan. Op ult. Juli 1907 bedroeg de raming ongeveer 33 584 pikol, waarvan 18 783 pikol Java- en 14 801 pikol Liberia-koffie.

Het door de licentiehouders in de residentie Pasoeroean uit den oogst van 1906 afgeleverd product bedroeg in totaal 10 789 pikol, als volgt verdeeld over de tot hun rayon behoorende 5 districten (waar de koffieoogst der bevolking in dat jaar bedragen had 43 046 pikol):

Licentiehouders.		Hoeveelheid koffie (in pikols)			
Naam.	Districten tot hun rayon behoorende.	bereid op de etablissementen te:	1ste soort.	2de soort.	Te zamen.
P. D. Vreede.	Tengger (onderdistrict Toetoer).	Andonsari.	105	7	112
Koffiepellerij Sisir (Naamlooze vennootschap).	Malang.	Sisir.	486	3	489
	Penanggoengan.		4 197	31	4 228
	Ngantang.	Ngroto.	4 849	58	4 907
F. Godin.	Karanglo.	Karangan.	1 015	38	1 053
		Totalen . .	10 652	137	10 789

Uit het overzicht sub V*b* van bijlage OO blijkt, in hoever het door de licentiehouders afgeleverde product bij verkoop in de vier gedurende 1906 te Batavia gehouden gouvernements-veilingen meer heeft opgebracht dan Pasoeroean-koffie van inlandsche bereiding.

De hoeveelheid achterhaalde, aan de verplichte levering onttrokken koffie bedroeg op den koffieoogst van 171 888 pikol in 1906 175 pikol, tegen 107 pikol in 1905 op een oogst van 70 729 pikol.

Voor de verstrekking van rentelooze voorschotten op het te oogsten product aan inlandsche bezitters van koffietuinen werd voor Pekalongan f 27 347 en voor Pasoeroean f 128 850 beschikbaar gesteld, waarvan respectievelijk f 27 347 en f 113 530 is uitbetaald. De aanzuivering leverde in de afdeeling Tegal en in het district Tengger nogal moeielijkheden op. Elders had zij zonder stoornis plaats.

In de inkooppakhuizen te Balik (Pekalongan) en Kagok (Madioen) werden tekorten aan koffie en in het eerstgenoemde ook aan geld geconstateerd, terwijl de pakhuismeester te Ngantang (Pasoeroean) zich aan oneerlijke praktijken tegenover de bevolking schuldig maakte. De drie pakhuismeesters zijn ont-

slagen en worden bovendien strafrechterlijk vervolgd. Door den transportaannemer in Pekalongan werd van de hem door de inkooppakhuismeesters te Boemidjawa en Kalibakoeng ten vervoer afgegeven koffie ongeveer 167 pikol te min uitgeleverd. De zaak is in onderzoek.

Van de in de vier groote in 1906 te Batavia gehouden veilingen aangeboden 42 772 pikol koffie uit den oogst van 1906 is 32 663 pikol verkocht, terwijl 10 109 pikol is opgehouden, omdat de daarvoor vastgestelde limiteprijzen niet konden worden bedongen. Aan Liberia-koffie werd op die veilingen gebracht eene hoeveelheid van 9235 pikol, afkomstig uit Pekalongan, Semarang, Kedoe en Pasoeroean, welke hoeveelheid in haar geheel werd verkocht tegen den gunstigen middelprijs van ± f 32 per pikol. Het ligt dan ook in de bedoeling de proef met den verkoop van genoemde koffiesoort te Batavia voort te zetten. Een overzicht van de Nederlandsche en Indische gouvernementsveilingen is opgenomen sub V van bijlage OO. Het aantal in 1907 hier te lande te houden veilingen is bepaald op 5.

Ter voorziening in de plaatselijke consumptie op Java en Madoera zijn, buiten de groote veilingen te Batavia, ook in 1906, en wel op 11 plaatsen, kleine koffievendutiën gehouden. In totaal is op deze wijze verkocht 243 pikol, namelijk 98 pikol Java-koffie 1ste soort, 67 pikol Java-koffie 2de soort en 78 pikol Liberia-koffie. De opbrengst bedroeg f 7706,50 of gemiddeld f 31,70 per pikol.

Bij Gouv. Bt. 24 Jan. 1907 n°. 66 (Ind. St. n°. 69) zijn de hoofden van gewestelijk bestuur bevoegd verklaard om achterhaalde en in 's lands pakhuizen ingenomen en op de gewone wijze ingekochte koffie van minder goede en inferieure hoedanigheid, zoo verzending daarvan naar Nederland door hen niet in 's lands geldelijk belang wordt geacht en zij voor de gezondheid niet nadeelig is, in het openbaar voor rekening van den lande te doen verkoopen, doch, zoo zij voor de gezondheid nadeelig is, te doen vernietigen.

b. Gouvernements kina-onderneming.

Ook gedurende het jaar 1906 was de weersgesteldheid zeer abnormaal. In het eerste en tweede kwartaal bleef de hoeveelheid regen beneden het gemiddelde over hetzelfde tijdvak in de laatste 5 jaren; er kwamen zelfs vrij lange perioden van droogte voor. Daarentegen kenmerkten zich de maanden Augustus en September door een ongekenden regenval, zoodat over het algemeen de weersgesteldheid in het eerste halfjaar gunstig was voor de ontwikkeling van de oude en in de tweede helft zeer voordeelig voor die van de jonge plantsoenen.

De rooiing van de plantsoenen op het etablissement Nagrak werd in 1906 beëindigd, terwijl het nieuwe etablissement Poentjak Gede met 64 bouws en Kawah Tjiwidei met 26 bouws werden uitgebreid.

Het aantal in den vollen grond staande planten bedroeg bij het einde van 1906 6 177 000, tegen 4 252 800 (verbeterde opgaaf) in 1905, hetgeen dus eene vermeerdering met 1 924 200 aanwijst. Oogenschijnlijk lijkt deze toeneming in één jaar zeer groot, doch men dient in aanmerking te nemen, dat, door de ongunstige weersgesteldheid op het einde van 1905, eerst in Januari 1906 begonnen kon worden met de overzetting van de jonge planten uit de kweekerijen in den vollen grond, terwijl in September weer met uitplanten een aanvang kon worden gemaakt, zoodat het aantal planten dat eigenlijk in twee westmoesons in den vollen grond moest komen nu op rekening van één jaar is komen te staan. In de kweekerijen bevonden zich in verschillende stadia van ontwikkeling, naar schatting, 2 700 000 planten, tegen 3 340 000 in 1905.

Met het enten van Ledgeriana op hybride- en robustaonderstam kon nagenoeg het geheele jaar worden doorgegaan; hoofdzakelijk werd entrijs gebruikt van tal van breedbladerige, meer dan 12 % zwavelzure kinine bevattende Ledgers, bestemd tot vorming van plantsoenen op plaatsen waar gedurig kanker voorkomt, ten einde de meer of mindere mate van weerstand tegenover de zoo gevreesde tak-kanker (djamoer oepas) te kunnen bepalen. De bedoeling is van de planten, welke van die ziekte vrij blijven of er slechts in geringe mate van te lijden hebben, zaadplantsoenen te kweeken.

Door den sterken bloei konden gedurende 1906 drie veilingen van kina-zaden gehouden worden. De opbrengst van deze veilingen, waarbij het aanbod de vraag overtrof, beliep f 17 529, tegen f 24 864 in 1905.

Met uitzondering van het, steeds door zwaren regenval geteisterde etablissement Rioeng Goenoeng, waardoor de jonge enten-plantsoenen in ernstige mate door takkanker werden aangetast, bleven de overige gedeelten van de onderneming gedurende 1906 vrijwel van ziekten verschoond. In de jonge aanplantingen vertoonde zich wederom vrij veelvuldig de Helopeltis Bradii. Hoewel ook in 1906 veel schade werd aangericht door engerlingen, liet het zich tegen het einde van dat jaar aanzien, dat men deze tijdelijke plaag voor goed te boven is.

De oogst van 1906 bedroeg 873 037 K.G. (1 012 812 K.G. in 1905), waarvan 556 163,5 K.G. naar Nederland werd verzonden en 316 873,5 K.G. aan de Bandoengsche kininefabriek ter verwerking tot zwavelzure en zoutzure kinine werd afgestaan. De naar Nederland verscheepte hoeveelheid bestond uit 380 417,5 K.G. Ledgeriana- en hybride-bast, met een gemiddeld gehalte van 6.63 % zwavelzure kinine (479 452 K.G. in 1905, met een gemiddeld gehalte van 6.61 %), 144 099[5] K.G. succirubra of pharmaceutischen bast, 31 151 K.G. officinalis en 495.5 C. C. Schuhkraft. De aan de Bandoengsche fabriek geleverde hoeveelheid was samengesteld uit 275 821 K.G. Ledgeriana, met een gemiddeld gehalte van 6.56 % zwavelzure kinine, en 41 052.5 K.G. Succirubra (gemiddeld gehalte 2.87 %), zoodat het gemiddelde aan zwavelzure kinine over de geheele partij 6.08 % bedroeg.

Opgaven omtrent den oogst van 1905 per etablissement, zoomede omtrent de geldelijke opbrengst en de sorteeringen van den in dat jaar te gelde gemaakten oogst van 1905, zijn opgenomen in de tabellen II tot en met IV van bijlage PP. De laatste tabel bevat tevens eene berekening van het voordeelig verschil voor elk der oogstjaren 1901 t/m 1905.

c. Gouvernements getahpertja-onderneming.

Bij het einde van het plantjaar 1906/1907 besloeg de aanplant eene oppervlakte van ruim 1266 bouws, tegen 1174 bouws bij het einde van het jaar 1905/1906. Aangezien in de methode van ontginning en beplanting, om verschillende redenen, wijziging is gekomen, kan aan de jaarlijksche uitbreiding van den aanplant, voorloopig althans, niet meer dien omvang worden gegeven als in vorige jaren.

De zaadproductie was overvloedig, zoodat een deel van het zaad te koop kon worden aangeboden. De kiemkracht van het zaad en de ontwikkeling van de jonge plantjes lieten niets te wenschen over.

Met uitzondering van enkele bouws, worden alle plantsoenen van de drie afdeelingen Tjipetir, Pasirkilang en Pangindangan thans met eigen middelen onderhouden. Dank zij het intensieve onderhoud, waarbij op groote schaal gebruik wordt gemaakt van groene bemesting, hadden de plantsoenen, vooral de jongste, niet meer zooveel van de bladrolrupsen te lijden als vroeger het geval was.

Door den dienst van den waterstaat werd een begin gemaakt met de reconstructie van den ongetraceerden kleiweg, welke de onderneming met de naaste spoorweghalte verbindt.

De proeven met betrekking tot de chemische en mechanische bereiding van getahpertja uit bladeren werden voortgezet. De verkregen producten worden door kabelfabrikanten in Europa onderzocht op de bruikbaarheid voor hunne industrie.

Bij Gouv. Bt. 22 Jan. 1907 n°. 7 is het personeel der onderneming uitgebreid met een leerling-opziener.

3°. PARTICULIERE ONDERNEMINGEN.

Bij Gouv. Bt. 9 Oct. 1906 n°. 11 (zie Jav. Ct. 1906 n°. 82) is eene commissie benoemd voor de voorbereiding, de invoering en het toezicht op de uitvoering van regelingen: *a.* tot het heffen van retributiën van landbouwondernemingen ter gedeeltelijke goedmaking van de kosten, voortvloeiende uit de indienststelling van personeel ten behoeve van het locaal toezicht op de waterverdeeling; *b.* tot het verstrekken door ondernemingen van dien aard van geregelde contributiën of bijdragen ineens ten behoeve van de voorbereiding, den aanleg of de verbetering van plaatselijke werken in het belang van bevloeiing, afwatering en waterkeering, en *c.* tot verdeeling en verstrekking op systematische wijze van bevloeiingswater, welke regelingen door de

hoofden van gewestelijk bestuur, met inachtneming van zooveel mogelijk algemeen geldende beginselen, zullen zijn vast te stellen. Tot leden dier commissie zijn benoemd de inspecteur voor agrarische zaken P. DE ROO DE LA FAILLE en de in Juli 1906 aan den voorzitter der Welvaartcommissie toegevoegde ingenieur der 1ste klasse bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken R. VAN DEN BROEK D' OBRENAN. De commissie, die driemaandelijks omtrent hare bevindingen en verrichtingen rapport zal hebben uit te brengen, zal bij de volvoering van hare taak hebben te handelen in overleg met het lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, den heer C. J. DE JAAGER, die ontheven is van de in Januari 1905 (zie K. V. 1905, kol. 2) aan hem gedane opdracht tot het instellen van plaatselijke onderzoekingen, welke tot den werkkring der commissie te rekenen zijn.

a. LANDBOUWONDERNEMINGEN, UITSLUITEND OP CONTRACTEN MET DE INLANDSCHE BEVOLKING BERUSTENDE EN ONDERNEMINGEN TOT OPKOOP EN BEREIDING VAN LANDBOUWPRODUCTEN.

Suikerondernemingen. In 1906 hebben 135 ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de bevolking, aan de suikercampagne deelgenomen, doch van een 10-tal (alle in Cheribon) zijn geen opgaven ontvangen. Van de overigen bezaten er 124 eigen aanplantingen; zij verkregen van eene uitgestrektheid van 111 042 bouws aan hoofd-, stroop- en zaksuiker (de laatste voor de helft rekenende) een product van 12 314 491 pikol, waaronder alleen aan hoofdsuiker (1ste product) 11 608 639 pikol. De gemiddelde productie der eigen aanplantingen alleen over deze laatste hoeveelheid berekenende, komt men tot 104,5 pikol 1ste product per bruto bouw, tegen 106,67 pikol in 1905. Met inbegrip van 155 489 pikol, door een 21-tal ondernemingen niet van eigen aanplant verkregen suiker (ook thans de zaksuiker slechts voor de helft rekenende), bedroeg de suikerproductie van de geheel op overeenkomsten met de bevolking berustende ondernemingen in totaal 12 469 980 pikol, tegen 13 437 805 pikol voor 131 ondernemingen in 1905. Wegens loonen en gedane leveringen is, volgens de door de ondernemers verstrekte opgaven, aan de inlandsche bevolking door 125 ondernemingen betaald een bedrag van f 35 768 389, of gemiddeld bijna f 286 200 per fabriek, tegen ruim f 288 200 in 1905.

Ook in 1906 was, met betrekking tot de rietdiefstallen en rietbranden, weinig verandering ten goede te bespeuren. Door den resident van Pasoeroean zijn bij verordening van 3 Juli 1907 (zie Jav. Ct. 1907 n°. 59) eenige maatregelen getroffen ter beperking van het brandgevaar in suikerrietvelden.

Voor opgaven omtrent de riet- en suikerproductie in 1906 van iedere fabriek afzonderlijk zij verwezen naar tabel I van bijlage QQ, welk overzicht tevens de hierna onder *b*, *c* en *d* bedoelde ondernemingen omvat, zijnde die, welke niet of niet uitsluitend berusten op contracten met de inlandsche bevolking, in het geheel ten getale van 56 [1]). Sub II van die bijlage zijn opgaven verstrekt omtrent de ondernemingen, welke zich in 1906 hebben bezig gehouden met het aankweeken van plantriet (bibit) voor de suikerfabrikanten.

[1]) Van deze 56 fabrieken hebben er in 1906 4 niet gewerkt en hebben er 2 geen opgaaf ingezonden. De 50 overige verkregen, volgens bijlage QQ, een product van 3 571 215 pikol aan hoofd-, stroop- en zaksuiker (de laatste weder voor de helft rekenende), uitmakende met de 12 469 980 pikol der 125 geheel op overeenkomsten met de bevolking werkende fabrieken, eene totale suikerproductie van 16 241 195 pikol (1 003 056 ton), terwijl de opgaven over 1905 op een totaal wezen van 16 834 180 pikol (1 039 679 ton).

Gedurende de afscheepjaren 1905/1906 en 1906/1907 (1 Juli—30 Juni) zijn van Java verscheept achtereenvolgens 954 919 en 1 155 039 ton suiker, welke, volgens de bij de aflading gedane aangiften, hun weg vonden als volgt:

	1905/1906.	1906/1907.
Naar Nederland	6 100	12 344
„ Engeland	4 945	11 529
„ overig Europa	489	20 207
„ Amerika	79 459	166 099
„ Britsch-Indië	116 010	207 558
„ Port Saïd v/o	207 329	71 765
„ Singapore	64 018	66 463
„ Hongkong	245 410	248 540
„ China	14 218	36 819
„ Japan	140 496	204 610
„ Australië	21 638	36 545
„ elders	54 807	72 560
Totalen	954 919	1 155 039

Bij gouvernementscirculaire van 24 Sept. 1906 zijn aan de hoofden van gewestelijk bestuur op Java eenige wenken gegeven ter bevordering van eene vruchtbare samenwerking tusschen de ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur en de suikerindustrieelen ten aanzien van bij de uitoefening van het suikerbedrijf zich voordoende geschillen met betrekking tot de belangen der inlandsche bevolking en andere aangelegenheden van administratieven aard. Voorts is bij Gouv. Bt. 24 Dec. 1906 n°. 30 (Bijbl. Ind. St. n°. 6584) eene „commissie van advies in zake de suikerindustrie op Java" ingesteld, bestemd om aan de Regeering, de chefs der departementen van algemeen bestuur en de hoofden van gewestelijk bestuur advies uit te brengen, inlichtingen te geven of voorstellen te doen met betrekking tot de suikerindustrie, welke werkzaamheden zijn opgedragen aan het dagelijksch bestuur van het „Algemeen Syndicaat van suikerfabrikanten op Java".

Indigo-ondernemingen. De over 1906 ontvangen opgaven (zie sub I van bijlage RR) maken melding van nog slechts 5 op overeenkomsten met de inlandsche bevolking berustende indigo-ondernemingen, waarvan er één geen opgaven verstrekte en een andere indigo-pap bereidde voor de inlandsche markt. De 3 overige verkregen van een gezamenlijken aanplant van 932 bouws eene productie van 12 303 K.G., of gemiddeld 13.20 K.G. per bouw tegen 34.42 K.G. per bouw voor 4 ondernemingen in 1905.

Tabaksondernemingen. Het aantal op overeenkomsten met de inlandsche bevolking berustende ondernemingen tot aanplant en opkoop, dan wel alleen tot opkoop van tabak, bedroeg in 1906 70, waarvan er 8 geen opgaven hebben ingezonden. Door de 62 overige is 20 074 030 K.G. bladtabak en krosok verkregen (tegen 21 221 201 K. G. door 60 ondernemingen in 1905), waarvan 12 605 349 K.G. alleen bij 25 van de 30 ondernemingen in Besoeki (vgl. bijlage RR, sub II).

Omtrent de uitgestrektheid van den eigen aanplant der ondernemingen op van de bevolking gehuurde gronden en de uitgestrektheid, door de bevolking in overeenkomst of op eigen risico beplant, kunnen geen volledige gegevens worden verstrekt.

Ondernemingen voor het verwerken van padi of rijst en voor het bereiden van cassave. In de residentie Bantam werkten in 1906 10 pellerijen (3 in de afd. Serang, 6 in de afd. Pandeglang en 1 in de afd. Lebak), tegen 11 in 1905. Zij kochten te zamen van de bevolking in 44 023 pikol padi en 2188 pikol beras, ter waarde van respectievelijk f 143 077 en f 12 034, tegen 70 106 pikol padi en 12 674 pikol beras (ter waarde van f 187 000 en f 50 400) in het voorafgegane jaar. Dit aanmerkelijk verschil moet worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat de pelmolens in de afdeeling Pandeglang enkele maanden niet werkten, omdat men geen padi wenschte te koopen tegen de hooge prijzen, welke de bevolking daarvoor had bedongen, terwijl de pelmolen in de afdeeling Lebak, wegens gebrek aan kapitaal, gedurende het grootste deel van het jaar gesloten was.

Tegen 41 pellerijen in 1905, werden er in 1906 44 aangetroffen in de afdeeling Krawang (Batavia); hiervan behoorden er 39 aan Chineezen, 4 aan inlanders en 1 aan een Europeaan. Zij hadden in totaal 107 molens, waarvan er 80 in werking waren, die te zamen 104 420 pikol rijst verkregen uit 215 800 pikol padi, tegen 92 710 pikol rijst uit 183 050 pikol padi in 1905. De 2 pellerijen op de Pamanoekan- en Tegalwaroe-landen, zoomede de molen op het erfpachtsland Kalangsari, verwerkten te zamen 117 967 pikol padi tot 77 578 pikol rijst, tegen 69 419 pikol rijst in 1905.

In de Preanger-Regentschappen werkten in 1906 38 pelmolens (tegen 41 in 1905), die bijna alle in handen waren van Chineezen. Verwerkt werd 173 817 pikol rijst (tegen 163 486 pikol in 1905), waarvan het grootste deel werd uitgevoerd naar andere streken van Java. De prijzen varieerden tusschen f 5 en f 7 per pikol. In de afdeeling Bandoeng werkten 9 cassave-molens met eene totale productie van 54 460 pikol meel. De cassavemeelfabriek in de afdeeling Tjiandjoer werd, wegens lage meelprijzen, gesloten. Door eene aan eene Chineesche kongsie toebehoorende stoomrijstpellerij te Tjomal in de afdeeling Pemalang der residentie Pekalongan werd 1000 pikol padi tot 600 pikol rijst verwerkt, welke voor f 5,50 à f 7,50 per pikol werd verkocht. De dedek werd voor f 0,50 à f 0,70 per pikol van de hand gezet. In het district Boemiajoe der afdeeling Brebes bestaat

een rijstpelmolen, tevens tapioca-meelfabriek, die in 1906 begon met een eigen aanplant. Omtrent de productie van deze onderneming werden geen gegevens ontvangen, hetgeen eveneens het geval was met betrekking tot de twee tapiocafabrieken in de afdeeling Pati der residentie Semarang en de 6 rijstpelmolens in Pasoeroean.

In Besoeki waren in 1906 8 pellerijen in werking, waarvan één te Besoeki, twee in de afdeeling Djember en vijf in de afdeeling Banjoewangi. Zij verwerkten uitsluitend opgekochte rijst; de productie was alleszins bevredigend. Als bijproduct leverden die pellerijen ook dedek, gabah en gepelde djagoeng.

De ter hoofdplaats Madioen in aanbouw zijnde rijstpelmolen was tegen het einde van het verslagjaar bijna voltooid.

Omtrent den **opkoop van koffie** werden geen gegevens ontvangen.

Opkoop van thee. Dit bedrijf, hetwelk voornamelijk in de Preanger-Regentschappen wordt gedreven, leverde ook in 1906 goede resultaten op. De productie bedroeg voor de afdeeling Soekaboemi ongeveer 3½ millioen K.G. nat blad, verkregen van ± 2278 bouws, tegen 2 millioen K.G. van 2025 bouws in 1905. Met het oog op den opkoop legde de bevolking ± 285 bouws nieuwe theetuinen aan.

Ook in de afdeeling Limbangan, waar vooral in de districten Batoewangi en Panembong door de bevolking de theecultuur wordt beoefend, koopen verschillende theeondernemingen nat theeblad van de bevolking op ter verdere bereiding. Gedeeltelijk wordt de thee ook op inlandsche wijze bereid en van de hand gezet aan Chineezen, tegen 10 tot 20 cent per half K.G. Aan een rijstpelmolen te Tjikoeda in de afdeeling Soemedang is eene installatie voor de bereiding van thee verbonden. Gedurende 1906 kocht deze installatie 30 750 K.G. theeblad, tegen 3 à 4 cent per half K.G., van de inlandsche theetuinbezitters op, waarvan 12 250 K.G. bereid product verkregen werd, dat tegen den gemiddelden prijs van 15 cent per half K.G. van de hand werd gezet.

Andere ondernemingen. De grootendeels door Chineezen gedreven opkoop en bereiding van kapok in Semarang nam ook in 1906 gestadig toe. Elders is deze tak van nijverheid van weinig beteekenis. In Pasoeroean wordt door eenige Europeanen djagoeng en katjang verbouwd.

De uitkomsten van het bedrijf der in de Preanger-Regentschappen gelegen fabriek van aetherische oliën „Odorata" waren ook in 1906 gunstig. De fabriek kocht van de bevolking 17 627 pikol sereh-wangi en 8309 pikol sereh-sajoer, tegen respectievelijk 27 en 30 cent per pikol. De bij de in den omtrek van de fabriek wonende inlandsche bevolking zeer gewilde cultuur dier grassoorten breidt zich steeds uit.

b. Landbouw op gronden door het Gouvernement in erfpacht afgestaan.

Opgaven omtrent de exploitatie der erfpachtsperceelen zijn over 1906 ontvangen ten aanzien van 530 ondernemingen, omvattende 394 060 bouws van de totale uitgestrektheid, ten bedrage van 621 704 bouws (vgl. hoofdst. J, afd. IV, kol. 154). De beplante oppervlakte beliep bij 519 van de 530 ondernemingen 212 038 bouws, of 3899 bouws meer dan in 1905 met betrekking tot 532 ondernemingen werd opgegeven.

Met de k o f f i e cultuur werd een minder bevredigende uitkomst verkregen dan in 1905. De oogst bedroeg 281 035 pikol bij 254 van de 310 ondernemingen. In 1905 had de productie bij 281 ondernemingen 317 162 pikol bedragen. De marktprijzen bleven gedrukt.

De productie van k i n a bast bedroeg 4 757 154 K.G. bij 79 van de 88 ondernemingen, tegen 6 728 160 K.G. bij 79 van de 101 ondernemingen in 1905.

De t h e e cultuur leverde bevredigende uitkomsten op. De opbrengst bedroeg bij 68 van de 101 ondernemingen 10 248 633 K.G. droge thee, tegen 9 842 798 K.G. bij 92 van de 108 ondernemingen in 1905.

De c a c a o oogst was gunstiger dan in 1905. Bij 71 ondernemingen werd 1 120 981 K.G. cacao verkregen, tegen 573 691 K.G. bij 58 ondernemingen in 1905.

C a o u t c h o u c werd nog slechts in geringe hoeveelheden geproduceerd; aan den aanplant van ficus werd op verschillende ondernemingen uitbreiding gegeven.

De door sommige erfpachtsondernemingen gedreven t a b a k s- en s u i k e r cultuur geschiedde hoofdzakelijk op daartoe van de bevolking gehuurde gronden buiten het erfpachtsperceel. Met betrekking tot de verkregen oogsten, zoomede omtrent de productie van de op enkele erfpachtsperceelen bestaande aanplantingen van k a p o k, p e p e r, a g a v e, v e z e l p l a n t e n of andere bijculturen voor de Europeesche markt, zij kortheidshalve verwezen naar bijlage SS.

Voor zoover daaromtrent opgaven zijn ontvangen, beliepen de in 1906 door de ondernemers aan de inlandsche bevolking betaalde sommen wegens loonen en gedane leveringen ruim f 15 500 000, tegen bijna f 14 000 000 in 1905.

c. Landbouw op gronden aan particulieren in eigendom afgestaan.

De gegevens betreffende de particuliere landerijen zijn, voor zoover ze werden ontvangen, bijeengebracht in tabel I van bijlage TT.

De teelt van p a d i bleef de hoofdcultuur uitmaken. In het geheel werd verkregen 3 839 651 pikol (hierbij niet gerekend de productie in Cheribon, van waar geen opgaven werden ingezonden), tegen 5 533 151 pikol in 1905.

Een elftal ondernemingen produceerden te zamen 184 142 pikol s u i k e r.

De i n d i g o -productie van een 13-tal ondernemingen in de afdeeling Tangerang (Batavia) bedroeg 1303 pikol, tegen 1140 pikol van 9 landen in 1905.

De k o f f i e cultuur ging achteruit. De oogst van 67 landen beliep 21 554 pikol, tegen 26 644 pikol van 68 landen in 1905.

De t h e e cultuur bleef in bloei toenemen. De Pamanoekan- en Tjiasem-landen in de afdeeling Krawang oogstten 275 000 K.G. en 19 landen in de afdeeling Buitenzorg 1 438 076 K.G. thee, tegen respectievelijk 92 539 en 1 293 291 K.G. in 1905.

De oogst van k i n a bast van een 4-tal landen in Batavia bedroeg in 1906 342 359 K.G., tegen 311 676 K.G. in 1905.

De p e p e r oogst op de Pamanoekan- en Tjiasem-landen beliep in 1906 22 847 K.G., tegen 2500 K.G. in 1905, terwijl een 6-tal landen in de afdeeling Buitenzorg te zamen 10 625 K.G. opbrachten, tegen 4625 K.G. van 4 landen in 1905.

De Pamanoekan- en Tjiasem-landen en de landen Tjikandi-Oedik en Tjikandi-Ilir verkregen eene gezamenlijke opbrengst van 144 pikol c a o u t c h o u c, tegen 138 pikol in 1905.

Op 2 landen in Batavia verzamelde men 2832 K.G. aan eetbare vogelnestjes, tegen 2251 K.G. in 1905.

De oogst van andere producten had weinig te beteekenen.

d. Landbouw op verhuurde landen in Soerakarta en Djokjakarta.

Blijkens de op ult. 1906 afgesloten registers, betrekking hebbende op de landverhuur in de Vorstenlanden, bedroeg de uitgestrektheid der aan de daartoe gerechtigde categorieën van personen en naamlooze vennootschappen, op den voet van Ind. St. 1906 n°. 93, verhuurde gronden voor Soerakarta 223 832 en voor Djokjakarta 89 193 bouws, verdeeld over respectievelijk 111 en 41 ondernemingen. Vergeleken met de opgaven op ult. 1905 wijzen deze cijfers voor Soerakarta op eene vermindering met 20 904 en voor Djokjakarta op eene vermeerdering met 4046 bouws. Het aantal ondernemingen in Soerakarta vermeerderde met 4; dat in Djokjakarta bleef onveranderd (vgl. bijlage TT, sub II).

In de eerstgenoemde residentie werd f 1 166 878 en in de laatstgenoemde f 6 680 010 wegens pachtsommen aan de inlandsche verhuurders uitbetaald; bovendien werden door hen in zeer vele gevallen nog leveringen in natura, als rijst, gras, klappers, olie, enz. bedongen.

De exploitatie leverde over het algemeen bevredigende uitkomsten op. Voor den oogst van 1906 werd s u i k e r r i e t geteeld op 22 huurlanden in Soerakarta en 16 in Djokjakarta, doch wat laatstgenoemd gewest betreft slechts op 8 landen ter verwerking op een eigen fabriek. Zij zouden verkregen hebben van eigen aanplant en van opgekocht riet 2 434 206 pikol suiker, tegen 2 209 418 pikol (van 30 fabrieken met eigen aanplant) in 1905.

De i n d i g o - cultuur bleef achteruitgaan. In Soerakarta werd geproduceerd 111 344 K.G., tegen 125 548 K.G. in 1905, en in Djokjakarta verminderde de productie van 93 070 K.G. in 1905 tot 85 467 K.G. in 1906. Het aantal ondernemingen, waar dit

gewas werd verbouwd, bedroeg 24 in Soerakarta en 12 in Djokjakarta, tegen 28 in Soerakarta en 15 in Djokjakarta in 1905.

De tabakscultuur gaf gunstiger uitkomsten dan in 1905. In Soerakarta werd van 33 ondernemingen 6 101 998 K.G. tabak verkregen (tegen 5 928 051 K.G. van 30 landen in 1905) en in Djokjakarta van 8 ondernemingen 1 499 247 K.G. (tegen 1 276 281 K.G. van 11 landen in 1905).

De productie van cacao, waarvan de cultuur vooral in de hooge streken van Soerakarta wordt gedreven, nam belangrijk toe en bedroeg in 1906 309 839 K.G., tegen 231 986,5 K.G. in 1905.

Omtrent de opbrengst van de overige op de huurlanden geoogste landbouwproducten zie men de aangehaalde bijlage.

Met betrekking tot andere ondernemingen in de Vorstenlanden (buiten die op huurlanden gevestigd) wordt gemeld, dat de door het hoofd van het Mangkoenegarasche Huis geëxploiteerd wordende suikerfabrieken Tjalamadoe en Tasikmadoe en de aan den soesoehoenan van Soerakarta toebehoorende onderneming Manishardjo in 1906 152 204 pikol suiker verkregen hebben van 1293 bouws.

Door den resident van Soerakarta is bij besluit van 25 Januari 1907 (zie Jav. Ct. 1907 n°. 10) eene regeling vastgesteld omtrent het waterbeheer op en nabij gehuurde gronden in zijn gewest.

---

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

1°. INLANDSCHE LANDBOUW.

a. Eenjarige gewassen.

Rijst. Opgaven omtrent den omvang van den rijstbouw zijn slechts ontvangen met betrekking tot de contrôle-afdeeling Menado. De bevloeibare, van regen afhankelijke en op moerasgronden aangelegde rijstvelden besloegen aldaar respectievelijk 3071, 16 en 87 bouws, terwijl de oppervlakte der tegalvelden 1143 bouws bedroeg. Hiervan waren beplant 2183 bouws sawah en 701 bouws tegalgronden. De totale met padi beplante oppervlakte in de residentie Menado bedroeg 12 489 bouws, waarvan 11 045 bouws slaagden.

De uitkomsten van den rijstoogst waren in 1906 over het algemeen bevredigend en beter dan in 1905, behalve in de afdeeling Priaman (Padangsche Benedenlanden), eenige onderafdeelingen van Atjèh en onderhoorigheden, de afdeelingen Noorderdistricten, Makasser en Takalar (Celebes en onderhoorigheden), Amoerang (Menado), Kroë (Benkoelen), Amoentai en Martapoera en de onderafdeelingen Koetei en Boeloengan (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), de onderafdeeling Oost-Lombok en de afdeeling Djembrana (Bali en Lombok), en hier en daar in de residentie Djambi, waar, tengevolge van droogte, muizen en insectenplaag, hoogen waterstand en, zooals in Koetei, van ingetreden „lali" (verbod om eenigen arbeid te verrichten, naar aanleiding van ongunstige voorteekens), de opbrengst tegenviel. Buitengewoon gunstig waren zij in de afdeeling Kandangan (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), en wel voornamelijk in de onderafdeeling Batangalai en Laboehanamas, waar de productie ruim 15½ millioen gantangs of 75 000 pikol meer bedroeg dan in 1905, waarvan in de districten Amandit en Benoea IV respectievelijk 5½ en 4 millioen gantangs, tegen slechts ½ millioen gantangs in elk dezer districten in 1905. De totale productie in de residentie Banka en onderhoorigheden bedroeg ruim 173 771 pikol, tegen 112 557 pikol in 1905, en op Billiton 61 393 pikol, tegen 39 036 pikol in 1905.

De wijze van bewerken en bemesten, zoomede de zorg voor de kweekbedden en goed zaaizaad, lieten, behalve ter Sumatra's Westkust, in Menado en op Billiton, weder veel te wenschen over. In het district Romoon der afdeeling Amoerang (Menado) werd de padi volgens de methode-Holle uitgezaaid; in Benkoelen werden voor zaad de rijpste en beste aren afgezonderd, hetgeen eveneens het geval was op Billiton, waar ook zaad gebezigd werd van eenige rijstvariëteiten uit Palembang en Sampit, welke een beteren oogst opleverden dan de inheemsche. In de afdeelingen Djambi en Moearotembesi werden de proefaanplantingen van laatrijpende soorten door onverwacht ingetreden hoogen waterstand geheel verwoest en werden de proeven met de cultuur van Siameesche drijfrijst voortgezet met ter plaatse gewonnen zaad; die in het district Moearotebo slaagden wederom uitstekend, zoodat een voldoende hoeveelheid zaad aanwezig is om de proefnemingen elders uit te breiden. In Palembang — vooral in de Pasemahlanden — werd, dank zij de tewerkstelling van de irrigatie-mantri's en een drietal ervaren landbouwers van Java (vgl. K. V. 1906, kol. 252), voor de bevloeiingswerken veel gedaan. In Koerintji (Djambi) heeft de bevloeiing kunstmatig plaats door het afdammen van riviertjes, het aanleggen van waterleidingen en door middel van scheppraderen. De oogst was hier zeer overvloedig, zoodat de in de doesoens opgelegde rijstvoorraden enorm groot zijn. In de Lampongsche districten werden hier en daar enkele sawahs aangelegd; in de afdeeling Ommelanden van Telokbetong werd sawahbouw gedreven door de aldaar gevestigde Javaansche immigranten.

Schaarschte van voedingsmiddelen kwam slechts voor in de onderafdeelingen Kadjang (Oosterdistricten) en Toerateja-landen (Zuiderdistricten) van de residentie Celebes en onderhoorigheden, in de zuidelijke marga's der afdeeling Kroë (Benkoelen) en in de Doesoen- en Dajaklanden (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo).

Zoowel door ontginning van boschterrein als door aanleg van nieuwe watertoevoerleidingen en afvoerkanalen werd de rijstcultuur uitgebreid in Celebes en onderhoorigheden, Amboina, Sumatra's Westkust, Djambi, Palembang, de Oostkust van Sumatra [1]), Atjèh en onderhoorigheden en de afdeeling Djembrana (Bali en Lombok). Nieuwe waterwerken kwamen tot stand in de Padangsche Bovenlanden, Atjèh en onderhoorigheden, Celebes en onderhoorigheden, Menado, Palembang en de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. Vooral in laatstgenoemd gewest werden tal van moerasgronden voor de padicultuur geschikt gemaakt.

Opgaven betreffende de marktprijzen van rijst werden slechts van de na te noemen gewesten ontvangen:

Sumatra's Westkust	f 2,50	à f 12	per	pikol.
Atjèh en onderhoorigheden	6,—	» 10	»	»
Benkoelen	10,—	» 18	»	»
Amboina	6,—	» 9	»	»
Bali en Lombok	4,25	» 6	»	»

De invoer van rijst bedroeg ter Sumatra's Westkust van Birmah, Saigon, Singapore en Pinang 9 529 698 K.G., tegen 14 467 042 K.G. in 1905, in Atjèh en onderhoorigheden van Siam en Rangoon ± 9 930 230 K.G., in Benkoelen van Batavia en Padang 1 327 748 K.G., tegen 1 449 341 K.G. in 1905, in Palembang 10½ millioen K.G., tegen ruim 17 millioen K.G. in 1905, in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo ruim 250 000 pikol (waarvan de helft bestemd voor de afdeeling Koetei en de Noordoostkust van Borneo), tegen 185 000 pikol in 1905 [2]), in Banka en onderhoorigheden van Singapore, Batavia, Bantam, Cheribon, Djoeana en Palembang 2 931 472 K.G. gepelde en 145 680 K.G. ongepelde rijst; in Billiton van Batavia en Singapore 150 333 pikol (waarvan 74 679 pikol bestemd voor de Chineesche mijnwerkers der Billiton-Maatschappij), tegen 163 603 pikol in 1905, in de Westerafdeeling van Borneo uit Singapore 59 636 pikol, tegen 236 000 pikol in 1905, in Bali en Lombok van buiten en

---

1) In dit gewest is, bij wijze van tijdelijken maatregel, een op het gebied van inlandschen landbouw en het traceeren en aanleggen van kleine bevloeiingswerken ervaren Soendanees in dienst gesteld, omtrent wiens verrichtingen zeer goede berichten werden ontvangen.

2) Niettegenstaande de grootere invoer in 1906, was de productie over het geheele gewest toch gunstiger dan in 1905, hetgeen blijkt uit de opbrengst van de vertieningsbelasting, welke in 1906 f 24 252 545 bedroeg, tegen f 21 872 977 in 1905.

binnen Nederlandsch-Indië respectievelijk 31 007 en 3718 pikol, en in Djambi van Singapore 2 633 408 K.G. (van welke hoeveelheid een groot deel bestemd was voor de ageerende troepenmacht), tegen 2 376 211 K.G. in 1905. Uit Lombok en de gouvernementsafdeelingen van Bali werd weder eene belangrijke hoeveelheid rijst uitgevoerd, namelijk 225 886 pikol gepelde en 163 474 pikol ongepelde rijst, tegen respectievelijk 310 383 en 49 940 pikol in 1905. Voorts werd uitgevoerd uit Padang naar de overige kustplaatsen van Sumatra's Westkust en naar die van Benkoelen en Tapanoeli 2 923 649 K.G., tegen 2 462 304 K.G. in 1905, uit de Westerafdeeling van Borneo kleine hoeveelheden naar Singapore, Riouw en Serawak en uit Indragiri (Riouw en onderhoorigheden) ongeveer 123 670 pikol.

Overige eenjarige gewassen (andere dan rijst). De oogst van deze gewassen, welke nagenoeg overal in geringe mate worden verbouwd, hetzij als tweede gewas op ladangs, hetzij op nieuw ontgonnen gronden, was wederom over 't algemeen bevredigend. Voornamelijk worden mais, tabak, cassave, bataten, peulvruchten en groenten geteeld en hier en daar een weinig suikerriet.

De tabakscultuur ter Sumatra's Westkust gaf alle reden tot tevredenheid. Naar Singapore en Pinang werd 859 204 K.G. tabak uitgevoerd, tegen 860 321 K.G. in 1905. In de Lampongsche districten is de productie nog steeds gering; alleen in de Rembang-streek (afd. Toelangbawang) wordt de tabak op eenigszins groote schaal verbouwd. De van bestuurswege aangewende pogingen om een débouché voor deze tabak op de Europeesche markt te vinden bleven tot dusver vruchteloos, terwijl de veel eenvoudiger pepercultuur de uitbreiding van de tabakscultuur in den weg staat. Tot de overige streken, waar men zich op eenigszins uitgebreide schaal op de tabakscultuur toelegt, behooren de afdeelingen Noorder-, Zuider- en Oosterdistricten, Takalar en Saleier van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, de afdeeling Midden-Celebes der residentie Menado, de eilanden Makian en Halmahera (Ternate en onderhoorigheden), Bali en Lombok, de onderafdeeling Noord-Flores en het landschap Waihale-Webikoe (Timor en onderhoorigheden) en de afdeeling Redjang en Lebong van de residentie Benkoelen. De in Djambi genomen proeven met Pajokoemboeh-tabak leverden over 't algemeen gunstige resultaten op.

Op Billiton en Amboina wordt vrij algemeen cassave geteeld, voor een belangrijk deel als voedingsmiddel ter vervanging van de rijst bij minder goeden oogst.

Ter bevordering van de katoencultuur in Palembang, is in September 1906 een tijdelijk ambtenaar naar dat gewest gedirigeerd, ten einde den geheelen oogst in de benedenstreken mede te maken en naar geschikte plaatsen om te zien voor de vestiging van het proefveld en de demonstratievelden, waarvoor in Juni tevoren fondsen beschikbaar waren gesteld (zie K. V. 1906, kol. 254). In November d. a. v. is dien ambtenaar eene studiereis naar Britsch-Indië opgedragen, ten einde zich ook op de hoogte te stellen van de wijze waarop de katoencultuur aldaar gedreven wordt. De ter hoofdplaats Palembang gevestigde Djambi-Maatschappij zal eene proef nemen met den opkoop van in het gewest geproduceerde katoen, ten einde het product machinaal te zuiveren en daarna op de Europeesche markt te brengen. In Djambi, waar in 1905 de proefaanplantingen van Palembangsche en Egyptische katoen in de afdeelingen Djambi en Moearotembesi uitstekend slaagden, zijn de in 1906 op uitgebreider schaal, zoowel door het bestuur als door de bevolking aangelegde proefaanplantingen totaal mislukt tengevolge van de zeer abnormale weersgesteldheid. In het volgend jaar zullen de proeven worden herhaald met door de Vereeniging ter bevordering van de katoencultuur te Hengelo geleverd Sea-islandkatoenzaad. De oogst van katoen in de afdeeling Amoentai (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) was, vooral in de districten Tabalang, Kloewa en Balangan, bevredigend. Zoowel in de genoemde afdeeling als in Kandangan had de overjarige katoen veel te lijden van rupsen, terwijl de proefaanplantingen in de districten Amandit en Benoea IV zoo goed als niets opleverden. De uitvoer van katoen uit Singaradja (Bali) vertegenwoordigde eene waarde van f 50 276, tegen f 37 467 in 1905; die uit Lombok bedroeg 11 470 pikol, tegen 13 878 pikol in 1905.

Uit de afdeeling Boeleleng (Bali en Lombok) werd wederom vrij veel katjangtanah uitgevoerd, namelijk 34 700 pikol, tegen 51 370 pikol in 1905. De uitvoer uit de onderafdeeling Oost-Lombok bedroeg 2 021 pikol, tegen 1 352 pikol in 1905.

De indigo-cultuur is slechts van eenige beteekenis in de Westerafdeeling van Borneo (Pontianak en Ommelanden), waar het product voor plaatselijke blauwververijen bestemd is. In Benkoelen wordt deze cultuur zoo goed als niet meer gedreven.

Uitgebreide aanplantingen van ananas vindt men in de afdeelingen Tandjoengpinang en Batam (Riouw en onderhoorigheden). Naar Singapore werden van Batam ongeveer 620 000 stuks uitgevoerd, tegen 736 000 stuks in 1905. Zoowel de cultuur van ananas als de teelt van groenten breidde zich, door de bemoeiingen van bestuurswege, belangrijk uit in Groot-Atjèh, en voorts ook ter Sumatra's Westkust, in streken waar de rijstoogst niet voldoende is om in de behoeften van de bevolking te voorzien.

De suikercultuur onderging eenige uitbreiding ter Sumatra's Westkust en in Atjèh en onderhoorigheden; in de XXVI Moekims werden aan de hoofden van bestuurswege uit Cheribon afkomstige stekken verstrekt.

Djagoeng wordt in verscheidene gewesten vóór of tegelijk met rijst verbouwd. In Gorontalo (Menado) neemt dit gewas onder den naam van „miloe” een voorname plaats in. Elders wordt het verbouwd om bij eventueele rijstschaarschte in de behoefte aan voedingsmiddelen te kunnen voorzien.

b. Overjarige gewassen.

Koffie. De koffie-cultuur onderging eenige uitbreiding in Benkoelen en in Djambi. Uit Koerintji, waar deze cultuur zeer belangrijk is, had voornamelijk uitvoer plaats naar Tapan (Sumatra's Westkust), waar f 35 tot f 45 per pikol werd betaald. Uit de afdeeling Zuiderdistricten van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden werd naar Makasser van Bonthain 7257 pikol uitgevoerd, tegen 5923 pikol in 1905, en uit Boeloekoemba 1130 pikol, tegen 330 pikol in 1905. Voorts wordt nog koffie verbouwd in het landschap Lamaknen en, doch op kleine schaal, op Adonare en Flores (Timor en onderhoorigheden). De uitvoer naar Makasser bedroeg ongeveer 9400 K.G.

Klappernoten. De klappercultuur breidde zich wederom allerwegen uit. Uit Sumatra's Westkust, waar in Pajokoemboeh, Poeardatar en Mahat (afd. L Koto, res. Padangsche Bovenlanden) 96 000 noten werden uitgeplant, werd 6 498 764 K.G. copra uitgevoerd, tegen 6 483 333 K.G. in 1905; uit Benkoelen, waar zich vooral op de eilanden der afdeeling Kroë uitgestrekte klappertuinen bevinden, die echter in 1906 veel te lijden hadden van klappertorren en ander schadelijk gedierte, 85 255 K.G. copra (tegen 172 928 K.G. in 1905) en 15 071 L. klapperolie (23 158 L. in 1905), en uit de Oostkust van Sumatra ruim 2 millioen K.G. copra (1 776 958 K.G. in 1905). In Groot-Atjèh, waar de prijzen in 1906 eene ongekende hoogte bereikten, waarom in de VI Moekims 20 000 noten werden uitgeplant, bedroeg de uitvoer 7728 pikol en uit de onderafdeeling Lhô' Seumawè werd 1 036 009 K.G. copra uitgevoerd, terwijl op Simeuloe en omliggende eilanden 8477 pikol copra werd geproduceerd (9476 pikol in 1905). Op Billiton werden 46 886 klapperboomen bijgeplant (tegen 46 345 in 1905), doch de copraproductie was, tengevolge van de vele regens, kleiner dan in 1905, namelijk 11 817 pikol, tegen 21 971. In de Westerafdeeling van Borneo werd, met bestemming voor de oliefabrieken ter hoofdplaats Pontianak, 214 189 pikol copra en 2 572 990 L. klapperolie geproduceerd (tegen respectievelijk 259 600 pikol en 2 834 252 L. in 1905), terwijl uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo ongeveer 607 948 K.G. copra (3 273 000 K.G. in 1905) en 695 000 stuks klappernoten (766 000 in 1905) werden uitgevoerd. In de residentie Riouw en onderhoorigheden beliep de uitvoer naar Singapore uit den Poelau Toedjoeh-archipel 113 584 pikol copra, ter waarde van $ 924 281, tegen 169 918 pikol, ter waarde van $ 1 285 715, in 1905, uit de afdeeling Karimoen 930 pikol copra en 7080 stuks klappers, tegen 1347 pikol copra en 8200 noten in 1905, uit de afdeeling Batam ongeveer 57 500 klappers, tegen 201 200 stuks in 1905, en uit de afdeeling Lingga 457 pikol copra en 77 618 stuks noten, tegen 148 pikol copra en 42 000 noten in 1905. Bovendien had nog een belangrijke uitvoer van klappers en copra plaats uit den Poelau Toedjoeh-archipel naar de residentie Westerafdeeling van Borneo. Uit Ternate werd voor eene waarde van f 149 286 aan copra uitgevoerd, terwijl de copra-uitvoer uit de afdeeling Djembrana (Bali) en uit Lombok respectievelijk 4213 en 52 129 pikol bedroeg (10 343 en 95 128 pikol in 1905). Ook de uitvoer van copra van de kuststreken der Mandarsche landschappen (Celebes en on-

derhoorigheden), der onderafdeelingen Beloe, Sawoe en Roti en der afdeeling Flores (Timor en onderhoorigheden), zoomede die van de Tanimbar-eilanden (Amboina) was zeer belangrijk. Langs de kust van Zuid-Nieuw-Guinea worden bijna overal uitgestrekte klappertuinen aangetroffen en in onderscheidene strandkampongs heeft een levendige ruilhandel in copra plaats. In het algemeen zouden de klapperaanplantingen nog meer kunnen opleveren indien er, zoals redelijkerwijze verwacht zou mogen worden, wat meer zorg aan de cultuur werd besteed.

Sago. De sago- (roembia-) cultuur bleef vrijwel stationnair; van belang is zij op de eilanden der afdeeling Bengkalis (Oostkust van Sumatra), in Riouw en onderhoorigheden, op Billiton, in enkele afdeelingen der Westerafdeeling van Borneo, in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, in Ternate en onderhoorigheden en in Amboina, in welk laatste gewest de sago het hoofdvoedsel der bevolking uitmaakt. Uitbreiding onderging de sagocultuur slechts in de afdeeling Lingga (Riouw en onderhoorigheden), waar, door het oprichten van eene sagowasscherij, een betere afzet van het onzuivere product werd verkregen. In de afdeeling Bengkalis werden de bestaande 5 sagowasscherijen met een tweetal vermeerderd. Uit laatstgenoemde afdeeling werd uitgevoerd 37 000 pikol, tegen 4840 pikol in 1905; uit de residentie Riouw en onderhoorigheden naar Singapore: van Lingga 102 350 pikol gezuiverde sago en 60 090 pikol ruwe sago, tegen respectievelijk 4499 en 1480 pikol in 1905, van Indragiri 102 350 pikol ruwe sago, tegen 118 381 pikol in 1905 en van Karimoen 42 507 pikol gezuiverde sago, tegen 43 776 pikol in 1905. De marktprijzen bedroegen voor gezuiverde sago \$ 1,12^5 à \$ 1,35 per pikol, tegen \$ 1,12^5 à \$ 1,25 in 1905, en voor ongezuiverde \$ 2,60 à \$ 2,95 per pikol, tegen \$ 2,85 à \$ 3,40 in 1905. Op Billiton en in het district Margasari (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) werden respectievelijk 5170 en 11 230 sagoboomen bijgeplant. Uit genoemd district werden 1.8 millioen ataps uitgevoerd, tegen 1½ millioen in 1905; de uitvoer van sago was van geen beteekenis.

Peper. De cultuur van dit gewas werd in verschillende gewesten uitgebreid, o. a. in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (vooral in de afdeelingen Kandangan, Martapoera en Sampit en in de districten Poeloelaoet en Tjantoeng van de afdeeling Tanahboemboe), Atjèh en onderhoorigheden, Banka en onderhoorigheden, Billiton (district Manggar), Westerafdeeling van Borneo (afdeeling Sambas), Benkoelen (vooral in de afdeeling Kauer) en in de Lampongsche districten. De uitvoer uit Benkoelen bedroeg 202 685 K.G. (waaronder 65 857 K.G. witte en 136 828 K.G. zwarte peper), tegen 1400 pikol (waaronder 900 pikol zwarte peper) in 1905. De prijzen bedroegen voor witte peper f 30 à f 43 en voor zwarte f 18 à f 21 per pikol. De oogst in de Lampongsche districten was bijzonder overvloedig en wordt op 175 000 pikol geschat. Van de Oostkust van Sumatra werd bijna 1½ millioen K.G. uitgevoerd, tegen 1 279 736 K.G. in 1905; de prijzen liepen echter niet onbelangrijk terug, en wel van \$ 580 per kojang in 1905 tot \$ 450 per kojang in 1906. Op Banka, waar het aantal peperranken met 50 % vermeerderde, werd 15 096 pikol peper geproduceerd, tegen 13 117 pikol in 1905. Via Muntok werd naar Batavia, Cheribon, Semarang, Soerabaja en Palembang 7966 K.G. zwarte en 367 878 K.G. witte peper uitgevoerd. De uitvoer van Billiton bedroeg 3807 pikol (1785 pikol zwarte en 2022 pikol witte peper), tegen 3354 pikol in 1905; die uit de Westerafdeeling van Borneo 193 356 K.G. witte en 92 156 K.G zwarte peper, tegen respectievelijk 79 460 en 49 780 K.G. in 1905; die uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 12 776 pikol witte en 8595 pikol zwarte peper, tegen respectievelijk 9034 en 2856 pikol in 1905. In de afdeelingen Kandangan en Amoentai legt men zich in den laatsten tijd op de cultuur van cubebe (staartpeper) toe; aldaar werden ruim 200 000 plantjes in den grond gebracht. In Amoentai belooft deze cultuur eene volkscultuur te worden. Het product brengt op de pasars f 27,50 per pikol droog en f 12,50 per pikol nat op. Omtrent de pepercultuur in Atjèh en onderhoorigheden zie men hoofdstuk C, § 3.

Muskaatnoten. Tengevolge van ziekten en plagen en de lage prijzen gaat deze cultuur meer en meer achteruit. Zij is nog van beteekenis in de afdeelingen Amboina en Saparoea (residentie Amboina), waar eenige uitbreiding plaats had, in Atjèh en onderhoorigheden, in Benkoelen, hier en daar in de afdeeling Sambas (Westerafdeeling van Borneo), in Ternate en onderhoorigheden en op het eiland Siaoe (Menado). Uitgevoerd werd van Sumatra's Westkust 201 937 K.G. muskaatnoten en 53 954 K.G. foelie, tegen 193 841 K.G. noten en 36 565 K.G. foelie in 1905; uit Benkoelen ongeveer 3034 K.G. noten en 160 K.G. foelie, tegen respectievelijk 2840 en 630 K.G. in 1905 (de prijzen der noten en foelie varieerden respectievelijk van f 50 tot f 60 en van f 75 tot f 90 per pikol); uit Ternate voor eene waarde van f 33 927 aan noten en voor f 10 057 aan foelie en van de Oostkust van Sumatra 81 421 K.G. noten en 12 237 K.G. foelie, tegen 86 016 en 15 346 K.G. in 1905. Omtrent Atjèh zie men hoofdst. C, § 3.

Gambir. Deze cultuur breidde zich uit in Banka en onderhoorigheden, in de afdeelingen Mampawa, Landak en Sambas der residentie Westerafdeeling van Borneo en in de afdeeling Indragiri der residentie Riouw en onderhoorigheden. Uitgevoerd werd van Sumatra's Westkust naar het buitenland 124 431 K.G., tegen 96 984 K.G. in 1905, terwijl voor het binnenlandsch gebruik 659 318 K.G. (tegen 574 002 K.G. in 1905) geproduceerd werd. De uitvoer van Banka en onderhoorigheden naar Batavia, Bantam, Semarang, Soerabaja, Palembang, Deli en Pontianak bedroeg 129 623 K.G. (2100 pikol), tegen 5383 pikol in 1905, en die uit de Westerafdeeling van Borneo naar Java 2 365 554 K.G., tegen 1 834 450 K.G. in 1905.

Andere overjarige gewassen. De cultuur van Ficus elastica breidde zich, dank zij de ingrijpende bemoeienis van bestuurswege en het kosteloos verstrekken van zaad en plantjes door het departement van landbouw, zeer uit. In de afdeeling Amoentai (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) geeft de verkoop van stekken aan velen een middel van bestaan. In Djambi werd, onder toezicht van een in den botanischen tuin van het departement van landbouw te Buitenzorg opgeleiden cultuurmandoer, nabij de hoofdplaats een cultuurtuin aangelegd, waar, behalve met het drijven van verschillende nuttige cultures en de teelt van vruchtboomen, ook een aanvang werd gemaakt met den aanplant van Ficus elastica en andere getahpertja en caoutchouc leverende boomen. Ter Oostkust van Sumatra is de bevolking reeds in het bezit van uitgestrekte ramboengaanplantingen, welke nog steeds uitgebreid worden. In de Westerafdeeling van Borneo werd de cultuur van Ficus elastica tot dusver zonder gunstig resultaat beproefd. De uitvoer van getahpertja en caoutchouc van Sumatra's Westkust bedroeg respectievelijk 154 660 K.G. en 183 918 K.G., tegen 94 104 K.G. en 182 476 K.G. in 1905.

Uit Sampit (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) werden 65 000 stuks uit nipah vervaardigde kadjangmatten, zoomede ruim 721 000 stuks onbewerkte nipah-bladeren uitgevoerd, tegen respectievelijk 114 000 en 559 000 stuks in 1905. In de afdeelingen Toelangbawang en Semangka (Lampongsche districten), waar uitgestrekte nipahbosschen worden aangetroffen, wordt een levendige handel in nipah gedreven. Bepaalde aanplantingen van nipah komen alleen voor in Sawito (Celebes en onderhoorigheden) en in de afdeeling Asahan (Oostkust van Sumatra).

In de districten Amoentai, Alabioe, Margasari, Bekoempai, Pleihari en Maloeka (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) wordt op ruime schaal poeroen aangeplant, een soort van biezen waaruit de bekende kampils (matten) worden vervaardigd. Naar Deli en Java werden in 1906 194 000 kampils uitgevoerd. De prijzen dezer matten variëerden tusschen f 4 en f 5 de 100 stuks.

Met de uitbreiding der pinangcultuur werd voortgegaan ter Oostkust van Sumatra, in Atjèh en onderhoorigheden (in 't bijzonder in de afdeeling Lhō' Seumawè, waar men als 't ware pinangbosschen aantreft) en in de Westerafdeeling van Borneo, zoomede in Billiton, waar in 1906 19 398 boomen werden bijgeplant. Uit de Westerafdeeling van Borneo werd 56 939 pikol (tegen 32 000 pikol in 1905), uit Sumatra's Oostkust 56 720 pikol (tegen 48 450 pikol in 1905) en uit Billiton 645 pikol (tegen 200 pikol in 1905) pinangnoten uitgevoerd. Verder werden uit de Oosterdistricten en Saleier (Celebes en onderhoorigheden), waar de pinang echter niet bepaald gecultiveerd wordt, groote hoeveelheden pinangnoten naar Java verscheept. Omtrent den uitvoer uit Atjèh en onderhoorigheden zie men hoofdstuk C, § 3.

De arèn-cultuur breidde zich uit in Menado, op Billiton en in de Westerafdeeling van Borneo (Tajan, Landak, Mampawa en Sanggau). Op Billiton werden 10 150 boomen bijgeplant. In Celebes en onderhoorigheden wordt deze cultuur, zonder bepaalden bijplant, in de bergdistricten gedreven. Uit de Westerafdeeling van Borneo wordt arèn-suiker naar Serawak uitgevoerd.

Betreffende de kapokcultuur zijn alleen opgaven ontvangen aangaande de onderafdeelingen Lhō' Seumawè en Tapa' Toean (Atjèh en onderhoorigheden). De uitvoer uit eerstgenoemde onderafdeeling bedroeg 19 879 K.G., tegen 4882 K.G. in 1905, en uit Tapa' Toean werd voor eene waarde van f 4060 uitgevoerd (f 5836 in 1905). In de residentie Menado wordt deze cultuur met succes gedreven in de afdeeling Gorontalo en in 1906 is zij ook in de afdeeling Amoerang van dat gewest ingevoerd. Voorts werd in de districten Boeding en Tandjoengpandan (Billiton) veel werk van de kapokcultuur gemaakt; het product bracht hier f 30 per pikol op.

Aan cassia (wilde kaneel) werd in 1906 van Sumatra's Westkust eene hoeveelheid van 704 959 K.G. uitgevoerd, tegen 598 577 K.G. in 1905. Hetzelfde gewest produceerde 66 951 K.G. benzoë, tegen 72 717 K.G. in 1905.

Aan de cultuur van cardamon, welke hier en daar in de bergstreken van Benkoelen gedreven wordt, werd, zooals gewoonlijk, weinig zorg besteed. De uitvoer bedroeg 9193 K.G., tegen 6660 K.G. in 1905; de prijs varieerde tusschen f 45 en f 50 de pikol.

De cultuur van kruidnagelen breidde zich eenigszins uit in het district Sonder (Menado), waar het aantal boomen thans ± 23 500 bedraagt, waarvan reeds 3870 vruchtdragend. De kruidnagel-oogst op Amboina en de Oeliasers was zeer bevredigend.

De cultuur van rotan was van belang in Sumatra's Westkust, ter Oostkust van Sumatra, in de afdeeling Toelangbawang der residentie Lampongsche districten, in Palembang, in Djambi en in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. In laatstgenoemd gewest, waar dit gewas overigens overvloedig in het wild langs de rivieren voorkomt, wordt het bepaald gecultiveerd in de afdeelingen Martapoera, Kandangan, Amoentai, Boven-Kahajan, Midden- en Boven-Kapoeas en Marabahan, waartoe de bevolking door het bestuur wordt aangemoedigd door het verstrekken van zaad en eigendomsbewijzen voor aangelegde tuinen. In Midden- en Boven-Kapoeas worden meer dan 2000 tuinen, met ± 1½ millioen struiken van rotan taman of segah aangetroffen en heeft steeds uitbreiding van de cultuur plaats. Slechts enkele tuinen leveren reeds product op, daar de meeste nog te jong zijn (7 à 8 jaar). In Palembang had, onder contrôle van de besturende ambtenaren, geregelde aanplanting van rotan segah plaats. De uitvoer uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bedroeg 13 millioen K.G., uit Sumatra's Westkust 3 946 473 K.G. (tegen 2 583 892 K.G. in 1905) en uit de Oostkust van Sumatra 2½ millioen K.G. Ook in de afdeeling Sintang der Westerafdeeling van Borneo wordt de rotan hier en daar cultuurproduct.

Van Takalar (Celebes en onderhoorigheden) werd eene belangrijke hoeveelheid bamboe naar Soembawa, Makasser en den Spermonde-archipel uitgevoerd.

In de kuststreken der residentie Timor en onderhoorigheden worden uitgestrekte lontar- (Borassus flabelliformus-) bosschen aangetroffen. Op Roti heeft op groote schaal bereiding van lontarsuiker plaats. Voorts vormen de bladeren der lontar-palmen een algemeen gebruikt materiaal voor dakbedekking.

De sirih-cultuur was van eenig belang in de bergregentschappen van de residentie Celebes en onderhoorigheden en in de afdeeling Pontianak en Ommelanden (Westerafdeeling van Borneo).

Kedele (Soya hispida) werd in de cultuurtuinen te Koeta Radja, Lam Njòng en Lhō' Nga (Atjèh en onderhoorigheden) aangeplant om het zaad onder de bevolking te kunnen verdeelen.

In de afdeeling Toelangbawang der Lampongsche districten werd widjen (Sesamum indicum) geplant. De uit de zaden van dit gewas verkregen olie werd hoofdzakelijk naar Palembang uitgevoerd.

Van Sumatra's Oostkust werd uitgevoerd 4 millioen K.G. koelit bakau en tengar, terwijl de uitvoer van balam- en soenteivruchten, waaruit de bekende, voor de zeepfabricatie bestemde boomtalk geperst wordt, steeds toeneemt.

2°. GOUVERNEMENTS-CULTURES.

a. Gouvernements-koffiecultuur ter Sumatra's Westkust en in Tapanoeli.

Hoewel de belangstelling van de bevolking in de gouvernements-koffiecultuur in 1906 even gering bleef als vroeger, had het onderhoud der plantsoenen, dank zij de strenge contrôle, toch naar behooren plaats.

Volgens de ontvangen opgaven zouden gedurende 1905/06 zijn bijgeplant: in de Padangsche Benedenlanden 24 400, in de Padangsche Bovenlanden 5 523 021 en in Tapanoeli 1 104 903, of in het geheel 6 652 324 koffieboomen. Het aantal vruchtdragende boomen zou, volgens eene weinig vertrouwen verdienende schatting, op ult. December 1906 respectievelijk hebben bedragen 670 145, 77 388 178 en 4 608 644.

Het aantal der bij de koffiecultuur ingedeelde huisgezinnen daalde in het plantjaar 1905/06 van 213 956 tot 211 959. Bijzondere oorzaken voor deze vermindering zijn niet opgegeven. Indeeling bij en vrijstelling van cultuurdienst hadden op de gewone wijze plaats. De oogst van 1906 bedroeg 14 114 pikol (tegen 58 054 pikol in 1905), in welk totaal de Padangsche Benedenlanden met 338, de Padangsche Bovenlanden met 10 008 en Tapanoeli met 3768 pikol deelden, of respectievelijk 888, 37 665 en 5387 minder dan in 1905. Aan gewone koffie tweede soort was onder den oogst van 1906 begrepen 1067 en aan Liberia-koffie 2068 pikol (in 1905 respectievelijk 2921 en 1095 pikol). De geringe oogst moet voornamelijk worden toegeschreven aan de minder gunstige weersgesteldheid.

De oogst van 1907 werd op ult. Juli 1907 geraamd voor de Padangsche Benedenlanden op 600, voor de Padangsche Bovenlanden op 20 200 en voor Tapanoeli op 4764 pikol, of te zamen 25 564 pikol, waarvan aan Liberia-koffie 1464 pikol.

Omtrent de op den oogst van 1906 gevallen kosten en de voor het product in de te Padang gehouden veilingen behaalde vrij bevredigende prijzen zij verwezen naar bijlage UU. De proef met den opleg zal worden voortgezet, hoewel de prijzen der legkoffie niet noemenswaard verschilden van die van gewone koffie.

Klachten over de sorteering van het product werden niet vernomen.

b. Gouvernements-caoutchouc-onderneming.

De buitengewoon gunstige resultaten, die op het Maleische schiereiland zijn verkregen met den aanplant van Hevea brasiliensis (Pararubber), een uit Brazilië afkomstige caoutchouc leverende boomsoort, hebben den directeur van landbouw aanleiding gegeven om een plaatselijk onderzoek te doen instellen ter beantwoording van de vraag, of aan de andere zijde van Straat Malaka, in ons gebied, niet terreinen zouden te vinden zijn, die aan gelijke climatologische voorwaarden overeenkomstige bodemeigenschappen verbinden en dus even geschikt voor de caoutchouc-cultuur zouden zijn als die op Malaka. Daarbij stond de gedachte op den voorgrond om, zoo het onderzoek bevredigend mocht uitvallen, de oprichting van eene gouvernements caoutchouc-onderneming in ernstige overweging te nemen.

Nadat het bewuste onderzoek aan het licht had gebracht, dat voor het doel zeer geschikte terreinen aanwezig zijn in de onmiddellijke nabijheid van Langsar (Atjèh en onderhoorigheden), is bij Gouv. Bt. 21 Jan. 1907 n°. 49 (Ind. St. n°. 55) besloten om aldaar de gouvernements-onderneming te vestigen, en is de directeur van landbouw gemachtigd om voor personeel, administratie en verdere uitgaven voor de onderneming te beschikken over de jaarlijks bij de begrooting daarvoor toegestane bedragen. Het Europeesch personeel wordt niet aanstonds in vasten dienst genomen, doch zal, op de wijze als bij particuliere ondernemingen gebruikelijk is, naast eene vaste bezoldiging een aandeel in de winst genieten.

3°. PARTICULIERE ONDERNEMINGEN.

a. Landbouwondernemingen op gronden, door het Gouvernement in erfpacht of in huur afgestaan.

Voor deze rubriek zijn slechts opgaven ontvangen van 58 ondernemingen, welke gezamenlijk beschikten over nagenoeg 85 500 bouws, met eene beplante uitgestrektheid van ruim 9800 bouws.

Bij 30 van deze 58 ondernemingen was koffie de eenige dan wel de hoofdcultuur, met een opbrengst van 16 378 pikol koffie,

ten deele Liberia-soort, terwijl over 1905, ten aanzien van 31 ondernemingen, eene productie van 17 839 pikol gewone en Liberia-koffie was opgegeven.

Omtrent den oogst van andere, hetzij als hoofd- hetzij als bijproduct geteelde gewassen, zie men tabel I van bijlage VV.

b. LANDBOUWONDERNEMINGEN, WELKE (IN DE ONDER RECHTSTREEKSCH BESTUUR STAANDE STREKEN) UITSLUITEND BERUSTEN OP OVEREENKOMSTEN MET DE BEVOLKING.

De ondernemer van een der twee in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bestaande tabaksondernemingen ging ook in 1906 voort met de verstrekking van jonge tabaksplantjes aan de bevolking en het opkoopen van de daarmede verkregen tabak (2062 K.G.).

Van de zes in de Lampongsche districten werkende ondernemingen werden alleen door de koffie-onderneming Wai Halim opgaven verstrekt. Zij verkreeg een zeer goeden oogst en verscheepte naar Java en het buitenland eene hoeveelheid van 313 417 K.G. koffie.

Een tweetal koffie-ondernemingen in Palembang verkregen een gezamenlijken oogst van 73 417 pikol.

c. LANDBOUWONDERNEMINGEN OP GRONDEN DOOR HET GOUVERNEMENT IN EIGENDOM AFGESTAAN.

Opgaven omtrent de productie der specerijperken in de afdeeling Banda (res. Amboina) zijn over 1906 niet ontvangen. De voornamelijk voor de klapperteelt gebezigde particuliere landerijen in de residentie Menado produceerden in 1906 870 441 klappers, tegen 769 352 in 1905. Bovendien leverden zij 206 pikol muskaatnoten en 29,5 pikol foelie op, tegen respectievelijk 227 en 31,5 pikol in het voorafgegane jaar. Voor één op eigendomsgronden gevestigde onderneming in genoemd gewest vindt men voorts nog vermeld eene productie van 2 pikol koffie.

De ondernemingen in de afdeelingen Makasser, Noorderdistricten en Zuiderdistricten van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden leveren over het algemeen slechts geringe hoeveelheden padi, klappers, bamboe, ooft, brandhout en visch op. Gegevens omtrent de productie werden slechts ontvangen met betrekking tot den padi-oogst in de Noorderdistricten, die 5368 pikol bedroeg (van ongeveer 338 bouws).

Voor eene nominatieve opgaaf van de particuliere landen en specerijperken zie bijlagen JJ en LL van deel I van den Indischen Regeeringsalmanak voor 1907.

d. LANDBOUWONDERNEMINGEN, GEVESTIGD OP GRONDEN, BIJ CONTRACT VERKREGEN VAN VORSTEN OF HOOFDEN VAN IN HET GENOT VAN ZELFBESTUUR GELATEN INLANDSCHE LANDSCHAPPEN.

De talrijke tot deze categorie behoorende ondernemingen in de residentie Oostkust van Sumatra (zie de gedetailleerde opgaaf in tabel II van bijlage VV) zijn in hoofdzaak bestemd voor het drijven van de tabakscultuur. Het aantal der in 1906 aldaar gewerkt hebbende ondernemingen bedroeg 106 (evenveel als in 1905), die eene gezamenlijke productie hadden van 347 856 pikol, tegen 320 474 pikol in 1905. De hoeveelheid tabak, oogst 1905, die in 1906 in Europa te gelde is gemaakt, bedroeg 225 369 pakken van 75 K.G. (8588 pakken minder dan in het voorafgegane jaar), met eene opbrengst van ongeveer f 54 500 000, d. i. dooreengenomen f 1,55 per ½ K.G., of f 0,56 meer dan in 1905 als middenprijs werd behaald. Deze buitengewoon gunstige resultaten waren voornamelijk het gevolg van de uitputting der voorraden Sumatra-dekblad op de wereldmarkt, waardoor de vraag buitengewoon groot was, maar bovendien, dank zij de gunstige weersgesteldheid, van de buitengewone goede hoedanigheid van het product.

Voor herbewouding met albizzia geeft men zich in Deli en Langkat veel moeite.

Koffie-aanplantingen werden in 1906 ter Oostkust van Sumatra aangetroffen op een 37-tal ondernemingen. De gezamenlijke opbrengst bedroeg 38 508 pikol, tegen 37 710 pikol van 34 ondernemingen in 1905.

De cultuur van de caoutchouc leverende Ficus elastica (ramboeng) werd op een tiental ondernemingen als nevencultuur gedreven; opgaven omtrent de opbrengst zijn echter niet verstrekt. Bovendien werden op sommige ondernemingen Hevea Brasiliensis (para-rubber) en klappers geteeld, terwijl één onderneming ook notemuskaat produceerde.

In Riouw en onderhoorigheden waren in 1906 een 11-tal ondernemingen in werking, waarvan 3 voor gambir (een dezer ondernemingen produceerde 5240 pikol), 1 voor getahpertja en caoutchouc, 2 voor para-rubber, 3 voor ananas en klappers en 2 voor klappers.

Van de ondernemingen in de Westerafdeeling van Borneo werden er enkele gebezigd voor de cultuur van peper, getahpertja, para-rubber, gambir en klappers.

De onderneming „Kamp" in Beneden-Koetei (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), wier koffie-aanplant zoo goed als verloopen is, oogstte in 1906 nog ± 500 pikol. De aanplant van rotan, waarmede in 1905 een begin was gemaakt, beslaat ± 30 bouws. De stand van het gewas was middelmatig. De klapperaanplant van de onderneming Apiapi in het landschap Pegatan onderging geen uitbreiding; de productie bedroeg ± 250 000 klappers (tegen 241 640 klappers in 1905), waaruit olie werd bereid, die te Kota Baroe werd verkocht.

II. BOSCHWEZEN.

§ I. JAVA EN MADOERA.

Het in Ind. St. 1897 n°. 61 opgenomen reglement voor het beheer der bosschen op Java en Madoera onderging verschillende wijzigingen bij Ord. van 26 April 1907 (Ind. St. n. 232).

Bij Ordn. van 30 Juni 1906 (Ind. St. n°. 302) en 10 Febr. 1907 (Ind. St. n°. 109) zijn de definitief ingerichte djatibosschen, behoorende tot de boschcomplexen West-Soelang (distrn. Soelang en Karangdjati, afdn. Rembang en Blora, res. Rembang) en Grobogan—Oendakan [1]) (distrn. Grobogan en Oendakan, afdn. Grobogan en Koedoes, res. Semarang), respectievelijk afgescheiden van de boschdistricten Rembang en Todanan, en Grobogan en Japara en tot houtvesterijen samengevoegd. Zij hebben eene uitgestrektheid van respectievelijk 5745 en 7347 H.A., waarvan 2286 H.A. en 2344 H.A. op 't oogenblik uit onproductief bosch bestaan. De houtopbrengst in de eerste periode wordt geschat op 6800 M³. en 15400 M³. timmerhout, bij een kapvlakte van 611 en 725 [2]) H.A. De inkomsten worden geraamd op f 187 356 en f 431 200 en de uitgaven op f 224 456 en f 406 200.

a. BOSCHBEHEER IN ENGEREN ZIN.

Uitgestrektheid en gesteldheid der bosschen. De uitgestrektheid der djatibosschen op Java en Madoera, die bij het einde van

[1]) Het bedrijfsplan van dit complex is goedgekeurd bij Gouv. Bt. 10 Febr. 1907 n°. 15 (Jav. Ct. n°. 13), bij welk besluit tevens eene wijziging tot stand kwam van de grenzen der boschdistricten Grobogan en Japara (zie Ind. St. 1907 n°. 110).

[2]) Bovendien zullen van dit complex 640 H.A. onproductieve terreinen in cultuur worden gebracht.

1905 op 649 247. H.A. was gesteld, bedroeg, als een gevolg van de daaromtrent verkregen juistere gegevens op ult. 1906 654 241 H.A.[1]) (± 527 000 H.A. grootendeels min of meer uitgekapt natuurbosch en ± 127 000 H.A.[2]) herbosschingen). Bij Gouv. Bt. 27 Dec. 1906 n°. 3 (Ind. St. n°. 552) zijn eenige bosschen en terreinen in de residentie Semarang aangewezen als in stand te houden wildhoutbosschen, terwijl bij Gouv. Bt. 16 Mei 1907 n°. 47 (Ind. St. n°. 249) de regeling tot vaststelling van de voorloopige grenzen van de in stand te houden wildhoutbosschen en van de daartoe gerekend wordende, voor het weder aanleggen van bosschen in aanmerking komende terreinen (Ind. St. 1905 n°. 42, juncto 1906 n°. 155) nader gewijzigd is.

In de gesteldheid der bosschen viel wederom geleidelijk verbetering te bespeuren. Tengevolge van den vochtigen oostmoeson, was de door brand veroorzaakte schade van weinig beteekenis.

Grensregeling en afbakening der bosschen. Met de grensregeling en afbakening der djatibosschen, welke werkzaamheden gedeeltelijk verricht worden door het personeel der inrichtingsbrigade en ten deele door het beheerspersoneel, zal men vermoedelijk in 1908 over geheel Java gereed komen. In de in stand te houden wildhoutbosschen, waar dit werk alleen door het beheerspersoneel geschiedt, vordert men, door gebrek aan werkkrachten, minder snel. Niettemin konden een 11-tal grensregelingen worden vastgesteld. De definitieve begrenzing van het bronnengebied in het bovenstroomgebied van de Pemalirivier werd, voor zoover betreft het district Bantarkawoeng, nagenoeg voltooid. Tegen het einde van 1906 werd een aanvang gemaakt met een hydrologisch onderzoek in het bovenstroomgebied van de Brantas en hare affluenten. In het geheel is door het beheerspersoneel voor deze werkzaamheden uitgegeven f 28 874, tegen f 23 987 in 1905.

Verschillende andere werkzaamheden met de voorloopige inrichting der djatibosschen in verband staande. Van de voorloopige bedrijfsplannen zijn die voor de boschdistricten Grobogan en Kediri, respectievelijk groot 30 820 en 46 162 H.A., goedgekeurd (Gouv. Btn. 17 Juni en 6 Juli 1906 nos. 6 en 10). In de eerste tienjarige periode zal vermoedelijk worden verkregen 57 695 en 84 021 M³. timmerhout, terwijl de inkomsten geraamd zijn op f 807 480 en f 1 405 940 en de uitgaven op f 582 430 en f 561 350.

Voor het bouwen en onderhouden van woningen ten behoeve van het personeel is uitgegeven f 60 269. Gereed kwamen 2 houtvesterswoningen (te Toeban en Padangan), 4 opzienerswoningen en 35 woningen voor de inlandsche boschpolitie, terwijl nog verschillende woningen in aanbouw zijn. Voor het aanleggen en onderhouden van wegen, paden, sleuven en bruggen werd f 47 718 besteed. Met inbegrip van de bedragen voor waardebepaling van boschperceelen, doodringen van boomen, toezicht op retributieperceelen, enz., werd voor de voorloopige inrichting der djatibosschen uitgegeven f 173 923, tegen f 176 634 in 1905.

Djaticulturen. De uitgestrektheid, die gedurende het cultuurjaar 1905/1906 met djati werd beplant, bedroeg 6759 H.A., of, met inbegrip van de binnen het gebied der djatibosschen aangelegde 1309 H.A. caoutchouccultuur, 8068 H.A. In de cultuurjaren 1904/1905 en 1903/1904 waren deze getallen 7343 en 6319 H.A. Met bijberekening van de kosten voor onderhoud van oudere culturen en die voor den aanplant van caoutchoucleverende gewassen, van mahonie en nog enkele andere wildhoutsoorten binnen het gebied der djatibosschen, werd in 1906 aan cultuurkosten uitgegeven f 322 840, tegen f 349 496 in 1905. Voor de djaticulturen alleen werd besteed f 243 780.

De natte oostmoeson bemoeielijkte het schoonbranden van de terreinen; daarentegen was de vroeg invallende westmoeson voordeelig voor de kieming van het zaad. Hoewel in sommige streken de culturen, tengevolge van de slechte grondgesteldheid, te wenschen overlieten, was de stand der aanplantingen over het algemeen bevredigend. Van buitengewone plagen werd geen hinder ondervonden. De in het begin van 1906 in de djatiaanplantingen van Ngawi opgetreden schimmelziekte (vgl. K. V. 1906, kol. 244) schijnt tot staan te zijn gekomen.

[1]) Beide totalen met uitzondering van de niet op te geven uitgestrektheid der djatibosschen in de residentiën Bantam en Madoera, en in een deel van Soerakarta en Djokjakarta.

[2]) Onder deze oppervlakte zijn ook opgenomen de caoutchouc-aanplantingen binnen het gebied der djatibosschen.

De zoogenaamde opslagculturen werden uitgebreid. Daar, waar geen of weinig natuurlijke opslag voorkomt, werd hij — evenals in 1905 — onder het oude bosch aangekweekt, waarbij het uitplanten van stompen met voordeel schijnt te kunnen worden toegepast. Tegen den alang-alang-groei, zoomede tot voorkoming of vermindering van brandschade, werden met goed gevolg verschillende maatregelen genomen, waartoe o.a. behooren vernauwing van het plantverband en het leggen van brandvrije strooken om en door de culturen. Van de in het gebied der djatibosschen aangelegde kleine wildhoutculturen — die eveneens uitbreiding ondergingen — werd vooral veel zorg besteed aan den sandelhout-aanplant, die echter eerst dan goede resultaten zal opleveren, wanneer het is mogen gelukken een exemplaar van de voedsterboomen dezer parasitisch groeiende boomsoort machtig te worden.

Wildhoutculturen. Op de bergen, waar, met het oog op hydrologische belangen, herbossching wordt noodig geacht, zijn de maatregelen voornamelijk gericht op natuurlijke verjonging met behulp van de gordelweg- of de gordelcultuurmethode (vgl. K. V. 1906, kol. 245). De vochtige oostmoeson was voor dat doel zeer gunstig. Voorts werden verschillende kunstmatige culturen uitgebreid. In de aanplantingen van de niet inheemsche cupressussoorten — eene boomsoort, die in Indië niet schijnt te aarden, al doet de eerste groei het tegendeel verwachten — traden allerlei ziekten op.

De kosten van de wildhoutculturen buiten het gebied der djatibosschen bedroegen f 73 409, tegen f 65 056 in 1905. Onder eerstgenoemd bedrag is begrepen f 39 698 voor caoutchouccultturen binnen het gebied der wildhoutbosschen.

Caoutchoucculturen. De met 1215 H.A. uitgebreide culturen van caoutchouc leverende gewassen besloegen op ult. 1906 eene uitgestrektheid van 6828 H.A., waarvan 6424 H.A. Ficus elastica, 316 H.A. Hevea brasiliensis, 85 H.A. Castilloa elastica en 3 H.A. Funtumia elastica. De in Banjoemas aangelegde aanplantingen hadden eene oppervlakte van 536 H.A., waarvan 356 H.A. op het eiland Noesa Kambangan.

De stand van de caoutchoucculturen is over het algemeen zeer goed. In het geheel werd er in 1906 f 118 758 aan ten koste gelegd.

Exploitatie van de djati- en wildhoutbosschen. De stijging van de prijzen voor djatihout bleef in 1906 aanhouden en ook de uitvoer nam toe, zoodat de exploitatie onder gunstige omstandigheden plaats vond. De uitvoer, die in 1905 60 826 M³. bedroeg, steeg in 1906 tot 64 914 M³., waarvan 10 862 M³. bezaagd hout, 31 504 M³. onbezaagde balken en zwalpen en 22 548 M³. dwarsliggers. De prijzen op Java waren zeer bevredigend. Goed balkenhout van respectievelijk 2½, 3½, 4½, 5½ en 6½ M. lengte stond in 1905 op Midden-Java op f 35, f 41, f 47, f 49 en f 60 per M³. en in 1906 op f 34, f 41, f 49, f 55 en f 60 per M³. genoteerd. Ook de prijzen voor dwarsliggers stegen.

De gezamenlijke productie van djatihout, zoowel van de geregelde als ongeregelde exploitaties, exclusief uitdunning, bedroeg 217 975 M³. timmerhout en 642 081 stapelmeter brandhout,[3]) tegen respectievelijk 213 038 M³. en 572 979 stapelmeter in 1905. Van de geheele opbrengst werd door geregelde exploitatie verkregen: door tusschenkomst van aannemers 161 598 M³. en 443 670 stapelmeter, en in eigen beheer 49 709 M³. en 196 937 stapelmeter, welke cijfers in 1905 respectievelijk waren 168 122 M³. en 436 207 stapelmeter en 36 379 M³. en 135 076 stapelmeter. Van het door exploitatie in eigen beheer verkregen hout was het grootste deel afkomstig uit de houtvesterijen en uit de door houtcontractanten niet gewilde en daarom in eigen beheer geëxploiteerde perceelen, terwijl nog eene aanzienlijke houtmassa werd verkregen door opwerken van het door aannemers in hunne perceelen achtergelaten hout, zoomede door leegkap van gedevasteerde bosschen en afgesneden boschstrooken en door zuivering van bosschen in eigen beheer.

De behaalde prijzen voor het in openbare veiling gebrachte hout — waarbij het veelvuldig voorkwam dat, ten einde aan de belangen van den groothandel tegemoet te komen, de geheele op de stapelplaats aanwezige voorraad „en bloc" verkocht werd — stegen aanzienlijk. Voor Noord-Kradenan waren zij in 1906 f 36,15, tegen f 30,07 in 1905, voor Noord-West-Wirosari f 33,20,

[3]) Onder deze cijfers is slechts ten deele begrepen het aan de inlandsche bevolking verstrekte hout.

tegen f 26,67, voor Toeder f 32,07, tegen f 28,05, voor Balo f 34,30, tegen f 31,70 en voor Margasari f 28,76, tegen f 26,68. Alleen voor Ngarengan, waar ook eene groote hoeveelheid minderwaardig hout van de hand gezet werd, daalde de prijs van f 28,80 tot f 26,40.

De rondhoutexploitatie werd uitgebreid. In zijn streven om deze methode ingang te doen vinden wordt het boschwezen gesteund door enkele firma's, die, zonder eigen perceelen te hebben, zich in de laatste jaren op den handel in djatihout zijn gaan toeleggen, en op de gouvernementsvendutiës tot de grootste koopers behooren. Daarenboven is een dier firma's bezig eene groote houtzagerij op te richten om het onbeslagen hout in den voor den handel gewenschten vorm te brengen.

De aankap in eigen beheer in de boschdistricten voldeed aan de verwachting. De met goed gevolg ondernomen exploitatie van de beide perceelen Oost-Grobogan en Djatilega, waarvan de aanbesteding eertijds herhaaldelijk was mislukt, liep in 1906 ten einde.

De exploitatie in eigen beheer van wildhout in de Preanger-Regentschappen en in de vloedbosschen van Tjilatjap leverde 1435 M³. timmerhout en 21 233 stapelmeter brandhout op.

De brandhoutleveringen voor den dienst der staatsspoorwegen namen aanzienlijke afmetingen aan.

Exploitatie door particuliere aannemers vond plaats in 116 perceelen, die 161 598 M³. timmerhout en 443 670 stapelmeter brandhout opleverden (zie bijlage WW, sub II), tegen 168 122 M³. en 436 207 stapelmeter in 1905.

De zoogenaamde ongeregelde aankappen, welke wederom plaats vonden, 1°. krachtens last (ten behoeve van 's lands dienst of van door de bevolking in gemeentedienst uit te voeren werken) en 2°. krachtens vergunning (zoo aan inlanders als niet-inlanders) beliepen: die sub 1°. 5841 M³. djati- en 1260 M³. ander timmerhout, benevens 472 stapelmeter djati- en 516 stapelmeter ander brandhout, die sub 2°. 827 M³. djati- en 10 816 M³. ander timmerhout en bamboe en 1002 stapelmeter djati- en 5142 stapelmeter ander brandhout. De waarde van het hout, gekapt ten behoeve van gemeentewerken, bedroeg f 118 451.

Het in 1906 aan de inlandsche bevolking verstrekte hout bedroeg aan djatihout 26 504 M³. timmerhout en 111 156 stapelmeter brandhout, aan wildhout 5234 M³. timmerhout en 4642 stapelmeter brandhout, zoomede 232 000 stuks bamboe. Hiervan was 5400 M³. djatitimmerhout en 172 M³. wildhouttimmerhout, benevens 27 306 stapelmeter djatibrandhout en 500 stapelmeter wildhoutbrandhout afkomstig uit de houtvesterijen en het overige uit de boschdistricten. Onder de opgegeven hoeveelheden is niet begrepen het zoogenaamde sprokkelhout, doch wel het grootendeels kosteloos of tegen zeer geringen prijs afgestaan dunsel der plantsoenen.

Ook in 1906 werden met enkele contractanten moeielijkheden ondervonden. Een hunner moest in gebreke worden gesteld, terwijl, wegens faillissement van den aannemer, in de verdere exploitatie van het perceel Ilik-Ilik—Oost-Lodojo, door middel van eene in 't laatst van 1906 met goed gevolg gehouden aanbesteding werd voorzien. De geliquideerde maatschappij Petjindilan deed hare perceelen over aan de Nederlandsch-Indische Houtaankapmaatschappij.

Door de vier grootste houtaankapmaatschappijen werd op hunne retributieperceelen 40,7 % van de verkregen houtmassa tot dwarsliggers gekapt, tegen 29,3 % op hunne pachtschatperceelen. Op het perceel Ploempoeng Ngrapo moest de beperkende contractsbepaling voor den aanmaak van deze houtwerken worden toegepast.

Ook in 1906 werden verschillende perceelen ondershands afgestaan. Er kwamen 11 nieuwe contracten in werking, terwijl er 24 afliepen (zie bijlage WW, sub I).

De onderhandsche verkoopingen van hout, verkregen door exploitatie in eigen beheer, werden wederom zeer uitgebreid. In het geheel werd voor eene waarde van f 532 674 verkocht. Van de 6308 koopers waren 5683 inlanders.

Bij Gouv. Btn. 13 Mei 1907 n°. 9 (Bijbl. Ind. St. n°. 6644) en 25 Juni 1907 n°. 35 (Jav. Ct. n°. 52) zijn wijzigingen gebracht in de modellen, behelzende de voorwaarden, waaronder worden aanbesteed en gegund de exploitatie van de voorloopig ingerichte djatibosschen (leegkapperceelen), de zuivering van 's lands djatibosschen en de exploitatie van afbakeningsperceelen op Java en Madoera.

Uitdunning der bosschen. Van de djatiplantsoenen, die aan het eind van 1906 eene oppervlakte van 127 704 H.A. besloegen, werd gedurende het verslagjaar eene uitgestrektheid van 11 963 H.A. gedund. De inkomsten beliepen f 126 461, de uitgaven f 58 946, zoodat het saldo f 67 515, of f 5,64 per H.A. bedroeg. Over 1905 was dit cijfer f 4,29 en over 1904 f 3,74. De houtopbrengst bedroeg 14 394 M³. niet of meerendeels slechts ruw beslagen houtwerken en 89 601 stapelmeter brandhout, terwijl bovendien de dunning van de kinaplantsoenen in Bagelen nog 39 597 K.G. droge bast opleverde. Een groot deel van het dunsel wordt, als niet verkoopbaar, kosteloos aan de bevolking afgestaan.

Van de in 1906 in de oudere Ficus-plantsoenen in Oost-Preanger en Oost-Cheribon—Tegal geoogste caoutchouc werd 1830 K.G. verzonden aan de „Russian-American-Indiarubber Company".

Bewaking der bosschen. Tengevolge van de grootere getalsterkte van het personeel en andere bijkomende omstandigheden, was de toestand in de houtvesterijen het gunstigst. In de boschdistricten was hij echter zeer verschillend en bepaald ongunstig voor zooveel betreft de djatibosschen in Grobogan, Semarang, Ponorogo en Kediri en de wildhoutbosschen in Oost-Preanger.

Door den resident van Pekalongan is in Juni 1906 eene verordening vastgesteld houdende bepalingen op het weiden van vee van de inlandsche bevolking in 's lands bosschen (zie Jav. Ct. 1906 n°. 49).

b. Definitieve boschinrichting.

Algemeene opmerkingen. Bij Gouv. Bt. 30 Dec. 1906 n°. 14 is machtiging verleend tot uitvoering van verschillende met de definitieve boschinrichting verband houdende werkzaamheden in de boschdistricten Blora en Noord-Randoeblatoeng.

De uitgaven voor dit onderdeel van den dienst bedroegen f 184 097, waarvan f 96 022 voor bezoldiging en reiskosten van het personeel. Behalve met de leiding van de definitieve inrichtingswerkzaamheden, was de chef der boschinrichting ook belast met het toezicht op de samenstelling van de voorloopige bedrijfsplannen.

Grensregeling en afbakening. Zooals reeds hierboven werd medegedeeld, worden deze werkzaamheden in de djatibosschen gedeeltelijk door het personeel der boschinrichting verricht. Dit geschiedt daar, waar met de opneming en kaarteering moet worden begonnen en de grensregeling nog niet door het beheer is voltooid. In Toeban kwamen de bosschen in de districten Singgahan, Djenoe en Rembes geheel en in Rengel bijna gereed. Voorts werd de boschgrens langs de baan der Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij tusschen Kedoengdjati en Telawah afgebakend.

Opneming en kaarteering. De gezamenlijke lengte der meetlijnen in 1906, zonder bijrekening van de hermetingen, bedroeg 9871 K.M., tegen 7428 K.M. in 1905. De opgemeten uitgestrektheid beliep 36 587 H.A. blijvend boschareaal en 11 150 H.A. buitenterreinen, tegen respectievelijk 42 252 en 12 640 H.A. in 1905. In Madioen werden groote moeielijkheden ondervonden in verband met de omstandigheid, dat de ligging van een aantal secundaire driehoekspunten, waaraan de triangulatie van het boschwezen was vastgelegd, onjuist was bepaald. Door den topographischen dienst is een aanvang gemaakt met de hermeting.

Naar schatting kan het tot ult. 1906 gereed gekomen meetwerk gelijk worden gesteld met de volledige opneming en kaarteering van 363 800 H.A. of 56 % van de totale djatiboschoppervlakte van Java. Volledige kaarten op schaal 1 : 10 000 en 1 : 25 000 bestonden op het eind van 1906 van 301 087 H.A.

Indeeling der bosschen. De met de definitieve indeeling der bosschen belaste inrichtingsbrigade was werkzaam in Manggar, Telawah, Tanggoeng, Oost-Soelang en Bandjaran, waarin totaal 241 K.M. sleuven en wegen en 84 K.M. paden werden aangelegd.

Boschbeschrijvingen. In de complexen Manggar, Telawah, Oost-Soelang en Bandjaran werden beschrijvingen opgemaakt voor 404 vakken, verdeeld in 1598 subvakken.

Definitieve bedrijfsplannen. Het voor de tweede 10-jarige periode (1907—1916) opgemaakte bedrijfsplan voor Noord-Kradenan is

goedgekeurd bij Gouv. Bt. 15 Oct. 1906 n°. 5. De uitgestrektheid van deze houtvesterij is 4040 H.A., terwijl de kapvlakte in genoemd tijdsverloop op 353 H.A. en de houtopbrengst op 25 100 M³. dolkenhout en 40 000 stapelmeter verkoopbaar brandhout gesteld is. De inkomsten worden geraamd op f 652 700, de uitgaven op f 303 000 en mitsdien het saldo op f 349 700, of f 8,65 per H.A. en per jaar. In de afgeloopen periode (1897—1906) bedroeg het saldo f 252 805, of f 6,26 per jaar en per H.A., terwijl de raming voor dat tijdvak f 197 000 beliep, gevende een voordeelig verschil van f 55 805, en zulks niettegenstaande voor den aanleg van de railbaan f 31 500 meer is besteed dan waarop men in het plan had gerekend.

Proefperken. Door eene kleine uitbreiding van de inrichtingsbrigade kon iets meer dan in vorige jaren aan bijgroeionderzoek worden verricht. In verschillende proefperken vond heropneming plaats en enkele werden gedund. Het bleek bij deze gelegenheid, dat sterke dunning niet alleen van gunstigen invloed is op de ontwikkeling van jonge djatiplantsoenen op goede groeiplaatsen, doch ook, dat zelfs op ouderen leeftijd de djati nog van vrijen stand schijnt te kunnen profiteeren.

c. Personeel.

Bij het einde van 1906 was het in functie zijnde technisch personeel van het boschwezen, voor zooveel betreft die categorieën van titularissen, die, ingevolge art. 2 van het dienstreglement (Bijbl. Ind. St. n°. 5164), door den Gouverneur-Generaal worden benoemd, samengesteld als volgt: 1 hoofdinspecteur (chef van den dienst), 3 inspecteurs (van wie 2 waarnemend), belast met de contrôle op het beheer, 29 houtvesters (van wie er één tijdelijk belast was met de leiding der inrichtingswerkzaamheden, één tijdelijk ter beschikking gesteld was van den hoofdinspecteur, 3 — onder wie één waarnemend — geplaatst waren bij de inrichting en 24 het beheer over boschdistricten hadden); 6 adspirant-houtvesters, 8 adjunct-houtvesters der eerste klasse en 19 adjunct-houtvesters der tweede klasse. Het opzieners- en opnemerspersoneel bestond uit: 73 opzieners, 26 leerling-opzieners (onder wie 4 inlanders), 11 opnemers en 24 mantri's-opnemer. Overigens waren nog in dienst 227 mantri's politie en 345 boschwachters.

De in Ind. St. 1897 n°. 91 (zooals het sedert is gewijzigd) opgenomen regelen betreffende de bevordering, enz. van het personeel bij den dienst van het boschwezen op Java en Madoera zijn nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 1 Maart 1907 n°. 45 (Ind. St. n°. 152).

d. Baten en lasten.

De geldelijke uitkomsten van den dienst waren zeer bevredigend en overtroffen die van 1905. De opbrengst van door aannemers geëxploiteerde perceelen daalde eenigszins, die uit verkoop van het in eigen beheer gekapte hout steeg daarentegen aanzienlijk en compenseerde ruimschoots de hoogere exploitatiekosten. De tariefswaarde van het ten behoeve van het departement van binnenlandsch bestuur gekapte hout was lager dan in 1905. De uitgaven voor cultuur verminderden. Het totaal der baten bedroeg, zonder bijrekening van de waarde van het ten behoeve van het departement van binnenlandsch bestuur op last gekapte, maar niet geregulariseerde hout, f 4 095 385 en dat der uitgaven f 2 178 376 (in 1905 waren deze cijfers f 3 761 758 en f 1 999 557). De raming beliep respectievelijk f 3 116 000 en f 1 920 000. Exclusief de bedoelde waarde, ad f 118 451, bedroeg het batig saldo f 1 917 009, d. i. f 721 009 meer dan de raming en f 154 808 meer dan het saldo van 1905 (zie bijlage WW, sub III).

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

In de afdeeling Sekampoeng der Lampongsche districten bevinden zich, volgens de van den brigadechef van den Topographischen dienst te Telokbetong ontvangen inlichtingen, tusschen de kampongs Djaboeng, Goenoengsoegih-Ketjil en de vroegere kampong Asahan, niet ver van de monding der Wai-Sekampoeng, over eene vrij aanzienlijke uitgestrektheid verspreid staande djatibosschen, te zamen vormende 8 groepen, naar ruwe schatting een 4000-tal boomen omvattende, waarvan echter slechts een 1000-tal dikker dan een klapperboom.

Door de stijgende prijzen was de handel in hout afkomstig van de panglongs in de afdeeling Bengkalis (Oostkust van Sumatra) levendig. Het aantal balkenkapperijen bedroeg 79, dat der plankenzagerijen 11, dat der houtskoolbranderijen 40 en dat der brandhoutkapperijen 41, tegen respectievelijk 74, 17, 36 en 41 in 1905. Aan cijns voor den lande werd geïnd f 64 968, tegen f 55 730 in 1905. Bij Ord. van 10 April 1907 (Ind. St. n°. 214) is het zoogenaamde panglong-reglement (Ind. St. 1893 n°. 115, juncto 1895 n°. 161) aangevuld met een verbod tot het vellen of doen vellen van boomen van balam- en soentaihout en is tevens wijziging gebracht in het bedrag van den door de panglongs verschuldigden cijns.

De in November 1906 opgerichte Atjèh-Boschexploitatie-Compagnie zal de boschexploitatie op het eiland Simeuloe (Atjèh en onderhoorigheden) op uitgebreide schaal ter hand nemen. Zij hoopt de hoeveelheid te exporteeren hout spoedig op te voeren tot 1000 M³. 's maands en meer. Met de werkzaamheden is, met behulp van inheemsche werkkrachten en Chineezen, onder leiding van Europeesch personeel, in Februari 1907 een aanvang gemaakt. De afzetmarkt van het hout zal, behalve in Nederlandsch-Indië, ook in Europa en Britsch-Indië gezocht worden.

De fabriek tot bereiding van looizuur uit bako- en tenga-bast op het eiland Telokajer (landschap Koeboe, Westerafdeeling van Borneo) van de Koeboe-Houtkapmaatschappij voerde gedurende 1906 circa 240 000 K.G. cutch uit, ter waarde van f 436 000. Aan retributie was in 1906 ongeveer f 6000 te heffen.

Omtrent den uitvoer gedurende 1906 van in de buitenbezittingen door de bevolking ingezamelde boschproducten, zoomede omtrent dien van fijne werkhouten zij verwezen naar de algemeene handelsstatistiek.

III. VEEARTSENIJKUNDIGE DIENST EN VEETEELT.

A. VEEARTSENIJKUNDIGE DIENST.

De in Mei 1905 door den directeur van landbouw vastgestelde en sedert gewijzigde staat betreffende de standplaatsen en de ressorten van de gouvernements-veeartsen onderging eene nadere wijziging (zie Bijbl. Ind. St. n°. 6546).

Bij den aanvang van 1907 waren bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst in functie 1 inspecteur, 19 Europeesche

en 14 inlandsche gouvernements-veeartsen en 11 mantri's. [1]) Een gouvernements-veearts vertoefde in Britsch-Indië voor den aankoop van fokvee, terwijl er één bij het geneeskundig laboratorium te Weltevreden gedetacheerd was.

Het voor de registratie van den veestapel in de residentie Batavia tijdelijk aangewezen inlandsch personeel is buiten dienst gesteld, aangezien die werkzaamheden voortaan door de gewone bestuursambtenaren worden verricht.

De bezoldigingen van den inspecteur en de veeartsen zijn nader geregeld bij Gouv. Bt. 13 Oct. 1906 n°. 1 (Ind. St. n°. 436). Verhooging van de vaste bezoldiging ging voor de veeartsen gepaard met de bepaling, dat voortaan de door hen geïnde loonen voor de keuring van vee en vleesch in 's lands kas worden gestort (Ind. St. 1906 n°. 435). Door een en ander is aan de groote ongelijkheid in de inkomsten der veeartsen een einde gemaakt.

Bij Ord. van 15 Sept. 1906 (Ind. St. n°. 410) is eene nadere regeling getroffen nopens de bekendmaking van door de hoofden van gewestelijk bestuur uitgevaardigde verklaringen betreffende het heerschen van veeziekten.

De bevoegdheid tot vaststelling van den tijd, gedurende welken uit Voor-Indië voor rekening van den lande aangebracht vee quarantaine moet houden, is opgedragen aan den directeur van landbouw (Ind. St. 1906 n°. 545).

Bij het zoogenaamde passantenhuis voor dekhengsten te Bandoeng is definitief een opziener in dienst gesteld (Ind. St. 1907 n°. 51).

Krachtens Gouv. Bt. 24 Jan. 1907 n°. 63 (Ind. St. n°. 66) zullen te Buitenzorg inlandsche jongelieden in opleiding worden genomen voor inlandsch veearts. Het onderwijs wordt deels gegeven aan de landbouwschool ter plaatse, deels aan het aldaar op te richten laboratorium voor veeartsenijkundig onderzoek (Ind. St. 1907 n°. 89). De cursus zal 4 jaar duren. De leerlingen, die telken jare tot een aantal van 4 worden aangenomen, genieten gedurende hunne opleiding toelagen en worden, na met gunstigen uitslag examen te hebben afgelegd, benoemd tot inlandsch veearts op eene bezoldiging van f 75 's maands, welke kan klimmen tot f 150 's maands.

Aan de gouvernements-veeartsen worden voortaan van gouvernementswege benoodigdheden voor bacteriologisch onderzoek, enz. verstrekt (Gouv. Bt. 21 Juli 1906 n°. 22).

De gezondheidstoestand van den veestapel was in 1906 in de meeste gewesten gunstig, elders bevredigend. Alleen mond- en klauwzeer kwam in een groot aantal gewesten in belangrijke mate voor, meestal echter met zeer weinig sterfgevallen.

Bij Ind. St. 1906 n°. 424 is, tot bestrijding van de in de residentie Tapanoeli herhaaldelijk voorkomende veeziekten en ter voorkoming dat die ziekten naar het gouvernement Sumatra's Westkust worden overgebracht, de invoer van vee uit Atjèh en onderhoorigheden en de Oostkust van Sumatra in Tapanoeli en uit laatstgenoemd gewest in Sumatra's Westkust tijdelijk verboden. Bovendien worden in Tapanoeli door een der gouvernements-veeartsen van Java, wien dat gewest tijdelijk als ressort is aangewezen, speciale onderzoekingen ingesteld in verband met het voorkomen van veepest aldaar, terwijl dergelijke onderzoekingen op de Karo-hoogvlakte (Oostkust van Sumatra) verricht worden door den bij het geneeskundig laboratorium geplaatsten veearts.

In 1906 werd ten behoeve van den veeartsenijkundigen dienst uitgegeven f 168 367, waaronder f 12 852 voor maatregelen tot voorkoming of beteugeling van besmettelijke ziekten. Voor 1905 bedroegen deze kosten respectievelijk f 160 043 en f 11 660 (verbeterde opgaaf).

B. VEETEELT.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

Op ult. 1905 waren van gouvernementswege in de Preanger-Regentschappen gestationneerd 59 Sandelhout-dekhengsten en één hengst van gekruist Arabisch-Australisch ras. Van de eersten werden er in 1906 11 verkocht wegens ongeschiktheid (vooral door kwaadaardige dekziekte), terwijl er 1 stierf en 1 verplaatst werd naar de afdeeling Krawang. Aangekocht of van het departement van oorlog overgenomen werden 21 Sandelhout-hengsten, 1 Arabische en 1 Australische hengst, zoodat bij het einde van 1906 beschikt werd over 67 Sandelhout-hengsten en 3 hengsten van hoogere taille. Deze laatsten worden niet in verzorging gegeven aan daartoe genegen inlanders tegen afstand van de dekgelden, maar in eigen beheer genomen en onder toezicht gesteld van een „hengstenhouder" [2]) op een vast loon, terwijl de ontvangen dekgelden, die de kosten van stationneering reeds belangrijk overtreffen, in 's lands kas worden gestort.

Het aantal geboorten tengevolge van de in December 1896 begonnen dekkingen door van gouvernementswege beschikbaar gestelde hengsten, hetwelk tot ult. 1905 6949 bedroeg, was bij het einde van 1906 tot 7752 geklommen.

Ten behoeve van de tamme stoeterij te Padalarang werden in Australië eenige fokmerries aangekocht.

Het aantal van gouvernementswege in de afdeeling Krawang der residentie Batavia geplaatste dekhengsten verminderde van 9 tot 5. Het aantal geboren veulens, voor zoover aangegeven, bedroeg 250. In het begin van 1907 werden in Pekalongan 3 hengsten gestationneerd. Een gelijk aantal hengsten in de contrôle-afdeeling Karangkobar (Banjoemas) verrichtten 333 dekkingen. In het regentschap Karanganjar (Kedoe) werden van bestuurswege 4 hengsten geplaatst, die 105 veulens verwekten, terwijl, in het belang van de veeteelt aldaar, fondsen beschikbaar werden gesteld voor den aankoop van een 40-tal Australische fokmerries. Van de 4 in de afdeeling Magelang gestationneerde hengsten moesten er 3 worden afgekeurd; het aantal geboren veulens beliep 18. Vijf hengsten in de afdeeling Malang (Pasoeroean) verwekten tot dusver 108 veulens, welk resultaat niet bevredigend is.

Machtiging is verleend om Australische merries, die voor den dienst bij het leger worden afgekeurd, maar nog geschikt worden geacht voor de fokkerij, na bevruchting bij de tamme stoeterij te Padalarang, te bestemmen voor verkoop op afbetaling aan de inlandsche bevolking.

Op voorstel van den inspecteur van den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst werd een der eenige jaren geleden in de residentie Tapanoeli geplaatste ezelhengsten overgebracht naar Semarang en daar ter dekking gesteld op eene erfpachtsonderneming, ten behoeve van de merries der bevolking. De bedoeling is op deze wijze deugdelijke draagdieren te fokken.

Op de Pamanoekan-landen werd door de beheerders een aanvang gemaakt met karbouwen- en runderfokkerij, onder toezicht van den gouvernements-veearts te Buitenzorg. Met de van gouvernementswege gesteunde runderfokkerij in de afdeeling Soemedang werd voortgegaan. Aangekocht werden op Madoera 339 koeien en 8 stieren (bij wijze van proef werden tegelijk eenige vetstaartschapen van Madoera meegezonden). De 229 in 1905 ingevoerde koeien gaven 167 kalveren; de sterfte (koeien en kalveren) bedroeg 24. In de contrôle-afdeeling Soekanegara en de afdeeling Krawang werden een aantal in Cheribon aan-

[1]) Boven het organieke aantal van 10 mantri's, was één mantri tijdelijk geplaatst in de residentie Bantam. Voorts waren, mede op tijdelijken voet, mantri's werkzaam gesteld in verschillende streken, hetzij voor de toepassing van maatregelen tot verbetering van den veestapel (Rembang, Banjoemas), hetzij voor registratie van den veestapel en bestrijding van besmettelijke veeziekten (afdeeling Buitenzorg, Madoera, Tapanoeli, Lampongsche districten).

[2]) Bij de tamme stoeterij te Padalarang worden, bij wijze van proef, hengstenhouders opgeleid, met de bedoeling om hen, na afgelegd examen (na éénjarige studie), te belasten met de leiding van een fokstation. Gelukt dit, dan zullen alle Sandelhout-hengsten in de Preanger-Regentschappen in eigen beheer worden genomen.

gekochte Bengaalsche bokken aan de bevolking verstrekt, ter verbetering van den kleinvee-stapel, welke maatregel reeds gunstige uitkomsten opleverde. In de residentie Semarang bedroeg het aantal zoogenaamde gouvernements-buffels gedurende 1906 gemiddeld 20 124. De sterfte (1935 stuks) was belangrijk kleiner dan in 1905. Het aantal geboorten beliep 3832 (42 %). Met de in de afdeeling Salatiga geplaatste 10 Australische stieren werden, hoofdzakelijk wegens hun jeugdigen leeftijd, nog weinig resultaten verkregen. Door een naar Bengalen gezonden gouvernements-veearts werden, in hoofdzaak ten behoeve van genoemde afdeeling, 390 stieren aangekocht, waaronder 28 kalveren van een bijzonder deugdzaam ras, die eerst over ongeveer $1^1/_2$ jaar volwassen zullen zijn. In afwachting daarvan, zijn zij in verzorging gegeven aan een erfpachter in de afdeeling Kendal. Van de overige stieren werden er 197 geplaatst in de afdeeling Salatiga, 50 in de afdeeling Magelang, 25 in de afdeeling Poerbalingga, 23 in de afdeeling Keboemen, 5 in de afdeeling Kendal en 1 in de afdeeling Toeban, terwijl er 46 bestemd zijn voor de inlandsche bevolking in de Padangsche Bovenlanden en respectievelijk 11 en 4 voor landhuurders in de residentie Soerakarta en voor de inlandsche bevolking in de residentie Djokjakarta. Voor rekening van de Karanganjarsche credietbank werden 25 koeien medegebracht. Voor Sumatra's Westkust werden gekocht 5 koeien, 11 bokken en 12 geiten.

Van de vroeger in de afdeeling Salatiga geplaatste Bengaalsche stieren werd er één, die voor het beoogde doel ongeschikt was, overgebracht naar Kedoe.

Een bedrag van f 16 000 werd beschikbaar gesteld om voor de afdeeling Toeban een 180-tal Balineesche stieren aan te koopen, ten einde ze op afbetaling te verstrekken aan de bevolking. Medio Mei 1907 waren reeds 109 dieren aangevoerd. Van door de bevolking in de afdeeling Bodjonegoro bijeengebrachte gelden werden 48 stieren van hetzelfde ras gekocht.

Voor de verbetering van den runder- en buffelstapel in de afdeeling Batang der residentie Pekalongan zijn bij Gouv. Bt. 9 Juli 1907 n°. 14 gelden toegestaan.

Uit door de suikerfabrikanten in de residentie Soerabaja verstrekte fondsen werden 72 en voor gouvernementsrekening 35 Balineesche stieren aangeschaft (vgl. K. V. 1906, kol. 251) en in verschillende afdeelingen van dat gewest geplaatst.

De veestapel op Madoera ging quantitatief niet onbelangrijk achteruit, waarschijnlijk door te ruimen uitvoer en te groote slacht van voor de voortteling geschikt vrouwelijk rundvee. Maatregelen worden overwogen om dezen achteruitgang te stuiten.

Evenals voor Soemedang werd ook voor de afdeelingen Malang (Kedoe) en Poerbalingga (Banjoemas) de in 1905 aangevangen verbetering van den veestapel krachtig doorgezet. Voor Poerbalingga werden 42 en voor Magelang 67 dekstieren aangekocht (voornamelijk in de afdeeling Wonosobo), terwijl in Banjoemas 2134 en in Kedoe 3772 runder- en buffelstieren gecastreerd werden.

De Bandjarnegarasche credietbank verleende op krachtige wijze hulp voor de aanschaffing van dekstieren; in haar ressort zijn thans ± 200 stieren geplaatst. Men tracht bij voorkeur zuivere of gekruiste Bengaalsche dieren te verkrijgen. In de contrôle-afdeeling Karangkobar (Banjoemas) werden een 25-tal Bengaalsche springbokken aangeschaft.

De credietbank te Karanganjar werkte ook in 1906 weder flink mede tot verbetering van het rundveeras; aan de gemeenschappelijke veebezitters in de afdeeling Keboemen werden 388 stieren verstrekt. In het regentschap Karanganjar werd de buffelstapel verbeterd door de aanwijzing van goede dekstieren en castratie van minderwaardige dieren. Ook werden aldaar, dank zij het krachtig initiatief van den regent, met goed gevolg Bengaalsche bokken geplaatst.

Het aantal voor de contrôle-afdeeling Tengger (Pasoeroean) aangekochte Madoereesche dekstieren (zie t. a. p.) bedraagt 20.

Waar tot de verstrekking van dekstieren is overgegaan, werd de castratie van minderwaardig vee op krachtdadige wijze bevorderd. Bijna overal begint de bevolking van het groote nut daarvan doordrongen te geraken. Ter bevordering van de castratie werd machtiging verleend om, bij levering van vleesch aan de garnizoenen, voor ossenvleesch 3 cent per K.G. meer te betalen dan de aannemingssom voor stierenvleesch bedraagt.

Voor de tweede maal werd, met bevredigende resultaten, een jaarmarkt, tevens tentoonstelling, te Bandoeng gehouden met gouvernementssubsidie, terwijl opnieuw fondsen beschikbaar gesteld werden voor de uitkeering van premiën aan houders van fokmerries (vgl. K. V. 1906, kol. 252). Voor hetzelfde doel werd voor Krawang de beschikking gegeven over eene kleine som.

Zonder financieele hulp van de Regeering werden in 1906 veetentoonstellingen gehouden te Bandjarnegara en te Keboemen; op eerstgenoemde plaats werden bijdragen gegeven door de suikerfabrikanten.

Bij Gouv. Bt. 28 Febr. 1907 n°. 39 (Ind. St. n°. 147) is machtiging verleend om aan het te Buitenzorg op te richten laboratorium voor veeartsenijkundig onderzoek een fokstation voor pluimvee te verbinden, tot het nemen van proeven ter verkrijging van een geschikt kruisingsproduct van uit- met inheemsch ras. Den veeartsen is opgedragen in hunne jaarrapporten een hoofdstuk over pluimveeteelt in te lasschen, ten einde zooveel mogelijk en uit verschillende streken gegevens te verkrijgen.

Bij gelegenheid van eenige tentoonstellingen van pluimvee (o. a. die te Batavia en te Bandoeng) is gebleken dat verschillende rashoenders in Indië zeer goed te fokken zijn. De voornaamste fokkerijen van rashoenders (o. a. Minorca, Leghorn, Plymouthrock, Brahmapoetra en Cochin-China) vindt men in West-Java te Meester-Cornelis en Bandoeng, in Midden-Java te Semarang en Djokja en in Oost-Java te Malang. Uit de in dat opzicht opgedane ervaringen bleek, dat de inlandsche kip gemakkelijk te kruisen is met Europeesche en Australische rashoenders en dat daardoor de vleesch- en eier-productie aanmerkelijk stijgt. Daartegenover staan echter eenige nadeelen; de broedschheid neemt soms te veel af, het weerstandsvermogen vermindert en de vatbaarheid voor ziekten wordt grooter. Uit de verslagen van de veeartsen blijkt, dat de inlander eene kip noodig heeft, die weinig of geen zorgen behoeft, zelf haar voedsel weet te vinden op het erf en de directe omgeving daarvan, die op tijd broedsch wordt en aan het klimaat en de meeste ziekten weerstand kan bieden. De inlander fokt in 't klein, kan weinig of geen moeite en onkosten aan de kippenfokkerij besteden, en kan niet meer kippen houden dan een bepaald aantal, dat in afval van de huishouding en in den bodem van het erf voldoende voedsel vindt. Aangezien in den verkoop van eieren of jonge kippen voor vele gezinnen eene aardige bijverdienste gelegen is, is het voor de bevolking van veel belang het productievermogen van eieren en vleesch van de Indische kip te verhoogen. Een kruisingsproduct te verkrijgen dat het in productievermogen van de Indische kip wint en in soberheid en weerstand haar gelijke is, zal het doel zijn, waarnaar aan het te Buitenzorg op te richten fokstation voor pluimvee (zie hiervóór) gestreefd zal worden.

---

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

De gouvernements-paardenfokkerij in de Padangsche Bovenlanden — zie K. V. 1906, kol. 263 — is in 1906 nader uitgebreid tot de afdeeling Batipoe en X Koto. Van de op ult. 1905 aanwezige 44 dekhengsten werden er 6 verkocht, terwijl 15 nieuwe werden aangeschaft, zoodat er op ult. 1906 53 aanwezig waren. In dat jaar werden bij 3943 merries 6435 dekkingen verricht; aangifte werd gedaan van 306 geboorten. De vanwege de Fort de Kocksche Wedloopsocieteit te Matoer gestationneerde hengst verwekte 42 veulens. Ten einde de kosten der paardenfokkerij in de Padangsche Bovenlanden te beperken, is in beginsel besloten de bevolking voortaan de kosten der dekstations te doen dragen, aan welken maatregel reeds een begin van uitvoering gegeven is.

Van particuliere zijde werden in de genoemde residentie uit

Australië eenige Merino-fokschapen ingevoerd. Voor rekening van de bevolking werden in Britsch-Indië 46 Bengaalsche dekstieren, 5 koeien, 11 bokken en 12 geiten aangekocht.

Te Pajakoemboeh werd de gewone jaarlijksche paardententoonstelling gehouden, terwijl aan de Pakanmalam te Fort de Kock eene veetentoonstelling werd verbonden.

Een door de Deli-Raceclub ter Oostkust van Sumatra gestationneerde hengst verrichtte slechts 2 dekkingen. Voor de Bataklanden zijn, uit door de bevolking bijeengebrachte fondsen, op Java eenige dekhengsten aangekocht.

In de residentie Bali en Lombok werden van gouvernementswege eenige dekhengsten geplaatst.

Ten aanzien van de pluimveeteelt geldt in hoofdzaak hetzelfde, wat hierboven omtrent Java en Madoera is vermeld.

IV. VISSCHERIJEN.

Hoewel de rijkdom der Indische wateren aan visch en kostbare schelpen eene buitengewone ontwikkeling van het visschersbedrijf in den Archipel zou doen verwachten, laat de toestand van dat bedrijf hier en daar nog veel te wenschen over. Toch is het, vooral in de buitenbezittingen, voor een groot gedeelte van de aan of nabij de kust wonende bevolking eene belangrijke bron van inkomsten. De visch wordt niet alleen voor eigen gebruik gevangen, doch ook gezouten en gedroogd, om naar elders te worden uitgevoerd. Volgens de algemeene jaarlijksche handelsstatistiek van Nederlandsch-Indië is in 1906 van daar aan schelpen van verschillende soort uitgevoerd voor eene waarde van f 1 411 062 en aan tripang voor eene waarde van f 808 151, welke uitvoeren in 1905 eene waarde vertegenwoordigd hadden van f 906 533 en f 660 136. Aan gezouten en gedroogde visch is uitgevoerd ± 140 500 pikol, tegen ± 144 200 pikol in 1905. Alleen voor de residentie Oostkust van Sumatra bedroeg de uitvoer van gezouten en gedroogde visch 25 116 058 K.G., van gedroogde garnalen 264 060 K.G. en van trasi 5 793 352 K.G. De prijzen voor gedroogde visch varieerden tusschen f 4,50 en f 5 per pikol; die voor gedroogde garnalen tusschen f 21 en f 25, terwijl de trasi gemiddeld f 8 per pikol deed. Aan versche visch, garnalen, vischvinnen en vischmaag werd voor eene waarde van ± f 100 000 uitgevoerd.

De teelt van visch (voornamelijk goudvisch) op sawahs wordt nog steeds als nevenbedrijf na den padi-oogst door den landbouwer uitgeoefend. Ook de vischteelt in tambaks (aan de zeekust gelegen vijvers) is niet van belang ontbloot. Over het algemeen waren in 1906 de uitkomsten bevredigend. Ter aanmoediging van de vischteelt op sawahs in streken welke, omdat zij te ver afgelegen zijn, geen afzet van voortbrengselen hebben en werwaarts de opvoer van visch kostbaar of niet mogelijk is, zijn gelden beschikbaar gesteld.

Het aan de zeekust bij Batavia gebouwde semi-permanente station tot het doen van waarnemingen, niet alleen ten aanzien van de wijze, waarop de bevolking de visscherij uitoefent, maar vooral ten opzichte van den ontwikkelingsgang en de verbreiding van de visch (zie K. V. 1906, kol. 279), voldoet aan de gestelde verwachtingen. Het station is ook dienstbaar gemaakt aan practisch onderwijs voor visschers, door achtereenvolgens uit verschillende streken van Java en Madoera djoeragans permajang met hunne bemanningen in dienst te nemen, welke bemanningen dan later op hunne beurt de opgedane kennis kunnen verbreiden. In verband met deze uitbreiding van den werkkring van het station is bij Gouv. Bt. 28 Jan. 1907 n°. 12 (Ind. St. n°. 80) aan den aan die inrichting geplaatsten wetenschappelijken leider eenig hulppersoneel toegevoegd, terwijl, ten behoeve van een in te stellen onderzoek in het belang van de vischteelt en de visscherij in de Java-zee, machtiging is verleend om het gouvernementsstoomschip *Gier* te doen verbouwen tot onderzoekingsvaartuig, dat onder het bevel zal worden gesteld van den luitenant-ter-zee der 2de klasse A. M. VAN ROOSENDAAL, die gedurende eene reeks van jaren gedetacheerd geweest is bij de Nederlandsche afdeeling van de internationale organisatie voor het onderzoek der zee.

Omtrent het visschersbedrijf in Atjèh en onderhoorigheden en de van gouvernementswege genomen maatregelen tot uitbreiding van dat bedrijf zie men hoofdst. C, § 3 (kol. 19/20).

Van den bij Ind. St. 1907 n°. 8 getroffen maatregel tot bescherming van de vischwaters tegen het op ongeoorloofde wijze en op onwettige tijden uitoefenen van de vischvangst is reeds melding gemaakt in hoofdst. F (kol. 125).

De in 1907 gehouden verpachtingen van het recht tot het visschen naar parelschelpen, parelmoerschelpen en tripang zijn, wegens gemis aan gegadigden of te lage inschrijvingsprijzen, mislukt.

Bij Gouv. Bt. 2 Oct. 1906 n°. 3 is machtiging verleend om, in het belang van het toezicht op de parelvisscherij en van de bebakening van het vischgebied in de wateren der Aroe-eilanden (res. Amboina), eenig personeel der gouvernements-marine op het in die wateren gestationneerde politie- en communicatievaartuig te detacheeren. Bij Ord. van 3 Dec. 1906 (Ind. St. n°. 506) hebben de op dat vaartuig gedetacheerde stuurlieden van de gouvernements-marine de bevoegdheid verkregen tot het opsporen van de in de parelvisscherij-ordonnantie (Ind. St. 1902 n°. 4) strafbaar gestelde feiten.

V. NATUURWETENSCHAPPEN EN WETENSCHAPPELIJKE REIZEN.

§ 1. NATUURWETENSCHAPPELIJKE ONDERZOEKINGEN EN HARE TOEPASSINGEN, RESSORTEERENDE ONDER DE TECHNISCHE AFDEELINGEN VAN HET DEPARTEMENT VAN LANDBOUW.

Als overgang van het vroegere „Jaarslag van 's lands plantentuin" tot het in 1907 voor de eerste maal uitgegeven „Jaarboek van het Departement van Landbouw" verscheen in 1906 een „Verslag omtrent de te Buitenzorg gevestigde technische afdeelingen van het Departement van Landbouw", over 1905.

Van de „Annales du Jardin Botanique de Buitenzorg" verscheen de tweede helft van Deel XX, bevattende o. m. eene uitvoerige studie over eene wortelziekte van de dadap, eene biologische studie over de bekerplanten (*Nepenthes*) en de beschrijving van eene nieuwe en hoogst eigenaardige schimmelplant van de familie der *Phalloideae*.

Van de „Icones Bogorienses" werden twee afleveringen uitgegeven, met vijf en twintig platen en bijbehoorende beschrijvingen.

Van het „Bulletin du Département de l'Agriculture" zagen

vier nummers het licht, waarin o. a. worden behandeld de amylase-microben, eene ziekte van de cocospalmen, die in het verslagjaar op hevige wijze optrad, zoomede de samenstelling van het water en de diastatische bestanddeelen der klappervruchten.

Van de „Korte Berichten, uitgaande van den directeur van landbouw" werden er in het verslagjaar vijf en twintig in het daarvoor bestemde gedeelte van het maandschrift „Teysmannia" opgenomen.

Ten slotte valt melding te maken van eene nieuwe uitgave van het departement van landbouw, de „Observations météorologiques", bevattende de te Buitenzorg verrichte waarnemingen op het gebied van temperatuur van de lucht en den bodem, den duur van den zonneschijn, den regenval, den vochtigheidstoestand van de lucht, enz. Deze publicatie heeft niet alleen ten doel gegevens te verschaffen van zuiver meteorologischen aard, maar zij beoogt vooral mede te werken tot het verkrijgen van een inzicht in verschillende problemen der plantenphysiologie.

Botanie. Met de bewerking van de „Flora van Batavia" werd geregeld voortgegaan. Voorts wordt een werk samengesteld over de varens van Java, Malakka, de Philippijnen en Nieuw-Guinea.

De inrichting van het Museum en Informatiebureau voor Technische en Handelsbotanie wordt met kracht voortgezet. Reeds zijn meer dan duizend monsters van allerlei plantaardige handelsproducten aanwezig. Speciale aandacht wordt gewijd aan de vezelstoffen en vezelstof leverende planten. Maatregelen in het belang van de klappercultuur en de daarmede in verband staande industrieën werden overwogen en voor een deel reeds ten uitvoer gebracht.

Daar het verslagjaar zich door bijzondere vochtigheid kenmerkte, braken bij verschillende cultuurplanten schimmelziekten uit, welke, in het bijzonder bij de klapper- en djati-boomen, dadelijk in loco werden onderzocht, wat tot het aangeven en uitvoeren van krachtige bestrijdingsmaatregelen leidde. Als oorzaak voor het mislukken van jonge plantsoenen van *Ficus elastica* kon worden aangewezen verstikking van het wortelstelsel door wortels van alang-alang. Onderzoekingen werden ingesteld over de physiologische beteekenis van het melksap, alsmede over verschillende schimmels en lagere wieren.

In het laboratorium voor vreemde botanisten werkten één Amerikaansche, één Hollandsche, één Zwitsersche en drie Duitsche geleerden.

De in den bergtuin te Tjibodas aangeplante *Eucalyptus saligna* blijft door bijzonder snellen en krachtigen groei goede hoop geven, dat men er een geschikten boom voor de herbewouding van kale berghellingen in gevonden heeft. De in den tuin genomen proeven met nieuwe variëteiten van Europeesche groenten slaagden goed. De berichten over den nieuwen schaduwboom *Deguelia microphylla* luiden over het algemeen gunstig. Goede uitkomsten werden verkregen met het marcotteeren van jonge planten van *Hevea brasiliensis*. De Manila-hennep van den cultuurtuin werd te Amsterdam en te Londen gunstig beoordeeld.

In het botanisch laboratorium der afdeeling voor inlandschen landbouw werd de invloed nagegaan van verschillende stikstofvoeding op de ontwikkeling van de rijstplant, welke proeven zullen worden voortgezet. Nieuwe ziekten van het padigewas werden aan een onderzoek onderworpen.

De bestudeering van de talrijke, op Java gecultiveerde rijstsoorten werd met kracht doorgezet. Met het oog op het groote aantal daarvan (er werden er ruim zeventienhonderd uitgeplant), konden de selectie- en kruisingsproeven nog geen positieve resultaten geven. Men meent echter op den goeden weg te zijn door zich eerst volkomen op de hoogte te stellen van het voorhanden soortenmateriaal; eerst daarna mag van kruisbevruchting als middel tot verbetering van het gewas iets worden verwacht. Te Buitenzorg werden in den cultuurtuin vergelijkende proeven ingesteld met de verschillende soorten van de op Java geteelde gewassen.

Ten einde de vraag te kunnen beantwoorden in hoever de productie van de koffie door selectie kan worden verhoogd, is te Buitenzorg een terrein beschikbaar gesteld met het doel om daarop selectie-proeven te nemen. Ook aan den invoer van nieuwe koffiesoorten werd veel aandacht gewijd.

Langdurige en zorgvuldige proeven werden genomen om door middel van infectie-ziekten tot eene practische methode van bestrijding der veldratten en veldmuizen te geraken. Het resultaat was ontmoedigend, daar alle Europeesche en Amerikaansche soorten van virus op Java onvoldoende werkzaan bleken te zijn en niet in genoegzame mate voor versterking vatbaar waren.

De pogingen tot vezelbereiding uit talrijke plantensoorten door middel van roting en tot bereiding van cassavemeel langs biologischen weg leverden gunstige uitkomsten op.

De botanische onderzoekingen met betrekking tot de tabakscultuur in de Vorstenlanden werden met goed gevolg voortgezet.

Men zie overigens hetgeen in de rubriek „Inlandsche landbouw" omtrent proef- en demonstratievelden is medegedeeld.

Zoölogie. De verzamelingen van het Zoölogisch Museum blijven, dank zij de zorgvuldige praepareermethode, trots het tropische klimaat, in goeden staat en nemen snel in omvang toe, zoodat weldra eene uitbreiding van de localiteit noodig zal zijn. Door het zeer drukke bezoek, zoowel van Europeanen als van inlanders en vreemde oosterlingen, gaat van deze inrichting eene opvoedende kracht uit, terwijl eene toenemende medewerking in het bijeenbrengen van zoölogica wordt ondervonden.

In het laboratorium van het Museum werd gewerkt door een Russisch zoöloog, afgevaardigd door de Petersburger Academie van Wetenschappen, door den zoöloog van het Proefstation voor Deli-tabak te Medan, door de assistenten van den te Batavia werkzamen Breslauer hoogleeraar NEISSER, e. a.

Het vraagstuk der bescherming van in 't wild levende vogels en zoogdieren, waarvan sommige soorten gevaar voor uitroeiing loopen, werd wederom in studie genomen.

Het onderzoek van de door dieren veroorzaakte ziekten der cultuurgewassen werd geregeld voortgezet. Bij de algemeen verspreide, door het rijstaaltje veroorzaakte ziekte in het padigewas blijkt de toestand van den bodem eene groote rol te spelen; op betere en deugdelijker grondbewerking wordt daarom aangestuurd. De aaltjesziekte in de koffie bleef bij voortduring de aandacht vragen; nieuwe bestrijdingsmethoden, o. a. ontsmetting van de terreinen door reboisatie, worden beproefd.

Omtrent hetgeen in het belang van de visscherij werd verricht zie men afd. IV van dit hoofdstuk.

Chemie. In het agricultuur-chemisch laboratorium werden wederom een aantal analyses van caoutchouc verricht. Het onderzoek naar de voordeeligste voorwaarden voor het extraheeren van cocablad kwam gereed. De onderzoekingen over het gehalte van verschillende oliehoudende reukgrassen — waarvan de cultuur sterk in omvang toeneemt — aan aetherische oliën werden voortgezet. Aangezien dat gehalte verband houdt met den leeftijd der planten, is, met het oog op het juiste oogenblik van oogsten, de kennis van de maximum-periode van groot belang.

In het scheikundig laboratorium van de afdeeling voor den inlandschen landbouw werden de invloed van de wijze van sawahbouw op den bodem en die van de grondbewerking op de opbrengst van mais nagegaan. De onderzoekingen in het laboratorium voor de koffiecultuur hebben geleid tot de afzondering van chemische lichamen, welker eigenschappen doen vermoeden, dat zij op de kleursveranderingen van het marktproduct een determineerenden invloed hebben. De vraag is nu gerezen, in hoever het mogelijk zal zijn door bepaalde bemestingsmethoden op die kleur te influenceeren; in deze richting wordt het onderzoek voortgezet.

In het pharmacologisch laboratorium werden in de eerste plaats onderzoekingen ingesteld naar de werkzame bestanddeelen van de bidara oepas, welke plant in hare knollen een, van vele zijden aanbevolen geneesmiddel tegen suikerziekte zou bevatten. Voorts hadden onderzoekingen plaats naar de bestanddeelen van de als reukhout in gebruik zijnde houtsoorten, terwijl, met het oog op de eventueele samenstelling van eene Pharmacognosie, weder een groot aantal belangrijke bijdragen voor de kennis der inlandsche geneesmiddelen werden verzameld.

Bodemonderzoekingen. Het petrographisch onderzoek was gericht op de verschillende verweringsvormen van vulcanische gesteenten in West-Java en ging hand in hand met een scheikundig onderzoek naar het verloop van het verweringsproces zelf, zoowel bij afloopend als bij stagneerend water. Bijzondere aandacht trok het hooge gehalte aan kwartsstof van den grond

in Boven-Banjoemas, welke stof naar alle waarschijnlijkheid ook in vele andere deelen van Java een grootere rol speelt, dan tot heden werd vermoed.

Onderzoekingen over en entproeven met de zoogenaamde knolletjes-bacteriën hebben tot heden geen bevredigende resultaten opgeleverd.

§ 2. ONDERWIJS IN LAND- EN TUINBOUW.

Landbouwschool. Het eindexamen van den volledigen driejarigen cursus werd einde Mei 1906 voor de eerste maal afgenomen, waarbij het diploma aan alle vijf candidaten kon worden uitgereikt. De vier Europeanen vonden dadelijk plaatsing bij cultuurondernemingen; de vijfde (inlander) werd op een demonstratieveld geplaatst. Het moge als een verblijdend feit worden vermeld, dat de bedoelde Europeesche jongelieden in de practijk zóó goed voldeden, dat hunne één jaar jongere medeleerlingen reeds vóór het eindexamen van eene plaatsing op goede ondernemingen waren verzekerd. Des te meer bevreemdt het, dat de liefhebberij van Europeanen om de landbouwschool te bezoeken uitermate gering blijft.

Het diploma van den tweejarigen cursus werd aan acht candidaten uitgereikt, waarvan er één, die uit de residentie Menado afkomstig was, derwaarts terugkeerde, terwijl de anderen als mantri op de demonstratievelden werden geplaatst.

Als nieuwe leerlingen werden tot de laagste klasse achttien inlandsche jongelieden toegelaten: de eenige Europeaan, die zich had aangemeld en in de termen voor toelating viel, trok zich vóór het begin van den cursus terug. Deze omstandigheid heeft er toe geleid om het schooljaar van de landbouwschool niet meer te doen aansluiten aan dat van de Hoogere Burgerscholen, maar aan dat van de opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren, d. w. z. over te gaan tot een schooljaar van poeasa tot poeasa.

Over den ijver der leerlingen viel over het algemeen niet te klagen; bij voortduring wordt bijzondere nadruk gelegd op het practische gedeelte der opleiding, waaraan dagelijks minstens twee uur zijn gewijd.

Practische opleiding voor den landbouw. Een der leerlingen, wiens leertijd was verstreken, vertrok in den loop van 1906 en een andere verliet zonder opgaaf van redenen den cursus, zoodat bij het einde van het jaar slechts acht leerlingen over waren. Over het algemeen gaven de leerlingen reden tot tevredenheid, zoowel bij het practisch onderricht als bij de theoretische lessen. Het meerendeel schijnt het voornemen te hebben om zich, na afloop van hunne opleiding, op den zoogenaamden kleinen landbouw te gaan toeleggen.

Practische opleiding voor den tuinbouw. Van de 24 leerlingen, met wie de cursus in Januari 1906 begon, moesten er 4 worden verwijderd, omdat zij de lessen niet konden volgen, 3 leerlingen werden in den loop van het jaar als daggelder bij het boschwezen geplaatst en 3 vonden eene particuliere betrekking, van wie één als opzichter op eene landelijke onderneming, zoodat er ten slotte 14 leerlingen overbleven.

Hoewel ook bij dezen opleidingscursus, evenmin als bij dien voor den landbouw, over afwezigheid van belangstelling bij de leerlingen viel te klagen, beantwoordden zij toch geen van beide aan de verwachtingen, die bij de oprichting werden gekoesterd. Het meerendeel der jongelieden bezit te weinig energie om zich, nadat ze zijn opgeleid en in de maatschappij gebracht, op het verkregen standpunt te handhaven. In verband hiermede is van de verdere voortzetting der cursussen afgezien, doch er zal door eene reorganisatie, gepaard met combineering van de beide cursussen, nog eene poging gedaan worden om den minder gegoeden Europeaan in de gelegenheid te stellen om zich in land-, tuin- of boschbouw een behoorlijk bestaan te verschaffen (Gouv. Bt. 30 Maart 1907 n°. 21; zie Jav. Ct. n°. 27).

§ 3. WETENSCHAPPELIJKE EXPLORATIES EN REIZEN.

Vanwege het „Indisch Comité voor Wetenschappelijke Onderzoekingen" is, in samenwerking met de „Maatschappij tot bevordering van het natuurkundig onderzoek der Nederlandsche Koloniën", in den loop van 1907 eene expeditie uitgezonden naar Nieuw-Guinea, met het doel om het nog geheel onbekende gebied in de nabijheid van de aan de zuidkust gelegen Oostbaai en de daarin uitmondende Oetoemboewé-rivieren wetenschappelijk te onderzoeken. De expeditie, aan welke eene regeeringssubsidie van f 29 000 is verleend, staat onder leiding van mr. H. A. Lorentz, die zich tevens met het zoölogisch en ethnographisch onderzoek heeft belast, terwijl er verder aan wordt deelgenomen door den gezaghebber der gouvernementsmarine J. W. van Nouhuijs, als geoloog, topograaf en meteoroloog, den officier van gezondheid 2de klasse van het Indisch leger G. M. Versteeg, die, behalve dat hem de zorg voor eventueele zieken is opgedragen, de botanie, anthropologie en photographie zal behartigen, en den bekenden Nieuw-Guinea-reiziger J. M. Dumas, die, evenals mr. Lorentz, ook de expeditie-Wichmann naar Noord-Nieuw-Guinea in 1903/1904 heeft medegemaakt. Van regeeringswege is aan de expeditie de beschikking gegeven over het gouvernementsstoomschip *Valk* en het voormalige gouvernementsstoomschip *Zwaluw*, dat als bivakschip is ingericht, zoomede over een inlandsch arts, een mantri van den plantentuin te Buitenzorg en, als veiligheidsmaatregel, over een detachement militairen van 44 man, onder bevel van een officier. De expeditie, welke door den leider, die zich daartoe reeds in April 1906 naar Indië had begeven, zeer zorgvuldig is voorbereid, is den 2den Mei 1907 in de Oostbaai aangekomen. Medio van die maand was de *Zwaluw* zoover mogelijk in de noordelijke Oetoemboewé opgesleept en was met de terreinverkenning een aanvang gemaakt. De oppervlakkige aanrakingen met de bevolking waren van bevredigenden aard en de gezondheidstoestand was gunstig.

Van de van gouvernementswege uitgezonden expeditie naar Zuid-Nieuw-Guinea, welke einde Juni 1907 daarheen vertrokken is, is reeds melding gemaakt in hoofdst. C, § 20.

P.

MIJNBOUW.

§ 1. WETGEVING.

De in Ind. St. 1899 n°. 214 opgenomen Indische mijnwet [1], zoomede de bij Ord. van 12 Oct. 1906 (Ind. St. n°. 434) vastgestelde voorschriften tot uitvoering van die wet, zijn op 1 Mei 1907 in werking getreden. Dientengevolge zijn alle tot dusver met betrekking tot het mijnwezen vastgestelde bepalingen, voor zoover zij met de nieuwe wetgeving in strijd zijn, stilzwijgend vervallen, met uitzondering van die betreffende de heffing van cijns van de netto-opbrengst van de vóór 1 Mei 1907 verleende concessiën, tenzij de concessionarissen het verzoek doen om de regeling van den cijns in overeenstemming te brengen met de nieuwe mijnwet (zie art. 45, tweede lid dier wet).

§ 2. DIENST VAN HET MIJNWEZEN.

Bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1907 n°. 14 (Ind. St. n°. 59) is, met wijziging in zoover van de in Ind. St. 1873 n°. 280 opgenomen regeling, bepaald, dat de dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië eene afzonderlijke afdeeling vormt van het departement van algemeen bestuur, waaronder zij behoort, en onder leiding staat van den bij hetzelfde besluit, met intrekking van een der betrekkingen van hoofdingenieur, in dienst gestelden chef van het mijnwezen.

Personeel. Op ult. Juni 1907 bestond de actieve sterkte van het korps mijningenieurs, behalve uit den zooeven bedoelden chef van het mijnwezen, uit 11 hoofd- en verdere ingenieurs in vasten en 6 ingenieurs in tijdelijken dienst, terwijl bovendien 3 mijningenieurs in vasten en 1 in tijdelijken dienst, als gedetacheerd bij de gouvernements-kolenontginning ter Sumatra's Westkust, 1 mijningenieur, als belast met de waarneming van de betrekking van leeraar in de mijnbouwkundige vakken bij de Koningin Wilhelmina-school, en 1 mijningenieur, als gedetacheerd bij de mijnexploratie in Suriname, bij het korps voor memorie gevoerd werden en 2 ingenieurs met verlof in het buitenland vertoefden. Van de 4 voor den Indischen dienst bestemde mijningenieurs, die in 1905 het eindexamen aan de Technische Hoogeschool met goed gevolg aflegden, kwam er 1 tegen het einde van 1906 en kwamen er 2 in het begin van 1907 in Indië aan, terwijl aan den vierden vergunning werd verleend om aan genoemde inrichting zijne studiën te vervolgen ten einde te promoveeren. In 1906 werd nog een mijningenieur in dienst genomen, die tegen 't einde van dat jaar in Indië aankwam. De 2 voor den Indischen dienst bestemde mijningenieurs, die in Juni 1906 in het eindexamen slaagden, worden tegen het einde van 1907 of in den aanvang van 1908 in Indië verwacht. In Juni 1907 waren er geen jongelieden voor gouvernements-mijningenieur in opleiding.

Op ult. Juni 1907 waren de werkzaamheden van het korps mijningenieurs (dus ongerekend de 6 daarbij voor memorie gevoerde ingenieurs) verdeeld als volgt: aan den chef van het mijnwezen was 1 ingenieur toegevoegd, op Banka waren 8 ingenieurs geplaatst, met den dienst van het grondpeilwezen was 1 ingenieur belast, aan 2 ingenieurs waren geologische en mijnbouwkundige opnemingen in de residentiën Benkoelen en Palembang opgedragen en 2 ingenieurs waren toegevoegd aan den in December 1906, ten behoeve van geologische onderzoekingen in de residentie Djambi, tijdelijk aangestelden geoloog dr. A. Tobler. Een ingenieur was belast met het verifieeren van de werk- en productiestaten van particuliere ontginningen, terwijl op het hoofdbureau te Batavia 3 ingenieurs werkzaam waren aan de samenstelling van verslagen omtrent hunne onderzoekingen betreffende de residentie Menado, het eiland Lombok en den krater van den vulkaan Kloet.

Het verdere Europeesche technische personeel van het mijnwezen bestond op ult. Juni 1907 uit 3 topografen, 1 werktuigkundige, 6 boormeesters, 24 opzieners en 2 machinisten, dus totaal 36 personen, in vasten dienst, en 9 boormeesters, 17 opzieners, 11 machinisten en 1 teekenaar, dus totaal 38 personen, in tijdelijken dienst.

Bij de gouvernements-kolenontginning ter Sumatra's Westkust waren, behalve den chef der exploitatie van den Sumatra-staatsspoorweg, tevens fungeerend chef van den dienst der Ombilin-mijnen, op ult. Juni 1907 werkzaam 3 ingenieurs in vasten en 1 ingenieur en 1 opziener van het mijnwezen in tijdelijken dienst, 1 waarnemend machinist, 1 waarnemend opziener en 1 commies van den dienst der staatsspoorwegen; voorts 1 boekhouder, 1 commies-kashouder, 1 hoofdopziener, 17 opzieners, 1 tijdelijke chef-werktuigkundige, 8 klerken in vasten dienst en 1 geneesheer, 2 verbandmeesters, 4 ziekenverplegers, 36 opzieners en 7 klerken in tijdelijken dienst.

Geschriften. Van het „Jaarboek van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië" verscheen de jaargang 1906. Van de aan het hoofdbureau te Batavia samengestelde kwartaalverslagen van het mijnwezen over 1906 zijn de eerste drie gedrukt als extra-bijvoegsel van de Jav. Ct. van 14 Aug. en 7 Dec. 1906 nos. 65 en 98 en 5 April 1907 n°. 27.

De oud-hoofdingenieur, chef van het mijnwezen, dr. P. D. M. Verbeek bleef belast met het uitwerken van de op zijne geologische verkenning van het oostelijk gedeelte van den Indischen Archipel verzamelde gegevens.

Palaeontologische, geologische en mijnbouwkundige onderzoekingen van gouvernementswege. Het booronderzoek op Banka leverde in het verslagjaar over het algemeen bevredigende uitkomsten op.

Van de in het 2de kwartaal van 1905 aangevangen geologische en mijnbouwkundige verkenningen in de residentiën Benkoelen en Palembang werden die in de afdeeling Mokko Mokko, welke

[1]) Bij Gouv. Bt. 27 Mei 1907 n°. 7 is bepaald dat alle bekendmakingen in de Javasche Courant, voorgeschreven in de Indische mijnwet en de ordonnantie van 12 October 1906, opgenomen worden in uitsluitend daarvoor bestemde extra-bijvoegsels dier courant, welke een afzonderlijk doorloopend volgnummer dragen en tegen betaling voor het publiek verkrijgbaar zijn bij het depot van leermiddelen te Weltevreden.

door het overlijden van den ingenieur E. J. van Rijckevorsel tot stilstand waren gekomen — vgl. K. V. 1906, kol. 265/266 — niet weder opgevat. In de afdeeling Manna en Pasemah Oeloe Manna werd, wegens onbevredigende uitkomsten, voorshands van verder onderzoek afgezien, zoodat de werkzaamheden zich concentreerden in de afdeeling Redjang en Lebong en in de aangrenzende deelen van Lais. Bovendien had eene verkenning in de afdeeling Rawas plaats. Niet ongunstige resultaten werden verkregen te Tambang Sawa en Lebong Sipang; het ertsvoorkomen op deze plaatsen wordt nader onderzocht. De door den tijdelijken geoloog dr. A. Tobler en 2 ingenieurs aangevangen onderzoekingen in de residentie Djambi beperkten zich tot het oliehoudende gebied, waar 2 oliehoudende antiklinalen werden aangetroffen.

Diepe grondpeilingen. Gedurende het tijdvak 1 Juli 1906—ult. Juni 1907 zijn van de 14 artesische boringen, welke op eerstgenoemden datum onderhanden waren, er 12 voltooid en werd er 1 (in de residentie Rembang) gestaakt, terwijl van de 31 nieuw ondernomen boringen er 16 gereed kwamen. De 28 voltooide boringen waren aldus over verschillende gewesten verdeeld: Preanger-Regentschappen 1, Pekalongan 5, Semarang 3, Kediri 7, Besoeki 8, Madioen 1, Lampongsche districten 2 en Menado 1. Bovendien werden te Makasser 45 ondiepe proefputjes geboord ten behoeve van eene eventueele watervoorziening voor die hoofdplaats uit de zandafzetting in de vlakte van Gowa. Gedurende hetzelfde tijdvak zijn, op den voet van de Ord. van 23 Maart 1884 (Ind. St. n°. 50), een tweetal vergunningen verleend tot het boren van artesische putten.

§ 3. GOUVERNEMENTSONTGINNINGEN.

Tinwinning op Banka. Gedurende het exploitatiejaar 1906/1907 (25 Januari 1906—12 Februari 1907) steeg het aantal ontginningen der 1ste klasse van 178 tot 219 en verminderde het aantal ontginningen der 2de klasse van 101 tot 63. Het gemiddeld aantal personen, die zich bezig hielden met het nawasschen en uitsmelten van door de eigen ontginningen verworpen ertshoudenden grond en tinslakken (zoogenaamde ontginningen der 3de klasse) bedroeg 53, tegen 66 in 1905/1906.

In de ontginningen der 1ste klasse werkten gedurende het exploitatiejaar 1906/1907 gemiddeld 13 640 arbeiders en in die der 2de klasse 538, tegen respectievelijk 9789 en 965 in 1905/1906.

De gezondheidstoestand onder de mijnwerkers was, behalve in de districten Muntok en Pangkalpinang, gunstig. Aan beri-beri overleden 50 man (van wie 5 in de mijnen) en aan andere ziekten en ongevallen 249 man, zoodat de sterfte, bij eene gemiddelde sterkte van 14 231 man, 2.10 °/₀ bedroeg, tegen 1.23 °/₀, bij eene gemiddelde sterkte van 10 820 man, in het exploitatiejaar 1905/1906. Wegens beri-beri werden 357 man geëvacueerd (tegen 329 in 1905/1906).

Bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1907 n°. 9 (Ind. St. n°. 39) zijn twee Europeesche geneesheeren op Banka in dienst gesteld.

De tinlevering bedroeg in het jaar 1906/1907 190 031 pikol, bij eene gemiddelde sterkte van 14 231 man, tegen 145 298 pikol, met 10 820 man, in 1905/1906.

In den loop van het ontginningsjaar is 25 427 pikol onzuiver of van onzuiverheid verdacht tin aan omsmelting onderworpen, waarbij 24 891 pikol verscheepbaar en 58 pikol onverscheepbaar tin verkregen werd. De kosten der raffinage (inclusief die der verwerking van afval en de uitgaven voor proefsmeltingen), omgeslagen over het verkregen handelstin, beliepen f 0,83 per pikol, of in het geheel f 20 814.

De werving, die zeer gunstig verliep, had bijna uitsluitend te Singapore plaats, waar van de 8243 in het exploitatiejaar 1906/1907 ingedeelden, 8119 man, ten overstaan van den Protector of Chinese, contracten voor het werken in de mijnen op Banka aangingen. Voor alle in 1906/1907 ingedeelde nieuwelingen werd eene premie van 80 Straits-dollars uitgekeerd, hetgeen voor de 8243 man f 914 643 beliep, waarvan een bedrag van f 795 468 ten laste van den lande kwam, aangezien vóór de inwerkingtreding van Gouv. Bt. 28 Juni 1906 n°. 11 (Ind. St. n°. 304) — houdende wijziging van het in Ind. St. 1891 n°. 135 opgenomen tarief van verstrekkingen, voorschotten en tegemoetkomingen aan de tinwinningen op Banka, in dier voege dat de nieuwelingen niet meer belast worden met een deel van de kosten van hunne aanwerving — de mijnen reeds voor f 119 175 als bijdrage in de kosten der werving gedebiteerd waren. Verder moesten de mijnen tegemoet gekomen worden met f 109 353 tot vergoeding van na 28 Juni 1906 niet meer in te verdienen sinkee-schulden, zoodat de werving in 1906/1907 den lande kwam te staan op een totaal van f 904 821.

Van het aantal in het werfjaar (loopende van 1 Mei 1905 tot ult. April 1906) aangenomen nieuwelingen zijn 1796 man in het exploitatiejaar 1906/1907 ingedeeld, waarvan in April 1906 668 man (zie K. V. 1906, kol. 266), zoodat vóór 1 April 1906 1128 man waren te werk gesteld. Voor het tijdvak 1 April 1906—31 Maart 1907 komen dus slechts 8243—1128 = 7115 van de in het exploitatiejaar 1906/1907 ingedeelde nieuwelingen in rekening. Na het Chineesch nieuwjaar 1907 (einde exploitatiejaar 1906/1907) zijn tot 31 Maart 1907 nog ingedeeld 363 man, zoodat in het tijdvak 1 April 1906 — 31 Maart 1907 zijn ingedeeld 7478 nieuwelingen. De sterkte in de ontginningen 1ste en 2de klasse samen bedroeg op 1 April 1906 11 632 en op 1 April 1907 16 613 man. In het tijdvak 1 April 1906 — 31 Maart 1907 zijn dus 2497 lieden door overlijden, evacuatie, repatrieeren, wegzenden, drossen, ouderdomsgebreken of overgang tot anderen arbeid aan den dienst in de mijnen ontvallen, tegen 1259 man in 1905/1906. Dit aantal was thans zooveel hooger omdat in 1906 slechts 589 en in Februari 1907 1538 gewezen mijnwerkers op 's lands kosten repatrieerden.

De exploitatie van den stoomtramweg in Belinjoe gaf over 1906 een voordeelig saldo van f 24 819 (ontvangsten f 38 145, uitgaven f 13 326), tegen f 14 304 over 1905. De in November 1901 geopende stoomsleepdienst ter oostkust van Banka, die in 1905 nog werkte met een verlies van f 3167, gaf in 1906 een voordeelig saldo van f 1658 (ontvangsten f 16 715, uitgaven f 15 057), terwijl het te verwachten is dat voor dit bedrijf, bij de aanmerkelijke uitbreiding van de mijnen in Pankalpinang en Merawang, wier houtskolen door dezen dienst van Nadi (Koba) worden aangevoerd, nu betere tijden zullen aanbreken. Bij den in 1904 ingestelden stoomsleepdienst in de Klabat-baai bedroeg het nadeelig saldo f 3076 (uitgaven f 8738, ontvangsten f 5662). Deze dienst, waarvan gebruik wordt gemaakt voor het vervoer van kolen van de overzijde der Klabat-baai en voor de verscheping van tin naar de hoofdplaats Belinjoe, zal, in verband met de uitbreiding van het mijnbedrijf, op den duur ook betere resultaten gaan opleveren.

De toepassing van stoomkracht was weder zeer bevorderlijk aan de resultaten der ontginning. Het aantal stoominstallaties steeg tot 121. Zij werden gebruikt in 65 ontginningen der 1ste klasse, met een gemiddeld aantal van 9846 werklieden en eene productie van 129 484 pikol tin, of 13,15 pikol per hoofd, terwijl die van alle ontginningen der 1ste klasse te zamen 12,98 pikol bedroeg. Bij Gouv. Bt. 19 Dec. 1906 n°. 23 is machtiging verleend om een bedrag van ten hoogste f 480 000 te besteden voor de directe aanschaffing van machines, ketels, pompen, transportbanden en smalspoormaterieel, noodig om, bij het bereiken van de voorgenomen uitbreiding der werkkrachten tot circa 20 000 man, van eene behoorlijke hoofdelijke productie verzekerd te blijven.

Het voornemen bestaat om in 1907/1908 eene proef te nemen met ontginning in eigen beheer op kleine schaal, waartoe de terreinen van de ontginningen der 1ste klasse in Koba zijn aangewezen.

Verder wordt in 1907 eene proef met het toepassen van excavateurs bij de tinwinning in de vallei Koedei (Soengailiat) voorbereid.

Volgens de berekening in bijlage XX, sub 1, kwamen de kosten in Indië van het in 1906/1907 ingeleverd tin den lande

te staan op gemiddeld f 35,58[5] per pikol, tegen f 29,39 in 1905/1906. Het verschil van f 6,19[5] per pikol tin wordt ruimschoots verklaard door de grootere kosten voor rijstconversie en verlies op rijst, sinkeewerving en tegemoetkoming voor voeding. Volgens de verkooprekeningen (zie bijlage CC) heeft het in 1906 hier te lande geveilde Banka-tin gemiddeld per pikol netto opgebracht f 128,26 (in 1905 f 101,54), hetgeen dus een voordeelig verschil overlaat van f 92,67[5] per pikol, tegen f 72,15 over het voorafgegane veilings- en leveringsjaar. Hierbij dient in het oog te worden gehouden dat, bij de berekening van de kosten op het product gevallen, wat betreft de uitgaven voor het bij de tinwinning betrokken Europeesch personeel, niet gelet is op de kosten van opleiding, uitzending, verlofstraktementen, pensioenen, enz.

Voor 1907 is de hoeveelheid te verkoopen Banka-tin op 190 000 pikol bepaald. De eerste vier in dat jaar gehouden veilingen (in Januari, Maart, Mei en Juli) bestonden respectievelijk uit 31 902, 31 292, 31 976 en 31 398 pikol. Als gemiddelde bruto-opbrengst is verkregen per 50 K. G. achtereenvolgens f 111,97, f 110,12, f 113,50 en f 110,64, zijnde per pikol f 136,56, f 134,34, f 138,47 en f 134,98.

Bij Gouv. Bt. 16 Aug. 1906 n°. 1 is aan den ambtenaar voor Chineesche zaken te Muntok P. A. VAN DE STADT en den ingenieur der 2de klasse bij den dienst van het mijnwezen te Toboali P. J. STIGTER opgedragen op een door den resident van Banka en onderhoorigheden nader te bepalen datum zich in commissie te begeven naar Singapore en van daar naar de mijndistricten in de Federated Malay States, ten einde zich op de hoogte te stellen van alles wat de tinwinning in die districten, en hetgeen daarmede verband houdt, betreft.

Het algemeen reglement voor de tinwinning op Banka (Ind. St. 1891 n°. 134) is aangevuld met betrekking tot de terugzending op 's lands kosten van in China geboren mijnwerkers, wier verband tengevolge van expiratie van hun contracttijd is geëindigd, zoomede wat aangaat de, ingeval van overlijden, aan de naastbestaanden van werklieden te doene uitkeeringen.

Steenkolenontginning nabij Sawahloento (Ombilin-mijnen). De productie bedroeg in 1906 226 410 ton gemengde en 50 687 ton gruiskolen, te zamen 277 097 ton, tegen 221 416 ton in 1905. De winst op de verstrekking en den verkoop der kolen beliep, na afschrijving van f 160 390 op de aanlegrekening, f 36 441, tegen f 13 984 in 1905, zijnde bij deze becijfering niets opgenomen wegens rente, terwijl bij de kosten van het personeel uitgaven wegens pensioenen, verlofstraktementen, enz. buiten rekening gelaten zijn.

Van de over 1906 geldelijk verantwoorde 262 947 ton (hieronder niet begrepen het eigen verbruik van 14 462 ton gruis) is aan particulieren verkocht 118 266 ton, waarvan 1415 ton langs den spoorweg en 116 851 ton aan de Emmahaven. De stoomvaartmaatschappijen „Rotterdamsche Lloyd", „Koninklijke Paketvaartmaatschappij" en „Nederland" namen aldaar in respectievelijk 40 502, 29 410 (waarvan 24 170 ton gruis) en 16 038 ton, zijnde gezamenlijk 85 950 ton, tegen 62 521 in 1905, terwijl aan andere schepen en particulieren 30 901 ton kolen werd verstrekt, waarvan 855 ton gruis.

De sterkte der dwangarbeiders nam belangrijk toe en bedroeg op ult. 1906 1347 man, tegen 705 man op ult. 1905. Het aantal contractanten daalde daarentegen en beliep 2123 op ult. 1906, tegen 2415 bij den aanvang van dat jaar. In den loop van 1906 kwamen 196 contractanten van Java aan, terwijl 268 ontslagen contractanten een nieuwe overeenkomst aangingen en 1 voormalige contractant als vrije werkman bij de ontginning te werk gesteld bleef. De sterkte der vrije arbeiders bedroeg op ult. 1906 899 man.

Bij de ontginning (met inbegrip van transport), dus ongerekend den voor werken van aanleg gevorderden arbeid, zijn in 1906 door dwangarbeiders, contractanten en vrije lieden verricht 1 230 169 dagdiensten (1 021 264 in 1905), waardoor 277 097 ton kolen verkregen werd. De productie per dag en per hoofd was dus 224 K.G., tegen 216 K.G. in 1905.

Voor de werken van aanleg is in 1906 uitgegeven f 443 780, waarmede het eindcijfer der aanlegrekening vermeerderde. Daar echter van die rekening, zooals reeds is vermeld, f 160 390 is afgeschreven, stond de waarde van het kolenetablissement te Sawahloento en het magazijn met kolenstort te Emmahaven op ult. 1906 te boek voor f 2 594 244, tegen f 2 310 853 (verbeterde opgaaf) op ult. 1905.

Bij het einde van 1906 bedroeg de hoeveelheid kolen, welke voor afbouw gereed was of door galerijen was blootgelegd, in de mijnen Doerian (lagen A en C), Pandjang (lagen A en C) en Loento (lagen A en C) 1 970 000 ton.

Bij Gouv. Bt. 24 Jan. 1907 n°. 61 (Ind. St. n°. 64) zijn de bezoldigingen der ambtenaren en beambten bij de Ombilinmijnen, beneden den rang van ingenieur, nader vastgesteld.

§ 4. PARTICULIERE ONTGINNINGEN.

In het tijdvak 1 Juli 1906 — ult. Juni 1907 werden geen nieuwe terreinen voor den particulieren mijnbouw opengesteld.

Gedurende gemeld tijdvak vermeerderde het aantal door het Gouvernement verleende concessiën met 5 petroleum-concessiën (waarvan 2 in Rembang, 2 in Palembang en 1 in Atjèh en onderhoorigheden), 2 concessiën voor het winnen van goud en zilver (in Sumatra's Westkust), 1 concessie voor het winnen van lood, zink, zilver en goud (in Tapanoeli), 2 steenkolen-concessiën (in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), 3 magneetijzerzand-concessiën (waarvan 1 in Madioen en 2 in Banjoemas), 2 chroomijzererts-concessiën (in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en 1 tin-concessie (in de territoriale zee bij Singkep). Daarentegen werden de petroleum-concessiën *Kalwaroe* (in Semarang), *Dadoengan* en *Telogo Tandjoeng* (in Soerabaja), *Soemoer*, *Goeloek Goeloek*, *Soemberpinang* en *Roembia* (Madoera) ingetrokken. Voorts zijn 5 nieuwe, niet het karakter van concessiën dragende vergunningen verleend tot winning in domeingrond van delfstoffen, welke ter beschikking staan van den rechthebbende op den grond, namelijk 1 voor het aftappen van water (in Pasoeroean), 2 voor de winning van kalksteen (in Semarang en in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en 2 voor de winning van jodium (in Soerabaja). Het aantal door of namens het Gouvernement goedgekeurde concessiën, verleend door inlandsche zelfbesturen, welke hunne mijnrechten nog niet aan het Gouvernement hebben overgedragen, [1]) vermeerderde met de 6 concessiën voor het winnen van goud, zilver, enz. *West-Borneo Gold Field* I en II, *Pandan* I en II, *Loemar* en *Sintoeroe* (in de Westerafdeeling van Borneo). Op ult. Juni 1907 waren dientengevolge van kracht 83 gouvernements-concessiën, 28 „vergunningen" en 78 door inlandsche zelfbesturen verleende, van gouvernementswege goedgekeurde concessiën. Voor nadere bijzonderheden omtrent de nieuw verleende concessiën en vergunningen zie men bijlage XX, sub II.

In den loop van het thans te behandelen tijdvak zijn 36 aanvragen om concessie afgewezen. Op ult. Juni 1907 waren nog 38 aanvragen om concessie en 2 om „vergunning" in behandeling.

Met betrekking tot de op dat tijdstip van kracht zijnde mijnconcessiën en „vergunningen" zij hier het volgende medegedeeld.

Tin. De particuliere tinontginningen bepaalden zich tot die der Billiton-Maatschappij, krachtens gouvernement-concessie, en

[1]) In Juni 1906 is door den waarnemenden directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid een nieuw model vastgesteld van de acte van concessie tot mijnontginning in landschappen met zelfbestuur, waar het recht tot het uitgeven van zoodanige concessiën niet krachtens overeenkomst berust bij het Gouvernement (Bijbl. Ind. St. n° 6540).

die der Singkep-Tinmaatschappij, krachtens concessie van het inlandsch bestuur van Lingga-Riouw en krachtens gouvernements-concessie voor de winning van tinerts in zee.

Gedurende het op ult. April geëindigde boekjaar 1906/1907 is op Billiton ingeleverd 62 310 pikol tin (werkelijke productie), waarvan 29 222 in den vorm van erts, hetwelk ter verwerking naar Singapore is gezonden, welke hoeveelheden in het boekjaar 1905/1906 respectievelijk hadden bedragen 67 386 en 33 297 pikol. Zij werd verkregen (volgens de gemiddelde aanwezige sterkte) door 8400 bij de mijnploegen ingedeelde mijnwerkers en gemiddeld 1918 niet tot de ploegen behoorende, zoogenaamde „werkzoekenden" (in 1905/1906 respectievelijk 8349 en 1742 man). De achteruitgang van de tinproductie met ruim 5000 pikol moet aan dezelfde oorzaken worden toegeschreven als vermeld in K. V. 1906, kol. 269. De gezondheidstoestand was weder zeer gunstig. De wolfram-tinertsontginning werd voortgezet en leverde 611 pikol gemengd erts op. Het Billiton-tin, met uitzondering van de te Singapore te gelde gemaakte partijen, verkregen uit het derwaarts verzonden erts, is, zooals gewoonlijk, te Batavia bij maandelijksche inschrijvingen verkocht. Voor den verkoop was beschikbaar 36 236 pikol, die bij de 12 inschrijvingen achtereenvolgens gemiddeld f 128,38, f 126,95, f 125,26, f 129,04, f 129,88, f 136,97, f 138,66, f 139,09, f 134,09, f 135,54, f 134,54 en f 129,69, of in doorslag f 132,34 per pikol opbrachten, tegen f 107,28 over 1905/1906. Voor het te Singapore verhandelde tin, ad 25 245 pikol, werd per pikol gemiddeld f 136,90, tegen f 114 over 1905/1906, in zesmaandszichtwissels op Amsterdam ontvangen, van welk bedrag het uitvoerrecht van f 2,16 per pikol en 1½ à 2 % voor den wissel dient te worden afgetrokken als men eene vergelijking met de Batavia-markt wil maken. De door de maatschappij over 1906/1907 gemaakte winst beliep f 4 741 398,47⁵, waarin de Staat deelt voor 5/8 of f 2 963 374,04⁵ (in 1905/1906 respectievelijk f 6 619 758,16 en f 4 137 348,85).

De Singkep-Tinmaatschappij produceerde gedurende het boekjaar 1 Juli 1906 — ult. Juni 1907 6715 pikol tin (7488 pikol in 1905/1906), waarvan 416 pikol afkomstig van de onderneming in Kedah, benevens 10 pikol wolframiet en 307 gram goud. De productie bleef ver beneden de verwachting tengevolge van den zeer ongunstigen gezondheidstoestand van het werkvolk gedurende het tweede halfjaar. De gemiddelde sterkte aan eigenlijk werkvolk (Chineezen) bedroeg 1453 man, van wie gemiddeld present waren voor het werk in de groeven 1272 man (in 1905/1906 respectievelijk 1512 en 1403 man). Het tin is, zooals gewoonlijk, te Singapore verkocht, en wel tot eene hoeveelheid van 7852 Straits-pikol. De totale opbrengst beliep f 1 015 611, terwijl een algemeene middenprijs werd verkregen van $ 92,87 per Straits-pikol (60,47 K. G.), overeenkomende met f 108,59 per 50 K. G. (in 1905/1906 f 96,25). De winst- en verliesrekening der Maatschappij wees over 1906/1907 een voordeelig saldo aan van f 199 835, tegen f 276 166 in 1905/1906. In Januari 1907 is aan de Maatschappij de hiervóór reeds vermelde concessie verleend tot het winnen van tinerts uit den zeebodem aan de oostkust van Singkep, welke concessie den naam draagt van *Singkep Zeetin-concessie*. Voorts is aan de Maatschappij vergunning verleend tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen op de tot den Riouw-archipel behoorende eilanden Karimoen, Koendoer en Lingga.

Steen- en bruinkolen. Het aantal der voor het winnen van kolen en andere delfstoffen in concessie afgestane mijnvelden vermeerderde gedurende het tijdvak 1 Juli 1906 — ult. Juni 1907 met 3, namelijk de concessiën *Sintoeroe*, *Semblimbingan* en *Semboeloean*, terwijl de concessie *Loemar* vervangen werd door eene andere van denzelfden naam, waardoor dus het aantal concessiën op ult. Juni 1907 27 bedroeg, waaronder 22 waar steen- en bruinkolen het hoofddoel der exploitatie vormen. De concessiën, waarvoor kolenwinning geen hoofddoel is, zijn *Loemar*, *Se Balau*, *Sintoeroe* (Westerafdeeling van Borneo) en *Louise* en *Mathilde* (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo). Productie van steenkolen had slechts plaats op de concessiën *Bahangau* (174 ton, tegen 282 — verbeterde opgaaf — in 1905), *Mahakam* der Oost-Borneo-Maatschappij (4666 ton, tegen 2790 in 1905) en *Poeloe Laoet* (87 243 ton, waarvan 59 050 laadkolen — waarde f 7,50 per ton —, 5061 ton ketelkolen — waarde f 7 per ton —, 12 871 ton fijnkolen — waarde f 5 per ton — en 10 261 ton afval, tegen in 't geheel 78 168 ton in 1905). Behalve wat door verschillende schepen voor eigen gebruik werd geladen, werden de meeste kolen naar Hongkong, Singapore en Soerabaja verscheept, ten behoeve van de Nord-Deutsche Lloyd en de Madoera-Stoomtram-maatschappij.

Petroleum. Het aantal der op ult. Juni 1906 op Java en Madoera van kracht zijnde petroleum-concessiën (26) vermeerderde gedurende het tijdvak 1 Juli 1906 — ult. Juni 1907 met 2, namelijk de concessiën *Plantoengan* en *Kalipiting* in Rembang. Daarentegen werden 7 concessiën, waarvan 1 in Semarang, 2 in Soerabaja en 4 op Madoera, ingetrokken, zoodat het aantal op ult. Juni 1907 21 bedroeg. *Klantoeng Sodjomerto* leverde 548 260 L. ruwe petroleum en de in handen van de Dordtsche Petroleummaatschappij zijnde concessiën *Tinawoen*, *Tjiplook*, *Panolan*, *Djepon*, *Toengkoel*, *Banjoebang*, *Plantoengan*, *Kalipiting*, *Djabakota*, *De twaalf dessa's*, *Lidah Koelon* en *Metatoe* produceerden te zamen 114 853 206 L. ruwe petroleum, welke, met de 1 910 847 L. van het concessieterrein *Bapo*, in de raffinaderijen der maatschappij te Soerabaja, Tjepoe en Semarang zijn verwerkt tot lichtpetroleum, gasoline, smeerolie, petroleumresidu, asphalt, paraffine, batikwas en kaarsen.

Het aantal petroleum-concessiën in de buitenbezittingen, ten getale van 29 (verbeterde opgaaf), vermeerderde met 3, namelijk *Soeban Djerigi* en *Arahan* (Palembang) en *Oost-Peudawa* (Atjèh), terwijl voor de concessie *Loemar* (Westerafdeeling van Borneo) — zie ook hiervóór, onder de rubriek „steen- en bruinkolen" — eene andere van denzelfden naam in de plaats trad, zoodat het aantal concessiën op ult. Juni 1907 32 bedroeg. Hieronder waren er 4 (*Loemar*, *Se Balau*, *Nonny* en *Poeloe Miang*), waar de winning van petroleum als bijzaak is te beschouwen. De concessiën *Telaga Said* en *Boeloe Telang* in Langkat produceerden respectievelijk 13 891 100 en 150 695 200 L. ruwe petroleum, terwijl op de in dat landschap gelegen concessiën *Aroe-baai*, *Poeloe Kompei* en *Tandjoeng Bringin* ook in 1906 niet gewerkt werd. De concessiën *Moeara Enim*, *Babat*, *Banjar Sari* en de nieuwe concessie *Soeban Djerigi* (Palembang) van de „Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië" leverden respectievelijk 187 108 000, 8 165 000, 8 378 000 en 66 751, of te zamen 203 717 751 L. ruwe petroleum op. Het concessieterrein *Palembang* der „Petroleummaatschappij Sumatra-Palembang" produceerde 33 920 282 L. ruwe petroleum, terwijl de terreinen der „Petroleummaatschappij Moesi Ilir", namelijk *Karang Ringin* en *Belani*, respectievelijk 21 125 000 en 2 196 000, of te zamen 23 321 000 L. ruwe petroleum opleverden. De concessie *Lematang* en de nieuwe concessie *Arahan* der „Exploratie-maatschappij Nederland" leverden 11 593 633 en 9 538 135, of te zamen 21 131 768 L. en de terreinen *Kajoe Aran Bongkoe*, *Selaro* en *Ladang Pail* der „Nederlandsch-Indische Exploratie-maatschappij" 9 726 819 L. ruwe olie. De door de „Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië" geëxploiteerde concessiën *Peudawa* en *Oost-Peudawa* (Atjèh) leverden gezamenlijk 5 668 000 L. ruwe olie, die met de 279 941 413 L. van de concessie *Peureula* der Perlak-Petroleummaatschappij en de 83 922 L. van de concessie *Paja Bilik* der Langsar-Petroleummaatschappij in de raffinaderij te Pangkalan Brandan verwerkt werd. De exploitatie van de aan de „Koninklijke Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië" toebehoorende concessie *Moeara* (in het landschap Koetei der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) leverde 89 722 ton ruwe olie, terwijl de aan dezelfde maatschappij toebehoorende terreinen *Poeloe Miang* en *Pelarang* niets produceerden. Van de in Koetei gelegen concessievelden *Louise*, *Mathilde* en *Nonny*, verkreeg de „Nederlandsch-Indische Industrie- en Handelmaatschappij" 8421 ton „light crude", 16 057 ton benzine, 121 207 ton kerosine, 152 048 ton „liquid fuel" en 64 871 ton diverse produkten.

Goud en zilver. Het aantal op ult. Juni 1906 van kracht zijnde mijnconcessiën, welke de winning van goud als hoofddoel hebben (66 — verbeterde opgaaf —, waarvan 65 in de buitenbezittingen en 1 op Java), vermeerderde gedurende het tijdvak 1 Juli 1906 — ult. Juni 1907 met 7, namelijk met de concessiën *Batang Si Lajang*, *Abei* (Sumatra's Westkust), *West-Borneo Gold Field* I en II, *Pandan* I en II en *Sintoeroe* (Westerafdeeling van Borneo), terwijl de concessie *Loemar* vervangen werd door eene andere van denzelfden naam, zoodat op ult. Juni 1907 het aantal concessiën 73 bedroeg. Van de op ult. 1906 van kracht zijnde 70 concessiën waren er 10 in exploitatie, terwijl in enkele der 23 *Melawi-rivierconcessiën* de werkzaamheden op kleine schaal werden voortgezet. Van de overige concessiën staakten ver-

scheidene de werkzaamheden wegens slechte resultaten. De gezamenlijke productie beliep ongeveer 2520 K. G. goud en 8500 K. G. zilver, waarvan door *Totok* (Menado) 365,328 K. G. goudalliage van ongeveer 70 %, door *Lebong Donok* (Benkoelen) 1426,414 K. G. goud en 7599,521 K. G. zilver en door *Lebong Soelit* (Benkoelen) 463,399 K. G. goud en 644,625 K. G. zilver geleverd werden. *Soemalata* I (Menado) verscheepte 116,016 K. G. goud en 52,959 K. G. zilver. *Paleleh* (Menado) produceerde 299,621 K. G. alliage met ongeveer 70 % goud. De overige concessiën, die nog wat goud opgeleverd hebben, zijn *Pagoeat*, *Loemar*, de *Melawi-rivier-concessiën* en *West-Borneo Gold Field* III.

Andere delfstoffen maakten het hoofddoel der ontginning uit bij 16 concessiën en 26 „vergunningen" tot winning van delfstoffen of natuurlijk gas aan het oppervlak of in open groeven. Productie van eenige beteekenis had alleen plaats op de concessiën *Kliripan* en *Penggoeng* in Djokjakarta (ruim 1000 ton mangaanerts), op de terreinen van de cultuurmaatschappij „Soewarna" in de Preanger-Regentschappen (345 M³. kalksteen), op die van de Moeria-Trasexploitatiemaatschappij in Semarang (6277 M³. tras), op het terrein van den heer O. G. H. Aspeling in Soerabaja (3600 K. G. koperjoduur van 50 %), op dat van den heer O. Ellinger (119 K. G. koperjoduur), op de terreinen van de „Nederlandsch-Indische fabrieken van bouwmaterialen Gembong en Bentar" in Pasoeroean (± 1500 M³. kalksteen), op het terrein der Japarasche Cultuurmaatschappij in Semarang (3000 pikol kalksteen) en op dat van den heer G. F. Leibbrandt in Besoeki (4875 pikol kalk). Bij de overige concessiën en vergunningen werd of niet gewerkt, of was de productie zeer onbeduidend.

§ 5. INLANDSCHE ONTGINNINGEN.

Van de goudwasscherijen in de Padangsche Bovenlanden (Sumatra's Westkust) leverden die in de larassen Tjoebadak en Simpangtonang (Ophir-districten) 5 K. G. goud op, ter waarde van f 5550. In het landschap III Kota Si Blimbing van de onderafdeeling Boven-Kampar ging de bevolking nog steeds voort met tinwasschen. Het daar verkregen erts wordt, krachtens Gouv. Bt. 15 Juni 1904 n°. 30, tegen f 40 de pikol door het Gouvernement opgekocht. De opbrengst bedroeg in 1906 80,84 pikol.

Van de opbrengst der voor inlandsche rekening in het landschap Salimbau en in de Embau-streek (afd. Sintang, res. Westerafdeeling van Borneo) gedreven wordende steenkolendelving werden door het Gouvernement en door particulieren te Pontianak gekocht 1248 en te Sintang 1589 ton kolen. De gestadig achteruitgaande inlandsche en Chineesche goudgraverijen en wasscherijen in de afdeeling Sambas van genoemd gewest leverden in 1906 393,50 thail (van 54 gram) goud op. Verder produceerden Landak en Sintang respectievelijk 32 en 188 thail goud, terwijl Mampawa, Tajan, Sanggau en Sekadau slechts onbelangrijke hoeveelheden opleverden. De goudprijzen wisselden af van f 60 tot f 85 per thail. De opbrengst van de diamantwinning in Landak bedroeg 600 karaat, ter waarde van f 12 000.

In de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo leverde de ontginning Parapatan (Sambalioeng) maandelijks ongeveer 1000 ton steenkolen aan de Koninklijke Paketvaartmaatschappij. De ontginning Boemirata (afd. Martapoera) produceerde ongeveer 8000 ton steenkolen. De overige kolenontginningen in dit gewest, die met een tweetal vermeerderden, zijn van minder belang. In de afdeeling Martapoera werden gedurende 1906 10 450 diamantlicenties gedebiteerd, tegen 10 281 in 1905. Naar schatting zou voor eene waarde van f 64 000 aan diamanten zijn opgedolven. De meeste graverijen komen voor in den omtrek van Tjempaka, Banjoe Irang en Bentok. Goudgraverijen worden uitsluitend in Riam Kiwa, Riam Kanan, Maloeka en Pleihari gevonden. Betrouwbare gegevens omtrent de productie zijn moeielijk te verkrijgen, daar men met de verstrekking er van zeer geheimzinnig is. Volgens opgave van den pachter van het recht tot het doen van heffingen bij het graven van goud in de onderafdeeling Tanah-Laoet, zou de productie ± 88½ thail hebben bedragen, tegen 138½ thail in 1905.

Het door enkele inlandsche ontginningen in het landschap Bolang Mongondo (Menado) gewonnen goud dient meer tot eigen gebruik dan tot verkoop. Omtrent de inlandsche mijnontginningen in het binnenland van Midden-Celebes werden geen berichten ontvangen.

In Atjèh worden geen inlandsche ontginningen meer aangetroffen.

§ 6. VERGUNNINGEN TOT MIJNBOUWKUNDIGE OPSPORINGEN.

Bij Gouv. Bt. 30 Jan. 1907 n°. 33 (Jav. Ct. n°. 10) zijn enkele terreinen in de Preanger-Regentschappen, om redenen van algemeen belang, voor mijnbouwkundige opsporingen gesloten.

KOOPVAART, SCHEEPSBOUW, HANDEL EN NIJVERHEID.

§ 1. KOOPVAART.

Blijkens de jaarlijks te Batavia verschijnende „Statistiek van den handel, de scheepvaart en de in- en uitvoerrechten in Nederlandsch-Indië" vertegenwoordigden de in 1906 voor particuliere rekening in de tol- en vrijhavens aldaar [1]) uit Nederland en den vreemde ingevoerde goederen (d. i. ongerekend de invoeren van gemunt en ongemunt goud en zilver) eene waarde van f 212^9 millioen (f 16^7 millioen meer dan in 1905) en de voor rekening van particulieren naar buiten Nederlandsch-Indië uitgevoerde goederen eene waarde van f 308^8 millioen (f 16^7 millioen meer dan in 1905), in welke totalen de buitenbezittingen deelden voor respectievelijk f 71^4 en f 116^6 millioen (tegen f 64^4 en f 107^8 millioen in 1905). De vermeerdering van de invoerwaarde moet hoofdzakelijk worden toegeschreven aan den grooteren invoer van aardewerk, atappen- en kadjangmatten, bier, blik en blikwerk, visch, fabrieks- en stoomwerktuigen, garens, reukwerken, glas en glaswerk, scheepsbouw- en timmerhout, ijzer en ijzerwerk, kleederen, steenkolen en cokes, kramerij, lood en loodwerk, lucifers, manufacturen, meel, mest en meststoffen, petroleum, klapperolie, rijst, tabak, zaden, zeep en zout, terwijl de toeneming van de uitvoerwaarde voornamelijk te danken is aan vermeerderden uitvoer van benzine, cacao, cassia, djarakpitten, drogerijen en medicijnen, tripang, getahpertja, gombenzoë, gomdamar, gomkopal, ebbenhout, scheepsbouw- en timmerhout, huiden, kinine, mais, manufacturen (katoen), pinang, petroleum, peper, rotting, tabak voor de Europeesche markt en vogelhuiden. Ruim de helft der opgegeven invoerwaarde had betrekking in het jaar 1905 op manufacturen van alle soorten, fabrieks- en stoomwerktuigen, mest en oliekoeken (gezamenlijk ruim 35 %) en in 1906 mede op manufacturen van alle soorten en op ijzer en ijzerwerk (gezamenlijk ruim 33 %), zoomede zoowel in 1905 als in 1906 op de in de handelsstatistiek onder „eetwaren" vermelde artikelen, en bovendien op rijst (gezamenlijk in 1905 circa $23^1/_2$ % en in 1906 ruim 22 %). Het grootste aandeel in de uitvoeren hadden de artikelen suiker, tabak voor de Europeesche markt, gom- en getahsoorten, petroleum, copra, koffie en thee; de hiervoor opgegeven waarde bedroeg in 1905 circa 74 % en in 1906 ruim 72 %.

Hoeveel onder de in- en uitvoeren begrepen was als van (of over) Nederland aangebracht en derwaarts afgeladen, blijkt voor al de in de handelsstatistiek afzonderlijk genoemde goederen uit bijlage IJIJ, waarin tevens de in- en uitvoeren voor gouvernementsrekening gespecificeerd worden, terwijl een der tabellen van die bijlage — voor die in- of uitvoerartikelen, waarvan zulks uit de handelsstatistiek blijkt — de hoeveelheden aanwijst, waarop de opgegeven waardecijfers betrekking hebben, en wel over de laatst bekende vijf jaren. Afzonderlijk voor de suiker wordt hier nog aangeteekend, dat van de in 1906 van Java verscheepte hoeveelheid van 996 637 ton, voor zooveel het bij de aflading kon worden opgegeven, de bestemming hoofdzakelijk was Hongkong, Britsch-Indië, Japan, Amerika, Singapore, Egypte, Australië en China, nl. respectievelijk 225 885, 198 571, 194 965, 172 357, 68 458, 49 661, 39 928 en 20 286 ton.

Opgaven omtrent de scheepvaartbeweging, voor zoover die uit de handelsstatistiek is op te maken, zijn opgenomen in bijlage ZZ, sub I.

§ 2. NEDERLANDSCH-INDISCHE KOOPVAARDIJVLOOT.

Volgens de in bijlage ZZ, sub II, nader gespecificeerde gewestelijke opgaven, bedroeg het aantal der in Nederlandsch-Indië tehuis behoorende stoom- en zeilschepen op ult. 1906 respectievelijk 190 en 2304, tegen 183 en 2453 op ult. 1905. Van de zeilschepen waren er respectievelijk 133 en 137 op Europeesche wijze getuigd. De gezamenlijke inhoudsgrootte van al deze schepen, waarbij niet gerekend zijn die, welke een kleineren inhoud hadden dan 30 M³. (10,6 registerton), bedroeg voor 1906 392 497 M³. (138 691 registerton) en voor 1905 382 357 M³. (135 108 registerton).

De aangehaalde bijlage vermeldt tevens plaatsgewijze het aantal zeeschepen (stoom- en andere), welke op ult. 1906 te boek stonden als van een Nederlandsch-Indischen zeebrief voorzien.

Eerste zeebrieven zijn in 1906 uitgereikt ten behoeve van 8 aan naamlooze vennootschappen toebehoorende stoomschepen (waarvan gebouwd in Nederland 3, in den vreemde 4 en in Nederlandsch-Indië 1, metende respectievelijk 5537, 4269 en 18 registerton).

Met intrekking van de in Ind. St. 1874 n°. 152 opgenomen ordonnantie, is bij Ord. van 24 Jan. 1907 (Ind. St. n°. 68) — voor zooveel de bezittingen buiten Java en Madoera aangaat — eene regeling vastgesteld van het toezicht op de scheepvaart met enkele der in Ind. St. 1905 n°. 316 (vgl. K. V. 1906, kol. 286) genoemde categorieën van vaartuigen, die niet behoeven voorzien te zijn van een zeebrief of van een jaarpas.

De in Ind. St. 1900 n°. 173 ten aanzien van Java en Madoera opgenomen bepalingen tot uitbreiding en verscherping van het toezicht op de scheepvaart zijn herzien bij Ord. van 9 Juni 1907 (Ind. St. n°. 265).

§ 3. SCHEEPSBOUW.

Deze tak van nijverheid bleef zich bepalen tot het deels op werven, deels aan het strand of aan de oevers der rivieren vervaardigen van op inlandsche wijze getuigde kleine vaartuigen, uitsluitend bestemd voor de kust- en binnenvaart en voor de vischvangst.

Voor zooveel blijkt, zijn in 1906 door inlanders en vreemde

[1]) Wat betreft de havens in zelfbesturende landschappen zijn in die statistiek alleen die behandeld, waar een *gouvernements* tol- en (of) havenkantoor gevestigd is.

oosterlingen aangebouwd: in Batavia 2, in Rembang 121, in Soerabaja 2 en in Pekalongan 95 (waarvan er bij het einde van het verslagjaar 20 nog in aanbouw waren) op inlandsche wijze getuigde zeeschepen, terwijl in Batavia, Cheribon, Rembang, Soerabaja en Pekalongan respectievelijk 8, 44, 94, 58 en 29 inlandsche vaartuigen van minder dan twee ton inhoud werden vervaardigd. In laatstgenoemd gewest bleef het scheepsbouwbedrijf zich uitbreiden. De in de afdeeling Batang dier residentie vervaardigde visschersvaartuigen, waarvan slechts een klein aantal voor eigen gebruik wordt gehouden, worden tegen f 200 à f 300 per stuk, voornamelijk naar buiten het gewest, verkocht. Wat de buitenbezittingen betreft, liepen van stapel in Sumatra's Westkust 21, ter Oostkust van Sumatra 49, in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 3, in Celebes en onderhoorigheden 76, in Menado 4 en in Bali en Lombok 1 (benevens eenige kleine visschers-sampans) op inlandsche wijze getuigde zeeschepen, terwijl in Sumatra's Westkust, de Oostkust van Sumatra, Riouw en onderhoorigheden, de Westerafdeeling van Borneo, de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Celebes en onderhoorigheden en Menado respectievelijk 206, 44, 12, 12, 150, 403 en 3 inlandsche vaartuigen, kleiner dan twee ton metende, werden afgeleverd.

Op de door Europeanen geëxploiteerde scheepstimmerwerven werden in de residentiën Cheribon, Semarang, Rembang en Soerabaja respectievelijk 9, 31, 12 en 2 op inlandsche wijze getuigde zeeschepen aangebouwd, terwijl in de residentie Batavia een stoomschip van stapel liep. Bovendien werden in laatstgenoemd gewest nog twee laadprauwen en in de residentie Semarang 4 op Europeesche wijze getuigde prauwen afgeleverd. De aan Europeanen toebehoorende scheepstimmerwerven in de buitenbezittingen (o. a. die te Padang en Pangkalanbrandan en de reparatiewerven van de Atjèh-Transportmaatschappij) bepaalden zich ook in 1906 tot het verrichten van reparatiewerk.

Van de te Tandjoengpriok (Batavia) bestaande dokgelegenheid der „Droogdokmaatschappij Tandjong Priok" is in 1906 door 109 schepen gebruik gemaakt, zijnde 7 minder dan in 1905. Over het door de naamlooze vennootschap „Zeehaven en kolenstation Sabang" geëxploiteerd wordende gouvernementsdok te Sabang op Poelò Wè (Atjèh en onderhoorigheden) zie men hoofdst. E, kol. 114.

Eene opgaaf van de op Europeesche wijze getuigde schepen, die in 1906 in den Nederlandsch-Indischen Archipel zijn vergelukt, vindt men in bijlage ZZ, sub III.

§ 4. HANDEL; FABRIEKS- EN HANDWERKSNIJVERHEID.

Groothandel. Blijkens de berichten van de kamers van koophandel te Batavia, Semarang en Soerabaja was de toestand van den importhandel in 1906 gunstig, hoewel tegen het einde van het jaar eenige achteruitgang viel waar te nemen, in West-Java tengevolge van de verminderde kooplust der bevolking door de stijgende prijzen, en in Oost-Java wegens verminderden invoer van rijst door de overvloedige mais- en cassave-oogsten. De exporthandel leverde in 1906 zeer bevredigende uitkomsten op. Voor West-Java waren thee en peper de voornaamste artikelen van uitvoer voor de Europeesche markt; uit Midden-Java werden groote hoeveelheden suiker uitgevoerd, terwijl de uitvoer van tabak en cacao, dank zij de loonende prijzen, steeds grooter wordt. Ook de uitvoer van kapok nam toe, vooral naar Amerika en Australië. Wat Oost-Java betreft, vermeerderde de uitvoer van tabak belangrijk, voornamelijk naar Britsch-Indië, Japan en Australië. Van copra had uitvoer hoofdzakelijk naar Duitschland plaats; daar de oogst kleiner was dan gewoonlijk, liepen de prijzen zeer op. De mais-uitvoer verminderde sterk.

Binnenlandsche handel. Evenals in vorige jaren, was ook in 1906 de zoogenaamde tweedehandshandel het bloeiendst in de afdeeling Djember der residentie Besoeki, als een gevolg van de uitgebreide tabakscultuur voor de Europeesche markt en het belangrijk surplus van vele koffie-ondernemingen aan padi en tweede gewassen. In de afdeeling Banjoewangi van genoemd gewest neemt de handel gestadig toe, tengevolge van de spoorwegverbinding met het overig deel van Java. Ook in de residentie Pekalongan was de omzet grooter dan in 1905, doch in Bantam ging de handel eenigszins achteruit als een gevolg van de kleine copra- en padi-opbrengst. In de overige gewesten van Java en Madoera was de toestand redelijk. De inlandsche detail- of kleinhandel toonde eenigen vooruitgang in de residentie Bantam door de opening van de spoorlijn Rangkasbitoeng—Laboehan en in de residentie Kediri door grooteren verkoop van tabak, bestemd voor den uitvoer. Betreffende de residentie Semarang valt op te merken, dat in de afdeeling Demak, dank zij den gunstigen oogst, meer kapas ter markt kwam dan in vroegere jaren, doch dat de padihandel, wegens de lage prijzen, zeer gedrukt was. Overal elders bleef de toestand van den kleinhandel vrijwel stationnair.

Opgaven omtrent het aantal plaatsen, waar vaste markten (pasars) zijn ingesteld, zijn te vinden in bijlage AAA, sub III.

Fabrieks- en handwerksnijverheid. Het bij Ind. St. 1905 n°. 521 vastgestelde reglement, houdende bepalingen tot beveiliging bij het verblijven in fabrieken en werkplaatsen, onderging eenige wijzigingen bij Ind. St. 1906 n°. 480 en 1907 n°. 217. Zie verder betreffende dit reglement Ind. St. 1907 n°. 218.

De bepalingen omtrent de oprichting van fabrieken en neringen (Ind. St. 1836 n°. 10 en 1866 n°. 27) zijn gewijzigd bij Ind. St. 1906 n°. 464.

De in de gewestelijke verslagen over 1906 aangetroffen opgaven omtrent de aan particulieren toebehoorende industrieele inrichtingen, uitgezonderd die, welke de verwerking van landbouwproducten beoogen (zie daaromtrent afd. I van hoofdstuk O) zijn bijeengebracht in de in bijlage AAA, sub I, opgenomen lijst. De in die lijst verstrekte gegevens omtrent de werkloonen worden aangevuld door de sub II van die bijlage voorkomende uitvoerige gewestelijke opgaaf van de minima en maxima der in 1906 aan ambachtslieden en koelies betaalde loonen.

Kamers van koophandel en nijverheid. Van de vijf in Nederlandsch-Indië bestaande kamers van koophandel en nijverheid gaven alleen die te Semarang en Soerabaja verslagen over 1906 in druk uit.

Inlandsche nijverheid. Aan de van wege de Vereeniging „Oost en West" opgerichte, te 's-Gravenhage gevestigde naamlooze vennootschap „Boeatan", welke zich het bevorderen van den afzet van producten der inlandsche nijverheid ten doel stelt, is, tot volmaking van haar maatschappelijk kapitaal, alsnog een bedrag van f 5285 toegekend, welke som, niettegenstaande de daartoe aangewende pogingen, niet meer van particuliere zijde kon worden verkregen (vgl. K. V. 1903, kol. 306 en 1904, kol. 318).

Bij Gouv. Bt. 30 Juni 1906 n°. 43 is aan den heer C. M. Pleijte, leeraar in de geschiedenis en de land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië aan afd. B van het Gymnasium Willem III te Batavia, voor den tijd van twee jaren opgedragen in den tijd, gedurende welken aan de genoemde afdeeling geen lessen worden gegeven, onderzoekingen in te stellen naar de inlandsche nijverheid in West-Java.

Tentoonstellingen. In 1906 zijn te Batavia, Soerabaja, Fort de Kock en Pekalongan uitnemend geslaagde jaarmarkt-tentoonstellingen gehouden, welke te Batavia en te Fort de Kock verbonden waren met tentoonstellingen van pluimvee. Omtrent de tentoonstellingen op de eerstgenoemde drie plaatsen zijn bij de landsdrukkerij te Batavia uitvoerige geïllustreerde verslagen in het licht verschenen.

De Minister van Koloniën,

D. FOCK.

Aanvulling.

Kolom 128. Aan § 5 (Gevangeniswezen) het volgende toe te voegen:

Evenals in vorige jaren werden de mannelijke inlandsche gestraften, die tot dwangarbeid voor langer dan één jaar waren veroordeeld en daartoe geschikt werden bevonden, in de eerste plaats bestemd tot het verrichten van transportdiensten bij de troepen te velde en voor de Ombilin-mijnen. Naar Atjèh werden gezonden 779 man en naar Zuid-Celebes 742 man, terwijl aan de expeditie naar Bali 800 man werden toegevoegd. Voorts moesten veroordeelden beschikbaar gesteld worden voor militaire excursies in Sumatra's Westkust, de Oostkust van Sumatra, Djambi, Riouw en de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. Naar de Ombilin-mijnen werden als aanvulling gezonden 678 dwangarbeiders, terwijl een groot aantal gestraften van Atjèhschen landaard gebezigd werden ten behoeve van den proefaanplant van caoutchouc leverende boomen op het eiland Noesa Kambangan (vgl. kol. 268 hiervóór en K. V. 1906, kol. 282).

De proeven met het doen uitoefenen van ambachtswerk in verschillende gevangenissen leverden over 't algemeen uitstekende resultaten op. In vele gevangenissen bracht het ambachtswerk meer op dan de daartoe gebezigde gestraften den lande aan voeding, kleeding, huisvesting, enz. kostten.

De maatregel om voor het onderhoud van bewoonde gouvernementserven geen gestraften meer te bezigen (zie K. V. 1905, kol. 292) werd bestendigd en aan de ambtenaren, die dergelijke erven van buitengewoon grooten omvang bewonen, zoodat het onderhoud daarvan billijkheidshalve niet geheel te hunnen laste kan worden gebracht, werden vergoedingen toegekend. Maatregelen worden voorbereid ten einde ook aan de minder wenschelijke tewerkstelling van gestraften op onbewoonde gouvernementserven een einde te maken.

Door concentratie van de veroordeelden tot dwangarbeid voor niet langer dan een jaar in één gewestelijke gevangenis was het mogelijk de anders noodige uitbreiding van verschillende gevangenissen te vermijden. In sommige gewesten, waar die concentreering door gebrek aan ruimte in alle gevangenissen niet mogelijk was, moest, in afwachting van de totstandkoming van centrale gevangenissen, worden overgegaan tot het oprichten van tijdelijke gebouwen van lichte materialen. Voorts is te Djokjakarta eene goed geslaagde proef genomen met het niet opnemen in de gevangenis van daarvoor in aanmerking komende tot tenarbeidstelling veroordeelden. Bij verder slagen van die proef bestaat er uitzicht, dat in zeer vele gevangenissen door het toepassen van dien maatregel overbevolking zal kunnen worden tegengegaan.

Gedurende 1906 zijn gebouwd en afgeleverd twee landsgevangenissen en drie tijdelijke gevangenissen op de buitenbezittingen, terwijl één gevangenis aldaar werd uitgebreid. Voorts moest op één plaats op Java, wegens overbevolking van de bestaande gevangenis, tijdelijk eene particuliere woning tot berging van gevangenen worden gehuurd, terwijl op eene andere plaats tot het bouwen van eene hulpgevangenis is moeten worden overgegaan. Overigens ondergingen één gevangenis in de buitenbezittingen en drie gevangenissen op Java zware herstellingen en verbeteringen.

In de centrale gevangenis voor Europeanen en met hen gelijkgestelden te Semarang werd een aanvang gemaakt met het geven van school- [1]) en godsdienstonderwijs (vgl. K. V. 1906, kol. 282), terwijl de gevangenen in de gelegenheid werden gesteld om in die strafinrichting geregeld godsdienstoefeningen bij te wonen. Voor veroordeelden, die den leeftijd van 40 jaren nog niet hebben bereikt en eene straf van meer dan 3 maanden hebben te ondergaan, is het ontvangen van schoolonderwijs — en wel voor minstens 3 uren 's weeks — verplicht gesteld, tenzij mocht blijken dat zij het niet behoeven.

Tot dusver hebben de gevangenen getoond het groote belang van dezen maatregel te begrijpen en te waardeeren. Het onderwijs, hetwelk thans door ieder der twee aangestelde onderwijzers gedurende vier uren 's weeks wordt gegeven, werd gevolgd door gemiddeld 32 veroordeelden. De vorderingen worden door de onderwijzers bevredigend genoemd. Het godsdienstonderwijs wordt ten minste éénmaal 's weeks gegeven. Gedurende 1906 werd 20 malen godsdienstoefening gehouden door de Protestantsche en 4 malen door de Roomsch-katholieke geestelijken te Semarang.

Er zijn maatregelen genomen, daartoe strekkende dat de Europeesche gestraften het timmermansvak grondig kunnen leeren, terwijl binnenkort ook het smidsambacht in de centrale gevangenis voor Europeanen zal kunnen worden beoefend.

De gezondheidstoestand was in 1906 over het algemeen gunstig. Besmettelijke ziekten kwamen niet voor; alleen heerschte de beri-beri, behalve onder de dwangarbeiders, toegevoegd aan de in verschillende deelen van Nederlandsch-Indië ageerende troepenmacht, in meerdere of mindere mate in de gevangenissen te Medan (Oostkust van Sumatra), Tandjoengpinang (Riouw en onderhoorigheden), Menado, Makasser (Celebes en onderhoorigheden), Koepang (Timor en onderhoorigheden), Merauke (Zuid-Nieuw-Guinea) en in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, in het laatste gewest voornamelijk onder de veroordeelden, belast met den aanleg van wegen in Boven-Mahakam.

In het beri-beri-gesticht te Buitenzorg werden in 1906 318 gevangenen verpleegd, van wie er 12 overleden en 100 als genezen werden ontslagen. Bij het einde des jaars bleven in het gesticht 150 gevangenen onder behandeling.

Volgens de uit Indië ontvangen opgaven met betrekking tot de mutatiën onder de gevangenen gedurende 1905 (over 1906 zijn nog geen volledige gegevens voorhanden) was het aantal definitief veroordeelden, op 1 Januari 1905 28 424 (verbeterde opgaaf) bedragen hebbende, bij het einde van dat jaar gedaald tot 27 798 (onder welke totalen echter begrepen is een groot aantal — respectievelijk 13 596 en 13 837 — door den politierechter gestraften). Het cijfer der veroordeelden, wier vonnis nog niet in kracht van gewijsde was gegaan, hetwelk met inbegrip van dat der preventief in hechtenis gestelden, op 1 Januari 1905 bedragen had 7996, was bij het einde van dat jaar gestegen tot 9619. Derhalve telden de gevangenissen op 1 Januari 1905 36 420 veroordeelden en beklaagden en op 31 December van dat jaar 37 417. Het totaal der gedurende 1905 bijgekomen „nieuw veroordeelden" beliep 314 031 en dat der wegens strafeindiging ontslagenen 316 239, zijnde respectievelijk 1065 minder en 4978 meer dan het jaar tevoren, welke verschillen hoofdzakelijk betroffen de politioneel veroordeelden,

[1]) Hoewel reeds bij Gouv. Bt. 2 Jan. 1906 n°. 1 (Ind. St. n°. 2) twee onderwijzers werden in dienst gesteld voor het geven van schoolonderwijs, is, tengevolge van noodzakelijke voorbereidingen (aanschaffing van leermiddelen en schoolmeubilair, enz.), eerst met 1 Augustus van dat jaar met dat onderwijs aangevangen kunnen worden.

die in den regel 95 à 96 % der veroordeelden uitmaken. Van deze tot straffen van slechts zeer korten duur veroordeelden telden in 1905 onder de nieuw bijgekomen veroordeelden 292 418 en onder de wegens strafeindiging ontslagenen 299 030, zijnde respectievelijk 4873 minder en 3776 meer dan in 1904.

Volgens de boekingen bij het departement van justitie beliepen de kosten van het gevangeniswezen, ongerekend hetgeen voor gebouwen werd uitgegeven, over het laatst bekende jaar (1905) f 2 798 607 (tegen f 2 228 628 over 1904), waarvan wegens traktementen en toelagen aan ambtelijk personeel bij de gevangenissen en kettingkwartieren f 288 478 (in 1904 f 291 606) en wegens bezoldiging van mandoers, belast met het toezicht over de veroordeelden tot dwangarbeid of ten arbeidstelling aan de publieke werken, f 166 752 (in 1904 f 159 032).

ERRATA.

Kolom 8, regel 15 v. b. staat Februari, lees Januari.

In noot 2 van kol. 258 leze men, in stede van f 24 252 545 en f 21 872 977, f 224 319,14 en f 210 119,97.

BIJLAGEN.[1]

[1] Waar in de bijlagen het teeken † is ingevuld, ontbreken de opgaven.

Bijlage A.

(Zie hoofdstuk A van het verslag.)

STATISTIEK

BETREFFENDE DE

BEVOLKING, DEN VEESTAPEL EN HET AANTAL VOERTUIGEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIË,

volgens de uitkomsten van de in 1905 plaats gehad hebbende

ZESDE VIJFJAARLIJKSCHE OPNEMING.

A

I. ALGEMEEN OVERZICHT VAN DE GETALSTERKTE DER BEVOLKING VAN NEDERLANDSCH-INDIË (MET UITZONDERING VAN

JAVA EN

GEWESTEN.	Oppervlakte in vierkante geographische mijlen. b)	EUROPEANEN. Geslacht.			CHINEEZEN. Geslacht.			ARABIEREN. Geslacht.		
		Mannelijk.	Vrouwelijk.	Totaal.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	Totaal.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	Totaal.
Bantam	143.6	291	246	537	1 800	1 355	3 155	35	47	82
Batavia	211.7	7 062	6 743	13 805	49 417	43 103	92 520	1 509	1 263	2 772
Preanger-Regentschappen	371.0	2 931	2 300	5 231	5 577	3 819	9 396	69	55	124
Cheribon	123.3	677	510	c) 1 187	11 927	10 741	d) 22 668	1 500	1 205	e) 2 705
Pekalongan	100.8	1 073	842	1 915	8 779	7 985	16 764	1 199	912	2 111
Semarang g)	148.8	4 572	4 262	8 834	17 149	15 575	32 724	442	412	854
Rembang	135.2	668	462	1 130	8 643	9 195	17 838	326	307	633
Soerabaja	108.1	5 486	5 114	10 600	15 471	11 175	26 646	1 888	1 844	3 732
Pasoeroean	159.4	2 779	2 628	5 407	7 215	5 983	13 198	1 068	858	1 926
Besoeki	184.5	1 076	713	1 789	1 761	1 305	3 066	1 016	924	1 940
Banjoemas	101.0	556	525	1 081	3 646	3 196	6 842	22	26	48
Kedoe	99.2	1 331	956	2 287	7 133	6 085	13 218	99	82	181
Djokjakarta	56.5	1 045	1 297	2 342	2 417	2 949	5 366	59	38	97
Soerakarta	112.9	1 755	1 580	3 335	6 013	4 958	10 971	199	138	337
Madioen	106 8	982	848	1 830	2 512	2 257	4 769	14	6	20
Kediri	127.3	1 681	1 314	2 995	6 857	6 110	12 967	—	—	--
Madoera h)	98.3	323	289	612	1 553	1 532	3 085	777	809	1 586
Totalen	2 388.4	34 288	30 629	64 917	157 870	137 323	295 193	10 222	8 926	19 148

a) Behalve door den resident van Cheribon, zijn door de betrokken hoofden van gewestelijk bestuur geen afzonderlijke opgaven verstrekt betreffende het zielental op de particuliere landerijen.

b) Ook de oppervlakte der tot sommige gewesten behoorende eilanden is medegerekend.

c) Hieronder 15 Europeanen (waarvan 9 van de mannelijke en 6 van de vrouwelijke kunne) op de particuliere landerijen in de res. Cheribon.

d) Alsvoren 1879 Chineezen (waarvan 982 en 897).

e) Id. 347 Arabieren (waarvan 185 en 162).

f) Id. 150 480 inlanders (waarvan 72 386 en 78 094).

HET PERSONEEL VAN LEGER EN VLOOT) OP 31 DECEMBER 1905, VERGELEKEN MET HETZELFDE TIJDSTIP VAN 1900.

MADOERA. *a*)

ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN. Geslacht. Mannelijk.	Vrouwelijk.	Totaal.	INLANDERS. Geslacht. Mannelijk.	Vrouwelijk.	Totaal.	Totaal zielental op 31 December 1905.	Op 31 December 1900 bedroeg het cijfer.	Op ult. 1905 meer(+) of minder(—) dan op ult. 1900. in totaal.	alleen aan inlanders.	GEWESTEN.
32	43	75	438 065	453 476	891 541	895 390	812 170	+ 83 220	+ 82 306	Bantam.
179	98	277	980 195	1 019 783	1 999 978	2 109 352	1 938 006	+ 171 346	+ 168 004	Batavia.
51	3	54	1 298 116	1 383 846	2 681 962	2 696 767	2 435 582	+ 261 185	+ 257 240	Preanger-Regentschappen.
130	42	172	818 634	863 639	*f*) 1 682 273	1 709 005	1 660 679	+ 48 326	+ 47 657	Cheribon.
22	24	46	972 730	996 720	1 969 450	1 990 286	1 893 176	+ 97 110	+ 94 949	Pekalongan.
518	501	1 019	1 254 285	1 317 207	2 517 492	2 614 923	2 685 015	— 70 092	— 70 188	Semarang.
—	—	—	726 872	750 325	1 477 197	1 496 798	1 470 525	+ 26 273	+ 25 292	Rembang.
213	154	367	1 174 113	1 221 505	2 395 618	2 436 963	2 360 909	+ 76 054	+ 74 749	Soerabaja.
38	47	85	978 100	1 023 454	2 001 554	2 022 170	1 824 467	+ 197 703	+ 194 391	Pasoeroean.
37	7	44	482 690	482 946	965 636	972 475	837 081	+ 135 394	+ 135 459	Besoeki.
34	14	48	728 208	749 902	1 478 110	1 486 129	1 368 298	+ 117 831	+ 116 850	Banjoemas.
7	3	10	1 143 587	1 179 400	2 322 987	2 338 683	2 358 545	— 19 862	— 20 853	Kedoe.
52	34	86	543 515	567 299	1 110 814	1 118 705	1 084 327	+ 34 378	+ 33 821	Djokjakarta.
282	135	417	777 051	800 945	1 577 996	1 593 056	1 512 773	+ 80 283	+ 78 558	Soerakarta.
35	22	57	667 266	675 530	1 342 796	1 349 472	1 233 653	+ 115 819	+ 115 035	Madioen.
4	—	4	884 954	873 625	1 758 579	1 774 545	1 512 921	+ 261 624	+ 260 090	Kediri.
38	43	81	720 462	767 463	1 487 925	1 493 289	1 758 511	— 265 222	— 263 573	Madoera.
1 672	1 170	2 842	14 588 843	15 127 065	29 715 908	30 098 008	28 746 638	+1 351 370	+1 329 787	

g) Daar in de afdeeling Demak der residentie Semarang geen opneming plaats had van het zielental op de particuliere landerijen, is dat zielental niet begrepen onder de voor genoemd gewest opgegeven cijfers. Volgens de betrokken beheerders bedroeg het bevolkingscijfer dier landen op ult. 1905 9562, waarvan 4676 van de mannelijke en 4886 van de vrouwelijke kunne.

h) Onder de voor dit gewest vermelde cijfers is niet begrepen de bevolking van de districten Bangkalan, Arosbaja en Sepoeloe der afdeeling Bangkalan, waaromtrent geene opgaven werden ontvangen. Volgens den resident van Madoera bedroeg het zielental der inlanders in genoemde drie districten op ult. 1905 respectievelijk 91 240, 76 506 en 85 351, of te zamen 253 097.

GEWESTEN, AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING											
	EUROPEANEN.			CHINEEZEN.			ARABIEREN.			ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
BANTAM.												
Serang.												
Serang	103	107	210	615	456	1 071	35	47	82	32	43	75
Tjiroeas	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pontang	1	—	1	259	201	460	—	—	—	—	—	—
Tjikande	17	18	35	34	32	66	—	—	—	—	—	—
Anjer.												
Tjilegon	8	7	15	79	58	137	—	—	—	—	—	—
Anjer	12	11	23	18	14	32	—	—	—	—	—	—
Kramatwatoe	—	—	—	4	7	11	—	—	—	—	—	—
Pandeglang.												
Pandeglang	41	28	69	111	108	219	—	—	—	—	—	—
Tjiomas	1	—	1	15	11	26	—	—	—	—	—	—
Kolelet	7	4	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjimanoek	10	5	15	48	23	71	—	—	—	—	—	—
Tjaringin.												
Menes	29	24	53	131	76	207	—	—	—	—	—	—
Tjaringin	10	3	13	147	88	235	—	—	—	—	—	—
Tjibalioeng	—	—	—	2	1	3	—	—	—	—	—	—
Lebak.												
Rangkasbitoeng	40	33	73	233	168	401	—	—	—	—	—	—
Sadjira	9	4	13	88	94	182	—	—	—	—	—	—
Lebak	3	2	5	15	17	32	—	—	—	—	—	—
Paroengkoedjang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjilangkahan	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Bantam	219	246	537	1 800	1 355	3 155	35	47	82	32	43	75
BATAVIA.												
Stad en Voorsteden.												
Pendjaringan, Pasar Senen, Mangga Besar, Tanahabang	4 343	4 434	8 777	16 208	11 942	28 150	970	503	2 054	162	84	246
Meester-Cornelis.												
Meester-Cornelis	892	819	1 177	1 746	1 508	3 254	58	44	102	—	—	—
Kebajoran	16	14	30	500	307	897	6	4	10	—	—	—
Bekasi	12	10	22	3 660	3 312	6 972	—	—	—	—	—	—
Tjabangboengin	—	—	—	173	139	312	—	—	—	—	—	—
Tangerang.												
Tangerang	75	52	127	6 406	6 359	12 765	10	9	19	—	—	—
Maoek	5	4	9	6 445	6 235	12 680	12	4	16	—	—	—
Balaradja	7	5	12	3 265	3 111	6 376	—	—	—	—	—	—

a) Deze kolom heeft alleen betrekking op de inlanders.

EN VAN DEN VEESTAPEL, ZOOMEDE VAN HET AANTAL VOERTUIGEN.

MADOERA.

VAN 1905. Inlanders. Geslacht. M.	V.	Totaal.	Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	Sterkte van den veestapel volgens de opneming van 1905. Paarden, voor den arbeid onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	Runderen, voor den arbeid onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	Buffels, voor den arbeid onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van: personen.	goederen.
30 766	30 642	61 408	16 091	96	816	912	46	55	101	3 260	6 087	9 347	147	541
21 475	21 997	43 472	11 242	125	481	606	—	—	—	1 839	5 467	7 306	92	302
17 614	17 794	35 408	10 851	95	116	211	—	—	—	1 566	3 804	5 370	35	103
36 395	39 238	75 633	20 995	70	423	493	39	186	225	3 344	10 454	13 798	45	198
40 963	41 542	82 505	25 557	137	1 326	1 463	—	6	6	2 267	7 329	9 596	176	961
19 830	20 248	40 078	10 578	12	159	171	—	4	4	2 294	7 427	9 721	18	62
14 770	14 922	29 692	7 905	42	273	315	—	—	—	1 197	3 341	4 538	41	140
25 795	26 994	52 789	13 720	1	359	360	17	14	31	13	6 959	6 972	69	132
24 948	26 062	51 010	14 315	14	304	318	—	3	3	182	7 746	7 928	35	196
28 711	29 946	58 657	15 882	—	365	365	—	7	7	—	11 505	11 505	24	179
31 419	32 463	63 882	16 330	—	443	443	—	8	8	9	9 336	9 345	114	97
25 885	27 494	53 379	17 856	37	404	441	60	75	135	2 648	7 009	9 657	38	89
21 878	22 621	44 499	10 481	36	201	237	132	260	392	2 286	5 844	8 130	32	86
9 327	9 671	18 998	4 321	19	183	202	19	31	50	3 420	4 127	7 547	—	—
27 495	29 094	56 589	15 725	46	216	262	55	14	69	2 041	6 116	8 157	45	48
15 343	15 937	31 280	8 025	77	248	325	55	35	90	2 095	4 580	6 675	6	2
13 580	14 127	27 707	7 523	19	141	160	55	—	55	1 985	2 988	4 973	7	6
13 930	14 516	28 446	7 656	53	247	300	—	—	—	3 572	4 535	8 107	3	2
17 941	18 168	36 109	8 244	24	361	385	46	—	46	4 368	6 795	11 163	—	—
438 065	453 476	891 541	243 288	903	7 066	7 969	524	698	1 222	38 386	121 449	159 835	927	3 144
48 891	50 429	99 320	†	102	3 988	4 090	119	3 894	4 013	—	1 103	1 103	1 172	648
41 690	45 325	87 015	22 327	4	1 628	1 632	15	17 424	17 439	—	6 709	6 709	421	394
34 850	37 577	72 427	16 045	8	991	999	16	1 823	1 839	12	9 547	9 559	314	87
77 053	78 980	156 033	33 980	3	926	929	—	1 757	1 757	—	29 881	29 881	149	355
3 204	3 238	6 442	1 364	—	1	1	1	42	43	58	744	802	—	—
52 071	55 831	107 902	24 197	36	373	409	39	4	43	2 354	9 644	11 998	168	304
50 750	52 847	103 597	22 041	11	894	905	—	186	186	62	14 767	14 829	141	232
73 513	78 159	151 672	39 071	6	578	584	—	180	180	14	26 474	26 488	38	136

GEWESTEN, AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.		STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING											
		EUROPEANEN.			CHINEEZEN.			ARABIEREN.			ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.		
		Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
Buitenzorg.													
Buitenzorg		1 357	1 120	2 477	2 956	2 514	5 470	261	187	448	15	12	27
Tjibaroesa		15	6	21	1 420	1 364	2 784	—	—	—	—	—	—
Tjibinong		16	3	19	969	929	1 898	—	—	—	—	—	—
Paroeng		83	131	214	1 744	1 711	3 455	—	—	—	—	—	—
Leuwiliang		32	17	49	832	750	1 582	—	—	—	—	—	—
Djasinga		12	5	17	410	360	770	—	—	—	—	—	—
Krawang.													
Sindangkasih		88	67	155	198	158	356	74	44	118	—	—	—
Darangdan		7	1	8	5	3	8	—	—	—	—	—	—
Krawang		32	20	52	818	764	1 582	—	—	—	—	—	—
Adiarsa		10	5	15	407	327	734	—	—	—	—	—	—
Rengasdengklok		4	—	4	665	679	1 344	—	—	—	—	—	—
Sagalaherang		7	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batoesirap	b)	10	5	15	—	—	—	—	—	—	2	2	4
Tjiherang	b)	17	11	28	105	69	174	—	—	—	—	—	—
Pagaden	b)	3	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pamanoekan	b)	8	5	13	200	205	405	4	1	5	—	—	—
Tjiasem	b)	1	3	4	4	4	8	—	—	—	—	—	—
Malang		4	2	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalidjati	b)	5	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Soemedang	b)	1	1	2	120	105	225	—	—	—	—	—	—
Tjiampel	b)	—	—	—	91	100	191	—	—	—	—	—	—
Tegalwaroe	b)	—	—	—	68	54	122	—	—	—	—	—	—
Kandangsapi	b)	—	—	—	2	4	6	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Batavia		7 062	6 743	13 805	49 417	43 103	92 520	1 509	1 263	2 772	179	98	277
PREANGER-REGENTSCHAPPEN. c)		2 931	2 300	5 231	5 577	3 819	9 396	69	55	124	51	3	54
CHERIBON.													
Cheribon.													
Cheribon		279	253	532	1 830	1 646	3 476	619	485	1 104	128	39	167
Beber		2	1	3	568	494	1 062	33	27	60	1	—	1
Mandirantjan		2	1	3	90	95	185	12	9	21	—	—	—
Sindanglaoet		50	35	85	715	547	1 262	58	21	79	—	—	—
Losari		74	45	119	1 835	1 532	3 367	131	102	233	—	—	—
Ploembon		29	19	48	292	267	559	—	—	—	—	—	—
Palimanan		33	19	52	735	733	1 468	11	13	24	—	—	—
Gegesik Lor		10	5	15	171	122	293	—	—	—	—	—	—
Indramajoe.													
Indjamajoe		30	24	54	975	997	1 972	390	343	733	—	—	—
Karangampel		2	1	3	80	79	159	—	—	—	—	—	—
Sleman		4	—	4	342	314	656	—	—	—	1	—	—
Pasekan	d)	2	2	4	3	1	4	185	161	346	—	—	—
Lobener	d)	—	—	—	126	104	230	—	—	—	—	—	—
Oedjoeng	d)	1	—	1	28	27	55	—	—	—	—	—	—
Djatitoedjoe	d)	—	—	—	145	131	276	—	—	—	—	—	—
Lelea	e)	—	—	—	114	119	233	—	—	—	—	—	—
Losarang	e)	4	4	8	302	289	591	—	—	—	—	—	—
Kandanghaoer	e)	2	—	2	245	211	456	—	1	1	—	—	—
Leuweungmalang	e)	—	—	—	19	21	40	—	—	—	—	—	—

b) Districten behoorende tot de Pamanoekan- en Tjiasem-landen (particuliere landerijen).

c) Van dit gewest zijn de ontvangen opgaven niet districtsgewijze gesplitst.

d) Districten behoorende tot het particuliere land Indramajoe-West.

e) Districten behoorende tot het particuliere land Kandanghaoer.

…MING / …EMDE …EN. Totaal.	VAN 1905. Inlanders. Geslacht M.	V.	Totaal.	Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. (a)	STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905. Paarden, voor den arbeid onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	Runderen, onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	Buffels, onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van: personen.	goederen.
27	75 676	80 173	155 849	35 123	82	1 759	1 841	258	369	627	1 439	5 744	7 183	564	328
—	75 921	78 558	154 479	31 667	211	762	973	400	101	501	12 476	20 547	33 023	33	279
—	35 074	37 094	72 168	14 181	31	640	671	170	136	306	3 466	7 078	10 544	59	238
—	48 561	50 136	98 697	20 080	65	724	789	226	299	525	4 436	11 284	15 720	102	200
—	63 957	65 164	129 121	29 207	58	748	806	61	107	168	3 700	6 798	10 498	81	211
—	27 572	29 742	57 314	14 443	8	292	300	114	63	177	703	8 477	9 180	9	4
—	23 307	23 796	47 103	11 068	156	456	612	729	648	1 377	4 731	6 021	10 752	87	76
—	25 320	26 042	51 362	11 920	313	814	1 127	77	269	346	2 106	5 733	7 839	15	20
—	44 289	44 029	88 318	18 168	26	353	379	93	104	197	3 107	176	3 283	62	182
—	37 422	37 272	74 694	16 004	—	270	270	—	583	583	—	5 849	5 849	68	407
—	25 169	24 750	49 919	9 888	1	113	114	32	91	123	2 138	4 565	6 703	26	56
—	13 508	14 379	27 887	6 837	606	808	1 414	166	206	372	1 407	3 579	4 986	5	67
4	18 072	18 962	37 034	8 500	226	415	641	21	94	115	1 589	2 414	4 003	5	26
—	11 118	11 556	22 674	4 905	73	181	254	16	33	49	1 802	2 509	4 311	22	12
—	11 554	11 928	23 482	5 432	45	122	167	12	45	57	1 077	2 833	3 910	—	—
—	14 555	15 298	29 853	7 041	8	20	28	7	97	104	367	864	1 231	1	57
—	12 482	12 721	25 203	5 737	12	28	40	9	78	87	493	955	1 448	—	1
—	8 807	9 087	17 894	3 818	119	157	276	58	27	85	1 628	2 722	4 350	6	—
—	6 956	7 178	14 134	3 006	59	144	203	172	444	616	1 560	2 828	4 388	12	4
—	7 536	7 883	15 419	2 390	—	103	103	—	433	433	—	2 033	2 033	3	15
—	1 247	1 207	2 454	545	2	3	5	11	13	24	139	303	442	1	—
—	7 870	8 161	16 031	3 456	37	70	107	474	49	523	1 300	2 198	3 498	—	—
—	2 200	2 281	4 481	1 077	23	33	56	—	—	—	280	435	715	—	—
277	980 195	1 019 783	1 999 978	425 518	2 331	18 394	20 725	3 296	29 599	32 895	52 444	204 814	257 258	3 564	4 349
54	1 298 116	1 383 846	2 681 962	642 842	12 421	29 513	41 934	4 219	4 770	8 989	67 521	130 510	198 031	2 595	3 338
167	31 698	34 232	65 930	12 482	—	869	869	—	217	217	3	2 322	2 325	316	164
1	32 744	33 589	66 333	14 022	—	428	428	—	46	46	—	3 367	3 367	48	124
—	19 373	20 319	39 692	7 855	—	216	216	—	—	—	12	3 229	3 241	19	—
—	46 060	47 322	93 382	18 754	3	430	433	26	30	56	731	5 771	6 502	122	101
—	58 469	60 432	118 901	34 854	12	555	567	2	225	227	441	5 530	5 971	201	115
—	32 080	33 776	65 856	11 792	27	448	475	—	—	—	575	1 934	2 509	88	976
—	32 587	34 597	67 184	12 138	23	355	378	326	13	339	1 643	3 701	5 344	94	540
—	35 447	37 017	72 464	15 027	94	259	353	—	5	5	1 100	1 812	2 912	104	586
—	20 747	20 916	41 663	8 686	15	254	269	46	138	184	189	2 378	2 567	50	66
—	33 978	34 649	68 627	32 471	—	215	215	—	—	—	—	2 120	2 120	58	30
—	25 322	26 531	51 853	11 689	—	218	218	—	—	—	—	3 417	3 417	39	88
—	12 004	12 438	24 442	5 359	—	8	8	—	—	—	4	4	3	11	1
—	11 327	11 696	23 023	4 816	—	18	18	—	—	—	—	—	—	16	33
—	8 434	9 013	17 447	3 646	—	5	5	—	—	—	—	—	—	7	5
—	6 491	7 286	13 777	2 762	—	22	22	—	—	—	—	—	—	10	14
—	6 774	7 563	14 337	2 949	26	102	128	—	—	—	912	1 921	2 833	18	22
—	11 299	12 363	23 662	5 172	4	203	207	62	2	64	1 767	3 240	5 007	26	44
—	10 439	11 645	22 084	9 248	19	118	137	6	15	21	1 155	2 063	3 218	11	49
—	5 618	6 090	11 708	2 370	6	84	90	—	2	2	724	1 123	1 847	6	43

GEWESTEN, AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING V…											
	Europeanen.			Chineezen.			Arabieren.			Andere vreemde oosterlingen.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
Madjalengka.												
Madjalengka	36	9	65	303	279	582	34	25	59	—	—	—
Radjagaloeh.	17	9	26	177	180	357	—	—	—	—	—	—
Djatiwangi	23	11	34	367	275	642	1	—	1	—	—	—
Madja	2	2	4	80	66	146	—	—	—	—	—	—
Telaga	3	1	4	455	443	898	—	—	—	—	—	—
Koeningan.												
Koeningan	29	21	50	522	518	1 040	26	18	44	—	—	—
Kadoegede	1	1	2	233	218	451	—	—	—	—	—	—
Loerahgoeng	—	—	—	257	239	496	—	—	—	—	—	—
Tjiawigebang	12	9	21	665	602	1 267	—	—	—	—	—	—
Galoeh.												
Tjiamis	26	18	44	233	179	412	—	—	—	—	—	—
Rantja	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	3
Kawali	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pandjaloe.	—	—	—	20	13	33	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Cheribon	677	510	1 187	11 927	10 741	22 668	1 500	1 205	2 705	130	42	172
PEKALONGAN.												
Pekalongan.												
Pekalongan	234	232	466	1 806	1 565	3 371	613	448	1 061	22	24	46
Kedoengwoeni	26	11	37	308	324	632	—	—	—	—	—	—
Wiradesa	24	17	41	188	188	376	—	—	—	—	—	—
Kadjen	5	6	11	4	6	10	—	—	—	—	—	—
Paninggaran	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dara	7	5	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batang.												
Batang	41	19	60	800	825	1 625	—	—	—	—	—	—
Bandar	14	7	21	5	—	5	—	—	—	—	—	—
Soebah	23	7	30	87	84	171	—	—	—	—	—	—
Bawang	15	2	17	26	31	57	—	—	—	—	—	—
Pemalang.												
Pemalang	48	32	80	495	365	860	5	1	6	—	—	—
Tjiomal	40	10	50	328	376	704	—	—	—	—	—	—
Randoedongkal	4	3	7	37	23	60	1	2	3	—	—	—
Banjoemoedal	1	—	1	3	1	4	—	—	—	—	—	—
Watoekoempoel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tegal.												
Tegal	333	328	661	1 454	1 206	2 660	580	461	1 041	—	—	—
Adiwerna	39	30	69	798	748	1 546	—	—	—	—	—	—
Soeradadi	11	7	18	2	2	4	—	—	—	—	—	—
Slawi	46	41	87	582	533	1 115	—	—	—	—	—	—
Pangkah	14	9	23	7	19	26	—	—	—	—	—	—
Balapoelang	56	27	83	316	301	617	—	—	—	—	—	—
Boemidjawa	4	2	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Djatinegara	—	—	—	25	18	43	—	—	—	—	—	—

A

…NG	VAN 1905.			Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.									Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van:	
…DE	INLANDERS.				PAARDEN,			RUNDEREN,			BUFFELS,				
	Geslacht.		Totaal.		voor den arbeid										
Totaal.	M.	V.			onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	personen.	goederen.
–	29 658	32 384	62 042	15 637	121	698	819	185	—	185	1 364	2 564	3 928	83	275
–	29 008	31 224	60 232	12 343	40	288	328	39	—	39	1 298	2 758	4 056	64	78
–	35 028	37 553	72 581	16 035	109	301	410	43	—	43	2 110	3 248	5 358	93	80
–	18 156	19 615	37 771	8 197	80	330	410	48	32	80	1 169	2 312	3 481	13	44
–	38 661	41 152	79 813	18 151	215	509	724	10	43	53	2 793	5 441	8 234	14	36
–	31 051	32 599	63 650	15 223	52	432	484	46	30	76	846	1 723	2 569	90	206
–	18 789	19 982	38 771	8 618	182	251	433	5	33	38	1 565	2 798	4 363	13	31
–	24 881	27 204	52 085	11 297	360	343	703	51	37	88	3 883	5 822	9 705	18	38
–	31 334	33 408	64 742	14 149	185	400	585	48	66	114	2 710	3 367	6 077	55	188
–	45 067	46 350	91 417	20 401	125	441	566	44	76	120	1 642	3 789	5 431	48	54
3	21 998	23 100	45 098	9 432	433	634	1 067	10	26	36	3 966	4 884	8 850	—	—
–	26 309	27 700	54 009	12 595	241	474	715	13	13	26	2 421	3 759	6 180	6	2
–	27 803	29 894	57 697	14 066	192	363	555	—	21	21	1 378	1 983	3 361	9	—
72	818 634	863 639	1 682 273	380 236	2 564	10 271	12 835	1 010	1 070	2 080	36 401	88 380	124 781	1 750	4 033
46	47 993	50 473	98 466	19 497	2	951	953	74	76	150	910	1 951	2 861	350	137
–	44 822	46 741	91 563	18 728	17	542	559	8	7	15	1 739	5 648	7 387	123	143
–	38 139	39 349	77 488	16 308	7	540	547	—	—	—	1 344	3 439	4 783	173	86
–	31 465	32 528	63 993	11 893	21	179	200	84	77	161	2 505	7 241	9 746	16	10
–	13 059	13 327	26 386	3 352	66	191	257	292	764	1 056	1 316	3 794	5 110	—	—
–	16 896	17 034	33 930	5 703	102	234	336	371	568	939	1 777	4 087	5 864	4	1
–	45 406	47 576	92 982	16 255	11	862	873	15	87	102	1 895	4 727	6 622	243	233
–	24 106	24 797	48 903	9 986	187	454	641	333	540	873	2 294	5 224	7 518	3	—
–	33 384	34 325	67 709	13 811	254	702	956	1 765	2 530	4 295	2 715	4 560	7 275	20	68
–	17 334	17 464	34 798	7 326	243	403	646	1 516	1 655	3 171	1 571	2 309	3 880	—	—
	63 074	66 012	129 086	22 767	—	598	598	—	92	92	—	8 764	8 764	152	147
	41 841	44 376	86 217	18 907	—	411	411	—	29	29	—	7 498	7 498	119	100
	27 419	27 835	55 254	10 781	124	336	460	105	281	386	1 457	3 848	5 305	22	5
	26 635	27 757	54 392	7 560	246	523	769	60	107	167	1 221	3 209	4 430	2	—
	14 539	14 920	29 459	3 843	43	166	209	72	154	226	2 051	4 389	6 440	—	—
	40 957	40 628	81 585	17 100	192	597	789	144	40	184	2 105	2 020	4 125	222	679
	66 498	67 080	133 578	19 356	55	1 333	1 388	11	19	30	1 408	3 939	5 347	252	471
	16 614	16 760	33 374	4 944	67	212	279	11	11	22	2 689	3 232	5 921	34	25
	43 539	44 516	88 055	12 620	—	349	349	—	67	67	—	6 429	6 429	88	140
	23 824	24 235	48 059	6 383	2	178	180	—	20	20	5	4 985	4 990	37	—
	41 331	41 439	82 770	9 590	164	549	713	66	167	233	1 365	6 490	7 855	69	63
	22 534	23 196	45 730	6 827	106	301	407	91	258	349	738	2 526	3 264	3	—
	11 450	11 818	23 268	3 573	101	180	281	49	42	91	1 461	3 246	4 707	2	—

GEWESTEN. AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING											
	EUROPEANEN.			CHINEEZEN.			ARABIEREN.			ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
Brebes.												
Brebes	44	23	67	489	446	935	—	—	—	—	—	—
Tandjoeng	20	9	29	625	583	1 208	—	—	—	—	—	—
Bandjarardja	12	6	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boemiajoe	12	9	21	394	341	735	—	—	—	—	—	—
Bantarkawoeng	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Pekalongan	1 073	842	1 915	8 779	7 985	16 764	1 199	912	2 111	22	24	46
SEMARANG.												
Semarang.												
Semarang	2 599	2 621	5 220	7 646	5 990	13 636	353	345	698	403	384	787
Srondol	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Singen Kidoel	49	30	79	238	234	472	—	—	—	—	—	—
Singen Lor	5	4	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Grogol	6	4	10	66	66	132	—	—	—	—	—	—
Ambarawa.												
Ambarawa	257	244	501	598	534	1 132	35	20	55	11	16	27
Oengaran	102	83	185	137	126	263	—	—	—	—	—	—
Salatiga	411	398	809	676	633	1 309	5	2	7	40	39	79
Tengaran	12	7	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kendal.												
Kendal	68	40	108	211	189	400	—	—	—	—	—	—
Selakaton	71	27	98	75	56	131	—	—	—	—	—	—
Troeka	105	79	184	167	156	323	—	—	—	—	—	—
Bodja	83	46	129	50	45	95	—	—	—	—	—	—
Kaliwoengoe	85	70	155	130	110	240	—	—	—	—	—	—
Demak.												
Demak	26	20	46	443	474	917	—	—	—	—	—	—
Wedoeng	—	—	—	40	57	97	—	—	—	—	—	—
Manggar	38	15	53	284	241	525	—	—	—	—	—	—
Samboeng	1	1	2	32	22	54	—	—	—	—	—	—
Grobogan.												
Poerwadadi	52	46	98	810	769	1 579	—	—	—	—	—	—
Grobogan	3	—	3	30	24	54	—	—	—	—	—	—
Wirosari	18	14	32	293	271	364	—	—	—	—	—	—
Kradenan	14	7	21	126	131	257	—	—	—	—	—	—
Pati.												
Pati	132	148	280	1 060	1 051	2 111	25	23	48	13	20	33
Kajen	—	—	—	58	62	120	—	—	—	—	—	—
Telagawoengoe	30	15	45	13	10	23	—	—	—	—	—	—
Djoeana	53	45	98	712	832	1 544	2	2	4	1	—	1
Djakenan	2	—	2	10	11	21	—	—	—	—	—	—
Tajoe	47	27	74	280	251	531	—	—	—	—	—	—
Koedoes.												
Koedoes	127	139	266	1 924	2 162	4 086	16	15	31	18	12	30
Tjendana	33	32	65	14	10	24	—	—	—	—	—	—
Oendakan	10	—	10	4	4	8	—	—	—	—	—	—
Tenggeles	24	15	39	17	27	44	—	—	—	—	—	—

…ING	VAN 1905.				STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.									Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van:	
…IDE …N.	INLANDERS.			Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	PAARDEN,			RUNDEREN,			BUFFELS,				
	Geslacht.		Totaal.		voor den arbeid										
Totaal.	M.	V.			onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	per-sonen.	goede-ren.
—	55 610	56 333	111 943	21 073	39	468	507	31	142	173	3 600	5 606	9 206	121	147
—	51 863	52 041	103 904	17 147	60	416	476	4	80	84	3 357	7 129	10 486	110	115
—	45 994	46 769	92 763	15 011	60	229	289	33	39	72	4 249	5 785	10 034	13	25
—	48 289	48 802	97 091	39 065	476	349	825	1 414	876	2 290	4 875	2 529	7 404	49	39
—	18 115	18 580	36 704	14 475	219	188	407	38	32	70	3 339	2 654	5 993	—	—
46	972 730	996 720	1 969 450	373 881	2 864	12 441	15 305	6 587	8 760	15 347	51 986	127 258	179 244	2 230	2 634
787	35 326	39 891	75 217	15 715	40	1 992	2 032	297	651	948	—	2 598	2 598	778	186
—	30 728	32 144	62 872	13 158	—	691	691	—	574	574	—	3 722	3 722	6	228
—	29 217	30 491	59 708	13 412	9	276	285	85	348	433	3 442	5 183	8 625	64	47
—	33 675	34 659	68 334	15 326	85	348	433	103	304	407	2 994	4 274	7 268	18	211
—	36 490	38 093	74 583	16 443	3	359	362	16	34	50	3 052	4 512	7 564	28	144
27	45 634	46 959	92 593	18 512	136	530	666	5 403	7 044	12 447	1 432	2 289	3 721	113	69
—	26 775	27 637	54 412	12 094	109	451	560	3 268	5 053	8 321	2 076	3 009	5 085	34	43
79	55 151	57 527	112 678	21 769	484	1 378	1 862	7 668	10 924	18 592	2 857	3 992	6 849	117	353
—	43 399	45 337	88 736	17 087	947	521	1 468	10 694	7 023	17 717	3 201	1 903	5 104	7	15
—	38 909	40 955	79 864	30 989	43	410	453	798	1 816	2 614	636	1 221	1 857	126	271
—	29 161	30 004	59 165	13 364	697	603	1 300	4 560	3 197	7 757	2 554	1 784	4 338	13	43
—	55 604	58 656	114 260	23 710	299	265	564	2 246	2 286	4 532	2 415	2 900	5 315	111	227
—	25 980	27 315	53 295	12 379	169	670	839	2 863	4 055	6 918	2 350	3 431	5 781	31	115
—	31 401	32 486	63 887	13 564	30	287	317	94	372	466	1 672	2 273	3 945	35	306
—	37 710	40 005	77 715	18 534	20	390	410	19	49	68	3 189	4 454	7 643	126	89
—	36 480	39 181	75 661	15 975	4	173	177	7	32	39	3 346	6 237	9 583	71	2
—	42 886	43 945	86 831	18 747	44	220	264	10	64	74	2 098	7 233	9 331	94	13
—	25 575	26 745	52 320	12 402	323	271	594	110	300	410	6 809	9 960	16 769	201	84
—	34 951	35 208	70 159	15 842	26	368	394	101	161	262	5 242	9 119	14 361	127	112
—	20 805	20 971	41 776	10 241	13	233	246	9	27	36	4 218	5 376	9 594	62	57
—	28 406	28 454	56 860	9 442	101	296	397	98	159	257	7 452	6 740	14 192	156	87
—	36 222	36 415	72 637	12 532	40	315	355	697	1 175	1 872	6 470	10 801	17 271	39	21
33	30 357	32 743	63 100	10 126	3	693	696	6	344	350	5	5 412	5 417	335	119
—	38 875	40 822	79 697	14 450	—	267	267	—	65	65	1 082	11 575	12 657	81	19
—	37 324	39 732	77 056	15 495	17	524	541	77	1 084	1 161	1 294	7 998	9 292	127	117
1	29 085	30 614	59 699	15 293	51	547	598	99	447	546	1 217	4 849	6 066	222	154
—	41 287	43 425	84 712	17 356	25	292	317	334	1 043	1 377	5 176	13 354	18 530	45	16
—	51 021	51 654	102 675	24 036	47	791	838	119	865	984	2 926	9 682	12 608	433	195
30	41 149	44 584	85 733	20 303	31	1 202	1 233	52	75	127	265	3 611	3 876	710	289
—	28 981	30 591	59 572	9 062	2	85	87	—	4	4	2 648	5 560	8 208	44	7
—	22 712	23 607	46 319	9 131	10	51	61	14	63	77	1 270	4 619	5 889	238	56
—	32 900	35 921	68 821	11 099	10	195	205	5	47	52	815	4 740	5 555	113	28

GEWESTEN, AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING V											
	EUROPEANEN.			CHINEEZEN.			ARABIEREN.			ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
Japara.												
Japara	63	66	129	325	278	603	6	5	11	32	30	62
Majong	32	13	45	661	736	1 397	—	—	—	—	—	—
Bandjaran	13	6	19	11	6	17	—	—	—	—	—	—
Karimoendjawa	1	—	1	8	7	15	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Semarang	4 572	4 262	8 834	17 149	15 575	32 724	442	412	854	518	501	1 019
REMBANG.												
Rembang.												
Waroe	86	85	171	968	1 145	2 113	7	6	13	—	—	—
Soelang	4	3	7	7	8	15	—	—	—	—	—	—
Binangoen	9	5	14	2 056	2 323	4 379	—	—	—	—	—	—
Kragan	—	—	—	89	103	192	—	—	—	—	—	—
Pamotan	3	—	3	3	—	3	—	—	—	—	—	—
Sedan	10	2	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Toeban.												
Rembes	33	28	61	1 614	1 846	3 460	277	274	551	—	—	—
Rengel	11	2	13	325	324	649	—	—	—	—	—	—
Djenoe	1	—	1	16	15	31	—	—	—	—	—	—
Djatiraga	19	6	25	79	71	150	—	—	—	—	—	—
Bantjar	9	3	12	137	146	283	2	—	2	—	—	—
Singgahan	14	9	23	22	16	38	—	—	—	—	—	—
Bodjonegoro.												
Bodjonegoro	116	102	218	1 191	1 189	2 380	40	27	67	—	—	—
Baoerena	1	—	1	33	36	69	—	—	—	—	—	—
Pelem	5	—	5	102	89	191	—	—	—	—	—	—
Padangan	33	23	56	219	224	443	—	—	—	—	—	—
Tambakredja	6	—	6	8	7	15	—	—	—	—	—	—
Ngoempak	21	10	31	181	184	365	—	—	—	—	—	—
Blora.												
Karangdjati	84	57	141	779	733	1 512	—	—	—	—	—	—
Ngawen	32	20	52	268	225	493	—	—	—	—	—	—
Panolan	126	76	202	438	404	842	—	—	—	—	—	—
Randoeblatoeng	19	20	39	20	15	35	—	—	—	—	—	—
Djepon	26	11	37	88	92	180	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Rembang	668	462	1 130	8 643	9 195	17 838	326	307	633	—	—	—
SOERABAJA.												
Soerabaja.												
Soerabaja	4 001	4 065	8 066	9 176	5 671	14 847	1 304	1 178	2 482	197	140	337
Djabakoeta	15	8	23	56	52	108	—	—	—	—	—	—
Goenoengkendeng	37	8	45	20	17	37	—	—	—	—	—	—
Sidoardjo.												
Sidoardjo	118	92	210	609	560	1 169	4	6	10	—	—	—
Gendangan	39	25	64	52	29	81	—	—	—	—	—	—
Krian	92	46	138	532	439	971	—	—	—	—	—	—
Porong	69	43	112	191	148	339	—	—	—	—	—	—
Boelang	75	53	128	2	2	4	—	—	—	—	—	—

…MING VAN 1905.

STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

…MDE …N. Totaal.	Inlanders. Geslacht. M.	Inlanders. Geslacht. V.	Inlanders. Totaal.	Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	Paarden, voor den arbeid onge-schikt.	Paarden, voor den arbeid geschikt.	Paarden, Totaal.	Runderen, voor den arbeid onge-schikt.	Runderen, voor den arbeid geschikt.	Runderen, Totaal.	Buffels, voor den arbeid onge-schikt.	Buffels, voor den arbeid geschikt.	Buffels, Totaal.	Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van: personen.	Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van: goederen.
62	53 059	57 289	110 348	21 336	14	935	949	47	343	390	38	8 139	8 177	491	704
—	33 923	37 872	71 795	13 122	1	229	230	9	24	33	—	7 232	7 232	126	483
—	32 600	34 807	67 407	15 127	54	476	530	192	512	704	4 049	11 647	15 696	42	514
—	527	468	995	210	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—
019	1 254 285	1 317 207	2 571 492	547 385	3 887	17 334	21 221	40 101	50 565	90 666	88 290	201 429	289 719	5 564	5 414
—	25 182	26 715	51 897	8 589	41	450	491	1 766	3 993	5 759	986	2 766	3 752	175	75
—	22 465	23 534	45 999	9 121	80	263	343	3 661	7 259	10 920	2 189	4 877	7 066	7	24
—	25 959	27 366	53 325	8 774	107	571	678	3 911	7 203	11 114	678	1 178	1 856	219	257
—	18 872	19 560	38 432	7 049	63	342	405	2 395	5 624	8 019	624	1 386	2 010	115	65
—	17 370	17 761	35 131	6 024	69	448	517	3 749	6 972	10 721	883	2 174	3 057	36	21
—	25 957	26 291	52 248	8 902	63	335	398	4 702	13 319	18 021	1 307	3 357	4 664	54	198
—	45 362	48 945	94 307	19 707	409	1 383	1 792	6 499	11 090	17 589	946	2 094	3 040	319	276
—	46 167	47 578	93 745	19 082	188	681	869	4 634	10 338	14 972	1 724	5 324	7 048	128	88
—	29 146	30 471	59 617	12 345	100	440	540	5 139	10 472	15 611	770	1 522	2 292	132	187
—	25 463	25 932	51 395	9 348	122	229	351	582	13 927	14 509	202	5 000	5 202	82	15
—	34 262	35 796	70 058	13 475	274	432	706	7 168	10 766	17 934	1 511	2 247	3 758	114	59
—	34 396	35 208	69 604	13 571	210	343	552	6 181	9 306	15 487	3 497	5 292	8 789	97	25
—	51 464	52 846	104 310	17 810	54	530	584	1 366	3 581	4 947	2 702	8 492	11 194	154	21
—	32 466	33 288	65 754	12 266	92	416	508	703	1 450	2 153	2 582	6 780	9 362	67	7
—	43 817	45 008	88 825	16 312	76	518	594	1 084	3 364	4 448	2 110	7 300	9 410	63	50
—	22 596	23 046	45 642	7 441	160	572	732	2 521	3 557	6 078	2 070	3 407	5 477	97	8
—	27 446	28 155	55 601	26 892	239	317	556	4 053	3 857	7 910	3 155	4 115	7 270	11	—
—	41 426	42 124	83 550	14 462	147	337	484	3 420	6 871	10 291	3 222	6 405	9 627	55	5
—	39 323	40 297	79 620	11 357	27	511	538	3 549	7 111	10 660	2 611	8 263	10 874	137	63
—	44 286	44 990	89 276	16 917	50	366	416	3 844	7 033	10 877	6 667	16 289	22 956	70	23
—	24 888	25 529	50 417	8 859	114	389	503	1 898	3 583	5 481	2 807	6 904	9 711	32	20
—	25 934	26 690	52 624	9 444	123	220	343	2 133	4 293	6 426	5 860	8 037	13 897	11	23
—	22 625	23 195	45 820	9 039	93	133	226	3 533	6 673	10 206	2 373	4 260	6 633	14	2
—	726 872	750 325	1 477 197	286 786	2 901	10 225	13 126	78 491	161 642	240 133	51 476	117 469	168 945	2 189	1 512
337	63 910	70 000	133 910	33 198	47	3 369	3 416	1 232	2 317	3 549	165	568	733	1 463	293
—	46 364	49 500	95 864	20 123	5	458	463	443	1 321	1 764	306	803	1 109	199	247
—	59 186	60 679	119 865	22 305	46	388	434	6 293	12 180	18 473	1 660	3 725	5 385	78	203
—	40 970	43 829	84 799	16 202	10	771	781	8	3 994	4 002	—	553	553	327	529
—	40 282	42 140	82 422	15 413	12	383	395	10	2 576	2 586	1	1 136	1 137	173	705
—	53 236	54 534	107 770	19 976	4	723	727	215	7 317	7 532	—	190	190	323	1 036
—	46 482	47 680	94 162	16 952	1	614	615	9	4 430	4 439	—	684	684	245	596
—	48 339	49 379	97 718	18 558	17	834	851	2 369	6 421	8 790	13	177	190	356	1 066

GEWESTEN. AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMIN											
	Europeanen.			Chineezen.			Arabieren.			Andere vreemde oosterlingen.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
Modjokerto.												
Modjokerto	301	261	562	1 000	826	1 826	6	6	12	16	14	30
Madjakasri	45	22	67	7	2	9	—	—	—	—	—	—
Madjasari	106	72	178	310	243	553	19	11	30	—	—	—
Djaboeng	35	26	61	32	26	58	—	—	—	—	—	—
Djombang.												
Djombang	213	160	373	1 267	1 129	2 396	—	—	—	—	—	—
Plasa	21	15	36	394	390	784	—	—	—	—	—	—
Madjaagoeng	65	41	106	310	237	547	—	—	—	—	—	—
Bareng	72	43	115	13	16	29	—	—	—	—	—	—
Grisee.												
Grisee	70	65	135	938	839	1 777	555	643	1 198	—	—	—
Bengawandjero	3	—	3	20	21	41	—	—	—	—	—	—
Goenoengkendeng	3	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bawean	6	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sidajoe	16	10	26	68	48	116	—	—	—	—	—	—
Karangbinangoen	5	—	5	26	22	48	—	—	—	—	—	—
Karanggeneng	4	—	4	10	21	31	—	—	—	—	—	—
Patjiran	12	12	24	8	10	18	—	—	—	—	—	—
Lamongan.												
Tengahan	19	19	38	178	145	323	—	—	—	—	—	—
Goenoengkendeng	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mantoep	21	14	35	12	7	19	—	—	—	—	—	—
Lengkir	23	11	34	240	275	515	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Soerabaja	5 486	5 114	10 600	15 471	11 175	26 646	1 888	1 844	3 732	213	154	367
PASOEROEAN.												
Pasoeroean.												
Pasoeroean	334	376	710	1 332	1 178	2 510	102	109	211	26	39	65
Wangkal	21	12	33	6	3	9	—	—	—	—	—	—
Grati	11	8	19	38	35	73	6	3	9	—	—	—
Kebontjandi	29	15	44	60	69	129	6	5	11	—	—	—
Tengger	61	43	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bangil.												
Bangil	135	116	251	445	411	856	475	369	844	—	—	—
Gempol	11	10	21	341	299	640	—	—	—	—	—	—
Poerwaredja	162	191	353	29	24	53	—	—	—	—	—	—
Pandakan	47	27	74	64	72	136	—	—	—	—	—	—
Malang.												
Malang	594	840	1 434	2 023	1 534	3 557	190	152	342	9	6	15
Penanggoengan	19	19	38	111	97	208	—	—	—	—	—	—
Ngantang	5	4	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Senggoeroeh	154	98	252	55	61	116	—	—	—	—	—	—
Toeren	211	129	340	41	45	86	—	—	—	—	—	—
Gondanglegi	94	41	135	42	50	92	—	—	—	—	—	—
Pakis	24	27	51	173	130	303	—	—	—	—	—	—
Karanglo	46	34	80	87	91	178	—	—	—	—	—	—

...MIN	VAN 1905.					STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.									Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van:	
...EMDE ...EN.	INLANDERS.			Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	PAARDEN,			RUNDEREN,			BUFFELS,				
	Geslacht				voor den arbeid										
Totaal.	M.	V.	Totaal.		onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	per-sonen.	goede-ren.
30	47 142	48 148	95 290	17 959	25	809	834	2 114	6 164	8 278	560	1 355	1 915	377	1 253
—	40 187	41 332	81 519	15 980	73	606	679	3 447	8 061	11 508	918	1 953	2 871	182	405
—	63 202	66 373	129 575	41 574	141	1 247	1 388	4 423	16 564	20 987	826	1 733	2 559	430	1 943
—	27 114	28 728	55 842	11 349	243	756	999	3 428	9 024	12 452	414	853	1 267	75	578
—	75 273	74 065	149 338	27 578	429	1 066	1 495	4 636	6 309	10 945	2 114	5 131	7 245	654	1 974
—	36 508	37 479	73 987	13 726	48	378	426	2 786	5 191	7 977	1 337	2 740	4 077	123	157
—	63 186	63 522	126 708	24 402	50	699	749	1 420	8 874	10 294	864	2 278	3 142	307	1 588
—	35 296	36 069	71 365	14 400	267	454	721	4 199	5 353	9 552	1 512	2 014	3 526	204	849
—	36 055	39 031	75 086	13 721	13	520	533	1 593	3 482	5 075	421	1 259	1 680	223	219
—	37 337	38 302	75 639	12 689	2	361	363	1 645	3 105	4 750	733	1 485	2 218	172	9
—	28 086	29 281	57 367	11 009	53	348	401	2 248	4 817	7 065	853	3 021	3 874	20	6
—	18 613	23 675	42 288	10 722	5	313	318	9	5 459	5 468	4	745	749	3	7
—	24 911	26 676	51 587	8 253	—	408	408	—	9 676	9 676	—	801	801	82	379
—	28 821	29 541	58 362	10 500	—	178	178	—	7 644	7 644	—	1 255	1 255	31	—
—	40 164	41 831	81 995	15 643	—	403	403	—	6 482	6 482	—	3 913	3 913	43	8
—	29 753	31 351	61 104	9 708	—	775	775	—	11 795	11 795	—	1 255	1 255	128	696
—	46 606	48 731	95 337	17 781	18	397	415	1 306	3 694	5 000	1 086	4 893	5 979	128	87
—	29 198	30 082	59 280	10 464	—	299	299	—	7 379	7 379	—	6 638	6 638	12	67
—	32 012	33 062	65 074	11 988	320	80	400	2 533	1 266	3 799	6 288	2 571	8 859	16	9
—	35 880	36 485	72 365	14 122	267	105	372	2 662	1 498	4 160	5 051	2 029	7 080	55	39
367	1 174 113	1 221 505	2 395 618	476 876	2 096	17 742	19 838	49 028	172 393	221 421	25 126	55 758	80 884	6 429	15 048
65	40 686	44 366	85 052	19 880	63	981	1 044	2 702	5 673	8 375	—	4	4	461	751
—	21 161	23 181	44 342	10 905	57	598	655	2 628	6 262	8 890	1	6	7	185	325
—	35 575	37 950	73 525	13 948	142	859	1 001	6 409	11 417	17 826	—	—	—	331	1 738
—	27 613	29 552	57 165	14 438	47	564	611	3 044	5 960	9 004	—	—	—	169	892
—	22 505	23 743	46 248	8 741	783	3 401	4 184	3 426	6 658	10 084	1	18	19	24	65
—	43 257	47 113	90 370	21 450	322	753	1 075	4 802	6 409	11 211	—	121	121	315	1 052
—	29 676	31 161	60 837	12 813	25	611	636	1 208	8 095	9 303	30	224	254	162	789
—	27 452	29 668	57 120	13 077	1	1 040	1 041	1	13 044	10 345	—	32	32	135	314
—	31 763	33 670	65 433	14 580	3	1 138	1 141	1	13 700	13 701	—	2	2	93	320
15	28 932	29 612	58 544	8 990	111	995	1 106	3 402	5 396	8 798	24	44	68	394	257
—	28 673	29 488	58 161	11 033	169	484	653	4 081	7 906	11 987	1	8	9	56	160
—	18 615	19 148	37 763	7 485	531	1 095	1 626	2 545	4 658	7 203	498	927	1 425	18	21
—	68 276	67 621	135 897	22 019	334	2 505	2 839	2 095	25 213	27 308	201	2 171	2 372	219	591
—	51 569	53 159	104 728	20 145	471	2 285	2 756	5 295	12 004	17 299	206	364	570	115	205
—	59 899	62 942	122 841	22 424	526	1 180	1 706	5 825	11 096	16 921	50	135	185	125	739
—	50 081	61 780	111 861	22 647	187	928	1 115	3 294	14 705	17 999	56	147	203	59	480
—	46 088	47 742	93 830	19 154	269	674	943	5 575	10 170	15 745	8	22	30	135	403

GEWESTEN, AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING VA											
	EUROPEANEN.			CHINEEZEN.			ARABIEREN.			ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
Probolinggo.												
Probolinggo	315	303	618	1 430	1 166	2 596	197	154	351	3	2	5
Soemberkareng	27	30	57	3	1	4	—	—	—	—	—	—
Dringo	21	15	36	5	4	9	—	—	—	—	—	—
Tengger	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tongas	3	1	4	6	5	11	—	—	—	—	—	—
Kraksäan.												
Kraksäan	90	72	162	289	252	541	50	32	82	—	—	—
Paiton	18	9	27	6	8	14	—	—	—	—	—	—
Gending	62	33	95	49	57	106	—	—	—	—	—	—
Gading	13	6	19	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Loemadjang.												
Loemadjang	93	84	177	528	352	880	42	34	76	—	—	—
Ranoelamongan	67	27	94	3	2	5	—	—	—	—	—	—
Tempeh	101	56	157	48	37	85	—	—	—	—	—	—
Kandangan	11	2	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Pasoeroean	2 779	2 628	5 407	7 215	5 983	13 198	1 068	858	1 926	38	47	85
BESOEKI.												
Bondowoso.												
Bondowoso	115	99	214	512	315	827	359	320	679	6	—	6
Tamanan	41	13	54	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wanasari	3	1	4	1	1	2	—	—	—	—	—	—
Besoeki	27	21	48	303	293	596	162	137	299	—	—	—
Mlandingan	14	11	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wringin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Panaroekan.												
Sitoebondo	125	85	210	348	272	620	140	146	286	14	5	19
Panaroekan	25	16	41	104	91	195	26	24	50	—	—	—
Pradjekan	17	11	28	2	—	2	1	1	2	—	—	—
Soemberwaroe	15	9	24	1	1	2	42	39	81	—	—	—
Djember.												
Djember	176	139	315	112	79	191	—	—	—	—	—	—
Soekakerta	107	53	160	18	12	30	—	—	—	—	—	—
Majang	56	13	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rambipoedji	66	49	115	6	8	14	—	—	—	—	—	—
Tanggoel	71	45	116	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Poeger	11	4	15	11	7	18	—	—	—	—	—	—
Banjoewangi.												
Banjoewangi	138	110	248	343	226	569	286	257	543	17	2	19
Ragadjampi	69	34	103	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Besoeki	1 076	713	1 789	1 761	1 305	3 066	1 016	924	1 940	37	7	44

VAN 1905. Inlanders. Geslacht. M.	VAN 1905. Inlanders. Geslacht. V.	Inlanders. Totaal.	Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	Sterkte van den veestapel volgens de opneming van 1905. Paarden, voor den arbeid: ongeschikt.	Paarden: geschikt.	Paarden: Totaal.	Runderen, voor den arbeid: ongeschikt.	Runderen: geschikt.	Runderen: Totaal.	Buffels, voor den arbeid: ongeschikt.	Buffels: geschikt.	Buffels: Totaal.	Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van: personen.	Aantal voertuigen: goederen.
25 430	27 540	48 453	11 950	139	1 649	1 788	1 798	7 418	9 216	—	—	—	373	1 306
23 533	24 920	52 970	11 548	116	13 77	1 493	3 482	8 179	11 661	—	—	—	174	1 829
25 323	26 121	48 453	11 242	113	1 137	1 250	3 103	10 814	13 917	—	—	—	156	2 480
20 253	21 174	51 444	8 107	818	3 719	4 537	3 855	9 125	12 980	43	113	156	4	17
20 324	21 065	41 427	8 540	59	651	710	3 094	9 787	12 881	—	—	—	88	1 234
28 620	30 308	41 389	16 435	223	914	1 137	1 382	6 862	8 244	18	108	126	317	1 617
25 580	26 394	58 928	14 176	184	790	974	1 833	10 149	11 982	2	6	8	91	827
41 201	36 811	78 012	19 164	514	2 155	2 669	2 953	15 346	18 299	—	—	—	227	1 972
26 920	26 968	53888	11 727	1 580	3 191	4 771	8 748	12 904	21 652	—	2	2	30	175
37 904	37 315	75 219	15 421	91	601	692	6 423	17 126	23 549	1 161	1 778	2 939	158	2 358
34 349	35 283	69 632	16 432	73	1 302	1 375	5 309	28 858	34 167	78	307	385	34	3 791
27 789	28 306	56 095	11 875	92	536	628	4 962	11 357	16 319	446	916	1 362	88	2 360
9 053	9 353	18 406	3 590	—	543	543	28	5 381	5 409	3	321	324	5	114
978 100	1 023 454	2 001 554	423 936	8 043	38 656	46 699	103 303	321 672	424 975	2 827	7 776	10 603	4 741	29 162
31 481	32 056	63 537	24 483	412	2 488	2 900	4 033	10 295	14 328	4	7	11	193	358
34 977	37 607	72 584	5 746	978	3 266	4 244	6 171	13 967	20 138	15	28	43	79	271
31 740	33 027	64 767	12 341	423	2 233	2 656	4 089	13 192	17 281	27	31	58	40	362
22 081	23 597	45 678	13 700	134	1 458	1 592	2 502	9 891	12 393	13	71	84	111	174
14 828	14 905	29 733	15 916	99	1 409	1 508	1 529	6 457	7 986	8	44	52	119	246
11 185	11 242	22 427	14 033	136	4 521	4 657	2 284	5 715	7 999	—	—	—	4	—
31 960	32 745	64 705	12 601	269	3 038	3 307	802	6 462	7 264	133	1 389	1 522	306	805
11 347	13 516	24 863	7 179	58	618	676	89	1 692	1 781	15	346	361	107	108
25 324	25 584	50 908	5 382	392	3 632	4 024	2 853	14 936	17 789	7	57	64	42	485
25 137	24 763	49 900	16 642	323	2 349	2 672	3 275	15 182	18 457	226	421	647	67	1 270
38 210	36 350	74 560	11 358	284	1 527	1 811	5 108	15 429	20 537	36	176	212	241	538
49 909	49 971	99 880	9 894	621	2 425	3 046	3 436	22 139	25 575	181	914	1 095	173	828
12 610	12 109	24 719	15 626	216	810	1 026	2 013	5 819	7 832	58	461	519	56	333
26 044	25 682	51 726	7 247	10	1 279	1 289	15	15 483	15 498	—	1 085	1 085	209	1 679
22 137	22 167	44 304	11 629	13	1 324	1 337	13	15 425	15 438	—	1 610	1 610	41	1 072
24 051	21 844	45 895	11 853	—	448	448	7	13 054	13 061	2	2 813	2 815	39	1 676
31 676	30 927	62 603	13 840	730	4 230	4 960	2 555	15 978	18 533	11	104	115	111	2 601
37 993	34 854	72 847	14 901	1 860	4 856	6 716	5 495	12 946	18 441	998	2 616	3 614	60	1 640
482 690	482 946	965 636	224 371	6 958	41 911	48 869	46 269	214 062	260 331	1 734	12 173	13 907	1 998	14 446

GEWESTEN, AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING VA…											
	EUROPEANEN.			CHINEEZEN.			ARABIEREN.			ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
BANJOEMAS.												
Banjoemas.												
Banjoemas	81	97	178	318	246	564	—	—	—	—	—	—
Soekaradja	21	20	41	247	242	489	—	—	—	—	—	—
Poerwaredja	17	9	26	200	204	404	—	—	—	—	—	—
Kaliredja	5	7	12	162	143	305	—	—	—	—	—	—
Poerwakerta.												
Poerwakerta	80	72	152	464	344	808	3	6	9	33	14	47
Adjibarang	9	7	16	179	164	343	—	—	—	—	—	—
Djamboe	—	—	—	92	77	169	—	—	—	—	—	—
Poerbalingga.												
Poerbalingga	74	67	141	328	338	666	—	—	—	—	—	—
Kertanegara	5	4	9	69	81	150	—	—	—	—	—	—
Tjahjana	—	—	—	75	63	138	—	—	—	—	—	—
Bandjarnegara.												
Singamerta	47	51	98	229	196	425	—	—	—	—	—	—
Bandjar	—	—	—	8	5	13	—	—	—	—	—	—
Karangkobar	1	1	2	106	107	213	—	—	—	—	—	—
Batoer	2	3	5	372	331	703	—	—	—	—	—	—
Tjilatjap.												
Tjilatjap	156	139	295	467	360	827	19	20	39	1	—	1
Adiredja	51	44	95	269	234	503	—	—	—	—	—	—
Madjenang	2	1	3	8	15	23	—	—	—	—	—	—
Dajeuhloehoer	3	1	4	2	—	2	—	—	—	—	—	—
Pegadingan	2	2	4	51	46	97	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Banjoemas	556	525	1 081	3 646	3 196	6 842	22	26	48	34	14	48
KEDOE.												
Magelang.												
Magelang	435	348	783	1 523	1 274	2 797	72	53	125	—	—	—
Tegalredja	3	—	3	45	45	90	—	—	—	—	—	—
Grabag	16	7	23	187	165	352	—	—	—	—	—	—
Moentilan	21	8	29	769	606	1 375	6	7	13	—	—	—
Salam	11	3	14	1	2	3	—	—	—	—	—	—
Bandongan	5	—	5	29	32	61	—	—	—	—	—	—
Salaman	4	—	4	102	88	190	—	—	—	—	—	—
Temanggoeng.												
Temanggoeng	75	62	137	600	554	1 154	—	—	—	—	—	—
Pringsoerat	14	5	19	150	155	305	—	—	—	—	—	—
Kaloran	14	4	18	30	27	57	—	—	—	—	—	—
Parakan	11	11	22	1 035	919	1 954	—	—	—	—	—	—
Tjandirata	9	—	9	8	6	14	—	—	—	—	—	—
Poerworedjo.												
Poerworedjo	334	207	541	809	609	1 418	—	—	—	—	—	—
Loano	3	—	3	1	3	4	—	—	—	—	—	—
Tjangkrep	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koetoardjo	67	64	131	341	281	622	7	7	14	3	1	4
Kemiri	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pitoeroeh	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Poerwadadi	4	2	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—

...ING VAN 1905. ...DE ... Totaal.	Inlanders. Geslacht. M.	Inlanders. Geslacht. V.	Inlanders. Totaal.	Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	Sterkte van den veestapel volgens de opneming van 1905. Paarden, voor den arbeid onge-schikt.	Paarden, geschikt.	Paarden, Totaal.	Runderen, onge-schikt.	Runderen, geschikt.	Runderen, Totaal.	Buffels, onge-schikt.	Buffels, geschikt.	Buffels, Totaal.	Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van: per-sonen.	goede-ren.
—	24 449	26 224	50 673	9 359	15	268	283	1 431	1 992	3 423	639	1 072	1 711	86	50
—	45 629	47 823	93 452	8 040	2	244	246	23	3 840	3 863	8	1 588	1 596	84	143
—	39 648	41 644	81 292	15 686	13	214	227	2 063	3 625	5 688	1 289	2 565	3 854	50	36
—	40 206	42 743	82 949	15 533	1	179	180	—	2 365	2 365	—	1 775	1 775	30	66
47	52 357	53 444	105 801	24 112	24	421	445	1 116	6 232	7 348	529	2 376	2 905	125	172
—	41 507	42 801	84 308	18 988	19	274	293	1	5 431	5 432	18	4 126	4 144	33	37
—	37 446	37 996	75 442	15 706	—	263	263	—	5 816	5 816	—	4 254	4 254	46	40
—	71 562	75 112	146 674	31 035	23	350	373	2 145	3 073	5 218	1 828	3 421	5 249	105	81
—	39 640	40 901	80 541	15 527	66	173	239	2 325	3 241	5 566	1 813	3 575	5 388	9	39
—	46 048	47 247	93 295	10 721	29	176	205	1 617	2 851	4 468	2 186	4 305	6 491	19	10
—	33 505	34 386	67 891	15 532	8	153	161	28	8 851	8 879	4	3 919	3 923	31	187
—	31 305	32 704	64 009	11 660	—	124	124	87	4 684	4 771	164	5 218	5 382	5	—
—	19 940	19 952	39 892	6 761	420	391	811	804	759	1 563	741	918	1 659	1	—
—	20 396	20 703	41 099	6 406	293	675	968	754	1 601	2 355	268	558	826	1	—
1	37 844	38 018	75 862	14 983	5	275	280	120	2 271	2 391	3	4 167	4 170	96	101
—	84 535	85 549	170 084	27 383	—	687	687	5	7 704	7 709	—	8 091	8 091	97	254
—	17 764	18 042	35 806	6 560	—	215	215	—	287	287	—	5 918	5 918	—	—
—	10 534	10 810	21 344	3 716	—	60	60	—	12	12	—	3 551	3 551	1	—
—	33 893	33 803	67 696	11 262	5	272	277	15	297	312	230	14 748	14 978	1	—
48	728 208	749 902	1 478 110	276 870	923	5 414	6 337	1 253	64 932	77 466	9 720	76 145	85 865	820	1 216
—	34 771	30 334	65 105	11 974	27	462	489	304	2 441	2 745	739	2 569	3 308	109	72
—	28 036	29 021	57 055	10 754	—	619	619	—	9 076	9 076	—	4 764	4 764	2	—
—	30 327	28 769	59 096	11 670	22	561	583	49	8 180	8 229	6	3 543	3 549	3	8
—	54 157	57 290	111 447	23 550	17	569	586	618	9 404	10 022	469	4 084	4 553	11	40
—	31 617	33 958	65 575	13 325	38	152	190	1 550	3 941	5 491	442	1 708	2 150	4	—
—	33 405	34 202	67 607	14 807	65	244	309	981	3 488	4 469	958	2 349	3 307	—	—
—	46 712	48 545	95 257	17 979	—	762	762	8	5 841	5 849	1	5 255	5 256	22	18
—	24 710	24 896	49 606	10 267	81	216	297	2 329	2 643	4 972	439	459	898	36	8
—	18 120	18 379	36 308	6 052	63	123	186	2 060	3 286	5 346	1 218	2 215	3 433	4	6
—	25 801	25 974	51 775	10 958	122	252	374	3 992	5 019	9 011	1 709	2 512	4 221	3	—
—	47 513	48 488	96 001	21 017	290	205	495	4 445	2 881	7 326	1 349	710	2 059	31	1
—	27 286	26 850	54 136	12 133	229	118	347	2 218	1 898	4 116	1 846	1 596	3 442	3	1
—	53 380	57 390	110 770	20 506	5	500	505	40	1 273	1 313	—	3 149	3 149	120	243
—	43 503	45 240	88 743	15 228	—	353	353	—	3 783	3 783	—	4 640	4 640	26	23
—	37 896	40 069	77 965	14 425	—	318	318	—	1 749	1 749	—	1 428	1 428	50	96
4	46 119	48 401	94 520	18 185	19	505	524	1 262	1 317	2 579	777	1 878	2 655	158	312
—	26 601	28 082	54 683	11 555	—	297	297	—	1 475	1 475	—	1 335	1 335	82	132
—	32 201	34 074	66 275	13 037	1	282	283	—	1 669	1 669	—	2 561	2 561	63	148
—	24 641	26 212	50 853	9 622	49	177	226	569	907	1 476	1 115	1 598	2 713	66	78

GEWESTEN, AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING V											
	Europeanen.			Chineezen.			Arabieren.			Andere vreemde oosterlingen.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
Keboemen.												
Keboemen	54	49	103	454	414	868	3	2	5	—	—	—
Alihan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koetawinangoen	3	4	7	88	83	171	—	—	—	—	—	—
Premboen	16	7	23	1	1	2	—	—	—	—	—	—
Karanganjar	22	11	33	119	99	218	—	—	—	—	—	—
Gombong	128	109	237	333	300	633	—	—	—	—	—	—
Banjoemoedal	3	3	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pedjagoan	—	—	—	6	8	14	—	—	—	—	—	—
Poering	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—
Wonosobo.												
Wonosobo	48	33	81	498	411	909	11	13	24	4	2	6
Garoeng	10	10	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leksana	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sapoeran	9	8	17	3	2	5	—	—	—	—	—	—
Broena	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kaliwira	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Kedoe	1 331	956	2 287	7 133	6 085	13 218	99	82	181	7	3	10
DJOKJAKARTA.												
Mataram.												
Djokjakarta	1 011	1 274	2 285	2 370	2 896	5 266	59	38	97	52	34	86
Bantoel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sleman	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalasan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goenoengkidoel.												
Wanasari	3	—	3	8	7	15	—	—	—	—	—	—
Plajen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Semanoe	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—
Prenggoek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ngawen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koelon Progo.												
Pengasih	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sentolo	4	4	8	11	15	26	—	—	—	—	—	—
Nanggoelan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalibawang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sogan	7	5	12	19	23	42	—	—	—	—	—	—
Galoer	18	13	31	7	8	15	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Djokjakarta	1 045	1 297	2 342	2 417	2 949	5 366	59	38	97	52	34	86
SOERAKARTA.												
Soerakarta.												
Soerakarta	745	827	1 572	3 645	2 887	6 532	199	138	337	281	132	413
Kartasoera	32	27	59	276	227	503	—	—	—	—	—	—
Grogol	21	20	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sawahan	8	7	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kampoeng Lor	10	6	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—

…ING	VAN 1905.															
…IDE …V.	Inlanders.			Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	Sterkte van den veestapel volgens de opneming van 1905.										Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van:	
					Paarden,			Runderen,			Buffels,					
	Geslacht.				voor den arbeid											
Totaal.	M.	V.	Totaal.		onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	per-sonen.	goede-ren.
—	39 095	41 291	80 386	15 079	1	484	485	1	2 719	2 720	—	1 024	1 024	109	302
—	28 397	28 859	57 256	10 711	—	143	143	—	4 983	4 983	—	2 573	2 573	36	10
—	38 691	40 604	79 295	14 576	—	542	542	—	3 698	3 698	—	1 526	1 526	113	304
—	42 246	45 135	87 381	14 794	1	384	385	—	2 879	2 879	—	1 975	1 975	64	230
—	26 412	27 964	53 776	11 082	24	201	225	1 506	2 373	3 879	721	1 423	2 144	26	79
—	31 770	33 233	65 003	16 277	47	310	357	1 126	1 838	2 964	946	1 947	2 893	46	286
—	26 028	26 382	52 410	10 330	57	167	224	1 199	2 149	3 348	1 094	2 153	3 247	11	22
—	52 714	54 367	107 081	19 788	46	521	567	340	2 940	3 280	240	1 877	2 117	55	394
—	43 245	44 185	87 430	19 540	126	403	529	1 112	2 089	3 201	1 031	1 847	2 878	31	204
6	31 217	32 322	63 539	15 573	1	508	509	28	5 768	5 796	—	1 959	1 959	31	46
—	28 209	28 856	57 065	10 913	1	847	848	13	4 545	4 558	1	539	540	—	—
—	19 994	20 208	40 202	9 108	—	175	175	—	4 209	4 209	—	2 399	2 399	3	—
—	28 403	28 933	57 336	11 148	1	547	548	—	4 707	4 707	—	3 131	3 131	20	3
—	15 897	15 980	31 877	6 311	—	134	134	—	3 570	3 570	—	2 816	2 816	—	—
—	24 464	24 907	49 371	8 841	—	168	168	—	7 433	7 433	—	4 499	4 499	—	—
10	1 143 587	1 179 400	2 322 987	461 115	1 333	12 249	13 582	25 750	126 171	151 921	15 101	80 041	95 142	1 338	3 066
86	35 129	37 512	72 641	11 781	100	1 339	1 439	316	1 108	1 424	66	304	370	526	100
—	116 619	123 394	240 013	55 641	150	484	643	7 767	13 338	21 105	1 808	4 030	5 838	98	1 031
—	109 262	114 303	223 565	32 464	53	404	457	7 806	15 766	23 572	3 226	7 694	10 920	45	1 268
—	66 498	71 365	137 863	37 074	123	402	525	7 676	14 613	22 289	1 538	2 688	4 226	39	1 354
—	36 805	38 574	75 379	12 024	—	648	648	—	13 521	13 521	—	6 819	6 819	14	—
—	26 385	27 435	53 820	8 766	—	462	462	3	10 209	10 212	—	4 981	4 981	5	—
—	34 874	34 716	69 590	7 642	49	765	814	158	12 632	12 790	74	4 484	4 558	5	—
—	3 804	3 926	7 730	1 482	—	21	21	—	1 696	1 696	—	695	695	—	—
—	2 890	2 974	5 864	933	2	76	78	44	402	446	130	896	1 026	—	—
—	23 826	23 848	47 674	7 453	6	78	84	—	3 510	3 510	—	1 079	1 079	—	6
—	20 241	20 783	41 024	8 098	—	161	161	—	4 930	4 930	—	897	897	—	4
—	13 491	14 106	27 597	4 973	—	247	247	—	5 018	5 018	—	1 998	1 998	—	—
—	13 292	13 315	26 607	5 058	—	116	116	—	3 836	3 836	—	1 870	1 870	—	—
—	18 177	18 537	36 714	6 975	1	112	113	15	2 038	2 053	5	977	982	20	60
—	22 222	22 511	44 733	7 385	—	401	401	9	2 419	2 428	1	844	845	11	280
86	543 515	567 299	1 110 814	207 749	484	5 716	6 200	23 794	105 036	128 830	6 848	40 256	47 104	763	4 103
413	43 338	48 475	91 813	10 503	10	1 149	1 159	123	420	543	47	192	239	439	206
—	16 730	17 613	34 343	9 684	4	302	306	15	2 530	2 545	45	1 783	1 828	22	401
—	19 370	20 032	39 402	12 099	52	190	242	776	1 559	2 335	1 225	2 324	3 549	36	176
—	14 394	14 754	29 148	6 144	51	178	229	383	4 193	4 576	261	3 328	3 589	18	67
—	28 206	28 751	56 957	13 313	133	718	851	1 151	2 665	3 816	1 589	2 975	4 564	115	464

GEWESTEN. AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING V											
	EUROPEANEN.			CHINEEZEN.			ARABIEREN.			ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
Klaten.												
Klaten	253	167	420	558	477	1 035	—	—	—	1	3	4
Djatinom	37	34	71	107	83	190	—	—	—	—	—	—
Delangoe	37	24	61	31	29	60	—	—	—	—	—	—
Bedji	98	75	173	240	216	456	—	—	—	—	—	—
Prambanan	61	44	105	5	8	13	—	—	—	—	—	—
Ponggok	54	43	97	84	79	163	—	—	—	—	—	—
Bojolali.												
Bojolali	119	101	220	243	203	446	—	—	—	—	—	—
Banjoedana	29	5	44	4	2	6	—	—	—	—	—	—
Ampel	43	31	74	37	27	64	—	—	—	—	—	—
Simo	18	8	26	7	8	15	—	—	—	—	—	—
Karanggede	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Djoewangi	6	5	11	5	—	5	—	—	—	—	—	—
Sragen.												
Sragen	70	59	129	227	204	431	—	—	—	—	—	—
Masaran	4	3	7	115	130	245	—	—	—	—	—	—
Gondang	19	14	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gesi	7	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gemolong	17	12	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Karanganjar	37	36	73	90	92	182	—	—	—	—	—	—
Karangpandan	13	7	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wonogiri.												
Wonogiri	4	6	10	187	150	337	—	—	—	—	—	—
Djatisrana	—	—	—	8	6	14	—	—	—	—	—	—
Djatipoero	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batoeretna	—	—	—	82	78	160	—	—	—	—	—	—
Soekaardja	2	—	2	54	44	98	—	—	—	—	—	—
Trawangsari	11	8	19	8	8	16	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Soerakarta	1 755	1 580	3 335	6 013	4 958	10 971	199	138	337	282	135	417
MADIOEN.												
Madioen.												
Bagi	507	503	1 010	985	842	1 827	—	—	—	23	14	37
Tjaroeban	14	11	25	208	199	407	—	—	—	—	—	—
Oeteran	43	37	80	7	3	10	—	—	—	—	—	—
Kanigara	14	4	18	8	5	13	—	—	—	—	—	—
Ngawi.												
Sepreh	179	131	310	412	439	851	14	6	20	12	8	20
Dera	1	1	2	7	7	14	—	—	—	—	—	—
Ngrambe	14	17	31	3	2	5	—	—	—	—	—	—
Gendingan	70	44	114	11	6	17	—	—	—	—	—	—
Magetan.												
Magetan	19	13	32	129	116	245	—	—	—	—	—	—
Plaosan	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maospati	31	30	61	215	228	443	—	—	—	—	—	—
Goranggareng	21	11	32	12	11	23	—	—	—	—	—	—

...ING VAN 1905.				Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.									Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van:	
...IDE ...N.	INLANDERS.				PAARDEN,			RUNDEREN,			BUFFELS,				
	Geslacht.				voor den arbeid										
Totaal.	M.	V.	Totaal.		onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	per-sonen.	goede-ren.
4	61 153	64 385	125 538	24 883	218	683	901	4 324	6 050	10 374	1 205	2 042	3 247	145	939
—	19 185	19 447	38 632	6 711	90	287	377	2 648	6 653	9 301	43	472	515	30	363
—	21 680	22 568	44 248	91 70	20	132	152	320	2 381	2 701	868	2 882	3 750	37	1 019
—	48 059	48 837	96 896	18 286	308	551	859	3 257	7 170	10 427	620	3 254	3 874	45	628
—	28 127	28 542	56 669	12 604	31	166	197	3 387	6 650	10 037	682	1 436	2 118	35	647
—	26 700	27 607	54 307	12 418	101	311	412	901	5 868	6 769	486	1 819	2 305	41	707
—	25 316	26 647	51 962	11 106	466	611	1 077	7 187	7 674	14 861	385	596	981	30	70
—	23 042	22 375	45 417	4 122	187	2 863	3 050	1 290	4 238	5 528	149	170	319	11	358
—	16 553	17 690	34 243	4 704	97	191	288	3 830	6 751	10 581	75	502	577	6	—
—	16 194	15 820	32 014	6 802	97	5 796	5 893	2 844	4 501	7 345	110	222	332	3	20
—	21 634	21 659	43 293	7 043	216	4 659	4 875	2 529	4 900	7 429	174	349	523	—	—
—	13 988	14 950	28 938	5 235	142	4 339	4 481	1 019	1 988	3 007	90	180	270	—	—
—	18 952	18 885	37 837	5 763	248	164	412	662	265	927	6 349	3 456	9 805	28	116
—	12 088	12 429	24 517	5 657	157	45	202	677	83	760	14 042	949	14 991	8	43
—	8 826	8 950	17 776	2 871	205	152	357	360	203	563	3 460	2 179	5 639	2	10
—	11 611	11 858	23 469	4 273	72	35	107	218	85	303	4 888	3 343	8 231	3	98
—	32 655	32 409	65 064	13 490	599	325	924	2 300	2 279	4 579	8 607	4 414	13 021	7	38
—	24 040	24 215	48 255	7 894	43	291	334	1 519	4 017	5 536	2 668	6 712	9 380	13	249
—	26 698	27 159	53 857	9 876	283	7 764	8 047	2 736	4 619	7 355	3 361	3 687	7 048	—	41
—	38 805	39 107	77 912	18 557	230	469	699	2 413	4 781	7 194	4 681	9 364	14 045	15	5
—	41 266	43 413	84 679	18 197	124	250	374	1 975	3 950	5 925	4 093	8 188	12 281	2	—
—	21 051	21 018	42 069	10 069	134	270	404	604	1 209	1 813	3 136	6 283	9 419	—	—
—	53 718	56 012	109 730	22 474	395	802	1 197	5 312	10 625	15 937	6 360	12 720	19 080	—	—
—	25 959	26 675	52 634	11 715	174	556	730	731	1 608	2 339	2 034	7 319	9 353	50	14
—	17 713	18 664	36 377	8 643	15	141	156	350	2 757	3 107	961	4 957	5 918	8	3
417	777 051	800 945	1 577 996	314 306	4 942	34 390	39 332	55 841	112 672	168 513	72 694	98 097	170 791	1 149	6 722
37	38 623	39 386	78 009	11 547	44	972	1 016	716	2 862	3 578	540	4 460	5 000	307	251
—	27 960	28 774	56 734	9 659	—	381	381	8	3 481	3 489	1	5 533	5 534	17	34
—	41 535	41 118	82 663	18 029	4	911	915	10	12 675	12 685	4	5 837	5 841	68	215
—	15 505	15 778	31 283	2 919	1	244	245	47	3 369	3 416	—	3 376	3 376	6	25
20	43 186	44 681	87 867	16 538	47	656	703	218	3 336	3 554	1 551	15 813	17 364	99	156
—	33 719	34 689	68 408	11 971	—	408	408	—	2 654	2 654	—	12 145	12 145	16	3
—	17 902	18 542	36 444	6 672	12	288	300	588	5 274	5 862	363	3 478	3 841	4	3
—	25 776	26 122	51 898	9 002	57	276	333	693	1 056	1 749	5 065	9 161	14 226	14	49
—	23 765	25 589	49 354	5 402	2	364	366	7	6 363	6 370	—	2 946	2 946	30	49
—	31 651	31 729	63 380	9 055	89	527	616	2 768	8 704	11 472	515	3 638	4 153	10	19
—	41 488	42 741	84 229	14 615	150	892	1 042	2 371	5 780	8 151	2 089	6 353	8 442	112	184
—	39 567	41 335	80 902	13 574	96	383	479	3 974	10 374	14 348	1 013	3 683	4 696	26	625

GEWESTEN, AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMIN											
	Europeanen.			Chineezen.			Arabieren.			Andere vreemde oosterlingen.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
Ponorogo.												
Ponorogo	33	24	57	363	273	636	—	—	—	—	—	—
Soemarata	—	—	—	5	4	9	—	—	—	—	—	—
Djebeng	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ardjawinangoen	3	3	6	3	2	5	—	—	—	—	—	—
Poeloeng	5	—	5	5	2	7	—	—	—	—	—	—
Patjitan.												
Patjitan	16	16	32	134	116	250	—	—	—	—	—	—
Pringkoekoe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tegalamba	5	2	7	5	2	7	—	—	—	—	—	—
Semanten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lorog	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Madioen	982	848	1 830	2 512	2 257	4 769	14	6	20	35	22	57
KEDIRI.												
Kediri.												
Kediri	241	240	481	1 994	1 735	3 729	—	—	—	3	—	3
Madjarata	100	92	192	40	42	82	—	—	—	—	—	—
Djambean	122	71	193	70	78	148	—	—	—	—	—	—
Pare	277	175	452	434	358	792	—	—	—	—	—	—
Papar	82	55	137	347	296	643	—	—	—	—	—	—
Berbek.												
Ngandjoek	45	41	86	499	432	931	—	—	—	—	—	—
Berbek	18	14	32	144	144	288	—	—	—	—	—	—
Kertasana	88	58	146	623	615	1 238	—	—	—	—	—	—
Lengkong	10	2	12	8	8	16	—	—	—	—	—	—
Waroedjajeng	15	6	21	77	81	158	—	—	—	—	—	—
Toeloengagoeng.												
Toeloengagoeng	138	116	254	1 195	1 024	2 219	—	—	—	—	—	—
Ngoenoet	12	6	18	37	28	65	—	—	—	—	—	—
Tjampoerdarat	1	—	1	7	6	13	—	—	—	—	—	—
Kalangbret	40	30	70	17	18	35	—	—	—	—	—	—
Blitar.												
Blitar	280	255	535	930	820	1 750	—	—	—	1	—	1
Srengat	8	9	17	18	25	43	—	—	—	—	—	—
Lodaja	22	13	35	12	10	22	—	—	—	—	—	—
Wlingi	126	97	223	177	174	351	—	—	—	—	—	—
Gandoesari	39	20	59	25	30	55	—	—	—	—	—	—
Trenggalek.												
Trenggalek	15	10	25	177	161	338	—	—	—	—	—	—
Karangan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Panggoel	2	4	6	26	25	51	—	—	—	—	—	—
Kampak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ngrajoen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Kediri	1 681	1 314	2 995	6 857	6 110	12 967	—	—	—	4	—	4

A

MIN VAN 1905.				Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.									Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van:	
EMDE EN.	INLANDERS.				PAARDEN,			RUNDEREN,			BUFFELS,				
	Geslacht.				voor den arbeid										
Totaal.	M.	V.	Totaal.		onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	per-sonen.	goede-ren.
—	43 300	41 852	85 152	33 078	85	1 204	1 289	3 662	8 410	12 072	849	2 976	3 825	180	277
—	49 328	46 297	95 625	16 261	109	731	840	5 194	12 742	17 936	1 628	4 958	6 586	58	78
—	34 994	34 499	69 493	11 066	42	322	364	5 239	9 881	15 120	1 217	3 125	4 342	28	14
—	36 016	35 120	71 136	11 062	—	588	588	84	14 071	14 155	100	5 019	5 119	60	32
—	18 540	19 354	37 894	5 469	3	1 352	1 355	—	5 509	5 509	—	2 638	2 638	3	—
—	26 604	27 623	54 227	10 661	654	831	1 485	2 689	5 572	8 261	1 469	3 248	4 717	19	42
—	24 120	24 820	48 940	8 946	648	776	1 424	2 280	9 870	12 150	892	4 483	5 375	1	—
—	12 872	13 562	26 434	4 946	273	401	674	1 730	3 185	4 915	1 724	3 163	4 887	1	—
—	16 938	17 654	34 592	6 765	366	449	815	2 117	3 812	5 929	1 859	3 797	5 656	—	—
—	23 877	24 255	48 132	8 976	272	357	629	2 281	4 377	6 658	2 085	4 431	6 516	1	—
57	667 266	675 530	1 342 796	246 213	2 954	13 313	16 267	36 676	143 357	180 033	22 964	114 261	137 225	1 120	2 056
3	34 042	34 647	68 689	11 360	60	786	846	1 302	3 964	5 266	1 301	3 199	4 500	399	685
—	52 564	52 124	104 688	17 536	134	713	847	3 335	6 630	9 965	4 891	7 966	12 857	242	517
—	64 930	62 824	127 754	20 596	51	809	860	3 837	14 284	18 121	2 285	7 701	9 986	294	1 946
—	58 866	56 147	115 013	19 231	117	1 063	1 180	3 911	13 953	17 864	3 338	9 073	12 411	307	1 315
—	60 294	59 721	120 015	17 352	326	937	1 263	2 697	8 065	10 762	2 812	6 884	9 696	501	2 177
—	42 896	44 183	84 079	15 544	105	702	807	1 304	2 859	4 163	2 976	6 124	9 100	289	559
—	36 688	37 495	74 183	12 584	352	967	1 319	2 010	3 898	5 908	3 181	5 611	8 792	206	443
—	24 539	24 868	49 407	8 714	40	319	359	616	1 783	2 399	1 476	3 244	4 720	132	341
—	19 884	20 444	40 328	6 700	33	163	196	487	881	1 368	2 054	3 966	6 020	40	56
—	43 447	42 465	85 912	14 225	80	492	572	2 684	6 144	8 828	2 289	4 840	7 129	134	537
—	48 304	46 446	94 750	14 429	22	637	659	2 413	8 591	11 004	733	1 491	2 224	355	1 050
—	56 224	53 914	110 138	16 232	38	313	351	5 558	16 061	21 619	2 490	4 577	7 067	76	551
—	33 772	34 127	67 899.	12 187	13	144	157	946	1 419	2 365	700	2 556	3 256	41	190
—	37 823	38 268	76 091	12 650	126	552	678	2 195	3 763	5 958	3 084	4 827	7 911	97	219
1	56 241	54 512	110 753	25 168	10	979	989	53	10 241	10 294	14	5 654	5 668	273	355
—	29 010	27 802	56 812	9 198	3	245	248	—	9 755	9 755	—	4 987	4 987	43	147
—	33 522	31 713	65 235	11 249	2	367	369	13	7 388	7 401	—	4 716	4 716	24	10
—	32 329	31 435	63 764	11 295	18	768	786	55	4 801	4 856	—	3 153	3 153	64	136
—	21 333	20 850	42 183	7 063	5	468	473	114	3 672	3 786	15	3 129	3 144	53	89
—	33 296	33 336	66 632	10 731	4	390	394	25	4 465	4 490	—	3 659	3 659	98	302
—	19 778	19 805	39 583	6 489	—	127	127	—	4 606	4 606	—	5 405	5 405	5	55
—	20 422	20 569	40 991	4 308	—	456	456	2	3 140	3 142	10	9 029	9 039	—	—
—	17 624	18 542	36 166	6 460	—	175	175	1	2 105	2 106	1	3 991	3 992	8	74
—	7 126	7 388	14 514	2 693	—	194	194	3	956	959	2	2 482	2 484	—	—
4	884 954	873 625	1 758 579	293 994	1 539	12 766	14 305	33 561	143 424	176 985	33 652	118 264	151 916	3 681	11 754

STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMIN

GEWESTEN. AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	EUROPEANEN. Geslacht. M.	EUROPEANEN. Geslacht. V.	EUROPEANEN. Totaal.	CHINEEZEN. Geslacht. M.	CHINEEZEN. Geslacht. V.	CHINEEZEN. Totaal.	ARABIEREN. Geslacht. M.	ARABIEREN. Geslacht. V.	ARABIEREN. Totaal.	ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN. Geslacht. M.	ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN. Geslacht. V.	ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN. Totaal.
MADOERA.												
Pamekasan.												
Pamekasan	86	82	168	348	351	699	188	187	375	—	—	—
Boender	2	2	4	49	50	99	—	—	—	—	—	—
Pegantenan	4	3	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Waroe	—	—	—	9	12	21	—	—	—	—	—	—
Soemenep.												
Soemenep	158	152	310	490	446	936	496	532	1 028	31	39	70
Timoerlaoet	3	2	5	62	59	121	4	5	9	3	1	4
Baratlaoet	—	—	—	4	3	7	11	1	12	—	—	—
Manding	1	—	1	2	—	2	—	—	—	—	—	—
Baratdaja	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timoerdaja	—	—	—	111	115	226	28	29	57	—	—	—
Kangean	1	—	1	13	19	32	34	38	72	—	—	—
Sapoedi	1	1	2	81	84	165	13	13	26	4	3	7
Sampang.												
Kota Sampang	24	17	41	159	166	325	3	4	7	—	—	—
Kedoengdoeng	1	1	2	12	18	30	—	—	—	—	—	—
Tordjoen	18	16	34	3	8	11	—	—	—	—	—	—
Ketapang	—	—	—	106	87	193	—	—	—	—	—	—
Bangkalan *f*).												
Tanahmerah	1	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kebanjar	19	11	30	61	65	126	—	—	—	—	—	—
Baliga	4	—	4	43	49	92	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Madoera	323	289	612	1 553	1 532	3 085	777	809	1 586	38	43	8

RECAP

GEWESTEN.												
Bantam	291	246	537	1 800	1 355	3 155	35	47	82	32	43	7
Batavia	7 062	6 743	13 805	49 417	43 103	92 520	1 509	1 263	2 772	179	98	27
Preanger-Regentschappen	2 931	2 300	5 231	5 577	3 819	9 396	69	55	124	51	3	5
Cheribon	677	510	1 187	11 927	10 741	22 668	1 500	1 205	2 705	130	42	17
Pekalongan	1 073	842	1 915	8 779	7 985	16 764	1 199	912	2 111	22	24	4
Semarang	4 572	4 262	8 834	17 149	15 575	32 724	442	412	854	518	501	1 01
Rembang	668	462	1 130	8 643	9 195	17 838	326	307	633	—	—	—
Soerabaja	5 486	5 114	10 600	15 417	11 175	26 646	1 888	1 844	3 732	213	154	36
Pasoeroean	2 779	2 628	5 407	7 215	5 983	13 198	1 068	858	1 926	38	47	8
Besoeki	1 076	713	1 789	1 761	1 305	3 066	1 016	924	1 940	37	7	4
Banjoemas	556	525	1 081	3 646	3 196	6 842	22	26	48	34	14	4
Kedoe	1 331	956	2 287	7 133	6 085	13 218	99	82	181	7	3	1
Djokjakarta	1 045	1 297	2 342	2 417	2 949	5 366	59	38	97	52	34	8
Soerakarta	1 755	1 580	3 335	6 013	4 958	10 971	199	138	337	282	135	41
Madioen	982	848	1 830	2 512	2 257	4 769	14	6	20	35	22	5
Kediri	1 681	1 314	2 995	6 857	6 110	12 967	—	—	—	4	—	
Madoera *f*)	323	289	612	1 553	1 532	3 085	777	809	1 586	38	43	8
Totalen voor Java en Madoera	34 288	30 629	64 917	157 870	137 323	295 193	10 222	8 926	19 148	1 672	1 170	2 84

f) Betreffende de districten Bangkalan, Arosbaja en Sapoeloe der afdeeling Bangkalan zijn geen opgaven ontvangen.

A

VAN 1905. — STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

Inlanders. Geslacht. M.	Inlanders. Geslacht. V.	Inlanders. Totaal.	Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	Paarden, voor den arbeid			Runderen, voor den arbeid			Buffels, voor den arbeid			Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van:	
				ongeschikt.	geschikt.	Totaal.	ongeschikt.	geschikt.	Totaal.	ongeschikt.	geschikt.	Totaal.	personen.	goederen.
32 773	34 393	67 166	13 415	78	777	855	7 952	14 847	22 799	47	68	115	247	369
36 793	39 489	76 282	15 118	143	1 144	1 287	4 524	13 633	18 157	6	3	9	172	103
41 553	42 794	84 347	18 772	139	1 245	1 384	7 244	20 357	27 601	33	29	62	13	35
33 559	32 882	66 441	15 867	1	1 111	1 112	28	30 397	30 425	—	50	50	8	—
37 736	42 037	79 773	20 791	18	690	708	1 900	10 290	12 190	21	136	157	341	105
47 893	53 288	101 181	27 681	63	928	991	4 207	20 903	25 110	73	218	291	68	3
41 755	45 291	87 046	23 737	27	1 138	1 165	2 425	18 410	20 835	3	16	19	51	1
39 209	41 798	81 007	20 174	—	1 069	1 069	—	42 939	42 939	—	—	—	42	—
34 657	36 803	71 460	18 722	—	1 049	1 049	—	29 026	29 026	—	392	392	65	1
49 134	53 022	102 156	24 492	5	2 272	2 277	546	33 530	34 076	—	—	—	94	1
16 503	15 781	32 284	8 067	1 572	569	2 141	1 587	937	2 524	5 646	2 157	7 803	6	16
25 134	27 407	52 541	13 556	299	1 069	1 368	8 959	15 208	24 167	2	—	2	10	—
50 435	55 536	105 971	26 625	289	1 133	1 422	10 077	24 230	34 307	124	260	384	407	87
40 560	41 284	81 844	16 257	82	457	539	6 393	25 065	31 458	324	1 079	1 403	20	3
34 406	36 510	70 916	18 982	43	266	309	1	16 003	16 004	—	568	568	66	4
55 684	57 974	113 658	25 513	106	658	764	9 840	33 514	43 354	466	1 108	1 574	110	3
35 818	38 563	74 381	18 598	62	335	397	4 117	17 445	21 562	282	1 112	1 394	97	3
32 580	35 949	68 529	16 663	20	230	250	3 133	11 326	14 459	94	392	486	98	12
34 280	36 662	70 912	16 177	53	290	343	4 455	17 206	21 661	244	790	1 034	83	18
720 462	767 463	1 487 925	359 207	3 000	16 430	19 430	77 388	395 266	472 654	7 365	8 378	15 743	1 998	764

A PTULATIE.

M.	V.	Totaal.	Huisgezinnen	Paarden ongeschikt.	Paarden geschikt.	Paarden Totaal.	Runderen ongeschikt.	Runderen geschikt.	Runderen Totaal.	Buffels ongeschikt.	Buffels geschikt.	Buffels Totaal.	personen.	goederen.
438 065	453 476	891 541	243 288	903	7 066	7 969	524	698	1 222	38 386	121 449	159 835	927	3 144
980 195	1 019 783	1 999 978	425 518	2 331	18 394	20 725	3 296	29 599	32 895	52 444	204 814	257 258	3 564	4 349
1 298 116	1 383 846	2 681 962	642 842	12 421	29 513	41 934	4 219	4 770	8 989	67 521	130 510	198 031	2 595	3 338
818 634	863 639	1 682 273	380 236	2 564	10 271	12 835	1 010	1 070	2 080	36 401	88 380	124 781	1 750	4 033
972 730	996 720	1 969 450	373 881	2 864	12 441	15 305	6 587	8 760	15 347	51 986	127 258	179 244	2 230	2 634
1 254 285	1 317 207	2 571 492	547 385	3 887	17 334	21 221	40 101	50 565	90 666	88 290	201 429	289 719	5 564	5 414
726 872	750 325	1 477 197	286 786	2 901	10 225	13 126	78 491	161 642	240 131	51 476	117 469	168 945	2 189	1 512
1 174 113	1 221 505	2 395 618	476 876	2 096	17 742	19 838	49 028	172 393	221 421	25 126	55 758	80 884	6 429	15 048
978 100	1 023 454	2 001 554	423 936	8 043	38 656	46 699	103 303	321 672	424 975	2 827	7 776	10 603	4 741	29 162
482 690	482 946	965 636	224 371	6 958	41 911	48 869	46 269	214 062	260 331	1 734	12 173	13 907	1 998	14 446
728 208	749 902	1 478 110	276 870	923	5 414	6 337	12 534	64 932	77 466	9 720	76 145	85 865	820	1 216
1 143 587	1 179 400	2 322 987	461 115	1 333	12 249	13 582	25 750	126 171	151 921	15 101	80 041	95 142	1 338	3 066
543 515	567 299	1 110 814	207 749	484	5 716	6 200	23 794	105 036	128 830	6 848	40 256	47 104	763	4 103
777 051	800 945	1 577 996	314 306	4 942	34 390	39 332	55 841	112 672	168 513	72 694	98 097	170 791	1 149	6 722
667 266	675 530	1 342 796	242 613	2 954	13 313	16 267	36 676	143 357	180 033	22 964	114 261	137 225	1 120	2 056
884 954	873 625	1 758 579	293 994	1 539	12 766	14 305	33 561	143 424	176 985	33 652	118 264	151 916	3 681	11 754
720 462	767 463	1 487 925	359 207	3 000	16 430	19 430	77 388	395 266	472 654	7 365	8 378	15 743	1 998	764
14 588 843	15 127 065	29 715 908	6 184 573	60 143	303 831	363 974	598 372	2 056 089	2 654 461	584535	1 602 458	2 186 993	42 856	112 761

III. AANTOONING VAN HET ZIELENTAL OP DE GEWESTELIJKE EN AFDEELINGSHOOFDPLAATSEN VAN NEDERLANDSCH-INDIË VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

JAVA EN MADOERA.

GEWESTELIJKE EN AFDEELINGSHOOFDPLAATSEN a).	Zielental.					
	Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.
Bantam.						
Serang	208	4 868	830	82	53	6 041
Tjilegon	15	1 963	137	—	—	2 115
Pandeglang	60	2 530	216	—	—	2 806
Menes	28	2 121	207	—	—	2 356
Rangkasbitoeng	46	3 343	372	—	—	3 761
Batavia.						
Batavia	8 777	99 320	28 150	2 058	246	138 551
Meester-Cornelis	1 700	29 828	2 398	63	—	33 989
Tangerang	80	3 047	1 308	19	—	4 454
Buitenzorg	2 394	26 214	4 318	448	27	33 401
Poerwakarta	145	6 670	309	118	—	7 242
Preanger-Regentschappen.						
Bandoeng	2 199	41 393	3 704	68	27	47 391
Tjiandjoer	168	14 658	1 198	25	2	16 051
Soekaboemi	588	12 381	2 112	—	—	15 081
Soemedang	33	7 944	198	—	—	8 175
Garoet	263	13 964	475	31	18	14 751
Tasikmalaja	134	9 458	560	—	—	10 152
Cheribon.						
Cheribon	499	18 696	3 136	1 104	105	23 540
Indramajoe	54	12 913	1 972	733	—	15 672
Madjalengka	29	6 756	386	15	—	7 186
Koeningan	48	5 733	193	44	—	6 018
Tjiamis	38	4 532	412	—	—	4 978
Pekalongan.						
Pekalongan	430	36 816	3 371	1 061	41	41 719
Batang	26	14 752	1 582	—	—	16 360
Pemalang	30	20 024	860	6	—	20 920
Tegal	614	28 029	2 660	1 034	7	32 344
Brebes	33	12 094	738	—	—	12 865

GEWESTELIJKE EN AFDEELINGSHOOFDPLAATSEN a).	Zielental.					
	Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.
Semarang.						
Semarang	5 126	76 413	13 636	698	787	96 660
Salatiga	708	9 415	1 309	7	79	11 518
Kendal	108	14 919	400	—	—	15 427
Demak	46	4 705	499	—	—	5 250
Poerwadadi	53	5 666	1 427	—	—	7 146
Pati	245	15 867	2 106	48	33	18 299
Japara	84	9 765	479	11	62	10 401
Koedoes	247	23 289	3 905	31	30	27 502
Rembang.						
Rembang	171	10 992	2 113	13	—	13 289
Toeban	58	20 488	3 439	551	—	24 536
Bodjonegoro	194	10 065	2 234	67	—	12 560
Blora	127	10 353	1 512	—	—	11 992
Soerabaja.						
Soerabaja	8 063	124 473	14 843	2 482	337	150 198
Sidoardjo	142	9 446	1 169	10	—	10 767
Modjokerto	484	95 290	1 826	12	30	97 642
Djombang	217	10 075	1 592	—	—	11 884
Grisee	153	36 976	1 893	1 198	—	40 220
Lamongan	38	13 600	323	—	—	13 961
Pasoeroean.						
Pasoeroean	670	25 223	2 365	211	65	28 534
Bangil	206	15 960	856	844	—	17 866
Malang	1 353	24 274	3 557	342	15	29 541
Probolinggo	588	11 028	2 592	351	5	14 564
Kraksaän	82	2 974	529	82	—	3 667
Loemadjang	136	15 036	880	76	—	16 128

a) De namen der gewestelijke hoofdplaatsen zijn gespatieerd gedrukt.

GEWESTELIJKE EN AFDEELINGSHOOFDPLAATSEN *a*).	Zielental.					
	Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.
Besoeki.						
Bondowoso	125	7 105	811	679	6	8 726
Djember	248	7 353	191	—	—	7 792
Sitoebondo	146	5 095	608	282	19	6 150
Banjoewangi	156	17 445	569	543	19	18 732
Banjoemas.						
Banjoemas	178	5 053	564	—	—	5 795
Poerwakerta	139	12 889	714	9	17	13 768
Poerbalingga	141	12 430	666	—	—	13 237
Bandjarnegara	98	5 352	425	—	—	5 875
Tjilatjap	295	15 060	894	39	1	16 289
Kedoe.						
Magelang	723	24 647	2 746	125	—	28 241
Temanggoeng	137	9 035	1 154	—	—	10 326
Poerworedjo	541	12 246	1 418	—	—	14 205
Keboemen	76	3 344	863	5	—	4 288
Wonosobo	74	5 534	837	24	6	6 475
Djokjakarta.						
Djokjakarta	1 477	72 641	5 266	97	86	79 567
Wates	12	†	42	—	—	54
Wonosari	1	665	15	—	—	681

GEWESTELIJKE EN AFDEELINGSHOOFDPLAATSEN *a*).	Zielental.					
	Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.
Soerakarta.						
Soerakarta	1 572	10 954	6 532	337	413	19 808
Klaten	267	6 949	989	—	4	8 209
Bojolali	157	5 522	446	—	—	6 125
Sragen	69	7 463	431	—	—	7 963
Wonogiri	4	1 475	334	—	—	1 813
Madioen.						
Madioen	922	20 028	1 827	—	37	22 814
Ngawi	189	7 259	847	20	18	8 333
Magetan	32	12 491	245	—	—	12 768
Ponorogo	51	85 152	636	—	—	85 845
Patjitan	32	6 629	250	—	—	6 911
Kediri.						
Kediri	570	35 871	3 761	—	3	40 205
Ngandjoek	61	7 652	927	—	—	8 640
Toeloengagoeng	229	13 414	2 219	—	—	15 862
Blitar	412	7 682	1 731	—	1	9 226
Trenggalek	19	7 858	304	—	—	8 181
Madoera.						
Pamekasan	164	7 235	668	375	—	8 442
Soemenep	217	15 956	936	752	69	17 930
Bangkalan	†	†	†	†	†	†
Sampang	41	8 551	325	7	—	8 924

IV. AANTOONING VAN DE VERDEELING VAN DE EUROPEESCHE EN MET D[IJ…]

JAVA [EN …]

GEWESTEN.	EUROPEANEN EN MET D[IJ…] — EUROPA. Nederland. M. b)	Nederland. V. c)	Engeland. M.	Engeland. V.	België. M.	België. V.	Frankrijk. M.	Frankrijk. V.	Spanje. M.	Spanje. V.	Portugal. M.	Portugal. V.	Zweden en Noorwegen. M.	Zweden en Noorwegen. V.	Denemarken. M.	Denemarken. V.	Duitschland. M.	Duitschland. V.	Zwitserland. M.	Zwitserland. V.	Italië. M.	Italië. V.	Oostenrijk-Hongarije. M.	Oostenrijk-Hongarije. V.	Rusland. M.	Rusland. V.	Europeesch Tur-[…] en […]tenegro M.
Bantam	46	11	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	10	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Batavia	1 096	475	4	7	49	11	34	12	3	—	—	1	2	1	—	—	133	34	29	4	6	1	7	1	3	2	8
Preanger-Regentschappen	542	218	13	3	31	4	11	1	—	1	—	—	—	—	1	—	85	15	19	—	6	—	5	—	3	—	2
Cheribon	116	45	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pekalongan	177	77	2	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	1	2	1	—	—	2	—	—	—	—
Semarang	604	179	22	3	38	1	14	2	—	—	—	—	3	—	—	—	98	13	18	1	1	1	5	2	2	—	1
Rembang	95	31	—	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	1	2	—	—	—	1	—	—	—	—
Soerabaja	782	401	26	21	18	15	10	7	—	—	—	—	6	—	2	—	90	30	8	2	9	3	10	2	—	1	4
Pasoeroean	473	214	12	3	18	5	6	4	—	—	—	—	—	—	5	1	65	8	12	5	—	—	1	2	1	—	—
Besoeki	223	65	4	2	1	1	1	3	—	—	—	—	—	—	1	—	20	2	—	1	—	—	1	—	—	—	—
Banjoemas	74	14	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kedoe	205	67	1	—	33	1	11	2	—	—	—	—	—	—	—	1	38	1	11	—	1	—	5	3	1	—	—
Djokjakarta	d)	d)	—	—	14	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Soerakarta	215	47	—	1	7	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	23	5	2	—	—	—	1	—	1	—	—
Madioen	116	45	2	—	9	—	5	—	—	—	—	—	1	—	—	—	21	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—
Kediri	265	80	—	2	5	1	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Madoera	34	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	e) 5 063	e) 1 986	87	43	235	39	108	38	4	1	—	1	14	1	10	2	665	125	108	15	23	5	39	10	11	3	15
	e) 7 049		130		274		146		5		1		15		12		790		123		28		49		14		

e) 8 657

a) Hieronder ook begrepen de vrouwen en kinderen van tot het leger behoorende personen.
b) Personen van het mannelijk geslacht, onverschillig van welken leeftijd.
c) Personen van het vrouwelijk geslacht, onverschillig van welken leeftijd.

A

T D IJKGESTELDE BEVOLKING NAAR HET GEBOORTELAND, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

VA ADOERA.

T DIJKGESTELDEN a) GEBOREN IN :

	Europeesch Tur- tenegro en Griekenland.		AZIË. Nederlandsch-Indië.		Armenië.		Perzië.		Japan.		Overig Azië.		AMERIKA. Noord-		Zuid-		Afrika.		Australië.		Totaal.		GEWESTEN.
V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
—	—	—	230	230	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	291	246	Bantam.
2	8	—	5 633	6 078	—	—	3	—	13	89	29	19	3	1	2	—	4	1	1	1	7 062	6 743	Batavia.
—	2	—	2 185	2 053	1	—	5	—	—	—	3	1	1	1	3	—	14	3	—	—	2 931	2 300	Preanger-Regentschappen.
—	—	—	549	463	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	677	510	Cheribon.
—	—	—	857	758	—	—	1	—	—	—	5	3	—	—	2	—	1	1	—	—	1 073	842	Pekalongan.
—	1	—	3 715	4 031	3	—	2	—	16	24	9	4	2	—	2	—	14	—	3	1	4 572	4 262	Semarang.
—	—	—	550	428	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	668	462	Rembang.
1	4	—	4 472	4 570	2	—	15	4	18	48	5	1	2	1	1	3	3	2	3	3	5 486	5 114	Soerabaja.
—	—	—	2 172	2 381	4	—	—	—	2	—	2	2	1	1	4	2	—	—	1	—	2 779	2 628	Pasoeroean.
—	—	—	807	635	2	—	—	—	—	2	8	1	2	—	3	1	1	—	2	—	1 076	713	Besoeki.
—	—	—	471	510	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	556	525	Banjoemas.
—	—	—	1 023	881	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1 331	956	Kedoe.
—	—	—	d)	d)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 045	1 297	Djokjakarta.
—	—	—	1 496	1 520	—	—	1	—	2	2	1	1	—	—	3	2	—	1	1	1	1 755	1 580	Soerakarta.
—	—	—	824	801	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	982	848	Madioen.
—	—	—	1 370	1 217	4	—	5	—	2	—	2	—	2	—	1	—	2	1	1	—	1 681	1 314	Kediri.
—	—	—	283	272	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	323	289	Madoera.
3	15	—	e)26 637	e)26 828	17	—	32	4	53	167	68	33	14	4	21	8	40	11	14	7	34 288	30 629	
4	1		e) 53 465		17		36		220		101		18		29		51		21		64 917		
			e) 53 839										47				51		21		64 917		

d) Wegens onnauwkeurigheid der ontvangen gegevens niet ingevuld.
e) Hieronder niet begrepen de betreffende cijfers der residentie Djokjakarta (vgl. noot d).

V. AANTOONING VAN DE BEROEPEN, BEDRIJVEN EN BEDIENINGEN, UITGEOEFEND D…

JAVA …

GEWESTEN. NB. Onder I zijn aangeduid de uitkomsten voor de gewestelijke en afdeelingshoofdplaatsen, en onder II die voor de overige gedeelten van het gewest. Ook de particuliere landerijen zijn in de opgaven begrepen, met uitzondering van die in de afdeeling Demak der residentie Semarang, waar geen opneming plaats had.		Rubriek A. Personen in 's lands burgerlijken dienst en door het Gouvernement bezoldigd.		Rubriek B. Personen door het Gouvernement benoemd of toegelaten, maar niet van landswege bezoldigd.		Rubriek C. Handelaren. Groothandelaren en hunne geëmployeerden.		Rubriek C. Handelaren. Kleinhandelaren en hunne geëmployeerden.		Rubriek D. Nijverheids-ondernemers. Fabrikanten met hunne geëmployeerden en werklieden.		Rubriek D. Nijverheids-ondernemers. Kleinindustrie… met hunne geëmployeerde… werklieden…
		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.
1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Bantam	I	87	2	1	—	—	—	1	—	—	—	2
	II	38	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—
Batavia	I	2 045	186	261	61	570	102	95	14	59	8	18
	II	85	1	1	—	2	—	1	—	—	—	4
Preanger-Regentschappen	I	496	15	29	3	25	1	29	5	30	1	62
	II	164	—	—	—	1	—	4	—	11	—	14
Cheribon	I	88	5	12	—	39	—	14	4	—	—	9
	II	16	—	2	—	5	—	—	—	12	—	2
Pekalongan	I	98	2	10	2	29	—	7	4	62	2	18
	II	27	—	1	—	3	—	1	—	8	—	1
Semarang	I	407	26	44	8	263	7	56	12	274	3	84
	II	87	6	8	2	16	—	6	1	81	1	20
Rembang	I	74	1	10	—	2	—	1	—	12	—	2
	II	58	1	1	—	2	—	4	—	104	—	1
Soerabaja	I	738	32	44	3	500	9	81	19	180	7	107
	II	58	—	4	1	1	—	1	—	78	—	2
Pasoeroean	I	261	16	15	25	61	—	28	12	40	1	37
	II	78	4	3	—	47	—	11	8	26	—	20
Besoeki	I	105	6	8	—	16	—	10	1	4	—	12
	II	37	—	1	—	4	—	5	—	—	—	2
Banjoemas	I	93	3	5	—	20	—	3	—	22	—	12
	II	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kedoe	I	138	10	13	—	3	—	16	2	7	—	15
	II	72	2	4	—	1	—	7	1	21	—	4
Djokjakarta	I	92	14	13	2	2	—	25	8	68	1	26
	II	6	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
Soerakarta	I	121	20	10	2	9	—	24	12	31	—	35
	II	5	—	—	—	—	—	1	—	7	—	1
Madioen	I	210	10	4	—	4	—	2	2	1	1	3
	II	36	—	—	—	—	—	2	—	4	—	3
Kediri	I	142	9	12	1	24	—	4	4	10	—	10
	II	66	2	1	1	5	1	8	—	13	—	6
Madoera	I	57	2	5	—	—	—	5	1	13	—	1
	II	41	—	—	—	—	—	—	—	22	—	2
Totalen voor Java en Madoera	I	5 252	359	496	107	1 567	119	401	100	813	24	453
	II	911	16	26	4	91	1	51	10	390	1	82
Algemeen totaal voor Java en Madoera		6 163	375	522	111	1 658	120	452	110	1 203	25	535

DO… EUROPEANEN EN MET DEZEN GELIJKGESTELDEN, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

…VA MADOERA.

Rubriek E. Landbouwindustrieëlen met hunne administrateurs en geëmployeerden. Suiker-ondernemingen. M.	V.	Koffie-ondernemingen. M.	V.	Tabaks-ondernemingen. M.	V.	Andere cultuur-ondernemingen. M.	V.	Rubriek F. Particuliere onderwijzers en onderwijzeressen. Schoolonderwijs. M.	V.	Huis- en ander onderwijs. M.	V.	Rubriek G. Personen in dienst bij inlandsche vorsten en hoofden. M.	V.	Rubriek H. Personen bedrijven uitoefenende welke niet onder eene der vorige groepen te brengen zijn. M.	V.	Rubriek I. Gewezen landsdienaren, die een pensioen of onderstand genieten uit 's lands kas (daaronder ook gegageerde of onderstand genietende militairen). M.	V.	Totaal der Europeanen die ter zake van eenig beroep, bedrijf of bediening in deze statistiek zijn begrepen. M.	V.	Totaal volwassen mannelijke Europeanen in deze statistiek niet begrepen, als zijnde zonder beroep, bedrijf of bediening.	Totaal der getallen in de kolommen 32 en 34 vermeld.
14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	11	—	8	—	111	4	5	116
—	—	21	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	16	—	—	—	85	—	5	87
—	—	—	—	—	—	6	—	1	4	1	24	—	—	145	230	489	74	3 690	710	5 638	9 328
—	—	—	—	—	—	151	—	1	—	—	—	—	—	26	5	23	—	294	7	47	341
5	—	—	—	—	—	18	—	8	6	3	5	—	—	61	9	180	—	946	65	185	1 131
5	—	18	—	1	—	384	1	1	2	—	2	—	—	35	8	142	3	780	19	125	905
4	—	—	—	—	—	—	—	1	4	1	8	—	—	7	3	10	—	185	29	22	207
137	1	—	—	—	—	29	—	1	—	1	1	—	—	6	4	11	3	222	9	22	244
39	—	—	—	—	—	3	—	5	4	—	3	—	—	35	7	30	5	336	48	40	376
226	1	5	—	—	—	26	—	—	1	—	4	—	—	1	2	11	—	310	9	17	327
15	—	2	—	—	—	12	—	7	37	2	11	—	2	70	15	214	41	1 450	204	595	2 045
182	—	91	—	—	—	58	—	3	1	4	2	—	—	28	4	159	2	743	25	143	886
—	—	—	—	—	—	3	—	1	1	1	1	—	—	10	3	25	1	141	10	17	158
—	—	—	—	—	—	39	13	—	—	—	—	—	—	5	—	14	2	228	16	31	259
26	—	—	—	—	—	9	—	19	67	5	12	—	—	166	42	146	4	2 021	238	813	2 834
463	—	17	—	—	—	3	—	3	—	1	3	—	—	11	2	22	—	664	7	104	768
29	—	6	—	—	—	1	—	—	8	1	5	—	—	38	10	89	10	606	100	156	762
323	—	237	—	1	—	26	—	1	2	1	5	—	—	25	10	80	—	879	34	160	1 039
—	—	1	1	9	—	—	—	1	—	—	1	—	—	50	3	11	—	227	14	14	241
136	—	132	—	165	—	8	—	—	—	—	—	—	—	7	5	4	—	501	5	34	535
16	—	—	—	3	—	—	—	—	1	—	2	—	1	12	2	47	2	233	14	23	256
50	—	—	—	1	—	7	—	—	—	—	—	—	—	4	—	6	—	95	2	9	104
2	—	—	—	—	—	1	—	2	1	1	1	—	—	66	—	132	8	396	27	101	497
15	—	5	—	—	—	14	—	3	—	1	2	—	—	20	8	77	—	244	14	38	282*
—	—	—	—	—	—	—	—	2	16	—	—	14	—	5	—	184	85	431	85	66	497
196	—	2	—	51	—	20	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	279	—	—	279
19	—	—	—	—	—	—	—	1	4	1	2	20	2	13	3	132	40	416	100	205	621
170	—	91	1	125	—	42	5	1	—	—	2	18	—	3	6	22	1	486	15	14	500
3	—	2	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	15	7	85	—	330	28	28	358
82	1	5	—	—	—	33	1	—	—	—	—	—	—	3	—	20	—	188	2	36	224
10	—	2	—	—	—	4	—	3	5	2	2	—	—	20	2	19	2	262	29	84	346
271	—	173	—	1	—	65	—	—	—	1	4	—	—	5	3	17	1	632	14	59	691
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	7	—	18	12	106	21	17	123
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	71	—	2	73
168	—	13	1	12	—	58	—	51	160	19	80	34	5	731	336	1 819	234	11 887	1 726	8 009	19 896
2256	3	797	1	345	—	911	20	14	6	9	25	19	—	198	57	611	12	6 701	178	843	7 544
2424	3	810	2	357	—	969	20	65	166	28	105	53	5	929	393	2 430	246	18 588	1 904	8 852	27 440

VI. AANTOONING VAN DE BEROEPEN, BEDRIJVEN EN BEDIENINGEN, UITGEOEFEND DOOR INLANDERS (VOLWASSEN PERSONEN) VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

JAVA EN MADOERA.

N.B. Onder I zijn aangeduid de uitkomsten voor de gewestelijke en afdeelingshoofdplaatsen en onder II die voor de overige gedeelten van het gewest. Ook de particuliere landerijen zijn in de opgaven begrepen, met uitzondering van die in de afdeeling Demak der residentie Semarang, waar geen opneming plaats had.

GEWESTEN.		Rubriek A. Landbouwers (betrij al dan niet tevens vermeld in eene der rubrieken C t/m K).										Totaal der kolommen 2 t/m 6.	
		Bezitters van of aandeelhebbenden in bouwgronden,				Geen eigen bouwgrond bezittende maar werkzaam in het landbouwbedrijf, als:							
		tevens ploegvee bezittende.		geen eigen ploegvee bezittende.		huurder of pachter.		arbeider bij mede-inlanders.		arbeider bij niet-inlanders (op particuliere ondernemingen).			
		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
1.		2.		3.		4.		5.		6.		7.	
Bantam	I	402	97	569	250	139	6	258	—	—	—	1 368	353
	II	59 909	8 350	61 566	45 387	26 694	572	25 798	25 657	589	258	4 556	80 224
Batavia	I	212	17	3 102	55	257	—	306	72	133	25	4 010	169
	II	67 678	3 449	145 389	9 758	40 282	1 746	56 392	20 841	11 415	1 712	1 156	37 506
Preanger-Regentschappen	I	161	2	2 206	414	1 434	21	5 227	749	5	—	9 033	1 186
	II	43 318	4 645	188 108	25 377	62 386	2 953	189 917	120 926	12 078	4 817	5 807	158 718
Cheribon	I	240	10	2 004	27	224	3	1 260	11	16	—	3 744	51
	II	33 331	579	159 177	4 411	4 525	163	91 273	110 907	3 757	620	2 063	116 680
Pekalongan	I	540	15	3 844	114	693	54	2 608	2 127	1 503	1 062	188	3 372
	II	59 890	2 142	124 243	3 803	16 144	171	85 623	71 585	19 214	10 638	144	88 339
Semarang	I	456	7	2 550	8	610	2	3 287	102	353	200	256	319
	II	122 938	1 867	231 121	14 796	10 869	997	71 220	87 511	13 604	16 287	752	1 214 458
Rembang	I	a) 174 / 348	19	a) 1 082 / 936	16	a) — / 3	1	a) 763 / 42	—	a) — / —	—	a) 2019 / 329	36
	II	a) 40 611 / 72 020	2 367	a) 26 121 / 63 391	3 009	a) 236 / 3 224	28	a) 27 283 / 51 544	5 214	a) — / 10	—	a) 94 251 / 1 189	10 618
Soerabaja	I	777	—	3 981	2	288	2	139	—	1 073	22	258	26
	II	100 955	2 929	162 724	10 491	3 941	280	72 658	53 720	44 508	6 617	786	74 037
Pasoeroean	I	1 215	90	2 042	289	316	49	759	308	1 156	488	488	1 224
	II	114 301	10 323	86 522	14 303	15 482	818	86 764	79 884	19 669	19 666	738	124 994
Besoeki	I	1 176	202	1 047	179	148	10	612	62	132	33	115	486
	II	97 273	13 805	35 230	7 582	7 781	865	24 746	9 435	8 759	2 840	789	34 527
Banjoemas	I	3 837	70	5 239	122	642	5	2 180	488	515	294	413	979
	II	38 766	1 309	86 341	4 865	13 615	332	62 588	46 209	3 723	1 189	033	53 904
Kedoe	I	284	18	1 220	23	147	5	1 133	1 398	—	—	784	1 444
	II	61 160	7 109	170 053	19 367	31 773	2 045	163 121	116 238	1 021	135	128	144 894
Djokjakarta	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—
	II	102 264	874	154 102	1 528	34 226	2 078	63 618	2 346	7 608	14	318	6 840
Soerakarta	I	949	55	1 169	54	179	—	1 532	5	266	—	095	114
	II	89 306	5 997	90 666	6 853	21 721	873	49 112	10 633	50 612	1 149	417	25 505
Madioen	I	1 496	69	1 958	85	300	3	1 218	1 890	183	81	55	2 128
	II	67 631	6 743	66 354	581	3 185	295	48 542	90 949	1 469	347	81	107 915
Kediri	I	676	15	1 733	96	411	87	698	45	5	—	23	243
	II	75 595	2 562	100 069	4 131	12 013	684	90 976	22 992	21 795	9 921	48	40 290
Madoera	I	107	—	290	31	22	—	29	—	—	—	48	31
	II	146 116	30 010	73 406	29 144	8 995	3 057	50 342	79 964	59	46	18	142 221
Totalen voor Java en Madoera	I	a) 174 / 12 876	686	a) 1 082 / 33 890	1 765	a) — / 5 813	248	a) 763 / 21 288	7 257	a) — / 5 340	2 205	a) 2 019 / 07	12 161
	II	a) 40 611 / 1 352 451	105 060	a) 26 121 / 1 998 462	214 386	a) 236 / 316 856	17 957	a) 27 283 / 1 284 234	955 011	a) — / 219 920	76 256	a) 94 251 / 523	1 368 670
Algemeene totalen voor Java en Madoera		a) 40 785 / 1 365 327	105 746	a) 27 203 / 2 032 352	216 151	a) 236 / 322 669	18 205	a) 28 046 / 1 305 522	962 268	a) — / 225 260	78 461	a) 96 270 / 50	1 380 831

GEWESTEN.		Rubriek B. Door of namens het Gouvernement aangestelde hoofden, ambtenaren en beambten voor zooveel nog in actieven dienst.	Rubriek C. Hoofden van desa's of kampongs, zoomede de nog in functie zijnde leden van het desabestuur,		Rubriek D. Aangestelde of erkende geestelijken hetzij verbonden aan de missigit, hetzij eene andere geestelijke waardigheid bekleedende (uitgenomen de desapriesters),		Rubriek E. Onderwijzers aan godsdienst-scholen of aan gewone particuliere inlandsche scholen (voor zooveel niet reeds begrepen in rubriek D),		Rubriek F. Handelaren waaronder tokohouders, waronghouders, rondventers, wisselaren, geldschieters, enz.,				Rubriek G. Eigenaren van vischvijvers,			
			tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.	niet reeds begrepen in kolom 7.	tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.	niet reeds begrepen in kolom 7.	tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.	niet reeds begrepen in kolom 7.	tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.	
									M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
1.		8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.		16.		17.		18.	
Bantam	I	256	46	33	41	26	21	12	335	77	241	80	—	—	—	—
	II	542	5 428	1 356	1 442	114	1 132	102	9 156	2 108	1 284	1 221	338	9	22	1
Batavia	I	791	26	348	5	56	25	373	8	1	10 628	3 721	—	—	10	—
	II	637	10 933	3 578	373	343	741	484	8 173	405	9 753	1 790	55	3	63	—
Preanger-Regentschappen	I	644	94	241	46	203	15	61	498	390	2 392	539	13	—	1	—
	II	2 024	9 683	3 252	525	385	917	289	20 612	3 689	15 715	9 026	7 860	338	636	33
Cheribon	I	386	230	33	7	86	2	27	277	10	824	421	31	—	8	—
	II	718	12 328	606	356	261	580	170	11 905	2 007	5 085	9 663	2 985	18	31	—
Pekalongan	I	341	520	226	18	177	31	140	393	147	1 343	2 004	—	—	—	—
	II	1 198	15 974	1 226	234	143	533	410	8 634	3 036	10 060	32 136	150	—	3	—
Semarang	I	1 077	357	1 257	96	140	12	127	243	5	2 490	6 620	5	—	64	7
	II	1 644	30 179	639	263	273	1 021	403	11 472	2 293	9 305	40 903	7 107	32	424	124
Rembang	I	333	188	242	5	188	53	24	a) 10 / 351	1	a) 860 / 511	1 343	a) 1 / —	—	a) — / —	—
	II	910	17 751	514	445	658	285	102	a) 3 225 / 3 026	1 307	a) 5 288 / 2 791	13 003	a) 5 935 / 264	5	a) 234 / 33	6
Soerabaja	I	1 746	833	1 175	64	223	14	264	265	22	3 648	2 206	25	—	217	10
	II	1 335	28 381	1 598	380	656	289	830	6 311	2 049	12 773	26 143	2 142	218	2 494	826
Pasoeroean	I	583	310	387	5	84	11	96	76	29	1 074	2 316	3	—	89	10
	II	1 648	16 345	2 196	151	486	457	752	6 729	2 628	7 686	25 826	257	21	756	89
Besoeki	I	472	137	107	43	27	45	25	94	12	311	169	—	—	—	—
	II	1 019	5 587	2 300	373	187	808	176	2 117	329	3 054	892	72	8	72	22
Banjoemas	I	483	1 368	13	65	90	5	13	400	32	750	1 158	11	—	3	—
	II	860	17 387	134	197	670	123	98	7 200	2 526	5 678	10 497	119	—	46	—
Kedoe	I	470	292	136	21	176	7	11	160	51	752	1 286	2	—	2	—
	II	1 505	37 076	580	398	353	365	159	11 610	9 158	5 381	31 692	4	—	—	—
Djokjakarta	I	68	—	8	—	2	—	4	—	—	20	—	—	—	—	—
	II	3 792	40 514	1 418	554	628	436	166	6 024	1 006	8 248	19 954	316	—	264	78
Soerakarta	I	383	139	328	—	62	1	45	61	—	1 717	2 960	—	—	—	—
	II	1 057	31 883	1 566	534	298	60	30	3 948	871	2 464	17 192	1	—	3	—
Madioen	I	402	573	47	159	92	45	5	906	902	3 123	1 142	—	—	—	—
	II	595	13 104	35	285	99	344	57	3 450	7 090	1 999	6 811	—	—	—	—
Kediri	I	493	464	98	29	101	16	13	107	31	586	1 731	—	—	—	—
	II	1 565	17 637	119	285	237	528	221	2 450	3 298	4 441	16 127	—	—	—	—
Madoera	I	225	59	171	9	160	7	69	46	—	630	784	3	—	61	15
	II	970	6 814	943	864	325	1 237	235	7 864	3 424	3 132	17 809	1 499	111	1 021	399
Totalen voor Java en Madoera	I	9 162	5 636	4 850	613	1 893	310	1 309	a) 10 / 4 220	1 710	a) 860 / 31 040	28 480	a) 1 / 93	—	a) — / 455	42
	II	22 019	317 004	22 060	7 659	6 116	9 856	4 684	a) 3 225 / 130 681	47 224	a) 5 288 / 108 849	280 685	a) 5 935 / 23 169	763	a) 234 / 5 868	1 578
Algemeene totalen voor Java en Madoera		31 181	322 640	26 910	8 272	8 009	10 166	5 993	a) 3 235 / 134 901	48 934	a) 6 148 / 139 889	309 165	a) 5 936 / 23 262	763	a) 234 / 6 323	1 620

GEWESTEN.		Rubriek H. Wagen- en/of karrevoerders en verhuurders (voor eigen rekening dit bedrijf uitoefenende),				Rubriek J. Inlanders die van het transport te water een beroep maken (prauwenvoerders en verhuurders, voor eigen rekening dit bedrijf uitoefenende),				Rubriek K. Inlanders die voor eigen rekening eenige ambachts- of fabriekmatige nijverheid uitoefenen,				Rubriek L[…] Inlanders di[…] zonder eigenlij[…] landbouw t[…] drijven, uitsl[…] tend of als hoofdmiddel v[…] bestaan zich be[…] houden met z.g. inzameler[…] nijverheid (vo[…]), zoover hierbij inzameling o[…] den voorgro[…] treedt en de trokkene dus r[…] reeds begrep[…] is in rubriek […]		[…] anderen […]ieken […]ten. […]repen in 7.	Totaal der inlanders, die ter zake van eenig beroep, bedrijf of bediening in deze statistiek zijn begrepen.		Aantal volwassen inlanders in deze statistiek niet begrepen als zijnde zonder beroep of bedrijf.		Totaal der getallen in de kolommen 32 en 33.	
		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.										
		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
1.		19.		20.		21.		22.		23.		24.		25.			32.		33.		34.	
Bantam	I	70	—	53	—	—	—	11	—	61	28	20	1	60	—	111	2 733	832	868	2 555	3 601	3 387
	II	2 618	6	500	—	1 337	3	355	2	3 461	431	610	22	1 409	—	148	186 655	87 658	26 991	100 546	213 646	188 204
Batavia	I	29	—	1 078	4	42	—	54	—	49	—	2 226	479	82	—	46	37 258	7 633	7 887	40 631	45 145	48 264
	II	1 070	13	1 553	5	601	—	665	—	5 588	779	12 201	10 410	2 432	—	6 323	374 763	59 066	80 356	403 052	455 119	462 118
Preanger-Regentschappen	I	72	2	399	8	—	—	—	—	238	—	1 340	238	225	—	1 781	22 054	4 762	2 919	26 901	24 973	31 663
	II	1 469	16	785	5	152	2	35	2	8 840	295	8 262	11 090	4 923	8	53 230	568 853	242 884	113 841	511 109	682 694	753 993
Cheribon	I	21	—	119	7	1	—	2	2	62	2	423	159	64	—	3 275	9 275	4 389	2 965	9 325	12 240	13 714
	II	1 308	3	888	17	263	2	808	—	2 939	173	1 664	1 179	1 611	1	11 336	317 984	155 092	54 851	148 695	372 835	303 787
Pekalongan	I	80	—	409	2	105	1	312	4	234	8	1 480	4 443	197	—	3 265	22 707	15 635	5 076	14 750	27 783	30 385
	II	1 144	16	1 068	10	105	2	130	—	3 216	8 426	5 090	16 739	4 224		36 051	365 206	186 397	116 460	250 434	481 666	436 831
Semarang	I	81	17	963	5	—	—	425	—	150	1	3 290	2 022	642	—	1 452	28 599	15 786	9 087	27 371	37 686	43 157
	II	3 548	14	1 978	106	1 512	73	811	27	6 061	756	4 663	9 174	2 751	1	5 900	491 455	190 325	124 264	411 621	615 719	601 946
Rembang	I	a) 6 / 99	1	a) 148 / 203	5	a) — / —	—	a) 125 / 193	7	a) 80 / 49	9	a) 2 397 / 596	2 987	a) 11 / 27	—	1 475	a) 8 021 / 6 074	5 921	a) 3 713 / 2 255	4 356	a) 11 734 / 8 329	10 277
	II	a) 730 / 605	2	a) 261 / 305	1	a) 140 / 311	1	a) 1 863 / 765	—	a) 2 836 / 3 615	337	a) 43 202 / 1 727	18 186	a) 572 / 1 025	3	3 874	a) 165 042 / 206 382	73 457	a) 95 241 / 47 474	192 677	a) 260 283 / 253 856	266 134
Soerabaja	I	239	1	832	5	70	—	889	—	235	—	2 871	2 310	444	—	13 078	47 150	22 255	8 531	47 436	55 681	69 691
	II	9 597	7	4 411	18	1 788	12	3 344	2	2 577	3 769	5 800	30 291	4 813		24 092	486 624	194 467	85 576	408 056	572 200	602 523
Pasoeroean	I	176	—	762	10	—	—	114	2	166	—	1 168	1 865	261	—	358	20 637	15 026	6 142	14 087	26 779	29 113
	II	11 776	10	8 513	10	155	—	1 473	13	4 409	29	5 050	4 324	3 817	12	44 553	405 566	251 641	86 016	259 758	491 582	511 399
Besoeki	I	394	5	244	4	—	—	18	—	143	1	262	348	142		311	7 470	2 437	1 834	7 042	9 304	9 479
	II	6 555	6	1 687	2	148	3	750	5	1 418	131	1 107	708	1 234	1	1 445	199 639	39 332	41 746	221 644	241 385	260 976
Banjoemas	I	9	—	23	—	5	—	86	43	196	—	793	1 480	342	—	16 905	26 950	23 435	1 723	3 249	28 673	26 684
	II	188	—	102	—	1 492	1	1 163	43	5 060	725	4 056	15 184	2 663		109 477	295 431	238 113	18 091	32 603	313 522	270 716
Kedoe	I	21	1	61	1	—	—	—	—	53	13	1 019	1 442	31	—	144	8 993	8 605	4 262	6 699	13 255	15 304
	II	1 875	32	523	22	31	—	12	—	15 134	3 118	6 324	48 519	1 883		55 409	485 157	326 918	81 021	271 900	566 178	598 818
Djokjakarta	I	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	112	—	—	—	112	—
	II	750	—	4 546	—	66	—	524	—	4 624	513	13 306	19 162	13 792	2	—	648 903	80 234	41 032	57 495	689 935	137 729
Soerakarta	I	20	—	323	—	33	—	19	—	10	—	3 344	5 243	133	—	6 311	21 382	17 640	12 032	23 815	33 414	41 455
	II	415	3	233	5	74	—	12	1	6 193	101	2 632	8 843	1 703		19 395	339 432	72 852	36 395	315 737	375 827	388 589
Madioen	I	97	2	277	1	2	—	51	2	565	468	606	466	17	—	24	10 336	4 363	6 941	16 728	17 277	21 091
	II	1 122	3	303	—	13	—	—	—	3 628	6 179	468	709	1 189	1	67	193 220	116 286	43 527	105 618	236 747	221 904
Kediri	I	105	—	477	16	—	—	12	—	53	68	814	507	35		1 515	14 653	6 340	4 759	12 296	19 412	18 636
	II	6 724	19	2 013	37	84	—	44	—	5 998	441	3 422	12 481	2 374	7	21 518	353 307	124 412	85 183	205 009	438 490	329 421
Madoera	I	5	—	183	3	2	—	301	—	21	—	269	1 121	—	—	761	4 799	3 151	2 639	6 421	7 438	9 572
	II	533	7	503	1	737	38	1 446	39	6 218	24 628	1 818	8 437	2 146	11	13 575	314 055	188 491	44 108	146 019	358 163	334 510
Totalen voor Java en Madoera	I	a) 6 / 1 518	29	a) 148 / 6 408	71	a) — / 260	1	a) 125 / 2 487	60	a) 80 / 2 285	598	a) 2 397 / 20 523	25 111	a) 11 / 2 702	8	50 812	a) 8 021 / 291 182	158 210	a) 3 713 / 79 920	263 662	a) 11 734 / 371 102	421 872
	II	a) 730 / 51 297	157	a) 261 / 29 911	239	a) 140 / 8 869	137	a) 1 863 / 12 337	134	a) 2 836 / 88 979	50 831	a) 43 202 / 78 200	215 458	a) 572 / 53 989	5 5	406 393	a) 165 042 / 6 232 632	2 627 625	a) 95 241 / 1 126 932	4 041 973	a) 260 283 / 7 359 564	6 669 598
Algemeene totalen voor Java en Madoera		a) 736 / 52 815	186	a) 409 / 36 319	310	a) 140 / 9 129	138	a) 1 988 / 14 824	194	a) 2 916 / 91 264	51 429	a) 45 599 / 98 723	240 569	a) 583 / 56 691	5 5	457 205	a) 173 063 / 6 523 814	2 785 835	a) 98 954 / 1 206 852	4 305 635	a) 272 017 / 7 730 366	7 091 470

a) Niet afzonderlijk opgegeven voor de contrôle-afdeelingen Rembang en Bodjonegoro der residentie Rembang.

GEWESTEN. N.B. Onder I zijn aangeduid de uitkomsten voor de gewestelijke en afdeelingshoofdplaatsen en onder II die voor de overige gedeelten van het gewest. Ook de particuliere landerijen zijn in de opgaven begrepen, met uitzondering van die in de afdeeling Demak der residentie Semarang, waar geen opneming plaats had.		Rubriek A. Landbouwers (hetzij al dan niet tevens vermeld in eene der rubrieken C t/m K). Bezitters van of aandeelhebbenden in bouwgronden, tevens ploegvee bezittende. M.	V.	Idem, geen eigen ploegvee bezittende. M.	V.	Geen eigen bouwgrond bezittende maar werkzaam in het landbouwbedrijf, als: huurder of pachter. M.	V.	arbeider bij mede vreemde oosterlingen. M.	V.	arbeider bij niet vreemde oosterlingen (op particuliere ondernemingen). M.	V.	Totaal der kolommen 2 t/m 6. M.	V.	Rubriek B. Door of namens het Gouvernement aangestelde hoofden, ambtenaren en beambten voor zooveel nog in actieven dienst.	Rubriek C. Hoofden van desa's of kampongs, zoomede de nog in functie zijnde leden van het desabestuur, tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.	Idem, niet reeds begrepen in kolom 7.	Rubriek D. Aangestelde of erkende geestelijken hetzij verbonden aan de missigit, hetzij eene andere geestelijke waardigheid bekleedende (uitgenomen de desapriesters), tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.	Idem, niet reeds begrepen in kolom 7.	Rubriek E. Onderwijzers aan godsdienstscholen of aan gewone particuliere inlandsche scholen (voor zooveel niet reeds begrepen in rubriek D), tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.	Idem, niet reeds begrepen in kolom 7.	Rubriek F. Handelaren waaronder tokohouders, waronghouders, rondventers, wisselaten, geldschieters, enz., tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7. M.	V.	Idem, niet reeds begrepen in kolom 7. M.	V.	Eigens… tevens u… eenigen ho… reeds begr… in kolom… M.
1.		2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.		16.		17.
Bantam	I	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	8	—	—	—	1	—	—	271	8	—
	II	8	—	4	—	—	—	—	—	13	5	25	5	—	—	5	—	1	—	—	—	—	110	2	—
Batavia	I	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	—	7	—	37	—	—	—	21	2	—	2 485	61	—
	II	3 524	163	1 973	244	924	23	169	2	1 418	3	8 008	435	1	6	10	—	—	—	—	437	22	1 101	89	13
Preanger-Regentschappen	I	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	6	—	7	—	3	—	9	2	—	1 453	74	—
	II	—	—	2	—	—	—	—	—	25	—	27	—	3	—	—	—	—	—	—	3	—	150	9	—
Cheribon	I	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	3	—	12	1	5	—	1	—	27	—	—	1 457	384	—
	II	10	—	1	—	158	2	212	—	51	11	432	13	19	12	5	—	—	—	9	95	5	1 212	523	2
Pekalongan	I	—	—	4	—	—	—	—	—	7	—	11	—	14	1	6	—	—	—	18	—	—	1 015	77	—
	II	—	—	—	—	27	—	1	—	15	—	43	—	3	—	11	—	—	1	7	2	—	927	168	—
Semarang	I	—	—	—	—	—	—	—	—	26	—	26	—	19	—	36	—	1	—	39	—	—	1 936	245	—
	II	3	—	11	—	1	—	—	—	25	—	40	—	7	—	20	—	—	—	5	2	—	1 131	305	—
Rembang	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	9	—	—	—	18	—	—	535 a) 194	75	—
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	17	—	3	—	10	—	—	412 a) 455	160	—
Soerabaja	I	1	—	3	—	1	—	—	—	5	—	10	—	16	1	36	—	15	—	38	—	—	3 258	82	—
	II	2	—	—	—	3	—	—	—	17	—	22	—	1	—	10	—	—	—	2	—	—	741	101	—
Pasoeroean	I	—	—	—	—	6	—	—	—	1	—	7	—	16	—	17	—	—	—	26	—	—	2 107	113	—
	II	—	—	—	—	4	—	—	—	4	—	8	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	297	61	—
Besoeki	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	1	—	4	—	—	801	12	—
	II	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	4	—	—	—	—	—	3	—	—	160	17	—
Banjoemas	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	—	—	3	—	—	333	119	—
	II	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	3	—	2	2	7	—	—	—	3	3	—	454	189	—
Kedoe	I	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	11	—	3	—	—	—	7	—	—	1 087	181	—
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1	6	1	9	—	4	—	—	—	4	—	—	808	451	—
Djokjakarta	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	20	—	—	—	4	—	—	838	198	—
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—
Soerakarta	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	10	—	1	—	6	1 615	89	—	—	—
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	5	—	—	—	—	278	22	—	—	—
Madioen	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	10	—	—	—	2	—	—	271	30	—
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	76	44	—
Kediri	I	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	5	—	7	—	—	—	8	—	—	1 056	51	—
	II	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	7	—	1	—	7	—	—	—	—	2	—	496	100	—
Madoera	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	1	—	—	—	10	—	—	225	64	—
	II	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	1	—	1	—	7	—	—	149	40	—
Totalen voor Java en Madoera	I	48	—	7	—	13	—	—	—	40	—	108	—	134	4	215	—	21	—	241	1 619	89	19 128 a) 194	774	—
	II	3 547	163	1 995	244	1 125	25	387	2	1 574	20	8 628	454	62	20	106	—	6	1	50	822	49	8 232 a) 455	3 259	15
Algemeene totalen voor Java en Madoera		3 595	163	2 002	244	1 138	25	387	2	1 614	20	8 736	454	196	24	321	—	27	1	291	2 441	138	27 360 a) 649	4 033	15

a) Niet afzonderlijk opgegeven voor de contrôle-afdeelingen Rembang en Bodjonegoro der residentie Rembang.

BEDRIJVEN EN BEDIENINGEN, UITGEOEFEND DOOR VREEMDE OOSTERLINGEN (VOLWASSEN PERSONEN) VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

A

JAVA EN MADOERA.

...ders, ...s, ...nz., ... begrepen ...m 7.	Rubriek G. Eigenaren van vischvijvers, tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		Rubriek H. Wagen en of karrevoerders en verhuurders (voor eigen rekening dit bedrijf uitoefenende), tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		Rubriek J. Vreemde oosterlingen die van het transport te water een beroep maken (prauwenvoerders en verhuurders, voor eigen rekening dit bedrijf uitoefenende), tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		Rubriek K. Vreemde oosterlingen die voor eigen rekening eenige ambachts- of fabriekmatige nijverheid uitoefenen, tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		Rubriek L. Vreemde oosterlingen die zonder eigenlijken landbouw te drijven, uitsluitend of als hoofdmiddel van bestaan zich bezig houden met de z.g. inzamelende nijverheid (voor zoover hierbij de inzameling op den voorgrond treedt en de betrokkene dus niet reeds begrepen is in rubriek K).		Rubriek M. Huisbedienden (daaronder ook te rangschikken koks, koetsiers, enz.), bij Europeanen.		bij vreemde oosterlingen.		Rubriek N. In de rubrieken B t/m M niet begrepen beroepen, bedrijven, bedieningen, uitgeoefend door vreemde oosterlingen voor eigen rekening, tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		Rubriek O. Vreemde oosterlingen in dienst van of als helpers van anderen werkzaam in de bij de voorgaande rubrieken bedoelde beroepen, bedrijven, ambachten, enz. (ambachtsgezellen, koelies, enz.), tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		Totaal der vreemde oosterlingen, die ter zake van eenig beroep, bedrijf of bediening in deze statistiek zijn begrepen.		Aantal volwassen vreemde oosterlingen in deze statistiek niet begrepen als zijnde zonder beroep of bedrijf.		Totaal der getallen in de kolommen 32 en 33.	
V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
.	17.		18.		19		20.		21.		22.		23.		24.		25.		26.		27.		28.		29		30.		31.		32.		33.		34.	
8	—	—	—	—	—	—	24	—	—	—	13	—	—	—	69	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	252	46	639	56	86	324	725	380
2	—	—	10	1	—	—	12	—	—	—	3	—	1	—	34	—	—	—	—	1	1	—	1	—	15	1	2	—	137	50	353	60	59	85	412	145
61	—	—	12	1	11	—	87	—	—	—	28	—	—	—	2 080	—	—	—	—	—	2	7	—	—	450	—	—	—	7 250	—	12 505	69	4 082	11 192	16 587	11 261
89	13	2	22	—	147	2	275	1	9	—	46	7	86	17	225	210	10	—	8	—	185	20	26	—	787	—	2	—	514	4	11 192	766	3 577	14 699	14 769	15 465
74	—	—	—	—	—	—	23	—	—	—	—	—	—	—	264	3	—	—	—	—	2	—	—	—	82	—	—	—	1 214	305	3 065	382	413	1 323	3 478	1 705
9	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	19	—	1	—	—	—	1	—	2	—	48	—	—	—	70	21	322	31	77	443	399	474
384	—	—	—	—	—	—	14	—	—	—	3	—	—	—	177	—	—	—	4	—	31	8	—	—	389	—	18	—	256	100	2 379	492	815	1 422	3 144	1 914
523	2	—	—	—	52	3	89	2	—	—	—	—	5	—	80	24	2	—	35	8	95	86	3	2	192	16	171	—	818	153	2 988	825	1 208	1 940	4 196	2 765
77	—	—	—	—	—	—	18	3	—	—	—	—	—	—	140	—	—	—	—	—	192	6	—	—	60	—	—	—	670	256	2 144	342	910	1 347	3 054	1 689
168	—	—	—	—	2	—	34	—	—	—	—	—	—	—	35	264	3	—	—	—	84	11	—	—	86	1	—	—	509	137	1 742	581	680	580	2 422	1 161
245	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	2	—	—	—	283	10	—	—	—	—	462	19	—	—	110	—	—	—	1 104	102	4 026	376	5 048	7 118	9 074	7 494
305	—	—	—	—	—	—	39	—	—	—	—	—	—	—	58	200	7	—	—	—	37	3	—	—	106	3	28	—	367	73	1 817	584	967	2 016	2 784	2 600
94 75	—	—	—	—	—	—	7 [a) 4]	—	—	—	—	—	—	—	16 [a) 4]	1	—	—	—	—	—	—	—	—	93 [a) 4]	3	—	—	281 [a) 19]	351	963 [a) 225]	430	486 [a) 103]	1 244	1 449 [a) 328]	1 674
55 160	—	—	—	—	—	—	19 [a) 2]	3	—	—	1	—	—	—	22 [a) 7]	34	—	—	—	—	—	—	—	—	252 [a) 11]	198	—	—	151 [a) 11]	—	895 [a) 486]	395	206 [a) 22]	572	1 101 [a) 508]	967
82	—	—	—	—	1	—	17	—	—	—	11	—	—	—	632	—	11	—	1	—	93	—	—	—	87	20	14	—	1 324	15	5 549	117	2 517	2 622	8 066	2 739
101	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	2	—	—	—	16	2	15	—	—	—	5	—	—	—	81	8	2	5	233	11	1 132	122	348	1 019	1 480	1 141
113	—	—	—	—	—	—	14	2	—	—	—	—	—	—	176	4	—	—	1	—	—	2	—	—	220	1	—	—	619	—	3 203	122	990	2 959	4 193	3 081
61	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	8	4	—	—	87	6	—	—	81	—	496	72	138	381	634	453
12	—	—	—	—	—	—	48	—	—	—	1	—	—	—	130	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	375	—	1 365	13	192	875	1 557	888
17	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	2	—	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	—	—	—	30	1	249	18	193	381	442	399
119	—	—	—	—	—	—	12	9	—	—	—	—	1	—	47	3	—	—	8	—	—	—	—	—	45	—	—	—	169	56	621	187	114	144	735	331
189	—	—	—	—	2	—	56	1	—	—	3	—	—	—	30	3	—	—	—	—	49	71	1	—	79	180	—	—	147	189	833	633	239	207	1 072	840
181	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	41	—	43	2	—	—	175	—	—	—	—	—	8	—	—	—	127	4	1 463	187	595	707	2 658	894
451	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	42	6	—	—	181	3	—	—	—	—	111	99	—	—	398	387	1 571	947	493	674	2 064	1 621
198	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	328	—	—	—	—	—	—	—	—	—	430	—	—	—	72	—	1 699	198	504	3 270	2 203	3 468
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	4	—	—	72	—	104	4	2	—	106	4
—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	2	—	—	—	65	—	—	—	—	—	4	—	—	—	126	—	—	—	644	—	871	—	821	2 325	1 692	2 325
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	—	—	—	112	—	151	—	201	440	352	440
30	—	—	—	—	—	24	—	—	—	—	2	—	—	—	33	—	—	—	2	1	—	—	—	—	31	—	—	—	455	120	807	151	291	533	1 098	684
44	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	33	—	—	—	37	1	154	47	95	182	249	229
51	—	—	—	—	—	—	13	1	1	—	—	—	88	—	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	185	19	—	—	448	7	1 760	78	1 373	497	3 133	575
100	—	—	—	—	2	—	7	—	—	—	2	—	—	—	25	1	—	—	—	—	3	—	—	—	33	10	—	—	137	4	718	115	99	477	817	592
64	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—	111	—	368	64	402	683	770	747
40	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	24	3	—	—	10	6	—	—	—	—	2	—	—	—	12	2	—	—	60	57	272	108	104	207	376	315
4 774	—	—	12	1	12	24	297 [a) 4]	15	1	—	63	—	130	—	4 528 [a) 4]	26	11	—	191	1	789	42	—	—	2 417 [a) 4]	147	32	—	15 371 [a) 19]	1 362	43 427 [a) 225]	3 264	19 639 [a) 103]	38 585	63 066 [a) 328]	41 849
5 3 259	15	2	32	1	205	12	558 [a) 2]	9	9	—	88	10	92	17	641 [a) 7]	752	38	—	224	12	470	195	33	2	1 882 [a) 11]	424	205	5	3 873 [a) 11]	1 088	24 989 [a) 486]	5 308	8 686 [a) 22]	24 303	33 675 [a) 508]	29 611
9 4 033	15	2	44	2	217	36	855 [a) 6]	24	10	—	151	10	222	17	5 169 [a) 11]	778	49	—	415	13	1 259	237	33	2	4 299 [a) 15]	571	237	5	19 244 [a) 30]	2 450	68 416 [a) 711]	8 572	28 325 [a) 125]	62 888	96 741 [a) 836]	71 460

VIII. AANTOONING VAN DE STERKTE DER BEVOLKING IN VERBAND

JAVA EN

GEWESTEN.	EUROPEANEN.									CHINEEZEN.									AR		
	Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Ongehuwd.		Gehuwd.		Weduwnaar, weduwe of gescheiden.		Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Ongehuwd.		Gehuwd.		Weduwnaar, weduwe of gescheiden.		Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.	
		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M	V.		M.	V.
Bantam	537	291	246	182	144	99	95	10	7	3 155	1 800	1 355	979	661	650	565	171	129	82	35	47
Batavia	13 805	7 062	6 743	4 911	4 134	1 980	1 918	171	691	92 520	49 417	43 103	27 528	22 849	17 655	14 811	4 237	5 440	2 772	1 509	1 263
Preanger-Regentschappen	5 231	2 931	2 300	2 053	1 355	776	770	102	175	9 396	5 577	3 819	3 445	1 605	1 533	1 813	599	401	124	69	55
Cheribon	1 187	677	510	a) 721		a) 416		a) 50		22 668	11 927	10 741	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.						2 705	1 500	1 205
Pekalongan	1 915	1 073	842	769	496	287	276	17	70	16 764	8 779	7 985	5 028	4 104	3 102	2 992	649	889	2 111	1 199	912
Semarang	8 834	4 572	4 262	3 272	2 698	1 190	1 195	110	369	32 724	17 149	15 575	10 053	7 730	5 241	5 240	1 855	2 605	854	442	412
Rembang	1 130	668	462	484	276	167	154	17	32	17 838	8 643	9 195	3 987	3 660	3 512	3 551	1 144	1 984	633	326	307
Soerabaja	10 600	5 486	5 114	3 746	3 044	1 616	1 562	124	508	26 646	15 471	11 175	9 074	5 553	5 307	4 067	1 090	1 555	3 732	1 888	1 844
Pasoeroean	5 407	2 779	2 628	1 910	1 619	780	775	89	234	13 198	7 215	5 983	4 366	3 237	2 310	2 026	539	720	1 926	1 068	854
Besoeki	1 789	1 076	713	742	392	311	291	23	30	3 066	1 761	1 305	1 101	659	520	512	140	134	1 940	1 016	924
Banjoemas	1 081	556	525	298	269	155	150	14	27	6 842	3 646	3 196	1 616	1 314	1 105	1 014	190	283	48	22	26
				a) 105		a) 56		a) 7					a) 649		a) 483		a) 188				
Kedoe	2 287	1 331	956	1 003	615	305	274	23	67	13 218	7 133	6 085	4 108	3 166	2 487	2 268	538	651	181	99	82
Djokjakarta	2 342	1 045	1 297	584	781	411	411	19	82	5 366	2 417	2 949	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.						97	59	38
				a) 27		a) 26		a) 1													
Soerakarta	3 335	1 755	1 580	1 296	1 010	425	418	34	152	10 971	6 013	4 958	3 919	3 127	1 520	1 340	574	491	337	199	138
Madioen	1 830	982	848	669	531	225	212	17	51	4 769	2 512	2 257	1 268	879	804	785	84	238	20	14	6
				a) 77		a) 47		a) 1					a) 432		a) 208		a) 71				
Kediri	2 995	1 681	1 314	1 197	802	454	425	30	87	12 967	6 857	6 110	4 074	3 191	2 260	2 208	523	711	—	—	—
Madoera	612	323	289	193	158	84	83	3	14	3 085	1 553	1 532	725	681	462	433	86	139	1 586	777	809
				a) 50		a) 23		a) 4					a) 358		a) 121		a) 80				
Totaal voor Java en Madoera	64 917	34 288	30 629	23 319	18 324	9 265	9 009	803	2 597	295 193	157 878	137 323	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken.						19 148	10 222	8 926
				a) 980		a) 568		a) 63													

a) Niet afzonderlijk opgegeven.

MET DEN BURGERLIJKEN STAAT, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

MADOERA.

ARABIEREN.						ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.									INLANDERS.								
Ongehuwd.		Gehuwd.		Weduwnaar, weduwe of gescheiden.		Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Ongehuwd.		Gehuwd.		Weduwnaar, weduwe of gescheiden.		Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Ongehuwd.		Gehuwd.		Weduwnaar, weduwe of gescheiden.	
M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
18	27	17	15	—	5	75	32	43	20	23	12	16	—	4	891 541	438 065	453 476	232 847	186 040	183 456	186 495	21 762	80 941
738	648	673	488	98	127	277	179	98	109	58	59	25	11	15	1 999 978	980 195	1 019 783	535 107	502 345	390 501	403 135	54 587	114 303
48	37	19	18	2	—	54	51	3	31	1	3	2	17	—	2 681 962	1 298 116	1 383 846	655 481	624 894	558 214	577 336	84 421	181 616
niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.						172	130	42	a) 9		a) 152		a) 11		1 682 273	818 634	863 639	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.					
765	428	384	443	50	41	46	22	24	14	10	7	11	1	3	1 969 450	972 730	996 720	520 311	488 432	390 770	399 835	61 649	108 453
262	195	161	153	19	64	1 019	518	501	278	224	211	193	29	84	2 571 492	1 254 285	1 317 207	616 684	611 410	502 889	523 159	89 712	182 638
195	120	125	145	6	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 477 197	726 872	750 325	367 575	321 098	314 588	311 211	44 709	118 016
706	834	733	767	449	243	367	213	154	139	79	67	66	7	9	2 395 618	1 174 113	1 221 505	612 316	560 097	474 152	477 105	87 645	184 303
665	426	363	377	40	55	85	38	47	11	28	18	16	9	3	2 001 554	978 100	1 023 454	512 369	472 296	409 654	416 904	56 077	134 254
501	457	429	378	86	89	44	37	7	25	2	12	5	—	—	965 636	482 690	482 946	254 557	229 403	211 026	214 325	17 107	39 218
11	11	8	8	—	1	48	34	14	1	—	—	—	—	—	1 478 110	728 208	749 902	309 690	291 197	244 720	255 164	42 488	69 300
a) 7		a) 2							a) 36		a) 11							a) 135 079		a) 105 447		a) 25 025	
48	44	51	37	—	1	10	7	3	3	2	2	1	2	—	2 322 987	1 143 587	1 179 400	590 776	554 036	468 387	482 012	84 424	143 352
a) 54		a) 38		a) 5		86	52	34	a) 46		a) 31		a) 9		1 110 814	543 515	567 299	55 376	56 600	41 047	42 664	8 335	8 961
																		a) 469 557		a) 342 189		a) 86 685	
114	84	78	44	7	10	417	282	135	191	103	82	32	9	—	1 577 996	777 051	800 945	409 447	403 295	310 373	316 159	57 231	81 491
6	1	7	5	1	—	57	35	22	25	15	9	7	1	—	1 342 796	667 266	675 530	294 808	254 941	210 386	212 611	25 601	66 584
																		a) 143 703		a) 108 640		a) 25 522	
—	—	—	—	—	—	4	4	—	4	—	—	—	—	—	1 758 579	884 954	873 625	500 274	428 311	337 576	345 729	47 104	99 585
438	458	283	265	53	82	81	38	43	19	20	17	16	2	7	1 487 925	720 462	767 463	271 636	269 382	232 357	234 855	35 384	71 922
a) 5		a) 2																a) 191 800		a) 147 608		a) 32 981	
wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken.						2 842	1 672	1 170	870	565	499	390	88	125	29 715 908	14 588 843	15 127 065	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken.					

IX. AANTOONING VAN DE STERKTE DER BEVOLKING IN VERBAN[illegible]

JAVA E[illegible]

GEWESTEN.	EUROPEANEN. Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht. M.	Geslacht. V.	beneden 16 jaar. M.	beneden 16 jaar. V.	16—50 jaar. 16—21 jaar. M.	16—21 jaar. V.	21—50 jaar. M.	21—50 jaar. V.	Totaal. M.	Totaal. V.	50 jaar en ouder. M.	50 jaar en ouder. V.	CHINEEZEN. Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht. M.	Geslacht. V.	beneden 16 jaar. M.	beneden 16 jaar. V.	16—50 jaar. M.	16—50 jaar. V.	50 jaar en ouder. M.	50 jaar en ouder. V.
Bantam	537	291	246	80	110	12	22	164	104	176	126	35	10	3 155	1 800	1 355	635	577	1 000	668	165	1[illegible]
Batavia	13 805	7 062	6 743	2 483	2 293	634	717	3 043	2 946	3 677	3 663	902	787	92 520	49 417	43 103	17 333	17 440	23 548	20 404	8 536	5 2[illegible]
Preanger-Regentschappen	5 231	2 931	2 300	895	887	197	238	1 444	949	1 641	1 187	395	226	9 396	5 577	3 819	1 771	1 661	3 229	1 870	577	2[illegible]
Cheribon	1 187	677	510	a) 409		a) 83		a) 603		a) 686		a) 92		22 668	11 927	10 741	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.					
Pekalongan	1 915	1 073	842	358	340	72	64	550	370	622	434	93	68	16 764	8 779	7 985	3 513	3 270	4 540	4 035	726	6[illegible]
Semarang	8 834	4 572	4 262	1 571	1 665	459	591	2 000	1 586	2 459	2 177	542	420	32 724	17 149	15 575	5 987	5 870	9 515	7 917	1 647	1 7[illegible]
Rembang	1 130	668	462	236	211	45	46	333	183	378	229	54	22	17 838	8 643	9 195	3 755	3 797	3 816	4 006	1 072	1 3[illegible]
Soerabaja	10 600	5 486	5 114	2 033	1 962	493	531	2 417	2 096	2 910	2 627	543	525	26 646	15 471	11 175	4 892	4 603	9 401	5 585	1 178	9[illegible]
Pasoeroean	5 407	2 779	2 628	941	987	137	296	1 330	1 054	1 467	1 350	371	291	13 198	7 215	5 983	2 710	2 403	3 888	3 017	617	5[illegible]
Besoeki	1 789	1 076	713	287	271	50	59	673	346	723	405	66	37	3 066	1 761	1 305	531	477	1 042	714	188	1[illegible]
Banjoemas	1 081	556	525	168 a) 67	198	21 a) 13	40	222 a) 77	176	243 a) 90	216	56 a) 11	32	6 842	3 646	3 196	1 223 a) 584	1 157	1 454 a) 1 454	1 230	234 a) 234	2[illegible]
Kedoe	2 287	1 331	956	452	452	80	81	593	337	673	418	206	86	13 218	7 133	6 085	3 021	2 752	3 506	2 740	606	5[illegible]
Djokjakarta	2 342	1 045	1 297	272	402	363	295	323	472	686	767	87	128	5 366	2 417	2 949	919	1 127	1 343	1 658	155	1[illegible]
Soerakarta	3 335	1 755	1 580	621	628	123	204	747	604	870	808	264	144	10 971	6 013	4 958	2 082	2 019	3 266	2 511	665	4[illegible]
Madioen	1 830	982	848	338 a) 45	351	68 a) 6	97	386 a) 70	274	454 a) 76	371	114 a) 9	72	4 769	2 512	2 257	830 a) 293	849	1 142 a) 356	890	184 a) 62	1[illegible]
Kediri	2 995	1 681	1 314	595	563	103	146	816	530	919	676	167	75	12 967	6 857	6 110	2 724	2 564	3 557	2 989	576	5[illegible]
Madoera	612	323	289	111 a) 21	116	14 a) 4	26	138 a) 39	99	152 a) 43	125	17 a) 13	14	3 085	1 553	1 532	557 a) 229	513	619 a) 260	634	97 a) 70	1[illegible]
Totaal voor Java en Madoera.	64 917	34 288	30 629	11 441 a) 542	11 436	2 871 a) 106	3 453	15 179 a) 789	12 126	18 050 a) 895	15 579	3 912 a) 125	2 937	295 193	157 870	137 323	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken.					

a) Niet afzonderlijk opgegeven.

MET DEN LEEFTIJD VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

MADOERA.

ARABIEREN. Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht. M.	Geslacht. V.	beneden 16 jaar. M.	beneden 16 jaar. V.	16—50 jaar. M.	16—50 jaar. V.	50 jaar en ouder. M.	50 jaar en ouder. V.	ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN. Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht. M.	Geslacht. V.	beneden 16 jaar. M.	beneden 16 jaar. V.	16—50 jaar. M.	16—50 jaar. V.	50 jaar en ouder. M.	50 jaar en ouder. V.	INLANDERS. Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht. M.	Geslacht. V.	beneden 16 jaar. M.	beneden 16 jaar. V.	16—50 jaar. M.	16—50 jaar. V.	50 jaar en ouder. M.	50 jaar en ouder. V.
82	35	47	14	22	15	24	6	1	75	32	43	16	23	12	19	4	1	891 541	438 065	453 476	224 381	203 815	184 497	219 320	29 187	30 341
2 772	1 509	1 263	625	497	792	724	92	42	277	179	98	49	43	100	45	30	10	1 999 978	980 195	1 019 783	488 611	483 370	415 267	467 675	76 317	68 738
124	69	55	43	37	20	18	6	—	54	51	3	6	—	45	3	—	—	2 681 962	1 298 116	1 383 846	590 749	597 890	612 371	692 642	94 996	93 314
2 705	1 500	1 205	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.						172	130	42	a) 19		a) 130		a) 23		1 682 273	818 634	863 639	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.					
2 111	1 199	912	517	421	622	450	60	41	46	22	24	4	7	14	13	4	4	1 969 450	972 730	996 720	444 728	439 173	450 248	473 585	77 754	83 962
854	442	412	165	178	226	212	51	22	1 019	518	501	190	201	277	264	51	36	2 571 492	1 254 285	1 317 207	578 625	558 537	591 745	658 652	83 915	100 018
633	326	307	155	121	145	169	26	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 477 197	726 872	750 325	324 049	319 761	348 087	370 564	54 736	60 000
3 732	1 888	1 844	684	850	989	900	215	94	367	213	154	70	68	127	81	16	5	2 395 618	1 174 113	1 221 505	538 836	513 076	565 373	623 347	69 904	85 082
1 926	1 068	858	894	454	529	378	45	26	85	38	47	15	17	22	25	1	5	2 001 554	978 100	1 023 454	445 473	434 321	463 395	505 659	69 232	83 474
1 940	1 016	924	409	338	501	497	106	89	44	37	7	9	2	28	5	—	—	965 636	482 690	482 946	230 556	216 335	219 129	230 356	33 005	36 255
48	22	26	5	4	14	12	—	4	48	34	14	6	12	24	2	4	—	1 478 110	728 208	749 902	271 652	270 805	289 639	302 577	37 607	42 279
			a) 7		a) 1		a) 1														a) 116 852		a) 130 907		a) 17 792	
181	99	82	41	42	52	34	6	6	10	7	3	3	2	3	1	1	—	2 322 987	1 143 587	1 179 400	518 923	517 494	548 568	585 111	76 096	76 795
97	59	38	22	25	32	13	5	—	86	52	34	21	16	28	18	3	—	1 110 814	543 515	567 299	118 412	127 267	281 623	288 926	32 231	38 006
																					a) 105 489		a) 103 911		a) 14 949	
337	199	138	80	75	109	51	10	12	417	282	135	85	78	168	39	29	18	1 577 996	777 051	800 945	384 174	368 762	340 741	372 854	52 136	59 329
20	14	6	5	1	6	4	3	1	57	35	22	12	13	19	7	4	2	1 342 796	667 266	675 530	251 298	239 968	239 998	248 088	39 493	46 086
																					a) 129 428		a) 129 130		a) 19 307	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	1	—	3	—	—	—	1 758 579	884 954	873 625	426 704	399 721	395 220	409 271	63 030	64 633
1 586	777	809	394	419	327	339	53	47	81	38	43	18	16	15	19	5	8	1 487 925	720 462	767 463	251 587	253 231	248 723	272 619	39 067	50 309
			a) 4		a) 3																a) 175 198		a) 170 109		a) 27 082	
19 148	10 222	8 926	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken.						2 842	1 672	1 170	505	498	885	541	152	89	29 715 908	14 588 843	15 127 065	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken.					
												a) 19		a) 130		a) 23										

X. AANTOONING VAN DE STERKTE DER BEVOLKING IN VERBAND

JAVA en

GEWESTEN.	EUROPEANEN.								CHINEEZEN.							
	Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905. 1.	Mohammedanen. 2.	Belijders van Japansche en Chineesche godsdiensten. 3.	Hindoe's. 4.	Christenen. 5.	Belijders van den Israëlitischen godsdienst. 6.	Belijders van andere niet nader aan te duiden geloven (voor zoover niet vallende onder kolom 8). 7.	Belijders van animistische godsdiensten. 8.	Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905. 1.	Mohammedanen. 2.	Belijders van Japansche en Chineesche godsdiensten. 3.	Hindoe's. 4.	Christenen. 5.	Belijders van den Israëlitischen godsdienst. 6.	Belijders van andere niet nader aan te duiden geloven (voor zoover niet vallende onder kolom 8). 7.	Belijders van animistische godsdiensten. 8.
Bantam	537	—	1	—	524	10	2	—	3 155	—	3 135	—	20	—	—	—
Batavia	13 805	8	—	—	13 735	30	32	—	92 520	55	92 128	—	387	—	—	—
Preanger-Regentschappen	a) 5 231	19	2	—	4 896	7	80	—	9 396	66	9 147	—	183	—	—	—
Cheribon	b) 1 187	—	—	—	1 132	—	4	—	22 668	7	22 534	—	127	—	—	—
Pekalongan	c) 1 915	—	—	—	1 827	6	61	—	16 764	2	16 757	—	5	—	—	—
Semarang	d) 8 834	—	17	—	8 255	27	306	2	32 724	1	32 652	—	71	—	—	—
Rembang	e) 1 130	—	—	—	1 016	—	15	—	f) 17 838	—	17 390	—	2	—	—	—
Soerabaja	h) 10 600	2	65	—	9 660	136	45	—	26 646	—	26 633	—	13	—	—	—
Pasoeroean	i) 5 407	—	—	—	5 043	5	49	—	13 198	4	13 175	—	19	—	—	—
Besoeki	j) 1 789	—	2	—	1 628	3	54	—	3 066	—	3 066	—	—	—	—	—
Banjoemas	1 081	—	—	—	1 051	—	30	—	6 842	1	6 837	—	4	—	—	—
Kedoe	2 287	—	—	—	2 211	3	46	27	13 218	4	13 139	—	75	—	—	—
Djokjakarta	2 342	—	—	—	2 342	—	—	—	5 366	—	5 362	—	4	—	—	—
Soerakarta	3 335	8	2	—	3 324	1	—	—	10 971	7	10 959	—	5	—	—	—
Madioen	k) 1 830	9	1	—	1 809	1	1	—	4 769	1	4 764	—	4	—	—	—
Kediri	l) 2 995	—	2	—	2 818	1	—	—	12 967	—	12 957	—	10	—	—	—
Madoera	612	—	—	—	601	6	5	—	3 085	—	3 085	—	—	—	—	—
Totaal voor Java en Madoera	m) 64 917	46	92	—	61 872	236	730	29	f) 295 193	148	293 720	—	879	—	—	—

a t/m m) Hieronder respectievelijk 227, 51, 21, 227, 99, 446, 63826, 692, 310, 102, 9, 174 en 1912 personen, die niet onder eenige rubriek zijn

MET DEN GODSDIENST, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

MADOERA.

ARABIEREN.								ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.								INLANDERS.							
Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Mohammedanen.	Belijders van Japansche en Chineesche godsdiensten.	Hindoe's.	Christenen.	Belijders van den Israëlitischen godsdienst.	Belijders van andere niet nader aan de duiden geloovenvoor zoover niet vallende onder kolom 8).	Belijders van animistische godsdiensten.	Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Mohammedanen.	Belijders van Japansche en Chineesche godsdiensten.	Hindoe's.	Christenen.	Belijders van den Israëlitischen godsdienst.	Belijders van andere niet nader aan te duiden geloovem (voor zoover niet vallende onder kolom 8).	Belijders van animistische godsdiensten.	Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Mohammedanen.	Belijders van Japansche en Chineesche godsdiensten.	Hindoe's.	Christenen.	Belijders van den Israëlitischen godsdienst.	Belijders van andere niet nader aan te duiden geloovem (voor zoover niet vallende onder kolom 8).	Belijders van animistische godsdiensten.
1.	2.	3.	4.	5	6.	7.	8.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
82	82	—	—	—	—	—	—	75	75	—	—	—	—	—	—	891 541	890 242	—	1 245	54	—	—	—
2 772	2 772	—	—	—	—	—	—	277	207	—	66	4	—	—	—	1 999 978	1 998 236	—	—	1 742	—	—	—
124	124	—	—	—	—	—	—	54	40	—	12	—	—	2	—	2 681 962	2 681 365	7	—	571	—	19	—
2 705	2 705	—	—	—	—	—	—	172	163	—	5	4	—	—	—	1 682 273	1 682 060	—	—	213	—	—	—
2 111	2 111	—	—	—	—	—	—	46	46	—	—	—	—	—	—	1 969 450	1 968 259	—	—	1 191	—	—	—
854	854	—	—	—	—	—	—	1 019	953	—	27	39	—	—	—	2 571 492	2 568 102	—	—	3 390	—	—	—
633	633	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	g) 1 477 197	1 412 135	—	—	295	—	941	—
3 732	3 732	—	—	—	—	—	—	367	295	—	72	—	—	—	—	2 395 618	2 391 361	25	—	4 232	—	—	—
1 926	1 926	—	—	—	—	—	—	85	76	—	9	—	—	—	—	2 001 554	1 979 416	—	—	2 918	8 258	10 962	—
1 940	1 940	—	—	—	—	—	—	44	17	—	27	—	—	—	—	965 636	965 023	—	307	306	—	—	—
48	48	—	—	—	—	—	—	48	48	—	—	—	—	—	—	1 478 110	1 477 434	—	—	674	—	2	—
181	181	—	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—	—	—	2 322 987	2 319 061	—	—	3 926	—	—	—
97	97	—	—	—	—	—	—	86	81	—	5	—	—	—	—	1 110 814	1 109 029	—	—	1 785	—	—	—
337	337	—	—	—	—	—	—	417	416	—	1	—	—	—	—	1 577 996	1 577 984	—	—	12	—	—	—
20	20	—	—	—	—	—	—	57	53	—	2	2	—	—	—	1 342 796	1 342 579	—	—	217	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	3	—	—	—	—	1 758 579	1 755 442	—	—	3 137	—	—	—
1 586	1 586	—	—	—	—	—	—	81	81	—	—	—	—	—	—	1 487 925	1 487 925	—	—	—	—	—	—
19 148	19 148	—	—	—	—	—	—	2 842	2 562	—	229	49	—	2	—	g)29 715 908	29 605 653	32	1 552	24 663	8 258	11 924	—

te brengen.

XI. AANTOONING VAN HET AANTAL PERSONEN, DIE DEN CHRISTELIJKEN

JAVA EN

GEWESTEN.	EUROPEANEN.					CHINEE		
	Aantal christenen volgens de opneming van 1905.	Protestanten.	Gereformeerden.	Roomsch-katholieken.	Andere kerkgenootschappen.	Aantal christenen volgens de opneming van 1905.	Protestanten.	Gereformeerden.
Bantam	524	309	10	189	16	20	19	—
Batavia	13 735	7 489	1 829	3 707	710	337	204	—
Preanger-Regentschappen	4 896	3 275	51	1 518	52	183	179	—
Cheribon	1 132	705	84	279	64	127	127	—
Pekalongan	*a*) 1 827	1 262	57	471	22	5	5	—
Semarang	8 255	4 433	108	3 542	172	71	63	—
Rembang	1 016	558	30	332	96	2	1	—
Soerabaja	*b*) 9 660	6 230	457	2 688	284	13	1	—
Pasoeroean	5 043	3 337	227	1 389	90	19	19	—
Besoeki	*c*) 1 628	1 021	120	338	38	—	—	—
Banjoemas	1 051	541	35	404	71	4	4	—
Kedoe	2 211	1 242	54	814	101	75	16	14
Djokjakarta	2 342	925	30	1 106	281	4	—	4
Soerakarta	3 324	1 680	31	1 499	114	5	5	—
Madioen	*d*) 1 809	925	112	660	97	4	—	4
Kediri	2 818	1 656	145	761	256	10	4	—
Madoera	601	485	18	88	10	—	—	—
Totaal voor Java en Madoera	*e*) 61 872	36 073	3 398	19 785	2 474	879	647	22

a) t/m *e*). Hieronder respectievelijk 15, 1, 111, 15 en 142 personen, die niet onder eenige rubriek zijn te brengen.

GODSDIENST BELEDEN, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

MADOERA.

ZEN.		ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.					INLANDERS.				
Roomsch-katho-lieken.	Andere kerk-genoot-schappen.	Aantal christenen volgens de opneming van 1905.	Protes-tanten.	Gerefor-meerden.	Roomsch-katho-lieken.	Andere kerk-genoot-schappen.	Aantal christenen volgens de opneming van 1905.	Protes-tanten.	Gerefor-meeerden.	Roomsch-katho-lieken.	Andere kerk-genoot-schappen.
1	—	—	—	—	—	—	54	16	33	5	—
79	54	4	—	—	4	—	1 742	1 561	—	181	—
4	—	—	—	—	—	—	571	567	3	1	—
—	—	4	3	1	—	—	213	213	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	1 191	704	125	—	362
8	—	39	39	—	—	—	3 390	3 268	18	104	—
1	—	—	—	—	—	—	295	295	—	—	—
12	—	—	—	—	—	—	4 232	3 690	50	197	295
—	—	—	—	—	—	—	2 918	2 918	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	306	211	—	—	95
—	—	—	—	—	—	—	674	622	49	3	—
4	41	—	—	—	—	—	3 926	1 283	794	769	1 080
—	—	—	—	—	—	—	1 785	164	1 117	440	64
—	—	—	—	—	—	—	12	12	—	—	—
—	—	2	2	—	—	—	217	197	20	—	—
6	—	—	—	—	—	—	3 137	3 132	—	5	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115	95	49	44	1	4	—	24 663	18 853	2 209	1 705	1 896

XII. AANTOONING VAN HET AANTAL PERSONEN, LIJDENDE AAN

JAVA EN

GEWESTEN.	EUROPEANEN. Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Personen, lijdende aan ziels- of lichaamsgebreken. Krankzinnig.		Doofstom.		Blind.		Melaatsch.		CHINEEZEN. Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Personen, lijdende aan ziels- of lichaamsgebreken. Krankzinnig.		Doofstom.		Blind.		Melaatsch.		Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.	
		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.
Bantam	537	291	246	—	—	—	—	—	—	1	—	3 155	1 800	1 355	—	—	—	1	2	—	1	—	82	35	47
Batavia	13 805	7 062	6 743	234	81	—	1	3	—	11	10	92 520	49 417	43 103	68	47	132	49	100	42	86	79	2 772	1 509	1 263
Preanger-Regentschappen	5 231	2 931	2 300	—	—	1	—	9	5	1	—	9 396	5 577	3 819	1	—	2	—	6	3	1	—	124	69	55
Cheribon	1 187	677	510	—	—	a) 1		—	—	—	—	22 668	11 927	10 741	a) 17		a) 24		a) 55		—	—	2 705	1 500	1 205
Pekalongan	1 915	1 073	842	—	—	—	—	1	1	4	2	16 764	8 779	7 985	15	13	18	7	34	20	2	—	2 111	1 199	912
Semarang	8 834	4 572	4 262	1	1	1	—	5	2	3	2	32 724	17 149	15 575	10	6	17	5	31	17	4	—	854	442	412
Rembang	1 130	668	462	—	—	—	—	—	—	—	—	17 838	8 643	9 195	5	5	17	5	26	20	10	3	633	326	307
Soerabaja	10 600	5 486	5 114	1	—	—	—	3	—	2	—	26 646	15 471	11 175	8	1	7	5	12	10	7	—	3 732	1 888	1 844
Pasoeroean	5 407	2 779	2 628	59	1	3	1	1	4	4	—	13 198	7 215	5 983	7	10	5	1	12	4	4	3	1 926	1 068	858
Besoeki	1 789	1 076	713	—	—	—	—	—	—	—	—	3 066	1 761	1 305	2	3	2	2	—	—	—	—	1 940	1 016	924
Banjoemas	1 081	556	525	1	—	—	—	1	—	—	—	6 842	3 646	3 196	8	2	6	1	6	1	2	—	48	22	26
Kedoe	2 287	1 331	956	—	—	2	—	1	1	—	—	13 218	7 133	6 085	4	6	7	3	10	2	—	—	181	99	82
Djokjakarta	2 342	1 045	1 297	—	—	—	—	a) 3		—	—	5 366	2 417	2 949	a) 10		a) 6		a) 4		—	—	97	59	38
Soerakarta	3 335	1 755	1 580	—	—	—	—	—	1	—	—	10 971	6 013	4 958	6	1	4	—	14	4	1	—	337	199	138
Madioen	1 830	982	848	—	—	—	—	—	—	—	—	4 769	2 512	2 257	1	—	4	1	8	5	2	—	20	14	6
Kediri	2 995	1 681	1 314	—	—	—	—	1	1	2	—	12 967	6 857	6 110	10	4	10	2	9	10	4	—	—	—	—
Madoera	612	323	289	—	—	—	1	—	—	2	—	3 085	1 553	1 532	4	—	5	1	4	3	2	—	1 586	777	809
Totaal voor Java en Madoera.	64 917	34 288	30 629	296	83	7	2	25	15	30	14	295 193	157 870	137 323	149	98	236	83	274	141	126	85	19 148	10 222	8 926
						a) 1		a) 3							a) 27		a) 30		a) 59						

a) Niet afzonderlijk opgegeven.

ZIELS- EN LICHAAMSGEBREKEN, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

MADOERA.

	ARABIEREN.								ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.											INLANDERS.										
	Personen, lijdende aan ziels- of lichaamsgebreken.								Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Personen, lijdende aan ziels- of lichaamsgebreken.								Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905	Geslacht.		Personen, lijdende aan ziels- of lichaamsgebreken.							
	Krankzinnig.		Doofstom.		Blind.		Melaatsch					Krankzinnig.		Doofstom.		Blind.		Melaatsch.					Krankzinnig.		Doofstom.		Blind.		Melaatsch.	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
47	—	—	—	—	—	—	—	—	75	32	43	—	—	—	—	—	—	—	—	891 541	438 065	453 476	278	215	485	260	1 041	812	—	2
33	8	—	3	—	2	—	—	—	277	170	179	—	—	—	—	—	—	—	—	1 999 978	980 195	1 019 783	780	488	950	408	1 847	1 048	84	81
55	—	—	—	—	1	—	—	—	54	51	3	—	—	—	—	8	3	—	—	2 681 962	1 298 116	1 383 846	485	488	1 123	675	1 924	1 098	12	3
05	a) 3		a) 3		a) 6		—	—	172	130	42	—	—	—	—	—	—	—	—	1 682 273	818 634	863 639	a) 555		a) 1 682		a) 2 522		a) 7	
12	—	—	—	—	—	1	—	—	46	22	24	—	—	—	—	—	—	—	—	1 969 450	972 730	996 720	254	256	1 522	885	1 818	1 762	39	32
2	—	—	—	—	1	—	—	—	1 019	518	501	—	—	1	—	2	—	—	—	2 571 492	1 254 285	1 317 207	151	199	1 412	847	1 739	1 331	13	3
07	1	2	—	—	2	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 477 197	726 872	750 325	135	81	550	369	1 014	927	270	100
4	—	—	3	—	2	—	—	—	367	213	154	—	—	—	—	1	—	—	—	2 395 618	1 174 113	1 221 505	288	188	1 960	1 216	3 862	4 645	539	180
8	3	—	1	—	—	—	1	—	85	38	47	—	—	—	—	—	—	—	—	2 001 554	978 100	1 023 454	660	323	1 475	691	2 114	1 724	243	145
4	2	—	1	—	—	—	1	—	44	37	7	—	—	—	—	—	—	—	—	965 636	482 690	482 946	89	92	528	286	1 075	774	20	4
6	—	1	—	—	—	—	—	—	48	34	14	—	—	—	—	—	—	—	—	1 478 110	728 208	749 902	233	244	1 641	869	1 066	755	24	17
2	—	—	—	—	—	—	—	—	10	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	2 322 987	1 143 587	1 179 400	294	337	1 780	1 002	1 306	917	9	2
8	—	—	—	—	—	—	—	—	86	52	34	—	—	—	—	—	—	—	—	1 110 814	543 515	567 299	a) 98		a) 234		a) 498		a) 8	
8	—	—	—	—	—	—	—	—	417	282	135	—	—	—	—	—	—	—	—	1 577 996	777 051	800 945	125	119	384	322	568	468	11	13
6	—	—	—	1	—	—	—	—	57	35	22	—	—	—	1	—	—	—	—	1 342 796	667 266	675 530	208	175	668	343	828	640	8	7
	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 758 579	884 954	873 625	158	151	671	370	1 429	971	119	38
9	—	1	2	—	—	—	—	—	81	38	43	—	—	—	—	—	—	—	—	1 487 925	720 462	767 463	200	136	816	451	1 681	1 087	563	240
3	14	4	10	1	8	1	6	—	2 842	1 672	1 170	—	—	1	1	11	3	—	—	29 715 908	14 588 843	15 127 065	4 338	3 492	15 965	8 994	23 312	18959	1 954	876
	a) 3		a) 3		a) 6																		a) 653		a) 1 916		a) 3 020		a) 15	

I. ALGEMEEN OVERZICHT VAN DE GETALSTERKTE DER BEVOLKING VAN NEDERLANDSCH-INDIË (MI

BUITEN BE

GEWESTEN.	Oppervlakte in vierkante geographische mijlen.	EUROPEANEN.			CHINEEZEN.			ARABIEREN.		
		Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
		Mannelijk.	Vrouwelijk.		Mannelijk.	Vrouwelijk.		Mannelijk.	Vrouwelijk.	
Sumatra's Westkust. Padangsche Benedenlanden	322.1	918	994	1 912	3 937	2 761	6 698	134	78	212
Sumatra's Westkust. Padangsche Bovenlanden	409.6	541	470	1 011	1 036	533	1 569	17	5	22
Tapanoeli	763.5	219	217	436	934	673	1 607	28	18	46
Benkoelen	443.9	233	125	358	1 748	588	2 336	14	10	24
Lampongsche districten	533.3	92	54	146	878	308	1 186	60	43	103
Palembang (met Djambi)	2 526.7	414	264	678	7 404	1 844	9 248	1 241	1 712	2 953
Oostkust van Sumatra	1 668.9	1 703	964	2 667	92 646	6 590	99 236	81	8	89
Atjèh en onderhoorigheden	966.6	418	343	761	7 594	981	8 575	97	4	101
Riouw en onderhoorigheden	770.4	134	87	221	15 892	2 599	18 491	4	1	5
Banka	210.4	169	148	317	32 062	11 661	43 723	145	116	261
Billiton	87.9	83	53	136	1 756	766	2 522	12	4	16
Westerafdeeling van Borneo	2 636.9	180	194	374	29 513	18 835	48 348	716	626	1 342
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	7 412.3	543	465	1 008	4 715	2 459	7 174	966	833	1 799
Celebes en onderhoorigheden	2 333.3	782	790	1 572	3 446	2 210	5 656	222	166	388
Menado	1 043.1	676	588	1 264	3 792	2 414	6 206	468	351	819
Amboina	934.6	1 085	1 147	2 232	1 083	270	1 353	459	416	875
Ternate en onderhoorigheden	8 306.5	219	278	497	587	319	906	211	157	368
Zuid-Nieuw-Guinea (alleen de hoofdplaats Merauke)		25	10	35	44	11	55	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	836.4	125	124	249	909	651	1 560	200	113	313
Bali en Lombok	191.1	72	47	119	1 284	523	1 807	359	345	704
Totaal voor de buitenbezittingen	32 397.5	8 631	7 362	15 993	211 260	56 996	268 256	5 434	5 006	10 440

a) Hieronder respectievelijk 131 500, 11 703, 122 990, 86 200, 4 588 en 610 000 bij benadering verkregen.

A

(MET UITZONDERING VAN HET PERSONEEL VAN LEGER EN VLOOT) VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

BEZITTINGEN.

ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.			INLANDERS.				Totaal zielental volgens de opneming van 1905.	GEWESTEN.
Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Volgens de opgaven in 1900 bedroeg het zielental der inlanders.		
Mannelijk.	Vrouwelijk.		Mannelijk.	Vrouwelijk.				
617	504	1 121	200 273	193 215	393 488	354 653	403 431	Padangsche Benedenlanden } Sumatra's Westkust.
196	149	345	453 611	448 482	902 093	832 968	905 040	Padangsche Bovenlanden } Sumatra's Westkust.
156	117	273	206 747	204 192	410 939	321 309	413 301	Tapanoeli.
35	1	36	103 275	98 240	201 515	161 185	204 269	Benkoelen.
2	1	3	79 888	75 192	155 080	141 364	156 518	Lampongsche districten.
143	73	216	398 739	384 520	783 259	*a)* 792 340	796 354	Palembang (met Djambi).
10 715	4 769	15 484	247 873	203 068	450 941	306 035	568 417	Oostkust van Sumatra.
986	275	1 261	292 379	279 098	571 477	104 451	582 175	Atjèh en onderhoorigheden.
165	19	184	46 350	46 965	93 315	*a)* 71 964	112 216	Riouw en onderhoorigheden.
28	7	35	35 703	35 150	70 853	65 900	115 189	Banka.
3	—	3	16 430	17 751	34 181	31 714	36 858	Billiton.
331	202	533	201 933	198 399	400 332	369 499	450 929	Westerafdeeling van Borneo.
186	27	213	375 735	396 797	772 532	*a)* 707 411	782 726	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.
95	26	121	205 616	202 146	407 762	*a)* 446 915	415 499	Celebes en onderhoorigheden.
47	7	54	212 502	215 561	428 063	423 610	436 406	Menado.
62	16	78	149 221	145 245	294 466	*a)* 271 484	299 004	Amboina.
12	—	12	56 127	50 505	106 632	133 770	108 415	Ternate en onderhoorigheden.
4	—	4	258	135	393	†	487	Zuid-Nieuw-Guinea (alleen de hoofdplaats Merauke).
8	1	9	157 621	148 848	306 469	†	308 600	Timor en onderhoorigheden.
107	36	143	262 714	258 048	520 762	*a)* 1 039 309	523 535	Bali en Lombok.
13 898	6 239	20 128	3 702 995	3 601 557	7 304 552	Geen totaal uitgetrokken wegens onvolledigheid der gegevens.	37 717 377	

II. AFDEELINGSGEWIJZE AANTOONING VAN DE STERKTE DER BEVOLKING

BUITEN

GEWESTEN EN AFDEELINGEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING											
	Europeanen.			Chineezen.			Arabieren.			Andere vreemde oosterlingen.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
Sumatra's Westkust.												
PADANGSCHE BENEDENLANDEN.												
Padang en Ommelanden	847	942	1 789	3 089	2 047	5 136	132	78	210	532	436	968
Praman	40	26	66	229	192	421	1	—	1	54	57	111
Painan	19	14	33	293	238	531	1	—	1	29	11	40
Ajerbangis	12	12	24	326	284	610	—	—	—	2	—	2
Totaal voor de Padangsche Benedenlanden	918	994	1 912	3 937	2 761	6 698	134	78	212	617	504	1 121
PADANGSCHE BOVENLANDEN.												
Agam	130	141	271	217	130	347	—	—	—	106	91	197
Batipoeh en X Koto	110	103	213	220	120	340	5	3	8	20	14	34
L Koto	22	17	39	273	157	430	7	—	7	9	3	12
Tanahdatar	199	151	350	245	74	319	5	2	7	38	20	58
XIII en IX Koto	68	49	117	66	44	110	—	—	—	19	20	39
Loeboeksikaping	12	9	21	15	8	23	—	—	—	4	1	5
Totaal voor de Padangsche Bovenlanden	541	470	1 011	1 036	533	1 569	17	5	22	196	149	345
TAPANOELI.												
Siboga	66	60	126	743	530	1 273	25	18	43	113	95	208
Angkola	51	50	101	84	65	149	—	—	—	13	11	24
Padanglawas	6	6	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sipirok	7	7	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Groot-Mandailing en Batang Natal	1	—	1	7	13	20	—	—	—	8	3	11
Klein-Mandailing, Oeloe en Pakantan	7	7	14	1	—	1	—	—	—	3	—	3
Natal	3	3	6	53	39	92	3	—	3	11	4	15
Toba en Silindoeng	78	84	162	46	26	72	—	—	—	8	4	12
Totaal voor Tapanoeli	219	217	436	934	673	1 607	28	18	46	156	117	273
BENKOELEN.												
Benkoelen (het geheele gewest)	233	125	358	1 748	588	2 336	14	10	24	35	1	36
Totaal voor Benkoelen	233	125	358	1 748	588	2 336	14	10	24	35	1	36
LAMPONGSCHE DISTRICTEN.												
Hoofdplaats Telokbetong	41	21	62	610	220	830	55	38	93	—	—	—
Ommelanden van Telokbetong	31	18	49	138	39	177	—	—	—	2	—	2
Sepoetih	6	2	8	39	4	43	—	—	—	—	1	1
Toelangbawang	5	2	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sekampoeng	2	2	4	10	8	18	5	5	10	—	—	—
Katimbang	4	1	5	11	3	14	—	—	—	—	—	—
Semangka	3	8	11	70	34	104	—	—	—	—	—	—
Totaal voor de Lampongsche districten	92	54	146	878	308	1 186	60	43	103	2	1	3
PALEMBANG.												
Palembang (het geheele gewest)	414	264	678	7 404	1 844	9 248	1 241	1 712	2 953	143	73	216
Totaal voor Palembang	414	264	678	7 404	1 844	9 248	1 241	1 712	2 953	143	73	216

a) Deze kolom heeft alleen betrekking op de inlanders.

A

EN VAN DEN VEESTAPEL, ZOOMEDE VAN HET AANTAL VOERTUIGEN.

BEZITTINGEN.

VAN 1905.				STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.									Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van:	
Inlanders.			Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	Paarden,			Runderen,			Buffels,				
Geslacht.		Totaal.		voor den arbeid										
M.	V.			onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	per-sonen.	goede-ren.
44 204	39 133	83 337	—	11	1 313	1 324	641	8 355	8 996	13	4 640	4 653	579	693
82 443	83 152	165 595	—	145	693	838	4 386	13 787	18 173	2 830	12 689	15 519	445	807
59 690	58 206	117 896	16 853	96	220	316	10 679	4 473	15 152	6 679	3 263	9 942	134	293
13 936	12 724	26 660	—	—	71	71	—	179	179	—	906	906	10	108
200 273	193 215	393 488	16 853	252	2 297	2 549	15 706	26 794	42 500	9 522	21 498	31 020	1 168	1 901
115 739	115 189	230 928	10 527	457	1 857	2 314	3 263	9 690	12 953	4 009	6 798	10 807	315	641
27 842	27 147	54 989	4 938	88	438	526	1 017	4 493	5 510	986	4 826	5 812	54	241
94 886	95 913	190 799	—	33	3 982	4 015	1 574	16 970	18 544	3 848	25 423	29 271	816	542
125 827	120 100	245 927	—	316	2 266	2 582	7 018	23 212	30 230	7 441	32 893	40 334	339	428
60 828	59 637	120 465	—	475	2 134	2 609	7 564	15 215	22 779	2 487	10 320	12 807	217	426
28 489	30 496	58 985	3 128	336	1 222	1 558	553	2 434	2 987	3 189	5 212	8 401	43	63
453 611	448 482	902 093	18 593	1 705	11 899	13 604	20 989	72 014	93 003	21 960	85 472	107 432	1 784	2 341
22 036	21 286	43 322	6 854	9	70	79	644	218	862	2 644	787	3 431	44	107
15 056	14 430	29 486	5 697	173	632	805	2 733	1	2 734	1 909	483	2 392	85	237
21 222	21 226	42 448	5 559	57	1 024	1 081	2 322	—	2 322	19 591	—	19 591	—	—
10 129	12 657	22 786	4 126	336	490	826	2 742	—	2 742	1 745	67	1 812	13	41
16 139	16 100	32 239	6 839	1	514	515	953	102	1 055	541	748	1 289	81	381
11 810	12 189	23 999	3 867	62	281	343	1 393	110	1 503	816	285	1 101	78	102
6 177	5 774	11 951	2 351	—	21	21	154	32	186	927	74	1 001	13	84
104 178	100 530	204 708	38 314	7 814	4 226	12 040	2 523	2 463	4 986	2 755	6 554	9 309	4	42
206 747	204 192	410 939	73 607	8 452	7 258	15 710	13 464	2 926	16 390	30 928	8 998	39 926	318	994
103 275	98 240	201 515	33 463	23	616	639	4 879	6 733	11 612	5 198	3 604	8 802	737	2 348
103 275	98 240	201 515	33 463	23	616	639	4 879	6 733	11 612	5 198	3 604	8 802	737	2 348
1 480	1 294	2 774	653	—	46	46	—	62	62	—	55	55	25	99
15 042	14 028	29 070	4 532	4	228	232	57	300	357	98	1 422	1 520	108	1 310
15 079	13 728	28 807	2 285	23	284	307	93	820	913	539	1 315	1 854	50	449
23 866	22 267	46 133	3 835	—	55	55	502	165	667	2 658	585	3 243	38	226
9 256	9 248	18 504	2 737	16	80	96	293	352	645	219	605	824	64	868
7 044	6 788	13 832	2 309	7	91	98	113	3	116	491	856	1 347	23	110
8 121	7 839	15 960	2 527	—	67	67	—	60	60	—	2 386	2 386	—	12
79 888	75 192	155 080	18 878	50	851	901	1 058	1 762	2 820	4 005	7 224	11 229	308	3 074
398 739	384 520	783 259	121 053	27	874	901	5 756	6 790	12 546	10 548	15 856	26 404	901	2 531
398 739	384 520	783 259	121 053	27	874	901	5 756	6 790	12 546	10 548	15 856	26 404	901	2 531

GEWESTEN EN AFDEELINGEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING											
	EUROPEANEN.			CHINEEZEN.			ARABIEREN.			ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
OOSTKUST VAN SUMATRA.												
Oostkust van Sumatra (het geheele gewest)	1 703	964	2 667	92 646	6 590	99 236	81	8	89	10 715	4 769	15 484
Totaal voor de Oostkust van Sumatra	1 703	964	2 667	92 646	6 590	99 236	81	8	89	10 715	4 769	15 484
ATJEH EN ONDERHOORIGHEDEN. *c)*												
Groot-Atjèh	278	226	504	3 625	572	4 197	46	—	46	325	37	362
Onderhoorigheden van Atjèh	134	111	245	3 842	323	4 165	51	4	55	655	237	892
Gajō- en Alaslanden *b)*	6	6	12	127	86	213	—	—	—	6	1	7
Totaal voor Atjèh en onderhoorigheden	418	343	761	7 594	981	8 575	97	4	101	986	275	1 261
RIOUW EN ONDERHOORIGHEDEN.												
Tandjoengpinang	69	69	138	5 570	1 333	6 903	2	—	2	74	17	91
Lingga	22	7	29	4 337	433	4 770	1	—	1	24	—	24
Batam	13	3	16	1 813	142	1 955	—	—	—	46	—	46
Karimoen	3	1	4	2 980	612	3 592	1	1	2	7	2	9
Indragiri	27	7	34	1 192	68	1 260	—	—	—	14	—	14
Poelau Toedjoeh	niet opgegeven.											
Totaal voor Riouw en onderhoorigheden	134	87	221	15 892	2 588	18 480	4	1	5	165	19	184
BANKA.												
Banka (het geheele gewest)	169	148	317	32 062	11 661	43 723	145	116	261	28	7	35
Totaal voor Banka	169	148	317	32 062	11 661	43 723	145	116	261	28	7	35
BILLITON.												
Tandjoengpandan	43	38	81	697	318	1 015	12	4	16	2	—	2
Boeding	11	2	13	291	136	427	—	—	—	—	—	—
Manggar	17	9	26	363	136	499	—	—	—	—	—	—
Linggang	7	2	9	304	116	420	—	—	—	1	—	1
Dendang	5	2	7	101	60	161	—	—	—	—	—	—
Totaal voor Billiton	83	53	136	*d)* 1 756	*d)* 766	*d)* 2 522	12	4	16	3	—	3
WESTERAFDEELING VAN BORNEO.												
Westerafdeeling van Borneo (het geheele gewest)	180	194	374	29 513	18 835	48 348	716	626	1 342	331	202	533
Totaal voor de Westerafdeeling van Borneo	180	194	374	29 513	18 835	48 348	716	626	1 342	331	202	533
ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO.												
Het geheele gewest, uitgezonderd de afdeeling Koetei en de Noordoostkust van Borneo *e)*	309	366	675	2 698	1 939	4 637	720	663	1 383	92	21	113
Afdeeling Koetei en de Noordoostkust van Borneo *f)*	234	99	333	2 017	520	2 537	246	170	416	94	6	100
Totaal voor de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	543	465	1 008	4 715	2 459	7 174	966	833	1 799	186	27	213

b) Voor een gedeelte bij benadering verkregen. *c)* De opneming heeft in dit gewest eerst in 1906 plaats gehad.
d) Hieronder niet begrepen de Chineesche mijnwerkers met hunne gezinnen.
e) Hieronder niet begrepen het zielental van de bewoners der landschappen Pasir en Kota Waringin en van de Dajaksche stammen Penjaboeng en Ot Moerang (in de Boven-Doesoen), in totaal geschat op 35 050 (waarvan 17 200 mannen).
f) Met inbegrip van de Dajaksche bevolking van de onderafdeelingen Koetei en Boven-Mahakam, maar niet van die der landschappen Sambalioeng, Goenoengtaboer en Boeloengan buiten de gouvernementsetablissementen te Tandjoengredeb en Tandjoengselor, in totaal geschat op 30 100, waarvan 15 200 mannen.

VAN 1905.			Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.									Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van:	
Inlanders.				Paarden,			Runderen.			Buffels,				
Geslacht		Totaal.		voor den arbeid										
M.	V.			onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	per-sonen.	goede-ren.
247 873	203 068	b) 450 941	91 188	1 100	6 806	7 906	2 328	11 874	14 202	636	6 750	7 386	3 650	3 584
247 873	203 068	b) 450 941	91 188	1 100	6 806	7 906	2 328	11 874	14 202	636	6 750	7 386	3 650	3 584
46 605	45 006	91 611	25 971	20	406	426	17 600	23 734	41 334	2 619	5 363	7 982	112	456
221 543	209 628	431 171	117 935	21	110	131	14 357	39 753	54 110	7 170	11 630	18 800	38	129
24 231	24 464	48 695	8 407	670	1 461	2 131	338	1 274	1 612	1 495	9 062	10 557	—	—
292 379	279 098	571 477	152 313	711	1 977	2 688	32 295	64 761	97 056	11 284	26 055	37 339	150	585
3 996	4 145	8 141	798	—	7	7	63	—	63	—	—	—	18	
9 691	10 431	20 122	2 933	2	3	5	38	—	38	—	—	—	4	—
5 167	5 233	10 400	2 830	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 310	5 089	10 399	1 629	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
22 186	22 067	44 253	5 356	—	—	—	—	1 058	1 058	—	3 505	3 505	—	10
						niet opgegeven.								
46 350	46 965	93 315	13 546	3	10	13	101	1 058	1 159	—	3 505	3 505	22	18
35 703	35 150	70 853	19 493	21	638	659	656	962	1 618	27	62	89	455	767
35 703	35 150	70 853	19 493	21	638	659	656	962	1 618	27	62	89	455	767
5 928	7 744	13 672	—	1	17	18	—	—	—	—	—	—	14	—
3 535	3 463	6 998	—	—	12	12	—	—	—	—	—	—	4	—
2 022	1 845	3 867	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—
938	848	1 786	—	—	9	9	—	2	2	—	—	—	—	—
4 007	3 851	7 858	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—
16 430	17 751	34 181	—	1	42	43	—	2	2	—	—	—	18	—
201 933	198 399	400 332	59 324	11	220	231	7 915	2 560	10 475	335	40	375	—	—
201 933	198 399	400 332	59 324	11	220	231	7 915	2 560	10 475	335	40	375	—	—
e) 331 465	e) 356 484	e) 687 949	137 237	398	1 317	1 715	2 184	2 300	4 484	5 122	5 546	10 668	558	952
f) 44 270	f) 40 313	f) 84 583	18 341	6	61	67	221	3	224	1 000	2	1 002	30	16
375 735	396 797	772 532	155 578	404	1 378	1 782	2 405	2 303	4 708	6 122	5 548	11 670	588	968

GEWESTEN EN AFDEELINGEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING											
	EUROPEANEN.			CHINEEZEN.			ARABIEREN.			ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.												
Makasser	519	544	1 063	2 864	1 893	4 757	109	62	171	72	23	95
Noorderdistricten	49	50	99	124	99	223	—	—	—	—	—	—
Zuiderdistricten	124	128	252	162	100	262	2	2	4	—	—	—
Oosterdistricten	34	21	55	74	28	102	16	7	23	16	3	19
Takalar	18	12	30	58	33	91	—	—	—	—	—	—
Saleier	12	16	28	78	19	97	1	2	3	7	—	7
Bima	26	9	35	86	38	124	94	93	187	—	—	—
Boni / Loewoe	niet opgegeven.											
Totaal Celebes en onderhoorigheden	782	780	1 562	3 446	2 210	5 656	222	166	388	95	26	121
MENADO.												
Menado	379	386	765	1 466	1 340	2 806	185	133	318	15	—	15
Tondano	70	55	125	223	211	434	2	—	2	—	—	—
Amoerang	52	41	93	197	223	420	21	25	46	—	—	—
Bolaang Mongondou	13	9	22	41	19	60	26	28	54	—	—	—
Gorontalo	113	71	184	1 422	296	1 718	191	136	327	20	7	27
Bwool	29	9	38	33	15	48	37	29	66	12	—	12
Sangi- en Talaud-eilanden	20	17	37	410	310	720	6	—	6	—	—	—
Midden-Celebes	niet opgegeven.											
Totaal Menado	676	588	1 264	3 792	2 414	6 206	468	351	819	47	7	54
AMBOINA.												
Amboina	438	511	949	370	189	559	173	165	338	51	15	66
Saparoea	133	184	317	48	—	48	10	9	19	5	—	5
Kajeli	1	—	1	56	—	56	—	—	—	—	—	—
Masarete	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ceram	46	32	78	8	3	11	28	12	40	1	1	2
Banda	342	373	715	157	41	197	228	218	446	4	—	4
Aroe-, Kei-, Tanimbar- en Zuidwestereilanden	124	47	171	445	37	482	20	12	32	1	—	1
Totaal Amboina	1 085	1 147	2 232	1 083	270	1 353	459	416	875	62	16	78
TERNATE.												
Eiland Ternate: Gebied van het landschap Ternate	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eiland Ternate: Gouvernementsgebied	157	237	394	437	284	721	166	120	286	12	—	12
Batjan	27	11	38	54	24	78	12	17	29	—	—	—
Noord-Nieuw-Guinea	10	9	19	7	—	7	—	—	—	—	—	—
West-Nieuw-Guinea	12	8	20	56	6	62	32	20	52	—	—	—
Halmahera	13	13	26	33	5	38	1	—	1	—	—	—
Soela-eilanden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banggai	niet opgegeven.											
Tomboekoe	idem.											
Tidore eilanden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kajoa eilanden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Makian eilanden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal Ternate	219	278	497	587	319	906	211	157	368	12	—	12
ZUID-NIEUW-GUINEA.												
Merauke (hoofdplaats)	25	10	35	44	11	55	—	—	—	4	—	4
Totaal Zuid-Nieuw-Guinea	25	10	35	44	11	55	—	—	—	4	—	4

g) Deze cijfers berusten op gissing. *h*) Voor zoover betreft de Ceramlaoet en Goram-eilanden berusten de cijfers op gissing.

VAN 1905.			Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. *a)*	STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.									Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van:	
INLANDERS.				PAARDEN,			RUNDEREN,			BUFFELS,				
Geslacht.		Totaal.		voor den arbeid										
M.	V.			onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	per-sonen.	goede-ren.
24 586	25 845	50 431	10 686	6	589	595	—	—	—	803	1 778	2 581	154	123
42 721	42 016	84 737	20 879	120	882	1 002	58	23	81	2 656	12 776	15 432	18	7
49 815	47 381	97 196	21 035	756	2 569	3 325	23	619	642	803	8 392	9 195	24	5
34 473	36 750	71 223	13 967	322	1 163	1 485	58	8	66	1 061	6 893	7 954	13	6
23 279	22 551	45 830	7 132	153	612	765	—	—	—	2 384	8 844	11 228	10	—
30 191	26 941	57 132	15 086	733	1 393	2 126	202	—	202	2 451	1 021	3 472	4	—
551	662	1 213	234	—	9	9	—	—	—	—	—	—	—	2
						niet opgegeven.								
205 616	**202 146**	**407 762**	**89 019**	**2 090**	**7 217**	**9 307**	**341**	**650**	**991**	**10 158**	**39 704**	**49 862**	**223**	**143**
23 041	22 670	45 711	6 512	222	1 922	2 144	469	3 293	3 762	—	—	—	197	516
40 168	39 524	79 692	16 135	216	2 353	2 569	683	5 797	6 480	—	—	—	245	2 576
31 373	31 662	63 035	12 764	964	3 938	4 902	1 975	6 686	8 661	—	—	—	196	1 639
13 277	14 177	27 454	8 446	1 748	1 172	2 920	1 226	484	1 710	1 316	294	1 610	—	2
37 760	41 281	79 041	14 684	4 270	3 213	7 483	4 351	915	5 266	3 043	3 341	6 384	177	240
7 204	6 484	13 688	4 202	353	242	595	287	—	287	135	—	135	—	—
59 679	59 763	119 442	20 093	1	97	98	374	273	647	—	—	—	6	128
						niet opgegeven.								
212 502	**215 561**	**428 063**	**82 836**	**7 774**	**12 937**	**20 711**	**9 365**	**17 448**	**26 813**	**4 494**	**3 635**	**8 129**	**821**	**5 101**
21 771	21 375	43 146	10 494	1	28	29	149	18	167	—	—	—	12	18
18 035	18 615	36 650	6 835	9	—	9	552	—	552	—	—	—	—	—
g) 3 627	*g)* 2 535	*g)* 6 162	*g)* 2 441	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
g) 2 582	*g)* 2 372	*g)* 4 954	*g)* 813	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
g) 34 315	*g)* 32 544	*g)* 66 859	*g)* 15 079	—	—	—	3	50	53	—	—	—	—	—
h) 11 511	*h)* 9 637	*h)* 21 148	*h)* 4 815	—	13	13	98	—	98	—	—	—	—	—
g) 57 380	*g)* 58 167	*g)* 115 547	*g)* 27 584	—	60	60	304	1 764	2 068	2 500	3 542	6 042	1	—
149 221	**145 245**	**294 466**	**68 061**	**10**	**101**	**111**	**1 106**	**1 832**	**2 938**	**2 500**	**3 542**	**6 042**	**13**	**18**
g) 3 965	*g)* 2 551	*g)* 6 516	*g)* 1 066	—	9	9	—	40	40	—	—	—	3	—
1 067	1 134	2 201	490	2	19	21	—	65	65	—	—	—	20	16
g) 4 101	*g)* 3 283	*g)* 7 384	*g)* 1 371	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	onbekend.		—	—	—	—	—	45	45	—	—	—	—	—
	idem.		—	—	—	—	—	49	49	—	—	—	—	—
g) 21 687	*g)* 19 365	*g)* 41 052	—	—	2	2	5	2	7	—	—	—	—	1
g) 3 923	*g)* 4 025	*g)* 7 948	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
g) 6 928	*g)* 6 652	*g)* 13 580	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
g) 6 752	*g)* 5 859	*g)* 12 611	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
g) 4 130	*g)* 4 066	*g)* 8 196	*g)* 952	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
g) 243	*g)* 233	*g)* 476	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
g) 3 331	*g)* 3 337	*g)* 6 668	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56 127	**50 505**	**106 632**	**3 879**	**2**	**30**	**32**	**5**	**201**	**206**	**—**	**—**	**—**	**23**	**17**
258	135	393	22	—	9	9	—	46	46	—	—	—	—	3
258	**135**	**393**	**22**	**—**	**9**	**9**	**—**	**46**	**46**	**—**	**—**	**—**	**—**	**3**

GEWESTEN EN AFDEELINGEN.	STERKTE DER BEVOLKING VOLGENS DE OPNEMING											
	EUROPEANEN.			CHINEEZEN.			ARABIEREN.			ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.		
	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.	Geslacht.		Totaal.
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.	
TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.												
Timor	67	57	124	661	520	1 181	111	68	179	7	1	8
Roti en Savoe	11	8	19	60	28	88	7	4	11	—	—	—
Soemba	14	17	31	129	83	212	75	41	116	—	—	—
Larantoeka	33	42	75	59	20	79	7	—	7	1	—	1
Totaal voor Timor en onderhoorigheden	125	124	249	909	651	1 560	200	113	313	8	1	9
BALI EN LOMBOK.												
Boeleleng	29	15	44	769	296	1 065	122	109	231	77	36	113
Djembrana	5	4	9	29	21	50	61	53	114	—	—	—
Lombok	38	28	66	486	206	692	176	183	359	30	—	30
Totaal voor Bali en Lombok	72	47	119	1 284	523	1 807	359	345	704	107	36	143

RECAPI

GEWESTEN.												
Sumatra's Westkust. Padangsche Benedenlanden	918	994	1 912	3 937	2 761	6 698	134	78	212	617	504	1 121
Sumatra's Westkust. Padangsche Bovenlanden	541	470	1 011	1 036	533	1 569	17	5	22	196	149	345
Tapanoeli	219	217	436	934	673	1 607	28	18	46	156	117	273
Benkoelen	223	125	358	1 748	588	2 336	14	10	24	35	1	36
Lampongsche districten	92	54	146	878	308	1 186	60	43	103	2	1	3
Palembang	414	264	678	7 404	1 844	9 248	1 241	1 712	2 953	143	73	216
Oostkust van Sumatra	1 703	964	2 667	92 646	6 590	99 236	81	8	89	10 715	4 769	15 484
Atjèh en onderhoorigheden	418	343	761	7 594	981	8 575	97	4	101	986	275	1 261
Riouw en onderhoorigheden	134	87	221	15 892	2 599	18 491	4	1	5	165	19	184
Banka	169	148	317	32 062	11 661	43 723	145	116	261	28	7	35
Billiton	83	53	136	1 756	766	2 522	12	4	16	3	—	3
Westerafdeeling van Borneo	180	194	374	29 513	18 835	48 348	716	626	1 342	331	202	533
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	543	465	1 008	4 715	2 459	7 174	966	833	1 799	186	27	213
Celebes en onderhoorigheden	782	790	1 572	3 446	2 210	5 656	222	166	388	95	26	121
Menado	676	588	1 264	3 792	2 414	6 206	468	351	819	47	7	54
Amboina	1 085	1 147	2 232	1 083	270	1 353	459	416	875	62	16	78
Ternate	219	278	497	587	319	906	211	157	368	12	—	12
Zuid-Nieuw-Guinea	25	10	35	44	11	55	—	—	—	4	—	4
Timor en onderhoorigheden	125	124	249	909	651	1 560	200	113	313	8	1	9
Bali en Lombok	72	47	119	1 284	523	1 807	359	345	704	107	36	143
Totaal voor de buitenbezittingen	8 631	7 362	15 993	211 260	56 996	268 256	5 434	5 006	10 440	13 898	6 230	20 128

[ING] VAN 1905.				Aantal op zich zelf gevestigde huisgezinnen. a)	STERKTE VAN DEN VEESTAPEL VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.									Aantal voertuigen, bestemd voor het vervoer van:	
[DE]	Inlanders.				Paarden,			Runderen,			Buffels,				
	Geslacht.		Totaal.		voor den arbeid										
Totaal.	M.	V.			onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	onge-schikt.	geschikt.	Totaal.	per-sonen.	goede-ren.
8	g) 68 987	g) 62 302	g)131 289	g)18 133	2 724	11 588	14 312	40	30	70	1 823	12 239	14 062	3	9
—	g) 27 325	g) 27 785	g) 55 110	g)10 804	1 455	6 157	7 612	307	—	307	456	12 920	13 376	—	—
—	g) 31 482	g) 29 917	g) 61 399	g) 5 819	—	2 438	2 438	—	16	16	—	1 196	1 196	4	25
1	g) 29 827	g) 28 844	g) 58 671	g) 4 941	—	26	26	30	2 714	2 744	—	139	139	—	6
9	g)157 621	g)148 848	g)306 469	g)39 697	4 179	20 209	24 388	377	2 760	3 137	2 279	26 494	28 773	7	40
113	56 590	60 966	117 556	28 295	2 559	977	3 536	17 579	7 817	25 396	1 741	733	2 474	322	75
—	13 146	13 477	26 623	5 892	—	696	696	—	9 614	9 614	—	6 430	6 430	28	1 237
30	192 978	183 605	376 583	91 197	1 826	10 403	12 229	10 716	61 320	72 036	5 397	54 256	59 653	307	271
143	262 714	258 048	520 762	125 384	4 385	12 076	16 461	28 295	78 751	107 046	7 138	61 419	68 557	657	1 583

PITULATIE.

1 121	200 273	193 215	393 488	16 853	252	2 297	2 549	15 706	26 794	42 500	9 522	21 498	31 020	1 168	1 901
345	453 611	448 482	902 093	18 593	1 705	11 899	13 604	20 989	72 014	93 003	21 960	85 472	107 432	1 784	2 341
273	206 747	204 192	410 939	73 607	8 452	7 258	15 710	13 464	2 926	16 390	30 928	8 998	39 926	318	994
36	103 275	98 240	201 515	33 463	23	616	639	4 879	6 733	11 612	5 198	3 604	8 802	737	2 348
3	79 888	75 192	155 080	18 878	50	851	901	1 058	1 762	2 820	4 005	7 224	11 229	308	3 074
216	398 739	384 520	783 259	121 053	27	874	901	5 756	6 790	12 546	10 548	15 856	26 404	901	2 531
5 484	247 873	203 068	450 941	91 188	1 100	6 806	7 906	2 328	11 874	14 202	636	6 750	7 386	3 650	3 584
1 261	292 379	279 098	571 477	152 314	711	1 977	2 688	32 295	64 761	97 056	11 284	26 055	37 339	150	585
184	46 350	46 965	93 315	13 546	3	10	13	101	1 058	1 159	—	3 505	3 505	22	18
35	35 703	35 150	70 853	19 493	21	638	659	656	962	1 618	27	62	89	455	767
3	16 430	17 751	34 181	—	1	42	43	—	2	2	—	—	—	18	—
533	201 933	198 399	400 332	59 324	11	220	231	7 915	2 560	10 475	335	40	375	—	—
213	375 735	396 797	772 532	155 578	404	1 378	1 782	2 405	2 303	4 708	6 122	5 548	11 670	588	968
121	205 616	202 146	407 762	89 019	2 090	7 217	9 307	341	650	991	10 158	39 704	49 862	223	143
54	212 502	215 561	428 063	82 836	7 774	12 937	20 711	9 365	17 448	26 813	4 494	3 635	8 129	821	5 101
78	149 221	145 245	294 466	68 061	10	101	111	1 106	1 832	2 938	2 500	3 542	6 042	13	18
12	56 127	50 505	106 632	3 879	2	30	32	5	201	206	—	—	—	23	17
4	258	135	393	22	—	9	9	—	46	46	—	—	—	—	3
9	157 621	148 848	306 469	39 697	4 179	20 209	24 388	377	2 760	3 137	2 279	26 494	28 773	7	40
143	262 714	258 048	520 762	125 384	4 385	12 076	16 461	28 295	78 751	107 046	7 138	61 419	68 557	667	1 583
20 128	3 702 995	3 601 557	7 304 552	1 182 788	31 200	87 445	118 645	147 041	302 227	449 268	127134	319 406	446 540	11 853	26 016

III. AANTOONING VAN HET ZIELENTAL OP DE GEWESTELIJKE EN AFDEELINGSHOOFDPLAATSEN VAN NEDERLANDSCH-INDIË VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

BUITENBEZITTINGEN.

GEWESTELIJKE EN AFDEELINGSHOOFD-PLAATSEN a).	Zielental.					
	Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.
Sumatra's Westkust.						
Padangsche Benedenlanden.						
Padang	1 789	83 337	5 136	210	968	91 440
Priaman	20	2 376	392	1	104	2 893
Painan	11	1 879	57	—	9	1 956
Ajerbangis	12	1 709	58	—	—	1 779
Padangsche Bovenlanden.						
Fort de Kock	258	1 439	347	—	195	2 239
Padangpandjang	207	1 318	340	8	34	1 907
Pajokoemboeh	22	1 304	427	7	12	1 772
Solok	64	1 234	106	—	39	1 443
Fort van der Capellen	22	623	47	1	30	723
Loeboeksikaping	9	194	1	—	1	205
Tapanoeli.						
Padang Sidimpoean	84	16 902	565	—	103	17 654
Siboga	41	2 871	149	—	24	3 085
Goenoengtoea	3	519	—	—	—	522
Sipirok	3	366	—	—	—	309
Panjaboengan	1	759	9	—	3	772
Kota Nopan	6	174	1	—	—	181
Natal	6	2 763	92	3	15	2 879
Taroetoeng	10	257	61	—	8	336
Benkoelen.						
Benkoelen	163	6 730	802	5	21	7 721
Mokko Mokko	7	1 714	8	—	—	1 729
Lais	1	515	2	—	—	518
Pasar Tais	2	179	4	—	—	185
Kepahiang	18	896	76	—	—	990
Mana	6	1 072	44	—	—	1 122
Bintoehan	2	860	96	—	3	961
Kroe	9	1 217	102	19	—	1 347

GEWESTELIJKE EN AFDEELINGSHOOFD-PLAATSEN a).	Zielental.					
	Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.
Lampongsche districten.						
Telokbetong	62	2 774	830	93	—	3 759
Tandjoengkarang	23	905	150	—	—	1 078
Goenoengsoegih	8	845	41	—	—	894
Menggalo	7	8 969	—	—	—	8 976
Soekodano	4	1 717	18	—	—	1 739
Kalianda	5	891	14	—	—	910
Koto Agoeng	11	960	104	—	—	1 075
Palembang.						
Palembang	372	50 703	7 304	2 420	186	60 985
Talangbetoetoe	4	320	6	—	—	330
Sekajoe	2	3 032	6	—	—	3 040
Tandjoengradja	5	1 246	—	—	—	1 251
Lahat	32	697	256	—	—	985
Tebingtinggi	11	1 149	165	—	3	1 328
Moearadoea	15	313	169	—	—	497
Djambi	38	7 860	539	533	25	8 995
Oostkust van Sumatra.						
Medan	954	3 191	6 397	43	3 665	14 250
Tandjoengpoera	51	2 501	938	4	118	3 612
Loeboekpakam	11	985	1 036	—	756	2 788
Tebingtinggi	27	5 852	968	1	166	7 014
Tandjoengbalai	59	1 700	1 971	—	60	3 790
Bengkalis	18	5 795	1 462	3	12	7 290
Atjèh en onderhoorigheden.						
Koeta Radja	290	2 099	1 025	10	280	3 704
Riouw en onderhoorigheden.						
Tandjoengpinang	128	1 461	2 406	2	91	4 088
Penoeba	3	91	7	—	—	101
Bojan	1	35	17	—	—	53
Tandjoengbalai	3	546	428	—	4	981
Rengat	8	353	105	—	14	480
Siantan	†	†	†	†	†	†

a) De namen der gewestelijke hoofdplaatsen zijn gespatieerd gedrukt.
b) Dit gewest is niet in afdeelingen maar in districten verdeeld.

GEWESTELIJKE EN AFDEELINGSHOOFDPLAATSEN *a*).	Zielental.					
	Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.
Banka. *b*)						
Muntok en de overige districtshoofdplaatsen te zamen	277	13 599	11 036	238	35	25 185
Billiton. *b*)						
Tandjoengpandan	81	3 786	1 015	16	2	4 900
Boeding	13	877	427	—	—	1 317
Manggar	26	796	499	—	—	1 321
Linggang	9	660	420	—	1	1 090
Dindang	7	912	161	—	—	1 080
Westerafdeeling van Borneo.						
Pontianak	223	13 278	7 085	212	186	20 984
Sintang	28	497	680	15	2	1 222
Sambas	20	11 080	860	97	39	12 096
Mampawa	4	1 876	1 360	—	99	3 339
Ngabang	2	1 408	294	—	—	1 704
Tajan	3	1 031	413	5	—	1 452
Sanggau	6	2 173	166	—	—	2 345
Koealakakap	4	330	539	11	—	884
Ketapang	1	71	223	—	—	295
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.						
Bandjermasin	455	12 684	2 581	910	78	16 708
Martapoera	17	3 894	155	232	—	4 298
Kendangan	24	4 008	38	—	—	4 070
Amoentai	35	2 540	33	—	—	2 608
Marabahan	2	2 077	—	—	—	2 079
Moearatewe	15	1 598	154	—	—	1 767
Sampit	6	3 301	201	48	—	3 556
Kota Baroe	13	1 023	531	66	35	1 668
Tanahgrogot	4	341	23	7	—	375
Samarinda	109	3 375	1 162	37	50	4 733
Koealakapoeas	†	†	†	†	†	†
Celebes en onderhoorigheden.						
Makasser	1 059	20 178	4 672	141	95	26 145
Maros	86	1 302	105	—	—	1 493
Bonthain	155	6 544	197	3	—	6 899
Sindjai	51	3 578	108	23	19	3 779
Takalar	28	555	10	—	—	593
Saleier	28	54 413	96	3	7	54 547
Bima	45	1 213	124	187	—	1 569
Pampanoea	†	†	†	†	†	†
Palopo	†	†	†	†	†	†

GEWESTELIJKE EN AFDEELINGSHOOFDPLAATSEN *a*).	Zielental.					
	Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.
Menado.						
Menado	576	6 669	2 784	300	15	10 344
Tondano	35	10 329	226	2	—	10 592
Amoerang	48	2 458	396	43	—	2 945
Kota Baroe	16	54	—	—	—	70
Gorontalo	145	5 247	606	327	27	6 352
Paleleh	6	3 168	48	66	12	3 300
Taroena	5	5 864	218	5	—	6 092
Donggala	†	†	†	†	†	†
Amboina.						
Amboina	879	6 567	539	277	66	8 328
Saparoea	229	2 053	48	19	5	2 354
Kajeli	2	445	56	23	—	526
Tifoe	3	540	—	—	—	543
Banda	677	3 051	92	306	4	4 130
Wahai	5	2 824	4	17	—	2 850
Toeal	14	689	67	32	—	802
Ternate en onderhoorigheden.						
Ternate	394	2 203	721	286	12	3 616
Laboeha	38	7 384	78	29	—	7 529
Senana	†	†	†	†	†	†
Galela	4	190	4	—	—	198
Banggai	†	†	†	†	†	†
Sakita	†	†	†	†	†	†
Manokoeari	8	104	7	—	—	119
Fakfak	16	603	48	26	—	693
Zuid-Nieuw-Guinea.						
Merauke	35	393	55	—	4	487
Timor en onderhoorigheden.						
Koepang	106	3 013	468	178	8	3 773
Baä (Roti)	18	969	86	10	—	1 083
Waingapoe	5	1 023	39	102	—	1 169
Larantoeka	42	4 573	42	7	1	4 665
Bali en Lombok.						
Singaradja	44	7 445	914	211	113	8 727
Negara	5	6 482	50	114	—	6 651
Mataram	28	272	—	—	—	300

IV. AANTOONING VAN DE VERDEELING VAN DE EUROPEESCHE EN MET DEZ

BUITEN

GEWESTEN.	EUROPEANEN EN MET DEZE																											
	EUROPA.																											
	Nederland.		Engeland.		België.		Frankrijk.		Spanje.		Portugal.		Zweden en Noorwegen.		Denemarken.		Duitschland.		Zwitserland.		Italië.		Oostenrijk-Hongarije.		Rusland.		Europeesch Turkije.	
	M. b)	V. c)	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M	V.	M	V.	M.	V
Sumatra's Westkust. Padangsche Benedenlanden	107	70	1	2	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	2	2	17	10	1	—	—	—	7	4	—	—	—	—
Sumatra's Westkust. Padangsche Bovenlanden.	106	32	1	2	7	1	4	—	—	—	—	1	1	—	1	—	29	6	4	—	—	—	3	1	—	—	—	—
Tapanoeli.	21	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	62	67	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Benkoelen	41	19	18	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	7	5	—	—	—	3	1	—	—	—	—
Lampongsche districten . .	24	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang	127	43	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	4	—	—	—	14	—	5	4	2	
Oostkust van Sumatra . .	778	242	40	10	7	—	10	7	—	—	—	—	4	1	9	4	180	40	38	10	4	3	15	2	3	1	—	—
Atjèh en onderhoorigheden	d)	d)	—	1	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	2	1	9	1	—	—	—	—	18	4	3	1	2	
Riouw en onderhoorigheden	43	9	—	—	4	3	2	—	2	1	—	—	—	—	—	—	6	—	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Banka	22	9	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Billiton	28	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo.	31	25	10	6	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	1	—	—	2	1	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	88	46	49	11	1	2	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	42	10	1	—	2	1	—	1	4	1	—	—
Celebes en onderhoorigheden	59	46	2	1	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	2	4	—	—	—	2	1	—	—	—	—
Menado	82	65	20	2	2	2	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	13	8	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—
Amboina.	79	37	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden	30	13	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	35	33	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok.	12	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen.	e) 1 723	e) 708	142	40	28	13	29	9	2	1	1	1	8	1	17	8	457	159	62	12	7	4	65	17	19	7	4	
	e) 2 431		182		41		38		3		2		9		25		616		74		11		82		26			
	e) 3 562																											

a) Hieronder ook begrepen de vrouwen en kinderen van tot het leger behoorende personen.
b) Personen van het mannelijk geslacht, onverschillig van welken leeftijd.
c) „ „ „ vrouwelijk „ „ „ „ „

A

DEZ GELIJKGESTELDE BEVOLKING NAAR HET GEBOORTELAND, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

ITE BEZITTINGEN.

	DEZ GELIJKGESTELDEN a) GEBOREN IN :																						Totaal.		GEWESTEN.
					AZIË.										AMERIKA.										
	Europeesch Turkije.		Roemenië, Montenegro en Griekenland.		Nederlandsch-Indië.		Armenië.		Perzië.		Japan.		Overig Azië.		Noord-		Zuid-		Afrika.		Australië.				
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
-	—	-	—	—	767	866	1	—	—	—	5	38	1	1	2	1	—	—	1	—	—	—	918	994	Padangsche Benedenlanden (Sumatra's Westkust.)
-	—	-	—	—	377	409	—	—	—	—	4	18	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	541	470	Padangsche Bovenlanden. (Sumatra's Westkust.)
-	—	-	—	—	133	132	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	219	217	Tapanoeli.
-	—	-	—	—	121	88	—	—	—	—	1	6	—	2	—	—	—	—	—	—	4	—	233	125	Benkoelen.
-	—	-	—	—	63	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92	54	Lampongsche districten.
	2	-	—	—	229	185	—	—	—	—	16	24	6	6	4	—	—	—	—	—	—	—	414	264	Palembang.
	—	-	1	—	514	302	2	--	1	—	70	333	13	5	3	2	9	2	1	—	1	—	1 703	964	Oostkust van Sumatra.
	2		14	—	d)	d)	—	—	—	—	5	72	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	59	84	Atjèh en onderhoorigheden.
-	—	-	—	—	67	58	—	—	—	—	5	15	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	134	87	Riouw en onderhoorigheden.
-	—	-	—	—	140	128	—	—	—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	169	148	Banka.
-	—	-	—	—	50	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	83	53	Billiton.
-	—	-	—	—	115	121	—	—	—	—	6	38	9	2	—	—	1	—	—	—	—	—	180	194	Westerafdeeling van Borneo.
1	—	-	—	—	323	362	—	—	—	—	5	29	10	2	14	—	2	—	—	—	—	—	543	465	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.
-	—	-	1	—	681	716	1	1	4	—	2	21	2	1	2	—	1	—	—	—	—	—	782	790	Celebes en onderhoorigheden.
-	—	-	—	—	545	504	—	—	—	—	2	7	4	—	—	—	—	—	—	—	1	—	676	588	Menado.
-	—	-	—	—	960	1 098	—	—	—	—	23	9	11	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1 085	1 147	Amboina.
-	—	-	—	—	173	259	—	—	—	—	2	4	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	219	278	Ternate en onderhoorigheden.
-	—	-	—	—	11	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	5	25	10	Zuid-Nieuw-Guinea.
-	—	-	—	—	77	89	—	—	—	—	—	1	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	125	124	Timor en onderhoorigheden.
-	—	-	—	—	43	42	—	—	10	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	47	Bali en Lombok.
7	4		16	—	e) 5 389	e) 5 460	4	1	15	—	149	628	73	19	36	3	16	3	3	2	7	5	8 631	7 362	
3	6		16		e) 10 849		5		15		777		92		39		19		5		12		15 993		
					e) 11 738										58				5		12				

d) Wegens onnauwkeurigheid der ontvangen gegevens niet ingevuld.
e) Hieronder niet begrepen de betrekkelijke cijfers voor Atjèh en onderhoorigheden (vergelijk noot d).

V. AANTOONING VAN DE BEROEPEN, BEDRIJVEN EN BEDIENINGEN, UITGEOEFEND DOOR EU

BUITENBE

GEWESTEN. NB. Onder I zijn aangeduid de uitkomsten voor de gewestelijke en afdeelingshoofdplaatsen, en onder II die voor de overige gedeelten van het gewest.		Rubriek A. Personen in 's lands burgerlijken dienst en door het Gouvernement bezoldigd.		Rubriek B. Personen door het Gouvernement benoemd of toegelaten, maar niet van landswege bezoldigd.		Rubriek C. Handelaren. Groothandelaren en hunne geëmployeerden.		Rubriek C. Handelaren. Kleinhandelaren en hunne geëmployeerden.		Rubriek D. Nijverheids-ondernemers. Fabrikanten met hunne geëmployeerden en werklieden.		Rubriek D. Nijverheids-ondernemers. Kleinindustrieelen met hunne geëmployeerden en werklieden.	
		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Sumatra's Westkust. Padangsche Benedenlanden	I	200	7	10	—	49	—	24	4	6	—	14	3
	II	12	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sumatra's Westkust. Padangsche Bovenlanden	I	111	2	2	—	—	—	4	—	1	—	5	1
	II	100	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—
Tapanoeli	I	43	—	1	—	5	—	1	—	—	—	—	—
	II	14	—	60	11	—	—	1	—	—	—	1	—
Benkoelen	I	36	—	1	—	7	—	2	1	2	—	—	—
	II	10	—	1	—	—	—	—	—	88	—	—	—
Lampongsche districten	I	48	—	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—
	II	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Palembang	I	82	1	2	—	7	—	11	—	68	—	2	3
	II	20	—	1	—	—	—	—	—	99	—	—	—
Oostkust van Sumatra	I	98	1	25	1	76	—	57	2	73	1	45	11
	II	35	—	10	—	9	—	2	—	160	—	16	1
Atjèh en onderhoorigheden	I	60	6	4	—	11	—	19	1	1	—	10	—
	II	88	—	2	—	21	—	17	1	58	—	4	—
Riouw en onderhoorigheden	I	36	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	II	4	—	—	—	—	—	—	—	22	—	—	—
Banka	I	80	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
	II	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Billiton	I	14	—	—	—	4	—	—	—	9	—	—	1
	II	1	—	—	—	—	—	—	—	28	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	I	38	1	—	—	10	—	3	—	—	—	—	—
	II	11	—	4	—	1	—	1	—	15	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	I	86	3	4	1	30	—	16	—	18	—	9	3
	II	39	—	10	—	3	—	2	—	150	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	I	144	9	8	2	63	—	9	—	1	—	9	6
	II	28	—	—	—	2	—	1	—	—	—	1	—
Menado	I	43	6	5	—	28	—	13	—	—	—	13	5
	II	52	—	6	6	28	—	11	2	60	—	7	1
Amboina	I	138	7	15	—	45	—	1	—	—	—	24	4
	II	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2
Ternate en onderhoorigheden	I	46	2	2	—	23	—	11	—	—	—	—	1
	II	2	—	7	—	3	—	6	—	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea	I	12	—	5	—	2	—	1	—	—	—	—	—
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	I	36	—	13	—	4	—	4	2	—	—	2	1
	II	4	—	1	13	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	I	27	—	—	—	12	—	4	—	—	—	2	—
	II	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen	I	1 378	46	99	4	380	—	181	10	180	1	135	39
	II	449	—	105	30	67	—	41	3	683	—	36	4
Algemeen totaal voor de buitenbezittingen		1 827	46	204	34	447	—	222	13	863	1	171	43

DOOR EUROPEANEN EN MET DEZEN GELIJKGESTELDEN, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

TEN BEZITTINGEN.

…eelen e …en en …n.	Rubriek E. Landbouwindustrieelen met hunne administrateurs en geëmployeerden. Suiker-ondernemingen.		Koffie-ondernemingen.		Tabaks-ondernemingen.		Andere cultuur-ondernemingen.		Rubriek F. Particuliere onderwijzers en onderwijzeressen. School-onderwijs.		Huis- en ander onderwijs.		Rubriek G. Personen in dienst bij inlandsche vorsten en hoofden.		Rubriek H. Personen, bedrijven uitoefenende welke niet onder eene der vorige groepen te brengen zijn.		Rubriek I. Gewezen landsdienaren, die een pensioen of onderstand genieten uit 's lands kas (daaronder ook gegageerde of onderstand genietende militairen).		Totaal der Europeanen die ter zake van eenig beroep, bedrijf of bediening in deze statistiek zijn begrepen.		Totaal volwassen mannelijke Europeanen in deze statistiek niet begrepen, als zijnde zonder beroep, bedrijf of bediening.	Totaal der getallen in de kolommen 32 en 34 vermeld.
V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		
13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.
3	—	—	—	—	—	—	4	—	—	20	—	1	—	—	47	39	105	—	459	74	38	497
—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	2	—	23	—	—	23
1	—	—	9	—	—	—	—	—	1	4	—	3	—	—	5	6	12	1	150	17	29	179
—	—	—	22	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	6	18	3	145	10	7	152
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	55	—	1	56
—	—	—	2	—	—	—	1	—	7	—	—	—	—	—	2	—	—	—	88	11	—	88
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	17	—	67	2	5	72
—	—	—	6	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	106	2	—	106
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4	—	59	—	2	61
—	—	—	11	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4	—	20	—	—	20
3	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	1	—	—	—	9	9	5	—	191	13	6	197
—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	129	2	1	130
11	—	—	—	—	13	—	1	—	—	—	—	2	3	—	31	79	29	7	451	104	8	459
1	—	—	34	—	448	—	11	—	—	1	—	2	2	—	—	76	13	—	740	80	3	743
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	—	110	7	1	111
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	11	16	14	—	216	17	—	216
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	8	—	50	—	2	52
—	—	—	—	—	—	—	20	—	—	—	—	—	1	—	6	—	2	—	55	—	—	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	3	3	85	10	—	85
—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	1	—	14
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	27	2	1	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	—	—	29
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	8	32	5	—	65	33	4	69
—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	41	—	2	43
3	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	9	8	19	2	196	17	15	211
—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	—	209	1	3	212
6	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	3	5	—	—	20	19	47	—	308	41	113	421
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	5	—	40	—	3	43
5	—	—	3	—	—	—	5	—	—	1	—	—	—	—	26	—	40	—	176	12	20	196
1	—	—	7	—	—	—	2	—	3	3	—	1	—	—	9	—	12	—	197	13	8	205
4	—	—	—	—	—	—	29	—	—	1	—	3	—	—	4	—	32	13	289	28	220	509
2	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	—	39	2	8	47
1	—	—	—	—	—	—	9	—	—	2	—	—	—	—	18	—	23	9	132	14	—	132
—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	25	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	21	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	22	16	6	5	89	24	4	93
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	6	13	—	6
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	3	2	—	—	49	3	4	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	11	—	—	11
39	—	—	16	—	13	—	65	—	2	30	4	15	3	—	215	216	358	40	3 029	401	473	3 502
4	—	—	82	—	449	—	71	1	10	6	—	3	5	—	42	101	93	4	2 133	152	35	2 168
43	—	—	98	—	462	—	136	1	12	36	4	18	8	—	257	317	451	44	5 162	553	508	5 670

GEWESTEN. N.B. Onder I zijn aangeduid de uitkomsten voor de gewestelijke en afdeelingshoofdplaatsen en onder II die voor de overige gedeelten van het gewest.		Rubriek A. Landbouwers (hetzij al dan niet tevens vermeld in eene der rubrieken C t/m K). Bezitters van of aandeelhebbenden in bouwgronden, tevens ploegvee bezittende. M.	V.	Bezitters … geen eigen ploegvee bezittende. M.	V.	Geen eigen bouwgrond bezittende maar werkzaam in het landbouwbedrijf, als: huurder of pachter. M.	V.	arbeider bij mede-inlanders. M.	V.	arbeider bij niet-inlanders (op particuliere ondernemingen). M.	V.	Totaal der kolommen 2 t/m 6. M.	V.	Rubriek B. Door of namens het Gouvernement aangestelde hoofden, ambtenaren en beambten voor zooveel nog in actieven dienst.	Rubriek C. Hoofden van desa's of kampongs, zoomede de nog in functie zijnde leden van het desabestuur, tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.	Rubriek C. niet reeds begrepen in kolom 7.	Rubriek D. Aangestelde of erkende geestelijken hetzij verbonden aan de missigit, hetzij eene andere geestelijke waardigheid bekleedende (uitgenomen de desapriesters), tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.	Rubriek D. niet reeds begrepen in kolom 7.	Rubriek E. Onderwijzers aan godsdienstscholen of aan gewone particuliere inlandsche scholen (voor zooveel niet reeds begrepen in rubriek D), tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.	Rubriek E. niet reeds begrepen in kolom 7.	Rubriek F. Handelaren waaronder tokohouders, waronghouders, rondventers, wisselaren, geldschieters, enz., tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7. M.	V.	Rubriek F. niet reeds begrepen in kolom 7. M.	V.	Rubriek … Eigenaren van vi… tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7. M.	V.
1.		2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.		16.		17.	
Padangsche Benedenlanden	I	5 163	3 828	20 160	18 608	656	733	1	—	—	—	25 980	23 169	370	165	384	150	80	264	91	143	35	3 325	666	—	—
	II	10 847	3 076	29 412	27 592	8 996	8 129	—	2	—	—	49 255	38 799	189	1 360	63	726	5	259	7	817	94	72	28	47	—
Padangsche Bovenlanden	I	4 403	4 025	25 711	23 188	—	—	21	—	—	—	30 135	27 213	427	942	8	109	—	420	6	525	4	557	48	9	3
	II	67 382	47 211	147 694	159 776	4 757	1 524	2 220	—	1 210	81	223 263	208,592	1 199	12 662	314	2 134	2 716	960	482	6 439	1 563	1 817	289	10 246	1 092
Tapanceli	I	5 327	1	20 978	1 015	1 141	1 332	73	66	—	—	27 519	2 414	383	1 378	100	68	53	165	5	609	50	965	86	98	3
	II	650	29	47 066	12 393	2 756	1 608	935	1 810	158	100	51 565	15 940	282	2 833	86	1 218	35	208	50	779	34	97	25	1 808	728
Lampongsche districten	I	a) 51		a) 3 523		—	—	a) 299		a) 190		a) 4 063		170	112	26	3	4	1	2	a) 56		a) 384		a) 1	
	II	a) 368		a) 47 026		—	—	a) 3 354		a) 1 126		a) 51 874		23	1 369	2	2	—	152	—	a) 361		a) 176		a) 8	
Benkoelen	I	a) 229		a) 844		—	—	—	—	—	—	a) 1 073		114	—	—	—	—	18	—	—		a) 25		—	
	II	a) 257		a) 996		—	—	—	—	—	—	a) 1 253		133	18	4	14	25	—	1	a) 1		a) 72		—	
Palembang	I	—	—	1 173	40	—	—	—	—	—	—	1 173	40	260	—	523	1	46	—	38	54	—	2 004	2 398	—	—
	II	11 318	4 636	138 450	55 198	3 331	1 046	8 999	885	—	—	162 098	61 765	462	3 892	1 598	1 006	595	132	401	1 163	71	3 391	424	4 775	104
Oostkust van Sumatra	I	a) —		a) 6 107		) 232		a) 346		a) 117		a) 6 802		380	5	20	7	31	—	33	a) 37		a) 632		—	
	II	1 425		99 798		2 245		6 418		38 945		148 831		444	2 330	802	324	84	31	235	535		2 676		1 006	
Atjèh en onderhoorigheden	I	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	59	—	—	—	4	—	—	—	—	84	32	—	—
	II	40 713	6 945	45 161	11 340	17 340	2 880	68 082	46 726	206	180	171 502	68 071	629	4 578	1 041	1 066	188	524	191	1 562	782	2 211	440	1 067	9
Riouw en onderhoorigheden	I	—		a) 20		—	—	a) 15		—		a) 35		246	1	1	—	—	—	—	a) 4		a) 10		—	
	II	—		7 805		—	—	1 614		a) 556		9 975		84	141	13	6	1	16	3	74		49		—	
Banka	I	—		—		—		a) 1 296		—		a) 1 296		260	9	21	30	19	41	9	a) 146		a) 186		—	
	II	—		—		—		12 951		—		12 951		32	61	140	172	60	—	34	41		70		—	
Billiton	I	—	—	908	395	—	—	—	—	—	—	908	395	40	—	22	—	26	27	—	—	—	228	40	—	—
	II	—	—	4 105	3 812	—	—	—	—	—	—	4 105	3 812	—	—	106	—	11	58	—	—	—	119	27	—	—
Westerafdeeling van Borneo	I	86	—	1 608	363	—	—	36	—	—	—	1 730	363	210	12	50	5	33	5	21	8	1	952	58	—	—
	II	4 788	—	93 179	23 364	53	28	1 513	2	1 387	2	100 920	23 396	127	2 508	394	330	92	91	69	1 651	19	2 220	42	50	—
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	I	1	—	2 569	1 194	310	314	330	423	—	—	3 210	1 931	413	57	76	25	28	1	9	112	60	807	450	—	—
	II	5	—	112 017	76 648	12 843	8 522	5 644	5 746	1 347	82	131 856	90 998	543	3 237	776	535	325	177	131	2 799	476	5 999	1 296	69	—
Celebes en onderhoorigheden	I	858	5	15 422	1 145	3 787	1	3 064	—	9	—	23 140	1 151	473	469	43	301	158	93	9	238	60	1 657	248	96	—
	II	11 316	165	31 334	488	12 459	—	9 024	—	331	—	64 464	653	196	1 179	125	812	212	124	15	1 604	13	2 221	403	217	1
Menado	I	a) 4 828		a) 16 666		a) 414		a) 2 523		a) 330		a) 24 761		402	2 082	53	51	23	164	23	a) 107		a) 210		a) 981	
	II	32 48		87 513		976		4 974		105		96 816		691	2 376	508	484	230	356	141	395		751		2 411	
Amboina	I	—		—		—		—		—		—		211	—	364	—	154	—	3	—		a) 218		—	
	II	—		—		—		—		a) 225		a) 225		459	—	827	—	47	—	10	—		138		—	
Ternate	I	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	14	—	67	5	24	—	95	1	5	—	—	—	—	—	—
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	—	203	—	264	—	49	—	—	1 625	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea (alleen de hoofdplaats Merauke)		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	146	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	—	—
Timor en onderhoorigheden	I																								Niet ing…	
	II																									
Bali en Lombok	I	697	—	150	—	250	—	168	—	18	—	1 283	—	159	54	26	1	3	—	13	—	—	223	357	—	—
	II	38 713	20	34 252	3 205	25 230	28 114	16 626	—	43	—	114 864	31 339	176	2 384	1 331	745	7	127	293	768	27	1 796	7 636	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen	I	16 536	7 859	88 693	45 948	6 144	2 380	3 693	489	27	—	115 093	56 676	4 790	5 291	1 741	751	757	1 200	267	1 709	210	10 804	4 388	203	6
	II	185 732	62 082	682 670	373 816	87 765	51 851	113 043	55 171	4 682	445	1 073 892	543 365	5 695	40 928	8 333	9 574	4 897	3 215	2 112	17 582	3 079	21 568	10 610	18 279	1 934
	I	a) 5 108		a) 27 160		a) 646		a) 4 479		a) 637		a) 38 030		—	—	—	—	—	—	—	a) 350		a) 1 665		a) 982	
	II	a) 5 298		a) 243 138		a) 3 221		a) 29 311		a) 40 957		a) 321 925		—	—	—	—	—	—	—	a) 1 407		a) 3 932		a) 3 425	
Algemeene totalen voor de buitenbezittingen		202 268	69 941	771 363	419 764	93 909	54 231	116 736	55 660	4 709	445	1 188 985	600 041	10 485	46 219	10 074	10 325	5 654	4 415	2 379	19 291	3 289	32 372	14 998	18 482	1 940
		a) 10 406		a) 270 298		a) 3 867		a) 33 790		a) 41 594		a) 359 955									a) 1 757		a) 5 597		a) 4 407	

a) Niet afzonderlijk opgegeven.

A

…EENINGEN, UITGEOEFEND DOOR INLANDERS (VOLWASSEN PERSONEN) VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

BUITENBEZITTINGEN.

G.		Rubriek H.				Rubriek J.				Rubriek K.				Rubriek L.		Rubriek M.				Rubriek N.				Rubriek O.				Totaal der inlanders, die ter zake van eenig beroep, bedrijf of bediening in deze statistiek zijn begrepen.		Aantal volwassen inlanders in deze statistiek niet begrepen als zijnde zonder beroep of bedrijf.		Totaal der getallen in de kolommen 32 en 33.	
…chrijvers,		Wagen en of karrevoerders en verhuurders (voor eigen rekening dit bedrijf uitoefenende),				Inlanders die van het transport te water een beroep maken (prauwenvoerders en verhuurders, voor eigen rekening dit bedrijf uitoefenende),				Inlanders die voor eigen rekening eenige ambachts- of fabriekmatige nijverheid uitoefenen,				Inlanders die zonder eigenlijken landbouw te drijven, uitsluitend of als hoofdmiddel van bestaan zich bezig houden met de z.g. inzamelende nijverheid (voor zoover hierbij de inzameling op den voorgrond treedt en de betrokkene dus niet reeds begrepen is in rubriek K).		Huisbedienden (daaronder ook te rangschikken koks, koetsiers, enz.)				In de rubrieken B t/m M niet begrepen beroepen, bedrijven, bedieningen, uitgeoefend door inlanders voor eigen rekening,				Inlanders in dienst van of als helpers van anderen werkzaam in de bij de voorgaande rubrieken bedoelde beroepen, bedrijven, ambachten, enz. (ambachtsgezellen, koelies, enz.),									
niet reeds begrepen in kolom 7.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.				bij Europeanen.		bij vreemde oosterlingen.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.							
M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
18.		19.		20.		21.		22.		23.		24.		25.		26.		27.		28.		29.		30.		31.		32.		33.		34.	
—	—	189	5	718	23	23	—	62	—	286	—	1 549	37	698	—	344	95	825	152	183	5	4 576	465	165	—	825	67	39 827	24 674	7 558	24 905	47 385	49 579
—	—	441	—	1	—	196	20	297	20	756	16	133	2	438	5	29	6	9	2	738	40	416	1	2 380	—	3 394	—	54 308	38 863	3 265	9 565	57 573	48 428
9	4	210	4	65	2	—	—	—	—	66	2	253	14	15	3	190	17	16	2	14	—	25	1	9	1	135	—	31 841	27 304	898	1 312	32 739	28 616
114	197	2 002	6	279	—	85	—	74	—	5 564	4 516	4 910	506	1 153	75	402	117	51	18	660	669	466	120	1 734	159	2 993	30	240 233	209 944	20 230	27 439	260 463	237 383
2	—	314	4	85	—	15	—	59	—	130	—	345	12	129	—	130	11	75	—	597	2	369	79	84	—	617	—	30 836	2 602	2 178	21 835	33 014	24 437
39	10	622	—	48	—	—	—	21	—	764	6	95	7	2 192	174	89	—	1	—	966	1	442	—	52	—	4	—	55 046	16 156	689	15 138	55 735	31 294
																												202	—			202	—
a) 2		a) 470		a) 22		—	—	a) 6		a) 151		a) 60		a) 56		a) 96		—	—	—		a) 139		a) 28		a) 467		a) 5 295 25	—	a) 1 533		a) 6 828 25	—
a) 4		a) 798		a) 8		—	—	—		a) 514		a) 4 900		a) 178		a) 20		—	—	a) 568		a) 8		a) 915		a) 453		a) 57 621 114	—	a) 7 739		a) 65 360 114	—
—		a) 141		a) 134		a) 88		a) 6		a) 102		a) 239		a) 25		a) 53		a) 35		—	—	a) 113		—	—	a) 73		a) 1 776 163	—	a) 2 392		a) 4 168 163	—
—		a) 78		a) 94		a) 1		—		a) 37		a) 117		—		a) 35		a) 30		—	—	—		—	—	a) 40		a) 1 641		a) 376		a) 2 017	
—	—	—	—	47	—	—	—	1 043	—	79	—	1 287	3 395	7	—	64	14	24	—	26	—	—	—	22	—	9 617	—	16 133	5 847	1 798	11 224	17 931	17 071
622	—	2 325	—	235	—	478	—	1 097	—	2 095	—	5 402	3 843	2 444	344	66	43	—	—	3 534	32	18	—	1 281	—	4 126	398	182 555	66 817	9 345	68 617	191 900	135 434
																												464	—			464	—
a) 2		a) 40		a) 270		a) 8		a) 8		a) 74		a) 167		a) 187		a) 787		a) 57		—		a) 485		a) 4		a) 67		a) 9 464 1 565	—	a) 589		a) 10 053 1 565	—
11		242		1 191		78		111		2 205		1 522		4 935		1 353		74		1 267		4 051		84		3 238		a) 167 993		11 279		a) 179 272	
—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	26	—	3	—	183	147	13	8	—	—	10	2	—	—	278	—	664	189	30	475	694	664
135	6	246	—	71	—	750	—	229	—	1 892	1 693	3 216	3 998	2 643	408	226	140	113	77	730	90	1 712	175	2 800	283	2 351	99	186 458	73 414	28 293	26 628	214 751	100 042
																												247	—			247	—
—		—		—		—		a) 5		a) 2		a) 27		—		a) 34		a) 5		a) 15		a) 70		a) 15		a) 70		a) 256 101	—	a) 53		a) 309 101	—
—		—		—		23		72		303		232		922		29		1		89		3 563		70		1 360		a) 16 203 6 309	—	2 290		a) 18 493 309	—
—		a) 13		a) 92		—		a) 44		a) 29		a) 241		a) 13		a) 81		a) 53		a) 22		a) 626		—		a) 758		a) 3 390 266	—	a) 236		a) 3 626 266	—
—		48		117		10		38		139		249		124		3		4		15		979		38		523		a) 15 058		847		a) 15 905	
—	—	—	—	—	—	—	—	142	—	—	—	281	132	—	—	40	24	34	16	—	—	527	—	—	—	905	—	3 153	607	401	—	3 554	607
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	220	30	—	—	—	—	—	—	—	—	663	—	—	—	460	—	5 684	3 869	451	—	6 135	3 869
—	—	—	—	—	—	4	3	798	—	—	—	412	89	379	—	123	113	36	27	12	—	127	5	—	—	1 340	155	6 211	810	915	1 914	7 126	2 724
—	—	—	—	—	—	220	221	154	140	1 105	43	1 667	450	1 948	77	8	3	34	6	1 096	—	689	284	839	—	1 925	10 812	110 247	35 210	12 937	44 873	123 184	80 083
—	—	5	—	9	1	66	—	26	—	376	—	377	54	338	—	313	229	62	24	6	—	315	69	74	—	2 893	1	8 876	2 759	867	7 738	9 743	10 497
2	—	77	—	74	2	2 132	—	223	—	8 624	6 474	6 890	8 738	10 419	186	114	104	5	1	3 386	—	3 047	236	38	—	7 669	2	168 073	101 563	30 852	114 488	198 925	216 051
77	1	7	—	172	—	105	—	337	1	311	—	436	1 478	114	—	120	53	47	28	219	3	1 063	1 548	747	—	4 728	400	32 574	4 908	2 702	18 463	35 276	23 371
128	—	—	—	—	—	268	—	2 479	—	1 389	—	1 091	682	602	56	49	19	75	81	1 056	25	6 276	804	1 054	—	6 135	3 884	84 068	6 582	7 671	44 623	91 739	51 205
																												501	—			501	—
—		a) 1 146		a) 14		a) 19		a) 16		a) 579		a) 671		a) 44		a) 183		a) 43		a) 37		a) 344		a) 14		a) 180		a) 26 466 1 570	—	a) 14 156		a) 40 622 1 570	—
271		162		96		338		157		1 841		1 074		2 291		366		662		2 743		14 024		6 100		2 943		a) 119 451 732	—	30 057		a) 149 508 732	—
—		—		—		—		—		—		a) 3998		a) 1 634		a) 166		a) 70		—		a) 452		—		a) 289		a) 6 827 1 343	—	a) 1 875		a) 8 702 1 343	—
—		—		—		—		—		—		3 388		2 925		2		—		—		3 822		—		42		a) 10 542		41 663		a) 52 205	
—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	163	—	574	—	28	19	12	19	—	—	78	—	—	—	1 630	—	2 706	38	634	—	3 340	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 000	—	—	—	—	—	—	—	5 700	—	—	—	4 425	—	22 292	—	5 000	—	27 292	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	10	1	—	—	—	1	4	—	—	75	1	236	20	3	99	239	119
…vuld wegens gemis aan eenigszins betrouwbare gegevens.																																	
—	—	—	—	63	—	—	—	40	—	11	—	140	1	51	—	66	37	5	5	—	—	179	58	—	—	632	102	2 883	560	1 121	2 651	4 004	3 211
36	—	120	—	331	1	7	—	672	—	4 315	—	2 599	345	1 026	—	54	16	33	12	691	—	2 025	461	125	—	1 836	182	127 079	39 992	16 259	67 088	143 338	107 080
88	5	725	13	1 178	26	213	3	2 507	1	1 259	2	5 269	5 212	2 308	3	1 612	769	1 150	281	1 057	10	7 270	2 231	1 051	1	23 675	726	178 509	70 318	19 105	90 616	197 614	160 934
…076	213	5 833	6	1 039	3	4 136	221	5 246	160	26 504	12 748	26 223	18 601	32 865	1 325	1 037	448	321	197	12 857	857	21 454	2 081	10 303	442	35 318	15 407	1 241 076	592 410	134 992	418 459	1 376 068	1 010 869
a) 4		a) 1 810		a) 532		a) 115		a) 85		a) 937		a) 5 403		a) 1 959		a) 1 400		a) 263		a) 74		a) 2 229		a) 61		a) 1 904		a) 53 474		a) 20 834		a) 74 308	
a) 286		a) 1 328		a) 1 506		a) 450		a) 378		a) 5039		a) 11 482		a) 11 375		a) 1 808		a) 771		a) 4 682		a) 26 447		a) 7 207		a) 8 599		a) 388 509		a) 94 251		a) 482 760	
164	218	6 558	19	2 217	29	4 349	224	7 753	161	27 763	12 750	31 492	23 813	35 173	1 328	2 649	1 217	1 471	478	13 914	867	28 724	4 312	11 354	443	58 993	16 133	1 419 585	662 728	154 097	509 075	1 573 682	1 171 803
a) 290		a) 3138		a) 2 038		a) 565		a) 463		a) 5 976		a) 16 885		a) 13 334		a) 3 208		a) 1 034		a) 4 756		a) 28 676		a) 7 268		a) 10 503		a) 441 983		a) 115 085		a) 557 068	

VII. AANTOONING VAN DE BEROEPEN, BEDRIJVEN EN BEDIENINGEN, UITGEOEFEND DOOR VREEMDE OOSTERLINGEN (VOLWASSEN PERSONEN) VOLGENS DE OPNEMING VAN
BUITENBEZITTINGEN.

GEWESTEN. N.B. Onder I zijn aangeduid de uitkomsten voor de gewestelijke en afdeelingshoofdplaatsen en onder II die voor de overige gedeelten van het gewest.

Rubriek A. Landbouwers (hetzij al dan niet tevens vermeld in eene der rubrieken C t/m K). Kol. 2–3: Bezitters van of aandeelhebbenden in bouwgronden, (2) tevens ploegvee bezittende, (3) geen eigen ploegvee bezittende. Kol. 4–6: Geen eigen bouwgrond bezittende maar werkzaam in het landbouwbedrijf, als: (4) huurder of pachter; arbeider bij (5) mede vreemde oosterlingen, (6) niet vreemde oosterlingen (op particuliere ondernemingen). (7) Totaal der kolommen 2 t/m 6.
Rubriek B. (8) Door of namens het Gouvernement aangestelde hoofden, ambtenaren en beambten voor zooveel nog in actieven dienst.
Rubriek C. Hoofden van desa's of kampongs, zoomede de nog in functie zijnde leden van het desabestuur: (9) tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7; (10) niet reeds begrepen in kolom 7.
Rubriek D. Aangestelde of erkende geestelijken hetzij verbonden aan de missigit, hetzij eene andere geestelijke waardigheid bekleedende (uitgenomen de desapriesters): (11) tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7; (12) niet reeds begrepen in kolom 7.
Rubriek E. Onderwijzers aan godsdienstscholen of aan gewone particuliere inlandsche scholen (voor zooveel niet reeds begrepen in rubriek D): (13) tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7; (14) niet reeds begrepen in kolom 7.

Gewesten		2. M.	2. V.	3. M.	3. V.	4. M.	4. V.	5. M.	5. V.	6. M.	6. V.	7. M.	7. V.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Padangsche Benedenlanden	I	49	4	9	—	—	—	—	—	—	—	58	4	16	—	8	—	—	—	2
	II	—	1	6	—	11	—	—	—	—	—	17	1	1	—	—	—	—	—	—
Padangsche Bovenlanden	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	1
	II	—	—	—	—	2	—	2	—	1	—	5	—	1	—	—	—	—	—	—
Tapanoeli	I	—	—	5	—	6	2	—	—	1	—	12	2	4	—	2	—	—	—	—
	II	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—
Lampongsche districten	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—
	II	—		a) 2		—	—	—	—	a) 17		a) 19		—	—	—	—	—	—	—
Benkoelen	I	a) 219		a) 4		—	—	—	—	—	—	a) 223		5	—	—	—	—	—	—
	II	—		—		—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—
Palembang	I	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	9	—	11	—	41	—	6	—	7
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	4	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	I	—		a) 461		a) 2 213		a) 438		a) 664		a) 3 776		23	1	9	—	7	—	18
	II	—		a) 658		a) 2 008		a) 1 240		a) 68 359		a) 72 265		20	4	4	1	—	1	7
Atjèh en onderhoorigheden	I	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	14	—	3	—	—	—	—	—	—
	II	49	—	21	—	95	—	7	—	69	—	241	—	32	1	4	—	2	—	4
Riouw en onderhoorigheden	I	—		—		a) 12		a) 11		a) 7		a) 30		12	—	—	—	—	—	6
	II	—		a) 669		a) 997		a) 60		a) 6 157		a) 7 883		2	—	134	—	—	—	1
Banka	I	—		—		—		a) 1 599		—		a) 1 599		40	—	2	—	11	8	33
	II	—		—		—		a) 3 380		—		a) 3 380		32	1	34	—	7	13	16
Billiton	I	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	20	—	5	—	—	—	—	—	4
	II	—	—	27	—	—	—	—	—	—	—	27	—	8	—	—	—	—	—	7
Westerafdeeling van Borneo	I	6	—	282	116	108	—	41	—	22	153	459	269	34	3	2	1	5	1	42
	II	81	4	3 962	1 095	419	72	979	—	953	473	6 394	1 644	72	18	5	15	8	2	53
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	I	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	—	25	—	1	—	3	—	1
	II	—	—	50	1	8	3	—	—	57	—	115	4	5	4	3	—	1	—	2
Celebes en onderhoorigheden	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	1	—	—	—	1
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Menado	I	—		a) 3		—		a) 5		—		a) 8		9	—	3	—	—	—	—
	II	—		—		a) 1		—		a) 1		a) 2		7	—	—	—	—	—	—
Amboina	I	—		—		—		—		—		—		5	—	2	—	—	—	2
	II	—		—		—		—		—		—		—	—	—	—	—	—	—
Ternate	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea (alleen de hoofdplaats Merauke)		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	3	—	—	—	4
	II	21	—	15	—	—	—	—	—	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	I	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	4	—	6	—	2	—	1	—	—
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen	I	55	4	334	116	127	2	41	—	23	153	580	275	223	4	80	1	33	9	121
	II	151	5	4 081	1 096	538	76	988	—	1 082	473	6 840	1 650	182	28	188	16	18	16	90
„ „ „ „	I	a) 219		a) 468		a) 2 225		a) 2 053		a) 671		a) 5 636		—	—	—	—	—	—	—
	II	—		a) 1 329		a) 3 006		a) 4 680		a) 74 534		a) 83 549		—	—	—	—	—	—	—
Algemeene totalen voor de buitenbezittingen		206	9	4 415	1 212	665	78	1 029	—	1 105	626	7 420	1 925	405	32	268	17	51	25	211
		a) 219		a) 1 797		a) 5 231		a) 6 733		a) 75 205		a) 89 185								

Rubriek F. Handelaren waaronder tokohouders, waronghouders, rondventers, wisselaren, geldschieters, enz.: (15) tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7; (16) niet reeds begrepen in kolom 7.
Rubriek G. Eigenaren van vischvijvers: (17) tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7; (18) niet reeds begrepen in kolom 7.
Rubriek H. Wagen en/of karrevoerders en verhuurders (voor eigen rekening dit bedrijf uitoefenende): (19) tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7; (20) niet reeds begrepen in kolom 7.
Rubriek J. Vreemde oosterlingen die van het transport te water een beroep maken (prauwenvoerders en verhuurders, voor eigen rekening dit bedrijf uitoefenende): (21) tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7; (22) niet reeds begrepen in kolom 7.
Rubriek K. Vreemde oosterlingen die voor eigen rekening eenige ambachts- of fabriekmatige nijverheid uitoefenen: (23) tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7; (24) niet reeds begrepen in kolom 7.

Gewesten		15. M.	15. V.	16. M.	16. V.	17. M.	17. V.	18. M.	18. V.	19. M.	19. V.	20. M.	20. V.	21. M.	21. V.	22. M.	22. V.	23. M.	23. V.	24. M.	24. V.
Padangsche Benedenlanden	I	31	—	707	—	—	—	—	—	3	—	80	—	—	—	1	—	2	—	122	—
	II	—	—	132	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	1	—	—	—	13	—
Padangsche Bovenlanden	I	—	—	152	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	78	1
	II	—	—	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59	—
Tapanoeli	I	1	—	161	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	70	2
	II	2	—	9	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Lampongsche districten	I	—	—	a) 187		—	—	—	—	—	—	a) 1		—		—		—		a) 108	
	II	—	—	a) 5		—	—	—	—	—	—	—		—		—		—		a) 6	
Benkoelen	I	a) 40		a) 123		—	—	—	—	—	—	—		—		—		a) 1		a) 28	
	II	—		a) 75		—	—	—	—	—	—	a) 4		—		—		—		a) 115	
Palembang	I	—	—	1 149	3	—	—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	—	—	110	—
	II	—	—	75	2	—	—	—	—	1	—	19	—	—	—	—	—	—	—	15	—
Oostkust van Sumatra	I	a) 157		a) 2 480		—		—		a) 38		a) 476		—		a) 3		a) 170		a) 1 339	
	II	a) 1 172		a) 1 324		a) 1		—		—		a) 10		a) 30		a) 10		a) 183		a) 936	
Atjèh en onderhoorigheden	I	—	—	184	3	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	116	—
	II	296	—	714	12	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	56	—	17	—	883	—
Riouw en onderhoorigheden	I	a) 3		a) 208		—		—		—		a) 19		a) 1		a) 181		—		a) 98	
	II	a) 1		a) 475		—		—		—		—		a) 5		a) 399		a) 76		a) 158	
Banka	I	a) 28		a) 375		—		—		a) 2		a) 44		a) 1		a) 57		a) 1		a) 537	
	II	a) 2		a) 116		—		—		—		a) 43		a) 4		a) 18		a) 1		a) 335	
Billiton	I	—	—	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	29	—
	II	—	—	141	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79	—
Westerafdeeling van Borneo	I	88	—	1 322	132	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	12	—	4	220	372	—
	II	212	3	1 028	109	63	—	—	—	—	—	—	—	1	—	6	196	18	312	513	8
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	I	—	—	787	8	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	150	1
	II	—	—	379	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	4
Celebes en onderhoorigheden	I	—	—	229	2	—	—	3	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	108	—
	II	—	—	78	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—
Menado	I	a) 18		a) 174		—		—		a) 8		—		—		—		—		—	
	II	—		a) 681		—		—		—		—		—		—		a) 1		a) 116	
Amboina	I	—		a) 494		—		—		—		—		—		—		—		a) 103	
	II	—		—		—		—		—		—		—		—		—		—	
Ternate	I	—	—	407	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—
	II	—	—	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea (alleen de hoofdplaats Merauke)		—	—	13	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	I	—	—	268	163	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	45	—
	II	36	—	198	68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	I	—	—	326	4	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	4	—	—	—	63	—
	II	—	—	62	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	2	—	—	—	10	—
Totalen voor de buitenbezittingen	I	120	—	5 786	316	—	—	19	—	7	—	122	—	—	—	27	—	6	220	1 273	4
	II	546	3	2 906	210	63	—	—	—	2	—	36	—	1	—	65	196	35	312	1 667	12
„ „ „ „	I	a) 246		a) 4 041		—		—		a) 48		a) 540		a) 2		a) 241		a) 172		a) 2 213	
	II	a) 1 175		a) 2 674		a) 1		—		—		a) 57		a) 39		a) 427		a) 261		a) 1 666	
Algemeene totalen voor de buitenbezittingen		666	3	8 692	526	63	—	19	—	9	—	158	—	1	—	92	196	41	532	2 940	16
		a) 1 421		a) 6 715		a) 1		a) —		a) 48		a) 597		a) 41		a) 668		a) 433		a) 3 879	

a) Niet afzonderlijk opgegeven.

A

…DIENINGEN, UITGEOEFEND DOOR VREEMDE OOSTERLINGEN (VOLWASSEN PERSONEN) VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

BUITENBEZITTINGEN.

…briek G.		Rubriek H.				Rubriek J.				Rubriek K.				Rubriek L.		Rubriek M.				Rubriek N.				Rubriek O.									
…van vischvijvers,		Wagen en/of karrevoerders en verhuurders (voor eigen rekening dit bedrijf uitoefenende),				Vreemde oosterlingen die van het transport te water een beroep maken (prauwenvoerders en verhuurders, voor eigen rekening dit bedrijf uitoefenende),				Vreemde oosterlingen die voor eigen rekening eenige ambachts- of fabriekmatige nijverheid uitoefenen,				Vreemde oosterlingen die zonder eigenlijken landbouw te drijven, uitsluitend of als hoofdmiddel van bestaan zich bezig houden met de z.g. inzamelende nijverheid (voor zoover hierbij de inzameling op den voorgrond treedt en de betrokkene dus niet reeds begrepen is in rubriek K).		Huisbedienden (daaronder ook te rangschikken koks, koetsiers, enz.),				In de rubrieken B t/m M niet begrepen beroepen, bedrijven, bedieningen, uitgeoefend door vreemde oosterlingen voor eigen rekening.				Vreemde oosterlingen in dienst van of als helpers van anderen werkzaam in de bij de voorgaande rubrieken bedoelde beroepen, bedrijven, ambachten, enz. (ambachtsgezellen, koelies, enz.),				Totaal der vreemde oosterlingen, die ter zake van eenig beroep, bedrijf of bediening in deze statistiek zijn begrepen.		Aantal volwassen vreemde oosterlingen in deze statistiek niet begrepen als zijnde zonder beroep of bedrijf.		Totaal der getallen in de kolommen 32 en 33.	
niet reeds begrepen in kolom 7.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.				bij Europeanen.		bij vreemde oosterlingen.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.		tevens uit eenigen hoofde reeds begrepen in kolom 7.		niet reeds begrepen in kolom 7.							
M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
18.		19.		20.		21.		22.		23.		24.		25.		26.		27.		28.		29		30.		31.		32.		33.		34.	
—	—	3	—	80	—	—	—	1	—	2	—	122	—	—	—	—	2	19	—	1	—	412	—	—	—	302	—	1 727	6	992	1 437	2 719	1 443
—	—	1	—	3	—	—	—	1	—	—	—	13	—	—	—	—	—	5	1	—	—	7	—	—	—	128	—	307	2	19	112	326	114
—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	78	1	—	—	1	—	14	—	—	—	50	—	—	—	140	—	448	1	177	232	625	233
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59	—	—	—	5	—	14	—	—	—	3	—	—	—	71	—	200	—	16	42	216	42
—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	70	2	—	—	—	—	8	—	1	—	56	—	—	—	166	—	482	4	7	93	489	97
—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	1	—	—	1	—	1	—	—	—	2	—	21	2	1	4	22	6
																												4	—			4	—
—	—	—	—	a) 1		—		—		—		a) 108		—	—	a) 1		—		—		a) 9		—		a) 363		a) 669		a) 196		a) 865	
—	—	—	—	—		—		—		—		a) 6		—	—	—		—		—		—		—		a) 1		a) 31		a) 2		a) 33	
																												5	—			5	—
—	—	—	—	—		—		—		a) 1		a) 28		—	—	a) 1		a) 1		—		—		—		a) 131		a) 507		a) 197		a) 704	
—	—	—	—	a) 4		—		—		—		a) 115		—	—	a) 1		—		—		a) 122		—		a) 864		a) 1 181		a) 2		a) 1 183	
—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	—	—	110	—	—	—	1	—	8	—	—	—	48	—	—	—	3 598	—	5 014	3	314	2 020	5 328	2 023
—	—	1	—	19	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	9	—	—	—	—	—	7	—	—	—	266	—	397	2	2	105	399	107
																												57	—			57	—
—		a) 38		a) 476		—		a) 3		a) 170		a) 1 339		a) 224		a) 128		a) 534		—		a) 354		a) 64		a) 4 065		a) 13 379		a) 918		a) 14 297	
																												31	—			31	—
—		—		a) 10		a) 30		a) 10		a) 183		a) 936		a) 4 295		a) 744		a) 263		a) 397		a) 895		a) 67		a) 2 761		a) 83 503		a) 816		a) 84 319	
—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	116	—	6	—	12	—	25	10	—	—	22	—	—	—	400	—	786	13	129	155	915	168
—	—	—	—	9	—	—	—	56	—	17	—	883	—	2	—	67	—	60	11	1	—	859	—	2	—	2 709	3	5 642	26	125	206	5 767	232
																												18	—			18	—
—		—		a) 19		a) 1		a) 181		—		a) 98		a) 2		a) 19		a) 77		—		a) 163		—		a) 196		a) 993		a) 221		a) 1 214	
																												137	—			137	—
—		—		—		a) 5		a) 399		a) 76		a) 158		a) 262		a) 28		a) 349		—		a) 207		—		a) 2 518		a) 12 277		a) 235		a) 12 512	
																												86	—			86	—
—		a) 2		a) 44		a) 1		a) 57		a) 1		a) 537		a) 4		a) 71		a) 1		a) 2		a) 817		—		a) 1 786		a) 5 291		a) 648		a) 5 939	
																												89	—			89	—
—		—		a) 43		a) 4		a) 18		a) 1		a) 335		a) 384		a) 3		—		a) 2		a) 12 753		a) 192		a) 1 158		a) 18 190		a) 1 872		a) 20 062	
—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	29	—	—	—	1	—	30	—	—	—	6	—	—	—	246	—	424	—	109	—	533	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79	—	—	—	—	—	6	—	—	—	11	—	—	—	450	—	729	—	101	—	830	—
16	—	—	—	—	—	—	—	12	—	4	220	372	—	32	—	8	—	25	6	1	—	252	91	23	—	5 196	24	7 777	522	244	1 038	8 021	1 560
—	—	—	—	—	—	1	—	6	196	18	312	513	8	50	2	9	—	1	2	9	2	511	2	141	2	2 494	79	11 144	2 042	687	4 514	11 831	6 556
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	150	1	4	—	4	—	47	62	—	—	39	—	—	—	1 174	—	2 240	71	318	1 255	2 558	1 326
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	4	31	—	16	4	10	—	6	—	169	2	30	—	698	—	1 518	28	113	435	1 631	463
3	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	108	—	—	—	—	—	1	—	—	—	166	5	—	—	1 087	—	1 607	7	200	40	1 807	47
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	2	—	—	—	16	—	—	—	88	—	188	5	8	16	196	21
																												12	—			12	—
—		a) 8		—		—		—		—		—		—		—		—		—		a) 15		—		—		a) 197		a) 1 510		a) 1 707	
																												7	—			7	—
—		—		—		—		—		a) 1		a) 116		—		a) 8		a) 8		—		a) 14		—		a) 1 069		a) 1 898		a) 142		a) 2 040	
																												9	—			9	—
—		—		—		—		—		—		a) 103		—		—		—		—		—		—		—		a) 597		a) 98		a) 695	
—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—		—	
—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	141	—	573	—	26	—	599	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	—	—	—	48	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	—	40	1	—	6	40	7
—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	332	163	69	176	401	339
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	247	75	14	76	261	151
—	—	—	—	3	—	—	—	4	—	—	—	63	—	—	—	2	—	5	2	—	—	175	—	—	—	506	—	1 097	6	36	444	1 133	450
—	—	—	—	3	—	—	—	2	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	112	—	193	—	5	24	198	24
19	—	7	—	122	—	—	—	27	—	6	220	1 273	4	54	—	29	2	182	80	3	—	1 226	96	23	—	12 983	24	22 738	797	2 621	6 896	25 359	7 693
—	—	2	—	36	—	1	—	65	196	35	312	1 667	12	96	9	108	5	98	14	17	2	1 586	4	173	2	7 018	82	20 898	2 182	1 091	5 534	21 989	7 716
—		a) 48		a) 540		a) 2		a) 241		a) 172		a) 2 213		a) 230		a) 220		a) 613		a) 2		a) 1 358		a) 64		a) 6 541		a) 21 633		a) 3 788		a) 25 421	
—		—		a) 57		a) 39		a) 427		a) 261		a) 1 666		a) 4 941		a) 784		a) 620		a) 399		a) 13 991		a) 259		a) 8 371		a) 117 080		a) 3 069		a) 120 149	
19	—	9	—	158	—	1	—	92	196	41	532	2 940	16	150	9	137	7	280	94	20	2	2 812	100	196	2	20 001	106	43 636	2 979	3 712	12 430	47 348	15 409
a) —		a) 48		a) 597		a) 41		a) 668		a) 433		a) 3 879		a) 5 171		a) 1 004		a) 1 233		a) 401		a) 15 349		a) 323		a) 14 912		a) 138 713		a) 6 857		a) 145 570	

VIII. AANTOONING VAN DE STERKTE DER BEVOLKING IN VERBAND

BUITEN

GEWESTEN.	EUROPEANEN. Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht. M.	Geslacht. V.	Ongehuwd. M.	Ongehuwd. V.	Gehuwd. M.	Gehuwd. V.	Weduwnaar, weduwe of gescheiden. M.	Weduwnaar, weduwe of gescheiden. V.	CHINEEZEN. Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht. M.	Geslacht. V.	Ongehuwd. M.	Ongehuwd. V.	Gehuwd. M.	Gehuwd. V.	Weduwnaar, weduwe of gescheiden. M	Weduwnaar, weduwe of gescheiden. V.	ARA Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht. M.	Geslacht. V.
Sumatra's West-kust. Padangsche Benedenlanden	1 912	918	994	658	629	238	294	22	71	6 698	3 937	2 761	2 042	1 341	1 171	1 160	724	260	212	134	78
Sumatra's West-kust. Padangsche Bovenlanden	1 011	541	470	358	275	178	176	5	19	1 569	1 036	533	674	291	237	188	125	54	22	17	5
Tapanoeli	436	219	217	120	135	93	82	6	—	1 607	934	673	656	374	260	252	18	47	46	28	18
Benkoelen	358	233	125	a) 268		a) 87		a) 3		2 336	1 748	588	a) 1 555		a) 522		a) 259		24	14	10
Lampongsche districten	146	92	54	70	33	20	18	2	3	1 186	878	308	506	124	160	162	212	22	103	60	43
Palembang	678	414	264	b) 223	b) 98	127	100	2	8	9 248	7 404	1 844	c) 4 422	c) 272	1 278	835	197	221	2 953	1 241	1 712
Oostkust van Sumatra	2 667	1 703	964	1 308	569	391	382	4	13	99 236	92 646	6 590	87 285	1 571	4 498	4 769	863	250	89	81	8
Atjèh en onderhoorigheden	761	418	343	294	212	122	122	2	9	8 575	7 594	981	6 991	406	541	545	62	30	101	97	4
Riouw en onderhoorigheden	221	134	87	99	51	34	33	1	3	18 491	15 892	2 599	12 497	1 374	3 020	1 132	375	93	5	4	1
Banka	317	169	148	106	82	61	60	2	6	43 723	32 062	11 661	26 416	6 576	4 367	4 363	1 279	722	261	145	116
Billiton	136	83	53	62	33	19	19	2	1	2 522	1 756	766	1 419	—	329	—	8	179	16	12	4
Westerafdeeling van Borneo	374	180	194	122	114	55	76	3	4	48 348	29 513	18 835	20 720	9 642	7 498	7 495	1 295	1 698	1 342	716	626
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	1 008	543	465	379	285	158.	162	6	18	7 174	4 715	2 459	3 060	1 110	1 452	1 092	203	257	1 799	966	833
Celebes en onderhoorigheden	1 572	782	790	a) 1 085		a) 434		a) 53		5 656	3 446	2 210	a) 3 931		a) 1 494		a) 231		388	222	166
Menado	1 264	676	588	a) 706		a) 520		a) 38		6 206	3 792	2 414	a) 5 108		a) 869		a) 229		819	468	351
Amboina	2 232	1 085	1 147	566	671	429	423	90	53	1 353	1 083	270	926	143	139	110	18	17	875	459	416
Ternate en onderhoorigheden	497	219	278	139	177	79	88	1	13	906	587	319	477	g)	98	g)	12	24	368	211	157
Zuid-Nieuw-Guinea	35	25	10	18	6	6	4	1	—	55	44	11	24	4	17	6	3	1	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	249	125	124	93	88	28	25	4	11	1 560	909	651	565	344	288	268	56	39	313	200	113
Bali en Lombok	119	72	47	a) 71		a) 46		a) 2		1 807	1 284	523	a) 686		a) 1 076		a) 45		704	359	345
Totaal voor de buitenbezittingen	15 993	8 631	7 362	b) 4 615	b) 3 458	2 038	2 064	153	232	268 256	211 260	56 996	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken.						10 440	5 434	5 006
				a) 2 130		a) 1 087		a) 96													

a) Niet afzonderlijk opgegeven.

b t/m f) Hieronder niet begrepen respectievelijk 120, 2 023, 868, 43 en 8 582 kinderen.

g) Niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.

ND MET DEN BURGERLIJKEN STAAT, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

EN BEZITTINGEN.

	ARABIEREN.						ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.									INLANDERS.								
cht.	Ongehuwd.		Gehuwd.		Weduwnaar, weduwe of gescheiden.		Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Ongehuwd.		Gehuwd.		Weduwnaar, weduwe of gescheiden.		Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Ongehuwd.		Gehuwd.		Weduwnaar, weduwe of gescheiden.	
V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
78	85	57	43	14	6	7	1 121	617	504	287	269	285	179	45	56	393 488	200 273	193 215	95 730	80 248	75 718	82 112	28 825	30 855
5	12	4	4	1	1	—	345	196	149	100	81	57	54	39	14	902 093	453 611	448 482	230 130	158 334	160 159	203 679	63 322	86 469
18	16	5	12	10	—	3	273	156	117	95	73	57	36	4	8	410 939	206 747	204 192	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens					
10	a) 5		a) 19		—	—	36	35	1	a) 13		a) 23		—	—	201 515	103 275	98 240	a) 106 904		a) 78 825		a) 15 786	
43	38	21	22	22	—	—	3	2	1	2	1	—	—	—	—	155 080	79 888	75 192	47 838	34 567	29 167	34 521	2 883	6 104
1 712	d) 210	d) 403	540	552	40	340	216	143	73	e) 86	e) 8	38	39	2	—	783 259	398 739	384 520	f) 197 116	f) 163 204	168 153	169 890	14 260	32 054
8	28	—	48	8	5	—	15 484	10 715	4 769	8 227	2 519	2 135	2 135	353	115	450 941	247 873	203 068	146 419	98 522	90 567	92 433	10 887	12 113
4	79	2	16	2	2	—	1 261	986	275	702	30	281	245	3	—	571 477	292 379	279 098	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens					
1	—	—	4	1	—	—	184	165	19	137	9	27	10	1	—	93 315	46 350	46 965	18 591	17 870	25 566	26 100	2 193	2 995
116	91	75	52	30	2	11	35	28	7	21	5	5	2	2	—	70 853	35 703	35 150	17 708	15 515	14 327	14 404	3 668	5 231
4	7	2	5	2	—	—	3	3	—	2	—	1	—	—	—	34 181	16 430	17 751	9 443	—	6 987	—	—	2 087
626	397	294	266	252	53	80	533	331	202	237	97	81	82	13	23	400 332	201 933	198 399	74 870	79 366	17 850	20 970	109 213	98 063
833	541	460	393	276	32	97	213	186	27	101	22	76	5	9	—	772 532	375 735	396 797	200 838	191 988	151 916	161 103	22 981	43 706
166	a) 239		a) 125		a) 24		121	95	26	a) 101		a) 17		a) 3		407 762	205 616	202 146	a) 203 342		a) 173 242		a) 31 178	
351	a) 375		a) 422		a) 22		54	47	7	a) 49		a) 5		—	—	428 063	212 502	215 561	a) 241 694		a) 156 288		a) 30 081	
416	280	211	167	184	12	21	78	62	16	52	6	9	9	1	1	294 466	149 221	145 245	68 574	64 205	74 990	74 990	5 657	6 050
157	109	62	102	79	—	16	12	12	—	12	—	—	—	—	—	106 632	56 127	50 505	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens					
—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	2	—	2	—	—	—	393	258	135	135	19	118	110	5	6
113	98	27	102	79	—	7	9	8	1	7	—	1	1	—	—	306 469	157 621	148 848	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens					
345	a) 443		a) 238		a) 23		143	107	36	a) e) 109		a) 34		—		520 762	262 714	258 048	a) 257 066		a) 227 008		a) 36 688	
5 006	d) 1 991	d) 1 623	1 776	1 512	153	582	20 128	13 898	6 230	10 070	3 120	3 055	2 797	472	217	7 304 558	3 702 995	3 601 557	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken					
	a) 1 062		a) 804		a) 69					a) 272		a) 79		a) 3										

IX. AANTOONING VAN DE STERKTE DER BEVOLKING IN VERBAND MI…

BUITEN B…

GEWESTEN.	EUROPEANEN. Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht. M.	Geslacht. V.	beneden 16 jaar. M.	beneden 16 jaar. V.	16—50 jaar. 16—21 jaar. M.	16—21 jaar. V.	21—50 jaar. M.	21—50 jaar. V.	Totaal. M.	Totaal. V.	50 jaar en ouder. M.	50 jaar en ouder. V.	CHINEEZEN. Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht. M.	Geslacht. V.	beneden 16 jaar. M.	beneden 16 jaar. V.	16—50 jaar. M.	16—50 jaar. V.	50 jaar en ouder. M.	50 jaar en ouder. V.
Sumatra's Westkust. Padangsche Benedenlanden	1 912	918	994	387	422	78	112	366	392	444	504	87	68	6 698	3 937	2 761	1 308	1 172	2 357	1 449	272	14…
Sumatra's Westkust. Padangsche Bovenlanden	1 011	541	470	196	218	10	31	296	203	306	234	39	18	1 569	1 036	533	358	244	582	264	96	25…
Tapanoeli	436	219	217	87	88	3	12	109	110	112	122	20	7	1 607	934	673	376	343	505	306	53	24…
Benkoelen	358	233	125	a) 87		a) 15		a) 241		a) 256		a) 15		2 336	1 748	588	a) 262		a) 1 979		a) 95	
Lampongsche districten	146	92	54	15	20	5	11	68	22	73	33	4	1	1 186	878	308	126	94	707	198	45	1…
Palembang	678	414	264	83	90	17	24	290	141	307	165	24	9	9 248	7 404	1 844	832	621	5 801	1 022	771	20…
Oostkust van Sumatra	2 667	1 703	964	185	194	71	60	1 418	702	1 489	762	29	8	99 236	92 646	6 590	2 164	2 165	85 057	4 081	5 425	34…
Atjèh en onderhoorigheden	761	418	343	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens										8 575	7 594	981	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens					
Riouw en onderhoorigheden	221	134	87	21	27	5	4	106	55	111	59	2	1	18 491	15 892	2 599	1 202	809	13 654	1 585	1 036	20…
Banka	317	169	148	56	66	11	10	92	67	103	77	10	5	43 723	32 062	11 661	5 972	4 956	22 570	5 827	3 520	87…
Billiton	136	83	53	33	29	1	3	48	20	49	23	1	1	2 522	1 756	766	a) 728		a) 1 450		a) 344	
Westerafdeeling van Borneo	374	180	194	62	64	8	8	95	115	103	123	15	7	48 348	29 513	18 835	9 189	8 561	17 616	8 641	2 708	1 63…
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	1 008	543	465	119	190	32	60	357	199	389	259	35	16	7 174	4 715	2 459	1 231	1 069	3 198	1 152	286	23…
Celebes en onderhoorigheden	1 572	782	790	a) 613		a) 90		a) 605		a) 695		a) 264		5 656	3 446	2 210	a) 1 998		a) 3 165		a) 493	
Menado	1 264	676	588	246	258	42	37	312	272	354	309	76	21	6 206	3 792	2 414	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens					
Amboina	2 232	1 085	1 147	416	439	174	220	406	404	580	624	89	84	1 353	1 083	270	168	100	884	157	31	1…
Ternate en onderhoorigheden	497	219	278	72	105	28	35	96	102	124	137	23	36	906	587	319	202	25	337	269	48	2…
Zuid-Nieuw-Guinea	35	25	10	4	5	2	—	18	5	20	5	1	—	55	44	11	4	4	39	6	1	
Timor en onderhoorigheden	249	125	124	27	26	3	19	78	58	81	77	17	21	1 560	909	651	360	244	480	379	69	2…
Bali en Lombok	119	72	47	a) 23		a) 7		a) 82		a) 92		a) 4		1 807	1 284	523	a) 462		a) 1 291		a) 54	
Totaal voor de buitenbezittingen	15 993	8 631	7 362	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken										268 256	211 260	56 996	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken					

a) Niet afzonderlijk opgegeven.

MET DEN LEEFTIJD, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

BEZITTINGEN.

ARABIEREN.									ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.									INLANDERS.								
Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		beneden 16 jaar.		16—50 jaar.		50 jaar en ouder.		Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		beneden 16 jaar.		16—50 jaar.		50 jaar en ouder.		Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		beneden 16 jaar.		16—50 jaar.		50 jaar en ouder.	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
212	134	78	69	54	58	24	7	—	1 121	617	504	235	256	316	217	66	31	393 488	200 273	193 215	95 319	78 501	90 552	98 180	14 402	16 534
22	17	5	10	4	5	1	2	—	345	196	149	64	85	90	52	42	12	902 093	453 611	448 482	190 946	158 931	232 455	252 572	30 210	36 979
46	28	18	11	11	17	7	—	—	273	156	117	87	53	61	62	8	2	410 939	206 747	204 192	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens					
24	14	10	a) 6		a) 15		a) 3		36	35	1	a) 1		a) 34		a) 1		201 515	103 275	98 240	a) 51 744		a) 135 921		a) 13 850	
103	60	43	19	19	34	24	7	—	3	2	1	—	—	2	1	—	—	155 080	79 888	75 192	34 399	31 531	39 236	38 598	6 253	5 063
2 953	1 241	1 712	503	545	622	1063	116	104	216	143	73	17	26	120	47	6	—	783 259	398 739	384 520	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens					
89	81	8	5	2	74	6	2	—	15 484	10 715	4 769	2 050	1 140	7 985	3 109	680	520	450 941	247 873	203 068	55 998	46 335	179 583	143 202	12 292	13 531
101	97	4	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.						1 261	986	275	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.						571 477	292 379	279 098	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.					
5	4	1	—	—	3	1	1	—	184	165	19	16	3	147	16	2	—	93 315	46 350	46 965	15 467	15 224	27 342	28 261	3 541	3 480
261	145	116	64	61	70	49	11	6	35	28	7	3	5	23	2	2	—	70 853	35 703	35 150	15 597	14 615	16 823	17 666	3 283	2 869
16	12	4	11	—	2	—	3	—	3	3	—	—	—	3	—	—	—	34 181	16 430	17 751	a) 11 667		a) 17 612		a) 4 902	
1 342	716	626	316	241	325	341	75	44	533	331	202	124	77	197	119	10	6	400 332	201 933	198 399	80 406	77 985	104 378	103 215	17 149	17 199
1 799	966	833	422	437	459	370	85	26	213	186	27	25	24	157	3	4	—	772 532	375 735	396 797	171 099	170 915	173 539	186 491	31 097	39 391
388	222	166	a) 178		a) 192		a) 26		121	95	26	a) 40		a) 72		a) 9		407 762	205 616	202 146	a) 150 940		a) 223 463		a) 33 359	
819	468	351	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.						54	47	7	15	4	32	3	—	—	428 063	212 502	215 561	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens					
875	459	416	205	186	230	206	24	24	78	62	16	3	4	55	12	4	—	294 466	149 221	145 245	46 980	45 959	93 223	89 939	9 018	9 347
368	211	157	71	53	118	95	22	9	12	12	—	—	—	12	—	—	—	106 632	56 127	50 505	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	1	—	3	—	—	—	393	258	135	21	17	235	117	2	1
313	200	113	89	40	107	73	4	—	9	8	1	1	—	7	1	—	—	306 469	157 621	148 848	niet ingevuld wegens onvolledigheid der gegevens.					
704	359	345	a) 272		a) 405		a) 27		143	107	36	a) 32		a) 109		a) 2		520 762	262 714	258 048	a) 192 562		a) 293 455		a) 34 745	
10 440	5 434	5 006	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken.						20 128	13 898	6 230	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken.						7 304 552	3 702 995	3 601 557	wegens onvolledigheid der gegevens geen totalen uitgetrokken					

A

X. AANTOONING VAN DE STERKTE DER BEVOLKING IN VERBAND M

BUITEN

GEWESTEN.	EUROPEANEN.								CHINEEZEN.							
	Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905. 1.	Mohammedanen. 2.	Belijders van Japansche en Chineesche godsdiensten. 3.	Hindoe's. 4.	Christenen. 5.	Belijders van den Israëlitischen godsdienst. 6.	Belijders van andere niet nader aan te duiden geloven (voor zoover niet vallende onder kolom 8). 7.	Belijders van animistische godsdiensten. 8.	Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905. 1.	Mohammedanen. 2.	Belijders van Japansche en Chineesche godsdiensten. 3.	Hindoe's. 4.	Christenen. 5.	Belijders van den Israëlitischen godsdienst. 6.	Belijders van andere niet nader aan te duiden geloven (voor zoover niet vallende onder kolom 8). 7.	Belijders van animistische godsdiensten. 8.
Sumatra's Westkust: Padangsche Benedenlanden	1 912	—	43	—	1 822	17	30	—	6 698	10	6 686	—	2	—	—	—
Sumatra's Westkust: Padangsche Bovenlanden .	1 011	—	22	—	984	5	—	—	1 569	4	1 562	—	—	—	3	—
Tapanoeli	436	—	5	—	426	—	5	—	1 607	1	1 606	—	—	—	—	—
Benkoelen	358	—	2	—	346	1	9	—	2 336	2	2 331	—	3	—	—	—
Lampongsche districten	146	—	—	—	146	—	—	—	1 186	5	1 179	—	2	—	—	—
Palembang	a) 678	—	44	—	609	—	1	—	9 248	6	9 242	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	2 667	1	399	—	2 227	40	—	—	99 236	9	—	—	20	—	99 207	—
Atjèh en onderhoorigheden	761	—	74	—	630	27	30	—	8 575	41	8 432	—	102	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	221	2	20	—	199	—	—	—	18 491	2	18 488	—	1	—	—	—
Banka	317	—	8	—	288	—	21	—	43 723	20	43 658	—	45	—	—	—
Billiton	b) 136	—	2	—	115	—	—	—	2 522	4	2 498	—	10	—	10	—
Westerafdeeling van Borneo	374	—	44	—	330	—	—	—	48 384	10	48 150	—	188	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo .	1 008	3	31	—	940	2	32	—	717	17	7 068	—	59	—	—	30
Celebes en onderhoorigheden	c) 1 572	2	23	2	1 466	15	11	—	5 656	22	5 634	—	—	—	—	—
Menado	1 264	—	8	—	1 230	—	26	—	6 206	1	6 161	—	44	—	—	—
Amboina	2 232	—	75	—	2 085	3	69	—	1 353	7	1 342	—	4	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden	497	—	6	—	491	—	—	—	906	1	905	—	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea	35	—	—	—	34	1	—	—	55	—	54	—	1	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	249	—	2	—	247	—	—	—	1 560	15	1 543	—	2	—	—	—
Bali en Lombok	e) 119	—	3	—	110	—	—	—	1 807	—	1 805	—	2	—	—	—
Totaal voor de buitenbezittingen.	f) 15 993	8	811	2	14 725	111	234	—	268 256	177	168 344	—	485	—	99 220	30

a), b), c), e) en f). Hieronder respectievelijk 24, 19, 53, 6 en 102 personen, die niet onder eenige rubriek zijn te brengen.

d) Omtrent 34 139 inlanders zijn geen opgaven ontvangen.

MET DEN GODSDIENST, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

BEZITTINGEN.

ARABIEREN.								ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.								INLANDERS.							
Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905. 1.	Mohammedanen. 2.	Belijders van Japansche en Chineesche godsdiensten. 3.	Hindoe's. 4.	Christenen. 5	Belijders van den Israëlitischen godsdienst. 6.	Belijders van andere niet nader aan te duiden geloven (voor zoover niet vallende onder kolom 8). 7.	Belijders van animistische godsdiensten. 8.	Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905. 1.	Mohammedanen. 2.	Belijders van Japansche en Chineesche godsdiensten. 3.	Hindoe's. 4.	Christenen. 5.	Belijders van den Israëlitischen godsdienst. 6.	Belijders van andere niet nader aan te duiden geloven (voor zoover niet vallende onder kolom 8). 7.	Belijders van animistische godsdiensten. 8.	Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905. 1.	Mohammedanen. 2.	Belijders van Japansche en Chineesche godsdiensten. 3.	Hindoe's. 4.	Christenen. 5.	Belijders van den Israëlitischen godsdienst. 6.	Belijders van andere niet nader aan te duiden geloven (voor zoover niet vallende onder kolom 8). 7.	Belijders van animistische godsdiensten. 8.
212	212	—	—	—	—	—	—	1 121	994	—	125	2	—	—	—	393 488	382 953	—	—	294	—	9 862	379
22	22	—	—	—	—	—	—	345	324	—	21	—	—	—	—	902 093	901 833	—	—	38	—	192	30
46	46	—	—	—	—	—	—	273	264	1	8	—	—	—	—	410 939	177 975	—	11 112	75 710	—	131 696	14 446
24	24	—	—	—	—	—	—	36	32	—	4	—	—	—	—	201 515	151 768	—	—	634	—	49 113	—
103	103	—	—	—	—	—	—	3	—	1	2	—	—	—	—	155 080	155 079	—	—	1	—	—	—
2 953	2 953	—	—	—	—	—	—	216	173	—	38	—	—	5	—	783 259	722 776	—	—	—	—	60 483	—
89	89	—	—	—	—	—	—	15 484	9 365	—	5 577	30	—	512	—	450 941	317 330	—	10	124	—	6 780	126 697
101	101	—	—	—	—	—	—	1 261	903	—	353	—	—	—	5	571 477	571 023	—	—	138	—	2	314
5	5	—	—	—	—	—	—	184	110	—	74	—	—	—	—	93 315	93 313	—	—	2	—	—	—
261	261	—	—	—	—	—	—	35	34	—	1	—	—	—	—	70 853	68 739	—	—	1	—	2 113	—
16	16	—	—	—	—	—	—	3	—	—	2	—	—	1	—	34 181	31 872	—	—	19	—	2 290	—
1 342	1 342	—	—	—	—	—	—	533	508	—	25	—	—	—	—	400 332	171 741	—	—	62	—	116 539	111 990
1 799	1 799	—	—	—	—	—	—	213	96	1	116	—	—	—	—	772 532	657 575	—	—	1 985	—	28 755	84 217
388	388	—	—	—	—	—	—	121	121	—	—	—	—	—	—	407 762	407 585	—	—	177	—	—	—
819	819	—	—	—	—	—	—	54	46	—	8	—	—	—	—	428 063	129 743	—	4	229 465	—	68 851	—
875	875	—	—	—	—	—	—	78	75	—	3	—	—	—	—	294 466	44 600	—	—	87 222	—	—	162 644
368	368	—	—	—	—	—	—	12	12	—	—	—	—	—	—	d) 106 632	43 166	—	—	5 563	—	—	23 764
—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	393	295	—	—	79	—	—	19
313	313	—	—	—	—	—	—	9	8	—	1	—	—	—	—	306 469	31 551	—	—	31 580	—	—	243 338
704	704	—	—	—	—	—	—	143	142	—	1	—	—	—	—	520 762	367 455	—	152 421	37	—	—	849
10 440	10 440	—	—	—	—	—	—	20 128	13 211	3	6 359	32	—	518	5	d) 7 304 552	5 428 372	—	163 547	433 131	—	476 676	768 687

XI. AANTOONING VAN HET AANTAL PERSONEN, DIE DEN CHRISTELIJKEN

BUITEN

GEWESTEN.	EUROPEANEN.					CHINEE		
	Aantal christenen volgens de opneming van 1905.	Protes-tanten.	Gerefor-meerden.	Roomsch-katho-lieken.	Andere kerk-genoot-schappen.	Aantal christenen volgens de opneming van 1905.	Protes-tanten.	Gerefor-meerden.
Sumatra's Westkust. Padangsche Benedenlanden	a) 1 822	1 069	4	747	2	2	2	—
Sumatra's Westkust. Padangsche Bovenlanden	984	490	49	397	37	—	—	—
Tapanoeli	426	363	—	53	10	—	—	—
Benkoelen	346	257	—	85	4	3	—	—
Lampongsche districten	b) 146	90	4	29	10	2	—	—
Palembang	609	374	5	140	90	—	—	—
Oostkust van Sumatra	2 227	1 059	420	540	208	20	—	—
Atjèh en onderhoorigheden	630	345	50	172	63	102	7	—
Riouw en onderhoorigheden	199	159	—	40	—	1	1	—
Banka	288	195	12	81	—	45	—	—
Billiton	115	76	10	23	6	10	—	—
Westerafdeeling van Borneo	330	231	10	78	11	188	2	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	940	831	1	96	12	59	59	—
Celebes en onderhoorigheden	c) 1 466	1 325	2	87	46	—	—	—
Menado	d) 1 230	1 042	77	65	42	e) 44	3	—
Amboina	f) 2 085	2 012	—	42	29	4	2	—
Ternate en onderhoorigheden	491	14	471	6	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea	34	15	—	19	—	1	—	—
Timor en onderhoorigheden	247	166	5	76	—	2	2	—
Bali en Lombok	110	85	—	20	5	2	2	—
Totaal voor de buitenbezittingen	g) 14 725	10 198	1 120	2 796	575	e) 485	80	—

a) t/m g) Hieronder respectievelijk 11, 13, 6, 4, 40, 2 en 36 personen, die niet onder eenige rubriek zijn te brengen.

GODSDIENST BELEDEN, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

BEZITTINGEN.

ZEN.		ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.					INLANDERS.				
Roomsch-katholieken.	Andere kerkgenootschappen.	Aantal christenen volgens de opneming van 1905.	Protestanten.	Gereformeerden.	Roomsch-katholieken.	Andere kerkgenootschappen.	Aantal christenen volgens de opneming van 1905.	Protestanten.	Gereformeerden.	Roomsch-katholieken.	Andere kerkgenootschappen.
—	—	2	—	—	2	—	294	287	—	7	—
—	—	—	—	—	—	—	38	19	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	75 710	75 421	—	—	289
3	—	—	—	—	—	—	634	2	—	632	—
2	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	—	30	—	—	30	—	124	124	—	—	—
95	—	—	—	—	—	—	138	133	—	5	—
—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—
45	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
10	—	—	—	—	—	—	19	5	—	14	—
166	20	—	—	—	—	—	62	25	—	37	—
—	—	—	—	—	—	—	1 985	1 952	28	5	—
—	—	—	—	—	—	—	177	142	1	34	—
1	—	—	—	—	—	—	229 465	223 549	20	5 896	—
2	—	—	—	—	—	—	87 222	85 675	—	1 547	—
—	—	—	—	—	—	—	5 563	1 045	4 518	—	—
1	—	—	—	—	—	—	79	77	—	2	—
—	—	—	—	—	—	—	31 580	18 177	6	13 397	—
—	—	—	—	—	—	—	37	35	—	2	—
345	20	32	—	—	32	—	433 131	406 672	4 573	21 578	308

XII. AANTOONING VAN HET AANTAL PERSONEN, LIJDENDE AAN Z

BUITEN B

GEWESTEN.	EUROPEANEN.											CHINEEZEN.											A		
	Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Personen, lijdende aan ziels- of lichaamsgebreken.								Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Personen, lijdende aan ziels- of lichaamsgebreken.								Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.	
				Krankzinnig.		Doofstom.		Blind.		Melaatsch.					Krankzinnig.		Doofstom.		Blind.		Melaatsch.				
		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.
Sumatra's Westkust { Padangsche Benedenlanden.	1 912	918	994	—	—	—	—	1	—	—	—	6 698	3 937	2 761	1	—	1	—	—	—	3	1	212	134	78
Sumatra's Westkust { Padangsche Bovenlanden	1 011	541	470	—	—	—	—	—	—	—	—	1 569	1 036	533	1	—	1	—	—	—	—	—	22	17	5
Tapanoeli	436	219	217	—	—	—	—	—	—	—	—	1 607	934	673	—	3	—	—	1	—	—	—	46	28	18
Benkoelen	358	233	125	—	—	—	—	—	—	—	—	2 336	1 748	588	a) 2		—	—	a) 1		—		24	14	10
Lampongsche districten	146	92	54	—	—	—	—	—	—	—	—	1 186	878	308	—	—	—	—	—	—	—	—	103	60	43
Palembang	678	414	264	—	—	—	—	—	—	—	—	9 248	7 404	1 844	4	4	4	—	3	1	9	—	2 953	1 241	1 712
Oostkust van Sumatra	2 667	1 703	964	—	—	—	—	—	—	1	—	99 236	92 646	6 590	31	30	35	14	21	26	259	81	89	81	8
Atjeh en onderhoorigheden	761	418	343	—	—	—	—	—	—	1	—	8 575	7 594	981	2	—	—	—	—	—	6	2	101	97	4
Riouw en onderhoorigheden	221	134	87	—	—	—	—	—	—	—	1	18 491	15 892	2 599	2	—	7	—	15	—	10	4	5	4	1
Banka	317	169	148	—	—	—	—	—	—	—	—	43 723	32 062	11 661	16	5	20	12	13	3	35	—	261	145	116
Billiton	136	83	53	—	—	—	—	—	—	—	—	2 522	1 756	766	2	—	—	—	—	—	1	—	16	12	4
Westerafdeeling van Borneo	374	180	194	—	—	—	—	—	—	—	—	48 348	29 513	18 835	18	7	27	19	33	15	93	25	1 342	716	626
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	1 008	543	465	1	—	—	1	—	—	—	—	7 174	4 715	2 459	4	—	3	1	3	1	2	—	1 799	966	833
Celebes en onderhoorigheden	1 572	782	790	—	—	—	—	—	—	—		5 656	3 446	2 210	a) 7		—	—	a) 2		a) 1		388	222	166
Menado	1 264	676	588	—	—	—	—	—	—	—	—	6 206	3 792	2 414	1	—	2	—	2	—	—	—	819	468	351
Amboina	2 232	1 085	1 147	1	—	—	—	1	—	3	1	1 353	1 083	270	—	—	—	—	—	—	—	—	875	459	416
Ternate en onderhoorigheden	497	219	278	—	—	—	—	—	—	—	2	906	587	319	—	—	—	—	—	—	—	1	368	211	157
Zuid-Nieuw-Guinea	35	25	10	—	—	—	—	—	—	—	—	55	44	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	249	125	124	—	—	—	—	—	—	—	—	1 560	909	651	5	—	1	—	—	—	—	—	313	200	113
Bali en Lombok	119	72	47	—	—	—	—	—	—	—	—	1 807	1 284	523	—	—	—	—	a) 1		—	—	704	359	345
Totaal voor de buitenbezittingen.	15 993	8 631	7 362	2	—	—	1	2	—	5	4	268 256	211 260	56 996	87	49	101	46	91	46	418	113	10 440	5 434	5 006
										a) 2					a) 9				a) 4		a) 1				

a) Niet afzonderlijk opgegeven.

AN ZIELS- EN LICHAAMSGEBREKEN, VOLGENS DE OPNEMING VAN 1905.

EN BEZITTINGEN.

A

	ARABIEREN.								ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.											INLANDERS.										
nt.	Personen, lijdende aan ziels- of lichaamsgebreken.								Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Personen, lijdende aan ziels- of lichaamsgebreken.								Sterkte der bevolking volgens de opneming van 1905.	Geslacht.		Personen, lijdende aan ziels- of lichaamsgebreken.							
	Krankzinnig.		Doofstom.		Blind.		Melaatsch.					Krankzinnig.		Doofstom.		Blind.		Melaatsch.					Krankzinnig.		Doofstom.		Blind.		Melaatsch.	
V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
78	—	—	—	—	—	—	—	—	1 121	617	504	—	—	—	—	—	—	1	—	393 488	200 273	193 215	356	112	161	64	277	112	527	157
5	—	—	—	—	—	—	—	—	345	196	149	—	—	—	—	—	—	—	—	902 093	453 611	448 482	1 133	258	843	362	833	332	377	96
18	—	—	—	—	—	—	—	—	273	156	117	1	—	—	—	—	—	—	—	410 939	206 747	204 192	212	107	190	81	212	146	260	183
10	—	—	—	—	—	—	—	—	36	35	1	—	—	—	—	—	—	—	—	201 515	103 275	98 240	a) 104		a) 79		a) 152		a) 179	
43	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	155 080	79 888	75 192	65	17	58	13	102	48	49	4
712	11	—	8	8	5	2	1	—	216	143	73	—	—	—	—	—	—	—	—	783 259	398 739	384 520	368	114	424	179	494	284	497	266
8	—	—	—	—	—	—	—	—	15 484	10 715	4 769	7	—	5	—	19	9	5	1	450 941	247 873	203 068	220	97	367	174	377	140	231	32
4	—	—	—	—	—	—	—	—	1 261	986	275	—	—	—	—	—	—	—	—	571 477	292 379	279 098	397	284	371	313	452	235	343	172
1	—	—	—	—	—	—	—	—	184	165	19	—	—	—	—	—	—	—	—	93 315	46 350	46 965	15	5	24	—	26	4	—	—
116	—	—	—	—	—	—	—	—	35	28	7	—	—	—	—	—	—	—	—	70 853	35 703	35 150	20	13	21	10	64	22	6	1
4	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34 181	16 430	17 751	20	3	15	—	41	—	9	5
626	—	—	—	—	—	—	—	—	533	331	202	—	—	—	—	—	—	—	—	400 332	201 933	198 399	261	213	646	456	576	452	751	671
833	2	—	—	—	—	—	1	—	213	186	27	—	—	—	—	—	—	—	—	772 532	375 735	396 797	375	224	352	201	527	360	552	215
166	—	—	—	—	—	—	a) 2		121	95	26	—	—	—	—	—	—	—	—	407 762	205 616	202 146	a) 148		a) 113		a) 345		a) 467	
351	—	—	—	—	1	—	—	—	54	47	7	—	—	—	—	—	—	—	—	428 063	212 502	215 561	295	189	339	234	476	394	52	12
416	1	1	—	—	—	—	—	—	78	62	16	—	—	—	—	—	—	—	—	294 466	149 221	145 245	21	18	78	43	63	46	115	54
157	—	—	—	—	—	—	1	—	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	106 632	56 127	50 505	9	8	17	7	23	7	21	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	393	258	135	—	—	—	—	—	—	—	—
113	—	—	—	—	—	—	—	—	9	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	306 469	157 621	148 848	156	145	112	99	296	299	36	34
345	—	—	—	—	1		—	—	143	107	36	—	—	—	—	—	—	—	—	520 762	262 714	258 048	a) 327		a) 329		a) 713		a) 329	
006	14	1	8	8	6	2	3	—	20 128	13 898	6 230	8	—	5	—	19	9	6	1	7 304 552	3 702 995	3 601 557	3 923	1 807	4 018	2 236	4 839	2 881	3 826	1 816
					a) 1		a) 2																a) 579		a) 521		a) 1 210		a) 975	

Bijlage B.

(Zie hoofdstuk D. van het verslag.)

A. Legerstatistiek (tabellen 1—18 en 4 graphische voorstellingen).

Formatie en sterkte.

Winsten en verliezen.

Onderwijs, eerbelooningen en straffen.

B. Gewapende korpsen niet rechtstreeks tot het leger behoorende.

1. Formatie en sterkte van het leger (ongerekend

OMSCHRIJVING.	Normale formatie.								Tegenwoordige (*tijdelijk* geldende) formatie.							
	Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants en de adjudant-onderoff. dd. officier).				Troepenpaarden.	Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants en de adjudant-onderoff. dd. officier).				Troepenpaarden.
	Officieren *b)*	Onderluitenants.	Adj.-onderoff. dd. offic.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Totaal.		Officieren.	Onderluitenants.	Adj.-onderoff. dd. offic.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Totaal.	
Staf van den Gouverneur-Generaal	*c)* 3	,,	,,	..	..	..	..	..	*c)* 3	..	..	..	..	..	..	..
Departement van oorlog (commandant van het leger en Iste afdeeling van het departement) *a)*	7	..	,,	..	..	..	..	..	7	..	..	..	..	..	..	..
Generale staf: hoofdbureau generale staf (VIIde afd. departement van oorlog en topographisch bureau)	12	,,	,,	22	..	..	22	..	12	..	..	25	,,	..	25	..
Generale staf: brigades van den topographischen dienst	13	..	,,	43	..	,,	43	..	16	..	..	67	,,	,,	67	..
Generale staf: gewestelijke dienst	5	,,	,,	,,	..	,,	..	..	6	,,	..	..	..	,,	,,	..
Gewestelijke en plaatselijke staf	*d)* 27	,,	,,	,,	,,	,,	,,	..	*d)* 26	..	..	..	..	,,	,,	..
Infanterie: hoofdbureau (IIde afd. departement van oorlog) en staf van het wapen	6	,,	,,	1	..	,,	1	..	6	..	..	1	..	..	1	..
Infanterie: commandement der infanterie te Magelang	2	,,	,,	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Infanterie: infanterie-troepen. 20 veldbataljons	364	,,	..	*h)* 5 900	*h)* 2 720	*h)* 6 346	*h)* 14 966	..	409	..	..	6 040	2 800	6 346	15 186	..
Infanterie: infanterie-troepen. 4 depôt-bataljons	83	..	,,	*i)* 1 080	*i)* 255	*i)* 1 990	*i)* 3 325	..	83	..	..	1 080	255	1 990	3 325	..
Infanterie: infanterie-troepen. garnizoens-infanterie, subsistentenkaders en subsist. detachementen, benevens kaderscholen	208	,,	,,	654	961	4 862	6 477	..	217	,,	,,	677	1 063	5 069	6 809	..
Infanterie: infanterie-troepen. op marsch ter bereiking van de bestemming	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	..	..	..	..	,,	,,	..	..
Korps marechaussee te voet (in Atjèh en onderhoorigheden)	,,	,,	,,	,,	..	..	..	..	20	,,	..	72	570	570	1 212	..
Cavalerie: hoofdbureau (VIIIste afd. departement van oorlog) en staf van het wapen	2	,,	,,	..	..	..	..	..	2	,,	..	..	,,	..	..	..
Cavalerie: cavalerietroepen	28	..	,,	441	,,	370	811	671	29	..	..	442	..	372	814	671
Cavalerie: op marsch ter bereiking van de bestemming	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	..	,,	..	..	,,	,,	,,	..
Artillerie: hoofdbureau (IIIde afd. departement van oorlog) en staf van het wapen	19	,,	2	14	..	..	14	..	19	..	2	14	..	..	14	..
Artillerie: artillerie-troepen: veld- en bergbatterijen	40	,,	3	707	..	560	1 267	552	40	..	3	708	..	560	1 268	552
Artillerie: artillerie-troepen: vesting-artillerie	49	,,	10	823	..	515	1 338	,,	49	..	10	823	..	515	1 338	..
Artillerie: dienst der artillerie-magazijnen en werkplaatsen	18	,,	..	244	..	17	261	..	18	..	..	248	..	17	265	..
Artillerie: op marsch ter bereiking van de bestemming	,,	,,	,,	..	,,	..	,,	..	..	,,	..	..	,,	,,	,,	..
Genie: hoofdbureau (IVde afd. departement van oorlog) en staf van het wapen	44	..	..	46	..	..	46	..	49	,,	..	50	,,	..	50	..
Genie: genietroepen en werklieden	17	,,	..	488	..	378	866	..	17	..	..	488	,,	378	866	..
Genie: dienst der geniemagazijnen	4	..	,,	12	..	..	12	..	5	..	..	12	..	,,	12	..
Genie: op marsch ter bereiking van de bestemming	..	,,	,,	,,	..	,,	..	,,	..	,,	,,	,,	,,	,,	,,	..
Militaire administratie: hoofdbureau (Vde afd. departement van oorlog)	16	,,	,,	..	..	,,	..	..	16	..	..	..	..	,,	..	..
Militaire administratie: intendance, korps- en magazijnsadministratie	96	,,	,,	112	..	..	112	..	100	..	..	145	..	..	145	..
Militaire administratie: militaire schrijvers	..	,,	,,	548	..	..	548	..	..	,,	..	583	..	,,	583	..
Geneeskundige en hospitaaldienst: hoofdbureau (VIde afd. departement van oorlog), algemeen magazijn van geneesmiddelen en scheikundig laboratorium	*e)* 8	,,	..	..	..	..	..	..	*c)* 8	..	..	..	,,	..	,,	..
Geneeskundige en hospitaaldienst: korps officieren van gezondheid	174	..	..	..	..	..	..	..	191	..	..	..	..	..	..	..
Geneeskundige en hospitaaldienst: „ officieren-apothekers	20	..	..	..	..	..	..	..	20	..	..	..	..	..	..	..
Geneeskundige en hospitaaldienst: „ apothekersbedienden	..	*g)*	.	*g)* 26	..	..	*g)* 26	..	..	..	..	*g)* 28	..	..	*g)* 28	..
Geneeskundige en hospitaaldienst: officieren-paardenartsen	10	,,	..	..	..	..	..	..	10	..	..	..	..	..	..	..
Geneeskundige en hospitaaldienst: hospitaaldienst	,,	,,	..	877	..	611	1 488	..	..	..	..	1 056	..	676	1 732	..
Geneeskundige en hospitaaldienst: op marsch ter bereiking van de bestemming	..	,,	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Korps stafmuzikanten	..	,,	..	41	..	..	41	..	..	..	..	41	..	..	41	..
Kader en élèves der militaire school	3	..	..	27	..	1	28	..	3	,,	..	27	..	1	28	..
Kader van het korps pupillen	7	..	..	110	..	..	*j)* 110	..	7	..	..	110	..	,,	110	..
Kader bij de militaire strafgevangenis en bij de militaire provoosthuizen	1	,,	..	29	..	..	29	..	1	..	,,	29	..	..	29	..
Trein	3	..	2	15	..	204	219	336	3	..	2	15	..	204	219	510
Totalen aan militairen op ult. 1906	*f)* 1289	..	17	12 260	3 936	15 854	32 050	1 559	*k)* 1 392	..	17	12 781	4 688	16 698	34 167	1 733
	1 306			32 050					1 409			34 167				
Recapitulatie.																
Infanterie: veldleger, garn.-inf., enz. (voor zoover hierboven onder de gelijknamige wapens en diensten uitgetrokken)	663	..	..	7 635	3 936	13 198	24 769	..	715	..	..	7 798	4 118	13 405	25 321	..
Infanterie: marechaussee te voet	..	..	..	..	..	..	..	..	20	..	..	72	570	570	1 212	..
Cavalerie	30	..	..	441	..	370	811	671	31	..	..	442	..	372	814	671
Artillerie	126	..	15	1 788	..	1 092	2 880	552	126	..	15	1 793	..	1 092	2 885	552
Genie	65	..	..	546	..	378	924	..	71	..	..	550	..	378	928	..
Andere onderdeelen	405	..	2	1 850	..	816	2 666	336	429	..	2	2 126	..	881	3 007	510
Totalen als boven	1289	..	17	12 260	3 936	15 854	32 050	1 559	1 392	..	17	12 781	4 688	16 698	34 167	1 733
Op ult. 1905 waren de totalen	1318	,,	17	13 453	2 978	16 528	32 959	1 588	1 369	..	17	12 881	4 572	17 206	34 659	1 733

het niet-militair personeel) op ult. 1906.

Sterkte. *l)*							
Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants en de adjudant-onderofficieren dd. officier).				Troepenpaarden.
Officieren.	Onderluitenants.	Adj.-onderoff. dd. officier.	Europeanen (en Afrikanen). *v)*	Amboineezen.	Andere inlanders.	Totaal. *ff)*	
c) 2	„	„	„	„	„	„	„
m) 7	„	„	„	„	„	„	„
n) 12	„	„	*w)* 81	„	„	*w)* 181	„
13	„	„					
6	„	„	„	„	„	„	„
o) 26	„	„	*x)* „	„	„	*x)* „	„
6	„	„	1	„	„	1	„
„	„	„	„	„	„	„	„
310	51	„	5 080	2 854	6 920	14 854	„
68	10	„	995	241	1 870	3 106	„
230	35	„	1 017	1 458	6 236	8 711	„
20	1	„	65	65	108	238	„
p) 19	1	„	71	615	611	1 297	„
2	„	„	„	„	„	„	„
25	„	„	399	„	377	776	668
„	„	„	„	„	„	„	„
18	„	„	10	„	„	10	„
39	„	*u)* 6	555	„	638	1 193	625
43	„	11	571	„	533	1 104	„
17	„	„	*ij)* 229	„	16	245	„
„	„	„	5	„	1	6	„
q) 34	„	„	*z)* 46	„	„	46	„
13	„	„	479	„	351	830	„
8	„	„	12	„	„	12	„
„	„	„	„	„	1	1	„
14	„	„	„	„	„	„	„
99	„	„	147	„	„	147	„
„	„	„	*aa)* 436	52	„	488	„
e) 7	„	„	„	„	„	„	„
r) 178	„	„	„	„	„	„	„
20	„	„	„	„	„	„	„
„	„	„	28	„	„	28	„
8	„	„	„	„	„	„	„
„	„	„	*bb)* 697	*bb)* 304	*bb)* 575	*bb)* 1 576	„
1	„	„	6	4	3	13	„
„	„	„	*cc)* 42	„	„	*cc)* 42	„
3	„	„	*dd)* 24	„	1	*dd)* 25	„
2	„	„	41	„	„	41	„
1	„	„	29	„	„	29	„
2	„	2	15	„	140	155	447
s) 1 253	98	19	11 081	5 593	18 381	35 055	1 740
t) 1 370			*ee)* 35 055				
634	97	„	7 158	4 618	15 134	26 910	„
19	1	„	71	615	611	1 297	„
27	„	„	399	„	377	776	668
117	„	17	1 370	„	1 188	2 558	625
55	„	„	537	„	352	889	„
401	„	2	1 546	360	719	2 625	447
1 253	98	19	11 081	5 593	18 381	35 055	1 740
1 259	91	21	12 054	5 104	19 329	36 487	1 808

AANMERKINGEN.

a) De verdere afdeelingen van het departement van oorlog, waartoe ook behooren enkele in speciale betrekkingen geplaatste hoofd- en verdere officieren, worden gevormd door de bij de verschillende wapens en diensten vermelde hoofdbureaux (zie Ind. St. 1899 n°. 231, 1902 n°. 136, 1903 n°. 172, 1904 n°. 208 en 1906 n°. 225 en Gouv. Bt. 4 Sept. 1904 n°. 13).

b) Ingevolge § 59 der legerformatie, zooals zij luidt ingevolge Ind. St. 1901 n°. 166, kunnen bij de *infanterie* 100 plaatsen van 2de-luitenant worden vervuld door onderluitenants.

c) Van de 3 adjudanten van den Gouverneur-Generaal kan er één tot de marine behooren. Die plaats wordt vervuld door een luitenant-ter-zee 1ste klasse. Van de aan het leger ontleende adjudanten behoort er een tot de infanterie en een tot de artillerie.

d) Ongerekend, wat betreft den gewestelijken staf, de officieren hiervóór bij „generale staf" vermeld onder „gewestelijke dienst".

e) Hieronder 4 behoorende tot het korps officieren van gezondheid en 4 behoorende tot het korps officieren-apothekers.

f) Hieronder 877 *luitenants* (waarvan alleen bij de infanterie 490, daaronder — zie noot *b* — ten hoogste 100 onderluitenants). Van de 877 luitenants kunnen er ten hoogste 561 den rang hebben van 1ste-luitenant, van wie 252 bij de infanterie.

g) De in de formatie opgenomen 6 onderluitenants-apothekersbedienden verrichten geene diensten als officier-apotheker en zijn in verband hiermede vermeld in de rubriek „Militairen beneden den rang van officier".

h) Ongerekend 4 fouriers, die als leerlingen bij de kaderscholen zijn ingedeeld.

i) Als voren 1 sergeant-majoor.

j) Benevens 600 pupillen (zie § 127 der legerformatie, zooals zij luidt ingevolge Ind. St. 1889 n°. 88 en 1896 n°. 81). De bij Ind. St. 1897 n°. 129 bedoelde reorganisatie van het korps pupillen zal eerst geleidelijk zijn tot stand te brengen. Voor wijziging dienovereenkomstig van de aangehaalde § 127 zal het ten einde loopen van den overgangstoestand zijn af te wachten.

k) Hieronder 938 in de rangen van 1ste- of 2de-luitenant.

l) Welke categorieën van officieren en minderen beneden dien rang — en hoevelen — hoewel nog tot het leger behoorende, *niet* in de sterkte tellen, blijkt uit tabel **2** van deze bijlage.

m) Hieronder 1 gepensionneerd kapitein. Van de 5 actief dienende officieren (buiten den legercommandant) behooren er 1 tot den generalen staf en 4 tot de infanterie.

n) Hieronder 14 officieren van den eigenlijken stafdienst (10 afkomstig van de infanterie, 3 van de artillerie en 1 van de genie). De overige 17 zijn van de infanterie.

o) Als bij noot *d*. Onder de hierbedoelde officieren waren er 25 van de infanterie en 1 van de artillerie.

p) Hieronder 1 van den generalen staf; de overigen van de infanterie.

q) Hieronder 7 officieren, gedetacheerd van de infanterie.

r) Hiervan 24 tijdelijk (2 voor den tijd van drie jaren, de overigen voor den tijd van vijf jaren) aangestelde officieren van gezondheid der 2de klasse (waarvan 14 vreemdelingen).

s) Hieronder 525 eerste- en 248 tweede-luitenants, waarvan bij de infanterie respectievelijk 252 en 185. Onder het cijfer der eerste-luitenants tellen in deze opgaaf ook de van het Nederlandsche leger in Indië gedetacheerde officieren, ten getale van 4, namelijk 2 officieren van gezondheid der 1ste klasse, 1 officier van gezondheid der 2de klasse en 1 paardenarts der 2de klasse; en onder het cijfer der tweede-luitenants ten getale van 23, namelijk 16 der infanterie (5 kapiteins en 11 eerste-luitenants), 2 der cavalerie (eerste-luitenants), 3 der artillerie (eerste-luitenants), benevens 2 eerste-luitenants-kwartiermeester.

t) Overigens behooren nog tot het leger de officieren, vermeld in tabel **2** van deze bijlage.

u) Hieronder 2 adjudant-onderofficieren, die tot wederopzeggens als dienstdoende officieren worden gebezigd, ter vervanging van ontbrekende 2de-luitenants.

v) Op ult. 1906 telde het leger slechts 2 Afrikanen (evenveel als op ult. 1905); deze behoorden tot de infanterie.

w) In het hier uitgetrokken cijfer is niet begrepen het bij de formatie toegestane niet-militair personeel, bestaande uit 15 Europeanen en verder uit 128 inlanders, onder welke laatsten 40 topografen.

x) Onder den gewestelijken staf in Atjèh ressorteeren 1 gepensionneerd officier en 2 Europeesche opzichters (niet-militairen) voor het toezicht over de daar gedetacheerde dwangarbeiders.

ij) Aan niet-militair personeel waren bovendien bij sommige artillerie-inrichtingen overeenkomstig de formatie in dienst 19 Europeanen en 3 inlanders.

z) Hieronder 8 militaire architecten met den graad van onderluitenant.

aa) Ter voorziening in het tekort aan *militairen* als schrijver waren bovendien in dienst 99 *niet-militairen* (78 Europeanen, 6 Amboineezen, 13 andere inlanders en 2 Chineezen).

bb) Bij den hospitaaldienst is bovendien beschikt over een vrij talrijk burgerpersoneel, namelijk: 1°. ter bezetting van plaatsen, voor welke in de formatie op *militairen* is gerekend, over 276 burgerpersonen (126 Europeanen of Amboineezen, 17 Chineezen en 133 niet-Amboineesche inlanders); 2°. over 7 ziekenverpleegsters (waaronder 2 hoofdverpleegsters), zoomede 45 Europeesche en 221 inlandsche niet-militairen, welke 273 plaatsen door de formatie zijn aangewezen voor burgerpersoneel; en 3°. over 661 dwangarbeiders, wier voor den hospitaaldienst benoodigd aantal voor 1906 bepaald was op 795.

cc) Hieronder 11 soldaten en 1 pupil, die bij het korps stafmuzikanten in beproeving waren, doch niet, als niet zijnde militair, de bij het korps als tromdrager in dienst zijnde inlander.

dd) Hieronder 17 leerlingen der militaire school (3 minder dan volgens de formatie kunnen worden toegelaten).

ee) Overigens behooren nog tot het leger: 1°. de onderofficieren en manschappen, vermeld in tabel **2** van deze bijlage; 2°. het korps (burgerlijke) ambtenaren (44 personen), en 3°. nog 817 burgerpersonen, ter vervulling van de in de formatie begrepen plaatsen, namelijk 375 ter vervanging van ontbrekende militairen (vgl. de noten *aa* en *bb*) en 442 ter vervulling van plaatsen waarvoor ook de formatie niet-militairen aanwijst (vgl. de noten *w*, *x*, *ij*, *bb* en *cc*), een en ander ongerekend het niet in de legerformatie begrepen ondergeschikt inlandsch burgerpersoneel (magazijnsknechten, werklieden, wakers, mandoers, koelies, enz.), waarvan de formatie door het legerbestuur wordt vastgesteld. Bij den hospitaaldienst werden overigens op het einde van 1906 661 dwangarbeiders gebezigd. Bij een deel der artillerie worden, ter vervanging van paarden, muildieren gebezigd. Bij de veld- en bergbatterijen op Java telde men op ult. 1906 554 paarden en 69 muildieren en in Atjèh nog 2 paarden.

ff) Voor eene verdeeling naar geboorteland (of naar landaard) zie tabel **3** van deze bijlage.

B

2. **Specificatie van de op ult. 1906 tot het Indische leger behoorende, maar niet in de sterkte tellende, en daarom in tabel 1 niet vermelde militairen, en van de op dien datum voor dat leger bestemde, maar nog niet in Indië aangekomen nieuwe officieren.**

a. Officieren en als zoodanig dienstdoenden.

OMSCHRIJVING.	Wapen of dienstvak.												Totaal.		
	Generale staf.	Infanterie.			Cavalerie.	Artillerie.		Genie. *a)*	Militaire administratie.	Offic. van gezondheid.	Apothekers. *a)*	Paardenartsen.	Officieren.	Onderluitenants.	Adj.-onderoffic. dd. offic.
		Officieren.	Onderluitenants.	Adj.-onderoffic. dd. offic.		Officieren.	Adj.-onderoffic. dd. offic.								
Met verlof buiten Nederlandsch-Indië	2	87	9	,,	5	16	,,	8	16	34	8	2	178	9	,,
Op non-activiteit	,,	7	,,	,,	4	,,	,,	,,	2	,,	,,	,,	13	,,	,,
Bij het leger gevoerd „voor memorie"	,,	7	,,	,,	1	3	,,	,,	1	3	1	,,	16	,,	,,
Gedetacheerd hier te lande *b)*	1	34	,,	,,	2	10	,,	2	13	4	,,	,,	66	,,	,,
,, bij de landmacht in West-Indië	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	2	,,	,,
Totaal op ult. 1906	3	136	9	,,	12	29	,,	10	32	42	9	2	275	9	,,
Op ult. 1905 waren de cijfers	4	141	7	,,	11	28	,,	14	24	48	8	,,	278	7	,,
Bovendien telde *niet* in de sterkte nevenstaand aantal der op ult. 1906 door eerste benoeming, door overplaatsing of door detacheering voor het Indische leger bestemde, maar nog *niet* in Indië aangekomen officieren. — naar Indië onderweg	,,	6	,,	,,	,,	3	,,	,,	4	1	,,	1	15	,,	,,
— beschikbaar ter uitzending	,,	24	,,	,,	2	7	,,	4	3	2	*c)* 3	1	46	,,	,,
Op ult. 1905 waren de cijfers — naar Indië onderweg	,,	8	,,	,,	,,	3	,,	,,	7	1	,,	,,	19	,,	,,
— beschikbaar ter uitzending	,,	33	,,	,,	,,	3	,,	,,	1	,,	3	1	41	,,	,,

a) Van de in de formatie opgenomen onderluitenants-apothekersbedienden en militaire architecten in dien graad is hier geen melding gemaakt, daar deze categorieën van onderofficieren geene officiersdiensten mogen verrichten.

b) Namelijk bij het leger, de Koloniale Reserve, het Koloniaal Werfdepôt, bij militaire inrichtingen van onderwijs, enz.

c) Hieronder 1 apotheker der 2de klasse, gedetacheerd in West-Indië.

b. Onderofficieren en manschappen. *d)*

OMSCHRIJVING.	Landaard.			
	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Totaal.
Bij de subsitentenkaders in afwachting van vertrek naar Nederland	14	,,	,,	14
Gestraften bij het strafdetachement	30	,,	*e)* 13	43
Gedetineerden in de militaire strafgevangenis	102	10	*f)* 52	164
Totalen op ult. 1906	*g)* 146	*h)* 10	65	221
Op ult. 1905 waren de cijfers	185	5	84	274

d) De bij het leger „voor memorie" gevoerde onderofficieren en manschappen — 35 Europeanen en 13 Amboineezen — blijven hier buiten aanmerking, omdat zij, zoolang zij in

die positie verkeeren, tijdelijk uit de sterkte zijn afgevoerd. Het zijn voornamelijk de onderofficieren-instructeurs der barisans op Madoera en der korpsen gewapende politiedienaren op Java en in een aantal gewesten der buitenbezittingen; voorts de onderofficieren en minderen, belast met de waarneming der betrekking van ambtenaar bij de legeradministratie, of van betrekkingen buiten het leger, zoolang hunne militaire verbintenis nog niet is geëindigd.

Wat het korps pupillen betreft, telt in tabel 1 alleen het kader, niet het aantal pupillen. Het aantal pupillen bij de korpsen bedroeg op ult. 1906 1 zoon van een Afrikaan, 2 zonen van Amboineezen en 23 van andere inlanders.

e) 10 Javanen, 1 Soendanees en 2 Madoereezen.

f) 35 Javanen, 8 Soendaneezen, 8 Madoereezen en 1 Boeginees.

g) Hieronder 117 afkomstig uit Nederland, 14 afkomstig uit Nederlandsch-Indië, 13 Belgen en Franschen en 2 Duitschers.

h) Hieronder 6 afkomstig uit den Molukschen archipel en 4 Menadoneezen.

3. Verdeeling naar landaard, enz. van de tot het leger behoorende officieren en militairen beneden dien rang op ult. 1906.

Europeanen.

VERDEELING NAAR GEBOORTELAND.	Officieren en als zoodanig dienstdoenden. *a*)			Onderofficieren en manschappen *b*)
	Officieren.	Onderluitenants.	Adj.-onderoff. dd. officier.	
Afkomstig uit Nederland. . .	779	76	19	7445
„ „ Ned.-Indië. . .	451	10	..	*c*) 1783
„ „ Belgie	2	2	..	652
„ „ Duitschland . .	7	9	..	1088
„ „ Zwitserland . .	..	..	..	127
„ „ Frankrijk . . .	..	..	..	2
„ „ Luxemburg . .	..	..	..	48
„ van elders. . . .	14	1	..	80
Totalen. . .	1253	98	19	11225

Amboineezen en andere inlanders.

VERDEELING NAAR LANDAARD.	Onderofficieren en manschappen (naar gelang van wapen of dienstvak te verdeelen als hieronder).									
	Infanterie.	Marechaussee.	Cavalerie.	Artillerie.	Genie.	Hospitaaldienst.	Korps milit. schrijvers.	Kader der milit. school.	Trein.	Totaal. *d*)
Amboineezen	4628	615	..	..	..	308	52	..	„	*e*) 5603
Javanen	13163	521	298	1045	303	478	..	1	126	15935
Soendaneezen	1362	53	79	125	35	63	..	..	14	1731
Madoereezen	264	13	..	5	5	14	..	..	..	301
Boegineezen.	66	4	„	8	6	8	..	..	„	92
Maleiers, enz. . . .	344	20	„	5	3	15	..	..	..	*f*) 387
Totalen. . .	19827	1226	377	1188	352	886	52	1	140	24049

a) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 275 officieren (waarvan 16 voor memorie gevoerd, 13 op non-activiteit gesteld, 66 in Nederland gedetacheerd, 178 met verlof in Nederland en 2 gedetacheerd in West-Indië) en 9 onderluitenants (allen met verlof in Nederland).

b) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 35 voor memorie gevoerde Europeanen.

c) Hieronder zijn 262 in Indie geboren uit Europeesche ouders en 1521 kleurlingen.

d) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 13 voor memorie gevoerde Amboineezen.

e) Van de hierbedoelde 5603 Amboineezen of met dezen gelijkgestelden waren er 3044 afkomstig uit den Molukschen archipel, 2498 waren Menadoneezen en 61 waren Alfoeren.

f) Onder de 387 Maleiers, enz. waren begrepen 3 Niassers, 368 Timoreezen of Rotineezen en 16 van nog andere landaarden.

4. Aanwezige sterkte op ult. 1906, gesplitst naar de militaire commandementen, met af

MILITAIRE COMMANDEMENTEN.	I. Infanterie (uitgezonderd het aantal infanteristen, begrepen in rubriek III en wat Atjèh betreft, uitgenomen het korps marechaussee te voet, begrepen in rubriek II en III).					II. Andere wapens en diensten (uitgezonderd het aantal niet-infanteristen, begrepen in rubriek III).					
	Officieren.	Onder-luitenants.	Onderofficieren en minderen.			Officieren.	Onderluitenants.	Adj. onderoff. dd. officier.	Onderofficieren en minderen.		
			Europ. en Afrikanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.				Europ. en Afrikanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.
1ste militaire afdeeling op Java	100	10	1 335	2 066	3 401	156	3	4	601	496	1 097
2de „ „ „ „	72	12	974	1 607	2 581	97	„	4	710	644	1 354
3de „ „ „ „	16	4	256	584	840	51	„	2	297	280	577
4de „ „ „ „	41	3	474	975	1 449	43	2	4	505	466	971
Te zamen op Java (met Billiton)	229	29	3 039	5 232	8 271	347	5	14	2 113	1 886	3 999
Atjèh en onderhoorigheden	71	25	508	3 158	3 666	90	1	3	467	1 505	1 972
Bali	15	2	348	318	666	5	„	„	27	14	41
Sumatra's Westkust	37	11	570	1 318	1 888	28	„	„	96	30	126
Tapanoeli	6	1	11	191	202	2	„		7	3	10
Oostkust van Sumatra	4	„	10	138	148	2	1	„	19	3	22
Palembang	31	2	91	1 014	1 105	16	„	„	95	26	121
Benkoelen *b*)	4	„	6	123	129	2	„	„	13	4	17
Lampongsche districten	3	„	1	68	69	2	„	„	10	„	10
Banka	7	„	16	232	248	„	„	„	10	3	13
Riouw	4	1	10	192	202	2	„	„	9	8	17
Westerafdeeling van Borneo	14	„	27	317	344	6	„	„	22	1	23
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	22	2	69	710	779	10	„	„	58	25	83
Celebes, Menado en Timor. gouv. Celebes en onderhoorigheden	41	7	332	1 638	1 970	32	„	2	204	195	399
residentie Menado	3	1	22	201	223	1	„	„	3	3	6
„ Timor	5	1	31	318	349	1	„	„	5	4	9
Amboina en Ternate. „ Amboina	14	„	89	433	522	8	„	„	29	27	56
„ Ternate	1	„	18	43	61	1	„	„	1	3	4
Te zamen in de verschillende commandementen der buitenbezittingen, uitgenomen die van Atjèh	211	28	1 651	7 254	8 905	118	1	2	608	349	957
Wijders telde het leger nog:											
aan korpsen en instellingen, niet in bovenstaande opgaven begrepen *c*)	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
aan militairen — buiten het commandement, waartoe hun korps behoort — op reis ter bereiking hunner bestemming	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Totale legersterkte	511	82	*d*) 5 198	15 644	20 842	555	7	19	3 188	3 740	6 928

a) Hieronder begrepen de officieren, die kwartierziek en die met binnenlandsch verlof wegens ziekte waren.

In den *emplacementstaat*, waaraan de hier voorkomende opgaven zijn ontleend, worden de zieken en geëvacueerden niet wapensgewijze vermeld, zooals wèl het geval is in de aan den *sterktestaat* ontleende tabel **6**, sub *a*, op blz. 8 van deze bijlage. De sterktestaat bevat echter geen territoriale opgaven nopens de distributie van het leger, zooals voor de onderwerpelijke tabel noodig zijn.

b) Tot het militaire commandement van Benkoelen behoort het garnizoen van Kepahiang (Palembang), op ult. 1906 sterk 1 officier en 46 onderofficieren en minderen (2 Europeanen, 1 Amboinees en 43 inlanders), 2 Europeanen en 42 inlanders van de infanterie en 1 Amboinees en 1 inlander van den hospitaaldienst.

c) Hier worden bedoeld het korps stafmuzikanten te Weltevreden, het kader en de élèves der militaire school te Meester-Cornelis, het kader van het korps

…met afzonderlijke opgaaf, voor zooveel dit blijkt, van het personeel der infanterie.

…en	III. Niet-beschikbaren.												IV. Totaal militairen.						Troepenpaarden en muildieren.
	Verpleegd in de ziekeninrichtingen en geëvacueerd. *a)*						Om andere redenen.												
				Onderofficieren en minderen.						Onderofficieren en minderen.						Onderofficieren en minderen.			
…nen.	Officieren.	Onderluitenants.	Adj. onderoff. dd. officier.	Europ. en Afrikanen.	Amboin en andere inlanders.	Te zamen.	Officieren.	Onderluitenants.	Adj. onderoff. dd. officier.	Europ. en Afrikanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.	Officieren.	Onderluitenants.	Adj. onderoff. dd. officier.	Europ. en Afrikanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.	
97	12	1	..	231	153	384	30	1	..	295	364	659	298	15	4	2 462	3 079	5 541	279
54	6	..	..	229	191	420	28	3	..	417	869	1 286	203	15	4	2 330	3 311	5 641	788
77	13	.	..	130	75	205	14	3	..	257	287	544	94	7	2	940	1 226	2 166	145
71	1	..	..	114	72	186	14	1	..	197	330	527	99	6	4	1 29	1 843	3 133	56
99	32	1	..	704	491	1 195	86	8	..	1 166	1 850	3 016	694	43	14	7 022	9 459	16 481	1 268
72	3	1	..	50	257	307	13	1	..	89	375	464	177	28	3	1 114	5 295	6 409	163
41	2	..	..	24	12	36	..	..	..	4	..	4	22	2	..	403	344	747	..
26	3	..	..	94	169	263	8	1	..	211	472	683	76	12	..	971	1 989	2 960	..
10	..	..	..	1	11	12	..	..	..	4	33	37	8	1	..	23	238	261	..
22	..	..	..	..	13	13	..	..	..	1	6	7	6	1	..	30	160	190	..
21	1	..	..	16	32	48	..	2	..	7	46	53	48	4	..	209	1 118	1 327	..
17	..	..	..	1	8	9	..	..	..	2	25	27	6	..	..	22	160	182	..
10	..	..	..	1	3	4	..	..	..	2	22	24	5	..	..	14	93	107	..
13	..	..	..	..	18	18	1	..	..	1	10	11	8	..	..	27	263	290	..
17	1	..	..	..	9	9	1	..	..	..	7	7	8	1	..	19	216	235	..
23	..	..	..	2	12	14	1	..	..	1	77	78	21	..	..	52	407	459	..
33	..	..	..	5	35	40	1	..	..	2	31	33	33	2	..	134	801	935	..
09	7	..	..	73	202	275	3	..	..	37	173	210	83	7	2	646	2 208	2 854	309
6	..	..	..	3	2	5	..	..	..	..	24	24	4	1	..	28	230	258	..
9	..	..	..	1	9	10	..	..	..	1	..	1	6	1	..	38	331	369	..
6	2	..	..	4	19	23	..	..	..	5	23	28	24	..	..	127	502	629	..
4	..	..	..	..	2	2	..	..	..	..	2	2	2	..	..	19	50	69	..
7	16	..	..	225	556	781	15	3	..	278	951	1 229	360	32	2	2 762	9 110	11 872	309
	..	..	..	3	..	3	..	..	..	1	..	1	6	..	..	136	1	137	..
	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	16	1	..	41	109	150	..
8	51	2	..	982	1 304	*c)* 2 286	114	12	..	1 534	3 176	4 710	1 253	104	19	11 075	23 974	35 049	1 740

pupillen te Gombong, het kader van de militaire strafgevangenis tevens huis van detentie te Tjimahi, zoomede het personeel der provoosthuizen te Batavia, Magelang, Koeta Radja en Padang.

Van de hierbedoelde militairen bevindt zich dus alleen het personeel der provoosthuizen gedeeltelijk in de buitenbezittingen, namelijk 5 Europeesche provoostgeweldigers en stokkeknechts (in Atjèh 3 en te Padang 2).

d) Hieronder 2 Afrikanen.

e) Hieronder zijn begrepen 628 geëvacueerden (261 Europeanen, 90 Amboineezen en 277 andere inlanders).

5. Samenstelling en legering van de troepenmacht in Atjèh en onderhoorigheden op 1 Jan., 1 Juli en 31 Dec. 1906.

WAPENS EN DIENSTEN.	1 Jan. 1906.				1 Juli 1906.				31 Dec. 1906.			
	Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Onderofficieren en minderen.	Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Onderofficieren en minderen.	Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Onderofficieren en minderen.
	Officieren.	Onderluitenants.	Adj.-onderoffic. dd. offic.		Officieren.	Onderluitenants.	Adj.-onderoffic. dd. offic.		Officieren.	Onderluitenants.	Adj.-onderoffic. dd. offic.	
1°. Aanwezige sterkte.												
Staf	7	..	..	6 *a*) (6)	7	..	..	6 (6)	7	..	..	6 (6)
Infanterie	80	15	..	3374 (787)	74	12	..	3260 (679)	81	26	..	4097 (581)
Marechaussee *b*)	17	..	..	1086 (75)	15	1	..	1208 (70)	17	1	..	1262 (68)
Cavalerie	1	..	..	36 (36)	2	..	..	36 (36)	1	..	..	25 (16)
Artillerie	5	..	2	122 (85)	5	..	2	131 (93)	6	..	2	137 (96)
Genie	16	..	..	151 (94)	14	..	..	152 (99)	16	..	..	166 (104)
Administratie	13	..	..	69 (65)	10	..	..	64 (61)	10	..	..	70 (60)
Geneeskundige dienst	32	..	..	331 (136)	32	..	..	269 (104)	36	..	..	328 (130)
Trein	..	..	1	15 (5)	..	..	1	10 (2)	..	..	1	11 (3)
Verpleegd in de ziekeninrichtingen *c*)	2	..	..	376 (97)	2	..	..	268 (52)	3	1	..	307 (50)
Totalen	173	15	3	5566 (1386)	161	13	3	5404 (1202)	177	28	3	6409 (1114)
2°. Distributie (gezamenlijke wapens en diensten).												
Koeta Radja en voorwerken	60	8	1	1530 (536)	65	5	1	1394 (362)	66	10	1	1900 (400)
Bezette punten in Groot-Atjèh en de zuidelijke nederzettingen	18	2	..	580 (131)	16	4	..	634 (151)	17	4	..	519 (96)
In Groot-Atjèh	78	10	1	2110 (667)	81	9	1	2028 (513)	83	14	1	2419 (496)
Bezetting op het eiland We	5	..	2	130 (89)	5	..	2	143 (97)	5	..	2	139 (96)
Bezette punten in de Onderhoorigheden	72	4	..	2711 (578)	34	1	..	986 (233)	30	5	..	894 (167)
Tijdelijk bezette punten in de Onderhoorigheden	18	1	..	615 (52)	41	3	..	2247 (359)	59	9	..	2957 (355)
Totalen als onder 1°	173	15	3	5566 (1386)	161	13	3	5404 (1202)	177	28	3	6409 (1114)

a) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen het aantal Europeanen aan.
b) In de samenstelling van het nog niet in de normale formatie opgenomen korps marechaussee in Atjèh is, na hetgeen dienaangaande in K. V. 1900 (bijlage A, blz. 6) werd vermeld, geene wijziging meer gebracht.
c) Behoorende tot verschillende wapens en diensten.

6. Statistiek van de tijdelijk niet-beschikbare, maar toch in de sterkte tellende (tot de formatie behoorende) onderofficieren en minderen (de onderluitenants en de adjudant-onderofficieren, dienstdoend officier, hieronder niet begrepen), in vergelijking met de sterkte en met de „tegenwoordige” formatie bij het einde van elk der jaren 1905 en 1906.

a. Algemeen overzicht.

ONDEROFFICIEREN EN MINDEREN.	Ult. 1905.				Ult. 1906.			
	Infanterie en marechaussee.	Cavalerie, artillerie en genie.	Hospitaaldienst, schrijverspersoneel, enz.	Totalen.	Infanterie en marechaussee.	Cavalerie, artillerie en genie.	Hospitaaldienst, schrijverspersoneel, enz.	Totalen.
Verpleegd in de ziekeninrichtingen *a*)	1391 *b*) (597)	196 (145)	64 (31)	1651 (773)	1432 *b*) (566)	181 (129)	45 (26)	1658 (721)
Geëvacueerd	540 (132)	57 (46)	15 (9)	612 *c*) (187)	554 (209)	55 (39)	19 (13)	628 *c*) (261)
Vermist en nog niet afgevoerd	35 (19)	4 ..	3 (3)	42 (22)	17 (12)	6 (2)	2 (2)	25 (16)
Voor den krijgsraad	74 (44)	13 (11)	3 (3)	90 (58)	57 (36)	11 (9)	8 (7)	76 (52)
Leerlingen bij de kaderscholen	223 (150)	57 (43)	.. ..	280 (193)	164 (118)	29 (23)	.. ..	193 (141)
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken	290 (27)	14 (5)	14 (4)	318 (36)	622 (69)	12 (3)	33 (8)	667 (80)
Recruten	781 (244)	168 (91)	.. ..	949 (335)	569 (231)	76 (69)	.. ..	645 (300)
Ongeschikt voor den velddienst *d*)	557 (110)	43 (38)	.. ..	600 (148)	554 (136)	40 (32)	*e*)	594 (168)
Tijdelijk ter beschikking van andere autoriteiten	542 (181)	27 (4)	132 (76)	701 (261)	290 (138)	31 (14)	25 (14)	346 (166)
Physiek ongeschikt om te velde te trekken *f*)	1523 (461)	6 (2)	161 (56)	1690 (519)	1293 (317)	4 (1)	220 (86)	1517 (404)
Nog onvoldoende geoefend	448 (209)	86 (46)	258 (115)	792 (370)	420 (100)	67 (43)	160 (64)	647 (207)
Te zamen tijdelijk niet beschikbaar	6404 (2174)	671 (431)	650 (297)	7725 (2902)	5972 (1932)	512 (364)	512 (220)	6996 (2516)
Daar de aanwezige sterkte bedroeg	29215 (7912)	4515 (2527)	2757 (1615)	36487 (12054)	28207 (7229)	4223 (2306)	2625 (1546)	35055 (11081)
Bleven alzoo beschikbaar	22811 (5738)	3844 (2096)	2107 (1318)	28762 (9152)	22235 (5297)	3711 (1942)	2113 (1326)	28059 (8565)
„Tegenwoordige” formatie	26908 (7893)	4630 (2823)	3121 (2165)	34659 (12881)	26533 (7870)	4627 (2785)	3007 (2126)	34167 (12781)

b. Specificatie alleen voor de infanterie (zonder de marechaussse).

ONDEROFFICIEREN EN MINDEREN.	Ult. 1905.					Ult. 1906.				
	Veld-bataljons (Nos. 1 t/m 20).	Depôt–bataljons (Nos. 1 t/m 4).	Garnizoens-infanterie, subsistenten-kaders en straf-detachement.	Op reis ter be-reiking van hunne bestem-ming.	Te zamen aan infanterie.	Veld-bataljons (Nos. 1 t/m 20).	Depôt–bataljons (Nos. 1 t/m 4).	Garnizoens-infanterie, subsistenten-kaders en straf-detachement.	Op reis ter be-reiking van hunne bestem-ming.	Te zamen aan infanterie.
Formatie („tegenwoordige") *g*). . . .	14984	3325	7387	„	25696	15187	3325	6809	„	25321
Sterkte	15446	2874	8868	729	27917	14855	3106	8711	238	26910
Verpleegd in de ziekeninrichtingen. .	912	94	342		1348	925	189	296		1410
Geëvacueerd	323	6	186		515	311	9	221		541
Vermist en nog niet afgevoerd. . . .	32	3	..		35	15	2	..		17
Voor den krijgsraad	46	10	18		74	38	8	11		57
Leerlingen bij de kaderscholen. . . .	66	129	28		223	51	104	9		164
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken	172	16	102		290	320	74	228		622
Recruten.	..	781	..		781	144	424	1		569
Ongeschikt voor den velddienst . . .	113	260	184		557	130	371	53		554
Tijdelijk ter beschikking van andere autoriteiten	287	9	244		540	161	17	112		290
Physiek ongeschikt om te velde te trekken.	468	393	662		1523	326	440	527		1293
Nog onvoldoende geoefend	337	54	57		448	335	30	55		420
	2756	1755	1823		6334	2756	1668	1513		5937
	12690	1119	7045			12099	1438	7198		
Alzoo beschikbaar. . .		20854		729	21583		20735		238	20973
Naar den landaard bestond het voor werkelijken dienst geschikte en beschikbare gedeelte uit:										
Europeanen.	4207	241	1030	195	5673	4019	353	790	65	5227
Afrikanen	2	..	..	..	2	2	..	..	..	2
Amboineezen	2098	19	884	347	3348	2054	22	1211	65	3352
Andere inlanders	6383	859	5131	187	12560	6024	1063	5197	108	12392
Te zamen als boven. . . .	12690	1119	7045	729	21583	12099	1438	7198	238	20973

a) Ongerekend die geëvacueerden en diegenen der in de hospitalen opgenomenen, welke in het staatje zijn gesteld onder een der daarin vermelde andere categorieën van tijdelijk niet–beschikbaren, op ult. 1905 ten getale van 95 (37 Europeanen, 12 Amboineezen en 46 andere inlanders) en op ult. 1906 ten getale van 92 (46 Europeanen, 35 Amboineezen en 11 andere inlanders).

b) De tusschen ( ) geplaatste cijfers duiden aan hoeveel Europeanen en Afrikanen onder de daarnevens uitgetrokken getallen begrepen zijn.

c) In deze tabel zijn ook die geëvacueerden gerekend, welke *niet* in de zieken–inrichtingen werden verpleegd.

d) Namelijk de zoodanigen, die door eene geneeskundige commissie enkel voor benteng–, bureau– of hospitaaldienst geschikt zijn verklaard.

e) Hieronder zijn niet begrepen 245 man van het personeel van den geneeskundigen dienst (69 Europeanen, 57 Amboineezen en 119 andere inlanders) en 36 man van het schrijverspersoneel (allen Europeanen), die, hoewel voor alle andere diensten ongeschikt, beschikbaar zijn voor de diensten welke van hen gevorderd worden.

f) Hier worden aangeduid die andere categorieën van militairen, voornamelijk reconvalescenten van beri–beri, die, hoewel niet bij hoofdelijk geneeskundig onderzoek als niet–valide verklaard, toch niet in aanmerking mochten komen om te velde te worden gezonden.

g) Welk aandeel het Europeesch, het Amboineesch en het overig inlandsch element in de hier uitgetrokken totalen heeft, blijkt uit den uitvoerigen formatie– en sterktestaat, afgedrukt op blz. 4 van bijlage A van K. V. 1905 en op blz. 2 van deze bijlage.

7. Verkort overzicht — alleen voor de infanterie — van het aantal der tijdelijk niet beschikbare militairen beneden den rang van officier (de onderluitenants en adjudant-onderofficieren dienstdoend officier hieronder niet begrepen) op ult. 1905 en ult. 1906.

Tijdelijk niet–beschikbare militairen der infanterie beneden den rang van officier.	Ult. 1905.				Ult. 1906.			
	Europeanen en Afrikanen.	Amboi–neezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen en Afrikanen.	Amboi–neezen.	Andere inlanders.	Te zamen
Verpleegd in de ziekeninrichtingen.	594	166	588	1348	565	275	570	1410
Geëvacueerd	130	101	284	515	207	84	250	541
Vermist en nog niet afgevoerd	19	..	16	35	12	..	5	17
Voor den krijgsraad	44	6	24	74	36	..	21	57
Leerlingen bij de kaderscholen	150	28	45	223	118	46	..	164
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken. . . .	27	74	189	290	69	81	472	622
Recruten	244	156	381	781	231	285	53	569
Ongeschikt voor den velddienst	110	33	414	557	136	100	318	554
Tijdelijk ter beschikking van andere autoriteiten. . . .	179	66	295	540	138	22	130	290
Physiek ongeschikt om te velde te trekken.	461	113	949	1523	317	136	840	1293
Nog onvoldoende geoefend	209	24	215	448	100	237	83	420
Te zamen.	2167	767	3400	6334	1929	1266	2742	5937

B

8. Verantwoording van de verliezen en winsten aan officieren, onderluitenants, adjudant-onder

a. Officieren (ook die uit Nederland gede

JAREN.	Aanwezige STERKTE der *in de formatie tellende* officieren en als zoodanig dienstdoenden op 1 Januari (alleen Europeanen of met dezen gelijkgestelden).			Voor goed ontvallen.																	
				Overleden (daaronder ook de gesneuvelden) *b)*			Gepensionneerd.		Eervol ontslagen zonder pensioen. *c)*	Niet-eervol ontslagen of veroordeeld.			Overgeplaatst bij het leger hier te lande.	Teruggesteld tot adjudant-onderofficier van:		Gedegradeerd.		Gepasporteerd.	Gegageerd	Naar Nederland teruggekeerd.
	Officieren. *a)*	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	onderluitenant.	adjudant-onderofficier dd officier.	Onderluitenants	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Adjudant-onderoffic. dd. officier.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13	14.	15.	16.	17.	18.	19	20.	20*a*.
1902	1267 (64)	81	30	17	2	..	44	4	8	1	..	..	..	..	7	..	..	..	..	..
1903	1313 (66)	79	24	*f)* 18	1	..	51	6	11	..	..	..	3	1	5	..	..	1	1	..
1904	1284 (45)	83	27	16	2	..	55	6	11	..	..	..	2	..	..	..	..	2	2	..
1905	1311 (41)	93	24	*f)* 16	2	..	71	9	5	1	..	..	..	..	7	..	1	1	3	..
1906	1259 (30)	91	21	11	2	..	45	12	12	..	..	..	..	..	4	..	..	3	3	1

JAREN.	WINSTEN.																	
	Nieuw benoemd.							Overgeplaatst van het leger hier te lande.	Civiele personen, aangesteld tot officier.	Gepensionneerde officieren,		In activiteit hersteld en van „voor memorie" en van „à la suite" terug.			Van buitenlandsch verlof teruggekeerd.		Terug van detacheering bij het leger hier te lande.	Uit Nederland aangekomen.
	Speciaal opgeleid tot officier:		Officieren verkregen uit de korpsen van het leger hier te lande.	Overgenomen van de Koninklijke Nederlandsche Marine.	Verkregen in Indië zelf.													
	bij de Koninklijke Militaire Academie.	bij andere inrichtingen hier te lande (geneeskundigen en pharmaceuten).		Officieren.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.		werkzaam gesteld bij het departement van oorlog (§ 5a der legerformatie).	werkzaam gesteld bij de militaire strafgevangenis tevens huis van detentie (art. 7 van Gouv. Bt. 1 Jan. 1873 n°. 1).	Officieren.	Onderluitenants	Adjudant-onderofficieren dd. officier	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Adjudant-onderoffi. dd. officier.
	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	54*a*.
1902	74	16	36	..	4	13	4	2	..	..	..	17	..	..	68	..	15	..
1903	46	10	33	..	8	10	11	3	9	..	..	19	..	..	64	8	10	..
1904	49	8	23	..	4	20	3	5	15	..	1	21	..	..	78	4	15	..
1905	50	11	22	1	8	9	9	2	2	1	..	26	..	..	56	11	11	..
1906	*g)* 36	*g)* 13	*g)* 28	..	*g)* 2	23	7	*g)* 2	*g)* 2	..	..	27	..	..	91	7	10	2

a) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen aan, hoevele tot het Nederlandsche leger behoorende officieren (als gedetacheerd in Indië) in de opgegeven sterkte van het Indische officierskorps begrepen waren.

b) In de behandelde vijf jaren sneuvelden 14 officieren en 2 onderluitenants (3 in 1902, 4 in 1903, 1 in 1904, 4 in 1905, waaronder 1 onderluitenant en 4 in 1906, waaronder 1 onderluitenant), en overleden er 13 (3 in 1902, 1 in 1903, 7 in 1904, 1 in 1905 en 1 in 1906) aan de gevolgen van voor den vijand bekomen wonden.

c) Onder deze rubriek telde men in elk der jaren 1904 en 1905 1 officier gedetacheerd van het Nederlandsche leger, en in de jaren 1903, 1904 en 1906 respectievelijk 3, 3 en 1 officieren van gezondheid der 2de klasse (waaronder 6 vreemdelingen), die slechts voor 5 jaren waren benoemd.

d) Eene specificatie naar gelang van de wapens of diensten, waartoe de niet in de sterkte tellende officieren behoorden, vindt men in tabel **2** hiervóór.

officieren dd. officier, onderofficieren en minderen tegenover de sterkte, over de jaren 1902 t/m 1906.

tacheerd) en als zoodanig dienstdoenden.

VERLIEZEN.

Van onder-luitenant benoemd tot officier.	Benoemd tot onder-luitenant van adjudant-onder-officier dd. officier.	Opheffing van detacheering van tijdelijk in Indië dienende officieren en als zoodanig dienstdoenden van het leger hier te lande.		Opheffing van tewerkstelling bij het departement van oorlog van gepensionneerde officieren (§ 5a der leger-formatie).	Tijdelijk ontvallen. Met buitenlandsch verlof vertrokken.		Tijdelijk ontvallen. Gedetacheerd geworden bij het leger hier te lande.	Tijdelijk ontvallen. Op non-activiteit gesteld, voor memorie gebracht of tijdelijk toegevoegd aan autoriteiten buiten het leger.			Vermist.			Totalen.		
		Officieren	Adj-onder-offic. dd officier.		Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Officieren.	Onderluitenants	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.
21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.
..	3	10	..	1	86	9	10	20	..	..	1	..	..	198	15	10
1	1	22	..	..	106	5	6	18	..	..	..	..	..	235	14	8
..	1	7	1	..	75	6	9	22	..	..	..	..	..	197	14	6
..	..	14	..	..	105	11	10	24	..	..	..	..	..	246	22	12
..	..	11	..	..	99	9	7	40	..	..	..	..	..	225	23	11

In dienst gesteld als gedetacheerd van het leger hier te lande.	Totalen.			Voor- of nadeelig verschil tusschen winsten en verliezen.			Derhalve was bij het einde van het jaar de STERKTE der *in de formatie tellende* officieren en als zoodanig dienstdoenden geklommen of gedaald tot:			Bovendien behoorde op ult. December tot het leger, maar telde *niet* in de sterkte, het navolgend aantal officieren en als zoodanig dienstdoenden. *d)* Met verlof buiten Nederlandsch-Indië.		Op non-activiteit, voor memorie of à la suite.			Gedetacheerd bij het Nederlandsche leger of bij inrichtingen hier te lande. *e)*	Te zamen.		
Officieren.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.
55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.	62.	63.	64.	65.	66.	67.	68.	69.	70.	71.	72.	73.
12	244	13	4	+ 46	— 2	— 6	1313 (66)	79	24	168	9	15	..	..	66	249	9	..
4	206	18	11	— 29	+ 4	+ 3	1284 (45)	83	27	197	6	15	..	..	62	274	6	..
5	224	24	3	+ 27	+ 10	— 3	1311 (41)	93	24	168	8	17	..	..	62	247	8	..
4	194	20	9	— 52	— 2	— 3	1259 (30)	91	21	199	7	16	..	..	63	278	7	..
8	219	30	9	— 6	+ 7	— 2	1253 (27)	98	19	178	9	29	..	..	*h)* 68	275	9	..

e) Hieronder ook de officieren, die de lessen bij de hoogere krijgsschool volgden.

f) Hieronder 1 officier gedetacheerd van het Nederlandsche leger.

g) Onder de in 1906 als nieuw verkregen in de sterkte gebrachte officieren behoorden er van de 36, vermeld in kolom 38, 29 tot de infanterie en 7 tot de artillerie; bestonden de 13 in kolom 39 uit 8 officieren van gezondheid, 4 apothekers en 1 paardenarts; behoorden van de 28 in kolom 40 19 tot de infanterie en 9 tot de administratie; behoorden de 2 in kolom 42 tot de artillerie (magazijnmeesters) en de 2 in kolom 46 tot den geneeskundigen dienst (officieren van gezondheid die slechts voor 3 jaren waren benoemd).

h) Hiervan 2 (1 van de infanterie en 1 officier van gezondheid), gedetacheerd bij de landmacht in West-Indië.

b. Onderofficieren

JAREN.	Landaard.	ALGEMEEN OVERZICHT. Effectieve sterkte op 1 Januari.	*Af:* verliezen gedurende het opgegeven jaar.	*Bij:* winsten gedurende het opgegeven jaar.	Effectieve sterkte op 31 December.	*Af:* de *niet* in de formatie tellende categorieën van militairen. *i*)	Derhalve wordt de sterkte der *in de formatie tellende* onderofficieren en minderen op 31 December.	SPECIFICATIE Overleden (hieronder ook de gesneuvelden). *j*) Europeanen en Afrikanen.	Overleden Amboineezen. *m*)	Overleden Andere inlanders.	Gepasporteerd. Europeanen en Afrikanen.	Gepasporteerd. Amboineezen.	Gepasporteerd. Andere inlanders.	Gegageerd. Europeanen en Afrikanen.	Gegageerd. Amboineezen.	Gegageerd. Andere inlanders.	Tot officier bevorderd (alleen Europeanen).
1902	Europeanen.	13 408	1934	1678	13 152	227	12 925	288	111	399	270	47	597	720	78	522	4
	Afrikanen.	32	8	5	29	,,	29										
	Amboineezen.	3 915	253	587	4 249	10	4 239	798			914			1320			4
	Andere inl.	19 017	1654	756	18 119	92	18 027										
		36 372	3849	3026	35 549	329	35 220										
1903	Europeanen.	13 152	1705	1562	13 009	179	12 830	182	73	244	207	40	508	729	79	393	7
	Afrikanen.	29	3	1	27	,,	27										
	Amboineezen.	4 249	200	563	4 612	6	4 606	499			755			1201			7
	Andere inl.	18 119	1273	2344	19 190	114	19 076										
		35 549	3181	4470	36 838	299	36 539										
1904	Europeanen.	13 009	1827	1535	12 717 *w*)	183	12 534 *w*)	147	66	250	259	45	464	829	92	411	4
	Afrikanen.	27	27	1	1	,,	1										
	Amboineezen.	4 612	209	553	4 956	7	4 949	463			768			1332			4
	Andere inl.	19 190	1326	1606	19 470	98	19 372										
		36 838	3389	3695	37 144	288	36 856										
1905	Europeanen.	12 717	1747	1267	12 237 *w*)	185	12 052 *w*)	150	76	263	254	31	221	768	80	397	8
	Afrikanen.	1	1	2	2	,,	2										
	Amboineezen.	4 956	191	344	5 109	5	5 104	489			506			1245			8
	Andere inl.	19 470	1030	973	19 413	84	19 329										
		37 144	2969	2586	36 761	274	36 487										
1906	Europeanen.	12 237	2187	1175	11 225 *w*)	146	11 079 *w*)	149	96	243	348	22	186	1040	117	549	2
	Afrikanen.	2	,,	,,	2	,,	2										
	Amboineezen.	5 109	253	747	5 603	10	5 593	488			556			1706			2
	Andere inl.	19 413	1081	114	18 446	65	18 381										
		36 761	3521	2036	35 276	221	35 055										

i) Namelijk die vermeld sub *b* in tabel **2** hiervóór, doch ongerekend — om de aldaar in noot *e* vermelde reden — de bij het leger „voor memorie" gevoerd wordende onderofficieren en minderen.

j) Het aantal gesneuvelde onderofficieren en minderen bedroeg in de opgegeven 5 jaren achtereenvolgens 79, 54, 61, 90 en 109 (respectievelijk 13, 22, 23, 22 en 25 Europeanen, 31, 9, 15, 17 en 28 Amboineezen, zoomede 35, 23, 23, 51 en 56 andere inlanders).

Als overleden aan de gevolgen van in den strijd bekomen wonden, vindt men over gemelde jaren vermeld achtereenvolgens 48, 37, 39, 36 en 29 militairen beneden den rang van officier (respectievelijk 15, 16, 12, 11 en 13 Europeanen, 9, 12, 7, 5 en 7 Amboineezen en 24, 9, 20, 20 en 9 andere inlanders).

k) Onder deze rubriek worden gerekend: militairen, die bij de lijfwachtdragonders of bij de gouvernements-marine overgingen; zij, die om andere redenen, zonder toekenning van paspoort, gagement of pensioen, van hunne dienstverbintenis ontheven werden: uit Nederland gedetacheerde militairen, die derwaarts terugkeerden, en eindelijk adjudant-onderofficieren, die aangewezen werden om dienst te doen als officier (ook tot onderluitenant bevorderde onderofficieren).

l) Onder de in 1902 t/m 1906 uit Nederland aangekomen troepen bevonden zich respectievelijk 364, 289, 287, 243 en 234 man van de Koloniale Reserve.

m) De in deze rubriek tusschen ( ) geplaatste cijfers wijzen het aantal aan van hen, die reeds vroeger gediend hebben; dit aantal is in het daarboven geplaatste cijfer begrepen.

Wat betreft de groote verschillen in de uitkomsten der werving van Amboineezen en (of) andere inlanders, bij vergelijking van het eene jaar met het andere houde men in het oog dat de verschillen hoofdzakelijk hunne verklaring vinden in de maatregelen van zeer ongelijken duur, die nu eens tot aanmoediging, dan weder

en minderen.

DER VERLIEZEN.

Gevonnisd, gedeserteerd, vermist of met een briefje van ontslag verwijderd.			Afgevoerd als „voor memorie" gebracht.			Om andere dan in de voorgaande kolommen opgegeven redenen afgevoerd. *k*)			Totalen.		
Europeanen en Afrikanen. *o*)	Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen en Afrikanen. *o*)	Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen en Afrikanen. *o*)	Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen en Afrikanen. *p*)	Amboineezen.	Andere inlanders.
72	17	136	13	..	..	575	..	..	1942	253	1654
225			13			575			3849		
41	7	128	17	..	..	525	1	..	1708	200	1273
176			17			526			3181		
52	5	201	11	1	..	552	..	..	1854	209	1326
258			12			552			3389		
58	1	149	24	1	..	486	2	..	1748	191	1030
208			25			488			2969		
51	5	103	10	13	..	587	..	..	2187	253	1081
159			23			587			3521		

SPECIFICATIE DER WINSTEN.

Aangekomen suppletie-troepen uit Nederland. *l*)			Werving in Indië. *m*)							Als terug van desertie, als niet meer „voor memorie" gevoerd of om andere redenen weder in de sterkte opgenomen.				Totalen.		
Nederlanders.	Vreemdelingen. *q*)	Te zamen.	Europeanen en Afrikanen. *r*)	Amboineezen, Menadoneezen en Alfoeren. *s*)	Javanen (waaronder Soendaneezen). *t*)	Madoereezen.	Boegineezen.	Maleiers.	Te zamen.	Europeanen en Afrikanen *u*)	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen en Afrikanen. *v*)	Amboineezen.	Andere inlanders.
1217	227	1444	184 (48)	586 (5)	619 (22)	22	..	41	1452 (75)	55	1	74	130	1683	587	756
														3026		
994	263	1257	246 (38)	560 (2)	2165 (60)	59 (4)	20 (1)	34	3084 (105)	60	3	66	129	1563	563	2344
														4470		
1065	190	1255	218 (48)	551 (1)	1464 (51)	51	7	9	2300 (100)	63	2	75	140	1536	553	1606
														3695		
869	110	979	236 (93)	344 (2)	883 (29)	7 (3)	2 (1)	18	1490 (128)	54	..	63	117	1269	344	973
														2586		
773	73	846	272 (150)	744 (1)	43 (14)	..	..	11	1070 (165)	57	3	60	120	1175	747	114
														2036		

tot beperking of wel zoo goed als geheele sluiting van die werving genomen werden.

n) Hier en in de verdere kolommen van dit overzicht worden onder Amboineezen ook verstaan Menadoneezen en Alfoeren.

o) Zie noot *p*.

p) Onder de in deze kolom opgegeven getallen zijn begrepen achtereenvolgens 8, 3, 27, 1 en 0 Afrikanen. Van hen overleed er 1 in 1902, 1 in 1903 en 1 in 1904; werden gepasporteerd 1 in elk der jaren 1902, 1903 en 1904; verlieten het leger met gagement in 1902 t/m 1906 achtereenvolgens 2, 0, 2, 0 en 0 en werden respectievelijk 2, 1, 22, 1 en 0 om andere dan de genoemde redenen uit de sterkte afgevoerd.

q) De uit Nederland gezonden troepen bestonden dus in de opgegeven jaren achtereenvolgens voor ± 15.7, 20.9, 15.1, 11.2 en 8.6 % uit vreemdelingen.

r) Onder de in deze kolom opgegeven getallen zijn voor de jaren 1902 en 1905 respectievelijk 1 en 2 Afrikanen begrepen, die vroeger nog niet gediend hadden.

s) De in deze kolom voorkomende getallen zijn voor elk der opgegeven jaren aldus te specificeeren: Amboineezen achtereenvolgens 412, 304, 293, 195 en 389; Menadoneezen 174, 256, 258, 149 en 355.

t) Het in de opgegeven cijfers begrepen aantal Soendaneezen beliep in de jaren 1902 t/m 1906 achtereenvolgens 102, 108, 169, 117 en 7.

u) Onder deze rubriek waren alleen in 1902, 1903 en 1904 respectievelijk 4, 1 en 1 Afrikanen begrepen.

v) Zie de noten *r* en *u*.

w) Onder deze cijfers telden op ult. 1904, 1905 en 1906, als niet den dienst van officier verrichtende, respectievelijk 6 en 3, 6 en 5 en 6 en 8 onderluitenants-apothekersbedienden en militaire architecten in dien graad.

9. Overzicht van de werving hier te lande over het tijdvak 1 Januari 1902 tot ult. Juni 1907.

I. Halfjaarlijksch overzicht.

a. Koloniaal Werfdepôt te Harderwijk (sedert 1 Mei 1907 Onderafdeeling van de Koloniale Reserve, te Harderwijk).

SEMESTERS.	Nederlanders, overgenomen van het leger hier te lande, als voorgoed overgegaan.	Nederlanders, overgenomen van het leger hier te lande, als gedetacheerd.	Nederlanders, buiten het leger geworven.	Nederlanders, Te zamen.	Vreemdelingen.	Totaal.
1902 Iste halfjaar.	87	74	282	443	108	551
1902 IIde „	70	89	348	507	128	635
	157	163	630	950	236	1186
1903 Iste halfjaar.	84	49	236	369	123	492
1903 IIde „	52	76	236	364	105	469
	136	125	472	733	228	961
1904 Iste halfjaar.	39	78	262	379	85	464
1904 IIde „	74	102	240	416	55	471
	113	180	502	795	140	935
1905 Iste halfjaar.	49	86	180	315	54	369
1905 IIde „	35	108	180	323	37	360
	84	194	360	638	91	729
1906 Iste halfjaar	34	94	162	290	37	327
1906 IIde „	30	106	165	301	36	337
	64	200	327	591	73	664
1907 Iste halfjaar.	33	74	176	283	18	301

b. Koloniale Reserve te Nijmegen.

SEMESTERS.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1907.
Iste halfjaar.	62	115	81	64	80	67
IIde halfjaar.	107	71	76	56	73	. . . . .
	169	186	157	120	153	

II. Maandoverzicht.

(Alleen voor 1906 en het 1ste halfjaar 1907.)

MAANDEN.	Koloniaal Werfdepôt te Harderwijk (sedert 1 Mei 1907 Onderafdeeling van de Koloniale Reserve, te Harderwijk). Nederlanders, overgenomen van het leger hier te lande, als voorgoed overgegaan.	als gedetacheerd.	buiten het leger geworven.	Te zamen.	Vreemdelingen.	Totaal.	Koloniale Reserve te Nijmegen. — Nederlanders.
1906.							
Januari . . .	2	11	40	53	8	61	14
Februari . .	8	18	26	52	7	59	15
Maart	10	18	27	55	2	57	21
April	5	13	23	41	5	46	13
Mei	3	19	27	49	9	58	5
Juni	6	15	19	40	6	46	12
Juli	6	12	28	46	2	48	11
Augustus . .	3	18	23	44	3	47	7
September .	6	20	33	59	6	65	15
October . .	9	22	26	57	7	64	11
November . .	4	17	27	48	10	58	14
December . .	2	17	28	57	8	55	15
	64	200	327	591	73	664	153
1907.							
Januari . . .	3	8	30	41	3	44	8
Februari . .	5	8	29	42	2	44	7
Maart . . .	7	9	36	52	2	54	13
April	3	12	19	34	3	37	19
Mei	7	23	33	63	2	65	12
Juni	8	14	29	51	6	57	8

10. Uitkomsten over het tijdvak 1 Juli 1906 t/m 30 Juni 1907 der verpleging bij de reconvalescenten-afdeeling der Koloniale Reserve te Zutphen.

OMSCHRIJVING.	A. Militairen verbonden om te dienen zoowel in als buiten Europa, *niet* afkomstig van de Koloniale Reserve en teruggekeerd uit Indië wegens: tijdelijke ongeschiktheid.	A. … voortdurende ongeschiktheid.	B. Militairen afkomstig van de Koloniale Reserve, reeds vroeger verpleegd bij de reconvalescenten-afdeeling en teruggekeerd uit Indië wegens: tijdelijke ongeschiktheid.	B. reeds vroeger verpleegd … voortdurende ongeschiktheid.	B. hier te lande nog alleen gediend hebbende bij het valide gedeelte van het korps en teruggekeerd uit Indië wegens: tijdelijke ongeschiktheid.	B. hier te lande nog alleen gediend … voortdurende ongeschiktheid.	C. Militairen als reconvalescent aangenomen terwijl zij als gegageerden tot de burgermaatschappij waren teruggekeerd.	Totaal.
Op 1 Juli 1906 waren bij de reconvalescenten-afdeeling aanwezig	119		17		27		4	167
Van 1 Juli tot 31 December 1906 bijgekomen.	86	"	20	"	24	"	4	134
Te zamen. . . .	205		37		51		8	301
Waarvan in laatstgenoemd tijdvak zijn:								
overleden	"	"	"	"	"	"	"	"
in het genot gesteld van voortdurend gagement, wegens nader gebleken voortdurende ongeschiktheid voor alle militaire diensten.	34	"	7	"	6	"	"	47
gedeserteerd	8	"	1	"	"	"	"	9
gepasporteerd wegens diensteindiging, met een briefje van ontslag verwijderd of om andere redenen afgevoerd	8	"	1	"	2	"	"	11
weder overgegaan bij het valide gedeelte of bij het Koloniaal Werfdepôt	16	"	6	"	3	"	1	26
Te zamen. . . .	66		15		11		1	93
Blijft op 1 Januari 1907	139		22		40		7	208
Van 1 Januari tot 30 Juni 1907 bijgekomen.	52	"	12	"	19	"	3	86
Te zamen. . . .	191		34		59		10	294
Waarvan in laatstgenoemd tijdvak zijn:								
overleden	3	"	"	"	"	"	"	3
in het genot gesteld van voortdurend gagement, wegens nader gebleken voortdurende ongeschiktheid voor alle militaire diensten.	31	"	15	"	4	"	"	50
gedeserteerd	6	"	"	"	1	"	"	7
gepasporteerd wegens diensteindiging, met een briefje van ontslag verwijderd of om andere redenen afgevoerd.	3	"	5	"	1	"	"	11
weder overgegaan bij het valide gedeelte of bij het Koloniaal Werfdepôt of bij de onderafd. van de Koloniale Reserve te Harderwijk.	20	"	1	"	3	"	2	24
Te zamen. . . .	63		21		9		2	95
Dus op 1 Juli 1907 aanwezig	*a)* 128		13		50		*b)* 8	199

a) Van de in kolom 2 vermelden hebben, ingevolge K. B. 19 Jan. 1895 n°. 38, 31 man eene verbintenis aangegaan bij de Koloniale Reserve.
b) Hieronder 5 die met paspoort den dienst hadden verlaten en 1 die is overgenomen van het Koloniaal Werfdepôt en nog slechts in Nederland gediend heeft.

11. Statistiek der reëngagementen over de jaren 1902 t/m 1906.

a. Algemeen overzicht.

JAREN.	Europeanen en Afrikanen. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren. a)	Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. b) %	gegageerd en gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.	Amboineezen en andere inlanders. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren.	Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. b) %	gegageerd en gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.	Totalen. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren.	Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. b) %	gegageerd en gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.
1902	2578	1784 = 69,2	598	196	2578	5981	5705 = 95,4	79	197	5981	8559	7489 = 87,5	677	393	8559
1903	2327	1549 = 66 5	618	160	2327	5818	5529 = 95	32	257	5818	8145	7078 = 86.9	650	417	8145
1904	2547	1653 = 64,9	715	179	2547	6341	6071 = 95,7	40	230	6341	8888	7724 = 86.9	755	409	8888
1905	2259	1382 = 61,2	673	204	2259	4972	4850 = 97,5	22	100	4972	7231	6232 = 86,2	695	304	7231
1906	2607	1431 = 54,8	911	265	2607	5678	5516 = 97,1	74	88	5678	8285	6947 = 83,9	985	353	8285

b. Splitsing der reëngagementen naar gelang van hun duur. *c)*

JAREN.	Voor minder dan 1 j. Europ. en Afrik.	Amb. en andere inl.	Te zamen	Voor 1 jaar. Europ. en Afrik.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Voor 2 jaren. Europ. en Afrik.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Voor 3 jaren. Europ. en Afrik.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Voor 4 jaren. Europ. en Afrik.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Voor 6 jaren. Europ. en Afrik.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Totalen. Europ. en Afrik. d)	Amb. en andere inl.	Te zamen.
1902	„	„	„	261	829	1090	749	2572	3321	„	„	„	275	939	1214	499	1365	1864	1784	5705	7489
1903	„	„	„	285	1123	1408	669	2562	3231	„	„	„	248	711	959	347	1133	1480	1549	5529	7078
1904	„	„	„	290	1278	1568	721	2683	3404	„	„	„	289	1018	1307	353	1092	1445	1653	6071	7724
1905	„	„	„	229	1326	1555	603	2249	2852	„	„	„	247	759	1006	303	516	819	1382	4850	6232
1906	1	„	1	337	1675	2012	631	2527	3158	14	„	14	233	760	993	215	554	769	1431	5516	6947

a) Hieronder achtereenvolgens 1, 7, 2, 1 en 0 Afrikanen, die bijna allen bleven doordienen; slechts was dit niet het geval met 1 in 1902 en 2 in 1904, die allen aanspraak op gagement deden gelden, en met 1 in 1903, die het leger met paspoort verliet.

b) Verhouding tot het aantal in de vorige kolom vermeld.

c) Zie nopens het bedrag der premiën bij reëngagement Ind. St. 1897 n°. 139, 1905 nos. 127, 243 en 477 en 1906 n°. 460.

d) In de jaren 1902, 1903, 1904, 1905 en 1906 reëngageerden zich: voor 2 jaren respectievelijk 3, 5, 2, 2 en 0 Afrikanen. Bovendien in 1902 t/m 1906 nog 2 voor andere termijnen, namelijk in 1903 1 voor 1 jaar en in 1905 1 voor 4 jaren.

12. Overzicht betreffende het bij het einde der jaren 1905 en 1906 bestaande overcompleet of incompleet aan kader (onderofficieren en korporaals), voor zooveel betreft de infanterie, marechaussee, cavalerie, artillerie en genie.

a. Algemeen overzicht.

WAPENS EN LANDAARDEN.	Onderofficieren. Tegenwoordige formatie op ult. 1905.	Sterkte op ult. 1905.	Gedurende 1906 uit de sterkte afgevoerd.	Gedurende 1906 in de sterkte gebracht	Tegenwoordige formatie op ult. 1906.	Sterkte op ult. 1906.	Overcompleet of incompleet op ult. 1905.	Overcompleet of incompleet op ult. 1906.	Korporaals. Tegenwoordige formatie op ult. 1905.	Sterkte op ult. 1905.	Gedurende 1906 uit de sterkte afgevoerd.	Gedurende 1906 in de sterkte gebracht	Tegenwoordige formatie op ult. 1906.	Sterkte op ult. 1906.	Overcompleet of incompleet op ult. 1905.	Overcompleet of incompleet op ult. 1906.
Infanterie *a)*																
Europeanen . . .	1626	1617	445	478	1649	1650	— 9	+ 1	672	750	366	357	735	741	+ 78	+ 6
Afrikanen	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Amboineezen . . .	198	231	54	64	241	241	+ 33	„	243	226	57	154	285	323	— 17	+ 38
Andere inlanders.	564	746	74	35	544	707	+ 182	+ 163	710	867	50	17	687	834	+ 157	+ 147
Marechaussee.																
Europeanen	72	70	39	40	72	71	— 2	— 1	„	„	„	„	„	„	„	„
Afrikanen	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Amboineezen . . .	30	29	17	19	30	31	— 1	+ 1	30	31	9	8	30	30	+ 1	„
Andere inlanders.	30	27	19	24	30	32	— 3	+ 2	30	32	14	11	30	29	+ 2	— 1
Cavalerie.																
Europeanen	60	58	14	13	59	57	— 2	— 2	61	61	18	18	61	61	„	„
Inlanders (niet-Amboineezen) .	13	15	1	„	13	14	+ 2	+ 1	33	36	3	„	33	33	+ 3	„
Artillerie.																
Europeanen	333	318	73	68	333	313	— 15	— 20	165	146	41	36	165	141	— 19	— 24
Inlanders (niet-Amboineezen) .	45	51	2	1	45	50	+ 6	+ 5	56	67	2	1	56	66	+ 11	+ 10
Genie.																
Europeanen	145	145	28	27	145	144	„	— 1	91	86	28	28	91	86	— 5	— 5
Inlanders (niet-Amboineezen) .	8	8	1	„	8	7	„	— 1	21	21	2	2	21	21	„	„

a) Ongerekend het kader bij de militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie, bij het korps pupillen en de militaire school.

b. Specificatie der verliezen en

Omschrijving der mutatiën.	Onderofficieren. Infanterie. *a)* Europeanen.	Afrikanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Marechaussee. Europeanen.	Afrikanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Cavalerie. Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.
Verliezen.													
Overleden	36	„	3	9	48	3	„	1	1	5	„	1	1
Gepasporteerd	90	„	1	1	92	1	„	„	„	1	2	„	2
Gegageerd	122	„	20	33	175	2	„	„	„	2	9	„	9
Bevorderd tot onderofficier	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Bevorderd tot onderluitenant of tot adjudant-onderofficier dd. officier	23	„	„	„	23	„	„	„	„	„	„	„	„
Bevorderd tot officier	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Voor memorie gebracht	3	„	13	„	16	„	„	„	„	„	„	„	„
Gecondemneerd	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Gedegradeerd of teruggesteld	10	„	„	2	12	„	„	„	„	„	1	„	1
Vermist en afgevoerd	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Overgegaan bij andere wapens of diensten	79	„	17	29	125	32	„	16	18	66	2	„	2
Naar Nederland teruggekeerd	82	„	„	„	82	1	„	„	„	1	„	„	„
Totalen	445	„	54	74	573	39	„	17	19	75	14	1	15
Winsten.													
Uit Nederland aangekomen	118	„	„	„	118	„	„	„	„	„	1	„	1
Verkregen uit de korpsen	224	„	39	1	264	„	„	4	„	4	7	„	7 *b)*
In Indië geworven	50	„	„	„	50	„	„	„	„	„	1	„	1
Teruggesteld van dd. officier	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Terug van „voor memorie"	9	„	2	„	11	„	„	„	„	„	„	„	„
Overgenomen van andere wapens of diensten	77	„	23	34	134	40	„	15	24	79	4	„	4
Van vermist terug	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Totalen	478	„	64	35	577	40	„	19	24	83	13	„	13

b) Hieronder 1, die zonder den graad van korporaal te hebben doorloopen, tot onderofficier is bevorderd.

13. Numerieke opgaven over 1905 en 1906 betreffende de opleiding tot den officiersrang en de studiën aan de Hoogere Krijgsschool.

1°. Opleiding tot officier.

Studiejaar.	Koninklijke Militaire Academie te Breda. Infanterie.	Cavalerie.	Artillerie.	Genie.	Cadetten-school te Alkmaar.	Hoofdcursus te Kampen. Infanterie.	Militaire administratie.	Pharmaceutische opleiding bij 's Rijks universiteit te Utrecht (onder toezicht van professor dr. H. Wefers Bettink).	Militaire School te Meester-Cornelis. Infanterie.	Militaire administratie.
Ult. 1905.										
1ste studiejaar	*a)* 31 (0 + 3)	4	*a)* 8 (0 + 2)	*a)* 7	*b)* 37 (3)	*b)* 15 (6)	*b)* 6 (1)	......	9	2
2de „	30 (1 + 3)	2	11 (0 + 2)	9 (0 + 1)	37 (6)	14 (3)	8 (2)	......	8	1
3de „	28 (1 + 2)	2	11 (0 + 1)	4	.....	.....	.....	......	„	.
Totalen	89 (2 + 8)	8	30 (0 + 4)	20 (0 + 1)	74 (9)	29 (9)	14 (3)	5	17	3
Ult. 1906.										
1ste studiejaar	38 (2 + 5)	1	8 (0 + 1)	4	27 (5)	16 (6)	5 (1)	......	5	1
2de „	35 (0 + 3)	4	10 (0 + 2)	6	37 (3)	14 (5)	6 (1)	......	10	1
3de „	33 (1 + 3)	4	10 (0 + 1)	8 (0 + 1)	.....	.....	.....	......	„	„
Totalen	106 (3 + 11)	9	28 (0 + 4)	18 (0 + 1)	64 (8)	30 (11)	11 (2)	5	15	2

N.B. In 1907 kunnen worden geplaatst: bij de Koninklijke Militaire Academie te Breda 6 en bij de Cadettenschool te Alkmaar 6 jongelieden, die *in Indië* aan het toelatingsexamen hebben voldaan, terwijl in datzelfde jaar naar den Hoofdcursus te Kampen kunnen overgaan 6 onderofficieren-leerlingen van de Militaire School te Meester-Cornelis, waarvan 5 ter verdere opleiding tot 2de-luitenant der infanterie en 1 tot 2de-luitenant-kwartiermeester.

a) Van de tusschen haakjes geplaatste opgaaf heeft het eerste cijfer betrekking op hen, die het toelatingsexamen voor de Koninklijke Militaire Academie in Indië aflegden; het tweede cijfer betreft hen, die in Indië aan het toelatingsexamen voor de Cadettenschool voldeden.

b) De tusschen haakjes gestelde cijfers geven aan hoeveel leerlingen het toelatingsexamen in Indië hadden afgelegd.

							Korporaals.																		
	Artillerie.			Genie.			Infanterie.					Marechaussee.					Cavalerie.			Artillerie.			Genie.		
Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Afrikanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen.	Afrikanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.
1	3	"	3	"	"	"	7	"	4	11	22	"	"	"	"	"	1	1	2	"	"	"	1	"	1
2	10	"	10	13	"	13	24	"	"	3	27	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	2	5	1	6
9	34	1	35	13	1	14	57	"	8	25	90	"	"	"	"	"	6	2	8	10	2	12	7	1	8
"	"	"	"	"	"	"	224	"	39	1	264	"	"	4	"	4	7	"	7	18	"	18	12	"	12
"	4	"	4	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	2	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
1	2	"	2	1	"	1	11	"	"	3	14	"	"	"	"	"	3	"	3	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	1	2	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	1	"	"	"
2	11	1	12	"	"	"	10	"	6	6	22	"	"	5	14	19	1	"	1	5	"	5	"	"	"
"	7	"	7	1	"	1	31	"	"	"	31	"	"	"	"	"	"	"	"	5	"	5	3	"	3
15	73	2	75	28	1	29	366	"	57	50	473	"	"	9	14	23	18	3	21	41	2	43	28	2	30
1	19	"	19	4	"	4	37	"	"	"	37	"	"	"	"	"	"	"	"	8	"	8	1	"	1
7	b) 19	"	19	12	"	12	308	"	150	"	458	"	"	4	5	9	16	"	16	25	"	25	25	2	27
1	9	"	9	10	"	10	11	"	"	"	11	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	1	2	"	2
"	3	"	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	1	"	1	1	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
4	18	1	19	"	"	"	"	"	4	17	21	"	"	4	6	10	2	"	2	1	1	2	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	1	"	"	"
13	68	1	69	27	"	27	357	"	154	17	528	"	"	8	11	19	18	"	18	36	1	37	28	2	30

2°. Opleiding aan de Hoogere Krijgsschool te 's-Gravenhage.

Wapens en dienstvakken.	Uit. 1905.				Uit. 1906.			
	1ste studiejaar.	2de studiejaar.	3de studiejaar.	Te zamen.	1ste studiejaar.	2de studiejaar.	3de studiejaar.	Te zamen
1°. Algemeene krijgskundige cursus.								
Infanterie	5	1	5	11	1	5	1	7
Cavalerie	"	1	1	2	"	"	1	1
Artillerie	1	3	2	6	2	1	3	6
Genie	"	"	"	"	"	"	"	"
Totalen	6	5	8	19	3	6	5	14
2°. Intendance-cursus.								
Militaire administratie	2	4	"	6	4	2	4	10

B

14. Numerieke opgaven betreffende het in 1906 van de kader- en korpsscholen in Nederlandsch-Indië gemaakt gebruik.

a. Kaderscholen.

LEERLINGEN (gegradueerden en minderen).	Infanterie (2 scholen).				Cavalerie (1 school).			Artillerie. Veld- en bergartillerie (1 school).			Artillerie. Vesting-artillerie en artillerie der buitenbez. (1 school).			Genie (1 school).		
	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.
Aanwezig op ult. 1905.																
Onderofficieren	*a)* 11	„	„	*a)* 11	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Korporaals	40	5	6	51	„	1	1	„	1	1	4	„	4	2	2	4
Manschappen	37	10	47	94	„	1	1	9	2	11	3	2	5	19	7	26
Te zamen	88	15	53	156	„	2	2	9	3	12	7	2	9	21	9	30
In den loop van 1906 bijgekomen:																
Onderofficieren	*b)* 51	„	*f)*	*b)* 51	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Korporaals	185	37	„	222	9	„	9	13	1	14	16	„	16	5	1	6
Manschappen	185	96	„	281	11	3	14	23	6	29	20	6	26	18	4	22
Te zamen	421	133	„	554	20	3	23	36	7	43	36	6	42	23	5	28
In den loop van 1906 afgeschreven:																
a. na afgelegd examen. Onderofficieren	*c)* 53	„	„	*c)* 53	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
a. na afgelegd examen. Korporaals	179	31	6	216	9	1	10	10	1	11	9	„	9	2	2	4
a. na afgelegd examen. Manschappen	155	80	46	281	9	4	13	15	4	19	18	5	23	10	6	16
Te zamen	387	111	52	550	18	5	23	25	5	30	27	5	32	12	8	20
b. om andere redenen. Onderofficieren	*d)* 5	„	„	*d)* 5	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
b. om andere redenen. Korporaals	15	„	„	15	„	„	„	3	1	4	11	„	11	„	„	„
b. om andere redenen. Manschappen	23	„	1	24	2	„	2	13	3	16	4	3	7	11	1	12
Te zamen	43	„	1	44	2	„	2	16	4	20	15	3	18	11	1	12
Derhalve op ult. 1906.																
Onderofficieren	*e)* 4	„	„	*e)* 4	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Korporaals	31	11	„	42	„	„	„	„	„	„	„	„	„	5	1	6
Manschappen	44	26	„	70	„	„	„	4	1	5	1	„	1	16	4	20
Te zamen	79	37	„	116	„	„	„	4	1	5	1	„	1	21	5	26

a) 2 sergeant-majoors, 3 fouriers en 6 sergeanten.
b) 8 sergeant-majoors, 14 fouriers en 29 sergeanten.
c) 8 sergeant-majoors, 14 fouriers en 31 sergeanten.
d) 1 sergeant-majoor, 1 fourier en 3 sergeanten.
e) 1 sergeant-majoor, 2 fouriers en 2 sergeanten.
f) Als gevolg van het groote overcompleet aan inlandsch kader, worden geen inlanders tot de kaderschool meer toegelaten.

b. Korpsscholen.

LEERLINGEN (gegradueerden en minderen).	Infanterie (24 scholen).					Cavalerie (1 school).			Artillerie (2 scholen).			Genie (1 school).		
	Europeanen.	Afrikanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Te zamen.
Aanwezig op ult. 1905.														
Onderofficieren en korporaals	16	„	3	14	33	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Manschappen	341	„	*g)* 98	*g)* 579	1018	8	7	15	47	43	90	7	14	21
Te zamen	357	„	101	593	1051	8	7	15	47	43	90	7	14	21
Aanwezig op ult. 1906.														
Onderofficieren en korporaals	9	„	9	10	28	„	„	„	„	„	„	„	1	1
Manschappen	338	1	*g)* 127	*g)* 322	788	10	*g)* 12	22	35	70	105	6	10	16
Te zamen	347	1	136	332	816	10	12	22	35	70	105	6	11	17

g) Onder de Amboineesche en de andere inlandsche leerlingen der infanterie- en cavalerie-korpsscholen tellen ook zoons van tot die landaarden behoorende militairen. Dit was ten aanzien der infanterie-scholen op ult. 1905 het geval met 494 en op ult. 1906 met 498 jongelieden, en ten aanzien der cavalerie-school op ult. 1906 met 18 jongelieden.

15. Overzicht van de gedurende 1906 toegekende eerbelooningen aan de militairen der landmacht, wegens aan den lande bewezen bijzondere diensten ter zake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen in Indië.

Terzake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen is gedurende 1906 aan militairen der landmacht het hiernevens vermelde aantal belooningen toegekend. *a*)	Orde van den Nederlandschen Leeuw.	Orde van Oranje-Nassau.					Militaire Willemsorde.		Eere-sabel.	Eereteeken voor Moed en Trouw.		Eervolle vermelding.
	Ridder-kruizen.	Officiers-kruizen.	Ridder-kruizen.	Eere-medaille in: goud.	zilver.	brons.	Ridder-kruizen 3de kl.	Ridder-kruizen 4de kl.		Zilveren.	Bronzen.	
Officieren	2	4	10	"	"	"	1	*b*) 12	1	"	"	12
Onderluitenants	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2
Militairen beneden den rang van officier. Europeanen	"	"	"	1	11	"	"	10	"	"	"	22
Militairen beneden den rang van officier. Amboineezen	"	"	"	"	2	"	"	*c*) 10	"	2	11	19
Militairen beneden den rang van officier. Andere inlanders	"	"	"	"	1	1	"	5	"	"	6	15

a) Kon. besluiten van 1906 dd. 14 en 16 Febr. nos. 15 en 32; 13 en 17 Maart nos. 30 en 22; 21 en 29 Mei n°. 58 en nos. 60 en 61; 19 Juni n°. 77; 10 en 28 Aug. nos. 41 en 14; 26 Oct. n°. 41; 6 en 16 Nov. nos. 48 en 35; 3 en 6 Dec. nos. 44 en 43, zoomede de Gouv. besluiten van 1906, dd. 21 Febr. n°. 42; 17 en 22 Maart nos. 49 en 6; 20 April n°. 13; 28 Mei n°. 32; 3 Juni n°. 2; 14 Juli n°. 32; 25 Aug. n°. 2; 20 Sept. n°. 20; 1 en 22 Nov. nos. 29 en 58 en 20 Dec. n°. 49.

b) Hieronder de sedert eervol uit 's lands dienst ontslagen 1ste-luitenant der artillerie W. L KRAMERS en de 1ste-luitenant P. E. HAJENIUS, behoorende tot het leger hier te lande, die bij het Indische leger was gedetacheerd.

c) Hieronder de gesneuvelde Amboineesche fuselier J. SUMANGHUT, wiens naam alsnog in de registers van de Kanselarij der Nederlandsche Orden is ingeschreven.

B

16. Opgave over de jaren 1904 t/m 1906 omtrent het aantal militairen, beneden den rang van officier, die om

GEBOORTELAND OF LANDAARD.	1904.									
	Gevonnisd.	Weggezonden.	Gedetineerd. a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gedegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Lett. B.	Totaal. b)
										%
Nederland	5	13	78	22	4	76	216	26	5	445 = 5,10
Nederlandsch-Indië	,,	1	10	3	13	9	15	2	,,	53 = 2,95
België en Frankrijk	3	1	7	1	1	10	24	,,	,,	47 = 4,90
Duitschland	2	,,	6	2	6	7	10	6	,,	39 = 3,12
Zwitserland	,,	,,	,,	,,	1	,,	2	,,	,,	3 = 1,80
Overige landen	,,	,,	,,	,,	2	,,	3	,,	1	6 = 4,51
Totaal	10	15	101	28	27	102	270	34	6	593 = 4,65
Amboineezen en Menadoneezen	,,	,,	2	,,	5	13	3	,,	,,	23 = 0,49
Javanen en Soendaneezen	17	12	31	6	156	40	96	2	,,	360 = 1,97
Madoereezen	,,	2	2	,,	9	2	2	,,	1	18 = 4,87
Boegineezen	1	,,	,,	,,	1	1	1	,,	,,	4 = 2,61
Maleiers, enz.	1	,,	2	,,	2	,,	,,	,,	,,	5 = 1,18
Totaal	19	14	37	6	173	56	102	2	1	410 = 1,72
Totalen-generaal	29	29	138	34	200	158	372	36	7	1003 = 2,72

a) In den loop van het jaar gedetineerd, doch niet van den militairen stand vervallen verklaard.

niet-eervolle redenen, 't zij uit het leger of tijdelijk uit het korps afgevoerd, 't zij gedegradeerd of teruggesteld zijn.

1905.

Gevonnisd.	Weggezonden.	Gedetineerd a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gedegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Lett. B.	Totaal. b)
8	4	84	12	17	74	185	16	5	405 = 4,78 °/o
3	"	15	1	2	11	10	1	"	43 = 2,35
3	1	6	3	3	5	22	1	2	46 = 5,31
1	"	2	"	13	5	3	2	"	26 = 2,08
"	"	1	"	2	1	"	"	"	4 = 2,56
"	"	1	"	1	"	1	"	1	4 = 2,53
15	5	109	16	38	96	221	20	8	528 = 4,15
"	1	3	"	"	8	6	"	"	18 = 0,36
12	6	37	5	124	51	85	3	"	323 = 1,73
1	"	3	1	5	5	7	"	"	22 = 6,18
"	"	2	1	1	2	"	"	"	6 = 4,87
"	"	"	"	"	"	7	"	"	7 = 1.73
13	7	45	7	130	66	105	3	"	376 = 1,54
28	12	154	23	168	162	326	23	8	904 = 2,43

1906.

Gevonnisd.	Weggezonden.	Gedetineerd. a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gedegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Lett. B.	Totaal. b)
13	4	53	25	4	82	170	31	13	395 = 4,83 °/o
"	4	7	"	7	12	13	"	"	43 = 2,34
2	"	6	"	3	10	10	"	"	31 = 4,07
1	"	2	"	12	5	10	1	"	31 = 2,60
"	"	"	"	1	1	"	"	"	2 = 1,43
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
16	8	68	25	27	110	203	32	13	502 = 4,10
1	"	10	"	4	19	7	"	1	42 = 0,82
4	1	31	2	93	49	86	2	2	270 = 1,45
1	"	4	"	1	4	3	"	"	13 = 4,18
1	"	1	"	1	3	1	"	"	7 = 6,19
"	"	"	"	1	1	"	"	"	2 = 0,48
7	1	46	2	100	76	97	2	3	334 = 1,36
23	9	114	27	127	186	300	34	16	836 = 2,27

b) De procenten zijn berekend naar het aantal aanwezigen op uit. December van het vorige jaar, vermeld in tabel 3.

B

17. Overzicht van de straffen opgelegd aan Europeesche militairen wegens dronkenschap over het jaar 1906.

MILITAIRE COMMANDEMENTEN.	Gemiddelde sterkte aan Europeanen present voor soldij volgens de administratieboeken van de korpsen. a)				Totaal aantal Europeesche militairen, die wegens dronkenschap of misbruik van sterken drank gestraft werden.	Gemiddeld aantal Europeesche militairen			Aantal opgelegde straffen voor dronkenschap of misbruik van sterken drank aan Europeesche militairen wegens:			Van het totaal aantal opgelegde straffen vermeld in de kolommen 10 t/m 12 werden opgelegd aan Europeesche:		
	Gehuwden.	Ongehuwden met huis-houdster.	Ongehuwden zonder huis-houdster.	Totaal.		die tot de geregelde bezoekers van een militair tehuis werden gerekend. b)	die geregeld aan sport (jacht, voetbal, enz.) deelnamen.	Totaal.	eerste dronkenschap, d. w. z. aan hen, die in hun geheelen diensttijd nog nimmer daarvoor gestraft zijn.	herhaalde dronkenschap.	Totaal.	gehuwde militairen. c)	ongehuwde militairen met huis-houdster. c)	ongehuwde militairen zonder huis-houdster. c)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
					%	%	%	%				%	%	%
1ste militaire afdeeling op op Java.	105	476	1695	2276	578 = 25,39	95 = 4,17	206 = 9,05	301 = 13,22	136	641	777	4 = 0,52	91 = 11,71	682 = 87,77
2de idem	99	510	1429	2038	411 = 20,17	242 = 11,88	400 = 19,62	642 = 31,50	102	416	518	3 = 0,58	92 = 17,76	423 = 81,66
3de idem	36	261	697	994	329 = 33,08	106 = 10,66	66 = 6,64	172 = 17,30	183	210	393	2 = 0,51	87 = 22,14	304 = 77,35
4de idem	27	330	774	1131	213 = 18,83	82 = 7,25	189 = 16,71	271 = 23,96	43	204	247	1 = 0,40	48 = 19,43	198 = 80,16
Lampongsche districten .	1	2	5	8	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Benkoelen	„	8	4	12	1 = 8,33	„	7 = 58,33	7 = 58,33	„	1	1	„	1 = 100	„
Sumatra's Westkust . .	27	153	610	790	234 = 29,62	15 = 1,89	78 = 9,88	93 = 11,77	64	209	273	1 = 0,37	51 = 18,68	221 = 80,95
Tapanoeli	1	3	17	21	2 = 9,52	„	„	„	1	1	2	„	„	2 = 100
Atjèh en onderhoorigheden.	29	274	594	897	175 = 19,51	18 = 2,01	97 = 10,81	115 = 12,82	38	174	212	„	42 = 19,81	170 = 80,19
Sumatra's Oostkust . .	7	14	7	28	2 = 7,14	„	1 = 3,57	1 = 3,57	1	1	2	„	„	2 = 100
Riouw	„	5	11	16	3 = 18,75	„	„	„	1	2	3	„	„	3 = 100
Banka	1	14	7	22	2 = 9,09	„	6 = 27,27	6 = 27,27	2	1	3	1 = 33,33	1 = 33,33	1 = 33,33
Palembang	8	45	106	159	31 = 19,49	„	13 = 8,18	13 = 8,18	10	23	33	„	5 = 15,15	28 = 84,85
Westerafd. van Borneo .	5	22	18	45	3 = 6,67	„	11 = 24,44	11 = 24,44	„	4	4	„	„	4 = 100
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	7	34	47	88	21 = 23,86	1 = 1,14	12 = 13,64	13 = 14,78	8	15	23	„	10 = 43,48	13 = 56,52
Celebes, Menado en Timor	8	40	68	116	18 = 15,51	„	10 = 8,61	10 = 8,61	4	20	24	„	4 = 16,67	20 = 83,33
Amboina en Ternate . .	9	28	76	113	23 = 20,35	„	22 = 19,47	22 = 19,47	6	17	23	„	9 = 39,13	14 = 60,87
Troepen op Bali . . .	7	49	293	349	83 = 23,78	12 = 3,44	25 = 7,16	37 = 10,60	15	68	83	1 = 1,20	„	82 = 98,79
Totalen . . .	377	2268	6458	9103	2129 = 23,39	571 = 6,27	1143 = 12,56	1714 = 18,83	614	2007	2621	13 = 0,50	441 = 16,82	2167 = 82,68

a) Berekend naar de sterkte „present voor soldij" bij het begin van elke maand.
b) Deze rubriek is alleen ingevuld voor de garnizoenen waar een militair tehuis is; daartoe is bij het korps, de compagnie of het detachement eens per maand opgenomen, wie tot de geregelde bezoekers behoorden, waarna het gemiddeld aantal over 12 maanden is berekend.
c) De procenten zijn berekend naar het totaal aantal straffen, in kolom 12 vermeld.

18. Formatie en sterkte op ult. 1906 van gewapende korpsen, niet rechtstreeks tot het leger behoorende (ongerekend die, uitsluitend voor politiediensten bestemd).

KORPSEN EN STANDPLAATSEN.		Formatie. *a*)					Sterkte.				
		Officieren.		Onderofficieren en manschappen.		Dienst-paarden.	Officieren.		Onderofficieren en manschappen.		Dienst-paarden.
		Europ.	Inlanders.	Europ.	Inlanders.		Europ.	Inlanders.	Europ.	Inlanders.	
Schutterijen (uitsluitend infanterie).											
Batavia		,,	,,	,,	,,	,,	21	,,	*b*) 874	,,	,,
Semarang		,,	,,	,,	,,	,,	17	,,	*b*) 383	,,	,,
Soerabaja		,,	,,	,,	,,	,,	15	,,	*b*) 417	,,	,,
Djokjakarta		,,	,,	,,	,,	,,	3	,,	102	,,	,,
Soerakarta		,,	,,	,,	,,	,,	3	,,	69	,,	,,
Padang (gouv. Sumatra's Westkust)		,,	,,	,,	,,	,,	6	,,	72	,,	,,
Makasser (gouv. Celebes en onderhoorigheden)		,,	,,	,,	,,	,,	5	,,	66	,,	,,
Menado (residentie Menado)		5		*d*) 171		,,	4		*d*) 171		,,
Amboina (residentie Amboina)	*c*)	17		*e*) 376		,,	14		*f*) 420		,,
Saparoea (id.)	*c*)	6		142		,,	5		142		,,
Hila (id.)	*c*)	1		36		,,	1		27		,,
Neira op Banda (id.)	*c*)	7		168		,,	4		67		,,
Ai (id.)	*c*)	,,		,,		,,	1		*g*) 16		,,
Ternate (residentie Ternate)	*c*)	4		80		,,	2		74		,,
Overige korpsen.											
Lijfwacht-dragonders ter beschikking van de inlandsche hoven *h*)	te Soerakarta	1	,,	49	,,	40	1	,,	43	,,	36
	te Djokjakarta	1	,,	49	,,	40	,,	,,	41	,,	37
Legioen van pangeran Mangkoe Negara te Soerakarta. *i*)	staf	,,	5	,,	,,	,,	,,	5	,,	,,	,,
	bataljon infanterie	,,	18	,,	701	2	,,	15	,,	700	1
	1/2 eskadron cavalerie	,,	3	,,	64	63	,,	3	,,	64	48
Barisans op Madoera. *k*)	staf en infanterie te Bangkalan	,,	18	,,	*l*) 684	,,	,,	18	,,	684	,,
	id. ,, Pamekasan	,,	10	,,	*l*) 345	,,	,,	10	,,	345	,,
	id. ,, Soemenep	,,	10	,,	*l*) 342	,,	,,	10	,,	342	,,

a) Vaste formatiecijfers kunnen voor de schutterijen op Java en voor die te Padang en Makasser niet worden aangegeven; zie daaromtrent voor de eerstbedoelde schutterijen Ind. St. 1838 n°. 22 (artt. 13 t/m 16), voor de schutterij te Padang Ind. St. 1857 n°. 88 (art. 2) en voor die te Makasser Ind. St. 1875 n°. 275 (artt. 11 en 13).

b) Hieronder, voor zoover de schutterijen te Batavia en Soerabaja aangaat, de korpsen muzikanten, doch ongerekend de tamboers of hoornblazers (inlanders): te Batavia 10, te Semarang 5 en te Soerabaja 10.

c) Deze schutterijen zijn hoofdzakelijk samengesteld uit zoogenaamde inlandsche burgers (doorgaans van elders afkomstige inlanders en hunne afstammelingen). Hoeveel Europeanen in de sterkte telden, is niet afzonderlijk opgegeven.

d) Hieronder het korps muzikanten.

e) Van de onderofficieren en minderen (buiten den adjudant-onderofficier en de tamboers) zijn er 242 met een geweer en 121 met een piek gewapend.

f) Hieronder 208 piekeniers (zie de voorgaande noot).

g) Gedetacheerd van Neira en niet in de voor die plaats opgegeven sterkte begrepen.

h) Deze geheel voor 's lands rekening komende detachementen staan onder de bevelen van het betrokken hoofd van gewestelijk bestuur en onder toezicht van den commandant der 2de militaire afdeeling op Java. In tijd van oorlog kunnen zij ter beschikking worden gesteld van het legerbestuur op denzelfden voet als de cavalerie van het leger. Zij worden voltallig gehouden door werving overeenkomstig de voor het leger geldende bepalingen of — zoo noodig — door overplaatsing van daartoe genegen onderofficieren en minderen der cavalerie van het leger. Zij zijn onderworpen aan de militaire wetten, en zijn geheel op militaire wijze gekleed en bewapend.

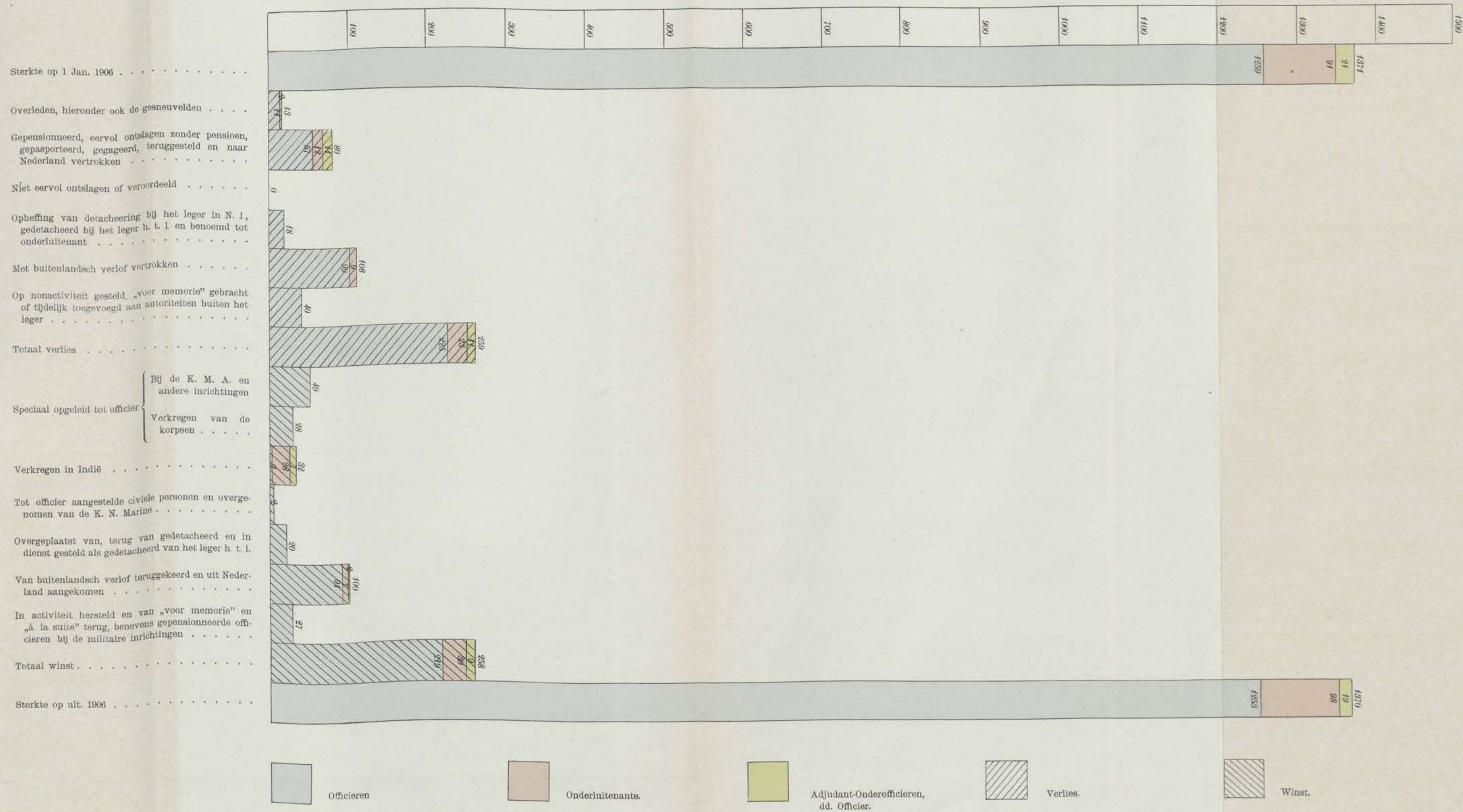
i) Dit korps — waarvoor het reglement is opgenomen in Bijbl. Ind. St. nos. 5308 en 6072 — is door het hoofd van het Mangkoe Negarasche Huis in dienst te houden, die daarbij in alles overleg heeft te plegen met den door of vanwege het legerbestuur aan het legioen als kapitein-instructeur toegevoegden officier der infanterie, nevens wien aan het korps, voor leiding en oefening, verder nog zijn toegevoegd 1 luitenant der cavalerie en 5 onderofficieren van het leger (4 van de infanterie en 1 van de cavalerie). De infanterie en cavalerie van het legioen worden door hare eigen officieren gecommandeerd. Deze laatsten worden tot en met den rang van kapitein of ritmeester door den pangeran zelf aangesteld met goedkeuring van den resident; de hoofdofficieren worden op voordracht van den pangeran, aan te bieden door tusschenkomst van den resident, door den Gouverneur-Generaal benoemd. Overigens is ook dit legioen — waarvoor de uitgaven ten laste van 's lands kas komen — op militaire wijze gekleed en bewapend. In geval van mobilisatie – bij oorlog of voor toevoeging aan expeditiën — gelden voor het legioen, of voor het gemobiliseerde gedeelte daarvan, de krijgswetten.

k) Ook aan deze (gouvernements-) korpsen, mede op militaire wijze gekleed en bewapend, zijn officieren (3 kapiteins) en eenige onderofficieren uit het leger toegevoegd voor de leiding en oefening. De kapiteins-instructeur staan onder de rechtstreeksche bevelen van den resident, doch zijn voor de leiding en oefening van de barisans verantwoordelijk aan den commandant der 3de militaire afdeeling op Java. De barisans, waarbij slechts Madoereezen ter dienstneming worden toegelaten, worden door hunne eigen officieren gecommandeerd, die worden benoemd en ontslagen door den Gouverneur-Generaal. De onderofficieren en minderen zijn niet gekazerneerd; zij wonen in de kampongs nabij de kampementen. In gewone tijden is aan de barisans opgedragen het bewaken van de landskassen, gevangenissen en gouvernementspakhuizen op hunne standplaatsen en het begeleiden van gevangenen en transporten, terwijl zij overigens bestemd zijn tot handhaving van orde en rust op Madoera, wanneer de gewone middelen van politie tekort schieten. Om voor militaire doeleinden te worden aangewend, kunnen de barisans geheel of gedeeltelijk worden gemobiliseerd en gelden alsdan ook voor hen de krijgswetten.

l) Hieronder 3 man hospitaalpersoneel.

GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE GEDURENDE 1906 GELEDEN VERLIEZEN EN VERKREGEN WINSTEN, IN VERHOUDING TOT DE STERKTE BIJ HET BEGIN EN HET EINDE VAN DAT JAAR.

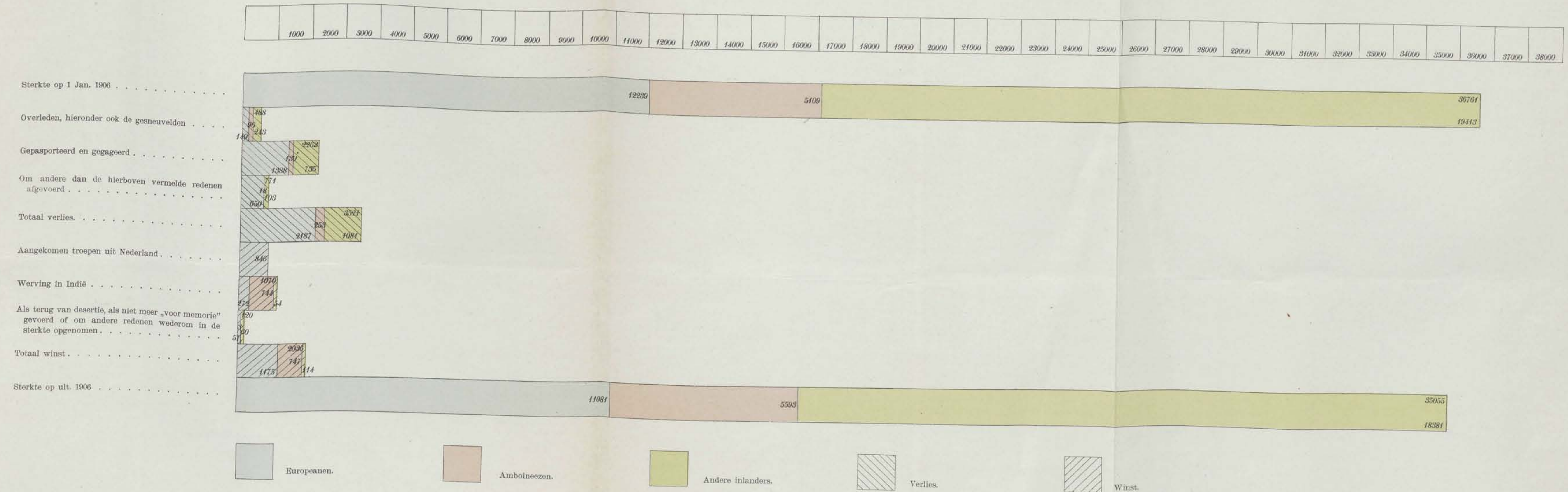
A. Officieren en als zoodanig dienstdoenden.

LITH. J. SMULDERS & CO., DEN HAAG.

GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE GEDURENDE 1906 GELEDEN VERLIEZEN EN VERKREGEN WINSTEN, IN VERHOUDING TOT DE STERKTE BIJ HET BEGIN EN HET EINDE VAN DAT JAAR.

B. Onderofficieren en minderen.

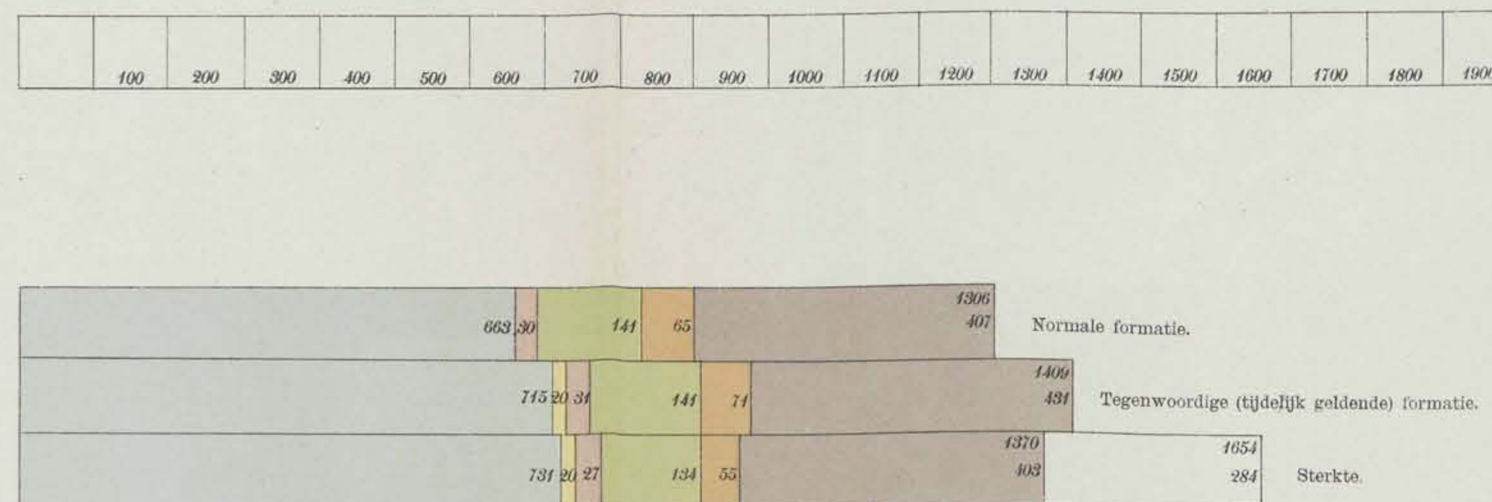

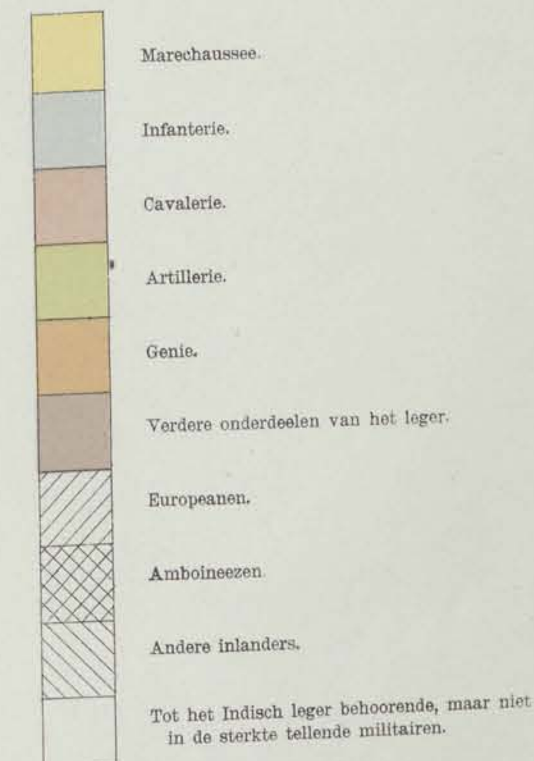
LITH. J. SMULDERS & CO., DEN HAAG.

GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE STERKTE VAN HET LEGER IN NEDERLANDSCH-INDIË OP ULT. 1906,

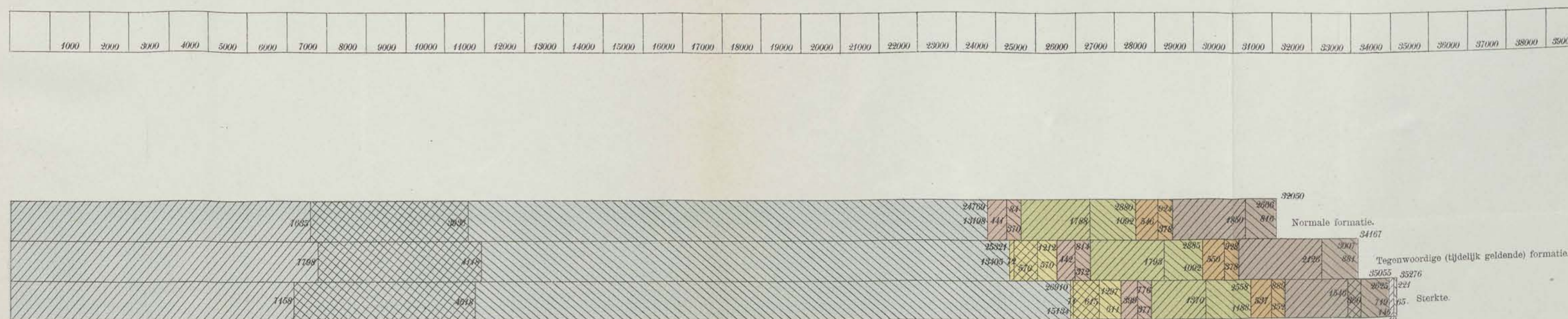
IN VERGELIJKING MET DE NORMALE EN DE TEGENWOORDIGE FORMATIE.

A. Officieren en als zoodanig dienstdoenden.

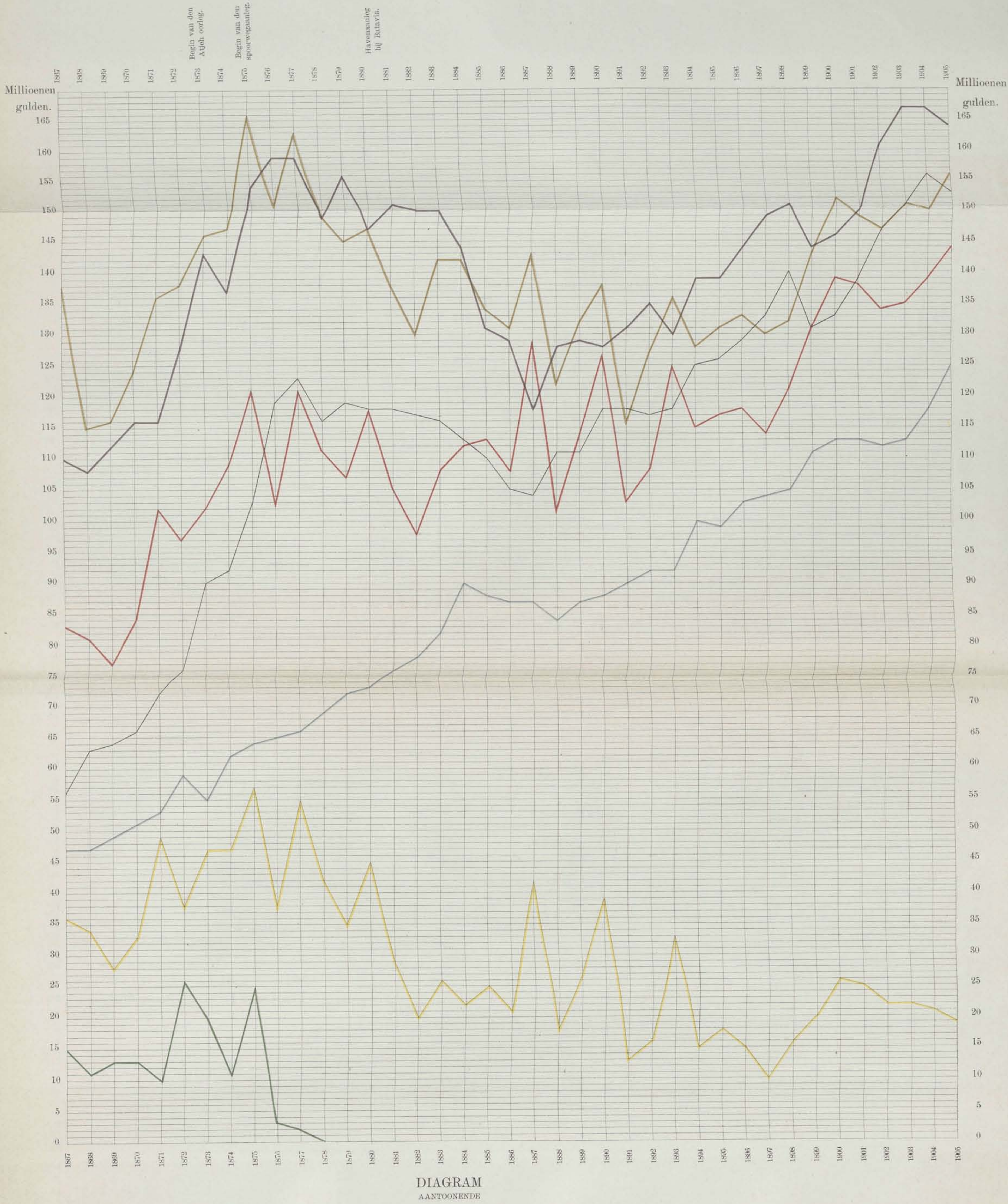

B. Onderofficieren en mindere militairen.

LITH. J. SMULDERS & CO., DEN HAAG.

GRAPHISCH OVERZICHT VAN DE INDISCHE FINANCIËN ONDER DE WERKING DER INDISCHE COMPTABILITEITSWET.

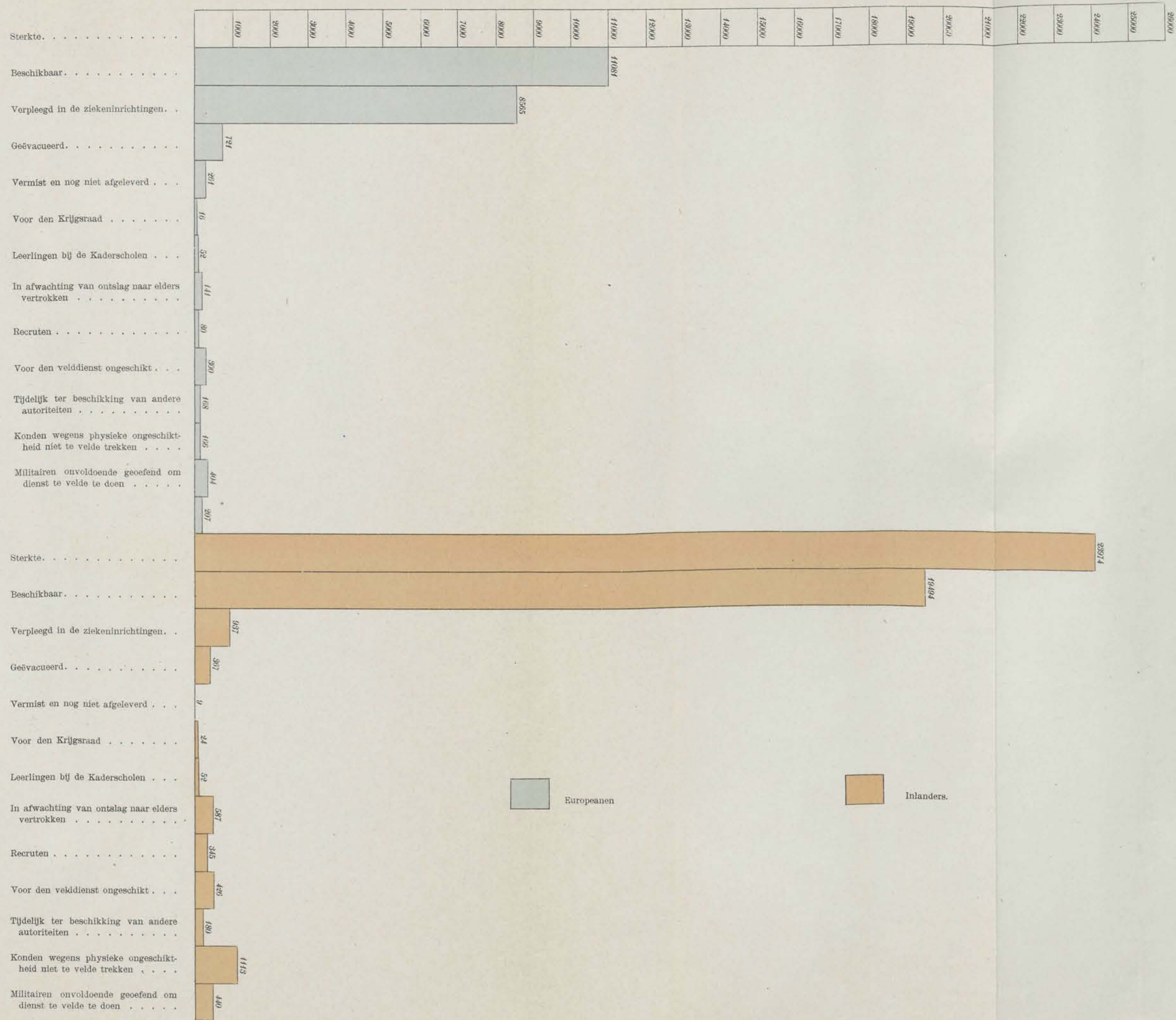
DIAGRAM

AANTOONENDE

- Totaal der ontvangsten.
- Totaal der uitgaven.
- Uitgaven met uitzondering van die wegens producten en de bijdragen aan Nederland.
- Ontvangsten uit de gewone middelen.
- Netto ontvangsten uit de producten.
- Ontvangsten uit de gewone middelen + de netto ontvangsten uit de producten.
- Bijdragen aan Nederland, wat 1873 betreft met inbegrip van de aflossing van 10 millioen aan de Nederlandsche Handelmaatschappij.

LITH. J. SMULDERS & CO., DEN HAAG.

GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE TIJDELIJK NIET BESCHIKBARE, MAAR TOCH IN DE STERKTE TELLENDE (TOT DE FORMATIE BEHOORENDE) ONDEROFFICIEREN EN MINDEREN (DE ONDERLUITENANTS EN DE ADJUDANT-ONDEROFFICIEREN D. D. OFFICIER HIERONDER NIET BEGREPEN), IN VERGELIJKING MET DE STERKTE EN HET AANTAL BESCHIKBAREN OP ULT. 1906.

LITH. J. SMULDERS & CO., DEN HAAG

Bijlage C.

(Zie hoofdstuk E, §§ 2 en 4, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende de KONINKLIJKE MARINE in NEDERLANDSCH-INDIË, meerendeels over 1906.

1. Algemeen overzicht betreffende het materieel over 1906 en het eerste kwartaal van 1907.
2. Specificatie betreffende de samenstelling van het personeel op ult. 1905 en ult. 1906.
3. Statistiek over 1906 betreffende de aanvulling van en de verliezen aan personeel.
4. Opgaven betreffende hetgeen de in de laatste jaren voor rekening der Indische geldmiddelen gebouwde schepen der Indische militaire marine nieuw hebben gekost en wat er sedert tot ult. 1906 voor onderhoud, herstelling, enz. aan ten koste is gelegd (deze laatste opgaven ook voor de schepen van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië).
5. Opgaven over het tijdvak 1 April 1906 t/m 31 Maart 1907 betreffende het dokken, enz. door schepen der Koninklijke marine (en ook door die der gouvernements-marine): 1°. te Soerabaja (marine-etablissement), te Sabang op Poelò Wè (gouvernements-dok) en te Tandjoengpriok (particuliere werf), en 2°. te Singapore.
6. Opgaven nopens de kosten en de productie van het marine-etablissement te Soerabaja over 1902 t/m 1906.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepte in d.M. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Torpedo-inrichtingen. Sparren.	Stoomvermogen in indicateur-paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³. [6]	Grootste vol te houden dienstvaart. [7]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [7]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [7] Bij de vaart van kolom 18.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [7] Bij de vaart van kolom 19.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
INDISCHE MILI																				
Flottieljevaartuigen.																				
Java	1	IJ. K.	1885 Fijenoord (Ned. Stoomboot-Mij.)	A. . . . . 1885 B. . . . 8 Juni 1886	62.6	9.5	43	1300	. . . .	.	. .	. .	. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Ceram	1	S. Z.	1886 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A.. . . . . 1887 B.. . . 29 Oct. 1887	52.85	7.8	31.2	550	K. v. 12 cM. K. A. n°. 1. „ „ 7.5 „ A. „ „ 3.7 „ Mr. „ 7.5 „ „	3 1 2 1 7	. .	. .	. .	800	12.8	84	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Flores	1	S. Z.	1886 Amsterdam (Kon. fabriek voor stoom- en andere werktuigen).	A. . . . . 1887 B.. . . 28 Oct. 1887.	52.85	7.8	34.5	550	K. v. 12 cM. K. A. n°. 1. „ „ 7.5 „ A. „ „ 3.7 „ Mr. „ 7.5 „ A.	3 1 2 1 7	. .	. .	. .	652	12.9	96	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Nias	2	S.	1894 Amsterdam (Huygens en van Gelder).	A. . . . . 1895 B.. . . 1 April 1896	53.9	9.44	36	812.38	K. v. 12 cM. K. A. n°. 1. „ „ 7.5 „ A. „ „ 3.7 „ Mr. „ 7.5 „ „	3 1 4 1 9	. .	. .	. .	1227	13.05	148	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Mataram	2	S.	1895 Amsterdam (Huygens en van Gelder).	A. . . . . 1896 B. . 31 Maart 1897	53.9	9.44	36.5	809.52	K. v. 10.5 cM. A. „ „ 7.5 „ „ „ „ 3.7 „ „ rev. v. 3.7 cM. A. Mr. v. 7.5 cM. A.	2 1 4 2 1 10	. .	. .	. .	1345	12.95	154	10.5	8	1168 *a*)	1702 *a*)
Edi	2	S.	1896 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. . . . . 1897 B. . . 13 Aug. 1897	53.9	9.44	36.5	820	K. v. 10.5 cM. A. „ „ 7.5 „ „ „ „ 3.7 „ „ rev. v. 3.7 cM. Mr. v. 7.5 cM. A.	2 1 4 2 1 10	. .	. .	. .	1235	12.8	149	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Serdang	2	S.	1896 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. . . . . 1897 B. . . . 7 Dec. 1897	53.9	9.44	36.5	820	K. v. 10.5 cM. A. „ „ 7.5 „ „ „ „ 3.7 „ „ rev. v. 3.7 cM. Mr. v. 7.5 cM. A.	2 1 4 2 1 10	. .	. .	. .	1290	12.9	149	11 *a*)	8 *a*)	1320	1939

[1]) S = staal, IJ = ijzer, K = gekoperd, Z = gezinkt, C = composite.
[2]) Lengte van den romp over alles.
[3]) Breedte van den romp op het grootspant over de buitenhuid zonder uitbouwsels.
[4]) Grootste diepgang bij normale toelading, stoomketels op peil.

[5]) Met schepen 4 uren, met torpedobooten 2 uren volgehouden (met de nà 1900 gebouwde torpedobooten 3 uren).
[6]) Waar in kolom 17 tweeërlei getallen zijn opgegeven, heeft men te denken aan eene normale en aan eene maximale brandstofberging.

[7]) schip opga
a)
b)

che Militaire Marine en van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië.

en 7) kolom 19.	Pantser in millimeters. ¹)				Bevond zich op 31 December 1906:	BEMANNING.						Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1906 tot en met 31 Maart 1907. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage).
						Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging).		Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport.				
								31 Dec. 1905.		31 Dec. 1906.		
	Gordel.	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.		Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	
1.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.
LI	**TAIRE MARINE.**											
. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	Bij Gouv. Bt. 5 Aug. 1906 n°. 11 is het schip uit de sterkte der Indische militaire marine afgevoerd en in de sterkte van de gouvernements-marine opgenomen. Den 10den September 1906 is de ***Java*** als gouvernements-stoomschip in dienst gesteld.
. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	in conservatie.	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	Heeft aan het marine-etablissement eenige voorzieningen ondergaan, o. a. verwisseling van de vlam- en steunpijpen. De artillerie, uitgezonderd de 2 kanonnen van 3.7 c.M., is van boord genomen. Bij Gouv. Bt. 19 Maart 1907 n°. 4 is het schip afgevoerd uit de sterkte der Indische militaire marine en opgenomen in de sterkte van de gouvernements-marine.
. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	in herstelling.	50	39	48	36	43	41	Was 1 April 1906 te Emmahaven en stoomde vandaar via Tandjoengpriok naar Soerabaja waar gedokt werd. Van ult. April tot 6 September nam het schip deel aan de bewaking van de kust van Badoeng (Bali) en vervolgens werd de ***Flores*** toegevoegd aan de naar Bali bestemde expeditionnaire scheepsmacht. Na afloop van de krijgsoperatiën tegen de Balische landschappen, stoomde de ***Flores*** 1 November, na ontbinding van de expeditionnaire scheepsmacht, naar Soerabaja, waar gedokt werd. Van 9 November tot 17 December maakte het schip verschillende reizen in de residentie Timor en onderhoorigheden, in het belang van bestuursaangelegenheden en in verband met de militaire actie op Soemba; tevens werden eenige hydrographische opnemingen gedaan met het oog op de defensie. Den 21sten December keerde de bodem te Soerabaja terug en werd den 31sten d. a. v. buiten dienst gesteld. Bij Gouv. Bt. 19 Maart 1907 n°. 4 is de ***Flores*** uit de sterkte der Indische militaire marine afgevoerd, en thans ondergaat het schip herstellingen in verband met zijn overgang bij de gouvernements-marine.
. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	in herstelling.	56	42	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	Is bij het marine-etablissement te Soerabaja hersteld en o. a. voorzien van nieuwe stoomketels. Bij Gouv. Bt. 19 Maart 1907 n°. 4 is het schip afgevoerd uit de sterkte der Indische militaire marine en opgenomen in de sterkte van de gouvernements-marine.
02 *a*)	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	in dienst.	56	42	57	46	55	42	Nam van 1 tot 28 April 1906 deel aan de bewaking van de kust van Badoeng (Bali), waarna het schip naar Soerabaja stoomde. Van 30 April tot 7 Mei maakte de ***Mataram*** een reis naar het eiland Wetar (res. Amboina), ten einde daar een gestrand Engelsch stoomschip hulp te bieden; bij aankomst bleek het schip reeds met eigen middelen te zijn vlot gekomen. Den 9den Mei kwam de bodem te Tandjoengpriok, waarna verschillende diensten werden verricht in verband met de draadlooze telegraphie. In het laatst van Juli is het schip te Soerabaja gedokt. In het begin van September is een station voor draadlooze telegraphie opgericht te Ampenan (res. Bali en Lombok), met het oog op de Bali-expeditie. Op 8 September werd het schip toegevoegd aan de voor Bali bestemde expeditionnaire scheepsmacht. Na deelgenomen te hebben aan de krijgsoperatiën tegen de Balische landschappen, werd de ***Mataram***, na ontbinding van de expeditionnaire scheepsmacht, van 31 October tot 10 November ter beschikking gesteld van den Regeeringscommissaris voor de Balische zaken. Nadat het schip te Soerabaja had gedokt, vertrok het 29 November vandaar via Makasser naar de Molukken.
. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	in conservatie.	56	42	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	Bleef, na afloop van de herstelling, tot 25 Maart 1907 in conservatie, waarna het schip in dienst is gesteld ter vervanging van de ***Koetei***.
939	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	in dienst.	56	42	49	44	50	41	Was op 1 April 1906 ter beschikking van den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden en deed vele reizen langs de kusten van Celebes en naar de nabijgelegen eilanden in het belang van bestuursaangelegenheden en van de militaire actie, waaraan herhaaldelijk een werkzaam aandeel werd genomen. Den 9den Juni verliet het schip de wateren van Celebes en nam tot 15 Juni deel aan de bewaking van de kust van Badoeng (Bali). Van 18 Juni tot 19 Juli was de ***Serdang*** in herstelling bij het marine-etablissement te Soerabaja, waarna het schip naar Bali terugkeerde en de bewaking van de Badoengsche kust hervatte. Nadat het schip 8 September was toegevoegd aan de voor Bali bestemde expeditionnaire scheepsmacht en na deelgenomen te hebben aan de krijgsoperatiën tegen de Balische landschappen, stoomde het 1 November, na ontbinding van die scheepsmacht, naar Tandjoengpriok, waar het eenige herstellingen onderging.

. 1900 enken

⁷) Indien de kolommen 18, 19, 20 en 21 niet ingevuld zijn, beteekent dit, dat het schip herstellingen aan de ~~ketels~~ ondergaat of ondergaan heeft, zoodat vorige opgaven geen vertrouwen meer verdienen.

a) Uitkomsten verkregen met Ombilin-kolen.

b) Uitkomsten verkregen met Cardiff-kolen.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in d.M. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut.		Torpedo-inrichtingen.			Stoomvermogen in indicateur-paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³. [6]	Grootste vol te houden dienstvaart. [7]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [7]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [7]	
									Soort.	Aantal stukken.	Buizen.	Kanonnen.	Sparren.						Bij de vaart van kolom 18.	Bij de vaart van kolom 19.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
Koetei	2	S.	1897 Amsterdam (Nederl. Scheepsbouw-maatschappij)	A . . . . . 1898 B. . . . 5 Nov. 1898.	53.7	9.44	36	790	K. v. 10.5 c.M. A. „ „ 7.5 „ „ „ „ 3.7 „ „ rev. v. 3.7 c.M. Mr. v. 7.5 c.M. A.	2 1 4 2 1 10	. .	. .	. .	1412	13.51	144	11.25	8	1380 *a*)	2460 *a*)
Siboga	2	S.	1897 Amsterdam (Nederl. Scheepsbouw-maatschappij)	A . . . . . 1898 B . . . 25 Jan. 1899.	53.7	9.44	36	790	K. v. 10.5 c.M. A. „ „ 7.5 „ „ „ „ 3.7 „ „ rev. v. 3.7 c.M. Mr. v. 7.5 c.M. A.	2 1 4 2 1 10	. .	. .	. .	1395	13.83	144	11.4	8.5	1400	2260
Assahan.	2	S.	1899 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord”).	A . . . . . 1900 B . . . 10 Jan. 1901.	53.7	9.44	36	800	K. v. 10.5 c.M. A. „ „ 7.5 „ „ „ „ 3.7 „ „ rev. v. 3.7 c.M. Mr. v. 7.5 c.M. A.	2 1 4 2 1 10	. .	. .	. .	1353	13.95	134	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Torpedobooten.																				
Cerberus	1	S.	1887 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde”).	A . . . . . 1888 B . . . 6 Febr. 1889.	38.22	3.96	14.2	83.91	K. v. 3.7 c.M.	2	2	1	. .	912.5	21.2	12.5 15.6	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Hydra	1	S.	1899 Londen (Yarrow).	A . . . . . 1900 B . . . 17 Nov. 1900.	39.62	4.11	20.6	103	K. v. 3.7 c.M.	2	. .	3	. .	1204	24.26	20.5	17.5	8	390 *b*)	1500 *b*
Scylla	1	S.	1899 Londen (Yarrow).	A . . . . . 1900 B . . . 17 Nov. 1900.	39.62	4.11	20.6	103	K. v. 3.7 c.M.	2	. .	3	. .	1201	24.30	20.5	17.5	8	390 *b*)	1500 *b*
Minotaurus	1	S.	1901 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde”).	A . . . . . 1902 B . . . 31 Oct. 1903.	39.62	4.11	20.6	103	K. v. 3.7 c.M.	2	. .	3	. .	1281	24.36	20.5	17.3	8.5	420 *b*)	1460 *b*
Python	1	S.	1901 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde”).	A . . . . . 1902 B . . . 31 Oct. 1903.	39.62	4.11	20.6	103	K. v. 3.7 c.M.	2	. .	3	. .	1269	24.96	20.5	17.3	8.5	420 *b*)	1460 *b*
Sphinx	1	S.	1902 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde”).	A . . . . . 1903 B . . . 31 Oct. 1903.	39.62	4.11	20.6	103	K. v. 3.7 c.M.	2	. .	3	. .	1442	24.38	20.5	17.3	8.5	420 *b*)	1460 *b*

…leggen …g in …mijlen …t nor- …alen …raad. [7] Bij de vaart van kolom 19.	Pantser in millimeters. [1] Gordel.	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.	Bevond zich op 31 December 1906:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen.	Inlanders.	Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1905. Europeanen.	Inlanders.	31 Dec. 1906. Europeanen.	Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1906 tot en met 31 Maart 1907. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage).
21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.
												Den 13den November ondernam de bodem eene oefeningsreis naar de Duizend-eilanden, Palembang, Muntok, Riouw, Pontianak en Sintang. Te Pontianak werden de politie- en communicatievaartuigen *Boekat* en *Karimata II* geïnspecteerd; tevens zijn gedurende de reis verschillende gegevens in het belang van de defensie verzameld. Den 22sten December keerde het schip te Tandjoengpriok terug en vertrok 10 Januari 1907 naar Soerabaja. Van 19 Januari tot 9 Februari ondernam de *Serdang* een kruistocht in Straat Makasser en het oostelijk deel der Java-zee en 22 Februari stoomde het schip van Makasser naar Menado om de *Koetei* en de *Mataram* in de Molukken te vervangen, opdat beide bodems konden worden gedokt.
) 2460 a)	....	....	....	....	indienst.	56	42	57	43	55	45	Was van 1 April tot 1 September 1906 te Badoeng (Bali), ter bewaking van de kust, met uitzondering van het tijdvak 28 Mei tot 13 Juni, toen het schip bij het marine-etablissement te Soerabaja werd gedokt en eenige herstellingen onderging. Den 1sten September stoomde de bodem weder naar Soerabaja en, na aldaar nogmaals gedokt te zijn, keerde het schip, met het vivresschip *Bromo* op sleeptouw, terug naar Bali, waar de *Koetei* 10 September werd toegevoegd aan de expeditionnaire scheepsmacht. Na deelgenomen te hebben aan de krijgsoperatiën tegen de Balische landschappen, keerde het schip 1 November, met de *Bromo* op sleeptouw, naar Soerabaja terug. Den 20sten November vertrok de bodem via Makasser naar Ternate, waarna tot 1 Maart 1907 een kruistocht in de Molukken werd gemaakt, na afloop waarvan het schip, via Menado en Makasser, naar Soerabaja stoomde, waar het 25 Maart 1907 buiten dienst is gesteld.
2260	....	....	....	....	indienst.	56	42	51	41	50	45	Was van 1 April tot 8 Mei 1906 te Soerabaja, waar het schip gedokt is en eenige herstellingen onderging. Daarna keerde de *Siboga* naar Makasser terug en werd ter beschikking gesteld van den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden; vele reizen werden gedaan langs de kusten van Zuid-Celebes in het belang van bestuursaangelegenheden en van de militaire actie aldaar, waaraan het schip herhaaldelijk een werkzaam aandeel nam. Van 16 tot 29 Mei maakte de bodem eene reis naar Teloek Tjempe aan de zuidkust van Soembawa, en naar Laboeang-badjo, Reo en Pota (Bima) in verband met de door het opnemingsvaartuig *Van Gogh* ondervonden moeielijkheden van de zijde der bevolking. Nadat de *Siboga* te Makasser was teruggekeerd, hervatte het schip den dienst in de wateren van Zuid-Celebes. Den 18den September stoomde het schip via Boeton naar Soerabaja, waar het van 21 September tot 15 October bij het marine-etablissement is gedokt en hersteld, om daarna naar Makasser terug te keeren, van waar eenige reizen werden gemaakt naar de Golf van Boni en de westkust van Celebes, het schiereiland Banggai en den Archipel van dien naam, in verband met het voornemen om eenige thans tot de residentie Ternate behoorende landschappen bij Celebes en onderhoorigheden in te lijven. Einde Februari 1907 kwam het schip te Soerabaja om gedokt te worden en eenige herstellingen te ondergaan. Den 27sten Maart keerde de *Siboga* weder naar Makasser terug, om den dienst in het gewest Celebes en onderhoorigheden te hervatten.
....	....	....	....	....	in herstelling.	56	42	....	....	....	....	Bevindt zich te Soerabaja in herstelling.
....	....	....	....	....	in herstelling.							Is 14 Januari 1907 te water gelaten en in dienst gesteld.
) 1500 b)	....	....	....	....	indienst.							
) 1500 b)	....	....	....	....	indienst.							
) 1460 b)	....	....	....	....	indienst.	106	67	84	63	56	62	Waren gestationneerd te Soerabaja. De booten deden verschillende tochten tot oefening en in het belang van de defensie in de nabijheid van Soerabaja, terwijl in Straat Madoera toezicht werd uitgeoefend tot tegengang van zeeroof. De *Hydra* en de *Scylla* maakten eene oefeningsreis naar de Kangean-eilanden en langs Java's noordkust van Banjoewangi tot Tandjoengpriok en vandaar terug naar Soerabaja.
) 1460 b)	....	....	....	....	indienst.							
) 1460 b)	....	....	....	....	indienst.							

C

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1])	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2])	Grootste breedte in M. [3])	Grootste diepte in d.M. [4])	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Torpedo-inrichtingen. Sparren.	Stoomvermogen in indicateur-paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5])	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³. [6])	Grootste vol te houden dienstvaart. [7])	Vaart bij voordeelig brandstof-verbruik. [7])	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [7]) Bij de vaart van kolom 18.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [7]) Bij de vaart van kolom 19.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
Opnemings vaartuigen.																				
Van Gogh	1	C. K.	1897 Rotterdam (P. Smit jr.).	A. . . . . 1898 B. . . . 4 Juli 1898	54	8.30	31.8	700	. . . .	. .	. .	. .	. .	386	10.1	100	8	6.25	2700 *a*)	3600 *a*)
Van Doorn	1	C. K.	1899 Rotterdam (Maatschappij „de Maas").	A. . . . . 1901 B. . . 15 Dec. 1901	54	8.30	31.8	700	. . . .	. .	. .	. .	. .	369	9.02	108	7.75	7	2450 *a*)	3500 *a*)
Bali	1	IJ. Z.	1877 Fijenoord (Ned. Stoomboot-Mij.).	A. . . . . 1878 B. . . 14 Nov. 1883	53.6	9	37	853	. . . .	. .	. .	. .	. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Borneo	1	C. K.	1892 Glasgow (Clydebank J. & E. Thomson).	A. . . . . 1892 B. . . 6 Febr. 1894	53.86	9.45	40.5	800	. . . .	. .	. .	. .	. .	1040	13.23	155	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Sumbawa	1	S.	1890 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. . . . . 1891 B. . . 7 Juni 1892	53.25	8.1	34.5	600	. . . .	. .	. .	. .	. .	930	12.5	88	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Lombok	1	S. Z.	1890 Amsterdam (Huygens en van Gelder).	A. . . . . 1891 B. . . 21 Mei 1892	52.45	8.30	33.5	600	. . . .	. .	. .	. .	. .	990	12.2	115	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Wachtschip.																				
Koning der Nederlanden	. .	IJ.	1871 Amsterdam (Rijkswerf).	A. . . . . 1874 B. . . 15 Juni 1876	85.3	15.2	. .	. . .	K. v. 12 cM. K. A. n°. 1 „ „ „ „ „ „ „ 3 „ „ 7.5 „ A. „ „ 3.7 „	3 1 1 2 7	. .	. .	. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Oud-Wachtschip.																				
Bromo	. .	IJ. Z.	1873 Amsterdam (Kon. fabriek voor stoom- en andere werktuigen).	A. . . . . 1874 B. . . 3 Sept. 1875	. . .	. .	. .	. . .	. . . .	. .	. .	. .	. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Munitieschepen.																				
Prins Hendrik der Nederlanden	. .	. . .	. . . .	. . . .	. . .	. .	. .	. . .	. . . .	. .	. .	. .	. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Makasser	. .	. . .	. . . .	. . . .	. . .	. .	. .	. . .	. . . .	. .	. .	. .	. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Nienhuys	. .	. . .	. . . .	. . . .	. . .	. .	. .	. . .	. . . .	. .	. .	. .	. .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .

…gen …n …en …r- … …l. ²) Bij de vaart van kolom 19.	Pantser in millimeters. ¹) Gordel.	Pantser in millimeters. ¹) Toren of barbette.	Pantser in millimeters. ¹) Comm. toren.	Pantser in millimeters. ¹) Dek.	Bevond zich op 31 December 1906:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen.	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Inlanders.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1905. Europeanen.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1905. Inlanders.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1906. Europeanen.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1906. Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1906 tot en met 31 Maart 1907. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage).
21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.
…00 *a*)	....	....	....	....	in herstelling.	26	57	23	70	26	64	Ging voort met de hydrographische opneming der vaarwaters rond de kleine Soenda-eilanden; eenige malen deed de bodem Makasser aan tot het doen van astronomische waarnemingen in het belang van de lengtebepaling. Den 24sten December 1906 kwam het schip te Soerabaja en werd den 31sten d. a. v. buiten dienst gesteld. De bemanning ging over op het den 1sten Januari 1907 in dienst gestelde reserve-opnemingsvaartuig *Sumbawa*. De *Van Gogh* ondergaat bij het marine-etablissement te Soerabaja eene herstelling, in hoofdzaak ter voorziening van de huid tegen galvanische werking.
…00 *a*)	....	....	....	....	in dienst.	26	57	25	66	26	71	Ging voort met de hydrographische opneming van de noordwestkust van Borneo, de Tambalan-eilanden (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en den Natoena-Archipel (Riouw en onderhoorigheden). Van 9 tot 20 December 1906 is het schip te Singapore gedokt en hersteld, waarna het zijn opnemingswerk hervatte.
...	....	....	....	....	.....	....	....	24	79	....	....	Ging voort met de hydrographische opneming van de Golf van Tomini. Den 13den Augustus 1906 vertrok het schip naar Soerabaja en werd daar 10 October buiten dienst gesteld. De bemanning ging over op het den 11den October in dienst gestelde opnemingsvaartuig *Borneo*. Bij Gouv. Bt. 23 Nov. 1906 nº. 29, is de *Bali* afgevoerd uit de sterkte der Indische militaire marine om thans ingericht te worden tot loodsstationsschip.
...	....	....	....	....	in dienst.	26	57	....	....	26	72	Is 11 October 1906 te Soerabaja als opnemingsvaartuig in dienst gesteld. Sedert 8 November zette het schip de reeds door de *Bali* aangevangen opneming van de Golf van Tomini voort.
...	....	....	....	....	in dienst.	....	....	....	....	....	....	Is bij het marine-etablissement te Soerabaja ingericht als reserve-opnemingsvaartuig en 1 Januari 1907 als reserve-stoomschip der gouvernements-marine in dienst gesteld. Sedert 2 Februari zette het schip de reeds door de *Van Gog.* aangevangen opneming van de kleine Soenda-eilanden voort.
...	....	....	....	....	in dienst.	26	57	26	71	28	69	Ging voort met de opneming ter zuidkust van Borneo. Van 21 December 1906 tot 26 Februari 1907 vertoefde het schip te Soerabaja om gedokt te worden en herstellingen te ondergaan.
...	....	....	....	....	in dienst.	137	43	272	212	170	218	In dienst als wachtschip te Soerabaja. De bodem is 7 Maart 1907 ter herstelling in het marine-etablissement opgenomen.
...	....	....	....	....	.....	....	....	....	....	....	....	Te Soerabaja in conservatie; deed tijdens de Bali-expeditie dienst als vivresschip
...	....	....	....	....	buiten dienst.	....	....	....	....	....	....	
...	....	....	....	....	buiten dienst.	....	....	....	....	....	....	Verankerd benoorden de reede van Soerabaja.
...	....	....	....	....	buiten dienst.	....	....	....	....	....	....	

NEDERLANDSCH ESKADI N O

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [3]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in d.M. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Torpedo-inrichtingen. Sparren.	Stoomvermogen in indicateur-paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³. [6]	Grootste vol te houden dienstvaart. [7]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [7]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [7] Bij de vaart van kolom 18.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. Bij de vaart van kolom 19.	Pant[...] Gordel.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
Pantserschepen.																					
Koningin Regentes . . .	2	S.	1898 Amsterdam (Rijkswerf).	A. . . . . 1900 B. . . . 2 Jan. 1903	96.6	15.2	58.1	5084	K. v. 24 cM. n°. 1 „ „ 15 „ „ 4 „ „ 7.5 „ „ 3 „ „ 7.5 „ A. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 cM. A.	2 4 8 2 4 2 22	1	2	. .	7290	16.91	827	13.25	9.3	2100 *b*)	4100	150 100 S.
Hertog Hendrik	2	S.	1900 Amsterdam (Rijkswerf).	A. . . . . 1902 B. . . . 28 Dec. 1904	96.6	15.2	57	4950	K. v. 24 cM. n°. 1 „ „ 15 „ „ 4 „ „ 7.5 „ „ 3 „ „ 7.5 „ A. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 cM. A.	2 4 8 2 4 2 22	1	2	. .	6282	16.53	825	12	9.5	3090 *b*)	4100	150 100 S.
De Ruyter	2	S.	1899 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord").	A. . . . . 1901 B. . . 22 Febr. 1905	96.6	15.2	58.1	5084	K. v. 24 cM. n°. 1. „ „ 15 „ „ 4. „ „ 7.5 „ „ 3. „ „ 7.5 „ A. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 „ A.	2 4 8 2 4 2 22	1	2	. .	6377	16.55	841	13.7	9.2	3188 *b*)	4700	150 100 S.

Ha

Bij de vaart van …	Pantser in millimeters. [1] Gordel.	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.	Bevond zich op 31 December 1906:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen.	Inlanders.	Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1905. Europeanen.	31 Dec. 1905. Inlanders.	31 Dec. 1906. Europeanen.	31 Dec. 1906. Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1906 tot en met 31 Maart 1907. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage).
21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.
D[illegible]N OOST-INDIË.												
4100	150 100 S.	250 S.	250 S.	50 S.	in dienst.	301	71	249	111	....	....	Bevond zich 1 April 1906 te Emmahaven, van waar het schip 3 April naar de Lampong-baai stoomde tot het houden van nachtelijke schietoefeningen. Van 7 tot 23 April was het schip te Tandjoengpriok, waarna het naar Makasser vertrok, vanwaar 3 Mei eene colonne marechaussee met trein naar Pare Pare werd overgebracht. Achtereenvolgens werden de bivaks te Pare Pare en Langa door de landingsdivisie tijdens de afwezigheid van de landmacht bezet. Den 25sten Mei vertrok het schip, na de landingsdivisie en de zieken en gewonden te hebben ingescheept, via Makasser naar Soerabaja, waar het tot 19 Juni vertoefde, behalve van 11 tot 13 Juni, toen in Straat Madoera stoomproeven en schietoefeningen werden gehouden. Den 19den Juni vertrok de ***Koningin Regentes*** in divisieverband naar Sanoer (Bali), van daar naar Tandjoengpriok, waar het schip van 23 Juni tot 13 Juli bleef, om daarna via Cheribon naar Soerabaja te stoomen. Na aldaar den kolenvoorraad te hebben aangevuld, vertrok het schip 18 Juli naar Ampenan, waar het, behoudens eene reis naar Soerabaja, met andere schepen van het Nederlandsch eskader tot 10 September gestationneerd bleef. Gedurende dien tijd werden oefeningen gehouden door de landingsdivisiën, terwijl manoeuvres in divisieverband onder stoom werden uitgevoerd. Den 10den September vertrok het schip met de expeditionnaire scheepsmacht naar Sanoer (Bali), waar het 14 September assistentie verleende bij het debarkeeren van de troepen. Op 18 en 19 September nam het schip deel aan de beschieting van Den Pasar, de hoofdplaats van het landschap Badoeng, waarna het 20 September Bali verliet en via Makasser, waar torpedolanceer- en schietoefeningen werden gehouden, naar Soerabaja vertrok. Het schip bleef daar tot 19 November bij het marine-etablissement tot het ondergaan van voorzieningen met het oog op de terugreis naar Nederland. Van 24 November tot 11 December was het schip te Tandjoengpriok en vervolgens van 13 tot 17 December te Singapore, waar het gedokt werd. Vandaar stoomde de ***Koningin Regentes*** naar Sabang en aanvaardde 26 December de reis naar Nederland.
4100	150 100 S.	250 S.	250 S.	50 S.	in dienst.	301	71	285	90	256	94	Was gedurende den verslagtijd vlaggeschip van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië. Op 1 April 1906 bevond het schip zich te Emmahaven, van waar het 3 April naar de Lampong-baai vertrok, waar torpedo-contrôle-schoten werden gedaan. Van 7 tot 23 April vertoefde het schip te Tandjoengpriok, waarna het van 27 April tot 16 Juni te Soerabaja in herstelling was. Den 19den Juni vertrok de ***Hertog Hendrik*** in divisieverband naar Banjoewangi en van daar naar Tandjoengpriok, waar het schip van 23 Juni tot 6 Juli bleef, en vervolgens naar de Lampong-baai tot het houden van schietoefeningen. Daarna stoomde het schip via Tandjoengpriok en Cheribon naar Soerabaja, waar kolen werden ingenomen, en vervolgens (22 Juli) naar Ampenan (Lombok). Daar bleef de bodem, behoudens eene reis via Sanoer (Bali) naar Soerabaja, met andere schepen van het Nederlandsch eskader gestationneerd tot 10 September, gedurende welken tijd oefeningen werden gehouden door de landingsdivisie en manoeuvres in divisieverband onder stoom werden uitgevoerd. Den 10den September stoomde het schip met de expeditionnaire scheepsmacht naar Sanoer (Bali), waar 14 September werd geassisteerd bij het debarkeeren van de troepen, terwijl de volgende dagen werd deelgenomen aan de beschieting van Den Pasar, de hoofdplaats van het landschap Badoeng. Tot 30 October nam eene landingsdivisie deel aan de krijgsverrichtingen tegen de Balische landschappen. Den 31sten October keerde het schip, na de ontbinding van de expeditionnaire scheepsmacht, naar Soerabaja terug, waar het gedurende November bij het marine-etablissement in herstelling bleef. Van 3 December 1906 tot 9 Januari 1907 was het schip te Tandjoengpriok, waarna het naar Singapore stoomde, om te worden gedokt. Van 22 Januari tot 15 Maart deed het schip een oefeningstocht rond Sumatra, waarna het te Tandjoengpriok terugkeerde.
1700	150 100 S.	250 S.	250 S.	50 S.	in dienst.	301	71	320	78	258	69	Bevond zich 1 April 1906 in de wateren van Zuid-Celebes ter beschikking van den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden en assisteerde daar, o. a. door het debarkeeren van een landingsdivisie, bij de regeling van politieke aangelegenheden op Boeton. Het schip ging 1 Mei via Soerabaja en Tandjoengpriok naar de wateren van Riouw, waar oefeningstochten werden gemaakt. Van 21 tot 24 Mei werd het schip te Singapore gedokt, waarna het, na te Tandjoengpriok kolen te hebben geladen, van 1 tot 6 Juni in de Lampong-baai vertoefde tot het houden van schietoefeningen. Vervolgens stoomde de ***De Ruyter*** in divisieverband naar Banjoewangi, van waar het schip 20 Juni weder in divisieverband naar Tandjoengpriok terugkeerde. Den 6den Juli vertrok het schip weder naar de Lampong-baai tot het houden van schietoefeningen, waarna het in divisieverband, via Tandjoengpriok en Cheribon, naar Soerabaja stoomde, waar het van 15 tot 19 Juli bleef. Na kolen te hebben geladen, vertrok de ***De Ruyter*** naar Ampenan, waar het schip, behoudens twee reizen naar Soerabaja, gestationneerd bleef tot 9 September, gedurende welken tijd oefeningen werden gehouden door de landingsdivisie en manoeuvres in divisieverband werden uitgevoerd. Den 9den September vertrok het schip met de expeditionnaire scheepsmacht naar Sanoer (Bali), waar 14 September werd geassisteerd bij het debarkeeren van de troepen, terwijl van 15 tot 21 September werd deelgenomen aan de beschieting van Den Pasar, de hoofdplaats van Badoeng. Ook de landingsdivisie deed tot 24 September dienst aan den wal. Tot 14 November bleef het schip aan de kust van Bali ten behoeve van de draadlooze seingemeenschap met Ampenan (Lombok). Na te Soerabaja kolen te hebben geladen en van 21 tot 30 November te Singapore gedokt te zijn, stoomde het schip naar Tandjoengpriok, waar het van 2 December 1906 tot 4 Januari 1907 bleef, behoudens een tocht in de bocht van Krawang tot het doen van schiet- en lanceeroefeningen. Den 4den Januari 1907 vertrok het schip via Makasser naar de Molukken tot het maken van een kruistocht en medio Maart is de ***De Ruyter*** in herstelling opgenomen bij het marine-etablissement te Soerabaja.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepte in d.M. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Torpedo-inrichtingen. Sparren.	Stoomvermogen in indicateur-paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³. [6]	Grootste vol te houden dienstvaart. [7]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [7]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [7] Bij de vaart van kolom 18.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [7] Bij de vaart van kolom 19.	Pantser Gordel.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
Tromp	2	S.	1903 Amsterdam (Rijkswerf).	A . . . . . 1904 B . . . 24 Dec. 1906	100.8	15.2	57	52.95	K. v. 24 cM. n°. 2. „ „ 15 „ „ 5. „ „ 7.5 „ „ 3. „ „ 7.5 „ A. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 „ A.	2 4 8 2 4 2 22	1	2	. .	6405	16.66	650 712	. . . .	8	. . . .	4245	150 100 S.
Pantserdekschepen.																					
Zeeland	2	S.	1895 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A . . . . . 1897 B . . 15 Febr. 1905	93.3	14.81	54	3900	K. v. 15 cM. n°. 2. „ „ 12 „ „ 1. „ „ 7.5 „ „ 1. „ „ 3.7 „ „ rev. v. 3.7 „ „ v. 7.5 „ A. Mr. v. 7.5 „ A.	2 6 4 8 4 2 2 28	2	. .	. .	9818	19.47	470 1000	15.3	9.7	2100	5000	. . .
Koningin Wilhelmina der Nederlanden	2	S. K.	1891 Amsterdam (Rijkswerf).	A . . . . . 1892 B . . . 29 Jan. 1906	99.8	14.9	60.8	4600	K. v. 28 cM. n°. 2. „ „ 21 „ „ 2. „ „ 17 „ „ 2. „ „ 7.5 „ „ 1. „ „ 7.5 A. „ „ 7.5 cM. „ rev. v. 3.7 „ Mr. v. 7.5 „ A.	1 1 2 4 2 6 4 2 22	2	2	. .	4600	15.83	470	11.5	7.6	2000	3435	. . .

Pantser in millimeters. [1] Gordel.	Pantser in millimeters. [1] Toren of barbette.	Pantser in millimeters. [1] Comm. toren.	Pantser in millimeters. [1] Dek.	Bevond zich op 31 December 1906:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen.	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Inlanders.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1905. Europeanen.	31 Dec. 1905. Inlanders.	31 Dec. 1906. Europeanen.	31 Dec. 1906. Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1906 tot en met 31 Maart 1907. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage).
22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.
150 100 S.	200 S.	200 S.	50 S.	in dienst	303	71	..	....	355	....	Kwam 24 December 1906 uit Nederland te Sabang aan en, na daar kolen te hebben geladen, vertrok het schip naar Tandjoengpriok, waar het 3 Januari 1907 werd toegevoegd aan het Nederlandsch eskader. Van 17 Januari tot 15 Maart deed de *Tromp* eene oefeningsreis naar de Java-zee en hare toegangen, waarna het schip te Tandjoengpriok terugkeerde en vervolgens den 28sten Maart naar Singapore stoomde om te worden gedokt.
....	....	100 S.	50 S.	in dienst	297	86	291	80	252	101	Bevond zich 1 April 1906 te Emmahaven en vertrok 3 April naar de Lampong-baai tot het houden van schiet- en torpedolanceeroefeningen. Van 7 tot 23 April vertoefde het schip te Tandjoengpriok, van 25 April tot 7 Mei te Soerabaja en daarna tot 31 Mei te Ampenan, van waar eenige tochten werden gemaakt tot oefening en in het belang der defensie. Van 1 tot 5 en van 7 tot 18 Juni was het schip te Soerabaja en den 19den d.a.v. vertrok het in divisieverband naar Banjoewangi. Den 30sten Juni stoomde de *Zeeland* naar Tandjoengpriok waar het schip van 23 Juni tot 2 Juli bleef, waarna het tot 10 September, behoudens twee reizen naar Soerabaja, te Ampenan gestationneerd was, gedurende welken tijd oefeningen werden gehouden door de landingsdivisie en manoeuvres in divisieverband onder stoom werden uitgevoerd. Den 10den September stoomde het schip met de expeditionnaire scheepsmacht naar Sanoer (Bali), waar het 14 September assisteerde bij het debarkeeren van de troepen. De volgende dagen nam het deel aan de beschieting van Den Pasar, de hoofdplaats van het landschap Badoeng, en van 14 September tot 6 October had de landingsdivisie een werkzaam aandeel aan de krijgsverrichtingen. Op 31 October stoomde de *Zeeland*, na de ontbinding van de expeditionnaire scheepsmacht, naar Soerabaja, waar het schip gedokt werd en eenige voorzieningen onderging. Van 15 November 1906 tot 3 Januari 1907 was de bodem te Tandjoengpriok gestationneerd, gedurende welken tijd oefeningstochten naar de Duizend-eilanden werden gemaakt. Den 3den Januari 1907 vertrok de *Zeeland* via Makasser naar de Molukken tot het doen van een kruistocht en 28 Maart kwam het schip te Ambon aan.
....	280 C.	280 C.	75 50 S.	in dienst	275	62	....	....	253	82	Op 1 April 1906 bevond het schip zich te Emmahaven en vertrok 3 April naar de Lampong-baai, tot het houden van schiet- en lanceeroefeningen. Van 10 April tot 2 Juli was het te Tandjoengpriok gestationneerd en maakte van daar eenige oefeningstochten naar de Duizend-eilanden en de Lampong-baai. Den 2den Juli vertrok het schip via Soerabaja, waar de kolen- en victualievoorraad werd aangevuld, naar Ampenan, waar het, behoudens twee reizen naar Soerabaja, tot 4 September gestationneerd bleef, gedurende welken tijd oefeningen werden gehouden door de landingsdivisie en manoeuvres in divisieverband werden uitgevoerd. Op 4 September vertrok het schip naar Soerabaja en van daar, nadat de Regeeringscommissaris voor de Balische zaken was geëmbarkeerd, op 7 September naar Boeleleng, waar de bodem tot 11 September bleef om vervolgens naar Sanoer te stoomen. Daar assisteerde het schip 14 September bij het debarkeeren van de troepen, terwijl de landingsdivisie tot 6 October aan den wal dienst bleef doen. Van 18 tot 21 September nam het schip deel aan de beschieting van Den Pasar, de hoofdplaats van het landschap Badoeng. Den 31sten October vertrok het schip, na ontbinding van de expeditionnaire scheepsmacht, naar Tandjoengpriok, waar het van 2 tot 12 Nobember vertoefde. Daarna werd eene reis gemaakt naar de zuidkust van Java tot het nemen van proeven met draadlooze telegraphie. Van 21 November 1906 tot 3 Januari 1907 bleef het schip te Tandjoengpriok gestationneerd, van waar twee oefeningstochten werden gemaakt naar de Duizend-eilanden en de bocht van Krawang. Den 3den Januari 1907 vertrok de *Koningin Wilhelmina der Nederlanden* naar Soerabaja, waar het schip gedokt werd en in herstelling bleef tot medio Maart, waarna de bodem via Makasser naar de Molukken stoomde tot het doen van een kruistocht.

RECAPITULATIE.

	27.	28.	29.	30.	31.	32.
Indische militaire marine	789	671	716	771	584	770
Nederlandsch eskader in Oost-Indië	1778	432	1145	359	1374	346
Totaal ingeschreven in de rol der schepen	2567	1103	1861	1130	1958	1116
Personeel aan wal (in functiën, waarop bij de „bepaalde sterkte" was gerekend)	20	„	20	„	20	„
Opgenomen in de rol van het departement der marine, behalve voornoemde 20, die den staf vormen	„	„	67	„	57	3
Totaal-generaal	2587	1103	1948	1130	2035	1119

2. Specificatie betreffende het personeel der in Nederlandsch-Indië aanwezige Koninklijke marine bij het einde van elk der jaren 1905 en 1906.

OMSCHRIJVING.	Personeel der Indische militaire marine en van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië, behalve dat van den stoomvaartdienst en het korps mariniers.			Stoomvaartdienst.			Mariniers.		TOTALEN.			
	Officieren.	Onderofficieren en minderen. Europeanen.	Onderofficieren en minderen. Inlanders.	Officieren-machinist.	Onderofficieren en minderen. Europeanen.	Onderofficieren en minderen. Inlanders.	Officieren.	Onderofficieren en minderen (Europeanen).	Officieren.	Onderofficieren en minderen. Europeanen.	Onderofficieren en minderen. Inlanders.	Onderofficieren en minderen. Te zamen.
Ult. 1905. Bepaalde sterkte *a*) . .	196	1194	437	20	397	497	7	329	223	1920	934	2854
Ult. 1905. Aanwezige sterkte *b*) . .	189	1244	579	18	428	551	8	432	215	2104	1130	3234
Ult. 1906. Bepaalde sterkte *a*) . .	181	1168	415	19	365	459	6	321	206	1854	874	2728
Ult. 1906. Aanwezige sterkte *b*) . .	*c*) 179	*d*) 1033	*d*) 587	21	*e*) 357	512	7	355	207	1745	1099	2844

a) Zonder de als „bovenrol" toegestane overschrijding.

b) Onder de „Aanwezige sterkte" zijn ook de van boord geëvacueerden begrepen, ten getale van 3 officieren en 130 minderen op ult. 1905 en 6 officieren en 109 minderen op ult. 1906, terwijl 24 minderen op ult. 1905 en 28 minderen op ult. 1906 in de gevangenissen verbleven. Behalve het personeel, dat vast aangewezen is voor het vervullen van betrekkingen aan wal, op welk personeel (16 officieren en 4 onderofficieren op ult. 1906) ook bij de „Bepaalde sterkte" gerekend is, zijn nog gebezigd in functiën of voor doeleinden, waarop bij de „Bepaalde sterkte" niet was gerekend, op ult. 1905 9 officieren en 71 minderen en op ult. 1906 7 officieren en 45 minderen.

c) Hieronder 20 behoorende tot den geneeskundigen dienst en 27 behoorende tot het personeel der administratie. Onder de 132 officieren waren begrepen 14 adelborsten 1ste klasse.

d) Hieronder respectievelijk 387 Europeanen en 74 inlanders in andere graden dan die van matroos of lichtmatroos. De verschillende graden van Europeesch en van inlandsch matroos waren op ult. 1906 bezet als volgt:

GRADEN.	Europeanen. Bepaalde sterkte.	Europeanen. Aanwezige sterkte.	Inlanders. Bepaalde sterkte.	Inlanders. Aanwezige sterkte.
Matrozen 1ste klasse .	215	216	56	53
„ 2de „ .	181	203	48	42
„ 3de „ .	247	212	140	237
Lichtmatrozen	108	15	114	181
Te zamen . . .	751	646	358	513
Op ult. 1905 waren deze totalen	769	764	380	510

e) 83 hoofdmachinisten, machinisten en adjunct-machinisten, benevens aan stokerspersoneel 274 koppen.

3. Statistiek over 1906 der aanvulling en verliezen onder het tot de Koninklijke marine in Nederlandsch-Indië behoorende personeel.

Aanvulling.	EUROPEANEN. Officieren.	EUROPEANEN. Onderofficieren en minderen.	INLANDERS. *a*) Onderofficieren en minderen.
Aangebracht uit Nederland:			
per oorlogsschepen *Koningin Wilhelmina der Nederlanden* en *Tromp*	46	609	. . . . . .
per mail.	44	140	. . . . . .
Teruggekeerde gedeserteerden . . .	„	„	36
Bevorderd tot officier	4	. . . . . .	. . . . . .
Aangenomen in Ned.-Indië	„	7	82
Teruggekeerd van verlof buiten bezwaar van den lande.	1	„	„
Totaal . . .	95	756	*b*) 118
	851		

Verliezen.	EUROPEANEN. Officieren.	EUROPEANEN. Onderofficieren en minderen.	INLANDERS. *a*) Onderofficieren en minderen.
Teruggekeerd naar Nederland:			
per oorlogsschepen *Koningin Regentes* en *Holland*	32	673	. . . . . .
per mail *c*).	68	419	. . . . . .
Ontslagen	1	5	*d*) 72
Overleden	2	11	6
Gedeserteerd of vermist	„	3	71
Bevorderd tot officier	. . . . . .	4	„
Totaal . .	103	1115	149
	1218		

a) In percenten van de gemiddeld aanwezig geweest zijnde sterkte beliep in 1906 het verloop van het inlandsch personeel der oorlogsvloot als volgt: uithoofde van overlijden 0.54, afkeuring 1.73, desertie 6.46, verwijdering wegens veroordeeling 1.36, verwijdering wegens wangedrag 0.27, diensteindiging 3.18, totaal 13.54, welke cijfers over 1905 beliepen 0.88, 2.57, 7.18, 1.06 en 2.30, of totaal 13.99. Wat de aanvulling van het korps betreft, beliep het getal nieuw aangenomenen en dat dergenen, die zich reëngageerden, respectievelijk 7.46 en 31.30 °/₀ van de gemiddelde sterkte, tegen 12.68 en 34.42 °/₀ in 1905.

b) In 1906 reëngageerden zich 344 inlandsche schepelingen.

c) Onder deze teruggekeerden zijn begrepen 98 afgekeurden voor verderen dienst in Indië.

d) Hieronder 15 wegens veroordeeling, 3 wegens wangedrag en 19 wegens afkeuring voor verderen dienst, zoodat het getal wegens diensteindiging ontslagenen, in verband met het groot aantal van hen, die zich reëngageerden (zie noot *b*), niet meer bedroeg dan 35.

4. Opgaven betreffende de kosten van dokken, schoonmaken, schilderen, herstellen en aanbrengen van wijzigingen aan de hieronder genoemde schepen der Indische militaire marine en van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië (deze laatste voor zoover zij komen ten laste der Indische begrooting).

I. Schepen der Indische militaire marine. *a*)

NAAM VAN HET SCHIP.	Kosten van het schip geheel gereed in Ned.-Indië.	Jaar.	Jaarlijksche uitgaven aan herstellingen, enz.	
			Bedrag.	Percentsgewijze in verhouding tot de kosten nieuw (zie kolom 2).
1.	2.	3.	4.	5.
Flores . . . . (In Ned.-Indië aangekomen 28 Oct. 1887).	f 357 140	1887	"	"
		1888	f 2 405,87	0,67
		1889	31,50	0,01
		1890	4 130,64	1,16
		1891	5 952,08^{5}	1,67
		1892	6 861,88^{5}	1,92
		1893	5 963,31^{5}	1,67
		1894	5 024,43	1,41
		1895	13 410,06^{5}	3,75
		1896	*b*) 13 068,51	3,66
		1897	*c*) 41 494,78^{5}	11,62
		1898	*b*) 27 751,11^{5}	7,77
		1899	2 701,57^{5}	0,76
		1900	2 887,89	0,81
		1901	2 331,75^{5}	0,65
		1902	*b*) 11 768,62^{5}	3,29
		1903	40,10	0,01
		1904	*b*) 11 627,02	3,25
		1905	1 222,44	0,34
		1906	923,38^{5}	0,26
			f 159 597,02 zijnde gemiddeld per jaar f 8 312,34	44,68 zijnde gemiddeld per jaar 2,32 %
Ceram . . . . (Aankomst alsvoren 29 Oct. 1887).	f 356 120	1887	"	"
		1888	f 2 855,22^{5}	0,80
		1889	3 389,15	0,95
		1890	11 656,94	3,27
		1891	1 730,21	0,48
		1892	4 185,56^{5}	1,18
		1893	6 233,06	1,75
		1894	6 079,64^{5}	1,71
		1895	5 952,81^{5}	1,67
		1896	9 150,93^{5}	2,57
		1897	4 113,59^{5}	1,15
		1898	*b*) 49 733,93^{5}	13,97
		1899	39 564,88	11,11
		1900	1 003,31^{5}	0,28
		1901	4 525,82^{5}	1,27
		1902	2 759,09^{5}	0,77
		1903	6 167,33^{5}	1,73
		1904	5 452,20^{5}	1,53
		1905	1 260,81^{5}	0,35
		1906	1 508,01	0,42
			f 167 322,55^{5} zijnde gemiddeld per jaar f 8 714,71	46,96 zijnde gemiddeld per jaar 2,44 %
Nias . . . . (Aankomst als voren 11 April 1896).	f 410 590	1896	f 662,11^{5}	0,15
		1897	3 271,48	0,79
		1898	5 642,36	1,38
		1899	1 572,76^{5}	0,38
		1900	*b*) 32 000,23^{5}	7,79
		1901	4 647,70^{5}	1,13
		1902	5 484,45	1,34
		1903	*b*) 14 666,13^{5}	3,57
		1904	3 300,39	0,80
		1905	*b*) 16 326,52	3,97
		1906	*d*) 14 371,02^{5}	3,50
			f 101 945,18 zijnde gemiddeld per jaar f 9 527,59	24,80 zijnde gemiddeld per jaar 2,32 %
Mataram . . . . (Aankomst als voren 31 Maart 1897).	f 381 630	1897	*e*) f 11 621,03^{5}	3,04
		1898	4 357,35	1,14
		1899	4 119,51	1,08
		1900	2 871,13^{5}	0,75
		1901	7 484,81^{5}	1,96
		1902	10 206,42^{5}	2,68
		1903	*b*) 22 641,71^{5}	5,93
		1904	7 188,50^{5}	1,88
		1905	8 325,37	2,18
		1906	4 723,94^{5}	1,24
			f 83 539,80^{5} zijnde gemiddeld per jaar f 8 568,18	21,88 zijnde gemiddeld per jaar 2,24 %
Edi . . . . (Aankomst als voren 13 Aug. 1897).	f 406 000	1897	f 1 967,75	0,48
		1898	3 654,29^{5}	0,90
		1899	5 241,95^{5}	1,29
		1900	3 227,43	0,79
		1901	3 335,60	0,82
		1902	*b*) 28 694,57^{5}	7,07
		1903	9 231,54	2,27
		1904	3 151,48	0,78
		1905	*b*) 20 091,91^{5}	4,94
		1906	*b*) 28 409,31	6,99
			f 107 005,85 zijnde gemiddeld per jaar f 11 383,60	26,33 zijnde gemiddeld per jaar 2,80 %
Serdang . . . . (Aankomst als voren 7 Dec. 1897).	f 406 000	1897	"	"
		1898	f 3 336,11'	0,82
		1899	3 544,71	0,87
		1900	3 876,28	0,95
		1901	4 142,71^{5}	1,02
		1902	2 168,36^{5}	0,53
		1903	*b*) 25 667,08	6,32
		1904	5 874,58^{5}	1,45
		1905	4 621,99	1,14
		1906	4 420,22	1,08
			f 57 652,05^{5} zijnde gemiddeld per jaar f 6 335,39	14,18 zijnde gemiddeld per jaar 1,55 %
Koetei . . . . (Aankomst als voren 5 Nov. 1898).	f 386 965	1898	f 150,—	0,04
		1899	1 396,50	0,36
		1900	2 122,71^{5}	0,55
		1901	7 802,35	2,02
		1902	8 246,09^{5}	2,13
		1903	4 757,13^{5}	1,23
		1904	*b*) 16 785,28^{5}	4,34
		1905	*b*) 36 608,41^{5}	9,46
		1906	2 578,35	0,66
			f 80 446,84^{5} zijnde gemiddeld per jaar f 9 810,59	20,79 zijnde gemiddeld per jaar 2,53 %

a) Deze opgaven betreffen alleen de na 1885 in dienst gestelde schepen.

b) Deze opgaven betreffen eene groote herstelling aan romp, werktuigen en ketels.

c) Onder dit bedrag is begrepen f 9 540,29^{5} voor den aanmaak van nieuwe ketels, welke in 1898 zijn ingezet.

d) Onder deze uitgaven is begrepen een gedeelte der kosten voor de vervaardiging van een stel nieuwe stoomketels.

e) Deze uitgaven zijn voornamelijk veroorzaakt door eene herstelling aan den romp ter versterking van het dekverband onder de kanonnen van 10,5 c.M.

C

NAAM VAN HET SCHIP.	Kosten van het schip geheel gereed in Ned.-Indië.	Jaar.	Jaarlijksche uitgaven aan herstellingen, enz.	
			Bedrag.	Percentsgewijze in verhouding tot de kosten nieuw (zie kolom 2).
1.	2.	3.	4.	5.
Siboga. (Aankomst als voren 25 Jan. 1899).	f 386 965	1899	f 4 354.26	1,13
		1900	7 445.69	1,92
		1901	2 420,13	0,63
		1902	4 127,34^5	1,07
		1903	5 836,21	1,51
		1904	b) 18 615,52^5	4,81
		1905	b) 15 261,31^5	3,94
		1906	9 613,65	2,23
			f 67 674,12^5 zijnde gemiddeld per jaar f 8 566,34	17,24 zijnde gemiddeld per jaar 2,18 %
Assahan. (Aankomst als voren 10 Jan. 1901).	f 413 900	1901	f 1 841,53^5	0,44
		1902	4 028,46^5	0,97
		1903	2 568,60^5	0,62
		1904	b) 15 855,43^5	3,83
		1905	1 742,88^5	0,42
		1906	b) 15 900,19^5	3,84
			f 41 937,12 zijnde gemiddeld per jaar f 6989,52	10,12 zijnde gemiddeld per jaar 1,69 %
Lombok (opnemingsvaartuig) (Aankomst als voren 21 Mei 1892).	f 448 000	1892	f 3 791,05^5	0,84
		1893	4 149,96	0,93
		1894	2 882,60	0,64
		1895	"	"
		1896	21 073,03^5	4,70
		1897	2 641,94^5	0,59
		1898	70,—	0,02
		1899	118,38^5	0,03
		1900	b) 9 319,73	2,08
		1901	b) 29 150,86	6,51
		1902	b) 32 169,17^5	7,18
		1903	4 659,74	1,04
		1904	1 889,75^5	0,42
		1905	f) 25 391,47^5	5,67
		1906	2 310,96	0,52
			f 139,618,67^5 zijnde gemiddeld per jaar f 9 562,92	31,17 zijnde gemiddeld per jaar 2,13 %
Sumbawa (opnemingsvaartuig.) (Aankomst als voren 7 Juni 1892).	f 419 800	1892	f 3 287,89	0,78
		1893	2 620,28^5	0,62
		1894	4 442,49^5	1,06
		1895	8 064,07^5	1,92
		1896	1 177,74^5	0,28
		1897	8 953,54^5	2,14
		1898	363,10	0,09
		1899	b) 16 411,99	3,91
		1900	8 472,78	2,02
		1901	b) 26 938,99	6,42
		1902	8 738,30^5	2,08
		1903	4 805,58	1,14
		1904	5 446,80	1,30
		1905	8 938,90	2,13
		1906	f 48 512,40	11,55
			f 157 174,88 zijnde gemiddeld per jaar f 10 765,40	37,44 zijnde gemiddeld per jaar 2.56 %
Borneo. (opnemingsvaartuig) (Aankomst als voren 6 Febr. 1894).	f 601 500	1894	f 7,029,12^5	1,17
		1895	1 083,29^5	0,18
		1896	15 167,19^5	2,52
		1897	1 967,68	0,33
		1898	14 095,13	2,33
		1899	1 496,52	0,25
		1900	2 904,80	0,48
		1901	b) 35 286,50	5,87
		1902	g) 43 954,96	7,31
		1903	g) 12 496,47^5	2,08
		1904	4 455,13^5	0,74
		1905	1 139 14^5	0,18
		1906	f) 63 393,27^5	10,54
			f 204 469,23^5 zijnde gemiddeld per jaar f 15 850,33	33,98 zijnde gemiddeld per jaar 2,63 %
Van Gogh. (opnemingsvaartuig) (Aankomst als voren 4 Juli 1899).	f 298 500	1899	f h) 11 229,02	3,76
		1900	"	"
		1901	7 421,30^5	2,49
		1902	4 333,13	1,45
		1903	1 707,34^5	0,57
		1904	10 125,57^5	3,39
		1905	12 732,79^5	4,26
		1906	45,27	0,01
			f 47 594,44 zijnde gemiddeld per jaar f 6 345,93	15,93 zijnde gemiddeld per jaar 2,01 %
Van Doorn. (opnemingsvaartuig) (Aankomst als voren 15 Dec. 1901).	f 363 500	1901	f 5,—	"
		1902	1 699,69	0,47
		1903	9 797,26^5	2,70
		1904	3 856,87	1,06
		1905	10 892,70	2,99
		1906	1 685,36^5	0,46
			f 27 936,89 zijnde gemiddeld per jaar f 5 587,38	7,68 zijnde gemiddeld per jaar 1,54 %
Cerberus (torpedoboot) (Aankomst als voren 6 Febr. 1889).	......	1889 t/m 1897	f 28 929,06^5	
		1898	i) 12 394,05	
		1899	4 472,64	
		1900	3 173,81^5	
		1901	2 698,17^5	
		1902	37,80	
		1903	12,90	
		1904	3 144,09^5	
		1905	2 379,75^5	
		1906	9 725,80	
			f 66 968,09^5 zijnde gemiddeld per jaar f 3 741,23	
Hydra. (torpedoboot) (Aankomst als voren 17 Nov. 1900).	f 171 200	1900	f 438,80^5	0,26
		1901	k) 7 696,36^5	4,49
		1902	3 041,10^5	1,78
		1903	3 549,45	2,07
		1904	1 340,73^5	0,78

f) Deze uitgaven betreffen in hoofdzaak de verbouwing tot opnemingsvaartuig.

g) Deze uitgaven betreffen eene groote herstelling aan romp, ketels en werktuigen, waaronder het versterken van het verband in het achterschip, naar aanleiding van het ten tweeden male breken van de schroefas.

h) Deze uitgaven betreffen voornamelijk het verbeteren van de ventilatie in de machinekamer.

i) Deze uitgaven betreffen eene groote herstelling aan romp en ketel, zoomede de transformatie tot vischtorpedoboot.

k) Deze uitgaven betreffen in hoofdzaak het aanbrengen van wijzigingen voor betere ventilatie als anderszins.

NAAM VAN HET SCHIP.	Kosten van het schip geheel gereed in Ned.-Indië.	Jaar.	Jaarlijksche uitgaven aan herstellingen, enz.	
			Bedrag.	Percentsgewijze in verhouding tot de kosten nieuw (zie kolom 2).
1.	2.	3.	4.	5.
		1905 1906	6 134,38^{5} l) 12 230,49^{5}	3,58 7,14
			f 34 431,34 zijnde gemiddeld per jaar f 5 644,48	20,10 zijnde gemiddeld per jaar 3,29 %
Scylla . . . . (torpedoboot) (Aankomst als voren 17 Nov. 1900).	f 171 200	1900 1901 1902 1903 1904 1905 1906	f 340,68^{5} k) 10 225,79^{5} k) 3 825,81 3 192,08^{5} 1 440,91 6 820,08 l) 12 618,04^{5}	0,20 5,97 2,23 1,86 0,84 3,99 7,37
			f 38 463,41 zijnde gemiddeld per jaar f 6 305,48	22,46 zijnde gemiddeld per jaar 3,68 %
Python . . . . (torpedoboot) (Aankomst als voren 31 Oct. 1903).	f 166 433	1903 1904 1905 1906	f 428,76^{5} 4 643,57 3 166,81^{5} 1 160,98	0,26 2,79 1,90 0,69
			f 9 400,13 zijnde gemiddeld per jaar f 2 934,41	5,64 zijnde gemiddeld per jaar 1,76 %
Minotaurus. . . . . (torpedoboot) (Aankomst als voren 31 Oct. 1903).	f 166 433	1903 1904 1905 1906	f 443,50^{5} 4 559,41 3 536,37^{5} 1 608,62^{5}	0,27 2,74 2,12 0,96
			f 10147,91^{5} zijnde gemiddeld per jaar f 3 171,22	6,09 zijnde gemiddeld per jaar 1,90 %
Sphinx. . . . . (torpedoboot) (Aankomst als voren 31 Oct. 1903).	f 178 765	1903 1904 1905 1906	f 461,37 3 416,93 3 436,08^{5} 1 347,91	0,26 1,91 1,92 0,75
			f 8662,29^{5} zijnde gemiddeld per jaar f 2 706,97	4,84 zijnde gemiddeld per jaar 1,51 %

l) Deze uitgaven betreffen voor een groot gedeelte het verwisselen van de waterpijpen der ketels.

II. Schepen van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië.

NAAM VAN HET SCHIP.	Jaar.	Kosten van dokken, enz.
Koningin Regentes . . . . (In Ned.-Indië aangekomen 2 Jan. 1903.)	1903 1904 1905 1906	*f* 11 968,76^{5} 5 796,16^{5} 8 421,33^{5} 14 976,18
Hertog Hendrik . . . . (In Ned.-Indië aangekomen 28 Dec. 1904.)	1904 1905 1906	„ 11 287,71^{5} 7 398,83
Zeeland . . . . (In Ned.-Indië aangekomen 15 Febr. 1905.)	1905 1906	*f* 1 527,79^{5} 1 515,09^{5}
De Ruyter . . . . (In Ned.-Indië aangekomen 22 Febr. 1905.)	1905 1906	6 783,88 17 061,87^{5}

5. Opgaven over het tijdvak 1 April 1906 t/m 31 Maart 1907 betreffende het dokken, enz. door schepen der Koninklijke en der gouvernementsmarine.

I. Te Soerabaja (marine-etablissement), te Sabang (gouvernementsdok in particuliere exploitatie) en te Tandjoengpriok (particuliere werf).

NAMEN DER SCHEPEN.	Plaats, waar het schip is gedokt of gerepareerd.	Datum van aankomst. [1]	Datum van vertrek. [1]	VERDERE AANTEEKENINGEN.
		Indische militaire marine.		
Koning der Nederlanden	Soerabaja.	7 Maart 1907.	—	Aan dit, ter reede Soerabaja verankerde wachtschip zijn door het marine-etablissement nu en dan voorzieningen uitgevoerd. Den 7den Maart 1907 is het schip in het bassin te Soerabaja opgenomen om gedokt te worden en eenige meer omvangrijke herstellingen te ondergaan.
Ceram	id.	1 April 1906 reeds aanwezig.	17 Febr. 1907.	Is 19 Maart 1907, na te zijn gerepareerd en ingericht als gouvernements stoomschip, als zoodanig in dienst gesteld.
Flores	id.	22 April 1906. 21 Dec. „	26 April 1906. Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	Dokken. Is 31 Dec. 1906 buiten dienst gesteld. Wordt ingericht tot stoomschip der gouvernementsmarine.
Nias	id.	1 April 1906 reeds aanwezig.	Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	Is voorzien van nieuwe ketels en heeft verder de noodige voorzieningen aan romp en werktuigen ondergaan. Wordt ingericht als gouvernementsstoomschip.
Mataram	id.	22 Juli 1906 11 Nov. „	1 Aug. 1906. 29 Nov. „	Dokken en kleine herstellingen. Id.
Edi	id.	1 April 1906 reeds aanwezig.	Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	Heeft eene herstelling aan romp, werktuigen en ketels ondergaan, waaronder het vernieuwen van het opperdek. Is 25 Maart 1907 in dienst gesteld ter vervanging van de *Koetei.*
Serdang	id. Tandjoengpriok Soerabaja.	16 Juni 1906. 3 Nov. „ 12 Jan. 1907.	19 Juli 1906. 13 Nov. „ 19 Jan. 1907.	Dokken en herstellingen. Kleine herstellingen. Dokken en herstellingen.
Koetei	id. id. id.	29 Mei 1906. 4 Sept. „ 8 Maart 1907.	13 Juni 1906. 9 Sept. „ Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	Herstellingen. Dokken. Dokken en herstellingen. Is 25 Maart 1907 ter herstelling buiten dienst gesteld en vervangen door de *Edi.*
Siboga	id.	1 April 1906 reeds aanwezig. 18 Sept. 1906. 25 Febr. 1907.	8 Mei 1906. 15 Oct. 1906. 25 Maart 1907.	Dokken en herstellingen. Id. Id.
Assahan	id.	1 April 1906. reeds aanwezig.	Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	Wordt ingericht als reserve-flottieljevaartuig.
Bali	id.	4 Sept. 1906.	id.	Is 10 October 1906 buiten dienst gesteld. Wordt ingericht als loodsstationsschip.
Van Gogh	id.	24 Dec. „	id.	Is 1 Januari 1907 buiten dienst gesteld. Ondergaat herstellingen, in hoofdzaak aan de buitenhuid om galvanische werking te voorkomen.
Lombok	id.	21 Dec. „	26 Febr. 1907.	Dokken en herstellingen.
Sumbawa	id.	1 April 1906 reeds aanwezig.	2 Febr. „	Onderging voorzieningen aan romp, werktuigen en ketels. Is ingericht als opnemingsvaartuig en als zoodanig 1 Jan. 1907 in dienst gesteld.
Borneo	id.	1 April 1906 reeds aanwezig.	27 Oct. 1906	Is 10 Oct. 1906 in dienst gesteld als opnemingsvaartuig.
Cerberus	id.	id.	Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	Het schip is 10 Jan. 1907 in dienst gesteld.
Hydra	id.	id.	id.	Kleine herstellingen. Periodiek werd gedokt en van de dwarshelling gebruik gemaakt.
Scylla	id.	id.	id.	Id.
Python	id.	id.	id.	Kleine herstellingen. Periodiek werd gedokt en van de dwarshelling gebruik gemaakt. Eene nieuwe smeerinrichting voor de draagvlakken der schroefassen is aangebracht.
Minotaurus	id.	id.	id.	Id.
Sphinx	id.	id.	id.	Kleine herstellingen zijn verricht. Periodiek werd gedokt en van de dwarshelling gebruik gemaakt.
Bromo	id.	id. 20 Nov. 1906.	28 Juli 1906. Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	In conservatie bij het marine-etablissement. Deed gedurende de expeditie naar Bali dienst als vivresschip.
Prins Hendrik der Nederlanden	id.	13 Sept. „	19 Sept. 1906.	Ter reede liggende werden kleine herstellingen verricht. Was van 13 tot 19 Sept. 1906 in het droge dok.
Makasser	id.	20 Sept „	22 Sept. „	Ter reede liggende, werden kleine herstellingen verricht. Was van 20 tot 22 Sept. 1906 in het droge dok.
Nienhuys	id.	22 Sept. „	26 Sept. „	Ter reede liggende, werden kleine herstellingen verricht. Was van 22 tot 26 Sept. 1906 in het droge dok.

[1]) De opgegeven data geven de grenzen aan van het geheele tijdvak, gedurende hetwelk de schepen in genoemde plaatsen vertoefden.

Nederlandsch eskader in Oost-Indië.

NAMEN DER SCHEPEN.	Plaats, waar het schip is gedokt of gerepareerd.	Datum van aankomst. [1]	Datum van vertrek. [1]	VERDERE AANTEEKENINGEN.
Zeeland	Soerabaja.	1 Nov. 1906.	15 Nov. 1906.	Dokken en kleine herstellingen.
Hertog Hendrik	id.	25 April „	19 Juni „	Herstellingen.
	id.	1 Nov. „	1 Dec. „	Onderzoek van en herstellingen aan de frames.
De Ruyter	id.	11 Maart 1907.	Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	Herstellingen. Onderzoek van de stoomleidingen.
Koningin Wilhelmina der Nederlanden	id.	6 Juli 1906.	14 Juli 1906.	Kleine herstellingen.
	id.	5 Jan. 1907.	13 Maart 1907.	Dokken en herstellingen, waaronder eene belangrijke voorziening aan de vrieskamer en aan het waterruim.
Koningin Regentes	id.	24 Sept. 1906.	22 Nov. 1906.	Herstellingen en gereed gemaakt voor de thuisreis.

Gouvernementsmarine.

NAMEN DER SCHEPEN.	Plaats, waar het schip is gedokt of gerepareerd.	Datum van aankomst. [1]	Datum van vertrek. [1]	VERDERE AANTEEKENINGEN.
Albatros	Soerabaja.	19 April 1906.	12 Mei 1906.	Dokken en herstellingen.
	id.	11 Dec. „	Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	In onderzoek.
Barito	id.	8 Nov. „	Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	Dokken en herstellingen. Daarna is het schip in conservatie bij het marine-etablissement opgenomen.
Glatik	Sabang.	10 April „	10 Mei 1906.	Dokken en herstellingen.
	id.	9 Jan. 1907.	22 Jan. 1907.	Id.
	Soerabaja.	22 Maart „	Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	Id.
Java	id.	Ult. Maart 1906.	20 Sept. 1906.	Ingericht voor gouvernements-stoomschip en als zoodanig in dienst gesteld.
	Sabang.	7 Nov. „	12 Nov. „	Dokken en herstellingen.
Pelikaan	Soerabaja.	2 Febr. 1907.	20 Maart 1907.	Id.
Kwartel	id.	12 Mei 1906.	8 Juni 1906.	Id.
	id.	25 Oct. „	23 Nov. „	Id.
Snip	Tandjoengpriok	17 Mei „	19 Mei „	Dokken; wegnemen der astatki-inrichting.
	id.	23 Aug. „	26 Aug. „	Dokken en herstellingen.
	id.	26 Dec. „	2 Jan. 1907.	Id.
Zeemeeuw	Soerabaja.	Ult. Maart 1906.	1 Sept. 1906.	Dokken en herstellingen.
Dog	id.	id.	24 Aug. „	Ingericht voor passagiersvervoer; is 17 Aug. 1906 in dienst gesteld.
Zwaan	id.	11 Aug. 1906.	Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	Herstellingen.
Gier	Sabang.	1 Mei „	14 Mei 1906.	Dokken en herstellingen.
	id.	10 Aug. „	11 Aug. „	Id.
	Soerabaja.	1 Sept. „	Ult. Maart 1907 nog aanwezig.	Is buiten dienst gesteld; bestemd om te worden ingericht voor visscherijonderzoek.
Brak	id.	24 Aug. „	15 Sept. 1906.	Herstellingen.
	id.	6 Oct. „	9 Maart 1907.	Is buiten dienst gesteld. Wordt ingericht voor het vervoer van passagiers.
Spits	id.	Ult. Maart 1906.	15 April 1906.	Dokken en herstellingen.
	id.	20 Sept. „	25 Oct. „	Id.
Hazenwind	Sabang.	13 Mei „	30 Mei „	Id.
	id.	20 Oct. „	4 Nov. „	Id.
Fazant	Soerabaja.	26 Juli „	13 Aug. „	Id.
	id.	16 Nov. „	11 Dec. „	Id.
Flamingo	id.	7 April „	14 April „	Id.
Valk	id.	13 Dec. „	Ult. Febr. 1907.	Id.
Reiger	id.	30 Juli „	10 Aug. 1906.	Id.
	id.	8 Febr. 1907.	9 Febr. 1907.	Id.
Telegraaf	id.	22 Sept. 1906.	25 Febr. „	Id.

II. Te Singapore.

NAMEN DER SCHEPEN.	Plaats, waar het schip is gedokt of gerepareerd.	Datum van aankomst. 1)	Datum van vertrek. 1)	Kosten.	VERDERE AANTEEKENINGEN.
Nederlandsch eskader in Oost-Indië.					
Hertog Hendrik	Singapore.	11 Jan. 1907.	22 Jan. 1907.	*f* 10 291,24^5	Dokken en kleine herstellingen.
De Ruyter	id.	21 Mei 1906.	24 Mei 1906.	7 476,92^5	Dokken.
	id.	21 Nov. „	30 Nov. „	9 584,95	Dokken en kleine herstellingen.
Koningin Regentes	id.	13 Dec. „	17 Dec. „	6 281,84^5	Dokken.
Indische militaire marine.					
Van Doorn	Singapore.	10 Dec. 1906.	20 Dec. 1906.	*f* 1 685,36^5	Dokken en herstellingen.
Gouvernementsmarine.					
Zeeduif	Singapore.	28 Juli 1906.	16 Aug. 1906.	*f* 5 835,45	Id.
	id.	28 Jan. 1907.	13 Febr. 1907.	4 005,34^5	Id.

6. Opgaven nopens de kosten en productie van het marine-etablissement te Soerabaja.

I. Specificatie van de algemeene kosten.

	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.
Toezicht op de werkzaamheden (traktementen, toelagen, premiën, enz. van het vast personeel)	f 310 922	f 308 136	f 287 263	f 290 565	f 295 805
Onderhoud van het werfmaterieel en den inventaris der werf, bewaking en verlichting	91 590	89 588	a) 98 152	97 590	93 718
Werkzaamheden aan materieel en gebouwen, met inbegrip van het gewoon onderhoud	b) 179 329	b) 109 151	b) 170 826	b) 130 794	b) 195 016
Aanschaffing van werktuigen en gebruik van gereedschappen	c) 35 813	16 161	23 756	22 611	22 585
Bureel- en lokaalbehoeften, drukwerk, enz.	3 256	5 325	3 316	3 978	3 516
	f 620 910	f 528 361	f 583 313	f 545 538	f 610 640
Af te trekken: diverse ontvangsten (hoofdzakelijk wegens huishuur der woningen en werkzaamheden voor particulieren) en kleine contraposten	d) 80 416	35 763	43 183	43 925	e) 45 033
Blijft	f 540 494	f 492 598	f 540 130	f 501 613	f 565 617

a) Hieronder f 4 994 voor uitbreiding der inventaris van de debarkementsgebouwen voor de schepelingen der Koninklijke marine.

b) In 1902, 1903 en 1904 hadden belangrijke verbeteringen en herstellingen plaats aan de debarkementsgebouwen voor de schepelingen der Koninklijke marine en in 1905 aan de marine-cantine. In laatstgenoemd jaar kwam eene electrische installatie ten behoeve van in herstelling zijnde schepen gereed en werd met de periodieke herstelling van het 5000-tons dok een aanvang gemaakt; in 1906 is die herstelling beëindigd; totale kosten f 132 851.

c) Hieronder f 22 690 voor de aanschaffing van nieuwe werktuigen.

d) Hieronder f 48 261 aan dokgelden en herstellingskosten van 7 particuliere schepen.

e) Hieronder f 14 791 als opbrengst van vendutiën.

C

II. Specificatie van de productie (aan materialen en arbeidsloonen verwerkte bedragen).

	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.
Wegens werkzaamheden ten behoeve van:					
de inrichting zelve	f 183 484 *f*) (81 615)	f 156 782 (65 637)	f 200 314 (74 300)	f 179 187 (59 565)	f 247 277 (81 805)
den magazijnsvoorraad en de conservatie van stoomketels	83 340 (35 124)	79 421 (30 666)	88 045 (40 576)	116 732 (44 745)	93 139 (41 648)
de schepen van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië	199 833 (102 229)	144 415 (64 425)	119 086 (53 497)	200 109 (92 808)	133 281 (66 230)
de schepen, stoombarkassen en torpedobooten der Indische militaire marine	251 608 (111 248)	220 911 (91 672)	243 644 99 347	*g*) 307 809 (132 229)	*h*) 415 385 (176 836)
de schepen der gouvernementsmarine	135 519 (67 651)	168 999 (83 106)	120 596 (54 265)	91 559 (46 361)	169 347 (78 274)
Wegens andere werkzaamheden ten behoeve der marine (transport van materialen, levensmiddelen, sloopen van schepen, laden van steenkolen, enz.)	21 197 (2 140)	22 635 (869)	23 487 (720)	23 540 (590)	26 165 (279)
Wegens werkzaamheden ten behoeve van:					
andere diensttakken onder het beheer van het departement der marine (bebakening, kustverlichting, loodswezen, havendepartementen, enz.)	99 557 (50 324)	109 224 (52 695)	116 161 (56 518)	91 338 (44 024)	*i*) 120 998 (52 963)
andere departementen dan dat der marine	44 435 (22 114)	108 924 (48 741)	90 869 (42 178)	68 201 (28 038)	73 234 (32 104)
Wegens werken hiervoor niet genoemd (daaronder ook die aan vreemde oorlogsschepen en voor particulieren)	31 176 (10 789)	7 898 (2 154)	34 697 (13 954)	13 762 (7 263)	17 704 (6694)
Totalen.	f 1 050 149 (483 234)	f 1 019 209 (439 965)	f 1 036 899 (435 355)	f 1 092 237 (455 623)	f 1 296 530 (536 833)

f) Het tusschen ( ) vermeld bedrag wijst aan, hoeveel in het daarboven voorkomende bedrag begrepen is wegens geldswaarde van materialen. Buiten aanmerking is gelaten de waarde der uit de magazijnen aan de schepen verstrekte uitrustingsartikelen.

g) Hieronder de kosten van verbouwing van de ***Lombok*** tot opnemingsvaartuig en grootendeels ook van de ***Java*** tot stoomschip der gouvernements-marine.

h) Hieronder f 82 140, f 48 312 en f 63 393 respectievelijk voor de verbouwing van de ***Java*** tot stoomschip der gouvernements-marine, de ***Sumbawa*** en de ***Borneo*** tot opnemingsvaartuigen.

i) Hieronder f 6 325 wegens onderhoud van de oliegasfabriek, fabricatiekosten van 7 728 M³. gas en kosten voor vullen, verwisselen en weder ontsteken van gasboeien. In 1902, 1903, 1904 en 1905, in welke jaren respectievelijk 6 466, 5 665, 7 310 en 6 515 M³. gas werd vervaardigd, was dit bedrag respectievelijk f 11 257, f 8 905, f 9 515 en f 8 147.

III. Verdere opgaven betreffende den omvang van het bedrijf van het marine-etablissement over de jaren 1902 t/m 1906.

JAREN.	Aantal arbeiders gemiddeld dagelijks te werk (buiten hen, die op taak werkten).	Aantal verrichte dagdiensten		Uitbetaalde arbeidsloonen			Gemiddeld dagloon		Geldswaarde der verwerkte materialen. *n*)	Verbruikte hoeveelheden (in K.G.)	
		door ambachtslieden.	door koelies. *k*)	aan taakwerk.	aan daggelden. *l*)	Te zamen. *m*)	voor ambachtslieden.	voor koelies.		ijzer (bewerkt en onbewerkt).	steenkolen (waaronder ook smeedkolen en cokes). *o*)
1902.	1850	393 451	156 163	f 114 286	f 452 628	f 566 914	f 0.78^{6}	f 0.41^{4}	f 483 235	570 090	2 382 595
1903.	1827	393 281	144 092	123 379	455 865	579 244	0.78^{9}	0.44	439 965	632 076	2 325 779
1904.	1969	425 213	161 545	125 679	475 275	600 954	0.77	0.47^{2}	435 355	712 684	2 467 368
1905.	2084	485 198	133 585	135 722	500 644	636 366	0.75	0.43^{1}	455 577	634 264	2 975 377
1906.	2390	557 773	156 705	181 109	578 588	759 697	0.73^{7}	0.48^{1}	536 833	898 896	3 057 458

k) Ook de koelies (waaronder in deze opgaven tevens de politieoppassers en de magazijnknechts zijn medegeteld) zijn vrije lieden.

l) Onder de in deze kolom genoemde sommen zijn voor de jaren 1902 t/m 1906, wegens aankoop van materialen, enz. respectievelijk begrepen de volgende sommen: f 41 263, f 45 648, f 33 133, f 31 542 en f 44 983.

m) Onder de uitbetaalde arbeidsloonen was ter zake van overwerk respectievelijk begrepen f 27 745, f 26 280, f 37 686, f 47 917 en f 47 144.

n) Onder dit bedrag is begrepen de waarde van het houtverbruik, welke in de opgegeven jaren achtereenvolgens heeft bedragen: f 67 098, f 58 062, f 49 099, f 47 862 en f 57 290, waaronder aan djatihout f 61 971, f 52 703, f 45 316, f 45 288 en f 54 136.

o) Hieronder is niet begrepen het steenkolenverbruik der baggervloot. Het verbruik van astatki bedroeg in de jaren 1905 en 1906 respectievelijk 174 350 en 153 355 K.G.

Bijlage D.

(Zie hoofdstuk E, § 3, van het verslag.)

OVERZICHT

BETREFFENDE DE

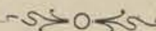
GOUVERNEMENTSMARINE

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

OVER HET JAAR

1906.

D

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Nederlandsch-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte (in M.).	Grootste breedte (in M.).	Grootste diepgang (in d.M.).	Waterverplaatsing (in tonnen van 1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Stoomvermogen in indicateurpaardekrachten (eerste proeftocht).	Grootste proeftochtvaart (eerste proeftocht).	Brandstof- (steenkolen- bergruimte (in M³.)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
ZEESTOOMSCHEPEN.													
Schroefstoomschepen.													
Zeemeeuw	1	Cp. (K.)	1877, Glasgow. (JOHN ELDER.)	A. 1878 B 26 September 1878	43.26	6.10	32	338	Kn. v. 5 cM. V.	2	300	10.5	71.25
Arend	1	Cp. (K.)	1879, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde".)	A. 1880 B 15 December. 1880	43.36	6.10	32	338	id.	2	311	10.25	33.75
Condor	1	Cp. (K.)	1885, Amsterdam.	A. 1886 B 19 Mei. 1886	43.36	6.10	32	338	id.	2	297	10	33.75
Gier	1	IJ.	1877, New-Castle.	A. 1877 B 15 Augustus. 1886	46.70	9	30	550	id.	2	210	8.14	132.5
Albatros	1	IJ.	1877, Renfrew (Schotland).	A. 1877 B 20 Maart 1887	46.70	8.75	30	601	id.	2	297	8.39	113.75
Reiger	1	Cp. (K.)	1887, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.)	A. 1888 B 30 Juni 1888	42.80	6.70	33.2	402	id.	2	329	10.14	68.70
Raaf	1	Cp. (K.)	1888, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde".)	A. 1889 B 30 April. 1890	47.10	7.35	29	420	id.	2	327	10.6	87.50
Zeeduif	1	Cp. (K.)	1889, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.)	A. 1890 B 20 Februari 1891	47.10	7.35	30	420	id.	2	436	10.71	60
Zwaan	1	Cp. (K.)	1890, Rotterdam. (Mij. „de Maas".)	A. 1891 B 2 Maart. 1892	47.10	7.35	29	420	id.	2	310	10.42	60
Flamingo	1	Cp. (K.)	1891, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.)	A. 1891 B 10 Juni 1893	47.10	7.35	29	420	id.	2	485	11.35	55
Pelikaan	1	Cp. (K.)	1891, id. (id.)	A. 1891 B 10 Februari 1893	47.10	7.35	29	420	id.	2	485	11.32	55
Glatik	1	S.	1894, id. (id.)	A. 1895 B 6 November 1895	46.95	7.35	28	420	id.	2	552	11.5	56.25
Snip	1	S.	1898, Hillesluis.	A. 1899 B 25 December. 1899	41.85	6.93	26.6	364.6	id.	2	514	11.56	80
Kwartel	1	S.	1900, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde".)	A. 1901 B 19 December. 1901	46.95	7.35	28	420	id.	2	525	11.5	67
Fazant	1	S.	1901, id. (id.)	A. 1901 B 3 Maart. 1902	46.95	7.35	28	420	id.	2	502	11.6	96
Valk	1	Cp. (K.)	1902, Amsterdam. (Ned. Scheepsbouwmaatschappij.)	A. 1903 B 1 April 1904	51.80	9	31	733	id.	2	637	10.57	116
Hazenwind	1	S.	1898, Rotterdam. (Mij. voor scheeps- en werktuigbouw Fijenoord.)	A. 1898 B 13 Maart 1899	41.85	6.93	26.6	364.6	Kn.v.3.7 cM. 2 Kn.v.5cM.V. 1	3	525	11.7	90
Dog	1	S.	1898, Amsterdam. (firma HUIJGENS en VAN GELDER.)	A. 1898 B 26 April. 1899	41.85	6.93	26.4	360	id.	3	556	11.36	90
Brak	1	S.	1898, id. (id.)	A. 1898 B 6 Mei 1899	41.85	6,93	26.4	360	id.	3	512	11.3	90
Spits	1	S.	1899. Rotterdam. (Mij. voor scheeps- en werktuigbouw Fijenoord.)	A. 1899 B 28 April. 1900	41.85	6.93	26.7	366	Kn. v. 3.7 cM.	2	620.5	12.07	90
Java	1	IJ.	1885, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.)	A. 1885 B 8 Juni. 1886	62.60	9.5	43	1300	Kn. v. 5 cM. V.	2	1017	12.62	200
Kabelschip.													
Telegraaf	2	S.	Glasgow. (DAVID J. DUNLOP en Co.)	A. 1899 B 6 November 1905	84.67	10.66	57.8	3230	....	....	.....	....	.....
RIVIER-STOOMSCHEPEN.													
Raderstoomschip.													
Barito	....	S.	1893, Soerabaja. (Marine-etablissement.)	A. 1894 B 22 October 1894	41.97	7.47	22	316.9	Kn. v. 5 cM. V.	2	307.12	10.63	46.25

Gedetacheerd op de stoomschepen van den bebakeningsdienst . . . . . .

Id. op het politie- en communicatievaartuig *Voorwaarts*. . . . .

Id. op het politie- en communicatievaartuig *Amboina* . . . . .

Id. op de stoomsloep van het departement van oorlog, voor het verrichten van sleepdiensten op de Tjenrana-rivier (Boni) . . . .

1) Cp. = composite; K. = gekoperd; IJ. = ijzer; S. = staal.

2) Deze gegevens zijn verkregen met Ombilin-kolen.

3) „ „ „ „ „ Australische kolen.

4) „ „ „ „ „ Cardiff-kolen.

5) „ „ „ „ „ Borneo-kolen.

(13.)	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte (in M³.). 14.	Grootste vol te houden dienstvaart. 15.	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. 16.	Af te leggen weg (in zeemijlen) met normalen voorraad: bij de vaart van kolom 15. 17.	Af te leggen weg (in zeemijlen) met normalen voorraad: bij de vaart van kolom 16. 18.	Bevond zich op 31 December 1906. 19.	BEMANNING. Bepaalde sterkte. 31 Dec. 1905. Europeanen. 20.	BEMANNING. Bepaalde sterkte. 31 Dec. 1905. Inlanders. 21.	BEMANNING. Bepaalde sterkte. 31 Dec. 1906. Europeanen. 22.	BEMANNING. Bepaalde sterkte. 31 Dec. 1906. Inlanders. 23.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaande tijdstippen ingediende rapporten. 31 Dec. 1905. Europeanen. 24.	31 Dec. 1905. Inlanders. 25.	31 Dec. 1906. Europeanen. 26.	31 Dec. 1906. Inlanders. 27.	Toestand op 1 April 1907. Romp. 28.	Toestand op 1 April 1907. Werktuigen. 29.	Toestand op 1 April 1907. Ketels. 30.	Waar bij het einde van 1906 gestationneerd. 31.
5	71.25	7.5 [3])	6 [3])	1770 [2])	2048 [2])	in dienst.	6	28	6	28	6	28	6	29	bruikbaar.	bruikbaar.	bruikbaar.	Ternate. *a*)
25	33.75	7.25 [2])	5.5 [2])	1040 [2])	1360 [2])	id.	6	28	6	28	6	29	5	28	id.	id.	goed.	Amboina. *b*)
	33.75	8 [2])	6 [2])	860 [2])	1350 [2])	id.	5	26	5	26	5	24	5	25	id.	vrij goed.	vrij goed.	Westkust van Sumatra. *c*)
14	132.5	7.25 [2])	5 [2])	2200 [2])	2300 [2])	buiten dienst.	6	33	6	33	6	27	. .	. .	even bruikbaar.	even bruikbaar.	even bruikbaar.	*d*)
39	113.75	6 [2])	4.5 [2])	1580 [2])	2150 [2])	in dienst.	5	33	6	33	5	28	5	29	id.	id.	id.	*e*)
14	68.70	8.5 [2])	4.5 [2])	1152 [2])	2880 [2])	id.	5	26	5	26	6	18	8	31	goed.	goed.	goed.	Soerab. (v. Madoera en Bali en Lomb.) *f*)
6	87.50	7.9 [2])	4.75 [2])	1720 [2])	2944 [2])	id.	6	26	6	26	6	26	6	26	id.	id.	bruikbaar.	Menado. *g*)
71	60	8 [2])	6.75 [2])	1034 [2])	1600 [2])	id.	6	26	6	26	5	28	6	29	id.	id.	goed.	Riouw. *h*)
42	60	9 [2])	5.5 [2])	1120 [2])	1760 [2])	buiten dienst.	6	26	6	26	7	25	. .	. .	id.	id.	id.	*i*)
35	55	10 [5])	7 [2])	1000 [5])	1400 [2])	in dienst.	6	26	. .	. .	5	30	5	27	id.	id.	id.	Samarinda. *j*)
32	55	9.6 [2])	6 [2])	1202 [2])	1340 [2])	id.	6	26	6	26	6	29	6	27	id.	vrij goed.	vrij goed.	Timor. *k*)
5	56.25	11.25 [3])	6 [3])	1100 [3])	1550 [3])	id.	7	30	7	30	6	37	6	30	id.	goed.	goed.	Atjèh. *l*)
56	80	10.5 [2])	8.7 [4])	2377 [2])	4000 [2])	id.	6	26	6	26	5	33	7	34	id.	id.	id.	Batavia. *m*)
5	67	9.45 [4])	7 [3])	2184 [4])	. .	id.	6	29	. .	. .	5	32	5	28	id.	id.	id.	Celebes. *n*)
3	96	9.5 [2])	8 [2])	1852 [2])	2698 [2])	id.	6	26	6	26	5	28	5	28	id.	id.	id.	Batavia. *o*)
57	116	8 [2])	6 [2])	1940 [2])	3432 [2])	id.	6	39	6	39	6	36	6	35	id.	id.	vrij goed.	Zuid-Nieuw-Guinea. *p*)
7	90	11 [2])	8 [2])	2320 [2])	4819 [2])	id.	5	30	5	30	5	28	5	30	id.	id.	id.	Atjèh. *q*)
36	90	9 [2])	5 [2])	2000 [2])	4600 [2])	id.	. .	. .	5	30	. .	. .	6	24	id.	id.	id.	Celebes. *r*)
3	90	10 [2])	7 [2])	1690 [2])	4400 [2])	buiten dienst.	. .	. .	5	30	. .	. .	. .	. .	id.	id.	id.	*s*)
07	90	11.5 [2])	8.5 [2])	2456 [2])	3760 [2])	in dienst.	6	29	5	30	5	28	6	32	id.	id.	goed.	Timor. *t*)
32	200	11.6	. .	1952	. .	id.	. .	. .	. .	. .	. .	. .	6	41	id.	id.	id.	Atjèh. *u*)
.	. . . . .	10.5	. .	2500	. .	id.	8	50	8	42	8	54	8	58	id.	id.	id.	Batavia. *v*)
33	46.25	9.5 [5])	. .	1140 [5])	. .	id.	4	23	4	23	4	26	4	24	id.	id.	bruikbaar.	Z.- en O.-afd. van Borneo. *w*)
.	. . . . .						. .	. .	. .	. .	8	. .	10	2				
.	. . . . .						. .	. .	. .	. .	2	. .	. .	. .				
.	. . . . .						. .	. .	. .	. .	. .	. .	1	. .				
og, de .	. . . . .						. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	5				
							x) 117		*y*) 115		*z*) 122		*aa*) 127					
								bb) 586		*bb*) 584		*bb*) 624		*bb*) 622				

Verdere aanteekeningen (zie bladz. 4.)

VERDERE AANTEEKENINGEN

(die ook het 1ste kwartaal 1907 betreffen en, wat het jaar 1906 aangaat, zich aansluiten aan de opgaven in bijlage C van het vorig verslag).

NB. Omtrent het dokken en repareeren van de schepen der gouvernementsmarine bij het marine-etablissement te Soerabaja en de dokinrichtingen te Tandjoengpriok, Sabang, Singapore en Pinang, vindt men opgaven sub 5 van bijlage C.

a) De *Zeemeeuw* is 29 Augustus 1906 weder in dienst gesteld en keerde 1 September d.a.v. naar het station Ternate terug, waar het schip het verdere gedeelte van het behandelde tijdvak bleef.

b) De *Arend* bleef in het behandelde tijdvak in het station Amboina.

c) De *Condor* bleef in het behandelde tijdvak in het station Sumatra's Westkust.

d) De *Gier* is 10 September 1906 buiten dienst gesteld, om te worden ingericht voor zeevisscherij-onderzoek.

e) De *Albatros* vertrok 4 December 1906 naar Soerabaja en is 14 Februari 1907, met het oog op haar slechten toestand, buiten dienst gesteld.

f) De *Reiger* bleef in het behandelde tijdvak aangewezen voor de diensten n de residentiën Madoera en Bali en Lombok.

g) De *Raaf* bleef in het behandelde tijdvak in het station Menado.

h) De *Zeeduif* bleef in het behandelde tijdvak aangewezen voor de diensten in de residentiën Riouw en onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra.

i) De *Zwaan* vertrok 8 Augustus 1906 naar Soerabaja tot het ondergaan van herstellingen; den 17den d.a.v. is het schip buiten dienst gesteld.

j) De *Flamingo* bleef in het behandelde tijdvak te Samarinda gestationneerd.

k) De *Pelikaan* bleef in het behandelde tijdvak in het station Timor.

l) De *Glatik* bleef tot 12 Maart 1907 in het station Atjèh en vertrok daarna via Tandjoengpriok en Soerabaja naar de residentie Amboina, ten einde aldaar dienst te doen tot tegengang van menschenroof over zee.

m) De *Snip* bleef in het behandelde tijdvak aangewezen voor algemeene diensten in den Archipel met station Batavia.

n) De *Kwartel* bleef in het behandelde tijdvak in het station Makasser.

o) De *Fazant* bleef in het behandelde tijdvak aangewezen voor algemeene diensten in den Archipel met station Batavia.

p) De *Valk* vertrok 1 December 1906 naar Soerabaja tot het ondergaan van herstellingen.

q) De *Hazenwind* bleef in het behandelde tijdvak in het station Atjèh.

r) De *Dog* is 17 Augustus 1906 in dienst gesteld en vertrok 24 Augustus d.a.v. naar het gewest Celebes en onderhoorigheden, waar het schip het overige gedeelte van het behandelde tijdvak bleef.

s) De *Brak* is 29 Augustus 1906 buiten dienst gesteld; den 1sten Maart 1907 is het schip weder in dienst gesteld en aangewezen voor het station Atjèh.

t) De *Spits* deed tot 23 November 1906 dienst bij de kleine Soenda-eilanden met station Timor, tot tegengang van menschenroof over zee, waarna het schip naar de residentie Zuid-Nieuw-Guinea vertrok en aldaar het overige gedeelte van het tijdvak bleef.

u) De *Java* is 10 September 1906 als stoomschip der gouvernementsmarine in dienst gesteld en aangewezen voor het station Atjèh.

v) De *Telegraaf* bleef in het behandelde tijdvak in het station Batavia.

w) De *Barito* vertrok 7 November 1906 naar Soerabaja tot het ondergaan van herstellingen. In verband met de intrekking van de stationneering van een rivierstoomer in het gewest Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, is het schip 1 Maart 1907 buiten dienst gesteld.

x) Ongerekend 1 gezaghebber, gedetacheerd bij het departement der marine en 1 eerste-machinist, gedetacheerd bij den bouw van gewestelijke politie- en communicatievaartuigen. Met inbegrip van dezen bedroeg de bepaalde sterkte van het korps Europeesche ambtenaren der gouvernementsmarine 21 gezaghebbers, 41 stuurlieden (20 1ste-, 16 2de- en 5 3de- stuurlieden), 51 machinisten (20 1ste-, 18 2de- en 13 3de- machinisten), zoomede 6 leerlingen-machinist.

y) Ongerekend 1 gezaghebber, gedetacheerd bij het departement der marine en 1 eerste-machinist, gedetacheerd bij den bouw van gewestelijke en communicatievaartuigen. Met inbegrip van dezen bedroeg de bepaalde sterkte van het korps Europeesche ambtenaren der gouvernementsmarine 21 gezaghebbers, 41 stuurlieden (20 1ste-, 16 2de- en 5 3de- stuurlieden), 49 machinisten (20 1ste-, 18 2de- en 11 3de- machinisten), zoomede 6 leerlingen-machinist.

z) Hierbij moet nog gerekend worden op den gezaghebber en den 1ste-machinist, vermeld in noot x.

aa) Namelijk 21 gezaghebbers, 47 stuurlieden, 53 machinisten en 6 leerlingen-machinist. Hierbij moet nog gerekend worden op den gezaghebber en den 1ste-machinist, vermeld in noot y.

bb) Naar gelang van de qualiteiten was het korps inlandsche schepelingen der gouvernementsmarine, wat de bepaalde en wat de feitelijke sterkte betreft, op ult. 1905 en ult. 1906 verdeeld als volgt:

Qualiteiten.	Formatie.		Sterkte.	
	ult. 1905.	ult. 1906.	ult. 1905.	ult. 1906.
Serangs	20	20	19	21
Timmerlieden	20	20	20	19
Hofmeesters	20	20	20	20
Bedienden	21	21	20	18
Eerste koks	20	20	19	23
Tweede koks	20	20	22	19
Djoeroemoedi's	82	84	81	82
Kasaps	20	20	20	17
Pandjerwala's	64	64	56	47
Matrozen	114	109	145	151
Mandoer-stokers	22	22	23	21
Stokers	88	88	95	94
Tremmers	75	76	84	90
Totalen	586	584	624	622

Bijlage E.

(Zie hoofdstuk F van het verslag.)

TABELLARISCHE OPGAVEN,

meerendeels over 1906, betreffende eenige ONDERWERPEN van JUSTITIEELEN AARD of daarmede verband houdende.

I. Lijst van naamlooze vennootschappen in 1906 in Nederlandsch-Indië en in Nederland opgericht (deze laatsten alleen voor zooveel haar werkkring zich tot Nederlandsch-Indië uitstrekt).

II. Aantal huwelijken in 1906 in Nederlandsch-Indië gesloten tusschen personen, die aldaar aan een verschillend recht onderworpen zijn.

III. Aantal in 1906 in Nederlandsch-Indië verleden akten van oogstverband.

IV. Aantal in 1906 in Nederlandsch-Indië aanhangig geweest zijnde faillissementen.

V. Uitkomsten over 1906 van het beheer der wees- en boedelkamers in Nederlandsch-Indië.

VI. Statistiek betreffende de in 1906 op Java en Madoera berechte strafvervolgingen wegens veediefstal.

VII. Aantal gevallen waarin in 1906 door den Gouverneur-Generaal gratie of remissie van straf aan veroordeelden is verleend.

VIII. Numerieke opgaven betreffende de in 1902 t/m 1906 aan Nederlanders, zoomede aan westersche en oostersche vreemdelingen verleende en geweigerde vergunningen tot vestiging of inwoning in Nederlandsch-Indië en de in die jaren in beraad gehouden verzoeken om zoodanige vergunning.

IX. Numerieke opgaven over 1906 betreffende de toelating en vestiging in Nederlandsch-Indië van Nederlanders, zoomede van westersche en oostersche vreemdelingen.

X. Statistiek der gedurende 1905 in de registers van den burgerlijken stand in Nederlandsch-Indië gedane inschrijvingen van geboorten, huwelijken, echtscheidingen en sterfgevallen.

E

I. Lijst van naamlooze vennootschappen in 1906 in Nederlandsch-Indië en in Nederland opgericht (deze laatsten alleen voor zooveel haar werkkring zich tot Nederlandsch-Indië uitstrekt).

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1906 te storten bedrag
	A. In Nederlandsch-Indië opgericht.								
1	Bouwmaatschappij Braga-Weg.	Bandoeng (Pr. Regentsch.)	6 Jan. 1906 nº. 34	6 Febr. 1906 nº. 11	75 jaar.	f 100 000	f 1 000	f 75 000	f 75 000
2	Stoomwerkplaäts Smeroe.	Malang (Pasoeroean).	6 „ „ „ 35	27 Maart „ „ 25	50 „	100 000	500	100 000	100 000
3	Winkelmaatschappij voorheen R. Brings.	Makasser.	6 „ „ „ 33	a)	30 „	100 000	1 000	100 000	100 000
4	Cultuurmaatschappij Bringsdorp.	Id.	7 „ „ „ 17	a)	± 75 „	50 000	100	50 000	50 000
5	Fototechnisch Bureau der Kramats-apotheek.	Batavia.	7 „ „ „ 18	2 Febr. „ „ 10	15 „	50 000	1 000	50 000	50 000
6	Anglo-Java-Rubber-Company.	Id.	7 „ „ „ 19	30 Jan. „ „ 9	75 „	300 000	12	60 000	30 000
7	Landbouw-onderneming Kanangan.	Soerabaja.	11 „ „ „ 27	a)	70 „	125 000	500	100 000	98 000
8	Beleening- en Depositobank.	Id.	11 „ „ „ 28	30 Maart „ „ 26	30 „	100 000	250	20 000	20 000
9	Plantagen-Gesellschaft Langkapoera.	Batavia.	12 „ „ „ 31	6 Febr. „ „ 11	75 „	120 000	1 000	120 000	120 000
10	Bouwmaatschappij E. D. C.	Id.	19 „ „ „ 33	9 „ „ „ 12	75 „	45 000	1 000	45 000	45 000
11	Bouwmaatschappij Pasar Baroe Weltevreden.	Id.	19 „ „ „ 34	23 „ „ „ 16	75 „	15 000	1 000	15 000	15 000
12	Bouwmaatschappij Ceintuurbaan.	Id.	19 „ „ „ 35	27 „ „ „ 17	75 „	26 000	1 000	13 000	13 000
13	Handelmaatschappij Poey Tiam Hok, merk Kian An.	Bandoeng.	19 „ „ „ 36	16 „ „ „ 14	60 Chin. jaren	150 000	5 000	60 000	60 000
14	Cultuurmaatschappij Pleret Kloerahan.	Pasoeroean.	20 „ „ „ 24	23 Maart „ „ 24	75 jaar.	1 000 000	5 000	1 000 000	1 000 000
15	Rijstpelmolen Lombok.	Salatiga (Semarang).	28 „ „ „ 10	24 April „ „ 33	30 „	90 000	1 000	77 000	77 000
16	Handelmaatschappij Gie Hien.	Probolinggo.	31 „ „ „ 20	10 „ „ „ 29	50 „	10 000	500	10 000	10 000
17	Het Bataviaasch Administratie- en Effectenkantoor.	Batavia.	2 Febr. „ „ 14	27 Febr. „ „ 17	51 „	250 000	1 000	50 000	50 000
18	Bouwmaatschappij Gang Crone.	Id.	2 „ „ „ 16	27 „ „ „ 17	75 „	50 000	1 000	19 000	19 000
19	Handelmaatschappij Go Boen Tjhan, merk Ho Soen.	Semarang.	7 „ „ „ 25	16 Maart „ „ 22	80 Chin. jaren	100 000	1 000	100 000	100 000
20	Winkelmaatschappij voorh. Toko Gho Leng	Padang.	9 „ „ „ 25	1 Mei „ „ 35	90 jaar.	25 000	250	25 000	25 000
21	Handelmaatschappij Lim Liang Boe en Zoon.	Batavia.	14 „ „ „ 33	30 Maart „ „ 26	75 „	270 000	2 000	270 000	270 000
22	Maatschappij tot exploitatie van vastigheden Oeij en Lim.	Id.	14 „ „ „ 34	3 April „ „ 27	75 „	370 000	10 000	370 000	370 000
23	Nederlandsch-Indische Kunstmestfabriek.	Id.	14 „ „ „ 35	9 Maart „ „ 20	75 „	50 000	500	40 000	40 000
24	Cultuurmaatschappij Taloeng-Goenoeng.	Padang.	20 „ „ „ 31	1 Mei „ „ 35	50 „	50 000	1 000	25 000	18 750
25	Bouwmaatschappij Karang Tengah.	Soerabaja.	21 „ „ „ 20	3 April „ „ 27	50 „	50 000	5 000	50 000	50 000
26	Handelmaatschappij E. Blavet en Cº.	Id.	21 „ „ „ 21	14 „ „ „ 30	30 „	200 000	500	40 000	40 000
27	Nederlandsch-Indische Ramee Cultuurmaatschappij.	Batavia.	22 „ „ „ 29	20 Maart „ „ 23	50 „	200 000	500	200 000	100 000
28	Djoeana's Stoomboot- en Prauwenveer.	Djoeana (Semarang).	23 „ „ „ 47	6 April „ „ 28	50 „	150 000	500	150 000	150 000
29	Handelmaatschappij Tjing Hong.	Klidang (Pekalongan).	2 Maart „ „ 29	17 „ „ „ 31	70 „	80 000	1 000	50 000	50 000
30	De Rijzende Zon, apotheek en handel in chemicaliën en drogerijen.	Malang (Pasoeroean).	2 „ „ „ 30	4 Mei „ „ 36	50 „	35 000	1 000	30 000	30 000
31	Madioensche rijstpellerij.	Madioen.	3 „ „ „ 28	4 „ „ „ 36	20 „	30 000	250	13 500	13 500
32	Handelmaatschappij Liem Goan Tjoan, merk Ing Hoo.	Semarang.	3 „ „ „ 29	14 April „ „ 30	80 Chin. jaren	50 000	1 000	50 000	50 000
33	Handelmaatschappij Hin Liong.	Batavia.	8 „ „ „ 28	3 „ „ „ 27	75 jaar.	90 000	1 500	90 000	90 000
34	Maatschappij tot exploitatie van eigendommen Buitenzorg.	Id.	8 „ „ „ 30	6 „ „ „ 28	50 „	35 000	1 000	20 000	20 000
35	Handelmaatschappij Khoe A. Fan.	Id.	11 „ „ „ 6	10 „ „ „ 29	75 „	100 000	2 500	100 000	100 000
36	Bibitonderneming Tjimarèmè.	Bandoeng.	13 „ „ „ 16	27 „ „ „ 34	25 „	50 000	5 000	20 000	20 000
37	Handelmaatschappij voorh. Hemmes en Co.	Pontianak.	15 „ „ „ 1	14 „ „ „ 30	30 „	500 000	250	500 000	500 000

a) Op het tijdstip van afsluiting van dit overzicht (Mei 1907) had de voorgeschreven openbaarmaking der akte van oprichting nog niet plaats gehad.

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maat-schap-pelijk kapitaal	Grootte der aan-deelen.	Bedrag waar-voor is ge-teekend.	In 1906 te storten bedrag.
38	Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Gerverdinck.	Batavia.	15 Maart 1906 nº. 25	24 April 1906 nº. 33	75 jaar.	f 100 000	f 2 000	f 100 000	f 100 000
39	Eerste Bandoengsche Woningmaatschappij.	Bandoeng.	17 „ „ „ 40	27 „ „ „ 34	75 „	60 000	500	60 000	60 000
40	Cultuurmaatschappij Boeloeroto.	Kediri.	22 „ „ „ 50	8 Mei „ „ 37	75 „	20 000	100	20 000	20 000
41	Machine- en Rijwielfabriek Tropical.	Semarang.	22 „ „ „ 51	1 „ „ „ 35	25 „	100 000	500	50 000	50 000
42	Handelmaatschappij Hok Seng.	Bandoeng.	25 „ „ „ 22	27 April „ „ 34	25 „	30 000	1 000	15 000	15 000
43	Cultuurmaatschappij Tjiharoem.	Batavia.	28 „ „ „ 14	27 „ „ „ 34	16 „	100 000	500	20 000	20 000
44	Tapioca-maatschappij Tji Malaka.	Id.	28 „ „ „ 15	24 „ „ „ 33	19¾ „	60 000	500	40 000	40 000
45	Fototechnisch Bureau en Handel in Kunst- en Foto-artikelen O. Hisgen en Cº.	Semarang.	28 „ „ „ 16	15 Mei „ „ 39	29 „	40 000	100	40 000	40 000
46	Handelmaatschappij Po Seng Tjong.	Batavia.	30 „ „ „ 32	4 „ „ „ 36	75 „	50 000	500	45 000	45 000
47	Handelmaatschappij Seng Hap.	Medan.	3 April „ „ 9	8 „ „ „ 37	30 „	200 000	1 000	200 000	200 000
48	Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Gang Chassé.	Batavia.	4 „ „ „ 35	8 „ „ „ 37	75 „	60 000	1 000	60 000	60 000
49	Handelmaatschappij Tan Kong Tiat.	Id.	8 „ „ „ 20	11 „ „ „ 38	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
50	Industrie-Maatschappij Wilhelmina.	Id.	10 „ „ „ 20	18 „ „ „ 40	50 „	100 000	1 000	20 000	20 000
51	Cultuurmaatschappij Tjikramat.	Poerwakerta (Banjoemas).	23 „ „ „ 43	22 Juni „ „ 50	75 „	250 000	500	50 000	50 000
52	Bouwmaatschappij Bandoeng vooruit.	Bandoeng.	23 „ „ „ 44	22 Mei „ „ 41	50 „	85 000	250	17 000	10 000
53	Cultuurmaatschappij Margapala.	Soemedang (Pr. Regentsch.)	23 „ „ „ 45	29 „ „ „ 43	75 „	200 000	500	200 000	200 000
54	Handelmaatschappij Tek Bie.	Siboga (Tapanoeli).	25 „ „ „ 21	3 Juli „ „ 53	20 „	30 000	1 000	30 000	30 000
55	Cultuur-onderneming Tempoor Sewoe.	Malang (Pasoeroean).	25 „ „ „ 22	17 „ „ „ 57	50 „	40 000	500	20 000	20 000
56	Handelmaatschappij De Bas en Co.	Batavia.	25 „ „ „ 23	8 Juni „ „ 46	30 „	300 000	250	210 000	210 000
57	Borneo Caoutchouc-compagnie (Borneo Kautschuk-Compagnie, Aktiengesellschaft).	Bandjermasin.	4 Mei „ „ 25	8 „ „ „ 46	74¼ „	1 000 000	1 000	1 000 000	100 000
58	Cultuur- en Handelmaatschappij Pesantrèn.	Pekalongan.	4 „ „ „ 26	26 „ „ „ 51	50 „	60 000	250	35 000	35 000
59	Bouw- en Cultuurmaatschappij Tripinang Proempoeng.	Batavia.	9 „ „ „ 39	1 „ „ „ 44	75 „	50 000	1 000	25 000	25 000
60	Zuid-Borneo Mijnmaatschappij (Sud-Borneo Minen Gesellschaft, Aktiengesellschaft).	Bandjermasin.	10 „ „ „ 32	5 „ „ „ 45	74 jaar en 7½ maand.	300 000	15 000	300 000	30 000
61	Bataviasche Koffie-, Sorteer- en Pel-inrichting.	Batavia.	13 „ „ „ 25	1 „ „ „ 44	75 jaar.	30 000	1 000	30 000	30 000
62	Handelmaatschappij Poo Siang.	Soerabaja.	15 „ „ „ 21	19 „ „ „ 49	75 „	50 000	250	11 000	11 000
63	Pension Suijck.	Batavia.	19 „ „ „ 36	10 Juli „ „ 55	50 „	31 000	1 000	31 000	31 000
64	British Java Trading and Finance Company.	Soerabaja.	21 „ „ „ 36	13 „ „ „ 56	50 „	10 000	100	2 000	2 000
65	Cultuurmaatschappij Kahoeripan.	Batavia.	28 „ „ „ 23	6 „ „ „ 54	Voor den duur van het erfpachtsrecht van het perceel Kahoeripan.	75 000	500	37 500	18 750
66	Handelmaatschappij Tjiang Liong.	Indramajoe (Cheribon).	30 „ „ „ 51	24 „ „ „ 59	80 Chin. jaren	60 000	600	60 000	60 000
67	Handelmaatschappij Kong Seng Bie.	Batavia.	2 Juni „ „ 41	17 „ „ „ 57	50 jaar.	60 000	2 500	30 000	30 000
68	Bouwmaatschappij Oeij Hok San.	Id.	2 „ „ „ 42	3 „ „ „ 53	75 „	100 000	1 000	22 000	22 000
69	Maatschappij tot exploitatie van onroerende en roerende goederen.	Id.	5 „ „ „ 20	31 „ „ „ 61	25 „	40 000	1 000	40 000	40 000
70	Handelmaatschappij Sien Soen Seng.	Soerabaja.	5 „ „ „ 21	3 Aug. „ „ 62	50 „	100 000	1 000	100 000	100 000
71	Cultuurmaatschappij Ngrombot.	Id.	7 „ „ „ 59	31 Juli „ „ 61	75 „	1 000 000	1 000	1 000 000	1 000 000
72	Handelmaatschappij Tjioe Kwie Ik, merk Djoe Sing Hoo.	Laboehanhadji (Bali).	7 „ „ „ 60	3 Aug. „ „ 62	74 jaar en 5 maanden.	100 000	2 000	100 000	100 000
73	Bouwmaatschappij Insulinde.	Batavia.	9 „ „ „ 47	20 Juli „ „ 58	75 jaar.	25 000	1 000	25 000	25 000
74	Bibit-onderneming Blitar.	Blitar (Kediri).	13 „ „ „ 27	28 Sept. „ „ 78	75 „	40 000	1 000	30 000	30 000
75	Handel- en Cultuurmaatschappij Sip Kiat Gie.	Tjiandjoer (Pr. Regentsch.)	19 „ „ „ 29	31 Juli „ „ 61	75 „	60 000	1 000	60 000	60 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1906 te storten bedrag.
76	Handelmaatschappij Ko Giok Seng en zonen, merk Ko Tek.	Soekaradja (Banjoemas).	23 Juni 1906 n°. 63	4 Sept. 1906 n°. 71	30 jaar.	f 80 000	f 5 000	f 80 000	f 80 000
77	Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Noordwijk.	Batavia.	24 „ „ „ 29	3 Aug. „ „ 62	75 „	75 000	1 000	75 000	75 000
78	Bouwmaatschappij Koningsplein.	Batavia.	28 „ „ „ 45	*a)*	75 „	30 000	250	10 000	10 000
79	Nijverheid- en Handelmaatschappij Insulinde.	Semarang.	1 Juli „ „ 14	10 „ „ „ 64	25 „	100 000	2 000	100 000	100 000
80	Handelmaatschappij Kananga.	Batavia.	8 „ „ „ 45	21 „ „ „ 67	50 „	40 000	100	20 000	20 000
81	Handelmaatschappij Hoei Hong.	Indramajoe (Cheribon).	10 „ „ „ 24	17 „ „ „ 66	74 jaren en 7 maanden.	50 000	1 000	50 000	50 000
82	Fotografisch Atelier Zalswedel.	Soerabaja.	10 „ „ „ 25	14 „ „ „ 65	50 jaar.	15 000	250	15 000	15 000
83	Handelmaatschappij: Thio Tjin Tong en Compagnie.	Menado.	19 „ „ „ 19	11 Sept. „ „ 73	30 „	50 000	1 000	50 000	—
84	Bazaar Stamboel.	Batavia.	19 „ „ „ 41	17 Aug. „ „ 66	62 „	200 000	100	40 000	20 000
85	Maatschappij tot het drijven van handel en tot exploitatie van vastigheden Yap Siauw Hong.	Djokjakarta.	29 „ „ „ 40	28 „ „ „ 69	75 „	120 000	5 000	60 000	60 000
86	Bouwmaatschappij Koningsplein-Zuid.	Batavia.	31 „ „ „ 36	1 Sept. „ „ 70	75 „	36 000	1 000	36 000	36 000
87	Toko Johannes.	Magelang (Kedoe).	5 Aug. „ „ 24	16 Oct. „ „ 83	25 „	50 000	500	32 000	32 000
88	Handelmaatschappij Hok Moh.	Djember (Besoeki).	8 „ „ „ 51	11 Sept. „ „ 73	50 „	30 000	1 000	30 000	30 000
89	Handelsvereeniging Kian Hin Hoo.	Kalisat (Besoeki).	11 „ „ „ 36	2 Oct. „ „ 79	50 „	20 000	1 000	20 000	20 000
90	Cultuur- en Handelmaatschappij Pesabettan.	Semarang.	11 „ „ „ 37	11 Sept. „ „ 73	49½ „	100 000	500	20 000	20 000
91	Bouwmaatschappij Petodjo-Zuid.	Batavia.	12 „ „ „ 9	28 Aug. „ „ 69	75 jaar.	38 000	1 000	38 000	38 000
92	Bouwmaatschappij Kramat.	Id.	13 „ „ „ 20	14 Sept. „ „ 74	75 „	28 000	250	14 250	14 250
93	Cultuurmaatschappij Kali Klepoeh Goenoeng Passang.	Djember. (Besoeki).	15 „ „ „ 33	14 „ „ „ 74	75 „	200 000	1 000	100 000	100 000
94	Handelmaatschappij Tan Giok Lo, firma Gie Djoe Tjan.	Semarang.	15 „ „ „ 34	25 „ „ „ 77	80 Chin.jaren	120 000	3 000	120 000	120 000
95	Java-Sumatra Handels-Compagnie.	Bandoeng.	17 „ „ „ 42	18 „ „ „ 75	75 jaar.	350 000	100	350 000	35 000
96	Cultuurmaatschappij Sokoredjo.	Bojolali (Soerakarta).	21 „ „ „ 29	28 „ „ „ 78	50 „	50 000	1 000	50 000	50 000
97	Bouwmaatschappij De Voorzorg.	Batavia.	24 „ „ „ 24	5 Oct. „ „ 80	75 „	60 000	500	14 000	14 000
98	Mijnbouwmaatschappij Siloengkang.	Id.	24 „ „ „ 25	21 Sept. „ „ 76	75 „	250 000	100	50 000	50 000
99	Handelsvereeniging Salemba.	Id.	27 „ „ „ 18	21 „ „ „ 76	25 „	25 000	250	12 500	12 500
100	Cultuurmaatschappij Sentong.	Soerabaja.	6 Sept. „ „ 31	2 Oct. „ „ 79	25 „	65 000	500	65 000	65 000
101	Bataviaasch Kassiers- en Administratiekantoor.	Batavia.	11 „ „ „ 40	5 „ „ „ 80	30 „	25 000	250	10 000	10 000
102	Handelsvereeniging F. Kehding.	Medan.	13 „ „ „ 57	28 Sept. „ „ 78	25 „	150 000	1 000	150 000	150 000
103	Steenkolenmaatschappij Salimbau.	Batavia.	13 „ „ „ 58	2 Oct. „ „ 79	73 jaar en 9½ maand.	600 000	100	600 000	600 000
104	Cultuurmaatschappij Goenoeng Meroe.	Soerabaja.	14 „ „ „ 32	16 „ „ „ 83	44 jaar en 3½ maand.	30 000	250	30 000	30 000
105	Bantamsche Caoutchouc-Cultuurmaatschappij.	Batavia.	19 „ „ „ 56	9 „ „ „ 81	75 jaar.	100 000	1 000	20 000	20 000
106	Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Noordwijk-Oost.	Id.	21 „ „ „ 31	9 „ „ „ 81	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
107	Handelmaatschappij Soerakarta.	Soerakarta.	21 „ „ „ 32	23 „ „ „ 85	29 jaar en 5 maanden.	50 000	50	10 000	10 000
108	Hevea-Cultuurmaatschappij Binangoen.	Soerabaja.	22 „ „ „ 39	19 „ „ „ 84	75 „	150 000	500	120 000	58 000
109	Handelmaatschappij Hong Seng Ho.	Indramajoe (Cheribon).	27 „ „ „ 37	2 Nov. „ „ 88	80 „	200 000	1 000	200 000	200 000
110	Bouwmaatschappij Tanah Abang-West.	Batavia.	27 „ „ „ 39	2 „ „ „ 88	75 „	50 000	1 000	20 000	20 000
111	Woningmaatschappij Merdika.	Bandoeng.	15 Oct. „ „ 2	16 „ „ „ 92	75 „	30 000	1 000	30 000	30 000
112	Handel- en Landbouwmaatschappij Padolengan.	Semarang.	17 „ „ „ 49	9 „ „ „ 90	44 „	14 000	500	14 000	14 000
113	Mijnbouwmaatschappij Empalai.	Batavia.	20 „ „ „ 1	30 Oct. „ „ 87	75 „	2 000 000	100	1 000 000	1 000 000
114	Handelmaatschappij Hap Ho Hin Kie.	Id.	22 „ „ „ 18	16 Nov. „ „ 92	75 „	40 000	1 000	40 000	40 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1906 te storten bedrag.
115	Soerabajasche Schouwburg.	Soerabaja.	24 Oct. 1906 nº. 32	20 Nov. 1906 nº. 93	64 jaar.	f 71 000	f 250 en f 100	f 15 500	f 15 500
116	Maatschappij tot exploitatie van oliefabrieken Kedoe Aroem.	Semarang.	24 „ „ „ 33	23 „ „ „ 94	25 „	200 000	250	85 000	65 000
117	Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen en rechten Atoewaij Halifa.	Batavia.	26 „ „ „ 38	20 „ „ „ 93	75 „	20 000	1 000	20 000	20 000
118	Handelmaatschappij voorheen Eng Hin Kongsie.	Batavia.	26 „ „ „ 39	27 „ „ „ 95	75 „	50 000	1 000	36 000	36 000
119	Import-Maatschappij Zikel en Co.	Bandoeng.	27 „ „ „ 35	4 Dec. „ „ 97	10 „	300 000	1 000	300 000	300 000
120	Bouwmaatschappij Koningsplein-Noord.	Batavia.	29 „ „ „ 32	16 Nov. „ „ 92	75 „	50 000	5 000	35 000	35 000
121	Java Djati-Compagnie.	Soerabaja.	1 Nov. „ „ 2	14 Dec. „ „ 100	30 „	100 000	1 000	30 000	30 000
122	Bouwmaatschappij Oei Tiong Ham.	Semarang.	1 „ „ „ 3	18 „ „ „ 101	80 „	1 000 000	10 000	1 000 000	1 000 000
123	Bankvereeniging Oei Tiang Ham.	Id.	1 „ „ „ 4	18 „ „ „ 101	80 „	1 000 000	10 000	1 000 000	1 000 000
124	Handelsvereeniging Ling Siang.	Blitar (Kediri).	2 „ „ „ 59	*a*)	75 „	20 000	1 000	20 000	20 000
125	Exploitatiemaatschappij Boeloepinggir.	Soerabaja.	7 „ „ „ 36	22 Maart 1907 „ 23	75 „	50 000	500	50 000	50 000
126	Plantagen-Gesellschaft Boenisari.	Bandoeng.	7 „ „ „ 37	11 Dec. „ „ 99	75 „	280 000	500	280 000	240 000
127	Bouwmaatschappij Djember.	Djember (Besoeki).	15 „ „ „ 33	1 Febr. „ „ 9	25 „	15 000	500	15 000	15 000
128	Handelsvereeniging voorheen Tik Tjhiang.	Panaroekan (Besoeki).	15 „ „ „ 34	5 „ „ „ 10	30 „	25 000	500	18 000	18 000
129	Handelsvereeniging Hiap Sing.	Sitoebondo (Besoeki),	15 „ „ „ 35	5 „ „ „ 10	30 „	50 000	500	50 000	50 000
130	Exploratiemaatschappij Lematang.	Batavia.	19 „ „ „ 25	7 Dec. 1906 „ 98	75 „	100 000	100	100 000	50 000
131	Mijnbouwmaatschappij Sintoeroe.	Id.	22 „ „ „ 59	21 „ „ „ 102	75 „	400 000	100 en 25	400 000	—
132	Mijnbouwmaatschappij Behe.	Id.	30 „ „ „ 30	21 „ „ „ 102	75 „	500 000	100	125 000	50 000
133	Mijnbouwmaatschappij Landak Tajan.	Id.	5 Dec. „ „ 54	24 „ „ „ 103	75 „	1 000 000	100	300 000	120 000
134	Hotel Pension Koningsplein.	Id.	5 „ „ „ 55	15 Jan. 1907 „ 4	75 „	60 000	1 000	46 000	—
135	Stoomrijstpellerij Kaweden.	Kaweden (Soerabaja).	8 „ „ „ 7	19 Febr. „ „ 14	75 „	75 000	500	20 000	20 000
136	The Langen Ruber and Cocoanut Company Limited.	Batavia.	9 „ „ „ 20	28 Dec. 1906 „ 104	75 „	175 000	250	72 500	—
137	Handelmaatschappij Güntzel en Schumacher.	Medan.	9 „ „ „ 21	28 „ „ „ 104	30 „	300 000	1 000	300 000	300 000
138	Zeevisscherij-maatschappij Midden-Java.	Semarang.	9 „ „ „ 45	8 Febr. 1907 „ 11	75 „	30 000	100	20 000	20 000
139	Cultuuronderneming Tendjolaja.	Batavia.	13 „ „ „ 25	1 Maart „ „ 17	50 „	75 000	1 000	41 000	41 000
140	Bataviaasch Expeditie- en Commissiekantoor.	Id.	13 „ „ „ 26	8 Jan. „ „ 2	25 „	10 000	100	5 000	5 000
141	Bouwmaatschappij Gambir-Zuid.	Id.	13 „ „ „ 27	4 „ „ „ 1	75 „	45 000	1 000	45 000	45 000
142	Maatschappij tot voortzetting van de zaken van de firma voorheen La Rouse en Cº.	Id.	17 „ „ „ 25	8 „ „ „ 2	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
143	Bouwmaatschappij Rijswijk.	Id.	17 „ „ „ 26	11 „ „ „ 3	75 „	65 000	1 000	65 000	65 000
144	Maatschappij tot exploitatie van het land Nanggoeng.	Id.	17 „ „ „ 40	21 Dec. 1906 „ 102	20 „	500 000	500	—	—
145	Handelmaatschappij Tjeng Hoeat.	Poeloe Tello (Sum. Westkust).	19 „ „ „ 15	13 Febr. 1907 „ 13	40 „	30 000	1 000	30 000	30 000
146	Exploitatie-maatschappij Molong.	Soerabaja.	20 „ „ „ 42	26 April „ „ 33	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
147	Handel-, Cultuur- en Bouwmaatschappij Tjibodas.	Bandoeng.	25 „ „ „ 28	22 Jan. „ „ 6	75 „	100 000	500	60 000	60 000
148	Cultuurmaatschappij Tek Hin.	Batavia.	25 „ „ „ 30	15 Febr. „ „ 13	75 „	100 000	5 000	100 000	10 000
149	Handelmaatschappij Todok.	Id.	25 „ „ „ 31	11 Jan. „ „ 3	75 „	100 000	1 000	25 000	25 000
150	Bouwmaatschappij Th. W. Krone.	Id.	28 „ „ „ 20	18 „ „ „ 5	75 „	60 000	500	23 000	23 000
151	Hotel Villa Dolce.	Garoet (Pr. Regentsch.)	31 „ „ „ 21	29 „ „ „ 8	50 „	80 000	1 000	70 000	70 000
152	Afscheepzaak Besoeki.	Soerabaja.	31 „ „ „ 22	3 Mei „ „ 35	34 „	100 000	1 000	74 000	74 000

Volg-nummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het Kon. besluit.	Datum en nummer van de Ned. Staatscourant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1906 te storten bedrag.
	B. In Nederland opgericht.								
I	Arakmaatschappij Batavia—Jakatra.	Amsterdam.	4 Jan. 1906 nº. 20	23 Jan. 1906 nº. 18	49 jaar.	f 150 000	f 1 000	f 30 000	f 30 000
II	Algemeene Belgisch-Javasche Cultuurmaatschappij.	Id.	22 „ „ „ 28	27 Febr. „ „ 48	50 „	1 250 000	100	1 250 000	—
III	Cultuurmaatschappij Bajabang (Société de cultures Bajabang).	Id.	15 Febr. „ „ 47	20 Maart „ „ 66	50 „	500 000	250	150 000	—
IV	Cultuurmaatschappij Batoe Mandi.	's-Gravenhage.	19 Maart „ „ 14	18 April „ „ 89	59 jaar en 9 maanden.	510 000	1 000	510 000	510 000
V	Java Caoutchouc-Compagnie.	Amsterdam.	29 „ „ „ 36	24 „ „ „ 94	50 jaar.	200 000	1 000	200 000	200 000
VI	Anglo-Dutch-Indian Exploitation company (Engelsch-Hollandsch-Indische Exploitatie-maatschappij).	Rotterdam.	29 „ „ „ 36	1 Mei „ „ 100	75 „	2 400 000	12 000	2 400 000	2 400 000
VII	Tabakmaatschappij Krapah.	Amsterdam.	11 April „ „ 52	8 „ „ „ 106	69 jaar en 9 maanden.	1 000 000	1 000	75 000	75 000
VIII	Exportmaatschappij voorheen Waal Ankersmit en Cº.	Id.	12 „ „ „ 62	29 „ „ „ 123	24 jaar en 9 maanden.	100 000	500	50 000	50 000
IX	Cultuurmaatschappij Tjimenteng.	Id.	11 Mei „ „ 83	26 Juni „ „ 146	69 jaar en 8 maanden.	250 000	1 000	250 000	74 000
X	Rotterdam-Asahan Tabakmaatschappij.	Rotterdam.	23 „ „ „ 75	12 „ „ „ 134	75 jaar.	1 500 000	1 000	750 000	750 000
XI	Cultuurmaatschappij Mangli.	Amsterdam.	23 „ „ „	7 Juli „ „ 156	69 jaar en 7 maanden.	60 000	1 000	60 000	60 000
XII	Nederlandsche Export-maatschappij, voorheen Van Emmerich en Cº.	Rotterdam.	7 Juni „ „ 36	10 „ „ „ 158	50 jaar en 7 maanden.	150 000	1 000	50 000	50 000
XIII	Amsterdam-Serdang Tabak-Compagnie.	Amsterdam.	7 „ „ „ 36	7 „ „ „ 156	69 jaar en 7 maanden.	1 500 000	1 000	1 500 000	—
XIV	Suikermaatschappij Assem Bogoes.	Id.	20 „ „ „ 81	10 „ „ „ 158	69 jaar en 6 maanden.	600 000	1 000	600 000	600 000
XV	West-Sumatra Mijnsyndicaat.	Rotterdam.	11 Juli „ „ 45	14 Aug. „ „ 188	50 jaar.	200 000	500	200 000	125 000
XVI	Rajah-Thee-maatschappij.	Amsterdam.	19 „ „ „ 38	21 „ „ „ 194	25 jaar en 5 maanden.	60 000	500	30 000	30 000
XVII	Cultuurmaatschappij Tjondong.	Id.	3 Aug. „ „ 33	28 „ „ „ 200	74 jaar en 5 maanden.	500 000	250	500 000	—
XVIII	Vereenigde Hevea Plantagen der Bila-landen.	Id.	11 „ „ „ 45	6 Sept. „ „ 207	79 jaar en 5 maanden.	3 000 000	100	3 000 000	—
XIX	Landbouwmaatschappij Preanger-Regentschappen.	Id.	29 „ „ „ 43	6 Nov. „ „ 259	50 jaar en 4 maanden.	1 200 000	1 000	1 200 000	1 200 000
XX	Asahan Theeonderneming Tjelangla I en II.	Id.	12 Sept. „ „ 54	23 Oct. „ „ 247	74 jaar en 4 maanden.	500 000	500	275 000	99 000
XXI	Amsterdam—Bedagei Tabakcompagnie.	Id.	15 Nov. „ „ 49	4 Dec. „ „ 283	60 jaar en 3 maanden.	500 000	1 000	230 000	125 000
XXII	Koloniale Handel- en Consignatie-maatschappij.	Rotterdam.	7 Dec. „ „ 48	*a*)	—	—	—	—	—
XXIII	Mijnbouw- en Industrie-Syndicaat Timor.	's-Gravenhage.	14 „ „ „ 55	22 Jan. 1907 „ 18	25 jaar.	250 000	1 000	250 000	250 000
XXIV	Atjèh Boschexploitatie-Compagnie.	Amsterdam.	14 „ „ „ 55	22 „ „ „ 18	50 „	500 000	1 000	150 000	150 000
XXV	Cultuurmaatschappij Toegoesari.	's-Gravenhage.	19 „ „ „ 39	*a*)	—	—	—	—	—
XXVI	Cultuurmaatschappij Boeloet.	Id.		*a*)					
XXVII	Cultuur-onderneming Doeloe.	Id.		*a*)					
XXVIII	Bogor-Pradah Cultuurmaatschappij.	Amsterdam.	27 Dec. „ „ 26	5 Febr. „ „ 30	58 „	100 000	1 000	100 000	

II. Aantal huwelijken in 1906 in Nederlandsch-Indië gesloten tusschen personen die aldaar aan een verschillend recht onderworpen zijn. *a)*

Ressort van den raad van justitie te:	Huwelijken tusschen					Totaal.
	Europeesche mannen en				Europeesche vrouwen en inlandsche (of met dezen gelijkgestelde) mannen.	
	inlandsche (niet-Christen-) vrouwen.	inlandsche (Christen-) vrouwen.	Chineesche (niet-Christen-) vrouwen.	Chineesche (Christen-) vrouwen.		
Batavia	26	16	5	1	1	49
Semarang	18	22	4	4	5	53
Soerabaja	1	„	„	„	1	2
Padang	6	7	1	„	„	14
Makasser	„	23	2	„	8	33
Totalen	51	68	12	5	15	151
Over 1905 waren de totalen	51	54	13	6	16	140

a) Zie K. B. 29 Dec. 1896 (Ind. St. 1898 nº. 158), gewijzigd bij K. B. 19 Juli 1901 (Ind. St. nº. 348.)

III. Aantal in 1906 in Nederlandsch-Indië verleden akten van oogstverband. *a)*

Verleden binnen het ressort van den raad van justitie te:	Betreffende onderstaande oogstjaren.			Betreffende onderstaande categorieën van ondernemingen.					Betreffende onderstaande soort van oogsten.					
	Oogst van 1906.	Oogst van 1907.	Te zamen.	Particuliere landen.	Huurlanden in Soerakarta en Djokjakarta.	Erfpachts- of huurondernemingen op gouv. gronden.	Andere ondernemingen.	Te zamen.	Suikeroogsten.	Koffieoogsten.	Tabakoogsten.	Indigooogsten.	Oogsten van andere producten of oogsten van gemengden aard. *b)*	Te zamen.
Batavia	13	„	13	*c)* 2	„	*c)* 2	9	13	„	3	8	„	2	13
Semarang	13	7	20	„	11	9	„	20	9	„	2	„	9	20
Soerabaja	21	12	33	„	„	13	20	33	19	12	1	„	1	33
Padang	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Makasser	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Totalen	47	19	66	2	11	24	29	66	28	15	11	„	12	66
Over 1905 waren de totalen	49	18	67	2	6	27	32	67	11	16	22	„	18	67

a) Zie K. B. 24 Jan. 1886 (Ind. St. nº. 57.)

b) Voor zooveel de oogsten van gemengden aard tevens een der in de vier voorgaande kolommen genoemde producten omvatten, is in die kolommen van de betrekkelijke akten geen melding gemaakt.

c) Eén akte betreft zoowel particuliere landen als erfpachtsperceelen.

IV. Aantal in 1906 in Nederlandsch-Indië aanhangig geweest zijnde faillissementen.

OMSCHRIJVING.	Bijzondere kooplieden behoorende tot de: Europeanen.	Chineezen.	andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
A. Op ult. 1905 aanhangige faillissementen.						
Op ult. 1905 aanhangige faillissementen: sedert meer dan 3 jaar	13	36	7	5	5	66
„ „ „ 2 „	3	15	1	4	3	26
„ „ „ 1 „	3	18	4	3	„	28
„ „ „ 6 maanden	5	32	4	2	„	43
„ 6 maanden of minder	6	36	4	1	2	49
Totalen	30	137	20	15	10	212
Onder de boedels bevonden er zich:						
met een *passief* van minder dan f 2 500	5	19	5	„	„	29
„ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	6	15	6	„	„	27
„ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	3	33	4	2	1	44
„ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	7	32	4	2	1	46
„ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	4	12	1	4	2	23
„ „ „ „ „ „ 50 000	4	24	„	6	6	40
Te zamen	*a*) 29	*b*) 135	20	*c*) 14	10	*d*) 208
en met een *actief* van minder dan f 2 500	9	51	7	2	1	70
„ „ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	6	19	4	8	2	39
„ „ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	6	24	2	„	2	34
„ „ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	5	22	5	2	2	36
„ „ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	2	6	1	1	2	12
„ „ „ „ „ „ „ 50 000	1	12	„	2	1	16
Te zamen	*e*) 29	*f*) 134	*g*) 19	15	10	*h*) 207
Bij het einde van 1905 waren van de bovenbedoelde faillissementen *beëindigd* (zie blz. 10.) door accoord	„	11	„	2	1	14
„ vereffening	8	16	2	2	„	28
„ tenietdoening van de faillietverklaring	„	1	„	„	„	1
op andere wijze	„	6	2	„	„	8
Te zamen	8	34	4	4	1	51
en bleven dus *onbeëindigd*	22	103	16	11	9	161
Totalen als boven	30	137	20	15	10	212

a) 1 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in den betrekkelijken boedel de balans nog niet was opgemaakt.

b) 2 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in de betrekkelijke boedels de balans nog niet was opgemaakt.

c) 1 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in één dezer boedels geen passief is.

d) 4 minder dan het getal aanhangige faillissementen (vgl. de noten *a*, *b* en *c*).

e) 1 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in den betrekkelijken boedel de balans nog niet was opgemaakt.

f) 3 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat de balans van twee dezer boedels nog niet was opgemaakt, terwijl er in één boedel geen baten zijn.

g) 1 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in één dezer boedels geen baten zijn.

h) 5 minder dan het getal aanhangige faillissementen (vgl. de noten *e*, *f* en *g*).

OMSCHRIJVING.	Bijzondere kooplieden behoorende tot de: Europeanen.	Chineezen.	andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
B. In 1906 ontstane faillissementen.						
In 1906 ontstane faillissementen. op eigen aangifte van den schuldenaar	9	48	7	2	1	67
In 1906 ontstane faillissementen. op vordering van de schuldeischers	5	16	3	1	2	27
Totalen	14	64	10	*i*) 3	3	*j*) 94
Onder de boedels bevonden er zich:						
met een *passief* van minder dan f 2 500	5	10	2	„	„	17
„ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	4	16	1	„	„	21
„ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	3	7	2	1	„	13
„ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	2	8	2	„	„	12
„ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	„	7	2	1	„	10
„ „ „ „ „ „ 50 000	„	10	„	1	2	13
Te zamen	14	*k*) 58	*l*) 9	3	*m*) 2	*n*) 86
en met een *actief* van minder dan f 2 500	11	32	4	„	1	48
„ „ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	1	9	1	„	„	11
„ „ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	1	6	1	1	„	9
„ „ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	„	5	1	1	„	7
„ „ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	„	3	1	1	1	6
„ „ „ „ „ „ „ 50 000	„	2	„	„	„	2
Te zamen	*o*) 13	*p*) 57	*q*) 8	3	*r*) 2	*s*) 83
Bij het einde des jaars waren van de bovenbedoelde faillissementen *beëindigd* (zie blz. 10). door accoord	„	5	1	„	„	6
„ vereffening	„	„	„	„	„	„
„ tenietdoening van de faillietverklaring	„	3	1	„	1	5
op andere wijze	„	2	„	„	„	2
Te zamen	„	10	2	„	1	13
en bleven dus *onbeëindigd*	14	54	8	3	2	81
Totalen als boven	14	64	10	3	3	94

i) In 2 gevallen behoorden de firmanten niet tot de Europeesche of met deze gelijkgestelde bevolking.

j) Naar hun bedrijf waren de gefailleerden te verdeelen als volgt: 4 commissionnairs, 2 buffethouders, 1 kapper, 1 landsdienaar, 3 particulieren, 1 handelsemployé, 5 handelaren in lijnwaden, 1 handelaar in batikstoffen, 1 pachter der varkensslacht, 1 handelaar in Japansche artikelen, 2 handelaren in rijst, 1 landeigenaar, 1 handelaar in huiden, 1 maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen, 1 dos à dos-verhuurder, 1 zaakwaarnemer, 1 aannemer van brievenvervoer, 1 handelaar in ijzerwaren, 3 handelsvennootschappen, 24 tokohouders, 1 waronghouder, 2 houthandelaren en 35 kleinhandelaren.

k) 6 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in 5 boedels de balans nog niet was opgemaakt, terwijl de opheffing van één faillissement heeft plaats gehad vóór de opmaking van den staat van baten en schulden voor den boedel.

l) 1 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in de betrekkelijken boedel de balans nog niet was opgemaakt.

m) 1 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat de opheffing van één faillissement heeft plaats gehad vóór de indiening van de balans van den boedel.

n) 8 minder dan het getal ontstane faillissementen (vgl. de noten *k*, *l* en *m*).

o) 1 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in één dezer boedels geen actief was.

p) 7 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in 5 boedels de balans nog niet was opgemaakt, de opheffing van één faillissement heeft plaats gehad vóór de opmaking van den staat van baten en schulden van den boedel en in één boedel geen actief was.

q) 2 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in één boedel de balans nog niet was opgemaakt, terwijl er in één boedel geen actief was.

r) 1 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat de opheffing van 1 faillissement heeft plaats gehad vóór de indiening van de balans van den boedel.

s) 11 minder dan het getal ontstane faillissementen (vgl. de noten *o*, *p*, *q* en *r*).

OMSCHRIJVING.	Faillissementen *vóór* 1906 aangebracht.						Faillissementen *in* 1906 aangebracht.					
	Bijzondere kooplieden behoorende tot de:			Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.	Bijzondere kooplieden behoorende tot de:			Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
	Europeanen.	Chineezen.	andere vreemde oosterlingen.				Europeanen.	Chineezen.	andere vreemde oosterlingen.			
C. In 1906 beëindigde faillissementen.												
In 1906 beëindigde faillissementen (zie A en B.)	8	34	4	4	1	51	,,	10	2	,,	1	13
De afloop was aldus:												
Boedels waarin de *preferente* schuldeischers ten volle werden voldaan. bij accoord	,,	11	,,	2	1	14	,,	5	1	,,	,,	6
bij vereffening	5	12	2	2	,,	21	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Te zamen	5	23	2	4	1	35	,,	5	1	,,	,,	6
Boedels waarin aan de *concurrente* schuldeischers werd uitgekeerd: minder dan 10 % bij accoord	,,	1	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,
minder dan 10 % bij vereffening	4	5	2	2	,,	13	,,	,,	,,	,,	,,	,,
van 10 tot 25 ,, bij accoord	,,	5	,,	,,	1	6	,,	1	,,	,,	,,	1
van 10 tot 25 ,, bij vereffening	,,	7	,,	,,	,,	7	,,	,,	,,	,,	,,	,,
van 25 tot 50 ,, bij accoord	,,	5	,,	2	,,	7	,,	4	1	,,	,,	5
van 25 tot 50 ,, bij vereffening	3	,,	,,	,,	,,	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,
van 50 tot 75 ,, bij accoord	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
van 50 tot 75 ,, bij vereffening	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
meer dan 75 ,, bij accoord	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
meer dan 75 ,, bij vereffening	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Alzoo . . . bij accoord	,,	11	,,	2	1	14	,,	5	1	,,	,,	6
Alzoo . . . bij vereffening	7	12	2	2	,,	23	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Te zamen	7	23	2	4	1	37	,,	5	1	,,	,,	6
Boedels waarin aan de *concurrente* schuldeischers *niets* werd uitgekeerd *t*)	1	11	2	,,	,,	14	,,	2	,,	,,	,,	2
Totalen als boven	8	34	4	4	1	51	,,	*u*) 7	*v*) 1	,,	*w*) ,,	*x*) 8
Boedels waarin de *kosten* van het faillissement (het loon der weeskamers en c.q. de raadslieden daaronder begrepen) in verhouding tot het *actief* bedroegen: minder dan 10 %	5	16	2	3	1	27	,,	6	1	,,	,,	7
van 10 tot 25 ,,	2	7	,,	,,	,,	9	,,	1	,,	,,	,,	1
van 25 tot 50 ,,	,,	,,	,,	1	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,
van 50 tot 75 ,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
meer dan 75 ,,	1	11	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Totalen als boven	8	34	4	4	1	51	,,	*u*) 7	*v*) 1	,,	*w*) ,,	*x*) 8

t) In de 16 faillissementen, welker vereffening voor de concurrente schuldeischers niets overliet, was hiervan in 14 gevallen (1 faillissement van een Europeaan, 11 van Chineezen en 2 van andere vreemde oosterlingen) de oorzaak, dat de baten niet eens toereikend waren om de kosten te dekken en in 2 gevallen (Chineezen), dat de boedels geen baten tot dekking der kosten hadden.

u) 2 faillissementen werden teniet gedaan en één opgeheven. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

v) 1 faillissement werd teniet gedaan. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

w) 1 faillissement werd opgeheven. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

x) Zie noten *u*, *v* en *w*.

V. Uitkomsten over 1906 van het beheer der wees- en boedelkamers in Nederlandsch-Indië.

WEES- EN BOEDEL-KAMER TE:	Inkomsten voor den lande. Beheer-loon.	Leges.	Te zamen.	Rente gedurende het beheerjaar gekweekt. a)	Kosten met opzicht tot de in massa uitgezette gelden gemaakt.	Verliezen op de uitzettingen geleden.	Kapitalen waarover rente was uit te keeren. b)	Rente over het beheerjaar aan geadministreerden tegoedgedaan.
Batavia	f 23 055	f 12 992	f 36 047	f 150 959	f 300	„	f 2 628 668	f 118 290
Semarang	13 743	10 634	24 377	67 303	586	f 1 455	1 885 468	84 846
Soerabaja	20 823	13 385	34 208	68 174	81	2 413	1 970 323	88 665
Padang	1 465	1 427	2 892	16 758	1	„	188 120	8 465
Makasser	1 718	3 370	5 088	15 247	16	„	203 273	9 147
Te zamen	f 60 804	f 41 808	f 102 612	f 318 441	f 984	f 3 868	f 6 875 852	f 309 413
Over 1905 waren de cijfers	59 726	44 674	104 400	323 267	1 681	4 625	7 250 371	271 889

AANMERKINGEN.

a) Hierbij is op te merken, dat elke wees- en boedelkamer die van een zustercollege kapitalen ter uitkeering ontvangt, de daarmede gekweekte rente verantwoordt alsof die verkregen was van eigen kapitalen.

b) Alles berekend over een vol jaar. In verband daarmede zijn de kapitalen, ter zake waarvan slechts over 9, 6 of 3 maanden rente was uit te keeren, tot 75, 50 en 25% van hun bedrag in rekening gebracht.

VI. Statistiek betreffende de in 1906 op Java en Madoera berechte strafvervolgingen wegens veediefstal.

GEWESTEN.	Behandeld door den politierechter. Aantal zaken. die gevolgd zijn door eene veroordeeling.	die gevolgd zijn door vrijspraak.	Totaal.	Aantal beklaagden. Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Totaal.	Behandeld door den landraad. Aantal zaken. die gevolgd zijn door eene veroordeeling.	die gevolgd zijn door vrijspraak.	Totaal.	Aantal beklaagden. Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Totaal.	Totaal-generaal. Aantal zaken.	Aantal beklaagden.
Bantam	56	7	63	41	67	108	8	3	11	15	4	19	74	127
Batavia	110	8	118	123	67	190	35	18	53	57	41	98	171	288
Preanger-Regentschappen	46	7	53	68	16	84	14	„	14	21	2	23	67	107
Cheribon	19	10	29	16	44	60	17	5	22	24	19	43	51	103
Pekalongan	22	5	27	15	27	42	25	6	31	60	13	73	58	115
Semarang	4	„	4	4	4	8	7	9	16	13	16	29	20	37
Rembang	„	1	1	„	2	2	11	14	25	16	24	40	26	42
Soerabaja	26	15	41	28	52	80	28	16	44	42	34	76	85	156
Pasoeroean	29	9	38	19	32	51	141	60	201	226	120	346	239	397
Besoeki	„	„	„	„	„	„	19	12	31	28	34	62	31	62
Banjoemas	16	5	21	16	21	37	16	17	33	21	35	56	51	93
Kedoe	11	5	16	6	15	21	4	2	6	8	2	10	22	31
Djokjakarta	36	7	43	32	41	73	4	2	6	8	5	13	49	86
Soerakarta	7	18	25	40	4	44	22	13	35	36	29	65	60	109
Madioen	5	6	11	10	11	21	8	13	21	14	24	38	32	59
Kediri	„	„	„	„	„	„	4	1	5	5	4	9	5	9
Madoera	68	22	90	67	99	166	130	87	217	216	201	417	307	583
Totalen voor Java en Madoera	455	125	580	485	502	987	493	278	771	810	607	1417	1351	2404
Over 1905 waren de cijfers	513	173	686	757	431	1188	476	260	736	836	478	1314	1422	2502

VII. Aantal gevallen waarin in 1906 door den Gouverneur-Generaal gratie of remissie van straf aan veroordeelden is verleend.

Aard der straffen, waarvan gratie of remissie is verleend.	Europeanen.	Chineezen.	Arabieren.	Inlanders.	Totaal.
Doodstraf *a*)	„	*b*) 11	„	*c*) 7	18
Tuchthuisstraf	5	„	„	„	5
Detentie	*d*) 2 (2)	„	„	1 (1)	3 (3)
Plaatsing bij een strafdetachement	2 (2)	„	„	„	2 (2)
Ten arbeidstelling aan de publieke werken	„	4	„	17	21
Verbeurdverklaring van goederen	„	4	„	2	6
Gevangenis	63 (37)	„	„	2	65 (37)
Dwangarbeid in en buiten den ketting	„	192	1	2718	*e*) 2911
Verbanning	„	„	„	6	6
Wegzending naar een oord van ballingschap	„	„	„	2	2
Geldboete	4	15	2	17	38
Provoost	(*f*) 15	„	„	„	15
Totalen	91 (41)	226	3	2772 (1)	*g*) 3092 (42)
In 1905 waren de cijfers	57 (26)	105	11	1676 (1)	1849 (27)

a) In 1906 is de doodstraf ***voltrokken*** aan 13 inlanders en 12 Chineezen.

b) Tot de doodstraf veroordeeld wegens moord op twee en poging tot moord op drie personen.

c) Van deze gegratieerden was 1 veroordeeld wegens het binnendringen van de poeri van den rijksbestierder te Gianjar, 1 wegens diefstal bij nacht door meer dan één gewapend persoon gepleegd, moedwillige brandstichting en doodslag, 3 terzake van moord en 2 wegens schaking.

d) De cijfers tusschen ( ) vermeld, wijzen afzonderlijk het aantal militaire veroordeelden aan.

e) Voor zooveel aan een deel dezer veroordeelden geheele kwijtschelding dan wel remissie van straf is verleend, geschiedde dit ten opzichte van 42 inlanders en 2 Chineezen uit aanmerking van in Atjèh bekomen verwondingen dan wel als belooning voor bewezen buitengewone diensten.

f Leden van de schutterij.

g) Aan 2716 dezer veroordeelden (56 Europeanen, 195 Chineezen, 2464 inlanders en 1 Arabier) viel gratie of remissie van straf ten deel ter gelegenheid van de viering van den geboortedag van H. M. de Koningin.

VIII. Numerieke opgaven betreffende de in 1902 t/m 1906 aan Nederlanders, zoomede aan westersche en oostersche vreemdelingen, verleende en geweigerde vergunningen tot vestiging of inwoning in Nederlandsch-Indië, en de in die jaren in beraad gehouden verzoeken om zoodanige vergunning.

A. Verleende vergunningen tot vestiging of inwoning.

LANDAARDEN.	1902	1903	1904	1905	1906
Europeanen en met dezen gelijkgestelden.					
Nederlanders	135	90	81	114	106
Duitschers	37	26	22	26	16
Engelschen	36	15	20	30	27
Schotten	„	„	„	„	„
Ieren.	„	2	„	„	„
Europeesche Britsche onderdanen uit Britsche koloniën . . .	1	„	14	„	1
Franschen.	2	1	5	10	5
Belgen	1	„	1	„	3
Zwitsers	4	1	5	2	2
Italianen	„	„	3	1	2
Oostenrijkers.	8	2	„	1	7
Bohemers	„	„	„	„	„
Hongaren	1	1	„	„	„
Rumeniërs	„	1	„	„	„
Russen	1	„	2	1	2
Polen	„	„	„	1	„
Denen	1	„	„	1	„
Zweden	1	„	„	„	„
Noren	„	1	„	1	1
Spanjaarden.	1	„	„	1	1
Portugeezen	„	„	„	„	1
Grieken.	„	„	„	„	3
Turken.	1	„	„	„	2
Albaneezen	„	„	„	„	„
Armeniërs	3	2	5	7	6
Egyptenaren.	„	„	„	1	„
Persen	1	„	„	„	2
Manillareezen	„	„	1	1	„
Brazilianen	„	1	„	„	„
Amerikanen	1	„	1	„	„
Canadeezen	„	„	„	„	„
Australiërs	4	„	1	1	„
Japanners	22	53	8	15	12
Totalen	261	196	169	214	199

LANDAARDEN.	1902	1903	1904	1905	1906
Oostersche vreemdelingen.					
Chineezen.	1331	1256	1235	1005	642
Arabieren.	137	58	72	78	75
Andere oostersche vreemdelingen . .	371	73	44	58	85
Totalen . . .	2100	1583	1520	1355	1001

B. Geweigerde vergunningen tot vestiging of inwoning.

LANDAARDEN.	1902	1903	1904	1905	1906
Europeanen en met dezen gelijkgestelden	„	„	1	„	1
Chineezen	139	11	53	62	24
Arabieren.	3	2	„	5	2
Andere oostersche vreemdelingen . . .	2	4	3	8	2
Totalen . . .	144	17	57	75	29

C. In beraad gehouden verzoeken om vergunning tot vestiging of inwoning.

LANDAARDEN.	1902	1903	1904	1905	1906
Europeanen en met dezen gelijkgestelden	6	2	5	8	6
Chineezen.	402	337	523	282	193
Arabieren.	19	32	72	36	16
Andere oostersche vreemdelingen . . .	9	23	23	4	14
Totalen . . .	436	394	623	330	229

IX. Numerieke opgaven over 1906 betreffende de toelating en vestiging in Nederlandsch-

GEWESTEN.	Aantal personen, aan wie in 1906 eene toelatingskaart is verleend. Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	is verleend. Chineezen.	is verleend. Arabieren.	is verleend. Andere vreemde oosterlingen.	is geweigerd. Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	is geweigerd. Chineezen.	is geweigerd. Arabieren.	is geweigerd. Andere vreemde oosterlingen.
JAVA EN MADOERA.								
Bantam	2	„	„	„	„	„	„	„
Batavia	775	1218	168	73	„	„	„	„
Preanger-Regentschappen	„	„	„	„	„	„	„	„
Cheribon	3	117	5	11	„	„	„	„
Pekalongan	3	„	2	„	„	„	„	„
Semarang	85	738	3	14	„	„	„	„
Rembang	„	„	„	„	„	„	„	„
Soerabaja	393	1157	184	115	„	3	1	„
Pasoeroean	2	„	„	„	„	„	„	„
Besoeki	1	„	„	„	„	„	„	„
Banjoemas	„	„	„	„	„	„	„	„
Kedoe	„	„	„	„	„	„	„	„
Djokjakarta	„	„	„	„	„	„	„	„
Soerakarta	„	„	„	„	„	„	„	„
Madioen	1	9	„	„	„	„	„	„
Kediri	1	18	„	„	„	„	„	„
Madoera	„	„	„	„	„	„	„	„
Totalen voor Java en Madoera	1266	3257	362	213	„	3	1	„
BUITENBEZITTINGEN. *b*)								
Sumatra's Westkust	17	96	2	10	„	„	„	„
Tapanoeli	15	30	„	11	„	„	„	„
Benkoelen	7	9	„	1	„	„	„	„
Lampongsche districten	5	„	„	„	„	„	„	„
Palembang	28	331	13	43	„	„	„	„
Djambi	10	251	„	9	„	„	„	„
Oostkust van Sumatra *c*)	140	12165	„	„	„	54	„	„
Atjèh en onderhoorigheden	27	2178	35	303	„	„	„	„
Riouw „ „	51	587	„	15	„	„	„	„
Banka „ „ *d*)	1	693	2	7	„	„	„	„
Billiton	5	501	„	4	„	„	„	„
Westerafdeeling van Borneo	42	2205	11	79	„	„	„	„
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	69	624	31	65	„	„	„	„
Celebes en onderhoorigheden	187	381	5	26	„	„	„	„
Menado	30	98	2	2	„	„	„	„
Amboina	3	37	„	6	„	„	„	„
Ternate	6	26	„	„	„	„	„	„
Zuid-Nieuw-Guinea	„	„	„	„	„	„	„	„
Timor en onderhoorigheden	„	15	1	1	„	„	„	„
Bali en Lombok	7	160	10	9	„	„	„	„
Totalen voor de buitenbezittingen	650	20387	112	591	„	54	„	„
Totalen voor Java en Madoera	1266	3257	362	213	„	3	1	„
Algemeene totalen over 1906	1916	23644	474	804	„	57	1	„
Over 1905 waren de cijfers:								
Java en Madoera	540	23313	106	658	„	31	„	„
Buitenbezittingen	928	3431	390	205	„	3		„
Algemeene totalen over 1905	1468	26744	496	863	„	34	2	„

a) Zie Ind. St. 1872 n°. 38, gewijzigd bij Ind. St. 1881 n°. 226, 1890 n°. 186 en 1902 n°. 100; Ind. St. 1872 n°. 40, gewijzigd bij Ind. St. 1890 n°. 187, 1891 n°. 214, 1896 n°. 161 en 1905 nos. 362 en 489.

b) In de gewesten, voor welke zoogenaamde koelie-ordonnantiën zijn uitgevaardigd, behoeven de werklieden, voor ondernemingen van land- en mijnbouw of nijverheid aangebracht, geen toelatingskaart, omdat voor hen de werkovereenkomst, voor zoolang deze wordt nageleefd, als toelating geldt; vgl. Ind. St. 1892 n°. 138 (art. 5) en 1896 n°. 161. De zoodanigen zijn dus in dit overzicht niet medegerekend.

c) Ind. St. 1872 n°. 40, gewijzigd bij Ind. St. 1890 n°. 187, 1891 n°. 214,

Indië van Nederlanders, zoomede van westersche en oostersche vreemdelingen. *a)*

Aantal personen, aan wie in 1906 eene vergunning tot vestiging								Aantal personen, wier verzoek om vergunning tot vestiging in 1906 in beraad is gehouden.				Aantal personen, die in 1906 krachtens art. 5 van Ind. St. 1872 n°. 38 of art. 4 van Ind. St. 1872 n°. 40 uit Ned.-Indië vertrokken of verwijderd zijn.			
is verleend.				is geweigerd.											
Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.
„	13	„	„	„	„	„	„	2	4	„	„	„	„	„	„
40	45	28	3	„	„	„	„	„	11	5	1	15	31	1	2
7	16	„	2	„	„	„	„	2	3	„	„	„	„	„	„
1	1	5	6	„	„	„	„	„	5	„	„	„	„	„	„
5	„	„	„	„	„	„	„	„	7	2	„	„	1	„	„
26	55	„	2	„	„	„	„	1	47	„	4	„	29	„	„
„	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
32	125	1	„	„	„	„	„	„	62	7	6	„	34	3	„
6	16	2	3	„	„	„	„	„	12	„	„	„	„	„	„
5	3	2	4	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
1	7	„	„	„	„	„	„	„	2	„	„	„	„	„	„
„	8	„	„	„	„	„	„	„	18	„	„	„	„	„	„
5	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
7	15	4	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	„	„
1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
7	2	„	„	„	1	„	„	„	1	„	„	„	„	„	„
„	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
143	310	42	20	„	1	„	„	5	172	14	11	15	96	4	2
3	51	„	5	„	5	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
2	18	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
5	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
2	„	„	„	„	„	„	„	1	„	„	„	„	„	„	„
5	19	5	16	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
„	14	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
9	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	30	„	„
8	110	„	35	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1
7	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
„	9	1	2	„	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
2	15	1	„	„	2	„	„	„	„	„	„	„	7	„	„
3	16	3	1	„	„	1	1	„	„	„	„	„	„	„	„
3	10	1	3	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
3	2	„	„	„	„	„	1	„	21	2	3	„	„	„	„
1	2	1	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	5	„	„
1	20	8	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
„	9	7	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
1	36	6	1	1	14	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„
56	332	33	65	1	23	2	2	1	21	2	3	„	42	„	1
143	310	42	20	„	1	„	„	5	172	14	11	15	96	4	2
199	642	75	85	1	24	2	2	6	193	16	14	15	138	4	3
74	348	36	45	„	59	5	8	„	52	1	„	1	„	„	„
140	657	42	13	„	3	„	„	8	230	35	4	23	83	2	1
214	1005	78	58	„	62	5	8	8	282	36	4	24	83	2	1

1896 n°. 161 en 1905 nos. 362 en 489, werkt niet in de residentie Oostkust van Sumatra; aldaar geldt eene bijzondere regeling, welke echter alleen betrekking heeft tot Chineezen (Ind. St. 1892 n°. 138, gewijzigd bij Ind. St. 1893 n°. 36).

d) Ingevolge art. 20 van het reglement voor de tinwinning op Banka (Ind. St. 1891 n°. 134, gewijzigd bij Ind. St. 1905 n°. 455) zijn gedurende 1906 209 gewezen Chineesche mijnwerkers op 's lands kosten naar de plaats hunner herkomst teruggezonden.

X. Statistiek der gedurende 1905 in de registers van den burgerlijken stand *a*) in Nederlandsch-Indië

GEWESTEN.	Aantal wettige geborenen. Mannelijke kunne.	Aantal wettige geborenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal wettige geborenen. Levenloos aangegevenen. Mannelijke kunne.	Aantal wettige geborenen. Levenloos aangegevenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal onwettige geborenen. Mannelijke kunne.	Aantal onwettige geborenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal onwettige geborenen. Levenloos aangegevenen. Mannelijke kunne.	Aantal onwettige geborenen. Levenloos aangegevenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen. in 1905 geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen. in 1905 geboren. Vrouwelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen. in vorige jaren geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen. in vorige jaren geboren. Vrouwelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen. in 1905 geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen. in 1905 geboren. Vrouwelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen. in vorige jaren geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen. in vorige jaren geboren. Vrouwelijke kunne.	Huwelijken. Huwelijken waarbij man en vrouw beiden tot de Europeesche of met deze gelijkgestelde bevolking behoorden.	Huwelijken. Gemengde huwelijken (tusschen Europeanen of met dezen gelijkgestelden en inlanders of met dezen gelijkgestelden).	Huwelijken. Huwelijken buitenslands gesloten. in 1905.	Huwelijken. Huwelijken buitenslands gesloten. in vorige jaren.	In 1905 ingeschreven echtscheidingen, waarvan de vonnissen dagteekenden van 1905.	In 1905 ingeschreven echtscheidingen, waarvan de vonnissen dagteekenden van vorige jaren.
Java en Madoera.																						
Bantam	8	6	"	"	1	2	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	6	"	"	"	"	"
Batavia	209	236	7	3	20	22	"	1	26	21	49	49	2	1	34	23	164	33	"	"	22	"
Preanger-Regentschappen	69	82	6	1	7	14	"	"	9	14	29	28	"	"	12	8	44	7	"	"	"	"
Cheribon	18	19	2	"	2	6	"	"	2	1	9	7	"	1	"	"	10	4	"	"	3	"
Pekalongan	22	20	1	2	4	1	"	"	5	5	9	6	"	"	"	"	13	"	1	1	"	"
Semarang	116	145	2	4	21	28	"	"	21	31	58	64	1	"	18	20	102	19	"	1	4	2
Rembang	9	11	2	"	2	2	"	1	3	"	3	7	"	"	3	4	4	1	"	"	1	1
Soerabaja	195	197	6	1	25	18	2	"	7	17	57	47	2	"	6	9	113	8	2	2	11	5
Pasoeroean	81	52	1	1	16	9	2	"	10	9	35	20	"	"	6	5	43	4	"	"	1	"
Besoeki	16	20	"	"	2	7	2	1	1	1	6	4	"	"	"	"	11	5	"	"	1	2
Banjoemas	12	19	1	"	2	1	"	"	1	"	4	3	"	"	"	"	18	"	"	"	"	1
Kedoe	3	32	1	"	5	2	"	"	12	10	21	16	"	1	3	6	23	4	"	"	1	"
Djokjakarta	41	36	1	"	2	4	"	"	4	2	18	13	"	"	4	6	25	5	"	"	1	1
Soerakarta	45	29	2	3	10	8	"	1	9	5	39	18	"	"	12	11	27	11	"	1	1	"
Madioen	14	31	"	2	2	1	1	"	6	4	15	3	2	"	"	"	18	1	"	"	"	"
Kediri	35	24	2	2	4	5	"	"	4	3	12	9	"	"	"	"	14	1	"	"	1	"
Madoera	13	10	"	"	1	"	"	"	1	2	"	2	"	"	"	"	7	"	"	"	"	"
Totalen voor Java en Madoera	906	969	34	19	126	130	7	4	121	126	*b*)364	*b*)296	7	3	*b*)98	*b*)92	642	103	3	*c*) 5	47	12
	1928				267				907				200				753				59	
Over 1904 waren de cijfers	989	921	32	24	114	133	6	3	132	99	269	273	3	11	66	57	629	79	3	10	48	6
	1966				256				773				137				721				54	

a) De opgaven hebben dus alleen betrekking op Europeanen en met dezen gelijkgestelden (ook militairen) en tot die inlandsche Christenen, die zich aan de voorschriften omtrent het houden van de registers van den burgerlijken stand hebben onderworpen.

b) Naar de geboortejaren waren de hierbedoelde erkende en gewettigde kinderen te verdeelen als volgt:

GEBOORTEJAAR.	Aantal in 1905 op Java en Madoera. *erkende*, vóór gemeld jaar geboren kinderen. Mannelijke kunne.	*erkende*, vóór gemeld jaar geboren kinderen. Vrouwelijke kunne.	*gewettigde*, vóór gemeld jaar geboren kinderen. Mannelijke kunne.	*gewettigde*, vóór gemeld jaar geboren kinderen. Vrouwelijke kunne.
1872	1	"	"	"
1874	"	1	"	"
1875	1	"	"	"
1876	1	1	"	"
1879	2	"	"	"
1880	1	"	"	"
1881	1	1	"	"
1882	2	1	"	"
1883	"	"	1	4
1884	"	4	"	"

GEBOORTEJAAR.	Aantal in 1905 op Java en Madoera. *erkende*, vóór gemeld jaar geboren kinderen. Mannelijke kunne.	*erkende*, vóór gemeld jaar geboren kinderen. Vrouwelijke kunne.	*gewettigde*, vóór gemeld jaar geboren kinderen. Mannelijke kunne.	*gewettigde*, vóór gemeld jaar geboren kinderen. Vrouwelijke kunne.
1885	"	1	"	3
1886	1	1	2	"
1887	1	1	1	1
1888	3	1	2	"
1889	1	2	2	4
1890	3	4	1	3
1891	5	2	1	2
1892	4	1	4	3
1893	7	3	3	3
1894	3	6	7	4
1895	7	7	6	3
1896	8	8	"	3
1897	14	16	5	5

gedane inschrijvingen van geboorten, huwelijken, echtscheidingen en sterfgevallen.

Sterfgevallen.																															
In Indië geborenen, die den leeftijd bereikten van														Buiten Indië geborenen, die den leeftijd bereikten van														Bovendien werd ingeschr. het navolg. aant. overl. niet in de voorg. kolommen gespecificeerd, omdat nopens afkomst of leeftijd geen voldoende gegevens bekend waren.		Totaal der ingeschreven sterfgevallen.	Gewesten.
nog geen 2 jaar.		2—10 jaar.		10—20 jaar.		20—40 jaar.		40—60 jaar.		60 jaar en daar boven.		Te zamen.		nog geen 2 jaar.		2—10 jaar.		10—20 jaar.		20—40 jaar.		40—60 jaar.		60 jaar en daar boven.		Te zamen.					
M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		
2	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	4	Bantam.
48	36	8	9	2	10	25	18	31	20	34	21	148	114	,,	,,	,,	,,	5	,,	54	6	22	1	21	,,	102	7	d)1	,,	372	Batavia.
13	12	4	1	1	1	3	1	13	3	2	5	36	23	,,	,,	,,	,,	,,	,,	10	,,	7	1	5	1	22	2	e)2	,,	85	Preanger-Regentschappen.
3	1	,,	,,	,,	,,	1	2	3	4	,,	,,	7	7	,,	,,	,,	,,	,,	2	,,	,,	2	1	,,	,,	2	3	,,	,,	19	Cheribon.
8	4	1	,,	2	,,	4	2	2	1	1	1	18	8	,,	,,	,,	,,	1	,,	3	,,	2	,,	,,	,,	6	,,	,,	,,	32	Pekalongan.
33	37	10	8	4	9	13	24	21	10	5	6	86	94	,,	,,	,,	,,	,,	1	12	3	17	1	4	,,	33	5	f)3	e)2	223	Semarang.
4	2	,,	,,	,,	1	3	4	2	2	2	1	11	10	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	,,	2	,,	,,	,,	23	Rembang.
34	39	5	,,	7	5	22	15	14	13	8	15	90	87	,,	,,	,,	,,	1	1	20	1	17	,,	12	2	50	4	,,	,,	231	Soerabaja.
14	9	4	,,	3	,,	6	10	8	8	4	9	39	36	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	7	,,	6	1	14	1	g)4	,,	94	Pasoeroean.
3	6	1	,,	,,	,,	2	4	5	3	2	,,	13	13	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	4	,,	1	,,	5	1	,,	,,	32	Besoeki.
3	2	,,	1	,,	,,	1	3	,,	,,	,,	2	4	8	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	2	,,	,,	1	3	1	,,	,,	16	Banjoemas.
10	5	2	1	1	3	7	4	2	3	3	2	25	18	,,	,,	,,	,,	,,	,,	3	,,	7	,,	2	,,	12	,,	,,	,,	55	Kedoe.
5	3	,,	2	1	1	3	4	8	6	6	2	23	18	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	3	,,	1	,,	4	,,	,,	,,	45	Djokjakarta.
5	5	3	,,	4	1	2	2	8	4	7	5	29	17	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	2	,,	3	,,	,,	,,	49	Soerakarta.
6	2	2	1	1	1	3	1	3	1	2	1	17	7	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	2	,,	1	,,	4	,,	,,	,,	28	Madioen.
5	2	1	3	,,	,,	2	1	7	1	2	5	17	12	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	1	3	,,	,,	4	5	5	,,	,,	39	Kediri.
8	3	1	,,	1	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	10	4	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	1	,,	,,	,,	,,	1	1	,,	,,	16	Madoera.
204	169	42	26	27	32	97	95	127	80	78	75	575	477	,,	,,	,,	,,	7	4	109	13	96	4	57	9	269	30	10	2	1363	
171	174	35	37	23	20	105	81	127	64	79	104	540	480	1	,,	1	2	3	1	67	9	83	7	51	7	206	26	3	2	1257	

Geboortejaar.	Aantal in 1905 op Java en Madoera			
	erkende, vóór gemeld jaar geboren kinderen.		*gewettigde*, vóór gemeld jaar geboren kinderen.	
	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.
1898	21	14	2	3
1899	20	24	4	6
1900	17	27	10	9
1901	26	21	7	8
1902	35	28	12	9
1903	63	36	10	7
1904	116	85	18	12
	364	296	98	92

c) Van deze huwelijken was er één in 1902 en waren de overige in 1904 gesloten.

d) Van dezen persoon waren de geboorteplaats en ouderdom onbekend.

e) Van deze 2 personen was de ouderdom onbekend.

f) Van één dezer was de ouderdom onbekend; van de twee anderen de ouderdom en de geboorteplaats.

g) Van één dezer was de geboorteplaats onbekend; van de 3 anderen de geboorteplaats en de ouderdom.

X. Statistiek der gedurende 1905 in de registers van den burgerlijken stand *a*) in Nederlandsch-Indië ge

GEWESTEN.	Aantal *wettige* geborenen.				Aantal *onwettige* geborenen.				Aantal *erkende* kinderen.				Aantal *gewettigde* kinderen.				Huwelijken.				In 1905 ingeschreven echtscheidingen waarvan de vonnissen dagteekenden	
			Levenloos aangegevenen.				Levenloos aangegevenen.		In 1905 geboren.		in vorige jaren geboren.		In 1905 geboren.		in vorige jaren geboren.		Huwelijken waarbij man en vrouw beiden tot de Europeesche of met deze gelijkgestelde bevolking behoorden.	Gemengde huwelijken (tusschen Europeanen of met dezen gelijkgestelden en inlanders of met dezen gelijkgestelden).	Huwelijken buitenslands gesloten.			
	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.			in 1905.	in vorige jaren.	van 1905.	van vorige jaren.
Buitenbezittingen.																						
Sumatra's Westkust: Padangsche Benedenlanden. .	33	35	2	1	1	1	,,	,,	4	2	5	7	1	,,	7	13	17	7	,,	,,	2	,,
Sumatra's Westkust: Padangsche Bovenlanden. . . .	21	27	1	,,	1	1	,,	,,	5	4	8	11	1	1	5	6	11	1	,,	,,	1	,,
Tapanoeli	15	15	,,	,,	1	2	,,	,,	2	2	1	2	,,	,,	,,	,,	7	,,	,,	,,	,,	,,
Benkoelen	2	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,
Lampongsche distr. . .	,,	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Palembang	15	21	1	1	,,	4	,,	,,	2	1	2	5	,,	,,	,,	,,	7	,,	1	,,	,,	,,
Oostkust van Sumatra.	36	39	1	1	6	7	,,	,,	2	3	12	8	1	1	4	3	8	5	8	7	,,	1
Atjèh en onderhoorigh.	24	28	1	1	1	5	,,	,,	19	12	12	13	6	,,	,,	2	7	6	2	2	,,	,,
Riouw ,, ,, .	4	4	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,
Banka	1	8	,,	1	1	2	,,	,,	1	2	3	,,	,,	,,	,,	,,	2	,,	,,	,,	,,	,,
Billiton.	2	,,	,,	,,	2	,,	,,	,,	2	1	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Westerafdeeling van Borneo.	17	19	1	,,	,,	2	,,	,,	10	4	1	3	,,	,,	,,	,,	5	,,	,,	1	,,	,,
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. . . .	8	5	,,	,,	2	1	,,	,,	2	2	,,	,,	,,	,,	,,	1	1	1	,,	,,	1	1
Celebes en onderh. . . .	21	22	1	1	2	1	,,	1	15	7	,,	,,	,,	,,	,,	,,	8	2	,,	,,	2	,,
Menado: Minahasa, enz. .	30	28	3	2	3	3	,,	,,	2	2	5	,,	,,	,,	,,	,,	2	2	,,	,,	1	,,
Menado: Gorontalo	4	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	,,	,,	,,	,,
Amboina.	13	12	,,	,,	4	1	,,	,,	3	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	4	,,	1	,,	,,
Ternate en onderhor. .	3	8	,,	1	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	5	4	,,	,,	,,	,,
Timor ,, ,, . .	4	1	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	1	,,	,,	,,	,,
Bali en Lombok.	,,	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Zuid-Nieuw-Guinea . . .	1	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Totalen voor de buitenbezittingen. . . .	254	284	12	9	25	31	,,	1	74	44	*h*)49	*h*)53	10	2	*h*)16	*h*)25	83	36	11	11	7	2
	559				57				220				53				141				9	
Over 1904 waren de cijfers.	329	297	6	6	20	14	,,	2	47	55	52	51	4	7	22	31	94	59	15	4	6	,,
	638				36				205				64				172				6	

h) Naar gelang van het geboortejaar waren de hierbedoelde erkende of gewettigde kinderen te verdeelen als volgt:

GEBOORTEJAAR.	Aantal in 1905 in de buitenbezittingen			
	erkende, vóór gemeld jaar geboren kinderen.		*gewettigde*, vóór gemeld jaar geboren kinderen.	
	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.
1883	,,	1	,,	1
1884	,,	1	,,	1
1886	,,	,,	1	,,
1888	,,	2	,,	1
1889	,,	1	,,	,,
1890	2	,,	,,	,,

GEBOORTEJAAR.	Aantal in 1905 in de buitenbezittingen			
	erkende, vóór gemeld jaar geboren kinderen.		*gewettigde*, vóór gemeld jaar geboren kinderen.	
	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.
1891	,,	1	1	1
1892	1	1	,,	,,
1893	,,	,,	,,	1
1894	,,	1	,,	1
1895	,,	1	,,	2
1896	1	,,	2	1
1897	2	2	1	1
1898	2	3	1	1

gedane inschrijvingen van geboorten, huwelijken, echtscheidingen en sterfgevallen.

Sterfgevallen.																															
In Indië geborenen, die den leeftijd bereikten van														Buiten Indië geborenen, die den leeftijd bereikten van														Bovendien werd ingeschr. het navolg. aant. overl. niet in de voorg. kolommen gespecificeerd, omdat nopens afkomst of leeftijd geen voldoende gegevens bekend waren.		Totaal der ingeschreven sterfgevallen.	Gewesten.
nog geen 2 jaar.		2—10 jaar.		10—20 jaar.		20—40 jaar.		40—60 jaar.		60 jaar en daar boven.		Te zamen.		nog geen 2 jaar.		2—10 jaar.		10—20 jaar.		20—40 jaar.		40—60 jaar.		60 jaar en daar boven.		Te zamen.					
M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		
4	5	1	1	1	1	3	,,	5	1	2	1	16	9	,,	,,	,,	,,	1	,,	8	,,	3	,,	1	,,	13	,,	d)1	,,	39	Sumatra's Westkust
2	3	1	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	1	2	5	5	,,	,,	,,	,,	1	,,	3	,,	2	,,	,,	,,	6	,,	,,	,,	16	
,,	1	2	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	2	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	,,	1	,,	,,	,,	3	,,	,,	,,	8	Tanapoeli.
1	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	1	,,	,,	3	Benkoelen.
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	Lampongsche distr.
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	6	,,	2	,,	,,	,,	8	1	,,	,,	10	Palembang.
5	6	1	,,	2	,,	1	,,	2	1	,,	,,	11	7	,,	,,	1	,,	,,	,,	10	4	3	1	,,	,,	14	5	,,	,,	37	Oostk. van Sumatra.
9	4	,,	,,	,,	,,	6	,,	1	,,	,,	,,	16	4	,,	,,	,,	,,	,,	,,	45	,,	8	,,	,,	,,	53	,,	e)2	,,	75	Atjèh en onderhoor.
,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	Riouw ,, ,,
3	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	3	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	4	Banka.
,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	Billiton.
3	4	,,	,,	,,	1	,,	1	2	,,	2	1	7	7	,,	,,	,,	,,	,,	,,	12	,,	1	,,	1	,,	14	,,	,,	,,	28	Westerafdeeling van Borneo.
2	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	4	Zuider- en Oosterafd. van Borneo.
9	6	7	1	3	1	2	2	,,	3	1	2	22	15	,,	,,	,,	,,	,,	,,	15	,,	2	1	,,	,,	17	1	,,	,,	55	Celebes en onderh.
4	4	1	,,	3	,,	2	1	,,	2	2	2	12	9	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	,,	1	1	1	,,	4	1	,,	,,	26	Menado.
1	2	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	1	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	5	
4	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	4	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	5	,,	2	,,	,,	,,	7	,,	,,	,,	14	Amboina.
1	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	1	1	4	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	,,	,,	1	,,	,,	2	1	,,	,,	8	Ternate en onderh.
1	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	1	2	2	5	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	7	Timor ,, ,,
,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	Bali en Lombok.
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	Zuid-Nieuw-Guinea.
49	45	15	3	9	4	14	5	12	9	9	13	108	79	,,	1	1	,,	2	,,	112	4	25	5	3	,,	143	10	3	,,	343	
50	42	20	17	3	9	41	24	22	14	17	13	153	119	1	2	1	..	2	3	121	10	16	2	3	,,	144	17	4	3	440	

Geboortejaar.	Aantal in 1905 in de buitenbezittingen.			
	erkende, vóór gemeld jaar geboren kinderen.		*gewettigde*, vóór gemeld jaar geboren kinderen.	
	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.
1899	1	2	3	,,
1900	4	2	..	4
1901	3	,,	1	,,
1902	7	6	1	2
1903	5	6	1	4
1904	21	23	4	4
	49	53	16	25

Bijlage F.

(Zie hoofdstuk J, van het verslag.)

TABELLARISCHE OPGAVEN

betreffende eenige onderwerpen in betrekking staande tot het departement van binnenlandsch bestuur, meerendeels over 1906.

I. Distributie der controleurs en adspirant-controleurs.

II. Overzicht betreffende samenvoeging en splitsing van desa's op Java en Madoera.

III. Overzicht van de verleende vergunningen tot het werven in Nederlandsch-Indië van inlanders voor het verrichten van diensten buiten Nederlandsch-Indië, uitgenomen Suriname.

IV. Opgaven betreffende de geregistreerde contract-koelies.

V. Numerieke opgaven betreffende de voornaamste verrichtingen van het kadaster-personeel.

VI. Opgaaf van in werking getreden nieuwe aannemingscontracten voor vervoer van gouvernements-producten, landsgoederen, enz., onder het beheer van het departement van binnenlandsch bestuur.

F

I. Overzicht betreffende de tewerkstelling op ult. 1906 van de controleurs en adspirant-controleurs bij het binnenlandsch bestuur op en buiten Java en Madoera.

JAVA EN MADOERA.			BUITENBEZITTINGEN.		
GEWESTEN.	Aantal in dienst zijnde		GEWESTEN.	Aantal in dienst zijnde	
	controleurs.	adspirant-controleurs.		controleurs.	adspirant-controleurs.
Distributie van het organiek toegestaan controleerend personeel. a)					
Bantam	4	2	Sumatra's Westkust	19	5
Batavia	3	1	Tapanoeli	11	„
Preanger-Regentschappen	13	4	Benkoelen	8	3
Cheribon	7	1	Lampongsche districten	6	2
Pekalongan	10	2	Palembang	15	3
Semarang	13	1	Oostkust van Sumatra	11	3
Rembang	6	1	Atjèh en onderhoorigheden	b) 6	c) 2
Soerabaja	12	4	Riouw en onderhoorigheden	4	2
Pasoeroean	14	5	Westerafdeeling van Borneo	12	„
Besoeki	6	1	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	15	2
Banjoemas	3	4	Celebes en onderhoorigheden	9	3
Kedoe	7	5	Menado	9	6
Soerakarta	1	„	Amboina	3	„
Madioen	5	3	Ternate en onderhoorigheden	1	„
Kediri	7	2	Timor en onderhoorigheden	1	„
Madoera	7	„	Zuid-Nieuw-Guinea	1	„
			Bali en Lombok	7	1
Op ult. 1906 in dienst (overeenkomende met de normale formatie)	118	36	Op ult. 1906 in dienst (overeenkomende met de normale formatie)	138	32
Tijdelijk (boven de formatie) toegestaan controleerend personeel.					
Werkzaam bij de inspectie voor de landelijke inkomsten en verplichte diensten	d) 4	„	Ter beschikking van den directeur van binnenlandsch bestuur	1	„
Toegevoegd aan den resident van Djokjakarta, voornamelijk voor de opiumregie	1	„	Id. van den directeur van justitie	1	„
Toegevoegd aan den inspecteur van het inlandsch credietwezen	1	„	Id. van den regeeringscommissaris voor de decentralisatie	1	„
Toegevoegd aan den voorzitter der welvaartcommissie	1	„	Toegevoegd aan den resident van Tapanoeli, ten behoeve van de aanrakingen met hoofden en bevolking van het eiland Nias buiten het zoogenaamd rapatgebied	1	„
Toegevoegd aan den hoofdinspecteur der opiumregie	1	„	Werkzaam gesteld in de residentie Djambi	8	1
Werkzaam als tijdelijk waarnemend adjunct-inspecteur der opiumregie	1	„	Id. in de residentie Oostkust van Sumatra	f) 2	„
Werkzaam gesteld in het belang der inlandsche kunstnijverheid	1	„	Belast met de waarneming der betrekking van administrateur bij de tinmijnen op Banka	1	„
Werkzaam gesteld in de residentie Batavia voor de contrôle-afdeeling Poerwakarta	e) 1	„	Werkzaam gesteld in de res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	g) 4	„
Id. in de residentie Batavia voor de afdeelingen Krawang en Meester-Cornelis	„	2	Id. in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden	h) 4	„
Id. in de residentie Batavia voor de afdeeling Stad en Voorsteden van Batavia	1	„	Id. in de residentie Menado	i) 2	„
Werkzaam gesteld in de residentie Semarang	„	3	Id. in de residentie Amboina voor het bestuur der onderafdeeling Aroe-eilanden	1	„
Toegevoegd aan den resident van Besoeki in het belang van de tabakscultuur	1	„	Id. in de residentie Ternate en onderhoorigheden voor de afd. Halmahera	j) 1	„
			Id. in de residentie Timor en onderhoorigheden voor het bestuur der afd. Larantoeka en onderhoorigheden	1	„
			Werkzaam gesteld in de residentie Bali en Lombok	3	1
Totaal	13	5	Totaal	31	2

TOELICHTINGEN.

a) Voor de gedurende 1906 in werking getreden wijzigingen in de formatie van het hierbedoelde personeel zie Ind. St. 1906 nos. 377, 381, 438 en 466.

b) Drie van deze controleurs zijn vervangen der officieren met den titel van civiel gezaghebber.

c) Deze betrekkingen zijn onvervuld gelaten.

d) Bovendien is bij de inspectie voor de landelijke inkomsten en verplichte diensten nog een ambtenaar werkzaam gesteld met den rang en titel van controleur bij het binnenlandsch bestuur op Java en Madoera.

e) Hiertegenover is onvervuld gelaten de voor dit gewest organiek toegestane betrekking van adspirant-controleur bij het binnenlandsch bestuur op Java en Madoera.

f) Eén voor de Rokan-streken en één voor het toezicht op de panglongs te Tebingtinggi.

g) Respectievelijk voor de onderafdeeling Boven-Mahakam, voor de onderafdeeling Koealakapoeas, voor de onderafdeeling Koetei en voor de afdeeling Bandjermasin en Ommelanden.

h) Eén ten behoeve van het inlandsch bureau te Makasser, één voor het toezicht op de kadastrale opname en kaarteering der ornamentsbezittingen van den gewezen vorst van Boni, één voor de politieke aanrakingen met de inlandsche zelfbesturen der Mandarsche landschappen en één voor Sawito.

i) Eén ten behoeve van de landschappen, gelegen tusschen de Minahasa en de afdeeling Gorontalo, speciaal voor Bolaang Mongondou, en één voor het bestuur der onderafdeeling Soemalata, tegen intrekking van de betrekking van adspirant-controleur, toegevoegd aan den controleur van Limboto.

j) Hiertegenover staat, dat twee controleursbetrekkingen elders in de residentie Ternate en onderhoorigheden onvervuld zijn gelaten.

II. Overzicht over 1906 betreffende samenvoeging en splitsing van desa's op Java en Madoera.

GEWESTEN.	Aantal gevallen waarin in 1906 is overgegaan tot		GEWESTEN.	Aantal gevallen waarin in 1906 is overgegaan tot	
	samenvoeging van desa's.	splitsing van desa's.		samenvoeging van desa's.	splitsing van desa's.
Bantam	*a*) 47	„	Pasoeroean	*f*) 45	2
Batavia	„	„	Besoeki	„	7
Preanger-Regentschappen	7	1	Banjoemas	„	„
Cheribon	„	*b*) 1	Kedoe	„	„
Pekalongan	*c*) 65	„	Madioen	1	4
Semarang	10	„	Kediri	*g*) 4	4
Rembang	*d*) 51	„	Madoera	1	1
Soerabaja	*e*) 51	„			

a) Hiervan in 42 gevallen eerst bij het ontstaan van vacatures in het ambt van desa-hoofd.

b) Dit geval betreft de vereeniging van eenige gehuchten tot één desa.

c) In één dezer gevallen is door den directeur van binnenlandsch bestuur eene beslissing genomen. Voorts is van eene te groot geworden desa een deel afgescheiden en gevoegd bij eene kleinere desa.

d) Bovendien is een gehucht van eene desa afgescheiden en vereenigd met eene andere desa.

e) In 7 dezer gevallen is door den directeur van binnenlandsch bestuur eene beslissing genomen.

f) In één dezer gevallen is door den directeur van binnenlandsch bestuur eene beslissing genomen. Bij Ind. St. 1906 n°. 394 zijn gedeelten van eenige desa's gevoegd bij het gebied der aangrenzende residentie Besoeki.

g) Voorts is, met het oog op den nieuwen landrente-aanslag, aan het bestaan van enclaves in vele desa's een eind gemaakt, echter zonder wijziging van het aantal desa's.

F

[1]) IV. **Statistische opgaven betreffende de in de jaren 1904, 1905 en 1906 in die gewesten der**

GEWESTEN.	GEREGISTREERDE														
	1904.														
	Inlanders uit het betrokken gewest.	Javanen.	Soedaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Maleiers.	Bandjareezen.	Niassers.	Timoreezen.	Boegineezen.	Klingaleezen.	Bengaleezen.	Ceyloneezen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.
Sumatra's Westkust	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	1054
Tapanoeli	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Benkoelen	„	888		„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	769	„	1657
Lampongsche districten	„	352	220	17	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	589
Palembang	„	812	„	„	„	„	„	„	„	„	„	67	„	485	„	1364
Djambi	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Oostkust van Sumatra	„	22228	347	„	408	„	351	„	„	1	1536	„	„	44177	„	69048
Atjèh en onderhoorigheden	„	430	56	1	„	16	2	27	1	„	„	1	3	1336	13	[a])1886
Riouw en onderhoorigheden	„	291	120	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1925	„	2336
Billiton	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	2570
Westerafdeeling van Borneo	„	84	„	55	„	25	„	„	„	„	„	„	„	14	„	178
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	1907
Celebes en onderhoorigheden	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Menado	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	1146
Ternate en onderhoorigheden	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	81
Amboina	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	[a])414
Totalen																[a])84230

[1]) Voor tabel III zie blz. 8.

a) Verbeterde opgave.

buitenbezittingen, waar koelie-ordonnantiën van kracht zijn, geregistreerde contract-koelies.

CONTRACT-KOELIES IN

	1905.																1906.															
Totaal.	Inlanders uit het betrokken gewest.	Javanen.	Soedaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Maleiers.	Bandjareezen.	Niassers.	Amboineezen.	Boegineezen.	Klingaleezen.	Bengaleezen.	Boetoneezen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.	Inlanders uit het betrokken gewest.	Javanen.	Soedaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Maleiers.	Bandjareezen.	Niassers.	Amboineezen.	Boegineezen.	Klingaleezen.	Bengaleezen.	Boetoneezen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.
1054	„	133	65	„	„	„	„	72	„	„	„	„	„	„	„	270	„	223	45	„	„	„	„	106	„	„	„	„	„	„	„	374
†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	„	2	27	„	„	„	„	53	„	„	„	„	„	„	„	82
1657	„	1072	335	„	„	„	„	„	11	„	„	„	„	784	„	2202	„	712	289	„	„	„	„	„	1	„	„	„	„	452	„	1454
589	„	239	327	15	„	„	„	„	„	„	„	„	„	15		596	„	368	217	12	„	„	„	„	„	„	„	„	„	14		611
1364	„	443	386	2	„	2	„	„	„	3	„	57	„	191	„	1084	„	367	64	„	„	„	„	„	„	„	„	31	„	120	„	582
†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	„	33	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	33
0048	182	20617	3896	119	366	89	394	„	„	„	1422	18	„	46472	5	73580	65	23500	2217	59	279	5	326	„	„	4	1455	„	„	43969	3	71882
1886	1	451	74	„	„	18	2	„	„	„	1	„	„	1256	3	1806	„	234	9	„	„	3	„	„	„	„	„	5	„	607	„	858
2336	„	63	600	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2344	„	3007	„	751	511	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1541	„	2803
2570	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1773	„	1773	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1964	„	1964
178	„	41	33	137	„	„	76	„	„	„	„	„	„	85	„	372	„	30	214	7	„	„	161	„	„	„	„	„	„	117	„	529
907	1	1265	„	8	„	8	1	„	„	17	177	5	„	979	3	2464	„	1668	47	7	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1070	42	2834
†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
146	155	471	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1040	„	1666	85	622	379	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	623	„	1709
81	35	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	35	135	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	135
414	„	260	91	2	„	„	„	„	„	„	„	„	159	„	„	512	„	687	217	12	„	„	„	„	„	„	„	„	259	„	„	1175
230																89367																87025

Gewesten waar kadastrale opnemingen plaats hadden of waar het kadaster is in gebruik gesteld.	Aantal bouws (en perceelen) gedurende 1906 opgemeten.							
	Eigendomskadaster.		Landrente-metingen.				Woeste gronden en particuliere landerijen.	
			In loco herzien van het vroeger gemetene.		Nieuwe metingen.			
	Bouws.	Perceelen.	Bouws.	Perceelen.	Bouws.	Perceelen.	Bouws.	Perceelen.
JAVA EN MADOERA.								
Bantam	„	„	„	„	„	„	227	2
Batavia	„	„	„	„	„	„	„	„
Preanger-Regentschappen	„	„	„	„	„	„	16 351	95
Cheribon	„	„	„	„	„	„	1 522	15
Pekalongan	„	„	a) 8 609	1 060	„	„	37	4
Semarang	„	„	„	„	„	„	13	3
Rembang	„	„	„	„	„	„	„	„
Soerabaja	„	„	„	„	„	„	1 535	3
Pasoeroean	„	„	„	„	„	„	905	13
Besoeki	„	„	„	„	„	„	1 884	15
Banjoemas	„	„	„	„	„	„	1 309	4
Kedoe	„	„	b) 7 035	2 655	„	„	48	4
Djokjakarta	„	„	„	„	„	„	„	„
Soerakarta	„	„	„	„	„	„	„	„
Madioen	„	„	„	„	„	„	„	„
Kediri	„	„	„	„	„	„	1 099	10
Madoera	„	„	„	„	„	„	„	„
Totalen voor Java en Madoera	„	„	15 644	3 715	„	„	24 930	168
BUITENBEZITTINGEN.								
Sumatra's Westkust	„	„	„	„	„	„	„	„
Riouw en onderhoorigheden	„	„	„	„	„	„	„	„
Celebes en onderhoorigheden	„	„	„	„	„	„	263	1
Ternate en onderhoorigheden	„	„	„	„	„	„	„	„
Menado	160	490	„	„	„	„	„	„
Billiton	444	366	„	„	„	„	„	„
Bandjermasin	1 100	1 266	„	„	„	„	„	„
Totalen voor de buitenbezittingen	1 704	2 122	„	„	„	„	263	1
Algemeene totalen	1 704	2 122	15 644	3 715	„	„	25 193	169

a) Omwerking van irrigatiekaarten. b) Omwerking van de kaarten der voormalige statistieke opneming.

van het kadaster in Nederlandsch-Indië over 1906.

Aantal bouws (en perceelen) waarvan het landrente-kadaster in 1906 geheel voltooid is.		Gedurende 1906						
		zijn afgegeven onderstaand aantal					is in onderstaand aantal gevallen inzage van plans of registers verstrekt.	is aan salaris ontvangen.
		meet-brieven.	landmeters-kennissen.	certificaten.	kopieën en extracten van			
Bouws.	Perceelen.				meet-brieven.	andere stukken.		
„	„	33	13	„	17	„	7	f 788,87
„	„	301	653	352	104	119	666	11 858,05
„	„	311	312	42	86	29	94	20 430,71⁵
„	„	136	257	21	28	2	28	3 215,55⁵
a) 22 090	3 462	181	168	25	29	4	36	1 784,50
„	„	312	424	58	81	18	90	5 696,—
„	„	101	79	30	14	„	10	828,—
„	„	310	622	48	46	42	473	9 368,85
27 613	1 677	165	205	44	54	18	108	4 353,16
„	„	188	135	15	19	10	30	1 893,50
„	„	72	54	4	14	3	91	1 287,73⁵
b) 7 430	2 780	74	97	2	28	„	12	1 017,—
„	„	23	35	3	4	3	6	509,—
„	„	51	54	5	24	„	2	727,—
„	„	33	33	10	12	„	5	285,50
42 255	2 968	153	144	22	29	31	28	2 673,50
„	„	11	33	2	„	„	„	190,50
99 388	10 887	2 455	3 318	683	589	279	1 686	f 66 907,43⁵
„	„	59	108	38	8	2	11	f 1 146,—
„	„	7	8	„	2	„	„	60,—
„	„	114	160	34	2	1	9	1681,81
„	„	5	12	3	„	1	„	111,—
„	„	153	118	35	25	„	14	1 386,—
„	„	269	13	„	„	„	„	1645,—
„	„	10	14	2	2	„	1	154,—
„	„	617	433	112	39	4	35	f 6 183,81
99 388	10 887	3 072	3 751	795	628	283	1 721	f 73 091,24⁵

III. OVERZICHT van de sedert 15 Mei 1906, met dispensatie van het daartegen bij Ind. St. 1887 n°. 8 uitgevaardigd verbod, verleende vergunningen tot het werven in Nederlandsch-Indië van inlanders voor het verrichten van diensten buiten Nederlandsch-Indië, uitgenomen de Nederlandsche kolonie Suriname.

Datum en nummer van het Gouv. Bt. waarbij de vergunning is verleend.	DE VERGUNNING IS VERLEEND AAN:	DE VERGUNNING IS VERLEEND TEN BEHOEVE VAN:	Plaats waar de onderneming is gelegen.	Aantal inlanders tot het werven waarvan de vergunning is verleend.
20 Juni 1906 n°. 34.	Soesman's Emigratie-, Vendu- en Commissiekantoor als gemachtigde van de Singkep Tinmaatschappij.	Concessieterrein der Singkep Tinmaatschappij.	Tahuatung (Siam).	100
24 Juni 1906 n°. 1.	Firma Aylesbury and Garland als eigenaresse der Sunkai Rubber Estate en als vertegenwoordigster van The Cicily Rubber Estates Company Limited, The Ratanui Rubber Syndicate en de firma Cook and Bailey, eigenaren respectievelijk der landbouwondernemingen Cicily Rubber Estate, Ratanui Rubber Estate en Trolloh Estate.	Sunkai Rubber Estate, Cicily Rubber Estate. Ratanui Rubber Estate en Trolloh Estate.	Perak.	1000
11 Juli 1906 n°. 34.	J. W. van de Stadt en A. D. Allan, directeuren van en als zoodanig handelende voor en namens The Ragalla Syndicate, eigenaar der Ragalla Estate.	Ragalla Estate.	Perak.	200
11 Juli 1906 n°. 35.	Th. R. Hubback.	Onderneming van Th. R. Hubback.	Jelebu.	300
11 Juli 1906 n°. 36.	E. D. Lane, administrateur der Sungei Salak Estate.	Sungei Salak Estate.	Negri Sembilan.	100
4 Sept. 1906 n°. 19.	G. M. Harding, administrateur der Waterhouse Estate.	Waterhouse Estate.	Pahang.	200
2 Sept. 1906 n°. 19.	L. Herment, eigenaar der Tanah Merah Klapper en Rubber Estate.	Tanah Merah Klapper en Rubber Estate.	Negri Sembilan.	10
24 Oct. 1906 n°. 28.	den administrateur der Jugra Land and Rubber Estates Limited.	Jugra Land and Rubber Estates Limited.	Selangor.	500
27 Oct. 1906 n°. 33.	P. J. Burgess, administrateur der aan de Malacca Rubber Plantations Limited toebehoorende Buhit Asahan Estate.	Buhit Asahan Estate.	Nederzetting Malakka.	1000
27 Nov. 1906 n°. 22.	R. W. Burgess, administrateur der onderneming van de Malaysia Rubber Company Limited.	Onderneming van de Malaysia Rubber Company Limited.	Perak.	500
28 Nov. 1906 n°. 35.	P. Hoffner, handelende voor en namens Loke Yew, eigenaar der rubber-ondernemingen Serendah Estate en Kalumpang Estate.	Rubber-onderneming Serendah Estate en Kalumpang Estate.	Selangor.	500
9 Dec. 1906 n°. 18.	den Consul-Generaal van Frankrijk te Batavia.	Landbouwondernemingen en ondernemingen van mijnbouw boven den grond.	Nieuw-Caledonië.	800
14 Dec. 1906 n°. 29.	J. C. Mac Coll, gemachtigde van de Manchester North Borneo Rubber Limited.	Ondernemingen van The Manchester North Borneo Rubber Limited.	Britsch Noord-Borneo.	500
15 Dec. 1906 n°. 56.	Dr. R. Schlechter.	Eene naar Duitsch Nieuw-Guinea te zenden wetenschappelijke expeditie, voor het verrichten van arbeid als opziener bij de bereiding van caoutchouc en getahpertja.	Duitsch Nieuw-Guinea.	5
23 Dec. 1906 n°. 3.	a. Th. R. Hubback. b. C. J. Ruxton, administrateur der Liang Tin Lands Limited.	Onderneming van Th. R. Hubback. Rubber-onderneming der Liang Tin Lands Limited.	Jelebu. Raub (Pahang).	500 750
7 Febr. 1907 n°. 30.	A. D. Machado, Superintendent van The Changkat Salak Syndicate Limited.	Onderneming van The Changkat Salak Syndicate Limited.	Perak.	200
8 Maart 1907 n°. 47.	Soesman's Emigratie-, Vendu- en Commissiekantoor als gemachtigde van F. E. Lease, administrateur van de Sapong Rubber and Tobacco Estates Limited.	Sapong Estate.	Britsch Noord-Borneo.	300
6 April 1907 n°. 37.	Soesman's Emigratie-, Vendu- en Commissiekantoor als gemachtigde van den administrateur van de New London Borneo Tobacco Company Limited.	Tabaksondernemingen der New London Borneo Tobacco Company Limited.	Britsch Noord-Borneo.	500
6 April 1907 n°. 38.	Soesman's Emigratie-, Vendu- en Commissiekantoor als gemachtigde van T. H. C. Arensma, hoofdadministrateur van de New Darval Bay (Borneo) Tobacco Plantations Limited.	Tabaksondernemingen der New Darval Bay (Borneo) Tobacco Plantations Limited.	Britsch Noord-Borneo.	1000
6 April 1907 n°. 39.	F. Zernichow, administrateur van de Jendarata Rubber Company Limited.	Te openen rubber-ondernemingen der Jendarata Rubber Company Limited.	Perak.	500

VI. Overzicht van de op 1 Januari 1907 in werking getreden aannemingscontracten voor het vervoer van gouvernements-producten, landsgoederen, enz., voor zooveel daarbij het departement van binnenlandsch bestuur betrokken is.

Volgnummer.	Gewesten waar het transport is uitbesteed en aard van het transport.	Duur der aanneming. Volgens het nieuwe contract.	Duur der aanneming. Volgens het afgeloopen contract.	Aannemingsprijzen. Maatstaf.	Aannemingsprijzen. Volgens het nieuwe contract.	Aannemingsprijzen. Volgens het afgeloopen contract.	Geraamde te vervoeren hoeveelheden per jaar.
				Java en Madoera. a)			
	Kediri.						
I.	Vervoer van gouvernements-koffie, gelden, materialen en andere goederen in de residentie Kediri en uit die residentie naar Soerabaja en omgekeerd, zoomede van verpakt zout uit de fabriek voor de zoutverpakking te Krampan (afd. Sampang, res. Madoera) of de daarbij behoorende, reeds bestaande of nader op te richten magazijnen naar de zoutpakhuizen te Kertosono, Ngandjoek, Paree, Kediri, Toeloengagoeng, Blitar en Wlingi en van deze pakhuizen, met uitzondering van die te Paree en Wlingi, naar de verschillende debietplaatsen en de residentie Kediri.	1907 en 1908 *b)*	1902 t/m 1906	voor koffie: per pikol en per paal;	*f* $0,00^{1}/_{100}$	*f* $0,00^{1}/_{100}$	580 pikol.
				voor verpakt zout: per pikol en per paal;	$0,00^{84}/_{100}$	*c)* $0,00^{63}/_{100}$	93600 pikol.
				voor gelden, materialen en andere goederen: per pikol en per paal;	*d)* 0,03	0,03	niet opgegeven.
	Besoeki.						
II.	Vervoer van gouvernements-koffie, zout, gelden, materialen en andere goederen in en door de residentie Besoeki.	1907 t/m 1911	1902 t/m 1906	voor koffie: per pikol en per paal;	$0,01^{1}/_{2}$	$0,01^{45}/_{100}$	3697 pikol.
				voor verpakt zout: per pikol en per paal;	0,06	$0,04^{1}/_{2}$	40944 pikol.
				voor gelden, materialen en andere goederen: per pikol en per paal;	*d)* 0,06	0,06	niet opgegeven.
				Buitenbezittingen.			
	Tapanoeli.						
III.	Vervoer van gouvernements-reizigers, paarden, muildieren, vee, gelden, steenkolen, materialen en andere goederen, tusschen Siboga en de reede aldaar en Pontjan Ketjil, zoomede tusschen de reede van Pontjan Ketjil en het eiland van dien naam.	1907 t/m 1911	*e)*	Van Siboga naar de reede aldaar en omgekeerd. Voor personen, paarden, muildieren, vee, materialen en andere goederen: per kojangruimte;	7,—	2,—	226 kojang.
				voor geld, ongemunt goud en zilver en kostbaarheden: per 50 K.G.;	0,03	0,03	1850 K.G.
				voor steenkolen: per ton van 1000 K.G.;	$0,00^{5}$	0,01	1 ton.
				voor buskruit, scherpe infanteriepatronen of andere munitie: per 25 K.G.;	0,10	0,16	320 K.G.
				Van Siboga naar Pontjan Ketjil en omgekeerd. Voor personen, paarden, muildieren, vee, materialen en andere goederen: per kojangruimte;	$0,00^{5}$	$0,00^{5}$	1 kojang.
				voor steenkolen: per ton van 1000 K.G.;	$0,00^{5}$	$0,00^{5}$	1 ton.
				Van Pontjan Ketjil naar de reede aldaar en omgekeerd. Voor personen, paarden, muildieren, vee, materialen en andere goederen: per kojangruimte;	$0,00^{5}$	0,01	1 kojang.
				voor steenkolen: per ton van 1000 K.G.;	1,20	1,47	20 ton.

a) Bij de aannemingen is o. m. uitdrukkelijk uitgesloten het vervoer van gelden, materialen en andere goederen, bestemd voor of afkomstig van den dienst der staatsspoorwegen.

b) Het transport is slechts voor den tijd van 2 jaren aanbesteed, aangezien het voornemen bestaat om het vervoer van zout voor Oost- en Midden-Java, voor zoover mogelijk, met het materieel van de Madoera-Stoomtram-maatschappij van Madoera naar Soerabaja en van daar per staatsspoor, in eigen beheer te nemen.

c) In het afgeloopen contract was ook begrepen het vervoer van los zout, waarvoor de aannemingsprijs per pikol en per paal *f* $0,00^{74}/_{100}$ bedroeg.

d) Deze vrachtprijs was reeds bij de voorwaarden van aanbesteding bepaald.

e) Voor het afgeloopen tijdvak 1902/1906 aanbesteed ten behoeve van de departementen van oorlog en der marine.

Bijlage G.

(Zie hoofdstuk J, afd. I, § 6, van het verslag.)

STAND der proeven tot koloniseering van het gewest Lampongsche districten met van Java afkomstige inlandsche huisgezinnen op ult. Maart 1907.

Historisch overzicht. Bij Gouvernementsbesluit dd. 30 September 1902 n°. 17 werd den assistent-resident van Soekaboemi H. G. HEYTING opgedragen: „............na grondige bestudeering van het vraagstuk der emigratie van Javaansche gezinnen naar de buitenbezittingen, overeenkomstig de door den directeur van binnenlandsch bestuur te verstrekken aanwijzingen, plaatselijke onderzoekingen in te stellen en voorstellen in te dienen, ten einde een begin van uitvoering te geven aan het denkbeeld tot kolonisatie met Javaansche gezinnen der daarvoor het meest in aanmerking komende gewesten der buitenbezittingen, enz. ....".

Als gevolg van deze opdracht, nader toegelicht door eene missive van den directeur van binnenlandsch bestuur dd. 4 Juni 1903 n°. 3503, kwam een tweede Gouvernementsbesluit tot stand dd. 3 Juli 1903 n°. 14, waarbij bovengenoemde assistent-resident gemachtigd werd, zich naar het eiland Sumatra te begeven tot het uitkiezen van terreinen, geschikt voor het nemen van een proef tot kolonisatie van die streken met Javaansche gezinnen uit de residentie Kedoe. Bepaaldelijk werd genoemd de residentie Kedoe, omdat in die dagen het ontlasten van deze residentie van hare overbevolking een brandend vraagstuk was geworden.

De heer HEYTING begaf zich 18 Juli 1903 naar Palembang, reisde verder dwars door deze residentie, via Moearo Enim, Lahat, Bandar, Talangpadang, Kepahiang naar Benkoelen, vervolgens over zee naar Padang, ten einde, via Fort de Kock, Loeboeksikaping te bezoeken. Na ook te Sawahloento geweest te zijn, ging ZEd. naar Priaman, Loeboekbasoeng en de hoogvlakte Boekit Taban, waarop, na terugkomst te Padang, via Benkoelen de reis werd voortgezet naar Telokbetong (Lampongsche districten). In dit gewest werden eveneens eenige terreinen opgenomen. Op 20 October d.a.v. was de heer HEYTING te Batavia terug. Gedurende deze reis werd ZEd. vergezeld door twee onderdistrictshoofden en zes desalieden, allen uit de residentie Kedoe.

Voordat de heer HEYTING een rapport over bovenvermelde reis had uitgebracht, werd hij bij missive van den directeur van binnenlandsch bestuur dd. 4 December 1903 n°. 287/A geheim, uitgenoodigd om, naar aanleiding van eene missive van den Eersten Gouvernements-Secretaris dd. 3 December 1903 n°. 469 geheim, „.........een meer belijnd plan betreffende de wijze van besteding van een renteloos voorschot voor uitgaven in het belang van de emigratie van Javanen, tot een gezamenlijk globaal bedrag van f 4 000 000" in te dienen.

Bij brief dd. 27 December 1903 geheim, bood meergenoemde ambtenaar aan den directeur van binnenlandsch bestuur een „schema van een emigratie-plan tot afleiding van Java's overbevolking, tevens dienende tot meerdere ontwikkeling van het eiland Sumatra, met raming der kosten".

Bovengenoemd schema geeft de denkbeelden weer van den assistent-resident HEYTING, hoe de emigratie zal behooren ingericht te worden, ten einde in een tijdsverloop van tien jaren de residentie Kedoe van hare overbevolking te ontlasten en, door in daarvoor geschikte streken vaste emigratie-kernen — gedeeltelijk met algeheele, gedeeltelijk met beperkte staatshulp — te scheppen, spontane emigranten-stroomen naar die kernen te leiden, waardoor het tweeledig doel, nl. Kedoe ontlasten en de buitenbezittingen bevolken, bereikt zou kunnen worden.

De overbrenging der emigranten-gezinnen zou geschieden in groepen van 500 gezinnen met 2 desa-hoofden en 28 desa-bestuurders, terwijl nakomende gezinnen, nl. zij, die beperkte staatshulp zouden genieten, bij groepen van 100 in het eerste jaar, en 200 in het tweede jaar der stichting aan de bestaande nederzettingen zouden toegevoegd worden.

De kosten eener dergelijke emigratie op groote schaal zouden, volgens eene bij het schema gevoegde raming, ongeveer f 7 millioen bedragen, waarvoor in die tien jaren 22 940 gezinnen konden verhuizen.

Na aanbieding van bovenbesproken schema, ontving de samensteller dd. 14 Januari 1904 de mondelinge opdracht het z.g.n. tienjarig schema te condenseeren in een vijfjarig schema.

Bij brief dd. 25 Januari 1904 werd een bovenbedoeld schema ingediend.

Het verschil tusschen het eerste en het tweede emigratie-plan bestaat slechts daarin, dat volgens het tweede in drie, vier streken tegelijk emigratie-kernen zouden gevormd worden, doch in plaats van het bovenvermeld aantal, zouden — door de inkrimping van den tijd van uitvoering — slechts 6930 gezinnen kunnen emigreeren, terwijl daarentegen het toezichthoudend personeel eene aanmerkelijke uitbreiding diende te ondergaan, omdat naar meerdere terreinen tegelijk moest worden geëmigreerd.

Volgens het laatste plan zouden de kosten f 6½ millioen bedragen.

„Dat het vijfjarig schema zooveel kostbaarder is dan het andere schema, is in hoofdzaak te verklaren uit het feit, dat de emigratie naar de gewesten Benkoelen en Palembang zooveel goedkooper is, indien die ondernomen wordt tegelijk met den voorgestelden aanleg van de trambaan in die gewesten.", schrijft de heer HEYTING in de toelichting van het vijfjarig schema.

Dd. 13 Mei 1904 verscheen wederom een Gouvernementsbesluit n°. 25, waarbij, ten vervolge van het Gouvernementsbesluit dd. 3 Juli 1903 n°. 14, de heer HEYTING gemachtigd werd terreinen te gaan uitkiezen in de afdeeling Banjoewangi (residentie Besoeki) en in de residentie Lampongsche districten, geschikt voor het nemen van een proef tot kolonisatie van die streken met Javaansche gezinnen uit de residentie Kedoe.

Voorbereidingen tot eene kolonisatieproef in het Banjoewangische getroffen, werden op bevel van hooger hand gestaakt, waarop een Gouvernementsbesluit dd. 21 Maart 1905 n°. 11 uitgevaardigd werd, waarin de directeur van binnenlandsch bestuur gemachtigd werd: „.............. ten behoeve van de nadere voorbereiding van eene proef tot kolonisatie van terreinen in de residentie Lampongsche districten met Javaansche gezinnen uit de residentie Kedoe, tijdelijk ter beschikking van den met de leiding dier proef belasten assistent-resident à la suite H. G. HEYTING te stellen een onderdistrictshoofd, enz. ....", terwijl tevens de directeur van de burgerlijke openbare werken uitgenoodigd werd: „............ zijne medewerking te verleenen tot de aanwijzing van twee mantri's van den irrigatie-dienst, ten einde .... het noodige te verrichten tot voorbereiding van den aanleg van bevloeiingswerken door de belanghebbende bevolking".

En hiermede werd de eerste schrede gedaan op het gebied der daadwerkelijke kolonisatie der buitenbezittingen.

Vergezeld door een onderdistrictshoofd, twee mantri's van den irrigatiedienst en meetkoelies, verscheen de leider der te nemen proef op 12 Mei 1905 te Gedong Tataän, om een aanvang te maken met het door de Regeering bevolen werk op een terrein, dat in 1904 uitgezocht en bij proces-verbaal, na onderzoek door de betrokken autoriteiten, in overleg met de inheemsche bevolking was bestemd ten behoeve van immigreerende Javanen.

Nadat voldoende boschterrein was ontgonnen en een paar loodsen waren opgericht ter huisvesting van de eerste immigranten, terwijl de beide mantri's het te ontginnen terrein voor de eerste nederzetting in kaart hadden gebracht, kwam, na een desbetreffend voorstel van den leider, een Gouvernementsbesluit dd. 19 October 1905 n°. 46 tot stand, waarbij de leider der kolonisatie-proef gemachtigd werd ten hoogste 155 Javaansche gezinnen uit de residentie Kedoe als kolonisten aan te werven voor de eerste nederzetting in de Lampongsche districten.

In datzelfde Gouvernementsbesluit was ook eene som uitgetrokken ter voorbereiding eener dergelijke kolonisatie-proef op een ander, in het jaar 1906 te ontginnen, terrein in de afdeeling Ommelanden van Telokbetong der residentie Lampongsche districten.

Toen ook de bovenbedoelde voorbereiding was getroffen, werd den leider opgedragen, ingevolge Gouvernementsbesluit dd. 7 Maart 1906 n°. 5, een 555-tal Javaansche gezinnen te werven, ten einde eene tweede nederzetting te stichten.

De machtiging om — volgens juistvermeld Gouvernementsbesluit — een derde terrein voor te bereiden ter koloniseering werd eenigen tijd daarna wederom ingetrokken.

Hierbij zij opgemerkt: sprak het Gouvernementsbesluit van 19 October 1905 n°. 46 van emigratie uitsluitend uit de residentie Kedoe, het volgende hierboven aangehaalde Gouvernementsbesluit was niet meer zoo exclusief. Ook uit andere residenties konden emigranten aangeworven worden.

Als slot van bovenstaand historisch overzicht van de wording der kolonisatie-proeven met Javaansche gezinnen in de Lampongsche districten dient vermeld, dat de huidige toestand is: op een complex van terreinen, gelegen tusschen paal 17 en paal 27, langs den rijksweg van Telokbetong naar Semangka — een uitgestrektheid beslaande van ongeveer 12 000 bouws — bevinden zich twee kolonies van Javaansche gezinnen in staat van wording, welke, als zij eenmaal geconsolideerd zullen zijn, nominaal 710 (155 + 555) gezinnen mogen bevatten.

Aangeteekend zij nog, dat bij Gouvernementsbesluit dd. 30 Juni 1906 n°. 1/T, ondergeteekende aan den leider der bovenbesproken kolonisatieproeven werd toegevoegd, terwijl — nadat de assistent-resident H. G. Heyting in November l.l. met verlof was gegaan — bij Gouvernementsbesluit dd. 18 December 1906 n°. 13 ondergeteekende belast werd met de dagelijksche leiding der meermalen genoemde in gang zijnde kolonisatie-proeven met van Java afkomstige inlandsche gezinnen in de residentie Lampongsche districten.

Kolonisatie-systeem. Het systeem, waarop de koloniseering der buitenbezittingen met Javaansche gezinnen, volgens de inzichten van den heer Heyting, moet berusten, verdient eene nadere beschouwing. In de „Toelichting en beschouwingen", gevoegd bij het bovenbesproken reisrapport dd. 20 December 1903, schrijft ZEd. o. m.:

„Een ieder, met Javaansche toestanden goed bekend, beseft, dat kolonisatie in het groot alleen dan kans heeft van slagen, wanneer aan de Javanen een stuk grond aangewezen wordt, waar zij, onder eigen hoofden en bestuursvormen, en met behoud van aloude zeden en gewoonten, zich rustig aan den landbouw, als hoofdmiddel van bestaan, kunnen wijden."

Wat dien landbouw betreft, vindt men verder:

„Op eenige conferenties met de plaatselijke Europeesche en inlandsche ambtenaren in het gewest Kedoe gehouden, bleek men eenstemmig van gevoelen, dat alleen daarheen eene kolonisatie van Javanen uit het voormalig gewest Bagelen zal slagen, waar gelegenheid is tot den aanleg van voldoende sawah."

En verder:

„Voorts is door mij op reis tijdig, herhaald en langdurig beraadslaagd met mijne inlandsche reisgenooten over deze beide hoofdkwesties, in nauw verband staande met de keuze der gronden:

1. moet men trachten uitgestrekte complexen te vinden, waar allengs groote desa's kunnen ontstaan, of verdient het de voorkeur te zoeken naar kleinere terreinen, verspreid tusschen de bestaande nederzettingen der Maleiers gelegen?

2. moeten de te kiezen terreinen gelegen zijn in de nabijheid van Maleische kampongs, of op grooten afstand daarvan?

Wij hebben, wat de eerste vraag betreft, toen de overtuiging verkregen, dat het de voorkeur verdient groote complexen te zoeken, waarop langzamerhand de vestiging van volkrijke gemeenten, liefst eenige aan elkander grenzend, kan worden verwacht, omdat alleen op die wijze de desa-bestuurders ruime inkomsten uit hunne apanage-velden kunnen trekken en daaruit de kracht putten tot het vervullen van hunne moeielijke functie in den vreemde; terwijl ook alsdan met eenigen grond verwacht kan worden, dat het eigenaardig Javaansch desa-verband ongeschonden zal blijven, wat weder noodzakelijk geacht wordt om te bereiken, dat de deugden der Javaansche landbouwers, die hem tot een rustig arbeidzaam en onderling behulpzaam element opvoeden, ook in den vreemde in eere blijven, zoodat, wanneer eenmaal solide Javaansche vestigingen ontstaan zijn en de Gouvernements financieele steun zich dan tot een minimum (b.v. de vrije overvoer, benevens eene geringe premie) laat beperken, de trek van nieuwe emigranten toch blijft aanhouden, omdat zij weten in die kolonies een voorloopig onderkomen en verder raad en steun te kunnen vinden bij landgenooten, die Javaan zijn gebleven.

Wat aangaat de tweede hierboven vermelde vraag, zijn wij tot de conclusie gekomen, dat zooveel mogelijk de Javaansche kolonies moeten gevestigd worden aan de grenzen der daarvoor te zoeken uitgestrekte complexen, dus niet al te ver verwijderd van de Maleische kampongs, wier bewoners dan de afnemers kunnen worden van het surplus aan rijst in de Javaansche desa aanwezig, zoowel als van de velerlei artikelen van consumptie, enz., die de Javaan of zijne vrouw pleegt te telen, te bereiden of aan de markt te brengen."

Aan de bovenaangehaalde drie cardinale eischen voor het welslagen eener kolonisatie met Javanen, is bij de proeven om en bij de Lampongsche kampong Gedong Tataän voldaan, hetgeen blijken zal uit de navolgende bijzonderheden.

Emigratie-terrein. Het complex terreinen, waarin de twee proef-nederzettingen van Javanen liggen, beslaat eene oppervlakte van ongeveer 12 000 bouws (zie hierboven). Het is allergunstigst gelegen voor sawah-bouw, daar het vanaf het zuiden naar de Sikampoeng-rivier langzaam glooiend afloopt, terwijl het doorsneden is met riviertjes, welke voor den sawah-bouw van onberekenbaar nut zullen blijken te zijn.

Thans wordt door de opnemingsbrigade van den topographischen dienst in de Lampongsche districten het gedeelte ten zuiden van den rijksweg naar Semangka — die dwars door het emigratieterrein gaat — opgenomen, terwijl gegronde hoop bestaat, dat weldra ook het gedeelte ten noorden van dien weg in kaart zal gebracht worden. Het behoeft zeker geen betoog, dat voor het vestigen van meerdere nederzettingen in het emigratie-terrein, een dergelijke opname het kolonisatiewerk ten zeerste zal vereenvoudigen.

De weg van Telokbetong af, via Gedong Tataän in de richting der Wai-Lima-streek, is, met uitzondering van vier paal — helaas, tusschen Telokbetong en Gedong Tataän, waardoor de opvoer van levensmiddelen, bouwmaterialen, enz. bijzonder groote vertraging ondervindt en daarbij zeer kostbaar wordt — op voldoende wijze verhard. Van af Gedong Tataän, in de richting van Semangka, is de weg onverhard, terwijl het gedeelte tusschen Gedong Tataän en de tweede Javaansche nederzetting bovendien vrij geaccidenteerd is.

Ten einde eene betere verbinding tusschen de twee kolonies-in-wording te bewerkstelligen en een zuiverder grens te verkrijgen, is een nieuwe weg aangelegd, waardoor het in de toekomst mogelijk zal zijn de sawah's der beide nederzettingen aan elkaar te doen aanleunen, en op die manier een krachtige kolonisatie-kern te scheppen. Dagelijks blijkt nu reeds, dat de nieuwe weg in een lang gevoelde behoefte voorziet. Over en weer bezoeken de kolonisten der beide vestigingen elkaar, ten einde elkander behulpzaam te zijn op allerlei gebied, zeker in de allereerste plaats bij den oogst, welke op beide kolonies in vollen gang is.

Inrichting van de desa. De inrichting der desa is dezelfde als die in het land van herkomst der immigranten.

Aan het hoofd der beide kolonies staat nu reeds een loerah (desa-hoofd), bijgestaan door het desa-bestuur, waarvan de leden, zoolang de ontginning van land nog voortduurt, als werk-opzichters optreden.

De taak van het desahoofd in de eerste kolonie is minder zwaar dan die van het hoofd in de tweede, door het kleiner getal immigranten. Op dit oogenblik, nu Europeesche leiding hier aanwezig is, terwijl een onderdistrictshoofd in de tweede nederzetting woont

en daar de werkzaamheden helpt regelen en controleeren, is het bezwaar van een te groote desa voor een hoofd nog niet direct voelbaar; toch zullen, zoodra de toestanden meer geconsolideerd zijn, daarin eenige voorzieningen dienen getroffen te worden.

Het desa-hoofd en de leden van het desa-bestuur zijn benoemd door den leider der kolonisatie-proeven en genieten eene bezoldiging, zoolang de voor hen bestemde ambtsvelden nog niet gereed zijn.

Elke nederzetting heeft eveneens haar eigen priester; ieder heeft de beschikking over een bidkapel (langgar). Hunne inkomsten zijn op de wijze zooals in het Kedoesche gebruikelijk is, geregeld.

Onderwijs. Bovendien is in elke kolonie een school opgericht, waarin immigranten van eenige opvoeding onderwijs geven in lezen, schrijven en rekenen. Het voornemen bestaat der Regeering in overweging te geven geëxamineerde onderwijzers aan te stellen.

Politie. Voor het handhaven der orde waakt in elke vestiging een bereden politie-oppasser, terwijl daarenboven, ingevolge Gouvernementsbesluit dd. 25 April 1906 nº. 1, tijdelijk twee gewestelijke gewapende politiedienaren alhier zijn gestationneerd.

Geneeskundige hulp. De medische dienst wordt in de kolonies waargenomen door een gepensionneerden dokter-djawa, voor wiens bezoldiging eveneens eene som is uitgetrokken.

Het valt wel te bejammeren, dat door gebrek aan personeel geen inlandsch arts aan den leider der kolonisatie-proeven kon toegevoegd worden.

Landbezit. Wat nu het landbezit aangaat, verdient vermelding, dat er naar gestreefd is het bij de Javanen zoo geliefd „communaal bezit met vaste aandeelen" in te voeren.

Al naar de sawah-velden gereed komen, worden deze onder de immigranten verdeeld, met dien verstande, dat, zoodra het geheele sawah-complex voor de nederzetting benoodigd gereed is, tot eene nieuwe verdeeling in den boven aangegeven zin overgegaan zal worden.

De bedoeling is — nader omschreven in het vaak geciteerde reisrapport van den heer H. G. Heyting — ieder der kolonistengezinnen in het bezit te stellen van één bouw bevloeibaren sawahgrond, terwijl hij bovendien een huis met erf ontvangt.

Daar hier, zooals op Java, het „helpt elkander" (toeloeng tinoeloeng) wordt toegepast, is een gedeelte der immigranten belast met het bouwen der huizen, terwijl een ander gedeelte bosch ontgint en in sawah verandert.

Waterleiding. Voor het in cultuur brengen van het sawahterrein is in elke kolonie eene waterleiding gegraven, onder toezicht van den aan den leider toegevoegden mantri van den irrigatie-dienst, wiens werk verder is de waterverdeeling rationeel te regelen, ten einde later daaromtrent geschillen te voorkomen.

Huizen. De huizen wijken eenigszins af van het op Java gevolgde type; zij zijn nl. uit den grond gebouwd; hygiënische overwegingen leidden er toe.

Grof gevlochten bamboe (dabag) vormt de omwanding; de vloer bestaat uit gespleten bamboe, terwijl reepen uit hetzelfde materiaal de dakbedekking uitmaken, waardoor stevigheid aan duurzaamheid gepaard gaat. In den beginne werd die dakbedekking van de inheemsche bevolking gekocht; toen de voorraad bamboe hier geslonken was — de Lampongsche districten zijn bijzonder arm aan bamboe — werd van uit Java atap aangevoerd. Doch ook dit moest gestaakt worden, toen het in den regenmoeson van 1906/1907 den karrevoerders niet meer mogelijk was met hunne karren den vier paal onverharden weg (zie boven) te berijden.

Eigen aanmaak van bamboe-dakbedekking was zeer tijdroovend en vooral kostbaar, zoodat nu een proef is genomen met het bakken van pannen, waartoe de gelegenheid bestond, doordat onder de immigranten eenige pannenbakkers waren. De genomen proeven zijn zeer goed geslaagd; alleen dient nu uitgemaakt te worden, of het dekken met eigengemaakte pannen goedkooper zal zijn dan met atap, waarvan de opvoer in den aanstaanden oostmoeson wel weer mogelijk zal wezen.

De huizen zijn 6 bij 7 M. groot en bevatten vier kamers met een gaanderijtje voor en achter. Ze zijn stevig ingericht en bevallen den immigranten goed.

Behalve deze soort huizen, vindt men ook een paar woningen van de dubbele grootte, welke aan de inlandsche ambtenaren zijn toegewezen.

Al naar het terrein er zich toe leent, staan de huizen 6 of meer meters van elkander verwijderd; de erven gescheiden door levende heggen van djarak of lantana (poejeng). Deze zijn beplant met pisang, klapper, enz.; moezerij ontbreekt evenmin.

Na het bovenbeschrevene, verdienen de volgende bijzonderheden de aandacht.

EERSTE NEDERZETTING.

Aantal gezinnen. De eerste nederzetting — desa Bagelen geheeten — telt 168 gezinnen, te zamen uitmakende het aantal van 472 zielen, verdeeld in:

mannen (gehuwd)	135
„ (ongehuwd)	35
vrouwen (gehuwd)	135
„ (ongehuwd)	28
kinderen (mnl.)	83
„ (vrl.)	56

De gezinnen wonen groepsgewijs bijeen, afhangende van de plaats van herkomst op Java. Lieden uit Keboemen wonen naast elkaar, evenzoo lieden uit Loano, uit Patjor, enz. Terloops zij aangestipt, dat, op enkele gezinnen uit Djokja en Pekalongan na — van deze laatsten zijn bijna allen moeten teruggezonden worden, daar zij voor het kolonisatiewerk ongeschikt bleken te zijn —, al de andere uit Zuid-Kedoe herkomstig zijn.

Het voordeel van bovengemelde regeling is, dat men van Java elkander reeds kent, waardoor het gevoel van verlatenheid wordt vermeden en men eerder geneigd is tot onderling hulpbetoon bij ziekten, sterfgeval, enz.

Zelfs is bij het benoemen van leden van het desa-bestuur met deze groepen-verdeeling rekening gehouden.

Uit de desa Patjor (Koetoardjo-Kedoe) zijn hier van den aanvang af vele lieden, die zich nauw aaneensloten en uitmunten door grooten ijver. Deze lieden nu, die recht op dreef zijn, gaven daarvan kennis aan verwanten en vrienden, op Java achtergelaten, met het gevolg, dat op aansporing van de reeds hier gevestigde Patjoreezen, in het begin van Januari jl. een 35-tal gezinnen uit het moederdorp op Java hierheen emigreerden.

Het Patjorsche lid van het desa-bestuur kwam uit naam zijner groepsgenooten verzoeken de nieuwelingen niet door te zenden naar de tweede nederzetting — waarvoor zij eigenlijk bestemd waren —, doch hen in de desa Bagelen te houden, waar zij bij hunne dorpsgenooten huisvesting konden vinden.

Aan dit verzoek is voldaan, omdat de bovenbeschreven wijze van doen der Patjoreezen den weg aangeeft, waarlangs in de toekomst de spontane emigratie — desnoods met beperkte staatshulp — in het leven zal kunnen geroepen worden.

Eene strenge afscheiding van de twee nederzettingen in dien zin, dat, wie eenmaal voor de eerste nederzetting bestemd is, ook daar moet blijven, en evenzoo zij, die zich hebben laten aanwerven voor de tweede vestiging, per se in die plaats tehuis behooren, is niet in het belang van de te nemen proef.

Meer dan eens heeft op eigen verzoek uitwisseling van gezinnen plaats gehad, en steeds heeft dit goede gevolgen gehad. Werkelijk eigenaardig is het, hoe de een zich meer aangetrokken voelt voor de eerste nederzetting, de ander meer voor de tweede. Verzet men zich tegen eene dergelijke uitwisseling, dan wordt het gevaar groot, dat de emigrant zich niet tehuis, zich niet prettig voelt; het gevolg is: de wensch naar Java terug te keeren. Door eene dergelijke overplaatsing is reeds menigeen er van tegengehouden weg te gaan.

Vrij lang is bij dit schijnbaar weinig beteekenend punt stilgestaan, dat toch in zijne gevolgen een verstrekkenden invloed kan hebben.

Aantal huizen. Op ultimo Maart zijn op het eigenlijk desaterrein aanwezig 92 huizen, terwijl er 20 zoover gereed zijn, dat zij einde April kunnen betrokken worden.

Van deze woningen worden 47 door één gezin bewoond, 15 door twee gezinnen en de overige door drie gezinnen, hetgeen door de praktische inrichting der huizen voortreffelijk gaat, terwijl door de samenvoeging van verwanten in één huis ongewenschte wanverhoudingen worden voorkomen.

Desa-terrein. Het terrein, waarop de desa staat, is nu ongeveer 11 bouws groot, terwijl voldoende reserve-terrein aanwezig is om de erven, welke thans slechts 50 Roe² bedragen, uit te breiden tot een kwart bouw en meer.

Met de 20 in aanbouw zijnde huizen, zullen hier te Bagelen 112 woningen staan. De nog te bouwen 155—112 = 43 woningen zullen dienen om twee nieuwe buurten, administratief onder Bagelen ressorteerende, te stichten langs den nieuwen weg naar de tweede vestiging. Hiertoe is besloten, daar het desa-terrein Bagelen niet in de onmiddellijke nabijheid van het sawah-terrein gelegen is. Door de nieuwe buurten zal beter toezicht op de sawah-velden mogelijk zijn, terwijl tevens een begin van uitvoering wordt gegeven aan het denkbeeld de twee nederzettingen naar elkander toe te bouwen.

Sawah-terrein. De uitgestrektheid van het sawah-terrein is sedert ultimo December ll. toegenomen met niet meer dan vier bouws. Het complex van 20 bouws, waarvan de rijstaanplant totaal mislukt was, is nu veranderd in bevloeibare sawah, waarvoor de bestaande waterleiding doorgetrokken, de grond zorgvuldig omgewerkt en kweekbedden, droge en natte, zijn aangelegd. Bij het verzenden van dit verslag is een begin gemaakt met het overplanten der zaailingen. Het bewerken van die 20 bouws heeft veel tijd gekost, zoowel door de vele boomstammen en groote boomstronken, welke, zoo goed en zoo kwaad als het ging, opgeruimd moesten worden, als omdat een gedeelte der immigranten, die in October 1906 ieder een bouw bewaterbare sawah hadden ontvangen, slechts drie dagen per week konden uitkomen om het bovenbedoeld terrein te helpen bearbeiden.

De 14 bouws van regen afhankelijke sawah zullen, zoodra de oogst afgeloopen is — waaraan men nu bezig is —, eveneens in bewaterbare sawah's veranderd worden. Is dit geschied — hetgeen einde Mei a. s. verwacht kan worden — zoo beschikt de desa Bagelen over 77 bouws bewaterbare sawah.

Bij een zielental van 472 volwassenen en kinderen zullen die 77 bouws — bij een matige opbrengst van slechts 40 pikol padi — voldoende voedsel voor het gansche dorp opleveren. De opbrengst der „tweede gewassen" en die der erven kan dan geheel buiten rekening gelaten worden.

Nu reeds is derhalve het bestaan — wat de opbrengst der levensmiddelen aangaat — van de eerste kolonie verzekerd.

De bedoeling is echter — reeds boven werd dit aangehaald —: één gezin één bevloeibare sawah, zoodat verder bosch ontgonnen en op de gewone wijze in sawah herschapen moet worden.

Leest men de „Beschouwingen en Toelichtingen", gevoegd bij het reisrapport van meergenoemden assistent-resident Heyting, aandachtig na, zoo vindt men meer dan eens de stellige verwachting uitgesproken, dat na één jaar de immigrant in het bezit van één bouw sawah (bevloeibaar) zou kunnen zijn. Slechts eens wordt de mogelijkheid geopperd, dat een tweede jaar daarvoor noodig zou kunnen zijn.

In November 1905 kwamen de eerste emigranten hier aan en in November 1906 waren de eerste 37 bouws bewaterbare sawah's, beplant en wel, onder 37 eerste immigranten verdeeld.

Hoe was dit mogelijk geweest? Doordat alle beschikbare krachten aan de bewerking dier gronden hadden deel genomen.

Hoewel de 37 bezitters direct uitvielen als vaste dagelijks verschijnende koelies, daar mannenkrachten noodig waren om op de sawah-velden den strijd tegen het onkruid vol te houden — vrouwenkrachten waren niet voldoende —, zoo moesten zij toch aandeel blijven nemen in het ontginningswerk, wilden zij geld verdienen om, voor en aleer de sawah haar product opleverde, te kunnen bestaan.

Hieruit valt a priori reeds op te maken, dat indien als eisch wordt gesteld, dat elk gezin, vertegenwoordigd door het mannelijk hoofd, één bouw bevloeibare sawah moet ontvangen, eene ondersteuning van staatswege gedurende één jaar niet voldoende is.

Het gaat immers niet aan, den sawah-bezitter toe te voegen, dat, nu hij één bouw bevloeibare sawah bezit, doordat anderen hem hielpen, hij nu niet meer op staatshulp behoeft te rekenen, maar toch verplicht is, op zijn beurt, de anderen, en wel gratis, te helpen om eveneens in het bezit te komen van een sawah-veld.

Doch dit bovenstaande daargelaten. Door het afvallen van de 37 bezitters als vaste koelies kwam er vertraging in het eigenlijke ontginningswerk, en hoe meer de oogsttijd naderde, hoe erger dit werd, omdat de respectievelijke eigenaren, al was het om beurten, met vrouwen en kinderen de velden moesten bewaken tegen invasies van wilde varkens, apen, vogels, walang-sangit's, enz.

Eene tweede mislukking van het gewas te voorkomen was dringend noodzakelijk, daar het niet gelukken van den aanplant op de 20 bouws (zie hiervóór) de immigranten ontmoedigd had. Nog eene mislukking, en de gevolgen waren niet te overzien.

Dezer dagen is de oogst op de in November ll. beplante bevloeibare sawah's aangevangen. Nauwelijks is deze afgeloopen, of de velden dienen voor den aanplant der tweede gewassen in gereedheid gebracht te worden, waardoor wederom krachten aan het eigenlijke ontginningswerk worden onttrokken. Derhalve, telkens moet men op de eenmaal in cultuur genomen velden terugkeeren. In den beginne gaat het ontginnen van bosch, en het schoongemaakte terrein beplanten met gewassen, vooral mais, kedele, enz., vrij vlug, maar dit begint te veranderen, zoodra de eerste keer geoogst wordt en men het afgeoogste terrein opnieuw beplanten moet.

Met dit bovenstaande voor oogen, kan ondergeteekende de vermelde verwachting van den vorigen leider der kolonisatieproeven niet deelen. Wanneer de tijd van den rijstbouw in November a. s. wederom aanbreekt, zal men zeer tevreden kunnen zijn, indien 100 bouws bewaterbare sawah voor het overplanten der padi-zaailingen gereed zijn. Immers de grond is op zoodanige wijze met zware boomstronken bezet, dat van ploegen nog geen sprake is, zoodat het geheele land met de patjol bewerkt moet worden. Mocht de a. s. oostmoeson zeer droog zijn, hetgeen in deze streken bijna niet te verwachten is, zoo kan zulks er veel toe bijdragen, dat menige stronk door vuur wordt opgeruimd, doch met al de regens, die zelfs in den oostmoeson hier vallen, moet het neergevelde hout door verrotting vergaan; een langdurig proces derhalve.

Om het bovenstaande te resumeeren. Ondanks het langzame ontginningsproces, behoeft in de toekomst voor de eerste nederzetting geen vrees te bestaan voor onvoldoende voedsel — kalamiteiten buitengesloten —, zoodat met grond gezegd mag worden, dat nu reeds het bestaan der eerste kolonie verzekerd is.

Ware in October/November 1905 de verdeeling der gereedgekomene bevloeibare sawah's anders geschied, nl. dat de vermelde 37 bouws niet onder 37, doch onder 37 × 4 = 148 immigrantengezinnen verdeeld waren, dan zou bijna ieder gezin, op het einde van Mei a. s. in het bezit kunnen zijn van een halve bouw bewaterbare sawah, daar dan 77 bouws gereed zouden zijn, en 77 × 2 = 154 halve bouws vormen. Volgens het Gouvernementsbesluit dd. 19 October 1905 n°. 46 kunnen 155 gezinnen aangeworven worden, hetgeen ook geschied is, doch door sterfgevallen, door terugzenden naar Java wegens ongeschiktheid of ziekte in welk geval van terugbetalen van genoten premie en reiskosten zeer zelden wat kwam, is het werkelijke aantal huisgezinnen in de desa Bagelen tot 133 gedaald. De nieuwe immigranten, afkomstig uit de desa Patjor (afdeeling Koetoardjo), mogen niet medegerekend worden, al zijn zij nu onder het zielenaantal opgenomen.

Ieder huisgezin, in het bezit van een halve bouw bewaterbare sawah, had dan voldoende om voorloopig te blijven leven en was bovendien in de gelegenheid geweest, zonder verdere staatshulp, meerdere gronden te ontginnen.

Nu het echter anders wordt gewenscht, is het een eisch van billijkheid, hun, die nog geen bouw sawah bezitten, ook de gelegenheid te geven op dezelfde wijze als zij, die reeds grondbezitters zijn, in het bezit van één bouw bewaterbare sawah te komen.

Een verkeerde politiek was het alzoo de gereed zijnde gronden per één bouw te verdeelen, waardoor enkelen vrij spoedig, anderen vrij laat grondeigenaar worden. In die fout zal niet meer vervallen worden, want in den vervolge zal de verdeeling per kwart bouw geschieden, waardoor spoediger ieder immigrant de beschikking krijgt over een stuk sawah. Al naar het terrein gereed komt, wordt de verdeeling per kwart bouw voortgezet, totdat een ieder een bouw bewaterbare sawah bezit.

De uiteenzetting hierboven gegeven was noodig, opdat later leiding en uitvoering der in gang zijnde kolonisatieproeven met billijkheid mogen beoordeeld worden.

Rijstgewas. Voor een eersten oogst is de opbrengst van het rijstgewas voldoende.

Tot nu toe hebben ongeveer 18 bouws bewaterbare sawah opgeleverd 64 876 kati padi. Proefstampingen toonden aan, dat één pikol padi oplevert 58 kati rijst (heele korrels) en 2 kati menir (geboken rijst).

Van de 14 bouws van regen afhankelijke sawah werd slechts 4738 kati geoogst. De geringe opbrengst is te wijten aan wilde varkens, apen en vooral muizen.

Valt de oogst van het nog te velde staand gewas — ongeveer 25 bouws bewaterbare sawah — evenzoo voldoende uit, dan is er voor 5½ maand rijst voorradig in de desa Bagelen.

Uit den oogst wordt met zorg zaad-padi afgezonderd voor den aanplant in November a. s. Het uitzoeken van zaad-padi gaat, evenals andere werkzaamheden ten algemeenen nutte, in desadienst.

TWEEDE NEDERZETTING.

Aantal gezinnen. De tweede vestiging, gelegen aan het riviertje Gading, is genoemd Gadingredjo.

In de maanden Januari en Februari jl. is het aantal gezinnen vermeerderd met 260, zoodat op dit tijdstip aldaar aanwezig zijn 335 gezinnen.

Die 335 gezinnen tellen te zamen 1171 zielen, verdeeld in:

mannen (gehuwd)	291
„ (ongehuwd)	96
vrouwen (gehuwd)	291
„ (ongehuwd)	90
kinderen (mnl.)	205
„ (vrl.)	198

Het maximum aantal gezinnen voor deze kolonie mag bedragen 555; tot op heden zijn aangeworven 358 gezinnen (welke door sterfgevallen, teruggezonden naar Java wegens ongeschiktheid of ziekte met 23 gezinnen verminderd zijn), zoodat nog aangeworven kunnen worden 197 gezinnen.

Bij de komst der nieuwe immigranten heeft zich het feit voorgedaan, dat zich bij hen aansloten — ten einde de reis gezamenlijk te aanvaarden — enkele personen, die op kosten van hier in de kolonies gevestigde immigranten overkwamen, ter hulp bij den sawah-bouw.

Zelfs is het een paar maal voorgekomen, dat vrouwen van immigranten op eigen kosten naar Java gingen, om hunne daar achtergelaten kinderen hierheen te brengen.

Opdat voeling blijve bestaan tusschen de immigranten alhier en hunne op Java achtergebleven verwanten, enz., worden zij steeds aangespoord trouwe briefwisseling te onderhouden met deze laatsten. De postbode tusschen Telokbetong en het kolonisatieterrein heeft steeds brieven bij zich hetzij van, hetzij voor de immigranten.

Aantal huizen. In de tweede kolonie zijn gereed 140 huizen, en twee loodsen, bevattende elk 21 kamers, zoodat ongeveer drie gezinnen één huis bewonen. In aanbouw zijn 42 woningen.

Desa-bestuur. Evenals in de desa Bagelen, staat hier een loerah aan het hoofd der desa; nevens zich heeft hij thans 10 leden van het desa-bestuur aangesteld, zooveel mogelijk rekening houdende met de reeds besproken desa-groepen (zie hiervóór).

Het plan is reeds gevormd om buurten te stichten, administratief tot het hoofddorp behoorende, vooral in oostelijke richting, ter handreiking van de buurten der desa Bagelen. Ook in noordelijke richting zal gewerkt worden, om een beter toezicht op de sawah's te krijgen.

Desa- en sawah-terrein. Het terrein, dat administratief tot de desa Gadingredjo mag gerekend worden, is niet overal even geschikt om te worden bevloeid, zoodat men in de toekomst ook van regen afhankelijke sawahs zal dienen aan te leggen. Een dergelijke toestand is zeker niet ongewenscht, en sluit zich aan hetgeen de heer Heyting in zijne beschouwingen omtrent emigratie in het algemeen schrijft aan, nl.:

„Voorts dient aangeteekend te worden, dat het wenschelijk zou wezen bij iedere kolonie een stuk grond te bestemmen voor den aanleg van sawahs van regen afhankelijk; een ander stuk voor den aanleg van tegals, om proefondervindelijk na te gaan, in hoever die gezinnen daarvan kunnen bestaan. Mocht blijken, dat één der beide vormen van het landbouwbedrijf een voldoende bestaansmiddel waarborgt, dan zou daaruit volgen, dat het emigratievraagstuk beduidend gemakkelijker op te lossen valt dan thans door ons vermoed wordt, want zoodra sawah ontbeerd kan worden, komen een groot aantal andere terreinen mede in aanmerking voor kolonisatie."

Het aantal bewaterbare sawahs bedraagt 23 bouws. Van af November ll. wordt elk stuk, dat gereed komt, zoo spoedig mogelijk beplant, waardoor een geleidelijke oogst verkregen wordt, hetgeen aan de andere werkzaamheden ten goede komt. In Januari en Februari jl. zijn 46 bouws bosch gekapt.

Een complex van 24 bouws tegals, waarvan het gewas nu geoogst wordt, blijft zijne bestemming behouden tot tijd en wijle er huizen op gebouwd worden.

Rijstgewas. Het rijstgewas heeft, evenals in de andere kolonie, bevredigende resultaten opgeleverd. Tot op heden zijn van de 24 tegals (droge velden), in October ll. beplant, 11 bouws geoogst en deze hebben opgebracht 24 677 kati, welke, volgens gehouden proefstampingen, 13 237½ kati rijst en 794½ kati menir (gebroken rijst) vertegenwoordigen.

Gemiddeld heeft dus de bouw tegal 2243 kati padi opgeleverd, een uitkomst, die voor de toekomst veel belooft.

Het zielenaantal in aanmerking genomen, levert Gadingredjo geen genoeg voedsel op, hetgeen ons niet behoeft te verbazen, voor oogen houdende, dat in het begin van Juli 1906 de eerste immigranten op deze plaats kwamen. Het ontbrekende aan rijst moet uit Telokbetong opgevoerd worden. De karren gaan slechts tot het punt, waar het verharde gedeelte van den weg eindigt; van af dat punt wordt alles verder gedragen en zóó slecht is de weg, dat twee man bijna één dag kwijt zijn met het vervoer van een pikol rijst. Gaat men nu na, dat van af 1 Januari jl. ongeveer 800 pikol rijst is opgevoerd, zoo staat dat gelijk alsof per dag 20 man aan het ontginningswerk worden onttrokken. Het in orde komen van het onverharde gedeelte weg tusschen het immigratie-terrein en Telokbetong is dus eene zaak van urgent belang voor de te nemen kolonisatieproeven.

Daarbij komt, dat, zoodra de rijstoogst een surplus geeft, dat surplus te Telokbetong aan de markt moet gebracht worden, waar goede prijzen te bedingen zijn. De Javaansche kolonist mag niet door een slechten weg afgesloten zijn van eene plaats, waar hij voordeelig de opbrengst zijner velden van de hand kan doen, en genoodzaakt worden voor „een appel en een ei" aan de onwonende Lampongers die opbrengst te verkoopen.

Op dit oogenblik wordt bovenstaand bezwaar nog niet gevoeld, maar over een paar jaar zal dit anders worden. Zoo is verleden jaar door sommige kolonisten tabak geteeld. De oogst was niet groot, doch viel zoodanig in den smaak der Lampongers, dat in een ommezien alle tabak voor f 2 de kati van de hand ging.

Te verwachten valt, dat in de toekomst van de teelt van tabak voor de Lampongsche markt veel werk zal gemaakt worden, waarvoor Telokbetong de aangewezen plaats van verkoop zal zijn.

Administratieve indeeling. Hier zij nog vermeld, dat de grenzen van het dorp Bagelen nu reeds vrij eenvoudig zijn kunnen vastgesteld worden. Dit is nog niet mogelijk voor de andere kolonie te doen. Zoodra de regens minderen, zal de mantri van den irrigatiedienst de opname van het gebied om Gadingredjo voortzetten, en zal tevens eene poging gedaan worden om, eveneens op eenvoudige wijze, de grenzen van die nederzetting vast te stellen.

Gezondheidstoestand. De gezondheidstoestand is in de eerste kolonie bijzonder gunstig. In den aanvang had men veel te kampen met koortsen en, wat in de Lampongsche districten veel voorkomt, dysenterie, doch langzamerhand is daarin eene gunstige verandering gekomen. Diezelfde lijdensgeschiedenis maakt nu Gadingredjo door. Dysenterie komt er veel voor, doch een ieder, die zich direct in acht neemt en de voorschriften van den dokter-djawa opvolgt, geneest.

Verhouding tot de Lampongers. Dit verslag worde beëindigd met de mededeeling, dat de verhouding tusschen de omwonende Lampongers en Javaansche immigranten niets te wenschen overlaat. Kwesties, enz. komen niet voor, noch tusschen de immigranten onderling, noch tusschen hen en de inheemsche bevolking. Van de aanwezigheid van den dokter-djawa alhier maakt de Lamponger gebruik en roept bij ziekte zijn hulp in.

Slotbemerking. Aan de kolonisatieproeven in de Lampongsche districten zijn verbonden:

één leider;

één onderdistrictshoofd van Java;

één dokter-djawa (gepensionneerde);

één mantri-titulair van den irrigatie-dienst op Java (in den aanvang waren hier twee mantri's van den irrigatie-dienst, doch een ervan is door den vorigen leider teruggezonden);

twee bereden politiedienaren.

(*w. g.*) van Dissel.

Bijlage H.

(Zie hoofdstuk J, afd. II, § 1, van het verslag.)

OVERZICHT

van de gehouden aanteekeningen omtrent de verrichte heerendiensten op JAVA en MADOERA, met uitzondering van de residentiën SOERAKARTA en DJOKJAKARTA, gedurende 1906. [1])

[1]) In het overzicht over 1903 (bijlage G van K. V. 1904) komen, zooals sedert gebleken is, een paar onjuistheden voor. Het aantal heerendienstplichtigen in de afdeeling Semarang (42777) is abusievelijk buiten rekening gelaten, zoodat het totaal aantal in de residentie van dien naam niet 323441, doch 366218 bedroeg, of 5631 minder dan in 1902, welk verschil te wijten was aan cholera en andere ziekten, welke in de afdeeling Semarang velen ten grave sleepten. Voorts is de in noot *e* van gemelde bijlage vermelde reden der vermindering van het aantal heerendienstplichtigen in Rembang onjuist. Die achteruitgang werd veroorzaakt door overlijden of vertrek naar elders van heerendienstplichtigen, door eene betere toepassing van de bepalingen met betrekking tot de vrijstellingen en door de omstandigheid, dat velen, die als hoofden van op zich zelf gevestigde gezinnen heerendienstplichtig waren, als arbeiders bij den tramaanleg hun intrek namen in de door de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij voor die lieden opgerichte verblijven of bij andere, dicht bij het werk woonachtige desalieden, waardoor zij niet meer tot de heerendienstplichtigen behoorden.

GEWESTEN. *a)*	Totaal aantal heerendienst-plichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, dat in 1906 van het in de voorgaande kolom genoemde aantal heerendienst-plichtigen had mogen gevorderd worden voor gewone heerendiensten.	Aantal (volgens de aanteekeningen) gedurende 1906 gevorderde dag				
			arbeid aan wegen.		arbeid aan dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.		verzamelen, transporteeren of verbrijzelen van verhardingsmateriaal voor groote post- en binnenwegen.
			Onderhoud en gewone herstellingen.	Aanleg en zware herstellingen.	Onderhoud en gewone herstellingen.	Aanleg en zware herstellingen.	
1.	2.	3. *b)*	4.	5.	6.	7.	8.
Gebied buiten de particuliere landen.							
Bantam	136 393	2 727 860	34 907	„	32 223	„	228 155
Batavia. Onderdistrict Bloeboer	3 529	„	„	„	„	„	„
Batavia. Afdeeling Krawang	47 182	627 535	71 926	„	24 882	„	96 234
Preanger-Regentschappen	247 390	4 947 800	556 100	„	53 834	„	497 438
Cheribon	243 382	3 790 837	„	„	238 482	„	381 925
Pekalongan	243 497	3 895 972	271 842	„	148 556	„	702 792
Semarang	382 911	6 372 960	„	„	113 510	„	648 889
Rembang	221 391	3 985 038	„	„	19 985	„	832 677
Soerabaja. Noord-Soerabaja	85 218	2 045 226	159 265	„	48 201	„	237 547
Soerabaja. Zuid-Soerabaja	227 217	3 635 472	475 719	„	364 748	„	680 000
Soerabaja. Bawean	7 395	59 160	„	„	823	„	11 925
Pasoeroean	313 813	5 377 216	*c)* 299 425	„	116 242	„	1 385 212
Banjoewangi	23 755	570 120	8 075	„	1 788	„	9 506
Besoeki	149 791	3 594 984	253 883	„	56 371	„	482 670
Banjoemas	149 867	2 397 872	*d)* 77 276	„	142 085	„	389 495
Kedoe	289 458	6 946 992	„	„	539 768	„	1 305 146
Madioen	165 813	2 997 596	316 063	„	128 484	„	399 088
Kediri	193 822	3 958 576	526 608	„	66 200	„	519 497
Madoera	324 787	2 598 296	„	„	5 287	„	„
Totalen	3 456 611	60 529 512	*e)* 3 051 089	„	2 101 469	„	*f)* 8 808 196
Particuliere landen.							
Bantam	15 479	185 748	12 318	2 378	330	7 215	„
Batavia. Andere afdn. dan Krawang	221 629	9 308 418	206 490	„	6 048	„	„
Batavia. Afdeeling Krawang	30 448	„	„	„	„	„	„
Cheribon	25 709	„	„	„	„	„	„
Totalen	293 265	9 494 166	218 808	2 378	6 378	7 215	„
Algemeene totalen	3 749 876	70 023 678	3 269 897	2 378	2 107 847	7 215	8 808 196
Over 1905 waren de cijfers:							
gouvernementsgebied	3 261 262	58 689 482	3 394 097	„	2 248 220	3 330	9 066 545
particuliere landen	300 417	9 623 778	220 078	„	4 765	9 000	„
Algemeene totalen	3 561 679	68 313 260	3 614 175	„	2 252 985	12 330	9 066 545

	diensten ter zake van: het bezetten van wachthuizen.	het vervoeren van personen en troepen op marsch en van hunne goederen (zie Ind. St. 1875 n°. 110). *g)*	Totaal dagdiensten in 1906 gepresteerd ter zake van de in de kolommen 4 tot en met 10 vermelde heerendiensten, dus zonder die voor aanleg van irrigatiewerken gevorderd (zie kolom 13).	Vergeleken met de opgaven over 1905 wijzen de cijfers in de voorgaande kolom op onderstaande vermeerdering of vermindering. *e)*	Bovendien is voor aanleg in heerendienst van irrigatiewerken onderstaand aantal dagdiensten gevorderd. in 1906.	in 1905.	Aantal dagdiensten. dat volgens de regelingen als maximum per heerendienstplichtige gevorderd mag worden voor gewone heerendiensten. *b)*	gemiddeld per heerendienstplichtige gedurende 1906 gepresteerd. *h)*
	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
5	„	„	295 285	+ 61 913	„	„	— 20	ruim 2
	„	„	„	— 1 025	„	„	— nihil	
4	„	„	193 042	— 9 230	„	„	Distrn. Darangdan, Krawang en Rengasdengklok. 10 Distr. Sindangkasih. 15 Distr. Adiarsa. 20	ruim 4
8	„	„	1 107 372	+ 135 231	„	„	— 20	bijna 4,5
5	„	„	620 407	— 101 760	„	„	Afd. Indramajoe. 36 Overig deel van het gewest. 21	ruim 2,5
2	„	„	1 123 190	— 121 997	„	„	Tot 1 April 1906. { Afdn. Tegal, Pemalang en Brebes. 24 Afdn. Pekalongan en Batang. 21 Sedert 1 April 1906. 16	ruim 4,5
9	„	„	762 399	— 819 265	„	„	Afdn. Semarang, Salatiga, Kendal, Demak en Grobogan. 24 Afdn. Pati, Koedoes en Japara. 24	bijna 2
7	„	„	852 662	— 284 834	„	„	— 18	bijna 4
7	„	„	445 013	— 23 118	„	„	— 24	ruim 5
0	„	„	1 520 467	— 66 047	„	„	— 24	ruim 6,5
25	„	„	12 748	+ 5 509	„	„	Tot 1 April 1906. { Afdn. Pasoeroean, Bangil en Malang. 12 Afdn. Probolinggo, Kraksaän en Loemadjang 30	bijna 2
12	„	„	1 800 879	+ 239 566	„	„	Sedert 1 April 1906. { Afdn. Probolinggo, Kraksaän en Loemadjang 24 Afdn. Pasoeroean, Bangil en Malang. 12 en 16	bijna 6
6	„	„	19 369	— 137 793	„	„	— 24	bijna 1
70	„	„	792 924	— 85 459	„	„	— 24	ruim 5
95	„	„	608 856	+ 201 268	„	„	— 16	ruim 4
46	„	„	1 844 914	— 154 464	„	„	— 24	bijna 6,5
88	„	„	843 635	+ 227 091	„	„	— 24	ruim 5
97	„	„	1 112 305	+ 10 729	„	7713	— 30	bijna 6
	„	„	5 287	+ 1 220	„	„	— 12	bijna 0,02
96	„	„	13 906 754	— 751 547	„	7713		bijna 4
	47 728	„	69 969	— 6 748	„	„	— 52	ruim 4,5
	1 172 380	„	1 384 918	— 9 365	„	„	— 52	ruim 6
	„	„	„	„	„	„	— 52	„
	„	„	„	„	„	„	— 52	„
	1 220 108	„	1 454 887	— 16 113	„	„		ruim 5
96	1 220 108	„	15 415 641	— 767 660	„	7713		ruim 4
45	„	109	14 712 301	+ 244 579	„	7713		ruim 4
	1 237 157	„	1 471 000	+ 18 718	„	„		bijna 5
45	1 237 157	109	16 183 301	+ 263 297	„	7713		ruim 4

H

AANMERKINGEN.

a) Een overzicht van de voor het gouvernementsgebied geldende heerendienstregelingen komt voor op blz. 164/165 van deel I van den Regeeringsalmanak van Nederlandsch-Indië voor 1907.

b) Onder gewone heerendiensten zijn niet begrepen de diensten welke gevorderd worden bij rampen van hoogerhand dan wel tot afwending van algemeen gevaar, voor aanleg van irrigatiewerken, ingeval daarvoor geen of niet in voldoenden getale vrije werklieden te verkrijgen zijn, en voor het vervoer van personen en troepen op marsch en van hunne goederen.

c) Hieronder ook het (niet afzonderlijk opgegeven) aantal dagdiensten, besteed aan het verzamelen van grind in de afdeeling Probolinggo, welke diensten onder die in kolom 8 hadden behooren te worden vermeld.

d) In dit gewest zijn de diensten ten behoeve van het onderhoud der niet begrinde binnenwegen behouden.

e) In Bantam, de Preanger-Regentschappen, Pasoeroean, Besoeki (met uitzondering van de afdeeling Banjoewangi), Banjoemas, Madioen, Kediri en Madoera en op het eiland Bawean (res. Soerabaja) werden in 1906 meer dagdiensten gepresteerd dan in 1905, als oorzaak waarvan in de gewestelijke verslagen wordt opgegeven de omstandigheid, dat, in verband met de vele en aanhoudende regens, voor het onderhoud van de wegen veel verhardingsmateriaal benoodigd was, en bovendien voor de Preanger-Regentschappen, Pasoeroean, het genoemde gedeelte van Besoeki, Banjoemas, Madioen en Kediri meer onderhoud van wegen en voor Bantam, Bawean, Besoeki (behalve de afdeeling Banjoewangi), Banjoemas, Madioen en Madoera meer onderhoud van waterwerken. In de overige gewesten of gedeelten van gewesten onderging het aantal gevorderde dagdiensten vermindering, hetgeen, behalve aan afkoop van eenige categorieën van heerendiensten, wordt toegeschreven: in Krawang, Pekalongan, Rembang, Noord-Soerabaja, Zuid-Soerabaja, Banjoewangi en Kedoe aan minder arbeid voor grindverzameling, in Krawang, Noord-Soerabaja en Banjoewangi aan minder onderhoud van wegen en in Krawang, Pekalongan, Rembang, Noord-Soerabaja, Zuid-Soerabaja en Kedoe aan minder onderhoud van waterwerken.

f) In verband met het aangeteekende in noot *c* grijpen de totalen der kolommen 4 en 8 in elkander.

g) Deze dienst, welke bovendien tegen betaling geschiedt, wordt alleen gevorderd, indien tegen de vastgestelde loonen geen vrije koelies te bekomen zijn.

h) In verschillende streken had afkoop van diensten, op den voet der Ord. in Ind. St. 1905 n°. 520, plaats. Waren deze door de heerendienstplichtigen zelven gepresteerd, dan zouden de voor sommige gewesten opgegeven cijfers hooger zijn geweest.

Bijlage J.

(Zie hoofdstuk J, afd. II, § I, van het verslag.)

Overzicht van de opbrengst van het hoofdgeld der heerendienstplichtigen in de gouvernementslanden van Java en Madoera over 1906.

GEWESTEN.	Totaal bedrag van den aanslag van het hoofdgeld over 1906 (à ƒ 1.— per heerendienstplichtige, behalve in Pasoeroean, waar ƒ 1.50 moet worden opgebracht). a)	Kosten van aanslag en invordering, zijnde het aan de desahoofden toekomende collectelcon van 8°/₀.	Zuiver bedrag van den aanslag.	In 1906 door de bevolking aangezuiverd.	Op 31 December 1906 door de bevolking nog aan te zuiveren.
Bantam	ƒ 138 449,—	ƒ 11 075,92	ƒ 127 373,08	ƒ 138 449,—	„
Batavia (afd. Krawang)	47 182,—	3 774,56	43 407,44	47 182,—	„
Preanger-Regentschappen	247 221,—	19 777,68	227 443,32	247 221,—	„
Cheribon	243 382,—	19 470,56	223 911,44	243 382,—	„
Pekalongan	243 497,—	19 479,76	224 017,24	243 497,—	„
Semarang	383 070,—	30 645,60	352 424,40	383 070,—	„
Rembang	221 392,—	17 711,36	203 680,64	221 392,—	„
Soerabaja. Noord-Soerabaja	100 726,—	8 058,08	92 667,92	100 726,—	„
Soerabaja. Zuid-Soerabaja	233 283,—	18 662,64	214 620,36	233 283,—	„
Soerabaja. Bawean	6 498,—	519,84	5 978,16	6 498,—	„
Pasoeroean	409 302,50	32 744,20	376 558,30	409 302,50	„
Besoeki. Andere afdeelingen dan Banjoewangi	149 791,—	11 983,28	137 807,72	149 791,—	„
Besoeki. Afd. Banjoewangi	23 755,—	1 900,40	21 854,60	23 755,—	„
Banjoemas	154 710,—	12 376,80	142 333,20	154 710,—	„
Kedoe	289 458,—	23 156,64	266 301,36	289 418,65	ƒ 39,35
Madioen	165 813,—	13 265,04	152 547,96	165 813,—	„
Kediri	193 822,—	15 505,76	178 316,24	b) 193 168,91	„
Madoera	324 787,—	25 982,96	298 804,04	322 317,—	2 470,—
Totalen	ƒ 3 576 138,50	ƒ 286 091,08	ƒ 3 290 047,42	ƒ 3 572 976,06	ƒ 2 509,35

a) Voor verschillende gewesten wijkt het in deze bijlage opgegeven getal heerendienstplichtigen af van dat in bijlage H vermeld, hetgeen hieraan is toe te schrijven, dat de tweeërlei opgaven niet op hetzelfde tijdstip zijn afgesloten.

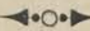
b) Hiervan is ƒ 653,09 door de met de inning belaste personen verduisterd.

Bijlage K.

(Zie hoofdstuk J, afd. II, § 2, van het verslag.)

OVERZICHTEN

van de gehouden aanteekeningen omtrent de verrichte heerendiensten in sommige gewesten der buitenbezittingen gedurende 1906. *)

*) In de overige in deze bijlage niet genoemde gewesten worden van de onder 's gouvernements rechtstreeksch bestuur staande inboorlingen geen of doorgaans geen heerendiensten gevorderd.

AFDEELINGEN.	Aantal heeren-dienst-plichtigen.	Maximum aantal dag-diensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende						
			gewoon onderhoud van						
			landwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardings-materiaal).	water-wegen.	bruggen en duikers.	wacht-huizen.	pasanggrahans, passanten-huizen en pasar-loodsen.	dammen, water-werken, dijken en water-leidingen.	land-wegen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Padangsche Benedenlanden. b)									
Padang	15 147	787 644	242 607	„	961	120	„	750	3 360
Ajerbangis	5 664	294 528	86 844	„	16 534	„	„	1 240	4 502
Priaman	38 867	2 021 084	539 976	„	15 096	„	1 988	21 224	16 059
Painan	27 546	1 432 392	185 625	244	11 810	27	1 285	53 293	34 066
Padangsche Bovenlanden.									
Agam	56 177	2 921 204	237 949	730	9 494	22	1 608	21 412	318 171
Tanahdatar	57 010	2 964 520	326 215	122	20 421	„	560	1 855	153 952
L Koto	42 267	2 197 884	272 176	„	9 825	282	150	33 260	52 996
XIII en IX Koto	28 844	1 499 888	551 661	„	14 031	31	3 728	92 510	39 786
Batipoeh en X Koto	11 906	619 112	42 705	„	„	„	„	„	„
Loeboeksikaping	8 641	449 332	168 251	1 310	9 449	„	2 890	2 390	„
Totalen	292 069	15 187 588	2 657 009	2 406	107 621	482	12 209	227 934	622 892
Over 1905 was opgegeven	278 049	15 618 570	3 282 321	1 923	106 667	16 600	9 653	190 230	467 130

a) Zie voor de op 1 Januari 1905 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1904 n°. 355. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 6076.

Tapa

AFDEELINGEN.	Aantal heeren-dienst-plichtigen.	Maximum aantal dag-diensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende						
			gewoon onderhoud van						
			landwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardings-materiaal).	water-wegen.	bruggen en duikers.	wacht-huizen.	pasang-grahans en passanten-huizen.	dammen, water-werken, dijken en water-leidingen.	land-wegen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Angkola	4 370	227 240	109 484	„	1 541	„	257	„	„
Groot-Mandailing en Batang Natal	4 507	234 364	40 663	„	3 046	„	31	248	4 004
Klein-Mandailing, Oeloe en Pakantan	3 373	175 396	„	„	385	„	„	„	17 334
Natal	2 059	107 068	27 429	„	21	62	„	„	„
Sipirok	3 125	162 500	40 783	„	2 598	„	„	322	„
Padanglawas	4 584	238 368	46 552	„	9 899	„	1 757	„	90 706
Siboga	5 052	262 704	120 670	„	32 976	„	„	„	253
Toba en Silindoeng	33 809	1 758 068	190 476	8 069	9 170	„	„	136 217	16 906
Totalen	60 879	3 165 708	576 057	8 069	59 636	62	2 045	136 787	129 203
Over 1905 was opgegeven	87 395	3 121 794	489 237	„	100 193	„	8 416	34 941	62 656

a) Zie voor de op 1 Januari 1905 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1904 n°. 356. Deze geldt niet voor Nias en de daartoe behoorende

Westkust. *a*)

1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van water-wegen.	bruggen en duikers.	wacht-huizen.	pasang-grahans, passanten-huizen en pasar-loodsen.	dammen, water-werken, dijken en water-leidingen.	bezetten van wacht-huizen.	bewaken van lands-gebouwen.	bedienen van niet-verpachte over-vaarten en bewaken van bruggen.	over-brengen van brieven.	diensten bij hoofden en ambte-naren.	vervoer van gouver-nements-gelden, goederen en reizigers.	Totaal.	Zoodat in 1906 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden.
11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
„	4 320	„	„	3 656	27 375	2 555	„	1 095	19 710	„	306 509	481 135
„	954	„	850	3 100	4 353	3 632	3 030	7 792	12 724	372	145 977	148 551
„	20 047	„	753	2 292	„	9 479	1 208	12 980	126 717	214	768 033	1 253 051
„	40 247	„	„	„	2 555	12 410	9 428	5 475	36 500	235	393 200	1 039 192
„	40 931	„	„	18 229	17 574	25 366	„	5 959	221 258	1 227	919 930	2 001 274
„	23 781	„	3 421	4 400	10 677	28 384	4 753	2 692	232 100	619	813 952	2 150 568
1 860	45 005	„	3 578	34 697	45 261	17 645	5 408	10 329	214 897	33	747 402	1 450 482
„	2 435	„	108	4	11 437	20 849	730	6 955	131 174	69	878 508	621 380
„	„	„	„	„	6 570	6 205	„	1 095	42 330	„	98 905	520 207
„	„	„	141	„	524	10 806	1 740	3 762	31 262	390	232 915	216 417
1 860	177 720	„	8 851	66 378	126 326	137 331	26 347	58 134	1 068 672	3 159	5 305 331	9 882 257
41	216 824	538	10 474	42 652	181 056	143 511	27 878	67 785	1 184 693	3 486	5 953 762	9 664 808

b) Ingevolge Ind. St. 1858 nos. 66 en 67 staat het den heerendienstplichtigen ter hoofdplaats Padang vrij om de heerendiensten af te koopen tegen betaling van een equivalent van f 4 per jaar en per hoofd. Deze regeling is, ingevolge Ind. St. 1906 n°. 197, ook van toepassing ten aanzien van het buiten de grenzen der hoofdplaats Padang vallende gedeelte der op 1 Januari 1906 opgeheven onderafdeeling Hoofdplaats Padang.

noeli. *a*)

1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van water-wegen.	bruggen en duikers.	wacht-huizen.	pasang-grahans en passanten-huizen.	dammen, water-werken, dijken en water-leidingen.	bezetten van wacht-huizen.	bewaken van landsge-bouwen.	bedienen van niet verpachte over-vaarten en bewaken van bruggen.	over-brengen van brieven.	diensten bij hoof-den en amb-tenaren.	vervoer van gouver-nements-gelden, goederen en reizigers.	begeleiden van gevan-genen.	Totaal.	Zoodat in 1906 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden.
11.	12.	13.	14.	15	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.
„	1 536	„	„	„	5 840	8 760	„	1 825	12 410	90	17	141 760	85 480
„	2 315	„	„	„	3 650	9 818	2 132	1 157	13 558	6	„	80 628	153 735
„	292	1 441	„	500	4 666	9 838	„	819	18 694	„	„	53 969	121 427
„	„	„	„	„	1 035	3 617	1 091	2 537	7 565	5	„	43 362	63 706
„	973	„	„	„	730	5 216	809	1 142	6 288	93	26	58 980	103 520
„	2 504	„	1 784	„	„	11 087	2 452	8 930	4 030	4 639	„	184 340	54 028
„	„	„	„	„	6 570	9 855	210	2 190	18 615	„	„	191 339	71 365
„	920	4 380	„	„	„	4 837	„	„	4 380	„	„	375 355	1 382 713
„	8 540	5 821	1 784	500	22 491	63 028	6 694	18 600	85 540	4 833	43	1 129 733	2 035 975
„	26 781	1 095	1 679	„	19 056	55 898	3 099	15 402	80 116	2 401	4	900 977	2 220 817

eilanden. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 6077.

Benkoelen. *a*)

AFDEELINGEN.	Aantal heeren-dienst-plichtigen.	Maximum aantal dag-diensten, waarover jaarlijks be-schikt mag worden, berekend tegen 42 dag-diensten per dienst-plichtige.	Aantal gedurende 1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van:							Zoodat in 1906 van het beschikbaar maximum aantal dag-diensten niet ge-vorderd zijn geworden (kolom 3 minus kolom 10).
			gewoon onderhoud van:		aanleg, zware herstelling en vernieuwing van		het vervoeren van gouverne-ments-goederen en gelden.	het vervoeren van gouver-nements-reizigers (troepen en personen op marsch daaronder begrepen).	Totaal.	
			groote wegen.	bruggen en duikers in de groote wegen.	groote wegen.	bruggen en duikers in de groote wegen.				
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Benkoelen (hoofdplaats) *b*). .	1 757	73 794	„	„	„	„	„	„	„	73 794
Ommelanden van Benkoelen .	5 213	218 946	94 385	3 808	3 857	„	868	3 103	106 021	112 925
Mokko Mokko	4 153	174 426	34 836	6 104	29 779	„	„	36	70 755	103 671
Lais.	3 920	164 640	20 272	4 280	„	10 110	15 480	240	50 382	114 258
Seloema	5 417	227 514	131 505	„	1 560	14 523	„	„	147 588	79 926
Manna en Pasemah Oeloe Manna	7 348	308 616	167 607	„	8 082	13 917	„	„	189 606	119 010
Kauer	2 746	115 332	98 856	„	„	„	60	„	98 916	16 416
Kroë	5 915	248 430	17 243	2 241	65 859	„	„	574	85 917	162 513
Redjang en Lebong *c*). . . .	7 498	314 916	250 000	„	„	„	„	„	250 000	64 916
Totalen.	43 967	1 846 614	814 704	16 433	109 137	38 550	16 408	3 953	999 185	847 429
Over 1905 was opgegeven . .	44 700	1 877 400	829 016	11 798	59 387	91 952	11 753	5 934	1 009 840	867 560

a) Zie voor de op 1 Januari 1897 in werking getreden heerendienstregeling voor dit gewest Ind. St. 1896 n°. 262, juncto 1898 n°. 188. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5198.

b) Voor de inlanders en met hen gelijkgestelden ter hoofdplaats Benkoelen zijn de diensten ten behoeve van het aanleggen en onderhouden van wegen en bruggen aldaar vervangen door eene belasting in geld (Ind. St. 1874 n°. 276, juncto 1876 n°. 58).

c) Voor de afdeeling Redjang en Lebong, welk gebied vroeger behoord heeft tot de residentie Palembang (zie Ind. St. 1904 n°. 118), blijft de voor dit gewest uitgevaardigde heerendienstregeling in Ind. St. 1902 n°. 321 met de daarin gebrachte en nader te brengen wijzigingen voorloopig van kracht (zie Ind. St. 1904 n°. 119).

Lampongsche districten. *a*)

AFDEELINGEN.	Aantal heeren-dienst-plichtigen.	Maximum aantal dag-diensten, waarover jaarlijks be-schikt mag worden, berekend tegen 30 dag-diensten per dienst-plichtige.	Aantal gedurende 1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van:						Zoodat in 1906 van het beschikbaar maximum aantal dag-diensten niet ge-vorderd zijn geworden (kolom 3 minus kolom 9).
			onderhoud van:			het vervoeren van gouverne-ments-goederen en gelden.	het vervoeren van gouver-nements-reizigers (troepen en personen op marsch daaronder begrepen).	Totaal.	
			groote post- en binnen-wegen.	bruggen en duikers in de groote post- en binnen-wegen.	waterwegen (voor zooveel op 1 April 1892 reeds in gebruik).				
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Telokbetong (hoofdplaats)	734	22 020	10 566	„	11 395	57	2	22 020	„
Ommelanden van Telokbetong	6 667	200 010	152 950	14 763	„	27	144	167 884	32 126
Sepoetih	7 236	217 080	76 922	„	„	„	„	76 922	140 158
Sekampoeng.	4 527	135 810	128 648	3 588	88	24	364	132 712	3 098
Toelangbawang	10 799	323 970	293 512	1 044	„	28	262	294 846	29 124
Katimbang	2 999	89 970	47 493	19 109	„	„	„	66 602	23 368
Semangka	3 141	94 230	51 944	11 731	18	„	„	63 693	30 537
Totalen	36 103	1 083 090	762 035	50 235	11 501	136	772	824 679	258 411
Over 1905 was opgegeven	35 440	1 063 200	366 915	52 731	525	261	1 163	421 595	641 605

a) Zie voor de op 1 April 1892 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1892 n°. 39, juncto 1897 n°. 93 en 1902 n°. 278. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5230.

Palembang. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heeren-dienst-plich-tigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 52 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud en gewone herstelling van: heeren-dienstwegen, benevens het verzamelen van verhardings-materiaal.	bruggen en duikers.	onderhoud van water-wegen.	zware herstelling van de in kolom 4 en 5 genoemde werken.	het vervoeren van reizigers en hunne goederen (Ind. St. 1870 nos. 16 en 99).	Te zamen.	aanleg van wegen, bruggen en duikers.	Totaal.	Zoodat in 1906 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3 minus kolom 11):
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Tebingtinggi	21 143	1 099 436	483 783	11 265	2 660	83 047	2 007	582 762	6 112	588 874	510 562
Lematang Oeloe en Hilir, Kikim en Pasemahlanden.	29 746	1 555 792	667 256	149 038	35 100	„	66	851 460	31 625	883 085	672 707
Komering en Ogan Oeloe, Enim en de Ranaudistricten	33 988	1 767 376	626 541	15 170	368	9 457	720	652 256	„	652 256	1 115 120
Moesi Hilir	11 617	604 084	131 392	539	328	52 857	218	185 334	„	185 334	418 750
Ogan en Komering Hilir en Blidah	31 195	1 622 140	345 259	34	1 480	„	601	347 374	218 683	566 057	1 056 083
Iliran en Banjoeasin . . .	13 426	698 152	76 374	11 511	33 095	„	53	121 033	„	121 033	577 119
Totalen . . .	141 115	7 346 980	2 330 605	187 557	73 031	145 361	3 665	2 740 219	256 420	2 996 639	4 350 341
Over 1905 was opgegeven.	133 657	6 949 964	2 118 886	123 148	84 630	115 786	5 822	2 448 272	„	2 448 272	4 501 692

a) Zie voor de op 1 Januari 1903 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1902 n°. 321, juncto 1903 n°. 185. De „voorschriften ter uitvoering" zijn afgedrukt in Bijbl. Ind. St. n°. 5744.
Voor de inlandsche en met hen gelijkgestelde bevolking ter hoofdplaats Palembang zijn de diensten voor het onderhoud van bruggen en wegen aldaar vervangen door eene betaling in geld (Ind. St. 1877 n°. 198).

Banka en onderhoorigheden. *a)*

DISTRICTEN.	Aantal heeren-dienst-plich-tigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 36 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud van: groote post- en binnen-wegen.	bruggen en duikers.	waterwegen (voor zooveel op ult. 1891 reeds in gebruik).	Te zamen.	herstellingen aan: groote post- en binnen-wegen.	bruggen en duikers.	waterwegen (voor zooveel op ult. 1891 reeds in gebruik).	Te zamen.	het vervoeren van post-pakketten.	het vervoeren van gouvernements-goederen en gelden.	het vervoeren van gouvernements-reizigers (troepen en personen op marsch daaronder begrepen).	Totaal.	Zoodat in 1906 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3 minus kolom 15):
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Muntok	2 359	84 924	20 205	923	„	21 128	„	„	„	„	5 028	632	6 132	32 920	52 004
Djeboes	617	22 212	12 607	367	„	12 974	„	„	„	„	1 317	1 529	2 011	17 831	4 381
Belinjoe	693	24 948	16 649	851	„	17 500	„	„	„	„	977	„	2 155	20 632	4 316
Soengeiliat . . .	897	32 292	22 409	747	„	23 156	„	„	„	„	3 390	1 942	2 523	31 011	1 281
Merawang . . .	1 214	43 704	36 996	987	„	37 983	„	„	„	„	620	452	383	39 438	4 266
Pangkalpinang .	2 044	73 584	47 774	3 463	„	51 237	„	„	„	„	1 634	172	1 361	54 404	19 180
Soengeislan. . .	1 450	52 206	18 497	1 058	2	19 557	21377	729	„	22 106	668	„	3 611	45 942	6 264
Koba	856	30 816	25 125	161	„	25 286	„	„	„	„	1 513	73	1 397	28 269	2 547
Toboali	2 331	83 916	51 935	251	365	52 551	„	„	„	„	1 180	1 346	1 570	56 647	27 269
Totalen . . .	12 461	448 602	252 197	8 808	367	261 372	21377	729	„	22 106	16 327	6 146	21 143	327 094	121 508
Over 1905 was opgegeven . .	12 061	434 208	268 460	8 077	765	277 302	„	„	„	„	15 153	5 435	30 077	327 967	106 241

a) Zie voor de op 1 Juli 1902 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1902 n°. 241. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 4660, juncto 5721.

Billiton. *a*)

DISTRICTEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag beschikt worden, berekend tegen 24 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud, aanleg, bouw en herstelling *b*) van: groote wegen en belangrijke binnenwegen (behalve op de gewestelijke hoofdplaats).	bruggen en duikers in de voormelde wegen (behalve op de gewestelijke hoofdplaats).	districtsgevangenissen.	waterwegen (voor zoover op 1 October 1904 in gebruik).	Te zamen.	het vervoeren van brieven.	het vervoeren van gouvernementsgoederen en gelden.	het vervoeren van troepen op marsch en hunne goederen.	Totaal.	Zoodat in 1905 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3 minus kolom 12):
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Tandjoengpandan	3 339	80 136	2 350	685 6 000	„	„	3 035 6 000	2 880	25	„	11 940	68 196
Boeding	1 640	39 360	9 840	492	„	„	10 332	1 851	„	„	12 183	27 177
Manggar	849	20 376	5 518	259	„	„	5 777	1 872	36	„	7 685	12 691
Linggang	372	8 928	566	94	„	„	660	336	„	„	996	7 932
Dindang.	1 933	46 392	3 226	374	„	„	3 600	2 160	„	„	5 760	40 632
Totalen . . .	8 133	195 192	21 500	1 904 6 000	„	„	23 404 6 000	9 099	61	„	38 564	156 628
Over 1905 was opgegeven .	7 529	180 696	26 422	1 973	27	„	28 422	9 104	117	„	37 643	143 053

a) Zie voor de op 1 Januari 1900 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1899 n°. 278. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5438.
b) Diensten voor aanleg of herstelling van de in de kolommen 4 t/m 7 genoemde werken kwamen niet voor.

Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. *a*)

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag beschikt worden, berekend tegen 26 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud en gewone herstellingen / eersten aanleg, zware herstelling of vernieuwing van: land- en waterwegen.	bruggen en duikers.	wachthuizen.	pasanggrahans.	Te zamen.	militaire werken, bij volstrekte onmogelijkheid om vrije koelies te bekomen.	het bezetten van wachthuizen.	het transport van gouvernementsgoederen.	het transport van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen.	Totaal.	Zoodat in 1906 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3 minus kolom 13)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Bandjermasin en Ommelanden	16 591	431 366	*b*) 161 085 *b*) 18 564	6 748 3 614	246 6	110	168 189 22 184	19	77 934	355	3 111	271 792	159 574
Amoentai	31 635	822 510	472 081 134 548	15 511 25 735	824 15 952	444 122	488 860 176 357	„	88 043	333	288	753 881	68 629
Kandangan	50 861	1 322 386	192 905 396 143	1 043 1 111	2 293 108	8 180	196 249 397 542	171	137 468	89	755	732 274	590 112
Doesoenlanden	7 665	199 290	19 144 26 199	1 614 4 641	„	210 825	20 968 31 665	„	5 759	8	435	58 835	140 455
Dajaklanden.	3 851	100 126	10 650 51 828	„ 3 046	„	1 875	12 525 54 874	„	„	„	1 150	68 549	31 577
Martapoera	13 248	344 448	151 620 92 549	8 881 984	„ 80	„	160 501 93 613	„	39 620	„	„	293 734	50 714
Sampit	5 452	141 752	3 315	„	„	„	3 315	„	4 888	92	313	8 608	133 144
Tanahboemboe. . . .	8 422	218 972	34 891 54 510	„ 864	„	12 2 745	34 903 58 119	164	12 498	94	570	106 348	112 624
Koetei en de Noordoostkust van Borneo (gouv. gebied, uitgezond. Tandjoengredeb)	764	19 864	6 585	24	„	„	6 609	„	7 663	„	120	14 392	5 472
Totalen. . .	138 489	3 600 714	1 052 276 774 341	33 821 39 995	3 363 16 146	2 659 3 872	1 092 119 834 354	354	373 873	971	6 742	2 308 413	1 292 301
Over 1905 was opgegeven	134 923	3 507 998	823 403 443 182	24 846 26 236	1 116 12	25 854 913	875 219 470 343	319	398 177	3 832	4 790	1 752 680	1 755 318

a) Zie voor de op 1 Augustus 1898 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1898 n°. 181, juncto 1899 n°. 147. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5292.
b) In de kolommen 4 t/m 8 zijn de opgaven tweeledig: de in de eerste plaats genoemde getallen betreffen de diensten voor onderhoud en gewone herstellingen der aangeduide werken; de in de tweede plaats vermelde die voor eersten aanleg, zware herstelling of vernieuwing gevorderd.

Celebes en onderhoorigheden. *a*)

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag beschikt worden, berekend tegen 38 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud — eersten aanleg van wegen.	bruggen en duikers.	wachthuizen (buiten afdeelingshoofdplaatsen).	regentswoningen.	Te zamen.	het vervoeren van gouvernementsreizigers en goederen.	het bewerken der ornamentspadivelden en het leveren van volgelingen aan regenten en hoofden bij dienstreizen en plechtige gelegenheden en bij door hen te vieren feesten.	het verzamelen en aanvoeren te Makasser van het te dier plaatse voor de wegen benoodigde verhardingsmateriaal. *b*)	het bezetten van wachthuizen en het doen van nachtelijke rondes.	Totaal.	Zoodat in 1906 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3 minus kolom 13):
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Makasser *c*)	7 858	298 654	4 615	612	„	„	5 227	488	„	48 152	33 524	87 391	211 263
Noorderdistricten. .	20 205	767 790	*d*)110 663 *d*) 20 900	8 994 7 315	80 „	500 „	120 237 28 215	973	2 470	„	40 276	192 171	575 619
Zuiderdistricten . .	22 444	852 032	122 772 2 039	13 977 9 658	160 „	307 300	137 216 11 997	2 501	5 845	„	112 484	270 043	581 989
Oosterdistricten . .	16 559	629 242	68 508	9 124	544	3 129	81 305	1 877	4 265	„	39 468	126 915	502 327
Takalar	11 070	420 660	15 120 10 530	1 700 200	„ „	„ „	16 820 10 730	730	3 000	„	14 956	46 236	374 424
Saleier	19 150	727 700	34 760	4 000	405	694	39 859	235	4 097	„	34 869	79 060	648 640
Bima.	255	9 690	„	„	„	„	„	„	„	„	3 768	3 768	5 922
Totalen . . .	97 541	3 705 768	356 438 33 469	38 407 17 173	1 189 „	4 630 300	400 664 50 942	6 804	19 677	48 152	279 345	805 584	2 900 184
Over 1905 was opgegeven	101 500	3 857 000	258 708 8 034	38 615 9 611	157 135	2 007 420	299 487 18 200	9 146	26 855	48 092	333 526	735 306	3 121 694

a) Zie voor de op 1 Maart 1900 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1900 n°. 55. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5477.

b) Deze diensten rusten uitsluitend op de dienstplichtige bevolking der Spermunde-eilanden.

c) Hieronder niet begrepen de gewestelijke hoofdplaats en hare buitenwijken, uitmakende de onderafdeeling Makasser, alwaar de heerendiensten met 1 Januari 1891 door een belasting in geld zijn vervangen (vgl. Ind. St. 1891 n°. 111, zoomede de noot op blz. 67 van K. V. 1892).

d) In de kolommen 4 t/m 8 zijn de opgaven tweeledig: de aldaar in de eerste plaats genoemde getallen betreffen de diensten voor het onderhoud der aangeduide werken; de in de tweede plaats vermelde die voor eersten aanleg gevorderd.

Menado. *a*)

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 32 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud en gewone herstelling van: wegen.	bruggen en duikers.	dammen, waterwerken en waterleidingen.	aanleg, zware herstelling of vernieuwing van de in de kolommen 4, 5 en 6 genoemde werken.	het bezetten van wachthuizen.	het vervoeren van gouvernementsreizigers en goederen.	aanleg van irrigatiewerken.	Totaal.	Zoodat in 1906 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3 minus kolom 11):
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
MINAHASA.											
Menado	6 151	196 832	49 405	1 281	„	47 886	9 510	„	„	108 082	88 750
Tondano	10 163	325 216	74 246	750	„	91 081	14 176	„	„	180 253	144 963
Amoerang	8 574	274 368	96 020	5 233	„	38 228	12 640	13	2 868	155 002	119 366
GORONTALO.											
Gorontalo	18 773	600 736	57 251	2 180	3 898	1 131	5 616	8	185	70 269	530 467
Totalen . . .	43 661	1 397 152	276 922	9 444	3 898	178 326	41 942	21	3 053	513 606	883 546
Over 1905 was opgegeven. .	42 667	1 365 344	226 908	13 073	7 625	187 481	38 683	7	255	474 032	891 312

a) Voor de Minahasa en de gouvernementsdistricten der afdeeling Gorontalo gelden de respectievelijk met 1 Januari en 1 Juli 1900 in werking getreden heerendienstregelingen in Ind. St. 1899 n°. 270 (juncto 1903 n°. 359) en 1900 n°. 152. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5434 (Minahasa) en 5498 (Gorontalo).

K

Amboina. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heeren-dienst-plichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 36 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud van: wegen.	bruggen en duikers.	Totaal.	herstellingen aan: wegen.	bruggen en duikers.	Totaal.	het vervoeren van troepen en personen op marsch en van hunne goederen.	Totaal.	Zoodat in 1906 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3 minus kolom 11):
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Amboina	123	4 428	638	322	960	1 860	870	2 730	„	3 690	738
Amboina (overig gedeelte der afdeeling)	5 053	181 908	45 660	23 785	69 445	77 835	21 576	99 411	„	168 856	13 052
Saparoea	5 956	214 416	20 097	2 178	22 275	2 315	2 810	5 125	„	27 400	187 016
Kajeli	400	14 400	2 150	300	2 450	3 400	400	3 800	„	6 250	8 150
Masarete	1 030	37 080	2 142	918	3 060	918	612	1 530	„	4 590	32 490
Amahai	719	25 884	475	75	550	134	33	167	„	717	25 167
West-Ceram	4 100	147 600	6 400	„	6 400	15 240	3 200	18 440	*b)* 240	25 080	122 520
Wahai	1 227	44 172	26 147	„	26 147	„	„	„	„	26 147	18 025
Totalen . . .	18 608	669 888	103 709	27 578	131 287	101 702	29 501	131 203	240	262 730	407 158
Over 1905 was opgegeven.	15 111	543 996	40 883	15 906	56 789	69 507	40 953	110 460	850	168 099	375 897

a) Zie voor de op 1 Juni 1892 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1892 n°. 67. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 4662. In de afdeeling Banda worden in gewone tijden geen heerendiensten gevorderd.
b) Dit vervoer geschiedde gedeeltelijk tegen betaling.

Bali en Lombok. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heeren-dienst-plichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 42 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1906 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud en gewone herstellingen / eersten aanleg, zware herstelling of vernieuwing van: wegen.	bruggen en duikers.	mijlpalen.	wachthuizen.	Te zamen.	het bewaken van gevangenissen en andere landsgebouwen.	het bezetten van wachthuizen.	het doen van nachtelijke rondes.	het vervoer van gouvernementsgoederen en gelden.	het vervoer van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen.	het vervoer van personen en troepen op marsch.	Totaal.	Zoodat in 1906 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3 minus kolom 15):
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Boeleleng . . .	24 478	1 028 076	*b)* 142 031 10 516	7 863 13 523	„	„ 32	149 894 24 071	1 949	148 842	10 661	„	1 470	2 682	339 569	688 507
Djembrana. . .	3 716	156 072	32 642	344 5 694	„	„	32 986 5 694	110	8 338	5 733	10	16	„	52 887	103 185
Lombok	49 549	2 081 054	557 316 272 380	22 002 43 505	„	320 510	579 638 316 395	14 600	214 758	155 466	„	2 565	„	1 283 422	797 632
Totalen . .	77 743	3 265 202	731 989 282 896	30 209 62 722	„	320 542	762 518 346 160	16 659	371 938	171 860	10	4 051	2 682	1 675 878	1 589 324
Over 1905 was opgegeven (zonder de afdeeling Lombok) . . .	28 194	1 184 148	162 933	12 355 7 151	1	158	175 447 7 151	2 977	142 534	12 780	84	216	„	341 189	842 959

a) Voor de afdeelingen Boeleleng en Djembrana (eiland Bali) geldt de met 1 Juli 1902 in werking getreden heerendienstregeling in Ind. St. 1902 n°. 228; de „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5715. Zie voor de op 1 Mei 1905 voor de afdeeling Lombok in werking getreden voorloopige heerendienstregeling Ind. St. 1905 n°. 203.
b) In de kolommen 4 t/m 8 zijn de opgaven tweeledig: de in de eerste plaats genoemde getallen betreffen de diensten voor onderhoud en gewone herstellingen der aangeduide werken; de in de tweede plaats vermelde die voor eersten aanleg, zware herstelling of vernieuwing gevorderd.

Bijlage L.

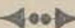
(Zie hoofdstuk L, afd. III, van het verslag.)

OVERZICHTEN,

meerendeels over 1905 en 1906,

BETREFFENDE DE

LANDRENTE EN ANDERE LANDELIJKE INKOMSTEN.

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws) der in 1906						Bedrag van den onzuivere aanslag der voor vast aangeslagen gronden in 1905.
	voor vast aangeslagen gronden					niet voor vast aangeslagen — wisselvallig beplante — gronden.	
	Sawahs.	Tegalvelden.	Nipahbosschen.	Boomgaarden.	Woonerven (belastbare).		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Bantam	100 084	34 811	440	8 038	133	250	f 618 139,5
Batavia: Domein Bloeboer	871	204	„	„	159	„	7 244,0
Batavia: Afd. Krawang	63 975	405	„	2 277	2 242	2 695	197 740,8
Preanger-Regentschappen	333 332	428 226	„	2 955	372	3 568	1 383 833,9
Cheribon	217 894	27 774	79	9 678	6 052	5 306	1 227 527,-
Pekalongan	242 209	37 286	72	1 496	11 758	1 762	a) 1 381 936,5
Semarang	391 518	53 192	393	2 181	32 896	23 094	1 743 163,9
Rembang	229 812	53 897	„	425	8 709	„	a) 853 576,
Soerabaja	316 308	43 079	1 006	4 139	19 316	492	2 039 420,-
Pasoeroean	143 355	126 328	275	426	20 538	8 215	2 006 960,4
Besoeki	97 078	101 076	„	4 088	5 254	1 618	1 267 382,-
Banjoemas	134 069	54 215	510	17 611	32 501	10 556	975 432,1
Kedoe	216 494	95 245	133	6 610	23 686	34 989	1 597 358,2
Madioen	176 175	24 045	„	3 070	68 861	12 517	767 315,-
Kediri	159 201	53 408	„	37	43 097	11 587	1 271 117,8
Madoera	103 853	240 374	1 067	423	800	10 717	819 576,5
Totalen	2 926 228	1 373 565	3 975	63 454	276 374	127 366	f 18 157 723,9

a) Verbeterde opgaaf.

JAVA EN MADOERA.

De onzuivere aanslag, in kolom 8 bedoeld, was voor 1906								De onzuivere aanslag der voor vast aangeslagen gronden bedroeg alzoo voor 1906 (kolom 8 † kolom 12 — kolom 15).
te vermeerderen, door:				te verminderen, door:				
benuttiging van betere gegevens (toepassing van art. 2 der Ord. in Ind. St. 1878 n°. 110 en, voor zooveel de Preanger-Regentschappen betreft, art. 10 der Ord. in Ind. St. 1896 n°. 126).	het belastbaar worden van nieuwe sawahs in het 4de oogstjaar.	uitbreiding van voor vast aangeslagen gronden (tegalvelden, nipahbosschen, boomgaarden en woonerven).	Totaal.	benuttiging van betere gegevens (toepassing van art. 2 der Ord. in Ind. St. 1878 n°. 110 en, voor zooveel de Preanger-Regentschappen betreft, art. 10 der Ord. in Ind. St. 1896 n°. 126).	het te niet gaan of de veranderde bestemming van gronden, die daardoor buiten de landrente vallen.	Totaal.	
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
f 1739,—	f 4 257,53	f 2 913,57	f 8 910,10	„	f 1 178,60	f 1 178,60	f 625 871,—
„	„	„	„	„	4,91	4,91	7 239,10^{5}
„	1 601,66	161,03	1 762,69		308,56^{5}	308 56^{5}	199 194,96
4 050,55^{5}	1 689,07^{5}	4 334,97	10 074,60	f 165,30^{5}	4 201,05^{5}	4 366,36	1 389 542,16
„	1 176,50	3 618,60	4 795,10	„	2 909,85	2 909,85	1 229 412,25
5 292,50	1 182,34^{5}	2 098,93^{5}	8 573,78	1 125,—	3 728,44^{5}	4 853,44^{5}	1 385 656,89^{5}
„	171,30	2 453,98^{5}	2 625,28^{5}	„	4 534,73	4 534,73	1 741 254,52^{5}
„	42,70	1 355,30	1 398,—	„	969,—	969,—	854 005,—
„	479,—	639,—	1 118,—	„	1 527,—	1 527,—	2 039 011,—
„	1 890,53	14 195,27	16 085,80	„	8 386,41	8 386,41	2 014 659,83
„	1 429,—	13 066,—	14 495,—	„	2 868,—	2 868,—	1 279 009,—
„	2 399,55^{5}	2 113,46	4 513,01^{5}	„	1 957,61^{5}	1 957,61^{5}	977 987,51^{5}
„	„	304,—	304,—	„	303,88	303,88	1 597 358,34
„	769,—	95,—	864,—	„	446,—	446,—	767 733,—
„	526,50	9 701,19	10 227,69	„	3 694,50	3 694,50	1 277 651,02
„	5,—	313,—	318,—	„	72,50	72,50	819 822,—
f 11 082,05^{5}	f 17 619,69^{5}	f 57 363,31	f 86 065,06	f 1 290,30^{5}	f 37 091,06	f 38 381,36^{5}	f 18 205 407,60

GEWESTEN.	Het bedrag van den onzuiveren aanslag voor 1906 (kolom 16) was te verminderen met de volgende sommen, ter zake van vrijstelling of afschrijving, als:				In 1906 was dus aan landrente werkelijk te heffen:		
	wegens deugdelijk geconstateerd misgewas.	wegens andere buitengewone en gewichtige redenen.	wegens het onbeplant blijven van voor vast aangeslagen gronden.	Totaal der verminderingen wegens vrijstellingen of afschrijvingen.	ter zake van de voor vast aangeslagen gronden (de onzuivere aanslag vermeld in kolom 16, verminderd volgens kolom 20).	ter zake van de niet voor vast aangeslagen gronden, bedoeld in kolom 7.	In 't geheel.
	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
Bantam	f 29 986,24	f 989,85	f 29 722,04^{5}	f 60 698,13^{5}	f 565 172,86^{5}	f 500,—	f 565 672,8
Batavia: Domein Bloeboer.	„	„	„	„	7 239,10^{5}	„	7 239,1
Batavia: Afd. Krawang	52 839,38	„	19 799,60	72 638,98	126 555,98	4 961,54^{5}	131 517,5
Preanger-Regentschappen	18 047,42^{5}	141,55	7 120,32^{5}	25 309,30	1 364 232,86	5 886,41	1 370 119,2
Cheribon	32 092,67^{5}	3 306,02	7 114,44	42 513,13^{5}	1 186 899,11^{5}	10 978,87^{5}	1 197 877,9
Pekalongan	21 464,78^{5}	17,70^{5}	38 532,26^{5}	60 014,75^{5}	1 325 642,14	31 107,50	1 356 749,6
Semarang	69 557,76	3 057,90^{5}	48 528,85^{5}	121 144,52	1 620 110,00^{5}	50 651,21	1 670 761,2
Rembang	123 775,26	„	8 620,36	132 395,62	721 609,38	„	721 609,3
Soerabaja	52 658,28^{5}	364,50	18 307,94	71 330,72^{5}	1 967 680,27^{5}	984,—	1 968 664,2
Pasoeroean	3 711,13	228,30	4 073,77	8 013,20	2 006 646,63	34 417,25	2 041 063,8
Besoeki	524,69	„	1 599,76^{5}	2 124,45^{5}	1 276 884,54^{5}	4 127,—	1 281 011,5
Banjoemas	10 872,62	2 922,57^{5}	15 480,78^{5}	29 275,98	948 711,53^{5}	21 937,40	970 648,9
Kedoe	25 808,36^{5}	2 151,65	3 334,58	31 294,59^{5}	1 566 063,74^{5}	106 952,25	1 673 015,9
Madioen	17 295,—	„	1 029,50	18 324,50	749 408,50	15 993,—	765 401,5
Kediri	31 343,17^{5}	529,69	99,—	31 971,86^{5}	1 245 679,15^{5}	34 751,—	1 280 430,1
Madoera	53 225,51	„	9 089,—	62 314,51	757 507,49	17 322,—	774 829,4
Totalen	f 543 202,30	f 13 709,74^{5}	f 212 452,23	f 769 364,27^{5}	f 17 436 043,32^{5}	f 340 569,44	f 17 776 612,7

b) Alsnog te verminderen met f 231,59 wegens misgewas.

In 1905 was aan landrente werkelijk te heffen geweest (zie de kolommen 21, 22 en 23 van bijlage J van K. V. 1906):			In 1906 viel in vergelijking met het voorafgegane jaar te heffen:		Bedrag hetwelk door de bevolking op 31 December 1906 nog niet was aangezuiverd.	Bedrag hetwelk door de bevolking aangezuiverd, doch door de met de inning belaste personen verduisterd was.	Marktprijs der padi per pikol gedurende 1906.	
ter zake van de voor vast aangeslagen gronden (de onzuivere aanslag, verminderd met de vrijstellingen en afschrijvingen).	ter zake van de niet voor vast aangeslagen gronden.	In 't geheel.	Meer.	Minder.			Hoogste.	Laagste.
24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
f 584 207,42	f 762,—	f 584 969,42	,,	f 19 296,55^5	f 806,11	f 67,—	f 5,—	f 1.—
7 244,01^5	,,	7 244,01^5	,,	4,91	586,84	,,	4,—	1,50
168 588,14	4 634,25	173 222,39	,,	41 704,86^5	1,47^5	68,30	3,—	2,—
1 369 916,27	7 114,93^5	1 377 031,20^5	,,	6 911,93^5	49,12	1 091,99	2,72	2,09
1 172 822,97^5	10 089,70	1 182 912,67^5	f 14 965,31^5	,,	,,	,,	,,	,,
1 324 261,53^5	2 549,50	1 326 811,03^5	29 938,60^5	,,	872,55	,,	,,	,,
1 595 216,17	50 401,20^5	1 645 617,37^5	25 143,84	,,	1 982,29	395,67	7,—	1,50
805 011,64	61,16	*b*) 805 072,80	,,	83 231,83	10,—	,,	4,82	1,75
1 856 945,66	1 025,50	1 857 971,16	110 693,11^5	,,	500,—	208,—	4,50	1,50
2 000 726,04	34 003,74	2 034 729,78	6 334,10	,,	5 328,96^5	287,94	4,—	1,75
1 265 413,49^5	4 117,—	1 269 530,49^5	11 481,05	,,	124,88	263,50	5,50	1,50
940 191,76	20 717,45	960 909,21	9 739,72^5	,,	84,94	145,—	3,50	1,20
1 548 649,71	102 336,75	1 650 986,46	22 029,53^5	,,	1 457,21	1 090,70	4,34	1,25
757 540,28	14 603,—	772 143,28	,,	6 741,78	116,—	,,	6,50	1,25
1 246 823,93	34 042,50	1 280 866,43	,,	435,94^5	32,80	562,70	4,80	1,10
738 387,95^5	17 322,—	755 709,95^5	19 119,53^5	,,	,,	429,—	6,—	1,90
							. . . . .	. . . . .
f 17 381 946,99^5	f 303 780,69	f 17 685 727,68^5	f 249 444,82	f 158 327,82	f 11 953,18	f 4 609,80	f 7,—	f 1,—

B. ANDERE BELASTINGEN EN INKOMSTEN VAN LANDELIJKEN AARD.

N.B. Over de ontvangsten wegens het afstaan van grond onder eenigen zakelijken titel zie bijlage M.

I. Zoogenaamde landelijke inkomsten in sommige buitenbezittingen (voor zooveel daarbij het departement van binnenlandsch bestuur is betrokken). *a*)

Gewesten.	AARD DER HEFFING.		Aanslag	
			1905.	1906. *b*)
Celebes en onderhoorigheden.	Vertiening van het rijstgewas (Ind. St. 1893 n°. 259, juncto 1894 n°. 43, 1895 n°. 101 en 1903 n°. 378)		*c*) f 216 929,99	*d*) f 173 579,65$_5$
Id.	Tesangheffing ($^1/_3$ in de opbrengst der aan inlanders in gebruik afgestane gouvernements-padivelden)		15 549,85	*d*) 14 491,92
Bali en Lombok.	Sawahbelasting of „padjeq" (voor Bali zie Ind. St. 1891 n°. 97, voor Lombok zie Ind. St. 1895 n°. 181).	afd. Boeleleng .	*c*) 129 198,—	*d*) 144 135,—
		„ Djembrana.	38 681,87$_5$	38 188,12$_5$
		„ Lombok . .	*c*) 228 516,40	242 797,92
Id.	Belasting op de tegalvelden en tuinen (voor Bali zie Ind. St. 1891 n°. 117, voor Lombok zie Ind. St. 1895 n°. 181).	„ Boeleleng .	31 925,70$_5$	32 027,23
		„ Djembrana.	3 568,59	3 661,44
		„ Lombok . .	33 336,10	35 631,53

a) De vertieningsbelasting in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo wordt verantwoord onder de middelen en inkomsten onder het beheer van het departement van financiën (zie bijlage HH, sub IX).

b) De vermeerdering van den aanslag was hoofdzakelijk het gevolg van de verkregen kadastrale gegevens, zoomede van de eerst in 1906 belastingplichtig geworden gronden.

c) Verbeterde opgaaf.

d) Voorloopige bruto aanslag.

II. Belasting op de vischvijvers (Ind. St. 1893 n°. 30).

GEWESTEN.	Aanslag over 1905.	Aanslag over 1906.	GEWESTEN.	Aanslag over 1905.	Aanslag over 1906.
Bantam	f 3 227,43	f 3 265,88$_5$	Pasoeroean	f 33 314,83	f 33 558,16
Batavia	*a*) 692,—	*a*) 808,50	Besoeki.	5 138,26$_5$	4 966,88$_5$
Semarang	47 237,23	39 965,90	Madoera	12 159,28	12 082,40
Rembang.	5 157,82	3 801,30			
Soerabaja	196 512,66	194 306,26	Totalen. .	f 303 439,51$_5$	f 292 755,29

a) Ongerekend het verschuldigde (zie tabel III) wegens huur van gouvernements-vischvijvers.

III. Verhuur van rechten ter zake van vischvijvers, vogelnest- en meststofgrotten, enz.

Gewesten.	Aard van het aan de huurders afgestaan uitsluitend recht.	Domein, enz. waartoe de verhuring betrekking heeft.	Tijdvakken van verhuring.	Verschuldigde huursommen	
				over 1906.	over 1907.
Batavia.	Vischvangst.	Gouvernements-vischvijvers (eigenlijk rawahs of moerasgronden) in de afd. Krawang	telkens één jaar.	f 11 740,—	f 16 070,—
Celebes en onderhoorigheden.	Id.	Gouvernements-vischvijvers te Tello (afd. Makasser).	1906 t/m 1910	720,—	720,—
Id.	Id.	Id. in de kampong Sambong Djawa	1900 t/m 1914	50,—	50,—
Preanger-Regentschappen.	Winning van eetbare vogelnesten.	Klippen, grotten en holen in de afdeelingen Bandoeng, Tjiandjoer en Soekaboemi, uitgenomen, wat deze laatste afdeeling betreft, de grot Goeha Tjandi	1906 t/m 1908	2 620,—	2 620,—
Id.	Id.	Id. in de afd. Soekapoera.	1906 t/m 1908	800,—	800,—
Semarang.	Id.	Id. in de afd. Grobogan	(onverhuurd gebleven)	(onverhuurd gebleven)	(onverhuurd gebleven)
Id.	Id.	Grotten in de afd. Pati.	1906 t/m 1908	f 153,—	f 153,—
Id.	Id.	Id. op het eiland Goendoel der Karimoendjawa-groep.	1906 t/m 1908	63,—	63,—
Soerabaja.	Id.	Klippen, grotten en holen in het district Bawean.	(onverhuurd gebleven)	(onverhuurd gebleven)	(onverhuurd gebleven)
Kedoe.	Id.	Id. in het district Banjoemoedal der afd. Keboemen.	1906 t/m 1908	f 14 100,—	f 14 100,—
Soerakarta en Djokjakarta.	Id.	Id. in de beide gewesten	1 April 1905 t/m 1908.	4 392,—	4 392,—
Madioen.	Id.	Id. in het gewest	(onverhuurd gebleven)	(onverhuurd gebleven)	(onverhuurd gebleven)
Sumatra's Westkust.	Id.	Id. op de Batoe-eilanden (afd. Ajerbangis der Padangsche Benedenlanden)	1905 t/m 1907	f 217,—	f 217,—
Benkoelen.	Id.	Id. in de afd. Kroë	1905 t/m 1914	7 300,—	7 300,—
Id.	Id.	Id. in de afdeelingen Manna en Pasemah Oeloe Manna, Seloema, Mokko Mokko, Benkoelen en Ommelanden, Lais en Kauer.	5 Juni 1900 t/m ult. Juli 1908	510,—	510,—
Preanger Regentschappen.	Winning van meststoffen.	Grot Goeha Tjandi (distr. Plaboean, afd. Soekaboemi).	1906 t/m 1908	10,—	10,—
Cheribon.	Id.	Vleermuisgrotten binnen het gebied der desa's Goenoengdjawa (distr. Loerahgoeng) en Tjimiroe (distr. Kadoegede)	1907 t/m 1909	„	200,—
Besoeki.	Id.	Grotten van den berg Patjalan en van het gebergte Padakan Malang (distr. en afd. Panaroekan).	(onverhuurd gebleven)	(onverhuurd gebleven)	(onverhuurd gebleven)
Banjoemas.	Id.	Grot Goenoeng Selok (distr. Adiredja, afd. Tjilatjap).	1907 t/m 1909	„	f 100,—
Id.	Id.	Grot Goewa Lawa (distr. Adjibarang, afd. Poerwakerta)	1 Aug. 1906 t/m ult. Juli 1909	f 13,90	33,36
Id.	Id.	Grotten op het eiland Noesa Kambangan (distr. en afd. Tjilatjap).	1 Aug. 1906 t/m ult. Juli 1909	22,22[5]	53,34
Preanger-Regentschappen.	Zoeken van schildpad-eieren.	Zuider-zeestrand in de afd. Soekaboemi.	1 Mei 1905 t/m ult. Dec. 1907	1 909,12	1,909,12
		Totalen.		f 44 620,24[5]	f 49 300,82

IV. Cijns uit de tot de residentiën Menado en Bali en Lombok behoorende landschappen.

LANDSCHAPPEN.		Achterstand over vorige jaren, in 1906 geheel afbetaald.	Over 1906		Blijft verschuldigd op ult. 1906.
			verschuldigd.	afbetaald.	
RESIDENTIE MENADO.					
Landschappen ter Noordkust van Celebes.	Bolaang Mongondou	„	f 12 000,—	f 12 000,—	„
	Bolaang Oeki	„	1 500,—	1 500,—	„
	Bintaoena.	„	750,—	750,—	„
	Bolaang Itam	„	1 500,—	1 500,—	„
	Kaidipan.	„	1 500,—	1 500,—	„
	Bwool	„	2 231,—	2 231,—	„
Sangi- en Talaud-eilanden.	Siaoe.	„	36 279,—	35 635,—	f 644,—
	Tagoelandang	„	6 982,—	6 780,—	202,—
	Taboekan.	„	24 278,—	24 278,—	„
	Manganitoe	„	11 948,—	11 948,—	„
	Kandhar Taroena	„	11 011,—	10 735,—	276,—
RESIDENTIE BALI EN LOMBOK.					
	Gianjar.	f 5 000,—	5 000,—	„	5 000,—
	Totalen	f 5 000,—	f 114 979,—	f 108 857,—	f 6 122,—

Bijlage M.

(Zie hoofdstuk J, afd. IV, van het verslag.)

STATISTISCHE OVERZICHTEN

betreffende uitgifte van grond en andere agrarische aangelegenheden, meerendeels over 1906.

I. Overzicht betreffende de grondverhuur door inlanders aan

GEWESTEN.	Aantal overeenkomsten.	Aantal huurders.			Uitgestrektheid der gronden (in bouws), waarop de in kolom 2 bedoelde overeenkomsten betrekking hadden.			Van de in kolom 8 bedoelde gronden uitgestrektheden (in bouws) be…				
								de teelt van:				
		Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Sawahs.	Droge gronden.	Te zamen.	suikerriet.	indigo.	tabak.	padi (met of zonder tweede gewassen).	andere gewassen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Bantam	6	„	6	6	„	2	2	„	„	„	„	„
Preanger-Regentschappen	375	36	4	40	1 228	621	1 849	1 083	13	„	6	744
Cheribon	1 334	407	778	1 185	16 122	337	16 459	9 604	„	„	4 459	2 333
Pekalongan	866	35	13	48	14 729	174	14 903	13 870	345	3	468	211
Semarang	779	35	6	41	12 486	487	12 973	11 631	225	„	405	72
Rembang	24	10	13	23	56	7	63	„	„	„	„	„
Soerabaja	2 406	55	8	63	33 574	51	33 625	33 002	„	„	562	48
Pasoeroean	2 655	59	21	80	28 637	724	29 361	29 022	„	38	272	21
Besoeki	2 026	41	2	43	13 147	2 526	15 673	7 783	„	7 887	„	1
Banjoemas	561	12	4	16	6 175	„	6 175	5 024	„	913	237	1
Kedoe	175	11	8	19	1 408	178	1 586	1 468	„	„	„	112
Madioen	385	12	2	14	5 526	4	5 530	5 516	„	„	4	„
Kediri	2 152	40	5	45	15 773	1 962	17 735	16 005	286	„	219	1 223
Totalen	13 744	753	870	1 623	148 861	7 073	155 934	134 008	869	8 841	6 632	4 766

a) In de ontvangen opgaven is niet uiteengehouden welke huurprijzen per oogstjaar en welke per burgerlijk jaar besteed zijn, en evenmin hoeveel de

b) O. a. voor de oprichting van schuren voor het opbergen van tabak, tijdelijke woningen, stapelplaatsen en pakhuizen. Ook zijn nog vergunningen

II. Overzicht betreffende de afdoening van de in het tijdvak 1872 t/m 1906 aanhangig gemaakte aanvragen (van inlanders ter vervanging van erfelijk individueel grondbezit door agrarischen eigendom (zie Ind. St. 1872 n°. 117).

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws), waartoe de aanhangig gemaakte aanvragen betrekking hadden, en — zie de tusschen ( ) vermelde cijfers — het aantal dier aanvragen.						Uitgestrektheid (in bouws), waartoe betrekking hadden de in het tijdvak 1872—1906 afgedane of vervallen aanvragen, met vermelding — tusschen ( ) — van het aantal dier aanvragen.						Uitgestrektheid (in bouws) waartoe het op ult. 1906 nog in behandeling gebleven — tusschen ( ) vermeld — aantal aanvragen betrekking had.	
	Gedurende 1872 t/m 1905.		Gedurende 1906.		Totaal.		Uitgestrektheid in agrarischen eigendom toegewezen.		Uitgestrektheid waartoe de afgewezen aanvragen betrekking hadden.		Uitgestrektheid waartoe de (door overlijden of intrekking) vervallen aanvragen betrekking hadden.			
Bantam	*a*) 32^{358}	(8)	„		32^{358}	(8)	23^{499}	(5)	„		8^{359}	(3)	„	
Batavia	10	(6)	„		10	(6)	7^{127}	(4)	„		2^{373}	(2)	„	
Preanger-Regentschappen	198^{152}	(36)	3^{310}	(12)	201^{462}	(48)	193^{196}	(34)	3^{224}	(2)	2^{409}	(5)	2^{133}	(7)
Cheribon	1226^{392}	(497)	127^{127}	(4)	1354^{19}	(501)	400^{104}	(250)	573^{68}	(136)	336^{30}	(112)	44^{317}	(3)
Pekalongan	2811^{44}	(248)	90^{336}	(16)	2901^{380}	(264)	*b*) 1305^{218}	(102)	*c*) 1160^{264}	(90)	*d*) 367^{361}	(62)	68^{37}	(12)
Semarang	3475^{378}	(366)	„		3475^{378}	(366)	542^{4}	(159)	1021^{303}	(123)	1912^{71}	(84)	„	
Rembang	202^{229}	(108)	„		202^{229}	(108)	92^{193}	(74)	75^{347}	(5)	34^{189}	(29)	„	
Soerabaja	*e*) 858^{147}	(231)	162^{198}	(17)	1020^{345}	(248)	625^{379}	(168)	214^{238}	(53)	36^{374}	(12)	143^{354}	(15)
Pasoeroean	591^{492}	(26)	„		591^{492}	(26)	7^{168}	(21)	583^{80}	(4)	1^{244}	(1)	„	
Besoeki	347^{405}	(80)	„		347^{405}	(80)	336^{430}	(73)	9^{338}	(3)	1^{227}	(4)	„	
Banjoemas	31	(3)	„		31	(3)	„		„		31	(3)	„	
Kedoe	2903^{445}	(164)	„		2903^{445}	(164)	113^{105}	(9)	1296^{178}	(63)	1494^{162}	(92)	„	
Madioen	3861^{483}	(545)	27^{491}	(5)	3889^{474}	(550)	*f*) 1807^{405}	(371)	*g*) 1809^{441}	(140)	250^{239}	(39)	21^{389}	(4)
Kediri	3017^{42}	(614)	„		3017^{42}	(614)	*h*) 2134^{58}	(403)	*i*) 794^{277}	(184)	88^{207}	(30)	„	
Totalen	19569^{157}	(2932)	411^{462}	(54)	19981^{119}	(2986)	7589^{386}	(1673)	7542^{258}	(803)	4568^{245}	(478)	280^{230}	(41)

a) De met kleine cijfers aangeduide onderdeelen van bouws zijn vierkante Rijnlandsche roeden van $^{1}/_{500}$ bouw.

b) Hieronder 2 aanvragen, welke slechts gedeeltelijk zijn toegewezen.

c) De afwijzing betreft een deel der gronden bedoeld in noot *b*.

d) Hieronder ook een deel der in noot *b* bedoelde gronden.

e) Verbeterde opgaaf.

f) Hieronder 4 aanvragen, welke slechts gedeeltelijk zijn toegewezen.

g) Hieronder ook de 4 in de voorgaande noot bedoelde aanvragen, voor zoovee namelijk betreft die gedeelten der gronden, welke niet in agrarischen eigendom konden worden afgestaan.

h) Hieronder 3 aanvragen, welke slechts gedeeltelijk zijn toegewezen.

i) Hieronder ook de 3 in de voorgaande noot bedoelde aanvragen, voor zoovee namelijk betreft die gedeelten der gronden, welke niet in agrarischen eigendom konden worden afgestaan.

…et-inlanders op Java en Madoera over 1906 (zie Ind. St. 1900 nº. 240).

	…ren de volgende …nd voor: andere …doeleinden. b)	Totaal als in kolom 8.	De overeengekomen huurtermijnen en de overeengekomen huurprijzen per bouw a) beliepen, naar gelang het betrof de teelt van een der onderstaande gewassen, dooreengenomen als volgt: suikerriet.	indigo.	tabak.	padi.
	14.	15.	16.	17.	18.	19.
	2	2	,,	,,	,,	,,
44	3	1 849	12 maanden à 12 jaren f 5 à f 60	,,	,,	,,
33	63	16 459	6 à 21 maanden 20 ,, 55	,,	,,	6 à 13 maanden f 2.50 à f 20
11	6	14 903	12 ,, 23 ,, 25 ,, 55	15 maanden f 15 à f 30	,,	6 ,, 15 ,, 10 ,, 20
72	640	12 973	18 maanden à 4½ jaar 15 ,, 65	,,	,,	,,
	63	63	,,	,,	,,	,,
48	13	33 625	18 ,, ,, 6½ ,, 22.50 ,, 68	,,	,,	,,
21	8	29 361	6 mnd. à 7 jaar 3 mnd. 20 ,, 90	,,	6 maanden à 10 jaar f 16 à f 104	9 ,, 18 maanden 25 ,, 32
1	2	15 673	18 maanden à 12 jaar 35 à 100	,,	1 à 12 jaar 1 ,, 10	,,
1	,,	6 475	18 ,, ,, 12 ,, 30 ,, 60	,,	6 ,, 12 maanden 5 ,, 30	,,
12	6	1 586	12 à 19 maanden 12.50 ,, 40	,,	,,	,,
	10	5 530	18 maanden à 6½ jaar 9 ,, 55	,,	,,	,,
23	2	17 735	4½ maand ,, 6½ ,, 14 ,, 60	7 à 18 maanden 10 ,, 35	,,	,,
66	818	155 934				

…urprijs voor elken termijn bedroeg.

…leend voor den aanleg van kweekbedden, demonstratievelden, afvoerleidingen en railbanen.

III. Overzicht betreffende de afdoening in 1906 van de in dat jaar en vroeger door inlanders gedane aanvragen om vergunning tot ontginning van domeingrond op Java en Madoera, op den voet van de ordonnantie van 29 Februari 1896 (Ind. St. 1896 nº. 44 en 1904 nº. 416).

GEWESTEN.	*Uitgestrektheid (afgerond in bouws), waartoe betrekking had het daarnevens — tusschen ( ) — vermeld aantal aanvragen van inlanders om vergunning tot het ontginnen van domeingrond.			Uitgestrektheid (afgerond in bouws), waartoe betrekking had het daarnevens — tusschen ( ) — vermeld aantal ontginnings-aanvragen, welke in 1906					Uitgestrektheid (afgerond in bouws)	
				zijn toegewezen		zijn afgewezen		nog niet tot afdoening kwamen.	voor welke het daarnevens — tusschen ( ) — vermeld aantal ontginners gedurende 1906 zijn erkend als erfelijk individueele bezitters.	waarvoor het recht van ontginning, indertijd toegekend aan het — tusschen ( ) — vermeld aantal aanvragers, gedurende 1906 kwam te vervallen.
	Betreffende de op ult. 1905 aanhangig gebleven aanvragen.	Betreffende de in 1906 bijgekomen aanvragen.	Te zamen.	door de districtshoofden.	door de hoofden van plaatselijk bestuur.	door de districtshoofden.	door de hoofden van plaatselijk bestuur.			
…tam	a) 79 (82)	710 (1228)	789 (1310)	346 (682)	254 (493)	,,	,,	189 (135)	513 (962)	5 (2)
…via	,,	1096 (818)	1096 (818)	313 (444)	741 (349)	,,	12 (5)	30 (20)	1047 (781)	,,
…nger-Regentschappen.	832 (901)	6716 (8554)	7548 (9455)	5108 (7196)	1985 (1776)	287 (376)	43 (30)	125 (77)	5800 (8121)	500 (637)
…ibon	547 (817)	3092 (4486)	3639 (5303)	1559 (3302)	942 (569)	101 (135)	2 (2)	1035 (1295)	2512 (4045)	12 (15)
…longan	160 (185)	2173* (2426)	2333 (2611)	417 (863)	1523 (1294)	15 (32)	106 (129)	272 (293)	1975 (2180)	17 (31)
…arang	a) 540 (598)	710 (966)	1250 (1564)	144 (304)	732 (887)	6 (6)	104 (32)	264 (335)	535 (859)	24 (32)
…bang	75 (218)	491 (873)	566 (1091)	254 (514)	151 (261)	,,	45 (71)	116 (245)	748 (969)	23 (32)
…abaja	a) 106 (55)	488 (408)	594 (463)	61 (125)	393 (236)	,,	,,	140 (102)	316 (470)	32 (32)
…eroean	159 (179)	1791 (2027)	1950 (2206)	346 (511)	1257 (1387)	,,	39 (30)	308 (278)	1210 (1486)	3 (6)
…eki	214 (200)	4248 (4915)	4462 (5115)	5 (8)	3784 (4444)	,,	102 (67)	571 (596)	5020 (4645)	197 (114)
…oemas	22 (24)	2457 (3227)	2479 (3251)	1223 (2337)	1069 (767)	5 (6)	3 (6)	179 (135)	1345 (1846)	489 (230)
…e	a) 126 (223)	1222 (1955)	1348 (2178)	998 (1571)	76 (77)	7 (12)	7 (35)	260 (483)	158 (310)	,,
…oen	71 (80)	785 (1120)	856 (1200)	,,	380 (459)	,,	352 (530)	124 (211)	97 (173)	2 (7)
…ri	144 (226)	2681 (3282)	2825 (3508)	1045 (1620)	588 (888)	,,	70 (79)	1122 (921)	1420 (1606)	28 (54)
…era	14 (6)	223 (162)	237 (168)	23 (32)	188 (128)	,,	26 (8)	,,	50 (50)	1 (1)
Totalen	3089 (3794)	28883 (36447)	31972 (40241)	11842 (19509)	14063 (14015)	421 (567)	911 (1024)	4735 (5126)	22746 (28503)	1333 (1193)

*) Verbeterde opgaaf.

IV. Uitgifte van grond in erfpacht.

A. Overzicht betreffende de door het Gouvernement: 1e. in erfpacht uitgegeven woeste gronden *a*), zoowel op Java en Madoera als in de buitenbezittingen, voor zooveel op ult. 1906 aanvaard (reeds in de openbare registers ingeschreven), zonder te rekenen die, waarvan de erfpacht is komen te vervallen, en 2e. op Java en Madoera in erfpacht toegezegd, maar op ult. 1906 nog niet afgestaan of afgestaan, maar op dat tijdstip nog niet aanvaard.

JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	Op ult. 1906 in erfpacht bezeten woeste gronden.						Op ult. 1906 in erfpacht			
	In de jaren 1873 t/m 1905 aanvaard aantal:		In 1906 aanvaard aantal:		In de opgegeven 34 jaren aanvaard aantal:		toegezegd, maar nog niet afgestaan aantal: *b*)		afgestaan (definitief toegewezen), maar nog niet aanvaard aantal:	
	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)
Bantam	*d*) 61	13924	1	125	62	14049	14	6448	1	269
Batavia	20	3404	"	"	20	3404	3	1562	2	286
Preanger-Regentschappen	*e*) 768	151980	46	10009	814	161989	110	40621	52	10326
Cheribon	*f*) 17	1963	"	"	17	1963	10	5100	20	2128
Pekalongan	74	11887	"	"	74	11887	9	2473	1	514
Semarang	*g*) 150	16740	2	45	152	16785	4	544	14	1553
Rembang	"	"	"	"	"	"	1	400	"	"
Soerabaja	*h*) 45	6661	1	300	46	6961	7	1623	2	625
Pasoeroean	*i*) 327	101591	5	1168	332	102759	23	13372	14	1213
Besoeki	*j*) 715	156800	1	301	716	157101	15	19375	20	6929
Banjoemas	20	6782	1	133	21	6915	16	10340	"	"
Kedoe	*k*) 27	2516	"	"	27	2516	8	413	"	"
Madioen	39	7728	1	6	40	7734	2	380	1	16
Kediri	*l*) 356	90063	1	187	357	90250	28	12636	5	1256
Madoera	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Totalen	*m*) 2619	572039	59	12274	2678	584313	250	115287	132	25115
De toezegging of de definitieve toewijzing vond plaats in de jaren: 1881 t/m 1904							148	85840	70	14048
1905							32	10142	23	4242
1906							70	19305	39	6825
Totalen als boven							250	115287	132	25115

BUITENBEZITTINGEN.

GEWESTEN.	Op ult. 1906 in erfpacht bezeten woeste gronden.					
	In de jaren 1874 t/m 1905 aanvaard aantal		In 1906 aanvaard aantal		In de opgegeven 33 jaren aanvaard aantal	
	perceelen.	bouws.	perceelen.	bouws.	perceelen.	bouws.
Sumatra's Westkust: Pad. Benedenlanden	22	4098	1	21	23	4119
Sumatra's Westkust: Pad. Bovenlanden	*n*) 45	19812	1	265	46	20077
Tapanoeli	6	7612	"	"	6	7612
Benkoelen	16	28011	3	100	19	28111
Lamponsche districten	*o*) 21	94643	3	1310	24	95953
Palembang	*p*) 15	61858	"	"	15	61858
Oostkust Sumatra	2	55	"	"	2	55
Atjèh en onderhoorigheden	16	1532	3	68	19	1600
Billiton	1	44	"	"	1	44
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	*q*) 20	30328	3	4632	23	34960
Celebes en onderhoorigheden	*r*) 2	457	"	"	2	457
Menado	30	17923	1	500	31	18423
Amboina	11	27815	"	"	11	27815
Totalen	*s*) 207	294188	*t*) 15	6896	*u*) 222	*u*) 301084

TOELICHTINGEN.

a) Overigens is nog in vele gevallen erfpacht verleend voor gronden, die reeds vroeger in huur waren afgestaan. Deze voormalige huurgronden, voor zoover op ult. 1906 nog in erfpacht bezeten, besloegen eene uitgestrektheid van 37391 bouws, ingeschreven als 87 perceelen, tegen 38014 bouws, verdeeld over 88 perceelen, in 1905, waarbij dus eene vermindering valt te constateeren van 623 bouws, veroorzaakt door den terugkeer aan het Gouvernement van het erfpachtsrecht op 1 perceel in Kediri, groot 500 bouws, terwijl bij de vestiging van een nieuw erfpachtsrecht op een ander (eveneens in Kediri gelegen) perceel, de uitgestrektheid daarvan met 123 bouws verminderde. Deze voormalige huurgronden en het aantal bouws, die zij besloegen, waren over de verschillende gewesten verdeeld als volgt:

Gewesten.	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
Bantam	1	504
Batavia	2	833
Preanger-Regentschappen . .	18	8380
Cheribon	4	970
Pekalongan	7	2036
Semarang	32	12551
Pasoeroean	7	5219
Kedoe	3	1384
Madioen	2	1005
Kediri	11	4509
Totalen . . .	87	37391

b) Waar in de aanvraag als geschatte grootte van het perceel tweeërlei uitgestrektheid was genoemd of de opgegeven grootte verschilde met de taxatie der commissiën van onderzoek, is het kleinste cijfer genomen.

c) Voor elk perceel is de uitgestrektheid tot volle bouws afgerond.

d) Verminderd met 1 door het Gouvernement teruggenomen perceelgedeelte, groot 220 bouws.

e) Verminderd met 3 perceelen en 698 bouws, wegens terugneming door het Gouvernement van het erfpachtsrecht op 2 perceelen, gezamenlijk groot 217 bouws, en op 1 perceelgedeelte, groot 22 bouws, terwijl van 1 perceel, groot 459 bouws, het erfpachtsrecht, bij ontstentenis van een houder, aan den lande terugkeerde; daarentegen vermeerderd met 2 in 1901, 1 in 1902 en 2 in 1903 in erfpacht aanvaarde perceelen, te zamen groot 973 bouws, van welker aanvaarding eerst onlangs bericht werd ontvangen, terwijl bleek, dat 2 perceelen door belanghebbenden waren gesplitst.

f) Verminderd met 1 in 1904 door het Gouvernement teruggenomen perceel, groot 34 bouws, van welke terugneming eerst nu bericht is ontvangen.

g) Vermeerderd met 1 reeds in 1895 aanvaard perceel, groot 249 bouws, hetwelk tot dusver ten onrechte als reeds aan den lande teruggekeerd was aangemerkt.

h) Verminderd met 2 door het Gouvernement teruggenomen perceelen, tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 309 bouws. Voorts bleek dat de uitgestrektheid van een in 1895 uitgegeven perceel in Soerabaja 10 bouws te groot was opgegeven.

i) Verminderd met 5 door het Gouvernement teruggenomen perceelen, gezamenlijk groot 1945 bouws, en een gedeelte van een perceel, groot 65 bouws, en met 98 bouws, tengevolge van bij splitsing gebleken verschillen; daarentegen vermeerderd met 3 in 1905 aanvaarde perceelen, te zamen groot 29 bouws, van welker aanvaarding eerst onlangs bericht is ontvangen, en met één perceel, door splitsing van een reeds bestaand perceel.

j) Verminderd met 4 perceelen en 734 bouws, wegens terugkeer aan het Gouvernement van het erfpachtsrecht op 4 perceelen, gezamenlijk groot 683 bouws, en op 4 perceelgedeelten in 1903 onteigend ten behoeve van den aanleg van de staatsspoorlijn Kalisat—Banjoewangi; daarentegen vermeerderd met 2 in 1901 en 2 in 1904 aanvaarde perceelen, te zamen groot 1208 bouws, van welker aanvaarding eerst onlangs bericht is ontvangen en verder met 2 perceelen en 201 bouws, tengevolge van bij splitsing bevonden verschillen.

k) Vermeerderd met 1 in 1905 aanvaard perceel, groot 19 bouws, van welks aanvaarding nog geen melding was gemaakt.

l) Verminderd met 11 door het Gouvernement teruggenomen perceelen, te zamen groot 3993 bouws, en een perceelgedeelte van 307 bouws; daarentegen vermeerderd met 361 bouws, welke bij de vestiging van een nieuw erfpachtsrecht op 4 perceelen meer werden bevonden.

m) Naar gelang van het jaar van inschrijving, was het aantal perceelen en de uitgestrektheid — met toepassing van d tot ult. 1906 geregulariseerde veranderingen, ontstaan door terugneming van grond als anderszins — als volgt:

Jaren.	Aantal perceelen.	Aantal bouws.	Jaren.	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
1873	2	353	1891	72	17756
1874	12	4694	1892	106	25358
1875	32	8726	1893	113	26102
1876	34	7411	1894	119	33908
1877	31	7685	1895	76	24749
1878	38	7144	1896	79	19694
1879	45	11565	1897	92	19363
1880	45	11188	1898	97	25844
1881	63	19552	1899	156	50968
1882	77	22414	1900	163	47438
1883	52	14662	1901	364	18135
1884	66	12879	1902	76	15259
1885	77	18016	1903	90	14331
1886	44	7376	1904	87	14738
1887	68	17333	1905	50	8903
1888	33	5812			
1889	79	16832	Totalen . .	2619	572039
1890	81	15851			

n) Van één perceel werden 348 bouws door het Gouvernement teruggenomen.

o) Verminderd met 2 door het Gouvernement teruggenomen perceelen, te zamen groot 13418 bouws.

p) Verminderd met 1 door het Gouvernement teruggenomen perceel, groot 7225 bouws.

q) Verminderd met 3 door het Gouvernement teruggenomen perceelen, te zamen groot 268 bouws.

r) Een van de 2 perceelen in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden betreft de oostelijke groep der Postiljon-eilanden, waarvan de erfpacht in 1891 is aanvaard, echter zonder bekendstelling van de uitgestrektheid. Het opgegeven aantal bouws heeft dus betrekking op slechts één perceel.

s) Naar gelang van het jaar van inschrijving, was het aantal perceelen en de uitgestrektheid verdeeld als volgt (waarbij op te merken valt, dat de over 1891 opgegeven uitgestrektheid — zie noot *r* — betrekking heeft op 7 van de 8 perceelen en het totaal van 294188 bouws op 206 van de 207 perceelen):

Jaren.	Aantal perceelen.	Aantal bouws.	Jaren.	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
1874	3	716	1892	13	27994
1876	1	325	1893	13	27553
1877	7	1313	1894	12	18087
1878	10	2065	1895	2	250
1879	4	1167	1896	5	12277
1880	2	1088	1897	2	13100
1881	2	902	1898	7	13671
1882	2	483	1899	8	13509
1883	1	102	1900	6	24790
1884	1	128	1901	18	45635
1885	1	312	1902	10	17045
1886	11	94	1903	18	43642
1888	1	361	1904	17	17911
1889	7	1332	1905	10	2582
1890	5	330			
1891	8	5424	Totalen . . .	207	294188

t) Al de aanvaarde perceelen zijn afgestaan naar de geschatte oppervlakte.

u) Betreft 221 van de 222 perceelen (vgl. noot *r*).

B. Overzicht over elk der jaren 1904, 1905 en 1906 van het verschuldigde en betaalde aan canon ter zake van erfpachtsperceelen

Jaren.	VERSCHULDIGD AAN CANON.		Aangezuiverd		
			aan canon over het opgegeven jaar.	aan canon over vorige jaren.	Te zamen.
		f a) 4 552 040,99^5			
1904	Java en Madoera	1 310 471,06^5	f 185 667,99	f 502 717,58^5	f 688 385,57^5
	Buitenbezittingen	68 893,65	16 372,90^5	17 007,38^5	33 380,29
1905	Java en Madoera	1 383 504,26	241 337,10	884 312,99	1 125 650,09
	Buitenbezittingen	99 012,77^5	49 354,86	15 823,56	65 178,42

a) Achterstand op 1 Januari 1904, namelijk over 1903 f 1 147 264.20 en over vorige jaren f 3 404 776,79^5. Hoeveel onder deze sommen is begrepen ter zake van erfpachtsperceelen in de buitenbezittingen is niet afzonderlijk op te geven.

C. Overzicht betreffende woeste gronden op Java en Madoera, door het Gouvernement, tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw de erfpacht is komen te vervallen, en 2°. in erfpacht toegezegd, maar op ult

GEWESTEN.	Op den voet van Gouv. Bt. 20 Juni 1901 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 5614)							
	Op ult. 1906 in erfpacht bezeten woeste gronden.						Op ult. 1906	
	In de jaren 1903 t/m 1905 aanvaard aantal:		In 1906 aanvaard aantal:		In de opgegeven 4 jaren aanvaard aantal:		toegezegd, maar nog niet afgestaan aantal: a)	
	perceelen.	bouws. b)	perceelen.	bouws. b)	perceelen.	bouws. b)	perceelen.	bouws. b)
Bantam	„	„	„	„	„	„	„	„
Batavia	„	„	„	„	„	„	„	„
Preanger-Regentschappen	4	76	1	25	5	101	„	„
Cheribon	„	„	„	„	„	„	„	„
Pekalongan	„	„	„	„	„	„	„	„
Semarang	6	104	„	„	6	104	„	„
Rembang	„	„	„	„	„	„	„	„
Soerabaja	7	118	„	„	7	118	„	„
Pasoeroean	3	74	3	42	6	116	„	„
Besoeki	6	121	1	25	7	146	1	25
Banjoemas	1	24	„	„	1	24	„	„
Kedoe	8	343	1	25	9	368	„	„
Madioen	2	25	„	„	2	25	„	„
Kediri	3	72	„	„	3	72	1	25
Madoera	„	„	„	„	„	„	„	„
Totalen	40	957	6	117	46	1074	2	50

De toezegging of definitieve toewijzing vond plaats in de jaren:		perceelen.	bouws.
	1902	1	25
	1903	„	„
	1904	1	25
	1905	„	„
	1906	„	„
	Totalen als boven	2	50

a) Waar in de aanvraag als geschatte grootte van het perceel tweeërlei uitgestrektheid was genoemd of de opgegeven grootte verschilde met de taxatie der commissie van onderzoek. is het kleinste cijfer genomen.

(ook van die — op Java en Madoera — welke, toen daarvoor erfpacht werd verleend, reeds in huur werden bezeten).

Jaren.	VERSCHULDIGD AAN CANON.		Aangezuiverd		
			aan canon over het opgegeven jaar.	aan canon over vorige jaren.	Te zamen.
1906	Java en Madoera	f 1 441 370,10⁵	f 252 293,77	f 893 150,60⁵	f 1 145 444,37⁵
	Buitenbezittingen	68 204.88	15 234,89	14 768,20	30 003,09
	Te zamen	f 8 923 497,73	f 760 261,51⁵	f 2 327 780,32⁵	b) f 3 088 041,84

b) Derhalve bleef op 1 Januari 1907 nog aan te zuiveren (f 8 923 497.73—f 3 088 041.84) = f 5 835 455.89, namelijk f 1 242 046.32⁵ op den canon over 1906 en f 4 593 409.56⁵ op dien over vorige jaren.

1°. in erfpacht uitgegeven, voor zooveel op ult. 1906 aanvaard (reeds in de openbare registers ingeschreven), zonder te rekenen die, waarvan 1906 nog niet afgestaan of afgestaan, maar op dat tijdstip nog niet aanvaard.

		Op den voet van Ind. St. 1904 n°. 326, juncto 1905 n°. 153.											
in erfpacht		Op ult. 1906 in erfpacht bezeten woeste gronden.						Op ult. 1906 in erfpacht.					
afgestaan (definitief toegewezen), maar nog niet aanvaard aantal:		In 1905 aanvaard aantal:		In 1906 aanvaard aantal:		In de opgegeven 2 jaren aanvaard aantal:		toegezegd maar nog niet afgestaan aantal: a)		afgestaan (definitief toegewezen), maar nog niet aanvaard aantal:			
perceelen.	bouws. b)	perceelen.	bouws. b)	perceelen.	bouws. b)	perceelen.	bouws. b)	perceelen.	bouws. b)	perceelen.	bouws. b)		
1	21	,,	,,	1	5	1	5	,,	,,	,,	,,		
,,	,,	,,	,,	1	8	1	8	,,	,,	,,	,,		
1	13	4	76	8	134	12	210	12	144	3	18		
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	17		
,,	,,	,,	,,	1	8	1	8	,,	,,	4	37		
1	15	,,	,,	4	15	4	15	2	19	,,	,,		
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,		
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,		
1	16	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	15		
,,	,,	,,	,,	10	83	10	83	2	21	,,	,,		
,,	,,	1	10	,,	,,	1	10	,,	,,	,,	,,		
,,	,,	1	9	1	9	2	18	3	15	1	7		
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	3	40	,,	,,		
1	15	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	17	3	12		
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,		
5	80	6	95	26	262	32	357	24	256	15	106		
,,	,,												
2	36												
,,	,,						1905. . .	3	25	1	7		
3	44												
,,	,,						1906. . .	21	231	14	99		
5	80						Totalen als boven	24	256	15	106		

b) Voor elk perceel is de uitgestrektheid tot volle bouws afgerond.

V. Overzicht betreffende de in 1906 door het Gouvernement aan particulieren verkochte en met recht van opstal afgestane stukken domeingrond.

GEWESTEN.	Verkochte grond.				Met recht van opstal afgestane grond.	
	Ondershands, tegen taxatieprijs.		Publiek, bij opbod.			
	Uitgestrektheid (in M²).	Bedongen koopsommen.	Uitgestrektheid (in M²).	Bedongen koopsommen.	Uitgestrektheid (in M²).	Bedongen koopsommen.
JAVA EN MADOERA.						
Bantam	31 741	f 2 707,25^5	13 500	f 235	„	„
Batavia	49 286	9 882,74	„	„	384	f 288
Preanger-Regentschappen	363 160	54 355,51^5	„	„	110 050	2 087,89^5
Cheribon	40 503	7 426,17	„	„	4 379	643,08
Pekalongan	45 029	7 376,39	„	„	11 772	117,72
Semarang	147 378	20 584,66	„	„	66 771	1 185,96^5
Rembang	58 067	7 742,41	„	„	29 830	1 495,39^5
Soerabaja	114 741	53 845,10	506	2 110	44 480	3 068,18^5
Pasoeroean	77 279	11 491,10	„	„	471 677	14 314,61
Besoeki	23 874	3 296,08	„	„	642 448	16 400,96^5
Banjoemas	59 581	7 934,97	„	„	26 021	771,56
Kedoe	36 572	5 623,82	„	„	10 355	69,03
Madioen	31 996	4 543,20	„	„	5 319	265,95
Kediri	100 977	10 842,86	„	„	148 734	5 223,63^5
Madoera	9 656	879,85	„	„	„	„
Totalen	1 189 840	f 208 532,12	14 006	f 2 345	1 572 220	f 45 931,99
BUITENBEZITTINGEN.						
Lampongsche distr.	2 850	f 624,40	„	„	„	„
Palembang	7 262,19	6 521,03^5	„	„	1 730	f 86,50
Atjèh en onderh.	7 3304	12 016,75	5 825	f 1 864	34 535	287,79
Banka en onderh.	250	62,50	„	„	„	„
Billiton	83 455	8 801,98	„	„	„	„
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	895	268,50	„	„	„	„
Celebes en onderh.	229	1 161	„	„	„	„
Menado	10 713	5 987,70	„	„	„	„
Ternate en onderh.	2 541	127,05	„	„	„	„
Amboina	32 245,31	2 365,84^5	718	111	„	„
Bali en Lombok	16 949	2 667,55	„	„	„	„
Totalen	230 693,50	f 40 604,31	65 43	f 1 975	36 265	f 374,29

VI. Overzicht betreffende stukken grond op Java en Madoera door het Gouvernement ten behoeve van den kleinen land- of tuinbouw in bruikleen afgestaan.

GEWESTEN.	In bruikleen afgestane grond.			
	Aantal perceelen.	Aantal bouws.	Aantal perceelen.	Aantal M².
Preanger-Regentschappen	6	$26^{100}/_{500}$	2	102 940
Pekalongan	3	30	5	100 639
Semarang	12	$32^{109}/_{500}$	16	129 627,3
Pasoeroean	2	20	„	„
Banjoemas	4	$4^{225}/_{500}$	„	„
Kediri	1	$1^{125}/_{500}$	„	„
Totalen	28	$114^{59}/_{500}$	23	333 206,3

VII. Gronden in het bezit van derden, waarover door het Gouvernement in 1906 is beschikt.

GEWESTEN.	Uitgestrektheid der onteigende gronden						Betaalde schadeloosstellingen.	De gronden waren benoodigd voor:
	in bouws.			in M².				
	Sawahs.	Tegalvelden.	Erf.	Sawahs.	Tegalvelden.	Erf.		
Bantam	„	„	„	„	„	„	*a*) *f* 402,32^5	de bedijking van de Tjioedjoeng.
Batavia	„	„	„	„	„	„	87,57	de leiding Sasak.
Id.	„	„	„	„	„	„	6 817,89	verbetering van den weg Tjikampek—Tjilamaja.
Semarang	„	„	„	104 750	„	„	3 666,25	verruiming van de Lobenar.
Id.	„	„	„	„	„	3 250	187,50	Id.
Id.	„	„	„	200	1 784	„	41,68	waterstaatswerken.
Id.	„	„	„	„	„	„	290,87	het omleggen van een gedeelte van den heerendienstweg Pati—Gaboes, bij de brug Antra.
Id.	„	„	„	„	„	„	18,25	aanleg van railbanen door de suikeronderneming Pakis en de houtvesterij Ngarengan.
Pasoeroean	„	„	„	„	„	„	1 521,77^5	verbetering van de Kedoengkandang-leiding.
Besoeki	$^{22 \cdot 5}/_{500}$	„	„	„	„	„	15,96	irrigatiewerken.
Banjoemas	„	„	„	„	„	„	*b*)	„
Madioen	„	„	„	„	„	„	*c*)	aanleg van den staatsstoomtramweg van Madioen naar Ponorogo.
Kediri	„	„	„	„	„	„	„	de Warsadjajeng—Kertosono-bevloeiïngswerken.
Id.	„	„	„	„	„	„	„	verbetering van de bevloeiïng uit de Kali Kedok.
Madoera	„	„	„	„	„	„	1 621,08	aanleg van de Samiran-leiding en bouw van een boogbrug.

a) Voor dit bedrag werden 15 815 M². grond onteigend.

b) Voor de onteigende tegal- en erfgronden werd *f* 50 à *f* 80 per bouw betaald.

c) Onteigend werden sawahs, tegalgronden en erven, waarvoor respectievelijk *f* 0.03^5 à *f* 0.06, *f* 0,01 en *f* 0.04 à *f* 0.20 per M². werd betaald.

Bijlage N.

(Zie hoofdstuk K, afd. I, § 1, van het verslag.)

NUMERIEKE OPGAVEN

BETREFFENDE HET

MIDDELBAAR ONDERWIJS

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

OVER DE JAREN

1904, 1905 en 1906.

1°. Inrichting voor de Indische taal-, land- en volkenkunde in Nederlandsch-Indië (Afd. B van het Gymnasium Willem III te Batavia).

Cursusjaren.	Ingeschreven bij het begin van den cursus (September).			Ingeschreven op 31 December.			Ingeschreven bij het einde van den cursus (medio Juli).			Leerlingen, die voor het grootambtenaars-examen	
	1ste studiejaar.	2de studiejaar.	Leerlingen in enkele vakken.	1ste studiejaar.	2de studiejaar.	Leerlingen in enkele vakken.	1ste studiejaar.	2de studiejaar.	Leerlingen in enkele vakken.	slaagden.	zijn afgewezen.
1904/1905	16	15	3	18	15	6	19	18	11	9	11
		a) 34			*b*) 39			48			*c*) 20
1905/1906 *d*)	11	19	11	13	19	11	13	19	11	16	16
		e) 41			*f*) 43			43			*g*) 32

a) Hiervan waren ingeschreven voor de 1ste en 2de maal respectievelijk 17 en 15; van deze laatsten volgde 1 slechts enkele lessen; 2 leerlingen, die voor de 3de maal waren ingeschreven, volgden slechts enkele lessen.
b) Van de 33 leerlingen, die het volledig onderwijs volgden, waren 29 in het bezit van het einddiploma eener hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus in Nederlandsch-Indië, terwijl 4 het diploma in Nederland hadden verworven.
c) In het geheel namen 35 candidaten aan de beide gehouden examens deel, van wie er zich 7 terugtrokken; van de overblijvende 28 slaagden er 17.
d) De cursus 1906/1907 begon met 31 leerlingen, waarvan 14 in het 1ste en 17 in het 2de studiejaar, alsmede 4 leerlingen voor enkele vakken.
e) Hiervan waren ingeschreven voor de 1ste en 2de maal respectievelijk 13 en 21; van deze volgden respectievelijk 2 en 2 slechts enkele lessen; 7 leerlingen, die voor de 3de maal waren ingeschreven, volgden slechts enkele lessen.
f) Van de 32 leerlingen, die het volledig onderwijs volgden, waren er 29 in het bezit van het einddiploma eener hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus in Nederlandsch-Indië, 2 verwierven het einddiploma in Nederland, terwijl 1 het staatsexamen had afgelegd.
g) In het geheel namen 37 candidaten aan de beide gehouden examens deel, van wie er 16 slaagden (allen leerlingen).

2°. Hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus te Batavia (Afd. A van het Gymnasium Willem III), Semarang en Soerabaja.

a. Mutatiën onder de leerlingen.

Inrichting te:	Ingeschreven op 1 Januari.	Gedurende den verderen loop van den cursus		Alzoo ingeschreven bij het einde van den cursus.	Ingeschreven bij den aanvang van den nieuwen cursus.		In den loop van den cursus tot ult. December		Alzoo ingeschreven op ult. December.
		toegelaten.	afgeschreven.		Van den voorgaanden cursus overgegane leerlingen.	Nieuw of opnieuw toegelatenen. *a*)	bijgekomen.	afgeschreven.	
				1905.					
Batavia	*b*) 280 (50) + 1	0 + 1	74 (14) + 2	206 (36)	206 (36)	73 (19)	11 (2) + 2	17 (5) + 1	273 (52) + 1
Semarang	211 (39) + 5 (4)	1 + 2 (1)	66 (22) + 6 (5)	146 (17) + 1	150 (20) + 1	65 (15)	14 (4)	30 (5)	199 (34) + 1
Soerabaja	190 (38) + 14 (4)	3 + 6	56 (16) + 19 (4)	137 (22) + 1	137 (22) + 1	86 (27) + 10	6 (1) + 5	32 (8) + 2	197 (42) + 14
	681 (127) + 20 (8)	4 + 9 (1)	196 (52) + 27 (9)	489 (75) + 2	493 (78) + 2	224 (61) + 10	31 (7) + 7	79 (18) + 3	669 (128) + 16
				1906.					
Batavia	221 (52) + 1	2 + 6	70 (15) + 7	153 (37)	191 (37) + 1	88 (11) + 2	18 (4) + 2	33 (12)	264 (40) + 5
Semarang	197 (34) + 3	0 + 2 (1)	67 (18) + 2 (1)	130 (16) + 3	132 (16) + 5 (1)	80 (22)	5	11 (2) + 3 (1)	206 (36) + 2
Soerabaja	197 (42) + 14 (5)	7 (3) + 3 (1)	49 (11) + 16 (6)	155 (34) + 1	155 (34) + 1	101 (28) + 7 (3)	13 (2) + 3 (1)	39 (8) + 3	230 (56) + 8 (4)
	615 (128) + 18 (5)	9 (3) + 11 (2)	186 (44) + 25 (7)	438 (87) + 4	478 (87) + 7 (1)	269 (61) + 9 (3)	36 (6) + 5 (1)	83 (22) + 6 (1)	700 (132) + 15 (4)

a) Niet alleen geslaagden in het toelatingsexamen, maar ook oud-leerlingen, die zich opnieuw lieten inschrijven, en leerlingen van andere hoogere burgerscholen.
b) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen aan hoeveel meisjes onder het daarnevens vermelde getal begrepen zijn. De cijfers achter het + teeken geplaatst, doelen op toehoorders of leerlingen in enkele vakken.

b. Uitkomsten der examens.

Inrichting te:	Bij het eindexamen		Voor den nieuwen cursus						Van de in het toelatingsexamen geslaagden lieten zich als leerling inschrijven	
			bij de overgangsexamens		bij de toelatingsexamens					
					voor de laagste klasse		voor eene hoogere klasse		van hen die voor de laagste klasse geslaagd waren.	van hen die voor eene hoogere klassse geslaagd waren.
	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.		
					1905.					
Batavia	40 (2)	27 (2)	237 (47) + 1	173 (43)	197 (85) *c*)	104 (41)	2 (2)	2 (2)	61 (15) *d*)	1 (1) *d*)
Semarang	22 (4)	13 (2)	173 (32) + 3 (2)	121 (27) + 3 (2)	125 (45) *c*)	103 (42)	2	„	58 (15)	*e*) „
Soerabaja	21 (4)	10 (4)	166 (33) + 7	119 (27) + 4	132 (47) *c*)	88 (30)	2 (2)	1 (1)	74 (23) *f*)	1 (1)
	83 (10)	50 (8)	576 (112) + 11 (2)	413 (97) + 7 (2)	454 (177)	295 (113)	6 (4)	3 (3)	193 (53)	2 (2)

c) Hieronder gerekend zoowel de candidaten, die het volledig, als zij die het uitsluitend schriftelijk examen aflegden.
d) Van andere scholen kwamen in de 1ste klasse 8, in de hoogere klassen 11 leerlingen.
e) Voor de 2de, 3de en 4de klasse werd één leerling ingeschreven, afkomstig van het Gymnasium Willem III, de Koningin Wilhelmina-school en de hoogere burgerschool te Soerabaja.
f) Bovendien werden nog ingeschreven 7 (2) leerlingen, die aan andere scholen geslaagd waren.

Inrichting te:	Bij het eindexamen		Voor den nieuwen cursus						Van de in het toelatingsexamen geslaagden lieten zich als leerling inschrijven	
			bij de overgangsexamens		bij de toelatingsexamens					
					voor de laagste klasse		voor eene hoogere klasse		van hen die voor de laagste klasse geslaagd waren.	van hen die voor eene hoogere klasse geslaagd waren.
	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.		
					1906.					
Batavia . . .	38 (1)	23 (1)	228 (50) + 1	167 (43)	231 (81)	133 (47)	3 *g*)	„	77 (10) *h*)	1 + 1 *i*)
Semarang. . .	22 (4)	13 (2)	167 (26) + 3	116 (18) + 3	142 (55)	107 (45)	1 (1) + 2	1 (1)	64 (16) *k*)	„
Soerabaja. . .	15 *l*)	6	186 (44) + 5 (4)	119 (29) + 3 (2)	143 (46)	113 (36)	5 (1) *m*)	„	89 (23) *n*)	„
	75 (5)	42 (3)	581 (120) + 9 (4)	402 (90) + 6 (2)	516 (182)	353 (128)	9 (2) + 2	1 (1)	230 (49)	1 + 1

g) Hieronder 2 voor de 2de en 1 voor de 4de klasse. Een candidaat, welke niet slaagde voor de 2de klasse, werd daarin leerling voor enkele vakken.
h) Hieronder 3 (1) en 3 leerlingen die te Soerabaja en Semarang examen hadden afgelegd. Van de voorloopig toegelatenen werden er in September 2 en in December 4 (1), als ongeschikt, verwijderd.
i) De leerling in alle vakken deed in September examen voor de 3de klasse en slaagde; de leerling in enkele vakken deed examen voor de 2de klasse, slaagde niet, doch werd leerling in enkele vakken.
k) Hieronder 2 die te Soerabaja examen hadden afgelegd.
l) Hieronder 2 leerlingen van de 4de klasse, die werden afgewezen.
m) Twee der candidaten, die examen deden voor de 2de en 3de klasse en niet slaagden, werden toegelaten respectievelijk tot de 1ste en 2de klasse, terwijl een ander, die examen deed voor de 3de klasse en niet slaagde, toegelaten werd als toehoorder dier klasse voor enkele vakken.
n) Bovendien werden nog ingeschreven 7 (2) en 1 leerlingen, die te Semarang en aan de Koningin Wilhelmina-school slaagden. Van de voorloopig toegelatenen werden er 16 (2) wegens ongeschiktheid in December verwijderd.

c. Verdeeling der leerlingen.

Inrichting te:		Naar studiejaar.					Naar landaard.			Naar de streek van Ned.-Indië waar zij woonachtig waren.				
													Buitenbezittingen.	
		1ste.	2de.	3de.	4de.	5de.	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	West-Java.	Midden-Java.	Oost-Java met Madoera.	Westelijk deel. *o*)	Oostelijk deel. *o*)
Batavia. . .	Ult. 1904	74 (18)	71 (21)	48 (6)	48 (3) + 1	39 (2)	271	9	1	231	19	9	11	11
				280 (50) + 1				281				281		
	1905	71 (14)	66 (18)	58 (15) + 1	42 (4)	36 (1)	262	10	2	223	18	8	25	
				276 (52) + 1				274				274		
	1906	90 (9)	55 (9) + 1	55 (13) + 2	36 (7) + 1	27 (2)	255	9	3	214	19 (1)	5	16	13 (1)
				263 (40) + 4				267				267		
Semarang .	1904	45 (12)	56 (11) + 1	65 (11)	26 (4) + 1 (1)	22 (4) + 1 (1)	193	19	5	3	208	2	4	
				214 (42) + 3 (2)				217				217		
	1905	63 (15)	36 (8)	44 (6) + 1	34 (1)	22 (4)	173	21	6	3	191	3	1	2
				199 (34) + 1				200				200		
	1906	80 (19)	47 (7)	30 (6) + 2	24 (2)	25 (2)	175	26	7	6	197	4	1 (1)	„
				206 (36) + 2				208				208		
Soerabaja .	1904	59 (15) + 5	55 (12) + 2	31 (7) + 3 (2)	24 + 4 (2)	21 (4)	196	3	5	15		182	7	
				190 (38) + 14 (4)				204				204		
	1905	74 (24) + 4	59 (11) + 4	31 (5) + 4	20 (2) + 1	13 + 1	199	5	7	34		163	3 (2)	11 (1)
				197 (42) + 14				211				211		
	1906	98 (28)	62 (20) + 2	38 (4) + 4 (3)	17 (3) + 1 (1)	15 (1) + 1	229	3	6	10	16 (2) + 1	195 (50) + 6 (3)	2 (1)	7 (3) + 1 (1)
				230 (56) + 8 (4)				238				238		

o) Onder het westelijk deel der buitenbezittingen worden hier verstaan het eiland Sumatra, benevens de gewesten Riouw, Banka, Billiton en Westerafdeeling van Borneo. De overige gewesten vormen het oostelijk deel.

3°. Koningin Wilhelmi

a. Mutatiën ond

KLASSE.		Ingeschreven op 1 Januari. Afd. hoogere burgerschool.	Handelsklasse. *b*)	Handelscursus.	Werktuigkundige cursus.	Bouwkundige cursus.	Mijnbouwkundige cursus.	Totaal.	Gedurende den loop van den cursus toegelaten.	afgeschrev
Afd. A.	I	*a*) 53 (13)	„	...	...	...	...	53 (13)	„	8 (2)
	II	31 (8)	„	...	...	...	...	31 (8)	1	8 (3)
	III	15 (3)	11 (4)	...	...	...	...	26 (7)	„	*d*) 26 (7)
		99 (24)	11 (4)	...	...	...	...	110 (28)	1	42 (12)
Afd. B.	I	...	...	...	27	61	8	96	„	12
	II	...	...	...	27	*c*) 36 + 2	1	64 + 2	„	8 + 2
	III	...	...	...	22	15 + 3	3	40 + 3	0 + 1	28 + 4
		...	...	...	76	112 + 5	12	200 + 5	0 + 1	48 + 6
Afd. A.	I	46 (7)	...	2 (1)	...	...	...	48 (8)	„	*e*) 9 (2)
	II	42 (11)	...	„	...	...	...	42 (11)	„	5
	III	19 (6)	...	„	...	...	...	19 (6)	1	15 (6)
		107 (24)	...	2 (1)	...	...	...	109 (25)	1	29 (8)
Afd. B.	I	...	...	...	27	45	5	77	„	15
	II	...	...	...	23	44	5	72	„	16
	III	...	...	...	18	33 + 1	1	52 + 1	0 + 1	33 + 2
		...	...	...	68	122 + 1	11	201 + 1	0 + 1	64 + 2

a) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen aan hoeveel meisjes onder het daarnevens vermelde getal begrepen zijn.
b) In het begin van het schooljaar 1904/1905 is de handelsklasse opgeheven in verband met de instelling van een handelscursus.
c) Het cijfer achter het + teeken wijst het aantal leerlingen in enkele vakken aan.

d) Hierönder 1 meisje, overgegaan naar den handelscursus.
e) Hieronder 2 (1) van den handelscursus.
f) De van den vorigen cursus overgebleven leerlingen zijn de niet tot ee hooger studiejaar bevorderden; de wel bevorderden zijn onder de nieuw leerlingen begrepen.

b. Uitkomst

KLASSE.	Bij het eindexamen geëxamineerd. Hoogere burgerschool.	Handelsklasse.	Handelscursus.	Totaal afd. A.	Werktuigkundige cursus.	Bouwkundige cursus.	Mijnbouwkundige cursus.	Totaal afd. B.	geslaagd. Hoogere burgerschool.	Handelsklasse.	Handelscursus.	Totaal afd. A.	Werktuigkundige cursus.	Bouwkundige cursus.	Mijnbouwkundige cursus.	Totaal afd.
I	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
II	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
III	14 (2)	11 (4)	„	25 (6)	21	12	3	36	9 (1)	7 (4)	„	16 (5)	14	*o*) 7	„	21
	14 (2)	11 (4)	„	25 (6)	21	12	3	36	9 (1)	7 (4)	„	16 (5)	14	7	„	21
I	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
II	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
III	17 (6)	„	2 (1)	19 (7)	17	29	1	47	6 (4)	„	2 (1)	8 (5)	10	*u*) 13	1	24
	r) 17 (6)	„	2 (1)	19 (7)	17	*r*) 29	1	47	6 (4)	„	2 (1)	8 (5)	10	13	1	24

o) Hieronder 5 die tevens in het examen voor opzichter bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken slaagden.
p) Vier dezer candidaten werden afgewezen voor Afd. A, doch zijn toegelaten tot Afd. B.

q) Hieronder 5 inlanders, die allen slaagden.
r) Hiervan 2 (1) niet beoordeeld.
s) Hieronder is niet begrepen 1 leerling die afgevoerd werd vóór de bekend making der beoordeelingen.

chool te Batavia.

e leerlingen.

Alzoo ingeschreven bij het einde van den cursus.	Ingeschreven bij den aanvang van den nieuwen cursus. *f*) Van den vorigen cursus overgebleven leerlingen.	Nieuwe leerlingen.	In den loop van den cursus tot ult. December toegelaten.	afgeschreven.	Ingeschreven op ult. December. Afd. hoogere burger-school.	Handels-cursus. *j*)	Handels-school.	Werktuig-kundige cursus.	Bouw-kundige cursus.	Mijnbouw-kundige cursus.	Totaal.
45 (11)	8 (1)	39 (8)	2	1 (1)	46 (7)	2 (1)	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	48 (8)
24 (5)	6	39 (11)	„	3	42 (11)	„	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	42 (11)
„	„	18 (5)	1 (1)	„	19 (6)	„	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	19 (6)
69 (16)	14 (1)	96 (24)	3 (1)	4 (1)	107 (24)	2 (1)	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	*k*) 109 (25)
84	25	65	2	15	. . . . .	. . . . .	. . . . .	27	45	5	77
56	15	59	2	4	. . . . .	. . . . .	. . . . .	23	44	5	72
12	*g*) 12	41	1 + 2	2 + 1	. . . . .	. . . . .	. . . . .	18	33 + 1	1	52 + 1
152	52	165	5 + 2	21 + 1	. . . . .	. . . . .	. . . . .	68	122 + 1	11	*l*) 201 + 1
39 (6)	12 (2)	*h*) 44 (13)	3	*i*) 2	54 (15)	. . . . .	3	. . . . .	. . . . .	. . . . .	57 (15)
37 (11)	9 (2)	29 (4)	„	2 (2)	36 (4)	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	36 (4)
5	5	28 (9)	„	2 (2)	31 (7)	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	31 (7)
81 (17)	26 (4)	101 (26)	3	6 (4)	121 (26)	. . . . .	3	. . . . .	. . . . .	. . . . .	*m*) 124 (26)
62	16	82	1 + 3	20	. . . . .	. . . . .	. . . . .	38 + 1	37 + 2	4	79 + 3
56	24	48	2	7	. . . . .	. . . . .	. . . . .	28	36	3	67
19	19	32	1	2	. . . . .	. . . . .	. . . . .	16	33	1	50
137	59	162	4 + 3	29	. . . . .	. . . . .	. . . . .	82 + 1	106 + 2	8	*n*) 196 + 3

g) Hieronder 1 leerling geslaagd in het eindexamen, die nog 1 jaar de lessen wil volgen.
h) Hieronder 5 van de handelsschool.
i) Beiden van de handelsschool.
j) Bij den aanvang van het schooljaar 1906/1907 is de handelscursus vervangen door de handelsschool met 2-jarigen cursus.

k) Hieronder 1 inlander en 2 Chineezen.
l) Hieronder 5 inlanders en 4 Chineezen.
m) Hieronder 8 Chineezen (waaronder 1 op de handelsschool) en 1 inlander.
n) Hieronder 4 Chineezen en 13 inlanders.

er examens.

Bevordering. Sterkte der klasse. Afd. A.	Afd. B.	Bevorderd. Afd. A.	Afd. B.	Bij de toelatingsexamens geëxamineerd. Afd. A en B.	Afd. A.	Afd. B.	geslaagd. Afd. A en B.	Afd. A.	Afd. B.	Van de in het toelatingsexamen geslaagden lieten zich inschrijven in Afd. A.	Afd. B.
53 (13)	94	40 (12)	59	. . . . .	*p*) 141 (42)	*q*) 114	. . . . .	84 (22)	57	39 (8)	64
29 (6)	61	19 (5)	41	. . . . .	„	1	. . . . .	„	1	„	1
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	„	1 + 2	. . . . .	„	1 + 2	„	1 + 2
82 (19)	155	59 (17)	100	. . . . .	141 (42)	116 + 2	. . . . .	84 (22)	59 + 2	39 (8)	66 + 2
s) 39 (6)	62	*s*) 27 (4)	*s*) 46	43	*t*) 123 (43)	145	17	1	10	39 (13)	78
s) 37 (11)	56	*s*) 28 (9)	32	„	3	1	„	70 (27)	84	1	„
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	„	„	„	„	1	„	„	„
76 (17)	118	55 (13)	78	43	126 (43)	146	17	72 (27)	94	40 (13)	78

t) Met inbegrip van 2 candidaten, afgewezen voor de 2de klasse, doch toegelaten tot de 1ste klasse (een op grond van zijne cijfers en de andere als oud-leerling der 1ste klasse van het Gymnasium Willem III).

u) Hieronder 8 die tevens in het examen voor opzichter bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken slaagden.

4°. Burgeravondschool te Soerabaja.

a. Mutatiën onder de leerlingen.

Klasse.	Ingeschreven op 1 Januari.	Gedurende den verderen loop van den cursus		Alzoo ingeschreven bij het einde van den cursus (Mei).	Ingeschreven bij den aanvang van den nieuwen cursus (Juli).		In den loop van den cursus tot ult. December		Alzoo ingeschreven op ult. December.
		toegelaten	afgeschreven.		Van den voorgaanden cursus overgegane leerlingen.	Nieuwe leerlingen. *a*)	toegelaten.	afgeschreven.	
				1905.					
I.	106	2 + 1	23 + 1	85	15	99	6 + 1	12 + 1	108
II.	*b*) 90 + 1	„	20 + 1	70	83	11 + 1	0 + 1	6 + 1	88 + 1
III.	91	1	18	74	81	6 + 3	5 + 1	9 + 1	83 + 3
IV.	52 + 14	0 + 2	40 + 15	12 + 1	62 + 1	1 + 5	1 + 2	3 + 2	61 + 6
	339 + 15	3 + 3	101 + 17	241 + 1	241 + 1	1117 + 9	12 + 5	30 + 5	304 + 10 *c*)
				1906.					
I.	108	2	16	94	23	127	11 + 1	37	124 + 1
II.	88 + 1	2	11 + 1	79	86	11 + 2	„	5	92 + 2
III.	83 + 3	„	14 + 3	69	79	5 + 5	2 + 1	8 + 4	78 + 2
IV.	61 + 6	0 + 1	50 + 7	11	65	2 + 13	1 + 5	3 + 8	65 + 10
	340 + 10	4 + 1	91 + 11	253	253	145 + 20	14 + 7	53 + 12	359 + 15 *d*)

a) Niet alleen leerlingen, die aan het toelatingsexamen hadden voldaan, maar ook zij, die zonder examen werden toegelaten als oud-leerlingen der inrichting, gewezen leerlingen van andere inrichtingen van middelbaar onderwijs of wel geslaagden in het toelatingsexamen voor andere inrichtingen.

b) Het cijfer achter het + teeken wijst het aantal toehoorders aan.

c) Hiervan waren 165 + 4 bouwkundigen en 175 + 6 machinisten; aan den suikercursus namen 36 + 5 leerlingen deel.

d) Als voren 181 + 8 en 178 + 7; aan den suikercursus namen 40 + 3 leerlingen deel.

b. Uitkomsten der examens.

Klasse.	Aantal leerlingen die het diploma wegens met vrucht doorloopen volledigen cursus verkregen.	Bij examens buiten de inrichting *e*)		Bij de overgangs-examens		Bij de toelatings-examens		Van de in het toelatings-examen geslaagden lieten zich inschrijven.
		geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	
				1905.				
I	....	......	......	102	75	175	102 *h*)	99
II	....	......	......	83	60	15	6 *i*)	....
III	....	......	......	83	52	......	......	....
IV	35 + 3 *f*)	44	31	.....	.....	......	......	....
				1906.				
I	....	......	......	106	76	203	130 *j*)	128
II	....	......	......	87	64	9	4 *k*)	4
III	....	......	......	75	54	1	1	1
IV	45 + 1 *g*)	21	7	.....	.....	1	1 *l*)	1

e) In Mei 1905 namen aan de examens voor opzichter bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken deel 17 jongelieden, die geheel of gedeeltelijk aan de burgeravondschool waren opgeleid; van hen slaagden er 8.
Het examen voor leerling-machinist bij de gouvernements-marine werd afgenomen van 27 leerlingen en 4 oud-leerlingen; van hen slaagden 21 leerlingen en 2 oud-leerlingen.
In Mei 1906 namen aan de examens voor opzichter bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken deel 20 jongelieden te Soerabaja en 1 te Semarang, die geheel of gedeeltelijk aan de burgeravondschool waren opgeleid; van hen slaagden er 7.
Het examen voor leerling-machinist bij de gouvernements-marine is in 1906 niet afgenomen.

f) 8 adspirant-bouwkundigen [hieronder 1 toehoorder] en 30 adspirant-machinisten [hieronder 2 toehoorders]; van de 21 suikermachinisten werden er 14 gediplomeerd.

g) 19 adspirant-bouwkundigen en 27 adspirant-machinisten [hieronder 1 toehoorder]; van de 17 suikermachinisten werden er 11 gediplomeerd.

h) Hieronder 4 Chineezen en 6 inlanders.

i) Hieronder 1 inlander.

j) Hieronder 3 Chineezen en 15 inlanders.

k) Hieronder 3 inlanders.

l) Inlander.

c. Nadere gegevens omtrent de leerlingen. *m)*

Tijdstip.	Klasse.	Voor welke opleiding de leerlingen zich hadden opgegeven:				Plaatsing buiten de avondschool.							
		Voor bouwkundige vakken.	Voor werktuigkundige vakken.	Te zamen.	Voor den suikercursus.	Bij gouv. of part. werkplaatsen of werken.	Als schrijver werkzaam.	Nog op de lagere school.	Op de hoogere burgerschool.	Op het suikerlaboratorium *n)*	Op de ambachtsschool.	Nog niet werkzaam.	Totaal.
Ult. 1904	I	56	50	106	”	43	3	3	2	”	44	11	106
	II	42 + 1	48	90 + 1	”	58	3	”	3	”	17	10	91
	III	34	57	91	24	61	3	”	1	(24)	14	12	91
	IV	19 + 10	33 + 4	52 + 14	21	47	1	”	2	(21)	2	14	66
		151 + 11	188 + 4	339 + 15	45	209	10	3	8	(45)	77	47	354
Ult. 1905	I	51	57	108	”	43	5	2	”	”	37	21	108
	II	47	41 + 1	88 + 1	”	59	”	”	”	”	21	9	89
	III	44 + 1	39 + 2	83 + 3	21 + 2	63	1	”	2	(23)	13	7	86
	IV	23 + 3	38 + 3	61 + 6	15 + 3	55	1	”	1	(18)	3	7	67
		165 + 4	175 + 6	340 + 10	36 + 5	220	7	2	3	(41)	74	44	350
Ult. 1906	I	50	74 + 1	124 + 1	”	58	6	2	”	”	34	25	125
	II	49	43 + 2	92 + 2	”	46	2	”	”	”	32	14	94
	III	46 + 1	32 + 1	78 + 2	23	52	”	”	”	(23)	13	15	80
	IV	36 + 7	29 + 3	65 + 10	17 + 3	38	”	”	”	(20)	1	36	75
		181 + 8	178 + 7	359 + 15	40 + 3	194	8	2	”	(43)	80	90	374

m) In de gegevens voor deze tabel zijn de gewone leerlingen en de toehoorders niet steeds uiteengehouden. Waar dit wel het geval is, zijn de laatsten achter het + teeken vermeld.

n) Twee dagen per week.

5°. Ambachtscursus

Klassen.	Ingeschreven op 1 Januari voor het vak				Bij het einde van den cursus waren ingeschreven voor het vak				Bevorderd zijn in het vak			
	metaal-bewerking.	hout-bewerking.	verven.	Totaal.	metaal-bewerking.	hout-bewerking.	verven.	Totaal.	metaal-bewerking.	hout-bewerking.	verven.	Totaal.
												19
I. . . .	21	6	„	27	18	8	„	26	13	6	„	19
II. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
III. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
	21	6	„	27	18	8	„	26	13	6	„	19
												19
I. . . .	16	2	3	21	17	2	5	24	14	2	3	19
II. . . .	13	5	„	18	10	3	„	13	7	3	„	10
III. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
	29	7	3	39	27	5	5	37	21	5	3	29
												19
I. . . .	21	„	3	24	6	„	3	9	15	„	1	16
II. . . .	14	2	2	18	17	1	1	19	10	1	1	12
III. . . .	7	2	„	9	10	1	1	12	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
	42	4	5	51	33	2	5	40	25	1	2	28

a) Het onderwijs in houtbewerking is wegens de geringe belangstelling in Augustus 1906 tijdelijk gestaakt.

6°. Particuliere ambachts

Schooljaren.	Aanwezig bij het begin van den cursus in klasse:					In den loop van den cursus zijn toegelaten in klasse:					*a*) In den loop of bij het einde van den cursus zijn afgeschreven uit klasse:				
	I.	II.		III.		I.	II.		III.		I.	II.		III.	
		A.	B.	A.	B.		A.	B.	A.	B.		A.	B.	A.	B.
1904/1905 *b*).	45	18	16	17	*c*) 5 + 6	6	1	„	„	0 + 2	10	7	„	4	2 +
	101 + 6					7 + 2					23 + 8				
1905/1906.	41	34		12	14	13	2		„	„	16	11		12	13
	101					15					52				

a) Tusschentijds verlieten de inrichting in 1904/1905 23 (10 uit de eerste, 7 uit de tweede en 6 uit de derde klasse) leerlingen en 8 toehoorders.

b) Te beginnen met het schooljaar 1904/1905 zijn de 2de en 3de klasse gesplitst in afd. A (cursus voor werktuigkundigen) en afd. B (cursus voor bouwkundigen). Bij het begin van het schooljaar 1905/1906 verviel de splitsing voor de tweede klasse weder, in verband met eene nieuwe verdeeling der lessen, doch werd bij den aanvang van het schooljaar 1906/1907 weder ingevoerd.

c) De cijfers achter het + teeken geven het aantal toehoorders aan.

te Batavia.

Geslaagd zijn in het eindexamen voor het vak				Ingeschreven bij het begin van den nieuwen cursus voor het vak				Ingeschreven op ult. December voor het vak			
metaal-bewerking.	hout-bewerking.	verven.	Totaal.	metaal-bewerking.	hout-bewerking.	verven.	Totaal.	metaal-bewerking.	houtbe-werking. *a*)	verven.	Totaal.
. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .	9	3	3	15	16	2	3	21
. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .	13	6	. . . .	19	13	5	. . . .	18
. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .
. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .	22	9	3	34	29	7	3	39
. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .	20	3	3	26	21	„	3	24
. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .	15	2	2	19	14	2	2	18
. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .	7	3	„	10	7	2	„	9
. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .	42	8	5	55	42	4	5	51
. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .	20	„	1	21	33	„	1	34
. . . .	. . . .	. . . .	. . . . . .	17	„	1	18	17	„	1	18
7	2	„	9	10	1	1	12	10	1	1	12
7	2	„	9	47	1	3	51	60	1	3	64

school te Semarang.

Bij het einde van den cursus										Bij het toelatings-examen voor den nieuwen cursus		Bovendien meldden zich voor den nieuwen cursus aan, als toelaatbaar zonder examen.	Van de in de voorgaande kolom bedoelden en van de in het toelatings-examen geslaagden lieten zich voor den nieuwen cursus inschrijven.
waren in klasse:					werden bevorderd naar klasse:				verkregen het diploma wegens met vrucht doorloopen volledigen cursus.	slaag-den.	werden afge-wezen.		
I.	II.		III.		II.		III.						
	A.	B.	A.	B.	A.	B.	A.	B.					
41	12	16	13	3	32		12	2	*d*) 16	35	27	5	34
85					46								
52	25		„	1	20		13	8	*e*) 19	26	24	12	*f*) 38
78					41								

d) Hiervan 13 leerlingen van cursus A en 3 van cursus B.

e) Hiervan 9 leerlingen van cursus A en 10 van cursus B.

f) Het schooljaar 1906/1907 ving aan met 102 leerlingen (43 in de eerste, 29 in cursus A en 8 in cursus B van de tweede klasse en 13 in cursus A en 9 in cursus B van de derde klasse).

Bijlage O.

(Zie hoofdstuk K, afd. I, § 2, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de in Nederlandsch-Indië aanwezige SCHOLEN voor INLANDERS over 1905 en gedeeltelijk reeds over 1906, zoomede gegevens, voor zoover voorhanden, betreffende de (particuliere) SCHOLEN voor VREEMDE OOSTERLINGEN over 1906.

GEWESTEN.	Aantal scholen op ult. 1905.					Aantal scholen op ult. 1906. *a*)					Aan[tal leerlingen] …					
	Gouvernements-scholen		Particuliere scholen (zendings- en andere). *c*)		Totaal.	Gouvernements-scholen		Particuliere scholen (zendings- en andere). *c*)		Totaal.	Gouvernements-scholen.			Particuli[ere] … Gesubsidieerd		
											Gedurende		Op ult.	Gedurende		O[p] ul[t.]
	der 1ste klasse.	der 2de klasse.	Gesubsidieerd.	Niet-gesubsidieerd.		der 1ste klasse.	der 2de klasse.	Gesubsidieerd.	Niet-gesubsidieerd.		1905.	1906.	1906.	1905.	1906.	19[06.]
Bantam	1	9	10	„	20	1	9	10	„	20	1478	1622	1117	591	697	4…
Batavia	1	19	3	12	35	1	19	4	5	29	3534	3324	2418	205	252	2…
Preanger-Regentsch.	5	35	*d*) 43	10	*d*) 93	5	36	49	5	95	8252	8886	6605	*d*) 1076	5316	37…
Cheribon	1	18	9	6	34	1	18	13	4	36	4201	4363	2869	1013	1565	1…
Pekalongan	2	8	43	1	54	2	9	43	3	57	2496	2833	1951	4018	4020	24…
Semarang	4	17	29	4	54	4	18	33	2	57	5297	5312	3215	3761	4060	2…
Rembang	4	13	12	1	30	4	13	13	1	31	3161	3163	2171	1331	1445	7…
Soerabaja	4	21	27	4	56	4	22	25	3	54	5391	6338	4214	4400	4254	27…
Pasoeroean	3	21	14	2	40	3	22	15	1	41	5274	5504	3802	1586	1744	12…
Besoeki	2	6	8	3	19	2	7	9	5	23	1753	2100	1396	524	618	3…
Banjoemas	4	18	13	4	39	4	18	14	6	42	5496	5545	3594	1302	1493	7…
Kedoe	7	31	36	10	84	7	31	43	4	85	10209	10089	6321	6484	6730	3…
Djokjakarta	„	4	10	5	19	„	6	10	28	44	1258	1968	1142	1400	1395	…
Soerakarta	1	8	2	29	40	1	8	2	23	34	2487	2494	1601	252	259	1…
Madioen	3	16	12	8	39	4	16	13	11	44	4661	5037	3304	1623	1558	…
Kediri	4	13	37	2	56	4	13	35	12	64	4284	4183	2793	3932	3956	2…
Madoera	3	7	2	„	12	3	8	2	„	13	2024	2223	1633	106	107	
	49	264	310	101		50	273	333	113							
Totalen voor Java en Madoera	*e*) 313		411		724	323		446		769	71256	74984	50146	36604	39469	231…

c) Onder de opgegeven particuliere scholen was, *voor zoover blijkt*, het navolgende aantal zendingsscholen begrepen:

GEWESTEN.	Ult. 1905.		Ult. 1906.	
	Gesubsidieerd.	Niet-gesubsidieerd.	Gesubsidieerd.	Niet-gesubsidieerd.
Batavia	1	1	3	2
Preanger-Regentschappen	4	3	4	2
Cheribon	„	3	2	2
Semarang	15	2	17	1
Rembang	4	„	4	„
Soerabaja	11	2	11	1
Pasoeroean	4	1	5	„
Transporteeren	39	12	46	8

GEWESTEN.	Ult. 1905.		Ult. 1906.	
	Gesubsidieerd.	Niet-gesubsidieerd.	Gesubsidieerd.	Niet-gesubsidieerd.
Per transport	39	12	46	8
Besoeki	„	1	„	1
Banjoemas	4	„	4	„
Kedoe	8	4	10	4
Djokjakarta	2	„	2	1
Kediri	13	„	13	1
	66	17	75	15
Totalen	83		90	

d) Verbeterde opgave.

...landers (Java en Madoera).

...rlingen. b)							
...holen.							
...rd.	Niet-gesubsidieerd.			Totaal.			GEWESTEN.
Op ult. 19..	Gedurende 1905.	Gedurende 1906.	Op ult. 1906.	Gedurende 1905.	Gedurende 1906.	Op ult. 1906.	
4	,,	,,	,,	2069	2319	1581	Bantam.
2	488	400	199	4227	3976	2820	Batavia.
37	576	178	93	d) 12904	14380	10423	Preanger-Regentsch.
10	650	276	273	5864	6204	4195	Cheribon.
24	106	586	335	6620	7439	4777	Pekalongan.
20	256	109	84	9314	9481	5386	Semarang.
7	31	64	32	4523	4672	3001	Rembang.
27	310	321	171	10101	10913	7172	Soerabaja.
12	136	148	105	6996	7396	5126	Pasoeroean.
3	181	269	179	2458	2987	1959	Besoeki.
7	402	475	270	7200	7513	4571	Banjoemas.
33	599	380	188	17292	17199	9817	Kedoe.
6	353	2482	1949	3011	5845	3698	Djokjakarta.
1	3095	2724	1423	5834	5477	3133	Soerakarta.
8	841	1070	538	7125	7665	4717	Madioen.
2	207	1393	873	8423	9532	5918	Kediri
	,,	,,	,,	2130	2330	1691	Madoera.
231	8231	10875	6712	116091	125328	79985	

T O E L I C H T I N G E N.

a) In 1906 zijn geopend 1 nieuwe school der 1ste klasse, namelijk te Patjitan (Madioen), benevens 9 scholen der 2de klasse, namelijk te Protjot (Pekalongan), Salatiga (2de school), Djokjakarta (5de school), Wates (Djokjakarta), Tjangkir (Soerabaja), Poerwosari (Pasoeroean), Rambipoedji (Besoeki), Ketapang (Madoera) en Leles (Preanger-Regentschappen). Overigens was besloten tot de opening van 11 scholen, namelijk te Tjiomas (Bantam), Kedoewoeng (Batavia), Kopo en Tjisaät (Preanger-Regentschappen), Kadoegede en Tjiawigebang (Cheribon), Klaten (Soerakarta) (2de school), Wonodadi (Banjoemas), Koetawinangoen (Kedoe) (2de school), Wonosari (Djokjakarta) en Ponorogo (Madioen) (2de school).

b) Onder het opgegeven aantal leerlingen, gedurende 1905 en 1906 ingeschreven geweest, bevonden zich, *voor zoover is medegedeeld*, onderstaand aantal meisjes:

Gewesten.	1905.		1906.		Gewesten.	1905.		1906.	
	Gouv. scholen.	Part. scholen.	Gouv. scholen.	Part. scholen.		Gouv. scholen.	Part. scholen.	Gouv. scholen.	Part. scholen.
Bantam . . .	217	74	223	94	Per transp.	1723	2418	1764	2576
Batavia . . .	237	34	219	81	Besoeki . . .	30	14	43	8
Preanger-Regentsch.	726	693	746	800	Banjoemas .	85	48	100	63
Cheribon . .	123	146	163	175	Kedoe	265	251	290	302
Pekalongan	34	92	43	102	Djokjakarta	19	32	50	60
Semarang .	140	341	120	347	Soerakarta .	120	109	100	108
Rembang . .	32	155	40	62	Madioen . . .	112	23	131	42
Soerabaja .	147	616	150	617	Kediri	110	353	144	433
Pasoeroean	67	267	60	298	Madoera . .	,,	,,	1	,,
Transport .	1723	2418	1764	2576	Totalen . .	2464	3248	2623	3592

e) Ongerekend de aan de kweekscholen te Bandoeng en Djokjakarta verbonden externen-school. Op ult. 1905 werden 304 van de 313 en op ult. 1906 304 van de 323 openbare lagere scholen bestuurd door onderwijzers, die hunne opleiding aan eene gouvernementskweekschool hadden genoten, terwijl op genoemde tijdstippen 210 en 210 gediplomeerden als hulponderwijzer geplaatst waren. Met inbegrip van dezen bedroeg het aantal in dienst zijnde hulponderwijzers of als zoodanig fungeerende personen op ult. 1905 717 en op ult. 1906 739; het aantal kweekelingen beliep achtereenvolgens 226 (waaronder 4 tijdelijk waarnemend, zonder diploma) en 227 (waaronder 9 tijdelijk waarnemend, zonder diploma).

EILANDEN EN GEWESTEN.		Aantal scholen bij het einde der onderstaande jaren.							Aan		
		Gouvernements-scholen. *g)*			Particuliere scholen (zendings- en andere). *h)*		Totaal.		Gouvernementsscholen.		
									Gedurende		Op ult. 1905
		1904.	1905.	1906. *i)*	1904.	1905.	1904.	1905.	1904.	1905.	
Padangsche Benedenlanden	gouv. Sumatra's Westkust.	11	11	13	17	17	28	28	2 439	2 356	1 70
Padangsche Bovenlanden		26	26	26	16	21	42	47	5 070	5 418	3 89
Tapanoeli		19	20	19	262	320	281	340	3 721	3 830	2 51
Benkoelen		10	10	12	„	„	10	10	1 825	1 774	1 39
Lampongsche districten		6	7	7	„	„	6	7	762	992	67
Palembang		9	11	12	12	20	21	31	1 580	1 943	1 40
Djambi		„	„	1	„	„	„	„	„	„	„
Oostkust van Sumatra		9	10	10	„	„	9	10	1 261	1 588	1 14
Atjèh en onderhoorigheden		9	11	13	6	8	15	19	945	1 350	98
Nias (gouv. Sumatra's Westkust)		1	1	1	28	33	29	34	125	138	10
Riouw en Lingga		4	5	5	„	„	4	5	249	377	29
Banka		3	3	3	„	„	3	3	391	392	29
Billiton		2	2	2	1	„	3	2	312	285	17
Westerafdeeling van Borneo		2	2	2	„	„	2	2	208	216	15
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo		12	14	14	21	20	33	34	2 143	2 627	2 00
Gouv. Celebes en onderhoorigheden		15	15	15	2	„	17	15	1 521	1 603	1 21
Minahasa en Gorontalo	res. Menado.	89	91	92	183	184	272	275	18 594	18 976	13 26
Sangi-eilanden		25	25	25	83	88	108	113	5 271	6 466	4 80
Talaud-eilanden		4	4	4	7	9	11	13	671	679	50
Ternate	res. Ternate.	1	1	1	„	„	1	1	124	152	11
Batjan		1	1	1	„	„	1	1	258	232	17
Halmahera en Nieuw-Guinea		„	„	„	21	23	21	23	„	„	„
Ceram	res. Amboina.	11	11	11	16	20	27	31	1 219	1 261	1 06
Boeroe		1	„	„	11	11	12	11	51	„	„
Manipa		„	„	„	1	1	1	1	„	„	„
Bonoa		1	1	1	„	„	1	1	81	77	7
Amboina		25	26	27	5	5	30	31	3 926	3 976	3 25
Haroekoe		6	6	6	„	„	6	6	1 031	1 239	1 07
Saparoea		13	13	13	1	1	14	14	3 082	3 240	2 74
Noesalaoet		6	6	6	„	„	6	6	961	943	80
Banda-eilanden		3	3	3	1	1	4	4	206	196	13
Kei-eilanden		„	„	„	5	5	5	5	„	„	„
Aroe-eilanden		„	„	„	8	8	8	8	„	„	„
Zuidwester-eilanden		6	6	6	32	32	38	38	727	762	65
Timor	res. Timor.	4	4	4	2	1	6	5	678	669	55
Roti		11	11	11	3	2	14	13	1 565	1 590	1 32
Savoe		„	„	„	5	5	5	5	„	„	„
Flores		„	„	„	4	4	4	4	„	„	„
Soemba		„	1	1	3	3	3	4	„	66	6
Bali	res. Bali en Lombok.	2	2	3	„	„	2	2	233	236	17
Lombok		2	2	2	3	3	5	5	184	190	11
Totalen		349	362	*j)* 372	759	845	1 108	1 207	61 414	66 039	48 85

...landers (buitenbezittingen).

...erlingen. *f*)							
Particuliere scholen.			Totaal.			GEWESTEN, ENZ.	
Gedurende		Op ult.	Gedurende		Op ult.		
1904.	1905.	1905.	1904.	1905.	1905.		
1066	537	410	3505	2893	2116	Padangsche Benedenl.	
990	1531	1173	6060	6949	5071	Padangsche Bovenl.	
5745	17236	14502	19466	21066	17014	Tapanoeli.	
„	„	„	1825	1974	1394	Benkoelen.	
„	„	„	762	992	673	Lampongsche districten	
901	1563	1246	2481	3506	2646	Palembang.	
„	„	„	„	„	„	Djambi.	
„	„	„	1261	1588	1141	Oostkust v. Sumatra.	
377	285	111	1322	1635	1094	Atjèh.	
871	1041	963	996	1179	1070	Nias.	
„	„	„	249	377	297	Riouw en Lingga.	
„	„	„	391	392	293	Banka.	
48	„	„	360	285	175	Billiton.	
„	„	„	208	216	151	Westerafdeel. v. Borneo.	
1398	1298	820	3541	3925	2822	Z. en O. afd. v. Borneo.	
49	„	„	1570	1603	1219	Gouv. Celebes.	
3531	13383	10577	32125	32359	23841	Minahasa en Gorontalo.	
8518	7499	4730	13789	13965	9534	Sangi-eilanden.	
497	828	588	1168	1507	1091	Talaud-eilanden.	
„	„	„	124	152	113	Ternate.	
„	„	„	258	232	175	Batjan.	
774	**685**	**613**	774	**685**	**613**	Halmahera en N.-Genua.	
254	408	377	1473	1669	1439	Ceram.	
330	**18**	**16**	**381**	**18**	**16**	Boeroe.	
†	†	†	†	†	†	Manipa.	
„	„	„	81	77	70	Bonoa.	
362	390	327	4288	4366	3586	Amboina.	
„	„	„	1031	1239	1079	Haroekoe.	
41	†	†	3123	3240	2749	Saparoea.	
„	„	„	961	943	805	Noesalaoet.	
5	†	†	211	196	132	Banda-eilanden.	
112	†	†	**112**	†	†	Kei-eilanden.	
307	343	305	**307**	343	305	Aroe-eilanden.	
1791	1548	1466	**2518**	2310	2117	Zuidwester-eilanden.	
119	73	66	797	742	622	Timor.	
373	234	189	1938	1824	1518	Roti.	
282	271	243	282	271	243	Savoe.	
737	740	574	737	740	574	Flores.	
118	73	47	118	139	108	Soemba.	
„	„	„	233	236	174	Bali.	
151	172	124	335	362	241	Lombok.	
9747	**50156**	**39467**	**111161**	**116195**	**88321**		

TOELICHTINGEN.

(Onvolledige getallen zijn vet gedrukt.)

f) Onder het opgegeven aantal leerlingen was, ***voor zooveel is medegedeeld***, het navolgend aantal meisjes begrepen:

	1904.	1905.
Openbare scholen	13 445	13 762
Particuliere scholen.	11 849	12 167

g) Hieronder niet begrepen de tijdelijk gesloten scholen te Woesamoe en Maikoor (Amboina).

h) Onder de opgegeven particuliere scholen was, ***voor zooveel blijkt***, het navolgend aantal zendingsscholen begrepen:

GEWESTEN OF EILANDEN.	1904. (Verbeterde opgaaf.)		1905.	
	Gesubsidieerd.	Niet-gesubsidieerd.	Gesubsidieerd.	Niet-gesubsidieerd.
Padangsche Benedenlanden	1	1	2	„
Tapanoeli.	221	32	239	72
Nias.	19	9	22	11
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	11	8	15	3
Minahasa en Gorontalo	100	78	116	62
Sangi- en Talaud-eilanden	64	26	81	16
Boeroe.	3	8	6	5
Ceram, Amboina en Zuid-Molukken . .	22	45	27	44
Halmahera en Nieuw-Guinea	16	5	16	7
Celebes en onderhoorigheden.	1	1	„	„
Timor . . . . (residentie Timor.)	„	2	„	1
Roti. . . . . (residentie Timor.)	2	1	1	1
Savoe . . . . (residentie Timor.)	2	3	„	5
Flores. . . . . (residentie Timor.)	„	4	„	4
Soemba . . . . (residentie Timor.)	„	3	1	2
Totalen	462	226	526	233
	688		759	

Onder deze zendingsscholen kwamen ook 23 Roomsch-katholieke scholen voor.

i) In 1906 zijn nieuwe scholen der 2de klasse geopend te Tikoe, Kota Baroe (Padangsche Benedenlanden), Kepahiang en Negara Batin (Benkoelen), Peureula (Atjèh en onderhoorigheden), Boeboenan (Bali en Lombok), Ajermadidi (Menado), Halong (Amboina), Padang Boernai en Sekajoe (Palembang).

Besloten is tot oprichting van nieuwe scholen der 2de klasse te Pakantan, Siaboe (Tapanoeli), Siri-Sori-Selam en Wahai (Amboina), Manokoeari en Fakfak (Ternate en onderhoorigheden), Sintang (Westerafdeeling van Borneo) en Soengeislan (Banka en onderhoorigheden).

j) Ongerekend de aan de kweekscholen te Amboina en Fort de Kock verbonden externen-scholen, de Ambonsche burgerscholen, de Menadosche school, de Langkatsche, Delische en Asahansche school.

Op ult. 1905 werden 298 van de 362 en op ult. 1906 311 van de 372 openbare lagere scholen bestuurd door onderwijzers, die hunne opleiding aan de gouvernements-kweekscholen hadden genoten, terwijl op genoemde tijdstippen achtereenvolgens 151 en 158 aldus gediplomeerden geplaatst waren. Met inbegrip van dezen bedroeg het aantal in dienst zijnde hulponderwijzers of als zoodanig fungeerende personen op ult. 1905 684 en op ult. 1906 745; het aantal kweekelingen beliep achtereenvolgens 262 (waaronder 27 tijdelijk waarnemend, zonder diploma) en 280 (waaronder 29 tijdelijk waarnemend, zonder diploma).

II. Gouvernementskweekscholen voor inlandsche onderwijzers.

KWEEKSCHOLEN TE	Aantal onderwijzers op ult. 1906. Europeanen. Directeuren en 2de-onderwijzers a)	Europeanen. Hulponderwijzers. b)	Inlanders. Hulponderwijzers van den 1sten rang.	Inlanders. Onderwijzers in de talen. c)	Inlanders. Onderwijzers in het handteekenen.	Te zamen.	Aantal kweekelingen. Nominaal aantal plaatsen.	Ingeschreven op 1 Januari 1906.	Afgeschreven in 1906 wegens in 1906 of vroeger afgelegd eindexamen.	Afgeschreven in 1906 wegens andere redenen.	Afgeschreven in 1906 Te zamen.	Bijgekomen in 1906 na goed afgelegd toelatingsexamen.	Bijgekomen in 1906 met certificaat.	Bijgekomen in 1906 Te zamen.	Ingeschreven op ult. 1906. Totaal aantal kweekelingen.	Ingeschreven op ult. 1906. Aantal kweekelingen der hoogste klasse.	Bij het eindexamen in 1906 geslaagd.	Bij het eindexamen in 1906 afgewezen.	Bij het toelatingsexamen in 1906 geslaagd.	Bij het toelatingsexamen in 1906 afgewezen.
Bandoeng . .	1	1	„	2	1	5	50	50	7	d) 2	9	9	„	9	50	9	7	„	19	38
Probolinggo .	2	„	1	3	1	7	75	75	8	e) 6	14	13	1	14	75	17	8	„	47	124
Djokjakarta.	2	„	1	2	1	6	75	g)75	9	„	9	9	„	9	75	22	9	1	62	199
Fort de Kock.	2	2	1	2	f) „	7	50	52	h) 14	1	15	„	„	i) 13	j) 50	6	14	„	„	„
Amboina . . .	2	1	„	2	1	6	k)51	51	12	3	15	5	9	14	50	8	12	2	36	77
Totalen. .	9	4	3	11	4	31	301	303	50	12	62	36	10	59	300	62	50	3	164	438

a) Allen bezaten eene akte voor Maleisch en voor land- en volkenkunde, 1 tevens voor Soendaasch, 2 voor Javaansch en 1 voor Javaansch en Soendaasch.

b) Een der hulponderwijzers bezat eene akte voor Maleisch en voor land- en volkenkunde.

c) Te Bandoeng voor Soendaasch en Maleisch, te Probolinggo voor Madoereesch, voor Javaansch en voor Maleisch, te Fort de Kock en Amboina enkel voor Maleisch.

d) Wegens gebrek aan vermogens.

e) Hiervan 1 wegens ziekte; de andere 5, die boven de formatie geplaatst waren, werden in de formatie teruggevoerd.

f) De lessen in het teekenen werden gegeven door den directeur der school.

g) Benevens 18 adspirant-ambtenaren.

h) Als voren 1.

i) Aangenomen op aanwijzing van de inspecteerende ambtenaren, zonder toelatingsexamen.

j) 2 leerlingen, die boven de formatie geplaatst waren, werden tot de formatie teruggebracht. Bovendien waren nog ingeschreven 20 adspirant-ambtenaren.

k) 1 kweekeling boven de formatie uit Ternate.

III. Gouvernementsopleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren te Bandoeng, Magelang en Probolinggo en gouvernementsschool voor zonen van inlandsche hoofden en andere aanzienlijke inlanders te Tondano.

SCHOLEN TE	Aantal onderwijzers. Europeanen. Directeuren.	Europeanen. Hoofdonderwijzer.	Europeanen. Leeraren in de rechtswetenschap.	Europeanen. Tweede onderwijzers.	Europeanen. Derde onderwijzers.	Europeanen. Vierde onderwijzers.	Europeanen. Hulponderwijzers.	Inlanders. Hulponderwijzers van den eersten rang.	Inlanders. Onderwijzers in de talen a)	Inlanders. Onderwijzers in het handteekenen	Te zamen.	Aantal leerlingen. Nominaal aantal.	Ingeschreven op 1 Januari 1906.	Afgeschreven in 1906. wegens in 1906 of vroeger afgelegd eindexamen.	Afgeschreven in 1906. wegens andere redenen.	Afgeschreven in 1906. Te zamen.	Bijgeschreven in 1906	Ingeschreven op ult. 1606. Totaal aantal	Ingeschreven op ult. 1606. Aantal leerlingen der hoogste klasse.	Bij het eindexamen in 1906 geslaagd.	Bij het eindexamen in 1906 afgewezen	Bij het toelatingsexamen in 1906 geslaagd.	Bij het toelatingsexamen in 1906 afgewezen
Bandoeng . .	1	„	1	1	1	„	„	„	2	1	b) 7	c)72	77	d) 6	2	8	12	81	6	5	„	„	„
Magelang . .	1	„	1	1	1	1	„	„	2	1	b) 8	78	72	e) 10	15	25	30	77	6	7	„	„	„
Probolinggo.	1	„	1	1	1	„	„	„	2	1	b) 7	72	59	f) 9	6	15	19	63	19	15	3	„	„
Tondano . . .	„	1	„	„	„	„	2	„	1	1	5	40	40	5	2	7	7	40	8	5	„	7	12
Totalen . . .	3	1	3	3	3	1	2	„	7	4	27	262	248	30	25	55	68	261	39	32	3	7	12

a) Te Bandoeng voor Maleisch en voor Soendaasch, te Magelang voor Javaansch en voor Maleisch, te Probolinggo voor Javaansch, voor Madoereesch en voor Maleisch en te Tondano voor Maleisch.

b) Bovendien een mantri van het kadaster voor het landmeten, waterpassen en kaartteekenen.

c) Boven de formatie waren aan de Bandoengsche inrichting geplaatst 9 leerlingen.

d) Hieronder 1 met einddiploma der 1ste afdeeling.

e) Hieronder 3 met einddiploma der 1ste afdeeling.

f) Hieronder 4 met einddiploma der 1ste afdeeling.

IV. Scholen (particuliere) voor vreemde oosterlingen, volgens opgaven over 1906 en gedeeltelijk over 1905.

GEWESTEN.	Scholen voor Chineezen.		Scholen voor Arabieren.	
	Aantal scholen.	Aantal leerlingen.	Aantal scholen.	Aantal leerlingen.
Java en Madoera.				
Bantam	2	85	„	„
Batavia	36	1048	4	76
Preanger-Regentschappen	16	618	„	„
Cheribon	†	†	†	†
Pekalongan	18	634	*a*) 6	104
Semarang	30	947	„	„
Rembang	26	643	1	45
Soerabaja	*b*) 32	867	13	233
Pasoeroean	11	839	4	147
Besoeki	3	137	4	77
Banjoemas	†	†	†	†
Kedoe	11	397	„	„
Djokjakarta	2	66	1	20
Soerakarta	4	272	„	„
Madioen	5	121	„	„
Kediri	5	395	„	„
Madoera	4	153	*c*) 10	271
Totalen	205	7222	43	973

GEWESTEN.	Scholen voor Chineezen.		Scholen voor Arabieren.	
	Aantal scholen.	Aantal leerlingen.	Aantal scholen.	Aantal leerlingen.
Buitenbezittingen.				
Sumatra's Westkust	†	†	†	†
Benkoelen	†	†	†	†
Lampongsche districten	†	†	†	†
Palembang	5	35	9	320
Oostkust van Sumatra	16	279	„	„
Atjèh en onderhoorigheden	†	†	†	†
Riouw en onderhoorigheden	4	66	„	„
Banka en onderhoorigheden	71	966	„	„
Billiton	12	104	„	„
Westerafdeeling van Borneo	*d*) 105	2088	„	„
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	†	†	†	†
Celebes en onderhoorigheden	†	†	†	†
Menado	*e*) 4	*e*) 166	„	„
Ternate en onderhoorigheden	†	†	†	†
Amboina	1	*f*) 163	„	„
Timor en onderhoorigheden	3	44	†	†
Totalen	221	3911	9	320

a) Hieronder 1 school voor Mooren met 11 leerlingen.

b) Hiervan zijn 3 scholen door Europeanen gehouden met 42, 25 en 11 leerlingen; op deze scholen wordt Hollandsch en Engelsch onderwezen.

c) Hieronder 1 school voor Mooren met 15 leerlingen.

d) Op één dezer scholen (te Mampawa) wordt Engelsch onderwezen.

e) Hieronder 1 Fröbelschool met 37 leerlingen; op 2 scholen wordt Europeesch onderwijs gegeven.

f) Hieronder 70 kinderen van inlandsche Christenen en 10 van Mohamedanen.

Bijlage P.

(Zie hoofdstuk K, afd. III, van het verslag.)

STATISTISCHE EN ANDERE OPGAVEN

BETREFFENDE DE

EUROPEESCHE EN INLANDSCHE CHRISTENGEMEENTEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

(daaronder ook de zendingsgemeenten), meerendeels volgens de over 1906 ingekomen gegevens.

A. PROTESTANTSCHE EEREDIENST

1°. GEVESTIGDE KERK.

Europeesche Christengemeenten.

STANDPLAATSEN DER PREDIKANTEN, met bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Organiek aantal predikanten.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1906.	Aantal Protestantsche Europeanen op ult. 1906.		Aantal lidmaten op ult. 1906.		Aantal in 1906 aangenomen lidmaten.		Aantal gedoopten gedurende 1906. Kinderen			Aantal in 1906 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1906.	
			Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	in echt geboren.	buiten echt geboren.	Volwassenen.		Civielen.	Militairen.
Java en Madoera.														
Batavia, met Weltevreden, de benedenstad en den naasten omtrek, zoomede de residentie Lampongsche districten	4	a) 4	7 335	685	3 050	365	104	14	112	20	29	30	823	11
Meester-Cornelis, met Tangerang, de residentie Bantam en de assistent-residentie Krawang. .	1	1	1 273	317	432	134	12	4	42	„	„	3	159	28
Buitenzorg, met de assistent-residentie van dien naam en de assistent-residentie Soekaboemi (Preanger-Regentschappen)	1	1	2 065	122	962	76	26	3	30	9	„	2	226	7
Bandoeng, met de residentie Preanger-Regentschappen (uitgezonderd de afdeeling Soekaboemi) en de afdeeling Galoeh (Cheribon).	1	a) 1	b) 4 423	774	2 192	663	8	4	40	27	3	1	146	40
Cheribon, met de residentie Cheribon (uitgenomen de afdeeling Galoeh).	1	1	572	„	261	„	„	„	9	9	„	2	65	„
Pekalongan, met de residentie Pekalongan en de assistent-residentie Tegal.	1	1	953	„	414	„	8	„	6	5	1	3	78	„
Semarang, met de assistent-residentiën Kendal, Demak en Grobogan	2	2	3 872	149	1 687	48	37	„	42	6	7	8	398	„
Salatiga, met de assistent-residentiën Salatiga en Ambarawa	1	a) 1	459	703	241	270	13	1	19	9	1	5	111	2
Rembang, met de residentie Rembang en de assistent-residentie Japara	1	1	887	„	235	„	„	„	15	1	„	2	65	„
Soerabaja, met de residentie Soerabaja (daaronder het eiland Bawean).	3	a) 3	6 034	242	3 120	135	70	19	114	22	22	20	1 133	10
Malang, met de assistent-residentie Pasoeroean.	1	a) 1	2 100	156	567	65	16		72	49	10	4	231	20
Probolinggo, met de assistent-residentie Probolinggo en de residentiën Besoeki, Bali en Lombok	1	1	2 866	25	1 162	18	10	„	51	9	1	2	222	„
Soemenep, met de residentie Madoera.	1	1	c) *553	*6	*255	*6	„	„	*41	*7	„	„	*82	„
Poerwaredja, met de assistent-residentie van dien naam en de residentie Banjoemas.	1	a) 1	896	114	389	38	10	„	22	19	3	2	166	84
Magelang, met de residentie Kedoe	1	a) 1	780	349	196	190	8	8	28	27	„	22	508	33
Djokjakarta, met de residentie Djokjakarta. . .	1	1	1 050	85	507	50	5	9	18	4	1	7	170	3
Soerakarta, met de residentie Soerakarta. . . .	1	1	1 648	118	530	61	5	„	22	7	1	„	190	„
Madioen, met de residentie Madioen	1	1	902	77	286	49	10	„	6	9	1	„	111	3
Kediri, met de residentie Kediri.	1	1	1 837	„	826	„	„	„	23	6	„	2	148	„
Totalen voor de 19 kerkelijke afdeelingen op Java en Madoera (met de Lampongsche districten en Bali en Lombok).	25	25	40 505	3 922	17 312	2 168	342	70	712	245	80	115	5 032	241

a) Ter voorziening in de godsdienstige behoeften der mindere militairen en der minder gegoede leden van de Protestantsche gemeenten waren op ult. 1906 van gouvernementswege aangestelde Europeesche godsdienstonderwijzers (zie Ind. St. 1889 n°. 170, juncto 1894 n°. 150) bescheiden op de garnizoensplaatsen Batavia, Tjimahi, Willem I (Semarang), Malang (Pasoeroean), Gombong en Magelang (Kedoe), onder toezicht van de predikanten te Batavia, Bandoeng, Salatiga, Soerabaja, Malang, Poerwaredja en Magelang.

b) Onder toezicht van den predikant te Bandoeng is te Tjimahi (Preanger-Regentschappen) een inlandsch leeraar werkzaam, ter voorziening in de godsdienstige behoeften van de inlandsche Christen-militairen op zijn standplaats.

c) Waar over 1906 nog geen opgaven zijn ontvangen, zijn de cijfers van 1905 behouden. Deze zijn met een * aangeduid.

STANDPLAATSEN DER PREDIKANTEN, met bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Organiek aantal predikanten.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1906.	Aantal Protestantsche Europeanen op ult. 1906.		Aantal lidmaten op ult. 1906.		Aantal in 1906 aangenomen lidmaten.		Aantal gedoopten gedurende 1906.			Aantal in 1906 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1906.	
									Kinderen					
			Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	in echt geboren.	buiten echt geboren.	Volwassenen.		Civielen.	Militairen
Buitenbezittingen.														
Padang, met de Padangsche Benedenlanden en gedeeltelijk de residentie Tapanoeli	1	1	2 072	180	1 083	119	..	..	22	2	1	2	104	..
Fort de Kock, met de residentie Padangsche Bovenlanden en gedeeltelijk de residentie Tapanoeli	1	1	*584	*282	*230	*157	*22	*6	*39	*2	*4	..	*74	*10
Tandjoengpinang, met de residentiën Riouw en onderhoorigheden en Banka.	1	1	288	36	148	25	1	..	7	..	..	..	26	..
Palembang, met de residentiën Palembang en Benkoelen	1	1	*383	*129	*187	*93	*3	*9	*2	*4	..	..	*23	*9
Medan, met de residentie Oostkust van Sumatra.	1	1	1 084	43	727	23	2	..	13	3	1	1	6	..
Koeta Radja, met het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden	1	1	517	932	247	359	6	12	16	7	1	..	95	8
Pontianak, met de residentie Westerafdeeling van Borneo	1	1	279	39	92	26	7	1	10	1	..	1	26	1
Bandjermasin, met de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	1	1	653	115	395	67	1	..	11	8	..	5	36	6
Makasser, met een deel van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, namelijk de afdeelingen Makasser, Noorderdistricten en Takalar en het eiland Soembawa.	1	*d*) 1	1 046	102	420	85	15	..	25	3	3	12	201	..
Bonthain, met een deel van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, namelijk de afdeelingen Zuiderdistricten en Oosterdistricten en de eilanden Saleier en Bonerate.	1	..	*278	*4	*157	*2	..	..	*11	*9	..	*1	*45	..
Menado, met de residentie Menado.	1	1	778	6	249	3	18	..	32	..	1	4	370	..
Ternate, met de residentie Ternate	1	*e*) 1	451	9	156	5	8	..	5	1	..	3	41	..
Amboina, met de residentie Amboina (uitgenomen de assistent-residentie Banda)	2	2	1 083	46	413	..	30	..	14	4	..	6	360	..
Banda, met de assistent-residentie Banda. . .	1	1	585	4	254	4	..	..	23	14	..	4	159	..
Koepang, met de residentie Timor	1	*e*) ..	89	3	43	3	1	..	4	1	..	1	18	..
Totalen voor de 15 kerkelijke afdeelingen in de buitenbezittingen (met uitzondering van de Lampongsche districten en Bali en Lombok).	16	14	10 170	1 930	4 801	971	114	28	234	59	11	40	1 584	34
Totalen voor Java en Madoera (zie de voorgaande blz.).	25	25	40 505	3 922	17 312	2 168	342	70	712	245	80	115	5 032	241
In het geheel alzoo voor de Europeesche Christengemeenten der Indische Protestantsche Kerk.	41	39	50 675	5 852	22 113	3 139	456	98	946	304	91	155	6 616	275

d) Onder toezicht van den predikant te Makasser is te Bima op het eiland Soembawa een inlandsch leeraar werkzaam ten behoeve van de Protestantsche gemeente aldaar.

e) Te Ternate en te Koepang is de dienst van den predikant tijdelijk opgedragen aan een hulpprediker.

INLANDSCHE CHRISTENGEMEENTEN. *f*)

GEMEENTEN OF AFDEELINGEN VAN INLANDSCHE CHRISTENEN.	Organiek aantal hulppredikers.	Aantal hulppredikers aanwezig op ult. 1906.	Aantal Protestantsche inlanders en met hen gelijkgestelden op ult. 1906. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal lidmaten op ult. 1906. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal in 1906 aangenomen inlandsche lidmaten. Civielen.	Militairen.	Aantal gedoopten gedurende 1906. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	Aantal in 1906 ingezegende huwelijken.	Aantal inlandsche catechisanten gedurende 1906. Civielen.	Militairen.
Java en Madoera.																
** *g*) Batavia (hoofdplaats)	„	„	148	„	„	139	„	„	9	„	„	2	10	3	10	„
Batavia (Depok en Toegoe)	1	1	726	„	„	369	„	„	„	„	12	„	3	6	228	„
** Salatiga (met Ambarawa en Banjoebiroe). *i*)	„	„	45	261	„	16	47	„	3	11	9	12	24	2	10	61
** Soerabaja	„	„	*225	*35	*9	*72	*32	*5	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)
** Probolinggo	„	„	*65	*30	*1	*30	*22	„	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)
** Magelang en Djokjakarta *i*)	„	„	966	1 049	21	419	721	9	35	297	39	33	26	22	263	403
** Soerakarta	„	„	39	4	„	24	2	„	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)	*h*)	3	„
Elders op Java (verspreid wonenden)	„	„	506	641	11	209	450	5	21	89	45	18	4	14	95	104
Totalen voor genoemde gemeenten en afdeelingen op Java en Madoera.	1	1	2 720	2 020	42	1 278	1 274	19	*j*) 68	*j*) 397	*j*) 105	*j*) 65	*j*) 67	*j*) 47	*j*) 609	*j*) 568
Buitenbezittingen.																
** Koeta Radja, met Atjèh *i*)	„	„	898	1 401	„	243	951	„	5	5	64	48	11	35	106	6
** Menado (de hoofdpl.), met Gorontalo	„	„	7 753	„	„	1 218	„	„	65	„	191	134	26	52	723	„
Ajermadidi, met omliggende gemeenten *k*)	1	1	23 998	„	„	7 434	„	„	304	„	788	93	17	237	1 152	„
Tondano, „ „ „ *k*)	1	1	27 678	„	„	10 454	„	„	„	„	1 226	18	4	247	2 391	„
Tomohon, „ „ „ *k*)	1	1	7 793	„	„	2 823	„	„	177	„	299	14	5	80	542	„
Sonder, „ „ „ *k*)	1	1	19 565	„	„	4 817	„	„	244	„	707	59	7	178	1 072	„
Langowan, „ „ „ *k*)	1	1	34 798	„	„	11 652	„	„	684	„	1 777	60	14	309	2 997	„
Ratahan, „ „ „ *k*)	1	1	10 298	„	„	2 274	„	„	291	„	358	10	37	112	1 277	„
Koemelemboeai, „ „ „ *k*)	1	1	13 001	„	„	2 414	„	„	21	„	409	18	38	96	1 174	„
Amoerang, „ „ „ *k*)	1	1	12 913	„	„	3 033	„	„	69	„	410	76	12	115	888	„
Taratara, „ „ „ *k*)	1	1	9 198	„	„	1 457	„	„	42	„	268	104	9	82	394	„
Maoembi, „ „ „ *k*)	1	1	11 140	„	„	2 200	„	„	97	„	214	298	103	95	667	„
** Banda, met de Banda-eilanden	„	„	936	1	„	442	1	„	„	„	23	12	„	1	39	„
** Amboina (hoofdplaats), met naasten omtrek *l*)	„	*m*) 1	3 756	40	„	1 743	„	„	54	„	65	26	„	47	481	„
Alang (op Amboina), met het noordwestelijk deel van het eiland Amboina en met het eiland Boeroe. *l*)	1	1	4 637	„	„	1 811	„	„	201	„	136	26	3	27	1 309	„
Wai (op Amboina), met het noordoostelijk deel van het eiland Amboina. *l*)	1	1	4 195	„	„	2 020	„	„	20	„	114	18	„	32	405	„
Batoe Gantong (op Amboina), met het zuidelijk deel van het eiland Amboina (uitgezonderd de hoofdplaats Amboina). *l*)	1	1	11 000	„	„	4 820	„	„	254	„	435	86	5	87	2 796	„

f) Hieronder zijn alleen begrepen de *gevestigde* Christengemeenten, aangesloten bij de Indische Protestantsche Kerk, dus uitgezonderd de zendingsgemeenten. Op Java, behalve te Depok en Toegoe (residentie Batavia), behooren tot de Protestantsche inlanders der eerstbedoelde gemeenten grootendeels Amboineezen en Menadoneezen, die als militairen of als bureelbeambten in gouvernementsdienst zijn.

g) Bij de met ** aangeduide inlandsche Christengemeenten of afdeelingen daarvan, is organiek geen hulpprediker geplaatst; het dienstwerk wordt er uitgeoefend door de predikanten of den predikant van het betrokken ressort.

h) Zijn in de registers der lidmaten, gedoopten, enz. medegerekend onder de cijfers betreffende de Europeesche Christengemeenten ter plaatse.

i) Zoowel te Salatiga en te Magelang als te Koeta Radja (Atjèh) is een inlandsch leeraar geplaatst.

j) Onvolledig cijfer; zie noot *h*.

k) Aan de gevestigde Christengemeenten (Protestantsche) in de Minahasa, ten getale van 236, waren bij het einde van 1906 bovendien verbonden 113 inlandsche leeraars en voorts een aantal inlandsche schoolmeesters, die tevens als godsdienstonderwijzers en voorgangers bij de godsdienstoefeningen werkzaam zijn. Bij den hulpprediker te Tomohon, belast met de opleiding van kweekelingen voor het inlandsch leeraarsambt in de Minahasa, bekwaamden zich op ult. 1906 voor die bestemming 34 jongelieden.

l) Bij de gevestigde inlandsche Christengemeenten op de Ambonsche eilanden, ten getale van 194, waren bij het einde van 1906 bovendien in dienst 85 inlandsche leeraars en verder een groot aantal zoogenaamde goeroe's. Deze zijn godsdienstonderwijzers en voorgangers bij de godsdienstoefeningen, als hoedanig soms schoolmeesters, soms ook andere gemeenteleden aangesteld worden.

m) Deze hulpprediker bleef uitsluitend belast met de opleiding van kweekelingen voor het inlandsch leeraarsambt in de residentie Amboina. Op ult. 1906 bekwaamden zich onder zijne leiding 44 jongelieden voor die bestemming.

GEMEENTEN OF AFDEELINGEN VAN INLANDSCHE CHRISTENEN.	Organiek aantal hulppredikers.	Aantal hulppredikers aanwezig op ult. 1906.	Aantal Protestantsche inlanders en met hen gelijkgestelden op ult. 1906. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal lidmaten op ult. 1906. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal in 1906 aangenomen inlandsche lidmaten. Civielen.	Militairen.	Aantal gedoopten gedurende 1906. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	Aantal in 1906 ingezegende huwelijken.	Aantal inlandsche catechisanten gedurende 1906. Civielen.	Militairen.
Haroekoe, met het eiland Haroekoe.	1	1	7 243	"	"	3 267	"	"	47	"	195	31	2	54	505	"
Saparoea, " " Saparoea.	1	1	19 820	"	"	7 719	"	"	141	"	421	61	2	123	1 573	"
Ameth (op Noesalaoet), met het eiland Noesalaoet.	1	"	5 113	"	"	2 605	"	"	83	"	97	52	1	38	1 506	"
Amahai (op Ceram); met Oost-Ceram.	1	1	6 069	"	"	2 643	"	"	28	"	152	45	17	52	704	"
Loki (op Ceram), met West-Ceram en de eilanden Boano en Manipa. *l*)	1	1	3 837	8	"	1 443	3	"	75	"	131	102	60	53	815	"
Wonreli (op Kisar), met de eilanden Kisar, Roma en Wetar.	1	*n*) "	4 058	"	"	770	"	"	90	"	47	79	299	56	327	"
Serwaroe (op Leti), met de eilanden Leti, Moa en Loeang.	1	*o*) "	5 819	"	"	514	"	"	83	"	64	404	273	52	937	"
Doerdjela (op Wamar), met Wamar en de overige eilanden van de Aroe-groep.	1	"	1 255	"	"	198	"	"	9	"	6	6	2	16	226	"
Damar-, Babar- en Tanimbar-groepen, zoomede de eilanden Laikor, Teoen, Nila en Seroea *p*).	"	"	2 489	"	"	439	"	"	173	"	12	73	1	"	744	"
Ternate (hoofdplaats)	"	*q*) 1	205	4	"	74	2	"	4	"	9	3	1	1	17	"
Batjan (drie gemeenten)	1		874	"	"	310	"	"	39	"	24	8	8	8	84	"
Koepang en vijftien andere gemeenten op Timor.	"	"	2 536	"	"	265	"	"	1	"	20	101	5	4	286	"
Babaoe en zestien andere gemeenten op Timor.	1	*r*) 1	2 331	"	"	134	"	"	"	"	6	67	4	4	176	"
Baä (op Roti) en zes andere gemeenten op Roti.	1	1	2 418	"	"	130	"	"	25	"	6	95	4	5	788	"
Lole (op Roti), met elf andere gemeenten op Roti en de gemeenten op de eilanden Savoe en Randjoewa.	1	1	11 011	"	"	392	"	"	14	"	55	265	146	13	773	"
Totalen voor de buitenbezittingen.	25	*s*) 22	278665	1 454	"	81 758	957	"	3 340	5	8 729	2 492	1 116	2 311	27 874	6
" " Java en Madoera (zie hiervóór).	1	1	2 720	2 020	42	1 278	1 274	19	68	397	105	65	67	47	609	568
In het geheel alzoo (voor zoover opgegeven) voor de inlandsche Christengemeenten aangesloten bij de Indische Protestantsche Kerk.	*t*) 26	23	281385	3 474	42	83 036	2 231	19	3 408	402	8 834	2 557	1 183	2 358	28 403	574

n) De dienst in het vacante ressort Wonreli (Kisar) wordt door een inlandsch leeraar waargenomen, onder toezicht van den hulpprediker van Haroekoe, wien vergund is het ressort Kisar vier malen 's jaars op 's lands kosten te bezoeken.

o) De dienst in het vacante ressort Serwaroe wordt nog steeds door een inlandsch leeraar waargenomen.

p) De gemeenten op deze drie eilandengroepen zijn nog niet ingedeeld bij eenig hulppredikersressort, maar voorloopig toevertrouwd aan een inlandsch leeraar en aan eenige daarheen gezonden Amboineesche godsdienstvoorgangers. Bedoelde gemeenten worden jaarlijks door een der predikanten van Amboina bezocht. Het vorenstaande geldt ook voor de gemeenten op de eilanden Laikor, Teoen, Nila en Seroea.

q) De dienst in het ressort van den ontbrekenden predikant te Ternate wordt waargenomen door den hulpprediker van Batjan, die te dien einde ter hoofdplaats Ternate verblijf houdt. Voor Batjan bleef, ter vervanging van den hulpprediker, een inlandsch leeraar werkzaam.

r) De dienst in het ressort van den ontbrekenden predikant te Koepang wordt waargenomen door den hulpprediker te Babaoe, die te dien einde ter hoofdplaats Koepang is gevestigd. Bovendien waren op ult. 1906 in de residentie Timor 15 inlandsche leeraars in dienst, en 17 jongelieden voor die bestemming in opleiding.

s) Hieronder niet gerekend (zie noot *n*) de hulpprediker van Wonrel

t) Organiek zijn 27 hulppredikers toegestaan, doch voor één is het ressort nog niet aangewezen. Als van landswege bezoldigde inlandsche leeraars bij de inlandsche Christengemeenten als in deze tabel bedoeld, waren er op ult. 1906 in het geheel 226 in dienst.

In opleiding voor het inlandsch leeraarsambt waren op ult. 1906 93 jongelieden (4 meer dan op ult. 1905).

P

2°. ZENDINGSGEMEENTEN.

Standplaatsen van de zendelingen.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1906.							Aantal van de in 1906					
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
							Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.		
Bantam. b)	a) N.Z.V.	1	12	9	8	29	9	9	18	2	2	„	4	1	„
Batavia.															
Weltevreden	id.	5	60	43	69	172	51	38	89	7	11	„	18	„	„
Meester-Cornelis	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Buitenzorg	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Depok	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
		†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Preanger-Regentschappen.															
Bandoeng	id.	1	39	44	43	126	37	44	81	6	5	2	13	„	1
Pangharepan	id.	1	64	65	126	255	64	65	129	17	35	„	52	„	1
Garoet	id.	2	14	9	60	33	14	9	23	„	„	„	„	„	„
Tjibolang	id.	1	7	8	23	38	8	8	16	3	1	„	4	3	1
Tjiandjoer	id.	3	61	55	90	206	61	55	116	„	7	„	7	5	2
		8	185	181	292	658	184	181	365	26	48	2	76	8	5
Cheribon.															
Cheribon	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Indramajoe	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Tjideres	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
		†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Pekalongan.															
Pekalongan	id.	6	84	91	161	336	72	76	148	„	18	„	18	„	1
Semarang.															
Semarang	S. Z.	1	35	56	43	134	29	48	77	6	5	„	11	6	2
Kalitjeret	id.	2	63	85	106	254	63	86	149	„	11	„	11	„	2
Salatiga	id.	3	4	53	53	152	36	38	74	17	10	„	27	16	„
Id.	id.	1	15	9	25	49	14	9	23	„	2	„	2	„	„
Ambarawa	id.	7	72	64	97	233	72	64	136	8	9	„	17	„	2
Poerwodadi	id.	3	35	35	47	117	24	21	45	2	5	1	8	2	2

a) De letters in deze kolom duiden de genootschappen of vereenigingen aan, in dienst waarvan de betrokken zendelingen staan.

D. Z. = Doopsgezinde Vereeniging tot bevordering der evangelieverbreiding in de Nederlandsche overzeesche bezittingen, te Amsterdam;

G. Z. = Zending der Gereformeerde kerken in Nederland onder heidenen en Mohamedanen;

H. L. = Heilsleger;

J. C. = Java-Comité, te Amsterdam;

L. Z. = Nederlandsch Luthersch genootschap voor in- en uitwendige zending, te Amsterdam;

N. Z. G. = Nederlandsch Zendelinggenootschap, te Rotterdam;

N. Z. V. = Nederlandsche Zendingsvereeniging, te Rotterdam;

R. Z. = Rijnsch Zendingsgenootschap, te Barmen;

S. T. Z. = Sangi- en Talaud-Zending;

S. Z. = Salatiga-Zending;

U. Z. = Utrechtsche Zendingsvereeniging, te Utrecht.

b) Hier werkt de zendeling van Weltevreden.

Standplaatsen van de zendelingen.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1906.							Aantal van de in 1906					
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten	gesloten huwelijken.
							Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.		
Kendal	S. Z.	3	15	21	24	60	14	21	35	10	c) 4	„	14	9	„
Mergoredjo	D.Z.	2	277	347	692	1 316	78	101	179	2	22	„	c) 24	d) 6	12
Kajoeapoe	id.	1	21	27	35	83	15	25	40	8	3	„	11	5	2
Kedoengpendjalin	id.	5	121	122	261	504	94	112	206	16	c) 12	„	e) 28	d) 16	18
		28	700	819	1 383	2 902	439	525	964	69	83	1	153	60	40
Rembang.															
Blora	S. Z.	4	65	63	89	217	61	61	122	2	6	„	8	„	3
Bodjonegoro	id.	4	37	13	13	63	37	13	50	50	13	„	63	50	8
Rembang	H. L.	1	4	8	7	19	3	5	8	„	„	„	„	3	„
		9	106	84	109	299	101	79	180	52	19	„	71	53	11
Soerabaja.															
Soerabaja	G. Z.	1	5	5	4	14	5	5	10	1	„	„	1	1	„
Modjowarno f)	N.Z.G.	5	1 035	1 151	1 871	4 057	1 035	1 151	2 186	31	127	„	158	78	41
Segaran	id.	3	89	108	187	384	89	108	197	2	18	„	20	2	3
		9	1 129	1 264	2 062	4 455	1 129	1 264	2 393	34	145	„	179	81	44
Pasoeroean.															
Swaroe	id.	7	608	680	1 431	2 719	608	680	1 288	14	139	„	153	49	28
Besoeki.															
Bondowoso	J.C.	f) 6	116	125	243	484	116	125	241	20	30	„	50	31	5
Kajoemas	id.	1	22	25	52	99	22	25	47	2	3	„	5	2	3
Soemberpakem	id.	3	32	34	50	116	32	34	66	15	4	„	19	16	2
		10	170	184	345	699	170	184	354	37	37	„	74	49	10
Djokjakarta.															
Djokjakarta	G.Z.	g) 4	203	189	187	579	h) 202	h) 189	h) 391	73	57	„	130	h) 32	14
Banjoemas.															
Poerbolinggo	id.	6	47	51	97	195	h) 34	h) 38	h) 72	3	13	„	16	h) 15	3
Kedoe.															
Wonosobo	id.	1	6	3	5	14	4	2	6	1	„	„	1	1	„
Keboemen	id.	6	54	40	49	143	54	40	94	6	14	„	20	4	3
Poerworedjo	id.	4	37	37	60	134	30	26	56	„	3	„	3	4	2
		11	97	80	114	291	88	68	156	7	17	„	24	9	5

c) Dit cijfer geeft het aantal bijgekomen catechisanten aan.

d) Dit cijfer wijst het aantal personen aan, die in 1906 gedoopt zijn en belijdenis des geloofs aflegden.

e) Aan den zendingspost Modjowarno zijn verbonden de zendelingartsen dr. H. Bervoets (met verlof in Europa), dr. A. J. Duymaer van Twist en mej. A. Pijzel.

f) Onder deze gemeenten is er een gelegen in de residentie Pasoeroean.

g) Van deze gemeenten behoort er één tot het ressort van den missionaris te Moentilan en één tot dat van den missionairen predikant te Poerworedjo.

h) Dit aantal stelt het aantal lidmaten voor, die voor het eerst tot het avondmaal zijn toegelaten.

P

Standplaatsen van de zendelingen.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1906. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten. Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Aantal van de in 1906 gedoopten. Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.	aangenomen lidmaten	gesloten huwelijken.
Madioen. *j)*															
. . . .	N.Z.G.	3	50	65	135	250	50	65	115	18	19	„	37	13	„
Kediri.															
Kediri	id.	10	434	446	823	1 703	434	446	880	13	59	„	72	35	19
Pareeredjo	id.	6	400	374	755	1 529	400	374	774	52	100	„	152	34	16
		16	834	820	1 578	3 232	834	820	1 654	65	159	„	224	69	35
Sumatra's Westkust.															
Padangsche Benedenlanden.															
Padang	R.Z.	1	75	3	1	79	75	3	78	12	„	„	12	14	„
Tello (Batoe-eilanden) . . .	L.Z.	1	50	53	107	210	50	53	103	10	11	„	21	10	2
Sigata (id.)	id.	1	20	32	45	97	20	32	52	3	1	„	4	2	„
Sikakap (Mentawei-eilanden).	R.Z.	1	6	3	9	18	6	3	9	„	„	„	„	„	„
		4	151	91	162	404	151	91	242	25	12	„	37	26	2
Tapanoeli.															
Hoeta Rimbaroe	id.	6	80	94	179	353	79	90	169	7	15	„	22	2	10
Simatorkis	id.	2	19	21	30	70	17	18	35	9	12	„	21	10	„
Pargaroetan	id.	2	17	16	41	74	17	16	33	2	7	„	9	5	„
Sipiongot	id.	12	171	164	512	847	132	125	257	11	16	„	27	11	3
Bonga Bandar	id.	15	470	548	1 586	2 604	543	609	1 152	14	168	„	182	79	30
Sipirok	id.	21	409	455	1 058	1 922	407	414	821	52	147	„	199	81	19
Aek Doras	id.	17	338	409	1 621	2 368	408	461	869	106	262	„	368	23	23
Simanosor	id.	9	54	42	71	167	54	42	96	19	7	„	26	7	3
Goenoeng Sitoli	id.	4	305	357	580	1 242	267	302	569	17	63	„	80	16	8
Ombalata	id.	4	436	538	711	1 685	419	469	888	31	76	„	107	35	8
Dahana	id.	2	235	263	545	1 043	200	350	550	80	35	„	115	20	10
Hoemene	id.	6	515	533	685	1 733	467	484	951	„	50	„	50	39	11
Lolowoea	id.	3	131	192	263	586	131	192	323	51	50	„	101	25	7
Lahagoe	id.	3	121	107	138	366	121	107	228	27	26	„	53	27	6
Lolomboli	id.	2	46	50	99	195	46	50	96	21	33	„	54	2	1
Toegala Ziromboe	id.	3	227	249	457	933	227	249	476	38	38	„	76	27	7
Bioeti	id.	1	6	6	9	21	6	6	12	„	„	„	„	„	„
Sogoe Adoe	id.	3	202	253	386	841	202	253	455	40	78	„	118	6	5
Lolowaa	id.	3	131	192	263	586	131	192	323	51	50	„	101	25	7

j) In deze residentie zijn 3 inlandsche helpers werkzaam, die onder toezicht staan van den zendelingleeraar te Kediri.

Standplaatsen van de zendelingen.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1906. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten. Mannen	Vrouwen.	Totaal.	Aantal van de in 1906 gedoopten. Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.	aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
Hinako	R.Z.	1	89	96	115	300	89	96	185	45	22	,,	67	45	,,
Baoeso	id	1	15	19	37	71	,,	,,	,,	23	30	,,	53	,,	1
Si Toroari	id	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Bawalia	id.	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Toegala Ojo	id.	1	2	,,	,,	2	1	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Pea Radja	id.	12	2 034	2 485	5 409	9 928	2 062	2 708	4 770	214	710	,,	924	334	68
Sipoholon	id	10	825	1 004	2 919	4 748	827	1 001	1 828	400	849	,,	1 249	82	17
Hoeta Barat	id.	12	1 251	1 327	2 967	5 545	1 358	1 574	2 932	476	666	,,	1 142	81	25
Si Marangkir	id.	7	718	922	2 312	3 952	838	992	1 830	53	257	,,	310	5	28
Pansoer na Pitoe	id.	3	710	758	1 339	2 807	636	676	1 312	5	152	,,	157	92	23
Sipahoetar	id	10	452	491	1 026	1 969	452	491	943	239	358	,,	597	244	7
Nahornop	id.	9	681	754	1 928	3 363	688	790	1 478	50	210	,,	260	105	31
Pengaloan	id	7	1 125	1 148	2 498	4 771	1 125	1 148	2 273	57	322	,,	379	116	30
Pangriboean	id.	26	431	463	1 165	2 059	1 057	1 002	2 059	128	224	,,	352	138	5
Lintong ni Hoeta Si Kombing	id.	9	430	481	1 405	2 316	430	481	911	296	498	,,	794	296	11
Paranginan	id.	8	211	209	627	1 047	239	230	469	120	187	,,	307	,,	4
Boetar	id.	19	1 105	1 096	3 086	5 287	2 597	2 690	5 287	344	534	1	879	62	27
Lintong ni Hoeta Pohan	id.	9	344	344	730	1 418	327	327	654	387	379	,,	766	400	13
Balige	id.	13	1 535	1 588	2 989	6 112	1 535	1 588	3 123	252	476	,,	728	63	50
Lagoeboti	id.	12	1 116	1 045	2 063	4 224	887	901	1 788	69	179	,,	248	26	49
Sigoempar	id.	15	688	668	1 383	2 739	583	598	1 181	41	146	,,	187	52	16
Dolok Sanggoel	id.	7	40	41	177	258	100	98	198	29	45	,,	74	,,	,,
Moeara	id.	8	171	184	394	749	172	153	325	13	21	,,	34	11	2
Parparean	id.	3	180	174	367	721	192	182	374	28	36	,,	64	20	3
Parsambilan	id.	10	205	187	548	940	191	184	375	51	68	,,	119	13	5
Sitorang	id	5	66	47	97	210	66	47	113	20	21	,,	41	13	2
Naroemonda	id	5	283	276	573	1 132	283	276	559	36	68	,,	104	,,	12
Pangomboesan	id.	4	78	75	148	301	78	75	153	10	25	,,	35	16	,,
Loemban na Bolan	id.	2	5	7	8	20	5	7	12	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Djandi Matogoe	id.	5	46	45	107	198	101	97	198	36	40	,,	76	8	1
Parmonangan	id	7	112	228	512	852	201	275	476	137	191	,,	328	,,	1
Si Lamoesik	id.	2	13	14	32	59	13	14	27	14	19	,,	33	2	,,
Loemban Pinasa	id.	3	8	4	8	20	7	4	11	,,	4	,,	4	,,	,,
Naenggolan	id.	4	31	40	75	146	31	40	71	10	11	,,	21	,,	2
Pakantan	id.	3	77	63	148	288	63	55	118	2	8	,,	10	1	1
		370	18 911	20 649	46 192	85 752	21 029	23 109	44 138	4 115	7 838	1	11 954	2 642	585
Oostkust van Sumatra.															
Kebondjahé	N.Z.G.	3	14	4	5	23	10	4	14	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Sibolangit	id	10	47	45	90	182	47	45	92	37	40	,,	77	,,	2

Standplaatsen van de zendelingen.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1906. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten. Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Aantal van de in 1906 gedoopten. Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.	aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
Pematang Bandar	R.Z.	18	40	11	43	94	39	11	50	„	3	„	3	„	„
Pematang Raja	id.	6	7	3	3	13	7	3	10	„	„	„	„	„	„
Poerba Seriboe	id.	1	20	5	13	38	16	5	21	„	3	„	3	„	„
Simeloengoen k)	id.	1	3	1	4	8	„	„	„	„	„	„	„	„	„
		39	131	69	158	358	119	68	187	37	46	„	83	„	2
Benkoelen.															
Enggano	R.Z.	3	4	4	10	18	4	4	8	„	1	„	1	„	„
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.															
Bandjermasin	id.	5	98	91	159	348	96	91	187	5	16	„	21	5	4
Koeala Kapoeas (Beneden-Kapoeas)	id.	1	126	120	259	505	126	120	246	11	26	„	37	11	9
Masaram Kapoeas (id.)	id.	2	23	25	40	88	23	25	48	2	3	„	5	1	„
Mandoemai (Beneden-Kahajan)	id.	5	117	147	192	456	112	140	252	3	21	„	24	4	4
Pangkoh (id.)	id.	4	55	63	178	296	55	63	118	8	9	„	17	15	„
Pahandoet (id.)	id.	2	22	25	23	70	22	25	47	„	„	„	„	„	
Tamiang Lajang (afd. Doesoenlanden)	id.	4	69	54	40	163	69	54	123	5	4	„	9	3	„
Beto (id.)	id.	1	17	22	48	87	12	14	26	1	6	„	7	5	„
Koeala Koeron (id.)	id.	3	19	17	41	77	19	17	36	18	17	„	35	„	„
Tewah	id.	3	37	28	53	118	37	28	65	39	36	„	75	2	„
		30	583	592	1 033	2 208	571	577	1 148	92	138	„	230	46	17
Westerafdeeling van Borneo	id.	1	36	21	30	87	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Menado. *Afd. Gorontalo.*															
Poso aan de Tomini-bocht	N.Z.G	7	77	25	49	151	28	17	45	„	8	2	10	„	„
Sangi- en Talaud-eilanden (afd. Menado).															
Tagoelandang, op het eiland van dien naam (Sangi-eilanden)	S.T.Z.	12	1 291	1 536	1 134	3 961	308	603	911	55	355	3	413	226	16
Manganitoe (id.)	id.	24	1 793	1 887	8 054	11 734	575	1 174	1 749	52	219	1 009	1 280	170	75
Taboekan (id.)	id.	26	2 619	1 595	5 171	9 385	581	993	1 574	31	103	487	621	167	34
Tamako (id.)	id	14	1 219	1 226	8 167	10 612	662	1 019	1 681	54	156	409	619	193	75
Oeloe op Siauw (id.)	id.	11	1 373	1 852	1 432	4 657	408	854	1 262	358	217	42	617	278	80
Kiawa (id.)	id.	30	711	895	765	2 371	586	763	1 349	„	77	21	98	„	4

k) Deze post is in 1906 opgericht.

Standplaatsen van de zendelingen.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1906. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten. Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Aantal van de in 1906 gedoopten. Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.	aangenomen lidmaten	gesloten huwelijken.
Rainis (Talaud-eilanden) . .	S. T. Z.	34	826	785	888	2 499	450	523	973	153	58	22	233	„	15
Koemelemboeai (id.)	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Selabakoe (id.)	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Ondong (id.)	id.	22	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
		†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Amboina.															
Tifoe (eiland Boeroe)	U.Z.	15	593	586	1 195	2 374	181	157	338	76	140	„	206	„	23
Ternate en onderhoorigheden.															
Ternate	id.	4	504	535	„	1 039	180	214	94	7	33	8	48	43	9
Gamsoengi (Noord-Halmahera)	id.	18	575	734	727	2 036	†	†	76	8	39	„	47	„	31
Tobelo	id	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Morotai	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Dima (Noord-Halmahera) . .	id.	2	49	55	81	185	29	38	67	1	10	„	11	5	3
Dorumé (id.)	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Boeli	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Kaoe	id.	15	475	448	592	1 515	24	15	39	„	65	1	66	„	4
		†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Noordkust van Nederlandsch Nieuw-Guinea.															
Mansiman op het eiland Manokoeari	id.	1	40	48	74	162	40	48	88	„	6	„	6	5	1
Wendesi	id.	1	5	7	18	30	5	7	12	„	2	„	2	„	„
Jendé op het eiland Roon. .	id.	1	7	7	5	19	6	5	11	1	„	„	1	„	„
Kwawi (Dore-baai)	id.	4	64	37	23	124	46	28	74	„	„	„	„	„	2
		7	116	99	120	335	97	88	185	1	8	„	9	5	3
Timor en onderhoorigheden.															
Kambaniroe (eiland Soemba)	G Z.	2	78	90	105	273	16	21	37	1	4	1	6	„	4
Melolo (id.)	id.	4	114	113	124	351	20	22	42	„	4	6	10	„	„
Seba (eiland Savoe)	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
		†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†

In aansluiting aan de in K. V. 1906 verstrekte soortgelijke opgaaf, over het tijdvak 1 Juli 1905 t/m ult. Juni 1906, volgt hier een overzicht der in het tijdvak 1 Juli 1906 t/m ult. Juni 1907 genomen regeeringsbeschikkingen, betreffende de toelating (of intrekking der toelating) tot uitoefening van hun dienstwerk, zoowel van zendelingen als van hulpzendelingen.

Verleende toelatingen.

NAMEN DER ZENDELINGEN.	Standplaats.	Ressort voor hetwelk de bijzondere toelating, bedoeld bij art. 123 van het Regeeringsreglement, verleend is.	Gouvernementsbesluit, waarbij de toelating is verleend voor het tegenwoordig ressort.	Gouvernementsbesluit, waarbij aan den zendeling *voor het eerst* toelating tot uitoefening van het zendingswerk in Nederlandsch-Indië is verleend.	TOELICHTINGEN.
Nederlandsche Zendingsvereeniging te Rotterdam.					
M. Tuiten	Pengharepan.	Residentie Preanger-Regentschappen.	1 Juli 1906 n°. 12	1 Juli 1906 n°. 12.	
Zending van de Gereformeerde kerken in Nederland onder Mohamedanen en heidenen.					
K. van Dijk.	Keboemen.	Afd. Keboemen (res. Kedoe).	7 Aug. 1906 n°. 31	7 Aug. 1906 n°. 31	
H. P. Ingwersen.	. . . .	Distrn. Poerworedjo, Koetoardjo, Tjankrep en Poerwodadi (res. Kedoe) en het gebied van het hoofd van het Pakoe Alamsche huis in de res. Djokjakarta.	3 Sept 1906 n°. 3.	3 Sept. 1906 n°. 3.	
Protestantsche Zendingsinrichting te Neukirchen, bij Moers.					
G. H. A. van der Veen.	. . . .	Resn. Semarang, Rembang en Pekalongan.	15 Juli 1906 n°. 40.	15 Juli 1906 n°. 40	
Rijnsch Zendingsgenootschap te Barmen (Pruisen).					
K. Hendrich.	. . . .	Afd. Bandjermasin en Ommelanden en de Dajaksche streken der afdn. Amoentai, Marabahan, Midden- en Boven-Kapoeas en Boven-Kahajan (res. Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo).	1 Juli 1906 n°. 13	1 Juli 1906 n°. 13.	
G. K. Simon.	Pematang Raja.	Afd. Asahan (res Oostkust van Sumatra).	14 Juli 1906 n°. 31.	10 Sept. 1897 n°. 8	De toelating is verleend met uitbreiding van de bij Gouv. Bt. 22 Mei 1904. n°. 10 verleende toelating voor de landschappen S Antar en Tanahdjawa der res. Oostkust van Sumatra.
O. Kappner	Siboga.	Het landschap Parsariboe Tobing (Soega Soega) (res. Tapanoeli).	31 Juli 1906 n°. 26	31 Juli 1906 n°. 26.	De toelating geldt slechts die plaatsen, welker hoofden het verzoek om de komst van den zendeling tot den naastbijwonenden besturenden ambtenaar hebben gericht en bij dien ambtenaar voor zijne veiligheid hebben ingestaan.
F. E. Irle.	Sipirok.	Afd. Sipirok, meer in het bijzonder voor dat gedeelte van het plateau Sipirok, dat bezuiden de Aek Si Goedi is gelegen, benevens het landschap Si Mangoemban (res. Tapanoeli)	3 Juli 1906 n°. 26, juncto 8 Sept. 1906 n°. 56	27 Jan. 1882 n°. 40.	De toelating is verleend, met uitbreiding van de bij Gouv. Bt. 16 Juli 1900 n°. 26 verleende toelating voor Sajoermatinggi en omstreken (afd. Padanglawas, res. Tapanoeli).
O. Stingel.	. . . .	Afd. Toba en Silindoeng (res. Tapanoeli).	9 Aug. 1906 n°. 34.	9 Aug. 1906 n°. 34.	
H. Weissenbruch	. . . .	Onderafd. Simeloengoen (res Oostkust van Sumatra) en de nog niet bij het grondgebied van Nederlandsch-Indië ingelijfde landschappen Adji Bata, Montoeng en Si Gapiton.	20 Sept. 1906 n°. 50	20 Sept. 1906 n°. 50.	De toelating voor de nog niet ingelijfde landschappen is verleend op voorwaarde dat hij zich bapaalt tot die plaatsen welker hoofden het verzoek om zijne komst richten tot den naastbij zijnden besturenden ambtenaar en bij dien ambtenaar voor zijne veiligheid instaan.
W. Brückner.	. . . .	Onderafd. Simeloengoen en de afd. Asahan res Oostkust van Sumatra).	22 Nov. 1906 n°. 60.	22 Nov. 1906 n°. 60	

NAMEN DER ZENDELINGEN.	Standplaats.	Ressort voor hetwelk de bijzondere toelating, bedoeld bij art. 123 van het Regeeringsreglement, verleend is.	Gouvernementsbesluit, waarbij de toelating is verleend voor het tegenwoordig ressort.	Gouvernementsbesluit, waarbij aan den zendeling *voor het eerst* toelating tot uitoefening van het zendingswerk in Nederlandsch-Indië is verleend.	TOELICHTINGEN.
W. Muller.	. . . .	Afd. Bataklanden (res. Tapanoeli).	4 April 1907 n°. 53.	4 April 1907 n°. 53.	
		Methodist Episcopal Missions.			
Ch. M. Worthington.	. . . .	Res. Westerafdeeling van Borneo (met uitzondering van de afdn. Pontianak en Ommelanden, Sambas en Sintang).	6 Juni 1907 n°. 43.	6 Juni 1907 n°. 43.	
		Utrechtsche Zendingvereeniging te Utrecht.			
J. A. F. Schut.	Amboina.	Res. Amboina.	20 Sept. 1906 n°. 49.	5 Aug. 1896 n°. 15.	De toelating is verleend met intrekking van de bij Gouv. Bt. 22 Oct. 1902 n°. 4 verleende toelating voor het eiland Halmahera (res. Ternate en onderhoorigheden).
A. van Essen.	Morotai.	Het eiland Halmahera (res. Ternate en onderhoorigheden).	25 Sept. 1906 n°. 27.	25 Sept. 1906 n°. 27.	
H. Lasschuit.	Dodinga.	Id.	Id.	Id.	
D. B. Starrenburg.	Roon.	Afdeeling Noord-Nieuw-Guinea (res. Ternate en onderhoorigheden).	Id.	Id.	
J. Metz Gzn.	. . . .	Eiland Halmahera en de daaromheenliggende eilanden (res. Ternate en onderhoorigheden).	31 Dec. 1906 n°. 20.	2 Febr. 1894 n°. 25.	De toelating is verleend met intrekking van de bij Gouv. Bt. 2 Febr. 1894 n°. 25 verleende toelating voor Nieuw-Guinea (res. Ternate en onderhoorigheden).
		Hersteld Apostolische Zendinggemeente te Rawa Selang (Preanger-Regentschappen).			
J. J. Steyvers.	Tjiandjoer.	Res. Preanger-Regentschappen.	13 Jan. 1907 n°. 35.	13 Jan. 1907 n°. 35.	

HULPZENDELINGEN.

Verleende toelatingen.		Verleende toelatingen.	
Namen der hulpzendelingen, benevens datum en n°. der gouv. besluiten, waarbij hun de toelating verleend is.	Ressort voor hetwelk toelating is verleend.	Namen der hulpzendelingen, benevens datum en n°. der gouv. besluiten, waarbij hun de toelating verleend is.	Ressort voor hetwelk toelating is verleend.
Petrus Lapulalan (18 Juli 1906 n°. 25).	Eiland Halmahera (res. Ternate en onderhoorigheden).	Daniël Akar (26 Oct. 1906 n°. 40).	Afd. Bandjermasin en Ommelanden en de Dajaksche streken der afdn. Marabahan, Midden- en Boven-Kapoeas, Boven-Kahajan en het district Mendawei der afd. Sampit (res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo).
Izak Ajawaila (18 Juli 1906 n°. 26).	Id.		
Martin (5 Oct. 1906 n°. 20).	Afd. Padanglawas (res Tapanoeli).	Samuel Sandan (26 Oct. 1906 n°. 40).	Id.
		Willy Adam (26 Oct. 1906 n°. 40).	Id.
David Huwae (10 Oct. 1906 n°. 18).	Afd. Noord-Nieuw-Guinea (res. Ternate en onderhoorigheden).	I. Telussa (27 April 1907 n°. 19).	Afd. Noord-Nieuw-Guinea (res. Ternate en onderhoorigheden).

P

B. ROOMSCH-KATHOLIEKE EEREDIENST.

1°. STATIËN VOOR EUROPEANEN.

Volgnummer.	Standplaatsen.	Bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Zielental der R.-K. bevolking op ult. 1906. Europeanen en met hen gelijkgestelden. Civielen.	Militairen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Aantal gedoopten in 1906. Kinderen in echt geboren.	buiten echt geboren.	Volwassenen.	Totaal.	Aantal van hen die in 1906 de eerste H. Communie deden.	Aantal van in 1906 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op ult. 1906: van landswege bezoldigd. Geestelijke van den 1sten rang (Apost. Vicaris).	Geestelijken van den 2den rang. Pastoors.	Onderpastoors.	Geestelijken van den 3den rang.	buiten bezwaar van den lande. Hulppriesters.	Missionarissen.	Totaal.
1	Batavia.	Omvattende de residentie Batavia (met uitzondering van de afdeeling Buitenzorg), alsmede de residentie Bantam. Na verkregen machtiging wordt voorts de residentie Lampongsche districten tweemaal 's jaars bezocht	3630	1201	173	78	5082	152	106	26	284	122	41	1	„	a) 3	1	1	„	6
2	Buitenzorg.	Omvattende de afdeeling Buitenzorg (residentie Batavia) en het regentschap Tjiandjoer (residentie Preanger-Regentschappen) .	800	238	21	„	1059	23	21	„	44	67	6	„	1	1	„	1	„	3
3	Cheribon.	Omvattende de residentiën Cheribon en Preanger-Regentschappen (met uitzondering van het regentschap Tjiandjoer) en de voormalige residentie Tegal .	1935	680	26	„	2641	85	67	2	154	65	9	„	„	1	„	b) 2	„	3
4	Semarang.	Omvattende de residentie Semarang (met uitzondering van de afdeeling Ambarawa), zoomede de residentiën Pekalongan (met uitzondering van de voormalige residentie Tegal) en Rembang	3239	165	91	10	3505	104	98	19	221	92	39	„	1	c) 3	„	2	„	6
5	Ambarawa	Omvattende de afdeeling Ambarawa (residentie Semarang) benevens de residentie Soerakarta	1945	527	6	2	2480	33	31	„	64	18	7	„	1	„	„	„	„	1
6	Madioen.	Omvattende de residentiën Madioen en Kediri. . .	1396	66	1	„	1463	40	33	8	81	61	3	„	„	„	„	d) 1	„	1
7	Malang.	Omvattende de residentie Pasoeroean (met uitzondering van de voormalige residentie Probolinggo). .	1090	105	10	„	1205	34	17	2	53	37	16	„	„	e) 1	„	d) 1	„	2
8	Djokjakarta.	Omvattende de residentie Djokjakarta, de voormalige residentie Bagelen (met uitzondering van de voormalige afdeeling Ledok, residentie Kedoe), zoomede de afdeeling Tjilatjap (residentie Banjoemas) . . .	1655	290	18	43	2006	51	39	„	90	59	7	„	1	„	„	1	„	2
9	Magelang.	Omvattende de residentie Kedoe (met uitzondering van de voormalige residentie Bagelen, behalve de voormalige afdeeling Ledok), benevens de afdeelingen Bandjarnegara, Poerbolinggo en Poerwokerto (residentie Banjoemas) en de hoofdplaats Banjoemas.	655	263	12	„	930	31	27	3	61	10	5	„	1	„	1	f) 1	„	

a) Een van deze geestelijken draagt den titel van waarnemend pastoor.
b) Een dezer geestelijken draagt den titel van pastoor.
c) Een dezer geestelijken is met verlof in Europa.
d) Deze geestelijke draagt den titel van pastoor.
e) Tijdelijk.
f) Is wegens ziekte in Europa.

Volg nummer.	Standplaatsen.	Bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Zielental der R.-K. bevolking op ult. 1906. Europeanen en met hen gelijkgestelden. Civielen.	Militairen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Aantal gedoopten in 1906. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	Totaal.	Aantal van hen die in 1906 de eerste H. Communie deden.	Aantal van in 1906 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op ult. 1906: van landswege bezoldigd. Geestelijke van den 1sten rang (Apost. Vicaris)	Geestelijken van den 2den rang. Pastoors.	Geestelijken van den 2den rang. Onderpastoors.	Geestelijken van den 3den rang.	buiten bezwaar van den lande. Hulppriesters.	buiten bezwaar van den lande. Missionarissen.	Totaal.
10	Soerabaja.	Omvattende de residentiën Soerabaja, Besoeki, Madoera en de voormalige residentie Probolinggo. .	3577	322	22	17	3938	164	116	7	287	106	40	„	„	2	e) 2	1	1	6
11	Padang.	Omvattende het gouvernement Sumatra's Westkust en de residentie Benkoelen.	1172	401	30	15	1618	42	32	5	79	41	12	„	1	„	„	1	„	2
12	Koeta Radja (tijdelijk).	Omvattende het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden. (Na verkregen machtiging worden voorts de noordelijke havens van Sumatra's Westkust en Tapanoeli tweemaal 's jaars bezocht)	305	621	29	103	1058	31	12	27	70	11	10	„	1	„	„	1	„	2
13	Medan.	Omvattende de residentie Oostkust van Sumatra. .	449	18	„	230	697	21	8	1	30	2	4	„	1	„	„	„	„	1
14	Soengeislan (vacant).	Omvattende de residentiën Banka en onderhoorigheden, Palembang en Riouw en onderhoorigheden, alsmede de assistent-residentie Billiton *g*) . .	184	139	„	171	494	8	2	6	16	3	2	„	„	„	„	„	„	
15	Makasser.	Omvattende het gouvernement Celebes en onderhoorigheden	129	319	„	„	448	7	6	3	16	4	2	„	1	„	„	„	„	1
		Totalen voor de vermelde 15 statiën.	22161	5355	439	669	28624	826	615	109	1550	698	203	1	9	11	4	13	1	39

g) De geestelijke zorg voor Nederlandsch Borneo is onttrokken aan den Apostolisch Vicaris van Batavia en opgedragen aan de Roomsch-katholieke priesters van de Vereeniging der Paters Capucijnen te Handel.
De statie te Singkawang (res. Westerafdeeling van Borneo) is opgeheven, terwijl de daarbij behoorende assistent-residentie Billiton is gebracht onder het kerkelijk gebied der statie te Soengeislan (res. Banka en onderhoorigheden).

P

2°. STATIËN VOOR INLANDSCHE CHRISTENEN (WAARONDER BEGREPEN ZOOWEL DE GEVESTIGDE GEMEENTEN ALS DE ZENDINGSPOSTEN).

Volgnummer.	Standplaatsen.	Bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Aantal Roomsch-katholieke inlandsche Christenen op ult. 1906.			Aantal der in 1906 gedoopten.				Aantal van hen die in 1906 de eerste H. Communie deden.	Aantal in 1906 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op ult. 1906:						
						Kinderen						van landswege bezoldigd.				buiten bezwaar van den lande.		
			Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	in echt geboren.	buiten echt geboren.	Volwassenen.	Totaal.			Geestelijke van den 1sten rang.	Geestelijken van den 2den rang. Pastoors.	Geestelijken van den 2den rang. Onderpastoors.	Geestelijken van den 3den rang.	Hulppriesters.	Missionarissen.	Totaal.
		Gevestigde gemeenten.																
1	Menado.	Omvattende de residentie Menado	7 803	„	7 803	386	3	65	454	136	50	„	„	„	*h*) 2	*i*) 2	„	4
2	Larantoeka (Flores).	Omvattende de noordoost- en de oostkust van Flores, de eilanden Adonara, Lomblen, Alor, Solor en andere tot die groep behoorende eilanden, zoomede de hoofdplaats Koepang (res. Timor en onderhoorigheden)	7 805	„	7 805	254	37	41	332	186	49	„	1	„	1	*j*) 3	„	5
3	Maoemere.	Omvattende Midden-Flores en de noord- en zuidzijde van dat eiland	8 231	5	8 236	461	10	165	636	180	58	„	„	2	*b*) 2	1	„	5
		Zendingsposten.																
4	Moentilan.	Omvattende de voormalige afdeeling Moentilan (res. Kedoe) en de aangrenzende afdeelingen van dat gewest, alsmede de afdeeling Koelon Progo (res. Djokjakarta)	560	4	564	16	„	37	53	45	8	„	„	„	„	„	2	2
5	Mendoet.	Omvattende het onderdistrict Mendoet (res. Kedoe) en aangrenzende plaatsen	213	„	213	4	„	2	6	3	„	„	„	„	„	„	1	1
6	Tandjoeng Sakti.	Omvattende de afdeeling Manna en Pasemah Oeloe Manna (res. Benkoelen)	628	14	642	41	5	12	58	15	5	„	„	„	1	„	„	1
7	Lahoeroes. *k*)	Omvattende de landschappen der onderafdeeling Beloe (res. Timor en onderhoorigheden)	2 096	„	2 096	26	6	37	69	45	23	„	„	„	2	„	„	2
8	Singaradja (vacant).	Hoofdplaats Singaradja der res. Bali en Lombok . . .	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
		Totaal Roomsch-katholieke inlanders en met hen gelijkgestelden in de statiën bedoeld sub 2°.	27 336	23	27 359	1 188	61	359	1608	610	193	„	1	2	8	6	3	*l*) 20
		Id. id. in de statiën bedoeld sub 1°.	439	639	1 108	826	615	109	1550	698	203	1	9	11	4	13	1	39
		Totaal Roomsch-katholieke Europeanen en met hen gelijkgestelden in de statiën bedoeld sub 1°.	„	„	27 516													
		Id. id. in de statiën bedoeld sub 2°.	„	„	261	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
		Totaal-generaal. . .	27 775	692	56 244	2 014	676	468	3158	1 308	396	1	10	13	12	19	4	59

h) Deze geestelijken hebben hunne standplaatsen te Menado en te Woloan. De eerste heeft den titel van pastoor.

i) Deze geestelijken hebben hunne standplaatsen te Tomohon en te Woloan.

j) Een dezer geestelijken is wegens ziekte in Europa.

k) De standplaats der Roomsch-katholieke geestelijken in de statie te Djeniloe is verplaatst naar Lahoeroes.

l) Bovendien 11 inlandsche hulp'eeraars (waaronder 4 chineezen), die van landswege bezoldigd worden, en wel te Batavia 1, te Soengeislan 1, te Manggar 1, te Singkawang 1 en in de residentie Menado 7.

3°. ROOMSCH-KATHOLIEKE ZENDINGSGEMEENTEN.

Standplaatsen van de zendelingen.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1906.							Aantal van de in 1906					
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten.			gedoopten				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
							Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Volwassenen.	Kinderen. in echt geboren.	Kinderen. buiten echt geboren.	Totaal.		
Nanga Sedjiram (res. Westerafdeeling van Borneo) . .	V. P. C.	1	24	23	67	114	"	"	"	2	12	1	15	"	2
Singkawang (res. Westerafdeeling van Borneo). . . .	id.	1	82	30	75	187	82	30	112	22	18	"	40	22	4
Totaal. . .		2	106	53	142	301	82	30	112	24	30	1	55	22	6

m) V. P. C. = Vereeniging der Paters Capucijnen te Handel.

C. GEREFORMEERDE KERKEN. a)

STANDPLAATSEN DER PREDIKANTEN.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1906.	Verdeeling der in de volgende kolommen opgegeven cijfers naar den landaard der personen.	Aantal lidmaten op ult. 1906.	Aantal tot het H. Avondmaal toegelaten lidmaten op ult. 1906.	Aantal lidmaten in 1906 voor het eerst tot het H. Avondmaal toegelaten.	Aantal gedoopten gedurende 1906.			Aantal in 1906 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1906.
						Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.		
Batavia	1	Eur.	561	289	4	3	"	"	4	50
		Inl.	101	69	2	"	"	"	"	23
		Vr. oost.	62	32	"	"	"	"	1	8
Soerabaja	1 b)	Eur.	103	69	5	2	"	"	1	34
		Inl.	11	8	1	"	"	1	"	5
		Vr. oost.	3	2	1	"	"	"	"	"

a) Andere kerkelijke vereenigingen zijn de „Britsch-Protestantsche gemeente" te Batavia (met 45 lidmaten) en de „Armenische gemeente op Java".

b) Deze predikant wordt door een inlandsch hulpzendeling bijgestaan.

Bijlage Q.

(Zie hoofdstuk K. afd. IV, van het verslag.)

OPGAVEN,

voor zooveel ontvangen, betreffende de in Nederlandsch-Indië bestaande weeshuizen en andere instellingen of vereenigingen van liefdadigheid, zoomede uitkeeringsfondsen en spaarbanken, meerendeels over 1906.

1°. Weeshuizen en gestichten tot verpleging van oude lieden, gebrekkigen, enz.

GESTICHTEN of VEREENIGINGEN.	Aantal verpleegden bij het einde van: 1905.	1906.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
Parapatan-weezengesticht, te Batavia.	61	55 (24 meisjes en 31 jongens).	In 1906 zijn geen kinderen opgenomen; ontslagen zijn 6 pupillen. De ontvangsten bedroegen in 1906 f 17 643, de uitgaven f 17 370. De gezondheidstoestand was zeer gunstig.
Djati-gesticht, te Batavia (voor hulpbehoevende en verwaarloosde kinderen).	54 (44 meisjes en 10 jongens).	67	Gedurende 1906 zijn 9 kinderen ontslagen; opgenomen zijn 22 kinderen. De gezondheidstoestand was bijzonder gunstig. De ontvangsten bedroegen in 1906 f 3741, de uitgaven f 14 201.
Vincentius-gesticht voor verlaten kinderen (meisjes), te Weltevreden (Batavia).	67	65	Vertrokken zijn 5 meisjes, waarvan 3 naar hare familie; opgenomen zijn 4 meisjes. Eén kind overleed. Wegens koortsen was de gezondheidstoestand gedurende vier maanden vrij ongunstig. Voor 1 kind werd f 15 betaald.
St. Jozef-stichting voor verlaten kinderen jongens), te Weltevreden (Batavia).	34	33	Vertrokken zijn 3 jongens, waarvan één in betrekking ging en twee bij hunne familie werden opgenomen. Opgenomen zijn 2 jongens. Voor 2 jongens werd respectievelijk f 12.50 en f 15 betaald. Er konden alleen kinderen worden opgenomen, die volstrekt verstoken zijn van eenige hulp van familie of vrienden. Buiten deze gestichten waren op ult. 1905 en ult. 1906 respectievelijk 6 en 14 verpleegden bij particulieren, wien een kostgeld wordt betaald van f 12 à f 15 voor jonge kinderen. Verbouwing der beide gestichten is binnen korten tijd dringend noodzakelijk.
Jongens-weeshuis van het Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo, te Buitenzorg.	180	180	De 180 verpleegden (90 weezen en halve weezen, die geheel ten laste komen van de inrichting, 75 militaire pupillen en 15 kinderen, van welker ouders of voogden eene geringe geldelijke bijdrage wordt ontvangen) bezochten de lagere scholen te Buitenzorg en ontvingen bovendien tot Juli 1906 van 2 onderwijzers en na Juli van 1 onderwijzer 's avonds les. Aan jongens, die daarvoor aanleg hebben, worden ook lessen gegeven in de instrumentale en vocale muziek, terwijl allen aan de gymnastieklessen deelnemen. De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig. Een militair pupil stierf aan tering. De ontvangsten, met inbegrip van f 3000 gouvernements-subsidie, hebben in 1906 bedragen f 41 267; de uitgaven bedroegen f 51 315.
Protestantsch weeshuis te Semarang.	196 (110 jongens en 86 meisjes).	196 (111 jongens en 85 meisjes).	Bij Gouv. Bt. 8 Sept. 1906 n°. 10 is machtiging verleend om aan het bestuur van het weeshuis uit te keeren f 3783,20, tot dekking van het tekort over 1904.
Roomsch-katholiek weeshuis, te Semarang.	275 (94 jongens en 181 meisjes).	268 (112 jongens en 156 meisjes).	Het aantal voor rekening van den lande verpleegde weezen bedraagt 235. De gewone gouvernementssubsidie is uitbetaald, na aftrek van f 1200 voor de afdoening van eene schuld aan den lande (zie bijlage O, blz. 2, van K. V. 1906). Bovendien zijn de tekorten over 1904, 1905 en 1906, respectievelijk ad f 3493,69, f 8433,01 en f 10 778,74, door het Gouvernement betaald.
Weeshuis van het Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo, te Semarang.	210	†	†
Oudemannenhuis, te Semarang.	41	39	Op ult. 1906 waren opgenomen 18 Europeanen (7 Nederlanders, 3 Belgen, 4 Duitschers, 1 Franschman en 3 Zwitsers), 7 kleurlingen, 1 Afrikaan en 10 Amboneezen.
Bedelaarsgesticht, te Patjerangan (Semarang).	117	132	Zie bijlage O, blz. 2, van K. V. 1905.
Verzorgingsgesticht, te Soerakarta.	62 (31 jongens en 31 meisjes).	61 (31 jongens en 30 meisjes).	Opgenomen zijn 4 jongens en 4 meisjes; afgevoerd 4 jongens en 5 meisjes. De jongens ontvangen scherm- en gymnastieklessen en de meisjes krijgen onderricht in naai- en verstelwerk; allen ontvangen tevens zangles. De gezondheidstoestand was gunstig.
Gesticht Toengkak of Lowanoe, te Djokjakarta.	62 (32 mannen en 30 vrouwen).	62 (29 mannen en 33 vrouwen).	Het aantal sterfgevallen bedroeg 4 (3 mannen en 1 vrouw). Het geneeskundig toezicht is opgedragen aan den missionair-arts van het zendingshospitaal „Petronella". De ontvangsten bedroegen f 4445 en de uitgaven f 4279.
Verzorgingsgesticht „Pamoeridan Wolanda", te Djokjakarta.	53	56	De ontvangsten bedroegen in 1906 f 10 572 en de uitgaven f 9842. De gezondheidstoestand bleef zeer gunstig.
Jongens-weezeninrichting te Soerabaja.	*a*) 115 (105 internen en 10 externen).	*a*) 106 (101 internen en en 5 externen).	De ontvangsten bedroegen f 30 694; de uitgaven f 29 151.
Roomsch-katholiek weeshuis, te Soerabaja.	53 (39 internen en 14 externen).	58 (42 internen en 16 externen).	Het onderhoud der weezen geschiedt door het hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo.

a) Sterkte op 31 Maart van elk der opgegeven jaren.

GESTICHTEN of VEREENIGINGEN.	Aantal verpleegden bij het einde van: 1905.	1906.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
Protestantsch weeshuis, te Soerabaja.	48	50	Gedurende 1906 zijn 2 weezen opgenomen. Vele aanvragen om opname moesten, in verband met den financieelen toestand van het gesticht, worden afgewezen. De inkomsten bedroegen f 12 899 (waaronder eene gouvernementssubsidie van f 3783 tot dekking van het tekort over 1904); de uitgaven f 11 983. Er werd eene erflating ontvangen van f 20 000, waarop echter een vruchtgebruik drukt. De pupillen bezochten verschillende scholen. De gezondheidstoestand was zeer gunstig.
Bedelaarsgesticht te Semaroeng (Soerabaja).	43	43	Het gemiddeld aantal verpleegden gedurende 1906 bedroeg 40. Aan voeding, kleeding en andere benoodigdheden werd uitgegeven f 8922,50; de ontvangsten bedroegen f 11 635. Het fonds bedroeg op ult. 1906 f 173 381.
Gestichten van de vereeniging tot bevordering van Christelijk leven en onderling hulpbetoon, te Magelang (Kedoe).	350 (222 jongens en 128 meisjes).	370 (243 ongens en 127 meisjes).	Zie bijlage O, blz. 3, van K. V. 1905. De gebouwen ondergingen opnieuw uitbreiding; nieuwe lokalen werden bijgebouwd.
Bedelaarsgesticht te Tegal.	80	"	Dit gesticht is in Januri 1906, wegens gebrek aan de noodige fondsen, opgeheven. Vroeger werden de kosten uit de Moskeekas bestreden, doch dit is thans verboden. Van de 80 op ult. December 1905 verpleegden zijn de 9 zwaarste zieken naar het hospitaal ter plaatse overgebracht, terwijl de overige 71 naar hunne desa's zijn teruggezonden.
Vereeniging tot verbetering van het lot der blinden in Nederlandsch-Indië, te Bandoeng.	77 (12 Europ. en 65 inlandsche kinderen).	114 (14 Europ. en 100 inlandsche kinderen).	Eenige volwassen Europeesche blinden werden opgenomen. Een gebouw waarin ieder een eigen kamertje heeft, werd opgericht. De patiënten ontvangen vooral les in handenarbeid. Op de te Batavia gehouden jaarmarkt waren een tiental blinden aanwezig om aan hunne landgenooten te toonen hoe het mogelijk is dat blinden onderwezen worden en zonder te bedelen in eigen levensonderhoud kunnen voorzien. De ontvangsten bedroegen f 12 613; de uitgaven f 10 203.
Inrichting voor zieke en behoeftige inlanders, te Semarang.	115	†	†
Immigranten-asyl, te Medan (Oostkust van Sumatra).	89 in het lepra-asyl.	†	†
Roomsch-katholieke opvoedingsgestichten voor kinderen van inlanders te Mendoet (Kedoe), Moentilan (Kedoe), Tandjoeng Sakti (Oostkust van Sumatra), in de Minahasa (Menado) en te Langoer op Klein-Kei (Amboina), zoomede te Djeniloe en Tilarang op Timor en Larantoeka, Lela, Koting en Maoemere op Flores.	†	†	†
Bedeelingsfonds voor behoeftige inlanders, te Magelang (Kedoe).	†	†	†
Vereeniging tot weezenverpleging in het huisgezin, te Padang.	10	10	Deze kinderen zijn ter verpleging ondergebracht bij 7 gezinnen.
Witte Kruis-kolonie, bij Salatiga (Semarang).	300	270	Het gemiddeld bezoek op de door de kolonie onderhouden school bedroeg 110.
Leprozengesticht te Singkawang (Westerafdeeling van Borneo).	"	20	Voor voeding wordt f 4 per lijder en per maand betaald uit een daarvoor bestemd fonds, door particulieren bijeengebracht, terwijl ook de kleeding der lijders ten laste van dat fonds komt.
Diaconiehofje, te Batavia.	"	15	Dit hofje is in Juli 1906 in gebruik genomen.
Verpleging der weezen in huisgezinnen, te Batavia.	22	22	Door de ouders of voogden worden geen bijdragen verstrekt. De gezondheidstoestand is gunstig.

2°. Kerkelijke armbesturen.

DIACONIEËN.	Kassaldo op ult. 1905.	Ontvangsten in 1906.	Te zamen.	Uitgaven in 1906.	Enkel de uitgaven aan bedeelingen bedroegen:
a. Protestantsche armbesturen.					
Diakenen der Evangelische gemeente te Batavia	f 863	f 32 549	f 33 412	f 32 879	f 7 114
Bandoeng (predikant te)	398	712	1 110	742	290
Diaconiefonds te Pekalongan	2 695	271	2 966	144	144
Diaconiefonds te Salatiga	1 963	1 182	3 145	1 145	†
Diaconiefonds te Semarang	52 957	3 823	56 780	519	†
Diaconiefonds te Soerabaja	23 110	5 298	28 408	8 415	†
Diaconiefonds te Soemenep (Madoera)	640	240	880	328	328
Diaconiefonds te Probolinggo	249	1 533	1 782	1 485	†
Diaconiefonds te Soerakarta	176	1 698	1 874	1 702	1 434
Diaconiefonds te Bandjermasin	71	987	1 058	689	†
Diaconiefonds te Menado	7 043	768	7 811	822	†
Diaconiefonds te Makasser	5 754	4 492	10 246	2 207	2 034
Diaconiefonds te Ternate	†	3 031	3 031	2 851	1 188
Armbestuur der Protestantsche gemeente te Koepang (Timor en onderhoorigheden)	346	1 919	2 265	1 394	1 394
Armbestuur der Protestantsche gemeente te Babaoe (Timor en onderhoorigheden)	†	118	118	†	374
b. Roomsch-katholieke armbesturen.					
Soerabaja	f 895	f 2 025	f 2 920	f 2 041	aan 15 huisgezinnen en 34 personen. Bovendien worden eenige behoeftigen in moeielijke omstandigheden bijgestaan. Aan schoolkinderen werd geregeld middagmaal verstrekt.
Bandoeng	73	440	367	229	†

3°. Commissiën tot ondersteuning van behoeftige Christenen. *b*)

Ressorten der van regeeringswege ingestelde commissiën tot ondersteuning van behoeftige Christenen.	Aantal bedeelden in 1906.	Bedrag in 1906 uitgekeerd.	Saldo waarover de commissiën op ult. 1906 nog te beschikken hadden.
Ressort der commissie te Batavia	158	f 7 198	f 42 420
„ „ „ „ Semarang	117	4 738	1 770
„ „ „ „ Soerabaja	64	7 754	17 867
„ „ „ „ Padang	60	2 851	20 096
Totalen	399	f 22 541	f 82 153
Over 1905 waren de totalen	400	22 478	83 073

b) De fondsen, waarover deze commissiën te beschikken hebben, worden gevonden uit de heffingen van 1 per mille bij openbare verkoopingen, openbare verhuringen en loterijen, zoomede uit de armengiften, door de ambtenaren van den burgerlijken stand bij huwelijken gecollecteerd.

4⁰. Studie- en schoolkleerenfondsen.

WAAR GEVESTIGD.	Kassaldo op ult. 1905.	Ontvangsten in 1906.	Te zamen.	Uitgaven in 1906.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
a. Studiefondsen.					
Studiefonds voor onbemiddelde leerlingen van goeden aanleg, te Batavia.	f 166	f 3 203	f 3 369	f 3 215	Een jongmensch, die voor rekening van het fonds studeerde, is in 1906 geslaagd in het examen voor ingenieur. Thans wordt nog een jongmensch bij zijne studie aan de Technische Hoogeschool te Delft geldelijk ondersteund.
Studiefonds Midden-Java, te Semarang	— 377	†	†	†	
Soerabajaasch schoolfonds	†	1 209	1 209	878	In 1906 zijn 4 meisjes en 4 jongens ondersteund met de betaling (voor enkele gedeeltelijk) hunner leergelden.
Studiefonds te Makasser *c*)	„	1 267	1 267	681	Het fonds is opgericht in Juni 1905. Het eerste jaar zijn 2 pupillen naar de Koningin Wilhelmina-school te Batavia gezonden.
Studiefonds te Loemadjang (Pasoeroean)	„	767	767	537	
b. Schoolkleerenfondsen.					
Batavia	f 57	f 915	f 972	f 1 076	Deze opgave loopt over het tijdvak 1 Juli 1905 — 1 Juli 1906.
Bandoeng	543	†	†	†	
Cheribon	„	„	„	„	
Tegal	„	„	„	„	
Pekalongan	*d*) 483	390	873	425	
Soerabaja	134	807	941	1 155	
Djokjakarta	418	570	988	883	Er werden 134 jongens- en 104 meisjespakken verstrekt.
Soerakarta	463	494	957	439	Aan 37 jongens en 27 meisjes zijn nieuwe schoenen verstrekt, terwijl 6 paar schoenen gerepareerd werden; 30 meisjes en 68 jongens ontvingen ieder een dubbel stel onder- en bovenkleeren.
Salatiga (Semarang)	873	996	1 869	344	In 1906 zijn aan 54 kinderen kleeren en schoenen verstrekt.
Oengaran (Semarang)	301	151	452	98	
Madioen	†	†	†	†	
Poerworedjo (Kedoe)	„	„	„	„	
Gombong (Kedoe)	„	„	„	„	
Malang (Pasoeroean)	459	222	681	253	
Probolinggo (Pasoeroean)	852	1 009	1 861	156	
Magelang (Kedoe)	†	†	†	†	
Toeloengagoeng (Kediri)	„	„	„	„	
Tandjoengpinang (Riouw)	„	„	„	„	
Bandjermasin (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo)	251	280	531	378	Aan 60 kinderen zijn kleeren verstrekt.
Amboina	349	182	531	181	
Makasser	254	363	617	563	Gedurende 1906 zijn aan 90 kinderen 180 stellen kleeren gegeven, terwijl bovendien gedurende de eerste helft van 1906 aan enkele behoeftige kinderen eten is verstrekt.

c) Deze opgave loopt over het tijdvak 1 Juni 1905—1 Juni 1906.

d) Verbeterde opgaaf.

5°. Andere liefdadigheidsvereenigingen.

Naam der vereeniging.	Kassaldo op ult. 1905.	Ontvangsten in 1906.	Te zamen.	Uitgaven in 1906.	Verdere bijzonderheden.
Vereeniging tot uitoefening van Christelijke liefdadigheid, te Mangga Besar (Batavia).	f 150	f 90	f 240	f 154	
Vereeniging „Jacobus" tot ondersteuning van nagelaten betrekkingen van zendelingen, hulppredikers en Christelijke onderwijzers, te Batavia.	2 151	5 675	7 826	5 967,50	Deze opgave loopt van ult. Augustus 1905 tot 1 September 1906. De contributiën der leden worden gelijktijdig uitgekeerd aan alle weduwen, welke daarom verzoeken. De rente van het reserve-kapitaal wordt uitgekeerd aan de weezen.
Hulpfonds ter ondersteuning van noodlijdenden door brand, te Batavia.	„	644	644	644	
Krakatau-fonds voor Europeanen, te Batavia.	14 211	603	14 814	1 206	Deze opgaven loopen van Juli 1905 t/m Juni 1906.
Ondersteuningsfonds van het Nederlandsch-Indisch onderwijzersgenootschap, te Batavia.	10 860	1 478	12 338	561	
Schoolfonds te Tjitjalengka (Preanger-Regentschappen).	15	52	67	55	
Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo, te Semarang.	„	„	„	„	
„St. Elisabeth-vereeniging", te Semarang.	54	„	„	„	
Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo, te Soerabaja.	4 260	7 040	2 780	7 750	Het te kort werd aangevuld uit het reservefonds.
„St Anna-vereeniging", te Soerabaja.	122	907	1 029	994	
Bedeelingsfonds voor behoeftige inlanders, te Magelang	„	„	„	„	
Voedingsfonds, te Djokjakarta.	104	464	568	255	In 1906 zijn 7346 porties voedsel uitgedeeld.
Hulpfonds ter Oostkust van Sumatra, te Medan.	10 346	303	10 648	1 023	Gedurende 1906 zijn aan 3 personen de middelen verstrekt voor de reis naar Europa.
Fonds ter ondersteuning van armen en behoeftigen in de afdeeling Moesi Ilir, te Sekajoe (Palembang).	†	†	†	†	In 1906 is f 67,75 uitbetaald voor reis- en verblijfkosten aan lieden, die zich te Palembang onder geneeskundige behandeling wilden stellen.
Fonds van Chineesche armenverzorging in Ternate en onderhoorigheden.	15 144	1 527	16 671	561	Aan drie behoeftige Chineezen werd maandelijks f 19 ondersteuning verleend.
Malang-pension.	37 559	3 741	41 300	2 245	
„Onze Toevlucht", te Batavia.	†	†	†	†	
Hulp-, spaar- en credietbank, te Probolinggo.	1 553	53 345	54 898	73 712	
Armenfonds te Loemadjang.	„	320	320	316	
Meisjesvereeniging „Armenzorg", te Soerabaja.	„	831	831	330	In Juni 1906 begon deze vereeniging met hare werkzaamheden. Verschillende arme gezinnen werden in hunne woningen bezocht, en waar noodig werd hulp verstrekt in den vorm van kleederen, rijst, petroleum, medicijnen, meubels, enz.
Chineesch leprozenfonds, te Tandjoengpinang (Riouw).	1 724	89	1 813	†	
„Cornets de Groot"-fonds, te Tandjoengpinang (Riouw).	14 125	599	14 724	3 242	Dit fonds is eene schenking van den gewezen resident Cornets de Groot aan de Christen-gemeente te Tandjoengpinang en heeft ten doel de kosten voor opvoeding en verzorging van minvermogende kinderen te bestrijden.

6°. Hulp- of voorschotbanken.

Hulpbank te:	Ult. 1905. Saldo debiteuren.	Ult. 1905. Kapitaal.	Ult. 1905. Reserve-fonds.	Gedurende 1906, uitgeleend: aan het volgend aantal geldopnemers.	Gedurende 1906, uitgeleend: in sommen van:	Gedurende 1906, uitgeleend: totaal bedrag.	Gedurende 1906: terugontvangen.	Ult. 1906. Saldo debiteuren.	Ult. 1906. Kapitaal.	Ult. 1906. Reserve-fonds.	Verdere bijzonderheden.
Batavia . . .	f49 572	f40 000	f 9 245	†	†	†	†	†	†	†	
Buitenzorg. . .	22 265	20 000	5 000	80	f 50 à f 100	f25 590	f25 166	f21 646	f20 000	f 5 000	Onder de terugontvangen gelden zijn niet begrepen de renten, waaruit het honorarium van den thesaurier en het dividend aan de aandeelhouders worden betaald. Het resteerende bedrag is f 441.
Semarang . . .	54 180	60 000	8 495	†	†	†	†	†	†	†	
Padang. . . .	18 484	20 000	2 000	90	50 à 400	17 300	18 122	18 966	20 000	2 000	Ingewilligd zijn 90 aanvragen, tot een totaal bedrag van f 17 300. De rente beliep f 1 193,90; de aandeelhouders kregen $4^1/_4$ % dividend.
Menado. . . .	4 121	10 000	425	54	50 à 100	5 150	4 034	5 237	10 000	465	
Magelang in Kedoe (Spaar-, tevens uitkeeringsfonds „Tjelengan Manodoeko").	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	
Hulpfonds voor gegageerde en mindere militairen, te Magelang.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	

7°. Instellingen van voorzorg bij overlijden.

Naam der instelling.		Ledental op ult. 1906.	Kapitaal op ult. 1905.	Ontvangsten in 1906.	Uitgaven in 1906.	Kapitaal op ult. 1906.	Verdere bijzonderheden.
Onderwijzers-vereeniging „Onderling Hulpbetoon" te Batavia. .		†	f293 079	†		†	
Uitkeerings-, tevens weduwen- en weezenfonds voor Europeesche landsdienaren in Nederlandsch-Indië „Help u zelf", te Batavia.	Uitkeeringsfonds.	306	264 255	f 32 007	f 8 797	f287 465	
	Pensioenfonds „Help u zelf".	116	53 304	7 313	1 923,50	58 693,50	
Onderling ondersteuningsfonds, te Semarang		†	249 687	73 808	55 527	267 968	
Uitkeeringsfonds der Vrijmetselaars-vereeniging „la Constante et fidèle, te Semarang		†	†	†	†	†	
Hulpfonds voor gepensionneerde mindere militairen bij ziekte en overlijden, te Magelang		468	1 983	1 098	616	2 465	
Idem in de res. Semarang . .		†	52 958	†	†	†	

8⁰. Begrafenisfondsen.

NAAM VAN HET FONDS.	Ledental op ult. 1906.	Kapitaal op ult. 1905.	Bijdragen en verdere inkomsten gedurende 1906.	Uitgaven in 1906.	Kapitaal op ult. 1906.
Kwitangsch begrafenisfonds, te Batavia	1 089	f 61 914	f 15 808	f 13 145	f 64 577
Begrafenisfonds „Kampong Bandan", te Batavia	283	23 038	3 985	4 697	22 326
Begrafenisfonds „Hoffmans-stichting", te Batavia	320	21 039	4 650	4 275	21 414
Begrafenisfonds, „Onderling hulpbetoon", te Batavia.	489	19 819	6 814	4 662	21 971
Christen-begrafenisfonds „De Eendracht", te Buitenzorg . . .	237	17 281	3 525	3 898	16 908
Burgerlijk uitkeeringsfonds bij begrafenissen, te Bandoeng. . .	157	3 743	1 983	884	4 842
Algemeen begrafenisfonds, te Soerabaja	1 370	48 409	13 141	7 302	54 248
Begrafenisfonds te Modjokerto (Soerabaja)	†	2 037	†	†	1 970
Onderling begrafenisfonds „Djombang" te Djombang (Soerabaja)	†	2 482	†	†	2 884
Fonds in beheer bij de commissie voor de Europeesche begraafplaatsen te Semarang	„	2 194	„	„	„
Id. te Salatiga (Semarang)	†	2 900	1 955	1 584	3 271
Id. te Ambarawa (id.)	†	1 642	928	738	1 832
Id. te Oengaran (id.)	†	765	601	381	985
Id. te Loemadjang (Pasoeroean)	†	„	298	209	87
Id. te Tandjoengpinang (Riouw)	†	614	130	55	689
Begrafenisfonds „Onderling Hulpbetoon", te Semarang	617	42 104	†	†	†
Begrafenisfonds te Ngawi (Madioen).	25	185	325	236	277
Begrafenisfonds te Malang	„	3 087	1 436	772	3 751
Begrafenisfonds „Sumatra's Westkust", te Padang.	117	7 962	1 576	1 066	8 472
Begrafenisfonds te Makasser (Celebes)	78	6 612	969	809	6 772

9°. Particuliere spaarbanken.

a. Opgaven betreffende de vijf voornaamste spaarbanken.

1°. *Aan de inleggers behoorende kapitalen, benevens reservefondsen.*

	Batavia.	Semarang.	Soerabaja.	Padang.	Makasser.	Te zamen.
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 1 Jan. 1906	f 1 750 238	f *d*) 335 536	f 3 307 732	f 730 111	f 538 795	f 6 662 412
Gedurende 1906 ingebracht	479 338 ²	260 489	1 050 055	226 154	177 685	2 193 721
Te zamen . . .	f 2 229 576	f 596 025	f 4 357 787	f 956 265	f 716 480	f 8 856 133
Gedurende 1906 teruggenomen	590 044	303 129	1 065 847	227 860	243 237	2 430 117
Blijft ingelegd . . .	f 1 639 532	f 292 896	f 3 291 940	f 728 405	f 473 243	f 6 426 016
Bijgeschreven wegens dividend en rente voor de inleggers gedurende 1906	48 794	5 003	116 541	25 330	19 951	215 619
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 31 Dec. 1906	f 1 688 326	f 297 899	f 3 408 481	f 753 735	f 493 194	f 6 641 635
Reservefonds op 31 Dec. 1906	f 115 824	f 415 671	f 180 000	f 101 020	f 58 064	f 870 579
Reservefonds op 31 Dec. 1905	112 673	415 671	173 500	93 194	58 424	853 462

2°. *Aantal inleggers, gesplitst naar hun landaard.*

Spaarbank te:	Aantal inleggers op ult. 1905. Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Aantal inleggers op ult. 1906. Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Naar gelang van den landaard der inleggers beliep hun tegoed op ult. 1906 (buiten de bijgeschreven rente over dat jaar): Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.
Batavia	2 868	74	92	3 034	2 775	69	90	2 934	f 1 577 036	f 32 917	f 29 579	f 1 639 532
Semarang	1 425	81	137	1 643	1 390	92	146	1 628	242 115	17 289	33 492	292 896
Soerabaja.	3 806	67	102	e) 3 975	3 891	69	113	f) 4 073	3 004 870	33 327	32 565	g) 3 070 762
Padang	697	81	39	817	679	89	34	802	669 474	44 301	14 628	728 403

e) Ongerekend 117 nuttige en liefdadige instellingen.

f) Ongerekend 100 instellingen, als voren.

g) Ongerekend f 223 073, uitmakende het tegoed der in de voorgaande noten bedoelde inleggers en de bijgeschreven rente à 4 %.

3°. *Aantal inleggers, gerangschikt naar het bedrag van hun inleg.*

Spaarbank te:	Aantal inleggers op ult. 1906 met een tegoed van: minder dan f 100.	f 100 tot f 500.	f 500 tot f 1000.	f 1000 tot f 1500.	f 1500 tot f 2000.	f 2000 en meer.	Totaal.
Batavia	1156	728	360	232	182	276	2934
Semarang	1117	329	108	44	15	15	1628
Soerabaja	1373	849	528	361	928	134	4173
Padang	310	181	83	63	33	132	802

b. Opgaven betreffende de kleinere spaarbanken.

1°. *Aan de inleggers behoorende kapitalen, benevens reservefondsen.*

	Algemeene spaar- en depositobank te Batavia. h)	Spaar- en hulpbank „S. S." ten behoeve van de Europeesche ambtenaren en beambten van den dienst der staatsspoorwegen in Ned.-Indië te Bandoeng (Preanger-Regentsch.).	Afdeeling „Spaarbank" van de Incasso-, spaar- en hulpbank te Soerabaja.	Spaarbank voor inlanders te Modjowarno (Soerabaja).	Spaar-, tevens beleenbank „Reksowibowo" te Patjitan (Madioen).	Spaarbank Minahasa (Menado).	Spaar- en hulpbank van het personeel der gouvernementsbureaux te Semarang.	Spaarbank te Padang.
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 1 Januari 1906.	f 554 265	f d) 762	f 941 944	f 38 807	f 5 053	f 228 926	†	f 723 747
Gedurende 1906 ingebracht	731 627	325	769 381	5 212	2 109	84 197	†	†
Te zamen. . .	f 1 285 892	f 1 087	f 1 711 325	f 44 019	f 7 162	f 313 123	†	†
Gedurende 1906 teruggenomen.	682 149	714	593 665	8 183	1 214	92 054	†	†
Blijft ingelegd . . .	f 603 743	f 373	f 1 117 660	f 35 836	f 5 948	f 221 069	†	†
Bijgeschreven wegens dividend en rente voor de inleggers over 1906.	15 888	„	36 555	912	200	6 985	†	†
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 31 December 1906	f 619 631	f 373	f 1 154 215	f 36 748	f 6 148	f 228 054	†	f 730 111
Reservefonds op 31 December 1906.	f 50 224	f 518	f 31 683	f 1 050	f 33	f 9 928	†	†
Idem 1905.	46 536	578	22 086	970	49	8 179	†	†

h) Deze opgave loopt van 1 Juli 1905 tot 1 Juli 1906.

2°. *Aantal inleggers, gesplitst naar hun landaard.*

NAAM DER SPAARBANK.	Aantal inleggers op								Naar gelang van den landaard der inleggers beliep hun tegoed op ult. 1906 (buiten de bijgeschreven rente over dat jaar):			
	ult. 1905.				ult. 1906.							
	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.
Algemeene spaar- en deposito-bank te Batavia	*j*) 1 534	40	76	1 650	1 725	40	74	1 839	f 587 078	f 7 492	f 25 062	f 619 632
Spaar- en hulpbank „S. S." ten behoeve van de Europeesche ambtenaren en beambten van den dienst der staatsspoorwegen in Nederlandsch-Indië te Bandoeng (Preanger-Regentschappen)	56	„	„	56	28	„	„	28	373	„	„	373
Spaarbank Minahasa te Menado.	215	628	10	*k*) 853	206	731	9	*l*) 946	100 731	51 336	572	152 639
Spaar-, tevens beleenbank „Reksowibowo" te Patjitan (Madioen)	1	95	„	96	4	84	„	88	341	5 607	„	5 948
Spaarbank voor inlanders te Modjowarno (Soerabaja)	„	415	„	415	„	458	„	458	„	35 836	„	35 836

3°. *Aantal inleggers, gerangschikt naar het bedrag van hun inleg.*

NAAM DER SPAARBANK.	Aantal inleggers op ult. 1906 met een tegoed van:						Totaal.
	minder dan f 100.	f 100 tot f 500.	f 500 tot f 1000.	f 1000 tot f 1500.	f 1500 tot f 2000.	f 2000 en meer.	
Algemeene spaar- en deposito-bank te Batavia.	*j*) 762	645	292	140	„	„	1 839
Spaar- en hulpbank „S. S." ten behoeve van de Europeesche ambtenaren en beambten van den dienst der staatsspoorwegen in Nederlandsch-Indië, te Bandoeng (Preanger-Regentschappen)	28	„	„	„	„	„	28
Spaar-, tevens beleenbank „Reksowibowo" te Patjitan (Madioen)	74	11	3	„	„	„	88

j) Deze opgaven loopen van 1 Juli 1905 tot 1 Juli 1906.

k) Ongerekend 170 vereenigingen.

l) Ongerekend 185 vereenigingen.

Bijlage R.

(Zie hoofdstuk K, afd. V, van het verslag.)

NUMERIEKE OPGAVEN

BETREFFENDE DEN

BURGERLIJKEN GENEESKUNDIGEN DIENST

IN

NEDERLANDSCH-INDIË,

MEERENDEELS OVER DE JAREN

1902 t/m 1906.

I. GEWESTELIJKE OPGAVEN omtrent de getalsterkte van het onder den burgerlijken geneeskundigen die

GEWESTEN.	Europeesch personeel. Aantal ressorten van met den stedelijken of den plaatselijken geneeskundigen dienst belaste burgergeneesheeren.	Aantal ressorten … officieren van gezondheid.	Met den burgerlijken geneeskundigen dienst belaste stadsgeneesheeren.	Met den burgerlijken geneeskundigen dienst belaste burgergeneesheeren.	Met den burgerlijken geneeskundigen dienst belaste officieren van gezondheid.	Krankzinnigenartsen.	Aan speciale gouvernementsinrichtingen te Weltevreden (Batavia) verbonden burgergeneesheeren.	Aan speciale gouvernementsinrichtingen … officieren van gezondheid.	Uitsluitend particuliere praktijk uitoefenende geneesheeren. d)	Particuliere tandheelkundigen	Particuliere apothekers.	Particuliere apothekersbedienden. h)	Vroedvrouwen. i) in gouvernementsdienst.	Vroedvrouwen die uitsluitend particuliere praktijk uitoefenen.	Leerlingen
Java en Madoera.															
Bantam	,,	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Batavia	4	2	3	3	2	3	b) 9	c) 6	16	6	11	23	3	12	,,
Preanger-Regentschappen	7	,,	,,	5	,,	,,	,,	,,	6	2	4	,,	1	1	,,
Cheribon	2	,,	,,	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,
Pekalongan	2	,,	,,	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,
Semarang	4	4	2	3	4	,,	,,	,,	6	2	4	,,	1	6	1
Rembang	3	,,	,,	2	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Soerabaja	5	,,	2	4	,,	,,	,,	,,	e) 13	2	5	9	1	9	3
Pasoeroean	6	1	,,	6	,,	2	,,	,,	5	,,	4	7	,,	2	,,
Besoeki	4	,,	,,	3	,,	,,	,,	,,	e) 2	,,	,,	1	,,	1	,,
Banjoemas	2	,,	,,	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Kedoe	,,	3	,,	,,	3	,,	,,	,,	1	,,	1	,,	,,	,,	,,
Djokjakarta	,,	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	4	1	2	,,	,,	1	,,
Soerakarta	1	1	,,	1	1	,,	,,	,,	1	,,	3	,,	,,	3	,,
Madioen	2	1	,,	1	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Kediri	4	,,	,,	4	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	2	,,	2	,,
Madoera	3	,,	,,	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Totalen voor Java en Madoera	49	14	7	41	13	5	9	6	55	f) 13	g) 37	42	6	37	4
Buitenbezittingen.															
Sumatra's Westkust	1	5	,,	1	5	,,	,,	,,	1	,,	1	2	,,	1	,,
Benkoelen	,,	2	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Lampongsche districten	,,	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Palembang	,,	6	,,	,,	5	,,	,,	,,	5	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Djambi	,,	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Oostkust van Sumatra	,,	2	,,	,,	2	,,	,,	,,	19	1	1	,,	,,	,,	,,
Atjèh en onderhoorigheden	,,	7	,,	,,	7	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Riouw en onderhoorigheden	,,	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Banka	2	1	,,	2	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Billiton	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Westerafd. van Borneo	,,	5	,,	,,	5	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	1	6	,,	1	6	,,	,,	,,	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Celebes en onderhoorigh.	,,	2	,,	,,	2	,,	,,	,,	1	,,	1	,,	,,	,,	2
Menado	,,	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Amboina	1	3	,,	1	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Ternate	,,	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Zuid-Nieuw-Guinea	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Timor en onderhoorigheden	,,	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Bali en Lombok	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Totalen voor de buitenbezittingen	6	45	,,	6	43	,,	,,	,,	30	1	3	2	,,	1	2
Totalen voor Java en Madoera	49	14	7	41	13	5	9	6	55	13	37	42	6	37	4
Totaal-generaal	a) 55	59	7	47	56	5	9	6	85	14	40	44	6	38	6

a) Zie voor de standplaatsen (waaronder ook de 3 hoofdplaatsen van Java, alwaar stadsgeneesheeren zijn aangesteld, terwijl te Soerabaja nog een afzonderlijke civiele geneesheer is geplaatst bij het marine-etablissement, welke betrekking echter op ult. 1906 niet vervuld was) blz. 407/410 van deel II van den Regeeringsalmanak voor 1907. Onder de ressorten in de buitenbezittingen zijn niet medegerekend de tijdelijke standplaatsen van de officieren van gezondheid te Kota Baharoe (Sumatra's Westkust), Taloek (Riouw en onderhoorigheden), Pare-Pare, Pampanoea en Palopo (Celebes en onderhoorigheden), Sanoer, Den Pasar en Tabanan (Bali en Lombok) en Merauke (Zuid-Nieuw-Guinea), terwijl onder de verschillende posten in Atjèh en onderhoorigheden als standplaats alleen medetelt Idi ter Oostkust.

In 1906 verminderde het aantal door officieren van gezondheid waargenomen ressorten in de buitenbezittingen met Sidjoendjoeng (Sumatra's Westkust), Padang Sidempoean, Goenoeng Sitoli en Baros (Tapanoeli), Siak (Sumatra's Oostkust), Bandar (Palembang), Amoentai (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en Balangnipa (Celebes en onderhoorigheden), in verband met de intrekking der garnizoenen aldaar. In 1906 zijn bijgekomen de ressorten Tosari (Pasoeroean), Rondeng (Atjèh en onderhoorigheden), Pakpaklanden (Tapanoeli) en Long Iram (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo). Onvervuld waren op ult. December 1906 de ressorten Tjipoetri en Soemedang (Preanger-Regentschappen), Toeban (Rembang), Patjitan (Madioen), Panaroekan (Besoeki) en Kepahiang (Benkoelen).

b) Van de '9 burgergeneesheeren waren er 3 aan het geneeskundig laboratorium, 4 aan de school tot opleiding van inlandsche artsen en 2 aan de landskoepokinrichting verbonden.

c) Namelijk 5 officieren van gezondheid en 1 militair apotheker, allen verbonden aan de school tot opleiding van inlandsche artsen.

d) In 1906 zijn toegelaten 6 medici, waarvan 5 in Nederland waren geëxamineerd.

e) Hieronder één vrouwelijke arts.

f) Hieronder 3 vrouwelijke tandartsen. In 1906 meldden zich 3 candidaten aan voor het theoretisch en praktisch gedeelte van het examen in de tandheelkunde; allen slaagden in het theoretisch gedeelte.

g) Hieronder 2 apothekeressen.

h) Het examen voor apothekersbediende is in 1906 door 13 candidaten afgelegd, van wie 7 zijn geslaagd. Onder de geslaagden bevonden zich 4 vrouwelijke candidaten.

i) Aan het examen voor Europeesche vroedvrouw onderwierpen zich in 1906 8 candidaten, die allen slaagden.

j) In 1906 verminderde het aantal standplaatsen van inlandsche artsen met Long Iram (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en Poso (Menado).

Onbezet waren op ult. 1906 de standplaatsen Stad en voorsteden en Poerwakarta (Batavia), Garoet (Preanger-Regentschappen), Boemiajoe (Pekalongan), Ngawi (Madioen), Sidajoe (Soerabaja), Pasoeroean (Pasoeroean), Priaman en Solok (Sumatra's Westkust), Manna en Kroë (Benkoelen), Telokbetong (Lampongsche districten), Palembang, Laboehanroekoe en Laboehandeli (Sumatra's Oostkust), Pontianak en Sambas (Westerafdeeling van Borneo), Kakas, Kawangkoan en Ajermadidi (Menado), Amboina, Kajeli, Kajeli, Haroekoe, Noesa Laoet en Toeal (Amboina).

dienst ressorteerende personeel en het aantal gouvernements- en particuliere ziekeninrichtingen op ult. 1906.

Inlandsch personeel. Aantal standplaatsen van dokters-djawa.	Dokters-djawa. In gouvernementsdienst.	Dokters-djawa. In dienst bij particuliere ondernemingen.	Dokters-djawa. Leerlingen.	Inlandsche vroedvrouwen. In gouvernementsdienst.	Inlandsche vroedvrouwen. Die uitsluitend particuliere praktijk uitoefenen.	Inlandsche vroedvrouwen. Leerlingen.	Vaccinateurs. In gouvernementsdienst.	Vaccinateurs. Leerlingen in opleiding bij de landskoepokinrichting.	Vaccinateurs. Leerlingen in opleiding bij inlandsche vaccinateurs.	Ziekeninrichtingen. Gouvernements-ziekeninrichtingen. Militaire hospitalen ook voor civiele lijders opengesteld.	Centrale burgerlijke ziekengestichten.	Inlandsche hospitalen.	Inrichtingen voor zieke prostituées.	Leprozengestichten.	Particuliere ziekeninrichtingen. Sanatoria.	Zendingshospitalen.	Op ondernemingen van land- of mijnbouw.	Leprozengestichten.
4	4	,,	,,	,,	,,	,,	8	,,	7	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,
8	11	,,	118	3	,,	,,	18	3	7	2	t) 4	2	3	,,	1	,,	2	,,
8	7	,,	,,	,,	4	6	21	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
4	4	,,	,,	,,	3	,,	8	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
5	5	,,	,,	2	3	,,	9	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
7	9	,,	,,	4	3	3	13	,,	,,	,,	u) 4	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
4	4	,,	,,	1	1	,,	7	,,	4	,,	,,	,,	4	,,	,,	1	1	1
6	8	1	,,	7	1	3	9	,,	5	1	v) 1	4	5	1	,,	2	1	,,
3	3	,,	,,	1	3	9	9	,,	1	1	w) 1	1	5	,,	6	1	1	,,
2	3	,,	,,	1	,,	,,	5	,,	7	,,	,,	,,	5	,,	,,	2	,,	,,
7	7	,,	,,	,,	,,	,,	7	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
7	7	,,	,,	2	,,	,,	11	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
2	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
3	2	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
5	4	,,	,,	2	1	,,	8	,,	11	1	,,	,,	3	,,	,,	,,	,,	,,
6	7	,,	,,	8	1	6	7	,,	,,	,,	,,	3	1	,,	,,	,,	1	,,
5	5	,,	,,	,,	,,	,,	13	,,	4	2	,,	3	3	,,	,,	,,	,,	,,
j) 86	l) 92	1	118	32	20	q) 27	s) 153	3	46	7	10	17	29	1	7	6	6	1
k) 10	10	1	,,	4	1	,,	45	,,	35	4	,,	2	,,	,,	,,	1	,,	1
4	2	m) 1	,,	,,	,,	,,	14	,,	13	,,	,,	,,	x) ,,	,,	,,	,,	3	,,
1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	7	,,	,,	,,	,,	1	1	,,	,,	,,	2	,,
3	2	n) 1	,,	,,	1	,,	28	,,	22	1	,,	x) 2	x) ,,	1	,,	,,	4	,,
1	1	,,	,,	,,	,,	,,	6	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
9	7	,,	,,	,,	,,	,,	14	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	11	,,	6	5	,,	ij) 1	1	,,	,,	,,	2	,,
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	4	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
8	8	,,	,,	,,	,,	,,	5	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	15	,,	,,	1	,,	1	,,	,,	,,	,,	1	1
2	2	o) 1	,,	,,	,,	,,	26	,,	4	1	,,	x) ,,	2	,,	,,	,,	5	,,
3	3	,,	,,	3	,,	,,	18	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
10	7	,,	,,	17	4	9	20	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
7	2	,,	,,	9	1	,,	14	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
3	3	,,	,,	1	,,	5	11	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
1	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
,,	,,	,,	,,	1	,,	6	13	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
5	5	,,	,,	,,	,,	,,	8	,,	3	,,	,,	1	2	,,	,,	,,	2	7
69	53	4	,,	35	7	r) 20	261	,,	83	13	,,	8	6	1	,,	1	19	9
86	92	1	118	32	20	27	153	3	46	7	10	17	29	1	7	6	6	1
155	145	5	118	p) 67	27	47	414	3	129	20	10	25	35	2	7	7	25	10

Bijgekomen zijn in 1906 de standplaatsen Goenoeng Sitoli, Amoentai (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), Pangkadjene (Celebes en onderhoorigheden) en Donggala (Menado).

k) Op ult. 1905 was abusievelijk opgegeven 8 instede van 9.

l) Een van deze inlandsche geneeskundigen was assistent-leeraar aan de school tot opleiding van inlandsche artsen, 5 waren geplaatst bij het stadsverband te Batavia, 2 bij het stadsverband te Semarang en 2 bij het hulpstadsverband aldaar, 1 bij het gesticht voor vrouwelijke veroordeelden te Mlaten (Semarang), 3 bij het stadsverband te Soerabaja, 1 bij het Pegiriangesticht aldaar en 1 bij het particuliere zendings-hospitaal te Modjowarno (Soerabaja), 1 deed dienst bij het krankzinnigengesticht te Buitenzorg en 2 bij dat te Lawang, en 2 waren werkzaam bij het beri-beri-gesticht te Buitenzorg. Bovendien is in 1906 1 gepensionneerde dokter-djawa op eene toelage boven zijn pensioen werkzaam gesteld bij het Chineesch hospitaal te Batavia. De overige inlandsche artsen waren met den gewonen gouvernementsdienst belast. Gedurende 1906 ontvielen aan 's lands dienst 11 inlandsche geneeskundigen (1 overleden en 10 op verzoek eervol uit 's lands dienst ontslagen), terwijl één gepensionneerde weder in 's lands dienst is teruggekeerd.

m) De in de residentie Benkoelen werkzame particuliere inlandsche geneeskundige was bij de koffie-onderneming Soeban-Ajam (Kepahiang) in dienst.

n) Bij de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen te Laman Loeloei.

o) Bij de mijnbouwonderneming te Samarinda.

p) Namelijk op Java 2 van de oude en 30 van de nieuwe opleiding; in de buitenbezittingen zijn alle van de nieuwe opleiding. Met oude opleiding is bedoeld die van de vroegere verloskundige school te Weltevreden (opgeheven in 1875), met nieuwe opleiding die volgens de regeling van 1891.

De inlandsche vroedvrouwen in gouvernements dienst waren allen in het genot van eene toelage (voor sommigen ten bedrage van *f* 25 's maands, voor anderen ad *f* 10, *f* 12.50, *f* 15 en *f* 20 's maands).

q) Hiervan waren er 6 in opleiding bij den civielen geneesheer te Tasikmalaja, 1 bij den officier van gezondheid der 1ste klasse te Semarang, 2 bij den zendeling-arts te Poerwodadi, 2 bij den particulieren geneesheer te Soerabaja, 1 bij den officier van gezondheid der 1ste klasse te Soerabaja, 6 bij den civielen geneesheer te Modjokerto, 6 bij den civielen geneesheer te Kediri en 3 bij den particulieren geneesheer te Malang.

r) Hiervan waren er 6 in opleiding bij den officier van gezondheid der 1ste klasse te Menado, 3 bij den officier van gezondheid der 2de klasse te Menado, 5 bij den officier van gezondheid der 2de klasse te Ternate en 6 bij den officier van gezondheid der 2de klasse te Timor-Koepang.

s) Hieronder ook eenige hulpvaccinateurs en bezoldigde élèves. In de residenties Djokjakarta en Soerakarta waren op ult. 1906 in dienst van de inlandsche vorsten respectievelijk 8 en 9 vaccinateurs.

t) Namelijk het stadsverband en het Chineesch hospitaal te Batavia, zoomede het krankzinnigen- en het beri-beri-gesticht te Buitenzorg.

u) Namelijk het stadsverband, het hulpstadsverband en het Chineesch hospitaal te Semarang, zoomede het bedelaarsgesticht te Sompok.

v) Namelijk het stadsverband.

w) Namelijk het krankzinnigengesticht te Lawang.

x) De ziekeninrichtingen bevinden zich in de gevangenis.

ij) Namelijk een gebouw voor het geneeskundig onderzoek en de ontsmetting van pelgrims.

II. SCHOOL tot opleiding van inlandsche artsen te Weltevreden.

A. Mutatiën onder de leerlingen gedurende den cursus 1905/1906.

AFDEELING.	Aantal leerlingen bij het einde van den cursus 1904/1905.	Ingeschreven voor den cursus 1905/1906.	Aantal leerlingen bij het begin van den cursus 1905/1906.	Afgeschreven tijdens den cursus 1905/1906.	Aantal leerlingen bij het einde van den cursus 1905/1906.
Voorbereidende afdeeling	32	*b*) 26	58	*c*) 10	*e*) 48
Geneeskundige afdeeling	87	„	87	*d*) 17	70
	119 *a*)	26	145	27	*f*) 118

a) 74 Javanen, 13 Maleiers, 17 Menadoneezen, 13 Amboineezen en 2 Timoreezen.

b) 16 Javanen, 3 Maleiers, 2 Menadoneezen, 1 Amboinees en 4 Timoreezen.

c) 2 ontslagen wegens wangedrag en 8 wegens gebrek aan aanleg of ijver.

d) 9 bevorderd tot inlandsch arts, 1 ontslagen wegens ziekte en 7 wegens gebrek aan aanleg of ijver.

e) Hiervan zijn 9 bevorderd tot de geneeskundige afdeeling.

f) 79 Javanen, 13 Maleiers, 14 Menadoneezen, 11 Amboineezen en 1 Timorees.

B. Aantal patiënten behandeld op de aan de school verbonden poliklinieken.

Cursusjaar 1905—1906.

POLIKLINIEKEN.	Aantal patiënten.											
	Europeanen.				Inlanders.				Vreemde oosterlingen.			
	M.	V.	K.		M.	V.	K.		M.	V.	K.	
			Jongens.	Meisjes.			Jongens.	Meisjes.			Jongens.	Meisjes.
Geneeskundige . . .	39	3	30	15	257	90	57	37	276	43	23	14
Chirurgische. . . .	111	9	116	59	1089	266	526	212	788	33	126	48
Oogheelkundige . .	49	13	37	24	253	79	48	40	128	26	13	12
	199	25	183	98	1599	435	631	289	1192	102	162	74
Totalen . . .	505				2954				1530			
	4989											

R

III. A. OVERZICHT betreffende de vanwege den burgerlijken geneeskundigen dienst behandelde lijders in de gouvernements-ziekeninrichtingen *a*), zoomede van de sterfte onder hen.

VOORNAAMSTE ZIEKTEN.	Behandelde lijders uit de inlandsche bevolking *b*).			Behandelde inlandsche lijders in de zendings-hospitalen.			Behandelde prostituées.		
	Aantal behandelden.	Aantal overleden behandelden.	Percentage van de overledenen tot de behandelden.	Aantal behandelden.	Aantal overleden behandelden.	Percentage van de overledenen tot de behandelden.	Aantal behandelden.	Aantal overleden behandelden.	Percentage van de overledenen tot de behandelden.
Malaria	12 818	451	3.518	63	5	7.936	113	11	9.734
Cholera	1	1	100	„	„	„	„	„	„
Pokken	24	2	8.333	„	„	„	„	„	„
Beri-beri	2 699	181	6.707	3	„	„	2	„	„
Syphilis en venerische ziekten	4 435	101	2.277	45	2	4.444	1 131	14	0.126
Andere ziekten	57 435	2 614	4.551	1 989	84	4.223	999	8	0.007
Totalen	77 412	3 350	4.326	2 100	91	4.333	12 245	33	0.269
Van de hiervóór vermelde behandelden en overledenen telde men er:									
op Java en Madoera	45 118	2 354	5.217	1 730	69	3.988	11 766	30	0.255
in de buitenbezittingen	32 294	996	3 084	370	22	5.946	479	3	0.626
Totalen	77 412	3 350	4.326	2 100	91	4.333	12 245	33	0.269
Hiervan telde men in de opgaven der:									
Europeesche geneesheeren	54 978	808	5.107	2 100	91	4.333	9 669	33	0.341
inlandsche artsen	22 434	542	2.416	„	„	„	2 576	„	„
Totalen	77 412	3 350	4.326	2 100	91	4.333	12 245	33	0.269

a) Hieronder te verstaan de stadsverbanden, de inlandsche ziekengestichten, de gestichten voor zieke prostituées, de ziekenzalen in de gevangenissen, de hospitalen en beri-beri-loodsen voor Chineesche mijnwerkers op Banka de Chineesche hospitalen, de evacuatiehospitalen voor dwangarbeiders en Chineesche mijnwerkers en de hospitalen voor besmettelijke ziekten. Van de poliklniek-lijders worden geen opgaven meer verstrekt.

b) Hieronder begrepen de Chineezen en andere vreemde oosterlingen.

B. OVERZICHT van de lijders, behandeld in de voor den cursus in tropische ziekten bestemde afdeeling van het Militair hospitaal te Weltevreden.

ZIEKTEN.	Aantal behandelde lijders.			ZIEKTEN.	Aantal behandelde lijders.		
	Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.		Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.
Malaria: tropica	34 *a*)	20 *b*)	3 *c*)	Taenia	1	„	„
Malaria: tertiana	33 *d*)	9 *e*)	„	Ankylostomiasis	3 *j*)	4 *k*)	1 *l*)
Malaria: quartana	1	1	„	Bronchitis acuta	„	1	„
Malaria: tropica + tertiana	6	„	„	Pneumonia fibrinosa	3	8	„
Malaria: cachexie	„	3	7 *c*)	Tubercolosis pulmonum	3 *m*)	„	„
Malaria: zonder nadere diagnose *f*)	1	9	„	Emphijsema pulmonum	1	„	„
Febris biliosa haemoglobinurica	2	„	„	Nephritis acuta	„	1	„
Typhus abdominalis	4	8	„	Myelitis	1	„	„
Febris van der Scheer	3	2	„	Anaemia perniciosa progressiva	1	„	„
Febris remittens en causa ignota	3	„	„	Elephantiasis scroti	„	1	„
Beri-beri	2	5	3	Lepra	„	1	„
Stomatitis	1 *g*)	1	„	Framboesia tropica	„	5	„
Amoebenenteritis	35 *h*)	14 *i*)	„	Botryomycosis pedis	„	„	1
Enteritis acuta	2	2	1	Abscessus	1	„	„
Enteritis chronica	„	1	„		151	99	16
Proctitis	1	1	„		266		
Hyperhaemia hepatis	3	„	„				
Abscessus hepatis	4	2	„				
Syphilis hepatis	2	„	„				

a) Hieronder 1 met febris haemoglobinurica.
b) Hieronder 2 met beri-beri.
c) Hieronder 1 met ulcus tropicum.
d) Hieronder 1 met enterocolitis chronica.
e) Hieronder 1 met beri-beri.
f) Hadden reeds vóór de opname chinine gebruikt.
g) Hierbij werd de bacillus van Vincent gevonden.
h) Hieronder 2 met tertiana, 1 met tertiaire syphilis.
i) Hieronder 1 met ankylostomiasis en tertiana.
j) Hieronder 1 met amoebendysenterie.
k) Hieronder 2 met tertiana, 1 met tropica en amoebendysenterie.
l) Met malariacachexie.
m) Hieronder 2 met pyopneumothorax.

IV. GEWESTELIJKE OPGAAF betreffende het aantal en den afloop van de in 1906 verrichte verlossingen door inlandsche vroedvrouwen, die onderstand van gouvernementswege genieten.

GEWESTEN.	Verlossingen		
	Aantal.	met gunstigen afloop.	met ongunstigen afloop.
Batavia	54	53	1
Preanger-Regentschappen	†	†	†
Cheribon	†	†	†
Pekalongan	49	48	1
Semarang	43	43	„
Rembang	20	20	„
Soerabaja	4	4	„
Kedoe	148	146	2
Madioen	59	57	2
Kediri	328	321	7
Pasoeroean	34	34	„
Besoeki	†	†	†
Sumatra's Westkust	102	102	„
Benkoelen	†	†	†
Celebes en onderhoorigheden	103	103	„
Menado	422	417	5
Amboina	417	412	5
Ternate	32	32	„
Timor	20	20	„
Totalen	1835	1812	23

V. VERPLEEGSTERKTE, enz. in de zes groote burgerlijke ziekengestichten op de drie hoofdplaatsen van Java over 1906.

ZIEKENINRICHTINGEN.	Aantal verpleegden op 1 Januari 1906.	Bijgekomen in den loop van het jaar.	Afgevoerd in den loop van het jaar: als geëvacueerd.	Afgevoerd: als hersteld.	Afgevoerd: als overleden.	Aantal verpleegden op ult. December 1906.	Percentsgewijze verhouding tot het aantal der behandelden (na aftrek van de geëvacueerden): van de herstelden	van de overledenen.	van de nog onder behandeling gebleven.
Stadsverband te Batavia	303	4 937	64	4 276	446	454	82.61	8.62	8.77
Stadsverband te Semarang	211	2 235	„	2 054	217	175	84.—	8.87	7.15
Hulpstadsverband te Semarang	158	1 248	„	1 165	125	116	82.86	8.89	8.25
Stadsverband te Soerabaja	142	2 157	120	1 845	148	186	84.67	6.79	8.54
Chineesch hospitaal te Batavia	150	628	„	496	150	132	63.76	19.28	16.95
Chineesch hospitaal te Semarang	31	43	„	34	2	38	45.94	2.70	51.35
Totalen	995	11 248	184	9 870	1 088	1 101	81.85	9.02	9.13

VI. VERPLEEGSTERKTE, enz. in de KRANKZINNIGENGESTICHTEN in Nederlandsch-Indië over 1906.

LANDAARD EN KUNNE DER VERPLEEGDEN.	Aantal verpleegden op 1 Jan. 1906.	Bijgekomen in den loop van het jaar. a)	Totaal.	Afgevoerd in den loop van het jaar: als hersteld.	als verbeterd.	als overleden.	om andere redenen.	Totaal.	Aantal verpleegden op 31 Dec. 1906.	Percentsgewijze verhouding tot het aantal der behandelden (na aftrek van de afgevoerden, bedoeld in kolom 8): van de hersteldden.	van de verbeterden.	van de overledenen.	van de nog onder behandeling geblevenen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Krankzinnigengesticht te Buitenzorg. b)													
Europeanen mannen	228 c)	30	258	2	1	9	10	22	236	0.8	0.4	3.6	95.2
Europeanen vrouwen	81	12	93	1	„	2	1	4	89	1.1	„	2.2	96.7
Inlanders mannen	191	28	219	5	1	21	7	34	185	2.4	0.5	9.9	87.2
Inlanders vrouwen	194	17	211	„	„	12	1	13	198	„	„	5.7	94.3
Vreemde oosterlingen mannen	28	3	31	1	„	3	„	4	27	3.2	„	9.7	87.1
Vreemde oosterlingen vrouwen	13	2	15	„	„	2	„	2	13	„	„	13.3	86.7
Totalen	735	92	827	9	2	49	19	79	748 d)	1.1	0.2	6.1	92.6
Krankzinnigengesticht te Lawang. b)													
Europeanen mannen	59	12	71	4	5	3	3	15	56	5.9	7 4	4.4	82.3
Europeanen vrouwen	1	„	1	„	„	„	„	„	1	„	„	„	100
Inlanders mannen	424 e)	88	512	23	13	24	2	62	450	4.5	2.6	4.7	88.2
Inlanders vrouwen	159	41	200	8	11	5	4	28	172	4.1	5.6	2.5	87.8
Vreemde oosterlingen mannen	66 e)	15	81	4	„	5	6	15	66	5.3	„	6.7	88
Vreemde oosterlingen vrouwen	8	1	9	„	1	„	„	1	8	„	11.1	„	88.9
Totalen	717	157	874	39	30	37	15	121	753 d)	4.5	3.5	4.3	87.7
Recapitulatie.													
Europeanen mannen	287	42	329	6	6	12	13	37	292	1.9	1.9	3.8	92.4
Europeanen vrouwen	82	12	94	1	„	2	1	4	90	1.1	„	2.2	96.7
Inlanders mannen	615	116	731	28	14	45	9	96	635	3.9	1.9	6.2	88
Inlanders vrouwen	353	58	411	8	11	17	5	41	370	2	2.7	4.2	91.1
Vreemde oosterlingen mannen	94	18	112	5	„	8	6	19	93	4.7	„	7.6	87.7
Vreemde oosterlingen vrouwen	21	3	24	„	1	2	„	3	21	„	4.2	8.3	87.5
Totalen	1452	249	1701	48	32	86	34	200	1501	2.9	1.9	5.2	90

a) Van de 92 te Buitenzorg „bijgekomen" patiënten was van 21 niet bekend hoe lang zij reeds krankzinnig waren, hetgeen eveneens het geval was met 41 van de te Lawang „bijgekomen" patiënten. Van de overige 71 en 116 nieuwe patiënten beliep de duur hunner krankzinnigheid vóór de opneming:

	Buitenzorg.	Lawang.
langer dan 1 jaar	28	39
3 à 12 maanden	21	69
minder dan 3 maanden	22	8
	71	116

b) De in de gestichten verpleegde patiënten konden gedurende 1906 met eenigen arbeid worden bezig gehouden. Het aantal werkende patiënten beliep te Buitenzorg gemiddeld 18 % van de Europeesche mannen, 41 % van de Europeesche vrouwen, 92 % van de inlandsche mannen en 62 % van de inlandsche vrouwen en te Lawang, waar bij uitzondering 1 Europeesche vrouw wordt verpleegd, 11.6 % van de Europeesche mannen, 92 % van de inlandsche mannen en 83 % van de inlandsche vrouwen.

c) Hieronder 1 Afrikaan.

d) Ingevolge Ind. St. 1885 n°. 139, juncto 1892 n°. 145, worden de patiënten ten opzichte hunner verpleging in vier klassen gerangschikt, doch wordt de gelegenheid tot verpleging in de 1ste en 2de klasse alleen gegeven in het gesticht te Buitenzorg. De op ult. 1906 aanwezige patiënten waren, naar de klassen waarin zij verpleegd werden, verdeeld als volgt:

	Buitenzorg. Mannen.	Buitenzorg. Vrouwen.	Buitenzorg. Te zamen.	Lawang. Mannen.	Lawang. Vrouwen.	Lawang. Te zamen.
1ste klasse	„	1	1	„	„	„
2de klasse	13	9	22	„	„	„
3de klasse	226	80	306	57	1	58
4de klasse	209	210	419	515	180	695
	448	300	748	572	181	753

e) Verbeterde opgaaf.

VII. VIJFJARIGE STATISTIEK der in Nederlandsch-Indië verrichte vaccinatiën en revaccinatiën.

A. Algemeen overzicht.

JAREN.	JAVA EN MADOERA.				BUITENBEZITTINGEN.			
	Aantal vaccinatiën.	Waarvan geslaagd (%)	Aantal revaccinatiën.	Waarvan geslaagd (%)	Aantal vaccinatiën.	Waarvan geslaagd (%)	Aantal revaccinatiën.	Waarvan geslaagd (%)
1902	708 337	88.7	1 824 338	64.8	153 366	61.3	128 821	48.1
1903	733 476	86.8	1 904 601	55.9	186 361	80	169 042	36.6
1904	773 154	91.3	1 922 218	58.2	260 754	79.92	397 638	37.62
1905	*a*)	*a*)	*a*)	*a*)	177 940	19.599	277 218	68.09
1906	*a*)	*a*)	*a*)	*a*)	*b*) 192 189	8.703	*b*) 237 464	37.828

a) Geen opgaven ontvangen.

b) Van Benkoelen, Celebes en onderhoorigheden, Menado en Timor en onderhoorigheden zijn geen gegevens ontvangen.

B. Vaccinatiën en revaccinatiën, enz. bij de landskoepokinrichting te Weltevreden.

JAREN.	Vaccinatiën				Revaccinatiën.				Totaal aantal vaccinatiën en revaccinatiën.	Verstrekte animale lymphe.
	van Europeanen.		van inlanders.		van Europeanen.		van inlanders.			
	Aantal.	Waarvan geslaagd. *a*)	Aantal.	Waarvan geslaagd.	Aantal.	Waarvan geslaagd. *a*)	Aantal.	Waarvan geslaagd. *a*)		Aanal glaasjes en buisjes.
1902	266	217 (218)	778	629(628)	540	58 (113)	824	171(335)	3 882 *h*)	35 535
1903	327	271	793	571	970	133	1602	246	3 693 *i*)	46 899
1904	206	144 *b*)	1282	865 *e*)	950	104	5233	824	7 671 *j*)	† .
1905	157	128 *c*)	878	784 *f*)	79	32	1451	384	2 565 *k*)	51 243
1906	249	176 *d*)	856	659 *g*)	196	40	1404	360	2 190 *l*)	54 323

a) Tusschen ( ) is vermeld het aantal personen, die op revisie kwamen. Sedert 1903 is daarvan geen aanteekening meer gehouden.
b) 6 personen, bij wie de inenting niet slaagde, hadden pokken gehad.
c) Als voren 5.
d) Id. 2.
e) Id. 97.
f) Id. 16.
g) 19 kinderen, bij wie de inenting niet slaagde, hadden pokken gehad; het niet slagen der overige vaccinatiën (in het geheel 46) moet geweten worden aan het beproeven der vaccine-oogsten op inlandsche kinderen.
h) Bovendien zijn nog ingeënt 1474 militairen, militaire vrouwen en kinderen.
i) Als voren 1566.
j) Id. 964 en dwangarbeiders.
k) Id. 1035 en dwangarbeiders.
l) Id. 916 dwangarbeiders.

VIII. Vijfjarige statistiek van de bij het Instituut-Pasteur te Weltevreden behandelde personen.

JAREN.	AANTAL PATIËNTEN.							
	bij het einde van het voorafgegane jaar in behandeling gebleven.	in het opgegeven jaar bijgekomen.	Totaal.	die de geheele behandeling ondergingen.	bij wie de behandeling werd gestaakt. *a*)	van wie met meer of minder zekerheid is gebleken, dat zij aan lyssa zijn overleden		
						tijdens de behandeling.	binnen 14 dagen na de behandeling.	meer dan 14 dagen na de behandeling.
1902	18	202	220	208	3	2	„	2
1903	9	322	331	291	1	11	„	„
1904	26	592	618	563	11	9 *b*)	5 *b*)	2 *b*)
1905	25	547	572	536	9	7 *b*)	„	4 *b*)
1906	25	472	497	426	20	9 *b*)	„	3 *b*)

a) Hetzij dat gedurende de behandeling bleek, dat de dieren die beten hadden toegebracht, niet dol waren geweest, hetzij omdat de patiënten zich niet verder wilden laten behandelen.
b) De overledenen waren alle inlanders of vreemde oosterlingen.

IX. OPGAAF van het aantal leprozen, die zich op ult. 1906 in Nederlandsch-Indië bevonden. *a)*

GEWESTEN.	Europeanen.		Inlanders.		Chineezen.		Andere vreemde oosterlingen.	
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.
JAVA EN MADOERA.								
Bantam	1	„	„	„	„	„	„	„
Batavia	1	1	39	5	24	1	„	„
Preanger-Regentschappen	1	„	3	1	„	„	„	„
Cheribon *b)*	„	„	„	„	„	„	„	„
Pekalongan	4	2	6 (2)	1	„	„	„	„
Semarang	18	12	76	21	11	1	„	„
Rembang	„	„	249	91	9	1	2	„
Soerabaja	„	„	578	172	10	„	„	„
Pasoeroean	2	„	196	68	4	2	1	„
Besoeki	„	„	23	4	2	„	„	„
Banjoemas	„	„	„ (1)	„	„	„	„	„
Kedoe	„	„	2	„	„	„	„	„
Djokjakarta	„	„	„	„	„	„	„	„
Soerakarta	1	„	6	11 (6)	1	„	„	„
Madioen *b)*	„	„	„	„	„	„	„	„
Kediri	„	„	61	24 (1)	4	1	„	„
Madoera	1	„	671	302	2	1	„	„
BUITENBEZITTINGEN.								
Padangsche Bovenlanden	„	„	326	126	„	„	„	„
Padangsche Benedenlanden	„	„	159(28	24 (2)	3	1	1	„
Tapanoeli	„	„	272	99	„	„	„	„
Benkoelen	„	„	138	31	„	„	„	„
Lampongsche districten	„	„	47	4	„	„	„	„
Palembang	„	„	44(34)	266(15)	„	„	„	„
Djambi	„	„	70	24	„	„	„	„
Oostkust van Sumatra	1	„	181	87	257	1	1	„
Atjèh en onderhoorigheden	„	„	264	149	3	„	1	„
Riouw en onderhoorigheden *b)*	„	„	„	„	„	„	„	„
Banka	„	„	7	1	29	„	„	„
Billiton	„	„	6	„	„	1	„	„
Westerafdeeling van Borneo	„	„	726	699	65	19	„	„
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	„	„	610	226	„	„	„	„
Celebes en onderhoorigheden *b)*	„	„	„	„	„	„	„	„
Menado *b)*	„	„	„	„	„	„	„	„
Amboina	3	1	174	67	„	„	„	„
Ternate en onderhoorigheden	„	„	„	„	„	„	„	„
Zuid-Nieuw-Genua	„	„	„	„	„	„	„	„
Timor en onderhoorigheden	„	„	6	2	„	„	„	„
Bali en Lombok	„	„	267	101	„	„	„	„

a) De opgaven verdienen weinig vertrouwen. De cijfers tusschen ( ) duiden het aantal geneeskundig onderzochten aan.

b) Geen opgaven ontvangen.

Bijlage S.

(Zie hoofdstuk K, afd. VI, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende het gouvernements-zout-monopolie over de jaren 1904, 1905 en 1906.

S

I. OVERZICHT van het ZOUTDEBIET in die gewesten van Nederlandsch-Indië, waar de verkoop van gouvernementswege geschiedt over de jaren 1904, 1905 en 1906. *a)*

Verkochte hoeveelheden (in pikols). *b)*

GEWESTEN.	1904.	1905.	1906.
JAVA EN MADOERA.			
Bantam..........	44 288$^{10}/_{32}$	46 688$^{29}/_{32}$	43 233$^{30}/_{32}$
Batavia...........	100 175$^{30}/_{32}$	103 283 $^{7}/_{32}$	107 777$^{17}/_{32}$
Preanger-Regentsch.	89 881 $^{8}/_{32}$	97 111	104 553 $^{5}/_{32}$
Cheribon..........	69 413$^{11}/_{32}$	68 754$^{12}/_{32}$	60 083$^{23}/_{32}$
Pekalongan........	83 370$^{24}/_{32}$	81 309 $^{1}/_{32}$	34 007$^{20}/_{32}$
Semarang.........	126 054$^{12}/_{32}$	132 547$^{18}/_{32}$	155 192$^{26}/_{32}$
Rembang..........	66 386	54 225$^{13}/_{32}$	56 066$^{22}/_{32}$
Soerabaja..........	100 496$^{25}/_{32}$	101 708$^{24}/_{32}$	98 145$^{20}/_{32}$
Pasoeroean........	93 344$^{28}/_{32}$	90 977$^{26}/_{32}$	86 760 $^{4}/_{32}$
Besoeki...........	52 351 $^{8}/_{32}$	52 785 $^{3}/_{32}$	55 285$^{20}/_{32}$
Banjoemas.........	69 278$^{15}/_{32}$	74 624 $^{6}/_{32}$	97 011 $^{8}/_{32}$
Kedoe.............	126 525$^{15}/_{32}$	128 378 $^{3}/_{32}$	131 361$^{30}/_{32}$
Soerakarta.........	48 224$^{11}/_{32}$	47 775 $^{6}/_{32}$	48 402 $^{8}/_{32}$
Madioen...........	74 221$^{29}/_{32}$	78 735$^{12}/_{32}$	81 829$^{15}/_{32}$
Kediri............	76 826$^{21}/_{32}$	103 434$^{30}/_{32}$	104 730$^{18}/_{32}$
Madoera...........	62 923$^{28}/_{32}$	60 454$^{14}/_{32}$	59 957$^{22}/_{32}$
Totalen.....	1 283 763$^{19}/_{32}$	1 322 793$^{12}/_{32}$	1 324 400

GEWESTEN.	1904.	1905.	1906.
BUITENBEZITTINGEN.			
Sumatra's Westkust	68 563$^{18}/_{32}$	c) 62 483 $^{6}/_{32}$	62 903 $^{1}/_{32}$
Tapanoeli.........	....	....	553$^{16}/_{32}$
Benkoelen........	11 496 $^{1}/_{32}$	11 781 $^{9}/_{32}$	11 709
Lampongsche distr..	9 122$^{24}/_{32}$	9 676$^{15}/_{32}$	10 500$^{17}/_{32}$
Palembang........	45 263 $^{8}/_{32}$	54 045$^{30}/_{32}$	47 371$^{23}/_{32}$
Banka............	11 642$^{11}/_{32}$	11 686$^{16}/_{32}$	12 564$^{27}/_{32}$
Westerafd. Borneo .	32 812$^{20}/_{32}$	34 560$^{30}/_{32}$	34 626$^{23}/_{32}$
Z.- en O.-afd. Borneo	71 330 $^{1}/_{32}$	67 367	65 316$^{26}/_{32}$
Totalen.....	250 230$^{19}/_{32}$	251 601$^{10}/_{32}$	245 546 $^{5}/_{32}$
Java en Madoera...	1 283 763$^{19}/_{32}$	1 322 793$^{12}/_{32}$	1 324 400
Algemeene totalen..	1 533 994 $^{6}/_{32}$	1 574 394$^{22}/_{32}$	1 569 946 $^{5}/_{32}$

Berekening van de geldelijke opbrengst.

GEWESTEN.	1904.	1905.	1906.
Van de hiervóór opgegeven hoeveelheden zijn verkocht:			
JAVA EN MADOERA.			
Los zout verkocht bij de maat			
à *f* 6,72 per pikol (normaalprijs)......	749 766$^{15}/_{32}$	621 892$^{10}/_{32}$	523 706 $^{7}/_{32}$
à *f* 6.— per pikol (in de residentie Soerakarta)...........	48 224$^{11}/_{32}$	47 775 $^{6}/_{32}$	48 402 $^{8}/_{32}$
à *f* 2.— per pikol (daar waar het zout, na vooraf voor de consumptie onbruikbaar te zijn gemaakt, voor industrieele doeleinden wordt verlangd)............	159$^{16}/_{32}$	1 036	1 356
Los zout verkocht bij het gewicht (zie noot b)			
à *f* 0,12 per K.G. (voor gewoon gebruik)...	106 177$^{14}/_{32}$	103 791$^{15}/_{32}$	123 417 $^{7}/_{32}$
à *f* 0,03^{5} per K.G. (voor industrieele doeleinden)........	2 590$^{18}/_{32}$	3 186$^{31}/_{32}$	1 755$^{28}/_{32}$
Verpakt (briquet) zout (zie noot b)			
à *f* 0,08 per kati (0,6176 K.G.)......	376 845 $^{9}/_{32}$	545 111$^{14}/_{32}$	625 762$^{14}/_{32}$
Totalen.....	1 283 763 $^{9}/_{32}$	1 322 793$^{12}/_{32}$	132 4400

a) De opgaven over 1905 zijn als verbeterde, die over 1906 als voorloopige te beschouwen.

b) Bij de verkooppakhuizen te Batavia, Bekasi, Buitenzorg, Tangerang en Tjabangboengin in de residentie Batavia, zoomede bij dat te Semarang, geschiedt de verkoop niet bij de maat, maar bij het gewicht. Terwille van de eenvormigheid is ook voor deze verkoopplaatsen het debiet in pikolmaten opgegeven. Voor de herleiding is aangenomen, dat 56 K.G. bij meting 1 pikol uitmaakt.

De hoeveelheden briquetzout, in de gewesten Cheribon, Pekalongan, Semarang, Rembang, Soerabaja, Pasoeroean, Besoeki, Madioen, Kediri, Madoera, Sumatra's Westkust en Tapanoeli verkocht, zijn in het overzicht naar den hiervóór aangenomen maatstaf, herleid tot los zout (1 pikol verpakt zout = $^{62}/_{56}$ pikol los zout).

c) Hieronder was begrepen 864 pikol voor Natal (Tapanoeli).

GEWESTEN.	1904.	1905.	1906.
BUITENBEZITTINGEN.			
Los zout verkocht bij de maat			
à *f* 6.96 per pikol (ter Sumatra's Westkust)	66 825 $^{2}/_{32}$	31 890 $^{19}/_{32}$	„
à *f* 6.72 per pikol (normaalprijs)......	127 281 $^{1}/_{32}$	125 375 $^{23}/_{32}$	124 167 $^{12}/_{32}$
à *f* 6.— per pikol (te Palembang en in de Lampongsche distr.)	54 356	63 722 $^{13}/_{32}$	57 872 $^{8}/_{32}$
à *f* 2.— per pikol (verstrekking voor industrieele doeleinden) *d*).........	1 768 $^{16}/_{32}$	999	50
Verpakt (briquet)-zout			
à *f* 0,10 per kati (ter Sumatra's Westkust			

GEWESTEN.	1904.	1905.	1906.
en in de residentie Tapanoeli....... ..	„	29 613 $^{19}/_{32}$	63 456 $^{17}/_{32}$
Totalen......	250 230 $^{19}/_{32}$	251 601 $^{19}/_{32}$	245 546 $^{5}/_{32}$
Geldelijke opbrengst.			
Java en Madoera...	*f* 8 769 696	*f* 9 110 403	*f* 9 166 876
Buitenbezittingen ..	1 650 104	1 716 364	1 754 894
Algemeene totalen..	*f* 10 419 800	*f* 10 826 767	*f* 10 921 770

d) Alleen ter Sumatra's Westkust en in de residentie Benkoelen.

II. OPGAVEN omtrent de GOUVERNEMENTS-ZOUTWINNING (op Madoera) over de jaren 1905 en 1906.

Zoutaanmaakplaatsen in de onderstaande afdeelingen der residentie Madoera.	Aantal zoutpannen in bewerking geweest.		Ingeleverde hoeveelheid zout (in kojangs van 30 pikolmaten).		Betaling door de zoutmakers gemiddeld per hoofd genoten (à *f* 10 per kojang).		Kosten waarop de kojang zout het Gouvernement te staan kwam. *e*)		Aanwezige zoutvoorraad in de depots (in kojangs) bij het einde van het jaar. *f*)	
	1905	1906	1905	1906	1905	1906	1905	1906	1905	1906
Sampang........	920	920	17 798	8 580	*f* 128,23	*f* 93,25	*f* 10,—	*f* 10,93	73 221	63 419
Pamekasan......	1 081	1 064	12 132	9 488	112,—	89,17	10,92	12,18	48 155	45 445
Soemenep.......	1 580	1 581	33 539	16 658	236,86	117,15	11,80^{5}	13,33^{5}	78 331	69 585
Te zamen.	3 581	3 565	63 469	34 726	*f* 159,03	*f* 99,86	*f* 10,91	*f* 12,15	199 707	178 449

e) Met inbegrip van de kosten van administratie, toezicht, opschuring en daarmede in verband staande uitgaven, welke niet afzonderlijk zijn opgegeven.

f) Op ult. 1906 waren op Madoera voor de opschuring van het ingeleverde zout 167 depotpakhuizen beschikbaar, namelijk 42 te Sampang, 40 te Pamekasan en 85 te Soemenep, verdeeld over respectievelijk 2, 2 en 7 etablissementen.

Bijlage T.

(Zie hoofdstuk L, afd. I, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de samenstelling en distributie op 15 April 1907 van het technisch personeel der burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië, benevens opgaven nopens de in 1906 vanwege het burgerlijk bouwdepartement verwerkte sommen.

I. Samenstelling en distributie van het technisch personeel op 15 April 1907.

INDEELING.	Hoofd- en verdere ingenieurs.	Architecten en opzichters.	Te zamen.
I. ALGEMEENE DIENST.			
A. Technisch personeel bij het departement	7	5	12
B. Waterstaatsafdeelingen. Chefs	a) 6	a) 5	11
B. Waterstaatsafdeelingen. Toegevoegd personeel voor werken, behoorende tot den algemeenen dienst	26	28	54
C. Technisch waterbeheer in de residentiën Banjoemas en Kedoe (irrigatie-afdeeling Serajoe)	2	4	b) 6
D. Technisch waterbeheer in de residentiën Soerabaja, Pasoeroean en Kediri (irrigatie-afdeeling Brantas)	6	11	b) 17
E. Toezicht op de verdeeling van water in het stroomgebied der Goeng- en Koemisik-rivieren	„	1	b) 1
F. Beheer en onderhoud van de sluis- en stuwwerken Goenoengsari, Goebeng, enz. (Soerabaja)	„	1	b) 1
G. Uitwerken der ontwerpen voor de uitbreiding der normalisatie van de Soerabaja-rivier tusschen Lengkong en Kedongsoro, en onderhoud der dijken	„	1	b) 1
H. Ter beschikking gesteld van den chef der irrigatie-afdeeling Serang	1	1	b) 2
I. Opnemingen en uitvoering van werken in het belang van een verbeterden waterafvoer in Zuid-Kedoe, beoosten de Lok Oeloe	„	1	b) 1
J. Uitvoering, onderhoud en beheer der werken voor de bevloeiing der Tjihea-vlakte uit de Tjisokan (Preanger-Regentschappen)	„	1	b) 1
K. Voor de verbetering van de afwatering der plantrayons van de suikerfabrieken Krian, Waroe en Ketegan, enz.	„	1	b) 1
L. Voor de verbetering van de waterverdeeling en den waterafvoer in de afdeeling Sidoardjo der residentie Soerabaja	1	„	b) 1
M. Voor het toezicht op en de verbetering van de kleinere bevloeiingswerken in de afdeelingen Magelang en Temanggoeng der residentie Kedoe	„	1	b) 1
N. Voor het doen van opnemingen, enz. in het belang van de verbetering der rivier Merangin (residentie Djambi)	„	1	b) 1
O. Voor de verbetering en uitbreiding der kleine bevloeiingen in de afdeeling Wonosobo der residentie Kedoe	„	1	b) 1
II. GEWESTELIJKE DIENST.			
A. *Gewesten tot eene waterstaatsafdeeling behoorende.*			
1ste afd. Bantam	„	4	4
1ste afd. Batavia	2	11	13
1ste afd. Preanger-Regentschappen	3	7	10
1ste afd. Lampongsche districten	„	2	2
2de afd. Cheribon	„	4	4
2de afd. Pekalongan	„	6	6
2de afd. Banjoenas	„	6	6
3de afd. Semarang	2	9	11
3de afd. Kedoe	„	6	6
3de afd. Soerakarta	„	1	1
3de afd. Djokjakarta	„	1	1
3de afd. Rembang	„	5	5
4de afd. Soerabaja	2	c) 7	9
4de afd. Kediri	„	4	4
4de afd. Madioen	„	5	5
4de afd. Madoera	„	4	4
5de afd. Pasoeroean	„	6	6
5de afd. Besoeki	„	4	4
5de afd. Bali en Lombok	„	3	3
B. *Gewesten niet tot eene waterstaatsafdeeling behoorende.*			
Sumatra's Westkust	1	7	8
Tapanoeli	„	3	3
Benkoelen	„	3	3
Palembang	1	6	7
Djambi	„	1	1
Oostkust van Sumatra	2	7	9
Atjèh en onderhoorigheden	„	4	4
Riouw en onderhoorigheden	„	„	„
Banka	„	„	„
Billiton	„	1	1
Westerafdeeling van Borneo	„	1	1
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	„	2	2
Celebes en onderhoorigheden	1	4	5
Menado	„	4	4
Amboina	„	2	2
Ternate	„	1	1
Timor en onderhoorigheden	„	1	1
Totaal van het personeel in vasten dienst	d) 63	e) 205	268

a) Op het bureau van elk der chefs van de waterstaatsafdeelingen is een opzichter geplaatst, terwijl op dat van den chef der 3de en der 4de afdeeling bovendien een ingenieur is te werk gesteld.

b) Dit personeel behoort mede tot den algemeenen dienst, doch wordt afzonderlijk vermeld, omdat het niet onder rechtstreeksche bevelen van een afdeelingschef staat.

c) Hieronder één architect, niet behoorende tot den gewestelijken waterstaatsdienst, maar onder de bevelen van den directeur van het marine-etablissement belast met het onderhoud en de herstelling van de gebouwen en werken dier inrichting.

d) Eén hoofdingenieurs- en vier ingenieursplaatsen waren onvervuld.

e) Namelijk 24 architecten en 181 opzichters (3 opzichtersplaatsen waren onvervuld).

INDEELING.	Hoofd- en verdere ingenieurs.	Architecten en opzichters.	Te zamen.
Bovendien waren boven *de formatie in dienst:*			
voor opnemingen in het gebied van de beneden Solo-rivier tot verbetering van de afwatering en bevloeiing aldaar (residentiën Rembang en Soerabaja)	2	1	3
voor het gewoon onderhoud, de bewaking, enz. der geschorste werken tot verbetering van de bevloeiing en afwatering van de Solo-vallei .	„	1	1
voor het toezicht op de waterverdeeling in de afdeelingen Kediri en Berbek (res. Kediri)	„	1	1
bij de proef-irrigatie-afd. Serang *f)*	2	6	8
bij den aanleg van staatsspoorwegen	„	4	4
voor de oprichting van recherchegebouwen te Makasser (Celebes en onderhoorigheden)	„	1	1
voor het verbeteren van den heerendienstweg tusschen Karangdoewoer en Goemilap (res. Kedoe) .	„	1	1
voor het toezicht op de waterverdeeling in de afdeeling Kraksaän buiten het Pekalen-gebied (res. Pasoeroean)	„	1	1
voor het toezicht op de waterverdeeling in elk der afdeelingen Modjokerto, Djombang en Sidoardjo (res. Soerabaja)	„	3	3
voor het bouwen van een aanlegsteiger te Merauke (assistent-res. Zuid-Nieuw-Guinea)	„	1	1
voor het toezicht op de Menentingwaterleiding en daarbij behoorende kunstwerken (res. Cheribon) . .	„	1	1
voor de uitvoering van werken tot verbetering der bevloeiing en afwatering in Noord-Bantam . . .	3	4	7
voor de regeling van het waterbeheer in de residentie Cheribon, met uitzondering van de afdeelingen Indramajoe en Galoeh . .	2	3	5

f) De irrigatie-afdeeling Serang strekt zich uit over de gewesten Semarang en (grootendeels) Rembang.

INDEELING.	Hoofd- en verdere opzichters.	Architecten en opzichters.	Te zamen.
voor het ontwerpen en uitvoeren der werken voor de verbetering der bevloeiing in de districten Bandjar, Tjahjana en Poerbolinggo (res. Banjoemas)	2	1	3
voor den aanleg van een rijweg van Bodjonglopang naar Lengkong en den bouw van de daarbij behoorende kunstwerken (afd. Soekaboemi, res. Preanger-Regentschappen)	„	1	1
voor den aanleg van een rijweg van Soekanegara naar Tanggeung en den bouw van de daarbij behoorende kunstwerken (afd. Tjiandjoer, res. Preanger-Regentschappen)	„	1	1
voor het technisch waterbeheer in de residentie Madioen	„	2	2
voor de verbetering van den weg Tjikampek—Tjilamaja (afd. Krawang, res. Batavia)	„	2	2
voor het ontwerpen en uitvoeren der werken voor de verbetering der bevloeiing uit de kali Tangsi (afd. Magelang, res. Kedoe)	2	1	3
voor het opmaken van een definitief ontwerp voor de verbetering van de haventoestanden te Soerabaja.	„	2	2
voor de regeling van den irrigatietoestand in het gebied van het waterschap Woro en de vrijwaring van de aldaar gelegen ondernemingen tegen zandbandjirs van den Merapi (res. Soerakarta) . .	1	„	1
Verder zijn ter beschikking gesteld:			
van den voorzitter der welvaartcommissie, ten einde in het belang van het onderzoek naar de oorzaken der mindere welvaart op Java en Madoera werkzaam te zijn . . .	1	„	1
van den gemeenteraad van Soerabaja	1	3	4
van den gemeenteraad van Batavia.	„	2	2
Totaal boven de formatie in dienst	16	43	59

II. In 1906 verwerkte bedragen (ook wat betreft het geldswaardig bedrag der uit 's lands voorraad verbruikte materialen) ter zake van de onderstaande categorieën van civiele landswerken (vernieuwingen en nieuwe werken, dus zonder het aan onderhoud en herstellingen ten koste gelegde).

GEWESTEN.	Bevloeiings- en afwateringswerken.					Vernieuwingen en nieuwe werken van anderen aard.				Algemeen totaal (kolom 6 + kolom 10.)
	Besteed aan uitvoering.		Besteed aan opnemingen en projectwerk:		Alzoo ten koste gelegd aan aanleg en voorbereiding van bevloeiings- en afwateringswerken.	Gebouwen.	Bruggen en wegen.	Andere burgerlijke landswerken.	Te zamen.	
	Groote werken (meerendeels bij de begrooting toegestaan).	Kleine werken.	ten dienste van de in kolom 2 bedoelde werken.	ten dienste van grootere of kleinere plannen.						
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10	11.
JAVA en MADOERA.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.
Bantam. . . .	297 830	28 169	12 134	„	338 133	4 501	24 562	2 161	31 224	369 357
Batavia. . . .	„	20 266	„	3 701	23 967	224 069	203 124	18 139	445 332	469 299
Preanger-Reg. .	„	19 331	„	6 742	26 073	55 867	302 195	1 069	359 131 a) (15 981)	385 204
Cheribon . . .	68	16 736	6 089	23 456	46 349	3 687	16 066	16 046	35 799	82 148
Pekalongan . .	363 059	„	„	14 679	377 738	13 588	26 612	12 090	52 290 (1 632)	430 028
Semarang . . .	236 680	25 188	„	26 834	322 678	102 703	58 275	84 843	245 821	666 781
Rembang . . .	„	33 976	b)			6 828	76 065	15 389	98 282	
Soerabaja . . .	34 771	59 409	b)	7 161	101 341	29 042	10 647	43 669	83 358	184 699
Pasoeroean . .	62 698	21 130	„	28 621	112 449	51 976	45 115	5 762	102 853 (4 949)	215 302
Besoeki. . . .	8 149	2 124	„	25 137	35 410	33 553	18 438	500	52 491	87 901
Banjoemas . .	98 382	36 071	11 446	3 835	149 734	23 822	42 952	„	66 774 (6 075)	216 508
Kedoe	46 510	53 445	7 980	19 683	127 618	20 387	46 029	5 987	72 403	200 021
Djokjakarta . .	„	„	„	„	„	6 132	„	„	6 132	6 132
Soerakarta . .	„	„	„	„	„	3 317	„	52 751	56 068	56 068
Madioen . . .	43 203	1 334	11 260	1 268	57 065	23 134	19 754	„	42 888	99 953
Kediri	161 840	14 152	15 038	1 920	192 950	21 608	36 387	„	57 995	250 945
Madoera . . .	„	28 016	„	4 378	32 394	30 020	2 820	„	32 840	65 234
Totalen voor Java en Madoera	1 353 190	359 347	63 947	167 415	1 943 899	654 234	929 041	258 406	1 841 681 (28 637)	3 785 580
BUITEN-BEZITTINGEN.										
Sumatra's Westkust	„	„	„	„	„	22 921	42 800	6 009	71 730 (5 373)	71 730
Tapanoeli . . .	„	„	„	„	„	2 696	24 245	1 536	28 477 (2 756)	28 477
Benkoelen. . .	„	„	„	„	„	11 803	14 592	23 443	49 838 (2 251)	49 838
Lampongsche districten . .	„	„	„	„	„	10 117	15 054	„	25 171	25 171
Palembang . .	„	„	„	„	„	8 212	31 135	2 515	41 862 (6 609)	41 862
Djambi. . . .	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Oostkust van Sumatra . . .	„	„	„	„	„	42 551	64 733	17 881	125 165 (1 151)	125 165
Atjèh en onderhoorigheden .	„	„	„	„	„	2 168	14 393	2 968	19 529	19 529
Riouw en onderhoorigheden .	„	„	„	„	„	7 446	„	680	8 126	8 126
Banka	„	„	„	„	„	630	„	„	630	630
Billiton. . . .	„	„	„	„	„	174	6 864	555	7 593	7 593
Westerafdeeling van Borneo .	„	„	„	„	„	13 415	1 094	„	14 509 (12 124)	14 509
Zuider- en Oosterafdeeling v. Borneo . . .	„	„	„	„	„	7 287	5 685	1 614	14 586 (5 741)	14 586
Celebes en onderhoorigheden .	„	„	„	„	„	91 439	9 886	7 294	108 619	108 619
Menado . . .	„	„	„	„	„	48 574	16 701	931	66 206 (8 349)	66 206

a) De sommen in kolom 10 tusschen ( ) vermeld, wijzen aan hoeveel onder het daarnevensstaande totaal begrepen is als verwerkt door ambtenaren van het binnenlandsch bestuur.

b) Hetgeen in 1906 nog besteed is aan opnemingen, enz. ten behoeve van de gestaakte werken in de Solo-vallei is niet afzonderlijk opgegeven. Het betrekkelijk bedrag is begrepen in de in hoofdstuk L, afd. I, § 2, van het verslag hiervóór vermelde som van *f* 103 496, in 1906 uitgegeven aan onderhoud, enz. van de geschorste werken.

GEWESTEN.	Bevloeiings- en afwateringswerken.					Vernieuwingen en nieuwe werken van anderen aard.					Algemeen totaal (kolom 6 + kolom 10).
	Besteed aan uitvoering.		Besteed aan opnemingen en projectwerk:		Alzoo ten koste gelegd aan aanleg en voorbereiding van bevloeiings- en afwateringswerken.	Gebouwen.	Bruggen en wegen.	Andere burgerlijke landswerken.	Te zamen.		
	Groote werken (meerendeels bij de begrooting toegestaan).	Kleine werken.	ten dienste van de in kolom 2 bedoelde werken.	ten dienste van grootere of kleinere plannen.							
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.		11.
	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.		Gld.
Amboina . . .	»	»	»	»	»	28 062	143	»	28 205		28 205
Ternate en onderhoorigheden	»	»	»	»	»	1 378	1 785	1 855	5 018		5 018
Timor en onderhoorigheden .	»	»	»	»	»	»	»	»	»		»
Bali en Lombok	»	»	»	»	»	2 630	13 681	1 301	17 612		17 612
Totalen voor de buitenbezittingen	»	»	»	»	»	301 503	262 791	68 582	632 876	(44 354)	632 876
Totalen voor Java en Madoera	1 353 190	359 347	63 947	167 415	1 943 899	654 234	929 041	258 406	1 841 681	(28 637)	3 785 580
Algemeene totalen .	1 353 190	359 347	63 947	167 415	c) 1 943 899	d) 955 737	e) 1 191 832	f) 326 988	2 474 557	(72 991)	4 418 456

c) Onder de som van *f* 1 943 899 is begrepen een bedrag van *f* 1 247 600 voor maatregelen in het belang van de economische ontwikkeling. Voor bevloeiings- en afwateringswerken is in 1906 bovendien uitgegeven voor herstelling *f* 56 244 en voor gewoon onderhoud *f* 392 629. Vgl. echter de voorgaande noot.

d) Naar gelang van de bestemming der gebouwen was dit totaal verdeeld als volgt:

woningen voor burgerlijk personeel.	*f* 111 986
bureaux en andere gebouwen voor den algemeenen dienst (ook de algemeene pakhuizen)	534 802
gevangenissen	37 076
kazernen en andere gebouwen voor gewapende korpsen onder burgerlijk beheer	20 712
gebouwen voor de koffie	1 093
gebouwen voor het zout	8 022
scholen voor Europeesch onderwijs.	105 208
scholen voor inlandsch onderwijs	81 879
burgerlijke hospitalen	52 664
brandspuithuizen, wachthuizen en mijlpalen.	2 295
	f 955 737

e) Hieronder *f* 446 593 voor maatregelen in het belang van de economische ontwikkeling.

f) Hieronder wegens rivier- en waterkeeringswerken *f* 215 536, voor drinkwatervoorziening *f* 17 389 en voor werken ten dienste van havens en reeden *f* 52 318, onder welk laatste bedrag echter niet zijn begrepen de kosten van baggerwerk, welke *f* 184 764 hebben bedragen. De in 1906 gebaggerde hoeveelheden beliepen (in M.³) te Tandjoengpriok 162 440, te Batavia 196 576, te Cheribon 92 272, te Pekalongan (met Tegal) 244 972, te Semarang 216 391, te Soerabaja 86 144, te Pasoeroean (met Probolinggo) 16 770, te Padang 2 100 en te Belawan Deli 145 044, alles opgeruimd door stoombaggermolens, uitgenomen de te Pasoeroean en Probolinggo opgebaggerde hoeveelheid en 11 776 M.³ te Semarang door handbaggeren.

III. Overzicht van de op ult. 1906 in uitvoering of in studie zijnde plannen betreffende groote bevloeiings- en (of) afwateringswerken.

A. Plannen in uitvoering (of gedeeltelijk in uitvoering).

Gewesten.	Irrigatiegebied (globaal aantal te bevloeien bouws).	In 1906 voor uitvoering		Tot ult. 1906 verwerkt wegens uitvoering + kosten van opnemingen en projectwerk.	Totaal der geraamde kosten	
		geraamd.	besteed.		volgens oorspronkelijke raming.	volgens nadere raming.
		Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.
Bantan.	30 510 (Noord-Bantam)	400 000	*a*) 309 965	397 038 + 82 990 = 480 028	3 925 000	»
Cheribon.	37 500 (Sindopradja- en Doetamatileidingen).	200 000	*b*) 68	1 331 688 + 117 512 = 1 449 200	1 600 000	2 813 000
Pekalongan.	8 125 (Djengkelok-werken) . . .	150 000	c) 51 699	291 718	424 000	462 000
Id.	46 000 (Oost-Brebes)	30 000	*d*) 9 676	2 080 466	2 250 000	nagenoeg voltooid.
Id.	27 000 Waloeh-gebied } Werken tusschen de Tjomal en Tjatjaban.	200 000	*e*) 186 277	*h*) 1 413 968 } + *g*) 380 110 = 4 809 660	1 988 250	»
Id.	12 500 Ramboet-gebied }		*f*) 14 805	643 398		

a) Hieronder f 23 134 aan traktementen en reiskosten van het vaste personeel en f 12 134 voor opnemingen. Voor het voortzetten van de uitvoering van het begin van het hoofdkanaal met bijkomende werken is uitgegeven f 30 247. Voor den bouw der prise d'eau te Pamarajan is, met inbegrip van het bedrag van f 134 325 in 1905 beschikbaar gesteld voor het verzamelen van materialen, f 360 000 toegestaan en in 1906 f 157 136 verwerkt. Voorts is een begin gemaakt met de uitvoering van het hoofdkanaal van KM 1,800 tot KM 6,168 en van KM 6,168 tot KM 10,458 en van den syphon Tjisangoe in het hoofdkanaal bij KM 1,800 met bijkomende werken, waarvoor respectievelijk is toegestaan f 117 318, f 95 800 en

Gewesten.	Irrigatiegebied (globaal aantal te bevloeien bouws).	In 1906 voor uitvoering geraamd.	In 1906 voor uitvoering besteed.	Tot ult. 1906 verwerkt wegens uitvoering + kosten van opnemingen en projectwerk.	Totaal der geraamde kosten volgens oorspronkelijke raming.	Totaal der geraamde kosten volgens nadere raming.
Id.	25 000 Gebied tusschen de Tjomal- en de Pekalongan-rivier . . .	200 000	i) 100 653	410 240 + 112 311 = 522 551	1 500 000	»
Semarang.	Dijk- en waterwerken in de districten Singenkidoel en Grogol:					
	Bedijking vau de kali Kontrak	100 000	j) 74 214	480 625 + „ = 480 625	556 070	600 000
	Bedijking van de kali Toentang	100 000	k) 162 465	750 606 + „ = 750 606	760 276	860 000
Soerabaja.	Verbetering afwatering Bengawandjero	60 000	l) 34 770	237 885 + „ = 237 885	400 000	»
Pasoeroean.	6 000 (Kedoengkandang-werken) . .	100 000	m) 62 698	189 172 + 17 146 = 206 318	375 000	425 000
Banjoemas.	Werken in het stroomgebied der Serajoe, in Zuid-Banjoemas en in Karanganjar					
	3 340 (Bandjaran-leiding)	90 000	n) 47 307	183 406 + „ = 183 406	213 834	290 000
	9 030 (Bandjar Tjahjana)	200 000	o) 56 619	68 194 + „ = 68 194	950 000	»
	Verder stroomgebied der Serajoe	40 000	„	1 492 521 + p) 271 960 = 1 764 481	8 060 000	6 760 000
Kedoe.	57 000 (Zuid-Bagelen, beoosten de Lok Oeloe)	100 000	q) 307	788 399 + 409 996 = 1 198 395	2 850 000	»
Id.	5 100 (Tangsi-werken)	150 000	r) 54 182	71 078 + 45 706 = 116 784	420 000	»
Madioen.	48 000 (Magetan en Ngawi)	150 000	s) 43 203	303 657 + 295 358 = 599 015	3 500 000	924 752
Kediri.	25 000 (Waroedjajeng en Kertosono) .	360 000	t) 161 643	1 423 178 + 151 128 = 1 574 306	2 414 000	»
		2 630 000	1 370 501	12 557 237 + 1 884 217 = 14 441 454		
	Bovendien is in 1906 uitgegeven aan de volgende bij de Indische begrooting van 1906 niet genoemde werken:					
Pasoeroean.	6 000 (Molek-werken).	»	u) 7 357	616 583 + 11 769 = 628 352	558 500	voltooid.
Besoeki.	15 000 (Sampean-werken).	»	v) 792	1 005 469 + 40 013 = 1 045 482	1 000 000	voltooid.
		2 630 000	1 378 650	14 179 289 + 1 935 999 = 16 115 288		

f 135 000 en verwerkt f 58 417, f 13 937 en f 9 221. Voor het verbeteren van verschillende gedeelten van den linker Tjioedjoeng-dijk, waarvoor gezamenlijk f 15 230 is toegestaan, is f 4 360 uitgegeven.

b) Dit bedrag is uitgegeven voor de voortzetting van het maken van een inspectieweg en het achteruitbrengen van de grondberging langs de Sindopradja-leiding. Een aan de opnemingen gegeven uitbreiding stoorde den voortgang van het projectwerk en belette zoodoende vorderingen met de uitvoering.

c) Van dit bedrag is f 25 865 uitgegeven voor de voortzetting van den bouw der prise d'eau en van het 1ste gedeelte van het hoofdkanaal en f 17 235 voor de voortzetting van het 2de gedeelte van het hoofdkanaal en de eerste gedeelten der secundaire leidingen D1 en D4 met de daarin voorkomende kunstwerken. Voor het verzamelen van steen voor het 3de of laatste gedeelte der werken is f 17 600 toegestaan en f 8 599 verwerkt.

d) Dit bedrag is uitgegeven voor de voortzetting der Keroeh-werken.

e) Hiervan is uitgegeven f 11 325 voor de voortzetting van het Simangoe-hoofdkanaal met de daarin gelegen kunstwerken en de detailbevloeiing van het Simangoe-gebied; f 9 600 voor de detailbevloeiing van het secundaire vak G I van het Grogeh-hoofdkanaal en den bouw van eene brug over de Waloeh bij Asemdojong; f 59 165 voor de detailbevloeiing van de secundaire vakken G II, III en VII van hetzelfde hoofdkanaal; f 60 558 voor de detailbevloeiing van de secundaire vakken T I en T II van het Tjomal-hoofdkanaal; en f 45 578 voor een begin van uitvoering van de detailbevloeiing van de secundaire vakken T III, IV en V van laatstgenoemd kanaal, waarvoor f 83 620 is toegestaan.

f) Hiervan is uitgegeven f 659 voor de voltooiing der prise d'eau in de Waloeh bij Kedjeneh en het graven van een verbindingsleiding tusschen de Waloeh en Ramboet; f 467 voor die der werken voor de detailbevloeiing der secundaire vakken R I en R II van de Ramboet-bevloeiing en f 13 679 voor die der werken voor de detailbevloeiing der secundaire vakken R IV, R VI en R VIII.

g) Hieronder zoowel de opnemingen in Oost- en West-Brebes, als die in het bovenstroomgebied der Pemali-rivier en in de gebieden tusschen de Tjomal- en de Tjatjaban-rivier en (sedert 1901) tusschen de Tjomal- en Pekalongan-rivier.

h) Hieronder de in 1888 t/m 1890 uitgegeven som van f 204 058 voor den stuwdam met inlaat- en spuisluizen in de Waloeh bij Soengapan.

i) Hiervan is uitgegeven f 28 524 voor de voortzetting van het 1ste gedeelte der werken ter verbetering van den waterafvoer der Sragi-rivier en f 72 129 voor een begin van uitvoering van het 2de gedeelte dier werken, waarvoor f 353 600 is toegestaan.

j) Van dit bedrag is uitgegeven f 39 846 voor de verruiming der rivier en f 34 368 voor eenige kunstwerken.

k) Hiervan is uitgegeven voor de voltooiing van de nieuwe dijksgedeelten boven Goeboeh en van 3 coupures in de Toentang-rivier respectievelijk f 515 en f 171 en voor de voortzetting van de nieuwe dijksgedeelten van Paiton tot Wringin f 24 942 en van Wringin tot Goeboeh f 136 837.

l) Hiervan is uitgegeven f 468 voor de beweegbare waterkeering aan den mond der kali Blawi, f 1 201 voor het verder uitdiepen en verbreeden van deze rivier, f 5 320 voor de verhooging van den Solo-rivierdijk van Moro tot Tetel en verder langs den weg van Tetel naar Mendolo (voor welk werk eene suppletie van f 5 700 is toegestaan), f 8 303 voor de beweegbare waterkeering aan den mond der kali Randat, f 19 478 voor een begin van uitvoering van het verruimen van de kali Tebaloan van desa Kalimalang tot desa Leran, waarvoor f 115 000 is toegestaan.

m) Hiervan is uitgegeven voor het 1ste en 2de gedeelte der werken respectievelijk nog f 743 en f 2 003, voor de voortzetting van het 3de gedeelte f 16 940, voor een begin van uitvoering van het 4de gedeelte f 43 012.

n) Hiervan is uitgegeven f 91 voor de voltooiing van het 2de gedeelte, f 15 141 voor de voortzetting van het 3de gedeelte der werken, f 4 972 voor de voltooiing van de prise d'eau in de kali Menjawak en f 27 103 voor de voortzetting van het graven van eene verbindingsleiding van de Logawa naar de Bandjaran.

o) Hieronder f 14 891 aan traktementen en reiskosten van het vaste personeel en f 5 544 voor opnemingen. Voor het maken van de hoofdleiding en de daartoe behoorende kunstwerken in de 3de sectie van Karangtjenggis tot Karangwoeni is f 45 450 toegestaan en f 36 184 verwerkt. Door de onzekerheid omtrent het meest gewenschte tracé voor het 1ste gedeelte der hoofdleiding ondervond het projectwerk en daarmede de uitvoering belangrijke vertraging.

p) Hieronder de opnemingskosten der Bandjaran- en der Bandjar-Tjahtjana-werken vóór de uitvoering.

q) Dit bedrag is uitgegeven aan de verruiming der kali Tjokrojasan, welk werk, wegens nader gerezen twijfel aan de urgentie van verdere uitvoering, is gestaakt.

r) Hieronder f 10 683 aan traktementen en reiskosten van het vaste

B. Op ult. 1906 nog niet geautoriseerde ontwerpen of nog in studie zijnde plannen.

GEWESTEN.	OMSCHRIJVING VAN HET PLAN.	Globaal aantal te bevloeien bouws.	Tot ult. 1906 besteed voor opnemingen en projectwerk.		
			Vóór 1906.	In 1906.	Alzoo tot ult. 1906.
			Gld.	Gld.	Gld.
Batavia.	Bevloeiing uit de Tjitaroem (afd. Krawang) *w*)	110 000	174 591	3 701	178 292
Pekalongan.	Bevloeiing van het terrein tusschen de Pemali- en de Tjatjaban-rivier (Tegal) *w*).	22 000	*x*)	"	"
Semarang.	Uitbreiding en verbetering van de bevloeiing in de districten Singen Kidoel en Grogol *ij*)	16 000	68 127	4 762	72 889
Id.	Verbetering van den waterafvoer der Serang- en Djoeana-rivieren *z*)	"	15 208	6 129	21 337
Banjoemas.	Bevloeiing uit de kali Tadjoem (afdn. Poerwokerto en Tjilatjap) *aa*)	16 000	*bb*)	"	"
Banjoemas en Kedoe.	Bevloeiing van Zuid-Banjoemas en de afdeeling Karanganjar der residentie Kedoe *cc*)	34 670	*bb*)	"	"
Besoeki.	Verbetering van de bevloeiing en afwatering in het zuiden der afdeeling Djember *dd*)	70 000	179 146	22 933	202 079
			437 072	37 525	474 597

Bovendien is in 1906 uitgegeven aan opnemings- en projectwerk ten dienste van de onder A vermelde in uitvoering zijnde plannen	52 968	
	90 493	

personeel en f 7 980 voor opnemingen. Een begin van uitvoering is gemaakt met den bouw van een stuwdam met inlaat- en spui-sluis in de kali Tangsi bij de desa Krasak en met het eerste gedeelte der hoofdleiding, voor welke werken respectievelijk is toegestaan f 24 600 en f 65 600 en verwerkt f 18 522 en f 16 997.

s) Hiervan is uitgegeven f 36 120 voor den bouw van eene prise d'eau in de kali Gandong, f 6 910 voor het bouwen van inlaatsluisjes tot regeling van het watergebruik in het gebied van de kali Gandonglor (voor welke werken respectievelijk f 39 200 en f 8 765 is toegestaan) en f 173 voor de in K. V. 1906 (bijlage Q, blz. 6, noot *aa*) vermelde proef.

t) Hiervan is uitgegeven voor de voltooiing der verbetering van de inlaatsluis Meritjan f 497. Voorts is uitgegeven voor de voortzetting van de uitvoering der volgende werken: 1ste gedeelte hoofdkanaal f 9 052, tijdelijke woningen en bureaux f 100, 2de gedeelte hoofdkanaal f 56, 2de verdeelinrichting f 59, laatste gedeelte hoofdkanaal f 9 724, detailbevloeiing B 4 f 16 578, detailbevloeiing B 21 f 5 958, detailbevloeiing B 14, 15, 16, 18, 19 en 23 f 28 073, detailbevloeiing B 24, 25 en 26 f 26 957, afvoersloot A 15—20 f 2 490, afvoersloot C 4—7 f 24 466, afvoersloot C 3 f 16 582. Voor in 1906 aangevangen werken is uitgegeven f 19 612 voor het verbeteren der rechter Widas-dijk en f 16 voor de detailbevloeiing B 1, voor welke werken respectievelijk f 33 617 en f 26 100 is toegestaan. Bovendien is f 1 423 uitgegeven voor de aanschaffing van materialen.

u) Dit bedrag is uitgegeven voor de voltooiing van het 4de gedeelte.

v) Dit bedrag is uitgegeven voor de voltooiing van de verbetering der afwatering in Zuid-Panaroekan.

w) De studie van dit plan bleef rusten.

x) De kosten dezer opnemingen zijn begrepen onder die voor de geheele streek tusschen de Losari- en de Tjomal-rivier.

ij) Als onderdeelen van dit werk zijn onder A vermeld de bedijking van de kali Kontrak en van de Toentang-rivier.

z) Het voorontwerp is, in verband met een onderzoek daarvan aan het departement der burgerlijke openbare werken, in nadere studie genomen.

aa) Het voorloopig ontwerp is in handen gesteld van de rentabiliteitscommissie.

bb) De kosten dezer opnemingen zijn begrepen onder die van het stroomgebied der Serajoe-rivier.

cc) Van de uitvoering der werken toe bevloeiing van dit gedeelte van het stroomgebied der Serajoe zal vermoedelijk in de eerstvolgende jaren nog geen sprake kunnen zijn.

dd) Een voorloopig ontwerp voor de bevloeiing uit de Bedadoeng kwam gereed en is in handen gesteld van de rentabiliteitscommissie.

IV. Opnemingen voor minder belangrijke bevloeiings- en afwateringswerken.

GEWESTEN.	OMSCHRIJVING.	Tot ult. 1906 besteed wegens opnemingen en projectwerk.		
		Vóór 1906.	In 1906.	Alzoo tot ult. 1906.
		Gld.	Gld.	Gld.
Batavia.	Afvoermetingen in de Westerslokan	2 100	"	2 100
Preanger-Regentschappen.	Opnemingen in het belang van kleine bevloeiingswerken.	42 469	5 588	48 057
Id.	Idem van de bevloeiing van de vlakte van Parigi uit de Tjidoelang *a*)	"	1 154	1 154

a) Deze opmetingen strekken om een nader onderzoek in te stellen omtrent een voorstel tot het graven van een ± 420 M. langen tunnel, ten einde het water van de Tjidoelang in de Parigi-vlakte te brengen, waardoor ± 5000 bouws bevloeid zouden kunnen worden.

GEWESTEN.	OMSCHRIJVING.	Tot ult. 1906 besteed wegens opnemingen en projectwerk.		
		Vóór 1906.	In 1906.	Alzoo tot ult. 1906.
		Gld.	Gld.	Gld.
Cheribon.	Idem voor de verbetering van de bevloeiing en waterverdeeling in Oost-Cheribon	47 894	13 340	61 234
Rembang.	Idem in het bevloeiingsgebied der kali Kening	12 680	„	12 680
Rembang-Soerabaja.	Waarnemingen in de rawah Mlangi	495	600	1 095
Kedoe.	Opnemingen voor de verbetering der bevloeiing uit de Manggis-leiding	1 748	2 116	3 864
Id.	Idem en ontwerpen ten behoeve van desawerken in de afdeeling Wonosobo	„	912	912
Id.	Idem in de afdeelingen Magelang en Temanggoeng	„	1 136	1 136
Kediri.	Afvoermetingen in verschillende rivieren in de afdeelingen Berbek, Toeloengagoeng en Trenggalek	4 657	1 920	6 577
Soerabaja.	Opnemingen in het stroomgebied der rivieren Watoedakon en Goenting	7 509	„	7 509
Id.	Idem en ontwerpen ten behoeve van de waterverdeeling en van den waterafvoer in de afdeeling Sidoardjo	„	7 161	7 161
Pasoeroean.	Idem voor de verbetering der waterverdeeling in Oost-Kraksaän . . .	6 310	3 453	9 763
Id.	Idem voor een reservoir in het boven Pekalen-gebied	1 533	1 109	2 642
Madioen.	Regeling der waterverdeeling in de residentie Madioen	„	1 268	1 268
Besoeki.	Waarnemingen van den waterstand in het Kratermeer op het Idjen-plateau	420	449	869
Id.	Opnemingen ten behoeve van de bevloeiing in de afdeeling Banjoewangi	„	1 398	1 398
Id.	Idem in de afdeelingen Panaroekan en Banjoewangi	„	357	357
Madoera.	Opnemingen in het Djepoen-gebied in Zuid-Soemenep en diverse andere opnemingen	21 193	4 378	25 571
		149 008	46 339	195 347

Bovendien is in 1906 aan opnemingen en projectwerk voor minder belangrijke werken uitgegeven:

in de irrigatie-afdeeling Serang	15 943
in de irrigatie-afdeeling Serajoe	19 000
in de irrigatie-afdeeling Brantas	24 059
	105 341

IVA. Opgaaf van de gedurende 1906 gedane uitgaven voor aanleg of vernieuwing van bevloeiingswerken van geringen omvang en voor herstellingen van bevloeiingswerken.

GEWESTEN.	De uitvoering geschiedde door	OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Toegestaan bedrag.	VERWERKT IS			Toelichtingen.
				tot ult. 1905	gedurende 1906	tot ult. 1906	
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
		A. Vernieuwing van bevloeiingswerken.					
Bantam.	Gewest. dienst.	Herstelling van de dijken van het meer Telaga Wangsa en van de daaruit loopende irrigatieleiding, en bouw van een steenen overlaat in den leidingdijk	2 449	877	1 290	2 167	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Aanleg bedijking langs den rechteroever van het Sultanskanaal en van de Tji Oedjoeng van Bendoeng naar Sampang Wetan . . .	24 257	20 043	4 213	24 256	Voltooid.

GEWESTEN.	De uitvoering geschiedde door	OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Toegestaan bedrag.	VERWERKT IS tot ult. 1905	VERWERKT IS gedurende 1906	VERWERKT IS tot ult. 1906	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Bantam.	Gewest. dienst.	Maken van een houten schuif met windwerk aan de inlaatsluis in de Koekoeloe-leiding bij de desa Banoa	436	198	220	418	Voltooid.
	Id.	Verruiming van den afvoerweg der Danoe-rivier te Tjoeroengbetoeng.	50 166	20 158	22 446	42 604	Wordt in 1907 voortgezet.
Batavia.	Algem. dienst.	Bouw van een inlaatsluis in den rechter Tjitaroemdijk bij het gehucht Sasak en maken van een irrigatieleiding met eenige daarin voorkomende kunstwerken van Sasak af tot aan de desa Soengei Boentoe, ten behoeve van de verbetering der bevloeiing van het district Rengasdengklok.	77 218				
	Id.	Verdere verbetering van de bevloeiing in een gedeelte van het district Rengasdengklok, het maken van secundaire leidingen en van daarin en in de hoofdleiding voorkomende kunstwerken, en het graven van eene afvoerleiding bewesten genoemde hoofdleiding	34 930	94 446	20 266	114 712	Id.
	Id.	Verdere verbetering der bevloeiing in een gedeelte van het district Rengasdengklok ten behoeve der waterverdeeling, het aanleggen van eene telefoonlijn, het herstellen en (tijdens de uitvoering) onderhouden en bewaken van de Sasak-werken	14 160				
Preanger Regentschappen.	Gewest. dienst.	Bouw van een inlaatsluis aan den mond der leiding Tjitameng II	1 012	„	994	994	Voltooid.
	Id.	Bouw van een stuwdam met inlaat- en spuisluis in de Tjikalong bij de desa Tjitoeroeg, ten behoeve van de vermeerdering van het debiet der Tjimoeloe-leiding	5 918	„	1 906	1 906	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Beteugelen van de Tjigedeh-leiding, het maken van eene voorziening aan den rechter Tjilosehoever bij de desa Tjiponjo en herstellen van den Tjimoeloe-dam ten behoeve van de vermeerdering van het debiet der Tjimoeloe-leiding	5 021	„	1 698	1 698	Id.
	Id.	Verbetering van de Tjimaragas-leiding . . .	32 709	27 368	5 330	32 698	Voltooid.
	Id.	Bouw van een gemetselden stuwdam Tjiradan met inlaat- en spuisluis in de Tjandjoer. .	8 081	„	4 560	4 560	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Vernieuwing van het aquaduct Tjiponggol en uitvoering van eenige daarbij komende werken	6 300	„	76	76	Id.
	Id.	Uitvoering van eenige werken ten behoeve van het bandjirvrijmaken der desa Bandjaran	6 789	„	4 767	4 767	Id.
	Id.	Verbetering van de Tjikondang-leiding. . .	2 280	„	„	„	Nog niet begonnen.
Cheribon.	Algem. dienst.	Maken van eene permanente prise d'eau in de Tjipager voor de Dalem-leiding, zoomede verbeteren van het eerste gedeelte dier leiding	20 930	„	12 883	12 883	Wordt in 1907 voortgezet.
Semarang.	Irrigatie-afd. Serang.	Aanleggen van eene rechtstreeksche telefoonverbinding tusschen Demak en Karanganjer	1 530	„	1 346	1 346	Voltooid.
	Id.	Uitbreiding van het Demaksche telefoonnet met een lijn van Goeboek naar Glapan . .	810	„	592	592	Id.

GEWESTEN.	De uitvoering geschiedde door	OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Toegestaan bedrag.	VERWERKT IS tot ult. 1906	gedurende 1906	tot ult. 1906	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
	Gewest. dienst.	Versterken van den rechterdijk langs de oude Serang-rivier tusschen de desa's Karangadji en Krasakmalang	6 300	3 822	779	4 601	Gestaakt.
	Irrigatie-afd. Serang.	Bouw van een gemetselden duiker in de kali Tapen onder de leiding Tapen	1 664	1 180	264	1 444	Voltooid.
	Algem. dienst.	Aanbrengen van eene oeververdediging aan den rechteroever der Toentang-rivier bij Djeketro	4 761	3 468	1 194	4 662	Wordt in 1907 voortgezet.
	Gewest. dienst.	Aanleg van eene vergaarkom bij de desa Simo	12 000	10 394	1 567	11 961	Voltooid.
	Irrigatie-afd. Serang.	Dichten van de doorbraken in den rechter Serang-dijk van Klamboe tot Babalan en in den dijk langs het Waroe-kanaal	15 000	„	8 838	8 838	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Verbetering van den rechter Serang-dijk van Samboeng tot Kapoeran.	13 225	9 279	1 441	10 720	Voltooid.
	Id.	Verruiming van de kali Lobener	15 200	10 814	4 133	14 947	Id.
	Binnenl. Bestuur.	Aanmaak in daghuur van 9 schermen in de Serang-rivier van Kedoengkentang tot Karanganjar	2 499	„	2 487	2 487	Id.
	Algem. dienst.	Aanbrengen van eene oeververdediging aan den linker Toentang-dijk nabij de brug Goeboek	4 850	„	618	618	Wordt in 1907 voortgezet.
	Irrigatie-afd. Serang.	Verbetering van de bevloeiing uit de hoofdleiding Kedoenggoepit van kunstwerk K[3] tot K.M. 10,80 en van de secundaire leiding G 1 tot de suikerfabriek Rendeng	11 800	„	150	150	Id.
	Id.	Ontruimen van de uiterwaarden der oude Serang-rivier van Gempolsongo tot Djoengsemi op den linker- en van Welahan tot Karangpandan op den rechteroever . . .	2 000	„	„	„	Nog niet begonnen.
	Id.	Uitbreiden van het telefoonnet van Koedoes met eene rechtstreeksche verbinding van Koedoes naar Babalan	1 440	„	1 276	1 276	Voltooid.
Rembang.	Algem. dienst.	Verleggen van den linker Solo-dijk bij de desa's Langitan en Kandangan	14 730	„	12 631	12 631	Id.
	Id.	Verbetering van het kunstwerk K 1 der Kening-werken	5 180	3 849	241	4 090	Id.
	Gewest. dienst.	Maken van een nieuwen dijk aan den linkeroever der Solo-rivier in de desa Bandjar .	3 450	3 253	60	3 313	Id.
	Algem. dienst.	Maken van eenige werken voor de verbetering van de bevloeiing en afwatering in de secundaire vakken J[2] en J[3] van het bevloeiingsgebied der kali Kening	16 850	1 007	10 307	11 314	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Aanbrengen van bodemvoorzieningen in de kali's Sendang en Tapen bij de kunstwerken K 12 en K 14	12 130	10 041	2 082	12 123	Voltooid.
	Gewest. dienst.	Verleggen van den linker Solo-dijk voor de desa's Ketangar en Tegalredjo	3 340	2 840	246	3 086	Id.
	Id.	Verleggen van den linker Solo-dijk voor de desa's Tegalredjo en Pandiredjo.	7 900	3 699	4 199	7 898	Id.
	Id.	Aanleggen van de wadoek Penganten (ondersteuningswerk)	2 400	„	2 371	2 371	Wordt in 1907 voortgezet.

GEWESTEN.	De uitvoering geschiedde door	OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Toegestaan bedrag.	VERWERKT IS			Toelichtingen.
				tot ult. 1905	gedurende 1906	tot ult. 1906	
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Soerabaja.	Gewest. dienst.	Verleggen van den linker Solo-dijk op 2 plaatsen in de desa Widang	1 903	„	1 840	1 840	Voltooid.
	Binnenl. Bestuur.	Verzwaren van den dijk van de wadoek Balonggangang	2 555	„	2 112	2 112	Id.
	Id.	Verzwaren van den dijk van de wadoek Baloen	5 790	„	„	„	Nog niet begonnen.
	Algem. dienst.	Verleggen van den westelijken dijk van de wadoek Kalen	5 365	„	4 992	4 992	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Ophoogen van den dijk van de wadoek Gedangkoeloe	442	246	11	257	Voltooid.
	Id.	Treffen van voorzieningen aan den rechter oever der Solo-rivier bij Pankatredjo . . .	8 830	6 840	1 980	8 820	Id.
	Id.	Verleggen van den rechter Solo-dijk tusschen de desa's Glolok en Karangwoengoe . . .	4 445	3 204	568	3 772	Id.
	Id.	Verleggen van den rechter Solo-dijk bij de desa Lengkong	4 525	3 451	389	3 840	Id.
	Irrigatie-afd. Brantas.	Graven en onderhouden van een geul in de kali Konto tusschen Damarwoelan en Tjanggahan	8 470	8 020	445	8 465	Id.
	Algem. dienst.	Bouw van een overlaat in den dijk van de wadoek Soemengka	5 510	4 730	367	5 097	Id.
	Id.	Verleggen van den rechter Solo-dijk voor de desa Kawisito over eene lengte van 1646 M.	11 685	7 287	1 578	8 865	Id.
	Id.	Verleggen van den rechter Solo-dijk:					
		a. bij de desa's Broemboen en Siwoeran .	8 810	5 853	1 329	7 182	Id.
		b. bij de desa's Dempet en Madoeran . .	11 860	4 597	6 189	10 786	Id.
	Id.	Verleggen van den rechter Solo-dijk bij de desa Tetik	4 395	2 152	1 673	3 825	Id.
	Binnenl. Bestuur.	Verzwaren van den dijk van de wadoek Geger (ondersteuningswerk)	4 625	„	1 500	1 500	Wordt in 1907 voortgezet.
	Algem. dienst.	Verleggen van den rechter Solo-dijk bij de desa Dadoengan	5 510	„	5 064	5 064	Voltooid.
	Binnenl. Bestuur.	Verzwaren van den dijk van de wadoek Loewajoe	10 600	„	4 000	4 000	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Uitgraven van de telogo's Poetat en Segoromadoe (ondersteuningswerk)	1 200	„	1 150	1 150	Voltooid.
	Algem. dienst.	Verzwaren van den dijk van de wadoek Gedangkoeloet	2 210	„	1 731	1 731	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Verzwaren van den dijk en verbeteren van de beide aftapkokers van de wadoek Taheran	4 290	„	2 890	2 890	Id.
	Id.	Verzwaren van den dijk van de wadoek Bandjaranjar (Boender)	2 950	„	1 914	1 914	Id.
	Id.	Verleggen van den rechter Solo-dijk voor de desa's Kendol, Kedalon, Keting en Doeriwetan	9 358	„	8 512	8 512	Voltooid.
	Id.	Verleggen van den rechter Solo-dijk tusschen de desa's Mertani en Boeloengan	11 360	„	7 378	7 378	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Verzwaren van den dijk en verbeteren van de inlaatsluis van de wadoek Djoto . . .	3 069	„	328	328	Id.

GEWESTEN.	De uitvoering geschiedde door	OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Toegestaan bedrag.	VERWERKT IS			Toelichtingen.
				tot ult. 1905	gedurende 1906	tot ult. 1906	
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
	Algem. dienst.	Aanleg van een telefoonverbinding tusschen Kedoengpring en Ngimbang	310	„	310	310	Voltooid.
Banjoemas.	Irrigatie-afd. Serajoe	Bemetselen van de Siwoeloeh-leiding bij Gemoeraoh tusschen KM. 45,15 en 46,60. . .	3 115	„	2 589	2 589	Id.
	Algem. dienst.	Verbetering van de Kediri-leiding.	10 476	„	16 419	16 419	Id.
	Id.	Verbetering en uitbreiding der bevloeiing uit de Paninis-leiding	12 840	„	13 181	13 181	Id.
	Binnenl. Bestuur.	Ophoogen van den dam in de kali Labanwetan	143	„	143	143	Id.
	Irrigatie-afd. Serajoe	Verbetering van de leiding Liangan	4 300	„	3 865	3 865	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Aanleg van eene telefoonverbinding ten behoeve van den dienst der irrigatie-afdeeling Serajoe tusschen Poerworedjo en Bandjarnegara	4 215	4 196	18	4 214	Voltooid.
	Id.	Verbetering van de desa-leiding Soekaradja .	1 587	„	„	„	Nog niet begonnen.
Kedoe.	Id.	Verbetering van den dam Toeroes in de leiding Loening bij KM. 78	1 085	„	1 085	1 085	Voltooid.
	Id.	Bouw van een stuwdam met inlaatsluisje voor de desa-leiding Sorogenen	575	„	570	570	Id.
	Algem. dienst.	Verbetering van de Manggis-leiding van Gajam tot Seneng.	36 400	„	27 098	27 098	Wordt in 1907 voortgezet.
	Irrigatie-afd. Serajoe	Vernieuwing van het aquaduct Mentosari in de leiding Dongkol over het Sentoelkanaal.	3 298	„	3 278	3 278	Voltooid.
	Id.	Bouw van een syphon in de leiding Bersolee onder de kali Serbitik	4 687	„	3 500	3 500	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Bouw van een syphon in de leiding Bersolee onder de kali Kedjawang	4 997	„	4 445	4 445	Id.
	Id.	Veranderen van de leidingen Kota Keboemen Nos. I en II te Keboemen in tegelgaten. .	1 902	1 818	49	1 867	Voltooid.
	Algem. dienst.	Verbetering van de prise d'eau der Progo-leiding te Badran	5 095	3 933	997	4 930	Id.
	Irrigatie-afd. Serajoe	Bouw van een schotbalk-inlaatsluis aan het voorkanaal Kedoengglagah der leiding Loening	3 330	„	3 330	3 330	Id.
	Algem. dienst.	Bouw van eene inlaatsluis voor de Soemberan-leiding met eenige daarbij behoorende werken	4 410	„	1 296	1 296	Wordt in 1907 voortgezet.
	Irrigatie-afd. Serajoe	Omlegging van de leiding Kedoengnongko bij KM. 7	3 153	„	2 762	2 762	Voltooid.
	Id.	Aanleggen eener irrigatie-leiding uit de kali Kedoenggoepit bij desa Loewegkidoel. . .	400	„	400	400	Id.
	Id.	Verbetering der leiding Kedongdong van KM. 68 tot KM. 74,60.	7 456	„	1 059	1 059	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Verbetering van de verschillende desa-leidingen in de districten Kaliwiro en Leksono. . .	540	„	365	365	Id.
	Id.	Omleggen van een gedeelte der leiding Siloehoer ter lengte van ± 82 M. . . .	1 758	„	1 715	1 715	Voltooid.

GEWESTEN.	De uitvoering geschiedde door	OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Toegestaan bedrag.	VERWERKT IS			Toelichtingen.
				tot ult. 1905	gedurende 1906	tot ult. 1906	
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
	Algem. dienst.	Aanleg van een nieuwen dijk achter den bestaanden, die de bronnen der kali Bening afsluit van de laag gelegen sawahs aan de westzijde en aan de daarachter gelegen Progo-rivier	710	„	706	706	Voltooid.
	Irrigatie-afd. Serajoe.	Omleggen van den linkerdijk van de leiding Tiloehoer bij KM. 42 over eene lengte van 62 M.	692	„	692	692	Id.
Madioen.	Gewest. dienst.	Bouw van een inlaatsluis met vaste schotbalkinrichting ter vervanging van den inlandschen dam Paron.	2 069	1 753	231	1 984	Id.
	Id.	Wijzigen van den overlaat Boro (kunstwerk III der Ketango-leiding)	2 853	„	786	786	Wordt in 1907 voortgezet.
Kediri.	Irrigatie-afd. Brantas	Maken van een afsluitdam aan den bovenmond van de kali Lakar ter beveiliging van Blitar tegen zandbandjirs van den Kloet .	14 000	11 457	2 540	13 997	Voltooid.
	Id.	Uitvoering van het 1ste gedeelte der werken tot verbetering der bevloeiing uit de kali Kedak	18 230	17 802	369	18 171	Id.
	Id.	Uitvoering van het 2de gedeelte der werken tot verbetering der bevloeiing uit de kali Kedak	27 670	„	11 243	11 243	Wordt in 1907 voortgezet.
Pasoeroean.	Id.	Uitvoering van het 2de gedeelte der werken tot verbetering der bevloeiing uit de leiding Mergan	13 773	13 490	280	13 770	Voltooid.
	Id.	Verbetering van de bevloeiing uit de leiding Soemberwringin	2 185	1 060	1 100	2 160	Id.
	Id.	Vervanging van den inlandschen dam Sekarpoetih II No. 170 in de zoogenaamde kali Sekarpoetih, even beneden de brug No. 7, door een permanent kunstwerk	4 740	2 167	2 571	4 738	Id.
	Algem. dienst.	Maken van eene oeververdediging bovenstrooms van de brug over het ravijn Boeloedjaran	2 820	2 428	222	2 650	Id.
	Irrigatie-afd. Brantas	Verbetering van de prise d'eau van de leidingen Boenoet en Sengkaling Nos. 256 en 285. .	17 490	„	8 676	8 676	Wordt in 1907 voortgezet.
	Gewest. dienst.	Verbetering van het inlaatsluisje bij den dam Laban te Loemadjang	887	„	624	624	Voltooid.
	Id.	Vervanging van den duiker Selorawan No. 10 door eene betonbrug en eenige bijkomende werken	2 015	„	1 883	1 883	Id.
	Binnenl. Bestuur.	Wederopstellen van het door bandjir weggeslagen aquaduct Kedoengwinian.	378	„	378	378	Id.
	Algem. dienst.	Verbetering van de bermsloot, loopende zuidelijk van het hoofdkanaal der Pekalen-werken tusschen de kunstwerken 24 en 25. . . .	1 862	„	1 193	1 193	Wordt in 1907 voortgezet.
	Irrigatie-afd. Brantas	Verbetering van de prise d'eau Tangoelangin en uitvoering van de daarbij komende werken	20 065	„	3 473	3 473	Id.
	Gewest. dienst.	Bouw van den nooddam Letjes en graven van eene afvoerleiding	1 032	„	731	731	Id.
Besoeki.	Algem. dienst.	Uitvoering der werken benoodigd voor de suppletie van de secundaire leiding S. W. I. uit de afvoerleiding C 14 van het Sampeangebied	1 378	„	1 257	1 257	Voltooid.

GEWESTEN.	De uitvoering geschiedde door	OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Toegestaan bedrag.	VERWERKT IS tot ult. 1905	gedurende 1906	tot ult. 1906	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
	Algem. dienst.	Bouw van eene schotbalkstuw in de afvoerleiding C 1 en maken van eenige bijkomende werken tot suppletie van de secundaire leiding K 4 van het Sampean-gebied . . .	2 600	„	867	867	Wordt in 1907 voortgezet.
Madoera.	Id.	Maken van voorzieningen tegen bandjir schade in het irrigatie-gebied, bevloeid uit de Samiran-rivier met hare zijrivieren. . . .	19 700	„	16 043	16 043	Id.
	Id.	Voltooien van de werken tot verbetering van de bevloeiing ten oosten der Samiran-rivier	49 790	41 302	8 463	49 765	Voltooid.
	Id.	Maken van eene oevervoorziening bij de uitmonding van de Jombang-rivier in de Samiran-rivier	4 057	3 378	50	3 428	Id.
	Gewest. dienst.	Graven van een verbindingskanaal tusschen de Karangpanasan- en Kletak-rivieren en bouw van eenige daarmede in verband staande kunstwerken ten behoeve van het bandjirvrijmaken der wijken Marengan en Pabean	32 210	29 569	3 460	33 029	Id.
	Id.	Maken van eene hoofdleiding uit de Boedoekrivier voor de irrigatie van 200 bouws sawah in het district Sapoeloe	2 500	„	„	„	Nog niet begonnen.
		Totalen		407 469	351 723	759 192	
		B. *Herstelling van bevloeiingswerken.*					
Batavia.	Id.	Verlenging van den kaaimuur aan den rechter oever der Westerslokan benedenstrooms van de stuw bij de roode brug.	1 806	„	1 639	1 639	Voltooid.
Preanger Regentschappen.	Id.	Herstelling van den inlandschen dam Tjoeroeg	707	„	707	707	Id.
Cheribon.	Binnenl. Bestuur.	Herstelling van den heerendienstdam in de Tjidjoerei te Seuseupan	870	„	870	870	Id.
Pekalongan	Id.	Herstelling van den dam Nambo in de kali Tjomal bij de desa Semengkir	2 500	„	2 500	2 500	Id.
Semarang.	Id.	Herstelling van den op 4 plaatsen doorgebroken Bodri-dijk	954	„	954	954	Id.
	Irrigatie-afd. Serang.	Aanbrengen van voorzieningen langs den rechter oever van den Toentangdijk van het kunstwerk 21 tot desa Kalitjilik	2 049	„	1 313	1 313	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Herstelling van de doorbraken in den dijk langs de Babalan-rivier van Koetoek tot Galiran	9 190	„	6 344	6 344	Id.
	Binnenl. Bestuur.	Herstelling van de doorbraken in den Bodridijk	773	„	773	773	Voltooid.
	Gewest. dienst.	Herstelling van het uitgevoerde werk „Verbetering van de bevloeiing uit de kali Tirto"	7 283	5 850	1 431	7 281	Id.
Rembang.	Binnenl. Bestuur.	Herstelling van eenige in desadienst onderhouden dammen en andere bevloeiingswerken	3 503	„	4 083	4 083	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Uitdiepen van eenige waterleidingen in de afdeeling Bodjonegoro	1 117	„	1 004	1 004	Id.

GEWESTEN.	De uitvoering geschiedde door	OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Toegestaan bedrag.	VERWERKT IS tot ult. 1905	VERWERKT IS gedurende 1906	VERWERKT IS tot ult. 1906	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
	Algem. dienst.	Herstelling van de hoofdleiding der Keningwerken en van de daarlangs loopende afvoerleiding tusschen de kunstwerken K 8 en K 9, K 10 en K 12	2 130	1 808	298	2 106	Voltooid.
Soerabaja.	Id.	Herstelling van den slaperdijk in de desa's Pelang en Besoer	3 307	„	3 134	3 134	Id.
	Irrigatie-afd. Brantas	Herstelling van den stuwdam te Lengkong .	5 240	4 154	745	4 899	Id.
	Algem. dienst.	Herstelling van den slaperdijk aan den rechter oever der Solo-rivier tusschen de desa's Medoeran en Ketanon	10 405	„	8 067	8 067	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Herstelling van de naaldstuw in den dijk van de wadoek Koeanan	3 785	3 230	93	3 323	Id.
	Id.	Herstelling van de stuw- en schutsluizen te Goenoengsari	11 561	7 699	2 068	9 767	Voltooid.
	Id.	Herstelling van de bruggen met sluisinrichtingen Boeloe No. 3 en Karang II No. 9 .	5 580	2 851	3 160	6 011	Id.
Banjoemas.	Irrigatie-afd. Serajoe	Herstelling van den dam Kedoenglajoeng in de kali Serajoe	770	„	200	200	Wordt in 1907 voortgezet.
Kedoe.	Id.	Herstelling van de bekleedingsmuren langs de leiding Kedoengpoetri bij K.M. 51. . .	1 504	„	1 113	1 113	Voltooid.
	Id.	Herstelling van den afsluitdijk Lereng . . .	200	„	200	200	Id.
	Binnenl. Bestuur.	Herstelling van de leiding Kepesing	100	„	71	71	Id.
	Irrigatie-afd. Serajoe	Herstelling van de doorbraak in de leiding Watoedjagir bij K.M. 22.	341	„	335	335	Id.
	Id.	Herstelling van de afschuivingen in de leiding Watoedjagir bij K.M. 131	626	„	583	583	Id.
	Id.	Herstelling van de doorbraak in de leiding Watoedjagir bij K.M. 37.	360	„	353	353	Id.
	Gewest. dienst.	Herstelling van de tijdelijke heerendienstdammen Tegaldjoho, Djombor en Poegeran in het district Paraän.	1 799	„	1 739	1 739	Id.
	Irrigatie-afd. Serajoe	Herstelling van de berg-leidingen bij K.M. 71 in de leiding Kedongdong bij K.M. 12 in de leiding Planditan . . .	3 000	1 530	1 001	2 531	Id.
	Gewest. dienst.	Herstelling van den dam Widji in de Tangsirivier nabij de desa Drodjagan	3 126	„	2 762	2 762	Id.
Madioen.	Id.	Herstelling van den kaaimuur van de gemetselde Ketonggo-leiding nabij sluis Beran over eene lengte van 240 M.	752	„	207	207	Wordt in 1907 voortgezet.
	Id.	Herstelling van den dam Soengkoer	39 259	32 724	4 988	37 712	Id.
Kediri.	Irrigatie-afd. Brantas	Herstelling van de sluis Damarwoelan . . .	1 342	„	1 218	1 218	Voltooid.
Pasoeroean.	Algem. dienst.	Herstelling van het kunstwerk 29 van het hoofdkanaal der Pekalen-werken	1 895	„	1 514	1 514	Wordt in 1907 voortgezet.
		Totalen		59 846	55 467	115 313	

Bijlage U.

(Zie hoofdstuk L, afd. II, § 1, van het verslag.)

OVERZICHT

VAN DE

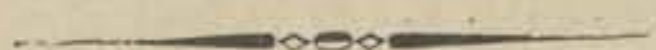
UITKOMSTEN DER SPOOR- EN TRAMWEG-EXPLOITATIE

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

OVER

1906.

Statistieke gegevens betreffende de spoorwegen in Nederlandsch-Indië.	STAATSSPOORWE[GEN]	
	Java (Oosterlijnen).	Java (Westerlijnen).
Spoorwijdte (in Meters)	1.067	1.067
A. Algemeene zaken.		
Lengte in exploitatie ult. 1906 (in K.M.)	904	1 005
Gemiddeld geëxploiteerde lengte (in K.M.) over het geheele jaar	904	962
Aanlegkapitaal ult. 1906	f 67 645 326	f 89 591 333
„ per K.M.	f 74 828	f 89 145
Bruto ontvangst	f 8 774 209	f 6 178 874
Exploitatiekosten (met inbegrip van de vernieuwingen) [1]	f 3 994 474	f 4 701 421
Netto ontvangst in totaal	f 4 779 735	f 1 477 453
„ „ „ pct. van de bruto ontvangst	54.4	24
„ „ „ „ „ het aanlegkapitaal	7.1	1.6
B. Gebouwen en materieel.		
Aantal stations en halten (zonder aanleg- en stopplaatsen)	148	162
„ locomotieven	[3]) 170	178
„ rijtuigen en bagagewagens	446	457
„ wagens (buiten de bagagewagens)	[13]) 3 085	[13]) 2 189
C. Dienst ten behoeve van het vervoer.		
Aantal trein-kilometers	4 382 867	5 141 144
„ locomotief-kilometers [2])	5 462 193	6 406 796
„ as-kilometers (rijtuigen en wagens)	120 402 765	109 267 161
Steenkolenverbruik (in tonnen)	[4]) [13]) 22 290	[4]) [13]) 38 056
Brandstofverbruik (in K.G.) per locomotief-kilometer	7.55	9.73
D. Omvang van het vervoer.		
Aantal reizigers 1ste klasse	17 962	64 035
„ „ 2de „	134 315	225 044
„ „ 3de „ (hieronder militairen en gevangenen)	626 121	2 016 601
„ „ 3de „ (inlanders)	5 855 221	6 243 455
„ „ 3de „ (retour)	848 976	1 137 332
„ „ 3de „ (verlaagd tarief) en 4de klasse	„	510 786
Totaal aantal reizigers	7 482 595	10 197 253
Aantal reiziger-kilometers	246 202 503	249 464 634
„ tonnen ijl- en vrachtgoed (zonder de dienstvrachtgoederen)	1 336 032	746 708
„ ton-kilometers (zonder de dienstvrachtgoederen)	110 991 644	69 052 373
E. Opbrengst van het vervoer.		
Opbrengst reizigers 1ste klasse	f 104 709	f 132 185
„ „ 2de „	f 296 480	f 282 508
„ „ 3de „ (hieronder militairen en gevangenen)	f 668 801	f 750 107
„ „ 3de „ (inlanders)	f 1 687 287	f 1 476 432
„ „ 3de „ (retour)	f 131 019	f 159 031
„ „ 3de „ (verlaagd tarief) en 4de klasse	„	f 25 585
„ in totaal voor reizigers	f 2 888 296	f 2 825 848
„ bagage	f 55 293	f 77 039
„ bestelgoed	f 239 051	f 152 811
„ ijl- en vrachtgoed	f [13]) 5 199 243	f 2 824 124
Alle andere ontvangsten	f 392 325	f 299 052
Gezamenlijke bruto ontvangsten in totaal (als boven)	f 8 774 209	f 6 178 874
Gezamenlijke bruto ontvangsten per dag-kilometer	f 26.59	f 17.60

[1]) In de exploitatierekeningen betreffende de drie particuliere spoorwegen wordt met de vernieuwingskosten, bedragende over 1906 voor de lijn Semarang—Vorstenlanden—Willem I f 112 935, voor de lijn Batavia—Buitenzorg f 7 047 en voor den Deli-spoorweg f 64 829, geen rekening gehouden. De bruto-opbrengsten van de drie particuliere spoorwegen bedragen f 5 718 123; na aftrek van de exploitatiekosten (waaronder de vernieuwingskosten) ad f 2 590 829, krijgt men eene netto opbrengst van f 3 127 294.

[2]) Rangeerdienst en dubbele tractie inbegrepen, reservedienst buiten beschouwing gelaten.

[3]) Bovendien nog 5 van de Solo-vallei-werken afkomstige locomotieven, welke in conservatie waren.

[4]) Bovendien werden nog als brandstof gebezigd 28 465 ton hout op de Oosterlijnen en 17 959 ton op de Westerlijnen.

[5]) Hieronder niet begrepen concessie- en installatiekosten, kosten op het verkrijgen van kapitaal en van plaatsing van geldleeningen.

[6]) Hieronder f 158 158 wegens vergoeding voor het medegebruik van het baanvak Solo—Djokja door de staatsspoorwegen.

WEGEN.	PARTICULIERE SPOORWEGEN.			TOTALEN.	
Lijn ter Sumatra's Westkust.	Lijnen der Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij. Lijn Semarang—Vorstenlanden—Willem I.	Lijn Batavia—Buitenzorg.	Lijn der Deli-Spoorwegmaatschappij (Oostkust van Sumatra).	1906.	1905.
1.067	1.435	1.067	1.067	. . . .	. . . .
210	205	56	92	2 472	2 360
210	205	56	92	2 429	2 360
f 21 149 783	f [5]) 23 305 149	f [5]) 4 199 433	f [9]) 7 566 812	f 213 457 836	f 196 974 265
f 100 713	f 113 683	f 74 990	f 82 248	f 86 350	f 83 463
f 1 553 115	f [6]) 3 418 044	f 832 264	f 1 467 815	f 22 224 321	f 21 253 366
f 1 060 000	f [1]) 1 551 879	f [1]) 373 866	f [1]) 665 084	f 12 346 724	f 11 633 297
f [13]) 493 115	f 1 866 165	f 458 398	f 802 731	f 9 877 597	f 9 620 069
31.7	54.6	55	54.70	44.44	45
2.3	8	10.6	10.6	4.6	4.9
33	27	11	20	401	383
65	44	12	[10]) 30	499	475
72	88	63	[10]) 90	1 216	1 122
584	803	146	[10]) 528	7 335	6 942
1 140 369	922 660	345 644	404 119	12 336 803	11 880 639
1 471 377	1 081 046	405 259	505 881	15 332 552	14 478 342
24 738 250	27 900 886	9 199 968	11 792 642	303 301 672	288 421 225
30 690	[7]) 2 208	2 787	[11]) „	96 031	102 298
20.86	[8]) 18.43	6.88	[11]) „	. . . .	. . . .
„	13 190	25 766	30 466	151 419	158 609
26 133	47 790	127 804	76 431	637 517	601 703
765 823	228 667	} 396 507	593 157	4 626 876	4 577 625
„	1 432 232		„	13 530 908	13 167 703
„	42 574	97 486	332 442	2 458 810	2 179 162
„	„	494 062	„	1 004 848	522 074
791 956	1 764 453	1 141 625	1 032 496	22 410 378	21 206 877
16 423 452	54 073 630	31 451 733	17 186 240	614 802 192	566 746 609
348 552	582 894	101 458	238 802	3 354 446	3 242 961
40 536 419	46 557 001	4 856 353	7 599 904	279 593 694	272 131 835
„	f 45 190	f 28 129	f 42 807	f 353 020	f 318 506
f 22 319	f 88 553	f 73 055	f 59 955	f 822 870	f 761 981
f 289 640	f 167 398	} f 101 184	f 251 108	f 2 228 238	f 2 080 624
„	f 350 227		„	f 3 513 946	f 3 368 309
„	f 34 884	f 54 782	f 133 219	f 512 935	f 449 250
„	„	f 148001	„	f 173 586	f 26 121
f 311 959	f 686 252	f 405 151	f [12]) 504 866	f 7 622 372	f 7 004 791
f 3 941	f 12 896	f 7 316	f 42 425	f 198 910	f 184 020
f 9 070	f 59 628	f 25 071	„	f 485 631	f 458 507
f 1 044 422	f 2 511 442	f 357 683	f 874 244	f 12 811 158	f 12 467 278
f 183 723	f 147 826	f 37 044	f 46 280	f 1 106 250	f 1 138 770
f 1 553 115	f 3 418 044	f 832 264	f 1 467 815	f 22 224 321	f 21 253 366
f 20.26	f 45.68	f 40.72	f 43.68	. . . .	. . . .

[7]) Benevens 15507 ton brandhout.

[8]) Dit betreft het kolen- en houtverbruik in K.G. per locomotief-kilometer.

[9]) Dit cijfer is verkregen, door het bedrag der constructierekening, volgens de balans ad f 6 702 538, te vermeerderen met f 864 274, zijnde het bedrag dat verkregen wordt door de posten ad f 1 974 910, f 239 962 en f 105 516, aan rollend materieel, huizen en telefoononderneming, te verdeelen in verhouding van de lengte der spoorwegen tot de gezamenlijke lengte van alle spoor- en tramwegen.

[10]) In gebruik zoowel bij de spoor- als bij de tramwegen der Deli-Spoorwegmaatschappij.

[11]) Bij de Deli-Spoorwegmaatschappij wordt met hout gestookt. Het houtverbruik bedroeg 9 091 ton, en per locomotief-kilometer 17,97 K.G.

[12]) Hieronder f 15 517 wegens opbrengst van abonnementskaarten, f 91 wegens opbrengst voor het vervoer van zieken en f 2 168 wegens opbrengst van extratreinen, zoodat het uitsluitend reizigersvervoer heeft opgebracht f 487 090.

[13]) Deze cijfers verschillen met die vermeld in het verslag hiervóór (kol. 198). De reden hiervan is dat de hier vermelde cijfers zijn ontleend aan later ontvangen en verbeterde gegevens.

Statistieke gegevens betreffende de stoomtramwegen in Nederlandsch-Indië, den Batavia Electrischen tramweg en den Soloschen paardentramweg.	Semarang-Joana-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Semarang-Djoeana (met zijtakken).	Nederlandsch-Indische Tramweg-maatschappij. — Lijn Batavia-Meester-Cornelis-Kampoeng Melajoe. *b*)	Oost-Java-Stoomtram-maatschappij. — Lijnen Soerabaja-Sepandjang-Krian en Modjokerto-Ngara-Dinaja.	Nederlandsch-Indische Spoorweg-maatschappij. — Lijn Djokjakarta-Brosot.	Nederlandsch-Indische Spoorweg-maatschappij. — Lijn Djokjakarta-Magelang-Willem I-Parakan.	Nederlandsch-Indische Spoorweg-maatschappij. — Lijn Goendih-Soerabaja, met den zijtak Soemari-Grisee.	Sarajoedal-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Maos-Bandjarnegara, met zijlijn Bandjarsari-Poerbalingga.	Semarang-Cheribon-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Semarang-Cheribon-Kadipaten, met de zijlijnen Tegal-Balapoelang en Weliri-Besokor.
Spoorwijdte (in Meters)	1.067	1.188	1.067	1.435	1.067	1.067	1.067	1.067
A. Algemeene zaken.								
Lengte in exploitatie ult. 1906 (in K.M.)	*c*) 395	*e*) 14	79	24	84	245	91	334
Gemiddeld geëxploiteerde lengte (in K.M.) over het geheele jaar	395	*e*) 14	79	24	84	245	91	334
Aanlegkapitaal ult. 1906	f 12 288 229	f 1 531 755	f 2 542 149	f 597 444	f 7 706 245	f 13 384 207	f 2 906 521	f 10 827 641
„ per K.M.	31 109	f 69 625	f 32 179	f 24 892	f 91 741	f 54 629	f 31 939	f 32 418
Bruto-ontvangst	f 1 484 804	f 340 048	f 370 695	f 166 167	f 591 097	f 1 010 255	f 426 597	f 1 536 726
Exploitatiekosten	f 706 769	f 149 324	f 175 660	f 62 747	f 252 866	f 470 726	f 142 979	f 625 853
Netto ontvangst in totaal	f 778 035	f 190 724	f 195 035	f 103 420	f 338 231	f 539 529	f 283 618	f 910 873
„ „ „ pct. van de bruto ontvangst . . .	52.4	56	52.6	62.2	57.2	53.4	66.4	59.2
„ „ „ pct. van het aanlegkapitaal	6.3	12.4	7.6	17.3	4.3	4	9.7	8.4
B. Materieel.								
Aantal locomotieven	69	29	25	7	19	30	10	44
„ rijtuigen	94	70	41	7	28	39	15	60
„ wagens	619	11	83	6	213	403	115	539
C. Dienst ten behoeve van het vervoer.								
Aantal trein-kilometers	1 486 231	738 153	506 844	80 386	269 956	685 809	239 476	1 014 242
„ locomotief-kilometers	1 755 309	769 176	517 315	103 267	362 320	762 919	279 876	1 168 889
„ as-kilometers (rijtuigen en wagens)	25 485 518	8 088 054	7 022 150	1 456 030	5 359 878	17 509 334	5 226 966	20 820 734
Brandstoffenverbruik (in tonnen) { steenkolen . . .	780	4 631	281	„	„	152	52	652
Brandstoffenverbruik (in tonnen) { hout	10 235	„	819	1 346	7 111	6 008	4 429	9 953
Brandstoffenverbruik (in tonnen) { petroleum-residu.	„	„	*f*) 1 182	„	„	„	„	„
D. Omvang van het vervoer.								
Aantal reizigers	*d*) 4 547 615	5 324 606	*d*) 4 114 786	422 815	1 131 430	1 206 986	*d*) 814 863	*d*) 2 311 514
„ reiziger-kilometers	50 863 462	42 160 068	27 382 864	3 920 685	15 881 837	28 933 261	9 728 028	45 920 332
„ tonnen ijl- en vrachtgoed (stuk- en wagenladinggoederen) . .	253 185	„	92 025	110 919	69 053	148 584	112 563	434 795
„ ton-kilometers	18 427 785	„	1 193 406	1 569 949	3 464 232	15 513 079	4 370 608	17 752 586
E. Opbrengst van het vervoer.								
Opbrengst reizigers	f 563 567	f 335 629	f 270 452	f 39 092	f 208 520	f 317 397	f 109 748	f 555 951
„ bagage	f 6 959	„	f 376	f 1 422	f 3 213	f 1 480	f 3 076	f 12 758
„ goederen	f 855 707	„	f 89 021	f 122 608	f 354 424	f 606 535	f 301 591	f 929 218
„ diversen	f 58 572	f 4 419	f 10 846	f 3 044	f 24 940	f 84 843	f 12 182	f 38 799
Gezamenlijke bruto ontvangsten { in totaal (als boven)	f 1 484 804	f 340 048	f 370 695	f 166 167	f 591 097	f 1 010 255	f 426 597	f 1 536 726
Gezamenlijke bruto ontvangsten { per dag-kilometer .	f 10.30	f 67.26	f 12.87	f 19.79	f 19.28	f 11.30	f 12.90	f 13.02

a) Alle particuliere ondernemingen, behalve de Atjèh-stoomtramweg, die het eigendom van den Staat is.

b) De opgaven nopens deze Maatschappij loopen niet over het kalenderjaar 1906, maar over het op 30 Juni 1906 geëindigde boekjaar 1905/1906.

c) De Semarang—Joana-Stoomtrammaatschappij onderscheidt twee lengten, n.l. eene baanlengte (bedragende 388.5 K.M.) en eene exploitatielengte (bedragende 394.9 K.M.). Sedert 1906 is rekening gehouden met de exploitatielengte.

d) Benevens respectievelijk 5 693, 2 923, 62 en 897 abonnementen en schoolkaarten, waarvan de opbrengst begrepen is onder de reizigers-opbrengst.

e) Hieronder 8 K.M. met dubbel spoor.

f) Benevens 39 300 liter liquid fuel.

TRAMWEG EN SOLOSCHE PAARDENTRAMWEG.

Kediri-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Djombang-Kediri, met zijlijnen.	Malang-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Singasari-Malang-Gondanglegi-Dampit, met zijtak.	Pasoeroean-Stoomtram-maatschappij — Lijn Pasoeroean-Bekasi-Oost, met zijtak naar Sengon.	Probolinggo-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Probolinggo-Paiton, met zijtak Kraksaän-Kaliboentoe.	Modjokerto-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Modjokerto-Porong, met zijlijnen.	Madoera-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Kamal-Kalianget.	Babat-Djombang-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Babat-Djombang.	Stoomtramwegen der Deli-Spoorweg-maatschappij. — Lijnen Perbaoengan-Tebingtinggi-Timbanglangkat-Koeala Loeboekpakam-Bangoen Poerka en Timbanglangkat-Pankalanbrandan.	Totalen betreffende de particuliere stoomtramwegen.	Batavia-Electrische Tram-maatschappij. — Lijn Harmonie-Tjikini-Benedenstad.	Solosche paardentramweg. — Lijn Solo-Bojolali.	Atjèh-Stoomtramweg. — Lijn Oeleë Lheuë-Senlimeum en Padang Tidji-Koeala Langsar.
1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	. . . .	1.188	1.067	0.75
g) 123	85	44	45	80	*i*) 214	68	155	2 080	13	28	401
g) 123	83	40.5	36	71	205	68	155	2 047	13	28	393
f 2 666 517	f 2 732 279	f 1 132 633	f 1 353 613	f 2 306 823	f 6 300 376	f 1 814 914	f 5 949 685	f 76 041 031	f 1 968 956	†	f 12 693 880
f 21 690	f 32 144	f 25 742	f 30 080	f 26 823	f 29 441	f 26 690	f 38 385	f 36 558	f 151 458	„	f 31 656
f 411 476	f 217 980	f 126 432	f 91 304	f 174 023	f *j*) 370 264	f 163 008	f 446 359	f 7 927 235	f 131 538	f 67 414	f 559 311
f 164 233	f 119 211	f 66 482	f 59 115	f 99 187	f *j*) 309 538	f 102 862	f *l*) 300 742	f 3 808 294	f 103 322	f 54 764	f 838 814
f 247 242	f 98 769	f 59 950	f 32 189	f 74 836	f 60 726	f 60 146	f 145 617	f 4 118 941	f 28 216	f 12 650	Nadeelig verschil.
60	45	47.4	35 2	43	16.4	36.8	32.6	51.9	21.5	18.7	„
9.2	3.6	5.3	2.4	3.2	0.96	3.2	2.5	5.4	1.4	„	„
17	14	10	8	10	22	9	*m*) 30	353	*n*) 22	. . . .	59
22	17	26	22	16	30	12	*m*) 90	589	*n*) 22	. . . .	120
184	72	111	95	90	199	62	*m*) 528	3 330	„	. . . .	622
437 470	267 208	171 957	205 003	264 079	477 972	232 243	371 462	7 448 491	610 549	. . . .	964 165
481 444	267 208	191 394	212 119	290 882	524 835	269 795	388 944	8 345 692	*n*) 610 549	. . . .	964 165
7 009 886	3 216 500	2 651 360	2 504 846	3 309 276	6 544 772	3 760 562	5 382 848	125 348 714	2 442 196	. . . .	22 572 131
303	1 179	732	523	„	1 128	„	„	10 413	24	. . . .	1 707
4 082	1 649	832	1 053	3 047	23	2 797	6 990	60 374	„	. . . .	11 870
„	„	„	„	„	1 627	„	„	2 809	931	. . . .	„
1 049 345	997 082	804 915	369 014	*h*) 588 866	742 818	*h*) 315 408	543 721	25 285 784	2 861 409	312 644	1 226 667
14 212 653	9 087 186	8 458 285	4 386 771	6 116 694	*k*) 14672531	6 828 984	10 526 336	299 079 977	18 599 158	. . . .	20 172 095
198 890	63 878	87 139	40 628	108 299	62 985	90 452	60 053	1 933 448	„	13 728	115 520
5 462 552	1 188 423	„	„	2 659 270	5 553 773	2 440 304	1 249 476	80 845 443	„	. . . .	2 584 007
f 127 578	f 102 292	f 55 653	f 47 822	f 59 278	f 182 079	f 70 268	f 278 309	f 3 323 635	f 130 402	f 44 599	f 381 140
f 249	f 727	f 458	f 295	f 584	f 4 017	f 634	f 11 633	f 47 881	„	f 556	f 12 081
f 267 935	f 103 503	f 64 890	f 42 248	f 108 047	f 168 969	f 84 009	f 142 536	f 4 241 241	„	f 21 554	f 144 030
f 15 714	f 11 458	f 5 431	f 939	f 6 115	f 15 199	f 8 097	f 13 880	f 314 478	f 1 136	f 706	f 22 060
f 411 476	f 217 980	f 126 432	f 91 304	f 174 023	f 370 264	f 163 008	f 446 359	f 7 927 235	f 131 538	f 67 414	f 559 311
f 9.16	f 7.19	f 8.55	f 6.94	f 6.67	f 4.81	f 6.54	7.87	. . . .	f 27.83	f 6.80	f 3.90

g) Bij hermeting is gebleken dat de totale lengte van hoofd- en zijlijnen 122.937 K.M. bedraagt; bovendien nog 5 K.M. aan zijsporen naar de zoutfabrieken.

h) Bovendien respectievelijk 15 332 en 3 056 maandelijksche abonnementen, waarvan de opbrengst mede begrepen is onder de reizigers-opbrengst.

i) Hieronder 9 K.M. voor zijlijnen naar de zoutfabrieken.

j) Hieronder niet begrepen de ontvangsten en uitgaven van het zeevervoer, respectievelijk bedragende f 42 099 en f 26 912.

k) Bovendien 1 619 760 reiziger-kilometers.

l) Hieronder de vernieuwingskosten ad f 13 046.

m) In gebruik zoowel bij de tramwegen als bij de spoorwegen der Deli-Spoorwegmaatschappij.

n) Motorwagens en motorwagen-kilometers.

Bijlage V.

(Zie hoofdstuk L, afd. II, § 1, sub B en C, van het verslag.)

OVERZICHT

van de tot 1 Juni 1907 in Nederlandsch-Indië verleende vergunningen voor den aanleg en de exploitatie van tramwegen met mechanische beweegkracht, waarvoor de termijn van aanvaarding op gemelden datum nog openstond. [1])

[1]) De met een * aangeduide vergunningen hebben betrekking op tramwegen met stoom of electriciteit als beweegkracht en de met een † gemerkte op electrische tramwegen. De overige zijn verleend voor stoomtramwegen.

Tenzij anders is vermeld, zijn de in dit overzicht voorkomende vergunningen voor den tijd van 99 jaren verleend, en bedraagt de spoorwijdte 1,067 M., betreffen zij stoomtramwegen, zullen de tramwegen met enkel spoor worden aangelegd, is zoowel personen- als goederenvervoer toegelaten en is de ondernemer vrij in de keuze der afmetingen van den bovenbouw.

Volg-nummer.	Richting der lijnen, namen der aanvragers en datum der aanvrage.	Datum en nummer van het Gouv. Bt. waarbij de vergunning is verleend.	Tot hoelang de aanvragers tijd hebben of hadden tot het aanvaarden der vergunning.	Lengte in K.M. (globaal), bedrag van het gevorderde waarborg-kapitaal en bouwtijd.
	JAVA en MADOERA.			
	Batavia.			
I.	Van Melajoe (Meester-Cornelis) over Makasar naar Pondokgede. E. van Angelbeek; 19 Oct. 1899.	25 Juli 1905 n°. 25.	25 Juli 1906, verlengd tot 25 Juli 1907.	11.8 K.M. f 3 600 3 jaren.
II.	Van Tjibaroesa over Koekoen naar Tjiraten, met eene zijlijn van Koekoen naar Tjipamingkis. K. H. A. Olislaeger; 4 April 1900 (sedert overgedragen op A. B. van der Parra Breton Vincent).	25 Juli 1901 n°. 34.	25 Juli 1902, laatstelijk verlengd tot 25 Juli 1907.	± 25 K.M. f 7 500 2 jaren.
III.	*a.* Van Buitenzorg over Tjiteureup en Tjileungsir naar station S.S. Bekasi. *b.* Van Tjileungsir over Tjibaroesa naar halte S.S. Lamahabang. A. B. van der Parra Breton Vincent; 31 Mei 1904.	20 Dec. 1904 n°. 22.	20 Dec. 1905, laatstelijk verlengd tot 20 Dec. 1907.	90 K.M. f 27 000 3 jaren.
	Preanger-Regentschappen.			
IV.	Van Garoet over Trogong, Tjisoeroepan, Tjikadjang en Tjikembar naar Pameungpeuk. Ph. L. van Dam; 7 Juli 1904.	23 Jan. 1905 n°. 35.	23 Jan. 1906, laatstelijk verlengd tot 23 Jan. 1908.	150 K.M. f 45 000 5 jaren.
* V.	Van Pameungpeuk over Rantjaherang, Kalapagenep, Tjidjoelang, Parigi, Tjikemboelan, Kalipoetjang, Padaherang en Kawasen naar Bandjar. R. A. Eekhout; 10 Juni 1903 en 11 Nov. 1906.	16 Nov. 1906 n°. 1.	16 Nov. 1907.	180 K.M. f 30 000 5 jaren.
* VI.	Van Tjihea (halte S.S. Tjirandjang) over Djati, Tjibareugkok, Bodjong Petjoeng en Tjipetir naar halte S.S. Tjipeujeum; met eene zijlijn van Djati over Malaka, Pangkalan, Pasir Sereh naar halte S.S. Maleber. Ph. L. van Dam; 8 Sept. 1903.	7 Juli 1904 n°. 31.	7 Juli 1905, laatstelijk verlengd tot 7 Juli 1907.	30 K.M. f 9 000 3 jaren.
* VII.	Ter hoofdplaats Bandoeng. W. van Blommestein; 24 Dec. 1905.	25 Febr. 1907 n°. 16.	25 Febr. 1908.	18 K.M. f 5 400 2 jaren.
* VIII.	Ter hoofdplaats Bandoeng en omstreken, loopende van Tegallegah over Palasari, Tjiteureup, Balaindah, Tjangkring en Tjiparaj naar Madjalaja. R. P. F. Hagenaar; 21 Juli 1906.	25 Febr. 1907 n°. 17.	25 Febr. 1908.	25 K.M. f 7 500 2 jaren.
	Pasoeroean.			
IX.	Zijtak van de lijn der Probolinggo-Stoomtrammaatschappij ter hoofdplaats Probolinggo, loopende door de Heerenstraat aldaar, in aansluiting met de bestaande tramlijn, en eindigende bij het station S.S. Probolinggo. Probolinggo-Stoomtrammaatschappij; 27 Juli 1902.	29 Aug. 1906 n°. 47.	29 Aug. 1907.	1.15 K.M. 1 jaar.
	Pasoeroean-Besoeki.			
X.	Van Paiton over Besoeki en Baderan naar den grooten aloenaloen op het Yang-plateau, met 2 zijtakken; de eene naar de haven van Besoeki en de andere naar de suikerfabrieken de Maas en Boedoean. J. M. Schmitz, qq. het Comité voor de exploitatie der Yangplateaux; 12 Jan. 1906.	9 Nov. 1906 n°. 16.	9 Nov. 1907.	61 K.M. f 18 000 3 jaren.

Volg-nummer.	Richting der lijnen, namen der aanvragers en datum der aanvrage.	Datum en nummer van het Gouv.Bt. waarbij de vergunning is verleend.	Tot hoelang de aanvragers tijd hebben of hadden tot het aanvaarden der vergunning.	Lengte in K.M. (globaal), bedrag van het gevorderde waarborg-kapitaal en bouwtijd.
XI.	Van Sendoero over Loemadjang en Jossowilangoen naar Poeger. V. C. Coster van Voorhout; 19 Mei 1906.	6 Jan. 1907 n°. 22.	6 Jan. 1908.	57 K.M. f 17 000 3 jaren.
	Soerakarta.			
* XII.	Een zevental lijnen ter hoofdplaats Soerakarta en omstreken. Jhr. W. D. van Nispen; 14 Sept. 1902 en 16 Mei 1903.	12 Juli 1903 n°. 27.	12 Juli 1904, laatstelijk verlengd tot 12 Juli 1907.	30.5 K.M. f 9 000 2 jaren. (spoorwijdte 0.75, 0.915 of 1 M.).
	BUITENBEZITTINGEN.			
* XIII.	Van Menado over Maoembi, Ajermadidi, Paslaten en Sawangan naar Tondano. H. W. Verloop; 7 Febr. 1902.	15 Oct. 1903 n°. 21.	15 Oct. 1904, laatstelijk verlengd tot 15 Oct. 1907.	47.6 K.M. f 14 000 5 jaren.
* XIV.	Van Kampong Ilir 4 tot Kampong Ilir 28 ter hoofdplaats Palembang. Dr. C. J. Neeb; 21 April 1906.	3 Mei 1907 n°. 18.	3 Mei 1908.	— f 1500 — (spoorwijdte 0.80 M.).

Bijlage W.

(Zie hoofdstuk L, afd, II, § 2, van het verslag.)

OPGAVEN

BETREFFENDE

de op ult. 1906 in Nederlandsch-Indië aanwezige stoomketels [1]), in gebruik bij particuliere ondernemingen, inrichtingen, enz.

1) Namelijk die, waarop van toepassing is het in Ind. St. 1905 n°. 313 opgenomen reglement op het gebruik van stoomketels in Nederlandsch-Indië, dus met uitzondering van die, behoorende tot locomotieven van spoor- en tramwegdiensten (welke onder het toezicht der spoorwegdiensten vallen) en van stoomketels, behoorende aan inlandsche vorsten en op hun eigen gebied in werking gebracht.

I. Verdeeling naar gelang van den aard der ondernemingen, inrichtingen, enz. (ketels voor gebruik te land).

Ondernemingen, inrichtingen, enz., waarbij stoomkracht werd gebezigd.		Stoomketels.	
Aantal.	Aard.	Aantal.	Verwarmings-oppervlak. (in M²).
	a. Java en Madoera.		
190	Suikerfabrieken.	1219	181940.76
2	Klontjesfabrieken.	2	190.—
2	Suikerrietmolens.	2	19.50
151	Koffie-ondernemingen.	223	2526.38
33	Thee-ondernemingen.	36	776.90
36	Indigo-ondernemingen.	63	2783.69
2	Kina- en koffie- ondernemingen.	4	37.25
6	Tabaks- en rameh- ondernemingen.	9	168.24
13	Meelfabrieken.	22	639.49
6	Kapokfabrieken.	6	100.22
1	Kininefabriek.	5	462.10
3	Mestfabrieken.	3	89.60
22	Boengkil- en oliefabrieken.	28	706.97
1	Getahpertja-fabriek.	1	8.60
2	Conservefabrieken.	4	137.30
1	Zuivelfabriek.	1	1.90
1	Wasfabriek.	1	12.—
1	Veevoederfabriek.	1	10.29
5	Cement- en kalkbranderijen.	7	165.60
22	IJsfabrieken.	44	1726.91
2	Mineraalwaterfabrieken.	2	5.77
3	Gasfabrieken.	11	150.08
15	Koffiepelmolens.	17	482.06
1	Koffiebranderij.	1	2.14
52	Rijstpelmolens.	63	1938.12
1	Zijdespinnerij.	1	24.86
1	Leerlooierij.	3	68.78
2	Steen- en pannenfabrieken.	3	70.13
2	Waschinrichtingen.	2	84.50
2	Watervoorzieningen.	4	68.60
1	Jodiumwinning.	4	22.80
5	Arakstokerijen.	16	760.85
13	Zagerijen.	15	443.13
2	Boekdrukkerijen.	2	4.80
7	Electrische installatiën.	15	1500.70
35	Ateliers en werkplaatsen.	89	2217.68
9	Bioscopen.	9	75.90
5	Draaimolens.	5	27.73
23	Automobielen.	23	69.99
2	Brandspuiten.	3	8.15
3	Wegwalzen.	2	21.—
6	Heimachines.	6	34.81
11	Kranen.	11	44.19
116	Locomotieven voor industrieel gebruik.	116	1838.61
8	Ploegen.	8	155.67
2	Droogdokken.	3	90.30
1	Sleephelling.	1	86.—
1	Baggermolen.	1	4.50
6	Petroleumondernemingen, enz.	155	4450.33
3	Residutanks.	3	39.46
	Totalen	2275	207295.37
	b. Buitenbezittingen.		
14	Koffie-ondernemingen.	16	258.45
5	Tabaks- en rameh- ondernemingen.	7	180.86
1	Meelfabriek.	2	94.30
3	Boengkil- en oliefabrieken.	6	232.09
17	IJsfabrieken.	28	518.03
2	Koffiepelmolens.	2	36.85
1	Mineraalwaterfabriek.	1	3.20
2	Rijstpelmolens.	2	44.97
2	Steen- en pannenfabrieken.	3	77.01
1	Watervoorziening.	1	6.—
1	Getahpertja-onderneming.	1	21.40
16	Zagerijen.	28	986.89
1	Diamantslijperij.	3	39.69
1	Boekdrukkerij.	1	6.72
3	Electrische installatiën.	7	313.88
5	Ateliers en werkplaatsen.	13	233.16
1	Bioscoop.	1	4.90
2	Automobielen.	2	6.04
1	Brandspuit.	1	5.27
2	Heimachines.	2	8.—
7	Kranen.	7	22.66
11	Locomotieven voor industrieel gebruik.	11	198.35
4	Ploegen.	4	72.74
1	Droogdok.	1	2.64
2	Baggermolens.	2	17.50
1	Telegraafmaatschappij.	1	8.15
21	Mijnbouw-ondernemingen.	139	2614.47
8	Petroleumondernemingen, enz.	342	15119.75
1	Residutank.	1	32.50
	Totalen	635	21166.47

RECAPITULATIE.

	Aantal stoomketels.	Verwarmings-oppervlak. (in M²).
Java en Madoera.	2 275	207295.37
Buitenbezittingen.	635	21166.47
Te zamen voor andere stoomketels dan scheepsketels	2 910	22846
Scheepsketels (zie de volgende biz.)	457	27912.31
Totalen voor alle gewesten gezamenlijk (zie echter noot 1)	3 367	256374.15

II. Verdeeling naar de gewesten (ketels voor gebruik te land en scheepsketels).

GEWESTEN.	Te land gebezigde stoomketels. Aantal.	Te land gebezigde stoomketels. Verwarmings oppervlak (in M².).	In schepen gebezigde stoomketels. Aantal.	In schepen gebezigde stoomketels. Verwarmings oppervlak (in M².).
a. **Java en Madoera.**				
Bantam	3	31.49	„	„
Batavia	119	4 452.92	158	15 945.—
Preanger-Regentschappen	64	1 618.21	„	„
Cheribon	121	15 100.01	4	61.94
Pekalongan	162	18 369.75	4	61.85
Semarang	209	15 797.43	22	1769.47
Rembang	86	2 741.01	„	„
Soerabaja	416	44 595.66	19	492.29
Pasaroean	318	27 414.51	'2	47.—
Besoeki	114	10 869 68	2	49.—
Banjoemas	38	4 834.13	„	„
Kedoe	16	1 071.78	„	„
Djokjakarta	127	14 902.08	„	„
Soerakarta	172	15 614.90	„	„
Madioen	60	6 652.31	„	„
Kediri	238	23 059.40	„	„
Madoera	12	170.10		„
Totalen voor Java en Madoera	2275	207 295.37	211	18 426.55
b. **Buitenbezittingen.**				
Sumatra's Westkust	12	237.06	2	21.60
Tapanoeli	„	„	„	„
Benkoelen	8	120.68	1	24.70
Lampongsche districten	4	60.33	1	3.10
Palembang	141	5 945.32	45	1 251.62
Djambi	1	10.30	12	242.15
Oostkust van Sumatra	124	6 737.15	59	3 505.10
Atjèh en onderhoorigheden	46	1 394.18	8	218.60
Riouw en onderhoorigheden	22	440.89	19	869.08
Banka	„	„	„	„
Billiton	70	612.44	3	114.02
Westerafdeeling van Borneo	23	896.57	22	469.87
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	142	3 599.98	67	2 564.23
Celebes en onderhoorigheden	6	157.81	„	„
Menado	29	851.65	4	72.83
Amboina	5	92.21	„	„
Ternate en onderhoorigheden	2	9.90	3	128.86
Timor en onderhoorigheden	„	„	„	„
Bali en Lombok	„	„	„	„
Zuid-Nieuw-Guinea	„	„	„	„
Totalen voor de buitenbezittingen	635	21 166.47	246	9 485.76
Totalen voor Java en Madoera	2275	207 295.37	211	18 426.55
Totalen voor geheel Ned.-Indië (zie echter noot 1)	2910	228 461.84	*a*) 457	27 912.31

a) Deze 457 ketels waren geplaatst in 342 stoomschepen, stoomsloepen, stoombarkassen en sleepbooten, waaronder 45 schepen en 24 stoomsloepen toebehoorende aan de Koninklijke Paketvaartmaatschappij en 4 schepen aan de Java—China—Japan-lijn.

III. Verminderingen en vermeerderingen in het aantal stoomketels gedurende 1906. *b*)

	Ketels voor gebruik te land. Aantal.	Ketels voor gebruik te land. Verwarmings oppervlak (in M².).	Scheepsketels. Aantal.	Scheepsketels. Verwarmings oppervlak (in M².).	Te zamen. Aantal.	Te zamen. Verwarmings oppervlak (in M².).
Java en Madoera.						
Aanwezig op ult. 1905	2162	192 694	203	17 593	2365	210 287
In 1906 aan het gebruik onttrokken	54	4 056	11	720	65	4 776
	2108	188 638	192	16 873	2300	205 511
In 1906 in dienst gesteld	167	18 658	19	1 553	186	20 211
Aanwezig op ult. 1906	2275	207 296	211	18 426	2486	225 722
Buitenbezittingen.						
Aanwezig op ult. 1905	601	20 337	220	7 576	821	27.913
In 1906 aan het gebruik onttrokken	24	705	8	199	32	904
	577	19 632	212	7 377	789	27 009
In 1906 in dienst gesteld	58	1 534	34	2 109	92	3,643
Aanwezig op ult. 1906	635	21 166	246	9 486	881	30 652
Alle gewesten gezamenlijk.						
Aanwezig op ult. 1905	2763	213 031	423	25 169	3 186	238 200
In 1906 aan het gebruik onttrokken	78	4 761	19	919	97	5 680
	2685	208 270	404	24 250	3 089	232 520
In 1906 in dienst gesteld	225	20 192	53	3 662	c) 278	23 854
Aanwezig op ult. 1906	2910	228 462	457	27 912	3 367	256 374

b) In dit overzicht zijn de getallen betreffende het verwarmingsoppervlak afgerond.

c) Van deze 278 ketels waren 227 nieuw. Uit de volgende opgave blijkt waar zij vervaardigd zijn.

Waar vervaardigd.	Ketels voor gebruik te land. Aantal.	Ketels voor gebruik te land. Verwarmings oppervlak (in M².).	Scheepsketels. Aantal.	Scheepsketels. Verwarmings oppervlak (in M².).	Te zamen. Aantal.	Te zamen. Verwarmings oppervlak (in M².).
Nederland	50	6 124.41	25	2 718.28	75	8 842.69
Nederlandsch-Indië	2	20.78	2	23.15	4	43.93
Engeland	62	2 772.04	11	517.85	73	3 289.89
Britsch-Indië	3	140.41	11	319.60	14	460.01
Duitschland	39	5 911.68	2	2.72	40	5 914.40
Frankrijk	6	514.62	„	„	6	514.62
België	8	1 461.06	„	„	8	1 461.06
Amerika	6	119.39	1	2.50	7	121.89
	176	17 064.39	51	3 584.10	227	20 648.49

Bijlage X.

(Zie hoofdstuk L, afd. III, van het verslag.)

STATISTIEK

BETREFFENDE DEN

POST- EN TELEGRAAFDIENST

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

OVER

1906,

MEERENDEELS IN VERGELIJKING MET DE CIJFERS OVER

1904 en 1905.

A. NUMERIEKE OPGAAF DER VOOR HET ALGEMEEN VERI

OMSCHRIJVING DER KANTOREN.	Java en Madoera.	Sumatra.	Borneo.	Celebes.	Andere eilanden.	Te
GOUVERNEMENTSKANTOREN.						
Post- tevens telegraafkantoren *a*)	*b*) 88	*c*) 35	*d*) 7	4	5	
Post- tevens telephoonkantoren	„	„	„	„	*e*) 1	
Postkantoren	1	*f*) 2	*g*) 1	„	4	
Hulppostkantoren:	89	37	8	4	10	
tevens telephoonkantoren	*h*) 14	4	„	„	*i*) 2	
tevens spoorwegtelegraafkantoren	*j*) 30	*k*) 4	„	„	„	
zonder telephoon- of spoorwegtelegraafdienst	*l*) 13	*m*) 28	*n*) 7	14	*o*) 11	
Overige spoorwegtelegraafkantoren: *p*)						
met bestelhuizen	*q*) 232	*r*) 24	„	„	„	
zonder postdienst *s*)	2	„	„	„	„	
Overige telephoonkantoren	„	„	„	„	9	
Totaal der gouvernementskantoren *t*)	380	97	15	18	32	
PARTICULIERE KANTOREN.						
Spoorwegtelegraafkantoren *u*)	*v*) 47	14	„	„	„	
Telephoonkantoren *w*)	30	„	„	„	„	
Algemeen totaal der kantoren op ult. 1906	457	111	15	18	32	
De algemeene totaalcijfers waren op ult. 1905	436	87	14	18	31	

B. STATISTIEK VAN DEN POSTDIENST OV

1°. BINNENLANDSCH PO

JAREN.	Aantal brieven. Portbetalende brieven. Gefrankeerd.	Ongefrankeerd.	Dienstbrieven. (portvrij.)	Aantal drukwerken. Nieuwsbladen.	Andere drukwerken.	Aantal monsters.	Aantal documenten.
1904	*b*) 10 327 330	303 030	3 405 064	7 320 248	2 634 658	155 532	178 308
	10 630 360			9 954 906			
1905	*b*) 10 754 744	336 462	3 565 492	8 128 846	2 816 136	188 760	204 990
	11 091 206			10 944 982			
1906	*b*) 11 505 209	278 286	3 828 882	8 467 928	3 074 980	205 296	269 372
	11 783 495			11 542 908			

…ENVERKEER OPENGESTELDE KANTOREN OP ULT. 1906.

Te zamen.
139
1
8
148
20
34
73
256
2
9
542
61
30
633
586

T O E L I C H T I N G E N.

a) In deze opgaaf zijn niet begrepen het telegraafkantoor te Tjipanas (Preanger-Regentschappen), dat slechts geopend is tijdens het verblijf aldaar van den Gouverneur-Generaal, en het hulptelegraafkantoor te Batavia (in de benedenstad), hetwelk door personeel van het post- en telegraafkantoor te Weltevreden (bovenstad van Batavia) wordt bediend; evenmin de bijkantoren te Simpang, Oedjoeng en Rijswijk, waarvan de twee eerstgenoemde onder het post- en telegraafkantoor te Soerabaja en het laatstgenoemde onder dat te Weltevreden ressorteeren.

b) Zeven meer dan op ult. 1905 door de oprichting van post- en telegraafkantoren te Kepandjen, Kertosono, Ngandjoek, Padalarang, Pemalang, Tjepoe en Tjibadak.

c) Tegenover de oprichting van een post- en telegraafkantoor te Pajakoemboeh staat de opheffing van het post- en telegraafkantoor te Indrapoera, zoodat het aantal onveranderd is gebleven.

d) Eén meer dan op ult. 1905 door de oprichting van een tijdelijk post- en telegraafkantoor te Tanahgrogot.

e) Eén meer dan op ult. 1905 door de oprichting van een post- en telephoonkantoor te Belinjoe.

f) Eén meer dan op ult. 1905 door de oprichting van een postkantoor te Lhō' Seumawè.

g) Eén meer dan op ult. 1905 door de oprichting van een tijdelijk postkantoor te Kotabaroe.

h) Drie minder dan op ult. 1905 door de opheffing van het hulppost- tevens telephoonkantoor te Pemalang en door de verandering van de hulppost- tevens telephoonkantoren te Pandeglang en Menes in hulppostkantoren tevens spoorwegtelegraafkantoren.

i) Eén minder dan op ult. 1905 door de verheffing van het hulppost- tevens telephoonkantoor te Belinjoe tot een post- tevens telephoonkantoor.

j) Tegenover de oprichting van het hulppostkantoor te Bandjar en de verandering van de hulppost- tevens telephoonkantoren te Menes en Pandeglang in hulppostkantoren tevens spoorwegtelegraafkantoren, staat de verheffing tot post- en telegraafkantoren van de hulppostkantoren te Kepandjen, Kertosono, Ngandjoek en Tjibadak en de verandering van het kantoor te Tagogapoe in een spoorwegtelegraafkantoor met bestelhuis, zoodat het aantal met twee verminderd is.

k) Eén minder dan op ult. 1905 door de verheffing tot post- en telegraafkantoor van het hulppostkantoor te Pajakoemboeh.

l) Tegenover de oprichting van een hulppostkantoor te Moentilan staat de verheffing tot post- en telegraafkantoor van het hulppostkantoor te Tjepoe, zoodat het aantal onveranderd is gebleven.

m) Eén meer dan op ult. 1905 door de oprichting van hulppostkantoren te Langsartoenong, Rengat en Selatpandjang en de opheffing van de hulppostkantoren te Lhō' Seumawè en Simpang Anas.

n) Eén minder dan op ult. 1905 door de verheffing van het hulppostkantoor te Kotabaroe tot postkantoor.

o) Eén meer dan op ult. 1905 door de oprichting van een hulppostkantoor te Dobo.

p) Als spoorwegtelegraafkantoren zijn hier niet medegerekend de stations of halten der staatsspoorwegen op Java en Sumatra op plaatsen, waar telegraafkantoren van den gouvernements post- en telegraafdienst gevestigd zijn.

q) Veertien meer dan op ult. 1905 door de openstelling voor het algemeen verkeer van de spoorwegtelegraafkantoren te Bendoel, Plered, Tjiganea, Tjikadongdong, Tjisomang, Maswati, Rende, Sasaksaät, Tjilame, Babakan, Kadoekadjang, Laboehan, Sodong, Tjipeutjang, Waroeng-goenoeng en Lebakdjero, door de opheffing van het spoorwegtelegraafkantoor te Képoeh en door de verandering van de kantoren te Bandjar, Padalarang en Tagogapoe respectievelijk in een hulppost- tevens spoorwegtelegraafkantoor, een post- en telegraafkantoor en een spoorweg-telegraafkantoor met bestelhuis.

r) Drie en twintig meer dan op ult. 1905 door de openstelling voor het algemeen verkeer van de spoorwegtelegraafkantoren te Baso, Batoetabal, Boekitpoetoes, Doekoe, Kampongtengah, Kandangampat, Kadjang, Koeboekrambil, Koeboepoeding, Kotabaroe, Loeboekaloeng, Moearakalaban, Padangloear, Padangtarab, Pasarrebo, Piladang, Siloengkang, Singkarah, Sitjintjin, Soempoer, Soengailasi, Tabing en Tandjoengalam.

s) Namelijk de halten Kalimas (Soerabaja) en Tjilatjaphaven (Banjoemas).

t) Bovendien wordt op Java en Madoera aan een geregeld postverkeer voor het publiek ook dienstbaar gemaakt de zoogenaamde districtspost in de gouvernements-residentiën aldaar (Bijbl. Ind. St. n°. 4801). Op ult. 1906 beliep het aantal bestelhuizen der districtspost 1066, tegen 1023 op ult. 1905. Hoewel de districtspost ook in de residentie Soerakarta werkt, kan aldaar, uit aanmerking van de bestuurstoestanden, niet tot de oprichting van bestelhuizen worden overgegaan. In de residentie Djokjakarta zijn in 1906 4 bestelhuizen opgericht; de in die residentie werkende districtspost wordt door de inlandsche vorsten betaald.

u) Van de 47 particuliere telegraafkantoren op Java zijn er 44 van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij en 3 van de Semarang—Cheribon-Stoomtrammaatschappij; de 14 op Sumatra zijn van de Deli-Spoorwegmaatschappij. Onder deze 61 kantoren zijn begrepen die te Tegal, Semarang, Tjepoe, Willem I (Ambarawa), Soerakarta, Klaten, Djokjakarta, Toegoe, Magelang, Temanggoeng, Medan en Timbanglangkat (Bindjai), alwaar tevens gouvernements-telegraafkantoren gevestigd zijn.

v) Vijf meer dan op ult. 1905 door de openstelling voor het publiek verkeer van de telegraafkantoren te Tempel, Moentilan, Magelang, Setjang, Grabag Merbaboe, Bedono en Temanggoeng en de opheffing van de telegraafkantoren te Bowerno en Tjermee van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.

w) Van de hierbedoelde telephoonkantoren waarvan er 3 — Demak, Poerwodadi en Koedoes — gevestigd zijn op plaatsen, waar tevens een gouvernements-telegraafkantoor bestaat, zijn er 14, w. o. de 3 genoemde, van de Semarang—Joana-Stoomtrammaatschappij en 16 van de Madoera-Stoomtrammaatschappij. Deze ondernemingen bezigen hare diensttelephoonkantoren, krachtens de haar respectievelijk in October 1894 en Juli 1901 verleende vergunningen (zie Bijbl. Ind. St. nos. 5004 en 5609), tevens voor het publiek verkeer.

…ST OVER DE JAREN 1904, 1905 en 1906. *a*)

…CH POSTVERKEER.

…n.	Aantal aangeteekende stukken onder de vorenstaande begrepen.						Aantal ontvangstberichten voor aangeteekende stukken.	*AANMERKINGEN.*
	Dienststukken (aantal).	Bijzondere stukken.						
		Gewone.	Met aangegeven waarde.		Met verrekening.			
		Aantal.	Aantal.	Gezamenlijke waarde.	Aantal.	Gezamenlijke bedrag.		
…08	404 950	717 990	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	5 668	
	1 122 940							
…00	428 298	703 490	*c*) 27 737	*c*) f 10 855 182	. . . . . .	. . . . . .	5 694	
	1 131 788							
…72	466 305	727 903	*d*) 47 582	*d*) f 16 121 618	4	f 106	3 276	
	1 194 208							

a) Het aantal rebuten (onbestelbare en geweigerde, zoomede onafgehaalde poste-restante brieven) bedroeg in de gemelde jaren achtereenvolgens 35 714, 34 239 en 32 083.

b) Onder de in 1904, 1905 en 1906 verzonden gefrankeerde brieven zijn respectievelijk 2 956 538, 3 117 146 en 3 333 981 briefkaarten begrepen.

c) Verbeterde cijfers.

d) Deze cijfers zijn van voorloopigen aard.

2°. BUITENLANDSCH

JAREN.	AARD DER VERZENDING.	Verkeer met Nederland. Via *Brindisi, Genua, Marseille* en *Napels.* Ontvangen.	Verzonden.	Te zamen.	Per „*zeepost*," d. i. met de stoomschepen, die rechtstreeks tusschen Indië en Nederland den dienst verrichten. Ontvangen.	Verzonden.	Te zamen.
							A.
1904......	Gefrankeerde........... (Aantal)	528 671	552 838	1 081 509	41 158	17 134	58 292
	Ongefrankeerde .... (id.)	7 592	8 203	15 795	663	130	793
		536 263	561 041	1 097 304	41 821	17 264	59 085
1905......	Gefrankeerde........... (id.)	541 632	544 245	1 085 877	36 699	18 499	55 198
	Ongefrankeerde .... (id.)	6 734	5 187	11 921	507	13	520
		548 366	549 432	1 097 798	37 206	18 512	55 718
1906......	Gefrankeerde........... (id.)	563 134	556 257	1 119 391	41 028	18 655	59 683
	Ongefrankeerde .... (id.)	5 395	5 174	10 569	520	104	624
		568 529	561 431	1 129 960	41 548	18 759	60 307
							B. Brief
1904......	Enkele................. (id.)	108 160	130 741	238 901	10 582	9 022	19 604
	Met betaald antwoord... (id.)	78	143	221	78	26	104
		108 238	130 884	239 122	10 660	9 048	19 708
1905......	Enkele................. (id.)	107 770	123 669	231 439	11 934	7 384	19 318
	Met betaald antwoord... (id.)	52	39	91	26	„	26
		107 822	123 708	231 530	11 960	7 384	19 344
1906......	Enkele................. (id.)	108 485	137 111	245 596	13 130	10 270	23 400
	Met betaald antwoord... (id.)	104	481	585	„	„	„
		108 589	137 592	246 181	13 130	10 270	23 400
					C. Drukwerken, monsters en		
1904......	Drukwerken. .... (id.)	941 395	240 448	1 181 843	231 725	4 420	236 145
	Monsters.............. (id.)	22 828	28 665	51 493	871	91	962
	Documenten........... (id.)	5 915	12 363	18 278	403	65	468
1905......	Drukwerken........... (id.)	948 753	271 219	1 219 972	193 947	7 475	201 422
	Monsters.............. (id.)	24 180	29 757	53 937	1 573	„	1 573
	Documenten........... (id.)	9 438	12 168	21 606	247	52	299
1906......	Drukwerken........... (id.)	955 669	292 630	1 248 299	202 644	14 677	217 321
	Monsters.............. (id.)	27 118	31 044	58 162	2 925	„	2 925
	Documenten........... (id.)	9 282	8 450	17 732	468	26	494
		D. Gewone aangeteekende stukken (begrepen in de bovenstaande					
1904......	Aangeteekende stukken. (id.)	73 281	109 213	182 494	3 484	351	3 835
	Ontvangstberichten..... (id.)	39	65	104	„	„	„
1905......	Aangeteekende stukken. (id.)	75 348	109 642	184 990	4 485	286	4 771
	Ontvangstberichten..... (id.)	13	26	39	„	„	„
1906......	Aangeteekende stukken. (id.)	78 486	109 044	187 530	3 835	330	4 165
	Ontvangstberichten..... (id.)	39	156	195	„	„	„
					E. Brieven en doosjes met aange		
1905 *c*)....	Brieven en doosjes met aangegeven waarde......... (Aantal)	104	181	285	„	„	„
	(gezamenlijke waarde)	f 45 068	f 52 955	f 98 023	„	„	„
1906 *d*)...	Brieven en doosjes met aangegeven waarde......... (Aantal)	284	615	899	„	„	„
	(gezamenlijke waarde)	f 186 532	f 344 537	f 531 069	„	„	„
	Brieven en doosjes met verrekening (Aantal)	122	4	126	„	„	„
	(gezam. bedrag der verrekening)	f 1 810	f 91	f 1 901	„	„	„

POSTVERKEER.

Overig verkeer. Met de overige landen van Europa.	Met Afrika.	Met Amerika.	Met Azië.	Met Australië.	Gezamenlijk.	Uit voormelde landen	Totaal.	Totalen-generaal. Ontvangen.	Verzonden.	Te zamen.
Verzonden.						ontvangen.				
Brieven.										
192 621	6 213	15 262	117 092	5 967	337 155	365 147	702 302	934 976	907 127	1 842 103
3 588	266	130	10 712	74	14 770	13 095	27 865	21 350	23 103	44 453
196 209	6 479	15 392	127 804	6 041	351 925	378 242	730 167	956 326	930 230	1 886 556
180 453	4 394	15 145	137 642	6 084	343 718	353 990	697 708	932 321	906 462	1 838 783
1 976	221	169	9 577	94	12 037	7 748	19 785	14 989	17 237	32 226
182 429	4 615	15 314	147 219	6 178	355 755	361 738	717 493	947 310	923 699	1 871 009
188 110	6 370	17 823	155 594	7 318	375 215	361 634	736 849	965 796	950 127	1 915 923
3 445	117	351	10 305	280	14 498	11 758	26 256	17 673	19 776	37 449
191 555	6 487	18 174	165 899	7 598	389 713	373 392	763 105	983 469	969 903	1 953 372
kaarten.										
63 440	1 707	5 044	10 075	1 844	82 110	87 799	169 909	206 541	221 873	428 414
117	13	”	177	”	307	130	437	286	476	762
63 557	1 720	5 044	10 252	1 844	82 417	87 929	170 346	206 827	222 349	429 176
76 804	1 248	5 785	12 761	1 600	98 198	71 812	170 010	191 516	229 251	420 767
143	”	78	76	5	302	182	484	260	341	601
76 947	1 248	5 863	12 837	1 605	98 500	71 994	170 494	191 776	229 592	421 368
79 079	1 937	8 489	15 236	2 248	106 989	80 028	187 017	201 643	254 370	456 013
65	”	”	171	1	237	133	370	237	718	955
79 144	1 937	8 489	15 407	2 249	107 226	80 161	187 387	201 880	255 088	456 968
documenten („papiers d'affaires").										
59 202	2 044	7 631	43 058	1 452	113 387	653 836	767 223	1 826 956	358 255	2 185 211
13 689	39	2 821	5 925	339	22 813	43 234	66 047	66 933	51 569	118 502
5 330	52	377	1 201	91	7 051	5 893	12 944	12 211	19 479	31 690
63 551	1 989	6 786	44 608	1 752	118 666	636 883	755 549	1 779 583	397 360	2 176 943
19 292	13	1 287	5 352	819	26 763	46 215	72 978	71 968	56 520	128 488
5 590	39	325	1 134	26	7 114	9 269	16 383	18 954	19 334	38 288
67 782	2 314	8 619	47 193	3 482	129 390	639 429	768 819	1 797 742	436 697	2 234 439
19 513	104	3 224	10 028	605	33 474	44 357	77 831	74 400	64 518	138 918
5 473	13	455	2 033	192	8 166	4 120	12 286	13 870	16 642	30 512
opgaven), benevens ontvangstberichten voor aangeteekende stukken.										
47 294	1 022	4 277	27 920	906	81 419	55 266	136 685	132 031	190 983	323 014
182	”	13	250	”	445	187	632	226	510	736
42 224	481	2 873	31 530	1 038	78 146	54 743	132 889	134 576	188 074	322 650
65	39	65	395	”	564	416	980	429	590	1 019
49 803	845	3 692	36 336	1 420	92 096	55 389	147 485	137 710	201 470	339 180
143	”	13	659	”	815	569	1 384	608	971	1 579
geven waarde en met verrekening.										
37	”	”	118	”	155	26	181	130	336	466
f 10 282	”	”	f 54 586	”	f 64 868	f 11 729	f 76 597	f 56 797	f 117 823	f 174 620
170	”	1	577	”	748	93	841	377	1363	1 740
f 43 312	”	f 50	f 366 938	”	f 410 300	f 30 174	f 440 474	f 216 705	f 754 837	f 971 542
2	”	”	”	”	2	176	178	298	6	304
f 1 503	”	”	”	”	f 1 503	f 1 795	f 3 298	f 3 605	f 1 594	f 5 199
										2

3°. POSTWISSELS.

	1904. (Verbeterde opgaaf.)		1905. (Verbeterde opgaaf.)		1906. (Voorloopige opgaaf.)	
	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.
A. BINNENLANDSCH VERKEER	229 901	f 7 294 400,35	233 470	f 7 262 458,06	*f*) 235 833	f 8 066 920,08^{5}
B. BUITENLANDSCH VERKEER:						
Naar Nederland overgemaakt . . .	46 337	f 1 667 730,52^{5}	45 094	f 1 582 729,82^{5}	45 436	f 1 449 710,07^{5}
„ andere landen overgemaakt .	10 994	372 875,14	9 864	346 814,69^{5}	10 219	352 926,65^{5}
Totaal *uit Indië verzonden* .	57 331	f 2 040 605,66^{5}	54 958	f 1 929 544,52	*g*) 55 655	f 1 802 636,73
Uit Nederland verzonden *e*). . . .	5 100	f 249 710,09^{5}	5 209	f 283 796,66	5 466	f 295 371,19
„ andere landen verzonden . . .	1 351	64 435,02^{5}	1 357	68 772,52	1 386	66 182,88
Totaal *naar Indië overgemaakt*	6 451	f 314 145,12	6 566	f 352 569,18	6 852	f 361 554,07
Totaal buitenlandsch verkeer	63 782	f 2 354 750,78^{5}	61 524	f 2 282 113,70	62 507	f 2 164 190,80

e) Onder de uit Nederland verzonden postwissels zijn de zoogenaamde „marinewissels" begrepen. Deze postwissels hebben gediend tot terugbetaling van spaargelden aan het personeel van de zeemacht, behoorende tot de inleggers der Rijkspostspaarbank in Nederland. In de jaren 1904, 1905 en 1906 zijn uitbetaald respectievelijk 180, 161 en 158 stuks dergelijke „marinewissels" tot een bedrag van f 62 846,74, f 75 457,65 en f 82 098,34

f) Hieronder 8855 stuks telegraphische postwissels, tot een bedrag van f 1 295 848,32^{5}.

g) Alsvoren 22, tot een bedrag van f 3 263,86.

4°. INCASSEERINGSDIENST.

Ter invordering aangeboden quitantiën.	Binnenlandsch verkeer.						Buitenlandsch verkeer (voor zoover betreft de landen van waar quitantiën ter invordering werden *ontvangen*). *h*)					
	1904.		1905. *i*)		1906. *i*)		1904.		1905.		1906.	
	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.
Betaalde quitantiën . .	184 801	f 1 750 308	200 287	f 1 793 975	180 614	f 1 754 156	4 093	f 84 504	5 149	f 109 214	5 285	f 115 861
Onbetaald gebleven quitantiën . .	86 269	730 718	86 549	700 132	92 763	650 664	1 602	43 567	1 847	55 523	2 075	69 155
Totaal behandelde quitantiën . .	271 070	f 2 481 026	286 836	f 2 494 107	273 377	f 2 404 820	5 695	f 128 071	6 996	f 164 737	7 360	f 185 016

h). Van de uit Indië naar vreemde landen ter invordering gezonden quitantiën kan geen aanteekening worden gehouden, omdat die verzending rechtstreeks (onder aangeteekend couvert) door den afzender aan de kantoren van invordering plaats vindt.

Door andere landen dan Nederland is van den hierbedoelden incasseeringsdienst slechts weinig gebruik gemaakt. In de opgegeven drie jaren toch zijn uit den vreemde in Indië ter invordering slechts ontvangen: uit België 18, Duitschland 247, Egypte 1, Frankrijk 292, Italië 1, Oostenrijk 3 en Zwitserland 7 quitantiën, tot een bedrag van respectievelijk f 288,31, f 7 870,34, f 17,85, f 5 656,86^{5}, f 53,—, f 48,15 en f 1 093,15.

i) De cijfers over 1905 zijn ontleend aan verbeterde opgaven; die van 1906 zijn van voorloopigen aard.

5o. POSTPAKKETTEN.

VERDEELING DER POSTPAKKETTEN.	1904.			1905. *i*)			1906. *i*)		
	Aantal.	Opbrengst.		Aantal.	Opbrengst.		Aantal.	Opbrengst.	
		Bruto.	Netto.		Bruto.	Netto.		Bruto.	Netto.
A. Binnenlandsch verkeer	160 592	f 91 152	f 57 049	168 952	f 95 486	f 59 658	*k*)182 537	f 100 126	f 62 628
B. Buitenlandsch verkeer:									
Naar Nederland verzonden .	9 866	(Niet gesplitst opgegeven.)		11 104	(Niet gesplitst opgegeven.)		11 559	(Niet gesplitst opgegeven.)	
„ andere landen verzonden.	3 085			4 132			4 663		
Totaal *uit Ned.-Indië* verzonden	12 951			15 236			*l*) 16 222		
Uit Nederland ontvangen. . .	39 856			41 434			43 712		
„ andere landen ontvangen .	16 045			15 701			16 909		
Totaal *in Ned.-Indië* ontvangen.	55 901			57 135			*m*) 60 621		
Totaal buitenlandsch verkeer *j*)	68 852	f 51 153	f 32 263	72 371	f 52 617	f 33 039	76 843	f 55 708	f 35 890

j) De opgegeven opbrengst van het buitenlandsch postpakkettenverkeer vertegenwoordigt de geheven frankeerkosten der verzonden en het aandeel in de frankeerkosten der ontvangen postpakketten.

k) Hieronder 8 012 postpakketten met aangegeven waarde, tot een gezamenlijk bedrag van f 595 095 en 28 188 pakketten met verrekening, tot een gezamenlijk bedrag van f 263 096.

l) Als voren 260 (f 19 414) en 41 (f 866).

m) Als voren 2 741 (f 234 471) en 9 763 (f 190 793).

C. STATISTIEK VAN DEN TELEGRAAFDIENST OVER DE JAREN 1904, 1905 en 1906. *a*)

Verdeeling der telegrammen.		1904.			1905. *b*)			1906. *b*)		
		Aantal.		Opbrengst.	Aantal.		Opbrengst.	Aantal.		Opbrengst.
Binnenlandsche betalende telegrammen. *c*)	Java en Madoera.	(279 276)	302 068	f 398 760	(290 772)	313 471	f 409 538	(367 263)	395 185	f 455 603
	Buitenbezittingen.	(84 442)	86 088	144 908	(87 696)	89 485	154 813	(102 737)	104 611	172 996
	Te zamen *d*).	(363 718)	388 156	f 543 668	(378 468)	402 956	f 564 351	(470 000)	499 796	f 628 599
	Aantal woorden.	(4 252 594)	4 516 247	. . . . .	(4 530 035)	4 781 632	. . . . .	(5 450 444)	5 753 560	. . . . .

a) In deze statistiek zijn niet begrepen de diensttelegrammen (zoogenaamde dienst- en postnota's). Het aantal der verleende afschriften van telegrammen bedroeg in de opgegeven drie jaren achtereenvolgens 5 463, 6 088 en 7 330, waarvan op Java respectievelijk 4 826, 5 387 en 6 544.

b) De cijfers over 1905 zijn verbeterd; die over 1906 zijn van voorloopigen aard.

c) Hieronder zijn begrepen de bijzondere telegrammen, welke op kantoren van den gouvernements post- en telegraafdienst met bestemming naar andere kantoren van dienzelfden dienst en naar telegraafkantoren van spoorwegdiensten zijn aangeboden. De totale opbrengst dier telegrammen is opgegeven, terwijl het aantal telegrammen, alleen bestemd voor gouvernements post- en telegraafkantoren, tusschen ( ) is vermeld.

d) In deze cijfers is ook begrepen het verkeer met de telephoonkantoren. In welke mate deze kantoren tot het verkeer bijdroegen, blijkt uit het volgende overzicht:

	1904.		1905.		1906.	
	Aantal telegrammen.	Gezamenlijk aantal woorden.	Aantal telegrammen.	Gezamenlijk aantal woorden.	Aantal telegrammen.	Gezamenlijk aantal woorden.
Bij de gouvernements-telephoonkantoren zijn:						
aangeboden ter verzending naar de gouvernements-telegraafkantoren . . .	7 692	83 062	8 139	84 735	9 229	93 502
ontvangen van de gouvernements-telegraafkantoren	8 621	89 845	8 980	92 555	9 471	96 008
Te zamen . . .	16 313	172 907	17 119	177 290	18 700	189 510
Opbrengst (gerekend tot het aansluitingskantoor) ten bate van den post- en telegraafdienst. . . .	f 7 027		f 7 435		f 5 941	
Opbrengst (gerekend tot het aansluitingskantoor) ten bate van de telephoonbeambten	3 458		3 545		3 990	
Bovendien is met de telephoonkantoren nog gewisseld (zonder betaling) het nevenvermeld aantal regeeringstelegrammen	4 304	135 715	5 021	153 592	4 448	124 031

Verdeeling der telegrammen.		1904.		1905. *b*)		1906. *b*)	
		Aantal.	Opbrengst.	Aantal.	Opbrengst.	Aantal.	Opbrengst.
Buitenlandsche telegrammen.	Verzonden	70 693	f 126 604	73 136	f 136 450	84 920	f 150 957
	Ontvangen	72 248	120 290	75 915	127 393	86 339	144 164
	Doorgezonden	50 632	27 097	56 366	28 588	55 196	25 102
	Te zamen. . .	193 573	f e)273 991	205 417	f e)292 431	226 455	f e)320 223
	Aantal woorden	*f*)(1 948 597)	. . . . .	*f*) (2 036 036)	. . . . .	*f*)(2 021 888)	. . . . .
Binnen- en buitenlandsch verkeer te zamen		581 729	f 817 659	608 373	f 856 782	726 251	f 948 822
	Aantal woorden. . .	(6 464 844)	. . . . .	(6 817 668)	. . . . .	(7 775 448)	. . . . .
Binnenlandsche *regeerings-telegrammen.*	Java en Madoera.	40 478	f 133 227	42 153	f 153 973	43 626	f 157 862
	Buitenbezittingen	17 225	82 738	18 511	80 701	20 658	103 677
	Te zamen. . .	57 703	f 215 965	60 664	f 234 674	64 284	f 261 539
	Aantal woorden	(1 850 431)	. . . .	(2 037 039)	. . . . .	(1 837 555)	. . . . .
Algemeen totaal. *h*)	Java en Madoera *g*)	492 100	f 683 677	515 613	f 730 533	612 238	f 791 542
	Buitenbezittingen	147 332	349 947	153 424	360 923	178 297	418 819
	Te zamen. . .	639 432	f1 033 624	669 037	f1 091 456	790 535	f1 210 361
	Aantal woorden	(8 315 275)	. . . . .	(8 854 707)	. . . . .	(9 613 003)	. . . . .

e) Hier is alleen uitgetrokken het aandeel, dat de Nederlandsch-Indische telegraafadministratie in de opbrengst had. Deze netto-opbrengst kan verdeeld worden worden als volgt:

	voor Java en Madoera:	voor de buiten-bezittingen:	te zamen als boven:
Over 1904.	f 151 691	f 122 300	f 273 991
„ 1905.	167 021	125 410	292 431
„ 1906.	178 077	142 146	320 223

f) Hieronder zijn begrepen respectievelijk 657 913, 698 737 en 612 035 woorden van doorgezonden telegrammen.

g) Onder de hier opgegeven totaalcijfers van Java en Madoera zijn de doorgezonden buitenlandsche telegrammen begrepen.

h) De opbrengst is voor een gedeelte (ter zake van de binnenlandsche regeeringstelegrammen) fictief.

De *binnenlandsche betalende* telegrammen kunnen, naar de onderwerpen waarover zij handelen, verdeeld worden als volgt:

Oorsprong	Omschrijving	1904.		1905. *b*)		1906. *b*)	
	der telegrammen.	Aantal.	Totaal.	Aantal.	Totaal.	Aantal.	Totaal.
Java en Madoera .	Handels- en scheepvaarttelegrammen	125 117		137 041		174 952	
	Dagbladtelegrammen	4 502	302 068	6 085	313 471	8 793	395 185
	Telegrammen van gemengden aard.	172 449		170 345		211 440	
Buitenbezittingen .	Handels- en scheepvaarttelegrammen	47 480		50 756		59 649	
	Dagbladtelegrammen	803	86 088	785	89 485	766	104 611
	Telegrammen van gemengden aard.	37 805		37 944		44 196	
Nederlandsch-Indië	Handels- en scheepvaarttelegrammen	172 597		187 797		234 601	
	Dagbladtelegrammen	5 305	*i*) 388 156	6 870	*j*) 402 956	9 559	*k*) 499 796
	Telegrammen van gemengden aard.	210 254		208 289		255 636	

i) Hieronder 216 674 in de Nederlandsche en vreemde talen en 171 482 in de inlandsche talen.

j) Als voren 219 203 en 183 753.
k) Als voren 268 737 en 231 059.

De *buitenlandsche* telegrammen kunnen verdeeld worden als volgt:

Omschrijving der telegrammen.		1904. Aantal.	1904. Totaal.	1905. *b*) Aantal.	1905. *b*) Totaal.	1906. *b*) Aantal.	1906. *b*) Totaal.
Verzonden:							
Naar Singapore, Pinang en verder	Van Java	48 360	70 693	45 886	73 136	45 770	84 920
	„ andere eilanden van Ned.-Indië	20 814		20 772		22 743	
Naar Australië en verder.	Van Java	1 283		1 940		2 579	
	„ andere eilanden van Ned.-Indië	91		125		176	
Naar Ned.-Indië over buitenl. lijnen.	Van Java	69		18		98	
	„ andere eilanden van Ned.-Indië	76		90		155	
Naar Yap-Guam en verder.	Van Java	„		4 066		11 107	
	„ andere eilanden van Ned.-Indië	„		239		1 735	
Naar Saigon en verder.	Van Java	„		„		516	
	„ andere eilanden van Ned.-Indië	„		„		41	
Ontvangen:							
Van Singapore en verder.	Op Java	48 137	72 248	49 239	75 915	53 450	86 339
	„ andere eilanden van Ned.-Indië	19 960		20 916		24 016	
Van Australië en verder.	Op Java	1 073		1 721		2 243	
	„ andere eilanden van Ned.-Indië	144		140		152	
Van Pinang.	Op Java	„		„		„	
	„ andere eilanden van Ned.-Indië	2 934		2 912		3 296	
Van Yap-Guam en verder.	Op Java	„		809		2 413	
	„ andere eilanden van Ned.-Indië	„		178		535	
Van Saigon en verder.	Op Java	„		„		196	
	„ andere eilanden van Ned.-Indië	„		„		38	
Doorgezonden:							
Van Singapore naar Australië		24 930	50 632	28 887	56 366	28 547	55 196
„ Australië naar Singapore		25 702		27 423		26 508	
Via Yap-Guam		„		56		134	
„ Saigon		„		„		7	
Te zamen:							
Java		149 554	193 573	159 987	205 417	173 427	226 455
Andere eilanden van Ned.-Indië		44 019		45 430		53 028	

D. GELDELIJKE UITKOMSTEN VAN DEN POST- EN TELEGRAAFDIENST OVER DE JAREN 1903, 1904 en 1905.

OMSCHRIJVING.		1903. (Verbeterde opgaaf.)	1904. (Verbeterde opgaaf.)	1905. *a*)
ONTVANGSTEN.				
Brieven- en pakketpost.	Wegens verkochte frankeerzegels	f 1 241 157	f 1 332 332	f 1 369 101
	„ „ briefomslagen	6 410	6 431	9 339
	„ „ briefkaarten	135 259	142 648	149 109
	„ „ formulieren	2 518	2 865	3 087
	„ „ postzegelboekjes	„	„	51 948
	Porten van ongefrankeerde en ontoereikend gefrankeerde brieven en verdere stukken	33 533	33 072	32 236
	Recht op afgegeven binnen- en buitenlandsche postwissels	94 609	98 264	96 233
	Verschillende ontvangsten *b*)	18 327	18 407	22 107

a) Voor 1906 zijn de bedoelde uitkomsten nog niet volledig bekend. Eene voorloopige opgaaf van de ontvangsten der brieven- en pakketpost in genoemd jaar komt voor in kol. 208 van het verslag hiervóór.

b) Na aftrek van teruggegeven kosten (in 1903 f 18,90, in 1904 f 22,37 en in 1905 f 58,73[5]), doch thans medegerekend hetgeen in Indië in 's lands kas vloeide door het oningevorderd blijven van postwissels, waarvan de in

OMSCHRIJVING.	1903. (Verbeterde opgaaf.)		1904. (Verbeterde opgaaf.)		1905. *a*)	
Binnenlandsche paardenposterij	f 655		f 568		f 698	
Telegraphie en telephoon. Binnenlandsche betalende telegrammen	479 867		543 569		564 352	
Telegraphie en telephoon. Buitenlandsche telegrammen *c*)	241 804		273 990		292 431	
Telegraphie en telephoon. Aandeel in de opbrengst van particuliere telephoonverbindingen	93 268		118 884		129 777	
Toevallige baten (meerendeels opbrengst van verkocht materieel)	2 261		2 555		1 935	
Totaal in Indië ontvangen		f 2 349 668		f 2 573 585		f 2 722 353
Memorie-posten. Porten van dienstbrieven	f 439 422		f 454 008		f 475 549	
Memorie-posten. Verstrekken van postpaarden aan dienstreizigers	70 581		64 060		58 487	
Memorie-posten. Binnenlandsche regeeringstelegrammen	205 260		215 965		234 674	
		715 263		734 033		768 710
Totaal der ontvangsten		f 3 064 931		f 3 307 618		f 3 491 063
UITGAVEN.						
Traktementen, enz. van het personeel (daaronder ook huishuur-indemniteit der kantoorchefs)	f 1 542 829		f 1 628 893		*d*) f 1 752 015	
Reis- en verblijfkosten, zoomede bureau- en lokaalbehoeften	109 012		113 853		*e*) 122 453	
Aanschaffing, onderhoud, enz. van materieel	2 255 804		*f*) 127 983		*g*) 1 340 828	
Kosten vallende op de overbrenging van brievenmalen en postpakketten, zoowel binnen als buiten Nederlandsch-Indië; verrekeningen met de Nederlandsche en vreemde postadministratiën	523 048		563 643		*h*) 574 450	
Onderhoud, herstelling en uitbreiding van telegraaflijnen	256 264		130 135		170 586	
Uitgaven voor de binnenlandsche paardenposterij *i*)	79 849		80 504		74 122	
Onderhoud en vernieuwing van gebouwen voor den post- en telegraafdienst	100 303		64 935		96 009	
		4 867 109		2 709 946		4 130 463
Berekend verschil *j*)		— f 1 802 178		+ f 597 672		— f 639 400

Indië gestorte bedragen aan den lande vervielen en door den verkoop van voorwerpen, afkomstig van geweigerde postpakketten. De baten uit een en ander beliepen over 1903 f 7 409, over 1904 f 8 351 en over 1905 f 9 479.

c) Voor het buitenlandsch verkeer is alleen de netto opbrengst uitgetrokken, n.l. hetgeen aan de Indische telegraafadministratie als haar aandeel in de opbrengst toekomt. De bruto opbrengst (namelijk hetgeen in Indië voor de van daar verzonden telegrammen ontvangen werd) heeft in 1903, 1904 en 1905 achtereenvolgens f 810 409, f 973 632 en f 1 009 617 bedragen.

d) Hieronder f 600 aan lokaalhuur en f 30 047 wegens betaalde huishuurindemniteit.

e) Hieronder f 81 515 aan bureau- en lokaalbehoeften.

f) Hieronder f 5 411 voor een gedeelte der kosten van aanschaffing en uitzending van een kabelschip en daarmede in verband staande uitgaven.

g) Hieronder f 620 voor proefnemingen met draadlooze telegraphie, f 49 024 voor aanmaak, aanschaffing en uitzending van benoodigdheden voor den post- en telegraafdienst en daarmede in verband staande uitgaven, f 704 voor kosten van het regeeringstoezicht over de Deutsch-Niederländische Telegraphengesellschaft, f 597 507 voor kosten van aanschaffing en uitzending van een kabelschip en daarmede in verband staande uitgaven, f 552 432 voor het leveren en leggen van een telegraafkabel met toebehooren ter verbinding van Celebes met Borneo en f 30 463 wegens subsidie aan de Deutsch-Niederländische Telegraphengesellschaft.

h) Hieronder f 2 662 voor betalingen aan de internationale bureaux der Algemeene postvereeniging en der telegraafadministratie te Bern.

i) Onder de hier uitgetrokken uitgaven voor de paardenposterij is, wegens voeding en hoefbeslag der paarden, begrepen in 1903 f 26 742, in 1904 f 27 099 en in 1905 f 27 273, welke uitgaven — sedert de levering van gras niet meer in heerendienst geschiedt — bestreden worden uit de opbrengst van het hoofdgeld van heerendienstplichtigen.

j) Behalve dat onder de ontvangsten fictieve posten zijn in rekening gebracht, is nog in het oog te houden, dat onder de uitgaven slechts de kosten van het actief dienend personeel zijn in aanmerking genomen, niet dus de uitgaven wegens verloven, pensioenen, overtochtskosten en wachtgelden.

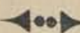
Bijlage IJ.

(Zie hoofdstuk L, afd. III, § 4, van het verslag.)

OVERZICHT

van de op ult. 1906 in Nederlandsch-Indië in exploitatie zijnde

TELEPHOON-ONDERNEMINGEN.[a]

a) De in 1886, 1901 en 1903 aan de Deli-Spoorwegmaatschappij verleende vergunningen voor telephooncorrespondentie zijn in dit overzicht niet opgenomen. Evenmin komt in dit overzicht de vergunning voor, in 1894 aan de Semarang—Joana-Stoomtrammaatschappij en in 1901 aan de Madoera-Stoomtrammaatschappij verleend, om, onder zekere beperkingen, hare stationskantoren voor publieken telephoondienst te doen bezigen. Zie nopens een en ander Bijbl. Ind. St. n°s. 4405, 5004 en 5609. Op ult. 1906 bedroeg het aantal aansluitingen (betalenden en niet-betalenden) aan de telephoon der Deli-Spoorwegmaatschappij 313, terwijl over het geheele jaar het aantal verbindingen 1 077 689 beliep. Aan abonnementsgelden is door de Maatschappij over 1906 ontvangen f 80 801, tegen f 71 036 in 1905 en f 61 592 in 1904. Bij Gouv. Bt. 28 Juli 1904 n°. 14 is goedgekeurd, dat de voor den telephoondienst der Deli-Spoorwegmaatschappij geldende bepalingen en tarieven ook worden toegepast voor het gebruik van de aan die Maatschappij toebehoorende telephoonverbindingen in de landschappen Tandjoengkasau, Pagoerawan, Si Pare Pare, Tandjoeng en Bandar (zie noot *a* van bijlage X van K. V. 1904).

I. Vergunningen voor bepaalde kringen. *b*)

Doorloopend nummer.	Kringen waarop de vergunningen betrekking hebben. *c*)	Namen der concessionarissen. *d*)	Datum waarop de exploitatie een aanvang heeft genomen.	Aantal geabonneerden op ult. 1906.	Bruto ontvangsten in 1906.	Cijns aan den lande op te brengen. *e*)
		Java en Madoera.				
1	Hoofdplaats Batavia met de voorstad Weltevreden, de afdeeling Meester-Cornelis, de haven Tandjoengpriok en de afdeeling Tangerang. *f*)	Nederlandsch-Indische Telephoonmaatschappij te Batavia.	16 Aug. 1882	*g*) 1 445	*h*) f 136 550,57 *i*)	*j*) f 14 075,70[5] *k*)
2	Afd. Semarang. *f*)	Id.	 1884	*g*) 514	*h*) 48 758,34	*j*) 4 875,83[5]
3	Afd. Soerabaja. *f*)	Id.	 1884	*g*) 865	*h*) 85 956,67	*j*) 8 595,66[5]
4	Afd. Buitenzorg (res. Batavia).	Id.	16 Juni 1895	138	16 182,—	1 618,20
5	Res. Preanger-Regentschappen.	Preanger Telephoonmaatschappij te Batavia.	17 Nov. 1895	564	71 673,—	7 167,30
6	Res. Cheribon.	Cheribonsche Telephoonmaatschappij te Cheribon.	1 Jan. 1895	114	22 319,50	2 231,95
7	Afdn. Tegal en Brebes (res. Pekalongan).	Tegalsche Telephoonmaatschappij te Tegal.	1 Dec. 1894	104	14 731,10	1 473,11
8	Afdn. Pemalang, Pekalongan en Brebes (res. Pekalongan).	Pekalongansche Telephoonmaatschappij te Pekalongan.	1 Jan. 1894	46	9 062,40	453,12
9	Afdn. Grobogan, Demak en de contrôle-afd. Ambarawa der afd. Salatiga (res. Semarang).	Algemeene Telephoonmaatschappij te Semarang.	. . Aug. 1897	5	720,—	„
10	Afd. Kendal (res. Semarang).	Id.	. . Juni 1897	12	2 340,—	„
11	Afdn. Japara, Koedoes en Pati (res. Semarang). *l*)	Telephoonmaatschappij „Japara" te Semarang.	7 Juni 1895	58	9 097,50	*m*) 1 021,75
12	Res. Rembang.	Lloyd Evans.	. . April 1897	81	8 592,50	859,25
13	Afd. Sidoardjo (res. Soerabaja).	Algemeene Telephoonmaatschappij te Semarang.	15 Febr. 1897	16	2 070,—	„
14	Afdn. Modjokerto en Djombang (res. Soerabaja).	Handelmaatschappij San Liem Kongsi te Soerabaja.	1 Mei 1893 1 Oct. 1893	102	15 623,60	1 562,36
15	Afd. Grisee (res. Soerabaja).	F. Muschter.	. . Dec. 1897	*n*)	„	„
16	Afd. Pasoeroean.	W. van der Heijden.	16 Mei 1892	58	7 375,—	*o*) 560,25

b) Ingevolge de in September 1894 (Bijbl. Ind. St. n°. 4999) vastgestelde modelvoorwaarden wordt den ondernemers alleen het recht toegekend om centraaltelephoonkantoren op te richten en deze met de verschillende lokalen der geabonneerden voor het telephoonverkeer in verbinding te brengen. Voor het onderling in verbinding brengen van centraalkantoren van telephoonnetten, welke zich uitstrekken over eene geheele afdeeling van een gewest dan wel over meer dan één afdeeling van één of meer gewesten, is eene nadere vergunning noodig.

c) In het algemeen zijn de vergunningen voor 25 jaar verleend. De tarieven en verdere abonnementsvoorwaarden (voor welke overigens zij verwezen naar noot *c* van bijlage IJ van K. V. 1900) zijn onderworpen aan de voorafgaande goedkeuring van den directeur der burgerlijke openbare werken (Gouv. Bt. 6 Jan. 1905 n°. 39).

d) In vele gevallen gingen de vergunningen van de oorspronkelijke houders, met goedkeuring van het Gouvernement, later in handen van andere personen of van naamlooze vennootschappen over. Hier worden alleen de concessionarissen vermeld, aan wie de vergunningen laatstelijk zijn overgedragen.

e) Zoodra het getal geabonneerden van eene concessie 25 bedraagt, moet door den concessionaris aan 's lands kas jaarlijks als cijns worden uitgekeerd 5 % van de bruto ontvangsten, en, zoodra het getal 50 of meer bedraagt, 10 % (zie echter noot *o*).

f) Deze telephoonnetten zijn 20 September 1906 overgegaan in het bezit van het Nederlandsch-Indische Gouvernement.

g) Aantal geabonneerden op 20 September 1906.

h) Bruto ontvangsten gedurende het tijdvak 1 Januari tot en met 20 September 1906.

i) Hieronder begrepen de opbrengst, ad f 222,90, wegens gesprekken met automatische telephoontoestellen (waarvoor bij Gouv. Bt. 30 Oct. 1900 n°. 13 voor den tijd van 1 jaar vergunning werd verleend, welke termijn bij Gouv. Bt. 18 Jan. 1902 n°. 25 met 1 jaar en bij Gouv. Bt. 10 Jan. 1903 n°. 5 nader, tot wederopzeggens, doch uiterlijk tot 20 September 1906, was verlengd) en de opbrengst, ad f 356, aan contributiën wegens aansluiting aan het centraalkantoor te Tangerang, welke aansluiting werd toegestaan bij Gouv. Bt. 7 Nov. 1903 n°. 5.

j) Cijns, verschuldigd over het tijdvak 1 Januari tot en met 20 September 1906.

k) Hieronder f 356, bedoeld in noot *i*.

l) Bij Gouv. Bt. 4 Sept. 1903 n°. 19 is aan de Telephoonmaatschappij „Japara" tot wederopzeggens vergunning verleend tot het aanleggen en exploiteeren van eene intercommunale telephoonverbinding tusschen de plaatsen Japara, Koedoes, Pati en Djoeana, en zulks tegen heffing en storting in 's lands kas van eene maandelijksche contributie van f 1 voor ieder geabonneerde op eene telephoonverbinding met een der centraalkantoren op de genoemde plaatsen.

m) Hieronder f 112 aan contributiën, bedoeld in noot *l*.

n) In dezen kring waren nog geen betalende geabonneerden.

o) Gedurende de eerste 6 maanden van het jaar was het aantal geabonneerden beneden 50, doch boven 25 en was dus van de bruto-ontvangsten, ad f 3545, 5 % of 177.25 verschuldigd. In de laatste 6 maanden was het aantal geabonneerden boven 50 en was van de bruto-ontvangsten, ad f 3830, 10 % of f 383 op te brengen.

Doorloopend nummer.	Kringen waarop de vergunningen betrekking hebben. *c*)	Namen der concessionarissen. *d*)	Datum waarop de exploitatie een aanvang heeft genomen.	Aantal geabonneerden op ult. 1906.	Bruto ontvangsten in 1906.	Cijns aan den lande op te brengen. *e*)
17	Afd. Bangil (res. Pasoeroean).	Telephoonmaatschappij „Insulinde" te 's-Gravenhage.	7 Juli 1897	1	f 300,—	„
18	Afdn. Malang en Loemadjang (res. Pasoeroean).	Id.	4 April 1893 1 Juli 1893	185	27 952,50	f 2 795,25
19	Afd. Probolinggo (res. Pasoeroean).	W. van der Heijden.	1 Aug. 1892	23	3 675,—	*p*) 48,—
20	Afd. Kraksaän (res. Pasoeroean).	Departement Probolinggo van het Algemeen Syndicaat van suikerfabrikanten op Java.	11 Juli 1894	13	2 184,—	„
21	Contrôle-afd. Bondowoso (res. Besoeki).	L. M. E. Boulet, wed. J. H. E. Hoeke.	1 Dec. 1894	18	3 060,—	„
22	Afd. Djember (res. Besoeki).	Id.	1 Mei 1895	23	4 860,—	„
23	Afd. Banjoewangi (res. Besoeki).	C. H. Pownall.	1 Jan. 1895	37	7 060,—	353,—
24	Afdn. Banjoemas, Bandjarnegara, Poerwokerto en Poerbolinggo (res. Banjoemas).	Algemeene Telephoonmaatschappij te Semarang.	. . Nov. 1896	34	5 200,—	260,—
25	Afd. Tjilatjap (res. Banjoemas).	A. N. Pieters.	1 Nov. 1893	4	430,—	„
26	Afdn. Poerworedjo, Keboemen en Wonosobo (res. Kedoe).	Algemeene Telephoonmaatschappij te Semarang.	. . Nov. 1897	4	480,—	„
27	Afdn. Magelang en Temanggoeng (res. Kedoe).	Id.	1 Jan. 1898	34	3 435,—	171,75
28	Res. Djokjakarta.	Telephoonmaatschappij der Vorstenlanden.	1 Aug. 1894	261	30 177,50	3 017,75
29	Res. Soerakarta.	Id.	1 Oct. 1895	278	34 326,05	*q*) 4 773,60^{5}
30	Afd. Madioen.	W. van der Heijden.	1 Febr. 1894	19	3 000,—	„
31	Afdn. Kediri en Berbek (res. Kediri).	Kediri-Telephoonmaatschappij te Kediri.	1 Aug. 1894	81	19 475,—	1 947,50
32	Afd. Blitar (res. Kediri).	Blitar-Telephoonmaatschappij te Soerabaja.	16 Maart 1893	45	6 792,50	339,62^{5}
				5 182	f 603 459,73	f 58 201,97^{5}
			Buitenbezittingen.			
33	Res. Padangsche Benedenlanden (gouv. Sumatra's Westkust).	Algemeene Telephoonmaatschappij te Semarang.	1 Juli 1897	108	f 14 229,50	f 1 422,95
34	Afdn. Beneden-Langkat en Tamiang (res. Sumatra's Oostkust).	Langkat- en Tamiang-Telephoonmaatschappij te Tandjoengpoera.	6 Aug. 1895	43	9 645,50	964,55
35	Gouv. Celebes en onderhoorigheden.	Algemeene Telephoonmaatschappij te Semarang.	. . Maart 1897	47	4 942,50	247,12^{5}
			Totaal	5 380	f 632 277,23	f 60 836,60

p) Slechts in de maanden April, Mei en Juni bedroeg het aantal geabonneerden meer dan 25 en was van de bruto-ontvangsten, ad f 960, 5 % of f 48 verschuldigd.

q) De Telephoonmaatschappij der Vorstenlanden is tot wederopzeggens van de verplichting tot het heffen van een gesprekkentarief tusschen de centraalkantoren ontslagen, tegen de heffing en storting in 's lands kas van eene maandelijksche contributie ad f 1 van ieder geabonneerde, die van de verbinding tusschen de centraalkantoren gebruik maakt. In verband hiermede was van de bruto-ontvangsten, ad f 34 326.05, f 1 490 wegens de evenbedoelde contributiën en van het overblijvend gedeelte, ad f 32 836.05, 10 % of f 3 283.60^{5} aan cijns verschuldigd, te zamen dus f 4 773.60^{5}. De bij Gouv. Bt. 30 Nov. 1904 n°. 4 aan de Maatschappij tot wederopzeggens verleende vergunning tot het aanleggen en exploiteeren van eene intercommunale telephoonverbinding Semarang—Soerakarta—Djokjakarta is bij Gouv. Bt. 28 Jan. 1906 n°. 21 ingetrokken. Bij Gouv. Bt. 17 Jan. 1906 n°. 35 is aan de Maatschappij tot wederopzeggens vergunning verleend tot het plaatsen van publieke spreekcellen te Soerakarta en Djokjakarta.

II. Vergunningen voor intercommunale telephoonverbindingen.

Doorloopend nummer.	Plaatsen waartusschen, volgens de verleende vergunningen, verbindingen zijn tot stand gebracht.	Namen der concessionarissen. *d*)	Datum waarop de exploitatie een aanvang heeft genomen.	Bedrag van het aanlegkapitaal (volgens het door de Regeering vastgestelde cijfer).	Bruto ontvangsten voor gesprekken in 1906.	Cijns aan den lande op te brengen. *r*)
	Batavia, Semarang en Soerabaja.	Intercommunale Telephoonmaatschappij te Batavia. *s*)	16 Nov. 1896 Batavia-Semarang en 7 Dec. 1896 Batavia-Soerabaja.			
I.	Batavia, Cheribon, Tegal, Pekalongan en Semarang. *t*)	Id.	Cheribon, Pekalongan en Tegal zijn respectievelijk 3, 8 en 21 Juni 1897 opgenomen in de intercommunale verbinding Batavia-Semarang-Soerabaja.	f 185 000,—	f 127 205,35	f 81 529,01^{5}
	Cheribon, Tegal, Pekalongan en Soerabaja. *u*)	Id.				
	Batavia—Buitenzorg. *v*)	Buitenzorgsche Intercommunale Telephoonmaatschappij te Batavia. *w*)	17 Mei 1898	4 200,—		
II.					1 595,60	*x*)
	Buitenzorg—Soekaboemi. *v*)	Id.	12 Juni 1898	4 400,—		
III.	Soekaboemi, Tjiandjoer en Bandoeng. *v*)	Preanger Telephoonmaatschappij te Bandoeng. *ij*)	15 Juli 1898	135,30	1 686,40	250,05
				Totaal	f 130 487,35	f 81 779,06^{5}
				Id. sub. I . .	. . . .	60 836,60
				Totaal-generaal	. . . .	f 142 615,66^{5}

r) De cijns aan den lande bedraagt 75 % van de bruto ontvangsten voor gesprekken, nadat daarvan 10 % per jaar van het vastgestelde aanlegkapitaal der lijn is afgetrokken.

s) Aan de Intercommunale Telephoonmaatschappij is bij Gouv. Bt. 6 Dec. 1901 n°. 10 tot wederopzeggens vergunning verleend om van de in exploitatie gebrachte telephoonverbinding tusschen Batavia, Cheribon, Tegal, Pekalongan, Semarang en Soerabaja gebruik te maken voor het overbrengen van telephoonberichten tusschen die plaatsen onderling. De Maatschappij is daarbij ten aanzien van de behandeling dier berichten, onderworpen aan de bepalingen van het reglement voor den telegraafdienst in Nederlandsch-Indië, met uitzondering van die, betrekking hebbende op het buitenlandsch verkeer en van enkele artikelen, welke op den telephoondienst niet van toepassing behoeven te zijn, dan wel voor dien dienst gewijzigd behooren te worden. Ten opzichte van de opbrengst is daarbij bepaald, dat de naar het woordental geheven bedragen der berichten onder de ingevorderde gelden worden gerekend, waarover de cijns van 75 % aan den lande verschuldigd is. De dienst is op 10 December 1901 ingevoerd. De bij Gouv. Bt. 6 Jan. 1906 n°. 16 (Ind. St. n°. 16) plaats gehad hebbende wijziging van de tarieven bij den telegraafdienst, is niet van toepassing verklaard op de door de Intercommunale Telephoonmaatschappij over te brengen telephoonberichten (Gouv. Bt. 20 Febr. 1906 n°. 28).

t) Voor deze verbinding is tot wederopzeggens vergunning verleend om gebruik te maken van de bestaande lijn Batavia—Semarang.

u) Als voren wat betreft de bestaande lijn Batavia—Semarang—Soerabaja.

v) Nadat bij Gouv. Bt. 8 Febr. 1897 n°. 22 erin was toegestemd om de sub II vermelde intercommunale lijnen met elkaar in aansluiting te brengen, volgde bij Gouv. Bt. 4 Juni 1899 n°. 1 de vergunning om ze te doen aansluiten met de sub III bedoelde geleiding.

w) Aan de Buitenzorgsche Intercommunale Telephoonmaatschappij is bij Gouv. Bt. 10 Oct. 1902 n°. 9 tot wederopzeggens vergunning verleend om van de in exploitatie gebrachte telephoonverbinding tusschen Batavia, Buitenzorg en Soekaboemi gebruik te maken voor het overbrengen van telephoonberichten tusschen die plaatsen onderling, op dezelfde voorwaarden als voor de in noot *s* bedoelde vergunning, met dien verstande, dat voor de berekening van het tarief der telephoonberichten het Gouv. Bt. 6 Jan. 1906 n°. 16 van toepassing is. De dienst is op 16 November 1903 ingevoerd.

x) Bij Gouv. Bt. 8 Dec. 1901 n°. 3 zijn de vergunningsvoorwaarden, o. a. ten opzichte van den cijns, gewijzigd. De uitkeering aan den Staat is daarbij op 60 % van de ingevorderde gelden gesteld, nadat van die gelden een bedrag van f 3 720 is afgetrokken.

ij) De bij Gouv. Bt. 19 April 1902 n°. 22 aan de Preanger Telephoonmaatschappij verleende vergunning om van de door haar in exploitatie gebrachte telephoonverbindingen tusschen Soekaboemi, Tjiandjoer en Bandoeng gebruik te maken voor het overbrengen van telephoonberichten tusschen die plaatsen onderling, is bij Gouv. Bt. 28 Jan. 1906 no. 21 ingetrokken.

Bijlage Z.

(Zie hoofdstuk L, afd. III, § 5, van het verslag.)

OVERZICHTEN

BETREFFENDE DEN

POSTSPAARBANKDIENST

IN

NEDERLANDSCH-INDIË,

OVER

1906.

Z

I. Overzicht per maand van de in de postspaarbank ingelegde en terugbetaalde bedragen. *a)*

MAANDEN.	Ingelegd bedrag.	Terugbetaald bedrag. *b)*	Voordeelig saldo.
1906.			
Januari	f 427 478	f 356 043	f 71 435
Februari. . . .	412 063	304 272	107 791
Maart	415 764	361 721	54 043
April	393 684	331 391	62 293
Mei.	381 275	432 965	— 51 690
Juni.	393 457	431 856	— 38 399
Juli.	434 898	372 624	62 274
Augustus. . . .	430 015	383 806	46 209
September . . .	417 275	382 544	34 731
October	429 386	384 026	45 360
November . . .	361 279	353 006	8 273
December . . .	357 585	408 354	— 50 769
Totalen. . .	f 4 854 159	f 4 502 608	f 351 551

Recapitulatie over het tijdvak 1 Juli 1898 (datum van opening der spaarbank) — ult. December 1906.

	Ingelegd bedrag.	Terugbetaald bedrag. *b)*	Voordeelig saldo.
1 Juli 1898—ult. Dec. 1903 . .	f 14 714 256	f 10 179 575	f 4 534 681
1904. . . .	4 221 156	3 178 113	1 043 043
1905. . . .	4 472 187	3 939 760	532 427
1906. . . .	4 854 159	4 502 608	351 551
	f 28 261 758	f 21 800 056	*c)* f 6 461 702

II. Overzicht betreffende de in het tijdvak 1 Juli 1898—ult. December 1906 uitgegeven en afbetaalde spaarbankboekjes en van het aantal en bedrag der ingelegde en terugbetaalde sommen.

	Spaarbankboekjes.						Inlagen.		Terugbetalingen.	
	Uitgegeven.			Afbetaald.						
	Europeanen en gelijkgestelden.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Europeanen en gelijkgestelden.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Aantal.	Bedrag. *a)*	Aantal.	Bedrag. *a)*
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1 Juli 1898—31 Dec. 1903. . .	29 947	17 126	1 403	10 114	4 451	347	277 231	f14 714 256	115 976	f10 179 575
1904. . .	5 424	2 989	251	2 708	984	102	65 933	4 221 156	33 926	3 178 113
1905. . .	6 071	6 816	387	3 768	1 374	121	78 702	4 472 187	38 589	3 939 760
1906. . .	5 677	3 922	386	4 185	2 511	141	83 431	4 854 159	46 346	4 502 608
	47 119	30 853	2 427	20 775	9 320	711		f28 261 758		f21 800 056
	80 399			30 806						
	Aantal spaarbankboekjes op ult. December 1906 nog in omloop: 49 593.						Alzoo tot ult. Dec. 1906 meer ingelegd dan terugbetaald *c)* f 6 461 702.			

a) De sommen zijn afgerond in volle guldens.

b) Onder de terugbetaalde sommen is ook begrepen de uitgekeerde rente aan die inleggers, die het geheele bedrag van hun tegoed opvorderden. Die rente bedroeg over het tweede halfjaar 1898 f 35,06, over 1899 f 2237.81, over 1900 f 3733,67, over 1901 f 4949,52, over 1902 f 5621,65, over 1903 f 6331,96, over 1904 f 7565,77, over 1905 f 10 362,47 en over 1906 f 10 513,97, of te zamen f 51 351,88.

c) Daar onder de terugbetalingen was begrepen wegens tot ult. 1906 aan inleggers *uitgekeerde* rente op *geheel afbetaalde* boekjes (zie noot *b)* f 51 351,88, was feitelijk het *wegens inlagen* terugbetaalde zooveel kleiner en bleef derhalve ook zooveel meer ingelegd. Bovendien beliep de *bijgeschreven* rente over het 2de halfjaar 1898 f 3648,76, over 1899 f 28 431,76, over 1900 f 50 316,60, over 1901 f 62 362,24, over 1902 f 74 689,30, over 1903 f 90 950,54, over 1904 f 113 365,09, over 1905 f 131 677,73 en over 1906 f 145 716,64, of te zamen f 701 158,66, zoodat op ult. 1906 het tegoed der inleggers bedroeg f 6 461 702 + f 51 352 + f 701 159 = f 7 214 213.

Z

III. Rangschikking van het aantal inleggers naar het bedrag van hun tegoed volgens den toestand op 31 December 1906.

	Aantal inleggers met een tegoed van:								
	minder dan f 1.	f 1 en daarboven tot f 10.	f 10 en daarboven tot f 100.	f 100 en daarboven tot f 300.	f 300 en daarboven tot f 600.	f 600 en daarboven tot f 900.	f 900 en daarboven tot f 1200.	f 1200 en daarboven.	Totalen.
Europeanen	949	9 379	6 909	3 642	2 150	1 017	772	1 526	26 344
Inlanders	3 349	12 378	4 147	989	380	110	86	94	21 533
Vreemde oosterlingen.	146	927	405	147	47	16	11	17	1 716
Totalen	4 444	22 684	11 461	4 778	2 577	1 143	869	1 637	49 593

IV. Rangschikking van het aantal inleggers op ult. 1906 naar hun maatschappelijken stand of beroep.

	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Vereenigingen en dergelijke.
Europeanen.				
Ambtenaren en beambten in 's lands dienst	3 873	340	. . . . . .	. . . . . .
Officieren	833	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .
Mindere militairen (waaronder de militaire pupillen)	3 560	. . . . . .	„	. . . . . .
Burgerlijke gepensionneerden	113	„	. . . . . .	. . . . . .
Militaire gepensionneerden	146	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .
Particulieren, die een zelfstandig beroep of bedrijf uitoefenen, of aan het hoofd staan van maatschappijen of vennootschappen	379	74	. . . . . .	. . . . . .
Particulieren, in dienst van maatschappijen of vennootschappen, andere dan cultuurmaatschappijen	1 324	41	. . . . . .	. . . . . .
Administrateurs en verdere geëmployeerden van landelijke ondernemingen	1 155	„	. . . . . .	. . . . . .
Particulieren, eenige andere betrekking bekleedende	492	271	. . . . . .	. . . . . .
Zonder beroep: meerderjarige mannen	687	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .
Zonder beroep: meerderjarige ongehuwde vrouwen	. . . . . .	834	. . . . . .	. . . . . .
Zonder beroep: gehuwde vrouwen en weduwen	. . . . . .	3 433	. . . . . .	. . . . . .
Zonder beroep: kinderen	. . . . . .	. . . . . .	8 129	. . . . . .
Vereenigingen, stichtingen en fondsen	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	624
Schoolhoofden	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	36
	12 562	4 993	8 129	660
	26 344			

	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Vereenigingen en dergelijke.
Inlanders.				
Ambtenaren en hoofden . } in 's lands dienst	1 265	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .
Beambten . . . . } in 's lands dienst	4 388	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .
Desahoofden en leden van desabesturen	2 347	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .
Geestelijken, niet begrepen onder de voorafgaande categorie	90	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .
Militairen	3 273	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .
Gepensionneerden en gegageerden	49	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .
Particulieren, die eenig beroep of bedrijf uitoefenen: *a.* zelfstandig	639	67	. . . . . .	. . . . . .
Particulieren, die eenig beroep of bedrijf uitoefenen: *b.* in dienst van anderen	2 111	29	. . . . . .	. . . . . .
Huisbedienden	772	982	. . . . . .	. . . . . .
Zonder beroep	963	576	3 746	. . . . . .
Vereenigingen, stichtingen en fondsen	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	70
Schoolhoofden	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	166
	15 897	1 654	3 746	236
	21 533			
Vreemde oosterlingen.				
Hoofden	21	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .
Beambten in 's lands dienst	118	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .
Particulieren, die eenig beroep of bedrijf uitoefenen: *a.* zelfstandig	642	24	. . . . . .	. . . . . .
Particulieren, die eenig beroep of bedrijf uitoefenen: *b.* in dienst van anderen	432	„	. . . . . .	. . . . . .
Huisbedienden	13	30	. . . . . .	. . . . . .
Zonder beroep	108	80	233	. . . . . .
Vereenigingen, stichtingen en fondsen	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	15
	1 334	134	233	15
	1 716			

Bijlage AA.

(Zie hoofdstuk L, afd. IV, van het verslag).

OVERZICHT van de tot ult. Maart 1907 verleende vergunningen tot het aanleggen en exploiteeren van electrische geleidingen in Nederlandsch-Indië voor zooveel op dien datum nog van kracht. *a*)

A. Op ult. Maart 1907 in exploitatie zijnde vergunningen.

Doorloopend nummer.	Plaatsen, tot welke de vergunningen betrekking hebben.	Namen der concessionarissen. *b*)	De vergunning heeft ten doel	De vergunning is verleend voor den tijd van	De vergunning is in exploitatie gebracht op	*Aanteekeningen.*
1	Hoofdplaats Batavia.	Nederlandsch-Indische Gasmaatschappij, te Rotterdam.	Electrische verlichting en krachtsoverbrenging.	30 jaar.	1 Juli 1897.	
2	Hoofdplaats Soerakarta.	Solosche Electriciteitsmaatschappij, te Batavia.	Id.	Id.	15 Mei 1902.	
3	Hoofdplaats Medan (Oostkust van Sumatra).	Electriciteits-maatschappij „Medan", te Amsterdam.	Electrische verlichting.	40 jaar.	1 April 1899.	Bij Gouv. Bt. 5 Nov. 1906 n°. 10 is de duur der concessie van 30 op 40 jaar gebracht.
4	Afdeeling Probolinggo.	Suikeronderneming „Wonolangan".	Id.	Tot wederopzegging.	1 Aug. 1905.	De geleidingen, waarop deze vergunning betrekking heeft, dienen alleen voor eigen gebruik. Voor het gebruik van openbare wegen en gronden is een bedrag van *f* 25 's jaars aan den lande verschuldigd.
5	Afdeelingshoofdplaats Tegal (Pekalongan).	Semarang—Cheribon Stoomtrammaatschappij, te 's-Gravenhage.	Electrische krachtsoverbrenging.	Id.	1 Mei 1905 *c*)	De geleidingen, waarop deze vergunning betrekking heeft dienen alleen voor eigen gebruik.

B. Op ult. Maart 1907 nog niet in exploitatie gebrachte vergunningen.

Doorloopend nummer.	Plaatsen, tot welke de vergunningen betrekking hebben.	Namen der concessionarissen. *b*)	De vergunning heeft ten doel	De vergunning is verleend den *d*)	De vergunning is verleend voor den tijd van	De vergunning is aanvaard *d*)	De vergunning moet in exploitatie zijn gebracht binnen *e*)	*Aanteekeningen.*
1	Hoofdplaats Bandoeng en Tjimahi en omstreken (Preanger-Regentschappen).	Bandoengsche Electriciteits maatschappij, te Batavia	Electrische verlichting en krachtsoverbrenging.	16 Maart 1902.	30 jaar.	15 Maart 1903.	2 jaar na de aanvaarding van de vergunning.	Bij Gouv. Bt. 23 Sept. 1906 n°. 11 is de termijn, binnen welken de vergunning in exploitatie moet zijn gebracht, nader verlengd tot 15 Maart 1907. Den 25sten Maart 1906 is een gedeelte van het net (ter hoofdplaats Bandoeng) in exploitatie gebracht.
2	Hoofdplaats Padang en en omstreken.	Mr. J. Schoutendorp.	Id.	22 Jan. 1904.	40 jaar.	—	Id.	Bij Gouv. Bt. 9 Febr. 1907 n°. 1 is de duur der concessie van 30 op 40 jaar gebracht en bij Gouv. Bt. 28 Febr. 1907 n°. 43 is de termijn, binnen welken de vergunning moet worden aanvaard, verlengd tot 30 September 1907.

a) Al de in dit overzicht vermelde vergunningen — welke geen betrekking hebben op geleidingen voor electrische tramwegen — zijn verleend op den voet der algemeene bepalingen in Ind. St. 1890 n°. 190, juncto 1895 n°. 121 en 1897 n°. 69.

b) Somwijlen zijn de vergunningen door de oorspronkelijke houders, onder goedkeuring van de Regeering, aan andere personen of naamlooze vennootschappen overgedragen. Hier worden alleen de concessionarissen vermeld, die op ult. Maart 1907 in het bezit der vergunning waren.

c) In bijlage X van K.V. 1906 was deze vergunning abusievelijk vermeld onder de „nog niet in exploitatie gebrachte" vergunningen.

d) Tenzij verlenging van de termijnen wordt toegestaan, moeten de vergunningen worden aanvaard binnen één jaar, nadat zij zijn verleend, en moet binnen zes maanden na de aanvaarding met den aanleg van de geleiding een ernstig begin zijn gemaakt.

e) Deze termijn wordt bij elke vergunning naar omstandigheden geregeld

Doorloopend nummer.	Plaatsen, tot welke de vergunningen betrekking hebben.	Namen der concessionarissen. b)	De vergunning heeft ten doel	De vergunning is verleend den d)	De vergunning is verleend voor den tijd van	De vergunning is aanvaard d)	De vergunning moet in exploitatie zijn gebracht binnen e)	*Aanteekeningen.*
3	Hoofdplaats Semarang en omstreken.	Mr. J. Schoutendorp.	Electrische verlichting en krachtsoverbrenging.	19 Febr. 1904.	40 jaar.	15 Maart 1903.	2 jaar na de aanvaarding van de vergunning.	Bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1907 n°. 7 is de duur der concessie van 30 op 40 jaar gebracht.
4	Hoofdplaats Soerabaja en omstreken.	Id.	Id.	2 April 1904.	Id.	—	Id.	Bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1907 n°. 7 is de duur der concessie van 30 op 40 jaar gebracht en bij Gouv. Bt. 28 Febr. 1907 n°. 47 is de termijn, binnen welken de vergunning moet worden aanvaard, verlengd tot 19 Sept. 1907.
5	Hoofdplaats Semarang.	Id.	Electrische krachtsoverbrenging.	25 Juli 1904.	Id.	—	Id.	Deze vergunning betreft het overbrengen naar de hoofdplaats Semarang van kracht, ontleend aan het water van de Toentang (afd. Salatiga, res. Semarang). De termijn, binnen welken de vergunning moet worden aanvaard, is verlengd tot 25 Juli 1907 (Gouv. Bt. 3 Juli 1906 n°. 24).
6	Afdeelingshoofdplaats Malang en omstreken (Pasoeroean).	Id.	Electrische verlichting en krachtsoverbrenging.	27 Sept. 1904.	Id.	—	Id.	Bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1907 n°. 7 is de duur der concessie van 30 op 40 jaar gebracht en bij Gouv. Bt. 16 Nov. 1906 n°. 39 is de termijn, binnen welken de vergunning moet worden aanvaard, verlengd tot 19 Sept. 1907.
7	Afdeelingshoofdplaats Sidoardjo en omstreken (Soerabaja).	Id.	Id.	9 Nov. 1904.	Id.	—	Id.	Bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1907 n°. 7 is de duur der concessie van 30 op 40 jaar gebracht en bij Gouv. Bt. 8 Dec. 1906 n°. 30 is de termijn, binnen welken de vergunning moet worden aanvaard, verlengd tot 19 Sept. 1907.
8	Districtshoofdplaats Sisir en omstreken (Pasoeroean).	Id.	Id.	17 Nov. 1904.	Id.	—	Id.	Id.
9	Kasri en Prigen en omstreken (Pasoeroean).	Id.	Id.	Id.	Id.	—	Id.	Id.
10	Hoofdplaats Palembang.	C. G. J. Gersen.	Electrische verlichting.	Id.	Id.	—	1 jaar na de aanvaarding der vergunning.	Bij Gouv. Bt. 21 Dec. 1905 n°. 40 is de termijn, binnen welken de vergunning moet worden aanvaard, verlengd tot 17 Nov. 1906.
11	Afdeelingshoofdplaats Bangil en omstreken (Pasoeroean).	Mr. J. Schoutendorp.	Electrische verlichting en krachtsoverbrenging.	20 Nov. 1904.	Id.	—	2 jaar na de aanvaarding van de vergunning.	Bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1907 n°. 7 is de duur der concessie van 30 op 40 jaar gebracht en bij Gouv. Bt. 8 Dec. 1906 n°. 30 is de termijn, binnen welken de vergunning moet worden aanvaard, verlengd tot 19 Sept. 1907.
12	Lawang en omstreken (Pasoeroean).	Id.	Id.	Id.	Id.	—	Id.	Id.
13	Hoofdplaats Pasoeroean en omstreken.	Id.	Id.	Id.	Id.	—	Id.	Id.
14	Singosari en omstreken (Pasoeroean).	Id.	Id.	Id.	Id.	—	Id.	Id.
15	Afdeeling Bandoeng (Preanger-Regentschappen).	Bandoengsche Electriciteitsmaatschappij, te Batavia	Electriche krachtsoverbrenging.	30 Nov. 1904.	Id.	7 Juni 1905.	Id.	Deze vergunning betreft het overbrengen van kracht, ontleend aan het water van de Tjikapoendoeng, naar de hoofdplaats Bandoeng en naar Tjimahi. Den 25sten Maart 1906 is een gedeelte van deze geleiding (ter hoofdplaats Bandoeng) in exploitatie gebracht.
16	Afdeelingshoofdplaats Grisee en omstreken (Soerabaja).	Mr. J. Schoutendorp.	Id.	9 Jan. 1905.	Id.	—	Id.	Bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1907 n°. 7 is de duur der concessie van 30 op 40 jaar gebracht en bij Gouv. Bt 28 Febr. 1907 n° 47 is de termijn, binnen welken de vergunning moet worden aanvaard, verlengd tot 19 Sept. 1907.

Doorloopend nummer.	Plaatsen, tot welke de vergunningen betrekking hebben.	Namen der concessionarissen. *b*)	De vergunning heeft ten doel	De vergunning is verleend den *d*)	De vergunning is verleend voor den tijd van	De vergunning is aanvaard *d*)	De vergunning moet in exploitatie zijn gebracht binnen *e*)	*Aanteekeningen.*
17	Districtshoofdplaats Porong en omstreken (Soerabaja en Pasoeroean).	Mr. J. Schoutendorp.	Electrische verlichting en krachtsoverbrenging.	12 Jan. 1905.	40 jaar.	15 Maart 1903.	2 jaar na de aanvaarding van de vergunning.	Bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1907 n°. 7 is de duur der concessie van 30 op 40 jaar gebracht en bij Gouv. Bt. 28 Febr. d.a.v. n°. 47 is de termijn, binnen welken de vergunning moet worden aanvaard, verlengd tot 19 Sept. 1907.
18	Residentiën Soerabaja en Pasoeroean.	Id.	Electrische krachtsoverbrenging.	19 Sept. 1906.	Id.	—	Id.	Deze vergunning betreft het overbrengen naar de hoofdplaats Soerabaja van kracht, ontleend aan het water van de rivieren Brantas, Welang, Djeklong en Tjerme (res. Pasoeroean), alwaar waterkrachtstations zullen worden opgericht, terwijl ter hoofdplaats Soerabaja transformatorenstations (met eene zijleiding naar Grisee) zullen worden gebouwd.
19	Parakansalak (residentie Preanger-Regentschappen).	Cultuurmaatschappij „Pangdedjar", te Batavia.	Id.	11 Dec. 1906.	tot weder opzeggens.	—	1 jaar na de aanvaarding van de vergunning.	De geleidingen, waarop deze vergunning betrekking heeft, zullen alleen voor eigen gebruik dienen. Voor het gebruik van openbare wegen en gronden is een bedrag van *f* 25 aan den lande verschuldigd.
20	Hoofdplaats Soerabaja.	Fabriek „ de Volharding".	Electrische verlichting en krachtsoverbrenging.	9 Febr. 1907.	Id.	—	Id.	De geleidingen, waarop deze vergunning betrekking heeft, zullen alleen voor eigen gebruik dienen.

Bijlage BB.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 2, van het verslag.)

OVERZICHT van de in 's LANDS KASSEN in Nederlandsch-Indië aanwezige BETAALMIDDELEN bij het einde van elke maand van 1906 en van de bij de Javasche Bank overgebrachte gelden, behoorende tot het saldo van die kassen.

TIJDSTIPPEN.	Bank-papier.	Zilveren munt.		Koperen munt.	TOTAAL.	Deposito's bij de Javasche Bank.
		Standpenningen a)	Pasmunt.			
1906. 31 Januari.						
Op Java en Madoera.	f 3 780 420	f 4 050 121	f 713 233	f 795 717	f 9 339 491	—
In de buitenbezittingen.	3 665 225	3 443 230	219 021	133 442	7 460 918	—
	f 7 445 645	f 7 493 351	f 932 254	f 929 159	f 16 800 409	—
28 Februari.						
Op Java en Madoera.	f 3 954 465	f 4 302 777	f 584 148	f 791 884	f 9 633 274	—
In de buitenbezittingen.	3 433 960	3 625 992	226 348	131 653	7 417 953	—
	f 7 388 425	f 7 928 769	f 810 496	f 923 537	f 17 051 227	—
31 Maart.						
Op Java en Madoera.	f 3 216 150	f 3 576 704	f 631 046	f 865 053	f 8 288 953	—
In de buitenbezittingen.	2 967 760	3 599 516	195 191	128 443	6 890 910	—
	f 6 183 910	f 7 176 220	f 826 237	f 993 496	f 15 179 863	—
30 April.						
Op Java en Madoera.	f 2 587 055	f 2 641 404	f 559 819	f 882 346	f 6 670 624	f 602 600
In de buitenbezittingen.	2 645 950	2 909 704	180 175	131 141	5 866 970	1 004 700
	f 5 233 005	f 5 551 108	f 739 994	f 1 013 487	f 12 537 594	f 1 607 300
31 Mei.						
Op Java en Madoera.	f 2 533 495	f 2 472 226	f 915 700	f 760 413	f 6 681 834	b) f 404 500
In de buitenbezittingen.	2 970 860	3 116 243	183 252	135 252	6 405 607	965 900
	f 5 504 355	f 5 588 469	f 1 098 952	f 895 665	f 13 087 441	f 1 370 400
30 Juni.						
Op Java en Madoera.	f 2 853 465	f 3 188 028	f 1 249 021	f 607 566	f 7 898 080	f 1 380 500
In de buitenbezittingen.	2 765 030	3 167 168	183 257	135 553	6 251 008	838 700
	f 5 618 495	f 6 355 196	f 1 432 278	f 743 119	f 14 149 088	f 2 219 200
31 Juli.						
Op Java en Madoera.	f 2 912 330	f 3 218 076	f 1 158 794	f 501 582	f 7 790 782	f 2 252 500
In de buitenbezittingen.	2 695 455	3 007 566	197 205	136 813	6 037 039	790 080
	f 5 607 785	f 6 225 642	f 1 355 999	f 638 395	f 13 827 821	f 3 042 580
31 Augustus.						
Op Java en Madoera.	f 3 020 045	f 2 943 345	f 983 773	f 451 500	f 7 398 663	f 1 985 500
In de buitenbezittingen.	2 344 435	2 956 992	174 570	136 693	5 612 690	1 156 000
	f 5 364 480	f 5 900 337	f 1 158 343	f 588 193	f 13 011 353	f 3 141 500
30 September.						
Op Java en Madoera.	f 2 857 635	f 2 868 552	f 980 742	f 520 258	f 7 227 187	f 3 174 500
In de buitenbezittingen.	2 448 755	2 698 319	141 139	132 611	5 420 824	1 517 200
	f 5 306 390	f 5 566 871	f 1 121 881	f 652 869	f 12 648 011	f 4 691 700
31 October.						
Op Java en Madoera.	f 3 606 780	f 3 869 702	f 859 103	f 516 423	f 8 852 008	f 2 414 500
In de buitenbezittingen.	2 485 076	2 793 050	136 279	135 599	5 550 004	2 209 600
	f 6 091 856	f 6 662 752	f 995 382	f 652 022	f 14 402 012	f 4 624 100
30 November.						
Op Java en Madoera.	f 3 049 770	f 2 430 957	f 935 367	f 508 002	f 6 924 096	f 2 706 000
In de buitenbezittingen.	3 341 900	3 573 730	221 512	137 064	7 274 206	2 307 700
	f 6 391 670	f 6 004 687	f 1 156 879	f 645 066	f 14 198 302	f 5 013 700
31 December.						
Op Java en Madoera.	f 3 066 510	f 2 492 224	f 1 176 631	f 541 629	f 7 276 994	f 1 876 500
In de buitenbezittingen.	3 618 965	3 667 283	222 034	150 611	7 658 893	1 107 300
	f 6 685 475	f 6 159 507	f 1 398 665	f 692 240	f 14 935 887	f 2 983 800

a) Onder de bedragen aan zilveren standpenningen is ook begrepen de waarde der in sommige landskassen aanwezige sovereigns en gouden tienguldenstukken. Op ult. December 1906 was aan sovereigns aanwezig bij 's lands kas te Merauke (Zuid-Nieuw-Guinea) voor f 2807.20 en aan gouden tienguldenstukken bij 's lands kas te Salatiga f 570.

b) Bovendien was bij de Javasche Bank nog beschikbaar f 145 000, wegens restant van een crediet bij die Bank ad f 500 000, door beleening van tin verkregen.

Bijlage CC.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 3, van het verslag.)

ALGEMEEN OVERZICHT

VAN DE OPBRENGST, ENZ.

DER IN

1906

voor gouvernementsrekening in Nederland

VERKOCHTE PRODUCTEN.

PRODUCTEN.	IN VEILING verkochte hoeveelheden. *a*) Bruto gewicht bij afscheep. Pikols.	Kilogrammen.	Uitgeleverd netto gewicht. Kilogrammen.	TOTALE OPBRENGST. *b*) Veilingsprijs met bijberekening van de door de koopers te vergoeden 1% veilingskosten *c*), doch na aftrekking van het rabat voor contante betaling 1½ % voor koffie en tin en 1% voor kinabast).	Onkosten. (Alleen die op de afscheping, het vervoer en den verkoop gevallen.)	Zuiver bedrag.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Koffie Java	44 703^{99}	2 765 462	2 703 534^{5}	1 776 088,79^{5}	f 175 104,58	f 1 600 984,21^{5}
Koffie Menado	348	22 230^{5}	21 690^{5}	34 770,73	2 516,64	32 254,09
	e) 45 051^{99}	2 787 692^{5}	2 725 225	f 1 810 859,52^{5}	f 177 621,22	f 1 633 238,30^{5}
Banka-tin	*f*) 156 074	—	9 623 550	f 20 794 087,36	f 774 855,10^{5}	f 20 019 232,25^{5}
Kinabast	*g*) 777 660 (netto K.G.)	—	781 784^{5}	f 413 099,93^{5}	f 57 386,25	f 355 713,68^{5}
				f 23 018 046,82	*k*) f 1 009 862,57^{5}	f 22 008 184,24^{5}

a) De veilingen vonden als gewoonlijk plaats te Amsterdam en te Rotterdam. Te Amsterdam zijn verkocht 29 941,16 pikol koffie, 77 713,67 pikol Banka-tin en al de kinabast, zoodat de veilingen te Rotterdam bestonden uit 15 110,83 pikol koffie en 78 3603^{33} pikol Banka-tin.
Naar de opslagplaatsen waren de verkochte hoeveelheden verdeeld als volgt:

Plaatsen van opslag.	Geveild te Amsterdam. Koffie.	Geveild te Amsterdam. Banka-tin.	Geveild te Amsterdam. Kinabast.	Geveild te Rotterdam. Koffie.	Geveild te Rotterdam. Banka-tin.	Geveild te Rotterdam. Kinabast.	Totalen. Koffie.	Totalen. Banka-tin.	Totalen. Kinabast.
	Pikols.	Pikols.	K.G.	Pikols.	Pikols.	K.G.	Pikols.	Pikols.	K.G.
Amsterdam	13 947^{86}	37 366^{07}	777 660	6 212^{95}	43 245^{82}	„	20 160^{81}	80 611^{89}	777 660
Rotterdam	15 993^{30}	27 937^{08}	„	8 897^{88}	29 320^{55}	„	24 891^{18}	57 257^{63}	„
Schiedam	„	2 902	„	„	„	„	„	2 902	„
Dordrecht	„	„	„	„	5 793^{96}	„	„	5 793^{96}	„
Middelburg	„	9 508^{52}	„	„	„	„	„	9 508^{52}	„
	29 941^{16}	77 713^{67}	777 660	15 110^{83}	78 360^{33}	„	45.051^{99}	156 074	777 660

b) De onder dit hoofd vermelde sommen hebben betrekking tot de in *veiling* verkochte hoeveelheden.
Met inbegrip van hetgeen in de verantwoording der Handelmaatschappij nog eene plaats had te vinden betreffende de ontvangsten en uitgaven ter zake van door zeeramp als anderszins te min of in beschadigden staat uitgeleverde — en daarom buiten de veilingen gebleven — Java-koffie was over 1906 aan bruto ontvangsten te verantwoorden f 1769,49 *meer*, aan onkosten f 244,30 *meer* en derhalve aan netto ontvangsten f 1525,19 *meer* dan de sommen genoemd in de kolommen 5, 6 en 7 van dit overzicht.

c) Door de koopers is als vergoeding voor veilingskosten voldaan: voor koffie f 18 148,49, voor Banka-tin f 208 985,81^{5} en voor kinabast f 4 128,01, of in het geheel f 231 262,31^{5}.

d) De spillage, met inbegrip van de aan de koopers te goed gedaan wordende tarra der balen (1½ K.G. per baal), ontstaat bij het afschepen en inladen in Indië en verder bij lossing, steken van monsters, opslag in de pakhuizen en uitslag bij aflevering. Voor kinabast wordt als tarra aangenomen hetgeen daarvoor in Indië op de balen of kisten of op de Indische wichtnota's is vermeld.

e) De in veiling verkochte Java-koffie was afkomstig uit de oogsten van 1903, 1904, 1905 en 1906, respectievelijk tot eene hoeveelheid van 9 554, 17 941^{95}, 11 881^{56} en 5326^{48} pikol; de verkochte Menado-koffie (348 pikol) was van den oogst 1899.

f) Van de gedurende 1905 in veiling gebrachte hoeveelheden Banka-tin waren van Banka op Java aangebracht: 43 746^{28} pikol in 1905 en 103 243^{43} pikol in 1906.

g) Van de gedurende 1905 in veiling verkochte kinabast was 170 929 K.G. afkomstig uit den oogst van 1904, 582 544 K.G. uit dien van 1905 en 24 187 K.G. uit dien van 1906.

GEMIDDELDE OPBRENGST, berekend over de afgescheepte hoeveelheid (zie kolom 2).				GEMIDDELDE OPBRENGST, berekend over de verkochte netto hoeveelheid (zie kolom 4).				Gemiddelde veilingsprijs.	Aantal netto kilogrammen die elke afgescheepte pikol gemiddeld heeft uitgeleverd (Zie de kolommen 2 en 4).	Percentsgewijze berekening der spillage naar reden van 61^{75} kilogram per pikol. *d*)	De afgescheepte hoeveelheden (kolom 2) besloegen de navolgende scheepsruimte (in lasten):
Maatstaf.	Onzuiver bedrag.	Onkosten.	Zuiver bedrag.	Maatstaf.	Onzuiver bedrag.	Onkosten.	Zuiver bedrag.				
8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
per bruto pikol.	f $39,72^{99}$	f $3,91^{69}$	f $35,81^{30}$	per ½ K.G.	f $0,32^{85}$	f $0,03^{24}$	f $0,29^{61}$	f $0,33^{01}$ per ½ K.G.	f 60,47	$2,11^{13}$	$1\,534^{125}$
id.	$99,91^{58}$	$7,23^{17}$	f $92,68^{41}$	id.	$0,80^{15}$	$0,05^{66}$	$0,74^{49}$	$0,80^{53}$ „ „ „	62,33	„	14^{217}
	. . . . .	. . . . .	. . . . .		. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . .	. . . . .	. . . . .	
id.	$40,19^{48}$	$3,94^{25}$	f $36,25^{23}$	id.	$0,33^{22}$	$0,03^{25}$	$0,29^{97}$	$0,31^{69}$ „ „ „	61,88	$2,11^{13}$	
per bruto pikol.	f $133,23^{21}$	f $4,97^{10}$	f $128,26^{11}$	per 50 K.G.	f $108,03^{75}$	f $40,25^{80}$	f $67,77^{95}$	f $108,47^{64}$ per 50 K.G.	61,66	$0,01^{04}$	$4\,835^{471}$
per netto K.G.	. . . . .	. . . . .	. . . . .	per ½ K.G.	f $0,26^{41}$	f $0,03^{67}$	f $0,22^{74}$	f $0,20^{76}$ per ½ K.G.	. . . . .	*h*)	*i*) 463^{811}
											$6\,847^{624}$

h) De kinabast heeft *meer* uitgeleverd dan het in Indië opgegeven netto gewicht.

i) De vracht wordt per M³. berekend. Het opgegeven aantal komt overeen met ruim 1801 M³.

k) De onkosten lieten zich splitsen als volgt (de bedragen zijn afgerond tot volle guldens):

	Koffie.		Banka-tin.		Kinabast.		Totalen.	
Kosten van afscheep in Indië (berekend naar een vast abonnementstarief, bedragende voor koffie en voor tin respectievelijk f 0,20 en f 0,10 per bruto pikol en voor kinabast f 0,10 per 100 K.G. bruto)		f 9 010		f 14 699		„		f 23 709
Vracht van Java en Menado naar Nederland en lossingskosten.		71 137		146 072		f 29 766		246 975
Premiën aan de gezagvoerders, bedragende als maximum voor koffie en kinabast f 1 en voor tin f 0,25 per last		1 473		1 202		632		3 307
Premiën voor zee-assurantie (over een verzekerde waarde — volgens de prijzen der producten op de tijdstippen, waarop de assurantiën gesloten werden — van f 535 142)		217		927		„		1 144
Zoogenaamde onsplitsbare onkosten hier te lande:								
Kosten bij aanvoer, opslag, sorteering, enz.	f 13 368		f 21 486		f 4 303		f 39 157	
Pakhuishuren	15 474		5 383		7 282		28 139	
Brandassurantie-premiën	7 351		6 300		1 305		14 956	
Veilingskosten	794	36 987	7 401	40 570	664	13 554	8 859	91 111
Courtage van verkoop (voor koffie en kinabast 1%, voor tin ½ %)		18 190		104 468		4 136		126 794
Registratierecht en opcenten		13 443		154 352		3 102		170 897
Commissieloon der Nederlandsche Handelmaatschappij (1½ %).		27 163		312 565		6 196		345 924
		f 177 620		f 774 855		f 57 386		f 1 009 861

Bijlage DD.

(Zie hoofdstuk M, afd, I, § 3, van het verslag.)

OVERZICHT

BETREFFENDE

de in 1906 voor gouvernementsrekening uit Indië verscheepte ladingen

KOFFIE, TIN EN KINABAST

EN

van de daarvoor betaalde vrachten.

Maand waarin het schip uit Indië vertrokken is.	Beladingen in stoomschepen van de maatschappij		KOFFIE.			TIN.			KINABAST.		
	„Nederland".	„Rott. Lloyd".	Pikols.		Vracht per last. *a)*	Pikols.		Vracht per last. *b)*	Pikols.		Vracht per last. *c)*
1906.											
Januari	1	„	„	„	„	2311^{56}	„	f 28,80	„	„	„
	„	1	„	2626^{22}	f 45	„	2311^{56}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	1155^{78}	„	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	4623^{12}	„	id.	275^{16}	„	f 16,20
	„	1	„	„	„	„	3467^{34}	id.	„	„	„
Februari.	1	„	„	„	„	2311^{56}	„	id.	„	„	„
	„	1	„	1248^{79}	45	„	2311^{56}	id.	„	„	„
	„	1	„	3044^{04}	id.	„	1155^{78}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	1155^{78}	„	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	1733^{67}	„	id.	„	„	„
	„	1	„	„	„	„	3467^{34}	id.	„	„	„
	„	1	„	78^{83}	45	„	„	„	„	„	„
Maart.	1	„	„	„	„	1741^{20}	„	28,80	„	„	„
	„	1	„	„	„	„	1741^{20}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	928^{64}	„	id.	„	„	„
	„	1	„	„	„	„	2902	id.	„	„	„
	„	1	„	467^{10}	45	„	2902	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	„	1741^{20}	id.	„	„	„
April	1	„	„	„	„	„	„	„	684^{59}	„	16,20
	„	1	„	„	„	„	2902	28,80	„	„	„
	„	1	„	2975^{77}	45	„	2321^{60}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	3482^{40}	„	id.	141^{67}	〃	16,20
	„	1	„	„	„	„	3482^{40}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	4294^{96}	„	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	2321^{60}	„	id.	414^{60}	„	16,20
Mei.	1	„	„	„	„	2902	„	id.	„	„	„
	„	1	„	„	„	„	4062^{80}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	2321^{60}	„	id.	311^{45}	„	16,20

a) Het gewicht komt overeen: voor koffie in balen met 1800 K.G., voor koffie in vaten met 1500, voor legkoffie (in balen) met 1600 en voor koffie in hoornschil met 1200 K.G.

b) Het last tin = 2000 K.G.

c) Het last kinabast (in gewicht overeenkomende met 950 K.G.) = 3^{883} M³.

Maand waarin het schip uit Indië vertrokken is.	Beladingen in stoomschepen van de maatschappij „Neder-land".	„Rott. Lloyd".	KOFFIE. Pikols.		Vracht per last. *a*)	TIN. Pikols.		Vracht per last. *b*)	KINABAST. Pikols.		Vracht per last. *c*)
Juni	1	„	„	„	„	2902	„	f 28,80	668^{76}	„	f 14,85
	„	1	„	„	„	„	3482^{40}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	2321^{60}	„	id.	629^{72}	„	16,20
	„	1	„	„	„	„	2321^{60}	id.	„	„	„
Juli	„	1	„	„	„	„	1741^{20}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	2321^{60}	„	id.	„	„	„
	„	1	„	„	„	„	3482^{40}	id.	„	„	„
	„	1	„	„	„	„	2321^{60}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	2321^{60}	„	id.	761^{11}	„	16,20
	„	1	„	„	„	„	3250^{24}	id.	„	„	„
Augustus	1	„	„	„	„	2321^{60}	„	id.	988^{89}	„	16,20
	„	1	„	„	„	„	4643^{20}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	2902	„	id.	„	„	„
	„	1	„	„	„	„	2437^{68}	id.	„	916^{88}	16,20
	1	„	900	„	„	2321^{60}	„	id.	843^{94}	„	id.
September	„	1	„	3000	f 45	„	„	„	„	„	„
	„	1	„	1600	45	„	1160^{80}	28.80	„	„	„
	1	„	„	„	„	4062^{80}	„	id.	913^{66}	„	16,20
	„	1	„	„	„	„	3714^{56}	id.	„	„	„
	„	1	„	„	„	„	3482^{40}	id.	„	730^{73}	14,85
October	1	„	2000	„	45	2669^{84}	„	id.	221^{04}	„	id.
	„	1	„	5014^{87}	id.	„	„	„	„	„	„
	„	1	„	2000	id.	„	1741^{20}	28,80	„	„	„
	1	„	5000	„	42,75 à 45	„	„	„	590^{53}	„	14,11 à 14,85
	1	„	5000	„	45	1509^{04}	„	28,80	„	„	„
	„	1	„	3000	id.	„	2321^{60}	id.	„	„	„
November	1	„	„	„	„	2321^{60}	„	id.	„	„	„
	„	1	„	5000	45	„	2321^{60}	id.	„	„	„
	„	1	„	5000	id.	„	2321^{60}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	2902	„	id.	304^{15}	„	14,85
	1	„	5000	„	45	2321^{60}	„	id.	„	„	„
	„	1	„	3000	id.	„	2902	id.	„	„	„
	„	1	„	„	„	„	2321^{60}	id.	„	„	„

Maand waarin het schip uit Indië vertrokken is.	Beladingen in stoomschepen van de maatschappij „Neder-land”.	„Rott. Lloyd”.	KOFFIE. Pikols.		Vracht per last. *a*)	TIN. Pikols.		Vracht per last. *b*)	KINABAST. Pikols.		Vracht per last. *c*)
December	1	„	„	„	„	2902	„	f28,80	„	„	„
	„	1	„	3000	45	„	2321^{60}	id.	„	„	„
	1	„	3800	„	id.	2321^{60}	„	id.	„	„	„
	„	1	„	4200	id.	„	1741^{20}	id.	„	„	„
	1	„	„	„	„	2902	„	id.	„	„	„
	„	1	„	3027^{38}	45	„	2321^{60}	id.	„	„	„
	1	„	2999^{63}	„	id.	2321^{60}	„	id.	„	„	„
Stoomvaart-maatschappij „Nederland”	*d*) 33		24699^{63}			74929^{95}			7749^{27}		
Stoomvaart-maatschappij „Rott. Lloyd”		*e*) 35		48283			87120^{86}			1647^{61}	
Totaal beladingen in stoomschepen . . .	68		72982^{63}			162050^{81}			9396^{88}		

De verschepingen van 1905 *waren aldus verdeeld:*

	Beladingen „Nederland”	„Rott. Lloyd”	KOFFIE. Pikols.		Vracht	TIN. Pikols.		Vracht	KINABAST. Pikols.		Vracht
Stoomvaart-maatschappij „Nederland”	*f*) 34		6554^{54}			73347^{44}			9472^{87}		
Stoomvaart-maatschappij „Rott. Lloyd”		*g*) 31		12141^{95}			75425^{47}			„	
Totaal beladingen in stoomschepen . . .	65		18696^{49}			148772^{91}			9472^{87}		

d) Namelijk 25 beladingen in stoomschepen, die in den contractueelen maildienst vertrokken, en 8 beladingen in zoogenaamde tusschenbooten.

e) Als voren 24 en 11.

f) Hieronder 12 beladingen in zoogenaamde tusschenbooten.

g) Als voren 10.

Bijlage EE.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 4, van het verslag.)

(A)

OVERZICHT

BETREFFENDE

DE OPIUMPACHT

OVER DE JAREN

1905 en 1906.

I. OVERZICHT betreffende de voor de jaren 1905, 1906 en 1907 bedongen pachtsommen ter zake van de opiumpacht in de verschillende gewesten der buitenbezittingen met verdere opgaven betreffende de vier gewesten, waar hetzelfde pachtstelsel werkt als op Java.

GEWESTEN.	Tijdvakken, waarvoor de pacht is afgestaan.	PACHTSOMMEN.		
		1905.	1906.	1907.
*Sumatra's Westkust *a*) .	Eerst voor één jaar (1 April 1904 t/m ult. Maart 1905) en vervolgens alleen in de onderafdeeling Singkel van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1907 (pachtschat f 1200 's maands). .	f 43 800,—	. . . . .	. . . . .
*Benkoelen *b*)	Laatstelijk (met inbegrip van de contrôle-afdeeling Redjang en Lebong) voor het tijdvak 1 April 1904 t/m ult. Maart 1907	30 800,—	. . . . .	. . . . .
*Palembang *c*)	Laatstelijk (met uitzondering van de contrôle-afdeeling Redjang en Lebong) voor drie jaren (1 April 1903 t/m ult. Maart 1906)	78 000,—	f 17 400,—	. . . . .
Oostkust van Sumatra .	Eerst voor drie jaren (1 April 1902 t/m ult. Maart 1905) en vervolgens van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1908	1 896 600,—	1 938 000,—	f 1 938 000,—
Atjèh en onderhoorigheden *d*)	Eerst (met inbegrip van het landschap Troemōn) voor het tijdvak 1 April 1904 t/m ult. Maart 1907, daarna (met de sedert ingelijfde onderafdeeling Singkel) van 1 April 1907 t/m ult. Maart 1910	840 000,—	854 400,—	627 600,—
Riouw en onderhoorigheden	Eerst voor het tijdvak 1 April 1904 t/m ult. Maart 1907, daarna van 1 April 1907 t/m ult. Maart 1908	521 760,—	521 760,—	503 940,—
Banka *e*)	Eerst voor één jaar (1 April 1904 t/m ult. Maart 1905), daarna van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1906	279 156,—	69 789,—	. . . . .
Billiton	Eerst voor het tijdvak 1 April 1903 t/m ult. Maart 1906, daarna van 1 April 1906 t/m ult. Maart 1909	180 012,—	171 012,—	168 012,—
Westerafdeeling van Borneo	Eerst voor het tijdvak 1 April 1902 t/m ult. Maart 1905, daarna van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1908	135 210,—	146 400,—	146 400,—
*Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. . .	In het pachtgebied (uitgezonderd de nader aan te duiden landschappen) eerst voor drie jaren (1 April 1904 t/m ult. Maart 1907) en daarna van 1 April 1907 t/m ult. Maart 1908; in eenige zelfbesturende landschappen voor de eerste maal afgestaan voor het tijdvak 1 Jan. 1903 t/m ult. Maart 1905 en vervolgens van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1908	90 072,—	96 192,—	93 708,—
Celebes en onderhoorigheden *f*)	Eerst voor het tijdvak 1 April 1902 t/m ult. Maart 1905, vervolgens van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1908; in de afdeeling Bima eerst van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1906 en daarna van 1 April 1906 t/m ult. Maart 1907	100 890,—	98 210,—	24 990,—

a) In de met een * aangeduide gewesten werkt hetzelfde pachtstelsel als op Java heeft bestaan, zoodat de hoeveelheden opium, waarover de pachters aldaar mogen beschikken, aan maxima gebonden zijn; zie daaromtrent het slot van noot *l*.

Het opiummiddel wordt ter Sumatra's Westkust (except de onderafdeeling Singkel) niet meer verpacht, in verband met de invoering der opiumregie aldaar met ingang van 1 April 1905 (Ind. St. n°. 187).

Zie omtrent het opiummiddel in de onderafdeeling Singkel noot *d*.

b) Het opiummiddel wordt in Benkoelen niet meer verpacht, in verband met de invoering der opiumregie aldaar, met ingang van 1 Augustus 1905 (Ind. St. n°. 187).

c) Het opiummiddel wordt in Palembang niet meer verpacht, in verband met de invoering der opiumregie aldaar, met ingang van 1 April 1906 (Ind. St. n°. 89).

d) Met ingang van 1 April 1906 is de onderafdeeling Singkel der residentie Tapanoeli gevoegd bij het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden (Ind. St. 1906 n°. 499). In afwachting van hare administratieve inlijving bij laatstgemeld gewest, is die onderafdeeling reeds met ingang van 1 April 1905 gevoegd bij het opiumgebied van Atjèh (Ind. St. 1905 n° 152; vgl. ook Ind St. 1905 n°. 361).

Voor 1906 is in dit overzicht de pachtschat van Singkel in die van Atjèh en onderhoorigheden begrepen.

e) Het opiummiddel wordt in de residentie Banka niet meer verpacht, in verband met de invoering der opiumregie aldaar, met ingang van 1 April 1906 (Ind. St. n°. 89).

f) In de opgegeven totalen deelt Bima respectievelijk voor f 1290, f 3210 en f 990. Het opiummiddel wordt in Celebes en onderhoorigheden niet meer verpacht, in verband met de invoering der opiumregie aldaar, met ingang van 1 April 1907 (Ind. St. n°. 114).

GEWESTEN.	Tijdvakken, waarvoor de pacht is afgestaan.	PACHTSOMMEN.		
		1905.	1906.	1907.
Menado *g*)	In de Minahasa-districten eerst voor het tijdvak 1 April 1902 t/m ult. Maart 1905, vervolgens van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1907; in de afdeeling Gorontalo het laatst voor het tijdvak 1 April 1904 t/m ult Maart 1907; in de onderafdeelingen Tolitoli en Paloe-baai eerst voor één jaar (1 April 1905 t/m ult. Maart 1906) en daarna van 1 April 1906 t/m ult. Maart 1907	f 18 495,—	f 18 660,—	f 4 665,—
Amboina *h*)	De Banda-eilanden eerst voor één jaar (1 April 1904 t/m ult. Maart 1905), vervolgens van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1906 en laatstelijk van 1 April 1906 t/m ult. Maart 1909; het pachtgebied Amboina, Kajeli en Djikoemerasa voor het tijdvak 1 April 1902 t/m ult. Maart 1905, daarna van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1906 en laatstelijk van 1 April 1906 t/m ult. Maart 1909; in de onderafdeelingen Waroe en Ceramlaoet en Goram eerst voor één jaar (1 April 1904 t/m ult. Maart 1905), daarna van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1906 en laatstelijk van 1 April 1906 t/m ult. Maart 1909	44 928,—	50 124,—	52 932,—
Ternate *i*)	Laatstelijk voor één jaar (van 1 April 1904 t/m ult. Maart 1905)	1 785,—	. . . . .	. . . . .
Timor en onderhoorigheden.	Eerst voor het tijdvak 1 April 1902 t/m ult. Maart 1905 en vervolgens van 1 April 1905 t/m ult. Maart 1908. . . .	3 780,—	3 840,—	3 840,—
Bali en Lombok *k*). . .	Voor de afdeelingen Boeleleng en Djembrana respectievelijk voor de tijdvakken 1 April 1904 t/m ult. Maart 1905 (daarna telkens voor één jaar aanvangende 1 April) en 1 April 1904 t/m ult. Maart 1907 (daarna van 1 April 1907 t/m ult. Maart 1908)	75 120,—	82 620,—	84 120,—
	Totaal der pachtsommen	f4 340 408,—	f4 068 407,—	f3 648 207,—
	Winst van het Gouvernement op het aan de pachters in de gewesten Sumatra's Westkust, Benkoelen, Palembang, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en Menado verstrekt opium *l*)	f 94 465,39	f 65 793,22	Nog niet bekend.
	Opbrengst van de pacht voor het Gouvernement (na aftrek van het kostende van het verstrekt opium)	f4 434 873,39	f4 134 200,22	Nog niet bekend.

g) Onder de voor dit gewest opgegeven sommen is voor de afdeeling Gorontalo in elk der jaren 1905 en 1906 f 2400 en in 1907 voor de eerste 3 maanden f 600 begrepen.

De onderafdeelingen Tolitoli en Paloe-baai deelen in het totaal voor 1905, 1906 en de eerste 3 maanden van 1907 voor respectievelijk f 900, f 1200 en f 300 (pachtschat f 100 's maands).

In Menado wordt het opiummiddel niet meer verpacht, in verband met de invoering der opiumregie aldaar met ingang van 1 April 1907 (Ind. St. n°. 114).

h) Onder de voor dit gewest opgegeven sommen deelen in 1905 Amboina (vereenigd met Kajeli en Djikoemerasa) voor f 24 003, Waroe en Ceramlaoet en Goram voor f 4 200 en de Banda-eilanden voor f 16 725; voor 1906 is de verhouding respectievelijk f 22 245, f 8 484 en f 19 395 en voor 1907 f 21 660, f 10 212 en f 21 060.

i) In dit gewest is de opiumregie ingevoerd met ingang van 1 April 1905 (Ind. St. n°. 187).

k) In de opgegeven totalen deelen de perceelen Boeleleng en Djembrana voor 1905 respectievelijk voor f 69 000 en f 6 120, voor 1906 voor f 76 500 en f 6 120 en voor 1907 voor f 78 000 en f 6 120.

l) Voor de gewesten Sumatra's Westkust, Benkoelen, Palembang en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo wordt de winst op de verstrekkingen hieronder nader gespecificeerd. Voor het in Menado verstrekt opium (in 1905 728 kati en in 1906 740 kati, alles Bengaalsch soort) moet aan den lande betaald worden f 33,33[5] per kati, zoodat op gemelde hoeveelheden tegen de voor eerstgenoemde 4 gewesten aangenomen inkoopsprijzen, een winst werd behaald van f 15 211,56 in 1905 en f 16 516,80 in 1906. In de overige in dit overzicht genoemde gewesten voorzien de pachters zich van het benoodigde opium buiten tusschenkomst van het Gouvernement.

In het volgende overzicht vindt men eenige nadere opgaven nopens de pacht in de 4 gewesten, waar hetzelfde pachtstelsel geldt als op Java, vóórdat dit aldaar door de regie werd vervangen.

GEWESTEN. [1] A. Hoogste verstrekbare hoeveelheid (in kati's). B. Hoeveelheid aan de pachters verstrekt (in kati's). C. Door de pachters op het einde van den pachttermijn aan den lande teruggeleverde hoeveelheid opium in kati's.		Pachtjaar 1905.	Pachtjaar 1906.	De prijzen per thail ($^1/_{16}$ kati) en per mata ($^1/_{100}$ thail), waarvoor de pachters het *bereid* [2]) opium sleten, worden opgegeven gemiddeld te hebben bedragen				Voordeelig verschil voor het Gouvernement tusschen den door de pachters verschuldigden verstrekkingsprijs (f 30 per kati) en het kostende van het opium [3]).	
				in 1905		in 1906			
				per thail.	per mata.	per thail.	per mata.	1905.	1906.
Sumatra's Westkust . . .	A. .	2 090	. . . .						
	B. .	$464\frac{1596}{1600}$	. . . .	f 9,51 à f 12,57	f 0,10 à f 0,12^5	. . . . . .	. . . . . .	f 6 694,12^5	. . . .
	C. .	$101\frac{1333}{1600}$	. . . .						
Benkoelen	A. .	700	. . . .						
	B. .	315	. . . .	f 13 à f 15	f 0,13 à f 0,20	. . . . . .	. . . . . .	5 350,70^5	. . . .
	C. .	$10\frac{460}{1600}$	. . . .						
Palembang	A. .	2 220	555						
	B. .	$1\,441\frac{836}{1600}$	$226\frac{660}{1600}$	f 10 à f 14	f 0,11 à f 0,18	f 8 à f 16	f 0,11 à f 0,18	25 023,—	f 1 957,73
	C. .	. . . .	$123\frac{469}{1600}$						
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo:									
a. het oude pachtgebied [4])	A. .	840	840						
	B. .	$687\frac{800}{1600}$	250	f 14,64	f 0,15	f 14,58	f 0,15	12 072,50	4 746,25
b. de landschappen Koetei, Goenoeng Taboer, Sambalioeng, Boeloengan, Pasir, de Tanah Boemboe-landen, Pegatan en Koesan [5])	A. .	4 800	4 800						
	B. .	$1\,715\frac{756}{1600}$	$2\,242\frac{680}{1600}$	f 7,60	f 0,08	f 7,83	f 0,08	30 113,50	42 572,44
	C. .	$22\frac{3}{1600}$	. . . .						
								f 79 253,83	f 49 276,42

[1]) Alleen in de landschappen in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bedoeld bij Ind. St. 1904 n°. 429 (vroeger ook ter Sumatra's Westkust vóór de invoering der opiumregie aldaar) wordt zoowel Levantsch als Bengaalsch opium verstrekt; in de 2 overige gewesten (voordat de opiumregie aldaar werkte), zoomede in het rechtstreeks bestuurd gedeelte der res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo uitsluitend laatstgenoemde soort

Van de voor de pacht ter Sumatra's Westkust als maximum toegestane hoeveelheid van 1215 kati Levantsche soort werd in 1905 nog verstrekt $264^{11961}/_{16000}$ kati en van de voor de pacht in bovenbedoelde landschappen der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo als maximum toegestane hoeveelheid van 1200 kati Levantsche soort werd in 1905 verstrekt 50 kati. In 1906 is voor deze pacht geen Levantsch opium aangevraagd.

[2]) Ruw opium is in 1905 vanwege den pachter gesleten in Tapanoeli tegen f 2,54 per thail; in Palembang (uitsluitend in de afdeeling Tebingtinggi) in 1906 tegen f 5.50 per thail.

[3]) Het in 1905 verstrekt Levantsch opium kan gerekend worden den lande dooreengenomen f 7,21 te hebben gekost; in 1906 heeft geen verstrekking van Levantsch opium plaats gehad. De gemiddelden voor het Bengaalsch opium konden becijferd worden op f 12,44 (in 1905) en f 11,01^5 (in 1906).

[4]) Het oude pachtgebied omvat het rechtstreeks bestuurde gedeelte van deze residentie (met uitzondering van de rechtstreeks bestuurde districten der afdeeling Tanah Boemboe), zijnde de afdeelingen Bandjermasin en Ommelanden, Marabahan, Midden-Doesoen, Boven-Doesoen, Midden- en Boven-Kapoeas, Boven-Kahajan, Sampit (met uitzondering van het zelfbesturende landschap Kota Waringin) Martapoera, Kandangan en Amoentai (Ind. St. 1906 n°. 494).

[5]) De pacht is voor de eerste maal afgestaan voor het tijdvak 1 Jan. 1903 t/m ult. Maart 1905.

Bijlage FF.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 4, van het verslag.)

OVERZICHTEN

BETREFFENDE DE

VERPACHTE MIDDELEN

(met uitzondering van de opiumpacht)

OVER DE JAREN

1905, 1906 en 1907.

GEWESTEN.	DOBBELSPELEN. a)			OVERVAARTEN. b)			VOGELNESTKLIPPEN.		
	1905.	1906.	1907.	1905.	1906.	1907.	1905.	1906.	1907.
Bantam	„	„	„	f 6 189,—	f 6 144,—	f 6 666,—	c) f 720,—	c) f 720,—	c) f 720,—
Batavia	f 132 240	f 144 120	f 146 775	3 690,—	3 537,—	3 054,—	„	„	„
Preanger-Regentschappen	„	„	„	1 683,—	1 695,75	1 449,—	„	„	„
Cheribon	„	„	„	5 217,—	5 130,—	4 950,—	„	„	„
Pekalongan	„	„	„	3 468,—	3 654,—	4 015,—	„	„	„
Semarang	42 780	40 800	40 800	6 420,—	6 420,—	2 775,—	„	„	„
Rembang	„	„	„	3 300,—	3 300,—	3 300,—	d) 37 200,—	d) 37 200,—	d) 37 200,—
Soerabaja	57 825	50 700	50 400	44 700,—	44 700,—	45 519,—	e) 9 918,—	e) 9 918,—	e) 11 127,50
Pasoeroean	„	„	„	„	„	„	f) „	f) „	f) „
Besoeki	„	„	„	„	„	„	g) 1 704,—	g) 1 389,—	g) 1 698,—
Banjoemas	„	„	„	3 618,—	3 264,—	3 264,—	„	„	„
Kedoe	„	„	„	1 287,—	1 173,—	1 035,—	„	„	„
Djokjakarta	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Soerakarta	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Madioen	„	„	„	1 260,—	1 260,—	954,—	„	„	„
Kediri	„	„	„	7 410,—	7 200,—	7 200,—	„	„	„
Madoera	„	„	„	2 232,—	2 232,—	2 232,—	h) 11 352,—	h) 11 352,—	h) 18 822,—
Totalen . .	f 232 845	f 235 620	f 237 975	f 90 474,—	f 89 709,75	f 86 413,—	f 60 894,—	f 60 579,—	f 69 567,50

a) Afgestaan in Batavia voor het tijdvak 1 April 1903 t/m ult. Maart 1904 tegen f 156 720 's jaars, daarna (met uitzondering van de speelplaats Kongsi Besar, welke 1 April 1904 is ingetrokken, en van de perceelen Tanah-abang en Meester-Cornelis) voor het tijdvak 1 April 1904 t/m ult. Maart 1905 tegen f 107 520 's jaars, vervolgens (met uitzondering alsvoren en ook zonder de speelplaats Bekasi) voor het tijdvak 1 April 1905 t/m ult. Maart 1906 tegen f 137 640 's jaars en laatstelijk (weder met laatstbedoelde uitzondering) voor het tijdvak 1 April 1906 t/m ult. Maart 1909 tegen f 144 120 's jaars. Het perceel Tanahabang is ondershands afgestaan van 13 April 1904 t/m ult. Maart 1907 tegen f 135 's maands en vervolgens voor het tijdvak 1 April 1907 t/m ult. Maart 1910 tegen f 3 000 's jaars. Het perceel Meester-Cornelis is afgestaan van 11 Mei 1904 tot ult. Maart 1905 tegen f 170 's maands. Laatstgenoemde pacht is 1 April 1905 ingetrokken en vervangen door het licentiestelstel (Ind. St. 1904 n°. 322).

In Semarang is dit middel afgestaan eerst voor het tijdvak 1 April 1902 t/m ult. Maart 1905 tegen f 48 720 's jaars en vervolgens voor het tijdvak 1 April 1905 t/m ult. Maart 1908 tegen f 40 800 's jaars.

In Soerabaja is deze pacht gegund eerst voor het tijdvak 1 April 1902 t/m ult. Maart 1905 tegen f 76 500 's jaars, daarna (zonder de afdeelingen Sidoardjo, Modjokerto, Djombang en Grisee, in welke de pacht is vervangen door het licentiestelsel, en zonder de speelplaats in het district Kota, welke 1 April 1905 is ingetrokken) voor het tijdvak 1 April 1905 t/m ult. Maart 1906 tegen f 51 600 's jaars en laatstelijk (met evengemelde uitzondering) voor het tijdvak 1 April 1906 t/m ult. Maart 1909 tegen f 50 400 's jaars.

b) Het aantal verpachte of ter verpachting bestemde overvaarten is door het vervallen van 2 overvaarten (1 in Batavia en 1 in de Preanger-Regentschappen) verminderd met 2. De 262 overvaarten, waarvan de pachtovereenkomsten komen te eindigen als volgt: voor 133 met ult. Maart 1908, voor 16 met ult. Maart 1909 en voor 111 met ult. Maart 1910 (2 overvaarten in Semarang bleven onverpacht), waren over de verschillende gewesten verdeeld als volgt (de tusschen haakjes geplaatste cijfers geven aan hoeveel er aan *inlanders* verpacht waren):

Bantam	26 (24)	Per transport	117 (71)
Batavia.	11 (11)	Soerabaja	60
Preanger	17 (16)	Banjoemas . . .	39
Cheribon	9 (5)	Kedoe	8 (3)
Pekalongan . . .	22 (15)	Madioen	21
Semarang	16	Kediri	10
Rembang	16	Madoera	7
Transporteeren .	117 (71)	Totaal . .	262 (74)

Van de 74 door inlanders geëxploiteerde overvaarten zijn er 6 (in de Preanger-Regentschappen) tot ult. Maart 1908 ter exploitatie gegeven zonder daarvoor pachtschat te bedingen; voor de andere 68 overvaarten is aan pachtschat op te brengen f 14 421 's jaars.

c) Afgestaan eerst voor het tijdvak 1 Jan. 1902 t/m ult. Maart 1906 tegen f 720 's jaars en daarna voor het tijdvak 1 April 1906 t/m ult. Maart 1911 tegen f 720 's jaars.

d) Afgestaan voor het tijdvak 1 April 1904 t/m ult. Maart 1909 tegen f 37 200 's jaars.

e) Afgestaan eerst voor het tijdvak 1 Jan. 1903 t/m ult. Maart 1907 tegen f 9 918 's jaars en laatstelijk voor het tijdvak 1 Mei 1907 t/m ult. Maart 1912 tegen f 12 972 's jaars.

PACHTSOMMEN.

MADOERA.

PANDHUIZEN. *i)*			ANDERE VERPACHTE MIDDELEN.			TOTALEN.		
1905.	1906.	1907.	1905.	1906.	1907.	1905.	1906.	1907.
f 477,—	„	„	„	„	„	f 7 386,—	f 6 864,—	f 7 386,—
217 284,—	f 48 636,—	„	*j)* 1 530 *k)* 291	„	„	355 035,—	196 293,—	149 829,—
„	„	„	„	„	„	1 683,—	1 695,75	1 449,—
34 668,—	26 892,—	f 24 300,—	„	„	„	39 885,—	32 022,—	29 250,—
113 316,—	121 416,—	118 095,—	„	„	„	116 784,—	125 070,—	122 110,—
177 960,—	156 990,—	150 000,—	*k)* 5 550	„	„	232 710,—	204 210,—	193 575,—
56 400,—	69 450,—	73 800,—	„	„	„	96 900,—	109 950,—	114 300,—
191 952,—	252 648,—	272 880,—	„	„	„	304 395,—	357 966,—	379 926,50
102 120,—	142 320,—	144 120,—	„	„	„	102 120,—	142 320,—	144 120,—
8 820,—	7 620,—	1 005,—	„	„	„	10 524,—	9 009,—	2 703,—
12 372,—	12 381,—	6 978,—	„	„	„	15 990,—	15 645,—	10 242,—
84 490,—	104 205,—	111 660,—	„	„	„	85 777,—	105 378,—	112 695,—
50 004,—	78 609,75	88 145,—	„	„	„	50 004,—	78 609,75	88 145,—
38 664,—	34 614,—	33 264,—	„	„	„	38 664,—	34 614,—	33 264,—
48 600,—	48 780,—	48 840,—	„	„	„	49 860,—	50 040,—	49 794,—
54 120,—	55 260,—	54 240,—	„	„	„	61 530,—	62 460,—	61 440,—
29 820,—	34 659,—	37 086,—	„	„	„	43 404,—	48 243,—	58 140,—
f 1 221 067,—	f 1 194 480,75	f 1 164 413,—	f 7 371	„	„	f 1 612 651,—	f 1 580 389,50	f 1 558 368,50

f) Dit middel bleef wegens gemis aan gegadigden onverpacht.

g) Afgestaan in de afdeeling Banjoewangi eerst voor het tijdvak 1 Jan. 1905 t/m ult. Maart 1907 tegen f 864 's jaars en laatstelijk voor het tijdvak 1 April 1907 t/m ult. Maart 1912 tegen f 1 416 's jaars en in het overige gedeelte van het gewest eerst voor het tijdvak 1 Jan. 1902 t/m ult. Maart 1906 tegen f 840 s' jaars en daarna voor het tijdvak 1 April 1906 t/m ult. Maart 1911 tegen f 420 's jaars.

h) In de afdeeling Soemenep gegund voor het tijdvak 1 Jan. 1904 t/m ult. Maart 1908 tegen f 552 's jaars; in de overige afdeelingen van het gewest afgestaan eerst voor het tijdvak 1 Jan. 1903 t/m ult. Maart 1907 tegen f 10 800 's jaars en laatstelijk voor het tijdvak 1 April 1907 t/m ult. Maart 1912 tegen f 20 760 's jaars.

i) Op 1 Januari 1907 bestonden 319 pandhuizen (meerendeels verpacht eerst voor het tijdvak 1 April 1903 t/m ult. Maart 1906 en daarna voor het tijdvak 1 April 1906 t/m ult. Maart 1909). Naar gelang van de gewesten waren zij verdeeld als volgt:

Cheribon	15	Per transport .	215
Pekalongan	34	Kedoe	21
Semarang	53	Djokjakarta	15
Rembang	29	Soerakarta	11
Soerabaja	34	Madioen	14
Pasoeroean	32	Kediri	29
Besoeki	6	Madoera	14
Banjoemas	12		
Transporteeren . .	215	Totaal . . .	319

Met ingang van 1 October 1906 zijn in elk der residentiën Besoeki en Pasoeroean 2 gouvernements pandhuizen opgericht; met ingang van 1 April 1907 3 in de residentie Besoeki, 1 in de residentie Pekalangon en 5 in de residentie Banjoemas.

j) Duizend-eilanden (pacht van het recht op de zeevoortbrengselen bij de Duizend-eilanden en het eiland Alkmaar en op het op die eilanden groeiende hout) afgestaan voor het tijdvak 1 April 1904 t/m ult. Maart 1905 tegen f 6 120 's jaars. Met ingang van 1 April 1905 is deze pacht opgeheven (Ind. St. 1905 n°. 44).

k) Heffing van schutgelden van 's lands sluizen te Tangké (Batavia) en Semarang, afgestaan voor het tijdvak 1 April 1904 t/m ult. Maart 1905, te Tangké voor f 1 164 en te Semarang voor f 22 200 's jaars. Met ingang van 1 April 1905 zijn deze pachten vervangen door rechtstreeksche heffingen (Ind. St. 1905 nos. 146 en 145).

2°. BUITENBEZITTINGEN.

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen. 1905.	1906.	1907.	Op ult. 1907 vigeerende pacht-overeenkomsten. Jaarlijksche pachtsom.	Tijdvak.
Sumatra's Westkust en Tapanoeli.	Dobbelspelen	f 5 760	f 5 859	f 5 892	f 5 892	1 April 1906—ult. Maart 1909
	Gedistilleerd	24 912	23 355	22 836	22 836	
	Pandhuizen	52 044	55 704	55 704	55 704	1 „ 1905— „ „ 1908
	Totalen.	f 82 716	f 84 918	f 84 432		
Benkoelen.	Dobbelspelen	f 264	f 201	f 45	*a)*	
	Gedistilleerd	3 129	3 432	3 432	3 432	1 „ 1905— „ „ 1908
	Pandhuizen te Benkoelen	2 544	2 445	3 681	2 232	1 „ 1906— „ „ 1909
	Pandhuizen te Kroë				180	
	Pandhuizen te Kepahiang	»	»		1 692	1 „ 1907— „ „ 1910
	Pandhuizen te Moeara Aman					
	Totalen.	f 5 937	f 6 078	f 7 158		
Lampongsche districten.	Dobbelspelen (Telokbetong en Ommelanden)	f 5 412	f 6 963	f 1 803	*a)*	
	Pandhuizen	6 648	5 532	5 160	5 160	1 „ 1906— „ „ 1909
	Totalen.	f 12 060	f 12 495	f 6 963		
Palembang en Djambi.	Dobbelspelen ter hoofdplaats Palembang	f 45 852	f 46 953	f 45 390	39 960	1 „ 1907— „ „ 1908
	Dobbelspelen te Tebingtinggi				—	(onverpacht.)
	Dobbelspelen in de res. Djambi				4 920	1 April 1905—ult. Maart 1908
	Gedistilleerd te Palembang	10 413	9 120	10 704	8 400	
	Gedistilleerd in de res. Djambi				2 832	1 „ 1907— „ „ 1910
	Overvaarten te Palembang	8 832	10 572	10 368	8 604	1 „ 1906— „ „ 1909
	Overvaarten in de afd. Tebingtinggi				720	1 „ 1905— „ „ 1908
	Overvaarten te Lahat				456	
	Overvaarten te Moearadoea				528	1 Jan. 1907— „ Dec. 1907
	Overvaarten te Negeribatin					
	Overvaarten te Moearobeliti				60	1 „ 1906— „ Maart 1908
	Pandhuizen één	10 395	12 159	15 696	3 972	1 April 1906— „ „ 1909
	Pandhuizen vijf				12 672	1 „ 1907— „ „ 1910
	Pandhuizen één				36	1 „ 1905— „ „ 1908
	Totalen.	f 75 492	f 78 804	f 82 158		

a) Met ingang van 1 April 1907 is deze pacht vervangen door het licentiestelsel.

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen.			Op ult. 1907 vigeerende pacht-overeenkomsten.	
		1905.	1906.	1907.	Jaarlijksche pachtsom.	Tijdvak.
Oostkust van Sumatra.	Dobbelspelen: in de afdeeling Bengkalis (met inbegrip van de landschappen Bangka, Koeboe en Tanahpoetih en het Mandau- en Tapoeng-gebied)	f 498 630	f 510 840	f 524 340	f 48 000	1 April 1907—ult. Maart 1910
	Dobbelspelen: elders in het gewest . .				480 840	1 „ 1905— „ „ 1908
	Sterke dranken: in de onderafd. Tamiang .	194 280	208 770	213 600	1 320	1 „ 1906— „ „ 1908
	Sterke dranken: elders in het gewest . .				212 280	1 „ 1906— „ „ 1909
	Varkensslacht: in de onderafd. Tamiang .	39 180	39 180	34 110	60	1 „ 1907— „ „ 1908
	Varkensslacht: elders in het gewest . .				32 400	1 „ 1907— „ „ 1910
	Zout	162 600	162 600	181 320	187 560	1 „ 1907— „ „ 1910
	Sago, getah en was	34 800	34 800	40 515	42 420	
	Pandhuizen: één	48 006	48 780	49 267	120	1 „ 1905— „ „ 1908
	Pandhuizen: twee				744	1 „ 1907— „ „ 1910
	Pandhuizen: acht				48 360	1 „ 1906— „ „ 1909
	Totalen. . .	f 977 496	f 1 004 970	f 1 043 152		
Atjèh en onderhoorigheden.	Dobbelspelen	f 56 050	f 45 085	f 30 750	*b*) 28 200	1 „ 1907— „ „ 1908
	Varkensslacht	2 544	2 346	570	*c*)	
	Pandhuizen: in Groot-Atjèh.	24 000	19 500	18 000	18 000	1 „ 1906— „ „ 1909
	Pandhuizen: in de Onderhoorigheden .			6 000	6 000	1 Jan. 1907— „ Dec. 1907
	Sterke dranken: in de afd. Singkel . . .	51 650	44 406	44 532	252	1 Juli 1906— „ „ 1908
	Sterke dranken: elders in het gewest . .				*d*) 55 320	1 April 1905— „ Maart 1908
	Totalen. . .	f 134 244	f 111 337	f 99 852		
Riouw en onderhoorigheden.	Dobbelspelen	f 40 995	f 39 045	f 38 250	38 160	1 „ 1907— „ „ 1908
	Gedistilleerd	27 600	27 600	27 600	27 600	1 „ 1907— „ „ 1910
	Varkensslacht	14 865	16 155	17 220	17 400	1 „ 1907— „ „ 1908
	Peper	13 710	12 525	12 060	12 000	
	Totalen. . .	f 97 170	f 95 325	f 95 130		
Banka.	Dobbelspelen	f 46 821	f 46 824	f 46 824	46 824	1 „ 1905— „ „ 1908
	Gedistilleerd	24 009	24 012	24 012	24 012	
	Pandhuizen: zeven	4 464	4 422	5 795	6 132	1 „ 1907— „ „ 1910
	Pandhuizen: twee				120	1 „ 1905— „ „ 1908
	Totalen. . .	f 75 294	f 75 258	f 76 631		

b) De vorige pachtovereenkomst (loopende van 1 April 1904—ult. Maart 1907) is 17 September 1906 ontbonden. Van 17 September t/m 15 October 1906 zijn de speelplaatsen ondershands afgestaan en daarna is het middel van 16 October 1906 t/m 31 Maart 1907 verpacht tegen f 38 400 's jaars.

c) Met ingang van April 1907 is deze pacht vervangen door eene directe heffing.

d) Bij Gouv. Bt. 10 Nov. 1906 nº. 10 is aan den pachter, met ingang van 1 November 1905, afslag van pachtschat verleend, tot een bedrag van f 920 's maands.

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen. 1905.	1906.	1907.	Op ult. 1907 vigeerende pachtovereenkomsten. Jaarlijksche pachtsom.	Tijdvak.
Billiton.	Dobbelspelen	f 17 400	f 17 400	f 21 450	f 22 800	
	Gedistilleerd	9 048	9 048	11 262	12 000	1 April 1907—ult. Maart 1910
	Varkensslacht	4 140	4 140	4 149	4 152	
	Pandhuizen	1 662	1 662	2 571	2 874	
	Totalen.	f 32 250	f 32 250	f 39 432		
Westerafd. van Borneo.	Dobbelspelen	*e)* f 240	„	„	*f)*	*f)*
	Gedistilleerd	*e)* 915	„	„	*f)*	*f)*
	Pandhuizen: één				4 812	
	één				120	1 April 1905—ult. Maart 1908
	één	5 103	f 5 118	f 5 334	132	
	één				72	1 „ 1906— „ „ 1909
	één				168	1 „ 1907— „ „ 1908
	twee				—	(onverpacht.)
	Gezamenlijke kleine middelen	185 460	186 720	186 720	*g)* 186 720	1 April 1905—ult. Maart 1908
	Totalen.	f 191 718	f 191 838	f 192 054		
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Goudmijnen	f 720	f 765	f 780	780	1 „ 1906— „ „ 1909
	Dobbelspelen: in het rechtstreeksch gebied	2 460	2 400	2 400	2 400	
	in de landschappen Koetei, Goenoengtaboer, Sambalioeng en in de Tanahboemboe-landen	22 350	19 800	19 800	19 800	1 „ 1905— „ „ 1908
	Gedistilleerd	4 665	4 572	4 572	4 572	
	Varkensslacht	120	„	„	*h)*	
	Overvaarten	5 805	11 079	14 910	15 816	1 „ 1907— „ „ 1908
	Pandhuizen: te Bandjermasin				2 040	1 „ 1907— „ „ 1910
	te Martapoera	2 160	2 160	2 160	60	1 „ 1907— „ „ 1908
	in de landschappen Goenoengtaboer en Sambalioeng				60	
	Totalen.	f 38 280	f 40 776	f 44 622		
Celebes en onderhoorigheden.	Dobbelspelen (Makasser en Tello)	f 50 700	f 50 400	f 50 400	50 400	1 „ 1905— „ „ 1908
	Gedistilleerd (Makasser, Tello en Bima)	14 433	12 450	12 000	12 000	1 „ 1906— „ „ 1909
	Saguweer en brom (Makasser)	9 525	9 495	9 765	9 900	1 „ 1907— „ „ 1910
	Rundslacht (Tello)	3	„	„	*i)*	
	Transporteeren.	f 74 661	f 72 345	f 72 165		

e) Deze opgaven hebben slechts betrekking op het eerste kwartaal van 1905; zie noot *f*.

f) De hierbedoelde middelen zijn van 1 April 1905 af verpacht met de „gezamenlijke kleine middelen" in het gewest.

g) Zie noot *f*.

h) Met ingang van 1 April 1905 is deze pacht vervangen door eene directe heffing (Ind. St. 1905 nº. 34).

i) De pacht te Tello is sedert 1 April 1905 gezamenlijk met eenige andere middelen verpacht.

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.		Bedongen pachtsommen. 1905.	1906.	1907.	Op ult. 1907 vigeerende pachtovereenkomsten. Jaarlijksche pachtsom.	Tijdvak.
		Per transport. . .	f 74 661	f 72 345	f 72 165		
	Vischmarkten.	te kampong Melajoe. . . / te kampong Baroe . . .	11 832	„	„		j)
	Sirih	in de afdeeling Noorderdistricten	9 093	9 204	9 264	f 6 840	1 April 1906—ult. Maart 1909
		in Bonthain en Boeloekoemba				2 424	1 „ 1905— „ „ 1908
	Overvaarten	te Tello	1 608	1 734	1 779	480	1 „ 1905— „ „ 1908
		in de afdeeling Oosterdistricten				138	1 „ 1907— „ „ 1908
		te Maros				732	1 „ 1907— „ „ 1909
		te Kasidjala				360	1 „ 1906— „ „ 1909
		te Pangkadjene				84	1 „ 1907— „ „ 1908
	Pandhuizen	te Makasser	5 583	5 016	5 016	4 920	1 „ 1905— „ „ 1908
		in de afdeeling Zuiderdistricten				96	
	Gezamenlijke kleine middelen.	in de afd. Saleier. . . .	20 019	12 387	10 992	1 800	1 „ 1906— „ „ 1909
		in de afd. Zuiderdistricten.				1 980	1 „ 1905— „ „ 1908
		in de onderafd. Takalar .				492	1 „ 1905— „ „ 1908
		in de afd. Oosterdistricten				1 200	1 „ 1906— „ „ 1909
		in de afd. Noorderdistricten				5 520	
		Totalen. . .	f 122 796	f 110 955	f 99 216		
Menado.	Dobbelspelen	ter hoofdplaats Menado. . / te Amoerang	f 5 892	f 6 002	f 6 019	6 012	1 „ 1906— „ „ 1909
						a)	
	Gedistilleerd		53 025	47 415	44 670	44 520	1 „ 1907— „ „ 1908
	Saguweer		18 000	18 585	18 780	18 780	1 „ 1906— „ „ 1909
	Gezamenlijke kleine middelen (in de onderafdeeling Tolitoli)		225	75	225	300	1 „ 1907— „ „ 1908
		Totalen. . .	f 77 142	f 72 077	f 69 694		
Amboina.	Gedistilleerd	in de afd. Banda, zonder de afd. Waroe	f 10 215	f 9 855	f 9 900	9 900	1 „ 1906— „ „ 1909
		in de afd. Amboina . . .	21 549	18 696	29 523	15 132	1 „ 1907— „ „ 1908
		elders in het gewest. . .				k) 33 132	1 „ 1907— „ „ 1910
	Saguweer	in de afd. Banda	570	717	756	756	1 „ 1906— „ „ 1909
		elders in het gewest. . .	16 212	16 212	13 530	12 636	1 „ 1907— „ „ 1910
		Totalen. . .	f 48 546	f 45 480	f 53 709		
Ternate.	Sterke dranken		f 2 550	f 4 515	f 4 950	4 860	1 „ 1907— „ „ 1910
	Saguweer		270	60	„	l)	
	Dobbelspelen		2 115	2 775	705	a)	
		Totalen. . .	f 4 935	f 7 350	f 5 655		

j) Sedert 1906 wordt de pachtsom aan de gemeente Makasser afgestaan.
k) Bij Gouv. Bt. 16 Maart 1906 n⁰. 3 is aan den pachter uitstel van betaling van den pachtschat verleend, tot een bedrag van f 951 's maands.

l) Deze pacht is 1 April 1906 ingetrokken (Ind. St. 1906 n⁰. 37).

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen. 1905.	1906.	1907.	Op ult. 1907 vigeerende pacht-overeenkomsten. Jaarlijksche pachtsom.	Tijdvak.
Timor en onderhoorigheden.	Dobbelspelen	f 381	f 795	f 231	*a*)	
	Gedistilleerd	6 000	6 000	2 040	f 720	1 April 1907—ult. Maart 1908
	Rundslacht en slachten van andere beesten	789	852	852	852 }	1 „ 1905— „ „ 1908
	Laroe (gegiste drank)	3 387	3 492	3 492	3 492 }	
	Totalen.	f 10 557	f 11 1[illegible]9	f 6 615		
Bali en Lombok (alleen de afdeelingen Boeleleng en Djembrana).	Dobbelspelen in de afdeeling Boeleleng	f 1 053	f 1 458	f 396	*a*)	
	Rund-, buffel- en paardenslacht. { in de afdeeling Boeleleng }	6 789	6 864	1 716	*c*)	
	Rund-, buffel- en paardenslacht. { in de afdeeling Djembrana }				*c*)	
	Overvaarten	2 280	2 280	570	*m*)	
	Totalen.	f 10 122	f 10 602	f 2 682		

RECAPITULATIE.

MIDDELEN.	1905.	1906.	1907.
Totalen voor elk der middelen (voor zoover niet sommige vereenigd verpacht werden).			
Dobbelspelen	f 802 375	f 802 800	f 794 695
Gedistilleerd en andere sterke dranken	506 357	501 807	511 956
Peper	13 710	12 525	12 060
Rund- en buffelslacht, enz. *n*)	7 581	7 716	2 568
Varkensslacht *o*)	60 849	61 821	56 049
Vischmarkten	11 832	»	»
Sirih	9 093	9 204	9 264
Overvaarten	18 525	25 665	27 627
Goudmijnen	720	765	780
Zout	162 600	162 600	181 320
Sago, was en getah	34 800	34 800	40 515
Pandhuizen *p*)	162 609	162 498	174 384
Gezamenlijke kleine middelen	205 704	199 182	197 937
Gezamenlijke totalen	f 1 996 755	f 1 981 383	f 2 009 155

m) Deze pacht is 1 April 1907 ingetrokken.

n) De opgaven omtrent de pacht der „rund- en buffelslacht, enz." betreffen het gewest Timor en onderhoorigheden, de afdeelingen Boeleleng en Djembrana op Bali en het landschap Tello (Celebes). Voor genoemde Balische afdeelingen omvat de pacht het slachten van runderen, buffels en paarden maar niet van varkens. In het landschap Tello en op Timor vallen onder de pacht ook andere beesten dan de hier genoemde (op Timor echter geen paarden en in het landschap Tello geen varkens).

o) Uitgenomen in gewesten en gedeelten van gewesten (zie de voorgaande noot), waar dit middel begrepen is in de „rund- en buffelslacht, enz."

p) Het aantal in pacht afgestane pandhuizen bedroeg laatstelijk 75, verdeeld als volgt: Sumatra's Westkust 17, Benkoelen 4, Lampongsche districten 2, Palembang 6, Djambi 1, Oostkust van Sumatra 15, Atjèh 4, Banka 9, Billiton 4, Westerafdeeling van Borneo 4, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 3 en Celebes en onderhoorigheden 6. Onverpacht bleven nog 3 pandhuizen, namelijk 2 in de Westerafdeeling van Borneo en 1 in de residentie Menado.

Bijlage GG.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 4, van het verslag.)

STATISTIEK

BETREFFENDE DE

OPIUMREGIE

OVER

1905.

I. Maandcijfers betreffende debiet en bruto-ontvangsten.

MAANDEN.	DEBIET.																	Geldelijke opbrengst (bruto).
	Bereid opium.										Ruw opium. a)				Opiumpillen a)			
	Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee).								Totaal debiet.		Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet.		Tubes van ½ thail.	Totaal debiet.		
	50 (mata tjandoe)	25 (mata tjandoe)	12½ (mata tjandoe)	5 (mata tjandoe)	2 (mata tjandoe)	1 (mata tjandoe)	½ (mata tjandoe)	geleng tikee a) (⅓ mata).	Thails.	Mata's.			Thails.	Mata's.		Thails.	Mata's.	
Bantam. b)																		
1906.																		
Januari	9	21	107	375	764	11 351	12 370	. . .	232	51½	„	„	„	„	„	„	„	f 5 711
Februari	16	26	83	365	697	10 648	10 999	. . .	218	54	„	„	„	„	„	„	„	5 348
Maart	17	36	72	321	676	10 582	12 339	. . .	223	58½	„	„	„	„	„	„	„	5 468
April	8	32	60	253	630	11 107	12 580	. . .	218	72	„	„	„	„	„	„	„	5 381
Mei	12	25	79	242	701	10 998	12 167	. . .	219	06	„	„	„	„	„	„	„	5 380
Juni	10	31	73	299	667	11 426	12 623	. . .	227	54	„	„	„	„	„	„	„	5 590
Juli	7	29	90	271	610	12 224	13 812	. . .	239	05	„	„	„	„	„	„	„	5 882
Augustus	12	43	95	317	604	13 068	13 842	. . .	256	44½	„	„	„	„	„	„	„	6 287
September	14	32	71	278	596	9 979	13 512	. . .	217	04½	„	„	„	„	„	„	„	5 319
October	9	18	101	290	573	11 762	13 526	. . .	232	83½	„	„	„	„	„	„	„	5 728
November	6	28	99	327	557	11 182	13 278	. . .	228	07½	„	„	„	„	„	„	„	5 605
December	5	21	96	409	617	9 845	12 598	. . .	213	98	„	„	„	„	„	„	„	5 260
Totalen	125	342	1 026	3 747	7 692	134 172	153 646	. . .	2 727	39	„	„	„	„	„	„	„	f 66 959
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	97	125	438	2 280	4 328	63 446	72 712	. . .	1 333	08	„	„	„	„	„	„	„	f 32 681
in 1904	49	92	698	2 660	6 081	95 050	110 929	. . .	1 894	51½	„	„	„	„	„	„	„	46 754
in 1905	112	229	1 076	3 285	9 809	132 795	148 800	. . .	2 680	13	„	„	„	„	„	„	„	65 927
Batavia.																		
1906.																		
Januari	473	688	1 325	4 995	17 528	145 875	380 512	. . .	4 535	74½	„	„	„	„	„	„	„	f 110 777
Februari	428	572	1 113	4 443	15 834	133 272	332 548	. . .	4 030	41½	„	„	„	„	„	„	„	98 479
Maart	528	642	1 320	4 790	16 140	139 280	360 984	. . .	4 349	52	„	„	„	„	„	„	„	106 042
April	468	549	1 285	4 685	15 042	128 923	348 777	. . .	4 100	08	„	„	„	„	„	„	„	100 037
Mei	528	585	1 381	4 699	15 272	135 543	371 295	. . .	4 335	17	„	„	„	„	„	„	„	105 721
Juni	534	683	1 416	4 895	14 880	140 735	380 444	. . .	4 466	67	„	„	„	„	„	„	„	108 873
Juli	523	785	1 688	5 394	16 411	149 610	412 449	. . .	4 825	01½	„	„	„	„	„	„	„	117 630
Augustus	562	862	1 680	5 445	17 007	150 456	415 188	. . .	4 899	39	„	„	„	„	„	„	„	119 316
September	588	830	1 574	5 572	17 139	149 234	400 951	. . .	4 816	72½	„	„	„	„	„	„	„	117 249
October	596	820	1 662	5 767	15 569	146 206	392 048	. . .	4 732	78	„	„	„	„	„	„	„	115 098
November	570	800	1 731	5 015	14 534	143 015	374 174	. . .	4 543	82½	„	„	„	„	„	„	„	110 471
December	619	756	1 733	5 329	15 013	139 652	351 842	. . .	4 437	56½	„	„	„	„	„	„	„	107 719
Totalen	6 417	8 572	17 908	61 029	190 369	1 701 801	4 521 212	. . .	54 072	90	„	„	„	„	„	„	„	f 1 317 442
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	3 144	3 652	7 201	42 965	157 594	1 577 156	3 377 939	. . .	41 346	51	„	„	„	„	„	„	„	1 017 302
in 1904	4 432	4 057	8 005	44 727	179 379	1 684 024	3 997 842	. . .	46 884	25½	„	„	„	„	„	„	„	1 151 731
in 1905	5 202	5 851	13 473	56 118	208 144	1 717 547	4 601 252	. . .	52 898	38½	„	„	„	„	„	„	„	1 295 745

a) Ingevolge de laatstelijk terzake vastgestelde regelingen (Ind. St. 1898 n°. 279, art. 2, juncto Ind. St. 1906 n°. 90, § II) worden vanwege de regie alleen dáár tikee, ruw opium en opiumpillen verkocht, waar zulks door den hoofdinspecteur der regie onvermijdelijk wordt geoordeeld. De verkoop van tikee vond in 1906 in het regiegebied plaats in de gewesten Semarang, Rembang, Soerabaja, Pasoeroean, Banjoemas, Kedoe, Djokjakarta, Soerakarta, Madioen en Kediri, terwijl de opiumpillen en het ruw opium in genoemd jaar werden verkrijgbaar gesteld respectievelijk in de residentie Banka en in twee verkoopplaatsen der residentie Tapanoeli.

b) De verkoop van regie-opium heeft slechts plaats in eenige door den Gouverneur-Generaal aangewezen plaatsen, ten behoeve van Chineezen en inlandsche militairen (Ind. St. 1902 n°. 266 en 1905 nos. 568 en 569).

MAANDEN.	DEBIET.																	Geldelijke opbrengst (bruto).
	Bereid opium.										Ruw opium. a)				Opiumpillen a)			
	Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee).								Totaal debiet.		Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet.		Tubes van ½ thail.	Totaal debiet.		
	50 mata tjandoe.	25 mata tjandoe.	12½ mata tjandoe.	5 mata tjandoe.	2 mata tjandoe.	1 mata tjandoe.	½ mata tjandoe.	geleng tikee a) (⅓ mata).	Thails.	Mata's.			Thails.	Mata's.		Thails.	Mata's.	
Preanger-Regentschappen. b)																		
1906.																		
Januari	541	422	346	562	974	12 931	12 433	. . . .	658	30½	„	„	„	„	„	„	„	f 14 525
Februari	571	342	337	478	842	12 049	11 510	. . . .	631	90½	„	„	„	„	„	„	„	13 878
Maart	551	467	361	484	945	12 282	12 816	. . . .	667	37½	„	„	„	„	„	„	„	14 680
April	636	361	364	521	872	11 688	11 976	. . . .	674	„	„	„	„	„	„	„	„	14 736
Mei	603	477	348	494	933	11 336	11 465	. . . .	678	29½	„	„	„	„	„	„	„	14 818
Juni	635	455	311	424	905	11 570	10 930	. . . .	679	77½	„	„	„	„	„	„	„	14 814
Juli	787	390	321	444	1 085	11 494	10 641	. . . .	743	17	„	„	„	„	„	„	„	16 079
Augustus	708	538	340	442	1 019	10 594	10 787	. . . .	733	35½	„	„	„	„	„	„	„	15 876
September	853	330	358	457	940	10 985	10 477	. . . .	757	63½	„	„	„	„	„	„	„	16 321
October	868	305	309	499	961	10 658	9 849	. . . .	748	87	„	„	„	„	„	„	„	16 106
November	854	356	270	542	997	10 163	9 353	. . . .	745	18½	„	„	„	„	„	„	„	16 010
December	841	508	293	547	1 099	8 857	8 626	. . . .	765	15½	„	„	„	„	„	„	„	16 381
Totalen	8 448	4 951	3 958	5 894	11 572	134 607	130 863	. . . .	8 483	02½	„	„	„	„	„	„	„	f 184 224
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	1 224	1 252	2 405	5 341	17 987	191 679	193 870	. . . .	4 738	55½	„	„	„	„	„	„	„	112 983
in 1904	2 265	2 137	2 361	4 419	18 207	289 229	311 326	. . . .	6 995	88½	„	„	„	„	„	„	„	165 991
in 1905	5 660	4 125	3 627	6 151	15 947	209 016	227 000	. . . .	8 166	27½	„	„	„	„	„	„	„	184 214
Cheribon.																		
1906.																		
Januari	359	1 544	312	914	3 109	21 406	17 071	. . . .	1 011	79½	„	„	„	„	„	„	„	f 18 054
Februari	335	1 563	293	742	2 820	19 052	16 667	. . . .	962	23	„	„	„	„	„	„	„	17 129
Maart	356	1 540	327	766	3 100	20 629	18 564	. . . .	1 003	28½	„	„	„	„	„	„	„	17 896
April	280	1 421	315	774	3 051	19 274	17 863	. . . .	916	40	„	„	„	„	„	„	„	16 382
Mei	235	1 596	283	787	2 965	19 864	18 220	. . . .	940	26½	„	„	„	„	„	„	„	16 797
Juni	303	1 447	330	719	2 950	20 890	18 614	. . . .	951	42	„	„	„	„	„	„	„	17 009
Juli	282	1 480	330	779	3 685	24 050	19 824	. . . .	1 004	52	„	„	„	„	„	„	„	18 023
Augustus	294	1 674	339	905	3 949	23 973	19 534	. . . .	1 069	50½	„	„	„	„	„	„	„	19 147
September	305	1 718	343	801	3 499	23 098	18 234	. . . .	1 057	05½	„	„	„	„	„	„	„	18 877
October	245	1 944	378	739	3 568	22 672	18 187	. . . .	1 081	71½	„	„	„	„	„	„	„	19 288
November	253	1 789	327	693	3 548	21 874	17 663	. . . .	1 027	29	„	„	„	„	„	„	„	18 330
December	317	1 921	354	593	3 404	22 368	18 282	. . . .	1 095	82	„	„	„	„	„	„	„	19 499
Totalen	3 564	19 637	3 931	9 212	39 648	259 150	218 723	. . . .	12 121	30	„	„	„	„	„	„	„	f 216 431
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903 (pacht) c)	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . . .	17 332	72	„	„	„	„	„	„	„	238 537
in 1904 (regie)	2 416	14 811	4 962	13 594	44 499	306 627	242 772	. . . .	11 320	81	„	„	„	„	„	„	„	187 122
in 1905 (id.)	4 958	23 002	5 414	12 054	35 864	248 860	231 553	. . . .	13 872	59½	„	„	„	„	„	„	„	223 062

c) Volgens de pachtboeken.

MAANDEN.	DEBIET.																	Geldelijke opbrengst (bruto).
	Bereid opium.										Ruw opium. *a*)				Opium pillen *a*)			
	Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee).								Totaal debiet.		Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet.		Tubes van ½ thail.	Totaal debiet.		
	50	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee *a*) (⅓ mata).	Thails.	Mata's.			Thails.	Mata's.		Thails.	Mata's.	
	mata tjandoe.																	
Pekalongan.																		
1906.																		
Januari	217	1 529	916	1 300	15 877	90 207	140 223	....	2 590	97½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	f 48 133
Februari	218	1 610	985	1 092	14 123	82 556	131 794	....	2 456	21½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	45 522
Maart	222	1 677	1 109	1 194	13 922	83 623	140 366	....	2 545	07½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	47 157
April	251	1 575	1 002	1 094	13 159	83 895	140 752	....	2 505	09	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	46 433
Mei	211	1 611	1 023	1 196	15 214	96 602	160 583	....	2 769	14	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	51 469
Juni	188	1 595	956	1 212	16 192	106 862	165 222	....	2 891	42	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	53 832
Juli	200	1 657	1 060	1 295	16 325	112 646	169 660	....	3 012	76	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	56 081
Augustus	208	1 749	1 006	1 251	16 943	117 681	167 321	....	3 081	82½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	57 346
September	179	1 613	961	1 217	15 296	106 580	155 375	....	2 822	32	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	52 518
October	162	1 621	939	1 146	15 307	109 436	161 600	....	2 869	42½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	53 429
November	188	1 484	901	1 117	15 340	112 793	162 573	....	2 881	07	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	53 698
December	214	1 743	872	1 132	14 308	103 087	157 711	....	2 813	93½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	52 270
Totalen.	2 458	19 464	11 730	14 246	182 006	1 205 968	1 853 180	....	33 239	25	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	f 617 888
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903 (pacht) *c*)	...	...	...	...	...	...	...	....	34 655	18½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	551 378
in 1904 (regie)	1 820	17 589	11 061	24 423	292 665	1 245 069	1 702 235	....	34 726	19	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	605 163
in 1905 (id.)	2 452	22 645	11 837	21 757	254 789	1 280 211	1 829 868	....	36 501	95½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	632 326
Semarang.																		
1906.																		
Januari	48	1 202	2 459	9 161	62 373	394 306	780 565	2 079	10 190	20	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	f 203 802
Februari	47	1 115	2 167	8 100	53 709	342 371	696 915	1 821	8 966	66	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	179 330
Maart	47	962	2 376	8 476	54 134	339 478	701 619	1 714	8 976	06⅚	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	179 518
April	34	954	2 157	8 437	51 864	334 250	703 961	1 527	8 851	65	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	177 030
Mei	45	919	2 389	8 686	56 573	386 414	811 037	4	10 035	97⅓	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	200 710
Juni	36	980	2 378	8 717	58 477	424 149	851 177	,,	10 663	01½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	213 252
Juli	29	1 011	2 274	9 471	63 501	457 906	885 623	,,	11 302	24½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	226 037
Augustus	33	1 045	2 534	9 612	64 940	454 594	870 031	,,	11 269	99½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	225 392
September	26	1 099	2 370	9 308	63 114	430 602	830 755	,,	10 771	47½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	215 422
October	38	1 110	2 665	10 092	66 849	464 320	903 487	,,	11 631	84	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	232 628
November	31	1 036	2 758	10 139	65 974	458 231	871 003	,,	11 383	00½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	227 650
December	42	720	2 992	10 007	63 683	433 518	858 043	,,	10 974	40½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	219 478
Totalen.	456	12 153	29 519	110 206	725 191	4 920 139	9 764 216	7 145	125 016	53⅙	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	f 2 500 249
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	1 121	16 447	27 891	92 155	689 523	5 122 081	8 709 112	516 201	123 043	88½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2 351 462
in 1904	1 009	26 464	31 560	98 753	779 286	5 619 920	10 405 396	109 824	140 181	13	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2 680 144
in 1905	651	22 988	19 296	105 865	794 610	5 339 640	10 099 143	36 811	133 684	76⅚	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2 665 077

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee a) (1/3 mata).	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Ruw opium. a) Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Rembang.																		
1906.																		
Januari	520	„	591	2 258	10 383	145 723	225 716	6 089	3 260	54 1/6	„	„	„	„	„	„	„	f 65 231
Februari	346	„	592	2 566	9 001	131 891	209 487	5 344	2 939	47 5/6	„	„	„	„	„	„	„	58 807
Maart	289	„	598	2 762	8 788	129 636	210 165	5 053	2 897	13 5/6	„	„	„	„	„	„	„	57 960
April	251	„	440	2 624	8 873	117 725	198 728	4 569	2 675	28	„	„	„	„	„	„	„	53 521
Mei	254	„	445	2 667	9 119	127 566	225 014	5 468	2 917	31 1/6	„	„	„	„	„	„	„	58 364
Juni	241	„	491	2 321	8 932	138 639	233 747	5 317	3 049	41 1/3	„	„	„	„	„	„	„	61 006
Juli	245	„	473	2 641	9 485	143 351	230 991	4 952	3 108	34 2/3	„	„	„	„	„	„	„	62 183
Augustus	257	„	517	2 811	9 221	140 132	224 443	4 750	3 057	46 1/3	„	„	„	„	„	„	„	61 165
September	191	„	469	2 691	9 528	137 829	225 628	4 918	3 002	05 5/6	„	„	„	„	„	„	„	60 058
October	156	„	535	2 879	10 548	155 912	255 182	5 566	3 353	36 5/6	„	„	„	„	„	„	„	67 086
November	136	„	473	2 614	10 384	158 216	257 860	5 407	3 354	98 5/6	„	„	„	„	„	„	„	67 118
December	139	„	484	2 821	9 854	156 952	259 767	5 257	3 354	00 5/6	„	„	„	„	„	„	„	67 098
Totalen	3 025	„	6 108	31 655	114 116	1 683 572	2 756 728	62 690	36 969	39 2/3	„	„	„	„	„	„	„	f 739 597
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	18 791	„	897	11 923	87 844	1 513 812	2 013 141	349 362	38 229	02	„	„	„	„	„	„	„	733 052
in 1904	17 818	„	838	10 113	87 599	1 774 153	2 293 159	334 734	41 594	48 1/2	„	„	„	„	„	„	„	801 414
in 1905	10 617	„	3 966	21 762	118 373	1 805 481	2 571 479	100 521	40 507	08 1/2	„	„	„	„	„	„	„	805 168

MAANDEN.	50	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee	Thails.	Mata's.	Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Thails.	Mata's.	Tubes van ½ thail.	Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Soerabaja.																		
1906.																		
Januari	6	54	2 334	1 974	17 667	322 754	194 779	76 355	5 216	24 1/6	„	„	„	„	„	„	„	f 104 579
Februari	3	69	2 276	1 508	17 434	288 252	186 525	68 722	4 771	54 5/6	„	„	„	„	„	„	„	95 660
Maart	4	103	2 288	1 742	16 119	298 200	186 135	62 107	4 842	92 5/6	„	„	„	„	„	„	„	97 066
April	4	124	2 054	1 751	14 789	284 130	178 212	54 406	4 586	79 1/3	„	„	„	„	„	„	„	91 917
Mei	4	138	2 023	1 841	16 540	318 960	207 897	70 378	5 175	90 1/3	„	„	„	„	„	„	„	103 753
Juni	4	142	2 066	1 583	19 491	344 660	223 718	83 711	5 608	94 2/3	„	„	„	„	„	„	„	112 458
Juli	4	134	2 324	1 698	20 924	387 807	244 040	91 315	6 232	03 1/3	„	„	„	„	„	„	„	124 945
Augustus	4	120	2 353	1 837	21 109	400 006	239 464	91 078	6 341	12 5/6	„	„	„	„	„	„	„	127 126
September	4	107	2 277	1 831	20 871	387 924	226 410	86 848	6 123	12 5/6	„	„	„	„	„	„	„	122 752
October	4	110	2 308	1 828	22 097	411 636	240 333	90 662	6 471	57 1/6	„	„	„	„	„	„	„	129 734
November	5	105	2 328	1 524	22 588	412 433	242 542	95 294	6 502	39 2/3	„	„	„	„	„	„	„	130 366
December	5	134	2 239	1 511	19 673	397 525	232 917	84 748	6 207	21 1/3	„	„	„	„	„	„	„	124 427
Totalen	51	1 340	26 870	20 628	229 302	4 254 287	2 602 972	955 624	68 079	83 1/3	„	„	„	„	„	„	„	f 1 364 783
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	392	2 755	38 276	17 553	338 174	3 897 832	2 517 335	1 619 856	70 274	89 1/2	„	„	„	„	„	„	„	1 332 290
in 1904	130	2 673	35 954	14 384	328 614	4 396 133	2 724 988	1 266 043	74 325	39 1/2	„	„	„	„	„	„	„	1 415 756
in 1905	81	1 818	37 665	17 254	287 955	4 200 387	2 625 553	1 062 403	70 497	90 1/3	„	„	„	„	„	„	„	1 407 355

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25 mata tjandoe	12½ mata tjandoe	5 mata tjandoe	2 mata tjandoe	1 mata tjandoe	½ mata tjandoe	geleng tikee a) (⅓ mata)	Bereid opium. Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Ruw opium. a) Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Pasoeroean.																		
1906.																		
Januari	„	393	1 003	671	7 505	108 196	122 124	267 010	2 989	88 5/6	„	„	„	„	„	„	„	f 64 888
Februari	„	347	895	562	6 681	98 245	113 881	264 789	2 794	83	„	„	„	„	„	„	„	60 604
Maart	„	358	913	584	6 693	106 643	126 764	342 338	3 208	06 1/6	„	„	„	„	„	„	„	69 436
April	„	359	708	809	6 248	101 084	122 256	372 410	3 207	14 2/3	„	„	„	„	„	„	„	69 316
Mei	„	341	662	715	7 549	116 833	137 155	414 063	3 589	04½	„	„	„	„	„	„	„	77 579
Juni	„	351	688	768	7 939	124 959	133 363	415 242	3 671	47½	„	„	„	„	„	„	„	79 388
Juli	„	392	666	781	9 224	140 205	139 703	436 980	3 961	94½	„	„	„	„	„	„	„	85 706
Augustus	„	435	660	929	9 960	151 591	140 059	426 701	4 075	44 1/6	„	„	„	„	„	„	„	88 237
September	„	382	741	982	9 636	149 440	129 907	381 875	3 846	79 2/3	„	„	„	„	„	„	„	83 357
October	„	432	806	1 092	10 285	154 765	133 317	377 438	3 941	41 1/6	„	„	„	„	„	„	„	85 453
November	„	432	842	954	11 259	157 485	130 161	363 187	3 922	40 5/6	„	„	„	„	„	„	„	85 082
December	„	460	807	409	9 415	135 216	129 243	338 919	3 552	73	„	„	„	„	„	„	„	77 030
Totalen	„	4 682	9 391	9 256	102 394	1 544 662	1 557 933	4 400 952	42 761	18	„	„	„	„	„	„	„	f 926 076
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	53	16 960	5 122	7 728	83 998	1 249 764	1 302 692	5 048 689	42 813	17 1/3	„	„	„	„	„	„	„	918 929
in 1904	„	8 409	5 658	5 907	72 728	1 403 588	1 547 690	3 688 816	38 629	79 1/3	„	„	„	„	„	„	„	837 559
in 1905	„	5 275	9 036	7 022	102 089	1 454 673	1 548 663	4 115 749	40 850	33 5/6	„	„	„	„	„	„	„	884 988
Besoeki.																		
1906.																		
Januari	„	„	473	1 092	19 309	106 490	12 803	....	1 628	82	„	„	„	„	„	„	„	f 32 576
Februari	„	„	319	992	17 471	94 317	11 198	....	1 438	05½	„	„	„	„	„	„	„	28 761
Maart	„	„	337	970	16 316	95 593	12 368	....	1 434	71½	„	„	„	„	„	„	„	28 694
April	„	„	299	965	14 536	92 419	11 396	....	1 357	51½	„	„	„	„	„	„	„	27 150
Mei	„	„	255	877	13 886	94 144	11 939	....	1 354	58	„	„	„	„	„	„	„	27 092
Juni	„	„	294	963	13 935	94 602	11 806	....	1 368	65	„	„	„	„	„	„	„	27 373
Juli	„	„	343	1 179	16 354	110 906	12 109	....	1 598	51	„	„	„	„	„	„	„	31 970
Augustus	„	„	408	1 296	17 497	120 456	12 897	....	1 734	78½	„	„	„	„	„	„	„	34 696
September	„	„	373	1 153	17 184	115 013	11 435	....	1 655	26	„	„	„	„	„	„	„	33 105
October	„	„	385	1 319	18 149	115 813	11 538	....	1 692	87½	„	„	„	„	„	„	„	33 858
November	„	„	530	1 474	20 893	122 732	11 709	....	1 843	67½	„	„	„	„	„	„	„	36 874
December	„	„	550	1 257	22 236	128 953	11 546	....	1 923	58	„	„	„	„	„	„	„	38 472
Totalen	„	„	4 566	13 537	207 766	1 291 438	142 744	....	19 031	02	„	„	„	„	„	„	„	f 380 621
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	„	„	2 833	12 922	175 775	1 096 559	233 199	....	16 647	31	„	„	„	„	„	„	„	329 669
in 1904	„	„	4 004	8 711	154 322	1 137 539	243 169	....	16 613	72½	„	„	„	„	„	„	„	332 275
in 1905	„	„	3 246	10 620	207 788	1 133 439	142 014	....	17 136	97	„	„	„	„	„	„	„	342 739

MAANDEN.	DEBIET.																	Geldelijke opbrengst (bruto).
	Bereid opium.										Ruw opium. a)				Opiumpillen. a)			
	Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee).								Totaal debiet.		Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet.		Tubes van ½ thail.	Totaal debiet.		
	50	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee a) (1/3 mata).	Thails.	Mata's.			Thails.	Mata's.		Thails.	Mata's.	
	mata tjandoe.																	
Banjoemas.																		
1906.																		
Januari	665	633	713	1 444	2 712	25 230	55 762	2 056	1 244	27 5/6	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	f 23 170
Februari	706	653	709	1 405	2 510	22 757	49 686	2 190	1 208	62½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	22 384
Maart	687	749	818	1 333	2 633	24 596	53 872	2 978	1 277	55 2/3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	23 698
April	711	730	807	1 307	2 657	25 898	55 935	3 842	1 308	82 2/3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	24 308
Mei	745	633	884	1 513	2 716	29 997	62 756	2 377	1 392	89 1/3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	25 977
Juni	727	713	767	1 424	2 753	31 099	66 710	8	1 408	45 1/6	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	26 281
Juli	719	801	762	1 542	2 884	33 557	68 598	,,	1 468	34	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	27 420
Augustus	688	959	832	1 578	3 109	34 654	66 603	,,	1 508	38½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	28 130
September	561	998	945	1 696	3 150	34 900	64 275	,,	1 466	30	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	27 415
October	650	976	840	1 660	3 300	36 760	68 068	,,	1 530	94	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	28 619
November	575	980	827	1 669	2 905	33 779	61 456	,,	1 422	49½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	26 562
December	799	1 005	832	1 580	2 817	32 122	58 811	,,	1 505	36½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	27 868
Totalen	8 233	9 830	9 736	18 151	34 146	365 349	732 532	13 451	16 742	45 2/3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	f 311 832
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen;											,,	,,	,,	,,	,,	,,		
											,,	,,	,,	,,	,,	,,		
in 1903 (pacht) c)	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	24 738	86 5/6	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	349 170
in 1904 regie)	7 320	3 373	10 624	22 214	41 404	250 673	662 052	51 809	13 759	71 2/3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	246 834
in 1905 (id.)	12 412	4 153	10 423	20 055	34 157	317 869	726 156	40 940	17 178	95 1/6	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	302 039
Kedoe.																		
1906.																		
Januari	450	1 195	702	4 711	17 608	145 936	291 216	3 201	4 125	32	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	f 81 470
Februari	413	1 068	547	4 115	15 345	130 631	268 186	2 642	3 710	57 1/6	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	73 273
Maart	389	1 276	600	3 959	15 433	137 930	295 742	2 840	3 962	58 2/3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	78 234
April	394	1 173	604	4 044	14 243	135 729	297 044	956	3 898	50 2/3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	76 993
Mei	368	1 288	617	3 917	14 564	138 176	305 216	,,	3 978	09½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	78 550
Juni	367	1 240	620	3 946	14 023	140 379	301 761	,,	3 961	35½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	78 240
Juli	340	1 407	621	3 850	15 646	152 454	322 831	,,	4 243	49	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	83 826
Augustus	287	1 537	530	3 844	17 207	156 466	332 018	,,	4 355	09	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	86 046
September	298	1 591	566	4 095	16 713	159 264	328 002	,,	4 389	16	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	86 690
October	359	1 657	639	4 128	18 329	172 713	335 898	,,	4 653	22½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	91 877
November	354	1 720	620	3 750	19 255	169 540	303 497	,,	4 469	98½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	88 186
December	444	2 010	673	3 190	18 001	152 823	283 654	,,	4 274	64½	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	84 044
Totalen	4 463	17 162	7 339	47 549	196 367	1 792 041	3 665 065	9 639	50 022	03	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	f 987 429
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903 (pacht) c)	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	50 097	09	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	828 728
in 1904 (regie)	5 998	4 046	9 726	67 853	182 559	1 436 636	2 688 196	392 816	41 386	80 2/3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	806 861
in 1905 (id.)	8 590	5 263	14 193	60 406	186 912	1 591 254	3 346 929	63 544	47 002	41 1/3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	915 872

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). mata tjandoe. 50	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee a) (1/3 mata).	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Ruw opium. a) Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Djokjakarta.																		
1906.																		
Januari	346	938	320	2 104	6 356	54 002	227 096	13 335	2 399	77	"	"	"	"	"	"	"	f 47 225
Februari	366	1 108	337	2 259	6 171	51 309	207 060	11 618	2 325	61 1/6	"	"	"	"	"	"	"	45 631
Maart	339	1 169	338	2 459	6 138	50 171	216 339	11 143	2 370	25 5/6	"	"	"	"	"	"	"	46 519
April	278	1 101	312	2 253	6 208	50 601	222 341	9 209	2 338	47 1/6	"	"	"	"	"	"	"	45 972
Mei	289	1 176	347	2 295	6 546	58 968	256 424	10 248	2 633	50½	"	"	"	"	"	"	"	51 827
Juni	281	1 074	322	2 346	6 866	61 963	276 942	8 999	2 738	20 2/3	"	"	"	"	"	"	"	53 976
Juli	329	1 085	401	2 460	7 297	63 437	281 607	8 375	2 825	13 2/3	"	"	"	"	"	"	"	55 659
Augustus	342	1 148	362	2 439	7 161	65 071	292 508	8 612	2 910	37 2/3	"	"	"	"	"	"	"	57 320
September	311	1 158	389	2 355	7 110	61 569	268 493	8 581	2 740	33 1/3	"	"	"	"	"	"	"	53 945
October	256	1 274	363	2 378	7 490	60 638	262 270	8 930	2 708	07 1/6	"	"	"	"	"	"	"	53 298
November	265	1 230	343	2 410	6 961	57 864	244 886	8 996	2 575	65 1/6	"	"	"	"	"	"	"	50 663
December	368	1 419	379	2 231	6 881	54 094	224 472	8 536	2 527	04 5/6	"	"	"	"	"	"	"	49 492
Totalen . . .	3 770	13 880	4 213	27 989	81 185	689 687	2 980 438	116 582	31 092	44 1/6	"	"	"	"	"	"	"	f 611 527
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	1 934	4 683	8 117	32 424	72 706	574 642	1 842 968	933 365	24 300	17 1/6	"	"	"	"	"	"	"	466 534
in 1904	3 236	7 448	10 206	33 256	67 597	630 370	2 299 912	481 584	27 179	03	"	"	"	"	"	"	"	518 155
in 1905	8 889	4 592	8 828	20 687	81 283	696 240	2 811 262	210 076	31 074	97 1/3	"	"	"	"	"	"	"	598 771

MAANDEN.	50	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee a) (1/3 mata).	Thails.	Mata's.	Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Thails.	Mata's.	Tubes van ½ thail.	Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Soerakarta.																		
1906.																		
Januari	221	833	637	4 850	18 414	233 191	729 837	29 576	7 088	83 2/3	"	"	"	"	"	"	"	f 141 238
Februari	263	858	685	4 382	16 331	206 297	644 425	25 345	6 346	92 1/3	"	"	"	"	"	"	"	126 331
Maart	246	931	577	4 749	17 591	209 947	665 386	25 078	6 527	13 5/6	"	"	"	"	"	"	"	129 915
April	209	788	645	4 839	17 397	207 050	672 948	24 823	6 489	99 5/6	"	"	"	"	"	"	"	129 280
Mei	220	830	635	4 798	19 813	229 407	756 890	29 150	7 208	72 1/6	"	"	"	"	"	"	"	143 637
Juni	223	833	623	4 562	20 653	246 045	825 870	27 124	7 718	99 5/6	"	"	"	"	"	"	"	153 831
Juli	219	910	675	4 831	22 779	267 548	868 414	25 559	8 221	25 1/6	"	"	"	"	"	"	"	163 836
Augustus	194	897	617	4 877	22 148	284 219	883 465	25 017	8 428	19	"	"	"	"	"	"	"	168 005
September	176	833	638	4 701	20 862	276 071	809 306	25 406	7 920	21 2/3	"	"	"	"	"	"	"	157 897
October	152	971	542	4 664	22 282	284 610	815 431	27 512	8 080	30 1/6	"	"	"	"	"	"	"	161 060
November	170	972	615	4 764	21 154	273 346	779 138	27 180	7 785	90½	"	"	"	"	"	"	"	155 153
December	237	1 126	639	4 957	20 402	253 459	740 479	25 531	7 457	85 1/3	"	"	"	"	"	"	"	148 442
Totalen . . .	2 530	10 782	7 528	56 974	239 826	2 971 190	9 191 589	317 331	89 274	33½	"	"	"	"	"	"	"	f 1 778 625
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	3 220	5 115	19 652	68 506	195 073	2 689 673	8 232 299	1 608 332	86 091	34 1/6	"	"	"	"	"	"	"	1 620 154
in 1904	4 327	6 833	23 846	70 149	228 833	3 374 392	9 829 492	916 981	100 884	59 1/3	"	"	"	"	"	"	"	1 895 601
in 1905	6 639	6 259	18 771	65 674	213 946	3 236 778	9 803 378	506 631	97 866	68½	"	"	"	"	"	"	"	1 933 101

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee a) (1/3 mata).	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Ruw opium. a) Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Madioen.																		
1906.																		
Januari	"	"	779	2 321	7 468	88 907	371 020	136 120	3 560	68 5/6	"	"	"	"	"	"	"	f 71 668
Februari	"	"	654	2 204	6 715	81 435	340 613	116 977	3 233	58 5/6	"	"	"	"	"	"	"	65 062
Maart	"	"	683	2 578	6 545	83 262	362 643	122 363	3 398	88 2/3	"	"	"	"	"	"	"	68 386
April	"	"	763	2 233	6 556	82 250	374 665	122 335	3 441	75 1/3	"	"	"	"	"	"	"	69 243
Mei	"	"	784	2 142	7 548	93 366	432 534	139 400	3 917	05 2/3	"	"	"	"	"	"	"	78 806
Juni	"	"	698	2 365	7 971	109 848	472 846	152 742	4 336	77	"	"	"	"	"	"	"	87 245
Juli	"	"	817	2 431	8 582	117 068	497 415	158 771	4 582	30 2/3	"	"	"	"	"	"	"	92 175
Augustus	"	"	782	2 575	9 835	126 977	508 509	170 470	4 803	74 5/6	"	"	"	"	"	"	"	96 643
September	"	"	850	2 573	8 925	114 263	473 709	167 269	4 482	13 5/6	"	"	"	"	"	"	"	90 200
October	"	"	914	2 429	9 401	117 810	499 345	184 601	4 713	88 1/6	"	"	"	"	"	"	"	94 893
November	"	"	988	2 404	8 976	112 078	491 791	183 920	4 616	02 1/6	"	"	"	"	"	"	"	92 934
December	"	"	1 007	2 653	8 554	102 754	466 766	172 087	4 364	59 5/6	"	"	"	"	"	"	"	87 866
Totalen	"	"	9 719	28 908	97 076	1 230 018	5 291 856	1 827 055	49 451	43 5/6	"	"	"	"	"	"	"	f 995 121
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	43	204	5 336	31 694	104 543	1 638 360	3 350 403	2 250 404	45 052	02 1/6	"	"	"	"	"	"	"	873 345
in 1904	2	45	6 084	27 329	108 627	1 537 980	4 120 201	1 757 084	46 149	49 1/6	"	"	"	"	"	"	"	928 847
in 1895	"	"	7 842	24 296	110 798	1 384 789	4 782 242	1 741 068	47 973	67	"	"	"	"	"	"	"	965 277
Kediri.																		
1906.																		
Januari	"	"	662	1 137	13 508	108 617	320 743	1 296 739	7 422	10 5/6	"	"	"	"	"	"	"	f 152 818
Februari	"	"	595	957	11 850	95 922	306 417	1 146 559	6 672	39 1/3	"	"	"	"	"	"	"	137 329
Maart	"	"	606	1 049	11 844	97 379	333 083	1 210 119	7 038	01 1/2	"	"	"	"	"	"	"	144 875
April	"	"	536	1 017	11 254	92 343	329 970	1 217 630	6 974	97 2/3	"	"	"	"	"	"	"	143 634
Mei	"	"	522	1 122	11 986	101 880	355 170	1 401 755	7 828	23 2/3	"	"	"	"	"	"	"	161 318
Juni	"	"	437	972	12 562	116 279	383 940	1 554 835	8 619	73 5/6	"	"	"	"	"	"	"	177 667
Juli	"	"	505	1 153	13 595	130 295	411 764	1 690 789	9 390	40 5/6	"	"	"	"	"	"	"	193 534
Augustus	"	"	588	1 144	13 795	130 377	400 317	1 746 229	9 532	71 5/6	"	"	"	"	"	"	"	196 557
September	"	"	622	1 236	14 258	125 342	373 461	1 682 655	9 154	28 1/2	"	"	"	"	"	"	"	188 770
October	"	"	538	1 451	15 962	130 599	382 665	1 750 560	9 513	55 1/2	"	"	"	"	"	"	"	196 185
November	"	"	467	1 398	15 415	128 562	373 113	1 670 984	9 157	70 2/3	"	"	"	"	"	"	"	188 797
December	"	"	465	1 365	14 379	117 593	367 373	1 549 653	8 592	26	"	"	"	"	"	"	"	177 083
Totalen	"	"	6 543	14 001	160 408	1 375 188	4 338 016	17 918 507	99 896	40 1/6	"	"	"	"	"	"	"	f 2 058 567
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	"	"	5 013	15 656	109 271	1 086 583	2 666 451	16 836 370	83 914	16 1/3	"	"	"	"	"	"	"	1 732 795
in 1904	"	"	5 890	10 226	128 624	1 318 687	3 479 756	15 468 519	85 967	41	"	"	"	"	"	"	"	1 769 044
in 1905	"	"	6 792	11 073	162 790	1 402 083	4 049 496	17 863 207	98 470	78 1/3	"	"	"	"	"	"	"	2 029 737

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25 mata tjandoe	12½ mata tjandoe	5 mata tjandoe	2 mata tjandoe	1 mata tjandoe	½ mata tjandoe	geleng tikee a) (⅓ mata).	Totaal debiet. Thails.	Totaal debiet. Mata's.	Ruw opium. a) Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Totaal debiet. Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Totaal debiet. Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Madoera.																		
1906.																		
Januari	21	„	69	„	2 839	33 208	15 329	....	484	63	„	„	„	„	„	„	„	f 9 693
Februari	17	„	56	„	2 523	30 310	14 428	....	441	20	„	„	„	„	„	„	„	8 824
Maart	19	„	60	„	2 729	31 757	15 332	....	465	81	„	„	„	„	„	„	„	9 316
April	18	„	56	„	2 620	30 149	14 303	....	441	40½	„	„	„	„	„	„	„	8 828
Mei	17	„	68	„	2 544	32 554	16 191	....	474	37½	„	„	„	„	„	„	„	9 488
Juni	18	„	76	„	2 679	33 571	15 406	....	484	82	„	„	„	„	„	„	„	9 696
Juli	18	„	57	„	2 624	35 010	15 923	....	498	32	„	„	„	„	„	„	„	9 966
Augustus	18	„	51	„	2 894	36 855	16 980	....	526	70½	„	„	„	„	„	„	„	10 534
September	18	„	51	„	3 145	36 518	16 395	....	525	43	„	„	„	„	„	„	„	10 509
October	18	„	56	„	3 113	38 440	16 756	....	546	44	„	„	„	„	„	„	„	10 929
November	20	„	68	„	3 106	37 752	16 071	....	538	49½	„	„	„	„	„	„	„	10 770
December	24	„	66	„	3 045	37 848	17 191	....	545	58½	„	„	„	„	„	„	„	10 912
Totalen.	226	„	734	„	33 861	413 972	190 305	....	5 973	21½	„	„	„	„	„	„	„	f 119 465
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903.	236	8	492	1 162	22 763	440 054	219 764	....	6 194	22	„	„	„	„	„	„	„	123 147
in 1904.	221	„	606	79	21 099	490 530	242 760	....	6 731	28	„	„	„	„	„	„	„	133 874
in 1905.	256	„	596	„	37 135	467 116	204 611	....	6 639	41½	„	„	„	„	„	„	„	132 417
Sumatra's Westkust.																		
1906.																		
Januari	50	208	1 379	2 569	27 122	42 711	12 604	....	1 410	39½	„	„	„	„	„	„	„	f 17 820
Februari	39	211	1 226	2 247	25 567	39 535	12 015	....	1 304	61½	„	„	„	„	„	„	„	16 486
Maart	50	208	1 266	2 203	26 771	43 436	14 175	....	1 386	05½	„	„	„	„	„	„	„	17 512
April	72	164	1 214	2 216	26 508	41 135	14 168	....	1 351	90	„	„	„	„	„	„	„	17 083
Mei	54	214	1 365	2 282	26 926	39 856	15 804	....	1 381	32½	„	„	„	„	„	„	„	17 428
Juni	42	194	1 461	2 506	27 856	39 427	15 294	....	1 405	28½	„	„	„	„	„	„	„	17 732
Juli	48	212	1 442	2 400	28 279	40 462	15 662	....	1 425	76	„	„	„	„	„	„	„	17 975
Augustus	38	224	1 370	2 198	28 391	40 468	15 456	....	1 405	93	„	„	„	„	„	„	„	17 738
September	46	213	1 411	2 464	28 270	39 845	15 041	....	1 414	88	„	„	„	„	„	„	„	17 839
October	48	215	1 513	2 477	28 688	41 294	14 535	....	1 450	10	„	„	„	„	„	„	„	18 280
November	55	237	1 486	2 099	28 736	42 264	14 288	....	1 446	25	„	„	„	„	„	„	„	18 232
December	54	299	1 517	2 153	28 620	42 626	14 598	....	1 470	67½	„	„	„	„	„	„	„	18 514
Totalen.	596	2 599	16 650	27 814	331 734	493 059	173 640	....	16 853	17	„	„	„	„	„	„	„	f 212 639
Over 1905 (April t/m December) was het totaal:	808	2 189	11 475	24 993	253 407	342 600	100 861	4 359	12 648	25	„	„	„	„	„	„	„	159 510

MAANDEN.	DEBIET.																	
	Bereid opium.										Ruw opium. a)				Opiumpillen. a)			Geldelijke opbrengst (bruto).
	Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee).								Totaal debiet.		Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet.		Tubes van ½ thail.	Totaal debiet.		
	50	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee a) (1/3 mata).	Thails.	Mata's.			Thails.	Mata's.		Thails.	Mata's.	
	mata tjandoe.																	

Tapanoeli.

MAANDEN.	50	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee	Thails.	Mata's.	Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Thails.	Mata's.	Tubes van ½ thail.	Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
1906.																		
Januari	21	67	212	508	4 398	6 092	1 049	. . . .	233	27½	1 249	12 166	1 613	98	„	„	„	f 7 014
Februari	17	49	229	488	3 694	5 276	1027	. . . .	205	55	856	10 547	1 172	41	„	„	„	5 554
Maart	14	40	246	497	4 138	5 847	1 220	. . . .	219	93	1 548	11 746	1 900	38	„	„	„	7 562
April	21	38	253	581	3 841	5 657	1 158	. . . .	219	85½	1 428	10 316	1 737	48	„	„	„	7 150
Mei	14	54	345	543	4 039	5 754	1 050	. . . .	234	34½	1 488	10 308	1 797	24	„	„	„	7 476
Juni	11	57	418	379	3 383	5 371	1 024	. . . .	217	44	1 252	10 848	1 577	44	„	„	„	6 698
Juli	13	74	387	374	3 908	5 856	1 207	. . . .	234	83	1 750	17 177	2 265	31	„	„	„	8 643
Augustus	15	53	395	475	3 885	5 821	1 045	. . . .	235	01	1 856	11 333	2 195	99	„	„	„	8 475
September	12	63	312	504	3 890	5 806	1 026	. . . .	226	94	2 044	11 053	2 375	59	„	„	„	8 828
October	7	44	330	542	3 909	6 076	1 160	. . . .	227	59	2 023	14 139	2 447	17	„	„	„	9 021
November	7	51	300	371	3 892	5 815	1 238	. . . .	214	48	2 678	15 093	3 130	79	„	„	„	10 561
December	8	49	288	458	4 050	6 067	1 054	. . . .	222	09	2 612	15 193	3 067	79	„	„	„	10 504
Totalen	160	639	3 715	5 720	47 027	69 438	13 258	. . . .	2691	33½	20 784	149 919	25 281	57	„	„	„	f 97 486
Over 1905 (April t/m December) was het totaal:	186	493	2 105	4 036	40 191	48 012	9 919	. . . .	2014	71	8 362	93 484	11 166	52	„	„	„	53 628

Benkoelen.

MAANDEN.	50	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee	Thails.	Mata's.	Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Thails.	Mata's.	Tubes van ½ thail.	Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
1906.																		
Januari	8	203	741	1 215	6 130	36 913	26 194	. . . .	830	82½	„	„	„	„	„	„	„	f 12 061
Februari	15	109	666	1 015	5 205	35 008	20 787	. . . .	726	86½	„	„	„	„	„	„	„	10 589
Maart	12	151	862	1 207	5 757	42 390	23 299	. . . .	867	38½	„	„	„	„	„	„	„	12 609
April	15	163	860	1 101	5 801	42 659	23 170	. . . .	869	26	„	„	„	„	„	„	„	12 632
Mei	16	158	832	1 039	5 844	46 647	25 103	. . . .	912	31½	„	„	„	„	„	„	„	13 278
Juni	14	178	925	962	6 422	47 443	23 925	. . . .	937	72	„	„	„	„	„	„	„	13 611
Juli	8	138	826	848	7 010	51 535	22 736	. . . .	953	38	„	„	„	„	„	„	„	13 918
Augustus	8	136	1 033	1 132	8 221	53 941	20 429	. . . .	1 029	70	„	„	„	„	„	„	„	14 993
September	16	110	988	1 201	7 500	50 994	19 042	. . . .	974	20	„	„	„	„	„	„	„	14 180
October	13	85	1 081	1 355	8 138	60 256	15 998	. . . .	1 075	93½	„	„	„	„	„	„	„	15 696
November	12	88	1 108	1 254	8 982	50 943	13 243	. . . .	984	48½	„	„	„	„	„	„	„	14 310
December	11	90	1 086	1 210	8 988	54 361	13 040	. . . .	1 012	82	„	„	„	„	„	„	„	14 744
Totalen	148	1 609	11 008	13 539	83 998	573 090	246 966	. . . .	11 174	89	„	„	„	„	„	„	„	f 162 621
Over 1905 (Augustus t/m December) was het totaal:	32	559	3 668	6 271	31 350	164 112	147 004	. . . .	3 930	94	„	„	„	„	„	„	„	57 281

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee a) (⅓ mata).	Bereid opium. Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Ruw opium. a) Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Lampongsche districten.																		
1906.																		
Januari	57	89	133	504	3 180	9 632	5 828	. . . .	281	63½	„	„	„	„	„	„	„	f 6 734
Februari	58	63	112	365	3 133	8 788	5 125	. . . .	253	16½	„	„	„	„	„	„	„	6 061
Maart	50	87	116	400	2 889	9 391	5 809	. . . .	261	98½	„	„	„	„	„	„	„	6 274
April	32	71	81	352	2 234	8 832	6 216	. . . .	225	55½	„	„	„	„	„	„	„	5 440
Mei	34	77	124	310	2 295	9 270	6 113	. . . .	236	41½	„	„	„	„	„	„	„	5 686
Juni	25	74	103	382	2 230	9 137	6 030	. . . .	229	09½	„	„	„	„	„	„	„	5 533
Juli	46	68	195	462	2 412	9 827	6 820	. . . .	268	08½	„	„	„	„	„	„	„	6 423
Augustus	63	78	193	511	3 027	9 857	6 977	. . . .	294	67	„	„	„	„	„	„	„	7 033
September	79	91	277	590	3 683	10 546	6 911	. . . .	340	05	„	„	„	„	„	„	„	8 079
October	101	104	255	692	3 212	11 680	6 838	. . . .	358	20½	„	„	„	„	„	„	„	8 468
November	102	127	185	661	3 803	11 747	5 999	. . . .	362	45	„	„	„	„	„	„	„	8 577
December	91	100	186	636	3 328	10 379	6 514	. . . .	328	47	„	„	„	„	„	„	„	7 783
Totalen	738	1 029	1 960	5 865	35 426	119 086	75 180	. . . .	3 439	78	„	„	„	„	„	„	„	f 82 091
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	419	539	2 026	8 614	29 664	98 669	51 676	. . . .	2 866	55	„	„	„	„	„	„	„	68 887
in 1904	679	716	2 155	7 159	34 917	109 107	59 964	. . . .	3 235	05½	„	„	„	„	„	„	„	77 297
in 1905	658	933	2 252	7 468	37 992	104 791	61 734	. . . .	3 333	57	„	„	„	„	„	„	„	79 543
Palembang. d)																		
1906.																		
April	105	277	68	3 542	17 237	17 143	4 648	. . . .	846	76	„	„	„	„	„	„	„	f 9 173
Mei	121	357	98	4 675	23 154	21 200	4 477	. . . .	1 093	21½	„	„	„	„	„	„	„	11 829
Juni	102	367	97	4 791	23 352	22 803	3 927	. . . .	1 109	13	„	„	„	„	„	„	„	12 031
Juli	143	438	111	5 127	24 600	24 754	3 821	. . . .	1 209	87	„	„	„	„	„	„	„	13 126
Augustus	138	515	86	5 109	27 130	25 692	3 192	. . . .	1 279	43	„	„	„	„	„	„	„	13 815
September	137	498	134	5 236	26 235	23 467	3 413	. . . .	1 247	98½	„	„	„	„	„	„	„	13 459
October	120	577	133	5 424	27 143	24 607	3 175	. . . .	1 296	88	„	„	„	„	„	„	„	13 925
November	114	542	134	5 409	28 317	25 933	2 027	. . . .	1 315	32½	„	„	„	„	„	„	„	14 092
December	135	524	138	5 617	28 053	26 741	2 619	. . . .	1 338	16½	„	„	„	„	„	„	„	14 272
Totalen	1115	4 095	999	44 930	225 221	212 340	31 299	. . . .	10 736	94	„	„	„	„	„	„	„	f 115 722
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903 (April t/m Decemb.) (pacht) c)	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	10 216	22	„	„	„	„	„	„	„	99 664
in 1904 (pacht) c)	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	13 310	43	„	„	„	„	„	„	„	128 729
in 1905 (id.) c)	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	11 835	48	„	„	„	„	„	„	„	114 583
in 1906 (Januari t/m Maart (id.) c)	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	3 243	48	„	„	„	„	„	„	„	30 070

d) In dit gewest is de regie met 1 April 1906 ingevoerd (Ind. St. 1906 nº. 89).

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee a) (⅓ mata).	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Ruw opium. a) Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Djambi. d)																		
1906.																		
April	67	166	321	2 053	4 170	4 145	314	....	344	19½	„	„	„	„	„	„	„	f 2 754
Mei	83	94	662	2 247	5 441	1 579	114	....	385	28	„	„	„	„	„	„	„	3 082
Juni	79	73	833	2 735	6 014	2 017	63	....	439	39	„	„	„	„	„	„	„	3 515
Juli	63	117	700	3 185	7 149	2 190	76	....	472	76	„	„	„	„	„	„	„	3 782
Augustus	106	266	999	3 484	7 530	2 257	68	....	592	08½	„	„	„	„	„	„	„	4 737
September	40	78	835	3 307	6 955	1 561	78	....	464	32½	„	„	„	„	„	„	„	3 715
October	59	197	1 068	3 254	6 933	1 657	71	....	530	53½	„	„	„	„	„	„	„	4 244
November	45	109	802	3 315	6 740	1 531	114	....	466	43	„	„	„	„	„	„	„	3 731
December	71	163	1 042	3 285	6 214	1 623	64	....	511	58	„	„	„	„	„	„	„	4 093
Totalen	613	1 263	7 262	26 865	57 146	18 560	962	....	4 206	58	„	„	„	„	„	„	„	f 33 653
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903 (April t/m Decemb.) (pacht) c)	...	...	...	...	...	...	...	...	1 032	12	„	„	„	„	„	„	„	8 670
in 1904 (pacht) c)	...	...	...	...	...	...	...	...	2 502	19	„	„	„	„	„	„	„	21 018
in 1905 (id.) c)	...	...	...	...	...	...	...	...	2 185	56	„	„	„	„	„	„	„	18 359
in 1906 (Januari t/m Maart) (id.) c)	...	...	...	...	...	...	...	...	491	44	„	„	„	„	„	„	„	4 128
Banka. d)																		
1906.																		
April	296	892	281	6 292	19 371	76 448	37 843	....	2 061	84	„	„	„	„	5 914	2 957	.	f 35 537
Mei	231	1 026	261	6 227	18 677	82 375	34 969	....	2 088	11	„	„	„	„	6 029	3 014	50	36 002
Juni	253	1 090	306	6 107	19 065	81 967	36 918	....	2 128	16	„	„	„	„	5 803	2 901	50	36 430
Juli	257	1 138	466	6 733	20 915	86 337	38 218	....	2 280	66	„	„	„	„	5 831	2 915	50	38 801
Augustus	263	1 205	437	7 044	21 436	96 896	41 606	....	2 445	28½	„	„	„	„	5 907	2 953	50	41 428
September	263	1 535	487	8 680	24 338	103 471	37 969	....	2 721	44	„	„	„	„	5 536	2 768	.	45 324
October	298	1 326	550	8 831	24 820	102 070	40 234	....	2 709	07	„	„	„	„	5 711	2 855	50	45 296
November	222	1 387	579	8 234	22 719	100 555	41 443	....	2 608	97	„	„	„	„	5 868	2 934	.	43 880
December	226	1 360	675	9 387	25 201	109 788	45 207	....	2 834	66	„	„	„	„	5 862	2 931	.	47 393
Totalen	2 309	10 959	4 042	67 535	196 542	839 907	354 407	....	21 878	19½	„	„	„	„	52 461	26 230	50	f 370 091
Het totaal was:																		
in 1905 (April t/m Decemb.) (pacht) c)	...	...	...	...	...	...	...	...	22 529	12	„	„	„	„	„	26 262	50	322 584
in 1906 (Januari t/m Maart) (id.) c)	...	...	...	...	...	...	...	...	10 312	63	„	„	„	„	„	8 350	50	141 267

MAANDEN.	DEBIET.																	
	Bereid opium.										Ruw opium. a)				Opiumpillen. a)			Geldelijke opbrengst (bruto).
	Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee).								Totaal debiet.		Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet.		Tubes van ½ thail.	Totaal debiet.		
	50	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee a) (⅓ mata).	Thails.	Mata's.			Thails.	Mata's.		Thails.	Mata's.	
	mata tjandoe.																	
Lombok. e)																		
1906.																		
Januari	95	227	4793	10072	7252	402	„	....	1356	03½	„	„	„	„	„	„	„	f 5424
Februari	115	235	5208	10832	6011	282	„	....	1431	89	„	„	„	„	„	„	„	5728
Maart	110	390	5629	12260	6663	333	„	....	1605	71½	„	„	„	„	„	„	„	6423
April	116	206	3914	11226	6387	428	„	....	1292	07	„	„	„	„	„	„	„	5168
Mei	168	406	4341	12482	7022	355	„	....	1496	21½	„	„	„	„	„	„	„	5985
Juni	113	218	4606	12009	6626	394	„	....	1423	66	„	„	„	„	„	„	„	5695
Juli	134	303	4682	12078	6887	501	„	....	1474	65	„	„	„	„	„	„	„	5899
Augustus	98	253	4760	12413	6742	471	„	....	1467	45	„	„	„	„	„	„	„	5870
September	129	272	5251	13255	6286	310	„	....	1580	44½	„	„	„	„	„	„	„	6322
October	152	433	6058	14006	6104	240	„	....	1766	28	„	„	„	„	„	„	„	7065
November	213	475	5906	14129	5676	254	„	....	1786	01	„	„	„	„	„	„	„	7144
December	165	526	5730	13325	5722	410	„	....	1715	04	„	„	„	„	„	„	„	6860
Totalen	1608	3944	60878	148087	77378	4380	„	....	18395	46	„	„	„	„	„	„	„	f 73583
Over de drie voorafgaande jaren waren de totalen:																		
in 1903	757	2894	57312	115469	76428	4894	„	....	15616	95	„	„	„	„	„	„	„	61437
in 1904	760	2671	58134	116089	58777	9660	„	....	15931	09	„	„	„	„	„	„	„	62799
in 1905	866	2872	52932	132017	97643	7246	„	....	16393	67	„	„	„	„	„	„	„	65575
Ternate. f)																		
1906.																		
Januari	49	93	1327	4341	2705	„	„	....	484	77½	„	„	„	„	„	„	„	f 1939
Februari	29	49	1322	3979	2205	„	„	....	435	05	„	„	„	„	„	„	„	1740
Maart	27	74	1882	4908	2164	„	„	....	555	93	„	„	„	„	„	„	„	2224
April	34	172	1881	4708	2252	„	„	....	575	56½	„	„	„	„	„	„	„	2302
Mei	56	122	1937	4907	2190	„	„	....	589	77½	„	„	„	„	„	„	„	2359
Juni	24	80	1883	4643	2286	„	„	....	545	24½	„	„	„	„	„	„	„	2181
Juli	21	86	1256	4435	2241	„	„	....	455	57	„	„	„	„	„	„	„	1822
Augustus	50	96	1837	4736	2221	„	„	....	559	84½	„	„	„	„	„	„	„	2239
September	12	78	1322	4217	2127	„	„	....	444	14	„	„	„	„	„	„	„	1777
October	25	87	1924	4965	2119	„	„	....	565	38	„	„	„	„	„	„	„	2262
November	7	93	1581	4661	1893	„	„	....	495	28½	„	„	„	„	„	„	„	1981
December	13	104	2154	4756	1893	„	„	....	577	41	„	„	„	„	„	„	„	2310
Totalen	347	1134	20306	55256	26296	„	„	....	6283	97	„	„	„	„	„	„	„	f 25136
Het totaal was: in 1905 (April t/m. December)	426	1041	11613	31552	17409	„	„	....	3850	65½	„	„	„	„	„	„	„	15403

e) Op Lombok is aan de inheemsche bevolking (Sasaks en Baliërs) het opiumverbruik ontzegd. Aldaar bepaalt zich dan ook de verkoop enkel tot de plaatsen Ampenan en Laboeanhadji en tot zoodanige nabij de kust gelegen nederzettingen van vreemde oosterlingen als daartoe door den Gouverneur-Generaal zijn of worden aangewezen.

f) In dit gewest heeft de verkoop slechts plaats op het eiland Ternate en in een deel van het eiland Batjan (Ind. St. 1905 nº. 187).

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). mata tjandoe. 50	25	12½	5	2	1	½	geleng tikee a) (1/3 mata).	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Ruw opium. a) Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
RECAPITULATIE.																		
Bantam	125	342	1 026	3 747	7 692	134 172	153 646	. . . .	2 727	39	„	„	„	„	„	„	„	f 66 959
Batavia	6 417	8 572	17 908	61 029	190 369	1 701 801	4 521 212	. . . .	54 072	90	„	„	„	„	„	„	„	1 317 442
Preanger-Regentsch.	8 448	4 951	3 958	5 894	11 572	134 607	130 863	. . . .	8 483	02½	„	„	„	„	„	„	„	184 224
Cheribon	3 564	19 637	3 931	9 212	39 648	259 150	218 723	. . . .	12 121	30	„	„	„	„	„	„	„	216 431
Pekalongan	2 458	19 464	11 730	14 246	182 006	1 205 968	1 853 180	. . . .	33 239	25	„	„	„	„	„	„	„	617 888
Semarang	456	12 153	29 519	110 206	725 191	4 920 139	9 764 216	7 145	125 016	53 1/6	„	„	„	„	„	„	„	2 500 249
Rembang	3 025	„	6 108	31 655	114 116	1 683 572	2 756 728	62 690	36 969	39 1/3	„	„	„	„	„	„	„	739 597
Soerabaja	51	1 340	26 870	20 628	229 302	4 254 287	2 602 972	955 624	68 079	83 1/3	„	„	„	„	„	„	„	1 364 783
Pasoeroean	„	4 682	9 391	9 256	102 394	1 544 662	1 557 933	4 400 952	42 761	18	„	„	„	„	„	„	„	926 076
Besoeki	„	„	4 566	13 537	207 766	1 291 438	142 744	. . . .	19 031	02	„	„	„	„	„	„	„	380 621
Banjoemas	8 233	9 830	9 736	18 151	34 146	365 349	732 532	13 451	16 742	45 2/3	„	„	„	„	„	„	„	311 832
Kedoe	4 463	17 162	7 339	47 549	196 367	1 792 041	3 665 065	9 639	50 022	03	„	„	„	„	„	„	„	987 429
Djokjakarta	3 770	13 880	4 213	27 989	81 185	689 687	2 980 438	116 582	31 092	44 1/6	„	„	„	„	„	„	„	611 527
Soerakarta	2 530	10 782	7 528	56 974	239 826	2 971 190	9 191 589	317 331	89 274	33½	„	„	„	„	„	„	„	1 778 625
Madioen	„	„	9 719	28 908	97 076	1 230 018	5 291 856	1 827 055	49 451	43 5/6	„	„	„	„	„	„	„	995 121
Kediri	„	„	6 543	14 001	160 408	1 375 188	4 338 016	17 918 507	99 896	40 1/6	„	„	„	„	„	„	„	2 058 567
Madoera	226	„	734	„	33 861	413 972	190 305	. . . .	5 973	21½	„	„	„	„	„	„	„	119 465
Totalen voor Java en Madoera	43 766	122 795	160 819	472 982	2 652 925	25 967 241	50 092 018	25 628 976	744 954	14½	„	„	„	„	„	„	„	f 15 176 836
Sumatra's Westkust	596	2 599	16 650	27 814	331 734	493 059	173 640	. . . .	16 853	17	„	„	„	„	„	„	„	212 639
Tapanoeli	160	639	3 715	5 720	47 027	69 438	13 258	. . . .	2 691	33½	20 784	149 919	25 281	57	„	„	„	97 486
Benkoelen	148	1 609	11 008	13 539	83 998	573 090	246 966	. . . .	11 174	89	„	„	„	„	„	„	„	162 621
Lampongsche distr.	738	1 029	1 960	5 865	35 426	119 086	75 180	. . . .	3 439	78	„	„	„	„	„	„	„	82 091
Palembang	1 115	4 095	999	44 930	225 221	212 340	31 299	. . . .	10 736	94	„	„	„	„	„	„	„	115 722
Djambi	613	1 263	7 262	26 865	57 146	18 560	962	. . . .	4 206	58	„	„	„	„	„	„	„	33 653
Banka	2 309	10 959	4 042	67 535	196 542	839 907	354 407	. . . .	21 878	19½	„	„	„	„	52 461	26 230	50	370 091
Lombok	1 608	3 944	60 878	148 087	77 378	4 380	„	. . . .	18 395	46	„	„	„	„	„	„	„	73 583
Ternate en onderh.	347	1 134	20 306	55 256	26 296	„	„	. . . .	6 283	97	„	„	„	„	„	„	„	25 136
Totalen-generaal	51 400	150 066	287 639	868 593	3 733 693	28 297 101	50 987 730	25 628 976	840 614	46½	20 784	149 919	28 281	57	52 461	26 230	50	f 16 349 858

II. Overzicht van de baten en lasten der opiumregie over 1906.

OMSCHRIJVING.	Bantam. 1	Batavia. 2	Preanger-Regentschappen. 3	Cheribon. 4	Pekalongan. 5	Semarang. 6
BATEN.						
Bruto opbrengst van het debiet . .	f 66 959	f 1 317 442	f 184 224	f 216 431	f 617 888	f 2 500 249
LASTEN.						
Zelfkosten van het verkochte opium *g*)	f 4 309	f 85 435	f 13 403	f 19 152	f 52 518	f 197 526
Inkoop van djitjing, na aftrek van de waarde, waarvoor deze overblijfselen van gerookt opium als ruwe grondstof bij de fabriek zijn ingenomen	3 974	98 979	17 144	20 165	16 613	64 441
Uitgaven op het terrein voor de exploitatie *h*)	3 065	63 949	8 680	15 328	55 228	157 796
Idem voor versterking en betere betaling der politie en voor bestrijding van den opiumsluikhandel. *i*)	406	59 179	9 984	17 622	34 488	78 377
Idem voor gedrukten en voor transport van opium van de fabriek naar het regieterrein en omgekeerd van ledige doozen, kisten en djitjing van het regieterrein naar de fabriek, zoomede voor de heen- en weerzending van stukken van overtuiging *j*)	181	3 589	563	804	2 206	8 299
	11 935	311 131	49 774	73 071	161 053	506 439
Voordeelig verschil tusschen baten en lasten *k*)	f 55 024	f 1 006 311	f 134 450	f 143 360	f 456 835	1 993 810

g) Daar deze uitgaven niet op elk der gewesten in dezelfde mate drukken, heeft men zich er toe bepaald onder de voor elk gewest gedane uitgaven het bedrag op te brengen, waarop de verkochte hoeveelheid tjandoe den lande kwam te staan, zijnde voor 1906 f 1.58 per thail (verpakt in tubes of als gelengs tikee).

h) Deze post was te splitsen als volgt: wegens traktementen, huishuurindemniteiten en reiskosten van de controleurs f 17 776; wegens traktementen van de depothouders, toelage voor het beheer van de bewaarplaatsen te Cheribon, Bondowoso, Wonogiri, Pamekasan, Benkoelen, Telokbetong, Palembang, Muntok en Ampenan, benevens traktementen

OMSCHRIJVING.	Rembang. 7	Soerabaja. 8	Pasoeroean. 9	Besoeki. 10	Banjoemas. 11	Kedoe. 12
Baten.						
Bruto opbrengst van het debiet. . .	f 739 597	f 1 364 783	f 926 076	f 380 621	f 311 832	f 987 429
Lasten.						
Zelfkosten van het verkochte opium *g*)	f 58 412	f 107 566	f 67 563	f 30 069	f 26 453	f 79 035
Inkoop van djitjing, na aftrek van de waarde, waarvoor deze overblijfselen van gerookt opium als ruwe grondstof bij de fabriek zijn ingenomen	1 795	62 081	16 360	12 427	10 785	23 508
Uitgaven op het terrein voor de exploitatie *h*)	55 481	102 508	57 310	23 547	18 604	51 729
Idem voor versterking en betere betaling der politie en voor bestrijding van den opiumsluikhandel *i*)	26 687	57 779	69 379	33 581	25 700	54 100
Idem voor gedrukten en voor transport van opium van de fabriek naar het regieterrein en omgekeerd van ledige doozen, kisten en djitjing van het regieterrein naar de fabriek, zoomede voor de heen- en weerzending van stukken van overtuiging *j*)	352	4 518	2 838	1 263	1 111	3 320
	142 727	334 452	213 450	100 887	82 653	211 692
Voordeelig verschil tusschen baten en lasten *k*)	f 596 870	f 1 030 331	f 712 626	f 279 734	f 229 179	f 775 737

der assistent-collecteurs en der mantri's voor den verkoop en toelagen aan als zoodanig fungeerenden f 610 100, wegens kosten van helpers en wakers f 277 411, wegens huur en onderhoud van gebouwen f 173 692, wegens schrijfbehoeften, pakmateriaal en dergelijke voor de depots en verkoopplaatsen en voor de kassen der assistent-collecteurs, zoomede voor onderhoud der inventarisgoederen f 10 848 en wegens transportkosten van opium, djitjing, geld, enz. f 64 930.

OMSCHRIJVING.	Djokjakarta. 13		Soerakarta. 14		Madioen. 15		Kediri. 16		Madoera. 17	
BATEN.										
Bruto opbrengst van het debiet. . .		f 611 527		f 1 778 625		f 995 121		f 2 058 567		f 119 465
LASTEN.										
Zelfkosten van het verkochte opium *g*)	f 49 126		f 141 053		f 78 133		f 157 836		f 9 438	
Inkoop van djitjing, na aftrek van de waarde, waarvoor deze overblijfselen van gerookt opium als ruwe grondstof bij de fabriek zijn ingenomen.	19 167		21 674		2 085		11 927		1 350	
Uitgaven op het terrein voor de exploitatie *h*)	92 045		160 198		65 206		129 868		19 111	
Idem voor versterking en betere betaling der politie en voor bestrijding van den opiumsluikhandel *i*)	17 220		32 800		11 376		29 129		27 610	
Idem voor gedrukten en voor transport van opium van de fabriek naar het regieterrein en omgekeerd van ledige doozen, kisten en djitjing van het regieterrein naar de fabriek, zoomede voor de heen- en weerzending van stukken van overtuiging *j*)	2 064	179 622	5 925	361 650	3 282	160 082	6 630	335 390	397	57 906
Voordeelig verschil tusschen baten en lasten *k*)		f 431 905		f 1 416 975		f 835 039		f 1 723 177		f 61 559

i) Deze post was te splitsen als volgt: wegens traktementen, enz. aan schouten, opzieners, agenten, mantri's-politie en oppassers, met welk personeel de politie versterkt is, f 549 211, wegens betere betaling van de reeds in dienst zijnde politie-oppassers f 5 194, wegens tegemoetkoming in buitengewoon hooge uitgaven voor levensonderhoud aan op afgelegen plaatsen gevestigde mantri's en oppassers der politie en dergelijken f 6 523 en voor bestrijding van den sluikhandel in opium f 55 286.

OMSCHRIJVING.	Sumatra's Westkust. 18		Tapanoeli. 19		Benkoelen. 20		Lampongsche districten. 21		Palembang. 22	
BATEN.										
Bruto opbrengst van het debiet. . .		f 212 639		f 97 486		f 162 621		f 82 091		f 115 722
LASTEN.										
Zelfkosten van het verkochte opium *g*)	f 26 628		f 17 146		f 17 656		f 5 435		f 16 964	
Inkoop van djitjing, na aftrek van de waarde, waarvoor deze overblijfselen van gerookt opium als ruwe grondstof bij de fabriek zijn ingenomen	6 480		818		„		3 270		3 478	
Uitgaven op het terrein voor de exploitatie *h*)	23 050		7 331		11 009		5 543		9 117	
Idem voor versterking en betere betaling der politie en voor bestrijding van den opiumsluikhandel *i*)	8 726		1 152		1 236		190		4 301	
Idem voor gedrukten en voor transport van opium van de fabriek naar het regieterrein en omgekeerd van ledige doozen, kisten en djitjing van het regieterrein naar de fabriek, zoomede voor de heen- en weerzending van stukken van overtuiging *j*)	1 118	66 002	179	26 626	741	30 642	229	14 667	713	34 573
Voordeelig verschil tusschen baten en lasten *k*)		f 146 637		f 70 860		f 131 979		f 67 424		f 81 149

j) Hoeveel van het bedrag van f 53 691 ten laste kwam van elk der regiegewesten is niet met juistheid op te geven. Men heeft dus dit bedrag verdeeld naar verhouding van het aantal thails bereid opium, dat in elk der regieterreinen is verkocht, waarbij er echter rekening mede is gehouden dat de kosten van transport van en naar Rembang reeds zijn opgenomen in den post: uitgaven op het terrein.

OMSCHRIJVING.	Djambi. 23		Banka en onderhoorigheden. 24		Lombok. 25		Ternate en onderhoorigheden. 26		Totalen. 27	
BATEN.										
Bruto opbrengst van het debiet. . .		f 33 653		f 370 091		f 73 583		f 25 136		f 16 349 858
LASTEN.										
Zelfkosten van het verkochte opium *g*)	f 6 646		f 57 126		f 29 065		f 9 929		f 1 363 622	
Inkoop van djitjing, na aftrek van de waarde, waarvoor deze overblijfselen van gerookt opium als ruwe grondstof bij de fabriek zijn ingenomen.	283		456		152		642		420 054	
Uitgaven op het terrein voor de exploitatie *h*)	1 773		12 502		2 850		1 929		1 154 757	
Idem voor versterking en betere betaling der politie en voor bestrijding van den opiumsluikhandel *i*)	367		11 360		2 640		825		616 214	
Idem voor gedrukten en voor transport van opium van de fabriek naar het regieterrein en omgekeerd van ledige doozen, kisten en djitjing van het regieterrein naar de fabriek, zoomede voor de heen- en weerzending van stukken van overtuiging *j*)	279		1 452		1 221		417		53 691	
		9 348		82 896		35 928		13 742		3 608 338
Voordeelig verschil tusschen baten en lasten *k*)		f 24 305		f 287 195		f 37 655		f 11 394		f 12 741 520

k) Opgemerkt dient te worden, dat onder de lasten, wat de kosten van het bij de opiumregie in dienst zijnde personeel betreft, niet in aanmerking zijn genomen verlofstraktementen, overtochtskosten, enz.

III. Statistiek betreffende de in 1905 en 1906 in het regiegebied, zoomede in de verboden kringen *l*) van dat gebied gedane opiumaanhalingen.

GEWESTEN.	Aantal in overtreding bevonden personen.	Aanhalingen van *ruw* opium.						Aanhalingen van *bereid* opium.						Totaal der aanhalingen.		
		Opium van de regie afkomstig.			Ander opium.			Opium van de regie afkomstig.			Ander opium.			Getal aanhalingen.	Aangehaalde hoeveelheden.	
		Getal aanhalingen.	Aangehaalde hoeveelheden. Kati's.	Thails.	Getal aanhalingen.	Aangehaalde hoeveelheden. Kati's.	Thails.	Getal aanhalingen.	Aangehaalde hoeveelheden herleid tot ruw opium. Kati's.	Thails.	Getal aanhalingen.	Aangehaalde hoeveelheden herleid tot ruw opium. Kati's.	Thails.		Kati's.	Thails.
1905.																
Bantam	19	„	„	„	1	„	1.—	14	„	0.72	2	„	0,26	17	„	1.98
Batavia	373	„	„	„	„	„	„	157	„	11.67	149	82	9,87	306	83	5.54
Preanger-Regentschappen	77	„	„	„	9	„	4.35	36	„	1.76	23	1	3.29	68	1	9.40
Cheribon	56	„	„	„	1	„	0.23	33	„	8.12	4	33	2.29	38	33	10.64
Pekalongan	44	„	„	„	„	„	„	37	„	4.26	„	„	„	37	„	4.26
Semarang	131	„	„	„	„	„	„	75	„	3.27	32	8	3.24	107	8	6.51
Rembang	100	„	„	„	„	„	„	41	„	6.17	44	76	3.21	85	76	9.38
Soerabaja	53	„	„	„	„	„	„	20	„	8.07	25	120	15.11	45	121	7.18
Pasoeroean	32	„	„	„	„	„	„	20	„	0.79	10	1	13.56	30	1	14.35
Besoeki	42	„	„	„	„	„	„	20	„	1.77	17	11	8.03	37	11	9.80
Banjoemas	77	„	„	„	„	„	„	48	„	8.47	6	7	14.40	54	8	6.87
Kedoe	341	„	„	„	„	„	„	247	2	13.22	15	„	7.13	262	3	4.35
Djokjakarta	8	„	„	„	„	„	„	7	„	0.03	„	„	„	7	„	0.03
Soerakarta	37	„	„	„	„	„	„	12	„	1.03	22	„	2.97	34	„	4.—
Madioen	48	„	„	„	„	„	„	41	„	0.76	„	„	„	41	„	0.76
Kediri	40	„	„	„	„	„	„	34	„	2.06	„	„	„	34	„	2.06
Madoera	7	„	„	„	„	„	„	2	„	0.08	4	„	0.02	6	„	0.10
Sumatra's Westkust	50	1	„	0.11	8	10	3.—	24	„	5.69	13	2	15.59	46	13	8.39
Benkoelen	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	„	0.30	1	„	0.30
Lampongsche districten	4	„	„	„	„	„	„	2	„	0.38	2	3	0.45	4	3	0.83
Ternate	6	„	„	„	„	„	„	1	„	5.22	5	9	1.10	6	9	6.32
Lombok	103	„	„	„	„	„	„	88	10	4.43	12	4	10.62	100	14	15.05
Totalen.	1649	1	„	0.11	19	10	8.58	959	17	7.97	386	363	15.44	1365	392	0.10
1906.																
Bantam	7	„	„	„	„	„	„	6	„	0.36	1	„	0.05	7	„	0.41
Batavia	299	„	„	„	3	„	0.19	110	„	14.85	116	89	5.38	229	90	4.42.
Preanger-Regentschappen	60	„	„	„	8	„	3.26	40	„	6.85	6	1	11.03	54	2	5.14
Cheribon	38	„	„	„	„	„	„	22	„	1.65	6	„	4.10	28	„	5.75
Pekalongan	46	„	„	„	„	„	„	42	„	3.36	„	„	„	42	„	3.36
Semarang	166	„	„	„	„	„	„	88	„	5.56	53	21	13.40	141	22	2.96
Rembang	91	„	„	„	„	„	„	35	„	1.53	46	7	8.85	81	7	10.38
Soerabaja	47	„	„	„	„	„	„	21	„	1.90	13	81	12.01	34	81	13.91
Pasoeroean	27	„	„	„	„	„	„	12	„	1.30	9	3	3.71	21	3	5.01
Besoeki	73	„	„	„	„	„	„	25	„	1.25	45	75	5.92	70	75	7.17
Banjoemas	34	„	„	„	„	„	„	24	„	6.65	„	„	„	24	„	6.65
Kedoe	293	„	„	„	„	„	„	213	2	2.05	4	„	0.07	217	2	2.12
Djokjakarta	6	„	„	„	„	„	„	5	„	1.34	1	„	0.06	6	„	1.40
Soerakarta	100	„	„	„	„	„	„	19	„	2.01	79	6	10.37	98	6	12.38
Madioen	21	„	„	„	„	„	„	19	„	1.17	1	„	0.10	20	„	1.27
Kediri	4	„	„	„	„	„	„	3	„	0.10	1	1	4.40	4	1	4.50
Madoera	4	„	„	„	„	„	„	1	„	0.10	3	„	10.35	4	„	10.45
Sumatra's Westkust	22	„	„	„	3	„	1.04	11	„	3.79	4	„	4.60	18	„	9.43
Tapanoeli	4	„	„	„	„	„	„	2	„	0.05	2	1	1.90	4	1	1.95
Benkoelen	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Lampongsche districten	2	„	„	„	„	„	„	2	„	0.35	„	„	„	2	„	0.35
Palembang	16	„	„	„	„	„	„	8	„	9.91	8	22	11.05	16	23	4.96
Djambi	3	„	„	„	„	„	„	1	„	5.—	2	2	8.75	3	2	13.75
Banka	7	„	„	„	„	„	„	1	„	0.01	4	4	10.29	5	4	10.30
Ternate	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2	„	5.40	2	„	5.40
Lombok	76	„	„	„	„	„	„	63	5	12.71	8	„	15.73	71	6	12.44
Totalen.	1448	„	„	„	14	„	4.49	773	12	3.85	414	322	3.52	1201	334	11.86

l) Bedoelde verboden kringen zijn: de residentiën Bantam en Preanger-Regentschappen; in Batavia de districten Leuwiliang, Jasinga, Tjibaroesa, Sindangkasih en Darangdan, de Pamanoekan-, Tjiasem- en Tegalwaroelanden; in Cheribon de afdeelingen Koeningan, Galoeh en Madjalengka, de districten Djatitoedjoeh, Beber en Mandirantjan, zoomede het gedeelte der afdeeling Cheribon, dat gelegen is ten noorden van den grooten weg, loopende van Karangsambong langs Palimanan tot de kust bij de desa Kebonwaroe, met uitzondering van de ten noorden van dien weg gelegen gedeelten van het gebied der desa's Weroe, Pengampon en Palimanan; in Pekalongan de districten Bantarkawoeng, Watoekoempoel, Boemidjawa, Djatinegara en Paninggaran, zoomede een gedeelte van de districten Pangkah en Doro (zie Ind. St. 1905 n°. 481); in Soerabaja het eiland Bawean; in Pasoeroean de districten Tengger der afdeeling Pasoeroean, Tengger der afdeeling Probolinggo (slechts gedeeltelijk, zie Ind. St. 1901 n°. 111), Gading en Kandangan; in Besoeki de districten Wonosari en Wringin, zoomede een gedeelte der districten Tamanan en Bondowoso (zie Ind. St. 1904 n°. 353); in Banjoemas de afdeeling Poerwakerta, de districten Tjahjana, Bandjar, Karangkobar, Madjenang, Pegadingan en Dajeuloehoer, zoomede een gedeelte van het district Poerbalingga; in Kedoe de afdeeling Keboemen, de districten Loano, Kemiri, Pitoeroeh (met uitzondering van het onderdistrict Boetoeh), Sapoeran, Broeno, Kaliwira en Leksana, de onderdistricten Ketawang en Djagabaja, respectievelijk behoorende tot de districten Koetoardjo en Poerwodadi, zoomede het gedeelte van het tot het district Wonosobo behoorende onderdistrict Krasak, dat vóór de bij Ind. St. 1901 n°. 235 vastgestelde administratieve indeeling der residentie Kedoe deel uitmaakte van het district Kaliwira der afdeeling Ledok; het eiland Lombok voor zoover daar de regie niet werkt; en in de residentie Ternate en onderhoorigheden de afdeelingen Ternate (met uitzondering van het eiland Ternate) en Batjan (uitgezonderd het gedeelte, omschreven in Ind. St. 1905 n°. 187). In 1906 kwamen in gemelde streken 353 aanhalingen voor (15 in Batavia, 19 in de Preanger-Regentschappen, 10 in Cheribon, 9 in Pekalongan, 1 in Besoeki, 15 in Banjoemas, 214 in Kedoe, 69 in Lombok en 1 in Ternate), waarbij in totaal 8 kati en 11.34 thail werd aangehaald. In 1905 was het aantal aanhalingen 403 (14 in Bantam, 18 in Batavia, 31 in de Preanger-Regentschappen, 21 in Cheribon, 7 in Pekalongan, 1 in Pasoeroean, 27 in Banjoemas, 216 in Kedoe en 68 in Lomdok), waarbij in totaal 7 kati en 8.73 thail werd aangehaalb

Bijlage HH.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 4, van het verslag.)

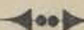
OVERZICHT

betreffende de opbrengst in 1906 van verschillende

NIET-VERPACHTE MIDDELEN

onder beheer van het

DEPARTEMENT VAN FINANCIËN.

I. IN- EN UITVOERRECHTEN

a. Opbrengst aan in- en uitvoerrecht, voor zooveel betreft de voornaamst

OMSCHRIJVING DER GOEDEREN. *a*)	Gouvernements-tolgebied waa									
	I. Java en Madoera.		II. Sumatra's Westkust, Benkoelen, Lampongsche distr., Palembang (uitgezonderd Djambi), Banka, Billiton, Westerafd. Borneo en Zuider- en Oosterafd. Borneo (Bandjermasin en Sampit).		III. Oostkust van Sumatra.		IV. Afdeeling Indragiri (res. Riouw).		V. Afdeeling Lombok (res. Bali en Lombok).	
	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.
INVOER										
Aardewerk (gebakken) en porselein	f 97 841	f 130 709	f 14 839	f 19 756	f 8 539	f 8 759	f 344	f 788	f 908	f 30
Bier	71 585	76 467	14 990	13 914	33 320	34 854	218	250	281	„
Boter	145 653	155 168	9 094	8 596	10 011	9 530	64	53	„	„
Brandewijn	120 570	121 254	10 793	9 626	13 584	12 360	698	1 168	136	40
Drogerijen en medicijnen	110 494	111 672	21 497	14 319	19 595	19 779	234	247	30	„
Eetwaren (voor zooveel in de handelsverslagen onder dit hoofd genoemd, doch „Boter", „Melk", „Visch" en „Vleesch" uitgezonderd)	504 075	446 671	132 819	130 811	133 505	130 343	6 190	6 145	1 073	145
Gambir	372 834	376 105	6 715	1 048	166	209	250	343	4 112	1 121
Garens	178 578	182 710	29 973	32 749	13 686	15 611	419	439	1 547	145
Gedistilleerd (voor zooveel in de handelsverslagen onder dit hoofd genoemd, doch „Brandewijn", „Jenever", Likeuren" en „Reukwerken" uitgezonderd)	59 500	66 032	3 306	2 228	7 334	8 289	54	60	20	33
Glas en glaswerk	63 566	89 869	7 035	9 262	7 302	7 500	152	254	369	17
IJzer- en staalwerk	170 395	191 555	27 092	28 569	19 437	23 700	590	719	478	37
Jenever	552 302	557 755	42 207	45 205	23 751	20 399	156	174	878	235
Kleederen	116 490	154 146	47 598	46 765	35 287	35 427	1 640	1 936	1 031	9
Kramerij	147 684	178 959	29 286	27 842	16 208	16 782	381	661	282	11
Likeuren	44 604	46 795	2 293	2 076	5 544	5 587	10	4	49	„
Lucifers	108 054	115 319	14 219	12 441	6 986	7 466	145	131	725	53
Manufacturen	2 602 873	2 707 618	390 003	406 889	129 990	151 275	7 761	9 904	22 387	409
Meel	132 512	171 033	18 087	24 864	25 301	27 849	298	318	23	6
Melk	68 259	62 436	8 749	14 764	8 532	11 909	134	193	1	1
Meubelen	46 967	53 711	5 839	6 118	6 983	7 339	153	183	110	13
Modewaren	83 817	73 391	19 925	20 484	14 922	15 003	247	401	559	54
Opium	108	164	36 234	30 989	222 122	195 569	3 558	3 627	„	„
Papier, schrijf- en teekenbehoeften	196 009	194 801	23 967	26 694	32 575	35 867	457	454	155	14
Petroleum	92 778	102 408	6 159	10 764	2 477	2 999	416	493	283	83
Reukwerken met gedistilleerd bereid	97 971	127 822	6 071	9 191	6 586	6 172	97	143	79	„
Suiker	1 639	1 360	1 916	911	28 357	24 326	3 207	3 536	8	„
Sigaren en sigaretten	87 967	90 579	9 852	8 671	16 279	13 217	162	142	64	46
Tabak	61 301	70 306	33 570	37 731	44 229	51 755	2 516	3 410	130	6
Thee	364 256	374 718	22 412	23 514	43 131	43 343	599	643	79	30
Visch	533 343	711 812	31 238	40 635	40 634	43 809	482	481	16	„
Vleesch	45 017	41 450	3 627	2 444	4 312	4 285	68	55	„	„
Vuurwerk	40 979	34 479	8 192	7 934	4 821	4 570	44	63	70	6
Was	74 753	41 428	736	681	209	157	„	„	„	„
Wijn	96 629	105 257	10 028	9 959	24 909	28 429	263	120	128	„
Zout	9 810	16 669	94 238	86 690	148 304	141 221	7 567	8 865	35 647	8 089
Andere artikelen	427 911	466 112	69 396	75 375	105 268	128 904	2 294	2 381	1 585	110
Totalen	f 7 929 124	f 8 448 740	f 1 213 995	f 1 250 509	f 1 264 196	f 1 294 593	f 41 868	f 48 784	f 73 243	f 10 743
Af: terugbetalingen	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
Zuiver ontvangen	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
UITVOER										
Getah	„	„	f 173 622	f 228 042	f 69 438	f 68 240	f 19 325	f 18 822	„	„
Gomsoorten	„	„	92 378	114 343	2 746	1 054	190	173	„	„
Huiden	f 66 419	f 68 730	5 617	7 832	687	873	111	97	f 1 642	117
Rotting	„	„	90 083	109 352	18 135	23 321	3 145	5 896	„	„
Sago	„	„	2 687	3 538	62	53	48 237	39 739	„	„
Tabak	278 636	518 973	1	51	194 368	304 254	„	„	„	11
Tin en tinerts	94 538	65 066	66 664	77 584	5	29	„	„	„	„
Andere artikelen	15 429	19 174	10 437	10 473	6 523	5 620	3 672	1 944	„	„
Totalen	f 455 022	f 671 943	f 441 489	f 551 215	f 291 954	f 403 444	f 74 680	f 66 671	f 1 642	f 128
Af: terugbetalingen	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
Zuiver ontvangen	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .

a) Alleen die categorieën van goederen zijn afzonderlijk genoemd, welke in beide jaren, of in een der beide jaren, elk in totaal meer dan f 50 000 aan in- of uitvoerrecht opbrachten.

EN ACCIJNZEN.

daaraan onderworpen artikelen, over elk der jaren 1905 en 1906.

de algemeene tarieven werken. VI. Menado, zoomede het tot de res. Ternate behoorende landschap Banggai. 1905.	VI. 1906.	VII. Afdeeling Groot-Atjèh. Oelëë Lheuë. 1905.	Oelëë Lheuë. 1906.	Singkel. 1905.	Singkel. 1906.	VIII. Andere kantoren in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. 1905.	VIII. 1906.	IX. Ternate en onderh. (uitgezonderd Banggai), Amboina en Timor en onderh. 1905.	IX. 1906.	X. Gouvernement Celebes en onderhoorigheden. 1905.	X. 1906.	Gouv.-tolgebied waar een speciaal tarief werkt. Res. Djambi. 1905.	Res. Djambi. 1906.	Totalen. 1905.	Totalen. 1906.
RECHTEN.															
f 3 942	f 3 265	f 681	f 332	„	f 44	f 1 083	f 1 044	f 2 649	f 2 558	„	f 1 930	f 1 306	f 1 600	f 132 132	f 170 845
3 827	4 557	1 968	3 443	„	212	1 557	1 071	3 268	4 175	„	7 708	320	573	134 334	147 224
1 652	1 572	1 981	1 788	„	5	480	659	3 230	3 750	„	953	33	30	172 198	182 104
1 464	576	1 150	1 273	„	„	1 571	1 878	784	1 802	„	877	207	306	150 957	151 160
971	1 231	1 153	836	„	24	11 720	12 520	753	680	„	456	101	105	166 548	161 869
14 626	18 582	17 603	13 540	„	536	16 490	17 785	11 043	12 091	„	6 129	4 305	4 232	841 729	787 010
7 720	9 848	„	„	„	„	6 388	5 248	1 792	1 839	„	895	754	915	400 731	397 571
6 737	9 107	600	674	„	53	2 090	2 643	5 526	3 513	„	35 887	756	565	239 912	284 096
801	800	411	482	„	„	3 526	2 211	671	533	„	1 889	54	25	75 677	82 582
1 747	1 781	759	582	„	37	1 070	1 430	1 552	1 509	„	1 140	36	77	83 588	113 458
9 035	8 662	2 519	1 716	„	168	3 057	4 122	4 549	3 685	„	2 843	1 405	2 189	238 557	267 965
3 859	5 371	15 471	18 523	„	„	3 730	4 671	3 999	7 044	„	21 573	164	275	646 517	681 225
9 659	12 112	5 602	4 495	„	226	5 595	5 673	3 101	4 057	„	2 276	1 072	915	227 075	268 037
4 579	4 697	2 566	2 181	„	89	1 445	1 434	5 302	4 289	„	3 150	1 276	1 784	209 009	241 879
259	356	416	181	„	„	258	284	571	146	„	243	28	29	54 032	55 701
1 034	649	914	716	„	62	549	497	60	170	„	4	805	1 563	133 491	139 071
75 986	115 551	22 146	19 963	„	2 650	23 282	19 285	38 504	33 461	„	39 164	8 057	7 592	3 320 989	3 513 761
3 389	4 349	2 757	3 038	„	82	2 088	1 981	2 349	2 701	„	1 589	659	833	187 463	238 673
1 495	1 977	2 407	2 378	„	65	2 308	3 196	1 513	2 211	„	1 209	286	446	93 684	100 785
3 359	1 965	798	774	„	36	1 211	1 187	1 181	800	„	168	208	184	66 809	72 478
3 721	3 325	888	572	„	19	712	581	1 994	1 081	„	999	369	527	127 154	116 437
2 590	1 990	„	„	„	„	„	„	2 833	10 159	„	9	„	„	267 445	242 507
3 765	3 669	2 583	2 422	„	40	2 378	2 522	1 985	1 883	„	1 617	211	350	264 085	270 333
2 592	2 219	66	104	„	7	359	129	3 241	2 878	„	1 559	2 977	3 415	111 348	127 058
2 688	3 128	597	918	„	7	360	480	1 220	954	„	694	98	61	115 767	149 570
336	186	8 105	6 777	„	254	708	64	771	739	„	13	2 670	3 139	47 717	41 305
2 225	1 509	2 768	2 573	„	93	2 462	3 103	2 371	2 496	„	941	449	447	124 599	123 817
2 028	2 488	6 346	5 474	„	437	3 113	3 819	5 676	6 161	„	4 393	1 803	2 319	160 712	188 299
1 928	2 314	2 264	1 853	„	74	2 495	2 236	3 267	3 812	„	135	340	376	440 771	453 048
670	816	5 035	4 479	„	11	426	432	550	1 551	„	430	506	310	612 900	804 766
436	497	491	561	„	„	1 524	1 533	1 262	1 391	„	500	„	„	56 737	52 716
900	558	448	385	„	15	431	478	277	399	„	304	29	41	56 191	49 232
„	„	5	„	„	„	„	1	33	9	„	32	„	„	75 736	42 308
8 837	7 152	5 624	3 342	„	45	1 254	848	5 992	6 846	„	1 183	454	152	154 118	163 333
28 470	55 205	1 136	1 469	„	793	176	208	3 563	13 832	„	208	4 483	5 731	333 394	338 980
21 158	24 744	11 236	10 594	„	344	11 612	11 749	12 887	11 005	„	8 939	25 189	24 648	688 536	764 905
f 238 485	f 316 808	f 132 494	f 118 498	„	f 6 428	f 117 508	f 117 002	f 140 319	f 156 210	„	f 152 039	f 61 410	f 65 754	f 11 212 642	f b) 11 986 108
. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	11 809	16 130
. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	f 11 200 833	f 11 969 978
RECHTEN.															
f 77	„	f 41	f 102	„	f 1 340	f 52 044	f 47 007	f 173	f 115	„	„	f 12 722	f 17 208	f 327 442	f 380 876
23 373	f 21 821	231	151	„	12	1 419	1 650	37 802	33 781	„	f 11 934	501	1 330	158 640	186 249
670	709	1 404	1 387	„	54	253	337	1 861	1 301	„	4 825	929	813	79 593	87 075
11 192	25 535	„	„	„	1 194	104 571	132 543	1 703	4 822	„	11 279	7 055	10 390	235 884	324 332
10	2	„	„	„	„	„	„	52	55	„	7	57	85	51 105	43 479
„	„	668	490	„	„	„	„	„	4	„	„	„	„	473 673	823 783
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	161 207	142 679
1 133	1 103	6 400	5 181	„	1 040	11 015	8 519	35 157	36 848	„	17 115	641	654	90 407	107 671
f 36 455	f 49 170	f 8 744	f 7 311	„	f 3 640	f 169 302	f 190 056	f 76 748	f 76 926	„	f 45 160	f 21 905	f 30 480	f 1 577 951	f b) 2 096 144
. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	683	1 664
. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	f 1 577 268	f 2 091 480

b) Hieronder zijn niet begrepen de totalen van de opbrengst aan in- of uitvoerrechten van de kantoren te Koto Agoeng (Lampongsche districten), Tandjoengselor (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), Ampenan (Bali en Lombok), Amoerang (Menado), Piroe, Waroe, Geser, Adaoet, Tepa en Woeloer (Amboina), Banggai en Salabangka (Ternate), Boeloekoemba (Celebes en onderhoorigheden) en Atapoepoe en Waingapoe (res. Timor), van welke kantoren geen opgaven over 1906 ontvangen zijn.

b. Opgaven over 1906 van de ontvangsten per kantoor.

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST. c)	IN- EN UITVOERRECHTEN, ENZ. Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Pakhuis-huur.	Totaal.	ACCIJNZEN. Accijns op inlandsch gedis-tilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum	Accijns op lucifers.	Totaal.
	JAVA EN MADOERA.									
Bantam	Anjer	f 24	„	„	f 24	„	„	„	„	„
Batavia	Batavia	43 375	f 80 147	f 2 821	126 343	f 83 414	„	f 456 269	f 51 965	f 591 648
	Tandjoengpriok	2 381 397	4 966	11 694	2 398 057	4 018	„	31 729	170 694	206 441
Cheribon	Cheribon	438 022	942	343	439 307	6 486	„	16 060	74 991	97 537
	Indramajoe	808	„	„	808	„	„	„	„	„
Pekalongan	Tegal	31 700	33	3	31 736	18 850	„	„	3 564	22 414
	Pekalongan	21 757	„	42	21 799	29 202	„	„	90 988	120 190
Semarang	Semarang	2 454 275	130 827	7 812	2 592 914	6 298	f 16 259	176 416	613 345	812 318
	Djoeana	11	„	„	11	„	6	„	„	6
Rembang	Rembang	1	„	„	1	„	„	„	„	„
	*Tjepoe	„	„	„	„	„	„	1 097 237	„	1 097 237
Soerabaja	Soerabaja	2 954 451	161 686	18 392	3 134 529	25 092	640	1 201 671	839 775	2 067 178
	Grisee	218	8 498	„	8 716	„	138	„	„	138
	Bawean	2 101	„	„	2 101	„	27	583	53	663
Pasoeroean	Pasoeroean	6 211	2 552	27	8 790	„	„	„	„	„
	Probolinggo	5 913	73 767	„	79 680	„	„	„	1 594	1 594
	Kraksaän	3	„	„	3	1 635	„	„	„	1 635
Besoeki	Besoeki	162	„	„	162	„	„	„	72	72
	Panaroekan	10 262	160 675	37	170 974	„	„	„	37 018	37 018
	Banjoewangi	10 233	30 728	13	40 974	„	„	„	15 334	15 334
Banjoemas	Tjilatjap	70 110	16 036	620	86 766	„	„	25 986	2 503	28 489
Kedoe	*Keboemen	„	„	„	„	468	„	„	„	468
Madoera	Boender	3 292	„	„	3 292	„	„	2	7 586	7 588
	Soemenep	619	„	„	619	„	„	3	3 742	3 745
	Kamal	259	1 066	„	1 325	„	„	„	„	„
	Sapeken	1 505	14	„	1 519	„	„	410	203	613
	Sapoedi	114	3	„	117	„	„	60	115	175
	Totalen voor Java en Madoera	f 8 436 823	f 671 940	f 41 804	f 9 150 567	f 175 463	f 17 070	f 3 006 426	f 1 913 542	f 5 112 501
	Over 1905 waren de cijfers	7 919 485	454 999	37 956	8 412 440	174 070	18 114	3 151 252	1 482 684	4 826 120

c) De niet genoemde kantoren hadden geen ontvangsten aan te wijzen. De met een * aangeduide plaatsen worden hier uitsluitend genoemd in verband met de heffing van den accijns op petroleum en gedistilleerd.

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST. c)	In- en uitvoerrechten, enz.				Accijnzen.				
		Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Pakhuis-huur.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum	Accijns op lucifers.	Totaal.
	BUITENBEZITTINGEN.									
Sumatra's Westkust.	Emmahaven	f 422 585	f 75 489	f 3 018	f 501 092	....	....	f 122 499	f 74 016	f 196 515
	Siboga	98 401	28 946	„	127 347	....	....	„	3 958	3 958
	Baros	7 740	12 692	„	20 432	....	....	„	2 375	2 375
	Singkel	6 428	3 639	„	10 067	....	....	72	1 384	1 456
	Priaman	1 184	966	„	2 150	....	....	„	14 196	14 196
	Ajerbangis	273	1 182	„	1 455	....	....	26	782	808
	Natal	1 658	1 439	„	3 097	....	....	„	2 705	2 705
	Goenoengsitoli (Nias)	6 464	243	„	6 707	....	....	„	2 427	2 427
	Poeloe Tello	1 045	623	„	1 668	....	....	„	„	„
Benkoelen	Benkoelen	22 042	7 289	208	29 539	....	....	„	1 649	1 649
	Kroë	155	6 535	„	6 690	....	....	„	„	„
	Bintoehan	16	3 559	„	3 575	....	....	„	„	„
Lampongsche districten	Telokbetong	7 135	2 507	37	9 679	....	....	„	3 087	3 087
	Kalianda	„	94	„	94	....	....	„	„	„
	Menggalo	116	1 365	„	1 481	....	....	325	340	665
	Koto Agoeng	„	2 537	„	2 537	....	....	„	„	„
	Tjabang	„	1 706	„	1 706	....	....	„	„	„
Palembang	Palembang	199 557	106 045	237	305 839	....	....	599 085	37 902	636 987
	Djambi	65 754	30 480	„	96 234	....	....	„	„	„
Sumatra's Oostkust.	Pelalawan (Poeloe Moeda)	7 127	11 381	„	18 508	....	....	1 665	172	1 837
	Siak Sri Indrapoera	26 522	24 044	„	50 566	....	....	1 981	1 350	3 331
	Bagan Api Api (Tanahpoetih)	79 085	5 743	„	84 828	....	....	6 373	5 929	12 302
	Laboehanbilik (Panai)	10 419	4 327	„	14 746	....	....	1 491	677	2 168
	Soengai Djawi Djawi (Bila)	7 443	3 024	„	10 467	....	....	1 346	763	2 109
	Tandjoengbalai (Asahan)	89 434	14 701	„	104 135	....	....	13 424	12 579	26 003
	Tandjoeng Tiram (Batoebara)	32 794	26 627	„	59 421	....	....	5 567	4 880	10 447
	Pagoerawan	3 175	4 476	„	7 651	....	....	505	657	1 162
	Bandarkalipah (Padang)	17 059	6 716	„	23 775	....	....	511	3 813	4 324
	Tandjoeng Bringin (Bedagai)	8 640	320	„	8 960	....	....	3 851	2 452	6 303
	Pebaoengan (Serdang)	4 940	14	„	4 954	....	....	1 399	1 764	3 163
	Koealoe	8 835	3 457	„	12 292	....	....	2 056	1 205	3 261
	Rantaupandjang (Serdang)	8 284	31	„	8 315	....	....	1 429	4 353	5 782
	Belawan (Deli)	832 594	268 973	708	1 102 275	....	....	50 334	80 059	130 393
	Tandjoengpoera (Langkat)	66 021	19 540	5	85 566	....	....	485 553	9 673	495 226
	Pangkalanbrandan (Langkat)	81 962	3 805	25	85 792	....	....	13 055	6 764	19 819
	Seroewai (Tamiang)	8 877	5 159	„	14 036	....	....	1 023	1 847	2 870
Atjèh en onderhoorigheden	Oelëë Lheuë	118 498	7 311	471	126 280	....	....	16 300	11 166	27 466
Riouw en onderhoorigheden	Ringat (Indragiri)	30 188	18 160	„	48 348	....	....	2 424	1 723	4 147
	Kota Baroe (Retih)	4 886	3 437	„	8 323	....	....	705	165	870
	Koeala Gaoeng (Gaoeng)	4 346	10 412	„	14 758	....	....	490	272	762
	Koeala Mandah (Mandah)	5 156	21 612	„	26 768	....	....	817	215	1 032
	Soengai Goentoeng (Kateman)	4 208	12 971	„	17 179	....	....	342	238	580

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST. c)	In- en uitvoerrechten, enz.				Accijnzen.				
		Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Pakhuis-huur.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedis-tilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum	Accijns op lucifers.	Totaal.
Banka	Muntok	f 41 909	f 589	f 6	f 42 504	. . . .	. . . .	f 21	f 6 505	f 6 526
Billiton.	Tandjoeng Pandan	94 620	78 761	1	173 382	. . . .	. . . .	5 817	18 273	24 090
Westerafd. van Borneo	Pontianak	179 089	60 799	5	239 893	. . . .	f 21 405	52 370	18 917	92 692
	Sambas	34 031	8 254	„	42 285	. . . .	4 270	2 680	111	7 061
	Singkawang	16 185	88	„	16 273	. . . .	1 644	5 507	1 460	8 611
	Ketapang (Matan).	131	422	„	553	. . . .	2	„	17	19
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	Bandjermasin	115 495	133 752	1 279	250 526	. . . .	23 546	5 730	29 122	58 398
	Sampit	130	17 852	„	17 982	. . . .	„	14	37	51
	Kota Waringin (Sampit)	407	3 364	„	3 771	. . . .	21	302	„	323
	Soekamara (id.).	363	2 561	„	2 924	. . . .	22	183	62	267
	Kota Baroe	15 371	19 219	2	34 592	. . . .	676	36	1 126	1 838
	Pegatan	„	2	„	2	. . . .	„	„	„	„
	Pasir (Krokot)	5 900	25 606	„	31 506	. . . .	1 389	80	1 223	2 692
	Balikpapan.	34 325	306	4	34 635	. . . .	325	1 524	594	2 443
	Moearadjawa	193	„	„	193	. . . .	„	„	„	„
	Samarinda	54 414	117 582	„	171 996	. . . .	4 281	333	6 461	11 075
	Tandjoengredeb (Beraoe of Goenoeng Taboer)	6 030	21 418	„	27 448	. . . .	638	295	455	1 388
	Tandjoengselor (Boeloengan) . .	9 311	36 615	4	45 930	. . . .	342	665	1 023	2 030
	Seboekoe (Koetei en de Noordoost-kust van Borneo)	6	„	„	6	. . . .	„	„	„	„
Menado.	Menado (Minahasa)	211 541	8 597	141	220 279	. . . .	. . . .	11 724	7 188	18 912
	Amoerang (id.)	7 156	1 049	5	8 210	. . . .	. . . .	2 277	1 327	3 604
	Ratah Totok (id.).	1 613	10	„	1 623	. . . .	. . . .	18	„	18
	Kwandang (Gorontalo).	325	728	„	1 053	. . . .	. . . .	169	93	262
	Taroena op Groot-Sangi (Sangi- en Talaud-eil.).	7 304	2	„	7 306	. . . .	. . . .	3 241	484	3 725
	Oeloe op Siaoe (id.)	2 906	94	„	3 000	. . . .	. . . .	1 172	208	1 380
	Liroeng op Salebakoe (id.) . . .	167	„	„	167	. . . .	. . . .	458	1	459
	Bolaang Mongondou (id.)	148	1 374	„	1 522	. . . .	. . . .	297	„	297
	Bolaang Oeki (id.).	„	156	„	156	. . . .	. . . .	„	„	„
	Bolaang Itang (id.)	82	492	„	574	. . . .	. . . .	111	„	111
	Bwool (id.).	3 882	976	„	4 858	. . . .	. . . .	680	292	972
	Kotaboena in Bolaang Mongondou (id.).	73	520	„	593	. . . .	. . . .	9	„	9
	Gorontalo	72 450	31 217	74	103 741	. . . .	. . . .	3 869	1 072	4 941
	Mapane (Poso)	3 217	1 702	„	4 919	. . . .	. . . .	187	84	271
	Taliboi	185	„	„	185	. . . .	. . . .	„	„	„
	Oena Oena	189	„	„	189	. . . .	. . . .	113	„	113
	Parigi.	295	926	„	1 221	. . . .	. . . .	„	„	„
	Soemalata	8 667	1 620	„	10 287	. . . .	. . . .	874	659	1 533
	Paleleh	8 166	170	„	8 336	. . . .	. . . .	630	275	905
	Poigar	„	274	„	274	. . . .	. . . .	5	„	5
Amboina	Amboina	37 404	2 795	435	40 634	. . . .	. . . .	10 990	243	11 233
	Neira (Banda)	29 720	72	46	29 838	. . . .	. . . .	496	4	500

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST. c)	In- en uitvoerrechten, enz				Accijnzen.				
		Invoerrechten.	Uitvoerrechten.	Pakhuishuur.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum	Accijns op lucifers.	Totaal.
	Saparoea	f 1 810	f 12	„	f 1 822	....	....	f 880	„	f 880
	Kajeli	1 782	1 127	„	2 909	....	....	278	„	278
	Masarete	608	600	„	1 208	....	....	122	f 41	163
	Piroe	348	„	„	348	....	....	„	„	„
	Wahai	150	139	„	289	....	....	120	„	120
	Geser	†	†	†	†	....	....	†	†	†
	Toeal	1 785	102	f 2	1 889	....	....	150	6	156
	Elat	365	41	„	406	....	....	36	„	36
	Dobo	9 112	748	1	9 861	....	....	255	28	283
	Lelengloean (Larat)	1 120	„	„	1 120	....	....	82	„	82
	Adaoet	1 108	„	„	1 108	....	....	14	12	26
	Tepa	262	„	„	262	....	....	5	„	5
	Serwaroe	322	346	„	668	....	....	41	13	54
	Ilwaki	132	162	„	294	....	....	27	3	30
	Woeloer	†	†	†	†	....	....	†	†	†
Ternate en onderhoorigheden	Ternate	34 600	41 727	51	76 378	....	....	11 963	1 378	13 341
	Banggai	†	†	†	†	....	....	†	†	†
	Laboeha	2 154	6 263	„	8 417	....	....	433	7	440
	Sakita	3 802	7 745	„	11 547	....	....	267	34	301
	Salabangka	†	†	†	†	....	....	†	†	†
	Patani	35	97	„	132	....	....	59	„	59
	Fakfak	1 677	3 833	7	5 517	....	....	159	„	159
	Kokas (Sekar)	476	2 070	„	2 546	....	....	„	„	„
	Sorong	1 344	722	„	2 066	....	....	150	46	196
	Manokoeari	922	1 163	„	2 085	....	....	50	„	50
Timor en onderhoorigheden	Koepang	9 662	6 651	25	16 338	....	....	1 593	26	1 619
	Atapoepoe	2 843	3 238	„	6 081	....	....	36	„	36
	Roti	979	195	„	1 174	....	....	569	„	569
	Savoe	315	82	„	397	....	....	129	64	193
	Waingapoe	2 325	228	„	2 553	....	....	368	64	432
	Ende	5 631	51	„	5 682	....	....	561	6	567
	Maoemere	3 187	20	„	3 207	....	....	237	42	279
	Larantoeka	4 078	371	„	4 449	....	....	221	38	259
	Alor	1 398	617	„	2 015	....	....	61	80	141
Celebes en onderhoorigheden	Makasser	139 320	43 385	368	183 073	....	....	54 275	17 443	71 718
	Bonthain	600	„	„	600	....	....	299	2 963	3 262
	Balangnipa	626	„	„	626	....	....	76	3 371	3 447
	Saleier	3 565	1	„	3 566	....	....	461	1 957	2 418
	Pangkadjene	19	„	„	19	....	....	„	41	41
	Djeneponto	8	„	„	8	....	....	„	„	„
	Boeloekoemba	213	„	„	213	....	....	148	212	360
	Pare Pare	238	„	„	238	....	....	41	1 546	1 587
	Pambaoeang	„	50	„	50	....	....	„	„	„
	Palima	948	„	„	948	....	....	4	„	4
	Palopo	476	384	„	860	....	....	„	„	„
	Bimkoka (Kolaka)	„	88	„	88	....	....	„	„	„
	Kandari	68	„	„	68	....	....	„	7 728	7 728
	Soembawa	1 030	570	„	1 600	....	....	623	333	956
	Bima	996	641	„	1 637	....	....	189	646	835
	Baoe Baoe	98	39	„	137	....	....	„	„	„
	Madjene	3 492	2	„	3 494	....	....	171	61	232
Bali en Lombok	Ampenan (Lombok)	19 919	1 105	„	21 024	....	....	1 113	6 307	7 420
	Laboehanhadji (id.)	10 743	128	„	10 871	....	....	809	844	1 653
	Totalen voor de buitenbezittingen	f 3 581 137	f 1 468 284	f 7 165	f 5 056 586	....	f 58 561	f 1 524 600	f 440 193	f 2 023 354
	Over 1905 waren de cijfers	3 289 526	1 114 845	4 351	4 408 722	....	55 419	1 390 779	376 771	1 822 969

II. PERSONEELE BELASTING (voor Europeane

GEWESTEN EN LANDAARD DER AANGESLAGENEN.		Aantal aangeslagenen.	Naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Naar den IIden grondslag (voor Europeanen mobilair en rijtuigen; voor vreemde oosterlingen enkel mobilair).	Te zamen.	Door de toepassing va de artt. 9 en 1 laatste lid, der belasting verordeninge (Ind. St. 190 nos. 81 en 8 is het in de vo gaande kolo genoemde bedrag verminderd t
JAVA E						
			guld.	guld.	guld.	guld.
Bantam	Europeanen	174	2 083,46^5	1 465,41^5	3 548,88	3 380,50
	Vreemde oosterlingen	307	932,45^5	626,61	1 559,06^5	1 475,3
	Totaal	481	3 015,92	2 092,02^5	5 107,94^5	4 855,8
Batavia	Europeanen	3 079	105 097,76	56 594,40	161 692,16	157 462,6
	Vreemde oosterlingen	7 210	41 731,52^5	16 663,89^5	58 395,42	51 299,7
	Totaal	10 289	146 829,28^5	73 258,29^5	220 087,58	208 762,4
Preanger-Regentschappen	Europeanen	1 535	22 704,22^5	15 751,04^5	38 455,27	37 447,1
	Vreemde oosterlingen	1 030	4 353,55^5	3 209,46^5	7 563,02	7 261,4
	Totaal	2 565	27 057,78	18 960,51	46 018,29	44 708,6
Cheribon	Europeanen	416	4 433,92^5	3 176,20	7 610,12^5	7 148,6
	Vreemde oosterlingen	2 224	7 330,40^5	3 226,15	10 556,55^5	9 483,—
	Totaal	2 640	11 764,33	6 402,35	18 166,68	16 631,6
Pekalongan	Europeanen	566	6 991,81	5 291,74	12 283,55	12 049,5
	Vreemde oosterlingen	1 465	7 470,95^5	6 269,06	13 740,01^5	12 927,2
	Totaal	2 031	14 462,76^5	11 560,80	26 023,56^5	24 976,8
Semarang	Europeanen	1 647	38 450,34^5	18 696,70^5	57 147,05	55 702,8
	Vreemde oosterlingen	2 209	18 461,98^5	8 663,25^5	27 125,24	24 586,5
	Totaal	3 856	56 912,33	27 359,96	84 272,29	80 289,4
Rembang	Europeanen	320	3 321,20	1 960,96^5	5 282,16^5	5 082,8
	Vreemde oosterlingen	1 248	5 746,03	1 846,13	7 592,16	6 542,0
	Totaal	1 568	9 067,23	3 807,09^5	12 874,32^5	11 624,8
Soerabaja	Europeanen	2 043	55 738,41^5	28 456,19	84 194,60^5	80 653,9
	Vreemde oosterlingen	2 768	24 100,36^5	14 565,27^5	38 665,64	35 563,9
	Totaal	4 811	79 838,78	43 021,46^5	122 860,24^5	116 217,9

a) Voor sommige gewesten zijn de opgaven van het vorige verslag (bijlage EE) verbeterd in verband met sedert tot stand gekomen verminderinge

b) De in deze kolom vermelde cijfers geven de aanslagen weer, v. z. n. verminderd ingevolge de artt. 9 en 11 der betrekkelijke verordeningen (Ind. St.

IIH

n met dezen gelijkgestelden en vreemde oosterlingen).

ADOERA.

1906.							1905. *a*)		
Aanslag naar den IIIden grondslag (paarden).	Aanslag naar den IVden grondslag (rijwielen). *b*)	Aanslag naar den Vden grondslag (rijtuigen van vreemde oosterlingen).	Totaal van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Te verhalen kosten van schatting.	Totaal van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
495,—	113,60	„	3 989,10	785,56^5	3 203,53^5	„	3 670,61^5	200,87	3 469,74^5
142,—	63,60	571,—	2 251,92	34,91	2 217,01	„	2 168,56^5	47,45	2 121,11^5
637,—	177,20	571,—	6 241,02	820,47^5	5 420,54^5	„	5 839,18	248,32	5 590,86
8 752,49^5	4 976,45	„	171 191,63^5	17 509,78^5	153 681,85	1 233,45^5	173 363,96^5	17 793,07	155 570,89^5
4 963,66^5	422,65	14 138,—	70 824,11	335,13^5	70 488,97^5	1 621,65^5	70 457,82^5	329,18^5	70 128,64
13 716,16	5 399,10	14 138,—	242 015,74^5	17 844,92	224 170,82^5	2 855,11	243 821,79	18 122,25^5	225 699,53^5
5 223,—	1 222,75	„	43 892,94	3 658,60	40 234,34	280,01	39 637,60	3 550,87	36 086,73
798,50	107,40	2 044,—	10 211,39	18,95	10 192,44	108,13	10 220,22	82,07^5	10 138,14^5
6 021,50	1 330,15	2 044,—	54 104,33	3 677,55	50 426,78	388,14	49 857,82	3 632,94^5	46 224,87^5
2 898,50	372 25	„	10 419,44	1 168,72	9 250,72	„	9 776,66^5	563,97^5	9 212,69
1 499,66^5	313,75	4 975,—	16 271,41^5	254,69	16 016,72^5	„	15 470,08	92,20^5	15 377,87^5
4 398,16^5	686,—	4 975,—	26 690 85^5	1 423,41	25 267,44^5	„	25 246,74^5	656,18	24 590,56^5
4 281,80	527,10	„	16 858,49	1 634,00^5	15 224,48^5	23,34	17 561,54	1 469,03	16 092,51
1 668,—	211,50	5 280,—	20 086,76	189,34	19 897,42	363,65^5	19 321,97^5	239,66^5	19 082,31
5 949,80	738,60	5 280,—	36 945,25	1 823,34^5	35 121,90^5	386,99^5	36 883,51^5	1 708,69^5	35 174,82
7 479,99^5	2 024,10	„	65 206,95	6 806,55	58 400,40	247,49	66 773,38	7 269,70	59 503,68
3 575,66	500,35	9 530,—	38 192,56	526,25^5	37 666,30^5	97,50	39 006,73	784,99^5	38 221,73^5
11 055,65^5	2 524,45	9 530,—	103 399,51	7 332,80^5	96 066,70^5	344,99	105 780,11	8 054,69^5	97 725,41^5
1 103,—	193,50	„	6 379,31	645,01	5 734,30	„	6 218,12^5	835,84^5	5 382,28
1 762,50	98,10	4 575,—	12 977,63^5	79,10	12 898,53^5	„	13 488,74^5	142,15	13 346,59^5
2 865,50	291,60	4 575,—	19 356,94^5	724,11	18 632,83^5	„	19 706,87	977,99^5	18 728,87^5
7 884,25	2 182,20	„	90 720,42^5	7 221,10	83 499,32^5	414,90	94 585,93^5	8 000,35	86 585,58^5
3 415,50	291,50	11 021,—	50 291,96	351,86	49 940,10	977,86	56 280,26	464,55	55 815,71
11 299,75	2 473,70	11 021,—	141 012,38^5	7 572,96	133 439,42^5	1 392,76	150 866,19^5	8 464,90	142 401,29^5

t nieuwe aanslagen, mede nog op het jaar 1905 betrekking hebbende.
s. 81 en 82).

GEWESTEN EN LANDAARD DER AANGESLAGENEN.		Aantal aangeslagenen.	Naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Naar den IIden grondslag (voor Europeanen mobilair en rijtuigen; voor vreemde oosterlingen enkel mobilair).	Te zamen.	Door de toepassing va de artt. 9 en 1 laatste lid. der belasting verordeninge (Ind. St. 190 nos. 81 en 8 is het in de vo gaande kolo genoemde bedrag verminderd t
			guld.	guld.	guld.	guld.
Pasoeroean	Europeanen	1 468	18 489,15^{5}	10 758,18	29 247,33^{5}	28 185,47
	Vreemde oosterlingen	1 658	7 743,98	4 861,03^{5}	12 605,01^{5}	12 089,89
	Totaal	3 126	26 233,13^{5}	15 619,21^{5}	41 852,35	40 275,36
Besoeki	Europeanen	718	6 972,71^{5}	5 027,90^{5}	12 000,62	11 628,39
	Vreemde oosterlingen	550	2 009,30^{5}	1 466,42	3 475,72^{5}	3 041,4
	Totaal	1 268	8 982,02	6 494,32^{5}	15 476,34^{5}	14 669,8
Banjoemas	Europeanen	325	3 941,27	2 303,84^{5}	6 245,11^{5}	6 140,7
	Vreemde oosterlingen	482	2 321,32^{5}	1 167,49^{5}	3 488,82	3 343,2
	Totaal	807	6 262,59^{5}	3 471,34	9 733,93^{5}	9 483,9
Kedoe	Europeanen	452	7 802,47	3 573,40	11 375,87	11 072,3
	Vreemde oosterlingen	1 091	5 131,04	3 010,30^{5}	8 141,34^{5}	7 286,0
	Totaal	1 543	12 933,51	6 583,70^{5}	19 517,21^{5}	18 358,3
Djokjakarta	Europeanen	464	7 729,68	4 182,36	11 912,04	11 429,–
	Vreemde oosterlingen	419	3 218,93^{5}	1 680,02	4 898,95^{5}	4 760,8
	Totaal	883	10 948,61^{5}	5 862,38	16 810,99^{5}	16 189,8
Soerakarta	Europeanen	517	7 076,56	3 412 95^{5}	10 489,51^{5}	9 664,9
	Vreemde oosterlingen	711	4 580,40	2 605,33	7 185,73	6 859,8
	Totaal	1 228	11 656,96	6 018,28^{5}	17 675,24^{5}	16 524,8
Madioen	Europeanen	366	4 123,78^{5}	2 317,63^{5}	6 441,42	6 059,0
	Vreemde oosterlingen	313	1 539,65	723,58	2 263,23	2 051,4
	Totaal	679	5 663,43^{5}	3 041,21^{5}	8 704,65	8 110,5
Kediri	Europeanen	815	8 472,32^{5}	4 410,30^{5}	12 882,63	11 922,2
	Vreemde oosterlingen	1 105	5 176,97	2 126,10	7 303,07	6 502,7
	Totaal	1 920	13 649,29^{5}	6 536,40^{5}	20 185,70	18 424,9
Madoera	Europeanen	171	2 055,67^{5}	1 233,61^{5}	3 289,29	3 137,2
	Vreemde oosterlingen	387	1 809,57^{5}	634,17	2 443,74^{5}	2 239,9
	Totaal	558	3 865,25	1 867,78^{5}	5 733,03^{5}	5 377,2
Java en Madoera	Europeanen	15 076	305 484,78	168 612,86	474 097,64	458 167,6
	Vreemde oosterlingen	25 177	143 658,45^{5}	73 344,29^{5}	217 002,75	197 314,9
	Totaal	40 253	449 143,23^{5}	241 957,15^{5}	691 100,39	655 482,6

1906.							1905. *a*)		
Aanslag naar den IIIden grondslag (paarden).	Aanslag naar den IVden grondslag (rijwielen). *b*)	Aanslag naar den Vden grondslag (rijtuigen van vreemde oosterlingen).	Totaal van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Te verhalen kosten van schatting.	Totaal van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
6 627,—	737,45	”	35 549,92	2 877,15	32 672,77	31,48	36 232,10	3 514.13	32 717,97
1 293,50	94,25	4 487,—	17 964,64^5	403,22^5	17 561,42	76,93	18 511,48	206,94^5	18 304,53^5
7 920,50	831,70	4 487,—	53 514,56^5	3 280,37^5	50 234,19	108,41	54 743,58	3 721.07^5	51 022,50^5
5 782,—	286,75	”	17 697,14^5	1 008,59	16 688,55^5	6,23	17 977,07^5	1 109,57^5	16 867,50
240,—	53,75	1 753,—	5 088,18^5	7,50	5 080,68^5	”	5 609,99	52,93	5 557,06
6 022,—	340,50	1 753,—	22 785,33	1 016,09	21 769,24	6,23	23 587,06^5	1 162,50^5	22 424,56
1 501,83	273,85	”	7 916,40^5	1 230,70^5	6 685,70	”	7 232,46^5	686,95	6 545,51^5
519,—	135,30	2 034,—	6 031,54	121,05^5	5 910,48^5	”	5 788,60^5	102,33	5 686,27^5
2 020,83	409,15	2 034,—	13 947,94^5	1 351,76	12 596,18^5	”	13 021,07	789,28	12 231,79
1 067,—	622,75	”	12 762,05	2 286,—	10 476,05	20,26	12 246,89^5	2 276,43^5	9 970,46
996,—	158,75	2 309,—	10 749,81^5	58,65	10 691,16^5	”	11 157,76	187,55	10 970,21
2 063,—	781,50	2 309,—	23 511,86^5	2 344,65	21 167,21^5	20,26	23 404,65^5	2 463,98^5	20 940,67
2 954,—	409,05	”	14 792,05	1 259,27^5	13 532,77^5	13,28^5	14 389,45	1 113,48	13 275,97
335,—	101,10	1 040,—	6 236,98	13,20	6 223,78	53,52^5	5 896,32	34,17	5 862,15
3 289,—	510,15	1 040,—	21 029,03	1 272.47^5	19 756,55^5	66,81	20 285,77	1 147,65	19 138,12
4 859,50	227,25	”	14 751,74	1 111,94	13 639,80	47,36	14 856,84	1 170,14	13 686,70
702,16^5	120.—	1 656,—	9 338,—	30,53	9 307,47	138,09	9 076,66^5	25,80	9 050,86^5
5 561,66^5	347,25	1 656,—	24 089,74	1 142,47	22 947,27	185,45	23 933,50^5	1 195,94	22 737,56^5
1 290,—	226,85	”	7 575.89	952,50^5	6 623,38^5	”	6 794,24	502,47	6 291,77
748,50	32,40	2 140,—	4 972,36^5	358,36	4 614,00^5	”	4 341,81^5	100,50	4 241,31^5
2 038,50	259,25	2 140,—	12 548,25^5	1 310,86^5	11 237,39	”	11 136,05^5	602,97	10 533,08^5
5 246,34	417,50	”	17 586,07	1 361,26^5	16 224,80^5	”	17 356,60	1 420,93	15 935.67
1 196,50	119.—	2 816,—	10 634,25^5	102,51	10 531,74^5	”	10 817,42^5	266,22^5	10 551,20
6 442,84	536,50	2 816,—	28 220,32^5	1 463,77^5	26 756,55	”	28 174,02^5	1 687,15^5	26 486,87
674,83	123,50	”	3 935,57^5	411,96	3 523,61^5	”	4 924,17	972,52^5	3 951,64^5
442,—	75,—	2 204.—	4 960,98	89,29^5	4 871.68^5	45,92	4 506,40	89,21	4 417.19
1 116,83	198,50	2 204,—	8 896,55^5	501,25^5	8 395,30	45,92	9 430,57	1 061,73^5	8 368,83^5
68 120,54	14 936,90	”	541 225,13^5	51 928,72^5	489 296,41	2 317,81	543 597,66	52 450,34^5	491 147,31^5
24 298,15^5	2 898,40	72 573,—	297 084,51^5	2 974,56^5	294 109.95	3 483.26^5	302 120,86	3 247 93^5	298 872,92^5
92 418,69^5	17 835,30	72 573,—	838 309,65	54 903,29	783 406,36	5 801,07^5	845 718,52	55 698,28	790 020,24

GEWESTEN EN LANDAARD DER AANGESLAGENEN.		Aantal aangeslagenen.	Naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Naar den IIden grondslag (voor Europeanen mobilair en rijtuigen; voor vreemde oosterlingen enkel mobilair).	Te zamen.	Door de toepassing va[n] de artt. 9 en 1[.] laatste lid, der belasting verordeninge[n] (Ind. St. 190[.] nos. 81 en 82) is het in de voo[r]gaande kolo[m] genoemde bedrag verminderd to[t]
BUITENBEZITTINGEN						
			guld.	guld.	guld.	guld.
Padangsche Benedenlanden	Europeanen	343	7 258,88	4 978,07^{5}	12 236,95^{5}	12 123,34
	Vreemde oosterlingen	515	2 181,14^{5}	1 314,57	3 495,71^{5}	3 332,31
	Totaal	858	9 440,02^{5}	6 292,64^{5}	15 732,67	15 455,65
Padangsche Bovenlanden	Europeanen	308	4 435,17^{5}	2 416,64	6 851.81^{5}	6 585,97^{5}
	Vreemde oosterlingen	206	658,66^{5}	245,68	904,34^{5}	865,92^{5}
	Totaal	514	5 093,84	2 662,32	7 756,16	7 452,90
Tapanoeli	Europeanen	150	1 495,—	973,60	2 469,60	2 299,28
	Vreemde oosterlingen	209	1 058,—	371,44^{5}	1 429,44^{5}	1 217,75^{5}
	Totaal	359	2 554,—	1 345,04^{5}	3 899,04^{5}	3 517,03^{5}
Benkoelen	Europeanen	157	1 675,58	1 119,61^{5}	2 795,19^{5}	2 710,10
	Vreemde oosterlingen	231	1 183,97^{5}	1 291,44	2 475,41^{5}	2 474,28^{5}
	Totaal	388	2 859,55^{5}	2 411,05^{5}	5 270,61	5 184,38^{5}
Lampongsche districten	Europeanen	58	942,65	753,71^{5}	1 696,36^{5}	1 680,95
	Vreemde oosterlingen	231	1 321,22	410,76^{5}	1 731,98^{5}	1 570,—
	Totaal	289	2 263,87	1 164,48	3 428,35	3 250,95
Palembang	Europeanen	342	4 822,14	2 776,97^{5}	7 599,11^{5}	7 330,09
	Vreemde oosterlingen	1 022	6 846,83^{5}	2 588,76	9 435,59^{5}	9 101,61^{5}
	Totaal	1 364	11 668,97^{5}	5 365,73^{5}	17 034,71	16 431,70^{5}
Djambi	Europeanen	36	536,33	238,67^{5}	775,00^{5}	759,49^{5}
	Vreemde oosterlingen	161	1 625,80	616,02	2 241,82	2 205,30
	Totaal	197	2 162,13	854,69^{5}	3 016,82^{5}	2 964,79^{5}
Oostkust van Sumatra	Europeanen	1 475	23 461,34^{5}	22 380,43	45 841,77^{5}	45 088,24^{5}
	Vreemde oosterlingen	2 623	17 492,66	12 884,73^{5}	30 377,39^{5}	28 755,19^{5}
	Totaal	4 098	40 954,00^{5}	35 265,16^{5}	76 219,17	73 843,44
Atjèh en onderhoorigheden c)	Europeanen	2	18,—	10,80	28,80	28,80
	Vreemde oosterlingen	20	152,50	54,55	207,05	194,09
	Totaal	22	170,50	65,35	235,85	222,89
Riouw en onderhoorigheden	Europeanen	77	1 239,81	776,03^{5}	2 015,84^{5}	1 999,46
	Vreemde oosterlingen	651	2 079,45	801,89^{5}	2 881,34^{5}	2 635,68^{5}
	Totaal	728	3 319,26	1 577,93	4 897,19	4 635,14^{5}
Banka	Europeanen	86	1 435,75	1 134,70	2 570,45	2 550,89
	Vreemde oosterlingen	1 167	4 601,70	2 834,70	7 436,40	6 229,99
	Totaal	1 253	6 037,45	3 969,40	10 006,85	8 780,88

c) Alleen voor zooveel betreft de sedert 1 Januari 1906 bij dit gewest ingelijfde, voormalige onderafdeeling Singkel der residentie Tapanoeli (Ind. St. 19

INGEN.

1906.							1905. *a)*		
Aanslag naar den IIIden grondslag (paarden).	Aanslag naar den IVden grondslag (rijwielen). *b)*	Aanslag naar den Vden grondslag (rijtuigen van vreemde oosterlingen).	Totaal van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Te verhalen kosten van schatting.	Totaal van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
830,50	618,35	,,	13 572,19	1 880,67^{5}	11 691,51^{5}	87,34	11 193,55	1 662,77^{5}	9 530,77^{5}
263,—	75.—	834,—	4 504,31	83,32	4 420,99	158,45	4 141,26^{5}	112,03^{5}	4 029,23
1 093,50	693,35	834,—	18 076,50	1 963,99^{5}	16 112,50^{5}	245,79	15 334,81^{5}	1 774,81	13 560,00^{5}
616,—	149,40	,,	7 352,37^{5}	1 305,12^{5}	6 047,25	13,60	7 162,54	1 312,66^{5}	5 849,87^{5}
66,—	22,75	78,—	1 032,67^{5}	13,05	1 019,62^{5}	,,	931,52^{5}	20,52	911,00^{5}
682,—	172,15	78,—	8 385,05	1 318,17^{5}	7 066,87^{5}	13,60	8 094,06^{5}	1 333,18^{5}	6 760,88
693,50	33,—	,,	3 025,78	232,95	2 792,83	5,60	3 463,73	294,30	3 169,43
30,—	27,—	12,—	1 286,75^{5}	,,	1 286,75^{5}	,,	1 433,42	6,82^{5}	1 426,59^{5}
723,50	60,—	12,—	4 312,53^{5}	232,95	4 079,58^{5}	5,60	4 897,15	301,12^{5}	4 596,02^{5}
135,—	77,—	,,	2 922,10	365,84^{5}	2 556,25^{5}	19,50	2 905,63^{5}	420,10^{5}	2 485,53
226,—	15,—	464,—	3 179,28^{5}	24,60	3 154,68^{5}	3,10	3 318,88^{5}	40,62^{5}	3 278,26
361,—	92,—	464,—	6 101,38^{5}	390,44^{5}	5 710,94	22,60	6 224,52	460,73	5 763,79
226,—	15,—	,,	1 921,95	331,55	1 590,40	,,	1 413,94	127,13^{5}	1 286,80^{5}
38,—	3,—	,,	1 611,—	318,72^{5}	1 292,27^{5}	,,	1 277,05	141,08	1 135,97
264,—	18,—	,,	3 532,95	650,27^{5}	2 882,67^{5}	,,	2 690,99	268,21^{5}	2 422,77^{5}
497,50	176,25	,,	8 003,84	1 272,87	6 730,97	17,95^{5}	8 299,57	1 292,30^{5}	7 007,26^{5}
86,—	17,—	120,—	9 324,61^{5}	50,39^{5}	9 274,22	146,33^{5}	8 015,68^{5}	12,—	8 003,68^{5}
583,50	193,25	120,—	17 328,45^{5}	1 323,26^{5}	16 005,19	164,29	16 315,25^{5}	1 304,30^{5}	15 010,95
11,—	4,50	,,	774,99^{5}	106,28^{5}	668,71	6,30^{5}	,,	,,	,,
,,	3,—	,,	2 208,30	,,	2 208,30	,,	,,	,,	,,
11,—	7,50	,,	2 983,29^{5}	106,28^{5}	2 877,01	6,30^{5}	,,	,,	
7 304,50	1 195,60	,,	53 588,34^{5}	4 811,27^{5}	48 777,07	18,31^{5}	48 896,57	5 045,31^{5}	43 851,25^{5}
1 919,—	156,60	3 521,—	34 351,79^{5}	56,22	34 295,57^{5}	,,	31 604,55^{5}	,,	31 604,55^{5}
9 223,50	1 352,20	3 521,—	87 940,14	4 867,49^{5}	83 072,64^{5}	18,31^{5}	80 501,12^{5}	5 045,31^{5}	75 455,81
,,	,,	,,	28,80	,,	28,80	,,	,,	,,	,,
,,	,,	,,	194,09	,,	194,09	,,	,,	,,	,,
,,	,,	,,	222,89	,,	222,89	,,	,,	,,	
22,—	21,75	,,	2 043,21	314,23^{5}	1 728,97^{5}	6,45	1 931,17^{5}	143,75	1 787,42^{5}
12,—	3,—	,,	2 650,68^{5}	2,88	2 647,80^{5}	,,	1 960,47	25,86	1 934,61
34,—	24,75	,,	4 693,89^{5}	317,11^{5}	4 376,78	6,45	3 891,64^{5}	169,61	3 722,03^{5}
245,—	45,50	,,	2 841,39	417,72	2 423,67	,,	2 655,89	233,08	2 422,81
1 591,—	97,50	2 935,—	10 853,49	8,76	10 844,73	,,	9 848,75	,,	9 848,75
1 836,—	143,—	2 935,—	13 694,88	426,48	13 268,40	,,	12 504,64	233,08	12 271,56

[illegible]. 449; Ind. St. 1907 n°. 48).

190

GEWESTEN EN LANDAARD DER AANGESLAGENEN.		Aantal aangeslagenen.	Naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Naar den IIden grondslag (voor Europeanen mobilair en rijtuigen; voor vreemde oosterlingen enkel mobilair).	Te zamen.	Door de toepassing va de artt. 9 en l laatste lid. der belasting verordeninge (Ind. St. 190 nos. 81 en 8 is het in de voo gaande kolo genoemde bedrag verminderd t
			guld.	guld.	guld.	guld.
Billiton	Europeanen	50	593,35	466,08	1 059,43	990,49
	Vreemde oosterlingen	532	2 336,50	774,26	3 110,76	2 854,44
	Totaal	582	2 929,85	1 240,34	4 170,19	3 844,93
Westerafdeeling v. Borneo	Europeanen	120	2 003,55	2 149,75	4 153,30	4 119,76
	Vreemde oosterlingen	1 442	7 272,98^{5}	2 370,55^{5}	9 643,54	8 569,77
	Totaal	1 562	9 276,53^{5}	4 520,30^{5}	13 796,84	12 689,53
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	Europeanen	202	3 583,45	2 288,31	5 871,76	5 699,71
	Vreemde oosterlingen	482	2 751,28	1 664,45^{5}	4 415,73^{5}	4 161,88
	Totaal	684	6 334,73	3 952,76^{5}	10 287,49^{5}	9 861,59
Celebes en onderhoorigheden	Europeanen	336	5 908,08^{5}	3 306,09^{5}	9 214,18	8 798,61
	Vreemde oosterlingen	790	6 218,11^{5}	3 946,46	10 164,57^{5}	9 649,52
	Totaal	1 126	12 126,20	7 252,55^{5}	19 378,75^{5}	18 448,13
Menado	Europeanen	325	3 892,41^{5}	3 107,49	6 999,90^{5}	6 866,84
	Vreemde oosterlingen	704	3 578,43	2 882,13^{5}	6 460,56^{5}	6 273,58
	Totaal	1 029	7 470,84^{5}	5 989,62^{5}	13 460,47	13 140,42
Amboina	Europeanen	262	3 361,90^{5}	1 951 12^{5}	5 313,03	5 110,59
	Vreemde oosterlingen	341	1 641,48^{5}	1 131,53^{5}	2 773,02	2 644,43
	Totaal	603	5 003,39	3 082,66	8 086,05	7 755,02
Ternate en onderhoorigheden	Europeanen	90	1 104,37^{5}	1 096,80^{5}	2 201,18	2 078,70
	Vreemde oosterlingen	236	1 000,29^{5}	917,59^{5}	1 917,89	1 853,28
	Totaal	326	2 104,67	2 014,40	4 119,07	3 931,98
Timor en onderhoorigheden	Europeanen	57	735,20	561,32	1 296,52	1 207,49
	Vreemde oosterlingen	328	1 821,47^{5}	1 002,51	2 823,98^{5}	2 691,47
	Totaal	385	2 556,67^{5}	1 563,83	4 120,50^{5}	3 898,96
Bali en Lombok	Europeanen	64	909,41	738,48	1 647,89	1 637,36
	Vreemde oosterlingen	434	2 466,32^{5}	1 831,68^{5}	4 298 01	4 246,22
	Totaal	498	3 375,73^{5}	2 570,16^{5}	5 945,90	5 883,58
Zuid-Nieuw-Guinea	Europeanen	12	164,50	54,45	218,95	209,59
	Vreemde oosterlingen	12	46,35	11,97	58,32	57,99
	Totaal	24	210,85	66,42	277,27	267,58
Buitenbezittingen	Europeanen	4 552	69 577,90	53 279,16^{5}	122 857,06^{5}	119 876,77
	Vreemde oosterlingen	12 337	68 335,19	39 947,72	108 282,91	101 584,74
	Totaal	16 889	137 913,09	93 226,88^{5}	231 139,97^{5}	221 461,51

1906.							1905. *a)*		
Aanslag naar den IIIden grondslag (paarden).	Aanslag naar den IVden grondslag (rijwielen). *b)*	Aanslag naar den Vden grondslag (rijtuigen van vreemde oosterlingen).	Totaal van den aanslag.	Ver-minderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Te verhalen kosten van schatting.	Totaal van den aanslag.	Ver-minderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
158,—	32,50	„	1 180,99	117,20	1 063,79	„	1 074,73	138,39	936,34
126,—	66,—	72,—	3 118,44	2,88	3 115,56	„	2 893,13	„	2 893,13
284,—	98,50	72,—	4 299,43	120,08	4 179,35	„	3 967,86	138,39	3 829,47
23,—	45,75	„	4 188,51	614,85	3 573,66	16,67	4 187,39	575,28	3 612,11
68,—	33,50	„	8 671,27	32,41	8 638,86	9,32	7 030,88^{5}	3,30	7 027,58^{5}
91,—	79,25	„	12 859,78	647,26	12 212,52	25,99	11 218,27^{5}	578,58	10 639,69^{5}
205,—	119,50	„	6 024,21	828,37^{5}	5 195,83^{5}	5,97	6 348,99	999,34	5 349,65
158,—	42,—	300,—	4 661,88	37,81^{5}	4 624,06^{5}	4,95	4 734,77^{5}	43,44	4 691,33^{5}
363,—	161,50	300,—	10 686,09	866,19	9 819,90	10,92	11 083,76^{5}	1 042,78	10 040,98^{5}
617,33	477,89	„	9 893,83	1 649,57^{5}	8 244,25^{5}	1,76	9 249,83^{5}	100,23	9 149,60^{5}
457,—	112,05	1 674,—	11 892,57^{5}	903,55^{5}	10 989,02	46,10	11 368,50^{5}	„	11 368,50^{5}
1 074,33	589,94	1 674,—	21 786,40^{5}	2 553,13	19 233,27^{5}	47,86^{5}	20 618,34	100,23	20 518,11
1 160,—	184,75	„	8 211,59	719,92	7 491,67	38,71^{5}	7 415,54	817,43	6 598,11
592,—	118,25	846,—	7 829,83	17,50	7 812,33	72,11	7 550,99	44,99	7 506,—
1 752,—	303,—	846,—	16 041,42	737,42	15 304,—	110,82^{5}	14 966,53	862,42	14 104,11
96,—	115,50	„	5 322,09^{5}	578,46	4 743,63^{5}	12,22^{5}	5 308,45	652,18^{5}	4 656,26^{5}
77,50	39,—	143,—	2 903,93	30,06	2 873,87	31,14	2 642,79^{5}	„	2 642,79^{5}
173,50	154,50	143,—	8 226,02^{5}	608,52	7 617,50^{5}	43,36^{5}	7 951,24^{5}	652,18^{5}	7 299,06
49,50	9,50	„	2 137,70	272,48^{5}	1 865,21^{5}	6,90	2 085,82^{5}	113,11^{5}	1 972,71
30,—	27,50	48,—	1 958,78	40,40	1 918,38	„	2 000,51^{5}	13,28	1 987,23^{5}
79,50	37,—	48,—	4 096,48	312,88^{5}	3 783,59^{5}	6,90	4 086,34	126,39^{5}	3 959,94^{5}
48,—	7,20	„	1 262,69	30,50	1 232,19	„	1 298,96	35,55	1 263,41
60,—	24,—	„	2 775,47^{5}	17,50	2 757,97^{5}	„	2 930,37	33,—	2 897,37
108,—	31,20	„	4 038,16^{5}	48,—	3 990,16^{5}	„	4 229,33	68,55	4 160,78
234,50	39,—	„	1 910,86	291,79	1 619,07	„	1 706,24^{5}	100,72	1 605,52^{5}
312,—	21,—	660,—	5 239,22	63,07^{5}	5 176,14^{5}	„	4 752,42^{5}	46,72	4 705,70^{5}
546,50	60,—	660,—	7 150,08	354,86^{5}	6 795,21^{5}	„	6 458,67	147,44	6 311,23
6,—	„	„	215,59	20,54	195,05	„	„	„	„
„	„	„	57,99^{5}	„	57,99^{5}	„	„	„	„
6,—	„	„	273,58^{5}	20,54	253,04^{5}	„	„	„	„
13 178,33	3 367,94	„	136 423,04	16 162,22^{5}	120 260,81^{5}	257,30^{5}	126 598,56^{5}	14 063,67	112 531 89^{5}
6 111,50	903,15	11 707,—	120 306,39^{5}	1 703,14^{5}	118 603,25	471,51	108 435,99^{5}	543,67^{5}	107 892,32
19 289,83	4 271,09	11 707,—	256 729 43^{5}	17 865,37	238 864,03^{5}	728,81^{5}	235 034 56	14 607 34^{5}	220 427,21^{5}

III. PATENTRECHT (voor Europeanen en met dezen gelijkgestelden). *a*)

GEWESTEN.	1905. (Verbeterde opgaven.) Aantal aangeslagenen.	1905. Aanslag.	1905. Vermindering in den aanslag ontstaan.	1905. Werkelijk te heffen bedrag.	1906. Aantal aangeslagenen.	1906. Aanslag.	1906. Vermindering in den aanslag ontstaan.	1906. Werkelijk te heffen bedrag.
JAVA EN MADOERA.								
Bantam	70	f 1 597,30	f 112,47^5	f 1484,82^5	181	f 11 695,61^5	f 1 801,99	f 9 893,62^5
Batavia	2 756	306 728,79^5	8 067,10^5	298 661,69	4403	855 171,78^5	67 279,73	787 892,05^5
Preanger-Regentschappen	884	49 199,45^5	2 636,67	46 562,78^5	1434	115 455,32^5	5 242,12^5	110 213,20
Cheribon	383	31 532,66	889,98^5	30 642,67^5	406	64 596,42^5	11 437,94^5	53 158,48
Pekalongan	598	32 753,47^5	1 860,50	30 892,97^5	589	74 373,95	6 698,82^5	67 675,12^5
Semarang	1 792	124 061,99^5	4 170,33	119 891,66^5	1994	298 686,37	16 921,12	281 765,25
Rembang	160	9 632,71	1 345,95	8 286,76^5	331	20 580,21	1 545,50	19 034,71
Soerabaja	2 282	198 620,88	6 969,58^5	191 651,29^5	2901	512 449,69^5	15 672,66	496 777,03^5
Pasoeroean	1 188	57 870,72	3 091,29	54 779,43	1248	121 783,81	4 260,58	117 523,23
Besoeki	661	37 908,05^5	1 678,42	36 229,63^5	722	65 684,21^5	3 268,07^5	62 416,14
Banjoemas	224	9 273,82^5	565,32^5	8 708,50	345	27 956,90	2 603,81^5	25 353,08^5
Kedoe	252	6 233,20^5	756,13	5 477,07^5	460	33 152,70^5	2 720,10	30 432,60^5
Djokjakarta	628	35 879,90^5	2 152,14	33 727,76^5	600	91 035,41	2 680,81	88 354,60
Soerakarta	833	35 139,22	1 963,44	33 175,78	744	68 202,04^5	2 666,43^5	65 535,61
Madioen	229	8 927,11	489,61^5	8 437,49^5	362	27 638,95^5	2 460,49	25 178,46^5
Kediri	810	40 462,62^5	3 020,95	37 441,67^5	855	70 956,88^5	4 674,43	66 282,45^5
Madoera	126	2 780,54	132,80	2 647,74	182	11 429,61^5	413,58	11 016,03^5
Totalen voor Java en Madoera	13 876	f 988 602,47^5	f 39 902,71	f 948 699,76^5	17 757	f 2 470 849,91^5	f 152 348,21	f 2 318 501,70^5
BUITENBEZITTINGEN.								
Sumatra's Westkust. Padangsche Benedenlanden	203	f 15 240,90	f 300,38^5	f 14 940,51^5	419	f 51 415,53^5	f 4 617,53	f 46 798,00^5
Sumatra's Westkust. Padangsche Bovenlanden	123	2 319,97	261,07	2 058,90	294	21 117,57^5	2 319,34	18 798,23^5
Tapanoeli	63	984,86^5	88,32^5	896.54	166	9 270,04	462,74^5	8 807,29^5
Benkoelen	119	9 658,—	624,74^5	9 033,25^5	179	20 458,25	975,16^5	19 483,08^5
Lampongsche districten	31	1 128,—	108,66^5	1 019,33^5	64	5 532,75	478,71^5	5 054,03^5
Palembang	354	19 775,08^5	3 775,01	16 000,07^5	395	37 562,28	4 254,40	33 307,88
Djambi	„	„	„	„	78	7 974,87^5	1 366,29	6 608,58^5
Oostkust van Sumatra	1633	202 276,29^5	16 812,37	185 463,92^5	1678	384 078,23	20 349,94	363 728,29
Atjèh en onderhoorigheden	245	12 367,11	1 093,98^5	11273,12^5	558	63 638,95^5	4 341,73^5	59 297,22
Riouw en onderhoorigheden	76	4 242,00^5	201,94^5	4 040,06	111	13 884,50	1 760,44^5	12 124,05^5
Banka	40	416,49^5	22,—	394,49^5	106	8 026,43^5	814,33	7 212,10^5
Billiton	65	4576,66	346,50	4230,16	81	48 606,67	737,07	47 869,60
Westerafdeeling van Borneo	147	4 677,86	948,61	3 729,25	168	13 986,89^5	1 565,14	12 421,75^5
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	340	20 678,46	2 428,11^5	18 250,34^5	431	49 124,53^5	3 903,76^5	45 220,77
Celebes en onderhoorigheden	281	9 957,92	80,59	9 877,33	349	38 695,87	2 710,67	35 985,20
Menado	302	9 869,30	228,81^5	9 640,48^5	306	25 647,10	1 437,33	24 209,77
Amboina	376	6 367,66^5	134,80^5	6 232,86	499	20 957,07^5	1 446,24^5	19 510,83
Ternate en onderhoorigheden	98	2 259,25	193,83	2 065,42	79	6 956,74^5	345,75	6 620,99^5
Timor en onderhoorigheden	37	482,12	„	482,12	58	4 357,36	29,58	4 327,78
Bali en Lombok	46	1 267,06	42,05^5	1 225,00^5	173	13 133,65^5	1 053,03^5	12 080,62
Zuid-Nieuw-Guinea	„	„	„	„	14	1 135,17	169,50	965,67
Totalen voor de buitenbezittingen	4579	f 328 545,02	f 27 691,82	f 300 853,20	6206	f 845 570,50	f 55 138,72	f 790 431,78

a) In Indië worden patentplichtige maatschappijen of vennootschappen aangeslagen daar waar deze gevestigd zijn, onverschillig of zij haar werkkring in een ander gewest hebben. Vandaar dat bijv. van vele elders gelegen ondernemingen de cijfers begrepen zijn in de opgaven der gewesten Batavia, Semarang en Soerabaja. Sedert 1 Januari 1906 (Ind. St. 1906 nº. 59) wordt mede patentrecht geheven van landsdienaren en — voor zoover zij niet reeds belastingplichtig waren krachtens Ind. St. 1899 nº. 261 (levensverzekeringmaatschappijen) — van in Nederland gevestigde vennootschappen en vereenigingen, welke haar bedrijf geheel of ten deele in Nederlandsch-Indië uitoefenen. Voor physieke personen is de belasting progressief.

IV. VERPONDING. *a)*

a. Getal aangeslagenen en bedrag van den aanslag, afzonderlijk voor Europeanen, Chineezen, andere vreemde oosterlingen en inlanders, een en ander over 1906.

GEWESTEN	Aantal aangeslagenen.					Aanslag wegens onroerende goederen, bezeten			Totaal van den aanslag. *b)*	Het totaal van den aanslag beliep voor			
	Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.	in eigendom.	met recht van opstal.	in erfpacht of vruchtgebruik.		Europeanen.	Chineezen.	andere vreemde oosterlingen.	inlanders.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Java en Madoera.													
Bantam	51	308	17	27	403	f 12 735,45	f 158,79	f 98,31	f 12 992,55	f 7 604,82	f 4 364,91	f 483,06	f 539,76
Batavia	2378	5030	1474	2399	11281	416 866.03^{5}	13 043,04	2 730,54	432 639,61^{5}	233 772,47	136 777,23	47 053,43	15 036,48^{5}
Preanger-Regentschappen	1113	894	18	127	2152	53 010,60	1 653,54	27 461,58	82 125.72	59 490.78	19 495,20	253.11	2 886,63
Cheribon	223	2149	239	199	2810	86 085,96	552,03	4 034,67	90 673,66	47 429,50	37 646,74	3 333,—	2 264,42
Pekalongan	495	2115	342	121	3073	62 955,32^{5}	1 224,69	3 661,32	67 841,33^{5}	33 167,72	26 724,83^{5}	6 097,02	1 851,76
Semarang	1699	4215	603	557	7074	223 990,12^{5}	14 649,36	9 241,14	247 880,62^{5}	117 536,57	98 947,77^{5}	16 686,59^{5}	14 709,68^{5}
Rembang	169	2010	37	99	2315	26 449,56	3 070,86	„	29 520,42	5 492,69	22 490,08	555,—	982 65
Soerabaja	1579	2101	1198	925	5803	348 354,12^{5}	11 241,63	4 419,30	364 015,05^{5}	163 119,65^{5}	124 368,56	56 654,92^{5}	19 871,91^{5}
Pasoeroean	1306	1451	264	485	3506	92 228,58^{5}	13 468,56^{5}	8 011,71	113 708,86	67 733,74	35 972,99	4 302,60	5 699,53
Besoeki	1544	335	245	242	2366	26 509,14	21 744,83	14 926,80	63 180,77	52 468,98	5 247,29	2 780,38^{5}	2 684,11^{5}
Banjoemas	244	897	5	14	1160	17 789,34	1 110,66	7,65	18 907,65	9 569,35	8 988,53	202,50	147,27
Kedoe	387	1738	9	122	2256	34 343,25	3 201,93	460,29	38 005,47	12 292,24^{5}	24 196,69^{5}	208.65	1 307,88
Djokjakarta	169	174	„	57	400	19 021,59	„	„	19 021,59	11 204,31	6 082,98	„	1 734,30
Soerakarta	178	390	14	9	591	15 004,80	6 543,94^{5}	„	21 548,74^{5}	8 685,48	11 999,86^{5}	336,60	526,80
Madioen	225	480	7	51	763	15 590,88	635,76	3 863,22	20 089 86	11 967,87	7 386,84	101.37	633,78
Kediri	657	1230	„	67	1954	35 834,73^{5}	5 087,84^{5}	36 550,62	77 473,20	52 857,43^{5}	23 470,54^{5}	„	1 145,22
Madoera	67	588	194	51	900	11 561,34^{5}	1 230,20^{5}	„	12 791,55	1 821,78^{5}	8 797,43^{5}	1 556,79	615,54
Totalen voor Java en Madoera.	12484	26105	4666	5552	48807	f 1498 331,84^{5}	f 98 617,68	f 115 467,15	f 1712 416,67^{5}	f 896 215,40	f 602 958,50	f 140 605,03^{5}	f 72 637,74
Buitenbezittingen.													
Sumatra's Westkust. Pad. Benedenlanden	304	442	63	376	1185	f 38 846,19	f 54,75	f 261,54	f 39 162,48	f 13 233,33	f 18 006.90	f 1 311,63	f 6 610,62
Sumatra's Westkust. Pad. Bovenlanden.	19	„	„	„	19	24,75	„	4 286,40	4 311,15	4 311,15	„	„	„
Tapanoeli	2	„	„	„	2	27.—	„	464.25	491,25	491,25	„	„	„
Benkoelen	49	217	2	229	497	6 623,94	„	301,62	6 925,56	757,98	4 389,58	4,05	1 773.95
Lampongsche districten.	21	79	2	6	108	2 416,47	„	979.65	3 396,12	1 339,86	1 910,25	45,—	101,01
Palembang	29	129	170	244	572	18 524,55	2 575,62	752,31	21 852,48	3 606,39	6 243,33	8 652,09	3 350,67
Oostkust van Sumatra (alleen het eiland Bengkalis)	29	67	„	2	98	840,18	„	41.40	881,58	258,54	617,94	„	5,10
Celebes en onderhoorigheden.	222	807	44	529	1602	46 920,44	30,—	219.75	47 170,19	6 378,90^{5}	25 416,53	1 966,06	13 408,69^{5}
Menado	317	453	111	363	1244	20 326,45^{5}	331,53	1 479,61	22 137,59^{5}	8 672,63	9 865,53	1 748,46	1 850,97^{5}
Amboina (uitgezonderd de specerijperken op de Banda-eilanden)	392	210	142	780	1524	17 691,63^{5}	9,—	1 503,51	19 204,14^{5}	8 692,73^{5}	4 032,16	1 978,95	4 500,30
Ternate (voor zooveel het gouvernements grondgebied betreft).	101	87	45	95	328	6 579,54^{5}	„	„	6 579,54^{5}	2 520,76^{5}	1 538,52	923.17^{5}	1 597,08^{5}
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	103	150	36	31	320	8 055,91^{5}	151,29	87,42	8 294,62^{5}	3 807,51	2 997,33	789,—	700,78^{5}
Timor en onderhoorigheden	51	154	10	27	242	3 526,74	„	„	3 526,74	613,41	2 411,61	156,96	344,76
Riouw en onderhoorigheden	45	209	26	120	400	4 598,71^{5}	„	„	4 598,71^{5}	1 414,87^{5}	2 472.45	165,03	546,36
Bali en Lombok	21	132	57	12	222	7 820,55	7,62	„	7 828.17	635,01	5 557,77	1 337.94	297,45
Totalen voor de buitenbezittingen	1705	3136	708	2814	8363	f 182 823,07^{5}	f 3 159,81	f 10 377,46	f 196 360,34^{5}	f 56 734,34	f 85 459,90	f 19 078,34^{5}	f 35 087,76

a) Het jaar 1906 is, zoowel voor Java en Madoera als voor de buitenbezittingen, het tweede jaar van het vierde vijfjarige belastingtijdvak. Gedetailleerde opgaven betreffende den aanslag over het derde vijfjarige tijdvak (1900—1904) komen, wat Java en Madoera betreft, voor in bijlage G G van K. V. 1902 en wat de buitenbezittingen aangaat (tijdvak 1902—1904) in bijlage F F van K. V. 1903.

b) Bij deze cijfers is geen rekening gehouden met de opheffingen en verminderingen van aanslagen in 1906, evenmin met de aanslagen, vastgesteld na het tijdstip van indiening der opgaven door de residenten; een en ander is wel geschied bij de cijfers, voorkomende in de specificatie sub *b.*

HH

b. Specificatie van den aanslag naar gelang van het zakelijk recht op de verpondingsplichtige perceelen uitgeoefend. *c)*

GEWESTEN.	1905. (Verbeterde opgaven.) Aanslag wegens onroerende goederen, bezeten met recht van:						1906. Aanslag wegens onroerende goederen, bezeten met recht van:					
	eigendom.	agrarisch eigendom.	opstal.	erfpacht.	vruchtgebruik, gebruik of bewoning.	Totaal.	eigendom.	agrarisch eigendom.	opstal.	erfpacht.	vruchtgebruik, gebruik of bewoning.	Totaal.
Java en Madoera.												
Bantam	f 12 687,08^5	„	f 158,61	f 98,31	„	f 12 944,00^5	f 12 735,45	„	f 158,61	f 98,31	„	f 12 992,37
Batavia	464 153,60	„	12 370,44	2 436,24	f 294,30	479 254,58	464 417,92	„	12 359,19	2 436,24	f 294,30	479 507,65
Preanger-Regentschappen	51 511,50^5	f 29,85	1 523,85^5	101 436,69	„	154 501,90	52 815,36	f 29 85	1 569,84	101 436,69	„	155 851,74
Cheribon	69 569,75^5	2,25	481,48^5	1 719,03	„	71 772,52	69 667,98	2,25	475,71	1 719,03	„	71 864,97
Pekalongan	71 518,47	13,50	1 219,32	6 832,74	9,—	79 593,03	72 130,19^5	13,50	1 224,69	6 832,74	9,—	80 210,12^5
Semarang	228 235,66	„	14 462,35	18 020,46	9,—	260 727,47	228 598,81^5	„	14 620,23	18 042,99	9,—	261 271,03^5
Rembang	26 430,76^5	„	2 999,47^5	„	„	29 430,24	26 449,96	„	3 070,86	„	„	29 520,82
Soerabaja	347 028,79^5	88,89	11 016,33^5	3 963,66	366,75	362 464,43	347 281,45^5	88,89	11 113,29	3 963,66	366,75	362 814,04^5
Pasoeroean	91 636,66	112,65	13 242,33^5	41 271,26	„	146 262,90^5	91 759,82	112,65	13 327,71^5	41 248,43	„	146 448,61^5
Besoeki	25 527,79^5	2 375,31	12 608,75^5	21 227,81	35,64	61 775,31	25 624,45	2 375,31	12 639,40^5	21 101,31^5	35,64	61 776,12
Banjoemas	17 700,34	„	1 083,65	1 511,58	7,65	20 303,22	17 789,34	„	1 110,66	1 511,58	7,65	20 419,23
Kedoe	34 005,80	„	3 147,23	5 046,36	„	42 200,39	34 159,71	„	3 191,88	5 046,36	„	42 397,95
Djokjakarta	19 021,59	„	„	„	„	19 021,59	19 021,59	„	„	„	„	19 021,59
Soerakarta	15 075,90	„	6 497,98^5	„	„	21 573,88^5	15 045,30	„	6 554,88	„	„	21 600,18
Madioen	15 502,38	65,10	635,76	3 855,12	8,10	20 066,46	15 525,78	65,10	636,76	3 855,12	8,10	20 089,86
Kediri	35 803,81	„	5 091,87	37 071,15	„	77 966,83	36 134,83^5	„	5 193,09	36 846,49^5	„	78 174,42
Madoera	11 519,06^5	„	1 203,89	„	„	12 722,95^5	11 530,08	„	1 129,20	„	„	12 722,28
Totalen voor Java en Madoera	f 1536 929,97^5	f 2 687,55	f 87 743,34^5	f 244 490,41	f 730,44	f 1872 581,72	f 1540 688,04	f 2 687,55	f 88 438,01	f 244 138,96	f 730,44	f 1876 683,—
Buitenbezittingen												
Sumatra's Westkust. Pad. Benedenlanden												
Sumatra's Westkust. Pad. Bovenlanden	f 38 882,24	. . . .	f 54,75	f 5 012,19	„	f 43 949,18	f 38 851,44	. . . .	f 54,75	4 547,94	„	f 43 454,13
Tapanoeli							27,—	. . . .	„	464,25	„	491,25
Palembang	18 497,27^5	. . . .	2 575,62	748,18^5	„	21 821,08	18 520,80	. . . .	2 575.62	703,25	„	21 799.67
Oostkust van Sumatra (alleen het eiland Bengkalis)	840,18	. . . .	„	41,40	„	881,58	840,18	. . . .	„	41.40	„	881,58
Celebes en onderhoorigheden	46 888.25	. . . .	30,—	219,75	„	47 138,—	46 898,26^5	. . . .	30,—	219,75	„	47 148,01^5
Menado	20 372,49^5	. . . .	313,53	2 162,25	f 30,—	22 878,27^5	20 403,21	. . . .	331,53	2 162,25	f 30,—	22 926,99
Benkoelen *d*)	6 623,94	. . . .	102,75	318,03	„	7 044,72	6 623,94	. . . .	616,50	318,03	„	7 558,47
Amboina (uitgezonderd de specerijperken op de Banda-eilanden) *e*)	17 667,58^5	. . . .	9,—	1 494,51	9,—	19 180,09^5	17 679,07	. . . .	9,—	1 494,51	9.—	19 191.58
Ternate (voor zooveel het gouvernementsgrondgebied betreft)	6 616,93	. . . .	„	„	„	6 616,93	6 589,54^5	. . . .	„	„	„	6 589,54^5
Lampongsche distr.	2 377,17^5	. . . .	„	979,65	„	3 356,82^5	2 626.73	. . . .	„	979,65	„	3 606,38
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	7 947,41^5	. . . .	151,29	82,56	4,86	8 186,12^5	7 992,33^5	. . . .	151,29	82,56	4,86	8 231,04^5
Timor en onderh.	3 526,74	. . . .	„	„	„	3 526.74	3 526,74	. . . .	„	„	„	3 526,74
Riouw en onderh.	4 599,72^5	. . . .	„	„	„	4 599,72^5	4 598,71^5	. . . .	„	„	„	4 598,71^5
Bali en Lombok *d*)	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	7 820,55	. . . .	7,62	„	„	7 828,17
Totalen voor de buitenbezittingen	f 174 839,95	. . . .	f 3 236.94	f 11 058,52^5	f 43,86	f 189 179.27^5	f 182 998,52	. . . .	f 3 776,31	f 11 013,59	f 43,86	f 197 832.28

c) Bij het afsluiten van dit overzicht waren vele particuliere landerijen in de residentie Batavia en eenige erfpachtsperceelen in de Preanger-Regentschappen, Pasoeroean en Besoeki nog niet in de verponding aangeslagen.

d) In de residentiën Benkoelen en Bali en Lombok is de verponding respectievelijk eerst in 1905 en 1906 ingevoerd.

e) De specerijperken op de Banda-eilanden vallen niet onder de verponding, maar zijn aan eene speciale belasting onderworpen (Ind. St. 1872 nº. 98, 1873 nº. 188, 1903 nº. 165 en 1905 nº. 3). De aanslag bedroeg voor 1906 f 23 080,54, tegen f 26 164,35 in 1905.

V. BEDRIJFSBELASTING.

a. Getal aangeslagenen, bedrag van den aanslag en achterstand.

GEWESTEN.	Getal aangeslagenen over 1906.				Bedrag van den aanslag over 1906. N.B. De tusschen ( ) vermelde cijfers wijzen aan op hoeveel de aanslag gemiddeld per hoofd kwam te staan.				In 1905 bedroeg de aanslag (volgens verbeterde opgaven).	Bedrag van den achterstand op 31 December 1906.			
	Inlanders.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Te zamen.		Inlanders.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Te zamen.
JAVA EN MADOERA.													
Bantam	27 167	1 010	29	28 206	f 62 787,42^{5} (2.31)	f 9 368,77 (9.27^{5})	f 293,35 (10.22)	f 72 452,54^{5} (2.57)	f 70 050,52^{5}	f 160,50	f 514,60^{5}	f „	f 675,10^{5}
Batavia	64 070	18 057	778	82 905	111 642,25 (1.74)	189 071,74 (10.47)	12 057,95 (15.50)	312 771,94 (3.77)	272 572,84	40 453,78	38 096,58	4 458,66	83 009,02
Preanger-Regentsch.	94 040	3 084	70	97 194	104 635,29 (1.11)	32 091,01 (10.40^{5})	455,70 (6.51)	137 182,— (1.41)	127 520,65	3 660,15^{5}	1 942,40	8,10	5 610,65^{5}
Cheribon	68 461	4 821	634	73 916	90 510,29^{5} (1.32)	45 028,07^{5} (9.34)	5 362,95 (8.46)	140 901,32 (1.90^{5})	138 765,50	184,84	272,20	85,50	542,54
Pekalongan	101 052	2 852	577	104 481	121 356,89^{5} (1.20)	36 267,— (12.71^{5})	5 888,50 (10.20^{5})	163 512,39^{5} (1.56^{5})	151 258,30	723,09^{5}	2592,50	1173,90	4 489,49^{5}
Semarang	127 654	6 680	356	134 690	161 116,49^{5} (1.26)	82 468,22^{5} (12.34^{5})	2 721,25 (7.64^{5})	246 305,97 (1.83)	231 485,54^{5}	7 690,34	2781,77^{5}	84,01	10 556,15^{5}
Rembang	69 982	2 676	123	72 781	84 727,53 (1.21)	31 331,95 (11.71)	838,— (6.81^{5})	116 897,48 (1.60^{5})	104 285,46^{5}	903,94	943,80	36,—	1 883,74
Soerabaja	190 234	8 538	1 314	200 086	306 196,44^{5} (1.61)	155 892,48 (18.26)	11 825,50 (9.—)	473 914,42^{5} (2.37)	473 421,97^{5}	3 987,61^{5}	15 252,64	553,38^{5}	19 793,64
Pasoeroean	132 661	3 667	465	136 793	227 086,70^{5} (1.71)	43 884,50^{5} (11.97)	3 368,37 (7.24)	274 339,58 (2.00^{5})	244 690,60	1 617,49	3 600,48	113,66	5 331,63
Besoeki	31 078	1 327	452	32 857	68 895,17 (2.21^{5})	13 314,40 (10.03^{5})	3 524,50 (7.79^{5})	85 734,07 (2.61)	74 184,88^{5}	1 897,54^{5}	991,57^{5}	302,45	3191,57
Banjoemas	36 259	1 440	3	37 702	36 510,06 (1.00^{5})	14 342,60 (9.96)	57,50 (19.17)	50 910,16 (1.35)	45 637,39	537,87	120,07	„	657,94
Kedoe	81 857	3 051	31	84 939	66 585,45^{5} (0.81^{5})	30 596,45 (10.03)	227,30 (7.33)	97 409,20^{5} (1.14^{5})	87 220,81^{5}	2 498,19	1 081,95	81,—	3 661,14
Djokjakarta *a*)	....	1 326	45	1 371	....	14 830,82 (11.18^{5})	263,— (5.84^{5})	15 093,82 (11.01)	12 902,15	....	2 173,26^{5}	48,50	2221,76^{5}
Soerakarta *a*)	....	2 745	178	2 923	....	28 747,10 (10.47)	1 786,75 (10.04)	30 533,85 (10.44^{5})	26 145,33	....	3 961,52^{5}	240,05	4 201,57^{5}
Madioen	42 020	1 048	12	43 080	41 672,37^{5} (0.99)	17 191,83 (16.40^{5})	62,50 (5.21)	58 926,70^{5} (1.37)	51 209,24^{5}	626,40^{5}	1 424,70	„	2 051,10^{5}
Kediri	58 011	2 946	2	60 959	96 173,38^{5} (1.66)	32 205,30 (10.93)	18,— (9.—)	128 396,68^{5} (2.10^{5})	111 061,24	1 409,46	442,35	„	1 851,81
Madoera	62 295	790	192	63 277	163 852,36 (2.63)	13 723,85 (17.37)	1 562,— (8.13^{5})	179 138,21 (2.83)	176 418,84	3 236,18	126,04	49,25	3 411,47
Totalen.	1 186 841	66 058	5 261	1 258 160	f 1 743 748,13^{5} (1.47)	f 790 356,10^{5} (11.96^{5})	f 50 316,12 (9.56^{5})	f 2 584 420,36 (2.05^{5})	f 2 398 831,29^{5}	f 69 587,40^{5}	f 76 318,45^{5}	f 7 234,49^{5}	f 153 140,35^{5}
Over 1905 waren de cijfers (wat die van den aanslag betreft volgens verbeterde opgaven)	1 046 284	62 869	5 254	1 114 407	f 1 573 863,45	f 776 355,74^{5}	f 48 612,10	f 2 398 831,29^{5}	f 2 398 831,29^{5}	f 24 464,20^{5}	f 74 027,57	f 5 499,03	f 103 990,80^{5}

a) In Djokjakarta en Soerakarta was de belasting alleen toepasselijk op vreemde oosterlingen.

GEWESTEN.	Getal aangeslagenen over 1906.				Bedrag van den aanslag over 1906. N.B. De tusschen ( ) vermelde cijfers wijzen aan op hoeveel de aanslag gemiddeld per hoofd kwam te staan.				In 1905 bedroeg de aanslag (volgens verbeterde opgaven).	Bedrag van den achterstand op 31 December 1906.			
	Inlanders.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Te zamen.		Inlanders.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Te zamen.
BUITENBEZITTINGEN. *b)*													
Sumatra's Westkust	. . .	2 930	500	3 430	. . . .	f 16 706,65 (5.70)	f 2 448,60 (4.89^5)	f 19 155,25 (5.58^5)	f 17 396,60	. . . .	f 6 074,10	f 952,60	f 7 026,70
Tapanoeli	. . .	560	89	649	. . . .	4 900,65 (8.75)	374,60 (4.21)	5 275,25 (8.13)	8 495,50	. . . .	249,—	36,—	285,—
Benkoelen	1 641	1 567	34	3 242	f 4 301,36 (2.62)	11 860,83 (7.57)	281,20 (8.36)	16 446,39 (5.04)	15 801,50	f 18,62	3 376,69	91,20	3 486,51
Lampongsche districten	. . .	736	31	767	. . . .	4 108,— (5.58)	266,— (8.58)	4 374,— (5.70^5)	3707,25	. . . .	1 852,—	„	1 852,—
Palembang	15 564	4 339	653	20 556	51 511,25 (3.31)	25 679,— (5.92)	5 457,56 (8.36)	82 647,81 (4.02)	88 017,01	9 707,50	8 006,50	4 630,—	22 344,—
Djambi	. . .	663	113	776	. . . .	7 109,— (10.72)	600,— (5.31)	7 709,— (9.93^5)	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
Oostkust van Sumatra	45 957	83 156	4 700	133 813	136 326,08^5 (2.92)	465 892,47 (5.60)	14 992,99 (3.19)	617 211,54^5 (4.61)	598 200,34	10 989,77^5	137 679,82	1 296,06	*c)* 149 965,65^5
Atjèh en onderhoorigheden	4 830	6 617	914	12 361	21647,63 (4.48)	40322,44 (6.09^5)	6 946.41 (7.60)	68 916.48 (5.57^5)	69 129,93^5	9 371,06	13 428,74	1 391,56	24 191,36
Timor en onderhoorigheden	. . .	691	101	792	. . . .	5 683,50 (8.22^5)	866,— (8.57^5)	6 549,50 (8.27)	6 286,—	. . . .	1 524,—	287,—	1 811,—
Banka	. . .	9 548	110	9 658	. . . .	45 144,65 (4.73)	491,75 (4.47)	45 636,40 (4.72^5)	43 999,80	. . . .	8 623,—	50,—	8 673,—
Billiton	. . .	2 353	9	2 362	. . . .	10 611,13 (4.51)	42,04 (4.67)	10 653,17 (4.51)	9 180,04	. . . .	1 559,76	„	1 559,76
Westerafdeeling v. Borneo	. . .	19 684	257	19 941	. . . .	92 055,59^5 (4.67^5)	1 201,00^5 (4.67^5)	93 256,60 (4.67^5)	89 998,25	. . . .	19 273,07	70,48^5	19 343,55^5
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	. . .	4 603	1 017	5 620	. . . .	25 707,50 (5.58^5)	6 404,— (6.29^5)	32 111,50 (5.71^5)	30 992,35	. . . .	2 836,80	32,—	2 868,80
Celebes en onderhoorigheden	. . .	2 661	558	3 219	. . . .	23 207,10 (8.72)	4028,50 (7.22)	27 235,60 (8.46)	20 381,70	. . . .	773,25	722,50	1 495,75
Menado	*d)* 2 539	3 026	379	5 944	8 927,77 (3.51^5)	24 673,56 (8.15^5)	4 205,50 (11.09^5)	37 806,83 (6.33)	31 860,85	869,20	3 303,43	259,—	4 434,63
Amboina	. . .	959	368	1 327	. . . .	7 321,50 (7.63^5)	3 077,— (8.36)	10 398,50 (7.83^5)	9 430,50	. . . .	5 162,50	1 295,—	6 457,50
Ternate en onderhoorigheden	. . .	570	162	732	. . . .	5 938,70 (10.42)	1 449,50 (8.95)	7 388,20 (10.09)	6 565,—	. . . .	2 394,50	280,—	2 674,50
Riouw en onderhoorigheden	. . .	5 260	40	5 300	. . . .	69 240,54 (13.16^5)	600,— (15.—)	69 840,54 (13.18)	78 450,64	. . . .	41 797,20	43,—	41 840,20
Bali en Lombok	4 888	1 458	410	6 656	13 764,77 (2.81^5)	11 661,55 (8.—)	2 574,50 (8.30^5)	28 000,82 (4.20^5)	25 936,35	1 528,05	396,80	143,—	2 067,85
Zuid-Nieuw-Guinea	. . .	43	3	46	. . . .	280,— (6.51)	20.— (6.66^5)	300,— (6.52)	„	. . . .	„	„	„
Totalen voor de buitenbezittingen	75 419	151 424	10 348	237 191	f 236 478,86^5 (3.13^5)	f 898 104,36^5 (5.93)	f 56 330,15^5 (5.44^5)	f 1 190 913,38^5 (5.02)	f 1 150 229,61^5	f 3 2484,20^5	f 258314,16	f 11 579,40^5	f 302 377,77
Over 1905 waren de cijfers (wat die van den aanslag betreft volgens verbeterde opgaven)	67 465	155 862	10 239	233 566	f 225 145,70	f 872 866,67^5	f 52 217,24	f 1 150 229,61^5	f 1 150 229,61^5	f 60 013,84^5	f 279147,85^5	f 13 317,83^5	f 352 479,33^5

b) In de buitenbezittingen werkte de bedrijfsbelasting in alle gewesten onder de vreemde oosterlingen, uitgenomen onder de Arabieren in de residentie Westerafdeeling van Borneo en onder de mijnwerkers op Banka en Billiton. Voorts waren aan deze belasting onderworpen de inlanders ter hoofdplaats Palembang en de buiten de hoofdplaats op land- en mijnbouwondernemingen gebezigde inlanders van buiten het gewest afkomstig, terwijl deze belasting voorts toepasselijk was op zekere categorieën van inlanders in de residentie Oostkust van Sumatra en in de afdeelingen Boeleleng en Djembrana der residentie Bali en Lombok, zoomede op de zoogenaamde inlandsche burgers in de residentie Menado. In dit laatste gewest werd sinds 1 Januari 1903 (Ind. St. n°. 94) deze belasting mede geheven van inlanders in de onder inlandsch zelfbestuur staande landschappen, die rechtstreeksche onderdanen zijn van het Gouvernement. Voorts werden bij Ind. St. 1904 n°. 20 in het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden aan deze belasting onderworpen de vreemde oosterlingen in de Onderhoorigheden van Atjèh en de niet tot de inlandsche bevolking behoorende inlanders in het geheele gewest.

c) Voor de aangeslagenen op de landbouwondernemingen in de residentie Oostkust van Sumatra behoefde de belasting eerst op 1 Maart, na afloop van het belastingjaar, betaald te zijn.

d) Hieronder 1076 inlandsche burgers.

b. Verdeeling der aangeslagenen in klassen van betaling.

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	GETAL PERSONEN, aangeslagen in de bedrijfsbelasting met een jaarlijksch bedrag van:																
		f 1 en minder.	boven f 1 t/m f 2.	boven f 2 t/m f 3.	boven f 3 t/m f 4.	boven f 4 t/m f 5.	boven f 5 t/m f 10.	boven f 10 t/m f 15.	boven f 15 t/m f 25.	boven f 25 t/m f 50.	boven f 50 t/m f 75.	boven f 75 t/m f 100.	boven f 100 t/m f 150.	boven f 150 t/m f 200.	boven f 200 t/m f 300.	boven f 300 t/m f 400.	boven f 400 t/m f 500.	boven f 500.
JAVA EN MADOERA. *e)*																		
Bantam	Inlanders	10 450	9 729	4 087	1 440	379	611	145	113	196	12	3	2	„	„	„	„	„
	Chineezen	4	36	179	176	94	320	76	66	39	9	5	4	„	1	1	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	1	3	3	8	9	3	„	1	1	„	„	„	„	„	„
	Totaal	10 454	9 765	4 267	1 619	476	939	230	182	235	22	9	6	„	1	1	„	„
Batavia	Inlanders	35 146	16 353	8 475	1 572	863	1 253	228	132	39	3	2	2	1	1	„	„	„
	Chineezen	16	806	2 451	1 711	5 134	4 756	1 002	1 112	672	168	87	49	42	24	5	3	19
	Andere vreemde oosterl.	4	53	125	56	210	185	51	39	31	8	4	2	5	1	2	„	2
	Totaal	35 166	17 212	11 051	3 339	6 207	6 194	1 281	1 283	742	179	93	53	48	26	7	3	21
Preanger-Regentsch.	Inlanders	55 204	33 006	3 971	847	411	462	68	38	28	2	2	„	1	„	„	„	„
	Chineezen	8	484	751	422	283	633	147	131	125	40	23	18	11	5	2	1	„
	Andere vreemde oosterl.	„	22	16	4	5	13	3	4	3	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	55 212	33 512	4 738	1 273	699	1 108	218	173	156	42	25	18	12	5	2	1	„
Cheribon	Inlanders	34 208	29 037	2 907	1 117	384	601	154	47	6	„	„	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	37	855	1 088	788	409	939	218	228	166	33	23	11	9	10	4	„	3
	Andere vreemde oosterl.	„	58	231	109	85	87	25	18	6	6	3	2	1	1	2	„	„
	Totaal	34 245	29 950	4 226	2 014	878	1 627	397	293	178	39	26	13	10	11	6	„	3
Pekalongan	Inlanders	67 127	26 107	4 689	1 202	634	974	216	76	24	3	„	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	15	581	360	331	251	719	231	179	96	32	18	14	6	7	5	4	3
	Andere vreemde oosterl.	„	79	83	162	50	101	30	35	18	7	7	2	2	1	„	„	„
	Totaal	67 142	26 767	5 132	1 695	935	1 794	477	290	138	42	25	16	8	8	5	4	3
Semarang	Inlanders	87 866	25 752	8 863	2 510	1 096	1 265	184	88	24	3	„	1	1	1	„	„	„
	Chineezen	55	1 153	1 028	982	476	1 782	387	292	274	77	66	58	16	22	5	4	3
	Andere vreemde oosterl.	„	120	70	47	21	68	9	8	9	1	1	„	1	„	„	1	„
	Totaal	87 921	27 025	9 961	3 539	1 593	3 115	580	388	307	81	67	59	18	23	5	5	3
Rembang	Inlanders	47 864	15 634	3 140	1 825	487	880	99	38	12	2	1	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	8	490	574	364	211	494	184	154	108	38	12	12	12	4	3	3	5
	Andere vreemde oosterl.	1	24	2	47	„	34	3	7	4	1	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	47 873	16 148	716	2 236	698	1 408	286	199	124	41	13	12	12	4	3	3	5
Soerabaja	Inlanders	100844	57 635	15 636	9 618	2 858	2 411	694	339	131	49	10	7	2	„	„	„	„
	Chineezen	74	695	698	1 404	463	3 342	848	415	276	84	72	43	42	30	12	4	36
	Andere vreemde oosterl.	16	240	116	339	81	254	150	63	33	9	7	3	3	„	„	„	„
	Totaal	100934	58 570	16 450	11 361	3 402	6 007	1 692	817	440	142	89	53	47	30	12	4	36
Pasoeroean	Inlanders	74 133	30 447	19 988	3 914	1 775	1 628	279	121	41	166	105	38	19	4	2	„	1
	Chineezen	64	611	555	585	357	828	255	169	147	41	20	16	5	6	3	„	5
	Andere vreemde oosterl.	2	119	74	60	36	97	35	23	13	5	1	„	„	„	„	„	„
	Totaal	74 199	31 177	20 617	4 559	2 168	2 553	569	313	201	212	126	54	24	10	5	„	6

e) Op Java en Madoera werd van de inlanders als bedrijfsbelasting geheven 2 % van het belastbaar inkomen, van de vreemde oosterlingen 4 %, met een minimum van aanslag voor deze laatsten van f 2 over een vol jaar. Inlanders, wier belastbaar inkomen minder bedroeg dan f 25 's jaars, waren van de belasting vrijgesteld. Sedert 1 Januari 1907 is deze belasting vervangen door eene op alle personen gelijk drukkende progressieve belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten (Ind. St. 1907 n°. 182).

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	GETAL PERSONEN, aangeslagen in de bedrijfsbelasting met een jaarlijksch bedrag van:																
		f 1 en minder.	boven f 1 t/m f 2.	boven f 2 t/m f 3.	boven f 3 t/m f 4.	boven f 4 t/m f 5.	boven f 5 t/m f 10.	boven f 10 t/m f 15.	boven f 15 t/m f 25.	boven f 25 t/m f 50.	boven f 50 t/m f 75.	boven f 75 t/m f 100.	boven f 100 t/m f 150.	boven f 150 t/m f 200.	boven f 200 t/m f 300.	boven f 300 t/m f 400.	boven f 400 t/m f 500.	boven f 500.
Besoeki	Inlanders	9 488	10 799	6 701	2 197	764	780	141	87	99	20	1	1	„	„	„	„	„
	Chineezen	„	170	206	156	177	420	79	46	36	21	4	5	3	3	1	„	„
	Andere vreemde oosterl.	17	106	60	68	30	98	29	15	23	5	„	„	1	„	„	„	„
	Totaal	9 505	11 075	6 967	2 421	971	1 298	249	148	158	46	5	6	4	3	1	„	„
Banjoemas	Inlanders	24 953	7 322	2 985	567	216	141	62	13	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	4	364	296	178	149	231	57	65	54	17	12	8	1	„	1	1	2
	Andere vreemde oosterl.	„	„	1	„	1	„	„	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	24 957	7 686	3 282	745	366	372	119	78	55	17	12	8	1	„	1	1	2
Kedoe	Inlanders	70 438	8 725	1 700	406	246	245	66	21	7	2	1	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	17	757	573	469	244	492	156	144	97	44	21	18	11	5	1	1	1
	Andere vreemde oosterl.	„	1	2	5	„	18	3	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	70 455	9 483	2 275	880	490	755	225	167	104	46	22	18	11	5	1	1	1
Djokjakarta	Inlanders	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	2	76	182	160	93	515	107	94	71	10	10	2	1	1	„	1	1
	Andere vreemde oosterl.	„	5	8	12	8	8	2	1	1	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	2	81	190	172	101	523	109	95	72	10	10	2	1	1	„	1	1
Soerakarta	Inlanders	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	7	744	381	342	316	498	173	107	89	29	29	11	7	7	2	2	1
	Andere vreemde oosterl.	„	43	38	21	20	24	7	10	11	1	1	2	„	„	„	„	„
	Totaal	7	787	419	363	336	522	180	117	100	30	30	13	7	7	2	2	1
Madioen	Inlanders	33 529	5 158	2 381	332	306	256	39	11	8	„	„	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	„	82	120	159	157	298	90	70	37	9	10	7	3	2	1	1	2
	Andere vreemde oosterl.	„	„	6	1	2	2	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	33 529	5 240	2 507	492	465	556	130	81	45	9	10	7	3	2	1	1	2
Kediri	Inlanders	32 751	12 210	8 756	1 797	1 233	1 033	164	54	12	1	„	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	42	607	603	351	416	474	186	120	80	24	19	12	8	2	„	„	2
	Andere vreemde oosterl.	„	„	1	„	„	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	32 793	12 817	9 360	2 148	1 649	1 507	351	174	92	25	19	12	8	2	„	„	2
Madoera	Inlanders	38 812	12 946	3 629	1 671	880	1 767	510	832	922	218	56	34	12	4	„	1	1
	Chineezen	12	177	82	87	63	153	49	55	52	25	10	12	4	5	3	1	„
	Andere vreemde oosterl.	1	68	35	29	8	19	12	3	13	3	1	„	„	„	„	„	„
	Totaal	38 825	13 191	3 746	1 787	951	1 939	571	890	987	246	67	46	16	9	3	1	1
In 't geheel	Inlanders	722 813	300 860	97 908	31 015	12 532	14 307	3 049	2 010	1 549	481	181	85	36	10	2	1	2
	Chineezen	365	8 688	10 127	8 665	9 293	16 894	4 245	3 447	2 419	701	441	300	181	134	49	26	83
	Andere vreemde oosterl.	41	938	869	963	560	1 016	370	231	166	47	26	11	13	3	4	1	2
Algemeene totalen voor Java en Madoera over 1906		723 219	310 486	108904	40 643	22 385	32 217	7 664	5 688	4 134	1 229	648	396	230	147	55	28	87
Over 1905 waren de cijfers	Inlanders	636 092	267 645	82 270	28 935	10 981	13 719	2 632	1 784	1 519	439	135	101	16	11	2	1	1
	Chineezen	429	8 836	9 135	8 791	8 014	15 466	4 881	3 325	2 277	602	384	289	159	119	46	22	93
	Andere vreemde oosterl.	22	906	796	768	622	1 171	426	273	142	64	25	10	16	6	5	1	1
Algemeene totalen voor Java en Madoera over 1905		636 543	277 387	92 201	38 494	19 617	30 356	7 939	5 382	3 938	1 105	544	400	191	136	53	24	95

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	GETAL PERSONEN, aangeslagen in de bedrijfsbelasting met een jaarlijksch bedrag van:																
		f 1 en minder.	boven f 1 t/m f 2.	boven f 2 t/m f 3.	boven f 3 t/m f 4.	boven f 4 t/m f 5.	boven f 5 t/m f 10.	boven f 10 t/m f 15.	boven f 15 t/m f 25.	boven f 25 t/m f 50.	boven f 50 t/m f 75.	boven f 75 t/m f 100.	boven f 100 t/m f 150.	boven f 150 t/m f 200.	boven f 200 t/m f 300.	boven f 300 t/m f 400.	boven f 400 t/m f 500.	boven f 500.
BUITENBEZITTINGEN. *f)*																		
Sumatra's Westkust	Chineezen	„	„	1 929	393	145	267	69	59	43	6	9	„	7	3	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	283	117	33	34	16	7	8	1	„	„	1	„	„	„	„
	Totaal	„	„	2 212	510	178	301	85	66	51	7	9	„	8	3	„	„	„
Tapanoeli	Chineezen	2	5	272	80	70	73	15	15	13	3	6	6	„	„	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	5	44	23	3	11	2	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	2	10	316	103	73	84	17	16	13	3	6	6	„	„	„	„	„
Benkoelen	Inlanders	9	197	1 065	312	23	32	3	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	42	35	409	335	250	266	75	99	28	18	3	7	„	„	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	2	7	„	16	7	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	51	232	1 476	654	273	314	85	101	28	18	3	7	„	„	„	„	„
Lampongsche distr.	Chineezen	„	„	309	178	92	118	15	9	14	1	„	„	„	„	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	3	2	10	12	3	„	„	1	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	„	„	312	180	102	130	18	9	14	2	„	„	„	„	„	„	„
Palembang	Inlanders	1 363	5 570	4 508	1 899	695	1 302	139	55	25	3	3	1	1	„	„	„	„
	Chineezen	19	11	2 771	374	233	699	95	66	38	7	6	3	5	4	2	5	1
	Andere vreemde oosterl.	„	9	230	88	93	149	32	22	20	4	5	„	„	„	„	1	„
	Totaal	1 382	5 590	7 509	2 361	1 021	2 150	266	143	83	14	14	4	6	4	2	6	1
Djambi	Chineezen	„	„	41	10	„	505	41	31	23	5	3	3	1	„	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	42	15	„	51	4	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	„	„	83	25	„	556	45	31	24	5	3	3	1	„	„	„	„
Atjèh en onderhoorigheden	Inlanders	„	102	1 620	1 676	591	709	88	37	5	2	„	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	„	12	2 432	1 756	708	1 374	135	83	77	9	11	6	7	3	„	2	2
	Andere vreemde oosterl.	„	6	138	330	100	227	50	35	20	2	3	1	2	„	„	„	„
	Totaal	„	120	4 190	3 762	1 399	2 310	273	155	102	13	14	7	9	3	„	2	2
Sumatra's Oostkust.	Inlanders	2 826	4 233	34 012	3 217	810	657	134	57	10	„	1	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	2 215	3 373	17 552	17 280	30 601	10 122	888	494	382	102	74	54	12	5	„	1	1
	Andere vreemde oosterl.	237	440	3 057	569	168	211	16	1	1	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	5 278	8 046	54 621	21 066	31 579	10 990	1 038	552	393	102	75	54	12	5	„	1	1
Riouw en onderhoorigheden	Chineezen	15	85	2 100	446	262	799	312	484	532	128	47	20	12	13	3	„	2
	Andere vreemde oosterl.	„	1	9	1	10	8	1	4	4	1	1	„	„	„	„	„	„
	Totaal	15	86	2 109	447	272	807	313	488	536	129	48	20	12	13	3	„	2
Banka en onderhoorigheden	Chineezen	„	„	8 248	699	137	154	66	76	78	26	20	21	12	9	2	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	66	4	19	20	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	„	„	8 314	703	156	174	66	77	78	26	20	21	12	9	2	„	„

f) In de buitenbezittingen was de maatstaf van heffing algemeen 2 % van het belastbaar inkomen, doch mochten vreemde oosterlingen en niet-inheemsche inlanders in het gouvernement Atjèh en onderhoorigheden en in de residentie Oostkust van Sumatra voor niet minder dan naar reden van f 3 over een vol jaar worden aangeslagen. Voor zoover in de overige gewesten de bedrijfsbelasting ook van inlanders of van zoogenaamde inlandsche burgers werd geheven, was voor hen het minimum van aanslag over een vol jaar f 1, behalve voor zooveel betreft de inlanders in de onder zelfbestuur staande landschappen van Menado, die rechtstreeksche onderdanen zijn van het Gouvernement (zie Ind. St. 1903 n°. 94) voor wie de minimum aanslag f 1.50 per jaar bedroeg. Sedert 1 Januari 1907 is deze belasting vervangen door eene progressieve belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten, welke in hoofdzaak op denzelfden voet is geregeld als de op Java en Madoera ingevoerde (Ind. St. 1907 n°. 183).

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	GETAL PERSONEN, aangeslagen in de bedrijfsbelasting met een jaarlijksch bedrag van: f 1 en minder.	boven f 1 t/m f 2.	boven f 2 t/m f 3.	boven f 3 t/m f 4.	boven f 4 t/m f 5.	boven f 5 t/m f 10.	boven f 10 t/m f 15	boven f 15 t/m f 25.	boven f 25 t/m f 50.	boven f 50 t/m f 75.	boven f 75 t/m f 100.	boven f 100 t/m f 150.	boven f 150 t/m f 200.	boven f 200 t/m f 300.	boven f 300 t/m f 400.	boven f 400 t/m f 500.	boven f 500.
Billiton	Chineezen	„	„	1 571	582	53	68	27	18	14	10	5	4	1	„	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	1	4	2	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	„	„	1 572	586	55	70	27	18	14	10	5	4	4	„	„	„	„
Westerafdeeling van Borneo	Chineezen	„	„	4 445	9 896	2 764	1 763	347	267	140	36	13	2	6	5	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	11	200	14	20	6	3	2	1	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	„	„	4 456	10 096	2 778	1 783	353	270	142	37	13	2	6	5	„	„	„
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	Chineezen	„	„	1 024	2 379	204	615	210	113	31	7	9	8	1	1	„	1	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	262	229	119	335	34	15	16	4	2	1	„	„	„	„	„
	Totaal	„	„	1 286	2 608	323	950	244	128	47	11	11	9	1	1	„	1	„
Celebes en onderhoorigheden	Chineezen	„	194	278	793	721	401	97	74	53	20	8	9	6	4	1	1	1
	Andere vreemde oosterl.	„	16	167	85	146	75	28	25	12	2	1	1	„	„	„	„	„
	Totaal	„	210	445	878	867	476	125	99	65	22	9	10	6	4	1	1	1
Menado	Inlandsche burgers	2	319	701	42	9	2	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Inlanders	„	155	365	448	45	436	8	5	„	1	„	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	„	„	1 145	191	100	1 148	199	111	91	18	9	9	5	„	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	2	22	28	25	207	51	26	13	2	1	1	1	„	„	„	„
	Totaal	2	476	2 233	709	179	1 793	259	142	104	21	10	10	6	„	„	„	„
Amboina	Chineezen	„	„	159	64	155	462	57	37	20	5	„	„	„	„	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	111	47	55	106	21	24	2	„	„	1	1	„	„	„	„
	Totaal	„	„	270	111	210	568	78	61	22	5	„	1	1	„	„	„	„
Ternate en onderhoorigheden	Chineezen	„	„	31	44	34	318	70	49	21	1	1	1	„	„	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	16	20	7	92	13	11	3	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	„	„	47	64	41	410	83	60	24	1	1	1	„	„	„	„	„
Timor en onderhoorigheden	Chineezen	„	„	76	198	73	225	53	39	23	3	1	„	„	„	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	10	12	23	37	6	11	1	1	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	„	„	86	210	96	262	59	50	24	4	1	„	„	„	„	„	„
Bali en Lombok	Inlanders	466	1 843	1 727	430	132	227	36	11	14	2	„	„	„	„	„	„	„
	Chineezen	16	68	692	306	65	192	37	20	22	9	13	12	4	1	1	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	18	72	94	31	56	15	16	2	3	1	1	„	1	„	„	„
	Totaal	482	1 929	2 491	830	228	475	88	47	38	14	14	13	4	2	„	„	„
Zuid-Nieuw-Guinea	Chineezen	„	„	11	3	20	3	2	4	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Andere vreemde oosterl.	„	„	1	„	1	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Totaal	„	„	12	3	21	3	3	4	„	„	„	„	„	„	„	„	„
In 't geheel	Inlandsche burgers	2	319	701	42	9	2	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Inlanders	4 664	12 100	43 297	7 982	2 296	3 363	408	165	54	8	4	1	1	„	„	„	„
	Chineezen	2 309	3 783	45 495	36 007	36 687	19 572	2 810	2 148	1 643	414	238	165	79	48	9	10	7
	Andere vreemde oosterl.	237	497	4 547	1 875	859	1 669	306	204	105	22	14	6	5	1	„	1	„
Algemeene totalen voor de buitenbezitt. over 1906		7 212	16 699	94 040	45 906	39 851	24 606	3 525	2 517	1 802	444	256	172	85	49	9	11	7
Over 1905 waren de cijfers	Inlandsche burgers	„	440	515	53	8	5	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	Inlanders	3 954	12 220	39 782	5 793	1 830	2 315	343	145	47	10	3	„	1	„	„	„	„
	Chineezen	2 588	3 497	56 187	32 427	35 328	18 013	3 120	2 199	1 620	401	210	138	66	41	16	15	6
	Andere vrermde oosterl.	404	573	4 848	1 643	806	1 451	213	168	91	19	11	7	3	1	„	1	„
Algemeene totalen voor de buitenbezitt. over 1905		6 946	16 730	101332	39 916	37 972	21 784	3 677	2 512	1 758	430	324	145	70	42	16	16	6

VI. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN RUNDEREN, BUFFELS, PAARDEN EN VEULENS OP JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	1905. Aantal verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van:				1906.				1905. Opbrengst van de verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van:			1906.			1905. Aantal vervolgingen ingesteld wegens slachten zonder vergunning.		1906.	
	runderen.	buffels.	Totaal.	paarden en veulens.	runderen.	buffels.	Totaal.	paarden en veulens.	runderen of buffels.	paarden.	Totaal.	runderen of buffels.	paarden.	Totaal.	Vervolgingen.	Beklaagden.	Vervolgingen.	Beklaagden.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Bantam.	257	19 544	19 801	„	222	17 327	17 549	2	f 59 403	„	f 59 403	f 52 647	f 8	f 52 655	10	10	3	3
Batavia.	15 161	24 049	39 210	107	13 838	22 656	36 494	89	117 630	f 428	118 058	109 482	356	109 838	30	51	16	22
Preanger-Regentsch.	4 890	30 595	35 485	1 807	4 597	29 606	34 203	1 812	106 455	7 228	113 68	102 609	7 248	109 857	48	48	26	26
Cheribon	652	9 252	9 904	418	1 197	7 168	8 365	465	29 712	1 672	31 384	25 095	1 860	26 955	5	9	2	2
Pekalongan . . .	1 931	14 041	15 972	410	1 703	11 582	13 285	421	47 916	1 640	49 556	39 855	1 684	41 539	24	24	20	20
Semarang	20 698	31 513	52 211	310	19 921	27 606	47 527	294	156 633	1 240	157 873	142 581	1 176	143 757	16	16	11	13
Rembang	11 178	4 697	15 875	33	10 249	2 985	13 234	46	47 625	132	47 757	39 702	184	39 886	27	33	19	20
Soerabaja	59 692	9 166	68 858	36	57 546	9 586	67 132	21	206 574	144	206 718	201 396	84	201 480	14	15	21	21
Pasoeroean . . .	65 808	1 214	67 022	197	71 271	1 174	72 445	162	201 066	788	201 854	217 335	648	217 983	67	77	48	53
Besoeki.	41 693	1 373	43 066	11	48 043	1 349	49 392	15	129 198	44	129 242	148 176	60	148 236	43	43	57	57
Banjoemas. . . .	11 684	8 391	20 075	105	8 444	10 168	18 612	111	60 225	420	60 645	55 836	444	56 280	2	2	4	4
Kedoe	33 382	15 380	48 762	207	32 309	15 265	47 574	231	146 286	828	147 114	142 722	924	143 646	39	39	39	39
Djokjakarta . . .	12 907	9 856	22 763	521	12 154	9 177	21 331	377	68 289	2 084	70 373	63 993	1 508	65 501	8	9	9	3
Soerakarta . . .	16 488	21 251	37 739	489	15 718	17 169	32 887	514	113 217	1 956	115 173	98 661	2 056	100 717	28	51	13	33
Madioen	13 035	9 199	22 264	241	13 208	8 817	22 025	223	66 792	964	67 756	66 075	892	66 967	36	38	28	29
Kediri	13 601	19 397	32 998	278	18 110	17 666	35 776	298	98 994	1 112	100 106	107 328	1 192	108 520	13	13	4	4
Madoera	27 751	629	28 380	9	26 641	409	27 050	6	85 140	36	85 176	81 150	24	81 174	164	236	174	250
Totalen	350 838	229 547	580 385	5 179	355 171	209 710	564 881	5 087	f 1741 155	f 20 716	f 1761 871	f 1694 643	f 20 348	f 1714 991	574	714	488	599

VII. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN VARKENS OP JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	1905. Aantal verbruikte slacht-briefjes.	1905. Opbrengst van de verbruikte slacht-briefjes.	1905. Gemiddelde opbrengst 's maands.	1905. Aantal overtredingen wegens slachten zonder vergunning.	1905. Aantal beklaagden wegens slachten zonder vergunning.	1906. Aantal verbruikte slacht-briefjes.	1906. Opbrengst van de verbruikte slacht-briefjes.	1906. Gemiddelde opbrengst 's maands.	1906. Aantal overtredingen wegens slachten zonder vergunning.	1906. Aantal beklaagden wegens slachten zonder vergunning.
Bantam	893	f 1 339,50	f 111,62^{5}	"	"	876	f 1 314,—	f 109,50	1	1
Batavia	31 421	47 131,50	3 927,62^{5}	22	22	31 493	47 239,50	3 936,62^{5}	18	19
Preanger-Regentschappen. . .	3 605	5 407,50	450,62^{5}	7	7	3 504	5 256,—	438,—	"	"
Cheribon	3 458	5 187,—	432,25	5	5	3 370	5 055,—	421,25	"	"
Pekalongan	2 620	3 930,—	327,50	"	"	2 350	3 525,—	293,75	1	1
Semarang	8 671	13 006,50	1 083,87^{5}	"	"	7 875	11 812,50	984,37^{5}	2	2
Rembang	2 203	3 304,50	275,37^{5}	1	1	2 135	3 202,50	266,87^{5}	1	1
Soerabaja	9 166	13 749,—	1 145,75	"	"	9 893	14 839,50	1 236,62^{5}	"	"
Pasoeroean	2 316	3 474,—	289,50	"	"	2 323	3 484,50	290,37^{5}	1	1
Besoeki	957	1 435,50	119,62^{5}	1	1	1 029	1 543,50	128,62^{5}	"	"
Banjoemas.	1 262	1 893,—	157,75	"	"	1 189	1 783,50	148,62^{5}	"	"
Kedoe	2 876	4 314,—	359,50	2	2	2 689	4 033,50	336,12^{5}	1	1
Djokjakarta	1 155	1 732,50	144,37^{5}	"	"	1 314	1 971,—	164,25	"	"
Soerakarta.	2 546	3 819,—	318,25	1	1	2 617	3 925,50	327,12^{5}	"	"
Madioen.	943	1 414,50	117,87^{5}	"	"	932	1 398,—	116.50	1	1
Kediri	2 226	3 339,—	278,25	1	3	2 275	3 412,50	284,37^{5}	"	"
Madoera.	211	316,50	26,37^{5}	1	1	162	243,—	20,25	"	"
Totalen. . .	76 529	f 114 793,50	f 9 566,12^{5}	41	43	76 026	f 114 039	f 9 503,25	26	27

VIII. SUIKERBELASTING. *a)*

Gewesten.	1906. Aantal belaste suiker-fabrieken.	1906. Aanslag.	1906. Vermindering in den aanslag ontstaan.	1906. Werkelijk te heffen bedrag.	Gewesten.	1906. Aantal belaste suiker-fabrieken.	1906. Aanslag.	1906. Vermindering in den aanslag ontstaan.	1906. Werkelijk te heffen bedrag.
Cheribon	11	f 66 185.62	"	f 66 185,62	Kedoe	1	f 4 097,64	"	f 4 097,64
Pekalongan . . .	15	162 103,22	f 7 155,02	154 948,20	Soerakarta . . .	12	57 350,09	"	57 350,09
Semarang	10	101 906,29	"	101 906,29	Djokjakarta. . .	14	101 052,28	"	101 052,28
Soerabaja	38	265 106,76	183,98	264 922,78	Madioen	6	32 896,87	"	32 896,87
Pasoeroean . . .	26	132 008,64	2 430,46	129 578,18	Kediri	16	147 691,16	"	147,691,16
Besoeki	11	55 051,88	"	55 051,88					
Banjoemas. . . .	4	19 278,09	1 272.01	18 006,08	Totalen . .	164	f 1 144 728,54	f 11 041,47	f 1 133 687,07

IX. BELASTING OP DE RIJTUIGEN VAN INLANDERS OP JAVA.

Gewesten.	Aanslag. 1905. (Verbeterde opgaven.)	Aanslag. 1906.	Gewesten.	Aanslag. 1905. (Verbeterde opgaven.)	Aanslag. 1906.	Gewesten.	Aanslag. 1905. (Verbeterde opgaven.)	Aanslag. 1906.	Gewesten.	Aanslag. 1905. (Verbeterde opgaven.)	Aanslag. 1906.
Bantam.	f 8 147,50	f 8 058.—	Pekalongan . . .	f17761.—	f 18074.—	Pasoeroean . . .	f48 426,—	f48807,—	Madioen	f 8 465,50	f 8 472.—
Batavia.	29 164,—	31 541,—	Semarang. . . .	41 521,50	41 736,50	Besoeki	16 736,—	18 355,50	Kediri	32 128,—	24 023,—
Preanger-Regentsch	23 027,—	24 468,50	Rembang. . . .	20 758,50	20 348,50	Banjoemas . . .	2 904,50	3 389,—			
Cheribon	9 569,50	10 798,50	Soerabaja . . .	52 577,50	57 928,50	Kedoe	10 393,—	11 832,—	Totalen. .	f321 579,50	f327832.—

a) Deze belasting is voor het eerst in 1906 geheven (Ind. St. 1906 n°. 250).

X. BELASTINGEN VAN VERSCHILLENDEN AARD, DIE SLECHTS IN HET EEN OF ANDER GEWEST WORDEN GEHEVEN.

OMSCHRIJVING. (De met een * aangeduide belastingen gelden uitsluitend inlanders.)	1905. (Verbeterde opgaven.) Aanslag.	1905. (Verbeterde opgaven.) Geïnd bedrag (zie het verslag hiervóór kol. 223, noot *a*).	1906. Aanslag.	1906. Geïnd bedrag (zie het verslag hiervóór kol. 223, noot *a*).
1. *Hoofdelijke belasting in Benkoelen . . .	f 205 303,25	f 217 567,96	f 206 759,65	f 200 483,02
2. Belasting voor het aanleggen en onderhouden van wegen en bruggen ter hoofdplaats Benkoelen	3 570,—	2 818,75	3 610,—	5 368,25
3. *Hoofdelijke belasting in de Lampongsche districten	217 844,—	177 193,82[5]	232 644,73	201 990,50
4. Hoofdelijke belasting in Palembang (buiten de hoofdplaats) . .	1 144 602,—	1 122 166,10[5]	1 173 162,25	1 179 983,71
5. *Hoofdelijke belasting in Djambi	. . . . .	. . . . .	3 724,—	3 846,10
6. Belasting voor het aanleggen en onderhouden van wegen en bruggen ter hoofdplaats Palembang *a*)	51 411,—	49 512,60	. . . . .	. . . . .
7. *Hasilbelasting in Atjèh en onderhoorigheden	. . . . .	*b*) 146 729,—	. . . . .	*c*) 198 664,15
8. Hoofdelijke belasting in Billiton	24 985,25	35 517,26	26 608,61	28 515,51
9. Hoofdelijke belasting in het rechtstreeksch gouvernementsgebied der residentie Westerafdeeling van Borneo.	10 105,75	16 183,38[5]	11 083,14	14 596,43[5]
10. *Belasting op het rijstgewas in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	147 783,90	210 119,97	197 559,84[5]	224 319,14
11. *Hoofdelijke belasting in hetzelfde gewest.	325 946,05	355 110,94	346 307,84	402 893,13
12. Recht voor de afgifte van licentiën voor het graven van diamant in sommige gedeelten van dezelfde residentie .	. . . . .	f 10 381,—	. . . . .	f 10 549,—
13. *Hoofdelijke belasting in het rechtstreeksch gouvernementsgebied van het gewest Celebes en onderhoorigheden.	f 132 832,74	137 993,81	f 198 654,71	190 985,29[5]
14. *Belasting van heerendienstplichtigen ter hoofdplaats Makasser.	10 850,—	11 841,20	12 555,—	12 596,54
15 en 16. *Hoofdelijke belasting in de residentie Menado. Minahasa-districten.	193 894,99	208 902,94	203 559,17	209 274,29
15 en 16. *Hoofdelijke belasting in de residentie Menado. Afdeeling Gorontalo (voor zooveel betreft het rechtstreeksch gouvernementsgebied) . .	96 990,—	107 141,74	101 670,—	97 359,04
17. *Hoofdelijke belasting in Amboina	62 015,—	60 194,09	91 826,50	102 260,12
18. *Hoofdelijke belasting van de inlandsche gouvernements-onderdanen in Ternate . .	9 645,20	9 821,75	11 223,10	13 384,43
19. Rijtuigenbelasting in Groot-Atjèh	1 860,—	1 852,50	1 867,50	1 677,—
20. Belasting bij den uitvoer van producten van het eiland Wè (Atjèh).	. . . . .	461,43	. . . . .	869,57[5]

a) Deze belasting is 1 Januari 1906 afgestaan aan de gemeente Palembang (Ind. St. 1906 n° 126).

b) Onder het hier opgegeven bedrag was begrepen f 43 423,39 aan hasil over 1904.

c) Als boven aan hasil over 1905 f 42 894,58.

Bijlage JJ.

(Zie hoofdstuk M, afd. II, §§ 2 en 3, van het verslag.)

OVERZICHT

VAN DE

GELDMARKT IN NEDERLANDSCH-INDIË

OVER

1906.

BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING

DER

JAVASCHE BANK

(BOEKJAAR 1906/7).

I. OVERZICHT der GELDMARKT in Nederlandsch-Indië over 1906, samengesteld door den president der Javasche Bank.

Werd reeds in het vorig verslag melding gemaakt van eene krappe geldmarkt, in nog veel sterker mate moet dit gezegd worden van het jaar 1906. Voor een deel kan dit toegeschreven worden aan gezonde oorzaken, namelijk de groote bloei van verschillende ondernemingen, welke voor een deel op goede, vele zelfs op zeer goede resultaten kunnen wijzen. Tabak, suiker, petroleum, en niet het minst enkele mijnbouwondernemingen, en eenige andere, konden zich in welvaart verheugen. Dit werkte natuurlijk mede, om nieuwe ondernemingen op te zetten, kapitalen van reeds bestaande te vergrooten, grootere credieten van de financieerende geldinstellingen op te nemen, kortom, hoogere eischen aan de geldmarkt te stellen. Voeg daarbij den hoogen stand der geldkoersen op de Europeesche en Amerikaansche geldmarkten, waardoor men in Europa eene rente kon verkrijgen, slechts weinig lager dan men door belegging in koloniale ondernemingen kon kweeken, zoomede eene, vooral tegen het einde des jaars zich sterk ontwikkelende speculatie in effecten, en men zal gevoeglijk inzien, dat de geldmarkt ongewoon hooge koersen aanwees. De Javasche Bank heeft dan ook herhaalde malen haar tarief moeten verhoogen, gelijk blijkt uit onderstaand staatje, van de wijzigingen in eenige der belangrijkste officieele rentekoersen:

	Stand tot 1/5 '06.	Gewijzigd op: 1/5	5/10	12/11	23/11	10/12	20/12	Gemiddeld in 1906.
		tot:						
Disconto v/promessen	5	5	5	6	6½	7	7	5,21
„ „ wisselbrieven	4½	4½	4½	5½	6	6½	6½	4,71
Beleeningen en voorschotten in rekening-courant op:								
Effecten	4	4	5	6	6½	7	7	4,45
Certificaten Nederlandsche Werkelijke Schuld, pandbrieven en obligatiën	3½	3½	3½	4½	5	5½	6½	3,75
Uitvoerproducten en rijst	4½	4	4	5	5½	6	6	4,38
Invoerartikelen	5½	5	5	6	6½	7	7	5,38

Ook in verband met de hooge geldkoersen in Europa kwam van daar slechts weinig geld hierheen. Hieronder volgen eenige opgaven over van 1 Januari tot 31 December 1906 in de koloniën ingevoerde munten.

Aan Nederlandsche munt werd ingevoerd door het Gouvernement:

Guldens	tot een bedrag van	f 1 500 000
Halve guldens	„ „ „ „	750 000
Kwartguldens	„ „ „ „	1 000 000
Tiencent-stukken	„ „ „ „	750 000
	Totaal	f 4 000 000

Door particulieren werd volgens de officieele opgaven der tol-beambten

	ingevoerd:	uitgevoerd:
f 10-stukken tot een bedrag van	f 50 430,—	f 47 700,—
Rijksdaalders „ „ „ „	893 866,50	352 441,50
Guldens „ „ „ „	1 145 235,—	69 979,—
Halve guldens „ „ „ „	5 719,—	358,50
Pasmunt „ „ „ „	141,—	6,29
Totaal	f 2 095 391,50	f 470,485,29

dus meer in- dan uitgevoerd f 1 624 906,21.

Aan Nederlandsche munt werd dus, met bovengenoemde f 4 000 000 van het Gouvernement, ingevoerd voor eene waarde van f 5 624 906,21.

Dit cijfer geeft natuurlijk niet het totaal bedrag waarmede de circulatie in de koloniën vermeerderd is, daar hierbij ook rekening moet worden gehouden met de vermindering van den specievoorraad in de kassen der Javasche Bank, waartoe verwezen wordt naar het gedrukt verslag van die instelling over het boekjaar 1906/7.

Door anderen dan het Gouvernement en de Javasche Bank werd

	ingevoerd:	uitgevoerd:
Aan sovereigns en andere vreemde gouden munt, waarbij de £ 1 à f 12 berekend is, een bedrag van	f 1 779 000,—	f 73 400,—
en aan vreemde zilveren munt, meerendeels dollars, waarbij aan alle soorten van dollars eene waarde van f 1 toegekend is, een bedrag van	3 275 599,—	421 397,—
	f 5 054 599,—	f 494 797,—
dus meer in- dan uitgevoerd		4 559 802,—
Door de Javasche Bank werd ingevoerd:		
Ducaten 60450 stuks ter waarde van		349 000,—
en sovereigns 133 050 stuks ter waarde van		1 642 000,—
dus werd totaal aan vreemde munt meer in- dan uitgevoerd voor eene waarde van		f 6 550 802,—
en, daar aan Nederlandsch-Indische munt Indië meer ontving dan afgaf, als boven gespecificeerd		5 624 906,21
zou het bezit van de kolonie aan munten van allerlei soort toegenomen zijn met eene waarde van		f 12 175 708,21

Men moet bij de beoordeeling van deze cijfers echter niet vergeten, dat een zeer belangrijk bedrag, voornamelijk aan sovereigns en dollars, doch ook in andere, zoowel gouden als zilveren munten, vooral met de Mekkagangers en repatrieerende Chineesche koelies weder Indië verlaten heeft en ook de goud- en zilverindustrie geregeld een bedrag aan munten versmelt, welke sommen te eenen male aan eene schatting ontgaan.

De officieele koersen van eenige der meest voorkomende wisselnoteeringen, opgemaakt door de Handelsvereeniging te Batavia, welke opgaven echter niet als maatstaf voor gedane transacties genomen mogen worden, daar herhaaldelijk, juist voor grootere posten, geheel andere koersen besteed worden, waren:

	6m./dato Nederland.	*TT Nederland.*	*6m./zicht wissels Engeland.*	*Zicht Singapore.*
1ste kwartaal 1906	101¾	100¼	11,83¾ à 11,85	1.34 à 1,42¾
2de „ „	101¾ à 101⅞	100¼	11,88¾ „ 11,90	1,41¾ „ 1,42
3de „ „	101⅞ „ 102⅛	100 à 100¾	11,86¼ „ 11,88¾	1,40⅛ „ 1,41½
4de „ „	102 „ 102⅜	100	11.77½ „ 11,87½	1,41½ „ 1,42

De noteering van zilver te Londen schommelde gedurende het verslagjaar tamelijk sterk, meerendeels in stijgende richting. Opende de markt à circa 30—, na een korten val medio Maart op 29,—, werd de notitie 31,— om na een vernieuwden kleinen val met koersen tusschen 29¾ en 30¼, tegen medio November op 33 te sluiten, waarop weer reactie tot 32 volgde.

Valsch geld kwam herhaaldelijk voor, hoewel ongetwijfeld een groot aantal munten, die door het publiek op den klank af voor valsch gehouden worden, inderdaad goed, doch slechts door het vele gebruik gebarsten zijn.

Het vertrouwen in het papier van de Javasche Bank bleef bij voortduring ongeschonden. Valsch papier kwam niet voor.

Werd boven reeds met een enkel woord gerept van den tegen het einde des jaars opgebloeiden speculatiehandel, hier zij nog vermeld dat, afgezien daarvan, de koersen van verschillende beleggingsfondsen niet onbelangrijke schommelingen vertoonden. De voorspoed van verschillende cultures maakte, dat eerst meer vraag naar deze waarden ontstond, terwijl later de hoogere rentevoet mede een oorzaak was van eene daling der verschillende fondsen.

De gebruikelijke staat der noteeringen te Batavia van eenige der meest voorkomende fondsen volgt hieronder:

II. OVERZICHT van den loop der koersen te Batavia van INDISCHE EFFECTEN in 1906.

DIVIDEND.			NAMEN DER EFFECTEN.	NOTEERING.			
1904	1905	1906		Januari.	December.	Hoogste.	Laagste.
9	9½	11	Javasche Bank	184	188 à 190	190½	175
11	15	8	Certificaten Nederlandsche Handelmaatschappij	190 à 198	184½ „ 187½	199	177½
8	8	8	Nederlandsch-Indische Escompto-Maatschappij	131½ „ 133½	128	135½	124
9 2/15	10.2		Nederlandsch-Indische Handelsbank	134	129½ à 135½	144	121
3	3		Koloniale Bank	82½ à 85	85	90	71½
7	9	9½	Koninklijke Paketvaartmaatschappij	164	154 à 157½	166	151½
4.4	7.2		Internationale Crediet- en Handelsvereeniging „Rotterdam”	133 à 136½	142	148	132
10	10		Handelsvereeniging „Amsterdam”	168 „ 169	162½	177½	160
12	12		Padangsche Handelmaatschappij	—	—	160	145
5	4½	5	Winkelmaatschappij „Eigen Hulp”	70	65	70	65
5	5		Maatschappij „Onderlinge Hulp”	70	—	71	70
8	8	7½	Bataviasche Volks- en Stadsapotheek	102½	—	105	100
12	11		Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij	—	—	215	204
10	10	10	Deli-Spoorwegmaatschappij	—	196	192½	202½
8.3			Nederlandsch-Indische Stoomtrammaatschappij	151½	—	155	147½
6	6½		Semarang—Joana-Stoomtrammaatschappij	147	138 à 139	138	152½
8½	8		Semarang—Cheribon- Id.	162½	157 „ 158	162½	157
7	7½		Serajoedal- Id.	141½	149	153	141
	2		Oost-Java- Id.	—	96	96½	76
5	6¼		Kediri- Id.	—	122	117	122½
	7½		Nederlandsch-Indische Levensverzekering- en Lijfrente-maatschappij	335	—	385	335
7½	6		Nederlandsch-Indische Zee- en Brandassurantie-maatschappij	—	—	115	115
6	3		Tweede Nederlandsch-Indische Id.	77½ à 80	—	80	77½
9	9		Javasche Id.	—	—	95	85
8	8		Bataviasche Id.	90	—	90	86
8.7	6¾	6½	Koloniale Id.	80	—	80	72½
6½	6	6	Tweede Koloniale Id.	70	—	70	63½
10½	9		Semarangsche Id.	—	—	82½	80
9	7¼		Tweede Semarangsche Id.	—	—	60	60
11.3	9	7	Brandverzekeringmaatschappij „de Oosterling”	100	—	92½	100
8½	12	12½	Bataviaasch Prauwenveer	160	182½	182½	160
10	10	8	Nieuw Prauwenveer te Batavia	176	176	176	166
9	9		Tegalsch Prauwenveer	170	170	170	167
15	15	10	Nieuw Semarangsch Prauwenveer	—	—	200	195
10	11¼	3	Particulier Prauwenveer te Soerabaja	167½	—	187	167½
10	11	11	Oost-Java Prauwenveer	—	—	159	158
—	15	16	Nieuw Prauwenveer te Soerabaja	—	—	217½	184

DIVIDEND.			NAMEN DER EFFECTEN.	NOTEERING.			
1904	1905	1906		Januari.	December.	Hoogste.	Laagste.
8		3	Bagelen Thee- en Kinamaatschappij	—	92	92	82½
15.9	14		Kinamaatschappij „Kertamanah”	—	120	120	107½
20	23	16	Cultuurmaatschappij „Perbawatti”	—	—	173	160
25	41	10	Id. „Goalpara”	—	—	260	250
			Id. „Tjiogreg”	—	25	30	22½
3	5	5	Id. „Boenga Meloer”	—	97½ à 100	102½	85
13	6	8¾	Id. „Artana”	—	125	125	105
16	15	19	Assam Thee-onderneming „Wanasoeka”	—	182½	182½	155
15			Id. „Singaparna”	115 à 120	97½	125	97½
9	14	14	Id. „Gedeh”	—	—	182½	156
13	10	10	Id. „Pasir Salam”	—	150	130	150
33½			Nederlandsch-Indische Telefoonmaatschappij	230	—	—	—
7½	9		Intercommunale Telefoonmaatschappij	102½ à 103	127½ à 129	138½	80
5	5	5	Preanger Telefoonmaatschappij	—	—	107½	102
11	11½		Nederlandsch-Indische Gasmaatschappij	—	—	196	187½
11	17½	10	New Singapore distilled Water ice factory, Limited	130	115	130	113
10	10	6	Java-Veem	100	112½	112½	91
10			Bandoengsche Kinine-fabriek	—	—	132½	116
			Mijnbouwmaatschappij „Palehleh” (gewone aandeelen)	29 à 40	38 à 50	52	15
			Id. Id. (preferente)	55 „ 73	64 „ 70	77½	41
			Id. „Totok”	114 „ 120	232½ „ 282½	287	102½
			Id. Id. (obligatiën)	—	265 „ 270	285	119
229	32	52½	Id. „Redjang Lebong”	590 à 600	1060 „ 1110	1200	535
			Id. „Tainam”	350 „ 450	1450	2100	350
			Id. „Ketahoen” (preferent)	190 „ 202½	250 à 315	370	162½
			Id. Id. (gewoon)	140 „ 157	195 „ 215	300	135
			Goud-exploitatie-Maatschappij „Simau” (aandeelen)	395 „ 400	260 „ 305	410	170
			Id. Id. (obligatiën)	400	—	400	150

III. Loop der WISSELKOERSEN te Batavia gedurende 1906, volgens opgaven verstrekt door de Handelsvereeniging aldaar.

Maanden van 1906.	Op Amsterdam (op 6 maanden dato). Bankwissels.	Op Amsterdam (op 6 maanden dato). Particuliere wissels.	Op Londen (op 6 maanden zicht). Bankwissels.	Op Londen (op 6 maanden zicht). Particuliere wissels.	Op Singapore (op zicht). Bankwissels.	Op China (op zicht). Bankwissels.
	f 100 Indisch Courant geeft guldens Nederlandsch Courant.		Een pond sterling kost guldens Indisch Courant.		Een dollar kost guldens Indisch Courant.	Een dollar kost guldens Indisch Courant.
Januari	f 101¾	f 102¾	f 11.83¾ à f 11.85	f 11.71¼ à f 11.72½	f 1.34 à f 1.42¾	f 1.23 à f 1.33½
Februari	101¾	102¾	11.83¾ „ 11.85	11.71¼ „ 11.72½	1.41½ „ 1.42½	1.23 „ 1.27¼
Maart	101¾	102¾	11.85	11.72½	1.41¾ „ 1.42½	1.23¼ „ 1.23¾
April	101¾	102¾	11.90	11.77½	1.41¾ „ 1.42	1.24
Mei	101¾ à f 101⅞	102¾ à f 102⅞	11.88¾ „ 11.90	11.76¼ „ 11.77½	1.28½ „ 1.42¼	1.26 „ 1.29
Juni	101⅞	102⅞	11.88¾	11.76¼	1.29¼ „ 1.42	1.26¼ „ 1.29
Juli	101⅞ „ 102⅛	102⅞ „ 103⅛	11.83¼ „ 11.88¾	11.73¾ „ 11.76¼	1.41½ „ 1.42½	1.27½ „ 1.28¾
Augustus	102⅛	103⅛	11.86¼	11.73¾	1.40¾ „ 1.41½	1.27½ „ 1.30
September	102 „ 102⅛	102¾ „ 103⅛	11.86¼ „ 11.87½	11.73¾ „ 11.75	1.40⅛ „ 1.41¾	1.31¼ „ 1.34½
October	102	102¾ „ 103	11.82½ „ 11.87½	11.70 „ 11.75	1.41⅝ „ 1.41¾	1.31½ „ 1.39½
November	102	102¾ „ 103	11.78¾	11.66¼	1.41½ „ 1.41¾	1.37¼ „ 1.39½
December	102	102¾ „ 103	11.78¾	11.66¼	1.41½ „ 1.42	1.36 „ 1.37½

IV. BALANS en WINST- en VERLIESREKENING der JAVASCHE BANK.

a. BALANS, afgesloten op 31 Maart 1907.

Debet.

Beleeningen (inclusief voorschotten in rekening-courant op onderpand) in:		
Goederen	f 1 913 709,86	
Effecten	21 408 355,93	
Goud en zilver	579 626,26	f 23 901 692,08
Disconto-rekening:		
Handelspapier	f 3 165 229,81	
Vendupapier	831 445,59	3 996 675,40
Belegd kapitaal:		
Effecten	f 4 740 362,20	
Hypotheken	607 640,—	5 348 002,20
Belegd reservefonds:		
Effecten	f 1 405 134,44	
Hypotheken	360 950,—	1 766 084,44
Wissels buiten Nederlandsch-Indië betaalbaar:		1 391 931,59
Prolongatiën in Nederland		10 393 000,—
Specie in de kassen:		
Gouden munt	f 3 135 850,—	
Zilveren munt	21 240 144,50	
Pasmunt	56 979,15	24 432 973,65
Munt en muntmateriaal:		
Munt Goud	f 6 024 062,08	
Munt Zilver	63 452,66	
Muntmateriaal Goud	88 254,92	6 175 769,66
Belegd pensjoen- en onderstandsfonds		248 000,—
Gebouwen en meubelen der Bank		250 500,—
Diverse rekeningen		399 658,70
		f 78 307 287,72

Credit.

Kapitaal		f 6 000 000,—
Reservefonds		1 869 919,44
Pensioen- en onderstandsfonds		278 917,12
Bankbiljetten in omloop		64 773 175,—
Bankassignatiën in omloop		215 226,41
Rekening-courant saldi:		
van het Gouvernement	f 2 539 900,—	
van anderen	1 890 851,53	
		4 430 751,53
Onafgehaalde dividenden		11 467,92
Uitkeering 79ste boekjaar		660 000,—
Onuitgekeerd saldo aan aandeelhouders		849,01
Beambten deposito		24 484,27
Diverse rekeningen		42 467,02
		f 78 307 287,72

JJ

b. WINST- en VERLIESREKENING.

Debet.

Onkosten	f 473 090,42	
Te Amsterdam nog te betalen bedrijfsbelasting	6 115,85	
		f 479 206,27
Onderhoud, verponding en assurantie van gebouwen	f 7 192,74	
Te Amsterdam nog te betalen grondbelasting	82,10	
	f 7 274,84	
Betaalde brandassurantie-premie ten laste van het 80ste boekjaar	317,57	
		6 957,27
Afschrijving op aanmaak bankbiljetten		98 133,14
Id. op gebouwen		97 364,63
Id. op inventaris		13 288,33
Aandeelhouders	f 668 408,03	
Koloniale kas	308 408,03	
Reservefonds	308 408,03	
Tantièmes	168 568,95	
Pensioen- en onderstandsfonds	30 000,—	
Saldo Winst		1 483 793,04
		f 2 178 742,68

Credit.

Rente van disconteering		f 258 797,88	
Overgebracht van het 78ste boekjaar		29 054,11	
		f 287 851,99	
Overgebracht naar het 80ste boekjaar		31 172,66	
			f 256 679,33
Rente van beleening		f 297 988,73	
Overgebracht van het 78ste boekjaar	f 31,48		
Behoorende tot het 79ste, doch te innen in het 80ste boekjaar	25 736,65	25 736,85	
		f 323 725,58	
Overgebracht naar het 80ste boekjaar		58,77	
			323 666,81
Rente op voorschotten			958 174,14
Rente op effecten		f 174 863,72	
Behoorende tot het 79ste, doch te innen in het 80ste boekjaar		52 490,57	
			227 354,29
Rente op hypotheken			65 325,18
Koersverschillen		f 190 526,05	
Overgebracht van het 78ste boekjaar		12 326,84	
		f 202 852,89	
Overgebracht naar het 80ste boekjaar		5 037,64	
			197 815,25
Provisierekening			90 900,45
Munt en muntmateriaal			58 697,11
Pakhuishuur			120,—
Onbetaalde wissels			10,12
			f 2 178 742,68

Bijlage KK.

(Zie hoofdstuk N van het verslag.)

UITKOMSTEN

van het in December 1906 en in Juni—Juli 1907 hier te lande en in Januari en in Juli—Augustus 1907 in Indië afgenomen

GROOT-AMBTENAARSEXAMEN

voor den Indischen dienst.

OVERZICHT

over 1906 van de geldelijke aangelegenheden

VAN HET

CIVIEL EN HET MILITAIR WEDUWEN- EN WEEZENFONDS

IN

NEDERLANDSCH-INDIË.

I. Uitkomsten van het groot-ambtenaarsexamen voor den Indischen dienst.

[Zie K. B. 26 April 1902 n°. 17 (Ind. St. n°. 223), aangevuld bij K. B. 6 Maart 1905 n°. 31 (Ind. St. n°. 272)].

Verdeeling der examens naar gelang de toegekende beoordeelingscijfers in de opgegeven vakken 5 t/m 10 bedroegen, dan wel daar beneden bleven.		Totalen der door de gezamenlijke examinandi in verschillende vakken afgelegde examens. 1°. Geschiedenis, 2°. Land- en volkenkunde, 3°. Godsdienstige wetten, enz. en 4°. Staatsinstellingen.	5°. Maleisch.	6°. Javaansch.	Totalen.
EXAMEN IN NEDERLAND.					
In December 1906.					
I. Geslaagde examinandi (ten getale van 8) *a*)	Voldoende of meer dan voldoende.	29	8	8	45
	Onvoldoende	3	»	»	3
II. Niet-geslaagde examinandi (ten getale van 3)	Voldoende of meer dan voldoende.	7	3	2	12
	Onvoldoende	5	»	1	6
I en II (11 examinandi) *b*)	Voldoende of meer dan voldoende.	36	11	10	57
	Onvoldoende	8	»	1	9
In Juni—Juli 1907.					
I. Geslaagde examinandi (ten getale van 13) *c*)	Voldoende of meer dan voldoende.	50	13	13	76
	Onvoldoende	2	»	»	2
II. Niet-geslaagde examinandi (ten getale van 13)	Voldoende of meer dan voldoende.	19	6	7	32
	Onvoldoende	33	7	6	46
I en II (26 examinandi) *d*)	Voldoende of meer dan voldoende.	69	19	20	108
	Onvoldoende	35	7	6	48
EXAMEN IN INDIË.					
In Januari 1907.					
I. Geslaagde examinandi (ten getale van 6) *e*)	Voldoende of meer dan voldoende.	19	6	5	30
	Onvoldoende	5	»	1	6
II. Niet-geslaagde examinandi (ten getale van 5)	Voldoende of meer dan voldoende.	5	5	4	14
	Onvoldoende	15	»	1	16
I en II (11 examinandi) *f*)	Voldoende of meer dan voldoende.	24	11	9	44
	Onvoldoende	20	»	2	22
In Juli—Augustus 1907.					
I. Geslaagde examinandi (ten getale van 12) *g*)	Voldoende of meer dan voldoende.	45	12	11	68
	Onvoldoende	3	»	1	4
II. Niet-geslaagde examinandi (ten getale van 4)	Voldoende of meer dan voldoende.	4	3	3	10
	Onvoldoende	12	1	1	14
I en II (16 examinandi) *h*)	Voldoende of meer dan voldoende.	49	15	14	78
	Onvoldoende	15	1	2	18

a) Van deze 8 candidaten behaalden er 5 in elk der examenvakken het cijfer 5 („voldoende") of een hooger cijfer. Krachtens art. 8, al. 1, van het examen-reglement verwierven zij derhalve het diploma, zonder dat de examen-commissie daarover behoefde te stemmen.

b) In het geheel hadden zich 11 candidaten aangemeld, die allen konden worden toegelaten op grond van het candidaat-ambtenaarschap.

c) Van deze 13 candidaten konden er 11 worden toegelaten krachtens art. 8, al. 1, van het examen-reglement.

d) In het geheel hadden zich 34 candidaten aangemeld, doch 8 trokken zich vóór of tijdens het examen terug. Alle candidaten konden worden toegelaten op grond van het candidaat-ambtenaarschap.

e) Van deze 6 candidaten konden er geen worden toegelaten krachtens art. 8, al. 1, van het examen-reglement.

f) Van de 11 candidaten konden er 8 worden toegelaten op grond van het eindexamen eener hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus in Indië en 3 op grond van gelijk eindexamen hier te lande.

g) Van deze 12 candidaten konden er 8 worden toegelaten krachtens art. 8, al. 1, van het examen-reglement.

h) In het geheel hadden zich 17 candidaten aangemeld, van wie er zich 1 vóór het examen terugtrok. Van de 16 candidaten konden er 14 worden toegelaten op grond van het eindexamen eener hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus in Indië en 2 op grond van gelijk eindexamen hier te lande.

II. Overzicht over 1906 betreffende de geldelijke aangelegenheden van het weduwen- en weezenfonds der burgerlijke (Europeesche) ambtenaren in Nederlandsch-Indië, en van dat van de officieren der landmacht aldaar.

a. **Civiel weduwen- en weezenfonds.**

(Zie het jaarverslag gepubliceerd als extra-bijvoegsel der Javasche Courant van 17 September 1907.)

Ontvangsten in 1906.		*Uitgaven in* 1906.	
Contributiën	f 1 757 334,83⁵	Pensioenen en onderstanden	f 1 818 996,80⁵
Rente wegens inschrijvingen op het Grootboek N. W. S.	200 180,60	Onkosten wegens beleggingen en het beheer van vaste eigendommen	2 196,68
Id. wegens op hypotheek uitgezette kapitalen.	78 528,59	Kosten van beheer en administratie	22 067,79
Inkomsten van vaste goederen	1 692,68	Overige uitgaven	5 824,76⁵
Subsidie uit 's lands kas	400 000,—		f 1.849 086,04
	f 2 437 736,70⁵		

Vermeerdering van het vermogen gedurende 1906 f 588 651 + f 681 (bijschrijvingen) = . . . f 589 332.

SPECIFICATIE VAN DE BESTANDDEELEN VAN HET VERMOGEN.

OMSCHRIJVING.	Op ult. December 1905.	Op ult. December 1906.	TOELICHTINGEN.
Inschrijvingen op het Grootboek N. W. S.	f 6 466 600,—	f 7 152 250,—	De inschrijvingen op het Grootboek zijn tot de *nominale* bedragen opgenomen, en daardoor is het verschil tusschen het totaal op ult. December 1906 en dat op ult. December 1905 niet gelijk aan het hierboven vermelde bedrag voor de vermeerdering van het vermogen gedurende 1906.
Hypotheken	1 469 151,57⁵	1 470 150,76	
Vaste goederen	33 035,84⁵	32 336,62	
Diverse debiteuren	17 826,80	50 000,—	
Dubieuse debiteuren	2 821,31⁵	3 581,68⁵	
Beschikbare gelden in 's lands kas	428 599,60⁵	116 397,60	
	f 8 418 035,14		
Diverse crediteuren	231 196,13		
Totaal	f 8 186 839,01	f 8 824 716,66⁵	

b. Weduwen- en weezenfonds van officieren der landmacht.

(Zie het jaarverslag gepubliceerd als extra-bijvoegsel der Javasche Courant van 18 October 1907.)

Ontvangsten in 1906.		*Uitgaven in* 1906.	
Contributiën . . . . f	723 264,63	Pensioenen, onderstanden en gratificatiën. . . f	1 004 230,77
Rente wegens inschrijvingen op het Grootboek N. W. S.	57 485,90	Begrafeniskosten	5 960,—
Id. van effecten	19 423,53[5]	Onkosten wegens beleggingen en het beheer van vaste eigendommen	3 147,06
Id. wegens op hypotheek uitgezette kapitalen .	134 596,78[5]	Kosten van beheer en administratie.	6 619,24
Inkomsten van vaste goederen.	220,—	Overige uitgaven.	873,06
Bijdrage uit 's lands kas	300 000,—		f 1 020 830,13
Overige ontvangsten	107,78		
	f 1 235 098,63		

Vermeerdering van het vermogen gedurende 1906 f 214 268 — f 2766 (afschrijvingen) = f 210 502.

SPECIFICATIE VAN DE BESTANDDEELEN VAN HET VERMOGEN.

OMSCHRIJVING.	Op ult. December 1905.	Op ult. December 1906.	TOELICHTINGEN.
Inschrijvingen op het Grootboek N. W. S.	f 2 066 200,—	f 1 766 200,—	In deze specificatie zijn de effecten, enz. tot hun nominaal bedrag aangegeven, waardoor het verschil tusschen het totaal op ult. December 1906 en dat op ult. December 1905 niet gelijk is aan het hierboven opgegeven bedrag voor de vermeerdering van het vermogen gedurende 1906.
Effecten.	515 700,—	515 700,—	
Hypotheken	2 319 206,42	2 760 540,—	
Aandeelen in de cultuurmaatschappij „Pondok Gedeh"	2 500,—	2 500,—	
Obligatie van een luitenant-Chinees	10 305,80[5]	9 714,19	
Vaste goederen	13 159,38	2 299,38	
Dubieuse debiteuren	53 094,81[5]	52 612,11[5]	
Beschikbare gelden in 's lands kas.	8 342,51	69 554,37[5]	
	f 4 988 508,93	f 5 179 120,06	

Bijlage LL.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 1°., van het verslag.)

OVERZICHT

BETREFFENDE DE UITGESTREKTHEID, ENZ.

VAN DE

BOUWGRONDEN DER INLANDSCHE BEVOLKING

OP

JAVA EN MADOERA

(met uitzondering van de gewesten DJOKJAKARTA en SOERAKARTA en van de particuliere landerijen)

OVER

1906.

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws van 500 vierkante rijnlandsche roeden) der voor geregelde cultuur ontgonnen bouwvelden.					Uitgestrektheid bovendien in cultuur gebracht, maar niet tot de geregeld beplante bouwgronden behoorende.	Totaal der kolommen 6 en 7.
	Sawahs van levend water voorzien.	Sawahs van regen afhankelijk.	Sawahs op rawahgronden (moerassawahs).	Tegalvelden.	Te zamen.		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Bantam	45 402	50 218	4 463	34 810	134 893	250	135 143
Batavia { domein Bloeboer	871	»	»	204	1 075	»	1 075
Batavia { afdeeling Krawang	*a*) 29 149	*a*) 34 825	»	405	64 379	2 694	67 073
Preanger-Regentschappen	226 287	103 406	4 673	344 451	678 817	15 810	694 627
Cheribon	181 829	30 023	6 041	27 775	245 668	5 198	250 866
Pekalongan	205 709	35 421	78	35 419	276 627	1 763	278 390
Semarang	220 507	161 832	10 100	53 192	445 631	22 301	467 932
Rembang	27 618	200 803	1 526	53 914	283 861	84	283 945
Soerabaja	144 249	149 956	19 182	42 378	355 765	492	356 257
Pasoeroean	136 937	4 001	1 635	129 988	272 561	8 205	280 766
Besoeki	96 909	168	»	101 111	198 188	1 618	199 806
Banjoemas	78 003	57 656	2 233	54 830	192 722	11 918	204 640
Kedoe	152 942	60 615	3 534	77 276	294 367	47 223	341 590
Madioen	152 979	31 636	»	27 260	211 875	26 387	238 262
Kediri	116 668	30 860	12 402	52 785	212 715	11 164	223 879
Madoera	10 695	93 248	»	240 374	344 317	»	344 317
Totalen voor de gouvernements-residentiën van Java (buiten de particuliere landerijen) en voor Madoera	1 826 754	1 044 668	65 867	1 276 172	4 213 461	155 107	4 368 568
Over 1905 waren de cijfers	1 821 269	1 046 941	63 584	1 180 081	4 111 875	186 220	4 298 095

a) Het verschil met de opgaven in bijlage HH van K. V. 1906 is het gevolg van eene betere indeeling der sawahs naar den bevloeiingstoestand.

Uitgestrektheid voor den oogst van 1906 beplant geweest, waarop door de bevolking als 1ste aanplant werden geteeld: rijst.	andere eenjarige gewassen.	Uitgestrektheid onbeplant gebleven (zie de kolommen 15 t/m 18).	Van de in de kolommen 9 en 10 bedoelde velden zijn bovendien voor een tweeden oogst beplant geweest: met rijst.	met andere eenjarige gewassen.	Alzoo zijn door de bevolking op hare eigen bouwgronden (zie de kolommen 9, 10, 12 en 13), hetzij voor eigen cultuur, hetzij voor rekening van particuliere ondernemers, beplantingen bewerkstelligd tot de volgende uitgestrektheid (in bouws).	Specificatie der voor geregelde cultuur ontgonnen bouwvelden, die onbeplant gebleven zijn (aantal bouws). Sawahs van levend water voorzien.	Sawahs van regen afhankelijk.	Moeras-sawahs.	Tegal-velden (in geregelde cultuur).	Te zamen (zie kolom 11).
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
122 169	3 353	8 869	414	12 931	138 867	388	3 876	19	4 586	8 869
901	99	„	„	219	1 219	„	„	„	„	„
60 025	233	6 773	129	641	61 028	845	5 715	„	213	6 773
436 073	179 609	78 944	30 157	38 056	683 895	1 226	1 681	77	75 960	78 944
203 537	28 260	3 028	2 440	21 397	255 634	185	330	93	2 420	3 028
210 151	65 117	3 122	38 901	111 875	426 044	616	685	„	1 821	3 122
361 083	90 086	16 763	28 355	293 351	772 875	1 986	7 428	4 388	2 961	16 763
222 336	57 632	5 209	539	248 485	528 992	„	5 167	42	„	5 209
282 695	59 567	7 872	8 936	181 764	532 962	91	762	2 335	4 684	7 872
141 743	138 078	736	3 446	230 249	513 516	138	45	217	336	736
104 358	94 975	469	2 193	150 887	352 413	21	1	„	447	469
139 584	58 563	6 452	52 952	74 643	325 742	238	1 366	352	4 496	6 452
217 197	98 317	751	108 199	174 350	598 063	17	132	41	561	751
193 995	43 432	533	5 222	136 523	379 172	172	220	„	141	533
157 042	66 811	26	5 493	154 499	383 845	„	„	26	„	26
101 359	250 304	3 119	900	244 120	596 683	„	1 557	„	1 562	3 119
2 954 248	1 234 436	142 666	288 276	2 073 990	6 550 950	5 923	28 965	7 590	100 188	142 666
2 938 267	1 298 880	60 948	307 482	1 968 889	6 513 518	6 995	25 918	7 832	20 203	60 948

Bijlage MM.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 1°., van het verslag.)

OVERZICHT

BETREFFENDE

DE RIJSTCULTUUR

OP

JAVA EN MADOERA

(met uitzondering van de gewesten SOERAKARTA en DJOKJAKARTA [1])
en van de particuliere landerijen)

OVER

1906.

1) Met betrekking tot deze twee gewesten zijn omtrent den landbouw der inlandsche bevolking eenigszins vertrouwbare opgaven niet te verstrekken.

GEWESTEN.	SAWAHS waarvan GEOOGST is (aantal bouws).					TEGALVELDEN waarvan GEOOGST is (aantal bouws).	
	Sawahs van levend water voorzien.		Sawahs van regen afhankelijk.		Sawahs op rawahgronden (moeras-sawahs).	Tegalvelden in geregelde cultuur.	Tegalvelden niet in geregelde cultuur.
	1ste aanplant.	2de aanplant.	1ste aanplant.	2de aanplant.			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Bantam	43 301	234	40 321	11	4 340	26 663	250
Batavia { domein Bloeboer	871	„	„	„	„	30	„
Batavia { afdeeling Krawang	23 663	115	15 792	„	„	92	2 520
Preanger-Regentschappen	219 841	23 980	97 832	2 130	4 521	99 954	10 368
Cheribon	156 387	2 323	25 301	113	5 767	6 499	1 495
Pekalongan	173 930	38 577	28 694	236	17	1 349	563
Semarang	190 899	25 059	130 003	153	4 257	6 001	6 391
Rembang	24 415	519	148 109	„	1 346	4 033	84
Soerabaja	108 956	7 067	134 154	29	16 362	7 806	261
Pasoeroean	111 338	3 432	3 431	„	1 314	22 010	3 120
Besoeki	87 080	1 439	167	„	„	17 390	389
Banjoemas	66 815	34 085	53 097	18 097	2 247	6 419	9 124
Kedoe	143 597	88 140	52 077	16 634	4 107	10 650	2 932
Madioen	140 718	4 595	30 810	169	„	6 616	7 582
Kediri	94 764	4 917	24 043	92	11 632	10 361	9 776
Madoera	7 500	600	70 000	175	„	12 901	1 895
Totalen voor de gouvernements-residentiën van Java (buiten de particuliere landerijen) en voor Madoera	1 594 075	235 082	853 831	37 839	55 910	238 774	56 750
	1 829 157		891 670			295 524	
Over 1905 waren de cijfers	1 582 131	243 285	896 934	53 232	49 529	204 628	68 124
	1 825 416		950 166			272 752	

TOTAAL der GESLAAGDE velden (aantal bouws).	SAWAHS waarop de aanplant MISLUKT is (aantal bouws).					TEGALVELDEN waarvan de aanplant MISLUKT is (aantal bouws).		TOTAAL der MISLUKTE velden (aantal bouws).	TOTAAL der BEPLANTE velden (aantal bouws). (Kolom 9 + kolom 17.)
	Sawahs van levend water voorzien.		Sawahs van regen afhankelijk.		Sawahs op rawahgronden (moeras-sawahs).	Tegalvelden in geregelde cultuur.	Tegalvelden niet in geregelde cultuur.		
	1ste aanplant.	2de aanplant.	1ste aanplant.	2de aanplant.					
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
115 120	1 687	102	5 121	11	105	437	»	7 463	122 583
901	»	»	»	»	»	»	»	»	901
42 182	4 641	14	13 317	»	»	»	»	17 972	60 154
458 626	4 093	745	2 500	174	91	1	»	7 604	466 230
197 885	4 235	»	3 575	»	180	102	»	8 092	205 977
243 366	3 247	134	2 295	»	»	10	»	5 686	249 052
362 763	8 805	855	16 329	15	404	55	212	26 675	389 438
178 506	3 165	»	39 830	»	1 374	»	»	44 369	222 875
274 635	957	»	13 455	»	1 767	817	»	16 996	291 631
144 645	436	»	108	»	»	»	»	544	145 189
106 465	61	»	»	»	»	25	»	86	106 551
189 884	936	»	1 622	»	89	3	2	2 652	192 536
318 137	2 608	2 092	2 262	262	»	35	»	7 259	325 396
190 490	5 193	27	371	158	»	»	2 978	8 727	199 217
155 585	885	480	4 997	»	258	330	»	6 950	162 535
93 071	»	»	9 131	»	»	57	»	9 188	102 259
3 072 261	40 949	4 449	114 913	620	4 268	1 872	3 192	170 263	3 242 524
	45 398		115 533			5 064			
3 097 863	49 313	391	81 371	1 060	9 246	4 909	1 596	147 886	3 245 749
	49 704		82 431			6 505			

GEWESTEN.	VERMOEDELIJKE OPBRENGST DER MET RIJST BEPLANTE (GESLAAGDE) VELDEN (in pikols PADI).								De gemiddelde productie per bouw kwam volgens deze schattingen te staan op het navolgend aantal pikols padi	
	SAWAHS:					TEGALVELDEN:		TOTAAL der productie (bij benadering).		
	van levend water voorzien.		van regen afhankelijk.		op rawahgronden.	in geregelde cultuur.	niet in geregelde cultuur.		per beplanten bouw.	per geslaagden bouw.
	1ste aanplant.	2de aanplant.	1ste aanplant.	2de aanplant.						
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Bantam	1 402 227	5 985	972 406	198	93 197	399 743	6 000	2 879 756	23	25
Batavia { domein Bloeboer . .	23 500	„	„	„	„	300	„	23 800	26	26
Batavia { afdeeling Krawang . .	756 800	3 450	460 050	„	„	1 900	41 330	1 263 530	21	30
Preanger-Regentsch. . .	6 995 928	851 604	2 388 319	57 000	160 090	1 380 261	207 160	12 040 362	26	26
Cheribon	4 292 382	37 062	550 646	2 078	108 783	93 456	15 855	5 100 262	25	26
Pekalongan	4 800 000	990 500	560 000	4 600	2 100	14 600	„	6 371 800	26	26
Semarang	5 391 629	754 123	2 116 754	2 295	94 464	93 972	50 502	8 503 739	22	23
Rembang	449 987	10 526	2 280 555	„	27 224	43 456	420	2 812 168	13	16
Soerabaja	4 321 368	253 124	2 451 407	63 379	418 840	255 968	„	7 764 086	27	28
Pasoeroean	4 239 965	121 571	90 445	„	35 380	375 908	47 290	4 910 559	34	34
Besoeki	3 262 234	32 902	3 942	„	„	330 578	7 652	3 637 308	34	34
Banjoemas	1 809 105	682 317	1 319 135	329 672	43 007	108 638	120 589	4 412 463	23	23
Kedoe	4 194 977	2 116 187	1 113 130	219 549	171 460	154 936	27 551	7 997 790	24	25
Madioen	3 634 919	81 767	483 311	2 028	„	97 862	71 254	4 371 141	22	23
Kediri	3 916 000	142 000	639 000	1 840	333 000	198 000	175 000	5 404 840	33	34
Madoera	180 000	12 000	1 050 000	1 750	„	129 020	18 950	1 391 720	13	15
Totalen gouvernementslanden Java en Madoera.	49 671 021	6 095 118	16 479 100	684 389	1 487 545	3 678 598	789 553	78 885 324	24,32	25,67
Over 1905 waren de cijfers.	45 299 221	5 653 866	16 543 380	971 744	1 378 153	3 685 043	1 044 764	74 576 171	22,97	24,07

De bovengenoemde gewesten verdeelende in groepen naar gelang van hunne ligging: in West-Java (hiertoe behooren de eerste vier), in het noordelijk deel van Midden-Java (de drie daaropvolgende), in het zuidelijk deel van Midden-Java (zijnde Banjoemas, Kedoe, Madioen en Kediri), en in Oost-Java (Soerabaja, Pasoeroean en Besoeki) met Madoera, doen zich de totalen der beplantingen en der (geschatte) padi-productie over 1905 en 1906 als volgt voor:

	Jaren.	West-Java.	Midden-Java (noordelijke gewesten).	Midden-Java (zuidelijke gewesten).	Oost-Java met Madoera.	Totalen.
1°. Aantal bouws in het geheel met padi beplant geweest	1905	851 199	868 449	888 864	637 237	3 245 749
	1906	855 845	861 365	879 684	645 630	3 242 524
2°. Aantal bouws, waarvan padi geoogst werd	1905	830 454	819 283	861 096	587 030	3 097 863
	1906	814 714	784 635	854 096	618 816	3 072 261
3°. Geschatte productie (in pikols padi).	1905	21 906 682	15 447 247	20 876 806	16 345 436	74 576 171
	1906	21 307 710	17 687 707	22 186 234	17 703 673	78 885 324
Gemiddelde productie per bouw (in pikols padi) berekend voor: de beplantingen sub 1°. (geslaagde en mislukte).	1905	25,73	17,79	23,49	25,68	22,97
	1906	25,41	18.64	24,81	26,73	24,32
Gemiddelde productie per bouw (in pikols padi) berekend voor: de beplantingen sub 2°. (alleen de geslaagde).	1905	26,37	18,85	24,24	27,84	24,07
	1906	26,14	20,64	23,78	28,43	25,67

Bijlage NN.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 1°, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de teelt van

EENJARIGE GEWASSEN

(de padicultuur daaronder niet begrepen)

OP

JAVA EN MADOERA

(met uitzondering van de gewesten SOERAKARTA en DJOKJAKARTA
en van de particuliere landerijen)

OVER

1906.

GEWESTEN.	Eerste of tweede gewas.	GESLAAGDE velden in bouws van 500 vierk[ante] rijnlan[dsche roeden]															
		Sawahs van levend water voorzien, beplant met:					Sawahs van regen afhankelijk, beplant met:					Sawahs op rawahgronden, beplant met:					T[e]
		suiker-riet.	indigo.	tabak.	kapas en diverse voe-dings-ge-wassen (meest dja-goeng).	TE ZAMEN.	suiker-riet.	indigo.	tabak.	kapas en diverse voe-dings-ge-wassen (meest dja-goeng).	TE ZAMEN.	suiker-riet.	indigo.	tabak.	kapas en diverse voe-dings-ge-wassen (meest dja-goeng).	TE ZAMEN.	suike[r-]riet.
Bantam	1ste gewas.	„	„	„	26	26	11	„	4	128	143	„	„	„	„	„	61
	2de „	„	„	„	174	174	„	34	„	3 885	3 919	„	„	„	1 364	1 364	„
Batavia. domein Bloeboer.	1ste „	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	
	2de „	„	„	„	188	188	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Batavia. afd. Krawang	1ste „	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	
	2de „	„	„	„	154	154	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Preanger-Regentsch	1ste „	990	„	„	137	1 127	87	„	47	1 178	1 312	„	„	„	„	„	7
	2de „	„	1 520	714	16 765	18 999	„	35	18	6 684	6 737	„	„	„	157	157	„
Cheribon	1ste „	13 852	183	„	4 789	18 824	102	15	2	697	816	„	„	„	„	„	1
	2de „	20	1 196	380	14 156	15 752	„	„	425	1 386	1 811	„	„	„	„	„	„
Pekalongan	1ste „	16 230	882	378	10 426	27 916	286	26	„	3 435	3 747	„	„	„	„	„	
	2de „	630	524	108	80 761	82 023	„	84	163	8 244	8 491	„	„	„	„	„	„
Semarang	1ste „	12 466	263	57	6 031	18 817	194	53	„	7 825	8 072	„	2	„	868	870	1 0
	2de „	6 994	1 596	3 007	90 919	102 516	„	404	2 172	74 825	77 401	„	1	79	857	937	1
Rembang	1ste „	38	„	„	„	38	285	51	503	5 871	6 710	„	„	„	„	„	1
	2de „	297	224	2 962	18 306	21 789	379	1 253	23 188	130 968	155 788	„	„	„	„	„	1
Soerabaja	1ste „	33 448	93	„	647	34 188	65	3	„	1 514	1 582	188	„	„	288	476	
	2de „	„	2 142	1 373	82 171	85 686	„	29	2 907	63 743	66 679	„	„	„	1 899	1 899	
Pasoeroean	1ste „	23 381	„	190	1 453	25 024	381	„	„	35	416	119	„	„	„	119	17 0
	2de „	9 946	1 468	3 048	103 016	117 478	„	„	57	3 030	3 087	„	„	„	„	„	8
Besoeki	1ste „	9 078	47	3	617	9 745	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	
	2de „	4 787	270	27 163	43 807	76 027	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	
Banjoemas	1ste „	5 005	99	92	4 816	10 012	11	„	8	1 550	1 569	„	„	„	„	„	„
	2de „	25	153	1 874	23 590	25 642	15	4	307	5 480	5 806	„	„	15	„	15	„
Kedoe	1ste „	1 163	72	180	5 304	6 719	163	53	143	6 285	6 644	„	„	„	„	„	
	2de „	642	90	10 512	35 738	46 982	34	16	2 772	22 591	25 413	„	„	„	441	441	
Madioen	1ste „	6 801	24	„	69	6 894	„	„	„	235	235	„	„	„	„	„	
	2de „	4 291	373	2 278	88 324	95 266	„	134	175	11 873	12 182	„	„	„	„	„	
Kediri	1ste „	18 924	406	„	1 689	21 019	1 734	„	„	86	1 820	486	„	„	„	486	5
	2de „	4 346	810	4 991	86 454	96 601	21	„	1 094	16 125	17 240	29	„	17	3 551	3 597	
Madoera	1ste „	75	21	2	3 097	3 195	400	100	200	11 850	12 550	„	„	„	„	„	
	2de „	10	100	1 500	7 500	9 110	100	400	800	17 000	18 300	„	„	„	„	„	
Totalen voor de gouvernements-residentiën van Java (buiten de particuliere landerijen) en voor Madoera.	1ste „	141 451	2 090	902	39 101	183 544	3 719	301	907	40 689	45 616	793	2	„	1 156	1 951	26
	2de „	31 988	10 466	59 910	692 023	794 387	549	2 393	34 078	395 834	432 854	29	1	111	8 269	8 410	1
Over 1905 waren de cijfers.	1ste „	139 053	3 298	614	39 831	182 796	4 206	343	1 114	36 974	42 637	474	„	„	115	589	11
	2de „	32 232	8 577	58 974	719 259	819 042	665	2 043	32 601	388 779	424 088	23	„	136	5 491	5 650	1

…erk…	rijnlandsche roeden.										MISLUKTE velden (in bouws).						Totalen der BEPLANTE velden (de geslaagde en mislukte te zamen genomen).
	Tegalvelden in geregelde cultuur, waarop verbouwd:					Tegalvelden niet in geregelde cultuur, waarop verbouwd:					Sawahs			Tegalvelden			
TE ZAMEN.	suikerriet.	indigo.	tabak.	kapas en diverse voedingsgewassen (meest djagoeng).	TE ZAMEN.	suikerriet.	indigo.	tabak.	kapas en diverse voedingsgewassen (meest djagoeng).	TE ZAMEN.	van levend water voorzien.	van regen afhankelijk.	op rawahgronden.	in geregelde cultuur.	niet in geregelde cultuur.	TE ZAMEN.	
„	610	38	3	2 506	3 157	„	„	„	„	„	„	5	„	22	„	27	3 353
364	„	6	88	7 347	7 441	„	„	„	33	33	„	„	„	„	„	„	12 931
„	5	„	„	94	99	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	99
„	„	„	„	31	31	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	219
„	5	„	„	95	100	„	„	„	71	71	„	„	„	„	62	62	233
„	„	„	„	„	„	„	„	„	487	487	„	„	„	„	„	„	641
„	774	107	12 110	158 737	171 728	„	„	6 3	5 179	5 442	„	„	„	„	„	„	179 609
157	„	„	1 085	11 078	12 163	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	38 056
„	168	„	143	4 674	4 985	„	„	15	3 620	3 635	„	„	„	„	„	„	28 260
„	„	149	369	3 145	3 663	„	„	„	171	171	„	„	„	„	„	„	21 397
„	17	163	2 209	29 865	32 254	„	23	39	1 138	1 200	„	„	„	„	„	„	65 117
„	„	50	369	17 395	17 814	„	7	„	„	7	843	2 622	„	75	„	3 540	111 875
870	1 051	265	1 219	42 368	44 903	63	„	983	15 648	16 694	„	„	463	264	3	730	90 086
937	196	288	856	35 025	36 365	15	„	592	10 440	11 047	34 720	30 273	2	82	8	65 085	293 351
„	187	463	407	48 716	49 773	„	„	„	„	„	„	984	„	127	„	1 111	57 632
„	123	904	5 039	46 564	52 630	„	„	„	„	„	1 177	16 654	„	447	„	18 278	218 485
476	444	259	1 007	20 274	21 984	„	„	„	204	204	55	„	7	1 071	„	1 133	59 567
899	3	61	1 133	24 687	25 884	„	„	3	161	164	„	603	„	849	„	1 452	181 764
119	17 682	95	429	89 434	107 640	„	14	889	3 976	4 879	„	„	„	„	„	„	138 078
„	845	237	9 535	93 861	104 478	„	16	309	4 881	5 206	„	„	„	„	„	„	230 249
„	329	329	5 053	78 290	84 001	„	„	3	1 226	1 229	„	„	„	„	„	„	91 975
„	2	32	13 362	57 868	71 264	„	„	„	159	159	2 834	„	„	„	603	3 437	150 887
„	„	14	12 305	31 872	44 191	„	„	30	2 761	2 791	„	„	„	„	„	„	58 563
15	„	7	3 317	33 815	37 139	„	4	125	4 883	5 012	139	870	„	20	„	1 029	74 643
„	11	36	3 642	60 284	63 973	„	1	1 902	16 567	18 470	„	„	„	2 511	„	2 511	98 317
441	19	36	5 173	47 405	52 633	„	„	2 711	41 522	44 233	1 733	1 292	65	1 558	„	4 648	174 350
„	130	220	851	19 279	20 480	„	18	100	14 868	14 986	„	„	„	„	837	837	43 432
„	18	69	2 039	20 863	22 989	„	12	146	5 007	5 165	906	2	„	13	„	921	136 523
86	5 251	208	168	36 471	42 098	124	„	„	1 264	1 388	„	„	„	„	„	„	66 811
597	237	167	6 515	25 289	32 208	„	„	135	4 718	4 853	„	„	„	„	„	„	154 499
„	150	1 300	1 200	217 500	220 150	„	40	„	8 740	8 780	„	„	„	5 629	„	5 629	250 304
„	10	500	3 750	177 900	182 190	2 070	„	„	2 450	4 520	„	„	„	„	„	„	244 120
951	26 814	3 497	40 746	840 459	911 516	187	96	4 224	75 262	79 769	55	989	470	9 624	902	12 040	1 234 436
110	1 483	2 506	52 630	602 273	658 892	2 085	39	4 021	74 912	81 057	42 352	52 316	67	3 044	611	98 390	2 073 990
589	11 827	3 631	43 608	890 832	949 898	393	907	4 940	111 109	117 349	30	80	„	5 364	137	5 611	1 298 880
350	1 617	1 860	46 410	600 332	650 219	20	281	5 143	42 272	47 716	10 521	10 200	10	1 013	430	22 174	1 968 889

GEWESTEN.	Van de GESLAAGDE velden waren door de bevolking voor eigen cultuur of voor rekening van particuliere ondernemers beplant met:									
	suikerriet.		indigo.		tabak.		kapas en diverse voedingsgewassen (meest djagoeng).		Totaal.	
	Als 1ste gewas.	Als 2de gewas.	Als 1ste gewas.	Als 2de gewas.	Als 1ste gewas.	Als 2de gewas.	Als 1ste gewas.	Als 2de gewas.	Als 1ste gewas.	Als 2de gewas.
Bantam	621	„	38	40	7	88	2 660	12 803	3 326	12 931
	621		78		95		15 463		16 257	
Batavia, domein Bloeboer	5	„	„	„	„	„	94	219	99	219
	5		„		„		313		318	
Batavia, afdeeling Krawang	5	„	„	„	„	„	166	641	171	641
	5		„		„		807		812	
Preanger-Regentschappen	1 851	„	107	1 555	12 420	1 817	17 731	34 684	32 109	38 056
	1 851		1 662		14 237		52 415		70 165	
Cheribon	14 122	20	198	1 345	160	1 174	13 780	18 858	28 260	21 397
	14 142		1 543		1 334		32 638		49 657	
Pekalongan	16 533	630	1 094	665	2 626	640	44 864	106 400	65 117	108 335
	17 163		1 759		3 266		151 264		173 452	
Semarang	13 774	7 205	583	2 289	2 259	6 706	72 740	212 066	89 356	228 266
	20 979		2 872		8 965		284 806		317 622	
Rembang	510	799	514	2 381	910	31 189	54 587	195 838	56 521	230 207
	1 309		2 895		32 099		250 425		286 728	
Soerabaja	34 145	3	355	2 232	1 007	5 416	22 927	172 661	58 434	180 312
	34 148		2 587		6 423		195 588		238 746	
Pasoeroean	41 563	10 791	109	1 721	1 508	12 949	94 898	204 788	138 078	147 450
	52 354		1 830		14 457		299 686		368 327	
Besoeki	9 407	4 789	376	302	5 059	40 525	80 133	101 834	94 975	230 249
	14 196		678		45 584		181 967		242 425	
Banjoemas	5 016	40	113	168	12 435	5 638	40 999	67 768	58 563	73 614
	5 056		281		18 073		108 767		132 177	
Kedoe	1 337	695	162	142	5 867	21 168	88 440	147 697	95 806	169 702
	2 032		304		27 035		236 137		265 508	
Madioen	6 931	4 309	262	588	951	4 638	34 451	126 067	42 595	135 602
	11 240		850		5 589		160 518		178 197	
Kediri	26 519	4 633	614	977	168	12 752	39 510	136 137	66 811	154 499
	31 152		1 591		12 920		175 647		221 310	
Madoera	625	2 220	1 461	1 000	1 402	6 050	241 187	234 850	244 675	244 120
	2 845		2 461		7 452		476 037		488 795	
Totalen voor de gouvernements-residentiën van Java (buiten de particuliere landerijen) en voor Madoera	172 964	36 134	5 986	15 405	46 779	150 750	849 167	1 773 311	1 074 896	1 975 600
	209 098		21 391		197 529		2 622 478		3 050 496	
Over 1905 waren de cijfers	155 953	34 557	8 179	12 761	50 276	143 264	1 078 861	1 756 133	1 293 269	1 946 715
	190 510		20 940		193 540		2 834 994		3 239 984	

Bijlage 00.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 2°. *a*, van het verslag.)

OPGAVEN

BETREFFENDE

DE AAN DE VERPLICHTE LEVERING ONDERWORPEN

KOFFIECULTUUR

OP

JAVA

EN DE VAN GOUVERNEMENTSWEGE GEHOUDEN VEILINGEN VAN JAVA-KOFFIE,

MEERENDEELS OVER

1906.

I. GEWESTELIJK OVERZICHT OVER 1906

GEWESTEN. *a)*	Volgens de op ult. October 1906 afgesloten opgaven was bij de koffiecultuur ingedeeld het navolgend aantal desa's.	huisgezinnen.	Hoeveelheid koffie in 1906 bij de inkooppakhuizen *ingekocht* … pikols van 100 kati's of van 61.76 K.G. — Ingekocht. *b)*		Bij het ledigvallen van de pakhuizen — meer bevonden.		minder bevonden.	
1.	2.	3.	4.		5.		6.	
			c) 10 360,62^{6}		1,14^{8}		,,	
Preanger-Regentschappen *e)* . . .	372	60 110	135,58		0,20^{4}		,,	
				10 496,20^{6}		1,35^{2}		,,
			20 216,95^{4}		10,87		3,37^{6}	
Pekalongan.	139	16 818	1 767,18^{6}		4,63^{6}		0,08	
				21 984,14		15,50^{6}		3,45^{6}
			4 486,23^{4}		1,31^{2}		0,99^{4}	
Semarang	149	10 238	29,00^{6}		0,71^{2}		,,	
				4 515,24		2,02^{4}		0,99^{4}
			233,68^{8}		,,		,,	
Soerabaja	,,	,,	4,63^{2}		,,		,,	
				238,32		,,		,,
			99 614,67^{8}		51.03^{2}		,,	
Pasoeroean	522	56 593	3 853,90^{2}		11,49^{6}		,,	
				103 468,58		62,52^{8}		,,
			7 398,21^{8}		1,73^{2}		,,	
Besoeki	12	2 863	59,94^{8}		0,15^{6}		,,	
				7 458,16^{6}		1,88^{8}		,,
			33,96^{2}		0,04		0,01	
Banjoemas	,,	,,	6,99^{4}		0,01^{4}		,,	
				40,95^{6}		0,05^{4}		0,01
			571,20^{6}		0,69^{4}		0,28^{4}	
Kedoe	31	2 490	12,02^{8}		0,22^{4}		0,00^{2}	
				583,23^{4}		0,91^{8}		0,28^{6}
			2 284,49^{8}		0,44^{4}		7,64^{6}	
Madioen *e)*.	68	6 520	90,66^{4}		0,22^{6}		,,	
				2 375,16^{2}		0,67		7,64^{6}
			574,02		,,		9,50^{6}	
Kediri	,,	,,	150,95^{4}		5,72^{6}		0,01^{6}	
				724,97^{4}		5,72^{6}		9,52^{2}
			145 774,08^{4}		67,27^{2}		21,81^{6}	
Totalen. . .	1 293	155 632	6 110,89^{4}		23,39^{4}		0,09^{8}	
				151 884,97^{8}		90.66^{6}		21,91^{4}

en *uitgeleverd* (in … G.)		Aantal pikols koffie (goede en inferieure) in de drie voorafgegane jaren *uitgeleverd*.		
Uitgeleverd.		1903.	1904.	1904.
7.		8.	9.	10.
d) 10 361,77^{4}				
135,78^{4}	10 497,55^{8}	78 957	11 346	5 091
20 224,44^{8}				
1 771,74^{2}	21 996,19	399,59	10 572	10 816
4 486,55^{2}				
29,71^{8}	4 516,27	7 086	7 733	6 937
233,68^{8}				
4,63^{2}	238,32	1 544	144	185
99 665,71				
3 865,39^{8}	103 531,10^{8}	147 598	27 009	41 721
7 399,95				
60,10^{4}	7 460,05^{4}	4 941	4 733	1 650
33,99^{2}				
7,00^{8}	41.—	1 665	58	26
571,61^{6}				
12,25	583,86^{6}	1 961	1 125	396
2 277,29^{6}				
90,89	2 368,18^{6}	6 443	1 046	769
564,51^{4}				
156,66^{4}	721,17^{8}	1 559	244	318
145 819,54		*f*) 291 866	*f*) 64 010	*f*) 67 909
6 134,19		*h*) 5 864	*h*) 794	*i*) 2 820
	151 953,73	*j*) 297 730	64 804	70 729
g) 19 554,33^{4}				
380,00^{8}	19 934,34^{2}			
165 373,87^{4}				
6 514,19^{8}	171 888,07^{2}			

A A N M E R K I N G E N.

a) De verplichte koffiecultuur is ingetrokken in de residentiën Soerabaja, Banjoemas en Kediri en in één of meer districten der overige, in kolom 1 vermelde gewesten.

b) Ook de aangehaalde en verbeurdverklaarde koffie is onder de in kolom 4 vermelde hoeveelheden begrepen. In de verschillende residentiën zijn de volgende hoeveelheden aangehaald en verbeurdverklaard (in pikols):

	1ste soort.	2de soort.	Te zamen.
Preanger-Regentschappen . .	12,29^{2}	33,71^{2}	46,00^{4}
Pekalongan	2,82^{4}	12,24^{4}	15,06^{8}
Semarang.	,,	4,91^{4}	4,91^{4}
Soerabaja	,,	0,04^{8}	0,04^{8}
Pasoeroean	0,95^{6}	49,76	50,71^{6}
Besoeki	,,	18,72^{4}	18,72^{4}
Banjoemas	,,	6,07^{4}	6,07^{4}
Kedoe	1,39^{6}	9,13^{2}	10,52^{8}
Madioen	0,01^{8}	14,75	14,76^{8}
Kediri	6,61	1,56^{2}	8,17^{2}
Totalen . . .	24,09^{6}	150,92	175,01^{6}

c) De tweeërlei opgaaf hier en elders in dezen staat doelt op koffie 1ste soort en op inferieure koffie.

d) Onder de hier vermelde totalen waren aan Liberia-koffie begrepen (in pikols):

Preanger-Regentschappen.	4 114,71
Pekalongan	5 486,61
Semarang	4 286,08^{4}
Soerabaja	0,19^{2}
Pasoeroean.	2 486,13^{8}
Besoeki.	16,76
Banjoemas.	4,63^{2}
Kedoe	446,97^{2}
Madioen	210,17^{8}
Kediri	6,16
Totaal . . .	17 058,43^{6}

e) De cijfers in de kolommen 4 t/m 10, voor de residentiën Preanger-Regentschappen en Madioen opgegeven, hebben alleen betrekking op de door de inlandsche bevolking als *bereid* product ingeleverde koffie.

f) Onder de hier vermelde totalen was aan koffie 2de soort begrepen in 1903, 1904 en 1905 respectievelijk 9011, 1471 en 1633 pikol. De in gemelde drie jaren ingeleverde hoeveelheden Liberia-koffie beliepen achtereenvolgens 13 369, 23 320 en 19 538 pikol.

g) Hoeveelheden koffie, bereid bij de gouvernements-etablissementen, namelijk (in pikols):

	1ste soort.	2de soort.
in de Preanger-Regentschappen. .	16 200,38^{4}	297.22^{8}
te Ngebel (Madioen)	3 353,95	82,78
Te zamen . . .	19 554,33^{4}	380,00^{8}

waaronder begrepen 2,91 pikol Liberia-koffie 1ste soort en 0,18 Liberia-koffie 2de soort, door eerstgenoemd etablissement bereid.

h) Hoeveelheid koffie, bereid bij het gouvernements-etablissement te Ngebel (Madioen).

i) Hoeveelheid koffie, bereid bij de gouvernements-etablissementen in de Preanger-Regentschappen en te Ngebel, respectievelijk ad 2 263 en 557 pikol.

j) Hieronder nog 153 pikol uit de residentie Cheribon.

GEWESTEN.	Gezamenlijke kosten voor den koffie-oogst van 1906 betaald					
	Inkoopsprijs aan de bevolking betaald à f 15 per pikol (inferieure koffie à f 7,50 per pikol).	Kosten van pakhuis-meesters en pakhuis-personeel.	Kosten van koffie-mantri's en cultuur-personeel.	Uitgaven voor onderhoud en oprichting van inkooppakhuizen — Gewoon onderhoud.	Uitgaven voor onderhoud en oprichting van inkooppakhuizen — Oprichting en zware herstelling.	Kosten van afpakking en vervoer naar de strandpak-huizen.
	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Preanger-Regentschappen	f 156 426,24	f 18 617,39^{5}	f 7 600,—	f 2 291,80	f 7 084,87	f 4 977,69
Pekalongan.	316 508,20^{5}	10 745,93^{5}	5 000,—	1 839,—	100,—	13 047,86
Semarang	67 511,05^{5}	6 291,19	„	854,03^{5}	„	2 748,91^{5}
Soerabaja	3 540,06	1 041,59^{5}	„	200,—	„	299,81^{5}
Pasoeroean.	1 523 124,43^{5}	41 989,29	36 290,—	6 581,46^{5}	„	29 371,07
Besoeki	111 422,88	5 762,77^{5}	5 100,—	1 280,—	„	514,93
Banjoemas	561,88^{5}	26,70^{5}	„	434,80	„	14,03
Kedoe	8 658,30	1 514,25^{5}	„	279,96	„	637,26
Madioen.	34 947,45	2 774,29^{5}	1 500,—	522,—	266,45	1 027,59^{5}
Kediri	9 742,45^{5}	608,96	90,—	482,51^{5}	„	0,19^{5}
Totalen. . .	f 2 232 442,96^{5}	f 89 372,39^{5}	f 55 580,—	f 14 765,57^{5}	f 7 451,32	f 52 639,27

tot en met het vervoer uit de inkoop- naar de strandpakhuizen.

Cultuurprocenten aan inlandsche ambtenaren en hoofden.	Bijzondere uitgaven voor de bereiding op de West-Indische wijze.	Alle andere uitgaven (onder geen der voorafgaande hoofden begrepen). *k*)	Totaal.	Gemiddelde kosten per pikol uitgeleverde koffie.	Inkooppakhuizen. Aantal.	Inkooppakhuizen. Bergruimte (in pikols).
17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
f 8 295,81^5	*l*) f 331 243,17	f 1 819,22^5	*m*) f 538 356,11^5	*m*) f 19,94	66	80 500
7 411,67	„	376,27^5	355 028,94^5	16,26	29	63 550
1 644,92	„	92,—	79 142,11^5	17,52	25	42 635
86,42	„	6,76	5 174,65	21,71	5	4 650
37 364,17	38 594,22	1 503,67	1 714 818,32	16,56	66	247 846
2 715,99^5	„	76,66^5	126 873,24^5	17,01	16	54 730
12,38	„	„	1 049,80	25,60	9	12 950
208,77^5	„	4,61^5	11 303,16^5	19,36	15	24 300
835,60	*n*) 72 226,14	„	*o*) 114 099,53	*o*) 19.65	13	42 000
208,26	„	72,—	11 204,38^5	15,54	10	9 050
				. . . . .		
f 58 784,00^5	f 442 063,53	f 3 951,21	f 2 957 050,27	f 17,20	254	582 211
			p) 63 208,92^5			
				. . . . .		
			f 3 020 259,19^5	f 17,57		

A A N M E R K I N G E N.

k) Uitgaven wegens geldverzendingen, omwerking van koffie, enz.

l) Gezamenlijke kos'en, betaald tot en met het vervoer naar de strandpakhuizen voor de koffie, gedurende het campagnejaar 1906 bereid door de etablissementen in de Preanger-Regentschappen. Hieronder is begrepen f 233 168,73, uitgegeven voor den inkoop van de bevolking van *onbereid* koffieproduct, n.l.:

72 393,19 pikol roode bes à f 3;
5 403,73^5 „ groengele bes à f 2,50;
1 086,49^5 „ opraapsel (lelesan) à f 1;
200,50 „ hoornschil à f 7;
9,73 „ roode bes à f 1,50;
2,31 „ groengele bes à f 1,25 en
2,61^5 „ hoornschil à f 3,50.

Tevens zijn in het opgegeven bedrag begrepen de cultuurprocenten ad f 5 940, welke ter zake van de door genoemde etablissementen gedurende 1906 bereide koffie werden uitgekeerd. Het bedrag, voorkomende in kolom 17, heeft uitsluitend betrekking op de uitgekeerde cultuurprocenten ter zake van het door de bevolking bereide product.

m) Berekend over de geheele hoeveelheid (26 995,17 pikol) uitgeleverde koffie. Afzonderlijk voor de door de bevolking en door de etablissementen bereide koffie, worden de gemiddelde kosten per pikol respectievelijk f 19,73 en f 20,08.

n) Gezamenlijke kosten, betaald tot en met het vervoer naar de strandpakhuizen voor de koffie, gedurende het campagnejaar 1906 bereid door het etablissement te Ngebel (Madioen). Hieronder is begrepen f 49 411,25^5, uitgegeven voor den inkoop van de bevolking van *onbereid* koffieproduct, n.l.:

13 158,79 pikol roode bes à f 3;
3 772,73 „ groengele bes à f 2.50;
390,81 „ opraapsel (lelesan) à f 1 en
16,04 „ hoornschil à f 7.

Tevens zijn in het opgegeven bedrag begrepen de cultuurprocenten ad f 1 230, welke ter zake van de door genoemd etablissement gedurende 1906 bereide koffie werden uitgekeerd. Het bedrag, voorkomende in kolom 17, heeft uitsluitend betrekking op de uitgekeerde cultuurprocenten ter zake van het door de bevolking bereide product.

o) Berekend over de geheele hoeveelheid (5 804,91^6 pikol) uitgeleverde koffie. Afzonderlijk voor de door de bevolking en door het etablissement bereide koffie, worden de gemiddelde kosten per pikol respectievelijk f 17.68 en f 21.01.

p) Kosten voor het laboratorium voor onderzoekingen in het belang der koffiecultuur, reis- en verblijfkosten van het laboratoriumpersoneel, kosten van den koffieproeftuin in Malang, traktementen en reiskosten van het inspecteerend personeel, zoomede kosten van commissiën en opdrachten in het belang van de koffiecultuur.

GEWESTEN.	Aantal jonge en vruchtdragende boomen, aanwezig op ult. October 1905 (vgl. K. V. 1906, bijlage L L, tabel II, kolom 6).	Bijplantingen in den westmoeson van 1905/1906.		Afschrijvingen in den loop van 1906 (tot ult. October).
		Aantal boomen, die volgens machtiging van de Indische Regeering en van den directeur van landbouw zouden moeten worden bijgeplant (vgl. K. V. 1906, bijlage L L, tabel II, kolom 7).	Aantal boomen, die werkelijk zijn bijgeplant.	
1.	2.	3.	4.	5.
Preanger-Regentschappen	10 565 362	325 616	325 616	1 996 836
Pekalongan	3 596 675	250 730	250 730	320 849
Semarang	1 559 389	„	„	22 597
Soerabaja	306 432	„	„	8 270
Pasoeroean	18 809 764	886 336	c) 888 247	972 041
Besoeki	5 796 565	„	„	844 774
Kedoe	250 893	30 750	30 750	76 428
Madioen	1 405 094	125 800	c) 129 304	150 958
Kediri	44 655	„	„	11 568
Totalen	d) 42 334 829	1 619 232	e) 1 624 647	e) 4 404 321

GELEGDE GEREGELDE KOFFIEPLANTSOENEN OP JAVA OVER 1905 en 1906.

Aantal jonge en vruchtdragende boomen aanwezig op ult. October 1906.	Aantal boomen, volgens machtiging van den directeur van landbouw bij te planten in den westmoeson van 1906/1907.	Alzoo in den aanvang van 1907 aan jonge en vruchtdragende boomen vermoedelijk aanwezig. (N.B. Te verminderen met de nog niet bekende afschrijvingen.)
6.	7.	8.
a) 9 912 943	513 756	10 426 699
b) 3 522 755	315 460	3 838 215
1 536 792	"	1 536 792
298 162	"	298 162
18 725 970	416 426	19 142 396
4 951 791	125 330	5 077 121
205 215	33 050	238 265
1 383 440	123 132	1 506 572
33 087	"	33 087
d) 40 570 155	f) 1 527 154	42 097 309

TOELICHTINGEN.

9.

a) Hieronder 994 001 monosoeko-boomen, welke voortaan als verplichte aanplant in onderhoud zullen worden genomen, benevens eene meerbevinding van 24 800 boomen, in 1904/1905 bijgeplant, die in de leggers nog niet waren opgenomen.

b) Verminderd met 3 801 boomen wegens afschrijving in 1904/1905, welke in de leggers nog niet had plaats gehad.

c) In Pasoeroean en Madioen zijn respectievelijk 1 911 en 3 504 boomen meer bijgeplant wegens het te ruim uitzetten van het ontginningsterrein.

d) Onder het totaal in kolom 2 en in kolom 6 zijn begrepen Liberia-koffieboomen, verdeeld als volgt:

	ult. October 1905.	ult. October 1906.
Preanger-Regentschapppen	1 102 533	1 123 763
Pekalongan	1 497 155	1 548 791
Semarang	1 559 389	1 536 792
Soerabaja	18 422	18 422
Pasoeroean	1 608 210	1 683 740
Besoeki	129 698	128 323
Kedoe	221 616	192 677
Madioen	251 897	279 725
Kediri	9 192	8 592
Totalen	6 398 112	6 520 825

e) Gedurende 1905/1906 zijn 329 710 Liberia-koffieboomen bijgeplant en 206 997 afgeschreven, over onderstaande gewesten verdeeld als volgt:

	Bijgeplant.	Afgeschreven.
Preanger-Regentschappen	89 226	67 996
Pekalongan	101 150	49 514
Semarang	"	22 597
Pasoeroean	79 544	4 014
Besoeki	"	1 375
Kedoe	30 750	59 689
Madioen	29 040	1 212
Kediri	"	600
Totalen	329 710	206 997

f) Hierbij is gerekend op het bijplanten van 377 248 Liberia-koffieboomen, namelijk in de residentiën:

Preanger-Regentschappen	169 272
Pekalongan	111 470
Pasoeroean	40 224
Kedoe	33 050
Madioen	23 232
Totaal	377 248

GEWESTEN.	AFDEELINGEN. N.B. Alleen die afdeelingen worden genoemd, welke nog voor een grooter of kleiner gedeelte bij de gouvernements-koffiecultuur zijn betrokken.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken. In de cultuurplannen begrepen. Bevattende enkel desa's als benoeld in kolom 10.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken. In de cultuurplannen begrepen. Bevattende desa's als bedoeld in kolom 10 en desa's als bedoeld in kolom 11.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken. Niet meer in de cultuurplannen begrepen, als nog enkel bevattende desa's als bedoeld in kolom 11.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken. Totaal der kolommen 3 t/m 5.	Zielental der inlandsche bevolking der koffiedistricten op 31 Dec. 1906.	Aantal personen bij de gouvernements-koffiecultuur ingedeeld volgens de z.g. voorstelstaten voor het plantjaar 1907/1908. (De opgaaf betreft de in de kolommen 3 en 4 bedoelde districten.)	Totaal dér tot de koffiedistricten van elke afdeeling behoorende desa's.	Aantal desa's nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken op 31 December 1906. Bij de verplichte cultuur ingedeeld volgens den voorstelstaat voor het plantjaar 1907/1908..	Aantal desa's nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken op 31 December 1906. Niet meer bij de verplichte cultuur ingedeeld (d.i. uit de cultuurplannen afgevoerd), maar vooralsnog belast met het onderhoud van bestaande aanplantingen.	Aantal desa's nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken op 31 December 1906. Te zamen.	Uitgestrektheid (in bouws) van de bij het einde van het plantjaar 1905/1906, dat is op 31 October 1906, aanwezige op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffie-plantsoenen.	Uitgestrektheid (in bouws) ... vrijwillige of onder dien naam bekend staande koffieaanplantingen op bij de cultuurplannen aangewezen gronden.	Uitgestrektheid (in bouws) ... vrijwillige of onder dien naam bekend staande koffieaanplantingen op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden (naar schatting zooveel mogelijk).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Preanger-Regentschappen (53 distr.)	Bandoeng . .	4	5	„	9	655 491	20 350	303	141	52	193	3 682,10	6 122,17	1 874,—
	Tjiandjoer .	4	„	„	4	180 652	7 609	76	38	„	38	1 425,09	242,45	122,73
	Soekaboemi	5	„	„	5	221 186	13 564	94	80	„	80	1 311,94	160,07	1 630,—
	Soemedang.	„	1	1	2	106 281	2 049	75	12	23	35	1 316,78	407,56	„
	Limbangan.	8	1	„	9	474 967	13 490	227	86	1	87	1 598,88½	875,65	930,32
	Soekapoera.	1	„	„	1	27 584	3 048	15	15	„	15	„	25,87	„
	Totalen . .	22	7	1	30	1 666 161	60 110	790	372	76	448	9 334,79½	7 833,77	4 557,05
Pekalongan (28 distr.)	Pekalongan.	„	2	„	2	61 095	2 209	115	41	31	72	853,39	„	168,79
	Batang . . .	„	1	„	1	49 071	643	81	9	33	42	608,73	„	87,50
	Tegal.	„	1	1	2	69 472	4 117	62	23	39	62	336,22	15,12	2 048,25
	Brebes	„	1	„	1	98 537	5 484	48	35	5	40	1 148,51	3,50	1 800,—
	Pemalang. .	„	1	1	2	86 044	4 365	60	31	19	50	782,52	„	2 927,93
	Totalen . .	„	6	2	8	364 219	16 818	366	139	127	266	3 729,37	18,62	7 032,47
Semarang (35 distr.)	Salatiga. . .	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
	Kendal . . .	1	1	„	2	107 518	10 238	192	149	11	160	2 405,83	„	70,11
	Totalen . .	1	1	„	2	107 518	10 238	192	149	11	160	2 405,83	„	70,11
Soerabaja (28 distr.) .	Modjokerto.	„	„	1	1	56 378	„	191	„	51	51	337,98	44,61	139,28
	Djombang .	„	„	1	1	72 612	„	122	„	34	34	41,17	4,15	„
	Totalen . .	„	„	2	2	128 990	„	313	„	85	85	352,15	48,76	139,28
Pasoeroean (30 distr.)	Malang . . .	„	8	„	8	707 288	34 088	673	321	109	430	9 250,84	3 680,90	23 797,27
	Bangil. . . .	„	2	„	2	122 189	4 020	226	29	34	63	226,11	816,73	501,25
	Pasoeroean.	„	1	„	1	46 248	2 599	51	23	10	33	„	„	6 790,—
	Probolinggo	„	1	„	1	41 427	2 644	42	21	18	39	„	1 661,94	5 000,—
	Kraksaän. .	„	1	„	1	54 502	2 399	43	24	7	31	1 085,09	134,65	380,—
	Loemadjang	2	2	„	4	221 981	10 843	159	104	13	117	4 210,44	348,96	250,—
	Totalen . .	2	15	„	17	1 193 635	56 593	1 194	522	191	713	14 772,48	6 643,18	36 718,52
Besoeki (18 distr.) . . .	Bondowoso.	„	1	4	5	269 435	2 863	249	12	62	74	2 121,03	„	140,—
	Djember. . .	„	„	2	2	124 599	„	67	„	23	23	919,49	„	25,—
	Banjoewangi	„	„	2	2	138 294	„	129	„	30	30	845,03	„	„
	Totalen . .	„	1	8	9	532 328	2 863	445	12	115	127	3 885,55	„	165,—
Banjoemas (19 distr.)	—	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„

a) Hieronder respectievelijk 2 263 en 16 498 pikol van de gouvernements-bereidings-etablissementen.

b) Hieronder voor de jaren 1902 t/m 1906 achtereenvolgens 13, 16, 25, 4 en 5 pikol uit de afdeeling Poerwokerto; 42, 153, 9, 2 en 3 pikol uit de afdeeling Poerbalingga; 250, 1 495, 24, 20 en 33 pikol uit de afdeeling Bandjarnegara en 0, 1, 0, 0 en 0 pikol uit de afdeeling Tjilatjap.

OVER 1906 BETREFFENDE DE CULTUUR.

AANTAL KOFFIEBOOMEN OP 31 OCTOBER 1906:									Koffielevering (in pikols).				
aanwezig in op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffieplantsoenen.			naar schatting aanwezig in plantsoenen, vrijwillig of onder dien naam (als aequivalent voor verplichte bijplantingen) aangelegd										
			op bij de cultuurplannen aangewezen gronden.			op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden.							
Geplant in de jaren 1903/1904, 1904/1905 en 1905/1906.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	Geplant in de jaren 1903/1904, 1904/1905 en 1905/1906.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	Geplant in de jaren 1903/1904, 1904/1905 en 1905/1906.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	over 1902.	over 1903.	over 1904.	over 1905.	over 1906.
16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
380 870	3 919 130	4 300 000	72 557	10 005 481	10 078 038	32 540	2 169 844	2 202 384	14 542	58 054	2 377	2 994	17 995
120 646	1 183 490	1 304 136	,,	157 752	157 752	40 805	83 722	124 527	1 234	1 970	1 234	526	598
352 738	706 577	1 059 315	17 000	75 233	92 233	274 488	986 905	1 261 393	5 734	3 304	6 639	3 187	3 387
,,	1 096 510	1 093 510	,,	458 440	458 440	,,	,,	,,	2 049	6 094	410	50	2 247
421 472	1 731 510	2 152,982	7 558	1 545 180	1 552 738	102 721	1 277 873	1 380 594	2 298	9 416	613	572	2 736
,,	,,	,,	,,	12 935	12 935	,,	,,	,,	23	119	73	25	32
1 275 726	8 637 217	9 912 943	97 115	12 255 021	12 352 136	450 554	4 518 344	4 968 898	25 880	78 957	11 346	a) 7 354	a) 26 995
173 775	652 220	825 995	,,	,,	,,	1 736	225 633	227 369	1 686	4 123	1 086	1 197	1 802
34 050	431 235	465 285	,,	,,	,,	24 700	53 300	78 000	1 489	2 127	2 096	1 682	2 413
3 120	312 675	315 795	,,	9 801	9 801	100 000	900 000	1 000 000	214	604	62	2 378	7 574
265 914	671 473	937 387	,,	600	600	300 000	1 200 000	1 500 000	12 806	25 542	5 985	3 541	5 841
207 005	771 288	978 293	,,	,,	,,	1 246 928	4 209 884	5 456 812	3 523	7 563	1 343	2 018	4 366
683 864	2 838 891	3 522 755	,,	10 401	10 401	1 673 364	6 588 817	8 262 181	19 718	39 959	10 572	10 816	21 996
†	†	†	†	†	†	†	†	†	1 636	2 125	246	72	61
60 625	1 476 167	1 536 792	,,	,,	,,	,,	138 300	138 300	2 950	4 961	7 487	6 865	4 455
60 625	1 476 167	1 536 792	,,	,,	,,	,,	138 300	138 300	4 586	7 086	7 733	6 937	4 516
,,	280 440	280 440	,,	66 000	66 000	,,	209 479	209 479	916	1 430	125	176	213
,,	177 22	17 722	,,	6 000	6 000	,,	,,	,,	201	114	19	9	26
,,	298 162	298 162	,,	72 000	72 000	,,	209 479	209 479	1 117	1 544	144	185	239
1 951 884	11 285 339	13 237 223	986 500	3 999 750	4 986 250	1 426 100	32 226 300	33 652 400	116 628	97 447	13 440	31 153	70 858
68 674	301 385	370 059	10 000	1 080 000	1 090 000	2 000	1 000 500	1 002 500	3 351	1 913	773	232	975
,,	,,	,,	,,	,,	,,	1 294 000	12 286 000	13 580 000	10 716	23 628	3 971	3 766	14 577
,,	,,	,,	100 000	4 000 000	4 100 000	260 000	8 500 000	8 760 000	8 699	18 054	3 812	1 964	11 562
166 350	850 185	1 016 535	,,	150 750	150 750	7 000	419 625	426 625	3 107	2 731	659	1 094	2 072
606 635	3 495 518	4 102 153	,,	475 000	475 000	,,	500 000	500 000	5 887	3 825	4 354	3 512	3 487
2 793 543	15 932 427	18 725 970	1 096 500	9 705 500	10 802 000	2 989 100	54 932 425	57 921 525	148 388	147 598	27 009	41 721	103 531
250 840	2 266 299	2 517 139	,,	,,	,,	,,	249 840	249 840	8 009	3 721	4 312	917	6 662
,,	1 202 745	1 202 745	,,	,,	,,	,,	46 000	46 000	1 251	515	386	521	646
,,	1 231 907	1 231 907	,,	,,	,,	,,	,,	,,	723	705	35	212	152
250 840	4 700 951	4 951 791	,,	,,	,,	,,	295 840	295 840	9 983	4 941	4 733	1 650	7 460
,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	b) 305	b) 1 665	b) 58	b) 26	b) 41

GEWESTEN.	AFDEELINGEN. N.B. Alleen die afdeelingen worden genoemd, welke nog voor een grooter of kleiner gedeelte bij de gouvernements-koffiecultuur zijn betrokken.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken. In de cultuurplannen begrepen. Bevattende enkel desa's als bedoeld in kolom 10.	Bevattende desa's als bedoeld in kolom 10 en desa's als bedoeld in kolom 11.	Niet meer in de cultuurplannen begrepen, als nog enkel bevattende desa's als bedoeld in kolom 11.	Totaal der kolommen 3 t/m 5.	Zielental der inlandsche bevolking der koffie-districten op 31 Dec. 1906.	Aantal personen bij de gouvernements-koffiecultuur ingedeeld volgens de z.g. voorstelstaten voor het plantjaar 1907/1908. (De opgaaf betreft de in de kolommen 3 en 4 bedoelde districten.)	Totaal der tot de koffie-districten van elke afdeeling behoorende desa's.	Aantal desa's nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken op 31 December 1906. Bij de verplichte cultuur ingedeeld volgens den voorstelstaat voor het plantjaar 1907/1908..	Niet meer bij de verplichte cultuur ingedeeld (d.i. uit de cultuurplannen afgevoerd), maar vooralsnog belast met het onderhoud van bestaande aanplantingen.	Te zamen.	Uitgestrektheid (in bouws) van de bij het einde van het plantjaar 1905/1906, dat is op 31 October 1906, aanwezige op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffie-plantsoenen.	vrijwillige of onder dien naam bekend staande koffieaanplantingen op bij de cultuurplannen aangewezen gronden.	op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden (naar schatting zooveel mogelijk).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Kedoe (34 distr.) . .	Temanggoeng	„	1	1	2	107 148	2 490	121	31	22	53	362,72^{5}	4,26	320,—
Madioen (21 distr.) .	Ngawi	„	1	„	1	54 782	3384	66	42	10	52	668,46	26,43	30,—
	Magetan . .	„	„	2	2	111 964	..	119	„	11	11	155,20^{5}	22,11	77,—
	Ponorogo . .	„	1	„	1	38 482	3 136	38	26	10	36	381,71	2 167,58	361,71
	Totalen . .	„	2	2	4	205 228	6 520	223	68	31	99	1 205,37^{5}	2 216,12	468,71
Kediri (24 distr.). .	Trenggalek.	„	„	1	1	68 502	..	87	„	10	10	53,31^{5}	„	17

RECAPITU[LATIE]

GEWESTEN.	Totaal aantal districten.													
Preanger-Regentschappen .	53	22	7	1	30	1 666 161	60 110	790	372	76	448	9 334,79^{5}	7 833,77	4 557,05
Pekalongan	28	„	6	2	8	364 219	16 818	366	139	127	266	3 729,37	18,62	7 032,47
Semarang	35	1	1	„	2	107 518	10 238	192	149	11	160	2 405,83	„	70,11
Soerabaja	28	„	„	2	2	128 990	..	313	„	85	85	352,15	48,76	139,28
Pasoeroean	30	2	15	„	17	1 193 635	56 593	1 194	522	191	713	14 772,48	6 643,18	36 718,52
Besoeki	18	„	1	8	9	532 328	2 863	445	12	115	127	3 885,55	..	165,—
Banjoemas	19	„	„	„	„	..	..	..	..	..	„	„	..	„
Kedoe	34	„	1	1	2	107 148	2 490	121	31	22	53	362,72^{5}	4,26	320,—
Madioen	21	„	2	2	4	205 228	6 520	223	68	31	99	1 205,37^{5}	2 216,12	468,71
Kediri	24	„	„	1	1	68 502	..	87	„	10	10	53,31^{5}	..	17,—
Algemeene totalen . .	290	25	33	17	75	4 373 729	155 632	3 731	1 293	668	1 961	36 101,59	16 764,71	49 488,14

c) Hieronder voor het jaar 1902 uit de afd. Ledok 169, uit de afd. Magelang 1 en uit de afd. Poerwaredja 124 pikol; voor het jaar 1903 uit de afd. Ledok 643 en uit de afd. Poerwaredja 39 pikol; voor het jaar 1904 uit de afd. Ledok 326, uit de afd. Magelang 4 en uit de afd. Poerwaredja 245 pikol; voor het jaar 1905 uit de afd. Ledok 20, uit de afd. Magelang 1 en uit de afd. Poerwaredja 60 pikol; voor het jaar 1906 uit de afd. Poerwaredja 83 en uit de afd. Wonosobo 44 pikol.

00

AANTAL KOFFIEBOOMEN OP 31 OCTOBER 1906: aanwezig in op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffieplantsoenen. Geplant in de jaren 1903/1904, 1904/1905 en 1905/1906.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	naar schatting aanwezig in plantsoenen, vrijwillig of onder dien naam (als aequivalent voor verplichte bijplantingen) aangelegd — op bij de cultuurplannen aangewezen gronden. Geplant in de jaren 1903/1904, 1904/1905 en 1905/1906.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden. Geplant in de jaren 1903/1904, 1904/1905 en 1905/1906.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	Koffielevering (in pikols) over 1902.	over 1903.	over 1904.	over 1905.	over 1906.
16.	17.	18.	19.	20.	21	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
30 750	174 465	205 215	„	10 851	10 851	„	79 294	79 294	c) 1 024	c) 1 961	c) 1 374	c) 396	c) 584
113 242	601 869	715 111	„	27 250	27 250	50	28 576	28 626	947	562	578	398	769
„	282 171	282 171	„	20 600	20 600	„	34 582	34 582	643	1 271	223	27	298
163 510	222 648	386 158	„	2 420 620	2 420 620	„	404 785	404 785	4 650	d) 9 949	d) 996	d) 878	d) 4 581
276 752	1 106 688	1 383 440	„	2 468 470	2 468 470	50	467 943	467 993	e) 6 556	e) 12 307	e) 1 841	e) 1 325	e) 5 805
„	33 087	33 087	„	„	„	„	17 500	17 500	f) 1 187	f) 1 559	f) 244	f) 318	f) 721

...ULATIE.

1 275 726	8 637 217	9 912 943	97 115	12 255 021	12 352 136	450 554	4 518 344	4 968 898	25 880	78 957	11 346	7 354	26 995
683 864	2 838 891	3 522 755	„	10 401	10 401	1 673 364	6 588 817	8 262 181	19 718	39 959	10 572	10 816	21 996
60 625	1 476 167	1 536 792	„	„	„	„	138 300	138 300	4 586	7 086	7 733	6 937	4 516
„	298 162	298 162	„	72 000	72 000	„	209 479	209 479	1 117	1 544	144	185	239
2 793 543	15 932 427	18 725 970	1 096 500	9 705 500	10 802 000	2 989 100	54 932 425	57 921 525	148 388	147 598	27 009	41 721	103 531
250 840	4 700 951	4 951 791	„	„	„	„	295 840	295 840	9 983	4 941	4 733	1 650	7 460
„	„	„	„	„	„	„	„	„	305	1 665	58	26	41
30 750	174 465	205 215	„	10 851	10 851	„	79 294	79 294	1 024	1 961	1 374	396	584
276 752	1 106 688	1 383 440	„	2 468 470	2 468 470	50	467 943	467 993	6 556	12 307	1 841	1 325	5 805
„	33 087	33 087	„	„	„	„	17 500	17 500	1 187	1 559	244	318	721
5 372 100	35 198 055	40 570 155	1 193 615	24 522 243	25 715 858	5 113 068	67 247 942	72 361 010	g) 219 495	g) 297 730	65 054	70 728	171 888

d) Hieronder voor de jaren 1903 t/m 1906 achtereenvolgens 5864, 794, 556 en 3437 pikol, afkomstig van het bereidingsetablissement te Ngegel.

e) Hieronder voor de jaren 1902 t/m 1906 achtereenvolgens 316, 525, 44, 22 en 157 pikol uit de afdeeling Madioen.

f) Hieronder voor de jaren 1902 t/m 1906 achtereenvolgens 805, 430, 147, 293 en 657 pikol uit de afd. Blitar; 11, 32, 0, 0 en 0 pikol uit de afd. Toeloeng-agoeng; 136, 84, 89, 6 en 19 pikol uit de afd. Berbek en 153, 345, 2, 14 en 34 pikol uit de afd. Kediri.

g) Hieronder respectievelijk 751 en 153 pikol, afkomstig uit de res. Cheribon.

00

IV. RECAPITULEEREND OVERZICHT over de jaren 1902 t/m 1906 betreffende den omvang en de uitkomsten der cultuur.

a. Omvang der cultuur.

Plantjaren.	Ingedeeld bij de gouvernements-koffiecultuur (nog in de cultuurplannen begrepen) op het einde van elk der opgegeven plantjaren (31 October).		Aantal desa's en huisgezinnen, aan welke (voor het volgende plantjaar) de verplichting is opgelegd tot bijplanting van koffieboomen en (of) tot het ontginnen van gronden voor één of meer latere plantjaren.		Aantal desa's, niet meer in de cultuurplannen opgenomen, maar nog verplicht tot het onderhoud van inder-tijd door haar aangelegde, voorshands niet uit de leggers afgeschreven plantsoenen.	Op hoog gezag aangelegde nog in onderbouw zijnde plantsoenen.				Vrijwillige of onder dien naam bekend staande plantsoenen (naar schatting)		Aantal personen in het bezit van als vrijwillig bekend staande plantsoenen, aangelegd op:		
						Aantal boomen die in het betrokken plantjaar zijn		Aantal boomen bij het einde van het plantjaar aanwezig (31 October). b)	Uitgestrektheid (in bouws) der in de voorgaande kolom bedoelde plantsoenen.	Aantal boomen bij het einde van het plantjaar aanwezig (31 October). b)	Uitgestrektheid (in bouws).	bij de cultuurplannen aangewezen gronden.	niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden.	Te zamen. c)
	Aantal desa's.	Aantal huisgezinnen.	Aantal desa's.	Aantal huisgezinnen.		afgeschreven.	bijgeplant. a)							
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1901/1902	1 316	143 279	631	70 437	1 237	9 021 654	3 575 349	46 996 405 (10 121 216)	40 510	139 637 052 (7 442 157)	87 587	58 007	145 212	203 219
1902/1903	1 290	144 401	366	42 227	1 030	4 409 041	2 461 944	46 558 307 (8 534 897)	38 578	138 237 525 (6 827 864)	83 874	59 201	126 826	186 027
1903/1904	1 290	145 910	517	56 755	914	3 602 347	1 604 092	44 737 421 (7 225 452)	37 255	130 300 934 (7 365 422)	79 826	59 012	97 508	156 520
1904/1905	1 290	152 155	385	39 414	818	4 523 767	2 121 175	42 334 829 (6 551 878)	37 009	125 514 076 (5 896 153)	75 308	49 609	75 165	124 774
1905/1906	1 293	155 632	487	62 123	668	4 404 321	1 624 647	40 570 155 (5 372 100)	36 102	98 076 868 (6 306 683)	66 253	34 208	54 992	89 200

a) De verplichte bijplantingen bedroegen in de opgegeven plantjaren achtereenvolgens 3815, 3077, 1550, 1920 en 1445 bouws.

b) Onder deze totalen zijn begrepen achtereenvolgens 6 948 947, 6 310 268, 6 224 140, 6 398 112 en 6 520 825 Liberia-koffieboomen. Hoeveel Liberia-koffieboomen er onder de cijfers van kolom 11 begrepen zijn, kan niet worden opgegeven. Het aantal jonge — nog niet vruchtdragende — boomen is tusschen ( ) vermeld.

c) Per gewest waren de totalen van 1901/1902 t/m 1905/1906 verdeeld als volgt (de cijfers tusschen ( ) vermeld, betreffen het aantal bezitters van vrijwillige koffieaanplantingen, aangelegd op bij de cultuurplannen aangewezen gronden):

	1901/1902		1902/1903		1903/1904		1904/1905		1905/1906	
Preanger-Regentschappen	53 170	(27 778)	62 145	(32 361)	51 862	(31 943)	51 218	(28 563)	38 428	(23 968)
Pekalongan	15 562	(38)	12 345	(32)	15 474	(32)	14 632	(34)	11 643	(34)
Pasoeroean	43 989	(25 382)	42 297	(23 779)	41 663	(22 971)	32 333	(16 550)	27 134	(8 126)
Madioen	13 754	(3 191)	12 552	(2 963)	12 094	(2 926)	11 132	(3 090)	3 319	(1 967)
Andere gewesten	76 744	(1 618)	56 688	(66)	35 427	(140)	15 459	(1 372)	8 676	(113)
Totalen	203 219	(58 007)	186 027	(59 201)	156 520	(59 012)	124 774	(49 609)	89 200	(34 208)

d) De achteruitgang van het aantal boomen in vrijwillige plantsoenen was in 1901/1902 voornamelijk op rekening te stellen van de Preanger-Regentschappen, waar toen de afneming 6 millioen bedroeg. In Pekalongan gingen de plantsoenen met 2 millioen boomen terug in het plantjaar 1901/1902 en met 2½ millioen in 1902/1903. De groote achteruitgang in 1903/1904 en 1904/1905 komt hoofdzakelijk voor rekening van de residentie Pasoeroean, waar het aantal boomen respectievelijk met 7 en 3[a] millioen verminderde. In 1905/1906 bedroeg de vermindering in de Preanger-Regentschappen, Pekalongan en Pasoeroean respectievelijk 9, 3 en 13 millioen. Overigens is de vermindering een gevolg van de omstandigheid, dat plantsoenen, die niet meer bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken zijn, sedert 1905 niet meer in de staten zijn opgenomen.

b. Bij 's lands inkooppakhuizen ontvangen hoeveelheden; kosten op het ingeleverd product gevallen, gerekend tot in de strandpakhuizen op Java, en opbrengst van de hier te lande geveilde hoeveelheden.

Jaren.	Hoeveelheid koffie (in pikols) bij de pakhuizen *ingekocht* (daaronder ook de aangehaalde en verbeurd verklaarde hoeveelheden). *a)*					Totaal der *uitgeleverde* hoeveelheden (in pikols), d. i. na bijtelling van overwichten en na aftrek van minderbevindingen.	Inkoopsprijs aan de inleveraars betaald. *b)*	Andere kosten op het product gevallen, gerekend tot in de strandpakhuizen op Java.	Totale kosten *in Indië* op het product gevallen.	Gemiddelde prijs waarop de pikol koffie aan het Gouvernement kwam te staan, gerekend tot aan de opschuring in de afscheeppakhuizen.	Opbrengst van de in Nederland geveilde gouvernementskoffie van Java per pikol.	
	Preanger-Regentschappen.	Pekalongan.	Pasoeroean.	Overige gouvernementsresidentiën.	Algemeen totaal.						Bruto.	Netto.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1902 . .	25 881	19 699	148 304	25 524	219 408	219 495	f 3 243 311	f 580 443	f 3 823 754	f 17,42	f $36,02^{98}$	f $32,22^{49}$
	c) (7 758)	(3 505)	(2 890)	(4 786)	(18 939)							
1903 . .	78 976	39 904	147 459	25 363	291 702	297 730	*e)* 4 311 616	*f)* 853 240	5 164 856	17,35	$32,58^{64}$	$29,10^{24}$
	(4 076)	(3 047)	(547)	(5 699)	(13 369)							
1904 . .	11 345	10 568	27 014	15 096	64 023	64 805	*e)* 950 064	*g)* 323 498	1 273 562	19,65	$35,74^{60}$	$32,12^{15}$
	(8 978)	(3 928)	(4 170)	(6 252)	(23 328)							
1905 . .	5 089	10 802	41 697	10 289	67 877	70 729	*e)* 1 005 972	*h)* 404 645	1 410 617	19,94	$36,63^{87}$	$32,75^{99}$
	(4 252)	(4 962)	(2 593)	(7 731)	(19 538)							
1906 . .	10 496	21 984	103 469	15 936	151 885	*d)* 171 888	*e)* 2 232 443	*i)* 787 816	3 020 259	17,57	$40,19^{48}$	$36,25^{23}$
	(4 115)	(5 487)	(2 486)	(4 970)	(17 058)							

a) De laatstbedoelde hoeveelheden bedroegen in de opgegeven vijf jaren achtereenvolgens 121, 128, 91, 107 en 175 pikols (grootendeels inferieure soort). Het *ingekocht* product beliep derhalve in de jaren 1902 t/m 1906 achtereenvolgens 219 287, 291 574, 63 932, 67 770 en 151 710 pikol, waaronder aan inferieure soort respectievelijk 6 375, 8 379, 1 309, 1 624 en 5 960.

b) Sedert 1889 wordt als inkoopsprijs f 15 per pikol betaald (voor inferieure soort de helft).

c) De tusschen ( ) vermelde cijfers betreffen Liberia-koffie, waarvan de hoeveelheden begrepen zijn in de daarboven gestelde totalen.

d) Hieronder zijn begrepen eene meerbevinding van 91 pikol, eene minderbevinding van 22 pikol en respectievelijk 16 498 en 3 436 pikol, door het gouvernementsetablissement en de hulpetablissementen in de Preanger-Regentschappen en door het gouvernementsetablissement te Ngebel (Madioen) bereid en uitgeleverd.

e) Deze cijfers hebben alleen betrekking op hetgeen betaald is voor de door de bevolking als *bereid* product ingeleverde koffie.

f) Hierin zijn begrepen de kosten voor *oprichting en exploitatie* van het gouvernements-bereidingsetablissement te Ngebel (Madioen), respectievelijk f 55 928,07 en f 117 916,68, onder welk laatste bedrag f 88 363,89 betaald voor de als *onbereid* product ingeleverde koffie.

g) Hierin zijn begrepen de kosten van *exploitatie* van het bereidingsetablissement te Ngebel ad f 18 950 (waaronder f 11 920,19 betaald voor de als *onbereid* product ingeleverde koffie).

h) Hierin zijn begrepen de kosten van *exploitatie* van het gouvernements-bereidingsetablissement en de hulpetablissementen in de Preanger-Regentschappen ad f 77 120,08⁵ (waaronder f 35 092,01⁵ betaald voor de als *onbereid* product ingeleverde koffie) en van het gouvernements-bereidingsetablissement te Ngebel (Madioen) ad f 13 500,59⁵ (waaronder f 8 923,53 betaald voor de als *onbereid* product ingeleverde koffie).

i) Hierin zijn begrepen de kosten van *exploitatie* van het gouvernements-bereidingsetablissement en de hulpetablissementen in de Preanger-Regentschappen ad f 331 243,17 (waaronder f 233 168,73 betaald voor de als *onbereid* product ingeleverde koffie) en van het gouvernements-bereidingsetablissement te Ngebel (Madioen) ad f 72 226,14 (waaronder f 49 411,27⁵ betaald voor de als *onbereid* product ingeleverde koffie).

V. OVERZICHT betreffende de uitkomsten hier te lande in 1906 en de eerste zes maanden van 1907 en in Indië in 1906 gehouden gouvernementsveilingen van op Java aan het Gouvernement geleverde koffie.

a. Veilingen in Nederland.

1906.

Dagteekening der veilingen.	Verkochte hoeveelheid (in pikols).	Aan de koopers in rekening gebrachte netto hoeveelheid (in K.G.).	Gemiddelde opbrengst per ½ K.G. (*berekend over de verkochte netto hoeveelheid*).		Algemeene noteering voor „goed ordinaire" Java-koffie per ½ K.G.
			Bruto. *a)*	Netto. *b)*	
27 Februari .	$14\,637^{73}$	885 388	f $0,31^{98}$	f $0,28^{78}$	f $0,32^{13}$
26 Juni. . .	$15\,046^{02}$	908 590	$0,32^{57}$	$0,29^{35}$	$0,33^{5}$
30 October .	$14\,955^{43}$	905 538	$0,34^{19}$	$0,30^{75}$	0,35
	c) $44\,639^{18}$				

1907 (Januari t/m Juni).

Dagteekening der veilingen.	Verkochte hoeveelheid (in pikols).	Aan de koopers in rekening gebrachte netto hoeveelheid (in K.G.).	Gemiddelde opbrengst per ½ K.G. (*berekend over de verkochte netto hoeveelheid*).		Algemeene noteering voor „goed ordinaire" Java-koffie per ½ K.G.
			Bruto. *a)*	Netto. *b)*	
29 Januari .	24 813,20	1 495 932	f $0,30^{64}$	f $0,27^{63}$	f 0,31
16 April . .	15 805,55	$953\,982^{5}$	$0,32^{22}$	$0,29^{17}$	$0,33^{5}$
25 Juni . .	15 539,73	936 841	$0,33^{14}$	$0,30^{95}$	$0,34^{28}$
	d) $56\,158^{48}$				

a) Veilingsprijs, verhoogd met de aan de koopers in rekening gebrachte 10 °/₀ veilingskosten, doch verminderd met 1½ °/₀ wegens contante betaling.

b) Na aftrek alleen van de kosten van afscheping op Java, vervoer herwaarts en verkoop, dus ongerekend den inkoopsprijs en de verder in Indië op het product gevallen kosten, waaromtrent opgaven per oogstjaar te vinden zijn in het jaarlijks bij het Koloniaal Verslag afgedrukte overzicht betreffende de uitkomsten der gouvernementskoffiecultuur.

c) Hiervan uit de oogsten 1903, 1904, 1905 en 1906 respectievelijk $21\,595^{95}$, $9\,689^{52}$, $13\,346^{12}$ en 7^{59} pikol, in totaal als voren $44\,639^{18}$ pikol. Onder dit totaal bevonden zich 14 542 pikol Liberia-koffie, waarvan de partijen en de bedongen prijzen per ½ K.G. over de verschillende veilingen als volgt verdeeld waren: Februari 5 741 pikol f 0,27¼ à f 0,31¾; Juni 4 680 pikol f 0,26¾ à f 0,29¾ en October 4 121 pikol f 0,29¼ à f 0,32.

d) Hiervan uit de oogsten 1904, 1905 en 1906 respectievelijk 18, $6\,385^{93}$ en $49\,755^{05}$ pikol, in totaal alsvoren $56\,158^{48}$ pikol. Onder dit totaal bevonden zich 6 158 pikol Liberia-koffie, waarvan de partijen en de bedongen prijzen per ½ K.G. over de verschillende veilingen als volgt verdeeld waren: Januari 3 127 pikol f 0,29¼ à f 0,30½; April 1 290 pikol f 0,29½ à f 0,32¾ en Juni 1 741 pikol f 0,31¼ à f 0,32.

b. GROOTE VEILINGEN TE BATAVIA.

Gewesten waaruit de koffie afkomstig was.	Op onderstaande data verkochte hoeveelheden (in pikols).				Verkregen gemiddelde opbrengst per pikol.			
	19 Sept. 1906.	17 Oct. 1906.	21 Nov. 1906.	18 Dec. 1906.	19 Sept. 1906.	17 Oct. 1906.	21 Nov. 1906.	18 Dec. 1906.
Preanger-Regentschappen. Gewone bereiding	250	250	250	2 250	f 40,35	f 41,28	f 44,82	f 43.53
Tjisaroea (West-Indische bereiding)	800	500	„	„	43,96	44,16	„	„
Tjibodas (id.)	800	200	„	„	46,73	46,25	„	„
Bandoeng (id.)	50	100	„	„	43,65	45,65	„	„
Lembang (id.)	500	500	„	„	46,08	46,90	„	„
Oedjoengbroeng (id.)	350	500	„	„	46,15	46,98	„	„
Paseh (id.)	100	400	„	„	46,60	48,62^5	„	„
Lemboerawi (id.)	100	400	„	„	46,15	47,85	„	„
Genteng (id.)	100	400	„	„	45,05	48,10	„	„
Preanger (id.)	200	„	„	„	39,85	„	„	„
Tegal (gewone bereiding)	1 000	1 000	1 000	1 959 (1 559)	42,35	43,83	42,56	42,02^5
Id. (Liberia-koffie)	500	1 500	450	„	32,54	32,81	32,61	„
Semarang (Liberia-koffie)	1 000	2 000	1 000	230	31,64	32,19^5	32,38	32,50
Kedoe (Liberia-koffie)	„	„	300	„	„	„	32,65	„
Pasoeroean. Malang (gewone bereiding)	2 154	2 294	2 094 (1 794)	4 156 (4 156)	37,86	38,62	38,50	„
Pasoeroean (W.-Indische bereiding) *a*)	3 340	*b*) 3 200 (1 600)	1 440 (400)	900 (600)	44.41^5	46,48	44,—	40,13
Id. (Liberia-koffie)	„	„	1 700	555	„	„	32,07	32,24
Totalen	11 244	13 244 (1 600)	8 234 (2 194)	10 050 (6 315)	f 41,44	f 40,48	f 36,83	f 40,74

a) Dit door licentiehouders ingeleverde product was te verdeelen als volgt:

Bereidingsplaatsen.	Op onderstaande data verkochte hoeveelheden fabriekmatig bereide koffie (in pikols).				Verkregen gemiddelde opbrengst voor de verschillende partijen, waarin koffie van dezelfde herkomst bij de veilingsnotitiën verdeeld was.			
	19 Sep. 1906.	17 Oct. 1906.	21 Nov. 1906.	18 Dec. 1906.	19 Sept. 1906.	17 Oct. 1906.	21 Oct. 1906.	18 Dec. 1906.
Sisir	1 800	1 600	640	„	f 46,41	f 46,48	f 44,—	„
Sisir	140	200 (200)	„	„	37,90	„	„	„
Ngroto	1 400	1 000 (1 000)	600 (400)	600 (400)	42,50	„	43,60	f 41,80
Ngroto	„	200 (200)	„	„	„	„	„	„
Karangan	„	200 (200)	200	200 (200)	„	„	44,50	„
Andonasari	„	„	„	100	„	„	„	36,80
Gezamenlijk	3 340	3 200 (1 600)	1 440 (400)	900 (600)	f 44,41	f 46,48	f 44,—	f 40,13

b) De tusschen ( ) geplaatste cijfers duiden aan, hoeveel van de opgegeven hoeveelheden onverkocht is gebleven.

c. Kleine veilingen op verschillende plaatsen van Java en Madoera.

GEWESTEN.	Plaatsen waar de koffie verkocht is.	Verkochte hoeveelheden (in pikols).			Opbrengst.
		Java-koffie 1ste soort.	Java-koffie 2de soort.	Liberia-koffie.	
Batavia.	Batavia	„	18,918	29,448	f 1 366,—
Preanger-Regentschappen.	Bandoeng	27,—	10,—	„	1 456,—
Id.	Tjiandjoer	10,—	„	„	435,25
Id.	Soekaboemi.	15,—	5,—	„	632,—
Id.	Soemedang	9,900	7,600	„	508,75
Id.	Limbangan	2,500	1,—	„	124,—
Id.	Soekapoera	18,—	4,—	„	716,—
Pekalongan.	Tegal	15,300	7,400	„	855,—
Banjoemas.	Banjoemas	„	*a*) 2,175	„	39 —
Semarang.	Semarang	„	3,348	48,328	1 441,—
Pasoeroean.	Pasoeroean	„	*b*) 7,840	*b*) 0,080	133,50
	Totalen . . .	97,700	67,281	77,856	f 7 706,50

a) Aangehaalde koffie.
b) Geconfiskeerde koffie.

Bijlage PP.

(Zie hoofdstuk O, afd. J, § 1, sub 2°. *b*, van het verslag.)

OPGAVEN

BETREFFENDE DE

GOUVERNEMENTS-KINA-ONDERNEMING

OVER DE JAREN

1901 t/m 1906

en de in 1906 van gouvernementswege gehouden veilingen van kinabast.

I. STATISTIEK betreffende de plantsoenen der GOUVERNEMENTS-KINA-ONDERNEMING over de jaren 1905 en 1906.

Kina-etablissementen.	Hoogte boven zee (in meters).	Bij het einde der onderstaande jaren.	Beplanting der etablissementen. Oppervlakte (in bouws van 500 vierkante Rijnlandsche roeden), beplant: met C. Ledgeriana.	methybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	met C. succirubra.	Totaal.	Aantal boomen en planten. C. Ledgeriana.	Hybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	C. succirubra.	C. officinales.	Totaal.	Planten in de kweekerijen (naar globale schatting). C. Ledgeriana.	Hybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	C. succirubra.	C. robusta.	Totaal.
BENOORDEN BANDOENG.																
Nagrak (gebergte Tangkoebanprahoe) . . .	1464 à 1681	1905	$56\frac{457}{500}$	"	"	$56\frac{457}{500}$	90 000	"	"	"	90 000	"	"	.	"	"
		1906	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
BEZUIDEN BANDOENG.																
Tirtasari (gebergte Malabar)	1450 à 1700	1905	$186\frac{188}{500}$	$58\frac{412}{500}$	"	$245\frac{100}{500}$	599 000	152 000	"	"	751 000	"	324 100	"	"	324 100
		1906	$186\frac{18}{500}$	$58\frac{412}{500}$	"	$245\frac{100}{500}$	660 000	130 000	"	"	790 000	"	400 000	100 000	"	500 000
Tjinjiroean (idem) . .	1466 à 1716	1905	$145\frac{162}{500}$	$18\frac{117}{500}$	$32\frac{5}{500}$	$195\frac{284}{500}$	563 800	97 500	65 000	"	726 300	"	425 000	3 000	76 000	504 000
		1906	$145\frac{162}{500}$	$14\frac{442}{500}$	$30\frac{35}{500}$	$190\frac{139}{500}$	600 000	90 000	60 000	"	750 000	"	500 000	"	200 000	700 000
Tjibeureum (idem) . .	1500 à 1750	1905	$156\frac{332}{500}$	$40\frac{339}{500}$	$15\frac{99}{500}$	$212\frac{270}{500}$	390 700	200 800	23 000	"	614 500	750 700	300 600	20 000	2 600	1 073 900
		1906	$156\frac{332}{500}$	$40\frac{339}{500}$	$15\frac{99}{500}$	$212\frac{270}{500}$	560 000	190 000	20 000	"	770 000	250 000	400 000	60 000	"	710 000
Tjibitoeng (gebergte Wajang)	1527 à 1780	1905	$287\frac{480}{500}$	$21\frac{411}{500}$	$28\frac{372}{500}$	$338\frac{263}{500}$	932 500	94 700	64 000	"	1 091 200	533 000	82 000	2 500	14 000	631 500
		1906	$96\frac{456}{500}$	$17\frac{411}{500}$	$28\frac{372}{500}$	$143\frac{239}{500}$	113 000	90 000	65 000	"	268 000	260 000	140 000	120 000	"	520 000
Poentjak Gedeh (gebergte Malabar) . .		1905	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
		1906	$255\frac{219}{500}$	"	"	$255\frac{219}{500}$	1 337 000	"	"	"	1 337 000	"	"	"	"	"
Rioeng Goenoeng (gebergte Tiloe). . . .	1400 à 1700	1905	$129\frac{34}{500}$	$29\frac{386}{500}$	$33\frac{248}{500}$	$192\frac{168}{500}$	300 800	117 000	10 000	"	427 800	180 000	24 000	"	"	204 000
		1906	$121\frac{121}{500}$	$29\frac{386}{500}$	$33\frac{248}{500}$	$184\frac{255}{500}$	500 000	160 000	7 000	"	667 000	75 000	50 000	25 000	"	150 000
Kawa Tjiwidei (gebergte Kendang Patoeha)	1950 (gemiddeld)	1905	"	a) 207	$56\frac{428}{500}$	$263\frac{428}{500}$	"	a) 413 000	99 000	40 000	552 000	"	"	"	602 900	602 900
		1906	"	a) $233\frac{252}{500}$	$56\frac{428}{500}$	$290\frac{180}{500}$	"	a) 1 500 000	55 000	40 000	1 595 000	"	"	"	120 000	120 000
	Totalen.	1905	$962\frac{153}{500}$	$376\frac{165}{500}$	$166\frac{152}{500}$	$1504\frac{470}{500}$	2 876 800	1 075 000	261 000	40 000	4 252 800	1 463 700	1 155 700	25 500	695 500	3 340 400
		1906	$961\frac{478}{500}$	$395\frac{242}{500}$	$164\frac{182}{500}$	$1521\frac{402}{500}$	3 770 000	2 160 000	207 000	40 000	6 177 000	585 000	1 490 000	305 000	320 000	2 700 000

a) Dit cijfer heeft betrekking op C. robusta.

II. PRODUCTIE-OPGAVEN der GOUVERNEMENTS-KINA-ONDERNEMING over de jaren 1904, 1905 en 1906.

Kinasoorten.	Oogstjaren.	Hoeveelheid kinabast (in K. G.), volgens het gewicht in drogen staat, gedurende de onderstaande jaren geoogst bij elk der onderstaande etablissementen. Nagrak.	Tirtasari.	Tjinjiroean.	Tjibeureum.	Tjibitoeng.	Rioeng Goenoeng.	Kawa Tjiwidei.	Lembang.	Totalen.
C. Ledgeriana	1904	96 623	148 487	157 023½	154 165½	77 757	75 847½	"	"	709 903½
	1905	116 256	149 895	156 012½	175 430½	60 799½	56 838	"	"	715 231½
	1906	105 944	109 679½	119 814½	222 049½	63 396	35 355	"	"	656 238½
C. succirubra.	1904	11 271½	30 864	19 914	22 370	81 188	49 806	51 922½	38 659	305 995
	1905	21 078	33 659	23 762½	6 168½	73 749½	73 641½	58 689	"	290 748
	1906	15 529½	37 602	15 877½	30 489	24 226½	55 793	5 634½	"	185 152
C. officinalis	1904	"	"	"	"	"	"	"	"	"
	1905	"	"	5 235	"	"	"	"	"	5 235
	1906	"	"	"	"	"	"	31 151	"	31 151
C. Schuhkraft	1904	"	"	"	"	"	"	"	"	"
	1905	"	"	1 597½	"	"	"	"	"	1 597½
	1906	"	"	495½	"	"	"	"	"	495½
Totale productie . .	1904	107 894½	179 351	176 937½	176 535½	158 945	125 653½	51 922½	38 659	1 015 898½
	1905	137 334	183 554	186 607½	181 599	134 549	130 479½	58 689	"	1 012 812
	1906	121 473½	147 281½	136 187½	252 538½	87 622½	91 148	36 785½	"	873 037

III. OVERZICHT betreffende de in 1906 hier te lande voor GOUVERNEMENTS-REKENING verkochte hoeveelheden KINABAST (uit den oogst van 1905).

Dagteekening der veilingen.	Hoeveelheid in K.G.		Alcaloïd-gehalte van de onderzochte monsters, volgens de in Indië verrichte analyses.			Opbrengst.		
	Netto gewicht der aangevoerde partijen (benaderende opgaven ontleend aan de vóór elke veiling, door middel van de *Staatscourant*, gepubliceerde beschrijvingslijst der te veilen basten).	Netto gewicht aan de koopers uitgeleverd.	Laagste en hoogste gehalte aan *kinine*. %	Laagste en hoogste gehalte aan *kinine en andere alcaloïden* te zamen. %	Zwavelzure kinine. %	Laagste en hoogste veilingsprijs der verschillende kavelingen per *half* K.G.	Gemiddelde veilingsprijs over al de kavelingen dooreen per *half* K.G.	Totaal der opbrengst.
Ledgeriana.								
1906.								
11 Januari . . .	63 199	63 047^{5}	„	„	5.55 à 8.70	f 0.20^{25} à f 0.35^{75}	f 0.27^{15}	f 34 349,17
3 Mei	43 526	43 223^{5}	„	„	5.35 „ 8.45	0.23^{25} „ 0.38^{75}	0.29^{23}	25 625,37^{5}
7 Juni	62 994	62 911^{5}	„	„	5.65 „ 7.85	0.23^{25} „ 0.33^{50}	0.26^{73}	33 822,33^{5}
12 Juli	62 033	62 481^{5}	„	„	5.05 „ 8.80	0.21^{75} „ 0.37^{25}	0.27^{89}	35 157,03^{5}
23 Augustus . . .	61 671	62 047^{5}	„	„	5.40 „ 8.55	0.22^{50} „ 0.35	0.26^{99}	33 670,58^{5}
27 September . .	62 073	62 355	„	„	5.10 „ 8.00	0.20^{75} „ 0.33^{50}	0.27^{69}	34 695,77^{5}
8 November . . .	61 866	62 277^{5}	„	„	4.35 „ 8.65	0.21^{75} „ 0.39^{75}	0.29^{53}	37 013,85
13 December . . .	62 090	62 604^{5}	„	„	9.90 „ 8.10	0.23^{25} „ 0.41^{25}	0.31^{65}	39 949,20
		a) 480 948^{50}						f 274 283,32^{5}
Verstrekte monsters.		94^{40}						58,47
Totalen. . .	479 452	481 042^{90}			4.35 à 8.80	f 0.20^{25} à f 0.41^{25}	f 0.28^{36}	f 274 341,79^{5}
Succirubra.								
1906.								
11 Januari. . . .	6 661	6 601	0.90 à 1.45	4.95 à 8.75	1.15 à 4.45	f 0.20^{50} à f 0.37^{25}	f 0.23^{65}	f 3 049,61^{5}
3 Mei	11 195	11 067	1.30 „ 3.05	6.35 „ 8.05	1.95 „ 4.10	0.17^{25} „ 0.40^{50}	0.21^{89}	4 672,56^{5}
7 Juni	14 955	14 798^{5}	0.85 „ 4.20	4.95 „ 8.20	1.15 „ 5.65	0.14^{75} „ 0.32^{25}	0.20^{08}	5 742,54^{5}
12 Juli	9 129	9 190^{5}	1.20 „ 2.45	5.95 „ 8.50	1.65 „ 3.30	0.14 „ 0.28^{25}	0.19^{19}	3 369,31^{5}
23 Augustus . . .	16 254	16 197	1.20 „ 2.40	5.15 „ 8.10	1.65 „ 3.25	0.11 „ 0.35^{25}	0.18^{07}	5 353,08
27 September . .	18 229	18 317^{5}	1.45 „ 2.75	5.20 „ 8.55	1.60 „ 3.70	0.13^{75} „ 0.35^{25}	0.20^{33}	6 906,75^{5}
8 November. . .	18 407	18 492	1.05 „ 2.65	5.15 „ 8.75	1.40 „ 3.55	0.15^{50} „ 0.40^{50}	0.21^{27}	7 686,58
13 December . . .	18 267	18 233	1.00 „ 2.65	5.20 „ 8.90	1.35 „ 3.60	0.15^{50} „ 0.42^{50}	0.21^{85}	8 003,61^{5}
		b) 112 896^{5}						f 44 784,07
Verstrekte monsters.		318^{70}						198,05
Totalen. . .	113 097	113 215^{20}	0.90 à 4.20	6.35 à 8.90	1.15 à 5.65	f 0.11 à f 0.42^{50}	f 0.20^{78}	f 44 982,12
Officinalis.								
1906.								
12 Juli	5 235	5 268	3.— à 3.05	5.80 à 7.80	4.05 à 4.10	f 0.18^{75} à f 0.19^{5}	f 0.18^{99}	f 2 000,16
		c) 5 268						f 2 000,16
Verstrekte monsters.		1^{40}						0,59
Totalen. . .	5 235	5 269^{40}					f 0.18^{99}	f 2 000,75
Schuhkraft.								
1906.								
12 Juli	1 597	1 507^{5}	1.70	5.40	2.30	f 0.22^{5} à f 0.28^{5}	f 0.26^{61}	f 801,53
		c) 1 507^{5}						f 801,53
Verstrekte monsters.		21^{5}						12,62
Totalen. . .	1 597	1 529					f 0.26^{61}	f 814,15

N.B. In elk der tien veilingen van 1906 bedroeg de gemiddelde prijs per unit, d. i. per procent kinine-sulfaat en per half K.G. bast, als volgt: Jan. f 0.04, Febr. f 0.04$^{3}/_{8}$, Maart f 0.04^{18}, Mei f 0.04^{30}, Juni f 0.04^{24}, Juli f 0.04^{24}, Aug. f 0.04, Sept. f 0.04^{14}, Nov. f 0.04^{62} en Dec. f 0.05^{10}. Dooreengenomen over al de veilingen kwam de unitprijs te staan op f 0.04^{31}.

a) Namelijk 164 906 K.G. stambast, 2 345 K.G. vernieuwde bast, 218 497½ K.G. takbast en 95 200 K.G. wortelbast, welke sorteeringen gemiddeld over al de veilingen opbrachten f 0.32^{93}, f 0.30, f 0.26^{22} en f 0.26^{69} per half K.G.

b) Hiervan was 82 713^{5} K.G. wortelbast, waarvoor dooréén verkregen werd f 0.16^{60} per half K.G. De overige 30 183 K.G. bestonden uit de volgende sorteeringen: stambast pijpen 1ste soort 1 852, idem 2de soort 41 84, idem 3de soort 6 552½, stambastsnitsels 2 682, stambaststukken 1 465½, stambast 2 467, gebroken pijpen 6 910 en stambastgruis 4 070 K.G., welke gemiddeld over de veilingen per half K.G. bedongen f 0.36^{42}, f 0.37^{34}, f 0.31^{99}, f 0.27^{06}, f 0.27^{64}, f 0.28^{79}, f 0.30^{88} en f 0.15^{66}.

c) Voor C. officinalis en C. Schuhkraft was de gemiddelde opbrengst per half K.G. respectievelijk f 0.18^{99} en f 0.26^{61}.

PP

IV. KOSTEN der GOUVERNEMENTS-KINA-ONDERNEMING, vergeleken met de OPBRENGST van het PRODUCT over de oogstjaren 1901 t/m 1905.

Oogstjaren.	Oogst (in K.G.).			De ten verkoop herwaarts verscheepte oogst woog bij uitlevering hier te lande netto (in K.G.):	Kosten op het product gevallen.			Opbrengst bij te gelde making hier te lande (*in het jaar volgende op het oogstjaar*), waaronder ook de opbrengst der voor de veilingen verstrekte monsters.	Met inbegrip van de opbrengst der in Indië gehouden veilingen van zaden, enten, enz. *b*) en van de waarde der in Indië voor den geneeskundigen dienst teruggehouden hoeveelheden bast *c*), is het in kolom 9 vermelde bedrag te verhoogen tot onderstaande sommen:	Voordeelig verschil van de berekende jaarlijksche baten (kolom 10) tegenover de jaarlijksche uitgaven (kolom 8). *d*)	Bij de booordeeling van het in kolom 11 opgegeven saldo houde men in het oog, dat over al de in elk der jaren 1902 t/m 1906 (zie het hoofd van kolom 9) gehouden veilingen	
	Ledgeriana-bast.	Andere soorten van bast.	Te zamen.		Totaal der gedurende het in kolom 1 vermelde oogstjaar in Indië gedane uitgaven voor de gouvernements-kina-onderneming (waaronder ook de kosten voor den afvoer van het product naar de haven van afscheep).	Verdere kosten, namelijk die van inlading, vervoer over zee en verkoop, zoomede uitgaven hier te lande gedaan voor aanschaffing en uitzending van benoodigdheden ten dienste der kina-cultuur. *a*)	Te zamen.				de voor den verkochten gouvernements-oogst verkregen algemeene middenprijs per ½ K.G. bast beliep:	de unitprijs (berekend per procent kinine-sulfaat en per ½ K.G. bast) afwisselde als volgt:
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1901 . . .	591 078	122 379	713 457	377 834	f 139 183	f 33 577	f 172 760	f 324 429	f 503 633	f *f*) 330 873	f 0,42^{93}	f 0,04^{90} à f 0,08^{65}
1902 . . .	607 400	163 764	771 164	401 141^{85}	204 971	34 777	239 748	303 107	610 676	370 928	0,37^{77}	0,06^{18} „ 0,08^{20}
1903 . . .	613 404^{5}	175 952^{5}	789 357	484 123^{20}	216 437	38 514	254 951	314 124	556 301	301 350	0,32^{43}	0,06^{25} „ 0,07^{50}
1904 . . .	709 903^{5}	305 990	1015 893^{5}	522 509^{39}	290 108	38 885	328 993	311 503	596 082	267 089	0,29^{82}	0,04^{75} „ 0,06^{55}
1905 . . .	715 231^{5}	297 580^{5}	1012 812	601 056^{01}	*e*) 269 273	43 168	312 441	322 138	573 886	261 445	0,26^{79}	0,04 „ 0,05^{10}

a) De opgaven in deze kolom betreffen, evenals de sommen in kolom 9, *het jaar volgende op het oogstjaar.*

b) De opbrengst der te Bandoeng gehouden veilingen van kinazaden en enten of van zaden alleen, bedroeg in de oogstjaren 1901 t/m 1905 achtereenvolgens f 10 859,50, f 30 341, f 29 197, f 24 864 en f 17 529,50.

c) Uit den oogst van 1905 werden eenige partijen kinabast ten behoeve van den geneeskundigen dienst in Indië achtergehouden en door de Bandoengsche kinine-fabriek verwerkt tot zwavelzure en zoutzure kinine, waarvoor in kolom 10 eene waarde is in rekening gebracht van f 95 089. De in 1905 op de veilingen te Batavia verkochte zwavelzure kinine heeft f 137 376 opgebracht. Ook dit bedrag is in kolom 10 medegerekend.

d) Onder de uitgaven in kolom 6 zijn, wat de kosten van het personeel betreft, alleen in rekening gebracht de uitgaven ten behoeve van de bij de onderneming actief dienende ambtenaren, enz., dus niet de uitgaven wegens pensioenen, verlofs- of nonactiviteitstraktementen, wachtgelden of overtochtsgelden uit of naar Indië.

e) Het totaal der in 1905 in Indië gedane uitgaven was verdeeld als volgt: traktementen van het Europeesch personeel (met inbegrip van f 2 380 wegens reis- en verblijfkosten, schrijfbehoeften, bezoldiging van een laboratorium-bediende en mandoers) f 42 056,50, kosten van aanplant, inzameling en vervoer van het product tot aan de haven van afscheping f 147 763,88^{5}, en verder wegens uitgaven voor vernieuwing en herstelling van gebouwen en drooginrichtingen, enz. f 79 452,81.

f) Bovendien is voor eene waarde van f 102 282 (3 616,08 K.G. zwavelzure en 900 K.G. zoutzure kinine van den oogst 1901) aan den militairen geneeskundigen dienst geleverd.

Bijlage QQ.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 3°. *a—d*, van het verslag.)

OPGAVEN

OVER

1906

BETREFFENDE DE

SUIKERINDUSTRIE

OP

JAVA. [1]

1) Om een algemeen overzicht te leveren van de suikerindustrie op Java, zijn in tabel I van deze bijlage niet enkel genoemd de ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de bevolking, maar ook die op erfpachtsgronden (gespatieerd gedrukt) en op particuliere landerijen (cursief gedrukt), voor zooveel zij suiker voor de wereldmarkt produceeren of plachten te produceeren, en verder de in de Vorstenlanden werkende suikerfabrieken.
Voor de aan inlanders gedane betalingen wegens loonen en leveringen, zie men de „Recapitulatie" op blz. 16/17 dezer bijlage.

I. Statistiek over 1906 betreffende de s

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1906.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1906: van eigen aanplant.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1906: opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
			Batavia.			
1	Tangerang.	Tangerang.	**Paroeng Koeda a)*	120	3 8880	"
2	id.	id.	**Kedaoeng-Oost*	30	10 870	"
3	id.	id.	*Tjikokol*	55	1 650	"
4	id.	id.	*Tanah Tinggi b)*	"	"	"
5	Maoek.	Maoek.	**Slapandjang-Oost*	50	4 600	"
6	Tangerang.	Tangerang.	**Teloeknaga*	80	2 040	"
7	id.	id.	**Kampoeng Melajoe*	"	"	"
8	id.	id.	**Slapandjang-West*	50	29 050	"
			Totalen	385	87 090	"
			Cheribon.			
9	Cheribon.	Ploembon.	Ploembon (Soerawinangoen)	c)		
10	id.	Palimanan.	Gempol			
11	id.	Gegesik Lor.	Ardjawinangoen			
12	id.	Sindanglaoet.	Sindanglaoet			
13	id.	id.	Karangsoewoeng			
14	id.	id.	*Djatipiring (Blender)			
15	id.	Losari.	Nieuw-Tersana en Tjiledoek			
16	id.	id.	*Leuweunggadjah			
17	id.	id.	*Panggang			
18	Madjalengka.	Radjagaloeh.	Paroengdjaja			
19	id.	Madjalengka.	Kadipaten			
20	id.	Djatiwangi.	Djatiwangi			
			Pekalongan.			
21	Pekalongan.	Pekalongan.	Tirto	975	1 004 461	"
22	id.	Wiradesa.	Sragi	1 097	1 491 814	9 023
23	id.	Kedoengwoeni.	Wonopringgo	1 185	1 378 866	"
24	Batang.	Batang.	Kalimati	1 150	1 444 561	"
25	Tegal.	Adiwerna.	Pagongan	728	589 963	"

a) De met een * aangeduide ondernemingen zijn in handen van Chineezen. De overige behooren voor verreweg het grootste meerendeel aan naamlooze vennootschappen.

b) Deze onderneming plantte in 1906 geen suikerriet.

c) Van de ondernemingen in de res. Cheribon zijn geen opgaven ontvangen.

de suikerondernemingen op Java.

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z. g. stroopsuiker ten volle, doch de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z. g. stroop-suiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z. g. stroop-suiker).	Zaksuiker.		
8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1 000	100	„	„	„	„	1 100	50
250	„	„	„	„	„	250	100
270	58	„	„	„	„	328	„
„	„	„	„	„	„	„	„
80	„	„	„	„	„	80	80
550	270	„	„	„	„	820	„
„	„	„	„	„	„	„	„
540	„	„	„	„	„	540	540
2 690	428	„	„	„	„	3118	770
111 614	„	„	„	„	„	111 614	56
151 610	„	„	„	„	„	151 610	„
91 863	42 631	„	„	„	„	134 494	66
157 095	„	10 500	„	„	„	162 345	„
55 674	„	5 000	„	„	„	58 174	3556

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1906.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1906: van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
26	Tegal.	Adiwerna.	Adiwerna	949	803 014	„
27	id.	Maribaja.	Kemantran	725	854 220	„
28	id.	Doekoehwringin.	Kemanglen	925	833 352	„
29	id.	id.	Doekoehwringin	901	841 770	„
30	id.	Pangkah.	Pangkah	714	650 684	„
31	Brebes.	Brebes.	Djatibarang	938	1 056 793	„
32	id.	Tandjoeng.	*Ketanggoengan-West*	660	885 442	„
33	id.	Balapoelang.	Balapoelang	860	938 812	„
34	Pemalang.	Pemalang.	Tjomal	1 350	1 785 618	„
35	id.	id.	Bandjardawa	949	1 187 877	„
			Totalen. . .	14 106	15 747 247	9 023
			Semarang.			
36	Kendal.	Troeka.	Genoe	1 225	1 557 939	„
37	id.	Kendal.	Tjepiring	1 210	1 461 479	„
38	id.	Kaliwoengoe.	Kaliwoengoe	549	613 925	310 113
39	Pati.	Pati.	Langsie	1 175	1 134 203	„
40	id.	Telagawoengoe.	Trangkil	901	875 855	5 544
41	id.	Tenggeles.	Tandjoeng Modjo	1 864	1 711 000	27 900
42	id.	Djoeana.	Pakis	1 217	1 402 676	„
43	Koedoes.	Koedoes.	Rendeng	583	497 822	5 076
44	id.	Tjendana.	Besito	946	806 422	1 953
45	Japara.	Japara.	Banjoepoetih	163	163 150	„
46	id.	id.	Patjangaän	850	811 995	„
47	id.	Majong.	de Hoop Majong	877	874 789	17 459
			Totalen. . .	11 560	11 911 255	368 045
			Soerabaja.			
48	Soerabaja.	Djabakoeta.	*Ketintang*	157	208 824	1 356 750
49	Sidoardjo.	Krian.	Popok	844	875 682	„
50	id.	Porong.	Toelangan	688	775 975	„
51	id.	Gedangan.	Waroe	924	897 234	„
52	id.	Sidoardjo.	* Tjandi	742	684 496	„
53	id.	id.	Boedoeran	922	964 714	„

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z. g. stroopsuiker ten volle, doch de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z. g. stroop-suiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z. g. stroop-suiker).	Zaksuiker.		
8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
91 359	„	1 000	„	„	„	91 859	„
89 469	„	1 500	„	„	„	90 219	„
94 965	„	2 500	„	„	„	96 215	„
97 940	„	1 400	„	„	„	98 640	„
69 663	„	„	„	„	„	69 663	7 627
118 288	„	600	„	„	„	118 588	„
89 000	„	4 000	„	„	„	91 000	„
91 600	„	5 000	„	„	„	94 100	„
180 940	„	„	„	„	„	180 940	„
121 698	„	6 000	„	„	„	124 698	104
1 612 778	42 631	37 500	„	„	„	1 674 159	11 409
124 731	40 140	„	„	„	„	164 871	„
152 439	9 060	„	„	„	„	161 499	„
76 611	1 275	*d*) 6 981	„	„	„	81 376^{5}	„
106 806	7 486	3 007	„	„	„	115 795^{5}	2 712
87 069	„	„	„	„	„	87 069	„
161 680	„	„	2 720	„	„	164 400	3 400
133 850	9 684	„	„	„	„	143 534	125
48 432	2 101	3 000	489	„	„	52 522	„
91 510	1 006	3 491	120	„	9	94 386	6 394
10 002	4 580	400	„	„	„	14 782	2 964
88 429	„	1 500	„	„	„	89 179	„
101 652	„	1 234	2 029	„	25	104 310^{5}	38
1 183 211	75 332	19 613	5 358	„	34	1 273 724^{5}	15 633
15 529	„	2 500	„	„	„	16 779	15 529
86 601	„	5 000	„	„	„	89 101	„
77 240	1 900	4 300	„	„	„	81 290	„
82 763	12 036	8 000	„	„	„	98 799	„
84 740	„	5 000	„	„	„	87 240	„
81 159	20 110	12 800	„	„	„	107 669	„

d) Hieronder begrepen de productie van het opgekochte riet.

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1906.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1906:	
					van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
54	Sidoardjo.	Gedangan.	Ketegan	1 342	1 289 574	26 011
55	id.	id.	Sroeni	927	1 084 496	„
56	id.	Krian.	Balongbendo	1 149	1 244 200	„
57	id.	id.	Krian	927	911 460	„
58	id.	id.	Watoetoelis	1 140	1 239 000	„
59	id.	Porong.	*Porong	813	824 487	„
60	id.	id.	Tanggoelangin	958	987 036	„
61	id.	id.	Kremboeng	939	1 034 609	„
62	Djombang.	Djombang.	Djombang	924	1 191 525	„
63	id.	id.	Goedo	1 050	1 372 000	„
64	id.	Madjaagoeng.	Soekodono (Modjoagoeng)	1 072	1 137 176	„
65	id.	Djombang.	*Ponen (Poeloegidang)	642	727 293	„
66	id.	Madjaagoeng.	Peterongan	853	1 034 431	921
67	id.	Bareng.	Seloredjo	1 181	1 364 825	„
68	id.	Djombang.	Tjoekir	1 011	1 156 815	„
69	id.	Madjaagoeng.	Soemobito	770	857 027	„
70	id.	Djombang.	Kaliwoengoe (Tjeweng).	1 015	1 294 137	„
71	id.	id.	Blimbing	829	904 439	20 958
72	id.	Madjadadi.	Ngelom.	918	1 032 257	„
73	Modjokerto.	Modjokerto.	Tangoenan	1 100	1 089 192	„
74	id.	Djaboeng.	Dinojo	699	753 285	„
75	id.	Madjakasri.	Perning (Poerworedjo)	912	999 801	„
76	id.	Djaboeng.	*Soemengko	527	499 875	„
77	id.	id.	Pohdjedjer.	681	611 747	„
78	id.	Modjokerto.	Sentanen-lor	892	945 785	„
79	id.	id.	Brangkal	1 107	1 236 471	„
80	id.	Madjasari Kidoel.	Ketanen	898	931 346	„
81	id.	Madjasari Lor.	Koning Willem II.	871	762 155	„
82	id.	id.	Bangsal.	975	980 636	„
83	id.	Madjakasri.	Gempolkerep	1 442	1 746 954	„
84	id.	Madjasari Kidoel.	Sedati	671	652 072	„
85	Soerabaja.	Djabakoeta.	**Djagir* (*Ngagel*)	168	152 681	„
86	id.	id.	**Karah e*)	197	„	„
87	id.	Soerabaja.	**Koepang I en II f*)	40	„	„
			Totalen . .	33 917	36 455 712	1 404 640

e) Het product van deze onderneming is gemalen op de suikerfabriek Ketintang (no. 48) en begrepen in hare productie.

f) Deze onderneming heeft in 1906 niet gemalen.

e de suikerondernemingen op Java.

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z. g. stroopsuiker ten volle, doch de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z. g. stroop-suiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z. g. stroop-suiker).	Zaksuiker.		
8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
128 058	„	4 250	2 800	„	„	132 983	„
109 237	„	7 452	„	„	„	112 963	„
103 034	„	15 000	„	„	„	110 534	„
73 325	17 721	1 400	„	„	„	91 746	9 014
90 000	25 000	11 000	„	„	„	120 500	„
83 971	„	5 000	„	„	„	86 471	„
94 811	„	10 710	„	„	„	100 166	„
108 550	„	2 000	„	„	„	109 550	9 320
112 500	„	„	„	„	„	112 500	„
107 479	„	6 000	„	„	„	110 479	„
114 496	„	5 000	„	„	„	116 996	45
88 364	„	„	„	„	„	88 364	„
109 191	„	1 200	64	„	„	109 855	50
130 705	„	7 500	„	„	„	134 455	96
94 993	15 444	„	„	„	„	110 437	101
79 143	„	7 473	„	„	„	82 879[5]	„
86 655	19 999	14 500	„	„	„	113 904	„
109 027	„	180	„	„	„	109 117	„
97 378	9 844	700	„	„	„	107 572	„
114 800	„	4 000	„	„	„	116 800	„
83 549	„	9 000	„	„	„	88 049	303
99 193	„	10 000	„	„	„	104 193	„
51 057	„	2 801	„	„	„	52 457[5]	„
68 217	„	1 610	„	„	„	69 022	36
89 578	„	10 000	„	„	„	94 578	„
97 205	10 794	3 118	„	„	„	109 558	2 900
96 401	„	7 500	„	„	„	100 151	„
75 900	„	9 000	„	„	„	80 400	„
99 065	2 609	3 000	„	„	„	103 174	2 609
122 303	38 472	15 000	„	„	„	168 275	10 800
54 810	„	4 400	„	„	„	57 010	„
10 351	421	105	„	„	„	10 824[5]	10 824
„	„	„	„	„	„	„	„
„	„	„	„	„	„	„	„
3 411 378	174 350	216 499	2 864	„	„	3 696 841[5]	61 627

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1906.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1906: van eigen aanplant.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1906: opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
			Pasoeroean.			
88	Pasoeroean.	Redjasa en Grati.	*Kedawoeng*	204	645 257	„
89	id.	Kebontjandi en Wangkal.	Winongan en Ngempit	949	860 433	9695
90	id.	Kebontjandi.	Gajam	627	583 415	166 928
91	id.	id.	*De Goede Hoop (Pengkol)	510	511 996	„
92	id.	Pasoeroean.	*Kloerakan (Pleret)	1040	1 013 613	„
93	Bangil.	Poerwaredja.	Alkmaar	323	665 705	„
94	id.	Bangil.	Wonoredjo	699	761 398	„
95	id.	Pandakan.	*Soekoredjo	654	550 884	929
96	id.	Bangil.	Soemberredjo	786	763 553	„
97	id.	Pandakan.	Ardiredjo (Pandaän)	1075	960 196	6 218
98	id.	Gempol.	*Ardjosari (Babat)	560	463 264	„
	id.	id.	*Wangoenredjo (Djapanan)	*g)* „	„	„
99	Malang.	Gondanglegi.	Sempalwadah	1150	1 200 000	„
100	id.	id.	*Krebet	575	642 850	107 053
101	id.	Senggoeroeh.	Panggoengredjo	604	850 000	120 000
102	Probolinggo.	Soemberkareng.	Soemberkareng	729	829 602	„
103	id.	Dringo.	Wonolangan	699	855 890	„
104	id.	Soemberkareng.	Wonoaseh	749	817 463	„
105	id.	Probolinggo.	Oemboel	1068	1 034 711	246 911
106	Kraksaän.	Kraksaän.	Bagoe en Djakoeng	1004	988 650	„
107	id.	Gending.	Gending	1022	1 356 751	35 011
108	id.	id.	Padjarakan	825	938 150	„
109	id.	Paiton.	Paiton	872	781 193	„
110	id.	Gending.	Maron	788	1 022 934	„
111	id.	Kraksäan.	Kandang Djati	865	893 915	„
112	id.	id.	Seboroh	525	532 934	„
113	Loemadjang.	Ranoelamongan.	Ranoepakis/Randoe Agoeng	491	1 357 143	25 352
114	id.	Loemadjang.	Soekodono	1275	1 643 345	67 486
115	Malang.	Senggoeroeh.	Kebonagoeng	250	253 141	„
116	id.	Pakis.	Goempang	45	23 000	„
117	Bangil.	Gempol.	Tanggoelangin	334	353 280	„
			Totalen	21 297	24 154 666	785 583

g) Is vereenigd met de suikerfabriek Tanggoelangin (no. 117).

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z. g. stroopsuiker ten volle, doch de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z. g. stroop-suiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z. g. stroop-suiker).	Zaksuiker.		
8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
62 421	»	»	»	»	»	62 421	»
82 243	»	674	948	»	8	83 532	»
52 716	»	1 750	15 090	»	501	68 931^5	20 024
51 924	»	1 600	»	»	»	52 724	»
95 999	»	2 000	»	»	»	96 999	4 471
73 851	»	6 000	»	»	»	76 851	»
74 043	»	5 356	»	»	»	76 721	18 141
60 134	»	5 000	»	»	»	62 634	»
77 827	»	3 100	»	»	»	79 377	13 127
115 696	»	»	664	»	»	116 360	3 500
50 680	»	2 600	»	»	»	51 980	7 502
»	»	»	»	»	»	»	»
130 000	»	»	»	»	»	130 000	»
64 046	»	»	10 930	»	»	74 976	1 254
71 000	»	1 000	10 000	»	»	81 500	»
72 175	»	6 000	»	»	»	75 175	»
82 180	»	4 000	»	»	»	84 180	22 003
77 050	»	186	»	»	»	77 143	11 449
111 277	7 973	4 000	»	»	»	121 250	»
94 677	»	1 081	»	»	»	95 217^5	»
123 029	»	4 993	965	»	»	126 490^5	140
99 564	»	5 300	»	»	»	102 214	»
77 233	»	7 200	»	»	»	80 833	»
93 064	»	3 600	»	»	»	94 864	5 337
88 395	»	2 950	»	»	»	89 870	»
53 459	»	3 932	»	»	»	55 425	»
119 566	»	»	2 302	»	»	121 868	112
156 237	»	12 580	5 270	»	410	168 002	»
25 274	»	»	»	»	»	25 274	»
2 500	»	»	»	»	»	2 500	»
32 129	»	4 290	»	»	»	34 274	»
2 370 389	7 973	89 192	46 169	»	919	2 469 586^5	107 060

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1906.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1906: van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
			Djokjakarta. *h*)			
118	Sleman.	Mlati.	Beran	575	577 181	95 717
119	id.	Godean.	Klatji	259	291 923	27 911
120	id.	Djoemeneng.	Melati, Tjibongan en Tegalwaroe . .	1 051	1 210 404	289 920
121	id.	Godean.	Rewoeloe (Semboek)	633	701 537	„
122	id.	Gamping.	Sedajoe	300	276 405	„
123	Bantoel.	Djedjeran en Sewon.	Barongan (Mindi)	867	1 133 104	23 783
124	Kalasan.	Djedjeran en Pasargéde.	Kedaton (Pleret)	646	744 032	214 600
125	id.	Prambanan.	Randoegoenting	512	549 641	41 679
126	id.	Berbah.	Tandjong Tirto (Kemoedo)	394	466 537	638 446
127	Bantoel.	Djedjeran.	Bantoel	639	781 797	165 540
128	id.	Pandak.	Gesikan	580	722 772	422 353
129	id.	id.	Gondang Lipoero	403	459 453	„
130	id.	Tjepit.	Padokan (de Volharding)	719	916 254	113 112
131	id.	Tjanden.	Poendoeng	696	806 323	„
132	Adikarta.	Galoer.	Sewoegaloer	873	1 151 461	„
133	Sleman.	Godean.	Demak-Idjo	790	961 068	„
			Totalen. . .	9 937	11 749 892	2 033 061
			Soerakarta. *h*)			
134	Soerakarta	Kartasoera.	Kartasoera (Gembongan)	714	710 047	„
135	id.	Grogol.	Triagan	302	227 585	„
136	Klaten.	Ngreden.	Delangoe	807	811 827	66 973
137	id.	Ponggok.	Karang Anom (Djoenkare)	600	667 924	„
138	id.	Djatinan.	Gedaren (Kradjangredjo)	372	522 227	„
139	id.	Klaten.	Gondang (Winangoen en Djetis) . .	748	918 837	423 543
140	id.	Ponggok.	Ponggok	250	229 037	160 940
141	id.	Prambanan.	Prambanan	575	551 624	„
142	id.	id.	Tjandi Sewoe	326	400 810	„
143	id.	Bedji.	Tjepper	880	1 104 833	159 151
144	id.	Ponggok.	Tjokro Toeloeng	690	732 634	„
145	id.	Ngreden.	Wonosari (Telojo)	683	863 522	„
146	id.	Bedji.	Manishardja	160	104 220	„

(*h* De onder Djokjakarta en Soerakarta vermelde ondernemingen zijn alle op huurlanden gevestigd, uitgenomen in laatstgenoemd gewest de sub 146, 149 en

Verkregen product aan suiker (in pikols): van eigen aanplant. 1ste product (hoofdsuiker).	van eigen aanplant. 2de product (z. g. stroopsuiker).	van eigen aanplant. Zaksuiker.	van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen. 1ste product (hoofdsuiker).	van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen. 2de product (z. g. stroopsuiker).	van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen. Zaksuiker.	in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z. g. stroopsuiker ten volle, doch de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
47 563	11 463	2 540	8 603	2 073	460	71 202	18 641
28 787	„	4 409	2 575	„	553	33 843	8 157
122 230	„	7 365	26 690	„	1 435	153 320	„
68 528	12 663	200	„	„	„	81 291	„
25 418	„	2 444	„	„	„	26 640	„
117 213	6 220	„	2 260	118	„	125 811	„
78 941	„	1 934	22 769	„	557	102 955[5]	„
52 997	8 734	2 209	3 249	659	180	66 833[5]	3 000
48 266	„	943	65 731	„	1 307	115 122	„
58 223	25 790	1 290	11 970	5 317	263	102 076[5]	2 300
64 892	„	3 764	37 854	„	2 560	105 908	„
48 526	5 420	2 093	„	„	„	54 992[5]	50
73 629	19 052	11 131	7 669	1 954	1 117	108 428	12 300
62 616	20 051	4 400	„	„	„	84 867	„
83 665	28 341	1 000	„	„	„	112 506	„
69 695	13 090	4 988	„	„	„	85 279	„
1 051 189	150 824	50 710	189 370	10 121	8 432	143 107[5]	44 448
68 122	„	2 942	„	„	„	69 593	3 000
23 783	„	2 000	„	„	„	24 783	„
58 998	23 662	7 697	„	„	„	86 508[5]	„
59 146	4 759	3 500	„	„	„	65 655	„
46 345	„	2 000	„	„	„	47 345	„
60 423	25 256	6 998	31 097	12 999	2 687	134 617[5]	„
35 580	3 170	1 200	„	„	„	39 350	35 580
48 550	7 459	2 800	„	„	„	57 409	5
36 788	6 366	1 611	„	„	„	43 959[5]	„
113 630	1 815	4 000	„	„	„	117 445	„
64 285	„	4 000	„	„	„	66 285	„
77 996	„	1 000	„	„	„	78 496	„
7 266	„	„	„	„	„	7 266	7 266

150 vermelde fabrieken, welke over onverhuurde gronden beschikken.

Volg-nummer. 1.	Afdeelingen. 2.	Districten. 3.	Ondernemingen. 4.	Uitgestrekt-heid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1906. 5.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1906: van eigen aanplant. 6.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1906: opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen. 7.
147	Bojolali.	Bojolali.	Bangak Pengging	800	771 651	„
148	Sragen.	Sragen.	Modjo Kedawoeng.	818	681 765	198 196
149	Soerakarta.	Kartasoera.	Tjolomadoe	493	612 258	109 024
150	Sragen.	Karanganjar.	Tasikmadoe	640	775 070	„
			Totalen. . .	9 858	10 685 871	1 117 827
			Besoeki.			
151	Bondowoso.	Besoeki.	de Maas	615	575 112	„
152	id.	Mlandingan.	Boedoean	761	652 075	„
153	Panaroekan.	Panaroekan.	*Wringinanom Banongan.*	1000	970 959	„
154	id.	Sitoebondo.	Olean	850	989 314	„
155	id.	Pradjekan.	Pradjekan	653	690 874	„
156	id.	Sitoebondo.	Pandji	1683	1 949 250	„
157	id.	Soemberwaroe.	Asem Bagoes.	712	929 654	„
158	Bondowoso.	Bondowoso.	Tenggarang	911	962 857	„
159	Banjoewangi.	Banjoewangi.	Kabat	655	758 724	„
160	id.	Rogodjampi.	Rogodjampi	536	724 690	„
161	id.	Banjoewangi.	Soekowidi (Lateng)	605	615 463	„
			Totalen. . .	8 981	9 818 972	„
			Banjoemas.			
162	Banjoemas.	Soekaradja.	Kalibagor	1 150	1 317 514	„
163	id.	Poerwaredja.	Klampok	1 134	1 356 527	„
164	Poerwakerta.	Poerwakerta.	Poerwokerto	1 095	1 242 217	2 921
165	Poerbalingga.	Poerbalingga.	Bodjong	1 041	1 329 505	„
			Totalen. . .	4 420	5 245 763	2 921
			Kedoe.			
166	Keboemen.	Premboen.	Remboen	581	1 255 392	„
			Madioen.			
167	Madioen.	Bagi.	Kanigoro	682	684 343	„
168	id.	id.	Redjo Agoong	833	808 797	„

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z. g. stroopsuiker ten volle, doch de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z. g. stroop-suiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z. g. stroop-suiker).	Zaksuiker.		
8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
80 834	„	4 968	„	„	„	83 318	6 073
57 666	29 236	2 928	„	„	„	88 366	72
39 982	16 959	593	7 119	3 020	106	67 429[5]	„
52 050	24 820	1 278	„	„	„	77 509	„
931 444	143 502	49 515	38 216	16 019	2 793	1 155 335	51 996
56 596	„	4 370	„	„	„	58 781	„
9 999	53 898	5 500	„	„	„	66 647	„
90 585	„	7 500	„	„	„	94 335	„
89 219	„	5 700	„	„	„	92 069	„
62 225	„	6 750	„	„	„	65 600	„
169 376	„	7 000	„	„	„	172 876	„
79 204	„	300	„	„	„	79 354	60
93 149	„	11 700	„	„	„	98 999	7 635
55 554	„	1 900	„	„	„	56 504	„
53 367	„	1 000	„	„	„	53 867	424
56 847	„	3 200	„	„	„	58 447	2 000
816 121	53 898	54 920	„	„	„	897 479	10 119
126 533	„	4 936	„	„	„	129 001	90
132 054	„	9 200	„	„	„	136 654	80
113 427	„	14 000	202	„	„	120 629	„
126 688	„	3 700	„	„	„	128 538	„
498 702	„	31 836	202	„	„	514 822	170
123 770	„	2 000	„	„	„	124 770	1 537
71 625	4 473	„	„	„	„	76 098	„
60 969	22 174	3 890	„	„	„	85 088	3 500

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1906.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1906: van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
169	Madioen.	Oeteran.	Pagottan	1 043	1 016 017	250 657
170	Ngawi.	Sepreh.	Soedhono	675	693 547	»
171	Magetan.	Maospati.	Poerwodadi	1 175	1 229 828	»
172	id.	Goranggareng.	Redjosari	1 124	1 076 350	»
			Totalen.	5 532	5 508 882	250 657
			Kediri.			
173	Kediri.	Kediri.	Pasantren	924	1 184 066	97 343
174	id.	Madjarata.	Meritjan	1 045	1 211 051	»
175	id.	Djambean.	Soemberdadi	375	473 517	609 757
176	id.	Papar.	Poerwoasri	1 434	1 777 122	10 093
177	id.	id.	Bogohkidoel	1 120	1 442 227	8 352
178	id.	Soekaredja.	Menang	987	1 299 993	15 338
179	id.	Papar.	Minggiran	1 320	1 690 360	»
180	id.	Paree.	Kentjong	971	1 244 576	»
181	id.	id.	Kawarasan	1 607	2 113 900	»
182	id.	Soekaredaj.	Badas	673	811 786	»
183	Toeloengagoeng.	Kalangbret.	Modjapanggoeng	742	846 178	265 524
184	Berbek.	Ngandjoek.	Ngandjoek	925	860 721	973
185	id.	Waroedjajeng.	*Baron	1 274	1 315 034	10 189
186	id.	id.	Koedjonmanis	1 408	1 447 046	3 129
187	id.	Berbek.	Djatie	1 125	1 214 210	15 143
188	id.	Kertasana.	Djoewono	»	»	177 425
189	Kediri.	Soekaredja.	Tegowangi	1 645	2 064 255	298 647
190	Blitar.	Blitar.	Garoem	1 325	1 596 338	»
191	id.	Wlingi.	Kenongo	248	301 806	114 014
			Totalen.	19 148	22 894 186	1 625 927

Verkregen product aan suiker (in pikols): van eigen aanplant. 1ste product (hoofdsuiker).	van eigen aanplant. 2de product (z. g. stroopsuiker).	van eigen aanplant. Zaksuiker.	van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen. 1ste product (hoofdsuiker).	van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen. 2de product (z. g. stroopsuiker).	van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen. Zaksuiker.	in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z. g. stroopsuiker ten volle, doch de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
128 400	»	8 500	»	»	»	132 650	»
73 600	6 380	750	»	»	»	80 355	»
147 388	»	»	»	»	»	147 388	»
128 983	»	6 500	»	»	»	132 233	»
610 965	33 027	19 640	»	»	»	653 812	3 500
106 026	»	8 886	»	»	»	110 469	25
93 499	»	10 000	»	»	»	98 499	»
43 184	»	»	»	55 650	»	98 834	1 120
172 908	»	»	745	»	»	173 653	60
61 845	48 101	11 041	»	»	9 000	119 966[5]	2 459
113 341	»	»	1 342	»	»	114 683	60
151 726	»	»	»	»	»	151 726	80
110 520	»	»	»	»	»	110 520	»
182 000	»	»	»	»	»	182 000	»
75 797	»	»	»	»	»	75 797	25
87 651	17 001	9 438	»	»	»	109 371	2 704
85 583	»	3 500	»	»	»	87 333	126
99 640	»	5 957	713	»	42	103 352[5]	»
108 517	»	5 988	219	»	12	111 736	»
110 301	»	10 000	1 514	»	»	116 815	»
»	»	»	13 401	»	1 320	14 061	14 061
182 617	»	»	24 910	»	»	207 527	80
135 650	»	»	»	»	»	135 650	100
22 500	780	2 400	»	»	»	24 480	780
1 943 305	65 882	67 210	42 844	55 650	10 374	2 146 473	21 680

RECAPI T

VERDEELING DER SUIKERONDERNEMINGEN.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1906.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1906: van eigen aanplant	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
1.	2.	3.	4.
Ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking	111 042 (124)	121 985 508 (124)	3 051 376 (32)
Ondernemingen niet of niet uitsluitend berustende op overeenkomsten als voren. op erfpachtsperceelen	7 074 (7)	9 114 363 (7)	38 670 (3)
„ particuliere landerijen	1 811 (12)	1 979 294 (10)	1 356 750 (1)
„ huurlanden in de Vorstenlanden	18 502 (30)	20 944 215 (30)	3 041 864 (15)
„ onverhuurde gronden in Soerakarta	1 293 (3)	1 491 548 (3)	109 024 (1)
Algemeene totalen	139 722 (176)	155 514 928 (174)	7 597 684 (52)

i) Per gewest opgegeven als volgt:

Pekalongan	f 4 639 216	(voor 14 ondernemingen)
Semarang	4 016 825	(„ 12 „)
Soerabaja	10 673 421	(„ 36 „)
Pasoeroean	6 785 616	(„ 29 „)
Besoeki	3 045 167	(„ 11 „)
Banjoemas	1 786 432	(voor 4 ondernemingen)
Kedoe	238 691	(„ 1 „)
Madioen	1 623 145	(„ 6 „)
Kediri	5 824 659	(„ 19 „)
	f 38 633 172	(voor 132 ondernemingen)

TULATIE.

Verkregen productie aan suiker (in pikols): van eigen aanplant. 1ste productie (hoofdsuiker).	2de productie (z. g. stroopsuiker).	Zaksuiker.	van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen. 1ste productie (hoofdsuiker).	2de productie (z. g. stroopsuiker).	Zaksuiker.	in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z. g. stroopsuiker ten volle, doch de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.	Totaal uitgaaf aan inlanders voor loonen en gedane leveringen in 1906.
5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
11 608 639 (115)	452 672 (28)	506 360 (97)	94 203 (19)	55 650 (1)	11 273 (7)	12 469 980 (125)	206 270 (54)	f 35 768 389
784 679 (7)	„	25 445 (4)	3 234 (3)	„	54 (2)	800 662[5] (7)	112 (1)	2 864 783
179 991 (10)	849 (4)	6 605 (3)	„	„	„	184 142[5] (11)	27 123 (6)	†
1 883 335 (30)	252 547 (18)	98 354 (29)	220 467 (11)	23 120 (6)	11 119 (10)	2 434 206 (30)	89 178 (11)	†
99 298 (3)	41 779 (2)	1 871 (2)	7 119 (1)	3 020 (1)	106 (1)	152 204[5] (3)	7 266 (1)	†
14 555 942 (165)	747 847 (52)	638 635 (135)	325 023 (36)	81 790 (8)	22 552 (20)	16 041 195[5] (176)	329 949 (73)	f 38 633 172 *i*)

II. GEWESTELIJK OVERZICHT over 1906 van de op Java bestaande suikerrietaanplantingen ter verkrijging van plantriet (bibit).

GEWESTEN.	Op zichzelf staande bibit-ondernemingen.				Bibit-ondernemingen, welke te beschouwen zijn als onderdeelen van een of meer suikerondernemingen.		
	Aantal ondernemingen.	Eigen aanplantingen.		Hoeveelheid plantriet (in pikols) verkregen door opkoop van de bevolking.	Aantal ondernemingen.	Eigen aanplantingen.	
		Uitgestrektheid (in bouws).	Geoogste hoeveelheid plantriet (in pikols).			Uitgestrektheid (in bouws).	Geoogste hoeveelheid plantriet (in pikols).
Preanger-Regentschappen	17	1 278	463 040	2 340	„	„	„
Pekalongan	1	12	4 287	„	„	„	„
Semarang	1	33	11 566	„	9	1 692	486 632
Soerabaja	1	99	31 937	„	„	„	„
Pasoeroean	18	653	285 929	21 218	20	1 022	248 703
Besoeki	„	„	„	„	3	167	61 718
Banjoemas	„	„	„	„	2	423	138 580
Kedoe	„	„	„	„	5	321	95 463
Kediri	9	605	176 811	„	14	1 626	548 988
Totalen	47	2 680	973 570	23 558	53	5 251	1 580 084

Bijlage RR.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 3°. *a*, van het verslag.)

OVERZICHT

over 1906 van de productie, enz. der indigo- en tabaksondernemingen op Java, geheel of gedeeltelijk berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking tot huur van gronden of tot opkoop van gewas.

RR

I. INDIGO-ONDERNEMINGEN.

Volgnummer.	GEWESTEN.	DISTRICTEN EN AFDEELINGEN.	ONDERNEMINGEN.	Uitgestrektheid (in bouws) van den *bruto*-aanplant waarvan het product is bereid. Eigen beplantingen van den ondernemer op van de bevolking gehuurden grond.	Uitgestrektheid (in bouws) van den *bruto*-aanplant waarvan het product is bereid. Door de bevolking in overeenkomst of op eigen risico beplant (volgens taxatie).	Hoeveelheid product van de bevolking opgekocht (in K.G.).	Totale hoeveelheid verkregen product (in K.G.).	Gemiddelde productie per bouw (in K.G.).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1	Pekalongan.	Sabah (afd. Batang).	Koetasari	95	„	„	a) 156 250	„
	Kediri.	Modjokerto (afd. Kediri).	Semen Bahoedendo . .	420	„	„	3 300	7.85
	Id.	Djambean (id.)	Kandat Selodono . . .	412	„	„	5 761	13.98
	Id.	Papar (id.)	Plosoparee	†	†	†	†	†
	Id.	Srengat (afd. Blitar).	Soemberredjo.	100	„	„	3 242	32.42
			Totalen en gemiddelde productie (alleen voor de nos. 2, 3 en 5).	932	„	„	12 303	13.20

Indigo-pap voor de Javaansche markt.

II. TABAKSONDERNEMINGEN.

Volg-nummer.	GEWESTEN.	DISTRICTEN EN AFDEELINGEN.	ONDERNEMINGEN.	Uitgestrektheid (in bouws) van den *bruto*-aanplant waarvan het product is bereid.		Hoeveelheid verkregen product (in K.G.).		
				Eigen beplantingen van den ondernemer op van de bevolking gehuurden grond.	Door de bevolking in overeenkomst of op eigen risico beplant (volgens taxatie).	Bladtabak.	Krosok.	Te zamen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1	Pasoeroean.	Senggoeroeh (afd. Malang).	Soemberpoetjoeng . .	„	500	„	171 875	171 875
2	Id.	Id.	Soemberpoetjoeng (Lim Sam Hwaij) . .	„	„	„	21 875	21 875
3	Id.	Id.	Soemberpoetjoeng (Than Wie Thaij) . .	„	„	„	18 750	18 750
4	Id.	Id.	Soemberpoetjoeng (Hadji Abdul Gani) .	„	„	„	166 250	166 250
5	Id.	Gending (afd. Kraksaän).	Gading Koelon . . .	„	500	„	250 000	250 000
6	Id.	Loemadjang (afd. Loemadjang).	Ketitan	17	„	13 875	98 437	112 312
7	Id.	Id.	Tjitro-di-Wangsoen .	„	300	165 000	92 500	257 500
8	Id.	Id.	Loemadjang	†	†	„	59 375	59 375
9	Id.	Id.	Klodjen	†	†	†	†	†
10	Id.	Id.	Wonoredjo en Bedoek.	†	†	110 000	140 000	250 000
11	Id.	Id.	Labroek Kidoel . . .	†	†	80 000	180 000	260 000
12	Id.	Tempeh (afd. Loemadjang).	Tambo (Boelakwinong)	†	†	92 812	122 812	215 624
13	Id.	Id.	Moedjoer.	†	†	73 500	120 000	193 500
14	Id.	Id.	Kebontoeroes	†	†	95 000	260 000	355 000
15	Id.	Id.	Djoho	†	†	100 000	50 000	150 000
16	Id.	Id.	Bagoe	†	†	90 000	40 000	130 000
17	Id.	Id.	Tembalang	†	†	110 000	10 000	120 000
18	Id.	Id.	Bades	†	†	80 000	25 000	105 000
19	Id.	Id.	Soemberkadi	†	†	120 000	10 000	130 000
20	Id.	Id.	Karanganom	†	†	148 400	32 647	181 047
21	Id.	Id.	Besoek	†	†	115 000	28 500	143 500
22	Id.	Id.	Koelon	†	†	113 500	50 000	163 500
23	Id.	Id.	Tambak	†	†	200 000	20 000	220 000
24	Id.	Id.	Tempehtengah . . .	†	†	„	142 062	142 062
25	Id.	Id.	Kalipantjing	†	†	150 000	62 500	212 500
26	Id.	Id.	Prewan	†	†	124 583	52 000	176 583
27	Id.	Id.	Selok	†	†	200 000	30 000	230 000
28	Id.	Id.	Tempehlor	†	†	10 500	718 278	728 778
29	Id.	Id.	Djarit of Djeboek . .	†	†	65 000	30 000	95 000
30	Id.	Id.	Lempeni	†	†	265 000	32 500	297 500
31	Id.	Id.	Pasirian	†	†	65 000	30 000	95 000
32	Id.	Id.	Broeck of Ngabroek .	†	†	1 000	„	1 000
33	Id.	Id.	Boelak Wareng . . .	†	†	10 000	350 000	360 000
34	Id.	Id.	Tempeh	†	†	10 312	182 250	192 562
35	Id.	Id.	Legoendi.	†	†	235 200	26 880	262 080
36	Id.	Id.	Tempehtengah, voorheen Patent. . . .	†	†	„	155 052	155 052
			Totalen. .	17	1 300	2 843 682	3 779 543	6 623 225

Volg-nummer.	GEWESTEN.	DISTRICTEN EN AFDEELINGEN.	ONDERNEMINGEN.	Uitgestrektheid (in bouws) van den *bruto*-aanplant waarvan het product is bereid.		Hoeveelheid verkregen product (in K.G.).		
				Eigen beplantingen van den ondernemer op van de bevolking gehuurden grond.	Door de bevolking in overeenkomst of op eigen risico beplant (volgens taxatie).	Bladtabak.	Krosok.	Te zamen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
37	Besoeki.	Tamanan (afd. Bondowoso).	Kademangan	„	400	„	305 000	305 000
38	Id.	Id.	Pengarang (Loetjoe) .	2 000	„	500 000	„	500 000
39	Id.	Id.	Tenggarang	„	„	„	25 000	25 000
40	Id.	Id.	Soembersari	†	†	†	†	†
41	Id.	Id.	Tamanan	400	„	„	667 365	667 365
42	Id.	Id.	Sentong	2 200	„	250 000	450 000	700 000
43	Id.	Id.	Kedjajan	„	„	„	170 800	170 800
44	Id.	Id.	Groedjoekan	†	†	†	†	†
45	Id.	Bondowoso (afd. Bondowoso).	Boender	600	60	117 692	333 700	451 392
46	Id.	Id.	Nangkaän	†	†	†	†	†
47	Id.	Bondowoso, Tamanan en Wanasari (afd. Bondowoso).	Karanganjer	„	400	„	177 500	177 500
48	Id.	Id.	Sekarpoetih.	†	†	†	†	†
49	Id.	Id.	Kho Biauw Hian . .	†	200	160 000	29 562	189 562
50	Id.	Id.	Tjia Liang Djien . .	†	†	†	†	†
51	Id.	Soekakerta (afd. Djember).	Soekasari	567	„	143 000	287 500	430 500
52	Id.	Id.	Soemberdanti. . . .	547	400	100 000	125 000	225 000
53	Id.	Id.	Ledokombo.	320	300	35 000	214 000	249 000
54	Id.	Tanggoel (afd. Djember).	Manggisan	250	„	5 000	30 000	35 000
55	Id.	Id.	Gambirono	900	„	75 000	125 000	200 000
56	Id.	Id.	Soemberbaroe. . . .	159	„	3 500	18 500	22 000
57	Id.	Majong (afd. Djember).	Garahan.	196	140	2 875	53 405	56 280
58	Id.	Id.	Soemberdjati	„	„	„	180 000	180 000
59	id.	Soekakerta en Majong.	Soekokerto (Adjoeng).	1 400	„	375 000	325 000	700 000
60	Id.	Soekakerta (afd. Djember) en Tamanan (afd. Bondowoso).	Soekowono	2 500	„	110 500	150 000	860 500
61	Id.	Soekakerta (afd. Djember), Tamanan en Wanasari (afd. Bondowoso).	Kalianjar	200	„	100 000	350 000	450 000
62	Id.	Soekakerta, Djember (afd. Djember) en Tamanan (afd. Bondowoso).	Djelboek	2 500	„	410 000	461 000	871 000
63	Id.	Djember, Rambipoedji, Tanggoel, Poeger en Majong (afd. Djember).	Oud-Djember	3 500	„	600 000	650 000	1 250 000
64	Id.	Djember, Majong, Poeger, Rambipoedji, Soekakerta (afd. Djember) en Tamanan (afd. Bondowoso).	Amsterdam-Besoeki Tabakmaatschappij .	7 000	„	640 000	1 930 000	2 570 000
65	Id.	Soekakerta, Djember, Poeger, Tanggoel en Rambipoedji (afd. Djember) en Tamanan (afd. Bondowoso).	N. V. Besoeki-Tabakmaatschappij (Soemberdjeroek).	1 500	„	350 000	850 000	1 200 000
66	Id.	Ragadjampi (afd. Banjoewangi).	Kalibaroe	395	„	119 450	„	119 450
			Totalen. .	27 134	1 900	4 397 017	8 208 332	12 605 349
67	Banjoemas.	Soekaradja (afd. Banjoemas).	Soekaradja	98	350	11 750	75 000	86 750
68	Id.	Poerbalingga (afd. Poerbalingga).	Poerbalingga	140	„	15 000	125 000	140 000
69	Id.	Id.	Kandanggampan . .	167	„	18 000	122 000	140 000
70	Id.	Poerwakerta (afd. Poerwakerta).	Poerwakerta of Patihradja	505	„	176 779	301 927	478 706
			Totalen. .	910	350	221 529	623 927	845 456
			Algemeene totalen. .	28 061	3 550	7 462 228	12 611 802	20 074 030

Bijlage SS.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 3°. *b*, van het verslag.)

GEWESTELIJK OVERZICHT

betreffende de op ult. 1906 op Java aanwezige landbouwondernemingen, gevestigd op gronden door het Gouvernement in erfpacht[1]) afgestaan, benevens de daarvan in 1906 verkregen productie, voor zooveel betreft de voornaamste landbouwvoortbrengselen voor de wereldmarkt.

1) Met betrekking tot de erfpachtsondernemingen, vindt men nopens elk perceel in het bijzonder opgaven betreffende uitgestrektheid als anderzins in bijlage FF van deel I van den Regeeringsalmanak van Nederlandsch-Indië voor 1907.

GEWESTEN.	A. Ondernemingen in exploitatie, nopens welke, hetzij aangaande de beplanting, hetzij aangaande de productie, over 1906 gegevens zijn ingekomen. *a*)				B. Ondernemingen, hetzij al dan niet in exploitatie, waaromtrent in 1906 geenerlei opgaven zijn ontvangen. *a*)			Verdeeling van de	
								Koffie.	
	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws)		Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Productie (in pikols). *e*)
			in 't geheel.	beplant. *d*)					
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Bantam	18	31	4 363	1 189 (18)	14	32	10 190	7	635 (3)
Batavia	9	17	3 457	1 614 (8)	4	5	780	4	141 (2)
Preanger-Regentschappen	134	464	77 617	43 765 (133)	176	368	92 752	33	7 168 (17)
Cheribon	6	14	2 077	1 590 (7)	6	7	856	1	17 (1)
Pekalongan	25	81	13 923	8 832 (25)	„	„	„	10	5 060 (8)
Semarang	48	170	27 125	18 694 (48)	12	14	2 211	25	15 365 (20)
Soerabaja	14	42	6 485	3 201 (14)	4	4	476	8	11 665 (8)
Pasoeroean	90	289	91 822	58 587 (90)	21	50	16 156	84	108 834 (75)
Besoeki	65	536	84 524	28 317 (65)	41	180	72 577	53	55 477 (42)
Banjoemas	6	9	2 912	1 011 (6)	5	12	4 003	„	„
Kedoe	8	28	3 815	1 196 (2)	2	2	85	8	1 471 (7)
Madioen	14	33	5 934	2 819 (11)	5	9	2 805	7	3 484 (4)
Kediri	93	285	70 006	41 223 (92)	38	83	24 753	70	71 718 (67)
Totalen	530	1999	394 060	212 038 (519)	328	766	227 644	310	281 035 (254)
Over 1905 waren de cijfers	555	2078	416 344	208 139 (532)	292	639	199 533	318	*k*) 317 162 (281)

a) Waar in dezelfde streek perceelen staan ten name van denzelfden ondernemer, zijn deze in den regel als één onderneming gerekend.

b) Daar niet van al de onder A bedoelde ondernemingen ook de productie opgegeven en bij sommige ook niet geoogst is, is het aantal ondernemingen, waartoe de opgegeven productie betrekking heeft, tusschen ( ) vermeld.

c) Het aantal der ondernemingen, welke uitsluitend dienstbaar werden gemaakt aan de teelt van gewassen voor de inlandsche markt, is betrekkelijk zeer gering. Overigens werden ook in kleine hoeveelheden, een of meer inlandsche gewassen geteeld op enkele voor de Europeesche markt produceerende ondernemingen.

d) De beplante uitgestrektheid voor elke cultuur afzonderlijk is niet volledig op te geven, aangezien vanwege een zeer groot aantal ondernemingen daaromtrent geen voldoende gegevens zijn verstrekt. Tot hoeveel ondernemingen het voor elk gewest opgegeven totaal der beplantingen betrekking heeft, is tusschen ( ) vermeld.

e) Niet steeds is in de voorhanden gegevens aangeduid of de opgaaf alleen op Java-koffie doelt, terwijl ook somtijds Java- en Liberia-koffie in één cijfer zijn genoemd. Waar de geoogste Liberia-koffie afzonderlijk is opgegeven, komt men tot een totaal van 33 422 pikol bereide koffie voor 98 ondernemingen, nl. Bantam 635 (3 ondernemingen), Batavia 105 (1), Preanger-Regentschappen 1804 (4), Pekalongan 1693 (7), Semarang 9706 (12),

onder A bedoelde ondernemingen, naar gelang er één of meer van de onderstaande gewassen zijn verbouwd, met opgaven, voor zooveel ingekomen, nopens de in 1906 verkregen productie. *b*)

Kina.		Thee.		Tabak.		Suikerriet.		Cacao.		Andere gewassen (buiten die voor de inlandsche markt). *c*)	
Aantal ondernemingen.	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Productie (in pikols suiker). *f*)	Aantal ondernemingen.	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Productie.
11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
69	3 870 084 (60)	86	ı) 8 557 925 (54)	"	"	"	"	"	"	8	
1	35 000 (1)	3	211 000 (2)	"	"	†	†	"	"	"	
4	360 033 (4)	2	173 500 (2)	"	"	"	"	4	81 875	5	
4	201 176 (4)	2	174 500 (2)	"	"	"	"	19	596 437	29	
"	"	"	"	"	"	"	"	2	6 107	3	*h*).
5	174 097 (5)	2	749 993 (2)	3	*j*) 112 634 (3)	2	198 719 (2)	19	128 875	51	
"	"	"	"	3	*j*) 1 305 000 (3)	1	94 335	11	126 375	4	
1	35 500 (1)	1	66 065 (1)	"	"	"	"	"	"	"	
1	47 550 (1)	2	301 250 (2)	2	6 562 (2)	"	"	"	"	5	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	
3	33 714 (3)	3	14 400 (3)	3	136 875 (3)	4	507 608^{5} (4)	16	181 312	29	
88	4 757 154 (79)	101	10 248 633 (68)	11	1 561 071 (11)	7	800 662^{5} (7)	71	1 120 981	137	*h*)
101	6 728 160 (79)	108	*l*) 9 842 798 (92)	10	*m*) 1 197 439 (9)	16	864 162 (9)	95	573 691 (58).	170	*n*)

Soerabaja 185 (4), Pasoeroean 9011 (35), Besoeki 4450 (7), Kedoe 1159 (7), Madioen 65 (2) en Kediri 4608 (16).

f) Deze productie was voor een groot gedeelte afkomstig van door de bevolking aan de erfpachters verhuurde gronden.

g) Tusschen ( ) is vermeld op hoeveel ondernemingen de opgegeven sommen betrekking hebben. Enkele ondernemingen betaalden de arbeidsloonen geheel of gedeeltelijk uit in door haar geteelde producten voor de inlandsche markt.

h) Wat de in deze kolom bedoelde gewassen betreft, is geproduceerd bij het tusschen ( ) vermeld aantal ondernemingen: 28 pikol caoutchouc (8), 8099 pikol kapok (37), 645 000 kapokvruchten (7), 2491 pikol notemuskaat (16), 560 pikol foelie (6), 20 893 pikol peper (67), 178 pikol cubebe (6), 189 pikol kola (3), 60 K.G. anatto (1), 25 750 klappers (1), 2160 pikol maïs (4), 400 000 maïskolven (1), 14 400 pikol rijst (3), 285 pikol akarwangi (3), 185 K.G. cardamom (1), 21 425 K.G. citronella-olie (1), 75 381 K.G. cocablad (8), 1 650 pikol agave-vezel (2), 8 105 H.L. etherische olie (1), 800 pikol djarakpitten (1), 170 995 pikol cassave (3), 2¹/₄ pikol vanille (2) en 13 pikol kaneel (1).

ı) Hieronder 19 ondernemingen, die thee verkregen van 1 839 789 K.G. nat blad, opgekocht van de bevolking.

GEWESTEN.	Verdeeling van de onder A en B bedoelde ondernemingen, naar gelang zij in handen waren van:												Algemeene totalen.			Door de ondernemers aan inlanders wegens loonen en gedane leveringen betaalde sommen, voor zooveel daaromtrent opgaven zijn ontvangen. g)
	Naamlooze vennootschappen.			Europeanen.			Chineezen.			Inlanders.						
	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	
	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.
Bantam.	5	10	3 667	15	39	9 851	12	14	1 035	"	"	"	32	63	14 553	f 136 106 (32)
Batavia.	7	16	2 879	2	2	29	4	4	1 329	"	"	"	13	22	4 237	137 353 (7)
Preanger-Regentschappen.	170	577	121 235	116	209	43 740	23	45	5 335	1	1	59	310	832	170 369	4 735 132 (123)
Cheribon	2	10	1 380	7	8	1 098	3	3	455	"	"	"	12	21	2 933	128 268 (5)
Pekalongan	12	65	9 867	6	7	1 948	7	9	2 108	"	"	"	25	81	13 923	438 499 (24)
Semarang	31	132	22 946	27	48	6 119	"	"	"	2	4	271	60	184	29 336	976 685 (39)
Soerabaja	9	30	4 682	8	15	2 186	"	"	"	1	1	93	18	46	6 961	252 890 (12)
Pasoeroean	84	270	88 322	22	59	17 244	2	6	1 420	3	4	992	111	339	107 978	2 981 149 (87)
Besoeki	65	576	105 979	40	139	51 094	1	1	28	"	"	"	106	716	157 101	3 036 939 (58)
Banjoemas	3	8	2 665	7	12	4 026	1	1	224	"	"	"	11	21	6 915	74 600 (5)
Kedoe	4	19	2 122	5	6	1 121	1	5	657	"	"	"	10	30	3 900	122 500 (2)
Madioen	3	17	4 613	14	19	3 110	2	6	1 016	"	"	"	19	42	8 739	65 899 (8)
Kediri	77	253	62 423	44	101	28 752	10	14	3 584	"	"	"	131	368	94 759	2 640 373 (84)
Totalen	472	1983	432 780	313	664	170 318	66	108	17 191	7	10	1 415	858	2765	621 704	f 15 726 393 (486)
Over 1905 waren de cijfers	414	1794	379 792	354	781	213 293	71	130	21 174	8	12	1 618	847	2717	615 877	13 866 729 (481)

j) Bovendien verkregen 4 ondernemingen (in Besoeki en Pasoeroean) 1 458 750 K.G. krosok.

k) Hieronder, voor zooveel dit in de ontvangen opgaven was uiteengehouden, 40 764 pikol Liberia-koffie bij 121 ondernemingen.

l) Bovendien werd nog van de bevolking opgekocht 3 272 044 K.G. nat blad.

m) Bovendien verkregen 3 ondernemingen (in Pasoeroean en Kediri) 1192000 K.G. krosok.

n) Wat de in deze kolom bedoelde gewassen betreft is geproduceerd bij het tusschen ( ) vermeld aantal ondernemingen: 12 309 pikol peper (64), 73 pikol cubebe (5), 2 662 pikol notemuskaat en foelie (20), 30 464 K.G. coca (3), 6 K.G. cocablad (1), 110 K.G. cocapoeder (1), 9 496 pikol kapok (44), 1 091 000 kapokvruchten (1), 1 300 pikol kapokpitten (2), 16 256 K.G. caoutchouc (4), 65 K.G. anatto (1), 145 410 pikol cassave (2), 3600 pikol cassavewortels (1), 100 022 K.G. agavevezel (2), 128 pikol kola (2), 82 pikol akarwangi (2), 14 pikol kaneel (1), 7 pikol regoeloe (1), 52 pikol chillies (1), 4 000 K.G. sereh-olie (1), 1 380 stuks vanille, 300 pikol hoendoer (1), 31 pikol manila-hennep (1), 15 pikol djarak (1), 10 pikol kedele (1), 4430 pikol rijst (2), 1 700 000 maïskolven (2), 140 pikol gepelde djagoeng (1) en 95 340 klappers (1).

Bijlage TT.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 3°. *c* en *d*, van het verslag.)

OPGAVEN

BETREFFENDE DE

PARTICULIERE LANDERIJEN OP JAVA

EN DE

HUURLANDEN IN SOERAKARTA EN DJOKJAKARTA

OVER

1905 en 1906.

TT

I. OPGAVEN BETREFFENDE DE PARTICULIERE LANDERIJEN OP JAVA.

A. Algemeen overzicht, afgesloten op ult. 1906.

GEWESTEN.	Verdeeling der landerijen naar gelang als eigenaar bekend stonden:											
	Naamlooze vennootschappen.			Europeanen.			Chineezen.			Andere vreemde oosterlingen of inlanders.		
	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen( )— aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen( )— aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen( )— aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen( )— aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Bantam	1	26 785 (42 213)	400 000	1	16 010 (34 229)	500 000	»	»	»	»	»	»
Batavia *a*)	156	952 422 (1 091 255)	13 929 141	55	82 559 (151 678)	2 184 136	125	159 037 (284 976)	7 491 607	135	20 688 (78 355)	1 385 631
Cheribon	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Pekalongan	1	3 497 (15 169)	436 448	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Semarang	»	»	»	12	15 669 (22 981)	1 652 872	25	6 485 (30 338)	†	1	95 (17 179)	71 758
Soerabaja	1	96 (1 571)	160 980	9	433 (3 532)	191 024	35	5 786 (36 563)	2 375 450	5	435 (6 226)	96 574
Pasoeroean	»	»	»	1	850 (2 972)	392 000	»	»	»	»	»	»
Totalen.	159	982 800 (1 150 208)	14 926 569	78	115 521 (215 392)	4 920 032	185	171 308 (351 877)	9 867 057	141	21 218 (104 760)	1 553 963

(*Vervolg.*)

GEWESTEN.	Samentrekking der voorafgaande opgaven.				Gegevens (naar schatting) betreffende de padi-beplantingen op de particuliere landerijen over 1905 en 1906.			
	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal opgezetenen op ult. 1906.	Geschatte waarde voor den aanslag in de verponding.	Uitgestrektheid der padi-beplantingen (in bouws).		Naar schatting verkregen padiproductie (in pikols).	
					1905.	1906.	1905.	1906
Bantam	2	42 795	76 442	900 000	13 000	17 100	13 200	173 550
Batavia	471	1 214 706	1 606 264	24 990 515	255 593	263 645	4 523 697	3 595 809
Cheribon	†	†	†	†	51 803	†	892 016	†
Pekalongan	1	3 497	15 169	436 448	1 325	1 554	20 763	19 000
Semarang	38	22 249	70 498	1 724 630	2 971	5 989	16 763	27 885
Soerabaja	50	6 750	47 892	2 824 028	2 165	1 652	28 462	21 949
Pasoeroean	1	850	2 972	392 000	398	458	38 250	1 458
Totalen.	563	1 290 847	1 819 237	31 267 621	327 255	290 398	5 533 151	3 839 651

a) De kohieren waren voor de meeste landerijen in de afd. Buitenzorg nog niet vastgesteld.

B. Overzicht betreffende de productie der particuliere landerijen aan andere voortbrengselen dan padi, voor zooveel daaromtrent gegevens inkwamen.

NAMEN DER LANDERIJEN.	1905.	1906.
SUIKER (pikols).		
BATAVIA.		
Afd. Tangerang.		
Tjikokol	415	328
Paroengkoeda	1 000	1 100
Kedaoeng-Oost	300	250
Slapandjang-Oost	75	80
Amstelveen of Tanah Tinggi	†	†
Teloeknaga	900	820
Slapandjang-West	840	540
Kampoeng Melajoe	†	†
	3 530	3 118
PEKALONGAN.		
Ketanggoengan-West	92 078	91 000
PASOEROEAN.		
Kedaoeng	63 650	62 421
SOERABAJA.		
Ngagel of Djagir	8 200	10 824^{5}
Karah	710	*b*)
Koepang I en II	1 000	»
Ketintang	†	16 779
	9 910	27 603^{5}
Totalen voor 4 gewesten	169 168	184 142^{5}
KOFFIE (pikols).		
BANTAM.		
Tjikandi Oedik	800	600
Tjikandi Ilir	460	675
	1 260	1 275
BATAVIA.		
Afd. Tangerang.		
Grendeng	24	19
Soeradita	22	18
Krawatji Tjibodas	20	15
Pangkalan	9	15
Serpong	»	2
Tigareksa	23	26
Tjikoeja	42	34
Tjihoeni	»	4
Lengkong Tjisaoek	»	†

NAMEN DER LANDERIJEN.	1905.	1906.
Afd. Krawang.		
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	9 755	7 322
Afd. Buitenzorg.		
Bolang	340	133
Depok	10	7
Djasinga	2 490	2 135
Dramaga	2 450	1 600
Goenoeng Sindoer	300	315
Djanlapa I en II	155	175
Tjikopomajak	182	200
Kampoeng Baroe		†
Kedoeng Badak	3	†
Klapanoengal	36	52
Koeripan	455	300
Pondok Tjina	†	†
Roempin	1 000	550
Sadeng Djamboe	15	†
Tapos	125	126
Toemenggoengan	1 500	†
Trogeng	200	150
Kadoenghalang	»	540
Soekaradja, Tanahbaroe, Tjiloear	800	450
Tjampea, Tjiboenboelan en Sadeng-Oost	128	100
Tjiawi en Tjidjeroek (Pondok Gedeh), Tjibinoeng-Oost	1 400	1 230
Tjibodas	122	126
Tjikadoe	75	50
Tjikopo	130	245
Tjikopomajak	†	†
Tjilangkap	5	7
Tjileboet	220	150
Tjimangis	30	20
Tjinere	6	7
Nanggoeng	80	†
Tjibaroesa	9	6
Tjilengsi	28	36
Tjiomas	200	97
Tjipemingkis	430	420
Tjipoetat	30	15
Tjiseroea-Noord	35	100

b) Het product van deze onderneming is gemalen op de onderneming Ketintang en begrepen in hare productie.

NAMEN DER LANDERIJEN.	1905	1906.
Tjiseroea-Zuid	15	55
Tjitajam	8	10
Tjitrap, Tjikadas en Babakanmadang	1 100	587
Tjikoleang	„	1 500
Tjipeundeu	5	4
Semplak	997	954
Bodjong Gedeh	19	14
Djamboe	„	3
Afd. Meester-Cornelis.		
Klender	3	3
Kalibata Grobogan	1	1
Ragoenan	50	25
Tandjoeng-West	90	33
Tandjoeng-Oost	40	65
Tjiboeboer	40	47
Gandaria-Noord	8	3
Pabean Tjilaokalibata	10	7
Djati Padang	3	5^5
Grogol	„	2
Gandaria-Zuid en Tjipetir	12	†
Kranggan	20	25
Simplicitas, Leba Boeloes, Trogong	5	10
Pengoemben, Keroetagan, Soekaboemi	4	2
Gedong Gedeh	22	27
Tjakoeng	5	5
	25 341	20 184^5
PEKALONGAN.		
Ketanggoengan-West	30	†
SEMARANG.		
Tanggoeng	10	12
Kropak	3	3
Soesoehan	†	80
Overige landerijen	†	†
	13	95
Totalen voor 4 gewesten.	26 644	21 554^5
THEE (K.G.).		
BATAVIA.		
Afd. Krawang.		
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	92 539	275 000
Afd. Buitenzorg.		
Semplak	59 750	63 150

NAMEN DER LANDERIJEN.	1905.	1906
Goenoeng Sindoer	4 075	5 075
Roempin	600	675
Tjikoleang	7 770	8 180
Kedoenghalang	55 100	55 279
Sawangan	375	187^5
Tjiseroea-Noord	10 125	36 280
Tjiawi en Tjidjeroek	181 850	275 500
Dramaga	8 800	8 500
Tjiomas	400 000	400 000
Bolang	173 096	140 000
Tjikadoe	13 750	9 375
Tjikopomajak	12 500	18 750
Tjiloewar, Tanahbaroe en Soekaradja	101 500	125 000
Tjitrap, Tjitjadas en Babakanmadjang	16 000	24 500
Tibodas	3 500	3 750
Nanggoeng	225 000	250 000
Djanglopo	7 500	7 375
Djasinga	12 000	6 500
Totalen voor 1 gewest.	1 385 830	1 713 076^5
CACAO (K.G.).		
BATAVIA.		
Afd. Buitenzorg.		
Tjiloear	375	250
Kedoengbadak	1 750	750
Tjimanggis	375	437^5
	2 500	1 437^5
PEKALONGAN.		
Ketanggoengan-West	5 625	5 625
SEMARANG		
Panggoeng	„	†
TABAK (K.G.).		
BATAVIA.		
Afd. Krawang.		
Tegalwaroe-landen	3 875	2 250
Afd. Meester-Cornelis.		
Medang Asem, Kenedjang en Kebajoran	„	†
Gedoeng Gedeh	„	†
Totalen voor 1 gewest.	3 875	2 250
KINABAST (K.G.).		
BATAVIA.		
Afd. Krawang.		
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	256 588	266 359

NAMEN DER LANDERIJEN.	1905.	1906.
Afd. Buitenzorg.		
Tjiawi en Tjidjeroek	33 088	35 000
Tjitrap, Tjitjadas en Babakanmadang	20 000	23 000
Soekaradja, Tjiloear en Tanahbaroe	2 000	18 000
Totalen voor 1 gewest.	311 676	342 359
MUSKAATNOTEN (pikols).		
BATAVIA.		
Afd. Buitenzorg.		
Kedoeng Badak	3	2
Afd Krawang.		
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	8	0,45
	11	2,45
SEMARANG.		
Panggoeng	36	†
Totalen voor 2 gewesten.	47	2,45
FOELIE (K.G.).		
BATAVIA.		
Afd. Krawang.		
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	†	†
SEMARANG.		
Panggoeng	375	†
PEPER (K.G.).		
BATAVIA.		
Afd. Krawang.		
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	2 500	22 847⁵
Afd. Buitenzorg.		
Tjiawi en Tjidjeroek	†	6 250
Tjiomas	2 500	1 562⁵
Tjimanggis	1 250	1 000
Koeripan	750	1 000
Kedoeng Badak	125	†
Goenoeng Sindoer	»	500
Tjitajam	»	312⁵
	7 125	33 472⁵
BANTAM.		
Tjikandi Ilir	190	†
Totalen voor 2 gewesten.	7 315	33 472⁵
INDIGO (pikols).		
BATAVIA.		
Afd. Tangerang.		
Gantoe	60	†
Grendeng	150	158

NAMEN DER LANDERIJEN.	1905.	1906.
Lengkong-Oost	»	60
Onom, Karet en Ketas	280	†
Kedaoeng-West	120	100
Kedaoeng-Oost	50	†
Pakoelonan	»	150
Pasarbaroe	240	140
Pondokdjagoeng	»	26
Sepattan	40	80
Tjihoeni	20	30
Pakadjangan	180	110
Tjikokol	»	250
Priang	»	24
Teloeknaga	»	50
Slapandjang	»	125
Totalen voor 1 gewest.	1 140	1 303
VOGELNESTJES (K.G.).		
BATAVIA.		
Afd. Buitenzorg.		
Klapanoengal	2 250	2 812⁵
Afd. Krawang.		
Tegalwaroe-landen	1	20
Totalen voor 1 gewest.	2 251	2 832⁵

Bovendien is in 1906 gewonnen:

BANTAM.

Tjikandi Oedik	4⁵	pikol caoutchouc.
Tjikandi Ilir	2⁵	» »
BATAVIA.		
Afd. Krawang.		
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	137	pikol caoutchouc.
	4	» cubebe.
	1137	» aren-suiker.
SEMARANG.		
Maritjan	163	pikol suikerrietstekken.
SOERABAJA.		
Koepang II	416	pikol suikerriet.
Totalen voor 4 gewesten	144	pikol caoutchouc.
	4	» cubebe.
	416	» suikerriet.
	163	» suikerrietstekken.
	1137	» aren-suiker.

II. OVERZICHT BETREFFENDE DE HOEVEELHEDEN DER VOORNAAMSTE VOOR UITVOER BESTEMDE PRODUCTEN, IN 1905 EN 1906 VERKREGEN VAN DE HUURLANDEN IN SOERAKARTA EN DJOKJAKARTA.

ONDERNEMINGEN.	SUIKER (pikols).		INDIGO (K.G.)		TABAK (K.G.).		KOFFIE (pikols).		CACAO (K.G.).		ANDERE PRODUCTEN.	
	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.
RESIDENTIE SOERAKARTA.												
AFDEELING SOERAKARTA.												
Regentschap Soerakarta.												
1. Baki Pandejan . .	»	»	7 000	5 750	58 500	165 000	»	»	»	»	»	»
2. Baron	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
3. Djetis Karangpoeng.	»	»	»	»	»	»	5	3	»	»	9,5 pikol kapok.	7 pikol kapok.
4. Gawok	»	»	4 500	3 224	18 000	175 741	»	»	»	»	»	»
5. Glonggong . . .	»	»	1 000	1 350	»	»	25	12	»	»	75 pikol peper.	111 pikol peper.
6. Kartasoera . . .	[1]) 49 369 (467)	69 593 (714)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
7. Klodran	[2]) » (552)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
8. Manang	»	»	4 594	2 488	247 959	286 636	»	»	»	»	»	»
9. Manoekan . . .	»	»	»	»	400	380	»	»	»	»	350 pikol padi.	372 pikol padi.
10. Mangenardjo (Ketitang Bendo)	»	»	»	»	»	»	10	»	187,5	»	2364 pikol padi.	»
11. Temoeloes . . .	»	»	6 500	»	210 500	215 000	»	»	»	»	»	»
12. Triagan	26 263 (300)	24 783 (302)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
AFDEELING WONOGIRI.												
Onderregentschap Soekaardja.												
13. Djombor	»	»	9 499	5 214	»	»	»	»	»	»	70 pikol katoen.	50 pikol katoen en 980 pikol padi.
14 Ketagoean Djetis .	»	»	1 560	2 037	»	»	»	»	»	»	2467 blikken indigo, 7 pikol kapok en 150 pikol Java-suiker.	»
15 Kradjan Djatimalang	»	»	600	700	»	»	»	»	»	»	325 pikol padi.	150 pikol padi.
16. Kradjegan . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	920 pikol padi	1100 pikol padi.
17. Madjasto	»	»	»	»	»	»	»	5	»	»	415 pikol abelmoschus en 210 pikol cassave.	14 pikol peper en 24 pikol abelmoschus.
18. Manggis	»	»	1 721	1 050	»	»	250	14	94	312	13 pikol peper en 8 pikol kapok.	101 pikol peper en 16½ pikol kapok.
19 Mento Toelakan .	»	»	»	»	»	»	28	»	»	»	5786 K.G. hennep, 66½ pikol kapok en 115 pikol kapokpitten.	12200 K.G. vezel en 46½ pikol kapok.
20 Paniron	»	»	500	»	»	»	»	»	»	»	200 pikol rijst.	1500 pikol padi.
21 Waroedalem . .	»	»	1 250	1 300	»	3 000	»	»	»	»	»	»
AFDEELING KLATEN.												
Regentschap Klaten.												
22. Bodeh	»	»	»	»	»	»	413	203	28 312	37 562,5	25 pikol kapok.	»
23. Brengosan . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
24. Demangan . . .	»	»	»	»	200 000	240 000	»	»	»	»	»	»
25 Djiwo	»	»	»	»	288 614	258 351	»	»	»	»	9504 pikol padi.	»
26. Djonggrangan . .	»	»	15 000	15 000	100 000	90 000	12	10	»	»	»	»

[1]) De getallen tusschen ( ) naast het productiecijfer geven de uitgestrektheid der suikeraanplantingen aan in bouws.

[2]) Het riet werd vermalen op door het hoofd van het Mangkoe Negarasche Huis voor eigen rekening geëxploiteerde suikerfabriek Tjolomadoe.

ONDERNEMINGEN.	SUIKER (pikols).		INDIGO (K.G.).		TABAK (K.G.).		KOFFIE (pikols).		CACAO (K.G.).		ANDERE PRODUCTEN.	
	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.
27. Djoengkaré I . .	69 100 (540)	65 655 (600)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
28. Djoengkaré II . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
29. Djoewiring . . .	»	»	»	»	450 000	400 000	»	»	»	»	»	»
30. Delangoe . . .	84 535 (712)	86 508[5] (807)	»	»	74 500	»	»	»	»	»	»	»
31. Gajamprit . . .	»	»	»	»	420 377	385 434	»	»	»	»	»	43 pikol padi.
32 Gantiwarna . . .	»	»	750	1 000	380 000	150 000	»	»	»	»	6000 pikol padi.	8044 pikol padi.
33. Gedaren	39 782 (388)	47 345 (372)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
34. Gemampir . . .	»	»	»	»	172 500	131 250	1 718	1 115	12 688	27 312	300 K.G. muskaatnoten en foelie, 112 pikol kapok en 69 pikol cubebe.	167 pikol kapok, 10 pikol muskaatnoten en foelie en 126 pikol cubebe.
35. Polan Ardjo. . .	»	»	»	»	»	90 500	»	»	»	»	»	»
36. Genengsari of Kepitoedjetir	»	»	»	»	137 500	37 500	900	780	»	»	1540 pikol padi.	50 pikol peper en 1350 pikol padi.
37. Goemoel Djogonalen	»	»	7 006	5 933	298 384	260 752	»	»	»	»	»	»
38. Gondangsari. . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1541 pikol padi.	1588 pikol padi.
39. Gondangwinangoen	143 773 (748)	134 617[5] (748)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
40. Groedo Djomboran	»	»	»	»	165 000	161 000	»	»	»	»	»	»
41. Karangdowo . .	» (100)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	110000 pikol maalriet.	1240 pikol riet.
42. Kebonaroem. . .	»	»	6	»	429 440	318 991	»	»	6 438	»	138 pikol kapok.	100 pikol cacao en 150 pikol kapok.
43. Kemoedo	»	»	3 000	6 000	180 000	100 000	»	»	»	»	40000 pikol maalriet.	40000 pikol riet.
44. Ketanden. . . .	»	»	†	13 498	†	433 608	»	»	»	»	»	»
45. Logedee	»	»	»	»	»	»	434	310	»	187,5	»	»
46. Ngoepit	»	»	»	»	400 000	400 000	162	74	51 625	75 000	702 pikol kapok en 3 pikol pala.	700 pikol kapok en 5 pikol pala.
47. Ngranjoe [3]) . . .	»	»	2 678	»	»	»	»	»	»	»	46400 pikol maalriet.	»
48. Pangkalan . . .	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	200000 pikol. suikerriet.	»
49. Plagan	»	»	»	»	97 500	105 500	»	»	»	»	†	1200 pikol padi en 37800 pikol suikerriet.
50. Ponggok	31 828 (250)	39 350 (250)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
51. Prambanan . . .	53 434 (573)	57 409 (575)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
52 Satrian en Selap .	»	»	6 712	5 837	39 118	64 293	637	329,5	36 500	25 375	1160 K.G. foelie, 19 pikol peper, 143 pikol kapok en 5587 K.G. muskaatnoten.	43 pikol peper, 91 pikol kapok en 6854 K.G. muskaatnoten.
53. Pandan Simping .	»	»	12 500	4 350	100 000	80 000	»	»	»	»	»	2631 pikol foelie.
54. Tjandisewoe'. . .	44 569 (320)	43 959[5] (326)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
55. Tjepper	110 252 (829)	117 445 (880)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
56. Tjokro Toeloeng .	67 476 (673)	66 285 (690)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
57. Troetjoek . . .	»	»	16 500	13 350	476 000	503 000	»	»	»	»	»	»

[3]) Deze onderneming is vereenigd met de onderneming Delangoe (n⁰. 30).

ONDERNEMINGEN.	SUIKER (pikols).		INDIGO (K.G.).		TABAK (K.G.).		KOFFIE (pikols).		CACAO (K.G.).		ANDERE PRODUCTEN.	
	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906
58. Wedibirit . . .	„	„	„	„	600 000	550 000	„	„	„	„	„	„
59. Wonosari . . .	83 975 (700)	78 496 (683)	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
AFDEELING BOJOLALI.												
Regentschap Bojolali.												
60. Bangak Penging .	81 675 (738)	83 318 (800)	„	„	„	„	207	122	„	„	„	„
61. Baron Tampir . .	„	„	„	„	„	„	2 596	2 231	766	2 625	5 pikol peper, 140 pikol kapok, $3\frac{3}{4}$ pikol cubebe, $2\frac{3}{4}$ pikol kinabast en $15\frac{3}{4}$ pikol muskaatnoten en foelie.	43 pikol peper, 155 pikol kapok, 5,2 pikol cubebe en 6 pikol muskaatnoten.
62. Bradjan	„	„	6 750	„	„	„	250	40	21 875	25 000	25 pikol peper en 29 pikol kapok.	25 pikol peper, 6 pikol kapok en 3500 pikol padi.
63. Gowar	„	„	„	„	„	„	110	157	„	„	5 pikol peper, 25 pikol kapok, 8 pikol cubebe en 5 pikol muskaatnoten en foelie.	„
64. Goeboeg Ngargasari	„	„	„	„	„	„	170	300	„	„	25 pikol kapok.	8 pikol peper, 36 pikol kapok en 2 pikol cubebe.
65. Gondang Rawé. .	„	„	„	„	„	„	25	21	„	„	$2\frac{1}{2}$ pikol peper, 2 pikol kapok en 500 pikol padi.	116 pikol peper, 2 pikol kapok en 400 pikol padi.
66. Gondang Wedelan.	„	„	„	„	„	„	60	35	625	625	2 pikol peper, 12 pikol kapok, 25 K.G. vanille en 1 pikol muskaatnoten en foelie.	3 pikol peper, 11 pikol kapok en 30 K.G. vanille.
67. Kebonso	„	„	„	„	„	„	502	243	9 891	17 312	21 pikol peper, 26 pikol kapok, 31 pikol kapokpitten en $\frac{1}{2}$ pikol cubebe.	180 pikol peper en 20 pikol kapok.
68. Keposong. . . .	„	„	„	„	„	„	1 861	1 739	172	591	$15\frac{1}{4}$ pikol peper, 200 pikol kapok en $\frac{3}{4}$ pikol cubebe.	168 pikol peper, 190 pikol kapok en 1,6 pikol cubebe.
69. Mandjoeng . . .	„	„	„	„	115 000	95 000	„	„	„	„	„	„
70. Melangbong . .	„	„	„	„	„	„	295	260	„	„	1340 K.G. kina en 7 pikol muskaatnoten en foelie.	700 pikol bibit en 5 pikol peper.
71. Ngaras Kopen . .	„	„	5 422	8 500	80 259	209 000	74	26	„	„	„	„
72. Ngargoloko Malebare	„	„	„	„	„	„	60	70	„	„	„	680 pikol padi en 400 pikol riet.
73. Penggoeng . . .	„	„	„	„	„	„	425	290	33 750	33 125	87 pikol peper. 65 pikol kapok en 87 pikol cubebe.	416 pikol peper, 65 pikol kapok en 155 pikol cubebe.
74. Repaking . . .	„	„	„	„	„	„	60	41	469	500	$\frac{1}{2}$ pikol peper en 33 pikol kapok.	37 pikol peper en 26 pikol kapok.
75. Simo	„	„	4 200	4 600	„	„	1 010	148	28 125	63 562	25 pikol peper, 85 pikol kapok, 184 K.G. muskaatnoten en foelie, 2 pikol caoutchouc, $3\frac{1}{2}$ pikol cacao en 2000 pikol padi.	614 pikol peper, 80 pikol kapok, 6,6 pikol muskaatnoten en 945 K.G. coca.
76. Soekaboemi (of Tjipogo)	„	„	„	„	„	„	905	1 650	„	„	„	1 pikol peper, 4 pikol kapok en 4 pikol cubebe.

ONDERNEMINGEN.	SUIKER (pikols).		INDIGO (K.G.).		TABAK (K.G.).		KOFFIE (pikols).		CACAO (K.G.).		ANDERE PRUDUCTEN.	
	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.
77. Watoepenganten .	»	»	»	»	»	»	235	204	»	»	9 pikol peper, 50 pikol kapok en 2 pikol muskaatnoten en foelie.	10½ pikol muskaatnoten, 72 pikol peper, 76 pikol kapok en 7½ pikol cubebe.
AFDEELING SRAGEN.												
Regentschap Sragen.												
78. Bandoeng . . .	»	»	»	»	»	»	500	105	»	»	100 pikol kapok.	97 pikol kapok.
79. Bangsri	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	8380 pikol bibit, 200 pikol Javasuiker en 400 pikol padi.	»
80. Batoedjamoes . .	»	»	»	6 500	»	»	36	10	469	750	15 pikol kapok.	4 pikol kapok.
81. Blorong	»	»	1 500	1 875	»	»	»	»	»	»	20 amet padi.	100 amet padi en 15 pikol kapok.
82. Boemihardjo . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3000 pikol riet.	400 pikol padi.
83. Brodjol, Gondangmanis en Mendalen	900 (33)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1200 pikol padi.
84. Denanjar . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
85. Gebangwinong . .	»	»	1 200	588	»	»	»	»	»	»	4000 pikol padi.	14954 pikol riet en 4250 pikol padi.
86. Kaliboto	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	430 pikol cassave.	»
87. Karangdowo. . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
88. Kebak Kramat . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	8000 pikol suikerriet en 990 pikol padi.	10000 pikol suikerriet en 1203 pikol padi.
89. Kebonromo . . .	»	»	»	»	110 000	125 000	»	»	»	»	»	»
90. Kedoengbanteng II [4]	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	599 pikol kapok en 6155 pikol padi.
91. Kemoening . . .	»	»	»	»	»	»	1 336	2 090	»	»	170 pikol muskaatnoten en foelie.	155 pikol muskaatnoten en foelie.
92. Madjenang . . .	»	88 366 (818)	»	»	»	»	»	»	»	»	100 pikol kapok.	230 pikol kapok.
93. Modjo Kedaoeng .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
94. Djetis	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1200 pikol padi.
95. Masaran	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2200 pikol padi.	1800 pikol padi.
96. Modjosragen . .	102 776 (1061)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
97. Moenggoer Pering	»	»	2 500	500	»	»	»	»	»	»	4000 pikol padi en 12000 pikol bibit.	2000 pikol bibit en 5000 pikol padi.
98. Moetian	2 000 (25)	»	700	»	»	»	8½	3	»	»	550 pikol padi en 5 pikol kapok.	750 pikol rijst en 2½ pikol kapok.
99. Ngaroem. . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
100. Redjawinangoen .	40 (5)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	150 pikol padi.	»
101. Sambiredja . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3000 pikol padi.	2000 pikol padi en 600 pikol Javasuiker.
102. Singgi	»	»	»	»	50 000	»	»	»	»	»	»	»
103. Soember en Kedongdowo . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
104. Soko Djengkiloeng	»	»	»	»	26 000	35 000	»	»	»	»	»	1500 pikol padi.

[4]) Wegens expiratie zijn de gronden van Kedoengbanteng II teruggegeven.

ONDERNEMINGEN.	SUIKER (pikols).		INDIGO (K.G.).		TABAK (K.G.).		KOFFIE (pikols).		CACAO (K.G.).		ANDERE PRODUCTEN.	
	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906	1905.	1906.	1905.	1906
105. Sidoredjo. . . .	800 (15)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	600 pikol padi.
106. Tegalombo . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	250 pikol rijst.	220 pikol rijst.
107. Tengklik . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	200 pikol padi.	500 pikol padi.
108. Trobajan. . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1150 pikol padi.	1300 pikol padi.
109. Tiris	»	»	400	700	2 500	5 500	12	»	»	»	»	»
110. Tarik Ngaroem .	»	»	»	»	»	»	2 905	2 346	»	»	550 pikol kapok en 6217 K.G. kinabast.	660 pikol kapok en 21 pikol vezel.
111. Djonglot	»	»	»	»	»	25 000	»	»	»	»	»	»
RESIDENTIE DJOKJAKARTA.												
Regentschap Sleman.												
1. Beran	61 609 (648)	71 202 (575)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
2. Boeloes	»	»	18 850	2 000	130 000	370 000	»	»	»	»	»	»
3. Demak Idjo . .	»	85 279 (790)	4 392	»	227 107	»	»	»	»	»	»	»
4. Dadapan	»	»	»	1 361	»	»	65	50	»	»	1800 pikol bibit.	9972 pikol bibit.
5. Doekoe en Pisangan	»	†	3 800	†	46 000	†	»	†	»	†	5062 pikol riet en 2000 pikol padi.	†
6. Kebon Agoeng . .	»	†	5 000	†	5 000	†	»	†	»	†	39776 pikol riet.	†
7. Kenaroean . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	54207 pikol riet.	57409 pikol riet.
8. Klatji	31 020	33 843 (259)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
9. Klelen	»	»	3 000	4 500	»	»	»	»	»	»	30000 pikol bibit.	65000 pikol maalriet en 30000 pikol bibit.
10. Medari	»	»	3 000	2 400	»	»	»	»	»	»	23400 pikol riet.	121447 pikol riet.
11. Mlati en Tjebongan en Tegalwaroe .	128 711 (1091)[5]	153 320 (1051)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	132 pikol riet.
12. Patoekan . . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
13. Rewoeloe . . .	73 599 (547)	81 291 (633)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
14. Sedajoe	33 448 (309)	26 640 (300)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
15. Sonasewoe . . .	»	»	»	»	189 306	193 596	»	»	»	»	»	»
16. Tempel	»	»	81 898 (Liters)	46 416	53 980	114 673	»	»	»	»	28747 pikol bibit.	37762 pikol suikerrietstekken.
17. Wringin. . . .	»	»	»	»	68 000	150 000	»	»	»	»	48000 pikol riet.	39000 pikol riet.
Regentschap Kalasan.												
18. Bandjarardjo . .	»	»	»	»	127 819	213 201	18	10	»	»	»	»
19. Barongan . . .	105 532 (619)[6]	125 811 (867)[7]	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
20. Bedojo	»	»	2 981	4 708	»	»	10	»	»	»	2300 pikol bibit, 2120 pikol padi, 300 pikol djagoeng en 1833 bos alang alang.	7843 pikol bibit.
21. Gedjajan	»	»	3 541	4 450	»	»	611	489	»	»	»	»
22. Kadhiredjo . . .	»	»	5 510	»	»	»	»	»	»	»	202405 pikol riet.	401280 pikol riet.
23. Kenajan	»	»	6 873	2 659	50 750	45 697	»	»	»	»	45200 pikol riet.	39380 pikol riet en 40000 pikol bibit.

[5]) Hieronder 8643 pikol van opgekocht riet.
[6]) Als voren 11768 pikol.
[7]) Hieronder 23783 pikol van opgekocht riet.

ONDERNEMINGEN.	SUIKER (pikols).		INDIGO (K G.)		TABAK (K.G.).		KOFFIE (pikols).		CACAO (K.G.).		ANDERE PRODUCTEN.	
	1905.	1906.	1905	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.
24. Mangoewo . . .	„	„	6 000	„	„	„	„	„	„	„	291034 pikol riet.	418553 pikol riet.
25. Moedja Moedjoe .	„	„	8 829	550	„	„	„	„	„	„	266112 pikol riet.	451101 pikol riet.
26. Ngoto	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
27. Ngemplak . . .	„	„	8 753	7 261	„	„	25	41	„	„	„	„
28. Prered Kenalan .	[8]) 93 063 (410)	102 955^{5}(646)	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
29. Randoe Goenting .	61 332 (502)	[10]) 66833^{5}(512)	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
30. Salakan Potorowo.	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
31. Silooh Lanteng .	„	„	„	„	16 500	15 640	„	„	„	„	22976 pikol riet.	24832 pikol riet.
32. Sorogedoog . . .	„	„	„	„	361 819	396 440	„	„	„	„	409374 pikol riet en 500j pikol kapok.	423543 pikol riet en 4,5 pikol kapok.
33. Tandjoeng Tirto .	[9]) 92 332 (404)	[11]) 115122(394)	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
34. Wanoedjojo . . .	„	„	7 541	4 312	„	„	„	„	„	„	121277 pikol riet.	199285 pikol riet.
35. Wioro	„	„	5 000	4 850	„	„	„	20	„	„	„	47000 pikol riet, 5000 pikol bibit en 3000 pikol padi.
Regentschap Bantoel.												
36. Bantoel	98 829 (719)	[12]) 102 076^{5}(639)	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
37. Gesikan	89 690 (563)	105 908 (580)	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
38. Gondang Lipoero .	56 277 (402)	54 992^{5}(403)	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
39. Padokan	101 405 (730)	108 428 (719)	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
40. Poendong . . .	86 024 (691)	84 867 (696)	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Regentschap Adikarta.												
41. Sewoe Galoer . .	104 000 (890)	112 506 (873)	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„

RECAPITULATIE.

RESIDENTIE SOERAKARTA. Afdeeling Soerakarta .	75 632	94 376	23 594	12 812	535 359	842 757	40	15	187,5	„	9,5 pikol kapok, 75 pikol peper en 2714 pikol padi.	7 pikol kapok, 111 pikol peper en 372 pikol padi.
„ Wonogiri . .	„	„	15 130	10 301	„	3 000	278	19	94	312	2467 blikken indigo, 70 pikol katoen, 81,5 pikol kapok, 1445 pikol padi, 150 pikol Java-suiker, 5786 K.G. hennep, 13 pikol peper, 415 pikol abelmoschus, 210 pikol cassave en 115 pikol kapokpitten.	50 pikol katoen, 3730 pikol padi, 115 pikol peper, 24 pikol abelmoschus, 63 pikol kapok en 12200 K.G. vezel.
„ Klaten . . .	728 724	737 070^{5}	64 152	64 968	5008 933	4760 179	4 276	2 821,5	135 563	165 437	1120 pikol kapok, 18585 pikol padi, 69 pikol cubebe, 19 pikol peper, 396400 pikol riet, 7047 K.G. muskaatnoten en foelie en 3 pikol pala.	12225 pikol padi, 1108 pikol kapok, 126 pikol cubebe, 93 pikol peper, 79040 pikol riet, 100 pikol cacao en 10407$^{1}/_{2}$ K.G. muskaatnoten en foelie.

8) Als voren 33649 pikol.
9) Als voren 40722 pikol.
10) Als voren 41680 pikol.
11) Als voren 638 446 pikol.
12) Als voren 165 540 pikol.

ONDERNEMINGEN.	SUIKER (pikols).		INDIGO (K.G.).		TABAK (K.G.).		KOFFIE (pikols).		CACAO (K G.).		ANDERE PRODUCTEN.	
	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.
Afdeeling Bojololi . .	81 675	83 318	16 372	13 100	195 259	304 000	8 845	7 577	95 673	143 340	$197^1/_4$ pikol peper, 692 pikol kapok, 100 pikol cubebe, 31 pikol kapokpitten, 2500 pikol padi, $3^1/_2$ pikol cacao, 2 pikol caoutchouc, 338 pikol muskaatnoten en foelie, 1512 pikol kina en 25 pikol vanille.	945 K.G. coca, 1688 pikol peper, 671 pikol kapok, 175,3 pikol cubebe, 23 pikol muskaatnoten en foelie, 4580 pikol padi, 30 K.G. vanille en 1100 pikol bibit.
» Sragen . .	106 516	88 566	6 300	10 163	188 500	192 062	$4\ 797^1/_2$	4 554	469	750	770 pikol kapok, 200 pikol Java-suiker, 18440 pikol padi, 430 pikol cassave, 31830 pikol riet, 170 K.G. muskaatnoten en foelie, 6217 K.G. kina en 200 pikol rijst.	$1607^1/_4$ pikol kapok, 100 amet en 27108 pikol padi, 155 pikol muskaatnoten en foelie, 21 pikol vezel, 44954 pikol bibit, 970 pikol rijst en 600 pikol Java-suiker.
Totalen. . .	992 547	1 003 130[5]	125 548	111 344	5 928 051	6 101 998	$18\ 236^1/_2$	$14\ 986^1/_2$	231 986,5	309 839	2673 pikol kapok, $304^1/_4$ pikol peper, 2467 blikken indigo, 70 pikol katoen, 43684 pikol padi, 428230 pikol riet, 350 pikol Java-suiker, 5786 K.G. hennep, 415 pikol abelmoschus, 640 pikol cassave, 146 pikol kapokpitten, 169 pikol cubebe, 200 pikol rijst, 25 pikol vanille, 2 pikol caoutchouc, $3^1/_2$ pikol cacao, 3 pikol pala, 7729 K.G. kina en 7217 K.G. en 338 pikol muskaatnoten en foelie.	$3456^1/_2$ pikol kapok, 2007 pikol peper, 50 pikol katoen, 100 amet en 48015 pikol padi, 79040 pikol riet, 55954 pikol bibit, 600 pikol Java-suiker, 24 pikol abelmoschus, 301,3 pikol cubebe, 970 pikol rijst, 30 K.G. vanille, 100 pikol cacao, 945 K.G. coca, 12200 K.G. en 21 pikol vezel en $10407^1/_2$ K.G. en 178 pikol muskaatnoten en foelie.
RESIDENTIE DJOKJAKARTA.												
Regentschap Sleman .	328 387	451 575	38 042	56 677	719 393	828 269	65	50	»	»	230992 pikol riet en bibit en 2000 pikol padi.	39972 pikol bibit, 282988 pikol riet en 37762 pikol suikerrietstekken.
» Kalasan .	352 259	410 722	55 028	28 790	556 888	670 978	664	560	»	»	1360678 pikol riet en bibit, 2120 pikol padi, 500 pikol kapok, 300 pikol djagoeng en 1833 bossen alang alang.	52843 pikol bibit, 2004974 pikol riet, 4,5 pikol kapok en 3000 pikol padi.
» Bantoel .	432 225	456 272	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
» Adikarta .	104 000	112 506	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Totalen. . .	1 216 871	1 431 075	93 070	85 467	1 276 281	1 499 247	729	610	»	»	1591670 pikol riet en bibit, 4120 pikol padi, 500 pikol kapok, 300 pikol djagoeng en 1833 bossen alang alang.	2380777 pikol riet en bibit, 37762 pikol suikerrietstekken, 3000 pikol padi en $4^1/_2$ pikol kapok.

Bijlage UU.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 2, sub. 2°., van het verslag.)

OPGAVEN

BETREFFENDE

de aan de verplichte levering onderworpen

KOFFIECULTUUR

TER

SUMATRA'S WESTKUST

en de van gouvernementswege gehouden veilingen van Sumatra-koffie,

OVER

1906.

I. ALGEMEENE OP

1.	Volgens de op 31 October 1906 afgesloten opgaven, waren bij de koffiecultuur ingedeeld het navolgend aantal: kampongs (of negriën). 2.	huisgezinnen. 3.	Aantal vruchtdragende koffieboomen op ult. 1906, volgens ruwe (weinig vertrouwbare) schattingen. 4.	Hoeveelheid koffie (in pikols van 100 kati's in ontvangst: Ingekocht. 5.		In ontvangst genomen (hierbij ook gerekend de aangehaalde en verbeurd verklaarde koffie). 6.	
Padangsche Benedenlanden. . . .	8	793	*c*) 670 145	*b*) 298.29^{6}		298,29^{6}	
				40,15^{4}		40,86^{1}	
					338,45		339,15^{7}
Padangsche Bovenlanden	398	192 236	*c*) 77 388 178	8 993,98^{8}		8 999,38^{6}	
				1 014,92^{6}		1 016,16^{6}	
					10 008,91^{4}		10 015,55^{2}
Tapanoeli	*d*) 451	18 930	*c*) 4 608 644	3 754,53^{2}		3 755,47^{8}	
				12,53		12,56	
					3 767,06^{2}		3 768,03^{8}
Totalen. . .	857	211 959	82 666 967	13 046,81^{6}		13 053,16	
				1 067,61		1 069,58^{7}	
					14 114,42^{6}		14 122,74^{7}

II. KOSTEN OP HET PR

	Inkoopsprijs aan de bevolking betaald (à f 15 per pikol voor 1ste soort en f 7,50 voor 2de soort).	Kosten van pakhuismeesters en pakhuispersoneel.	Kosten van personeel speciaal belast met het toezicht op de koffiecultuur.	Uitgaven voor inkooppakhuizen. Gewoon onderhoud.	Uitgaven voor inkooppakhuizen. Oprichting en zware herstellingen.	Kosten van afpakking en vervoer uit de inkooppakhuizen naar Padang. *g*)
Padangsche Benedenlanden	f 4 775,59^{5}	f 738,51	f 900,—	f 70,—	„	f 1 144,99
Padangsche Bovenlanden .	142 521,76^{5}	14 840,—	34 214,—	1 667,30^{5}	f 2 406 83	*h*) 6 845 54
Tapanoeli	56 411,95^{5}	5 565,31^{5}	9 930,—	549,45	„	21 224 72
Totalen. . .	f 203 709,31^{5}	f 21 143,82^{5}	f 45 044,—	f 2 286,75^{5}	f 2 406,83	f 29 215,25

OPGAVEN.

of van 61,76 K.G.) in 1906 bij de inkooppakhuizen *a*) genomen.

Bij het ledigvallen van de pakhuizen: meer bevonden. 7.		minder bevonden. 8.		Uitgeleverd. 9.		Hoeveelheid koffie (goede en inferieure) in de drie voorafgegane jaren bij het ledigvallen van de pakhuizen uitgeleverd. 1903. 10.	1904. 11.	1905. 12.	AANMERKINGEN. 13.
0,80^{2}				299,09^{8}					*a*) Het aantal inkooppakhuizen bedroeg in de Padangsche Benedenlanden 2, in de Padangsche Bovenlanden 68 en in Tapanoeli 23, respectievelijk met eene bergruimte van 700, 81 676 en 23 758 pikol.
0,06^{4}				40,92^{5}					
	0,86^{6}	„			340,02^{3}	864	849	1 226	
7,69		0,03^{2}		9 007,04^{4}					*b*) De tweeërlei opgaaf hier en elders in dezen staat, doelt op koffie 1ste en op koffie 2de soort.
2,97		0,01^{8}		1 019,11^{8}					
	10,66		0,05		10 026,16^{2}	19 786	27 937	47 673	*c*) In de Padangsche Benedenlanden komen slechts op hoog gezag aangeplante boomen voor; wat de Padangsche Bovenlanden en Tapanoeli betreft, heeft dit cijfer mede betrekking op het aantal vrijwillig aangeplante boomen.
12,84^{8}				3 768,32^{6}					
0,88^{2}				13,44^{2}					*d*) Zonder de afdeeling Padanglawas, waar de teelt is vrijgelaten, doch nog slechts de verplichte levering bestaat, en zonder de afdeeling Toba en Silindoeng, waar beide zijn vrijgelaten.
	13,73	„			3 781,76^{8}	4 396	6 157	9 154	
21,34		0,03^{2}		13 074,46^{8}		*f*) 25 046	*f*) 34 943	*f*) 58 053	*e*) Hieronder 2068,61 pikol Liberia-koffie.
3,91^{6}		0,01^{8}		1 073,48^{5}					*f*) In de jaren 1903, 1904 en 1905 is aan Liberia-koffie ingeleverd 1 548, 1 831 en 1094 pikol.
	25,25^{6}		0,05		*e*) 14 147,95^{3}				

PRODUCT GEVALLEN.

Cultuurprocenten aan de inlandsche hoofden.	Bijzondere uitgaven voor bereiding op West-Indische wijze.	Alle andere uitgaven niet onder een bepaald hoofd te brengen.	Totaal.	Gemiddelde kosten per uitgeleverde pikol koffie.	AANMERKINGEN.
f 238,63^{5}	„	„	f 7 867,73	f 23,14	*g*) De koffie uit de Padangsche Bovenlanden wordt zooveel mogelijk per staatsspoor naar Padang afgevoerd. De kosten van dit spoorvervoer zijn hier echter niet medegerekend.
6 980,98^{5}	„	f 2 051,58^{5}	*h*) 211 528,01	*h*) 21,10	*h*) Onvolledige opgaaf (zie noot *g*).
3 003,61^{5}	„	„	96 685,05^{5}	25,57	
f 10 223,23^{5}	„	f 2 051,58^{5}	f 316 080,79^{5}	f 23,27	

III. Uitkomsten der in 1906 te Padang gehouden gouvernements-koffieveilingen.

SOORT EN HERKOMST DER VERKOCHTE KOFFIE.		Op onderstaande data van 1906 verkochte hoeveelheden (in pikols).				Verkregen gemiddelde opbrengst (per pikol).			
		31 Maart.	30 Juni.	29 September.	31 December.	31 Maart.	30 Juni.	29 September.	31 December.
Koffie 1ste soort.									
Gewone koffie.									
Padangsche Bovenlanden		400	700	1 000	1 300	f 40,71	f 38,21	f 40,36	f 40,51
Padangsche Benedenlanden . . .	Ajerbangis.	340	100	150	500	61,90	54,52^{5}	56,60	59,73
	Painan . .	70	50	„	100	35,55	35,10	„	35,55
Tapanoeli	Angkola. .	325	200	350	250	69,46	64,45	66,80	67,94
	Mandailing.	700	200	750	400	72,98	70,50	72,18	74,36
Legkoffie.									
Padangsche Bovenlanden		2 000	„	„	„	40,45	„	„	„
Padangsche Benedenlanden . . .	Ajerbangis.	200	„	„	„	61,85	„	„	„
	Painan . .	80	„	„	„	35,60	„	„	„
Tapanoeli	Angkola. .	200	„	„	„	70,20	„	„	„
	Mandailing.	200	„	„	„	73,92^{5}	„	„	„
Bovendien aan *Liberia-koffie* . . .		275	650	650	500	30,63	30,60	31,38	31,09
Totalen. . .		4 790	1 900	2 900	3 050	51,53	42,49	50,61	48,97
						f 49,34			
Koffie 2de soort.									
Herkomst niet gespecificeerd . .		90	200	550	250	26,35	26,59	26,65	25,—
						f 26,23^{5}			
		4 880	2 100	3 450	3 300				
		13 730				f 47,51			

De totale opbrengst van elke veiling beliep:

Veilingen.	Koffie 1ste soort (waaronder ook de Liberia-koffie).	Koffie 2de soort.	Te zamen.
1ste veiling	f 246 846,25	f 2 371,50	f 249 217,75
2de „	80 747,50	5 317,50	86 065,—
3de „	146 770,—	14 657,50	161 427,50
4de „	149 360,—	6 250,—	155 610,—
Totaal. . . .	f 623 723,75	f 28 596,50	f 652 320,25

Bijlage VV.

(Zie hoofdstuk O, afd. I § 2, sub 3°. *a*, *b* en *d*, van het verslag.)

OVERZICHT

over 1906 betreffende de verschillende in de buitenbezittingen gevestigde ondernemingen van landbouw. 1)

1) Uitgenomen de particuliere landerijen en specerijperken, waaromtrent opgaven voorkomen in bijlagen JJ en LL van deel I van den Indischen Regeeringsalmanak voor 1907.

I. Ondernemingen gevestigd op gronden door het

GEWESTEN.	A. Ondernemingen, nopens welker exploitatie over 1906 opgaven bij het bestuur waren ingekomen.				B. Ondernemingen, nopens welker exploitatie over 1906 geenerlei opgaven zijn ingekomen (daaronder ook die, welke nog niet in ontginning waren of welker exploitatie gestaakt was). c)		
	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws) in 't geheel.	Uitgestrektheid (in bouws) beplant.	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Sumatra's Westkust. Padangsche Benedenlanden	7	10	192	88	11	13	3 927
Sumatra's Westkust. Padangsche Bovenlanden	14	29	9 390	3 330	12	17	10 687
Tapanoeli	1	2	701	†	3	4	6 911
Benkoelen	4	7	12 572	961	10	12	15 539
Lampongsche districten	3	4	20 661	1 115	20	20	75 292
Palembang	4	8	29 752	1 215	7	7	32 106
Oostkust van Sumatra	2	2	55	54	„	„	„
Atjèh en onderhoorigheden	„	„	„	„	17	19	1 600
Billiton	„	„	„	„	1	1	14
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	7	7	4 121	499	14	16	30 839
Celebes en onderhoorigheden	3	3	706	339	„	„	„
Menado	7	13	3 130	1 831	9	18	15 293
Amboina	6	6	4 196	392	5	5	23 619
Totalen . . .	58	91	85 476	9 824	109	132	215 857

a) Slechts één der in dezen staat vermelde ondernemingen is op huurgronden gevestigd, n.l. het voor de teelt van inlandsche gewassen gebezigd huurland Lajang Totaka (groot 49 bouws) in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden.

b) Waar in de kolommen betreffende de beplante uitgestrektheid en de verkregen productie van een kleiner getal ondernemingen sprake is dan dat, genoemd in de voorafgaande kolom, is het afwijkende cijfer tusschen ( ) geplaatst.

c) Het aantal ondernemingen, waarvan in de ontvangen opgaven uitdrukkelijk wordt gezegd, dat zij nog niet in ontginning of niet meer in exploitatie waren, bedroeg in het geheel 14, nl.:

Padangsche Bovenlanden . .	3, uitmakende	1300	bouws	(3 perceelen).
Padangsche Benedenlanden .	8, „	7966	„	(9 „).
Menado	1, „	3217	„	(1 perceel).
Amboina	2, „	8677	„	(2 perceelen).

14, uitmakende 21160 bouws (15 perceelen).

Gouvernement in erfpacht of in huur afgestaan. *a*)

Verdeeling van de onder A bedoelde ondernemingen, naar gelang er één of meer van de onderstaande gewassen werden verbouwd, met opgaven, voor zooveel ingekomen, nopens de uitgestrektheid der beplantingen en de in 1906 verkregen productie. *b*)

Koffie. *d*)			Muskaatnoten.			Peper.			Andere gewassen.		
Aantal ondernemingen.	Beplante uitgestrektheid (in bouws).	Productie (in pikols).	Aantal ondernemingen.	Beplante uitgestrektheid (in bouws).	Productie (in pikols).	Aantal ondernemingen.	Beplante uitgestrektheid (in bouws).	Productie (in pikols).	Aantal ondernemingen.	Beplante uitgestrektheid (in bouws).	Productie.
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	7	88 (6)	padi: 1010 pikol, klappers: 3000 stuks, pisang: 100 trossen, atap: 1600 stuks.
14	3 108	7 401	"	"	"	"	"	"	3	222	cassia: 1050 pond, kina: †.
1	†	502	"	"	"	"	"	"	"	"	"
2	785	2 130	"	"	"	"	"	"	4	176 (3)	karet; 104 kati, kina: †, klappers: †, tweede gewassen: †
3	915	1 700	"	"	"	1	200	†	1	†	karet: †
2	1 015	2 888	"	"	"	"	"	"	3	200	klappers: 1000 stuks, katjang 200 pikol, karet: †, kapok: †.
"	"	"	"	"	"	1	25	40	2	29	klappers: †, pisang: †, tweede gewassen: †.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	7	499 (5)	rotan: 218 pikol, klappers: 1000 stuks, getah: †, karet: †.
1	250	29	"	"	"	"	"	"	2	89	klappers: 6000 stuks, copra: 200 pikol, padi: 40 pikol, bamboe: †.
6	1 316	1 526	"	"	"	"	"	"	2	515	copra: 3200 pikol, karet: †.
1	†	202	4	†	*f*) 634	"	"	"	3	229 (2)	copra: 243 pikol, cacao: 40 pikol, klappers: †.
30	7 389	16 378	4	†	634	2	225	40	34	2047 (28)	

d) Slechts ten opzichte van enkele ondernemingen blijkt, dat er Liberiakoffie is geproduceerd, en wel op Aer Pringan en Aer Priokan in Benkoelen (30 pikol), Wai Lima, Wai Ratai en Wai Halim in de Lampongsche districten (respectievelijk †, 500 en 1200 pikol), Bojong, Kelelandy en Sindoran in Menado (respectievelijk 70, † en 600 pikol) en Awaya in Amboina (202 pikol).

e) Hieronder is behalve het in noot *a* bedoeld huurland Lajang Totaka (groot 49 bouws), ook opgenomen de geschatte grootte à 200 bouws van een perceel, omvattende de oostelijke groep der Postillon-eilanden.

f) De opgegeven productie heeft betrekking op de opbrengst der muskaatnoten in den dop, welke, herleid in de verhouding van 3 noten in tot 2 noten uit den dop, uitmaakt eene hoeveelheid van 423 pikol. Van deze perceelen is tevens geoogst 98 pikol foelie.

GEWESTEN.	Verdeeling van de onder A en B bedoelde ondernemingen naar gelang zij in handen zijn van:												Algemeene totalen.		
	naamlooze vennootschappen.			Europeanen.			vreemde oosterlingen.			inlanders.					
	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).
	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.
Sumatra's Westkust. Padangsche Benedenlanden	2	3	1 269	13	17	2 383	„	„	„	3	3	467	18	23	4 119
Sumatra's Westkust. Padangsche Bovenlanden	10	21	7 188	16	25	12 889	„	„	„	„	„	„	26	46	20 077
Tapanoeli	1	2	701	3	4	6 911	„	„	„	„	„	„	4	6	7 612
Benkoelen	2	5	14 691	10	12	13 374	2	2	46	„	„	„	14	19	28 111
Lampongsche districten	4	5	24 495	18	18	70 298	1	1	1 160	„	„	„	23	24	95 953
Palembang	4	5	7 977	6	7	53 829	1	3	52	„	„	„	11	15	61 858
Oostkust van Sumatra	„	„	„	1	1	48	1	1	7	„	„	„	2	2	55
Atjèh en onderhoorigheden	1	1	2	6	7	1 370	9	10	225	1	1	3	17	19	1 600
Billiton	„	„	„	„	„	„	1	1	44	„	„	„	1	1	44
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	2	3	11 710	16	17	23 129	3	3	121	„	„	„	21	23	34 960
Celebes en onderhoorigheden	1	1	200	„	„	„	1	1	49	1	1	457	3	3	e) 706
Menado	9	15	6 701	6	15	11 687	1	1	35	„	„	„	16	31	18 423
Amboina	1	1	200	8	8	27 473	1	1	34	1	1	108	11	11	27 815
Totalen	37	62	75 134	103	131	223 391	21	24	1 773	6	6	1 035	167	223	e) 301 333

II. Ondernemingen van landbouw, gevestigd in inlandsche staten ter Oostkust van Sumatra [1]), krachtens door de inlandsche bestuurders verleende en door het Europeesch bestuur goedgekeurde concessiën.

Volgnummer.	NAMEN DER ondernemingen.	NAMEN DER ondernemers.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante velden en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	Aantal werklieden b): bij contract aangenomen.	Aantal werklieden b): in dagdienst gebezigd.

A. Tabaksondernemingen. *a*)

Afdeeling Deli.

Totalen: 36 gewerkt hebbende ondernemingen; gezamenlijke aanplant 12 858 velden; geoogst 149 008 pikol; totaal der contractkoelies 32 036, der daglooners 1 593.

Volgnummer.	ondernemingen.	ondernemers.	Uitgestrektheid	Aantal beplante velden en hunne grootte	Verkregen productie	bij contract aangenomen	in dagdienst gebezigd
1	Sempali I.	Deli-Maatschappij.	13 500	394 van 6 000	3 485	884	115
	Sempali II.		300				
2	Medan-Estate.	Id.	500	410 „ 6 000	4 100	907	31
3	Mariëndal.	Id.	3 000	410 „ 6 000	4 900	1 095	23
	Kloempang.	Tabakmaatschappij „Arendsburg".	†	†	†	†	†
	Klambir Lima.	Id.	†	†	†	†	†
4	Helvetia.	Deli-Maatschappij.	3 900	400 „ 6 000	4 220	913	34
5	Padang Boelan I.	Amsterdam-Deli-Compagnie.	3 396	414 „ 2 000	4 716	1 209	„
	Padang Boelan II.		295				
6	Gedong Djohor.	Deli-Batavia-Maatschappij.	2 000	385 „ 6 700	4 819	760	60
7	Paja Bakoeng.	Deli-Maatschappij.	3 720	392 „ 6 000	4 704	891	150
8	Polonia.	Id.	1 100	320 „ 6 000	3 485	833	69
9	Germania I.	Deli-Cultuurmaatschappij.	800	331 „ 7 200	3 134	772	22
	Germania II of Tandjoeng Balei.	Id.	400	„	„	„	„
10	Rotterdam A.	Joh. Crawer.	5 182	413 „ 5 670	4 650	810	60
11	Rotterdam B.	Id.	„	285 „ 6 800	3 422	907	46
12	Bekala.	Deli-Maatschappij.	5 864	427 „ 6 000	4 410	1 107	30
13	Amplas.	Amsterdam-Deli-Compagnie.	2 415	356 „ 6 780	4 070	927	„
14	Saëntis.	Deli-Cultuurmaatschappij.	3 000	334 „ 7 000	3 184	764	24
15	Deli Toewa.	Deli-Maatschappij.	3 800	427 „ 6 000	4 700	1 099	20
16	Two Rivers.	Medan-Tabakmaatschappij.	3 750	383 „ 6 800	4 455	911	98
17	Saint Cyr.	Deli-Langkat-Tabakmaatschappij.	2 893	366 „ 7 200	4 210	836	12
18	Soengei Sikambing en Soengei Poetih.	Medan-Tabakmaatschappij.	1 443 870	300 „ 7 000	2 885	775	18
19	Charlottenburg en Belawan Estate.	Deli-Maatschappij.	1 800 1 600	400 „ 6 000	4 400	1 030	177
20	Timbing Langkat.	Deli-Batavia-Maatschappij.	2 625	366 „ 6 700	4 178	672	13
21	Bandar Kalipah of Timbang Deli.	Deli-Maatschappij.	5 000	400 „ 6 000	4 250	976	83
22	Soengei Diski en Soengei Pekaran.	Joh. Lühmann.	500 1 000	384 „ 6 000	3 966	735	66
23	Patoembah.	Senembah-Maatschappij.	3 736	366 „ 7 000	4 253	751	50
24	Soengei Mentjirim.	Tabakmaatschappij „Arendsburg".	5 436	360 „ 7 014	4 047	779	44
25	Soengei Kriauw.	Senembah-Maatschappij.	1 136	338 „ 7 014	3 710	837	„
26	Tandem.	Deli-Batavia-Maatschappij.	3 880	448 „ 6 700	6 496	1 007	„

1) Voor eene nominatieve opgaaf van de ondernemingen van den hierbedoelden aard gevestigd in de overige gewesten der buitenbezittingen zie men bijlage KK van den Indischen Regeeringsalmanak voor 1907.

a) Alleen die tabaksondernemingen worden genoemd, nopens welke uit de Indische opgaven blijkt, dat ze voor den oogst van 1906 hebben gewerkt.

b) Kortheidshalve is de landaard der koelies niet voor elke onderneming afzonderlijk opgegeven; zie echter de recapitulatie op blz. 12 dezer bijlage.

Volgnummer.	NAMEN DER ondernemingen.	NAMEN DER ondernemers.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante *velden* en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	Aantal werklieden b) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden b) in dagdienst gebezigd.
27	Kelahoen Pinang.	Amsterdam-Deli-Compagnie.	2 043	402 van 6 700	4 373	622	„
28	Arnhemia.	Rotterdam-Deli-Maatschappij.	3 026	300 „ 3 098	3 052	792	„
29	Toentoengan.	Deli-Maatschappij.	2 000	400 „ 6 000	3 850	1 043	44
30	Gloegoer en Bekri.	Amsterdam-Deli-Compagnie.	2 700	418 „ 7 000	4 284	767	„
31	Baloe Tjina.	Deli-Maatschappij.	11 325	„	4 370	1 061	170
32	Rimboen en Roemah Kinangkong.	Rimboen-Tabakmaatschappij.	3 880 } 5 149 }	415 „ 6 700	3 361	1 115	51
33	Tandem Hilir.	Deli-Batavia-Maatschappij.	2 350	365 „ 6 700	5 312	732	80
34	Mabar.	Deli-Cultuurmaatschappij.	2 800	309 „ 7 030	3 300	821	3
35	Kloempang.	Tabakmaatschappij „Arendsburg".	4 910	440 „ 7 030	4 294	950	„
36	Klambir Lima.	Id.	250	„	3 963	946	„

AFDEELING PADANG EN BEDAGAI.

Totalen: 10 gewerkt hebbende ondernemingen; gezamenlijke aanplant 1 991 velden; geoogst 21 550 pikol; totaal der contractkoelies 4 536, der daglooners 367.

Volgnummer.	NAMEN DER ondernemingen.	NAMEN DER ondernemers.	Uitgestrektheid (in bouws)	Aantal beplante *velden* en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	bij contract aangenomen.	in dagdienst gebezigd.
37	Si Barau I en Si Barau II.	Padang-Tabakmaatschappij.	2 299 } 1 888 }	300 van 8 000	2 619	663	70
38	Soengei Bamban A en Soengei Bamban B.	Holland-Sumatra-Tabakmaatschappij.	2 009 } 528 }	220 „ 7 200	3 618	859	100
39	Tabatoe.	Rotterdam-Deli-Maatschappij.	8 054	460 „ 8 000	5 200	600	„
40	Bandar Bedjamboe.	Deli-Padang-Maatschappij.	4 143	185 „ 6 000	1 850	655	„
41	Bahsoemboeh.	Amsterdam-Padang-Compagnie.	1 000	220 „ 8 000	1 829	533	45
42	Oedjoeng Silau Oeloe of Mantabing.	Ramoenia-Cultuurmaatschappij.	4 000	200 „ 8 000	2 506	472	38
43	Soengei Krapoeh.	Tabakmaatschappij „Krapoeh".	6 740	†	†	†	†
44	Dolok Masihoel.	M. O. J. Glas.	2 000	95 „ 7 200	1 108	212	84
45	Soengei Biroeng.	C. A. Koning.	2 063	171 „ 7 000	1 400	313	„
46	Soengei Boeloe en Soengei Priok.	Th. L. A. Runge.	8 257	140 „ 7 200	1 420	230	30

ONDERAFDEELINGEN BOVEN-LANGKAT EN BENEDEN-LANGKAT.

Totalen: 27 gewerkt hebbende ondernemingen; gezamenlijke aanplant 9 102 velden; geoogst 95 808 pikol; totaal der contractkoelies 23 090, der daglooners 1 885.

Volgnummer.	NAMEN DER ondernemingen.	NAMEN DER ondernemers.	Uitgestrektheid (in bouws)	Aantal beplante *velden* en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	bij contract aangenomen.	in dagdienst gebezigd.
47	Ludwigsburg en Augustburg.	Langkat-Tabakmaatschappij.	1 700 } 1 000 }	550 van 7 200	5 530	1 837	205
48	Tjinta Radja.	Tabakbau Actien-Gesellschaft „Tjinta Radja".	6 182	246 „ 7 200	3 321	696	21
49	Batang Sarangan en Tandjoeng Slamat.	Deli-Maatschappij.	25 000 } 1 000 }	415 „ 6 000	3 652	1 114	115
50	Kwala Bingei.	Id.	6 425	408 „ 6 000	3 667	957	92
51	Tandjoeng Poera.	P. Sandel, qq. A. B. Smith.	500	110 „ 8 000	651	190	20
52	Kwala Pesilam A en Kwala Pesilam B.	Ramoenia-Cultuurmaatschappij.	300 } 1 600 }	100 „ 8 000	1 100	150	„
53	Tandjong Bringin.	Shanghai-Sumatra Tobacco Company (lim.).	9 989	474 „ 7 200	5 344	1 405	146
54	Loeboek Dalam A en Loeboek Dalam B.	Deli-Maatschappij.	1 000 } 4 000 }	380 „ 6 000	4 852	1 184	70
55	Androng of Selajang.	Medan-Tabakmaatschappij.	6 640	350 „ 7 000	3 710	830	25
56	Poengei	Deli-Maatschappij.	2 735	380 „ 6 000	3 200	801	20
57	Kwala Begoemit.	Id.	1 000	394 „ 6 000	3 843	901	107
58	Tandjong Djati.	Id.	3 500	410 „ 6 000	4 350	822	109

Volgnummer.	NAMEN DER ondernemingen.	NAMEN DER ondernemers.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante *velden* en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	Aantal werklieden b) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden b) in dagdienst gebezigd.
59	Paja Djamboe I en Paja Djamboe II.	John Buttery en de erven George Macfarland Sandilands.	1 800 1 000	302 van 3 600	2 940	804	65
60	Kwala Mentjirim.	Deli-Maatschappij.	2 000	400 „ 6 000	5 227	1 084	137
61	Namoe Trassi.	F. Meijer.	2 000	430 „ 6 700	4 857	1 050	„
62	Bindjei Estate.	G. Engelbrecht.	3 210	436 „ 6 400	5 210	968	101
63	Bekioen en Namoe Djawi.	Amsterdam-Langkat-Compagnie.	4 500 3 000	441 „ 6 300	5 027	1 315	70
64	Lingga.	Rimboen-Tabakmaatschappij.	5 767	404 „ 8 000	2 986	808	36
65	Namoe Oekoer.	Deli-Maatschappij.	6 000	405 „ 6 000	4 200	1 119	99
66	Sakoeda.	Amsterdam-Langkat-Compagnie.	3 000				
67	Serapit en Soekaranda.	Id.	8 509 2 279	322 „ 1 700	3 031	756	71
68	Wampoe.	Cultuurmaatschappij „Batoe Mandi".	5 000	241 „ 7 000	2 169	564	„
69	Tamboenan.	N. Roodenburg.	2 000	220 „ 8 000	1 896	570	108
70	Soengei Gerpa.	United Langkat Plantations Company (lim.).	2 750	275 „ 6 600	2 475	747	90
71	Padang Brakrang.	Id.		400 „ 6 600	5 400	789	130
72	Padang Tjermin.	Id.	9 922	407 „ 6 600	4 950	1 177	8
73	Doerian Moelau.	Id.		202 „ 6 600	2 220	452	40

ONDERAFDEELING TAMIANG.

Volgnummer.	ondernemingen.	ondernemers.	Uitgestrektheid	Aantal beplante velden	Verkregen productie	bij contract	in dagdienst
74	Soengei Lipoet.	Tamiang-Tabakmaatschappij.	2 857	†	†	†	†

AFDEELING SERDANG.

Totalen: 18 gewerkt hebbende ondernemingen; gezamenlijke aanplant 4 938 velden; geoogst 55 092 pikol; totaal der contractkoelies 12 783, der daglooners 887.

Volgnummer.	ondernemingen.	ondernemers.	Uitgestrektheid	Aantal beplante velden	Verkregen productie	bij contract	in dagdienst
75	Tandjoeng Merawa.	Senembah-Maatschappij.		366 van 7 200	4 300	876	67
76	Tandjoeng Merawa Kiri.	Id.	9 510	350 „ 1 900	3 341	790	15
77	Soengei Behasa.	Id.		294 „ 7 200	3 251	864	60
78	Lobo Pakam en Pagar Marbau.	Sumatra-Cultuurmaatschappij	8 169	301 „ 8 000 300 „ 8 000	2 943 2 826	682 582	47 42
79	Toempatan en Kwala Namoe.	Medan-Tabakmaatschappij.	3 329 4 500	350 „ 6 950	4 010	1 060	76
80	Bobongan of Frankfurt.	Serdang-Tabakmaatschappij.	6 954	250 „ 8 000	2 793	601	49
81	Ramoenia A.	Ramoenia-Cultuurmaatschappij.	2 500	320 „ 7 980	4 360	1 086	50
82	Adolina.	Serdang-Tabakmaatschappij.	4 000	315 „ 6 800	3 228	534	70
83	Goenoeng Rintik.	Senembah-Maatschappij.	3 216	441 „ 6 800	4 935	1 117	79
84	Batang Kwis I en Batang Kwis II.	Id.	7 892	349 „ 7 800	3 320	743	64
85	Soengei Merah.	Serdang-Plantagemaatschappij.	2 489	130 „ 9 000	1 542	282	23
86	Bengabing.	Serdang-Tabakmaatschappij.	2 066	125 „ 7 000	1 225	271	75
87	Koeta Rih.	Tabakbau Actien Gesellschaft „Tjinta Radja".	1 006	200 „ 2 400	2 400	536	45
88	Deli Moeda.	Th. L. A. Runge.	3 000	140 „ 8 000	1 150	283	36
89	Sennah.	Ch. Marten en P. Sandel.	1 500	156 „ 4 140	1 716	444	2
90	Titian Oerat.	Amsterdam-Serdang-Tabakmaatschappij.	4 000	247 „ 8 000	2 505	668	12
91	Melati en Simpang Ampat.	Id.	4 000 „	164 „ 7 200 „	1 558 2 079	414 620	24 21
92	Si Mahé en Bahoe Rata.	Tabakbau Actien Gesellschaft „Tjinta Radja".	805 1 519	140 „ 7 000	1 610	330	30

Volgnummer.	NAMEN DER ondernemingen.	NAMEN DER ondernemers.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante *velden* en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	Aantal werklieden *b*) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden *b*) in dagdienst gebezigd.
	Onderafdeeling Asahan.						
	Totalen: 7 gewerkt hebbende ondernemingen; gezamenlijke aanplant 1 609 velden; geoogst 15 102 pikol; totaal der contractkoelies 5 966.						
93	Soengei Silau en Silau Meradja.	Tabakmaatschappij „Silau".	3 000 2 000	160 van 7 096	1 863	549	„
94	Kisaran.	Nieuwe Asahan-Tabakmaatschappij.	12 000	383 „ 7 200	3 575	1 303	„
95	Pondok Pandjang en Soengei Bengkoeang.	Id.	2 107 3 840	320 „ 8 000	2 040	920	„
96	Soengei Boenoet en Tanah Radja.	Id.	3 838 300	400 „ 7 200	3 747	1 186	„
97	Poeloe Mandi en Ambaloetoe.	Asahan Plantagemaatschappij.	2 000 2 600	164 „ 7 700	1 020	755	„
98	Oud Tanah Radja.	Nieuwe Asahan-Tabakmaatschappij.	1 800	160 „ 6 600	1 607	922	„
99	Hessa.	P. M. H. van der Steenstraken en B. Sonnenberg.	3 500	122 „ 7 370	1 250	331	„
	Onderafdeeling Batoebara.						
	Totalen: 6 gewerkt hebbende ondernemingen; gezamenlijke aanplant 967 velden; geoogst 9 736 pikol; totaal der contractkoelies 3 380, der daglooners 25.						
100	Soengei Sikasim.	Nieuwe Asahan-Tabakmaatschappij.	4 000	412 van 6 000	3 296	1 407	„
101	Tandjong Koeba.	A. C. Fraser & Co.	1 700	200 „ 7 200	1 650	465	„
102	Si Pare Pare A en Si Pare Pare B.	Ch. van der Pfordten.	500 600	„	2 400	594	„
103	Soengei Bedjangkar A en Soengei Bedjangkar B.	Tabakmaatschappij „Soengei Bedjangkar".	1 500 1 000	195 „ 8 000	1 250	610	„
104	Lima Poeloeh.	Algemeene Trustmaatschappij.	3 000	80 „ 7 000	540	165	5
105	Tanah Datar en Doesoen.	W. C. van Zijp.	300 1 000	80 „ 6 400	600	139	20
	Karau-landen en Simeloengoen.						
106	Bandar Negri.	Deli-Batavia-Maatschappij.	2 000	120 van 7 200	1 560	661	80

B. Koffieondernemingen.

Volgnummer.	Ondernemingen.	Ondernemers.	Uitgestrektheid	Aantal beplante velden	Verkregen productie	Bij contract	In dagdienst
	Afdeeling Deli.						
1	Bandar Bahroe.	Datoeg van Hampan Perak.	†	†	440	99	†
2	Dolok Baros.	W. van Roll.	400	†	150	183	†
	Afdeeling Padang en Bedagai.						
3	Liberia Estate.	Karang-Gesellschaft.	593	†	†	†	†
	Onderafdeelingen Boven-Langkat en Beneden-Langkat.						
4	Glen Bervi A.	P. Sandel.	280	†	450	105	†
5	Soengei Roean.	J. H. Marinus.	536	†	650	162	†
6	Blankahan B.	J. H. Marinus en J. C. Tate.	450	†	1 150	310	†
7	Tandjong Keliling (onderdeel van Bekioen).	Amsterdam—Langkat—Compagnie.	†	†	900	189	†

Volgnummer.	NAMEN DER ondernemingen.	NAMEN DER ondernemers.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante *velden* en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	Aantal werklieden b) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden b) in dagdienst gebezigd.
	Afdeeling Serdang.						
8	Soengei Galang Barat.	A. Wintz.	387	†	208	19	†
9	Soengei Galang.	P. V. Ferrand.	712	†	200	22	†
10	Soengei Poetih (deel van Proemboen).	A. C. Siewertz van Rusema.	1 019	†	1 100	120	†
11	Katangan (id.).	B. H. B. van Arenstedt.	713	†	1 200	227	†
12	Daisydale (id.).	F. K. E. Hagedorn.	500	†	403	58	†
13	Soengei Karang (id.).	Karang-Gesellschaft.	703	†	2 000	228	†
14	Bandar Kwala.	Bandar Kwala Plantagen Gesellschaft.	1 656	†	1 800	250	†
15	Rangoen Poerba.	Neue Schweizerische Actien Gesellschaft.	1 780	†	3 700	658	†
16	Bandar Maria.	Baumann en Co.	1 500	†	1 400	210	†
17	Greahan.	Idem.	1 117	†	2 136	386	†
18	Tanah Abang.	C. van der Valk.	245	†	300	109	†
19	Namoe Rambei.	de Guigné frères.	4 700	†	4 000	687	†
20	Batoe Gingging.	Schweizerische Kaffee Plantagen Gesellschaft „Serdang".	354	†	1 700	185	†
21	Baloewa.	Cultuurmaatschappij „Baloewa".	700	†	470	93	†
22	Sikaloewei.	A. P. Bernard.	820	†	800	100	+
23	Serbadjadi.	Ch. de la Croix.	500	†	825	105	†
24	Rambei of Bandar Pinang.	Caffee-Compagnie „Rambei".	1 000	†	900	252	†
25	Sialang of Bah Perak.	van Roll en Baumann.	700	†	1 200	140	†
26	Begerpang.	Kafé Bau Gesellschaft Begerpang te Zürich.	2 000	†	1 800	533	†
27	Gallia.	Algemeene Cultuurmaatschappij te Medan.	156	†	28	7	†
28	Soengei Karei.	J. Kollmus.	994	†	400	184	†
29	Damak Gloegoer Kiri.	Algemeene Cultuurmaatschappij te Medan.	200	†	360	69	†
	Afdeeling Asahan.						
30	Air Teloek.	Schweizerische Plantagen Gesellschaft „Asahan".	410 (H.A.)	†	1 935	411	†
31	Winterthur.		1050 („ „)	†			
32	Soekadjadi.		500 („ „)	†			
33	Telok Dalem.		335 („ „)	†			
34	Bandar Slamat.	Cultuurmaatschappij „Bandar Slamat".	1 100 („ „)	†	1 200	140	†
	Onderafdeeling Batoebara.						
35	Tandjoeng Kassan.	Algemeene Consignatiebank te Amsterdam.	5 537	†	709	75	†
36	Dolok.	V. Birenstihl.	800	†	2 500	313	†
	Onderafdeeling Laboehanbatoe.						
37	Pangkatan.	Deli-Bila-Maatschappij.	2000 (H.A.)	†	1 494	453	†

Volgnummer.	NAMEN DER ondernemingen.	NAMEN DER ondernemers.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante *velden* en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	Aantal werklieden b) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden b) in dagdienst gebezigd.
	C. Andere ondernemingen.						
	Afdeeling Padang en Bedagai.						
1	Soengei Bloetoe.	J. Luhmann.	1 514	†	ramboeng: nog geen product.	264	48
				†	para rubber: nog geen product.		
2	Mendaris.	Koch en C°.	700 (H.A.)	†	ramboeng: nog geen product.	†	†
3	Ramboeng-Simpang Ampat.	Ramoenia-Cultuurmaatschappij.	2 000	†	ramboeng: nog geen product.	†	†
	Onderafdeelingen Boven-Langkat en Beneden-Langkat.						
4	Soengei Lipoet.	Tamiang-Maatschappij.	2 000	†	ramboeng en Hevea: nog geen product.	41	1
5	Serapoh.	A. Conac en Ch. M. G. Martin.	500	†	klappers: nog geen product.	52	24
6	Rantau Pandjang (houtkaponderneming).	Maatschappij tot mijn-, bosch- en landbouw-exploitatie in Langkat.	11 000	†	†	†	†
7	Toerangi.	C. A. Nill.	355	†	klappers: nog geen product.	†	†
	Afdeeling Serdang.						
8	Soengei Toean.	J. B. Tabel en Co.	2 318	†	notemuskaat en klappers: nog geen product.	†	†
9	Greahan.	Baumann en Co.	1 117	†	ramboeng en para rubber: nog geen product.	†	†
10	Timbang Deli.	J. H. E. de Voogt.	1 500	†	ramboeng en para rubber: nog geen product.	†	†
11	Begerpang.	Kafé Bau-Gesellschaft.	2 000	†	rubber: nog geen product.	†	†
	Afdeeling Asahan.						
12	Soengei Radja.	Cultuurmaatschappij „Soengei Radja".	1 200	†	klappers: nog geen product.	66	†

Volgnummer.	NAMEN DER ondernemingen.	ondernemers.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante *velden* en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	Aantal werklieden b) bij contract aangenomen.	in dagdienst gebezigd.
	Onderafdeeling Batoebara.						
13	Tandjoeng Kassan.	Algemeene Consignatiebank te Amsterdam.	5 537	†	klappers en caoutchouc: nog geen product.	†	†
14	Dolok.	V. Birenstihl.	800	†	klappers en para rubber: nog geen product.	†	†
15	Laut Tador met Mandaris.	Koch en Co.	2 245	†	caoutchouc en tapioca: nog geen product.	318	225
16	Blimbing.	F. H. A. Steenszijnen.	412	†	ramboeng en pisang: nog geen product.	14	†
17	Limau Manis.	O. Richter.	1 200	†	caoutchouc en Hevea Brasiliensis: nog geen product.	223	†
	Karau-landen en Simeloengoen.						
18	Perdagangan.	Heinrich Gut.	2770 (H.A.)	†	klappers: nog geen product.	†	†
	Landschappen Panai, Bila en Kota Pinang.						
19	Pangkatan.	Deli-Bila-Maatschappij.	†	†	para rubber: nog geen product.	†	†
20	Kaloendang.	Vereenigde Hevea Plantagen der Bila-landen.	4 250	†	Hevea Brasiliensis: nog geen product.	494	†

RECAPITULATIE.

Landschappen.	Aantal ondernemingen in 1906 in werking geweest.	Aantal met tabak beplante velden.	Verkregen tabaksproductie (in pikols).	Aantal gedurende 1906 gebezigde werklieden.																		
				Contractkoelies.									Daglooners.									
				Chineezen.	Klingaleezen en Bengaleezen.	Javanen.	Bandjareezen.	Bajans.	Maleiers.	Bantammers.	Javaansche vrouwen.	Totaal.	Javanen.	Bantammers.	Bandjareezen.	Bajans.	Maleiers.	Bataks.	Bengaleezen.	Chineezen.	Javaansche vrouwen.	Totaal.
Deli	36	12 858	149 008	20 088	1 544	9 114	40	,,	,,	38	1 215	32 036	504	82	750	10	60	190	,,	,,	,,	1 593
Padang en Bedagai	10	1 991	21 550	3 036	60	1 234	,,	,,	,,	,,	206	4 536	148	67	40	6	,,	,,	,,	50	56	367
Langkat	27	9 102	95 808	14 610	685	7 060	41	,,	,,	190	504	23 090	201	,,	1 406	33	,,	184	,,	61	,,	1 885
Tamiang	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Serdang	18	4 938	55 092	8 669	246	3 211	40	116	,,	,,	510	12 783	40	87	280	,,	194	286	,,	,,	,,	887
Asahan	7	1 609	15 102	3 375	418	1 673	190	,,	,,	,,	310	5 966	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Batoebara	6	967	9 736	2 276	106	894	84	,,	,,	,,	20	3 380	20	,,	,,	,,	,,	5	,,	,,	,,	25
Karau-landen en Simeloengoen	1	120	1 560	380	,,	181	,,	,,	,,	,,	100	661	30	25	,,	,,	,,	,,	,,	,,	25	80
Totalen betreffende de tabaksondernemingen.	106	31 585	347 856	52 425	3 056	23 367	395	116	,,	228	2 865	82 452	940	261	2 476	49	254	665	,,	111	81	4 837
Bovendien wordt nog nevenstaand aantal koelies opgegeven voor 57 voor de overige gewerkt hebbende ondernemingen				680	204	4 550	20	,,	80	,,	3 020	8 554	170	,,	10	,,	30	10	,,	58	20	298
Totaal-generaal				53 105	3 260	27 917	415	116	80	228	5 885	91 006	1110	261	2 486	49	284	675	,,	169	101	5 135

Bijlage WW.

(Zie hoofdstuk O, afd. II, § 1, van het verslag.)

OPGAVEN

BETREFFENDE

HET BOSCHWEZEN OP JAVA EN MADOERA

OVER

1906.

I. OVERZICHT van die ondernemingen voor den aankap van hout in 's lands bosschen op Java, waarvoor de met het Gouvernement gesloten contracten in 1906 zijn in werking getreden. [1])

Volgnummer.	NAMEN EN LIGGING DER ONDERNEMINGEN.	Namen der contractanten.	Uitgestrektheid van het contractsgebied (in hectaren).	Duur van het contract.	Te betalen		In het perceel aanwezige houtmassa, volgens de bij de aanbesteding bekend gemaakte globale taxatie. *b*)	Vastgestelde minimumprijs, waarvoor, staande de aanbesteding, de exploitatie, respectievelijk zuivering, van het boschperceel voorloopig mocht worden toegewezen	
					pachtsom.	retributie per verkregen M^3. timmerhout *a*) en per stapelmeter brandhout.	A: M^3. timmerhout. B: stapelmeter brandhout.	voor de geheele houtmassa.	voor elken M^3. timmerhout van 5 M. lengte en daarboven en per stapelmeter brandhout.
	A. Ondernemingen voor leegkapping.								
	Semarang.								
1	Tjiploek (distr. Selokaton, afd. Kendal).	Javasche Boschexploitatiemaatschappij, voorheen P. Buwalda & Co.	315	1 Aug. 1906 t/m 31 Juli 1911.	57 maandel. termijnen, waarvan de 1ste termijn groot f 1706 en de overigen elk groot f 1657 te beginnen vóór of op 1 Dec. 1906.	„	A: 4724 (708 + 1654 + 2362) *c*) B: 23 000	Ondershands afgestaan.	
2	Tjojo (distr. Wirosari, afd. Grobogan).	Kwee Aan Kie.	184	1 Jan. 1906 t/m 31 Dec. 1907.	21 maandel. termijnen, waarvan de 1ste termijn groot f 1952 en de overigen elk groot f 1943 te beginnen vóór of op 1 Mei 1906.	„	A: 1903 (96 + 856 + 951) B: 18 400	f 31 767	„
	Rembang.								
3	Alosgendo (distr. Singgahan, afd. Toeban).	Borneo Company, Limited.	147	1 Mei 1906 t/m 30 April 1908.	21 maandel. termijnen, alle groot f2397 te beginnen vóór of op 1 Sept. 1906.	„	A: 2740 (329 + 1205 + 1206)	f 39 227	„
	Soerabaja.								
4	Modjoremboen (districten Lengker en Mantoep, afd. Lamongan).	Handelmaatschappij San Liem Kong Sie.	308	1 Oct. 1906 t/m 30 Sept. 1911.	57 maandel. termijnen, waarvan de 1ste termijn groot f 2248 en de overigen elk groot f 2196 te beginnen vóór of op 1 Febr. 1907.	„	A: 6137 (798 + 2516 + 2823) B: 35 420	Ondershands afgestaan.	
5	Made (distr. Ploso, afd. Djombang).	Djie Thaij Hien.	338	1 Sept. 1906 t/m 31 Aug. 1912.	f 133.50 's jaars.	„	A: 2500 (150 + 875 + 2500) B: 34 000	f 60 000	„
	Madioen.								
6	Kantikan (distrn. Ngrambe en Gendingan, afd. Ngawi)	Th. de Roij van Zuydewijn.	171	1 Nov. 1906 t/m 30 Nov. 1907.	„	f 21,60 per M^3. timmerhout en f 0,20 per stapelmeter brandhout.	A: 757 (niet opgegeven) B: 6000	Ondershands afgestaan.	
7	Ngrantjang (distr. Gendingan, afd. Ngawi).	Javasche Boschexploitatiemaatschappij, voorheen P. Buwalda en Co.	417	11 Febr. 1907 t/m 10 Febr. 1911.	„	f 16,20 per M^3. timmerhout en f 0,30 per stapelmeter brandhout.	A: 1657 (249 + 331 + 1077) B: 22 000	Id.	
8	Mroewak (distr. Kanigara, afd. Madioen).	Id.	462	1 Febr. 1906 t/m 31 Jan. 1914.	93 maandel. termijnen, waarvan de 1ste termijn groot f 2312 en de overigen elk groot f 2260 te beginnen vóór of op 1 Juni 1906.	„	A: 10 194 (1325 + 3568 + 5301) B: 38 000	f 171 538	„

[1]) Een overzicht van alle in 1906 gewerkt hebbende houtaankapondernemingen (daaronder ook die, waarvan de contracten in dat jaar afliepen) is opgenomen in het bij de landsdrukkerij te Batavia uitgegeven Verslag van den dienst van het boschwezen over 1906.

a) De opgegeven retributie per M^3. timmerhout heeft betrekking op balkenhout van 5 M. lengte en daarboven. Voor hout van mindere lengte zijn lagere eenheidsprijzen bepaald.

b) Deze taxatie brengt voor het Gouvernement geenerlei aansprakelijkheid met zich.

c) De tusschen ( ) geplaatste cijfers wijzen de hoeveelheden hout aan van elke der drie gebruikelijke categorieën van afmeting (5 M. lengte en daarboven, 3 t/m $4^1/_4$ M. lengte en van minder dan 3 M. lengte), welke de opgegeven timmerhoutmassa geacht wordt te bevatten.

Volgnummer.	NAMEN EN LIGGING DER ONDERNEMINGEN.	Namen der contractanten.	Uitgestrektheid van het contractsgebied (in hectaren).	Duur van het contract.	Te betalen		In het perceel aanwezige houtmassa, volgens de bij de aanbesteding bekend gemaakte globale taxatie. b) A: M^3. timmerhout. B: stapelmeter brandhout.	Vastgestelde minimum prijs, waarvoor, staande de aanbesteding, de exploitatie respectievelijk zuivering, van het boschperceel voorloopig mocht worden toegewezen	
					pachtsom.	retributie per verkregen M^3. timmerhout a) en per stapelmeter brandhout.		voor de geheele houtmassa.	voor elken M^3. timmerhout van 5 M. lengte en daarboven en per stapelmeter brandhout.
	Kediri.								
9	Pakoentjen (distrn. Kalangbret en Madjarata, afdn. Toeloengagoeng en Kediri).	J. Bäck.	272	1 Oct. 1906 t/m 30 Sept. 1909.	3 jaarlijksche termijnen, waarvan de 1ste termijn groot f 10073 en de twee overigen elk groot f 10071.	„	A: 861 (86 + 172 + 603) B: 16 550	f 16 311	„

B. Ondernemingen voor het zuiveren der djatibosschen van doodstaand en omverliggend hout, zoomede van stronken.

	Rembang.								
I	Balong (distrn. Randoeblatoeng en Ngawen, afd. Blora).	Javasche Boschexploitatiemaatschappij, voorheen P. Buwalda & Co.	4 064	24 Jan. 1907 t/m 23 Jan. 1913.	„	f 18 per M^3. timmerhout en f 0.20 per stapelmeter brandhout.	A: 13 377 (2007 + 4682 + 6 688)	Ondershands afgestaan.	
II	Tobo (distrn. Randoeblatoeng en Ngawen, afd. Blora).	Ned-Ind. Houtaankapmaatschappij.	2 385	24 Dec. 1906 t/m 23 Dec. 1911.	„	f 17,76 per M^3. timmerhout en f 0.20 per stapelmeter brandhout.	A: 10 404 (1 561 + 3 641 + 5 202)	Id	

II. RECAPITULEEREND OVERZICHT betreffende de in 1906 (of gedurende een gedeelte van dat jaar) op contract met het Gouvernement gewerkt hebbende houtaankapondernemingen op Java.

Aard der perceelen (ondernemingen).	Aantal	In 1906 gekapt: M³. timmerhout.	In 1906 gekapt: stapelmeter brandhout.	In 1906 gestort: aan pachtsom.	In 1906 gestort: aan retributie.	In 1906 gestort: als schadeloosstelling wegens het niet schoongemaakt afleveren van één of meer der jaarperceelen.	In 1906 gestort: tot terugbetaling van uitgaven van landswege gedaan voor het ringen der eerste jaarperceelen en voor het vellen en bekappen van de boomen, die tot proefstammen bij de taxatie der houtmassa hebben gediend.	In 1906 gestort: aan boete wegens contractsovertreding en of te late voldoening van pachtsom, retributie of andere verschuldigde betalingen.	Totaal.
Retributieperceelen. Leegkapperceelen	*b*) 29	28 354 *a*) (27)	140 207 (26)	„	f 428 887 (27)	f 14 586 (11)	„	f 116 (3)	f 443 589
Retributieperceelen. Afbakeningsperceelen	*c*) 8	3 572 (7)	10 743 (5)	„	31 453 (7)	„	„	512 (3)	31 965
Retributieperceelen. Zuiverings- en gemengde leegkapzuiveringsperceelen	*d*) 31	63 361 (28)	62 764 (24)	„	854 881 (29)	„	f 1 400 (1)	2 749 (7)	859 030
Pachtperceelen (leegkapperceelen)	*e*) 48	66 311 (47)	229 956 (42)	f 1 005 956 (39)	„	6 180 (5)	1 765 (8)	1 854 (3)	1 015 755
Totalen	116	161 598 (109)	443 670 (97)	f 1 005 956 (39)	f 1 315 221 (63)	f 20 766 (16)	f 3 165 (9)	f 5 231 (16)	f 2 350 339*f*)

a) De cijfers tusschen ( ) wijzen het aantal perceelen (ondernemingen) aan, waartoe de daarboven geplaatste opgaaf betrekking heeft.
b) Hieronder 8 perceelen, waarvan het contract in 1906 afliep.
c) Als voren 4 perceelen.
d) Als voren 5 perceelen.
e) Als voren 7 perceelen.
f) Bovendien is in 1906 in 's lands kas gestort f 8 090 wegens achterstallige pachtpenningen, f 255 wegens achterstallige schadeloosstelling voor het niet schoon afleveren van jaarperceelen en f 3 135 wegens achterstallige boeten.

III. GELDELIJK OVERZICHT der uitkomsten van het boschbeheer over 1906.

Baten.

1°. Gestort door contractanten met vrije beschikking over het gekapte hout, hetzij aan jaarlijksche vaste pachtsom, hetzij aan retributie in verhouding tot de gekapte houtwerken . . .	*a*) f	2 337 633
2°. Retributie voor krachtens vergunning gekapte houtwerken door niet-inlanders		92 050
3°. Idem door inlanders		13 649
4°. Zuiver rendement van op vendutie of onderhands verkocht hout, en andere boschproducten.		1 481 280
5°. Geregulariseerde waarde van het aan het departement der burgerlijke openbare werken en van oorlog verstrekt hout verkregen door aankap op last of op andere wijze		95 326
6°. Tariefswaarde van het ten behoeve van het departement van binnenlandsch bestuur op last gekapt hout, doch niet geregulariseerd		118 451
7°. Andere ontvangsten, meerendeels retributie voor het afstaan van hout op erfpachtsperceelen.	*b*)	75 447
Totaal der baten	f	4 213 836

a) Onder dezen post is nog begrepen f 8 366 wegens door houtcontractanten betaalde boeten.
b) Onder deze ontvangsten is begrepen f 3 165 wegens restitutie van door den dienst van het boschwezen gedane uitgaven voor het ringen van de eerste jaarperceelen en voor zoogenaamde proefaankappen ten behoeve van de taxatie der houtmassa van de aanbestede boschperceelen, f 21 021 wegens betaalde vergoeding ter zake van het niet schoon afleveren van de leeggekapte jaarperceelen en f 13 695 wegens huur van de ten behoeve van het personeel bij den dienst van het boschwezen opgerichte woningen.
c) Onder dezen post zijn begrepen f 4 252 voor het beplanten der wegen met schaduwboomen en f 802 voor de instandhouding van een levenden pagger om het Moeria-gebergte.

Lasten.

1°. Kosten van nieuwe djati- en wildhoutplantsoenen (met inbegrip van de kosten wegens verzorging van nog onderhoud behoevende beplantingen van vorige jaren):		
a. djaticultuur	f	322 840
b. wildhoutcultuur	*c*)	78 463
2°. Uitgaven voor de inrichting der bosschen (zoowel definitieve als voorloopige inrichting):		
a. grensregeling, afbakening, kaarteering, enz. der djatibosschen en taxatie van nieuwe boschperceelen		150 246
b. aanleg en onderhoud van wegen, paden, bruggen en indeelingssleuven, zoomede oprichting en onderhoud van woningen		107 987
3°. Uitgaven voor het in eigen beheer exploiteeren van hout		693 239
4°. Uitgaven voor personeel *d*) en diversen:		
a. tractementen van den hoofdinspecteur, de inspecteurs, de houtvesters, de adspirant- en de adjunct-houtvesters		280 985
b idem van de opzieners, opnemers, leerling-opzieners en leerling-opnemers		160 425
c. reis-, verblijf- en transportkosten van het personeel		144 012
d. tractementen van het bureau- en verder ondergeschikt personeel		29 904
e. kosten der boschpolitie en van verder inlandsch personeel (mantri's-opnemer)		198 831
f. instrumenten, teeken- en schrijfbehoeften . .		11 444
Totaal der lasten	f	2 178 376
Totaal der baten (zie hiernevens).		4 213 836
Voordeelig verschil.	f	2 035 460

d) Met pensioenen, verlofs- en non-activiteitstractementen, opleidings- en uitzendingskosten van personeel is geen rekening gehouden.

Bijlage XX.

(Zie hoofdstuk P van het verslag.)

OVERZICHTEN

BETREFFENDE HET

MIJNWEZEN IN NEDERLANDSCH-INDIË

OVER

1906—1907.

I. GELDELIJKE UITKOMSTEN der GOUVERNEMENTS-TINWINNING op Banka over de werkjaren 1905/1906 en 1906/1907.

Kostenberekening van het tin.	1905/1906. (Levering: 145 298 pikol tin.)		1906/1907. (Levering: 190 031 pikol tin.)	
Genoten volgens het tarief in Ind. St. 1891 n°. 135:				
Door de ontginningen der 1ste klasse		f 2 921 625		f 5 257 662
Door de ontginningen der 2de en 3de klasse		239 389		177 626
Overige kosten in Indië. *a*)				
Verlies op de rijstverstrekking, berekend op f 1,60 per pikol over 1905/1906 en op f 2,12 per pikol over 1906/1907 *b*)	f 152 759		f 259 954	
Vervoer van tin van Banka naar Batavia en Tandjoengpriok *c*)	94 697		123 692	
Verwerken op tin van weggeworpen slakken *d*)	50 740		61 030	
Traktementen, enz. van het administreerend personeel, tegemoetkomingen aan de Chineesche officieren en gratificatiën aan mijnopzieners, mijnschrijvers en mijnmandoers	66 561		67 155	
Drukken van nieuwe werkcontracten	"		134	
Onderhoud der landsgebouwen en afschrijving wegens waardevermindering	19 655		15 729	
Mijnbouwkundig onderzoek en technische dienst der tinwinning op Banka	277 208		285 383	
Machinale hulp, met inbegrip van de traktementen en reiskosten der tijdelijke machinisten	70 905		109 761	
Kosten van omsmelting van tin	25 879		20 814	
Vervoerkosten (naar Singapore en China) van ontslagen mijnwerkers	3 735		62	
Transporteeren	f 762 139	f 3 161 014	f 943 714	f 5 435 288

a) De kosten van aanleg en exploitatie van de stoomtram in het district Belinjoe en van de stoomsleepdiensten ter oostkust van Banka en in de Klabat-baai kunnen in de hier voorkomende algemeene tinrekening achterwege blijven, aangezien voor deze diensten afzonderlijke aanleg- en exploitatierekeningen worden aangehouden; het is de bedoeling dat zij zich in een zeker aantal jaren vrijwerken, waarna de saldo-inkomsten zuivere baten zullen worden.
Voor bijzonderheden omtrent deze diensten zij verwezen naar kol. 286 van het verslag hiervóór.

b) De verstrekte rijst kan gerekend worden op Banka aan het Gouvernement te hebben gekost in 1905/1906 f 6,60 en in 1906/1907 f 7,12 per pikol. Daar aan de mijnwerkers slechts f 5 per pikol in rekening wordt gebracht, is het geleden verlies op de rijstverstrekking voor 1905/1906 te stellen op f 1,60 en voor 1906/1907 op f 2,12. Van de rijstverstrekking in 1906/1907 genoten de ontginningen der 1ste klasse 122 231 pikol en in 1905/1906 95 400 pikol; die der 2de klasse in 1906/1907 147 pikol.

c) Voor dit vervoer, dat sedert 1 Januari 1901 niet meer naar Batavia, maar uitsluitend naar Tandjoengpriok geschiedt, is laatstelijk gecontracteerd voor de jaren 1900 t/m 1909 met een particulieren aannemer tegen een vrachtprijs van f 20,87 per kojang van ongeveer 30 pikol bij aanbrengst te Batavia en van f 20 bij aanbrengst te Tandjoengpriok. Van deze aanneming is echter uitgesloten het ter hoofdplaats Muntok in te laden tin, dat reeds vroeger naar Tandjoengpriok pleegt vervoerd te worden, en wel met de booten der Koninklijke Paketvaart-maatschappij, aan welke daarvoor, ingevolge het met haar gesloten algemeen contract betreffende de bediening van de paketvaart in den Archipel, f 11,60 per kojang wordt tegoed gedaan. Onder deze laatste vracht is echter niet begrepen het vervoer te Muntok van den wal naar de reede, welk vervoer deel uitmaakt van het met een anderen aannemer gesloten contract betreffende het z. g. reedevervoer te Muntok (aannemingsprijs over 1904 t/m 1908 f 12 per kojang). Voor het van de overige afscheepplaatsen op Banka af te halen tin omvatten de opgegeven vrachtprijzen echter het vervoer van pakhuis tot pakhuis, daaronder begrepen dat in de laadbooten naar en van de reeden, zoomede de kosten van transport aan den wal. Sedert 1 Febr. 1905 is in werking getreden een met de Koninklijke Paketvaart-maatschappij aangegaan contract voor het vervoer van tin van Muntok naar Amsterdam of Rotterdam tegen f 41,42[5] per kojang.

d) In 1906/1907 is van tinslakken verkregen 1945 pikol tin, van gelijke hoedanigheid als het tin der 3de klasse-ontginningen; in 1905/1906 bedroeg die hoeveelheid 1816 pikol.

Kostenberekening van het tin.	1905/1906.		1906/1907.	
Per transport . . .	f 762 139	f 3 161 014	f 943 714	f 5 435 288
Kosten van evacuatie en verpleegkosten van aan beri-beri lijdende mijnwerkers *e*)	18 791		41 303	
Kosten van repatrieeren van gewezen mijnwerkers *f*).	»		27 680	
Overige verpleegkosten van zieke mijnwerkers, voor zoover die niet door de mijnen zijn gedragen; traktementen, toelagen en reiskosten der Europeesche geneesheeren en der dokters-djawa, alsmede kosten van geneesmiddelen *e*). .	112 282		121 709	
Reiskosten van den ambtenaar voor Chineesche zaken	5 763		2 913	
Kosten van aanschaffing en uitzending der op eisch uit Nederland ontvangen goederen, zoomede van lossen, sorteeren en verder verzenden op Banka en met bijberekening, als administratiekosten, van ongeveer $2^1/_2$% der vorenomschreven kosten *g*).	162 394		135 694	
Onderstand in rijst aan oude en gebrekkige mijnwerkers, berekend tegen den kostenden prijs der rijst (over 1905/1906 gemiddeld f 6,60 per pikol en over 1906/1907 gemiddeld f 7,12 per pikol)	29 531		30 165	
Onvoorziene uitgaven (à f $0{,}12^5$ per pikol tin) wegens kosten van opschuring, enz. op Banka	18 162		23 754	
		1 109 062		1 326 932
Gezamenlijke kosten van het tin in Indië . . .		f 4 270 076		f 6 762 220
Zijnde per pikol, berekend over de hooger opgegeven levering		f $29{,}38^{83}$		f $35{,}58^{48}$
De netto opbrengst per pikol van de in 1905 en 1906 geveilde boeveelheden beliep (zie bijlage Z van K. V. 1906 en bijlage CC hiervóór)		$161{,}54^{47}$		$128{,}26^{11}$
zoodat de winst per pikol *h*) was te stellen op. . .		f $72{,}15^{64}$		f $92{,}67^{63}$

e) Daar de beri-beri-lijders op Banka sedert 1905 niet meer in afzonderlijke etablissementen worden behandeld, vallen de kosten van hunne verpleging nu onder den post „verpleegkosten van zieke mijnwerkers". Tevens vallen onder dezen post de kosten van de voeding der verpleegden, die sedert het werkjaar 1905/1906 geheel ten koste van den lande worden gebracht.

f) Op den voet van Gouv. Bt. 7 Febr. 1906 n°. 1 zijn in 1906 589 gewezen mijnwerkers, wier werkverband was verstreken, op 's lands kosten naar Zuid-China teruggezonden. Tevens werden 94 bedeelden naar Zuid-China teruggevoerd.

g) Ter wille van een zuiver overzicht zijn de kosten van het voor de ontginning benoodigde boor-, stoom- en ander materieel dadelijk bij de tinrekening in uitgaaf gesteld en niet meer gebracht op eene afzonderlijke inventaris-rekening. De waarde der inventarissen van dat materieel is in 1901/1902 geheel kunnen worden afgeschreven, zoodat sedert de inventaris-rekeningen zijn vervallen.

h) Evenals in vroegere becijferingen van dezen aard zijn onder de op het tin gevallen kosten, wat het bij de tinwinning betrokken Europeesch personeel betreft, alleen in rekening gebracht de uitgaven voor de op Banka tewerkgestelde ingenieurs, enz., dus niet kosten van opleiding, uitzending, verlofstraktementen pensioenen, enz.

II. OVERZICHT van de gedurende het tijdvak 1 Juli 1906 t m 30 Juni 1907 door het Gouvernement verleende of goedgekeurde CONCESSIËN tot MIJNONTGINNING in Nederlandsch-Indië, benevens van de in dat tijdvak verleende gouvernements-VERGUNNINGEN tot winning in domeingrond van delfstoffen, waarover volgens de Indische Mijnwet de rechthebbende op den grond mag beschikken.

A. GOUVERNEMENTS-CONCESSIËN, enz.

Volgnummer.	Naam der concessie en ligging van het mijnveld.	Delfstoffen waarvoor de concessie is verleend.	Namen der concessionarissen.	Grootte of geschatte grootte van het mijnveld.	Duur der concessie.	Jaarlijksche cijns.		Vast recht 's jaars.		Gouvernementsbesluit, waarbij de concessie is verleend, en kwartaalverslag van den dienst van het mijnwezen, waarin de concessievoorwaarden in haar geheel zijn opgenomen.
						Maatstaf.	Jaar van ingang.	Maatstaf.	Tijdstip van ingang.	
	JAVA EN MADOERA.									
	Concessiën.									
	Rembang.									
1	Plantoengan (distr. Karangdjati, afd. Blora).	Petroleum, bergteer, naphta, aardpek, asphalt, aardwas en natuurlijke koolwaterstoffen.	Dordtsche Petroleum-maatschappij.	949 H A.	75 jaren.	4 °/₀	1907	f237,75	30 Nov. 1906	8 Aug. 1906 n°. 44 (3de kwartaal 1906).
2	Kalipiting (distr. Djepon, afd. Blora).	Id.	Id.	1076 H A.	75 jaren.	4 °/₀	1907	269,—	30 Nov. 1906	15 Aug. 1906 n°. 29 (3de kwartaal 1906).
	Banjoemas.									
3	Widarapajoeng II (afd. Tjilatjap).	Magneetijzerzand.	Exploratie- en exploitatie-maatschappij „Banjoemas-Preanger", te Djokjakarta.	495 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1907	123,75	31 Oct. 1906	26 Juli 1906 n°. 63 (3de kwartaal 1906).
4	Adiredja (afd. Tjilatjap)	Id.	Id.	351 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1907	87,75	31 Maart 1907	14 Dec. 1906 n°. 30 (4de kwartaal 1906).
5	Widarapajoeng I (afd. Tjilatjap).	Id.	Id.	515 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1908	128,75	30 April 1907	6 Jan. 1907 n°. 28 (1ste kwartaal 1907).
	Vergunningen.									
	Semarang.									
I	Vergunning tot het winnen van kalksteen in de afd. Koedoes.	(Zie voorgaande kolom.)	Japarasche Cultuur-maatschappij, te 's-Gravenhage.	± 7 H.A.	30 jaren.	Vaste retributie van f 70 's jaars.	—	—	5 Juli 1906	5 Juli 1906 n°. 41 (3de kwartaal 1906).
	Soerabaja.									
II	Vergunning tot het winnen van jodium in de afd. Soerabaja.	Id.	O. Ellinger.	2.7 H.A.	30 jaren.	Id v. f 67.50 's jaars.	—	—	1909	29 Juli 1906 n°. 48 (3de kwartaal 1906).
III	Vergunning tot het winnen van jodium in de afd. Soerabaja.	Id.	F. Ellinger.	2.4 H.A.	30 jaren.	Id. van f 60 's jaars.	—	—	1909	13 Nov. 1906 n°. 20 (4de kwartaal 1906).
	Pasoeroean.									
IV	Vergunning tot het aftappen van het water uit de Songgoriti-bronnen in de afd. Malang.	Id.	Dr. J. A. F. Wiederhold.	Niet bepaald.	30 jaren.	f 498,50 éénmaal te voldoen.	—	—	—	12 Juli 1906 n°. 4 (3de kwartaal 1906).
	BUITENBEZITTINGEN.									
	Concessiën.									
	Sumatra's Westkust.									
6	Batang Si Lajang (afd. Ajerbangis, res. Pad. Benedenl.).	Goud, zilver en andere daarmede binnen het concessieveld in zoodanigen samenhang voorkomende delfstoffen, dat gelijktijdige winning onvermijdelijk is.	Mijnbouwmaatschappij „Barmah Sawah", te Batavia.	952 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1907	f238—	30 Nov. 1906	8 Aug. 1906 n°. 45 (3de kwartaal 1906).

Volg-nummer.	Naam der concessie en ligging van het mijnveld.	Delfstoffen waarvoor de concessie is verleend.	Namen der concessionarissen.	Grootte of geschatte grootte van het mijnveld.	Duur der concessie.	Jaarlijksche cijns. Maatstaf.	Jaarlijksche cijns. Jaar van ingang.	Vast recht 's jaars. Maatstaf.	Vast recht 's jaars. Tijdstip van ingang.	Gouvernementsbesluit, waarbij de concessie is verleend, en kwartaalverslag van den dienst van het mijnwezen, waarin de concessievoorwaarden in haar geheel zijn opgenomen.
7	Abei (afdn. XIII en IX Koto en Tanahdatar, res. Pad. Bovenl.)	Goud, zilver, koper, lood, zink, kwikzilver, ijzer en andere met de genoemde binnen het concessieveld in dezelfde afzetting voorkomende delfstoffen.	R. D. Verbeek.	24 283 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1908	f 6070,75	30 April 1907	6 Jan. 1907 n°. 23 (1ste kwartaal 1907).
	Tapanoeli.									
8	Malilir (afd. Padang Sidimpoean).	Lood, zink, goud, arseen en ijzer.	C. E. G. H. M. L. Hundeshagen.	960 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1908	240,—	31 Juli 1907	23 April 1907 n°. 43 (2de kwartaal 1907).
	Palembang.									
9	Soeban Djerigi (afd. Lematang Oeloe en Ilir, Kikim en de Pasemahlanden).	Petroleum, aardpek, aardwas en alle dergelijke bitumineuse zelfstandigheden, zoowel in vasten, vloeibaren als gasvormigen staat.	Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië.	4460 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1907	1115,—	30 Nov. 1906	8 Aug. 1906 n°. 43 (3de kwartaal 1906).
10	Arahan (afd. Palembangsche Bovenlanden).	Petroleum an andere bitumineuse zelfstandigheden.	Exploratiemaatschappij „Nederland" te 's-Gravenhage.	1907 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1908	476,75	31 Mei 1907	2 Febr. 1907 n°. 5 (1ste kwartaal 1907).
	Atjèh en onderhoorigheden.									
11	Oost-Peudawa (afd. Onderhoorigheden van Atjèh).	Petroleum, aardpek, aardwas en alle dergelijke bitumineuse zelfstandigheden, zoowel in vasten, vloeibaren als gasvormigen staat.	Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Ned.-Indië.	385 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1907	96,25	31 Dec. 1906	13 Sept. 1906 n°. 62 (3de kwartaal 1906).
	Zuider- en Oosterafd. van Borneo.									
12	Seboekoe II (afd. Tanah Boemboe).	IJzer en chroomijzerertsen benevens andere hiermede in zoodanigen samenhang voorkomende delfstoffen, dat gelijktijdige winning onvermijdelijk is binnen de grenzen van het concessieveld.	E. de Stoutz, te Bandjermasin.	2523 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1907	630,75	31 Maart 1907	22 Dec. 1906 n°. 1 (4de kwartaal 1906).
13	Seboekoe III (afd. Tanah Boemboe).	Id.	Id.	2479 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1907	619,75	31 Maart 1907	22 Dec. 1906 n°. 2 (4de kwartaal 1907).
14	Semblimbingan (afd. Tanah Boemboe).	Steenkool.	Steenkolenmaatschappij Poeloe Laoet te Amsterdam.	2502 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1908	625.50	30 April 1907	24 Jan. 1907 n°. 72 (1ste kwartaal 1906).
15	Semboeloean (afd. Tanah Boemboe).	Id.	Id.	2465 H.A.	75 jaren.	4 °/₀	1908	616,25	30 April 1907	24 Jan. 1907 n°. 73 (1ste kwartaal 1907).
	Vergunningen.									
	Zuider- en Oosterafd. van Borneo.									
V.	Vergunning tot het winnen van kalksteen in de afd. Tanah Boemboe.	(Zie voorgaande kolom).	J. E. de Stoutz.	24 H.A.	30 jaren.	Vaste retributie f 240 's jaars.	—	—	1910	13 Maart 1907 n°. 18 (1ste kwartaal 1907).

B. INLANDSCHE CONCESSIËN (in het behandelde tijdvak door het Gouvernement goedgekeurd).

Volgnummer.	Naam der concessie en ligging van het mijnveld.	Delfstoffen waarvoor de concessie is verleend.	Namen der concessionarissen.	Grootte of geschatte grootte van het mijnveld (in H. A.).	Aanvang en duur der concessie.	Bedongen cijns per kalenderjaar. Maatstaf.	Bedongen cijns per kalenderjaar. Verschuldigd minimumbedrag.	Eventueel verder bedongen opbrengst.	Gouvernementsbesluit waarbij de concessie is goedgekeurd en kwartaalverslag van den dienst van het mijnwezen, waarin de concessievoorwaarden in haar geheel zijn opgenomen.
	Riouw en onderhoorigheden.								
1	Singkep Zeetinconcessie.	Tinerts.	Singkep-Tinmaatschappij te 's-Gravenhage.	857 H.A.	29 Jan. 1907 t/m 2 Juni 1937.	4 °/₀ van de bruto opbrengst en f 214,25 als vast recht à f 0,25 per H.A.	f 214,25	—	29 Jan. 1907 n°. 26 (1ste kwartaal 1907).
	Westerafd. van Borneo.								
2	West-Borneo Gold Field I (landschap Sambas).	Goud, zilver, platina, kwikzilver, koper, lood, zink, tin, ijzer, nikkel, antimoon, arsenicum, tellurium, selenium, bismuth-ertsen en andere delfstoffen, met uitzondering van petroleum en andere bitumineuse zelfstandigheden.	West-Borneo Goudmaatschappij, te Amsterdam.	± 7806 H.A.	15 Aug. 1906 t/m 7 Aug. 1964.	2½ °/₀ van de waarde op het ontginningsterrein van de verkregen en van de onderneming vervoerde producten.	1 100,—	—	15 Aug. 1906 n°. 35 (3de kwartaal 1906).
3	West-Borneo Gold Field II (landschap Sambas).	Id.	Id.	± 6387 H.A.	Id.	Id.	900,—	—	15 Aug. 1906 n°. 36 (3de kwartaal 1906).
4	Pandan I (landschap Mampawa).	Id.	H. A. Hacker te Mowan (Mampawa).	± 2984 H.A.	18 Dec. 1906 t/m 17 Dec. 1981.	3 °/₀ Id.	434,—	—	18 Dec. 1906 n°. 10 (4de kwartaal 1906).
5	Pandan II (landschap Mampawa).	Id.	Vrouwe F. M. Hacker, geb. Liddellow.	± 2563 H.A.	Id.	Id.	343,—	—	18 Dec. 1906 n°. 11 (4de kwartaal 1906).
6	Loemar (landschap Sambas).	Goud, zilver, platina, koper, lood, zink, tin, nikkel, ijzer, cobalt, mica, antimonium, arsenicum, tellurium, wolframium, molijbdeen, bismuth, steenkool, petroleum, selenium en andere delfstoffen.	Mijnbouwmaatschappij „Loemar" te Soerabaja.	± 6315 H.A.	19 Jan. 1907 t/m 9 Nov. 1975.	2½ °/₀ Id.	890,—	—	19 Jan. 1907 n°. 1 (1ste kwartaal 1907).
7	Sintoeroe (landschap Sambas).	Id.	Id.	± 610 H.A.	Id.	Id.	86,—	—	19 Jan. 1907 n°. 2 (1ste kwartaal 1907).

Bijlage IJIJ.

(Zie hoofdstuk Q van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende de handelsbeweging tusschen Nederlandsch-Indië [1]) en landen of plaatsen daarbuiten gelegen,

OVER

1906.

[1]) Wat de havens in inlandsche staten betreft, zijn in de statistiek alleen die havens behandeld, waar een *gouvernements*-tol- of havenkantoor gevestigd is.

1°. Herkomst en bestemming der in- en uitgevoerde goederen, enz.

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den algemeenen invoer.			Waarde van den algemeenen uitvoer.		
	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).
Voor rekening van particulieren.						
Nederland	f 65 344 681	f 1 383	f 2 785 417	f 90 577 639	f 1 005 382	f 1 272
Nederland (voor orders)	......	......	......	5 841 492	"	"
Engeland	32 577 655	525	1 698 280	6 992 078	3 444 475	"
Engelsch Kanaal (voor orders)	......	......	......	54 742	"	"
Frankrijk	1 374 714	"	151 680	10 750 058	"	"
Marseille (voor orders)	......	......	......	1 322 921	"	"
België	734 710	"	"	283 073	"	"
Antwerpen (voor orders)	......	......	......	36 702	"	"
Duitschland	7 194 281	"	"	5 218 859	"	"
Duitschland (voor orders)	......	......	......	10 704	"	"
Oostenrijk	420 328	"	"	1 400 036	"	"
Zwitserland	307 057	"	"	8 523	"	"
Rusland	"		"	108 570	"	"
Rusland (voor orders)	......	......	......	255 175	"	"
Denemarken	11 151	"	"	276 986	"	"
Zweden	97 145	"	"	29 388	"	"
Noorwegen	317 885	"	"	35 308	"	"
Italië	2 298 418	"	9 480	1 625 836	"	"
Genua (voor orders)	......	......	......	246 637	"	"
Spanje	59 536	"	"	51 040	"	"
Portugal	9 440	"	"	118 489	"	"
Azores (voor orders)	......	......	......	5 925	"	"
Afrika	40	"	"	974 786	"	"
Afrika (voor orders)	......	......	......	256 239	"	"
St. Helena (voor orders)	......	......	......	484 035	"	"
Amerika	3 434 366	"	"	16 539 097	"	"
Amerika (voor orders)	......	......	......	2 216 944	"	"
Turkije	4 256	"	6 175	5 421	"	"
Egypte	30 784	"	77 800	401 076	"	"
Port-Saïd (voor orders)	......	......	......	4 255 451	"	"
Arabië	11 587	"	"	231 122	"	"
Perzië	4	"	"	"	"	"
Engelsch-Indië	7 396 839	"	135 750	20 076 762	"	"
Pondicherry	553 418	"	"	"	"	"
Pinang	15 276 519	80 781	2 103 453	12 088 197	"	225 956
Malakka	7 281 578	"	1 400	7 785 751	"	"
Singapore	46 288 327	20 936	3 804 752	63 827 548	"	1 189 371
Hongkong	2 895 563	16 240	37 119	21 089 285	"	"
China	2 358 283	"	"	8 209 608	"	"

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den algemeenen invoer.			Waarde van den algemeenen uitvoer.		
	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).
Swatow	,,	,,	,,	f 343 079	,,	,,
Japan	f 2 267 067	,,	f 1 600	17 307 937	,,	,,
Japan (voor orders)	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	171 945	,,	,,
Siam	3 669 044	,,	33	779 035	,,	,,
Saigon	6 079 208	,,	,,	252 479	,,	,,
Manilla	190 467	,,	,,	155 146	,,	,,
Serawak	5 212	,,	,,	1 908	,,	,,
Britsch-Noord-Borneo	3 130	,,	,,	990	,,	,,
Mauritius	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Kokos-eilanden	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Timor-Dilly	129 030	,,	10 506	229 941	,,	,,
Duitsch-Nieuw-Guinea	,,	,,	,,	869	,,	33 000
Australië	4 262 032	,,	,,	5 707 219	,,	,,
Australië (voor orders)	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	137 845	,,	,,
Totalen	*a*) f 212 883 755	*b*) f 119 865	*c*) f 10 823 445	f 308 779 896	*d*) f 4 449 857	*e*) f 1 449 599
Voor rekening van het Gouvernement.						
Nederland	f 5 296 353	,,	f 4 644 400	f 16 246 937	,,	,,
Engeland	1 862	,,	,,	,,	,,	,,
Frankrijk	14 956	,,	,,	,,	,,	,,
België	100	,,	,,	,,	,,	,,
Duitschland	113 983	,,	,,	,,	,,	,,
Italië	10	,,	,,	300	,,	,,
Amerika	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Engelsch-Indië	901 700	,,	,,	,,	,,	,,
Pinang	23 687	,,	,,	,,	,,	,,
Singapore	47 987	,,	,,	453	,,	,,
Hongkong	16 280	,,	,,	,,	,,	,,
China	,,		,,	2 600	,,	,,
Manilla	10	,,	,,	,,	,,	,,
Totalen	f 6 416 928	,,	f 4 644 400	f 16 250 290	,,	,,

a) Enkel met betrekking tot „goederen", voor zooveel voor particuliere reken ng in- en uitgevoerd, houdt de handelsstatistiek de cijfers van Java en Madoera en die van de buitenbezittingen uiteen. Voor laatstbedoelde gedeelten van Nederlandsch-Indië waren de cijfers als volgt:

	Invoerwaarde.	Uitvoerwaarde.
Sumatra's Westkust	f 7 429 658	f 6 628 813
Benkoelen	652 003	136 240
Lampongsche districten	94 880	1 005 565
Palembang	3 947 585	18 143 547
Djambi	661 477	925 792
Oostkust van Sumatra	22 132 007	32 405 109
Atjèh en onderhoorigheden	9 678 014	4 037 512
Riouw en onderhoorigheden (met inbegrip van Indragiri)	2 052 937	3 761 585
Banka	586 382	142 850
Billiton	1 292 116	2 142 990
Westerafdeeling van Borneo	3 865 05	7 403 346
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	4 301 482	17 305 399
Celebes en onderhoorigheden	6 547 799	10 260 761
Menado	4 532 413	5 304 280
Amboina	1 104 409	2 272 918
Ternate	621 453	1 716 485
Zuid-Nieuw-Guinea	,,	21 348
Timor en onderhoorigheden	80 500	86 614
Bali en Lombok	1 802 506	2 891 490
Totalen buitenbezittingen	f 71 382 726	f 116 592 644
,, Java en Madoera	141 501 029	192 187 252
Totalen-generaal als boven	f 212 883 755	f 308 779 896

Bij deze gewestelijke splitsing dient in het oog gehouden dat als invoer in eenig gewest alleen is gerekend wat gelost is van hetgeen buiten Nederlandsch-Indië is ingeladen, en als uitvoer enkel wat geladen is met bestemming om buiten Nederlandsch-Indië gelost te worden. Uit dien hoofde bijv. rekent niet onder den uitvoer van Billiton, maar onder dien van Java en Madoera, het op Billiton gewonnen tin, voor zoover het ten verkoop naar Batavia wordt verscheept.

b) Hiervan aan goud f 118 458 (uit Nederland f 501, uit Pinang f 80 781, uit Singapore f 20 936 en uit Hongkong f 16 240).

c) Hiervan aan gouden munt f 4 247 515, namelijk uit Nederland f 1 785 417, uit Engeland f 1 697 920, uit Frankrijk f 151 680, uit Italië f 9480, uit Turkije f 6175, uit Egypte f 77 800, uit Engelsch-Indië f 135 750, uit Pinang f 50 015, uit Singapore f 327 878 en uit Hongkong f 5400.

d) Hiervan aan goud f 1 005 382 naar Nederland, f 176 710 naar Engeland en aan edel metaal f 3 267 765 aaar Engeland.

e) Hiervan aan gouden munt f 1272 naar Nederland en f 66 500 naar Pinang. Van de f 1 381 827 zilveren munt gingen naar Pinang, Singapore en Timor-Dilly respectievelijk f 159 456, f 1 189 371 en f 33 000.

2°. Waarde der ingevoerde goederen.

VOOR REKENING VAN PARTICULIEREN.

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Aardewerk van alle soorten	f 1 927 851	f 1 134 418	f 3 062 269
Atappen en kadjangmatten	"	308 791	308 791
Automobielen	121 863	97 368	219 231
Azijn	64 819	28 461	93 280
Bier	843 186	577 261	1 420 447
Blik en blikwerk	439 163	1 994 352	2 433 515
Bloedkoralen	"	57 776	57 776
Boeken	436 482	120 506	556 988
Buskruit	28 831	130 758	159 589
Caustic soda	59 058	150 472	209 530
Cement	407 575	537 662	945 237
Dranken (voor zoover niet afzonderlijk genoemd)	18 513	53 026	71 539
Drogerijen en medicijnen (id.)	681 288	1 220 588	1 901 876
Eetwaren (boter)	1 386 643	733 028	2 119 671
Id. (ghie)	"	131 555	131 555
Id. (hammen)	150 823	81 463	232 286
Id. (kaas)	189 145	7 599	196 744
Id. (melk)	477 420	673 818	1 151 238
Id. (tripang)	"	16 394	16 394
Id. (visch)	65 251	7 689 776	7 755 027
Id. (vleesch)	169 588	125 170	294 758
Id. (alle andere soorten)	1 762 915	6 156 048	7 918 963
Fabrieks- en stoomwerktuigen	4 791 835	2 840 851	7 632 686
Gambir	"	661 988	661 988
Garens	1 269 443	4 318 566	5 588 009
Gedistilleerd (brandewijn)	105 219	462 301	567 520
Id. (likeuren)	76 294	79 324	155 618
Id. (jenever)	629 609	34 569	664 178
Id. (reukwerken)	480 940	162 652	643 592
Id. (whisky)	9 141	138 008	147 149
Id. (alle andere soorten)	47 692	131 107	178 799
Glas (venster-)	49 682	98 861	148 543
Glas en glaswerk	433 349	611 362	1 044 711
Goud- en zilverwerk	94 592	88 643	183 235
Hars	191 559	354 408	545 967
Hout (scheepsbouw- en timmer-)	16 413	776 488	792 901
Id. (ander) en houtwerk	65 459	377 507	442 966
IJzer en staal (spoorstaven, enz.)	988 535	139 038	1 127 573
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	170 585	240	170 825
Id. (buizen en pijpen)	700 457	648 487	1 348 944
Id. (dakbedekking en goten)	244 954	1 111 284	1 356 238

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
IJzer (alle andere soorten)	f 1 113 576	f 625 341	f 1 738 917
Id. (in staven en bundels)	733 419	987 496	1 720 915
IJzerwerk (spijkers)	306 404	517 201	823 605
Id. (alle andere soorten)	1 162 053	1 248 348	2 410 401
Instrumenten (muziek-)	119 194	99 998	219 192
Id. (andere)	161 347	72 181	233 528
Kaarsen	37 074	46 785	83 859
Kalk	349	44 935	45 284
Kleederen	695 999	2 053 464	2 749 463
Koffermakerswerk	19 835	143 237	163 072
Koffie	"	538 682	538 682
Kolen (steen-) en cokes	278 000	3 870 220	4 148 220
Koper (in bladen en platen)	130 271	178 549	308 820
Koper (ander) en koperwerk	338 428	331 210	669 638
Kramerij	1 761 891	2 335 777	4 097 668
Kurken	36 591	22 080	58 671
Lampen	380 715	348 494	729 209
Leder- en lederwerk	179 973	347 356	527 329
Lood (ruw en bewerkt)	131 877	282 816	414 693
Lucifers	850 846	2 365 481	3 216 327
Machinerieën voor suikerfabrieken	2 699 824	1 000 368	3 700 192
Manufacturen, katoenen, ruwe (ongebleekte)	4 258 415	5 350 877	9 609 292
Manufacturen, katoenen (gebleekte)	10 400 925	8 574 834	18 975 759
Id. id. (geverfde of gedrukte)	5 608 934	13 134 558	18 743 492
Id. (wollen en halfwollen)	574 591	650 868	1 225 459
Id. (zijden en halfzijden)	258 054	1 024 079	1 282 133
Id. (zakken)	10 118	2 802 527	2 812 645
Id. (zeildoek)	36 566	40 376	76 942
Id. (andere)	2 702 943	4 372 989	7 075 932
Matten en matwerk	5 736	124 601	130 337
Meel	29 549	2 826 793	2 856 342
Messenmakerswerk	277 105	120 035	397 140
Mest en meststoffen (oliekoeken)	2 430 546	4 391 453	6 821 999
Meubelen	207 975	264 022	471 997
Mineraalwater	253 847	183 980	437 827
Modewaren	241 839	950 922	1 192 761
Nagelen	"	36 211	36 211
Olie (aard-) of petroleum	"	2 611 378	2 611 378
Id. (klapper-)	"	2 164 809	2 164 809
Id. (lijn-)	308 262	32 341	340 603
Id. (palm-)	36 731	75 416	112 147

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit:		Totaal.
	Nederland.	andere landen.	
Olie (katjang- en andere)	f 179 576	f 238 866	f 418 442
Opium	620	2 952 320	29 529 940
Paarden	„	81 000	81 000
Papier	1 014 783	1 592 866	2 607 649
Reukwerken (niet met gedistilleerd bereid)	16 860	137 227	154 087
Rijst	53	27 651 321	27 651 374
Rijtuigen	109 967	126 260	236 227
Rijwielen	180 555	93 506	274 061
Salpeter	1 217	71 122	72 339
Schrijf- en teekenbehoeften	179 148	55 380	234 528
Schrijfmachines	20 271	56 403	76 674
Schoenmakerswerk	67 138	162 512	229 650
Speelkaarten (Europeesche)	13 095	9 134	22 229
Id. (Chineesche)	197 413	52 436	249 849
Spoorwegmaterieel (rollend)	642 257	92 943	735 200
Staal en staalwerk	134 244	131 509	265 753
Steen (bewerkte en onbewerkte)	56 402	178 052	234 454
Steenen (vuurvaste)	109 867	29 691	139 558
Suiker	2 337	579 503	581 840
Tabak (sigaren en sigaretten)	652 838	176 970	829 808
Id. (Chineesche)	„	547 066	547 066
Id. (Manilla-)	„	183 308	183 308
Id. (alle andere)	462 038	399 197	861 235
Teer (Zweedsche) en koolteer	46 284	35 890	82 174
Thee	11	1 855 701	1 855 712

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit:		Totaal.
	Nederland.	andere landen.	
Tin en tinwerk	f 15 735	f 213 489	f 229 224
Touwwerk	74 002	271 343	345 345
Uurwerken	147 997	280 145	428 142
Vaat- en kuipwerk (leggers)	84 203	115 007	199 210
Vee (levend)	17 465	422 248	439 713
Verfwaren	653 427	324 783	978 210
Vuurwapens	84 767	42 803	127 570
Vuurwerk	734	845 107	845 841
Was (mineraal)	147 083	374 780	521 863
Id. (andere)	12 331	143 220	155 551
Wijn (mousseerende)	163 421	110 905	274 326
Id. (afgetapt)	333 919	271 902	605 821
Id. (op fust)	107 188	276 443	383 631
Zadelmakerswerk	46 936	37 054	83 990
Zaden	16 969	614 094	631 063
Zeep	376 483	520 782	897 265
Zemelen	612	332 125	332 737
Zink en zinkwerk	71 967	129 842	201 809
Zout	41 730	1 179 646	1 221 376
Zwavel	37 473	70 933	108 406
Zwavelzuur (ruw)	135 578	301 094	436 672
Zijde (ruwe)	2 600	192 412	195 012
Diversen	309 113	723 672	1 032 785
Totalen	f 65 344 681	f 147 539 074	f 212 883 755

Voor rekening van het Gouvernement.

Aardewerk van alle soorten	f 53 473	96	f 53 569
Ammunitie	5 600	„	5 600
Bier	212 505	„	212 505
Blik en blikwerk	10 271	333	10 604
Boeken	23 256	350	23 606
Buskruit	26 835	114	26 949
Cement	35 915	230	36 145
Drogerijen en medicijnen	163 320	5 103	168 423
Dynamiet en andere ontplofbare stoffen	198 013	1 440	199 453
Eetwaren (boter)	216 124	„	216 124
Id. (visch)	33 520	„	33 520
Id. (vleesch)	144 135	„	144 135
Id. (andere)	86 039	200	86 239
Fabrieks- en stoomwerktuigen	547 572	80 597	628 169
Gedistilleerd (jenever)	5 707	1 425	7 132
Id. (alle andere soorten)	128 239	1 150	129 389
Glas en glaswerk	60 644	2 160	62 804
Hout (scheepsbouw- en timmer-)	8 331	10 667	18 998
Houtwerk	1 438	„	1 438

IJzer en staal (spoorstaven, enz.)	f 18 428	f 380	f 18 808
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	61 584	„	61 584
Id. (dakbedekking)	35 866	460	36 326
Id. (buizen en pijpen)	70 766	612	71 378
Id. (telegraafdraad en kabels)	42 955	2 000	44 955
Id. (alle andere soorten)	335 891	2 528	338 419
IJzer (in staven en bundels)	200 435	186	200 621
IJzerwerk (spijkers)	18 101	122	18 223
Id. (alle andere soorten)	190 681	10 325	201 006
Instrumenten (muziek-)	2 489	884	3 373
Id. (andere)	29 730	250	29 980
Kleederen	50 570	„	50 570
Kolen (steen-) en cokes	17 420	400	17 820
Koper en koperwerk	305 312	2 441	307 753
Kramerij	55 660	67	55 727
Kurken	5 659	„	5 659
Lampen	5 783	1 600	7 383
Leder en lederwerk	22 282	„	22 282
Lood (ruw en bewerkt)	75 008	„	75 008

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Manufacturen (katoenen)	f 103 946	,,	f 103 946
Id. (wollen en halfwollen).	140 458	,,	140 458
Id. (zakken)	4 100	,,	4 100
Id. (zeildoek)	71 941	,,	71 941
Id. (andere)	101 251	,,	101 251
Olie (lijn–)	48 486	f 153	48 639
Id. (andere)	74 606	27 811	102 417
Opium	,,	932 620	932 620
Papier	121 460	170	121 630
Schoenmakerswerk	100	,,	100
Schrijf- en teekenbehoeften.	28 013	,,	28 013
Spoorwegmaterieel (rollend)	742 010	23 228	765 238

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Staal en staalwerk.	f 69 404	f 750	f 70 154
Steen (bewerkte en onbewerkte). .	5 786	3 581	9 367
Steenen (vuurvaste)	12 690	720	13 410
Touwwerk	18 280	162	18 442
Verfwaren	131 538	189	131 727
Vlas en vlaswerk	30 333	39	30 372
Vuurwapens	17 150	,,	17 150
Zeep	21 405	,,	21 405
Zink en zinkwerk.	7 310	,,	7 310
Diversen	40 529	5 032	45 561
Totalen. . .	f 5 296 353	f 1 120 575	f 6 416 928

3°. Waarde der uitgevoerde goederen.

VOOR REKENING VAN PARTICULIEREN.

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Aardewerk van alle soorten. . . .	f 3 665	f 7 369	f 11 034
Atappen en kadjangmatten.	,,	4 632	4 632
Balam- en soenteivruchten.	,,	28 613	28 613
Benzine	15	4 295 962	4 295 977
Boeken.	28 757	13 684	42 441
Cacao	683 823	426 085	1 109 908
Cassia (wilde kaneel).	87 720	219 856	307 576
Cassiavruchten	1 339	10 503	11 842
Copra	7 854 619	10 157 528	18 012 147
Djarakpitten.	121 559	257 457	379 016
Drakenbloed.	,,	18 816	18 816
Drogerijen en medicijnen.	257 921	290 743	548 664
Eetwaren (tripang)	,,	822 203	822 203
Id. (visch)	198	575 866	576 064
Id. (vogelnestjes).	163	461 726	461 889
Id. (alle andere soorten). . .	450 843	2 685 248	3 136 091
Erts (ander).	10	21 998	22 008
Fabrieks- en stoomwerktuigen . . .	57 541	109 182	166 723
Foelie	396 080	299 363	695 443
Gambir.	,,	1 722 561	1 722 561
Garens.	615	24 927	25 542
Gedistilleerd (arak)	180 253	405 012	585 265
Getahpertja	46 574	5 584 922	5 631 496
Getah (andere)	137 407	9 680 946	9 818 353

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Gombenzoë	f 59 166	f 1 639 758	f 1 698 924
Gomdamar	498 261	1 760 047	2 258 308
Gomelastiek.	49 752	4 091 486	4 141 238
Gomkopal.	686 904	1 617 150	2 304 054
Goud- en zilverwerk.	35 477	9 240	44 717
Hoorn	17 060	13 048	30 108
Hout (ebben-)	20 908	242 336	263 244
Id. (laka-).	,,	9 821	9 821
Id. (sandel-)	6 003	137 808	143 811
Id. (wortel-)	,,	418	418
Id. (scheepsbouw- en timmer-) . .	1 031 957	3 000 679	4 032 636
Id (ander).	12 567	27 822	40 389
Houtwerk (voor zoover niet afzonderlijk genoemd).	7 803	10 492	18 295
Huiden.	2 856 494	1 301 139	4 157 633
IJzer en staal en dito werk. . . .	134 968	105 834	240 802
Indigo (voor de Europeesche markt).	372 395	471 140	843 535
Id. (voor de inlandsche markt). .	1	36 551	36 552
Instrumenten (muziek-).	12 145	7 185	19 330
Id. (andere)	7 066	9 255	16 321
Juweelen	5 150	66 430	71 580
Kalk	,,	1 037	1 037
Kamfer.	,,	21 863	21 863
Kaneel (eigenlijke).	2 130	11 303	13 433
Kapok	673 950	1 203 151	1 877 101

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	Uitgevoerd naar: andere landen.	Totaal.
Kapokpitten	f 62 868	f 115 565	f 178 433
Katjangtanah	4 696	285 547	290 243
Katoen (gezuiverde)	13	371 350	371 363
Id. (ruwe)	1 520	812 733	814 253
Kinabast	5 146 754	72 791	5 219 545
Kinine	137 380	657 020	794 400
Kleederen	287 837	2 134 768	2 422 605
Koelit bakau en tengar	104	1 062 708	1 062 812
Koffie (gepelde)	8 031 913	5 916 776	13 948 689
Id. (in hoornschil)	2 695 917	381 260	3 077 177
Id. (als gedroogde kers)	„	80 613	80 613
Kolen (steen-)	„	989 680	989 680
Koper en koperwerk	35 318	301 127	336 445
Kramerij	59 974	72 983	132 956
Lood (ruw)	„	11 847	11 847
Mais (gepelde)	437 228	20 984	458 212
Manufacturen (katoenen)	2 465	841 379	843 844
d. (zakken)	3 720	21 254	24 974
Id. (andere)	4 066	104 812	108 878
Matten en matwerk	16 764	250 881	267 645
Meel (tapioca)	500 702	1 228 420	1 729 122
Id. (ander)	4 299	92 118	96 417
Mest en meststoffen (oliekoeken)	14 611	75 815	90 426
Meubelen	112 973	61 257	174 230
Nagelen	33 724	95 910	129 634
Nipabladeren	„	27 060	27 060
Noten (muskaat-)	969 848	1 569 753	2 539 601
Id. (pinang-)	„	4 260 075	4 260 075
Olie (aard-) of petroleum	59	18 783 358	18 783 417
Id. (kajoepoeti-)	9 263	107 534	116 797
Id. (katjang-)	„	217 259	217 259
Id. (klapper-)	13	514 244	514 257
Id. (andere)	9 254	817 816	827 070
Paarden	„	124 900	124 900
Peper (staart-)	42 909	178 604	221 513
Id. (witte)	318 361	1 131 821	1 450 182

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	Uitgevoerd naar: andere landen.	Totaal.
Peper (zwarte)	f 470 085	f 5 421 943	f 5 892 028
Petroleumresidu	4 612	837 567	842 179
Reukwerken (niet met gedistilleerd bereid)	9 214	142 557	151 771
Rijst (gepelde)	3 184 903	1 321 063	4 505 966
Id. (ongepelde)	425	49 702	50 127
Rotting	1 051 778	5 616 493	6 668 271
Rottingstokken	13 567	68 664	82 231
Sago	494	1 109 177	1 109 671
Schelpen (paarlemoer-)	1 700	1 376 673	1 378 373
Id. (andere)	7 962	495 124	503 086
Schildpad	69 260	210 000	279 260
Suiker f)	851 592	78 879 405	79 730 997
Tabak (sigaren en sigaretten)	48 811 376	7 963 455	56 774 831
Id. (voor de Europeesche markt)	4 466	108 544	113 010
Id. (voor de inlandsche markt)	2 431	708 434	710 865
Tapioca (gedroogde)	16 166	46 341	62 507
Thee	4 378 154	2 838 386	7 216 540
Tin	237 656	2 555 241	2 792 897
Tinerts	4	1 434 929	1 434 933
Vaat- en kuipwerk (voor zoover niet afzonderlijk genoemd)	20 740	91 982	112 722
Vanille	7 815	2 550	10 365
Vee (levend)	300	528 834	529 134
Vet van balam- en soenteivruchten	„	44 893	44 893
Vezels	44 572	40 250	84 822
Vlas en vlaswerk	28 009	23 500	51 509
Vogelhuiden	415	438 455	438 870
Was (mineraal)	217 342	40	217 382
Id. (andere)	320	68 003	68 323
Zaden	2 917	378 913	381 830
Zemelen	30	15 466	15 496
Zink en zinkwerk	3 755	29 634	33 389
Zwam	„	8 275	8 275
Diversen	233 259	1 794 055	2 027 314
Totalen	f 96 419 131	f 212 360 765	f 308 779 896

Voor rekening van het Gouvernement. g)

Kinabast	f 384 513	„	f 384 513
Koffie (gepelde)	2 950 285	„	2 950 285
Tin	12 872 976	„	12 872 976

Diversen	f 39 163	f 3 353	f 42 516
Totalen	f 16 246 937	f 3 353	f 16 250 290

f) De hoeveelheden, verdeeld naar de landen of plaatsen van bestemming, zijn vermeld in hoofdstuk, § 1, van het verslag hiervóór.

g) De hoeveelheden kinabast, koffie en tin, voor gouvernementsrekening in 1906 uitgevoerd en waarnaar de opgegeven waarde berekend is, bedroegen respectievelijk 480 641, 4 917 142 en 9 902 289 K.G.

4°. In- en uitvoer voor particuliere rekening van goederen, waarvan in de handelsstatistiek der opgegeven jaren, nevens de waarde, tevens de hoeveelheden zijn opgegeven. *h*)

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)					ALGEMEENE UITVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.
Azijn	Liters.	130	173	184	174	172	,,	,,	0^{1}	,,	0^{1}
Balam- en soenteivruchten	K.G.	,,	,,	,,	,,	,,	293	4	154	429	572
Bier	Liters.	2 965	2 987	2 962	3 535	3 925	0^{56}	1	2^{2}	3	0^{6}
Boter	K.G.	1 265	1 336	1 370	1 341	1 413	0^{1}	0^{2}	0^{1}	1^{3}	0^{6}
Buskruit	id.	67	85	68^{2}	107	106	,,	,,	,,	,,	0^{05}
Cacao	id.	,,	,,	,,		,,	890	1 469	1 018	1 084	1 850
Cassia	id.	,,	,,	0^{16}	3	,,	526	564	651	436	769
Cassiavruchten	id.	,,	,,	,,	,,	,,	415	452	378	515	197
Copra	id.	32^{7}	12	7^{37}	46	46	128 567	74 008	86 954	202 727	120 081
Djarakpitten	id.	,,	.	,,	,,	,,	1 651	1 452	2 072	1 687	5 415
Drakenbloed	id.	,,	,,	,,	,,	,,	28	42	20^{2}	55^{6}	19
Foelie	id.	,,	0^{3}	0^{6}	,,	,,	591	486	749	543	464
Gambir	id.	3 396	3 323	2 925	2 405	2 648	4 144	8 218	8 436	8 614	6 890
Gedistilleerd (arak)	Liters.	52	49	71^{7}	63^{6}	58	1 982	2 756	2 679	3 378	2 926
	K.G.	6^{5}	34	43^{9}	34	6^{8}	,,	0^{4}	,,	,,	,,
Id. (alle andere soorten)	Liters.	2 477	2 239	2 355	2 461	2 487	0^{6}	0^{8}	7^{8}	1^{6}	37
Ghie (Perzische boter)	K.G.	132	132	161	155	164	1^{7}	1^{4}	1	0^{58}	6
Gom- en harssoorten	id.	343	306	265	100	103	19 858	20 736	20 957	26 405	31 266
Hout (ebben-)	id.	,,	,,	,,	,,	,,	2 799	4 512	3 971	4 598	8 775
Id. (gahroe-)	id.	0^{8}	0^{3}	1	3^{3}	1^{3}	14	7^{4}	9^{2}	8	7
Id. (laka-)	id.	,,	,,	,,	,,	,,	227	301	163	104	65
Id. (sandel-)	id.	125	13	36^{6}	38^{6}	31^{6}	1 058	1 667	514	670	719
Id. (wortel-)	id.	,,	0^{2}	0^{01}	3^{6}	4^{18}	224	161	103^{9}	157^{5}	1^{7}
Huiden	id.	17	98	36^{8}	31	56^{4}	6 137	6 227	6 323	6 368	6 929
Indigo (niet bereid voor de inlandsche markt)	id.	,,	,,	,,	,,	,,	464	546	408	333	169
Id (andere)	id.	4	,,	,,	2^{6}	40^{18}	279	569	324	63^{5}	183
Ivoor	id.	1^{5}	1^{6}	1	1	,,	0^{8}	1^{1}	0^{9}	0^{9}	1^{2}
Kaarsen	id.	98	113	170	130	139	0^{5}	0^{9}	0^{4}	1^{7}	0^{8}
Kalk	id.	4 025	3 272	3 955	2 208	1 509	5 361	1 933	1 526	2 363	35
Kaneel	id.	1^{4}	1	1^{3}	1^{4}	9^{2}	102	137	76	47	22
Kapok	id.	53	68	48^{5}	48	46	4 103	5 095	5 290	6 887	6 257
Kapokpitten	id.	,,	0^{9}	,,	,,	,,	1 854	1 699	1 793	3 795	5 948
Katoen	id.	2^{3}	6	0^{7}	,,	,,	5 346	8 216	9 926	7 824	8 885
Kinabast	id.	,,	,,	,,	,,	,,	6 119	6 490	7 120	8 072	6 524
Kinine	id.	0^{3}	0^{1}	0^{29}	0^{3}	0^{26}	28	31	44^{7}	15^{5}	40
Klappers	stuks.	196	827	618	150	157	329	651	327	121	15
Koelit bakau en koelit tengar	K.G.	207	230	283	298	372	2 401	2 580	5 820	8 787	7 085
Koffie (gepelde)	id.	1 752	2 944	3 255	1 721	395	35 183	28 978	24 304	23 751	23 248

h) Wanneer men in dit overzicht nihil-opgaven vindt, is dit nog geen bewijs dat van het betrokken artikel geen in- of uitvoer heeft plaats gehad, maar leide men daaruit af dat het artikel in de handelsstatistiek niet afzonderlijk is genoemd, of wel dat de hoeveelheden te gering waren, om in dit overzicht te worden opgenomen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)					ALGEMEENE UITVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.
Koffie (in hoornschil)	K.G.	8	2	10	0^{24}	3	9 487	10 633	3 469	9 300	6 154
Id. (gedroogde kers)	id.	„	„	„	„	„	854	150	247	19	403
Kolen (steen-) en cokes	ton.	162	218	195	191	202	„	30	59	97	49
Kruidnagelen	K.G.	58	98	80	146	72	189	252	152	66	259
Lucifers (gewone houten)	gros doosjes	1 849	2 493	2 477	2 800	3 569	0^{8}	„	„	„	0^{55}
Meel	K.G.	17 803	15 590	15 912	16 013	20 402	9 403	13 441	27 926	23 402	22 217
Melk	id.	1 395	1 520	1 757	2 189	2 315	17	14^{6}	10^{3}	5^{3}	14
Meststoffen (oliekoeken)	id.	7 118	7 247	14 063	8 653	12 179	1 172	1 373	918	1 633	1 787
Mineraal-, bron- en kunstwater	flesschen.	1 848	1 535	1 034	1 219	1 251	2	7^{5}	7	7^{6}	5
Noten (muskaat-)	K.G.	27	4	5^{9}	2^{3}	9	2 751	2 523	3 278	2 752	2 540
Id. (pinang-)	id.	„	„	9^{4}	8	2^{5}	17 903	9 349	20 394	22 151	28 400
Id. (wilde)	id.	„	„	„	„	„	75	44^{9}	54	19	4
Olie (aard-) of petroleum	Liters.	39 985	47 104	56 001	49 448	52 228	241 856	247 751	446 519	441 008	469 585
Id. (katjang-)	id.	101	97	89	65	39	2 165	1 731	2 393	1 801	1 448
Id. (klapper-)	id.	2 503	4 111	4 457	2 423	7 216	2 812	3 159	2 469	2 912	2 571
Opium	K.G.	192	131	153	166	148	0^{2}	0^{6}	0^{03}	0^{12}	
Peper (gewone)	id.	27	45	20^{9}	28	21	11 778	14 073	12 941	12 982	20 130
Id. (staart-)	id.	„	„	0^{27}	0^{94}	0^{5}	115	163	167	155	148
Rijst (gepelde)	id.	372 596	199 080	306 919	299 394	345 351	41 867	36 626	46 096	44 245	45 060
Id. (ongepelde)	id.	775	545	786	777	466	1 985	2 106	1 890	517	1 003
Rotting	id.	23	29	66	48^{5}	67	29 874	32 056	29 598	30 533	44 455
Sago	id.	223	224	176	154	122	16 423	20 875	19 915	17 270	15 771
Salpeter	id.	283	191	232	367	362	„	„	„	„	„
Schildpad	id.	„	„	0^{1}	0^{06}	0^{17}	14	6^{7}	11^{5}	8^{3}	14
Stroop uit vruchten	flesschen	4^{7}	5	4^{8}	3	2	0^{4}	1^{1}	„	„	„
Speelkaarten (Europeesche)	spellen.	84	80	92	102	64	„	0^{3}	0^{7}	„	0^{4}
Suiker	K.G.	6 084	6 751	5 883	4 066	3 879	863 809	865 394	1 051 537	1 049 910	996 637
Tabak (voor de inlandsche markt)	id.	2 156	1 922	2 219	2 158	2 469	1 793	1 887	1 732	1 702	1 777
Id. (andere)	id.						47 243	51 347	54 601	47 324	70 969
Id. (sigaren en sigaretten)	id.	250	229	236	230	231	6	2^{6}	9^{58}	18	31
Tarwe	Liters.	6^{2}	10	12^{47}	11	11	„	„	„	„	„
Thee	K.G.	1 914	2 022	1 834	2 251	2 320	7 093	9 676	11 798	11 859	12 028
Tin	id.	110	106	140	175	201	4 029	3 581	3 205	3 320	2 148
Tinerts	id.	„	„	„	„	„	1 563	1 767	1 566	1 912	2 870
Vanille	id.	„	„	„	„	0^{04}	0^{55}	3^{1}	1^{55}	1^{4}	0^{7}
Visch (gezouten of gedroogd)	id.	30 470	22 240	22 990	31 650	37 067	8 622	9 911	11 099	8 937	8 970
Id. (tripang)	id.	97	95	53^{96}	33	20	848	896	633	660	822
Was (geen mineraal-)	id.	164	148	200	302	194	51	112	61	57	68
Wijn (mousseerende)	flesschen.	98	84	77^{88}	94	100	0^{2}	0^{4}	0^{4}	0^{5}	0^{02}
Id. (andere)	Liters.	1 769	1 775	1 634	1 558	1 633	0^{8}	0^{8}	2^{7}	1^{25}	28
Zout	K.G.	20 390	22 715	24 299	9 471	24 428	12	11^{7}	321	„	490
Zwam	id.	„	„	„	„	0^{01}	127	73	149	84	33
Zwavel	id.	173	389	529	1 564	1 205	„	„	„	„	„

Bijlage ZZ.

(Zie hoofdstuk Q van het verslag.)

OVERZICHTEN

BETREFFENDE DE

SCHEEPVAART

OVER

1906.

ZZ

I. SCHEEPVAARTBEWEGING over 1906 (voor zooveel de jaarlijksche algemeene handelsstatistiek van Nederlandsch-Indië die doet kennen). *a)*

1°. Aantal aangekomen en vertrokken schepen.

HAVENS.	Inklaringen bij aankomst van en uitklaringen bij vertrek naar buiten Nederlandsch-Indië.				Kustvaart. *b)*			
	Aantal stoom-schepen.	Aantal zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	Aantal zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	Te zamen.	Aantal stoom-schepen.	Aantal zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	Aantal zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	Te zamen.
A. Aangekomen schepen.								
Batavia	294	11	2	307	359	114	218	691
Semarang	56	1	3	60	24	21	172	217
Soerabaja	247	"	1	248	246	7	89	342
Cheribon	11	1	3	15	20	11	1	32
Tjilatjap	9	1	"	10	21	"	"	21
Overige havens op Java en Madoera	64	1	"	65	49	41	2 482	2 572
Padang	83	1	"	84	93	"	158	251
Oelëë Lheuë	104	"	"	104	53	"	"	53
Idi	143	"	"	143	50	"	141	191
Sabang	338	"	"	338	99	"	"	99
Palembang	145	4	"	149	222	42	390	654
Makasser	36	1	11	48	292	"	184	476

a) Bedoelde statistiek bevat namelijk niet het geheele scheepvaartverkeer in den Indischen Archipel, aangezien zij alleen rekening houdt met de inklaringen ter plaatse van *eerste* aankomst in Nederlandsch-Indië, en met de uitklaringen ter plaatse van vertrek naar *buiten* Nederlandsch-Indië. Wat de havens betreft in zelfbesturende gewesten, strekken de opgaven zich bovendien alleen tot die havens uit, waar van gouvernementswege tolrechten worden geheven of wel gouvernements-havenkantoren gevestigd zijn.

De toeneming van de scheepvaart in de laatste jaren kan worden afgeleid uit onderstaande opgaven van het aantal en den totalen inhoud (in 1000-tallen M³.) van alle aangekomen stoomschepen en Europeesch getuigde zeilschepen — dus met inbegrip van oorlogsvaartuigen — in de voornaamste havens gedurende 1904—1906:

HAVENS.	1904.		1905.		1906.	
	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
Batavia (Tandjoengpriok)	1 027	4 056	1 096	4 435	1 120	4 834
Soerabaja	923	3 690	1 032	4 299	1 025	4 508
Semarang	804	3 379	823	3 803	811	4 022
Tjilatjap	100	568	128	798	112	765
Padang (Emmahaven)	319	1 450	383	1 539	328	1 668
Sabang	588	1 869	650	2 215	696	2 543
Pangkalanbrandan	145	63	145	88	138	80
Poe'oe Sembilan	140	496	167	592	190	741
Belawan Deli	1 477	661	1 614	687	1 508	672
Palembang	640	670	590	720	638	901
Bandjermasin	258	388	311	444	329	458
Balikpapan	1 003	999	1 182	1 341	1 159	1 339
Moearadjawa	1 048	613	1 248	850	1 134	819
Makasser	389	1 259	523	1 468	513	1 564
Menado	122	312	143	476	140	474
Ternate	112	257	123	294	113	301
Soemenep	285	231	360	262	351	252
Singaradja	279	676	335	767	373	775

b) In de over de kustvaart handelende tabellen der in hoofde dezer bedoelde jaarstatistiek, en derhalve ook in de hier medegedeelde cijfers, is niet opgenomen het scheepvaartverkeer tusschen de verschillende havens onderling van Java en Madoera, noch ook wat de buitenbezittingen betreft, het verkeer tusschen de havens van eenzelfde gewest aldaar. Voorts wordt in die tabellen geen gewag gemaakt van reizen, die geen kustvaart in den zin van Ind. St. 1825 n°. 48, art 2, ten doel hadden, en evenmin van het aankomen op en vertrekken van tusschenstations van de stoomschepen die op bepaalde lijnen een geregelden dienst onderhouden.

HAVENS.	Inklaringen bij aankomst van en uitklaringen bij vertrek naar buiten Nederlandsch-Indië.				Kustvaart. b)			
	Aantal stoom-schepen.	Aantal zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	Aantal zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	Te zamen.	Aantal stoom-schepen.	Aantal zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	Aantal zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	Te zamen.
Havens in de gewesten								
Oostkust van Sumatra	1 240	13	1 018	2 271	350	„	329	679
Riouw en onderhoorigheden	903	1	685	1 589	„	„	19	19
Banka en Billiton	98	„	2	100	28	143	529	700
Wester- en Zuider- en Oosterafd. van Borneo	256	„	66	322	152	64	678	894
Menado	9	2	„	11	1	„	„	1
Ternate en Amboina	14	7	„	21	127	1	17	145
Overige havens in de buitenbezittingen	117	3	29	149	361	22	3 190	3 573
Totalen.	4 167	47	1 820	6 034	2 547	466	8 597	11 610
Van voormeld totaal aangekomen schepen behoorden tehuis:								
in Nederland	193	2	„	195	107	„	„	107
„ Nederlandsch-Indië	1 513	7	504	2 024	2 208	466	8 535	11 209
„ Malakka en de Straits-Settlements	1 331	7	1 264	2 602	117	„	6	123
„ andere landen	1 130	31	52	1 213	115	„	56	171
Totalen als boven.	4 167	47	1 820	6 034	2 547	466	8 597	11 610

B. Vertrokken schepen.

HAVENS.	Aantal stoom-schepen.	Aantal zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	Aantal zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	Te zamen.	Aantal stoom-schepen.	Aantal zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	Aantal zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	Te zamen.
Batavia	195	5	„	200	331	111	223	665
Semarang	181	5	1	186	5	17	125	147
Soerabaja	186	4	2	191	258	1	92	351
Cheribon	22	1	„	25	2	7	2	11
Tjilatjap	18	„	4	18	25	„	„	25
Overige havens van Java en Madoera	117	11	„	132	41	76	2 462	2 579
Padang	71	3	„	74	96	„	152	248
Oelèë Lheuë	122	„	„	122	54	„	„	54
Idi	142	„	„	142	50	„	136	186
Sabang	271	„	„	271	102	„	„	102
Palembang	206	6	1	213	161	43	383	587
Makasser	20	„	8	28	310	1	290	601
Havens in de gewesten								
Oostkust van Sumatra	1 174	2	945	2 121	360	„	326	686
Riouw en onderhoorigheden	924	„	732	1 656	„	„	37	37
Banka en Billiton	38	„	2	40	30	151	713	894
Wester- en Zuider- en Oosterafd van Borneo	193	„	65	258	132	59	609	800
Menado	11	2	„	13	5	„	„	5
Ternate en Amboina	13	2	„	15	127	„	27	154
Overige havens in de buitenbezittingen	104	2	26	132	356	40	3 260	3 656
Totalen.	4 008	43	1 786	5 837	2 445	506	8 837	11 788
Van voormeld totaal vertrokken schepen behoorden tehuis:								
in Nederland	159	3	„	162	88	„	„	88
„ Nederlandsch-Indië	1 438	7	504	1 949	2 143	502	8 787	11 432
„ Malakka en de Straits-Settlements	1 375	„	1 248	2 623	96	„	5	101
„ andere landen	1 036	33	34	1 103	118	4	45	167
Totalen als boven.	4 008	43	1 786	5 837	2 445	506	8 837	11 788

2°. Inhoudsgrootte der onder 1°. bedoelde schepen.

Landen waar de schepen tehuis behoorden.	Inklaringen bij aankomst van en uitklaringen bij vertrek naar buiten Nederlandsch-Indië.				Kustvaart. *b*)			
	Inhoudsgrootte (in M³.)				Inhoudsgrootte (in M³.)			
	der stoomschepen.	der zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	der zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	van het totaal aantal schepen.	der stoomschepen.	der zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	der zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	van het totaal aantal schepen.
				A. Aangekomen schepen.				
Nederland	1 268 044	11 249	„	1 279 293	708 650	„	„	708 650
Nederlandsch-Indië	1 816 317	4 078	23 306	1 843 701	4 360 637	129 015	263 366	4 753 018
Malakka en de Straits-Settlements	574 927	1 505	216 469	792 901	166 674	„	934	167 608
Andere landen	5 185 523	57 608	3 954	5 247 085	620 345	„	5 380	625 725
Totalen	8 844 811	74 440	243 729	9 162 980	5 856 306	129 015	269 680	6 255 001
				B. Vertrokken schepen.				
Nederland	1 134 656	13 238	„	1 147 894	615 108	„	„	615 108
Nederlandsch-Indië	1 734 929	4 016	22 999	1 761 944	4 218 276	127 576	255 854	4 601 706
Malakka en de Straits-Settlements	574 854	„	217 145	791 999	195 119	„	812	195 931
Andere landen	4 945 142	95 688	1 823	5 042 653	770 474	6 078	4 454	781 006
Totalen	8 389 581	112 942	241 967	8 744 490	5 798 977	133 654	261 120	6 193 751

3°. Landen of plaatsen van herkomst of bestemming der in Nederlandsch-Indië aangekomen of van daar naar buiten Nederlandsch-Indië vertrokken schepen.

Landen of plaatsen van herkomst of bestemming.	Aantal schepen.				Inhoudsgrootte (in M³.)			
	Stoomschepen.	Zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	Zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	Te zamen.	der stoomschepen.	der zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	der zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	Te zamen.
				A. Aangekomen schepen.				
Van Nederland	104	5	„	109	734 721	17 108	„	751 829
„ Engeland	31	1	„	32	209 043	4 777	„	213 820
„ andere landen van Europa	54	2	„	56	408 735	4 787	„	413 522
„ Afrika	6	3	„	9	46 684	6 772	„	53 456
„ Amerika	41	5	„	46	338 640	29 495	„	368 135
„ Egypte	21	„	„	21	170 942	„	„	170 942
„ Engelsch-Indië	107	„	„	107	735 702	„	„	735 702
„ Malakka en de Straits-Settlements	3 409	19	1 695	5 123	3 976 541	5 953	228 371	4 210 865
„ Hongkong	47	„	„	47	291 026	„	„	291 026
„ China	96	„	5	101	556 578	„	1 413	557 991
„ Japan	45	„	„	45	371 248	„	„	371 248
„ Siam	24	„	83	107	81 602	„	13 204	94 806

Landen of plaatsen van herkomst of bestemming.	Aantal schepen.				Inhoudsgrootte (in M³.)			
	Stoom-schepen.	Zeilschepen		Te zamen.	der stoom-schepen.	der zeilschepen		Te zamen.
		getuigd op Europeesche wijze.	getuigd op inlandsche wijze.			getuigd op Europeesche wijze.	getuigd op inlandsche wijze.	
Van Saigon	45	"	"	45	193 074	"	"	193 074
" Manilla en de Philippijnen	18	3	"	21	79 755	611	"	80 366
" Mauritius	1	3	"	4	2 943	2 926	"	5 869
" Cochin-China	18	"	"	18	42 756	"	"	42 756
" Britsch-Noord-Borneo	3	"	21	24	14 154	"	110	14 264
" Cocos-eilanden	"	3	"	3	"	909	"	909
" Pondicherry	1	"	"	1	9 255	"	"	9 255
" Timor-Dilly	"	"	10	10	"	"	111	111
" Australië	96	3	6	105	581 412	1 102	520	583 034
Totalen	4 167	47	1 820	6 034	8 844 811	74 440	243 729	9 162 980

B. Vertrokken schepen.

Landen of plaatsen van herkomst of bestemming.	Stoom-schepen.	Zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	Zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	Te zamen.	der stoom-schepen.	der zeilschepen getuigd op Europeesche wijze.	der zeilschepen getuigd op inlandsche wijze.	Te zamen.
Naar Nederland	104	1	"	105	778 668	1 989	"	780 657
" Engeland	23	3	"	26	179 617	10 907	"	190 524
" andere landen van Europa	49	1	"	50	336 529	1 142	"	337 671
" Afrika	7	15	"	22	39 887	50 175	"	90 062
" Amerika	49	3	"	52	400 176	5 206	"	405 382
" Egypte en Port-Saïd voor order	34	"	"	34	244 577	"	"	244 577
" Arabië	6	"	"	6	46 263	"	"	46 263
" Engelsch-Indië	114	"	"	114	779 030	"	"	779 030
" Malakka en de Straits-Settlements	3 251	8	1 689	4 948	3 646 697	4 138	232 300	3 883 135
" Hongkong	68	2	"	70	307 081	8 541	"	315 622
" China	92	"	3	95	460 214	"	331	460 545
" Japan	71	"	"	71	500 592	"	"	500 592
" Siam	28	"	55	83	67 255	"	8 630	75 885
" Saigon	3	"	"	3	8 737	"	"	8 737
" Manilla en de Philippijnen	15	1	"	16	56 761	8 261	"	65 022
" Mauritius	1	2	"	3	2 943	1 194	"	4 137
" Cochin-China	7	"	"	7	9 754	"	"	9 754
" Britsch-Noord-Borneo	1	"	20	21	3 523	"	94	3 617
" Cocos-eilanden	1	3	"	4	1 962	909	"	2 871
" Timor-Dilly	"	"	14	14	"	"	169	169
" Australië	84	4	5	93	519 315	20 480	443	540 238
Totalen	4 008	43	1 786	5 837	8 389 581	112 942	241 967	8 744 490

ZZ

II. Overzicht van de in Nederlandsch-Indië tehuis behoorende schepen en vaartuigen, groot 30 M³. en daarboven, op ult. 1906.

GEWESTEN.	Stoomschepen.		Barken.		Brikken.		Schoeners.		Kotters.		Chineesche, inlandsche en andere vaartuigen.		Totaal.	
	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).
JAVA EN MADOERA.														
Bantam	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	10	399	10	399
Batavia	54	150 628	6	14 332	"	"	4	425	"	"	194	9 655	258	175 040
Cheribon	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	46	2 210	46	2 210
Pekalongan	1	33	"	"	"	"	"	"	"	"	117	6 121	118	6 154
Semarang	9	12 060	"	"	"	"	"	"	"	"	154	10 985	163	23 045
Rembang	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	68	2 895	68	2 895
Soerabaja	9	977	2	1 379	2	846	20	1 681	1	33	403	22 380	437	27 296
Pasoeroean	1	52	"	"	"	"	"	"	"	"	60	2 892	61	2 944
Besoeki	1	128	"	"	"	"	"	"	2	140	28	1 704	31	1 972
Madoera	"	"	"	"	"	"	1	243	"	"	293	11 593	294	11 836
Totalen	75	163 878	8	15 711	2	846	25	2 349	3	173	1373	70 834	1486	253 791
BUITENBEZITTINGEN.														
Sumatra's Westkust	2	247	"	"	"	"	"	"	"	"	27	1 473	29	1 720
Benkoelen	1	36	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	36
Lampongsche districten	"	"	"	"	"	"	2	96	"	"	6	298	8	394
Palembang	28	2 902	12	9 201	1	369	5	1 504	"	"	44	5 132	90	19 108
Riouw en onderhoorigheden	7	1 640	"	"	"	"	"	"	"	"	5	933	12	2 573
Oostkust van Sumatra	28	24 920	"	"	"	"	"	"	"	"	155	19 793	183	44 713
Atjèh en onderhoorigheden	1	226	"	"	"	"	"	"	"	"	17	1 539	18	1 765
Banka	2	1 459	"	"	"	"	23	3 145	"	"	40	2 289	65	6 893
Billiton	3	366	"	"	"	"	"	"	"	"	40	2 190	43	2 556
Westerafdeeling van Borneo	11	1 693	"	"	1	466	4	1 285	"	"	51	2 491	67	5 935
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	25	17 995	2	3 527	"	"	11	3 693	"	"	15	1 823	53	2[illegible] 038
Celebes en onderhoorigheden	1	282	"	"	1	966	18	1 269	"	"	321	15 734	341	18 251
Menado	1	258	"	"	"	"	9	1 701	4	163	3	114	17	2 236
Ternate en onderhoorigheden	3	567	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	567
Timor en onderhoorigheden		"	"	"	"	"	"	"	"	"	15	717	15	717
Amboina	1	100	"	"	"	"	2	380	"	"	25	1 070	28	1 550
Bali en Lombok	1	264	"	"	"	"	"	"	"	"	34	2 390	35	2 654
Buitenbezittingen	115	52 955	14	12 728	3	1 801	74	13 073	4	163	798	57 986	1008	138 706
Java en Madoera (zie hooger)	75	163 878	8	15 711	2	846	25	2 349	3	173	1373	70 834	1486	253 791
Algemeene totalen	190	216 833	22	28 439	5	2 647	99	15 422	7	336	2171	128 820	2494	392 497
Op ult. 1905 waren de algemeene totalen.	183	194 505	21	25 529	5	2 647	103	14 623	8	399	2316	144 654	2636	382 357

De SCHEPEN en VAARTUIGEN, ten behoeve van welke ZEEBRIEVEN waren afgegeven, waren op ult. 1906 verdeeld als volgt:

Waar de bodems tehuis behoorden.		Aantal bodems ter inhoudsgrootte van:													Gezamenlijk aantal bodems.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1905 waren de totalen:	
Gewest.	Plaats.	150 M³. en daarbeneden.	boven 150 t/m 300 M³.	boven 300 t/m 450 M³.	boven 450 t/m 600 M³.	boven 600 t/m 750 M³.	boven 750 t/m 900 M³.	boven 900 t/m 1050 M³.	boven 1050 t/m 1200 M³.	boven 1200 t/m 1350 M³.	boven 1350 t/m 1500 M³.	boven 1500 t/m 2250 M³.	boven 2250 t/m 3000 M³.	boven 3000 M³.			Aantal bodems.	Inhoudsgrootte (in M³.).
								STOOMSCHEPEN.										
Batavia	Batavia	,,	3	1	1	1	,,	3	4	,,	1	8	10	19	51	141 154	48	112 817
Semarang	Semarang	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	,,	2	4	11 639	4	7 214
Soerabaja	Soerabaja	,,	2	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	3	615	5	1 012
Besoeki	Banjoewangi	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	128	1	128
Madoera	Kamal	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	152	1	152
Palembang	Palembang	1	1	1	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	5	1 860	6	2 429
Oostkust van Sumatra.	Belawan Deli	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	119	1	11
	Medan	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	463	1	463
	Pangkalanbrandan	9	,,	,,	,,	,,	2	,,	1	,,	1	,,	,,	5	18	24 096	18	24 078
	Tandjoengpoera	10	1	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	12	1 310	12	1 147
	Tandjoengbalai	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	169	1	16
Riouw en onderhoorigheden	Tandjoengpinang	2	7	1	,,	,,	,,	,,	2	,,	,,	,,	1	,,	13	7 315	13	7 315
Banka	Muntok	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	1	1 250	1	1 250
Billiton	Tandjoengpandan	4	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	5	546	4	398
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	Bandjermasin	1	,,	,,	,,	,,	1	,,	,,	,,	,,	2	,,	,,	4	4 329	3	2 429
	Balikpapan	.	,,	2	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	7	9 680	6	9 290
	Moearadjawa	,,	,,	,,	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	925	1	461
	Samarinda	3	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	4	3 407	6	4 260
Celebes en onderhoorigheden	Makasser	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	282	,,	,,
Menado	Menado	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	31
	Gorontalo	,,	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	258	1	258
Ternate en onderhoorigheden	Ternate	1	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	140	2	475
	Batjan	2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	2	134	3	249
Bali en Lombok	Singaradja	,,	1	,,		,,	,,		,,	,,	,,	,,	,,	,,	1	270	1	270
Hongkong	Hongkong	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	3	20 896
	Totalen	35	20	6	9	2	3	3	7	1	2	12	11	32	140	210 241	143	197 310

Waar de bodems tehuis behoorden.		Aantal bodems ter inhoudsgrootte van:													Gezamenlijk aantal bodems.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1905 waren de totalen	
Gewest.	Plaats.	150 M³. en daarbeneden.	boven 150 t/m 300 M³.	boven 300 t/m 450 M³.	boven 450 t/m 600 M³.	boven 600 t/m 750 M³.	boven 750 t/m 900 M³.	boven 900 t/m 1050 M³.	boven 1050 t/m 1200 M³.	boven 1200 t/m 1350 M³.	boven 1350 t/m 1500 M³.	boven 1500 t/m 2250 M³.	boven 2250 t/m 3000 M³.	boven 3000 M³.			Aantal bodems.	Inhoudsgrootte (in M³.).
		ZEILVAARTUIGEN.																
Batavia.	Batavia	1	1	„	„	„	1	„	„	1	„	2	1	2	9	16 164	10	16 810
Soerabaja.	Soerabaja	„	1	2	„	1	„	„	„		„	„	„	„	4	1 580	4	1 580
	Grisee	„	„	„	„	„	1	„	„	„	„	„	„	„	1	762	1	762
Madoera.	Soemenep	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	243	1	243
Palembang.	Palembang	1	„	1	2	2	3	2	„	1	„	„	„	„	12	8 360	12	8 360
Banka.	Muntok	6	5	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	11	1 800	12	1 918
	Belinjoe	3	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	3	302	4	421
	Pangkalpinang . . .	2	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	3	480	3	480
	Soengailiat	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	155	1	155
Westerafdeeling van Borneo.	Pontianak	1	3	5	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	11	3 571	11	3 858
	Mampawa	„	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„		„	1	349	„	„
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	Bandjermasin . . .	9	4	1	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„	15	2 674	15	2 674
	Sampit	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	135	1	135
	Pegatan	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	222	1	222
	Mendawai	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	168	„	„
	Kota Baroe	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	113	1	113
Celebes en onderhoorigheden.	Makasser	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	265	2	546
Menado.	Donggala	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	274	1	274
	Gorontalo	2	1	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	4	864	4	864
Amboina.	Banda	1	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2	285	2	285
Ternate en onderhoorigheden.	Ternate	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2	99	2	99
	Totalen . .	30	23	11	4	4	5	2	„	2	„	2	1	2	86	38 865	88	39 779

III. Opgaaf van de op Europeesche wijze getuigde schepen, die in 1906 in den Nederlandsch-Indischen Archipel zijn verongelukt.

Volgnummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Omschrijving van het schip.			Aard van het ongeval.	Verdere bijzonderheden.
			Nationaliteit.	Naam.	Soort.		
	1906.						
1	8 Juli.	Tandjoeng Boenga (landschap Koeboe, res. Westerafd. van Borneo).	Ned.-Indische.	*Martapoera.*	Zeilschip.	Op een ondiepte geloopen en daarna lekgeslagen.	De bemanning wist veilig den wal te bereiken.
2	—	Poeloe Klapa (ten westen van de Duizend-eilanden).	Id.	*Noorsalam II.*	Gaffelschoener.	Door zware winden en sterken stroom gestrand.	Het schip is verloren.
3	—	Bij de monding van de Panai-rivier (res. Oostkust van Sumatra).	Nederlandsche	*Bila.*	Steamlaunch.	Door hooge zeeën vergaan.	
4	22 Dec.	Soengainiboeng (afd. Soengaikakap, res. Westerafdeeling van Borneo).	Ned.-Indische.	*Saidoel Aripin.*	Zeilschip.	Door hevigen stormwind omgeslagen.	De bemanning wist zich te redden; het schip is verloren.

Bijlage AAA.

(Zie hoofdstuk Q van het verslag.)

OPGAVEN

BETREFFENDE DE

aan particulieren toebehoorende industrieele inrichtingen (uitgenomen die welke de verwerking van landbouwproducten beoogen), en de loonen van ambachtslieden en koelies

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

OVER

1906.

I. OVERZICHT betreffende de industrieele inrichtingen.

(Voor zooveel daarvan in de gewestelijke verslagen is melding gemaakt.)

1°. FABRIEKSWEZEN.

Volg-nummer.	GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ. a)	Beweegkracht.	Aantal gebezigde werklieden gemiddeld per dag.	Gemiddeld loon der werklieden. b)
	Bantam.			
1	Zeepziederij en siropenfabriek te Serang van Souw Kay Lian en Touw Eng Bo	handenarbeid	3	f 5 à f 10 's maands.
	Batavia.			
2	Broodfabriek (voorheen Le Roux)	id.	13	f 16 's maands.
3	Stoomververij „Pintoe Besi"	motor	4	f 0,60 per dag.
4	Gecombineerde mineraal- en medicinaal-waterfabrieken „Fortuna"	id.	8	f 12 's maands.
5	IJsfabriek (W. Buddingh)	stoom	12	f 20 „
6	Vereenigde ijsfabrieken „Batavia"	id.	40	f 15 à f 40 's maands.
7	Fabriek voor herstellingen van tramwegmateriaal (Nederlandsch-Indische Tramwegmaatschappij)	id.	39	f 1,25 per dag.
8	Gasfabriek (Nederlandsch-Indische Gasmaatschappij) . .	id.	180	f 0,40 à f 1,50 per dag.
9—17	9 zeepziederijen	handenarbeid en motor	1 à 6	f 5 à f 12 's maands.
18	Electriciteitsfabriek der Nederlandsch-Indische Electriciteitmaatschappij	stoom	62	f 4 per week.
19	Mineraalwaterfabriek „Atlas"	handenarbeid	8	f 0,30 à f 0,50 per dag.
20	Fabriek van stoom- en andere werktuigen, tevens ijzergieterij (firma Taylor & Lawson)	stoom en handenarbeid	200	f 1,50 per da
21	Kalkbranderij (de Vries en C°.)	handenarbeid	32	f 0,60 „ „
22	Rijtuigfabriek en paardenhandel (Naamlooze vennootschap, voorheen T. J. Fuchs)	id.	85	f 1,10 „ „
23	Rijtuigfabriek, voorheen N. Snethlage	id.	3	f 1 „ „
24	Mineraalwaterfabriek (Rathkamp & C°.)	gasmotor.	20	f 10 's maands.
25	„ „Batavia"	id.	6	f 12 „
26	„ „Java"	id.	6	f 12 „
27	Fabriek van de Bataviaasche Electrische Trammaatschappij	stoom	100	f 1,50 per dag.
28—35	8 wagenmakerijen van Chineezen	handenarbeid en stoom	4 à 11	f 0,40 à f 1 per dag.
36	Rijtuigfabriek van Ch. Leroy	stoom	20 à 25	f 1,50 „ f 2 „ „
37	IJzerfabriek van Nio Peng Long	id.	20	f 1 per dag.

a) Waar bij de in dit overzicht genoemde fabrieken, enz. niet tevens de plaats vermeld is, waar zij gevestigd zijn, wordt, voor zooveel uit de ontvangen opgaven is af te leiden, de gewestelijke hoofdplaats bedoeld.

b) In de ontvangen opgaven is niet uiteengehouden welke der opgegeven loonen betrekking hadden tot inlandsche en welke tot niet-inlandsche werklieden.

Volg-nummer.	GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ. *a)*	Beweegkracht.	Aantal gebezigde werklieden gemiddeld per dag.	Gemiddeld loon der werklieden. *b)*
38	IJsfabriek te Buitenzorg	water	10	f 10 's maands.
39—115	77 potten- en steen- en pannenbakkerijen in de afdeeling Buitenzorg	handenarbeid	†	f 10 à f 15 's maands.
116	Gasfabriek te Buitenzorg	stoom	39	f 0,35 „ f 1,50 per dag.
117—127	11 kalkbranderijen in de afdeeling Buitenzorg	handenarbeid	†	f 10 à f 15 's maands.
128	Houtzagerij te Buitenzorg	stoom en handenarbeid	40	f 0,30 à f 1,20 per dag.
129	Zeepfabriek te Buitenzorg	handenarbeid	2	f 7 à f 9 's maands.
130	Kunstboterfabriek te Buitenzorg	id.	20	f 0,30 à f 0,50 per dag.
131	Mineraalwaterfabriek (filiaal HELFACH) te Buitenzorg	id.	12	f 0,30 per dag.
132—143	44 batikkerijen te Meester-Cornelis	id.	15	†
144—160	17 steen- en pannenbakkerijen te Meester-Cornelis	id.	21	f 0,40 per dag.
161	Zeepfabriek te Meester-Cornelis	id.	4	f 0,35 „ „
162—174	13 potten-, steen- en pannenbakkerijen in de afdeeling Tangerang	stoom en handenarbeid	5 à 125	f 0,15 à f 0,
175—176	2 kalkbranderijen te Tangerang	handenarbeid	3 en 5	f 0,20 „ f 0,25 „ „
177	Bereiding van zijdegaren en draden te Pangkalan	stoom	30	f 0,50 per dag.
178	Zijdeweverij te Tangerang	id.	30	f 0,50 „ „
179	Confectie en fabriek tot het vervaardigen van bamboehoeden te Tangerang	handenarbeid	200	f 0,50 à f 1,50 per dag.
180—265	86 steen- en pannenbakkerijen in de afdeeling Krawang	id.	255	f 0,10 à f 0,25 „ „
266—297	32 pottenbakkerijen	id.	112	f 0,15 à f 0,30 „ „
298—306	9 kalkbranderijen	id.	42	f 0,15 à f 0,30 „ „
	Preanger-Regentschappen.			
307	Bandoengsche kininefabriek	stoom	†	f 0,35 per dag.
308	IJsfabriek te Bandoeng	water	5	f 0,25 „ „
309	Mineraalwaterfabriek te Bandoeng	handenarbeid	6	f 0,40 „ „
310	Idem „de Atlas"	†	†	†
311—312	2 zeepziederijen te Tasikmalaja	handenarbeid	6	f 3 à f 8 's maands.
313	Zeepziederij te Soekaboemi	id.	4	f 0,42[5] per dag.
314	Fabriek voor de bereiding van aetherische oliën „Odorata" te Tjitjoeroeg (afd. Soekaboemi)	stoom	42	f 0,28 à f 0,30 per dag.
315	Fabriek voor de bereiding van cassave te Tjikondjang (Tjiandjoer)	†	†	†
316	Idem te Tasikmalaja	handenarbeid	6	f 0,20 à f 0,25 per dag.
317	Steen- en pannenbakkerij te Padalarang	id.	†	†
318	Cassavemeelfabriek te Bandoeng	†	†	†
319	Idem te Soemedang	†	†	†
320	IJsfabriek te Soekaboemi	†	†	†
321	Marmer-atelier te Bandoeng	handenarbeid	4	f 0,50 à f 2 per dag.
322	Oost-Preanger-atelier te Garoet	†	†	†
323	Reukoliefabriek te Tjiawi (afd. Soekapoera)	stoom	11	f 0,36 per dag.
324	Oliefabriek „de Arend" te Bandoeng	id.	14	f 0,40 „ „

Volg-nummer.	GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ. a)	Beweegkracht.	Aantal gebezigde werklieden gemiddeld per dag.	Gemiddeld loon der werklieden. b)
325	Sojafabriek Ko Keng Hie te Tasikmalaja	handenarbeid	1	f 6 's maands.
326	Fabriek voor aetherische oliën „Excelsior" te Tjiandjoer	water	†	†
	Cheribon. c)			
327	IJsfabriek (Naamlooze vennootschap „Maatschappij tot exploitatie van ijsfabrieken te Cheribon")	stoom	9	f 12 's maands.
328—330	3 mineraalwater- en limonadefabrieken	handenarbeid	1 à 3	f 7,50 „
331	Arakstokerij te Paboearan	stoom	50	f 6 à f 45 's maands.
332	„ „ Palimanan	handenarbeid	20	f 6 à f 100 „
333—335	3 inrichtingen voor tapioca-bereiding	†	†	†
	Pekalongan.			
336	Arakstokerij van de suikeronderneming Tjomal	stoom	48	f 0,21 à f 0,36 per dag.
337—339	3 ijsfabrieken	water en stoom	2 à 6	f 0,25 à f 0,50 „ „
340—341	2 arakstokerijen (één te Bandjaran en één te Slawi)	handenarbeid	3 en 20	f 6 à f 15 's maands en f 0,50 per dag.
342	Kalkbranderij te Proepoeg (afd. Brebes)	id.	30 à 50	f 0,25 per dag.
	Semarang.			
343	IJs- en mineraalwaterfabriek (H. O'Henne)	stoom	30	f 0,50 „ „
344	Fabriek van stoom- en andere werktuigen, tevens ijzergieterij (Naamlooze vennootschap „Stoomwerktuigenfabriek, voorheen Harris en C°.")	id.	125	f 0,75 „ „
345	Mineraalwater- en limonadefabriek „Semarang" (F. H. Meulemans)	handenarbeid	6	f 0,50 „ „
346	Mineraalwaterfabriek en drukkerij (Naamlooze vennootschap „Hiap Hien")	id.	30	f 250 's maands.
347	Werkplaats voor het herstellen van locomotieven en verder tramwegmateriaal (Stoomtrammaatschappij Semarang—Joana)	†	†	†
348	Zadelmakerij (wed. Gottschalk)	†	†	†
349	Fabriek voor rijtuigen en wagens, tevens voor het onderhoud van locomotieven en verder spoorwegmateriaal (Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij)	†	†	†
350	Rijtuigfabriek (Naamlooze vennootschap „Rijtuigfabriek G. Barendse")	†	†	†
351	Rijtuigfabriek en hoefsmederij (IJ. D. B. Buisman)	handenarbeid	36	f 1 per dag.
352	Schoenmakerij, steenhouwerij, smederij, zadelmakerij, blikslagerij en schilderswerkplaats der vereeniging „Soerja Soemirat"	id.	120	f 0,25 à f 2,25 per dag.
353	Rijtuig- en ledikantenfabriek (L. Elhorst)	stoom en handenarbeid	20	f 0,45 per dag.
354	IJsfabriek (Ho Hin Wan)	†	†	†
355	Gasfabriek (Nederlandsch-Indische Gasmaatschappij)	gasmotor	186	f 0.40 à f 0,82 per dag.
356	Fabriek ter vervaardiging van sigaren, sigaretten en gekorven tabak (Naamlooze vennootschap „Eerste Manila-sigarenfabriek, voorheen Glaser en C°.)	handenarbeid	150	f 0,30 à f 1 „ „

c) Bij gebrek aan nadere gegevens, zijn voor de residentie Cheribon de opgaven over 1905 behouden.

Volg-nummer.	GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ. *a*)	Beweegkracht.	Aantal gebezigde werklieden gemiddeld per dag.	Gemiddeld loon der werklieden. *b*)
357	Fabriek van koolzuurhoudende dranken (KLAASZES & C°.)	gas en stoom	40	f 6 à f 15 's maands.
358	IJsfabriek (L. VAN DER MEULEN).	stoom	14	f 0,90 per dag.
359	Werktuigkundig atelier en fabriek voor landbouwwerktuigen (BUIJS)	†	†	†
360	Machine- en rijwielfabriek „Tropical"	†	†	†
361	Fabriek van stoom- en andere werktuigen (LAWSON & C°.)	stoom en handenarbeid	12	f 0,40 à f 1,50 per dag.
362	Fabriek voor het vervaardigen van limonade en mineraalwater (Naamlooze vennootschap Handelsvereeniging voorheen C. MOLL)	handenarbeid	5	f 0,50 per dag.
363	Wagenmakerij en hoefsmederij (C. P. SALLAHN)	id.	35	f 0,25 à f 4 per dag.
364	IJs- en mineraalwaterfabriek Ambarawa	†	†	†
365—369	5 kalkbranderijen in het district Singenkidoel (afd. Semarang).	†	†	†
370—372	3 sigarenfabrieken van Chineezen, te Semarang . . .	handenarbeid	303	f 0,20 à f 0,50 per dag.
	Rembang.			
373	Petroleumraffinaderij te Tjepoe (toebehoorende aan de Dordtsche petroleummaatschappij)	stoom	230	f 0,30 à f 2,50 „ „
374	Paraffinefabriek te idem (id.)	id.	450	id.
375	Blikkenfabriek te idem (id.).	handenarbeid en stoom	68	id.
	Soerabaja.			
376	Fabriek „de Nederlandsch-Indische Industrie", voornamelijk voor de vervaardiging van onderdeelen van machinerieën voor suikerfabrieken (Naamlooze vennootschap „Kalimas Oostzijde")	stoom	600	f 0,80 per dag.
377	Fabriek van stoom- en andere werktuigen „Kalimas" (Naamlooze vennootschap).	id.	400	f 0,55 „ „
378	Fabriek van stoom- en andere werktuigen „Dapoean" (voorheen YOUNG & GILL)	id.	250	f 0,50 „ „
379	Koninklijke fabriek van stoom- en andere werktuigen „de Volharding" (Naamlooze vennootschap)	petroleum	400	f 0,70 „ „
380	Inrichting voor het vervaardigen van onderdeelen van machinerieën „Kebalen" (The Ledgerwood Manufacturing Company Limited)	stoom	60	f 0,50 „ „
381	Inrichting voor het vervaardigen van kleine machinedeelen (Naamlooze vennootschap voorheen BECKER & C°.)	petroleum	130	f 0,65 „ „
382	Inrichting voor het vervaardigen van kleine machinedeelen (VAN VLIET & Zonen)	handenarbeid	†	†
383	Atelier voor eenvoudig smidswerk en metaalbewerking (Naamlooze vennootschap „Maatschappij tot voortzetting der zaken van VAN DER LINDE & TEVES"). . . .	petroleum	20	f 0,55 „ „
384	Werkplaats van de Oost-Java Stoomtrammaatschappij .	stoom	69	f 0,64 „ „
385	Gasfabriek (Nederlandsch-Indische Gasmaatschappij). .	id.	120	f 0,90 „ „
386	Petroleumraffinaderij te Wonokromo (Dordtsche Petroleummaatschappij)	id.	307	f 0,50 „ „
387.	Fabriek der Javasche electriciteitmaatschappij, voorheen HECKING & C°. (Naamlooze vennootschap)	†	†	†
388	IJsfabriek (J. REINTS BOK)	†	†	†

Volg-nummer.	GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ. a)	Beweegkracht.	Aantal gebezigde werklieden gemiddeld per dag.	Gemiddeld loon der werklieden. b)
389	IJsfabriek (Bringole en C°.)	stoom	30	f 0,70 per dag.
390	Fabriek van ijs en minerale wateren (Olie & C°.)	id.	95	f 0,50 à f 1,50 per dag.
391	IJsfabriek „Dermo" (Liem Sian Kie)	id.	10	f 0,40 per dag.
392	Fabriek van minerale wateren (Naamlooze vennootschap „de Hoop")	handenarbeid	22	f 0,35 „ „
393	Idem (F. L. Helfach en C°.)	motor	60	f 0,25 „ „
394	Fabriek van minerale wateren „de Hoop" (A. de Vos)	handenarbeid	15	f 0,35 „ „
395	Fabriek van minerale wateren (Naamlooze vennootschap Handelsvereeniging C. Moll)	motor	15	f 0,40 „ „
396	Fabriek voor minerale wateren en stroopkokerij (Lie Hwie Nio)	handenarbeid	5	f 0,40 „ „
397	Idem (Jap Tiauw Hwie)	motor	4	f 0,50 „ „
398	Idem (The Tjong Kim)	handenarbeid	7	f 0,40 „ „
399	Atelier voor reparatie van rijtuigen (Giesbers en Rosenkransz)	id.	50	f 0,50 „ „
400	Idem (Tjoa A. Teng)	id.	5	f 0,50 „ „
401	Idem (Han Hak Boen)	id.	15	f 0,50 „ „
402	Idem (Lim Tjin Gie)	id.	4	f 0,40 „ „
403	Rijtuigfabriek (P. Bouman)	id.	100	f 0,65 „ „
404	Reparatie-atelier (P. Braat Jzn.)	stoom	150	f 0,70 „ „
405	Atelier voor fabricatie en herstellingen van rijwielen, motorfietsen, automobielen, rijtuigen en kleine machinerieën (Naamlooze vennootschap tot het drijven van handel in rijwielen en aanverwante artikelen)	petroleummotor	40	f 0,90 „ „
406	Wagenmakerij en hoefsmederij (A. M. Calbo)	handenarbeid	4	f 0,50 „ „
407	Idem (A. Kriekmeier)	id.	15	f 0,70 „ „
408	IJzer- en hoefsmederij en rijtuigfabriek (Rijtuigfabriek „Ngaglik", voorheen Th. F. H. Hoedt)	id.	25	f 0,65 „ „
409	IJzer- en hoefsmederij (J. J. Buskop)	petroleummotor	60	f 0,65 „ „
410—421	12 smederijen	handenarbeid	82	f 0,20 à f 1 per dag
422—424	3 ijzersmederijen	id.	18	f 0,25 à f 0,85 „ „
425	Koperslagerij (Pak Raminten)	id.	1	f 0,40 per dag.
426—441	16 meubelfabrieken	id.	207	f 0,30 „ f 0,60 per dag.
442—461	20 timmermanswinkels	id.	111	f 0,40 à f 0,50 „ „
462	Pianofabriek (W. Naessens & C°.)	petroleummotor	40	f 1 per dag.
463	Idem (Burghard & C°.)	handenarbeid	30	f 0,70 „ „
464	Werkplaats voor reparatie van piano's (Reiss & C°.)	id.	6	f 0,55 „ „
465	Idem (Gebroeders Schell)	id.	3	f 0,70 „ „
466	Atelier voor het bewerken van marmer (G. Racina)	id.	10	f 0,40 „ „
467	Kalkbranderij, cement- en tegelfabriek (Erven Vreede en Moorrees)	stoom- en handenarbeid	60	f 0,50 „ „
468	Kalkbranderij (Hadji Ilhamoedin)	handenarbeid	50	f 0,30 „ „
469	Kalk- en houtskoolbranderij (Tjoa Tjwan Lok)	id.	8	f 0,25 „ „
470	Mestfabriek (Naamlooze vennootschap)	stoom	20	f 0,60 „ „
471	Stroopkokerij (Oei Tioe)	id.	1	f 0,30 „ „

Volg-nummer.	GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ. a)	Beweegkracht.	Aantal gebezigde werklieden gemiddeld per dag.	Gemiddeld loon der werklieden. b)
472—483	12 broodbakkerijen	stoom en handenarbeid	70	f 0,20 à f 0,60 per dag.
484	Banketbakkerij (IJoo Liòng Bo)	handenarbeid	2	f 10 's maands.
485	Koekbakkerij (Pa Sakidin)	id.	4	f 7,25 „
486	Diamantslijperij en goudsmederij (M. Wolff)	id.	14	f 0,80 per dag.
487—488	2 zeepfabrieken	stoom en handenarbeid	18	f 0,50 à f 0,60 per dag.
489—497	9 zeepziederijen	id.	44	f 0,20 à f 0,50 „ „
498	Spiritusfabriek (Naamlooze vennootschap)	stoom	17	f 0,40 per dag.
499	Huidendrogerij (J. C. Kool)	handenarbeid	4	f 0,50 „ „
500	Atelier voor metaal- en ijzerbewerking (Naamlooze vennootschap Machinefabriek „Amsterdam")	stoom	300	f 0,20 à f 2 per dag.
501—504	4 houtzagerijen	handenarbeid	9	f 0,40 à f 0,50 „ „
505	Meubelmakerij en marmerslijperij (Ong Boen Tjiang)	id.	15	f 0,60 per dag.
506	Leerlooierij (Tahir)	id.	1	†
507	Mineraalwaterfabriek (J. Ingenohl)	†	†	†
508	Idem (Iskah)	handenarbeid	2	f 0,40 per dag.
509—513	5 meubelmakerijen	id.	49	f 0,30 à f 0,50 per dag.
514	Smederij en timmermanswinkel (Pa Kalima)	id.	4	f 0,50 per dag.
515	Suikerkokerij en ketjapkokerij (Lo Khwat Tik)	id.	1	f 0,30 „ „
516	Atelier voor het repareeren van electrische benoodigdheden (Maintz & C°.)	handenarbeid	5	f 0,60 „ „
517—543	27 steenbakkerijen (op verschillende plaatsen in het gewest), bijna uitsluitend in handen van inlanders of met dezen gelijkgestelden	id.	73	f 0,10 à f 0,40 per dag.
544—550	7 pannenbakkerijen (op verschillende plaatsen in het gewest), waarvan één toebehoorende aan een Chinees en de overige aan inlanders	id.	35	f 0,40 per dag.
551—552	2 steen- en pannenbakkerijen	id.	45	f 0,20 à f 0,40 per dag.
553	Potten- en pannenbakkerij (Tjan Sion Gak)	id.	†	†
554	IJsfabriek in de afd. Modjokerto	stoom	7	f 0,35 à f 0,60 per dag.
555	IJzersmederij in de afd. Modjokerto	id.	17	f 0,30 à f 3 „ „
556—559	4 kalkbranderijen in de afd. Grisee	handenarbeid	154	f 0,12 à f 0,50 „ „
	Pasoeroean.			
560	Machinefabriek (Naamlooze vennootschap Maatschappij tot exploitatie van den constructie-winkel „de Bromo")	stoom	100	f 0,80 per dag.
561	IJsfabriek te Pasoeroean	petroleummotor en water	4	f 0,45 „ „
562	Kalkbranderij te Pasoeroean	handenarbeid	7	f 0,17 à f 0,30 per dag.
563	Idem te Bangil	id.	6	f 0,40 à f 1,25 voor elke keer branden.
564—571	8 kalkbranderijen te Kalianjar	id.	32 à 40	id.
572	IJsfabriek te Malang	water	3	f 12 's maands.
573	Stoomwerkplaats voor ijzerwaren „de Smeroe" te Malang.	stoom	15 à 20	f 0,75 à f 2 per dag.
574	Koffiebranderij te Kendalpajak	petroleummotor en handenarbeid	35	f 0,25 à f 0,35 „ „

Volg-nummer.	GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ. a)	Beweegkracht.	Aantal gebezigde werklieden gemiddeld per dag.	Gemiddeld loon der werklieden. b)
575	IJsfabriek te Probolinggo	water	8	f 15 's maands.
576	Zeepfabriek te Probolinggo	handenarbeid	5	f 7,50 à f 10 's maands.
577	Mineraalwaterfabriek te Probolinggo	id.	5	f 10 's maands.
578	Fabriek voor levering van installaties en grondstoffen voor de bereiding van acetyleengas te Probolinggo	handenarbeid	6	f 0,30 à f 0,65 per dag.
579	Kalkbranderij te Kraksaän	id.	30	f 0,40 per dag.
580	Arakstokerij te Kraksaän	stoom	13	f 257,50 's maands.
581	IJsfabriek te Loemadjang	water	6	f 0,40 à f 1 per dag.
	Besoeki.			
582—584	3 ijsfabrieken	id.	3 à 6	f 10 à f 15 's maands.
	Banjoemas.			
585	IJsfabriek te Paboearan (afd. Poerwakerta)	id.	†	†
586	Atelier van de Serajoedal-Stoomtrammaatschappij	stoom	†	†
	Kedoe.			
587—589	3 ijsfabrieken	water	2 à 6	f 0,35 à f 0,60 per dag.
590	Constructiewinkel van ijzerwaren (VAN BOMMERIJN)	handenarbeid	†	†
591	Fabriek voor het conserveeren van levensmiddelen te Poerworedjo	stoom	150	f 0,20 à f 0,50 per dag.
592	Fabriek „Kedoetroem" te Kedoe (voor bereiding van aetherische oliën)	id.	14	f 0,25 à f 0,30 per dag.
	Soerakarta.			
593—594	2 ijsfabrieken	stoom en water	8 à 20	f 0,35 à f 0,60 per dag.
595	Rijtuigfabriek te Klaten (PH. VAN TRAPPE)	handenarbeid	18	f 1,45 per dag.
596	Atelier voor de vervaardiging en herstelling van werktuigen en apparaten „Vulkaan"	stoom	60	f 0,75 „ „
597	Fabriek tot electrische verlichting van Soerakarta	id.	40	f 0,50 „ „
598	Metaalgieterij en bewerking (C. SENSTIUS)	gasmotor en electriciteit	4	f 2 „ „
599	Mineraalwaterfabriek (POERBAJAN)	handenarbeid	3	f 1 „ „
600	„Atelier d'industrie", voor de vervaardiging en herstelling van machinerieën en houtwerken (G. SCHELTES)	stoom	†	†
601—608	8 meubelfabrieken (toebehoorende aan Chineezen, waarvan 7 ter hoofdplaats en 1 te Klaten)	handenarbeid	71	f 0,40 à f 1 per dag.
609	Kalkbranderij (J. B. D. VAN KETWICK en P. DE STURLER)	id.	9	f 0,25 per dag.
	Djokjakarta.			
610	Nijverheidsatelier en constructiewinkel A. RESINK & C°.	stoom en handenarbeid	105	f 0,25 à f 2,20 per dag.
611	Naamlooze vennootschap „Constructiewinkel der Vorstenlanden"	stoom	160	f 7,50 à f 150 's maands
612	Machinefabriek „Djocja"	id.	273	f 0,25 à f 2 per dag.
613	IJsfabriek Pathool (Diokjasche ijsmaatschappij)	stoom en water	28	f 5,40 à f 200 's maands.
614	Mineraalwaterfabriek van de firma J. VAN GORKUM & C°.	handenarbeid	9	f 13,50 à f 75 „

Volg-nummer.	GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ. a)	Beweegkracht.	Aantal gebezigde werklieden gemiddeld per dag.	Gemiddeld loon der werklieden. b)
615	Mineraalwaterfabriek (Naamlooze vennootschap Handelsvereeniging voorheen C. Moll)	handenarbeid	18	f 10,50 à f 96 's maands.
616	Mineraalwaterfabriek „Midden-Java".	id.	4	f 6 à f 10 „
617	Gasfabriek	water	26	f 0,25 à f 1 per dag.
618	Cementtegelfabriek (J. S. Maul)	handenarbeid	5	f 0,40 à f 2,50 „ „
619	Idem (A. Stuur)	handenarbeid en hydraulische pers	7	id.
620	Nijverheidsatelier „de Werkman"	stoom	†	†
	Kediri.			
621	Inrichting voor de zuivering van kapok, olieslagerij, smederij en etablissement voor koffiebereiding (Naamlooze vennootschap „Industrie" voorheen Noothout & C°.)	stoom	20	f 0,20 à f 0,70 per dag.
622—624	3 siroop- en mineraalwaterfabrieken (toebehoorende aan Chineezen)	handenarbeid	7	f 9 à f 10 's maands.
625	IJsfabriek te Kediri	water	6	f 11 à f 23,40 „
626—629	4 zeepziederijen (3 te Kediri en 1 te Toeloengagoeng), alle toebehoorende aan Chineezen	handenarbeid	9	f 5 à f 7,50 „
630	Kalkbranderij „Gamping" te Toeloengagoeng	id.	44	f 7,50 à f 20 „
631—632	2 fabrieken tot bereiding van katjang-olie.	stoom en handenarbeid	71	f 6 à f 20 „
633—638	6 fabrieken tot bereiding van oliën	id.	205	f 6 à f 15 „
	Madoera.			
639	IJsfabriek te Soemenep.	water	5	f 8 à f 70 „
640	Werkplaats voor het repareeren van onderdeelen van locomotieven van de Madoera-Stoomtrammaatschappij te Kamal	stoom	†	†
	Sumatra's Westkust.			
641—642	2 ijsfabrieken	id.	13	f 0,60 per dag.
643—644	2 mineraalwater- en limonadefabrieken	handenarbeid	11	f 0,50 „ „
645	Cement-, tegel- en pannenfabriek	handenarbeid en hydraulische pers	6	f 0,60 „ „
646—655	10 steenbakkerijen	handenarbeid	†	†
656—671	16 kalkbranderijen	id.	†	†
672—685	14 zeepziederijen	id.	†	†
686—689	4 broodbakkerijen.	id.	†	†
	Tapanoeli.			
690—691	2 zeepziederijen	†	†	†
	Palembang.			
692—695	4 houtzagerijen.	stoom	46	f 0,70 à f 0,80 per dag.
696	IJs- en mineraalwaterfabriek (J. Moldenhouwer) . . .	†	†	†
697	IJs- en limonadefabriek (Industriëele maatschappij Palembang)	stoom	30	f 1 per dag.

Volg-nummer.	GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ. a)	Beweegkracht.	Aantal gebezigde werklieden gemiddeld per dag.	Gemiddeld loon der werklieden. b)
698	Inrichting voor de herstelling van werktuigen (Industriëele maatschappij Palembang)	stoom	30	f 2,50 per dag.
699	Machinale steen- en pannenfabriek (P. DE SCHRIJVER). .	id.	12	f 0,65 „ „
700	Petroleumraffinaderij van de Petroleummaatschappij „Moeara Enim", te Moeara Pladjoe	stoom en electriciteit	136	f 0,61 „ „
701	Idem van de Petroleummaatschappij „Moesi Ilir" . . .	id.	†	†
702	Petroleumraffinaderij te Bagoes Koening	id.	95	f 0,62 per dag.
	Lampongsche districten.			
703	IJs- en mineraalwaterfabriek	†	†	†
704—705	2 limonadefabrieken.	†	†	†
	Oostkust van Sumatra.			
706	IJsfabriek te Medan.	stoom	10	$ 14 's maands.
707	Atelier van de Deli-Spoorwegmaatschappij voor herstellingen van eigen materieel	id.	249	$ 26 „
708	Cementtegelfabriek te Soenggal.	†	†	†
709	Electriciteitsfabriek te Tandjoengpoera	benzinemotor	4	f 1,20 per dag.
710	Houtzagerij te Soengai Rawah en Siak (Naamlooze vennootschap „Houtaankap Siak")	†	†	†
711	Idem te Tandjoeng Bringin	†	†	†
712	Rijtuigfabriek (J. W. REUSS).	†	†	†
713	Petroleumraffinaderij te Pangkalanbrandan in Langkat (Koninklijke Nederlandsche maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Ned.-Indië)	†	†	†
714	Idem te Besitang	†	†	†
715	Idem te Rantaupandjang in Langkat	†	†	†
716	IJsfabriek te Pelawi.	stoom	5	$ 0,60 à $ 1 per dag.
717	Mineraalwaterfabriek „Minerva" te Medan	id.	8	$ 10 's maands.
718	Idem „Victoria" te Medan	handenarbeid	6	$ 10 „
719	Electriciteitsfabriek te Medan	stoom	24	$ 18 „
	Benkoelen.			
720	Siroop- en limonadefabriek	handenarbeid	4	f 15 's maands
721	Zeepziederij	id.	3	f 10 „
722—728	7 kalkbranderijen.	†	†	†
729—730	2 steenbakkerijen	†	†	†
	Atjèh en onderhoorigheden.			
731	Limonadefabriek (JAP A. SIN)	handenarbeid	3	f 0,70 per dag.
732	Mineraalwater- en limonadefabriek van de firma HELLFACH en C°.	id.	8	f 0,70 „ „
733	Steenbakkerij te Oelèë Lheuë (A. F. SCHEUER en TJA TJOEN SEN)	id.	12	f 20 à f 50 's maands.
734	Limonadefabriek (P. C. DE WIJNGAERT)	id.	2	f 0,50 per dag.

Volg-nummer.	GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ. a)	Beweegkracht.	Aantal gebezigde werklieden gemiddeld per dag.	Gemiddeld loon der werklieden. b)
735	Houtzagerij en reparatiefabriek te Oelèë Lheuë (J. F. J. Fels)	stoom	2	f 25 's maands.
736	Idem (A. F. Scheuer)	id.	9	f 20 à f 30 's maands.
737	Cementbuizen- en tegelfabriek (A. F. Scheuer)	handenarbeid	2	f 15 's maands.
738	Klapperoliefabriek (Hadji Abdoel Hamid)	id.	5	f 12 „
739	IJsfabriek te Sigli	†	†	†
740	Gasfabriek te Sigli	†	†	†
741	Kalkbranderij te Tapa Toean . . , ...	†	†	†
742	Atapfabriek in Bajeuën (firma Nolte en Haas)	†	†	†
	Riouw en onderhoorigheden. d)			
743	Steenfabriek te Teloek Koera (afd. Batam)	stoom	30	$ 0,35 per dag.
744—746	3 sagofabrieken (1 te Tandjoengbalai, 1 te Meral en 1 te Tandjoengbatoe)	handenarbeid	72	$ 6 à $ 20 's maands.
747	Fabriek voor den inmaak van ananas te Tandjoengpinang.	†	†	†
748	Fabriek voor petroleumblikken te Poeloe Samboe . . .	stoom	80	$ 0,35 à $ 1 per dag.
	Banka en onderhoorigheden.			
749	Steen- en pannenfabriek te Pangkalpinang	id.	50	†
	Westerafdeeling van Borneo.			
750	Houtzagerij „Tjoba" te Pontianak	id.	28	f 15 à f 30 's maands.
751	IJsfabriek te Pontianak	id.	3	f 15 à f 20 „
752—753	2 oliefabrieken (de eene genaamd „Keradjinan" en de ander „Wilhelmina" te Pontianak)	id.	204	f 15 à f 55 „
754—755	2 getahfabrieken (te Meliau en te Kartiasa)	id.	36	f 25 „
756—881	126 fabrieken voor gambirbereiding te Sambas	handenarbeid	6 à 10 in elke fabriek	f 9 à f 24 „
882	Cutchfabriek (afd. Soengaikakap)	stoom	500 à 550	†
883	Houtzagerij (Laij A. Sin)	id.	35	f 15 à f 25 „
	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.			
884	IJsfabriek te Bandjermasin (Handelsvereeniging voorheen E. A. Hilckes)	id.	20	†
885	Houtzagerij en reparatiewinkel van A. Gray te Samarinda	id.	65	f 0,70 à f 1,50 per dag.
886	Houtzagerij (toebehoorende aan de Dordtsche Petroleum-maatschappij)	†	†	†
887	IJsfabriek van den sultan van Koetei	stoom	2	f 3 per dag.
888	IJsfabriek te Balikpapan	id.	†	†
889	Petroleumraffinaderij van de Nederlandsch-Indische Industrie- en Handelmaatschappij te Balikpapan . .	id.	155	f 1,06 per dag.
890—891	2 diamantslijperijen te Pakaoeman en Toenggoel Irang.	id.	12	f 7,50 à f 40 's maands.
	Celebes en onderhoorigheden.			
892	Fabriek van koolzuurhoudende dranken (H. V. van Lissa).	handenarbeid	6	f 3,50 per dag.
893	Fabriek van ijs- en mineraalwater „Celebes".	stoom	20	f 0,75 „ „

d) Bij gebrek aan nadere gegevens, zijn voor de residentie Riouw en onderhoorigheden de opgaven over 1905 behouden.

Volg-nummer.	GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ. a)	Beweegkracht.	Aantal gebezigde werklieden gemiddeld per dag.	Gemiddeld loon der werklieden. b)
894	Steenbakkerij	handenarbeid en trekdieren.	100	f 0,40 per dag.
895	Watervoorziening van schepen (firma MERAUX & C°.)	stoom en petroleummotor.	14	f 0,84 „ „
896	Fabriek voor het vervaardigen van petroleumblikken	handenarbeid	22	f 0,75 „ „
897	Stee·- en pannenbakkerij te Pangkasah (Maros)	id.	10	f 0,50 „ „
	Menado.			
898	Stoomhoutzagerij	†	†	†
899	IJsfabriek (G. RENESSE VAN DUYVENBODE)	stoom	6	f 0,60 per dag.
900	IJs- en mineraalwaterfabriek (TAN TJIN BIE)	id.	12	f 0,70 „ „
901	Siropen- en mineraalwaterfabriek (A. OTTO)	handenarbeid	5	f 0,30 „ „
	Amboina.			
902	Houtzagerij te Toeal van H. KUHN en J. WEIL	stoom.	30	f 0,40 „ „
903	IJsfabriek van ONG KIE HONG en C°.	id.	4	f 100 's maands.

2°. DRUKKERIJEN.

Volg-nummer.	Waar gevestigd.	NAAM van den EIGENAAR of van de FIRMA.	Gebezigde persen.	AANTAL WERKLIEDEN. Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
1	Batavia.	H. M. VAN DORP & C°.	snelpersen	2	80	115
2	Id.	G. KOLFF & C°.	7 snel- en 3 handpersen.	3	67	110
3	Id.	ALBRECHT & C°.	6 snelpersen.	„	44	22
4	Id.	Maatschappij tot exploitatie van dag-, week- en andere bladen in Nederlandsch-Indië (Naamlooze vennootschap)	2 snelpersen.	„	4	31
5	Id.	Naamlooze vennootschap tot exploitatie van Maleische dag- en weekbladen in Nederlandsch-Indië	†	†	†	†
6	Id.	KOE TJIANG BIE & C°., voorheen JAP GOAN HO	2 snelpersen en 1 handpers.	„	3	8
7	Id.	BOEI HONG & C°.	1 handpers.	1	4	26
8	Id.	Javasche Boekhandel en Drukkerij (Naamlooze vennootschap)	snel- en handpersen.	3	26	32
9	Id.	F. B. SMITS	5 snel- en 2 trappersen.	1	34	26
10	Id.	Naamlooze vennootschap „Boekhandel en drukkerij HOA SIONG IN KIOK"	snel- en trappers.	10	17	43
11	Id.	Uitgevers- en drukkersmaatschappij „Tanamsari"	2 handsnelpersen en 1 trappers.	1	27	8
12	Meester-Cornelis.	SAID OESMAN BIN ABDULLAH BIN AKIL BIN JAHJA	handpers.	„	2	„

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM van den EIGENAAR of van de FIRMA.	Gebezigde persen.	AANTAL WERKLIEDEN. Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
13	Buitenzorg.	Naamlooze vennootschap „Buitenzorgsche Boek- en Handelsdrukkerij"	2 snelpersen en 1 degelpers.	6	29	9
14	Id.	Mas Hadji Mohamad Hasan	†	†	†	†
15	Bandoeng (Preanger-Regentsch.).	G. Kolff & C°.	3 snelpersen en 1 handpers.	7	45	19
16	Id.	Hadji Mohamad Afandi	3 trappersen.	„	5	„
17	Id.	A. C. Nix	1 snel-, 1 trap- en 1 handpers.	1	25	„
18	Id.	J. C. Becker.	2 handpersen.	„	9	„
19	Soekaboemi.	Soekaboemische snelpersdrukkerij . . .	5 snelpersen, 1 trap- en 1 handpers.	„	19	12
20	Tasikmalaja.	van der Kam.	1 handpers.	„	3	„
21	Cheribon.	A. Bisschop	2 handpersen en 1 trappers.	2	17	„
22	Id.	J. D. de Boer	1 snelpers en 1 hand- of trappers.	2	16	„
23	Id.	Raden Aha	2 snelpersen en 1 trappers.	„	21	„
24	Tegal (Pekalongan).	J. D. de Boer	4 persen.	„	30	„
25	Semarang.	A. Bisschop	stoomdrukpers en handpers.	„	35	„
26	Id.	Semarang drukkerij en boekhandel, voorheen G. A. van Asperen van der Velde & C°. (Naamlooze vennootschap) . .	handpersen.	„	18	12
27	Id.	Naamlooze vennootschap „Dagblad de Locomotief"	handpersen.	1	42	5
28	Id.	Naamlooze vennootschap „Semarang Courant"	snelpers.	4	45	5
29	Id.	Naamlooze vennootschap „Boek- en steendrukkerij Hiap Hien".	hand- en snelpersen.	„	10	13
30	Id.	Hab Sing Kongsi	†	†	†	†
31	Id.	Aloewi Alie Akoewan	4 handpersen.	„	15	„
32	Id.	H. Benjamins	†	†	†	†
33	Id.	Naamlooze vennootschap „Handel in schrijfbehoeften"	†	†	†	†
34	Magelang.	Naamlooze vennootschap „Drukkerij en binderij van H. V. Marisch & C°." .	2 snelpersen en 2 handpersen.	2	20 à 30	„
35	Soerabaja.	Naamlooze vennootschap „Thieme's Nieuw advertentieblad"	2 persen.	„	28	„
36	Id.	Naamlooze vennootschap „Soerabajasch Handelsblad"	4 persen.	„	50	„
37	Id.	Naamlooze vennootschap tot voortzetting van den Boek-, papier- en kantoorhandel van E. Fuhri & C°.	21 persen.	2	160	1
38	Id.	H. van Ingen.	15 persen.	2	70	„
39	Id.	Matzen Sand & C°.	2 kleine handpersen en 2 groote persen.	2	24	„
40	Id.	Gebr. Gimberg & C°.	6 persen.	„	40	„
41	Id.	Thies & C°.	6 persen.	„	55	„
42	Id.	J. M. Ch. Nijland	6 persen.	1	34	„
43	Id.	Lim Hoo Kong, voorheen Tan Kiem San	3 persen.	1	26	„

Volg-nummer.	Waar gevestigd.	NAAM van den EIGENAAR of van de FIRMA.	Gebezigde persen.	AANTAL WERKLIEDEN. Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
44	Soerabaja.	van Dorp & C°.	4 persen.	1	25	"
45	Pasoeroean.	G. H. Kalshoven	2 persen.	"	8	"
46	Id.	Branche van John's drukkerij	2 persen.	1	8	"
47	Bangil.	Hadji Ismaël.	2 handpersen	"	4	1
48	Malang.	Naamlooze vennootschap „John's drukkerij"	2 snel- en 3 trappersen.	9	31	"
49	Id.	Kwee Khay Khee	3 handpersen.	"	7	1
50	Probolinggo.	P. Schuitemaker	1 snel- en 1 handpers.	"	10	"
51	Soerakarta.	Th. R. Landaun, onder de firma Vogel van der Heijde & C°.	snel- en handpersen.	4	41	2
52	Id.	Firma A. Rusche & C°.	1 pers.	"	17	"
53	Id.	Naamlooze vennootschap Sie Dian Ho	9 persen.	"	13	48
54	Id.	Tjoa Tjoe Kwan	2 snelpersen, 1 handpers en 2 trappersen.	"	19	11
55	Djokjakarta.	Naamlooze vennootschap, voorheen H. Buning	6 persen.	3	50	"
56	Id.	Firma W. A. van der Hucht & C°.	4 persen.	"	25	2
57	Id.	J. Sigrist	1 pers.	"	17	"
58	Padang (Sum. Westkust).	Winkelmaatschappij voorheen Paul Baumer & C°.	2 snelpersen en 1 trappers.	2	27	7
59	Id.	Snelpersdrukkerij „Insulinde" (Naamlooze vennootschap)	1 snel- en 1 trappers.	2	23	1
60	Id.	J. Rogge en M. A. van Tijn (de Volharding)	1 snelpers en 2 trappersen.	2	9	5
61	Id.	Dja Endar Moeda.	1 snelpers en 2 trappersen.	1	29	1
62	Palembang.	Said Abdulrachman bin Hamid Alhabsij	2 persen.	"	3	3
63	Id.	Industrieele maatschappij „Palembang"	1 snelpers en 2 kleine persen.	2	14	1
64	Medan (Oostkust v. Sumatra).	Naamlooze vennootschap „de Deli-courant, voorheen J. Deen"	4 persen.	6	42	7
65	Id.	J. Hallerman	3 persen.	3	24	6
66	Koeta Radja (Atjèh en onderh.).	P. C. de Wijngaert	†	"	"	"
67	Penjingat (Riouw en onderh.).	Sultan van Lingga-Riouw.	1 pers.	"	"	"
68	Bandjermasin.	R. Hennemann & C°.	snelpers.	1	10	"
69	Id.	Lim Hoeat Seng	snelpers.	"	"	3
70	Id.	Ong Keng Lie	snelpers.	"	3	2
71	Makasser (Celebes en onderh.).	Naamlooze vennootschap Handelsdrukkerij en kantoorhandel „Celebes"	3 snelpersen, 1 trappers en 1 bostonpersje.	2	30	1
72	Id.	Brouwer & C°.	1 snelpers en 1 kleine pers.	4	7	1
73	Menado.	K. D. Que	1 handpers.	"	6	1
74	Id.	Nederlandsch Zendelinggenootschap te Rotterdam	1 handpers.	"	8	"
75	Gorontalo (Menado).	Yo Un An	2 handpersen.	"	"	1
76	Amboina.	Ong Kie Hong & C°.	2 snelpersen.	"	4	"

II. Overzicht betreffende het gemiddeld bedrag van ambachts- en koelieloonen over 1903, 1904, 1905 en 1906. a)

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers suikerkokers, machinisten, enz.
JAVA EN MADOERA.										
Bantam	Serang	1903	,,	f 0,25	f 0,20 à f 0,30	f 0,20 à f 0,75	f 0 50 à f 1 25	f 0,40	f 1,— à f 1,75	,,
		1904	,,	0,25	0 20 ,, 0,30	0,20 ,, 0,75	0 50 ,, 1,50	0,40	0,50 ,, 1,75	,,
		1905	,,	,,	02,0 ,, 0 30	0,20 ,, 0 75	0,50 ,, 1 50	f 0,40 à f 0,50	0,50 ,, 1,75	,,
		1906	,,	0 25	0,25 ,, 0,30	0,20 ,, 0,35	0,50 ,, 1 50	0,40 ,, 0,50	0,50 ,, 1,75	,,
	Anjer	1903	,,	,,	0,30 ,, 0,35	0 25 ,, 0,30	0 50 ,, 1,50	f 0,40	f 1,50	,,
		1904	,,	,,	0 25 ,, 0,30	0 25 ,, 0,75	0 50 ,, 1,50	0 40	0,50 à 1,75	,,
		1905	,,	,,	0,25 ,, 0,35	0,10 ,, 0,75	0 50 ,, 1,50	f 0,40 à 0,50	0,50 ,, 1,75	,,
		1906	,,	,,	,,	,,	f 1 50	0,40 ,, 0 50	,,	,,
	Pandeglang	1903	f 0,30	0,25	0,25 à 0,30	0 25 à 0 60	f 0 60 à f 1,50	0,40 ,, 0,55	0,75 à 1,50	,,
		1904	0,30	0 25	0,25 ,, 0,30	0 25 ,, 0 60	0 60 ,, 1,50	0 40 ,, 0,55	0,75 ,, 2,50	,,
		1905	0,30	0,25	0 25 ,, 0 30	0,25 ,, 0,60	0,60 ,, 1,80	0,40 ,, 0,55	0,75 ,, 2,50	,,
		1906	f 0,40 à f 0,50	f 0,15 à f 0,30	0,25 ,, 0 40	0 25 ,, 0 60	0,70 ,, 2,—	0,40 ,, 1,—	0,80 ,, 2,50	,,
	Lebak	1903	f 12 's maands	f 0,25	f 0,35	0,20 ,, 0 35	0,80 ,, 1 50	f 0,40	1,50 ,, 2,50	,,
		1904	12 ,,	0 25	0,35	0;20 ,, 0,35	0,80 ,, 1,50	0 40	1,50 ,, 2,50	,,
		1905	12 ,,	0,25	0 35	0 20 ,, 0,35	0,80 ,, 1,50	0,40	1,50 ,, 2,50	,,
		1906	12 ,,	0 25	0 35	0 20 ,, 0 25	0,80 ,, 1 50	0,40	1,50 ,, 2,50	f 1,—
	Tjaringin	1903	f 0 30 à f 0,70	f 0 25 à f 0 30	f 0 30 à f 0,50	0,20 ,, 0,50	0,50 ,, 2,—	f 0,30 à f 0,50	0,75 ,, 2,50	,,
		1904	0,30 ,, 0,70	0,25 ,, 0,30	0,30 ,, 0,50	0,20 ,, 0 50	0,50 ,, 2,—	0 30 ,, 0,50	0,75 ,, 2,50	,,
		1905	0 30 ,, 0,70	0,25 ,, 0,30	0,30 ,, 0 50	0,20 ,, 0,50	0,50 ,, 2,—	0,30 ,, 0 50	0,75 ,, 2,50	,,
		1906	†	†	†	†	†	†	†	†
	Gemiddeld	1903	f 0 33 à f 0 47	f 0,25 à f 0 30	f 0,28 à f 0,36	f 0 22 à f 0 50	f 0,58 à f 1,55	f 0,38 à f 0,45	f 1,10 à f 1,95	,,
		1904	0,33 ,, 0,47	0,25 ,, 0 30	0,27 ,, 0 35	0,22 ,, 0 59	0,58 ,, 1 60	0,38 ,, 0,45	0,80 ,, 2,20	,,
		1905	0,33 ,, 0 47	0 25 ,, 0,30	0,27 ,, 0,36	0 19 ,, 0 59	0 58 ,, 1 66	0,38 ,, 0,49	0,80 ,, 2 20	,,
		1906	0,40 ,, 0,45	0,22 ,, 0 27	0 28 ,, 0,35	0,22 ,, 0,40	0,87 ,, 1,62	0,40 ,, 0,60	0,93 ,, 2,25	f 1,—
Batavia	Stad en Voorsteden van Batavia	1903	f 0,75 à f 1 50	f 0,25 à f 0,50	f 0,20 à f 0 50	f 0,20 à f 0,40	f 0,50 à f 1 —	f 0,50 à f 1,50	f 1,— à f 3,—	,,
		1904	0,75 ,, 1 50	0,25 ,, 0 50	0 20 ,, 0 50	0,20 ,, 0 40	0 50 ,, 1,—	0,50 ,, 1,50	1,— ,, 3,—	,,
		1905	0,75 ,, 1 50	0,25 ,, 0,50	0 30 ,, 0 50	0 20 ,, 0 40	0,50 ,, 1 —	0,50 ,, 1,50	1,— ,, 3,—	,,
		1906	0 75 ,, 1,50	0,25 ,, 0 50	0,30 ,, 0,50	0 20 ,, 0 40	0,50 ,, 1 —	0,50 ,, 1,50	1,— ,, 3,—	,,
	Meester-Cornelis	1903	0 47 ,, 0,60	0,27 ,, 0 34	0,38 ,, 0,45	0,44 ,, 0,58	0,67 ,, 0 87	0,35 ,, 0,48	0,67 ,, 1,—	f 1,— à f 1,13
		1904	$0,47^{5}$,, 0,60	0 27 ,, 0 34	0,38 ,, 0,45	0 44 ,, 0 58	0,67 ,, 0 87	0,35 ,, 0,48	0,67 ,, 1,—	1,13 ,, 1,50
		1905	0 47 ,, 0,60	0,27 ,, 0 34	0,40 ,, 0,45	0 44 ,, 0,58	0,63 ,, 0,80	0,35 ,, 0 48	0,67 ,, 1,—	1,— ,, 1,50
		1906	0,47 ,, 0,60	0,27 ,, 0,34	0,40 ,, 0,45	0,44 ,, 0 58	0,63 ,, 0,80	0,35 ,, 0,48	0,67 ,, 1,—	1,— ,, 1,50
	Tangerang	1903	0,50 ,, 1,—	0,25 ,, 0,40	0,40 ,, 0,60	0,25 ,, 0,50	0,60 ,, 1,—	0,40 ,, 0,70	0,70 ,, 1,50	0,75 ,, 1,50
		1904	0,50 ,, 1,—	0 25 ,, 0 40	0,40 ,, 0 60	0,25 ,, 0,50	0 60 ,, 1,—	0,40 ,, 0,70	0,70 ,, 1,50	0,75 ,, 1,50
		1905	0,50 ,, 1,—	0 25 ,, 0,40	0 40 ,, 0,60	0,25 ,, 0 50	0,60 ,, 1;-	0,40 ,, 0,70	0,70 ,, 1 50	0,75 ,, 1,50
		1906	0 50 ,, 1,—	0,25 ,, 0 40	0,40 ,, 0,60	0,25 ,, 0,50	0,60 ,, 1,—	0,40 ,, 0,70	0,70 ,, 1 50	0,75 ,, 1,50

a) Deze loonen zijn per dag opgegeven, tenzij anders is vermeld.

GE-WESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere onder-nemingen.	Koelies op particuliere onder-nemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmer-lieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmer-lieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers machinisten, enz.
	Buitenzorg	1903	f0.20 à f0.75	f0.15 à f0.35	f0,25 à f0,40	f0.20 à f1,—	f0.25 à f1,—	f0 20 à f0.75	f0.25 à f2.—	f0.50 à f2.50
		1904	0.20 „ 0.75	0,15 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0.20 „ 1.—	0.30 „ 1 50	0,20 „ 0.70	0 35 „ 2.—	0.50 „ 2.50
		1905	0.20 „ 0 75	0,15 „ 0.35	0.25 „ 0.40	0 20 „ 1.—	0 30 „ 1.50	0,20 „ 0,75	0.40 „ 2 50	0 50 „ 2.50
		1906	0,20 „ 0,75	0.15 „ 0.35	0,25 „ 0.40	0 20 „ 1.—	0.30 „ 1.50	0.20 „ 0.75	0.40 „ 2.—	0 50 „ 2.50
	Krawang.	1903	0.25 „ 1 30	0.20 „ 0.27^{5}	0.27^{5} „ 0.40	0,15 „ 0.30	0.25 „ 0,87^{5}	0,25 „ 0.45	0 30 „ 1.37^{5}	0.50 „ 1.—
		1904	0,25 „ 1,30	0.20 „ 0.30	0.25 „ 0.50	0.20 „ 0,40	0.25 „ 1,—	0 15 „ 0,75	0.30 „ 1.50	0.40 „ 1,50
		1905	0,25 „ 0,75	0 20 „ 0,40	0.25 „ 0.50	0 20 „ 0.30	0,25 „ 1,—	0.25 „ 0,75	0.50 „ 1 50	0 40 „ 1,50
		1906	0,25 „ 0,75	0.20 „ 0,40	0.25 „ 0.50	0.20 „ 0.30	0.25 „ 1.—	0,25 „ 0,75	0 30 „ 1.50	0.40 1.50
	Gemiddeld. .	1903	f0.43 à f1,03	f0,22 à f0,37	f0,30 à f0,47	f0,24 à f0.55	f0,45 à f0,94	f0,34 à f0,77	f0.58 „ f1,77	f0,68 à f1,53
		1904	0,43 „ 1,03	0 22 „ 0,38	0,29^{5} „ 0.49	0.26 „ 0 57^{5}	0 46 „ 1,07	0,32 „ 0.83	0.60 „ 1,80	0,69^{5} „ 1,75
		1905	0,43 „ 0.92	0,22 „ 0,40	0,32 „ 0,49	0,26 „ 0.55^{5}	0.45^{5} „ 1,06	0,34 „ 0,83^{5}	0 61 „ 1,90	0,66 „ 1,75
		1906	0.43^{5} „ 0,92	0,22^{5} „ 0,40	0,32 „ 0,49	0 26 „ 0 55^{5}	0 45^{5} „ 1,06	0,34 „ 0,83^{5}	0,61^{5} „ 1 80	0,66 „ 1,75
Preanger-Regentschappen.	Bandoeng	1903	f0,25 à f1,—	f0.20 à f0,25	f0 20 à f0 40	f0.15 à f2,—	f0,50 à f0,75	f0,25 à f0,35	f0.75 à f2,—	f0,50 à f0,75
		1904	0,25 „ 1.—	0.20 „ 0,35	0,20 „ 0.40	0,15 „ 2,—	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0 35	0,75 „ 2.—	0,50 „ 0,75
		1905	0,25 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,15 „ 2,—	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0 35	0,75 „ 2,—	0,50 „ 0.75
		1906	0,25 „ 1.—	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,15 „ 2 —	0 50 „ 0,75	0,25 „ 0.35	0,75 „ 2,—	0 50 „ 0,75
	Tjiandjoer	1903	9,— à 25,— 's maands.	f 0,25	f 0.25	f 0.20	0.40 „ 0,60	f 0 25	0,60 „ 1.—	„
		1904	f9,— à f50,— 's maands.	0,25	0,25	f0,20 à f0,25	0,40 „ 0.80	f0,25 à f0,50	0.75 „ 2.—	„
		1905	f9,— à f25,— 's maands.	f0,15 à f0,30	0,25	0.20 „ 0 50	0,30 „ 1.—	0,25 „ 0 50	0,75 „ 2,—	„
		1906	f9.— à f50,— 's maands.	0 15 „ 0,30	0 25	0.20 „ 0.50	0 30 „ 1,25	0,25 „ 0 50	0,75 „ 2 —	„
	Soekaboemi	1903	f10,— à f15.— 's maands.	0,20 „ 0,25	f0 20 à f0,30	0,10 „ 0,25	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0.35 „ 1,—	f10 — à f60,— met 3 à 20 gantang rijst per maand.
		1904	f10,— à f25,— 's maands.	0 20 „ 0 25	0,20 „ 0,30	0.10 „ 0.25	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0.30	0,40 „ 1,—	f1 50 à f2,—
		1905	f10,— à f25 — 's maands.	0,20 „ 0 25	0.20 „ 0.30	0,10 „ 0.25	0.40 „ 1.—	0 25 „ 0.30	0 40 „ 1,—	f15,— à f60.— met 3 à 10 gantang rijst per maand.
		1906	f10,— à f25.— 's maands.	0,20 „ 0 25	0,20 „ 0.30	0,10 0 25	0.40 „ 1,—	0,25 „ 0 30	0.40 „ 1.—	f15.— à f60.— met 3 à 10 gantang rijst per maand.
	Soemedang	1903	f0,25 à f0.50	f 0,20	„	f 0.15	0.35 „ 0 60	f 0 25	„	f15 's maands.
		1904	f7.50 à f18,— 's maands.	0.20	„	f0.15 à f0.30	0.30 „ 0,50	f0,25 à f0,40	„	„
		1905	f6 — à f20,— 's maands.	f0,15 à f0,25	„	0,10 „ 0,30	0,30 „ 0 50	0.35 „ 0 50	f1,— à f2,75	„
		1906	f6,— à f20,— 's maands.	0.15 „ 0 25	„	0.15 „ 0.30	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	„
	Limbangan	1903	f0.20 à f0,50	0,15 „ 0 25	f0,20 à f0.30	0,10 „ 0.30	0,35 „ 1.—	f 0,25	2,— „ 2 50	„
		1904	0,25 „ 0,75	0,15 „ 0 25	0,20 „ 0.30	0,10 „ 0.30	0,25 „ 1,—	0 25	2,— „ 2,50	„
		1905	0,25 „ 0,75	0,15 „ 0 25	0.10 „ 0.30	0,10 „ 0,30	0 25 „ 1,—	0.25	2,— „ 2,50	„
		1906	0.25 „ 0.75	0,15 „ 0,25	0,15 „ 0 30	0.20 . 0.30	0,30 „ 1,—	0,25	2,— „ 2 50	„
	Soekapoera	1903	0,25 „ 1,—	f 0,25	0,20 „ 0,40	0,15 „ 0.30	0,30 „ 1,—	f0,25 à f0 50	0,50 „ 2.—	f0 50 à f1,—
		1904	0 25 „ 1,—	f0 15 à f0.30	0,20 „ 0,30	0,10 „ 0 20	0.35 „ 1,—	0,25 „ 0.50	0,50 „ 2 —	0,50 „ 1,—
		1905	0 25 1.—	0,10 „ 0,30	0,20 „ 0.30	0.10 „ 0,20	0.35 „ 1,—	0,25 „ 0.50	0,50 „ 2,—	0,50 „ 1,—
		1906	0.25 „ 1,—	0,10 „ 0 30	0,20 „ 0,30	0 10 „ 0.20	0.35 „ 1 —	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2 —	0 50 „ 1,—
	Gemiddeld. .	1903	f0,26 à f0,72	f0,20 à f0 24	f0,20 à f0 33	f0,15 à f0,54	f0,40 à f0 82	f0,25 à f0,32	f0,84 à f1,70	f0,45 à f1,05
		1904	0.27 „ 0,97	0,19 „ 0,26	0,21 „ 0,31	0,13 „ 0.55	0 36 „ 0,84	0,25 „ 0,39	0,88 „ 1 90	0 50 „ 1.25
		1905	0.26 „ 0.85	0.15 „ 0.28	0,20 „ 0.30	0,13 „ 0.59	0,35 „ 0 87^{5}	0 27 „ 0,40	0,90 „ 2,04	0.50 „ 1,25
		1906	0,26 „ 0,98	0 15 „ 0,28	0,20 „ 0.30	0.15 „ 0 59	0,36 „ 0,91^{5}	0,25 „ 0.40	0.90 „ 1,92	0,50 „ 1.25

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Cheribon . .	Cheribon	1903	f 6 à f 30 's maands	f0.20 à f0,35	f0.20 à f0.40	f0 10 à f0.40	f0.25 à f1,—	f0,20 à f0,50	f0,50 à f1.—	f 9 à f 90 's maands.
		1904	f 6 à f 30 's maands	0.25 „ 0,35	0.20 „ 0 30	0.15 „ 0.40	0,25 „ 1,—	0.25 „ 0,50	0,40 „ 1,—	f 10 à f10.50 's maands.
		1905	f 6 à f 30 's maands.	0.20 „ 0,25	0,25 „ 0.30	0.26 „ 0.40	0.25 „ 1,—	0.25 „ 0,50	0.50 „ 1,—	f 10 à f 105 's maands.
		1906	f 6 à f 30 's maands.	0.15 „ 0.25	0.15 „ 0.40	0 20 „ 0.40	0.20 „ 1—	0,20 „ 0.50	0,50 „ 1,—	f 20 à f 100 's maands
	Koeningan	1903	f 7 à f 15 's maands.	0.10 „ 0,20	„	f 0 15	f 0,50	f 0,25	f 1,—	„
		1904	f 7 50 à f 15 's maands.	0.10 „ 0.20	„	0.50	„	0,25	1,—	„
		1905	f 7,50 à f 15 's maands.	0.10 „ 0 20	„	0.50	„	0.25	1,—	„
		1906	†	†	†	†	†	†	†	†
	Indramajoe	1903	f 10 à f 25 's maands.	f0.15 à f0.30	„	f0 25 à f0 30	f0.50 à 1.—	„	„	f 15 à f 25 's maands.
		1904	f 10 à f 25 's maands.	0,15 „ 0.30	„	0 15 „ 0.30	0.40 „ 1—	„	„	f 15 à f 30 's maands.
		1905	f 10 à f 25 's maands.	0 20 „ 0.30	„	0.20 „ 0 30	0.40 „ 1.—	„	„	f 15 à f 30 's maands.
		1906	f 10 à f 15 's maands.	0.20 „ 0.30	„	0.20 „ 0.30	0,40 „ 1.—	„	„	f 15 à f 30 's maands.
	Madjalengka . . .	1903	f 5 à f 25 's maands	0,20 „ 0,25	f0 30 à f0 60	0.15 à 0 25	0.20 „ 0.66^{5}	f0.10 à f0,50	f0,30 à f0,50	f 10 à f 60 's maands.
		1904	f 5 à f 25 's maands	0.20 „ 0.25	0 20 „ 0.30	f 0.20	0.20 „ 0,66^{5}	f 0,40	„	f 10 à f 75 's maands.
		1905	f 7 50 à f 25 's maands.	0.20 „ 0.30	0.20 „ 0.40	f0.20 à f0.25	0.22^{5} „ 0.67	0.40	„	f 10 à f 75 's maands.
		1906	f 7,50 à f 25 's maands.	0.20 „ 0.30	0 20 „ 0.40	0.20 „ 0,25	0.25 „ 0,70	0.40	f0,62^{5} à f1,—	f 10 à f 75 's maands.
	Galoeh. . . .	1903	f10 's maands.	0,12 „ 0.17	f 0,25	0,15 „ 0 30	f 0,50	0,40	f 1,—	„
		1904	10 's maands.	0.12 „ 0.17	0 25	0 15 „ 0.27	f0.40 „ f0,75	0,30	f0.75 à f1,—	„
		1905	f 7.50 à f 12.50 's maands.	0 12 „ 0,17	0,25	0.15 „ 0 30	0 45 „ 0.75	0.30	0,75 „ 1,—	„
		1906	f 7.50 à f 12,50 's maands	0.20 „ 0,30	f0.20 à f0.40	0,15 „ 0.30	0 45 „ 0,75	0.30	0,75 „ 1,—	„
	Gemiddeld. .	1903	f 7,70 à f 21 's maands.	f0,15 à f0.25	f0.25 à f0.42	f0.16 à f0.28	f0.39 à f0,73	f0.19 à f0,33	f0,70 à f0,88	f11,33 à f58.33 's maands.
		1904	f 7.70 à f 21 's maands	0.15 „ 0.25	0,22 „ 0.28	0.23 „ 0 33^{5}	0 31 „ 0,85	0,30 „ 0 36	0,72 „ 1,—	f11.67 à f38,50 's maands.
		1905	f 7.50 à f 25 's maands.	0 20 „ 0.28	0 15 „ 0.35	0.15 „ 0 30	0.45 „ 0.75	0.24 „ 0,29	0,43 „ 0,60	f 7 à f 42 's maands
		1906	f 7,75 à f 21	0,19 „ 0 38	0,18 „ 0.40	0.19 „ 0.31	0,32 „ 0,86	0,30 „ 0.50	0.62^{5} „ 1,—	f 15 à f68,35 's maands.
Pekalongan .	Batang	1903	f0.33 à f0,66	f0.20 à f0,25	f0.25 à f0,40	f0,15 à f0 25	f0.35 à f0.50	f0 25 à f1,—	„	f0,30 à f1,—
		1904	0,30 „ 1,—	0.20 „ 0.30	0.25 „ 0,40	0.15 „ 0,25	0 30 „ 2.—	0,25 „ 1,—	f 1,—	0.50 „ 2,50
		1905	0.30 „ 1.—	0.20 „ 0.40	0,25 „ 0,40	0.15 „ 0,25	0,30 „ 2,—	0.25 „ 1,—	f0.66 à f1,—	0,33 „ 2,50
		1906	0.30 „ 1.—	0,20 „ 0.40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0 25	0.30 „ 1.50	0,25 „ 1 50	0 90 „ 1,75	0 33 „ 2,50
	Pekalongan	1903	0 20 „ 0.75	0,17^{5} „ 0,25	f 0.25	0.20 „ 0.30	0,35 „ 1.50	0 25 „ 0 35	0.80 „ 1,50	0,50 „ 1,70
		1904	0.20 „ 0.75	0.17 „ 0,35	0,25	0.15 „ 0.30	0 35 „ 1 50	0.25 „ 0,30	0,80 „ 1,50	0.50 „ 1,65
		1905	0,20 „ 0,75	0,18 „ 0,35	f0.25 à f0,30	0.15 „ 0.30	0,35 „ 1,50	0,25 „ 0,35	0,80 „ 1,50	0,50 „ 1.65
		1906	0,25 „ 0.75	0 20 „ 0,25	f 0.25	0,20 „ 0.30	0,30 „ 0.80	0,25 „ 0,35	0,80 „ 1,50	f 15 à f 50 's maands.
	Pemalang	1903	0,25 „ 1,—	0.10 „ 0,30	f0,20 à f0,40	0.10 „ 0,30	0.25 „ 1,—	0.25 „ 0,75	1,— „ 2,—	0.30 à 2,50
		1904	0 35 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0.33	0.15 „ 0.30	0,30 „ 2,—	0,25 „ 0,40	0.50 „ 2,—	0,30 „ 2,50
		1905	0.35 „ 1,—	0,20 „ 0 35	0,20 „ 0.30	0,15 „ 0 30	0 30 „ 2,—	0,25 „ 0,40	0,50 „ 2,—	0.35 „ 2,50
		1906	0.35 „ 1,—	0.20 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0.30	„	0,25 „ 0.40	0,60 „ 2.—	0 35 „ 2 50
	Tegal	1903	0,25 „ 1,66	0,15 „ 0,35	0,25 „ 0 35	0,15 „ 0 25	0,25 à 1,25	0.15 „ 0,30	1,— „ 2,—	0,80 „ 2,50
		1904	0,20 „ 1,65	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,25	0,25 „ 2,—	0,15 „ 0 30	1,— „ 2,—	0,80 „ 1,30
		1905	0.20 „ 1,65	0,17 „ 0.25	0,25 „ 0,70	0,15 „ 0,20	0 35 „ 2,—	0,15 „ 0.30	1,— „ 2,—	0,80 „ 2.50
		1906	0.20 „ 1,33	0.10 „ 0,25	0.25 „ 0.35	f 0,20	0,50 „ 1,50	„	1,— „ 2,50	f 15 à f 80 's maands.

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Brebes	1903	f0.20 à f0.68	f0.10 à f0,25	f0.25 à f0.50	f0,10 à f0.40	f0.25 à f1,—	f0,16^{5} à f0,67^{5}	f0,50 à f2,—	f0,33 à f1,66
		1904	0.20 „ 0,70	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0.50	0.10 „ 0.40	0.25 „ 1,—	0.17 „ 0,70	0,50 „ 2,—	0,35 „ 1,65
		1905	0,20 „ 0,83	0.10 „ 0,30	0,25 „ 0.40	0.10 „ 0,40	0,50 „ 1,50	f 0,25	0,50 „ 0,75	0,50 „ 0,75
		1906	0.20 „ 0,83^{5}	0,10 „ 0.35	0,25 „ 0.40	0.10 „ 0,40	0.50 „ 0.70	f0,25 à f0,60	0.50 „ 0,75	0,50 „ 2,50
	Gemiddeld.	1903	f0,24 à f0.95	f0,14^{5} à f0.28	f0,24 à f0,38	f0,14 à f0.30	f0,29 à f1.05	f0.21 à f0,61^{5}	f0,82^{5} à f1,87^{5}	f0,44^{5} à f1,87
		1904	0,25 „ 1,02	0,18 „ 0,32	0.24 „ 0,40	0.14 „ 0,30	0.29 „ 1.70	0,21 „ 0.54	0,76 „ 1,70	0,49 „ 1,92
		1905	0.25 „ 1,—	0.18 „ 0.33	0,25 „ 0,40	0.15 „ 0,30	0.35 „ 1.70	0,22^{5} „ 0.45	0,70 „ 1,45	0.50 „ 2,—
		1906	0.25 „ 1,—	0,16 „ 0,32	0,25 „ 0,35	0.17 „ 0.30	0,40 „ 0,87	0,25 „ 0,75	0,75 „ 1,90	0,43 „ 2.60
Semarang	Semarang	1903	f 0,50	f 0,30	f0,35 à f0,40	f0,25 à f0,35	f0,50 à f1,50	f 0,60	f0,45 à f1,15	f0,65 à f0,75
		1904	0.50	0,30	0,30 „ 0.40	0,25 „ 0,35	0.50 „ 1,—	0.60	0,45 „ 1,15	0,65 „ 0,75
		1905	0,50	0,30	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0.35	0,50 „ 1,—	0,60	0.45 „ 1,15	0,65 „ 0,75
		1906	0,50	0.30	f 0,35	f 0.25	0,70 „ 1,—	0,60	0,45 „ 1,15	0,65 „ 0,75
	Kendal	1903	f0,30 à f1,35	f0,20 à f0,30	0,27^{5}	f0,20 à f0,30	0.50 „ 0,70	f0,25 à f0,40	0,50 „ 2,—	f 1,25
		1904	0.26 „ 1,35	0,20 „ 0,30	0,30	0.20 „ 0.30	0,50 „ 0,70	0,25 „ 0.40	0,50 „ 2,—	1.25
		1905	0.26^{5} „ 1,35	0,20 „ 0,30	f0,25 à f0,30	0.20 „ 0.30	0.50 „ 0,70	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,50	f1,— à f2,50
		1906	0.30 „ 0,67	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,35 „ 0,75	0,25 „ 0,80	0,75 „ 2,—	1,— „ 6,—
	Demak	1903	0,75 „ 1,—	f 0,25	f 0,30	f 0.25	f 0.60	f 0,25	f 0,60	„
		1904	0.75 „ 1,—	0,25	0.30	0.25	0.60	„	1,50	„
		1905	0,75 „ 1,—	0.25	0,30	0.25	0.60	„	1,50	„
		1906	0,75 „ 1,—	0,25	0,30	0.25	0,60	„	1,50	„
	Salatiga	1903	0.27^{5} „ 0,50	f0,20 à f0,30	f0,25 à f0,40	f0,15 à f0.30	f0,25 à f0.75	f0,25 à f0,35^{5}	f0,75 à f1,—	f0,50 à f0.75
		1904	0,35 „ 0,50	0,20 „ 0.30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0.50 „ 0,75	0,50 „ 0,60	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,75
		1905	0,35 „ 0.50	0.20 „ 0.30	0,25 „ 0,70	0,15 „ 0.50	0.50 „ 0.75	0.50 „ 0,60	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,75
		1906	0,35 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,30 „ 0.40	0,15 „ 0.30	0,50 „ 0,75	0,50 „ 0,60	0,50 „ 1,—	„
	Grobogan	1903	0.50 „ 1.50	0,20 „ 0.30	0,25 „ 0.40	0,20 „ 0,50	0,20 „ 1,—	0,25 „ 0,80	0,40 „ 1,—	„
		1904	0,50 „ 1,50	0.20 „ 0.30	0,25 „ 0.40	0,20 „ 0,50	0,20 „ 1,—	0,25 „ 0.80	0.50 „ 1,—	„
		1905	0.40 „ 1,50	0.20 „ 0.30	0,25 „ 0,40	0.15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,80	0,80 „ 1,50	„
		1906	0,40 „ 1,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0.15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,80	0,80 „ 1.50	„
	Pati	1903	0.30 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0.20 „ 0,30	0,20 0,25	0.35 „ 0,75	0,20 „ 0.35	0,35 „ 1,—	f0,65 à f2,—
		1904	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0.25	0,20 „ 0.30	0.20 „ 0.25	0,50 „ 1,—	0.20 „ 0.35	0.50 „ 1,—	0,65 „ 2,—
		1905	0,30 „ 1,—	0.20 „ 0.25	0.20 „ 0.30	0,20 „ 0,25	0,50 „ 1,—	0.20 „ 0.35	0,50 „ 1,50	0,50 „ 2,50
		1906	0,30 „ 1,—	0,20 à 0,25	0.20 „ 0,30	0.20 „ 0,25	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,50 „ 1,50	0,50 „ 2,50
	Koedoes	1903	0,25 „ 1,—	0.15 „ 0,25	f 0.25	0.10 „ 0,25	0 30 0 0.75	0.30 „ 0,50	2,— „ 2,50	0,50 „ 2,—
		1904	0.25 „ 1,—	0,20 „ 0,30	0.25	0,10 „ 0.25	0.30 „ 0,75	0.30 „ 0.50	2,— „ 2.50	0.50 „ 2,—
		1905	0.25 „ 1,—	0,15 „ 0,30	0,25	0.15 „ 0,25	0,30 „ 0,75	0.30 „ 0.50	2,— „ 2,50	0,50 „ 2,—
		1906	0.25 „ 1,—	0,15 „ 0,30	0,25	0.10 „ 0.25	0.30 „ 0,75	0.30 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,50 „ 2,—
	Japara	1903	f 5 à f 40 's maands.	0,15 „ 0,35	f0,35 à f0,40	f0,16^{5} „ 0.30	0,35 „ 1,50	0,20 „ 0,40	„	f 15 à f 20 's maands.
		1904	f 5 à f 40 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0,40	0.16^{5} „ 0,30	0.35 „ 1,50	0,20 „ 0.40	„	f 15 à f 20 's maands.
		1905	f 5 à f 40 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0.40	0,16^{5} „ 0,30	0.35 „ 1,50	0,20 „ 0,40	„	f 15 à f 150 's maands.
		1906	f 5 à f 40 's maands.	0,15 „ 0,35	0.35 „ 0,40	0,16^{5} „ 0.30	0.35 „ 1,50	0,20 „ 0,40	„	f 15 à f 150 's maands.
	Gemiddeld.	1903	f0,38 à f1.02	f0.20 à f0.29	f0,28 à f0,34	f0.18 à f0,30	f0.38 à f0.94	f0,29 à f0,45	f0.72 à f1,35	f0,67^{5} à f1.25
		1904	0.38 „ 1,02	0,21 „ 0,29	0,27^{5} „ 0.34	0.19 „ 0.31	0,43 „ 0.91	0.32 „ 0,52	0.92 „ 1.59	0,67^{5} „ 1.23
		1905	0.37 „ 1,02	0,21 „ 0,29	0.26 „ 0,37	0,19 „ 0.31	0.47 „ 0.91	0,32 „ 0.54	0.96 „ 1.81	0,61 „ 2,25
		1906	0,38 „ 0.94	0.21 „ 0.29	0,28 „ 0,34	0.18 „ 0,27^{5}	0.48 „ 0,92	0.32 „ 0,58	0,78^{5} „ 1,59	0.61 „ 2,71

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Rembang . .	Rembang	1903	f0,50 à f0.80	f0,20 à f0.30	f0,20 à f0,35	f0,15 à f0,40	f0,30 à f0,80	f 0.25	f0,60 à f0,80	f0,50 à f0,80
		1904	„	„	0,20 „ 0.35	0.15 „ 0,40	0,30 „ 0,75	0.25	0.60 „ 0,80	0,50 „ 0.80
		1905	f0 50 à f0,80	f0.20 à f0,30	0,20 „ 0.35	0.15 „ 0,40	0,30 „ 0,80	„	„	„
		1906	„	„	f 0,25	0.20 „ 0.40	0.35 „ 0,80	f0,25 „ f0.30	f0,75 à f2,—	„
	Toeban	1903	f0.25 à f1,—	f0,13 à f0,30	„	0,10 „ 0,40	0.30 „ 0,60	f 5 à f 15 's maands.	„	„
		1904	0,25 „ 1.—	0,20 „ 0,30	„	0,10 „ 0,40	0,30 „ 0,60	f 5 à f 15 's maands.	„	„
		1905	0 25 „ 1,—	0,13 „ 0,30	„	0,10 „ 0,40	0,30 „ 0,60	f 5 à f 15 's maands.	„	„
		1906	0,25 „ 1,—	0 20 „ 0,30	„	0.10 „ 0,40	0,30 „ 0 60	f 5 à f 15 's maands.	„	„
	Bodjonegoro . . .	1903	0.40 „ 0,80	0.20 „ 0,75	f0,20 à f0.50	0,20 „ 0,30	0,35 „ 0,75	f0,33 à f0,50	f0,50 à f1,50	f1,20 à f1,60
		1904	0,40 „ 0,80	0,20 „ 0.75	0,20 „ 0 50	0,20 „ 0,50	0,35 „ 1,50	0,33 „ 0,50	0,50 „ 1,50	1,20 „ 1,60
		1905	0,42 „ 0,83	0,20 „ 0,75	0,20 „ 0.50	0,20 „ 0,40	0,30 „ 1,50	0,33 „ 0,50	0,50 „ 3,—	3,— „ 4.—
		1906	0,42 „ 0.83	0,20 „ 0,75	0.25 „ 0 50	0,20 „ 0.30	0.40 „ 1,50	f 5 à f 10 's maands.	0.50 „ 3,—	3.— „ 4.—
	Blora	1903	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0,40	0.25 „ 0.35	0.20 „ 0,35	0,45 „ 2,—	f 0,50	0,85 „ 1,75	1.— „ 1,50
		1904	0,40 „ 1,50	0.25 „ 0.40	0,25 „ 0.40	0.10 „ 0,40	0,50 „ 2,—	f0,16^5 à f0,50	0,75 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1905	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0.40	0,25 „ 0,40	0.20 „ 0.40	0,50 „ 2,—	0.29 „ 0,50	0.75 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1906	0.45 „ 1,50	0 25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0 50 „ 1,75	0,25 „ 0,50	0.87 „ 2,—	1,— „ 1,50
	Gemiddeld. .	1903	f0,39 à f1,02	f0,20 à f0 44	f0 22 à f0.40	f0,16 à f0,36	f0,35 à f1,04	f0.31 à f0,44	f0,65 à f1,35	f0.90 à f1,30
		1904	0 35 „ 1.10	0,21 „ 0.48	0.21 „ 0.41	0.13 „ 0.42^5	0 36 „ 1.21	0 23 „ 0.44	0,62^5 „ 1,43	0 90 „ 1 30
		1905	0 39 „ 1,02	0 20 „ 0.44	0.22 „ 0,41	0.16 „ 0,40	0,35 „ 1.22	0.26 „ 0,50	0,62^5 „ 2,50	2.— „ 2.75
		1906	0.37 „ 1,11	0.21 „ 0.48	0.25 „ 0.38	0.17^5 „ f0.37^5	0.39 „ 1.16	0 21 „ 0,41	0,71 „ 2,33	2.— „ 2,75
Soerabaja . .	Soerabaja.	1903	f0,50 à f1,—	f0 20 à f0,40	f0.30 à f 0,50	f0 20 à f0,50	f0,40 à f0 80	f0,16^5 à f0.50	f1,— à f3,—	f0.75 à f2,50
		1904	0.50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0.30 „ 0.50	0,20 „ 0.50	0.40 „ 0.80	0,16^5 „ 0.50	1,— „ 3,—	0,50 „ 2,50
		1905	0,50 „ 1,—	0.20 „ 0,40	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0.50	0 40 „ 1,25	0,16^5 „ 0,50	1,— „ 3.—	0,50 „ 2,50
		1906	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0 40	0,30 „ 0.50	0 20 „ 0 50	0.40 „ 1,25	0,16^5 „ 0.50	1,— „ 3,—	0,50 „ 2,50
	Sidoardjo.	1903	0 25 „ 1.—	0,15 „ 0 30	0.25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,35 „ 1,25	0,25 „ 0,65	1,25 „ 2 50	0,50 „ 0,66^5
		1904	0,25 „ 1,—	0,15 „ 0 33^5	0.20 „ 0,50	0,15 „ 0,50	0,35 „ 1 25	0,20 „ 3,25	0,50 „ 2,50	0,50 „ 0,66^5
		1905	0,25 „ 1.—	0.20 „ 0 40	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,50	0.30 „ 1.25	0,20 „ 3,25	0,50 „ 2,50	0,25 „ 5,—
		1906	0.25 „ 0,83	0,18 „ 0,35	0 22^5 „ 0.40	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1.12^5	0,25 „ 1,—	1,12^5 „ 2,—	0,37^5 „ 3,—
	Modjokerto	1903	0,33 „ 1,16^5	0,12 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0.20 „ 0,40	0,50 „ 1 50	0 25 „ 0,50	0,70 „ 2,—	0,66^5 „ 2,—
		1904	0,33 „ 1,66^5	0,12 „ 0,20	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0.40	0,50 „ 1,50	0,20 „ 0,50	0.50 „ 2,—	0 66^5 „ 2,—
		1905	0 33 „ 1,66^5	0.10 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0 20 „ 0,40	0.40 „ 2,—	0,20 „ 1.—	0,75 „ 2.—	0,66^5 „ 3,33^5
		1906	0 33 „ 1,66^5	0.10 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,50 „ 2.—	0,20 „ 1,—	0,75 „ 2.—	0,66^5 „ 2,50
	Djombang	1903	0,50 „ 0,66^5	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0 33	0 25 „ 0,45	0 50 „ 0,75	0.20 „ 0,30	f 0.75	f 0,83
		1904	0.50 „ 0,66^5	0,20 „ 0 30	0.25 „ 0.33	0.25 „ 0,45	0,50 „ 0,75	0,20 „ 0.30	0,75	0,83
		1905	0,50 „ 0,66^5	0.20 „ 0.30	0.20 „ 0,33	0.25 „ 0 45	0 50 „ 0,75	0,20 „ 0.30	0,75	f0,83^5 à f6,66^5
		1906	0.50 „ 0,66^5	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,33	0,25 „ 0,45	0 50 „ 0,75	0,20 „ 0,30	0,75	0,83^5 „ 6,66^5
	Grisee.	1903	0.50 „ 1,—	0,12 „ 0.35	0,25 „ 0,35	0 20 „ 0,60	0,45 „ 0.80	„	f 1,—	„
		1904	0,50 „ 1,—	0.20 „ 0,45	0,25 „ 0.35	0.20 „ 0,60	0 45 „ 1,—	„	1,—	„
		1905	0,50 „ 1,—	0.20 „ 0 45	0,25 „ 0,35	0 20 „ 0,60	0.45 „ 1,—	„	1,—	„
		1906	0.50 „ 1,—	0,20 „ 0,45	0,25 „ 0,35	0.20 „ 0,40	0.30 „ 1,—	„	1,—	„

AAA

GE- WESTEN.	AFDEELINGEN.	Jaar	INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere onder-nemingen.	Koelies op particuliere onder-nemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Lamongan	1903	f0.50 à f0 80	f0.20 à f0.25	f 0,25	f0,15 à f0.25	f0 50 à f1.—	,,	,,	,,
		1904	0 50 ,, 0,80	0,20 ,, 0.25	0,25	0,15 ,, 0,25	0,50 ,, 1.—	,,	,,	,,
		1905	0.50 ,, 0,80	0,20 ,, 0.25	0,25	0,15 ,, 0,25	0,50 ,, 1—	,,	,,	,,
		1906	0 50 ,, 1,—	0 20 .. 0,25	0,25	0,15 ,, 0,25	0,50 ,, 1,—	,,	,,	,,
	Gemiddeld. .	1903	f0,43 à f0,94	f0,16^5 à f0.30	f0,25 à f0.37	f0.20 à f0,42^5	f0,45 à f1,—	f0.22 à f0.50	f0.94 à f1,85	f0,70 à f1,85
		1904	0,43 ,, 1.02	0,17 , 0.32^5	0 24 ,, 0,38	0.20 ,, 0.45	0,45 ,, 1.05	0,19 ,, 1,13	0.75 ,, 1,85	0,65 ,, 1,50
		1905	0,43 ,, 1.02	0.18 ,, 0,36	0,23 ,, 0,35	0,19 ,, 0,45	0 44 ,, 1,21	0,19 ,, 1 26	0.80 ,, 1,85	0,56 ,, 4,37^5
		1906	0 43 ,, 1,02	0.18 ,, 0.36	0,23^5 ,, 0,37	0.19 ,, 0,39	0,43 ,, 1,19	0,20 ,, 0,70	0,92^5 ,, 1,85	0.59 ,, 3,89
Pasoeroean. .	Pasoeroean	1903	f0.25 à f2,—	f0.12^5 à f0,30	f0.16^5 à f0,45	f0,15 à f0,33^5	f0,30 à f1 10	f0.16^5 à f0,50	f0.25 à f0.60	f0 50 à f2,50
		1904	0,25 ,, 1.—	0,12^5 ,, 0.40	0,16^5 ,, 0,60	0,10 ,, 0,30	0.30 ,, 1 20	0.16^5 ,, 0,50	0,25 ,, 0,60	0,60 ,, 2,—
		1905	0.15 ,, 1.—	0.12^5 ,, 0.30	0,16^5 ,, 0,60	0,10 ,, 0.40	0.30 .. 1 20	0.16^5 ,, 0.50	0,25 ,, 0.60	0,66^5 ,, 3,33
		1906	0,25 ,, 1.—	0.12^5 ,, 0.30	0,15 ,, 0.60	0,10 ,, 0.40	0,30 ,, 1,20	0,25 ,, 0,75	0,25 ,, 0,75	0 66^5 ,, 3,33
	Bangil	1903	0.30 ,, 0,50	0.15 ,, 0.30	0.15 ,, 0,30	0,15 ,, 0.30	0,30 ,, 1.—	0.16^5 ,, 0,25	0,50 ,, 2,—	0,50 ,, 3,33^5
		1904	0.30 ,, 0.50	0.15 ,, 0,30	0.15 ,, 0,30	0,15 ,, 0.30	0,30 ,, 1,—	0.16^5 ,, 0,25	0,50 ,, 2,—	0 50 ,, 3,33^5
		1905	0,30 ,, 1.—	0.15 ,, 0,30	0,15 ,, 0 30	0,15 ,, 0.30	0,30 ,, 1,—	0,16^5 ,, 0 25	0,50 ,, 2.—	0,50 ,, 3,33^5
		1906	0.30 ,, 1,—	0.15 ,, 0.30	0,15 ,, 0,30	0,15 ,, 0,30	0 30 ,, 1,—	0,16^5 ,, 0,25	0,50 ,, 2.—	0,50 ,, 3,33^5
	Malang	1903	0.45 ,, 1,—	0,30 ,, 0,35	0 30 ,, 0,40	0,21 ,, 0,35	0 65 ,, 1. -	0,40 ,, 0,50	1.— ,, 2,50	0,90 ,, 1,60
		1904	0.47^5 ,, 1.25	0,30 ,, 0,35	0,30 ,, 0,40	0,28 ,, 0 35	0,61 ,, 1.10	0.40 ,, 0,50	1.25 ,, 2,50	0,90 ,, 1,60
		1905	0.45 ,, 0,85	0,30 ,, 0 35	0 35 ,, 0,40	0,26 ,, 0,30	0,50 ,, 1,10	0,40 ,, 0 50	1,— ,, 2,50	0,70 ,, 1,40
		1906	0,45 ,, 0,85	0,30 ,, 0,45	0,35 ,, 0,45	0,25 ,, 0,35	0,50 ,, 1,20	0,40 ,, 0 50	1.— ,, 2.50	0.70 ,, 1,75
	Probolinggo. . . .	1903	0,33^5 ,, 1,66^5	0,25 ,, 0,40	0,25 ,, 0.35	0,20 ,, 0,40	0.40 ,, 1 50	0 35 ,, 0,50	0,80 ,, 2.—	0,75 ,, 2,50
		1904	0,33^5 ,, 1,66^5	0,25 ,, 0.40	f 0,25	0,20 ,, 0,40	0.40 ,, 1 50	0.35 ,, 0,50	0,80 ,, 1,50	0,75 ,, 2,50
		1905	0 33^5 ,, 1.66^5	0,25 ,, 0,40	f0,25 à f0.35	0,20 ,, 0,40	0 40 ,, 1 50	0.35 ,, 0,50	0,80 ,, 2.—	0,75 ,, 2.50
		1906	0 33^5 ,, 1,66^5	0,25 ,, 0,40	0,25 ,, 0,35	0.20 ,, 0,40	0.40 ,, 1.50	0,35 ,, 0 50	0 80 ,, 2,—	0,75 ,, 2,50
	Kraksaän.	1903	f 1,—	f 0,30	f 0.25	f 0,25	0 50 ,, 2.—	,,	,,	f 2,—
		1904	1,—	0,30	0,25	0,25	0,50 ,, 2.—	f 0.50	f 1,50	2,—
		1905	f0 50 à f1,—	f0.30 à f0,40	0,30	0 25	0,50 ,, 2.50	,,	1,50	f2,— à f2,30
		1906	0 50 ,, 1,—	0,30 ,, 0 40	0,30	0,25	0,50 ,, 2 50	,,	1,50	2,— ,, 2 33
	Loemadjang. . . .	1903	0,41^5 ,, 1,33^5	0,30 ,, 0 35	f0,35 à f0,45	f0 25 à f0,30	0,50 ,, 1,50	0 30 ,, 0.50	f1,50 à f2,50	f 1,—
		1904	0,33^5 ,, 1.33^5	0,25 ,, 0,40	0,35 ,, 0,40	0 25 ,, 0,30	0,50 ,, 1 50	0 50 ,, 0 75	1,— ,, 2.—	f0,50 à f1,—
		1905	0.33^5 ,, 1,66^5	0,30 ,, 0,50	0,35 ,, 0,40	0.20 ,, 0.30	0,40 ,, 1,—	0.40 ,, 0,75	0.75 ,, 2.—	0 50 ,, 2.—
		1906	0,33^5 ,, 1.50	0 25 ,, 0,50	0.35 ,, 0.40	0 20 ,, 0,35	0,40 ,, 1,—	0,40 ,, 0,75	0,75 ,, 2,—	0,50 ,, 2,50
	Gemiddeld. .	1903	f0,46 à f1 25	f0,24 à f0,33	f0.24 à f0.35	f0,20 à f0.32	f0,44 à f1,35	f0,27 à f0,45	f0,81 à f1,92	f0,94 à f2,15
		1904	0.45 ,, 1,12	0,23 ,, 0,36	0,25 ,, 0.37	0,20 ,, 0,32	0.45 ,, 1,40	0,35 ,, 0.50	0,88 ,, 1,68	0,87^5 ,, 2.07
		1905	0,34 ,, 1,20	0 24 ,, 0.37	0.26 ,, 0 39	0,19 ,, 0 32	0,40 ,, 1,38	0 35 ,, 0,50	0,50 .. 2,—	0,75 ,, 2,50
		1906	0,37^5 ,, 1,25	0.21 ,, 0,40	0,25 ,, 0.45	0,17^5 ,, 0.32^5	0,40 ,, 1.75	0 28 ,, 0,50	0,80 ,, 1,79	0,85 ,, 2,62
Besoeki. . .	Bondowoso	1903	f0.45 à f0,90	f0 27^5 à f0,45	f0,33^5 à f0 40	f0 20 à f0,33^5	f0,50 à f1,25	f0,28 à f0,37^5	f1.— à f1,25	f1,37^5 ,, f1,66^5
		1904	0,45 ,, 0,90	0 27^5 ,, 0,45	0.33^5 ,, 0 40	0,20 ,, 0,33^5	0,50 ,, 1,25	0.28 ,, 0.37^5	1.— ,, 1,25	1,37^5 ,, 1.66^5
		1905	0,45 ,, 0 90	0 27^5 ,, 0.45	0.33^5 ,, 0.40	0.20 ,, 0,33^5	0,50 ,, 1,25	0.28 ,, 0.37^5	1.— ,, 1,25	1,37^5 ,, 1,66^5
		1906	0.35 ,, 0.90	0,27^5 ,, 0 45	0,25 ,, 0,40	0.20 ,, 0 33	0,50 ,, 1,25	0,28 ,, 0.37^5	1,— ,, 1 25	1,37^5 ,, 1,66^5

GEWESTEN.	AFDEELINGEN		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Djember	1903	f0.30 à f0.80	f 0,30	f0,30 à f0.40	f 0,30	f0,50 à f1,—	„	f1,50 à f2,—	„
		1904	0,30 „ 0.80	0.30	0.30 „ 0,40	0.30	0,50 „ 1.—	„	1,50 „ 2,—	„
		1905	0.30 „ 0,80	0.30	0.30 „ 0,40	0.30	0.50 „ 1.—	„	1.50 „ 2.—	†
		1906	0,30 „ 0.80	0.30	0.30 „ 0.40	0.30	0.50 „ 1,—	„	1.50 „ 2.—	„
	Panaroekan	1903	0.50 „ 0,67^5	f0.26 à f0.27^5	0.30 „ 0.33^5	0.25 à f0.37	0.75 „ 1,—	f0.25 à f0,60	0,75 „ 2,—	f1.— à f2,50
		1904	0.50 „ 1,—	0.20 „ 0.33	0.25 „ 0.40	0.25 „ 0,50	0,75 „ 1.—	0.25 „ 0.60	0,75 „ 2,—	1,— „ 2,50
		1905	0.50 „ 1.—	0.20 „ 0,40	0.25 „ 0.40	0.25 „ 0.50	0.75 „ 1 —	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	0,83^5 „ 2,25
		1906	0.50 „ 1,—	0.20 „ 0,40	0.25 „ 0.40	0.25 „ 0.50	0.50 „ 1.—	0.25 „ 0.60	0,75 „ 2.—	0.83^5 „ 2.25
	Banjoewangi . . .	1903	0.50 „ 1,25	0.30 „ 0.40	0.30 „ 0.40	0.25 „ 0.40	0,55 „ 1.25	0.40 „ 0.50	1,— „ 2,—	1,33^5 „ 2,50
		1904	0.50 „ 1.25	0.30 „ 0,40	0.30 „ 0.40	0.25 „ 0.40	0.55 „ 1,25	0,40 „ 0.50	1,— „ 2,—	1,33^5 „ 2,50
		1905	0.40 „ 1.25	0.25 „ 0.50	0.33^5 „ 0,40	0.25 „ 0,40	0,50 „ 1.50	0,40 „ 0.50	1,— „ 2,50	1,— „ 2,50
		1906	0,40 „ 1.25	0.25 „ 0,35	0.33^5 „ 0.40	0.25 „ 0.35	0.40 „ 1,50	0.40 „ 0.50	0,50 „ 2,50	1,— „ 2,—
	Gemiddeld.	1903	f0.44 à f0,90	f0.28 à f0.35	f0,30 à f0.38	f0,25 à f0.35	f0.62^5 „ f1.12^5	f0,30 à f0,50	f1,06 à f1,80	f1,25 à f2,20
		1904	0.44 „ 1.—	0.27 „ 0.37	0.30 „ 0,40	0.25 „ 0.38	0,58 „ 1,12^5	0,30 „ 0,50	1,06 „ 1,80	1,24 „ 2,22
		1905	0.41 „ 1.—	0.26 „ 0.41	0.30 „ 0,40	0.25 „ 0.38	0.56 „ 1.19	0,30 „ 0.50	1,12^5 „ 1,94	1.07 „ 2,14
		1906	0.40 „ 1.—	0.25 „ 0.37^5	0,28 „ 0.40	0.25 „ 0.37	0,47^5 „ 1.18^5	0.30 „ 0.50	0,94 „ 1.94	1,07 „ 1,97
Banjoemas.	Banjoemas . . .	1903	f0.20 à f1.66^5	f0,08 à f0.30	f0.10 à f0,40	f0.10 à f0,30	f0,20 à f0.90	f0.15 à f0.90	f0,25 à f1,50	f0.20 à f3,—
		1904	0.20 „ 1.17	0.08 „ 0.27^5	f 0.25	0,16 „ 0,30	0.25 „ 1,—	0.20 „ 0.30	1,— „ 2,—	0,83 „ 2,67
		1905	0.20 „ 0.75	0.12 „ 0.30	f0.13 à f0.35	0.10 „ 0.23	0,25 „ 0.50	0.15 „ 0.33	0,35 „ 1.58	0.20 „ 3.—
		1906	0.18^5 „ 0.73^5	0.07^5 „ 0.20	0.13 „ 0.40	0,12^5 „ 0.23	0.15 „ 0.68	0.14 „ 2.—	0.25 „ 1.50	0.20 „ 3,—
	Poerwokerto . . .	1903	f 6 à f 35 's maands.	0.08 „ 0.27^5	f 0.25	0.16 „ 0.30	0.25 „ 1,—	0.20 „ 0,30	1 — „ 2.—	25,— à 80,— 's maands.
		1904	f 6 à f 35 's maands	0.08 „ 0.27^5	0.25	0.16 „ 0.30	0.25 „ 1,—	0.20 „ 0.30	1 — „ 2.—	f25,— à f80,— 's maands.
		1905	f 6 à f 35 's maands	0,08 „ 0.27^5	0,25	0,16 „ 0.30	0.25 „ 1,—	0.20 „ 0,30	1,— „ 2,—	f25,— à f80,— 's maands.
		1906	f 6 à f 35 's maands	0.15 „ 0.25	0.25	0.15 „ 0.30	0.25 „ 1.50	0.20 „ 0.30	1,— „ 2,—	f25,— à f80.— 's maands.
	Poerbolinggo. . . .	1903	f0.25 à f0,83	0,15 „ 0.30	f0.20 à f0.25	0.20 „ 0,50	0.20 „ 0.60	0.25 „ 0.33	0.50 „ 1.—	f0.50 à f3.33
		1904	0.29 „ 0.58	0,15^5 „ 0,40	0.20 „ 0.25	0.18 „ 0.25	0.26 „ 0.45	0.25 „ 0.33	0.50 „ 1.—	0.50 „ 3.33
		1905	0.25 „ 0.61	0.15^5 „ 0.40	0.20 „ 0.25	0.18 „ 0.25	0.26 „ 0.45	0.25 „ 0.33	0.50 „ 1.—	0,50 „ 3.33
		1906	0.20 „ 0.48	0.17 „ 0.40	0.22 „ 0,35	0,16 „ 0.21	0.26 „ 0.43	f 0.33^5	0.50 „ 1,—	0.50 „ 3.33
	Bandjarnegara. . .	1903	0.20 „ 0.50	f 0.20	f 0.20	0,20 „ 0.25	0.40 „ 1,—	0.40	0,50 „ 1.50	„
		1904	0.20 „ 0.50	0.20	0,20	0.20 „ 0.25	0,40 „ 1,—	0,40	0.50 „ 1.50	„
		1905	0.20 „ 0.50	0.20	0,20	0,20 „ 0.25	0.40 „ 1,—	0.40	0.50 „ 1.50	„
		1906	0.20 „ 0.50	0.20	0,20	0,20 „ 0.30	0.40 „ 0.50	f0.25 à f0.30	1,— „ 1.50	„
	Tjilatjap	1903	0.40 „ 0,50	0.25	0,30	0.20 „ 0.30	0,50 „ 0.65	0.30 „ 0.40	0.50 „ 0,75	„
		1904	0,40 „ 0.50	0.25	0.30	0.20 „ 0,30	0.50 „ 0.65	0.30 „ 0.40	0.50 „ 0.75	„
		1905	0.40 „ 0.50	0,25	0.30	0.20 „ 0.30	0.50 „ 0.65	0,30 „ 0.40	0.50 „ 0,75	„
		1906	0.40 „ 0.50	0.25	0.30	0.20 „ 0.30	0.50 „ 0.65	0,30 „ 0.40	0,50 „ 0,75	„
	Gemiddeld	1903	f0.25 à f0.93	f0.15 à f0.25	f0,21 à f0.28	f0,17 à f0.33	f0,33 à f0.83	f0,26 à f0,46	f0.55 à f1,35	f0.50 à f3,—
		1904	0.25 „ 0,78	0.16 „ 0.28	0,24 „ 0.25	0.18 „ 0.28	0,33 „ 0,82	0,27 „ 0.36	0,70 „ 1,45	0,72 „ 2.89
		1905	0.25 „ 0,70	0.16 „ 0.28	0.21 „ 0.27	0,17 „ 0.27	0.33 „ 0.72	0.26 „ 0.35	0.57 „ 1,56	0,51 „ 3,—
		1906	0.24 „ 0.67^5	0.17 „ 0.26	0.22 „ 0.30	0.17 „ 0.27	0.31 „ 0.75	0.24^5 „ 0.66^5	0.65 „ 1,35	0,51 „ 3,—

AAA

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Kedoe	Magelang	1903	f0,50 à f1,—	f 0,25	f 0 25	f0,10 à f0,40	f0 35 à f1,50	f0,25 à f0.35	f0 50 à f2.—	f0,25 à f1,—
		1904	0 50 „ 1,—	0.25	f0.25 à f0.35	0,10 „ 0.40	0 35 „ 1,50	0,25 „ 0 35	0,50 „ 2,—	0,35 „ 1,—
		1905	0 50 1,—	f0,25 à f0.50	0.25 „ 0,35	0 10 „ 0,40	0 25 „ 1,50	0,25 „ 0 35	0,50 „ 2,—	0,35 „ 1,—
		1906	0,50 „ 1,—	0 25 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,10 „ 0 40	0,25 „ 1,50	0 25 „ 0.35	0,50 „ 2,—	0 35 „ 1,—
	Temanggoeng	1903	0,26^{5} „ 1,—	0 25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0.35	0 50 „ 0.80	0.10 „ 0 25	0 50 „ 0,70	„
		1904	0,26^{5} „ 1,—	0 25 „ 0,30	0.25 „ 0 30	0,20 „ 0.35	0,50 „ 0 80	0,10 „ 0 25	0,50 „ 0,75	„
		1905	0,25 „ 1.—	0,25 „ 0,30	0.25 „ 0,30	0 20 „ 0.35	0 40 „ 1,—	0,25 „ 0.30	0 50 „ 1,75	„
		1906	0,26^{5} à 1,—	0,25 „ 0.30	0,25 , 0,30	0.20 „ 0 35	0.40 „ 1,—	0 25 „ 0 30	0.50 „ 0,75	„
	Poerworedjo	1903	0,30 „ 0.37^{5}	f0,20 à f0,30	0,30 „ 0,75	0.20 „ 0,35	0 40 „ 0,75	0.25 „ 0.50	f0.50 à f1,—	„
		1904	f 0,37	0.23 „ 0,25	0.37^{5} „ 0,40	f 0,22^{5}	0 55 „ 0.57^{5}	f 0 37^{5}	f 0,75	„
		1905	0,50	f 0.24	f 0.37^{5}	0.22^{5}	f 0.55	0 40	0.75	„
		1906	0.50	0,24	0,37^{5}	f0,20 à f0.40	0 55	0.40	0,75	„
	Keboemen	1903	f0.30 à f0.50	f0,20 à f0,25	f0,20 à f0 30	0.10 „ 0,40	0 30 „ 0,60	f0,30 à f0 60	f0 50 à f1,—	f1,66^{5} à f3,33^{5}
		1904	0,30 „ 0,66^{5}	0.20 „ 0 30	0.20 „ 0,30	0.20 „ 0 40	0 30 „ 0 50	0,30 „ 0 40	0,50 „ 3,33^{5}	0,83^{5} „ 3.33^{5}
		1905	0,30 „ 0 66^{5}	0.20 „ 0.30	0,10 „ 0,30	0 20 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,30 „ 0.40	0.50 „ 3.33^{5}	0,83^{5} „ 3,33^{5}
		1906	0,40 „ 0,66^{5}	0.20 „ 0,30	0,10 „ 0,25	0 20 „ 0.40	0 25 „ 0.50	0 30 „ 0 40	0,50 „ 3,33^{5}	0,83^{5} „ 3,33^{5}
	Wonosobo	1903	0,25 „ 0.75	0 20 „ 0,25	„	0,20 „ 0,30	0.40 „ 0 60	„	„	„
		1904	0,25 „ 0,75	0 20 „ 0.25	„	0,20 „ 0,30	0 40 „ 0 60	„	„	„
		1905	0.25 „ 0,75	f 0.20	„	0.20 „ 0.25	0 50 „ 0,60	„	„	„
		1906	0,25 „ 0,75	f0,20 à f0,25	„	0.20 „ 0.30	0.40 „ 0.60	„	„	
	Gemiddeld.	1903	f0.32 à f0,72	f0,20 à f0.27^{5}	f0,25 à f0,40	f0,15 à f0.35	f0.39 à f0.85	f0.22^{5} à f0.42^{5}	f0,50 à f1,20	1.— à f2,16
		1904	0,33 „ 0,76	0.22 „ 0,27	0,27 „ 0,33	0,18^{5} „ 0 33^{5}	0.42 „ 0.79^{5}	0,25 „ 0.34	0 56 „ 1,70	0,59 „ 2,16
		1905	0 36 „ 0,78	0 23 „ 0 31	0,25 „ 0,30	0,18 „ 0.33	0,39 „ 0.83	0 30 „ 0 36	0 56 „ 1,96	0,59 „ 2,17
		1906	0,38 „ 0,78	0 23 „ 0,33	0,25 „ 0,31	0,18 „ 0,37	0.37 „ 0,83	0,30 „ 0,36	0.56 1.70	0.59 „ 2,17
Djokjakarta	Mataram	1903	f0.50 à f1,50	f 0.25	f 0,25	f0,20 à f0.30	f0,50 à f1,—	f 0 30	f0 50 à f0,60	f0,50 à f1,50
		1904	0,50 „ 1,50	0,25	0 25	0,15 „ 0,30	0.50 „ 1 —	f0 20 à f0 30	0,25 „ 1.50	0,50 „ 1 50
		1905	0,50 „ 1,50	0 25	0.25	0.15 „ 0.30	0 50 „ 1,—	0.20 „ 0.30	0,25 „ 1,50	0 50 „ 4,—
		1906	0.50 „ 1.50	f0 20 à f0.25	0.25	0 15 „ 0 30	0,50 „ 1,25	0 20 „ 0.30	0.25 „ 1 50	0.30 „ 3,—
	Koelon Progo	1903	f5,— à f15.— 's maands.	„	f0,20 à f0 30	0,20 „ 0,30	0,40 „ 0.60	f5,— à f20,— 's maands.	„	„
		1904	f5,— à f15 — 's maands.	„	0,20 „ 0,30	0 20 „ 0 30	0.40 „ 0 60	f5 — à f20,— 's maands.	f1,50 à f2,50	f15,— à f60,— 's maands.
		1905	f5,— à f15,— 's maands.	„	0,20 „ 0,30	0 20 „ 0 30	0.40 „ 0.60	f5 — à f20,— 's maands.	1 50 „ 2 50	f15.— à f60,— 's maands.
		1906	f5,— à f15,— 's maands.	„	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0 30	0.40 „ 0,60	f5.— à f20,— 's maands.	1 50 „ 2,50	f15 — à f60,— 's maands.
	Goenoengkidoel	1903	„	„	„	0.25 „ 0 30	0 50 „ 0,60	„	„	„
		1904	„	„	„	0 25 „ 0 30	0 50 „ 0.60	„	„	„
		1905	„	„	„	0,25 „ 0.30	0,50 „ 0 60	„	„	„
		1906	„	„	„	0.25 „ 0.30	0 50 „ 0 60	„	„	„
	Gemiddeld.	1903	f0 35 à f1,—	f 0 25	f0,22^{5} à f0 27^{5}	0,22 „ 0 30	f0.47 à f0.75	f0.24 à f0,48	f0.50 à f0,60	f0,50 à f1.50
		1904	0 34 „ 1.—	0 25	0,22^{5} „ 0,27^{5}	0.20 „ 0 30	0.46 „ 0 73	0.18 „ 0.48	0,87^{5} „ 2 —	0.50 „ 1 75
		1905	0 34 „ 1,—	0.25	0 22^{5} „ 0.27^{5}	0 20 „ 0 30	0,46 „ 0,73	0 18 „ 0,48	0,87^{5} „ 2,—	0,50 „ 3,—
		1906	0 34 „ 1.—	f0 20 à f0,25	0,22^{5} „ 0 27^{5}	0 20 „ 0,30	0,46 „ 0.82	0.18 „ 0 42	0 87^{5} „ 2 —	0,40 „ 2,50

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers suikerkokers, machinisten, enz.
Soerakarta	Soerakarta	1903	f0,50 à f1.—	f0,20 à f0 25	f0,30 à f 0,40	f0,25 à f0,30	f0,35 à f1,50	”	f 1 50	”
		1904	0,50 ,, 1—	0,20 ,, 0,25	0 30 ,, 0,40	0,25 ,, 0 40	0 30 ,, 1,50	”	1.50	”
		1905	0,25 ,, 0,75	0,20 ,, 0.25	0,30 ,, 0,40	0,25 ,, 0.30	0,30 ,, 1 50	”	f0,50 à f 1,50	f 2.—
		1906	0,50 ,, 1.—	0 20 ,, 0,25	0 30 ,, 0,40	0,25 ,, 0,30	0,30 ,, 1 50	”	0,50 ,, 1,50	2,—
	Klaten	1903	0.16 ,, 0,50	0,20 ,, 0,25	0,25 ,, 0.40	0,04 ,, 0.35	0 50 ,, 1,50	f0,13 à 1,—	0,20 ,, 5,—	”
		1904	0.16 ,, 0,50	0 25 ,, 0,30	0,25 ,, 0,40	0,10 ,, 0.35	0 50 ,, 1,50	0,13 ,, 1,—	0,20 ,, 5,—	”
		1905	0.16 ,, 0 50	0,25 ,, 0.30	0,25 ,, 0,40	0,16 ,, 0,40	0 50 ,, 1.50	0,13 ,, 1,—	0,20 ,, 1,75	f0,33 à f 3,30
		1906	0,16 ,, 0 50	0,25 ,, 0.30	0,25 ,, 0 40	0,16 ,, 0,35	0,50 ,, 1,50	0 13 ,, 1,—	0,20 ,, 2,—	0,30 ,, 3,30
	Bojolali	1903	f4 50 à f7,50 's maands	0.20 ,, 0.30	0 25 ,, 0,40	0 15 à 0 25	0 25 ,, 0,75	0,20 ,, 0,25	0,40 ,, 0,50	0,25 ,, 0,75
		1904	f4.50 à f7.50 's maands	0,25 ,, 0,40	0,25 ,, 0,40	0 15 ,, 0 25	0,25 ,, 0 75	0 20 ,, 0,25	0,40 ,, 0,50	0,25 ,, 0,75
		1905	f4.50 à f7 50 's maands	0,20 ,, 0 30	0 25 à 0,40	0.15 ,, 0,25	0,25 ,, 0,75	0 20 ,, 0,25	0,40 ,, 0 50	0,25 ,, 0,75
		1906	f4.50 à f7.50 's maands	0 20 ,, 0.30	0 25 ,, 0.40	0 15 ,, 0 25	0,25 ,, 0,75	0,20 ,, 0,25	0,40 ,, 0,50	0,25 ,, 0,75
	Sragen	1903	f 5 à f 15 's maands.	0,20 ,, 0,25	0 30 ,, 0 40	0.25 ,, 0,30	0,40 ,, 0,75	”	1,— ,, 1,50	”
		1904	f 5 à f 6 's maands.	0 20 ,, 0,25	0 30 ,, 0 40	0,25 ,, 0.30	0,40 ,, 0.75	”	1,— ,, 1,50	”
		1905	f 5 à f 15 's maands.	0.20 ,, 0 25	0.30 ,, 0.40	0.25 ,, 0.30	0,40 ,, 0,75	”	1,— ,, 1,50	f1,— à f2 50
		1906	f 5 à f 15 's maands.	0 20 ,, 0,25	0.30 ,, 0.40	0 25 ,, 0.30	0,40 ,, 0,75	”	1,— ,, 1,50	1,— ,, 2,50
	Wonogiri	1903	f 10 à f 20 's maands.	f 0.25	”	f 0.25	0,50 ,, 0,60	”	”	”
		1904	f 10 à f 20 's maands	0.25	”	0,25	0 50 à 0,60	”	”	”
		1905	f 10 à f 20 's maands.	0,25	”	0 25	0,50 à 0,60	”	”	”
		1906	†	†	†	†	†	”	†	†
	Gemiddeld.	1903	f 0 26 à f 0 58	f0.21 à f 0 26	f0,27^{5} à f0,40	f0 19 à f 0 29	f0,40 à f 1,02	f0,16 à f 0,60	f 0,80 à f 2,15	f0,25 à f 0,75
		1904	0,26 ,, 0,53	0,23 ,, 0 29	0 27^{5} ,, 0,40	0,20 ,, 0.31	0,39 ,, 1 02	0,16^{5} ,, 0,62^{5}	0,77 ,, 2,15	0,25 ,, 0,75
		1905	0.21 ,, 0 53	0,22 ,, 0,27	0.27^{5} ,, 0.40	0.21 ,, 0 30	0,39 ,, 1,02	0,16^{5} ,, 0,62^{5}	0,52 ,, 1,31	0,90 ,, 2,16
		1906	0 22 ,, 0,56	0,22 ,, 0 27	0 27^{5} ,, 0,40	0,21 ,, 0,30	0,39 ,, 1,02	0,16^{5} ,, 0,62^{5}	0,52 ,, 1,37	0,90 ,, 2,16
Madioen	Madioen	1903	f 10 à f 45 's maands	0,15 ,, 0 25	f0,25 à f0,30	f0,15 à f0,30	f0,25 à f 1 50	”	f1,— à f 2,50	”
		1904	f 10 à f 45 's maands.	0 15 ,, 0,25	0,25 ,, 0 30	0,15 ,, 0 30	0,25 ,, 1,50	”	1,- ,, 2,50	”
		1905	f 10 à f 45 's maands.	0,15 ,, 0 25	0,25 ,, 0 30	0 15 ,, 0 30	0,25 ,, 1 50	”	1,— ,, 2,50	f 2,—
		1906	f 10 à f 45 's maands	0,15 ,, 0.25	0.25 ,, 0 30	0,15 ,, 0 30	0,25 ,, 1 50	”	1,— ,, 2,50	2,—
	Ngawi	1903	f 12 à f 15 's maands.	0.20 ,, 0,25	0,25 ,, 0,30	0,15 ,, 0 20	0,40 ,, 0 50	”	f 0,50	”
		1904	f 12 à f 15 's maands.	0,20 ,, 0,25	0,25 ,, 0 30	0 15 ,, 0.20	0,40 ,, 0.50	”	0,50	”
		1905	f 12 à f 15 's maands	0.20 ,, 0.25	0,25 ,, 0,30	0 15 ,, 0 20	0,40 ,, 0,50	”	0 50	f 1,67
		1906	f 12 à f 15 's maands	0 20 ,, 0.25	0,25 ,, 0,30	0.15 ,, 0 20	0,40 ,, 0,50	”	0,50	1,67
	Magetan	1903	f 10 à f 45 's maands.	0,15 ,, f 0,25	0,15 ,, 0,30	0.20 ,, 0.30	0,25 ,, 1,75	”	f1,25 à f1,50	”
		1904	f 10 à f 45 's maands	0 15 ,, 0 25	0,15 ,, 0,30	0,20 ,, 0,30	0 25 ,, 1,75	”	1,25 ,, 1,50	”
		1905	f 10 à f 45 's maands.	0,15 ,, 0.25	0,15 ,, 0.30	0,20 ,, 0,30	0.25 ,, 1;75	”	1,25 ,, 1,50	f 2,—
		1906	f 10 à f 45 's maands.	0,15 ,, 0,25	0.15 ,, 0.30	0,20 ,, 0,30	0 25 ,, 1,75	”	1,25 ,, 1,50	2,—
	Ponorogo.	1903	f 9 à f 12 's maands	0 20 ,, 0,25	”	0 20 ,, 0 30	0 50 ,, 2.—	”	1,— ,, 2,—	”
		1904	f 9 à f 12 's maands.	0.20 ,, 0,25	”	0,20 ,, 0 30	0,50 ,, 2.—	”	1,— ,, 2,—	”
		1905	f 9 à f 12 's maands.	0.20 ,, 0 25	”	0 20 ,, 0.30	0,50 ,, 2,—	”	1,— ,, 2,—	”
		1906	f 9 à f 12 's maands.	0.20 ,, 0 25	”	0,20 ,, 0 30	0 50 ,, 2,—	”	1,— ,, 2,—	

GE-WESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere onder-nemingen.	Koelies op particuliere onder-nemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmer-lieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmer-lieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Patjitan	1903	„	„	„	f0.20 à f0.25	f0 50 à f0,60	„	„	„
		1904	„	„	„	0 20 „ 0.25	0 50 „ 0,60	„	„	
		1905	„	„	„	0 20 „ 0.25	0.50 „ 0 60	„	„	„
		1906	„	„	„	0 20 „ 0,25	0 50 „ 0,60	„	„	„
	Gemiddeld. .	1903	f 10 à f 30 's maands.	f0,18 à f0 25	f0.22 à f0,30	f0.18 à f0,27	f0,38 à f1 27	„	f0,95 à f1,65	„
		1904	f 10,25 à f 29.25 's maands.	0.18 „ 0,25	0 22 „ 0,30	0,18 „ 0.27	0 38 „ 1.27	„	0.95 „ 1,65	„
		1905	f10,25 à f 29 25 's maands.	0 18 „ 0 25	0.22 „ 0.30	0,18 „ 0.27	0.38 „ 1,27	„	0,95 „ 1 65	f 1,89
		1906	f10,25 à f29 25 's maands.	0.18 „ 0,25	0,22 „ 0,30	0,18 „ 0.27	0 38 „ 1,27	„	0 95 „ 1,65	f 1,89
Kediri . . .	Kediri.	1903	f 0,20 à f 0,80	f0.20 à f0,40	f0,25 à f0,30	f0,20 à f0 40	f0.50 à f0,75	f0 20 à f0.50	f0.75 à f1,—	f 18 à f 75 's maands.
		1904	0,20 „ 0 80	0.20 „ 0,40	0,25 „ 0.30	0 20 „ 0.40	0 50 „ 0,75	0.20 „ 0,50	0.75 „ 2,—	f 20 à f 75 's maands.
		1905	0.25 „ 0,83	0,20 „ 0,30	0 20 „ 0 30	0,20 „ 0 30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	f 20 à f 75 's maands.
		1906	0,25 „ 0,83[5]	0.20 „ 0,50	0.20 „ 0 56	0,12 „ 0.35	0.40 „ 2 25	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	f0,50 à f3,30
	Paree	1903	0.20 „ 1,—	0.20 „ 0,30	0,20 „ 1,—	0 04 „ 0,30	0.20 „ 2.25	0 25 „ 1,—	0,75 „ 1,50	f1,— à f3.30
		1904	0.20 „ 1,—	0.20 „ 0.30	0,20 „ 1,—	0 04 „ 0.30	0 20 „ 2.25	0.20 „ 0,40	0.40 „ 2 25	0,50 „ 3.30
		1905	0,30 „ 0 75	0.20 „ 0 50	0.20 „ 0.40	0.15 „ 0 35	0,40 „ 2 25	0.25 „ 0,50	0 50 „ 1 50	0.50 „ 3.30
		1906	†	†	†	†	†	†	†	†
	Blitar	1903	0,30 „ 0.66	0.20 „ 0.30	0,30 „ 0.40	0 10 „ 1,—	„	f 5 à f 30 's maands.	f 30 à f 45 's maands.	f 6 à f 30 's maands.
		1904	0 30 „ 0,66	0,20 „ 0.30	0.30 „ 0.40	0 10 „ 1.—	„	f 5 à f 30 's maands.	f 30 à f 45 's maands.	f 10 à f 30 's maands
		1905	0 30 „ 0,60	0.10 „ 0,30	0,30 „ 0.40	0 10 „ 1,—	†	f 5 à f 30 's maands.	f 30 à f 45 's maands.	f 10 à f 30 's maands.
		1906	0 33[5] „ 1,16[5]	0 20 „ 0,50	0,30 „ 0.50	0 25 „ 0.50	f0.40 à f1,—	0.25 à 0,83[5]	0 50 à 1,75	f0,25 à f2,50
	Berbek	1903	f 10 à f 40 's maands.	0,20 „ 0.25	0,30 „ 0.40	0 15 „ 0.25	0.25 „ 0,80	0 25 „ 0 33	0,50 „ 2,—	f 10 à f 40 's maands.
		1904	f 10 à f 40 's maands.	0.20 „ 0 25	0 30 „ 0,40	0 15 „ 0,25	0 25 „ 0,80	0 25 „ 0,40	0,50 „ 2,—	f 10 à f 40 's maands.
		1905	f 10 à f 30 's maands	0 25 „ 0 30	0,30 „ 0 40	0.15 „ 0.25	0 50 „ 2,—	0.25 „ 0,60	0.50 „ 2,50	f 10 à f 40 's maands
		1906	f0 33 à f1,—	0,25 à 0.30	0.30 „ 0.40	0.15 „ 0,25	0.50 „ 2 —	0.30 „ 0 60	0.50 „ 2,50	f0 50 à f1.33[5]
	Toeloengagoeng . .	1903	0 25 „ 0,90	0,15 „ 0.30	0.25 „ 0,50	0,12 „ 0.50	0 30 à 0,70	f 6 à f 10 's maands met kost à f 25 's maands zonder kost	1 25 „ 1,50	0,30 „ 1,50
		1904	0.25 „ 0,90	0,15 „ 0.30	0,25 „ 0,50	0,12 „ 0,50	0,30 „ 0.70	f 6 à f 10 's maands	1.25 „ 1,50	0,30 „ 1,50
		1905	0 25 „ 0.64	0.20 „ 0 30	0.23 „ 0,50	0.20 „ 0.25	0,30 „ 1,—	f 6 à f 10 's maands.	1,25 „ 1,50	0,30 „ 1,—
		1906	0 25 „ 0,60	0.20 „ 0 30	0 23 „ 0 50	0,20 „ 0 50	0 30 „ 1.—	f0,40 à f0,83[5]	1 25 „ 1,50	0,30 „ 1.—
	Trenggalek	1903	f7,50 à f 15 's maands.	0,15 „ 0,30	„	0 20 „ 0.30	0 50 „ 0,80	0.20 „ 0 35	„	„
		1904	f7 50 à f 15 's maands.	0.15 „ 0,30	„	0 20 „ 0,30	0.50 „ 0,80	0,20 „ 0.25	0 50 à 0,80	„
		1905	f7 50 à f 15 's maands	0.20 „ 0,30	„	0 20 „ 0 30	0.40 „ 0.80	0.25 „ 0.30	„	„
		1906	0,25 „ 0.50	0.20 „ 0,30	„	0.20 „ 0 30	0,40 „ 0.80	0.25 „ 0.30	„	„
	Gemiddeld. .	1903	f0 25 à f0,86	f0,18 à f0,31	f0,25 à f0,50	f0 14 à f0,46	0 35 „ 1 06	f0.25 à f0 66	f0,85 à f1.50	f0,50 à f1,90
		1904	0,25 „ 0,86	0.18 „ 0 31	0 26 „ 0.52	0 14 „ 0 46	0.35 „ 1,06	0,20 „ 0,50	0,73 „ 1.67[5]	f12,40 à f57,80 's maands.
		1905	0 27 „ 0,72	0 20 „ 0 33	0 25 „ 0 40	0.17 „ 0 41	0,42 „ 1.41	0.20 „ 0.50	0,80 „ 1,75	f0,40 à f1 80
		1906	0,28 „ 0 82	0 21 „ 0.38	0 25 „ 0,39	0,18 „ 0.40	0,40 „ 1 41	0 29 „ 0 61	0 69 „ 1.93	0,39 „ 2,03

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Madoera . .	Pamekasan . .	1903	„	„	f0.25 à f0,40	f0,25 à f0.30	f0.60 à f2,50	f0,40 à f0,60	f0,75 „ f1,—	„
		1904	„	„	0.25 „ 0,40	0 25 „ 0 30	0,60 „ 2.50	0.40 „ 0.60	0,75 „ 1,—	„
		1905	„	„	0.25 „ 0.40	0 25 „ 0,30	0.60 „ 2.50	0,40 „ 0.60	0,75 „ 1,—	„
		1906	„	„	0.25 „ 0.40	0 25 „ 0.30	0,60 „ 2.50	0.40 „ 0,60	0,75 „ 1,—	„
	Sampang	1903	f0,40 à f0.50	f0,20 à f0,30	f 0.25	0 12^{5} „ 0.25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0,60	0,50 „ 1,75	„
		1904	0.40 „ 0.50	0.20 „ 0,30	0.25	0,12^{5} „ 0,25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0.60	0.50 „ 1,75	„
		1905	0,40 „ 0.50	0,20 „ 0,30	0 25	0,12^{5} „ 0,25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0,60	„	„
		1906	0.40 „ 0.50	0,20 „ 0,30	0,25	0 12^{5} „ 0.25	0,60 „ 1,—	0 25 „ 0.60	f1,— à f1.75	„
	Bangkalan	1903	„	„	f0,25 à f0,40	0.20 „ 0 30	0,40 „ 0.75	0,33^{5} „ 1,33^{5}	0.50 „ 1,50	„
		1904	„	„	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0.30 „ 0,75	0,33 „ 1.33^{5}	0,40 „ 1.50	„
		1905	„	„	0.25 „ 0,33^{5}	0,20 „ 0,30	0,30 „ 0,75	0,33 „ 1,33^{5}	0,40 „ 1,50	„
		1906	„	„	0,25 „ 0,33^{5}	0,20 „ 0 33^{5}	0,50 „ 0,60	0,35^{5} „ 1,16^{5}	0 40 „ 1,50	„
	Soemenep	1903	„	„	0,25 „ 0,30	0,10 „ 0,25	0,35 „ 1 70	0,25 „ 0.40	1,— „ 2,—	„
		1904	„	„	0,25 „ 0.30	0 10 „ 0 25	0,35 „ 1 70	0.25 „ 0 40	1,— „ 2,—	„
		1905	„	„	0 25 „ 0,30	0 10 „ 0 25	0.35 „ 1 70	0.25 „ 0,40	1,— „ 2,—	„
		1906	„	„	0,25 „ 0,30	0.10 „ 0.25	0.35 „ 0,80	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	„
	Gemiddeld. .	1903	f0 40 à f0,50	f0.20 à f0,30	f0,25 à f0.35	f0,17 à f0,27^{5}	f0,50 à f1,50	f0,30 à f0,75	f0,70 à f1,56	„
		1904	0,40 „ 0,50	0.20 „ 0 30	0,25 „ 0.34	0.17 „ 0.27^{5}	0.45 „ 1.50	0.30 „ 0,75	0,66 „ 1,56	„
		1905	0,40 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,32	0.17 „ 0.27^{5}	0 45 „ 1.50	0 30 „ 0,75	0,70 „ 1,50	„
		1906	0,40 „ 0,50	0,20 „ 0.30	0,25 „ 0,32	0.17 „ 0.28	0.51 „ 1.22^{5}	0.31 „ 0,71^{5}	0,79 „ 1.56	„

BUITENBEZITTINGEN.

Sumatra's Westkust (Padangsche Benedenlanden).	Padang	1903	f20 's maands.	f0,40 à f0,50	f0,40 à f1,—	f 0,50	f0 60 à f1.25	f0,75 à f1 50	f1,— à f2,50	„
		1904	20 „	0 40 „ 0,50	0 50 „ 1,—	0.50	0,60 „ 1,25	0,75 „ 1 50	1,— „ 2.50	„
		1905	20 „	0,40 „ 0.50	0,50 „ 1,—	f0 40 à f0.50	0.60 „ 1,25	0,75 „ 1 50	1 — „ 2 50	„
		1906	20 „	0,40 „ 0.50	0 50 „ 1,—	0,40 „ 0.50	0 60 „ 1,25	0,75 „ 1 50	1,— „ 2,—	„
	Priaman	1903	„	„	0,40 „ 0,50	0,35 „ 0,50	0,75 „ 1,—	0,50 „ 0 60	f 1.50	„
		1904	„	„	0,40 „ 0 50	0.35 „ 0.50	0,75 „ 1 50	0.50 „ 0,60	1,50	„
		1905	„	„	0,40 „ 0,50	0 35 „ 0.50	0,75 „ 1,—	0.50 „ 0,60	1 50	„
		1906	„	„	0 40 „ 0,50	0.35 „ 0,50	0,75 „ 1,—	0,50 „ 0,60	1,50	„
	Painan	1903	„	„	„	f 0 50	1,— „ 1,50	„	f1,50 à f2 —	„
		1904	„	„	„	0 50	1,— „ 1,50	„	1,50 „ 2,—	„
		1905	„	„	„	0,50	1,— „ 1 50	„	1,50 „ 2,—	„
		1906	„	„	„	0,50	1,— „ 1,50	„	1,50 „ 2,—	„
	Ajerbangis	1903	„	„	„	0,30 „ 0.50	1,— „ 1,50	f0.75 à f0.80	f 1,50	„
		1904	„	„	„	0.30 „ 0 50	1,— „ 1,50	0,75 „ 0,80	1,50	„
		1905	„	„	„	0.30 „ 0.50	1,— „ 1.50	0.75 „ 1,—	1,50	„
		1906	„	„	„	0,30 „ 0.50	1 — „ 1,50	0,75 „ 1 —	1.50	„

GE-WESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere onder-nemingen.	Koelies op particuliere onder-nemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Padangsche Bovenlauden.	Agam	1903	f0 50 à f1,25	f0,40 à f0.60	f 0,50	f0,30 à f0 60	f0.75 à 1,—	f0,70 „ f1,—	f1, – à f1,50	„
		1904	f 0,50	f 0.40	0,50	f 0,40	0,80 „ 1,—	0,70 „ 1,—	1,— „ 1,50	„
		1905	0,50	f0,30 à f0,4)	0,50	f0,30 à f0,60	0,80 „ 1—	0,70 „ 1,—	1,— „ 1.50	„
		1906	0.50	0.30 „ 0,60	0,50	0,30 „ 0,60	0,75 „ 1,—	0,70 „ 1,—	0,75 „ 1,50	„
	Batipoeh en X Koto.	1903	1.80	0,35 „ 0,80	0,45	f 0,50	f 1,—	f 0,50	f 1,—	„
		1904	0.80	0,35 „ 0,80	0,45	0,50	1,—	0 50	1—	„
		1905	0.80	0.30 „ 0,35	0,50	0,50	1,—	0 50	1,—	„
		1906	0.80	0,30 „ 0.35	0,45	0,50	1,—	0.50	1,—	„
	XIII en IX Koto .	1903	f0,40 à f0,80	0,35 „ 0,50	0,40	0,20 „ 0,50	f0,25 à f1 50	„	1,50	„
		1904	f 0.90	f 0,83	0,40	0,30 „ 0,50	0,60 .. 1,50	„	1,50	„
		1905	f0,40 à f0,61	f0,35 à f0,40	0,40	0.20 „ 0,40	0 60 „ 1,—	„	1,50	„
		1906	0,40 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,40	0,30 „ 0,50	0,60 „ 1 50	„	1.50	„
	Tanahdatar	1903	f 0.40	0,30 „ 0,40	f0,40 à f0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 2,50	f0,50 à f0,60	f1,— à f2,50	„
		1904	0,40	0,30 „ 0,40	0,40 „ 0,50	0,30 „ 0,40	0,50 „ 2,50	0 50 „ 0,60	1,— „ 2,50	„
		1905	0,40	0,30 „ 0,40	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,40	1,— „ 2.50	0.50 „ 0.60	1,— „ 2.50	„
		1906	0.40	0,30 „ 0,40	0,40 „ 0 60	0,30 „ 0,40	1,— „ 2,50	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	„
	Loeboeksikaping . .	1903	„	„	„	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,50	„	1,— „ 1,50	„
		1904	f0,67 à f1,50	f0.25 à f0,50	„	0,25 „ 0,50	0,75 „ 1,25	„	1 — „ 1,50	„
		1905	0.67 „ 1,50	0.25 „ 0.50	„	0,25 „ 0,50	0,75 „ 1,25	„	1.— „ 1.50	„
		1906	f 17,50 's maands.	f 0,40	„	0,25 „ 0,50	0,75 „ 1,25	„	0.75 „ 1,25	„
	L Koto	1903	„	„	f 0.40	0,30 „ 0,50	0.80 „ 1.50	0,30 „ 0,60	0,60 „ 1.50	„
		1904	„	„	0,40	0,35 „ 0,46	0,71 „ 1,33	0,30 „ 0.60	0,60 „ 1,50	„
		1905	„	„	0,40	0,37 „ 0,50	0,71 „ 1 33	0.30 „ 0.60	0,60 „ 1,50	„
		1906	„	„	0.40	0.30 „ 0.50	0 60 „ 1.50	0.30 „ 0.60	0.60 „ 0.80	„
	Gemiddeld . .	1903	f0,75 à f0,98	f0.36 à f0.56	f0,42 à f0,54	f0,35 à f0,50	f0,74 à f1,43	f0,57 à f0,80	f1,16 à f1,70	„
		1904	0,65 „ 0,80	0,42 „ 0.58	0,43 „ 0,54	0.37 „ 0,48	0 77 „ 1,43	0,57 „ 0.80	1,16 „ 1,70	„
		1905	0,57 „ 0,74	0,31 „ 0.43	0,44 „ 0,56	0,35 „ 0,49	0,82 „ 1,33	0,57 „ 0,82	1,16 „ 1,70	„
		1906	0,56 „ 0,58	0,33 „ 0,46	0.43 „ 0,55	0,35 „ 0,50	0,80 „ 1 39	0,53 „ 0,84	1,11 „ 1,56	„
Tapanoeli.	Siboga.	1903	„	f 0.50	„	f0,25 à f0,70	f0,60 à f1,75	0,50 à 1,—	f1,25 à f2,—	f1,— à f2,—
		1904		„	„	0,25 „ 0,70	0,60 „ 1,75	0,50 „ 1,—	1,25 „ 2,—	f 2,—
		1905	„	„	„	0,25 „ 0,70	0,60 „ 1,75	0.50 „ 1,—	1,25 „ 2,—	f1,— à f2,—
		1906	„	„	„	0 50 „ 0,60	1,— „ 1,50	0,75 „ 1,—	1 50 „ 2,—	1,— „ 2,—
	Natal	1903	„	„	„	f 0,50	0,75 „ 1,—	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,25	„
		1904	„	f 0.50	„	0.50	0,75 „ 1,—	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,25	„
		1905	,	0.50	„	0 50	0,75 „ 1,—	0.50 „ 0.75	0,75 „ 1,25	„
		1906	„	0 50	„	0 50	0,75 „ 1.–	0,50 „ 0,75	0.75 „ 1.25	„

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	Jaar	INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Groot Mandailing en Batang Natal . .	1905	,,	,,	,,	f0,40 à f0,45	f1,— à f1 25	,,	f1,— à f1,25	,,
		1906	,,	,,	,,	0,40 ,, 0,45	1,— ,, 1,25	,,	1,— ,, 1,25	,,
	Klein Mandailing, Oeloe en Pakantan.	1905	,,	,,	,,	0,40 ,, 0,50	0,75 ,, 1.50	,,	f 1,50	,,
		1906	,,	,,	,,	0,40 ,, 0,45	0,75 ,, 1,50	,,	1,50	,,
	Angkola	1905	f0.50 à f0,67	f 0,40	,,	0,50 ,, 0,60	1,— ,, 1,50	f0,75 à f1,—	f1,50 à f1,75	,,
		1906	0,50 ,, 0,67	0,40	,,	0,50 ,, 0,60	1,— ,, 1,50	0,75 ,, 1,—	1,50 ,, 1,75	,,
	Sipirok	1905	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
		1906	,,	,,	,,	f 0.50	f 1,25	,,	,,	,,
	Toba en Silindoeng.	1903	,,	,,	,,	f0,30 à f0,50	f0,60 à 1,75	,,	f1,— à f1,75	,,
		1904	,,	,,	,,	0,30 ,, 0 50	0,60 ,, 1,75	,,	1,— ,, 1,75	,,
		1905	,,	,,	,,	0,30 ,, 0,50	0,60 ,, 1,75	,,	1,— ,, 1,75	,,
		1906	,,	,,	,,	0.30 ,, 0,50	0.60 ,, 1,75	,,	1,— ,, 1,75	,,
	Padanglawas . . .	1903	f 1,—	f 0,50	,,	,,	,,	,,	,,	,,
		1904	1,—	0,50	,,	,,	,,	,,	,,	,,
		1905	1,—	0.50	,,	,,	,,	,,	,,	,,
		1906	1.—	0.50	,,	,,	,,	,,	,,	,,
	Gemiddeld . .	1903	f 1,—	f 0,50	,,	f0,36 à f0,58	f0,67 à f1.50	0,58 à 0.92	f1,— à f1,66	f1,— à f2,—
		1904	1,—	0.50	,,	0,36 ,, 0,58	0.67 ,, 1.50	0,58 ,, 0,92	1,— ,, 1.66	f 2,—
		1905	0,75 à 0,84	0,46	,,	0.39 ,, 0.53	0,78 ,, 1,46	0,58 ,, 0,92	1.16 ,, 1,58	f1,— à f2,—
		1906	0,75 ,, 0,84	0,46	,,	0.44 ,, 0.51	0,90 ,, 1.43	0,66 ,, 0,92	1,20 ,, 1,58	1,— ,, 2,—
Benkoelen . .	Mokko Mokko. . .	1903	,,	,,	,,	f0,40 à f0,75	f1,— à f1,50	,,	,,	,,
		1904	,,	,,	,,	0,40 ,, 0,75	0,75 ,, 1,50	,,	,,	,,
		1905	,,	,,	,,	0.40 ,, 0,75	0,75 ,, 1,50	,,	,,	,,
		1906	,,	,,	,,	0.40 ,, 0,75	0.75 ,, 1,50	,,	,,	,,
	Benkoelen en Ommelanden	1903	f0,50 à f1,—	f0,40 à f0,50	,,	0,40 ,, 0,50	0,50 ,, 1 50	f0 50 à f0.75	f1,50 à f2,50	f1 — ,, f2,50
		1904	0,50 ,, 1,—	0 40 ,, 0,50	,,	0,40 ,, 0.50	0,50 ,, 1.50	0,50 ,, 0,75	0,75 ,, 2 50	,,
		1905	0 50 ,, 1 —	0,40 ,, 0,75	,,	0,40 ,, 0,75	0,60 ,, 2,50	0,50 ,, 1,—	1,— ,, 3.—	f1.— à f2,—
		1906	0,50 ,, 1,—	0,40 ,, 0 75	,,	0,40 ,, 0,75	0.60 ,, 2.50	0,50 ,, 1,—	1,— ,, 3,—	1,— ,, 2,50
	Lais	1903	f 1,—	f 0,40	,,	0,30 ,, 0,40	1,— ,, 1,25	f 0,40	f 2,50	f 2—
		1904	1,—	f0,40 à f0,75	,,	0,30 ,, 0,80	1,— ,, 1,25	f0,40 à f0,75	f1,50 à f3,25	f1,50 à f2,50
		1905	1,—	0,40 ,, 0,60	,,	0,30 ,, 0,50	1 — ,, 1 25	0,40 ,, 0,80	1,50 ,, 3,25	1,50 ,, 3,—
		1906	1,—	0.40 ,, 0.60	,,	0.30 ,, 0,50	1,— ,, 1,25	0,40 ,, 0,50	1,50 ,, 3,25	1 50 ,, 3,—
	Seloema	1903	0,67	f1,75 per week	,,	f 0,40	0,75 ,, 1,—	,,	f1,50 à f2 —	,,
		1904	,,	f 1,75 per zes dagen	,,	0,40	0,75 ,, 1,—	,,	1,50 ,, 2,—	,,
		1905	,,	f 1,75 per zes dagen	,,	0 40	0,75 ,, 1,—	,,	,,	,,
		1906	,,	f 0 40	,,	0,40	0,50 ,, 1.25	,,	f1.50 à f2,—	,,

AAA

GE-WESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Manna en Pasemah Oeloe Manna . .	1903	"	"	"	f0,40 à f0,50	f1,— à f1.50	"	f1,— à f1,75	
		1904	"	"	"	0.40 „ 0.50	1.— „ 1.50	"	1,50 „ 1,75	"
		1905	"	"	"	0,40 „ 0,50	1.— „ 1.50	"	1,50 „ 1,75	"
		1906	"	"	"	0,40 „ 0,50	1,— „ 1.50	"	1.50 „ 1,75	"
	Kauer	1903	"	"	"	0,25 „ 0,50	1,— „ 1,50	f0.50 à f0,75	"	f1 — à f1,25
		1904	"	"	"	0,40 „ 0,50	1,— „ 2.—	0,50 „ 0.75	"	1,50 „ 2,—
		1905	"	"	"	0,25 „ 0.50	1,— „ 2.50	0.50 „ 0,75	f 2,50	1,50 „ 2,—
		1906	"	"	"	0.25 „ 0,50	1,— à 1.50	0.40 „ 0.50	f1,— à f1,25	1,— „ 1,50
	Kroë	1903	f0,50 à f0,65	f 0,40	"	f 0.50	f 1,—	0,60 „ 1,—	f 1,50	"
		1904	"	"	"	0,50	f0,75 à f2,—	0.60 „ 0.75	1,50	"
		1905	"	"	"	0.50	1,— „ 1.50	0.60 „ 0,75	f1,50 à f2,—	"
		1906	"	"	"	0.50	1,— „ 1,50	0,60 „ 0,75	1.50 „ 2,—	f1,50 à f2,—
	Redjang en Lebong.	1903	"	"	"	"	"	"	"	"
		1904	"	"	"	f0,60 à f1,—	1,50 „ 2.—	0,60 „ 0.80	1,50 à 2,—	.
		1905	"	"	"	0.60 „ 0,80	1,50 „ 2,—	0.60 „ 0.80	1.50 „ 2,—	"
		1906	"	"	"	0,60 „ 1,—	1.50 „ 2,—	0.60 „ 0,80	1.50 „ 2,—	"
	Gemiddeld . .	1903	f0,67 à f0,83	f0,35 à f0,40	"	f0.38 à f0.50	f0.90 à f1,32	f0,50 à f0,75	f1,60 à f2,05	f1,30 à f1,92
		1904	0,75 „ 1,—	0.36 „ 0.51	"	0.42^{5} „ 0.62	0,94 „ 1.60	0.52 „ 0,76	1.37^{5} „ 2,16	1,50 „ 2,25
		1905	0,75 „ 1,—	0,36 „ 0,54	"	0.40 „ 0.59	0,95 „ 1.72	0.52 „ 0,82	1.58 „ 2,40	1,33 „ 2,33
		1906	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,58	"	0.40 „ 0.61	0,92 „ 1.63	0,50 „ 0,71	1.36 „ 2,18	1,25 „ 2.25
Lampongsche districten.	Hoofdplaats Telokbetong	1903	"	"	"	f0,60 à f0.75	f2,— à f2,50	f 1,—	f2.— à f2,50	"
		1904	"	"	"	0,60 „ 0.75	1,50 „ 3,—	1,—	2,— „ 3.—	"
		1905	"	"	"	0,60 „ 0,75	1.50 „ 3,—	0,75	2.— „ 3,—	"
		1906	"	"	"	0.60 „ 0,75	1.50 „ 3,—	0,75	2,— „ 3,—	"
	Ommelanden van Telokbetong. . . .	1903	f15 's maands	f0.35 à f0,40	"	0,60 „ 0,75	1.50 „ 2,50	"	2.— „ 2,50	"
		1904	15 's maands.	0,34 „ 0.40	"	0.50 „ 0,75	1,50 „ 2,—	"	1,— „ 3,—	"
		1905	15 's maands.	0,35 „ 0,40	"	0,50 „ 0,75	1,— „ 3.—	"	2,— „ 3,—	"
		1906	f 15 à f 35 's maands.	0.20 „ 0,40	"	0,50 „ 0.75	1,— „ 2,—	"	1.— „ 3,—	"
	Sekampoeng . . .	1903	"	"	"	0.50 „ 0,75	1,50 „ 2,—	f 1,—	1,— „ 1,50	f2,50 à f3,—
		1904	"	"	"	0,50 „ 0.75	1.50 „ 2,—	1,—	1,— „ 1,50	2,50 „ 3,—
		1905	"	"	"	0.50 „ 0,75	1,50 „ 2.—	1.—	1,— „ 1,50	2,50 „ 3,—
		1906	"	"	"	0,50 „ 0,75	1.50 „ 2,—	1,—	1,— „ 1.50	2,50 „ 3,—
	Sepoetih	1903	"	"	"	f 0,50	f 1.25	"	f 2,50	"
		1904	"	"	"	0,50	f1.25 à f2.50	"	2.50	"
		1905	"	"	"	0.60	f 1,25	"	2.50	"
		1906	"	"	"	0.60	2.50	"	2,— à 2.50	"
	Semangko	1903	"	"	"	f0,75 à f1,—	2.50	f0,75 à f1,—	f 2.50	"
		1904	"	"	"	0.50 „ 0.75	2.50	0,75 „ 1,—	2.50	"
		1905	"	"	"	0.50 „ 0.75	2,— „ 2.50	0.75 „ 1,—	2.50	"
		1906	"	"	"	0.50 „ 0.75	2,— „ 2.50	0.75 „ 1,—	2.50	"

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers suikerkokers, machinisten, enz.
	Katimbang 1903	„	„	„	f0,30 à f0,80	f1,— à f2,—	„	f1,50 „ f2,50	„
	1904	„	„	„	0,30 „ 0,80	1,— „ 2,—	„	1,50 „ 2,50	„
	1905	„	„	„	0,30 „ 0 80	1,— „ 2,50	„	1,50 „ 2,50	„
	1906	„	„	„	0,30 „ 0,80	1,— „ 2,50	„	2,— „ 2,50	„
	Toelangbawang. . . 1903	„	„	„	f 0,50	1,— „ 1,50	.	„	„
	1904	„	„	„	0,50	1,— „ 1,50	„	„	„
	1905	„	„	„	0,50	1,25 „ 2,—	.	„	„
	1906	„	„	„	0,50	1,25 „ 2,—	„	„	„
	Gemiddeld. . . 1903	f 0,50	f0,35 à f0,40	„	f0,54 à f 0,75	f1 54 à f2,04	f0,92 à f 1,—	f1,85 à f2,33	f2,50 à f3,—
	1904	0,50	0,35 „ 0,40	„	0,48 „ 0,68	1,46 „ 2,21	0,92 „ 1,—	1,83 „ 2,50	2,50 „ 3,—
	1905	0.50	0,35 „ 0,40	„	0,50 „ 0,70	1 36 „ 2,32	0,83 „ 0,92	1,92 „ 2,50	2,50 „ 3,—
	1906	f0,50 à f1,16	0,20 „ 0,40	„	0,50 „ 0,70	1,53 „ 2,35	0,83 „ 0,92	1,75 „ 2,50	2,50 „ 3,—
Palembang. .	Hoofdplaats Palembang 1903	„	f0,40 à f 0,60	„	f1,— à f 1,50	f0.55 à f1,70	f0,70 à f1,—	f1,60 à f2,50	f0,80 à f1,—
	1904	„	0,40 „ 0.60	„	1,— „ 1,50	1,25 „ 2,50	0,70 „ 1,—	1,— „ 3,75	„
	1905	f 1,30	f 0,50	„	f 0 50	f 1,30	f 0.85	f 2,—	f 2,—
	1906	1.30	0,50	„	0.50	1 30	0,85	2,—	2,—
	Iliran en Banjoeasin. 1903	„	f0,50 à f 0.60	„	f1,- „ f1,50	f1,37^{5} à f2,—	0 60	f1,50 à f1,87^{5}	f0,65^{5} „ f1 —
	1904	„	0,50 „ 0,60	„	1,— „ 1,50	1 — „ 2,—	0,60	1,— „ 2,50	„
	1905	f 1,50	f 0,55	„	f 0,55	f 1.50	0,60	f 1,50	f 1,50
	1906	1,50	0,55	„	0.55	1.50	0,60	1,50	1,50
	Moesi Hilir. . . . 1903	„	0,50	„	f1,12^{5} à f1,50	f1,10 à f2,—	0,75	f1,10 à f2,15	1.12^{5} „ 1,50
	1904	„	0 50	„	1,12^{5} „ 1,50	0,75 „ 2.50	0,75	0,75 „ 2,50	„
	1905	f 1.25	0,50	„	f 0,50	f 1,25	0,75	f 1,50	f 1,50
	1906	1,25	0,50	„	0.50	1,25	0,75	1.50	1,50
	Ogan en Komering Hilir en Blidah. . 1903	„	f0.50 à f0,60	„	„	f1,— à f1,50	„	„	„
	1904	„	0,50 „ 0,60	„	„	1,— „ 1 50	„	„	„
	1905	f 1,25	f 0,55	„	f 0,55	f 1,25	„	„	„
	1906	1 25	0,55	„	0,50	1 25	„	„	„
	Komering en Ogan Oeloe Enim en de Ranau-districten . 1903	„	f0,50 à f0,70	„	„	f1,50 à f2,25	„	„	„
	1904	„	0.50 „ 0,75	„	„	1 — „ 2,50	„	„	„
	1905	f 1,75	0.60	„	f 0,60	f 1,75	„	„	„
	1906	1,75	0,60	„	0,60	1,75	„	„	„
	Lematang Oeloe en Hilir, Kikim en de Pasemahlanden. . 1903	„	f0 50 à f0,80	„	f1,— à f1.50	f1,— „ f1,50	f0,50 à f0,80	f1,— à f1,67^{5}	f1,— à f2,—
	1904	„	0.50 „ 1,—	„	1,— „ 1,50	1,— „ 2,—	0,50 „ 1 —	1,— „ 1,50	„
	1905	f 1.50	f 0 65	„	f 0.65	f 1.50	f 0,75	f 1,50	f 1,50
	1906	1.50	0.65	„	0,65	1,50	0 75	1 50	1.50

GE-WESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere onder-nemingen.	Koelies op particuliere onder-nemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmer-lieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmer-lieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Tebingtinggi . . .	1903	„	f0,45 à f0,70	„	„	f1,— à f2,—	„	„	„
		1904	„	0,45 „ 0,70	„	„	1.25 „ 2,—	„	„	„
		1905	f 1.50	f 0.55	„	f 0,55	f 1,50	„	„	„
		1906	1,50	0.55	„	0.50	1,50	„	„	„
	Djambi	1903	„	„	„	„	f1,25 à f2,50	„	f1,50 à f3,—	„
		1904	„	„	„	„	1,25 „ 2 50	„	1,50 „ 3,—	„
		1905	„	„	„	f 0.60	f 1,25	„	f 2,—	„
		1906	„	„	„	„	„	„	„	„
	Gemiddeld. .	1903	„	f0,48 à f0,65	„	f1,02^{5} à f1,50	f1,10 à f1,93	f0,64 à f0,75	f1,35 à f2,25	f0,90 à f1,40
		1904	„	0,48 „ 0,70	„	1,02^{5} „ 1,50	1,06 „ 2,18	0.64 „ 0,83	1,05 „ 2,65	„
		1905	f 1,43	f 0,56	„	f 0,50	f 1,41	f 0,74	f 1.70	f 1,70
		1906	1,43	0,56	„	0.54	1,43	0,74	1,62^{5}	1,62^{5}
Djambi . . .	Djambi	1906	„	„	„	f0,60 à f1,—	f1,50 à f2 50	f0,80 à f1,—	f2,— à f3,—	f2,50 à f3,—
Oostkust van Sumatra . .	Medan	1903	f0,33 à f 0,65	f0,20 à f0,30	f0,30 à f0,65	f0,20 à f0,40	f0.35 à f1.—	f0,50 à f1,20	f0,80 à f2,50	f0,50 à f1.50
		1904	0,40 „ 0.60	0,20 „ 0,40	0,30 „ 0,65	0,25 „ 0,40	0.35 „ 1,—	0 50 „ 1,20	1.— „ 2.50	0,50 „ 1,50
		1905	0,60 „ 1,20	0,24 „ 0,40	0,40 „ 0.90	0,30 „ 0,50	0,45 „ 1,40	0,50 „ 1,20	1,— „ 2,10	0.70 „ 2,—
		1906	0,75 „ 1,25	0,25 „ 0,40	0,40 „ 0,90	0,30 „ 0,50	0.50 „ 1,50	0,70 „ 1.40	1,40 „ 2 80	1,40 „ 2,80
	Langkat	1903	0,48 „ 0,80	0.24 „ 0,35	0,30 „ 0,35	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50 „ 0,80	0,90 „ 1.60	1,— „ 2,—
		1904	0,75 „ 0,80	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,35	0,40 „ 0,50	1.— „ 1,50	0,50 „ 0,80	0.90 „ 1,60	1,— „ 2,—
		1905	0.50 „ 0.80	0.25 „ 0,30	0,30 „ 0,35	0,30 „ 0,50	1,— „ 1.50	0,60 „ 0,90	0,90 „ 1,95	1,— „ 2,—
		1906	f 0,80	0,25 „ 0,30	0,40 „ 0,90	0,30 „ 0,50	1,— „ 1.50	0.60 „ 1,—	1,— „ 2,—	1,20 „ 2,40
	Serdang	1903	f0,50 à f0,66	f 0.25	f 0,27	f 0,30	„	0.30 „ 0,60	1,— „ 2,—	„
		1904	0,50 „ 0,65	f0,25 à f0,40	0.30	0.30	„	0,30 „ 0,60	1,— „ 2,—	„
		1905	f 0,70	f 0.55	0.40	0.50	f1,40 à f2,80	f 0.65	f 2,10	„
		1906	0,75	0,55	f0,40 à f0.90	0,50	1,40 „ 2,80	0,70	2.20	„
	Padang en Bedagai.	1903	f0.35 à f0,80	0,15 „ 0,27^{5}	0,23 , 0,35	f0,50 à f0,70	0,80 „ 1,—	f0.35 à f0,50	f0,80 à f1,—	f0,35 à f0,80
		1904	0.35 „ 0,80	0.15 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,50 „ 0,70	0,80 „ 1,—	0,35 „ 0,50	0,80 „ 1.—	0,35 „ 0,80
		1905	0,50 „ 1,10	0,28 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,40 „ 1,—	1,12 „ 1.40	0,70 „ 1,—	1.15 „ 2,10	0,50 „ 1,10
		1906	0.60 „ 1,20	0,30 „ 0.50	0,40 „ 0,90	0,70 „ 1,—	1,25 „ 1,50	0,70 „ 1,—	1.20 „ 2,40	0,70 „ 1,—
	Batoebara	1903	0,40 „ 0,66	0,23 „ 0,30	„	0,20 „ 0.33	0 50 „ 1.50	0.20 „ 0,40	0,80 „ 2,—	0,50 „ 1,50
		1904	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,35	„	0,25 „ 0,40	0,60 „ 1.80	0,25 „ 0.40	0,80 „ 2,—	0.50 „ 1,50
		1905	0,55 „ 0,95	0,35 „ 0,45	„	0.28 „ 0,40	0,70 „ 2,10	0.30 „ 0,60	1,15 „ 2 80	0,70 „ 2,10
		1906	0,60 „ 1,20	0,35 „ 0,50	„	0,30 „ 0,40	0,80 „ 2,—	0 40 „ 0,70	1.20 „ 2,40	0,70 „ 2,—
	Asahan.	1903	0,15 „ 0,50	0,15 „ 0,40	„	f 0.26	„	0,20 „ 0.50	0,50 „ 0.80	0,30 „ 1,60
		1904	0,25 „ 0,50	0.25 „ 0,40	„	0.25	„	0,20 „ 0,50	0.50 „ 0,80	0,30 à 1,60
		1905	f 0,70	f 0,55	„	0.30	„	0.30 „ 0,70	0,70 „ 1,15	0,45 „ 2 20
		1906	0,75	0,55	„	0,30	„	0,40 „ 0,70	1,— „ 1,25	0,60 „ 2,20

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Laboehanbatoe . .	1903	f 0,33	f 0,20	,,	f 0,50	,,	f0,30 à f0,40	f 1,—	f 0,50
		1904	0,40	0,30	,,	0,60	,,	0,30 ,, 0,40	1,—	0,50
		1905	0,45	0,30	,,	0,70	,,	0,70 ,, 0,85	1,40	,,
		1906	0,60	0,35	,,	0,70	,,	f 0,75	1,40	,,
	Bengkalis	1903	f0,75 à f 1,—	f0,35 à f0,50	,,	f0,30 à f0,40	f 1,—	f0,50 à f0,75	f1,50 à f2,—	,,
		1904	0,75 ,, 1,—	0,35 ,, 0,50	,,	f 0,30	1,—	0,50 ,, 0,75	1,50 ,, 2,—	,,
		1905	f 1,—	0,40 ,, 0,60	,,	f0,35 à f0,50	1,—	0,50 ,, 0,75	f 1,50	,,
		1906	1,—	0,40 ,, 0,60	,,	0,35 ,, 0,50	1,—	0,50 ,, 0,75	1,50	,,
	Gemiddeld . .	1903	f0,41 à f0,70	f0,22^5 à f0,33	f0,27^5 à f0,40^5	f0,32 à f0,43^5	f0,72 à f1,20	f0,36 à f0,65	f0,90 à f1,60	f0,52 à f1,30
		1904	0,49 ,, 0,69	0,25 ,, 0,43	0,29 ,, 0,46	0,36 ,, 0,43	0,75 ,, 1,26	0,36 ,, 0,64	0,94 ,, 1,60	0,52 ,, 1,30
		1905	0,62 ,, 0,86	0,36 ,, 0,46	0,35 ,, 0,54	0,39 ,, 0,55	0,94 ,, 1,70	0,53 ,, 0,83	1,24 ,, 1,89	0,67 ,, 1,88
		1906	0,73 ,, 0,94	0,37 ,, 0,47	0,40 ,, 0,90	0,43 ,, 0,55	0,99 ,, 1,71	0,59 ,, 0,87^5	1,36 ,, 1,99	0,92 ,, 2,08
Atjèh en onderhoorigheden.	Groot-Atjèh . . .	1903	,,	,,	f0,50 à f0,75	f0,40 à f0,75	f1,25 à f1,75	f0,80 à f2,—	f1,25 à f4,—	f1,— à f3,30
		1904	,,	,,	0,50 ,, 0,75	0,50 ,, 0,75	1,50 ,, 1,75	0,80 ,, 2,—	1,25 ,, 4,—	1,— ,, 3,30
		1905	,,	,,	f 0,50	f 0,50	1,25 ,, 2,—	0,50 ,, 0,75	1,50 ,, 1,75	1,— ,, 1,50
		1906	,,	,,	0,50	0,50	1,25 ,, 2,—	0,50 ,, 0,75	1,50 ,, 1,75	1,— ,, 1,50
	Onderhoorigheden .	1903	,,	,,	f0,50 à f0,75	f0,40 à f0,75	1,25 ,, 1,75	0,80 ,, 1,—	1,25 ,, 2,—	1,— ,, 2,50
		1904	f 20 à f 24 's maands.	f 8 's mds met vrije voeding.	0,40 ,, 1,—	0,60 ,, 1,—	1,25 ,, 1,75	0,80 ,, 1,—	1,25 ,, 2,—	1,— ,, 2,50
		1905	$ 20 à f 24 's maands.	$ 8 à f12 's mds met vrije voed.	0,50 ,, 0,75	0,50 ,, 0,75	1,25 ,, 1,75	0,60 ,, 1,50	1,50 ,, 2,50	1,— ,, 2,50
		1906	$ 20 à f 24 's maands.	$ 8 à f 12 's maands.	0,50 ,, 0,75	0,50 ,, 0,75	1,25 ,, 1,75	0,60 ,, 1,50	1,50 ,, 2,50	1,— ,, 2,50
	Poelò Wè (Sabang).	1903	,,	,,	,,	1,— ,, 1,50	1,50 ,, 2,—	,,	,,	,,
		1904	,,	,,	f0,50 à f0,75	0,50 ,, 0,75	1,50 ,, 1,75	,,	,,	,,
		1905	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
		1906	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
	Gemiddeld. . .	1903	,,	,,	f0,50 à f0,75	f0,60 à f1,—	f1,35 à f1,85	f0,80 à f1,50	f1,25 à f3,—	f1,— à f2,90
		1904	f 20 à f 24 's maands.	f 8 's maands.	0,45 ,, 0,83	0,53 ,, 0,83	1,40 ,, 1,75	0,80 ,, 1,50	1,25 ,, 3,—	1,— ,, 2,90
		1905	f24 's maands.	f 10 à f 12 's maands.	0,50 ,, 0,62^5	0,50 ,, 0,62^5	1,25 ,, 1,87^5	0,55 ,, 1,12^5	1,50 ,, 2,12^5	1,— ,, 2,—
		1906	24 's maands.	f 10 à f 12 's maands.	0,50 ,, 0,62^5	0,50 ,, 0,62^5	1,25 ,, 1,87^5	0,55 ,, 1,12^5	1,50 ,, 2,12^5	1,— ,, 2,—
Riouw en onderhoorigheden.	Indragiri	1903	f0,35 à f0,45	f0,25 à f0,30	,,	f 0,50	f 1,25	f 0,60	f 1,25	f 1,—
		1904	f 0,35	f 0,25	,,	0,50	1,25	0,60	1,25	1,—
		1905	0,35	0,25	,,	0,50	1,25	f0,50 à f0,60	f1,— à f1,20	1,20
		1906	0,35	0,25	,,	0,50	1,25	0,50 ,, 0,60	1,— ,, 1,20	1,20
	Tandjoengpinang .	1903	,,	,,	,,	,,	f0,50 à f1,20	0,50 ,, 0,60	0,60 ,, 1,50	f0,40 à f2,—
		1904	f0,40 à f0,80	f0,25 à f0,30	,,	,,	0,50 ,, 1,20	0,50 ,, 0,60	0,60 ,, 1,50	0,40 ,, 2,—
		1905	0,40 ,, 0,80	0,25 ,, 0,30	,,	,,	0,50 ,, 1,20	0,50 ,, 0,65	0,60 ,, 2,—	0,60 ,, 2,—
		1906	0,40 ,, 0,80	0,25 ,, 0,30	,,	,,	1,— ,, 1,40	0,50 ,, 0,65	0,60 ,, 2,—	0,60 ,, 2,—
	Lingga	1903	0,45 ,, 1,10	0,30 ,, 0,55	,,	f0,40 à f0,55	0,65 ,, 1,10	f 0,45	0,60 ,, 1,75	0,55 ,, 3,50
		1904	0,50 ,, 1,20	0,50 ,, 0,60	,,	0,40 ,, 0,60	0,70 ,, 1,20	0,45	0,60 ,, 1,75	0,40 ,, 4,—
		1905	0,50 ,, 1,20	0,55 ,, 0,65	,,	0,40 ,, 0,65	0,65 ,, 1,30	0,50	1,30 ,, 1,95	1,— ,, 1,30
		1906	0,50 ,, 1,20	0,55 ,, 0,65	,,	0,40 ,, 0,65	0,65 ,, 1,30	f0,50 à f0,60	1,40 ,, 2,10	1,— ,, 1,40

AAA

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS.					CHINEEZEN.		
		Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Batam. 1903	f1,10 à f1,60	f0,25 à f0,55	„	f0,25 à f 0,45	f1,10 à f1,60	f 0,55	f1,10 à f1,70	f0,85 à f1,10
	1904	f 1,20	0,25 „ 0.60	„	0,25 „ 0,50	1,20 „ 1,75	0,70	1,20 „ 1,75	f 1,—
	1905	1,20	0 30 „ 0,65	„	0,30 „ 0,60	1 20 „ 1,80	0,70	1,30 „ 1,95	1,—
	1906	1,20	0,30 „ 0,65	„	0,30 „ 0,60	1,20 „ 1,80	0,70	1,40 „ 2,10	f1,— à f1,40
	Karimoen 1903	„	„	„	0 25 „ 0,55	„	f0,25 à f 0,60	f 1,40	0,60 „ 0,90
	1904	„	„	„	0,25 „ 0,60	„	0,20 „ 0,50	1,50	0,50 „ 0 90
	1905	„	„	„	0,30 „ 0,65	„	0,35 „ 0,40	1,95	1,— „ 1,25
	1906	„	„	„	0.30 „ 0,70	„	0.30 „ 0,85	f1,50 à f2,10	0,60 „ 1,—
	Gemiddeld . . 1903	f0,63 à f1,05	f0,27 à f0.47	„	f0,35 à f0,51	f0.65 à f1,60	f0,45 à f 0,60	f1,— à f1,52	f0.68 à f1,70
	1904	0,61 „ 0.89	0,32 „ 0,44	„	0 35 „ 0,55	0,91 „ 1,35	0,49 „ 0,57	1,03 „ 1.55	0.66 „ 1.78
	1905	0,61 „ 0,89	0,34 „ 0.46	„	0 37 „ 0,60	0,90 „ 1.39	0,51 „ 0.57	1.23 „ 1,81	0,96 „ 1,35
	1906	0,61 „ 0,89	0,34 „ 0,46	„	0.37 0.61	1 02^{5} „ 1,44	0.50 „ 0 68	1,18 „ 1.90	0.88 „ 1,40
Banka . . .	Muntok 1903	„	f0.40 à f0.50	„	f0,60 à f0,70	f1,— à f1,50	f0,70 à f0,80	f1,25 à f2,—	f1,— à f1,50
	1904	„	0,40 „ 0,50	„	0,60 „ 0,70	1,— „ 1,50	0,70 „ 0,80	1,25 „ 2.—	1,— „ 1.50
	1905	„	0,40 „ 0,50	„	0,60 „ 0.70	1,— „ 1.50	0,70 „ 0.80	1,25 „ 2,—	1,— „ 1.50
	1906	„	0,40 „ 0,50	„	0.60 „ 0.70	1,— „ 1,50	0,70 „ 0 80	1,25 „ 2,—	1,— „ 1 50
	Djeboes 1903	„	„	„	0,50 „ 0,80	0,70 „ 1·25	0,50 „ 0.80	0,70 „ 3,—	„
	1904	„	„	„	0,[illegible]0 „ 0.80	0 80 „ 1,25	0,70 „ 0.80	1,— „ 3,—	„
	1905	„	„	„	0 50 „ 0,80	0,80 , 1.25	0,70 „ 0.80	1,— „ 3,—	„
	1906	„	„	„	0 50 „ 0,80	0.80 „ 1.25	0,70 „ 0,80	1,— „ 3,—	„
	Belinjoe 1903	„	f0,40 à f0 60	f 0,80	0,40 „ 0,80	1,— „ 1,50	0,70 „ 0 80	1,25 „ 1,75	f1,— à f 1,25
	1904	„	0,40 „ 0,60	0,80	0,70 „ 0,80	1,— „ 1,50	0,70 „ 0.80	1,25 „ 1,75	1,— „ 1 25
	1905	„	„	0,80	0,70 „ 0,80	1,— „ 1.50	0,70 „ 0,80	1,25 „ 1,75	1,— „ 1,25
	1906	„	f0,40 à f0,60	0,80	0,70 „ 0.80	1 — „ 1.50	0,70 „ 0,80	1,25 „ 1 75	1,— „ 1,25
	Soengailiat 1903	„	„	„	„	1,— „ 1,75	0,60 „ 1,—	0,80 „ 1,75	1,— „ 1.25
	1904	„	f 0,70	„	f 0,70	1,25 „ 1,50	f 0,70	0,80 „ 1.50	1,— „ 1.25
	1905	„	0 70	„	0,70	1,25 „ 1,50	0,70	0,80 „ 1.50	1,— „ 1.25
	1906	„	0,70	„	0.70	1 25 „ 1 50	0.70	0,80 „ 1.50	1,— „ 1 25
	Merawang 1903	„	„	„	f0 50 à f0.60	0,60 „ 1 —	f0,80 à f1,—	1,25 „ 1.75	0,40 „ 1,—
	1904	„	„	„	0,50 „ 0.60	0,60 „ 1,—	0,80 „ 1,—	1.25 „ 1 75	0,40 „ 1,—
	1905	„	„	„	0,50 „ 0 60	1,— „ 1.25	0.80 „ 1,—	1,25 „ 1.75	0,40 „ 1.—
	1906	„	„	„	0 50 „ 0,60	0.60 „ 1,—	0,80 „ 1,—	1 25 „ 1,75	0.40 „ 1.—
	Pangkalpinang . . 1903	„	f0,60 à f0 80	„	0,60 „ 0,80	1,— „ 1,50	0,80 „ 1,—	1,— „ f 2.50	„
	1904	„	0,60 „ 0.80	„	0,60 à 0,80	1.25 „ 1,50	f 0,80	1,— „ 2 50	„
	1905	„	„	„	f 0.60	1.25 „ 1,50	0 80	1.— „ 2,50	„
	1906	„	f0.60 à f0,80	„	0.60	1.25 „ 1,50	0,80	1.— „ 2,50	„
	Soengaiselan . . . 1903	„	„	„	f0.50 à f0,80	0,80 „ 1,25	f0 50 à f0,65	1,— „ 1,25	f0,50 à f1,—
	1904	„	„	„	0,50 „ 0.80	1,— „ 1,25	0 60 „ 0,70	1,— „ 2,25	0.50 1,—
	1905	„	„	„	0.50 „ 0 80	1,— „ 1 25	0 60 „ 0,70	1.— „ 2 25	0,50 „ 1.—
	1906	„	„	„	0.50 „ 0 80	1.— „ 1.25	0,60 „ 0 70	1.— „ 2 25	0,50 „ 1.—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Koba	1903	„	„	„	f0.50 à f0.60	f0,75 à f1,50	f0,60 à f0,80	f1,25 à f2,—	f1,50 à f2,—
		1904	„	„	„	0.50 „ 0,60	1.— „ 1,50	0,60 „ 0,80	1,25 „ 2,—	1,50 „ 2.—
		1905	„	„	„	0,50 „ 0.60	1,— „ 1,50	0.60 „ 0,80	1,25 „ 2.—	1.50 „ 2,—
		1906	„	„	„	0,50 „ 0.60	1,— „ 1.50	0,60 „ 0.80	1,25 „ 2,—	1,50 „ 2,—
	Toboali	1903	„	„	„	f 0,60	f0,80 à f1,—	0,70 „ 0,75	1,— „ 1,50	„
		1904	„	„	„	0.60	f 1,—	0 70 „ 0.75	1,— „ 1.50	„
		1905	„	„	„	0,60	f0.80 à f1,—	f 0.70	1.— „ 1,25	„
		1906	„	„	„	0,60	0 80 „ 1,—	0,70	1,— „ 1,25	„
	Gemiddeld . .	1903	„	f0,45 à f0,65	f 0,80	f0,55 à f0,70	f0,85 à f1,35	f0,65 à f0,85	f1.05 à f1,95	f0,90 à f1,35
		1904	„	0,52^{5} „ 0,65	0.80	0,57 „ 0,70	1.— „ 1,38	0,70 „ 0,80	1.10 „ 2,—	0,90 „ 1,35
		1905	„	0,55 „ 0,60	0,80	0.57 „ 0,70	1.— „ 1,38	0,70 „ 0,80	1.10 „ 2,—	0,90 „ 1,35
		1906	„	0,52^{5} „ 0,65	0,80	0,57 „ 0 70	1,— „ 1.38	0,70 „ 0,80	1,10 „ 2,—	0,90 „ 1,35
Billiton . . .	Billiton	1903	„	f 0,60	f 0.60	f 0,60	f 1,25	f 0,60	f 1,25	f 1.—
		1904	„	0.60	0,60	0.60	1,25	0,60	1,25	1.—
		1905	„	0,60	0,60	0.60	1.25	0,60	1,50	1,—
		1906	„	0,60	0,60	0,60	f1,50 à f2,—	0,60	f1,— à f2,—	1.—
	Gemiddeld . .	1903	„	f 0,60	f 0,60	f 0,60	f 1,25	f 0,60	f 1,25	f 1,—
		1904	„	0,60	0,60	0,60	1.25	0,60	1.25	1,—
		1905	„	0,60	0,60	0,60	1.25	0,60	1,50	1,—
		1906	„	0,60	0,60	0,60	f1,50 à f2,—	0,60	f1,— à f2 —	1,—
Westerafd. van Borneo . .	Pontianak en Ommelanden.	1903	f1,— à f1,75	f0,50 à f0,75	„	f 0 50	f1,— à f1,50	f 0,60	f1,— à f1,50	f 2,—
		1904	1,— „ 1,75	0.50 „ 0,75	„	0,50	1,— „ 1,50	0,60	1,— „ 1,50	2,—
		1905	1,— „ 1,75	0.60 „ 0,75	„	0 50	1.— „ 1,50	f0,60 à f0,85	1,— „ 1 50	2.—
		1906	0,70 „ 1,25	0.40 „ 1,—	„	f0,50 à f1.—	0,75 „ 1 50	0,45 „ 0 85	1.— „ 2,—	f1,— à f3.—
	Mampawa	1903	„	„	„	$0,50 „ $0.60	$1,— „ $1,50	$0,80 „$ 1,—	$ 1 25 „ $2,—	$1,— „ $ 4,—
		1904	„	„	„	f0 50 „ f0,60	f1,— „ f1 25	f0,80 „ f2,—	f1,25 f2 —	f1,— „ f4,—
		1905	„	„	„	$ 0.50 „ $ 0.60	$1,— „ $1.25	$0,80 „ $1,—	$1,25 „ $ 2,—	$1,— „ $ 4,—
		1906	„	„	„	f0,70 „ f0 85	f1,25 „ f1.75	f1,— „ f1.50	f1 50 „ f3,—	f1.25 à f5.50
	Landak	1903	„	„	„	0,50 „ 1,—	„	„	1.25 „ 2,—	„
		1904	„	„	„	0.50 „ 1,—	„	„	1.25 „ 2,—	„
		1905	„	f0.60 à f1,—	„	0,50 „ 1,—	„	„	1,25 „ 2.—	f1, — à f1.50
		1906	f 1.--	0 60 „ 1,—	„	0.50 „ 1.—	„	f0,75 à f1,—	1.25 „ 2,—	1.— „ 1.50
	Tajan	1903	„	0,50 „ 1,—	„	0.50 „ 1,—	f1 50 à f2,—	0.50 „ 1,—	1,50 „ 2,—	„
		1904	„	0,50 „ 1,—	„	0.50 „ 1,—	1,25 „ 1 50	0 50 „ 1,—	1 50 „ 2 —	„
		1905	„	0,50 „ 1,—	„	0 50 „ 1,—	1,25 „ 1 75	0 50 „ 1,—	1,50 „ 2,—	„
		1906	f0,75 à f1,—	0 65 „ 1,—	„	0.50 „ 1,—	1,25 „ 1.75	0 50 „ 1,—	1,— „ 2,—	„
	Sanggau en Sekadau	1903	„	„	„	f 0 50	1,— à 1,50	f 0,60	f 1 50	„
		1904	„	„	„	0.50	1,— „ 1.50	0,60	1,50	„
		1905	„	„	„	0,60	1,— „ 1,50	0.60	1,50	„
		1906	„	„	„	0 60	1.— „ 1 50	0 60	f1 — à f1.50	„

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Soengaikakap . .	1903	„	„	„	f 1,—	f1,25 à f1,50	f0,75 à f1,20	f1,20 à f1,50	„
		1904	„	„	„	1,—	1,25 „ 1,50	0.75 „ 1,20	1,20 „ 1.50	„
		1905	f0,75 à f1,25	f0,30 à f0,50	„	1,—	1,25 „ 1,50	0,75 „ 1,20	1,20 „ 1,50	f1,50 à f2,50
		1906	1,— „ 1,50	0,30 „ 0.75	„	1.—	1,25 „ 1,50	0,40 „ 1,25	1,25 „ 1,75	1.— „ 2,50
	Soekadana	1903	„	„	„	$ 0,50 à $1.—	$ 1,50	$ 0,50	$ 1,50	„
		1904	„	„	„	f0.40 à f0.50	„	0,50	f 1,50	„
		1905	„	„	„	$ 0,50	„	0.50	$ 1.50	„
		1906	„	f 1.—	„	f0,50 à f1.—	f 1,—	f0,45 à f0,85	f 1,50	„
	Sambas	1903	f0,75 à f1,25	f0,40 à f0,85	„	0,40 „ 0,80	f0,80 à f1,50	0,50 „ 0,85	f1,— à f1,50	f0,85 à f3,—
		1904	0.75 „ 1,25	0,40 „ 0,85	„	0,40 „ 0,80	0,80 „ 1,50	0,60 „ 0,85	1,— „ 1,25	0,85 „ 3,—
		1905	0,75 „ 1,25	0.40 „ 0,85	„	0,40 „ 0,80	0.80 „ 1,50	0,60 „ 0,85	1 — „ 1,50	1,— „ 3,—
		1906	0,75 „ 1,25	0,40 „ 0,85	„	0,30 „ 0,80	0,80 „ 1,50	0.60 „ 1,50	1,— „ 1,75	0.80 „ 3,—
	Sintang	1903	„	f 0.60	„	0,50 „ 1,25	1,— „ 1,25	0,60 „ 1,25	1,25 „ 1,50	1,50 „ 2,—
		1904	„	0,65	„	0,45 „ 1,20	1,— „ 1,25	0,60 „ 1,20	1,25 „ 1,50	1,50 „ 2,—
		1905	„	f0,60 à f0,75		0.50 „ 1,—	1,— „ 1.25	0.60 „ 1,20	1,20 „ 1.50	1.50 „ 2,—
		1906	f0,65 à f0,80	0,60 „ 0,75	„	0.60 „ 1.—	1,— „ 1,50	1,— „ 1,25	f 1,50	1,50 „ 2,—
	Gemiddeld . .	1903	f0,87^{5} à f1.50	f0,50 à f0,80	„	f0,50 à f0,90	f1,— à f1,50	f0,60 à f0,90	f1,25 à f1,65	f1,25 à f3,—
		1904	0,87^{5} „ 1,50	0.51 „ 0,80	„	0,52 „ 0,78	1,04 „ 1,42	0,61 „ 0,85	1,27 „ 1,64	1,33 „ 2,75
		1905	0.83 „ 1,42	0,50 „ 0,80	„	0,58 „ 0,80	1,08 „ 1.50	0,66 „ 0,95	1,18 „ 1,76	1,37^{5} „ 2,66^{6}
		1906	0,81 „ 1,13	0,56 „ 0,90	„	0,58 „ 0.90	1.04 „ 1,37^{5}	0,64 „ 1,09	1,22 „ 1,89	1,14 „ 2.91
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Bandjermasin en Ommelanden . .	1903	f0,60 à f1,—	f0,40 à f0,50	„	f0,40 à f0,60	f1,— à f1,75	f0,40 à f0,70	f1,— à f2,—	„
		1904	0,60 „ 1,—	0,40 „ 0,50	„	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,70	1,— „ 2,—	„
		1905	0 60 „ 1 —	0,40 „ 0,50	„	0,40 „ 0 60	0,75 „ 2,—	0,50 „ 0,60	0,80 „ 2,—	f0 50 à f2,50
		1906	0,60 „ 1,—	0.40 „ 0.50	„	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,—	0,50 „ 0.60	0,75 „ 1,50	0,60 „ 2,50
	Martapoera	1903	f 0,50	f 0,50	„	f 0,45	f 0,87^{5}	„	„	„
		1904	f0,50 à f1,—	f0,40 à f0,60	„	f0,40 à f0,50	f0,50 à f1 25	„	„	„
		1905	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,60	„	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,25	„	„	„
		1906	0.50 „ 1,—	0,40 „ 0,60	„	0,40 „ 0,50	0.60 „ 0,80	f0.40 à f0,50	„	„
	Kandangan	1903	f 0.50	f 0,30	„	f 0.30	0,50 „ 1,—	„	„	„
		1904	0,50	0,30	„	0,30	0,50 „ 1,—	„	„	„
		1905	„	0.30	„	0 30	0.60 „ 1,—	„	„	„
		1906	„	0,30	„	0,30	0,60 „ 1,—	„	„	„
	Amoentai.	1903	f0.45 à f0.55	f0,25 à f0,40	„	f0,25 à f0.40	0.50 „ 0,75	„	„	„
		1904	0,45 „ 0,55	0,25 „ 0,40	„	0,25 „ 0.40	0,50 „ 0,75	„	„	„
		1905	„	„	„	0,30 „ 0,50	0.50 „ 1.50	„	„	„
		1906	f0,50 à f1,50	f0,40 à f0,50	„	0,30 „ 0.40	0,60 „ 1,—	„	„	„
	Doesoenlanden. . .	1903	1,— „ 1,50	0.60 „ 1,—	„	0.50 „ 1.—	0,80 „ 1,50	f 0,65	f0,80 à f1,—	„
		1904	1,— „ 1,50	0.60 „ 1,—	„	0,50 „ 1,—	0.75 „ 1,75	0,65	0,80 „ 1,25	„
		1905	1,— „ 1,50	0,60 „ 1,—	„	0,30 „ 0,50	1.— „ 1,50	0,65	0,80 „ 1,25	„
		1906	1,— „ 1,50	0,60 „ 1,—	„	0,30 „ 0,50	0,60 „ 1,—	f0.65 à f1.—	„	„

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Dajaklanden . . .	1903	f0,85 à f2,—	f0,60 à f0,75	„	f0,40 à f0,75	f1,— à f2,—	f0,50 à f0,75	f 1,50	„
		1904	0,85 „ 2,—	0,60 „ 0,75	„	0,40 „ 0,75	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,75	f1,25 à f2,—	„
		1905	0,85 „ 2,—	0,60 „ 0,75	„	0,40 „ 0,75	0,75 „ 2,—	f 0,50	f 1,25	„
		1906	0,85 „ 1,—	0,60 „ 0,75	„	0,50 „ 0,75	0,75 „ 2,—	0,65	„	„
	Sampit	1903	„	„	„	f 0,35	f 0,70	0,50	f 1,—	„
		1904	„	„	„	0,35	0,75	0,50	1,—	„
		1905	„	„	„	0,35	0,70	0,50	1,—	„
		1906	„	„	„	0,50	1,—	0,50	1,—	„
	Tanahboemboe-landen	1903	f 0,75	f 0,40	„	f 0,40	1,25	0,50	2,—	f 1,—
		1904	0,75	0,40	„	0,40	1,25	0,50	2,—	1,50
		1905	0,75	0,40	f 0,40	0,40	1,25	0,50	2,—	1,50
		1906	0,75	0,40	0,40	0,40	1,25	0,50	2,—	1,50
	Pasir	1903	„	„	„	f 0,75	1,—	„	„	„
		1904	„	„	„	0,75	1,—	„	„	„
		1905	„	„	„	0,75	1,—	f 0,75	„	„
		1906	„	„	„	0,75	f1,— à f1,25	0,75	„	„
	Koetei en de Noordkust van Borneo .	1903	f0,75 „ f1,—	f0,17 à f0,60	„	f0,60 à f1,—	1,— „ 1,50	f0,60 „ f1,50	f1,25 à f2,—	f1,— à f3,25
		1904	0,75 „ 1,—	0,17 „ 0,67	„	0,60 „ 1,—	1,— „ 1,50	0,60 „ 1,50	1,25 „ 2,—	1,— „ 3,25
		1905	0,75 „ 1,—	0,17 „ 0,60	„	0,60 „ 1,—	1,— „ 1,50	0,60 „ 1,50	1,25 „ 2,—	1,— „ 3,25
		1906	0,75 „ 1,—	0,17 „ 0,60	„	0,60 „ 1,—	1,— „ 1,50	0,60 „ 1,50	1,25 „ 2,—	1,— „ 3,25
	Gemiddeld. . .	1903	f0,67^5 à f0,97^5	f0,43^5 à f0,55	„	f0,44 à f0,60	f0,86 à f1,23	f0,52^5 à f0,76^5	f1,26 à f1,54	f1,25 à f2,37^5
		1904	0,50 „ 1,25	0,30 „ 0,70	„	0,40 „ 0,70	0,87^5 „ 1,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 1,62^5	1,50 „ 2,12^5
		1905	0,74 „ 1,21	0,41 „ 0,60	f 0,40	0,43 „ 0,60	0,83 „ 1,37	0,55 „ 1,05	1,18 „ 1,75	1,— „ 2,40
		1906	0,71 „ 1,11	0,41^5 „ 0,58	0,40	0,44 „ 0,60	0,82 „ 1,30	0,57^5 „ 0,75	1,25 „ 1,62^5	1,03 „ 2,40
Celebes en onderhoorigheden.	Makasser.	1903	f 0,75	f 0,50	„	f 0,60	f 1,50	f 0,50	f 1,50	„
		1904	0,75	0,50	„	0,50	1,50	0,50	1,50	„
		1905	0,75	0,50	„	0,50	1,50	0,50	1,50	„
		1906	0,75	0,50	„	0,50	1,50	0,50	1,50	„
	Noorder-districten .	1903	„	„	„	0,50	f1,— à f1,50	„	1,50	„
		1904	„	„	„	0,50	1,— „ 1,50	„	1,50	„
		1905	„	„	„	0,50	1,— „ 1,50	f 0,50	f1,— à f1,75	f1,50 à f2,—
		1906	„	„	„	0,50	f 1,50	„	f 1,50	„
	Zuider-districten . .	1903	„	„	„	f0,25 à f0,50	f1,— à f1,50	f 0,50	f1,— à f1,75	f1,50 à f2,—
		1904	„	„	„	0,25 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50	1,— „ 1,75	1,50 „ 2,—
		1905	„	„	„	0,25 „ 0,50	1,— „ 1,50	„	f 1,50	„
		1906	„	„	„	0,25 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50	f1,— à f1,75	f1,50 à f2,—
	Ooster-districten . .	1903	„	„	„	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	„	„	„
		1904	„	„	„	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	„	„	„
		1905	„	„	„	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	„	„	„
		1906	„	„	„	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	„	„	„

AAA

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Takalar	1903	"	"	"	f0,40 à f0,50	f0,75 à f1,40	"	"	"
		1904	"	"	"	0,40 " 0,50	0,75 " 1,40	"	"	"
		1905	"	"	"	0,40 " 0,50	0,75 " 1,50	"	"	"
		1906	"	"	"	0,40 " 0,50	0,75 " 1,50	"	"	"
	Saleier.	1903	"	"	"	0,40 " 0,50	0,75 " 1,25	"	"	"
		1904	"	"	"	0,35 " 0,50	0,50 " 1,25	"	"	"
		1905	"	"	"	0,35 " 0,50	0,50 " 1,25	"	"	"
		1906	"	"	"	0,35 " 0,50	0,50 " 1,25	"	"	"
	Donggala	1903	"	"	"	f 0,50	"	"	"	"
		1904	"	"	"	f0,30 " f0,50	0,75 " 1,—	"	"	"
		1905	"	"	"	"	"	"	"	"
		1906	"	"	"	"	"	"	"	"
	Tontoli	1903	"	"	"	"	"	"	"	"
		1904	"	"	"	f0,50 à f0,75	f 1,—	"	"	
		1905	"	"	"	"	"	"	"	"
		1906	"	"	"	"	"	"	"	"
	Bima	1903	†	†	†	†	†	†	†	†
		1904	†	†	†	†	†	†	†	†
		1905	"	"	"	f0,30 à f0,50	0,75 à 1,—	"	f1,— à f1,50	"
		1906	"	"	"	0,30 " 0,50	0,75 " 1,—	"	1,— " 1,50	,
	Gemiddeld .	1903	f 0,75	f 0,50	"	f0,42 à f0,51	f1,— à f1,44	f 0,50	f1,30 à f1,58	f1,50 à f2,—
		1904	0,75	0,50	"	0,39 " 0,53	0,93 " 1,33	0,50	1,33 " 1,58	1,50 " 2,—
		1905	0,75	0,50	"	0,37 " 0,50	0,93 " 1,39	0,50	1,25 " 1,56	1,50 " 2,—
		1906	0,75	0,50	"	0,37 " 0,50	1,— " 1,39	0,50	1,25 " 1,56	1,50 " 2,—
Menado . . .	Menado	1903	f 0,60	f 0,35	"	f 0,60	f 1,—	f 0,60	f 1,25	f 1,50
		1904	0,60	0,35	"	0,60	f0,60 à f2,—	0,60	1,25	1,50
		1905	0,75	0,40	"	f0,50 " f0,75	1,— " 1,50	f0,50 à f0,75	1,25 " 1,50	1,50
		1906	"	0,60	"	f 0,60	1,— " 1,50	"	1,25 " 2,50	"
	Tondano	1903	f0,50 à f1,—	f0,25 à f0,50	"	f0,25 " f0,40	0,65 " 0,75	f 0,40	"	"
		1904	0,50 " 1,—	0,25 " 0,50	"	0,25 " 0,60	0,60 " 2,—	0,40	"	"
		1905	"	0,25 " 0,50	"	"	0,50 " 1,50	"	"	"
		1906	"	f 0,25 + 1 kattie rijst	"	0,25 " 0,60	0,50 " 1,50	0,40	"	"
	Amoerang	1903	f 0,28 + 1 kattie rijst	f 0,25 + 1 kattie rijst	"	0,30 " 0,50	0,75 " 1,—	0,50 " 1,—	f1,— à f2,—	"
		1904	f 0,28 + 1 kattie rijst	f 0,25 + 1 kattie rijst	"	0,35 " 0,50	0,75 " 1,—	0,50 " 1,—	1,— " 2,—	"
		1905	f0,40 à f0,50	f0,25 à f0,35	"	0,35 " 0,50	0,60 " 1,—	0,50 " 1,—	1,— " 2,—	"
		1906	f 0,28 + 1 kattie rijst	f 0,20 + 1 kattie rijst	"	0,35 " 0,50	0,60 " 1,—	0,50 " 1,—	1,— " 2,—	"
	Bolaang Mongondou	1903	"	"	"	"	"	"	"	"
		1904	"	"	"	"	"	"	"	"
		1905	"	"	"	"	"	"	"	"
		1906	"	"	"	"	"	"	"	"

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gorontalo 1903	,,	,,	,,	f0.25 à f 0,30	f1,— à f2,50	f0.06 à f0,25	f1,— à f2,50	f0,50 à f1,—
	1904	,,	,,	,,	0.30 ,, 0,50	0,60 ,, 2.50	0,06[5] ,, 0,50	1,— ,, 2.50	0,50 ,, 1—
	1905	,,	,,	,,	0.30 ,, 0,50	1,— ,, 2.50	,,	2,— ,, 2,50	,,
	1906	,,	,,	,,	0.30 ,, 0.50	1,— ,, 2,50	,,	2,— ,, 3.—	,,
	Bwool. 1903	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
	1904	f 0,70	f0,48 à f0 58	,,	f0,25 à f0,33	f2,— à f3,—	,,	,,	,,
	1905	0,80	0,48 ,, 0,58	,,	,,	1,50 ,, 2,—	,,	f 1,50 à f2,—	,,
	1906	,,	,,	,,	f0,25 à f0,30	2,— ,, 3,—	,,	2,— ,, 3.—	,,
	Sangi- en Talaud-eilanden 1903	f0.35 à f0,50	f0,20 à f0.25	,,	0.20 ,, 0,30	0,50 ,, 1,—	,,	,,	,,
	1904	f 0,50	f 0.25	,,	0.25 ,, 1,—	0,50 ,, 1,—	,,	,,	,,
	1905	,,	†	†	†	,,	,,	,,	,,
	1906	,,	f0,20 à f0.60	,,	f0,20 à f0.60	,,	,,	,,	,,
	Midden-Celebes . . 1903	,,	,,	,,	f 0.70	f 1.25	,,	,,	,,
	1904	†	†	†	†	†	,,	,,	,,
	1905	,,	,,	,,	,,	,,	f1,— à f1,50	f1,50 à f3—	,
	1906	,,	f 0,75	,,	f 0.75	f1,— à f2—	1,— ,, 1,50	1,50 ,, 3,—	,,
	Gemiddeld . . 1903	f0.43 à f0,60	f0,26 à f0,48	,,	f0.38 à f0,47	f0,86 à f1.25	f0.51 à f0,75	f1,08 à f1,92	f 1,—
	1904	0,51 ,, 0.62	0.31 ,, 0.39	,,	0.33 ,, 0,59	0,84 ,, 1,92	0,39 ,, 0,63	1.08 ,, 1,92	1,—
	1905	0.65 ,, 0,68	0,34 ,, 0.45	,,	0.38 ,, 0.58	0,92 ,, 1,70	0,67 ,, 1,08	1,45 ,, 2.20	1,50
	1906	f 0,55	0,32 ,, 0,45	,,	0,39 ,, 0,55	1,— ,, 1,92	0.63 ,, 0,97	1,55 ,, 2.70	,,
Ternate en onderhoorigheden.	Ternate 1903	f0.33 à f0.86	f0,25 à f0,60	,,	f0.30 à f0,40	f0.50 à f1,50	f 1.—	f 2,—	,,
	1904	0.33 ,, 0.86	0,25 ,, 0.60	,,	0,30 ,, 0.40	0,50 ,, 1,50	1,—	2,—	,,
	1905	0.33 ,, 0.86	0,25 ,, 0.60	,,	0,30 ,, 0.40	0.50 ,, 1,50	1—	2,—	,,
	1906	0,33 ,, 0,86	0,25 ,, 0,60	,,	0.30 ,, 0.40	0.50 ,, 1,50	1,—	2.—	,,
	Noord-Nieuw-Guinea 1903	,,	0,50 ,, 0,60	,,	0.50 ,, 0,60	1— ,, 3,—	,,	f2,— à f3,—	,,
	1904	,,	0.50 ,, 0.60	,,	0.50 ,, 0,60	1,— ,, 3,—	,,	2,— ,, 3.—	,,
	1905	,,	0,50 ,, 0.60	,,	0,50 ,, 0.60	1,— ,, 3,—	,,	2.— ,, 3,—	,,
	1906	,,	0,50 ,, 0,60	,,	0,50 ,, 0.60	1,— ,, 3,—	,,	2,— ,, 3.—	,,
	West-Nieuw-Guinea . 1903	,,	,,	,,	0.27 ,, 0.50	1,— ,, 1.25	f0,50 à f0,67	1,50 ,, 1,75	,,
	1904	,,	,,	,,	0,27 ,, 0,30	1,— ,, 1.25	0,50 ,, 0,67	1,50 ,, 1,75	,,
	1905	,,	,,	,,	0.27 ,, 0,30	1,— ,, 1.25	0.50 ,, 0,67	1.50 ,, 1.75	,,
	1906	,,	,,	,,	0.27 ,, 0.30	1,— ,, 1.25	0,50 ,, 0,67	1,50 ,, 1,75	,,
	Batjan 1903	f 0.60	f 0.35	,,	f 0.40	f 1,—	,,	f 1,50	,,
	1904	0,60	0,35	,,	0.40	1,—	,,	1.50	,,
	1905	0,60	0,35	,,	0.40	1,—	,,	1,50	,,
	1906	0.60	0.35	,,	0.40	1,—	,,	1,50	,,
	Soela 1903	,,	,,	,,	0,30	0,75	,,	,,	,,
	1904	,,	,,	,,	f0,30 à f0,40	f0,75 à f1,—	,,	,,	
	1905	,,	,,	,,	0.30 ,, 0,40	0,75 ,, 1,—	,,	,,	
	1906	,,	,,	,,	0.30 ,, 0,40	0,75 ,, 1,—	,,	,,	,,

GE- WESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS. Mandoers op particuliere onder- nemingen.	Koelies op particuliere onder- nemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmer- lieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	Gewone metselaars, timmer- lieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Noord-Halmahera . 1903	„	„	„	f 0,30	f 1,—	„	„	„
	1904	f 0,50	f 0,40	„	f0.30 à f0.40	f1,— à f2,—	„	„	„
	1905	0,50	0.40	„	0,30 „ 0,40	1— „ 2,—	„	f 3.—	„
	1906	0.50	0.40	„	0.30 „ 0,40	1,— „ 2,—	„	3.—	„
	Zuid- en Oost-Halmahera. 1903	„	„	„	f 0 30	f 0,75	„	„	„
	1904	„	„	„	0,30	0,75	„	„	„
	1905	„	„	„	0 30	0,75	„	„	„
	1906	„	„	„	0,30	0,75	„	„	„
	West-Halmahera . . 1903	„	„	„	„	„	„	„	„
	1904	„	„	„	f 0,40	„	„	„	„
	1905	„	„	„	0,40	„	„	„	„
	1906	„	„	„	0 40	„	„	„	„
	Banggai 1903	„	„	„	„	„	„	„	„
	1904	f0,26 à f0,86	f0,20 à f0,30	„	f0,20 à f0 30	„	„	„	„
	1905	0,26 „ 0.86	0.20 „ 0,30	„	0.20 „ 0,30	„	„	f2,— à f2,50	„
	1906	0,26 „ 0.86	0.20 „ 0,30	„	0,20 „ 0,30	„	„	2,— „ 2,50	„
	Tomboekoe 1903	„	„	„	„	„	„	„	„
	1904	„	„	„	„	„	„	„	„
	1905	„	„	„	„	„	„	„	„
	1906	„	„	„	„	„	„	„	„
	Gemiddeld. . . 1903	f0,46 à f 0 73	f0.37 à f0.52	„	f0.35 à f0.40	f0 86 à f1,32	f0.75 à f0,83	f1,75 à f2,06	„
	1904	0,42 „ 0,70	0,34 „ 0,45	„	0.33 „ 0,39	0 86 „ 1 50	0,75 „ 0,83	1,75 „ 2,06	„
	1905	0,42 „ 0,70	0,34 „ 0,45	„	0.33 „ 0 39	0,86 „ 1 50	0,75 „ 0,83	1,75 „ 2.12	„
	1906	0,42 „ 0,70	0,34 „ 0,45	„	0.33 „ 0,39	0,86 „ 1,50	0,75 „ 0,83	1,75 „ 2,12	„
Zuid-Nieuw-Guinea.	Hoofdplaats Merauke 1903	„	„	„	„	f1,— à f1,50	f 1,—	„	„
	1904	„	„	„	„	f 1,50	1,—	„	„
	1905	„	„	„	f0.33 à f0 60	1,50	1,—	„	„
	1906	„	„	„	0,50 „ 1 50	f1 50 à f3,—	„	f1 50 à f3,—	„
	Gemiddeld. . . 1903	„	„	„	„	f1,— à f1,50	f 1,—	„	„
	1904	„	„	„	„	f 1 50	1,—	„	„
	1905	„	„	„	f0,33 à f0.60	1,50	1,—	„	„
	1906	„	„	„	0 50 „ 1,50	f1,50 à f 3,—	„	f1.50 à f3,—	„
Amboina . .	Amboina 1903	f 0,50	f 0 33	„	f0 40 à f.050	f 0,75 à f1,—	„	f 1 50	„
	1904	0 50	0,33	„	0,40 „ 0.50	0,75 „ 1,—	„	1 50	„
	1905	0,50	0,33	„	f 0,40	0,75 „ 1,—	„	1,50	„
	1906	0,50	0,33	„	f0,40 à f0,50	0.75 „ 1,—	„	1,25	„
	Banda. 1903	f0.50 à f0,83	f0.17 à f0 33	„	f0.17 à f0.50	0,50 „ 1,33	„	0.83	„
	1904	0,50 „ 0,83	f 0 50	„	f 0,50	1— „ 1.50	„	0.83	„
	1905	f 1,—	0 50	„	0,50	1,— „ 1,50	„	2,—	„
	1906	1,—	0.50	„	0,50	1,— „ 1 25	„	2,—	„

GEWESTEN.	AFDEELINGEN		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden enz.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Saparoea	1903	,,	,,	,,	f0,25 à f0,35	f0,75 à f1,—	,,	,,	,,
		1904	,,	,,	,,	f 0,40	0,75 ,, 1,—	,,	,,	,,
		1905	,,	,,	,,	0 40	0,75 ,, 1,—	f 0,50	f 1,—	,,
		1906		,,	,,	0,40	f 0,75	0,50	1,—	,,
	Wahai	1903	,,	,,	,,	f0,40 à f0,50	f0,75 à f1,-	,,	,,	,,
		1904	,,	,,	,,	0,30 ,, 0 50	0,60 ,, 1,50	,,	,,	,,
		1905	f 0,50	,,	,,	f 0,50	0,60 ,, 1,50	,,	,,	,,
		1906	0,50	,,	,,	0,50	0 75 ,, 1,—	f 0,40	f 1,25	f 0,60
	Amahai	1903	0,50	f 0 30	,,	,,	,,	,,	,,	,,
		1904	0 50	0,30	,,	,,	,,	,,	,,	,,
		1905	0,50	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
		1906	0,50	,,	,,	f 0,50	,,	,,	,,	,,
	Piroe	1903	,,		,,	f0,30 à f0,40	f0,40 à f0,50	,,	.	,,
		1904	,,	,,	,,	0,30 ,, 0,40	0,75 ,, 1,—	,,	,,	,,
		1905	,,	,,	,,	f 0,40	0,75 ,, 1,—	,,	,,	,,
		1906	,,	,,	,,	0,40	f 1,—	,,	,,	,,
	Masarete	1903	,,	,,	,,	0 30	,,	,,	,,	,,
		1904	,,	,,	,,	0 40	,,	,,	,,	,,
		1905	,,	,,	,,	0.40	,,	,,	,,	,,
		1906	,,	,,	,,	0,40	,,	,,	,,	,,
	Aroe-, Kei-, Tanimbar- en Zuidwester-eilanden	1903	f 0,50	f 0,30	,,	f0,25 à f0,50	f 1,—	,,	f 1,25	,,
		1904	f 0,50	0,30	,,	0,25 ,, 0,50	1,—	,,	1,25	f 1,—
		1905	f0,50 à f0,75	f0,30 à f 0,75	,,	0,25 ,, 0,75	1,—	,,	1 25	1,—
		1906	0,50 ,, 0,75	0,30 ,, 0,75	,,	0,25 ,, 0,75	f0,75 à f1,50	f 0,50	f1,25 à f1,50	1,—
	Kajeli	1903	,,	,,	,,	f 0,50	,,	,,	,,	,,
		1904	,,	,,	,,	0,50	,,	,,	,,	,,
		1905	,,	,,	,,	0,50	,,	,,	,,	,,
		1906	,,	,,	,,	0,50	,,	,,	,,	,,
	Gemiddeld. . .	1903	f0,50 à f0,59	f0 27^{5} à f 0,32	,,	f0,32 à f0,44	f0,70 à f0,97	,,	f 1,17	f 1,—
		1904	0,50 ,, 0 59	f 0,36	,,	0,38 ,, 0,44	0 80 ,, 1 17	,,	1 17	1,—
		1905	0,60 ,, 0,65	f0,36 à f0,47	,,	0,42 ,, 0,48	0,80 ,, 1,17	f 0 50	1 45	1,—
		1906	0,60 ,, 0,65	0,36 ,, 0,47	,,	0,43 . 0 49	0,48 ,, 1,08	0,47	f1,35 à f1,40	0,80
Timor en onderhoorigheden.	Koepang	1903	,,	,,	,,	f0,25 à f0,50	f0,40 à f2,50	,,	f1,— à f3,50	,,
		1904	,,	,,	,,	0.35 0,60	1,— ,, 1,50	f0,35 à f0,45	1,25 ,, 1,50	,,
		1905	,,	,,	,,		,,	,,	,,	,,
		1906	,,	,,	,,	f0,30 à f0,75	0 50 ,, 2,50	f0,35 à f 0,50	1,— ,, 3,—	,,

AAA

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS.					CHINEEZEN.		
		Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden, enz.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Roti 1903	„	„	„	f 0,40	f 0,75	„	„	„
	1904	„	„	„	0,40	0,75	„	„	„
	1905	†	†	†	†	†	†	†	†
	1906	„	„	„	f0.25 à f0,50	f0,75 à f1,—	„	„	„
	Waingapoe 1903	„	„	„	0,50 „ 0.75	0 75 „ 1 50	„	„	„
	1904	„	„	„	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,50	„	„	„
	1905	†	†	†	†	†	†	†	†
	1906	„	„	„	0.50 „ 0.75	0,75 „ 1,50	„	„	„
	Gemiddeld. . . 1903	„	„	„	f0,37^5 à f0,55	f0,63 à f1,58	„	f1,— à f3,50	„
	1904	„	„	„	0,41^5 „ 0,58	0,83 „ 1,25	f0,35 à f0,45	1,25 „ 1,50	„
	1905	†	†	†	†	†	+	†	†
	1906	„	„	„	f0,35 à f0,66	0,67 „ 1,67	0.35 „ 0,50	1,— „ 3,—	„
Bali en Lombok. . .	Boeleleng 1903	„	„	„	f 0.30	f 0.98	f 0,55	f 1,29	„
	1904	„	„	„	f0,25 à f0,30	1,—	0,50	f1,— à f1,50	f 2,—
	1905	„	„	„	0,25 „ 0,50	1,—	f0 50 à f0,60	1 — „ 2.—	2,—
	1906	„	„	„	0.25 „ 0,50	1 —	0,50 „ 0,60	1,— „ 2,—	2,—
	Djembrana 1903	f0,33^5 à f 0,40	f0,40 à f0.50	„	0.40 „ 0,50	f1,— à f1,50	„	1,— „ 1.50	f1,— à f1,25
	1904	0,50 „ 0,80	0,40 „ 0.50	„	0 40 „ 0.50	1 — „ 1,50	„	1,— „ 1,50	1,— „ 1,25
	1905	0,50 „ 0,80	0,40 „ 0,50	„	0 40 „ 0,50	1,— „ 1,50	,	1,— „ 1,50	1,— „ 1,25
	1906	0,50 „ 0,80	0,40 „ 0,50	„	0,40 „ 0.50	1,— „ 1 50	„	1,— „ 1,50	1,— „ 1,25
	Lombok 1903	„	„	„	0,25 „ 0,35	1,— „ 1 50	f 0,50	1,50 „ 2,50	„
	1904	„	„	„	0.25 „ 0,35	1,— „ 1,50	0,50	1,50 „ 2,50	„
	1905	„	„	„	0,25 „ 0,35	1,— „ 1,50	0.50	1,50 „ 2,50	„
	1906	„	f 0,37^5	„	f 0.37^5	f 1,32^5	0.75	f 1,75	„
	Gemiddeld. . . 1903	f0.33^5 à f 0,40	f0,40 à f0,50	„	f0,30 à f0,39	f1,— à f1.33	f 0.52^5	f1 25 à f1,80	f1,— à f1,25
	1904	0,50 „ 0,80	0.40 „ 0,50	„	0,30 „ 0 39	1.— „ 1,33	0.50	1,16 „ 1,83	1,50 „ 1,62^5
	1905	0 50 „ 0,80	0,40 „ 0,50	„	0,30 „ 0.39	1.— „ 1,33	f0,55 à f0,55	1,16 „ 2,—	1,50 „ 1,62^5
	1906	0.50 „ 0,80	0,38 „ 0,44	„	0.34 „ 0,46	1.10 „ 1,27	0,52^5 „ 0,67^5	1,25 „ 1,75	1,50 „ 1,62^5

III. STATISTIEK betreffende het in elk gewest op ult. 1905 en ult. 1906 aanwezig aantal pasars.

GEWESTEN.	Aantal pasars.	
	1905.	1906.
Java en Madoera.		
Bantam	133	130
Batavia	138	144
Preanger-Regentschappen	273	281
Cheribon	83	85
Pekalongan	138	138
Semarang.	276	282
Rembang.	180	181
Soerabaja.	225	227
Pasoeroean	194	195
Besoeki	83	85
Banjoemas	184	183
Kedoe	254	255
Soerakarta	281	285
Djokjakarta	149	151
Madioen	188	198
Kediri	184	185
Madoera	265	266
Totalen . . .	3 228	3 271

GEWESTEN.	Aantal pasars.	
	1905.	1906.
Buitenbezittingen.		
Sumatra's Westkust	410	†
Benkoelen	40	44
Lampongsche districten.	8	8
Palembang (met Djambi)	42	43
Oostkust van Sumatra	37	†
Atjèh en onderhoorigheden . . .	128	138
Riouw en onderhoorigheden . . .	2	2
Banka	5	4
Billiton	5	5
Westerafd. van Borneo	*a*)	*a*)
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	115	125
Menado	39	89
Celebes en onderhoorigheden . .	117	116
Amboina	8	10
Ternate	3	†
Timor en onderhoorigheden . . .	†	†
Bali en Lombok	125	121

b) Eigenlijke pasars worden in dit gewest niet aangetroffen.

ta
vij
In
me
ee
he
ge
ge
va
to
tel
zo
94
in
be
be

ERRATA.

Bijlage A, een getrouwe afdruk van de uit Indië ontvangen tabellen betreffende de in 1905 plaats gehad hebbende zesde vijfjaarlijksche opneming van de bevolking, enz. in Nederlandsch-Indië, bevat, afgezien van eene enkele vergissing — op blz. 51 moet het totaal der laatste kolom gewijzigd worden in 7 619 369 —, eenige opgaven wier juistheid aan zeer gegronden twijfel onderhevig is. Zoo wijkt o. a. het bevolkingscijfer van een aantal gewestelijke en afdeelingshoofdplaatsen (blz. 30 en 31) buitengewoon sterk af van het voor 1900 opgegevene (zie bijlage A van K. V. 1902); het meest is dit het geval met betrekking tot de hoofdplaats Soerakarta, die in 1900 109 459 zielen telde, doch er thans slechts 19 808 zou bevatten. Voorts zouden zich (zie blz. 44 en 45) onder de inlanders in Rembang 941 belijders van niet nader aan te duiden gelooven, onder die in Bantam 1245 Hindoes en onder die in Pasoeroean 10 962 belijders van niet nader aan te duiden gelooven en 8258 Israëlieten bevinden, welk laatste cijfer in geen geval juist kan zijn. Wellicht worden er de Tenggereezen mede bedoeld en behoort het cijfer in eene andere kolom (kolom 4?) thuis, doch waarschijnlijker is het dat hun aantal reeds begrepen is in het cijfer in kolom 7. Omtrent een en ander zijn inlichtingen uit Indië gevraagd.

Bijlage GG. Op den titel leze men 1906 instede van 1905.

Graphische voorstelling der uitgaven voor Nederlandsch-Indië over 1875—1905. De strook (geel) aangevende de „overige gewone uitgaven" in 1905 is 39 millimeter te lang, terwijl het in die strook geplaatste getal 85 843 gewijzigd behoort te worden in 78 445.

Graphische voorstelling der ontvangsten van Nederlandsch-Indië over 1875—1905. De strook (bruin) aangevende de „overige gewone ontvangsten" in 1905 is 5 millimeter te kort.

Graphische voorstelling van de ontvangsten en uitgaven voor Nederlandsch-Indië

I. Ontvangsten.

Jaar	Ontvangsten (eerste segmenten)
1875	67864 + 74 + 10786; 5015 + 96 + 40; 15067
1876	59515 + 113 + 10455; 4583 + 104 + 46; 15831; 6373
1877	73209 + 187 + 11266; 4182 + 89 + 33; 15864
1878	60360 + 96 + 10919; 3740 + 85 + 53; 16676; 6251
1879	55977 + 197 + 11194; 4234 + 91 + 67; 17174; 6786
1880	57835 + 202 + 10482; 4355 + 173 + 84; 17755; 6647
1881	47016 + 132 + 9626; 5221 + 165 + 76; 17959; 6799
1882	36602 + 243 + 8902; 6049 + 188 + 80; 18034; 6979
1883	46034 + 336 + 7871; 5222 + 136 + 67; 17201; 7487
1884	40383 + 364 + 6787; 4673 + 131 + 91; 19577; 7471
1885	33570 + 389 + 6328; 5119 + 130 + 0; 19318; 6807
1886	33438 + 308 + 5281; 5399 + 130 + 0; 19595; 7008
1887	46333 + 286 + 3384; 6264 + 182 + 0; 19356; 6995
1888	26145 + 300 + 2665; 6403 + 303 + 0; 17047; 7234
1889	37458 + 246 + 2066; 5643 + 161 + 0; 15832; 7780
1890	40553 + 263 + 1327; 6368 + 163 + 0; 14956; 7833
1891	18344 + 190 + 724; 6174 + 191 + 0; 15135; 8596
1892	26190 + 236 + 452; 7343 + 190 + 0; 15815; 8622
1893	35500 + 134 + 561; 6346 + 368 + 396; 15671
1894	21001 + 135; 5704 + 508 + 834; 17244; 9245
1895	24189 + 114; 5752 + 382 + 1188; 17378; 8720
1896	22079 + 120; 5930 + 334 + 1462; 17155; 8692
1897	16042 + 224; 7696 + 1609 + 366; 17031; 9143
1898	14997 + 217; 8940 + 1846 + 643; 17426; 9636
1899	12787 + 352; 15264 + 2273 + 1752; 17493; 10064
1900	10221 + 454; 21216 + 2493 + 4334; 17736; 10665
1901	7881 + 523; 22237 + 2560 + 3166; 16888; 10400
1902	7117 + 675; 22485 + 2276 + 2693; 16961; 10075
1903	8386 + 716; 24250 + 2358 + 2699; 17361; 9964
1904	8195 + 628; 18682 + 2473 + 2358; 17591; 10345
1905	7600 + 467; 18449 + 2488 + 2278; 17681; 11215

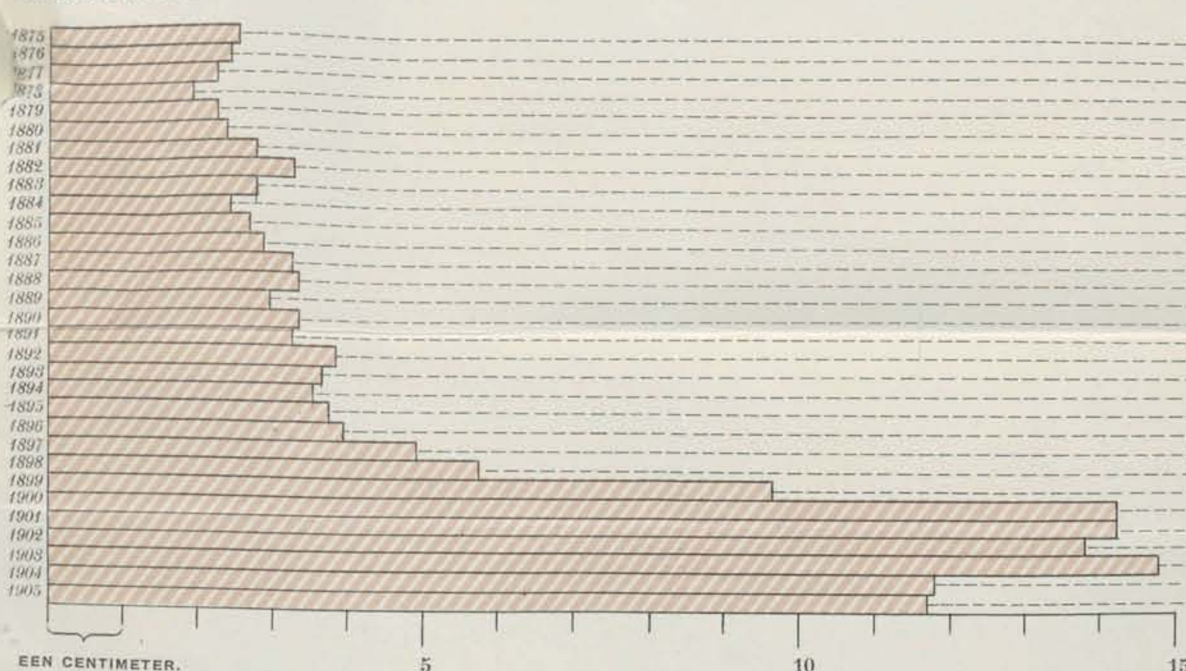
EEN CENTIMETER.

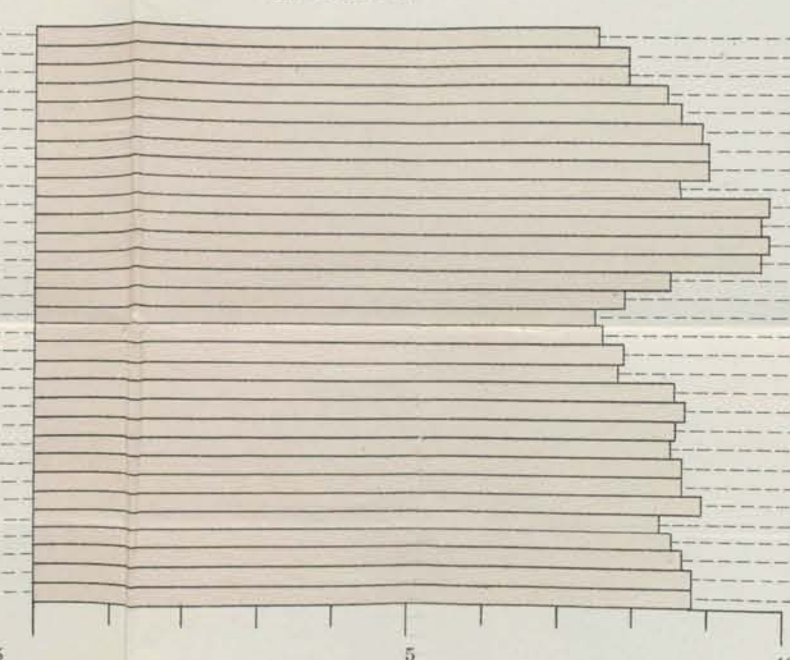
ELKE CENTIMETER STELT 2 000 000 GULDEN VOOR.

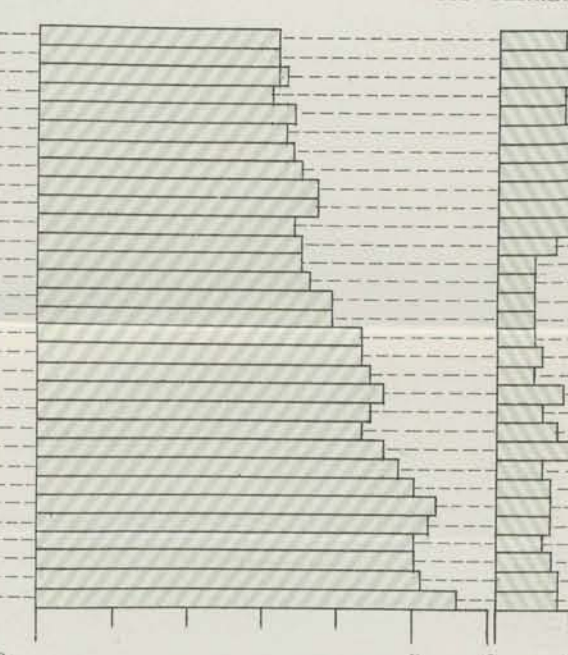
VERKLARING DER KLEUREN.
- Ontvangsten in verband met de landbouwproducten.
- Ontvangsten in verband met de mijnbouwproducten.
- Opbrengst der landrente.
- Opbrengst der invoerrechten.
- Opbrengst der uitvoerrechten.

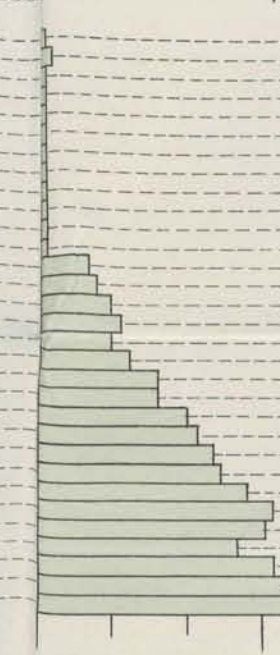
VERKLARING DER KLEUREN.
- Opbrengst der accijnzen.
- Opbrengst der verpondingsbelasting en der belasting op de specerijperken op de Banda-eilanden.
- Opbrengst der belasting op het bedrijf.
- Opbrengst der personeele belasting.
- Opbrengst van het patentrecht.

VERKLARING DER KLEUREN.
- Opbrengst der spoorweg-exploitatie.
- Ontvangsten in verband met oorlog en marine (met inbegrip van die voor de stoomtram in Atjeh).
- Overige gewone ontvangsten.
- Saldo's van vorige diensten.

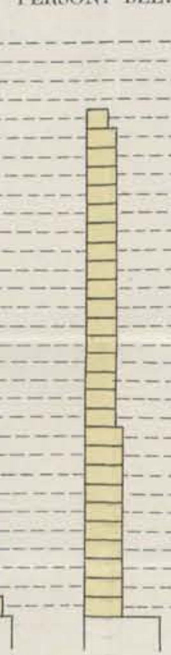

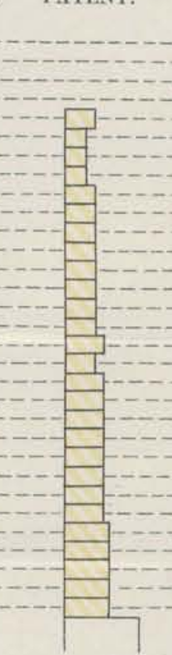

ACCIJNZEN.

LITH. J. SMULDERS & CO., DEN HAAG.

5015 + 96 + 40 | 15067 | 6382
4583 + 104 + 46 | 15831 | 6373 | 1932 | 346 | 1434 | 1432 | 1477
4182 + 89 + 33 | 15864
3740+85+53 | 16676 | 6251 | 1831 | 286 | 1583 | 1932
4234 + 91 + 67 | 17174 | 6786 | 1856 | 287 | 1593 | 2304 | 679 | 705
4355 + 173 + 84 | 17755 | 6647 | 2094 | 261 | 1663 | 2560
17959 | 6799 | 2176 | 246 | 1669 | 2643 | 713 | 620 | 1501 | 1781
6979 | 2326 | 271 | 1669 | 2670 | 744 | 665 | 2108 | 1976
17201 | 7487 | 2520 | 212 | 1727 | 2596 | 749 | 773 | 2898 | 2319
7471 | 2543 | 228 | 1870 | 2743 | 765 | 856 | 4251 | 2748
6807 | 2621 | 199 | 1819 | 3054 | 834 | 752 | 4261 | 2551.
7008 | 1530 | 172 | 1876 | 3050 | 860 | 785 | 4438 | 2318
19356 | 6995 | 1053 | 1460 | 1689 | 3058 | 859 | 723 | 4398 | 2207
342 | 2921 | 832 | 805 | 4853 | 2019 | 44057
7780 | 1046 | 1953 | 1669 | 2918 | 867 | 824 | 5063 | 2039
7833 | 923 | 2125 | 1911 | 2771 | 873 | 921 | 5468 | 2223
2105 | 47944
76 | 2890 | 879 | 821 | 7241 | 2201 | 48503
397 | 905 | 3169 | 1921 | 2743 | 874 | 930 | 7505 | 2414
9 | 881 | 1032 | 8631 | 3003 | 4983
1703 | 2829 | 912 | 929 | 8729 | 2462
2920 | 937 | 1024 | 9249 | 3141
925 | 979 | 10358 | 2131
280 | 938 | 960 | 11133 | 2357
5683 | 2210 | 3421 | 940 | 1046 | 12323 | 2204
1389 | 6284 | 1668 | 3619 | 945 | 1092 | 13341 | 2203
1459 | 5976 | 2710 | 3607 | 934 | 1160 | 13748 | 2586
5127 | 2263 | 3586 | 945 | 1156 | 13492 | 2736
1376 | 6218 | 2353 | 3431 | 959 | 1128 | 13669 | 2660
6359 | 2236 | 3538 | 1009 | 1161 | 14175 | 2834
6650 | 1097 | 3906 | 1058 | 1254 | 15698 | 3290

35 40 45 50

VERKLARING DER KLEUREN.

- Opbrengst der spoorweg-exploitatie.
- Ontvangsten in verband met oorlog en marine (met inbegrip van die voor de stoomtram in Atjeh).
- Overige gewone ontvangsten.
- Saldo's van vorige diensten.

De cij
die ov

JNZEN. VERPONDING, ENZ. BEDRIJFSBEL. PERSON. BEL. PATENT. SPOORWEG - EXPLOITATIE.

4 2 2 1 1 5

...ontvangsten en uitgaven voor Nederlandsch-Indië over het 31-jarig tijdvak 1875—1905.

I. Ontvangsten.

TOTAAL DER ONTVANGSTEN (in duizendtallen gulden).

Jaar	Totaal
1875	165 786
1876	150 660
1877	162 649
1878	149 473
1879	144 516
1880	146 838
1881	137 802
1882	130 315
1883	141 627
1884	142 266
1885	133 981
1886	131 259
1887	143 351
1888	121 690
1889	132 332
1890	137 789
1891	116 397
1892	127 318
1893	136 101
1894	128 419
1895	131 243
1896	133 084
1897	130 385
1898	132 432
1899	142 600
1900	151 809
1901	149 380
1902	146 616
1903	151 364
1904	150 428
1905	156 211

(Hieronder niet begrepen het renteloos voorschot van Nederland, ad f 2188800.)

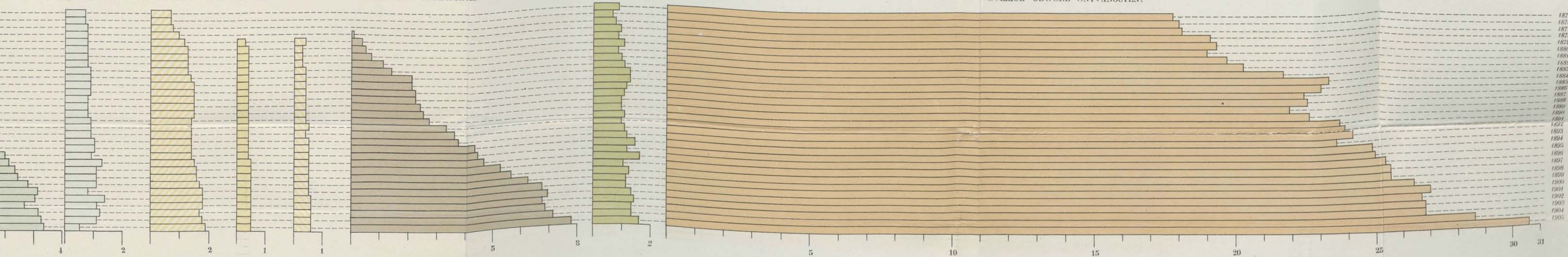
VERKLARING DER KLEUREN.

- Opbrengst der spoorweg-exploitatie.
- Ontvangsten in verband met oorlog en marine (met inbegrip van die voor de stoomtram in Atjeh).
- Overige gewone ontvangsten.
- Saldo's van vorige diensten.

TOELICHTING.

De cijfers over de jaren 1875—1904 zijn ontleend aan de begrootingsrekeningen, terwijl die over 1905 steunen op de tot dusver bekende werkelijke uitkomsten.

De in de vakjes geplaatste getallen duiden de ontvangsten aan in ronde duizendtallen gulden. De door + teekens verbonden cijfers, geplaatst in de vakjes welke de ontvangsten wegens de producten aangeven, hebben, wat de landbouwproducten betreft, voor de jaren 1875—1893 achtereenvolgens betrekking op koffie, kina en suiker, en, voor de jaren 1894—1905, op koffie en kina, terwijl, voor zooveel de mijnbouwproducten aangaat, die cijfers respectievelijk de ontvangsten aanduiden in verband met Banka-tin, Billiton-tin en steenkolen.

Behoort bij het Koloniaal Verslag van 1907.

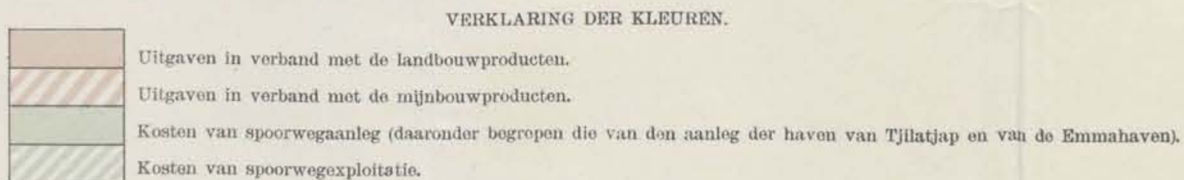
Graphische voorstelling van de ontvangsten en uitgaven voor Nederlandsc

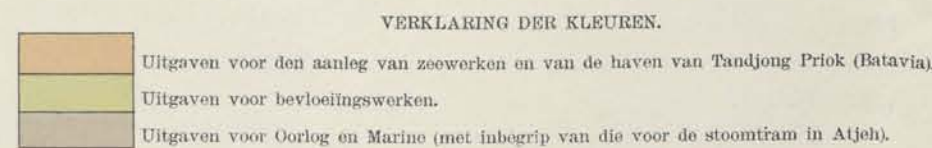
II. Uitgaven.

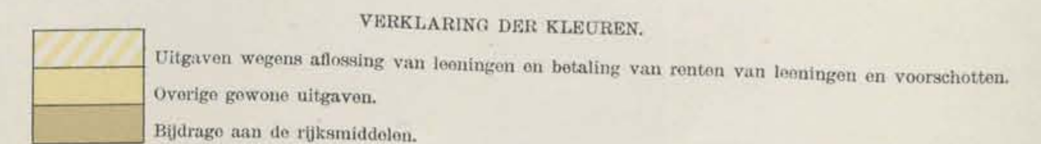
1875 16561 + 61 + 6494 | 2695 + 7 + 177 | 793 | 53898 | 47
1876 27731 + 59 + 6434 | 2695 + 8 + 119 | 3516 | 80 | 847 | 62106
1877 24494 + 75 + 7136 | 2402 + 7 + 91 | 3787 | 5690 | 583 | 61970
1878 23201 + 69 + 6871 | 2777 + 7 + 96 | 3278 | 129 | 3857 | 491 | 56885
1879 27072 + 82 + 6629 | 2915 + 8 + 108 | 6839 | 371 | 3010 | 336 | 54125
1880 19123 + 88 + 6163 | 2604 + 12 + 154 | 8119 | 523 | 2958 | 637 | 49065
1881 24691 + 96 + 5883 | 2480 + 11 + 132 | 7853 | 781 | 2684 | 720 | 45049
1882 24175 + 106 + 5301 | 2830 + 11 + 78 | 8064 | 1046 | 3510 | 1002 | 44287 | 763
1883 26658 + 144 + 4562 | 2465 + 9 + 102 | 5773 | 1331 | 2176 | 1476 | 43097 | 1273
1884 23954 + 153 + 4033 | 1838 + 9 + 107 | 4880 | 1910 | 1966 | 1073 | 43868 | 2088
1885 15205 + 155 + 3490 | 2087 + 8 + 0 | 7295 | 2356 | 1341 | 907 | 42414 | 2333 | 53282
1886 18320 + 165 + 2918 | 2168 + 9 + 0 | 5725 | 2201 | 647 | 1007 | 40256 | 2245 | 53224
1887 9258 + 171 + 2348 | 2348 + 12 + 0 | 3317 | 2400 | 160 | 1243 | 40989 | 1773 | 53877
1888 13066 + 194 + 1772 | 2567 + 15 + 0 | 5624 | 2579 | 474 | 1120 | 40212 | 1854 | 58872
1889 14121 + 164 + 1252 | 2630 + 10 + 0 | 4684 | 2777 | 892 | 1346 | 42346 | 1854 | 57057
1890 6024 + 165 + 764 | 2879 + 11 + 0 | 6036 | 3140 | 854 | 1327 | 44724 | 1854 | 59959
1891 8649 + 144 + 247 | 3146 + 12 + 0 | 8962 | 3569 | 809 | 1890 | 43099 | 1854 | 58258
1892 14503 + 136 | 3435 + 4 + 483 | 8302 | 3735 | 367 | 2112 | 42307 | 1872
1893 5205 + 124 | 3626 + 11 + 861 | 6585 | 4566 | 1216 | 2077 | 42670 | 1854 | 59155
1894 8303 + 110 | 3866 + 1 + 1161 | 6180 | 4181 | 959 | 3944 | 46713 | 1863
1895 8037 + 105 | 4019 + 1 + 1097 | 7813 | 4209 | 639 | 3830 | 46564 | 2093
1896 7192 + 112 | 6195 + 1 + 1089 | 6543 | 5125 | 446 | 4807 | 48558 | 2045
1897 10237 + 122 | 4837 + 1 + 1172 | 6279 | 5635 | 492 | 4700 | 50852 | 2577
1898 3920 + 127 | 5440 + 1 + 1219 | 10486 | 6317 | 407 | 5369 | 52187 | 2606
1899 5641 + 153 | 5322 + 1 + 1554 | 4043 | 6721 | 146 | 2322 | 47931 | 4159
1900 5028 + 182 | 5952 + 1 + 1963 | 4448 | 7268 | 113 | 1473 | 47915 | 4268
1901 3325 + 216 + 5 | 5717 + 1 + 2085 | 4714 | 7748 | 2113 | 50556 | 3854
1902 4981 + 356 + 20 | 6050 + 1 + 2257 | 5060 | 7926 | 2785 | 53886 | 3861
1903 6323 + 368 + 28 | 6800 + 1 + 2404 | 5543 | 8253 | 2412 | 55056 | 4215
1904 2783 + 546 + 35 | 5443 + 1 + 2491 | 5793 | 8738 | 2367 | 56654 | 4275
1905 3132 + 425 + 49 | 5508 + 1 + 2781 | 4819 | 8927 | 2361 | 53910 | 3930

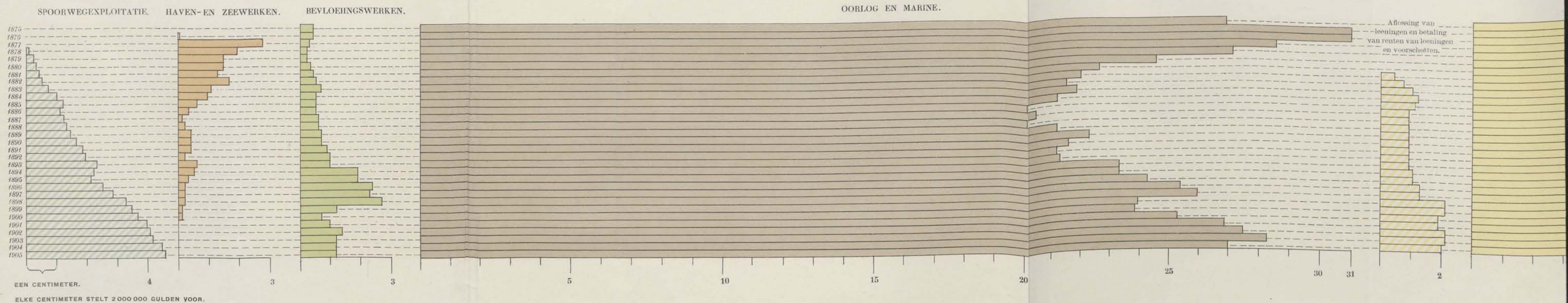
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

EEN CENTIMETER.
ELKE CENTIMETER STELT 2 000 000 GULDEN VOOR.

LITH. J. SMULDERS & CO., DEN HAAG.

van de ontvangsten en uitgaven voor Nederlandsch-Indië over het 31-jarig tijdvak 1875–1905.

II. Uitgaven.

47897 25160
62106 52224 2700
61970 50546 2300
885 51068
54125 54548
57590
60853
763 58420
1273 60898
2088 57635
2333 53282
2245 53224
53877
58872
1854 57057
59959
1854 58258
1872 58083
59155
1863 61403
2093 61052
2045 61589
2577 61762
2606 62631
4159 66380
4268 67504
3854 69569
3861 73492
4215 75708
4275 77407
3930 85843 (na aftrek van het renteloos voorschot van Nederland, ad f 2188800)

35 40 45 50 55 60 65 70 75 80 85 86

TOTAAL DER UITGAVEN (in duizendtallen gulden).

1875	154 250
1876	158 519
1877	159 081
1878	148 729
1879	156 043
1880	146 936
1881	151 233
1882	149 583
1883	149 964
1884	143 574
1885	130 873
1886	128 885
1887	117 896
1888	128 349
1889	129 133
1890	127 737
1891	130 639
1892	135 339
1893	127 950
1894	138 684
1895	139 459
1896	143 702
1897	148 626
1898	150 710
1899	144 372
1900	146 115
1901	149 903
1902	160 675
1903	167 111
1904	166 537
1905	164 288

MIJNBOUWPRODUCTEN.

SPOORWEGAANLEG.

1875 1876 1877 1878 1879 1880 1881 1882 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899 1900 1901 1902 1903 1904 1905

4 5

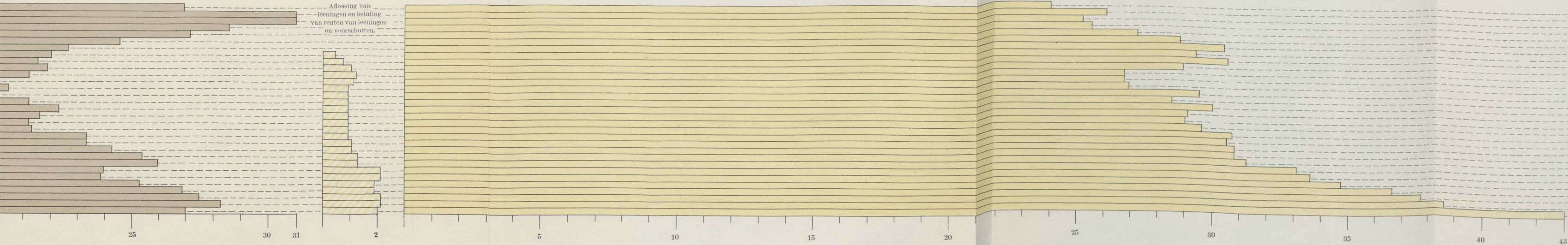
VERKLARING DER KLEUREN.

- Uitgaven wegens aflossing van leeningen en betaling van renten van leeningen en voorschotten.
- Overige gewone uitgaven.
- Bijdrage aan de rijksmiddelen.

TOELICHTING.

De cijfers over de jaren 1875—1904 zijn ontleend aan de begrootingsrekeningen, terwijl die over 1905 steunen op de tot dusver bekende werkelijke uitkomsten.

De in de vakjes geplaatste getallen duiden de uitgaven aan in ronde duizendtallen gulden. De door + teekens verbonden cijfers, geplaatst in de vakjes welke de uitgaven wegens de producten aangeven, hebben, wat de landbouwproducten betreft, voor de jaren 1875—1891 achtereenvolgens betrekking op koffie, kina en suiker, voor de jaren 1892—1900 op koffie en kina, en voor de jaren 1901—1905 op koffie, kina en guttapercha, terwijl, voor zooveel de mijnbouwproducten aangaat, die cijfers respectievelijk de uitgaven aanduiden in verband met Banka-tin, Billiton-tin en steenkolen.

BIJLAGEN

BEHOORENDE BIJ HET

VERSLAG BETREFFENDE NEDERLANDSCH (OOST-) INDIË

VAN

1907.

Bijl. AA. Overzicht van de tot ult. Maart 1907 verleende vergunningen tot het aanleggen en exploiteeren van electrische geleidingen in Nederlandsch-Indië, voor zooveel op dien datum nog van kracht.

" BB. Overzicht van de in 's lands kassen in Nederlandsch-Indië aanwezige betaalmiddelen bij het einde van elke maand van 1906 en van de bij de Javasche Bank overgebrachte gelden, behoorende tot het saldo van die kassen.

" CC. Algemeen overzicht van de opbrengst, enz. der in 1906 voor gouvernementsrekening in Nederland verkochte producten.

" DD. Overzicht betreffende de in 1906 voor gouvernementsrekening uit Indië verscheepte ladingen koffie, kinabast en tin en van de daarvoor betaalde vrachten.

" EE. Overzicht betreffende de opiumpacht over 1905 en 1906.

" FF. Overzichten betreffende de verpachte middelen (met uitzondering van de opiumpacht) over de jaren 1905, 1906 en 1907.

" GG. Statistiek betreffende de opiumregie over 1906.

" HH. Overzicht betreffende de opbrengst in 1906 van verschillende niet-verpachte middelen onder beheer van het departement van financiën.

" JJ. Overzicht van de geldmarkt in Nederlandsch-Indië over 1906; balans en winst- en verliesrekening der Javasche Bank (boekjaar 1906/7).

" KK. Uitkomsten van het in December 1906 en in Juni—Juli 1907 hier te lande en in Januari en in Juli—Augustus 1907 in Indië afgenomen grootambtenaarsexamen voor den Indischen dienst, benevens een overzicht over 1906 van de geldelijke aangelegenheden van het civiel en het militair weduwen- en weezenfonds in Nederlandsch-Indië.

" LL. Overzicht betreffende de uitgestrektheid, enz. van de bouwgronden der inlandsche bevolking op Java en Madoera (met uitzondering van de gewesten Djokjakarta en Soerakarta en van de particuliere landerijen) over 1906.

" MM. Overzicht betreffende de rijstcultuur op Java en Madoera (met uitzondering als voren) over 1906.

" NN. Overzicht betreffende de teelt van eenjarige gewassen (de padicultuur daaronder niet begrepen) op Java en Madoera (met uitzondering als voren) over 1906.

" OO. Opgaven betreffende de aan de verplichte levering onderworpen koffiecultuur op Java en de van gouvernementswege gehouden veilingen van Java-koffie, meerendeels over 1906.

Bijl. PP. Opgaven betreffende de gouvernements-kina-onderneming over de jaren 1901 t/m 1906, en de in 1906 van gouvernementswege gehouden veilingen van kinabast.

" QQ. Opgaven betreffende de suikerindustrie op Java over 1906.

" RR. Overzicht over 1906 van de productie, enz. der indigo- en tabaksondernemingen op Java, geheel of gedeeltelijk berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking tot huur van gronden of tot opkoop van gewas.

" SS. Gewestelijk overzicht betreffende de op ult. 1906 op Java aanwezige landbouwondernemingen, gevestigd op gronden door het Gouvernement in erfpacht afgestaan, benevens de daarvan in 1906 verkregen productie, voor zooveel betreft de voornaamste landbouwvoortbrengselen voor de wereldmarkt.

" TT. Opgaven betreffende de particuliere landerijen op Java en de huurlanden in Soerakarta en Djokjakarta over 1905 en 1906.

" UU. Opgaven betreffende de aan de verplichte levering onderworpen koffiecultuur ter Sumatra's Westkust en de van gouvernementswege gehouden veilingen van Sumatra-koffie, over 1906.

" VV. Overzicht over 1906 betreffende de verschillende in de buitenbezittingen gevestigde landbouwondernemingen.

" WW. Opgaven betreffende het boschwezen op Java en Madoera over 1906.

" XX. Overzichten betreffende het mijnwezen in Nederlandsch-Indië over 1906—1907.

" IJIJ. Overzichten over 1906 betreffende de handelsbeweging tusschen Nederlandsch-Indië en landen of plaatsen daarbuiten gelegen.

" ZZ. Overzichten betreffende de scheepvaart over 1906.

" AAA. Opgaven betreffende de aan particulieren toebehoorende industrieele inrichtingen (uitgenomen die, welke de verwerking van landbouwproducten beoogen), de loonen van ambachtslieden en koelies en het aantal pasars in Nederlandsch-Indië over 1906.

Errata.

Drie graphische voorstellingen betreffende de Indische financiën.

A.

GRONDGEBIED.

Het grondgebied van Suriname onderging geen verandering.

B.

BEVOLKING. [1)]

De bevolking is in den loop van het jaar 1906 met 1249 zielen vermeerderd.

Er kwamen in dat jaar 2861 personen, onder wie 384 Nederlandsch-Indische en 632 Britsch-Indische immigranten in de kolonie aan en er vertrokken 2227 personen, onder wie 339 Nederlandsch-Indische immigranten.

De bevolking bestond op den 31sten December 1906 uit 81 273 personen, onder wie 43 583 van het mannelijk geslacht; het aantal Europeanen bedroeg op dat tijdstip 903, onder wie de Europeanen, die bij het garnizoen en op de koopvaardijvloot dienen, niet begrepen zijn. Van de zooeven genoemde Europeanen waren 604 in Nederland geboren.

In bijlage **A** zijn staatjes opgenomen, waarin voorkomen:

a. opgaven omtrent mutatiën in de bevolking in het jaar 1906;

b. opgaven omtrent de verdeeling der bevolking over de kolonie op ultimo December 1906, volgens de bij de wijkmeesters en de districts-commissarissen ontvangen opgaven, en

c. een vergelijkend overzicht van de bevolking in de districten in de jaren 1863, 1872, 1873, 1904, 1905 en 1906.

Uit bijlage **A**, sub *b*, blijkt, dat de bevolking van Paramaribo, van Nieuw-Nickerie en van Albina op ultimo December 1906 respectievelijk bestond uit 34 870, 1750 en 478 zielen, terwijl de vestigingsplaats Totness in Coronie 622 bewoners telde. Het meest bevolkte district, Beneden-Commewijne, telde 8236; het minst bevolkte, Marowijne, 895 inwoners.

Voor de getalsterkte der arbeidende bevolking op de plantages en gronden, alsmede van de huurders op de centrale vestigingsplaatsen, wordt verwezen naar hoofdstuk P, § 3 (Landbezit, Landbouw en andere ondernemingen) en naar de bijlagen **M**, **P** en **Q** van dit verslag.

Volgens de opgaven van de wijkmeesters en districts-commissarissen, die echter verschillen met die welke door de kerkelijke gemeenten zelve zijn opgegeven en in bijlage **F** voorkomen, bevinden zich onder de bevolking van de hieronder vermelde godsdienstige gezindten het bij elk van haar vermelde aantal personen:

Hervormde gemeente	6 505
Evangelisch Luthersche gemeente	3 022
Roomsch Katholieke gemeente	15 529
Moravische Broedergemeente	27 159
Israëlietische gemeente	1 094
Vrije Evangelisatie	201
Episcopaalsche gemeente	384
Doopsgezinden	44
Voorts:	
Mohammedanen	8 418
Hindoes	12 467
Volgelingen van de leer van CONFUSIUS	22
Andere godsdiensten en personen zonder godsdienst	3 279

De gebruikelijke statistieke opgaven met betrekking tot de verdeeling van de bevolking naar de onderscheidene betrekkingen, beroepen en ambachten, enz. komen voor in bijlage **B** van dit verslag.

In den loop van het jaar 1906 werden 406 huwelijken gesloten (waarbij 555 kinderen werden gewettigd); 2408 kinderen werden geboren, van wie 527 in echt.

Er overleden 1793 personen, zoodat er 615 meer geboorten dan sterfgevallen in 1906 hebben plaats gehad.

Voor verdere statistieke opgaven omtrent huwelijken, geboorten en sterfgevallen wordt verwezen naar bijlage **C**.

Ter voldoening aan het daartoe in het Verslag van de Tweede Kamer aan het Koloniaal Verslag van 1905 te kennen gegeven verlangen is in bijlage **B**[1] een overzicht opgenomen van de bevolking van Suriname (zoowel inheemsche als geïmmigreerde) van 1850 tot 1905.

1) De Indianen en Boschnegers zijn onder de in dit hoofdstuk vermelde cijfers niet begrepen.

C.

MEDEDEELINGEN VAN ALGEMEENEN AARD.

Rust en orde werden in 1906 in de Kolonie niet gestoord. De verhouding met de naburige koloniën liet ook in dat jaar niets te wenschen over.

Door den Gouverneur werden de volgende reizen gemaakt:

van 28 tot 31 Mei 1906: eene inspectiereis naar het district Saramacca, waarbij een bezoek werd gebracht op post Nassau, op de cacaoplantage Caledonia, op de grondjes van kleine landbouwers (Britsch-Indiërs) op Huwelijkszorg, alsmede op het station Groningen, alwaar de inrichting voor Yawslijders werd geïnspecteerd. Voorts werden de Coppename en Wayambo opgevaren in verband met het zoeken naar gunstig, hoog gelegen land voor bacovenaanplant, terwijl verder eenige Indianendorpen werden bezocht;

11 Juni 1906: eene inspectiereis naar de vestigingsplaatsen Hecht en Sterk, Kroonenburg en Johan en Margaretha, naar het station Frederiksdorp, naar de plantage Johannisburg, waar de bacovendrogerij werd bezocht, en naar den quarantainepost Leiden;

22 Juni 1906: eene inspectiereis naar de vestigingsplaats voor creolen op het station Domburg;

27 Juni 1906: eene inspectiereis naar de spoorwegwerken tot aan Maäbo, tijdens het afspuiten van een deel van dezen berg; op de terugreis werd het dorp Onverwacht in het district Beneden-Para bezocht;

van 18 tot 22 September 1906: eene inspectiereis naar de districten Cottica en Boven-Commewijne. Bezocht werden Post Sommelsdijk, Charlottenburg, de plantage Nieuw-Clarenbeek, het station Ephrata en de plantage Geertruidenberg aan de Cottica; de vestiging Meulwijk en Schagen aan de Perica; de boschnegersdorpen Akiti-ondro, Langahoekoe en Rikanaumofo en het Indianendorp Koffiehei; aan de Boven-Commewijne de plantages Ostage, Potribo, Rustenburg en Schoonoord; op de terugreis de plantage Constantia en het fort Nieuw-Amsterdam;

8 November 1906: een tocht naar de suikerfabriek Alliance en de vestigingsplaats Johan en Margaretha;

van 27 November tot 1 December 1906: eene inspectiereis naar het district Marowijne, waarbij een bezoek werd gebracht op Albina en waarbij de Marowijnerivier werd opgevaren tot nabij Swampoekondré;

24 December 1906: eene inspectiereis naar de Orelanakreek, waarbij de grondjes tot aan Montauban werden bezocht;

8 Januari 1907: eene inspectiereis naar de vestigingsplaats Lelydorp;

17 Januari 1907: eene inspectiereis naar Domburg, naar de vestigingsplaatsen La Rencontre en Laarwijk en naar de cacaoplantages Maagdenburg en Waterland. De terugreis werd door de doorsnede der Pararivier ondernomen;

25 Januari 1907: eene inspectiereis naar de sisalplantage Gelderland en naar de Jodensavanne. Op de terugreis werden bezocht de gouvernementsinrichting ter verpleging van lepralijders en het asyl Bethesda van de Protestantsche vereeniging ter verpleging van lepralijders, beide te Groot-Chatillon;

29 Januari 1907: eene inspectiereis naar Nieuw-Amsterdam, in verband met de uitvoering der werken voor de overbrenging aldaar van het districtsstation, thans op Frederiksdorp. Op dezen tocht werd ook de plantage Geijersvlijt bezocht;

15 Maart 1907: eene inspectiereis naar de plantages Susanna's-daal, Katwijk, Spieringshoek, Montrésor, Nijd en Spijt en Leliëndaal;

25 Maart 1907: eene inspectiereis naar den quarantainepost Leijden;

28 Maart 1907: eene inspectiereis per spoor naar de terreinen tusschen Lelydorp en Onverwacht, die aanbevolen waren voor het aanleggen aldaar van een gouvernementsheveacultuur. Op de terugreis, die langs de Pararivier werd ondernomen, werden de grond l'Espérance aan die rivier en de ateliers van den spoorweg op Beekhuizen bezocht.

D.

ALGEMEEN EN GEWESTELIJK BEHEER.

Overeenkomstig artikel 28*bis* van het Regeeringsreglement werd door den Gouverneur het dagelijksch beleid van zaken aan den ondervoorzitter van den raad van bestuur opgedragen: van 28 tot en met 31 Mei 1906, van 18 tot en met 22 September 1906 en van 27 November tot en met 1 December 1906 wegens korte afwezendheid van de hoofdplaats naar aanleiding van zijne reizen, respectievelijk naar de districten Saramacca, Boven-Commewijne en Cottica en Marowijne (*Gouvernementsblad* nos. 29, 40 en 48).

Aan den ondervoorzitter van den raad van bestuur, den heer D. H. HAVELAAR, die in 1906 naar Nederland vertrok, werd bij Koninklijk besluit van 13 September 1906, n°. 61, op zijn verzoek, eervol ontslag als zoodanig verleend. Bij hetzelfde Koninklijk besluit werd tot ondervoorzitter van den raad van bestuur benoemd, het lid van dat college de heer mr. P. HOFSTEDE CRULL, tot lid het buitengewoon lid de heer C. VAN DRIMMELEN en tot buitengewoon lid de heer jhr. J. C. VAN REIGERSBERG VERSLUYS.

Met ingang op 20 Juni 1906 werd, ter vervanging van den heer mr. G. J. FABIUS, die op dien datum eervol ontheven werd van de waarneming van de functiën van gouvernementssecretaris, tijdelijk met die functiën belast de heer G. J. STAAL, secretaris van het gouvernement van Nederlandsch-Indië.

In verband met zijn vertrek werd de heer D. H. HAVELAAR in de maand Juni van het afgeloopen jaar eervol ontheven als tijdelijk chef van het bouwdepartement. De algemeene leiding van dat departement en het oppertoezicht op alle in uitvoering zijnde werken werd opgedragen aan den directeur der koloniale spoorwegen, den heer jhr. J. C. VAN REIGERSBERG VERSLUYS, met bevoegdheid om aan den bij het departement werkzaam zijnden ingenieur A. STREIFF de zelfstandige behandeling op te dragen van de gewone dagelijksche zaken.

Met ingang van 1 November 1906 werd de heer jhr. J. C. VAN REIGERSBERG VERSLUYS, directeur der koloniale spoorwegen, op zijn verzoek, eervol ontheven van de hem tijdelijk opgedragen algemeene leiding van het bouwdepartement en de heer A. STREIFF, tijdelijk ingenieur bij het bouwdepartement, van het administratief beheer der fondsen van dat departement. Met ingang van dien datum werd de heer A. DOIJER, tijdelijk ingenieur bij de koloniale spoorwegen, tijdelijk en wel voor den nog overigen duur van zijn dienstverband, belast met de waarneming der betrekking van chef van het Bouwdepartement.

Bij de in de maanden October 1906 en Januari 1907 gehouden verkiezingen ter voorziening in de vacatures ontstaan door het ontslag nemen van de leden der Koloniale Staten A. F. WILMANS en J. C. JUDA, werden gekozen de heeren mr. A. R. BUENO en A. VAN 'T HOOGERHUYS.

Voor het zittingjaar 1907/1908 werd door den Gouverneur herbenoemd tot voorzitter van de Koloniale Staten de heer I. DA COSTA en tot ondervoorzitter de heer F. C. GEFKEN.

In het gewestelijk bestuur kwamen de volgende veranderingen:

De heer M. NASSIJ, districts-commissaris van Nickerie, werd in Juli 1906 eervol ontheven van de waarneming van de functiën van districts-commissaris van Beneden-Commewijne en tijdelijk belast met de waarneming van de functiën van districts-commissaris in Beneden-Suriname en Beneden-Para.

In dezelfde maand werd de districts-commissaris van Marowijne, de heer H. H. VAN MARLE, eervol ontheven van de waarneming der functiën van districts-commissaris van Boven-Suriname en Boven-Para en tijdelijk belast met het beheer van Beneden-Commewijne.

Met de tijdelijke waarneming der functiën van districts-commissaris van de evengenoemde districten werd belast de heer S. H. DE GRANADA, toenmaals tijdelijk (sedert definitief) districts-secretaris van Beneden-Suriname en Beneden-Para.

De heer W. H. A. VAN ROMONDT werd terzelfder tijd eervol ontheven van de waarneming der functiën van districts-commissaris van Saramacca en vervangen door den heer H. S. T. RÖMER PRICE, commies op het Immigratiedepartement.

Den heer VAN ROMONDT voornoemd werd de waarneming opgedragen, van de functiën van districts-commissaris van Coronie, waarvan de heer J. BRANDON, eervol werd ontheven.

Aan den heer B. MORPURGO, werd op zijn verzoek met ingang van 1 November 1906 eervol ontslag verleend als districts-commissaris van Saramacca en daartoe benoemd de heer B. BOEKHOUDT, districts-commissaris van Coronie, met bepaling dat hij belast zou blijven met de tijdelijke waarneming van de functiën van districts-commissaris van Nickerie.

Met ingang van evenvermelden datum werd de heer VAN ROMONDT definitief benoemd tot districts-commissaris van Coronie.

Met de tijdelijke waarneming der functiën van districts-commissaris van Marowijne bleef de luitenant-commandant van de militaire bezetting op Albina belast.

Bij de verordening van 21 Januari 1907 (*Gouvernementsblad* n°. 9) werden de grenzen der districten Beneden-Suriname, Boven-Suriname, Beneden-Commewijne, Boven-Commewijne en Cottica nader gewijzigd en bij de verordening van dezelfde dagteekening (*Gouvernementsblad* n°. 10) werd de verordening regelende het districtsbestuur gewijzigd.

Bij de verordening van 2 Maart 1907 (*Gouvernementsblad* n°. 21) werden de grenzen der districten Beneden-Suriname, Boven-Suriname, Beneden-Commewijne, Boven-Commewijne en Cottica andermaal gewijzigd. Deze wijziging had slechts ten doel eene fout, die in de genoemde verordening van 21 Januari 1907 (*Gouvernementsblad* n°. 9) geslopen was, te verbeteren.

E.

MILITAIR BEHEER.

§ 1. LANDMACHT.

Schutterij. In 1906 werden te Paramaribo van de 53 schutterplichtigen 28 tot persoonlijken dienst ingelijfd.

Op ultimo December van dat jaar bestond de sterkte van de schutterij uit 23 officieren en 436 onderofficieren en manschappen.

De gewone oefeningen werden onder leiding van den bataljonsadjudant gehouden en afgewisseld door algemeene exercitiën. In 1906 werden ook schietoefeningen gehouden.

Gewapende burgermacht. De gewapende burgermacht in de districten bestond op 31 December 1906 uit 52 officieren en 1730 onderofficieren en manschappen.

De districts-commissarissen werden als gebruikelijk op hunne inspecties door een officier of onderofficier van de gewapende burgermacht vergezeld.

Andere diensten werden niet gevorderd van de gewapende burgermacht.

Troepen. De sterkte bedroeg op ultimo December 1906 18 officieren en 310 onderofficieren en manschappen.

De samenstelling was als volgt:

	Officieren.	Onderofficieren en manschappen.
Staf	4	8
2 Compagnieën infanterie	9	302
Officieren van gezondheid	3	—
Apothekers	2	—
	18	310

Voor memorie waren gevoerd 12 infanteristen, dienstdoende bij de gewapende politie.

Gedurende het jaar 1906 werden uit de sterkte gevoerd: 5 officieren en 55 onderofficieren en minderen, waarvan naar Nederland teruggekeerd 4 officieren en 18 onderofficieren en minderen; overgeplaatst naar Curaçao 1 officier, overleden 2, met paspoort 14, met gagement 10, voor memorie bij de gewapende politie 7, gedetineerd 2, de dienstverbintenis verbroken 1, krachtens rechterlijk vonnis afgevoerd 1, allen onderofficieren en minderen.

In dat jaar werden in de sterkte opgenomen: 5 officieren en 24 onderofficieren en minderen, waarvan 5 officieren en 5 onderofficieren en minderen overgenomen van het Koloniaal Werfdepot; van voor memorie terug 3, van gedetineerd terug 7, nieuw aangenomen 9.

Het emplacement was op 31 December 1906 als volgt:

	Officieren.	Onderofficieren en manschappen.
Paramaribo	9	197
Fort Nieuw-Amsterdam	1	40
Post Nickerie	1	34
Post Albina	1	21
Post Leiden (quarantaine etablissement)	—	1
Personeel van den militairen geneeskundigen dienst:		
Officieren van gezondheid	3	—
Apothekers	2	—
	17	293

terwijl 1 officier en 14 onderofficieren en minderen in het hospitaal verpleegd werden, 2 onderofficieren en minderen voor den krijgsraad terecht stonden en 1 onderofficier of mindere met verlof was.

De gezondheidstoestand van den troep in het jaar 1906 geeft geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen.

In verband met de opheffing van het fort Nieuw-Amsterdam als zoodanig, kon de troepenmacht in de kolonie, in den laatsten tijd uit 2 compagnieën bestaande, worden ingekrompen.

Bij Koninklijk besluit van den 1sten Mei 1907 n°. 85 werd zij tot 1 compagnie verminderd, terwijl de formatie van deze, met inbegrip van den militairen geneeskundigen dienst, als volgt werd vastgesteld:

	Officieren.	Militairen beneden den rang van officier.	Toelichting.
Staf.			(*a*) Voor den sergeant-schrijver kan een burgerschrijver in dienst worden gesteld.
Kapitein, commandant der troepen en van het garnizoen	1		
2de- of 1ste-luitenant-adjudant van den Gouverneur, tevens adjudant van de troepen	1		
2de- of 1ste-luitenant-kwartiermeester	1		
Sergeant-majoor-geweermaker	—	1	
Sergeant-stafhoornblazer	—	1	
Korporaal-kleermaker	—	1	
Korporaal-schoenmaker	—	1	
Sergeant-majoor-schrijver	—	1	
Sergeant-schrijver (*a*)	—	1	
Bij de compagnie infanterie.			
2de- of 1ste-luitenants	4		
Sergeant-majoors	—	2	
Sergeanten	—	9	
Fourier	—	1	
Korporaals	—	20	
Tamboers en hoornblazers	—	5	
Infanteristen 1ste klasse	—	42	
Infanteristen 2de klasse	—	207	
Bij den geneeskundigen dienst.			
Officier van gezondheid 1ste klasse	1		
„ „ „ 2de „	5		
Militaire apothekers 2de klasse	2		
Totaal	15	292	

Bij datzelfde Koninklijk besluit werd bepaald dat de sterkte van het garnizoen van Suriname geleidelijk wordt teruggebracht tot de in den staat aangegeven cijfers.

Volgens het verslag van den Chef van den militairen geneeskundigen dienst werden door het personeel van dien dienst in 1906 behandeld 9024 personen en wel:

te Paramaribo in het militair hospitaal	7425
te Paramaribo in den buitendienst	1192
op den post Nickerie	161
op het fort Nieuw-Amsterdam	51
op den post Albina	195

Onder de in het militair hospitaal verpleegde personen waren 317 militairen.

In de infirmerieën op de posten Nieuw-Nickerie en te Albina en in de ziekenkamer op het voormalige fort Nieuw-Amsterdam, werden respectievelijk verpleegd 23, 37 en 51 militairen.

Gedurende het jaar 1906 werden in de garnizoensapotheek gereed gemaakt 38 650 recepten en wel 22 083 voor den binnendienst en 16 567 voor den buitendienst; voor den militairen dienst bedroeg het aantal recepten 7471 en voor den civielen dienst 31 179.

Het totaal der kosten van het militair hospitaal bedroeg, voor zoover het uit de hier te lande ontvangen staten kan worden nagegaan, in 1906 f 104 970,95[5], tegenover f 147 697,07 in 1905.

De kosten per patiënt en per dag bedroegen, na aftrek der inkomsten, ruim f 0,58, tegenover ruim f 0,68 in 1905 en het gemiddelde aantal patiënten per dag was 398 tegen 346 in 1905 met een gemiddeld aantal verpleegdagen per patiënt van 19,6.

Een verslag van den militairen geneeskundigen dienst is opgenomen als bijlage I.

Het Militair Tehuis werd ook in 1906 geregeld bezocht door de militairen van de landmacht. Het gemiddelde aantal bezoekers was in 1906 minder dan in 1905. De oorzaak moet gezocht worden in het geringere aantal Europeanen, waaruit de troepenmacht thans bestaat.

§ 2. ZEEMACHT.

Het in West-Indië gestationneerde pantserdekschip, *Hr. Ms. Kortenaer*, onder bevel van den kapitein ter zee J. J. Hissing, kwam den 25sten Augustus 1906 ter reede van Paramaribo aan en vertrok van daar weder den 1sten October daaraanvolgende.

F.

WETGEVING, RECHTSPLEGING EN POLITIE.

§ 1. WETGEVING.

Behalve de verordeningen, welke reeds in het verslag van 1906 of onder andere hoofdstukken van dit verslag zijn vermeld, werden nog in het *Gouvernementsblad* van 1906 opgenomen:

onder n°. 30: het besluit van 5 Juni 1906 tot intrekking van het besluit van 4 Mei 1905 (*Gouvernementsblad* n°. 24) nopens den invoer van vee uit Fransch-Guyana;

onder n°. 34: de resolutie van 11 Augustus 1906 n°. 9750, bepalende het tijdstip van in werking treden van de verordening van 22 Juli 1905 (*Gouvernementsblad* n°. 53) betreffende het in het leven roepen van eene bacovecultuur voor uitvoer;

onder n°. 46: de verordening van 29 Augustus 1906, houdende verlenging van den termijn vastgesteld voor de herziening der verordening van 30 April 1872 (*Gouvernementsblad* n°. 25), waarbij wordt vastgesteld een reglement betreffende de strafinrichting voor dwangarbeid, den dwangarbeid aan openbare werken, de inrichting en het inwendig bestuur der gevangenissen, de tucht der veroordeelden en de bestemming der opbrengst van hunnen arbeid;

onder n°. 47: het besluit van 16 November 1906, betreffende den herijk van de maten, gewichten en weegwerktuigen, ter uitvoering van letter *a* van art. 14 van het Koninklijk besluit van 15 Maart 1871 n°. 22 (*Gouvernementsblad* n°. 3), zooals dat artikel gewijzigd is bij de verordening van 8 April 1891 (*Gouvernementsblad* n°. 12);

onder n°. 50: de verordening van den 21sten April 1906 tot wijziging en aanvulling van de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek omtrent de vaderlijke macht en de voogdij en daarmede samenhangende artikelen, alsmede van een daarmede verband houdend voorschrift in het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering;

onder n°. 51: de verordening van den 21sten April 1906, tot wijziging van enkele artikelen in het Wetboek van Strafrecht in verband met de hierbovengenoemde verordening (*Gouvernementsblad* n°. 50).

Voorts werden in het *Gouvernementsblad* van 1907 opgenomen:

onder n°. 1: de resolutie van 7 Januari 1907 n°. 205, omtrent de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van den thans geldenden tekst van de herhaaldelijk gewijzigde verordening van 11 Januari 1872 (*Gouvernementsblad* n°. 1), houdende intrekking van eenige verordeningen betreffende den verkoop van dranken, en vaststelling van een reglement van politie op de koffiehuizen, logementen en op de huizen waar gelagen gezet, nachtverblijf verstrekt of openbare feesten of vermakelijkheden gehouden worden;

onder n°. 2 de resolutie van 9 Januari 1907 n°. 306*a* omtrent de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van den thans geldenden tekst van de verordening van 7 April 1888 (*Gouvernementsblad* n°. 23) tot regeling van de pensioenen uit de koloniale kas te kwijten;

onder n°. 3 de resolutie van 10 Januari 1907 n°. 337*a* omtrent de plaatsing in het *Gouvernementsblad* van den thans geldenden tekst van den veertienden en den vijftienden titel van het eerste Boek van het Burgerlijk Wetboek voor de Kolonie Suriname;

onder n°. 5 de publicatie van 10 Januari 1907, waarbij wordt afgekondigd de wet van den 31sten December 1906 (*Staatsblad* n°. 373) tot het verrichten van eene exploratie van gouvernementswege buiten het Lawagebied in verband met den spoorwegaanleg in Suriname;

onder n°. 8 het besluit van 15 Januari 1907 ter uitvoering van art. 382*b*, laatste lid, van het Burgerlijk Wetboek, zooals dit luidt ingevolge de verordening van den 21sten April 1906 (*Gouvernementsblad* n°. 50);

onder n°. 11 de verordening van 12 Januari 1907, tot wijziging van de verordening van 23 April 1886 (*Gouvernementsblad* n°. 26), houdende bepalingen tot wering van besmetting door scheepvaart;

onder n°. 12 de verordening van 21 Januari 1907, tot nadere wijziging van de verordening van 8 Maart 1900 (*Gouvernementsblad* n°. 17), houdende regelen tot verzekering van de gemeenschappelijke belangen van de belanghebbenden bij de aan de Orelanakreek gelegen gronden;

onder n°. 16 de verordening van 22 October 1906 tot buitenwerkingstelling van de publicatie van 15 September 1864 (*Gouvernementsblad* n°. 17), waarbij het erf, gelegen aan het einde van de Saramaccastraat en bekend onder den naam van Pontewerf, wordt aangewezen als houtmarkt of plaats waar houtwaren mogen worden nedergelegd;

onder n°. 23 het besluit van 6 Maart 1907, tot vaststelling van bepalingen omtrent ontsmetting in geval van quarantaine;

onder n°. 24 het besluit van 6 Maart 1907, tot wijziging van dat van 19 November 1886 (*Gouvernementsblad* n°. 39) regelende het beheer en toezicht over de quarantaine-inrichtingen;

onder n°. 25 het besluit van 6 Maart 1907, tot wijziging van het bij besluit van 19 November 1886 (*Gouvernementsblad* n°. 40) vastgestelde reglement voor de schippers van aan quarantaine onderworpen schepen;

onder n°. 26 de resolutie van 6 Maart 1907 n°. 2271 tot vaststelling van eene instructie voor de geneeskundigen, belast met het onderzoek betreffende quarantaine;

onder n°. 32 het besluit van 28 Maart 1907 houdende verbod van in-, door- en vervoer van lompen, gebruikte kleedingstukken, ongewasschen lijf- en beddegoed, onbewerkte wol en haar, huiden en bontwerk, afkomstig van Trinidad;

onder n°. 34 de verordening van 4 December 1906, betreffende het verleenen van concessiën en vergunningen tot het gebruik van domein, zoo voor den aanleg en de exploitatie van werken van openbaar nut als ten behoeve van andere doeleinden;

onder n°. 36 de resolutie van 9 April 1907 n°. 3345, tot bekendmaking van de toetreding van Brazilië tot de conventie n°. 1 bedoeld op de in *Gouvernementsblad* 1905 n°. 26 bekend gemaakte lijst van verdragen en verklaringen, onderteekend op de Internationale Vredesconferentie te 's Gravenhage, den 27sten Juli 1899;

onder n°. 42 de verordening van 27 Februari 1907, tot aanvulling van de vierde afdeeling van den tweeden titel van het tweede boek van het Wetboek van Strafrecht.

§ 2. RECHTERLIJKE MACHT EN RECHTSPRAAK.

Met ingang van 15 Juni 1906 werd de heer D. Coutinho, praktizijn bij het Hof van Justitie, die op 30 Juni 1905 benoemd was tot plaatsvervanger van den kantonrechter van Paramaribo, op zijn verzoek eervol als zoodanig ontslagen, terwijl in zijne plaats werd aangewezen de heer I. da Costa, rechter bij het Oostelijk ommegaand gerecht.

Naar aanleiding van artikel 39 van het reglement op de inrichting en de samenstelling der rechterlijke macht werden op 20 Juni 1906 benoemd tot leden-plaatsvervangers bij het hof van justitie de heeren A. A. ter Laag, notaris te Paramaribo, en Mr. I. van Praag, griffier van gemeld hof.

Mr. L. L. Beckeringh van Loenen, kantonrechter van Nickerie, van rechtswege rechter bij het Westelijk ommegaand gerecht, keerde den 18den December 1906 van buitenlandsch verlof in

de kolonie terug en werd met ingang van 31 December 1906 tijdelijk belast met de waarneming der functiën van kantonrechter van Paramaribo.

In den loop van het jaar 1906 werden de functiën van ambtenaar van het openbaar ministerie bij het kantongerecht van Nickerie achtereenvolgens waargenomen door de postcommandanten van de militaire bezetting te Nieuw-Nickerie, de 1ste-luitenants der infanterie D. J. VAN MEERENDONK en A. N. C. F. KEIJZER.

Voor bijzonderheden omtrent de bij het hof van justitie, bij de kantongerechten van Paramaribo, in Coronie en in Nickerie, alsmede bij de Oostelijke en Westelijke ommegaande gerechten aangebrachte en behandelde zaken wordt verwezen naar bijlage D.

§ 3. POLITIE.

Ten aanzien van de sterkte en de mutatiën van het korps gewapende politie en de detacheering van de beambten wordt verwezen naar bijlage E.

Twee malen in de week werden geregeld schietoefeningen gehouden, alsook theorie over bepaalde verordeningen; voorts werden de beambten onderricht in het exerceeren, in gymnastiek en het schermen onder leiding van twee officieren der infanterie, en bovendien in de verbandleer door een der geneesheeren, dienstdoende in het militair hospitaal.

Wijzigingen werden aangebracht:

a. bij de resolutie van 24 Februari 1906 n°. 2522 (*Gouvernementsblad* n°. 17), in die van 24 Augustus 1895 (*Gouvernementsblad* n°. 36) voor zooveel aangaat de kleeding van de ambtenaren en beambten van politie;

b. bij de verordening van 29 Augustus 1906 (*Gouvernementsblad* n°. 45), in die van 21 December 1894 (*Gouvernementsblad* n°. 10) ten aanzien van de verstrekking aan de politie-ambtenaren en beambten van bovenkleeding en schoeisel.

De sterkte van het aantal buitengewone agenten van politie op 1 Januari 1906 bedroeg 88, tegenover 48 op hetzelfde tijdstip van 1905.

185 personen van Fransch-Guyana hierheen gevlucht, werden in den loop van 1906 aangehouden, als zijnde zonder middel van bestaan.

In het geheel werden uitgezet 142 personen, waaronder 5, die van de in 1905 aangehoudenen waren achtergebleven; 36 werden in vrijheid gesteld en 1 overleed, zoodat op het einde van December 1906 nog alhier aanwezig waren 11.

Een bedrag van f 9980,03^5 werd in 1906 geind op het bureau van politie, te weten:

wegens marktvergunningen, port d'armes enz. .	f 7859,10
wegens boeten en kosten in zake politieovertredingen	1834,20^5
wegens boeten en kosten in zake personeele belasting	24,00
wegens boeten en kosten in zake het niet lichten van patentakte voor den verkoop van gedistilleerd	52,50
wegens scheepvaartemolumenten	51,00
wegens opbrengst van onbeheerde boedels . . .	159,23

Ten overstaan van den ambtenaar, daartoe aangewezen door den commissaris van politie, werden in 1906 te Paramaribo gesloten:

voor den arbeid in de goudvelden 1719 contracten met 4607 arbeiders en voor de exploitatie van balata 322 contracten met 1011 arbeiders.

§ 4. GEVANGENISWEZEN.

Van de sterkte en de mutatiën der gevangenisbevolking wordt verwezen naar bijlage F^2.

Onder de gevangenen in het burgerlijk en militair huis van verzekering waren op 31 December 1905 5 Fransche vluchtelingen.

Gedurende den loop van 1906 werden 185 Fransche vluchtelingen opgenomen, 142 werden naar Albina gezonden om te worden uitgezet, 36 werden in vrijheid gesteld en 1 overleed, zoodat op 31 December 1906 nog 11 Fransche vluchtelingen in genoemd huis van verzekering aanwezig waren.

Op 31 December 1905 werden 4 gevangenen uit de genoemde gevangenis in het militair hospitaal verpleegd. In 1906 werden in het hospitaal nog opgenomen 60 gevangenen, waaronder 14 Fransche vluchtelingen; 58 gevangenen werden als hersteld ontslagen, terwijl 1 Fransche vluchteling in die inrichting overleed, zoodat op 31 December 1906 nog onder behandeling waren 5 gevangenen.

De straf van lichamelijke kastijding werd in deze gevangenis niet toegepast en geen gevangene werd in de klasse van discipline geplaatst.

Op ultimo December 1905 waren er 2 gevangenen uit de gevangenis op het fort Nieuw-Amsterdam onder verpleging in het militair hospitaal te Paramaribo.

In 1906 werden naar het hospitaal geëvacueerd 4 gevangenen, terwijl daaruit als hersteld werden ontslagen 4 gevangenen, zoodat op 31 December 1906 2 gevangenen onder behandeling bleven.

In de ziekenzaal der gevangenis overleden 2 gevangenen.

Van de werkzaamheden buiten de gevangenis ontvluchtten 9 gevangenen. Twee sprongen bij hunne vlucht in de Surinamerivier en verdronken, 3 waren op ultimo December 1906 nog voortvluchtig en de overigen werden na korte afwezigheid aangehouden.

Op ultimo December 1905 waren in de klasse van discipline 9 tot dwangarbeid en 10 tot gedwongen tewerkstelling veroordeelde gevangenen.

Gedurende het jaar 1906 werden in die klasse geen veroordeelden geplaatst.

De straf van lichamelijke kastijding werd in deze gevangenis in 1906 op 2 gevangenen toegepast.

G.

EEREDIENST.

Voor bijzonderheden omtrent aantal leden, gedoopten, huwelijken, enz. wordt verwezen naar bijlage **F.**

Nederlandsch Hervormde Gemeente, Vereenigde Protestantsche Gemeente in Nickerie, Evangelisch Luthersche Gemeente, Israëlietische Gemeenten. De predikant H. de Haan, van wien in het vorige verslag sprake is, kwam, nadat hij door de daartoe bevoegde commissie physiek geschikt was bevonden voor den dienst in de kolonie, in de maand October 1906 aldaar aan.

In de maand April van het loopende jaar vertrok de leeraar van de Nederlandsch-Israëlietische gemeente met verlof wegens langdurigen dienst naar Nederland.

In de maand Mei daaraanvolgende vertrok de predikant van de Evangelisch-Luthersche gemeente Ds. C. Hoekstra met verlof wegens ziekte naar Nederland. Zijne functiën worden tijdelijk waargenomen door de beide predikanten van de Hervormde gemeente.

Omtrent deze gemeenten valt overigens niets bijzonders te vermelden.

Evangelische Broedergemeente. Aan het jaarverslag over 1906 van de Zending der Evangelische Broedergemeente wordt het volgende ontleend.

In den aanvang van 1882 bedroeg het zielental der gemeente 22553; op 14 stations en 2 buitenposten arbeidden 34 zendelingen, terwijl 2 inboorlingen eenigermate daarbij behulpzaam waren. Er waren toen slechts 3 stations voor den arbeid onder de Boschnegers, namelijk te Ganzee en Koffiekamp in de Boven-Suriname en te Maripaston in Boven-Saramacca.

Op het eind van 1906 was het zielental der gemeenteleden vermeerderd met 6129, zoodat het thans bedraagt 28682, wier zielzorg wordt waargenomen door 43 geestelijken, onder wie 4 inlandsche, 1 zendings-onderwijzeres en 4 liefdezusters. Bovendien waren in dienst der zending 23 inlandsche mede-arbeiders, namelijk 8 hulp-zendelingen en 15 evangelisten. Het aantal stations werd vermeerderd tot 20 en dat der buitenposten tot 32, waarbij nog een 40-tal predikplaatsen.

Van 1882 tot 1906 werden dertig groote en kleine kerken gesticht. In 1906 werden ingewijd de Noorder-stadskerk, waar geregeld elken Zondag dienst wordt gehouden in de Nederlandsche taal, evenals in de Groote-Stadskerk; voorts eene kerk op Helena Christina, eene nederzetting van kleine landbouwers langs de spoorbaan, en eene kerk op Ornamibo in de nabijheid van Domburg, den zetel van den districts-commissaris van Boven-Suriname en Boven-Para.

In 1882 werden de gemeente-scholen bezocht door 2196 kinderen, die van 54 onderwijzers en onderwijzeressen onderwijs ontvingen. Op het eind van 1906 waren die cijfers gestegen respectievelijk tot 2989 en 101; terwijl nog 39 1) kinderen de bewaarscholen bezochten, waaraan 11 personen onderricht gaven.

Waren er in 1882 slechts 2 Zondagsscholen met 53 leerlingen, op het eind van het verslagjaar waren er te Paramaribo 5 en in de districten 10, met eene gezamenlijke bevolking van 1427 scholieren, geleid door 42 onderwijzers en 8 onderwijzeressen.

De 5-cents-vereeniging telde op haar laatste jaarfeest 1140 leden. Gedurende haar 20-jarig bestaan had zij verzameld een bedrag van f 58000, dat gedeeltelijk tot ondersteuning van de armen der gemeente werd benut, terwijl het andere deel ten bate viel van den Zendingsarbeid hier en elders. Door de leden der vereeniging is echter thans besloten dat de inkomsten geheel zullen worden aangewend voor plaatselijke doeleinden, te weten $^2/_3$ voor de eigenlijke heidenzending (Boschnegers, Britsch-Indiërs en Javanen) en $^1/_3$ voor de armen der gemeente.

In de knapen-vereeniging „Thimotheus", die thans 60 leden telt, wordt geregeld wekelijks de Bijbel besproken en worden wetenschappelijke en andere voordrachten gehouden.

Ook eene jonge-dochtersvereeniging is met vrucht werkzaam.

In den loop van 1906 zijn twee nieuwe vereenigingen in het leven geroepen, namelijk eene Bijbel- en traktaatvereeniging, in aansluiting aan het Nederlandsche Bijbel-genootschap, die ten doel heeft, niet alleen de verspreiding van de Heilige Schrift en van traktaatjes, maar ook de bevordering van het Bijbellezen en het verkrijgen van Bijbelkennis, voornamelijk onder de jeugd, en eene Christelijke vereeniging tot verpleging van zieken, in de eerste plaats beoogende de in het militaire hospitaal werkzaam zijnde Protestantsche verpleegsters krachtdadig te steunen en zoo mogelijk een diaconessenhuis te stichten. Deze vereeniging wordt bestuurd door twee zendingszusters der Evangelische Broedergemeente en een zuster van de Vereeniging „de Vrije Evangelisatie".

De zendingsarbeid onder de Britsch-Indiërs wordt geregeld voortgezet.

De in 1905 geopende school voor kinderen van Britsch-Indiërs in de nabijheid van Paramaribo gelegen, ontwikkelt zich goed. Daar het aantal leerlingen in het begin van 1906 boven de 50 steeg, moest een tweede onderwijzer worden aangesteld. Over het algemeen was het schoolbezoek bevredigend, alleen in Februari en Maart liet het te wenschen over, daar in die maanden de groote feesten der Hindoes en Mohammedanen en talrijke kinderhuwelijken plaats grijpen. Ook een der scholieren van de Annieschool, een jongen van 14 jaar, werd met een 10-jarig meisje op Hindoe-wijze gehuwd.

Te Nieuw-Nickerie werd eene bewaarschool voor Britsch-Indische kinderen in het leven geroepen, die bezocht werd door 15 tot 20 kinderen.

Op het eind van 1906 telde de gemeente onder de Britsch-Indiërs te Paramaribo en in de districten 115 gedoopten, te weten 78 volwassenen en 37 kinderen, terwijl 12 niet-gedoopten zich bij de gemeente aansloten.

Ook onder de Javanen wenscht de Evangelische Broedergemeente werkzaam te zijn. De daartoe beroepen zendeling vertoeft thans op Java, ter aanleering van taal, zeden en gebruiken der Javanen.

Roomsch-Katholieke kerk. Op 31 December 1906 bestond het personeel der missie behalve uit den provicaris G. J. R. Eysink, uit nog 5 bezoldigde priesters van den 2den rang, 20 niet-bezoldigde, onder wie 8 Nederlandsche onderwijzers, en voorts uit 17 leekebroeders. Vier van deze laatsten zijn onderwijzers, de overigen verrichten huiselijke bezigheden.

Ook de Roomsch-Katholieke missie verricht reeds jaren zendingswerk onder de Britsch-Indiërs.

Het was in November 1906 50 jaren geleden, dat de eerste Roomsch-Katholieke geestelijke zusters in de kolonie aankwamen. De algemeene belangstelling op dien dag aan de zusters bewezen getuigt, dat haar arbeid (zij wijden zich voornamelijk aan het onderwijs en aan weezenverpleging) — in de kolonie zeer op prijs wordt gesteld.

1) Volgens het verslag van den inspecteur van het onderwijs 229 kinderen.

H.

INSTELLINGEN VAN LIEFDADIGHEID.

De diaconie van de Nederlandsch Hervormde gemeente ondersteunde door geregelde bedeeling 50 personen, terwijl verschillende behoeftigen afzonderlijk giften ontvingen.

Door de weesvoogden werden, met behulp van het gouvernementssubsidië, bedeeld 68 weezen.

Door de diakenen der Evangelisch Luthersche gemeente, belast met de armenzorg dier gemeente, werden 20 ouden en gebrekkigen bedeeld, terwijl ook aan niet vast bedeelden, die in groote armoede verkeerden, giften werden geschonken.

Met behulp van het gouvernementssubsidie zijn door de weesvoogden bedeeld 42 weezen beneden den leeftijd van 15 jaren, terwijl aan enkele weezen, die dien leeftijd bereikt hadden, maar nog in zeer behoeftigen staat verkeerden of voor opleiding voor het een of ander ambacht steun noodig hadden, verdere ondersteuning werd verleend.

De Evangelische Broedergemeente bedeelde op 31 December 1906 255 weezen.

Door de Roomsch-Katholieke gemeente werden met behulp van het gouvernementssubsidie 175 weezen verpleegd, waarvan 17 jongens en 17 meisjes in de weeshuizen; de overigen waren bij particulieren uitbesteed. Bovendien werden nog 91 niet gealimenteerde weezen in de weeshuizen verzorgd.

Door het armbestuur der Nederlandsch-Israëlietische gemeente werden 33 personen bedeeld.

Door het armbestuur der Portugeesch Israëlietische gemeente is gedurende 1906 aan 18 behoeftige huisgezinnen en personen maandelijks onderstand verleend, terwijl aan eenige gemeenteleden tijdelijke tegemoetkoming is verstrekt.

Weldadigheidsgesticht 's Landsgrond Boniface. Op 31 December 1906 werden in dit gesticht verzorgd 370 personen, namelijk 181 mannen, 168 vrouwen, 16 jongens en 5 meisjes, alzoo 32 meer dan op het einde van 1905.

Hieronder waren 224 inboorlingen, 55 Britsch-Indiërs, 63 Chineezen, 16 inboorlingen uit Britsch-Guyana, 6 Portugeezen uit Madeira, 4 Europeanen en 2 Javanen.

In 1906 werden buiten het gesticht verpleegd 1 man en 2 vrouwen.

De volgende staat toont aan de mutatiën onder de verpleegden van het gesticht gedurende het jaar 1906.

	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Sterkte op 1 Januari 1906	161	158	13	6	338
Bijgekomen in 1906	99	53	14	6	172
	260	211	27	12	510
Overleden in 1906	42	22	—	—	64
	218	189	27	12	446
Ontslagen in 1906	37	21	11	7	76
Sterkte op 31 December 1906	181	168	16	5	370

Het gemiddelde aantal verpleegden gedurende eene maand was 348 of 6 minder dan in 1905 en 12 minder dan in 1904.

De volgende staat toont den landaard van de verpleegden.

	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal
Inboorlingen	76	136	9	3	224
Britsch-Indiërs	29	19	5	2	55
Chineezen	60	3	—	—	63
Inboorlingen van Britsch-Guyana enz.	9	5	2	—	16
Portugeezen uit Madeira	2	4	—	—	6
Europeanen	4	—	—	—	4
Javanen	1	1	—	—	2
	181	168	16	5	370

Het aantal der van gouvernementswege gealimenteerde weezen over wie het onmiddellijk toezicht onder het beheer van de commissie van regenten van 's Landsgrond Boniface wordt uitgeoefend door de kerkelijke armbesturen der verschillende gezindten, bedroeg op ultimo December 1906, 560.

De volgende staat geeft eene verdeeling naar de godsdiensten en een overzicht van de mutatiën in 1906.

	Hervormde Gemeente.		Evangelisch-Luthersche Gemeente.		Roomsch-Katholieke Gemeente.		Moravische Broeder-gemeente.		Totaal.		Totaal generaal.
	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	
Op 1 Januari 1906 werden verpleegd	33	27	14	21	106	84	125	153	278	285	563
Bijgekomen in 1906	4	8	1	7	13	5	12	17	30	37	67
	37	35	15	28	119	89	137	170	308	322	630
Afgeschreven in 1906	2	2	—	—	21	12	13	20	36	34	70
	35	33	15	28	98	77	124	150	272	288	560

Voor de alimentatie van weezen werd in 1906 uit de koloniale kas uitgegeven f 30 800, te weten:

aan de Hervormde Gemeente	f 7 100,00
» » Evangelisch-Luthersche Gemeente	3 700,00
» » Evangelische Broedergemeente	10 000,00
» » Roomsch-Katholieke Gemeente	10 000,00

Onder toezicht van den Agent-Generaal werden nog 66 behoeftige weezen van immigranten gealimenteerd.

Voor deze weezen is aan alimentatie uitbetaald f 3312,50.

In de inrichting „Bethesda" van de Protestantsche Vereeniging ter verpleging van lepralijders werden op ultimo December 1906 31 lijders verpleegd.

In de Gerardus-Majellastichting, de inrichting van de Roomsch-Katholieke missie voor de verpleging van melaatschen, werden op 31 December 1906 verpleegd 82 lijders.

I.

ONDERWIJS, KOLONIAAL MUSEUM EN KOLONIALE BIBLIOTHEEK.

Op het einde van 1906 bestond het geëxamineerd personeel op alle scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs te Paramaribo uit 90 onderwijzers en 103 onderwijzeressen, in de districten uit 47 onderwijzers en 2 onderwijzeressen.

Te Paramaribo en in de districten werd nog hulp verleend door 72 personen, hieronder begrepen de echtgenooten van zendelingen van de Evangelische Broedergemeente, die onderwijs gaven in het handwerken voor meisjes.

Aan het hoofd van 2 scholen in de districten en van de scholen bij de Boschnegers, ten getale van 7, stonden personen zonder onderwijzersrang.

Er waren 58 scholen voor gewoon lager en uitgebreid lager onderwijs (die bij de Boschnegers en die voor kinderen van Britsch-Indische immigranten niet medegerekend), waarvan 22 te Paramaribo en 36 in de districten, terwijl het aantal schoolgaande kinderen 7772 (4243 jongens en 3529 meisjes) bedroeg, van welk te Paramaribo 5850 (3085 jongens en 2765 meisjes) of ruim 75 pct. van het geheele getal schoolgaande kinderen.

De gemiddelde opkomst per dag en per 100 leerlingen is in de geheele kolonie 83 geweest.

De scholen der Evangelische Broedergemeente bij de Boschnegers telden op 31 December 1906 te zamen 269 leerlingen (142 jongens en 127 meisjes).

Op de scholen voor kinderen van Britsch-Indische immigranten waren op dien datum 58 leerlingen (44 jongens en 14 meisjes).

Op de bewaarscholen te Paramaribo waren te zamen 1035 kinderen; op de bewaarscholen van de Evangelische Broedergemeente te Nieuw-Nickerie en van de Roomsch-Katholieke geestelijken te Nieuw-Nickerie en in Coronie, respectievelijk 48, 67 en 49 kinderen.

Van het hierbovengenoemd getal van 58 scholen was de verdeeling als volgt:

a. te Paramaribo:

4 niet gesubsidieerde particuliere scholen;

7 gouvernementsscholen;

5 gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente;

5 gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken;

1 gesubsidieerde school van de Vereeniging „de Vrije Evangelisatie".

b. in de districten:

15 gouvernementsscholen;

15 gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente;

6 gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken.

Evenals in vorige jaren werd ook in 1906 tweemaal gelegenheid gegeven tot het verkrijgen van akten van bekwaamheid tot het geven van lager onderwijs. Bij die examens werd de akte voor den 4den en den 3den rang respectievelijk toegekend aan 14 en 6 candidaten, die voor den 2den rang aan 1 en die voor den 1sten rang eveneens aan 1 candidaat, terwijl 1 candidaat de akte voor het Fransch, 1 de akte voor de wiskunde en 6 candidaten de akte voor de handwerken voor meisjes verkregen.

De normaalschool telde op het einde van 1906 40 kweekelingen.

Bij de koloniale postspaarbank werd gedurende 1906 f 4752 door den inspecteur gestort. Op naam van scholieren werd overgeschreven f 4646.

Bij den inspecteur werd van de invoering der schoolspaarbank (Mei 1882) tot December 1906 f 117562 gestort, waarvan f 115997 op naam van scholieren werd overgeschreven.

Aan het einde van 1906 namen aan het sparen deel 3364 scholieren, zijnde ruim 43 pct. van het getal schoolgaande kinderen.

De bijlagen G[1] en G[2] bevatten verdere bijzonderheden betreffende het onderwijs.

Omtrent het Koloniaal Museum en de Koloniale Bibliotheek valt ook in dit verslag niets bijzonders te vermelden.

J.

BURGERLIJKE GENEESKUNDIGE DIENST.

In het *Gouvernementsblad* van 1906 werden opgenomen:

onder n°. 35: het besluit van 22 Augustus 1906 tot nadere vaststelling van een lijst van geneesmiddelen, die in elke apotheek steeds schouwbaar voorhanden moet zijn;

onder n°. 36: het besluit van 22 Augustus 1906, tot nadere vaststelling van eene lijst van geneesmiddelen, die niet beneden de bij die lijst bepaalde hoeveelheid mogen worden verkocht.

onder n°. 44: de verordening van 8 Augustus 1906 tot het instellen van een onderzoek naar den omvang van de ziekte der lepra of melaatschheid.

Bij resolutie van 7 Juni 1906 n°. 6457 werd eene permanente pharmacopae commissie in de kolonie aangesteld tot voorlichting der Nederlandsche pharmacopae commissie, ten einde deze Commissie van dienst te zijn bij hare taak om jaarlijks een ontwerp samen te stellen tot aanvulling of wijziging van de Nederlandsche pharmacopae en de nieuwe pharmacopae (4e editie), die in 1906 in werking is getreden.

Op 31 December 1906 waren te Paramaribo werkzaam 5 artsen, waaronder 2 officieren van gezondheid en 10 genees-, heel- en verloskundigen.

In de districten was de geneeskundige dienst opgedragen aan 13 geneesheeren, waaronder 3 artsen, terwijl 4 van de te Paramaribo gevestigde geneesheeren belast waren met den dienst in een deel der districten.

Het aantal te Paramaribo gevestigde apothekers en drogisten bedroeg 28 en het aantal geadmitteerde vroedvrouwen 12.

In het district Nickerie was 1 apotheker en te Albina 1 drogist gevestigd.

De gezondheidstoestand te Paramaribo en in de districten was in het jaar 1906 bevredigend.

Het aantal geboorten in de districten overtrof dat der sterfgevallen met 548; er werden namelijk geboren 1338 en er overleden 790.

Het aantal geboorten te Paramaribo bedroeg 1206 en het aantal sterfgevallen 1039, zoodat het cijfer der geboorten dat der sterfte overtrof met 167.

In de inrichting voor yawslijders op station Groningen werden gedurende 1906 verpleegd 421 personen, van wie herstelden 299 en overleden 5, zoodat op 31 December overbleven 117 personen. De gemiddelde duur der ziekte na opname was 7—8 maanden.

Gedurende 1906 werden te Paramaribo 1160 en in de districten 748 personen ingeënt met vrij gunstig gevolg.

De plantages en zooveel mogelijk ook de talrijke gronden werden door den geneeskundig-inspecteur in 1906 bezocht.

In de armenpraktijk werden 2964 personen behandeld; 21860 recepten werden gereed gemaakt, waarvan 2885 in het militair hospitaal.

Te zamen hebben deze recepten gekost de som van f 4004,90 of 18½ cent gemiddeld per recept.

Op de gesubsidieerde scholen werden 765 kinderen, lijdende aan trachoom behandeld.

Over het algemeen had de ziekte als gewoonlijk voor de genezing een langzaam verloop; voorts 161 kinderen, lijdende aan ophtalmia catarrhalis, te zamen 926 kinderen, waarvan 179 herstelden.

Op 1 Januari 1906 werden er in de inrichting voor melaatschen op Groot-Chatillon verpleegd 116 personen, te weten: 69 mannen, 41 vrouwen, 3 jongens en 3 meisjes.

In den loop van het jaar werden opgenomen: 18 mannen en 3 vrouwen, terwijl uit verpleegden in de inrichting werden geboren 4 jongens.

3 kinderen in de inrichting geboren, werden na keuring door de daartoe bevoegde commissie aan familieleden te Paramaribo ter verzorging afgestaan.

Voorts overleden in de inrichting 7 mannen, 2 vrouwen en 1 jongen.

Op 31 December 1906 waren alzoo in de inrichting aanwezig 81 mannen, 42 vrouwen en 4 jongens, te zamen 127 verpleegden. Onder dezen bevonden zich 2 Nederlanders, 67 Surinamers, 42 Britsch-Indiërs, 6 Chineezen, 3 Nederlandsch-Indiërs, 1 inboorling van Fransch-Guyana, 3 Barbadianen en 1 Demerariaan.

In de inrichtingen Groot-Chatillon, Bethesda en Majellastichting werden op 31 December 1906 te zamen verpleegd 242 melaatschen.1)

Het gedrag der verpleegden in de gouvernementsinrichting liet in 1906 niets te wenschen over.

De proef om lepralijders met de tua tua heester te behandelen, kon in 1906, wegens gemis van eene voldoende hoeveelheid van het gewas, niet worden voortgezet. In 1907 zal echter over eene genoegzame hoeveelheid kunnen worden beschikt ter voortzetting der proeven. Voorts werden in 1906 proeven genomen met het anti-lepra geneesmiddel van den Franschen geneesheer Dr. BRINTON, doch de verkregen resultaten zijn niet aanmoedigend om hiermede voort te gaan. In het begin van 1906 werd begonnen met het nemen van proeven met de Chaulmoograolie, gecombineerd met strychnine (Methode Dr. ISADORE DYER, Nieuw-Orleans). Van de verkregen resultaten in de inrichting kan nog niets met zekerheid worden vermeld, de proef met het middel wordt voortgezet. Het extract Rhizophorae mangle (Mangrove-extract) uitwendig toegepast op vlekken bij lijders, heeft geene resultaten opgeleverd.

Op 1 Januari 1906 bedroeg het aantal leerlingen aan de geneeskundige school te Paramaribo 24.

Daar het aantal geneesheeren in voorbereiding voor den districtsdienst op de geneeskundige school voldoende bleek te zijn om in de naaste toekomst in eventueele vacatures te voorzien, werd bij resolutie dd. 27 October 1906, n°. 14250, het reglement der school gewijzigd in dien zin, dat voortaan alleen tegen betaling nieuwe leerlingen zouden worden toegelaten. Het leergeld bleef bepaald op f 300 's jaars. In de maand November werden 9 nieuwe leerlingen toegelaten. Op 31 December 1906 bedroeg het aantal leerlingen 29, waaronder 12 betalenden.

Het volgend staatje geeft een overzicht van de verschillende examens in 1906 voor de geneeskundige commissie afgelegd.

EXAMENS.	1ste halfjaar.		2de halfjaar.		Totaal.	
	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.
Voorbereidend examen .	2	2	1	0	3	2
1ste natuurkundig examen	6	4	5	4	11	8
2de » »	3	0	6	3	9	3
Geneeskundig »	3	3	1	1	4	4
Heelkundig »	3	3	3	2	6	5
Verloskundig »	4	2	2	1	6	3
Tandheelkundig »	1	0	—	—	1	0
Leerling apotheker »	—	—	1	1	1	1
	22	14	19	12	41	26

1) Volgens de hierboven, alsmede volgens de in Hoofdstuk H verstrekte cijfers: 240 melaatschen.

Voor de geneeskundige commissie verschenen in 1906 7 ambtenaren om te worden gekeurd, of zij voor de verdere waarneming van hunne betrekking al dan niet geschikt waren. De verzochte verklaring om te worden gepensionneerd werd aan allen afgegeven.

Aan 13 ambtenaren werd eene verklaring uitgereikt, dat een verblijf buiten de tropen dringend noodzakelijk was tot herstel van gezondheid.

Aan 2 andere ambtenaren werd zoodanige verklaring geweigerd.

In het jaar 1906 zijn in het abattoir te Paramaribo geslacht 2657 runderen, 1660 varkens en 11 schapen.

Aan slachtgeld werd betaald f 5993,13.

In Juli 1906 trad eene besmettelijke ziekte bij paarden op, die een enzootisch karakter droeg en zich als infectieuse Cerebro-Spinaal-méningitis deed kennen. Vijftien paarden werden in de buitenwijken aangetast; voornamelijk waren het jonge dieren, die daaraan hebben geleden, waarvan 8 stierven. De hoeven en weilanden, waar zich verdacht of besmet vee bevond, werden afgesloten. In het laatst van Augustus week de ziekte en deden zich geen nieuwe gevallen meer voor.

In den toestand van den veestapel is over het algemeen weinig verandering gekomen; alleen werd een Guernsey stier tot verbetering van den veestapel op Trinidad aangekocht.

Bijlage H bevat een staat aantoonende het aantal sterfgevallen te Paramaribo, met vermelding van de doodsoorzaken. Een extract uit het verslag betreffende den militairen geneeskundigen dienst is opgenomen als bijlage I.

K.

LANDSGEBOUWEN.

§ 1. ONDERHOUD, ENZ. DER GEBOUWEN.

Aan de landsgebouwen werden in 1906, voor zoover de fondsen dat toelieten, de noodige gewone onderhoudsherstellingen verricht.

De landsgebouwen ondergingen het noodige onderhoud. De watervoorziening in het militair hospitaal werd verbeterd o. a. door den bouw van een waterreservoir van 300 000 L. inhoud.

Het hospitaal, dat ten behoeve van den spoorwegdienst op Republiek in het Paradistrict was opgericht, werd overgebracht naar Paramaribo op het terrein van het militair hospitaal.

§ 2. NIEUWE WERKEN.

Ten laste van dit artikel werd in 1906 eene school gebouwd op het terrein, waar de Hollandsche boeren gevestigd zijn; voorts eene school op de vestigingsplaats Lelydorp; ook werd de schietbaan op Wolffenbuttel voltooid.

Baggerwerk. In verband met belangrijke herstellingen aan den baggermolen, alsook met de afwezigheid van den molenbaas gedurende 4 maanden, is er in 1906 slechts eene totale lengte van 817 M. opgebaggerd.

Buitengewone productieve werken. Behalve voor de dagen, dat voor spuiing ook de schutsluizen werden gebezigd, hadden de schuttingen op Beekhuizen en te Uitkijk geregeld plaats.

Totaal werden geschut in 1906:

	Beekhuizen.	Uitkijk.
Stoombarkassen	398	480
Ponten	91	46
Tentbooten	2286	2350
Visschersbooten	6610	6248
Corjalen	4419	4497
Zeilvaartuigen	6	9
Houtvlotten	689	598
Totalen	14499	14228

Het totaal verkeer bedroeg in 1906 voor Beekhuizen 17016 en voor Uitkijk 17002 vaartuigen en vlotten.

Gedane waarnemingen in den regentijd hebben doen blijken, dat een der dammen van den Saramaccapolder verzwaring en verhooging behoefde, welk werk op enkele zeer ongeschikte aanvullingen na gereed is gekomen.

Met de beschikbare arbeidskrachten werd het werk aan den Saramaccapolder voortgezet. Het tracé voor den Noorddam is geheel opengekapt en van den dam zelf is ongeveer 4 K.M. gereed. Eenige leidingen zijn geheel, enkele gedeeltelijk voltooid.

L.

LAND- EN WATERWEGEN EN BIJBEHOORENDE WERKEN, BENEVENS VERVOERMIDDELEN.

a. *Land- en waterwegen.*

I. Te Paramaribo.

Besproeiing. De besproeiing der wegen had in den drogen tijd op de gebruikelijke wijze plaats met behulp van de brandwaterleiding en voor zoover de beschikbare fondsen toelieten.

In 1906 werden verbeterd de Waterkant tusschen Heiligenweg en Jodebreestraat; de Zwartenhovenbrugstraat tusschen Drambranders- en Limesgracht.

De verdere wegen en trenzen werden zoo goed mogelijk onderhouden.

De brug over de Knuffelsgracht in den Waterkant werd gedeeltelijk afgebroken en vernieuwd, welke vernieuwing werd uitgevoerd in gewapend beton.

Bij het terrein van de 3de markt werden 3 landingstrappen gemaakt ter vergemakkelijking van de lossing van landbouwproducten.

De herstelling van den Waagsteiger werd voortgezet.

II. In de districten.

De bestaande wegen werden zoo goed mogelijk onderhouden.

Een aanvang werd gemaakt met het overbruggen van de kreken aan den linkeroever van de Nickerie; extra-gelden werden toegestaan voor de loozing.

In de eerste helft van dit jaar werden te Nieuw-Nickerie en op eenige andere plaatsen in het district Nickerie door den Engelschman Th. Wardle eenige boringen verricht, waarbij goed drinkwater werd verkregen.

In Saramacca werd, voor zoover de fondsen dit toelieten, voortgegaan met het overbruggen der kreken en het herstellen van bestaande bruggen.

Stoomvaartuigen. Voor den zeedienst, d.i. den dienst op Demerara, Nickerie, Coronie en Albina waren beschikbaar de stoomschepen «Paramaribo», «Albina» en het reserve stoomschip «Curaçao». Dit laatste stoomschip moest voor den dienst invallen, wanneer de reizen op de trajecten Paramaribo—Nickerie—Demerary, Paramaribo—Coronie en Paramaribo—Albina samenvielen, hetgeen nu en dan plaats had, en ook wanneer een van de andere schepen in het dok te Georgetown moest worden opgenomen.

Aan het onderhoud der schepen werd geregeld de hand gehouden. In het begin van het jaar 1906 werden de «Paramaribo», de «Curaçao», de «Albina» en de «Nederland» in het droogdok te Georgetown opgenomen, bij welke gelegenheid ook eenige kleine herstellingen werden uitgevoerd, terwijl van de Curaçao de schroef gelicht en de schroefas ingevoerd werd. Verscheidene der beschikbare barkassen moesten belangrijke reparaties ondergaan, waarvoor zij op het droge moesten worden gehaald.

Zeilvaartuigen. De schoener Nickerie, die sedert Mei 1905 het lichtschip „Suriname" verving, werd eerst in de maand Augustus weder door het lichtschip vervangen en verricht sedert geen dienst.

Op de gezamenlijke gouvernements-vaartuigen werd aan passage- en vrachtgelden ontvangen f 106288, tegenover f 92638 in 1905 en f 90972 in 1904, namelijk aan passagegelden f 70192 en aan vrachtgelden f 36096.

De passage en vracht voor kosteloos vervoerde personen en goederen kan op f 25376 worden geraamd.

Voor de ontvangen bedragen aan passage en vracht op de verschillende trajecten wordt verwezen naar bijlage J van dit verslag.

In 1906 werden 7 nieuwe leerlingen tot den cursus tot opleiding van machinist-leerlingen toegelaten. Op ultimo December van dat jaar telde de cursus 15 leerlingen, namelijk 9 van het 1ste, 4 van het 2de en 2 van het 3de leerjaar.

Aan 1 leerling werd het diploma van den cursus uitgereikt.

M.

FINANCIEELE ZAKEN.

Muntwezen. De geldsomloop in de kolonie ondervond in 1906 evenals in 1905 geen stremming.

De Surinaamsche bank beschikt over een metaalvoorraad, gemiddeld groot f 780 982,42 of gemiddeld f 234 017,29 méér dan noodig voor de voorgeschreven dekking der opvraagbare verbintenissen, die gemiddeld f 1 640 895,38 hebben bedragen.

De bank voerde in 1906 voor eene waarde van f 60 018,75 aan vreemde munt in.

Aan particulieren verkocht de bank voor eene waarde van f 68 120,59 aan vreemde munt, terwijl door haar aan vreemde munt uitgevoerd werd een bedrag van f 197 590.

De voorraad munt van de bank ondervond in den loop van 1906 uit de munt in omloop eene vermindering van f 86 006,38.

Begrooting. De koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1907, die, zooals in het vorige verslag werd medegedeeld, bij verordening van 7 Mei 1906 (*Gouvernementsblad*, n°. 23) voorloopig werd vastgesteld, werd definitief vastgesteld bij de wet van 31 December 1906 (*Staatsblad* n° 345, *Gouvernementsblad* 1907 n°. 4).

Zij werd bij de wet van 31 December 1906 (*Staatsblad* n°. 349, *Gouvernementsblad* 1907 n°. 17) gewijzigd en aangevuld, en bij de wet van 31 December 1906 (*Staatsblad* n°. 356, *Gouvernementsblad* 1907 n°. 18) gewijzigd en verhoogd.

De uitgaven zijn geraamd op f 4 475 630,36, de opbrengst der koloniale geldmiddelen op f 3 493 330 en de bijdrage uit 's Rijksschatkist op f 982 300,36.

De koloniale huishoudelijke begrooting voor 1905 werd bij de wet van 31 December 1906 (*Staatsblad* n°. 352, *Gouvernementsblad* 1907 n°. 20) gewijzigd.

Bijlage K bevat de raming der ontvangsten en uitgaven, en de tot 30 April 1907 gedane of wel op dat tijdstip bekende en vermoedelijk nog te doene ontvangsten en uitgaven voor 1906.

Blijkens dien staat hebben de uitgaven tot 30 April 1907 bedragen f 4 127 973 of f 635 775,68[5] minder dan het geraamde totaal ad f 4 763 748,68[5] en de koloniale middelen en inkomsten f 3 438 975 of f 604 605 minder dan de raming ad f 4 043 580, zoodat eene bijdrage uit 's Rijks schatkist van f 688 998 zou worden vereischt. Bij de wet van 9 Juli 1906 (*Staatsblad* n°. 188, *Gouvernementsblad* n°. 37) werd het slot der rekening van de koloniale uitgaven en ontvangsten van Suriname over het dienstjaar 1902 vastgesteld.

De koloniale huishoudelijke begrooting voor 1908 werd voorloopig vastgesteld bij de verordening van 14 Mei 1907 (*Gouvernementsblad* n°. 40).

Belastingen. Een overzicht van de opbrengst van de voornaamste belastingen in de laatste tien jaren wordt in onderstaanden staat aangegeven.

Dienstjaar.	Invoerrechten.	Belasting op goud.	Accijns op het binnenlandsch gedistilleerd.	Personeel (Inkomstenbelasting). 1)	Patentrecht.	Belasting op de huurwaarde der huizen.	Erf- en grondpacht en concessierecht.	Geneeskundige belasting.	Zegelrechten.	Successie en overgangsrechten.
1897	f 928 158	f 65 110	f 164 163	f 99 048	f 60 644	f 38 694	f 142 258	f 49 612	f 42 099	f 9 531
1898 . . .	994 490	62 207	233 595	97 803	60 615	39 197	132 900	51 036	45 633	3 611
1899	1 024 041	64 397	147 435	67 440	23 807	38 918	138 602	54 024	50 574	7 638
1900	1 093 895	62 885	168 174	70 136	25 050	40 216	147 585	48 840	55 809	31 715
1901	1 200 992	53 975	170 046	60 628	26 512	41 071	168 842	51 224	53 018	17 744
1902 . . .	1 177 074	42 690	157 018	56 835	26 605	43 641	179 596	51 360	51 204	17 021
1903	1 184 717	49 046	168 382	52 024	25 237	38 511	183 315	35 736	56 472	8 220
1904	1 145 570	57 427	154 499	51 022	27 343	47 808	177 219	30 262	48 769	3 399
1905	1 115 157	76 515	138 580	49 709	24 987	45 970	139 098	42 313	46 045	3 211
1906 . . .	1 095 423	84 945	127 387	67 746	32 500	40 399	153 903	33 559	52 100	10 044

Omtrent dezen staat valt het volgende aan te teekenen:

Invoerrecht. In het bedrag is begrepen f 21 602 ontvangen voor 2 opcenten op het middel invoerrechten.

Belasting op goud. De opbrengst is in de laatste jaren stijgende door het systeem van onderhuur dat bij onderscheidene concessionarissen in zwang is gekomen.

Accijns op het binnenlandsch gedistilleerd. De lagere opbrengst is ten deele een gevolg van de algemeene malaise in de laatste jaren, voor een ander deel moet zij worden toegeschreven aan het toenemend gebruik van andere dranken. Zij wordt verder veroorzaakt doordien door het gebruik van verbeterde werktuigen het verlies van de stijlers op het geproduceerde gedistilleerd minder bedraagt dan de 2 pct. korting die zij krachtens de accijnsverordening op de productie genoten en zij daardoor

1) Deze belasting heet sedert 1 Januari 1906 „Inkomstenbelasting".

eene zekere hoeveelheid gedistilleerd in het verkeer kunnen brengen zonder betaling van accijns. Deze korting is in den loop van dit jaar verlaagd tot ½ pct.

Personeel. De hoogere opbrengst in 1906 is toe te schrijven aan de op 1 Januari 1906 in werking getreden verordening op de Inkomstenbelasting.

Het gunstig cijfer is deels te danken aan de uitbreiding van de belastingplichtigheid en deels aan de goede gevolgen van de verplichting tot het doen van gedetailleerde aangiften.

Patentrecht. De hooge opbrengst is toe te schrijven, zoowel aan het beter op tijd voldoen van de patentplichtigen aan hunne verplichtingen, als aan de betere aanzuivering van het verschuldigde over vorige dienstjaren.

Erf- en grondpachten en concessierechten. De opbrengst van huren, erfpachten, verkoopingen van domeinen en afkoop van zakelijke rechten was f 16 508, die van vergunnings- en concessierecht tot het ontginnen van delfstoffen op domeingrond f 93 778 en die van vergunnings- en concessierechten tot het ontginnen van balata op domeingrond en retributie op balata, verkregen op domeingrond, f 43 617.

Successie- en overgangsrechten. Deze belasting is wisselvallig.

In 1906 vielen enkele belangrijke boedels open, verervende niet in de rechte lijn.

In het *Gouvernementsblad* van 1906 werden opgenomen:

onder nos. 24 en 25: de besluiten van 21 Mei 1906, ter uitvoering van art. 1, tweede lid, der verordening van 2 Mei 1894 (*G. B.* 1895 n°. 30), betreffende het aangaan van eene geldleening ten behoeve van het Immigratiefonds van de kolonie Suriname (uitgifte van de veertiende en vijftiende of laatste serie);

onder n°. 28: het besluit van 2 Juni 1906 ter uitvoering van art. 2 van de verordening van 3 Januari 1906 (*Gouvernementsblad* n°. 20) tot wijziging van het tarief van invoerrechten, wat betreft het artikel olie;

onder n°. 31: de verordening van 21 April 1906 tot aanwijzing van ambtenaren voor de invordering van alle belastingen en voor de vervolgingen deswege;

onder n°. 38: de verordening van 28 Augustus 1906 tot wijziging van de artikelen 9, 10 en 11 der Tariefverordening;

onder n°. 39: de resolutie van 28 Augustus 1906 n°. 10386, bepalende den dag van in werking treden van de verordening van 28 Augustus 1906 (*Gouvernementsblad* n°. 38) tot wijziging van de artikelen 9, 10 en 11 der Tariefverordening;

onder nos 41, 42 en 43: de besluiten van 24 October 1906, ter uitvoering van art. 2, tweede lid, der verordening van 9 November 1894 (*Gouvernementsblad* n°. 11) tot het aangaan van eene geldleening voor productieve werken (uitgifte van de zevende, achtste en negende serie);

onder n°. 52: de verordening van 24 December 1906 tot regeling van den verkoop van gedistilleerd.

Voorts werden in het *Gouvernementsblad* van 1907 opgenomen:

onder n°. 6: de wet van 31 December 1906 (*Staatsblad* n°. 374), houdende goedkeuring van eene koloniale verordening, betreffende het aangaan ten laste van de kolonie Suriname van eene geldleening ten behoeve van het Immigratiefonds aldaar;

onder n°. 7: de verordening van 28 Augustus 1906, betreffende het aangaan van eene geldleening ten behoeve van het Immigratiefonds van de kolonie Suriname;

onder nos. 13, 14 en 15: de besluiten van 26 Januari 1907, ter uitvoering van art. 1, tweede lid, der verordening van 28 Augustus 1906 (*Gouvernementsblad* 1907 n°. 7), betreffende het aangaan van eene geldleening ten behoeve van het Immigratiefonds van de kolonie Suriname (uitgifte van de eerste, tweede en derde serie).

Hypotheekkantoor. In den loop van het jaar 1906 werden aangeboden 273 paar borderellen van hypothecaire inschrijvingen, en een akte van verband op een schip tot een gezamenlijk bedrag van f 1 469 193,29.

Hieronder zijn begrepen 72 inschrijvingen tot een bedrag van f 725 260 wegens voorwaardelijke en wegens eventueele schulden.

Ten behoeve van het Immigratiefonds werden 23 inschrijvingen gedaan ten bedrage van f 280 556 op plantages en gronden.

Ten verzoeke van de Surinaamsche Bank werden ingeschreven 19 hypotheken ten bedrage van f 20 600 op huizen en erven en 2 tot een bedrag van f 19 000 op plantages en gronden; beide wegens tegenwoordige schulden, en

34 stuks tot een gezamenlijk bedrag van f 99 300 op huizen en erven en 3 te zamen bedragende f 15 200 op plantages en gronden wegens geopende kredieten.

In het geheel werden 223 doorhalingen gedaan tot een bedrag van f 723 155,85, waaronder valt een bedrag van f 210 378,50 wegens voorwaardelijke en wegens eventueele schulden en f 70 293,30 ten behoeve van het Immigratiefonds.

Van de hypothecaire vorderingen der Surinaamsche Bank werden doorgehaald 20 stuks ten bedrage van f 20 000 op huizen en erven en 1 tot een bedrag van f 10 000 op plantages, alle genomen wegens tegenwoordige schulden, en 5 stuks tot een gezamenlijk bedrag van f 16 450 op huizen en erven wegens geopende kredieten.

Het totaal der op 31 December 1906 bestaande inschrijvingen bedraagt f 5 315 220,79, waaronder f 1 403 042,87⁵ voor voorwaardelijke en eventueele schulden en f 312 255,40 ten behoeve van het Immigratiefonds.

Ter overschrijving werden aangeboden 120 grondbrieven, 218 akten van onderhandschen en 43 van publieken verkoop, 10 scheidingen, 21 beslagen, 3 akten van schenking, 5 van rectificatie van voorgaande akten, 2 verklaringen omtrent onroerend goed, 1 resolutie tot terugname van grond, 3 akten van oprichting van Naamlooze Vennootschap, 1 afstand van rechten op grond door het Koloniaal Gouvernement, 19 akten van vestiging van het recht van opstal, terwijl 6 beslagen werden opgeheven

195 getuigschriften betreffende onroerende goederen werden afgegeven en 228 inzagen in de registers verleend.

Het ten bate van de Koloniale kas ontvangen salaris bedroeg f 2 143,14⁵.

Ter viseering werden aangeboden 2864 akten en geschriften, waarvoor aan recht ontvangen werd f 32 154,87⁵.

De opbrengst der verkochte plak- en stempelzegels was respectievelijk f 18 691,90 en f 788,55.

Koloniale Spaarbank.

(De opgave hieromtrent zijn nog niet ontvangen; doch zullen later worden medegedeeld).

N.

PERSONEELE VERORDENINGEN OMTRENT LANDSDIENAREN.

Bij resolutie van den Gouverneur van den 22sten Mei 1906, n°. 5916 (*Gouvernementsblad* n°. 26), werd de opneming in het *Gouvernementsblad* bepaald van het Koninklijk besluit van 12 Augustus 1905, n°. 38, houdende nadere wijziging en aanvulling van het bij Koninklijk besluit van 1 November 1848, n°. 84, vastgestelde reglement op de pensioenen en gagementen voor de Europeesche militairen, behoorende tot de landmacht in de Nederlandsche overzeesche bezittingen en voor hunne weduwen en weezen.

Bij de verordening van den 5den Mei 1906 (*Gouvernementsblad* n°. 32), werd de verordening van 5 Augustus 1886 (*Gouvernementsblad* 1887, n°. 2), ter regeling van de verloftraktementen uit de koloniale kas te kwijten, nader gewijzigd. Tot dusver werd bij de vaststelling van het verloftraktement als bezoldiging aangemerkt het traktement van den ambtenaar en wegens andere door hem genoten wordende voordeelen het bedrag, waarnaar deswege door hem voor pensioen wordt bijgedragen. Door de wijziging zullen voortaan die andere voordeelen bij binnenlandsch verlof alleen in aanmerking komen, voor zoover den ambtenaar gedurende het verlof het genot daarvan ontthouden wordt.

In het *Gouvernementsblad* van 1907 werd onder n°. 33 de thans geldende tekst van de resolutie van 4 Juli 1904, n°. 6957, betreffende het verleenen van binnenlandsch verlof en van vrijstelling van dienst wegens ziekte, geplaatst.

O.

IMMIGRATIE EN KOLONISATIE.

§ 1. IMMIGRATIE.

In 1906 werden aangevoerd 384 immigranten uit Nederlandsch-Indië en 632 uit Britsch-Indië.

De aanvoer van immigranten uit Nederlandsch-Indië geschiedde als gewoonlijk over Amsterdam en wel in twee transporten.

Op de reis van Semarang naar Amsterdam overleed één man van het eerste transport, terwijl van het tweede transport éene vrouw wegens ziekte te Amsterdam moest achterblijven; deze vrouw werd na herstel alhier aangevoerd en na keuring als geheel geschikt toebedeeld.

Bij aankomst en na geneeskundige keuring der respectievelijk op 30 Juli en 28 Augustus 1906 te Paramaribo ontscheepte transporten werden naar het militair hospitaal te Paramaribo gezonden, in het geheel, de twee transporten te zamen gerekend, 105 hoofden, waarvan 38 lijdende waren aan ziekten der geslachtsdeelen.

Het physiek der immigranten maakte een goeden indruk.

De aangevoerde immigranten uit Britsch-Indië werden alhier op den 15den October 1906 per zeilschip «Main» aangevoerd.

Op de reis van Calcutta naar Paramaribo werden geboren 11 en overleden 17 immigranten 1).

Na aankomst en bij het geneeskundig onderzoek werden ter verpleging en observatie opgenomen 147 immigranten.

De immigranten zagen er uitstekend uit.

In het afgeloopen jaar werden 339 Nederlandsch-Indische immigranten naar het land van herkomst teruggezonden en wel in twee transporten met schepen van den Koninklijken West-Indischen Maildienst over Amsterdam.

Het totaal der door deze immigranten medegenomen spaarpenningen bedroeg voor het eerste transport f 500,47 en voor het tweede transport f 571,70, toebehoorende aan respectievelijk 5 en 6 personen.

Door slechts 20 immigranten van het eerste transport en 4 van het tweede werd uitrustingsgeld betaald; de overigen kregen de uitrusting voor de terugreis gratis.

Onder de teruggekeerden bevonden zich respectievelijk 2 en 15 immigranten die voor rekening van het departement der koloniale spoorwegen waren aangevoerd doch later, na geneeskundige keuring, voor verderen arbeid bij den spoorwegaanleg ongeschikt werden bevonden.

1) Onder deze cijfers waren 7 ontijdig geboren kinderen.

Terugvoer van immigranten naar Britsch-Indië vond in 1906 niet plaats.

Het aantal onder contract verbonden immigranten uit Britsch-Indië bedroeg op 31 December 1906 3508 hoofden.

Tusschen de Britsch-Indiërs werden 109 huwelijken gesloten, waarbij 183 kinderen werden gewettigd.

Op de 100 vrouwen bedroeg het aantal geboorten ruim 14.

De sterfte onder de gecontracteerde Britsch-Indiërs bedroeg 38 of 1,18 ten honderd van de gemiddelde bevolking.

Den leeftijd als maatstaf genomen waren er 16 sterfgevallen beneden 1 jaar, 5 van 1 tot 10 jaar en 17 van 10 jaar en daarboven.

Het aantal niet onder contract verbonden immigranten uit Britsch-Indië op de plantages gevestigd, bedroeg op 31 December 1906 1557 hoofden.

Op ultimo December 1906 waren onder contract verbonden 3882 Nederlandsch-Indische immigranten.

Het aantal niet onder contract verbonden immigranten van dezen landaard op de plantages gevestigd, bedroeg op hetzelfde tijdstip 1248 hoofden.

Er werden 9 huwelijken tusschen hen gesloten, waarbij 4 kinderen 1) werden gewettigd.

Onder de gecontracteerde Nederlandsch-Indische immigranten vonden op de 100 vrouwen ruim 11 geboorten plaats.

De sterfte onder deze immigranten bedroeg 62 of 1,59 ten honderd van de gemiddelde bevolking.

Worden buiten rekening gelaten 2 accidenteele sterfgevallen, dan was het sterftecijfer 1,54 ten honderd.

Den leeftijd als maatstaf genomen, waren er 23 sterfgevallen beneden 1 jaar, 5 van 1 tot 10 jaar en 34 van 10 jaar en daarboven.

Het aantal niet onder contract verbonden immigranten, die elders dan op de plantages gevestigd zijn, bedroeg op ultimo December 1906, 14738 uit Britsch-Indië en 1274 uit Nederlandsch-Indië.

Nog bevonden zich in de Kolonie op ultimo December van het afgeloopen jaar ± 1400 Britsch-Indiërs, afkomstig van de naburige Britsche Kolonies.

§ 2. KOLONISATIE.

Het aantal in den omtrek van Paramaribo gevestigde kolonisten uit Europa bedroeg op 31 December 1906 248 hoofden.

De kolonisten bestaan van land- en tuinbouw, doch vooral van veeteelt.

Op genoemden datum waren:

a. 562 immigranten huurders van domeinland, te zamen voor eene oppervlakte van 934 H.A.;

b. 396 immigranten gebruikers van domeinland op de voorwaarden der publicatie van 1 Augustus 1863 (*Gouvernementsblad* n°. 23) te zamen voor eene oppervlakte van 749 H.A.;

c. 1997 immigranten gebruikers van perceelen op vestigingsplaatsen met eene oppervlakte van 2800 H.A.;

d. bekend als eigenaren van land 930 immigranten voor eene oppervlakte van 5202 H.A. en als huurders van land van particulieren 594 immigranten voor eene oppervlakte van 610 H.A.

In het geheel waren er 4479 immigranten, onder wie 4228 uit Britsch-Indië, 117 uit Nederlandsch-Indië, 110 uit West-Indië en 24 uit China, huurders, gebruikers of eigenaren van land, te zamen voor eene oppervlakte van ± 11937 H.A.

Voor verdere bijzonderheden betreffende de immigratie en de kolonisatie wordt verwezen naar de bijlagen **M** 1—3 van dit verslag.

1) Volgens het verslag van den agent-generaal (bijlage M[1]) 5 kinderen.

P.

NIJVERHEID.

§ 1. ONTGINNING VAN DELFSTOFFEN.

De bij dit verslag gevoegde bijlage **N** geeft een overzicht van de verleende en hernieuwde concessiën voor de ontginning van goud en andere delfstoffen en van vergunningen tot onderzoek in 1906.

Zooals reeds in hoofdstuk **M** wordt medegedeeld beliep de opbrengst aan concessierecht tot het ontginnen van delfstoffen op domeingrond f 93 777 en aan goudbelasting f 84 945.

Naar de aangifte door belanghebbenden gedaan, bedroeg de hoeveelheid goud, in 1906 gevonden aan of in de nabijheid van:

de Boven-Suriname	407 689	gram
„ Saramacca	272 878	„
„ Marowijne	280 456	„
„ Lawa	227 163	„
„ Corantijn	18	„
	1 188 204	gram,

hetgeen, berekend tegen den prijs van f 1,37 per gram, eene waarde vertegenwoordigt van f 1 627 839,48.

De goudproductie van 1906 overtrof die van alle vorige jaren. De grootste hoeveelheid te voren verkregen, bedroeg 1071 K.G. in 1905.

Zooals reeds is vermeld in hoofdstuk **M** van het verslag van 1906 is de stijging van de goudproductie een gevolg van het systeem van onderhuur, dat bij de onderscheiden concessionarissen in zwang is gekomen.

Door den vorigen Gouverneur was bij resolutie van 7 Juni 1905 n°. 7079 eene commissie benoemd, om van advies te dienen over de vraag in hoeverre wijziging van de verordening van 7 September 1882 (*Gouvernementsblad* n°. 19), houdende bepalingen omtrent het doen van onderzoek naar de aanwezigheid en omtrent het ontginnen van delfstoffen in of op den bodem van Suriname, gewenscht is te achten voor de ontwikkeling van het kleinbedrijf in de goudindustrie.

Het rapport van bedoelde commissie, uitgebracht den 15den Mei 1906, is op last van den Minister van Koloniën, gedrukt bij F. I. BELINFANTE, voorheen A. D. SCHINKEL, 's Gravenhage.

§ 2. BOSCHWEZEN.

Prospecties. Het belangrijkste resultaat van de werkzaamheden van het Boschwezen in het afgeloopen jaar was zeker wel de totstandkoming van het beperkte bedrijfsplan van het complex Montana-mijn, voor de uitvoering waarvan fondsen zijn aangevraagd bij de koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1908.

Wat ten behoeve daarvan is verricht en wat de resultaten zijn geweest van de daarvoor plaats gehad hebbende prospecties, opnamen, opmetingen enz. is in dat plan uitvoerig uiteengezet. Hier zij vermeld dat in het geheel 10 000 H.A. werden geprospecteerd en dat werd bevonden dat deze voldoende hout bevatten om ze voor exploitatie in aanmerking te brengen.

Voor de berekening van de houtmassa werden de noodige proefvlakten opgenomen. In het in de 1ste periode (eerste 10 jaar) te exploiteeren gedeelte bedroeg hunne totale uitgestrektheid 70 H.A. of 3,5 pct. van de oppervlakte; in het overige gedeelte 8 H.A. of 1 pct. der oppervlakte.

Ook met het oog op den afvoer werden de noodige prospecties verricht en werd geconstateerd dat deze geen bezwaren van beteekenis zal opleveren.

Van het tracé voor eene railbaan voor het transport van het hout te verkrijgen gedurende de 1ste periode, werd eene gedetailleerde opname gemaakt.

Een ander belangrijk feit was de vondst van Hevea. Het was reeds bekend door de in 1905 in de bosschen aangetroffen exemplaren, dat de Hevea in de kolonie voorkwam, maar de in het afgeloopen jaar ingestelde onderzoekingen toonden aan dat het aantal boomen vrij belangrijk was. Tot nu toe is men er niet in geslaagd andere boomsoorten te vinden, waarvan het melksap eenige waarde heeft. Wel werd er bij de tochten door de bosschen herhaaldelijk melksap verzameld, zoowel van boomen als van lianen, maar het oordeel van het Landbouwproefstation luidde na de daarvan gemaakte analyse tot nu toe steeds ongunstig.

Gedurende de prospecties van het complex Montana-mijn werd ook een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheid eener exploitatie van hars uit de salie. De balsem die door dezen boom wordt afgescheiden, is nl. van zeer goede kwaliteit en heeft een hoog gehalte aan terpentijn.

Een door den landbouwscheikundige SACK onderzocht monster bleek nl. 60 pct. terpentijn en 40 pct. colophonium (goede meubelmakershars) te bevatten. Het tappen geschiedde door het maken van inkepingen en door aanboren en had plaats gedurende de maanden September 1906 t/m Februari van dit jaar.

Van den boom, die het meeste product leverde, werd slechts 150 c.M³. balsem verkregen.

In de Landes in Frankrijk, waar de daar aangelegde cultures van den zeeden met hetzelfde doel worden geëxploiteerd, wordt gedurende 30 jaar 1,75 L. per boom en per jaar verkregen.

De waarde per liter bedraagt 3 cents, aan dagloon wordt ± f 1,25 betaald.

Wel heeft de saliebalsem door het grootere gehalte aan terpentijn en den hoogen prijs daarvan in de kolonie een hoogere waarde, maar daardoor worden toch de meerdere kosten der exploitatie, ten gevolge van het geringe product, niet vergoed.

Intusschen worden de proeven voortgezet, daar de ondervinding misschien zal leeren op welke wijze getapt dient te worden om een grootere opbrengst te verkrijgen.

Behalve de opnemingen van proefvlakten in het complex Montana-mijn ten behoeve van de vaststelling der houtmassa, hadden er nog opnemingen plaats in het Lawagebied door het personeel der Lawa-exploratie. Uit deze opnemingen bleek dat op enkele plaatsen vrij veel hout moet staan, daar o. a voor twee proefvlakken respectievelijk 20 en 24 M³. per H.A. werd gevonden. Het is echter de vraag over welke uitgestrektheid deze houtmassa's worden gevonden en zelfs al is deze van

belang, dan nog kan wegens den grooten afstand aan eene exploitatie niet worden gedacht.

Een door hetzelfde personeel verzameld monster hars bleek bij onderzoek geen waarde te hebben.

Cultures. De in 1905 nabij Sectie O aangelegde cultuur van mahonie bleef zich goed ontwikkelen.

Omtrent de ontwikkeling van de door spontane voortplanting ontstane plantjes op een stuk grond nabij Lelydorp kan nog niets worden gezegd. Dit is toe te schrijven aan het feit, dat de bolletrieplantjes in hunne jeugd zeer langzaam groeien.

Nieuwe cultures werden in het afgeloopen jaar niet aangelegd. Het lag in de bedoeling eene kleine uitgestrektheid met Hevea Brasiliensis te beplanten, doch de daarvoor door den cultuurtuin te leveren plantjes kwamen dood in de kolonie aan.

De mahonieaanplant leert, dat kunstmatige cultures in de kolonie zeer kostbaar zijn, want niet alleen de aanleg, doch ook het onderhoud kost veel geld tengevolge eener zeer krachtige onkruidwoekering

Op eene aanvraag van rottanzaden aan den cultuurtuin te Buitenzorg werd aan het einde van het jaar een kleine bezending dier zaden ontvangen en aan den cultuurtuin ter uitzaaiing gegeven.

Aan den inspecteur van den landbouw werden van eenige boomsoorten jonge plantjes en zaden verstrekt ten behoeve van den aanleg van een arboretrum van West-Indische houtsoorten.

Botanisch onderzoek. Voor dit doel werd, evenals in 1905, het noodige materiaal verzonden aan den hoogleeraar Went te Utrecht door tusschenkomst van het Landbouwproefstation en aan den heer Berkhout te Wageningen, terwijl tevens een begin werd gemaakt met den aanleg van eene collectie voor het boschwezen zelve. Het maken van deze collectie vereischt vrij veel zorg en tijd, daar desinfectie met sublimaat met het oog op het vochtige klimaat bepaald noodzakelijk is.

In het afgeloopen jaar werd een 22-tal boomen gedetermineerd. Ten gevolge van het gebrek aan het noodige materiaal en aan de noodige literatuur kon deze determinatie niet altijd volledig zijn en moest men zich in de meeste gevallen tevreden stellen met de vaststelling van het geslacht.

De gedetermineerde boomsoorten zijn:

Basra-Locus, Gandoe, Djedoe, Tonorebjo, Basra-Bruinhart, Krappa, Lotohoedoe, Sabana-Mangro, Mataki, Diamaliki, Baboenhout, Bijlhout, Wane, Pera, Pakoelie, Tingimoney, Spijkerhout, Ingipipa, Basra-bolletrie, Sokkosokko, Watramamabobbi of Tapoeripa en Hoogland-Tapoeripa.

De voor het verzamelen van herbariummateriaal gemerkte boomen werden alle beschreven en wel op dezelfde wijze als dit heeft plaats gehad voor de boomsoorten op Java door de houtvesters Dr. Koorders en Dr. Valeton. Het komt echter niet gewenscht voor deze beschrijvingen thans reeds te publiceeren, daar tot nu toe slechts één exemplaar van elke boomsoort is beschreven en deze in de meeste gevallen natuurlijk niet als type van die soort beschouwd kan worden, zoodat eerst nog vergelijkingen met andere boomen dienen te worden gemaakt.

De beschreven boomen zijn Gandoe, Tonorebjo, Lottohoedoe, Batibati, Basra-Locus, Witte Purperhart, Pakoelie, Taja-hoedoe, Zw. Kabbes, Pisie, Arratta, Hevea, Jansnijder, Ingipipa, Kopie, Ingibarki, Manbarklak, Oemabarklak, Tingimoney, Ploconie, Ajoewa, Baboen-Laksiri, Wassi-kwarrie, Konihoedoe, Kanaalpisie, Letterhout, Spijkerhout, Mampa, Djedoe, Gemberhout, Parelhout, Bijlhout, Bolletrie, Srebrebe, Mabi, Pira, Toengoe, Vreemoesoehoedoe, Purperhart, Kwepie, Krappa, Witte Salie, Misigi, Gomma, Singri-kwarie, Tongka, Riemhout, Wane, Gronfowloe, Hoepelhout, IJzerhart, Bruinhart, Kaneelhout, Watramamabobbi, Anoura, Manbatibati, Boschtamarinde, Hoogland-Tapoeripa, Basra-Bolletrie, Mampa-Groenhart, Manicco en Mierenhout.

Onderzoek van hout. Op dit gebied werd in het afgeloopen jaar weinig gedaan, hoofdzakelijk ten gevolge van het gebrek aan de noodige instrumenten.

Eene collectie houtmonsters werd aan de ambachtsschool te Paramaribo gezonden, nadat met den directeur was overeengekomen dat deze ze zou laten bewerken, ten einde daarvan de verschillende eigenschappen van belang voor het vervaardigen van meubels enz. vast te stellen. Aan het einde van het jaar was men met deze werkzaamheden echter nog weinig gevorderd.

Met verschillende bekende houtsoorten als Manbarklak, Bruinhart, Bijlhout, Purperhart, Groenhart, Bolletrie, Wane, Spijkerhout, Pisie, Ploconie, Locus, Peto, Copie, Baboenhout, Krappa, Ceder, Ingipipa, Oemabarklak, Riemhout, Ajoewa en Djedoe werden in het begin van het jaar brekingsproeven genomen. Het daarvoor benoodigde toestel werd geconstrueerd door den heer J. Lugten, toenmaals technisch ambtenaar bij de Koloniale Spoorwegen.

De proeven werden voor het grootste deel uitgevoerd door den ingenieur Ligtenberg die tevens de noodige berekeningen maakte voor de vaststelling van het soortelijk gewicht, den elasticiteits- en den brekingsmodulus. Enkele proeven werden verricht door den houtvester Plasschaert. De proefstaven groot 100 × 5 × 5 c.M. waren afkomstig van in het bosch gekapte onder de boven opgegeven namen bekende boomen, terwijl ter controleering en aanvulling ook hout uit de stad werd betrokken.

Ringen. De proeven die hiermede in het afgeloopen jaar werden genomen, hadden bij alle boomen het gewenschte succes. Zij hadden plaats met de navolgende houtsoorten:

Pisie, Salie, Wane, IJzerhart, Proconie, Basra-Locus, Arrata, Kopie, Groenhart, Bruinhart, Pakoelie, Jansnijder, Spijkerhout, Krappa, Witte Purperhart, Sébrébé, Djedoe, Tongka en Anoura of Ingibarki.

§ 3. LANDBEZIT, LANDBOUW EN ANDERE ONDERNEMINGEN.

In 1906 kwam de verordening tot stand tot instelling van de bacovecultuur, te drijven door de ondernemingen van den grooten landbouw en wel gedeeltelijk met financieelen steun van het Gouvernement. Aan deze cultuur werd deelgenomen door 35 ondernemingen, waarvan 11 op eigen kosten op een oppervlakte van 135½ H.A. en door 24 ondernemingen met financieelen steun van het Gouvernement, op een oppervlakte van 964 H.A. De hiermede gepaard gaande werkzaamheden namen in Juli een aanvang.

De bijlagen O, P^1 en P^2 en Q bevatten verschillende gegevens betreffende de cacao- en andere cultures.

De cacaocultuur gaf slechts matig gunstige resultaten; de productie was iets minder dan in 1905, nl. 1 310 914 K.G. en, ofschoon niet zoo ongunstig als in 1904, bleef zij toch, tengevolge van de krullotenziekte en de daarmede gepaard gaande versteening der vruchten, belangrijk beneden het gemiddelde van vroegere jaren. In alle districten bleef deze ziekte heftig woeden, ook in het district Nickerie meer en meer; slechts het district Coronie en een deel van het district Cottica blijven nog nagenoeg gespaard.

De Liberia-koffie gaf op de enkele plantages, die werk van dit gewas maken, veel product; de Surinaamsche koffie werd door den kleinen landbouwer meer dan in vorige jaren aangeplant.

De suikerrietcultuur was, althans wat productie aangaat, in 1906 niet ongunstig. De langdurige droogte in de laatste maanden van 1906 en de ongewoon zware regens in April—Mei 1907 hebben eenige schade berokkend. In het algemeen echter liet de cultuur zich in 1906 niet ongunstig aanzien. De productie bedroeg 12 635 400 K.G.

De rijstcultuur breidde zich wederom uit bij den kleinen landbouw en ondanks de groote droogte in de maanden Februari en Maart, die een groot deel van den eersten oogst deed verloren gaan, was de totaal-opbrengst in 1906 weer ongeveer 30 pct. hooger dan het vorig jaar, nl. 1 496 163 K.G., tegen 1 149 172 K.G. in 1905. De eerste helft van 1907 is door de vele regens zeer gunstig geweest voor de rijstteelt en in dit jaar kan een groote rijstoogst verwacht worden.

Bij den grooten landbouw blijft de cultuur van Hevea brasiliensis (»para caoutchouc«) zich langzaam uitbreiden; de aanplanting zou zeker met meer kracht zijn voortgezet, indien niet

groote teleurstellingen waren ondervonden bij de aanschaffing van zaden en planten.

Mede door aansporing en ondersteuning van de zijde van het landbouwdepartement, nam de vruchtencultuur bij den kleinen landbouw toe en werd, vooral op de vestigingsplaats Lelydorp, een betrekkelijk groot aantal vruchtboomen, meest sinaasappels, aangeplant.

Door het landbouwproefstation werden op verschillende plantages proeven genomen ter bestrijding van de krullotenziekte van de cacao, proeven betreffende het schaduwvraagstuk van de cacao, bemestingsproeven met suikerriet, proeven met rijstvariëteiten, proeven met maisselectie ter verkrijging van een productief ras, proeven ter bestrijding van een ziekte in de cocospalmen en werden onderzoekingen ingesteld naar den aard van ziekten in verschillende gewassen, die door de planters geïdentificeerd werden met de krullotenziekte, naar de oorzaak van de genoemde ziekte in de kokospalmen, naar de oorzaak van eenige rietziekten, naar de chemische processen, die plaats vinden bij het fermenteeren van cacao, naar de waarde van verschillende caoutchouc-monsters, verzameld van in het wild groeiende boomen.

Voor het eerst werd een landbouwcursus gehouden, waarbij wekelijks gedurende een avond door de ambtenaren van het landbouwproefstation aan planters en andere volwassenen, die belang stellen in of belang hebben bij den landbouw de beginselen van plantkunde, scheikunde, bodemkunde, bemestingsleer, plantenziektenleer en veredeling werden uiteengezet.

Drie bulletins werden uitgegeven door het landbouwproefstation, het eerste behandelde de resultaten van scheikundige onderzoekingen, betreffende eenige plantenbestanddeelen en de analyse van eenige grondmonsters; het tweede behandelde de veredeling van sinaasappelboomen en bevatte kleinere artikelen over de productie en consumtie van cacao en over een nieuwe koffiesoort, het derde behandelde het schaduwvraagstuk bij de cacao.

Wat betreft de weersgesteldheid kan worden vermeld dat het voorjaar vrij droog en voor de meeste culturen gunstig was, echter niet voor de rijstcultuur, die vooral in Februari zoo leed van de droogte, dat vele velden geheel te gronde gingen. De groote droge tijd hield langer aan dan gewoonlijk, de regens begonnen eerst in Januari 1907 goed door te komen.

In 1906 zijn in allodialen eigendom en erfelijk bezit afgestaan 766 H.A., terwijl in den boezem van het domein werden teruggenomen 64 H.A.

In de verschillende districten werden 46 vergunningen verleend tot het kappen van brandhout en het bewerken van timmerhout, met uitzondering van bolletrie, voor een totale uitgestrektheid van 19 065 H.A. en 3 vergunningen tot de uitoefening van de vischvangst en vischcultuur voor eene totale uitgestrektheid van 300 H.A.

Op ultimo December 1906 waren door het Gouvernement te Paramaribo en in de districten 8246 H.A., verdeeld in 5419 perceelen, in huur en in kosteloos gebruik afgestaan.

Daarvan waren:

871 perceelen, met eene oppervlakte van 81 H.A., als erven verhuurd aan 859 personen;

29 perceelen, met eene oppervlakte van 27 H.A., in kosteloos gebruik afgestaan aan verschillende kerkgenootschappen en vereenigingen voor het bouwen van kerken en voor werken van liefdadige doeleinden;

15 perceelen, met eene oppervlakte van 651 H.A., in huur en in kosteloos gebruik aan verschillende maatschappijen en personen voor het bouwen van magazijnen, voor landbouw en voor andere doeleinden.

De overige 4504 perceelen, te zamen groot 7487 H.A., zijn tot uitoefening van den kleinen landbouw uitgegeven:

in huur aan 2426 personen;

in kosteloos gebruik, krachtens de publicatie van 1 Augustus 1863 (*Gouvernementsblad* n°. 23), en de verordening van 19 April 1895 (*Gouvernementsblad* n°. 24), aan 2065 personen.

Onder de bovengenoemde 2065 personen bevinden zich 38 personen, die in 1906, krachtens de publicatie van 1 Augustus 1863 (*Gouvernementsblad* n°. 23), en 240 personen die, krachtens de verordening van 19 April 1895 (*Gouvernementsblad* n°. 24), land tot eene gezamenlijke oppervlakte van 630 H.A. hebben verkregen.

Omtrent de verdeeling der bovengenoemde 4504 perceelen over de kolonie wordt de volgende opgave verstrekt:

DISTRICTEN.	Aantal perceelen.	Oppervlakte in hectaren.	Aantal huurders of gebruikers.
Beneden-Suriname en Beneden-Para	1582	3388	1568
Boven-Suriname en Boven-Para	653	920	653
Beneden-Commewijne . . .	1069	1217	1069
Cottica en Boven-Commewijne	141	278	141
Saramacca.	443	906	442
Nickerie	412	615	413
Coronie	177	103	178
Marowijne	27	60	27
	4504	7487	4491

Uit het volgende staatje blijkt hoeveel van bedoelde perceelen en huurders of gebruikers zich bevinden op de centrale, door het Gouvernement aangelegde, vestingsplaatsen.

Ter vergelijking bevat het tevens opgaven over 1905.

Centrale vestigingsplaatsen.	Aantal perceelen.		Oppervlakte in hectaren.		Aantal huurders of gebruikers.	
	1905.	1906.	1905.	1906.	1905.	1906.
Bij het fort Nieuw-Amsterdam (Beneden-Suriname)	125	125	119	119	117	117
Op Livorno (Beneden-Para)	156	212	182	264	156	212
Bij het Pad van Wanica (Beneden-Para) . . .	603	869	1650	2315	603	869
Op Domburg (Boven-Para)	248	248	320	320	247	247
Op La Rencontre (Boven-Para).	170	170	266	266	170	170
Op Laarwijk (Boven-Suriname)	159	159	182	182	159	159
Op Totness (Coronie)	176	176	101	101	177	177
Op Alkmaar (Beneden-Commewijne)	227	227	231	231	227	227
Op Hecht en Sterk (Beneden-Commewijne) . .	192	192	192	192	192	192
Op Johan en Margaretha (Beneden-Commewijne)	161	165	160	164	161	165
Op Kroonenburg (Beneden-Commewijne) . . .	463	465	587	590	463	465
Op Paradise (Nickerie).	219	219	275	275	219	219
Op Nieuw-Waldeck (Nickerie)	87	87	139	139	87	87
	2986	3314	4404	5158	2978	3306

De bij dit verslag gevoegde bijlage S geeft een overzicht van de verleende en hernieuwde concessiën voor de exploitatie van balata en van vergunningen tot onderzoek in 1906.

In 1906 werd 269 916 K.G. balata uitgevoerd of 25 469 meer dan in 1905.

§ 4. CULTUURTUIN.

De Cultuurtuin onderging in 1906 een niet onbelangrijke uitbreiding. Van de volgende nieuwe gewassen werden aanplantingen aangelegd. Hevea guyanensis, Hevea (confusa?) Piper nigrum, eenige nieuwe coffea-, Mangifera-, en Citrussoorten, Musa teatilis, verzamelingen van de inlandsche varieteiten van cassave (Manihot spp.), tajer (Colocasia antignorum), nappie en jams (Dioscorea spp.) werden aangelegd. De collectie geimporteerde vruchtboomen werd o. a. met de volgende soorten verrijkt: «doerian» (Dario zibettimes), ramboetan (Nephelium lappa ceum), Litschi (Nephelium litschi), akcie (Blighia sapida), bell (Aegle Marmelos) bhair (Zizyphus jupiba), mahwa (Bassia latifolia), mangistan (Garcinia Mangostana).

De inkomsten aan verkochte zaden en planten bedroegen in 1906 f 4 083,18[5] tegen f 2 206,30 in 1905.

5. VEETEELT.

De veestapel bestond, blijkens bijlage T, op ultimo December 1906 uit 7 360 runderen, 212 paarden, 388 ezels, 152 muilezels, 130 schapen, 1649 geiten en 2462 varkens.

Vergeleken met 1905 is er eene vermindering van 1175 runderen, 18 paarden, 180 ezels, 8 schapen, 158 geiten en 200 varkens en eene vermeerdering van 71 muilezels.

§ 6. KLEINE NERINGEN.

Volgens opgaven van de districts-commissarissen waren er in 1906 in de districten 314 winkels, 21 bakkerijen en 6 slachterijen.

Onder de 314 winkels waren er 179, waar tevens het bedrijf van tapper wordt uitgeoefend.

§ 7. HANDEL EN SCHEEPVAART.

Gedurende 1906 kwamen in de kolonie 21 schepen minder aan dan in 1905; de tonnenmaat bedroeg 33 370 tonnen minder.

Het aantal schepen uit de kolonie vertrokken bedroeg 13 minder; de inhoudsmaat is 26 269 tonnen minder dan in 1905.

Uit de bijlagen V, W, X, IJ, Z en AA blijkt de beweging in handel en scheepvaart in 1906.

Blijkens die staten zijn er in 1906 in de kolonie aangekomen 203 schepen, te zamen groot 101 871 ton, waarvan uit Nederland 26 schepen, groot 28 513 ton.

Uit de kolonie vertrokken 207 schepen, te zamen groot 102 937 ton, waarvan naar Nederland 28 schepen, groot 29 648 ton.

Nog blijkt uit die staten dat de aangegeven getaxeerde of volgens officieele prijscourant getarifieerde waarde van den invoer heeft bedragen totaal f 6 273 180,—, 1) waarvan uit of via Nederland voor eene waarde van f 3 742 587,— en voorts, dat de aangegeven waarde van den uitvoer van producten heeft bedragen f 4 749 567,— waarvan naar Nederland voor eene waarde van f 2 052 783,—.

De waarde van den uitvoer bedroeg in 1906 f 317 834,— meer dan in 1905 en die van den invoer f 284134 minder dan in 1905.

De invoer bedroeg naar den maatstaf zoovals voor 1895 en 1896 is aangenomen:

in 1902	f 6 183 074,—
» 1903	6 305 639,—
» 1904	7 399 505,—
» 1905	6 557 314,—
» 1906	6 273 180,—

De uitvoer bedroeg aan geldswaarde in de laatste 5 jaren:

in 1902	f 4 116 724,—
» 1903	4 292 256,—
» 1904	3 692 427,—
» 1905	4 431 733,—
» 1906	4 749 567,—

Van de voornaamste producten zijn in de laatste drie jaren uitgevoerd de hoeveelheid, welke met de gemiddelde waarde per kilogram, gram of liter hieronder worden vermeld.

BENAMING DER PRODUCTEN.		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Gemiddelde waarde.	Hoeveelheid.	Gemiddelde waarde.	Hoeveelheid.	Gemiddelde waarde.
Balata	Kilogram	259 914	f 1,75	244 447	f 1,70	269 916	f 2,—
Cacao	„	854 034	0,63	1 681 828	0,58	1 480 568	0,60
Goud	Gram	805 308[9]	1,37	1 023 485[5]	1,37	1 176 639	1,37
Hout	Kub. M.	907	20,—	2 193	20,—	1 965	22,—
Koffie	Kilogram	185 236	0,40	105 270	0,45	116 468	0,55
Letterhout	„	33 234	0,10	125 504	0,10	129 041	0,20
Melasse Vac.	Liter	45 000	0,05	2 150	0,05	—	—
Rum en Dram 50 pct.	„	477 372	0,12	459 264	0,13	439 080	0,13
Suiker 1ste product.	Kilogram	8 362 255	0,16	7 483 317	0,18	9 764 515	0,14
Idem naproduct	„	1 012 700	0,09	922 175	0,12	1 248 955	0,10

1) Onder dit bedrag is begrepen de waarde van den invoer der goederen van Gouvernements- of Rijksdienst direct aan het Koloniaal bestuur of 's Rijks zee- of landmacht geconsigneerd ad *f* 209 909.

Als bijlage CC gaat hiernevens eene lijst van de voornaamste export-firma's in Suriname en van de producten, welke zij voornamelijk uitvoeren.

§ 8. ZEEBRIEVEN.

In 1906 werd geen enkele zeebrief uitgereikt.

§ 9. PASSEN VOOR VAARTUIGEN.

In het afgeloopen jaar werden 201 scheepspassen afgegeven, waaronder 25 voor Nickerie en 45 voor Albina.

§ 10. BETONNING, BAKENS EN SEINWEZEN.

Hieromtrent valt niets bijzonders te vermelden.

O.

POSTERIJEN, TELEGRAPHIE EN TELEPHONIE.

Posterijen. Bij besluit van 11 December 1906 (*Gouvernementsblad* n°. 49) werden de tot eene waarde van 25 cent overgedrukte frankeerzegels van 40 en 50 cent, voorzien van de beeltenis van Koning Willem III, alsmede de frankeerzegels van 25 cent, voorzien van de beeltenis van Hare Majesteit de Koningin van 1892 (kinderhoofd), met ingang op 1 Januari 1907 buiten omloop gesteld.

Op 1 Januari 1907 is een tusschen Suriname en Groot-Britannië en Ierland tot stand gekomen overeenkomst betreffende de verzending van postwissels in werking getreden. Daartoe was aanvulling noodig van de bepalingen betreffende de verzending van geld door middel van postwissels in het buitenlandsch postverkeer der kolonie Suriname, welke, met het oog op de vele daarin reeds gebrachte wijzigingen, in het besluit van 28 December 1906 (*Gouvernementsblad* n° 53) geheel opnieuw werden opgenomen.

De opbrengst van den verkoop van frankeerzegels, briefkaarten enz. en de verhuur van briefkasten, bedroeg in 1906, aan:

Frankeerzegels	f 23 105,08⁵
Portzegels	951,60⁵
Briefkaarten	377,23
Postwissel- en postpakketten-formulieren	58,90⁵
Briefomslagen	739,28⁵
Verhuur van briefkasten	925,25
	f 26 157,36

dat is f 4 045,64 minder dan in 1905.

In 1906 werden buitenlandsche postwissels afgegeven door de postkantoren te:

Paramaribo	4418 stuks tot een gezamenl. bedr. van	f 207 460,72
Nieuw-Nickerie	142 » » » » »	4 788,61
Albina	169 » » » » »	3 931,18
Coronie	27 » » » » »	305,13
te zamen	4756 » » » » »	f 216 485,64
tegen	5210 » » » » »	» 262 618,28⁵
in 1905.		

Uitbetaald werden te:

Paramaribo	583 stuks bedragende	f 19 553,99
Nieuw-Nickerie	38 » »	623,83
Albina	4 » »	116,64
Coronie	4 » »	20,08
te zamen	629 » »	f 20 314,54
tegen	618 » »	» 23 137,65
in 1905.		

Betreffende den binnenlandschen postwisseldienst volgt hieronder eene opgaaf van het verkeer over de laatste vijf jaren.

Afgegeven werden:

in 1902,	1503 stuk ad	f 40 354,86⁵
» 1903,	1947 » »	63 954,45⁵
» 1904,	2090 » »	60 412,36
» 1905,	1980 » »	52 382,49⁵
» 1906,	1969 » »	57 156,91⁵
	9489 » »	f 274 261,09

Uitbetaald werden:

in 1902,	1487 stuks ad	f 40 156,10
» 1903,	1933 » »	62 513,65
» 1904,	2110 » »	61 801,81⁵
» 1905,	1980 » »	52 112,24⁵
» 1906,	1975 » »	57 582,58⁵
	9485 » »	f 274 166,39⁵

Met den pakketpostdienst werden in 1906 naar het buitenland verzonden 915 pakketten tegen 804 in 1905.

Ontvangen werden 2903 pakketten tegen 2940 in 1905.

Van de verzonden pakketten waren er 525 met eene totale aangegeven waarde van 231 628,50 francs tegen 427 met eene aangegeven waarde van 197 144,97 francs in 1905, en van de ontvangen pakketten 245 stuks met eene totale aangegeven waarde van 54 914,23 francs tegen 286 stuks met eene aangegeven waarde van 85 546,85 francs in 1905.

Onder de ontvangen pakketten komen mede voor 135 stuks, waarop een totaal bedrag van f 2 140,47⁵ tegen 33 stuks in 1905, waarop een totaal bedrag van f 659,17 wegens verrekening moest worden geind, terwijl er geen verrekenpakket werd verzonden.

De bijlagen **BB** 1—3 geven een overzicht van het aantal der verzonden en ontvangen brieven, briefkaarten, postpakketten en andere stukken gedurende 1906, met afzonderlijke opgaven van de pakketten, die goud bevatten.

Hieronder volgt een overzicht van het per pakketpost verzonden goud over de laatste drie jaren:

in 1904	672 053	gram goud.
» 1905	1 134 861	» »
» 1906	1 328 040	» »

Door middel van den pakketpostdienst rechtstreeks tusschen Suriname en Britsch-Guyana werden in 1906 35 pakketten verzonden naar en 126 stuks ontvangen uit Demerary; in 1905 respectievelijk 43 en 153.

Telegraphie. Gedurende het jaar 1906 werden verzonden 875 telegrammen met 5771 woorden en ontvangen 766 telegrammen met 5441 woorden, tegen in 1905 respectievelijk 808 telegrammen met 4761 woorden en 644 telegrammen met 4402 woorden.

De gemeenschap met Cayenne, in April 1906 verbroken en in Juni daaraanvolgende hersteld, werd in November 1906 opnieuw gestoord. Het verkeer werd 29 Maart 1907 heropend.

Dat met Martinique was van 16 December 1906 tot 8 Maart 1907 gestoord.

Telephonie. Het materieel verkeert over het algemeen in goeden staat.

Het aantal particuliere aansluitingen werd met 17 vermeerderd.

Ten behoeve van het Gouvernement kwamen 12 nieuwe verbindingen tot stand.

Uitsluitend ten dienste van het Gouvernement waren op 1 Januari 1907 210 toestellen in gebruik.

Belangrijke storingen kwamen in 1906 niet voor.

Het totaal der ontvangsten van het telephoonwezen in 1906 bedroeg: f 7191,47 tegen f 6691,40 in 1905.

Bij besluit van 20 Maart 1907 (*Gouvernementsblad* n°. 31) werd een nieuw reglement van het gouvernementstelephoonnet vastgesteld.

R.

SPOORWEGAANLEG EN EXPLORATIE VAN HET LAWAGEBIED.[1)]

I. *Spoorwegaanleg.*

Opmetingen. Van 1 Januari tot 15 Mei 1907 valt nog het volgende omtrent den spoorwegaanleg te vermelden:

Het tracée werd bezuiden den Brownsweg opgemeten tot K.M. 123,5 en de as uitgezet tot K.M. 121.

Een onderzoekingslijn werd gekapt van de monding der Pradokreek, nabij Koffiekamp in de richting naar de halte Brownsweg. Deze lijn snijdt het tracée bij K.M. 117,4 en is 16 K.M. lang.

Uitvoering der werken. Het spoor ligt tot K.M. 103, zijnde de halte voor de placers Gros, de Jong, Mayo en naastliggende kleinere placers.

De aarden baan is gereed tot K.M. 109 en in bewerking tot K.M. 112. Bruggen en buizen worden gebouwd gelijktijdig met het spoorleggen en zijn dus ook gereed tot eindspoor. De boschkap is gereed tot K.M. 115.

De buitengewoon zware regenbuien en hooge waterstanden in de eerste helft van April dezes jaars veroorzaakten stremming in het verkeer voorbij Kwakoegron.

In hoofdzaak bestond de schade in het wegslaan van zandballast over 1700 M'. en een doorbraak bij K.M. 90,7 ter lengte van 70 M.

Het regenseizoen maakte het bezwaarlijk deze laatste afdoende te dichten zonder groote onkosten. Reden waarom dit werk tot Juli is uitgesteld en in het verkeer met een voetbrug wordt voorzien.

Arbeiders en Stafpersoneel. De arbeiderssterkte bleef op ongeveer 500 man.

Doordien hoofdzakelijk met creolen en arbeiders uit de naburige Britsche kolonie Demerary gewerkt werd, was het ziektepercentage belangrijk gunstiger dan in vorige jaren. Ook het stafpersoneel leed minder aan malaria. Wel echter kwamen meer dan vroeger gevallen van zwartwaterkoorts voor. Deze worden toegeschreven aan den lichamelijken achteruitgang der betrokkenen ten gevolge van veelvuldige voorafgaande aanvallen van malaria.

De ingenieur G. C. van den Wall Bake werd afgekeurd voor den dienst en moest repatrieeren.

Sinds 1 Maart dezes jaars is de sterkte van bureelpersoneel en dat in algemeenen dienst in overeenstemming gebracht met de verminderde arbeidersmacht.

Exploitatie. De opbrengst van 1 Januari tot 15 Mei 1907 beliep aan:

passagegelden	f 19048,70
vrachtgelden	7185,43
diverse inkomsten	184,46⁵
Totaal . . .	f 26418,59⁵

De hierboven reeds vermelde zware regens en hooge waterstanden hadden ook op enkele in exploitatie zijnde baanvakken kortstondige stoornissen ten gevolge.

1) Voor de werkzaamheden in 1906, voor zoover nog niet in het vorige verslag vermeld, wordt verwezen naar het verslag van den spoorwegaanleg en van de Exploratie van het Lawagebied in 1905, voorkomende onder de stukken, behoorende bij de koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1908.

De bijlage R bevat gegevens betreffende het spoorwegverkeer in 1906. De totale opbrengst bedroeg in dat jaar f 86006,34.

II. *Exploratie van het Lawagebied.*

Aangaande de werkzaamheden gedurende het tijdvak 1 Januari—ultimo April 1907 kan het volgende worden medegedeeld:

De onderzoekingen in het Lawagebied zijn, zooals blijkt uit het verslag voorkomende onder de stukken behoorende bij de ontwerp-begrooting voor 1908, met ultimo 1906 geheel ten einde gebracht. Die welke daarbuiten alsnog zijn te verrichten en waarvoor op de begrooting voor 1907 gelden zijn toegestaan, konden dus bij den aanvang van dat jaar met volle kracht worden aangevat. Bij de vaststelling van de terreinen welke voor een onderzoek in aanmerking mochten komen, hebben de volgende hoofdvoorwaarden gegolden:

1°. De te onderzoeken terreinen moeten verband houden met den spoorweg indien deze tot Dam aan de Sarakreek wordt doorgetrokken.

2°. Niet worden onderzocht de terreinen waarin vanwege particuliere ondernemers reeds exploraties zijn verricht of welke door hen zijn ontgonnen.

Van uitgifte van concessiën aan particulieren werd tijdelijk uitgesloten een terrein, waarvan de grenzen aldus zijn vastgesteld:

1°. ten *Noorden* een lijn loopende van uit Dam (a/d. Sarakreek) in oostelijke richting en aansluitende aan de noordgrens van het door de Maatschappij Suriname gereserveerde terrein in de Beneden-Grankreek;

ten Oosten de oostgrens van dit gereserveerde terrein, zich voortzettende in een N.-Z. verloopende lijn welke bij het boschnegerdorp Kiokondre de Tapanahoni bereikt;

ten Zuid-Oosten de Tapanahoni van Kiokondre tot Gransoela;

ten Zuiden de zuidgrens van het door de Maatschappij Suriname in het stroomgebied der Tosokreek gereserveerde terrein;

ten Westen de westgrens van ditzelfde terrein en verder de in concessie uitgegeven terreinen in de Sarakreek tot Dam.

Het onderzoek is van twee zijden aangevangen, nl.:

1°. van uit het Zuiden in het stroomgebied van de Tosokreek en de Tapanahoni;

2°. van uit het Noorden in het stroomgebied van de Sara- en Grankreken.

Het sub 1°. genoemde onderzoek sloot zich aan aan dat gedurende de laatste maanden van 1906 *in* het Lawagebied verricht. Van uit toppen, ten Oosten van de dorpen Affivisitie en Pikienkondré gelegen, waren peilingen verricht naar het Westen en Zuiden en daarmede vastgesteld dat zich in het stroom- resp. brongebied van de Tosokreek enkele alleenstaande kleine heuvelgroepen bevonden, welke een nader onderzoek noodzakelijk maakten. Daarachter werd vlak land waargenomen tot aan de van Asch van Wijck-keten toe, evenals in zuid-westelijke richting (stroomgebied der Jaikreek), waar dus overeenkomstige formatie mocht worden verwacht als in het zuidelijke deel van het Lawagebied zelve. Alle gegevens, ook die, welke door de leden der Tapanahoni-expeditie zijn verzameld op hunnen tocht naar de bronnen dezer rivier, wijzen er op dat de grens van het door jongere erupties doorbroken terrein en het groote granietmassief van het zuiden ter hoogte van den Gransoela de Tapanahoni snijdt en in richting N.-W.—Z.-O. verloopt. Van het instellen van

onderzoekingen ten Zuiden dezer lijn werd verder afgezien, omdat de voorheen verkregen gegevens hebben aangetoond, dat de kans op succes daar zeer gering, waarschijnlijk zelfs geheel uitgesloten is.

Van uit de Tapanahoni zou het onderzoek zich dus bepalen tot de in het stroomgebied der Tosokreek aangetroffen heuvelgroepen en verder tot de zuidelijke hellingen van den vrijwel evenwijdig met de rivier verloopenden tak van het Lely-gebergte. Ondanks de moeilijkheden in dit zeer geaccidenteerde gebied ondervonden, kon dit medio April worden voltooid. Wederom werden enkele goudvoerende kreekjes ontdekt, alle echter van geringe uitgestrektheid en diepte der te bewerken alluviale afzettingen, terwijl het materiaal uit eenige kwartsriffen afkomstig, steriel bleek te zijn. Een ontginbaar complex van eenig belang voor de doortrekking van den spoorweg mocht ook in dit gebied niet worden aangetoond.

De onderzoekingen in het sub 2°. genoemde terrein zijn begonnen van uit Dam aan de Sarakreek, vanwaar eene Oostlijn tot aan de Grankreek en verder eene Zuid-Oostlijn gekapt zijn. Met uitzondering van enkele kleine doorbraken van jonger eruptief gesteente in de nabijheid der Sarakreek bleek het gebied tusschen de Sara- en Grankreken uit eene zandige vlakte te bestaan, welke uit verweerden en ongestoorden granitischen ondergrond haren oorsprong neemt.

Op een der heuvels in de nabijheid van Dam op de Zuid-oostlijn kon een volledig panorama van Oost tot Zuid worden verkregen, waarbij de in noordelijke richting verloopende rug van het Lely-gebergte in al zijne details werd waargenomen, terwijl in het daarvóór liggende vlakke terrein slechts enkele flauwe verheffingen zichtbaar waren op grooten afstand. Het bleek dus noodzakelijk om door middel van de Grankreek het te onderzoeken gebied, n.l. de hellingen van den rug van het Lely-gebergte en de voorliggende heuvelgroepen, te bereiken en eveneens wenschelijk om de vlakke terreinen tusschen de Grankreek en de concessiën aan de Sarakreek, als niets belovend voor een verder onderzoek, te laten rusten. Aldus restte nog te onderzoeken het rechter stroomgebied der Grankreek, d. w. z. het gebied tusschen deze kreek en de waterscheiding welke door den in noordelijke richting verloopenden rug van het Lely-gebergte wordt gevormd. Het aan gene zijde dier waterscheiding liggende gebied behoort tot het stroomgebied der Marowijne, dat blijkens de talrijke daarin uitgegeven concessies aan den particulieren ondernemer geen buitengewone hindernissen stelt.

Met de voorloopige verkenning van het bovengenoemde, alsnog te onderzoeken gebied is een aanvang gemaakt. De zeer ongunstige weersgesteldheid en de buitengewoon hooge waterstanden in Maart en April van dit jaar hebben het verrichten van prospecties nog niet mogelijk gemaakt. De noodige verkenningslijnen om tot een overzicht te komen van hetgeen alsnog te verrichten is, worden inmiddels gekapt. Zoodra de weersgesteldheid eenigszins gunstig wordt, zal het prospectiewerk en daarmede de terreinarbeid van den dienst der mijnexploratie van gouvernementswege worden voltooid.

De Minister van Koloniën,

D. FOCK.

INHOUD

VAN HET

KOLONIAAL VERSLAG VAN SURINAME VAN 1907.

Verslag van het onderzoek naar goud in het Lawa-gebied.

I. Inleiding.

De in dit verslag mede te deelen resultaten van het van gouvernementswege in Suriname ingestelde onderzoek naar delfstoffen, met name naar goud, blijven beneden de verwachtingen welke men daarvan meende te mogen koesteren.

Het vraagstuk dat moest worden onder de oogen gezien: naar welk gedeelte van het gebied der kolonie de spoorweg, tot welks aanleg tot aan het dorp Kadjoe van uit Paramaribo te voren was besloten, moest worden doorgetrokken, is niet opgelost. Niet alleen echter is de vraag der te kiezen richting voor een spoorwegtracé naar het Lawa-gebied onbeantwoord gebleven, doch tevens zijn gegevens verkregen welke een verdere doortrekking in het algemeen onraadzaam doen voorkomen.

Verslaggever wenscht zich in hetgeen hier volgt uitsluitend te bepalen tot het gouvernementsonderzoek in engeren zin, doch buiten beschouwing te laten, welken invloed de andere goudwinningscentra in het algemeen van spoorwegaanleg kunnen ondervinden en welk belang zij omgekeerd voor het vervoer op een spoorweg kunnen hebben. Afgescheiden van deze laatste quaestie staat die van de doortrekking verder dan het laatste reeds in ontginning zijnde centrum van goudwinning naar de Lawa en het lijdt geen twijfel dat aan zulk een doortrekking thans niet meer gedacht kan worden.

Dat zulk een resultaat ten zeerste betreurd wordt behoeft niet nader te worden vermeld, doch daarbij rijst dan allicht bij hen die met de toestanden in de kolonie Suriname niet of slechts oppervlakkig bekend zijn de vraag, welk nut van een verslag, dat slechts negatieve resultaten heeft opgeleverd, kan worden verwacht.

Dat nut is tweevoudig.

Vooreerst toch moet worden aangetoond dat de wijze van onderzoek van dien aard is geweest, dat twijfel aan de juistheid der verkregen gegevens redelijkerwijze niet kan bestaan. Die twijfel bestaat bij velen, met name in de kolonie zelve, thans wel, ondanks het feit dat velen dier twijfelaars zich over de wijze van voorkomen van het goud en van de beginselen waardoor de onderzoekingen zijn geleid, geen beeld kunnen vormen. De zoo lang gekoesterde hoop dat het Lawa-gebied zou blijken rijk aan goud te zijn is bitter teleurgesteld en een natuurlijk gevolg van die teleurstelling is, dat velen zich verzetten tegen de gevolgtrekkingen waartoe het gouvernementsonderzoek voert, en dat verzet openbaart zich wel voornamelijk in twijfel aan de afdoendheid daarvan. Die twijfel moet weggenomen worden, ten minste voor hen, die bereid zijn onbevooroordeeld de waarheid onder de oogen te zien. Ook aan de besturende en vertegenwoordigende lichamen zoowel in de kolonie als in het moederland moeten de gegevens worden verschaft, waardoor de in de toekomst te volgen gedragslijn met zekerheid kan worden bepaald. Daarmede zal tevens het tweede oogmerk worden bereikt, n.l. het algemeen toegankelijk maken van de omtrent het onderzochte gebied verkregen kennis, waardoor ook dat wat van belang is voor de goudindustrie in Suriname in het algemeen niet meer, zooals herhaaldelijk te voren geschiedde, verloren zal gaan.

Ondanks het feit toch dat gedurende ruim 30 jaren in de kolonie Suriname goud is gewonnen, is de literatuur over dit onderwerp buitengewoon schaarsch. Een ieder die zich met dit bedrijf heeft bezig te houden, voelt dit gemis. Niettegenstaande tal van pogingen en een groot aantal mislukkingen gedurende een reeks van jaren, bestaat er nog steeds onzekerheid omtrent de vooruitzichten welke de goudontginning voor de toekomst van Suriname opent, omdat de verspreide ervaringen nooit konden worden vereenigd, geschift en beoordeeld en het nooit mogelijk geweest is zich over den stand dezer industrie uit de ervaringen van anderen een juist beeld te vormen. Die ervaringen zijn individueel gemaakt en individueel gebleven, waartoe het ongunstige klimaat van de binnenlanden der kolonie niet onbelangrijk heeft bijgedragen. Velen toch die gedurende een langer of korter tijdsverlo[illegible] met dit onderwerp hebben bezig gehouden werden om gezondheidsredenen gedwongen het land te verlaten, met zich medenemende de gedurende den tijd van hun verblijf verkregen locale kennis. Hunne opvolgers konden daarvan niet profiteeren, doch hadden denzelfden weg van voren af aan te begaan.

Onderzoekers welke op kleine schaal werken hebben niet het minste belang om hunne resultaten aan anderen mede te deelen. De mogelijkheid om een concessie aan een ander over te doen, ook dan wanneer zij waardeloos bleek, geeft aanleiding tot het geven van onjuiste en overdreven voorstellingen, waardoor verkeerde begrippen ingang vinden. Daarvan zijn de van gouvernementswege onderzochte terreinen, met name het Lawa-gebied, niet uitgesloten geweest. Aan de eene zijde een overdreven voorstelling van den goudrijkdom daarvan, aan den anderen kant een absoluut gemis van gegevens waarop die voorstellingen konden berusten. Waar nu het onderzoek op het terrein zelf echter heeft aangetoond, dat te voren, alhoewel niet zeer systematisch, toch door tal van onderzoekers, ieder voor zich, een hoeveelheid gegevens is verkregen, waardoor, waren zij van den aanvang af bekend en beschikbaar geweest, het gouvernementsonderzoek belangrijk eenvoudiger kon zijn uitgevoerd, daar volgt ook de noodzakelijkheid om thans samen te vatten, wat ten koste van zooveel opoffering, geldelijke zoowel als induvidueele, is verkregen. Op deze wijze zal een bijdrage geleverd worden tot de accumulatie van ervaringen en gegevens welke zal moeten ontstaan, wil er ooit sprake zijn van systematische ontwikkeling der goudindustrie in Suriname.

Aan het eigenlijke verslag gaat vooraf een kort overzicht van de geschiedenis van het Lawa-gebied, waarbij tevens licht wordt geworpen op de wijze waarop dit gedeelte van de kolonie aan de reputatie van goudland bij uitnemendheid is gekomen, een reputatie die, zooals thans gebleken is, niet gerechtvaardigd is. De overtuiging dat de Lawa rijk aan goud was, heeft indirect belangrijken invloed uitgeoefend op de genomen beslissingen in zake spoorwegaanleg en het is dus gewenscht na te gaan hoe of die overtuiging ontstond en op welke waarde zij is te schatten.

Het verslag over het onderzoek zelf zal een uiteenzetting geven der gebruikte methoden van onderzoek en hun verband aantoonen met den geologischen bouw van het gebied en het voorkomen van goud daarin. Daarop wordt een opsomming gegeven van de verrichte onderzoekingen en ten slotte daaraan toegevoegd een systematisch overzicht der daarbij verkregen resultaten en de conclusiën welke daaruit zijn te trekken.

II. Het Lawagebied van 1886 tot 1903.

Met zekerheid valt niet vast te stellen wanneer de eerste goudvondsten in het Lawagebied, die aanleiding tot de strooptochten van 1887/88 hebben gegeven, zijn gedaan. Zulks heeft waarschijnlijk in de tweede helft van 1885 of in het eerste begin van 1886 plaats gehad.

Omtrent den tijd dezer ontdekking was nog niet door tractaat vastgesteld, dat het vroeger als betwist gebied beschouwde land tusschen Lawa en Tapanahoni aan Nederland toebehoorde, alhoewel door eene in 1861 voor dit doel benoemde gemengde Fransch-Hollandsche commissie die de beide rivieren plaatselijk onderzocht, unaniem tot de gevolgtrekking was gekomen dat de Lawa als de grensrivier moest worden beschouwd. Noch eenernoch anderzijds werden daarin vóór 1886 vergunningen tot opsporing of concessies tot ontginning van delfstoffen uitgegeven. Aanvragen om concessie behoorden voor 1886 echter tot de uitzonderingen. Voorstellen van Fransche zijde, na het vinden van goud in dit gebied gedaan, om tot een voorloopige overeenkomst te geraken door beiderzijds titels te verleenen aan eenzelfden aanvrager, werden dezerzijds steeds van de hand gewezen op grond dat omtrent het bezit van het Lawagebied feitelijk geen twijfel bestond, doch slechts de formeele erkenning daarvan nog moest worden verkregen. In den aanvang van 1886 kwamen echter in den Moniteur de la Guyane Française verschillende aanvragen voor om vergunning tot opsporing, waaronder van E. LE BLOND en P. RUFIN, die als de ontdekkers van de goudhoudende terreinen welke aanleiding gaven tot den grooten „rush" die kort daarop volgde, worden beschouwd. Het is dus aan te nemen dat reeds in het einde van 1885 of in het begin van 1886 de ontdekking van het zoogenaamde „Contesté-gebied" is gedaan. Het belangrijkste van de geschiedenis van het Lawagebied in de volgende jaren heeft zich steeds op dit terrein van betrekkelijk geringe uitgestrektheid geconcentreerd. Op de kaart (zie bijlage III) kan dit worden aangeduid als ongeveer samenvallende met het heuvelgebied „Fatoe Swieti", dat zich op korten afstand van de Lawa op ca. 3°. 30. N. B. verheft. Van dit heuvelgebied stroomen een viertal kreken in Oostelijke richting naar de Lawa en het is in de beddingen daarvan dat zich de werkzaamheden concentreerden van den aanvang af en waarin de in de Lawa werkende ondernemers die thans nog voortzetten. Het geheele gebied waarin deze kreken loopen en bewerkt werden, beslaat een oppervlak van circa 10 000 H.A. Het zijn deze 10 000 H.A. gronds, welke aan het Lawa-gebied zijn geschiedenis en zijn reputatie gegeven hebben.

Toen dezerzijds de Gouverneur van Fransch Guyana gewezen was op het onrechtmatige van de uitgifte van titels in het Lawa-gebied werden deze wel is waar niet verleend, en evenmin verdere aanvragen ingeschreven en gepubliceerd, doch door zulk een zuiver administratieven maatregel werd de toestrooming van volk in het betwiste gebied niet alleen niet tegengegaan, doch zelfs bevorderd. Nu waren er geen rechten van derden te ontzien, evenmin als voorschriften of verordeningen, en het afstroopen van het gebied op groote schaal ging ongestoord zijn gang.

In medio 1886 bereikten berichten over gelukkige vondsten Paramaribo; o. a. zou een ploeg van 5 man in één maand 50 K.G. goud hebben gewonnen, zoodat de noodzakelijkheid werd ingezien om nog andere maatregelen te nemen dan administratieve om het betwiste gebied te beschermen tegen roof. De onderhandelingen daarover hebben lang geduurd, alhoewel het dezerzijds aan den goeden wil om ze tot een spoedige en krachtdadig werkende oplossing te brengen niet ontbrak. Dat er belangen betrokken waren bij de voortzetting van den onregelmatigen toestand, behoeft geen betoog. Het duurde dan ook tot het einde van 1888 totdat men overeengekomen was om door het vestigen van politieposten langs de rivier allen opvoer van levensmiddelen te staken en aan de boschnegers de vrachtvaart te verbieden, om zoodoende de in het binnenland werkzame lieden te dwingen tot terugkeer. Tot op zekere hoogte heeft deze maatregel, ten minste tijdelijk, succes gehad. De „gouden tijd" van de Lawa licht tusschen begin 1886 en eind Januari 1889, op welken datum het gebied moest zijn ontruimd. Wat er in den tusschentijd is voorgevallen, hoeveel menschen er gemiddeld hebben gewerkt, hoeveel goud zij hebben geproduceerd is slechts een gerucht. Met zekerheid is daaromtrent niets bekend. Men kan veilig aannemen dat de cijfers die daarvoor genoemd worden, sterk overdreven zijn. Door een der leden van de Koloniale Staten werd in de zitting van 11 Juli 1902 dit onderwerp ter sprake gebracht en medegedeeld, dat weliswaar geen productiecijfers bekend waren, doch dat wel bekend was dat via Cayenne per Fransche mailboot 300 à 500 K.G. goud per maand van daar werden verscheept, dus van 3600 tot 6000 K.G. per jaar. Ook sprak bedoeld statenlid als zijne meening uit dat de delversbevolking van 6000 tot 8000 man zou hebben bedragen. De heer D. LEVAT in zijn werkje „La Guyane Française en 1902" schat dit aantal op 5000 à 6000, doch meent dat de productie van het gebied tot 1902, en dus voornamelijk tot 1889, een waarde van 30 millioen gulden, dus circa 20 000 K.G. zou hebben bedragen. Zulke cijfers zijn niet als juist aan te nemen.

De bepalingen zoowel in Suriname als in Cayenne in de jaren 1886/89 op het stuk der goudbelasting maakten den uitvoer van op onrechtmatige wijze gewonnen goud gemakkelijk omdat de belasting in den vorm van een uitvoerrecht werd geheven, doch het goud in de koloniën zelve in vrij verkeer was. De officieel opgegeven productiecijfers hebben dus betrekking op den uitvoer en daarin is ongetwijfeld voor een groot gedeelte begrepen het op onrechtmatige wijze verkregen, aan opkoopers verkocht, doch op regelmatige wijze verscheepte product. De bovengenoemde cijfers van 300 à 500 K.G. voor den maandelijkschen uitvoer van goud uit Lawa van Cayenne in 1886/89 wijzen dan ook slechts op onbekendheid met de werkelijke cijfers. In onderstaand staatje zijn de uitvoeren van goud in de bovengenoemde jaren van uit Nederland en Fransch Guyana opgegeven:

JAAR.	Nederlandsch Guyana.	Fransch Guyana.
1886	712 K.G.	1 597 K.G.
1887	859 „	1 785 „
1888	589 „	2 032 „
1889	645 „	1 396 „
Totaal . . .	2 805 K.G.	6 810 K.G.

Wel blijkt hieruit dat het gewonnen goud voornamelijk naar Cayenne ging. De Surinaamsche cijfers weerspiegelen geenszins de hierboven medegedeelde gebeurtenissen, wel echter die van Cayenne, waar de totale productie in de jaren 1886/88 stijgende was doch, in 1889 na de daadwerkelijke sluiting van de Lawa, plotseling met 636 K.G. daalde. Het is trouwens een algemeen erkend feit dat Fransche stroopers het leeuwenaandeel in dezen roofbouw in de Lawa hebben gehad. Verslaggever is van meening dat het cijfer van 636 K.G., hierboven genoemd, die in Fransch Guyana minder werden geproduceerd, na de sluiting der Lawa dichter bij de waarheid komt dan eenig ander voor de taxatie van de jaarlijksche productie. De Cayenneesche uitvoercijfers weerspiegelen de groote ontdekkingen welke in Fransch Guyana of nabij de grens zijn gedaan, zeer duidelijk. Hieronder volgen bijv. die voor de periodes 1893—1896 en 1900—1903, waarbij in 1894 en 1901 groote ontdekkingen nl. in de Carsewène en de Inini zijn gedaan.

Jaar	Productie
1893	1631 K.G.
1894	4817 „
1895	2854 „
1896	3056 „

De Carsewène was evenals de Lawa een betwist gebied, ditmaal met Brazilië. Gelijke omstandigheden als voorheen in het Lawagebied beheerschten hier den toestand. Het goud werd gewonnen zonder toestemming van welke macht ook. Toch geven de uitvoercijfers door hun sterke stijging van 3186 K.G. in één jaar duidelijk aan dat een groote vondst gedaan was.

De Inini lag niet in betwist gebied, wat niet weg neemt dat ook hier de Fransche strooper met het grootste gedeelte van den buit ging strijken en de rechtmatige concessionaris het toezien had. Ziehier de cijfers van uitvoer voor en na de ontdekking der Inini in 1901:

Jaar	Productie
1900	2170 K.G.
1901	3740 „
1902	4246 „
1903	4325 „

De ontdekking toont zich in een sprong van 1570 K.G. in 1901 en een verdere toename met 506 K.G. in 1902. Ook hier dus wederom regelmatige uitvoer van op onregelmatige wijze verkregen goud, ondanks dat het ditmaal verkregen was ten koste van Fransche concessionarissen.

Zulk een sprong is bij de ontdekking van het Lawagebied niet waar te nemen, hetgeen een gevolg moge wezen van de aanvankelijk slechts langzame instrooming van volk, doch wanneer men de totale uitvoercijfers te zamen neemt in de drie jaren volgende op de ontdekking resp. van de Lawa, Carsewène en Inini, nl. 5414 K.G., 10 727 K.G. en 12 311 K.G., dan wijzen deze cijfers niet op een bijzonder grooten rijkdom van het eerstgenoemde centrum van goudwinning in vergelijking met de beide andere.

Ook het aantal menschen moet belangrijk minder geweest zijn dan hierboven is aangegeven. De 1ste-luitenant van Breen, die belast was met het toezicht op de Hollandsche bewakingsposten, ontmoette in December—Januari 1888/89, toen de ontruiming in vollen gang was, slechts 225 personen die naar de kust terugkeerden. Na zijn tweede inspectiereis wordt in het betrekkelijk rapport het aantal menschen vóór de ontruiming op 2000 à 3000 gesteld, terwijl geschat wordt dat nog een 50 à 60 achter gebleven waren. Deze cijfers, genoemd door iemand die het terrein in den tijd der ontruiming bezocht, komen verslaggever voor meer vertrouwen te verdienen dan de hooger genoemde. Bovengenoemde beschouwingen leiden tot de gevolgtrekking dat de appreciatie van het gedeelte van het Lawa-gebied, dat aanleiding heeft gegeven tot het uitlokken eener beslissing omtrent het bezit van het geheele gebied door de geheimzinnige omstandigheden waaronder de exploitatie in den aanvang werd gedreven, niet op vasten grondslag rust. Tevens wordt er hier de aandacht op gevestigd, dat die exploitatie zich bepaalde tot een terrein van ongeveer 10 000 H. A. oppervlak, dat niet oneigenaardig nog steeds bij de rivierbevolking den naam van „Contesté" draagt, doch de omstandigheid, dat daarom het Lawagebied in zijn geheel werd betwist, is oorzaak geworden dat men de waarde, reeds overdreven, welke aan dit kleine gebied kan worden toegekend, vergrootte tot over het geheele betwiste terrein.

In de nu volgende periode, loopende van begin 1899 tot medio Mei 1891, op welken laatsten datum de arbitrale beslissing ten gunste van Nederland bekend werd, droegen de omstandigheden er nog meer toe bij om dezerzijds de verbeelding te prikkelen. Werd toch van de zijde van het gouvernement van Suriname strikt de hand gehouden aan de getroffen overeenkomst en geen vergunningen of concessies uitgegeven, terwijl de bewaking der rivier werd gehandhaafd, van Fransche zijde werd langs verschillende wegen getracht aan de gesloten overeenkomst te ontkomen. Niet alleen ontdekten Fransche onderdanen dat door het opvaren der Approuague tot dicht bij haren oorsprong langs een 12 K.M. lang en gemakkelijk pad de bovenloop der Inini kon worden bereikt, welke even boven het exploitatieterrein in de Lawa uitmondt, doch onder verzekering, dat vele Surinaamsche ingezetenen eveneens een weg hadden gevonden om het gebied te bereiken zonder door de bewakingsposten te worden bemerkt, ging het bestuur van Fransch Guyana er toe over voorloopige titels uit te geven.

Ondanks dat dezerzijds tegen zulk een handelwijze herhaaldelijk en krachtig werd geprotesteerd wisten E. le Blond en P. Rufin, krachtens hunne vroegere, toenmaals afgewezen aanvrage, voorloopige rechten te verkrijgen op terreinen tot een gezamenlijk oppervlak van 69 984 H.A., waarmede zij feitelijk het geheele terrein waarin loonende goudwinning te voren mogelijk was gebleken, met concessie belegden en daaromheen nog een breede strook gronds reserveerden om voor grensquaesties en de indringing van stroopers beveiligd te zijn

In begin Juli zonden le Blond en Rufin eene expeditie naar boven om, krachtens hunne voorloopige titels, het terrein in ontginning te nemen, en kapten een stuk grond open voor het oprichten van woonhuizen en magazijnen dicht bij de vroegere landingsplaats der stroopers (dégrad „Tout le monde" genoemd). Het zoude te ver voeren hier op den voet te volgen de geschiedenis der diplomatieke onderhandelingen en der maatregelen welke van Fransche zijde genomen werden om zich, onder verzekering dat alles slechts voorloopig was, rechten te verzekeren. Bij de arbitrale beslissing wist men ten slotte de bepaling te doen opnemen dat bonafide verkregen rechten door Nederland zouden worden geëerbiedigd en diplomatieke overwegingen deden het wenschelijk voorkomen ook die, op bovengenoemde wijze erlangd, daartoe te rekenen. Kort na de bevestiging dezer rechten werden deze door le Blond met zijne medebezitters overgedragen aan eene maatschappij, de Compagnie des Mines d'Or de la Guyane Hollandaise, welke thans nog het terrein bewerkt.

Toen de Nederlandsche rechten op het Lawagebied dus in 1891 als rechtmatig werden erkend was een groote hoeveelheid goud uit het terrein der ontdekking van 1885/86 ontgonnen, grootendeels door Fransche stroopers, en waren de rechten daarop aan Fransche onderdanen vergeven. Men had zich dus tevreden te stellen met de hoop dat het verdere gedeelte van het Lawagebied waarop onze rechten thans onbetwist waren, iets goeds zoude opleveren. Die wensch is blijkbaar de vader van de gedachte geweest en is het bij velen thans nog. Dat geheel afgescheiden van de resultaten van het gouvernementsonderzoek, die meening thans nog bestaat, ondanks wat de geschiedenis van het Lawagebied in de jaren 1891—1903, toen het voor een ieder vrijstond om daar onderzoekingen in te stellen en ontginning te drijven, heeft geleerd, is voor verslaggever slechts verklaarbaar door onbekendheid met die geschiedenis te veronderstellen dan wel de onuitroeibaarheid van een eenmaal vastgewortelde volksmeening die door feiten of argumenten niet meer te bereiken is. Het is die legendarische rijkdom aan goud, ook van het overige gedeelte van de Lawa, die de beweging heeft veroorzaakt waarvan de spoorwegaanleg ten slotte een gevolg was. De goudrijkdom van het binnenland, maar met name die van het Lawagebied, is de hoofdfactor geweest die den spoorwegaanleg zoo niet motiveerde, dan toch zijn krachtigsten steun gaf en het valt in hooge mate te betreuren dat op het oogenblik waarop in Suriname omtrent dien aanleg zou worden beslist geen ruimer gegevens beschikbaar waren omtrent de onderzoekingswerkzaamheden die in de jaren 1891—1903 in het Lawa-gebied werden verricht. Dit is thans in niet veel grooter mate het geval. Slecht zijn bij het uitvoeren der onderzoekingen van gouvernementswege op tal van plaatsen de sporen gevonden van vroegere prospecteurs, niet alleen in de nabijheid van bevaarbare rivieren of zijtakken, doch somwijlen op groote afstanden daarvan. In hoeverre die arbeid verricht is door rechtmatige concessionarissen dan wel door stroopers is thans niet meer vast te stellen. Ook is het niet aan te nemen dat concessionarissen bij de gebrekkige wijze van uitmeten altijd op hunne concessie hebben gewerkt. Kan dus niet worden vastgesteld door wien die onderzoekingen zijn verricht, omtrent hun resultaat kunnen echter wel gevolgtrekkingen worden gemaakt, ook zonder dat daarbij die door het gouvernementsonderzoek verkregen, daarnevens worden beschouwd.

In bijgaanden staat (bijlage I) wordt een overzicht gegeven van het aantal concessies dat telken jare in de Lawa uitgegeven is geweest, waarbij onderscheid is gemaakt tusschen die welke terreinen beslaan welke mogen gerekend worden samen te hangen met de vondst van 1885/86 en die welke daarbuiten zijn gelegen. Bij deze laatste groep zijn onderscheiden de concessies van een-, twee-, drie-, vier-, en vijf- en meerjarigen leeftijd, waardoor een beeld gegeven wordt van den levensduur der concessies. Daarbij blijkt dat een gevestigde ontginning zooals die nu reeds vanaf het jaar 1892 op het terrein der Compagnie des Mines d'Or is gedreven, in geen enkel ander gedeelte der Lawa is kunnen ontstaan. Telkens kwamen wel is waar nieuwe concessionarissen hun geluk beproeven hetgeen blijkt uit het betrekkelijk hooge percentage der concessiën in het eerste jaar, doch na korten tijd werd de moed opgegeven en het terrein wederom verlaten. Slechts zeer weinige concessies hebben, zooals blijkt uit de kolom 13 van den staat, langer dan 4 jaren bestaan. Enkele ontginningen welke in het Manlobbi-gebergte in het jaar 1891 begonnen, leidden gedurende eenige jaren een kwijnend bestaan en verdwenen successievelijk. Dit blijkt verder uit de afname van het aantal concessionarissen na het jaar 1903, toen krachtens de spoorweg- en exploratieverordening geen nieuwe terreinen in de Lawa werden uitgegeven. Het aantal concessies, dat in 1903 nog 17 bedroeg, daalde in 1906 tot 3 met een product van 1297^5 gram goud. Hierdoor wordt een overzicht verkregen van de totale oppervlakte waarop door particuliere ondernemers een min of meer ernstig onderzoek werd ingesteld. Het aantal der uitgegeven concessies in het eerste jaar bedraagt 184 met een gezamenlijk oppervlak van 231 391 H.A. Onbekend is daarbij wat door gelukzoekers, vooral in de meer zuidelijke gedeelten van de Lawa is geschied op eigen initiatief. Zeker is echter dat vondsten van eenige waarde door hen evenmin zijn gedaan.

Indien men verder de resultaten nagaat van het bedrijf wat aangaat het verkregen product, dan valt ook daaromtrent uit de bekende gegevens het een en ander te leeren.

Tot de eerste groep van ontginners op het terrein der oude

vondst behoorden aanvankelijk de concessionarissen LE BLOND c. s. of hunne rechtverkrijgenden. In latere jaren werden eenige kleine concessies, daaraan grenzend, genomen, welke de benedenloopen der zelfde kreken bewerken welke in de concessie LE BLOND worden ontgonnen.

Omtrent het verkregen product in de eerste jaren kunnen thans geen gegevens meer verkregen worden. Tot in het jaar 1895 werd slechts de uitvoer van goud belast doch bestond op de herkomst onvoldoende contrôle. Wel zijn de totaalcijfers van het product uit een bepaalde streek in de koloniale verslagen vermeld, doch welk gedeelte daarvan tot de eerste en welk tot de tweede in de bijlage vermelde groepen behoort, is niet meer uit te maken.

Van af het jaar 1896 is echter door concessionarissen der eerste groep een hoeveelheid van 2 568 266 grammen goud geproduceerd, waartegenover in het geheele overige Lawa-gebied 251 260 grammen, dus nog niet $^1/_{10}$ gedeelte van eerstgenoemde hoeveelheid. Berekent men de hoeveelheid geproduceerd goud per hektare dan valt tegen zulk een cijfer weliswaar de bedenking te maken dat productie en oppervlak van een concessie niet met elkaar in verband staan, wanneer voor de ontginning van een betrekkelijk klein oppervlak de omgrenzingen om andere, hierboven aangeduide redenen, zeer ruim worden genomen, waardoor het product per hektare wordt gedrukt. Zulk een ongunstige factor bestaat echter vooral in het geval van den concessionaris der eerste groep, die aanvankelijk 69 984, daarna 34 568 hektaren aanhield (1), om echter slechts op een betrekkelijk klein gedeelte daarvan te ontginnen. Neemt men met het oog op dezen ongunstigen factor de gemiddelde cijfers slechts van af het jaar 1898, dan staan de gemiddelden toch nog in verhouding van 7.2 tot 1.1, waardoor dus wederom blijkt dat de ondernemers die later in de Lawa hun geluk gingen beproeven, belangrijk minder resultaten bereikten dan de concessiehouders in het gebied der vondst van 1885/86.

Verslaggever heeft gemeend op bovengenoemde cijfers de aandacht te moeten vestigen om verschillende redenen. Hij meent nl. dat, behalve de directe resultaten welke uit het onderzoek, van gouvernementswege ingesteld, zijn te trekken, eene vergelijking daarvan met hetgeen de geschiedenis van het Lawagebied leert omtrent de onderzoekingen van anderen nuttig is.

Men tracht op verschillende wijzen de waarde van het gouvernementsonderzoek in twijfel te trekken. Behalve in de Koloniale Staten, uit zulk een streven zich ook elders en men komt daarbij tot de eenigszins vreemde en niet zeer logische gevolgtrekking, dat de uitvoering van zulk een onderzoek beter aan den inheemschen prospecteur ware opgedragen dan wel geleid zoude zijn door een staf van deskundigen. Voordat men afstand doet van de illusie, dat het Lawagebied rijk aan goud is, tracht men zich met hand en tand tegen een tegenovergestelde uitspraak te verzetten en brengt daarbij allerlei argumenten te berde, die den niet-deskundige in den aanvang wellicht zeer aannemelijk in de ooren klinken, doch wier gemis aan grondslag bij een eenigszins nauwkeurige beschouwing der zaak duidelijk in het oog springt. Noodzakelijk is het echter om bij de beoordeeling van dit onderwerp twee punten in het oog te houden, nl.:

1°. de goudindustrie, gedreven door inlandsche ontginners op de door hen zelven ontdekte terreinen, heeft noch in Suriname, noch in de aangrenzende Guyana's ooit tot een bedrijf aanleiding gegeven van zoodanige stabiliteit, dat de spoorwegaanleg in verband daarmede een punt van overweging kon uitmaken en het was dus:

2°. de taak van het gouvernementsonderzoek om na te gaan of de bodem van Suriname, behalve de voor den individueelen ontginner bereikbare, ook andere goudafzettingen borg die, langs een of anderen weg met voordeel ontginbaar, een bedrijf konden in 't leven roepen waarvoor de aanleg van een permanententransportweg mogelijk is.

Deze beide punten worden bij voortduring uit het oog verloren. De tijdelijk verhoogde productie van een of ander ontginningscentrum, de hernieuwde aanvoer van enkele duizenden grammen goud van een placer waar men den bodem als uitgewerkt had verklaard, zijn voldoende om als argumenten te dienen voor de onuitputtelijkheid van den bodem. Daarbij verliest men echter ook telkens uit het oog, dat zulke feiten slechts herhalingen zijn van wat te voren reeds tallooze malen voorviel, doch dat ontwikkeling van de mijnindustrie in Suriname met inlandsche middelen, personeele zoowel als technische, ondanks dat zij misschien aan verschillende ondernemers goede winsten heeft afgeworpen, slechts tijdelijk is en aan centra van geringe uitgestrektheid gebonden.

De meer vaste basis voor die ontwikkeling, welke spoorweg-aanleg veronderstelt, was voor den aanvang der onderzoekingen door deskundigen niet gevonden. Zonder thans in nadere bijzonderheden te treden omtrent de resultaten door het personeel der Maatschappij Suriname bereikt in het gebied tusschen de Suriname- en Marowijne-rivieren, blijkt thans dat ook het personeel van den gouvernementsdienst dien evenmin heeft kunnen vinden in de door hen onderzochte terreinen. Dat men iets anders moest vinden dan wat tot nu toe bekend was van goudvoorkomen in Suriname is reeds aangegeven door den hoogleeraar VAN LOON in diens „Rapport over de exploratie in het Lawa-gebied" (bladz. 155, 1ste kolom, laatste alinea en verder der bijlage kol. verslag van 1904), waarbij deze tevens zijn meening uitsprak over de kans, dat zulke onderzoekingen, geleid door inlandsche krachten, tot eenig resultaat zouden voeren. Dieper liggende alluviale afzettingen met een laag doch regelmatig goudgehalte, eluviale vormingen of ook grootere massa's van het verweerde oorspronkelijke gesteente of kwartsriffen met een betalend goudgehalte zouden moeten worden ontdekt om het alluviale of placer-bedrijf plaatselijk meer permanent te maken dan tot thans het geval kon zijn, nu slechts die terreinen bewerkbaar zijn die binnen het bereik der zeer eenvoudige hulpmiddelen der door kleine ontginners gedreven industrie vallen. Van eerstgenoemde terreinen zijn er in het Lawa-gebied geene ontdekt, van laatstgenoemde in slecht zeer geringe ontwikkeling. Zij die thans nog aan het einde van dien arbeid nut verwachten van de onderzoekingen van wat men noemt inlandsche deskundigen toonen daarbij evenmin op de hoogte te zijn van de geschiedenis van het Lawa-gebied vóór dat een onderzoek van gouvernementswege daarin werd ingesteld, als van de taak welke aan den dienst werd gesteld.

Verslaggever heeft gemeend op deze punten de aandacht te moeten vestigen, omdat na het staken van het gouvernementsonderzoek verwacht mag worden, dat van meer dan éénе zijde pressie zal worden uitgeoefend op het bestuur van de kolonie om ondanks de verkregen resultaten, alsnog geld beschikbaar te stellen voor een voortgezet onderzoek, of mogelijk spoorweg-aanleg, waarbij enkele duizenden grammen verkregen product voldoende zullen zijn om de verbeelding van velen te prikkelen. Verslaggever heeft daarom gemeend op de waarde van zulke voorstellingen, die ook thans voortdurend worden gegeven, te moeten wijzen, en eene appreciatie mogelijk te maken, zonder dat daarbij in eenig opzicht gesteund wordt op de resultaten van het onderzoek, doch slechts door te wijzen op de historie van het Lawa-gebied en de algemeene resultaten met het goudbedrijf in Guyana's verkregen.

Zij die reeds nu bij voorbaat, zonder de beginselen te kennen waarop het gouvernementsonderzoek berust, of in staat te zijn die te beoordeelen, daarover een afkeurend oordeel vellen en met andere voorstellen komen, zullen dan toch in allen gevalle hebben aan te toonen dat zij nieuwe factoren in het spel brengen.

III. Algemeen overzicht van den geologischen bouw van Suriname.

Ten einde een goed inzicht te verkrijgen in de grondslagen waarop het systeem van onderzoek, toegepast bij den dienst der mijnexploratie van gouvernementswege, rust, is het noodig allereerst een algemeen denkbeeld over den geologischen en geognostischen bouw van de kolonie Suriname te vormen. Hierbij zal in het bijzonder het oog moeten gehouden worden op die gedeelten der kolonie waar goud wordt of werd gevonden of ontgonnen en nagegaan hoe zij zijn opgebouwd en gevormd. Gewoonlijk wordt in dit verband verondersteld, dat meerdere z.g. „zônes" in het binnenland zijn aan te wijzen; breede, ongeveer O. W. verloopende strooken gronds, waarin, meer dan in de daartusschen of naastliggende terreinen, kans zou bestaan om goud in ontginbare hoeveelheid te vinden. Aldus onderscheidt men de 1ste goudzône, waartoe behooren de placers van de Saramacca- en Mindrineti-rivieren, van Brokopondo en de Beneden-Sarakreek, de Boven Tempati en de Aroewarwakreek. Tot de 2de zône behooren de placers van de Marowijne- en Boven-Sarakreken, van Manlobbi en de Joekakreek (boven Marowijne), terwijl de 3de zône voorloopig slechts zou zijn vertegenwoordigd door de placers in de boven Lawa. De eerste zône zoude dan gevolgd kunnen worden van af de Saramacca tot aan de Marowijne, de tweede slechts van de Marowijnekreek tot aan gemelde greusrivier

(1) Thans bedraagt de oppervlakte der concessie 1987.5 H.A. (Resolutie van den Gouverneur van Suriname van 8 November 1907, n°. 10 642).

en de derde slechts bekend zijn op een enkel punt, vlak bij die grensrivier zelve. De onderzoekingen welke in het binnenland van Suriname in de latere jaren zijn gedaan, hebben echter gegevens verschaft omtrent den bouw van het tot heden onbekende zuidelijke deel der kolonie, welke er op wijzen dat de tot heden geldende opvattingen omtrent een O. W. verloopenden zonalen bouw van den bodem niet gehandhaafd kunnen worden. Thans is bekend dat van het Oosten naar het Westen gaande, de oorsprong onzer groote rivieren dichter de kust nadert, en dat hun brongebied niet wordt gevormd door een in hoofdrichting O. W. verloopend grensgebergte in het Zuiden. (Zie het overzichtskaartje der kolonie Suriname als bijlage II aan dit verslag toegevoegd) (1). De hoofdtakken van de Marowijne, nl. de Litanie, Paloemeu en Boven Tapanahoni ontspringen wel is waar op het gebergte dat daar als zuidelijke grens geldt, doch reeds de boven Tapanahoni wordt voor een gedeelte gevoed door waterstroomen welke afdalen van een in algemeene richting N. W.-Z. O. verloopend bergland dat de verbinding vormt met de gebergten die het brongebied van de Saramacca en de Coppename vormen, en hetwelk zich vermoedelijk wederom in gelijke richting voortzet tot aan de Corantyn. Deze laatste, de grensrivier, buigt zich, over een groot gedeelte van haren middenloop een O.-W. richting aannemende, om de uitloopers van deze heuvels heen en ontvangt in haren bovenloop toevloed van de zuidelijke hellingen van dit bergland. Dit is dus de eenige rivier die deze keten doorbreekt. Alle anderen ontspringen er op aan de noord- resp. noord-oostelijke zijde. Deze bergrug, die in het brongebied der Litanie op een breedte van ca. 2° 15' is waargenomen, verloopt in het westelijke gedeelte der kolonie bij bovengenoemde bocht der Corantijn op ca. 5° breedte. Dit hoofdgebergte, de Wilhelminaketen, die in het Tumac-Humac gebergte overgaat, dat a. h. w. de ruggegraat is van heel het bergsysteem der kolonie, verloopt wel is waar niet regelmatig in zijne onderdeelen, doch in hoofdrichting N.-W. Z. O. De onderdeelen er van vertoonen neiging om richtingen O. W. en N. Z. aan te nemen, waardoor de thans bekende lijn der waterscheiding een zigzagsgewijze verloop krijgt. De hoofdrichting mag echter worden aangenomen zooals hierboven is vastgesteld.

Van uit deze ruggegraat nu verloopen tal van ribben in algemeene richting van Z. Z. W.-N. N. O tot Z. W.-N. O. Dit zijn West naar Oost gaande successievelijk:

1°. het Bakhuisgebergte met de uitloopers waarop de Nickerie en de Fallawatra ontspringen;

2°. de Emmaketen, op welker uitloopers de Tibiti ontspringt. Tusschen de beide ribben dringt de Coppename tot den hoofdrug door;

3°. de van Asch van Wijck-keten, op welker uitloopers de Marowyne- en Sarakreken ontspringen, terwijl tusschen deze rib en de Emma-keten de Saramacca afstroomt, die wederom op den hoofdrug ontspringt;

4°. een korte rug, eindigende in de Franssen Herderscheepiek welke dringt tusschen de Gran Rio- en de Pikien Rio, de hoofdtakken waaruit de Surinamerivier ontstaat, en

5°. het onregelmatige in tal van ruggen gesplitste, doch met een hoofdrichting Z.W.—N.O. verloopende Oranjegebergte, op welks uitloopers de Gonini haar oorsprong neemt. Tusschen de sub 3°. en 5°. genoemde ribben stroomen de Suriname en de Tapanahoni. De laatste ontspringt op den hoofdrug. Van de eerste is dit nog onbekend. Oostelijk ontspringt de Litanie (Lawa) eveneens op den hoofdrug. Zij is, behalve de Corantijn, dus de meest ver uit het zuiden komende rivier der kolonie. De stroomgebieden der hoofdrivieren welke in hun bovenloop tusschen de onder 1°. tot 5°. genoemde ribben verloopen, zijn op zich zelf niet vlak. Zij schijnen gekarakteriseerd te zijn door somtijds kale en zeer steilwandige alleenstaande toppen of groepen van toppen zooals Voltzberg, van der Wijcktop, Hebiweri en Kroetoe (Coppenamegebied), Teboe, Magneetrots, Roseveltpiek, Kassi Kassima (Tapanahonigebied) en vele andere niet genoemde in de valleien der andere hoofdrivieren.

Omtrent de samenstelling van den hoofdrug met de daarmede samenhangende ribben hebben de verzamelingen van gesteentemonsters, medegebracht door de wetenschappelijke expedities welke successievelijk de Coppename, Saramacca, Tapanahoni en Litanie (Gonini) zijn opgevaren, licht gebracht. Verreweg de groote meerderheid dezer gesteenten behoort tot de groep der granieten- en daarvan afgeleide gesteenten. Dit bleek eveneens zoo te zijn met de gesteenten, welke in het, in het Lawa-gebied indringende Oranjegebergte, bij de onderzoekingen der mijnexploratie van gouvernementswege zijn verzameld. De bij eerstgenoemde expedities verzamelde gesteenten zijn weliswaar voor het grootste gedeelte afkomstig uit de beddingen der bevaren stroomen, van waaruit slechts bij uitzondering dieper landwaarts werd gedrongen en of dus aangenomen mag worden dat ook de tusschenliggende bergruggen geheel of grootendeels uit granieten zijn opgebouwd, kan met zekerheid niet worden vastgesteld. Toch komt zulk een samenstelling waarschijnlijk voor. Bij de, op deze expeditiën te verrichten beklimmingen van toppen werden natuurlijk bij voorkeur die uitgekozen welke een geïsoleerde ligging hadden en dus niet de ribben die samenhangende ketens vormen, waar slechts een beperkt uitzicht te verwachten is. Directe gegevens over de samenstelling dezer hoofdruggen zijn dus schaarsch. Toch mag in aansluiting aan het weinige dat aldus is verzameld, omtrent hunne samenstelling het een en ander worden geconcludeerd uit de waargenomen bergvormen welke ook op groote afstanden zich karakteristiek voordoen. Voor meerdere details verwijst verslaggever naar de verschillende expeditieverslagen en naar enkele daarin voorkomende zeer karakteristieke photographische opnamen van heuvels en toppen. Het rotsachtig voorkomen, de steile hellingen en wanden, die dikwerf geheel onbegroeide toppen vormen, welke afwijken van die welke in de meer noordelijke gedeelten der kolonie worden aangetroffen, wijzen op een granitischen bouw, in overeenstemming dus met de in de rivieren zelve aangetroffen gesteenten. De op de Voltz- en van Stockumbergen, den Jan Basi Gado, den Hendrik top, den de Kockberg, den Knopaiamoi, den Magneetrots en den Kassi Kassima verzamelde monsters zoomede die langs de paden welke voor de bereiking dier toppen moesten worden gekapt en langs dat waarmede van de boven Tapanahoni over de waterscheiding het stroomgebied der Paroe (Amazone) werd bereikt, zijn alle granieten. De noordelijke rug van het Oranjegebergte, welke het grondgebied der Gonini vormt, bestaat eveneens uit dit gesteente zooals bij de van gouvernementswege ingestelde onderzoekingen bleek. Slechts op den Hebiwerie en op den Ebba-top, de laatste behoorende tot het Noordelijke gedeelte der Emma-keten, zijn gesteenten van een afwijkende samenstelling gevonden. Op den eerstgenoemde werden 2 monsters geslagen. Het eene was een olivien-diabaas, het andere een hypersthéen-noriet, beide behoorende tot de groep der diabasen, evenals het monster van den Ebbatop. Deze uitzonderingen doen echter niet te niet de waarschijnlijkheid dat het brongebied van Suriname's hoofdrivieren (behalve de Corantijn waarvan niets bekend is) wordt gevormd door bergkammen die overwegend uit granieten zijn opgebouwd, terwijl de bodem der tusschenliggende dalen eveneens door dit gesteente in hoofdzaak wordt gevormd. Verslaggever vestigt er nog in het bijzonder de aandacht op dat in dit gedeelte der kolonie de graniet dus *bergvormend* optreedt, in afwijking van wat omtrent zijn voorkomen in meer noordelijke gedeelten hieronder zal worden medegedeeld. Waarschijnlijk is het ook dat de vorming van dit gedeelte der kolonie in verschillende perioden plaats vond omdat het optreden van alleenstaande, dikwijls steilvormige rotsgevaarten, waarvan bijv. de Roseveltpiek en de Kassi Kassima karakteristieke voorbeelden zijn en ook de algemeen waargenomen drukverschijnselen bij de granieten, wijzen op successieve doorbraken. Grenzend aan dit granietgebied, liggen nu die gedeelten der kolonie waarin tot heden noemenswaard goud is gewonnen. De grens zelve wordt èn door geologische èn topographische, alsook door hydrographische kenteekenen aangeduid. De hoofdrichting der rivieren, in hunnen bovenloop is natuurlijk evenwijdig aan die der tusschenliggende ribben, d. w. z. de westelijke stroomen Z.Z.W.—N.N.O., de oostelijke meer in richting Z.W.—N.O en in het algemeen staat die richting loodrecht op die van den hoofdkam, de Wilhelminaketen en het Tumac-Humac gebergte.

Alle rivieren ondervinden echter een vrij sterke afwijking uit hunne hoofdrichting doordat zij blijkbaar in hunnen loop worden gestuit door een gesteente van bijzondere samenstelling dat minder dan de omgevende, aan erodeerende invloeden onderhevig is. Hierop is reeds door prof. VAN LOON in zijn bovengenoemd rapport de aandacht gevestigd, zonder dat tijdens de opstelling daarvan voldoende gegevens bekend waren om tot een conclusie te komen welke de oorzaken van dit verschijnsel kon verklaren. Ook werd daarbij de lijn welke deze richtingswijzigingen verbindt van de Corantyn op den 5den breedtegraad recht doorgetrokken tot aan Poeloegoedoe in de Marowijne, terwijl deze thans is gebleken van af de Surinamerivier een meer Zuid-Oostelijke richting te nemen. Een blik op de kaart doet duidelijk in het oog springen waar zich in den rivierloop deze invloed doet gelden. Voor de Coppename is het het riviergedeelte van

(1) Op dat kaartje is als hoogte van den Maäbo-heuvel aangegeven 30 meter. Lees: 65 meter.

af de Raleighvallen opwaarts, vanwaar de hoofdrichting Oost-West is en een serie stroomversnellingen en vallen optreedt welke tot aan de Tonckensvallen en den uit diabaasgesteente opgebouwden Hebiwerie worden aangetroffen. Het hoogste gedeelte van dit stroomvak loopt weer meer in Noord-Zuid richting. Een geheel overeenstemmend beeld vertoonen en Saramacca en de Suriname. De eerste van af het dorp Warnakomopponafaja tot aan Pakka-Pakka, de laatste van Pogro tot Kordonsanti stroomen Oost-West, waarna wederom een zuidelijke ombuiging optreedt, die eveneens over zekeren afstand gekenmerkt is door vele groote vallen en versnellingen. De richtingsverandering welke door de zooveel krachtiger stroomen van Tapanahoni en Lawa worden ondergaan bij hun uittreden uit het oergranietterrein zijn niet zoo duidelijk op de kaart te zien. Hier echter konden meerdere gegevens op het terrein worden verzameld, waaruit blijkt, dat de grens van het granietische achterland in de Tapanahoni gezocht moet worden in de Gransoela, beneden de monding der Jaikreek en in en Lawa eveneens bij de Gransoela (ook genoemd Poeloekoemaroevallen) beneden de samenvloeiing van Litanie en Marowini. In beide gevallen een samenstroomen van hoofdtakken alvorens de belemmering in het rivierbed met vereende krachten wordt overwonnen, en in beide gevallen de vorming van groote vallen (=Gransoela) over het contact heen. Richtingsverandering is in de Tapanahoni toch ook duidelijk waar te nemen, terwijl het overgangsgebied waar groote vallen voorkomen, nl. van Granhollo tot Grien-kassaba, met dit stroomgedeelte samenvalt. In de Lawa trekt zich dat gebied samen tot korten afstand doch begint feitelijk reeds beneden de monding der Oelemarie bij den Jakotoekosoela, doch vormt daarna de geweldige serie vallen en stroomversnellingen, die onder den naam van Gransoela zijn samengevat doch wier passeering ettelijke dagen vereischt.

Ook aan de in dit contactgebied aangetroffen gesteenten zijn overeenstemmende eigenschappen waar te nemen. Voor zoover daaromtrent geene gegevens zijn verzameld door de wetenschappelijke expeditiën en door den dienst der mijnexploratie van gouvernementswege zijn deze wat betreft de nog niet onderzochte Surinamerivier op gelukkige wijze aangevuld door de mededeelingen van prof. K. Martin in zijne „geologische studiën ueber Niederlaendisch West-Indiën". Het op de verschillende expedities verzamelde gesteentemateriaal is in Suriname slechts voor een klein gedeelte beschikbaar, zoodat vooralsnog moet worden afgezien van een meer gedetailleerde studie van deze overgangsgesteenten. De granieten schijnen daarbij in hoofdzaak gekarakteriseerd door het optreden van groote hoornblendekristallen in een grofkristallijne gesteentemassa, waarin gangvormige uitscheidingen voorkomen, voornamelijk uit kwarts en veldspaat bestaande. Het gesteente vormt overgangen tot dioriet en vertoont soms wel, soms geen drukverschijnselen. Een nader onderzoek naar de gesteenten van dit overgangsgebied zal alsnog worden ingesteld.

De hoofdzaak welke uit deze mededeelingen spreekt is echter dat in het thans bekende gedeelte der kolonie Suriname een uitgestrekt, door aaneengesloten bergruggen gekarakteriseerd, granietisch gebied met vrij groote zekerheid kan worden aangewezen en dat de hoofdrichting van dat gebied, beginnende bij het Tumac-Humacgebergte, een noordwestelijke is, waardoor het aan de westelijke grens der kolonie bij de Corantijn de kust nadert tot op den 5den breedtegraad. Daar nu het Noordelijk van dit gebied overblijvende deel der kolonie voor een gedeelte wordt bedekt met quartaire kustvormingen welke vrijwel evenwijdig met de kust in O. W. richting verloopen, terwijl deze quartaire lagen in het westen der kolonie onmiddellijk aan het granietgebied schijnen aan te sluiten, blijft een driehoekig terrein over dat dus in het Noorden en Zuid Westen wordt begrensd door deze alluviale afzettingen, resp het granietgebied en dat in het O. doorloopt tot aan de grensrivier, de Marowyne.

Indien men van zônes van goudhoudend terrein wil spreken dan bestaat in Suriname slechts een zône en dat is die welke door bovengenoemd driehoekig gebied wordt ingenomen. Een blik op de kaart van W. L. Loth van het jaar 1898 waarop de toentertijd voor ontginning van delfstoffen uitgegeven gronden zijn aangegeven, doet reeds dadelijk in het oog springen in welke gedeelten van de kolonie onderzoekingen tot een resultaat hebben gevoerd. Op de als bijlage II aan dit verslag toegevoegde kaart, waarop de grenzen van het voor onderzoek naar goud gunstige terrein zijn aangegeven, vallen ook thans nog alle concessies waar ooit een meer of minder loonend delversbedrijf is uitgeoefend, binnen die grens. Met uitzondering van enkele weinig beteekenende werkplaatsen aan den linker oever van de Saramacca, en in de onmiddellijke nabijheid daarvan, is in het verder westelijk gelegen gedeelte van Suriname geen goud in ontginbare hoeveelheid gevonden. Deze steriliteit zet zich trouwens over de grens in Britsch Guyana nog over groote uitgestrektheid voort, want ook daar mag feitelijk hetzelfde worden verklaard over het gedeelte der kolonie, liggende tusschen de Corantyn en de Essequiborivier. Slechts in den bovenloop der Demerararivier hebben eenige onbeduidende ontginningen korten tijd bestaan, doch deze zijn weder te niet gegaan. De goudindustrie concentreert zich daar in het westelijk gedeelte der kolonie, in het linker stroomgebied der Essequebo, en de Barima en Barama-rivieren tot aan de Venezoelaansche grens en daarover (Callaomyn!). De aan de Saramacca beginnende zône neemt, naar het Oosten gaande, in breedte toe en strijkt geheel over in Fransch Guyana, waar zij in volle ontwikkeling een groot gedeelte der kolonie bedekt en zelfs doorloopt tot over de Oostelijke grens met Brazilië (Carsewène). Geologisch en geognostisch onderscheidt deze zône zich van de hiervoren genoemde granietische formatie. Het goudvoorkomen is er gebonden aan gesteenten die hier in groote hoeveelheden worden gevonden en welker voorkomen in de granietformatie slechts in geringe ontwikkeling of in het geheel niet is geconstateerd. Indien eenmaal in de wijze van voorkomen van het goud voldoende inzicht is verkregen, en verslaggever hoopt hieronder meer uitvoerig aan te toonen op welke gegevens en gronden zijne meening berust, dan zal daardoor tevens duidelijk worden welke de richtsnoer is geweest bij de van gouvernementswege in het Lawa-gebied ingestelde onderzoekingen in deze zône. Tevens zal daarbij dan echter blijken waarom sommige terreinen, indien omtrent samenstelling en bouw voldoende gegevens zijn verkregen, voor een gedetailleerde prospectie, vallei voor vallei en kreek voor kreek niet in aanmerking konden of mochten komen. Daarbij wordt dan in de eerste plaats de aandacht gevestigd op het feit dat een gedeelte van het Lawa-gebied ligt ten Z.W. van de grens van het oergranietgebied en als vallende daarbinnen, zeer zeker het doen van groote uitgaven voor een meer gedetailleerd onderzoek dan tot heden daarin geschiedde, niet kan rechtvaardigen.

In het overblijvende gedeelte der Lawa zijn de onderzoekingen dan ook voornamelijk verricht nadat de overtuiging was verkregen dat daardoor geene gebieden voor een nader onderzoek werden uitgesloten welke een noemenswaardige kans op succes boden.

VI. Het gebied der jongere eruptieve gesteenten en het voorkomen van goud.

Omtrent de samenstelling van den bodem in het gebied dat thans aan een nadere bespreking zal worden onderworpen, heerscht, wat den oorsprong daarvan betreft, groote verscheidenheid van meening. Die bodem toch is voor een gedeelte opgebouwd uit kristallijne schalies die afwisselend met diabasen, diorieten en granieten optreden. Van een eenigszins regelmatige verdeeling dezer gesteenten in het bedoelde gebied valt niets te bespeuren. Omtrent hun ouderdom bestaan vele gissingen, doch geen zekerheid. De groote vraag trouwens, welke de oorsprong is der kristallijne schalies, een vraag die in het algemeen op geologisch gebied groote belangstelling en tegenstrijdige meeningen wekt, is voor dit gedeelte van den bodem van Suriname van zeer actueel belang.

In zijne „geologische studiën ueber Niederlaendisch West-Indiën" rangschikt K. Martin alle gelaagde kristallijne gesteenten tot de „Urschieferformatiën" die het oudste lid in de geologische opvolging zou vormen. Volgens hem zijn de uitgestrekte terreinen met geschieferde structuur waarbij onveranderlijk een zeer steil invallen der schieferingsvlakken wordt geconstateerd een gevolg van opgeschoven (geknikte) vouwing der lagen over welks geërodeerde kopeinden erupties van granieten en later van meer basische gesteenten dekvormig zouden zijn uitgestroomd. Martin houdt aan deze voorstelling vast die berust op begrippen omtrent het ontstaan van gelaagde kristallijne gesteenten welke sedert langzamerhand door andere worden vervangen en ondanks dat hij in de door hem zelve gepubliceerde brieven van Voltz over diens onderzoekingen in de beneden Marowijne in 1855 o. a. het volgende mededeelt „. . . . auf der zweiten Insel Knitara bemerkt man eine Erscheining, welche von grossem Interesse ist. Es scheint nämlich ein allmähliger übergang des Glimmerschiefers in Grünstein stattzufinden . . . . . "

De samenhang tusschen vele kristallijne schiefers, welker sedimentaire oorsprong vroeger als vaststaand werd aangenomen

met gesteenten van eruptieven oorsprong is in vele gevallen geconstateerd en op dit gebied is Suriname een uiterst belangrijk veld voor studie.

Ook du Bois, die in zijne „Geologisch-bergmännische Skizzen aus Surinam" een overzicht geeft van den geologischen bouw der kolonie, houdt daarbij bij voorkeur het oog gevestigd op het gebied der kristallijne schalies die, om hun verband met het goudvoorkomen, zijne bijzondere aandacht hadden. Hij schijnt in hoofdzaak teruggekomen van de opvatting van Martin en het grootste gedeelte der geschieferde gesteenten als ontstaan door contact- en dynamometamorphose uit eruptieve gesteenten op te vatten. Naar aanleiding der geschieferde gesteenten welke door Martin en door hem zelf in de Surinamerivier tusschen Bergendal en Brokopondo zijn onderzocht, maakt du Bois na mededeeling der onderzoekingen van den eerstgenoemde de opmerking dat hij: „viele vertreter dieser Gruppe als umgewandelte dynamometamorphe Eruptiefgesteine und Schalsteine betrachte(t)", (blz. 35). Op blz. 11 van zijn hierboven genoemd werkje zegt hij o. a.: „Gesteine mit noch deutlich klastischer Entstehung nehmen nur geringen Raum ein". Toch rekent hij daartoe een als kristallijne grauwacke gedetermineerd gesteente dat in de Marowijne in betrekkelijk groote verbreiding wordt gevonden en eveneens is hij, als Martin, de meening toegedaan, dat de kristallijne schalies het oudste formatielid vormen en de granieten als jonger zijn te beschouwen.

Verslaggever meent in deze van de tot heden geldende opvattingen te moeten afwijken, en daar het ontstaan en de wijze van voorkomen van vele geschieferde kristallijne gesteenten in nauw verband schijnt te staan met de goudvoering van den bodem, deze zaak eenigszins uitvoeriger te moeten behandelen.

Tegenover de opvatting van Martin en du Bois stelt zich die van J. B. Harrison, gouvernements-geoloog in Britsch Guyana, die in een serie rapporten de resultaten heeft medegedeeld van een reeks onderzoekingstochten, langs de groote rivieren in die kolonie en de goudontginningscentra ondernomen. De op deze tochten verzamelde monsters worden door hem bijna in hun geheel opgevat en beschreven als en gerangschikt onder de eruptieve gesteenten, terwijl de gelaagde kristallijne schalies daarbij uit zulke gesteenten worden afgeleid als daaruit ontstaan door dynamo- of contact-metamorphose en ook door verweering.

Tot staving van deze opvatting worden door hem in verschillende gevallen de overgangsvormen medegedeeld van ongelaagd tot daaruit afgeleid gelaagd kristallijn gesteente. Evenals Voltz in het hierboven aangehaalde geval noemt ook du Bois verschillende voorbeelden waarin duidelijke overgangen konden worden gevolgd. Deze overgangen worden aangetroffen te midden van schiefergesteenten welke van anderen d.w.z. sedimentairen oorsprong zouden zijn. Dit nu komt ondergeteekende om algemeene redenen van waarschijnlijkheid, moeilijk te verdedigen voor. Integendeel voert het algemeene beeld van den geologischen bouw der bekende gedeelten der kolonie tot de gevolgtrekking dat in het algemeen de geschieferde gesteenten optreden in die streken waar erupties van jongeren datum hun werking hebben doen gevoelen. Wáár ook het optreden van kristallijne schalies en schiefers is geconstateerd bevindt men zich steeds in of in de nabijheid van de jongere eruptiecentra, welke veelal, doch niet steeds, door het optreden van diabaas zijn gekarakteriseerd. Zoowel het contactgebied tusschen Phaedra en de monding der Sarakreek in de Suriname-rivier als dat in de Marowijne dat zich van het z.g. American placer tot voorbij Poeloegoedoe uitstrekt staat onder den invloed van de hoofdmassieven van jongere formatie welke voor dit gedeelte der kolonie karakteristiek zijn en wel de gebergten van het Mindrinetigebied, de Nassau- en Lelygebergten en hunne uitloopers.

Voorbeelden van dezen samenhang werden eveneens gevonden op verschillende punten in het Lawa-gebied, waar de samenhang van gelaagd kristallijn gesteente met de jongere diabaaserupties duidelijk aan het licht trad.

De vraag op welke wijze het ontstaan kan worden verklaard van tal van geschieferde gesteenten uit aanvankelijk eruptieve magma is voorloopig nog niet ten volle opgelost. In vele gevallen blijkt een herhaald onderzoek op het terrein noodig, nadat de bij een eerste verkenning verkregen monsters over den algemeenen bouw gegevens hebben verschaft. Zulk een nader onderzoek is echter veelal niet mogelijk geweest, omdat de dienst der exploratie het terugkomen op punten waar de prospecties waren afgeloopen, niet mogelijk maakte. Ook is het op het terrein verzamelde materiaal voorshands nog slechts gedeeltelijk onderzocht. De terreinwerkzaamheden van het met de leiding belaste personeel hebben niet toegelaten over het verzamelde materiaal een het geheel omvattende studie te maken. Zulk een onderzoek zal echter alsnog worden verricht en daardoor een beter inzicht kunnen worden verkregen in de processen welke op den geologischen bouw van dit belangrijk gedeelte der binnenlanden van de kolonie invloed hebben gehad. Mogen echter de chemische en dynamische processen, waardoor kristallijne gesteenten andere vormen aannemen, nog niet ten volle bekend zijn, — en hier ligt trouwens een wijd veld voor onderzoek open — de in het veld gemaakte ervaringen hebben in beginsel omtrent den oorsprong der in Suriname voorkomende geschieferde kristallijne gesteenten geen twijfel overgelaten.

Hierboven is reeds gewezen op het verband tusschen vele gelaagd kristallijne gesteenten met diabaaserupties. In het algemeen kan omtrent dit voorkomen in verband met de topographie van het terrein eveneens een algemeene regel worden aangenomen, welke er op duidt dat de granieten en de gedrukte granieten en gneissen doorgaans optreden in vlakke of vlakgolvende terreinen, doch, met afwijking dus van wat is bekend geworden omtrent het granietvoorkomen in een meer zuidelijk gedeelte der kolonie, nooit bergvormend. Du Bois merkt daaromtrent op, dat de granieten vormen „meist niedrige kuppelartige Bänke die durch eine schalige Absonderung charakterisirt sind". Deze ondervinding heeft zich ook bij het terreinonderzoek in het Lawa-gebied bevestigd voor zoover dit gebied beschouwd mag worden te liggen buiten de groote centrale granietformatie. Deze in het algemeen vlakke ligging wijst naar de meening van verslaggever niet op de mogelijkheid van het aan den dag treden als een jonger lid der gesteenteformatiën, tenzij zij moet worden opgevat als het dekvormige uitvloeisel van een omvangrijke uitvloeiing van zuur gesteente die in de granietgebergten van het zuiden haar oorsprong zou vinden. Voor zulk een opvatting pleit echter niet de algemeene habitus van die gesteenten welke zijn verzameld op de tochten welke het groote massief in het zuiden meer of minder zijn genaderd, en evenmin die van de meeste granieten in het thans besproken gebied. Bijna overal toonen deze granieten sporen van druk, waardoor een meer of minder parallelle of laagsgewijze structuur is veroorzaakt. Het microskopisch onderzoek heeft deze drukverschijnselen eveneens aangetoond en zulk een verschijnsel is niet aan te nemen als een gevolg van een dekvormige uitbreiding van in jongere periodes gloeiend vloeibaar uitgevloeide massa, waarbij van zijdelingsche druk feitelijk geen sprake is. Veel meer wijst de gesteentehabitus op den invloed van dynamische en contactwerkingen welke als een gevolg moeten worden opgevat van de in jongere perioden plaatshebbende eruptieve verschijnselen. Kan dus van deze gesteenten die naar de meening van verslaggever als de oudere moeten worden opgevat, geconstateerd worden dat zij in het in bespreking zijnde gebied niet bergvormend optreden, dat is niet het geval met de gesteenten welke behalve de granieten en gneissen aan den opbouw deelnemen en welke in hoofdzaak tot de groep der diabasen en verwante gesteenten kunnen worden teruggebracht, terwijl een kleinere groep nl. die der porphyren en porphyrieten in den bodembouw een tweede rol speelt.

In navolging van de klassificeering van Harrison worden tot deze beide groepen ook gebracht de uit normale vormen afgeleide verweerings- en metamorphische producten, i.c. de geschieferde gesteenten. De kwarts- serecit- en chloriet-schiefers worden daarbij afgeleid uit de porphyren en porphyrieten, de gabbrosepidiorieten of amphibolieten en de amfiboolschalies uit de diabasen.

De afleiding, waarvoor èn op het terrein, èn in het laboratorium reeds talrijke bewijzen kunnen worden aangehaald, laat zich verklaren door de aanname van opeenvolgende erupties in eenzelfde breukgebied, waardoor de oudere gesteenten, onderworpen aan de dynamische en contact-werkingen welke een gevolg zijn van die zich opvolgende erupties, de veranderingen in structuur en samenstelling ondergingen welke daarin thans worden geconstateerd. Deze veronderstelling is een gevolg van op het terrein gedane waarnemingen, welke trouwens die van vroegere onderzoekingen bevestigen. Daarop wijzen in de eerste plaats de relatieve hoogten waarop de gesteenten ten opzichte van elkaar worden aangetroffen. Zoowel de uit diabasen afgeleide gesteenten als de diabasen zelf treden, in afwijking van de granieten, in dit gedeelte der kolonie bergvormend op. De laatste vormen langgestrekte parallelle heuvelruggen, waarin steeds een hoofdrichting is waar te nemen. Hunne hoogten varieeren tusschen enkele meters en ca. 700 M. (de Goeje massief-Lelygebergte). De hellingen zijn steil, en bereiken soms 30°. De afstroomende kreken vormen smalle, ondiepe geulen, welke bezaaid zijn met rotsblokken waarover het water dikwijls cascadengewijs naar beneden stort (z.g. soelakreken). De oudere eruptieproducten daaren-

tegen, vormen lage afgeronde heuvels waarin directe samenhang dikwijls niet meer te herkennen is als alleen dat een ordening langs een bepaalde hoofdrichting daarbij aan het licht treedt. De groepeering dezer gesteenten, waaromtrent hierboven reeds met een enkel woord werd gerept, wijst bovendien op een samenhang dezer eruptieproducten uit verschillende perioden.

Bij het optreden van amphibolieten en amphiboolschalies is in verschillende gevallen een kransgewijze omsluiting en het bestaan van een contactzône aangetoond, de minder frequent en ook niet heuvelvormend doch in spleten en gangen optredende porphyrieten worden eveneens in dezelfde gebieden aangetroffen. Zij mogen in hun geheel, evenals de hier en daar in kleinere uitgestrektheid jong eruptief aangetroffen granieten, granietoïden en aplieten gerekend worden te zijn ontstaan als randformaties in de groote breukgebieden die in hoofdzaak door basische gesteenten zijn gekarakteriseerd.

Verslaggever veronderstelt dat het thans bijeengebrachte materiaal, bij nader onderzoek zal blijken voor de verdere studie van dit onderwerp belangrijke gegevens te bevatten.

Hier zij slechts in het kort de meening van verslaggever geresumeerd, welke hierop neerkomt dat het graniet-gneiss-complex dat in het zuiden der kolonie bergvormend optreedt, zeer waarschijnlijk ten gevolge van doorbraken door spleten en alleenstaande eruptiepunten van jongere gesteenten van overeenkomende samenstelling, in het N. O. daarentegen is gekarakteriseerd door erupties van voornamelijk basische gesteenten en dat deze granieten voor zoover zij uitgestrekte vlakgolvende terreinen vormen als het oudste lid in den geologischen bouw moeten worden opgevat. De vlakkere graniet-gneiss-terreinen hebben in het Westen der kolonie slechts een geringe ontwikkeling waar de jongste alluviale kuststrook aan den voet van de uitloopers van den hoofdrug aansluit. In het Oosten der kolonie, beginnende bij de Saramacca, en in breedte toenemende tot aan de Marowijne, krijgen de vlakke gebieden van het oudste formatielid een grootere uitbreiding en het is voornamelijk daar dat talrijke erupties van jonger gesteente van zeer uiteenloopende samenstelling optreden, waarbij echter successieve diabaas-erupties die langs evenwijdige spleten optraden verreweg overheerschend zijn. Zoowel de oudste granieten als de oudere eruptieve producten hebben door de jongere doorbraken diepgaande contact- en metamorphische werkingen ondergaan, terwijl de invloeden der van boven uitgaande verweering juist op deze punten diep vermochten in te grijpen.

Voor het Lawa-gebied in het bijzonder heeft deze uiteenzetting belang omdat, zooals hierboven reeds werd aangegeven, de grens van het gebied der oergraniet-gneiss-formatie en dat der jongere eruptieve gesteenten dwars daardoorheen loopt en ongeveer samenvalt met de lijn die de monding der Oelemarie (linkerzijtak der Litanie) verbindt met de Gransoela (Tapanahoni) en mitsdien een algemeen N.W.-Z.O. richting heeft, terwijl een belangrijk gedeelte van het van gouvernementswege te onderzoeken gebied tot de fundamenteele graniet-gneis-formatie mag gerekend worden.

Nadat door tal van prospecties, alsmede een onderzoek naar het voorkomen van goud ook in de andere gedeelten der kolonie een algemeen beeld was verkregen van de verspreiding van het edel metaal kon verband gelegd worden tusschen den bovenbeschreven geologischen bouw en dat voorkomen. Als een der voornaamste punten moest toch worden beschouwd, dat door het verkrijgen van het noodige inzicht in de wijze van voorkomen van het goud de prospectie in een zoo uitgestrekt gebied waarin zij anders doelloos en hopeloos zou verloopen, systematisch kon worden geleid en slechts die terreinen aan een nader onderzoek werden onderworpen welke na een voorloopige verkenning zouden blijken daarvoor in aanmerking te kunnen komen. Hierbij wordt voorloopig slechts het oog gehouden op het voorkomen van alluviaal goud. Het bestaande verband daartusschen en dat van ader- of rifgoud zal hieronder nader worden uiteengezet.

Als vaststaand mag worden aangenomen, dat de jongere erupties van voornamelijk tot de groep der diabasen behoorende gesteenten met de goudvoering nauw verband houden. Ten bewijze daarvan kunnen niet alleen dienen de talrijke gegevens welke daaromtrent in de kolonie werden verzameld, doch ook wat, deels door eigen onderzoek, deels door dat van derden is aan het licht gebracht omtrent de geologisch geheel analoge gebieden van Braziliaansch, Fransch, Britsch en Venezolaansch Guyana (1). Geen enkel voorbeeld is daarbij bekend geworden van een goudvoorkomen in een gebied dat vrij van plutonische storing is gebleven. Ook andere onderzoekers zijn tot dezelfde gevolgtrekking gekomen. De hoogleeraar VAN LOON in zijn rapport over de exploratie van het Lawa-gebied behandelt eveneens dit onderwerp, doch wijst er op dat de conclusie, dat dus deze jongere eruptiefgesteenten, en met name de diabasen, als de eigenlijke aanbrengers van het goud moeten worden beschouwd, daardoor nog geenszins is beslist. Verslaggever deelt zijne meening en zal hieronder nader uiteenzetten op welke wijze hij zich voorstelt dat de thans bekende goudvoering is ontstaan. Doch al moge ook het jong-eruptieve gesteente niet dadelijk beschouwd worden als de aanbrenger, als het moedergesteente van het goud, dat er verband bestaat tusschen de goudvoering en die erupties is boven twijfel verheven.

Het bestek van dit verslag laat niet toe hier in extenso aan te halen de mededeelingen door verschillende onderzoekers op dit punt gedaan. Verslaggever verwijst slechts naar de bronnen en haalt als zoodanig aan:

M. E. D. LEVAT. Rapport à M. le Ministre de l'Instruction Publique sur l'exploitation de l'or en Guyane Française, bladz. 25 en verder. Deze haalt tevens gegevens aan uit het werk van den ontdekkingsreiziger, le Chevallier LE BLOND van 1814, getiteld: „Description de la Guyane Française" die reeds toen tot overeenkomende conclusies kwam.

K. MARTIN. Geologische studiën ueber Niederl. West Indiën, bladz. 192.

G. C. DU BOIS. Geologisch-Bergmännische Skizzen aus Surinam, bladz. 60 en 67.

J. B. HARRISON. Report on the Geology of the North Western District, bladz. 14 en Report on the petrography of the Cuyuni and Mazaruni (Br. Guyana) alsmede de gegevens voorkomende in het werk van:

dr. L. MORISSE, Excursion dans l'Eldorado (El Callao in Venezolaansch Guyana).

De door tal van anderen gemaakte ervaringen hebben zich in de Lawa ten volle bevestigd. Doch behalve deze algemeene ervaring, dat er verband moet bestaan tusschen goudvoorkomen en de doorbraak der jongere gesteenten hebben de verkregen resultaten bovendien aan het licht gebracht, — en hierop is door sommige der bovengenoemde onderzoekers eveneens gewezen — dat dit verband voornamelijk moest gezocht worden langs de lijnen van aanraking (contactzônes) van de gesteenten van verschillenden ouderdom. Dat de groote, graniet-gneiss-formatie zoowel daar waar zij bergvormend als waar zij in meer noordelijke gedeelten der kolonie uitsluitend in vlakke of vlakgolvende strekking wordt aangetroffen in geen enkel geval tot een eenigszins noemenswaardige concentratie van het edel metaal aanleiding gaf, was reeds te voren boven twijfel verheven. Doch de somwijlen massale kernen der jongere doorbraken — en deze worden wel voornamelijk gevormd door de diabasen en daarvan afgeleide gesteenten — mogen wat hunne goudvoering betreft met den fundamenteelen graniet worden gelijk gesteld. Noch op de hooge ruggen van het de Goeje- en Lelygebergte en evenmin in de kernen van de uitgestrekte en aaneengesloten heuvelreeksen welke in meer noordelijke gedeelten der kolonie voorkomen is goud in ontginbare hoeveelheid gevonden. Deze kernen moeten worden opgevat als het ware „in einem Gusz" te zijn ontstaan. De gelijke samenstelling van gesteenten welke op de hellingen dezer kernen worden aangetroffen wijzen daarop.

Somwijlen zijn de jongste erupties, zooals hierboven is aangegeven, omgeven door randen van een gesteente dat in een vroegere periode in hetzelfde breukgebied aan den dag kwam en daarbij den invloed van die latere uitstrooming onderging door geheele of partieele wijziging in samenstelling. Veelal ontstonden daarbij uit de oudere reeds gedeeltelijk verweerde diabasen epidioriten en amphiboolschalies.

Ook deze gesteenten, waar zij in massale vorming zijn aangetroffen, hebben in hunne kernen geen goudvoerende afzettingen geleverd. Slechts daar waar contacten bestaan, waar dus de gesteenten in hunne successieve uitstrooming grooten invloed op elkaar uitoefenen, schijnen de omstandigheden voor de opeenhooping van het goud in kreekbeddingen gunstig te zijn geweest en het is daar dat in de eerste plaats gezocht moet worden naar zulke afzettingen.

In verband hiermede rijst dan de vraag of onder die jongere gesteenten, enkele van een bepaalde samenstelling zijn aan te wijzen welke, meer dan andere, op die opeenhooping invloed hebben gehad. Reeds te voren werd als de meening van verschillende onderzoekers aangehaald, dat men het gebied der kristallijne schalies als bij uitstek beschouwde als het moeder-

(1) Verslaggever verwijst naar zijne te voren uitgebrachte rapporten o. a. over bezoeken aan de Omai- en Peters-mijnen in Britsch Guyana resp. van 16 September 1905 en 21 November 1906.

gesteente voor goudvoering. In de opvatting van het ontstaan dier schalies uitsluitend uit de metamorphische werkingen op onder eruptiefgesteente door jonger uitgeoefend, duidt deze uitspraak dus op eenzelfde verschijnsel, omdat juist de kristallijne schalies zijn de producten van contactinvloeden. Doch in de samenstelling dezer schalies bestaat eene zeer groote verscheidenheid en dit is eveneens het geval met hunne verspreiding. Daarbij komt dat de juist in contactzônen zeer diepgaande verweering het dikwerf onmogelijk maakt omtrent de oorspronkelijke samenstelling van het gesteente iets met zekerheid te kunnen vaststellen. En begrijpelijk is dan tevens dat omtrent het vraagstuk of het goud in deze verweerde massa's eventueel primair of secundair aanwezig is, weinig kan worden vastgesteld.

Door de zeer nauwkeurige en op groote schaal verrichte onderzoekingen van J. B. Harrison schijnt te zijn aangetoond dat een gering goudgehalte in bijna alle gesteenten van Britsch Guyana, oudere zoowel als jongere, aanwezig is. Op blz. 50 van zijn bovenaangehaald rapport over de Cuyuni en Mazaruni districten vermeldt hij: „The results of the essays given in this report indicate that gold is present in more or less minute amounts in all of the country rocks of the districts and that the proportions found in the basic rocks are, on the whole, only a little higher than those in the acidic ones." Onderzoekingen in het stroomgebied van de Essequebo en Demerary-rivieren gaven overeenkomstige resultaten al hoewel daarbij de zuivere granieten en amphibool-granieten slechts bij uitzondering sporen van het metaal vertoonden.

Ook Levat en du Bois hebben in gesteenten een goudgehalte aangetroffen. Zij hebben echter uitsluitend basische gesteenten onderzocht en daarin gehalten van 0,2 gr. tot 2 gram per ton gevonden. In het laboratorium te Paramaribo zijn eveneens een aantal onderzoekingen uitgevoerd, doch voornamelijk op sterk verweerde gesteentemonsters, zoodat de resultaten welke hierbij verkregen zijn feitelijk geen gewicht in de schaal kunnen leggen. Zeker is dat de verschillende resultaten sterk uiteenloopen, doch dat ondanks dat een afwisselend goudgehalte als accessorisch bestanddeel van de oorspronkelijke gesteenten mag worden aangenomen. Harrison, die zijne monsters nam, niet uitsluitend in de nabijheid van ontginningscentra doch op verschillende punten langs de door hem bevaren rivieren, is de eenige onderzoeker die tot heden alle gesteente-groepen op hun goudgehalte onderzocht en daarbij bij voorkeur op het oog onverweerd, vast gesteente gebruikte. Het goudgehalte der doorgaans zeer sterk verweerde en in vele gevallen door aderen van limoniet en kwarts doorweven bodemgesteenten van vele ontginningscentra kan op zichzelf geen aanwijzing geven omtrent de oorspronkelijke bron van het metaal, omdat een groot gedeelte daarvan ook in de tot klei of zandige klei verweerde massa's welke echter onverplaatst zijn, van secundaire vorming is. Zonder in dit verslag verder in bijzonderheden te gaan omtrent de wijze van voorkomen van het goud in de Guyana's, waaromtrent meerdere schrijvers kunnen worden geraadpleegd komt het verslaggever toch belangrijk voor dat er in het algemeen op worde gewezen dat in vele gevallen de bewijzen zijn verkregen dat de voor ontginning in aanmerking komende afzettingen het goud op secundaire ligplaats bevatten en dat, ook dan wanneer op den weg tusschen de primaire en de secundaire afzetting mechanisch transport eene zekere rol moge hebben gespeeld, de hoofdarbeid in dit vervoer aan eene chemische werking moet worden toegeschreven. Waar dus aan de eene zijde dit wisselend goudgehalte van vele gesteenten is vastgesteld en aan de andere zijde de zekerheid bestaat van chemische werking als hoofdoorzaak voor de uitlooging en de daaropvolgende concentratie, daar ligt de gevolgtrekking voor de hand dat die concentratie het hoogste zal zijn op die punten waar de oplossing van het goud uit zijn oorspronkelijke vormingsplaats het gemakkelijkst kon plaats hebben en waar de omstandigheden voor latere opeenhooping gunstig waren.

Om aan de eerste voorwaarde te voldoen wordt vereischt een diepgaande verweering van het oorspronkelijk gesteente, waardoor de circulatie van extraheerende vloeistoffen mogelijk wordt. De tweede voorwaarde wordt ongetwijfeld bevorderd door accidenteering van het terrein, waardoor de samenstrooming van de extraheeringsvloeistoffen, welke aan de oppervlakte kunnen uittreden of op lager gelegen punten samenstroomen en worden neergeslagen, wordt bevorderd.

Deze beide voorwaarden zijn aanwezig in de gebieden der geschieferde oudere en jongere eruptiegesteenten. Geheel in 't midden latende dus of bij de stolling der gesteenten van verschillenden ouderdom de aan de contactvlakken optredende bijzondere dynamische en chemische werkingen ook een verrijking van oorspronkelijk goudgehalte in de nabijheid dier contacten in de hand werkte, kon toch de concentratie slechts daar geschieden waar diepingrijpende latere chemische werking mogelijk was. En daarvoor hebben de contactvlakken ongetwijfeld eene gunstige gelegenheid geboden.

Wordt op deze wijze dus eene verklaring gevonden voor het feit dat de goudvoering in kreken en op heuvelhellingen zich concentreert op de contact-zônes, eveneens wordt daardoor duidelijk waarom zulks niet het geval is noch in de vlakke en ongebroken granietterreinen van oudste vorming noch in de massale kernen der jongere eruptiegebieden. En eveneens wordt daarbij duidelijk waarom op plaatsen van zeer samengestelde eruptieve werking, waar de uitstrooming van gesteente-magma in verschillende perioden geconcentreerd is op terreinen van een zeer geringe uitgestrektheid, de goudvoering somwijlen wel is waar over gering oppervlak, doch daarin quantitatief eene groote hoogte kan bereiken. Door elke volgende eruptie worden de omstandigheden voor een intensief ingrijpende verweering gunstiger, tenzij, wat wellicht in vele gevallen heeft plaats gehad, de jongere uitstroomingen zoo overvloedig zijn dat het geheele terrein door hunne producten wederom wordt bedekt en de ingrijping van chemische werking daardoor in toekomst wordt bemoeilijkt.

Voor de opeenvolgende doorbraken hebben zich het gemakkelijkst geleend de punten van geringsten weerstand, welke veelal worden aangetroffen langs de randen der grootere breukgebieden. Wel is waar is dus doorgaans de goudvoering langs die randen, voor zoover zij kunnen worden gevolgd, niet doorloopend, doch wel blijkt deze te zijn verhoogd in de verschillende kreken welke van een enkel centraal punt afstroomen. Dit verschijnsel is doorloopend en karakteristiek voor de Guyana's. In een somwijlen uitgestrekt heuvelgebied hebben slechts enkele punten de gunstige voorwaarden geboden voor een voldoende concentratie die als regel hoofdzakelijk chemisch en locaal, bij uitzondering door mechanisch transport over groote uitgestrektheid zich heeft doen voelen. Er moeten dus in dat breukgebied slechts enkele punten zijn waar, na successieve doorbraken de concentratie mogelijk werd en uitgesloten is daarbij geenszins dat daaronder een enkele een gesteente aan de oppervlakte bracht dat reeds primair een betrekkelijk hoog goudgehalte had. Zulks moge zelfs waarschijnlijk zijn en hierop duidt voorzeker het lokaal optreden van een oorspronkelijk zuur doch thans in zeer uiteenloopende verweeringsproducten aangetroffen magma dat op verschillende ontginningspunten een belangrijke rol schijnt te spelen. Verslaggever moet zich er hier echter toe bepalen te verwijzen naar de door hem tevoren medegedeelde resultaten over onderzoekingen op verschillende placers.

Een tweede feit dat door de practijk aan het licht is gebracht en in bovenstaande beschouwingen eene verklaring moge vinden is het doorgaans geringe en voor ontginning niet in aanmerking komende goudgehalte van de omgeving van alleenstaande erupties van geringe intensiteit. Behalve de meer uitgebreide heuvelmassieven, langs wier randen een onderzoek aldus met de meeste kans op goed gevolg ondernomen kan worden, zijn toch in het Lawagebied, voor zoover dit uit de wijd golvende wel is waar begroeide doch weinig vruchtbare zandige vlakten bestaat, welke uit den granietischen bodem zijn ontstaan, op vele punten aangetroffen kleine heuvelmassiefjes van een gesteente van afwijkende samenstelling. Hun oppervlak beperkt zich doorgaans tot enkele hectaren. Somwijlen bestaat het geheele gebied uit een enkelen top, somwijlen heeft het een weinig grootere uitgestrektheid en is door erosie min of meer gedeeld. Van zulke massiefjes, welke doorgaans voor het grootste gedeelte uit amphiboliet of daarmede verwante gesteenten bestaan, doch waarin een enkele maal een kern van een gesteente van jongere vorming kon worden aangetoond, zijn vele onderzocht. In vele gevallen werd in de er van afstroomende kreken een eenigszins hooger goudgehalte aangetroffen dan in de omgeving. Steeds was dit gehalte echter toch zoo laag dat aan een ontginning niet gedacht kon worden.

Verslaggever meent dan ook dat dergelijke kleine en in granietisch terrein geheel alleenstaande eruptiepunten geen aanleiding hebben gegeven tot de vorming van ontginbare beddingen, hetzij eluviale dan wel alluviale, en meent dat zulk een verschijnsel verklaard kan worden door het feit dat, afgezien van het primaire goudgehalte van het gesteente, de omstandigheden voor secundaire concentratie onvoldoende gunstig zijn geweest. Eveneens kan dit gezegd worden van de dikwijls door het oudere graniet of de gneiss heenbrekende gangen van jonger eruptief gesteente welke in sommige gedeelten der kolonie veelvuldig voorkomen en zich veelal voordoen als langgestrekte doch weinig breede aanzwellingen van het terrein.

Uitgaande van de in bovenstaande beschouwingen ontwikkelde zienswijze kunnen omtrent de beginselen waarop eene doelmatig ingerichte prospectie moet worden gebaseerd, de volgende regels worden gesteld:

I. De ongebroken, vlakke of vlakgolvende terreinen van granietischen oorsprong kunnen voor een nader onderzoek naar edel metaal niet in aanmerking komen.

II. De in deze fundamenteele formatie voorkomende doorbraken van jongere gesteenten hebben voornamelijk aan de daarbij ontstaande contacten gelegenheid gegeven tot concentratie van hun oorspronkelijk goudgehalte op secundaire ligplaats.

III. Deze concentratie is het grootste geweest op die punten waar opeenvolgende doorbraken gunstige omstandigheden schiepen.

IV. Ongunstig waren die omstandigheden hetzij in de centra van erupties van groote intensiteit en op die punten waar slechts doorbraken van betrekkelijk geringe uitgestrektheid en intensiteit plaats vonden.

V. Op het terrein heeft men bij voorkeur zijne aandacht te richten op de heuvelgebieden van grootere uitgebreidheid en meer samengestelden bouw, doch de somwijlen hooger aaneengesloten ruggen welke de kernen van sommige dier gebieden vormen en welke ontstaan zijn door enkelvoudige doorbraken van groote intensiteit, komen daarbij minder in aanmerking als wel de doorgaans door lage afgeronde heuvels gekarakteriseerde randgebieden.

Verslaggever wenscht er te dezer plaatse nogmaals met nadruk op te wijzen, dat de bovenstaande regels empirisch verkregen en eerst daarna uit de feiten zijn afgeleid.

Gedurende het eerste jaar dat het onderzoek plaats had zijn terreinen van allerlei samenstelling systematisch onderzocht. De daarbij verkregen resultaten en het zich langzamerhand ontwikkelende betere inzicht in den algemeenen bouw van het gebied hebben eerst later geleid tot het localiseeren van het onderzoek tot die punten waarin met kans op eenig succes kon worden gewerkt. Nadat aldus het „hoe" der te volgen gedragslijn empirisch was gevonden heeft het „waarom" zich eerst daarna ontwikkeld. Het was echter van belang om in groote trekken de redenen voor de gevolgde gedragslijn uiteen te zetten, opdat op de empirisch verkregen feiten een duidelijker licht zoude kunnen vallen. Daarbij blijft ongetwijfeld op wetenschappelijk terrein nog veel te doen over. Het bestek van dit rapport laat niet toe nog verder in theoretische beschouwingen af te dalen dan strikt noodzakelijk is om tot een juist inzicht der zaak in haar geheel te komen. De nadere uitwerking van vele onderdeelen moest hier achterwege blijven, terwijl elders nog een veld voor onderzoek open blijft tot het betreden waarvan de bovenstaande mededeelingen wellicht aanleiding kunnen geven. In onderdeelen moge daarbij eene andere zienswijze voor de thans medegedeelde in de plaats komen, in de hoofdzaken en hoofdfeiten welke door het terreinonderzoek zijn vastgesteld zal daardoor echter geen wijziging worden gebracht.

In het bovenstaande heeft verslaggever zich onthouden van het doen van mededeelingen omtrent het voorkomen van kwartsmassa's in het boven besproken gebied. Alhoewel dit voorkomen niet tot de zeldzaamheden behoort, is de rol die door het kwarts wordt vervuld een ondergeschikte. Belangrijk zou die slechts kunnen worden wanneer het als drager van goud in ontginbare hoeveelheid, evenals de alluviale en eluviale goudhoudende gronden, voor de goudindustrie van de kolonie van belang zou zijn. Dit is tot heden nog niet het geval geweest, en evenmin in de, een geheel overeenstemmende formatie vertoonende naburige kolonies. Aan pogingen om z. g. ader- of rifkwarts te ontginnen heeft het in den loop der jaren niet ontbroken. Kwartsmassa's die aan de oppervlakte een somwijlen fabelachtigen rijkdom vertoonden hebben talrijke ondernemers verlokt tot proefnemingen, somwijlen op uitgebreide schaal. De punten waar een meer of minder nauwkeurig onderzoek naar een kwartsvoorkomen is ingesteld zijn talloos. Aan verslaggever zijn er vele persoonlijk bekend en alhoewel het niet altijd meer mogelijk is over de verkregen gegevens behoorlijk te worden ingelicht, zoo is het zonder uitzondering negatieve eindresultaat eene voldoende duidelijke weerspiegeling daarvan. Ook daar waar op grooter schaal werd gewerkt en kwartsmassa's of aderen over grooteren afstand en grootere diepte werden onderzocht is geen betere uitkomst verkregen. Slechts in Br. Guyana is nu nog eene enkele onderneming werkzaam die zich voorstelt een groote onregelmatige en plaatselijk zeer rijke kwartsmassa welke aan de oppervlakte is ontgonnen, op grooter diepte te vervolgen. De uitkomsten van het bedrijf hebben tot heden nog niet het succes geleid dat men meende er van te mogen verwachten. De vindplaats werd echter nader bestudeerd, omdat zich hier een van de weinige nog bestaande mogelijkheden voordeed om een kwartsvoorkomen op grooter diepte waar te nemen. De daarbij opgedane bevindingen heeft verslaggever neergelegd in zijn rapport over eene dienstreis naar Demerara van 21 November 1906, waarnaar hier kortheidshalve wordt verwezen. In het algemeen heeft de ontginning van kwartsaders voor het heden der goudindustrie nog geen belang. De bij het gouvernementsonderzoek gestelde vraag was of voor de toekomst daaruit wellicht iets kon te verwachten zijn, en zoo ja op welke wijze een exploratie naar kwartsriffen zou moeten worden geleid, ev. kon worden vereenigd met de exploratie der alluviale terreinen. Het kwartsvoorkomen is dus bij voortduring een voorwerp van onderzoek geweest, waarbij de volgende gegevens werden verkregen:

I. Kwartsmassa's worden bij voorkeur aangetroffen in of nabij de contacten van een zuur nevengesteente of in de verweeringsproducten daarvan.

II. Een noemenswaardig goudgehalte is in kwartsmassa's slechts aangetroffen daar waar zij voorkomen in dezelfde contactgebieden welke tot goudconcentratie in kreekbeddingen en op heuvelhellingen aanleiding hebben gegeven.

III. Het goud in de kwartmassa's komt voor op scheuren en spleten van het gesteente en is dikwijs met het bloote oog zichtbaar. Van een regelmatige verspreiding van fijn goud zijn geen bewijzen geleverd. Wel van de eerstgenoemde wijze van voorkomen.

IV. Het goudvoorkomen in de kwartmassa's is uiterst wisselvallig en kan binnen een afstand van enkele centimeters belangrijke wijziging vertoonen. Van eene eenigszins regelmatige verdeeling van meer en minder goudvoerende strooken is geen sprake. Eene voorafgaande, en op goeden grondslag rustende waardebepaling is ondoenlijk.

V. Alhoewel omtrent de voortzetting der kwartsaderen tot grootere diepte in sommige verlaten en niet meer toegankelijke ontginningen geen zekerheid kan worden verkregen, is in vele gevallen gebleken, dat zulk eene voortzetting niet diepgaand is en dat de massa's zeer onregelmatig van vorm, richting en dikte zijn.

VI. Het nevengesteente van goudhoudende kwartmassa's, hetwelk in vele gevallen uit sterk verweerde kaolienachtige massa's bestaat, is somtijds eveneens rijk aan goud.

Bovenstaande gegevens in verband brengende met wat omtrent de concentratie langs chemischen weg voor vele alluviale afzettingen is medegedeeld, springt daarbij duidelijk op den voorgrond, dat ook in het geval der kwartmassa's aan zulk eene vorming langs chemischen weg en dus secundair moet gedacht worden. Vooreerst wordt daarbij gewezen op het steeds gemeenschappelijk voorkomen van alluviaal en rifgoud en dus voornamelijk in de zônes der al of niet geschieferde contactgesteenten. Ook du Bois, die aan het gangvoorkomen zijne aandacht wijdde, komt tot de gevolgtrekking, dat die gangen welke in de oorspronkelijke diabasen en diorieten voorkomen, steriel zijn, terwijl hij eveneens gangen in de graniet onderzocht, die naar de diepte spoedig te niet gingen. In hoeverre daarbij door du Bois gangen in de onverweerde en niet gemetamorphoseerde, dus allerjongste diabaas zijn onderzocht wordt daarbij niet vermeld en het komt verslaggever voor dat door dezen onderzoeker hierbij niet is gelet op in de nabijheid voorkomende gesteenten met een hooger gehalte aan kiezelzuur. Geheel in overeenstemming is echter de waarneming dat het goudgehalte zich tot de contactzônes beperkt en tot die welke ook op andere wijz, nl. op alluviale ligplaats, aanleiding tot meerdere concentratie gaven.

Een tweede verschijnsel dat aan eene latere vorming doet denken is het voorkomen van goud op de spleten en scheuren in den kwarts. Deze is als regel sterk verbrokkeld en gescheurd en krijgt dientengevolge een suikerachtig aanzien. Met een hamer

van middelmatig gewicht laat het materiaal zich doorgaans gemakkelijk splijten en veelal is een enkele slag voldoende om dit resultaat teweeg te brengen. Bij goudhoudende kwartsen doet zich verder het verschijnsel voor dat ook deze breukvlakken zichtbaar goud vertoonen. De ingenieur VAN NES onderzocht een kwartsmonster met zichtbaar goud dat, in groote blokken voorkomende, op nagenoeg alle breukvlakken hetzelfde verschijnsel vertoonde, doch waarin geen goud meer kon worden waargenomen op een willekeurig aangeslepen vlak, als alleen somwijlen op die punten waar spleten zulk een slijpvlak sneden. Zulk een wijze van voorkomen wijst natuurlijk duidelijk op een afzetting van het edel metaal in het kwarts, toen dit reeds gevormd en daarna gespleten was. Eveneens wijst daarop het sterk varieerend en wisselvallig goudgehalte dat een gevolg moet zijn van de in oppervlakkige doch onregelmatige scheuren indringende oplossingen terwijl de in vele gevallen geconstateerde snelle afname naar de diepte van eene goudvoering die aan de oppervlakte soms tot fabelachtigen rijkdom steeg verklaard moet worden door eene snelle precipitatie van edel metaal zoodra het van boven uit in de poreuse kwartsaders indrong.

Ten slotte is in dit verband nog te wijzen op het somwijlen hooge goudgehalte van kwartsen die zelve ongetwijfeld van secundairen oorsprong moeten zijn.

Verslaggever heeft in zijne te voren uitgebrachte verslagen omtrent onderzoekingen op verschillende ontginningscentra meer uitvoerige mededeelingen gedaan over de wijze van voorkomen van het kwarts en dat een zeer groot gedeelte daarvan moet worden beschouwd als het resultaat van de uitscheiding van kiezelzuur in oppervlakkige spleten en scheuren. Dit kiezelzuur zou dan afkomstig zijn van de verweering van kiezelzuurhoudende gesteenten en dus zouden de zure gesteenten eerder dan andere tot zulke vormingen aanleiding geven. Dikwijls is waargenomen, dat zulke in een zuur gesteente optredende aders bij overgang in diabaas spoedig afbreken. De afscheiding heeft, behalve in spleten en scheuren, eveneens plaats gehad door infiltratie van meer permeabele gedeelten van het verweerde geschieferde gesteente en daardoor aanleiding gegeven tot de vorming van kwartsieten die in strijk-, zoomede in valrichting dikwijls evenwijdig zijn aan die van de schiefering van het gesteente. Zulke vormingen nu zijn op vele punten erkend als geheel oppervlakkig. De ontginning te Omai in Britsch Guyana, die voornamelijk plaats had in een van kwartsaders sterk doorweven gesteente, gaf eene goede gelegenheid om zulk eene wijze van voorkomen nader te bestudeeren en de resultaten omtrent de wijze van vorming van deze, dikwerf goud in zichtbare hoeveelheid bevattende massa's is geenszins twijfelachtig. De secundaire oorsprong er van eischt eveneens eene secundaire vorming van het ingesloten goud, waarvan de wijze van voorkomen dan nog weer wijst op eene periode van afzetting in dat kwarts die volgde op de vergruizing en splijting er van. Dat daarbij het nevengesteente, plaatselijk min of meer permeabel, eveneens door de goudhoudende oplossingen werd geïnfiltreerd, zoo zelfs, dat het, zooals bijv. te Omai, voor eenigen tijd aanleiding voor een winstgevende ontginning kan zijn, is begrijpelijk.

Alhoewel de secundaire vorming van het goud in de kwartmassa's als een ongunstig verschijnsel moet worden opgevat en de gevolgen er van dan ook ongetwijfeld oorzaak zijn geweest van zoovele mislukkingen, mag daarom de conclusie nog geenszins getrokken worden, dat dergelijke vormingen in den vervolge ononderzocht mogen blijven. Ook eene secundaire vorming kan tot eene winstgevende ontginning aanleiding geven. Verslaggever hoopt ten zeerste dat de in Britsch-Guyana werkende Peters-mijn daartoe het voorbeeld zal geven en wijst er bovendien op dat de in het stroomgebied van Cuyuni in Venezolaansch Guyana liggende „el Callao"-mijn, die van de jaren 1875 tot 1887 de financieele wereld verbaasde door haren rijkdom, doch die daarop plotseling het werk staken moest, geheel hetzelfde type vertoont als zoovele in Suriname bestudeerde voorkomens. Slechts is de schaal een veel uitgebreidere, zooals ook in de omgeving voorkomende alluviale beddingen welke reeds in vroeger eeuwen door Spaansche missionnarissen werden ontgonnen, een grooten rijkdom bezaten en nog bezitten.

Ondanks den oorspronkelijk grooten rijkdom van deze mijn, die jaren lang op een gehalte van 500 à 800 gram per ton werkte en daarbij ondanks een uitermate verkwistend beheer, fabelachtige dividenden aan hare aandeelhouders uitkeerde, nam deze rijkdom van bijna overal zichtbaar goud naar de diepte toe af en verdween daarop vrij plotseling geheel op een niveau dat naar alle waarschijnlijkheid gedurende de periode van infiltratie de grens geweest is tot waarop de soluties konden circuleeren. Doch ondanks het plotselinge einde van dit jarenlange bestaan zijn de totale resultaten van zulk eene onderneming in geenen deele verwerpelijk en van den aanvang af is dus ook het oog gehouden op de mogelijkheid van het voorkomen van kwartmassa's en zijn deze onderzocht waar zulks wenschelijk bleek.

Plaatselijk is dat voorkomen zeer uitgebreid en bestaat voornamelijk de moeilijkheid om tot het constateeren van werkelijke gangen te komen. Als regel is echter aangenomen, dat ook slechts aan de contacten van de oudere en jongere eruptieve gesteenten, daar waar het onderzoek naar alluviaal goud een eenigszins bevredigend resultaat gaf, een eventueel kwartsvoorkomen een nader onderzoek zou rechtvaardigen. Het bovenstaande zal doen zien op welke gronden zulk een wijze van onderzoek berust. Ter verduidelijking zij daarbij nogmaals er op gewezen, dat ook deze theoretisch verklaarde gronden hunne aanleiding vonden in in de practijk verkregen resultaten en dus niet als theorieën doch als geformuleerde ervaringen moeten worden opgevat.

V. Overzicht der verrichte werkzaamheden en der daarbij verkregen geognostische gegevens.

Alhoewel in de jaarverslagen verschijnende als bijlage der begrootingsstukken en het Koloniaal Verslag van Suriname telkens bij gedeelten mededeelingen zijn gedaan over den gang der werkzaamheden welke van gouvernementswege zijn verricht, komt het wenschelijk voor deze alsnog in het kort samen te vatten, waardoor een beter overzicht over het geheel kan worden verkregen, terwijl daarbij dan tevens mededeelingen kunnen worden gedaan over de geognostische gegevens welke daarbij zijn verkregen, hetgeen in verband met het te voren medegedeelde inzicht zal geven in de oorzaken van de gevolgde werkwijze.

Nadat de verordening tot spoorweganleg en exploratie van het Lawa-gebied op 5 November 1902 in Suriname door de Koloniale Staten was goedgekeurd werd, ten einde omtrent laatstgenoemd werk meerdere gegevens te verkrijgen, bij beschikking van den Minister van Koloniën van 23 December 1902 litt. B, n°. 1, aan den hoogleeraar C. J. VAN LOON opgedragen om een onderzoek in te stellen naar delfstofhoudende terreinen in het Lawa-gebied en naar de wijze waarop die zijn te ontginnen. Genoemde hoogleeraar vertrok daartoe op 15 Januari van Amsterdam en vertoefde van 1 Februari tot 3 Mei in Suriname, in welke periode een reis naar het Lawa-gebied werd ondernomen welke van 2 Maart tot 10 April duurde. Deze reis bepaalde zich hoofdzakelijk tot een bezoek aan het placer der Compagnie des Mines d'Or, de onderneming welke feitelijk in zijn geheel beheerscht het terrein der ontdekking van 1885/86 en welke ook thans nog de grootste producent van goud in dat gebied is. Behalve het Lawa-gebied werden ook eenige andere centra van ontginning bezocht en de gezamenlijke ervaringen, gedurende deze reizen opgedaan zijn neergelegd in een uitvoering verslag dat als bijlage G. G. van het Koloniaal Verslag van Suriname over 1904 is gepubliceerd.

Van dezen voorbereidenden arbeid, waardoor in algemeenen zin kon worden aangegeven op welke wijze de exploratie van het Lawa-gebied moest worden opgezet en geleid, is veel nut verkregen. Wel is waar is van de in groote trekken aangegeven werkwijze in verschillende opzichten niet onbelangrijk afgeweken en hebben latere ervaringen tot zienswijzen geleid afwijkende van die welke in het verslag zijn medegedeeld, doch zulks was te voorzien en een onvermijdelijk gevolg der omstandigheden. De principieele punten welke in het verslag zijn behandeld, zijn grootendeels in het oog gehouden en waar het gelukken mocht, nadat de noodige voorbereidingen waren getroffen, in de tweede helft van 1904 met een systematisch terreinonderzoek te beginnen en dit ononderbroken voort te zetten in een zoo moeilijk bereikbaar en ongezond terrein tot aan den afloop der werkzaamheden, daar is dit voor een niet gering deel een gevolg van eene doorvoering der in bovengenoemd verslag voorkomende aanwijzingen voor de organisatie van den dienst op het terrein. Als eerste gevolg van dezen tocht werd besloten om aan de wetenschappelijke expeditie welke in 1903 de Gonini zou verkennen een mijningenieur toe te voegen welke, behalve gesteentemonsters verzamelen, ook prospecties zou verrichten. Deze wijze van onderzoek moet, waar het te bereiken doel een zoo geheel ander was als dat, door de wetenschappelijke expedities nagestreefd, in het algemeen worden afgekeurd. Van een vast plan uitgaande en door één hoofdgedachte geleid, moet een onderzoek van een zoo uitgebreid terrein systematisch worden doorgevoerd. De enkele losse

expedities welke zijn verricht voordat met een voortgezet onderzoek werd aangevangen hebben in het algemeen weinig of geen nut gehad. De daarbij verrichte werkzaamheden zijn òf geheel overbodig gebleken òf hebben eene nadere bevestiging vereischt van vroeger verkregen resultaten. In één geval moest een terrein zelfs ten derden male worden onderzocht, omdat tusschen de uitkomsten van een eerste en tweede onderzoek te groote verschillen bleken te bestaan.

Hieronder volgt een korte opsomming van wat a. h. w. te hooi en te gras werd verricht, voordat met het regelmatig onderzoek in de tweede helft van 1904 een aanvang werd gemaakt:

1°. Expeditie van een mijningenieur in verband met de Gonini-expeditie van 11 Augustus tot 3 December 1903. Bij het opvaren der rivier zijn hier en daar kreken onderzocht en verder lijnen gekapt. Het terrein bleek vlak granietisch. Bij het opvaren der Emmarivier werd een klein massiefje gevonden, waarin enkele kreken werden onderzocht die vrij goede resultaten opleverden. Nauwkeurig zijn die niet bekend, omdat de uitgewasschen hoeveelheden goud niet gewogen zijn. Zij gaven aanleiding later daarop nogmaals terug te komen. De expeditie heeft voor de toekomst van het onderzoek niets bijzonders geleerd. Het terreintje, waar eenige vondsten zijn gedaan was te voren reeds door anderen onderzocht, zooals bleek uit de oude prospectiekuilen. Ook op andere punten werden kuilen van vroegere onderzoekers aangetroffen. (Verslag van den ingenieur B. VON FABER dd. 18 Januari 1904.)

2°. Expeditie tot het kappen van een tracé in Z. O. richting van Affivisiti a/d. Tapanahoni onder leiding van een landmeter van 6 October 1903 tot 15 Januari 1904. Het tracé werd circa 30 K.M. lang en stuitte ten slotte op een kreek welke volgens het verslag over deze expeditie circa 50 M. breed moest zijn, d. w. z. bijna even breed als de monding der Gonini in de Lawa, tot het stroomgebied van welke rivier deze kreek zou behooren. Deze, zoowel als verschillende andere mededeelingen in dit verslag zijn van overdrijving niet vrij te pleiten. De lijn sneed voornamelijk vlak zandig terrein en liep somwijlen door savannah's. Slechts tusschen KM. 13 en 20 werd heuvelachtig terrein gesneden, waarin prospecties zeer gunstige resultaten zouden hebben opgeleverd hetgeen aanleiding was tot het zenden van een tweede expeditie (zie hieronder). Geologische of geognostische gegevens werden op deze expeditie niet verzameld. (Verslag van den landmeter E. G. SAMSON dd. 30 Januari 1904.)

3°. Expeditie tot het kappen van een tracé in W. richting van uit Awarasoela onder leiding van een opziener van 19 Februari—10 Juni 1904.

Deze arbeid is de eenige die voor den verderen gang van zaken direct nut heeft opgeleverd, omdat de gekapte lijn, die een lengte van 30 K.M. verkreeg en die de Gonini, hetgeen het oorspronkelijk plan was, niet bereikte, later als basis heeft kunnen dienen voor de onderzoekingen in het de Goejegebergte. Prospecties werden op dezen tocht niet verricht, evenmin gesteentemonsters verzameld

Toch is ook het uitzenden van eene afzonderlijke expeditie alleen met opdracht om een lijn te kappen, te ontraden. (Verslag van den opziener W. J. F. COPYN dd. 1 Juli 1904.)

4°. Expeditie onder leiding van een mijningenieur tot nader onderzoek van de gunstige resultaten welke op den tocht sub 2°. genoemd zouden zijn verkregen.

Deze werden, ten minste voor zoover betreft de goudvondsten, geenszins bevestigd. Geologische gegevens werden verkregen welke echter, omdat zij zich bepalen tot monsters, verkregen langs het tracé, op zichzelf van geringe waarde zijn. Ondanks dat op deze tweede expeditie aan prospectiewerkzaamheden grooter aandacht werd geschonken dan bij de vorige het geval was en de wijze van onderzoek weinig twijfel overliet aan de juistheid der verkregen gegevens, maakten verschillende omstandigheden het toch wenschelijk om deze nog nader te verifieeren. Dit is later geschied, toen het systematische onderzoek dit gedeelte van het Lawagebied had bereikt, waarbij de resultaten der tweede expeditie wel is waar werden bevestigd, doch tevens opnieuw een bewijs geleverd werd voor het nadeelige element dat in afzonderlijke expedities was gelegen. (Verslag van den ingenieur J. A. GRUTTERINK, dd. 25 October 1904.)

Behalve bovengenoemde expedities werden in den aanvang van 1904 nog 3 andere uitgerust voor het bouwen van planken huizen te Poeloegoedoe, tegenover Courmotibo aan de Lawa, aan de samenvloeiing van Emma- en Wilhelminarivieren en aan de Emma-rivier verder stroomopwaarts ter plaatse van de prospecties van den ingenieur VON FABER. Van het plaatsen dezer gebouwen is weinig of geen nut ondervonden. Geen enkel bevond zich op eene plaats vanwaar uit een meer uitgebreid onderzoek kon worden verricht.

Verslaggever arriveerde omstreeks medio 1904 in de kolonie en in de tweede helft van September d. a. v. werd met regelmatigen prospectiearbeid een aanvang gemaakt, welke sedert onafgebroken werd voortgezet.

Als uitgangspunt voor de prospecties werd gekozen de van uit Awarasoela gekapte verkenningslijn. De voorloopige onderzoekingen alsmede wat in het algemeen omtrent het Lawa-gebied bekend was hadden het waarschijnlijk doen voorkomen dat het noordelijke deel daarvan overwegend uit vlakke granietterreinen was gevormd en alhoewel toen nog geenszins werd aangenomen, dat onderzoekingen daarin niet tot een bevredigend resultaat zouden voeren, werd toch de voorkeur gegeven aan een onderzoek in streken waar waarschijnlijk grooter kans op succes bestond.

Voor de keuze van Awarasoela als uitgangspunt voor nadere onderzoekingen in het de Goeje-gebergte golden de volgende argumenten:

1°. Het terrein was door de kaplijn-COPIJN gedeeltelijk geopend.

2°. Deze kapping lag in de nabijheid van de Compagnie des Mines d'Or, het grootste en eenige centrum van ontginning van eenig aanbelang in de Lawa en in de nabijheid van de monding der Inini (Fransch Guyana) in wier stroomgebied in 1901 belangrijke ontdekkingen waren gedaan.

3°. De verkenningslijn liep volgens het rapport van den met de kapping belasten opziener door sterk geaccidenteerd terrein, hetgeen deed vermoeden dat, waar de verheffingen in dit gebied veeal worden gevormd door basische gesteenten, ook hier de kansen op succes grooter zouden zijn dan elders.

De op deze geringe gegevens berustende keuze mag op zich zelf niet als een ongelukkige beschouwd worden. Later toch zou blijken dat feitelijk het de Goeje-gebergte het eenige gebied in de Lawa is dat om zijne formatie voor een nader onderzoek in aanmerking kwam en dat door zijne sterke accidenteering en moeilijke toegankelijkheid minder dan andere terreinen door vroegere onderzoekers was doorzocht.

Van dit gebied is in bijlage IV behoorende tot dit verslag een detailkaart toegevoegd, waarin tevens de gesteenten welke tot de verschillende hierboven genoemde hoofdgroepen behooren nader zijn aangegeven.

Het gebied bestaat uit een, van O. Z. O. naar W. N. W. loopende vrijwel aaneengesloten hoofdrug die zich in zijn hoogste punt tot eene hoogte van ca. 700 M. verheft. Naar het zuiden toe valt deze rug vrij steil en gaat vrij plotseling over in een vlak en zandig terrein, dat gedeeltelijk tot het stroomgebied van de Oelemarie behoort, gedeeltelijk tot dat van de Schroeder van der Kolk-kreek, welke in de Litanie stroomt even boven de monding van deze in de Lawa. De voortzetting van den hoofdrug naar het Z. O. toe wordt gevormd door de serie vallen welke aan de samenvloeiing van de Litanie en de Marowini-kreek worden aangetroffen. De zuidelijke hellingen welke wel is waar vrij plotseling in het vlakke stroomgebied der bovengenoemde kreken overloopen, hebben toch op enkele plaatsen aanleiding gegeven tot meer gebroken randgebieden. Versche of ten minste oppervlakkig onverweerde gesteenten zijn in dit gebied zeldzaam, doch ook een meer nauwkeurige waarneming van de samenstelling van den bodem, de plantengroei, de waterhoudendheid van kreken in verschillende jaargetijden en hunne neiging om bij sterken neerslag al of niet snel te stijgen, kunnen den opmerkzamen onderzoeker dikwerf gegevens in de hand leggen welke tot eene algemeene conclusie omtrent de oorspronkelijke samenstelling van het thans verweerde gesteente voeren. Het zuidelijke randgebied schijnt gekarakteriseerd door successieve overgangen van de hoofderuptie die den kern van het gebergte vormt tot de granietische omgeving, waardoor enkele uitermate steile en langgestrekte ruggen zijn gevormd die in hunne hoofdrichting evenwijdig loopen met die van den hoofdrug. In dit overgangsgebied zijn op twee punten verhoogde goudvoering geconstateerd, alhoewel deze slechts op een enkel punt eenigszins doorloopend bleek te zijn. Het eerste gebied is dat van de Kwarts-kreek, gelegen op enkele K.M. westelijk van de monding der Litanie. In het sterk geaccidenteerde terrein vormt zich een aantal smalle en diepingesneden valleien, die in twee hoofdkreken te zamen stroomen. Dit terrein is, blijkens de daar aangetroffen sporen, vroeger systematisch ontgonnen. De voornaamste kreken zijn regelmatig

met waschgoten, de kleinere met longtoms bewerkt. Toch bleek dat, dank zij de blijkbaar met haast uitgevoerde ontginning, nog talrijke plekken waren overgebleven waarin een ontginning alsnog mogelijk was. Wanneer en door wien de vroegere ontginning heeft plaats gehad is niet bekend. Het magazijn aan de Lawa werd gevestigd op hetzelfde punt waar de vroegere ontginner, blijkens de reeds bijna geheel verdwenen resten van oude kampen, was gehuisvest. Boschnegers verklaren ook „eenige jaren geleden" hierheen vrachten te hebben vervoerd. Ofschoon het terrein nooit in concessie geweest is moet toch de ontginning aan eenige tientallen personen voor eenige jaren werk hebben verschaft, terwijl de gewonnen hoeveelheden goud, om een arbeid onder zoo ongunstige omstandigheden als deze betalend te maken, minstens 1 K.G. per man en per jaar moet hebben bedragen. Dit stroopersterrein is trouwens het meest uitgebreide dat werd gevonden.

Bij het volgen van het contactgebied naar N.N.W. richting worden nog enkele kreken aangetroffen welke een zeer wisselvallig doch doorgaans gering goudgehalte vertoonen in het boven stroomgebied der Schroederkreek, waarna de contactgrens zich noordelijk ombuigt, waarbij de overgangen van de hooge ruggen van het de Goeje-gebergte in het omgevende terrein zeer plotseling zijn. Diep ingesneden valleien met zoo steile hellingen dat deze slechts door het insnijden van treden kunnen worden beklommen gaan plotseling over in vlak ingesneden kreken waartusschen zich geheel vlakke of flauw golvende plateaux uitstrekken die een ware verademing zijn na de bezwaren die het eerstgenoemde gebied aan den onderzoeker in den weg legt. Doch deze plotselinge overgang schijnt ook geen aanleiding gegeven te hebben tot eenige accumulatie van het edel metaal in de beddingen der kreken. Na in hunnen bovenloop cascadengewijs over een rotsachtig bed te hebben gestroomd, dat grootendeels bestaat uit afgeronde blokken diabaas, welke aan de oppervlakte somwijlen zijn bedekt met een ijzerrijke korst, welke overgangen vertoont tot lateriet (kakerlakiston), vermindert het verval vrij plotseling en worden de beddingen der kreken breed en dikwerf moerassig, terwijl de alluviale afzettingen daarin uit rooden en roodbruinen leem bestaan, waartusschen zich grijze en witte banken van kaolien komen mengen. Deze westelijk van het massief afstroomende kreken behooren tot het stroomgebied van de Drietabbetjeskreek en zijn almede de eenige die aan deze kreek in het droge seizoen nog eenig water toevoeren, daar de andere bronnen en het verdere stroomgebied dezer kreek, die geheel door vlak en zandig granietterrein stroomt, in den drogen tijd geheel uitdroogen. De vlak golvende heuvels welke in dit brongebied optreden en welke dus eenerzijds aansluiten aan het de Goeje-gebergte, moeten worden beschouwd als uitloopers van den N. O. verloopenden rug van het Oranjegebergte, waarop de Gonini ontspringt en welke rug, zooals hieronder nader zal worden medegedeeld, behoort tot de groote granietische kern van het brongebied onzer groote rivieren (zie sub III Algemeen overzicht van den geologischen bouw van Suriname). De gesteenten welke hier aan de oppervlakte zijn aangetroffen vertoonen granietische structuur, doch zijn veelal gekarakteriseerd door groote amfiboolkristallen. Zij vormen overgangen van graniet tot dioriet, evenals dat elders is geconstateerd in het overgangsgebied van de zône der jongere erupties.

In het algemeen is dus in het zuiden (resp. Z.W.) en westen de overgang van den hoofdrug, door de jongste eruptie gevormd, naar het granietgebied vrij plotseling (in rechte lijn bedraagt de breedte der overgangszône 5 à 6 K.M. en in het W. slechts 2 à 3 K.M.). De noord en vooral de noordoostrand vormt een meer samengesteld terreinprofiel. Op den hoofdrug volgen verscheidene, min of meer gebroken lagere kammen, die in hunne hoofdrichting met die van eerstgenoemde evenwijdig loopen, doch die telkens doorbroken worden door kreken welke, naar N. afstroomende, zich vereenigen in drie hoofdtakken, nl. de Donkervliet, de Geleen en de Anjoemara. Deze vereenigen zich bijna op hetzelfde punt en vormen te zamen de Njamkreek, welke aldus vrijwel het geheele noordelijke gedeelte van het de Goeje-gebergte draineert. Het geheele overgangsgebied maakt hier den indruk van meer samengestelden bouw te zijn dan het zuidelijke. Niet alleen bedraagt de afstand van den hoofdrug tot de vlakte van de Njamkreek van 12 tot 14 K.M., doch ook blijkt uit meerdere gegevens dat de tegenwoordige hoofdrug is ontstaan in een gebied waarin reeds te voren gesteenten langs een zelfde of een evenwijdige scheur in de aardkorst waren opgeweld en dat deze oudere eruptieproducten thans voornamelijk N.O. van den hoofdrug worden gevonden. Op zich zelf schijnen die oudere doorbraken eveneens groote intensiteit gehad te hebben, ten minste hunne producten nemen plaatselijk vrij groote oppervlakken in. Daarbij herkent men in de eerste plaats een breede strook welke voornamelijk door epidiorieten of amfibolieten en amfiboolschalies is opgebouwd (diabaasschiefers). In dit gebied, dat gedeeltelijk overvloeid schijnt door de producten der jongste doorbraken komen echter ook nog andere gesteenten voor waaronder een dat in den bovenloop der Kampmeynert en Anjoemarakreken een overwegende rol speelt en dat bestaat uit gedeeltelijk tot chloriet verweerde biotiet, plagioklaas en amfibool, terwijl kwarts in glasachtige kristallen en magnetiet accessorisch voorkomen. Dit is dus een dioriet die weinig of geen drukverschijnselen vertoont en dus eveneens als de diabaas tot de jongere vormingen mag gerekend worden.

In het noordwestelijk gedeelte van dit randgebied waar een van het hoofdmassief eenigszins afgescheiden kleiner heuvelland wordt aangetroffen, hebben deze oudere doorbraken tot eenige goudvoering aanleiding gegeven. Hier ontspringen de Donkervliet, de Breakfast- met de Goede Hoop kreken, in welker valleien graniet, dikwerf in geweldige alleenstaande blokken, wordt aangetroffen, terwijl op de heuvels daartusschen amfiboliet op verschillende plaatsen voorkomt, evenals in rolsteenen in het grindbed der kreek. De Donkervliet is over een vrij groote lengte goudvoerend, evenwel met een gemiddeld laag gehalte. Ook de kleinere van deze heuvels afstroomende waterloopen zooals de Lei-, Goede Hoop-, Kop aan Kop-, en Fransche kreken voeren goud, somwijlen over geringe uitgestrektheid in bevredigend gehalte, doch als regel zeer wisselvallig. Dit is eveneens het geval met enkele andere valleitjes die van het randgebergte in de vlakte van de Njamkreek overzetten. Een enkele maal werd een goede battée uit de grindlaag gewasschen, (Bobkreek) doch op geen enkel punt kon een meer aaneengesloten goudvoering worden geconstateerd.

In het gebied der amfiboolschalies konden echter nog op enkele punten kleine goudvoerende terreinen worden afgebakend, welke een eenigszins meer regelmatig verloop hebben. In dit verband moeten de Amajoeba- en Kampkreken worden genoemd. Dit gebied is gekarakteriseerd door de doorbraak van een zeer kiezelzuurrijk aplitisch gesteente. Het bestaat uit meer of minder groote kwartskristallen welke aan het gesteente somwijlen het aanzien van een schriftgraniet geven en uit mikroklin; verder uit weinig plagioklaas, witte glimmer (muscoviet of sericit) en granaat. Het gesteente heeft een schalieachtige structuur. In sommige monsters komen amfiboolkristallen in banden geordend voor, welke in andere overheerschend worden.

In afwijking van de kreken der omgeving vertoonen de beddingen van die, welke uit een dusdanig contactgebied stroomen, dikwijls groote hoeveelheden kwartszand en vormen daardoor een indicatie voor de afwijkende formatie welke in hun gebied wordt gevonden welke voor den onderzoeker van veel waarde is.

Het noordelijke, evenwijdig met den hoofdrug loopende overgangsgebied bereikt in zijn Z. O. voortzetting niet in zijne volle ontwikkeling de Lawa. In de bedding dier rivier zelve en op den linker over werden oudere gesteenten tot op ettelijke K.M. daarvan in de verkenningslijnen aangetroffen. De intensiteit der doorbraken is in beide perioden in de richting der Lawa afnemende geweest, of liever deze rivier heeft zich een weg gebaand daar waar minder hindernissen in haren weg lagen. Er moge in dit verband even op gewezen worden dat het bij sommige in de practijk gevormde goudzoekers bestaande geloof dat de rijke vindplaatsen nooit ver van de groote rivieren of kreken afliggen in dit verschijnsel zijn oorzaak moet vinden.

Waar de waterloopen op hunnen weg naar zee dezen belemmerd vinden door heuvels of heuvelgebieden, worden die omgaan of doorbroken op de punten van geringsten weerstand, d. i. in vele gevallen het contact van de jongere heuvelvormende doorbraak met het oude gesteente en dus juist ter plaatse waar de kans voor goudvoering het grootste is.

Aan de westelijke begrenzing worden in het overgangsgebied wederom enkele goudvoerende terreinen aangetroffen. Zooals de Valkreek, die sporen van vroegere bewerking toont en haar zijtak, de Sluiskreek, die vrij systematisch is afgewerkt.

Uit het bovenstaande moge blijken dat het de Goejegebergte is een afgesloten heuvelmassief, ontstaan door de doorbraak van jongere gesteenten door den ouderen graniet heen. De doorbraken hebben voornamelijk in twee perioden plaats gehad. De relatief oudere gesteenten vormen een W. N. W.—O. Z. O. verloopende strook voornamelijk uit gedrukte en gemetamorfoseerde diabasen bestaande, waaraan zich zuidelijk aansluit de door de jongere erupties gevormde hoogste rug van het massief. Voor zoover niet

bepaald door de Lawa als grensrivier wordt de omgeving van dit gebergte gevormd door meer of minder vlakke terreinen van granietischen oorsprong, welke slechts in het westen meer geaccidenteerde vormen aannemen.

Behalve door de direct op het terrein verzamelde gegevens is het noodzakelijk dat, wil de onderzoeker zich een algemeen beeld kunnen vormen van den bouw van het gebied, van daarvoor geschikte punten uitzicht worde verkregen over de omgeving. Dat zulks in het dichte oerwoud niet gemakkelijk is, behoeft hier niet nader te worden betoogd en het verkrijgen van uitzicht is toch de hoofdvoorwaarde voor een systematischen arbeid zoodra vaststaat dat de topographische gesteldheid van het terrein de eerste indicatie is die den explorateur bij zijn onderzoek den weg wijst. Het belang van terreinsverkenning is bij den dienst der Mijnexploratie van gouvernementswege hoe langer hoe meer op den voorgrond getreden. Het op goed geluk door het bosch loopen totdat men een gebied vindt dat voor een nader onderzoek meer in aanmerking schijnt te komen, het systeem dat bij prospecties in onbekende gebieden steeds wordt gevolgd, tenzij reeds van de rivier uit een hoog terrein is waargenomen dat dan als doel in het oog wordt gevat, leidt tot kracht- en geldverspilling. Zoodra echter boven twijfel was vastgesteld, welk verband er mocht gelegd worden tusschen de topographie van het terrein en de factoren die op goudvorming van invloed waren *moest* ook de terreinverkenning meer op den voorgrond komen als middel om met meer zekerheid voorwaarts te gaan.

Het heeft eenigen tijd gekost voordat hierin de juiste weg gekozen was. Als de eerste voorwaarde eischt zulk een arbeid van den onderzoeker een zeker intuïtief gevoel van oriënteering, om in een heuvelgebied te weten waar kans is dat met een verkregen uitzicht ook een zekere ruimte van terrein zal worden bestreken. Bovendien geldt het dan uit de enkele stukjes van den horizon welke door openingen in het bladerdak somtijds kunnen worden waargenomen, te bepalen, in welken sector iets te verkrijgen zal zijn en welke zijde van een berg daarvoor moet worden gekozen. Deze voorloopige observaties eischen een geoefend oog omdat de sterk met waterdamp bezwangerde atmosfeer ook op geringen afstand gelegen terreinsverheffingen in een blauw waas hult, waardoor de kleine plekjes die er van door het geboomte waarneembaar zijn zich voordoen alsof daar de horizon zich ver uitstrekt.

Bij de uitvoering der verkenningen werden aanvankelijk sectoren opengekapt en de waarnemingen van den beganen grond gedaan. Dit is een zeer kostbare arbeid die, wanneer de resultaten niet met de verwachting overeenkomen tot noodelooze uitgaven aanleiding geeft. Veel voordeel is daarom verkregen door de observaties van boomtoppen uit te verrichten. Deze worden beklommen òf door aan twee geschikte boomen op korten afstand sporten vast te binden waardoor een groote ladder wordt gevormd, òf door een lichte stelling om een dikken stam heen te bouwen òf ook door gebruik te maken van de lianen welke van de hoofdtakken neerhangen.

Dat het bovenbesproken gebied met zijn evenwijdige gestrekte ruggen voor zulke observaties niet buitengewoon gunstig was laat zich licht verklaren. De omgeving daarvan is trouwens waar de onderzoekingen zich nog in hun eerste stadium bevonden, ondanks dat de terreinsformatie voor een gunstig resultaat weinig hoop gaf, regelmatig onderzocht. In het begin der werkzaamheden toch werden deze niet alleen aangevat in het bovenomschreven gebied doch tevens werd het stroomgebied der Drietabbetjeskreek in onderzoek genomen waardoor de prospecties zich a. h. w als een krans zouden aansluiten om het terrein der Comp. des Mines d'Or (zie bijlage III). Aldus werd kennis verkregen omtrent de omgeving in het N. W. en N. welke zich aansloot aan de bekende gegevens omtrent die concessie. De onderzoekingen zijn in het noorden en oosten voortgezet tot aan de natuurlijke en kunstmatige grenzen haar gesteld d. w. z. tot aan de Lawa en tot aan de grens van bovengenoemde concessie. Daarbij zijn in het heuvelgebied dat zich westelijk van den Soemanjerre-val en noordelijk van de granietische vlakten der Grankreek verheft eenige kreken met lage goudvoering aangetroffen. Dit heuvelgebied wordt gevormd door de uitloopers van het Fatoe Swieti-massief, waaromheen zich de werkplaatsen der Comp. des Mines d'Or groepeeren en is in vroeger jaren door verschillende concessionarissen bewerkt zonder hun nochtans eenig voordeel aan te brengen. De sporen dier vroegere bewerking werden nog allerwege aangetroffen.

Waren in bovengenoemde richtingen grenzen aan het onderzoek gesteld, zulks was niet het geval in het westen en het zuiden. Aanvankelijk bestond de opvatting dat de westelijke voortzetting van het de Goejegebergte waarvan wel is waar bekend was dat zij als een vlak heuvelland aan de bovengenoemde reeks aansloot, doch wier hoogere kammen naar het westen toe op de kaarten der Gonini- en Tapanahoni-expedities waren aangegeven, aan soortgelijke eruptieve werkingen hun ontstaan hadden te danken. Een nader onderzoek was dan noodzakelijk, doch twijfel bestond of zulk een onderzoek van uit de boven-Drietabbetjeskreek of van uit de Gonini (resp. Emma of Wilhelmina) moest worden aangevat. Ten einde daaromtrent zekerheid te verkrijgen werden van uit het brongebied der Drietabbetjeskreek lijnen in westelijke richting gekapt welke dezen bergrug aan beide zijden zouden volgen, terwijl van daar uit zij-tracées op verschillende afstanden ter bereiking van den hoofdrug werden aangezet. Daarbij werden kale toppen aangetroffen welke geheel uit graniet bestonden, waaruit bleek dat men hier met een geheel andere formatie te doen had dan verwacht werd. Eerst later is het duidelijk geworden dat hier een der uitloopers was betreden van den granietischen kern van het achterland en dat daarbij een der geologische hoofdgrenzen was overschreden. Nuttig is deze verkenning echter geweest niet alleen omdat zij tot dit inzicht heeft gevoerd, doch ook omdat de verrichte prospecties een aanwijzing zijn voor wat van een exploratie in de tot deze formatie behoorende bergreeksen kan worden verwacht. De resultaten van die prospecties zijn zonder uitzondering geheel negatief geweest.

Ten slotte blijft het land ten zuiden van het de Goejegebergte nader te beschouwen. In het algemeen was een grens aan een verder doordringen in die richting niet gesteld, doch hier hebben de terreinsverkenningen op grooteren afstand, waarvan hierboven sprake was, voor het eerst tot een practisch resultaat gevoerd omdat daarmede werd vastgesteld dat de groote vlakte van de Oelemarie welke op de kaart der Gonini-expeditie als bergloos wordt aangegeven, inderdaad, op korteren afstand beschouwd dien indruk bevestigt. Noemenswaardige verheffingen komen eerst weder voor op grooten afstand. Van uit een uitzichtpunt aan de Schroederkreek konden de toppen van het Tumac-humacgebergte worden waargenomen en van uit een kalen wand van den bovengenoemden granietrug werd het geheele complex van het Oranjegebergte geobserveerd. Hoogstwaarschijnlijk bestaat alles wat in het zuiden ligt en van uit deze observatiepunten is waargenomen uit één groote granietmassa. Practisch wil dit zeggen dat, wanneer niet reeds door het de Goejegebergte met den granietrug welke westelijk zich daarbij aansluit het Lawagebied naar het zuiden natuurlijk zou zijn begrensd, van verdere prospectie in die richting moet worden afgezien omdat de geringe kansen op succes de hooge uitgaven aan zulk een onderzoek verbonden geenszins kunnen rechtvaardigen. Het bleef desniettegenstaande wenschelijk omtrent de bodemformatie der vlakte van de Oelemarie eenige bevestiging der veronderstelling te verkrijgen, zoodat alsnog een verkenning in deze kreek is verricht, ondanks de aan hare legendarische bewoners, den Indianenstam der Oyariecoulés aanklevende slechte reputatie van met vergiftige pijlen van uit de veilige bedekking van den boschrand op elken indringer te schieten. De medegebrachte gesteentemonsters hebben bevestigd de veronderstelling dat de kreek zou stroomen door granietgebied. Zij werd $5^1/_2$ dag opgevaren, en enkele verkenningslijnen werden gekapt. Flauwe hellingen en daartusschen lange plateaux werden doorsneden. In een groote linker zijtak welke een halve dag werd bevaren, werden kampen doch niet van Indianen ontdekt. De expeditie ontmoette tot hare verbazing ten slotte in de Oelemarie zelve eenige Fransche stroopers welke beweerden de kreek 20 dagen te zijn opgevaren. Op twee punten zou door hen zijn geprospecteerd doch slechts op het hoogst door hun bereikte punt met eenig succes. Vermoedelijk hadden zij langs dezen weg den voet van het de Goejegebergte bereikt.

Het vinden dezer lieden in dit afgelegen gebied is eenerzijds een bewijs voor hun ondernemingslust, anderzijds een verklaring voor het feit dat hunne sporen ook elders in zooveel gemakkelijker te bereiken terrein zoo veelvuldig worden aangetroffen. Doch tevens moet men daarbij tot de gevolgtrekking komen, dat de beweerde onbekendheid met het Lawagebied, van welke landstreek men zoo hooge verwachtingen koesterde en gedeeltelijk nog koestert, slechts betrekkelijk is en dat reeds door velen daar onderzoekingen zijn ingesteld welke niet tot het resultaat voerden, dat door hen werd gewenscht. Dat een werkelijk succes op den duur niet onbekend had kunnen blijven en aanvankelijk de in den omtrek zwervenden spoedig echter ook in grooter kring delvers tot zich trekt, is door verslaggever reeds meermalen uitvoerig betoogd, evenals het feit dat het geheim houden

en niet in concessie nemen van een werkelijk groote vondst tot de onmogelijkheden behoort.

Voor hen, voor wie het nog steeds moeilijk is aan te nemen dat een onderzoek geleid en uitgevoerd als het onderhavige tot een goed resultaat kan voeren, moge het dan een troost en een geruststelling wezen, dat ook zij die naar hunne meening beter geschikt zijn voor het volbrengen van zulk een taak eveneens tot onbevredigende resultaten kwamen en dat het ook hunnerzijds niet aan pogingen heeft ontbroken.

De prospecties in de Drietabbetjeskreek, waarvan hierboven reeds met een enkel woord sprake was en welke zijn verricht in aansluiting aan die in het de Goejegebergte zoowel als aan die welke vanwege de Comp. des Mines d'Or op hare vroegere concessie, het gedeelte nl. dat zij in 1898 heeft laten vallen, zijn uitgevoerd hebben aan het licht gebracht dat deze kreek stroomt door een doorgaans vlak of vlakgolvend zandig gebied. Over groote lengten stroomt zij door laag land met moerassige oevers, waardoor zij haren weg in ontelbare kronkelingen, door overhangend struikgewas baant. Slechts hier en daar blijven in den regentijd enkele strookjes grond boven het water, terwijl de inondatie van het omliggende terrein ettelijke kilometers van af de eigenlijke kreekbeddingen zich voortzet.

Biotiet- en amfiboolgraniet treden in het geheele stroomgebied overheerschend op, terwijl in het zuidelijke gedeelte daarvan zooals hierboven reeds is vermeld, op enkele punten overgangen tot diorieten zijn gevonden. Deze minder kwartsrijke amfiboolgesteenten hebben waarschijnlijk aan dezelfde werkingen hun ontstaan te danken als die door welke het de Goejegebergte werd gevormd. Geheel in het zuiden wordt echter de grofkorrelige biotietgraniet wederom overheerschend.

Behalve deze gesteenten komen echter plaatselijk ook doorbraken van afwijkende samenstelling aan den dag. Nadat de linker zijtakken, de kreken I tot IV achtereenvolgens zonder vrucht waren onderzocht werd ter hoogte van kreek V en de Kaaimankreek heuvelachtig terrein gevonden. Hier verheffen zich een tweetal heuvels tot een hoogte van ca. 130 M. boven het kreekniveau. Zij bestaan uit een aantal onregelmatige ruggen welke zijn opgebouwd uit gesteenten welke de sporen dragen aan sterken druk onderworpen te zijn geweest. Het zijn voornamelijk gedrukte diabasen, terwijl als kern daarvan gesteenten met porphyrische structuur optreden en sterk gedrukte kwartsschalies. Het geheel maakt den indruk van een jonger eruptiegebied waarin echter de allerjongste doorbraken weinig intensief waren, waardoor weliswaar in het centrum van het gebied smalle ruggen ontstonden en daarbij de dynamometamorfose der omringende gesteenten werd ingeleid, doch dat eigenlijke contactwerkingen door het slechts in geringe mate uitvloeien der jongste producten tot geringe uitgestrektheid blijven beperkt. Dientengevolge is ook de gelegenheid voor de uitlooging van goud uit de contactzônes gering geweest. De kreekbeddingen vertoonen een hooger goudvoering dan de granietische omgeving, doch blijft deze steeds beneden de laagste grens voor ontginbaarheid welke zelfs in gunstige omstandigheden mag worden gesteld.

Van een meetboom op een dezer geïsoleerd liggende heuvels kon tevens over een groot gedeelte van den omtrek een overzicht worden verkregen en wel een volle rondpeiling met uitzondering van de sectoren 90°.—140°. en 238°.—251°. Door orienteering op bekende toppen kon tevens de ligging van het uitzichtpunt beter worden bepaald, dat niet door doorloopende riviermeting kon worden vastgelegd. Daarbij werd in de omgeving een tweede heuvelmassief waargenomen in westelijke richting, doch verder in de nabijheid geen noemenswaardige verheffingen.

Ter opsporing van dit gebied werd een lijn in westelijke richting gekapt, welke tot aan de Gonini is voortgezet, waarbij bovengenoemd massief werd gesneden en onderzocht. Ook dit gebied bleek van geringen omvang te zijn. De prospecties zijn eveneens zonder resultaat gebleven.

De verdere verbindingslijn met de Gonini doorsnijdt wederom granietisch terrein.

De bovenomschreven werkzaamheden hebben in hun geheel een goed overzicht gegeven niet alleen van het gedeelte van het Lawa-gebied dat zij onmiddellijk ontsloten, doch zij hebben tevens gediend om de ervaringen te maken welke tot de in een vorig hoofdstuk genoemde regelen voerden waardoor het verdere onderzoek zou worden beheerscht.

Bekend was toen dat in het zuidoostelijk deel van de Lawa behalve het heuvelgebied dat door de concessie der Comp. des Mines d'Or wordt omsloten, zich nog een groot gebied bevindt van gunstige formatie, dat geheel werd onderzocht doch tevens dat de omgeving van deze terreinen geen hoop geeft dat daarin een nader onderzoek tot iets zal leiden. De in het westen aansluitende bergruggen zijn geheel granietisch en het terrein dat noordelijk daarvan ligt en zich bij verschillende observaties als een groote vlakte voordeed, kon van uit de Lawa niet worden bereikt. De vraag was dus waarheen het verdere onderzoek zich dan moest richten. Besloten werd om dat in het stroomgebied der Lawa en der Gonini eerst geheel te voltooien en daarna geleidelijk over te gaan in dat der Tapanahoni.

Op korten afstand van de rivier waren alsnog bekend de heuvelgebieden aan de monding der Drietabbetjeskreek en aan den Langatété-val, terwijl op de kaart der Tapanahoni-expeditie alsnog was aangegeven een langgestrekte verheffing welke, beginnende aan de Gransoela in de Gonini, in westelijke richting zou verloopen om zich naderhand zuidwaarts om te buigen. Deze rug zou dan zeker in verbinding staan met het heuvelgebied dat tusschen 13 en 20 K.M. zuidoost van Affivisitie aan de Tapanahoni was doorsneden. Van de eerstgenoemde terreintjes werd van den aanvang af niet veel verwacht, omdat het scheen alsof dit wederom alleenstaande massieven van geringe uitgestrektheid waren, die, evenals die in de Drietabbetjeskreek onderzocht, weinig beloofden.

Van het heuvelgebied aan de monding der Drietabbetjeskreek gelegen „Michel Baka" geheeten, was trouwens bekend, dat het in vorige jaren door tal van concessionarissen, maar vooral door stroopers, afkomstig van het Fatoe Swieti-gebied, herhaaldelijk was onderzocht, zonder dat iets belangrijks was gevonden. Om die reden werd van prospectie daarin afgezien. Een gelijke conclusie mocht weliswaar voor het een weinig meer stroomaf gelegen Langatété-gebergte gelden, doch het voorkomen van kwarts in groote hoeveelheid aan den voet van een der heuvels maakte een nader onderzoek toch wenschelijk.

Van het tusschen Gonini en Tapanahoni gelegen heuvelland werd meer verwacht, omdat het scheen alsof het een grooter uitgebreidheid zou hebben. Het behoeft echter geen nadere verklaring, dat op deze kartologische gegevens alleen niet mocht worden beslist, dat in het overige gedeelte van het Lawagebied een nader onderzoek achterwege kon blijven. Terloops zij hierbij opgemerkt, dat nog een vierde evenals de eerstgenoemde vrijwel bekende heuvelgroep tusschen de Lawa en Tapanahoni wordt gevonden, die den naam van Manlobbigebergte draagt. Deze is eveneens ononderzocht gebleven, omdat gedurende ettelijke jaren door tal van particuliere ondernemers daarin is ontgonnen, die daarin geen van allen blijvend succes met hunnen arbeid hadden. Het aantal kleine en groote concessionarissen die daarin ieder voor zich hebben gezocht en gewerkt, — men moge dan tegen het systematische van hunnen arbeid bedenkingen inbrengen — hebben dan toch in hun geheel het vooronderzoek tot stand gebracht, waardoor aan het licht moeten komen alluviale goudafzettingen van die uitgebreidheid en die regelmaat, die een factor kunnen zijn in de oplossing van het vraagstuk, dat aan het gouvernementsonderzoek is gesteld. En daar deze, ook door eenvoudige middelen loonend te ontginnen terreinen, steeds het uitgangspunt zijn, waarvan uit naar die afzettingen moet worden gezocht, welke een meer stabiele en duurzame ontwikkeling van het bedrijf zouden kunnen verwezenlijken, daar kan in een gebied, dat ook deze rijkere en door den kleinen concessionaris met voordeel te bewerken terreinen niet bevat, ook een nader onderzoek achterwege blijven.

Voor den streng wetenschappelijken beoordeelaar moge deze redeneering aanvankelijk onvoldoende gesteund voorkomen en verslaggever erkent dat die schijn bestaat waar in *dit* rapport weinig of niets is medegedeeld omtrent de ervaringen welke op ontginningspunten buiten het Lawagebied zijn gemaakt. Hij hoopt echter in een afzonderlijke verhandeling nader in te gaan op wat omtrent daadwerkelijke ontginning van belang is voor den onderzoeker zoowel als voor den ondernemer. Daarin zal een duidelijker verband gelegd worden tusschen de rijke, maar weinig uitgestrekte terreinen welke tot heden bijna uitsluitend de bron voor de goudproducties der Guyana's zijn geweest en de mogelijkheid tot het vinden van meer uitgebreide vormingen die een bedrijf op grooter schaal kunnen mogelijk maken. Alsdan zal het ook duidelijker zijn dan thans waarom bij een ontbreken dier rijkere plaatselijke vondsten, zooals in het Manlobbigebergte, een zoeken naar uitgebreider afzettingen van een lager gehalte achterwege kan blijven.

Ondanks dat van de individueele resultaten van de meesten der voorheen in dit gebied werkzame ontginners weinig kan worden nagespeurd zijn toch de cijfers omtrent het verkregen product en vooral ook het successievelijk tenietgaan van de

ontginningen een voldoende duidelijke aanwijzing dat in het Manlobbi-gebergte geen centrum van goudvorming bestaat als b. v. die in de boven-Sarakreek, de boven-Saramacca of dat der Comp. des Mines d'Or. In het gebergte „Michel Baka" is het tot een ontginning, zooals die eenigen tijd in het hierboven besproken gebied bestond, nooit gekomen. Slechts een tijdelijk en niet winstgevend bedrijf werd voor korten tijd in enkele kreekjes uitgeoefend, doch ging spoedig teniet. Hier bestond dus nog minder reden om tot een onderzoek over te gaan.

Nader zouden dus worden onderzocht de heuvelgebieden bij den Langatété-val en dat, tusschen Gonini en Tapanahoni ter hoogte van Gransoela, doch tevens was het geboden dat bij de voortzetting der prospecties omtrent de omgeving meer gedetailleerde informatie werd verkregen door peilingen op korten afstand, om daardoor de wetenschap te verkrijgen of niet nog andere, tot dusver over het hoofd geziene massieven alsnog onderzoek vereischten. Daartoe bood het heuvelterrein bij Langatété aan de Lawa een goede gelegenheid. Dit verheft zich als een scherpe rug die zich in richting W. Z W. — O. N. O. uitstrekt. Vandaar uit werden het Lelygebergte en toppen behoorende tot het heuvelgebied westelijk van Gransoela aan de Gonini aangepeild. Deze laatste deden zich van hier uit voor als alleenstaande heuvels, welke echter niet door ruggen waren verbonden. Bij later onderzoek zou dan ook blijken dat de hiervan gegeven voorstelling op de kaart der Tapanahoni-expeditie niet juist is. Doch de peilingen hadden voornamelijk ten doel om in de directe omgeving te verkennen het gebied tusschen de Lawa en de Gonini. Op korten afstand, in richting 290° tot 312° werd een laag heuvelgebied aangepeild dat met een kaplijn op ca. 4,5 K.M. van het punt van uitzicht werd bereikt en eveneens onderzocht. Verder deed zich het terrein tot aan de Gonini als geheel vlak voor met uitzondering van een tweetal lage toppen welke in richting 315° en 318° werden waargenomen en die naar alle waarschijnlijkheid aan den rechter oever der Gonini lagen ter zelfder hoogte als de bovengenoemde aan den linker en waartusschen de Gonini bij de Gransoela zich een weg baant. Dit gebied zoude van daar uit worden verkend. Slechts in de richting zuidwest, waarin geen uitzicht kon worden verkregen werd een lijn aangezet welke tot 6,5 K.M. werd doorgezet, alwaar ook na het verlaten van de Langatété-heuvels geheel vlak en zandig terrein werd bereikt. De prospecties in het hierbesproken massief leidden niet tot eenig resultaat. De formatie komt overeen met die van het hierboven beschreven massiefje in de Drietabbetjeskreek. In een granietische omgeving, waarin in de nabijheid der jongere doorbraken machtige kwartsmassa's voorkomen verheft zich een schol van basisch-metamorph geschieferd gesteente. In den bovenloop van een kreek zijn porphyrische gesteenten aangetroffen en in de nabijheid daarvan werd het eenige goudmonster verkregen dat dit gebied heeft opgeleverd. Het bleek door talrijke prospectieputten reeds tevoren onderzocht, hetgeen begrijpelijk is daar zijn open ligging vlak aan de rivier ongetwijfeld vele der voorbijvarende goudzoekers heeft aangetrokken. De kwartsmassa's welke in zoo groote hoeveelheid aan de contacten optreden, waren steriel. Met een tweetal lijnen was tevens tot de Jaikreek in beneden- en bovenloop doorgedrongen en werd besloten het gebied tusschen deze kreek en de Gonini voor zoover onderzoek daarin alsnog wenschelijk mocht blijken, van uit deze laatste rivier te verrichten.

Bij de verkenningen daarin tevoren door den ingenieur, toegevoegd aan de Gonini-expeditie verricht, was reeds gebleken, dat deze rivier voornamelijk door granietterreinen stroomt. Ook daarheen door particulieren uitgeruste exploratietochten, o. a. die van den heer Barr Robertson, in het jaar 1896 hadden niet tot eenig gunstig resultaat geleid. De vooruitzichten waren dus niet gunstig en evenmin waren die verbeterd, toen uit de opname der Gonini en hare beide hoofdtakken, de Emma- en de Wilhelmina-rivieren gebleken was, dat deze bijna overal een laaglandskarakter aannemen en dus waarschijnlijk door vlak land stroomen. Verder was bekend, dat de Drietabbetjeskreek, welke vrijwel evenwijdig met de Emma stroomt, en vanwaar uit deze laatste door twee verbindingslijnen, nl. één in den middenloop en een in het brongebied was bereikt, een geheel overeenkomend karakter vertoont en dat van prospecties in zulk een gebied niet veel te verwachten viel. Groote verheffingen waren in het geheele stroomgebied der Gonini, met uitzondering van het brongebied, dat reeds was onderzocht, en de bovenaangeduide heuvels bij Gransoela niet te verwachten, omdat deze bij verschillende waarnemingen door de leden der Gonini- en der Tapanahoni-expeditie verricht hadden moeten worden ontdekt. Doch er konden desniettegenstaande kleinere verheffingen bestaan, die bij de peilingen op grooten afstand en van een hooggelegen punt uit zich niet tegen den horizon hadden afgeteekend, en hoewel ook deze in een granietisch gebied alleenstaande massiefjes weinig beloofden, zoo was het toch geboden omtrent hun bestaan de noodige zekerheid te verkrijgen. Het gebied tusschen de Lawa, resp. de Drietabbetjeskreek en de Gonini, resp. Emma-rivieren was van uit de Lawa vrijwel geheel onderzocht, ten minste in zooverre verkend dat omtrent den opbouw de zekerheid was verkregen welke een oordeel mogelijk maakte omtrent de kansen van slagen voor een nader onderzoek. Wenschelijk bleef daarbij nogmaals te verkennen de indertijd tijdens de Gonini-expeditie geprospecteerde terreinen op beide oevers der Emma, waarbij toen eenig goud was gevonden. Van de aanwezigheid voor nader onderzoek te Gransoela werd tevens gebruik gemaakt tot het aanzetten van eenige verkenningslijnen in de richting der Lawa welke, zooals was te verwachten na de van uit Langatété verkregen gegevens, een klein uit enkele toppen bestaand alleenstaand massiefje bereikten, waarvan een uitlooper de oorzaak is van het ontstaan van de Gransoela (Grooten val) in de Gonini, doch waarvan de prospecties niet tot eenig resultaat leidden.

Een onderzoek naar de Emma- en Wilhelmina-rivieren en hunne omgeving ingesteld heeft slechts kunnen bevestigen wat daaromtrent van te voren werd verondersteld. Het zeer eenvormige granietgebied wordt slechts hier en daar afgewisseld door verheffingen van zeer geringen omvang die, voor zoover omtrent hunne samenstelling uit difinieerbare monsters iets kan worden bepaald, doorgaans bestaan uit min of meer geschieferde epidiorieten of amfibolieten. En ook de prospecties welke in de kreken, komende van diezelfde heuveltjes, worden verricht geven ook steeds weer hetzelfde resultaat, nl. een in vergelijking met de omgeving eenigszins verhoogd, doch nog steeds zeer laag wisselvallig en weinig uitgestrekt goudgehalte. Dit bleek ook het geval te zijn in de kreekjes welke van het te voren onderzochte massief aan de Emma stroomen. Na de vele onderzoekingen welke tot geen resultaat hoegenaamd hadden gevoerd, toen tijdens de Gonini-expeditie van de monding af was geprospecteerd werden de waschproeven die eenige oogjes goud opleverden al heel mooi gevonden. Dat deze monsters niet werden bewaard, ten einde later te worden gewogen indien ze als „goed" en „vrij goed" in het desbetreffend rapport werden gequalificeerd verdient zeker afkeuring. Bij het latere onderzoek werden uit waschproeven slechts enkele monsters van 10 à 20 m.g. uit de grindlaag verkregen, doch bleef het meerendeel daar onder, zoodat ook hier de te voren opgewekte verwachtingen werden teleurgesteld.

Op verschillende punten kon eenig uitzicht over de naaste omgeving worden verkregen en overal in den omtrek deed zich dezelfde vlakgolvende terreinsformatie voor. Bevestiging werd gevonden in verkenningslijnen welke èn van uit de Emma, èn van uit de Wilhelmina in het tusschenliggende gebied werden gekapt en eveneens in een lijn welke van uit de boven-Wilhelmina werd aangezet naar de Tapanahoni en die aan de monding van de Bobbiekreek deze laatste rivier bereikt.

Omtrent het groote gebied tusschen deze beide laatstgenoemde hoofdrivieren dat op de kaart der Tapanahoni-expeditie als „laag heuvelland met zwaar bosch begroeid" is aangegeven kon, wat de samenstelling en mitsdien de kansen op succes bij een nader onderzoek betreft, nu nog maar weinig twijfel bestaan. Zoowel de beide rivieren welke het gebied begrenzen als een dwars er doorheen in richting O.W. gekapte lijn hadden een geheel overeenstemmende formatie doen kennen, van een gelijkvormige eentonigheid zooals men die te voren nog niet had aangetroffen en die geheel onbekend is in de meer noordelijke gedeelten der kolonie. Toch werd ten slotte nog besloten om alsnog in de lengterichting het terrein te doorsnijden. Dit werd wenschelijk omdat men op een verkenningspunt Z.O. van Affivisitie een klein heuvelgebied had aangepeild in richting 158° tot 161° op een afstand van ca. 25 K.M.

De lijn werd in richting Z. aangezet en nadat latere verkenning de ligging van het te bereiken eindpunt had bepaald, in richting oost voortgezet. Zij bereikte het massief op de verwachte plaats. Daar echter de prospecties geheel vruchteloos waren bepaalde zich het nut dezer, onder zeer moeilijke omstandigheden gedurende groote droogte gekapte lijn waarbij in kuilen nauwelijks eenig drinkwater kon worden verkregen, doch van waschwater dikwijls geen sprake was, tot de wetenschap dat van het groote gebied tusschen Wilhelmina en Tapanahoni nu niets meer te wachten was.

Slechts de heuvels tusschen Gransoela (Gonini) en Affivisitie moeten thans nog aan een nadere bespreking worden onderworpen, benevens de direct daaraan grenzende omgeving, om het relaas der in het Lawa-gebied verrichte onderzoekingen daarmede te kunnen afsluiten. In dit gebied hebben zij aangetoond dat de voorstelling welke omtrent de topographie daarvan is gegeven op de kaart behoorende bij het verslag der Tapanahoni-expeditie slechts ten deele juist is.

Westelijk van Gransoela (Gonini) verheffen zich een tweetal toppen, welke vrijwel geïsoleerd liggen, doch zich in richting N.W. nog eenigen tijd voortzetten in een lage rug die eerder als een terreinplooi moet worden aangeduid. Geheel afgescheiden daarvan ligt een afzonderlijke heuvelgroep, die door de lijn Z. O. van uit Affivisitie vrijwel in zijn grootste lengteontwikkeling is gesneden, terwijl een kleine alleenstaande berg op ca. 3 K.M. noordelijk er van ligt. De toppen zijn op de bovengenoemde kaart te veel noordelijk aangegeven en hun onderlinge ligging moet eveneens eenigszins gewijzigd worden. Het verwachte aaneengesloten heuvelgebied loste zich bij nader onderzoek op in twee heuvelgroepen, welke op geheel gelijke wijze als dit reeds zoo dikwijls te voren was geconstateerd, bestonden uit geschieferde diabasen en die omgeven waren door granietformatie. Deze doet zich hier voor als golvend terrein somwijlen bedekt met blokken van verschillende grootte. De vegetatie is dikwijls zeer schaarsch en wordt savannahachtig, terwijl onbegroeide gedeelten een enkele maal voorkomen. De zich steil in deze omgeving verheffende heuvels zijn de oorsprong van doorgaans door het geheele jaar waterhoudende kreken, waarvan echter werd geconstateerd dat zij in den drogen tijd in het omgevende zandige terrein dikwijls droog loopen. Hun goudgehalte is in de nabijheid der contacten soms plaatselijk verhoogd. Het vinden van een stukje goud van een gewicht van 93 m.g. bij een der waschproeven gedurende de eerste expeditie van uit Affivisitie welke zooals later bleek met hare verkenningslijn over geruimen afstand dicht langs het het contact liep, was o. a. oorzaak voor de overdreven voorstelling welke men zich aanvankelijk van den rijkdom van dit gebied had gemaakt.

Peilingen in de omgeving welke van uit verschillende punten konden geschieden stelden in staat een groot gedeelte daarvan nauwkeurig te observeeren. Behalve een massiefje in het zuiden waarover hierboven reeds is gesproken konden gegevens verkregen worden omtrent terreinen aan den linkeroever der Tapanahoni gelegen waardoor de in 1907 aan te vangen exploratie buiten het Lawa-gebied is gebaat, doch welke bij het later in te dienen verslag over dien arbeid nader zullen worden beschouwd. Met verschillende lijnen werd bovendien het vlakke gebied in het noorden alsnog nader verkend, waaraan zich aansloot een verkenning van uit de monding der Gonini in N. W. richting tot aan den voet van het Manlobbigebergte.

Hiermede was het onderzoek van het Lawa-gebied voltooid. De conclusies welke uit de verkregen resultaten zijn te trekken zullen in een volgend hoofdstuk worden medegedeeld, nadat deze voor zoover mogelijk onder cijfers zijn gebracht.

VI. Resultaten van het onderzoek naar goud. Gevolgtrekkingen.

Bij de beoordeeling van de resultaten welke bij het onderzoek in de Lawa zijn verkregen doet zich de vraag voor, welke terreinen als ontginbaar mogen gerekend worden en dientengevolge bijdragen tot de waarde waarop het geheel moet worden geschat. Zijn zulke terreinen tot in voldoende hoeveelheid gevonden, dan zal nog hunne onderlinge ligging in het oog moeten worden genomen om te kunnen beoordeelen of spoorwegaanleg van nut kan zijn voor hunne ontwikkeling en ontginning.

Van den aanvang af werd de moeilijkheid voorzien dat een vaste maatstaf, waardoor de vraag of een terrein al dan niet ontginbaar was kon worden beantwoord, moeilijk te verkrijgen zou zijn. En toch bestond de kans dat de omstandigheden zouden eischen de beslissing of terreinen, die op zich zelf invloed zouden kunnen uitoefenen op de quaestie van spoorwegdoortrekking, al dan niet als ontginbaar moeten worden beschouwd. Hierbij werd uitsluitend het oog gehouden op alluviale goudafzettingen, doch niet op diepmijnbouw of kwartsriffen. Bij deze laatsten stelt zich de vraag doorgaans in meer afgeronden vorm. Omtrent de wijze waarop de exploitatie moet worden aangevat bestaat als regel geen twijfel, doch ondanks dat eischen de betrekkelijk groote uitgaven voor eerste inrichting een zekerheidscoefficient bij de bepaling van de mogelijkheid voor ontginning. Bij oppervlakkige afzettingen, vooral die welke zonder behulp van kostbare machinale inrichtingen kunnen bewerkt worden, kan zulk een zekerheidscoefficient geringer zijn omdat de risico's — afgescheiden natuurlijk van dien van den spoorwegaanleg zelve — zooveel kleiner zijn. Doch het is zeer moeilijk om in Suriname gegevens te krijgen over ontginning, om de zeer eenvoudige reden dat zij doorgaans niet bestaan.

En daarbij voegt zich dan nog een tweede punt: de hoogleeraar VAN LOON wees er reeds in zijn bovenaangehaald rapport op dat „dat het streven van de exploratie (moet) zijn het aantoonen van de ontginbaarheid van uitgestrekte terreinen die, zij 't ook met een matig goudgehalte, ondanks hunne geringe diepte een jarenlange ontginning zullen toelaten. Gewoonlijk zijn *rijke* goudvondsten zeer lokaal beperkt tot terreinen van geringen omvang die binnen korten tijd zijn uitgewerkt, derhalve op een geregelde ontwikkeling der goudindustrie in den regel slechts een weinig blijvenden invloed ten goede zullen kunnen uitoefenen. Tot dusverre heeft men zich op dergelijke vondsten in Suriname blindgestaard"...... Gegevens over bewerkingen in die weinig uitgestrekte rijkere centra van ontginning zouden hier en daar nog wel te krijgen zijn. Doch daaruit kunnen geen gevolgtrekkingen worden gemaakt. Indien Suriname niets anders bevat dan die kleine rijkere terreinen, dan moge de goudindustrie op zich zelf wellicht nog als bron van inkomst voor een gedeelte der bevolking in toekomende jaren van belang blijven, doch dan vervalt elk argument voor aanleg, resp. doortrekking van een spoorweg, d. w. z. een permanenten transportweg, naar zulke ontginningen, zoolang niet het vooruitzicht bestaat dat andere bronnen van welvaart spoedig de aanvankelijk door de goudindustrie te verrichten taak tot ontsluiting van het binnenland zullen overnemen. De geschiedenis van Suriname en van de aangrenzende Guyana's heeft voldoende de instabiliteit van het tot heden uitgeoefende bedrijf bewezen. Er moet nog iets anders gevonden worden dan wat men tot nu toe kent, en wel, aaneengesloten en uitgebreide terreinen van een desnoods laag, doch regelmatig gehalte aan goud. Behalve dat zulke terreinen in grootere uitgestrektheid nog niet zijn gevonden is evenmin het vraagstuk opgelost op welke wijze ze zouden moeten worden ontgonnen en wat of die ontginning zal kosten. De in de jaren 1906 en 1907 op de begrooting voor Suriname voor een proefexploitatie uitgetrokken bedragen hadden het doel vrijheid van beweging te geven zoodra de resultaten door de exploratie verkregen noodzakelijk zouden maken dat omtrent ontginning meerdere gegevens beschikbaar kwamen. Van de kredieten is geen gebruik gemaakt, omdat die noodzakelijkheid zich niet heeft voorgedaan. De exploratie van het Lawa-gebied heeft geleid tot het vinden van enkele zeer weinig uitgestrekte rijkere plaatselijke centra van goudvoering in aansluiting waarvan naar de meer uitgestrekte van laag gehalte is gezocht, welk onderzoek niet tot eenig gunstig gevolg heeft geleid. En die rijke weinig uitgestrekte vindplaatsen zullen toch steeds het uitgangspunt blijven vanwaar uit een onderzoek hetzij naar rivierbeddingen, hetzij naar heuvelhellingen of naar goudhoudend bodemgesteente, of zelfs naar riffen, moet worden aangevangen. In deze richting hebben zich alle pogingen, door het kapitaal aangewend om tot ontginning op groote schaal te komen steeds bewogen. Zonder hier nader in te gaan op de daarbij in andere gedeelten der kolonie verkregen resultaten, waarover verslaggever beschouwingen in een afzonderlijk rapport alsnog hoopt te geven, kan echter als algemeene conclusie uit hetgeen bij die pogingen is verkregen, worden voorop gesteld dat er voor het van gouvernementswege onderzochte gebied tusschen Lawa en Tapanahoni thans geen weg is aan te wijzen waarlangs met de bekende gegevens in de hand, alsnog een beteren toestand in het leven kan worden geroepen. Trouwens de prospecties in goudhoudend terrein hebben ook daar waar reeds gegronde twijfel bestond of de gevonden hoeveelheden wel ooit een ontginning van eenig belang zouden wettigen, zich zoover doorgezet totdat beslist onder alle omstandigheden onontginbaar terrein was bereikt.

Om zeker te zijn dat bij de onzekerheid van een grens voor ontginbaarheid deze in alle gevallen naar beneden toe werd overschreden, heeft men in terreinen van eenigszins geconcentreerde goudvoering steeds het geheele gebied van concentratie in onderzoek genomen. Van detailleeren en mitsdien komen tot een nauwkeurige waardebepaling mocht daarbij natuurlijk geen sprake zijn. Het onderzoek moet zich bepalen tot een algemeene afbakening van gebieden van verhoogde goudvoering en het bij benadering vaststellen van de waarde daarvan. Daar deze benadering echter met meer systeem en op een beteren grondslag plaats had dan doorgaans in dergelijke gevallen bij onderzoek

van goudhoudenden grond worden toegepast mag aan de verkregen cijfers een betrekkelijk groot gewicht worden gegeven.

Omtrent de wijze van uitvoering der prospecties waarbij ook voor de goudindustrie in het algemeen belangrijke ervaringen zijn gemaakt zal eveneens worden bericht in het verslag waarvan hierboven reeds sprake was, doch komt het gewenscht voor om dergelijke technische quaesties kortheidshalve in dit rapport te omgaan. De vraag is nu op welke wijze de afgebakende gronden van een eenigszins hooger goudgehalte op hunne juiste waarde moeten worden geschat. Een vaste regel valt hieromtrent niet te geven. Een uitgestrekt terrein van laag gehalte kan ontginbaar zijn, omdat die ontginning machinaal kan plaats hebben, terwijl een slechts geringe voorraad van een gelijkwaardige grondmassa voor het handbedrijf onontginbaar is. Doch de noodzakelijkheid dringt, — en dit valt te betreuren — geenszins tot het maken van zeer minutieuse verschillen. Ook dan wanneer men alle terreinen over één kam scheert en voor hunne ontginbaarheid aanneemt het laagste cijfer dat bij een goed geleid machinaal bedrijf op groote schaal in het gunstigste geval wellicht zou kunnen worden bereikt, dan nog is de hoeveelheid grond welke op deze wijze verspreid over een groot gebied voorkomt, nog uitermate gering. Bij deze taxatie moet natuurlijk worden afgezien van terreinen van zoo geringen omvang dat zij in zeer korten tijd zouden zijn uitgewerkt. Een enkel gunstig resultaat uit een prospectie in een overigens steriele vallei kan natuurlijk niet medetellen. Als grenzen zijn in de onderstaande opgaven aangenomen terreinen van minstens 500 M^3 inhoud en met een gemiddeld goudgehalte van minstens 0,4 gr. per M^3, hetgeen, indien de goudwaarde op f 1,50 per gram wordt gesteld, neerkomt op een waarde van f 0,60 per M^3.

In een zoo afgelegen gebied, waar de bedrijfskosten, ook dan wanneer het door een spoorweg tot in het hart van het ontginningscentrum zou zijn bereikbaar gemaakt, ten allen tijde hoog zullen blijven, bestaat de zekerheid dat bij het aannemen van die minimumgrens deze niet te hoog wordt gesteld.

In de hieronder volgende opgaven zijn dus bijeengevoegd alle aaneengesloten terreinen van een volume van meer dan 500 M^3 en met een uit de prospecties berekend goudgehalte van meer dan 0,4 gram per M^3. Uit het volume en het goudgehalte kan door vermenigvuldiging natuurlijk alsnog een cijfer voor de absolute goudwaarde worden gevonden. Van zulk een berekening is echter afgezien, omdat, zooals hierboven reeds is medegedeeld, de waardebepaling slechts een benaderde kon zijn, omdat het goudgehalte somtijds zeer afwisselend is. In werkelijkheid kan dus de goudwaarde zoowel hooger of lager zijn dan uit de berekening zou volgen. Bij een voorzichtige prospectie verdient het trouwens aanbeveling wanneer daarbij grof korrelig goud in enkele stukjes wordt verkregen, deze niet in aanmerking te nemen bij de berekening van het gemiddeld goudgehalte van den bodem. Zulks is bij de hieronder volgende berekening niet geschied, omdat allicht daaruit de gevolgtrekking zou worden gemaakt dat de medegedeelde cijfers lager zouden zijn dan de werkelijkheid.

Voor de ligging van de in de onderstaande opgaven genoemde kreken en valleien wordt verwezen naar de overzichtskaart van het gebied van het de Goejegebergte, het eenige waarin behalve in een uitlooper van het Fatoe Swieti massief, dat geruimen tijd in concessie was en wederom verlaten werd, bewerkbare terreinen vallende binnen de bovengenoemde grenzen zijn gevonden. (Bijlage IV.)

1. Kreken stroomende van het de Goejegebergte.

A. *Kwartskreek met zijtakken.*

I. Kwartskreek (terrein in den bovenloop).

O (1)	6735 M^2		
D (2)	1,10 M.	I (4)	7 408 M^3
G (3)	3,71 gr.		

II. Kwartskreek (terrein in den middenloop).

O	9210 M^2		
D	2,02 M.	I	18 604 „
G	0,55 gr.		

(1) O = oppervlak.
(2) D = gemiddelde diepte.
(3) G = gemiddeld goudgehalte per M^3.
(4) I = inhoud.

III. Idem (terrein in den benedenloop). (5)

O	1080 M^2		
D	1,50 M.	I	1 620 M^3
G	1,81 gr.		

IV. Palisadekreek (rechter zijtak Kw. kreek).

O	1050 M^2		
D	1,35 M	I	1 417 „
G	0,61 gr.		

V. Denneboomkreek (linker zijtak Kw. kreek).

O	6255 M^2		
D	1,19 M.	I	7 443 „
G	1,10 gr.		

VI. Kabbuskreek (r. zijtak Kw. kreek).

O	3680 M^2		
D	1,22 M.	I	4 490 „
G	1,37 gr.		

VII. Kwartskreek D (l. zijtak Kw. kreek).

O	28 500 M^2		
D	1,60 M.	I	45 600 „
G	1,13 gr.		

VIII. Kreek C (l. zijtak Kw. kreek D).

O	3380 M^2		
D	1,40 M.	I	4 732 „
G	4,00 gr.		

IX. Johannakreek (r. zijtak Kw. kreek D).

O	8925 M^2		
D	1,14 M.	I	10 174 „
G	5,04 gr.		

X. Lenakreek (l. zijtak Kw. kreek D).

O	3400 M^2		
D	1,08 M.	I	3 672 „
G	2,25 gr.		

XI. Koemboekreek (r. zijtak Kw. kreek).

O	1600 M^2		
D	1,55 M.	I	2 480 „
G	1,39 gr.		

B. *Mopé kreek met zijtakken.*

I. Kami A kreek (bovenloop Mopékreek).

O	1200 M^2		
D	2,78 M.	I	3 336 „
G	0,55 gr.		

II. Kreek Verwey (r. zijtak Kami A kreek).

O	2 862 M^2		
D	0,57 M.	I	1 631 „
G	5,47 gr.		

C. *Schroederkreek met zijtakken.*

I. Schroederkreek (terrein in den bovenloop).

O	7040 M^2		
D	2,30 M.	I	16 192 „
G	1,63 gr.		

II. Schroederkreek (beneden het kamp).

O	6000 M^2		
D	2,82 M.	I	16 920 „
G	0,66 gr.		

III. Windzakkreek (l. zijtak Schroederkreek).

O	7 130 M^2		
D	0,93 M.	I	6 631 „
G	1,17 gr.		

(5) De uitgestrektheid van het terrein in den benedenloop kan iets grooter zijn. De uit lager gelegen punten verkregen prospecties waren onnauwkeurig en niet in de berekening opgenomen.

IV. Groote Steenenkreek (l. zijtak Schroederkreek).
O 1300 M^2
D 1,90 M. I 2 470 M^3
G 3,14 gr.

V. Palmkreek (l. zijtak Schroederkreek).
O 3200 M^2
D 1,67 M. I 5 344 „
G 0,77 gr.

D. *Donkervliet met zijtakken.*

I. Donkervliet (terrein in den bovenloop).
O 17 290 M^2
D 1,07 M. I 18 500 „
G 3,27 gr.

II. Donkervliet (terrein bij de Fransche lijn).
O 2300 M^2
D 2,10 M. I 4 830 „
G 0,85 gr.

III. Leikreek (r. zijtak Donkervliet).
O 5040 M^2
D 2,33 M. I 11 743 „
G 1,81 gr.

IV. Zijtak II bij doorsnede XII.
O 3000 M^2
D 1,90 M. I 5 700 „
G 1,26 gr.

V. Zijtak I bij doorsnede IX.
O 404 M^2
D 1,25 M. I 505 „
G 1,20 gr.

VI en VII. Zijtakken IV en V bij doorsnede V.
Nauwkeurige gegevens verloren gegaan. Hun totaal volume kan geschat worden op I 3 000 „

E. *Zijtakken van de Geleen.*

I. Amajubakreek (r. zijtak Geleen boventerrein samen met benedenterrein). Het boventerrein beslaat alleen slechts 271 M^3 en behoort dus feitelijk buiten beschouwing te blijven, doch beide terreinen liggen dicht bij elkaar en kunnen dus als een geheel worden beschouwd).
O 2798 M^2
D 0,77 M. I 2 154 „
G 2,05 gr.

II. Goede Hoop kreek (l. zijtak Geleen).
O 4520 M^2
D 1,3 M. I 5 876 „
G 2.12 gr.

III. Rechter zijtak van idem.
O 1210 M^2
D 1,83 M. I 2 214 „
G 2,11 gr.

IV. Kop aan kop kreek.
O 3285 M^2
D 1,57 M. I 5 157 „
G 2,45 gr.

V. Kampkreek (r. zijtak Geleen bovenl. kan te zamen bewerkt worden met VI).
O 450 M^2
D 1 M. I 450 „
G 1,35 gr.

VI. Idem (bij hoofdkamp).
O 2400 M^2
D 1,14 M. I 2 736 „
G gr.

VII. Idem (terrein bij monding zijtak A).
O 2200 M^2
D 1,85 M. I 4 070 M^3
G 1,34 gr.

VIII. Idem (terrein beneden zijtak B).
O 2550 M^2
D 1,56 M. I 3 978 „
G 2,19 gr.

IX. Kampkreek (terrein tusschen zijtak C en Dwaalkreek).
O 5085 M^2
D 1,81 M. I 9 204
G 1,82 gr.

X. Kampkreek (terrein meer stroomaf).
O 3380 M^2
D 1,79 M. I 6 050 „
G 0,91 gr.

XI. Zijtak B (r. zijtak van de Kampkreek).
O 4800 M^2
D 1,34 M. I 6 432 „
G 2,07 gr.

F. *Zijtakken van de Anjoemara.*

I. Kampmeinertkreek (bovenloop met afwijking in de Limonite kreek).
O 2350 M^2
D 1,73 M. I 4 065 „
G 4,10 gr.

G. *Zijtakken van de Moederkreek.*

I. Valkreek (r. zijtak Moederkreek).
O 98 500 M^2
D 1,21 M. I 119 185 „
G 1,08 gr.

II. Sluiskreek en Kompakreek (r. zijtakken Valkreek). Grootendeels bewerkt. Het gezamenlijke alsnog bewerkbare terrein is te schatten op I 2 000 „

H. *Zijtakken van de Voldersgracht.*

I. Kreek D (r. zijtak van de Voldersgracht).
O 1730 M^2
D 1,55 M. I 2 682 „
G 0,77 gr.

2. Kreken stroomende van den uitlooper van het Fatoe Swieti-massief.

I. Kreek Lamich (deze kreek is onvoldoende onderzocht daar de prospecties niet voldoende stroomopwaarts zijn voortgezet en de bovenste doorsnede bevredigend resultaat gaf. De bewerkbare lengte der kreek kan hoogstens zijn 1000 M. alsdan is:
O 15 000 M^2
D 1,57 M. I 23 550 „
G 1,72 gr

II. Heddikreek.
O 1050 M^2
D 1 M. I 1 050 „
G 1,23 gr.

III. Albertkreek (bovenloop).
O 4125 M^2
D 1,50 M. I 6 188 „
G 1,78 gr.

IV. Idem (benedenloop).
O 6400 M^2
D 1,81 M. I 11 584 „
G 0,65 gr.

Totaal 423 067 M^3

Aaneengesloten terreinen van grooter volume dan 500 M^3 en met een gemiddeld goudgehalte hooger dan 0,4 gr. per M^3 zijn in het overige gedeelte van het Lawagebied niet aangetroffen.

Het totale volume van 423 067 M^3 stelt dus voor de hoeveelheid grond welke onder de gunstigste omstandigheden als bewerkbaar zou mogen worden beschouwd doch welke verspreid is over een oppervlak van ongeveer 45 000 HA. Neemt men aan dat al deze grond door middel van de thans gebruikelijke primitieve ontginningswijzen kon worden bewerkt, en verder dat op deze wijze gemiddeld per man en per jaar 500 M^3 grond kan worden verzet, dan zou de ontginning van bovengenoemden voorraad een aantal van 846 man gedurende een jaar bezig houden. Het cijfer van 500 M^3. per man en per jaar is voor de in het algemeen weinig diepe terreinen, eerder laag dan hoog. Nog op geen enkel placer in Suriname is men zoover gevorderd om van den gang der ontginning behoorlijke aanteekening te houden en zoo berust ook elk cijfer omtrent grondverzet uitsluitend op schattingen. Opmeting van bewerkte terreinen en vaststelling van hun volume in verband met het aantal dagtaken aan de ontginning besteed werd slechts in een enkel geval en over een terrein van zeer gering oppervlak uitgevoerd, doch daar het hier een machinale ontginning gold kunnen deze cijfers niet voor vergelijking dienen. In hoeverre het cijfer van 500 voor het gemiddelde jaarlijksche grondverzet juist is, moge echter in het midden blijven. Het daalt ingeval longtom-werk wordt verricht wellicht tot 300 M^3 per jaar en minder en stijgt bij goed uitgevoerde verspoeling in goten tot 1000 M^3. Een ander cijfer kan bovendien in dit verband worden beschouwd en wel dat een arbeider die als onderhuurder op een andermans placer werkt gemiddeld 500 gr. per jaar moet produceeren om te kunnen bestaan. Wederom de waarde op f 1,50 stellende vertegenwoordigt dit een bedrag van f 750 per jaar, waarvan de onderhuurder als regel 15 pct. aan den concessionaris heeft af te staan, zoodat hem een bedrag van 85 pct. van f 750 in handen blijft of f 637,50. Een onderhuurder die zelf zijne goudbelasting op het verkregen product betaalt, welke op 7 cent per gram is vastgesteld, kan de waarde van elk gram goud op f 1,50 — f 0,07 = f 1,43 stellen en moet dus jaarlijks 445 gram produceeren om een bedrag van f 637,50 te verdienen. Buitendien moet hij zijn concessierecht betalen dat minstens van f 20 tot f 100 per jaar kost, al naar het aantal jaren dat de concessie loopt. Stelt men nu de waarde van 55 gram goud gelijk met de gemiddelde jaaruitgave voor concessiegelden dan komt men dus bij zeer matige schatting tot de conclusie dat ook de zelfstandige ondernemer ca. 500 gr. goud per jaar moet voortbrengen om minstens te kunnen bestaan. Voor verafgelegen gedeelten der kolonie, zooals het Lawa-gebied, zal blijken dat zulk een productiecijfer te laag is geraamd om, waar de kosten van vervoer hoog zijn, een bestaan te vinden. Bovendien moet de ontginner dat product winnen in korter tijd dan zijn meer nabij de kust werkende collega, omdat hij gedurende de reis van en naar het terrein gedwongen werkloos is.

Aangenomen echter dat desniettegenstaande het cijfer van 500 gram als product per man en per jaar wordt gesteld, dan zal de ontginner, om grond van een minimum van 0,4 gr. per M^3 te kunnen bewerken 1250 M^3 per jaar moeten verzetten, meer dus dan waarschijnlijk ooit wordt bereikt.

Het bovenstaande diene om aan te toonen dat van pessimistische opvatting omtrent de waarde der gedane vondsten geen sprake kan zijn. Toegegeven wordt daarbij dat de mogelijkheid bestaat dat nog ettelijke terreintjes van gering oppervlak en gering volume het cijfer van 423 067 M^3 kunnen doen stijgen, doch het zal thans duidelijk zijn dat men op deze wijze nooit kan komen tot cijfers die voor den aanleg van een spoorweg ook slechts het minste belang hebben. Trouwens dat kunnen relatief rijke complexen als dat in 1885/86 in het „Fatoe Swieti" massief ontdekt voor zich zelf alleen nog nog niet doen en het is niet aan te nemen dat in het onderzochte gebied zulke vondsten alsnog zullen worden gedaan.

Omtrent het gebied tusschen Lawa en Tapanahoni kan dus worden verklaard dat daarin geen alluviale goudhoudende gronden in zoodanige uitbreiding worden aangetroffen dat daarvoor de aanleg van een spoorweg wenschelijk is. De goudhoudende terreinen van geringe uitgestrektheid welke door het onderzoek aan het licht zijn gekomen bieden geen kans dat in hunne nabijheid alsnog andere van belangrijk oppervlak aanwezig zijn. Evenmin mag verwacht worden dat goud van eluviale vorming of in kwartsriffen of op primaire ligplaats daar waar de secundaire vormingen van zoo geringe waarde zijn gebleken, in ontginbare hoeveelheid aanwezig is. De in deze richting ingestelde onderzoekingen hebben alle zonder uitzondering tot een negatief resultaat geleid.

De vooruitzichten voor de ontwikkeling van de goudindustrie in het Lawagebied kunnen dus slechts een zeer ondergeschikten invloed uitoefenen op de beantwoording der vraag of aanleg van een spoorweg voor de ontwikkeling van dat gedeelte van het binnenland wenschelijk is.

Paramaribo, 10 Juli 1907.

De leider der Mijnexploratie van gouvernementswege,

(w. g.) E. MIDDELBERG.

N.B. De resultaten van het onderzoek naar goud in het stroomgebied der Tapanahoni- en der Grankreek, alsmede naar andere mineralen zullen later worden medegedeeld. Het onderzoek is nog niet voltooid.

VERBETERING.

Op bladz. 5, 1ste kolom, regel 32 v. o. staat: de van Asch van Wijck-keten, op welker uitloopers de Marowyne- en Sarakreken ontspringen, lees in plaats van „de Marowyne- en Sarakreken ontspringen": „de Kleine Saramacca ontspringt".

BIJLAGE I.

OVERZICHT VAN DE IN HET LAWAGEBIED IN DE JAREN 1892—1906 UITGEGEVEN CONCESSIËN EN GEWONNEN HOEVEELHEID GOUD.

Concessiën gelegen op het terrein der ontdekking van 1885/86.					Concessiën gelegen buiten het terrein der ontdekking van 1885/86.											
					Verleende concessiën.		Hernieuwde concessiën.						TOTAAL.			
JAAR.	Aantal concessionarissen.	Gezamenlijk oppervlak.	Productie in grammen.	Gemiddeld per H. A.	Aantal concessionarissen.	Oppervlak 1ste jaar.	Aantal concessionarissen.	Oppervlak 2de jaar.	Aantal concessionarissen.	Oppervlak 3de en 4de jaar.	Aantal concessionarissen.	Oppervlak 5de jaar en meer.	Aantal concessionarissen.	Oppervlak.	Productie in grammen.	Productie per H. A.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.
1892	1	69 984	onbekend	—	22	33 239	—	—	—	—	—	—	22	33 239	onbekend	—
1893	1	69 984	„	—	22	11 672	12	26 433	—	—	—	—	34	38 105	„	—
1894	1	69 984	„	—	21	15 468	—	—	3	3 900	—	—	24	19 368	„	—
1895	1	69 984	14 286 (in 2 mnd.)	—	19	6 400	6	5 300	1	2 500	—	—	26	14 200	„	—
1896	1	69 984	116 858	1,7	23	124 833	6	2 731	2	581	1	2 500	32	130 645	74 298	0,6
1897	1	69 984	191 389	2,7	12	6 378	10	14 204	2	1 500	—	—	24	22 082	58 631	2,7
1898	2	34 568	202 078	5,9	12	4 300	—	—	4	1 481	—	—	16	5 781	22 470	3,9
1899	2	34 568	282 167	8,2	6	4 050	2	600	4	1 300	2	400	14	6 350	8 444	1,3
1900	2	34 568	274 113	7,9	14	5 919	2	581	2	600	3	900	21	8 000	25 436	3,2
1901	3	35 168	345 874	9,8	11	4 188	8	4 596	2	600	4	1 100	25	10 484	23 362	2,4
1902	3	35 168	228 038	6,5	22	14 944	2	400	5	2 238	3	800	32	18 382	21 017	1,2
1903	3	35 168	224 183	6,4	—	—	6	8 022	6	2 419	5	1 500	17	11 941	9 559	1,0
1904	3	35 168	225 341	6,4	—	—	—	—	1	2 923	9	3 519	10	6 442	5 968	0,9
1905	3	35 168	252 359	7,2	—	—	—	—	1	500	5	1 900	6	2 400	777	0,3
1906	3	35 168	225 866	6,4	—	—	—	—	—	—	3	1 700	3	1 700	1 298	0,8
			2 568 266	gem. 7,2	184	231 391	54	62 867							251 260	1.1

N.B. Over de jaren 1893/95 zijn wel bekend de totale productiecijfers over het geheele Lawa-gebied. Deze hebben resp. bedragen:

In 1893 188 891; in 1894 142 879[5]; in 1895 128 246.

Welk gedeelte daarvan geproduceerd is door de concessionarissen uit de eerste groep is echter niet bekend. Grootendeels is het product ongetwijfeld daarvan afkomstig omdat begrijpelijkerwijze de werkzaamheden in de eerste jaren na de openstelling van het Lawa-gebied zich concentreerden om en bij het terrein waarop te voren was gemaraudeerd.

Verslagen betreffende den toestand der beplantingen van kleine landbouwers.

District BENEDEN-COMMEWIJNE.

Omvang van het onderzoek.

De kleine landbouw wordt in dit district bijna uitsluitend op de vestigingsplaatsen Alkmaar, Kroonenburg, Johan en Margaretha en nabij Nieuw Amsterdam uitgeoefend.

Wel zijn op de voormalige plantage Visserszorg kleine landbouwers op een twaalftal perceelen gevestigd, doch aldaar legt men zich meer op veeteelt dan op landbouw toe.

Bovengenoemde vestigingsplaatsen werden op 5, 17, 19, 21 en 24 Augustus dj. door mij bezocht, op den 5, 21 en 24 vergezeld van den betrokken districts-commissaris.

Beschrijving en toestand der cultures.

Op de vestigingsplaatsen:

1. Alkmaar.

Op deze in het jaar 1894 voor uitgifte aan immigranten, die hunne werkovereenkomsten hebben vervuld, ingerichte vestigingsplaats zijn thans ruim 600 Britsch Indiërs woonachtig en wel op 228 perceelen, eene gezamenlijke oppervlakte hebbende van 269 H.A.

Bijna al deze perceelen zijn geheel bezet met vruchtdragende cacao, terwijl alleen hier en daar op dammen of open plekken, ontstaan door het afsterven van eenige cacaoboomen, eenige bananen, bacoves en aardvruchten zijn geplant; deze zijn echter van geen beteekenis.

De cacaoboomen worden geteisterd door krulloten en bladziekte, waarvan vooral het middengedeelte der cultivatie veel te lijden heeft; tot nu toe zijn evenwel weinige boomen daaraan verloren gegaan.

Buiten den achterpolder, over eene oppervlakte van 25 H.A., alsmede in bijna alle pontetrenzen wordt rijst geplant en wel met veel succes. Bij mijn bezoek aan deze vestiging waren velen bezig den oogst, die nogal meeviel, in te halen.

2. Kroonenburg.

Het complex land onder dezen naam, omvattende de concessies Kroonenburg, Rijnberk, Schaapstede en de Goede Vriendschap, thans ter grootte van ruim 700 H.A., werd in het jaar 1903 door het Koloniaal Gouvernement voor de som van f 56 000 aangekocht.

Hoewel gedurende den zwaren regenval er eenige malen breuken in den achterdam ontstonden, waardoor het boschwater binnen de vestiging drong, heeft de bananenaanplant, althans op de perceelen die goed onderhouden worden, weinig geleden omdat het overvloedige water met elke eb kon weggevoerd worden.

Alleen de jongeplantjes staakten in groei en die niet krachtig genoeg waren, gingen te loor.

De vochtigheid van den bodem had evenwel een ongunstigen invloed op den aardvruchtenaanplant, vooral op die plantjes die reeds knollen hadden of die op te breede bedden, zooals op Rijnberk, geplant waren; de schade zal spoedig hersteld zijn, daar velen onmiddellijk nà de zware regens weer uitgeplant hebben en die cultuur thans heel goed staat, vooral op de dicht aan de rivier gelegen perceelen, in het bijzonder het voorland van Schaapstede en Rijnberk.

Over het algemeen verkeeren de perceelen op Schaapstede, Rijnberk en de Goede Vriendschap in beteren staat van onderhoud dan die op Kroonenburg. Moet dit voor een deel op rekening gebracht worden van den minder gunstigen toestand van den bodem op Kroonenburg, alwaar ook een zware strijd moet gevoerd worden tegen het paragras, de omstandigheid dat ook hier velen niet op hunne perceelen wonen en dus van eene geregelde bewerking geen sprake is, draagt in niet geringe mate daartoe bij.

De cacaoboomen, zoowel de oudere aanplant op Schaapstede en Rijnberk als die van jongere dagteekening op de Goede Vriendschap lijden veel van krulloten en bladziekte.

De meer noordelijk gelegen perceelen van de vestigingsplaats zijn over het algemeen laag en meer voor rijstcultuur geschikt, waarvoor zij door de Britsch-Indiërs dan ook gebruikt worden. Creolen volgen dit goede voorbeeld hier nog niet, doch planten telkens aardvruchten daarop om een groot deel daarvan met elk regenseizoen weder te zien verloren gaan.

Alleen de perceelen op de Goede Vriendschap, die reeds in het bezit van Britsch-Indiërs waren vóór den koop door het Kolોloniaal Gouvernement, strekkende dit deel zich uit tot ongeveer ter hoogte van den achterpolder van plantage Marienbosch, zijn over de volle diepte van 15 kettingen (300 M) in bewerking genomen; vele perceelen in de andere deelen liggen voor bijna de helft nog braak.

3. Johan en Margaretha.

De aankoop van deze vestigingsplaats vond plaats in het jaar 1903 en wel voor de som van f 6000.

Eensdeels omdat de hoofdloozing tusschen de serieën C en D in onvoldoenden staat verkeert (deze loozing zal in dezen drogen tijd verbeterd worden, waarvoor bereids een krediet van f 900 is toegestaan), anderdeels omdat juist gedurende den zwaren regenval eene groote breuk in den achterdam aan de zijde van plantage Frederiksdorp ontstond, die, wegens gebrek aan meteriaal in de onmiddellijke nabijheid, eerst nu kan hersteld worden, heeft deze vestiging geruimen tijd in dit jaar last van water gehad.

De hoog gelegen perceelen in de serieën A en B aan Nederl. Indiërs afgestaan en ongeveer de eerste helft van de serieën C en D hebben weinig te lijden gehad van waterbezwaar; daarentegen hebben de perceelen van af 71 van serie C en 68 van serie D tot aan den achterpolder, die vrij laag liggen en waar bovendien aan bedelving op eenige uitzonderingen na weinig of niets gedaan wordt, geruimen tijd daar onder water gestaan, doch daar de beplanting op de meeste dier perceelen van geringe beteekenis was, is de schade hier geleden niet noemenswaardig.

De slechte bewerking der gronden is ook hier te wijten aan de omstandigheid dat vele der huurders elders wonen en zich op hunne perceelen alleen vertoonen als er te oogsten valt of na herhaalde oproeping zijdens den opzichter om de wegen als anderszins schoon te maken.

Van de 55 huurders in serie C toch, wonen slechts 26 op hunne perceelen, de overigen verblijven op de plantages Mariënburg, Zoelen, Rust en Werk of in de stad.

Bijna alle Britsch-Indiërs en vele Nederl.-Indiërs planten rijst en hebben velen reeds groote hoeveelheden geoogst, terwijl het nog te veld staande er goed uitziet; hier en daar werd geklaagd over looze halmen, hetgeen men wilde toeschrijven aan het door de dambreuk binnenstroomende boschwater, dat verzuurd zou zijn; de klacht bleek evenwel zeer overdreven te zijn en het misgewas zeker niet grooter dan in normale seizoenen.

Door slechts 1 creool en wel den huurder van perceel 97 is hier tot dusver ook de cultuur van rijst ter hand genomen en wel met veel succes; het is te verwachten dat dit goede voorbeeld wel spoedig door anderen opgevolgd zal worden.

De stijd tegen het paragras ontmoedigt ook hier velen in hun arbeid; zij, die vee op na houden en hun aantal neemt meer en meer toe (thans bedraagt de veestapel onder Britsch- en Nederl.-Indiërs 128 stuks) profiteeren daarvan wel.

Eenige Britsch-Indiërs vinden een bestaan in den verkoop van paragras, dat of aan groote veehouders ter plaatse wordt afgeleverd of naar elders wordt vervoerd.

4. Nabij Nieuw-Amsterdam.

Met de uitgifte van perceelen alhier werd een aanvang gemaakt in het jaar 1878.

Met uitzondering van een tiental perceelen, in huur bij Britsch-Indiërs, is de geheele vestiging in handen van creolen. Het aantal perceelen bedraagt thans 139 tot eene gezamenlijke oppervlakte van 99,5 H.A., t. w. ter uitoefening van den kleinen landbouw 124 perceelen, ten gebruike en bebouwing 15 perceelen.

De landbouwperceelen zijn alle geheel bezet met vruchtdragende cacao, terwijl op vele dammen en hier en daar op enkele bedden men aanplantingen van Surinaamsche koffie te vinden zijn.

Aan vruchtenteelt, in het bijzonder Curaçaosche oranjes (mandarijntjes) en sinaasappelen is hier veel gedaan; op 99 dier perceelen treft men 488 Curaçaosche oranje- en 655 sinaasappelenboomen aan, w. o. pl. m. 1050 vruchtdragende.

Aardvruchten en bananen worden zoo goed als niet geplant, omdat de ruimte daartoe ten eenenmale ontbreekt.

Ook hier hebben de cacaoboomen te lijden van krulloten en andere ziekten, doch in mindere mate dan op de vestigingsplaats Alkmaar. Overigens staan de cultures goed. De meeste vruchtboomen zijn bezet met overrijpe vruchten.

Beschouwingen.

De opgezetenen der vestigingsplaatsen in dit district verkeeren in zooverre in bijzonder gunstige conditie, dat zij in hunne onmiddellijke nabijheid ten allen tijde, wanneer zij dit verlangen, werk kunnen krijgen op de verschillende plantages en dus in het geheel niet afhankelijk zijn van de opbrengst hunner perceelen.

Van deze gunstige gelegenheid wordt over het algemeen weinig gebruik gemaakt, ook niet door hen die om welke reden dan ook, niet voldoende uit hun grond trekken om in hun onderhoud te voorzien.

Gold vroeger het argument dat de loonstandaard op de plantages te laag was, in den laatsten tijd, nu ten behoeve van de bacovecultuur meer en meer gebrek aan werkkrachten zich doet gevoelen, kan dit bezwaarlijk meer gelden, daar de loonen voor vrije arbeiders zoodanig zijn gestegen, dat geregeld een loon van f 1 à f 1,20 per dag zou kunnen worden verdiend.

Op de plantage de Maasstroom bijv. ongeveer een half uur loopens van de vestigingsplaats Johan en Margaretha, alwaar velen het thans alles behalve breed hebben, in het midden latende of dit niet voor een groot deel hun eigen schuld is, kunnen bij het boschvellen, voor welk werk hooge loonen betaald worden, plm. 40 arbeiders gedurende geruimen tijd geplaatst worden; niettegenstaande herhaaldelijk hierop gewezen is, hebben slechts enkele landbouwers van genoemde vestiging zich daartoe aangemeld en deze komen nog zoo ongeregeld dat men op hun arbeid niet veel prijs stelt.

Op een tiental andere plantages in dit district kunnen ruim 1300 arbeiders werk vinden, terwijl van 4 groote plantages, eveneens in dit district, het benoodigde aantal als onbeperkt is opgegeven.

Van gebrek aan werk is dus hier zeer zeker geen sprake. Trouwens ook voor werkzaamheden ten behoeve van de vestigingen zelve zijn de opgezetenen in den regel evenmin te vinden, tenzij tegen hooge loonen.

Toen dezer dagen het middenpad tusschen de serieën A en B te Johan en Margaretha moest gewied worden, kon men zelfs tegen een loon van f 0,80 voor eene taak van 3300 voet ter plaatse geen arbeiders krijgen, zoodat hulp van elders moest ingeroepen worden.

Wat de cacaoproduceerende vestigingsplaatsen Alkmaar en nabij Nieuw-Amsterdam betreft, er is alle reden aan te nemen dat de oogst in dit jaar bevredigend geweest is. Waar toch de meeste plantages in die buurt, zelfs die, waarvan de cultivatie van oudere dagteekening is, meer dan het vorige jaar hebben geproduceerd, is het zeer onwaarschijnlijk dat op de beide vestigingen, waar de toestand in vele opzichten gunstiger is — ten blijke hiervan diene dat dezer dagen de beplantingen op een der perceelen voor de som van f 520 is verkocht — een aanmerkelijke daling in de productie zal hebben plaats gevonden.

Van de belanghebbenden kan men daaromtrent weinig betrouwbare inlichtingen bekomen.

Terwijl mij èn te Alkmaar èn te Nieuw-Amsterdam werd verzekerd dat meerdere perceelen hoogstens 25 à 50 kg. hebben geproduceerd — ja eenigen niet meer dan eenige kilogrammen — bleek mij uit het register van slechts 1 opkooper te Paramaribo — de eenige die volledige aanteekeningen houdt — dat van die vestigingen gedurende dit jaar reeds is opgekocht respectievelijk 16 922½ en 9803½ kg.

Doch ook al zou de productie zijn tegengevallen dan hebben de buitengewone hooge prijzen die reeds geruimen tijd besomd worden, veel goed gemaakt.

De vruchtencultuur op de vestigingsplaats nabij Nieuw-Amsterdam kan ook een niet onbelangrijke bron van inkomsten genoemd worden.

Stelt men de opbrengst per boom zoo laag mogelijk en wel op niet meer dan f 5 per jaar — van meerdere zijden is mij verzekerd dat een Curaçaosche oranjeboom wel tot f 10 per jaar kan opbrengen — dan kan, zonder dat eenige noemenswaardige arbeid daartoe gevorderd wordt, van de 1050 op die vestiging staande vruchtdragende boomen, op een bedrag van f 5250 per jaar gerekend worden.

Het schijnt echter dat de belanghebbenden deze inkomsten wel kunnen derven; immers hier doet zich het onbegrijpelijk doch niet zeldzaam verschijnsel voor — op dit oogenblik b. v. nog te constateeren — dat men de vruchten liever aan de boomen laat verdrogen, in plaats van ze tegen billijken prijs b. v. 6 à 8 stuks tegen f 0,10 van de hand te doen.

Als een merkwaardigheid werd mij bij mijn bezoek aan die vestiging op den 24sten Augustus l.l. door den opziener aldaar medegedeeld, dat daags te voren eenige booten met vruchten naar de hoofdplaats zijn vervoerd.

De rijstcultuur breidt zich op de vestigingsplaats Alkmaar, Johan en Margaretha en Kroonenburg meer en meer uit.

Op vele dier perceelen zijn bereids groote hoeveelheden opgeslagen, terwijl het teveld staande gewas, vooral nu de droogte nog niet aanhoudt, een ruime oogst belooft. Op eerstgenoemde vestigingsplaats alleen is reeds eene hoeveelheid van 10 400 K.G. paddi binnen gehaald. De nieuwe inneemkoker aan den achterpolder aldaar, die tevens de uitgestrekte rijstvelden ter plaatse van het overtollige water moet ontlasten, blijkt niet te voldoen omdat de schuifdeur in het midden van den koker is geplaatst, waardoor bij sterken drang van het water inkalvingen aan beide zijden plaats vinden, ten gevolge waarvan de achterdam zeer wordt verzwakt, naar mij door den betrokken districts-commissaris is medegedeeld zal hierin worden voorzien door nog in dit jaar andere betonbuizen aan te brengen.

De vestigingsplaats Kroonenburg levert nog vrij groote hoeveelheden bananen op; wekelijks vertrekken van daar niet minder dan 10 à 12 corjalen met dit product beladen naar de hoofdplaats alwaar flinke prijzen bedongen worden.

Het zij mij veroorloofd te dezer plaatse de aandacht er op te vestigen dat de cacaoperceelen, staande op Schaapstede en nog aan het Koloniaal Gouvernement toebehoorende, wegens de heerschende ziekte in zeer slechten staat verkeeren, zoodat ze in de verste verte niet meer die waarde hebben, waarvoor ze indertijd waren getaxeerd.

Verscheidene hebben zoodanig geleden, dat ze als cacao-aanplant geen waarde meer hebben, zoodat het m. i. aanbeveling verdient ze thans voor veel verminderde prijzen beschikbaar te stellen.

De gezondheidstoestand laat in dit district thans niet te wenschen over; evenals in andere deelen van de kolonie deden zich in de maand Mei ll. vele gevallen van influenza voor, doch bijna alle met gunstig verloop.

De geneeskundige dienst wordt uitgeoefend door drie geneesheeren en wel op de vestigingsplaatsen Alkmaar, door den aldaar gevestigden geneesheer, Kroonenburg en Johan en Margaretha door den te Frederiksdorp gevestigden geneesheer en nabij Nieuw Amsterdam door den te Nieuw Amsterdam gevestigden geneesheer.

Zoowel op de standplaatsen dier titularissen als op de vestigingsplaats Kroonenburg zijn geneesmiddelen in voldoende hoeveelheid voorradig.

Paramaribo, 31 Augustus 1907.

De Districts-Commissaris,
M. NASSY.

Districten COTTICA en BOVEN-COMMEWIJNE.

Omvang van het onderzoek.

De kleine landbouw wordt in de districten Cottica en Boven-Commewijne uitgeoefend op de vestigingsplaats Hecht en Sterk en op ± 450 verspreide perceelen.

In overleg en te zamen met den betrokken districts-commissaris werden van 10 tot en met 15 en van 19 tot en met 22 Juni dj. behalve opgenoemde vestigingsplaats, nog bezocht 151 perceelen, t. w.:

a/d beide oevers v/d Perica	25	perceelen
„ „ „ „ Cottica	52	„
„ „ „ „ Commetewane	15	„
„ „ „ „ Boven-Commewijne	32	„
„ „ „ „ Orelanakreek	27	„

Beschrijving en toestand der cultures.

Op de vestigingsplaats:

Over het algemeen wordt alhier, zoowel door Creolen als door Britsch-Indiërs goed gewerkt; de meeste perceelen zijn, behalve met aardvruchten en bananen, beplant met cacao en koffie, terwijl vele Britsch-Indiërs zoowel op hunne perceelen als ten noorden van den achterdam rijst cultiveeren.

Alleen deze laatste cultuur, gedeeltelijk lang vóór en gedeeltelijk nà de zware regens geplant, staat goed en zal de oogst daarvan bevredigend zijn; de overige aanplant — vooral cassave en jonge bananen — heeft geducht geleden; alleen de bananen, die reeds bij het invallen der regens een voldoenden wasdom bereikt hadden en derhalve krachtig genoeg waren, zijn behouden en die worden langzamerhand geoogst. Vele jonge cacao- en koffieplantjes zijn dood gegaan.

De schade zou naar mijne meening minder groot geweest zijn, als — zooals het behoorde te zijn — het hemelwater met elke eb had kunnen wegvloeien, waartoe de groote sluis voldoende capaciteit bezit; de westelijke dam evenwel, — overigens hoog genoeg — kon het overtollige water van de daaraan grenzende verlaten plantage Frederiksburg niet tegenhouden, zoodat het in de vestiging stroomde en gedurende vijf dagen niet kon afgevoerd worden. Ten gevolge daarvan stonden de meeste perceelen onder water. Toch zou de schade minder groot geweest zijn, indien op de perceelen voor betere bedelving gezorgd ware. Waar de kleine trenzen op voldoende diepte zijn, is het duidelijk te zien dat de beplanting minder geleden heeft.

Buiten de vestigingsplaats.

Gronden aan de beide oevers van de Perica:

De meeste perceelen in dit gedeelte van het district — vooral die van ouderen datum — zijn goed bezet met vruchtdragende cacao, terwijl als bijproduct bananen en aardvruchten en door alle Britsch-Indiërs ook rijst verbouwd worden.

Hoewel de opbrengst van cacao in de laatste maanden bevredigend kan genoemd worden — op vele perceelen zijn nog rijpende vruchten aan de boomen — vertoont de krulloten en bladziekte zich overal en verliest men veel vruchten door versteening. Op eenige perceelen, die vrij hoog liggen en waarvan de bedelving in goeden staat verkeert, is een klein deel van de bananen- en aardvruchtenaanplant behouden gebleven, overigens hebben deze cultures veel geleden; de rijst staat overal goed en wordt reeds hier en daar geoogst; waar dit geschiedt, wordt dadelijk weer uitgezaaid, in de hoop nog tijdig een goeden oogst te kunnen binnenhalen.

Gronden aan de beide oevers van de Cottica:

Kan over het algemeen gezegd worden dat de cacaoboonen op de gronden boven het station Ephrata gelegen, in de beste condities verkeeren (van krulloten of versteening is weinig te bespeuren); hetzelfde kan niet gezegd worden van hetgeen beneden dit station te zien valt. In het bovengedeelte is dientengevolge de cacao-oogst van de laatste maanden zeer bevredigend geweest en op vele plaatsen is men nog druk aan den pluk; in het andere gedeelte staan de boomen wel krachtig, doch lijden nog erg door de krulloten en versteening, vandaar dat de opbrengst hier tegenvalt.

In beide deelen heeft de bananen- doch vooral de cassave-aanplant veel geleden; in nog meerdere mate is dit het geval op de meer oostelijk gelegen gronden, die door de hooge rijzing van het rivierwater, waarin zelfs bij eb geen noemenswaardige daling te bespeuren was, weinig of niet konden loozen, hetgeen nog grooter bezwaar opleverde voor de perceelen die in een kreek uitwateren of waarvan de looskokers, in den regel gemaakt van een uitgehaalden boomstam, geen voldoende capaciteit bezitten om het overtollige water spoedig te doen wegvloeien.

De rijstaanplant in deze gedeelten is van geen beteekenis, omdat weinig koelies hier gevestigd zijn; alleen op Geertruidenberg heb ik eenige rijstperceelen gezien, die zeer goed staan.

Gronden aan beide oevers van de Commetewane:

Door de hooge ligging der perceelen, vooral de meer zuidelijk gelegene, bestaande uit gemengden grond (zand en klei) heeft de aanplant van bananen en aardvruchten weinig schade geleden, zelfs op gronden, die geen looskoker bezitten, zooals op het zuidelijkst gelegen gedeelte.

De cacaoboomen zien er over het algemeen krachtig uit, doch zitten vol krulloten en doet de versteening der vruchten zich wel voor; toch is hier en daar de opbrengst bevredigend geweest.

Gronden aan beide oevers van de Boven-Commewijne:

Heeft het water ook hier de meeste schade aangebracht aan bananen en aardvruchten, geplant op de meer oostelijk gelegen perceelen, omdat die wegens de hooge rijzing van het rivierwater moeilijk konden loozen, de over het algemeen onvoldoende bedelving der perceelen — op vele zijn kleine trenzen nauwelijks te vinden — heeft daartoe niet weinig bijgedragen. Op vele plaatsen wordt de kostgrond als een bijzaak beschouwd en slecht bewerkt, omdat de houtkap, die in deze buurt veel uitgeoefend wordt, zoowel op domeinland, waarvoor concessies verleend zijn, als op particuliere landerijen veel tijd in beslag neemt.

De cacao lijdt nog steeds veel van de krullotenziekte en versteening; toch is de oogst hier en daar meegevallen; evenals in Cottica heeft de hooge waterstand op lage terreinen volwassen cacaoboomen doen kantelen, doch door spoedige stuiting zijn de boomen behouden gebleven; vele jonge plantjes zijn echter verloren gegaan.

Op perceelen van den grond Ostage, in eigendom bij Britsch-Indiërs, staat de rijstaanplant zeer goed; om het achterland dat veel lager is dan het voorterrein, waarover een zandrits loopt, te kunnen loozen, zijn diepe trenzen gedolven, die de beplanting ten goede zullen komen.

Gronden aan beide oevers van de Orelanakreek:

De beplantingen, vooral op de perceelen aan het meer noordelijk deel, zooals Tulpenburg, Hiesveld, Practica, Patientie, Uitvlugt en Vrieshoop, hebben ernstig geleden; niet alleen bananen en aardvruchten, doch ook volwassen cacao en vruchtboomen, met rijpende vruchten, zijn dood gegaan. Gaf het elders — zooals

in Boven-Suriname — den indruk, dat het overvloedige water de cacaoboomen zelfs ten goede is gekomen, hier heeft het beslist veel schade berokkend. De gronden hebben trouwens ongeveer drie maanden geheel onder water gestaan en op sommige perceelen, zooals Vrieshoop, kwamen de plantbedden pas veertien dagen geleden te voorschijn en nog is de grond zoo vochtig dat van bewerking nog geen sprake kan zijn. Op perceelen als Tulpenburg en Vrieshoop zijn de boomen zoo regelmatig dood gegaan, dat het 't aanschijn geeft alsof een felle brand in die velden gewoed heeft.

In het meer zuidelijk deel — bestaande de gronden hier meer uit zand — is de schade minder groot; bananen en aardvruchten zijn, wel is waar ook hier verloren, doch de cacaoboomen, hoewel ernstig geteisterd door krulloten, zijn niet dood gegaan en hebben eenig product geleverd, terwijl de rijstaanplant, zooals op Ma Retraite en Vide Bouteille goed staat. Op Montauban is de oogst reeds binnengehaald en viel de opbrengst zeer mee.

Het water stond in het benedengedeelte zoo hoog, dat de rijst geplant ten Oosten van den achterdam van den grond Welgemoed niet kon geoogst worden, omdat men niet in staat was de halmen te bereiken en alles dus aan de vogels werd prijsgegeven.

Hier en daar waar rijpende koffie werd aangetroffen, klaagde men zeer over looze bessen.

Beschouwingen.

De bevolking van de gronden in het meer Oostelijk deel van de Boven-Commewijne voedt zich hoofdzakelijk met cassavebrood, gebakken uit het meel van de z. g. bittere cassave en ook met andere aardvruchten; in het overig deel dezer districten wordt de bittere cassave wel geplant doch om daarvan stijfsel te bereiden; de hoofdvoeding van dit deel der bevolking bestaat uit bananen, zoete cassave en andere aardvruchten.

Bij vergelijking van den toestand in de verschillende deelen der hiervoren genoemde districten komt men tot de gevolgtrekking, dat de gronden aan de Commetewane het minst en die aan de Orelanakreek het meest geleden hebben; dit laatste baart geen verwondering, immers ook bij normale regenseizoenen heeft men in die streek telkens last van water, waardoor te veld staande gewassen te loor gaan.

Ware de bevolking in het jaar 1901 er toe overgegaan — zooals zij zelve had noodig geoordeeld — om de achterdammen harer perceelen in orde te maken, ter afwering van het boschwater — als wanneer voor gouvernementsrekening een koker ter hoogte van den grond Montauban zou zijn aangelegd — de schade in dit abnormaal jaargetijde zoude ongetwijfeld minder bedragen hebben. Zij schijnt dit trouwens nu in te zien: velen toch — vooral de meer bezadigden — lieten zich in dien geest uit en daarom meen ik dat het juist ingezien is van den betrokken districts commissaris om deze aangelegenheid thans wederom ter hand te nemen. De daartoe strekkende voorstellen hebben Uwe Excellentie bereids bereikt.

Er zullen bij de uitvoering zich ongetwijfeld moeilijkheden voordoen, b. v. waar het betreft verlaten perceelen of de zoodanige, waarvan de eigenaren of gebruikers niet in staat zijn de kosten te bestrijden, doch vermits hun aantal gering is en het niet overal noodig is den maatregel toe te passen — immers waar natuurlijke hoogten bestaan zijn achterdammen overbodig — wil het mij voorkomen dat in deze gevallen het gouvernement de kosten voorloopig moet bestrijden. De verlaten gronden zouden dan in den boezem van het domein kunnen teruggenomen worden en blijkt de genomen maatregel te voldoen, opnieuw in huur uitgegeven worden, terwijl aan onvermogende eigenaren of gebruikers de kosten, in den vorm van een voorschot, zouden kunnen verstrekt worden.

Nog eene andere moeilijkheid dient onder de oogen te worden gezien; de afsluiting van het boschwater alleen zal wel geen effect sorteeren als ook niet de boorden van de kreek behoorlijk schoongemaakt worden. Nu is dit het meest noodig aan het benedengedeelte en wel langs de verlaten gronden Janslust, Tyronne, Stolkersvlijt en Buyslust, behoorende eerstgenoemde aan plantage Wederzorg en de overige aan plantage Spieringshoek, waar door den aangroei van parwa en brantimaka de vaart en ook de stroom belemmerd wordt; het is niet te verwachten dat de betrokken eigenaren goedschiks daartoe zullen medewerken en krachtens het reglement op het beheer der districten (G. B. 1863 n°. 10) kunnen zij daartoe niet verplicht worden, wordende in art. 75 van dat reglement alleen van landcommunicatie gesproken.

De bewoners van de meeste geteisterde perceelen in de Orelanakreek kunnen niet bestaan van de opbrengst hunner beplantingen en zijn verplicht door arbeid in hun onderhoud te voorzien. Daartoe hebben zij ruimschoots gelegenheid op de niet ver van hunne vestigingen gelegen plantages. Blijkens de mij verstrekte inlichtingen kunnen te werk gesteld worden op Spieringshoek 45 man voor 3 à 4 maanden, Nieuwgrond 25 man voor 3 maanden, Zorg en Hoop 20 man voor 3 maanden, Alliance 40 man voorloopig 2 maanden, later 50 man.

Of zij daartoe te vinden zullen zijn, meen ik te moeten betwijfelen; de gezagvoerder van plantage Spieringshoek toch — welk effect desnoods te land te bereiken is van uit de Orelanakreek — wiens tusschenkomst ik inriep om landbouwers uit die kreek, wier beplantingen het meest geleden hebben, werk te verschaffen, zeide mij dat ik mij die moeite kon besparen, daar hij reeds meer dan drie weken met verscheidene hunner was overeengekomen dat zij delfwerk op zijne plantage zouden komen verrichten tegen een vooraf overeengekomen loon, doch dat tot nu toe niemand zich heeft aangemeld. Zoolang zij op andere wijze b. v. door het kappen van brandhout en het branden van houtskool voldoende kunnen verdienen om in hun onderhoud te voorzien, verwacht ik niet dat zij te bewegen zullen zijn om op plantages te gaan werken.

Op de vestigingsplaats Hecht en Sterk trekken velen nog voldoende aan bananen uit hunne gronden om in hun onderhoud te voorzien; van 1 Januari tot 21 Juni dj. zijn reeds vervoerd 10 072 bossen, de hoeveelheid in het 1ste halfjaar 1906 bedroeg 18 130. Vele opgezetenen — vooral Britsch-Indiërs — werken op de naburige plantages en komen eerst des Zaterdags nà de uitbetaling op hunne perceelen. Bij mijn bezoek aan die vestiging trof ik dan ook weinigen te huis.

In het overig deel dezer districten zijn slechts weinigen, die niet voldoende uit hun grond trekken om in hunne behoefte te voorzien.

De cacaoperceelen — vooral die boven Ephrata — hebben flink geproduceerd; alleen de hoeveelheid van 1 Januari tot 12 Juni dj. vervoerd met de ferryboot, varende tot Sommelsdijk en door één firma opgekocht en per eigen gelegenheid naar de stad verzonden, bedraagt 514 balen, tegen f 0,80 per K.G. berekend, en aangenomen dat elke baal slechts 100 K.G. woog, opbrengende de som van f 41 120. Buiten beschouwing is gelaten wat de landbouwers per eigen gelegenheid vervoerd hebben, alsmede de consumtie in het district. Opgemelde hoeveelheid is grootendeels verkregen door gronden, boven Ephrata gelegen.

Moge dus aan bananen, doch vooral aan aardvruchten veel verloren zijn, de cacao heeft — dank zij de hooge prijzen — de schade ruimschoots vergoed.

Op de weinige perceelen waar wegens de heerschende ziekte geen cacao verkregen of veel verloren is gegaan, of waar de aanplant nog niet vruchtdragend is, kunnen de bewoners, die zich niet onledig houden met het bewerken van timmerhout — zooals in het meer oostelijk deel van de Boven-Commewijne — door arbeid in hun onderhoud voorzien. Overal is er gebrek aan werkkrachten.

Zoo deelde mij de eigenaar van La Paix, een cacaogrond van ± 20 akker, aan de Cottica gelegen, mede, dat hij in de maand Mei ll. ongeveer een bed rijpe koffie verloren heeft, omdat hij geen arbeiders te huur kon krijgen om die te plukken. Op den in de nabijheid gelegen grond Groot Marseille vroeg de eigenaar twee Javanen in vasten dienst aan, omdat de arbeiders in de geheele buurt zich voor niet minder dan f 1,25 per dag wilden verhuren.

De omstandigheid, dat de cacao op de boven Ephrata gelegen gronden bijzonder gunstig staat, doet het betreuren dat er in die buurt geen domeinland voor uitgifte beschikbaar is en het is daarom dat ik beleefd de vrijheid neem de aandacht te vestigen op de twee groote verlaten plantages Alyda en Vlugt en Trouw, die wellicht in de termen vallen om in den boezem van het domein te worden teruggenomen of die voor een billijken prijs kunnen aangekocht worden.

Ook voor andere cultures is die streek, wegens hare vruchtbaarheid, zeer aan te bevelen.

Een deel van den grond Mocha werd in het jaar 1900 voor f 800 aan een Creolen arbeider verkocht, onder bepaling, dat de koopsom binnen vier jaren moest voldaan worden; reeds vóór expiratie van dien termijn kon de schuld afbetaald worden omdat in één jaar vóor f 700 alleen aan koorn werd verkocht; de daarop staande cacaoboomen van plm. 3 jaren oud zijn reeds vruchtdragend.

De gezondheidstoestand liet op de door mij bezochte perceelen niets te wenschen over. Hier en daar, zooals op Hecht en Sterk, vertoonden zich eenige koortslijders, die zich evenwel onder geneeskundige behandeling gesteld hadden.

Geneesmiddelen zijn op verschillende punten in voldoenden voorraad aanwezig en door de laatste regeling bezoekt de op Sommelsdijk gevestigde geneesheer eenmaal in de week ook de hooger gelegen perceelen, als: Goed Succes, de Eendragt en Portribo, op welke plaatsen ziekenvertrekken zijn ingericht ter opname van personen die veraf wonen of eene dagelijksche behandeling noodig hebben. Vanwege de ziekenfondsen is op elk der gronden Goed Succes en de Eendragt alsmede op Stn. Ephrata een ziekenopper aangesteld, die met de dagelijksche behandeling der zieken belast is.

De aanstelling van een ziekenopper voor Portribo en omstreken zal volgen, zoodra het in aanbouw zijnde ziekenvertrek gereed is.

Paramaribo, 29 Juni 1907.

De Districts-Commissaris,

M. NASSY.

District CORONIE.

Omvang van het onderzoek.

De kleine landbouw wordt in dit district uitgeoefend op de vestigingsplaats Totness, op 17 voormalige plantages — verkaveld en verkocht aan gewezen plantage-arbeiders en op een twintigtal perceelen van een complex land genaamd Ingiekondré, sedert het jaar 1887 door het Koloniaal Gouvernement voor uitgifte beschikbaar gesteld.

In overleg en te zamen met den betrokken districts-commissaris werd op 9, 10 en 11 Juli dj. de voornaamste dier nederzettingen bezocht.

Beschrijving en toestand der cultures.

Op de vestigingsplaats.

Deze vestiging, met den aanleg waarvan in 1862 een aanvang is gemaakt en thans bestaande uit pl. m. 200 perceelen, elk groot ½ tot 1 H.A., is bijna uitsluitend beplant met cacaoboomen en kokospalmen; hier en daar nu ziet men een weinig bananen en aardvruchten, doch van geen beteekenis.

Doordien het land vrij hoog ligt, heeft de beplanting zoo goed als niet geleden van den grooten regenval.

Van ziekte bij de cacao is niets te bespeuren en zien de boomen er over het algemeen krachtig uit; velen zijn nog bezet met rijpende vruchten; in meerdere velden ontbreken evenwel schaduwboomen, hetgeen de cacao blijkbaar niet ten goede komt.

Op eenige perceelen wordt aan de beplanting en het onderhoud weinig zorg besteed; dit werd vooral waargenomen met betrekking tot huurders die, hoewel hier wonende, zijnde het centrum van het district, ook elders perceelen hebben voor landbouw.

De lage gedeelten der vestigingsplaats, zooals het achterland van de perceelen aan de Voor- en Commissarisstraten, die bij elk regenseizoen onder water geraken, worden niet bebouwd.

Over het algemeen zien de perceelen aan de Gouverneursstraat er het best uit.

Ter verbetering van de afwatering der verschillende perceelen moeten bijna alle kleine trenzen noodwendig worden opgehaald; hier en daar is men daarmede reeds begonnen, doch zoolang niet geleidelijk gewerkt wordt van af de hoofdloozingen — en het nut hiervan schijnen de landbouwers over het algemeen niet in te zien — zal er weinig mee bereikt worden.

Het onderhoud dier trenzen vereischt vooral hier aanhoudende zorg, omdat de grond meerendeels uit zand bestaat en bij elken regenbui inkalvingen plaats vinden.

Ten westen van de vestigingsplaats.

Op 3 voormalige plantages in dit gedeelte, verkaveld in perceelen waarvan velen niet breeder zijn dan 2 kettingen (40 M.) bij de volle diepte der plantages en successievelijk in het bezit gekomen van gewezen plantage-arbeiders wordt de landbouw hoofdzakelijk bestaande uit den aanplant van kokospalmen en cacaoboomen, uitgeoefend. Waar deze cultures het nog toelaten, d. i. waar de boomen nog niet te veel schaduw afwerpen, worden bananen en aardvruchten geplant; de laatste hoofdzakelijk voor eigen gebruik, omdat uitvoer naar Paramaribo of elders niet loonend is, zoodat de aanplant over het algemeen van geringe beteekenis is.

Met uitzondering van den grond Burnside — alwaar ten gevolge van breuken in de achterdammen het daarachter opgestuwde zwampwater binnen de concessie drong en geen verderen uitweg kunnende vinden tot nu toe nog daarin staat — hebben de beplantingen weinig geleden; alleen op lage gedeelten, die zelfs bij normale regenseizoenen onder water geraken, zijn hier en daar eenige cacaoboomen en bananen, alsmede de geringe aanplant van aardvruchten — hoofdzakelijk zoete cassave — verloren gegaan.

De hooger gelegen gronden, zooals Bantaskin en Friendship, hebben zoo goed als niet geleden; niet alleen de cacaoboomen en kokospalmen doch ook de bananen en aardvruchten staan hier goed.

De ziekte onder de kokospalmen heeft in dit gedeelte vooralsnog niet veel schade aangericht.

Ten oosten van de vestigingsplaats.

De 9 aan deze zijde gelegen voormalige plantages zijn eveneens geheel of gedeeltelijk in het bezit van gewezen plantage-arbeiders. Aldaar, alsmede op het complex genaamd Ingiekondré — in het jaar 1887, toen het plan bestond eene verbinding tusschen Coronie en Coppename tot stand te brengen, door het koloniaal Gouvernement voor uitgifte beschikbaar gesteld — wordt de landbouw uitgeoefend, bestaande hoofdzakelijk uit den aanplant van kokospalmen en cacaoboomen en waar de ruimte dit toelaat bananen en aardvruchten.

De verschillende cultures op deze voormalige plantages staan over het algemeen slecht, doch deze toestand dateert niet van den laatsten tijd en moet toegeschreven worden aan de gebrekkige loozing, ontstaan door de vorming van modderbanken in zee vóór de afvoerkanalen waaronder het geheele district reeds jaren lijdt en die hier méér schade veroorzaakt omdat het land over het algemeen lager is dan aan de Westzijde.

Door den geleidelijken achteruitgang der cultivaties is er in den laatsten tijd weinig zorg besteed aan waterkeeringen als anderszins.

Dit heeft ten gevolge, dat bij elk groot regenseizoen dambreuken hier aan de orde van den dag zijn.

Zoo ontstonden in de laatste maanden breuken aan de achterdammen der plantages Moy, Bellevue en Inverness, waardoor het zwampwater een doortocht tot de cultivaties kon vinden.

Waar het geruimen tijd daarin bleef staan, zooals op eerstgenoemd effect, veroorzaakte het vrij belangrijke schade, o. m.: aan volwassen cacaoboomen, waarvan verscheidene geheel te loor gingen.

De perceelen op Ingiekondré hoewel vrij hoog gelegen, hebben ook eenigszins geleden, omdat hier van loozing zoo goed als geen sprake is; de betrokken landbouwers beweren dat velen met hen ten zeerste zouden gebaat zijn als aan het in der tijd gedaan verzoek werd gevolg gegeven om n.l. de zoogenaamde Londonkreek, een naar hunne meening geschikt afvoerkanaal, in den tijd door eigenaren van den grond Inverness, buiten de grenzen van die plaats gegraven te doen schoonmaken en verleggen.

Ben ik wel ingelicht dan moet, in verband met dit verzoek, vanwege het Bouwdepartement eenige maanden geleden een onderzoek in loco zijn ingesteld, waarvan de resultaten tot nu toe, althans in Coronie, niet bekend zijn.

Aan deze zijde van het district doet de ziekte onder de kokospalmen zich meer dan anders voor, vooral op Ingiekondré werden verscheidene doode boomen aangetroffen en een der landbouwers aldaar gaf zelfs op in de laatste 3 jaren 107 boomen te hebben verloren.

Hoewel de vanwege de landbouwinspectie genomen proef met Pyoc tannine, als bestrijdingsmiddel dezer ziekte, tot nu toe niet aan de verwachtingen beantwoord heeft, meen ik eene herhaling der proef, en wel op uitgebreide schaal, in overweging te moeten geven.

Beschouwingen.

De plantages liggen allen aan een pl. m. 30 K.M. langen rijweg, evenwijdig met de zeekust loopende.

Strekten voorheen de beplantingen zich aan beide zijden van dien weg uit, de verwoestingen telkens door de zee aan de voorpolders veroorzaakt, noopten de toenmalige eigenaren de beplantingen aan die zijde langzamerhand prijs te geven.

Vandaar dat thans bijna uitsluitend aan de zuidzijde van den weg beplantingen te vinden zijn, terwijl aan de andere zijde veelal woningen staan of vee geweid wordt.

De gebrekkige loozing, ten gevolge van de aanslibbing der afvoerkanalen, maakt, dat men niet anders dan op hooge terreinen planten kan, wil men niet bij elk regenseizoen alles zien verloren gaan.

Die terreinen zijn op de eene plantage vlak aan den weg, op de andere meer binnenwaarts gelegen.

Achter al de plantages strekt zich eene onmetelijke zwamp uit, waarvan een gedeelte zich vroeger, toen de vaarkanalen in goeden staat verkeerden, in zee ontlastte; thans kan dit alleen in enkele dier kanalen nog geschieden, en dan gebrekkig, zooals in die van Totness en Leasowes. Dientengevolge stuwt het zwampwater — vooral bij abnormale regenseizoenen — tegen de achterpolders op en waar geen weerstand kan geboden worden, vinden doorbraken plaats.

De in perceelen verdeelde voormalige plantages hebben elk gemeenschappelijke hoofdloozing en polderdammen, zoodat het onderhoud van een en ander voor gezamenlijke rekening komt. Waar eendrachtige samenwerking onder de verschillende belanghebbenden bestaat, wordt op gezette tijden de gemeenschappelijke arbeid, vereischt tot onderhoud der onderneming, verricht.

Doch die samenwerking laat ook hier, evenals elders, waar gelijke toestanden zich voordoen, zeer veel te wenschen over. Hieraan moeten dan ook toegeschreven worden de doorbraken, die in de laatste maanden hebben plaats gehad op de plantages de Hoop en Burnside, aan de westzijde en de plantages Moy, Bellevue en Inverness aan de oostzijde, welke omstandigheid intusschen ten goede kwam aan de andere plantages, die daardoor minder te lijden hadden van den aandrang van het zwampwater.

De betrokken landbouwers hebben ontegenzeggelijk schade geleden — zij het dan ook door eigen schuld —, doch zij, evenmin als anderen in dit district, verkeeren in zoodanigen toestand dat zij steun, in welken vorm dan ook, behoeven, omdat bijna alle landbouwers hier op meerdere plantages perceelen in eigendom of huur hebben en er volstrekt niet overal schade valt te constateeren. En de weinigen die in het bezit zijn van slechts één perceel en door het waterbezwaar hebben geleden, kunnen evenzeer als de weinige niet-grondbezitters, als zij willen arbeiden, steeds werk krijgen bij voorbeeld op Sarah en Leasowes en Mary'shoop.

Op laatstgemeld effect vernam ik van een der eigenaren dat hij alleen van de vestigingsplaats Totness arbeiders kon krijgen; op mijne vraag waarom hij ze niet uit de buurt bij voorbeeld van Moy, waar men veel door waterbezwaar geleden had, recruteerde, gaf hij het kort, doch veelzeggend antwoord: „ze zijn eigenaren"! Bijna al de opgezetenen van dit district nu zijn grondbezitters (eigenaren).

Het abnormaal regenseizoen heeft overigens weinig schade veroorzaakt; de hoeveelheid gevallen regen in het 1ste halfjaar was hier dan ook minder dan elders.

Terwijl blijkens de vanwege de inspectie van den landbouw gepubliceerde weerkundige waarnemingen de neerslag te Paramaribo gedurende het 1ste halfjaar bedroeg 2077,8 millimeter, wees de opname in Coronie gedurende gelijk tijdvak slechts 1521,2 millimeter aan, dus 556,6 millimeter minder; het hoogste cijfer te Paramaribo per etmaal bedroeg op 8 April 100 millimeter tegen 71 millimeter op 13 April te Coronie.

De opbrengst van de verschillende cultures gedurende het 1ste halfjaar kan zeer bevredigend genoemd worden.

De hoeveelheid cacao door 3 firma's in Coronie opgekocht, alsmede die per koloniale vaartuigen aan andere opkoopers te Paramaribo verzonden, vertegenwoordigt een waarde van . . . f 22 611,39 terwijl bijna overal men nog oogstende in en rijpende vruchten aan de boomen hangen (1).

Aan kokosnoten is per koloniale vaartuigen en eenige kotters naar de stad vervoerd voor eene waarde van f 1755 en aan olie — bereid uit de kokosvrucht — eene waarde van f 7568.

Deze laatste industrie, die zeer winstgevend is, breidt zich meer en meer uit, in verband met den meerderen aanvoer van Javaansche immigranten in deze kolonie.

Terwijl plaatselijke opkoopers per blik van 17 liter betalen de som van f 8 à f 9 wordt er in Nickerie en elders f 12 en meer verkregen. Voor een blik olie, die in één dag kan bereid worden, zijn benoodigd pl. m. 300 noten, die à 2 cent per stuk in Coronie verkocht worden.

Tot nu toe wordt de olie, uitsluitend door middel van handenarbeid verkregen; de vrucht wordt na met de rasp te zijn fijn gemaakt, met water vermengd, eenige malen uitgeperst en daarna het sap gekookt, waardoor de olie op de oppervlakte komt te drijven, doch de firma Kersten & Co. heeft voor hare onderneming Serah en Leasowes eene machine besteld, die binnenkort verwacht wordt, waardoor ook het voordeel zal worden verkregen dat minder olie zal verloren gaan.

Het afval van de kokosvrucht dient tot voeder van kippen en varkens.

Elke hoofdbewoner bezit vóór of op zijn perceel een aantal kokosboomen, geschat op 20 wat betreft de perceelen van de vestigingsplaats Totness en op 50 voor de andere perceelen, waarvan de opbrengst per boom jaarlijks op plm. f 5 kan gesteld worden.

Hoewel, zooals gezegd, de ziekte zich, vooral aan de Oostzijde, uitbreidt, heeft het tot dusver nog geen noemenswaardigen invloed op de productie.

Met den aanplant van jonge boomen wordt geregeld voortgegaan, door zoodra een boom kwijnende is, een vervanger daarnaast te plaatsen.

Geregeld worden nog met elke gelegenheid vrij belangrijke hoeveelheden bananen naar de stad verzonden, waarvoor hooge prijzen betaald worden; per laatste mailgelegenheid o. a. bedroeg het aantal nog 376 bossen.

Van 1 Januari tot nu is reeds verzonden voor eene waarde van f 1 322.

De vorenstaande cijfers samengenomen komt men tot een bedrag van f 33 256,39, vertegenwoordigende alleen de waarde der uitgevoerde producten voor zoover bekend naar Paramaribo, gedurende een tijdvak van 6 maanden.

Naar Nickerie werd gedurende dat tijdvak alleen aan olie verzonden voor eene waarde van f 2 368.

De andere producten, die verbouwd worden zijn van weinig beteekenis.

Van de aardvruchten wordt speciaal zoete cassave en wel eene soort, die reeds binnen 4 maanden kan geoogst worden — hier Eksta, in de oude kolonie Poma genoemd — voor eigen gebruik geplant en hiervan wordt ook — in tegenstelling met andere districten waar bittere cassave daarvoor gebruikt wordt — gomma bereid, die, wanneer de prijzen hoog zijn, naar de stad ten verkoop verzonden wordt. Gewild is deze soort niet, daar de waschvrouwen beweren dat stijfsel, uit bittere cassave bereid, beter voldoet.

Hier en daar treft men kleine aanplantingen van arrowroot en sesam aan; eerstgenoemd artikel wordt per half kilogram voor f 0,50 verkocht, doch in den laatsten tijd is er geen aanvraag daarvan, zoodat eene hoeveelheid van plm. 30 K.G., die ik op den grond Ingiekondré aantrof, niet kon geplaatst worden. Van de sesam maakt de bevolking koekjes voor eigen gebruik.

Eenige ingezetenen die zich op de vischvangst langs de kust toeleggen, vinden daarin ook een ruim bestaan; groote hoeveelheden gedroogde visch worden telkens naar de hoofdplaats verzonden, waarvoor per vat plm. f 20 besomd wordt; de hoeveelheid van Januari tot Juni dj. alleen per koloniale vaartuigen vervoerd vertegenwoordigt eene waarde van f 2 510.

Aan rijstbouw, hoewel het district geschikt voorkomt, wordt tot nu toe niets gedaan; maar ik ben ingelicht zal evenwel binnenkort eene proef op één perceel worden genomen; het wil mij voorkomen, dat aanmoediging hiervan, door het uitloven van premiën, wel is aan te bevelen.

Hoewel het bezoek aan de stalweide — gelegen tusschen de 3de en 4de serie van de vestigingsplaats Totness — wegens

(1) Per koloniaal vaartuig, gisteren van Coronie teruggekeerd, is wederom eene belangrijke hoeveelheid cacao aangebracht.

gebrek aan tijd slechts vluchtig kon plaats vinden, was het evenwel voldoende om te constateeren, dat de loozing ten eenenmale onvoldoende en de savannah zwaar begroeid is. Dit is evenwel te betreuren, daar de weide geheel bepolderd is; en daarvan ongetwijfeld meer gebruik zou worden gemaakt wanneer ze in betere condities verkeerde.

De gezondheidstoestand laat thans niets te wenschen over, wel deden zich in de afgeloopen maand vele gevallen van influenza voor, doch niet van ernstigen aard.

De districts-geneesheer, wonende op den grond Friendship, doet twee malen 's weeks dienst aan de oostelijke zijde tot Hamilton en aan de westelijke zijde tot Hope.

Vroeger moesten de zieken, hoever zij ook woonden, ter afhaling van geneesmiddelen zich steeds ten huize van den geneesheer vervoegen, doch sedert korten tijd zijn de meest gebruikelijke medicijnen in voorraad aanwezig op de eindpunten van de tournee's van den geneesheer, waardoor het voorgeschreven geneesmiddel meestal ter plaatse kan afgegeven worden.

De landweg, waarlangs de eenige gemeenschap tusschen de verschillende plantages bestaat, verkeert op vele plaatsen, vooral aan de oostzijde en wel langs de plantages Moy, Welgelegen, Hamilton en Inverness, waar er laagten zijn en materiaal in de nabijheid niet of moeilijk te vinden is, in zeer slechten staat.

Niet alleen lijdt daaronder het geregeld school- en kerkbezoek in hooge mate, doch het vervoer van producten van ver afgelegen plantages naar de plaats van afvaart, zijnde Totness, is dikwijls ondoenlijk.

Hoewel het onderhoud van den weg voor rekening komt der aanliggende ondernemingen, meen ik dat er wel termen bestaan de tegenwoordige eigenaren dier effecten van gouvernementswege in de verbetering van dien weg meer tegemoet te komen dan tot nu toe geschiedt, omdat de huidige toestand niet aan hen te wijten is, doch verband houdt met den achteruitgang der vorige cultures, die geleid heeft tot het geheel verlaten der ondernemingen.

Het ter beschikking van den betrokken districts-commissaris gesteld krediet voor onderhoud van bruggen en wegen over dit jaar bedraagt f 1000, waarvan bereids meer dan f 600 is uitgegeven.

Paramaribo, den 27sten Juli 1907.

De Districts-Commissaris,

M. NASSY.

Districten BENEDEN- en BOVEN-SARAMACCA.

Omvang van het onderzoek.

De kleine landbouw wordt in deze districten op pl. m. 1290 verspreide perceelen uitgeoefend.

In overleg en te zamen met den betrokken districts-commissaris werd van 1 tot 5 en van 22 tot 27 Juli dj. bezocht 186 perceelen, t. w.:

aan beide oevers van het Saramaccakanaal en de Wanicakreek	54	perceelen
aan beide oevers van de Saramaccarivier van Uitkijk tot Vier Hendrikken	51	„
aan beide oevers van de Saramaccarivier van Uitkijk tot beneden Huwelijkszorg	81	„
	186	perceelen.

Beschrijving en toestand der cultures.

Gronden aan beide oevers van het Saramaccakanaal en de Wanicakreek.

Ten oosten van de Santokreek wonen, op enkele uitzonderingen na, Britsch-Indiërs, die hetzij van particulieren, hetzij van het gouvernement landerijen in huur of gebruik hebben; de cultuur bestaat hier hoofdzakelijk uit rijst, die over het algemeen niet geleden heeft, niettegenstaande de landerijen geruimen tijd onder water hebben gestaan, zoo zelfs, dat velen der bewoners elders een onderkomen moesten zoeken waar bananen en aardvruchten geplant waren, ging alles te loor.

Op eenige perceelen kan de rijstoogst reeds binnengehaald worden, doch zijn de betrokken bewoners nog niet naar hunne haardsteden teruggekeerd.

Aan de andere zijde van de Santo tot bij Uitkijk treft men bijna uitsluitend Creolen aan, waarvan velen deze perceelen reeds ettelijke jaren in eigendom bezitten.

Hun hoofdaanplant is hier cacao en daarachter kleine kostgronden, bestaande uit bananen en aardvruchten.

De volwassen cacao heeft over het algemeen niet veel geleden, hier en daar, vooral in het complex, tusschen de Santo en Tawajarikreeken, verloor men eenige boomen; de aankomende cacao heeft daarentegen veel geleden; vele boomen die binnenkort de eerste vruchten zouden afwerpen en anderen van jongeren leeftijd gingen verloren.

De bananen- en aardvruchtenaanplant is eveneens te niet gegaan.

Gronden aan beide overs van de Saramaccarivier:

a. van Uitkijk tot Vier Hendrikken.

In het meer zuidelijk deel van dit complex houden de bewoners zich hoofdzakelijk onledig met het bewerken van timmerhout, hetzij op domeinland in concessie afgestaan aan de Johan en Kaumankreeken, hetzij op particuliere landerijen als bijv. Maho; voor eigen gebruik leggen deze lieden kostgronden, van kleinen omvang aan, waarop bananen en aardvruchten verbouwd worden.

In het ander deel legt men zich hoofdzakelijk toe op den aanplant van cacao, daarbij worden ook bananen en aardvruchten geteeld.

Met uitzondering van eenige hoog gelegen terreinen, waren alle door mij bezochte gronden nog zoo drassig, dat de velden niet dan met groote inspanning konden bereikt worden.

Het water heeft hier dan ook lang en bijzonder hoog in de velden gestaan; doordien de rivier buiten hare oevers trad — dit geschiedt trouwens elk jaar, doch houdt niet zoo lang aan, — konden de aanliggende landerijen niet loozen, zoodat het hemelwater alsmede het ten gevolge van doorbraak van vele achterdammen, binnenvloeiende boschwater, in de velden bleef staan.

Dientengevolge kan tot nu toe geen aanvang worden gemaakt met bewerking der gronden.

De bananen- en aardvruchtenaanplant is geheel verloren; vele volwassen en jonge cacaoboomen ondergingen ditzelfde lot.

Hoewel de cacaoboomen overal nieuw blad vormen, vertoont de krullotenziekte zich in deze streek nog overal en uit de vele open plekken valt waar te nemen dat vele boomen aan ziekten zijn dood gegaan.

b. van Uitkijk tot beneden Huwelijkszorg.

De perceelen in dit gedeelte gelegen zijn in den regel niet breeder dan pl. m. 5 kettingen (100 M.) en daar de oppervlakte van velen 4 en meer hectaren bedraagt, strekt de cultivatie — hoofdzakelijk bestaande uit cacao — zich meer in de diepte uit.

Op een aantal dier groote cacaoperceelen worden geene kostgronden aangelegd en waar dit wel het geval is, beteekent de aanplant niet veel; alleen op de perceelen waarvan de cacao van jongere dagteekening is — zooals beneden Huwelijkszorg — vindt men belangrijke aanplantingen van bananen en aardvruchten, doch vooral van eerstgemeld product.

Ook rijst wordt aldaar, vooral door Britsch-Indiërs, veel verbouwd, waarvoor bestemd wordt het buiten de polderdammen gelegen gedeelte zoowel van het voor- als van het achterland; op sommige punten als b. v. het complex beneden Huwelijkszorg vindt men geregelde aanplantingen langs de rivier.

Deze wijze van aanplanting heeft niet alleen het voordeel dat beter gewaakt kan worden tegen de plaag van vogels, die de

aren weghalen, doch ook de kosten van het schoonmaken en onderhouden van dit overigens waardeloos terrein worden daardoor ruimschoots vergoed.

De aanplant geschiedt op zoodanig tijdstip dat de oogst vóór den grooten drogen tijd, dus voordat het rivierwater zout wordt, kan binnengehaald worden; aangezien deze cultuur hier alleszins beantwoordt, beginnen ook de Creolen zich langzamerhand er op toe te leggen.

Op de perceelen beneden Groningen heeft het water over het algemeen weinig of geen schade aan de verschillende cultures veroorzaakt, eensdeels omdat het land vrij hoog ligt, anderdeels omdat het verval van de rivier, die in breedte toeneemt naarmate ze de zee nadert, hier grooter is en er dus geregeld kan geloosd worden; zelfs werden op eenige perceelen zoete cassave aangetroffen waarvan de knollen eene voldoende grootte bereikt hadden.

Waar in het gedeelte boven Groningen schade is geleden aan volwassen cacaoboomen — over het algemeen niet noemenswaardig — moet dit worden toegeschreven aan insoliditeit van kokers en polderdammen, die aan den drang van het water geen weerstand kunnende bieden doorbraken en vermits de herstelling van een en ander niet spoedig plaats vond — ook omdat materiaal in de onmiddellijke nabijheid niet gemakkelijk te vinden was — bleef het water geruimen tijd in de velden staan.

Van geregelde loozing kon hier ook geen sprake zijn, wegens de hooge rijzing van het rivierwater; dit in verband met de omstandigheid dat het water van vele natuurlijke kreken, die niet afgedamd zijn, binnen de cultivaties drong, had ten gevolge dat de bananen- en aardvruchtenaanplant — zooals hierboven gezegd van niet veel beteekenis — geheel en van de jonge cacaoplantjes vele verloren gingen.

Beschouwingen.

Bij vergelijking van den toestand in de verschillende deelen dezer districten komt men tot de conclusie dat de perceelen beneden het station Groningen in de beste condities verkeeren, alle beplantingen staan goed en de opbrengst laat niets te wenschen over.

Is dit voor een deel aan de gunstiger ligging, waarop hierboven gewezen is, toe te schrijven, het schijnt dat de regenval in deze streek minder zwaar en regelmatiger heeft plaats gehad.

Zijn de opnamen nauwkeurig gedaan, dan bedroeg de regenval op de plantage Caledonia, gelegen aan den linkeroever van de Saramacca, gedurende het 1ste halfjaar 1932,8 mM. dus 145 mM. minder dan te Paramaribo, terwijl het hoogste cijfer per etmaal niet meer bedroeg dan 84,5 mM. (op 16 Mei) tegen 100 mM. te Paramaribo (op 8 April).

Op het complex beneden Huwelijkszorg sedert het jaar 1896 door het koloniaal gouvernement voor uitgifte beschikbaar gesteld, bestaande uit pl. m. 170 perceelen, waarvan alle op 2 na bij Britsch-Indiërs in bewerking zijn, wordt een ruime oogst aan bananen verkregen; alleen van 25 Juni — datum waarop een aanvang is gemaakt met de opname van alle landbouwproducten die het station Uitkijk passeeren — tot 26 Juli dj. werd eene hoeveelheid van 11 454 bossen, bijna uitsluitend uit die streek naar de hoofdplaats vervoerd, alwaar wegens de groote schaarschte goede prijzen besomd worden.

En dat de voorraad nog lang niet uitgeput is, kan o. m. hieruit blijken dat tot nu toe te station Groningen niet meer betaald wordt dan 5 cent per kilogram ten behoeve van de Yawsinrichting en de gevangenen.

Deze hoeveelheden worden in groote vrachtbooten — die men hier op de meeste gronden zoowel bij Creolen als bij Britsch-Indiërs aantreft — vervoerd, zoodra van een of meer perceelen een voldoende voorraad aanwezig is.

Kan over het algemeen niet anders dan met lof gevraagd worden van de arbeidzaamheid der Britsch-Indische kleine landbouwers, hetgeen door hen gedaan is om de woeste, uitsluitend met mangrove begroeide, uitgestrektheid land beneden Huwelijkszorg in betrekkelijk korten tijd in een bloeiende streek, met solide waterkeeringen en kokers te herscheppen, dwingt zelfs bewondering af.

Hoewel op bijna alle gronden na de bladvernieuwing, die in dit jaar reeds eenige malen kort na elkaar plaats vond (1) de krulloten zich weer aan de cacaoboomen vertoonen, is men bijna overal de meening toegedaan dat de boomen er over het algemeen krachtiger uitzien, dan op gelijk tijdstip in het vorige jaar en dat de ziekte zich vooralsnog niet in die hevige mate voordoet.

De opbrengst aan cacao gaf dan ook alle reden tot tevredenheid, hetgeen valt op te maken, niet uit de mededeelingen der betrokken landbouwers, die hier, gelijk overal elders, een geringer hoeveelheid opgaven dan geproduceerd werd, doch uit de inlichtingen door cacao-opkoopers verstrekt en uit andere omstandigheden.

Waar toch, zooals mij op een grondje aan het Saramaccakanaal bleek, een landbouwer, niettegenstaande zijn kostgrondje geheel verloren is, een bedrag van f 80 heeft kunnen besteden om een gramaphone aan te schaffen, kan wel worden aangenomen dat zijne inkomsten aan cacao van dien aard zijn dat hij zich niet behoeft te beperken tot het absoluut noodige, ter voorziening in zijn onderhoud, doch zich ook andere uitgaven kan veroorloven, al moet worden toegegeven dat een zucht tot verkwisting niet is buiten gesloten.

Op een ander perceel, tusschen Uitkijk en Vier Hendrikken gaf de hoofdbewoner op dat hij slechts $1^1/_2$ baal verkregen had, terwijl te gelijker tijd bleek dat hij kort te voren een grooter cacaowagen op rails had aangeschaft.

Terwijl op een grondje in die zelfde buurt de hoofdbewoner met mij in het veld zijnde, mij opgaf dat hij niet meer dan plm. 3000 K.G. verkregen had, deelde zijne vrouw, buiten onze tegenwoordigheid, den hoofdagent van politie mee dat zij reeds 4 balen verkocht hadden, terwijl nog eene hoeveelheid van plm. 75 K.G. op de drogerij lag.

Op meerdere perceelen kon ik de onjuiste opgaven constateeren omdat mij bekend is de hoeveelheden die vandaar afkomstig de waag gepasseerd waren en dat is nog maar een klein deel van hetgeen geproduceerd wordt.

De hoeveelheid door 5 à 6 der voornaamste opkoopers in deze districten woonachtig gedurende het 1ste halfjaar uitsluitend van kleine landbouwers opgekocht, bedraagt 168 479 K.G., eene waarde vertegenwoordigende van minstens f 117 935; buiten beschouwing is gelaten hetgeen per eigen gelegenheid naar de stad is vervoerd — wat niet gering is — alsmede hetgeen bij de verschillende winkeliers voor levensmiddelen wordt ingeruild.

Veel zal gedurende dit jaar niet meer verkregen worden, daar er weinig vruchten meer aan de boomen zijn en bloesemvorming zoo goed als nergens nog plaats vindt.

Zoowel Creolen als Britsch-Indiërs hebben zich in deze districten met kracht op de cacaoteelt toegelegd, getuige de talrijke perceelen van 4 en meer hectaren groot, geheel bezet met vruchtdragende cacao, alwaar men op vele daarvan ook flinke woonhuizen, gedeeltelijk ingericht voor loodsen, alsmede groote vrachtbooten aantreft; over de behandeling der boomen valt evenwel niet te roemen, immers wordt over het algemeen hier te veel toegepast het z. g. optriemen (d. i. het wegnemen der zijtakken) hetgeen de boomen te hoog doet opschieten en bijgevolg in kracht verliezen.

Dezerzijds mag niet nagelaten worden te wijzen op het gevaar waaraan velen zich blootstellen door uitsluitend te teren op de opbrengst van de cacao en geene kostgronden aan te leggen of andere stapelproducten te verbouwen; van den aanplant bijv. van koffie willen de landbouwers niet veel weten, omdat de oogst daarvan te veel werkkrachten in beslag neemt.

Het bewerken van timmerhout geeft aan velen ook hier een goed bestaan; alleen door drie firma's te Paramaribo werd voor eene waarde van f 3874,85 opgekocht; van de andere firma's zijn de verzochte opgaven nog niet ingekomen; ook van de houtwaren, die langs Uitkijk vervoerd worden, houdt men aldaar sedert 26 Juni ll. aanteekening, zoodat bij het eind van het jaar een goed overzicht van de belangrijkheid van deze industrie zal verkregen worden. De landbouwers die geen timmerhout bewerken en wier cacao nog niet vruchtdragend is — hieronder vallen pl. m. 20 perceelen — voorzien in hun onderhoud door den verkoop van brandhout en houtskool, terwijl eenigen zich onledig houden met het kappen van troelie — de bladeren van een palmsoort, dienende tot dakbedekking — waarvan zij geregelden afzet vinden bij Britsch-Indiërs.

Desniettegenstaande zijn er onder deze categorie eenigen die, omdat zij een groot gezin hebben te onderhouden of omdat zij van zwakke lichaamsgesteldheid zijn, wegens het te niet gaan van hunne kostgronden door het water, ook wel in aanmerking komen voor steun van gouvernementswege.

Ook zijn er eenigen aan wie de middelen ontbreken om hunne door hoogen waterstand vernielde kokers of waterkeeringen, te herstellen.

(1) De inspecteur van den landbouw acht dit een ongunstig verschijnsel, er op wijzende dat de bladeren ziek zijn.

Aan deze personen, wier aantal niet groot is, heeft de betrokken districts-commissaris bereids de toezegging gedaan dat een eventueel verzoek om een renteloos voorschot uit de koloniale kas door hem wel zal worden ondersteund.

De bewoners van perceelen, grenzende aan het Saramaccakanaal en de Wanicakreek zouden bovendien kunnen te gemoet gekomen worden, door hen te werk te stellen bij het schoonmaken der boorden van die wateren, welk werk — hetzij mij veroorloofd dit op te merken — dringend noodig is, omdat de vaart op sommige punten, vooral voor stoombarkassen, dreigt te worden belemmerd.

Deze lieden, hoewel eenigen niet in het bezit zijn van groote vaartuigen, zijn niettemin in de gelegenheid hun brandhout gemakkelijk van de hand te doen, daar op dezerzijdsch verzoek hunne voorraden — voorloopig tot een maximum van 100 vaam — tegen den prijs van f 2,75 ten behoeve van den in die buurt gestationneerden baggermolen zullen aangenomen worden, met welke regeling zij bereids door tusschenkomst van de politie te Uitkijk zijn in kennis gesteld.

Of velen daarvan gebruik zullen maken, meen ik te moeten betwijfelen.

Den 2den Juli ll., toen ik mij op een der gronden in die buurt bevond, namen twee landbouwers aan wekelijks ieder twee vaam brandhout aan de koloniale vaartuigen te leveren tegen den prijs van f 4 per vaam, met bepaling, dat ieder een deel van de opbrengst aan hun vader zouden uitkeeren, wiens beplantingen veel geleden hadden (referte aan Uwe Excellentie's nota dd. 20 Juni ll. n°. 6179).

Tot nu toe hebben zij evenwel niets van zich doen hooren.

Vele gevallen van influenza, evenwel niet van ernstigen aard, hadden zich eenige maanden geleden ook in deze districten voorgedaan, doch de gezondheidstoestand kan thans alleszins bevredigend genoemd worden.

Er zijn in deze districten twee geneesheeren gevestigd, nl. op Groningen en op La Prevoyance.

Eerstbedoelde bezoekt tweemalen 's weeks van station Groningen de perceelen tot plantage Morgenster aan de eene zijde en tot Uitkijk aan de andere zijde; voorts eenmaal in de veertien dagen tot Santigron; tweede bedoelde doet twee malen in de week den dienst van Morgenster tot post Nassau, waarvoor hij de beschikking heeft over eene stoombarkas, bemand met 4 personen, aan gezamenlijke toelage per jaar genietende ruim f 3400, de kosten aan brandstoffen en smeermiddelen buiten rekening gelaten.

De opmerking zij mij veroorloofd dat het doeltreffender zou zijn dit vaartuig te Groningen te stationneeren, zoodat de betrokken districts-commissaris ook voor zijne dienstreizen daarover zou kunnen beschikken.

Thans moet, als de districts-commissaris langer reizen heeft af te leggen — die veelvuldig voorkomen —, de te Groningen gestationneerde geneesheer telkens zijne lange trajecten per roeivaartuig afleggen, waarvoor dikwerf extra roeiers moeten aangehuurd worden.

Geneesmiddelen zijn voorradig, behalve op de standplaatsen der geneesheeren, ook op Uitkijk, Anna'szorg, Kwakoegron, perceel Jattan (beneden Huwelijkszorg) en Nassau.

Paramaribo, 3 Augustus 1907.

De Districts-Commissaris,

M. NASSY.

District NICKERIE.

Omvang van het onderzoek.

De kleine landbouw wordt in dit district uitgeoefend op de vestigingsplaatsen Paradise en Nieuw-Waldeck benevens op pl. m. 240 verspreide perceelen.

In overleg en gedeeltelijk met den betrokken districts-commissaris werd op 7, 8, 9 en 10 Augustus dj. de beide vestigingsplaatsen alsmede 40 verspreide perceelen bezocht.

Beschrijving en toestand der 1ste cultures.

Op de vestigingsplaatsen:

a. Paradise.

Met uitzondering van een complex van pl. m. 60 H.A. aan de oostzijde gelegen, bij perceelen uitgegeven aan gewezen West-Indische immigranten en Creolen, is de geheele vestiging in handen van Britsch-Indiërs.

Vele dier perceelen — eene oppervlakte beslaande van pl. m. 0,96 tot pl. m. 1,60 H.A. — zijn goed bezet met aankomende en vruchtdragende cacao, die over het algemeen goed staat.

Wat betreft den aanplant van bananen, deze staat vooral op de lage gedeelten slecht, vermoedelijk niet zoozeer ten gevolge van den buitengewonen regenval als wel doordien de grond voor die cultuur niet meer geschikt is; van de uitgifte dezer vestiging af toch, wordt de bananencultuur aldaar op vrij uitgebreide schaal uitgeoefend, zoo zelfs dat zij in de laatste jaren als het ware de voorraadschuur is voor bijna het geheele district.

Op de hooge gedeelten van Phoenix — aanhoorig land van Paradise — staan de bananen langs de Sawmillkreek beter en van daar wordt nog steeds, zij het dan ook niet in groote hoeveelheden, geoogst.

De rijstcultuur, bijna uitsluitend door Britsch-Indiërs uitgeoefend, breidt zich meer en meer uit; niet alleen wordt er o. a. geplant in alle pontetrenzen — daarvoor bij uitstek geschikt — doch ook trenzen en trekkers worden daarvoor bestemd, hetgeen, zooals voor de hand ligt, niet ten goede komt aan de loozing, die overigens veel te wenschen overlaat.

De rijst, na de zware regens uitgeplant, staat over het algemeen bijzonder goed en belooft een ruimen oogst.

Vele perceelen worden slecht of niet onderhouden, hetgeen hieraan moet toegeschreven worden, dat de gebruikers niet op hunne perceelen doch elders en wel op de aangrenzende suikerplantage Hazard wonen, alwaar zij geregeld arbeiden; wordt hierdoor wel bereikt het met de inrichting van vestigingsplaatsen in de nabijheid van in werking zijnde plantages, beoogde doel, daar tegenover staat, dat de veelvuldige afwezigheid der perceelbewoners nadeelig is voor den goeden gang van zaken op de vestiging.

b. Nieuw Waldeck.

Deze vestiging, verdeeld in 86 perceelen, elk ter grootte van plm. 1,8 H.A., is geheel uitgegeven en wel de westelijke zijde aan Britsch-Indiërs en de oostelijke zij aan Creolen en gewezen West-Indische immigranten.

Geen enkel perceel is over de geheele diepte van 15 kettingen (300 M.) in bewerking genomen; van vele ligt nog wel meer dan de helft onbebouwd. Dit is vooral het geval, daar waar de landbouwers niet op hunne perceelen wonen of waar veehouders gevonden worden, wier tijd in beslag genomen wordt met verzorging van het vee.

Zoowel de hoofdloozing, komende voor rekening van het gouvernement, als de trekkers en kleine trenzen, waarvoor de landbouwers moeten zorgen, laten veel te wenschen over.

En vooral hier mocht daaraan niets ontbreken, omdat door de ligging van den ijzeren looskoker, niet in het midden, doch aan de oostzijde van de cultivatie, de aan de tegenovergestelde zijde — en wel de meer zuidwaarts — gelegen perceelen, ten aanzien van den waterafvoer in vrij ongunstige conditie verkeeren.

Werd nu door alle landbouwers de trekkers tot aan de hoofdloozingen doorgetrokken en op behoorlijke diepte gehouden, dan zou dit de hierbedoelde perceelen zeer ten goede komen.

Dit werk is tot nu toe slechts door weinigen verricht, niettegenstaande gedurende de zware regens de ondervinding is opgedaan dat zoodanige bedelvingen voor waterafvoer volstrekt noodzakelijk zijn.

De perceelen aan de rivierzijde zijn bijna uitsluitend met cocospalmen beplant; overigens bestaat de aanplant uit bananen en aardvruchten en daartusschen cacao, terwijl vele Britsch-Indiërs ook rijst verbouwen.

Met uitzondering van laatstgenoemde cultuur hebben de beplantingen veel geleden; toch is mij van bevoegde zijde verzekerd dat voor eenige weken niet onbelangrijke hoeveelheden bananen alhier werden verkregen.

De cacaoboomen, waarvan verscheidene reeds vruchten afwerpen, hebben veel last van wormen.

Aan een twintigtal Britsch-Indiërs, gebruikers van perceelen alhier, is sedert eenigen tijd vergund rijst te verbouwen op het perceel land buiten en ten westen der vestiging.

Na voor gemeenschappelijke rekening dammen te hebben aangelegd is eene oppervlakte van pl. m. 15 akkers (6.43 H.A.) in cultuur gebracht

De aanplant staat bijzonder goed en zal spoedig geoogst kunnen worden; ten einde deze lieden, die veel arbeidzaamheid aan den dag leggen en die voor eigen rekening reeds veel gedaan hebben, te gemoet te komen, heeft het districtsbestuur een voorstel ingediend om voor rekening van het gouvernement, ter plaatse twee houten kokertjes aan te leggen, ter wering van het rivierwater, dat in den drogen tijd schade aan de cultivatie zal veroorzaken; dit voorstel verdient m. i. wel ondersteuning.

Buiten de vestigingsplaatsen.

a. Perceelen ten zuiden van Nieuw Nickerie.

Over het algemeen worden deze perceelen slecht bewerkt en onderhouden. De op verscheidene daarvan staande cacaoboomen lijden niet alleen aan de bladziekte (thrips) in hooge mate, doch zitten vol wormen, die hetzij uit onwetendheid, hetzij uit onverschilligheid, niet verwijderd worden, waardoor vele boomen te loor gaan.

Bananen worden over het algemeen weinig geplant, en wat daarvan is aangetroffen ziet er slecht uit en heeft blijkbaar veel van water geleden.

Eenige landbouwers klaagden dat zij met de zware regens niet konden loozen, omdat de trekkers door Nieuw-Nickerie loopende, en die het water hunner landerijen een uitweg naar den ijzeren koker aan de rivierzijde moeten verschaffen, te ondiep zijn.

Wil het voorkomen dat deze klacht niet ongegrond is, er dient tevens op gewezen te worden, dat de loostrenzen, die voor rekening der betrokken huurders komen onvoldoende zijn en op vele plaatsen zelfs ten eenenmale ontbreken, zoodat, ook al zouden de hierbedoelde trekkers in orde zijn, de achterlanderijen bij zware regens niet behoorlijk zouden kunnen loozen.

b. Perceelen langs de Sawmillkreek.

Door de hooge rijzing van het water, ten gevolge van de zware regens, ging, zoo werd mij verzekerd, de jonge aanplant van rijst in deze streek geheel verloren. De Britsch-Indiërs die de 21 perceelen in deze kreek uitgegeven, bewerken, lieten zich daardoor evenwel niet ontmoedigen en plantten onmiddellijk na daling van het water weer uit.

Deze aanplant staat thans zeer goed en zal binnen 6 à 8 weken kunnen geoogst worden.

De betrokken landbouwers hebben voor gemeenschappelijke rekening het land ingepolderd en doen het verzoek de Sawmillkreek aan de monding af te sluiten, door aldaar voor gouvernementsrekening een koker te plaatsen.

Een voorstel daartoe is bereids ingediend, doch eene beslissing aangehouden totdat nadere opnemingen ter plaatse vanwege het bouwdepartement zullen zijn gedaan.

Deze aangelegenheid met de betrokken landbouwers besprekende, deden zij mij de toezegging, als hun verzoek werd ingewilligd, het vereischte grondwerk gratis te zullen verrichten.

c. Perceelen aan beide oevers van de Nickerierivier.

De perceelen in gebruik bij Britsch-Indiërs en van jongere dagteekening — zooals die op John Present en van de Sawmillkreek tot Hamptoncourt — zijn grootendeels met rijst beplant, welke cultuur uitermate goed staat, op vele dier gronden treft men ook goede aanplantingen van bananen en cacao aan.

De oudere gronden, in bewerking bij Creolen, zijn bijna uitsluitend bezet met vruchtdragende cacao, welke aanplant over het algemeen veel geleden heeft en nog lijdt niet van waterbezwaar doch van krulloten, bladziekte en wormen, waardoor vele boomen afsterven.

Aanplantingen van bananen en aardvruchten treft men op deze perceelen zoo goed als niet aan.

Bijzonderheden.

Zoowel op als buiten de vestigingsplaatsen breidt de rijstcultuur zich meer en meer uit, een verblijdend verschijnsel, nu de ziekte aan de cacaoboomen — de hoofdcultuur op het meerendeel der gronden — zich vrij ernstig laat aanzien en vele boomen daaraan alsmede ten gevolge van de wormenplaag afsterven.

Terwijl de bladziekte tot voor korten tijd zich bepaalde tot eenige perceelen in de nabijheid van plantage 't Lot — op welke plantage zij vrij hevig woedde en nog woedt — vertoont zij zich thans op bijna alle gronden aan beide oevers van de rivier.

Vermag de wetenschap daaraan vooralsnog niets, de wormenplaag kan daarentegen wel bestreden worden door de boomen geregeld te zuiveren, een middel evenwel dat, zooals hierboven reeds is gezegd, hetzij uit onwetendheid, hetzij uit onverschilligheid niet wordt te baat genomen.

Niettegenstaande door de verschillende plagen die de cacaocultuur teisteren, de productie aanmerkelijk gedaald is, bedraagt de hoeveelheid die gedurende het tijdperk van 1 Januari tot 15 Augustus ll. de waag gepasseerd heeft, uitsluitend van de gronden, het betrekkelijk niet onbelangrijk cijfer van 75 287[5] K.G.; ongetwijfeld zou de opbrengst meer hebben bedragen, als men geregeld bijplantte, zoodat langzamerheid eene jongere cultivatie werd verkregen.

Doch in de laatste tien jaren wordt er op vele perceelen niet alleen niet meer uitgebreid, doch zelfs ziet men dikwijls de plaats der afgestorven boomen onaangevuld gelaten.

De eigenaren dezer cacaoperceelen, waarvan velen eene oppervlakte van 5 H.A. en meer bedragen, hebben betere tijden gekend, getuige de aanwezigheid op vele gronden van goed ingerichte woonhuizen, met behoorlijk huisraad, en solied kokers. waarvan eenige van ijzer.

Op de hierbedoelde perceelen wordt, op weinige uitzonderingen na, niets gedaan aan andere cultures zoodat bananen en andere dagelijks benoodigde voedingsgewassen, veelal van Britsch-Indiërs die ze verbouwen, moeten aangekocht worden.

De omstandigheid dat er in Nieuw-Nickerie sedert eenigen tijd gelegenheid bestaat tot afzet van ongepelde rijst en wel aan den pelmolen van den heer Ho-A-Sjoe draagt ongetwijfeld er toe bij den aanplant van dit gewas te bevorderen.

Niet alleen toch wordt elke hoeveelheid, die aangeboden wordt, tegen den prijs van 6 cent per K.G. paddi aangekocht, doch de rijstbouwers, die zich verbinden een zeker deel of de geheele opbrengst van den oogst aan den molen te leveren, kunnen een voorschot daarop bekomen, tot een maximum van f 25 per aanplant, en dat hiervan wel gebruik gemaakt wordt, blijkt hieruit, dat gedurende dit loopende jaar nog uitstaande is eene som van f 1500.

Werd in het afgeloopen jaar aan paddi opgekocht eene hoeveelheid van 1780 balen (1), thans is pas het cijfer van 60 bereikt, hetgeen hieraan moet toegeschreven worden, dat de aanplant van het voorjaar, ten gevolge van de zware regens mislukt is, terwijl wat daarna geplant is, nog niet tot rijpheid is gekomen.

Voor het peilen alleen wordt f 1 per baal voor 100 K.G. paddi in rekening gebracht, doch hiervan wordt tot nu toe weinig gebruik gemaakt omdat de Britsch-Indiërs in den regel de hoeveelheid die zij voor eigen gebruik afzonderen zelf bewerken in de door hen vervaardigde stampinrichting waaraan het dan ook toe te schrijven is dat de molen vooralsnog weinig of geen afzet heeft van de rijstzemelen, als veevoeder benuttigd, die tegen den prijs van f 0,40 per baal te koop worden aangeboden.

Om zich steeds eene voldoende hoeveelheid paddi te verzekeren heeft de eigenaar van den molen op de hem toebehoorende plantage Botany Bay, gelegen aan den rechteroever van de Nickerierivier, in het begin van dit jaar eene oppervlakte van 80 akkers (34,32 H.A.) in gereedheid doen brengen, waarvan tot nu toe slechts 20 akkers in cultuur is gebracht, omdat door het plotseling invallen van de regens de aanplant moest worden gestaakt.

Bij gunstige seizoenen zal de molen geen gebrek aan grondstoffen hebben, daar de aanplantingen der Britsch-Indiërs meer en meer toenemen en het zich laat aanzien dat de Creolen zich langzamerhand meer op die cultuur zullen toeleggen; reeds hebben eenigen op hun voorland, buiten den polder, aanplantingen, die heel goed staan.

Hoewel op vele perceelen, waar uitsluitend cacao verbouwd wordt en die cultuur het meest geleden heeft, de opgezetenen

(1) De firma Kersten & C°. kocht in haren rijstpelmolen te Paramaribo in 1906 op pl. m. 2103 balen paddi eveneens tegen den prijs van 6 cent per K. G.; voor het pellen wordt f 1,50 per baal in rekening gebracht als de zemelen het eigendom blijven van den molen, in het tegenovergesteld geval moet per baal f 2 betaald worden.

het thans zeker niet breed hebben, kan niet gezegd worden dat hun toestand van dien aard is, dat zij in aanmerking komen voor steun, in welken vorm dan ook, omdat in het district zelf voldoende gelegenheid bestaat om door arbeid in het levensonderhoud te voorzien.

Behalve toch dat voor het grootste deel van het jaar werk kan verschaft worden op de twee suikerplantages Waterloo en Hazard, biedt de balata-industrie — waarvoor jaarlijks 4- à 600 arbeiders worden aangehuurd — eene gunstige gelegenheid aan om een vrij hoog loon te verdienen.

Thans zijn bij deze industrie niet meer dan 86 arbeiders uit dit district werkzaam, hoewel, naar mij door een der grootste concessionarissen is verzekerd, hun aantal veel grooter kon zijn, daar bijna allen het aftappen der bolletrieboomen heel goed verstaan en men aan hen de voorkeur geeft boven hunne collega's uit naburige kolonie met het oog op het niet geringe risico, dat laatstbedoelden in de gelegenheid zijn, door vertrek naar hun land, dikwijls met medeneming van groote hoeveelheden van het ingezamelde product, zich aan de werkcontracten te onttrekken.

In de maand Mei ll. kwamen vele gevallen van influenza, evenwel met gunstig verloop, zoowel te Nieuw Nickerie als op de verschillende plantages en gronden voor; thans laat de gezondheidstoestand niets te wenschen over.

De geneeskundige dienst wordt uitgeoefend door twee geneesheeren, gevestigd te Nieuw Nickerie en Paradise.

Eerstbedoelde doet tweemaal 's weeks den dienst van af Nieuw Waldeck tot en met plantage Waterloo; tweede bedoelde evenveel malen van Hazard af tot en met 't Lot.

Vroeger en wel krachtens de Gouvernements resolutie dd. 11 October 1901 L. A., n°. 8523 moest de te Paradise gevestigde geneesheer ook om de 14 dagen bezoeken de gronden boven plantage 't Lot, welke dienst is gestaakt en wel bij de Gouvernements-resolutie dd. 9 Februari 1906, n°. 1779, uit overweging dat geen, althans weinig gebruik daarvan wordt gemaakt. Dientengevolge moeten alle zieken, ook van de verst gelegen gronden, die geneeskundige hulp behoeven, zich naar de standplaats van den geneesheer vervoegen, wat voor velen, vooral de zulken die geen eigen vaartuigen bezitten, een groot ongerief is.

Voor den geneesheer daarentegen, die toch tweemaal in de week tot plantage 't Lot dienst moet doen is het eene geringe bezwaring om eens in de veertien dagen door te varen tot den laatsten grond, desnoods niet verder dan den grond de Kinderen, hetgeen reeds eene groote tegemoetkoming zou zijn. Het argument dat in der tijd aanleiding gaf tot inkrimping van den dienst kan thans moeilijk meer gelden, daar mij door den betrokken geneesheer is verzekerd, dat sedert zijn optreden hij doorloopend veel zieken van de gronden boven 't Lot onder behandeling krijgt en hun aantal thans wel 60 bedraagt.

Ook deze titularis acht de uitbreiding van den dienst, in het belang zijner patienten hoog noodig.

Er zijn in dit district drie fondsen, een te Nieuw Nickerie en de overige op de grondjes gevestigd.

Hun ledental bedraagt respectievelijk 175, 23 en 60; voor vrije geneeskundige behandeling zijner leden keert eerstbedoeld fonds aan den geneesheer uit 33 pct. van de contributie, terwijl de overigen betalen per bezoek de som van f 1.

Paramaribo, 20 Augustus 1907.

De Districts-Commissaris,
M. NASSY.

Districten BOVEN-PARA en BOVEN-SURINAME.

Omvang van het onderzoek.

De kleine landbouw wordt uitgeoefend in:

Boven-Para:

Op de vestigingsplaatsen Domburg en La Rencontre en op pl. m. 284 verspreide perceelen;

Boven-Suriname:

Op de vestigingplaats Laarwijk en op pl. m. 162 verspreide perceelen.

In overleg en te zamen met den betrokken districts-commissaris werd op 23, 24, 25, 30 en 31 Mei, 1, 4, 5 en 6 Juni ll. behalve op genoemde vestigingsplaatsen nog bezocht 70 van de voornaamste perceelen.

Beschrijving en toestand der cultures.

Buiten de vestigingsplaatsen.

De hoofdvoeding van het overgroot deel der bevolking in beide districten bestaat uit cassavebrood, gebakken uit het meel van de bittere cassave (Manioka utilissima) uit andere aardvruchten en uit rijst.

Bananen worden weinig geplant en ook weinig gebruikt.

Telken jare wordt in den grooten drogen tijd een terrein ontboscht en het kreupelhout gebrand, waarna, zoodra de regens invallen, een aanvang wordt gemaakt met den aanplant van cassave, tayers en andere aardvruchten, alsmede rijst.

De laatste kan in den regel na 4 à 5 maanden reeds geoogst worden, de aardvruchten echter eerst na 10 à 12 maanden.

Tusschentijds — veelal 2 maal in het jaar — wordt ook koren geplant, waarvan de oogst na 4 maanden kan binnengehaald worden.

Elk legt, naar gelang zijner krachten, een of meer dier verspreide kostgronden aan, dikwerf op grooten afstand van het bewoonde gedeelte; op groote nederzettingen komt het veel voor dat meerdere gezinnen te zamen eene groote oppervlakte ontbosschen en branden, waarna elk een deel van pl. m. 3 □ ketting (1200 M²) in beplanting neemt.

Uit elken kostgrond wordt ongeveer 2 jaar getrokken, waarna hij eenige jaren braak blijft liggen.

Andere bewerking dan hierboven vermeld is, ondergaat de grond niet, zoodat van bedelving of omspitting geen sprake is.

Bij elk regenseizoen — hoe normaal het ook is — geraakt de grond, althans een deel daarvan onder water, doch noemenswaardige schade wordt niet geleden, omdat de hooge waterstand hoogstens 8 dagen achter elkaar duurt.

Toch verneemt men telken jare dezelfde klacht, dat veel aardvruchten door waterbezwaar zijn teloor gegaan.

Door den buitengewonen regenval der laatste maanden — ingetreden in het gedeelte van het jaar dat daarop niet gerekend was, terwijl de jongste aanplant nog niet tot voldoenden wasdom was gekomen — stonden de meeste gronden 4 à 5 weken achter elkaar onder water.

Op meerdere plaatsen rees het water meer dan 1 M. boven den vasten grond. Waar dit het geval was, heeft vooral de cassave-aanplant — niet bestand tegen water — veel geleden; op vele kostgronden welke men mij heeft laten zien, kan de schade op meer dan de helft van den aanplant geschat worden.

Ik heb reden aan te nemen, dat niet overal evenveel schade geleden is, en dat men mij alleen de ongunstige perceelen heeft aangewezen, in de meening verkeerende, dat van gouvernementswege eene vergoeding zou worden uitgekeerd

De tayer- en rijstaanplant heeft minder geleden; van eerstbedoelde cultuur verwateren de knollen wel, doch na eenigen tijd te zijn opgelegd blijkt zij voor consumtie geschikt te zijn; alleen de rijst, die te laat geplant was en door de plotselinge rijzing van het water onder geraakte, ging te niet.

In het overige, meer noordelijk deel, dezer districten bestaat de hoofdvoeding der inlandsche bevolking uit bananen en de zoogenaamde zoete cassave (Manioka aipi).

Hoewel in deze streek de grond een betere, zij het dan ook lang niet voldoende, bewerking ondergaat en voor afwatering gezorgd wordt, hebben de regens eveneens veel schade berokkend.

De jonge aanplant van bananen verdroeg de vochtigheid niet en verrotte voor een groot deel, terwijl de andere planten den groei staakten; de zoete cassave — even gevoelig voor water als de bittere — onderging hetzelfde lot als de laatste.

Aan den noordelijken oever van de Para-doorsnede is de beplanting op de 7 door het Gouvernement in huur afgestane perceelen, met uitzondering van de cacao, op twee dier perceelen, geheel vernield; doordien de Pararivier buiten hare oevers trad, stroomde het water over den achterdam binnen de velden en niet kunnende wegvloeien bleef het daarop weken staan

De bewoners moesten elders een onderkomen zoeken, daar het water hier en daar wel een meter hoog binnen de huizen stond.

Het verdient m. i. aanbeveling de huur dezer ongunstig gelegen perceelen in te trekken en andere terreinen voor deze lieden beschikbaar te stellen.

Om in hun onderhoud te voorzien werken zij thans op de nabijgelegen plantages.

Op de vestigingsplaatsen.

Domburg.

De perceelen, dateerende van de uitgifte in 1878, zijn alle bezet met vruchtdragende cacao; de boomen zien er over het algemeen goed uit.

En dat de oogst in de laatste maanden bevredigend is geweest, kan wel hieruit afgeleid worden, dat de districts-commissaris van Februari tot nu aan huurpenningen van die vestiging en van La Rencontre heeft geïnd plm. f 1600, terwijl aan genoten rentelooze voorschotten is terugbetaald plm. f 400.

De perceelen van de uitgifte 1903 zijn grootendeels beplant met bananen en aardvruchten, welke cultures veel geleden hebben.

La Rencontre.

De cacaobeplantingen — van jongere dagteekening dan die van Domburg — staan over het algemeen zeer goed en het is te verwachten, dat de productie meer zal bedragen dan die van Domburg.

Ook hier heeft de aanplant van aardvruchten en bananen veel geleden.

Laarwijk.

Over het algemeen staan de beplantingen hier niet goed; de jonge cacaoboomen zien er wel krachtig uit, doch de opgezetenen beweren dat de toestand verandert zoodra de droogte aanhoudt.

Schaduwboomen treft men hier niet veel aan; de grond schijnt op vele plaatsen uitgeput en voor bananencultuur niet meer geschikt te zijn.

De perceelen aan de noord-westelijke zijde van af de 3de straat tot dicht bij den achterpolder — in huur bij Creolen — waarop veel aardvruchten geplant zijn, hebben het meest geleden; dit is ook het geval aan de andere zijde terzelfde hoogte.

Kleine trenzen en trekkers zijn op onvoldoende diepte; belanghebbenden er op gewezen beweren dat de loostrens te ondiep en de ijzeren looskoker te hoog ligt.

De oppervlakte der meeste perceelen komt mij te gering voor, vandaar dat zij die zich op stapelproducten willen toeleggen, geen land beschikbaar hebben om andere producten, voor hun dagelijksch onderhoud benoodigd, te verbouwen. Dit heeft ten gevolge dat, zeer ten nadeele van de cacao, te lang gewacht wordt met den aanplant van schaduwboomen, die den groei van bananen en aardvruchten in den weg staan.

Beschouwingen.

Zoowel op als buiten de vestigingsplaatsen heeft de buitengewone regenval belangrijke schade veroorzaakt aan den aanplant van bananen en aardvruchten. Ook waar die beplantingen niet lang onder water gestaan hebben heeft niettemin de vochtigheid van den bodem veel doen verrotten. Toch is mij gebleken dat nog overal cassave geoogst wordt, vermoedelijk uit de oude kostgronden, en, als het seizoen eenigszins daartoe meewerkt, zal nog een deel van den jongen aanplant kunnen behouden worden.

Ook is — zooals hierboven reeds is medegedeeld — alle reden aan te nemen dat de schade niet overal even groot is.

Terwijl toch op Hannover, een der grootste nederzettingen aan de Pararivier, de bevolking bitter klaagde over de geleden schade en zelfs deed uitkomen dat men reeds nu gebrek aan voeding had — inderdaad is er veel geleden op de mij aldaar vertoonde kostgronden — vernam ik van den onderwijzer die aldaar reeds 4 jaren woont, dat hij niet kan bespeuren dat er nu minder kost is dan vorige jaren, daar geregeld groote voorraden uit de velden worden aangevoerd.

Op een grondje aan de Surinamerivier, vrij goed bezet met vruchtdragende cacao, vernam ik van de eigenares, dat zij dit jaar niet meer dan eenige noten geplukt had; haar pleegzoon — een jongen van pl. m. 13 jaren — dien ik buiten hare tegenwoordigheid sprak, deelde mij mee dat reeds 8 trommels 80 K.G. geoogst was.

Op een deel van den grond L'Espérance aan de Pararivier werd ik door een Javaan, in dienst bij den hoofdbewoner, naar een der kostgronden geleid; de weg derwaarts was onbegaanbaar door de sporen van losloopende koeien en de schade door die dieren in den kostgrond veroorzaakt kan zoo niet meer dan toch even groot geschat worden als die van het water.

Terwijl ik naar dien kostgrond ging, hoorde de mij vergezellende vletroeier dat den Javaan werd uitgelegd waar hij mij niet moest brengen; blijkbaar wilde men hebben dat ik het slechtste perceel zou zien.

Op Ajo aan de Boven-Suriname klaagde de hoofdbewoner over groote schade in zijn kostgrond; toen ik hem vroeg mij derwaarts te geleiden zag hij blijkbaar tegen de moeite op, bewerende dat de afstand daarheen te groot was.

Hoe het ook zij, de bevolking heeft andere bronnen van inkomsten om zich het noodige aan te schaffen.

Een overgroot deel toch houdt zich onledig met het bewerken van timmerhout, hetzij in hare eigen bosschen, hetzij op 's lands domein.

Vooral in de laatste jaren is de exporthandel in Surinaamsch hout zeer toegenomen, waardoor hooge prijzen worden betaald en groote sommen in omloop komen.

In Boven-Suriname b. v. werd in het afgeloopen jaar bijna uitsluitend door Creolen aan één firma voor niet minder dan f 19 000 aan letterhout geleverd.

Hoewel de groote toevoer in dit jaar eerst nu begint — het water was te voren te hoog — is reeds tot ultimo Mei aan diezelfde firma geleverd voor een bedrag van f 3500.

Overal waar deze industrie wordt uitgeoefend heb ik geïnformeerd of in de bosschen nog voldoend hout te vinden is.

Alleen op Bergendal — het grootste centrum van bevolking in die streek — klaagde men dat het bosch aldaar vrijwel uitgeput is en zou men verplicht zijn weer bij de koloniale spoorwegen te gaan werken om in de gelegenheid te zijn voeding aan te schaffen.

Vermits de klacht niet ongegrond bleek te zijn, bracht de betrokken districts-commissaris Uwe Excellentie het verzoek dier personen over om een perceel domeinland aan de Mawassiekreek onder de daarbij vermelde voorwaarden in huur te bekomen. Eene gunstige beschikking mocht reeds bij resolutie van 30 Mei 1907 L. A. nº. 5549 daarop volgen.

Aan een bewoner op den grond Phedra die gelijke klacht had, werd medegedeeld dat een eventueel verzoek om een perceel domeinland voor houtkap krachtig zou worden gesteund.

De bevolking van het gedeelte dezer districten die zich niet op het bewerken van timmerhout toelegt, heeft, als de opbrengst van haren grond niet voldoende is om in de dagelijksche behoefte te voldoen, ruimschoots gelegenheid zich door arbeid datgene te verschaffen wat zij behoeft.

Op bijna alle plantages in deze districten zoowel als bij het boschwezen en de koloniale spoorwegen is er groot gebrek aan werkkrachten.

Zoo kunnen — om mij te bepalen tot de districten Boven-Suriname en Boven-Para — te werk gesteld worden op:

Plantage Waterland 100 arbeiders voor 6 maanden;
" Peperpot 300 arbeiders voor onbepaalden tijd;
" Accaribo 10 arbeiders voor geruimen tijd;
" Guineesche Vriendschap 30 arbeiders voor 3 maanden;
" Vredenburg 20 arbeiders voor 1 maand;

bij het boschwezen 100 arbeiders voor onbepaalden tijd;

bij de koloniale spoorwegen 200 arbeiders voor 3 maanden.

Zij die daartoe niet te vinden zijn kunnen voldoenden afzet vinden van houtskool en brandhout aan particulieren en instellingen.

Per week kunnen de navolgende hoeveelheden brandhout geleverd worden:

aan de kolonale vaartuigen minstens 50 vaam;

aan de firma Strater Esser minstens 30 vaam;

aan de koloniale spoorwegen voorloopig tot eene hoeveelheid van 500 vaam.

De opgezetenen der vestigingsplaatsen zijn bovendien in de gelegenheid op de vestigingen zelve een goed loon te verdienen.

Van de aan den districts-commissaris voor gewoon en buitengewoon onderhoud over 1907 verleende kredieten is nog beschikbaar een bedrag van f 5 346,50, welk bedrag zal verwerkt worden zoodra het seizoen daartoe gunstig is.

Het vorenstaande samenvattende kom ik tot de conclusie dat, hoewel naar aller waarschijnlijkheid vele kostgronden in de districten Boven-Para en Boven-Suriname — vooral die in de

meer zuidelijk gelegen streken — niet voldoende zullen opbrengen om in de dagelijksche behoefte der bevolking te voorzien, er vooralsnog geen vrees behoeft te bestaan dat de bevolking gebrek aan middelen zal hebben om zich het noodige aan te schaffen.

Evenmin behoeft gevreesd te worden met het oog op de scherpe concurrentie in den handel en de geregelde communicatie met het buitenland voor eene bezwarende stijging der prijzen van de voedingsmiddelen, die aangekocht moeten worden.

Gedurende het tijdvak van 1 Januari tot ultimo Mei dj. is aan rijst plm. 161 314 K.G. en aan blom 170 016 K.G. *meer* ingevoerd dan in gelijk tijdvak van het afgeloopen jaar; de meerdere aanvoer houdt evenwel voor een groot deel verband met de groote expedities die in dit jaar naar de balatavelden zijn uitgerust.

De prijzen dezer artikelen zijn onveranderd gebleven, namel. respectievelijk 9 en 19 cent per pond.

De gezondheidstoestand — de weersgesteldheid in aanmerking nemende — kan niet ongunstig genoemd worden. Hier en daar trof ik een influenza- of koortslijder aan, die de hulp van den geneesheer niet noodig had.

Op de centra van bevolking z. a. Bergendal, Carolina, Hannover en Onoribo zijn geneesmiddelen in voldoenden voorraad aanwezig en waar de geneesheer niet geregeld komt is de politie bevoegd geneesmiddelen als quinine en castoroli op eigen gezag te verstrekken.

Het laat zich wel aanzien, dat evenals thans te Paramaribo de influenza zich meer epidemisch in het district zal vertoonen, maar tegen die ziekte roept de inlandsche bevolking in den regel geen geneeskundige hulp in en gebruikt als zweetmiddel een afkooksel van citroengras, dat overal in het wild groeit.

De Districts-Commissaris,

M. NASSY.

Districten BENEDEN-PARA en BENEDEN-SURINAME.

Omvang van het onderzoek.

De kleine landbouw wordt in deze districten uitgeoefend op de vestigingsplaatsen aan het verlengde Pad van Wanica en Livorno, alsmede op plm. 1572 verspreide perceelen.

In den loop van dit jaar, zoowel gedurende als na den buitengewonen regenval, werden die nederzettingen door mij, in mijne hoedanigheid van districts-commissaris dier districten bezocht, verscheidene zelfs meermalen.

Beschrijving en toestand der cultures.

Op de vestigingsplaatsen:

a. Aan het verlengde Pad van Wanica.

Met den aanleg van deze nieuwe vestiging langs den spoorweg werd een aanvang gemaakt in het jaar 1904.

Zij strekt zich uit over eene lengte van plm. 11 K.M, nl. van en met den Mijnzorgweg tot en met den Rijsdijk of Waneweg.

Er zijn in de verschillende aangelegde of nog aan te leggen dwarswegen, alsmede langs de spoorbaan bereids uitgegeven plm. 1058 perceelen, elk eene oppervlakte beslaande van plm. 3 H.A.

Door voltooiing van de reeds ten deele betrokken vestiging, welk werk thans onder handen is (Referte aan de G. R. dd. 15 Augustus dj. n°. 8108 G. S. afdeeling III), kunnen nog plm. 106 perceelen, w. o. 50 perceelen voor weide-aanleg, verkregen worden, terwijl door uitbreiding in zuidelijke richting — waartoe een voorstel bij de Koloniale Staten aanhangig is — wederom 102 perceelen, w. o. plm. 10 voor weide-aanleg, verkregen worden.

Het gedeelte ten zuiden van Lelydorp — het middelpunt dezer vestiging — bestaat uit een groot aantal ritsen en daartusschen zwampen, waarin de landerijen uitloozen.

Waar in dit complex wegen en wegtrenzen zijn aangelegd, waardoor het overvloedige water een geregelden afvoer naar de zwampen kan vinden, hebben de beplantingen, bestaande uit bananen, aardvruchten, rijst en op eenige perceelen langs de spoorbaan en aan den Tawajariweg uit pinda over het algemeen weinig geleden, vooral niet op die perceelen, waar belanghebbenden voor goede bedelving zorgen.

In de nog niet opgemaakte wegen, zijnde 11 in getal, is alleen dáár schade geleden, waar de perceelen laag zijn en in de nabijheid van zwampen liggen; de schade is evenwel niet van belang, daar de aanplant over het algemeen niet groot was.

Het ander deel der vestiging, ten noorden van Lelydorp is, met uitzondering van eenige ritsen, laag en de landerijen loozen door de wegsloten en een tak van de Santokreek in het kanaal van Tout-lui-faut.

In dit complex komen ongeveer 10 perceelen voor, in huur geweest bij Creolen, die zoo laag liggen, dat ze, ook al zou het kanaal belangrijk verbeterd worden bij elk regenseizoen van waterbezwaar te lijden zullen hebben, omdat ze als het ware in een kuil liggen. De bananen en aardvruchten, die daarop stonden, zijn ten gevolge van den buitengewonen regenval geheel teloorgegaan, hebbende het land eenige maanden onder water gestaan. Ik moge hier herhalen, hetgeen daaromtrent in mijn Nota aan Uwe Excellentie dd. 14 April dj. is gezegd, nl. dat de betrokkenen deze schade voor een deel aan zich zelven te wijten hebben, omdat zij na de ondervinding in het vorige jaar opgedaan, voorzichtiger hadden moeten zijn met de keuze der gewassen.

Immers, hadden zij uitsluitend rijst daarop verbouwd — waarvoor het land alleen geschikt is — dan zouden zij, evenals anderen in die streek, die in dezelfde conditie verkeeren, van schade zijn gevrijwaard.

De andere perceelen, voor zoover die beplant waren met aardvruchten en bananen, hebben door de vochtigheid van den bodem ook wel schade geleden, doch niet van grooten omvang.

Minder last heeft men echter, over het algemeen, van het hemelwater gehad, na de afsluiting van de loozing der zg. Granman Zwampen in de trens langs den spoorweg, waardoor aan die zwampen de oorspronkelijke afwatering is teruggegeven.

Dit is vooral ten goede gekomen aan de perceelen, welker bedelving in goeden staat verkeeren.

De te laat uitgeplante rijst leed veel door de plotselinge rijzing van het water; daar echter de Britsch-Indiërs — die hier deze cultuur uitoefenen — gewoon zijn op kweek- of plantsoenbedden uit te zaaien, was er voldoend plantmateriaal in voorraad dat spoedig weer uitgeplant werd en waarvan de oogst reeds voor een groot deel is binnengehaald.

b. Livorno.

In het jaar 1904 werd deze plantage, groot pl. m. 410 H.A. en aangekocht voor f 10 000, bestemd voor vestigingsplaats van kleine landbouwers; twee jaren daarna werd de oppervlakte vergroot met een perceel land groot 74,23 H.A., deel uitmakende van de plantage Dijkveld, dat voor de som van f 5186 werd aangekocht.

Met uitzondering van een dertigtal perceelen — voor uitbreiding gereserveerd — is de geheele vestiging, ten getale van 267 perceelen, uitgegeven.

Vele daarvan, in huur afgestaan aan Creolen, worden slecht bewerkt omdat de betrokkenen elders, veelal in de stad, metterwoon gevestigd zijn en zich vrij ongeregeld op hunne perceelen vertoonen.

In de lage gedeelten der vestiging, vooral tusschen de ritsen, heeft de aanplant van aardvruchten, jonge bananen en jonge cacao veel geleden; de rijst daarentegen heeft een zeer goeden oogst opgeleverd.

De volwassen cacaoboomen — bij den aankoop was een gedeelte van het terrein beplant met cacao — zijn zwaar geteisterd door krulloten, doch hebben niettemin goed geproduceerd.

Ter verbetering van de loozing is voor dit jaar beschikbaar gesteld:

a. f 200 voor het schoonmaken van de oostelijke loostrens, en

b. f 1300 voor het uitdiepen van de sluiskreek.

Beide werkzaamheden zijn thans ter hand genomen, uitsluitend met opgezetenen der vestiging.

Buiten de vestigingsplaatsen:

a. Perceelen langs het pad van Wanica, de z. g. oude vestiging.

Tusschen de Dominékreek en het kanaal van Tout-lui-faut wordt, zoowel op perceelen langs de spoorbaan, als op dwarswegen loodrecht daarop staande de kleine landbouw uitgeoefend

op van het gouvernement of van particulieren gehuurde of in eigendom bekomen perceelen.

De hoofdcultuur in deze streek zoowel in het meer zuidelijk deel als op de ruim 150 perceelen van den grond Ephraimzegen en op een groot aantal perceelen van de gronden Beekhuizen, Vier Kinderen, Blijenhoop enz., bijna uitsluitend in huur bij Britsch-Indiërs, is rijst; de oppervlakten, die vooral in de wegen B en C van den grond Welgedacht, De Commissaris-, Mon Plaisir- en Tout-lui-fautwegen, daarmee worden bezet, nemen meer en meer toe.

Over het algemeen was men tevreden over den oogst, hoewel hier en daar de klacht geuit werd dat er schade was geleden eensdeels wegens de spoedige rijzing van het water, anderdeels wegens de vooral in de maand Februari gevallen nachtelijke buien, die veel stuifmeel deden verloren gaan en looze halmen deden ontstaan, toch vielen de twee reeds binnengehaalde oogsten mee.

Waar op lage gedeelten bananen en aardvruchten geplant waren, hebben deze cultures veel geleden; in de serie A van den grond Welgedacht, alsmede op de perceelen langs den Helena Christina-weg, hebben de Creolen de geleden schade ook voor een deel aan zich zelven te wijten, omdat zij weinig of geen zorg aan hunne bedelving besteden, waardoor de waterafvoer belemmering ondervindt; velen wonen niet op hunne perceelen en beschouwen den landbouw dan ook geheel als bijzaak.

Hier en daar treft men kleine aanplantingen van cacao aan, die door de krulloten zwaar geteisterd zijn.

b. Gronden, voorheen geressorteerd hebbende onder het district Boven-Para, doch thans krachtens de verordening van 28 Augustus 1905 (G. B. n°. 67) behoorende tot het district Beneden-Para.

Deze gronden verkeeren in denzelfden toestand als die, vermeld in het verslag betreffende Boven-Para en Boven-Suriname, weshalve kortheidshalve daarnaar verwezen wordt.

Blijkt ook hier dat veel van den aardvruchtenaanplant op de laag gelegen perceelen verloren is, op andere, die op ritsen zijn aangelegd, zooals langs de spoorbaan tusschen de kilometers 35½ en 36 en meer benedenwaarts, is er van schade geen sprake en wordt het in November en December aangeplante reeds nu geoogst.

Ook op gronden, zooals de Vier Kinderen, waar over mislukking van den oogst van aardvruchten veel misbaar werd gemaakt, bleek achteraf dat het nog verre van dien is; immers blijkens de aanteekeningen, die sedert 2 Juni dj. op mijn last te Republiek gehouden worden, hebben bewoners van genoemden grond van af dien datum tot 13 September ll. uit hunne gronden gehaalde ruim 360 zakken bittere cassave, een prijs vertegenwoordigende van minstens f 1080. Van dit product vervoerde de koloniale spoorwegen van 1 Januari tot ultimo Augustus niet minder dan 3964 zakken; neemt men in aanmerking dat dit artikel de hoofdvoeding van dit deel der bevolking uitmaakt, dan ligt het voor de hand dat de verzonden hoeveelheid in de verste verte niet de geheele opbrenst uitmaakt.

De klacht werd meermalen geuit en komt niet geheel onaannemelijk voor, dat de schade die op gronden ten westen van de spoorbaan is geleden, voor een deel ook moet toegeschreven worden aan de afsluiting van natuurlijke kreken in het belang van den spoorwegaanleg. Zoo wordt beweerd dat door de afdamming ter hoogte van kilometer 37,5 van de Jacobskreek, die voorheen uitmondde in de Coropinakreek beneden den grond Tempoca, alle landerijen nabij de Marionkreek tegenwoordig meer last van water hebben dan voorheen.

Op eenige laag gelegen perceelen, zooals ter hoogte van kilometer 33, heeft de bananenaanplant — wel is waar van geringe beteekenis — veel geleden.

c. Perceelen, deel uitmakende van den grond Mattonshoop.

De 122 perceelen, elk ter grootte van 1,5 H.A., waarin deze voormalige plantage is verdeeld, zijn op eenige perceelen na in het bezit van Britsch-Indiërs, die bijna uitsluitend rijst daarop verbouwen.

De aanplant staat zeer goed en wordt er reeds op vele plaatsen geoogst. Aan veeteelt wordt hier veel gedaan; meer dan 50 pct. der perceelhouders zijn in het bezit van een of meer koeien; de veestapel bedraagt in totaal 66 volwassen koeien en 11 kalveren

d. Perceelen aan den weg van Charlesburg naar zee en ten westen van den inrijweg.

Met uitzondering van eenige perceelen waarop cacao verbouwd wordt, wordt er in deze streek meer aan tuinbouw en veeteelt dan aan kleinen landbouw gedaan.

Waar geplant wordt, vindt dit — met het oog op de geheel onvoldoende loozing — plaats op ritsen, waardoor over het algemeen weinig waterbezwaar geleden wordt. Toch heeft de aardvruchtaanplant, evenals elders geleden door de vochtigheid van den grond; hetzelfde lot deelde ook de aanplant van groenten, waarop vooral de Britsch-Indiërs zich meer en meer toeleggen. Hier en daar in de lage gedeelten bijv. langs den Kwattaweg werd rijst met succes verbouwd.

Beschouwingen.

Zoowel de opgezetenen van de vestigingsplaats Aan het verlengde pad van Wanica als die van de gronden sub 2*b* bedoeld, vinden in den houtaankap een niet onbelangrijke bron van inkomsten, vooral sedert het timmerhout, door de overeenkomst, die de houtzaagmolens met een buitenlandsche firma hebben aangegaan om aan haar al het bewerkte hout af te leveren, zeer in prijs is gestegen; wel is waar is die voor eerstbedoelde landbouwers voor korten duur, daar zij over slechts kleine uitgestrektheden (plm. 3 H.A.), ieder te beschikken hebben, die dus spoedig uitgeput zijn; laatstbedoelden daarentegen zijn in het bezit van uitgestrekte landerijen — voormalige houtgronden — waarop reeds ettelijke jaren de houtaankap wordt uitgeoefend.

Hoe voordeelig deze industrie kan zijn, blijkt hieruit, dat toen in de maand Maart dj. beslag werd gelegd op een hoeveelheid timmerhout, dat vermoed werd in 's lands bosschen te zijn bewerkt, de daarin betrokkenen mij verklaarden dat zij die hoeveelheid, zijnde 106 bruinhartplanken, eene waarde vertegenwoordigende van plm. f 600, in slechts 6 weken tijds met 6 personen hadden bewerkt.

De hooge waterstand in dit jaar heeft het vervoer uit de bosschen naar den rivieroever zeer vergemakkelijkt en moet voor een deel daaraan worden toegeschreven de groote toevoer van hout in de laatste maanden; alleen wat door de eigenaren van de houtgronden La Prospérité en Vier Kinderen per vaartuig langs den post Republiek vervoerd is van 2 Juni tot 1 September dj. bedroeg aan copieplanken respectievelijk 1160 en 485. De voorraad houtwaren gedurende de eerste acht jaren van dit jaar alléén per spoor naar de hoofdplaats vervoerd en afkomstig van de beide hierboven bedoelde gedeelten bedroeg als volgt:

aan planken	29 841	stuks;
„ singels	241 050	„
„ vierkant hout	1 652	„
„ ponteknieën	573	„

een gezamenlijke waarde vertegenwoordigende van f 38 207.

Als men daarbij in aanmerking neemt dat ook veel langs anderen weg vervoerd wordt en in het district zelf ten behoeve der koloniale spoorwegen en het boschwezen groote voorraden worden aangekocht, dan kan aan dit deel der bevolking een zekere mate van welstand wel niet ontzegd worden.

Deze genoemde takken van dienst brachten te zamen dit jaar in omloop de som van f 7423, waarvan de grootste helft voor aankoop van dwarsliggers waarvoor betaald wordt f 0,75 per stuk, kunnende een geoefende arbeider 4 daarvan per dag leveren.

Blijkens de mij door het boschwezen — met de levering van dwarsliggers aan de koloniale spoorwegen belast — verstrekte inlichtingen ontbreekt tot nu toe aan de bestelling wel meer dan 1500 stuks waaraan wegens gebrek aan werkkrachten niet kon worden voldaan.

Toen ik op den 4den Juni ll. op den grond Berlijn zijnde, de opgezetenen aldaar, die over werkgebrek klaagden, in overweging gaf dwarsliggers aan het boschwezen te leveren, kreeg ik eerst ten antwoord dat het daarvoor benoodigde hout schaars te vinden is in hunne bosschen; nadat dit bezwaar was opgeheven door mijne mededeeling dat het boschwezen hen in de gelegenheid zou stellen hout te bewerken op domeingrond, volgde de opmerking dat een loon van f 3 per dag, zonder voeding, niet voldoende is om in hun onderhoud te voorzien.

In het meer noordelijk deel van het Pad van Wanica houdt de bevolking — in het bijzonder de Britsch-Indiërs — zich ook onledig met het branden van houtskool. Wat gedurende de eerste

acht maanden alleen per spoor vervoerd is, bedraagt eene hoeveelheid van 24 233 zakken, tegen gemiddeld f 0,45 per zak bij inkoop ter plaatse, opleverende de som van f 10 905.

Veel wordt ook dagelijks per kar en in den regentijd per vaartuig, hetzij door de sloot langs het Pad van Wanica, hetzij door het Tout-lui-fautkanaal naar de hoofdplaats vervoerd. Minstens 10 karren vervoeren dagelijks elk 15 zakken, gevende per jaar een totaal van 45 000 zakken, terwijl wat per vaartuig wordt vervoerd, moeilijk kan benaderd worden.

Op de terreinen waar houtskolen gebrand zijn, ziet men veelal aardvruchten geplant, die wegens de poreusheid van den grond weinig te lijden hebben van het hemelwater.

In alle gedeelten van het district — doch vooral aan het Pad van Wanica en op de perceelen van den grond Mattonshoop — breidt de rijstcultuur, hoofdzakelijk onder de Britsch-Indiërs, zich meer en meer uit. Velen der laatstgenoemden hebben nu groote hoeveelheden in voorraad (enkelen nog van den laatsten oogst 1906, die in vaten bewaard en tegen insecten beveiligd worden door de vaten van buiten geheel met klei te bepleisteren), terwijl het nog te veld staande een ruimen oogst belooft, doordien de droogte niet streng aanhoudt.

In de laatste maanden is de padie — wegens gebrek aan koorn — zeer gezocht voor kippenvoer; velen der verbouwers maken van deze gelegenheid gebruik om wat te veel is voor eigen gebruik van de hand te doen; werd tot voor eenige weken per zak van 75 K.G. pl. m. f 5 gevraagd, die prijs werd vóór de aankomst van het stoomschip Prins Willem IV op den 8sten dezer, toen de buitenlandsche rijst in prijs was gestegen, voor slechts eenige dagen verhoogd tot f 7.

Hoewel over het algemeen geen groote aanplantingen van bananen op de perceelen langs het Pad van Wanica te vinden zijn, kan de opbrengst hiervan, het ongunstige seizoen in aanmerking nemende, tot nu toe vrij bevredigend genoemd worden.

Per spoor alleen werd gedurende de eerste 8 maanden van dit jaar naar de hoofdplaats vervoerd 15 854 bossen, terwijl de toevoer constant aanhoudt.

De gezondheidstoestand laat over het algemeen niets te wenschen over.

In de nieuwe vestiging doen nu en dan zich vele gevallen van koorts voor; de lijders worden in overleg met den geneesheer spoedig naar het Militair Hospitaal geëvacueerd.

Wegens onvoltalligheid van het korps geneesheeren zijn de standplaatsen te Republiek en Lelydorp opgeheven en wordt de dienst aldaar, alsmede op Livorno en in de andere deelen van het district verricht door te Paramaribo gevestigde geneeskundigen.

In het belang van de toenemende bevolking op de vestigingsplaats aan het Verlengde Pad van Wanica is het te hopen dat laatstbedoelde standplaats weer spoedig kan worden bezet; de betrokken geneesheer verschijnt wel eenige malen in de week op de centra van bevolking, doch hem ontbreekt veelal de tijd om de zieken, die zich niet verplaatsen kunnen, in hunne woningen te bezoeken.

Geneesmiddelen zijn in voldoende hoeveelheid voorradig te Republiek, Onverwacht, Lelydorp, Helena Christina en Livorno.

Paramaribo, 24 September 1907.

De Districts-Commissaris,
M. NASSY.

Algemeen verslag.

Paramaribo, 4 October 1907.

Ter voldoening aan uwe beschikking van den 15den Mei dj. n°. 5029 G. S. afd. II, waarbij mij is opgedragen een onderzoek in te stellen naar het door den buitengewonen regenval der laatste tijden ontstane waterbezwaar en de daaraan verbonden gevolgen voor den economischen toestand der bevolking in de districten, had ik de eer bij dezerzijdsche missive dd. 15 Juni n°. 1, 29 Juni n°. 2, 27 Juli n°. 4, 3 Augustus n°. 5, 20 Augustus n°. 7, 31 Augustus n°. 9 en 24 September n°. 10, Uwe Excellentie aan te bieden de verslagen mijner bevindingen in de daarbij vermelde districten.

Bij deze samenvattende hetgeen in die stukken is uiteengezet, blijkt dat de in deze kolonie van af Januari tot Juni dj. plaats gehad hebbende buitengewone regenval — blijkens de weerkundige waarnemingen te Paramaribo, tot eene hoeveelheid van 2077,8 mM. — in alle districten veel nadeel aan te veld staande gewassen heeft berokkend, in het bijzonder aan aardvruchten en jonge bananen en daar waar te laat uitgeplant was, ook aan rijst.

De schade aan laatstgenoemde cultuur herstelde zich evenwel spoedig, daar althans bij Britsch-Indiërs, die zich hoofdzakelijk op deze cultuur toeleggen, voldoend plantmateriaal in voorraad was en reeds bij de eerste daling van het water wederom werd uitgeplant, met het gunstig gevolg dat een groot deel daarvan reeds geoogst is.

Wat de aardvruchtenaanplant — hoofdzakelijk bestaande uit de zoogenaamde bittere en zoete cassave — betreft, deze leed het meest in die deelen der kolonie, waar de loozing ook bij normale regenseizoenen veel te wenschen overlaat en klachten over waterbezwaar dan ook jaarlijks terugkeeren. Waar op hooge terreinen uitgeplant was zooals op de gronden aan de beide oevers van de Commetewane of langs den spoorweg of waar de loozing in goeden toestand verkeert is er minder schade geleden, doordien een groot gedeelte van de beplanting nog goed terechtgekomen is.

Van den bananenaanplant leden het meeste de jonge plantjes, vooral op de landerijen, die laag liggen en waar de grond dus lang drassig bleef.

De overige plantjes die meer weerstandsvermogen hadden bleven vooral op gunstiger gelegen terreinen behouden, alleen staakten zij eenigen tijd in groei.

Het overvloedige water heeft over het algemeen weinig schade aan de cacaocultuur toegebracht, alleen op eenige complexen, waar de beplantingen eveneens wegens gebrekkige loozing maanden onder water gestaan hebben, zooals op de gronden aan de Orelanakreek, langs de Paradoorsnede en in een deel van het Saramaccadistrict viel noemenswaardige schade aan vruchtdragende en opschietende cacao te constateeren.

Is voor velen de geleden schade van dien aard dat zij in den eersten tijd uit hunne gronden niet genoegzaam zullen trekken om in hunne dagelijksche behoeften te voorzien —binnenkort kan een groote toevoer van koren (mais) die eenige maanden geleden bijna overal werd uitgeplant, verwacht worden — ik meen in de verschillende rapporten uitvoerig te hebben uiteengezet dat er vooralsnog geen vrees behoeft te bestaan dat de bevolking gebrek aan middelen zal hebben om zich het noodige aan te schaffen.

Op verreweg het grootste gedeelte der landbouwperceelen wordt de cacaocultuur uitgeoefend en hoewel de boomen niet weinig te lijden hebben gehad van allerlei plagen, die een nadeeligen invloed op de productie veroorzaakten, had men over het algemeen reden tot tevredenheid over de opbrengst, dank zij ook den steeds toenemenden hoogen marktprijs.

Blijkens de officieele opgaven bedroeg de cacao-uitvoer tot ultimo Augustus dj. 1 595 207 K.G.

Voegt men hierbij de binnenlandsche consumtie, geschat op plm. 30 000 K.G. in het jaar (over 8 maanden), plm. 20 000 K.G., dan bedroeg de geheele productie plm. 1 615 207 K.G., waarvan de groote landbouw voor zijn aandeel heeft plm. 829 700 K.G. (1), zoodat de kleine landbouw heeft opgeleverd eene hoeveelheid van plm. 785 507 K.G., tegen een gemiddelden marktprijs van 80 cent per K.G., vertegenwoordigende eene waarde van f 628 406.

Waar geen cacao verbouwd wordt of de aanplant van te jonge dagteekening is, zoodat daarvan nog geen vruchten verkregen worden, en de andere cultures van waterbezwaar veel geleden hebben, heeft de bevolking verschillende andere bronnen van inkomsten, die mede niet onbelangrijke winsten kunnen afwerpen; ik moge volstaan met te wijzen op den houtaankap, die vooral in de districten Boven-Suriname, Saramacca en Beneden-Para aan velen een middel van bestaan oplevert; op het branden van houtskool, waarvan jaarlijks minstens 80 000 zakken naar de hoofdplaats worden vervoerd, alleen van de gronden langs den spoorweg en op het kappen van brandhout, waarvoor steeds gereede afzet zoowel bij particulieren als bij de koloniale spoorwegen, de koloniale vaartuigen enz. te vinden is.

Gebrek aan werkkrachten doet zich in de geheele kolonie, zoowel bij den grooten landbouw, den spoorwegaanleg, het boschwezen, als bij de uitvoering van gouvernementswerken tot

(1) Cacao van de plantages wordt afgescheept met vermelding van namen der plantages, waarvan ze afkomstig is.

Aan
Zijne Excellentie den Heer Gouverneur.

inrichting van vestigingsplaatsen voor den kleinen landbouw als anderszins, in niet geringe mate gevoelen.

Gelegenheid dus meer dan voldoende voor den kleinen landbouwer, om, waar uit zijn grond niet genoegzaam getrokken wordt, door arbeid in zijn onderhoud te voorzien, al moet hier wederom opgemerkt worden, hetgeen ook elders reeds is aangestipt, dat daarvan niet dan in de uiterste noodzakelijkheid wordt gebruik gemaakt en dan nog tegen zeer opgedreven eischen.

Niet lang geleden kon men in een der plaatselijke bladen eene oproeping vinden van een aannemer van plantagewerken, die minstens 250 arbeiders voor geruimen tijd kon te werk stellen.

Van dezen aannemer vernam ik dezer dagen dat een deel van het door hem aangenomen werk niet kan uitgevoerd worden, omdat hij in de verste verte niet kan beschikken over het benoodigde aantal arbeiders, niettegenstaande een dagloon van f 1,50 tot f 2 zou kunnen verdiend worden.

Ook bij de verdere afwerking van de vestigingsplaats aan het Verlengde Pad van Wanica, waartoe bij G. R. dd. 15 Augustus dj. n°. 8108 een krediet van f 35 000 is toegestaan, worden tot nu toe niet anders dan moeilijkheden en teleurstellingen ondervonden, zelfs van de zijde der daarbij direct belanghebbenden, die niet te vinden zijn hunne diensten te verhuren, zelfs niet tegen een dagloon van f 1,25.

Is derhalve de vrees uitgesloten dat het de bevolking op wellicht een kleine uitzondering na — referte aan het verslag betreffende het district Saramacca — ten gevolge van het waterbezwaar aan middelen zal ontbreken zich het noodige aan te schaffen, evenmin behoeft gevreesd te worden voor eene bezwarende stijging der prijzen van de voedingsmiddelen.

Wel is waar hebben in de laatste weken eenige der dagelijks benoodigde voedingsartikelen — zooals rijst, bakkeljauw en zoutvleesch — eene prijsverhooging ondergaan, doch deze verhooging voor een deel verband houdende met de Europeesche marktprijzen, is niet zoo drukkend dat de bevolking haar niet zal kunnen dragen.

De stijging in prijs van het artikel rijst was ook voor een deel toe te schrijven aan eene tijdelijke schaarschte in de kolonie; vandaar dat toen per de twee laatste schepen van den Koninklijken West-Indischen Maildienst, die alhier op 9 en 23 September ll. arriveerden, te zamen 6458 balen werden aangevoerd, de prijs terugging op 20 cent per K.G.

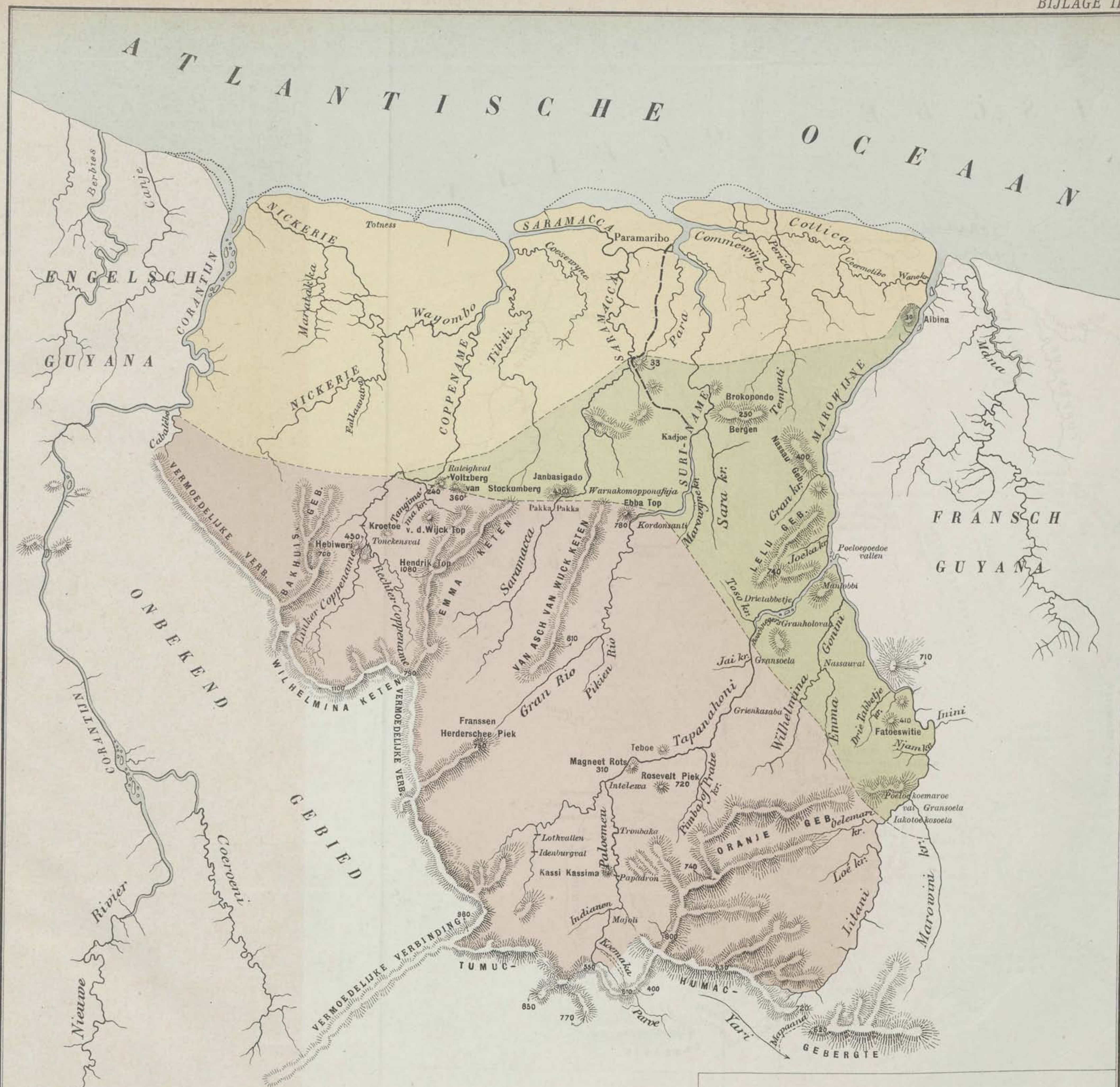
Wat betreft de artikelen bakkeljauw en zoutvleesch, deze ondergingen alleen bij inkoop in het klein eene prijsverhooging; vroeger toch verkochten de klein-handelaars die artikelen niet per gewicht, doch bij gesneden stukken van 4 cent; deze wijze van verkoop was naar de door mij verkregen inlichtingen steeds in het nadeel van den winkelier en toen de buitenlandsche prijzen laatstelijk eene geringe stijging ondergingen, vond men het eene geschikte gelegenheid om daarin verandering te brengen; bij den verkoop wordt nu meer rekening gehouden met de engros-prijzen.

De prijzen der hierbedoelde voedingsartikelen bedragen thans per kilogram:

	rijst	bakkeljauw	zoutvleesch
te Paramaribo	20 ct.	38, 40 ct.	60 ct.
in de districten	19, 22, 24 ct.	40, 45, 50 ct.	56, 64, 70 ct.

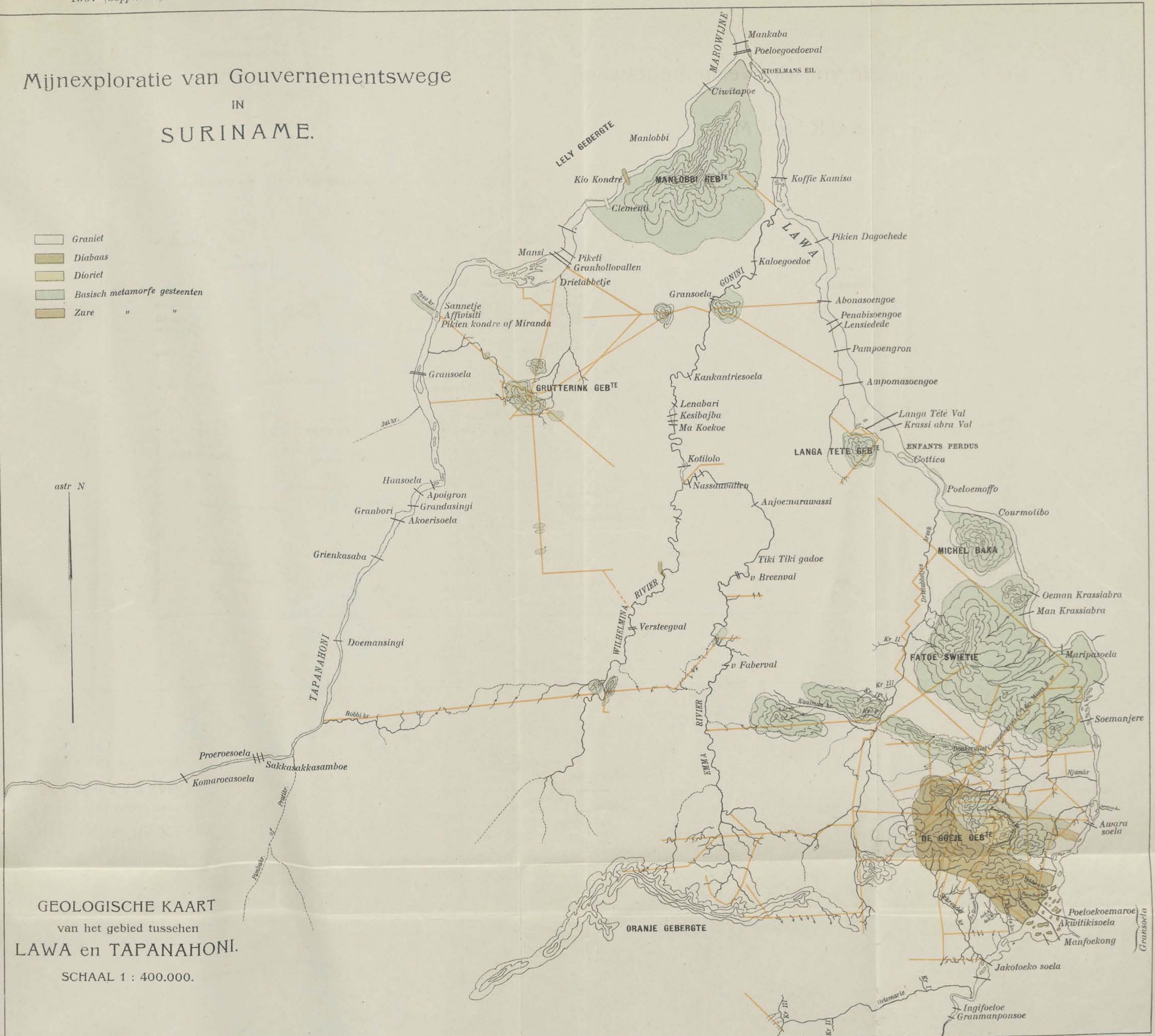
Voor verdere bijzonderheden meen ik te mogen verwijzen naar de in den aanhef aangehaalde verslagen.

De Districts-Commissaris,
M. NASSY.

KAART
van
SURINAME.
Schaal 1 : 2000000.

	Oergraniet gneiss formatie.		Alluvium.
	Gebied der erupties van diabasen enz.		Hoogte in meters.
			Spoorbaan.

Lith. J. Smulders & Co., Den Haag.

No 3.

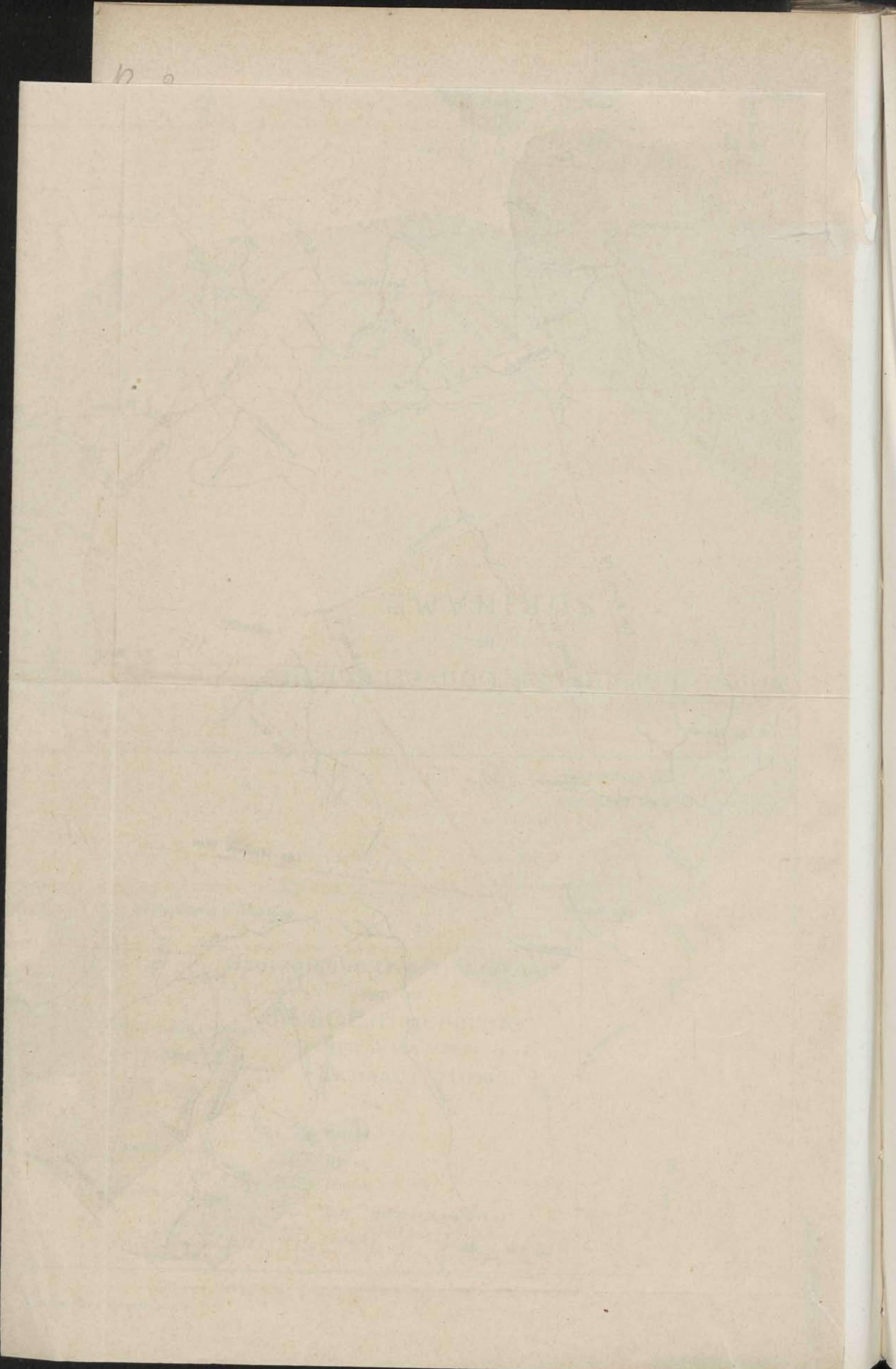
Mijnexploratie van Gouvernementswege in SURINAME.

Geologische Overzichtskaart van het de GOEJE gebergte (SECTIE AWARA SOELA).

SCHAAL 1 : 75.000

- Graniet
- Dioriet
- Diabaas
- Zure metamorfe gesteenten
- Basisch „ „

Lith. J. Smulders & Co., Den Haag.

Bijlage A.

a. OPGAVE omtrent mutatiën in de bevolking in 1906.

	Personen van het				Totaal.	
	mannelijk geslacht.		vrouwelijk geslacht.			
Bij het einde van 1905 aanwezig		42 863		37 161		80 024
In 1906 geboren	1 204		1 204		2 408	
In 1906 aangekomen	2 387		474		*a*) 2 861	
		3 591		1 678		5 269
		46 454		38 839		85 293
In 1906 overleden	1 025		768		1 793	
In 1906 vertrokken	1 846		381		*b*) 2 227	
		2 871		1 149		4 020
		43 583		37 690		*c*) 81 273

a) Waaronder 384 Nederlandsch-Indische en 632 Britsch-Indische immigranten, door tusschenkomst van het immigratie-departement aangevoerd.

b) Waaronder 339 Nederlandsch-Indische immigranten, wier contracten geëxpireerd zijn.

c) Dit totaal stemt niet overeen met dat van den hierna volgenden staat, omdat de kennisgevingen omtrent aankomst, vertrek of verhuizing van de bewoners aan de wijkmeesters en aan de districts-commissarissen niet dan zeer onregelmatig worden gedaan.

b. VERDEELING der bevolking naar den landaard.

Plaats van vestiging.	Europeanen.		Nederl. Indiërs.		Britsch Indiërs.		Inboorlingen.		Anderen.		Totaal.		Totaal generaal.	*Aanmerkingen.*
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		
Paramaribo	390	220	—	—	83	40	13 810	17 622	1 690	1 015	15 973	18 897	34 870	1) Hieronder 1750 bewoners van Nieuw-Nickerie.
Nickerie	40	8	369	148	1 368	914	1 174	1 413	420	116	3 371	2 599	1) 5 970	
Coronie	11	7	1	—	15	5	1 000	1 045	14	6	1 041	1 063	2) 2 104	
Beneden-Saramacca	9	1	172	87	681	563	1 603	1 353	57	28	2 522	2 032	4 554	2) Hieronder 622 bewoners van Totness.
Boven-Saramacca	1	—	—	—	42	22	296	199	60	3	399	224	623	
Beneden-Suriname	54	12	544	262	941	709	1 507	1 213	49	21	3 095	2 217	5 312	3) Hieronder 478 bewoners van Albina.
Beneden-Para	27	5	76	38	1 791	1 450	1 844	1 337	37	14	3 775	2 844	6 619	
Boven-Para	8	3	141	28	514	296	793	746	14	9	1 470	1 082	2 552	4) Waaronder 604 in Nederland geborenen.
Boven-Suriname	12	4	130	60	380	162	804	823	331	5	1 657	1 054	2 711	
Beneden-Commewijne	29	6	2 260	1 044	2 454	1 458	495	399	71	20	5 309	2 927	8 236	
Boven-Commewijne	1	—	75	32	83	44	533	509	11	5	703	590	1 293	
Cottica	19	1	138	58	607	254	665	593	33	4	1 462	910	2 372	
Marowijne	34	1	—	—	7	4	302	222	271	67	614	294	3) 908	
	635	268	3 906	1 757	8 966	5 921	24 826	27 474	3 058	1 313	41 391	36 733	78 124	
	4) 903		5 663		14 887		52 300		4 371		78 124			

c. VERGELIJKEND OVERZICHT van de bevolking der districte[n] op

DISTRICTEN.		VELD- EN FABRIEKSARBEIDERS.												
		IMMIGRANTEN.						NIET-IMMIGRANTEN.						
Oude verdeeling.	Nieuwe verdeeling.	1863	1872	1873	1904	1905	1906	1863	1872	1873	1904	1905	1906	186[illegible]
	Nickerie	61	493	481	1015	893	906	1075	1134	1177	1660	2040	3067	8
	Coronie	„	„	63	„	„	7	1062	1043	1057	59	80	45	„
	Beneden-Saramacca	47	200	364	363	286	210	1012	946	847	66	108	134	„
	Boven-Saramacca	„	„	„	„	„	„	67	49	61	„	„	355	„
	Beneden-Suriname	36	141	287	823	698	777	1693	1662	643	393	484	390	8
	Beneden-Para	52	12	97	33	27	24	1650	1538	694	33	38	75	5
	Boven-Para	„	„	47	128	63	259	845	798	589	56	55	79	„
	Boven-Suriname	27	65	287	124	74	109	628	571	888	162	381	409	„
Beneden-Cottica	. . . .	4	470	975	„	„	„	2685	1902	1328	„	„	„	„
Beneden-Commewijne	. . . .	4	143	459	„	„	„	1549	1756	1395	„	„	„	„
	Beneden-Commewijne	„	„	„	3444	3211	4274	„	„	„	977	1006	257	„
Commetewane	. . . .	33	111	177	„	„	„	921	624	515	„	„	„	„
Boven-Commewijne	. . . .	„	95	160	„	„	„	470	358	184	„	„	„	„
Matappica	. . . .	5	208	320	„	„	„	1383	816	664	„	„	„	„
	Boven-Commewijne	„	„	„	50	47	90	„	„	„	390	360	157	„
Boven-Cottica	. . . .	„	„	„	„	„	„	1120	674	580	„	„	„	„
Perica	. . . .	15	38	112	„	„	„	664	285	192	„	„	„	„
	Cottica	„	„	„	468	475	805	„	„	„	556	617	283	„
	Marowijne	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	6	„
		284	1976	3829	6448	5774	7461	16824	14156	10814	4352	5169	5257	21

1) Het jaar van de emancipatie.

2) Het laatste jaar vóór de opheffing van het Staatstoezicht.

3) Het jaar van de opheffing van het Staatstoezicht.

4) Onder deze cijfers zijn de bewoners van Nieuw-Nickerie niet begrepen.

5) Onder deze cijfers zijn de gevangenen te fort Nieuw-Amsterdam en de militairen van gemeld fort en van de overige militaire posten niet begrepen.

tricte op ultimo December 1863 1), 1872 2), 1873 3), 1904, 1905 en 1906.

	OUDEN, GEBREKKIGEN EN KINDEREN TOT GEEN ARBEID GESCHIKT OF KINDEREN TOT ARBEID NOG TE ONVOLWASSEN.												OVERIGE BEVOLKING.						TOTAAL-GENERAAL.					
	IMMIGRANTEN.						NIET-IMMIGRANTEN																	
1906	1863	1872	1873	1904	1905	1906	1863	1872	1873	1904	1905	1906	1863	1872	1873	1904	1905	1906	1863	1872	1873	1904	1905	1906
3067	8	114	82	179	158	1	412	500	403	565	685	106	59	105	121	427	288	1883	4) 1607	4) 2364	4) 2264	4) 3846	4) 4064	4) 5963
45	"	"	6	"	"	"	786	887	868	60	1000	94	211	330	352	1992	1039	1957	2059	2260	2346	2111	2119	2103
134	"	17	59	45	56	44	482	655	574	6	438	1445	85	371	568	3687	3843	2712	1626	2189	2412	4167	4731	4545
355	"	"	"	"	"	"	39	57	26	"	171	127	10	133	215	699	715	138	116	239	302	699	886	620
390	8	14	31	105	94	62	965	980	378	239	280	288	90	267	109	3824	3697	3701	2792	3064	1448	5384	5253	5218
75	5	4	23	2	2	1	693	954	429	11	35	21	208	258	227	3977	4306	6485	2608	2766	1470	4056	4408	6606
79	"	"	2	17	11	2	664	799	492	13	8	21	63	107	1336	3418	3395	2181	1572	1704	2466	3632	3532	2542
409	"	3	21	29	10	13	348	387	381	6	15	47	39	165	1040	2077	2062	2128	1042	1191	2617	2398	2542	2706
"	"	26	103	"	"	"	1324	1335	1099	"	"	"	118	214	256	"	"	"	4131	3947	3761	"	"	"
"	"	28	75	"	"	"	883	1112	786	"	"	"	76	230	332	"	"	"	2512	3269	2997	"	"	"
257	"	"	"	430	486	752	"	"	"	491	520	50	"	"	"	3359	3181	2890	"	"	"	8701	8404	8223
"	"	11	13	"	"	"	463	407	305	"	"	"	43	58	70	"	"	"	1460	1211	1080	"	"	"
"	"	8	20	"	"	"	228	255	170	"	"	"	27	32	57	"	"	"	725	748	591	"	"	"
"	"	26	22	"	"	"	810	640	422	"	"	"	77	82	175	"	"	"	2275	1802	1603	"	"	"
157	"	"	"	1	2	"	"	"	"	96	101	"	"	"	"	637	653	1043	"	"	"	1174	1163	1290
"	"	"	"	"	"	"	506	466	396	"	"	"	69	104	129	"	"	"	1695	1244	1105	"	"	"
"	"	"	13	"	"	"	398	191	158	"	"	"	39	42	37	"	"	"	1116	556	512	"	"	"
283	"	"	"	67	42	"	"	"	"	128	126	3	"	"	"	786	828	1277	"	"	"	2005	2088	2368
6	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	667	754	754	889	"	"	705	754	754	895
5257	21	251	470	875	861	875	9001	9625	6807	1615	3379	2202	1214	2498	5091	25637	24761	27284	27336 5)	28554 5)	26679 5)	38927 5)	39944 5)	43079 5)

posten

Bijlage B[1].

STAAT aantoonende de verdeeling van de bevolking naar de onderscheidene betrekkingen, beroepen en ambachten in 1906.

BETREKKINGEN, BEROEPEN EN AMBACHTEN.	Paramaribo.	Nickerie.	Coronie.	Beneden Saramacca.	Boven Saramacca.	Beneden Suriname.	Beneden Para.	Boven Para.	Boven Suriname.	Beneden Commewijne.	Boven Commewijne.	Cottica.	Marowijne.	Totaal.
Ambtenaren	164	17	5	3	″	19	4	10	8	17	4	6	3	260
Apothekers	28	1	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	29
Beambten van politie	131	7	3	9	3	4	13	10	5	13	3	4	12	217
Geestelijken	58	4	8	1	″	1	5	1	2	1	1	1	1	84
Geneeskundigen	15	2	1	2	″	1	″	1	1	3	1	″	1	28
Goudindustrie (Belanghebbenden bij de— alsmede opzichters en arbeiders)	2 053	″	″	″	130	82	40	6	350	329	10	″	419	3 419
Grondeigenaren, administrateuren en opzichters van plantages	46	55	73	20	″	39	2	10	10	″	6	17	″	278
Houthakkers	17	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	17
Huisbedienden	1 023	67	15	29	2	38	18	6	18	28	8	12	14	1 278
Ingenieurs	6	1	″	″	″	″	″	″	″	1	″	1	″	9
Karrelieden	132	″	″	″	″	43	8	″	″	″	″	″	″	183
Kooplieden	131	2	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	3	136
Kleermakers	127	18	12	″	″	33	4	″	″	9	″	″	7	203
Kuipers	8	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	8
Landbouwers (Eigenaren en pachters van perceelen ter uitoefening van den kleinen landbouw)	775	1 005	668	2 590	355	1 786	3 998	1 338	1 179	1 694	704	737	38	16 867
Landmeters	9	1	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	10
Machinisten	36	″	1	2	″	5	2	1	″	4	1	2	2	56
Marktvrouwen	282	3	″	″	″	28	″	″	″	″	″	″	″	313
Militairen	226	36	″	″	″	41	″	″	″	3	″	″	22	328
Metselaars	41	12	″	″	″	7	2	″	″	1	″	″	″	63
Notarissen	2	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	2
Onderwijzers en onderwijzeressen, alsmede hulp-onderwijzers en -onderwijzeressen en kweekelingen	221	14	8	1	″	7	3	7	2	8	2	3	2	278
Photografen	6	1	″	″	″	1	″	″	″	″	″	″	″	8
Praktizijns	5	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	5
Schoenmakers	89	21	4	″	″	12	1	″	″	4	″	1	6	138
Sjouwers	215	20	″	″	″	21	6	″	″	16	″	2	2	282
Slagers	″	2	2	″	″	″	1	″	″	1	″	″	1	7
Slijters en Tappers	9	42	7	13	1	20	14	4	7	37	5	10	21	190
Smeden	255	39	2	″	″	8	7	″	″	32	″	10	2	355
Timmerlieden	766	78	28	5	″	67	28	″	″	42	2	9	6	1 031
Veld- en fabrieksarbeiders	544	2 718	52	344	″	1 167	151	338	258	4 383	247	943	6	11 151
Ververs	93	3	2	″	″	″	″	″	″	1	″	1	2	102
Visschers	97	″	15	″	″	6	″	″	″	″	″	″	4	122
Vroedvrouwen	12	1	1	″	″	″	″	1	1	″	″	″	″	16
Waschvrouwen	1 005	″	26	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	1 031
Winkeliers	318	19	5	16	″	19	37	3	9	9	1	2	4	440
Winkel- en kantoorbedienden	465	42	6	5	″	21	3	5	7	29	2	5	19	609
Zeelieden	109	5	42	″	″	5	″	″	″	″	″	″	″	161
Personen die eene betrekking bekleeden of een ambacht of beroep uitoefenen niet afzonderlijk vermeld	1 953	81	18	30	5	176	42	10	30	413	38	97	63	2 956
Zonder beroep, hieronder gehuwde vrouwen, ouden, gebrekkigen en kinderen	a)23 398	1 653	1 102	1 484	127	b) 1 655	1 230	801	824	1 165	258	509	248	35 484
	34 870	5 970	2 104	4 554	623	5 312	6 619	2 552	2 711	8 236	1 293	2 372	908	78 124

Onder de totalen zijn begrepen:

a) Gevangenen 75, civielen in het fort Zeelandia 14, te zamen 89.

b) » 49, » » » » Nieuw-Amsterdam 43, te zamen 92.

Bijlage B².

OVERZICHT van de bevolking van Suriname (zoowel inheemsche als geïmmigreerde) van 1850 tot 1905.

De ontdekkers van dat deel der Wilde Kust, nu bekend als de Nederlandsche Kolonie Suriname, troffen daar een uiterst geringe, zeer verspreid levende bevolking aan.

Het land was bewoond door een gering aantal, als nomaden levende, kleine Indiaansche stammen, welke zich na de vestiging der eerste Europeesche kolonisten al spoedig naar de binnenlanden terugtrokken en daardoor van geen invloed zijn geweest op de ontwikkeling der kolonie.

Gebrek aan eene bevolking, welke arbeidskrachten kon opleveren, leidde dan ook al spoedig tot het invoeren van negerslaven.

Wanneer voor het eerst Afrikaners naar Suriname zijn gebracht, kan niet met zekerheid worden aangegeven, doch gerust mag men aannemen dat er gedurende ruim twee eeuwen jaarlijks tusschen de 1000 à 2000 slaven zijn aangevoerd geworden.

De West-Indische Compagnie b. v. had zich in 1750 verbonden om jaarlijks minstens 2500 slaven te leveren, deze bepaling werd in 1762 weder gehandhaafd.

Gedurende het jaar 1775 kwamen op de reede van Paramaribo 54 schepen, waaronder 10 slavenhaalders, medebrengende 2356 negerslaven.

Zelfs na het in werking treden der Parlementsakte betreffende de geheele afschaffing van den slavenhandel op den 1sten Januari 1808 wordt het aantal slaven, hetwelk gedurende Engeland's overheersching jaarlijks ter sluik in Suriname werd aangevoerd, nog op minstens duizend geschat.

Toch heeft de kolonie daardoor geen noemenswaardige bevolking gekregen. De sterfte onder de negerslaven schijnt altijd buitengewoon groot te zijn geweest, terwijl door den bijna uitsluitenden aanvoer van mannen zeer lang een groote wanverhouding tusschen de geslachten is blijven bestaan, die den natuurlijken aanwas in den weg stond.

Van 1839 tot 1843 hadden onder de slaven in de kolonie 5947 geboorten en 10406 sterfgevallen plaats.

Deze sterfte, welke aan de kolonie bijna een derde van hare zwarte bevolking (± 33000) kostte, werd toegeschreven aan groote veronachtzaming zijdens de meesters of juister nog, zijdens de beheerders, want verreweg de meeste eigenaren van plantages woonden toen in Europa.

In de publicatie van 1817 nº. 13, uitgevaardigd door den Gouverneur-Generaal Mr. C. R. Vaillant, wordt den eigenaren, administrateurs en directeurs nogmaals op het hart gedrukt de zorg voor het aanleggen van z. g. „kostgronden": „ten einde met Godshulp in het vervolg te voorkomen het algemeen gebrek aan kost dat grootendeels door non-observantie der zoo heilzame bepalingen te dien aanzien, in dit jaar heeft plaats gehad".

De groote landbouw legde zich alleen toe op het voortbrengen van stapelproducten, het aanplanten van hetgeen voor dagelijksch gebruik noodig was, bleef bijzaak, vandaar het telkens voorkomend gebrek aan kost voor de slaven.

In de zooeven aangehaalde merkwaardige publicatie wordt gesproken van „essentieel onbekwame, onhebbelijke en onzedelijke directeurs" en men behoeft waarlijk niet te vragen aan wie in die tijden het lot der arbeiders was toevertrouwd en hoe verschrikkelijk deze menschen hebben moeten lijden.

Groote sterfte, doch ook het wegloopen van de plantages schijnt de slavenmacht voortdurend te hebben gedecimeerd.

In den volgenden staat zijn de jaarlijksche bevolkings- en geboorte- en sterftecijfers van 1850 tot en met 1905 aangeduid.

JAARTAL.	Bevolkingscijfer.	Geboorte.	Sterfte.
1850	52 080	1 726	1 566
1851	51 539	1 634	2 286
1852	51 382	1 603	1 608
1853	51 838	1 576	1 392
1854	51 771	1 582	1 827
1855	52 533	1 435	2 179
1856	52 605	1 732	1 659
1857	52 507	1 676	2 123
1858	53 709	1 784	1 697
1859	53 630	1 648	1 947
1860	53 017	1 687	1 802
1861	52 824	1 601	2 031
1862	52 963	1 612	1 770
1863	51 436	1 488	1 759
1864	50 710	1 634	2 712
1865	50 578	1 621	2 077
1866	50 341	1 642	2 009
1867	50 097	1 566	2 053
1868	50 778	1 855	1 840
1869	50 719	1 780	2 082
1870	50 210	1 901	2 409
1871	50 282	1 834	1 997
1872	20 282	1 708	2 089
1873	52 105	1 762	2 419
1874	51 834	1 545	3 350
1875	51 329	1 659	2 193
1876	51 255	1 823	1 893
1877	51 531	1 601	2 114
1878	51 414	1 561	1 654
1879	51 057	1 779	1 343
1880	52 476	1 849	1 604
1881	52 856	1 685	1 734
1882	53 853	1 810	1 621
1883	54 783	1 717	1 769
1884	55 533	1 753	2 113
1885	57 132	1 962	1 522
1886	56 869	1 894	1 449
1887	57 141	1 911	1 503
1888	57 365	1 826	1 596
1889	58 951	1 935	1 434

JAARTAL.	Bevolkingscijfer.	Geboorte.	Sterfte.
1890	59 966	1 918	1 490
1891	59 650	1 801	2 105
1892	61 008	1 661	1 678
1893	62 469	1 854	1 465
1894	64 321	1 652	1 616
1895	65 539	1 781	1 640
1896	66 959	1 924	1 687
1897	67 767	1 956	1 676
1898	68 972	1 948	1 697
1899	70 248	2 251	1 488
1900	72 144	2 007	1 621
1901	75 016	2 350	1 600
1902	76 798	2 099	1 959
1903	78 285	2 529	1 731
1904	79 186	2 421	1 803
1905	80 024	2 527	1 893

Gedurende 1864, het eerste jaar na de vrijverklaring der slaven, was het aantal sterfgevallen aanmerkelijk groot, hetgeen volgens het jaarverslag moet worden toegeschreven, deels aan den ongunstigen gezondheidstoestand gedurende bijna het geheele jaar, deels aan de mindere zorg, welke de vrijgemaakte vrouwen voor hare kleine kinderen droegen, maar verder ook aan het gebrek aan voldoende geneeskundige behandeling en behoorlijke verpleging.

Ook gedurende 1874 was het aantal sterfgevallen buiten alle verhouding. In dat jaar stierf bijna 14 pct. der immigranten en een kleine 6 pct. van de creolen-bevolking. Toch vermeldt het Koloniaal Verslag over dat jaar op bladzijde 3: „De gezondheidstoestand was over het algemeen niet ongunstig, ofschoon zich vele gevallen van dysenterie, koorts en kinkhoest hebben voorgedaan".

Van 1850 tot en met 1884 hadden 58879 geboorten en 69357 sterfgevallen plaats; gedurende dat tijdvak een gemiddeld jaarlijksch excedent sterfte dus van 299.

Na 1884 verbetert de toestand en tot einde 1905 wordt het jaarlijksch geboortecijfer slechts enkele malen door dat van overlijden overtroffen. In dit tijdvak kan gewezen worden op eene meerdere geboorte van gemiddeld 359 's jaars.

In dit tijdvak bedroeg de toeneming der bevolking door het overschot van de geboorten boven de sterften jaarlijks gemiddeld iets meer dan 5 per duizend. Bij andere landen vergeleken is deze toeneming zeer gering. In 1905 bedroeg het overschot door geboorten in Duitschland 15 op 1000, Oostenrijk $12^1/_2$, Hongarije bijna 12, België 11, Engeland ruim 12, Nederland $15^1/_2$, Italië ruim 10, Noorwegen $14^1/_2$, Frankrijk slechts 1.

Einde 1852 had Suriname een bevolking van 51 388 zielen; van af dat jaar tot einde 1905:

werden geboren	98 726
immigranten aangevoerd	36 218
totaal . . .	186 326
van 1852 tot en met 1905 overleden . . .	100 168
De bevolking zou dus	86 158 zielen

moeten bedragen, indien in bedoeld tijdvak het aantal in de kolonie aangekomenen gelijk stond aan het aantal uit de kolonie vertrokkenen. Zij bestond echter einde 1905 slechts uit 80 024 zielen, een achteruitgang dus met ruim 6000 zielen, hoofdzakelijk een gevolg van het repatrieeren van immigranten.

Hoeveel immigranten vóór 1878 zijn gerepatrieerd, is niet meer na te gaan. Van 1878 tot en met 1905 werden echter voor rekening van het Immigratiefonds 7927 immigranten naar het land van herkomst teruggevoerd.

In den volgenden staat zijn vermeld de bevolkings-, geboorte- en sterftecijfers der creolen en anderen, Britsch-Indiërs en Nederlandsch-Indische immigranten gedurende de laatste 10 jaren:

JAARTAL.	Bevolkingscijfer der			Geboorte onder de			Sterfte onder de		
	Creolen en anderen.	Br. Ind. immigr.	Ned. Ind. immigr.	Creolen en anderen.	Br. Ind. immigr.	Ned. Ind. immigr.	Creolen en anderen.	Br. Ind. immigr.	Ned. Ind. immigr.
1896	50 288	16 004	667	1 523	378	23	1 365	311	11
1897	50 329	15 902	1 536	1 503	430	23	1 323	319	34
1898	50 962	15 913	2 097	1 466	431	51	1 354	293	50
1899	51 383	16 663	2 202	1 584	569	98	1 221	219	48
1900	51 999	16 592	3 553	1 497	439	71	1 281	281	59
1901	53 230	16 871	4 915	1 706	531	113	1 272	252	76
1902	53 296	18 348	5 154	1 455	495	149	1 469	349	141
1903	53 588	18 925	5 772	1 772	542	215	1 323	301	107
1904	54 074	19 249	5 863	1 644	610	167	1 421	273	109
1905	54 750	18 944	6 330	1 775	561	191	1 487	305	101

De volgende staat toont aan de geboorte en sterfte ten honderd van de creolen en anderen alsmede van Britsch-Indische en Nederlandsch-Indische immigranten gedurende de laatste 10 jaren:

JAARTAL.	Creolen en anderen.		Britsch-Indische immigranten.		Nederlandsch-Indische immigranten.	
	Geboorte.	Sterfte.	Geboorte.	Sterfte.	Geboorte.	Sterfte.
1896	3,03	2,71	2,36	1,94	3,44	1,65
1897	2,99	2,63	2,70	2,00	1,50	2,21
1898	2,88	2,66	2,70	1,84	2,43	2,38
1899	3,08	2,38	3,41	1,31	4,45	2,13
1900	2,88	2,47	2,64	1,69	2,00	1,66
1901	3,20	2,39	3,15	1,49	2,30	1,55
1902	2,75	2,76	2,70	1,90	2,89	2,74
1903	3,31	2,47	2,86	1,59	3,73	1,85
1904	3,04	2,63	3,17	1,42	2,85	1,82
1905	3,26	2,72	2,96	1,61	3,02	1,60
Gemiddeld per jaar.	3,04	2,58	2,86	1,68	2,86	1,96
Meer geboren dan overleden	0,46		1,22		0,90	

Het gemiddeld sterftecijfer in Suriname en eenige Britsche koloniën was in het tijdvak 1900 tot en met 1904 als volgt:

Cuba	16,6	per duizend inwoners.
Windward and Leeward islands (Grenada, St. Vincent, St. Lucia, Montserrat, St. Kitts and Nevis, Virgin island, Dominica) . .	20,9	„ „ „
Jamaïca.	21,1	„ „ „
Suriname	22,5	„ „ „
Trinidad.	23,5	„ „ „
Barbados	24,9	„ „ „
Britsch-Guyana	26,9	„ „ „
Mauritius	36,2	„ „ „
Straits Settlements	41,2	„ „ „

Uit bovenstaande cijfers blijkt dat de sterfte in de kolonie Suriname, hoewel niet hoog, onder de creolen-bevolking, toch lager behoorde te zijn.

De doodsoorzaken, vooral onder de creolen-bevolking, zijn over het algemeen: malaria en de gevolgen daarvan, tuberculose, ziekte der spijsverteringsorganen, ingewandswormen en nephritis.

Het vrij hooge sterfte-cijfer moet hoofdzakelijk worden toegeschreven aan het verblijf in malariastreken, waaraan de kolonie rijk is, alsmede aan slechte woningtoestanden te Paramaribo.
Een bevolkingsstatistiek van Indianen en Boschnegers bestaat niet.

Bijlage C.

HUWELIJKEN, GEBOORTEN EN STERFGEVALLEN IN 1906.

a. Huwelijken.

WAAR GESLOTEN.	Tusschen vreemdelingen.	Tusschen Europeesche ingezetenen.	Tusschen Europeesche ingezetenen en inboorlingen.	Tusschen vreemdelingen en inboorlingen.	Tusschen immigranten.	Tusschen immigranten en inboorlingen.	Tusschen inboorlingen.	Totaal.	Aantal gewettigde kinderen.
Paramaribo	7	2	16	13	8	7	128	181	194
Nickerie	3	1	1	3	4	—	12	24	45
Coronie	—	—	—	2	1	—	10	13	17
Beneden-Saramacca	—	—	—	—	12	5	7	24	40
Boven-Saramacca	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beneden-Suriname	—	—	—	3	19	3	9	34	65
Beneden-Para	—	—	—	1	20	3	8	32	46
Boven-Para	—	—	—	—	2	—	10	12	20
Boven-Suriname	1	—	—	—	9	1	17	28	40
Beneden-Commewijne	—	—	—	—	35	—	5	40	51
Boven-Commewijne	—	—	—	—	5	—	1	6	15
Cottica	—	—	1	1	1	—	3	6	7
Marowijne	1	—	—	—	1	—	4	6	15
Totaal	12	3	18	23	117	19	214	406	555

b. Geboorten 1).

Staat van de geboorten in de geheele kolonie.

GESLACHTEN.	Dood geboren.	Levend geboren.		Totaal.
		In echt.	Buiten echt.	
Mannelijk	120	260	943	1 203
Vrouwelijk	104	267	938	1 205
Totaal	224	527	1 881	2 408

1) Van deze geboorten hadden er 1070 plaats te Paramaribo, daaronder niet begrepen de doodgeboorenen.

c. Sterfgevallen.

1°. Sterftestatistiek, aanwijzende den ouderdom en het geslacht der overledenen.

DISTRICTEN.	Geslacht.	Levenloos aangegeven.	Beneden 1 jaar.	Van 1 en 2 jaar.	Van 3 tot en met 9 jaar.	Van 10 tot en met 19 jaar.	Van 20 tot en met 29 jaar.	Van 30 tot en met 39 jaar.	Van 40 tot en met 49 jaar.	Van 50 tot en met 59 jaar.	Van 60 tot en met 69 jaar.	Van 70 en daarboven.	Van onbekenden ouderdom.	Totaal.
Paramaribo	M.	70	85	24	17	29	60	98	73	75	56	41	7	565
	V.	66	70	26	21	25	47	47	33	45	31	92	1	438
Nickerie.	M.	12	11	5	1	3	8	7	7	9	2	3	—	56
	V.	6	13	4	1	—	4	3	4	2	2	3	—	36
Coronie	M.	3	3	1	1	1	4	1	3	3	1	3	1	22
	V.	2	4	—	1	1	2	4	1	1	2	3	—	19
Beneden-Saramacca.	M.	5	10	10	1	3	5	2	7	1	2	2	5	48
	V.	3	7	4	3	5	4	2	4	2	5	4	—	40
Boven-Saramacca	M.	—	1	—	1	1	1	2	3	2	—	—	3	14
	V.	—	3	—	1	1	3	—	1	1	—	1	—	11
Beneden-Suriname	M.	5	7	1	4	2	7	14	8	9	4	2	1	59
	V.	3	10	2	4	2	3	6	8	5	2	6	—	48
Beneden-Para	M.	10	8	3	1	1	5	8	8	5	2	—	—	41
	V.	6	7	5	5	3	7	2	4	3	1	4	—	41
Boven-Para	M.	3	6	2	2	1	4	3	3	1	2	—	—	24
	V.	1	5	1	2	2	—	4	—	1	3	2	1	21
Boven-Suriname.	M.	—	4	—	—	3	5	6	10	4	2	—	1	35
	V.	5	5	—	—	2	3	3	4	4	3	3	—	27
Beneden-Commewijne	M.	11	21	5	4	4	17	16	7	4	2	1	3	84
	V.	9	13	8	9	3	5	7	4	4	1	1	1	56
Boven-Commewijne.	M.	—	—	3	2	—	5	4	1	2	1	5	—	23
	V.	1	1	—	4	—	—	1	1	—	—	2	—	9
Cottica	M.	1	6	—	4	1	4	6	5	6	2	2	1	37
	V.	1	8	3	—	1	1	—	1	1	2	2	1	20
Marowijne	M.	—	1	—	—	—	3	5	2	1	—	1	4	17
	V.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
Totaal	M.	120	163	54	38	49	128	172	137	122	76	60	26	1025
	V.	104	147	53	51	45	79	79	65	69	52	124	4	768
Totaal Generaal. .	—	224	310	107	89	94	207	251	202	191	128	184	30	1793

C

2°. **Sterfte in iedere maand in de kolonie.**

DISTRICTEN.	Januari.	Februari.	Maart.	April.	Mei.	Juni.	Juli.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	Totaal.
Paramaribo	92	107	93	74	85	71	75	73	93	86	80	74	1003
Nickerie	12	4	9	7	15	6	10	4	6	9	6	4	92
Coronie	6	3	4	2	1	5	1	2	2	8	3	4	41
Beneden-Saramacca	2	3	7	5	11	8	9	7	9	8	6	13	88
Boven-Saramacca	3	3	2	—	1	3	3	1	—	7	—	2	25
Beneden-Suriname	12	4	8	11	7	11	8	10	8	6	12	10	107
Beneden-Para	8	5	6	6	3	2	8	8	6	10	11	9	82
Boven-Para	6	4	3	3	6	3	5	8	2	1	1	3	45
Boven-Suriname	9	6	4	6	3	4	6	9	4	4	2	5	62
Beneden-Commewijne	15	11	8	15	16	14	16	8	11	9	9	8	140
Boven-Commewijne	3	1	—	3	1	1	3	6	5	5	4	—	32
Cottica	5	3	4	6	2	6	4	5	7	4	6	5	57
Marowijne	1	2	1	1	4	2	1	2	1	—	2	2	19
Totaal	174	156	149	139	155	136	149	143	154	157	142	139	1793

d. VERGELIJKING van het aantal geboorten en het aantal sterfgevallen over de laatste tien jaren.

JAREN.	Geboren.	Overleden.	Meer geboren.	Meer overleden.
1897	1956	1676	280	
1898	1948	1697	251	
1899	2251	1488	763	
1900	2007	1621	386	
1901	2350	1600	750	
1902	2099	1959	140	
1903	2529	1731	798	
1904	2415	1803	612	
1905	2527	1893	634	
1906	2408	1793	615	

e. STATISTIEK, betreffende geboorte, alsmede sterfte in het eerste levensjaar.

DISTRICTEN.	Levenloos aangeven.			Levend geborenen.			Overleden in het 1ste levensjaar, hieronder niet begrepen de levenloos aangegevenen.			Levenloos aangegevenen en levend geborenen te zamen.			Levenloos aangegevenen en overledenen in het 1ste levensjaar te zamen.			Totaal.		
	Wettige.	Onechte.	Totaal.	Wettige.	Onechte.	Totaal.	Wettige.	Onechte.	Totaal.	Wettige.	Onechte.	Totaal.	Wettige.	Onechte.	Totaal.	Wettige.	Onechte.	Totaal.
Nickerie	2	16	18	32	208	240	1	23	24	34	224	258	3	39	42	72	510	582
Coronie	1	4	5	17	52	69	—	7	7	18	56	74	1	11	12	37	130	167
Beneden-Saramacca . . .	—	8	8	25	125	150	3	14	17	25	133	158	3	22	25	56	302	358
Boven-Saramacca.	—	—	—	1	14	15	—	4	4	1	14	15	—	4	4	2	36	38
Beneden-Suriname	3	5	8	38	138	176	4	13	17	41	143	184	7	18	25	93	317	410
Beneden-Para	2	14	16	19	150	169	1	14	15	21	164	185	3	28	31	46	370	416
Boven-Para	1	3	4	12	53	65	—	11	11	13	56	69	1	14	15	27	137	164
Boven-Suriname	—	5	5	20	65	85	4	5	9	20	70	90	4	10	14	48	155	203
Beneden-Commewijne . . .	1	19	20	27	203	230	2	32	34	28	222	250	3	51	54	61	527	588
Boven-Commewijne	—	1	1	10	39	49	—	1	1	10	40	50	—	2	2	20	83	103
Cottica	1	1	2	14	57	71	1	13	14	15	58	73	2	14	16	33	143	176
Marowijne	—	1	1	6	13	19	1	1	2	6	14	20	1	2	3	14	31	45
Totaal der districten .	11	77	88	221	1117	1338	17	138	155	232	1194	1426	28	215	243	509	2741	3250
Paramaribo	17	119	136	306	764	1070	36	126	162	323	880	1203	53	242	295	735	2131	2866
Totaal-Generaal . . .	28	196	224	527	1881	2408	53	264	317	555	2074	2629	81	457	538	1244	4872	6116

Bijlage D.

STATISTIEK van de werkzaamheden van het hof van justitie, de kantongerechten en de ommegaande gerechten in 1906.

a. **Staat van de burgerlijke zaken in 1906, behandeld bij het hof van justitie en de kantongerechten.**

	Aanhangig op 1 Januari 1906.	Aan-gebracht in 1906.	Afgedaan.	Aanhangig op 31 Dec. 1906.	*AANMERKINGEN.*
1°. *Hof van justitie.*					
Aangebracht sedert 3 jaar of meer	[1]) 66	»	»	»	
Aangebracht sedert minder dan 3 jaren	22	»	»	»	
Gewezen eindvonnissen	»	37	»	»	
Geroyeerde zaken	»	5	»	»	
Aanhangig sedert 3 jaar of meer	»	»	»	[2]) 65	
Aanhangig sedert minder dan 3 jaren	»	»	»	19	
	88	38	42	84	
	126		126		
2°. *Kantongerecht te Paramaribo.*					
Aangebracht sedert 3 jaar of meer	6	»	»	»	
Aangebracht sedert minder dan 3 jaar.	13	»	»	»	
Afgedaan bij eindvonnis	»	»	[3]) 114	»	
Afgedaan door afstand, door het vervallen van de instantie of door royement van de rol . .	»	»	34	»	
	19	142	[4]) 148	13	
	161		161		
3°. *Kantongerecht van Nickerie.* .	5	13	[5]) 12	6	
	18		18		

[1]) Hieronder zijn er 50 waarin door partijen sedert meer dan tien jaar niets is gedaan.

[2]) Van de aangebrachte zaken betroffen 10 zaken beneden de f 1000, 2 boven de f 1000, 1 ontbinding van eene overeenkomst, 1 opvordering van eigendom, 1 tot het geven van hypotheek op onroerende goederen, 3 het doen van verklaring, 2 homologatie van een akkoord van gefailleerden, 6 echtscheidingen, 2 scheiding van tafel en bed, 1 scheiding en deeling van een gemeenschappelijken boedel, 5 verbetering of aanvulling van de registers van den burgerlijken stand, 1 onder curateelestelling, 3 appèl van vonnissen van kantongerechten.

[3]) Waarvan 83 bij contradictie en 31 bij verstek.

[4]) Er werden bovendien nog 16 incidenteele, praeparatoire en interlocutoire vonnissen gewezen.

[5]) Waarvan 6 op contradictie, 2 op consent, 2 bij verstek, 2 bij royement.

b. **Staat van de strafzaken behandeld bij het hof van justitie, bij de kantongerechten, bij het oostelijk ommegaand gerecht en het westelijk ommegaand gerecht.**

	Aantal zaken.	Aantal beklaagden.	Aantal zaken bij verstek behandeld.	Van de beklaagden werden: veroordeeld.	Van de beklaagden werden: vrijgesproken of ontslagen van rechtsvervolging.	Veroordeeld zijn: tot gevangenisstraf met gedwongen tewerkstelling.	Veroordeeld zijn: tot gevangenis alleen.	Veroordeeld zijn: tot enkele geldboete.	Veroordeeld zijn: tot geldboete en gevangenisstraf met of zonder tewerkstelling.	AANMERKINGEN.
Hof van justitie	43	49	»	46	3	43	»	3	»	
Kantongerecht te Paramaribo	299	368	6	342	26	73	21	244	4	
» van Nickerie	192	320	1	255	65	116	»	136	3	
Oostelijk ommegaand gerecht	525	1 019	2	923	96	770	»	149	4	
Westelijk ommegaand gerecht	84	137	»	108	30	63	»	45	»	
	1 143	1 894	9	1 674	220	1 065	21	577	11	

Bijlage E[1].

MUTATIESTAAT van het politiepersoneel in 1906.

	Hoofdinspecteur.	Inspecteurs.	Adjunct-inspecteurs.	Hoofdagenten.	Agenten 1ste klasse.	Agenten 2de klasse.	Agenten 3de klasse.	Agenten 4de klasse.
Sterkte op 1 Januari 1906	1	[1]) 3	2	[2]) 25	[3]) 29	[4]) 43	[5]) 88	30
Vermeerderd door:								
Aanstelling	—	—	—	—	—	—	1	22
Bevordering	—	—	1	2	5	10	13	—
Totaal, vermeerdering . . .	—	—	1	2	5	10	14	22
Vermindering door:								
Pensionneering	—	—	1	1	1	3	—	—
Ontslag	—	—	—	—	—	[6]) 1	[7]) 1	[8]) 7
Overlijden	—	—	—	—	2	1	2	—
Terugzending naar het korps van militairen, als politieagenten dienst doende	—	—	—	—	—	—	[9]) 1	—
Bevordering tot hoogeren rang . . .	—	—	—	1	2	5	10	13
Totaal, vermindering . . .	—	—	1	2	5	10	14	20
Sterkte op ultimo December 1906. .	1	3	2	25	29	43	88	32

[1]) Waaronder 1 met buitenlandsch verlof.

[2]) Waaronder 2 met den titulairen rang van adjunct-inspecteur en 1 met buitenlandsch verlof.

[3]) Waaronder 5 met buitenlandsch verlof.

[4]) Waaronder 2 met buitenlandsch verlof.

[5]) Waaronder 1 met buitenlandsch verlof.

[6]) Wegens wangedrag.

[7]) » »

[8]) Één op verzoek en de anderen wegens gebleken ongeschiktheid voor den politiedienst.

[9]) Op verzoek.

POLITIE IN SURINAME.

Sterkte- en emplacementstaat op 1 Januari 1907.

GRADEN.	STERKTE.								EMPLACEMENT.																												
									Beneden-Para en Beneden-Suriname.					Boven-Para en Boven-Suriname.						Commewijne.		Cottica.		Beneden- en Boven-Saramacca.					Nickerie.		Marowijne.						
	Hoofdinspecteur.	Inspecteur.	Adjunct-Inspecteurs.	Hoofdagenten.	Agenten 1ste klasse.	Agenten 2de klasse.	Agenten 3de klasse.	Agenten 4de klasse.	Poelepantje.	Fort Nieuw-Amsterdam.	Combé.	Lelydorp.	Republiek.	Domburg.	Onoribo.	Boschland.	Carolina.	Berg en Dal.	Chatillon.	Frederiksdorp.	Mariënburg.	Ephrata.	Sommelsdijk.	Groningen.	Nassau.	Uitkijk.	Kwakoegron.	Coronie.	Nieuw-Nickerie.	Paradise.	Albina.	Lawa-exploratie.	Totaal gedetacheerd.	Te Paramaribo.	Binnenlandsch verlof.	Buitenlandsch verlof.	Totaal generaal.
Hoofdinspecteur . . .	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	„	„	1
Inspecteur	„	3	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	3	„	„	3
Adjunct-inspecteurs . .	„	„	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2	„	„	2
Hoofdagenten	„	„	„	[1]25	„	„	„	„	1	1	„	„	1	1	„	„	„	„	„	1	1	„	1	1	„	1	1	„	1	„	1	„	12	12	1	„	25
Agenten 1ste klasse . .	„	„	„	„	29	„	„	„	„	„	1	„	„	1	1	1	„	1	1	1	2	1	„	„	„	„	„	1	„	„	1	„	12	15	1	1	29
„ 2de „ . .	„	„	„	„	„	[2]43	„	„	„	„	2	1	„	„	„	„	1	2	„	„	3	„	2	„	1	„	1	2	„	1	„	5	21	21	„	1	43
„ 3de „ . .	„	„	„	„	„	„	88	„	4	2	2	1	1	3	1	2	„	„	„	3	2	1	1	3	1	2	1	„	5	„	4	1	40	46	„	2	88
„ 4de „ . .	„	„	„	„	„	„	„	32	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	31	„	„	32
Totaal	1	3	2	25	29	43	88	32	5	3	5	2	2	5	2	3	1	3	1	5	8	3	4	4	2	3	3	3	6	1	6	6	86	131	2	4	223
Mankeert tot compleet	„	„	„	„	1	2	5	2																													
Organieke sterkte	1	3	2	25	30	45	93	34																													

[1]) Waaronder 2 met den titulairen rang van adjunct-inspecteur; 1 te Paramaribo en de andere op Albina dienst doende.

[2]) Waaronder 1 met den titulairen rang van agent 1ste klasse.

E[1]

Bijlage E².

a. STAAT van de gevangenisbevolking in 1906.

	Burgerlijk en militair huis van verzekering in het fort Zeelandia.	Gevangenis op het fort Nieuw-Amsterdam.	Huis van bewaring in Nickerie.	Huis van bewaring in Coronie.	*Aanmerkingen.*
Mannen	78	57	15	4	1) Waaronder 5 Fransche vluchtelingen.
Vrouwen.	0	5	»	»	2) Waaronder 185 Fransche vluchtelingen.
					3) Waaronder 179 Fransche vluchtelingen.
Aanwezig op 31 December 1905 . . .	78 1)	62	15	4	4) Waaronder 11 Fransche vluchtelingen.
Opgenomen in 1906 . .	596 2)	69	260	»	
Ontslagen in 1906 . . .	599 3)	84	272	»	
Mannen	72	40	3	2	
Vrouwen.	3	7	»	1	
Aanwezig op 31 December 1906 . . .	75 4)	47	3	3	

b. OPGAVE van de recidive en van den leeftijd van de veroordeelde gevangenen, opgenomen en ontslagen in den loop van het jaar 1906.

1°. Burgerlijk en militair huis van verzekering in het fort Zeelandia.

		Bevolking in 1906.				
		Op 1 Januari 54.	Bij 286.	Totaal 340.	Af 294.	Op ultimo December 46.
Van de recidive.						
a. Voor de eerste maal veroordeeld	mannen	44	162	206	174	32
	vrouwen	»	38	38	38	»
b. » » » » recidive	mannen	6	34	40	34	6
	vrouwen	»	8	8	8	»
c. » » tweede » »	mannen	»	12	12	8	4
	vrouwen	»	1	1	1	»
d. » » derde » »	mannen	2	11	13	11	2
	vrouwen	»	3	3	3	»
e. » » vierde » »	mannen	1	10	11	9	2
	vrouwen	»	1	1	1	»
f. » » vijfde » »	mannen	»	4	4	4	»
	vrouwen	»	»	»	»	»
g. » » zesde » »	mannen	»	2	2	2	»
	vrouwen	»	»	»	»	»
h. » » zevende » »	mannen	1	»	1	1	»
	vrouwen	»	»	»	»	»
Van den ouderdom.						
Van 10 tot 20 jaren	mannen	1	51	52	50	2
	vrouwen	»	33	33	33	»
» 20 » 30 »	mannen	21	118	139	112	27
	vrouwen	»	13	13	13	»
» 30 » 40 »	mannen	24	47	71	57	14
	vrouwen	»	4	4	4	»
» 40 » 50 »	mannen	8	12	20	18	2
	vrouwen	»	1	1	1	»
» 50 » 60 »	mannen	»	4	4	3	1
	vrouwen	»	»	»	»	»
» 60 » 70 »	mannen	»	3	3	3	»
	vrouwen	»	»	»	»	»

2°. Gevangenis op het fort Nieuw-Amsterdam.

		Bevolking in 1906.				
		Op 1 Januari 62.	Bij 69.	Totaal 131.	Af 84.	Op ultimo December 47.
Van de recidive:						
a. Voor de eerste maal veroordeeld	mannen	12	53	65	47	18
	vrouwen	5	8	13	6	7
b. » » » » recidive	mannen	30	6	36	25	11
	vrouwen	»	»	»	»	»
c. » » tweede » »	mannen	6	2	8	»	8
d. » » derde » »	mannen	9	»	9	6	3
Van den ouderdom:						
van 10 tot 20 jaren	mannen	3	3	6	6	»
	vrouwen	1	3	2	1	1
» 20 » 30 »	mannen	30	29	59	32	27
	vrouwen	2	6	8	3	5
» 30 » 40 »	mannen	13	22	35	30	5
	vrouwen	1	1	2	2	»
» 40 » 50 »	mannen	7	5	12	6	6
	vrouwen	1	»	1	»	1
» 50 » 60 »	mannen	4	2	6	4	2
	vrouwen	»	»	»	»	»
» 60 » 70 »	mannen	»	»	»	»	»
	vrouwen	»	»	»	»	»

F

Bijlage F.

STAAT aanwijzende het aantal gedoopten, catechisanten, lidmaten en huwelijken enz. naar de opgave van de verschillende gemeenten.

GEMEENTEN.	Geslacht.	Gedoopt.	Op catechisatie.	Aangenomen als lidmaten.	Aantal huwelijken.	Zielental.	Aanmerkingen.
Nederlandsch-Hervormde gemeente.	jongens . . .	208	70	„	„	„	
	meisjes . . .		125	„	„	„	
	mannen . . .		„	„	„	„	
	vrouwen . . .		„	86	15	„	
		208	195	86	15	± 7000	
Vereenigde Protestantsche gemeente te Nieuw Nickerie.	jongens . . .	7	„	„	„	„	
	meisjes . . .	9	„	„	„	„	
	mannen . . .	„	„	1	„	„	
	vrouwen . . .	„	„	2	1	„	
		16	„	3	1	524	
Evangelisch-Luthersche gemeente.	jongens . . .	1) 45	„	„	„	„	1) 31 in echt.
	meisjes . . .	2) 43	„	„	„	„	2) 18 „ „
	mannen . . .	„	„	11	„	„	
	vrouwen . . .	„	± 250	23	12	„	
		88	± 250	34	12	± 3200	

GEMEENTEN.	Geslacht.	Gedoopt.	Op catechisatie.	Aangenomen als lidmaten.	Aantal huwelijken.	Zielental.	Aanmerkingen.
Moravische Broedergemeente.	kinderen . . .	1) 730	"	"	"	"	1) 356 mannelijke en 374 vrouwelijke, 133 wettige en 597 onwettige kinderen.
	volwassenen .	38	"	"	"	"	
		768	"	248	108	28 682	
Roomsch-Katholieke gemeente.	kinderen . . .	798	"	"	"	"	
	volwassenen .	226	"	"	"	"	
		2) 1024	"	"	3) 117	19 270	2) waarvan 224 wettige en 574 onwettige; onder dat getal 70 aan Indianen en Boschnegers. 3) waaronder 12 van Indianen.
Nederlandsch Israëlietische gemeente.	kinderen . . .	"	"	"	"	"	
	volwassenen .	"	"	"	"	"	
		"	"	"	"	598	
Nederlandsch Portugeesch Israëlietische gemeente.	—	"	"	"	"	"	
		"	"	"	"	"	
		"	"	"	"	678	

Bijlage G[1].

VERSLAG van het onderwijs in de kolonie Suriname over 1906.

§ 1. *Algemeene mededeelingen.*

In de maand Januari werd de school der Evangelische Broedergemeente op Leliendaal gesloten en in Februari overgebracht naar de vestigingsplaats Johan en Margaretha. In de tweede helft van 1906 werd op deze school de proef genomen met de inrichting van een schooltuin, die als vrij goed geslaagd mag beschouwd worden.

Bij resolutie van 31 Maart 1906, 1e. Afd. n°. 3927 werd de Nederlandsch-Indische immigrant SOEKARMAN als onderwijzer van bijstand aangesteld aan de openbare school op Mariënburg en belast met het geven van eenig onderricht in het Javaansch aan kinderen van Javaansche immigranten en met het verleenen van bijstand bij het onderwijs aan dat deel der bedoelde kinderen, die, ter school komende, noch Nederlandsch, noch Neger-Engelsch verstaan.

In de maand Mei werd door de onderwijzers C. M. THEMEN, J. A. N. POLANEN en R. L. WORST eene herhalingsavondschool geopend, die echter op 31 December wegens gebrek aan deelneming moest gesloten worden.

Om dezelfde reden werd ook de Fransche en Engelsche cursus van den heer TH. E. JUDA (zie het vorige verslag) gesloten.

De in Maart 1905 geopende Engelsche cursus van den heer J. R. RELLUM telde op 31 December 1906 23 leerlingen, n.l. 20 jongens en 3 meisjes.

Op initiatief van „Het Onderwijs" (orgaan van het Surinaamsch Onderwijzersgenootschap) werd op 20 Juni opgericht de „Vereeniging tot bevordering van het Onderwijs".

Het doel der vereeniging werd uiteengezet in eene in de maand Augustus verspreide circulaire.

De Vereeniging ging dadelijk aan het werk en opende reeds in de eerste week van November een cursus voor herhalingsonderwijs in een der vertrekken van de Emmaschool, daartoe bij resolutie van 27 October, 1e. Afd. n°. 14257 kosteloos afgestaan. De cursus telde bij de opening 20 en op 31 December 26 leerlingen. Het onderwijs wordt gegeven door de onderwijzers H. P. DIEULEFIT en J. W. LOBATO.

Door de vereeniging worden maatregelen voorbereid tot bestrijding van het schoolverzuim.

De statuten der vereeniging werden goedgekeurd bij resolutie van 3 November 1906, n°. 14485 (Zie *Gouv. Adv. Blad* van 9 November 1906).

Evenals in 1903 en 1904 werd in de groote vacantie van 1906 een landbouwcursus — van 10 lessen, elk van 2 uur — gehouden voor onderwijzers die de normaalschool niet bezoeken. Met het houden van den cursus werd opnieuw belast de heer Tj. NAWIJN, onderwijzer in de landbouwkunde aan de normaalschool (resolutie van 17 Augustus, 1e. Afd., n°. 9956).

Door 8 onderwijzers en 3 onderwijzeressen werd de cursus tot het einde toe gevolgd. De cursus van 1903 was door 17 onderwijzers en 2 onderwijzeressen, die van 1904 door 10 onderwijzers gevolgd.

Op 19 November herdachten de zusters Franciscanessen met een luisterrijk feest den dag waarop zij, 50 jaren geleden, zich in Suriname waren komen vestigen. Bij die gelegenheid ontving soeur ENGELBERTA (mejuffrouw M. A. BEYSENS), de eenig overgeblevene van de eerste 6 zusters die in 1856 hier aankwamen, uit handen van den Gouverneur het ridderkruis van de Oranje-Nassau-orde.

Door de Evangelische Broedergemeente werd op 6 December op de vestigingsplaats Hecht en Sterk eene school geopend, die op 31 December 26 leerlingen telde.

Op 11 December werd de gouvernementsschool op Lelydorp geopend. Op 31 December bedroeg het getal leerlingen 17.

De school aan den Gemeenen Landsweg tegenover den Tweeden Rijweg kwam in 1906 niet gereed. Zij kon eerst op 18 Maart 1907 geopend worden.

Op 19 en 20 December werden excursies met het stoomschip „Curaçao" georganiseerd naar het geleidelicht in den mond van de Surinamerivier en naar de Commewijne. Schoolkinderen konden onder geleide hunner onderwijzers daaraan deelnemen tegen betaling van 50 cent. Van de aangeboden gelegenheid werd gebruik gemaakt door 937 scholieren en 56 onderwijzers.

Het succes dezer excursie leidde tot eene regeling van excursies per spoor naar Maäbo. In de gewone treinen loopende tusschen Paramaribo en Kwakoegron wordt namelijk telkens een rijtuig gereserveerd voor een aantal leerlingen en de hen begeleidende onderwijzers, te zamen 50 niet te boven gaande. Het passagegeld is voor leerling en onderwijzer bepaald op f 1 per persoon voor de reis heen en terug.

Van de aangeboden gelegenheid om deze zeer leerzame reisjes te maken is reeds door verscheidene scholen gebruik gemaakt.

Door de „Vereeniging tot bevordering van het Onderwijs" is een bedrag van f 50 ter beschikking van den ondergeteekende gesteld ten einde behoeftige schoolkinderen, die zich door vlijt, goed gedrag en getrouw schoolbezoek onderscheiden, in de gelegenheid te stellen deel te nemen aan de excursies.

Ontheffing van de bepaling van art. 1 der verordening van 15 December 1903 (*Gouvernementsblad* 1904, n°. 16), tot het verplichtend stellen van de vaccinatie voor onderwijzers, schoolgaande kinderen en voor alle andere personen die in de scholen voor lager onderwijs werkzaam zijn, werd in 1906 gevraagd en verkregen door de Christelijke school voor 6 leerlingen.

In 1904 was de ontheffing gevraagd voor 52 leerlingen van 8 scholen; in 1905 voor 3 leerlingen van 2 scholen.

In de maand September hadden de bij art. 25 van het huishoudelijk reglement voorgeschreven openbare lessen op de Hendrikschool plaats, bijgewoond door de Commissie van Onderwijs en den ondergeteekende.

Bevorderd werden van klasse:

I tot II	17	jongens	en	5	meisjes,	samen	22	leerlingen;
II „ III	20	„	„	7	„	„	27	„
III „ IV	21	„	„	6	„	„	27	„
IV „ V	21	„	„	7	„	„	28	„
V „ VI	11	„	„	4	„	„	15	„
VI „ VII	7	„	„	5	„	„	12	„
totaal	97	jongens	en	34	meisjes,	samen	131	leerlingen.

Niet bevorderd werden van klasse:

I,	4 jongens en	0 meisjes, samen	4 leerlingen;
II,	2 „	„ 3 „	„ 5 „
III,	8 „	„ 1 „	„ 9 „
IV,	8 „	„ 6 „	„ 14 „
V,	5 „	„ 1 „	„ 6 „
VI,	4 „	„ 3 „	„ 7 „

totaal 31 jongens en 14 meisjes, samen 45 leerlingen.

Aan 9 leerlingen van de zevende of hoogste klasse, te weten 7 jongens en 2 meisjes, werd het getuigschrift van volbrachte studie, bedoeld bij art. 25 van het huishoudelijk reglement uitgereikt, terwijl het aan 2 jongens moest worden geweigerd.

Op 31 December 1906 was het getal leerlingen 227, te weten: 150 jongens en 77 meisjes, verdeeld als volgt:

klasse	I, 13 jongens en	16 meisjes,	samen 29 leerlingen;
„	II, 32 „	„ 16 „	„ 48 „
„	III, 32 „	„ 12 „	„ 44 „
„	IV, 31 „	„ 14 „	„ 45 „
„	V, 25 „	„ 8 „	„ 33 „
„	VI, 11 „	„ 7 „	„ 18 „
„	VII, 6 „	„ 4 „	„ 10 „

Bij den aanvang van den nieuwen cursus in November 1906 werden de klassen III en IV en in December klasse II in parallelklassen gesplitst.

Op de van Sypesteynschool hadden de in het huishoudelijk reglement voorgeschreven openbare lessen eveneens in September plaats, bijgewoond door de commissie van onderwijs en den ondergeteekende.

Tot hoogere klassen werden 156 leerlingen bevorderd, nl. 123 jongens en 33 meisjes, terwijl 43 leerlingen, nl. 29 jongens en 14 meisjes niet tot eene hoogere klasse konden overgaan.

Door 1 leerling werd aan de openbare lessen geen deel genomen.

Aan al de leerlingen van de zevende of hoogste klasse (nl. aan 2 jongens en 2 meisjes) werd het getuigschrift van volbrachte studie, bedoeld bij art. 26 van het huishoudelijk reglement, uitgereikt.

Voor bijzonderheden omtrent de ambachtsschool — die op het einde van het schooljaar 35 leerlingen en 25 toehoorders telde — wordt verwezen naar het „Verslag van de ambachtsschool te Paramaribo over het tijdvak van 1 November 1905—1906", dat spoedig in druk zal verschijnen (1).

Op 31 December 1906 telde de teekenschool van den heer C. G. T. Rustwijk 13 leerlingen (nl. 9 jongens en 4 meisjes).

De naai- en breischool der Hervormde Gemeente, die voor de Hervormde weezen en de knip- en handwerkschool der Roomsch Katholieke Zusters telden op 31 December 1906 respectievelijk 45, 36 en 57 leerlingen.

Het „Surinaamsch Onderwijzers-Genootschap" telde op 31 December 138 leden (nl. 49 dames en 89 heeren), 6 eereleden en 3 donateurs; het onderwijzersgenootschap „Broederschap" 31 leden.

Met het eind van 1906 werden de beide nog bestaande zoogenaamde koeliescholen op Marienburg en Alliance gesloten.

Om te gemoet te komen aan het verlangen der ouders werden de onderwijzers der opgeheven scholen tijdelijk aangesteld tot onderwijzers van bijstand, respectievelijk aan de openbare scholen op Marienburg en Nieuw-Meerzorg (aan de overzijde van Alliance) om behulpzaam te zijn bij het onderwijs in het Hollandsch aan de koeliekinderen die voor het eerst de school bezoeken en om in den eersten tijd eenig onderricht in Hindostansche talen aan de koeliekinderen te geven.

Tevens werden maatregelen getroffen om de kinderen van Alliance op elken schooldag naar Nieuw-Meerzorg en terug te vervoeren.

In Februari 1907 verscheen de bekroonde prijsvraag, waarvan sprake was in § 1 van het vorige verslag. Het boekje draagt den titel „Plantkunde voor de Surinaamsche scholen", door Tj. Nawijn en is uitgegeven door C. Kersten & Co. te Paramaribo.

§ 2. *Examens ter verkrijging van akten van bekwaamheid tot het geven van lager onderwijs.*

Het volgend staatje geeft een overzicht van de in 1906 afgelegde examens.

(1) Het verslag is op de griffie neergelegd ter inzage voor de leden. (Noot van den Minister van Koloniën).

EXAMEN VOOR	Getal candidaten. 1ste halfjaar. die zich aangemeld hadden.	die zich teruggetrokken hebben.	die aan het schriftelijk examen of het practisch examen in handwerken hebben deelgenomen.	die tot het mondeling examen zijn toegelaten.	die geslaagd zijn.	2de halfjaar. die zich aangemeld hadden.	die zich teruggetrokken hebben.	die aan het schriftelijk examen of het practisch examen in handwerken hebben deelgenomen.	die tot het mondeling examen zijn toegelaten.	die geslaagd zijn.	Totaal aan het schriftelijk examen of het practisch examen in handwerken deelgenomen.	Totaal tot het mondelig examen toegelaten.	Totaal geslaagd.	Aanmerkingen.
den 4den rang . . .	1) 29	1	1) 28	6) 10	8) 9	9) 23	12) 2	13) 21	16) 7	16) 5	49	17	14	
„ 3den „ . . .	2) 18	4) 3	5) 15	7) 4	1	10) 28	12) 2	14) 26	16) 13	17) 5	41	17	6	
„ 2den „ . . .	9	—	9	3	1	11	1	10	—	—	19	3	1	
„ 1sten „ . . .	2	—	2	1	—	2	1	1	1	1	3	2	1	
het Fransch	3) 1	—	1	1	1	11) 1	—	15) 1	—	—	2	1	1	
de wiskunde	—	—	—	—	—	1	—	1	1	1	1	1	1	
de handwerken voor meisjes	4	—	4	4	2	4	—	4	4	4	8	8	6	
Totaal . .	63	4	59	23	14	70	6	64	26	16	123	49	30	

Aanmerkingen:
1) Waaronder 10 vrouwl. candid.
2) „ 4 „ „
3) Mannelijk 1 „ „
4) Waaronder 1 „ „
5) „ 3 „ „
6) „ 8 „ „
7) „ 1 „ „
8) „ 7 „ „
9) „ 6 „ „
10) „ 8 „ „
11) Mannelijk 1 „ „
12) Waaronder 1 „ „
13) „ 5 „ „
14) „ 7 „ „
15) Heeft zich na het schriftelijk examen teruggetrokken.
16) Waaronder 4 vrouwl. candid.
17) „ 1 „ „

Bij de verschillende examens werd de commissie van examen bijgestaan door deskundigen.

Ter vergelijking van de beide in 1905 gehouden rangexamens met die van vorige jaren zijn hier twee staten opgenomen, aanwijzende het getal punten in de verschillende vakken verkregen door

1° al de candidaten,

2° de toegelaten candidaten.

Tot toelichting diene dat 10 het hoogste cijfer is dat in eenig vak kan worden verkregen.

EXAMENVAKKEN.	Gemiddeld getal punten verkregen door de candidaten voor den											
	4den rang.			3den rang.			2den rang.			1sten rang.		
	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.
Lezen	5	5	6	6	6	5	5	5	5	—	—[1]	7
Schrijven	5	5	5	6	6	5	6	6	6	—	5	4
Nederlandsche taal	5	5	5	5	5	5	5	5	4	—	4	5
Vormleer	4	4	5	5	4	4	5	5	4	—	7	6
Rekenen	4	4	3	4	5	4	5	5	4	—	6	7
Aardrijkskunde	4	5	5	4	6	5	3	4	4	—	3	5
Geschiedenis	6	6	4	5	6	4	4	4	4	—	3	4
Kennis der natuur	4	4	4	4	5	4	4	4	3	—	4	5
Theorie van het zingen	3	4	3	3	3	3	3	3	2	—	4	4
Onderwijs- en opvoedkunde	4	5	5	5	5	4	5	5	4	—	5	6
Totaal . . .	44	47	45	47	51	43	45	46	40	—	41	53
Getal candidaten . . .	46	49	49	36	40	41	18	21	19	—	1	3

EXAMENVAKKEN.	Gemiddeld getal punten verkregen door de candidaten toegelaten voor den											
	4den rang.			3den rang.			2den rang.			1sten rang.		
	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.
Lezen	6	6	6	6	6	5	6	6	5	—	—	7
Schrijven	6	5	6	6	6	5	5	6	5	—	—	5
Nederlandsche taal	6	6	6	6	6	7	6	7	6	—	—	6
Vormleer	6	7	6	6	7	6	6	7	7	—	—	7
Rekenen	6	7	6	6	7	6	8	6	7	—	—	8
Aardrijkskunde	5	6	6	5	7	6	6	6	5	—	—	7
Geschiedenis	7	6	6	6	7	6	6	6	5	—	—	6
Kennis der natuur	5	4	5	5	6	5	7	6	3	—	—	6
Theorie van het zingen	3	4	3	4	3	4	3	7	1	—	—	3
Onderwijs- en opvoedkunde	5	5	6	5	5	5	6	6	5	—	—	7
Totaal . . .	55	56	56	55	60	55	59	63	49	—	—	62
Getal toegelaten candidaten . . .	17	14	14	12	9	6	3	4	1	—	—	1

[1] De candidaat voor den 1sten rang had geen cijfer voor het lezen, omdat hij niet tot het mondeling examen was toegelaten.

In November 1906 werd aan de Koloniale Staten ter goedkeuring aangeboden eene verordening tot wijziging van de onderwijsverordening van 8 December 1876 (G. B. nº. 10) met het doel om tot het afleggen van de onderwijzersexamens „minstens eenmaal 's jaars" de gelegenheid te geven, in plaats van „tweemaal 's jaars", zooals nu het voorschrift luidt. Het wordt nl. voldoende geacht als regel éénmaal 's jaars die gelegenheid open te stellen.

§ 3. *Scholen.*

Blijkens de hierbijgaande bijlage bedroeg op 31 December 1906 het getal scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs in de kolonie 58, waarvan 22 te Paramaribo en 36 in de districten.

Te Paramaribo:

4 niet gesubsidieerde particuliere scholen,
7 gouvernementsscholen,
5 gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente,
5 „ „ „ Roomsch Katholieke geestelijken,
1 „ school van de vereeniging „de Vrije Evangelisatie"

in de districten:

15 gouvernementsscholen",
15 gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente,
6 „ „ „ Roomsch Katholieke geestelijken.

Van de 4 niet-gesubsidieerde particuliere scholen zijn 3 en van de 7 gouvernementsscholen te Paramaribo 2 scholen voor uitgebreid lager onderwijs. Van de 4 eerstgenoemde zijn 2 gemengd en 2 uitsluitend voor meisjes bestemd. De 2 gouvernementsscholen voor uitgebreid lager onderwijs zijn gemengd; van de 5 gouvernementsscholen voor gewoon lager onderwijs te Paramaribo zijn 2 gemengd, 2 uitsluitend voor meisjes en 1 uitsluitend voor jongens bestemd. Een van de scholen der Roomsch Katholieke geestelijken voor jongens te Paramaribo, heeft eene betalende afdeeling waarop uitgebreid lager onderwijs wordt gegeven.

Van de 5 scholen der Evangelische Broedergemeente te Paramaribo zijn 3 gemengd, 1 voor jongens en 1 voor meisjes bestemd. Een dezer scholen, nl de Comeniusschool (voor jongens), heeft 4 klassen, waarop uitgebreid lager onderwijs wordt gegeven.

Van de 5 gesubsidieerde scholen der Roomsch Katholieke geestelijken te Paramaribo zijn 2 voor jongens en 3 voor meisjes bestemd.

Op de school van de Vereeniging „de Vrije Evangalisatie", die gemengd is, wordt uitgebreid lager onderwijs gegeven.

Al de gouvernementsscholen en de scholen der Evangelische Broedergemeente in de districten zijn gemengd. Van de scholen der Roomsch Katholieke geestelijken in de districten zijn 2 gemengd, 2 voor jongens en 2 voor meisjes.

Op al de scholen in de districten wordt gewoon lager onderwijs gegeven.

In de geheele kolonie heeft men dus 42 gemengde, 6 jongens- en 10 meisjesscholen.

Voorts waren er in de districten 2 gouvernementsscholen (gesloten op 31 December), alwaar de kinderen van Britsch Indische immigranten onderwijs ontvingen in hunne landstalen. Op een van de districtsscholen der Evangelische Broedergemeente (nabij Paramaribo) wordt ook onderwijs gegeven in Hindostansche talen; verder waren er 7 scholen van deze gemeente bij de Boschnegers.

Omtrent de overige scholen en de bewaarscholen wordt verwezen naar § § 1, 4 en 6 van dit verslag.

§ 4. *Opleiding van onderwijzers.*

Op 31 Mei hervatte de van buitenlandsch verlof naar Europa teruggekeerde directeur zijne functiën (Resolutie van 25 Mei, 1ste afd., nº. 5999). Bij dezelfde rosolutie werd de in het vorige verslag medegedeelde tijdelijke regeling der lessen ingetrokken.

Het onderwijs in de beginselen van de theorie en practijk van den zang, waarover in het vorige verslag sprake was, werd door den heer P. Enuma gedurende den cursus 1905/1906 voortgezet.

Bij de begrooting voor 1907 werd eene reoganisatie van de normaalschool tot opleiding van onderwijzers voorgesteld en goedgekeurd. De nieuwe regeling zal met den aanvang van den nieuwen cursus in November 1907 ingevoerd worden.

Aan het toelatingsexamen tot de normaalschool, dat op 29 en 30 October plaats vond, werd deelgenomen door 18 candidaten, nl. 5 mannelijke en 13 vrouwelijke, allen voor den eersten cursus. Van dezen werden 9 toegelaten, nl. 2 mannelijke en 7 vrouwelijke.

De gemiddelde leeftijd der toegelaten candidaten was 16 jaar.

Op den eersten cursus werd voorts toegelaten 1 vrouwelijke kweekeling, in het bezit van het getuigschrift van volbrachte studie op de Hendriksschool.

Op den tweeden cursus werden 1 mannelijke en 7 vrouwelijke kweekelingen, die in het bezit waren van de akte voor den 4den rang, toegelaten.

In 1906 werd een voldoend examen voor den 4den rang afgelegd door 5 vrouwelijke kweekelingen, die tot den tweeden cursus werden bevorderd.

Voor den 3den rang werd in 1906 een voldoend examen afgelegd door 1 mannelijke en 1 vrouwelijke kweekeling, die daarop op hun verzoek van de normaalschool werden afgeschreven.

In 1906 werden om verschillende redenen nog 3 mannelijke en 1 vrouwelijke kweekeling van den eersten en 2 mannelijke en 3 vrouwelijke van den tweeden cursus afgeschreven.

Op 31 December 1906 telde:

de eerste cursus 4 mannelijke en 10 vrouwelijke kweekelingen.
„ tweede „ 4 „ „ 22 „ „

te zamen 8 mannelijke en 32 vrouwelijke kweekelingen, in het geheel 40 tegen 33 op gelijk tijdstip van 1905.

Op 1 Mei 1906 werd door het Surinaamsch Onderwijzers-Genootschap een cursus geopend tot opleiding voor het onderwijzersexamen voor den tweeden rang. Het onderwijs wordt gegeven door de heeren P. Enuma, R. Fabriek, B. de Jonge en Tj. Nawijn, onderwijzers van den eersten rang

Bij den aanvang telde de cursus 13 leerlingen (n.l. 8 heeren en 5 dames) en op 31 December 17 (n.l. 12 heeren en 5 dames).

De lessen werden gegeven in een lokaal van de Hendriksschool, daartoe bij resolutie van 30 April, 1ste afdeeling, nº. 5087, kosteloos afgestaan.

Tot toelichting worde hier opgemerkt, dat de normaalschool opleidt voor den 4den en den 3den rang.

De door de Evangelische Broedergemeente op 1 Januari 1903 opgerichte „cursus tot theoretische en practische opleiding tot onderwijzers aan de Christelijke scholen" telde op 31 December 1906 17 leerlingen, allen op den cursus voor den 4den rang.

§ 5. *Onderwijzend personeel.*

Aan de scholen voor gewoon en voor uitgebreid lager onderwijs waren op 31 December 1906 werkzaam:

te Paramaribo:

10 onderwijzers en 3 onderwijzeressen van den 1sten rang;
13 „ „ 2 „ „ „ 2den „
37 „ „ 40 „ „ „ 3den „
28 „ „ 43 „ „ „ 4den „
1 onderwijzer met akte alleen voor het teekenen;
1 „ „ „ (m. o.) „ „ „ boekhouden;
1 onderwijzeres „ „ „ „ „ Engelsch;
14 onderwijzeressen „ „ „ „ de handwerken voor meisjes;

voorts nog 21 mannelijke en 24 vrouwelijke personen zonder onderwijzersrang of speciale akte, die in de scholen hulp verleenden of in speciale vakken onderwijs gaven;

in de districten:

6 onderwijzers van den 2den rang;
15 „ en 1 onderwijzeres van den 3den rang;
26 „ „ 1 „ „ „ 4den „ ;
2 „ zonder rang aan het hoofd van scholen,

voorts nog 5 mannelijke en 22 vrouwelijke personen zonder onderwijzersrang of speciale akte, die in de scholen hulp verleenden of in speciale vakken onderwijs gaven; hieronder begrepen 6 echtgenooten van zendelingen der Evangelische Broedergemeente, die onderwijs gaven in de handwerken voor meisjes;

in de geheele kolonie derhalve:

135 gegradueerde onderwijzers;
90 „ onderwijzeressen;

te zamen 225, tegen 209 op gelijk tijdstip van 1905;

voorts 1 onderwijzer met akte alleen voor het teekenen;
1 „ „ „ (m.o.) „ „ „ boekhouden;
1 onderwijzeres „ „ „ „ „ Engelsch;
14 onderwijzeressen met akte alleen voor de handwerken voor meisjes;
2 personen zonder rang aan het hoofd van scholen;
72 niet-gegradueerde personen, die in de school hulp verleenden of in speciale vakken onderwijs gaven.

Van deze niet-gegradueerde personen waren werkzaam:

aan de gouvernementsscholen 13
„ „ niet-gesubsidieerde particuliere scholen 12
„ „ gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente 34
„ „ gesubsidieerde scholen der Roomsch Katholieke geestelijken 13

In den volgenden staat wordt opgegeven het getal onderwijzers van de verschillende rangen, die bij het gewoon en uitgebreid lager onderwijs werkzaam waren op 31 December 1901—1906.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.
Onderwijzers van den 1sten rang	10	11	12	10	10	10
„ „ „ 2den „	13	14	14	17	19	19
„ „ „ 3den „	41	42	44	45	49	52
„ „ „ 4den „	49	47	55	54	56	54
Onderwijzeressen van den 1sten rang	1	2	2	2	2	3
„ „ „ 2den „	—	—	—	—	2	2
„ „ „ 3den „	26	30	35	38	40	41
„ „ „ 4den „	24	28	28	27	31	44
Totaal van den 1sten „	11	13	14	12	12	13
Totaal van den 2den „	13	14	14	17	21	21
Totaal van den 3den „	67	72	79	83	89	93
Totaal van den 4den „	73	75	83	81	87	98
Totaal van alle rangen . .	164	174	190	193	209	225

Het volgend staatje geeft de samenstelling van het onderwijzend personeel in de kolonie op 31 December 1878, 1886, 1896 en 1906.

	Getal onderwijzers.				Percentage van het geheel.			
	1878.	1886.	1896.	1906.	1878.	1886.	1896.	1906.
1ste rang	6	4	7	13	8	4	5	6
2de „	6	4	11	21	8	4	8	9
3de „	22	45	54	93	29	44	41	41
4de „	43	49	60	98	56	48	45	44
Totaal	77	102	132	225	—	—	—	—

Uit de cijfers blijkt dat het percentage van het getal bezitters van den 4den rang langzamerhand kleiner, dat van de hoogere rangen grooter wordt.

Onder de in deze paragraaf gegeven cijfers zijn niet begrepen de scholen bij de Boschnegers, die voor kinderen van Britsch Indische immigranten, de bewaarscholen en de in § 4 genoemde scholen.

§ 6. *Schoolgaande kinderen.*

Op de scholen voor gewoon en uitgebeid lager onderwijs waren op 31 December 1906 ingeschreven:

in de geheele kolonie:
4 243 jongens,
3 529 meisjes,

te zamen 7 772 leerlingen, tegen 7 489 op gelijk tijdstip van 1905; het getal schoolgaande kinderen is derhalve vermeerderd met 283, t. w. 210 jongens en 73 meisjes;

te Paramaribo:
3 085 jongens,
2 765 meisjes,

te zamen 5 850 leerlingen, zijnde ruim 75 pct. van het getal schoolgaande kinderen in de kolonie, tegen 5 674 op gelijk tijdstip van 1905. Het getal schoolgaande kinderen te Paramaribo is dus vermeerderd met 176, t. w. 138 jongens en 38 meisjes;

in de districten:
1 158 jongens,
764 meisjes,

te zamen 1 922 leerlingen, zijnde bijna 25 pct. van het getal schoolgaande kinderen in de kolonie, tegen 1 815 op gelijk tijdstip van 1905. Het getal schoolgaande kinderen in de districten is derhalve vermeerderd met 107, t. w. 72 jongens en 35 meisjes.

De onderstaande opgaven vermelden de plaatsen van vestiging en de bevolking der districtsscholen op 31 December 1906:

a. *Gouvernementsscholen.*

1°. op de plantage Nieuw-Meerzorg . . . 22 leerlingen;
2°. „ „ „ Marienberg . . . . . 128 „
3°. „ „ vestigingsplaats Alkmaar . . . 56 „
4°. „ den grond Hannover . . . . . . 20 „
5°. „ „ „ Onverwacht . . . . . 40 „
6°. „ „ „ Onoribo . . . . 32 „
7°. „ „ „ Helena Christina . . . 65 „
8°. te Lelydorp . . . . 17 „
9°. op het station Domburg . . . . . . 86 „
10°. „ den grond Hague . . . . 40 „
11°. te Totness . . . . 31 „
12°. op den grond Weltevreden . . . . 91 „
13°. „ de vestigingsplaats Paradise . . . 19 „
14°. „ den grond Ma mère . . . . . . 38 „
15°. te Nieuw Nickerie . . . . 66 „
te zamen . . . 751 leerlingen.

b. *Scholen der Evangelische Broedergemeente.*

1°. op het etablissement Charlottenburg . . 60 leerlingen;
2°. „ „ „ Potribo . . . 39 „
3°. „ de vestigingsplaats Hecht en Sterk . . 26 „
4°. „ „ „ Johan en Margaretha 39 „
5°. „ het etablissement Nieuw-Amsterdam . 55 „
6°. in de Anniestraat (Beneden Para) . . . 55 „
7°. op het etablissement Saron . . . . . . 69 „
8°. „ „ „ Bersaba . . . . . 48 „
9°. „ „ „ Bergendal . . . . 37 „
10°. „ den grond Carolina . . . . 33 „
11°. „ het etablissement Salem . . . . . . 138 „
12°. „ „ „ Waterloo . . . . 39 „
13°. te Nieuw-Nickerie . . . . 171 „
14°. „ Albina . . . . 35 „
15°. op het etablissement Groningen . . . . 43 „
te zamen . . . 887 leerlingen.

c. *Scholen der Roomsch Katholieke geestelijken.*

1°. op het etablissement Marianella . . . . 40 leerlingen;
2°. „ de plantage Mary'shope (de Mariaschool) 65 „
3°. „ „ „ „ (de St. Theresiaschool) 65 „
4°. te Nieuw-Nickerie (de St. Alfonsusschool) 50 „
5°. „ „ „ („ St. Claraschool). . 44 „
6°. „ Albina (de Gerardus Majellaschool). . 20 „

te zamen . . . 284 leerlingen.

In den volgenden staat zijn de schoolgaande kinderen gegroepeerd naar de leeftijden.

LEEFTIJD.	Getal schoolgaande kinderen op 31 December 1906.			
	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Per 100.
Beneden 7 jaar . . .	109	60	169	2,17
„ 7 „ . . .	455	391	846	10,89
„ 8 „ . . .	540	492	1032	13,28
„ 9 „ . . .	630	509	1139	14,66
„ 10 „ . . .	563	484	1047	13,47
„ 11 „ . . .	487	417	904	11,63
„ 12 „ . . .	479	419	898	11,55
„ 13 „ . . .	457	389	846	10,89
„ 14 „ . . .	315	235	550	7,08
„ 15 „ . . .	136	102	238	3,06
boven 15 „ . . .	72	31	103	1,33

Men had op 31 December 1906 dus:
169 schoolgaande kinderen beneden 7 jaar;
5866 „ „ van 7—12 „
1737 „ „ boven 12 „

Bovenstaande cijfers hebben alleen betrekking op de scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs; de scholen tot opleiding van onderwijzers, de ambachtsschool, de scholen voor kinderen van Britsch-Indische immigranten, de scholen bij de Boschnegers, de verschillende naaischolen en de bewaarscholen zijn daaronder niet begrepen.

Op de 7772 kinderen, die op 31 December 1906 de scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs bezochten, had men 242 gegradueerde onderwijzers, hieronder begrepen die met akten uitsluitend voor speciale vakken. Van de rangonderwijzers waren op dien datum 3 (2 van de gouvernementsscholen, 1 in de stad en 1 in de districten en 1 van de stadsscholen der Evangelische Broedergemeente) met buitenlandsch verlof afwezig. Er bleven dus 239 over, dat is gemiddeld 1 gegradueerde onderwijzer op 32,5 leerling, tegen 33,1 in het jaar te voren.

Na aftrek van de met verlof afwezigen had men:

te Paramaribo:

191 gegradueerde onderwijzers op 5850 leerlingen, of
1 gegradueerde onderwijzer „ 30,6 leerling, tegen
1 „ „ „ 30,8 „ in 1905;

in de districten:

48 gegradueerde onderwijzers op 1922 leerlingen, of
1 gegradueerden onderwijzer „ 40 „ , tegen
1 „ „ „ 44,3 leerling in 1905.

Uit de bijlage blijkt hoe de verhoudingen waren voor elk district en voor de verschillende categorieën van scholen.

Op de hierbedoelde scholen had men op 31 December 1906 op elke 100 leerlingen:

in de geheele kolonie 54,6 jongens en 45,4 meisjes;
te Paramaribo 52,7 „ „ 47,3 „
in de districten 60,2 „ „ 39,8 „

Voor de schoolgaande kinderen van 7—12 waren de cijfers:

in de geheele kolonie 53,8 jongens en 46,2 meisjes;
te Paramaribo 51,7 „ „ 48,3 „
in de districten 59,1 „ „ 40,9 „

Uit den volgenden staat blijkt welke categorieën van kinderen de scholen bezochten en welke de getalsterkte was van elke categorie op 31 December 1904, 1905 en 1906.

		Getal schoolgaande kinderen op ultimo December.		
		1904.	1905.	1906.
Paramaribo en districten.				
Voor rekening van	particulieren	972	805	834
	het Gouvernement	1846	1953	2073
op de gesubsidieerde scholen der	Evangelische Broedergemeente	2512	2604	2692
	Roomsch-Katholieke geestelijken	1861	1945	2004
	Vereeniging „de Vrije Evangelisatie"	—	182	169
Paramaribo.				
Voor rekening van	particulieren	967	803	831
	het Gouvernement	1313	1283	1325
op de gesubsidieerde scholen der	Evangelische Broedergemeente	1726	1756	1805
	Roomsch-Katholieke geestelijken	1577	1650	1720
	Vereeniging „de Vrije Evangelisatie"	—	182	169
Districten.				
Voor rekening van	particulieren	5	2	3
	het Gouvernement	533	670	748
op de gesubsidieerde scholen der	Evangelische Broedergemeente	786	848	887
	Roomsch-Katholieke geestelijken	284	295	284

In het cijfer van 1720 leerlingen op de gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken te Paramaribo zijn 256 leerlingen begrepen, die tegen betaling op de St. Petrus en Paulusschool, n.l. op de afdeeling voor uitgebreid lager onderwijs, geplaatst waren. In het geheel gingen dus op 31 December 1906 te Paramaribo voor rekening van particulieren 831 + 256 of 1087 kinderen ter school.

De cijfers waren op 31 December		1905	1036
„ 31	„	1904	1181
„ 31	„	1903	1207
„ 31	„	1902	1240
„ 31	„	1901	1329
„ 31	„	1900	1317

Het getal kinderen op de scholen bij de Boschnegers was op 31 December 1906:

	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Op Koffiekamp aan de Boven Suriname	28	16	44
„ Gansee „ „ „ „	50	48	98
„ Botopassie „ „ „ „	12	15	27
„ Nieuw-Aurora „ „ „ „	22	22	44
„ Kwattahédé „ „ „ Saramacca	9	9	18
„ Jakobkondré „ „ „ „	12	13	25
„ Langa Tabbetje „ „ „ Marowijne	9	4	13
Totaal . . .	142	127	269

Op de scholen voor kinderen van Britsch-Indische immigranten waren de cijfers op 31 December 1906:

	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Mariënburg	18	8	26
Alliance	26	6	32
Totaal . . .	44	14	58

Het volgend staatje geeft een overzicht van de bewaarscholen te Paramaribo op 31 December 1906.

Bewaarscholen van:	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
de Evangelische Broedergemeente voor kinderen van onvermogenden	116	113	229
de Roomsch-Katholieke geestelijken voor kinderen van onvermogenden	130	191	321
Totaal . . .	246	304	550
de Roomsch-Katholieke geestelijken voor andere kinderen . . .	57	73	130
verschillende particulieren . . .	185	170	355
Totaal . .	242	243	485
Totaal-Generaal .	488	547	1035

· Op de bewaarschool verbonden aan de St. Theresiaschool op Coronie gingen op 31 December 1906 21 jongens en 28 meisjes; op die verbonden aan de St. Claraschool te Nieuw-Nickerie 26 jongens en 41 meisjes; op de bewaarschool der Evangelische Broedergemeente te Nieuw-Nickerie 28 jongens en 20 meisjes. Op de bewaarscholen in de districten te zamen dus 75 jongens en 89 meisjes, in het geheel 164 kinderen. Deze voegende bij die te Paramaribo komt men voor de bewaarscholen tot een totaal van 1199 kinderen, nl. 563 jongens en 636 meisjes.

Op 31 December 1906 gingen in de geheele kolonie ter school
4992 jongens
4306 meisjes
te zamen 9298 kinderen.

De cijfers waren op 31 December		1905 . . .	9044
„ 31	„	1904	8774
„ 31	„	1903 . . .	8678
„ 31	„	1902 . . .	8584
„ 31	„	1901 . . .	8661
„ 31	„	1900	8543

Hieronder volgt een staat van de mutatiën op de scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs in 1906. De scholen bij de Boschnegers en die voor kinderen van Britsch-Indische immigranten zijn hier niet medegerekend.

	Voor het eerst op school geplaatst.			Totaal van al de plaatsingen.			Totaal van al de afschrijvingen.		
	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Paramaribo	462	462	924	937	809	1746	799	771	1570
Nickerie	69	45	114	102	75	177	101	73	174
Coronie	27	26	53	61	49	110	63	61	124
Boven-Commewijne en Cottica	10	12	22	28	29	57	18	18	36
Beneden-Commewijne	80	31	111	123	58	181	72	42	114
Beneden-Para en Beneden-Suriname	87	31	118	117	53	170	88	34	122
Boven-Para en Boven-Suriname	21	11	32	38	18	56	47	29	76
Marowijne	9	4	13	16	26	42	24	16	40
Saramacca	10	5	15	10	9	19	10	9	19
Totaal	775	627	1402	1432	1126	2558	1222	1053	2275
1905	795	578	1373	1337	1057	2394	1099	997	2096

	Voor het eerst op school geplaatst.			Totaal van al de plaatsingen.			Totaal van al de afschrijvingen.		
	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Paramaribo.									
Niet gesubsidieerde particuliere scholen . .	9	69	78	17	123	140	13	143	156
Gouvernementsscholen	114	95	209	252	189	441	205	150	355
Gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente .	152	142	294	303	221	524	249	226	475
Gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	175	147	322	339	253	592	290	232	522
Gesubsidieerde scholen der Vereeniging „de Vrije Evangelisatie"	12	9	21	26	23	49	42	20	62
Totaal	462	462	924	937	809	1746	799	771	1570
1905.	472	403	875	858	754	1612	776	745	1521
Districten.									
Gouvernementsscholen	132	70	202	209	125	334	151	104	255
Gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	143	74	217	215	133	348	192	117	309
Gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	38	21	59	71	59	130	80	61	141
Totaal	313	165	478	495	317	812	423	282	705
1905.	323	175	498	479	303	782	323	252	575

Blijkens den staat werden 2558 leerlingen ingeschreven, waarvan 1402 voor het eerst op school geplaatst; dit laatste cijfer omvat zoowel kinderen, welke nog in het geheel geen onderwijs hadden genoten als die welke van bewaarscholen kwamen (ten getale van 420, nl. 204 jongens en 216 meisjes).

Van de eene school naar de andere *verplaatst* werden 2558—1402 of 1156 leerlingen. Het geheele aantal van de schoollijsten afgeschreven leerlingen bedroeg 2275; trekt men hiervan af het getal verplaatste leerlingen dan houdt men het getal over van hen die voor goed de school verlaten hebben, d. i. 1119.

Onder deze cijfers zijn begrepen zij die de kolonie verlieten al of niet om elders school te gaan.

In het volgend staatje zijn de cijfers over de jaren 1897—1906 samengevat.

	Voor het eerst op school geplaatst.			Voor goed de school verlaten.		
	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
1897. .	582	608	1190	542	560	1102
1898	579	566	1145	569	582	1151
1899. .	513	562	1075	551	573	1124
1900 .	620	582	1202	575	603	1178
1901. .	618	580	1198	607	478	1085
1902.	581	458	1039	584	580	1164
1903 .	628	556	1184	574	545	1119
1904. .	680	536	1216	660	582	1242
1905 .	795	578	1373	557	518	1075
1906. .	775	627	1402	565	554	1119

§ 7. *Schoolbezoek.*

In de bij dit verslag gevoegde bijlage vindt men een overzicht van de gemiddelde opkomst per dag en per 100 leerlingen voor Paramaribo en de districten afzonderlijk en naar den aard der scholen.

Die opkomst was in 1906 voor:

de geheele kolonie	83
Paramaribo	84
de districten	81

tegen 82, 82 en 81 in 1905.

Voor de verschillende categorieën van scholen waren de cijfers

	in de geheele kolonie.	te Paramaribo.	in de districten.
op de niet-gesubsidieerde particuliere scholen	90	90	—
op de gouvernementsscholen .	81	82	79
op de gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	82	82	81
op de gesubsidieerde scholen der Roomsch Katholieke geestelijken	85	85	86
op de gesubsidieerde school van de vereeniging „de Vrije Evangelisatie"	88	88	—

In 1906 werd te Paramaribo tegen 4 personen vervolging ingesteld wegens het veroorzaken van schoolverzuim. Tegen 1 werd de vervolging op de zitting ingetrokken, 1 werd vrijgesproken en 2 werden tot eene geldboete veroordeeld.

In de districten werden in 1906 geene vervolgingen ingesteld.

Van 1877 (het jaar van de inwerkingtreding der vigeerende onderwijsverordening, waarbij leerplicht is voorgeschreven) tot

1906 is het getal schoolgaande kinderen in de kolonie met 3160 vermeerderd, terwijl het percentcijfer van de dagelijksche opkomst van 75 tot 83 steeg.

Te Paramaribo steeg in dezelfde tijdruimte de schoolbevolking van 3201 tot 5850, eene vermeerdering dus van 2649; het percentcijfer van de dagelijksche opkomst klom daarbij van 73 tot 84.

De behandeling van trachoomlijders op school (zie het verslag over 1889) werd in 1906 geregeld voortgezet.

§ 8. *Omvang, aard en toestand van het onderwijs.*

Bij resolutie van 16 October 1906, 1ste afdeeling, n°. 13886, werd aan de school op Helena Christina de gelegenheid opengesteld om onderwijs te ontvangen in handwerken voor meisjes.

Wegens de toeneming van het getal leerlingen van de school op Weltevreden in Nickerie moest daar — bij resolutie van 23 October 1906, 1ste afdeeling, n°. 14126 — een onderwijzer van bijstand aangesteld worden.

§ 9. *De schoolspaarbank.*

Het saldo in kas bij den inspecteur voor het onderwijs in 1905 was f 92.

Het geheele bedrag van 1 Januari tot 31 December 1906 bij hem gestort bedroeg f 4675.

In 1906 werd door den inspecteur in de koloniale postspaarbank ten name van den Inspecteur voor het onderwijs voor de schoolspaarbank een bedrag van f 4752 gestort, terwijl f 15 bij hem in kas bleef, als zijnde bij hem gestort na den laatsten dag waarop de koloniale postspaarbank in 1906 voor den dienst open was.

In 1905 was op genoemd spaarbankboekje een saldo van f 1444 overgebleven, dat nog niet was overgeschreven op naam van scholieren. Met het in 1906 in de koloniale postspaarbank gestorte bedrag van f 4752 maakt dit een som uit van f 6196.

In 1906 werd door de koloniale postspaarbank een bedrag van f 4646 op naam van scholieren overgeschreven, zoodat het saldo van het tegoed op evengenoemd spaarbankboekje op 31 December 1906 f 1550 bedroeg.

Van de invoering der schoolspaarbank in Mei 1882 tot 31 December 1906 werd door de onderwijzers — na aftrek van de uitkeeringen door den inspecteur gedaan bij het sluiten van scholen als anderszins — te zijnen bureele gestort een bedrag van f 117 562, waarvan f 115 997 op naam van scholieren werd overgeschreven.

Op 31 December 1906 namen 3364 scholieren aan het sparen deel, zijnde ruim 43 percent van het getal schoolgaande kinderen, dat op dien datum 7772 bedroeg.

Op denzelfden datum waren 1398 scholieren in het bezit van boekjes der koloniale postspaarbank, zijnde bijna 18 percent van het getal schoolgaande kinderen en bijna 42 percent van het getal deelnemers aan het sparen.

In 1906 gaf de koloniale postspaarbank op naam van scholieren, wier spaarpenningen een gulden of veelvouden hiervan bedroegen, 486 boekjes uit. Hiervan kwamen:

te Paramaribo:

op de niet-gesubsidieerde particuliere scholen	41
„ „ gouvernementsscholen	205
„ „ gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	63
„ „ gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	91
Totaal	400

in de districten:

op de gouvernementsscholen	50
„ „ gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	14
„ „ gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	22
Totaal	86

§ 10. *Schoolgebouwen, onderwijzerswoningen, schoolmeubelen en schoolbehoeften.*

In December 1906 kwam het schoolgebouw op Lelydorp gereed, zoodat de school, gelijk reeds in § 1 is medegedeeld, op 11 December kon geopend worden.

De school aan den Gemeenen Landsweg tegenover den Tweeden Rijweg kwam eerst in Maart 1907 gereed, waarop de school op den 18den Maart geopend werd.

Paramaribo, 15 April 1907.

De Inspecteur van het onderwijs,

H. D. BENJAMINS.

Bijlage G².

STAAT

aantoonende het getal scholen, geëxamineerde onderwijzers, schoolgaande kinderen en de verhouding van het getal geëxamineerde onderwijzers tot het getal schoolgaande kinderen op ultimo December 1906, verder het gemiddeld getal schoolgaande kinderen en de gemiddelde opkomst per dag en per 100 in 1906.

	Getal scholen op ultimo December 1906.	Getal geëxamineerde onderwijzers.	Getal schoolgaande kinderen op ultimo December 1906.			Getal leerlingen op 1 geëxamineerden onderwijzer.
			Jongens.	Meisjes.	Totaal.	
Paramaribo	22	191	3 085	2 765	5 850	31
Nickerie	8	13	270	248	518	40
Coronie	5	8	188	151	339	42
Boven-Commewijne en Cottica	3	4	69	52	121	30
Beneden-Commewijne	4	5	181	68	249	50
Beneden-Para en Beneden-Suriname	8	11	261	128	389	35
Boven-Para en Boven-Suriname	5	4	138	70	208	52
Marowijne	2	2	22	33	55	28
Saramacca	1	1	29	14	43	43
Totaal	58	239	4 243	3 529	7 772	33
1905	56	226	4 033	3 456	7 489	33
Paramaribo en districten.						
Niet gesubsidieerde particuliere scholen	4	1) 24	31	389	420	18
Gouvernementsscholen	22	86	1 456	1 031	2 487	29
Gesubsidieerde scholen der Evangeliche Broedergemeente	20	72	1 504	1 188	2 692	37
Gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	11	50	1 190	814	2 004	40
Gesubsidieerde scholen der Vereeniging „de Vrije Evangelisatie"	1	7	62	107	169	24
Totaal	58	239	4 243	3 529	7 772	33
1905	56	226	4 033	3 456	7 489	33
Paramaribo.						
Niet gesubsidieerde particuliere scholen	4	1) 24	31	389	420	18
Gouvernementsscholen	7	2) 67	964	772	1 736	26
Gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	5	3) 50	984	821	1 805	36
Gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	5	4) 43	6) 1 044	676	6) 1 720	40
Gesubsidieerde scholen der Vereeniging „de Vrije Evangelisatie"	1	7	62	107	169	24
Totaal	22	191	3 085	2 765	5 850	31
1905	22	185	2 974	2 727	5 674	31
Districten.						
Gouvernementsscholen	15	5) 19	492	259	751	40
Gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	15	22	520	367	887	40
" " " Roomsch-Katholieke geestelijken	6	7	146	138	284	40
Totaal	36	48	1 158	764	1 922	40
1905	34	41	1 086	729	1 815	44

Gemiddeld getal schoolgaande kinderen in 1906.			Gemiddelde opkomst per dag in 1906.			Gemiddelde opkomst per 100 in 1906.		
Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
3 021	2 743	5 764	2 568	2 256	4 824	85	82	84
273	259	532	231	221	452	85	85	85
191	155	346	145	126	271	76	81	78
73	55	128	58	45	103	79	82	80
158	64	222	120	46	166	76	72	75
243	118	361	200	101	301	82	86	83
146	76	222	107	61	168	73	80	76
25	29	54	21	27	48	84	93	89
27	12	39	21	9	30	78	75	77
4 157	3 511	7 668	3 471	2 892	6 363	83	82	83
3 954	3 462	7 416	3 250	2 811	6 061	82	81	82
31	412	443	27	370	397	87	90	90
1 441	1 028	2 469	1 182	822	2 004	82	80	81
1 448	1 182	2 630	1 193	951	2 144	82	80	82
1 168	784	1 952	1 007	658	1 665	86	84	85
69	105	174	62	91	153	90	87	88
4 157	3 511	7 668	3 471	2 892	6 363	83	82	83
3 954	3 462	7 416	3 250	2 811	6 061	82	81	82
31	412	443	27	370	397	87	90	90
960	759	1 719	806	608	1 414	84	80	82
949	827	1 776	798	655	1 453	84	79	82
1 012	640	1 652	875	532	1 407	86	83	85
69	105	174	62	91	153	90	87	88
3 021	2 743	5 764	2 568	2 256	4 824	85	82	84
2 930	2 755	5 685	2 439	2 223	4 662	83	81	82
481	269	750	376	214	590	78	80	79
499	355	854	395	296	691	79	83	81
156	144	300	132	126	258	85	88	86
1 136	768	1 904	903	636	1 539	79	83	81
1 024	707	1 731	811	588	1 399	79	83	81

AANMERKINGEN.

Bij vergelijking van dezen staat met dien van vorige jaren houde men rekening met de wijziging der districtsgrenzen bij de verordeningen van 28 Augustus 1905 (*Gouvernementsblad* nos. 67 en 68).

In dezen staat zijn niet begrepen de scholen tot opleiding van onderwijzers, de ambachtsschool, de bewaarscholen, de scholen bij de Boschnegers, die voor kinderen van Britsch-Indische immigranten, de naai- en breischolen, de teekenschool van den heer RUSTWIJK, de cursus in het Engelsch van den heer RELLUM en de herhalingscursus van de Vereeniging tot bevordering van het onderwijs.

1) Hieronder begrepen 1 onderwijzeres met akte alleen voor het Engelsch en 9 onderwijzeressen met akte alleen voor de handwerken voor meisjes. Zonder deze wordt de verhouding tot het getal leerlingen 1 : 30.

2) Hieronder begrepen 1 onderwijzer alleen met akte m. o. voor het boekhouden, 1 met akte alleen voor het teekenen en 1 onderwijzeres met akte alleen voor de handwerken voor meisjes. Zonder deze wordt de verhouding tot het getal leerlingen 1 : 27.
Onder het cijfer 67 is niet begrepen een onderwijzer, die met buitenlandsch verlof afwezig was.

3) Hieronder begrepen 1 onderwijzeres met akte alleen voor de handwerken voor meisjes. Zonder deze wordt de verhouding tot het getal leerlingen 1 : 37.
Onder het cijfer 50 is niet begrepen een onderwijzer die met buitenlandsch verlof afwezig was.

4) Hieronder begrepen 3 onderwijzeressen met akte alleen voor de handwerken voor meisjes. Zonder deze wordt de verhouding tot het getal leerlingen 1 : 43.

5) Onder het cijfer 19 is niet begrepen een onderwijzer die met buitenlandsch verlof afwezig was.

6) Hieronder begrepen 256 jongens, die tegen betaling op de St. Petrus en Paulusschool te Paramaribo geplaatst waren.

STAAT aantoonende het aantal sterfgevallen en geboorten in de verschillende district

DISTRICTEN.	Bevolking.	Levenloos aangegeven.	Overleden zonder de levenloos geborenen.	LEEFTIJD DE						
				Beneden 1 jaar.	Van 1 tot beneden de 3 jaar.	Van 3 tot beneden de 10 jaar.	Van 10 tot beneden de 20 jaar.	Van 20 tot beneden de 30 jaar.	Van 30 tot beneden de 40 jaar.	Van 40 tot beneden de 50 jaar.
Nickerie	5 963	18	92	24	9	2	3	12	10	11
Coronie	2 103	5	41	7	1	2	2	6	5	4
Beneden-Saramacca	4 545	8	88	17	14	4	8	9	4	11
Boven-Saramacca	620	»	25	4	»	2	2	4	2	4
Beneden-Suriname	5 218	8	107	17	3	8	4	10	20	16
Beneden-Para	6 606	16	82	15	8	6	4	12	10	12
Boven-Para	2 542	4	45	11	3	4	3	4	7	3
Boven-Suriname	2 706	5	62	9	»	»	5	8	9	14
Beneden-Commewijne	8 223	20	140	34	13	13	7	22	23	11
Boven-Commewijne	1 290	1	32	1	3	6	»	5	5	2
Cottica	2 368	2	57	14	3	4	2	5	6	6
Marowijne	895	1	19	2	»	»	»	3	5	2
	43 079	88	790	155	57	51	40	100	106	96

gedurende 1906, met aanduiding van het verschil tusschen geboorte en sterfte.

OVERLEDENEN.				Sterfte in verhouding tot de bevolking.	GEBOORTE.			Verschil tusschen geboorte en sterfte in de verschillende districten.		AANMERKINGEN.
Van 50 tot beneden de 60 jaar.	Van 60 tot beneden de 70 jaar.	Van 70 jaar en daarboven.	Van onbekenden ouderdom.		Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Totaal.	Meer geboren dan overleden.	Meer overleden dan geboren.	
11	4	6	»	1,54	118	122	240	148	»	
4	3	6	1	1,95	35	34	69	28	»	
3	7	6	5	1,94	81	69	150	62	»	
3	»	1	3	4	6	9	15	»	10	
14	6	8	1	2,1	83	93	176	69	»	
8	3	4	»	1,2	78	91	169	87	»	
2	5	2	1	1,8	31	34	65	20	»	
8	5	3	1	2,3	48	37	85	23	»	
8	3	2	4	1,6	117	113	230	90	»	
2	1	7	»	2,5	19	30	49	17	»	
7	4	4	2	2,4	35	36	71	14	»	
7	»	2	4	2,1	11	8	19	»	»	
71	41	51	22	1,8	662	676	1 338	558	10	

Bijlage H².

GEBOORTE en STERFTE naar leeftijd en doodsoorzaken te Paramaribo in 1906.

Leeftijd en oorzaak van den dood.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
Levenloos aangegeven	70	66	136
Beneden 1 jaar	85	70	155
Van 1 tot beneden 3 jaren	24	26	50
» 3 » » 10 »	17	21	38
» 10 » » 20 »	29	25	54
» 20 » » 30 »	60	47	107
» 30 » » 40 »	98	47	145
» 40 » » 50 »	73	33	106
» 50 » » 60 »	75	45	120
» 60 » » 70 »	56	31	87
» 70 » daarboven	41	92	133
Onbekende ouderdom	7	1	8
	635	504	1139
1. Febris typhoidea	»	»	»
2. Typhus exanthematicus	»	»	»
3. Febris intermitt. malaria cachectie	66	19	85
4. Pokken	»	»	»
5. Mazelen	»	»	»
6. Roodvonk	»	»	»
7. Gele koorts	»	»	»
8. Kinkhoest	»	»	»
9. Diphtherie	»	»	»
10. Dysenteria	4	1	5
11. Influenza	»	»	»
12. Longtuberculose	68	46	114
13. Andere vormen van tuberculose	2	»	2
14. Kanker en andere maligne. tum.	10	17	27

Leeftijd en oorzaak van den dood.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
15. Meningitis	9	7	16
16. Apoplexie en hersenverweeking	15	11	26
17. Organische hartgebreken	26	39	65
18. Acute bronchitis	18	20	38
19. Chronische bronchitis	8	6	14
20. Pneumonia	21	9	30
21. Ziekte der maag	»	»	»
22. Ziekte der spijsvert. organen	64	65	(1) 129
23. Anchylostomiasis	24	16	40
24. Hernia, darmocclusie	»	»	»
25. Levercirrhose	11	8	19
26. Nephritis-morb. Bright.	50	19	69
27. Kraamvrouwenkoorts	»	1	1
28. Andere ziekten der zwangerschap	»	3	3
29. Aangeboren zwakte en gebreken	38	18	56
30. Ruggemergslijden	10	9	19
31. Stuipen	1	3	4
32. Klem	2	2	4
33. Debilitas-ouderdomsgebreken	32	56	88
34. Gewelddadige dood	8	4	12
34*bis*. Zelfmoord	»	»	»
35. Andere ziekten	31	23	54
36. Onbekende oorzaken	47	36	83
	565	438	1003

(1) Waaronder 52 kinderen beneden de 3 jaren.

Totaal overleden met levenloos aangegeven	1 039
Aantal » » » » op 1000 inwoners	29,8
Totaal geboren met inbegrip der levenloos aangegeven	1 206
Bevolking op 31 December 1906 te Paramaribo	34 870
Aantal geboren met inbegrip van de levenloos aangegeven op 1000 inwoners	34,5

Bijlage I.

MILITAIRE GENEESKUNDIGE DIENST IN SURINAME.

Aan het jaarverslag van den militairen geneeskundigen dienst wordt het volgende ontleend:

Op den 1sten Januari 1906 was het personeel van den militairen geneeskundigen dienst samengesteld als volgt:

de officier van gezondheid 1ste klasse dr. E. A. KOCH, als chef van dienst;

de districts-geneesheer O. A. VON KÖNINGSLOW, arts;

de tijdelijk officier van gezondheid 2de klasse C. I. DE VRIES ROBLES;

de geneeskundige L. E. JESSURUN;

de militaire apothekers 2de klasse D. G. J. BOLTEN en J. L. HEYL;

en als administrateur de gepensionneerde kapitein der infanterie van het Nederlandsch-Indische leger, PH. SILVERGIETER HOOGSTAD,

allen te Paramaribo;

de tijdelijk officier van gezondheid 2de klasse A. E. SAMSON, te Nieuw-Nickerie;

de districts-geneesheer H. A. J. LARET, te Albina;

de districts-geneesheer D. HARTOG, arts, te fort Nieuw-Amsterdam.

In den loop van het jaar kwamen daarin de volgende veranderingen.

De geneeskundige JESSURUN werd vervangen door den geneesheer G. L. BUILLAB, als administrateur werd de heer SILVERGIETER HOOGSTAD vervangen door den gepensionneerden kapitein der administratie van het Nederlandsch-Indische leger J. VAN DE WINKEL, terwijl de districts-geneesheer D. HARTOG wegens ziekte naar Europa vertrok en vervangen werd door den districts-geneesheer J. S. J. DE VRIES ROBLES, arts.

Op den 1sten Januari 1907 was de dienst aldus geregeld:

de officier van gezondheid 1ste klasse Dr. E. A. KOCH als chef van dienst;

de districts-geneesheer O. A. VAN KÖNINGSLOW;

de tijdelijk officier van gezondheid 2de klasse C. I. DE VRIES ROBLES;

de geneeskundige BUILLAB;

de militaire apothekers 2de klasse D. G. J. BOLTEN en J. L. HEYL;

de administrateur de heer J. VAN DE WINKEL;

de tijdelijk officier van gezondheid 2de klasse A. E. SAMSON, te Nieuw-Nickerie;

de districts-geneesheer H. A. J. LARET te Albina;

de districts-geneesheer J. S. J. DE VRIES ROBLES, arts, te fort Nieuw-Amsterdam.

Gevallen van besmettelijke ziekten hebben zich niet voorgedaan.

Met voldoening mag op 't afgeloopen jaar worden teruggezien, daar met de hoog noodzakelijke wijzigingen aan het hospitaal een aanvang werd gemaakt.

Eene belangrijke verbetering werd verkregen door het overbrengen van het hospitaal der koloniale spoorwegen van Republiek naar het terrein van het militair hospitaal.

De watervoorziening werd krachtig ter hand genomen, een ijzeren tank van ± 300 M³. inhoud van gewapend beton werd gemaakt en gedeeltelijk met de aanwezige en bijgebrachte waterreservoirs verbonden.

Een 6-tal Surinaamsche dames boden zich aan om als liefdezusters dienst te doen en hebben van een der officieren van gezondheid daartoe eerst eenige opleiding genoten. Hoewel deze nieuwe verpleegsters nog niet geheel en al voor hare taak berekend zijn, is het toch, met 't oog op 't personeel dat anders voor verpleging is aangewezen, zooals oud-militairen, eene belangrijke verbetering.

De opleiding van militairen tot hospitaalsoldaat en in 't verleenen van eerste hulp bij ongelukken, heeft zooveel mogelijk geregeld plaats gehad; ook de lessen aan de geneeskundige school werden geregeld in 't hospitaal gegeven en de oudste leerlingen deden evenals andere jaren, met den geneesheer dienst op de zalen en waren behulpzaam bij de polikliniek, die zich voortdurend uitbreidt.

Het Röntgentoestel blijft goed voldoen en wordt herhaaldelijk gebruikt.

Het aantal verpleegden nam ook in 1906 wederom toe en bedroeg 7 425 met 145 526 verpleegdagen, tegen 6 712 met 126 572 verpleegdagen in 1905.

Verpleegd werden in:

	1904.	1905.	1906.
Infanteristen	321	331	317
Hr. Ms. zeemacht		2	14
Politiebeambten	287	366	320
Civielen voor rekening van den Lande	3 911	4 511	4 812
Civielen voor rekening van zich zelve of van anderen	901	1 502	1 962
	5 420	6 712	7 425

De gemiddelde sterkte bedroeg 398 tegen 346 in 1905.

De meest voorkomende ziekten onder militairen waren geslachtsziekten en malaria.

Het aantal malariagevallen, in 1905 plotseling toegenomen, namelijk 1 507 in 1905 tegen 407 in 1904, bleef ongeveer stationair en bedroeg dit jaar 1483.

Als ongeschikt voor den dienst werden 10 militairen afgekeurd.

Van uit het militair hospitaal werden 19 patiënten als lijdende aan de ziekte der melaatschheid naar Groot-Chatillon en Bethesda geëvacueerd, terwijl van de verpleegden als verdacht lijdende te zijn aan krankzinnigheid 15 naar het gesticht Wolffenbuttel werden overgebracht.

Het aantal verrichte operatiën bedroeg 603 tegen 611 in het vorige jaar.

Het aantal gereed gemaakte recepten bedroeg:

voor den binnendienst:

	1904.	1905.	1906.
Militairen	1 415	890	576
Civielen	20 711	20 507	21 507
Totaal	22 126	21 397	22 083

voor den buitendienst:

	1904.	1905.	1906.
Militairen	5 454	6 988	6 895
Civielen	8 374	9 204	9 672
Totaal	13 828	16 192	16 567
Totaal-generaal	35 954	37 589	38 650

Het aantal patiënten in den buitendienst bedroeg 1 192 tegen 926 in het vorige jaar.

Verklaringen van ongeschiktheid werden opgemaakt voor 8 militairen.

Sterfgevallen hadden in den buitendienst niet plaats.

Fort Nieuw-Amsterdam. De gezondheidstoestand gedurende het jaar 1906 mag gunstig genoemd worden.

De meest geheerscht hebbende ziekte was malaria.

Binnendienst. Er bleef op 1 Januari 1906 onder behandeling in de ziekenkamer 1 infanterist.

Gedurende dit jaar werden 51 infanteristen opgenomen, van wie 18 naar het hospitaal te Paramaribo, terwijl de overige 34 als hersteld werden ontslagen.

Op 1 Januari 1906 waren in den buitendienst 3 mannen onder behandeling gebleven.

Gedurende het jaar werden onder behandeling genomen 99 mannen, 12 vrouwen en 18 kinderen.

Als hersteld werden afgeschreven 99 mannen, 12 vrouwen en 18 kinderen, zoodat onder behandeling zijn gebleven 3 mannen.

Sterfgevallen kwamen noch in den binnendienst, noch in den buitendienst voor.

Nieuw-Nickerie. De gezondheidstoestand mag gunstig genoemd worden.

De meest geheerscht hebbende ziekte was malaria, waarvan de meeste gevallen een goedaardig verloop hadden.

Op 1 Januari 1906 bevonden zich in de infirmerie onder behandeling: 1 militair, 10 behoeftigen, 1 gestrafte en 1 particulier.

In den loop van het jaar werden onder behandeling genomen 23 militairen, 95 behoeftigen, 10 gestraften, 1 beambte van politie, 2 schepelingen der koloniale vaartuigen en 17 particulieren, zoodat gedurende het jaar 1906 in de infirmerie in het geheel 161 personen werden behandeld.

Hiervan werden geëvacueerd naar Paramaribo 4 behoeftigen; werden als hersteld ontslagen 22 militairen, 48 behoeftigen, 11 gestraften, 1 beambte van politie, 2 schepelingen der koloniale vaartuigen en 11 particulieren; zijn overleden 15 behoeftigen en 3 particulieren en werden onhersteld of op verzoek ontslagen 1 militair, 32 behoeftigen en 4 particulieren; totaal 154 personen.

Alzoo bleven op 1 Januari 1907 onder behandeling 7 personen, t. w. 1 militair en 6 behoeftigen.

In den buitendienst werden 36 personen behandeld, welke allen als hersteld werden afgeschreven.

Albina. De algemeene gezondheidstoestand was bevredigend te noemen.

Slechts deden zich vrij veel gevallen van enteritis acuta voor onder de militairen, die echter grootendeels niet van zoo'n ernstigen aard waren, dat hospitaalverpleging noodzakelijk werd geacht.

In de infirmerie waren op 1 Januari 1906 onder behandeling 3 militairen, 6 behoeftigen en 1 gevangene.

Gedurende het jaar werden opgenomen:

37 militairen, 5 beambten van politie, 71 behoeftigen, 12 gevangenen en 70 particulieren; hiervan werden als hersteld ontslagen 37 militairen, 5 beambten van politie, 66 behoeftigen, 13 gevangenen en 65 particulieren; werden naar Paramaribo geëvacueerd 2 militairen, 1 behoeftige en 1 particulier, terwijl 6 behoeftigen en 1 particulier zijn overleden.

Op 1 Januari bleven onder behandeling 1 militair, 4 behoeftigen en 3 particulieren.

In den buitendienst werden 219 personen behandeld, welke allen herstelden.

Bijlage J.

STAAT, aantoonende de in 1906 ontvangen passage- en vrachtgelden op de koloniale vaartuigen.

TRAJECT.	Ontvangen.			Berekening van de passage en vracht aan kosteloos vervoerde personen en goederen.		
	Passage.	Vracht.	Totaal.	Passage.	Vracht.	Totaal.
Paramaribo—Demerara via Nickerie (om de twee weken)	f 17 957,46	f 17 839,90	f 35 797,36	f 6 604,92^5	f 1 867,94	f 8 472,86^5
Paramaribo—Albina (om de twee weken)	10 014,56	5 727,81^5	15 742.37^5	3 163,50	2 646,63^5	5 810,13^5
Paramaribo—Coronie (om de vier weken)	1 749,70	1 408,71^5	3 158,41^5	261,50	208,38	469,88
Paramaribo—Nickerie via Coronie (om de vier weken)	2 592,55	2 813,92	5 406,47	502,50	390,34	892,84
Paramaribo—Demerara (één dokreis)	120,00	„	120,00	30,00	„	30,00
Paramaribo—Commewijne—Cottica (dagelijks)	26 297,77^5	5 786,62^5	32 084,40	6 038,33	1 349,60^5	7 387,93^5
Paramaribo—Boven-Suriname (drie malen 's weeks)	5 102,89^5	712,34^5	5 815,24	1 067,67^5	212,41	1 280,08^5
Stations boven Sommelsdijk (onderling)	162,55	52,91	215,46	129,75	6,11	135,86
Dienst op de Nickerie-rivier	74,00	28,70	102,70	„	„	„
Paramaribo—Beneden-Saramacca (twee malen 's weeks)	4 815,00	1 725,05^5	6 540,05^5	708,45	188,13	896,58
Excursiereizen	1 305,50	„	1 305,50	„	„	„
	f 70 191,99	f 36 095,98^5	f 106 287,97^5	f 18 506,63	f 6 869,55	f 25 376,18

Bijlage K.

VERGELIJKING van de raming der ontvangsten en uitgaven voor de kolonie Suriname in 1906 met de op 30 April 1907 bekende uitkomsten.

	BENAMING DER ONDERWERPEN VAN UITGAAF EN ONTVANGST.	Raming voor 1906.	Voorloopige uitkomst.
	Uitgaven.		
I.	Gouvernements-secretarie, Koloniale Staten en algemeene dienst	f 185 192,50	f 206 056,00
II.	Justitie en politie.	385 032,00	361 316,00
III.	Schutterij te Paramaribo	6 910,00	6 734,00
IV.	Administratie van financiën	507 614,00	499 009,00
V.	Immigratie en kolonisatie	90 448,33	70 272,00
VI.	Eeredienst, onderwijs, armenzorg en burgerlijke geneeskundige dienst	725 797,33	715 206,00
VII.	Bouwdepartement.	704 765,00	487 280,00
VIII.	Koloniale Vaartuigen, betonning, bebakening, seinwezen en brandweer	371 673,85	339 012,00
IX.	Koloniale spoorwegen	1 480 000,00	1 145 407,00
X.	Pensioenen, wachtgelden, onderstanden en toelage.	256 315,67[5]	261 681,00
XI.	Onvoorziene uitgaven	50 000,00	36 000,00
		f 4 763 748,68[5]	f 4 127 973,00
	Ontvangsten.		
	A. *Directe en indirecte belastingen.*		
a.	Personeele belasting	f 55 000,00	f 67 754,00
b	Patentrecht	26 000,00	32 500,00
c.	Belasting op de huurwaarde van huizen te Paramaribo en op die van huizen, gebouwen en erven te Nieuw-Nickerie	43 000,00	40 399,00
d.	Paardengeld	300,00	300,00
e.	Accijns op het binnenlandsch gedistilleerd	160 000,00	127 387,00
f.	Invoerrechten	1 170 000,00	1 073 821,00
			[1]) 21 602,00
g.	Belasting op goud	65 000,00	84 945,00

[1]) 2 opcenten op het middel Invoerrechten.

	BENAMING DER ONDERWERPEN VAN UITGAAF EN ONTVANGST.	Raming voor 1906.	Voorloopige uitkomst.
h.	Weeg-, rooi- en bergloonen en entrepôtrechten	f 7 500,00	f 4 500,00
i.	Zegelrechten	50 000,00	52 100,00
k.	Geneeskundige belasting	30 000,00	33 559,00
l.	Successie- en overgangsrechten	10 000,00	10 044,00
m.	Begrafenisrechten	1 300,00	1 170,00
n.	Recht op verlotingen	100,00	„
o.	Opbrengst van de gouvernementsschool voor uitgebreid lager onderwijs (Hendrik-school)	15 000,00	15 011,00
p.	Opbrengst van de tweede gouvernementsschool voor uitgebreid lager onderwijs (van Sypesteynschool)	8 000,00	8 734,00
q.	Opbrengst van de geneeskundige school	1 800,00	1 362,00
r.	Hondenbelasting	3 000,00	1 948,00
	B. *Inkomsten van onderscheiden aard.*		
a.	Passage- en vrachtgelden voor het vervoer met de koloniale vaartuigen	100 000,00	106 288,00
b.	Alsvoren per kolonialen spoorweg	28 500,00	67 671,00
c.	Opbrengst van de posterij	33 000,00	26 337,00
d	Opbrengst van de telephoon	7 000,00	7 191,00
e.	Opbrengst van het abattoir	5 000,00	6 005,00
f.	Opbrengst van huren, erfpachten, verkoopingen van domeinen en afkoop van zakelijke rechten	23 000,00	16 508,00
g.	Vergunning- en concessierechten tot het ontginnen van balata, op domeingrond en retributie op balata, verkregen op domeingrond	35 000,00	43 617,00
h.	Vergunnings- en concessierechten tot het ontginnen van delfstoffen op domeingrond	110 000,00	93 778,00
i.	Landtaxen of akkergelden	9 000,00	7 483,00
j.	Inhoudingen (korting en storting) voor pensioen	94 000,00	99 052,00
			[1]) 592,00
k.	Terugbetaling van voorschotten	20 000,00	12 920,00
l.	Restitutie van kosten van materieel enz. bij het tot stand brengen van aansluitingen van particulieren aan gouvernements telephoonlijnen	2 000,00	2 282,00
m.	Boeten, opbrengst van verbeurdverklaringen en terugbetaling van voorloopig betaalde justitie- en proceskosten	5 500,00	5 352,00
n.	Griffierechten, te verantwoorden aan de koloniale kas	1 300,00	1 226,00
o.	Salarissen van den hypotheekbewaarder, te verantwoorden aan de koloniale kas	2 000,00	2 216,00
p.	Leges, te heffen ter gouvernements-secretarie	4 500,00	4 626,00
q.	Ontvangsten van den secretaris der geneeskundige commissie	250,00	725,00
r.	Justeerloonen van den ijker	250,00	326,00
s.	Opbrengst van scheepvaartformulieren	350,00	372,00
t.	Restitutie der kosten voor het gebruik en het verhuren van gereedschappen, werktuigen en verbruikte materialen van het departement der koloniale vaartuigen ten behoeve van anderen, mitsgaders ontvangen gelden wegens verkochte materialen en steenkolen en voor toegangskaartjes tot den kolonialen afvaartsteiger	2 500,00	2 639,00
u.	Sleeploon van vaartuigen door de stoomschepen van het departement der koloniale vaartuigen	300,00	725,00
v.	De helft van het werkloon der gevangenen	200,00	179,00

[1]) ½ jaar rente van de kapitalen, afkomstig van het opgeheven pensioenfonds.

BENAMING DER ONDERWERPEN VAN UITGAAF EN ONTVANGST.		Raming voor 1906.	Voorloopige uitkomst.
w.	Agio op verkochte gouvernementswissels	f 2 500,00	f 815,00
x.	Eindtaxes van de Compagnie française des câbles télégraphiques	600,00	574,00
ij.	Opbrengst van port d'armes	2 000,00	2 175,00
z.	Opbrengst van de gouvernements-stalweiden	1 000,00	746,00
aa.	Opbrengst van marktvergunningen	6 000,00	6 736,00
bb.	Opbrengst van aan particulieren verhuurde winkelgebouwen en bakkerijen op gouvernements-vestigingsplaatsen	1 700,00	1 220,00
cc.	Aandeel der eigenaren van plantages in het district Beneden-Commewijne in de kosten van onderhoud van den rijweg van fort Nieuw-Amsterdam naar Spieringshoek	1 200,00	264,00
dd.	Opbrengst van de leening voor productieve werken	473 750,00	2 754,58
ee.	Overschrijving van een bedrag in 1904 ontvangen, doch niet besteed voor productieve werken	6,17⁵	6,00
ff.	Bijdragen van belanghebbenden in de jaarlijksche kosten van het laboratorium voor plant- en scheikundige onderzoekingen	5 000,00	3 738,00
gg.	Hetgeen van den Staat wordt geleend tot het aanleggen en exploiteeren van een spoorweg van Paramaribo tot aan de Surinamerivier bij Kadjoe en het verrichten eener exploratie in het Lawagebied	1 420 000,00	1 070 407,00
hh.	Opbrengst van de activa der Maatschappij Suriname	*Memorie.*	"
ii.	Gelden, voor het departement der koloniale spoorwegen ontvangen voor verkochte materialen, enz. en voor het verhuren van gereedschappen, werktuigen, lokalen enz.	1 500,00	1 235,00
kk.	Opbrengst van door het departement der Koloniale Spoorwegen verkocht brandhout en zand	5 600,00	335,00
ll.	Teruggave van de uit de koloniale kas bestreden kosten ten behoeve van de koloniale postspaarbank	3 830,00	3 684,00
mm.	Verschillende ontvangsten	3 500,00	8 609,00
		f 4 057 836,17⁵	f 3 461 248,00
	Af wegens overschrijving op een volgend dienstjaar	14 256,17⁵	22 273,00
		f 4 043 580,00	f 3 438 975,00
	Bijdrage uit 's Rijksschatkist tot aanvulling van de koloniale geldmiddelen	720 168,68⁵	688 998,00
		f 4 763 748,68⁵	f 4 127 973,00

Bijlage L.

EXTRACT uit het verslag van de koloniale postspaarbank over het jaar 1906.

Bij Gouvernements-resolutie van 9 Mei 1906 n°. 5453 werd de heer C. PEEREBOOM benoemd tot lid van den raad van toezicht op de koloniale postspaarbank in de plaats van den heer C. A. BECK, die als zoodanig aftrad wegens eindiging van den termijn, gedurende welken hij zitting had.

In de maand Mei 1906 verliet de heer A. G. VAN WIERINGEN, Administrateur van Financiën, als zoodanig voorzitter van den raad van toezicht, de kolonie en trad in zijne plaats op de heer W. L. LOTH, waarnemend Administrateur van Financiën.

De heer VAN WIERINGEN trad 25 September 1906 weder in functie.

Aan den Directeur, den heer J. C. M. S. CONRADI, werd een jaar buitenlandsch verlof verleend wegens langdurigen dienst Zijne functiën werden waargenomen eerst door den heer C. C. M. LIGTENBERG, hypotheekbewaarder en na 31 October 1906 door den hoofdcommies ten postkantore F. A. MUNDER.

Gedurende het jaar 1906 werden 11 vergaderingen van den Raad van Toezicht gehouden.

Door liquidateuren van de koloniale spaarbank werd gedurende het jaar 1906 het saldo tegoed op 83 boekjes à *f* 1 426,35[5] uitbetaald, zoodat op het eind van genoemd jaar nog in omloop waren 1 664 boekjes met een tegoed van *f* 10 143,14[5].

In de hieronder volgende staatjes *a* tot en met *i* zijn verdere gegevens vermeld betreffende de koloniale postspaarbank.

a. Overzicht van het aantal inlagen gedurende 1906, gesplitst naar het bedrag van elke inlage.

	INLAGEN VAN:											Totaal.
	beneden f 5.	f 5 tot beneden f 10.	f 10 tot beneden f 25.	f 25 tot beneden f 50.	f 50 tot beneden f 100.	f 100 tot beneden f 200.	f 200 tot beneden f 300.	f 300 tot beneden f 500.	f 500 tot beneden f 1000.	f 1000 tot beneden f 1500.	f 1500 en daarboven.	
Totaal	3351	1084	1344	988	839	533	165	106	67	12	19	8508
Percentsgewijze verhouding tot het totaal	39,4	12,7	15,8	11,6	9,9	6,4	1,9	1,2	0,8	0,1	0,2	

b. Overzicht van het aantal terugbetalingen op de verschillende kantoren, gedurende 1906, gesplitst naar het bedrag van elke terugbetaling.

	TERUGBETALINGEN VAN:											Totaal.
	beneden f 5.	f 5 tot beneden f 10.	f 10 tot beneden f 25.	f 25 tot beneden f 50.	f 50 tot beneden f 100.	f 100 tot beneden f 200.	f 200 tot beneden f 300.	f 300 tot beneden f 500.	f 500 tot beneden f 1000.	f 1000 tot beneden f 1500.	f 1500 en daarboven.	
Totaal	642	782	1438	811	593	409	97	97	64	16	13	4962
Percentsgewijze verhouding tot het totaal	12,9	15,8	29,0	16,4	11,9	8,2	2,—	2,—	1,3	0,3	0,2	

L

c. **Staat aanwijzende het aantal der op ultimo December 1906 in omloop zijnde spaarbankboekjes, gesplitst naar het bedrag van het tegoed.**

	Aantal boekjes, op welke zich den 31sten December 1906 een tegoed bevond van:											Totaal.
	beneden f 5.	f 5 tot beneden f 10.	f 10 tot beneden f 25.	f 25 tot beneden f 50.	f 50 tot beneden f 100.	f 100 tot beneden f 200.	f 200 tot beneden f 300.	f 300 tot beneden f 500.	f 500 tot beneden f 1000.	f 1000 tot beneden f 1500.	f 1500 en daarboven.	
Totaal	2579	691	765	554	630	539	241	205	172	76	73	6525
Percentsgewijze verhouding tot het totaal	39,5	10,6	11,7	8,5	9,7	8,3	3,7	3,1	2,6	1,2	1,1	

d. **Overzicht der rente, betrekkelijk het jaar 1906, die:**

1°. werd uitbetaald op uit den omloop getrokken boekjes;

2°. werd bijgeschreven op de rekeningen-courant.

	Rente.		Totaal.	*Aanmerkingen.*
	Uitbetaald.	Bijgeschreven.		
Totaal	f 469,32	f 11 104,85	f 11 574,17	

e. **Overzicht van het bedrag der inlagen en terugbetalingen, het aantal uitgegeven, ingetrokken en in omloop gebleven boekjes in 1906, alsmede het saldo der inlagen en terugbetalingen over 1906.**

	Saldo der inlagen en terugbetalingen op 31 December 1905.	In het jaar 1906.			Saldo der inlagen en terugbetalingen op 31 December 1906.	Aantal boekjes in omloop op 31 December 1905.	In 1906.			Aantal boekjes in omloop op 31 December 1906.
		Bedrag der inlagen.	Bedrag der terugbetalingen	Saldo.			Uitgegeven boekjes.	Ingetrokken boekjes.	Saldo.	
Totaal	f 555 964,60	f 348 541,00^{5}	f 282 646,42^{5}	f 65 894,58	f 621 859,18	5 785	1 617	877	740	6 525
Hierbij gevoegd:										
bijgeschreven rente.	15 942,84			11 104,85	27 047,69					
uitbetaalde „	884,11			469,32	1 353,43					
	f 572 791,55			f 77 468,75	f 650 260,30					

f. **Overzicht van het aantal inleggers, inlagen en terugbetalingen, van het gezamenlijk en gemiddeld bedrag der inlagen en terugbetalingen, en van het tegoed in 1906 of aan het einde van 1906, voor elk kantoor afzonderlijk en over de geheele kolonie.**

	Aantal inleggers op ult. December 1906.	Aantal inlagen.	Bedrag der inlagen.	Gemiddeld bedrag der inlagen.	Aantal terug-betalingen.	Bedrag der terug-betalingen.	Gemiddeld bedrag der terug-betalingen.	Bedrag van het tegoed.	Gemiddeld bedrag van het tegoed.
		in 1906.						op ult. Dec. 1906.	
	6 525	8 508	f 348 541,00⁵	f 40,96⁵	4 962	f 282 646,42⁵	f 57,36⁵	f 650 260,30	f 99,65⁵

g. **Staat aanwijzende de bezittingen der koloniale postspaarbank op 31 December 1906.**

		Waarde.
A. 3 pCt. Inschrijving N. W. S. nominaal f 386 200,00	„	f 350 476,50
5 „ Geldleening ten behoeve van het Immigratiefonds:		
56 aandeelen à f 500,—	„	28 000,—
B. Op 1ste hypotheek uitgezet à 6 pCt. rente:		
1 post groot	f 3000,—	
1 „ „	12 000,—	
1 „ „	19 000,—	
1 „ „	2 200,—	
1 „ „	10 000,—	
1 „ „	15 000,—	
1 „ „	10 000,—	
1 „ „	3 000,—	
1 „ „	4 500,—	
1 „ „	4 000,—	
1 „ „	3 500,—	
1 „ „	5 000,—	
		91 200,—
C. Op prolongatie uitgezet:		
2 posten elk groot f 25 000,—	f 50 000,—	
1 post groot	12 000,—	
1 „ „	7 000,—	
1 „ „	1 000,—	
		70 000,—
Totaal	—	f 539 676,50

h. Winst- en Verliesrekening.

Aan inleggers Koloniale Postspaarbank . .	f 928,41^5	Per Surinaamsche Bank	f 8,70
„ interestrekening	11 574,17	„ kasrekening	100,50
„ onkostenrekening	4 007,43	„ rente op belegde gelden	19 965,22
„ saldo winst	3 564,58^5	„ interest	0,18
	f 20 074,60		f 20 074,60

i. Balans.

Aan inschrijving Nederl. Werkelijke Schuld .	f 350 476,50	Per inleggers koloniale spaarbank in liquidatie	f 10 143,14^5
„ geldleening immigratiefonds	28 000,—	„ inleggers koloniale postspaarbank . .	650 260,30
„ prolongatierekening	70 000,—	„ liquidatierekening koloniale spaarbank .	25,—
„ hypotheekrekening	91 200,—	„ winst- en verliesrekening 1904	970,15
„ kasrekening Paramaribo	10 547,19^5	„ „ „ „ 1905	4 144,79^5
„ kasrekening der bijkantoren	1 177.95	winst	3 564,58^5
„ koloniale kas	17 136,31		
„ liquidatierekening koloniale spaarbank .	85 191,79^5		
„ waardewijziging van inschrijving Nederl. Werkelijke Schuld	5 793,—		
„ rente op belegde gelden	8 062,56		
„ Surinaamsche Bank	648,16		
„ Debiteuren	874,50^5		
	f 669 107,97^5		f 669 107,97^5

Bijlage M[1].

VERSLAG betreffende de immigratie en kolonisatie over het jaar 1906.

I. IMMIGRATIE.

§ 1. *Wetgeving en administratieve maatregelen.*

Bij verordening van 4 December 1906 (*Gouvernementsblad* n°. 27) werd die van 28 Februari 1883 (*Gouvernementsblad* n°. 5), houdende wijziging van de verordening, betreffende de oprichting van een immigratiefonds, van toepassing verklaard op het verschepingsseizoen 1907/1908.

§ 2. *Immigratie-Departement.*

In het beheer van het Immigratie-Departement kwam in het afgeloopen jaar geen verandering.

§ 3. *Buitenlandsche agentschappen.*

Nadat aan den heer P. WIERSMA, tijdelijk emigratie-agent voor Suriname op Java, wegens ziekte, op zijn verzoek, eervol ontslag als zoodanig was verleend, werd bij resolutie, dd. 30 Juni 1906 n°. 8154, te rekenen van 31 Maart 1906, tijdelijk belast met het emigratie-agentschap voor Surinama op Java, met uitzondering van de ter zake met den agent-generaal te voeren correspondentie, de te Semarang gevestigde naamlooze vennootschap „Soesman's emigratie-, vendu- en commissiekantoor", met bepaling dat deze vennootschap zich ter zake zal hebben te gedragen naar de aanwijzingen van den hulpcommissaris voor de emigratie te Semarang, die ook met het voeren van de bedoelde correspondentie werd belast.

§ 4. *Aanvoer van immigranten.*

In het afgeloopen jaar werden uit Nederlandsch-Indië aangevoerd 384 immigranten en uit Britsch-Indië 632.

Vooruitloopend op het verslag over 1907 kan hier worden vermeld, dat op den 13den Januari jl. alsnog werden aangevoerd 629 immigranten uit Britsch-Indië, welke aanvoer nog tot het verschepingsseizoen 1906/1907 behoort.

Deze immigranten werden aangevoerd voor de bacoven-cultuur voor uitvoer, met welke in het verslagjaar een begin werd gemaakt.

Met het oog op deze cultuur, waarvoor Javaansche arbeiders in het algemeen geschikter geoordeeld worden dan Britsch-Indiërs, is voor het verschepingsseizoen 1907/1908 een belangrijk grooter aantal immigranten dan voor dat van 1906/1907 thans aangevraagd, t. w.:

uit Britsch-Indië	800
» Nederlandsch-Indië	1450

Nederlandsch-Indiërs.

De aanvoer van immigranten van dezen landaard vond plaats in twee transporten via Amsterdam.

Het eerste transport, bestaande uit 141 mannen en 58 vrouwen, of in totaal uit 199 immigranten, vertrok op 17 Mei 1906 per stoomschip *Madura* van de Stoomvaart-maatschappij „Nederland" van Semarang en kwam den 5den Juli d.a.v. te Amsterdam aan, van waar de immigranten den 13den Juli aan boord van de *Prins der Nederlanden* van den Koninklijken West-Indischen Maildienst de reis naar Paramaribo vervolgden, alwaar zij den 30sten van dezelfde maand aankwamen.

Op de reis van Java naar Amsterdam overleed één man, zoodat te Paramaribo werden ontscheept 198 hoofden.

Het tweede transport, bestaande uit 134 mannen en 52 vrouwen van 15 jaar en daarboven, had Semarang op 15 Juni 1906 per stoomschip *Ambon* verlaten en kwam den 29sten Juli d.a.v. te Amsterdam aan, van waar per stoomschip *Prins Willem II* van den Koninklijken West-Indischen Maildienst op 10 Augustus de reis naar Paramaribo werd voortgezet, alwaar de immigranten den 28sten van die zelfde maand aankwamen.

Te Amsterdam moest één vrouw ter verpleging in het ziekenhuis worden achtergelaten; zoodat te Paramaribo werden ontscheept 185 hoofden.

Met dit transport kwam tevens voor eigen rekening één jongen aan, wiens moeder als vrije immigrante alhier is gevestigd.

Op den 22sten October 1906 werd alsnog aangevoerd de te Amsterdam ziek achter gebleven vrouw bovenvermeld, die, na keuring, als geheel geschikt kon worden toebedeeld.

Het physiek der immigranten van deze beide transporten liet niet te wenschen over.

Over de behandeling aan boord en gedurende hun verblijf te Amsterdam hadden zij niet te klagen.

Naar het militair hospitaal werden bij aankomst en na het geneeskundig onderzoek ter verpleging opgenomen van het eerste en tweede transport, respectievelijk 44 en 61 immigranten, van wie respectievelijk 20 en 18 lijdende waren aan geslachtsziekten.

Britsch-Indiërs.

Op den 15den October 1906 arriveerde voor de monding der Suriname-rivier het immigrantenzeilschip *de Main*, toebehoorende aan de erven van JAMES NOURSE te Londen.

Den 17den October d. a. v. zeilde het schip, nadat de gezondheidstoestand aan boord door den quarantaine-geneesheer te Nieuw-Amsterdam als uitstekend was aangegeven, de Suriname-rivier binnen en kwam aan den algemeenen steiger te liggen.

Den volgenden morgen vond de inspectie, bedoeld bij art. 14 van het Koninklijk Besluit van 22 Maart 1872 n°. 27 (*Gouvernementsblad* n°. 8) plaats en werden de immigranten onmiddellijk ontscheept.

Het schip voldeed in alle opzichten aan de gestelde eischen.

De immigranten zagen er uitstekend uit; over de behandeling gedurende de reis hadden zij niet te klagen.

Met het geleide van dit transport was belast dr. R. DE St. ROMAINE.

De *Main* had Calcutta verlaten op 5 Juli 1906 met 638 immigranten.

Gedurende de reis werden geboren 11 en overleden 17 1), zoodat werden aangevoerd 632 immigranten, t. w. 395 mannen, 153 vrouwen van 15 jaar en daarboven, 3 jongens en 5 meisjes tusschen 10 en 15 jaar, 43 jongens en 33 meisjes beneden de 10 jaar.

1) Onder deze cijfers waren 7 ontijdig geboren kinderen.

Met dit transport kwam tevens voor eigen rekening aan een vrouw, wier zoon als vrije immigrant alhier gevestigd is.

Bij aankomst en na het geneeskundig onderzoek werden ter verpleging en observatie in het militair hospitaal opgenomen: 147 immigranten, onder wie 5 lijdende en 53 verdacht van te lijden aan anchylostomiasis.

§ 5. *Terugvoer van immigranten.*

Terugvoer van immigranten naar Britsch-Indië vond in 1906 niet plaats.

Naar Nederlandsch-Indië werden in het afgeloopen jaar twee transporten immigranten teruggezonden.

Het eerste transport, bestaande uit 224 hoofden, nl. 142 mannen, 52 vrouwen en 30 kinderen, werd op 21 Mei 1906 ingescheept aan boord van het naar Amsterdam vertrekkende stoomschip *Prins Maurits* van den Koninklijken West-Indischen Maildienst, om van daar de reis naar Java voort te zetten.

Het tweede transport, bestaande uit 115 imigranten, t. w.: 88 mannen, 17 vrouwen en 10 kinderen, vertrok op 4 Juni per stoomschip *Prins der Nederlanden.*

Onder deze beide transporten bevonden zich respectievelijk 2 en 15 immigranten, die in 1904 voor rekening van het departement der koloniale spoorwegen waren aangevoerd, doch later, na geneeskundige keuring, voor verderen arbeid bij den spooraanleg ongeschikt werden verklaard.

Hun terugvoer geschiedde voor rekening van bovenvermeld departement.

Een groot deel van de vertrokken immigranten was ongeschikt voor veld- en fabriekarbeid.

Het uitrustingsgeld werd betaald door slechts 20 immigranten van het eerste transport, namelijk f 180, en door slechts 4 van het tweede transport tot een bedrag van f 35; aan de overigen werd de uitrusting voor de terugreis gratis verstrekt.

Het bedrag der spaarpenningen, door hen gedeponeerd ten einde hun in Indië te worden uitgekeerd, bedroeg respectievelijk f 500,47 en f 571,50, toebehoorende aan 5 personen van het eerste transport en 6 van het tweede transport.

Enkele der immigranten behoorende tot het eerste transport hadden bovendien met zich medegenomen aan geld f 97,50, benevens eenige sieraden van geringe waarde.

De transporten arriveerden respectievelijk op 23 Juli en 6 Augustus 1906 op Java.

Blijkens de ontvangen processen-verbaal van verhoor door den hulpcommissaris voor de emigratie te Semarang, hadden de teruggekeerde immigranten geen klachten in te brengen omtrent behandeling aan boord noch gedurende hun verblijf in Suriname.

Betreffende het verdiende loon brachten immigranten van het tweede transport het bezwaar in, dat bij taakwerk het loon te gering was, doordat de taak te zwaar was.

Het voortdurend toezicht op behoorlijke naleving der bepalingen van het contract en de geregelde kennisneming van de werk- en loonregisters op de verschillende ondernemingen, zoowel door de districts-commissarissen als door den agent-generaal, waarborgen aan de immigranten in het algemeen bij geregelden arbeid een in verhouding tot hunne behoeften vrij voldoend dagloon.

Dit bedroeg blijkens het Koloniaal Verslag gemiddeld in de jaren:

1903	voor Nederlandsch-Indiërs . . .	mannen	f 0,64[5]
	voor Britsch-Indiërs.	„	0,67[5]
1904	voor Nederlandsch-Indiërs . . .	„	0,66
	voor Britsch-Indiërs.	„	0,66
1905	voor Nederlandsch-Indiërs . . .	„	0,62
	voor Britsch-Indiërs.	„	0,68

In den regel moeten de immigranten die minder dan f 2 's weeks te goed maken, zich daarvoor verantwoorden bij den districts-commissaris of bij den rechter, waardoor zij gelegenheid hebben bezwaren in te brengen over te gering loon of te zware taak.

Bovendien mogen zij zich daartoe te allen tijde uit eigen beweging wenden tot de over hen gestelde ambtenaren, die gehouden zijn zoodra mogelijk onderzoek ter zake in te stellen en het noodige gevolg aan de zaak te geven.

Zij die in 1906 naar Nederlandsch-Indië terugkeerden, hadden, alvorens de kolonie te verlaten, voor den agent-generaal verklaard volstrekt geen reden tot klagen te hebben.

§ 6. *Getalsterkte van, benevens huwelijken, geboorten en sterften onder de immigranten, hun algemeene toestand en andere bijzonderheden ook van niet onder contract verbonden immigranten.*

I. Uit Britsch-Indië.

Op 1 Januari 1906 waren onder contract verbonden 2935 Britsch-Indische immigranten, zijnde 1801 mannen, 613 vrouwen, 251 jongens en 270 meisjes; op ultimo December 1906: 2180 mannen, 689 vrouwen, 328 jongens en 311 meisjes, totaal 3508.

De gemiddelde bevolking van immigranten van dezen landaard bedroeg in het afgeloopen jaar dus 3221 hoofden.

Tusschen Britsch-Indiërs werden 110 huwelijken gesloten, waaronder 1 met een inlander, waarbij 183 kinderen gewettigd werden.

Het getal huwelijken in de laatste 5 jaren voltrokken, bedroeg in 1906 110, in 1905 104, in 1904 107, in 1903 73 en in 1902 60.

Het aantal niet onder contract verbonden Britsch-Indische immigranten, op de plantages gevestigd, bedroeg op ultimo December 1906 650 mannen, 409 vrouwen, 282 jongens en 216 meisjes, totaal 1557 hoofden; op ultimo December van het jaar te voren waren die cijfers respectievelijk 825 mannen, 494 vrouwen, 347 jongens en 304 meisjes, totaal 1970 hoofden.

De verhouding tusschen mannen en vrouwen bij de onder contract verbonden Britsch-Indische immigranten bedroeg in 1906, 327 vrouwen op de 1000 mannen en tusschen de niet onder contract verbonden immigranten van dezen landaard 611 vrouwen op de 1000 mannen, terwijl onder de kinderen èn van onder contract verbonden èn van niet onder contract verbonden ouders op de plantages de verhouding 936 meisjes op de 1000 jongens was.

Het getal geboorten onder de gecontracteerden bedroeg 96; op de 100 vrouwen was de geboorte dus 14,74 tegen 13,61 in 1905.

De sterfte onder de onder contract verbonden immigranten in 1906 bedroeg 38 personen, dat is 1,18 ten honderd van de gemiddelde bevolking. Dit cijfer was in 1905 1,31 ten honderd. Naar den leeftijd gerangschikt, waren er 16 sterfgevallen beneden 1 jaar, 5 van 1 tot 10 jaar en 17 van 10 jaar en daarboven.

II. Uit Nederlandsch-Indië.

Op 1 Januari 1906 waren onder contract verbonden 3892 Nederlandsch-Indische immigranten, zijnde 2665 mannen, 810 vrouwen, 203 jongens en 214 meisjes; op ultimo December 1906, 2962 mannen, 668 vrouwen, 127 jongens, 125 meisjes, totaal 3882 hoofden. De gemiddelde bevolking van immigranten van dezen landaard bedroeg dus in 1906, 3887 hoofden. Tusschen de immigranten uit Nederlandsch-Indië werden 9 huwelijken voltrokken, waarbij 5 kinderen werden gewettigd.

Het aantal huwelijken in de laatste 5 jaren was: in 1906, 9; in 1905, 5; in 1904, 12; in 1903, 13; in 1902, 18.

Het aantal niet onder contract verbonden Nederlandsch-Indische immigranten op de plantages gevestigd, bedroeg op 31 December 1906, 304 mannen, 538 vrouwen, 195 jongens en 211 meisjes, totaal 1248 hoofden; op ultimo December van het jaar te voren waren deze cijfers respectievelijk 346 mannen, 329 vrouwen, 131 jongens en 111 meisjes, totaal 917 hoofden.

De verhouding tusschen mannen en vrouwen bij de onder contract verbonden Nederlandsch-Indische immigranten was in 1906, 262 vrouwen op de 1000 mannen, onder de niet onder contract verbondenen op de plantages gevestigd, was het aantal mannen ongeveer gelijk aan dat der vrouwen; eveneens was het getal jongens gelijk aan dat der meisjes.

Het aantal geboorten onder de onder contract verbondenen bedroeg 86 of 11,63 pct. van de vrouwen tegen 13,91 pct. in 1905.

De sterfte onder de onder contract verbondenen bedroeg 62 personen, dat is 1,59 ten honderd van de gemiddelde bevolking.

Trekt men van dit cijfer af 2 accidenteele sterfgevallen, te weten:

1 meisje van plantage Waterloo en

1 man van plantage Rust en Werk,

dan blijven er over 60 sterfgevallen of 1,54 ten honderd van de gemiddelde bevolking.

Dit cijfer was in 1905, 1,23 ten honderd. Naar den leeftijd gerangschikt, waren er 23 sterfgevallen beneden 1 jaar, 5 van 1 tot 10 jaar en 34 van 10 jaar en daarboven.

De werkovereenkomsten van 14 Britsch-Indische en 4 Nederlandsch-Indische immigranten werden met onderling

goedvinden van huurder en immigrant, met goedkeuring van den Gouverneur verbroken.

Het bedrag door deze immigranten terugbetaald aan het Immigratiefonds en huurders naar reden van den nog onvervulden diensttijd, bedroeg voor de Britsch-Indiërs f 767,78 en voor de Nederlandsch-Indiërs f 84,99.

Het aantal niet onder contract verbonden immigranten, die elders dan op de plantages gevestigd zijn, bedraagt: Britsch-Indische 14738 en Nederlandsch-Indische 1274.

Nog bevinden zich in de kolonie ± 1400 Britsch-Indiërs afkomstig van naburige koloniën, die op het Immigratie-Departement zijn ingeschreven.

De sterfte onder de vrije immigranten en hunne afstammelingen was 1,65 pct., wat zeer bevredigend mag worden genoemd.

De gezondheidstoestand in 1906 was zeer bevredigend.

In de inrichting voor yawslijders op het station Groningen werden op 31 December 1906 verpleegd 36 Britsch-Indische en 83 Nederlandsch-Indische immigranten.

In de inrichting tot verpleging van lepralijders op Groot-Chatillon werden op 31 December 1906 verpleegd 42 Britsch-Indische immigranten en 3 Javanen.

In het krankzinnigengesticht op Wolffenbuttel bevonden zich op het einde van het vorige jaar 16 Britsch-Indiërs en geen Javaan.

In de inrichting tot verpleging van ouden en gebrekkigen op 's lands grond „Boniface" waren op ultimo December 1905 opgenomen 45 Britsch-Indiërs en 2 Javanen.

§ 7. *Certificaten van geëindigden diensttijd.*

In 1906 werden wegens geëindigden diensttijd uitgereikt:

aan immigranten uit Britsch-Indië . . . 554 certificaten;
„ „ „ Nederlandsch-Indië . 498 „

§ 8. *Nieuwe werkovereenkomsten.*

Het aantal immigranten, dat zich in het afgeloopen jaar na expiratie hunner overeenkomst, tot arbeid opnieuw voor den tijd van één tot vijf jaar voor veld- en fabriekarbeid op de plantages verbond, bedroeg:

voor immigranten uit Britsch-Indië 308 tegen 42 in 1905;
„ „ „ Nederlandsch-Indië 1226 tegen 392 in 1905. 1)

De hun uitbetaalde premiën waren naar reden van f 100,— voor een contract van 5 jaar.

§ 9. *Huisvesting, geneeskundige behandeling en verpleging ziekte en sterfte onder de onder contract verbonden immigranten.*

Omtrent de geneeskundige behandeling en verpleging in de plantage-ziekenhuizen, in het militair hospitaal te Paramaribo en in de infirmerie te Nickerie, kunnen de volgende cijfers worden medegedeeld, getrokken uit de ziekenregisters.

	Immigranten uit:			
	Britsch-Indië.		Nederlandsch-Indië.	
Op 1 Januari 1906 waren onder behandeling		103		117
In 1906 onder behandeling gekomen		7025		6676
Totaal		7128		6793
Hiervan zijn { hersteld . . .	6996		6588	
Hiervan zijn { overleden .	44		50	
		7040		6638
Op ultimo December 1906 bleven dus onder behandeling . . .		88		155
Het aantal ziekendagen bedroeg in 1906.		45 163		62 856

1) Het buitengewoon groot aantal nieuwe contracten is gesloten met 't oog op de werkzaamheden in verband met de bacovencultuur.

Uit deze gegevens blijkt, dat op elke honderd onder contract verbonden immigranten voorkwamen:

bij immigranten uit Britsch-Indië. . . 218 ziektegevallen
„ „ „ Nederlandsch-Indië 171 „ ;

terwijl het aantal ziektedagen gemiddeld bedroeg voor een immigrant uit Britsch-Indië 14 en voor een immigrant uit Nederlandsch-Indië 16.

De naaste oorzaak van overlijden was als volgt:

	Immigranten uit:	
	Britsch-Indië.	Nederlandsch-Indië.
Longtering	5	4
Longontsteking	2	»
Malaria	1	3
Darmontsteking	2	3
Gebrekkige ontwikkeling . . .	4	1
Anchylostomiasis . . .	2	2
Stuipen	»	1
Hersenvliesontsteking . . .	»	1
Algemeene zwakte	2	3
Dysenterie	1	»
Diarrhae	1	»
Ingewandsontsteking	1	»
Pneumonia	»	2
Leverziekte	»	1
Asthma	»	2
Hartverlamming	»	2
Waterzucht	»	1
Beroerte	1	1
Gewelddadige dood	»	2
Ziekte der ademhalingsorganen.	»	3
Ziekte der spijsverteringsorganen	»	2
Uitputting	2	2
Klem	1	»
Koortsen	1	1
Onbekende oorzaken	12	25

Het sterftecijfer van de onder contract verbonden Britsch-Indische immigranten staat in verhouding tot dat van de creolen en andere arbeiders, niet onder contract verbonden, op dezelfde plantages als volgt:

	Onder contract.		Creolen en andere arbeiders.	
In het jaar 1895 als	2,07	tot	2,31	pct.
„ „ „ 1896 „	2,33	„	2,67	„
„ „ „ 1897 „	2,43	„	2,61	„
„ „ „ 1898 „	1,97	„	2,08	„
„ „ „ 1899 „	1,36	„	2,45	„
„ „ „ 1900 „	1,55	„	2,33	„
„ „ „ 1901 „	1,34	„	1,67	„
„ „ „ 1902 „	2,50	„	2,30	„
„ „ „ 1903 „	2,08	„	2,32	„
„ „ „ 1904 „	1,27	„	2,97	„
„ „ „ 1905 „	1,31	„	2,22	„
„ „ „ 1906 „	1,18	„	3,07	„

Voor immigranten uit Nederlandsch-Indië was die verhouding:

	Onder contract.		Creolen en andere arbeiders.	
In het jaar 1895 als	1,27	tot	2,31	pCt.
" " " 1896 "	1,61	"	2,67	"
" " " 1897 "	2,72	"	2,61	"
" " " 1898 "	2,63	"	2,08	"
" " " 1899 "	1,79	"	2,45	"
" " " 1900 "	1,85	"	2,33	"
" " " 1901 "	1,70	"	1,67	"
" " " 1902 "	2,75	"	2,30	"
In het jaar 1903 als	1,82	tot	2,32	pCt.
" " " 1904 "	1,79	"	2,97	"
" " " 1905 "	1,23	"	2,22	"
" " " 1906 "	1,54	"	3,07	"

§ 10. *Arbeid, loon, overwerk en werkverzuim.*

Het aantal onder contract verbonden immigranten, die in 1906 aan den veld- en fabriekarbeid hebben deelgenomen, de hoeveelheid hunner werkdagen of taken en het bedrag van het verdiende loon waren als volgt:

IMMIGRANTEN UIT:	Aantal.			Aantal werkdagen of werktaken en het bedrag van het verdiende loon van de					
				Mannen.		Vrouwen.		Jongens en meisjes.	
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens en meisjes.	Werkdagen of taken.	Loon.	Werkdagen of taken.	Loon.	Werkdagen of taken.	Loon.
Britsch-Indië	1 869	600	61	340 893	f 221 813	76 566	f 38 859	5 876	f 2 059
Nederlandsch-Indië	2 785	763	2	429 456	296 731	99 000	50 245	495	169
Totaal . . .	4 654	1 363	63	770 349	f 518 544	175 566	f 89 104	6 371	f 2 228

In deze opgaaf zijn niet begrepen, omdat zij niet als werkdagen rekenen, de dagen van ziekte, die van afwezigheid met verlof, die van afwezigheid ten gevolge van dagvaarding voor den rechter of tot het ondergaan van straf en de dagen van opzettelijk werkverzuim, evenmin de Zon- en feestdagen, welke laatste, behalve de algemeen erkende, voor Hindoes bedragen 32, voor Mahomedanen uit Britsch-Indie 16 en voor Mahomedanen uit Nederlandsch-Indië 5 dagen in het jaar.

In den volgenden staat is aangeteekend het aantal creolen en andere arbeiders, die in het jaar 1906 hebben gewerkt op plantages, waar immigranten onder contract verbonden zijn, het aantal verrichte werktaken en het verdiende loon.

ARBEIDERS.	Aantal.			Aantal werkdagen of werktaken en het bedrag van het verdiende loon van de					
				Mannen.		Vrouwen.		Jongens en meisjes.	
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens en meisjes.	Werkdagen of taken.	Loon.	Werkdagen of taken.	Loon.	Werkdagen of taken.	Loon.
Creolen	368	149	74	68 713	f 68 080	16 320	f 9 024	3 951	f 1 454
Vreemde arbeiders en niet onder contract verbonden immigranten.	1 281	591	139	268 913	182 330	61 975	31 186	14 563	5 126

Daar de creolen en andere niet onder contract verbonden arbeiders dikwijls van woonplaats veranderen, is het aantal van de in dezen staat en andere opgaven voorkomende creolen en niet onder contract verbonden vreemde arbeiders verkregen door het aantal van hen, die op den eersten van elke maand op de plantages waren, bij elkander te tellen en van die som een twaalfde voor het gemiddeld getal te nemen.

Door de gegevens in de voorgaande staten vermeld, verkrijgt men ten aanzien van de hoeveelheid werk, en het bedrag van het dagloon van iederen arbeider in 1906 op de plantages waar immigranten onder contract verbonden waren, de volgende uitkomsten:

ARBEIDERS.	Voor iederen man in het jaar.		Voor iedere vrouw in het jaar.		Voor een jongen en een meisje in het jaar.	
	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.
Immigranten onder contract verbonden uit:						
Britsch-Indië	182	f 0,65	127	f 0,50	96	f 0,35
Nederlandsch-Indië	154	0,69	129	0,50	247	0,34
Creolen	186	0,99	109	0,55	53	0,36
Vreemde arbeiders en niet meer onder contract verbonden immigranten	209	0,67	104	0,50	104	0,35

De volgende opgaven behelzen de hoeveelheid werk en het verdiende loon op de plantages, waar geen immigranten onder contract verbonden zijn.

ARBEIDERS.	Aantal.			Aantal werkdagen of taken van het verdiende loon van de					
				Mannen.		Vrouwen.		Jongens en meisjes.	
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens en meisjes.	Werkdagen of taken.	Loon.	Werkdagen of taken.	Loon.	Werkdagen of taken.	Loon.
Creolen	22	33	2	4402	f 3546	6142	f 4756	6	f 5,—
Vreemde arbeiders en niet onder contract verbonden immigranten	170	41	8	30085	21723	5463	3297	343	216,—

Hoofdelijk berekend, verkrijgt men voor deze arbeiders gemiddeld het volgende:

ARBEIDERS.	Voor iederen man in het jaar.		Voor iedere vrouw in het jaar.		Voor een jongen en voor een meisje in het jaar.	
	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.
Creolen	200	f 0,80	186	f 0,77	3	f 0,83
Vreemde arbeiders en niet onder contract verbonden immigranten	177	0,72	133	0,66	43	0,62

Door de vorenstaande gegevens samen te trekken, verkrijgt men voor alle plantages in de kolonie het volgende resultaat van het aantal arbeiders en de hoeveelheid opgeleverden arbeid in het jaar 1906 tot het verbouwen of bereiden van stapelproducten verricht.

ARBEIDERS.	Aantal.			Aantal werkdagen of taken van de		
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens en meisjes.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens en meisjes.
Immigranten onder contract.	4654	1363	63	770 349	175 566	6 371
Vreemde arbeiders en niet onder contract verbonden immigranten	1451	632	147	298 998	67 438	14 906
Totaal van vreemden . . .	6105	1995	210	1 069 347	243 004	21 277
„ „ Creolen	390	182	76	73 115	22 462	3 957
Totaal generaal 1906 . . .	6495	2177	286	1 142 462	265 466	25 234

Uit deze tafels, vergeleken met die van het vorig jaarverslag, blijkt:

1°. dat van de Creolen in 1906, 72 mannen, 15 vrouwen en 12 jongens en meisjes meer dan in 1905 op de plantages hebben gewerkt;

dat aan werktaken werd verkregen van de mannen 5657 meer, van de vrouwen 507 en van de jongens en meisjes 1779 minder dan in 1905;

2°. dat de arbeid van vreemde arbeiders is vermeerderd met dien van 405 mannen, 66 vrouwen en 1 jongen of meisje;

dat aan werktaken werd verkregen van de mannen 21 068, van de vrouwen 9980 en van de jongens en meisjes 2362 meer dan in 1905;

3°. dat de som der werkdagen of taken van de mannen, vrouwen en meisjes op de verschillende plantages te zamen in de laatste 10 jaren heeft bedragen zooals in den volgenden staat is uitgedrukt.

	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.
Van de Creolen	248 838	230 090	244 671	237 020	208 597	230 209	171 305	104 715	91 163	99 534
Van de vreemde arbeiders	1 545 426	1 700 230	1 737 087	1 727 804	1 796 394	1 806 988	1 700 659	1 508 001	1 300 218	1 333 628
Totaal generaal . .	1 794 264	1 930 320	1 981 758	1 964 824	2 004 991	2 037 197	1 871 964	1 612 716	1 396 381	1 433 162

Uit den voorgaanden staat blijkt:

1°. dat de door de creolen gedurende de laatste 10 jaren op de plantages of voor den zoogenaamden grooten landbouw geleverden arbeid, op de jaren 1899, 1902 en 1906 na, geregeld jaarlijks is verminderd, bedragende het verschil tusschen bedoelden arbeid door hen in 1897 en 1906 geleverd: 149 304 werkdagen of werktaken, dat is eene vermindering van 60 pct. van den door hen in 1897 geleverden arbeid;

2°. dat op de jaren 1897, 1900, 1903, 1904 en 1905 na, gedurende dat zelfde tijdsverloop de door vreemde arbeiders geleverde arbeid geregeld is toegenomen, bedragende het verschil tusschen bedoelden arbeid, door hen in 1897 en 1906 geleverd, 211 798 werkdagen of werktaken, dat is eene vermindering van ruim 13 pct. van den door hen in 1897 geleverden arbeid.

Het door de districts-commissarissen geconstateerd werkverzuim bedroeg in 1906 na aftrek van het overwerk:

Voor immigranten uit Britsch-Indië 10832 dagen of gemiddeld 4 per volwassen arbeider.

Dit cijfer was in 1905 en 1904, 7;

voor immigranten uit Nederlandsch-Indië 19698 dagen of gemiddeld 5 dagen per volwassen arbeider

Dit cijfer was in 1905, 6 en in 1904, 4;

van de immigranten uit Britsch-Indië hebben 425 arbeiders overwerk en wel te zamen 4818 taken of werkdagen, waarmede de huur hunner werkovereenkomst verminderd wordt;

van de immigranten uit Nederlandsch-Indië hebben 275 arbeiders overwerk en wel te zamen 1813 taken of werkdagen.

§ 11. *Klachten en misdrijven.*

Door immigranten werden in 1905 de volgende klachten tegen huurders of werkgevers ingebracht:

Uit Britsch-Indië.

Ingebrachte klachten van immigranten tegen huurders, gezagvoerders, geneeskundigen en opzichters. Getal.	Namen der districten en aard der klachten.	Ingetrokken of niet vatbaar voor vervolging.	Door den eersten rechter vrijgesproken.	Door den eersten rechter veroordeeld.	In hooger beroep.	*AANMERKINGEN.*
	I. *Nickerie.*					
1	Slechte behandeling	1	»	»	»	Ongegrond.
	II. *Beneden-Suriname.*					
1	Te zwaar opgedragen werk.	1	»	»	»	Idem.
1	Weigering opname in het ziekenhuis . . .	1	»	»	»	Idem.
	III. *Boven-Para.*					
4	Te zwaar opgedragen werk.	4	»	»	»	3 ongegrond, 1 geschikt.
	IV. *Beneden-Commewijne.*					
3	Te zwaar opgedragen werk.	3	»	»	»	3 ongegrond.
1	Langer dan 7 uren te werkstellen in het veld	1	»	»	»	Idem.
	V. *Cottica.*					
2	Te zwaar opgedragen werk.	2	»	»	»	Idem.
13		13	»	»	»	

Uit Nederlandsch-Indië.

Getal.	Namen der districten en aard der klachten.	Ingetrokken of niet vatbaar voor vervolging.	Vrijgesproken.	Veroordeeld.	In hooger beroep.	Aanmerkingen.
	I. *Nickerie.*					
1	Slechte behandeling	1	»	»	»	Ongegrond.
	II. *Beneden-Suriname.*					
1	Te zwaar opgedragen werk.	1	»	»	»	Idem.
	III. *Boven-Suriname.*					
1	Te zwaar opgedragen werk.	1	»	»	»	Geschikt.
	IV. *Beneden-Commewijne.*					
1	Te zwaar opgedragen werk.	1	»	»	»	Ongegrond.
3	Toebrengen van slagen	1	»	2	»	1 ongegrond, 2 respectievelijk f 12 en f 25 boete en in de kosten van het geding.
1	*a.* Ongeoorloofde verhouding tusschen den opzichter en zijn vrouw	1*a*	»	»	»	Geschikt.
	b. Te zwaar opgedragen werk.	*b*	»	»	»	Ongegrond.
8		6	»	2	»	

Het aantal tegen immigranten ingediende klachten ter zake van misdrijf wordt in den volgenden staat vermeld.

IMMIGRANTEN UIT:	Overtredingen ter zake van plichtsverzuim vallende onder de artt. 151—156 der herziene strafverordening van 1874.												Andere overtredingen dan die vallende onder nevenvermelde artt. 151-156.			Wanbedrijven.			Misdrijven.		
	Onwil om te werken of luiheid.						Andere overtredingen.														
	Aangebracht.		Veroordeeld.		Niet bewezen, ingetrokken of vrij gesproken.		Aangebracht.		Veroordeeld.		Niet bewezen, ingetrokken of vrij gesproken.		Aangebracht.	Veroordeeld.	Niet bewezen, ingetrokken of vrij gesproken.	Aangebracht.	Veroordeeld.	Niet bewezen, ingetrokken of vrij gesproken.	Aangebracht.	Veroordeeld.	Niet bewezen, ingetrokken of vrij gesproken.
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.									
Britsch-Indië	232	12	227	12	5	»	184	1	171	1	13	»	75	60	15	29	23	6	»	»	»
Nederlandsch-Indië . . .	258	17	214	17	44	»	258	5	247	5	11	»	116	94	22	51	37	14	1	1	»

In 1906 werden door het hof van justitie veroordeeld wegens moord 1 onder contract verbonden Britsch-Indische en 2 Nederlandsch-Indische immigranten, terwijl wegens doodslag werden veroordeeld 1 niet onder contract verbonden Britsch-Indisch en 1 Nederlandsch-Indisch immigrant. Deze veroordeelingen golden moord en doodslag op 4 personen gepleegd.

§ 12. *Geldverzending.*

Gedurende 1906 werd door tusschenkomst van het Immigratie-Departement door 106 Britsch-Indische immigranten een bedrag van f 4970,65 aan hunne betrekkingen in Britsch-Indië overgemaakt, tegen f 3866 door 96 Britsch-Indische immigranten in 1905.

De volgende bedragen werden, volgens van de Surinaamsche Bank welwillend ontvangen mededeeling, door Britsch-Indische immigranten door middel van genoemde bankinrichting in 1906 overgemaakt:

Betaalbaar te Londen voor 7 immigranten een bedrag van	f 14515
Bij de Colonial Bank in Demerary door 2 immigranten een bedrag van	1215
Betaalbaar te Berbice voor 1 immigrant.	60
» » Trinidad » 1 »	400
	f 16190

§ 13. *Briefwisseling.*

In 1906 werden door tusschenkomst van het Immigratie-Departement 397 brieven van Britsch-Indiërs alhier aan hunne betrekkingen in Britsch-Indië verzonden en 331 van het postkantoor alhier ontvangen brieven, bestemd voor Britsch-Indische immigranten en voor het meerendeel afkomstig van Britsch-Indië, aan hen uitgereikt.

In 1905 waren deze cijfers respectievelijk 264 en 242.

II. *Kolonisatie.*

A. Uit Europa.

Volgens opgave der Europeesche Kolonisten, in den omtrek van Paramaribo gevestigd, was hun getalsterkte als volgt:

	Aantal.				
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Sterkte op 1 Januari 1906	55	58	59	65	237
Vermeerderd door:					
Geboorte.	—	—	5	5	10
Huwelijk.	—	1	—	—	1
	55	59	64	70	248
Verminderd door overlijden	—	—	—	—	—
	55	59	64	70	248

Hun veestapel bestond op 31 December 1906 uit 1013 runderen, 74 paarden, 4 muil- en 47 steenezels en 43 varkens.

De gezondheidstoestand der kolonisten was in het afgeloopen jaar goed.

Onder deze kolonisten vonden in het afgeloopen jaar 2 huwelijken plaats.

B. Uit Britsch-Indië, Nederlandsch-Indië, China en West-Indië.

Op 31 December 1906 waren:

a. 562 immigranten huurders van domeinland voor eene oppervlakte van 934 H.A., onder wie:
480 uit Britsch-Indië;
72 „ West-Indië;
10 „ China.

Ook hadden 26 Britsch-Indiërs 26 erven in huur, waarvan 19 te Paramaribo en 7 op Lelydorp;

b. 396 immigranten gebruikers van domeinland op de voorwaarden der publicatie van 1 Augustus 1863 (*Gouvernementsblad* n°. 23), te zamen voor eene oppervlakte van 749 H.A. onder wie:
380 uit Britsch-Indië;
3 „ Nederlandsch-Indië;
12 „ West-Indië;
1 „ China;

c. 1997 immigranten gebruikers van land op de vestigingsplaatsen, krachtens de verordening van 19 April 1895 (*Gouvernementsblad* n°. 24), te zamen voor eene oppervlakte van ± 2800 H.A., onder wie:
1867 uit Britsch-Indië;
94 „ Nederlandsch-Indië;
24 „ West-Indië, en
12 „ China;

d. 930 immigranten eigenaren van land verkregen krachtens de publicatie van 1 Augustus 1863 (*Gouvernementsblad* n° 23) of op andere wijze en door aankoop van particulieren, te zamen voor eene oppervlakte van 5202 H.A. onder wie:
927 uit Britsch-Indië;
1 „ Nederlandsch-Indië;
1 „ West-Indië, en
1 „ China.

Op het hypotheekkantoor stond deze oppervlakte bekend als verdeeld in 884 perceelen, terwijl 193 Britsch-Indiërs eigenaren waren van 161 erven, waarvan 73 te Paramaribo, behoorende aan 103 hunner en 88 te Nieuw-Nickerie gelegen, behoorende aan 90 hunner.

e. 594 immigranten, huurders van land van particulieren, te zamen voor eene oppervlakte van 610 H.A. onder wie:
574 uit Britsch-Indië;
19 „ Nederlandsch-Indië, en
1 „ West-Indië.

In het geheel waren dus 4479 immigranten onder wie 4228 uit Britsch-Indië;
117 uit Nederlandsch-Indië;
110 uit West-Indië en
24 uit China, huurders, gebruikers of eigenaren van land, te zamen voor eene oppervlakte van ± 11 937 H.A.

Gedurende het jaar 1906 werd door Britsch-Indische immigranten bij overdracht van beplantingen en opstallen op perceelen domeinland betaald f 27 640 en voor perceelen en erven aan particulieren in eigendom toebehoorende f 25 852.

Het aantal immigranten dat in de omstreken der stad perceelen in huur neemt of in gebruik heeft van particulieren neemt steeds toe.

Deze immigranten oefenen den tuinbouw uit of houden vee.

Behalve de hierboven bedoelde immigranten, die zich aan den kleinen landbouw wijden, bevinden zich in de onmiddellijke nabijheid der stad, gevestigd op de achtererven langs de Gravenstraat, den Wanicaweg, den weg van Charlesburg naar zee enz. nog tal van Britsch-Indische immigranten die zich met tuinbouw en veeteelt bezighouden.

In den volgenden staat is opgenomen aard en hoeveelheid van het verkregen product in 1906 der perceelen aan Britsch-Indische immigranten in eigendom toebehoorende, in gebruik afgestaan, of bij hen van het Gouvernement of van particulieren in huur.

Aard en hoeveelheid der verkregen producten.

DISTRICTEN.	Cacao in K.G.	Koffie in K.G.	Rijst in K.G.	Aardvruchten in K.G.	Bananen in bossen.	Bacoves in bossen.	Koorn in K.G.
Nickerie	2 690	50	106 066	33 062	88 940	„	103 440
Saramacca	40 194	110	175 280	2 180	46 133	2 292	86 635
Beneden-Suriname enz.	1 711	188	699 518	147 766	33 469	1 606	53 498
Boven-Suriname enz. .	4 771	570	14 740	50 130	36 095	38 609	83 470
Beneden-Commewijne .	49 494	2 185	137 660	85 195	64 777	72 483	65 065
Cottica	2 136	113	21 320	5 250	2 988	2 704	21 833
Totaal . . .	100 996	3 216	1 154 584	323 583	271 404	117 694	413 941

Op deze perceelen is nog verkregen aan vruchten, groenten, houtwaren en houtskool een bedrag van f 24 981, waarvan alleen aan houtskool f 21 753.

Premie. Tegen afstand van het recht op vrijen terugvoer werd krachtens de verordening van 19 April 1895 (*Gouvernementsblad* n°. 24) aan 281 Britsch-Indische en 15 Nederlandsch-Indische immigranten en krachtens de immigratiefonds-verordening aan 29 Britsch-Indische immigranten en 1 Nederlandsch-Indischen immigrant de premie van f 100 uitgekeerd.

Ook werd nog aan 2 Britsch-Indiërs, die vóór de oprichting van het Immigratiefonds werden aangevoerd en aan 1 Nederlandsch-Indische aangevoerd door de Nederlandsche Handelmaatschappij, tegen afstand van het recht op vrijen terugvoer, een premie van f 100 uit de koloniale kas toegekend.

Het totale aantal Britsch-Indische immigranten, aan wie de premie, bedoeld bij verordening van 19 April 1895 (*Gouvernementsblad* n°. 24) is toegekend bedroeg op ultimo December 1906 2254 en dat der Nederlandsch-Indische immigranten 76 en het totale aantal toegekend aan Britsch-Indiërs krachtens de immigratiefonds-verordening 236.

Beroepen. Op ultimo December 1906 waren als tapper gepatenteerd 79 Britsch-Indiërs, tegen 67 op ultimo December 1905.

Aan 170 Britsch-Indiërs is gedurende 1906 een bewijs van toelating als karreman uitgereikt, tegen 155 in 1905.

Betrekkingen. Bij de koloniale vaartuigen waren 4 Britsch-Indiërs geëmployeerd als matroos, stoker en sjouwer; voorts dienen 6 hunner bij de gewapende politie, 2 als schoolmeester, 9 als tolken, 4 als oppassers in het militair hospitaal en het krankzinnigengesticht, 3 als stoker bij de koloniale spoorwegen en 3 als opzichters bij de gestraften.

Marktvergunningen. Het gemiddeld getal van de week- en dagvergunningen aan Britsch-Indiërs uitgereikt voor een verkoopplaats op de openbare markten te Paramaribo bedroeg in 1906, 70 voor dagvergunningen en 6 voor weekvergunningen. In 1905 waren deze cijfers respectievelijk 50 en 2.

Port d'armes. In 1906 hadden 15 Britsch-Indiërs een port d'armes, tegen 20 in 1905.

Bij dit verslag behooren twee staten, aantoonende de aankomst en verdeeling van immigranten in het jaar 1906 en het getal mannen, vrouwen, jongens en meisjes die op 31 December 1906 in ieder district onder contract verbonden waren.

De Agent-Generaal,
VAN DRIMMELEN.

M²

STAAT aantoonende de aankomst

PLAATS VAN HERKOMST.	VAN WAAR GEKOMEN.	TOEGEWEZEN AAN PLANTAGES IN															
		DE OUDE KOLONIE.					NICKERIE.					CORONIE.					
		Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.
Nederlandsch-Indië. . .	Java over Nederland.	173	67	»	»	240	98	42	»	»	140	»	»	»	»	»	3
Britsch-Indië	Calcutta (Britsch-Indië).	384	146	42	38	610	11	4	2	»	17	»	»	»	»	»	»

STAAT aantoonende het aantal immigranten aangevoerd in de kolon

PLAATS VAN HERKOMST.	Van 1853 tot en met 1862.	Van 1863 tot en met 1872.	Van 1873 tot en met 1882.	Van 1883 tot en met 1892.	V tot
Nederlandsch-Indië.	8	21	94	94	
Madeira	275	205	»	»	
China.	487	2015	»	»	
West-Indië	»	2382	214	79	
Nederland	»	2	87	»	
Britsch-Indië	»	»	6569	8633	
Totaal . . .	770	4625	6964	8806	

verdeeling van immigranten in 1906.

Totaal.	NIET TOEGEWEZEN EN DE REDEN WAAROM.						TOTAAL AANGEVOERD.					AANMERKINGEN.
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	AANMERKINGEN.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	
»	3	1	»	»	4	Wegens ziekte.	274	110	»	»	384	
»	»	3	2	»	5	Overleden.	395	153	46	38	632	

Suriname van 1 Januari 1853 tot ultimo December 1906.

Van 1893 tot en met 1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	Totaal.	AANMERKINGEN.
5 026	609	170	526	384	6 932	
»	»	»	»	»	480	
»	»	»	»	»	2 502	
»	»	»	»	»	2 675	
»	»	»	»	»	89	
7 643	654	252	173	632	24 556	
12 669	1 263	422	699	1 016	37 234	

Bijlage M[3].

STAAT aantoonende het aantal immigranten in de districten en op iedere plantage op ultimo December 1906.

NAMEN DER DISTRICTEN.	Uit Britsch-Indië.					Uit Nederlandsch-Indië.					Generaal totaal.
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	
Nickerie	376	156	72	87	691	244	74	14	10	342	1 033
Beneden-Saramacca . . .	68	28	16	19	131	90	26	5	4	125	256
Beneden-Suriname	263	56	30	29	378	421	27	8	5	461	839
Beneden-Para	„	„	„	„	„	22	2	1	„	25	25
Boven-Para	109	19	5	2	135	100	1	1	1	103	238
Boven-Suriname	39	13	7	4	63	75	4	1	1	81	144
Beneden-Commewijne. . .	921	290	147	129	1 487	1 824	491	87	98	2 500	3 987
Boven-Commewijne . . .	8	„	„	„	8	35	6	„	2	43	51
Cottica	396	127	51	41	615	151	37	10	4	202	817
	2 180	689	328	311	3 508	2 962	668	127	125	3 882	7 390
Weezen, wier ouders, op het tijdstip van overlijden onder contract waren, bij particulieren uitbesteed .	15	11	7	6	39	1	1	4	7	13	52
Leprozen gedurende den loop van het eerste contract geëvacueerd naar het Etablissement	3	„	„	„	3	1	„	„	„	1	4
Onder contract verbonden immigranten te Paramaribo	53	27	2	3	85	26	10	2	„	38	123
	2 251	727	337	320	3 635	2 990	679	133	132	3 934	7 569

Bijlage N.

I.

STAAT

VAN

verleende en hernieuwde concessiën voor goudontginningen in

1906.

N

VERLEENDE CONCESSIËN.

Concessierecht per H.A. per jaar in centen.	Suriname.		Saramacca.		Marowijne.		Commewijne.		Totaal.	
	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.
10	50	31 266	22	6 791	17	23 221	1	300	90	61 578
25	2	554	»	»	1	200	2	200	5	954
50	1	400	1	250	»	»	»	»	2	650
10	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
25	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
10	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
50	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
10	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
25	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
50	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
25	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
50	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Totaal	53	32 220	23	7 041	18	23 421	3	500	97	63 182

1) De concessie van de Compagnie des Mines d'Or de la Guyane hollandaise, gelegen in het Lawagebied en groot 34 368,25 H.A werd het laatst hernieuwd in 1905. Verdere hernieuwing is in behandeling; de beschikking wordt nog aangehouden in verband m door genoemde Maatschappij ingediende voorstellen.

HERNIEUWDE CONCESSIËN.											Totaal-generaal.	
Concessierecht per H.A. per jaar in centen.	Suriname.		Saramacca.		Marowijne.		Lawa.		Totaal.			
	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.
10	24	9 388	7	4 500	8	3 479	»	»	39	17 367	129	78 945
25	25	19 889	7	2 848	7	3 033	»	»	39	25 770	44	26 724
50	47	69 703	25	31 690	5	12 168	7	2 700	84	116 261	86	116 911
10	1	730	»	»	»	»	»	»	1	730	1	730
25		200	»	»	»	»	»	»		200		200
10	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
50	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
10	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
25	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
50	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
25	1	400	»	»	»	»	»	»	1	400	1	400
50		400	»	»	»	»	»	»		400		400
Totaal	98	100 710	39	39 038	20	18 680	7 1)	2 700	164	161 128	261	224 310

II. VERGUNNINGEN tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen in 1906.

DISTRICTEN.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	*AANMERKINGEN.*
Suriname	23	115 553	Deze vergunningen worden, behalve onder de voorwaarden die bij de verordeningen van 7 September 1882 (*Gouvernementsblad* n°. 19) en 22 Januari 1903 (*Gouvernementsblad* n°. 12) bepaaldelijk worden genoemd, verleend onder de voorwaarde dat binnen eene maand na den dag van ingang het bewijs aan den Administrateur van Financiën moet worden gezonden dat de expeditie voor het toegestane onderzoek vertrokken is, terwijl binnen vier maanden na den dag van ingang ten genoegen van den Administrateur van Financiën moet worden aangetoond dat met een degelijk onderzoek is aangevangen.
Marowijne	11	63 311	
Saramacca	10	136 360	
Commewijne	3	14 400	Bij niet nakoming van deze voorwaarden wordt de vergunning onmiddellijk door den Gouverneur ingetrokken.
	47	329 624	In 1906 werden ingetrokken 7 vergunningen, betrekking hebbende op eene gezamenlijke oppervlakte van 29 400 H.A., die in 1905 waren verleend en 4 vergunningen, betrekking hebbende op eene gezamenlijke oppervlakte van 17 500 H.A., die in 1906 waren verleend.

Bijlage O.

VERGELIJKENDE STAAT

DER

PRODUCTIE VOOR DE JAREN 1904, 1905 en 1906.

DISTRICTEN.	SUIKER. Vacuumpan. Kilogrammen.			Aantal H.A. afgemalen riet.			Aantal kilogrammen gemiddeld per H.A. verkregen.		
	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.
Nickerie	3 485 613	3 845 867	4 147 246	709	709	709	4 916	5 424	5 848
Coronie	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Beneden-Saramacca	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Boven-Saramacca	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Beneden-Suriname	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Beneden-Para	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Boven-Para	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Boven-Suriname	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Beneden-Commewijne	6 093 166	5 674 225	6 819 854	1 061	1 053	1 077	5 742	5 388	6 332
Boven-Commewijne	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Cottica	1 386 500	1 270 000	1 668 300	275	285	363	5 041	4 456	4 595
Marowijne	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Totaal	10 965 279	10 790 092	12 635 400	2 045	2 047	2 149	5 361	5 271	5 874

DISTRICTEN.	BACOVEN. Bossen.			KOORN (Maïs). Kilogrammen.			KOFFIE. Kilogrammen.		
	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.
Nickerie	„	500	2 606	39 650	75 590	144 340	3 465	5 157	5 197
Coronie	„	1 100	1 598	40 600	36 500	40 950	585	746	565
Beneden-Saramacca	1 263	1 580	5 632	213 807	139 016	199 395	7 332	4 191	3 538
Boven-Saramacca	„	„	237	10 750	5 910	13 305	25	3	5
Beneden-Suriname	13 311	10 743	12 777	49 503	33 863	12 937	144 006	112 921	123 520
Beneden-Para	„	1 529	2 760	52 684	88 198	92 813	305	175	140
Boven-Para	25 475	36 057	46 519	85 120	108 525	85 670	5 950	6 723	7 845
Boven-Suriname	2 167	19 381	28 270	31 905	60 080	82 717	1 600	7 873	10 677
Beneden-Commewijne	67 134	122 977	89 050	117 730	246 372	109 917	57 598	41 266	55 582
Boven-Commewijne	1 470	3 559	21 653	89 225	84 126	43 635	8 916	6 046	7 780
Cottica	„	305	13 399	82 845	81 743	72 320	3 593	2 956	3 150
Marowijne	175	„	191	550	315	128	„	„	1
Totaal	110 995	197 731	224 692	814 369	960 238	898 127	233 375	183 057	218 000

MELASSE. Liters.			RUM. Liters.			CACAO. Kilogrammen.			BANANEN. Bossen.		
1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.
340 125	„	„	149 466	385 291	353 266	206 870	196 213	167 612	42 287	40 126	137 163
„	„	„	„	„	„	45 478	60 121	52 485	83 450	68 300	60 565
„	„	„	„	„	„	159 801	402 879	382 409	67 281	94 820	87 493
„	„	„	„	„	„	440	774	1 139	2 306	2 568	1 969
„	„	„	„	„	„	114 366	295 312	255 950	33 349	69 985	17 500
„	„	„	„	„	„	4 512	22 660	25 932	46 203	43 675	54 432
„	„	„	„	„	„	12 051	35 349	24 838	46 537	48 760	48 621
„	„	„	„	„	„	20 837	29 013	30 609	43 033	56 690	45 268
1 045 238	1 570 000	1 896 519	388 602	280 225	379 085	182 463	335 666	270 793	65 588	108 980	94 123
„	„	„	„	„	„	39 022	46 567	24 682	25 335	27 867	21 581
„	„	„	125 529	127 639	86 234	57 402	70 812	74 443	43 463	62 499	46 399
„	„	„	„	„	„	46	25	22	516	426	594
1 385 363	1 570 000	1 896 519	663 597	793 155	818 585	843 288	1 495 391	1 310 914	499 348	624 696	615 708

RIJST. Kilogrammen.			AARDVRUCHTEN. Kilogrammen.			
1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	
11 880	62 067	186 495	25 884	43 760	115 315	
„	„	„	102 050	57 100	57 487	963 406 stuks kokosnoten, 200 L. Lemmetjessap, 200 K.G. Ricinuszaad, 500 K.G. katoen.
185 085	186 640	280 205	17 935	18 900	23 280	Groenten en vruchten f 665,—.
12 664	9 703	14 905	17 240	9 145	14 310	Groenten, vruchten en hout f 1 663,50.
74 771	88 872	120 605	69 490	83 919	82 248	Groenten en vruchten f 6 269,—; Houtskool f 330,—.
370 896	468 470	602 113	108 205	162 557	311 408	„ „ „ f 8 107,50; „ f 117 880,—.
60 550	62 144	25 775	269 745	257 310	231 033	Sinaasappelen 4 000 stuks; f 18 930,— hout.
82 944	89 001	96 080	149 253	142 607	244 129	Masoesa 28 625 K.G.; Pinda 400 K.G.; f 9 838,50 hout.
59 382	139 135	147 855	39 251	288 509	107 795	f 478,40 hout, groenten en vruchten.
11 000	22 920	5 800	29 700	77 935	33 330	f 1 993,— hout.
5 865	20 220	16 130	43 865	52 330	37 864	1000 stuks kokosnoten; f 240,— hout.
„	„	200	1 725	665	195	
875 037	1 449 172	1 496 163	901 443	1 194 737	1 258 394	

P[1]

STAAT van de suikercultuu[r] in

DISTRICTEN.	PLANTAGES.	Uitgestrektheid der plantages. — Hectaren.	Uitgestrektheid in bebouwing op ult. December 1906. — Hectaren.	Uitgestrektheid waarvan in oogst. — Hectaren.	Suiker (Vacuumpan). — Kilogrammen.
Nickerie	Waterloo	844	400	400	2 341 000
Idem	Hazard	687	309	309	1 806 246
Beneden-Commewijne	Zoelen en Mariënburg	2 476	955	839	5 417 054
Idem	Rust en Werk	1 093	245	238	1 402 800
Cottica.	Alliance.	1 860	357	363	1 668 300
		6 960	2 266	2 149	12 635 400

in Suriname in 1906.

Gemiddelde productie per H.A. — Kilogrammen.	Melasse. — Liter.	Rum of Dram. — Liter.	Arbeiders.			Nevenproducten.	*Aanmerkingen.*
			Immigranten.	Andere	Totaal.		
5 852	—	230 778	528	545	1 073		
5 845	—	122 488	371	492	863		
6 456	1 616 519	379 085	2 769	153	2 922		
5 894	280 000	—	503	26	529		
4 595	—	86 234	673	155	828		
5 879	1 896 519	818 585	4 844	1 371	6 215		

STAAT van de cacao- en andere cultures met

DISTRICTEN.	Aantal plantages.	Uitgestrektheid van de plantages in H.A.	Uitgestrektheid in bebouwing op ult. Dec. 1906 van de plantages.	Verkregen producten.						
				Cacao.	Koffie.	Rijst.	Aardvruchten.	Bananen.	Bacoven.	Koorn (maïs).
				Kilogram.				Bossen.		K.G.
Nickerie	4	963	322	87 266	284	„	„	3 615	„	1 500
Coronie	3	1 437	65	16 464	60	„	1 800	952	175	1 175
Beneden-Saramacca . . .	16	6 461	916	158 495	2 948	5 620	250	450	80	3 085
Boven-Saramacca	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Beneden-Suriname . . .	15	8 478	2 168	245 511	122 448	„	„	2 000	11 982	1 230
Beneden-Para	1	857	98	21 764	„	„	„	1 973	„	„
Boven-Para	5	5 005	250	10 070	6 234	„	3 060	1 626	3 557	„
Boven-Suriname	7	3 947	451	20 093	10 356	„	„	2 506	6 512	8 400
Beneden-Commewijne . . .	25	20 470	2 505	216 534	52 571	625	1 540	11 885	13 479	23 598
Boven-Commewijne. . . .	3	1 544	271	10 220	6 685	„	„	889	8 088	3 240
Cottica	3	1 069	407	21 160	85	„	140	13 421	4 026	9 250
Marowijne	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
	82	50 231	7 453	807 577	201 671	6 245	6 790	39 317	47 899	51 478

uitzondering van de suikercultuur in 1906.

Arbeiders op 31 December 1906.												
Onder contract verbonden immigranten.			Niet onder contract verbonden immigranten.			Anderen.			Totaal.			Aanmerkingen.
Arbeidende.	Niet arbeidende.	Totaal.	Arbeidende.	Niet arbeidende.	Totaal.	Arbeidende.	Niet arbeidende.	Totaal.	Arbeidende.	Niet arbeidende.	Totaal.	
107	22	129	45	27	72	1	„	1	153	49	202	
„	„	„	7	„	7	43	44	87	50	44	94	167 305 stuks kokosnoten, 200 L. lemmetjessap, 200 K.G. ricinuszaad.
464	40	504	261	5	266	35	7	42	760	52	812	
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	
725	62	787	384	288	672	„	„	„	1 109	350	1 459	
24	1	25	13	4	17	„	„	„	37	5	42	
259	2	261	53	6	59	5	11	16	317	19	326	
109	13	122	74	46	120	15	1	16	198	60	258	28 625 K.G. masoesa, 400 „ pinda.
1 109	87	1 196	389	195	584	108	19	127	1 606	301	1 907	
90	„	90	49	5	54	3	„	3	142	5	147	f 1993 hout.
112	20	132	18	1	19	45	41	86	175	62	237	f 240 hout.
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	
2 999	247	3 246	1 293	577	1 870	255	123	378	4 547	947	5 494	

KLEINE LAN

DISTRICTEN.	Oppervlakte van de gronden (H.A.).	Antal perceelen.	Oppervlakte in cultuur (H.A.).	Bevolking. Arbeidende.	Bevolking. Niet arbeidende.	Bevolking. Totaal.	Landaard der arbeidende bevolking. Europeanen.	Javanen.	Britsch-Indiërs.	Inboorlingen.	Andere.	Ca
I. Gronden aa												
Nickerie	3 830	133	628	381	237	618	»	»	34	300	4	70
Coronie	6 838,80	9	57 575	680	10	690	»	»	9	671	»	33
Beneden-Saramacca	8 728	805	1 941,5	1 833	1 218	3 051	»	»	529	1 302	[illegible]	212
Boven-Saramacca	6 045	36	40,5	174	95	269	»	»	22	150	[illegible]	
Beneden-Suriname	8 546,3	742	22 306	1 744	1 017	2 761	34	»	585	1 095	3	56
Beneden-Para	21 463	551	562,02	1 912	1 047	2 959	12	1	460	1 423	1	3
Boven-Para	24 892	246	292,6	661	336	997	»	»	29	629	[illegible]	5
Boven-Suriname	7	119	2335	626	339	965	»	2	38	586	»	7
Beneden-Commewijne	4 895	77	314	279	161	440	»	6	102	171	»	5
Boven-Commewijne	»	105	342	449	230	679	»	»	96	350	[illegible]	11
Cottica	»	168	573	524	265	789	»	»	43	476	[illegible]	45
Marowijne	80	3	3	4	2	6	»	»	»	2	[illegible]	
	85 325,1	2 994	572 893	9 267	4 957	14 224	46	9	1 947	7 155	11	401
II. Gronden door het Gouverneme												
Nickerie	232	109	209	162	66	228	»	»	60	83	19	6
Coronie	6	»	4	»	29	29	»	»	»	»	»	
Beneden-Saramacca	654	336	277,5	582	331	913	»	3	116	432	31	11
Boven-Saramacca	234	117	48.5	144	69	213	»	»	42	99	3	
Beneden-Suriname	19	15	0,8	43	29	72	»	»	1	41	1	
Beneden-Para	26 491	562	383,91	1 105	635	1 740	2	»	737	359	7	
Boven-Para	76	38	506	87	57	144	»	»	»	83	4	
Boven-Suriname	85	43	82,5	311	132	443	»	»	»	311	»	2
Beneden-Commewijne	562	14	112	35	8	43	»	»	16	19	»	
Boven-Commewijne	»	69	97	222	162	384	»	»	5	212	5	2
Cottica	»	78	128	212	99	311	»	»	18	188	6	7
Marowijne	64	27	25	44	24	68	»	»	»	39	5	
	4 581,1	1 408	141 881	2 947	1 641	4 588	2	3	995	1 866	81	31

Q

BOUW 1906.

Verkregen producten.								Geldswaarde der afgeleverde houtwaren, vruchten en groenten.	AANMERKINGEN.
Cacao.	Koffie.	Rijst.	Koorn. (Mais)	Aardvruchten.	Bananen.	Bacoven.	Kokosnoten.		
Kilogrammen.					Bossen.		Stuks.		
Particulieren toebehoorende.									
70 681	4 360	60 597	12 885	1 446	11 063	1 962	»	»	
33 163	444	»	38 425	53 655	56 217	903	689 861	»	
212 543	545	212 485	159 375	15 730	74 500	4 865	»	f 225,—	
820	»	4 920	7 675	19 550	610	175	»	1 327,50	
56 435	203	120 605	109 075	81 576	14 717	469	»	6 267,—	
3 231,5	129	265 095	19 590	103 190	12 973	837	»	11 737,—	
5 380	244	22 025	15 070	165 773	9 788	3 692	»	18 630,—	
7 431	176	50 009	32 549	136 284	15 466	4 396	»	6 826,—	
5 369	894	28 230	17 564	3 150	4 862	3 160	»	375,—	
11 866	713	5 545	28 155	25 675	13 653	10 260	»	1 950,—	
45 701	2 505	11 280	35 040	26 789	25 322	7 908	»	916,—	
15	»	»	»	»	»	»	»	»	
401 844	10 213	780 791	377 235,5	632 818	239 171	38 627	689 861	f 48 253,50	
in huur of gebruik uitgegeven.									
6 135	503	96 400	58 075	16 509	6 440	644	»	»	
»	»	»	100	100	200	10	7 000	»	
11 371	45	62 100	36 935	7 300	12 543	687	»	f 440,—	
319	5	9 985	5 630	4 760	1 539	62	»	336,—	
57,5	»	»	25	150	100	»	»	20,—	
474	»	261 980	33 530	127 283	19 432	75	»	4 935,—	
305	78	1 800	4 360	8 050	8 790	194	»	300,—	
2 735	145	36 931	9 148	77 655	4 846	522	»	3 012,50	
150	67	1 350	1 500	»	323	282	»	60,—	
2 596	382	255	12 240	7 655	7 039	3 305	»	641,—	
7 582	560	4 850	28 030	10 935	7 656	1 465	1 000	54,—	
75	1	200	128	195	594	191	»	400,—	
31 732	1 786	475 851	189 701	260 592	69 322	7 437	8 000	f 10 198,50	

Q

III. Verzamelstaat van I en II. (Tota[...] kle[...]

DISTRICTEN.	Oppervlakte van de gronden (H.A.).	Aantal perceelen.	Oppervlakte in cultuur (H.A.).	Bevolking. Arbeidende.	Bevolking. Niet arbeidende.	Bevolking. Totaal.	Landaard der arbeidende bevolking. Europeanen.	Javanen.	Britsch-Indiërs.	Inboorlingen.	Andere.
Nickerie	4 062	242	837	543	303	846	»	»	94	383	66
Coronie.	6 844,8	9	579,75	680	39	719	»	»	9	671	»
Beneden-Saramacca	9 382	1 141	2 219	2 415	1 549	3 964	»	3	645	1 734	33
Boven-Saramaccá	6 279	153	89	318	164	482	»	»	64	249	5
Beneden-Suriname.	8 565,3	757	223,86	1 787	1 046	2 833	34	»	586	1 136	31
Beneden-Para	24 112,1	1 113	945,93	3 017	1 682	4 699	14	1	1 197	1 782	23
Boven-Para	24 968	284	343,2	748	393	1 141	»	»	29	712	7
Boven-Suriname	92	162	316	937	471	1 408	»	2	38	897	»
Beneden-Commewijne	5 457	91	426	314	169	483	»	6	118	190	»
Boven-Commewijne	»	174	439	671	392	1 063	.	»	101	562	8
Cottica.	»	246	701	736	364	1 100	»	»	61	664	11
Marowijne.	144	30	28	48	26	74	»	»	»	41	7
	89 906,2	4 402	714 774	12 214	6 598	18 812	48	12	2 942	9 021	191

IV. Gronden door het Gouvernement in hun[...] of[...]

DISTRICTEN.	Oppervlakte van de gronden (H.A.).	Aantal perceelen.	Oppervlakte in cultuur (H.A.).	Bevolking. Arbeidende.	Bevolking. Niet arbeidende.	Bevolking. Totaal.	Landaard der arbeidende bevolking. Europeanen.	Javanen.	Britsch-Indiërs.	Inboorlingen.	Andere.
Nickerie	597	351	597	502	309	811	»	»	404	49	49
Coronie.	332	222	300	572	50	622	»	»	5	560	7
Beneden-Saramacca	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Boven-Saramacca	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Beneden-Suriname.	121,156	139	99,5	304	196	500	5	»	44	247	8
Beneden-Para	4 038	1 476	381,71	1 317	543	1 860	13	60	871	346	27
Boven-Para	588	413	470	563	338	901	»	»	349	201	13
Boven-Suriname	182,003	159	120	267	128	395	»	»	161	94	12
Beneden-Commewijne	2 369	1 061	637	1 406	699	2 105	»	91	1 119	196	»
Boven-Commewijne	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Cottica.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Marowijne	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
	8 227,159	3 821	2 605,21	4 931	2 263	7 194	18	151	2 953	1 693	116

Verkregen producten.								Geldswaarde der afgeleverde houtwaren, vruchten en groenten.	AANMERKINGEN.
Cacao.	Koffie.	Rijst.	Koren. (Mais)	Aardvruchten.	Bananen.	Bacoven.	Kokosnoten.		
Kilogrammen.					Bossen.		Stuks.		
kleine landbouw buiten vestigingsplaatsen).									
76 816	4 863	156 997	70 960	17 955	17 503	2 606	»	»	
33 163	444	»	38 525	53 755	56 417	913	696 861	»	
223 914	590	274 585	196 310	23 030	87 043	5 552	»	f 665,—	
1 139	5	14 905	13 305	24 310	1 969	237	»	1 663,50	
5 701	203	120 605	10 932,5	81 726	14 817	469	»	6 287,—	
3 705,5	129	527 075	53 120	230 473	32 205	912	»	16 672,—	
5 685	322	23 825	19 430	173 823	18 578	3 886	»	18 930,—	
10 166	321	86 940	41 697	213 939	20 312	4 918	»	9 838,50	
5 519	961	29 580	19 064	3 150	5 185	3 442	»	435,—	
14 462	1 095	5 800	40 395	33 330	20 692	13 565	»	2 591,—	
53 283	3 065	16 130	63 070	37 724	32 978	9 373	1 000	970,—	
22,5	1	200	128	195	594	191	»	400,—	
433 576	11 999	1 256 642	566 936,5	893 410	308 493	46 064	697 861	f 58 452,—	
of gebruik uitgegeven op vestigingsplaatsen.									
3 530	50	29 498	71 880	97 360	116 045	—	»	»	
2 858	61	»	1 250	1 932	3 196	510	99 240	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	
4 738	869	»	25	522	149	326	»	f 771,—	
463	11,5	75 038	39 693	80 935	20 254	1 848	»	11 396,50	
9 083	1 289	1 950	66 240	54 150	28 417	39 076	»	»	
350	»	9 140	32 620	30 190	22 450	16 840	»	»	
48 740	2 050	117 650	67 255	103 105	77 053	72 129	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	
69 762	43 305	233 276	278 963	368 194	267 564	130 729	99 240	f 12 167,50	

Q

V. Verzamelsta[…]

DISTRICTEN.	Oppervlakte van de gronden (H.A.).	Aantal perceelen.	Oppervlakte in cultuur (H.A.).	Bevolking. Arbeidende.	Niet arbeidende.	Totaal.	Landaard der arbeidende bevolking. Europeanen.	Javanen.	Britsch-Indiërs.	Inboorlingen.	Andere.
Nickerie	4 659	593	1 434	1 045	612	1 657	»	»	498	432	115
Coronie	7 176,8	231	879,75	1 252	89	1 341	»	»	14	1 231	7
Beneden-Saramacca	9 382	1 141	2 219	2 415	1 549	3 964	»	3	645	1 734	33
Boven-Saramacca	6 279	153	89	318	164	482	»	»	64	249	5
Beneden-Suriname	8 686,456	896	323,36	2 091	1 242	3 333	39	»	630	1 383	39
Beneden-Para	28 150,1	2 589	1 327,64	4 334	2 225	6 559	27	61	2 068	2 128	50
Boven-Para	25 556	697	813,2	1 311	731	2 042	»	»	378	913	20
Boven-Suriname	274,003	321	436	1 204	599	1 803	»	2	199	991	12
Beneden-Commewijne	7 826	1 152	1 063	1 720	868	2 588	»	97	1 237	386	»
Boven-Commewijne	»	174	439	671	392	1 063	»	»	101	562	8
Cottica	»	246	701	736	364	1 100	»	»	61	664	11
Marowijne	144	30	28	48	26	74	»	»	»	41	7
	98 133,359	8 223	9 752,95	17 145	8 861	26 006	66	163	5 895	10 714	307

Verdeeling van den kleinen landbou[…]

LANDAARD DER ARBEIDENDE BEVOLKING.	Aantal.	VE[…] Cacao.	Koffie.	Rijst.
				Buiten vestiging[…]
Europeanen	48	290	»	»
Javanen	12	»	»	260
Britsch-Indiërs	2 942	46 381	509	995 798
Inboorlingen	9 021	373 127	11 355	258 484
Andere	191	13 778	135	2 100
Totaal	12 214	433 576	11 999	1 256 642
				Op vestiging[…]
Europeanen	19	»	»	100
Javanen	151	»	»	4 520
Britsch-Indiërs	2 953	56 517	26 245	211 987
Inboorlingen	1 693	11 647	1 585	9 112
Andere	116	1 598	121	7 557
Totaal	4 932	69 762	4 330,5	233 276
				Totaal op en buiten
Europeanen	67	290	»	100
Javanen	163	»	»	4 780
Britsch-Indiërs	5 895	102 898	3 133,5	1 207 785
Inboorlingen	10 714	384 774	12 940	267 596
Andere	307	15 376	256	9 657
Totaal-generaal	17 146	503 338	163 295	1 489 918

Q

Cacao.	Koffie.	Rijst.	Koorn. (Mais)	Aardvruchten.	Bananen.	Bacoven.	Kokosnoten.	Geldswaarde der afgeleverde houtwaren, vruchten en groenten.	AANMERKINGEN.
Verkregen producten.									
Kilogrammen.					Bossen.		Stuks.		
van III en IV.									
80 346	4 913	186 495	142 840	115 315	133 548	2 606	»	»	
36 021	505	»	39 775	55 687	59 613	1 423	796 101	»	
223 914	590	274 585	196 310	23 030	87 043	5 552	»	f 665,—	
1 139	5	14 905	13 305	24 310	1 969	237	»	1 663,50	
10 439	1 072	120 605	10 957,5	82 248	14 966	795	»	7 058,—	
4 168,5	1 405	602 113	92 813	311 408	52 459	2 760	»	28 068,50	
14 768	1 611	25 775	85 670	227 973	46 995	42 962	»	18 930,—	
10 516	321	96 080	74 317	244 129	42 762	21 758	»	9 838,50	
54 259	3 011	147 230	86 319	106 255	82 238	75 571	»	435,—	
14 462	1 095	5 800	40 395	33 330	20 692	13 565	»	2 591,—	
53 283	3 065	16 130	63 070	37 724	32 978	9 373	1 000	970,—	
22,5	1	200	128	195	594	191	»	400,—	
503 338	16 329,5	1 489 918	845 899,5	1 261 604	576 057	176 793	797 101	f 70 619,50	

naar den landaard der kleine landbouwers.

Koren (Mais).	Aardvruchten.	Bananen.	Bacoven.	Kokosnoten.	AANMERKINGEN.
KREGEN PRODUCTEN.					
plaatsen.					
1 300	5 340	1 590	100	»	
750	600	330	»	»	
208 770,5	132 409	76 637	7 154	8 950	
348 491	737 463	224 961	38 264	688 911	
7 625	7 598	4 775	546	»	
566 936,5	883 410	308 293	46 064	697 861	
plaatsen.					
200	780	45	12	»	
4 720	10 270	1 782	179	»	
207 841	199 707	197 455	111 025	850	
50 869	112 277	47 904	17 195	94 190	
15 333	45 160	20 378	2 318	4 200	
278 963	368 194	267 564	130 729	99 240	
vestigingsplaatsen te zamen.					
1 500	6 120	1 635	112	»	
5 470	10 870	2 112	179	»	
416 611,5	332 116	274 092	118 179	9 800	
399 360	849 740	272 865	55 459	783 101	
22 958	52 758	25 153	2 864	4 200	
845 899	1 251 604	575 857	176 793	797 101	

R

KOLONIALE SPOORWEGEN.

STAAT VAN INKOMSTEN

OVER DE MAAND.	Reizigers 1e klasse.	Opbrengst in guldens.	Reizigers 2de klasse.	Opbrengst in guldens.	Tonnen vrachtgoed.	Opbrengst in guldens.
Januari	309	f 109,80	13 192	f 3151,90	113,5	f 529,85
Februari	502	182,30	14 006	3 145,95	175,5	733,80
Maart	362	127,10	15 499	3 595,20	206,5	1 223,25
April	342	126,20	13 597	3 220,75	157	562,40
Mei	430	154,50	16 105	3 714,15	161	712,80
Juni	414	147,60	14 762	3 719,60	254,5	1 844,65
Juli	477	186,60	16 128	4 139,—	152	1 716,75
Augustus	394	131,30	15 484	3 601,15	194	839,10
September	324	114,30	17 438	4 003,05	227	852,50
October	767	328,50	24 516	5 438,85	150,5	822,60
November	385	138,10	17 865	4 313,80	118,5	635,05
December	357	116,10	17 746	4 105,10	221	758,22
	5 063	f 1 862,40	196 338	f 46148,50	2 131	f 11230,97

R

DIENST VAN EXPLOITATIE.

over het dienstjaar 1906.

Opbrengst passagiers-goed.	Opbrengst verkocht zand.	Opbrengst diversen.	Opbrengst totalen.	Per trein-kilometer.	Opbrengst per			
					reizigers 1e klasse.	reizigers 2e klasse,	ton vrachtgoed.	
f 454,40	f 25,—	f 16,45	f 4287,40	f 1,07	f $0,35^{5}$	f $0,23^{9}$	f $4,66^{8}$	In exploitatie 79,5 K.M.
546,90	»	17,65	4626,60	1,22	$0,36^{3}$	$0,22^{5}$	$4,18^{1}$	
558,60	»	$43,25^{5}$	$5547,40^{5}$	1,12	$0,35^{2}$	$0,23^{2}$	$5,92^{4}$	
586,95	»	$29,42^{5}$	$4525,72^{5}$	1,10	$0,36^{9}$	$0,23^{7}$	$3,58^{2}$	
595,55	»	50,53	5227,53	1,10	$0,35^{9}$	0.23^{1}	$4,42^{7}$	
608,95	32,50	$72,56^{5}$	$6425,86^{5}$	1,41	$0,35^{7}$	$0,25^{2}$	$7,24^{7}$	
580,70	»	$22,27^{5}$	$6645,32^{5}$	1,47	$0,39^{1}$	$0,25^{7}$	$11,27^{9}$	
701,25	12,50	$39,87^{5}$	$5325,17^{5}$	1,15	$0,33^{3}$	$0,23^{3}$	$4,32^{5}$	
652,10	20,—	57,22	5699,17	1,30	$0,35^{3}$	0,23	$3,75^{5}$	
751,95	140,—	83,37	7565,27	1,60	$0,42^{8}$	$0,22^{2}$	$5,46^{5}$	
749,80	105,—	$34,36^{5}$	$5976,11^{5}$	1,28	$0,35^{9}$	$0,24^{1}$	$5,35^{8}$	
1122,55	»	52,79	6154,76	1,50	$0,32^{5}$	$0,23^{1}$	3,43	
f 7909,70	f 335,—	f 519,77	f 86006,34	gemiddeld f $1,27^{7}$	gemiddeld f $0,36^{2}$	gemiddeld f $0,23^{6}$	gemiddeld f $5,30^{3}$	

Bijlage S.

STAAT van verleende en hernieuwde concessiën tot exploitatie van balata en van vergunningen tot onderzoek in 1906.

DISTRICTEN.	Concessiën verleend ad 10 cts. per H.A.	Oppervlakte in H.A.	Hernieuwd voor een jaar ad 10 cts. per H.A.	Vergunningen tot onderzoek.	Oppervlakte in H.A.
Suriname	3	15 000	8 000	1	50 000
Nickerie	28	137 996	20 024	8	397 100
Saramacca	10	53 986	»	14	610 000
Marowijne	2	10 000	»	6	245 000
	43	216 982	28 024	[1]) 29	1 302 100

[1]) Deze vergunningen werden verleend tegen eene retributie van een halven cent per H.A.

Bijlage T.

STAAT van den veestapel op ultimo December 1906.

PARAMARIBO EN DISTRICTEN.	Runderen.	Paarden.	Ezels.	Muilezels.	Schapen.	Geiten.	Varkens.
Paramaribo	735	71	174	53	3	63	393
Nickerie	580	8	12	32	52	148	141
Coronie	731	37	69	9	„	236	1 118
Beneden-Saramacca . .	45	„	„	„	6	14	3
Boven-Saramacca . . .	11	„	„	„	„	2	1
Beneden-Suriname . . .	2 074	70	108	10	22	248	100
Beneden-Para . . .	1 759	13	19	31	4	285	276
Boven-Para	227	„	„	„	„	183	250
Boven-Suriname . . .	168	3	„	„	„	82	6
Beneden-Commewijne .	844	9	1	8	40	247	52
Boven-Commewijne . .	37	„	„	„	„	23	„
Cottica	134	1	„	9	3	108	102
Marowijne	15	„	5	„	„	10	20
	7 360	212	388	152	130	1 649	2 462
In 1905	8 535	230	568	81	138	1 807	2 662
Meer	„	„	„	71	„	„	„
Minder.	1 175	18	180	„	8	158	200

U[1]

STAAT van den invoer de

ARTIKELEN.		UIT OF VIA D							
		NEDERLAND.		GROOT-BRITANNIE.		Vereenigde Staten van NOORD-AMERIKA.		FRANKRIJK.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Aardappelen	H.L.	9 374	f 60 931	„	„	13	f 85	„	„
Aardewerk		„	27 957	„	f 414	„	389	„	„
Ammunitie:									
Geweren, karabijnen en buksen	Loopen.	338	3 380	9	90	27	270	„	„
Revolvers, pistolen en kamerbuksen	Stuks.	„	„	„	„	1	4	„	„
Gedeelten van genoemde wapens		„	210	„	„	„	„	„	„
Geweer- en pistoolkogels en hagels	K.G.	17 917	10 750	„	„	„	„	„	„
Patronen voor achterladers	Stuks.	2 550	153	„	„	„	„	„	„
Patronen voor revolvers	„	5 800	174	„	„	„	„	„	„
Percussiedopjes en slaghoedjes	„	311 250	623	29 000	58	„	„	„	„
Ledige hulzen	„	195 350	3 907	„	„	1 000	20	„	„
Buskruit	K.G.	4 197	8 394	„	„	„	„	„	„
Azijn	L.	6 935	832	„	„	174	21	„	„
Azijnzuur	„	3 897	6 235	„	„	„	„	„	„
Bier, waaronder maltz-extract van alle soorten	„	560 039	212 815	2 992	1 137	„	„	„	„
Byouteriën		„	6 364	„	164	„	82	„	f 6
Blik in bladen		„	3 792	„	248	„	„	„	„
Blom of meel	K.G.	11 171	1 464	17 744	2 484	2 780 580	389 281	„	„
Bodems, duigen en hoepels voor vaatwerk		„	„	„	2 357	„	„	„	„
Boeken, lees-		„	22 469	„	12	„	50	„	„
Boeken, schrijf- en koopmans- en albums		„	4 662	„	41	„	43	„	„
Boter, oleomargarine en ghee	„	161 651	200 694	144	144	4 027	2 423	„	„
Breeuwwerk	„	„	„	1 350	540	4 898	1 959	„	„
Bron- en mineraalwater	L.	3 416	1 367	„	„	„	„	„	„
Brood en beschuit	K.G.	506	101	„	„	189 975	37 995	„	„
Chemicaliën en Utensiliën		„	41 397	„	4 525	„	10 502	„	58
Dakbedekkingsmaterialen (onbrandbare)		„	21 182	„	4 440	„	899	„	„
Dynamietpatronen	„	„	„	„	„	2	10	„	„
Drukinkt		„	286	„	„	„	„	„	„
Drukletters		„	253	„	„	„	„	„	„
Drukpersen		„	22	„	„	„	„	„	„
Eetwaren, geconserveerd		„	105 591	„	3 053	„	58 053	„	664
Ezels, muil- en steen-	Stuks.	„	„	„	„	7	1 400	„	„
Fabriek-, landbouw- en stoomwerktuigen		„	68 342	„	47 065	„	11 176	„	462
Garens		„	4 709	„	3 121	„	„	„	„
Gedistilleerd van 50 pct. z. a. bij 15° C.	L.	179 988	128 754	1 457	1 833	453	694	1 135	196
Reukwaters al of niet uit gedistilleerd bereid		„	8 786	„	13	„	1 102	„	271

kolonie Suriname over 1906.

VOLGENDE LANDEN.

DEMERARY.		BARBADOS.		FRANSCH-GUYANA.		CURAÇAO.		TRINIDAD.		DIVERSE PLAATSEN.		TOTAAL.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
107	f 696	1	f 6	”	”	”	”	”	”	”	”	9 495	f 61 718
”	221	”	37	”	f 2	”	”	”	”	”	”	”	29 026
2	20	”	”	92	920	”	”	”	”	”	”	468	4 680
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	1	4
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	210
766	460	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	18 683	11 210
1 100	66	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	3 650	219
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	5 800	174
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	340 250	681
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	196 350	3 927
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	4 197	8 394
120	15	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	7 229	868
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	3 897	6 235
9 380	3 565	1 008	383	”	”	”	”	”	”	”	”	573 419	217 900
”	24	”	”	”	193	”	”	”	”	”	”	”	6 833
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	4 040
172 786	24 190	”	”	413	58	490	f 69	”	”	”	”	2 983 184	417 546
”	6 944	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	9 301
”	2 366	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	24 897
”	85	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	4 831
2 370	1 949	”	”	135	81	”	”	”	”	”	”	168 327	205 291
191	77	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	6 439	2 576
220	88	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	3 636	1 455
1 628	326	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	192 109	38 422
”	4 851	”	”	”	1 799	”	”	”	”	”	”	”	63 132
”	757	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	27 278
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	2	10
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	286
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	253
”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	”	22
”	8 253	”	477	”	130	”	”	”	f 19	”	”	”	176 240
33	1 650	1	35	”	”	”	”	”	”	10	f 515	51	3 600
”	26 503	”	20	”	”	”	”	”	”	”	”	”	153 568
”	17 180	”	787	”	”	”	”	”	”	”	”	”	25 797
2 844	3 879	30	33	41	116	26	26	”	”	”	”	185 974	135 531
”	96	”	”	”	”	”	”	”	5	”	”	”	10 273

ARTIKELEN.		UIT OF VIA D…							
		NEDERLAND.		GROOT-BRITANNIE.		Vereenigde Staten van NOORD-AMERIKA.		FRANKRIJK.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Aether sulfuricus en chloroform .	L.	29	f 58	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Glaswerk		,,	20 178	,,	f 1 395	,,	f 1 381	,,	,,
Goud (ruw)	Gram.	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Goud (gemunt)		,,	1 500	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Granen en peulvruchten . . .	K.G.	274 678	60 429	37 732	8 301	173 350	38 137	,,	,,
Groenten		,,	8 415	,,	,,	,,	231	,,	,,
Harpuis		,,	14	,,	3	,,	30	,,	,,
Hoeden		,,	28 406	,,	2 242	,,	1 206	,,	,,
Hooi		,,	10	,,	,,	,,	69	,,	,,
Hout:									
Grenen en pitch pine delen en planken	M³.	1	20	,,	,,	2	40	,,	,,
White pine en alle andere soorten planken	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Al het overige		,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Huiden, vellen en leder, bereide .	K.G.	28 576	79 067	156	780	984	4 365	,,	,,
Huiden, onbereide	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Instrumenten, mathem., phys., chirurg. en optische		,,	917	,,	43	,,	1 041	,,	,,
IJs		,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
IJzer, band-, plaat- en staaf- . .		,,	15 391	,,	20	,,	904	,,	,,
IJzer, bewerkt.		,,	75 333	,,	4 841	,,	8 633	,,	,,
Kaarsen	,,	20 290	13 594	,,	,,	3 840	2 573	,,	,,
Kaas	,,	159 431	92 470	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Kalk		,,	4 498	,,	4 308	,,	,,	,,	,,
Cement		,,	11 289	,,	1 220	,,	,,	,,	,,
Klokken		,,	4 403	,,	7	,,	781	,,	f 847
Koek- en suikerbakkerswerk . .		,,	34 726	,,	3 002	,,	2 430	,,	,,
Koffie.	,,	1 350	1 215	,,	,,	460	414	,,	,,
Koffers en trommels		,,	5 157	,,	875	,,	677	,,	,,
Koper (ruw)		,,	350	,,	708	,,	,,	,,	,,
Kramerijen		,,	134 855	,,	3 610	,,	20 856	,,	4 362
Kruidenierswaren		,,	26 334	,,	1 052	,,	644	,,	,,
Kurk		,,	2 135	,,	30	,,	,,	,,	6
Lampen		,,	9 562	,,	1 799	,,	1 673	,,	,,
Lood		,,	95	,,	99	,,	,,	,,	,,
Lucifers:									
in pakjes of doosjes van 72 of minder per pakje of doosje. .	Gros.	75 113/150	76	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Manufacturen (katoenen) . . .		,,	588 352	,,	27 950	,,	64 829	,,	1 215
Idem (linnen)		,,	15 836	,,	476	,,	11	,,	,,
Idem (wollen)		,,	15 779	,,	2 444	,,	180	,,	,,
Idem (zijden)		,,	3 551	,,	,,	,,	774	,,	,,
Idem (gemaakte kleederen) . .		,,	107 925	,,	13 448	,,	5 961	,,	542
Matrassen en kussens		,,	3 233	,,	,,	,,	26	,,	13

VOLGENDE LANDEN.

DEMERARY.		BARBADOS.		FRANSCH-GUYANA.		CURAÇAO.		TRINIDAD.		DIVERSE PLAATSEN.		TOTAAL.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
1	f 2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	30	f 60
"	477	"	"	"	f 26	"	"	"	"	"	"	"	23 457
"	"	"	"	218 041,5	305 258	"	"	"	"	"	"	218 041,5	305 258
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1 500
173 322	38 131	360	f 79	"	"	"	"	4 892	f 1 077	"	"	664 334	146 154
"	85	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8 731
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	47
"	2 978	"	"	"	"	"	f 3 012	"	30	"	"	"	37 874
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	79
112	2 240	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	115	2 300
144	2 160	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	144	2 160
"	4 029	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4 029
39	72	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	29 755	84 284
1 100	550	800	400	"	"	"	"	"	"	"	"	1 900	950
"	18	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2 019
"	45	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	45
"	514	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	16 829
"	4 413	"	157	"	"	"	"	"	"	"	f 306	"	93 683
45	30	"	"	40	27	"	"	"	"	"	"	24 215	16 224
"	"	320	186	"	"	"	"	"	"	"	"	159 751	92 656
"	2 906	"	"	"	"	"	"	"	160	"	"	"	11 872
"	3 760	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	16 269
"	12	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6 050
"	1 759	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	41 919
"	"	"	"	"	"	459	413	"	"	750	675	3 019	2 717
"	1 059	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	7 768
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1 058
"	10 129	"	57	"	158	"	181	"	306	"	"	"	174 514
"	2 589	"	"	"	"	"	"	"	"	"	40	"	30 659
"	267	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2 438
"	351	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	13 385
"	333	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	527
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	$75^{113}/_{150}$	76
"	103 852	"	11	"	24	"	276	"	9	"	45	"	786 563
"	"	"	"	"	101	"	"	"	"	"	"	"	16 424
"	882	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	19 285
"	55	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4 380
"	13 589	"	"	"	66	"	1 878	"	379	"	"	"	143 788
"	199	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3 471

ARTIKELEN.		UIT OF VIA DE							
		NEDERLAND.		GROOT-BRITANNIE.		Vereenigde Staten van NOORD-AMERIKA.		FRANKRIJK.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Melasse of keukenstroop	L.	125	f 37	„	„	20	f 6	„	„
Meststoffen		„	4 567	„	f 11 104	„	10	„	„
Meubels		„	16 195	„	401	„	8 252	„	„
Muziekinstrumenten		„	5 857	„	„	„	6 781	„	„
Naaimachines		„	4 130	„	541	„	794	„	f 195
Olie:									
Raap-, olijf-, lijn-, machine-, patent-, cocos- enz.	„	260 360	90 079	3 151	1 350	19 078	10 438	400	480
Kerosineolie	„	„	„	„	„	1 283 796	89 866	„	„
Naphta (belast)	„	17	9	„	„	„	„	„	„
	„	1 813	906	„	„	504	252	„	„
Idem (vrij)	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Haarolie en alle welriekende oliën		„	2 309	„	„	„	64	„	„
Opium	K.G.	458[1]	7 330	27	432	„	„	„	„
Ganje	„	7	9	287	359	„	„	„	„
Paarden	Stuks.	„	„	„	„	„	„	„	„
Papier		„	40 245	„	101	„	1 018	„	53
Parapluies		„	16 113	„	244	„	„	„	20
Patate's en alle andere aardvruchten	K.G.	„	„	„	„	„	„	„	„
Pik		„	140	„	196	„	147	„	„
Teer		„	600	„	40	„	336	„	„
Pyridine		„	„	„	„	„	„	„	„
Pinda		„	„	„	„	39 156	5 873	„	„
Planten (levende)		„	79	„	„	„	„	„	50
Reuzel	„	903	316	„	„	1 702	596	„	„
Rietponten		„	„	„	„	„	„	„	„
Rijst	„	4 061 799	406 180	24 007	2 401	„	„	„	„
Rijtuigen en wagens		„	1 359	„	„	„	1 082	„	„
Rijwielen	Stuks.	40	4 399	30	2 497	9	684	„	„
Schepen, schuiten en vaartuigen		„	„	„	„	„	1 394	„	„
Schilderijen (teekeningen in olieverf, enz.)		„	548	„	„	„	„	„	„
Schoenen		„	26 192	„	549	„	25 903	„	„
Sigaren	K.G.	10 802[1]	43 208	7[7]	31	1 020[2]	4 081	„	„
Smeer, molen-	„	3 002	1 201	300	120	5 145	2 058	„	„
Snuif	„	83	166	„	„	„	„	„	„
Speelkaarten		„	430	„	„	„	5	„	„
Spek (gezouten)	„	36	15	„	„	377 229	147 119	„	„
Idem (gerookt)	„	888	710	„	„	738	591	„	„
Idem (koppen)	„	„	„	„	„	1 332	200	„	„
Spijkers en nagels	„	68 129	14 307	1 500	315	40	9	„	„

1) Oud recht.

2) Nieuw recht.

VOLGENDE LANDEN.

DEMERARY.		BARBADOS.		FRANSCH-GUYANA.		CURAÇAO.		TRINIDAD.		DIVERSE PLAATSEN.		TOTAAL.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
„	„	16	f 5	„	„	„	„	„	„	„	„	161	f 48
„	f 8 585	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	24 266
„	1 084	„	96	„	„	„	f 17	„	„	„	f 30	„	26 075
„	2 737	„	„	„	„	„	„	„	f 432	„	147	„	15 954
„	1 292	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	6 952
f 3 237	1 475	„	„	1 261	f 1 513	„	„	„	„	„	„	287 487	105 335
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1 283 796	89 866
36	18	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	53	1) 27
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2 317	2) 1 158
72	36	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	72	36
„	17	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2 390
230	3 680	„	„	„	„	„	„	45	720	„	„	760^{1}	12 162
360	750	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	654	818
3	450	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	3	450
„	689	„	191	„	60	„	„	„	„	„	„	„	42 357
„	92	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	16 469
10	1	58	3	„	„	„	„	„	„	„	„	68	4
„	147	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	630
„	200	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1 176
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
16 826	2 524	„	„	8	2	„	„	560	84	„	„	56 550	8 483
„	20	„	„	„	„	„	„	„	3	„	„	„	152
855	299	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	3 460	1 211
„	3 240	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	3 240
8 881	888	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	4 094 687	409 469
„	1 053	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	3 494
17	1 237	„	„	„	„	„	„	„	„	4	321	100	9 138
„	1 600	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2 994
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	548
„	431	„	„	„	9	„	„	„	„	„	1 011	„	54 095
17^{6}	71	15	60	„	„	26^{5}	106	25	100	„	„	$11\,914^{1}$	47 657
1 662	665	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	10 109	4 044
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	83	166
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	6	„	441
13 980	5 432	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	391 245	152 586
20	16	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1 646	1 317
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1 332	200
3 261	685	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	72 930	15 316

ARTIKELEN.		UIT OF VIA DE							
		NEDERLAND.		GROOT-BRITANNIE.		Vereenigde Staten van NOORD-AMERIKA.		FRANKRIJK.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Steen, gebakken metsel-	Stuks.	129 930	f 5 197	"	"	"	"	"	"
Idem, bewerkte		"	1 926	"	"	"	f 20	"	"
Steenkolen	K.G.	2 000	15	5 143 756	f 38 578	"	"	"	"
Suiker (geraffineerd)	"	69 409	14 576	"	"	"	"	"	"
Idem (andere soorten)	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tabak in bladen	"	474	213	"	"	53 124	23 906	"	"
Tabak, gekorven	"	29 483	41 276	"	"	"	"	"	"
Terpentijn	L.	511	317	174	87	1 873	936	"	"
Thee	K.G.	9 040	10 848	463	556	3 267	3 920	"	"
Tin		"	1 566	"	"	"	"	"	"
Touwwerk	"	21 676	13 006	362	217	280	168	"	"
Uien	"	76 444	7 644	"	"	15 778	1 578	"	"
Uitmonsteringen		"	33	"	"	"	"	"	"
Vee		"	25	"	"	"	202	"	"
Verfwaren	"	120 334	60 167	2 389	1 195	280	140	"	"
Vernis	L.	2 099	3 149	"	"	224	336	"	"
Visch, gezouten	K.G.	2 657	319	"	"	578 733	69 448	"	"
Idem, gerookt-, leng- en stok-	"	1 749	1 399	"	"	17 566	14 053	"	"
Idem, zalm, gepekeld		"	"	"	"	3 825	1 530	"	"
Vleesch, gezouten	"	3 329	1 132	"	"	712 691	242 315	"	"
Idem, gerookt	"	856	1 712	"	"	105	210	"	"
Idem, hammen en shoulders uit Europa	"	6 891	8 614	"	"	"	"	"	"
Idem, idem uit Amerika		"	"	"	"	61 267	25 120	"	"
Vruchten, versche en gedroogde		"	497	"	"	"	1 288	"	"
Vuurwerken		"	82	"	"	"	3 618	"	"
Wijn, waaronder vermouth	L.	118 118	50 920	3 288	1 764	471	541	5 575	f 2 252
Zaad		"	509	"	"	"	15	"	"
Zakken		"	30 303	"	5 711	"	"	"	"
Zeep, ruwe	K.G.	40 092	9 021	9 531	2 144	147 199	33 120	"	"
Idem, geparfumeerde	"	5 016	11 035	355	781	727	1 600	55	121
Zeegras		"	124	"	"	"	"	"	"
Zemelen		"	1 798	"	"	"	78	"	"
Zilver, ruw		"	15 995	"	"	"	"	"	"
Idem, gemunt		"	201 250	"	"	"	194	"	"
Zink in bladen		"	971	"	974	"	"	"	"
Zout, ruw	"	"	"	"	"	39 126	782	"	"
Idem, geraffineerd	"	13 637	5 455	65	26	"	"	"	"
Diverse ongenoemde artikelen		"	25 795	"	1 486	"	2 214	"	180
Diverse goederen van 's Rijkswege ingevoerd		"	206 293	"	418	"	2 817	"	"
			f 3 742 587		f 225 010		f 1 412 032		f 11 993

1) In bovenstaanden staat is als waarde aangemerkt:

a. wat betreft de goederen naar de waarde belast, de inkoopprijs zonder onkosten vermeerderd met 20 pct.

b. wat betreft alle overige goederen, de inkoopprijs vermeerderd met de onkosten (verpakking, assurantie, commissieloon en vrach tot de aankomst van het schip in Suriname.

VOLGENDE LANDEN.

	DEMERARY.		BARBADOS.		FRANSCH-GUYANA.		CURAÇAO.		TRINIDAD.		DIVERSE PLAATSEN.		TOTAAL.	
e.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
	23 500	f 940	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	153 430	f 6 137
	„	236	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2 182
	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	5 145 756	38 593
	„	„	„	„	100	f 21	„	„	„	„	„	„	69 509	14 597
	13 860	2 218	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	13 860	2 218
	2 216	997	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	55 814	25 116
	473	662	„	„	29	41	„	„	„	„	„	„	29 985	41 979
	185	98	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2 743	1 438
	2 044	2 453	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	14 814	17 777
	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1 566
	871	523	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	23 189	13 914
	63 770	6 377	„	„	13 887	1 389	„	„	8 072	f 807	„	„	177 951	17 795
	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	33
	„	65 280	„	f 803	„	„	„	„	„	250	„	f 1 225	„	67 785
	2 669	1 334	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	125 672	62 836
	240	360	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2 563	3 845
	161 745	19 409	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	743 135	89 176
	3 124	2 499	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	22 439	17 951
	5 130	2 052	„	„	„	„	„	„	405	162	„	„	9 360	3 744
	12 783	4 346	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	728 803	247 793
	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	961	1 922
	56	70	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	6 947	8 684
	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	61 267	25 120
	„	49	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1 834
	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	3 700
252	5 317	2 859	„	„	5 868	2 473	„	„	„	„	„	„	138 637	60 809
	„	5	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	529
	„	17 848	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	53 862
	10 985	2 472	„	„	450	101	„	„	„	„	„	„	208 257	46 858
121	75	165	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	6 228	13 702
	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	124
	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1 876
	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	15 995
	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	201 444
	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1 945
	12 380	248	75 396	1 508	„	„	128 038	f 2 561	„	„	150 168	3 003	405 108	8 102
	2	1	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	13 704	5 482
180	„	7 249	„	„	„	24 618	„	„	„	„	„	35 612	„	97 154
	„	371	„	„	„	„	„	„	„	10	„	„	„	209 909
993		f481 002		f 5 334		f339 186		f 8 539		f 4 553		f 42 944		f 6 273 180[1])

rach

STAAT, aantoonende artikelen en het daarop betaald invoerrecht uit de Vereenig Sta
Demerary in de kolonie Surinam aan

BENAMING DER ARTIKELEN.		VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.			TRINIDAD.		
		Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
Aardappelen	H.L.	13	f 85	f 6,50	»	»	»
Aardewerk		»	389	38,90	»	»	»
Geweren, karabijnen en buksen	Loop.	27	270	270,00	»	»	»
Revolvers	Stuks.	1	4	10,00	»	»	»
Ledige hulzen	»	1 000	20	1,25	»	»	»
Azijn	Liter.	174	21	8,70	»	»	»
Bijouterieën		»	82	12,30	»	»	»
Blom of meel	K.G.	2 780 580	389 281	69 514,50	»	»	»
Boeken (lees-)		»	50	Vrij.	»	»	»
Boeken, schrijf- en koopmans- en albums		»	43	4,30	»	»	»
Boter, oleomargarine en ghee	»	4 027	2 423	402,70	»	»	»
Breeuwwerk	»	4 898	1 959	97,96	»	»	»
Brood en beschuit	»	189 975	37 995	5 699,25	»	»	»
Chemicaliën		»	10 502	1 050,20	»	»	»
Dakbedekkingsmaterialen (onbrandbare)		»	899	Vrij.	»	»	»
Dynamietpatronen	»	2	10	3,00	»	»	»
Eetwaren (geconserveerd)		»	58 053	5 805,30	»	»	»
Ezels, muil- en steen-	Stuks.	7	1 400	Vrij.	»	»	»
Fabriek-, landbouw- en stoomwerktuigen		»	11 176	Vrij.	»	»	»
Gedistilleerd van 50 pct. Z. A. bij 15° Celsius	Liter.	453	694	453,00	»	»	»
Reukwaters, al of niet uit gedistilleerd bereid		»	1 102	165,30	»	»	»
Glaswerk		»	1 381	138,10	»	»	»
Granen en peulvruchten	K.G.	173 350	38 137	5 200,50	»	»	»
Groenten		»	231	23,10	»	»	»
Harpuis		»	30	Vrij.	»	»	»
Hoeden		»	1 206	120,60	»	»	»
Hooi		»	69	6,90	»	»	»
Hout: grenen en pitchpine delen en planken	M³.	2	40	4,00	»	»	»
Huiden, vellen en leder (bereide)	K.G.	984	4 365	49,20	»	»	»
Instrumenten, math., phys., chirurg., optische		»	1 041	Vrij.	»	»	»
IJzer, band-, plaat- en staaf-		»	904	Vrij.	»	»	»
IJzer, bewerkt		»	8 633	863,30	»	»	»
Kaarsen	»	3 840	2 575	192,00	»	»	»
Klokken		»	781	78,10	»	»	»

nig Staten van Noord-Amerika, rechtstreeks uit die Staten en over Trinidad, Barbados en
naa aangevoerd gedurende 1906.

BARBADOS.			DEMERARY.			TOTAAL.		
Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
»	»	»	»	»	»	13	f 85	f 6,50
»	»	»	»	»	»	»	389	38,90
»	»	»	»	»	»	27	270	270,00
»	»	»	»	»	»	1	4	10,00
»	»	»	»	»	»	1 000	20	1,25
»	»	»	»	»	»	174	21	8,70
»	»	»	»	»	»	»	82	12,30
»	»	»	172 786	f 24 190	f 4 319,65	2 953 366	413 471	73 834,15
»	»	»	»	»	»	»	50	Vrij.
»	»	»	»	»	»	»	43	4,30
»	»	»	2 370	1 949	237,00	6 397	4 372	639,70
»	»	»	»	»	»	4 898	1 959	97,96
»	»	»	1 628	326	48,84	191 603	38 321	5 748,09
»	»	»	»	»	»	»	10 502	1 050,20
»	»	»	»	»	»	»	899	Vrij.
»	»	»	»	»	»	2	10	3,00
»	»	»	»	»	»	»	58 053	5 805,30
»	»	»	»	»	»	7	1 400	Vrij.
»	»	»	»	»	»	»	11 176	Vrij.
»	»	»	»	»	»	453	694	453,00
»	»	»	»	»	»	»	1 102	165,30
»	»	»	»	»	»	»	1 381	138,10
»	»	»	»	»	»	173 350	38 137	5 200,50
»	»	»	»	»	»	»	231	23,10
»	»	»	»	»	»	»	30	Vrij.
»	»	»	»	»	»	»	1 206	120,60
»	»	»	»	»	»	»	69	6,90
»	»	»	112	2 240	224,00	114	2 280	228,00
»	»	»	»	»	»	984	4 365	49,20
»	»	»	»	»	»	»	1 041	Vrij.
»	»	»	»	»	»	»	904	Vrij.
»	»	»	»	»	»	»	8 633	863,30
»	»	»	»	»	»	3 840	2 573	192,00
»	»	»	»	»	»	»	781	78,10

BENAMING DER ARTIKELEN.		VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.			TRINIDAD.		
		Hoeveel-heid.	Waarde.	Recht.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Recht.
Koek- en suikerbakkerswerk		»	f 2 430	f 243,00	»	»	»
Koffie	K.G.	460	414	46,00	»	»	»
Koffers en trommels		»	677	67,70	»	»	»
Kramerijen		»	20 856	2 085,60	»	»	»
Kruidenierswaren		»	644	64,40	»	»	»
Lampen		»	1 673	167,30	»	»	»
Manufacturen, katoenen		»	64 829	6 482,90	»	»	»
„ linnen		»	11	1,10	»	»	»
„ wollen		»	180	18,00	»	»	»
„ zijden		»	774	77,40	»	»	»
„ gemaakte kleederen		»	5 961	596,10	»	»	»
Matrassen en kussens		»	26	2,60	»	»	»
Melasse of keukenstroop	Liter.	20	6	0,40	»	»	»
Meststoffen		»	10	Vrij.	»	»	»
Meubels		»	8 252	825,20	»	»	»
Muziekinstrumenten		»	6 781	678,10	»	»	»
Naaimachines		»	794	Vrij.	»	»	»
Olie: raap-, olijf-, lijn-, machine-, patent-, cocos- enz.	»	19 078	10 438	572,34	»	»	»
„ kerosine	»	1 283 796	89 866	64 189,80	»	»	»
„ naphta	»	504	252	25,20	»	»	»
„ haar- en welriekende		»	64	9,60	»	»	»
Papier		»	1 018	101,80	»	»	»
Pik		»	147	Vrij.	»	»	»
Teer		»	336	Vrij.	»	»	»
Pinda	K.G.	39 156	5 873	1 957,80	»	»	»
Reuzel	»	1 702	596	51,06	»	»	»
Rijtuigen en wagens		»	1 082	108,20	»	»	»
Rijwielen	Stuks.	9	684	68,40	»	»	»
Schepen, schuiten en vaartuigen		»	1 394	Vrij.	»	»	»
Schoenen		»	25 903	2 590,30	»	»	»
Sigaren	K.G.	1 020,2	4 081	3 060,60	»	»	»
Smeer, molen-	»	5 145	2 058	102,90	»	»	»
Speelkaarten		»	5	0,75	»	»	»
Spek: gezouten	»	377 229	147 119	7 544,58	»	»	»
„ gerookt	»	738	591	29,52	»	»	»
„ koppen	»	1 332	200	13,32	»	»	»
Spijkers	»	40	9	0,80	»	»	»
Steen (bewerkt)		»	20	2,00	»	»	»
Tabak in bladen	»	53 124	23 906	53 124,00	»	»	»
Terpentijn	Liter.	1 873	936	187,30	»	»	»
Thee	K.G.	3 267	3 920	1 306,80	»	»	»
Touwwerk	»	280	168	11,20	»	»	»

[1]) Nieuw recht.

BARBADOS.			DEMERARY.			TOTAAL.		
Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
»	»	»	»	»	»	»	f 2 430	f 243,00
»	»	»	»	»	»	460	414	46,00
»	»	»	»	»	»	»	677	67,70
»	»	»	»	»	»	»	20 856	2 085,60
»	»	»	»	»	»	»	644	64,40
»	»	»	»	»	»	»	1 673	167,30
»	»	»	»	»	»	»	64 829	6 482,90
»	»	»	»	»	»	»	11	1,10
»	»	»	»	»	»	»	180	18,00
»	»	»	»	»	»	»	774	77,40
»	»	»	»	»	»	»	5 961	596,10
»	»	»	»	»	»	»	26	2.60
»	»	»	»	»	»	20	6	0,40
»	»	»	»	»	»	»	10	Vrij.
»	»	»	»	»	»	»	8 252	825,20
»	»	»	»	»	»	»	6 781	678,10
»	»	»	»	»	»	»	794	Vrij.
»	»	»	3 237	f 1 475	f 97,11	22 315	11 913	669,45
»	»	»	»	»	»	1 283 796	89 866	64 189.80
»	»	»	»	»	»	504	252	[1] 25,20
»	»	»	»	»	»	»	64	9,60
»	»	»	»	»	»	»	1 018	101,80
»	»	»	»	»	»	»	147	Vrij.
»	»	»	»	»	»	»	336	Vrij.
»	»	»	»	»	»	39 156	5 873	1 957,80
»	»	»	»	»	»	1 702	596	51,06
»	»	»	»	»	»	»	1 082	108,20
»	»	»	»	»	»	9	684	68.40
»	»	»	»	»	»	»	1 394	Vrij.
»	»	»	»	»	»	»	25 903	2 590,30
»	»	»	»	»	»	1020,2	4 081	3 060,60
»	»	»	»	»	»	5 145	2 058	102,90
»	»	»	»	»	»	»	5	0,75
»	»	»	13 980	5 452	279,60	391 209	152 571	7 824,18
»	»	»	20	16	0,80	758	607	30,32
»	»	»	»	»	»	1 332	200	13,32
»	»	»	»	»	»	40	9	0,80
»	»	»	»	»	»	»	20	2,00
»	»	»	»	»	»	53 124	23 906	53 124,00
»	»	»	»	»	»	1 873	936	187,30
»	»	»	»	»	»	3 267	3 920	1 306,80
»	»	»	»	»	»	280	168	11,20

BENAMING DER ARTIKELEN.		VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.			TRINIDAD.		
		Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
Uien	K.G.	15 778	f 1 578	f 473,34	»	»	»
Vee		»	202	Vrij.	»	»	»
Verfwaren	»	280	140	5,60	»	»	»
Vernis	Liter.	224	336	13,44	»	»	»
Visch: gezouten	K.G.	578 733	69 448	11 574,66	»	»	»
„ gerookt, leng-, en stok-	»	17 566	14 053	1 053,96	»	»	»
„ zalm (gepekeld)	»	3 825	1 530	153,00	405	f 162	f 16,20
Vleesch: gezouten	»	712 691	242 315	14 253,82	»	»	»
„ gerookt	»	105	210	6,30	»	»	»
„ hammen en shoulders	»	61 267	25 120	1 225,34	»	»	»
Vruchten		»	1 288	128,80	»	»	»
Vuurwerken		»	3 618	1 085,40	»	»	»
Wijn, w. o. vermouth	Liter.	471	541	94,20	»	»	»
Zaad		»	15	Vrij.	»	»	»
Zeep (ruwe)	K.G.	147 199	33 120	7 359,95	»	»	»
„ (geparfumeerde)	»	727	1 600	109,05	»	»	»
Zemelen		»	78	7,80	»	»	»
Zilver (gemunt)		»	194	Vrij.	»	»	»
Zout (grof)	»	39 126	782	1 173,78	»	»	»
Diverse ongenoemde artikelen		»	2 214	221,40	»	»	»
Diverse goederen van 's Rijkswege ingevoerd		»	2 817	Vrij.	»	»	»
Totaal			f 1 412 032	f 275 572,87		f 162	f 16,20

BARBADOS.			DEMERARY.			TOTAAL.		
Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
»	»	»	»	»	»	15 778	f 1 578	f 473,34
»	»	»	»	»	»	»	202	Vrij.
»	»	»	»	»	»	280	140	5,60
»	»	»	»	»	»	224	336	13,44
»	»	»	161 745	f 19 409	f 3 234,90	740 478	88 857	14 809,56
»	»	»	3 124	2 499	187,44	20 690	16 552	1 241,40
»	»	»	5 130	2 052	205,20	9 360	3 744	374,40
»	»	»	12 783	4 346	255,66	725 474	246 661	14 509,48
»	»	»	»	»	»	105	210	6,30
»	»	»	»	»	»	61 267	25 120	1 225,34
»	»	»	»	»	»	»	1 288	128,80
»	»	»	»	»	»	»	3 618	1 085,40
»	»	»	»	»	»	471	541	94,20
»	»	»	»	»	»	»	15	Vrij.
»	»	»	»	»	»	147 199	33 120	7 359,95
»	»	»	»	»	»	727	1 600	109,05
»	»	»	»	»	»	»	78	7,80
»	»	»	»	»	»	»	194	Vrij.
»	»	»	»	»	»	39 126	782	1 173,78
»	»	»	»	»	»	»	2 214	221,40
»	»	»	»	»	»	»	2 817	Vrij.
				f 63 954	f 9 090,20		f 1 476 148	f 284 679,27

V

STAAT van den uitvoer de

PRODUCTEN.		NEDERLAND.		GROOT-BRITANNIË.		Vereenigde Staten van NOORD-AMERIKA.		FRANKRIJK.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Arrowroot	K.G.	56	f 56	»	»	»	»	»	»
Balata of boletriemelk	»	202 449	404 898	416	f 832	6 137	f 12 274	16 382	f 32 764
Bacoven (versche)	»	8 068	249	»	»	»	»	»	»
Idem (gedroogde)	»	21 972	4 395	»	»	»	»	»	»
Bananen	bos	»	»	»	»	»	»	»	»
Cacao	K.G.	65 716	39 430	46 326	27 796	1 267 152	760 291	101 374	60 824
Cocosnoten	Stuks.	2 000	60	»	»	»	»	»	»
Confituren	K.G.	21	42	»	»	20	40	»	»
Copra	»	1 375	206	»	»	»	»	»	»
Goud	Gr.	1 115 615^{5}	1 528 393	2 314^{5}	3 171	9 989	13 685	48 691	66 707
Hout ○ of □	M^{3}.	885	19 470	361	7 942	245	5 390	227	4 994
Idem, letter-	K.G.	65 987	13 198	»	»	8 106	1 621	54 948	10 989
Idem, brand-	Stère.	»	»	»	»	»	»	»	»
Idem, kwassie-	K.G.	4 962	983	»	»	»	»	»	»
Huiden	»	28 066	11 226	2 312	925	300	120	»	»
Koffie	»	2 181	1 200	»	»	114 277	62 852	»	»
Lemoensap	L.	400	80	»	»	»	»	»	»
Rum of dram ad 50 pct.	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Rijst	K.G.	70	7	»	»	»	»	»	»
Suiker vac. 1ste product.	»	1 175	165	»	»	5 891 100	824 754	»	»
Idem id. naproduct	»	227 400	22 740	»	»	444 500	44 450	»	»
Vischlijm	»	1 855	2 783	478	717	»	»	»	»
Diverse ongenoemde artikelen		»	3 202	»	»	»	153	»	»
			f2 052 783		f 41 383		f 1 725 630		f 176 278

1) Daarenboven werd uitgevoerd:

naar Nederland . . . . 314 Kilogram.

„ Vereenigde Staten van Noord-Amerika . 5919 „

6233 Kilogram balata

en naar Nederland 219 107^{55} gram goud uit Fransch-Guyana alhier ingevoerd.

kolonie Suriname over 1906.

DEMERARY.		BARBADOS.		FRANSCH-GUYANA.		CURAÇAO.		TRINIDAD.		DIVERSE PLAATSEN.		TOTAAL.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	56	f 56
44 532	f 89 064	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	269 916	1) 539 832
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	8 068	249
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	21 972	4 395
373	187	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	373	187
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1 480 568	888 341
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2 000	60
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	41	82
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1 375	206
14^{5}	20	»	»	»	»	»	»	»	»	14^{5}	f 20	1) 1176639	1 611 996
»	»	247	f 5 434	»	»	»	»	»	»	»	»	1 965	43 230
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	129 041	25 808
»	»	37	111	»	»	»	»	»	»	»	»	37	111
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4 962	983
»	»	»	»	»	»	»	»	1 000	f 400	»	»	31 678	12 671
10	6	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	116 468	64 058
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	400	80
161 862	21 042	»	»	»	»	277 218	f 36 039	»	»	»	»	439 080	57 081
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	70	7
3 848 240	538 753	»	»	»	»	24 000	3 360	»	»	»	»	9 764 515	1 367 032
567 055	56 706	»	»	»	»	10 000	1 000	»	»	»	»	1 248 955	124 896
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2 333	3 500
»	1 314	»	»	»	»	»	»	»	25	»	12	»	4 706
	f 707092		f 5 545		»		f 40399		f 425		f 32		f 4 749 567

Bijlage W.

GEHEVEN RECHTEN op de scheepvaart in 1906.

Invoerrechten	f 1 073 820,93 1)
Weeg-, rooi- en bergloonen en entrepothuur	„ 4 500,40[5]
	f 1 078 321,33[5]

TARIEF VAN INVOER.

Zie Resolutie van 4 Januari 1896 La. A, n°. 93 (*Gouvernementsblad* 1896 n°. 1) juncto, 12 October 1898 (*Gouvernementsblad* 1898 n°. 33), 9 Mei 1904 (*Gouvernementsblad* 1904 n°. 24), 3 Januari 1906 (*Gouvernementsblad* 1906 n°. 20) en 28 Augustus 1906 (*Gouvernementsblad* 1906 n°. 38).

PRIJZEN DER PRODUCTEN welke bij uitvoer zijn aangegeven ten dienste van de statistiek.

BENAMING DER ARTIKELEN.	Maatstaf.	Prijs.
Arrowroot	Kilogram.	f 1,00
Balata of boletriemelk	„	2,00
Bacoven versche	„	0,03
Idem gedroogde	„	0,20
Banannen	Bos.	0,50
Cacao.	Kilogram.	0,60
Cocosnoten	Stuk.	0,03

1) Tusschen het bedrag volgens dezen staat ontvangen aan invoerrecht ad . . . f 1 073 820,93
en de ontvangst volgens den staat van den invoer ad . . . „ 1 073 738,35[5]

bestaat een verschil van . . f 82,57[5]

Dat verschil ontstaat door:

1°. de heffing van een minimum recht van f 0,25, terwijl van de ingevoerde hoeveelheid goederen in evenredigheid minder verschuldigd zou zijn geweest;

2°. het reduceeren van onderdeelen van kilogrammen, enz. tot een geheel bij de berekening van het recht.

BENAMING DER ARTIKELEN.	Maatstaf.	Prijs.
Confituren	Kilogram.	f 2,00
Copra	»	0,15
Goud.	Gram.	1,37
Hout ○ of □	M³.	22,00
Idem letter-	Kilogram.	0,20
Idem brand-	Stère.	3,00
Idem kwassie-	Kilogram.	0,20
Huiden	〃	0,40
Koffie	〃	0,55
Lemoensap	Liter.	0,20
Rum of dram ad 50 pct.	〃	0,13
Rijst	Kilogram.	0,10
Suiker, vacumpan, 1ste product	〃	0,14
Idem, idem, naproduct	〃	0,10
Vischlijm	〃	1,50

Bijlage X.

STAAT van de ter landswaag gewogen en gemeten producten in 1906.

PRODUCTEN.	Paramaribo.	Nickerie.	Marowijne.	Totaal.
	Hoeveelheid.	Hoeveelheid.	Hoeveelheid.	
Balata.	97 542^{5} K.G.	158 703 K.G.	19 037^{5} K.G.	275 283 K.G.
Cacao.	963 053 "	124 "	"	963 177 "
Koffie	16 537 "	"	"	16 537 "
Letterhout	9 312 "	"	"	9 312 "
Kwassiehout.	4 962 "	"	"	4 962 "

Bijlage IJ.

SCHEEPVAARTBEWEGING

in de Kolonie

SURINAME

IN

1906.

AANGEKOMEN SCHEPEN.

LANDEN of PLAATSEN van HERKOMST.	Stoomschepen. Met lading. Aantal.	Stoomschepen. Met lading. Tonnen.	Stoomschepen. In ballast. Aantal.	Stoomschepen. In ballast. Tonnen.	Zeilschepen. Met lading. Aantal.	Zeilschepen. Met lading. Tonnen.	Zeilschepen. In ballast. Aantal.	Zeilschepen. In ballast. Tonnen.	Totaal. Aantal.	Totaal. Tonnen.
Nederland	25	*a* 28 180	„	„	1	333	„	„	26	28 513
Groot-Britannië	1	1 304	„	„	5	1 562	„	„	6	2 866
London via Br. G.	2	*b* 2 608	„	„	„	„	„	„	2	2 608
Noord-Amerika	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
New-York via Curaçao, enz.	26	*c* 29 362	„	„	„	„	„	„	26	29 362
New-York via Trinidad, enz.	9	*d* 7 457	„	„	„	„	„	„	9	7 457
Martinique via Demerary	12	*e* 6 659	„	„	„	„	„	„	12	6 659
Cayenne	„	„	14	7 572	1	120	„	„	15	7 692
Demerary	43	*f* 10 904	10	2 023	39	*g* 1 370	1	50	93	14 347
Barbados	„	„	„	„	8	559	„	„	8	559
St. Martin	„	„	„	„	3	190	„	„	3	190
St. Lucie	„	„	„	„	„	„	1	65	1	65
Calcutta	„	„	„	„	1	*h* 1 540	„	„	1	1 540
Curaçao	„	„	„	„	1	13	„	„	1	13
	118	86 474	24	9 595	59	5 687	2	115	203	101 871

VAN DE AANGEKOMEN SCHEPEN BEHOORDEN TEHUIS IN:

LANDEN.	Stoomschepen.				Zeilschepen.				Totaal.	
	Direct van Nederland.		Van vreemde havens.		Direct van Nederland.		Van vreemde havens.			
	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.
Nederland	25	28 180	61	45 163	1	333	21	1 300	108	74 976
Groot-Britannië	„	„	28	6 701	„	„	35	3 188	63	9 889
Frankrijk	„	„	24	13 257	„	„	„	„	24	13 257
Noorwegen	„	„	4	2 768	„	„	1	521	5	3 289
Rusland	„	„	„	„	„	„	1	290	1	290
Portugal	„	„	„	„	„	„	1	120	1	120
Venezuela	„	„	„	„	„	„	1	50	1	50
	25	28 180	117	67 889	1	333	60	5 469	203	101 871

Ruimte door geloste goederen ingenomen:

a. pl. m. 18 848 ton;
b. „ 130 „
c. „ 3 406 „
d. „ 6 270 „
e. „ 149 „
f. „ 1 380 „
g. „ 400 „ en vee;
h. met B. I. immigranten.

IJ

VERTROKKEN SCHEPEN.

LANDEN of PLAATSEN van BESTEMMING.	Stoomschepen.				Zeilschepen.				Totaal.	
	Met lading.		In ballast.		Met lading.		In ballast.			
	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.
Nederland	26	*a* 29 362	„	„	2	286	„	„	28	29 648
Groot-Britannië	„	„	„	„	1	333	„	„	1	333
London via Br. G.	„	„	1	1 304	„	„	„	„	1	1 304
Noord-Amerika	„	„	„	„	1	363	1	198	2	561
New-York via Curaçao, enz.	26	*b* 29 265	„	„	„	„	„	„	26	29 265
New-York via Trinidad, enz.	4	*c* 3 236	4	3 324	„	„	„	„	8	6 560
Martinique via Demerary .	„	„	12	6 598	„	„	„	„	12	6 598
Cayenne.	„	„	12	6 659	„	„	1	50	13	6 709
Demerary	21	2 305	36	12 959	11	796	30	621	98	16 681
Barbados	„	„	„	„	7	494	3	1 670	10	2 164
Trinidad	„	„	1	1 304	„	„	„	„	1	1 304
Mexico	„	„	„	„	„	„	2	811	2	811
St. Martin	„	„	„	„	„	„	2	158	2	158
St. Miguel	„	„	„	„	„	„	1	120	1	120
Bonaire	„	„	„	„	„	„	1	281	1	281
Turksche eilanden	„	„	„	„	„	„	1	440	1	440
	77	64 168	66	32 148	22	2 272	42	4 349	207	102 937

VAN DE VERTROKKEN SCHEPEN BEHOORDEN TEHUIS IN:

LANDEN.	Stoomschepen.				Zeilschepen.				Totaal.	
	Direct naar Nederland.		Naar vreemde havens.		Direct naar Nederland.		Naar vreemde havens.			
	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.
Nederland	26	29 362	61	45 066	1	137	20	1 513	107	76 078
Groot-Britannië	„	„	29	6 760	1	149	37	3 643	68	10 552
Frankrijk	„	„	24	13 257	„	„	„	„	24	13 257
Noorwegen	„	„	3	1 871	„	„	1	521	4	2 392
Rusland	„	„	„	„	„	„	2	488	2	488
Portugal	„	„	„	„	„	„	1	120	1	120
Venezuela	„	„	„	„	„	„	1	50	1	50
	26	29 362	117	66 954	2	286	62	6 335	207	102 937

Ruimte door ingeladen goederen ingenomen:
a. pl. m. 2 163 ton;
b. „ 7 487 „
c. „ 645 „

STAAT van Nederlandsche schepen, in Suriname aangekomen van

NAMEN DER SCHEPEN.	AANGEKOMEN. Stoomschepen. direct van Nederland. Aantal reizen.	Tonnen.	van vreemde havens. Aantal reizen.	Tonnen.	Herkomst.	Zeilschepen. direct van Nederland. Aantal reizen.	Tonnen.	van vreemde havens. Aantal reizen.	Tonnen.	Herkomst.	*Aanmerkingen.*
Prins Willem II.	3										
Prins Willem III	4										
Prins Frederik Hendrik . .	3										
Prins Willem V.	3										
Prins Willem I	3	28 180	»	»	Amsterdam.						
Prins Maurits.	3										
Prins der Nederlanden . .	3										
Prins Willem IV	3										
Prins Willem V.	»	»	4								
Prins Willem I	»	»	4								
Prins Maurits.	»	»	3								
Prins der Nederlanden . .	»	»	3								
Prins Willem IV	»	»	3	29 362	New-York 1).	»	»	»	»	»	1) Via Curaçao, enz.
Prins Willem II.	»	»	3								
Prins Willem III	»	»	3								
Prins Frederik Hendrik . .	»	»	3								
Oranje-Nassau	»	»	7	5 663	New-York 2).	»	»	»	»	»	2) Via Trinidad.
Paramaribo	»	»	20	7 240	Demerary.						
Curaçao	»	»	6	2 604	Idem.						
Albina	»	»	2	294	Idem.						
Voorlichter	»	»	»	»	»	1	333	»	»	Nederland.	
Voorlichter	»	»	»	»	»	»	»	1	333	Gr.-Britannië.	
Voorwaarts.	»	»	»	»	»	»	»	1	281	Idem.	
Jantje	»	»	»	»	»	»	»	1	137	Idem.	
Coral	»	»	»	»	»	»	»	12	216	Demerary.	
Estelle	»	»	»	»	»	»	»	1	65	Barbados.	
Estelle	»	»	»	»	»	»	»	1	65	St.-Lucie.	
Koningin Wilhelmina . .	»	»	»	»	»	»	»	2	158	St.-Martin.	
Union	»	»	»	»	»	»	»	1	32	Idem.	
Meteor	»	»	»	»	»	»	»	1	13	Curaçao.	
	25	28 180	61	45 163		1	333	21	1 300		

en vertrokken naar Nederland en vreemde havens in 1906.

NAMEN DER SCHEPEN.	VERTROKKEN. Stoomschepen. direct naar Nederland. Aantal reizen.	Tonnen.	naar vreemde havens. Aantal reizen.	Tonnen.	Bestemming.	Zeilschepen. direct naar Nederland. Aantal reizen.	Tonnen.	naar vreemde havens. Aantal reizen.	Tonnen.	Bestemming.	Aanmerkingen.
rins Willem V.	4										
rins Willem I	4										
rins Maurits.	3										
rins der Nederlanden . .	3										
rins Willem IV	3	29 362	»	»	Amsterdam 1).	»	»	»	»	»	1) Via Hâvre.
rins Willem II.	3										
rins Willem III	3										
rins Frederik Hendrik . .	3										
rins Willem IV	»	»	4								
rins Willem II.	»	»	3								
rins Willem III	»	»	4								
rins Frederik Hendrik . .	»	»	3								
rins Willem V.	»	»	3	29 265	New-York 2).	»	»	»	»	»	2) Via Curaçao.
rins Willem I	»	»	3								
rins Maurits	»	»	3								
rins der Nederlanden . .	»	»	3								
ranje-Nassau	»	»	7	5 663	New-York 3).	»	»	»	»	»	3) Via Trinidad.
aramaribo	»	»	20	7 240	Demerary.						
uraçao	»	»	6	2 604	Idem.						
lbina	»	»	2	294	Idem.						
oorlichter.	»	»	»	»	»	»	»	1	333	Gr.-Britannië.	
oorwaarts.	»	»	»	»	»	»	»	1	281	Bonaire.	
ntje	»	»	»	»	»	1	137	»	»	Nederland.	
oral.	»	»	»	»	»	»	»	12	216	Demerary.	
nion	»	»	»	»	»	»	»	1	32	Idem.	
stelle	»	»	»	»	»	»	»	2	130	Barbados.	
oningin Wilhelmina. . .	»	»	»	»	»	»	»	2	158	St.-Martin.	
dmiraal Tromp	»	»	»	»	»	»	»	1	363	Amerika.	
	26	29 362	61	45 066		1	137	20	1 513		

STAAT van den aanvoer in- en den doorvo[...]

ARTIKELEN.	Aanvoer in het entrepôt van:				
	Nederland.	Groot-Britannië.	Noord-Amerika.	Andere vreemde plaatsen.	Totaal.
Aardewerk	11 kisten.	„	„	3 kisten.	14 kisten.
Aardvruchten	„	„	„	„	„
Azijn	1 kist.	„	„	„	1 kist.
Brandewijn	913 witte kelders.	„	„	„	913 witte kelders.
„	85 demijohns.	„	„	„	85 demijohns.
Bitter	„	„	„	5 kisten.	5 kisten.
Bier	„	„	„	158 kisten.	158 kisten.
Boter	4 kisten.	„	„	2 kisten.	6 kisten.
Blom	„	„	1663 vaten.	1 vat.	1664 vaten.
„	„	„	66 zakken.	9 zakken.	75 zakken.
„	„	„	50 kratten.	„	50 kratten.
Beschuit	„	„	265 vaten.	„	265 vaten.
„	1 kist.	„	6 kisten.	24 kisten.	31 kisten.
Chemicaliën	6 kisten.	„	5 kisten.	3 kisten.	14 kisten.
„	„	„	„	7 vaten.	7 vaten.
Cognac	1448 kisten.	„	„	479 kisten.	1927 kisten.
„	25 demijohns.	„	„	„	25 demijohns.
„	3 vaten.	„	„	1 vat.	4 vaten.
Dholl	„	„	„	538 balen.	538 balen.
Dekkleeden	„	„	„	1 pak.	1 pak.
Draad (gevl.)	„	„	„	4 rollen.	4 rollen.
Drogerijen	„	„	1 kist.	„	1 kist.
„	„	„	2 vaten.	6 vaten.	8 vaten.
Emmers en kuipen	„	„	„	16 bundels.	16 bundels.
Essences	„	„	„	4 kisten.	4 kisten.
Ganje	„	„	„	10 kisten.	10 kisten.
Geweren	2 kisten.	„	„	„	2 kisten.
Glaswerk	„	„	3 kisten.	13 kisten.	16 kisten.
„	„	„	5 vaten.	„	5 vaten.
Granen en peulvruchten	„	„	147 balen.	„	147 balen.
Garen	„	„	„	25 kisten.	25 kisten.
Gasoline	„	„	12 kisten.	„	12 kisten.
„	„	40 vaten.	„	„	40 vaten.
Houtwaren	„	„	1 kist.	„	1 kist.
„	„	„	„	1 baal.	1 baal.
Harnas	„	„	1 kist.	„	1 kist.
„	„	„	„	1 baal.	1 baal.

uit het entrepôt te Paramaribo in 1906.

Doorvoer uit het entrepôt naar:					Aanmerkingen.
Nederland.	Groot-Britannië.	Noord-Amerika.	Andere vreemde plaatsen.	Totaal.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	30 vaten.	30 vaten.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	1 vat.	1 vat.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	50 kratten.	50 kratten.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	1 kist.	1 kist.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	2 vaten.	2 vaten.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
2 kisten.	"	"	"	2 kisten.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	1 baal.	1 baal.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	

ARTIKELEN.	Aanvoer in het entrepôt van:				
	Nederland.	Groot-Britannië.	Noord-Amerika.	Andere vreemde plaatsen.	Totaal.
Ingelegde groenten	2 vaten.	„	„	„	2 vaten.
Jenever	123 gr. kelders.	„	„	„	123 groene kelders
„	228 r. kelders.	„	„	„	228 roode kelders.
„	1436 w. kelders.	„	„	„	1436 witte kelders.
„ (kruiken)	364 kisten.	„	„	„	364 kisten.
„	16 vaten.	„	„	„	16 vaten.
„	196 demijohns.	„	„	„	196 demijohns.
Kaas	„	„	„	24 kisten.	24 kisten.
Kaarsen	„	„	5 kratten.	„	5 kratten.
Kleedingstukken	„	„	„	„	„
„	„	„	„	1 pak.	1 pak.
Kramerijen	5 kisten.	2 kisten.	6 kisten.	6 kisten.	19 kisten.
Likeur	3 kisten.	„	„	6 kisten.	9 kisten.
Lucifers	1 kist.	„	„	„	1 kist.
Manufacturen	6 kisten.	1 kist.	83 kisten.	66 kisten.	156 kisten.
„	2 balen.	1 baal.	2 balen.	16 balen.	21 balen.
Machinerieën	„	„	1 collo.	1 collo.	2 colli.
Margarine	7 kisten.	„	„	„	7 kisten.
Meubels	„	„	9 colli.	44 colli.	53 colli.
Naaimachines	„	„	„	5 colli.	5 colli.
Olie	1 mand.	„	„	„	1 mand.
Opium	18 kisten.	1 kist.	„	6 kisten.	25 kisten.
Petroleum	„	„	3071 kisten.	„	3071 kisten.
Papier	2 kisten.	„	6 kisten.	10 kisten.	18 kisten.
„	„	„	„	3 pakken.	3 pakken.
Pinda	„	„	10 balen.	„	10 balen.
Porter	„	„	„	51 vaten.	51 vaten.
Rijst	„	„	„	4 balen.	4 balen.
Rijwielen	„	1 kist.	„	5 kisten.	6 kisten.
Sigaren	17 kisten.	„	10 kisten.	2 kisten.	29 kisten.
Suiker	„	„	„	26 zakken.	26 zakken.
Spijkers	„	„	„	1 blik.	1 blik.
Spek	„	„	80 vaten.	1 vat.	81 vaten.
Specerijen	1 kist.	„	„	„	1 kist.
Stoelen	„	„	22 kisten.	„	22 kisten.
Spiritus	1 kist.	„	„	3 kisten.	4 kisten.
„	3 blikken.	„	„	„	3 blikken.
Tabak in bladen	„	„	50 vaten.	„	50 vaten.
„ „ „	„	„	9 kisten.	„	9 kisten.
„ „ „	10 balen.	„	„	1 baal.	11 balen.

Doorvoer uit het entrepôt naar:					Aanmerkingen.
Nederland.	Groot-Britannië.	Noord-Amerika.	Andere vreemde plaatsen.	Totaal.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	7 roode kelders.	7 roode kelders.	
"	"	"	1 witte kelder.	1 witte kelder.	
"	"	3 kisten.	1 kist.	4 kisten.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	7 kisten.	7 kisten.	
"	"	"	29 pakken.	29 pakken.	
"	1 kist.	"	"	1 kist.	
3 kisten.	"	"	"	3 kisten.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	6 kisten.	6 kisten.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	2 kisten.	2 kisten.	
"	"	"	100 kisten.	100 kisten.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	1 pak.	1 pak.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	10 balen.	10 balen.	
"	"	"	"	"	
3 kisten.	"	"	11 kisten.	14 kisten.	
"	"	"	1 zak.	1 zak.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	1 vat.	1 vat.	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	"	"	
"	"	"	1 kist.	1 kist.	
"	"	"	1 baal.	1 baal.	

ARTIKELEN.	Aanvoer in het entrepôt van:				
	Nederland.	Groot-Britannië.	Noord-Amerika.	Andere vreemde plaatsen.	Totaal.
Tabak, gekorven	22 kisten.	1 kist.	„	„	23 kisten.
Thee	4 kisten.	„	„	2 kisten.	6 kisten.
Touwwerk	1 pak.	„	2 pakken.	„	3 pakken.
Uien	„	„	„	112 kratten.	112 kratten.
Vaartuigen	„	„	„	1 motorboot.	1 motorboot.
Verd. levensmiddelen	34 kisten.	„	183 kisten.	138 kisten.	355 kisten.
„	„	„	„	3 vaten.	3 vaten.
Verfwaren	„	„	„	2 vaten.	2 vaten.
Vleesch	„	„	135 vaten.	„	135 vaten.
Visch (gezouten)	„	„	230 vaten.	1 vat.	231 vaten.
„ (gerookt)	„	„	100 kisten.	100 kisten.	200 kisten.
Wijn	34 vaten.	„	„	34 vaten.	68 vaten.
„	147 kisten.	„	„	64 kisten.	211 kisten.
Whisky	154 kisten.	25 kisten.	35 kisten.	186 kisten.	400 kisten.
„	„	1 vat.	„	2 vaten.	3 vaten.
IJzerwaren	2 kisten.	„	7 kisten.	44 kisten.	53 kisten.
„	„	„	3 vaten.	3 vaten.	6 vaten.
„	„	„	1 bundel.	2 bundels.	3 bundels.
„	„	„	6 pakken.	3 pakken.	9 pakken.
IJzeren pijpen	„	„	„	4 stuks.	4 stuks.
Zadels	„	„	„	1 kist.	1 kist.
Zeep	79 kisten.	„	342 kisten.	50 kisten.	471 kisten.
Zout	„	„	„	755 balen.	755 balen.
„	„	„	1 kist.	„	1 kist.
Zwavelkoolstof	22 bussen.	„	„	„	22 bussen.
Zweepen	1 kist.	„	„	„	1 kist.
Zaad (Rubber)	„	„	2 kisten.	„	2 kisten.

Doorvoer uit het entrepôt naar:					Aanmerkingen.
Nederland.	Groot-Britannië.	Noord-Amerika.	Andere vreemde plaatsen.	Totaal.	
”	”	”	2 kisten.	2 kisten.	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
7 kisten.	”	”	5 kisten.	12 kisten.	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	1 vat.	1 vat.	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	
”	”	”	”	”	

STATISTIEKE GEGEVENS betrekkelijk den pos

1. VERZE

LANDEN.	Gewone brieven.		Briefkaarten.		Gedrukte stukken.
	Gefrankeerde.	Ongefrankeerde.	Enkele.	Dubbele.	
Europa.					
Duitschland	5 820	85	2 010	1	10 210
België	640	5	180	2	1 962
Frankrijk	6 010	56	995	2	13 720
Groot-Britannië en Ierland	7 120	280	520	〃	18 205
Italië	428	8	72	〃	408
Nederland	44 225	280	2 824	22	46 871
Overige landen en koloniën enz.	1 900	150	310	4	710
Afrika.					
Landen en koloniën enz.	490	28	85	〃	210
Amerika.					
Vereenigde Staten van Noord-Amerika	34 286	270	389	〃	30 123
Britsche koloniën	14 142	620	117	〃	620
Fransche koloniën	3 637	40	71	〃	219
Nederlandsche koloniën	2 468	66	88	〃	350
Overige landen en koloniën enz.	2 420	116	95	〃	670
Azië.					
Nederlandsche koloniën	620	4	20	〃	60
Overige landen en koloniën	1 210	25	40	〃	120
Australië.					
Protectoraten en koloniën enz.	48	〃	〃	〃	98
	125 454	2 033	7 816	31	124 556

en postdienst in Suriname over 1906.

E ZENDING.

Papiers d'affaires.	Stalen van koopwaren.	Dienststukken.		TOTAAL der kolommen.	Aangeteekende zendingen.		Post-pakketten.	Berichten van ontvangen.
		Brieven.	Andere voorwerpen.		Brieven.	Andere voorwerpen.		
70	820	150	〃	19 166	814	317	18	80
26	100	40	〃	2 955	98	17	5	48
95	190	80	〃	21 148	810	102	8	80
100	680	36	〃	26 941	572	71	27	30
15	20	40	〃	991	75	10	〃	〃
490	1 210	250	〃	96 172	5 212	516	739	240
60	40	210	〃	3 384	81	48	3	49
7	〃	〃	〃	820	88	17	1	〃
124	420	60	〃	65 672	720	117	14	160
115	〃	200	〃	15 814	415	88	58	50
20	〃	36	〃	4 013	160	14	11	6
17	6	50	〃	3 045	106	7	8	〃
24	10	30	〃	3 365	426	47	〃	10
6	〃	46	〃	756	48	〃	22	2
10	5	14	〃	1 424	60	〃	1	7
〃	〃	〃	〃	146	8	〃	〃	〃
1 179	3 501	1 242	〃	265 812	9 693	1 371	915	762

STATISTIEKE GEGEVENS betrekkelijk de[n] post

II. On[t]van[gen]

LANDEN.	Gewone brieven.		Briefkaarten.		Gedrukte stukken.
	Gefrankeerde.	Ongefrankeerde.	Enkele.	Dubbele.	
Europa.					
Duitschland	9 123	59	4 319	47	34 741
België	1 734	76	327	26	5 916
Frankrijk	9 703	113	924	22	23 997
Groot-Britannië en Ierland	13 441	417	1 326	7	31 493
Italië	681	51	164	4	722
Nederland	76 364	397	3 177	27	37 231
Portugal (Madeira en Azoren)	834	111	94	9	239
Overige landen en koloniën	2 862	503	1 306	27	3 361
Afrika.					
Landen, koloniën, enz.	1 041	86	107	16	619
Amerika.					
Vereenigde Staten van Noord-Amerika	49 006	361	722	47	62 737
Brazilië	822	94	49	2	154
Britsche koloniën	32 121	604	471	21	38 863
Fransche koloniën	10 234	193	198	16	6 321
Nederlandsche koloniën	1 227	42	183	18	1 294
Overige landen, koloniën, enz.	2 531	106	251	14	11 121
Azië.					
Britsch-Indië (Aden en Mascate)	442	284	26	"	79
Nederlandsche koloniën	1 297	53	134	4	973
Overige landen, koloniën, enz.	1 063	44	113	2	6 114
Australië.					
Koloniën, protectoraten, enz.	231	11	4	1	42
	214 757	3 605	13 895	310	266 017

postdienst in Suriname over het jaar 1906.

vangst.

Papiers d'affaires.	Stalen van koopwaren.	Dienststukken. Brieven.	Dienststukken. Andere voorwerpen.	TOTAAL der kolommen.	Aangeteekende zendingen. Brieven.	Aangeteekende zendingen. Andere voorwerpen.	Post-pakketten.	Berichten van ontvang.
93	1 324	114	〃	49 820	790	223	296	29
24	411	23	〃	8 537	111	51	8	17
194	994	124	〃	36 071	870	132	188	42
337	1 637	61	〃	48 719	681	193	267	14
26	83	63	〃	1 794	78	32	4	21
693	1 922	173	〃	119 984	2 372	432	1 890	36
31	31	6	〃	1 355	51	9	1	4
583	417	128	〃	9 187	640	101	26	36
47	40	〃	〃	1 956	69	14	19	6
521	1 517	122	〃	115 033	604	79	2	42
16	44	9	〃	1 190	45	14	〃	6
41	103	37	〃	72 261	510	36	136	33
31	19	21	〃	17 033	105	5	〃	2
22	27	37	〃	2 850	79	27	16	18
82	69	9	〃	14 183	196	35	1	29
3	14	2	〃	850	63	3	15	〃
21	92	107	〃	2 681	64	27	23	19
34	43	8	〃	7 421	54	6	11	6
〃	〃	〃	〃	289	22	5	〃	9
2 799	8 787	1 044	〃	511 214	7 404	1 424	2 903	369

Bijlage BB[3].

STAAT van het aantal verzonden en ontvangen postpakketten gedurende het jaar 1906.

VERZONDEN PAKKETTEN						ONTVANGEN PAKKETTEN					
in het jaar 1906.	naar Nederland en de Nederlandsche koloniën			naar het buitenland van 1—5 K.G.	Totaal generaal.	in het jaar 1906.	uit Nederland en de Nederlandsche koloniën			naar het buitenland van 1—5 K.G.	Totaal generaal.
	tot 1 K.G.	van meer dan 1—3 K.G.	van meer dan 3—5 K.G.				tot 1 K.G.	van meer dan 1—3 K.G.	van meer dan 3—5 K.G.		
Totaal . .	166	304	299	146	915	Totaal . .	287	607	1 035	974	2 903

STAAT van het aantal en gewicht der in 1906 uit Suriname verzonden postpakketten, inhoudende goud en de waarde daarvan.

Aantal pakketten.	Gewicht van het goud in grammen.	Waarde van het goud.	Aanmerkingen.
473	1 328 040	f 1 992 060	

Bijlage CC.

LIJST van de voornaamste export-firma's in Suriname en van de producten, welke zij voornamelijk uitvoeren.

C. L. de Veer	Cacao en letterhout.	Gelderland Limited	Vezelstoffen.
Cultuur-Maatschappij Wederzorg	Cacao en koffie.	Ong-A-Swie	Cacao.
Cultuur-Maatschappij Rust en Werk	Suiker.	C. Kersten en Co.	Cacao.
E. Dränger en Co.	Cacao, balata en letterhout.	Gebroeders Benjamins	Cacao.
Landbouw-Maatschappij Voorburg	Koffie en cacao.	J. R. Samson	Hout.
Landbouw-Maatschappij La Liberté	Koffie.	Van Tubbergen en Daam.	Hout.
J. G. von Hemert en Co.	Balata en hout.	Surinaamsche Bank	Goud.
P. van den Broek, qq. M. T. Scheurlen	Balata.	M. O. Salomons en Co.	Goud.
Plantage Alliance	Suiker.	Saramacca Company	Goud.
Naamlooze Vennootschap Cultuur-Maatschappij Geijersvlijt	Cacao.	Maatschappij Gros	Goud.
Tjou-Poem-Gim	Suiker en cacao.	Dutch Guyana Concessions Limited	Goud.
S. M. Swijt.	Koffie en cacao.	A. F. C. Curiel	Goud.
Ter Laag en Co.	Cacao, koffie, hout, balata, letterhout en vischlijm.	Tjin-Kon-Fat-Nielo	Letterhout en vischlijm.
		Jacq^{s} M. da Costa	Balata.
		J. F. Waller.	Goud.

BIJLAGEN

BEHOORENDE BIJ HET

VERSLAG BETREFFENDE SURINAME VAN 1907[1].

Litt. A. *a.* Opgaven omtrent mutatiën in de bevolking in 1906.

b. Opgaven omtrent de verdeeling van de bevolking over de kolonie.

c. Vergelijkend overzicht van de bevolking der districten op ultimo December van de jaren 1863, 1872, 1873, 1904, 1905 en 1906.

„ B1. Staat, aantoonende de verdeeling van de bevolking naar de onderscheidene betrekkingen, beroepen en ambachten in 1906.

„ B2. Overzicht van de bevolking, zoowel inheemsche als geïmmigreerde, over de jaren 1850 t/m 1906, met graphische voorstellingen.

„ C. *a.* Huwelijken.

b. Geboorten.

c. Sterfgevallen.

1°. Sterftestatistiek van de geheele kolonie, aanwijzende den ouderdom der overledenen.

2°. Sterfte in iedere maand in de kolonie.

d. Vergelijking van het aantal geboorten met het aantal sterfgevallen over de laatste tien jaren.

e. Statistiek betreffende kindersterfte.

„ D. *a.* Statistiek van de burgerlijke zaken, behandeld bij het Hof van Justitie en de kantongerechten in 1906.

b. Statistiek van de strafzaken, behandeld bij het Hof van Justitie in 1906.

c. Statistiek van de bij de kantongerechten behandelde zaken volgens het wetboek van strafvordering in 1906.

I. Crimineele zaken.

II. Correctioneele zaken.

III. Overtredingen.

d. Statistiek van de strafzaken in 1906 behandeld bij de kantongerechten en bij de ommegaande gerechten.

Litt. E1. *a.* Mutatiestaat van het politiepersoneel in 1906.

b. Sterkte en emplacement van het politiepersoneel op ultimo December 1906.

„ E2. *a.* Staat van de gevangenisbevolking in 1906.

b. Opgave van de recidive en van den leeftijd van de veroordeelde gevangenen, opgenomen en ontslagen in den loop van het jaar 1906.

„ F. Staat houdende het aantal gedoopten, catechisanten, huwelijken en aangenomen lidmaten enz. bij verschillende godsdienstige gemeenten.

„ G 1—2. Verslag van het onderwijs in 1906.

„ H 1—2. Staat van geboorte en sterfte in de districten en staat van geboorte en sterfte naar den leeftijd en doodsoorzaken te Paramaribo over het jaar 1906.

„ I. Verslag betreffende den militairen geneeskundigen dienst over 1906.

„ J. Staat van de in 1906 ontvangen passage- en vrachtgelden op de koloniale vaartuigen.

„ K. Vergelijking van de raming der ontvangsten en uitgaven in 1906 met de op 30 April 1907 bekende uitkomsten.

„ L. Extract uit het verslag van de koloniale postspaarbank in 1906.

„ M. 1—3. Verslag betreffende de immigratie en kolonisatie over 1906.

„ N. Staat van verleende en hernieuwde concessiën voor goudontginningen in 1906 en van verleende vergunningen tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen.

„ O. Vergelijkende staat van de productie over de jaren 1904, 1905 en 1906.

„ P 1—2. Staat van de suikercultuur in 1906 en staat van de cacao- en andere cultures, met uitzondering van de suikercultuur in 1906.

---

[1]) De bijlagen T, U en V van het vorig verslag, bevattende gegevens omtrent de op de plantages zoowel door de creolen en andere niet onder contract verbonden immigranten als door de onder contract verbonden arbeiders verrichte taken en het door hen verdiende loon zijn weggelaten, omdat de totaal cijfers van die staten ook te vinden zijn in het immigratieverslag (bijlage M[1]).

A.

BEVOLKING.

De bevolking der kolonie Curaçao bestond op 1°. Januari 1907 uit 53.376 personen, t. w.:

Curaçao	30.401 1)
Aruba	9.700
Bonaire	6.102
St. Martin 2)	3.690 3)
St. Eustatius	1.260 4)
Saba	2.223
Totaal	53.376

Op 1°. Januari 1906 bedroeg de bevolking volgens het vorige Koloniaal Verslag 54.171 zielen of 795 meer. 5)

Volgens de opgaven van de wijkmeesters telde de hoofdplaats van het eiland Curaçao op 1o. Januari 1907 13.836 zielen, terwijl het getal inwoners van de hoofdplaatsen der overige hiervoren genoemde eilanden toen respectievelijk 1708, 589, 1211, 1183 en 726 bedroeg. 6)

Eene statistiek van de bevolking, de geboorten, sterfgevallen en huwelijken op de verschillende eilanden der kolonie over de jaren 1901—1906 wordt aangetroffen in bijlage A van dit verslag. Bijlagen B en C bevatten de verdeeling van de bevolking naar de woonplaatsen, de kerkgenootschappen en de bedrijven en beroepen.

Omtrent de moeilijkheden, waarmede men bij het opmaken van bijlage C te kampen heeft, wordt verwezen naar het verslag van 1903.

Het getal gehuwden, weduwnaars en weduwen bedroeg op de bovenstaande eilanden respectievelijk 4887, 2918, 1448, 646, 289 en 722.

Geboren werden in 1906:

	in echt	buiten echt
op Curaçao	302	339
„ Aruba	198	84
„ Bonaire	104	71
„ St. Martin	40	64
„ St. Eustatius	13	40
„ Saba	51	17
Totaal	708	615,

terwijl bij opvolgend huwelijk respectievelijk 113, 16, 24, 30, 3 en 0 kinderen werden gewettigd.

Inschrijving van de verklaring bedoeld in art. 1, No. 3, van de verordening van 1906, P. B. No. 10, regelende vestiging binnen de kolonie in den zin van het Regeeringsreglement, had gedurende dat jaar niet plaats.

1) In het totaalcijfer van het eiland Curaçao zijn, hier zoowel als in de bijlagen, de onderofficieren en manschappen van het garnizoen, ten getale van 177, begrepen.

Bij de onder de leiding van de nieuwe districtmeesters in 1906 gehouden telling van de bevolking in de buitendistricten van het eiland Curaçao bleek die bevolking te bedragen 16.565 zielen, dus 995 minder dan volgens de in het vorige jaar ingediende opgaven (17.560); terwijl de bevolking van het stadsdistrict volgens de opgaven van de wijkmeesters op het einde van 1906 in vergelijking met 1905 met 306 personen vermeerderd was. Het getal der inwoners van het eiland Curaçao bedroeg alzoo op het einde van 1906 689 personen minder dan op het einde van 1905.

2) Waar in dit verslag wordt gesproken van St. Martin, wordt alleen het Nederlandsch gedeelte van dat eiland bedoeld, tenzij uitdrukkelijk anders is vermeld.

3) Hieronder zijn begrepen 379 mannen, 148 vrouwen, 57 jongens en 34 meisjes, totaal 618 personen, die voor ongeveer 3 tot 6 maanden te Connetable en St. Domingo zijn gaan werken. Deze personen zijn niet opgenomen in de bevolkingsstatistiek van de bijlagen A, B en C.

Voorts was het totaal der bevolking op het einde van 1906 102 minder dan op het einde van het voorgaande jaar, toen zij 3792 personen telde, welke vermindering voornamelijk moet worden toegeschreven aan de omstandigheid dat van in de vorige jaren geëmigreerden, die tot dusverre nog steeds in de opgaven waren begrepen, verscheidenen niet naar hun geboorteplaats terugkeerden, doordat zij zich in het buitenland vestigden of aldaar overleden.

4) De bevolking van St. Eustatius onderging in 1906 eene vermindering van 239 personen, vooral ten gevolge van emigratie naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, St. Domingo en andere plaatsen.

5) Naar aanleiding van het in het Verslag der Commissie uit de Tweede Kamer der Staten Generaal nopens het Koloniaal Verslag van 1905 gedaan verzoek om mededeeling van de oorzaken van het stationnair blijven of van den achteruitgang van de bevolking op de Bovenwindsche eilanden in de laatste tien jaren, wordt aangeteekend, dat deze omstandigheden, voor zooverre zij zich hebben voorgedaan, waarschijnlijk daaraan moeten worden toegeschreven dat jaarlijks betrekkelijk vele inwoners naar den vreemde, inzonderheid naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika trekken, om er een middel van bestaan te zoeken of hun positie te verbeteren. Van die emigranten keeren zeer velen niet naar hun geboorteland terug, maar vestigen zich voor goed in het buitenland. Personen, die van elders op die eilanden komen, vertoeven er, op enkele uitzonderingen na, slechts tijdelijk.

6) Het aantal inwoners van de hoofdplaatsen bedroeg in het vorige jaar respectievelijk: 13530, 1618, ± 500, 1244, 1461 en 715. Deze opgaaf wordt herhaald wegens misstelling in het vorige verslag.

B.

MEDEDEELINGEN VAN ALGEMEENEN AARD.

§ 1. Rust en orde werden gedurende 1906 niet verstoord.

§ 2. De oeconomische toestand der bevolking is over het algemeen gunstiger. De regens van October 1906 tot Januari 1907 gevallen zijn daarvan grootendeels de oorzaak. De gevolgen daarvan zullen echter eerst uit de statistieken over het jaar 1907 kunnen blijken.

De vooruitzichten voor den komenden oogst zijn goed en gevaar voor gebrek aan voedsel voor mensch en dier bestaat niet.

De aan ouden van dagen, gebrekkigen en zieken, die niet tot werken in staat waren, door het Bestuur verstrekte geldelijke onderstand in 1906, behoefde slechts gedurende de eerste maanden van dat jaar te worden verleend.

Het aantal arbeiders die gedurende het jaar 1906 van Curaçao en Bonaire naar Venezuela en Columbia vertrokken, om er een middel van bestaan te zoeken, was, wat Curaçao betreft, minder, wat Bonaire aangaat, grooter dan in vorige jaren. Dit laatste is voornamelijk toe te schrijven aan de mislukking van den oogst 1905/1906.

Op St. Martin heeft de katoencultuur het loon doen stijgen. Er was volop werk. Gedwongen winkelnering kwam niet voor. Wel voorzien de arbeiders zich soms bij planters die levensmiddelen te koop hebben, doch van eenigen dwang is daarbij geen sprake. Waar het loon voor een deel in natura werd uitbetaald, geschiedde dat krachtens vrije overeenkomst. De groote vraag naar arbeidskrachten maakte den arbeider vrijwel onafhankelijk van een bepaalden werkgever. Het grootste gedeelte van den arbeid wordt trouwens als taakwerk tegen geldloon uitgegeven.

Door tusschenkomst van de firma D. C. van Romondt & Co. vertrokken in de maand October 1906 20 arbeiders als proef naar Suriname voor het werk aan de koloniale spoorwegen aldaar. Of dat zich in 1907 zal herhalen hangt af van de resultaten dezer eerste proefneming, en van den oeconomischen toestand op het eiland, die zich gunstig doet aanzien.

Voor St. Eustatius was het jaar 1906 niet gunstig. De regens en dientengevolge de resultaten van den landbouw waren onvoldoende.

Daarom werd er tijdelijk ter voorziening in den nood bij de arbeiders werk verschaft, door het herstellen van de straten en de wegen en het uitdiepen en schoonmaken van den gouvernementsput genaamd »Taylorswell«, en aan de ouden van dagen, gebrekkigen en zieken, die niet tot werken in staat waren, geldelijk onderstand uitgekeerd.

Ten aanzien van het zoogenaamde »hire out« van kinderen van 7—9 jaar naar St. Thomas (zie Voorloopig Verslag Tweede Kamer Curaçaosche Begrooting 1907) kan worden medegedeeld, dat volgens van den waarnemenden gezaghebber van St. Eustatius ontvangen mededeelingen er van een stelselmatige »hire out« geen sprake is. Wel worden er kinderen van zeer arme ouders, die niet in staat zijn in hun onderhoud te voorzien, van tijd tot tijd naar hun, zich in den vreemde bevindende familiebetrekkingen, die in beteren doen zijn, gezonden om er tegen kost en kleeding te leeren werken. Ook worden soms wel eens kinderen bij vreemden geplaatst om onder diezelfde voorwaarden tot huisbedienden te worden opgeleid. Verbetering van den oeconomischen toestand op het eiland, waaraan alle aandacht gewijd wordt, zal hierin zonder twijfel verbetering aanbrengen.

§ 3. De gezondheidstoestand der bevolking op het eiland Curaçao was gedurende het jaar 1906 niet gunstig te noemen. Gevallen van febris typhoidea deden zich gedurende het geheele jaar voor, voornamelijk in de maanden Mei, Juni en Juli. In het geheel werden aangegeven 42 gevallen bij de burgerij, waarvan 9 met doodelijken afloop. In 's lands hospitaal werden behandeld 10 gevallen van febris typhoidea, waarvan 2 met doodelijken afloop. Voorts deden zich voor 6 gevallen van diphtheritische keelontsteking, alle van een goedaardig karakter. Het sterftecijfer gedurende het jaar 1906 was 777 of, verdeeld over de maanden van het jaar: 157, 88, 66, 50, 52, 50, 62, 42, 51, 54, 44 en 61.

Quarantaine-maatregelen behoefden in 1906 niet te worden genomen.

De gezondheidstoestand der bevolking op Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba was gedurende het jaar 1906 over het algemeen gunstig.

§ 4. De regenval gedurende 1906 op de verschillende eilanden der kolonie kan blijken uit bijlage D, bevattende de maandelijksche gemiddelden van de weerkundige waarnemingen in het fort Amsterdam op Curaçao, alsmede uit bijlage T.

§ 5. Voor de *watervoorziening* wordt ten aanzien van Curaçao verwezen naar hoofdstuk L. § 4 Domeinen. Op *Aruba* zijn op de domeingronden, de huurgronden en de particuliere gronden in het geheel 54 putten en voorts verscheiden regenbakken en vergaarbakken (tankies). In het derde district bij het Dorp Sta Cruz is ook een door het bestuur aangelegde dam met daarbij behoorenden put. Al deze putten leveren goed drinkwater op.

Op Bonaire zijn er op de domeingronden, die voor een ieder toegankelijk zijn, 8 putten, 8 vergaarbakken en 2 dammen; op de huurgronden 8 putten, 10 vergaarbakken en 3 dammen en op particuliere gronden 56 putten, 27 vergaarbakken, 11 dammen en 2 bronnen. Voorts zijn er 66 regenbakken, waarvan 5 het eigendom zijn van het Gouvernement.

Op St. Martin zijn vele en zeer goede putten, waarvan de meeste, zelfs bij langdurige droogte, steeds goed en veel water blijven geven; zoomede vele vergaarbakken, die slechts bij aanhoudende droogte uitgeput geraken. Er zijn in de buitendistricten 39 putten en 50 vergaarbakken op particuliere gronden en respectievelijk 7 en 2 op gouvernementsgronden; terwijl verder ten Zuidoosten van de hoofdplaats Philipsburg twee gouvernementsputten zijn, die onder alle omstandigheden steeds drinkbaar water geven.

Op St. Eustatius zijn er in het geheel 22 putten, waarvan 16 op particuliere en 6 op domeingronden. De als »Taylor's well« bekende gouvernementsput, die ongeveer in het midden van de hoofdplaats staat en in 1906 uitgediept en behoorlijk schoongemaakt werd, geeft voldoende water voor de bevolking, dat zoowel als drink- als voor waschwater gebruikt wordt. Het vee wordt gedrenkt uit de putten aan de baai. Verder zijn er op het eiland verscheidene regenbakken op particuliere erven en 9 op gouvernementsgronden.

Hoewel de regenval op *Saba* in 1906 1282 m.M. bedroeg, (hetgeen belangrijk meer is dan in 1905 toen hij 858 m.M. beliep), had men er toch in de maanden April, Mei en begin Juni, zoomede in Augustus 1906 over droogte te klagen. Vooral in deze laatste maand was de hoeveelheid beschikbaar regenwater zeer gering (de regenbakken zijn klein) en moest gebruik worden gemaakt van de verschillende bronnen aan het strand. De bedoelde bronnen geven voldoende water, dat voor iemand die er eenigszins aan gewoon is zeer goed drinkbaar is: zij vloeien wel niet rijk noch constant, zelfs als de droogte 3 à 4 maanden aanhoudt, hetgeen voor Saba als de felste droogte wordt beschouwd. Er is maar één put, waarvan het water vrij goed is en ook in droge tijden wordt gebruikt door eenige bewoners van het eiland. Deze put wordt beschouwd als eigendom van het Gouvernement.

§ 6. Op den 30sten Mei 1906 verongelukte op de noordkust van Bonaire de Engelsche schoenerbrik *G. B. Lockhart*. Van de opvarenden verdronken de gezagvoerder en zijn vrouw.

Ten gevolge van den storm in de maand October 1906 strandden op de kust van Bonaire en aan de reede Kralendijk zes vaartuigen. Drie er van werden zwaar beschadigd, doch werden, na ondergane reparatiën, weder in de vaart gebracht. Van de drie andere, die verloren waren, sloeg één uit elkander en werden er twee gesloopt. Persoonlijke ongelukken vielen daarbij niet voor.

Op de zuid-oostkust van Curaçao strandde den 13den October 1906 het Nederlandsche stoomschip *Oranje-Nassau* van den Koninklijken West-Indischen Maildienst ten gevolge van hevige Zuid-Westen vlagen. Het schip was niet te redden en werd voor afbraak verkocht.

Aan de noord-oostkust van Bonaire leed op den 30sten December 1906 de Engelsche schoener *Hilda* schipbreuk, waarbij een der schepelingen het leven verloor. Aan de geredden van deze schepen werd door het plaatselijk bestuur de noodige hulp verschaft.

§ 7. In aansluiting aan hetgeen in het vorige verslag staat vermeld, betreffende de door het bestuur van Curaçao toegekende studie-beurs ad f 500.— 's jaars aan den jongeling E. E. Ecker voor het volgen van lessen in het belang der cultuur van de kolonie Curaçao aan 's Rijks landbouwschool te Wageningen, kan verder worden medegedeeld, dat de dienaangaande met den vader van genoemden jongeling in Juli 1904 voor twee jaren aangegane overeenkomst in Juli 1906 met nog één jaar verlengd is. Genoemde jongeling heeft na zijn aankomst in Nederland in September 1904 den voorbereidenden cursus doorloopen, werd in Juli 1905 tot de eerste klasse van den tweejarigen cursus, en in Juli 1906 tot de hoogste klasse bevorderd. Alle rapporten omtrent hem zijn zeer gunstig. Daarom achtte men het wenschelijk hem de gelegenheid

te geven ook het onderwijs in de tweede of hoogste klasse te volgen.

§ 8. De onderstand, die krachtens art. 28 van de wet van 8 Augustus 1862 (*Staatsblad* n°. 156) aan hulpbehoevende vrijgemaakten werd toegekend, bedroeg in 1906 op Curaçao f 954, op Aruba f 71, op Bonaire f 282, op St. Martin f 667, op St. Eustatius f 577 en op Saba f 332.

§ 9. Aangezien het voor de voorbereiding van de topographische opname van het eiland Curaçao, (zie in hoofdstuk J) noodig werd geacht vooraf het driehoeksnet uit te zetten, werd bij gouvernementsbeschikking van 21 Februari 1906, No. 120, de 1ste-luitenant der infanterie L. LENS daarmede belast. Dientengevolge konden de werkzaamheden van het opmeten en in kaart brengen van het domein, welke door denzelfden officier worden verricht, niet haar gewonen voortgang hebben. Bij het begin van Maart 1907 waren zij echter zoover gevorderd, dat toen behalve het 2de en het 3de district, ook het 4de district, met uitzondering van de daarin gelegen stukken gronds (savanen) Soemboen Colonia, gereed was.

Daar de Heer J. J. BEAUJON, die met het opnemen en in kaart brengen van het domein op Aruba belast was, naar Curaçao werd overgeplaatst als waarnemend districtmeester van het 2de en 3de district, werd de voortzetting van de terreinopname op Aruba opgedragen aan den Heer R. J. BEAUJON, die er nu zoover mede gevorderd is, dat het eerste district geheel en het tweede en derde district voor een deel afgewerkt is. Daarmede is ongeveer een-derde van het eiland opgemeten en in kaart gebracht.

Wegens gebrek aan geschikt personeel heeft men nog niet met het opmeten en in kaart brengen van het domein op Bonaire kunnen aanvangen.

§ 10. De groep „Nederlandsche Antillen" van het Algemeen Nederlandsch Verbond telde op 1o. Januari 1907 op Curaçao 178, Aruba 40, Bonaire 22, St. Martin 7, St. Eustatius 9 en Saba 3 leden; terwijl het getal beschermende leden in de geheele kolonie 5 bedroeg.

Het door het Bestuur der kolonie in 1907 aan deze vereeniging verleend subsidie werd door haar beschikbaar gesteld voor het doel om verdienstelijke jongelieden van minder gegoede ouders van de eilanden buiten Curaçao, waar zij slechts lager onderwijs kunnen ontvangen, in de gelegenheid te stellen op Curaçao uitgebreid onderwijs te genieten

De op Aruba, Bonaire en St. Eustatius door den steun van het Algemeen Nederlandsch Verbond opgerichte openbare bibliotheken bevatten op 1o. Januari 1907 respectievelijk 240, 238 en 575 werken.

Van de bibliotheek op St. Eustatius werd gedurende 1906 een tamelijk gebruik gemaakt. De belangstelling van het publiek in de bibliotheken op Aruba en Bonaire was niet zoo groot.

Door het Algemeen Nederlandsch Verbond werd ten dienste van de openbare school in 1906 een tooverlantaarn naar St. Eustatius verzonden.

§ 11. Aangaande de gouvernementsinstelling, bekend als Permanente Tentoonstelling, tevens dienstdoende als koloniaal en schoolmuseum, kan worden medegedeeld, dat zij in 1906 weder door schenking met verschillende artikelen werd verrijkt. Er werd herhaardelijk bij het onderwijs van dit museum gebruik gemaakt ten behoeve van verschillende scholen. Ook werd het verschillende keeren bezocht zoowel door ingezetenen van de kolonie als door vreemdelingen.

§ 12. De haven van Curaçao werd door de volgende vreemde oorlogsstoomschepen bezocht:

van 9—14 Augustus 1906: de Columbiaansche oorlogsschepen *Cartagena* en *General Prospero Pinson* komende van *Rio-Hacha* en vertrokken naar *Martinique;*

van 11—14 September 1906: de Italiaansche kruiser *Umbria* komende laatst van *Jamaica;*

van 28 November—3 December 1906: de Duitsche kanonneerboot *Panther*, vertrokken naar *Cartagena* (Columbia);

van 26—31 Januari 1907: het Columbiaansche oorlogsschip *Cartagena* via *Aruba* naar *Cartagena* vertrokken.

C.

ALGEMEEN EN GEWESTELIJK BESTUUR.

De Gouverneur deed de navolgende inspectiereizen: van 31 Mei tot 17 Juni 1906 naar St. Martin, St. Eustatius en Saba; van 9 tot 13 Augustus 1906 naar Bonaire; op 6 en 7 November 1906 naar het 3de, 4de en 5de district van Curaçao. Bij die verschillende gelegenheden, zoomede op verscheidene andere kortere bezoeken aan de buitendistricten op Curaçao, werden scholen, dammen, putten, wegen, gouvernementsgebouwen en terreinen, alsmede eenige plantages en zoutpannen bezocht en aan hen, die dat verlangden, de gelegenheid geschonken om hun persoonlijke of algemeene belangen voor te dragen. 1)

In de plaats van de heeren M. J. Selhorst en Mr. Sol C. Henriquez, aan wie eervol ontslag werd verleend, werden bij Koninklijke besluiten van 29 November 1906 no. 41 en van 17 Januari 1907 no. 39 tot lid van den raad van bestuur benoemd het tijdelijk lid van dat college C. Statius Muller, administrateur van Financiën, en de Heer M. C. Fauel, gepensionneerd kapitein der genie van het Nederlandsch-Indische leger, waarnemend directeur van het departement van openbare werken op Curaçao.

Ter voorziening in de vacatures Sutherland en Fauel werden bij Koninklijk besluit van 24 Maart 1906 no. 83 tot lid van den Kolonialen Raad benoemd de heeren H. M. Penso en C. A. Zeppenfeldt. De heeren Edwin Senior en H. Ferguson, die aan de beurt van aftreding waren, werden bij hetzelfde Koninklijk besluit herbenoemd.

Bij Koninklijk besluit dd. 24 Maart 1906 no. 84 werden met ingang van den tweeden Dinsdag van Mei 1906 herbenoemd: de Heer Mord. S. L. Maduro, tot voorzitter, en de Heer J. Möller, tot onder-voorzitter van den Kolonialen Raad.

Op Aruba werd wegens de ontslagneming door den Heer J. B. Arends als landraad de Heer J. G. Lampe als zoodanig verkozen met de 43 uitgebrachte stemmen.

---

1) Stond vroeger onder: Mededeelingen van Algemeenen aard, Hoofdstuk B.

Op St. Martin werd de Heer D. C. van Romondt, die aan de beurt van aftreding was, herkozen tot landraad met de 10 uitgebrachte stemmen; terwijl op St. Eustatius en Saba in de plaats van de heeren C. Mussenden en J. B. Simmons tot landraden werden gekozen respectievelijk de heeren W. J. F. Mussenden en H. J. Hassell met 17 van de 30 uitgebrachte stemmen en met de 6 uitgebrachte stemmen.

De Heer G. J. van Grol, gezaghebber van St. Eustatius, aan wien bij Gouvernementsbeschikking dd. 23 Maart 1906 no. 212 tot herstel van gezondheid een jaar verlof naar Nederland verleend werd, vertrok den 11den Mei 1906 derwaarts.

Bij Gouvernementsbeschikking dd. 26 Maart 1906 No. 223, werden de Heeren J. J. Beaujon en H. A. Willemsen met ingang van den 1sten Mei d. a. v. tijdelijk belast respectievelijk met het beheer van het 2de en 3de, en met dat van het 4de en 5de district van het eiland Curaçao.

Ten einde de bevolking in de buitendistricten in de gelegenheid te stellen de districtmeesters te raadplegen, klachten in te brengen, huurpenningen aan te zuiveren, aangiften van geboorten en overlijden en van voorgenomen huwelijken te doen, huwelijken te voltrekken, gelden in de postspaarbank te storten en hunne verdere belangen voor te dragen, is bepaald dat de districtmeesters behalve op hunne standplaatsen, respectievelijk Suikertuintje in in het 2de en Siberië in het 4de district, zitting zullen houden op Montagne en Santa Rosa in het 2de, Santa Maria en Morgenster in het 3de, Barber in het 4de en Westpunt in het 5de district.

Van deze zittingen wordt door de bevolking een druk gebruik gemaakt.

Ook de andere bevolkte gedeelten van de districten worden door de districtmeesters geregeld bezocht. Van de bestaande toestanden wordt behoorlijk aanteekening gehouden, ten einde langzamerhand verbeteringen te kunnen aanbrengen in de stoffelijke en zedelijke belangen der bevolking.

D.

MILITAIR BEHEER.

§ 1. LANDMACHT.

In 1906 overleden de Heeren J. P. ESKILDSEN en E. SENIOR, respectievelijk kapitein-kwartiermeester en eerste-luitenant bij de stedelijke schutterij.

De sterkte der stedelijke schutterij was op 31 December 1906: 1 majoor-commandant, 5 kapiteins, 7 eerste-luitenants, van wie een is bataljons-adjudant en tevens adjudant van den Gouverneur, 1 tweede-luitenant, 1 officier van gezondheid en 240 onderofficieren en manschappen.

De sterkte der landelijke schutterij was op dat tijdstip: 2 kapiteins, 3 eerste-luitenants, 1 tweede-luitenant en 120 onderofficieren en manschappen.

De Curaçaosche scherpschuttersvereeniging telde op ultimo December 1906: 42 gewone en 14 ondersteunende leden, tegen respectievelijk 38 en 16 op ultimo December 1905.

In de maand December 1906 hield deze vereeniging evenals in het vorige jaar een goed geslaagden schietwedstrijd.

Formatie en sterkte van het garnizoen waren in het jaar 1906 als volgt:

	Formatie.	Sterkte op ulto. Dec. 1905.	In 1906 vermeerderd met	In 1906 verminderd met	Sterkte op ulto. Dec. 1906.
Officieren der infanterie	5	6	*a*) 2	*b*) 3	5
Luitenant der artillerie (instructeur)...............	1	1			1
Officieren van gezondheid...	2	2			2
Apotheker................	1	1			*e*) 1
Onderofficieren en manschappen.................	198	162	*c*) 40	*d*) 25	177

a) Een uit Nederland en de ander uit Suriname aangekomen.
b) Twee naar Nederland en een naar Suriname vertrokken.
c) 27 uit Nederland aangekomen, 12 in de kolonie aangenomen, en 1 van desertie terug.
d) 20 naar Nederland vertrokken, 2 met gagement ontslagen, 2 met briefjes van ontslag weggezonden en 1 overleden.
e) Aan den functionaris is bij K.B. dd. 13 Juli 1906 no. 38 de titulaire rang van apotheker der eerste klasse verleend.

Op ultimo December 1906 waren er 16 manschappen bij de brigade marechaussee gedetacheerd en bevonden er zich 4 in de tweede klasse van militaire discipline.

De gezondheidstoestand van het garnizoen was in het jaar 1906 gunstig te noemen.

De kazernes en verdere militaire gebouwen zijn over het algemeen in goeden staat en worden voldoende onderhouden.

Gedurende het jaar 1906 zijn bevorderd tot adjudant-onderofficier titulair 2, tot segeant titulair 2, tot korporaal 3 en tot korporaal titulair 3 man.

In den loop van 1906 zijn uitgereikt 3 zilveren en 7 bronzen medailles.

De militaire cantine en de landsbakkerij voldoen aan de daaraan te stellen eischen.

De militaire boekerij is een zeer nuttige en noodzakelijke inrichting, waarvan veel gebruik gemaakt wordt. Zij wordt beheerd door den 1ste-luitenant der artillerie bij het garnizoen volgens reglement en bevatte op ultimo December 1906 in het geheel 566 boekwerken, waarvan 465 in de Nederlandsche, 76 in de Fransche, 7 in de Hoogduitsche en 18 in de Engelsche taal.

Op de militaire school wordt onder toezicht van den luitenant-adjudant door een onderofficier onderwijs gegeven in lezen, schrijven, rekenen, de beginselen der aardrijkskunde en het maken van militaire rapporten. Die school wordt thans door enkele manschappen bezocht. Voorts wordt er aan inlandsche militairen onderricht gegeven in de Nederlandsche taal.

De inwendige en garnizoensdienst, zoomede de oefeningen in infanterie- en artillerie-dienst geschieden zooveel mogelijk volgens de reglementen en voorschriften in gebruik bij het Nederlandsche leger.

Het militaire voorkomen door kleeding, tenue en militaire vormen van den troep is goed te achten.

Het aantal verpleegden in 's lands hospitalen is opgegeven in onderstaande tabel:

	Fransche Marine.	Compagnie infanterie.	Hr. Ms. Zeemacht.	Marechaussees.	Civiele personen.	Totaal.
Waren in behandeling op ult. December 1905	„	14	7	2	„	23
Bijgekomen in 1906...	78	179	71	17	1	346
Totaal...	78	193	78	19	1	369
Hersteld of uitgegaan..	78	174	61	17	„	330
Blijven...	„	19	17	2	1	39
Overleden...	„	1	2	„	„	3
Blijven in behandeling op ult. Dec. 1906...	„	18	15	2	1	36

§ 2. ZEEMACHT.

Hr. Ms. pantserschip *Kortenaer* vertrok uit de haven van Curaçao op den 3den en den 9den April 1906 met bestemming naar het eiland Bonaire, van waar het respectievelijk op den 6den en den 20sten dierzelfde maand terugkwam. Den 30sten dier maand vertrok het naar La Guaira, van waar het op den 6den Mei in de haven van Curaçao terugkeerde. Op den 14den d.a.v. verliet het die haven tot het doen van kruistochten en liep den 17den derzelfde maand de haven weder binnen. Op den 5den Juni vertrok het naar de Bovenwindsche eilanden en keerde den 17den d.a.v. van St. Eustatius in de haven van Curaçao terug. Den 5den Juli verliet het wederom de haven met bestemming naar St. Domingo en keerde op den 1sten Augustus aldaar terug, laatst komende van Jamaica. Den 21sten dier maand vertrok het naar Paramaribo, van waar het op den 9den October in de haven van Curaçao terugkwam. Op den 10den November verliet het weder deze haven met bestemming naar Martinique en viel op den 23sten dier maand de haven van Curaçao binnen, komende van St. Lucia. Den 4den December stoomde het weder naar Bonaire en keerde den 13en d. a. v. weder naar de haven van Curaçao terug. Den 30sten Januari 1907 bezocht het de eilanden St. Thomas, Saba, St. Martin en St. Eustatius, van waar het den 15den Februari d.a.v. weer op Curaçao aankwam. Den 12den Maart vertrok het weder van Curaçao, met bestemming naar Pto. Cabello en keerde den 18den d.a.v. via Aruba terug.

E.

WETGEVING, RECHTSWEZEN EN POLITIE.

§ 1. WETGEVING.

De volgende verordeningen, enz. werden in den loop van het jaar 1906 in het Publicatieblad der kolonie opgenomen:

Artsenijmengkunst. *Publicatieblad* n°. 31. Verordening houdende wijziging van de verordening van 30 October 1873—13 Februari 1874, regelende de uitoefening van de artsenijmengkunst in de kolonie Curaçao (*P. B.* van 1874, n°. 6).

Publicatieblad n°. 33. Besluit tot vaststelling van de lijst van geneesmiddelen bedoeld in art. 1 van de verordening van 11/14 Juli 1906 (*P. B.* van 1906, n°. 31), houdende wijziging van de verordening van 30 October 1873—13 Februari 1874, regelende de uitoefening van de artsenijmengkunst in de kolonie Curaçao (*P. B.* van 1874, n°. 6).

Publicatieblad n°. 34. Besluit tot vaststelling van de lijsten van vergiften bedoeld in art. 3 van de verordening van 11/14 Juli 1906 (*P. B.* van 1906, n°. 31), houdende wijziging van de verordening van 30 October 1873—13 Februari 1874, regelende de uitoefening van de artsenijmengkunst in de kolonie Curaçao (*P. B.* van 1874, n°. 6).

Begrooting. *Publicatieblad* n°. 2, waarbij wordt afgekondigd de wet van den 12den December 1905 (*Staatsblad* n°. 325), houdende wijziging van de koloniale huishoudelijke begrooting van Curaçao voor het dienstjaar 1904.

Publicatieblad n°. 3, waarbij afgekondigd wordt de wet van den 12den December 1905 (*Staatsblad* n°. 324), houdende vaststelling van het slot der rekening van de koloniale uitgaven en ontvangsten voor Curaçao over het dienstjaar 1900.

Publicatieblad n°. 4, waarbij wordt afgekondigd de wet van den 30sten December 1905 (*Staatsblad* n°. 376), tot definitieve vaststelling van de koloniale huishoudelijke begrooting van Curaçao voor het dienstjaar 1906.

Publicatieblad n°. 22. Verordening waarbij voorloopig wordt vastgesteld de koloniale huishoudelijke begrooting van Curaçao voor het dienstjaar 1907.

Publicatieblad n°. 23, waarbij afgekondigd wordt de wet van den 28sten April 1906 (*Staatsblad* n°. 98), houdende vaststelling van het slot der rekening van de koloniale uitgaven en ontvangsten voor Curaçao over het dienstjaar 1901.

Publicatieblad n°. 37, waarbij afgekondigd wordt de wet van 9 Juli 1906 (*Staatsblad* n°. 186), tot verhooging van de koloniale huishoudelijke begrooting van Curaçao voor het dienstjaar 1906.

Belasting. *Publicatieblad* n°. 15. Verordening tot intrekking der verordening tot heffing eener inkomstenbelasting, vastgesteld 20 Februari 1904.

Publicatieblad n°. 16. Verordening tot heffing eener inkomstenbelasting, met gelijktijdige afschaffing van de belasting voor de weerbaarheid.

Publicatieblad n°. 17. Beschikking van den 26sten April 1906, n°. 296, houdende bepaling van het tijdstip van in werking treden van de verordening van 30 Maart/2 April 1906, tot heffing eener inkomstenbelasting, met gelijktijdige afschaffing van de belasting voor de weerbaarheid (*P. B.* 1906, n°. 16).

Publicatieblad n°. 18. Verordening tot wijziging der verordening betreffende de belasting op grondeigendommen.

Publicatieblad n°. 19, beschikking van den 30sten April 1906, n°. 304, houdende bepaling van het tijdstip van in werking treden van de verordening van 30 April 1906 tot wijziging der verordening betreffende de belasting op grondeigendommen (*P. B.* 1906, n°. 18).

Districtsmeester. *Publicatieblad* n°. 7, besluit ter uitvoering van de laatste alinea van de publicatie van den Gouverneur-Generaal van Curaçao en onderhoorige eilanden van den 16den Maart 1816 (herdrukte bundel n°. 4). (Vaststelling van eene instructie voor de districtsmeesters op Curaçao).

Internationale seinen. *Publicatieblad* n°. 29. Verordening houdende regeling nopens het gebruik van den post voor internationale seinen in het Waterfort op het eiland Curaçao.

Publicatieblad n°. 30. Besluit tot vaststelling van het tarief voor het gebruik van den post voor internationale seinen in het Waterfort op het eiland Curaçao.

Publicatieblad n°. 42. Besluit tot wijziging van het besluit van 1 Juli 1906 (*P. B.* n°. 30), tot vaststelling van het tarief voor het gebruik van den post voor internationale seinen in het Waterfort op het eiland Curaçao.

Mijnwezen. *Publicatieblad* n°. 26. Verordening betreffende de vrijstelling van invoerrecht voor werktuigen en materialen voor het mijnwezen.

Publicatieblad n°. 28. Beschikking van den 22sten Juni 1906, n°. 474, houdende bepaling van het tijdstip van in werking treden van de verordening van 30 Mei/21 Juni 1906, betreffende de vrijstelling van invoerrecht voor werktuigen en materialen voor het mijnwezen (*P. B.* n°. 26).

Onderwijzer. *Publicatieblad* n°. 6. Besluit houdende wijziging van het besluit van 26 Februari 1898 (*P. B.* n°. 5, »regelende de traktementen en toelagen van onderwijzers aan de Gouvernementsscholen»).

Openbare bedieningen, (benoembaarheid tot). *Publicatieblad* n°. 11. Verordening ter uitvoering van art. 7, lid 2, van het Reglement op het beleid der Regeering in de kolonie Curaçao.

Op- en uitslaan van sterke dranken (toezicht bij het). *Publicatieblad* n°. 39. Verordening betrekkelijk de verantwoording der gelden, verschuldigd voor het toezicht bij het op- en uitslaan van aan het recht van accijns onderworpen dranken.

Publicatieblad n°. 40. Beschikking van den 27sten October 1906, n°. 798, houdende bepaling van het tijdstip van in werking treden van de verordening, betrekkelijk de verantwoording der gelden, verschuldigd voor het toezicht bij het op- en uitslaan van aan het recht van accijns onderworpen dranken.

Overtocht. *Publicatieblad* n°. 8, waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van 8 Januari 1906, n°. 17, waarbij de bepalingen van het Koninklijk besluit van 31 Augustus 1885, n°. 27, regelende het recht op overtocht tusschen Nederland en zijne West-Indische koloniën (voor militairen), in dien zin zijn aangevuld, dat restitutie kan geschieden van passagegelden van vooruitgezonden leden van het gezin en waarbij tevens, met intrekking van het Koninklijk besluit van 4 Juni 1902, n°. 61, aan den Gouverneur de bevoegdheid verleend wordt om aan Gouvernementspassagiers der 1ste klasse die zulks verzoeken, te vergunnen de reis van Curaçao naar Nederland over New-York te volbrengen.

Pensioensreglement. *Publicatieblad* n°. 32. Verordening tot aanvulling van de verordening, houdende vaststelling van een reglement op het verleenen van pensioenen aan burgerlijke ambtenaren in de kolonie Curaçao en aan hunne weduwen en wettige weezen (*Publicatieblad* van 1868, n°. 2).

Politie. *Publicatieblad* n°. 12. Verordening tot wijziging der Verordening van 18 November/1 December 1898 (*P. B.* 1898, n°. 31), houdende wijziging in de organisatie van de politiemacht in de kolonie Curaçao.

Posterijen. *Publicatieblad* n°. 1. Besluit houdende wijziging van dat van 7 Maart 1895 (*P. B.* n°. 3), zooals het gewijzigd is bij besluit van 1 December 1903 (*P. B.* n°. 51).

Publicatieblad n°. 5. Verordening houdende algemeene bepalingen omtrent de wijze waarop verzending van postpakketten in het binnenlandsch verkeer der kolonie kan plaats vinden.

Publicatieblad n°. 14. Beschikking van den 16den Maart 1906, n°. 192, houdende bepaling van het tijdstip van in werking treden van de verordening van 23 November 1905/15 Februari 1906, houdende algemeene bepalingen omtrent de wijze waarop verzending van postpakketten in het binnenlandsch verkeer der kolonie kan plaats vinden (*P. B.* 1906 n°. 5).

Publicatieblad n°. 21. Besluit tot aanvulling van het besluit van 16/18 November 1904 (*P. B.* 1904 n°. 45), tot uitvoering van de verordening van 9 April/27 October 1904 (*P. B.* 1904 n°. 43), tot oprichting van eene koloniale postspaarbank in de kolonie Curaçao, zooals zij gewijzigd is bij verordening van 22 Juli/27 October 1904 (*P. B.* 1904 n°. 44).

Publicatieblad n°. 38. Besluit ter uitvoering van art. 14 van de verordening van den 31sten December 1889/10 April 1890 (*P. B.* 1890 n°. 6).

Proclamatie. *Publicatieblad* n°s. 24, 35 en 41, proclameerende de opdracht van het dagelijksch beleid van zaken aan den ondervoorzitter van den Raad van Bestuur.

Publicatieblad n°s. 25 en 36, proclameerende de overname van het dagelijksch beleid van zaken door den Gouverneur.

Tandheelkunst: *Publicatieblad* n°. 20. Verordening, houdende wijziging van de verordening van 13 Juli-12 December 1887, regelende de uitoefening der tandheelkunst in de kolonie Curaçao (*P. B.* van 1887 n°. 22).

Tarief: *Publicatieblad* n°. 43. Besluit tot vaststelling van het tarief ter bepaling van de waarde van phosphorzure kalk, afkomstig van Klein Curaçao.

Publicatieblad n°. 44. Besluit tot vaststelling van het tarief ter bepaling van de waarde der phosphorzure kalk, afkomstig van Klein Curaçao (1907).

Publicatieblad n°. 45. Besluit houdende vaststelling van het tarief ter berekening in het jaar 1907 van de belasting op den invoer bedoeld bij het 1ste lid van art. 16 van het reglement op den in-, door- en uitvoer van koopmanschappen voor het eiland Curaçao (*P. B.* 1881 n°. 22), gelijk dit artikel gewijzigd is bij de verordening van 9/13 Juni 1899 (*P. B.* n°. 18).

Publicatieblad n°. 46. Besluit houdende vaststelling van het tarief ter berekening der in- en uitvoerrechten op het eiland Aruba voor het jaar 1907.

Publicatieblad n°. 47. Besluit houdende vaststelling van het tarief ter berekening der in- en uitvoerrechten op het eiland Bonaire voor het jaar 1907.

Publicatieblad n°. 48. Besluit houdende vaststelling van het tarief ter berekening der in- en uitvoerrechten op het eiland St. Martin N. G. voor het jaar 1907.

Publicatieblad n°. 49. Besluit houdende vaststelling van het tarief ter berekening der in- en uitvoerrechten op het eiland St. Eustatius voor het jaar 1907.

Publicatieblad n°. 50. Besluit houdende vaststelling van het tarief ter berekening der in- en uitvoerrechten op het eiland Saba voor het jaar 1907.

Vestiging binnen de kolonie Curaçao. *Publicatieblad* n°. 10. Verordening houdende bepalingen omtrent vestiging binnen de kolonie Curaçao, in den zin van het Reglement op het Beleid der Regeering.

Voogdijraad: *Publicatieblad* n°. 13. Besluit ter aanvulling van het besluit van 13/16 November 1905 (*P. B.* 1905 n°. 42), ter uitvoering van art. 379*b*, laatste lid, van het Burgerlijk Wetboek, zooals dit luidt ingevolge de verordening van 1 October 1903/10 Februari 1904 (*P. B.* 1904, n°. 4).

Wijkmeester: *Publicatieblad* n°. 9. Beschikking van den 5den Maart 1906, n°. 159. Instructie voor de wijkmeesters op Curaçao.

Zwavel: *Publicatieblad* n°. 27. Verordening betreffende het uitvoerrecht van zwavel.

Publicatieblad n°. 28. Beschikking van den 22sten Juni 1906, n°. 474, houdende bepaling van het tijdstip van in werking treden van de verordening van 30 Mei/21 Juni 1906, betreffende het uitvoerrecht van zwavel (*P. B.* n°. 27).

§ 2. RECHTERLIJKE MACHT EN RECHTSPRAAK.

Het aantal door de verschillende rechterlijke colleges en kantongerechten in 1906 behandelde zaken en genomen beschikkingen was als volgt:

	Burgerlijke zaken.	Strafzaken.	Beschikkingen.
Curaçao. hof van justitie......	76	54	210
„ kantongerecht.......	18	216	9
Aruba. „	2	40	1
Bonaire. „	—	40	1
St. Martin. raad van justitie....	—	7	2
„ kantongerecht......	3	6	2
St. Eustatius. raad van justitie. 1)	1	4	9
„ kantongerecht....	7	10	17
Saba. „	—	1	—
Totaal.........	107	378	251

Ten gevolge van het door den heer W. T. CHAPMAN aangevraagd en verkregen eervol ontslag als lid-plaatsvervanger van het hof van justitie, werd in zijne plaats bij gouvernements-beschikking van 26 October 1906, n°. 795 benoemd de heer M. E. CURIEL, koopman op Curaçao.

Omtrent de bij de behandeling der Curaçaosche begrooting voor 1907 ter sprake gebrachte toepassing van de praeventieve hechtenis (V. V. Afd. III, art. 5) wordt verwezen naar den als bijlage D[a] bij dit verslag overgelegden staat. De praeventieve hechtenis wordt op Curaçao in den regel slechts dan toegepast, als er gegronde vrees voor ontvluchting van de verdachten of beschuldigden bestaat. De zaken worden alsdan altijd zoo spoedig mogelijk voorgebracht en berecht.

Tegen diefstal van te velde staanden oogst en van klein vee, tegen het kappen van hout en het branden van houtskool door daartoe niet gerechtigden, terzelfder plaatse vermeld, wordt zooveel doenlijk gewaakt. Naar de Gouverneur mededeelt is de toestand in dezen reeds verbeterd sedert het optreden van de nieuwe districtsmeesters. De toestand in het 4de en 5de district is minder gunstig dan die in het 2de en 3de. Er is nagegaan of het wenschelijk zou zijn in de eerstgenoemde districten, evenals in de laatste, de oppervlakte der kleine landbouwperceelen tot meer dan 2 H.A. te vergrooten. De landbouwers kunnen in dat geval beter in hun levensonderhoud voorzien, waarvan weder vermindering der diefstallen wordt verwacht. Er is echter reeds gebleken dat slechts nog maar weinigen voor zulk een maatregel rijp zijn. Geleidelijk zal echter door samenwerking van districtsmeesters en landbouwkundigen veel ten goede kunnen worden veranderd.

---

1) Deze burgerlijke zaak was aanhangig sedert het jaar 1905.

§ 3. POLITIE.

De brigade marechaussee bestond op ultimo December 1906 uit een commandant, 4 brigadiers, 15 marechaussees der eerste en 32 der tweede klasse, benevens 47 veldwachters.

§ 4. GEVANGENISWEZEN.

Het aantal gedetineerden in de gevangenissen onder en achter het raadhuis op Curaçao bedroeg:

				Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
			Op 1 Januari 1906................	28	2	30
			Opgenomen in 1906..............	170	66	236
			Samen.......	198	68	266
			In den loop van 1906:			
Mannen.	Vrouwen.	Totaal.				
178	68	246	ontslagen;			
—	—	—	ontvlucht;			
1	—	1	overleden;	179	68	247
			zoodat het getal gedetineerden op ultimo December 1906 bedroeg:	19	—	19

of 11 minder dan op het einde van het vorige jaar.

Bij gouvernementsbeschikking van 28 November 1906, n°. 876, werd aan den heer M. J. SELHORST, ondervoorzitter van de gevangeniscommissie, als zoodanig eervol ontslag verleend, en bij die van 19 December 1906, n°. 931, in diens plaats benoemd het lid dier commissie, de heer mr. PH. F. DE HASETH EVERTSZ. De heer J. A. SNIJDERS werd bij diezelfde beschikking benoemd tot lid.

De werkzaamheden van cipier bleven, wegens het voortduren van het buitenlandsch verlof van den titularis, gedurende 1906 opgedragen aan den gegageerden sergeant-majoor H. B. G. A. SCHRÖDER, die ook belast was met het geven van onderwijs aan de gevangenen, waarvan de resultaten gunstig mogen genoemd worden.

De cellen, keuken en verdere vertrekken benevens de daarin aanwezige meubelen bevinden zich in goeden staat.

Reparaties van eenig belang werden niet verricht.

De nauwgezetheid en ijver der beambten gaven redenen tot tevredenheid.

Het getal recidivisten gedurende 1906 opgenomen bedroeg 58, waarvan 21 voor de 2de maal,

16	» » 3de	,
4	» » 4de	,
2	» » 5de	,
4	» » 6de	,
1	» » 7de	,
4	» » 8de	,
2	» » 9de	,
3	» » 11de	, en
1	» » 13de	.
58		

De leeftijden der opgenomen gevangenen gedurende 1906 waren als volgt:

van 13 jaren		1	van 25 jaren		14	van 39 jaren		5
» 14	»	3	» 26	»	4	» 40	»	1
» 15	»	2	» 27	»	6	» 41	»	4
» 16	»	6	» 28	»	10	» 44	»	1
» 17	»	6	» 29	»	10	» 45	»	2
» 18	»	19	» 30	»	3	» 47	»	1
» 19	»	18	» 31	»	7	» 48	»	2
» 20	»	21	» 32	»	6	» 50	»	1
» 21	»	19	» 33	»	8	» 53	»	1
» 22	»	13	» 34	»	4	» 56	»	1
» 23	»	17	» 35	»	1	Totaal 1)		232
» 24	»	13	» 37	»	2			

Het benoodigde voor de voeding der gevangenen werd ook in 1906 in het openbaar aanbesteed.

In de voeding van de door den krijgsraad van het garnizoen tot militaire detentie veroordeelden voorzag de menage van het garnizoen.

Het onderhoud gaf niet tot klachten aanleiding.

Op ultimo December 1905 waren nog 6 gevangenen wegens ziekte onder behandeling, van welke 4 in het St. Elizabethgasthuis.

In den loop van 1906 deden zich 111 ziektegevallen voor. Naar het gasthuis werden geëvacueerd 11, zoodat in dat gesticht gedurende 1906 werden behandeld 15 gevangenen; terwijl twee militairen naar 's lands hospitaal werden opgezonden: totaal 17. Hiervan herstelden 15, overleed één en bleef één onder behandeling in het gasthuis op ultimo December 1906.

Van de in de gevangenissen behandelden herstelden of werden ontslagen 98 en bleven op ultimo December 1906 onder behandeling twee mannen.

Een staat der ziektegevallen wordt aangetroffen in bijlage E.

In de ziekenkamer onder het raadhuis werden verpleegd 18 gevangenen.

De groote meerderheid der gevangenen behoorde tot de Roomsch-Katholieke kerk. Regelmatig en met ijver werden wederom in het afgeloopen jaar 1906 door de Roomsch-Katholieke geestelijken de godsdienstige belangen der gevangenen tot die gezindte behoorende behartigd.

De Protestantsche gevangenen bleven het grootste gedeelte van het jaar zonder godsdienstigen bijstand uit gemis aan predikanten.

Evenals vroeger geschiedde het schoonmaken der straten en pleinen van een gedeelte der stad door de dwangarbeiders en de in het openbaar te werk gestelde gevangenen.

Gedurende 1906 werden voor rekening van het Gouvernement geen steenen gebikt door de gevangenen.

Ten einde de gedetineerden meer bezigheid dan het wasschen van lijfgoederen en het herstellen van kleeren en schoenen te bezorgen, werd in den loop der maand April een begin gemaakt, om eenigen van hen het hoedenvlechten te leeren, waartoe een geschikt persoon werd aangesteld. De vaardigheid in dien arbeid wisten de meesten spoedig te verkrijgen, met het gevolg dat ruim 43 dozijn hoeden werden gevlochten, die voor eene som van f 228,39 werden van de hand gedaan. Van dit bedrag kwam, na aftrek der kosten van aanschaffing van stroo ad f 68,45, de helft ten hunnen voordeele.

Tegen 23 disciplinaire straffen in 1905 werden er in 1906 slechts 7 opgelegd, welke alle vielen binnen de bevoegdheid van den voorzitter der gevangeniscommissie.

1) Hieronder zijn niet begrepen de 4 ontvluchten in 1905, die in 1906 weder werden opgenomen, omdat hun ouderdom reeds vermeld werd in het vorige verslag.

Ter gelegenheid van den verjaardag van H. M. de Koningin werd bij Gouvernements-beschikking van 30 Augustus 1906, No. 667, verleend aan twee gedetineerden eene vermindering van 6 maanden en aan twee andere kwijtschelding van den nog overigen duur der straf. De localiteiten in de gevangenis in de Willemstad ondergingen geen verandering.

In den loop van 1906 werden in deze gevangenis opgenomen:

	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
Wegens desertie uit den scheepsdienst en wegens ongeregeldheden...........	392	55	447
Wegens gijzeling..	—	—	—
Wegens wanbetaling van boeten en kosten................................	22	22	44
	414	77	491

In de twee volgende staten worden opgaven gevonden omtrent de gevangenen op de andere eilanden der kolonie:

	Aanwezig op 31 December 1905.		In 1906. Opgenomen.		In 1906. Ontslagen.		Aanwezig op 31 December 1906.	
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.
Aruba....................	3	—	29	5	26	5	6	—
Bonaire...................	2	—	19	12	21	12	—	—
St. Martin.................	1	1	3	7	3	6	1	2
St. Eustatius...............	2	—	6	8	8	6	—	2
Saba......................	—	—	—	—	—	—	—	—
	8	1	57	32	58	29	7	4

In 1906.	LEEFTIJD DER GEVANGENEN. Beneden 16 jaren.		van 16 tot 20 jaren.		boven 20 tot 30 jaren		boven 30 tot 40 jaren		boven 40 tot 50 jaren.		boven 50 jaren.		Overleden.		Recidivisten.		Ontvlucht.	
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.
Aruba	1	—	2	—	15	2	6	3	1	1	3	—	—	—	6	—	—	—
Bonaire	—	—	1	4	8	4	2	2	5	—	3	2	—	—	8	3	—	—
St. Martin	—	—	—	—	—	2	2	3	1	2	1	1	—	—	—	—	—	—
St. Eustatius . . .	—	—	4	—	2	3	—	2	1	2	1	1	—	—	—	3	—	—
Saba	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	7	4	25	11	10	10	8	5	8	4	—	—	14	6	—	—

§ 5. WEESKAMERS.

Bij de weeskamer op St. Martin bedroeg het saldo in kas op ultimo December 1905........................ f 1532

Ontvangsten in 1906 aan rente.................... 44

f 1576

Commissieloon en schrijfbehoeften.............. 12

In kas op het einde van 1906.................... f 1564

Kapitaal op hypotheek uitgezet.................. 1228

Totaal bedrag in administratie.................. f 2792

Voor de weeskamer op St. Eustatius wordt verwezen naar hetgeen daarover is gezegd in het Koloniaal Verslag van 1904.

F.

EEREDIENST.

§ 1. PROTESTANTSCHE GEMEENTE.

Volgens ontvangen opgaven werden op Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba respectievelijk 23, 3, 0, 86, 28 en 36 personen gedoopt en 3, 2, 0, 9, 3 en 6 huwelijken ingezegend; terwijl op Aruba, St. Martin, St. Eustatius en Saba respectievelijk 45, 366, 153 en 123 kinderen de Zondagsschool bezochten en op Curaçao 98 personen, waarvan 2 tot lidmaat werden aangenomen, van het godsdienstonderwijs gebruik maakten.

De kerkelijke goederen op Curaçao bevonden zich op het einde van 1906 in goed onderhouden toestand.

De inkomsten en uitgaven van de kerkekas (waaronder is begrepen de diaconie-bedeeling) bedroegen respectievelijk f 5508 en f 4914. Eene winst van f 129 volgens balansstaat van den boekhouder werd bij het kapitaal gevoegd, waardoor het kerkkapitaal werd gebracht op f 52 317. Voor vergoeding voor het gebruik van de aan de gemeente toebehoorende regenbak, klok en kelder werd de vaste jaarlijksche som van f 500 en voor alimentatie van weezen die van f 1500 uit de koloniale kas ontvangen, terwijl de maandelijksche contributie door de leden in 1906 de som van f 633 opbracht.

De ontvangsten en uitgaven van het weezenfonds bedroegen respectievelijk f 3446 en f 3027. Eene winst van f 596 volgens balansstaat van den boekhouder werd bij het kapitaal gevoegd, waardoor het kapitaal werd gebracht op f 32 510.

De dames-vereeniging »Eendracht maakt macht», aan wie in het vorige jaar het gedeelte van het voor weeshuis bestemde gebouw, dat voorloopig tot oude-vrouwenhuis werd ingericht, in tijdelijk gebruik werd afgestaan, ten einde daarin behoeftige vrouwelijke Protestantsche zieken te doen verplegen, heeft gedurende het jaar 1906 enkelen van die zieken ter verpleging opgenomen. Door het Bestuur der kolonie werd aan die vereeniging eene tegemoetkoming in de verpleging per dag en per persoon uitgekeerd. Eene som van f 1972 werd besteed voor maandelijksche bedeeling en extra ondersteuning aan behoeftige gemeenteleden.

De heer W. van den Brink, leeraar bij de Protestantsche gemeente op Aruba, bleef met de tijdelijke waarneming van den dienst op Curaçao belast tot Augustus 1906 en deed evenals in vorige jaren dienstreizen naar het eiland.

Op den 24sten September 1906 kwam op Curaçao aan de heer M. H. J. Bosch, de bij de Vereenigde Protestantsche gemeente op dat eiland benoemde predikant. Spoedig na aankomst van den nieuwen voorganger deed zich eene merkbare verbetering op kerkelijk gebied gevoelen, o.a. doordien iederen Zondag en op de feestdagen geregeld godsdienstoefening werd gehouden, meer kinderen werden gedoopt, vele catechisanten van verschillenden leeftijd zich aanmeldden, en de armen en zieken der gemeente door den predikant geregeld werden bezocht en bijgestaan.

Naar aanleiding van het in het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer der Staten-Generaal betreffende de Curaçaosche begrooting van 1907 gedaan verzoek om een overzicht van de ambtsverrichtingen der predikanten bij de Vereenigde Protestantsche gemeente op Curaçao, wordt aangeteekend dat volgens bekomen mededeeling van den kerkeraad dier gemeente de ambtsverrichtingen dier predikanten zijn omschreven in het huishoudelijk reglement voor dien Kerkeraad, speciaal in de artt. 13 en 14, die aldus luiden:

Artikel 13.

Aan de predikanten is opgedragen:

1°. de openbare verkondiging van het Evangelie;

2°. bediening van den doop en het avondmaal en de huwelijksinzegeningen, zoo in huis als in de kerk;

3°. de leiding der openbare godsdienstoefeningen;

4°. het catechetisch onderwijs;

5°. het afnemen van belijdenis des geloofs, in tegenwoordigheid van een of meer kerkeraadsleden.

6°. het huis-, kranken- en gevangenen-bezoek.

Artikel 14.

In hunne geheele ambtsbediening gaan de predikanten zooveel mogelijk te rade met de behoeften en belangen der gemeente en worden daarin door den kerkeraad met raad en daad bijgestaan.

Volgens den kerkeraad mag de omvang van die werkzaamheden op het eerste gezicht, als zijnde slechts in hoofdpunten aangegeven, niet uitgebreid schijnen te wezen; in werkelijkheid is zulks geenszins het geval, willen de predikanten hunne roeping getrouw zijn en zich houden aan de bestaande voorschriften; gemelde werkzaamheden zijn veelvuldig en belangrijk genoeg bij eene gemeente als deze. Eene juiste opgave van het ledental dezer gemeente kon de kerkeraad reeds nu niet verstrekken, maar bij het huisbezoek van den nieuwen voorganger, dat nog niet is afgeloopen, wordt eene zuivere opname van de zich op Curaçao bevindende Protestanten gedaan, waarna een register zal worden aangelegd en nauwkeurig bijgehouden.

In eene gemeente zooals deze, vermeldt de Kerkeraad, die gedurende vier achtereenvolgende jaren geen vasten voorganger had en in wier geestelijke behoeften slechts bij groote tusschenpoozen en voor slechts enkele dagen werd voorzien, valt er veel te arbeiden op kerkelijk gebied, voordat er nieuw leven in de gemeente komt en zij weer kan bloeien. Neemt men in aanmerking het aantal catechisanten, die zich gedurende het zeer kort verblijf op Curaçao van den nieuwen predikant hebben opgegeven, welk getal het cijfer 90 te boven gaat, wordt gelet op tal van bezoeken door hem aan zieken en armen gebracht, huwelijksinzegeningen, doopplichten, welke te Curaçao als regel niet in de kerk doch in huis geschieden, dan komt de kerkeraad tot de conclusie dat de werkzaamheden van de predikanten van een zoodanig uitgebreiden aard zijn, dat het aantal van twee predikanten wel gerechtvaardigd is, te meer waar zij kunnen geroepen worden bij vacanten of verlof diensten te verleenen op de eilanden Bonaire en Aruba. 1)

Bij de gemeente op Aruba werd de dienst in 1906 verricht door den aldaar geplaatsten leeraar W. van den Brink, die, na eervol te zijn ontheven van de tijdelijke waarneming van den predikantsdienst bij de Vereenigde Protestantsche gemeente op Curaçao, tijdelijk werd belast met den dienst van leeraar bij de Protestantsche gemeente op Bonaire, aangezien de leeraarsplaats op dat eiland tijdelijk onvervuld was door buitenlandsch verlof van den titularis. Op Bonaire werden hiervoor gemiddeld 3 weken per kwartaal doorgebracht.

Op St. Martin en St. Eustatius werd de dienst verricht door de op die eilanden geplaatste Methodisten-zendelingen en op Saba door den leeraar van de »Christian-Mission».

1) De heer W. van den Brink, leeraar op Aruba, is sedert tot tweede predikant op Curaçao aangesteld.

§ 2. ROOMSCH-KATHOLIEKE GEMEENTE.

Bij deze gemeente werden in het jaar 1906 op de eilanden Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba respectievelijk 656, 279, 174, 27, 35 en 36 kinderen gedoopt en 127, 43, 39, 3, 1 en 9 huwelijken ingezegend; terwijl aan 3411, 1098, 766 126, 100 en 145 kinderen door de dienstdoende geestelijken op alle parochies dagelijks godsdienstonderwijs werd gegeven. De geestelijke bediening was aan 34 priesters opgedragen, die over verschillende standplaatsen in de geheele kolonie verspreid zijn en

van wie één geestelijke van den 1sten rang en 18 van den 2den rang door het koloniaal bestuur worden bezoldigd. Van deze geestelijken zijn twee van den 2den rang om gezondheidsredenen met buitenlandsch verlof naar Nederland vertrokken.

Bij het onderwijs was het volgend personeel werkzaam, n.l. 20 fraters, 77 zusters en 21 niet-religieusen, die als kweekelingen behulpzaam waren. Ter vervanging en vervulling van het onderwijzend personeel kwamen uit Nederland over 3 nieuwe onderwijzeressen, terwijl 4 zusters eene akte als onderwijzeres 3de klasse, 2 eene akte voor de Engelsche taal en 1 frater eene akte voor de wiskunde op Curaçao behaalden. De Weesinrichting voor jongens te Sta Rosa op Curaçao, waaraan tevens eene ambachtsschool is verbonden, werd door 4 jongens op den vastgestelden leeftijd verlaten. Daarentegen werden er 6 nieuwe jongens opgenomen, zoodat het getal, met 2 vermeerderd, tot 32 steeg.

Op Welgelegen (Curaçao) verlieten 2 weezen de Weesinrichting voor meisjes, maar door opname van 3 nieuwe steeg het getal aldaar tot 55.

Het gedrag der kinderen in beide inrichtingen was over het algemeen zeer goed en gaf geen reden tot ontevredenheid of klachten. De grooteren toonden ijver tot het aanleeren van wat hun in het volgend leven dienstig kan zijn om in hun levensonderhoud te voorzien, zooals het strooboedenvlechten door de meisjes en een ambacht (o.a. van timmerman, schrijnwerker, smid enz.) door de jongens.

§ 3. ISRAELIETISCHE GEMEENTE.

De Nederlandsch-Portugeesch-Israelietische gemeente bezat op ultimo December 1906 een kapitaal van f 77 476.

De armen en weezen werden bedeeld met f 3450.

Ten behoeve van de weezen en armen dier gemeente werden in 1906 als subsidie uit de koloniale kas verstrekt respectievelijk de sommen van f 500 en f 117.

De Nederlandsche Hervormde Israelietische gemeente bestond op ultimo December uit 359 leden.

Het armenfonds bedroeg op dat tijdstip f 6310, terwijl de inkomsten der gemeente f 4542 en de uitgaven f 5611 beliepen, zoodat er op ultimo December 1906 een deficit was van f 1069.

G.

INSTELLINGEN VAN LIEFDADIGHEID.

Krankzinnigengesticht. Op 1 Januari 1906 waren aanwezig 113 verpleegden, namelijk: 62 mannen en 51 vrouwen. Gedurende het jaar 1906 kwamen 57 nieuwe patiënten in, terwijl er 31 werden ontslagen en 25 overleden, zoodat het getal verpleegden op 1 Januari 1907 was 114, te weten: 59 mannen en 55 vrouwen.

Het hoogste getal verpleegden was in den loop van het jaar 118 en het laagste 109.

De uitgaven in 1906 beliepen f 20 914, te weten: f 20 720 aan verpleging en f 194 aan geneesmiddelen, tegen f 19 455 in 1905.

De betere indeeling en aanmerkelijke uitbreiding der vrouwenafdeeling door verbreeding van het terrein, den aanbouw van een nieuw paviljoen en van verschillende kamertjes gaf gelegenheid tot belangrijk betere verpleging, zoomede om het groot aantal patienten op te nemen, ofschoon deze groote toeloop van lijders zeer veel zorg en toezicht eischte van de verpleegsters, vooral gedurende de werkzaamheden der verbouwing. Zij vervulden echter met volle toewijding hare zware taak en werden daarin bijgestaan door drie oppassers. Het gesticht werd geregeld bezocht door den geneesheer, die met veel zorg de lijders behandelde.

Leprozengesticht. De volgende opgaven zijn omtrent deze gestichten ingekomen:

	Aanwezig op ult. December 1905.	Bijgekomen in 1906.	Uitgegaan in 1906.	Overleden in 1906.	Aanwezig op ult. December 1906.
Curaçao	18	1	„	„	19
St. Eustatius	10	1	„	1	10 *a*)
	28	2	„	1	29

a) Hiervan zijn 6 lepreus, 2 hebben syphilis, 1 elephantiasis en 1 tering.

De uitgaven voor die gestichten bedroegen: op Curacao f 3520 en op St. Eustatius f 1334, tegen respectievelijk f 3389 en f 1511 in 1905.

De geneesheer heeft geregeld en met zeer veel zorg de zieken behandeld; de verpleegsters bleven vol toewijding.

De gebouwen verkeeren nog in goeden staat.

Burger- of St. Elizabethsgasthuis. De nieuwe gebouwen van deze inrichting, die wegens de al te beperkte plaatsruimte noodzakelijk moest worden vergroot, zijn in 1906 voltooid en in gebruik genomen. In dezen nieuwen zijvleugel, die zooveel mogelijk naar de nieuwste eischen en voorschriften der hygiëne is ingericht, bevinden zich alle mannelijke patienten. Voor de vrouwen wordt beschikt over de vorige plaatsruimte der mannen en een gedeelte van die der zusters.

In den loop van het jaar 1906 zijn in dit gasthuis opgenomen 715 patienten, die gevoegd bij de 144 op 1 Januari 1906 aanwezig, een totaal uitmaken van 859 verpleegden. Van dezen zijn er overleden 140 en herstelden 553, zoodat op 1 Januari 1907 nog 166 zieken, gebrekkigen en ouden van dagen ter verpleging overbleven.

36 zusters zijn met de verpleging belast.

De geneeskundige dienst in deze inrichting wordt waargenomen door drie op Curaçao gevestigde geneeskundigen, met dien verstande, dat om de beurt een geneesheer telkens gedurende twee maanden het gesticht dagelijks bedient. Groote chirurgische operatiën worden door een chirurg verricht, terwijl de behandeling van de ooglijders weder aan een ander geneesheer is toevertrouwd. De drie eerstbedoelden ontvangen ieder per jaar van de inrichting eene tegemoetkoming van f 150 voor hunne diensten, terwijl de beide andere medici hunne diensten aan de onvermogenden in het gesticht onder behandeling gratis verleenen.

Spaar- en beleenbank. De balans over het 56ste huishoudelijk jaar van den 1 Juli 1905 tot den 30 Juni 1906 sloot met een eindcijfer van f 581 921.

De kosten van administratie en kleine benoodigdheden beliepen f 8593.

De panden in de maand October 1905 en in de maanden Maart en April 1906 verkocht, waren aan kapitaal en interest schuldig f 3801 en hebben bij verkoop opgebracht f 5623, zoodat voor dé eigenaars overbleef f 1856, terwijl de instelling een verlies leed van f 34.

Gedurende het jaar is het bedrag van f 8100 op hypotheek uitgezet en f 5635, aan hoofdsom benevens f 11 051 aan interest daarop afbetaald.

Het bedrag aan panden uitgezet bedroeg f 76 027 gedurende het afgeloopen boekjaar en dat aan kapitaal en interest afbetaald f 79 151.

Het saldo in kas bedroeg op ultimo Juni 1906 *f* 2453.

De stortingen bedroegen f 87 217, terwijl aan kapitaal en interesten werden teruggenomen f 116 286.

Gedurende het afgeloopen jaar zijn er 352 nieuwe boekjes afgegeven.

De stortingen waren verdeeld als volgt:

1	van f	0,50		
436	„	0,50	tot f	2,50
470	„	2,50	„	5,—
626	„	5,—	„	10,—
1193	„	10,—	„	25,—
303	„	25,—	„	50,—
160	„	50,—	„	100,—
102	„	100,—	„	250,—
28	„	250,—	„	500,—
24	„	500,—	en daarboven.	

Te zamen... 3343 stortingen.

Er werd over het jaar een overwinst gemaakt van f 6 509 waarvan een bedrag van f 3 909 op het reserve-fonds werd overgebracht en het saldo ad f 2 600, bestemd tot het uitkeeren van dividend naar reden van f 20 per aandeel.

H.

BURGERLIJKE GENEESKUNDIGE DIENST.

Een extract uit het verslag van de bevindingen en handelingen van het geneeskundig toezicht op Curaçao gedurende het jaar 1906 wordt als bijlage F hieraan toegevoegd.

Ten einde tot eene betere voorziening in de geneeskundige hulp in de buitendistricten van het eiland Curaçao te geraken, is, nu een geneesheer zich voor den dienst beschikbaar heeft gesteld, de volgende regeling van deze aangelegenheid aangenomen bij de verordening houdende voorloopige vaststelling van de koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1908, waarop het daartoe benoodigd krediet is uitgetrokken:

één geneesheer voor het stadsdistrict beoosten de haven en voor het 2de district; één voor het stadsdistrict bewesten de haven en van het 3de district; en één voor het 4de en 5de district.

Ten aanzien van de vorming van verloskundigen op Curaçao kan worden medegedeeld, dat sedert eenigen tijd de armendokter in het stadsdistrict beoosten de haven en in het 2de district op Curaçao de opleiding van vroedvrouwen voor Curaçao op zich heeft genomen, nadat de stadsgeneesheer gedurende eenigen tijd die lessen had gegeven. Verscheidene inlandsche vrouwen hebben reeds dit onderwijs gevolgd, thans zijn er weder 2 aanvragen van vrouwen uit de buitendistricten.

Wat de opleiding van geneeskundigen betreft, kan in zooverre van de geneeskundige school te Paramaribo worden gebruik gemaakt, dat bij vacatures op de eilanden getracht wordt gewezen leerlingen van die school aan den Curaçaoschen dienst te verbinden. Dit is dan ook onlangs met gunstigen uitslag gedaan bij de laatste vacature op Saba.

I.

ONDERWIJS.

In de kolonie Curaçao worden, behalve de bewaarscholen en weeshuizen, aangetroffen 43 scholen; hiervan zijn 10 gouvernementsscholen en 33 bijzondere scholen. Van deze laatste zijn 24 gesubsidieerd en 9 niet gesubsidieerd.

Voor wat betreft het aantal scholen en leerlingen, het schoolverzuim en het onderwijzend personeel, op elk der eilanden van de kolonie, wordt verwezen naar den aan dit verslag als bijlage G toegevoegden staat.

Over het algemeen kan ook weder thans met lof aangaande de toewijding van het personeel, zoowel bij het openbaar als bij het bijzonder onderwijs werkzaam, getuigd worden.

Op nagenoeg alle scholen kan omtrent de toenemende kennis en het gebruik der moedertaal vooruitgang worden geconstateerd.

Met 1 Januari 1907 werd aan de Hendrik-school op Curaçao onder leiding van den onderwijzer NIJMAN, die zich gedurende zijn verloftijd in Nederland op de hoogte had gesteld van de toepassing van den leervorm van den handenarbeid, dezen leervorm ingevoerd in de vier laagste klassen bij het onderwijs in de vakken rekenen, natuurkennis, aardrijkskunde en aanschouwingsonderwijs.

Aan de Emma-school werd bij het onderwijs in alle klassen gebruik gemaakt van handenarbeid (klei), waardoor het onderwijs veel gewonnen heeft aan natuurlijkheid en aanschouwelijkheid.

Het hoofd van de openbare school op Aruba werd tijdelijk naar de Hendrik-school gedetacheerd ten einde zich op de hoogte te stellen van het gebruik van handenarbeid als leervorm bij verschillende leervakken. De heer NIJMAN opende een cursus in handenarbeid, waaraan het grootste gedeelte van het onderwijzend personeel van de Hendrik- en Wilhelmina-scholen deelneemt.

De geregelde gang van het onderwijs werd op Curaçao in het begin van het jaar 1906 gestoord door de mazelen; de scholen moesten tegen het einde van Januari eene week lang worden gesloten.

Gedrag en vlijt der leerlingen lieten over het algemeen niet te wenschen over, de vorderingen waren bevredigend.

De vier leerlingen der hoogste klasse van de Hendrik-school behaalden allen het diploma van goed volbrachte studie, na aflegging van een eindexamen.

Onder leiding hunner onderwijzers deden ook in 1908 de leerlingen van de twee hoogste klassen dezer school leerzame uitstapjes naar inrichtingen voor landbouw, handel, scheepvaart en nijverheid.

Ook werd het sparen door een groot aantal leerlingen van de openbare scholen beoefend.

Bij het *bijzonder onderwijs* kwam geen verandering in het aantal scholen voor; gedurende eene maand werden de scholen in de buiten-districten op Curaçao op advies van den Geneeskundigen Raad in verband met eene mazelen-epidemie gesloten.

Opnieuw kan op verbetering der verhouding tusschen gediplomeerd en ongediplomeerd personeel gewezen worden, in het bijzonder in het stadsdistrict op Curaçao.

De schoolcommissie op Curaçao hield gedurende het jaar 1908 negenmaal zitting en bracht op de gezette tijden de gewone bezoeken aan de openbare en bijzondere scholen.

Ook op de andere eilanden werden de openbare zoowel als de bijzondere scholen op de daartoe bepaalde dagen door de respectieve raden van politie bezocht, behalve op St. Martin, waar de schoolbezoeken alleen door den Gezaghebber werden gemaakt, aangezien de landraden daarin werden verhinderd door hunne particuliere bezigheden.

Voor de in de maand Mei 1906 op Curaçao gehouden examens hadden zich aangemeld vier candidaten, die er ook deel aan hebben genomen. De uitslag was, dat aan één de akte van bekwaamheid in de Engelsche taal en aan twee de akte van bekwaamheid in de Hoogduitsche taal werden uitgereikt, terwijl de vierde candidaat na een onvoldoend schriftelijk examen werd afgewezen.

In Juni werd na een voldoend afgelegd examen aan twee candidaten de akte van bekwaamheid als hulponderwijzeres uitgereikt, terwijl in de maand September nog aan twee anderen die akte werd afgegeven en aan een harer bovendien nog de akte voor de Engelsche taal.

In November namen aan de examens zeven candidaten deel, waarvan één voor de akte als onderwijzer 3de klasse, twee voor de akte in het Fransch, drie voor de akte in de wiskunde en één voor de akte in het Engelsch. Aan al deze candidaten werden de begeerde akten uitgereikt. Eén candidaat werd op grond van art. 29 der Onderwijs-verordening (*P. B.* van 1884, no. 16) gewijzigd bij de verordening van *P. B.* 1897, no. 17, toegelaten om onderwijs in de Fransche, Engelsche en Duitsche talen te geven.

Nog kan worden medegedeeld dat de moeilijkheden omtrent het schoonhouden van het schoolmuseum, waarvan gewag werd gemaakt in Bijlage D van het vorige verslag (zie noot (¹)) zijn opgeheven, doordat de portier van de Hendrik-school belast is met het schoonhouden van de localiteiten dier school, en dus ook van het daartoe behoorend vertrek van het museum.

J.

LANDSGEBOUWEN EN OPENBARE WERKEN.

De voornaamste in het jaar 1906 door het departement van openbare werken verrichte werkzaamheden waren de volgende: Het gouvernementshuis, de kapiteinswoning en twee der luitenantswoningen in het fort Amsterdam ondergingen vrij belangrijke reparatiën aan hout-, verf- en metselwerk. Het bureau van het departement van openbare werken werd verplaatst en daarvoor de woning bij den timmerwinkel ingericht, terwijl het vroegere bureau werd bestemd voor teekenzaal voor den topographischen dienst.

Vele gebouwen ondergingen belangrijke herstellingen, welke in verband met de aanhoudende regens van het jaar 1906 noodzakelijk waren. Twee gescheurde regenbakken moesten worden hersteld. Eenige houten goten werden aangebracht om nog niet opgevangen water naar de regenbakken te leiden.

De slachtplaats onderging eene belangrijke herstelling, welke noodzakelijk was doordat een gedeelte van de binnenplaats door de branding der zee was weggeslagen.

In de militaire bakkerij werd eene afsluiting voor meel aangebracht. De cantine werd opnieuw geverfd. In de keuken van het garnizoen werd een nieuw fornuis aangebracht en de schoorsteen onderging eene belangrijke herstelling.

Het militaire hospitaal werd geheel opnieuw geverfd, de houtwerken werden hersteld en langs de galerijen werden houten goten aangebracht.

Tot afscheiding van het terrein, behoorende bij de werkplaats van den geweermaker, en de militaire bakkerij van de plaats genaamd Marietje, werd een muur opgetrokken.

Aan het krankzinnigengesticht werden toegevoegd een paviljoen, drie badkamers, dertien cellen voor vrouwen en twee regenbakken.

De gebouwen van de quarantaine-inrichting aan de Caracas-baai werden grootendeels opnieuw geverfd, terwijl aldaar een seinhuisje werd bijgebouwd.

De straten, wegen enz. in het stadsdistrict ondergingen belangrijke herstellingen voornamelijk ook noodzakelijk door de beschadigingen, welke de aanhoudende en zware regens in de laatste maanden van 1906 aanrichtten. De Breedestraat in de Willemstad werd voor het grootste gedeelte van eene nieuwe bestrating voorzien. De weg van Kortijn, de Witteweg, de Belvedère-straat, de Hoogstraat en enkele kleinere wegen op den Berg aan de overzijde werden met gruis opgevuld.

De wegen in de buitendistricten vereischten eveneens veel herstelling aan metselwerken enz. In den weg van Daniël naar Siberië werden de overlaten verbeterd; de weg zelf werd opgehoogd. Tusschen Savonet en Westpunt werd in een der rooien, die den weg passeeren, een afsluitmuur aangebracht.

De kaden in de haven, welke door de sterke branding der zee gedurende de eerste helft van October 1906 veel hadden geleden, ondergingen belangrijke herstellingen. Deze waren einde December nog niet afgeloopen en moesten in 1907 noodzakelijk worden voortgezet.

Met de baggermachine werd in den havenmond en in het westelijk gedeelte van het Waaigat gebaggerd. Zij moest door aanhoudende herstellingen dikwijls buiten werking worden gesteld. De hoeveelheid uitgebaggerde specie bedroeg 1,490 M³. Met den beugel werden het Rifwater en het Waaigat zooveel doenlijk schoon gehouden.

Voor de stegen uitkomende op het Rifwater werden (vijf) ponten gestationneerd, ten einde het werpen van vuil in dat water zooveel mogelijk te voorkomen.

Ter voorziening in de behoefte aan drinkwater in de buitendistricten werd één put gegraven en aan twee andere begonnen. Ten einde verontreiniging te voorkomen werden zes putten van eene houten overdekking met een putgalg voorzien.

Met den damaanleg op de huurgronden in het 2de, 3de, 4de en 5de district werd voortgegaan. Met een veertigtal plantage- en grondeigenaren werden overeenkomsten omtrent damaanleg met gouvernements-subsidie gesloten. Een gedeelte dezer overeenkomsten moet nog in 1907 worden uitgevoerd.

Een door den directeur van het departement van openbare werken uitgebracht rapport omtrent den aanleg van putten en dammen op het eiland Curaçao, zoomede een overzicht van den waterstand in de gouvernements-putten op dat eiland vinde men in de bijlagen **H** en **J.**

Bij gouvernements-beschikking van 30 Juni 1906, no. 497, werd tot tijdelijk opzichter bij het departement van openbare werken op Curaçao benoemd de heer P. S. van Teeckelenburgh, in het bezit van het getuigschrift van een voldoend afgelegd examen voor opzichter van den Rijkswaterstaat.

Voor de topographische opneming van het eiland Curaçao is door den hiermede bij gouvernements-beschikking van 21 Februari 1906, no. 120 belasten eersten-luitenant der infanterie L. Lens het driehoeksnet voor een groot deel uitgezet; en op enkele punten daarvan zijn de steenen pilaren geplaatst. De basis, in het midden van het eiland gelegen, is opgemeten en de hoogte der uiteinden daarvan ten opzichte van het peil van Curaçao, — aangegeven op een muur nabij de poort van het gouvernementshuis — bepaald.

Terstond na de ontvangst van de benoodigde instrumenten werd in de laatste dagen van December met de eigenlijke triangulatie begonnen.

De naar Curaçao gedetacheerde topograaf der tweede klasse bij den topographischen dienst van den generalen staf van het leger in Nederlandsch-Indië J. V. D. Werbata kwam den 21sten October 1906 op Curaçao aan.

Den 31sten d. a. v. werd begonnen met de opneming van het omheinde gedeelte van de plantage Maria Maai, terwijl gedurende de eerste dagen van November door den topograaf assistentie werd verleend bij de meting van de basis van het driehoeksnet. Den 19den dier maand werd met de eigenlijke werkzaamheden een aanvang gemaakt door de opneming van de vallei van Scherpenheuvel, welke vallei het eerst voor een systematischen damaanleg in aanmerking zal komen. De schaal van de kaart zal zijn 1 : 20 000. Daar deze kaart in de eerste plaats moet dienen voor de bepaling van de oppervlakten van de verschillende stroomgebieden werd — in verband met de omstandigheid, dat het terrein sterk geaccidenteerd is zonder evenwel groote hoogteverschillen aan te bieden —, besloten om eerst eene proef te nemen of het noodzakelijk zou zijn om de hoogtelijnen, in stede van op den gebruikelijken afstand van 10 M., op 5 M. aan te brengen. Eene vergelijking van de twee kaarten — een met hoogtelijnen op 5 M. en een met hoogtelijnen op 10 M., bij welke laatste de noodige hulphoogtelijnen op de waterscheidingen waren aangebracht — deed besluiten om verder de gebruikelijke wijze van kaarteering te volgen en van de hoogtelijnen op 5 M. afstand af te zien.

Tot ultimo December is niettegenstaande het zeer ongunstige weder ± 190 K.M². opgenomen, waarvan ± 6 K.M². voorloopig in kaart is gebracht.

Het eiland Curaçao, lang plus minus 58 K.M. bij plus minus 7,5 K.M. breed, bestaat over de geheele uitgestrektheid uit licht golvend terrein met hier en daar geïsoleerde rotstoppen, waarvan de St. Christoffelberg (376 M.) de hoogste is; het heuvelterrein oploopend tot hoogstens 100 M. Behalve in de valleien, waar eenige tropische plantengroei (hoofdzakelijk vruchtboomen) aangetroffen wordt, is het overige gedeelte van het eiland gedurende het droge jaargetijde òf geheel kaal òf met struikgewas en cactussen begroeid. De kust is voor het grootste gedeelte steil, zonder strand en de zuidelijke kustlijn groot door de talrijke inhammen, baaien en binnenzeeën. Voorts worden de vele op het eiland aangetroffen plantages onderling door rijwegen verbonden, waardoor het wegennet zeer uitgebreid is. De tusschen de plantages gelegen gouvernementsgronden zijn voor een groot gedeelte aan de bevolking in huur uitgegeven. Dorpen bestaan dan ook nagenoeg niet, daar men slechts aaneenschakelingen van door omheiningen afgescheidene perceelen vindt.

De bestaande oorspronkelijke kaart van Curaçao (1 : 50.000) kan niet

worden gebruikt, omdat zij niet beantwoordt aan het hoofddoel, waarvoor zij dienen moet, nl. zooals reeds hiervoren aangegeven, het met voldoende nauwkeurigheid vaststellen van de oppervlakte van de verschillende valleien met hare uitloopers. Die kaart is niet alleen zeer verouderd (opname luitenant-kolonel J. C. NINABER 1825), maar ook zijn de bergterreinen daarop slechts met gewasschen tinten aangegeven. De opneming moet dus geheel opnieuw geschieden en tot grondslag voor die opneming zal over het eiland een net van driehoekspunten worden aangebracht. De ligging der bergtoppen is zeer gunstig voor het triangulatie-werk. Zij zijn bovendien niet begroeid en, daar de afstanden tusschen de punten de 10 K.M. niet te boven gaan, kan voorloopig het gebruik van de heliotropen nagelaten worden.

De eilanden Aruba en Bonaire, respectievelijk groot plus minus 30 × 5 K.M². en 36 × 9 K.M²., hebben ongeveer dezelfde bodemgesteldheid als Curaçao. Van Bonaire zal het triangulatienet aan dat van Curaçao kunnen aangesloten worden, zullende echter voor contrôle weder een basis moeten gemeten worden.

Op de eilanden Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba werden de landsgebouwen zooveel mogelijk hersteld en de wegen onderhouden.

Op Aruba werd in 1906 geen nieuw werk aangelegd.

Op Bonaire werd bij den Willemstoren eene kamer voor den assistent-torenwachter gebouwd; in het dorp Rincon werd aangekocht het huisje, waarin de politie-wacht gevestigd is en daarbij opgetrokken eene spreekkamer voor den gouvernements-geneesheer; aan de noordzijde van den gouvernements-steiger werd een kleine aanlegsteiger gebouwd, ter voorkoming van beschadiging bij het vastmeeren van groote vaartuigen; en het dak van de gevangenis, dat geweldig lekte, werd afgebikt en opnieuw met portland-cement bestreken.

Op St. Martin werd het gezaghebbershuis geverfd. Aan den gouvernements-steiger werden 20 palen en een groot gedeelte van het dek vernieuwd.

Op St. Eustatius werd de gouvernements-steiger in Juni 1906 voltooid en voor het gebruik opengesteld.

Op Saba werd een huis voor gezaghebberswoning aangekocht en de telephonische verbinding met het strand tot stand gebracht. Deze telephoon, die uitstekend werkt, begint bij de Fort-baai, loopt naar de Bottom (de hoofdplaats) en van daar naar de Quarter.

K.

POSTERIJEN EN TELEGRAPHIE.

Met ingang van 1°. Mei 1906 is de gelegenheid opengesteld om in het *binnenlandsch* verkeer der kolonie, *postpakketten* te verzenden. De algemeene bepalingen betreffende dien nieuwen dienst zijn opgenomen in de verordening van 23 November 1905 (*Publicatieblad* 1906 n°. 5), waarvan de inwerking treding geregeld is bij beschikking van 16 Maart 1906 (*Publicatieblad* n°. 14.)

Bij besluit van 18 Januari 1906 (*Publicatieblad* n°. 1) zijn eenige wijzigingen gebracht in de koersen, waartegen postwissels uit de kolonie worden aangenomen, terwijl bij besluit van 22 Augustus 1906 (*Publicatieblad* n°. 38) eenige oud-model postwaarden buiten gebruik zijn gesteld.

Een overzicht van het postverkeer van het eiland Curaçao gedurende het jaar 1906 in vergelijking met de vier voorgaande jaren, wordt gevonden in bijlagen K en L en een opgaaf van de inkomsten der posterijen op Curaçao en op de andere eilanden der kolonie in de drie laatste jaren in de bijlage M.

Het totaal dier inkomsten beliep in 1906 f 42 453,24 tegen f 33 773,70 in 1905.

In 1906 werden op Curaçao gestort ter overmaking door middel van postwissels de volgende bedragen:

Naar het buitenland:

Nederland	f 106 181,89½	
België	1 405,51	
Duitschland	27 903,81	
Frankrijk	33 866,90	
Italië	3 374,60	
Nederlandsch-Indië	192,90	
Suriname	1 828,87	
	f 174 754,28½	

Naar de eilanden der kolonie:

Aruba	f 1 679,55	
Bonaire	7 274,42	
St. Martin	318,20	
St. Eustatius	975,32	
Saba	676,45½	
		f 10 923,94½
Dus te zamen		f 185 678,23

Op Curaçao werd in 1906 uitbetaald op postwissels, die aldaar ontvangen waren:

Uit het buitenland:

Nederland		f 7 266,94
België		1 715,15
Duitschland		94,18
Frankrijk		303,19
Italië		2,64
Nederlandsch-Indië		1 051,—
Suriname		2 825,06
		f 13 258,16

Uit de eilanden der kolonie:

Aruba	*f* 23 951,14	
Bonaire	» 11 513,61	
St. Martin	» 13 749,34	
St. Eustatius	» 4 888,35½	
Saba	» 6 506,57½	
		60 609,02
Dus te zamen		f 73 867,18

Koloniale postspaarbank. Het door den directeur uitgebracht en door den raad van toezicht goedgekeurd verslag omtrent den staat dezer instelling en van hare werkzaamheden over het jaar 1906, met de daarbij behoorende opgaven, is opgenomen in bijlage N.

Gedurende het jaar 1906 werd ingelegd het bedrag van f 82 880,02½ en terugbetaald dat van f 23 518,66 tegen respectievelijk f 43 519,18 en f 9 338,44 gedurende de negen laatste maanden van 1905, zijnde deze instelling in werking getreden op den 1sten April 1905.

De cijfers van de aan de bijlage N toegevoegde staten zijn gunstig te noemen en getuigen van de toenemende populariteit dezer instelling.

Telegraphie. Ingevolge de aan de Compagnie française des câbles télégraphiques verleende concessie moet, wanneer over een jaar de opbrengst van het telegraafverkeer van de Kolonie minder bedraagt dan f 45 000,—, het ontbrekende door het Gouvernement worden bijgepast; terwijl, indien de opbrengst meer bedraagt dan f 66 000, de helft van dit meerdere door die Maatschappij aan de kolonie moet worden uitgekeerd ter afbetaling van de in vorige jaren door haar genoten bijdragen met de rente hiervan.

De opbrengst van het telegraafverkeer heeft over 1906 bedragen f 90.661,35 zoodat door de Maatschappij eene som van f 12 330,67^{5} aan de kolonie zal moeten worden uitgekeerd.

In 1905 is daarentegen door het Koloniaal Bestuur aan de Maatschappij uitgekeerd eene som van f 8 219.10 ter aanvulling van de gewaarborgde opbrengst.

De telegraphische gemeenschap met Venezuela, welke sedert den 11den Januari 1906 gestoord was, ten gevolge van het sluiten door de Venezolaansche Regeering van alle kantoren van de Compagnie française des câbles télégraphiques, is nog niet hersteld.

L.

FINANCIEELE ZAKEN.

§ 1. MUNTWEZEN.

Onder dit hoofd valt over het jaar 1906 niets te vermelden.

§ 2. BEGROOTING.

De koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1907 werd voorloopig vastgesteld bij de verordening van 3/11 Mei 1906 (*Publicatieblad* no. 22) en definitief bij de wet van 31 December 1906 (*Staatsblad* No. 344), afgekondigd in de kolonie bij *Publicatieblad* 1907 no. 1.

De koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1906 werd verhoogd bij de wet van 9 Juli 1906 (*Staatsblad* no. 186), afgekondigd in de kolonie bij *Publicatieblad* 1906 no. 37.

§ 3. BELASTINGEN.

Een overzicht van de opbrengst der middelen over de laatste drie jaren geeft bijlage O.

In hoofdstuk E zijn de verordeningen opgenomen die op het gebied van belastingen zijn tot stand gekomen. Met de herziening van het belastingwezen in de kolonie Curaçao, werd bij Gouvernements-beschikking van 23 Juni 1905, no. 474 belast de heer P. DE JONCHEERE, inspecteur der registratie en domeinen, die hiertoe bij Koninklijk besluit van 28 April 1905 no. 36 ter beschikking van den Gouverneur was gesteld. Nadat de heer DE JONCHEERE de noodige voorbereidende werkzaamheden voor die reorganisatie had verricht, begaf hij zich in de maand Juni 1906 naar Nederland, ten einde aldaar het in de kolonie ontbrekende technische materieel te raadplegen.

De heer DE JONCHEERE keerde in Mei 1907 op Curaçao terug. Het resultaat van zijn arbeid werd kort daarna in den vorm van 18 ontwerp-verordeningen door den Gouverneur bij den Kolonialen Raad ingediend. De voornaamste veranderingen, die worden voorgesteld, zijn vermindering van de grondbelasting op Curaçao en afschaffing van de in- en uitvoerrechten tusschen de verschillende eilanden. Voor de scheepvaart belemmerende bepalingen worden zooveel mogelijk weggenomen. Naar eene billijke verdeeling van den belastingdruk is gestreefd.

De invordering van de inkomstenbelasting, waarnaar gevraagd werd in het Voorloopig Verslag van de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal nopens het wetsontwerp tot definitieve vaststelling van de koloniale huishoudelijke begrooting van het dienstjaar 1907, geschiedt regelmatig en zonder eenig bezwaar.

§ 4. DOMEINEN.

In 1906 werden op Curaçao met 159 personen huurovereenkomsten aangegaan waarbij aan hen 261,59 H.A. terrein werd afgestaan, t.w.:

	Personen.	H.A. terrein.
In het 2de district.	64	170,40
„ „ 3de „	64	49,76
„ „ 4de „	7	10,38
„ „ 5de „	24	31,05
	159	261,59

Vergeleken met 1905 werden er in 1906 met 56 personen meer huurovereenkomsten aangegaan, en 133,5578 H.A. terrein meer daarbij afgestaan.

Op ultimo December 1906 waren op Curaçao in pacht of huur uitgegeven:

	Getal der perceelen.	Hoe omheind.				Onder welke voorwaarden en bepalingen uitgegeven.	
		Goed.	Tamelijk goed.	Slecht.	In het geheel niet.	Oude.	Nieuwe.
In het 2de district.	837	151	215	153	318	681	156
„ „ 3de „	319	30	68	36	185	204	115
„ „ 4de „	90	15	50	12	13	54	36
„ „ 5de „	126	26	40	49	11	54	72
	1372	222	373	250	527	993	379

Het insluiten of omheinen der perceelen is veelal moeilijk voor de huurders of pachters, daar op de meeste gouvernementsgronden geen cactussen of ander materiaal daartoe benoodigd voorhanden zijn of zij onmachtig zijn om de kosten te dragen verbonden aan eene afsluiting met prikkeldraad. Niettegenstaande dit is er toch over het algemeen eene merkbare verbetering waar te nemen, vergeleken bij het vorige jaar. (Zie bijlage O van het verslag van 1906.)

Op de achterstallige huurpenningen, die op 1o. Januari 1906 respectievelijk beliepen in het 2de district f 7 194,74, in het 3de district f 3593,47½, in het 4de district f 1192,75 en in het 5de district f 1 841,12½, werden gedurende dat jaar afbetaald respectievelijk de sommen van f 2644,88½, f 1 103,80½, f 512,50 en f 912,87½, zoodat op ultimo December 1906 de achterstand respectievelijk bedroeg f 4549,85½, f 2 489,67, f 680,25 en f 928,25. In aanmerking genomen het bedrag der afbetaling in verhouding met het verschuldigde, dat van af het jaar 1892 tot 1905 dateert, kan de vermindering van den achterstand aanmerkelijk worden geacht.

De perceelen verdeeld naar de oppervlakte:

	Getal der perceelen.	Ter grootte van:							
		0,10 tot 0,25 H.A.	0,26 tot 0,50 H.A.	0,51 tot 1,00 H.A.	1,01 tot 2,00 H.A.	2,01 tot 3,00 H.A.	3,01 tot 4,00 H.A	4,01 tot 5,00 H.A.	5,01 en daarboven
In het 2de district.	837	126	111	241	249	94	14	1	1
„ „ 3de „	319	24	25	135	103	23	6	2	1
„ „ 4de „	90	1	3	20	64	2	„	„	„
„ „ 5de „	126	17	11	32	65	1	„	„	„
	1372	168	150	428	481	120	20	3	2

In het jaar 1906 werden op gouvernements-huurgronden aangelegd: In het 2de district 235 dammetjes, metende in het geheel 1128 meters.

In het 3de district 11 dammen, waarvan 10 met gemetselde hoofden, totaal grondverzet was 2828 M³.

In het 4de en 5de district respectievelijk 14 en 12 dammen, metende 581 en 518 strekkende meters.

De aanleg dezer dammen was, onder verantwoordelijkheid van den directeur van het departement van openbare werken, aan de zorg van den districtmeester opgedragen en er werd behoorlijk toezicht gehouden, dat het werk volgens de gegeven aanwijzingen werd verricht.

Er waren in het geheel op de gouvernements-huurgronden in het 2de district 704 dammetjes, waarvan 120 zijn doorgebroken ten gevolge van den zwaren regenval in de laatste maanden van 1906. In het 3de district waren er in het geheel 61 dammetjes op de huurgronden, waarvan slechts 6 doorbraken.

De meeste der doorgebroken dammetjes lagen in groote rooien en waren niet bestand tegen zulk eene zware strooming van water als die veroorzaakt door den buitengewonen regenval in de laatste drie maanden van 1906. Andere daarvan waren niet behoorlijk.

In het geheel waren er op ultimo December 1906 op de huurgronden in het 4de district 41 en in het 5de district 26 goed onderhouden dammen.

In de nieuwe huurovereenkomsten wordt thans eene bepaling opgenomen, dat de huurders verplicht zijn om nauwgezet te zorgen voor het onderhoud van de op de huurgronden voorkomende dammen en putten. In daarvoor bestemde leggers worden door den districtmeester alle dammen zoowel op particuliere als op gouvernementsgronden opgenomen, ten einde het houden van toezicht op de dammen mogelijk te maken.

Dat het nut van den damaanleg door de bevolking meer en meer wordt ingezien, blijkt hieruit, dat men thans meestal ijverig medewerkt om zooveel mogelijk het water op zijn grond te keeren. Op eenige hellingen van heuvels worden door sommige huurders op eigen kosten op zekeren afstand van elkaar lage dammetjes gemaakt, om het water zooveel mogelijk tegen te houden. Bij systematischen damaanleg, d.w.z. wanneer alle in dezelfde buurt liggende daarvoor geschikte terreinen geheel worden afgedamd, zullen vele van de thans nog onvruchtbare en kale heuvelhellingen bij een weinig regen waarschijnlijk in vrij goed bouwland kunnen veranderen.

In het 2de en 3de district zijn op publieke gronden thans 17 van gouvernementswege gegraven en onderhouden putten, die alle in goeden staat verkeeren en een groot deel der bevolking van drinkwater voorzien. Slechts drie dier putten waren in den drogen tijd droog. Behalve deze gouvernementsputten voor het algemeen gebruik, zijn er op de gouvernements-huurgronden in het 2de district 194 putten, waarvan 4 van windmolens voorzien; en in het 3de district 59, waarvan 2 met windmolens. Vele van deze putten verkeeren in goeden toestand, geven goed drinkwater en zijn van een ringmuur voorzien.

In het 4e en 5e district waren er op de huurgronden respectievelijk 3 en 5 putten, waarvan slechts één eene noemenswaardige hoeveelheid water kon inhouden. De andere putten kunnen tenauwernood op dien naam aanspraak maken.

Voor wat betreft waterverschaffing op de overige eilanden der kolonie wordt verwezen naar hoofdstuk B.

Op Aruba werden in 1906 met 135 personen huurovereenkomsten aangegaan, waarbij aan hen 345,1585 H.A. terrein van het domein werd afgestaan; 28 huurcontracten werd hernieuwd.

Op Bonaire werden in 1906 afgestaan de volgende terreinen:

1o. in eigendom:

voor de uitoefening van den landbouw aan een persoon 10,1664 H.A. en voor het bouwen van huizen aan 2 personen 0,08 H.A.; en

2o. in huur:

voor de beoefening van den landbouw aan 10 personen 171,01 H.A.

In aansluiting aan hetgeen in het vorige verslag is vermeld omtrent den aankoop van gronden op St. Eustatius, om degenen die werken willen, doch geen terreinen daartoe in gebruik kunnen bekomen, die op billijke voorwaarden te verschaffen, kan worden medegedeeld, dat het bestuur heeft aangekocht de plantages Zeelandia, groot 77 H.A. en Stewards, groot 85 H.A.

Door dezen aankoop zal zoodra mogelijk een begin van uitvoering kunnen worden gegeven aan het voornemen om die plantages te verkavelen en voor cultuurdoeleinden uit te geven.

Omtrent het domein op St. Martin en Saba valt niets te vermelden.

§ 5. INKOMSTEN VAN ONDERSCHEIDEN AARD.

Omtrent dit onderwerp wordt verwezen naar:

1o. het bij besluit van 1o. Juli 1908 (*P. B.* n°. 30) vastgestelde en bij dat van 10 November d.a.v. (*P. B.* n°. 42) gewijzigde tarief voor het gebruik van den in het Waterfort op Curaçao gevestigden post voor internationale seinen, waarvan het gebruik is geregeld bij de verordening van 30 Mei 1906 (*P. B.* n°. 29);

2o. de verordening van 25 October 1906 (*P. B.* n°. 39) in werking getreden krachtens beschikking van 27 dierzelfde maand no. 798 (*P. B.* n°. 40) op den 1sten November 1906 en waarbij is bepaald, dat de voor het toezicht bij het op- en uitslaan van aan het recht van accijns onderworpen dranken verschuldigde gelden worden geheven ten bate van- en gestort in de koloniale kas (Zie ook Hoofdstuk E § 1 onder „Internationale Seinen" en „Op- en uitslaan van sterke dranken").

§ 6. GOUVERNEMENTSBANK.

Ten aanzien van den stand van de Bank en van hare verrichtingen wordt verwezen naar den van de directie ontvangen staat, als bijlage P. aan dit verslag toegevoegd.

Ten vervolge van hetgeen hieromtrent in het vorige verslag is vermeld, wordt hierbij aangeteekend, dat het tusschen het Departement van Koloniën en het Koloniaal Bestuur gepleegd overleg aanleiding heeft gegeven tot het tot stand komen bij verordening van een nieuw reglement voor de Curaçaosche Bank. Dit reglement berust voor een groot deel op den grondslag van de voorstellen, vervat in het door de in het vorige Koloniaal Verslag bedoelde commissie uitgebracht rapport. Door deze verordening worden de operatiën van de Bank uitgebreid met het drijven van wisselhandel en met het verstrekken van kapitaal aan ondernemingen op het gebied van landbouw, veeteelt, nijverheid enz.

§ 7. HYPOTHEKEN EN EIGENDOMSOVERGANGEN.

CURAÇAO.

Gedurende het jaar 1906 werden 89 verschillende akten ten kantore van den hypotheekbewaarder overgeschreven.

Verdere bijzonderheden worden aangetroffen in den hierbij als bijlage Q gevoegden staat, terwijl de verrichtingen van de Curaçaosche Hypotheekbank opgenomen zijn in hoofdstuk N § 1.

OPGAVE van hypotheken en eigendomsovergangen op de overige eilanden der kolonie:

	Overgeschreven akten gedurende 1906.	Hypotheken.			
		Bestaande op ultimo December 1905.	Bijgekomen in 1906.	Doorgehaald in 1906.	Blijven bestaan op ultimo December 1906.
Aruba	58	f 209 527,40	f 4 151,—	f 600,—	f 213 078,40
Bonaire	35	76 993,—	4 522,92	7 250,—	74 265,92
St. Martin	11	70 911,71	7 500,—	7 665,—	70 746,71
St. Eustatius	14	33 355,04	433,45	—	33 788,49
Saba	14	5 156,25	—	—	5 156,25
	132	f 395 943,40	f 16 607,37	f 15 515,—	f 397 035,77

M.

PERSONEELE VERORDENINGEN OMTRENT ALLE AMBTENAREN.

De voor de districtmeesters en wijkmeesters vastgestelde instructiën zijn reeds vermeld in het hoofdstuk E § 1, waarin voorts is opgenomen de verordening van 11/14 Juli 1906, *Publicatieblad* n°. 32, waarbij is aangevuld de verordening op het verleenen van pensioenen aan burgerlijke ambtenaren in de koloniën en aan hunne weduwen en weezen (*Publicatieblad* 1868 n°. 2.)

N.

HANDEL EN NIJVERHEID.

§ 1. DE CURAÇAOSCHE HYPOTHEEKBANK.

Blijkens het verslag van de werking en den toestand dezer instelling over het jaar 1906, zijnde het 31ste huishoudelijk jaar, stond, volgens de bij dat verslag gevoegde balans over 1906, bij deze inrichting op ultimo December 1905 aan hypotheken uit een bedrag van

bedrag van	f	1 566 218
Verleende hypotheken gedurende 1906		35 900
	f	1 602 118
Afgeschreven gedurende 1906		124 453
Zoodat op ult. December 1906 bleef uitstaan	f	1 477 665

Aan interesten stond op ult. December 1905 uit een bedrag

van	f	89 600 [1]
Over 1906 bedroegen de interesten		77 520
Terwijl in dat jaar aan interesten over 1907 werd vooruitbetaald een bedrag van		6
	f	167 126
Afbetaald gedurende 1906		81 343
Zoodat op ult. December 1906 bleef uitstaan	f	85 783

In het jaar 1906 werd eene winst gemaakt van f 20 943.

In de algemeene vergadering van 20 Maart 1906 werd bij de behandeling van de vaststelling van het uit te keeren dividend op voorstel van den voorzitter met algemeene stemmen besloten om het besluit genomen in Maart 1905 ter uitkeering van f 12 000 aan dividenden in te trekken en die som, gevoegd bij de winst over 1905 ten bedrage van f 20 759, op het reservefonds over te schrijven.

Gedurende het jaar 1906 werden geen nieuwe hypotheken toegestaan; de op de balans voorkomende post „verleende hypotheken gedurende 1906 voor f 35 900”, ontstaat, doordat bij overdracht in 1906 van een paar verbonden goederen de daarop klevende hypotheken door de nieuwe eigenaren werden overgenomen. Deze overname geschiedt altijd bij deze instelling door afschrijving van de bestaande hypotheken en het vestigen van nieuwe.

Terwijl het kapitaal groot is f 200 000, bedraagt het reservekapitaal thans f 81 358.

Aan belasting op grondeigendommen over 1906 werd een bedrag van f 1791 betaald.

---

1) Naar aanleiding van de noot onder deze paragraaf in het vorige verslag, zij hier het navolgende aangeteekend. Van het in het Koloniaal Verslag van 1905 onder deze paragraaf voorkomend bedrag ad 101 214, als uitstaande interesten op ult. December 1904, moest afgetrokken worden een bedrag van f 9036 als de verschuldigde interesten op hypotheken op effecten, de Bank in 1904 bij publieke veiling aangekomen, zoodat het bedrag aan uitstaande interesten op ultimo December 1904 moet zijn f 92 178, zooals vermeld in het vorige verslag, waarin echter de volgende verbetering moet worden aangebracht.

Het vierde lid van deze paragraaf in het laatstgemeld verslag worde gelezen, als volgt:

Aan interesten stond op ultimo December 1904 uit een bedrag van			f	92 178
Over 1905 bedroegen de interesten				82 449
Terwijl in dat jaar aan interesten over 1906 werd vooruitbetaald een bedrag van				162 —
			f	174 790
Afbetaald gedurende 1905	f	75 307		
En afgetrokken het bedrag der verschuldigde interesten op hypotheken op effecten de Bank in 1905 bij publieke veiling aangekomen, zijnde		9 883		
				85 190
Zoodat op ultimo December 1905 aan interesten bleef uitstaan			f	89 600

§ 2. MIJNWEZEN.

Ook in 1906 had geen uitvoer van phosphorzure kalk van de op Curaçao gelegen plantage Santa-Barbara plaats.

De in 1906 aangevangen exploratie van de phosphaat-mijn op de op Curaçao gelegen plantage Fuyk door de „Santa-Barbara Corporation” werd in Juni van dat jaar gestaakt, ten gevolge van het vertrek van den heer Edgar A. Holmes, die met die exploratie belast was, naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Het transport van de guano, die uit grotten van de op Curaçao gelegen plantage Sint-Hieronimus verkregen wordt, gaat, doordat de afstand naar de laadplaats groot is, en het vervoer per ezel geschiedt, met groote moeilijkheden gepaard, zoodat alsnog geen uitvoer daarvan heeft plaats gehad.

De aan mr. G. Pinedo verleende uitsluitende concessie tot het graven en wegvoeren van de zich op het eiland Klein-Curaçao bevindende phosphorzure kalk, werd in den loop van 1906 aan den heer J. L. Th. Heldewier Vignon overgedragen.

Sedert werd eene lading met een schip ter grootte van 2014 M.³ uitgevoerd, waarop aan concessie- en uitvoerrecht aan de koloniale kas werd betaald de som van f 2034, en daarenboven aan scheepsongelden de som van f 375.

Van Aruba werd door de Aruba-Phosphaat-Maatschappij in 1906 met 42 schepen 43 109,11 M³. phosphorzure kalk uitgevoerd. In de koloniale kas werd gestort: aan uitvoerrecht f 7849; aan scheepsongelden f 6588 en, als het aandeel van de kolonie in de zuivere opbrengst van de in het afgeloopen boekjaar verkochte ladingen, f 31 467.

De grootere uitvoer van phosphaat houdt verband met de stijging van de prijzen van dit artikel (zie V.V. 2de Kamer. Cur. Begrooting 1907, slot).

STAAT, aantoonende de uit Aruba door de Aruba-Phosphaat-Maatschappij over de jaren 1902 t/m 1906 verscheepte phosphorzure kalk, met vermelding van den minimum en maximummarktprijs:

Gedurende.	Aantal schepen.	Gewichtstonnen.		Marktprijs.	
		Eerste klasse phosphaat.	Tweede klasse phosphaat.	Minimum.	Maximum.
1902	17	10073	„	5 5/8 d.	7 1/2 d.
1903	25	14315	„	5 1/2 d.	6 d.
1904	36	20953	„	5 1/2 d.	6 1/8 d.
1905	40	22940	„	5 3/4 d.	6 1/2 d.
1906	33	19343	„	5 3/4 d.	6 1/2 d.
1906	9	„	5988	$ 5,62	$ 5,85

Phosphaat 1ste klasse: De prijsbepaling van deze phosphaat van Aruba geschiedt doorloopend op den grondslag van 75% (drie-basisch phosphorzure kalk).

Bezit de stof dat gehalte niet, dan ondergaat de bedongen prijs eene verlaging van $^1/_5$ penny per eenheid (percent). De phosphaat van Aruba bevat ijzer en alumimium boven het toegelaten cijfer van $2^1/_2$%; voor elk percent boven $2^1/_2$ wordt tot 4% toe 2% van het gehalte der drie-basisch phosphorzure kalk afgenomen.

De prijs per ton wordt verkregen door vermenigvuldiging van het aantal eenheden met den prijs; phosphaat van 72% gehalte naar den prijs van 7 pence kost aan de markt 7 × 72 = 504 pence of f 25,20 per ton. Dit is de marktprijs, waaruit dus al de kosten aan de exploitatie verbonden, gevonden moeten worden.

Phosphaat 2de klasse: Deze behoort tot de soort, die een hooger gehalte dan van 4% aan ijzer en aluminium bevat.

De condities van de jongste verkoopen waren: gehalte 70% en toegelaten percentage ijzer en aluminium 9%. Afslag op een en ander, zoo het gehalte lager of het percentage ijzer en aluminium hooger is, pro rata.

Door de „Aruba Gold Concession Ltd" werden in 1906 uitgevoerd 72,7610 K.G. goud en 67,5481 K.G. zilver, respectievelijk ter waarde van f 115 666 en f 3061.

De aanhoudende regens in het laatste kwartaal van 1906 hebben het werk in deze mijnen zeer bemoeilijkt, terwijl de maatschappij gedurende het geheele jaar op kleine schaal heeft gewerkt. Ten einde zoo mogelijk de exploitatie te doen rendeeren, werden door den nieuwen directeur verschillende bezuinigingen ingevoerd, n.l. 1o. vermindering van het technisch beambtenpersoneel met een scheikundige en een ingenieur; 2o. het behandelen van het gouderts in plaats van door de groote machines met 20 stampers, door twee kleine machines (calciners cyanide plant), waardoor met mindere kosten hetzelfde resultaat wordt verkregen; 3o. het vervangen van de electrische verlichting door petroleumlampen in de woningen en kaarsen in de onderaardsche mijnen; en 4°. het verrichten van een groot gedeelte van den arbeid bij de mijnen als taakwerk, waardoor wordt verkregen dat de arbeiders beter en geregelder werken, terwijl de verdiensten van het werkvolk meer kunnen bedragen dan zoo hun dagelijksch werkloon wordt toegekend.

Op Bonaire, St. Martin en St. Eustatius valt omtrent het mijnwezen niets te vermelden.

Het exploratiewerk in de zwavelmijnen op Saba, dat in December 1905 tijdelijk werd onderbroken, werd in Mei 1906 hervat en, met uitzondering van een kort oponthoud door afwezigheid van den ingenieur veroorzaakt, onafgebroken voortgezet. Gemiddeld waren er 40 man aan het werk. Eene beslissing omtrent de ontginning werd nog niet genomen, daar zij afhankelijk is van het resultaat van een nader onderzoek, dat door een Amerikaanschen deskundige pas in den loop van 1907 zal worden ingesteld. Het gehalte toch van het zwavelerts schijnt, voor zoover bekend, minder te zijn dan aanvankelijk werd verwacht. Daardoor moet er meer zekerheid bestaan omtrent de hoeveelheid, voordat men tot ontginning kan besluiten. Ook moet eerst eene beslissing worden genomen omtrent de wijze van verscheping, die wegens de plaatselijke gesteldheid noch goedkoop, noch gemakkelijk zal zijn.

Het exploratie-werk wordt op groote schaal en oogenschijnlijk op deskundige en afdoende wijze verricht. Het daarin gestoken kapitaal bedraagt plus minus f 50 000, en is afkomstig van Barbados.

De vooruitzichten schijnen overigens bemoedigend te zijn, ofschoon nog altijd eenigszins onzeker.

§ 3. NIJVERHEID.

In den staat van de verschillende in het vorige verslag vermelde takken van nijverheid is, met uitzondering van het hieronder opgeteekende, geen meldenswaardige wijziging gekomen.

Vlechtindustrie. Reeds sedert jaren werd het hoedenvlechten uitgeoefend, doch zeker zijn er weinig jaren te noemen, die, ten gevolge van groote navraag naar strohoeden uit Europa en Amerika, wat den bloei dezer nijverheid betreft, met 1906 kunnen wedijveren.

De door de Curaçaosche Maatschappij tot bevordering van Landbouw, Veeteelt, Zoutwinning en Visscherij opgerichte cursussen voor het vlechten van fijnere hoeden, gaven goede uitkomsten en mochten zich in de belangstelling van alle klassen der samenleving verheugen. Een 25-tal leerlingen verlieten den cursus, na hem met vrucht gevolgd te hebben, terwijl bij den aanvang van 1907 nog 105 leerlingen waren ingeschreven. Aan de leerlingen werd de vrijheid gelaten de door haar vervaardigde hoeden zelf van de hand te zetten of dit te doen door middel der voornoemde maatschappij. Een 400-tal fijne hoeden werden op de laatste wijze verkocht tegen prijzen varieerende tusschen *f* 4 en *f* 9 per stuk.

Daartoe aangezocht door den gezaghebber van Saba, heeft genoemde maatschappij hare bemiddeling aan het bestuur verleend en een onderwijzeres beschikbaar gesteld om ook daar een dergelijken cursus op te richten.

Wel vlecht men op Saba reeds een soort van hoeden, doch deze zijn van een geheel ander maaksel en schijnen thans voor uitvoer minder geschikt te zijn.

Bij meergemelde maatschappij bestaat het voornemen eene onderwijzeres uit Columbia te laten komen, die op de hoogte is van het vlechten met z.g. kort stroo, waardoor de industrie alsnog op een hooger peil zal kunnen gebracht worden.

Met het vlechten van grovere strohoeden hield in 1906 het grootste gedeelte van de vrouwelijke bevolking van jong tot oud zich bezig. Niet minder dan ongeveer 80 000 dozijn dezer hoeden werd uitgevoerd. De prijzen wisselden af tusschen *f* 4,50 en *f* 8 per dozijn op Curaçao aan de kooplieden geleverd.

De prijs van het stroo benoodigd voor het vervaardigen van een dozijn hoeden bedraagt pl.m. f 0,90, gemiddeld zijn 12 dagen noodig voor het vervaardigen van 12 hoeden. Per dag wordt alzoo bij een prijs van pl.m. f 4,25, zooals thans wordt gemaakt, pl.m. f 0,27 verdiend. Bij den hoogsten prijs, verleden jaar betaald, bedroeg dit pl.m. f 0,60,

Voor verdere mededeelingen omtrent dezen tak van nijverheid wordt verwezen naar bijlage R.

Waterwerken, In aansluiting bij hetgeen hieromtrent in het vorige verslag is vermeld, kan worden aangeteekend, dat in het pompstation der waterleiding, gevestigd op Plantersrust op Curaçao, ter vervanging van een vroegeren ketel een nieuwe stoomketel van 50 eff. paardekracht werd opgezet. In het geheel kan deze inrichting thans beschikken over 15 putten, waarvan evenwel enkel de zeven nieuwste worden gebruikt, terwijl de andere, waarvan het water geen dienst meer doet, zijn afgekeurd. Ten gevolge van de overvloedige regens gevallen in de laatste maanden van 1906 en in de eerste van 1907 is het water, dat deze zeven nieuwe putten geven, thans van een beter gehalte dan vroeger. Bij het bestuur zijn twee aanvragen ingekomen om concessie tot den aanleg van eene leiding van gedistilleerd zeewater.

Electrische inrichting. Het gebruik van electrisch licht nam ook in 1906 toe, zoodat er bij het einde van dat jaar nog slechts capaciteit voor eene vermeerdering met 375 lichten was.

Op het einde van 1906 waren er 1962 lichten in gebruik bij 341 abonnementen, waaronder de straatverlichting in de Willemstad met 257 lichten.

Niettegenstaande de exploitatie van het bedrijf bevredigende resultaten oplevert, heeft ook over 1906 geen uitkeering aan de koloniale kas kunnen plaats hebben.

§ 4. LANDBOUW.

Het jaar 1906 was in de eerste maanden zeer droog, de maïsoogst 1905/1906 mislukte dan ook vrijwel, ook al ten gevolge van het optreden van insectenplagen, eerst in het jonge gewas den groei belemmerend, later in de aren. Op 6 October 1906 traden de najaarsregens in en wel met zware buien, die bijna twee weken aanhielden; daarna trad eene periode van omstreeks drie weken droogte in en sedert regende het bijna dagelijks, hoewel in steeds minderende hoeveelheid. De hoeveelheid gevallen regen bedroeg op de verschillende waarnemingsposten van Curaçao van 800 tot 1100 m.M., het meest in het midden van het eiland, het minst op het westelijk deel; zoo viel op de plantage Savonet ongeveer 800 m.M., waarvan slechts omstreeks 50 m.M. in de eerste zes maanden.

De oogst van 1906/1907 belooft overvloedig te worden.

De heuvel, waarop de buiten dienst gestelde seinpost Midden-divisie staat, werd, ter wering van geiten daarvan, omheind en steekt thans gunstig af bij de omringende kale heuvels, doordat hij meer dan deze met struiken en kruiden begroeid is, inzonderheid aan de van den wind afgekeerde zijde, waar in het begin van November 1906 op onderlinge afstanden van 3 bij 4 meter dividivi-pitten en pokhoutzaden werden uitgelegd, waarvoor slechts zeer kleine plekjes grond even met de hak werden omgewerkt. Tegen het einde van dat jaar waren reeds een aantal dividivi-plantjes zichtbaar. De oostelijke helling heeft veel last van den wind. Op die helling is als afzonderlijke proef een klein terrein onder dammetjes gebracht en met dividivi bezaaid. Ten gevolge van het gunstige jaar zijn de resultaten der z.g. bebosschingsproef beter te constateeren dan sedert 1904, toen de regen op zich liet wachten, het geval is geweest.

Dividivi-boomen worden op Curaçao overal verspreid op de plantages, eigendomsgronden en huurgronden aangetroffen. In 1907 zal deze cultuur door het bestuur met kracht worden bevorderd door het verstrekken van voorschotten.

Door den landbouwkundige werden een paar honderd dividiviboompjes in mandjes opgekweekt en vóór de regens op het terrein Mundo Novo in twee velden uitgezet op onderlinge afstanden van 5 meter in het vierkant, waarbij tusschenbouw van veldvruchten werd toegepast. Tegen het einde van het jaar bereikten de boompjes een meter hoogte.

Ook staan op dit terrein eenige sisalplanten, die, dank zij bemesting en onderhoud, goed staan en een hoogte van 30 à 40 c.M. hebben.

Reeds sedert 1898 is het bestuur bezig met het steunen van eene vrij uitgebreide proef met de sisalcultuur (55 H.A.). Deze proef heeft betrekkelijk weinig resultaat opgeleverd, o.a. omdat de proefnemer niet geoogst heeft uit gebrek aan een uitvezelingswerktuig. Alleen is bij die proef gebleken dat agaven, als cultuurgewas met de noodige zorgen verpleegd, op Curaçao kunnen worden aangeplant.

De fondsen voor eene uitvezelingsmachine werden door den Gouverneur aangevraagd bij het ontwerp van de verordening tot voorloopige vaststelling van de koloniale huishoudelijke begrooting voor 1908. Deze post werd echter teruggenomen na den tegenstand, dien hij in den Kolonialen Raad ontmoette.

Eene andere moeilijkheid schuilt nog in het verkrijgen van plantmateriaal; want de voorraad in den cultuurtuin te Paramaribo is zeer beperkt, zoo niet uitgeput. In het laatst van 1906 werden 42 000 sisalbulbillen uit Suriname gezonden. Ruim 36 000 stuks kwamen in goeden toestand op Curaçao aan; de overige bleken door het vochtige weder onderweg verrot te zijn. De goed gebleven plantjes zijn in open kweekbedden ondergebracht, waar zij goed zijn aangeslagen en thans zeer frisch staan. Een duizendtal plantjes zijn gereserveerd voor St. Eustatius, dat vermoedelijk zeer geschikt is voor de verbouwing van sisal en waar reeds een aanplant bestaat.

Voor sisalcultuur op groote schaal zijn tot nog toe twee aanvragen ingekomen: één van de Residentiebank te 's Gravenhage, die *f* 20 000 subsidie vraagt, en één van een consortium van 3 personen, die 400 H.A. grond onder gunstige voorwaarden in huur vragen, aanvankelijk tegen lageren huurprijs, waartegenover dan weer alle gronden, goed of slecht, van het aangevraagde complex aanvaard zullen worden. De aanvraag van de Residentiebank is afgewezen bij beschikking van 18 Mei 1907, no. 311, die als bijlage S[1] aan dit verslag is toegevoegd. Het andere verzoek werd ingediend door den heer H. H. R. CHAPMAN, ingezetene van Curaçao. Het is nog aanhangig, omdat een zijner vennooten (een Amerikaan) inmiddels het eiland verlaten heeft.

De van het Landbouwdepartement te Washington ontvangen Horse-beans werden in 4 velden uitgezaaid, waarvan 3 omgewerkt en bemest werden en het andere alleen van onkruid werd gezuiverd, terwijl alle vier dezelfde onderhoudszorgen genoten. In de drie bewerkte velden ontwikkelden de plantjes zich veel beter dan in het andere veld, hetgeen weer het voordeel van bewerking van den grond aantoont.

Van de uit Suriname ontvangen zaden van Manihot Glasihovii, een kleine caoutchouc leverende boom, die tegen een droog klimaat bestand is, ontkiemden een stuk of vier. Het zal nog moeten blijken, of dit gewas ook den drogen passaat-wind van Curaçao kan verdragen.

Omtrent het hoedenstroo „jipijapa" is nog weinig zekers bekend: het staat nog niet goed vast van welken palm het afkomstig is. Wel is den landbouwkundige bekend, dat die palmen in vochtige streken groeien. De benedenwindsche eilanden moeten er dus ongeschikt voor geacht worden. Op de bovenwindsche eilanden zou de cultuur misschien gelukken; doch waar de uitgestrektheid dezer eilanden te gering is, schijnt *Suriname* er meer voor aangewezen. Door het bestuur van Curaçao zal hierover met dat van Suriname in overleg worden getreden. De palmen, die het fijne stroo leveren, zijn beter bekend. In den cultuurtuin te Paramaribo zijn enkele exemplaren aanwezig. Een zestal kiemplantjes van deze palmsoort Sabal Mexicana, zijn onlangs in goeden toestand uit Suriname ontvangen. Zij worden thans in potten gekweekt. Ook deze palm zal zich in Suriname beter thuis gevoelen dan op eenig eiland van de kolonie Curaçao. Bovendien groeit hij langzaam en maakt hij niet zooveel nieuwe bladeren, dat, al zouden alle daartoe geschikte terreinen er mede beplant worden, toch geen hoeveelheid zou kunnen worden verkregen die voor de vlechtindustrie van belang is.

Hoe langer hoe meer wordt gras ingezameld, gedroogd en in balen geperst bewaard. Ook begint men meer Guinea-gras aan te planten. Eene installatie voor het besproeien van een stuk grasland kwam in 1906 gereed.

Tegen eene ziekte, die in de roode bieten was uitgebroken, werd met succes aangewend bouillie bordelaise, gepaard met meer reinheid der bedden.

Eerst sedert kort is op Curaçao een middel verkrijgbaar tegen eene ziekte in de oranje-boomen, die zich uit door het afvallen van groote plekken bast. Bepaalde resultaten van dit middel kunnen nog niet worden vermeld, hoewel de verwachting niet onbemoedigend is.

Gedeeltelijk met, gedeeltelijk zonder besproeiing was het jaar gunstig voor de uitbreiding van vruchtboomenaanplant en het aanleggen van paragrasvelden.

Ook groenten en bataten worden op eenige plantages en gronden waar besproeiing wordt toegepast met goed resultaat verbouwd.

De invloed van den aanleg van dammen, laat zich op verschillende plantages en andere gronden reeds gevoelen, daar de plantengroei daarop voordeelig afsteekt bij de gronden, zonder dammen.

Op eenige plantages (met dammen) is na de overvloedige regens van einde 1906 en begin 1907, weder de verdwenen cultuur van bacoven ter hand genomen.

Tevens is er eene proef genomen met het planten van Alfalfa of Lucerne, die goed geslaagd is en tot uitbreiding der cultuur van dit uitstekend veevoeder zal leiden.

Op andere plantages werden verscheidene oude dammen nieuw opgebouwd en van gemetselde overlaten voorzien.

De door den landbouwkundige uit Trinidad in de maand Mei 1906 ontvangen veredelde vruchtboompjes, n.l. 12 mango's, 12 sinaasappels en 8 advocati's, werden over verschillende plantages verspreid, ten einde daar te worden opgekweekt en naderhand te dienen om het noodige entmateriaal te bekomen. Behalve een sinaasappel, die opgevreten werd, en een advocati, die door te veel water stierf, sloegen al de andere goed aan.

CURAÇAO.

Bijlage S[2] geeft een overzicht van de opbrengsten van de plantages en gronden in de buitendistricten op Curaçao, en van het aldaar aanwezige vee en pluimgedierte.

De gegevens voor het opmaken dezer statistieken worden verzameld, voor wat betreft de plantages, uit de door de plantagehouders aan de districtmeesters vrijwillig verstrekte opgaven, en voor wat aangaat de kleine eigengronden en huurgronden, uit de door de politie-beambten gedane opnemingen en uit de door de districtmeesters afgegeven vervoerbiljetten. Vele plantagehouders houden echter geen behoorlijke aanteekeningen van de producten hunner plantages, zoodat de opgaven niet altijd even nauwkeurig zijn.

Tweede en derde district.

Op enkele plaatsen, waar dammen waren aangelegd en de grond bijtijds was bewerkt, werd een weinig mais geoogst, die zeer te stade kwam om in 1907 als plantzaad te worden gebruikt. Boonen werden daarom ook zeer weinig geoogst en rankvruchten in zeer onbeduidende hoeveelheid. De oogst van maisstokken voor beestenvoeder en van hooi was echter niet slecht, zoodat gedurende 1906 over het algemeen niet kon worden geklaagd over gebrek aan voeder voor het vee.

In Juni en Juli 1906 vielen er eenige flinke regenbuien en enkele plantage-houders en kleine landbouwers profiteerden daarvan om te planten. De meesten echter wilden het zaad, dat niet overvloedig was, niet daaraan wagen, daar zij vreesden, dat de regen niet zou aanhouden. In de twee volgende maanden Augustus en September regende het zeer weinig. Op enkele plaatsen, waar de grond vooraf goed bewerkt was, doorstonden de jonge plantjes de

droogte. Toen bij het begin van October krachtige regens kwamen inzetten, werd overal geplant.

De mais in Juli 1906 geplant stond in Januari 1907 reeds vol flinke korrels, die later werd geplant in Maart, zoodat een buitengewoon goede oogst wordt verwacht, behalve van de sorghum-soort, bekend onder den naam van „Yellow branching dourah", waarvan een deel, dat in den bloeitijd door vliegen was aangetast, geen vrucht gaf.

Reeds einde 1906 werden velerlei soorten van boonen geplukt; de rankvruchten beginnen echter eerst overvloedig te rijpen in Februari en Maart.

De gewone z.g.n. Curaçaosche kleine mais, waarvan de stokken een uitstekend voeder voor het vee leveren, wordt in hoofdzaak verbouwd. Deze soort mais heeft vele goede eigenschappen, maar heeft het nadeel in vergelijking met de varieteit, die op Aruba de „siete siman" (d. i. de zevenweeksche mais) of „Maishi raboe", genaamd wordt, dat zij te veel tijd vordert, voordat zij geoogst kan worden. Zij staat daarom zooveel te meer bloot aan het gevaar van plagen, die zich zoo dikwijls hier voordoen, vooral in de maanden December, Januari en Februari. De districtmeester merkte op, dat de z.g.n. Curaçaosche kleine mais in Juli geplant, niettegenstaande de overvloedige regens eerst in December aren begon te schieten, en niet voor Februari of Maart rijp werd, terwijl de „Siete siman", waarvan door hem eenig zaad aan landbouwers was uitgedeeld, in October geplant, reeds bij het einde van December en in Januari kon geoogst worden. Ook heeft de „siete siman" dit voor, dat de aren los hangen, zoodat bij een rupsenplaag, die insecten gemakkelijk kunnen worden afgeklopt. Dat wordt dan ook op Aruba gedaan. Men redt hierdoor een groot deel van den oogst. Met de stijfopstaande aren van de Curaçaosche kleine mais, waarvan de korrels dicht bij elkander in de aren gedrongen zijn, gaat dit minder gemakkelijk. De stam van de „siete siman", in December of Januari geoogst, komt ook weer dadelijk op en geeft zelfs met lichte buien weer een tweeden oogst.

Sommige landbouwers beweren, dat de „siete siman" eerder dan de Curaçaosche kleine mais door de vliegen wordt aangetast even als de „Yellow branching dourah" en dat het meel als voedsel minder gewild zou zijn door de bevolking. Hoe het ook zij, het schijnt wel de moeite waard, om de proeven met een maissoort, die op het naburige Aruba met zooveel succes wordt verbouwd, op eenigszins uitgebreider schaal te herhalen.

De bodem is in het tweede en derde district over het algemeen zeer hard en vereischt zeker eene goede bewerking vóór het planten, vooral de nieuwe gronden; die, waarop reeds een paar jaren geplant is, worden losser en kunnen dikwijls zonder voorafgaande bewerking met goed gevolg beplant worden, mits zoodra het jonge groen eenige dagen oud is, de grond behoorlijk wordt losgemaakt en al het onkruid uitgeroeid. Door deze bewerking twee- en in droge jaren meermalen te herhalen is veel meer uit den grond te halen dan thans geschiedt.

Voor een groot deel is de bevolking van deze districten niet eene landbouwende bevolking, hetgeen duidelijk op te maken is uit de slechte en slordige wijze, waarop de meesten den grond bewerken en alles door elkander planten zonder orde en regelmaat, alsook uit de zoovele stukken geschikten grond, die niettegenstaande zooveel regens onbeplant zijn gebleven.

Vele van de huurders van gouvernementsgronden, die overdag in de stad werken, houden hun gronden meer als woonplaats dan als bouwgrond en doen dan ook zeer weinig of in het geheel niets aan den landbouw. Sedert jaren zijn zij gewoon zich tevreden te stellen met wat het werk in de stad hun opbrengt en zij bekommeren zich verder niet om de toekomst.

Er zijn evenwel ook vele huurders, die zich met ijver op den landbouw willen toeleggen, hun gronden, zoo goed als zij kunnen, bebouwen en kleine boomgaarden en moestuinen er op aanleggen.

Op de huurgronden in deze districten zijn respectievelijk 30 en 12 moestuinen en 75 en 13 boomgaarden.

De dividivioogst in 1906 is niet zeer gunstig te noemen.

De sterfte onder de boomen zette zich ook in 1906 op verschillende plaatsen voort. Na den zwaren regen in October stierven er nog enkele, maar in de laatste twee maanden van het jaar 1906 heeft dit zich niet meer voorgedaan. Het sterven van dividiviboomen kwam het meest voor op kleiachtigen bodem. Of dit een gevolg was van de droogte of van eene onder die boomsoort geheerscht hebbende ziekte, kon door den landbouwkundige nog niet worden uitgemaakt.

De dividivi-oogst belooft veel voor het jaar 1907. Er werden op de huurgronden geteld in het 2de district 5762 en in het 3de district 454 dividivi-boomen. Het aantal boomen op de plantages kon de districtmeester niet opgeven. Het aanplanten van boomen wordt voortdurend aangemoedigd.

Ook de aloë bracht in 1906 wat meer op dan in het vorige jaar, ofschoon deze cultuur van weinig beteekenis is in deze districten. Er zijn op eenige plantages oude aloë-aanplanten, die geheel verwaarloosd zijn en sedert jaren niet meer geoogst worden. Slechts op de plantages Van Engelen en Brievengat in het 2de district wordt nog wat aan deze cultuur gedaan. Hoewel de prijs van dit product in den laatsten tijd hoog was, werd er toch niets aan die oude aanplanten gedaan, zelfs geen poging aangewend om ze te onderhouden en er uit te halen wat te verkrijgen is.

Ten einde zoowel de plantage-houders als de huurders van domeingronden aan te moedigen zich op de aloë-cultuur toe te leggen, werd door den districtmeester, in overleg met den landbouwkundige, in September 1906 plus minus een H.A. gronds op Plantersrust met aloë beplant geheel op de wijze als het op Aruba geschiedt, waar veel werk van deze cultuur wordt gemaakt. Ook werd daarop een oven gebouwd tot het uitdampen van het aloësap, benevens bakken voor het lekken van de bladeren. Ten gevolge van den aanhoudenden regen in de drie laatste maanden van 1906 meest echter het bereiden van de hars worden uitgesteld tot den drogen tijd in 1907. Het ligt in het voornemen bij het indampen, zoowel van hout als van steenkolen gebruik te maken en de resultaten t. z. t. openbaar te maken.

De schildluizen (piespies) richtten in 1906 weer schade aan de oranje-boomen aan, waarvan vele stierven. Op sommige plantages werden middelen aangewend om deze insecten te vernietigen. Bespuiting met eene oplossing van aloë-hars schijnt gunstig te werken.

Op den aanplant op Welbedacht, op de plantage van Engelen en op eenige verspreid liggende plaatsen zijn oogstrijpe sisalplanten; de ontvezeling heeft echter niet plaats bij gebrek aan de noodige machines.

Vierde en vijfde district.

Ook in deze districten was de oogst van mais wegens de aan het einde van 1905 en in het begin van 1906 geheerscht hebbende droogte zeer gering; maisstokken werden in meerdere of mindere mate verkregen; de oogst van dividivi bleef beneden het middelmatige.

Na de flinke regens werd in October overal veel geplant met goede resultaten. Ook in deze districten heeft het de aandacht getrokken dat er niet de maissoort, genaamd „siete siman" geplant werd.

De groote oogst van dividivi, die in de maanden April, Mei en Juni valt, had in 1906 te lijden van de droogte; de kleine oogst, die meestal in de maanden September, October en November plaats heeft, ging bijna geheel verloren door de zware regenbuien van October, die veel bloesems van de takken afsloegen; terwijl hetgeen zich tot vrucht zette, door te veel regen zwart werd en bedierf. Zeer waarschijnlijk zal 1907 een goed dividivi-jaar wezen. De boomen hebben als het ware een verjongingskuur ondergaan en zijn thans krachtig en saprijk, zoodat de peulen bij den eerstvolgenden oogst vermoedelijk groot en flink zullen zijn.

Overvloed van vocht deed eene groote hoeveelheid rankvruchten, inzonderheid meloenen verloren gaan.

Aan den kleinen landbouw zal thans, wat het domein in deze districten betreft, niet veel uitbreiding kunnen worden gegeven. Met uitzondering van de uitgestrekte savaan van Westpunt zijn er (in tegenstelling met het 2de en 3de district, die door hunne ligging nabij de stad in gunstiger conditie verkeeren, vooral ten opzichte van den tuinbouw) voor uitgiften tot landbouwdoeleinden weinig geschikte terreinen meer beschikbaar. Door aankoop van daartoe geschikte deelen van plantages, die aan het domein grenzen, zou hierin kunnen worden voorzien.

De aloë-cultuur zou op Westpunt wel beoefend kunnen worden, ware het niet dat er aldaar gebrek heerscht aan de noodige brandstof ter uitdamping van het sap. Dit bezwaar zou misschien wel overwonnen kunnen worden.

Wanneer het resultaat van de proef, die thans (in het derde district) op Plantersrust genomen wordt, gunstig blijkt te zijn, zal deze aangelegenheid ook in deze districten ter hand worden genomen, waar de aloë-cultuur niet wordt beoefend uit vrees dat de prijzen van dit product dalen zouden, indien men zich op uitgebreide schaal op de bereiding van aloë toelegde. Dat de aloë-cultuur echter vroeger in groote mate in deze districten werd beoefend, blijkt uit de thans geheel verwaarloosde aanplanting, die men er op vele plantages aantreft.

ARUBA.

Op Aruba was het jaar 1906 voor den landbouw gunstig te noemen. Wegens de flinke en overvloedige regens zal er vermoe-

delijk in 1907 een ruime oogst worden binnengehaald. De uitvoer zoowel van dividivi als van aloëhars was in 1906 meer dan in 1905.

Op dit eiland zijn inderdaad veel gronden uitermate geschikt voor de cultuur van aardnoten (V. V. 2de Kamer Curaçaosche begrooting voor 1907 ad art. 27), doch het weder veroorzaakt dikwijls misoogsten. Zoo vormden zich in het oogstjaar 1905/1906 wel vruchten, doch verreweg het grootste gedeelte daarvan bevatte geen zaden. Het plaatselijk gebruik, ook bij verkoop in het klein, is uitgebreid. In gunstige jaren zou echter misschien wel eene hoeveelheid aardnotenolie voor uitvoer te krijgen zijn, wanneer een oliepers werd aangeschaft; doch zekerheid daaromtrent zal men nimmer hebben. Bij kleine oogsten loopen de prijzen te hoog, zoodat op een loonenden uitvoer van noten voor de olie niet te rekenen valt; immers de marktprijzen in Europa zijn zeer laag. Voordeeliger is uitvoer naar Suriname, waar de prijs hooger is dan de marktprijs te Marseille. Dit heeft dan ook af en toe plaats.

BONAIRE.

In tegenstelling met het jaar 1906, dat zich in de eerste maanden zeer ongunstig voor den landbouw liet aanzien, waardoor meer landbouwers dan gewoonlijk in het buitenland werk gingen zoeken, zal er op Bonaire in 1907, dank zij de zeer voortvloedige regens in de laatste maanden van 1906, die ook in Januari 1907 aanhielden, een buitengewoon groote maisoogst worden binnengehaald.

Door te groote vochtigheid van den bodem waren er in den beginne weinig rankvruchten; op vele plaatsen bleef het water in de tuinen staan, waardoor de planten in hunne ontwikkeling belemmerd werden en dikwijls stierven.

Later uitgezaaide vruchten, voornamelijk boonen, zullen ook een ruimen oogst geven. Nog tot in Januari 1907 zijn er op vele velden boonen uitgezaaid, die thans zeer mooi staan. Ook de dividivioogst zal overvloedig zijn. De aloë-oogst belooft ruim te worden.

In 1906 werd aan de aloë-cultuur eene grootere uitbreiding gegeven dan in het voorgaande jaar. Vele bestaande velden werden van onkruid gezuiverd; — nieuwe werden aangelegd op Bolivia, Carpata en Slagbaai. Voor hetzelfde doel werd door het bestuur aan den eigenaar van de onderneming Washikemba eene groote uitgestrektheid terrein in huur afgestaan.

De aloë-oogst was in 1906 gunstiger dan in het vorige jaar. Bedroeg de uitgevoerde hoeveelheid 24.815 K.G. in 1905, in 1906 was zij 33,273 K.G.

Daarentegen was de dividivi-oogst in 1906 belangrijk minder dan het jaar te voren. Tegen 714.106 K.G. in 1905 uitgevoerd, werd in 1906 slechts 518.182 K.G. verkregen. Door de zware en aanhoudende regens in de laatste drie maanden van 1906 werden, evenals op Curaçao, de bloesems van de boomen afgeslagen, waardoor de oogst, die gewoonlijk op het einde van het jaar verkregen wordt, verloren ging.

De vooruitzichten zijn evenwel gunstig, daar de ondervinding heeft geleerd dat dividivi na eene periode van groote vochtigheid zeer overvloedig draagt.

Bij plaatselijke keur zijn voorzieningen getroffen tegen de ontbossching, terwijl bij bestuursmaatregelen de houtkap is geregeld. In 1906 werd van den landbouw meer werk gemaakt dan gewoonlijk. Vele bezitters van geschikte gronden, die in voorgaande jaren ze niet bewerkten, hebben dat in 1906 wèl gedaan en zullen hun werk en moeite rijkelijk beloond zien. Enkelen, die met de lichte buien van Juli mais op hunne velden hadden uitgezaaid, haalden ook in November reeds een kleinen oogst binnen.

St. MARTIN.

Aangemoedigd door de gunstige uitkomsten van de katoenteelt in 1905 heeft men in 1906 op St. Martin met koortsachtige haast gewerkt. De loonen der arbeiders werden op verschillende velden zoo goed als verdubbeld. Sommigen werkten zelfs niet alleen gedurende doch ook vóór de plantmaanden. Door verschillenden werd hierbij van den ploeg gebruik gemaakt. De velden, die in de twee voorgaande jaren daarmede waren bewerkt, lieten zich nu veel gemakkelijker omwerken. Men begint hoe langer hoe meer het groote nut van den ploeg in te zien en overwint gaandeweg de technische bezwaren, ook omdat de daarvoor gebruikte trekdieren, zooals ossen, stieren, paarden en muildieren, voor dit werk thans beter afgericht zijn.

Zonder twijfel zal de teelt van katoen op de groote plantages nog uitgebreid worden, voor zoover over voldoende arbeidskrachten kan worden beschikt. De arbeider, tevens den kleinen landbouw uitoefenende, begint zich namelijk ook meer dan tot dusverre op die cultuur toe te leggen.

Het tijdelijk emigreeren van velen naar St.-Domingo doet niet veel afbreuk aan deze cultuur, want deze emigratie begint ongeveer November en de terugkeer van het overgroote gedeelte der emigranten heeft omstreeks April plaats.

Voor de katoencultuur zijn vele werkkrachten te gelijk noodig juist in de maanden, dat geen emigratie plaats heeft. Van April tot October zijn zij noodig voor het omploegen van het land, het zaaien, het schoonhouden der velden en het oogsten.

Door opkoopers werd in het begin van 1906 voor aanplant 1905 ongeveer 10 cent per pond ongezuiverde katoen betaald. Voor den aanplant 1906, met het oogsten waarvan reeds een aanvang werd gemaakt, is de prijs geleidelijk gestegen eerst tot 15 laatst tot 25 cent, ja in sommige gevallen zelfs meer.

De oogst van den aanplant 1905 werd in 1906 in Engeland verkocht voor prijzen, afwisselende tusschen 65 en 77½ cent voor de Sea-Island katoen.

Er zijn dit jaar reeds verscheidene balen verscheept, waarvoor de planters hopen in Engeland f 1,20 per pond te krijgen.

Niettegenstaande een betrekkelijk geringen regenval in het midden des jaars, kon het jaar 1906 voor de katoencultuur een gunstig jaar genoemd worden.

Verscheidene velden zijn geheel en al van de rupsenplaag vrij gebleven en waar deze plaag in geringen mate zich vertoonde, daar werd zij dadelijk met gunstig gevolg bestreden.

De kleine landbouwers, die uit gebrek aan eene zuiveringsmachine hun product ruw onbewerkt moesten verkoopen, zullen in het vervolg gebruik kunnen maken van een door de Vereeniging ter bevordering der katoencultuur in de Nederlandsche koloniën aangeboden kleine zuiveringsmachine voor handkracht met een kleine handpers, die thans op St-Martin zijn opgesteld en voor den kleinen man beschikbaar zijn gesteld.

In 1906 werden op de gewone voorwaarden aan drie planters uit de koloniale kas voorschotten voor de ontwikkeling van de katoencultuur verleend, respectievelijk ten bedrage van f 1000, f 1500 en f 5000, aan den laatste met terugbetaling van het eerder aan hem uitgekeerd voorschot van f 1000. De voorschotten worden uitsluitend verleend voor aanplantingen op het Nederlandsch gedeelte van het eiland. Dat door Nederlandsche onderdanen ook katoen wordt geplant op het Fransche gedeelte van het eiland ligt daaraan, dat zij ook daar gronden bezitten, maar ook dat aldaar geen uitvoerrecht geheven wordt. Dit leidt ook tot het uitsmokkelen van katoen naar het Fransche gedeelte, waartegen weinig te deen is o. a. wegens de lengte van de grenslijn. Door afschaffing van het uitvoerrecht bij de aanhangige reorganisatie van het belastingstelsel, zal hieraan zonder twijfel een einde komen.

Terwijl in 1905 slechts 38 H.A. gronds met katoen was beplant, groeide die oppervlakte in 1906 tot 120 H.A aan.

Voor zoover er in verband met den bekenden eigenaardigen plaatselijken toestand sprake kan zijn van eene juiste opgave, was de uitvoer in 1906 2595 K.G. gezuiverde katoen tegen 1520 K.G. in 1905.

Ook voor den kleinen landbouwer was de oogst van maïs, aard- en veldvruchten in 1906 in het algemeen gunstig.

Hoewel nog slechts door zeer enkelen uitgeoefend leverde de bijenteelt eveneens vrij gunstige resultaten.

St. EUSTATIUS.

Het jaar 1906 was niet gunstig voor den landbouw op St. Eustatius, waar, behalve Juni en de vier laatste maanden van het jaar, de overige maanden van 1906 zich kenmerkten door droogte. De oogst van jams was dan ook zeer gering. Toen de regen inzette was de planttijd van die aardvrucht reeds voorbij. Wel werd er van de in de laatste maanden van het jaar gevallen regens gebruik gemaakt om bataten of zoete aardappelen, die samen met jams het hoofdvoedsel van de bevolking zijn, te planten. In Januari 1907 werd reeds eene betrekkelijk groote hoeveelheid geoogst; een gedeelte werd uitgevoerd, en het andere deel op het eiland gebruikt.

Uitvoer van katoen had in 1906 niet plaats. De katoen die geplant werd, had niet alleen van de droogte, maar ook veel van de rupsen te lijden, waardoor de oogst als mislukt kan worden beschouwd.

De kleine sisal-aanplant, aangelegd bij het leprozengesticht, belooft te zullen opschieten. In het begin van 1907 zag deze aanplant er tamelijk goed uit.

Op St. Eustatius zijn de terreinen Bengalen, Zeelandia en Stewards eigendom van het koloniaal bestuur. Het eerste is voor proefnemingen ingericht en in gebruik o. a. voor katoen, die wel eene

mooie vezel levert, doch de oogsten zijn tot dusver te onzeker gebleken. Er is echter bewezen dat uitmuntende katoen daar groeien kan [1]; door steun aan particulieren voor aanplant te verleenen, zooals met goede uitkomst op St. Martin heeft plaats gehad, zal naar verdere bevordering der cultuur gestreefd worden. Zeelandia en Stewards zullen ook weldra in gebruik genomen worden. Er zullen de vezelleverende plantensoorten Sisal en Sanseviera aangeplant worden. Dit laatste gewas komt op het eiland overal voor, vermoedelijk als overblijfsel van oudtijds geplante siergewassen. Dit bewijst wel dat het klimaat aan de eischen ervan voldoet. Verder zal o.a. getracht worden om op Zeelandia en Stewards vestigingsplaatsen in te richten en een aantal kleine landbouwers, tevens veehouders, op streek te helpen. In 1906 werd op Bengalen de proef met de ananascultuur voortgezet. Van het naburige eilandje St. Barths, waar deze vrucht welig tiert, werden op St. Eustatius 1850 planten ingevoerd.

Van de verschillende proeven die op Bengalen genomen worden, verdient nog vermelding het welslagen van de arrowroot-teelt.

De Sabaan, van wien sprake was in het vorige verslag, gaf het voornemen op om zich toe te leggen op de teelt van gewone aardappelen, daar de door hem daaruit getrokken verdiensten niet voldoende schenen te zijn.

De droogte van de eerste maanden des jaars was voor de op kleine schaal uitgeoefende bijenteelt niet gunstig. Niettemin bleek ook nu weder, dat de teelt als bijverdienste reden van bestaan heeft.

[1] Deze mededeeling komt niet overeen met hetgeen in den uitgewerkten en toelichtenden staat behoorende bij de memorie van toelichting op de ontwerpverordening tot voorloopige vaststelling van de koloniale huishoudelijke begrooting voor 1908 ad art. 27f is vermeld. Aldaar staat het volgende. »Opgemerkt dient hierbij te worden dat, als de katoen, die er nu vrij slecht voorstaat, ook in 1907/'08 slechte resultaten levert, de proeven daarmede niet voortgezet mogen worden.

De regenval schijnt te onregelmatig en te onvoldoende voor den eigenaardigen bodem van dit eiland.»

Aan den Gouverneur wordt opheldering gevraagd.

SABA.

Het jaar 1906 kan voor den landbouw op Saba niet ongunstig worden genoemd. De oogst van aardappelen, zijnde het voornaamste product van het eiland, was zeer bevredigend. In 1906 werden 279 vaten aardappelen uitgevoerd tegen 150 [1] in 1905. Bovendien voorzag de oogst in de plaatselijke behoefte. De uien hadden in 1906 veel van de rupsen te lijden, waardoor de opbrengst veel minder was dan in 1905. Er werden 44 vaten uitgevoerd en ongeveer 16 vaten op het eiland verbruikt.

Voor de bananas was het jaar 1906 niet gunstig. In de eerste maanden van het jaar waren er veel voorhanden, doch de storm in September vernielde of beschadigde ontelbare struiken, zoodat bij het einde van het jaar de vruchten zeer schaarsch waren. Ook aan de andere te velde staande producten bracht deze storm hier en daar eenige schade toe, maar niet van groote beteekenis. De lemoenboomen werden mede door dezen storm gehavend. De meeste vruchten werden daardoor weggeslagen, zoodat slechts een deel daarvan tot rijpheid kwam. Deze vruchten werden uitgeperst; 4700 L. sap werd uitgevoerd.

De teelt van de andere producten, zooals bataten en casave, bracht voldoende op voor plaatselijk gebruik.

Op Saba heeft de bijenteelt geen vordering gemaakt.

Voor wat betreft de werkzaamheden der Curaçaosche Maatschappij tot bevordering van Landbouw, Veeteelt, Zoutwinning en Visscherij wordt verwezen naar haar verslag, dat als bijlage R hierbij gaat; terwijl voorts een opgave van gevallen regen op al de eilanden der kolonie aan dit verslag als bijlage T is toegevoegd.

[1] Stemt niet overeen met de opgave in het vorige verslag. Aan den Gouverneur wordt opheldering gevraagd.

§ 5. VEETEELT.

Voor de veeteelt op Curaçao was het jaar 1906 over het algemeen niet ongunstig. Wel is waar had het vee in de eerste helft van het jaar van de droogte te lijden en moesten op sommige plantages de trekdieren, hoewel gedurende slechts korten tijd, met Amerikaansch hooi worden gevoed, doch buitengewone sterfte bleef achterwege; zelfs is de veestapel, vooral in het westelijk gedeelte van het eiland, vooruitgegaan. Alleen in het oosten van het eiland had er, ten gevolge van ziekte, een sterfte onder de geiten plaats. Deze sterfte was echter niet aanmerkelijk.

Voor de veeteelt op Aruba was het jaar 1906, vergeleken bij het voorgaande, niet ongunstig te noemen, daar, met uitzondering van paarden, de veestapel er vooruit is gegaan.

Ook op Bonaire viel in 1906 een vermeerdering van den veestapel waar te nemen. Er werd meer slachtvee uitgevoerd dan in 1905.

De veestapel van St. Martin is sedert 1905 nogal achteruitgegaan, met uitzondering van muildieren en ezels. Gedeeltelijk is dit toe te schrijven aan het feit, dat men over het algemeen, doch vooral op de groote plantages, deze teelt vermindert, ten einde de goede gronden beschikbaar te krijgen voor de katoencultuur. Ook de minder goede prijzen, die op Guadeloupe, waarnaar bijna al het vee van St. Martin uitgevoerd wordt, in de laatste twee jaren verkregen werden, zijn niet bevorderlijk voor de uitbreiding van deze teelt, vooral niet in dezen tijd, nu de katoen zulke goede uitkomsten oplevert. Voor een deel wordt het lage cijfer misschien ook wel veroorzaakt door de mindere nauwkeurigheid der verstrekte opgaven.

In tegenstelling met het vorige jaar had het vee in 1906 weinig of niets te lijden.

St. Eustatius kan in 1906 op eene vermeerdering van den veestapel wijzen. Ook werd er meer rundvee uitgevoerd dan het jaar te voren.

Op Saba is de veestapel, met uitzondering van geiten, die aanmerkelijk vermeerderd zijn, achteruitgegaan. Hoewel de uitvoer over het algemeen minder was, werd in 1906 daarentegen belangrijk meer geslacht dan 1905, waartoe voor een groot deel heeft bijgedragen het in 1906 door de zwavelonderneming in omloop gebrachte geld.

Eene statistiek van den veestapel op de verschillende eilanden der kolonie wordt als bijlage U hierbij gevoegd, terwijl de uitvoer van vee uit de kolonie over de drie laatste jaren kan blijken uit bijlage V.

§ 6. VISSCHERIJ.

Het visscherijbedrijf leverde, zooals in vorige jaren, ook in 1906 voor velen op Curaçao, Aruba en Bonaire een winstgevend middel van bestaan op. Op St. Martin, St. Eustatius en Saba is dat niet het geval, met uitzondering nochtans van de bevolking van het district Simpsons-baai van St. Martin, die grootendeels uit visschers bestaat.

Een vrij groot aantal visschers van Bonaire trekken in den regel naar de Roques-eilanden, om daar hun bedrijf uit te oefenen. De daar gevangen visch wordt op de markt van La Guaira verhandeld. Ook de karet-visscherij wordt er door de Bonairiaansche visschers uitgeoefend, aan wie deze visscherij een betrekkelijk ruim voordeel oplevert.

Uit gebrek aan deskundig personeel maakte de bij wijze van proef door dr. Boeke aangevangen schildpaddenteelt in een daartoe afgesloten inham van het Schottegat op Curaçao geen vordering. [1]

[1] Deze proefneming werd in Juni 1907 gestaakt.

§ 7. ZOUTWINNING.

Op Curaçao was de opbrengst van zout in het 2e en 3e district vrij gunstig, terwijl in het 4e en 5e district werd geoogst respectievelijk ± 9000 en ± 1000 vaten. In het 2e en 3e district werden verkocht 4300 vaten en in het 4e en 5e district respectievelijk 17.157 en 12.525 vaten, dus in het geheel 33.972 vaten; de prijs wisselde tusschen 30 en 50 cent per vat. In voorraad bleven in het 2e en 3e district ± 13000 vaten en in het 4e en 5e district respectievelijk ± 24400 en ± 21000 vaten, dus in het geheel ± 58.400 vaten. Ten gevolge van den zwaren regenval spoelde in het 2e en 3e district slechts een geringe hoeveelheid

weg, in het 4e en 5e district daarentegen naar schatting respectievelijk 1600 en 13000 vaten.

De ongekend lage prijzen zijn oorzaak, dat van deze industrie thans niet veel werk wordt gemaakt. Vroeger werd gedurende geruimen tijd geregeld f1,25 en enkele malen zelfs f2 en hooger per vat verkregen. Niet zoo heel lang geleden kon het artikel nog tegen f0,60, f0,75 en soms f0,90 per vat van de hand gedaan worden. In het afgeloopen jaar werd een partij voor 30 cent per vat verkocht en bedroeg de prijs, zooals hierboven reeds werd aangeteekend, in geen geval meer dan 50 cent per vat. Dit heeft op sommige bezitters van zoutplantages een ontmoedigende uitwerking gehad, hetgeen zich wel eens uit in de mindere zorg, die aan de zoutwinning wordt besteed, wat uiteraard een nadeeligen invloed uitoefent op de hoedanigheid van het product.

Van Aruba werd in 1906 geen zout uitgevoerd, hetgeen voornamelijk hieraan is toe te schrijven, dat, aangezien de pannen in een slechten staat verkeeren en vuil zijn, de hoedanigheid van het verkregen zout minwaardig is. De lage prijzen zijn oorzaak dat ook hier thans niet meer zorg aan de exploitatie wordt besteed.

Blijkens de door de twee op Bonaire werkende zoutondernemingen verstrekte gegevens werd er geoogst: op de Lage Westkust 32.467 en op de Slagbaai ± 40.000 vaten, terwijl verkocht werden respectievelijk 10.996 en 42.000 vaten. [1])

Op de Lage Westkust werd niet al het zout gegaard. De zoutpannen op deze plaats kunnen 100.000 vaten zout produceeren, in gunstige jaren zelfs wel 150.000 vaten. De pannen aan de Slagbaai geven thans 40.000 vaten en kunnen bij uitbreiding der onderneming veel meer voortbrengen. Daar de prijs laag en de afzet gering waren, werd in 1906 zelfs niet al het zout geoogst. Het wordt voor het grootste deel naar Noord-Amerika verscheept, terwijl het in kleinere hoeveelheden aan Porto Rico en eenige der Engelsche Bovenwindsche eilanden wordt verkocht.

Op de Lage Westkust bedroeg het gaarloon 10 cent en de verschepingskosten ongeveer 7½ cent per vat, en op Slagbaai respectievelijk 15 en gemiddeld 6½ cent per vat. Het uitvoerrecht bedraagt 3.84 cent per vat of f3,84 voor elke honderd vaten.

Op de eerstgemelde onderneming wordt gewerkt met 150 ad 200 arbeiders en bij de laatstgenoemde met ongeveer 100 personen.

De gemiddelde verdiensten van den arbeider bij het garen van het zout, waaraan ook vrouwen deelnemen, bedraagt een gulden daags. Bij de verscheping ontvangt de arbeider bij de eerste onderneming van f1 tot f1,50 per dag en bij de tweede 90 cent. Bij deze onderneming wordt aan den arbeider voeding verstrekt en in dit geval ondergaat zijn loon eene vermindering van 25 cent.

[1]) Voor een deel zout in het voorgaande jaar geoogst.

Het verlies aan zout ten gevolge van de hevige buien in de laatste maanden van 1906 was op deze onderneming zeer groot, doordien het regenwater zich in de kom, waar het zout opgehoopt was, verzamelde. Het verlies wordt bij benadering geschat op 20.000 vaten.

Van St. Martin bedroeg in 1906 de uitvoer van zout 4313 H.L. minder dan in 1905. Totaal werd er in 1906 uitgevoerd 54.176 H.L. De voornaamste redenen, waaraan de mindere uitvoer van zout is toe te schrijven, zijn:

1°. dat er thans in Noord-Amerika, waarheen het grootste gedeelte van het zout verscheept wordt, zout-trusts bestaan, die den handel in dit product vrij wel geheel in hunne macht hebben;

2°. dat er aldaar rijke zoutmijnen ontdekt en in exploitatie zijn, waardoor dit Amerikaansch product bij zeer groote hoeveelheden aan de markt komt;

3°. dat deze hoeveelheden, die niet door invoerrecht bezwaard zijn, goedkooper van de hand kunnen worden gedaan dan het ingevoerde zout;

4°. dat er door de concurrentie, die tusschen de maatschappijen van het Amerikaansch mijnzout en de importeurs van vreemd zout bestaat, een voor het zout van dit eiland zeer nadeelige verlaging van den prijs is ontstaan, vooral daar wegens de lage retourvrachten het zout uit de havens van de Middellandsche Zee goedkooper kan worden verkocht;

5°. dat door de uitbreiding van den stoomvaartdienst tusschen de Vereenigde Staten en Canada aan den eenen kant en de West-Indische eilanden aan den anderen kant de zeilschepen, die nog op deze eilanden varen, zeer in aantal zijn verminderd. Deze schepen toch moesten alle een retourlading hebben en namen als regel voor een verminderden vrachtprijs een heele of een gedeeltelijke lading zout in. De stoomschepen echter, die vaste tarieven hebben, onderhandelen niet op dit punt en verminderen de vracht dus niet;

6°. dat St. Martin een grooten knak in zijn zouthandel geleden heeft, doordat het zoovele der voorgaande jaren achtereen geen voldoende zout voorhanden had.

Slechts uit de pannen van de kleine concessiën werden er in het afgeloopen jaar 23.557 vaten geoogst; de groote concessie, nl. de Maatschappij tot exploitatie van de zoutmeren, heeft in het geheel niet geoogst, ofschoon zij dat had kunnen doen. De reden hiervoor zal wel hierin gelegen zijn, dat de gegaarde voorraden in 1905 nog voor het grootste deel onverkocht zijn gebleven.

Al maken de pannen zout in 1907, toch zal geen der concessionarissen tot het oogsten overgaan, indien de handel in dit artikel zich niet verbetert.

Op de eilanden St. Eustatius en Saba bestaan geen zoutpannen.

§ 8. SCHEEPSBOUW.

In 1906 werden in de kolonie gebouwd: op Curaçao een schoener; op Bonaire acht open booten; op St. Eustatius twee kotters, en op Saba twee open booten, terwijl op Aruba en St. Martin geen boot of schip werd gebouwd.

§ 9. HANDEL EN SCHEEPVAART.

De Kamer van koophandel en nijverheid op Curaçao was in 1906 samengesteld zooals het vorige jaar, toen die Kamer weder werd opgericht.

Ook in 1906 heeft de Kamer het Koloniaal Bestuur op tal van requesten en stukken van advies gediend. Zij deed voorstellen ter oprichting van een nieuwen vuurtoren aan de Noord-oostkust van Bonaire, waaraan in zoover gevolg werd gegeven, dat het daartoe benoodigd krediet op de voorloopig vastgestelde begrooting voor 1908 is uitgetrokken.

In den algemeenen toestand van den handel van Curaçao kwam in den loop van 1906 weinig verandering. Wel kwam er, vergeleken bij voorgaande jaren, eenige verbetering in den doorvoerhandel naar aanleiding van de intrekking door de Regeering van Venezuela van het besluit, bepalende de heffing van 30% additioneele rechten op de goederen, welke op de Antillen worden overgescheept. Ook werd de handel, doch voornamelijk de scheepvaart, eenigszins gebaat door de wijziging door Venezuela aangebracht in het verbod, dat schepen van minder dan 40 ton niet naar de Venezuelaansche havens mochten worden uitgeklaard. Thans is zulk een verbod alleen van toepassing op schepen van minder dan 20 ton.

Na eene herleving omstreeks het midden van de negentiende eeuw van den handel, die menigen bewoner van Curaçao tot welvaart bracht, begon de handel daarop te kwijnen sedert de regeeringsaanvaarding van GUZMAN BLANCO als President van Venezuela, die den eersten stoot tot dezen achteruitgang gaf door het uitvaardigen van het besluit, waarbij alle goederen afkomstig uit de Antillen onderworpen werden in Venezuela aan een additioneel invoerrecht van 30%. Door deze bepaling trad een tijdperk in van verval van den handel van Curaçao, daar de uitvoer van goederen van Curaçao naar Venezuela bijna onmogelijk werd gemaakt. Immers ten gevolge van die bepaling werden de winkeliers uit Venezuela, die vroeger op Curaçao hunne inkoopen in het groot kwamen doen, gedwongen hunne koopwaren rechtstreeks uit Europa en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika te bestellen of wel zich te wenden tot de in hun eigen land gevestigde groothandelaren, die in meergemeld additioneel invoerrecht een afdoenden steun erlangden in de concurrentie met den Curaçaoschen handel. Liep dan ook vroeger een der gebruikelijke wegen van koopwaren van de plaats van herkomst over Curaçao naar den consument in Venezuela, thans is die weg bijna van geen beteekenis meer voor den invoer voor consumptie in die Republiek. Ten gevolge van de door de langdurige werking van de bepaling in quaestie gevestigde gewoonte zal hij ook niet meer de vroegere beteekenis kunnen terugkrijgen. De vroegere voornaamste afnemers zijn niet alleen verloren gegaan, maar in sommige gevallen zelfs concurrenten van den Curaçaoschen handel geworden, terwijl ook wegens de daling van de koffieprijzen op de wereldmarkt de

koopkracht van vroegere afnemers, gevestigd in de omliggende koffie produceerende landen, zoo sterk verminderd is, dat zij zelfs onder overigens gunstige omstandigheden niet meer van dezelfde beteekenis voor den Curaçaoschen handel als voorheen geacht zouden kunnen worden.

De gedurige gemeenschap, die de vele stoomschepen, welke de haven van Curaçao bezoeken, onderhouden, brengt een niet onaanzienlijk verkeer van reizigers mede. De inkoopen, die deze vreemdelingen op Curaçao doen, hoe weinig zij ook zijn, komen niet alleen den handel onmiddellijk, maar ook middellijk ten goede, want van dit vreemdelingenverkeer trekken ook andere klassen der bevolking voordeel, die daardoor in koopkracht winnen.

In den provisie-handel was wel is waar in 1906 een zekere levendigheid te bespeuren, doch deze bedrijvigheid was het gevolg van de mislukking van den maisoogst 1905/1906 op Curaçao, Aruba en Bonaire, hetgeen grooten aanvoer voornamelijk van maismeel uit New-York noodig maakte.

Niettegenstaande de mislukking van den oogst van 1905 was het lot der bevolking over het algemeen nogal dragelijk in 1906; de vraag namelijk, welke er in Engeland, Frankrijk, Duitschland en in mindere mate ook te New-York naar de jipijapa-hoeden was, verschafte min of meer loonend werk aan een zeer groot aantal vrouwen en meisjes, niet enkel in het stadsdistrict, maar ook in de buitendistricten. Ook enkele mannen en jongens hielden zich met het hoedenvlechten bezig.

De omstandigheid, dat de haven van Curaçao in de vaarplannen van verscheidene stoomvaartlijnen is opgenomen, levert aan de koloniale scheepvaart een niet gering te achten voordeel op; de goederen op Curaçao door de stoomschepen voor Maracaibo en Coro aangebracht, worden door verscheiden Curaçaosche schoeners naar die havens overgebracht; ook worden uit Maracaibo volle ladingen hout en mangelbast door die schepen op Curaçao aangebracht om met de stoomschepen naar Europa en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika te worden verscheept.

De afzet van zout was in het afgeloopen jaar minder dan in de voorgaande jaren. De uitvoer van groote hoeveelheden geschiedde bijna uitsluitend naar de havens van Columbia, echter slechts zoolang die Republiek in burgeroorlog verkeerde; want als er rust en vrede heerscht kunnen de daar aanwezige zoutpannen en depositos bewerkt worden, zoodat er geen behoefte aan invoer van zout uit Curaçao bestaat. De uitvoer van dit product bepaalt zich dus in de laatste tijden tot enkele ladingen naar St. Domingo en New-York.

Ofschoon in de laatste jaren van niet veel beteekenis, is de handel met het moederland toch levendiger dan vóór het in de vaart brengen der stoomschepen van den Koninklijken West-Indischen Maildienst.

Als voortbrengselen van de Nederlandsche nijverheid, die voor Curaçao van belang zijn, kunnen opgenoemd worden vooral jenever, verfwaren en -oliën, dakpannen, verduurzaamde levensmiddelen, likeur, boter en kaas, welke alle bijna uitsluitend uit Nederland worden ingevoerd, zoomede een groote hoeveelheid sigaren.

Zoo er een middel moest worden opgegeven om den uitvoer van Nederlandsche producten naar Curaçao en de naburige landen te bevorderen, dan zou het bestaan in het uitzenden van handelsreizigers in het bezit van monsters van de artikelen, welke geleverd kunnen worden. Wel hebben nu en dan eenige firma's in Nederland handelsreizigers naar Curaçao en de naburige landen uitgezonden, ten deze het voorbeeld volgend van de Britsche, Fransche, Duitsche en Amerikaansche fabrikanten en kooplieden, doch veel komt dit niet voor.

Door zijn ligging aangewezen voor den doorvoerhandel blijft Curaçao zelfs in dezen tijd van algemeene malaise nog steeds van belang, vooral als overschepingshaven voor de nogal talrijke stoomschepen, die de haven van Curaçao op doorreis naar andere plaatsen aandoen en zich hier met het oog op de goedkoope werkkrachten en andere gerieven, die in de naburige havenplaatsen ontbreken, hoofdzakelijk van steenkolen, maar ook van andere benoodigdheden voorzien. Ook de talrijke zeilschepen, die op Curaçao tehuis behooren, onderhouden eene drukke vaart met de naburige havens, in het bijzonder met die van Maracaibo en Coro in Venezuela.

De aaneensluiting van de verschillende Europeesche stoomvaartmaatschappijen, waartoe de stoomschepen, die de haven van Curaçao aandoen, behooren, tot een te Londen gevestigde conferentie, heeft in strijd met de verwachting gunstige gevolgen gehad voor de Curaçaosche zeilscheepvaart. Die stoomvaartmaatschappijen hebben met de reeders en eigenaars der zeilschepen een overeenkomst aangegaan, waarbij de vrachtprijzen zoodanig zijn gesteld, dat de doorvoerhandel van Curaçao daardoor gebaat wordt.

Deze maatregel had ten doel de vracht van Europa naar Maracaibo en Coro over Curaçao gelijk te stellen met- of zelfs lager te houden dan de vracht van Europa naar Maracaibo en Coro over New-York; stond in verband met de intrekking door de Regeering van Venezuela van het bovengenoemd besluit nopens de heffing van 30 % additioneele rechten op goederen voor doorvoer en deed den doorvoerhandel van Europeesche waren over Curaçao naar Maracaibo en Coro weder herleven, evenwel niet tot zijn vroegeren bloei.

Ten einde producten te lokken naar de haven van Curaçao voor doorvoer, werden bovendien verschillende vrachten verminderd, zooals die van dividivi met 10 %, die van mangrovebast met 10 shilling per ton, terwijl die van katoen van 80 op 54 shilling per ton werd gebracht.

Ook de stoomschepen van de stoomvaartmaatschappijen, die Curaçao met de Vereenigde Staten van Noord-Amerika verbinden, hebben hare vrachten zoodanig geregeld, dat ondernemende handelaars in de mogelijkheid worden gesteld mangrove-bast en andere producten van Maracaibo naar Curaçao met zeilschepen te doen vervoeren, ten einde in deze haven te worden overgescheept aan boord van stoomschepen met bestemming naar New-York.

De verbinding van Curaçao met de buitenwereld werd gedurende 1906 onderhouden door de volgende stoomvaartlijnen:

Den Nederlandschen Koninklijken West Indischen Maildienst; de Duitsche Hamburg-Amerikalijn; de Italiaansche „La Veloce"; de Engelsche „Leyland-line" en „Harrison-line"; de Spaansche „Compañia Trasatlántica de Barcelona"; de Amerikaansche „Red D line" en de Fransche „Compagnie Générale Transatlantique".

Deze laatste maatschappij staakte echter in het laatst van het jaar den dienst op Curaçao.

Van de bovengenoemde maatschappijen voorzien zich op Curaçao van kolen de booten van de „Veloce" en van de „Compañía Trasatlántica de Barcelona", terwijl die van den Koninklijken West-Indischen Maildienst en van de „Red D line" zoowel als het koloniaal stoomschip „*Christiansted*" zich ook soms van kolen op Curaçao voorzien.

Ook de stoombooten, die vee van Venezuela naar Cuba vervoeren, nemen op Curaçao kolen in, dikwijls zoowel bij de heen- als bij de terugreis. De kolen worden voor het grootste gedeelte met stoomschepen uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en voor het overige met zeilschepen uit Cardiff op Curaçao aangebracht.

Curaçao dat vroeger geen kolenstation was, is er thans een geworden, hetgeen voornamelijk te danken is aan de omstandigheid, dat die brandstof wordt geleverd tegen een prijs, die even laag, zoo niet lager is als op de andere West-Indische eilanden.

In den havendienst werd in 1906 verbetering aangebracht door aan buiten de haven zijnde schepen de gelegenheid open te stellen om door middel van seinen met het internationaal seinboek zich in verbinding te stellen met hunne agenten en andere belanghebbenden. (Zie Hoofdstuk E, § 1, i. v. Internationale Seinen).

In 1906 werd de haven van Curaçao, blijkens bijlage W, bezocht door 1474 schepen, metende te zamen 1 717 856 M³. Met die schepen werden in dat jaar 5783 passagiers aangebracht en 5032 vervoerd.

Pogingen om een handelsagentschap van Venezuela op Aruba en Bonaire te doen vestigen mochten nog niet tot eenig resultaat leiden. In het begin van 1907 werden ook de handelsagentschappen van Columbia op die eilanden opgeheven, ten gevolge waarvan ook de schepen van die eilanden met bestemming naar de havens van Columbia eerst op Curaçao moeten komen om hun papieren door den Columbiaanschen consul aldaar te doen afteekenen.

De waarde van den invoer in 1906 bedroeg op Aruba en Bonaire respectievelijk f 254 888 en f 40 870 en die van den uitvoer f 408 747 en f 92 592, tegen respectievelijk f 297 107 en f 146 494 invoer en f 345 833 1) en f 109 345 uitvoer in 1905.

Op St. Martin waren handel en scheepvaart in 1906 ongeveer gelijk als in 1905. Daar echter 1906 een gunstiger regenjaar was dan 1905, waren er in het eerstvermeld jaar meer landbouwproducten, hetgeen ten gevolge had, dat de invoer in 1906 minder beliep dan in 1905. Ook in 1906 deden de stoomschepen van de »Quebec-line» dat eiland enkele malen aan.

De waarde der voor plaatselijk verbruik ingevoerde goederen was f 96 089 en die der stapelproducten, uitgevoerd van de reede van Philipsburg, bedroeg naar tariefwaarde f 27 454, tegen respectievelijk f 106 302 2) en f 28 744 in 1905.

Op St. Eustatius bepaalde de handel zich in 1906 evenals in de

1) Bijlage V geeft het blijkbaar verbeterde cijfer f 468 810.
2) Bijlage X geeft het blijkbaar verbeterde cijfer f 106 347.

voorgaande jaren tot den invoer van verbruiksartikelen en den uitvoer van stapelproducten.

De reede van dat eiland werd bezocht door drie potvischvaarders. De waarde van den invoer bedroeg f 24 995 en die van den uitvoer f 7790, tegen respectievelijk f 28 912 en f 11 683 in 1905.

Op Saba bleef de handel in 1906 als gewoonlijk tot den kleinhandel bepaald. De invoer was echter belangrijk meer dan in de twee voorgaande jaren, hetgeen in verband staat met de exploitatie der zwavelmijnen te Hell's gate.

De invoer uit Curaçao nam ook in 1906 toe.

De waarde der ingevoerde goederen was f 59 890 1) en die der uitgevoerde producten f 4330, tegen respectievelijk f 57 332 en f 4127 in 1905.

Uitvoerige gegevens betreffende den uitvoer van de verschillende eilanden zijn opgenomen in de bijlage V, 2) terwijl bijlage X eene opsomming geeft van de op die eilanden ingevoerde goederen en van de waarde daarvan, een en ander over de drie laatste jaren.

Het aantal vaartuigen, die de verschillende eilanden in 1906 aandeden, wordt gevonden in bijlage W, waarin ook de inhoudsmaat en de nationaliteit is vermeld.

Eene opgave van de gevestigde uitvoerfirma's in de kolonie Curaçao en van de producten, welke zij voornamelijk uitvoeren, is toegevoegd aan dit verslag als bijlage Y; en in de bijlage Z worden opgaven gevonden van den doorvoer van de kolonie over de drie laatste jaren.

Ten vervolge op hetgeen dienaangaande in het vorige verslag is vermeld, kan worden medegedeeld dat het stoomschip *Christiansted* van Curaçao geregeld eens in de vier weken de bovenwindsche eilanden zoomede St. Thomas en St Kitts heeft aangedaan en tweemaal, somtijds 3 malen in de vier weken, de eilanden Bonaire en Aruba.

De dienst blijft voorzien in een bepaald gevoelde behoefte, en niet dan zeer ongaarne zoude men in de kolonie tot den vroegeren toestand terugkeeren.

Het op 1 Juli 1906 verstreken contract met de Hamburg-Amerika-lijn werd in den loop van dat jaar met 3 maanden verlengd. Met 1 October verloor deze maatschappij de beschikking over het vaartuig dat weder in exploitatie overging bij de eigenares „Det Østasiatiske Kompagni" te Kopenhagen. Nadat o.a. de Koninklijke West-Indische Maildienst had te kennen gegeven dat haar de tijd ontbrak om eene aanbieding tegen 1 October te doen, werd, opdat de dienst niet zou worden gestaakt, het stoomschip voor den tijd van een jaar door het Koloniaal Bestuur van de Deensche maatschappij gehuurd. Daardoor ontstond tevens de gelegenheid voor gegadigden om hunne aanbiedingen voor het onderhouden van de stoomvaartverbinding op den bestaanden voet, na afloop van dat jaar tijdig in te zenden.

Ten einde de kosten aan de exploitatie verbonden zooveel mogelijk te verminderen, wordt getracht gedurende de dagen dat het schip tusschen elke rondreis op Curaçao stil ligt, loonenden arbeid daarvoor te vinden. Hiertoe werd het reeds een paar malen gebezigd voor excursiën, zoomede tot het doen van een reis naar Maracaibo en Sto. Domingo met niet onbevredigend resultaat.

1) Dit cijfer stemt niet overeen met dat van bijlage X; aan den Gouverneur wordt opheldering gevraagd.

2) Wat in het vorige verslag ten aanzien van Curaçao is gezegd over de wijze, waarop de gegevens voor deze statistiek worden verzameld, blijft ook nu zijne waarde behouden.

§ 10. ZEEBRIEVEN.

In 1906 werden op Curaçao 6, op Aruba 4, op Bonaire 13, op St. Martin 6, op St. Eustatius 3 en op Saba 2 zeebrieven afgegeven.

De Minister van Koloniën,
D. FOCK.

INHOUD

VAN HET

KOLONIAAL VERSLAG VAN CURAÇAO VAN 1907.

Bijlage A.

STATISTIEK

van de bevolking, de geboorten, de sterfgevallen en de huwelijken in de kolonie Curaçao, over de laatste zes jaren.

Naar aanleiding van de in het Verslag der Commissie uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal nopens het Koloniaal Verslag van 1905 gedane vraag of in de bevolkingsstatistiek in deze bijlage rekening wordt gehouden met de inwoners, die naar den vreemde trekken en daar komen te overlijden, wordt aangeteekend dat op de eilanden Curaçao, Aruba en Bonaire noch met de inwoners, die naar het buitenland vertrekken, noch met die, welke aldaar komen te overlijden door de wijkmeesters en districtsmeesters rekening wordt gehouden, omdat dezen alle gegevens daartoe missen.

Op de Bovenwindsche eilanden St. Martin, St. Eustatius en Saba wordt door de gezaghebbers, die voor de samenstelling van deze statistiek zorgen, zooveel doenlijk rekening gehouden met de naar elders vertrekkende bewoners. Van hen die in het buitenland komen te overlijden bekomen zij echter geen opgaaf.

	1901.			1902.			1903.		
	M.	V.	Totaal.	M.	V.	Totaal.	M.	V.	Totaal.
									Bevolking bij
Curaçao	13 306	17 515	30 821	13 565	17 786	31 351	31 501	17 870	31 371
Aruba	4 762	5 098	9 860	4 260	4 724	8 984	4 311	4 794	9 105
Bonaire	2 422	2 875	5 297	2 597	3 140	5 737	2 637	3 203	5 840
St. Martin	1 239	1 977	3 216	1 314	1 948	3 262	1 216	1 945	3 161
St. Eustatius	559	820	1 379	711	747	1 458	675	809	1 484
Saba	1 096	1 116	2 212	1 121	1 133	2 254	1 131	1 152	2 283
	23 384	29 401	52 785	23 568	29 478	53 046	23 471	29 773	53 244
Curaçao	511	493	1 004	552	500	1 052	447	468	915
Aruba	116	192	308	176	170	346	170	157	327
Bonaire	104	100	204	95	115	210	120	119	239
St. Martin	52	50	102	71	55	126	64	65	129
St. Eustatius	35	29	64	29	30	59	29	29	58
Saba	36	25	61	34	30	64	20	26	46
	854	889	1 743	957	900	1 857	850	864	1 714
									St
Curaçao	299	299	598	221	250	471	377	497	874
Aruba	80	70	150	46	41	87	113	93	206
Bonaire	57	54	111	43	35	78	71	69	140
St. Martin	28	32	60	16	38	54	[2]) 20	27	47
St. Eustatius	17	15	32	12	14	26	21	11	32
Saba	12	12	24	9	13	22	11	7	18
	493	482	975	347	391	738	613	704	1 317
									Hu
Curaçao		118			151			139	
Aruba		48			65			42	
Bonaire		22			37			26	
St. Martin		38			26			17	
St. Eustatius		3			8			3	
Saba		6			17			6	
		235			304			233	

[1]) Zie noot 3 op hoofdstuk A. [2]) In het vorig verslag stond abusievelijk 120. [3]) In het vorig verslag stond abusievelijk

1904.			1905.			1906.		
M.	V.	Totaal.	M.	V.	Totaal.	M.	V.	Totaal.
...de van het jaar.								
13 608	17 899	31 507	13 534	17 556	31 090	12 951	17 450	30 401
4 418	4 919	9 337	4 522	5 019	9 541	4 584	5 116	9 700
2 701	3 249	5 950	2 749	3 314	6 063	2 767	3 335	6 102
1 174	1 882	3 056	1 210	1 877	3 087	1 195	1 877	[1]) 3 072
684	798	1 482	691	808	1 499	586	674	1 260
1 054	1 100	2 154	1 059	1 127	2 186	1 090	1 133	2 223
23 639	29 847	53 486	23 765	29 701	53 466	23 173	29 585	52 758
...rten.								
431	493	924	475	496	971	346	295	641
171	159	330	167	185	352	130	152	282
95	77	172	106	113	219	95	80	175
55	57	112	52	56	108	52	52	104
26	25	51	19	29	48	33	20	53
24	36	60	25	35	60	43	25	68
802	847	1 649	844	914	1 758	699	624	1 323
...allen.								
258	278	536	349	397	746	362	415	777
50	49	99	79	66	145	79	99	178
34	32	66	58	57	115	61	53	114
34	38	72	42	39	81	25	33	58
15	18	33	10	21	31	14	20	34
10	13	23	20	[3]) 8	28	12	19	31
401	428	829	558	588	1 146	553	639	1 192
...ken.								
	170			133			157	
	78			47			41	
	28			20			42	
	10			11			12	
	4			6			4	
	5			6			19	
	295			223			275	

Bijlage B.

STAAT aantoonende de verdeeling der ingezetenen op het einde van 1906 naar hunne geboorteplaatsen en de kerkgenootschappen waartoe zij behooren.

	Getalsterkte der bevolking.	Waarvan geboren:				Indeeling naar de kerkgenootschappen.			
		in de Kolonie.	elders in West-Indië.	in Nederland.	in andere oorden.	Protestanten.	Roomsch-Katholieken.	Israëlieten.	andere godsdiensten.
Curaçao.	30 401	29 445	132	351	473	1 487	28 282	625	7
Aruba	9 700	9 569	20	13	98	459	9 240	1	—
Bonaire.	6 102	6 059	—	10	33	77	6 024	1	—
St. Martin	3 072 [1])	2 950	98	17	7	2 243	829	„	—
St. Eustatius	1 260	1 116	134	7	3	860	400	„	—
Saba	2 223	2 147	52	6	18	1 546	677	„	—
	52 758	51 286	436	404	632	6 672	45 452	627	7

[1]) Zie noot 3 op hoofdstuk A.

Bijlage C.

STAAT aantoonende de verdeeling der ingezetenen op het einde van 1906, in de kolonie Curaçao, naar de verschillende beroepen, bedrijven en ambachten.

	Ambtenaren.	Apothekers.	Barbiers.	Broodbakkers.	Drukkers.	Grofsmeden.	Hoedenvlechters.	Huisbedienden.	Kantwerksters.	Kleermakers.	Koks en Keukenmeiden.	Kooplieden.	Koopmans-klerken.	Koetsiers.	Kuipers.	Landbouwers.	Metselaars.	Mijnwerkers.	Naaisters.	Onderwijzers.	Photografen.	Pontwrikkers.
Curaçao, stadsdistrict	95	8	19	77	15	21	1 086	706	19	148	333	227	138	52	14	30	41	–	964	75	3	39
„ , 2de district.	9	–	2	39	–	8	1 083	23	2	42	15	1	6	22	4	843	126	10	122	6	–	–
„ , 3de „	15	–	–	15	2	3	1 007	42	2	64	22	4	8	21	21	608	82	–	61	10	–	20
„ , 4de „	7	–	–	5	–	2	437	6	–	22	12	–	–	12	–	411	34	–	44	–	–	–
„ , 5de „	5	–	–	23	–	5	1 019	15	–	36	22	–	–	17	2	603	44	–	53	–	–	–
Aruba	27	–	2	15	1	10	50	100	–	30	10	4	5	20	10	800	55	600	12	2	–	–
Bonaire	24	–	5	33	–	2	361	125	15	13	44	10	11	20	5	578	36	2	210	2	–	–
St. Martin	18	–	–	17	–	5	27	40	2	3	28	11	10	8	1	106	4	–	91	18	–	–
St. Eustatius	23	–	–	3	–	–	–	24	15	–	5	2	–	–	–	55	4	–	17	4	–	–
Saba	5	–	–	12	–	–	35	55	102	–	47	2	2	–	–	157	5	47	53	8	1	–

	Schepenmakers.	Schoenmakers.	Schrijnwerkers.	Sigarenmakers.	Sjouwerlieden.	Slagers.	Stalhouders.	Stoelenmatters.	Tandmeesters.	Timmerlieden.	Ververs.	Visschers.	Vroedvrouwen.	Waschvrouwen.	Water-verkoopers.	Winkeliers.	Zeelieden.	Zeilmakers.	Zilver- en Goudsmeden.	Zoutgaarders.	Zonder beroep.	Verschillende beroepen enz. die niet op dezen staat voorkomen.
Curaçao, stadsdistrict	9	168	39	1	155	35	4	6	8	178	58	58	13	762	3	146	387	12	31	–	7 030	623
„ , 2de district.	19	41	2	–	170	1	–	–	–	104	3	64	6	224	22	21	169	2	2	81	2 314	45
„ , 3de „	–	55	14	–	211	3	–	2	–	127	6	145	8	217	3	6	161	3	4	37	1 918	49
„ , 4de „	–	11	–	–	–	–	–	–	–	35	1	23	–	115	–	–	40	–	–	–	922	13
„ , 5de „	–	19	–	–	–	–	–	–	–	39	3	51	1	62	–	–	20	–	–	–	1 708	37
Aruba	3	15	30	–	40	4	1	50	–	60	30	200	14	100	20	426	225	40	2	20	6 667	–
Bonaire	11	27	3	–	6	–	–	2	–	46	6	138	8	215	–	45	424	3	1	220	3 336	115
St. Martin	3	9	5	20	33	2	–	1	–	29	6	71	8	53	–	16	32	2	2	280	2 074	37
St. Eustatius	3	2	–	–	8	5	–	–	–	6	1	9	4	11	–	4	22	–	–	–	1 013	20
Saba	2	5	2	–	85	5	–	–	–	5	3	60	6	59	–	16	198	–	–	–	1 235	11

Bijlage D[1].

STAAT aantoonende de maandelijksche gemiddelden van de weerkundige waarnemingen in het fort Amsterdam gedurende het jaar 1906.

Maanden.	Gemiddelde luchtdrukking niet herleid op o C.		Gemiddelde temperatuur o C.				Gemiddelde betrekkelijke vochtigheid %		Gemiddelde windsterkte schaal Beaufort.		Gemiddelde bewolking.		Totaal regenneerslag in m.M. Fort Amsterdam.	Gemiddelde regenneerslag in m.M. Fort Amsterdam.	Aanmerkingen.
	8 *a m*	2 *p m*	8 *a m*	2 *p m*	Maximum.	Maximum.	8 *a m*	2 *p m*	8 *a m*	2 *p m*	8 *a m*	2 *a m*			
Januari	*	*	*	*	27	24	80	*	1,5	*	*	*	23,8	0,7	Totaal aantal regendagen 130.
Februari	*	*	*	*	28	24	79	*	1	*	*	*	25,6	0,8	
Maart	*	*	*	*	28	25	76	*	1,5	*	*	*	9,5	0,3	
April	*	*	*	*	29	25	77	*	2	*	*	*	13	0,4	
Mei	765	764	28	29,2	30	25	78	69	3	3	4	4	10,1	0,3	
Juni	763	763	28	26	30	26	80	70	3	3	5	4	72,2	2,3	
Juli	763,2	763,2	27,9	29,3	29	26	79	69	3	3	5	4	30,1	0,9	
Augustus	763	762,5	28,4	30	30	26	78	67	2	2	5	4	33,4	1	
September	762,5	761,9	29	31	32	27	75	67	2	2	5	4	6,7	0,2	
October	762,5	761,5	27,4	28,8	30	25	81	80	2	2	7	6	472,3	15,2	
November	762	761	28	28,4	29	25	79	77	2	2	5	5	145,9	4,7	
December	761,9	761,9	26,4	28,2	28,2	24	83	73	1	2	4	5	261,9	8,4	
Totaal													1 104,5		

* Eerst in Mei van 1906 is begonnen met de luchtdrukking om 8 *a m* en 2 *p m* op te nemen.

* Eerst in Mei van 1906 is begonnen met de luchtdrukking om 8 *a m* en 2 *p m* op te nemen.

Bijlage D^II.

OPGAAF van de preventief gevangenen gedurende het jaar 1906.

Naam en voornamen.	Op wiens bevel.	Wanneer aangebracht.	Tot wanneer.	Aanmerkingen.
Martinus Victoria (alias) . . Lubin Martinus Bernabela	Hof van justitie.	9 November 1905	23 Januari 1906	Veroordeeld tot *een jaar en zes maanden gevangenisstraf* ter zake van *„Diefstal van klein vee in de weide gepleegd"*. Bij Gouv. besch. d.d. 30 Augustus 1906, kwijtschelding der nog te ondergane straf.
Evertsz, Horatio.	Procureur-generaal.	11 December 1905	23 Januari 1906	Veroordeeld tot *vier maanden gevangenisstraf en tot eene geldboete van acht gulden*, ter zake van *„Het moedwillig toebrengen van een kwetsuur, die ziekte van meer dan zes, doch niet meer dan twintig dagen ten gevolge heeft gehad."*
Cras, Julio	idem.	27 December 1905	2 Januari 1906	In vrijheid gesteld.
Forto, Bicento.	idem.	15 Januari 1906	27 Maart 1906	Veroordeeld tot *twee maanden gevangenisstraf en tot eene geldboete van acht gulden*, ter zake van: *„Het moedwillig toebrengen van een kwetsuur, die ziekte van meer dan zes, doch niet meer dan twintig dagen ten gevolge heeft gehad."*
Andries, Jacob	idem.	19 Februari 1906	24 April 1906	Veroordeeld tot *zes maanden gevangenisstraf*, ter zake van *„Diefstal met binnenbraak in een bewoond huis."*
Sacroes, Enriqueta	idem.	9 Maart 1906	10 Maart 1906	In vrijheid gesteld.
Sillé, Gerardus . . . . . } Schoenmaker Antoine . . }	idem.	18 April 1906	24 April 1906	Beide in vrijheid gesteld.
Overman, Palmi	idem.	19 Mei 1906	5 Juni 1906	In vrijheid gesteld.
Molino, Leandro	idem.	11 Juni 1906	14 Augustus 1906	Veroordeeld tot *drie maanden gevangenisstraf*, ter zake van: *„Diefstal van klein vee in de weide gepleegd."*
Manuela, Johannes	Hof van justitie.	18 Juni 1906	14 Augustus 1906	In vrijheid gesteld.
Lauffer, Bernardus	Procureur-generaal.	30 Juni 1906	14 Augustus 1906	Veroordeeld tot *drie maanden gevangenisstraf en tot eene geldboete van acht gulden*, ter zake van: *„Het moedwillig toebrengen van een kwetsuur, die ziekte van meer dan zes, doch niet meer dan twintig dagen ten gevolge heeft gehad."*
Madeson (alias) . . . . . . Cornelis Blindenburg. . .	idem.	12 November 1906	15 Januari 1907	Veroordeeld tot *vier maanden gevangenisstraf*, ter zake van: *„Diefstal van klein vee in de weide gepleegd."*

Curaçao, 13 Februari 1907.

De Procureur-Generaal,
(get.) Nuijens.

Voor eensluidend afschrift:

De Gouvernements-Secretaris,
J. F. Haayen.

Bijlage E.

ZIEKTEN die zich hebben voorgedaan onder de gevangenen op Curaçao.

Naam der ziekte.	Aantal gevallen.	Naam der ziekte.	Aantal gevallen.
Abscessus	1	Laryngitis	1
Angina Catarrhalis	3	Lymphadenitis	5
Agina pectoris	1	Metrorrhagia	1
Arthritis	2	Neuralgia	7
Bronchitis Catarrh	4	Neurasthenia	1
Catarrhus vesicae	1	Odontalgia	18
Conjunctivitis	4	Orchitis	3
Contusio	1	Otitis externa	1
Debilitas	4	Phthisis pulmonum	1
Entero catarrh	12	Rheumatismus	10
Epididymetis	1	Scabies	2
Febris gastrica	2	Scorbut	5
Febris rheumatica	1	Stomatitis	3
Fistulae	1	Ulcus cruris	2
Gastritis	5	Ulcus manus	1
Gonorrhoea	5	Ulcus molle	1
Helminthiasis	1	Urticaria	1
Hernia	1	Vulnera	2
Herpes tonsurans	2		

Bijlage F.

EXTRACT uit het verslag van de bevindingen en handelingen van het geneeskundig toezicht op Curaçao gedurende het jaar 1906.

Het verslag vangt aan met de mededeeling, dat, wat de gezondheidstoestand in het stadsdistrict betreft, in de eerste plaats moet worden vermeld, dat de mazelenepidemie, die in het laatst van het jaar 1905 hevig heerschte, in het begin van het jaar 1906 in kracht afnam en in Maart van dat jaar als geweken beschouwd kon worden.

Daarentegen heerschte deze ziekte in het begin van 1906 sterker in de buitendistricten, voornamelijk in het 2de en het 3de district, waardoor het sterftecijfer in deze streken over Januari en Februari van dat jaar zeer hoog was.

Omtrent het voorkomen van besmettelijke ziekten en omtrent quarantaine-maatregelen zijn reeds mededeelingen gedaan in hoofdstuk B.

Door den geneesheer-directeur van de quarantaine-inrichting werd geregeld het maandelijksch bezoek aan deze inrichting gebracht.

De geneeskundige raad hield veertien vergaderingen.

In de samenstelling van den raad kwam geen verandering.

Aan drie personen werd na aflegging van het vereischte examen een diploma uitgereikt als tandmeester.

Eéne akte van bevoegdheid tot het uitoefenen der genees-, heel- en verloskunde werd door den raad geviseerd.

De visitatie der apotheken gaf geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen.

Gedurende het jaar 1906 werden op Curaçao 495 personen ingeënt.

Het batig saldo van het parc-vaccinogène op Curaçao bedroeg op ultimo December 1906 *f* 684,82.

Bijlage G.

STAAT aantoonende het aantal scholen, leerlingen en onderwijzend personeel en het schoolverzuim op elk der eilanden van de kolonie op het einde van het jaar 1906.

SCHOLEN.	Tegen betaling of kosteloos.	Leerlingen: jongens.	Leerlingen: meisjes.	Leerlingen: totaal.	Leerlingen: schoolverzuim.	*) Getal onderwijzend personeel.
Curaçao.						
In het Stadsdistrict.						
A. Openbare.						
Voor meer uitgebreid onderwijs.						
Hendrikschool	t. b.	161	—		$8\frac{2}{3}$ pCt.	11
Wilhelminaschool	t. b.	—	84		$11\frac{1}{3}$ „	8
				245		
Voor lager onderwijs.						
Emmaschool	k.	84	64	148	$20\frac{9}{10}$ „	4
B. Bijzondere.						
Voor meer uitgebreid onderwijs.						
Roomsch-Katholieke.						
St. Martinusgesticht	t. b.	—	127		6 „	11
St. Antoniusgesticht	t. b.	—	47		$5\frac{1}{2}$ „	7
St. Thomasschool	t. b.	147	—		$7\frac{1}{2}$ „	9
				321		
Niet confessioneel.						
School van Leon	t. b.	35	—	35	$3\frac{1}{2}$ „	3
Voor lager onderwijs.						
Roomsch-Katholieke.						
St. Martinusgesticht	k.	—	200		14 „	3
St. Antoniusgesticht	k.	—	122		$14\frac{1}{2}$ „	3
St. Vincentiusschool	k.	418	—		$8\frac{1}{3}$ „	6
St. Jozefschool	k.	290	—		10 „	6
				1030		
Niet confessioneel.						
School van de dames Conn	t. b.	12	50	62	—	2
Bewaarscholen.						
Roomsch-Katholieke.						
2 St. Martinusgestichten	1 t. b. en 1 k.	110	215		—	4
St. Antoniusgesticht	k.	58	130		—	3
				513		
In de Buitendistricten.						
Roomsch-Katholieke bijzondere scholen.						
Voor lager onderwijs.						
Santa Rosa	k.	179	183		8 „	4
St. Dominicus	k.	96	92		13 „	3
Santa Maria	k.	135	152		10 „	4
St. Willibrord	k.	86	82		14 „	3
St. Jozef	k.	120	110		11 „	3
St. Pieter	k.	76	74		13 „	3
				1 385		

SCHOLEN.	Tegen betaling of kosteloos.	Leerlingen: jongens.	meisjes.	totaal.	schoolverzuim.	*) Getal onderwijzend personeel.
Roomsch-Katholieke.						
Weeshuis voor jongens	k.	32	—			3
Weeshuis voor meisjes	k.	—	55	87		
Roomsch-Katholiek.						
Pensionaat voor meisjes	t. b.	—	48	48	—	15
Verder is er ook in het Stadsdistrict een Roomsch-Katholieke avondschool voor herhalingsonderwijs en het aanleeren van vreemde talen, die bezocht wordt door 20 jongelingen	k.	20	—	20	—	3
Aruba.						
A. Openbare.						
Voor lager onderwijs.						
In de hoofdplaats Oranjestad 1	k.	—	—	93	—	4
B. Bijzondere.						
Voor lager onderwijs.						
Roomsch-Katholieke.						
In de hoofdplaats Oranjestad 1	k.	—	—	209	—	4
Op het dorp Noord 1	k.	—	—	215	—	3
„ „ „ Santa Cruz 1	k.	—	—	282	—	4
„ „ „ Savoneta	k.	—	—	50	—	1
Protestantsche.						
Op het dorp Piedraplat 1	k.	—	—	20	—	1
Bonaire.						
A. Openbare.						
Voor lager onderwijs.						
In de hoofdplaats Kralendijk 1	k.	—	—	103	—	4
B. Bijzondere.						
Voor lager onderwijs.						
Roomsch-Katholieke.						
In de hoofdplaats Kralendijk 1	k.	—	—	394	—	7
Op het dorp Rincon 1	k.	—	—	219	—	3
St. Martin.						
A. Openbare.						
Voor lager onderwijs.						
In de hoofdplaats Philipsburg 1.	k.	—	—	123	—	4
In de Buitendistricten.						
Kleinbaai 1.	k.	—	—	137	—	3
Prinsenkwartier 1	k.	—	—	80	—	2
Koolbaai 1	k.	—	—	69	—	1

G

SCHOLEN.	Tegen betaling of kosteloos.	Leerlingen: jongens.	meisjes.	totaal.	schoolverzuim.	*) Getal onderwijzend personeel.
B. Bijzondere.						
Voor lager onderwijs.						
In de hoofdplaats Philipsburg:						
1 Roomsch-Katholieke	t. b.	—	—	17	—	3
1 „ „	k.	—	—	116	—	3
1 „ „ bewaarschool	k.	—	—	23	—	1
1 Methodisten school	k.	—	—	68	—	2
Op het dorp Simpsonsbaai:						
1 Roomsch-Katholieke	k.	—	—	53	—	1
1 „ „ bewaarschool	k.	—	—	30	—	1
St. Eustatius.						
A. Openbare.						
Voor lager onderwijs.						
In de hoofdplaats Oranjestad 1	k.	—	—	131	—	4
B. Bijzondere.						
Voor lager onderwijs.						
In de hoofdplaats Oranjestad 1 Roomsch-Katholieke	k.	—	—	103	—	2
Saba.						
Bijzondere.						
Voor lager onderwijs.						
In de hoofdplaats Bottom:						
1 Roomsch-Katholieke	k.	—	—	110	—	2
1 Anglikaansche	k.	—	—	29	—	1
1 Christian-mission	k.	—	—	60	—	1
Op het dorp Windwardside:						
2 Particuliere scholen	k.	—	—	48	—	2
1 Roomsch-Katholieke	k.	—	—	58	—	3
Op het dorp Hell'sgate:						
1 Roomsch-Katholieke	k.	—	—	33	—	1

*) Onder onderwijzers zijn ook begrepen onderwijzeressen, vak-onderwijzers en -onderwijzeressen en kweekelingen.

RECAPITULATIE.

Op **Curaçao:** 3 openbare scholen met 393 leerlingen en 23 onderwijzers.

18 bijzondere scholen (ongerekend de weeshuizen, het pensionaat en de avondschool), waarvan 16 Roomsch-Katholieke en 2 niet confessioneele, met respectievelijk 3249 en 97 leerlingen en 72 en 5 onderwijzers.

Op **Aruba:** 1 openbare school met 93 leerlingen en 4 onderwijzers.

5 bijzondere scholen, waarvan 4 Roomsch-Katholieke en 1 Protestantsche, met respectievelijk 756 en 20 leerlingen en 12 en 1 onderwijzer.

Op **Bonaire:** 1 openbare school met 103 leerlingen en 4 onderwijzers.

2 bijzondere scholen, beide Roomsch-Katholieke, met 613 leerlingen en 10 onderwijzers.

Op **St. Martin:** 4 openbare scholen met 409 leerlingen en 10 onderwijzers.

6 bijzondere scholen, waarvan 5 Roomsch-Katholieke en 1 Protestantsche, met respectievelijk 239 en 68 leerlingen en 9 en 2 onderwijzers.

Op **St. Eustatius:** 1 openbare school met 131 leerlingen en 4 onderwijzers.

1 bijzondere school, Roomsch-Katholieke, met 103 leerlingen en 2 onderwijzers.

Op **Saba:** 7 bijzondere scholen, waarvan 3 Roomsch-Katholieke, 1 Anglikaansche, 1 Christian-mission en 2 z. g. particuliere scholen, met respectievelijk 201, 29, 60 en 48 leerlingen en 6, 1, 1 en 2 onderwijzers.

Bijlage II.

RAPPORT omtrent den aanleg van putten en dammen op het eiland Curaçao.

A. *Putten.*

Zondert men de kalksteen terrassen aan de Noordzijde van het eiland en zeer enkele vrij zware klei of mergel houdende valleien, zooals die van St. Catharina, enkele gedeelten van Groot St. Joris, Vredeberg enz., uit, dan kan in het algemeen gezegd worden, dat de bodem van Curaçao bestaat uit een laag van meer of minder vergaan diabaas, rustende op de eigenlijke harde blauwe diabaas. Deze laag van vergane diabaas, hier gewoonlijk gruis genoemd, waarop soms dan nog wat humus of lichte kleigrond, heeft eene zeer verschillende dikte. Zij is op de heuvels gering, in de valleien daarentegen dikwijls 15 en soms meer meters dik, en hier gewoonlijk een gevolg van nederzetting van het van de heuvels door water medegevoerde verweringsproduct.

Zoowel het nedergezette verweringsproduct als de zoogenaamde harde gruis (verweerde diabaas) vormen eene vrij sterk waterabsorbeerende massa; bij de laatste zou men nog kunnen spreken van steensoort. Aan de lucht en de inwerking van vocht en zon blootgesteld valt zij spoedig in kleine stukken uit elkaar en vormt dan al spoedig eene massa, die men met meer of minder grof grint en zand zou kunnen vergelijken.

Deze poreuze massa rust nu op de in het algemeen weinig poreuze blauwe diabaaslaag, die behalve enkele hier en daar voorkomende scheuren en kleine spleten, eene vrijwel gesloten laag vormt. Het is duidelijk dat bij dezen boven geschetsten algemeen voorkomenden toestand van den bodem het gevolg zal zijn, dat het regenwater vrij gemakkelijk in de bovenste poreuze lagen dringt en dan verder langs de harde blauwe diabaaslaag langzamerhand afzakt naar de lager gelegen plaatsen om eindelijk in zee terecht te komen. Bij alle zoogenaamde Gouvernementsputten, en dat zijn er dertig over het geheele eiland verspreid, worden bovenstaande toestanden geconstateerd, hetgeen dan ook trouwens geheel en al overeenkomt met datgene wat professor MARTIN in zijn »Geologische studien über Niederländisch West-Indien« op bladzijden 114 en volgende over den toestand van den bodem van Curaçao mededeelt.

Hoewel het resultaat van artesische boringen nimmer vooraf met zekerheid kan worden vastgesteld, komt mij de kans op niet slagen daarvan voor Curaçao zoo groot voor, dat de onkosten voor het ondernemen van eene dergelijke boring vrij zeker als weggeworpen geld moeten worden beschouwd. Niet alleen pleiten hiervoor de slechts kleine waterreservoirs, welke hun oorsprong aan het eiland Curaçao zelf, met zijn geringen regenval, zijn geringe uitgebreidheid en de weinige geschiktheid van zijn bodem voor opname van water, zouden kunnen hebben, maar ook de kans om een met het vasteland van Zuid-Amerika in verbinding staande waterader aan te boren wordt uiterst gering door de groote diepte van de zee, plus minus 1350 M., gelegen tusschen dat vasteland en het eiland Curaçao.

Begint men eenmaal met eene artesische boring, dan moet men er op rekenen in het gunstigste geval eerst op groote diepte water te vinden en dus zullen de vermoedelijke kosten van een voldoend onderzoek zeer hoog zijn. Door deze groote aanlegkosten zullen dus artesische boringen, zelfs bij goed slagen, nimmer een krachtig middel kunnen zijn om den oeconomischen toestand van het eiland te verbeteren.

De watervoorraad van Curaçao moet dus in het algemeen gezocht worden in de lagen rustende boven op het harde blauwe diabaas en niet in of onder deze laatste.

Door vele particulieren, en ook in enkele gevallen door het Gouvernement, zijn, ten einde opdrogende putten een grooter reservoir te geven dikwijls vrij groote uitgaven gedaan om in die harde diabaaslaag door te dringen, maar bij geen van deze gelegenheden, voor zoover mij bekend, werd het eigenlijke debiet van den put verhoogd.

De snelheid van het water in het harde gruis is gering, vandaar dat het debiet van de putten na eenige droogte, wanneer dus alleen water in het harde gruis voorkomt, gering is. Vele putten vond men in de afgeloopen droge seizoenen overdag nagenoeg droog, terwijl zij 's morgens heel in de vroegte, wanneer zij dus eenigszins met rust gelaten waren, een nog vrij groote diepte aan water bevatten.

Op Groot St. Joris, alwaar zich een 21-tal windmolens en even zoovele putten op eene oppervlakte van 9 H.A. bevinden, werd in den loop van het afgeloopen jaar eene proef genomen om na te gaan welken invloed het ledigpompen gedurende een nacht van de omliggende putten op een daarvan in het centrum gelegen en met rust gelaten put had. De afstand der omliggende putten tot den centrum-put bedroeg ongeveer gemiddeld 45 M. De daling van het water in de omliggende putten bedroeg pl.m. 1,20 M., terwijl het water in den centrum-put slechts 5 c.M. gezakt was. Hoe onvolledig deze proef ook genoemd moge worden, zij toonde toch in elk geval aan, dat de invloed van de omliggende putten op den centrum-put slechts zeer gering was. Hieruit mag dus het besluit getrokken worden, dat, zoolang het om putten gaat, die hun debiet te danken hebben aan een watervoorraad, welke in het harde gruis is opgesloten, de afstand der putten gering genomen kan worden.

Om dezelfde reden zal het debiet van wijde putten grooter zijn, dan dat van nauwe en zoolang dus de grondwaterstand niet aanmerkelijk op Curaçao verhoogd is, zijn ijzeren boorbuizen, op de een of andere wijze in den grond gedreven, ongeschikt voor opvoering van water, omdat hun debiet te gering zal zijn.

Als regel is daarom aangenomen, dat de gouvernementsputten een middellijn van 2,70 M. of 9 voet hebben. Over het algemeen voldoen deze putten goed, maar wenschte men een grooter debiet dan zouden putten met eene langwerpige doorsnede, of wel twee op een afstand gegraven putten, en verbonden door een tunnel in het harde gruis, in aanmerking kunnen komen.

Proeven omtrent het debiet der putten werden niet genomen, eensdeels uit gebrek aan geschikt personeel om deze proeven te nemen, anderdeels omdat het debiet blijkens de wisselende waterstanden in de putten zoo verschillend zou zijn, dat het groote nut van deze proeven voorloopig niet kon worden ingezien.

Bij elken gouvernementsput worden een, twee of meer dammen aangelegd. Een krachtig middel nl. om het debiet van een put te vermeerderen blijkt, zooals trouwens uit den bovengeschetsten geologischen toestand van den bodem vanzelf moet volgen, de aanleg van dammen in de nabijheid en zelfs op grootere afstanden boven en beneden (doch voornamelijk het eerste) den put te zijn.

Of de gouvernementsputten in het algemeen reeds den invloed van den plaats gehad hebbenden meer algemeenen damaanleg op het eiland ondervinden, kan nog niet geconstateerd worden. Daarvoor zal eene observatie gedurende meerdere jaren noodzakelijk zijn, maar er zijn toch reeds eenige bestaande voorbeelden, die het bovenbedoelde feit als vrij vaststaande doen voorkomen.

Zoo werd o. a. in het 4de district op de scheiding tusschen het terrein van de kerk van Willebrordus en een stukje gouvernementsgrond in het begin van 1905 een put gegraven van 8,70 M. diep, terwijl boven den put tevens een aarden dam met gemetselden overlaat werd aangelegd, welke de vallei afsloot. Is de dam juist gevuld, dan keert hij op het diepste gedeelte plus minus 1,90 M. water. De capaciteit van het reservoir wordt geschat op 1250 M^3.

Bij het maken van den put vond men, zooals men trouwens vooruit wist, zeer brak water op eene diepte van 8,70 M. Met behulp van eene goed aangestampte kleilaag van plus minus 0,30 M. werd dit water voldoende afgesloten. Na voltooiing van den dam vertoonde zich onmiddellijk na den eersten regenbui water in zeer voldoende hoeveelheid in den put. De qualiteit was evenwel zeer slecht, zoodat het water nauwelijks voor drinkwater voor beesten te gebruiken was. Langzamerhand losten evenwel de in den grond zich bevindende zoutdeelen op, het water werd steeds beter van qualiteit en reeds op het einde van April van dit jaar kon het water

zeer goed drinkbaar genoemd worden, terwijl het thans volkomen zoet is. De waterstanden in den put varieerden gedurende dit jaar als volgt:

einde Januari,	peil beneden	beganen	grond	1,6	M.
» Februari,	»	»	»	»	1,65	»
» Maart,	»	»	»	»	1,65	»
» April,	»	»	»	»	3,26	»
» Mei,	»	»	»	»	3,42	»
» Juni,	»	»	»	»	3,00	»
» Juli,	»	»	»	»	1,00	»
» Augustus,	»	»	»	»	1,63	»
» September,	»	»	»	»	1,85	»
» October,	»	»	»	»	0,00	»

Willebrordus ligt het dichtst bij den waarnemingspost Daniel (later verplaatst naar Siberië) zoodat voor den gevallen regen op Willebrordus de waarnemingen op dezen post eenigszins als maatstaf kunnen dienen, (Zie bijgevoegde waarnemingsstaten.)

Door de poreusheid van den bodem verliest de dam betrekkelijk in korten tijd (naar schatting ongeveer 1,5 maand) zijn totalen watervoorraad, maar toch is men er op deze wijze in geslaagd om het grondwaterpeil onmiddellijk beneden den dam (de put ligt op plus minus 10 M. afstand van den dam), maar ook over een aanmerkelijken afstand daarbeneden, zelfs gedurende de droge periode Januari t/m Juni 1906 met niet minder dan 8,70 — 1,60 à 3,42 = 7,10 à 5,28 M. te verhoogen.

6 November jl. vertoonde zich op ongeveer een 200 M. beneden den dam nog een klein beekje, als bewijs dat de grond tot zoover als nagenoeg verzadigd mocht worden aangenomen.

Hiertegenover staat een minder gunstig resultaat verkregen op Colonia. De geringe uitgestrektheid van het achter den put gelegen terrein maakte het resultaat van den put van den beginne af zeer twijfelachtig. (Daar evenwel geen ander terrein in den omtrek disponibel was, was men aan deze plaats gebonden.)

Aldaar werd op het einde van 1904 een put gemaakt van 11,40 M. diep, doch geen water aangetroffen. Ten einde hierin zoo mogelijk verbetering te brengen werden op het boven den put gelegen terrein zes dammetjes aangelegd, met een grootste waterkeerende hoogte (de voor de dammetjes benoodigde uitgraving niet mede gerekend) van ongeveer 0,80 M.

Aldus werd al het regenwater vallende op eene oppervlakte van plus minus 0,9 H.A. gedwongen om in den bodem te dringen.

De put bleef evenwel steeds volgens verklaring van de omwonenden absoluut droog, behalve na de overvloedige regens van de eerste helft van October 1906. De put had op 31 October jl. 1,17 M. water in.

Colonia ligt op ongeveer gelijken afstand van de waarnemingsposten Daniel (Siberië) en Klein St.-Martha (zie bijgevoegde waarnemingsstaten) zoodat voor Colonia het gemiddelde van deze posten moet worden aangenomen.

Men kan dus veilig aannemen, dat eene regenbui van 50 m.M. (op 16 November 1905 viel op Daniel 54 m.M. en op Klein-St.-Martha 42,4 m.M. regen, terwijl de put volgens de verklaring van de omwonenden droog bleef. Op 27 September 1906 viel op Siberië 20 m.M. en op Klein St.-Martha 51,6 m.M., op 31 September d. a. v. werd de put opgenomen en droog bevonden), wanneer de grond uitgedroogd is, geen grondwater geeft en het water dus zoo goed als geheel verdampt.

Zooals boven reeds werd gezegd, bestaan op het eiland thans 30 gouvernementsputten, welke moeten dienen om menschen en vee levende op de gouvernementsgronden van drinkwater te voorzien.

Twee putten zijn nog onderhanden, terwijl voor twee nieuwe putten de onderhandelingen omtrent den afstand van den grond onderhanden zijn.

Alle putten hebben een gemetselden rand, rustende op het harde gruis, langzamerhand worden zij, ten einde zooveel mogelijk vuil worden en besmetting te voorkomen, voorzien van eene houten overdekking, waarboven een juk met katrol, emmer en ketting.

De baldadigheid van de gebruikers maakt evenwel, dat aanhoudende reparaties noodig zijn. Pompen, of andere meer samengestelde middelen voor opheffing van het water, zouden niet op hunne plaats zijn, omdat deze zeer zeker nog veel meer aan moedwillige beschadiging zouden blootstaan.

B. *Damaanleg.*

Bij aanleg van aarden dammen (deze zullen in verband met den kostprijs de meest gebruikelijke moeten blijven) in den algemeenen zin heeft men hier op Curaçao, vooral niet uit het oog te verliezen, dat dammen, welke niet onder behoorlijk toezicht staan en niet tevens binnen een voor geiten en vee ontoegankelijke ruimte liggen, vooral in den drogen tijd van het jaar, zooveel te lijden hebben, dat de onkosten daaraan besteed vrij wel als weggeworpen geld moeten worden beschouwd. De aarden dammen zullen gewoonlijk samengesteld moeten worden uit het materiaal, dat men ter plaatste vindt en dat is meestal zeer fijn verdeeld gruis, hier en daar vermengd met misschien wat klei of humus, maar in elk geval een materiaal, dat onder de lange heerschende droogten veel lijdt, totaal onbegroeid is, en weinig weerstand biedt aan de gymnastische toeren, welke de geiten daarop bij voorkeur uitvoeren.

Steenen dammen zouden zonder insluiting van het terrein het eenige zijn, wat eene bevredigende oplossing zou kunnen geven, want gegraven geulen zouden in het algemeen te spoedig dichtspoelen en daardoor een aanhoudend vrij aanzienlijk onderhoud vereischen, maar steenen vindt men lang niet overal in voldoende hoeveelheid daarvoor. Maar zelfs deze los opgestapelde steenen dammetjes zouden veel te lijden hebben en dus mag men wel als regel aannemen, »geen damaanleg op gronden die niet aan huurders of particulieren behooren.«

Wil men dus een consequent doorgevoerden damaanleg van af den oorsprong van de een of andere vallei uitvoeren, dan is het zaak te zorgen, dat al de gronden die voor damaanleg in aanmerking komen, en niet reeds aan particulieren behooren, ook zijn of worden uitgegeven als huurgronden.

Het is evenwel niet voldoende, dat die gronden onder beheer staan.

De ondervinding leert, dat niet ieder huurder, en ook zelfs ieder eigenaar, bewust of onbewust zich voldoende moeite geeft voor het onderhouden der dammen en dus toont niet doordrongen te zijn van het nut van de dammen. Men ziet niet zelden dammen, die door het samenklinken van de aarde, of wel het afregenen daarvan, op sommige plaatsen zoo laag zijn geworden, dat die gedeelten slechts weinig of in het geheel niet boven de nimmer mankeerende overlaten uitsteken en eene breuk in die aarden dammen is een onvermijdelijk gevolg, zoodra bij eene eenigszins zware bui de overlaten tot hun recht moeten komen.

De schade, welke de huurder of eigenaar zich zelf hierdoor berokkent, plant zich evenwel ook voort op anderen, wier dammen lager zijn gelegen, want die lager gelegen dammen worden door deze doorbraken te zwaar belast en niet zelden ziet men aldus geheele series van dammen doorbreken. Noodzakelijk wordt het daarom geacht om den damaanleg onder geregeld Gouvernementstoezicht te brengen en bepalingen in het leven te roepen, waardoor een ieder zoo noodig gedwongen kan worden om voor een behoorlijk onderhoud van zijne dammen te zorgen.

Bovendien moet damaanleg als eene zaak van algemeen belang beschouwd worden. Het water, dat door een dam gedwongen wordt in den grond te dringen, komt niet alleen aan den eigenaar van den dam, maar ook aan alle beneden en zelfs boven hem wonende grondeigenaren ten goede.

Uit de zeer beknopte schets, welke hierboven gegeven werd omtrent de geologische gesteldheid van den bodem, volgt onmiddellijk, dat damaanleg op Curaçao zoo goed als uitsluitend (hierop maken alleen enkele dammen eene uitzondering en wel die, welke door hunne ligging en bijkomende omstandigheden zeer geschikt zouden zijn om het gekeerde water met behulp van windmolens naar hooger gelegen reservoirs te doen opvoeren en het van hieruit voor besproeiing van terreinen te doen dienen) ten doel kan en moet hebben de vermeerdering van den grondwatervoorraad.

Als doel moet men zich stellen om zooveel mogelijk, ten einde verdamping te voorkomen, het water op de plaats zelve, waar het valt, staande te houden en het zoo te dwingen in den poreuzen bodem te dringen.

Bij niet te zware regens kan reeds veel door grondbewerking, het maken van horizontale ruggetjes van aarde of steenen, het planten van aloë in horizontale rijen enz. verkregen worden, maar bij eenigszins zware buien en juist van deze heeft men alleen, blijkens het aangehaalde onder den put van Colonia, grondwater te verwachten, moeten meer weerstand biedende hindernissen aan het water in den weg gesteld worden en zoo komt men vanzelf tot het maken van dammetjes of dammen, al naar gelang van de hoeveelheid water, die men tegen moet houden.

Wilde men zelfs bij de zwaarste te verwachten buien overal al het vallende water tegenhouden, dan zou die damaanleg zeker te kostbaar worden. Men moet zich dus tevreden stellen met in die bijzondere gevallen slechts een gedeelte van het water op te houden en het overtollige weg te laten loopen naar een lager gelegen plaats,

waar misschien zich eene gunstiger gelegenheid aanbiedt om het water in grootere hoeveelheid tegen te houden.

Uit het bovenstaande volgt dus vanzelf, dat boven aan elke vallei moet begonnen worden met het aanleggen van kleine dammen, die, naarmate men de vallei afdaalt, steeds zwaarder in afmetingen worden. Aan geen van deze waterkeeringen mag evenwel nimmer een voldoende uit- of overlaat mankeeren om het overtollige water een uitweg open te laten.

Heeft men op bovenstaande wijze handelende een voldoend grooten voorraad water in den grond verzameld en dus tegen verdamping gevrijwaard, dan zal dit grondwater, vooral voor zoover het zich in het harde gruis bevindt, zich slechts zeer langzaam langs het harde diabaas naar lager gelegen plaatsen kunnen bewegen en zoo kan men zich voorstellen, dat zelfs bij langdurige perioden van droge jaren de aanvullingen van het grondwater voldoende zullen zijn om nagenoeg overal eene zekere hoeveelheid grondwater disponibel te hebben, welke met behulp van gegraven putten, liefst van windmolens voorzien, aan de oppervlakte gebracht kan worden om daar niet alleen voor drinkwater voor mensch en dier, maar ook tot besproeiing van beplantingen en andere gewassen te dienen.

Is er eenmaal water in voldoende hoeveelheid aanwezig, dan zullen het maken van putten en het nuttig beplanten van den bodem vanzelf volgen, vooral wanneer bij dit laatste werk de noodige deskundige leiding gegeven wordt. Voor dit laatste getuigen vele huurgrondjes, die zich vooral in het tweede district van het eiland bevinden en jaarlijks aanmerkelijken vooruitgang in dit opzicht vertoonen, niettegenstaande de vele droge jaren, waarmee zij te kampen hadden.

De bovenbedoelde dammetjes en dammen zijn evenwel niet alleen nuttig als vormers van grondwater, hun hoofddoel, maar jaarlijks kan geconstateerd worden, dat de gewassen achter en voor deze waterkeeringen veel beter gelukken dan elders. Vooral rankvruchten schieten na afloop van het regenseizoen welig op achter de dammen en brengen den eigenaars eene dikwijls in lang niet te versmaden winst op.

Bij grootere dammen zal men natuurlijk het terrein achter die dammen in het algemeen als reservoir en niet als plantgrond moeten beschouwen, maar daar waar eene beplanting met maïs, rankvruchten enz. zoo weinig onkosten met zich medebrengt als hier, mag men gerust tegen den tijd, dat het droge seizoen gewoonlijk intreedt, eens een onderloopen en dus verdrinken van het geplante risqueeren.

Een, wel is waar bijzonder gunstig gelegen dam, welke aan totale aanlegkosten 677 gulden gekost had, bracht den eigenaar in het afgeloopen plantseizoen 350 gulden als zuivere winst door verkoop van rankvruchten op. In een plantseizoen haalde hij dus niet alleen uit den dam het daaraan betaalde een derde gedeelte der aanlegkosten, maar maakte bovendien nog een aardige winst, ongerekend nog de andere voordeelen, welke de dam voor zijne plantage als grondwater enz. opleverde.

De directe werking der dammen aan de oppervlakte van het terrein, beneden den dam gelegen is over hét algemeen genomen niet groot en strekt zich gewoonlijk over slechts kleine afstanden uit. Natuurlijk kunnen zware en langdurige regenbuien oorzaak zijn, dat hierop uitzonderingen voorkomen. Zoo waren de terreinen op Willebrordus en St. Kruis en vele andere plantages met hen op 6 en 7 November jl. over groote uitgestrektheden beneden de dammen aan de oppervlakte zeer sterk vochthoudend, zoodat aldaar overal de beplantingen prachtig stonden, maar zulks moet toch blijkens de ondervinding tot de uitzonderingen gerekend worden. Op boomen en dieper wortelschietende beplantingen zullen de dammen zeer zeker ook beneden den dam een op grootere afstanden merkbaren gunstigen invloed uitoefenen.

De op het eiland Curaçao plaats gehad hebbende damaanleg dient in twee onderdeelen gesplitst te worden, nl. in den damaanleg op de zoogenaamde huurgronden en in den damaanleg op de plantages of eigendommen.

Bijna alle valleien van eenige uitgestrektheid, en dus tevens de plaatsen, waar bij zware buien eene groote hoeveelheid water passeert, zijn in het bezit van particulieren.

De hoogerop gelegen terreinen vormen in het algemeen de domeingronden, waarvan dan de beste gedeelten door de zoogenaamde huurgronden worden ingenomen.

Hier is, in algemeenen zin gesproken, de passage van water gering.

Toen ondergeteekende in Juli van 1904 alhier aankwam en zoo spoedig mogelijk een aanvang met den damaanleg moest maken, ontbrak alles wat maar eenigszins op voorbereiding geleek.

Aan personeel werd alleen beschikt over een ijverig opzichter, die practisch bij damaanleg reeds enkele malen zeer goede diensten had bewezen. Een bruikbaar waterpas-instrument was niet aanwezig en als overzichtskaarten van het terrein waren alleen die van Seyffardt en de zoogenaamde militaire topographische opname uit den tijd van kolonel Ninaber disponibel. Aan uitvoering van werken in daghuur op eenigszins uitgebreide schaal en op eenigen afstand van de stad kon niet gedacht worden uit gebrek aan geschikt toezichthoudend personeel en door het door drukke bezigheden op het bureau en in de stad gebonden zijn van ondergeteekende. Verder was het wenschelijk om vele plantages, die door de aanhoudende droge jaren aan watergebrek leden, zoo zelfs dat vele putten, die vroeger volop zoet water leverden, droog of brak waren geworden, door damaanleg in gunstiger condities te brengen.

Onder deze omstandigheden kwam het den Gouverneur en ondergeteekende het beste voor om de uitvoering van den damaanleg met Gouvernementssubsidie aan de eigenaars of belanghebbenden zelf op te dragen.

Terwijl ondergeteekende de grootere dammen op de plantages, waarvoor contracten enz. gemaakt moesten worden, voor eigen rekening nam, werden de districtsmeesters, onder oppertoezicht van ondergeteekende belast met de uitvoering van de kleinere dammen op de huurgronden.

In het derde en vierde district, waar slechts weinig huurgronden zijn gelegen, werden de dammen op de huurgronden behoorlijk met behulp van een waterpas-instrument uitgezet en opgemeten door een intusschen beschikbaar gekomen jongmensch, terwijl in het tweede district de dammen door den bovengenoemden opzichter op het oog (het gebruik van een zeer eenvoudig waterpas-instrument bleek en is hem nu nog te gecompliceerd) werden uitgezet.

In het vijfde district eindelijk, waar wegens te veel passeerend water in diepe rooien uitsluitend dammetjes van opgestapelde steenen zouden worden gemaakt, en die door mij zelf waren uitgezet, nam de districtsmeester het toezicht geheel en al voor zijn eigen rekening.

In verband met de bovenbedoelde werkwijze konden de dammetjes in het 3de en 4de district gemaakt worden tegen f 0,25 per M.^{3} grond verzet, de dammetjes in het 5de district tegen een naar gelang van den afstand, waarop de steenen gevonden werden, varieerenden prijs per M.^{3} steen, en eindelijk de dammetjes in het tweede district tegen f 0,20 per M.^{3}. Alle aarden dammetjes op de huurgronden zijn aan de uiteinden 0,6 à 0,80 M. hoog, hebben eene bovenbreedte van 0,60 à 0,80 M. terwijl de taluds een helling van 1 : 2 hebben. De uitgraving niet medegerekend hebben de dammetjes eene maximum waterkeering van hoogstens 0,80 M. Aan elk der uiteinden wordt een uitlaat van voldoende breedte, gewoonlijk 2 à 3 M., gegraven en voor het geval de kop van het dammetje uit grond in ophooging bestaat, hetgeen evenwel zooveel mogelijk te vermijden is, wordt deze door eene opstapeling van zoo groot mogelijke steenen bekleed.

De dammetjes komen op een afstand van ongeveer 25 M. van elkaar en worden zoodanig aangelegd, dat te zware rooien worden vermeden.

Bovenstaande werkwijze is ook in 1905 en 1906 gevolgd, met deze wijziging, dat in het 5de district voorloopig geen steenen dammetjes, wegens te gemakkelijk bedrog bij de uitvoering, meer werden gemaakt, en dat in 1906 in het 3de, 4de en 5de district bijna alle dammetjes gemetselde hoofden kregen. Deze laatste wijziging maakt den damaanleg wel duurder, maar maakt de contrôle voor het onderhoud gemakkelijker. Tevens werd de prijs per M.^{3} grondverzet verlaagd tot f 0,20, ten einde de aanleggers meer in de kosten te doen bijdragen.

De moeilijkheden aan eene dergelijke werkwijze, hoe eenvoudig ook op het eerste gezicht, moeten niet gering geteld worden en ik kan dan ook niet nalaten, in algemeenen zin gesproken, mijn groote tevredenheid te betuigen aan allen die door hun toewijding en ijver hebben bijgedragen om den damaanleg op de huurgronden zoo goed te doen slagen, als telkens door mij geconstateerd kon worden.

Over het algemeen is de animo voor den damaanleg groot genoeg, maar de ernst om goed werk te leveren, vooral het goed aanstampen van den grond, laat soms te wenschen over. Door het totale gemis van gereedschappen bij de huurders moeten de Gouvernementsschoppen en pikhouweelen van huurder op huurder overgaan en het kost vooral in het tweede district, waar de aanleg nog al groote afmetingen aanneemt, veel toewijding om dit alles naar behooren te regelen. Daarbij zijn de afstanden, waarop gewerkt wordt, zeer groot, en het beleid en inzicht van de uitvoerders bij het maken der dammetjes dikwijls zeer gering, altemaal zaken, die met het resultaat voor oogen maken dat een woord van lof aan de toezicht hebbenden niet onthouden mag worden.

Hier moet evenwel tevens geconstateerd worden, dat er aanmerkelijke vooruitgang in de uitvoering van de zijde van de huurders valt waar te nemen.

Over het algemeen wordt voldoende zorg aan het onderhoud besteed en ziet men hier en daar zelfs aanzienlijk verzwaarde dammen voor het Gouvernementsdammetje in de plaats treden, maar toch laat het hier en daar te wenschen over, niettegenstaande de herhaalde aanmaningen om beter voor het onderhoud te zorgen.

Den huurders is nu dit jaar aangezegd geworden, dat zij bij niet behoorlijk onderhoud van de dammen van hun huurgronden zullen worden verwijderd en gereedelijk is deze voorwaarde door allen aangenomen.

In voorbereiding van de maatregelen, welke verder waarschijnlijk voor een Gouvernementstoezicht op het onderhoud van alle dammen op het eiland genomen zullen worden, worden zij thans geleidelijk in leggers opgenomen.

Volgens bovenstaande werkwijze zijn thans aangelegd op huurgronden:

in het 2de district plus minus 750 stuks dammetjes (met een gezamenlijke lengte van plus minus 36 K.M.).

» » 3de district 62 stuks dammetjes;

» » 4de » 41 » »

» » 5de » 42 » »

Over het algemeen voldoen deze dammetjes zeer goed en zij hebben reeds aanmerkelijke hoeveelheden water in den grond doen dringen. Gewoonlijk staan zij eene week of minder na de regenbui droog. Door verdamping kan dus hier niet veel schade geleden worden.

Bij de aanhoudende en zware regens van het begin van October van dit jaar, toen op enkele plaatsen buien van 140 m.M. en meer per etmaal vielen, terwijl de bodem reeds totaal doorweekt was door voorafgaande regenbuien, leden deze dammetjes wel vrij groote schade, maar toch bleef zij nagenoeg uitsluitend tot die in het 2de district bepaald, waarschijnlijk een gevolg van de meerdere zorg, welke aan de andere bij de uitvoering was besteed.

Enkele dammetjes zijn aldaar totaal weggespoeld, maar normaal bestaat de doorbraak in eene opening, welke weder met een dag werkens kon worden gerepareerd. Volgens opgave van den districtsmeester werden in het 2de district totaal 120 dammetjes beschadigd, dat is dus 16 %, hetgeen, in aanmerking genomen dat de zware proef, welke zij te doorstaan hadden, algemeen als onbekend voor Curaçao wordt erkend, dus mag de geleden schade niet als onrustbarend worden gequalificeerd. Daarbij komt nog, dat vele der doorbraken een gevolg van slecht of niet behoorlijk onderhoud zijn; een oorzaak, welke men in het vervolg door strenger toezicht op de aangelegde dammen kan voorkomen, terwijl de voorgenomen verandering in werkwijze voor 1907 (zie later) afdoende verbetering zal brengen.

Wat nu eindelijk den damaanleg op de plantages aangaat, aanvankelijk was de animo der planters voor de zoogenaamde gouvernementsdammen niet bijster groot, zoodat om de zaak eenigszins vlottend te maken hier en daar niet volstaan kon worden met een subsidie van een gedeelte van de voor het werk noodig geraamde som, maar deze voor het volle bedrag moest worden uitgekeerd.

Er meldden zich naar aanleiding van de gedane oproeping slechts zes eigenaars aan met wie een contract omtrent den damaanleg gesloten kon worden. Twee aanvragen moesten worden afgewezen, omdat de aangevraagde werken te groote geldsommen vereischten en het voorloopig niet in de bedoeling lag om zulke groote werken te ondernemen.

De daarop volgende jaren was het aantal binnenkomende aanvragen evenwel zoo groot, dat telkens extra gelden voor damaanleg moesten worden aangevraagd.

Deze fondsen werden evenwel door verschillende omstandigheden verleden jaar en ook dit jaar te laat disponibel gesteld om geheel en al voor het doel, waarvoor zij aangevraagd waren, te kunnen worden verwerkt en in vele gevallen kon daardoor voorbereide damaanleg of niet of slechts gedeeltelijk plaats hebben.

Tevens was deze late disponibelstelling indirect oorzaak, dat vele dammen slechts enkele dagen gereed waren gekomen, toen zij weerstand moesten bieden aan den zwaren vuurproef van October jl. Dat enkele aarden dammen daaronder bezweken mag dus geene verwondering baren.

In het algemeen kan gezegd worden, dat deze dammen op de plantages door de aldaar bij zware buien passeerende hoeveelheid water, van veel zwaardere afmetingen moesten zijn, dan die op de huurgronden. Gewoonlijk bestaan zij uit een aarden dam met gemetselde steenen hoofden, terwijl aan de uiteinden in het harde gruis overlaten van voldoende breedte worden uitgegraven.

De bovenbreedte van de dammen varieert, naar gelang van de qualiteit van het beschikbare materiaal en van de hoogte, van 0,9 tot 1,5 M. en de taluds worden onder eene helling van 1 : 2 opgezet.

Als regel wordt de dam na voltooiing door een laag harde gruis bedekt, ten einde afspoeling te voorkomen.

Bijzondere zorg moet worden besteed aan het uitgraven van het zand, voorkomende in de door den dam af te sluiten rooien.

In verband met den slechten ondergrond en het slechte materiaal, wat gewoonlijk voor de aarden dammen beschikbaar is, kan men wel als regel aannemen, dat de maximum waterkeering nimmer meer dan 1,70 M. moet bedragen.

Maken plaatselijk diep uitgespoelde rooien soms eene grootere waterkeering daar gewenscht, dan dient men daarin te voorzien door het aanbrengen van steenen voeten, bestaande uit onbekapte breuksteen, waarvan de voegen met klei zijn opgevuld, of wel gemetselde steunmuurtjes.

Eindelijk dient veel zorg besteed te worden aan het goed aanstampen van de aarde, hetgeen in zeer dunne lagen moet geschieden. Het in elkaar laten trappen van den grond door bij het werk passeerende werklieden, hetzij met of zonder kruiwagens, is wel een krachtig hulpmiddel om hierin gedeeltelijk voorzien, maar het aanstampen met zware stampers mag nimmer achterwege gelaten worden.

Met kruiwagens werkende moet steeds zoogenaamd over den kop gewerkt worden.

De omgewerkte grond vormt in den drogen tijd, wanneer de dammen gemaakt worden, eene zoo zeer onsamenhangende massa, dat aan het aanstampen nimmer te veel zorg besteed kan worden.

Eindelijk dient er op gelet te worden, dat de humus en klei houdende lagen, als zijnde het meest waterkeerend van het beschikbare materiaal in het lichaam van den dam tot een kern moeten verwerkt worden.

Is slechts weinig waterkeerend materiaal disponibel dan kan het zijn voordeel hebben om die waterkeerende massa in eene behoorlijk dikke laag (minstens 0,5 M. dik) aan de waterkeerende zijde van den dam aan te brengen.

Boomen die door het aanhoudend heen en weer bewegen, ten gevolge van den wind, de vastheid van den dam ondermijnen, mogen niet in het lichaam van den dam of in de onmiddellijke nabijheid daarvan voorkomen.

Afkabbeling, ten gevolge van golfslag bij zware aanhoudende winden komt soms voor, maar kan voldoende door eene laag van harde gruis vermeden worden. Eene steenbekleeding zou zeker beter aan het doel beantwoorden, maar komt gewoonlijk te duur te staan.

Het beplanten van den dam met gras is zeer wenschelijk om afspoeling te voorkomen. Het is evenwel een bepaald vereischte, dat de daarvoor te gebruiken grassoort weerstand kan bieden aan lange droogte. Bahamagras zou misschien wel het beste voldoen.

Wenschelijk is het ook om proeven te nemen of de bellisima (een soort van klimplant), die aan de sterkste droogte weerstand schijnt te bieden, niet voldoet.

De meeste aarden dammen breken, bij het bezit van voldoende overlaten, door het doorsiepelen van het water op de plaats van de hoogste waterkeering. De voet van den dam wordt aan de tegenover liggende buitenzijde week, deze voet van den dam zakt daardoor weg, waarvan eene inzakking van den dam daar ter plaatse een gevolg is en neemt men niet onmiddellijk maatregelen om deze zakking aan te vullen en tevens den doorweekten voet met steenen of aangestampte klei enz. te steunen, dan zijn overstrooming en breken van den dam een onvermijdelijk iets.

Aangezien gebreken aan een zelfs met de meeste zorg gemaakten aarden dam kunnen ontstaan is niet alleen een goed onderhoud bepaald noodzakelijk, maar men moet ook de voorzorg nemen om op het oogenblik, dat de dammen volloopen of veel op hun verantwoording krijgen, deze door een wacht te doen bewaken en te zorgen een ploeg werkvolk gereed te hebben om in mogelijke gebreken te voorzien.

De overlaten moeten natuurlijk eene voldoende capaciteit hebben om de grootst te verwachten hoeveelheid water een doortocht te laten en het is niet altijd mogelijk en dikwijls te kostbaar om deze door eene uitgraving in het harde gruis te verkrijgen. In die gevallen is eene bemetseling van de overlaten noodzakelijk, waarbij dan in algemeenen zin gesproken een gemetseld storttebed van voldoende breedte niet mag ontbreken.

In verband met de bovenstaande aangegeven constructie, waarbij de overlaten aan de uiteinden komen, ontstaan er bij het werken van de overlaten gewoonlijk benedendams twee stroomen of stroompjes, die het buitentalud aan den voet aantasten.

Hiertegen moeten maatregelen genomen worden, die verschillend van aard kunnen zijn, maar gewoonlijk is het voldoende die taluds aldaar door eenige groote met zorg opgestapelde steenen te beschermen.

Aangezien het tegenhouden van het water, om het daardoor te dwingen in den bodem te trekken, hoofddoel is, worden in het algemeen geene sluizen aangebracht. Deze verhoogen, in verband met het hoofddoel, slechts onnoodig de aanlegkosten van den dam

en bevorderen bovendien het nutteloos doen wegloopen van water. Om plantterrein disponibel te krijgen zou men nl. geneigd kunnen zijn om het water weg te laten loopen en niet te doen dienen om den grondwaterstand te verhoogen. Mocht men het water voor besproeiing van beneden den dam gelegen terreinen willen gebruiken dan bestaan daarvoor andere eenvoudige middelen.

Maken bovendien latere omstandigheden een sluisje gewenscht, dan kan dit nog steeds bijna met dezelfde kosten als bij den aanleg van den dam gemaakt worden.

Als regel moet dus gelden, dat het terrein achter den dam als reservoir wordt beschouwd en alleen bij het intreden van het droge seizoen als plantterrein kan worden benut, daarbij een verdrinken van het geplante risqueerende.

Mais met den top boven water blijvende verdrinkt niet en dividiviboomen kunnen het zeer lang in een waterplas uithouden. Alleen vruchtboomen schijnen daar slecht tegen te kunnen en daarom moeten deze in het algemeen niet achter dammen geplant worden.

Als metselmateriaal wordt nu uitsluitend gebruik gemaakt van breuksteen met eene specie van een deel Portland cement op een deel kalk en zeven deelen zand, (zoo noodig door wassching gezuiverd van zoutdeelen), welke metselspecie in verband met den korten tijd dien het metselwerk slechts aan water is blootgesteld, en de aangebrachte bepleistering van een deel Portland cement op twee deelen zand, uitstekend voldoet. Ook zou tras voor deze werken in aanmerking kunnen komen, maar de onbetrouwbare qualiteit heeft daar voorloopig van doen af zien.

Het heeft ondergeteekende heel wat moeite gekost om bovenbedoeld metselwerk in de plaats te doen treden van het hier gebruikelijke metselwerk in breuksteen met klei (of mergel) met wat kalk en eene bepleistering met kalk en zand. Men vreesde zoozeer de duurte van de door mij noodig geachte werkwijze, dat het eerste jaar geen enkel planter tot het gebruik ervan voor den door mij ruim berekenden prijs was te bewegen. Thans zijn deze moeilijkheden overwonnen en een ieder maakt nu de dammen tegen de ramingssom, waarbij f 0,25 per M³. grondverzet en en f 10 à f 13 per M³. metselwerk (waaronder begrepen bepleistering enz.) als grondslag van de berekening is aangenomen.

Als vaste regel geldt nu ook, dat van de ramingssom een derde gedeelte door den eigenaar wordt bijgedragen, welk derde gedeelte zoo noodig door hem tegen waarborgstelling en tegen 4% rente per jaar als voorschot uit de koloniale kas kan worden ontvangen.

De verbazend groote hoeveelheid passeerend water maakt het soms ook noodig enkele dammen geheel uit metselwerk te doen samenstellen, maar natuurlijk behoort dit tot de uitzonderingen. Overlaten van zeventig Meter breed en 1 Meter hoog in aarden dammen zijn evenwel ook reeds hier en daar noodig geweest.

Het zal wel geen nader betoog behoeven dat het aanleggen van dammen in valleien, waar zooveel passeert, zonder in het bezit te zijn van eene behoorlijke topographische opname van die terreinen, een uiterst moeielijk en zelfs gevaarlijk werk is, want gewoonlijk zijn de ten dienste staande gegevens voor den grootsten afvoer van water zeer onvolledig. Daarom werd dan ook alleen daar waar die gegevens voldoende betrouwbaar voorkwamen met een vrij groote zekerheidscoëfficient tot damaanleg overgegaan.

Ware het dan ook niet, dat het dringend noodzakelijk was om de noodlijdende plantages eenigszins te gemoet te komen, dan ware het zeker beter geweest om de topographische opname van die valleien vooraf te doen gaan

Thans is met die opname een begin gemaakt en zal in het vervolg de grootte van de overlaten, die dikwijl een groot deel van de ramingssom in beslag nemen, meer nauwkeurig kunnen worden vastgesteld.

Het is duidelijk, dat men bij den aanleg van dammen in valleien, waar zooveel water passeert, niet kan volstaan met lage dammetjes, want de kosten aan den dam moeten geëvenredigd zijn aan de hoeveelheid water die men keert en er is gewoonlijk weinig terrein beschikbaar om kleine dammetjes buiten den rooi te maken. Bovendien staat men gewoonlijk voor het feit, dat de zee nabij is om het voor Curaçao zoo kostbare regenwater voor goed en nutteloos op te nemen.

Al het water te keeren is onmogelijk en zeer zeker is dit het geval nu de systematische damaanleg voor bijna alle valleien zoo goed als geheel ontbreekt. Men moet zich dus tevreden stellen met een gedeelte er van tegen te houden, welk gedeelte voldoende moet zijn voor het beneden den dam gelegen terrein.

Aldus komt men vanzelf voor deze in de valleien gelegen dammen tot grootere afmetingen en neemt dan op den koop toe het minder aangename van het onvermijdelijk verlies van een gedeelte van het water door verdamping.

De kosten van den dam en het te verwachten nuttig effect van het gekeerde water zijn de eenige factoren, die hier den doorslag moeten en kunnen geven.

Deze twee factoren, vereenigd met den eisch, dat de dammen solide moeten zijn, maken dat men vanzelf tot dammen met een normale maximum waterkeering van plus minus 1,7 M. komt, tenzij plaatselijke diepe uitspoelingen eene grootere hoogte aan waterkeering wenschelijk maken.

Het verlies aan verdamping bij zulke dammen, die, wanneer er niets meer door regenval bij komt, gewoonlijk in 1 à 2 maanden ten gevolge van de poreusheid van den bodem, weer droog staan, kan zoo enorm groot niet zijn. Het leeuwenaandeel komt in elk geval den grondwatervoorraad ten goede en daarom is het te doen.

Verdampingsproeven in dergelijke plassen te nemen is wel interessant en is dan ook in voorbereiding, maar noodzakelijk om voorloopig deugdelijk werk te leveren kan het niet genoemd worden.

Indien men slechts in het oog houdt, dat de verdamping op het eiland Curaçao groot is, dan zal men vanzelf in het goede spoor gehouden worden.

(Aan het nemen van deze verdampingsproeven zijn eigenaardige moeilijkheden verbonden, voornamelijk bestaande in het vinden van eene geschikte plaats, in welker nabijheid tevens de daarvoor geschikte opnemer moet wonen. Ook het aan sterke rijzing en daling onderhevig zijn van de waterplas achter de dammen maakt deze proefnemingen niet gemakkelijk.)

In het algemeen kan gezegd worden, dat de planters geen voorstanders van de kleine dammen zijn. Zij halen daarvoor de schouders op, maar er zijn er ook enkele, die zich ongerust maken, dat hun dammen in de benedenvalleien ten slotte bij vermeerdering van die kleine dammen op de huurgronden in droge jaren geen regenwater meer zullen krijgen. Tegen een systematischen damaanleg op grootere plantages, zooals door het Gouvernement wenschelijk wordt geacht, zullen zeker bezwaren bij de eigenaars blijven bestaan, tenzij hunne inzichten door ondervinding geleerd, aanmerkelijk gewijzigd mochten worden.

Wil een dam zijn geld waard zijn, dan moet hij ook, al is het niet ieder jaar, dan toch eens in de twee of drie of misschien meer jaren volloopen.

Deze zaak moet, nu weldra met een systematischen damaanleg begonnen zal worden, deugdelijk overwogen worden.

Neemt men daarbij in aanmerking, dat een regenval van 200 of meer m.M. in het etmaal zeer zelden voorkomt (volgens het algemeen gevoelen hier eens in de 30 jaar), dan kan men daaruit besluiten, dat men van den oorsprong van de vallei beginnende met kleine dammetjes vrij wel al het vallende regenwater nagenoeg altijd zou kunnen opvangen. Alleen kan het geval zich voordoen, dat de aarde reeds doorweekt is en dat dan ten gevolge van eene zware bui de uitlaten der dammetjes beginnen te werken.

Ten einde dan doorbraken van kleine dammetjes te localiseeren, komt het mij wenschelijk voor om hier en daar tusschen de kleinere dammen, vooral op gunstig gelegen punten, een grooteren te plaatsen.

Bij systematischen damaanleg zullen dus de kleine dammetjes hoofdzaak, grootere dammen bijzaak als waterkeering worden.

Men zal evenwel altijd voor gevallen blijven staan, waar niet bij den oorsprong van de vallei met den aanleg van dammen enz. begonnen kan worden.

Er komen vrij uitgestrekte berghellingen en hooggelegen terreinen voor waar om een of andere reden niet aan damaanleg, het maken van geulen enz. enz. gedacht zal kunnen worden. In de beneden deze hellingen enz. gelegen terreinen tot damaanleg overgaande zal men met de kleine dammetjes moeten zorgen buiten de rooien te blijven, terwijl deze laatste alleen door zwaardere dammen of dammen van opgestapelde steenen of metselwerk afgesloten kunnen worden.

Alleen met eene behoorlijke topographische opname in de hand en een voorafgaand plaatselijk onderzoek zal het mogelijk zijn om hier den meest rationeelen weg voor damaanleg aan te geven.

De kosten van de grootere dammen op de plantages loopen nogal uiteen, een gevolg van de meer of mindere gemakkelijkheid, waarmee de overlaten van voldoende capaciteit gemaakt konden worden.

Het gemiddelde als type aannemende komt men op f 0,08 per M³. waterinhoud van het reservoir, terwijl enkele dammen gemaakt zijn, waarvan de kosten slechts f 0,04 à f 0,05 M³. inhoud van het reservoir hebben gedragen.

Over het algemeen staan de dammen aan vrij sterke aanslibbing bloot. Verontrustend sterk kan zij evenwel niet genoemd worden, zeer zeker zal hierin bij een systematischen aanleg van dammen en bij beplanting van de terreinen met aloë, sisal en dividiviboomen zeer veel verbetering komen.

Wat nu de sterkte van de met Gouvernementssubsidie op de plantages gemaakte dammen aangaat, zoo kan vermeld worden, dat van de 110 dammen, welke in October jl. gereed waren, er 14 braken.

Een dam leed aanmerkelijke schade door het bezwijken van een ouden muur, waarop de nieuwe overlaat gebouwd was.

Drie dammen hebben doorbraken in het aarden gedeelte, doordat zij juist gereed gekomen waren, toen zij aan den voor Curaçao ongekenden toevloed van water weerstand hadden te bieden.

Twee dammen braken in het aarden gedeelte door nog onbekende oorzaken, terwijl de andere doorbraken in het aarden gedeelte vertoonen, die een gevolg van minder zorg bij de uitvoering of het onderhoud zijn. Zondert men den eersten dam uit, waarvoor de reparatie geraamd wordt op f 1300, dan kunnen de overige met slechts zeer weinig kosten weer geheel in orde gebracht worden.

Het is natuurlijk van het hoogste belang na te gaan wat de vermoedelijke kosten van den damaanleg zullen zijn en welke resultaten daarmee bereikt kunnen worden.

Als maatstaf hiervoor staat nog slechts een stukje grond van 22 H.A. oppervlak beschikbaar van de plantage Maria Maai. Eene schetskaart van dit stukje grond is volledigheidshalve hieraan toegevoegd.

Dit stukje grond verkeerde in 1904, toen met den damaanleg daarop begonnen werd, in omstandigheden, die vrijwel met de slechtste huurgronden kan worden vergeleken. Het hoogste gedeelte bleef steeds wegens onbruikbaarheid onbeplant en leverde nooit iets op. De opbrengst van het geheele omheinde gedeelte bedroeg vroeger in de beste jaren 50 makotten mais, of gerekend tegen f 0,75 per makot, maakt f 37,50.

In 1904 werden met Gouvernementssubsidie de dammetjes 1 t/m 11 en in 1905 13 t/m 17 gemaakt, die met de reeds bestaande een samenstel van dammen vormden om bij niet al te zware buien al het regenwater tegen te houden.

De toevoer van water van het omgelegen terrein is aan de Oostzijde gering, aan de Westzijde kan de toevoer uit het Noorden en Zuiden vrij belangrijk zijn.

In verband hiermede worden de dammen naar het Westen gaande iets zwaarder en terwijl de hoofden van 1 t/m 14 bestaan uit groote los opgestapelde steenen, werden voor 15 t/m 17 gemetselde hoofden noodzakelijk geacht.

De totale aanlegkosten bedroegen f 500 + f 440 = f 940.

Gedurende het zeer slechte oogstjaar 1905 werden de onkosten aan den grond enz., besteed juist goed gemaakt, zoodat de tuin toen reeds, behalve de vrij belangrijke kosten aan bemesting en bewerking van den grond, de *f* 140 als eigen bijdrage in den damaanleg, opleverde.

Thans raamt de eigenaar, bij matige raming, de opbrengst dit plantjaar:

300 makotten mais à f 0,75	f	225
500 bossen maisstokken à f 0,20		100
8 vaten pinda (aardnoten) à f 10		80
voor boonen		30
voor rankvruchten (aannemende, dat deze door de vermoedelijke groote voorraden weinig zullen opleveren		50
aan paragras plus minus		40
Te zamen	f	525

Tegenover deze voordeelen, waarbij nog gerekend moeten worden een prachtig staande aanplant van plus minus 100 jonge dividiviboomen en de voordeelen, welke de goedgevulde put hem voor het volgend jaar zal opleveren, staan de uitgaven van f 180 voor de bewerking, het beplanten en schoonmaken van den grond, het onderhoud van de afsluiting en dammen enz.

Er blijft dus dit jaar vermoedelijk eene winst van f 525 — f 180 = f 345 over.

Hiervan gaat nu nog af rente van de oorspronkelijke waarde van den grond, plus minus f 300 rente van het aanlegkapitaal van de dammen en de belasting, te zamen plus minus f 53. [1])

1) Volgens latere opgaven van den eigenaar van *Maria Maay* behoeven deze mededeelingen eenige verbetering.

De werkelijke opbrengst op die plantage van het plantjaar 1906/1907 heeft bedragen:

450 makotten mais	f 337,50
500 bossen maisstokken	100,—
6 vaten pinda	80,—
boonen	22,85
rankvruchten	44,—
gigambo	25,25
groot mais	8,—
paragras	30,—
	f 657,60

Gevende alzoo een verschil van f 122,60.

Hierbij moet niet vergeten worden, dat dit jaar zich zeer gunstig laat aanzien, maar daartegenover staat, dat de opbrengst voor volgende jaren, door betere bewerking van de gronden, waaraan nog niet alle zorgen besteed konden worden door gebrek aan fondsen, door uitbreiding van het aantal dividivi-boomen en door het aanleggen van meerdere putten voor besproeiing, niet onbelangrijk verhoogd zal kunnen worden.

De invloed van den damaanleg op den grondwaterstand, in verband met de op Maria Maai gevallen regens, blijkt uit den hierbij overgelegden staat.

Hieruit zal men ontwaren, dat de waterstand bij eenige droogte spoedig daalt, ongeveer 1,8 cM. per dag, doch afnemende bij lageren waterstand en dat buien van 25 m.M. nog aanmerkelijke rijzing van den put ten gevolge hebben en dus wel noemenswaardig grondwater geven.

(Misschien heeft het vele water, dat op het westelijk gedeelte van het terrein wordt opgehouden, een gunstigen invloed op de rijzing van het grondwater).

Met bovenstaande cijfers voor oogen kan men den damaanleg ongeveer voor de huurgronden vaststellen op ongeveer 940/22 = f 42,73 of ruim gerekend f 45 per H.A.

Geeft het Gouvernement den huurder het geld voor de dammen als subsidie en verhoogt men den huurprijs met *f* 1,80 per H.A. dan kan men niet alleen eene verhooging van den algemeenen welstand verwachten, naar bovendien kunnen de onkosten aan den damaanleg direct als productieve uitgaven beschouwd worden. Ziet men hoe groot thans de aanvrage naar huurgronden reeds is, dan geloof ik dat tegen de bovenbedoelde verhooging geen noemenswaardige bezwaren kunnen bestaan.

Wat eindelijk de damaanleg op particuliere gronden aangaat, het wenschelijkste komt mij voor, dat het Gouvernement langzamerhand door aankoop bij voorkomende gelegenheden zooveel mogelijk eigenaar van de gronden tracht te worden en ze dan aan huurders met subsidie voor damaanleg uitgeeft.

Willen particulieren dammen op hun eigen gronden aanleggen, dan zou de noodig geraamde som tegen 4% en onder de noodige waarborgen in voorschot gegeven kunnen worden.

Ik twijfel er niet aan of een ieder zal weldra zoo overtuigd zijn van de goede werking der dammen, dat tegen de bovenbedoelde voorwaarden geene bezwaren gemaakt zullen worden.

Misschien verdient het ook aanbeveling om de subsidie, die tot nog toe 2/3 bedroeg, meer geleidelijk te doen afnemen en deze voor het eerstvolgend jaar op $^1/_2$, daarna op $^1/_3$ en vervolgens op 0 te stellen.

Het voornemen bestaat het volgend jaar te beginnen met den systematischen damaanleg in de valleien van de plantages Scherpenheuvel en Zuurzak.

Deze vallei wordt nu door den de vorige maand aangekomen opnemer topographisch opgenomen.

De zijtakken van deze vallei worden grootendeels door huurgronden ingenomen, zoodat het volgend jaar de damaanleg op huurgronden aldaar geconcentreerd zal worden.

Deze damaanleg zal dan tevens in staat stellen om een meer definitief oordeel omtrent de aanlegkosten en den invloed daarvan op den oeconomischen toestand der bevolking te vellen.

Eindelijk zij hier nog opgemerkt, dat zoodra de topographische opname voldoende vorderingen gemaakt zal hebben, het wenschelijk zal zijn om in daarvoor het meest geschikt voorkomende valleien proeven te nemen omtrent de meer of mindere juistheid van de beschouwingen voorkomende in het Tijdschrift van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, afdeeling Nederlandsch Indië 1895/1896, onder het artikel „De toepassing van de formules van Lauterburg voor de bepaling van den grootsten afvoer van de rivieren op Java, door het lid A. P. MELCHIOR."

Curaçao, 16 November 1906.

De tijdelijke Directeur
van het Departement van Openbare Werken,

(get.) M. C. FAUEL.

Bijlage J.

Behoorende bij het rapport omtrent den aanleg van putten en dammen op het eiland Curaçao, dd. 16 November 1906.

(Bijlage H.)

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN, gedaan op de plantage Kl. St.-Mart[van]

1905	1	0	1905	1	0,5	1905	1	0	1905	1	0,3	1905	1	0	1905	1
Jan.	2	0	Febr.	2	0,7	Maart.	2	0	April.	2	0	Mei.	2	0	Juni.	2
	3	0		3	0		3	0		3	0		3	0		3
	4	0		4	0		4	0		4	0		4	0		4
	5	0		5	2		5	0		5	3,1		5	0		5
	6	0		6	0		6	0		6	0		6	0		6
	7	0		7	0		7	1,6		7	0		7	0		7
	8	0		8	5,3		8	0		8	0		8	2,7		8
	9	5		9	1,4		9	0		9	0		9	0		9
	10	7		10	0		10	0,4		10	0		10	0		10
	11	6,5		11	0,6		11	0,5		11	0		11	0		11
	12	9,2		12	0,3		12	0		12	0		12	0		12
	13	2,7		13	0		13	0,3		13	0		13	0		13
	14	0		14	1		14	0		14	0		14	0		14
	15	0		15	1,3		15	1		15	0		15	0		15
	16	0		16	0		16	0		16	0		16	0		16
	17	0		17	11		17	0		17	0		17	0		17
	18	0		18	16,8		18	0		18	0		18	0		18
	19	0		19	0		19	0		19	0		19	0		19
	20	0		20	0		20	0		20	0		20	0		20
	21	0		21	0		21	0		21	0		21	0		21
	22	0		22	0		22	6,2		22	0		22	0		22
	23	0		23	0		23	11,3		23	0		23	0		23
	24	0		24	5,5		24	2,3		24	0		24	0		24
	25	2,5		25	0		25	0,4		25	0		25	0		25
	26	0,2		26	2,3		26	0		26	0		26	0		26
	27	0		27	0		27	0		27	0		27	0		27
	28	1,3		28	0		28	0		28	0		28	0		28
	29	0		—	—		29	0		29	0		29	0		29
	30	1,2		—	—		30	0		30	0		30	0		30
	31	29,2		—	—		31	0		--	—		31	0		—
Totaal . .		64,8	Totaal . . .		48,7	Totaal . . .		24	Totaal . . .		3,4	Totaal . . .		2,7	Totaal . . .	

van 1°. Januari t/m ultimo December 1905. (Regenval in m.M.)

1905	1	0	1905	1	0	1905	1	4,5	1905	1	0	1905	1	0	1905	1	6,5
Juli.	2	0	Augs.	2	0	Sept.	2	0	Oct.	2	36,2	Nov.	2	0	Dec.	2	11,8
	3	0		3	0		3	0		3	3,4		3	11		3	27,2
	4	0		4	0		4	0		4	0		4	0		4	0
	5	0		5	0		5	0		5	0		5	0		5	3,2
	6	0		6	9,3		6	0		6	0		6	0		6	0
	7	0		7	0		7	0		7	0		7	0		7	0
	8	0		8	0		8	0		8	0		8	3,7		8	0
	9	0		9	0		9	0		9	0		9	24,8		9	0
	10	0		10	0		10	1,2		10	0		10	7,3		10	0
	11	0		11	0		11	0		11	0		11	18,9		11	0
	12	0		12	0		12	0		12	0		12	0		12	0
	13	3,5		13	0		13	0		13	0		13	0		13	0
	14	0		14	0		14	0		14	0		14	18,3		14	0
	15	0		15	0		15	0		15	0		15	0		15	0
	16	0		16	0		16	0		16	0		16	42,4		16	0
	17	0		17	2,7		17	0		17	1		17	0		17	0
	18	0		18	0		18	0		18	0		18	0		18	0
	19	5,2		19	3,5		19	0		19	0		19	0		19	0
	20	0		20	6,2		20	0		20	0		20	2,2		20	0
	21	0		21	0		21	0		21	0		21	0		21	0
	22	0		22	0		22	0		22	0		22	0		22	4
	23	0		23	0		23	0		23	0		23	5,4		23	1,4
	24	0		24	0		24	0		24	0		24	0		24	0
	25	0		25	0		25	0		25	0		25	0		25	0
	26	0		26	0		26	0		26	10,8		26	0		26	0
	27	0		27	0		27	0		27	0		27	1,3		27	0
	28	0		28	0		28	0		28	0		28	43		28	0
	29	0		29	0		29	0		29	0		29	8,4		29	2,4
	30	0		30	0		30	0		30	0		30	7,5		30	0
	31	3,8		31	0		—	—		31	0		—	—		31	0
Totaal . .		12,5	Totaal . . .		21,7	Totaal . . .		5,7	Totaal . . .		51,4	Totaal . . .		194,2	Totaal . . .		56,5

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN, gedaan op de plantage Kl. St.-Marth[illegible] van 1[illegible]

1906	1	0	1906	1	0	1906	1	0	1906	1	0	1906	1	0	1906
Jan.	2	0	Febr.	2	9,9	Maart.	2	0	April.	2	0	Mei.	2	0	Juni.
	3	0		3	2,1		3	0		3	0		3	0	
	4	0		4	0		4	0		4	0		4	0	
	5	0		5	0		5	0		5	2,8		5	0	
	6	0		6	0		6	0		6	0		6	0	
	7	0		7	0		7	0		7	0		7	0	
	8	7,4		8	0		8	0		8	0		8	0	
	9	0		9	0		9	0		9	5		9	0	
	10	0		10	0		10	0		10	0		10	0	
	11	0		11	0		11	0		11	0		11	0	
	12	0		12	0		12	0		12	0		12	1,[illegible]	
	13	0		13	0		13	0		13	0		13	0	
	14	0		14	0		14	0		14	0		14	3,[illegible]	
	15	0		15	0		15	0		15	0		15	0	
	16	2,1		16	0		16	0		16	0		16	0	
	17	0		17	0		17	0		17	0		17	0	
	18	0		18	0		18	0		18	0		18	0	
	19	0		19	6,2		19	0		19	0		19	0	
	20	0		20	0		20	0		20	0		20	0	
	21	1,5		21	0		21	0		21	0		21	0	
	22	0		22	0		22	0		22	0		22	0	
	23	0		23	0		23	0		23	0		23	0	
	24	5		24	0		24	0		24	0		24	0	
	25	5		25	0		25	0		25	0		25	0	
	26	0		26	0		26	0		26	0		26	0	
	27	0		27	0		27	0		27	0		27	0	
	28	0		28	0		28	0		28	0		28	0	
	29	6,4		—	—		29	0		29	0		29	0	
	30	0		—	—		30	0		30	0		30	0	
	31	0		—	—		31	0		—	—		31	0	
Totaal . . .		27,4	Totaal		18,2	Totaal		0	Totaal		7,8	Totaal		4,5	Tot[illegible]

van 1e. Januari t/m ultimo October 1906. (Regenval in m.M.)

1906	1	0	1906	1	61,4	1906	1	0	1906	1	8,5	1906	1	0
Juni.	2	0	Juli.	2	0	Augs.	2	9,3	Sept.	2	0	Oct.	2	0
	3	1,2		3	0		3	1,4		3	0		3	0
	4	1		4	0		4	0		4	0		4	0
	5	2,5		5	0		5	0		5	10		5	0
	6	11		6	0		6	0		6	0		6	51,4
	7	0		7	0		7	13,3		7	0		7	18,6
	8	0		8	0		8	0		8	0		8	14,7
	9	2,8		9	0		9	0		9	0		9	28,8
	10	0		10	0		10	0		10	0		10	0
	11	2,2		11	0		11	0		11	0		11	70,6
	12	0		12	0		12	0		12	0		12	60,7
	13	0		13	3,3		13	0		13	0		13	6
	14	0		14	8		14	0		14	0		14	38
	15	0		15	0		15	0		15	1,5		15	14
	16	0		16	0		16	0		16	0		16	67
	17	0		17	0		17	0		17	0		17	6,1
	18	1,5		18	0		18	0		18	0		18	27,4
	19	0		19	0		19	0		19	0		19	0
	20	6,3		20	0		20	0		20	0		20	0
	21	0		21	0		21	0		21	0		21	0
	22	9,5		22	3,1		22	0		22	0		22	0
	23	0		23	0		23	0		23	0		23	0
	24	0		24	0		24	0		24	0		24	0
	25	7,7		25	0		25	0		25	6,5		25	0
	26	0		26	0		26	0		26	0		26	0
	27	13,5		27	0		27	0		27	51,6		27	0
	28	0		28	0		28	0		28	10,2		28	0
	29	0		29	0		29	0		29	0		29	0
	30	0		30	0		30	0		30	0		30	44,3
	—	—		31	0		31	0		—	—		31	0
Totaal . . .		59,2	Totaal		75,8	Totaal		24	Totaal		88,3	Totaal		447,6

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN, gedaan op de plantage Dan

1905	1	0	1905	1	2,5	1905	1	0	1905	1	0	1905	1	0	1905	1	[illegible]
Jan.	2	0	Febr.	2	0	Maart.	2	0	April.	2	0	Mei.	2	0	Juni.	2	[illegible]
	3	0		3	0		3	0		3	0		3	0		3	[illegible]
	4	0		4	0		4	0		4	15,5		4	0		4	[illegible]
	5	0		5	0		5	0		5	0		5	0		5	[illegible]
	6	0		6	0		6	0		6	0		6	0		6	[illegible]
	7	0		7	0		7	0		7	0		7	0		7	[illegible]
	8	0		8	0		8	0		8	0		8	0		8	[illegible]
	9	0		9	4,4		9	0		9	0		9	2		9	[illegible]
	10	0		10	0		10	0		10	0		10	0		10	[illegible]
	11	3		11	0		11	0		11	0		11	0		11	[illegible]
	12	0		12	0		12	0		12	0		12	2		12	[illegible]
	13	0		13	0		13	0		13	0		13	0		13	[illegible]
	14	0		14	0		14	0		14	0		14	0		14	[illegible]
	15	0		15	0		15	0		15	0		15	0		15	[illegible]
	16	0		16	0		16	0		16	0		16	0		16	[illegible]
	17	0		17	0		17	0		17	0		17	0		17	[illegible]
	18	0		18	0		18	0		18	0		18	0		18	[illegible]
	19	0		19	4,4		19	0		19	0		19	0		19	[illegible]
	20	0		20	0		20	0		20	0		20	0		20	[illegible]
	21	0		21	2		21	0		21	0		21	0		21	[illegible]
	22	0		22	3,3		22	8		22	0		22	0		22	[illegible]
	23	0		23	0		23	24,5		23	2		23	0		23	[illegible]
	24	0		24	0		24	0		24	0		24	0		24	[illegible]
	25	0		25	0		25	0		25	0		25	0		25	[illegible]
	26	0		26	0		26	0		26	0		26	0		26	[illegible]
	27	0		27	0		27	0		27	0		27	0		27	[illegible]
	28	0		28	0		28	0		28	0		28	0		28	[illegible]
	29	0		—	—		29	0		29	0		29	0		29	[illegible]
	30	0		—	—		30	0		30	0		30	0		30	[illegible]
	31	0		—	—		31	0		—	—		31	0		—	[illegible]
Totaal . . .		3	Totaal . . .		16,6	Totaal . . .		32,5	Totaal . . .		17,5	Totaal . . .		4	Totaal . . .		1[illegible]

van 1o. Januari t/m ultimo December 1905. (Regenval in m.M.)

1905	1	0	1905	1	0	1905	1	8	1905	1	0	1905	1	0	1905	1	4
Juli.	2	0	Augs.	2	0	Sept.	2	0	Oct.	2	100,3	Nov.	2	0	Dec.	2	0
	3	0		3	0		3	0		3	0		3	20		3	15,8
	4	1,6		4	0		4	0		4	0		4	0		4	1
	5	0		5	0		5	0		5	0		5	0		5	0
	6	0		6	3		6	0		6	0		6	0		6	0
	7	0		7	0		7	0		7	0		7	0		7	0
	8	0,6		8	0		8	0		8	0		8	0		8	0
	9	0		9	0		9	0		9	0		9	4		9	0
	10	0		10	0		10	0		10	0		10	24		10	0
	11	0		11	0		11	0		11	0		11	28		11	0
	12	0		12	0		12	0		12	0		12	0		12	0
	13	0,7		13	0		13	0		13	0		13	0		13	0
	14	0		14	0		14	0		14	0		14	18		14	0
	15	0		15	0		15	0		15	0		15	0		15	2
	16	0		16	0		16	0		16	0		16	54		16	0
	17	0		17	0		17	0		17	4		17	4,5		17	0
	18	0		18	0		18	0		18	0		18	6		18	0
	19	0,8		19	10,2		19	0		19	0		19	0		19	0
	20	0		20	8		20	0		20	0		20	0		20	0
	21	0		21	0		21	0		21	0		21	0		21	0
	22	0		22	0		22	0		22	0		22	0		22	0
	23	0		23	0		23	0		23	0		23	0		23	3,5
	24	0		24	0		24	0		24	0		24	0		24	0
	25	0		25	0		25	0		25	0		25	0		25	0
	26	2		26	0		26	0,8		26	0		26	0		26	0
	27	0		27	0		27	0		27	3,6		27	6,5		27	0
	28	0		28	0		28	0		28	0		28	5		28	0
	29	0		29	0		29	0		29	0		29	0		29	0
	30	0		30	0		30	0		30	0		30	0		30	0
	31	2		31	7		—	—		31	0		—	—		31	3
Totaal . . .		7,7	Totaal . . .		28,2	Totaal . . .		8,8	Totaal . . .		107,9	Totaal . . .		170	Totaal . . .		29,3

J

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN, gedaan op de plantages Daniël

Daniël.	1	0	Daniël.	1	0	Daniël.	1	0	Daniël.	1	0	Siberië.	1	0
Jan.	2	0	Febr.	2	4,2	Maart.	2	0	April.	2	0	Mei.	2	0
	3	0		3	0		3	0		3	0		3	0
	4	0		4	0		4	0		4	0		4	0
	5	0		5	0		5	0		5	9		5	0
	6	0		6	0		6	0		6	2		6	0
	7	0		7	0		7	0		7	0		7	0
	8	4,3		8	0		8	0		8	0		8	0
	9	0		9	1		9	0		9	0		9	0
	10	0		10	0		10	0		10	1,7		10	0
	11	0		11	0		11	0		11	0		11	0
	12	0		12	0		12	0		12	0		12	0
	13	0		13	1,7		13	0		13	0		13	0
	14	0		14	0		14	0		14	0		14	6
	15	0		15	0		15	0		15	0		15	1,[illegible]
	16	0		16	0		16	0		16	0		16	0
	17	0		17	0		17	1,3		17	0		17	0
	18	0		18	0		18	7		18	0		18	0
	19	0		19	0		19	0		19	5		19	0
	20	0		20	0		20	0		20	2,5		20	0
	21	0		21	0		21	0		21	0		21	0
	22	0		22	2		22	0,3		22	0		22	0
	23	0		23	0		23	0		23	0		23	0
	24	17		24	0		24	0		24	0		24	0
	25	0		25	0		25	0		25	0		25	0
	26	0		26	0		26	0		26	0		26	0
	27	0		27	0		27	0		27	0		27	0
	28	0		28	0		28	0		28	0		28	0
	29	0		—	—		29	0		29	0		29	0
	30	0		—	—		30	0		30	0		30	0
	31	0		—	—		31	0		—	—		31	0
Totaal		21,3	Totaal		8,9	Totaal		8,6	Totaal		20,2	Totaal		7,6

Siberië, van 1°. Januari t/m ultimo October 1906. (Regenval in m.M.)

Siberië.	1	0	Siberië.	1	1.6	Siberië.	1	0	Siberië.	1	0	Siberië.	1	0
Juni.	2	0	Juli.	2	37,7	Aug.	2	0	Sept.	2	0	Oct.	2	5,5
	3	0		3	0		3	2,6		3	0		3	0
	4	5		4	0		4	0		4	0		4	0
	5	5,7		5	0		5	0		5	1,5		5	0,5
	6	0		6	0		6	3,8		6	0		6	64,5
	7	0		7	0		7	4,7		7	0		7	21,6
	8	0		8	0,7		8	0		8	0		8	52
	9	0		9	0		9	2,5		9	0		9	2,3
	10	0		10	0		10	0		10	0		10	0
	11	6		11	0		11	0		11	0		11	30
	12	0		12	0		12	0		12	0		12	27,5
	13	0		13	1		13	0		13	0		13	13
	14	0		14	0		14	0		14	0		14	17,5
	15	2		15	0		15	0		15	14,3		15	6
	16	0,5		16	0		16	0		16	0		16	8,1
	17	0		17	0		17	0		17	0		17	9
	18	0		18	1		18	0		18	0		18	2
	19	0		19	0		19	0		19	0		19	0
	20	4,2		20	0		20	1		20	0		20	0
	21	0		21	4,3		21	0		21	0		21	0
	22	9,5		22	0		22	0		22	0		22	0
	23	0		23	0		23	0		23	0		23	0
	24	1,2		24	0		24	0		24	6,6		24	0
	25	12,3		25	0		25	0		25	0		25	0
	26	26,7		26	0		26	0		26	0		26	0
	27	0		27	0		27	0		27	20		27	0
	28	0		28	0		28	0		28	1,9		28	0
	29	0		29	0		29	0		29	0		29	0
	30	0		30	0		30	0		30	0		30	26,5
	—	—		31	0		31	0		—	—		31	0
Totaal		73,1	Totaal		46,3	Totaal		14,6	Totaal		44,3	Totaal		286

J

Plantage Maria Maai. Put bewesten het huis (diepte 12,90 M).

DATUM.		Hoogte van het water, gemeten van den bovenkant-rand van den put tot op het water.	DATUM.		REGENVAL.
1904			1904		
October	6	11,32 Meter.	October	6	0,100 Meter.
	7	11,30 »		7	0,002 »
	8	10,40 »		9	0,030 »
	10	9,25 »		10	0,039 »
	11	9,20 »		11	0,035 »
	12	9,— »			
	13	8,75 »			
	15	9,— »			
	17	8,80 »			
	19	9,60 »		20	0,025 »
	21	9,55 »			
	22	9,52 »			
	25	9,50 »			
	27	9,90 »			
November	3	10,20 »			
	8	10,40 »			
	11	10,42 »			
	14	10,44 »			
	18	10,47 »			
	20	10,50 »			
	22	10,53 »			
	25	10,56 »			
	28	10,58 »			
December	2	10,50 »			
	6	10,64 »			
	10	10,69 »			
	15	10,74 »			
	18	10,80 »			
	23	10,84 »			
	26	10,87 »			
	29	10,91 »			
1905					
Januari	2	10,94 »			
	5	10,96 »			
	8	11,— »			
			1905		
	11	11,05 »	Januari	11	0,008 »
	13	11,10 »		13	0,003 »
	16	11,25 »			
	19	11,20 »			
	23	11,22 »			
	26	11,30 »			
Februari	2	11,35 »			
	7	11,45 »			
	15	11,50 »			
April	30	12,05 »	April	4	0,025 »
Mei	15	12,36 »			
	31	12,45 »			
Juni	10	12,52 »			
	20	12,60 »			
	30	12,70 »			
Juli	15	12,78 »			
	30	12,90 »			
Augustus	15	12,80 »	Augustus	6	0,005 »
	30	12,70 »		17	0,035 »
September	7	12,65 »		18	0,005 »
	23	12,60 »		19	0,003 »

Plantage Maria Maai. Put bewesten het huis (diepte 12,90 M.).

D A T U M.		Hoogte van het water, gemeten van den bovenkant-rand van den put tot op het water.
1905		
September	30	12,65 Meter.
October	15	12,65 »
	29	12,72 »
November	8	12,75 »
	13	12,— »
	16	11,05 »
	19	10,60 »
December	4	11,60 »
	11	11,50 »
	18	11,47 »
	30	11,30 »
1906		
Januari	15	11,53 »
	31	11,67 »
Februari	15	11,74 »
	28	11,80 »
Maart	15	12,— »
	31	12,12 »
April	15	12,30 »
	30	12,50 »
Mei	15	12,85 »
	31	12,95 »
Juni	30	13,15 »
Juli	8	10,20 »
	22	11,15 »
	31	11,30 »
September	30	12,10 »
October	24	5,40 »
	31	6,10 »

D A T U M.		R E G E N V A L.
September	1	0,005 Meter.
October	26	0,008 »
November	8	0,005 »
	9	0,005 »
	10	0,060 »
	11	0,020 »
	12	0,015 »
	14	0,005 »
	16	0,035 »
	17	0,012 »
	21	0,002 »
	22	0,010 »
December	1	0,002 »
	2	0,003 »
	3	0,020 »
1906		
Januari	10	0,002 »
	11	0,001 »
	21	0,003 »
	24	0,013 »
	25	0,005 »
Februari	1	0,007 »
	2	0,003 »
	9	0,015 »
	12	0,003 »
	13	0,015 »
April	6	0,015 »
	20	0,005 »
Juni	22	0,008 »
	26	0,012 »
Juli	1	0,150 »
	2	0,002 »
	5	0,008 »
	20	0,004 »
	27	0,004 »
October	6	0.070 »
	7	0,045 »
	8	0,020 »
	9	0,043 »
	10	0,010 »
	11	0,005 »
	12	0,075 »
	13	0,030 »
	14	0,085 »
	15	0,032 »
	16	0,025 »
	30	0,020 »

Bijlage K.

POSTKANTOOR OP CURAÇAO, 1906.

BUITENLANDSCH POSTVERKEER vergeleken met de vier voorafgaande jaren.

PER MAIL ONTVANGEN STUKKEN.			PER MAIL VERZONDEN STUKKEN.		
Van:	Brieven (stuks).	Drukwerk (porten).	Naar:	Brieven (stuks).	Drukwerk (porten).
Nederland	22 117	72 695	Nederland	20 952	7 087
Duitschland en via Duitschland	154	14	Duitschland en via Duitschland	7 082	2 554
Frankrijk en via Frankrijk	1 250	750	Frankrijk en via Frankrijk	10 167	1 623
Groot-Britannië en via Groot-Britannië	1 277	3 276	Groot-Britannië en via Groot-Britannië	5 497	546
Vereenigde Staten van Noord-Amerika en via Vereenigde Staten van Noord-Amerika	51 347	129 284	Vereenigde Staten van Noord-Amerika en via Vereenigde Staten van Noord-Amerika	30 055	5 084
Venezuela en via Venezuela	32 095	24 820	Venezuela en via Venezuela	31 599	10 103
Columbia en via Columbia	2 768	2 275	Columbia en via Columbia	4 717	4 924
Porto Rico en via Porto Rico	3 701	1 955	Porto Rico en via Porto Rico	2 749	1 323
Britsch West-Indië en via Britsch West-Indië	2 345	1 728	Britsch West-Indië en via Britsch West-Indië	2 413	832
Deensch West-Indië en via Deensch West-Indië	757	402	Deensch West-Indië en via Deensch West-Indië	430	71
Italië en via Italië	315	59	Italië en via Italië	12	—
Suriname	1 380	1 719	Suriname	1 563	1 214
Haïti en via Haïti	592	265	Haïti en via Haïti	766	786
Panama en via Panama	3 910	3 527	Panama en via Panama	3 501	2 496
Chili	61	28	Costa Rica	409	96
Spaansche bezittingen in Afrika	53	18	St. Domingo	1 113	409
Cuba	181	63			
St. Domingo	1 700	1 876			
	126 003	244 754		123 106	39 148
De totalen bedroegen in 1902	102 958	225 025	De totalen bedroegen in 1902	86 873	38 403
„ „ „ „ 1903	118 875	216 936	„ „ „ „ 1903	101 455	26 888
„ „ „ „ 1904	126 021	230 754	„ „ „ „ 1904	109 315	34 342
„ „ „ „ 1905	131 348	251 218	„ „ „ „ 1905	117 062	35 089

AANMERKINGEN.

a. Buiten het gewone postverkeer werden in 1906 aangebracht 663 brieven en verdere stukken.

b. Aangeteekende stukken werden in 1906 ontvangen ten getale van 7853 en verzonden ten getale van 9237.

c. Het aantal ontvangen rebuten bedroeg in 1906 130 en het aantal verzonden was 347.

d. Ontvangen werden in 1906 137 dienstbrieven en verzonden 212.

Bijlage L.

POSTKANTOOR OP CURAÇAO, 1906.

BINNENLANDSCH POSTVERKEER, vergeleken met de vier voorafgaande jaren.

ONTVANGEN.			VERZONDEN.		
van:	Brieven (stuks).	Drukwerk (porten).	naar:	Brieven (stuks).	Drukwerk (porten).
Bonaire	6 840	611	Bonaire	6 166	10 354
Aruba	9 375	1 174	Aruba	8 505	16 031
St. Martin (Nederl. ged.)	936	81	St. Martin (Nederl. ged.).	917	782
St. Eustatius	799	160	St. Eustatius	796	645
Saba	635	139	Saba.	575	570
	18 585	2 165		16 959	28 382
De totalen bedroegen in 1902	12 368	910	De totalen bedroegen in 1902 . . .	11 603	20 167
„ „ „ „ 1903	13 729	1 085	„ „ „ „ 1903 . . .	13 348	22 457
„ „ „ „ 1904	16 870	1 356	„ „ „ „ 1904 . . .	16 253	26 324
„ „ „ „ 1905	19 557	2 226	„ „ „ „ 1905 . . .	18 379	32 937

AANMERKINGEN.

a. In het binnenlandsch postverkeer in het stadsdistrict (1ste district) van Curaçao werden in 1906 uitgewisseld 15 522 stuks brieven en 3779 porten drukwerk.

b. In 1906 werden aangebracht 936 aangeteekende stukken en verzonden 1165 stuks.

c. Ontvangen werden in 1906 23 rebuten en verzonden 250 stuks.

d. Het aantal ontvangen dienstbrieven bedroeg in 1906 173 stuks en het aantal hetwelk verzonden was 155 stuks.

Bijlage M.

OPGAVE van de inkomsten der posterijen op Curaçao en op de andere eilanden in de laatste drie jaren.

	1904.	1905.	1906.
Verkochte frankeerzegels	f 20 488,76	f 22 245,29$_5$	f 22 353,71
„ briefomslagen	„	„	224,50
„ briefkaarten	520,61$_5$	294,90	402,42$_5$
„ postwisselformulieren	14,31	9,72	11,94
„ portzegels	1 076,42$_5$	1 579,15	1 271,65
„ adreskaarten	0,80$_5$	0,88	0,80$_5$
„ douaneverklaringen	0,62	0,96	0,82
Postwisseldienst	21,24	„	472,63$_5$
Postpakkettendienst	„	215,51	347,73$_5$
Verhuren van loketten	361,50	504,50	527,—
Ontvangen transitrechten	1 336,48	4 009,86	12 466,86$_5$
Totaal der ontvangsten op Curaçao	(*) f 23 820,75$_5$	(*) f 28 860,77$_5$	(*) f 38 080,08$_5$
Postkantoor op St. Martin N. G.	881,85	1 301,61	1 007,24
„ „ St. Eustatius	537,82$_5$	551,63$_5$	440,19$_5$
„ „ Saba	1 071,—	1 000,84	1 127,87$_5$
Hulppostkantoor op Aruba	1 115,67	1 205,71$_5$	1 055,73$_5$
„ „ Bonaire	696,83$_5$	853,12$_5$	742,11
	f 28 123,93$_5$	f 33 773,70	f 42 453,24

(*) Zie de noot bij Bijlage **O.**

Bijlage N.

VERSLAG van den toestand en de werking van de Koloniale postspaarbank over het jaar 1906.

Bij gouvernementsbesluit van 3/4 Mei 1906 (*P. B.* n°. 21) werd het hulppostkantoor te Windwardside (Saba) voor den dienst der Koloniale postspaarbank opengesteld.

Gedurende het afgeloopen jaar hield de raad van toezicht vijf vergaderingen.

In het jaar 1906 werden 790 boekjes uitgegeven en 2 duplicaatboekjes kosteloos verstrekt.

Op ultimo December 1906 was er op de postspaarbank belegd een bedrag van f 93 542,10^{5} ten name van 1979 inleggers, en wel als volgt:

Curaçao.			
Kantoor Willemstad,	1292	inleggers.	f 69 805,53
» 2de district,	31	»	390,81
» 3de »	24	»	577,94
» 4de »	14	»	72,72
» 5de »	30	»	321,40
Bonaire.			
Kantoor Kralendijk,	137	»	3 095,99
» Rincon,	38	»	829,85
Aruba.			
Kantoor Oranjestad,	153	»	4 596,32
St. Martin N. G.			
Kantoor Philipsburg,	120	»	5 334,78^{5}
St. Eustatius.			
Kantoor Oranjestad,	57	»	2 021,28
Saba.			
Kantoor Bottom,	77	»	6 421,10
» Windwardside	6	»	74,38

Het inleggersaantal was in 1905, 1406 en vermeerderde dus met 573, terwijl het verschuldigde tegoed, dat in 1905 een bedrag van f 34 180 74 aanwees, met f 59 361,36^{5} is toegenomen.

Het gebruik, dat de leerlingen van de Gouvernementsscholen maken van deze instelling neemt voortdurend toe, hetgeen in hoofdzaak moet worden toegeschreven aan de leiding en medewerking hunner onderwijzers en onderwijzeressen.

Pogingen werden aangewend om de deelneming in het algemeen, maar vooral in de buitendistricten op het eiland Curaçao, te bevorderen.

Aan den raad van toezicht werd voorgesteld om de renteberekening door middel van de zoogenaamde rentecijfers te doen plaats vinden, op de wijze zooals dat geschiedt door de Rijkspostspaarbank in Nederland. Die renteberekening werd 1 Januari jl. ingevoerd.

De cijfers van de hierbij gevoegde staten zijn gunstig te noemen en getuigen van eene toenemende populariteit.

Curaçao, den 8sten Maart 1907.

De Directeur van de Koloniale Postspaarbank,

DE VEER.

Goedgekeurd:

De Raad van Toezicht,

(get.) C. MULLER.
(») My C. HENRIQUEZ.
(») C. G. DE HASETH Cz.
(») DE HASETH, *Secretaris.*

Overzicht van het bedrag der ingebrachte en terugbetaalde gelden, het aantal uitgegeven en ingetrokken boekjes en het aantal inlagen en betalingen.

KANTOREN.		Bedrag der ingebrachte gelden.	Bedrag der terugbetaalde gelden.	Aantal uitgegeven boekjes.	Aantal ingetrokken boekjes.	Aantal inlagen.	Aantal terugbetalingen.
Willemstad	Curaçao	f 64 781,45^{5}	f 18 098,71	587	182	3 691	666
2e district	Curaçao	241,10	72,28	9	4	41	11
3e „	Curaçao	262,75	51,31	2	5	46	8
4e „	Curaçao	64,50	22,03	6	2	63	4
5e „	Curaçao	274,15	5,75	19	„	43	1
Kralendijk	Bonaire	2 703,15	871,92	70	2	269	58
Rincon	Bonaire	658,50	3,40	12	„	53	1
Oranjestad: Aruba		2 988,98	463,81	23	1	245	26
Philipsburg: St. Martin N.G.		4 927,39^{5}	1 556,31	29	4	219	35
Oranjestad: St. Eustatius		2 052,48^{5}	1 354,65	15	17	116	39
Bottom	Saba	3 696,18	863,49	12	„	115	18
Windwardside	Saba	229,38	155.—	6	„	14	2
Totaal		f 82 880,02^{5}	f 23 518,66	790	217	4 915	869

N

Proef-balans op 31 December 1906.

Folio Grootboek.	NAMEN DER REKENINGEN.	Debet.	Credit.	Debet-Saldo.	Credit-Saldo.
1	Goederen van duurzaam nut	f 2 296,31	f 20,—	f 2 276,31	f „
3	Effecten-rekening	80 695,41	998,75	79 696,66	„
4	Postspaarbank	3 638,315	„	3 638,315	„
18	Interest op effecten	367,07	2 155,80	„	1 778,73
25	Interest-rekening	1 167,24	„	1 167,24	„
38	Kas-rekening	86 628,805	86 628,895	„	„
39	Koloniale kas	65 791,785	57 804,735	7 987,05	„
40	Inleggers	23 518,66	118 513,725	„	94 995,065
41	Onkosten-rekening	2 018,22	„	2,018,22	„
		f 266 121,815	f 266 121,815	f 96 783,795	f 967 783,795

Nota van Winst en Verlies over 1906.

Verloren.		Gewonnen.	
Afschrijving van goederen van duurzaam nut.	f 113,82	Nog niet verschenen rente van effecten	f 492,91
Interest-rekening	1 167,24	Interest op effecten	1 295,82
Onkosten-rekening	2 018,22	Saldo	1 510,55
	f 3 299,28		f 3 299,28

Staat betrekkelijk het aantal in omloop zijnde boekjes die zich bevonden ten name van personen, naar hun beroep te rangschikken in klassen.

	Nijverheid.	Handel.	Landbouw.	Jacht en Visscherij.	Vrije beroepen, onderwijs ambten en bedieningen.	Huis- en Stalbedienden.	Losse werklieden en anderen niet in een bepaald beroep arbeidenden.	Gepensionneerden.	Minderjarigen zonder beroep in gestichten opgenomen.	Minderjarigen zonder beroep.	Meerderjarigen zonder beroep.	Zeelieden.	Vereenigingen.	TOTAAL.
Curaçao W.	207	67	7	„	194	80	16	2	7	549	126	28	9	1292
„ 2e d.	8	„	2	„	10	3	„	„	„	6	2	„	„	31
„ 3e d.	5	2	4	3	4	3	1	1	„	„	„	1	„	24
„ 4e d.	„	„	8	„	3	2	„	„	„	1	„	„	„	14
„ 5e d.	4	„	5	„	„	7	„	„	„	14	„	„	„	30
Totaal Curaçao	224	69	26	3	211	95	17	3	7	570	128	29	9	1391
Bonaire Kr.	19	3	3	„	18	18	2	„	„	63	3	5	3	137
„ R.	5	3	1	„	1	3	„	„	„	24	1	„	„	38
Aruba	13	4	8	1	9	12	„	1	„	85	15	3	2	153
St. Martin N.G.	9	7	„	„	7	10	2	„	„	71	13	1	„	120
St. Eustatius	1	3	1	„	6	3	„	1	„	33	7	„	2	57
Saba B.	8	1	„	„	7	3	4	1	„	38	11	4	„	77
Saba W.	„	„	„	„	„	„	„	„	„	3	2	1	„	6
Samen	279	90	39	4	259	144	25	6	7	887	180	43	16	1979
Percentsgewijze verhouding tot het totaal	14,10	4,55	1,97	0,20	13,09	7,28	1,26	0,31	0,35	44,82	9,09	2,17	0,81	„

Staat aantoonende het aantal spaarbankboekjes, die op ultimo December 1906 in omloop waren, gesplitst naar het bedrag van het tegoed.

	Aantal boekjes op welke zich den 31sten December een tegoed bevond van:													
	f 0,25 en daar beneden	f 0,26 tot beneden f 5.	f 5 tot beneden f 10.	f 10 tot beneden f 25.	f 25 tot beneden f 50.	f 50 tot beneden f 100.	f 100 tot beneden f 200.	f 200 tot beneden f 300.	f 300 tot beneden f 400.	f 400 tot beneden f 500.	f 500 tot beneden f 1000.	f 1000 tot beneden f 2000.	f 2000 en daar boven.	Totaal.
Curaçao W. . . .	112	546	149	192	88	63	65	16	15	9	16	19	2	1292
„ 2de d. .	3	19	1	2	4	1	1	„	„	„	„	„	„	31
„ 3de d. .	1	10	4	5	2	„	1	„	1	„	„	„	„	24
„ 4de d. .	1	7	4	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	14
„ 5de d. .	„	15	5	5	4	1	„	„	„	„	„	„	„	30
Totaal Curaçao. .	117	597	163	206	98	65	67	16	16	9	16	19	2	1391
Bonaire Kr. . . .	7	63	17	28	16	2	2	„	„	„	1	1	„	137
„ R. . . .	1	23	3	8	1	1	„	„	„	„	1	„	„	38
Aruba.	32	59	15	22	12	3	3	1	4	„	2	„	„	153
St. Martin N. G. .	9	57	20	5	8	9	5	1	2	1	2	1	„	120
St. Eustatius. . .	13	20	8	5	3	3	3	„	„	1	1	„	„	57
Saba B.	2	16	6	17	9	13	8	1	1	„	2	2	„	77
„ W.	„	1	1	2	„	2	„	„	„	„	„	„	„	6
Samen	181	836	233	293	147	98	88	19	23	11	25	23	2	1979
Percentsgewijze verhouding tot het totaal.	9,15	42,24	11,77	14,80	7,43	4,96	4,45	0,96	1,16	0,56	1,26	1,16	0,10	„

Overzicht van het aantal inlagen gedurende 1906, gesplitst naar het bedrag van elke inlage.

	Inlage van:													
	f 0,25	f 0,26 tot beneden f 5.	f 5 tot beneden f 10.	f 10 tot beneden f 25.	f 25 tot beneden f 50.	f 50 tot beneden f 100.	f 100 tot beneden f 200.	f 200 tot beneden f 300.	f 300 tot beneden f 400.	f 400 tot beneden f 500	f 500 tot beneden f 1000.	f 1000 tot beneden f 2000.	f 2000 en daar-boven.	Totaal.
Curaçao W. . . .	400	2054	359	365	206	145	103	22	12	8	12	4	1	3691
„ 2de d. .	„	29	2	6	4	„	„	„	„	„	„	„	„	41
„ 3de d. .	„	23	20	2	„	„	1	„	„	„	„	„	„	46
„ 4de d. .	35	26	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	63
„ 5de d. .	3	22	7	8	3	„	„	„	„	„	„	„	„	43
Totaal Curaçao. .	438	2154	390	381	213	145	104	22	12	8	12	4	1	3884
Bonaire Kralendijk	14	193	28	25	4	„	3	„	„	1	„	1	„	269
„ Rincon. .	„	51	1	„	„	„	„	„	„	„	1	„	„	53
Aruba	17	122	22	53	24	4	2	„	„	„	1	„	„	245
St. Martin N.G. .	36	117	15	25	5	6	8	4	„	1	1	1	„	219
St. Eustatius. . .	6	42	25	21	8	4	10	„	„	„	„	„	„	116
Saba B	„	34	32	18	11	6	13	„	„	„	1	„	„	115
„ W.	„	6	2	3	„	3	„	„	„	„	„	„	„	14
Samen	511	2 719	515	526	265	168	140	26	12	10	16	6	1	4 915
Percentsgewijze verhouding tot het totaal.	10,39	55,33	10,46	10,70	5,39	3,41	2,84	0,53	0,25	0,21	0,33	0,14	0,02	

Overzicht der rente, betrekkelijk het jaar 1906, die 1°. werd uitbetaald op uit den omloop getrokken boekjes; 2°. werd bijgeschreven op de rekeningen-courant.

RENTE.		TOTAAL.	*AANMERKINGEN.*
Uitbetaald	Bijgeschreven		
f 31,53	f 1135,71	f 1167,24	

Overzicht van het aantal terugbetalingen gedurende 1906, geplitst naar het bedrag van elke terugbetaling.

	Terugbetalingen van:													
	f 0,25	f 0,26 tot beneden f 5.	f 5 tot beneden f 10.	f 10 tot beneden f 25.	f 25 tot beneden f 50.	f 50 tot beneden f 100.	f 100 tot beneden f 200.	f 200 tot beneden f 300.	f 300 tot beneden f 400.	f 400 tot beneden f 500.	f 500 tot beneden f 1000.	f 1000 tot beneden f 2000.	f 2000 en daar boven.	Totaal.
Curaçao W. . . .	5	252	133	154	52	36	17	6	3	1	5	2	"	666
" 2de d . .	"	5	3	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	11
" 3de d . .	"	5	1	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8
" 4de d . .	"	2	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4
" 5de d . .	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1
Totaal Curaçao . .	5	264	139	160	52	36	17	6	3	1	5	2	"	690
Bonaire-Kralendijk .	"	14	19	15	6	3	1	"	"	"	"	"	"	58
" Rincon . .	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1
Aruba.	"	4	5	10	6	1	"	"	"	"	"	"	"	26
St. Martin N.G. .	"	13	7	2	6	3	2	1	"	"	1	"	"	35
St. Eustatius. . .	"	21	3	6	3	2	2	1	"	1	"	"	"	39
Saba B.	"	3	5	4	"	2	3	"	1	"	"	"	"	18
" W..	"	"	"	"	"	1	1	"	"	"	"	"	"	2
Samen. .	5	320	178	197	73	48	26	8	4	2	6	2	"	869
Percentsgewijze verhouding tot het totaal	0,58	36,82	20,48	22,67	8,40	5,52	3,—	0,92	0,46	0,23	0,69	0,23	"	

Balans van eigendommen en schulden van de postspaarbank in de kolonie Curaçao, op 31 December 1906.

Debet.

Goederen van duurzaam nut	f 2 276,31		
Afgeschreven 5 pct.	113,82		
		f 2 162,49	
Effecten-rekening		79 696,66	
Koloniale Kas.		7 987,05	
Winst-en-verliesrekening 1905.	f 3 638,31⁵		
" " " 1906	1 510,55		
		f 5 148,86⁵	
			f 94 995,06⁵

Credit.

Inleggers	94 995,06⁵

Bijlage 0.

STAAT vermeldende de opbrengst der middelen en inkomsten van de kolonie Curaçao over de jaren 1904, 1905 en 1906, voor zoover bekend.

Litt.	BENAMING DER MIDDELEN.	1904.	1905.	1906.
	Curaçao.			
	A. *Belastingen.*			
a.	Belasting op den invoer	f 92 258,70^{5}	f 102 911,47^{5}	f 99 996,54
b.	Uitvoerrecht op metaalertsen en alle soorten van phosphorzure kalk gewonnen op de eilanden Curaçao en Klein-Curaçao	„	„	503,50
c.	Zegelrecht	9 981,10	8 479,59^{5}	7 724,32
d.	Patent tot het houden van eene tapperij enz. en tot het verkoopen en uitslaan van gedistilleerd	15 414,00	14 934,00	14 426,00
e.	Accijnsrecht op sterke dranken, wijn en bier	75 587,81	74 494,81	90 017,74
f.	Recht van successie en van overgang	3 434,81	1 965,67	2 792,74
g.	Belasting op loterijen	„	„	„
h.	Belasting op den openbaren verkoop van roerende zaken	1 773,04	2 443,28	2 791,30^{5}
i.	Belasting op de opdracht van onroerende zaken	6 308,60^{5}	3 361,33	3 324,23
k.	Licht- en bakengeld	2 886,26	3 359,90	2 639,90
l.	Haven- en veiligheidsrecht	5 606,43	4 740,89	5 428,13
m.	Loodsgelden	30 366,00^{5}	30 478,38^{5}	28 585,58^{5}
n.	Belasting op grondeigendommen	73 721,43^{5}	70 291,42	65 989,07
o.	Belasting op veer- en vrachtponten	912,00	958,00	950,00
p.	Belasting voor de weerbaarheid	7 752,50	7 251,25	5 930,85
q.	Belasting op het houden van rijtuigen en op de uitoefening van het bedrijf van stalhouder	2 220,00	2 320,00	2 010,00
r.	Slachtgeld van vee in het eerste district	6 578,15	6 978,15	7 905,95
s.	Belasting op het houden van honden	603,00	789,00	805,50
t.	Inkomstenbelasting	„	„	10 676,22
	B. *Inkomsten van onderscheiden aard.*			
a.	Leges	1 374,05	1 183,10	1 042,35
b.	Boeten	867,50	593,50	215,70
c.	Inkomsten van de posterij	*) 25 490,00	*) 29 590,73^{5}	*) 38 000,00
d.	Emolumenten ter griffie van het hof van justitie en van het kantongerecht te verantwoorden aan de koloniale kas	426,39^{5}	401,68^{5}	352,60

*) Deze cijfers stemmen niet overeen met die van het vorige verslag en evenmin met bijlage M. Aan den Gouverneur wordt opheldering gevraagd.

Litt.	BENAMING DER MIDDELEN.	1904.	1905.	1906.
e.	Bergloon van petroleum en andere licht ontvlambare oliën	f 151,24	f 308,52	f 112,58
f.	Pakhuishuur van in entrepôt aanwezige sterke dranken	76,24	187,62	170,08
g.	Rente- en pachtgelden van domaniale gronden in de buitendistricten	2 948,17	1 947,35	4 888,49
h.	Verkoop van havenreglementen	67,90	55,90	37,80
i.	Inkomsten van de vleeschhal	4 406,00	2 473,50	2 581,50
k.	Agio op verkochte wissels	„	133,00	110,00
l.	Inkomsten van de bakkerij	1 375,54	1 440,32	1 442,59^5
m.	Rente van het kapitaal, vroeger op het Grootboek der Nationale Schuld ingeschreven ten name van het West-Indische pensioenfonds	4 886,75	5 098,25	4 950,00
n.	Inkomsten van de Gouvernementsbank	9 758,99^5	11 469,27^5	13 507,08^5
o.	Salaris van den hypotheekbewaarder te verantwoorden aan de koloniale kas	422,97^5	568,16^5	430,94
p.	Concessierechten	417,33	630,02	1 897,93
q.	Schoolgelden	13 375,31	13 184,92	11 814,11
r.	Inhouding op de jaarwedde van den postdirecteur wegens het gebruik van een landsgebouw als woning	300,00	291,67	287,50
s.	Emolumenten ten kantore van den controleur der belastingen op den in-, uit- en doorvoer	7 738,00	8 161,75	11 425,00
t.	Emolumenten ten kantore van den administrateur van financiën voor het in- en uitklaren van schepen voor en na kantoortijd	1 515,00	1 390,00	1 735,00
u.	Terugbetaling door de telegraafmaatschappij van gelden ter zake van de haar verleende garantie uit de koloniale kas ontvangen	1 843,52^5	„	„
cc.	Alle andere ontvangsten	2 361,36	28 384,21	2 076,87
	Uitkeering door de Curaçaosche Hypotheekbank van $^1/_{15}$ van het bedrag van *f* 187 746,76, krachtens art. 1 van de verordening van 24 September 1879 (P. B. 1880 N°. 5)	11 765,46	11 765,46	„
	Passagegelden en vracht van den gouvernementsschoener *Gouverneur van Heerdt*	1 862,36^5	1 384,92^5	„
	Aruba.			
	A. *Belastingen.*			
a.	Invoerrecht	5 579,64	4 833,72	5 594,41^5
b.	Uitvoerrecht op stapelproducten (met inbegrip van phosphorzure kalk)	7 053,05^5	7 423,96^5	8 216,54
c.	Zegelrecht	1 275,95	1 265,15	959,20
d.	Patent tot het houden van eene tapperij enz. en tot het verkoopen en uitslaan van gedistilleerd	1 009,50	864,00	779,00
e.	Accijnsrecht op sterke dranken, wijn en bier	6 451,99	10 323,20	11 397,14
f.	Recht van successie en van overgang	„	„	„
g.	Belasting op loterijen	„	„	„
h.	Belasting op publieke verkoopingen	59,50	65,83	292,80
i.	2 percent van den koopschat bij overdracht van onroerende goederen en vaartuigen	77,53	137,67	86,47
k.	Licht- en bakengeld	1 108,83	1 064,53	1 117,40
l.	Anker- en tonnegeld	6 537,39	6 242,58	6 525,55
n.	Grondbelasting	2 654,18^5	2 895,17	2 650,21^5
s.	Belasting op het houden van honden	363,00	204,00	132,00
t.	Inkomstenbelasting	„	„	843,32
u.	2 percent van de waarde bij overdracht van gedonateerde onroerende goederen en vaartuigen	2,00	„	„

Litt.	BENAMING DER MIDDELEN.	1904.	1905.	1906.
	B. *Inkomsten van onderscheiden aard.*			
a.	Leges	f 517,60	f 387,08	f 369,68
b.	Boeten	51,00	63,50	7,00
c.	Inkomsten van de posterij	1 115,67	1 205,71^5	1 055,73^5
d.	Emolumenten ter griffie van het kantongerecht, te verantwoorden aan de koloniale kas	56,70	44,20	30,20
e.	Bergloon van petroleum en andere licht ontvlambare oliën	45,00	24,54	12,60
g.	Huur van gouvernementsgronden	2 323,26	2 866,83	2 678,32
v.	Vergunning tot het ontginnen van phosphorzure kalk	„	7 695,39	23 772,18
w.	Vergunning om goud, zilver en koper te delven	3 750,00	3 750,00	3 750,00
cc.	Alle andere ontvangsten	635,48	1 148,20	271,26
	Passagekosten en vracht van den gouvernementsschoener *Gouverneur van Heerdt*	805,12	455,55	„
	Bonaire.			
	A. *Belastingen.*			
a.	Invoerrecht	11 327,11^5	11 417,43^5	10 308,97
b.	Uitvoerrecht op stapelproducten	8 021,63^5	8 611,30	7 274,85^5
c.	Zegelrecht	990,55	1 042,85	769,60
d.	Patent tot het houden van eene tapperij enz. en tot het verkoopen en uitslaan van gedistilleerd	831,00	822,00	801,00
e.	Accijnsrecht op sterke dranken, wijn en bier	7 905,94^5	7 929,99	6 700,04
f.	Recht van successie en van overgang	„	„	3,60
g.	Belasting op loterijen	„	„	„
h.	Belasting op publieke verkoopingen	130,20	1,54	166,96^5
i.	2 percent van den koopschat bij overdracht van onroerende goederen en vaartuigen	99,68^5	260,02	170,33
k.	Licht- en bakengeld	376,59^5	409,70	205,65
l.	Ankergeld	1 127,50	1 002,50	705,00
s.	Belasting op het houden van honden	105,00	69,00	81,00
t.	Inkomstenbelasting	„	„	487,03
u.	2 percent van de waarde bij overdracht van gedonateerde onroerende goederen en vaartuigen	„	„	„
	B. *Inkomsten van onderscheiden aard.*			
a.	Leges	„	2,50	2,00
b.	Boeten	70,50	10,50	20,00
c.	Inkomsten van de posterij	696.83^5	853,12^5	742,11
d.	Emolumenten ter griffie van het kantongerecht, te verantwoorden aan de koloniale kas	35,55	36,50	39,20
e.	Bergloon van petroleum en andere licht ontvlambare oliën	35,10	9,00	„
f.	Pakhuishuur van in entrepôt aanwezige sterke dranken	37.36^5	13,28	0,21
g.	Huur van gouvernementsgronden	1 131,18^5	1 177,50	1 180,16^5
x.	Bundergelden van gouvernementsgronden in concessie afgestaan	838,91	214,37^5	811,09
cc.	Alle andere ontvangsten	307,59^5	321,88	533,13^5
	Passagegelden en vracht van den gouvernementsschoener *Gouverneur van Heerdt*	410,73	177,62^5	„

Litt.	BENAMING DER MIDDELEN.	1904.	1905.	1906.
	St. Martin. (Ned gedeelte).			
	A. *Belastingen.*			
a.	Invoerrecht	f 8 086,64^5	f 8 319,42	f 8 080,03
b.	Uitvoerrecht op stapelproducten	497,06	2 874,46	2 745,40
c.	Zegelrecht	799,35	684,25	710,70
d.	Patent tot het houden van eene tapperij enz. en tot het verkoopen en uitslaan van gedistilleerd	572,00	496,00	279,00
e.	Accijnsrecht op sterke dranken, wijn en bier	949,90	826,40	747,45
f.	Recht van successie en van overgang	66,00	„	100,00
g.	Belasting op loterijen	„	„	„
h.	Belasting op publieke verkoopingen	54,00	„	„
i.	2 percent van den koopschat bij overdracht van onroerende goederen	239,73	21,67	113,92
k.	Licht- en bakengeld	48,16	163,72^5	115,16^5
l.	Havengeld	397,81	343,16^5	234,66
s.	Belasting op het houden van honden	138,00	51,00	99,00
t.	Inkomstenbelasting	„	„	326,73^5
	B. *Inkomsten van onderscheiden aard.*			
a.	Leges	17,50	7,50	17,50
b.	Boeten	„	10,00	3,00
c.	Inkomsten van de posterij	881,85	1 301,61	1 007,24
d.	Emolumenten ter griffie van den raad van justitie en van het kantongerecht, te verantwoorden aan de koloniale kas	41,05	27,95	24,80
e.	Bergloon van petroleum en andere licht ontvlambare oliën	„	„	„
ij.	Steigergelden	259,75	441,77^5	548,75
z.	Rente van op St. Martin (Nederlandsch gedeelte) verleende landbouwkrediet en afbetaling op dat voorschot	„	„	318,00
cc.	Alle andere ontvangsten	„	„	15,00
	St. Eustatius			
	A. *Belastingen.*			
a.	Invoerrecht	1 824,41^5	1 956,41^5	1 902,61^5
b.	Uitvoerrecht op stapelproducten	729,45^5	586,71	389,06
c.	Zegelrecht	402,30	298,55	246,25
d.	Patent tot het houden van eene tapperij, enz. en tot het verkoopen en uitslaan van gedistilleerd	56,50	73,50	91,00
e.	Accijnsrecht op sterke dranken, wijn en bier	1 118,55	1 002,90	862,85
f.	Recht van successie en van overgang	„	„	„
g.	Belasting op loterijen	„	„	„
h.	Belasting op publieke verkoopingen	„	„	„
i.	2 percent van den koopschat bij overdracht van onroerende goederen	24,10	111,61^5	96,50
s.	Belasting op het houden van honden	78,00	51,00	51,00
t.	Inkomstenbelasting	„	„	92,42^5
u.	2 percent van de waarde bij overdracht van gedonateerde onroerende goederen	„	„	0 60

Litt.	BENAMING DER MIDDELEN.	1904.	1905.	1906.
	B. *Inkomsten van onderscheiden aard.*			
a	Leges	„	„	„
b.	Boeten	f 30,50	f 25,50	f 75,50
c.	Inkomsten van de posterij	537,82^{5}	551,63^{5}	440,19^{5}
d.	Emolumenten ter griffie van den raad van justitie en van het kantongerecht, te verantwoorden aan de koloniale kas	20,95	6,45	40,45
e.	Bergloon van petroleum en andere licht ontvlambare oliën	„	„	„
g.	Grondrenten (huur van gouvernementserven)	3,00	3,00	„
ij.	Steigergelden	„	„	„
z.	Rente van op St. Eustatius verleend landbouwkrediet en afbetaling op dat voorschot	240,00	116,00	315,00
cc.	Alle andere ontvangsten	42,60	67,23^{5}	160,68
	Saba.			
	A. *Belastingen.*			
a.	Invoerrecht	2 236,56^{5}	2 395,70	2 618,36^{5}
b.	Uitvoerrecht op stapelproducten	127,87^{5}	120,52^{5}	117,97^{5}
c.	Zegelrecht	236,50	228,25	286,25
d.	Patent tot het houden van eene tapperij enz. en tot het verkoopen en uitslaan van gedistilleerd	444,00	471,00	591,00
e.	Accijnsrecht op sterke dranken, wijn en bier	1 715,00	1 054,60	1 611,80
f.	Recht van successie en van overgang	46,58	„	„
g.	Belasting op loterijen	„	„	„
h.	Belasting op publieke verkoopingen	„	„	„
i.	2 percent van den koopschat bij overdracht van onroerende goederen en vaartuigen	48,80	33,53	174,50
l.	Ankergeld	228,50	244,00	274,50
s.	Belasting op het houden van honden	27,00	30,00	24,00
t.	Inkomstenbelasting	„	„	93,22^{5}
u.	2 percent van de waarden bij overdracht van gedonateerde onroerende goederen en vaartuigen	„	„	„
	B. *Inkomsten van onderscheiden aard.*			
a.	Leges	1,95	1,35	6,30
b.	Boeten	8,00	1,00	„
c.	Inkomsten van de posterij	1 071,00	1 000,84	1 127,87^{5}
d.	Emolumenten ter griffie van het kantongerecht, te verantwoorden aan de koloniale kas	14,55	„	„
e.	Bergloon van petroleum en andere licht ontvlambare oliën	„	„	„
aa.	Opbrengst van de telephonische verbinding	„	„	52,00
cc.	Alle andere ontvangsten	25,00	5,00	5,00
		f 529 173,68	f 569 349,82	f 578 262,04

Bijlage P.

STAAT aantoonende den stand van de Curaçaosche Bank op ultimo December 1906.

			Debet.	Credit.
Kapitaalrekening			—	f 295 819,01^{5}
Het kapitaal van de instelling is voortgesproten uit de door haar gemaakte winsten; het bedroeg op ultimo December 1905		f 302 772,53		
n. l.: het ten gevolge van de G. A. dd. 10 Maart 1872, No. 276 op de som van	f 289 265,44^{5}			
vastgesteld kapitaal, vermeerderd met de over 1905 gemaakte winst ad	13 507,08^{5}			
die in den loop van 1906 aan de koloniale kas werd uitbetaald.				
Over 1906 werd eene winst van *f* 6 553,57 gemaakt (zie hierna).				
Alzoo: Af	f 13 507,08^{5}			
Bij	6 553,57			
		6 953,51^{5}		
Bedrag van het kapitaal op ultimo December 1906		f 295 819,01^{5}		
Bankbiljettenrekening			—	168 500,00
Deze rekening heeft in 1906 geene wijziging ondergaan.				
Het bankbiljettenkapitaal werd aldus samengesteld uit:				
10 000 stuks van f 1,—		f 10 000,00		
6 000 „ „ 2,50		15 000,00		
2 950 „ „ 5,—		14 750,00		
3 250 „ „ 10,—		32 500,00		
1 750 „ „ 25.—		43 750,00		
1 050 „ „ 50,—		52 500,00		
		f 168 500,00		
Fonds voor de inwisseling der bankbiljetten			—	75 000,00
Dit fonds werd in 1892 voor het inwisselbaarstellen van de bankbiljetten uit de koloniale kas aan de Curaçaosche Bank verstrekt.				
Gelden in deposito			—	4 666,93
Dit kapitaal is hoofdzakelijk samengesteld uit nalatenschap van militairen, toekomende aan in het buitenland gevestigden: ingevolge G. B. dd. 19 Januari en 10 September 1876 No. 18 en 407 in de bank overgebracht.				
Op ultimo December 1905 bedroeg het kapitaal		f 4 618,61		
In 1906 in deposito ontvangen	f 126,56			
In 1906 uitgekeerd	78,24			
		48,32		
Op ultimo December 1906 aanwezig		f 4 666,93		

				Debet.	Credit.
Gelden in consignatie				—	f 75,65
Deze gelden werden op grond van het voorschrift van art. 1, 2de lid der verordening van 1880 (P. B. No. 22) waarbij de Curaçaosche Bank werd aangewezen voor het in ontvangst nemen van de daarbij bedoelde consignatiën, in de kas van de bank gestort.					
Gedisconteerde wissels				f 181 416,50	—
Uitstaande op ultimo December 1905			f 272 956,50		
In den loop van 1906 werden nieuwe wissels geaccepteerd tot eene som van		f 15 844,00			
en op die in portefeuille betaald		107 384,00			
zoodat de rekening verminderde met			91 540,00		
en op ultimo December 1906 bedroeg			f 181 416,50		
Schuldvordering				12 650,00	—
Deze rekening bedroeg op ultimo December 1905			f 12 750,00		
In 1906 werd hierop afbetaald			100,00		
			f 12 650,00		
Dubieuse schuld				—	
Door de directie werd in hare zitting van den 5den December 1906 besloten om de op ultimo December 1905 hierop voorkomende som van f 3 802,59 af te schrijven en dat bedrag in mindering te brengen van de winst van 1906.					
Geldbelegging ter Curaçaosche Hypotheekbank				60 000,00	
Dit bedrag bleef in 1906 bij gemelde instelling in administratie.					
Kasrekening				289 995,09^5	
Op ultimo December 1905 was in kas			f 201 457,70		
Ontvangen per saldo:					
Opbrengst over 1906	f 10 356,16				
Gelden in deposito	48,32				
Gedisconteerde wissels	91 540,00				
Schuldvorderingen	100,00				
		f 102 044,48			
Uitbetaald het beloop der winst over 1905		13 507,08^5			
			88 537,39^5		
In kas op ultimo December 1906			f 289 995,09^5		
				f 544 061,59^5	f 544 061,59^5

Onkosten.		
Administratiekosten:		
Personeel	f 2 689,04	
Diverse uitgaven	103,27	
		f 2 792,31
Disconto's en renten.		
Disconto's op geaccepteerde wissels ad 5 pCt. 's jaars	f 10 119,57^5	
Rente van het kapitaal van f 60 000,— tegen 4 pCt. 's jaars ter Curaçaosche Hypotheekbank belegd; na aftrek van het zegelrecht voor quitantiën	2 396,40	
Rente van schuldvorderingen à 5 pCt.	632,50	
		f 13 148,47
Opbrengst	f 13 148,47	
Onkosten	2 792,31	
Totaal opbrengst		f 10 356,16
Afgeschreven het beloop eener dubieuse schuld		3 802,59
Winst over 1906 ter beschikking van de koloniale kas gesteld		f 6 553,57

Bijlage Q.

Hypotheken en Eigendommen.

De bij het begin van 1905 gevestigde en gedurende dat jaar ingeschreven hypotheken betroffen een totaal bedrag van f 3 164 344,81$\frac{2}{3}$, te weten:

Tegen 4 percent . .	2	f 4 600,00	
„ 5 „ . .	34	211 816,00	
„ 5$\frac{1}{2}$ „ . .	2	26 320,00	
„ 5 en 6 „ . .	298	1 835 972,24	
„ 5 en 7 „ . .	172	193 154,86$\frac{2}{3}$	
„ 6 „ . .	36	42 206,00	
„ 6 en 7 „ . .	89	651 530,31^{5}	
„ 7 „ . .	3	3 102,00	
„ 7$\frac{1}{2}$ „ . .	1	350,00	
„ 8 „ . .	32	11 968,18	
„ 8$\frac{1}{2}$ „ . .	2	11 468,00	
„ 9 „ . .	13	16 203,50	
„ 10 „ . .	1	10 528,00	
„ 12 „ . .	18	26 061,72	
Zonder interest	15	119 063,99^{5}	
	718		f 3 164 344,81$\frac{2}{3}$
Bijgekomen tot ultimo December 1906.			
Tegen 5 percent	8	f —	
„ 5 en 6 „	1	2 000,00	
„ 6 „	7	10 098,00	
„ 7 „	1	75,00	
„ 8 „	1	500,00	
„ 9,6 „	1	500,00	
Zonder interest . . .	3	12 100,00	
	22		88 268,00
	740		f 3 252 612,81$\frac{2}{3}$

Doorgehaald gedurende 1906:			
Tegen 5 percent	3	f 15 000,00	
„ 5 en 6 „	2	2 400,00	
„ 6 „	15	107 757,00	
„ 6 en 7 „	7	60 500,00	
„ 7 „	13	17 215,00	
„ 9 „	1	125,00	
„ 12 „	1	300,00	
Zonder interest . . .	1	3 000,00	
	43		f 206 197,00
Bleven op ultimo December 1906	697		f 3 046 415,81$\frac{2}{3}$
Vernieuwde inschrijvingen gedurende 1906:			
Tegen 5 percent . .	1	f 9 400,00	
„ 6 „ . .	16	69 096,00	
„ 6 en 7 „ . .	5	61 880,00	
„ 7 „ . .	5	2 739,00	
	27		143 115,00

Gedurende 1906 werden 89 verschillende akten overgeschreven.

Bijlage R.

JAARLIJKSCH VERSLAG der Curaçaosche Maatschappij tot Bevordering van Landbouw, Veeteelt, Zoutwinning en Visscherij, over 1906.

Het vorige jaarlijksche verslag der Curaçaosche maatschappij eindigde met den wensch van het bestuur, dat het jaar 1906 in vele opzichten voor deze Kolonie in 't algemeen en voor de maatschappij in 't bijzonder een gunstig jaar mocht zijn.

Meer dan wij durfden hopen is, althans wat den regenval betreft, die wensch vervuld mogen worden, al valt het niet te ontkennen, dat de toestand van den grooten planter nog steeds *noodlijdend* is. De treurige jaren, die 1906 voorafgingen, hebben hem een' knak toegebracht, welke niet door een enkel jaar van overvloedigen regen is goed te maken.

Bovendien, in meer dan een opzicht heeft de zoo overvloedige regenval menig planter schade toegebracht. Wel is waar is de maisoogst groot geweest, doch daartegenover staat de schade geleden door het doorbreken van dammen, het verlies van zout en het grootendeels vernietigd zijn der divi-divi-oogst, eene schade door den maisoogst niet goed te maken. Moge evenwel de nawerking van 1906 in het jaar 1907 de geleden schade, wat de divi-divi betreft, doen vergoeden.

Wat de verheffing van Curaçao's landbouw betreft, het bestuur denkt in dezen nog steeds als voorheen: de verheffing moet komen hoofdzakelijk door verbetering van datgene, wat de bodem van Curaçao en zijn klimaat mogelijk maken op te leveren, door verbetering dus van wat Curaçao reeds oplevert.

Divi-divi, sisal, aloë, doelmatige veeteelt, dat is de kurk, waarop Curaçao's landbouw moet drijven. Dat van deze cultures en de veeteelt door aanwending van uitstekend zaai- en plantgoed, door doelmatige bewerking en bemesting, door voortdurende rasverbetering van het Curaçaosche vee gemaakt worde wat er van gemaakt kan worden.

Bepalen wij ons thans meer in 't bijzonder tot de maatschappij zelve, dan kunnen wij tot ons genoegen mededeelen, dat de proef, door de maatschappij bij de Curaçaosche waterwerken genomen met sisal, zich bij voortduring zeer gunstig laat aanzien. Ook is het gebleken, dat bij de teelt van sisal zeer wel van tusschencultuur gebruik kan worden gemaakt. Zoo heeft bijvoorbeeld de tusschencultuur van Sorghums, Pinda's, Johnsongras en giambo goed voldaan.

Ook is op het proefveld geplant de Congo pea, *Cajanus Indicus*, eene soort „Wandoe", die, geplant in November 1905, de droogte van 't laatst van 1905 en begin 1906 zeer goed heeft doorstaan. Wat de Curaçaosche kleine mais betreft, het afgeloopen plantjaar heeft voldongen bewezen, dat van alle sorghums op Curaçao de gewone Curaçaosche kleine mais verreweg het best voldoet. Ook heeft het afgeloopen jaar op vele plaatsen bewezen, hoe uitstekend ook voor Sorghum eene bodembemesting, 't zij opzettelijk, 't zij toevallig aangebracht, werkt.

Ter verbetering van den veestapel van Curaçao heeft de Maatschappij weder uit Teneriffe laten komen vier bokken en ééne geit. 't Is gebleken, dat de Maatschappij goed heeft gedaan indertijd tot invoering dezer geiten tot verbetering van het Inlandsche ras te besluiten, al is het met alle ingevoerde rasdieren niet even gelukkig gegaan. In 't geheel heeft de Maatschappij uit laten komen 13 Teneriffe-bokken en 6 geiten, waarvan 4 bokken en 2 geiten op verschillende plantages en 3 geiten direct na aankomst, door vermoeienis op de reis geleden, zijn gestorven. De lijst van aankoop der fokdieren sedert 't begin 1903 luidt als volgt: 3 Februari 1903, ontvangen 2 geiten en 1 bok voor f 103.35; 26 October 1904, 4 bokken en 1 geit voor f 161.55; 18 April 1906, 3 bokken en 2 geiten voor f 171.20; 31 December 1906, 1 fokezel voor f 200; 26 Februari 1907, 1 fokhengst voor f 300; 27 April 1907, 4 bokken en 1 geit voor f 195.30.

De overgebleven Teneriffe-geit houdt het bestuur onder eigen beheer, ten einde daarbij raszuivere, op *Curaçao geboren, Teneriffe-geiten te telen.*

Op voorbeeld der maatschappij hebben in den laatsten tijd ook verschillende planters geiten uit Teneriffe doen invoeren. Reeds is op vele plantages de gunstige invloed van het nieuwe bloed duidelijk te merken.

De dekhengst, aangekocht op Curaçao en afkomstig van Maracaïbo, zal voornamelijk dienen voor de fokkerij van muildieren, terwijl de ezelhengst, afkomstig uit Coro, moet dienen voor de fokkerij van muilezels.

Beide dieren hebben bewijs geleverd goed te voldoen. Over de resultaten valt natuurlijk eerst later te oordeelen. De dieren zijn gestationneerd op het terrein der maatschappij bij de Curaçaosche waterwerken, dat met 2 H.A. gouvernementsgrond is uitgebreid en waarop stallingen voor de onder eigen beheer te houden fokdieren der maatschappij zijn opgericht. 't Is het plan van het bestuur ook den kleinen man tegen eene geringe vergoeding van de hengsten gebruik te laten maken, teneinde de muilenfokkerij in 't algemeen te bevorderen.

Met meer kracht zullen wij ons in de toekomst op de verbetering van het vee toeleggen, wanneer de bevordering der fijne hoeden vlechtindustrie, die het afgeloopen jaar, en dit jaar nog, groote uitgaven van de Maatschappij eischte en eischt en zooveel tijd van 't bestuur in beslag nam, het bestuur daartoe meer vrijheid laat. Naast den in 1905 opgerichten vlechtcursus aan de Overzijde, is door onze maatschappij een dergelijke cursus in 't leven geroepen op Pietermaai. Den gang dier cursussen in 1906 laten wij hier volgen: De cursus Overzijde werd opgericht den 2den Januari 1906 en begon met 4 leerlingen. Dit aantal steeg tot 105, waarvan thans dagelijks 75 den cursus bezoeken. In den loop van 1906 hebben 25 leerlingen de vlechtschool als volleerd verlaten, terwijl over een paar maanden weder een 25-tal en tegen 't eind van het jaar hoogstwaarschijnlijk ± 120 leerlingen als volleerd kunnen worden ontslagen.

Onder „volleerd" diene te worden verstaan „volleerd", voor zooverre de Curaçaosche onderwijzeressen de vlechtmethode kunnen onderwijzen. Evenals ten vorigen jare werden ook nu weer de lokalen, waarin het onderwijs van dezen cursus wordt gegeven door het vicariaat van Curaçao geheel kosteloos afgestaan, waarvoor wij, namens de maatschappij, onzen hartelijken dank betuigen. De cursus Pietermaai is opgericht 1 Augustus 1906 en telde tot December 1906 59 leerlingen. De cursus begon met 5 leerlingen. Het aantal leerlingen van dezen cursus is echter weer geslonken. In Januari 1907 werd de cursus heropend met 14 leerlingen, waarvan thans 9 leerlingen geregeld aan 't onderwijs deelnemen. Het bestuur hoopt voor dezen cursus, dat het aantal leerlingen spoedig weer zal stijgen. De maatschappij heeft extra fijn vlechtstroo ontvangen, misschien zal hierdoor een stoot in goede richting kunnen worden gegeven.

Dat de door de maatschappij naar verschillende hoofdmarkten van hoeden, als Londen, Weenen, Parijs, Hamburg, Rotterdam en New-York gezonden monsters goede resultaten hebben opgeleverd blijkt voldoende uit het feit, dat de Curaçao fijne hoeden reeds tamelijk wel bekend zijn en reeds onze fijne en grove hoeden in de markt- en andere handelsberichten geregeld genoteerd worden als »Curaçaosche Panamahoeden«.

Voldoen aan de aanvrage der Europeesche markt kan Curaçao evenwel nog niet, eerstens omdat men heden nog niet over een genoegzaam aantal fijnvlechtsters kan beschikken en tweedens, omdat de kunst hier nog niet de hoogte heeft bereikt op welke ze in Columbia staat. Om aan dit laatste bezwaar te gemoet te komen wenschen wij eene onderwijzeres, fijnvlechtster 1ste klasse, uit

Columbia te laten komen om alsdan diegenen der leerlingen, die reeds volgens de Curaçaosche methode volleerd zijn, in de gelegenheid te stellen ook in de Columbiaansche methode volleerd te kunnen worden.

Maakten wij in het vorige jaarlijksche verslag melding van den steun door ons toegezegd aan Bonaire met het oog op een aldaar in 't leven te roepen vlechtcursus, 't is ons gelukt deze zaak tot stand te brengen. Door de Maatschappij is eene der beste cursusleerlingen, van Bonaire afkomstig, naar Bonaire gezonden als onderwijzeres, waar deze met den politieraad [1]) aldaar een contract heeft afgesloten, terwijl wij verder genoemden politieraad in 't bezit stelden van eene hoeveelheid fijn vlechtstroo tot een bedrag van f 80 en een geldelijken steun ad f 70.

Maar niet alleen naar Bonaire, ook naar Saba heeft de maatschappij op verzoek van het bestuur der kolonie eene onderwijzeres kunnen zenden, die wij na vastgesteld contract voor een jaar hebben aangenomen. 't Spreekt vanzelf, dat beide zaken eerst na goed overleg en herhaalde correspondentie met het Koloniaal bestuur, betrokken gezaghebbers en politieraad haar beslag konden krijgen.

Door het bestuur der Kolonie werd de Maatschappij verder uitgenoodigd over te gaan tot den aankoop van vier persen van geconserveerd veevoeder, waarvoor een renteloos voorschot ad *f* 1000 werd toegezegd. Het bestuur adviseerde den heer Gouverneur het renteloos voorschot niet alleen te doen strekken tot den aankoop van hooipersen, maar vooral ook van werktuigen geschikt voor het persen van maisstokken, een artikel, dat voor Curaçao in 't algemeen nog meer als geconserveerd veevoeder in aanmerking komt dan hooi.

Ook gaf het bestuur den heer Gouverneur in overweging meer dan 4 persen en wel van verschillende afmetingen aan te schaffen, waarbij prijsopgaven en afbeeldingen werden overgelegd. Het bestuur achtte het, in aanmerking genomen de groote afstanden en slechte wegen, waarover in sommige deelen van dit eiland de persen zullen moeten worden vervoerd, zeer aan te bevelen, dat ook kleinere, lichte persen worden aangeschaft.

De heer Gouverneur kon zich wel met het advies van het bestuur vereenigen en dus zijn bereids eenige persen besteld, waarvan twee stuks zijn ontvangen. Het bestuur heeft inmiddels eene commissie benoemd om rapport uit te brengen over de ontvangen persen. Het renteloos voorschot zal geleidelijk worden voldaan uit de kleine vergoedingen door de gebruikers te voldoen na het bezigen der persen.

Naar aanleiding van een door den heer Ricardo van Lemon, Costa Rica, aan den heer Gouverneur van Curaçao gericht schrijven, waarin gewezen werd op de te verwachten schadelijke gevolgen van den uitvoer van tropialen, de zoo nuttige beschermers van de ooftteelt, heeft de heer Gouverneur hierover advies van de Maatschappij gevraagd en gaven wij Z.H.E.G. in overweging eene wet in 't leven te roepen ter bescherming van voor den landbouw nuttige vogels. Wij vernemen dat bereids door het bestuur der Kolonie eene commissie is benoemd om dusdanige wet voor te bereiden. Maar al te zeer is deze prachtige en zoo hoogst nuttige vogel op Curaçao verminderd, zoodat hij thans nog maar alleen op afgelegen plekjes der plantages voorkomt.

[1]) Bedoeld is: de raad van politie.

Aan den heer Gouverneur verzochten wij, evenals voor 1907, ook voor 1908 op de koloniale begrooting aan subsidie ten behoeve der Curaçaosche maatschappij uit te willen trekken eene som van f 3500. Blijkens de zeer onlangs op Curaçao vastgestelde begrooting is aan dat verzoek voldaan.

Na correspondentie met het Am. Departement van Landbouw ontvingen wij eenige exemplaren van het door dit Departement uitgegeven Bulletin: The Prickly Pear and other cacti as food for stock, welk bulletin zooveel mogelijk werd verspreid en ter kennismaking aanbevolen.

Met den heer van Kol, lid van den Tweede Kamer der Staten, Generaal te 's Gravenhage, correspondeerden wij naar aanleiding van Z.H.E.G.'s verzoek om inlichtingen betreffende de waterverschaffing.

Wij ontvingen van den heer van Kol eenige exemplaren van den overdruk van een door hem in de Indische Gids geplaatst artikel over de waterverschaffing in droge streken, welke studie wij zooveel mogelijk ter kennis van de leden brachten.

Op verzoek van het bestuur der groep Nederlandsche Antillen van het Algemeen Nederlandsch Verbond stelden wij ons in verbinding met den heer Lammens-Boutmans te Gent omtrent de levering van Curaçaosche stroohoeden. Het bestuur der maatschappij heeft den heer Boutmans de gevraagde inlichtingen verstrekt, maar verder omtrent deze zaak niets vernomen.

Met de Departementen van Landbouw in andere koloniën werden uitgekomen publicatiën gewisseld.

In het afgeloopen dienstjaar werden 16 bestuursvergaderingen gehouden en twee algemeene vergaderingen. Op elke algemeene vergadering werd door een spreker een punt ingeleid en wel op de eerste algemeene vergadering, gehouden 18 Mei 1906, door den heer G. B. Dussel, landbouwonderwijzer: [1]) *Grondbewerking* en *Bemesting* en op de tweede algemeene vergadering, gehouden op 22 November 1906, door den heer W. Versluys, landbouwkundige, *de cultuur van dividivi.* Beide voordrachten zijn later in druk verschenen en onder de leden en in ruimeren kring verspreid.

De leesinrichting der maatschappij werd weder met eenige nieuwe tijdschriften en boekwerken verrijkt. De leeszaal werd verplaatst naar het gebouw der krijgsraadzaal in het Fort Amsterdam, eene verandering, die wel eene verbetering kan worden genoemd, temeer daar heeren kommandant en officieren van het garnizoen ons in dezen steeds op de vriendelijkste wijze ter wille waren en zijn bij de openstelling en het gebruik dier zaal.

Het ledental der maatschappij bleef vrijwel stationnair. In het bestuur kwam geene verandering, het in Mei 1900 aftredend bestuurslid, de heer H. J. Cohen Henriquez, werd als zoodanig herkozen.

Curaçao Mei 1907.

Het Bestuur der Maatschappij:

H. H. R. Chapman, *Voorzitter.*
H. Statius Muller, *Onder-Voorzitter.*
J. L. Th. Heldewier Vignon, *Penningmeester.*
H. J. Cohen Henriquez, *Lid van het Bestuur.*
G. B. Dussel, *Secretaris.*

[1]) Moet zijn: Onderwijzer 3e klasse, in het bezit van de landbouwakte.

Bijlage S[1].

GOUVERNEMENT VAN CURAÇAO.

Beschikking van Zaterdag, den 18den Mei 1907.

No. 311.

DE GOUVERNEUR,

Gelezen het schrijven, dd. 26 April 1906, van de Residentiebank te 's Gravenhage, ten geleide strekkende van haar request, dd. 26 April 1906, met prospectus en toelichtingen; zoomede de naar aanleiding van die stukken door den landbouwkundige en den administrateur van financiën uitgebrachte adviezen, dd. 3 en 7 Januari 1907, no. 1/10 en 9/7.

Verder gelezen het schrijven van 1 Maart 1907, no. 48 van den gezaghebber van Bonaire.

Gehoord den Raad van Bestuur.

Overwegende, dat blijkens bovenaangehaald request van de te 's Gravenhage gevestigde naamlooze vennootschap „Residentiebank", deze verzoekt, dat aan haar een regeeringssubsidie van f 4000 's jaars gedurende vijf jaren worde verleend onder verplichting om op basis van het bij dit request overgelegd prospectus te vormen een naamlooze vennootschap, die sisalaanplantingen zal beproeven op het eiland Bonaire.

Overwegende, dat de requestrante deze subsidie vraagt met beding o.a. dat ze niet behoeft te worden gerestitueerd zelfs bij welslagen der voorgenomen proefaanplantingen.

Overwegende. dat zoowel uit het bij voormeld request overgelegd prospectus van de op te richten naamlooze vennootschap tot beproeving van sisalaanplantingen als uit de bij het request gevoegde toelichtingen van het prospectus blijkt, dat, terwijl de onkosten ruim zijn geschat en de opbrengst daarentegen op het minimum bij een eventueel welslagen van de onderneming de opbrengst van den sisalaanplant in het zesde jaar en vervolgens in ieder volgend jaar wordt berekend op eene waarde van f 64 675,80, waartegenover jaarlijks aan exploitatiekosten staat eene som van f 34 600, latende dus eene jaarlijksche winst van f 30 075,80, waarvan moet worden uitgekeerd voor terugbetaling op de aandeelen, voor vorming van een reservefonds en voor tantièmes aan administrateur en personeel het totaal bedrag van f 20 507,58, zoodat er bijgevolg een zuivere winst overblijft van f 9568,22 of ruim 7 % van het bedrijfskapitaal groot f 125 000.—.

Overwegende, dat, hoewel het moet worden geacht op den weg van het Bestuur te liggen, om niet alleen cultures, maar ook elk ander bedrijf te ondersteunen, wier bloei zou kunnen bijdragen tot de ontwikkeling van den economischen toestand van de kolonie, dit echter niet wegneemt, dat, wanneer een dier ondernemingen werkelijke ruime winsten gaat afwerpen, het aan haar ter ondersteuning uitgekeerd geld als geschenk zou moeten worden weggegeven, vooral niet in eene kolonie als deze, waar gebrek aan geld allerlei noodzakelijke verbeteringen tegenhoudt.

Overwegende, dat zulks te meer klemt nu er bij het Bestuur een aanzoek aanhangig is van een ingezetene, die ook de sisalcultuur wil beoefenen en zelfs geen financieele hulp vraagt, maar slechts aan hem voor dat doel de noodige terreinen onder gunstige voorwaarden in huur af te staan.

Overwegende, dat dus geen termen bestaan om de door de requestrante verzochte subsidie te verstrekken zonder eenige restitutie bij eventueel welslagen der voorgenomen proefaanplantingen, maar wel om ten opzichte van het in het leven roepen van eene sisalonderneming, als door requestrante bedoeld, ten einde te bevorderen dat deze nieuwe cultuur op krachtige wijze in de kolonie wordt beoefend, af te wijken van de gewone voorwaarden, waaronder in den regel credieten voor landbouwdoeleinden door het bestuur worden verstrekt.

Heeft goedgevonden:

De adressante te kennen te geven:

1°. dat er geen termen zijn om haar de aangevraagde subsidie onvoorwaardelijk zonder tot restitutie gebonden te zijn te verstrekken;

2°. dat het Bestuur wel bereid is om, onder voorbehoud van nadere goedkeuring waar deze gevorderd mocht worden, aan de adressante voor het door haar in haar request bedoelde doel een renteloos voorschot ten bedrage van f 20 000 te verleenen onder nader vast te stellen voorwaarden, waaronder speciaal:

a. dat het voorschot geleidelijk zal behooren te worden terugbetaald, zoodra door de onderneming winst wordt gemaakt;

b. dat het Bestuur zich niet kan verbinden om benoodigde sisalplantjes beschikbaar te stellen; en

c. dat de hierbij gedane mededeeling niet voor langeren tijd verbindt dan voor dien van zes maanden na dagteekening dezer beschikking.

Extract enz.

De Gouvernements-Secretaris,

Voor eensluidend afschrift,

J. F. HAAYEN.

Bijlage S[2].

OVERZICHT van de opbrengst der landbouwproducten en van den veestapel op de plantages en gronden in de buitendistricten van het eiland Curaçao in het jaar 1906.

		2de district.	3de district.	4de district.	5de district.
Aloëhars	K.G.	(1) 2015	—	—	—
Boonen	L.	650	—	153	400
Boter	K.G.	10	—	15	250
Brandhout	bossen.	6304	12 183	932	2 948
Dividivi	K.G.	(1) 62682	(1) 33 338	(1) 138 800	(1) 187 855
Eenden	stuks.	6	11	14	2
Ezels	„	(1) 41	(1) 46	40	15
Geiten	„	3029	2 690	2 580	1 726
Houtskool	zakken.	1803	2 234	9 051	6 693
Kalk	L.	51800	35 000	135	98 000
Kalkoenen	stuks.	30	5	5	1
Karnemelk	L.	540	—	383	4 425
Kazen	K.G.	—	—	203	1 840
Kippen	stuks.	684	949	893	1 086
Mais	L.	13150	18 356	1 140	11 630
Melk (zoete)	„	61415	51 570	19 204	27 076
Oranjeschillen	K.G.	(1) 5205	(1) 814	—	1 030
Pinda's	L.	40	30	—	74
Roodverfhout	K.G.	—	—	—	—
Runderen	stuks.	12	28	117	184
Schapen	„	1144	798	278	1 011
Varkens	„	31	60	—	—
Vruchten	manden.	3392	330	403	387
Vruchten tot een aangegeven waarde van		f 11051.—	f 6400.—	f 699.50	f 490.—
Wol	K.G.	(1) 320	(1) 342	120	1 987
Zout	L.	(1) 640.000	(1) 48 000	(1) 1 698 840	(1) 1 503 000

(1) Uitgevoerd.

Deze uitvoercijfers kloppen niet met die in bijlage V. Aan den Gouverneur wordt opheldering gevraagd.

Bijlage T.

1906. REGENVAL IN MILLIMETERS.

TIJDVAK.	CURAÇAO.													ARUBA.	BONAIRE.			ST. MARTIN.	ST. EUSTATIUS.			SABA.
	Plantage Knip.	Plantage Daniël.	Plantage Klein St. Martha.	Plantage Savonet	Plantage Veeris.	Plantage Noordkant.	Plantage Groot St. Joris.	Quarantaine-inrichting Beekenburg.	Plantage Fuik.	Plantage Siberie.	Morgenster.	Fort Amsterdam.	Gemiddeld.		Kralendijk.	Rincon.	Gemiddeld.		Stad.	Bengalen.	Gemiddeld.	
Januari	25,–	21,3	27,4	30,5	70,2	32,–	16,8	27,3	21,9	0	0	23,8	29,62	13,5	15,3	16,5	15,9	56,–	33,5	35,2	34,35	100,–
Februari	14,–	8,9	18,2	6,–	35,–	41,5	21,8	26,9	32,9	0	0	25,6	23,08	0	27,8	27,–	27,4	16,5	46,–	46,7	46,35	71,–
Maart	0	8,6	0	0	3,6	0	2,4	0	0,5	0	0	9,5	2,46	0	0	2,5	1,25	55,–	26,7	31,6	29,15	67,–
April	0	20,2	7,8	0	12,4	18,5	4,7	6,–	8,2	0	0	13,–	9,08	19,5	11,5	7,5	9,5	17,5	35,1	36,4	35,75	38,–
Mei	16,–	0	4,5	10,–	0	15,5	7,6	9,9	6,9	7,6	6,3	10,1	9,44	8,–	7,7	14,–	10,85	23,5	27,–	27,2	27,1	18,–
Juni	28,5	0	59,2	22,2	0	63,–	35,3	45,3	34,8	73,1	80,1	72,2	51,37	50,5	5,1	7,3	6,2	123,–	100,–	124,8	112,4	53,–
Juli	77,–	0	75,8	67,5	0	79,5	61,2	46,–	66,–	46,3	41,1	30,1	59,05	29,–	45,8	60,–	52,9	70,–	53,5	66,8	60,15	65,–
Augustus	14,–	0	24,–	12,–	0	28,–	30,–	16,7	17,5	14,6	13,–	33,4	20,32	45,–	19,3	20,5	19,9	83,–	42,–	61,5	51,75	30,–
September	50,5	0	88,3	78,5	0	10,–	6,6	20,2	7,1	44,3	22,1	6,7	33,43	59,–	38,2	67,9	53,05	368,–	228,5	419,9	324,2	465,–
October	381,7	0	447,6	388,–	0	305,–	419,9	447,3	497,–	286,–	484,7	472,3	412,95	252,5	494,5	342,4	418,45	48,5	57,5	66,8	62,15	64,–
November	101,–	0	120,–	90,5	0	114,5	125,4	144,1	135,–	155,9	136,6	145,9	126,93	105,–	119,3	130,7	125,—	137,5	96,8	98,4	97,6	88,–
December	32,6	0	141,3	79,5	0	117,5	166,7	177,–	154,7	155,5	218,4	261,9	150,51	228,5	197,9	187,–	192,45	214,5	142,8	148,4	145,6	223,–
Totaal	740,3	59,–	1014,1	784,7	121,2	825,–	898,4	966,7	982,9	783,3	1002,3	1104,5	928,24	810,5	982,4	883,3	932,85	1213,–	889,4	1163,7	1026,55	1282,–

Bijlage U.

STAAT van den veestapel in de kolonie Curaçao in de laatste zes jaren.

	Paarden.	Ezels.	Muildieren.	Runderen.	Geiten.	Schapen.	Varkens.
Curaçao.							
1901.	320	2 949	100	1 913	31 186	14 360	1 116
1902.	200	2 513	177	1 964	14 990	33 001	1 232
1903.	271	2 010	124	1 513	24 054	13 462	839
1904.	233	1 837	118	1 290	26 022	11 332	640
1905.	187	1 883	113	1 249	25 086	10 035	665
1906*	305	2 194	117	1 504	25 041	8 064	1 087
Aruba.							
1901.	229	1 810	23	124	13 420	16 434	1 880
1902.	150	1 502	23	110	10 650	15 180	1 850
1903.	113	1 240	13	68	12 482	9 010	1 430
1904.	114	1 205	12	64	12 275	8 900	1 357
1905.	108	1 050	14	33	11 430	7 310	1 525
1906.	98	1 250	17	64	12 160	8 890	1 530
Bonaire.							
1901.	85	1 559	10	193	12 230	2 795	177
1902.	117	1 614	8	209	15 653	3 254	281
1903.	126	1 702	10	218	15 970	3 383	307
1904.	132	1 995	11	250	17 584	4 001	433
1905.	115	1 702	10	233	16 345	2 525	642
1906.	137	1 817	12	251	18 030	3 925	672

*) Hieronder ook opgenomen de veestapel in het stadsdistrict.

	Paarden.	Ezels.	Muildieren.	Runderen.	Geiten.	Schapen.	Varkens.
St. Martin.							
1901.	334	19	23	1 158	508	1 152	518
1902.	342	26	34	1 179	777	1 433	767
1903.	334	30	44	1 418	838	1 406	741
1904.	357	21	34	1 453	684	1 304	702
1905.	280	11	23	1 307	600	1 298	680
1906.	213	17	31	1 140	458	914	403
St. Eustatius.							
1901.	59	125	4	466	295	225	51
1902.	44	222	3	663	492	302	178
1903.	60	222	3	647	740	439	89
1904.	49	317	2	827	1 038	406	245
1905.	31	215	4	582	901	306	197
1906.	44	262	6	648	985	381	203
Saba.							
1901.	22	16	—	205	830	415	409
1902.	18	15	—	177	827	408	382
1903.	17	13	—	174	834	417	391
1904.	20	2	—	164	266	239	219
1905.	20	0	—	163	293	246	281
1906.	19	0	—	156	507	211	248

Bijlage V.

STAAT van den uitvoer van de kolonie Curaçao in de jaren 1904, 1905 en 1906.

		HOEVEELHEID.			WAARDE.		
		1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.
Curaçao.							
Alhoëhars	K.G.	18 000	„	2 144	f 252	„	f 536
Beenderen	„	478	„	„	9	„	„
Dividivi	„	686 460	488 540	340 155	41 187	f 39 083	27 212
Diversen	—	„	„	„	200	„	„
Geitevellen	K.G.	62 874	24 094	8 842	90 538	28 913	11 052
Hoeden	dozijn.	46 593	89 388	79 060²/₃	139 779	335 205	395 733
Horens	K.G.	„	„	220	„	„	4
Huiden *)	„	21 115	20 744	3 980	10 557	12 446	1 592
IJs	„	„	92 975	138 325	„	2 324	3 458
Kalk	„	70 100	75 000	„	806	750	„
Likeur „Curaçao"	kisten.	104	180	191	832	1 440	1 528
Mest	K.G.	1 919 900	2 260 900	„	7 679	9 044	„
„	vaten.	„	„	14 000	„	„	7 000
Oranjeschillen	K.G.	8 080	5 932	15 423	5 332	2 966	13 880
Oud metaal	„	13 632	6 455	7 383	2 726	1 291	1 477
Phosphorzure kalk	M³.	„	„	2 014	„	„	5 035
Schapenvellen	K.G.	936	2 679	429	468	536	172
Vee: Ezels	stuks.	71	23	14	1 065	345	210
Paarden	„	2	„	„	300	„	„
Vlechtwerk	colli.	586	400	355	107	100	71
Wol	K.G.	3 716	3 039	91	445	486	18
Zout	„	9 895 690	5 179 330	„	46 840	25 006	„
„	vaten.	„	„	35 773	„	„	24 125
					f 349 122	f 460 935	f 493 103
Aruba.							
Aloëhars	K.G.	171 669	212 215	282 510	f 17 166	f 21 221	f 28 251
Beenderen	„	5 640	9 100	4 050	56	91	40
Boonen	Liter.	120	„	„	18	„	„
Caret	K.G.	10	7	„	150	100	„

*) Zie ook onder Vellen, Geitenvellen en Schapenvellen.

		HOEVEELHEID.			WAARDE.		
		1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.
Dividivi	K.G.	167 200	117 790	163 640	f 8 360	f 5 885	f 8 164
Diversen.	kisten.	22	2	„	56	15	„
Eieren (kippen-).	stuks.	„	„	50	„	„	1
„ (meeuwen-).	„	„	„	6 000	„	„	68
Geitenvellen	K.G.	4 929	6,218	3 853	2 464	6 143	3 853
Goud en zilver	„	98,2845	123,3919	149,3091	133 318	201 211	105 974
Huiden *)	„	137	85	65	55	34	26
Kalk.	H.L.	69	„	„	55	„	„
Koper, oud.	K.G.	1 157	1 250	360	377	375	108
Mandjes	stuks.	200	„	80	20	„	40
Mest.	vat.	3 602	9 568	1 929	1 260	3 348	675
Phosphorzure kalk	M³.	36 810	37 833	43 109	220 865 **)	227 003 **)	258 654
Pindas.	vat v. 144 L.	75½	3	14½	302	10	58
Salons.	stuks.	2	„	„	3	„	„
Schapenvellen.	dozijn.	9⅚	118	171	19	236	351
Schildpadden	stuks.	„	„	4	„	„	12
Strooboeden	dozijn.	686½	213	958½	343	106	478
Vee: Paarden.	stuks.	„	5	„	„	300	„
Ezels.	„	„	54	13	„	810	195
Schapen.	„	25	2	12	75	6	36
Geiten	„	30	„	2	60	„	4
Varkens.	„	„	„	33	„	„	330
Runderen.	„	„	1	„	„	50	„
Visch, gezouten.	dozijn.	135	175	847	135	175	847
Wol, vuil	K.G.	1 870	3 060	2 912	374	612	582
Zout.	H.L.	2 254	2 249	„	1 081	1 079	„
					f 386 612 **)	f 468 810 **)	f 408 747
Bonaire.							
Aloëhars.	K.G.	44 751	24 815	33 273	f 2 237	f 1 240	f 1 663
Beenderen	„	3 658	3 998	1 224	36	39	12
Brandhout	„	93 550	70 325	81 837	561	421	892
Caret	„	„	„	19	„	„	285
Dividivi	„	410 893	714 106	518 182	20 544	35 705	25 909
Geitenvellen	„	5 938	6 985	6 537	2 938	6 985	6 537
Hooi.	„	„	„	2 000	„	„	6
Houtskolen.	zak.	38 271	38 840	42 302	9 567	9 710	10 575
Hout, Brazilië	K.G.	7 870	„	146 793	236	„	4 403
„ hard.	„	1 430	„	„	35	„	„
„ mahonie.	„	„	150	„	„	6	„
Kalk.	H.L.	1 173	1 405	4 413	751	899	1 961
Klinkers.	1000 stuks.	4,8	2,4	3,7	57	24	44
Koper, oud.	K.G.	819	822	3 943	245	246	1 182

*) Zie ook onder Vellen, Geitenvellen en Schapenvellen.

**) Deze cijfers zijn blijkbaar verbeterde opgaven.

		HOEVEELHEID.			WAARDE.		
		1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.
Maisstokken	dracht.	„	„	100	„	„	f 10
Mest	vat.	25 456	25 945	5 366	f 8 909	f 9 080	2 146
Salons	stuks.	142	98	190	213	147	285
Schildpadden	„	2	3	8	6	12	14
Stroohoeden	dozijn.	„	82	558	„	41	279
Vee: runderen	stuks.	„	1	53	„	50	1 855
paarden	„	3	3	1	180	180	60
ezels	„	93	70	11	1 162	875	110
schapen	„	712	624	395	1 780	1 560	1 149
geiten	„	2 051	2 691	3 546	5 127	6 727	8 865
varkens	„	5	4	21	50	40	170
Visch, gezouten	K.G.	23	„	259	3	„	38
Wol, vuil	„	77	252	42	15	50	8
Zout	H.L.	98 304	73 558	61 528	47 185	35 308	24 134
					f 101 837	f 109 345	f 92 592

St. Martin (N. G.)

Aardappelen	K.G.	640	„	2 960	f 16	„	f 74
Aardewerk	stuks.	„	„	153	„	„	5
Geitenvellen	K.G.	103	15	178	52	f 15	178
Houtskolen	vaten.	15	15	„	7	4	„
Hooi	balen.	„	„	21	„	„	21
Kalk	vaten.	80	„	20	64	„	16
Katoen, gezuiverd	K.G.	848	1 520	2 595	254	456	778
Katoenzaad	„	2 839	zakken 50	vaten 29	28	25	29
Mais	Liter.	„	„	96	„	„	5
Mest	vaten.	1 096	687	1 155	219	137	231
Schapenvellen	dozijn.	„	1½	„	„	3	„
Tamarinden	vaten.	14	8½	22½	70	42	112
*) Vee: paarden	stuks.	22	1	6	„	„	„
muilezels	„	18	7	5	„	„	„
ezels	„	„	24	„	„	„	„
runderen	„	48	29	2	„	„	„
schapen	„	1	7	„	„	„	„
geiten	„	55	4	„	„	„	„
varkens	„	153	12	40	„	„	„
Zout	H.L.	8 827	58 489	54 176	4 259	28 062	26 005
					f 4 969	f 28 744	f 27 454

St. Eustatius.

Bataten	K.G.	105 810	68 670	8 160	f 3 527	f 2 289	f 204
Brandhout	M.³	2,4	40,5	83	7	121	249
Caret	K.G.	„	4	„	„	40	„
Chalots	„	59	„	„	12	„	„
Diversen	colli.	2	„	2	6	„	„

*) De waarde is niet opgegeven; aan den Gouverneur wordt opheldering gevraagd.

		HOEVEELHEID.			WAARDE.		
		1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.
Hout, scheeps-	M².	12,5	„	„	f 12	„	„
Houtskolen	vaten.	45	40	1 057	22	f 20	f 528
Huiden *)	K.G.	203	239	120	81	96	48
Jams	„	76 370	59 325	26 400	2 727	2 119	825
Katoen, vuil	„	„	381	„	„	29	„
Mais (in aren)	vaten.	12	11	3	18	17	4
Pindas	K.G.	„	50	100	„	4	8
Tamarinden	vaten.	„	„	2	„	„	10
Tanjers	„	1	4	„	5	20	„
Tras	H.L.	111	223	„	222	446	„
Vee: runderen	stuks.	148	119	77	5 800	4 760	3 080
kalveren	„	„	9	53	„	270	1 590
paarden	„	19	6	1	950	300	50
ezels	„	55	61	15	550	610	150
muilezels	„	3	„	„	300	„	„
schapen	„	12	11	18	30	27	46
geiten	„	27	3	31	54	6	62
varkens	„	16	19	48	160	190	480
Vellen, geiten-	K.G.	209	316	427	105	316	427
„ schapen-,	dozijn.	„	1³/₄	2	„	3	4
					f 14 588	f 11 683	f 7 790
Saba.							
Aardappelen	K.G.	10 605	8 715	19 495	f 1 212	f 1 076	f 2 228
Bay-berry bladeren	„	„	„	8 103	„	„	405
Eieren	dozijn.	„	„	147	„	„	53
Geitenvellen	„	„	„	20	„	„	50
Hoeden	„	„	„	3	„	„	36
Huiden *)	stuks.	„	„	35	„	„	44
Lemoensap	Liter.	„	„	4 700	„	„	258
Mais	„	64	„	„	5	„	„
Patates	vaten.	„	„	4	„	„	8
Tanjers	„	„	„	6	„	„	18
Uien	K.G.	7 490	7 770	3 115	963	1 110	445
Vee: ezels	stuks.	11	1	„	220	15	„
geiten	„	12	21	5	36	63	15
paarden	„	2	3	„	150	300	„
runderen	„	13	18	15	455	900	525
schapen	„	43	40	9	215	200	45
varkens	„	51	37	16	638	463	200
					f 3 894	f 4 127	f 4 330

*) Zie ook onder Vellen, Geitenvellen en Schapenvellen.

Bijlage W.

STAAT

VAN HET

aantal vaartuigen, die de kolonie Curaçao in 1906 aandeden, met vermelding

van de vlaggen welke zij voerden,

hunne gezamenlijke inhoudsmaat en de havens van afkomst.

VLAG.	CURAÇAO.															
									UIT DE ANTILLEN.							
									Nederlandsche							
	Getal vaartuigen.	Inhoud in M³.	Uit Europeesche havens.	Uit Noord-Amerikaansche havens.	Uit Venezuela, Columbia en Panama.	Uit Haïti, St. Domingo en Cuba.	Uit Suriname.	Uit andere landen.	St. Martin, St. Eustatius en Saba.	Aruba.	Bonaire.	Engelsche.	Noord-Amerikaansche.	Deensche.	Fransche.	Uit zee en de baaien.
Nederlandsche	866	275 113	576	4 270	140 255	105 352	"	"	327	6 860	9 920	5 725	1 044	"	"	78
Engelsche	55	256 207	"	18 595	228 646	"	"	7 770	"	"	"	828	"	368	"	"
Fransche	16	106 457	"	"	92 438	"	"	"	"	"	"	14 019	"	"	"	"
Duitsche	27	138 973	"	"	109 809	29 164	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Noorsche	48	119 967	"	16 702	14 264	86 462	"	"	"	"	"	2 539	"	"	"	"
Zweedsche	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Deensche	83	56 699	"	"	473	21 798	"	"	"	13 244	15 136	"	"	5 575	"	47
Russische	1	1 292	1 292	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Spaansche	12	95 800	"	"	95 800	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Italiaansche	24	156 229	"	"	156 229	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Noord-Amerikaansche	137	478 983	"	1 409	338 696	"	"	"	"	"	"	2 014	136 864	"	"	"
Columbiaansche	48	6 994	"	"	5 879	"	"	"	"	1 034	"	"	"	"	"	8
Venezolaansche	133	20 119	"	"	18 486	58	"	"	"	244	1 058	126	"	"	"	14
Dominikaansche	23	4 730	"	"	464	3 570	"	"	"	"	"	696	"	"	"	"
Cubaansche	1	293	"	"	"	293	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
	1 474	1 717 856	1 868	40 976	1 201 439	246 697	"	7 770	327	21 283	26 114	25 947	137 908	5 943	"	1 48
Totaal in 1906	1 474	1 717 856	2 vaart. 1 868 M³.	18 vaart. 40 976 M³.	679 vaartuigen 1 448 136 M³.		—	1 vaart. 7 770 M³.	670 vaartuigen 47 823 M³.			59 vaartuigen 169 798 M³.				45 va 1 485
" " 1905	1 344	1 672 591	4 vaart. 3 830 M³.	24 vaart. 66 358 M³.	591 vaartuigen 1 380 032 M³.		—	—	602 vaartuigen 36 187 M³.			70 vaartuigen 184 686 "				53 va 1 498
" " 1904	1 367	1 660 367	61 vaart. 285913 M³.	62 vaart. 207098 M³.	573 vaartuigen 950 908 M³.		—	—	513 vaartuigen 20 959 M³.			74 vaartuigen 193 291 "				84 va 2 198

VLAG.	BONAIRE.						ST. MARTIN (NED. GED.)											
	UIT DE ANTILLEN.													UIT DE ANTILLEN.				
	Nederlandsche													Nederlandsche				
	Curaçao.	Overige eilanden.	Engelsche.	Noord-Amerikaansche.	Deensche.	Uit zee en de baaien.	Getal vaartuigen.	Inhoud in M³.	Uit Europeesche havens.	Uit Noord-Amerikaansche havens.	Uit Zuid-Amerikaansche havens.	Uit Afrikaansche havens.	Uit Haïti, St. Domingo en Cuba.	Curaçao.	Overige eilanden.	Engelsche.	Deensche.	Fransche.
Nederlandsche	11 710	"	1 005	345	"	132	270	14 964	"	"	444	"	189	"	3 144	7 418	273	3 796
Engelsche	2 472	"	6 996	"	"	"	82	41 610	"	10 859	"	1 465	"	"	192	15 115	13 642	337
Fransche	"	"	"	"	"	"	12	282	"	"	"	"	"	"	"	"	"	282
Duitsche	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Noorsche	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Zweedsche	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Deensche	14 551	"	"	374	472	"	27	12 672	"	"	"	"	"	"	6 523	"	6 149	"
Russische	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Spaansche	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Italiaansche	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Noord-Amerikaansche	"	"	2 813	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Columbiaansche	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Venezolaansche	222	"	"	"	"	99	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Dominikaansche	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Cubaansche	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
	28 955	"	10 814	719	472	231	391	69 528	"	10 859	444	1 465	189	"	9 859	22 233	20 064	4 415
							391 vaartuigen 69 528 M³.											
							351 " 71 525 "											

ARUBA.

Getal vaartuigen.	Inhoud in M³.	Uit Europeesche havens.	Uit Noord-Amerikaansche havens.	Uit Venezuela, Columbia en Panama.	Uit Haïti, St. Domingo en Cuba.	Uit andere landen.	Uit de Antillen. Nederlandsche: Curaçao.	Uit de Antillen. Nederlandsche: Overige eilanden.	Uit de Antillen. Engelsche.	Uit de Antillen. Fransche.	Uit zee en de baaien.
214	14 182	"	"	3 753	"	"	5 729	27	608	"	1 065
13	9 852	1 124	"	625	"	3 055	"	"	2 016	3 032	"
7	7 847	"	"	"	"	5 829	"	"	"	1 988	"
4	4 524	1 165	"	"	"	3 359	"	"	"	"	"
13	15 375	7 257	"	2 082	"	3 737	"	"	"	2 299	"
1	896	"	"	"	"	896	"	"	"	"	"
23	10 296	923	"	"	"	"	9 373	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
1	1 342	"	"	"	"	"	"	"	"	1 342	"
3	4 054	"	"	"	"	2 645	"	"	1 409	"	"
4	5 838	"	1 907	"	"	"	"	"	3 931	"	"
35	4 392	"	"	2 986	"	"	1 179	"	"	"	227
5	347	"	"	347	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
323	75 915	10 469	1 907	9 793	"	19 521	16 281	27	7 964	8 661	1 292

323 vaartuigen 75 915 M³.

336 " 59 635 "

BONAIRE.

Getal vaartuigen.	Inhoud in M³.	Uit Europeesche havens.	Uit Noord-Amerikaansche havens.	Uit de Canarische eilanden.	Uit Venezuela, Columbia en Panama.	Uit Suriname.
492	13 986	"	"	"	"	794
8	9 468	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"
33	15 397	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"
2	5 306	"	"	2 493	"	"
"	"	"	"	"	"	"
38	1 527	"	"	"	1 206	"
"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"
573	45 684	"	"	2 493	1 206	794

573 vaartuigen 45 684 M³.

523 " 37 259 "

ST. EUSTATIUS.

Getal vaartuigen.	Inhoud in M³.	Uit Europeesche havens.	Uit Noord-Amerikaansche havens.	Uit Haïti, St. Domingo en Cuba.	Uit de Antillen. Nederlandsche: Curaçao.	Uit de Antillen. Nederlandsche: Overige eilanden.	Uit de Antillen. Engelsche.	Uit de Antillen. Deensche.	Uit de Antillen. Fransche.	Uit zee en de baaien.
257	6 351	"	"	399	133	677	3 644	787	711	"
10	272	"	"	"	"	"	224	"	48	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
26	9 620	"	"	"	"	4 810	4 810	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
3	1 195	"	"	"	"	"	"	"	"	1 195
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
296	17 438	"	"	399	133	5 487	8 678	787	759	1 195

296 vaartuigen 17 438 M³

311 " 15 482 M³

SABA.

Getal vaartuigen.	Inhoud in M³.	Uit Europeesche havens.	Uit Noord-Amerikaansche havens.	Uit de Antillen. Nederlandsche: Curaçao.	Uit de Antillen. Nederlandsche: Overige eilanden.	Uit de Antillen. Engelsche.	Uit de Antillen. Deensche.	Uit de Antillen. Fransche.	Uit zee en de baaien.
127	5 353	"	137	"	1 211	3 733	247	25	"
5	620	"	"	"	"	428	192	"	"
"	"	"	"	"	.	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
29	13 253	"	374	6 149	4 158	1 892	680	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
1	185	"	185	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
162	19 411	"	696	6 149	5 369	6 053	1 119	25	"

162 vaartuigen 19 411 M³

167 " 15 254 M³

X

Bijlage X.

STAAT van den invoer in de kolonie Curaçao gedurende de drie laatste jaren.

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Curaçao.							
Aardappelen	K.G.	„	„	414 094	f 24 287	405 612	f 25 174
Alcohol	L	„	„	1 516	588	4 215	1 019
Aloëhars	K.G.	14 427	f 1 154	35 840	1 784	22 566	1 173
Azijn	L.	„	„	11 475	1 312	11 047	1 017
Automobielen	stuks	„	„	„	„	„	„
Band- en bladijzer	K.G.	„	„	7 702	989	11 226	2 869
Band- en bladkoper	„	„	„	2 003	1 525	9 102	8 076
Boonen en erwten	L.	„	„	338 218	49 918	268 128	31 993
Boter	K.G.	„	„	28 733	25 402	35 496	38 161
Beschuit, fijne	„	„	„	419 850 (fijne en gewone)	60 445 (fijne en gewone)	25 107	13 573
„ gewone	„	„	„			353 080	46 095
Bier	L.	„	„	65 459	19 069	80 828	22 814
„	colli	1 908	19 020	„	„	„	„
Buskruit	K.G.	„	„	„	„	1 912	512
Brandhout	„	„	„	„	„	71 479	777
Cognac	L.	„	„	8 314	22 999	9 988	23 727
„	colli	1 923	39 934	„	„	„	„
Cement	K.G.	„	„	„	„	299 931	5 800
Cocosnoten	stuks	„	„	„	„	69 891	2 796
Dakpannen	1000 st.	„	„	142	4 747	49	1 734
Dakpannen en plavuizen . . .	1000 st.	185	5 215	„	„	„	„
Dividivi	K.G.	3 865 245	195 302	2 967 358	156 074	2 780 793	143 905
Diversen	colli	241 676	1 162 761	104 856	597 268	12 523	156 277
Dynamiet	K.G.	„	„	3 000	1 420	2 880	2 150
Ezels	stuks	13	195	1	15	2	30
Geiten	„	„	„	2 936	5 872	3 442	6 884
Geiten en schapen	„	2 439	5 522	„	„	„	„
Geitenvellen	K.G.	„	„	35 797	35 797	21 454	26 816
„	dozijnen	2 781	21 173	„	„	„	„
Goederen, droge	colli	36 676	234 037	7 011	383 253	8 694	607 984
„ natte	„	11 360	96 112	4 265	34 701	2 282	20 512
Gereedschappen v/d. Landbouw	stuks	„	„	„	„	4	63
„ v/h. Mijnwezen	„	„	„	„	„	1 216	9 196
Glas- en aardewerk	colli	„	„	„	„	806	18 341
Goud en zilver, bewerkt . . .	„	„	„	„	„	40	3 641
Hoeden	dozijnen	„	„	1 310	16 047	„	„
Hoedenstroo	stuks	„	„	1 824 411	110 422	1 708 442	101 503
„	pakken	6 460	22 997	„	„	„	„
Hooi	K.G.	„	„	232 610	7 203	260 206	7 800
Hout, mahonie- en ander hard-	„	„	„	248 455	6 111	722 249	17 172
„ „ „ „ „	stuks	60	763	„	„	„	„

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Hout, timmer: planken	M².	„	„	„	„	73 744	f 48 797
balken	M³.	„	„	„	„	1 611	1 565
ribben	„	„	„	„	„	„	„
Hout, timmer-,	„	219 690 M².	f 60 424	42 203 K.G.	f 19 730	„	„
Houtskool	zakken	„	„	34 816	10 487	40 600	13 282
IJs	K.G.	443 000	1 107	„	„	„	„
Jenever	L.	„	„	145 508	40 524	55 349	15 707
„	colli	8 107	41 486	„	„	„	„
Jams, gelei	K.G.	„	„	„	„	3 543	1 639
Juweelen	colli	„	„	„	„	1 253	2 603
Kalk	H.L.	„	„	4 796	1 682	3 332	1 847
Kabeljauw	K.G.	„	„	23 337	6 945	19 637	6 449
Kazen	„	„	„	50 619	30 551	38 976	23 805
„	colli	1 289	23 329	„	„	„	„
Koffie	K.G.	„	„	122 441	57 844	160 849	47 358
„	zakken	3 382	35 380	„	„	„	„
Klinkers en plavuizen	1000 st.	„	„	26 775	1 986	139	2 331
Kleeren, gemaakte	colli	„	„	„	„	424	5 745
Kaarsen	K.G.	„	„	„	„	16 020	8 979
Leder	„	„	„	16 570	13 857	30 018	34 606
Likeur	L.	„	„	3 656	3 960	3 452	4 269
„	kisten	212	2 355	„	„	„	„
Lucifers	gros d.	„	„	„	„	10 351	7 196
Margarine	K.G.	„	„	40 953	19 584	37 940	13 239
Maïs	L.	„	„	1 409 056	66 280	1 129 866	43 180
„	zakken	6 867	21 461	„	„	„	„
Meel, mais	L.	„	„	6 765 553	272 915	7 047 380	212 141
„ tarwe	K.G.	„	„	1 488 330	183 992	1 590 144	185 999
„ maïs, tarwe en rogge	vaten enz.	36 794	271 881	„	„	„	„
Muilezels	stuks	„	„	2	200	„	„
Muilezels en paarden	„	13	1 500	„	„	„	„
Mangrovebast	K.G.	„	„	„	„	„	„
Machineriën	stuks	„	„	„	„	55	316
Mat. v/h. electrisch licht	colli	„	„	„	„	33	160
Mat. v. telephoon en telegraaf	„	„	„	„	„	2	27
Meststoffen	K.G.	„	„	„	„	„	„
Meubelen	stuks	„	„	„	„	6 921	18 409
Ossenhuiden	K.G.	„	„	11 522	4 442	7 919	3 239
„	stuks	615	1 835	„	„	„	„
Olie, kerosene-	L.	„	„	469 859	40 661	455 670	37 808
„ lijn-	„	„	„	„	„	15 022	4 049
„ terpentijn-	„	„	„	„	„	2 118	1 014
Oliën, andere	„	„	„	„	„	28 438	13 055
Mat. voor tramwagen	colli	„	„	„	„	8	72
Orgels	stuks	„	„	„	„	1	75
Paarden	„	„	„	13	1 250	13	1 650
Pik, harpuis	K.G.	„	„	„	„	5 652	499
Pik, teer enz.	„	„	„	7 864	587	„	„
Provisiën	colli	„	„	13 444	129 218	6 723	58 671

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Parfumeriën	colli	„	„	„	„	597	f 11 990
Piano's	stuks	„	„	„	„	5	1 890
Reuzel.	K.G.	„	„	88 366	f 30 835	94 836	32 568
Rum	L.	„	„	181 287	36 442	240 825	45 834
„	colli	1 567	f 45 320	„	„	„	„
Runderen	stuks	549	27 290	635	30 980	737	36 040
Rijst	K.G.	„	„	129 954	16 106	92 333	10 110
Rijtuigen	stuks	„	„	„	„	4	1 646
Rijwielen	„	„	„	„	„	21	969
Schapen	„	„	„	635	2 214	409	1 415
Schildpadden	„	144	864	75	450	102	612
Sigaren	„	361 150	16 479	1 179 395	25 947	1 150 965	39 703
Sigaretten	pakjes	333 500	25 196	1 010 633	64 995	1 455 030	92 138
Siropen	L.	„	„	„	„	2 157	885
Sparren	stuks	230	8 631	459	281	1 014	317
Spek	K.G.	„	„	1 840	511	1 646	853
Steenkolen	1000 K.G.	27 844	157 702	34 147	206 067	24 777	161 271
Stijfsel	K.G.	„	„	108 382	21 676	114 705	23 064
Suiker, bruine	„	„	„	679 912	84 856	554 992	101 306
„ witte	„	„	„	187 308	28 720	248 669	37 896
„ bruine en witte . . .	colli	21 805	124 687	„	„	„	„
Schepen, deelen van.	stuks	„	„	„	„	78	3 809
Schoenen	paar	„	„	„	„	6 027	13 378
Speelkaarten	spel	„	„	„	„	7 488	705
Stoffen (zijden)	stuks	„	„	„	„	37	666
Strohoeden	dozijn	„	„	„	„	2 009	15 679
Teer	L.	„	„	„	„	8 169	811
Tabak, onbewerkt.	K.G.	37 645	30 764	74 087	64 515	20 133	14 999
„ bewerkt.	„					90 640	83 416
Varkenskoppen (gezouten) . .	„	„	„	113 212	12 712	130 940	17 080
Varkens	stuks	10	100	2	20	89	880
Verf	K.G.	„	„	55 759	14 324	46 988	11 699
Verfhout	„	„	„	23 500	805	23 000	690
Visch (gezouten)	„	„	„	„	„	31 183	4 554
Visch	dozijn	„	„	2 866	2 866	„	„
Verduurzaamde levensmiddelen	K.G.	„	„	„	„	79 206	50 546
Vernis.	L.	„	„	„	„	712	480
Vleesch, gedroogde, gezouten.	K.G.	„	„	133 791	30 151	189 652	41 559
„ salons	stuks	„	„	364	728	„	„
Vruchten, ingemaakte	K.G.	„	„	„	„	15 035	7 186
Wol	„	1 045	209	1 096	130	926	185
Whisky	L.	„	„	3 932	5 145	8 596	11 656
Wijn	colli	1 481	17 255	„	„	„	„
„	L.	„	„	41 436	20 371	42 317	28 293
Zakken, leege	stuks	„	„	„	„	285 005	49 704
Zeep, harde	K.G.	„	„	108 753	20 323	20 278	4 030
„ zachte	„	„	„			129 997	20 707
			f 2 719 440		f 3 196 113		f 3 152 584

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Aruba.							
Aardappelen	K.G.	31 022	f 1 861	63 035	f 3 782	25 322	f 1 488
Alcohol	L.	„	„	„	„	691	349
Aloëhars.	K.G.	„	„	„	„	„	„
Azijn	L.	3 960	297	1 630	122	1 870	142
Bakeljauw	K.G.	1 240	372	400	120	70	21
Band- en bladijzer	„	1 008	151	2 876	431	„	„
Band- en bladkoper	„	419	419	„	„	„	„
Boonen	L.	30 000	4 500	38 106	5 716	44 860	6 786
Boter	K.G.	2 500	1 000	1 134	433	1 708	1 037
Beschuit	„	74 330	9 662	67 521	8 777	71 168	9 266
Bier.	L.	8 798	2 199	8 072	2 043	3 599	1 099
Buskruit.	K.G.	„	„	„	„	„	„
Cognac	L.	359	539	280	421	257	417
Dakpannen.	1000 st.	38	2 467	36	2 121	23	1 431
Dividivi.	K.G.	440	22	1 730	86	„	„
Diversen.	colli	7 306	48 002	6 920	46 932	3 080	29 472
Dynamiet	K.G.	3 206	3 206	5 327	5 327	„	„
Erwten	L.	12 517	1 877	9 521	1 429	6 000	900
Ezels	stuks	4	60	2	30	„	„
Geitenvellen	K.G.	395	395	432	432	953	953
Goederen, droge	colli	728	28 788	481	22 800	476	28 640
„ natte	„	318	2 020	305	2 300	18	196
Geiten.	stuks	139	278	65	130	126	272
Hoeden	dozijn	„	„	„	„	1	10
Hoedenstroo	stuks	6 519	433	11 005	660	20 268	1 235
Hooi	K.G.	12 607	630	74 473	3 723	15 014	803
Hout, mahonie- en ander hard-	„	91	22	52	13	48	12
„ , timmer- (balken, ribben en planken)	M².	10 545	4 218	7 721	3 088	9 608	3 930
Houtskolen.	zakken	10	2	302	78	260	65
IJs	K.G.	„	„	„	„	35	5
Jenever	L.	8 744	5 246	10 434	6 260	14 255	5 107
Kalk	H.L.	40	32	233	186	„	„
Kazen.	K.G.	3 666	2 199	2 703	1 622	2 865	1 558
Kerosene.	L.	64 339	5 790	53 459	4 811	65 719	5 445
Koffie	K.G.	33 891	10 167	28 784	8 635	27 435	8 294
Klinkers.	stuks	333	7	„	„	„	„
Leder	K.G.	2 278	2 278	1 685	1 685	1 575	1 575
Likeur.	L.	166	249	180	271	213	227
Mais.	„	166 260	8 313	608 240	30 412	328 727	16 342
Margarine	K.G.	5 986	2 095	4 899	1 714	3 169	1 057
Meel, mais.	L.	532 522	26 626	850 840	41 542	518 025	23 685
„ tarwe en rogge	K.G.	199 900	19 990	187 900	18 790	158 300	17 431
Muilezels.	stuks	2	200	„	„	5	500
Ossenhuiden	K.G.	329	131	605	242	170	68
Plavuizen	1000 st.	„	„	„	„	„	„
Pik, teer, harpuis.	K.G.	700	210	1 593	477	346	70

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Provisiën	colli	442	f 2 788	390	f 3 595	927	f 7 207
Paarden	stuks	8	480	1	60	3	180
Reuzel	K.G.	9 693	3 392	12 065	4 222	12 839	4 868
Rum	L.	24 157	7 247	23 652	7 095	36 262	8 886
Rijst	K.G.	20 338	2 237	14 617	1 608	9 722	1 096
Runderen	stuks	73	3 650	48	2 380	76	3 720
Schildpadden	„	„	„	53	160	13	65
Sigaren	1000 st.	4	135	21	734	61	1 841
Sigaretten	pakjes	891	53	11 533	692	1 095	56
Sparren	stuks	2 214	563	1 687	425	2 146	524
Spek	K.G.	3 400	850	600	150	640	160
Steenkolen	1000 K.G.	332	1 969	6	36	368	2 208
Stijfsel	K.G.	10 538	2 107	11 822	2 364	12 831	2 402
Suiker, witte	„	28 088	4 213	24 481	3 672	18 907	3 001
„ bruine	„	180 325	18 032	234 560	23 456	237 561	25 857
Schapen	stuks	176	415	105	315	100	300
Tabak	K.G.	15 770	15 770	8 931	8 931	14 020	14 020
Varkenskoppen, gezouten	„	8 100	810	3 700	370	3 680	380
Varkens	stuks	„	„	„	„	„	„
Vleesch, gezouten	K.G.	13 380	2 676	8 260	1 652	11 069	2 339
„ salons	stuks	27	40	7	10	„	„
Verf	K.G.	1 968	787	1 561	624	1 156	380
Verfhout	„	„	„	„	„	„	„
Visch, gezouten	dozijn	92	92	79	79	60	60
Wol	K.G.	„	„	„	„	„	„
Whisky	L.	414	414	732	732	1 136	1 136
Wijn	L.	5 520	1 656	5 555	1 666	3 847	1 155
Zeep	K.G.	12 704	3 176	17 755	4 438	15 490	3 159
			f 270 505		f 297 107		f 254 888
Bonaire. *)							
Aardappelen	K.G.	19 934	f 1 189	29 128	f 1 682	5 035	f 327
Alcohol	L.	36	16	„	„	„	„
Aloëhars	K.G.	„	„	„	„	„	„
Azijn	L.	816	606	1 559	141	„	„
Automobielen	stuks	„	„	„	„	„	„
Band- en bladijzer	K.G.	„	„	„	„	„	„
Band- en bladkoper	„	260	124	10	8	„	„
Boonen en erwten	L.	15 505	2 325	14 642	2 196	7 400	1 110
Boter	K.G.	1 052	995	613	566	620	445
Beschuit, fijne	„	„	„	„	„	118	135
„ gewone	„	25 817	3 565	28 760	3 850	9 980	1 330
Bier	L.	3 961	1 600	1 408	573	555	210
Buskruit	K.G.	„	„	„	„	„	„
Brandhout	bossen van 12½ K.G.	„	„	„	„	„	„

*) De opgaven over 1904 en 1905 bevatten den geheelen invoer in die jaren, die over 1906 toont aan den invoer, waarop op Bonaire het volle 10 % invoerrecht is voldaan.

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Cognac	L.	1 098	f 664	77	f 116	„	„
Cement	K.G.	„	„	„	„	1 750	f 50
Cocosnoten	stuks	28 150	1 126	11 400	456	3 775	151
Dakpannen	1000 st.	7,05	309	0,47	28	1,5	127
Dividivi	K.G.	„	„	„	„	„	„
Diversen	colli	3 041	32 343	3 912	29 991	242	2 428
Dynamiet	K.G.	„	„	„	„	„	„
Ezels	stuks	„	„	„	„	„	„
Geiten	„	10	25	7	17	3	7
Geitenvellen	K.G.	„	„	„	„	16	16
Goederen, droge	colli	319	25 193	273	16 636	23	2 548
„ natte	„	65	931	76	975	4	13
Gereedschappen voor landbouw	stuks	„	„	„	„	81	208
„ „ mijnwezen	„	„	„	„	„	„	„
Glas- en aardewerk	colli	„	„	„	„	2	56
Goud- en zilver, bewerkt	„	„	„	„	„	„	„
Hoedenstroo	stuks	2 525	151	4 841	290	275	17
Hooi	K.G.	120	4	14 759	590	250	10
Hout, mahonie- en ander hard-	„	48 672	1 225	800	21	360	9
„ timmer- (balken, ribben, planken)	M³.	12 246	5 788	6 472	2 663	101	38
Houtskool	zakken	„	„	„	„	„	„
IJs	K.G.	„	„	„	„	„	„
Jenever	L.	8 016	2 384	8 815	2 370	1 805	453
Jams, gelei	K.G.	„	„	„	„	„	„
Juweelen	colli	„	„	„	„	„	„
Kalk	H.L.	„	„	13	8	2	1
Kazen	K.G.	442	305	410	250	159	95
Koffie	„	13 134	3 976	16 326	4 897	255	76
Klinkers en plavuizen	1000 st.	„	„	„	„	„	„
Kleederen, gemaakte	colli	„	„	„	„	„	„
Kaarsen	K.G.	„	„	„	„	118	80
Kabeljauw	„	„	„	190	57	80	24
Leder	„	939	939	653	653	„	„
Likeur	L.	450	228	230	169	12	16
Lucifers	gros	„	„	„	„	17	60
Maïs	L.	65 280	3 060	106 560	5 370	54 080	2 535
Margarine	K.G.	2 067	723	2 208	831	315	110
Meel, maïs	L.	595 520	22 332	1 056 800	39 633	277 625	13 326
Meel, tarwe	K.G.	87 480	9 720	80 685	8 965	30 690	3 410
Muilezels	stuks	„	„	„	„	„	„
Mangrovebast	K.G.	„	„	„	„	„	„
Machinerieën	stuks	„	„	„	„	„	„
Mat. voor electrisch licht	colli	„	„	„	„	„	„
„ „ telephoon en telegraaf	„	„	„	„	„	„	„
„ „ tramwegen	„	„	„	„	„	„	„
Meststoffen	K.G.	„	„	„	„	„	„
Meubelen	stuks	„	„	„	„	11	199
Ossenhuiden	K.G.	„	„	„	„	34	13

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Olie, kerosene-	L.	43 524	f 3 357	24 714	f 2 059	20 394	f 1 699
„ lijn-	„	„	„	„	„	280	84
„ terpentijn	„	„	„	„	„	10	2
„ andere	„	„	„	„	„	199	63
Orgels	stuks	„	„	„	„	„	„
Paarden	„	„	„	1	60	„	„
Pik, harpuis	K.G.	675	67	550	55	„	„
Provisiën	colli	230	2 150	166	655	221	623
Parfumerieën	„	„	„	„	„	1	8
Piano's	stuks	„	„	„	„	„	„
Reuzel	K.G.	7 123	2 493	6 749	2 362	3 090	1 081
Rum	L.	22 987	5 976	17 205	4 473	„ [3]	„ [3]
Runderen	stuks	„	„	„	„	„	„
Rijst	K.G.	1 997	219	2 753	302	500	55
Rijtuigen	stuks	„	„	„	„	„	„
Rijwielen	„	„	„	„	„	„	„
Schapen	„	„	„	2	5	3	9
Schildpadden	„	28	62	24	62	90	259
Sigaren [1]	1000 st.	colli 55	„	colli 65	„	9	159
Sigaretten [2]	pakjes	colli 83	15	colli 62	„	200	18
Sparren	stuks	199	99	115	28	458	137
Siropen	L.	„	„	„	„	60	18
Spek	K.G.	100	25	130	49	„	„
Steenkolen	1000 K.G.	„	„	„	„	„	„
Stijfsel	K.G.	9 142	1 828	5 920	1 184	1 300	260
Suiker, bruine	„	13 005	1 310	10 414	1 041	14 290	1 670
„ witte	„	13 284	2 002	8 549	1 282	800	120
Schepen, deelen van	stuks	„	„	„	„	„	„
Schoenen	paren	„	„	„	„	„	„
Speelkaarten	spel	„	„	„	„	„	„
Stoffen (zijden)	stuks	„	„	„	„	„	„
Stroohoeden	„	„	„	„	„	„	„
Teer	L.	„	„	„	„	70	14
Tabak, onbewerkt	K.G.	„	„	„	„	„	„
„ bewerkt	„	4 033	4 033	4 441	4 441	1 887	1 887
Varkenskoppen	„	3 420	380	2 160	240	720	96
Varkens	stuks	3	30	3	30	2	15
Verf	K.G.	1 608	510	1 404	422	180	90
Verfhout	„	„	„	„	„	„	„
Visch, gezouten	„	2 606	390	1 230	184	3 671	577
Verduurzaamde levensmiddelen	„	„	„	„	„	112	71
Vernis	L.	„	„	„	„	„	„
Vleesch, gedroogd of gezouten	K.G.	11 910	2 382	8 820	1 764	5 850	1 206

[1] Bij den invoer in 1904 en 1905 het bedrag der waarde niet opgegeven, aangezien het invoerrecht bereids op Curaçao was voldaan.

[2] Het bedrag der waarde over 1904 en 1905 niet bekend om dezelfde reden als boven. De waarde van f 15.— in 1904 is van 1 collo, waarvan het bewijs van het betaalde op Curaçao niet is overgelegd.

[3] De hoeveelheid ingevoerde rum is niet aangegeven, omdat artikelen, waarvoor op het eene eiland der kolonie invoerrecht is geheven en die daarna op een der andere eilanden worden ingevoerd, niet bij dat laatste eiland worden vermeld.

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Vruchten, ingemaakt	K.G.	„	„	„	„	51	f 51
Wol	„	„	„	„	„	„	„
Whisky	L.	12	f 20	33	f 49	58	70
Wijn	L.	2 082	1 158	781	479	1 172	524
Zakken en fusten (ledige, gebruikte)	stuks	„	„	„	„	1 025	205
Zeep (harde en geparfumeerde)	K.G.	3 824	932	5 055	1 266	185	103
„ (zachte en ongeparfumeerde)	„	„	„	„	„	„	„
Eieren, meeuwen-	stuks	„	„	„	„	7 900	63
			f 151 284		f 146 494		f 40 870
St.-Martin (N.-G.).							
Aardappelen	K.G.	27 120	f 827	25 920	f 733	10 448	f 653
Alcohol	L.	„	„	„	„	„	„
Aloëhars	K.G.	„	„	„	„	„	„
Azijn	L.	940	74	968	73	951	71
Automobielen	stuks	„	„	„	„	„	„
Band- en bladijzer	K.G.	10 692	1 604	1 040	156	1 441	230
Band- en bladkoper	„	„	„	„	„	„	„
Boonen en erwten	L.	1 564	221	1 830	275	1 456	218
Boter	K.G.	671	715	571	479	461	458
Beschuit, fijne	„	„	„	„	„	9	5
„ gewone	„	5 160	903	4 000	691	3 490	611
Bier	L.	627	278	228	116	257	105
Buskruit	K.G.	„	„	„	„	„	„
Brandhout	bossen van 12½ K.G.	„	„	„	„	„	„
Cognac	L.	120	120	160	174	168	172
Cement	K.G.	„	„	„	„	1 950	69
Cocosnoten	stuks	„	„	„	„	844	34
Dakpannen	1000 st.	„	„	„	„	„	„
Dividivi	K.G.	„	„	„	„	„	„
Diversen	colli	927	14 077	625	6 270	133	1 335
Dynamiet	K.G.	„	„	„	„	„	„
Ezels	stuks	„	„	„	„	„	„
Geiten	„	„	„	„	„	„	„
Geitenvellen	K.G.	„	„	„	„	„	„
Goederen, droge	colli	551	14 950	414	35 467	497	16 141
„ natte	„	75	1 016	55	796	40	577
Gereedschappen voor landbouw	stuks	„	„	„	„	186	185
„ voor mijnwezen	„	„	„	„	„	„	„
Glas- en aardewerk	colli	„	„	„	„	76	245
Goud en zilver, bewerkt	„	„	„	„	„	„	„
Hoedenstroo	stuks	„	„	„	„	156	7
Hooi	K.G.	„	„	„	„	100	5
Hout, mahonie- en ander hard-	M².	15	16	„	„	„	„
„ timmer- (balken, ribben, planken)	„	8 087	3 323	2 324	852	7 100	3 040

X

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Houtskool	zakken	16	f 8	37	f 9	11	f 3
IJs	K.G.	,,	,,	,,	,,	1 200	,,
Jenever	L.	1 285	630	1 221	597	1 190	516
Jams, gelei	K.G.	,,	,,	,,	,,	40	35
Juweelen	colli	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Kabeljauw	K.G.	1 296	259	1 600	320	955	191
Kalk	H.L.	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Kazen	K.G.	1 115	552	532	320	547	328
Koffie	,,	1 833	554	1 213	364	1 494	448
Klinkers en plavuizen	stuks	,,	,,	1 350	27	850	17
Kleederen, gemaakte	colli	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Kaarsen	K.G.	,,	,,	,,	,,	302	149
Leder	,,	406	406	104	104	139	139
Likeur	L.	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Lucifers	doosjes v. hoogstens 70 st.	,,	,,	,,	,,	444	141
Mais	L.	24 768	1 161	27 008	1 266	19 712	924
Margarine	K.G.	4 090	1 432	4 254	1 502	4 406	1 542
Meel, mais	L	66 600	3 996	51 600	3 096	66 195	4 048
,, tarwe en rogge	K.G.	284 310	31 590	330 503	36 723	323 370	35 940
Muilezels	stuks	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Mangrovebast	K.G.	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Machinerieën	stuks	,,	,,	,,	,,	4	714
Mat. voor electrisch licht	colli	,,	,,	,,	,,	,,	,,
,, voor telephoon en telegraaf	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
,, voor tramwegen	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Meststoffen	K.G.	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Meubelen	stuks	,,	,,	,,	,,	96	350
Ossenhuiden	K.G.	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Olie, kerosene-	L.	27 336	2 548	19 638	1 637	26 252	2 196
,, lijn-	,,	,,	,,	,,	,,	755	453
,, terpentijn-	,,	,,	,,	,,	,,	36	18
,, andere	,,	,,	,,	,,	,,	199	135
Orgels	stuks	,,	,,	,,	,,	3	185
Paarden	,,	,,	,,	,,	,,	5	,,
Pik, harpuis	K.G.	308	77	320	80	100	10
Provisiën	colli	103	922	80	972	261	1 822
Parfumerieën	,,	,,	,,	,,	,,	4	45
Piano's	stuks	,,	,,	,,	,,	1	312
Reuzel	K.G.	2 189	766	2 740	959	3 250	1 138
Rum	L.	2 425	393	2 193	315	1 640	229
Runderen	stuks	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Rijst	K.G.	5 636	620	4 120	453	3 125	454
Rijtuigen	stuks	,,	,,	,,	,,	2	430
Rijwielen	,,	,,	,,	,,	,,	2	66
Schapen	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Schildpadden	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,
Shingels	,,	272 400	2,720	106 150	1 062	116 000	1 274
Sigaren	,,	,,	,,	,,	,,	18 750	753
Sigaretten	pakjes	,,	,,	,,	,,	120	15

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Siropen	L.	7 778	f 2 156	13 844	f 1 038	7 356	f 552
Sparren	stuks	„	„	„	„	„	„
Spek	K.G.	5 680	1 775	2 600	813	5 680	1 775
Steenkolen	„	8 000	48	3 000	18	350	2
Stijfsel	„	„	„	160	32	770	118
Suiker, bruine	„	47 802	4 930	23 121	2 312	63 536	6 354
„ witte	„	2 682	412	2 320	348	5 730	860
Schepen, deelen van	stuks	„	„	„	„	„	„
Schoenen	paren	„	„	„	„	212	482
Speelkaarten	spel	„	„	„	„	„	„
Stoffen, zijden	stuks	„	„	„	„	„	„
Strohoeden	„	„	„	„	„	297	16
Teer	L.	„	„	„	„	400	40
Tabak, onbewerkt	K.G.	6 703	3 352	5 703	2 852	6 055	3 028
„ bewerkt	„	„	„	„	„	„	„
Varkenskoppen	„	1 360	175	560	70	600	75
Varkens	stuks	„	„	„	„	„	„
Verf	K.G.	824	260	1 744	534	1 265	395
Verfhout	„	„	„	„	„	„	„
Visch, gezouten	„	„	„	„	„	„	„
Verduurzaamde levensmiddelen	„	„	„	„	„	380	451
Vernis	L.	„	„	„	„	„	„
Vleesch, gedroogd of gezouten	K.G.	3 157	648	2 670	583 *)	3 395	659
Vruchten, ingemaakt	„	„	„	„	„	„	„
Wol	„	„	„	„	„	„	„
Whisky	L.	16	31	„	„	100	107
Wijn	„	1 865	902	1 054	713	1 153	659
Zakken en fusten (ledige, gebruikte)	stuks	„	„	„	„	„	„
Zeep, harde en geparfumeerde	K.G.	„	„	„	„	20	12
„ zachte en ongeparfumeerde	„	5 565	1 944	3 825	1 146	5 760	1 323
			f 103 391		f 106 347 *)		f 96 089
St. Eustatius.							
Aardappelen	K.G.	400	25	720	45	840	52
Alcohol	L.	„	„	„	„	„	„
Aloëhars	K.G.	„	„	„	„	„	„
Anisado	L.	931	434	637	140	574	127
Azijn	„	„	„	35	1	49	4
Bakeljauw	K.G.	1 080	324	1 760	528	1 215	365
Band- en bladijzer	„	659	99	436	65	88	13
Band- en bladkoper	„	„	„	„	„	„	„
Bataten	„	4 380	146	5 100	170	30 720	768
Boonen	L.	100	15	450	69	750	112
Boter	K.G.	55	44	198	135	295	206
Beschuit	„	5 560	817	8 520	1 197	4 600	667

*) Deze cijfers zijn blijkbaar verbeterde opgaven.

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Bier	L.	184	f 87	364	f 154	455	f 165
Buskruit	K.G.	„	„	„	„	„	„
Cognac	L.	28	59	„	„	7	16
Dakpannen	1000 st.	„	„	„	„	„	„
Dividivi	K.G.	„	„	„	„	„	„
Diversen	colli	„	5 425	„	1 754	32	232
Dynamiet	K.G.	„	„	„	„	„	„
Erwten	L.	„	„	„	„	„	„
Geitenvellen	K.G.	„	„	„	„	„	„
Goederen, droge	colli	45	400	155	3 482	44	1 392
„ natte	„	68	229	79	196	22	267
Hoeden	dozijn	„	„	„	„	„	„
Hoedenstroo	stuks	125	8	„	„	„	„
Hooi	K.G.	„	„	„	„	„	„
Hout, mahonie- en ander hard	„	„	„	„	„	„	„
„ timmer- (balken, planken, ribben)	M².	3 083	1 292	2 488	1 063	1 059	417
Houtskolen	zak	„	„	„	„	„	„
IJs	K.G.	„	„	„	„	„	„
Jenever	L.	3 045	1 227	1 638	773	1 648	697
Kalk	H.L.	„	„	5	4	7	6
Kazen	K.G.	112	67	139	82	31	19
Kerosene	L.	10 710	803	11 880	988	8 568	714
Koffie	K.G.	252	76	462	139	110	34
Klinkers	1000 st.	„	„	„	„	„	„
Leder	K.G.	71	71	75	75	24	24
Likeur	L.	28	51	21	35	„	„
Mais	„	2 432	114	3 328	156	3 776	177
Margarine	K.G.	1 009	357	1 275	447	874	306
Meel, mais	L.	17 856	744	29 520	1 230	31 824	1 326
„ tarwe, rogge	K.G.	61 830	6 870	73 080	8 120	88 020	9 780
Olie (zie oude kerosene)	„	„	„	„	„	„	„
Ossenhuiden	„	„	„	„	„	„	„
Plavuizen	1000 st.	„	„	„	„	„	„
Pik, teer, harpuis	K.G.	135	10	„	„	„	„
Provisiën	colli	40	388	50	683	95	587
Reuzel	K.G.	264	92	430	151	212	74
Rum	L.	2 180	692	2 030	583	1 466	429
Rijst	K.G.	4 000	440	6 415	705	5 600	616
Schildpadden	stuks	„	„	„	„	„	„
Shingles	„	42 700	283	71 950	388	29 650	228
Sigaren	1000 st.	„	„	„	„	17	307
Sigaretten	pakje	„	„	„	„	400	22
Sparren	stuks	„	„	„	„	„	„
Spek	K.G.	2 385	662	2 880	800	2 205	612
Steenkolen	1000 st.	„	„	„	„	„	„
Stijfsel	K.G.	„	„	„	„	„	„
Suiker, bruine	„	26 136	2 652	29 636	2 964	33 537	3 354
„ witte	„	162	24	520	78	657	99

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Tabak	K.G.	428	f 343	362	f 294	325	f 260
Varkenskoppen	„	180	20	180	20	„	„
Vleesch, gezouten	„	730	209	1 010	202	450	90
„ salons	stuks	„	„	„	„	„	„
Verf	K.G.	51	15	288	89	10	5
Verfhout	„	„	„	„	„	„	„
Visch, gezouten	dozijn	27	40	„	„	„	„
Wol	K.G.	„	„	„	„	„	„
Whisky	L.	49	69	77	116	56	80
Wijn	„	433	410	256	234	168	154
Zeep	K.G.	1 512	470	1 716	555	588	192
			f 26 603		f 28 912		f 24 995
Saba.							
Aardappelen	K.G.	840	f 90	490	f 53	3 850	f 412
Alcohol	L.	„	„	„	„	„	„
Aloëhars	K.G.	„	„	„	„	„	„
Azijn	L.	9	3	„	„	9	3
Automobielen	stuks	„	„	„	„	„	„
Band- en bladijzer	K.G.	„	„	„	„	140	13
Band- en bladkoper	„	„	„	„	„	„	„
Boonen en erwten	L.	320	50	384	60	„	„
Boter	K.G.	666	666	950	950	1 038	1 038
Beschuit, fijne	„	„	„	„	„	7	7
„ gewone	„	11 000	1 925	19 000	3 325	17 880	2 682
Bier	L.	18	7	234	94	144	58
Buskruit	K.G.	„	„	„	„	500	500
Brandhout	p. bos van 12½ K.G.	„	„	„	„	„	„
Cognac	L.	„	„	27	54	9	18
Cement	K.G.	„	„	„	„	25	200
Cocosnoten	stuks	„	„	„	„	150	2
Dakpannen	1000 st.	„	„	„	„	„	„
Dividivi	K.G.	„	„	„	„	„	„
Dynamiet	„	„	„	„	„	„	„
Diversen	colli	„	3 394	229	2 724	257	3 078
Ezels	stuks	„	„	„	„	„	„
Geiten	„	„	„	„	„	„	„
Geitenvellen	K.G.	„	„	„	„	„	„
Goederen, droge	colli	„	7 222	383	8 012	75	3 899
„ natte	„	„	3 714	229	4 753	154	658
Gereedschappen voor landbouw	stuks	„	„	„	„	„	„
„ „ mijnwezen	„	„	„	„	„	196	196
Glas- en aardewerk	colli	„	„	„	„	31	502
Goud- en zilver, bewerkt	„	„	„	„	„	„	„
Hoedenstroo	stuks	225	23	500	50	„	„
Hooi	K.G.	„	„	„	„	„	„
Hout, mahonie- en ander hard	„	„	95	„	50	„	„

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Hout, timmer- (balken, ribben, planken)	M².	4 807	f 2 100	2 033	f 853	3 475	f 1 564
Houtskool	zak	22	23	14	14	13	13
IJs	K.G.	„	„	„	„	„	„
Jenever	L.	546	273	1 095	547	729	437
Jams, gelei	K.G.	„	„	„	„	45	90
Juweelen	colli	„	„	„	„	„	„
Kalk	H.L.	179	215	259	298	97	126
Kabeljauw	K.G.	3 975	994	6 736	1 684	4 150	830
Kazen	„	29	18	61	36	„	„
Koffie	„	1 666	833	2 076	1 038	400	160
Klinkers en plavuizen	1000 st.	„	„	1	10	$^1/_2$	5
Kleederen, gemaakte	colli	„	„	„	„	„	„
Kaarsen	K.G.	„	„	„	„	60	30
Leder	„	„	„	„	„	86	86
Likeur	L.	„	„	„	„	117	117
Lucifers	grosdoosjes	„	„	„	„	75	54
Maïs	L.	4 224	297	5 696	400	6 656	468
Margarine	K.G.	„	„	„	„	„	„
Meel, maïs	„	18 810	1 881	37 350	3 735	26 910	2 691
„ tarwe en rogge	„	74 700	12 450	97 650	16 275	103 230	17 205
Muilezels	stuks	„	„	„	„	„	„
Mangrovebast	K.G.	„	„	„	„	„	„
Machinerieën	stuks	„	„	„	„	„	„
Mat. voor electrisch licht	colli	„	„	„	„	„	„
„ „ telephoon en telegraaf	„	„	„	5	300	1	35
„ „ tramwegen	„	„	„	„	„	„	„
Meststoffen	K.G.	„	„	„	„	„	„
Meubelen	stuks	„	„	„	„	85	214
Ossenhuiden	K.G.	„	„	„	„	„	„
Olie, kerosene-	L.	8 732	1 135	9 592	1 246	7 452	725
„ lijn-	„	„	„	„	„	477	286
„ terpentijn	„	„	„	„	„	136	68
„ andere	„	„	„	„	„	3 115	500
Orgels	stuks	„	„	„	„	„	„
Paarden	„	3	300	„	„	2	200
Pik, harpuis	K.G.	„	„	„	„	„	„
Provisiën	colli	„	473	25	183	221	1 907
Parfumerieën	„	„	„	„	„	14	341
Piano's	stuks	„	„	„	„	„	„
Reuzel	K.G.	457	183	417	167	505	202
Rum	L.	7 753	3 876	4 397	1 978	6 381	2 542
Runderen	stuks	„	„	3	150	1	50
Rijst	K.G.	3 735	747	3 625	725	2 715	543
Rijtuigen	stuks	„	„	„	„	„	„
Rijwielen	„	„	„	„	„	„	„
Schapen	„	1	5	„	„	„	„
Schildpadden	„	„	„	6	45	„	„
Sigaren	1000 st.	$^1/_5$	5	$^1/_6$	5	$^7/_{10}$	28

		1904.		1905.		1906.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Sigaretten	pakjes	„	„	„	„	„	„
Siropen	L.	„	„	„	„	„	„
Sparren	stuks	„	„	„	„	„	„
Spek	K.G.	2 200	f 990	2 300	f 1 035	1 650	f 660
Steenkolen	1000 K.G.	„	„	„	„	„	„
Stijfsel	K.G.	„	„	„	„	76	8
Suiker, bruine	„	18 500	2 775	23 300	3 480	25 550	3 066
„ witte	„	120	30	750	188	75	15
Schepen, deelen van	stuks	„	„	„	„	„	„
Schoenen	paren	„	„	„	„	18	36
Speelkaarten	spel	„	„	„	„	„	„
Stoffen, zijden	stuks	„	„	„	„	„	„
Stroohoeden	„	„	„	„	„	„	„
Teer	L.	„	„	„	„	144	90
Tabak, onbewerkt	K.G.	„	„	„	„	60	36
„ bewerkt	„	488	439	242	218	30	37
Varkenskoppen, gezouten . . .	„	„	„	„	„	„	„
Varkens	stuks	„	„	1	15	„	„
Verf	K.G.	276	110	1 001	400	727	218
Verfhout	„	„	„	„	„	„	„
Visch, gezouten	dozijn	„	„	„	„	„	„
Verduurzaamde levensmiddelen	colli	„	„	„	„	21	146
Vernis	L.	„	„	„	„	„	„
Vleesch, gedroogd of gezouten	K.G.	5 800	1 450	6 050	1 513	5 900	1 475
Vruchten, ingemaakt	„	„	„	„	„	„	„
Wol	„	„	„	„	„	„	„
Whisky	L.	36	45	22	28	72	90
Wijn	„	192	103	326	235	171	90
Zakken en fusten, ledige, gebruikte	stuks	„	„	„	„	„	„
Zeep, harde en geparfumeerde	K.G.	3 273	654	2 033	406	1 380	276
„ zachte en ongeparfumeerde	„	„	„	„	„	„	„
			f 49 593		f 57 332		f 51 026

Bijlage Y.

OPGAVE van de in de kolonie Curaçao gevestigde uitvoer-firma's en van de producten, welke zij voornamelijk uitvoeren.

Uitvoer-firma's.	Uitvoer-producten.
Curaçao.	
Isaac Baiz é Hijos	Oranjeschillen.
Próspero Baiz & Co.	Dividivi, huiden, geitevellen, mangelbast.
John Boom	Hout (ebben-, zapateer-, mora-).
M. Boom	Hout (ebben-, zapateer-, mora-), mangelbast.
S. B. Brandao	Strooboeden.
M. & J. Cardoze	Strooboeden, aloë.
B. J. de Castro	Geitevellen, huiden, schaapsvellen, wol, dividivi, oud-metaal, aloë.
M. de Castro	Dividivi, hout (ebben-, zapateer-, mora-).
A. Charlouis	Strooboeden.
Correa Hermanos & Co.	Dividivi, huiden, koffie, geitevellen.
Jeos. A. Correa	Hout (ebben-, zapateer-, mora-).
M. E. Curiel	Dividivi, oranjeschillen.
P. L. Daal	Zout.
J. & K. da Costa Gomez	Oranjeschillen.
J. J. Debrot	Zout, dividivi.
A. Diaz B.	Dividivi, aloë, huiden, geitevellen.
Alfredo Donker	Dividivi, koffie, huiden, cacao, geitevellen.
J. P. G. Ecker	Huiden, geitevellen, aloë, dividivi.
Edwards, Henriquez & Co.	Strooboeden.
J. R. Elsevier	Hout (ebben-, zapateer-, mora-).
C. & H. Evertsz	Dividivi, oranjeschillen.
W. C. Evertsz	Dividivi, strooboeden.
C. B. de Gorter	Dividivi, strooboeden, hout (ebben-, zapateer-, mora-).
C. G. de Haseth	Dividivi, zout.
J. A. de Haseth Jr.	Idem.
J. H. de Haseth	Huiden, hoorns, dividivi.
J. L. Th. Heldewier Vignon	Dividivi.
My. C. Henriquez	Strooboeden, koffie.
R. C. Henriquez	Idem.
James & Henry Jones	Hout (ebben-, zapateer-, mora- enz.)
Leon V. Leyba & Co.	Dividivi, strooboeden, oud-metaal.
I. van Lier Ez.	Geitevellen, strooboeden, dividivi.
Maduro Jr. & Co.	Dividivi, aloë, strooboeden, hout (ebben-, zapateer-, mora-), geitevellen, huiden, koffie, oud-metaal, zout, mangelbast.
Moses S. L. Maduro	Dividivi, strooboeden, aloë, caret, geitevellen, huiden.
S. E. L. Maduro & Sons	Aloë, koffie, zout, strooboeden.
Rodolfo de Marchena	Hout (ebben-, zapateer-, mora- enz.).
C. F. Muskus & Co.	Dividivi, koffie, huiden, geitevellen.
C. P. Neuman Wz.	Strooboeden.
Julius L. Penha	Strooboeden, dividivi, zout.
J. J. Pietersz	Hout (ebben-, zapateer-, mora- enz.).
Pinedo & Co.	Dividivi, hoorns.
Emilio Reinhard	Dividivi, strooboeden.
Rivas, Fensohn & Co.	Dividivi.
C. B. Romondt	Geitevellen.
A. de Sola	Dividivi, hout (ebben-, zapateer-, mora- enz.) schaapsvellen, huiden, zout.
C. W. G. Schotborgh	Strooboeden.
Senior & Co.	Curaçao-likeur.
C. Winkel & Zonen	Dividivi, aloë, oranjeschillen.
J. Weeber	Geitevellen, huiden.
Aruba.	
J. A. Arends	Aloëhars en dividivi.
M. F. Arends	Idem
R. M. Arends	Idem
C. H. Eman & Co.	Idem
Adriaan Laclé Cz.	Idem
Gerard de Veer	Idem

Uitvoer-firma's.	Uitvoer-producten.
Bonaire.	
Peter Boom	Dividivi, vellen, mest, caret, aloëhars.
N. E. Craane	Idem.
Craane Hermanos	Idem.
Herrera Hermanos	Idem.
R. F. Muskus	Idem.
A. Nouel	Idem.
Zoutexploitatie en Cultuurondernemingen „Bonaire"	Zout, dividivi.
J. J. Debrot	Idem.
St. Martin.	
H. O. Nisbet	Tamarinden.
D. C. van Romondt & Co.	Zout, katoen, bayrum, likeur, mest.
D. J. van Romondt	Mest, katoen, groot en klein vee, paarden, muilezels, beenderen, hooi.
L. A. van Romondt Sr.	Zout, groot en klein vee, paarden, muilezels, katoen.
W. E. van Romondt	Zout, katoen, groot en klein vee.
A. C. Wathey	Vellen.
St. Eustatius.	
M. W. T. Crüger	Vee, bataten, yams.
J. G. C. Every	Vee.
H. H. Johnson	Vee, bataten, yams.
H. B. Mussende	Idem.
J. S. van Putten	Idem.
Saba.	
Geen	Geen.

Bijlg

STAAT VAN DEN DOORVOER in de kolo[nie] Cu

	CURAÇAO.			ARUBA.		
	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.
Braziliehout....... K.G.	„	5 603	36 812	„	„	„
Cacao............ „	2412 zakken	46 140	100 452	„	„	„
Campechehout..... „	„	„	64 780	„	„	„
Caoutchouc........ „	„	2 862	1 642	„	„	„
Caret............. „	„	„	„	„	„	„
Cederhout......... „	„	15 000	66 500	„	„	„
Cocosnoten........ Stuks	„	„	„	„	„	„
Copaiba........... K.G.	„	6 585	22 730	„	„	„
Diversen.......... Colli.	694 973	112 054	110 440	8 095	8 333	12 65[illegible]
Dividivi........... K.G.	240 211	428 738	525 695	331 692	361 920	200 00[illegible]
Ebbenhout........ „	„	1 023 994	2 149 502	„	„	„
Geitenvellen....... „	691 pakken	194 815	573 797	20 625	23 973	6 86[illegible]
Geelhout.......... „	„	174 867	343 195	„	„	„
Goud............. Gram.	„	503 250	125 728	„	„	„
Hardhout.......... K.G.	„	2 118 397	2 033 629	112 200	8 000	„
Kinabast.......... „	32 pakken	103 870	20 470	„	„	„
Koffie............. „	26 271 zakken	3 720 640	10 902 230	32 760	1 200	„
Mahoniehout....... „	„	56 925	405 934	„	„	„
Meel,tarwe,rogge en mais „	„	„	„	„	„	„
Olie, kerosene- ... L.	„	„	„	„	„	„
Ossenhuiden....... Stuks	18 911	15 249	190 979 K.G.	991	1 073	15[illegible]
Pokhout.......... K.G.	„	1 573 427	741 685	„	„	„
Rum........... Okshoofd	„	„	„	„	„	„
Schapenvellen...... Dozijn	„	3 160	2 148	1 176	540	„
Mangelbast........ K.G.	„	1 645 179	9 887 376	„	„	„
Schildpadden....... Stuks	„	„	„	„	„	„
Shingels.......... „	„	„	„	„	„	„
Stroohoeden....... Dozijn	„	9	„	„	„	„
Zapateerhout....... K.G.	„	3 055 592	7 161 717	„	„	„

H

Bijlage Z.

kolon[ie] Curaçao gedurende de laatste drie jaren.

BONAIRE.			ST. MARTIN (N. G.).			ST. EUSTATIUS.			SABA.
1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	1904, 1905, 1906.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	20	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	265	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	1 000	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
264	243	1 069	2 201	1 592	1 025	44	62	266	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
6 colli	30 stuks en 1 collo.	"	50	100	180	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	250	460	360	"	"	150	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	51 120	62 280	38 520	"	"	"	"
"	"	"	1 716	7 308	6 552	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	161 028	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	175	84	16	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	77	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	187 350	71 000	54 050	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"

BIJLAGEN

BEHOORENDE BIJ HET

KOLONIAAL VERSLAG VAN CURAÇAO VAN 1907.

(5.)

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG DER COMMISSIE.

Oost-Indië.

De wenschen met betrekking tot de gegevens omtrent den oeconomischen toestand der bevolking en de sterfte onder de contractkoelies in de buitenbezittingen zijn reeds aan den Gouverneur-Generaal overgebracht, de eerste naar aanleiding van het door eene commissie uit de Kamer uitgebracht verslag over het Koloniaal Verslag van 1906 (Gedrukte Stukken, Zitting 1907—1908, 93), en de andere ter voldoening aan het daartoe door de Kamer bij de schriftelijke en mondelinge behandeling van de ontwerp-Indische begrooting voor 1908 te kennen gegeven verlangen. Als gevolg daarvan zijn de betrokken autoriteiten bij gouvernementscirculaires van 28 April en 11 Mei jl. uitgenoodigd om met die wenschen rekening te houden.

Van de resultaten der onderzoekingen naar de werking van de geheime Chineesche genootschappen zal, voor zoover ze daarvoor vatbaar zullen blijken te zijn, mededeeling worden gedaan in het Koloniaal Verslag. Wat meer bepaaldelijk het onderzoek betreft, waarvan sprake is in kolom 8 van het Koloniaal Verslag van 1907, daarbij zijn zooveel bezwaren ondervonden, dat men er nog niet in geslaagd is ter zake positieve gegevens te verkrijgen.

Wat geleid heeft tot de vertraging in de behandeling van het in 1903 uitgebracht rapport omtrent de onderzoekingen betreffende de heerendiensten, welke van de opgezetenen der particuliere landerijen worden gevorderd, is den ondergeteekende niet bekend. De verwijzingen in de nà 1904 verschenen Koloniale Verslagen naar het verslag van dat jaar hadden, zooals, naar het den ondergeteekende voorkomt, duidelijk is, niet de bedoeling om die vertraging te verklaren, maar om aan te geven van welk rapport sprake was en wat tot het uitbrengen er van aanleiding gegeven had. Omtrent deze aangelegenheid zullen aan den Gouverneur-Generaal inlichtingen worden gevraagd.

De sluiting voor mijnbouwkundige opsporingen van eenige terreinen in de Preanger Regentschappen heeft plaats gehad om redenen van algemeen belang (art. 8, sub *c*, der Indische Mijnwet), aangezien door de opsporingen de belangen der defensie ernstig zouden worden geschaad.

De wenschelijkheid om in den vervolge aan de tabellen betreffende de opneming van de bevolking enz. van Nederlandsch-Indië eene duidelijke inhoudsopgaaf en eene beredeneerde beschouwing met graphische tabellen toe te voegen, zoomede om bij eene eventueele nieuwe publiceering van de graphische tabellen der financiën onder de inkomsten en uitgaven het opium, het zout en het onderwijs afzonderlijk aan te teekenen, zal te gelegener tijd gaarne worden overwogen.

De overige in het Verslag te kennen gegeven wenschen zullen onder de aandacht van den Gouverneur-Generaal worden gebracht.

Suriname.

Naar aanleiding van den in het Verslag te kennen gegeven wensch, dat eens een afzonderlijk hoofdstuk zou worden gewijd aan den toestand der productieve werken en de daardoor verkregen resultaten, heeft de ondergeteekende de eer het volgende mede te deelen.

Uit de leening voor productieve werken zijn geen andere werken betaald dan die voor het Saramaccakanaal en den Saramaccapolder, alsmede de kosten voor de bacovencultuur.

Omtrent de kanaal- en polderwerken zal een volledig overzicht worden gegeven bij de in voorbereiding zijnde voorstellen tot afwerking van den polder; aangaande de bacovencultuur worden mededeelingen gedaan in het Koloniaal Verslag van dit jaar en in de begrootingsstukken.

De Minister van Koloniën,

IDENBURG.

